LaP. D
L7436sl
Linde, Samuel Bogumik
I
67

SŁOWNIK
JĘZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

L. 47. (III)

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE.

WYDANIE DRUGIE, POPRAWNE I POMNOŻONE

STARANIEM I NAKŁADEM

ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH.

Tom III.

M—O.

504729
28.2.50

LWÓW

W DRUKARNI ZAKŁADU OSSOLIŃSKICH.

1857.

LIBRARY
DEC 28 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

Narody Sarmackie, Bulgarskie, Ruskie, Gockie, Polskie, Wołyńskie, Wandalskie, Czeskie, tak bardzo waleczne były, iż wszystkę jakmiarz Europę, Azyą oboję i Afrykę wojowały; tedy też język swój przyrodzony Sławiański, dla różności granic i częstego między cudzemi narody obcowania, pomieszały. Przeto Serbowie, Karwaci, Racowie, Bulgarowie z Greki, z Węgry i z Turkami; Dalmatowie zaś, Karniolani, Styryjczykowie, Istrowie, Illirykowie z Włochy; Ślęzacy, Morawcy, Czechowie, Misnacy, Pomorzanie, Kaszubianie z Niemcami; Rusacy Biali z Moskwą i z Tatary; Podgorzanie, Mazurowie, Podlaszanie, Rusacy Czarni, Wołyńcy i Litwy część z Polakami; a Polacy ze wszystkiemi narody obyczaje, ubiory, i po części język ojczysty pomieszali.

Stryjkowski Kron. 107.

PG
6625
L5
1854
t.3.

JAŚNIE WIELMOŻNEMU

STANISŁAWOWI KOSTCE

HRABI

POTOCKIEMU,

SENATOROWI WOJEWODZIE,

PREZESOWI RADY STANU I MINISTRÓW,

ORAZ IZBY EDUKACYI PUBLICZNÉJ, KOMMENDANTOWI GENERALNEMU KORPUSÓW KADECKICH, CZŁONKOWI TOWARZYSTWA KRÓLEWSKIEGO PRZYJACIOŁ NAUK, KAWALEROWI ORDERÓW POLSKICH I LEGII HONOROWÉJ.

Imię Męża, który w kraju i za granicą słynie z nauk i gustu, który w nich wzory innym do naśladowania podaje, który mianowicie zdobi, krzepi i wspiera Język i Literaturę Narodową, do pracowania w niej pobudza i zachęca, uczących i uczących się swoją opieką zaszczyca, Instytuta kształceniu młodzieży poświęcone po Ojcowsku pielęgnuje, przy tylu zwłaszcza i tak obszernych obowiązkach i pracach, jakie wkłada, jakich wymaga urząd kierującego stérem Rządu Narodowego — takiego mówię Męża Imię położyć na czele nowo wychodzącego dzieła, jest to zjednać zaszczyt najznakomitszy dla dzieła samego.

Raczyłeś JW. WCPan Dobrodziej dać łaskawe zezwolenie na to, abym ten tom dzieła mojego wydał pod Pańskiem Imieniem. Czuję ważność tego zaszczytu; bo toż samo już stawia dzieło moje w niepospolitym rzędzie, gdy okazuje, żeś go JW. WCPan Dobrodziej nie niegodnym Siebie osądził. Miałem ja liczne powody do proszenia JW. WCPana Dobrodzieja o zezwolenie w tej mierze, a najważniejszy jest dla serca mojego, żem przez przeciąg lat kilkunastu, względów Pańskich doznawał, za które do wynurzenia JW. WCPanu Dobrodziejowi przed publicznością uprzejmej serca mojego czułości, dziś szczęśliwą dla mnie porę znajduję.

Zostającemu jeszcze w Uniwersytecie Lipskim, JW. WCPan Dobrodziej nie ubliżyłeś ni wsparcia, ni dzieł, ni osobistej pracy, aby mię naprowadzić na drogę, wiodącą do skarbów Ojczystej Literatury; poprawowałeś słabe pierwiastki i próbki prac moich, a przez to wskazałeś mi doskonalenia się sposób, i zagrzałeś do tego, abym jego się chwycił.

Zacoż los nieżyczliwy pozazdrościł nam, zwłaszcza teraz w tym czasie, w Bracie JW. Pana, ś. p. *Ignacym Potockim*, Męża, którego śmierć okryła żałobą całą Ojczyznę i wszystkie jej stany? mam ja i dla Niego obowiązki w podobnymże względzie zaciągnione. Wspomnienie tutaj Męża tego, jest hołdem powinnym zasłudze Jego, i chwale Imienia całego.

Bliższe potym związki zdarzyły mi okoliczności, w Wiedniu z JW. Hrabią Józefem *Ossolińskim*, i z JO. Xiążęciem Imcią Adamem *Czartoryskim*. Co dwom tym tak znakomitym Mężom należy się ode mnie, starałem się podług uczucia serca wyrazić w przypisaniu Im pierwszego tomu dzieła mojego.

Tutaj zaś niech mi się godzi złożyć czułe dzięki Opatrzności Najwyższej, że gdy wezwany byłem do urządzenia nowego Liceum w Stolicy naszej Ojczyzny; wypadło mi na szczęście pracować pod okiem i opieką JW. WCPana Dobrodzieja. Światłym Jego radom, gorliwemu interessowaniu się, to przyznać należy, cokolwiek dla zachowania w szkołach narodowości czynić się dało w czasach zagłady kraju. — Jego czynnej opiece i osobistym staraniom winien jest nasz Instytut ocalenie swoje, podczas najsroższych zaburzeń wojennych; tak jak wszystkie inne po kraju szkoły winne są JW. Panu, że się utrzymują, że się tyle, ile okoliczności pozwalają, doskonalić mogą.

Korzystałem i ja co do mojéj osoby z Pańskiej opieki w tych okolicznościach, szerzą-

céj się na około owéj wojny wszystko niszczącéj; bo nieprzerwanie postępować mogłem w pracy około wydawania dzieła już zaczętego, i to to jest, nad czém zagraniczne nawet dzienniki wyraziły swe zadziwienie.

Mogęż i tego nie wspomnieć, ile tak do doskonalenia mnie samego, jako też i dalszego ciągu słownika mego, wpływają posiedzenia Wydziału Literatury Naszego Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, odbywające się w pomieszkaniu JW. Pana, téj świątyni nauk i gustu? W témto miejscu otaczają JW. Pana Mężowie z talentów, z dzieł swoich najznakomitsi, tu wspólną pracą rozbierają dzieje i język Ojczysty, tu otwierają się najpomyślniejsze widoki dla Narodowéj Literatury, tu wyraz każdy języka, mniéj pewne mający znaczenie, odbiera ograniczający go okres; a wszystko w przyjemném towarzystwie najwyborniejszego gustu, najdelikatniejszego rozsądku.

Mógłbym się z tego przybytku przenieść na owo miejsce, które nam wzory tego wszystkiego w najpiękniejszych a najrozmaitszych zbiorach wystawia, co rozrzewnia Polaka, co w zachwycenie wprawia cudzoziemca; mówię o *Wilanowie*. Tamto JW. Pan utworzyłeś szkołę, w któréj to, co młodzież słyszy o starożytnościach, co czyta w dziejach o sławie i guście *Bohatyra Polskiego*, czegoby nie widziała, co do teraźniejszego gustu, i połączenia go z dawnym, chyba gdzieś w obcym kraju, przewybornie na oczy sprawdza; i więcéj czegoś się uczy, bo nawyka czuć to, czego opisać nie można; lecz opis *Wilanowa* nie do tego należy miejsca.

To co JW. Pan czynisz dla dobra Kraju, dla Nauk, dla Instytutów im poświęconych, i to co już uczyniłeś, zniewala każdego z kochających Ojczyznę do czułéj wdzięczności; ja zaś z Horacyuszem w duchu uniesień jego względem Mecenasa, powtarzać sobie będę do JW. Pana

O et praesidium et dulce decus meum.

Z najgłębszém uszanowaniem mam honor zostawać

Jaśnie Wielmożnego Pana i Dobrodzieja

w Warszawie, w miesiącu listopadzie 1809 *roku.*

najniższym sługą

LINDE.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTÓW.

Bióro JW. Ministra Wewnętrznego.

Bióra Wojenne Xięstwa Warszawskiego.

Szkoły Akademickie *Czauszowskie.*

Szkoły Akademickie *Czerykowskie.*

Laurenty *Dzieduszycki.*

Aloizy *Feliński.*

Mikołaj *Glinka*, Podkom. Rożański.

Paweł *Jarkowski* Professor Gimnazyum Krzemienieckiego.

Józef *Łuba* Prefekt Poznański.

Stanisław *Małachowski* Prezes Senatu.

Gimnazyum Akademickie *Mohilowskie.*

Szkoły Akademickie *Mścisławskie.*

Szkoły Akademickie *Newelskie.*

Szkoły Akademickie *Orszańskie.*

Szkoły Akademickie *Połockie.*

Alexander Xiąże *Radziwił.*

January Campo *Scypion*, Dyrektor Szpitalów militarnych Francuzkich.

Skibicki Podkomorzy Konstantynowski.

Floryan *Straszewski* dziedzic Boguchwały.

Konstanty *Tymieniecki.*

Antoni *Urbanowski*, Deputat Gubernii Wołyńskiej.

Gimnazyum Akademickie *Witepskie.*

Szkoły Akademickie *Wielizkie.*

X. *Wojtkiewicz* Prefekt Szkół Grodzieńskich.

UWAGA AUTORA.

Wydane dotąd trzy części, składają mniejszą połowę całego Słownika; zostają albowiem do wydania jeszcze trzy inne, które od tamtych będą obszerniejszemi. Następująca litera *P*, dla znajdujących się pod nią przyimków *po-*, *pod-*, *prze-*, *przed-*, *przy-*, z któremi prawie wszystkie z pod innych liter Słownika składane słowa, tu się powtarzają, taż litera *P* sama jedna zajmie tom grubszy od każdego z poprzedzających. Piąty zatym tom zawierać będzie litery *R*, *S*, *i T;* szósty i ostatni resztę *U*, *W*, *Z*; bo *Y* i *X*, już weszły, tamto pod *i*, to pod *ks*.

Uchybiłbym zaś wdzięczności, gdybym tu przed Publicznością miał przemilczeć, że zacni przyjaciele moi, W. JX. *Kamieński* Rektor Konwiktu Imć. XX. Pijarów, JX. *Bielski* Prefekt drukarni tychże, JP. *Wolski* Dyrektor redakcyi xiążek elementarnych, trwają w téj gorliwości, którą od samego początku aż do końca téj piérwszéj połowy całego dzieła, wydanie jego wspierali. Ich niezmordowanéj pracy w czytaniu drugiéj korekty każdego arkusza, Publiczność winna, że dzieło to, niezmiernie ciężkie do drukowania, z błędów drukarskich ile możności, oczyszczoném się okazuje; lecz tymże mężom należy się też niejeden dodatek, niejedno sprostowanie znaczeń, nie jedno objaśnienienie. Ufny w ich przyjacielskiéj, a więcéj powiem, obywatelskiéj pomocy, spodziewam się i drugą połowę równo szczęśliwie dokończyć.

Lecz nie mogę jeszcze nie wspomnieć znakomitéj pomocy, któréj wciąż doznawam od złączonego ze mną nie tylko krwi związkiem, ale serca przyjaźnią, JPana Jakóba *Bürgera*, Sekretarza Poczty. Wolne albowiem chwile poświęca zacny ten młodzieniec układaniu licznych bardzo wypisów moich, w dzieło to jeszcze wchodzących, czém wiele mi czasu i żmudnéj pracy ochraniając, przykłada się znacznie do przyśpieszenia druku. Mam to sobie za powinność serca mojego, abym mu publicznie za to wyraził wdzięczność moję.

LINDE.

M.

Jedenasta litera Łacińskiego abecadła; *Grecy ją zowią* my, *w Hebrajskim języku* mem. Kras. Zb. 2, 79. J. Kochanowski *od pospolitego* m, *n. p*, *dom*, *różni drugie kréskowane*, *n. p. uskrom'*; *na tym* Gornicki *kładzie daszek*. Now. Char.

§. 1. M fini nominis additum, primam personam verbi *jestem* significat: *mocnym teraz* = *mocny* jestem. *Trzeźwymci*, *żywemci* vel *żyw-emci*, id est, *wżdy żywy* jestem. In his vero: *bylim tam*, *słyszelim to*, contractio est pluralis, pro *byliś*my. In his vero: *siedziem*, *milujem się*; apocope est, pro *siedziemy*, *milujemy się*. Loco m antiquiores, ut hodiedum Bohemi ponunt ch: *słyszałech*, *słyszelichmy*, *słuchałechci*, et-*ciem*, e. gr. *świadomciem dobrze tego*; item: *myśmyć abo myciechmy*, *abo mycieśmy to sprawili*. Aliquando seperatur a suo verbo, ut pro *nie chciałem go bić*, dicitur *biciem go nie chciał*. Vide differentiam in his: *zarazem szedł*; in tertia persona: statim ivit; *zaraz-em szedł*, de prima: statim ivi; Orthographia diversa. Cn. Th. — §. 2. Litera m est characteristica Dativi Pluralis omnium generum, substantivorum finientium in -om, e. gr. *królom*, *pannom*, *słowom*; adjectivorum desinentium *in* -ym vel -im, *e. g*. *dobrym*, *miękkim*. — §. 3. Characteristica Instrumentalis et Localis Masculini et Neutrius generis Adjectivorum, facientium in -ym *vel* -im e. g. *z dobrym*, *w dobrym*, *z miękkim*, *w miękkim*. In Plurali vero Instrumentalis Adjectivorum desinit in: -ymy vel -imi, e. gr. *z dobrymi*, *z miękkimi*; sed Localis in -ych vel -ich e. gr. *w dobrych*, *w miękkich*. — §. 4. Substantiva, primae et teriae declinationis faciunt Instrumentalem in -m, n. p. *z królem*, *z słowem*. — §. Vocales ą et ę ante literas b et p adjungunt sibi sonum literae m, e. gr. *dąb*, quasi *domb*; *dębina* quasi *dembina*.

M abbrewiatura = Mój = Mości = Miłościwy = Mościwy; e. gr. Królu Panie M. Mił. *Gaz. Nar*. 2, 181.

1. MA = moja, *ob*. Mój. 2. MA *tertia pers. sing. Praes. Verbi* mieć.

MAĆ, *non nisi in vocibus rectis usitatum* = macierz, *plebeja et abjecta vocabula*, *tunc tamen* macierzyński, macierzyzna, *nobile et usitata*. *Cn. Th*. matka, die (Mämme), Mutter. (*Boh*. matě, mati, mateř, *ob*. Maciora; *Slov*. mať, matka; *Sorab*. 1. macž, maſſ, macžer; *Sorab*. 2. mati, mahsch, *G*. mahscherè; *Carn*. mate; *Vind* mati, *G*. matere, maika, mama; *Croat*. mati, matere; *Slav*. matti; *Dal*. mate, matka; *Ross*. мать, *G*. матери; dalszy ciąg etymol. pod słowem: matka). Mać, Ruskie słowo. *Dudz*. 32. Słowo wiejskie; używa się i za uczciwą matkę w w wierszu smutnym, jako *J. Kchanowski* przednie użył, mówiąc o żonie swojéj w żałosnych pieśniach: »Nie do takiej łożnicy, moja dziewka droga, Miała cię mać uboga doprowadzić«. *Włod*.; *J. Kchan. Dz*. 115. Alexander, wziąwszy mać Olimpiadę z sobą, jechał do Grecyi. *Biel. Hst*. 123. Pallas, Jowiszowa 'dziewka, a Apollinowa mać. *Biel. Św*. 8 *b*. Co zasłuży taka mać, któraby swe syny Potracić rozkazała, krom żadnéj przyczyny. *Papr. Gn*. 1056. Pomnij na ojca, będę i na mać pomniała. *Bardz. Trag*. 131. — *De animalibus:* Małe cielę pod mać się kryje. *Bardz. Trag*. 219. *Prov*. Psia mać jeszcze nie zdechła. *Rys. Ad*. 54. (jeszcze nie po naszej nadziei, mogąc jeszcze być szczenięta). Psia ci mać!, sposób łajania komu; cf. jebiona mać.

MACA, y, *ż*., (cf. *Germ*. Metze, Maß; cf. *mas; *Carn*. mas, masa; *Sax. Inf*. Mat; *Hung*. meecz; *Lat*. modius; *Hebr*. מד mad *mensura*). (*Boh*. měřica *ob*. Miara; *Sorab*. 2. meriza; *Slav*. mirov, osmàk, (cf. ósmak); *Vind*. malobirlink; *Croat*. vagan); — §. 1. kłoda, statek abo miara suchych rzeczy, jako zboża; na Rusi macą zowią, ma cztery korce abo ćwierci w sobie, półmiarków 8, macek 16, półmacków 32. *Cn. Th*. ein Getreidemaß von vier Scheffeln. — §. 2. Maca żydowska, chleb żydowski, ciasto żydowskie, Jüdischer Kuchen, [jestto chleb przaśny podczas paschy u Żydów. 2|. *Eccl*. маза, z *Graec*. μᾶζα. W te dni żydzi jeść powinni przasniki, *vulgo* macę, *alias* placki, nie na kwasie, ani na drożdżach mieszane i pieczone. *Chmiel*. 1, 1067.

MACAĆ, ał, a, *act. niedok*., (*Morav*. macam; *Boh*. makati, maknauti, (cf. mačkati = *premere*, *urgere*), šmatám, hmatam, hmotam; *Sorab*. 1. maszam; *Sorab*. 2. szmaszasch; *Graec*. μάσσω, μάσσομαι; *Hebr*. משש maschasch *palpavit*, מצה mazah *expressit*; *Arab*. מסס *tetigit*; cf. massa, cf. miazga); a) palcami lub rękami dotykając się doświadczać, tasten, betasten, fühlen, befühlen. (*Carn*. shlàtam, tipam, tiplem; *Vind*. tipati, popadati, ſhlatuvati, oſhlati, oſhlatuvati; *Croat*. pétam, pipam, pipati, piplyem; *Slav*. pipati; *Bosn*. pippati opippati, popippati; *Ross*. щупать. Dworniczka w marcu gęsi maca, któraby niosła owoc. *Haur. Sk*. 124. Puls u ludzi na ręku się maca. *Kluk. Zw*. 1, 33. Macam pulsu, *ob*. Puls. Maca po gołej ścianie, Wiedząc, iż nic nie dostanie. *Lib. Sen*. 6. Macać przed sobą = nie widząc rękami przed sobą doświadczać bezpieczeństwa drogi, po omacku chodząc, im Finstern

tappen. Drżąca ręka w ciemny mrok przed się maca. *Bardz. Trag.* 397. Macamy ściany jako ślepi, a macamy, jakobyśmy oczu nie mieli. *Bibl. Gd. Jes.* 59, 10. Będziesz macał o południu, jako maca ślepy w ciemności. *Bibl. Gd. Deut.* 28, 29. Niechaj cię skarze Pan, abyś śrzód biała dnia macał, jako ślepy maca w ciemnościach. 1 *Leop. Deut.* 28. Ślepy w około siebie kijem maca. *Stas. Zam.* 10. Woli patrzać, niżli macać. *Pot. Zac.* 37. Ręce mają, a nie macają. *Budn. Ps.* 115, 7. *Bibl. Gd.* (t. j. czucia w palcach nie mają, nie czują). *Transl.* Każda rzecz swych początków zkąd pochodzi maca, Co z niczego stworzono, to się wniwecz wraca. *Zab.* 8, 395. *Koryt.*, (tyka się, trzyma się ich). — b) Macać kogo = przetrząsać rzeczy jego, rewidować go. *Cn. Th.* einen revidiren. Łakomstwo najgłębiéj maca, i najwyżéj patrzy. *Falib. O.* 3. *Transl.* Macać kogo = do żywego mu dojmować, dogrzewać, macać w kim duszę = wybijać kogo, einen derb durchwalken, ihm wacker zusetzen. Cygan tylko kradnie, i za to batogiem maca go szlachcic. *Kniaź. Poez.* 2, 179. *fig.* O jak często łzy leje, kiedy smutny maca serce prognostyk. *Ustrz. Klaud.* 17. (dokucza, martwi, przeraża). *Transl. fig.* Macać = doświadczać, dochodzić, dowiadywać się, chcieć zrozumieć, versuchen, forschen, zu erforschen suchen. Kiedyśmy przyczyny, przeczby się to działo, u nich macali i dowiadywali się, ten pretekst ukazywali.... *Vol. Leg.* 2, 1082. Skrutynia na miejscu zbrodni być mają, i tam sam sąd, z kogo mu się zda, prawdy macać i pytać powinien. *Gorn. Wł. L.* Maca sposobu wszelkiego. *Lib. Hor.* 70. Zgoła wszystkich fortelów buntownik już macał, Księża nawet łakomą pieniądzmi przepłacał. *Pot. Arg.* 160. *Gorn. Sen.* 533. Nasi szturmem zamku macają w krąg. *Białob. Od.* 13. Uciekać z bitwy, brodu w nocy ukradkiem przez rzekę macać, jest to zdrajcą być. *Birk. Kaw. Malt. B* 4 *b.* Mąż dobry i rostropny swój sam sędzia, z pilnością maca się w swym stanie. *Min. Ryt.* 3, 110. t. j. roztrząsa siebie samego, examinuje się, er prüft sich. Macam = doświadczę, doszedłem, odkrywam dotknieniem, ich erfühle etwas, entdecke durchs Gefühl. Nie mógł odrwić śmierci, Minąwszy tytuł, maca go po sierci. *Pot. Syl.* 522. MACANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Slov.* matání, chmatání; *Sorab.* 2. szmaszame, zusche, (cf. czucie); *Croat.* pipanye; *Slav.* pipanje, ticanje; das Tasten, Fühlen, Befühlen, Tappen. MACZACZ a, *m.*, który maca, der Taster; *Boh.* macák; *Sorab.* 1. maszak; *Vind.* fhlatuvauz, obfeguvauz, ofhlatavez; (*Ross.* маца piłka drukarska). MACALNY, *ob.* Domacalny, *Boh.* hmotný; *Croat.* pìplyiv; *Ross.* осязательный, cf. osiągnąć. MACANKA = macanie. *Weg.*

Pochodz. *domacywać*, *domacać*, *domacalny*; *namacać*: *obmacywać*, *obmacać*; *omacywać*, *omacać*; *pomacywać*, *pomacać*; *podmacywać*, *podmacać*; *przemacywać*, *przemacać*; *przymacywać*, *przymacać*; *rozmacać*; *umacać*; *wmacać*; *wymacać*; *zmacać*; *zamacać*. *z̆. miazga*; *z̆. massa.*

MACE, *ob.* Macić.

MACERACYA, yi, *ż.*, z *Łac.* odmiękczanie w wodzie, das Einweichen, Aufweichen im Wasser. Ziółka mające zawikłaną substancyą, ażeby sposobnemi się stały do dystylowania, powinny być przez kilka dni moczone; ażeby zmiękczenie czyli maceracya łatwiej się stała, dodaje się sól kuchenna. *Krup.* 5, 17. MACEROWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, zmacerować, przemacerować *dok.*, odmiękczać, moczyć, dla zmiękczenia, einweichen. *Zool.* 26. Tarcza ze skóry macerowanej w occie. *Papr. W.* 1, 391.

MACH, u, *m*, *Vind.* mah, mahanje, fhlak, fhverk, fhverklei; *Croat.* máh, zamah, hit; *Rag.* mah, zamaha; *Ross.* махъ, взмахъ; machnienie, zamach, szerm, der Streich, der Hieb, das Ausholen zum Hauen, (der Hau). Ostrze już miecz, już mierzę w kark miłego syna, Lecz coś ręka drętwieje, w machu się zacina. *Zab.* 9, 263. *Koss.* Już ich ogniste miecze, rzucając postrachy Koliste na powietrzu wywijały machy. *Przyb. Milt.* 186. Nieprzyjaciel jednym machem rozpłatany leży. *Stas. Num.* 1, 144. Jednym machem dwu ściąć. *Cn. Ad.* 219., (cf. jednym pociskiem kilka wroblów zabić; jedną biesiadą dwoje wesela odprawić; dwie wrony za jednę nogę ułapić; dwie robocie razem robić). Rozżarzasz ognisko częstemi machami. *Tol. Saut.* 85. wachlowaniem, Wedeln, Fächeln.

MACHABEJCZYK, a, *m.*, der Makkabäer. MACHABEJSKI, a, ie, Makkabäisch, Makkabäer=. Machabejskie księgi w biblii, zawierające historyą żydowską pod Machabejczykami. *Kras. Zb.* 2, 82.

MACHAĆ, ał, a, *act. contin.*, MACHNĄĆ *jedntl.* 1) mach czyli szerm czynić czym na powietrzu, szermować na powietrzu, kiwać czym, powiewać czym; (cf. *Boh.* machati = w wodzie czym ruszać i tam i sam): ausholen mit dem Schwerdte, mit der Hand, mit dem Stocke, schwenken, in der Luft hin und her bewegen, Lufttreiche thun; *Carn. et Vind.* mahati, mahniti, mahnem, habvati, vihtiti, sukati, v'okroggnati; (*Vind. et. Carn.* majat *movere*; *Rag.* màhnuti, mahati; *Slav.* mahati; *Bosn.* mahati, ciniti vjetar; *Croat.* mahati, mahnuti, massem; *Ross.* махать, махаю, махнуть, машу, взмахнуть, взмахивать; cf. *Graec.* μάχη, μάχομαι. Co się mnie tycze, wiem ja co się stanie, Pozna Jegomość.... w tym machnął obuchem. *Kras. Ant.* 56. Szablą im nad łbem machał. *Teat.* 26. *b*, 39. Chce uderzyć Marcina, ten uchyla się, on machnąwszy kijem na wiatr, upada. *Teat.* 33, 76. Chcąc lokaja uderzyć, za uchyleniem głowy, po nad głową jego ręką machnie. *Teat.* 22. *b*, 10. Niech go kaci wezmą, widzę, dziaduś raczy, często macha, na kształt coś krzyżowej sztuki. *Teat.* 43. *c*, 122. Z bagna dwa straszne wyskakują wilki; szczęście że za machnieniem jakoś na krzyż szabli, zniknęły. *Teat.* 42. *c*, 4. Niezdatny machać bronią, ani dźwigać zbroi, Przed obcemi ucieka, a swoich się boi. *Szym. S. W.* 37. Uderzyli w bębny, machając proporcy. *Papr. Ryc.* 98. Ucieka mucha, bo na nię oganka machnęła. *Tol. Saut.* 21. Jakoż śmierć marnica przykro machnie kosą. *Rej. Wiz.* 85 *b.* Rozumieli którzy byli blisey, Że miał trzy miecze; z machania prędkiego To pochodziło, że się tak mylili. *P. Kchan. Jer.* 342. (cf. migać). Czyniąc wiatr, chustami machali. *P. Kchan. Orl.* 1, 161. *Rag.* màhati tkoga, *far vento à chi ha caldo*; *ob.* Wachlować. Z chęciąbym się urzędu podjął kaznodziei; A machając rękami z wysokiéj ambony Wrzeszczałbym.

Węg. Org. 12. Machnąwszy na nich ręką, aby milczeli, tak mówił. Budn. Act. 12, 17. (zkinąwszy na nie ręką Bibl. Gd.), er winkte ihnen mit der Hand; Boh. opřahnauti se; Ross. манить, подманиваю; Eccl. маати, помаати, помахати. Macha ogonem pies = marga, marda, der Hund schlägt oder wedelt mit dem Schwanze. Hypogryf prędko skrzydłami machał, i siekł powietrze piórami. P. Kchan. Orl. 1, 145. Tol. Sant. 93. — 2) Intrans. Machać = śpieszyć się, biegać, laufen, eilen, Ross. махнуть, стрекнуть, (махать umknąć) Potym powiem, teraz machaj Wc Pan żywo. Teat. 3, 27. ruszaj, vorwärts. Ross. въ маху w mgnieniu oka. *MACHADŁO, a, n., Bosn. mahallo, mahalniça flabellum; Vind. mahalze, hladilu, mahalniza; Croat. mahalo = motowidło; Ross. махалка oganka, махало, махальцо, опахало wachlarz.

Pochodz. mach, machnienie, domachać, namachać, odmachać, odmach, przemachać, rozmachać, wymachać, zamach, zamachać, zamachnąć, zamaszysty.

MACHARZYNA, y, ż., MACHARZYNKA, i, ż., dem., a) męcherz, pęcherz, Boh. měchcyř, měchyř; Slov. mechar; Carn. mehùr, mehiur; Vind. mehìr, mehier; Croat. mehùr, mehùrcheez; Bosn. mjehir, mihir; Slav. mihur; Rag. mjehìr, mjehirich; Ross. пузырь, cf. miech; (cf. moszna, moszenka); die Blase, Urinblase. Macharzyna moczowa, jest schronienie z błon zrobione, albo pęcherz, urynę na czas w sobie zachowujące; leży w miedniey, u mężczyzn między kiszką prostą i kościami haniebnemi; u kobiet między kiszką prostą i macharzyną, macica przegradza. Krup. 2, 120., Kirch. Anat. 60. — b) Pęcherz, eine jede Blase. Bogactwa głupiego jak macharzynę nadymają. Birk. Exorb. 30. Macharzynę nadyma. Otw. Ow. 618. Tchórz; zastraszyłbyś go macharzyną. Cn. Ad. 38. (cf. lisim ogonem). — §. Macharzyna od pieniędzy, kaleta, moszna, Geldblase, Geldbeutel. Nosi pieniędzy macharzynę w zanadrzu, a żebrze, żeby jéj co jeszcze do onéj macharzyny przybyło. Rej. Zw. 66. — §. Macharzynka na grzybku, na purchałce etc., volva. Cn. Th. die Hülle, das Bläschen, Häutchen. Cyprysowa gałka, macharzynka, galbulus ib.

MACHINA, y, ż., siłnia, wszelkie narzędzie służące do pomnożenia skutków siły jakiejkolwiek. Jak. Art. 3, 315. Os. Fig. 99. instrument przyczyniający i regulujący moc wzruszoną. Kras. Zb. 2, 83. die Maschine; Vind. mashina, vmetalnostnu delu; Ross. махина, машина. Machina, związanie jakie misterne z drzewa, abo inszéj materyi. Solsk. Geom. 4. Machina pneumatyczna = wiatrociąg. Jak. Art. 3, 301. die Luftpumpe. Machiny cyrulickie różne. Czerw. 36. Z między piorunowe machiny po wałach huczą. Teat. 50, 49. działa, armaty, moździerze. — §. Jakakolwiek wielka bardzo rzecz, gmach, eine Maschine, etwas Maschinenmäßiges, etwas Großes. Wszystka machina kościoła Jerozolimskiego z ciosanego kamienia. Warg. Radz. 146. My Polacy wszystkę przeszłych wojen machinę wytrzymywali. Krom. 594, cunctam molem. — §. Machina, machinacya w poezyi, die Maschinerie in der Dichtkunst. Za największą rzecz w epopei poczytana bywa machina, czyli wpływanie nadprzyrodzonej istoty dla ułatwienia trudności. Gol. Wym. 451. MACHINACYA, yi, ż., polit. czuwanie na zgubę innego. Kras. Zb. 2, 84. praktyka, Ränke zum Verderben des andern; Ross. ковъ. MACHINKA, i, ż., dem. nom. machina, eine kleine Maschine. Gdyby machinki jakie zaczynają skakać, trzepotać się. Przestr. 47. cf. latki, lalki.

MACHLANINA, y, ż., machlarstwo, szalbierstwo, Betrügerey, Kaupeley, Schelmerey. Żyd krawcem, szmuklerzem etc., i gdy się kramową machlaniną zapomoże, arędarzem. Grodz. Dis. F. b. MACHLARKA, MACHLERKA, i, ż., szalbierka, die Betrügerinn. Ha machlerko, znam ja cię; mówić o tym szkoda. Treb. S. M. 57. Pyszna, wielkość ma duszy; machlarka, rozumna. Zab. 9, 33. Zabł. MACHLARSKI, a, ie, szalbierski, betrügerisch. Ross. маклерскій, маклеровъ, streczycielski. MACHLARSTWO, MACHLERSTWO, a, n., szalbierstwo, die Betrügerey, Durchstecherey. Wezyr Kioperli machlarstwo urzędników powściągnął. Kłok. Turk. 221. Turcy zażyli machlerstwa z cesarzem pod czas traktatów zaczętych za Mahumeta, zerwanych przez Achmeta. ib. 120. Odpowiedź pełna *machlerstwa i potwarzy. Zyg. Pap. 280. MACHLARZ, MACHLERZ, a, m., Ross. маклеръ; z Niem. der Mäkler, der Unterhändler der Kaufleute, der Sensal. (Svec. mäklare; Holl. maeckelaer). Streczyciel kupca, jednacz kupca, litkupnik. Volck. 764. Sorab. 1. dowikwar. Machlerze u Niemców między kupcy bywają, co targi stanowią. Opal. Sat. 188. Przekupniom i machlerzom nie trza się dać rozwodzić. M. Biel. S. N. 23. W Gdańsku wielkie zobaczysz śpichlerze, Masz i machlerze. Klon. Fl. G. 3 b. — §. meton. Szalbierz, oszust, cygan, żyd. Cn. Ad. 1121. ein Leutebetrüger; Ross. щечило. Niedawno poszliście za machlerzem jednym Greczynem, który się mienił patryarchą Jerozolimskim. Birk. Ex. C 4 b. Jeszczeż dufasz w te machlarze? Brud. Ost. A 11. Zygr. Pap. 372. MACHLOWAĆ, ał, uje, intr. niedok., szalbierować, fałszować, mieszać rzeczy i sprawy. Durchstechereyen machen, Unterschleif machen, hintergehen, betrügen; Ross. щечить, щечу. Szalbierowane i machlowane dryakwie i bezoary. Syr. 530. Ta świeżo szedłszy za mąż przy mężu pijanym Machluje głupia swoim nieuczciwie stanem. Petr. Hor. 2. F. b. — §. Zmachłował to. Smotr. Ex. 42. sprzątnął na bok, zemknął.

Pochodz. przemachlować, wymachlować.

MACHLUGA, i, ż., gatunek potażu, Weidasch. eine Art Pottasche. Potaż dzieli się na korytowy, czyli blauaż, i na machlugę czyli wydaż. Pam. 84, 764.

MACHNĄĆ, MACHNIENIE, ob. Machać.

*MACHOWIE, ia, n., wieś sławna brzydką mową swoich mieszkańców, n. p. Głupi owi Matusowie, Co krzyczą, wrzeszczą, napruszywszy głowę, Każdy ich sądzi, że ze wsi Machowie, Dość szpetną mając, jeszcze krzywią, mowę. Wad. Dan. 260.

MACHRAM, u, m., n. p. Towary Tureckie muchairy, machramy chustki.... Vol. Leg. 4, 82. materya jakaś Turecka, ein Türkischer Zeug.

MĄCIĆ, ił, i, act. niedok., zmącić, pomącić, zamącić dok., mętnym czynić płyn jaki, kłócić, trübe machen (ein Ge-

tränk), aufrühren, umrühren; (cf. *Boh.* machati w wodzie i tam i sam ruszać), *Boh.* zkaliti (cf. kał); *Sorab.* 1. mučžu *moveo*, *misceo*; *Hebr.* מוט mut *motus*; cf. mieszać; *Carn.* motiti, motem *turbare*; *Vind.* motiti, pazhiti, obmotiti, smotiti, smotuvati, smieſhuvati, skaliti; *Croat.* mutiti (= przeszkadzać), mútim, zmutiti, izmutiti; *Rag.* mûtiti, smûtiti, izmutiti, zamûtiti, pomûtiti; *Bosn.* mútiti, zamutiti, smutiti, izmutiti; *Ross.* мутить, мучу, смутить, смущать, возмутить, возмущать, баламутить, (*ob.* Bałamucić); *Eccl.* мутю, (**мастн, матъ, съмѧщати** pomieszać, мятежствую, мяту, *Ross.* мятежничать buntować się); mącić co *et* mącić czym; n. p. Baranie, nie mąć wody. *Rys. Ad.* 1. Gdy łzami zdrój zmącił, na wodzie wzruszonéj stała się ciemność piękna. *Otw. Ow.* 123. — *Fig.* Widzimy niespokojnych, że choć się ustoi, Mącą klarowną wodę dla prywaty swojéj. *Pot. Pocz.* 32. Chciałaby mi kochana Jejmość grać na nosie, Nie nie, nic z tego, nie dam sobie mącić w sosie. *Zabł. Fr.* 26. — Mącić rzeczy *vel* rzeczami = mieszać, zamieszanie w rzeczach czynić, verwirren, in Verwirrung und Unordnung bringen, durcheinander werfen. Rozruch czynili i mącili w ludzie swoim. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 7, 22. (roztyrk czynili. 3 *Leop.*) Są niektórzy, co wami mącą. 1 *Leop. Gal.* 1, 7. (co was trwożą. 3 *Leop.*) Miasto, cobyś tłumić miał domowe boje, Lentulu, mąć ojczyznę, wzbudzaj niepokoje. *Min. Fars.* 14. Jeśli mącę światem, I z przepisanéj sam kluby wypadam, Prożno się chełpię, że szczęście posiadam. *Nar. Dz.* 2, 87. Możniejszy jak chciał mącił ludem pospolitym, Nikt nie słuchał, a każdy głową swoją rządził. *Nar. Dz.* 2, 126 Niech wami nie mąci Ezechiasz, mówiąc, Pan nas wyswobodzi. *Leop. Jes.* 36, 18. (niech on was nie mąci. *ib.* 19. niech was nie zwodzi. *Bibl. Gd*). Przykrości, i pokój mącące kłopoty. *Pilch. Sen. list.* 2, 145. Ani praw, ani polityki chowa, Ołów ze złotem, jedwab' z kirem mąci. *Pot. Syl.* 475. (wszystko pomiesza). To piwo czyli wino bardzo mąci głowę. *Tr.*, t. j. bardzo bije do głowy, upaja, das Getränk macht den Kopf dumm, benebelt den Verstand. *Transl.* Ledwo na bardonie gładka Pierys zgodne zmąci sznury, Strach go dojeżdża. *Zab.* 6, 372. *Nar.* poruszy, rühren, in Bewegung setzen. MĄCIĆ SIĘ *recipr.*, mętnym być, nieustałym, trübe seyn. Wszelkie wino narychlej się mąci, gdy zachodzą pod słońce gwiazdy zwane baby, a to bywa, gdy głog kwitnie. *Cresc.* 348. (cf. mutynować). Złe wino pić potrzeba, gdy się jeszcze mąci; Ledwie się podklaruje, zaraz octem trąci. *Pot. Jow.* 205. *Transl.* W głowie mu się mąci = miesza się, traci przytomność, odurzonym zostaje, er wird confus.

Pochodz. *pod słowem* męt.

MACICA, y, *ż.*, MACICZKA, i, *ż.*, *dem.*, (cf. mać). — §. *obs.* Matka, die Mutter, n. p. Macica pszczół. *Tr.*, *ob.* Matka pszczół. — §. Dziś oznacza niby to matkę nieżyjących rzeczy; to, co stanowi ich istotę, das, woher leblose Dinge ihr Wesen haben, die Mutter, der Stamm, der Quell, Ursprung lebloser Dinge. — a) *Botan.* Macica albo korzeń średni, korzeń główny, *caudex descendens. Bot.* 49. die Hauptwurzel, Mutterwurzel. (*Boh.* maciště *folia intima plantarum*). — *Fig. alleg.* Z odszczepy omartwiałéj przeszczepiło mię miłosierdzie bozkie do żywéj macicy, do prawdziwéj wiary. *Smotr. Ex.* 14. Jam jest macica prawa, Która wdzięczny owoc dawa, A wyście są latorośle. *Kanc. Gd.* 262. Rzym mają za korzeń i macicę wiary. *Sk. Dz.* 154. *Per excell.* Macica = winna macica, łoza. *Ursin.*, der Weinstock, die Weinrebe. *Vind.* vinska terta, terſs, grebeniza; *Carn.* terta, vinika; *Croat.* vinika, tërsz; *Dal.* loza; *Bosn.* loza, vignaga; *Slav.* vinova loza; *Rag.* lòza; *Sorab.* 1. winowypenk; *Ross.* виноградная лоза: *Eccl.* лоза виннчіе, **рождне.** Przy swojéj macicy młoda wszedłszy latorośl winna, nie mając ogrodniczéj pomocy, po ziemi się tylko czołga. *Tward. Wl.* 13. Niebo tam trudne, krnąbrnego przyrodzenia macica. *Fallis. Fl.* 119. — §. b) Macica źrzódła = główny zdrój, die Hauptquelle, Mutterquelle. Możesz studnią kopać tak głęboko, aże główne źrzódło najdziesz, to jest, prawą macicę wody. *Cresc.* 28. — §. *Chym.* Soli alkaliczne, bądź to martwe, bądź wylotne, nazywają się w powszechności macicami, *matrices*, *bases*. *Jak. Art.* 1, 47. — c) Macica perłowa = skorupa, die Perlenmutter; *Boh.* perlowa matka; *Vind.* perlenova matiza, biſerski saklopnjak, perga; *Ross.* жемчужная раковина; *Eccl.* **урънина.** Z perłowéj macicy, albo lśniących się skorupek, przednie wyrabiają się rzeczy. *Ład. H. N.* 127. *Boter.* 248. — §. *Mechan.* Macica od szruby, die Schraubenmutter. *Ross.* щурупъ, щурупецъ, щурупникъ, гайка. Macica jest bryła, w któréj chodzi śrzóba, wewnątrz wydrożona, czyli wybrożdżona, właśnie tymże samym kształtem, jak jest śrzóba zewnętrznie opasana, tak iż jest doskonałą formą tej części, którą obejmuje. *Jak. Mat.* 4, 348. Muterkę czyli macicę śrzruby kluczem przykręcają. *Os. Rud.* 192. *Zabor. Geom.* 338. Macica, dziura wyrznięta w gwinty, w których śrzóba chodzi, obracając się. *Jak. Art.* 3, 301. Śrzóbki utwierdzone maciczkami. *Teat.* 6. *c*, 57. — *Meton.* Macica, *ob.* Maciczna deska. — §. Macica drukarska od wybijania liter drukarskich, forma, w któréj się litery odlewają, die Matrize zum Abguß der Buchstaben. *Cn. Th.* 821. — §. *Anatom.* Macica = żywot niewieści, die Bärmutter, Gebärmutter, Mutter; (*Boh.* maternik, dělha, dennjk; *Sorab.* 1. mačžerza, mačž, mačžerné život; *Sorab.* 2. masch; *Carn.* maternèza; *Vind.* materna vutroba, materniza, plodniza; *Ross.* ложесна; *ob. Graec.* μήτρα; *Lat.* matrix). Macica jest to mecherz, w którym płód przemieszkiwa. *Spicz.* 173. Macica jest jakoby miejsce albo gospodka płodu, leży między odchodową kiszką i macharzyną urynową w miednicy. *Krup.* 2, 164., *Kirch. Anat.* 66. *Wejch. Anat.* 100. Macicy czyścienie; macicy upad, to jest, wychodzenie; macicy wstąpienie, macicy zaziębienie. *Sien. Rej.* Macinnik, abo macica zbytnie zawarta. *Syr. Ziel.* 198. — §. Macica. *Tr.* = maciczna choroba, dolegliwość maciczna. *Dykc. Med.* 3, 648. die Mutterbeschwerung. — §. Macica, *ziele*, *ob.* Przestęp, ziele.

MĄCICIEL, a, *m.*, który mąci, bądź trunki, bądź sprawy, der etwas aufrührt, trübe macht, *fig.* ein Verwirrer, der Verwirrung und Unordnung stiftet. *Tr.* W *rodz. żeńsk.* Mącicielka. *Bosn.* smetnik, uzbunitegl; *Vind.* smotuvauz, smie-

ſhuvauz, motnik; *f.* motniza; *Ross.* мятежникъ, мятежница, смутитель, смутительница, смутникъ, смутница, возмутитель, возмутительница; *Eccl.* мятежливый, ма-тежьникъ, любомятежникъ; cf. wartogłów, wichrzyciel i t. d.

"MACICORODNY, a, e, (od macicy winnej), winorodny, weinerzeugend, *vitifer. Cn. Th.*; *Croat.* terszonoszni. MACICOWY, MACICZNY, a, e, od Macicy *qu. v.*, Haupt-Stamm-, Mutter-, — §. a) macicowy, *viteus. Cn. Th.*, łozowy, Weinstock-, Weinreben-. *Ross. et Eccl.* лозьнъ. Nóż macicowy, (*Vind.* vinjak, kriu nosh.) Maciczne wszy, (*Vind.* penkle). — §. Maciczna woda nazywa się w saletrarni woda pozostała i zcedzona po ukryształywaniu saletry. *Jak. Art.* 301. *et* 1, 53. das Mutterwaſſer, Grundwaſſer, das nach der Cryſtalliſation des Salpeters zurück bleibt. — §. b) Od macicy śrzóbnéj, Schraubenmutter-. Maciczna deska abo macica, jest bal mocny, do którego się przymacnia nabity szturmak. *Jak. Art.* 3, 300. — §. c) Od macicy niewieściej - żywotny, Bärmutter-. *Carn.* maternezhn; *Ross.* маточный. Opadnienie maciczne, gdy nietylko pokrowiec maciczny, ale też i sama macica w krok się osunie. *Perz. Cyr.* 2, 266. Maciczna choroba, (*Croat.* maternicza; *Slav.* maternica). Maciczne lekarstwa. *Dykc. Med.* 3, 648. Trąby maciczne lub Falopiusza. *Krup.* 2, 174. MACICZKA, i, *ż.*, *dem. nom.* macica.

MACIEJ, eja, *m.*, imię męzkie, Mathias; (*Boh.* Matěg; *Slov.* Matuš; *Sorab.* 1. Mathi; *Sorab.* 2. Matscha; *Ross.* Матвѣй. cf. Matyasz, Mateusz). Maciej ś., Mathias apostoł, na miejsce Judasza losem wybrany. *Kras. Zb.* 2, 133. Ś. Maciej z rzek i stawów zwykł ruszać lody. *Haur. Sk.* 146. Święty Maciej zimę traci. *Tr.*, Mathias bricht Eis. *ob.* Maciejowy, Maciek, Maciuś.

MACIEJÓW, a, *m.*, miasto w ziemi Chełmskiej, gniazdo domu Maciejowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 106. MACIEJOWY, a, e, do Macieja należący, Mathias-. *Slov.* Mategow. MACIEK, ćka, *m.*, — §. a) *demin. nom.* Maciej, (*Boh.* Mategček, Macek; cf. *Germ.* Matz), Mathias. Nie bądź taki, miły Maćku. *Pot. Jow.* 108. Maciek zaorał, Maciek też zjadł. *Tr.*, (jak nabyte, tak odbyte). — §. Maciek, głuptaś, ein Dummian. Lada maciek na piecu to też tak potrafi mówić. *Mon.* 71, 60. A już rozumiesz? rozumiejże! nie bądź maćkiem! *Twar. Wiecz.* 21. — §. b) Maciek, matuś, miano kocie, Mietz, die Katzen zu rufen. (NB. słowo to prawie we wszystkich dyalektach nasze słowo kot zastępuje; *Slov.* mačka, kočka; *Hung.* matska; *Carn.* mazhk, *f.* mazhka, muzèka; (2. mazhk - kotwica, *qu.* cf.); *Vind.* mazhik, mazhka; *Croat.* machek, machka, machicza (2. machka - hak, cf. kotwica); *Bosn.* macka, maciça, (cf. *Bosn.* maçicch, hudoba, koja nochjom plasci *spiritus improbus*); *Slav.* macska; cf. *Gall.* matou; *Hisp.* miz; *Ital.* muccia; cf. *Sorab.* 2. matschka krówka; cf. *Ross.* маша - słowo, którem na kozy i małpy wołają; *Ross.* мечка niedźwiedzica). Co zaś? u ciebie jest kot? nasz maciek? *Teat.* 14. *d*, 15. I wy rozumiecie, że to był prawdziwy kot? R. A jużci, nasz maciek! *ib.* 14. *d*, 45. Ki ci ci! ki ci ci! hej maciek ki ci ci! *Teat.* 18. *d*, 4. — §. Maciek, kiszka gruba wieprzowa, *crassum et pingue intestinum suis*, der große Schweinsdarm, maciek nadziewany, der Sauſack, die Magenwurſt. Jak zabijesz wieprza, będziesz miał kiełbasy, kiszki, maćki, dorotki. *Haur. Sk.* 59.

MACIERZ, y, *ż.*, [mylnie, jestto bowiem *acc. nominis* mać, a *nom.* maci (*Gaw. Siel.* 400) lub mać, 2], *vulgare ut* mać - matka, *Boh.* máteř i t. d. (cf. maciora), die Mutter. Wrócił Władysławowi cesarz koronę Węgierską, którą był Ludwik z *macierzą wyniósł. *Gwagn.* 76. Tamtego chęć szalona trąby słuchać bierze, I krwawych walek, co je biedne kląą *macierze. *Hor. Poez.* 1, 7. *Nar.* Tak się staw' ojcu i *macierzy staréj. *Klon. Fl. H* 2 *b.* Śliczna macierzy kwiecia woniącego, Wiosno młodości czasu dorocznego. *Past. Fid.* 121. MACIERZANKA, MACIERZADUSZKA, i, *ż.*, *Vind.* materina, materna duſhiza, mazhja duſhiza; *Croat.* materina dussicza, babina dussicza, popona, poponak; *Dal.* mravinacz, materina*trava; *Sorab.* 1. babduschka; *Bosn.* matterina dusciça, mravinaç, poponaç, poponak, papriç, babbina dusciça; *Ross.* душица; ziele *serpillum*, wilder Quendel, wilder Thymian, w srogich serdecznych mdłościach, w których się zda, że już dusza ciała ma odbieżeć, ratunek prędki daje, i duszę jakoby odbiegłą przywraca, i stawa się jej jako matka, oczerstwiając siły serdeczne, ciało ożywiając. *Syr.* 509. Skutek jej na defekta macicy. *Kluk. Rośl.* 2, 236. *Krup.* 5, 135. *Dykc. Med.* 3, 650. Gdzie pszczoły chcesz zachować, staraj się mieć ziele macierzaduszkę. *Cresc.* 596. Macierza duszka ogrodna, Gartenquendel, macierza duszka polna czyli macierzanka, wilder Quendel. *Sienn. Wykł.* Wieśniacy lebiotkę, *origanum Linn.*, macierzą duszką zowią. *Jundz.* 316. MACIERZANKOWY, a, e, od macierzanki, Quendel-, Macierzankowe liście. *Syr.* 509. MACIERZYŃSKI, a, ie, MACIERZYSTY, a, e, matczyn, od matki pochodzący; *Slov.* matěrinski; *Sorab.* 1. maczěrny, maczěrski; *Sorab.* 2. mutterzini; *Slav.* matterinski; *Rag. et Bosn.* matterin, majcin; *Croat.* matèrin; *Vind.* matern, maternski; *Carn.* materne; *Ross.* матерній, материнскій; mütterlich, Mutter-. Jezus wyszedł z macierzyńskiego żywota bez wszelkiego panieństwa matki swéj uszczerbku. *Kucz. Kat.* 84. Dobra macierzyste ociec synowi wydać powinien. *Szczerb. Sax.* 93. Ojczysta i macierzysta substancya. *A. Zamoj.* 125. Dziad macierzysty. *Krom.* 250. Macierzyński język - ojczysty język, die Mutterſprache. Macierzyńsko *adv.*, *Ross.* матерски; *Eccl.* матерольпнѣ. MACIERZYŃSTWO, a, *n.*, stan matki, die Mutterſchaft, der Mutterſtand, da eine Perſon Mutter iſt; (*Carn.* materstvu; *Vind.* maternost, materstvu; *Croat.* materinsztvo). Dwie rzeczy w Najświętszej Pannie zgodę znalazły, które w żadnej innej pospołu stać nie mogły, to jest, macierzyństwo z panieństwem. *Sk. Żyw.* 75. *Zach. Kaz.* 1, 185. *et* 177. Osobliwsze macierzyństwo Maryi Panny. *Psalmod.* 48. MACIERZYZNA, y, *ż.*, majętność matczyna, das mütterliche Erbe, das Mütterliche, *Boh.* mateřizna. Wielkie miał Zygmunt August trudności koło Baru, własnéj macierzyzny swej. *J. Kchan. Dz.* 184. Nie twojej macierzyzny kołacz. *Rys. Ad.* 45. (nie twojéj gęby kąsek). Trudno z jedną macierzyzną na dwoje gody. *ib.* 66. — §. Wstyd czyli członek białogłowski, die weibliche Schaam, (das Muttergut). Chelidonią warzyć, i podstawić pod się, iżby para szła między nogi do macicy abo do

macierzyzny. *Spicz.* 21. Dobry pan jakiś jadąc sobie w drogę, Ujrzał u dziewki w polu bosą nogę. Nie chodź powiada, bez bótów, ma rada, Bo macierzyzna tak zwietrzeje rada. Łaskawy panie, nic jej to nie wadzi: Chyba żebyście pijali z niej radzi. *J. Kchan. Fr.* 11.

MACIŃET, *ob.* Mazinet.

MACINIEC, ńca, *m.*, der Eyerstock. W kokoszy ziarnka jajec w macińcu wiszą. *Syr.* 1276. MACINNIK, a, *m.*, choroba macicy, gdy zbytnie bywa zawarta. *Syr.* 198. das Zusammenziehen der Bärmutter, der Mutterkrampf. MACIORA, y, *ż.*, MACIORKA, i, *ż.*, (*Bosn.* mattica, sgivina, koja se drrisgi za plod; *Rag.* mattiza); a) samica między ptakami i zwierzętami, jako kura, przepiórka, owca, świnia etc.; nie mówi się jednak łatwo o wszystkich zwierzętach, *Włod.* die Mutter junger Thiere. Płodna maciora mysz, która wylęgła razem mysząt siła. *Jabł. Ez.* 20. Maciorki = owce kotne lub okocone. *X. Kam.* — Maciora pszczół = matka pszczół, die Bienenköniginn, die Mutterbiene, der Weiser. Straciwszy tego wodza, nie inaczej jedno jako pszczoły bez maciory, albo dziatki bez matki jesteśmy. *Falib. Dis. B* 1. — b) *per excell.*, U świni samica, świnia, die Saumutter. (*Boh.* plemenice, prasna swjné; *Slav.* prasica; *Vind.* dojinza, svinska mati, prasiza, prashzhja svina, dojezha svinja; *Sorab.* 2. rampa; *Carn.* presiza). W 15 dni po okoceniu maciorki zdrowe. *Pam.* 84, 383. Maciorki, to są świnie, takie do płodu sposobne są, które podłużne, boków długich, brzucha szerokiego. *Haur. Ek.* 132. Maciorka z prosiętami. *Świtk. Bud.* 72. U dzików samicę od dzieci zowiemy maciorką. *Kluk. Zw.* 1, 346. Nie wybiegały się przed ich zapalczywością, prośne maciory, cielne łanie, kotne sarny. *Mon.* 68, 187. — °c) Matka, die Mutter; (*Boh.* máteř; *Sorab.* 1. maczeř; *Sorab.* 2. mahsch, *G.* mahscherě; *Croat.* maternicza). Szczęśliwaś między maciory, któraś urodziła nam Jana. *Groch. W.* 94. — d) Samca konopi, który nie kwitnąc, daje nasienie, zowią głowaczkami, maciorami, der Saathanf. *Syr.* 822.; *Ład. H. N.* 26. cf. płoskonki, suszki. [mylnie; jestto samica konopi, *ob.* Konopie. 2].

MACKA, i, *ż.*, *demin. nom.* maca, miara od zboża, 16 część kłody, czyli macy. *Cn. Th.*, Viertelscheffel.

MACKA, i, *ż.*, narzędzie macania, das Fühlhorn. U niektórych robaków są wyrostki krótkie, grubawe, które mackami, *tentacula*, zowiemy. *Zool.* 85.

MACIUPKI, MACIUPCI, MACIUPEŃKI, a, ie = maleńki, maluczki, maluteńki, *Carn.* majzèkun; winzig klein. Prześliczną ma nóżkę, maciupeńką, maciupcią. *Teat.* 36. *c*, 11. Kobieta maciupka. *ib.* 53, 20. Połóż tu maciupkie paluszki twoje. *Teat.* 53, 42.

MACIUS, ia, *m.*, *demin. nom.* Maciej, kleiner Mathieß, Mathießchen. Teraz Maciejowie, stali się Maciusiami. *Kras. List.* 168. °MAĆKA, *ob.* Maciek, kot, kotka.

MACLOCH, u, *m.*, MACLOSZEK, szka, *m.*, dziura w czym wydrożona, ein hohles Loch, eine Höhlung, Vertiefung. Gołębica ściele gniazdo swe w maclochu. *Radz. Jer.* 48, 28. (na kraju dziury. *Bibl. Gd.*). W rozpadlinach skalnych, w maclochach parkanu. *Leop. Cant.* 2, 14. *Bzow. Roż.* 81. (w skrytościach. *Bibl. Gd.*). Schowajże ten pas w maclochu skalnym. 3 *Leop. Jer.* 13, 4. (w dupiu skalnym. 1 *Leop.*). W opocznych maclochach przemieszkiwali. *Birk. Kant. B* 3. Jelonek porwał się do jam i maclochów wężowych. *Birk. Kaz. Ob. C* 3. *Bzow. Roż.* 92. Co za nikczemne z nich niewiasty, żeby w te maclochy podziemne kryć się mieli? *Tward. Wł.* 76. *Transl.* Gnuśne serca w puchowym nie dyszą maclochu. *Hor.* 2, 356. Snać to mniemasz, że ludzkie maclochy W niebo przeniesiesz tą twoją łożnicą? *Morszt.* 72. Macloch, macloszek, murek, miejsce wolne w murze dla postawienia czego, framuga, eine Blende, eine Nische, eine Bilderblende.

MACOCHA, y, *ż.*, MACOSZKA, i, *ż.*, *Boh.* mačecha, maceška; *Slov.* macocha; *Hung.* mostoha anya; *Sorab.* 1. maczocha, (maczoch, woczzim ojczym); *Carn.* mazhàha, pisana mate; *Vind.* mazheha, mazhaha, nepristna mati, popovi mati; *Croat.* machàha, machuha, (cf. ochuh = ojczym); *Bosn.* machjeha; *Rag.* macchjeha; *Slav.* machja, machà, machua; *Ross.* мачиха; *Eccl.* мащеха. Macochą jest, żona ojcowa wtóra, dzieciom od pierwszej żony. *Sax. Porz.* 132. die Stiefmutter. Ojczym i macocha, nieprawe rodzice *Vind.* popoustareishi (°półrodzice), Stiefältern. Wstręt czujesz nazywać mię macochą, i ja do nazywania cię pasierbem. *Teat.* 7, 71. Matka, niby ma, tka dzieciom; macocha, niby ma co, to chowa dla siebie albo swoich. *Chmiel.* 1, 57. *Sorab.* 1. macucha je fly prut. Co matka to matka, a co macocha to macocha. *Cn. Ad.* 667. Matka daje, a macocha pyta dzieci, czy chcecie? *Burl. A* 3. Zawsze fortunę wiedz być płochą, Dziś matką, jutro może być macochą. *Kchow.* 5. Nigdy mu się szczęście macochą nie stawiło. *Groch. W.* 537. Natura Maciejowskiemu macochą nie była, ale taką matką, iż co człowiek jeden od niej żądać może, to wszystko była jemu dała. *Gorn. Dw.* 2. Natura wszystkim matką, nikomu macochą. *Kras. W.* 51. MACOCHOWAĆ, ał, uje, *intrans. niedok.*, po macoszyńsku postępować, stiefmütterlich handeln. Mężnie odbija zamachy fortuny macochującej. *Boh. Kom.* 2, 70 MACOSZYĆ. *Pot. Syl.* 39., *Sorab.* 1. maczoschu szo; *Croat.* machàhim *novercor.* MACOSZYN, a, e, MACOSZYŃSKI, a, ie, od macochy, stiefmütterlich; *Boh.* macešin; *Slov.* macošný; *Sorab.* 1. máczoschné; *Rag.* macchjehni; *Croat.* machahin, machubin; *Hung.* mostohai; *Bosn.* machjehin; *Ross.* мачихинъ. Macoszyne dziecię dwa obroki bierze. *Cn. Ad.* 461. *Rys. Ad.* 39. Niełitościwa macoszyna opieka. *Kur. Pet.* 86. Dla potwarzy macoszynej przyszedł w taką niełaskę do ojca. *Otw. Ow.* 632. Władysław Zbigniewa bękarta swego dla macoszyńskiej nienawiści do Saskiej ziemi zasłał. *Krom.* 117. Brandeburgią natura po macoszynemu obdarzyła. *Pam.* 85, 1, 18.

MACULCA, y, *ż.*, n. p. Mularze potrzebują drzewa na rusztowania, na sztandary, maculce etc. *Kluk. Rośl.* 2, 170.?

MACUŻNY, *ob.* Maczuga.

°MACYAN, a, *m.*, n. p. Jabłka, które zowią macyany i też lacetule. *Cresc.* 13, gatunek jabłek, eine Art Aepfel.

MACZAĆ, ał, a, *act. contin. et frequ. verbi niedok.* moczyć; *Boh.* máčeti; *Vind.* mozhiti, vmakati, pomakati, namakuvati; *Ross.* макать, макнуть, макаю, мачу; eintauchen,

eintunken, naß machen. Zdradzi mię jeden z tych, który ze mną macza w misie. *Radz. Marc.* 14, 20. *Bibl. Gd.* Maczają się chusteczki w dekokcie ciepłym, i na rany się przykładają. *Krup.* 5, 399. Jadłby kot ryby, ale nie chce ogona maczać. *Cn. Ad.* 285 — *Transl.* Cieśla macza sznur czernidłem, rubryką. *Tr.* beschmiert die Schnur mit Schwärze, mit Rötbel. Karmazyn po dwa kroć maczany. 1 *Leop. Exod.* 28, 5. (farbowany. 3 *Leop.*).

MĄCZANY, *ob.* Mączny. MĄCZASTY, a, e, na kształt mąki, mehlicht; *Sorab.* 1. mukoity. Z wiktu mączastego zatwardzenie stolca pochodzi. *Perz. Lek.* 176. Cukier mączasty. *N. Pam.* 2, 141. Bedłka olszowa, pod spodem ma błonki popielate mączaste. *Jundz.* 561.

MACZEK, czku, *m.*, *Boh.* maček *zdrobn. rzeczown.* mak. — §. Maczek polny, *papaver erraticum*, najduje się w każdym zasianym zbożu. *Kluk. Rośl.* 2, 236 *ob.* mak obłędny, Klatschrosen, wilder Mohn. Maczek zajęczy, *ob.* Zawilec, zer; *Ross.* багряная вкорцонера

MĄCZKA, i, *ż.*, *demin. nom.* mąka; • mąka subtelna, feines Mehl; *Sorab.* 2. muzka; *Ross.* мучка; *Eccl.* мучища. Mączka prochowa, proch miałko rostarty i przesiany przez gęste sito. *Jak. Art.* 3, 301. Mączka papinkowata dla dzieci w powiciu. *Syr.* 953 *et* 954. Kinderbrey. Mączka jest jedną z części, z których się istoty roślinne składają. Części te są cukier, olej, mączka, klej, lep i t. d. *N. Pam.* 6, 308. (*fecule*). *ib.* 4, 2. *Cremor*, mączka, którą szaty mączkują. *Macz.*; krochmal; das Kraftmehl, die Stärke. *Ern.* 1102. Krochmal zamienićby można na wyraz mączka. *N. Pam.* 6, 320. Mączka od twarzy • bielidło, weiße Schminke. Gładzenie lica mączką albo blejwasem, bardzo paniom szkodliwe. *Urzęd.* 406. MĄCZKOWAĆ, ał, uje *act. niedok.*, krochmalić, mączką zapuszczać chusty, kraftmehlen, stärken. Szaty mączkują mączką czyli krochmalem. *Macz.*, *Ern.* 1102. Mączkowany • krochmalny.

MACZKOWY, a, e, od maczku polnego, von Klatschrosen. Wieśniaczki kwiatem maczkowym farbują nici granatowe. *Ład. II N.* 100.

MĄCZNICA, y, *ż.*, (*Boh.* maučnice • 1. *arca farinaria*, mączna skrzynia, 2. gatunek gruszek; *Carn.* môzhnek • gąszcz mączny); 1. *arbutus uva ursi Linn.*, *Ross.* толокнянка, roślina jedna z najpożyteczniejszych do garbowania skór. *Jundz.* 237, die Bärentraube. — 2. Mącznica we zbożu, mącznik, sporysz, ziarno długie, krzywe, czarne, wyrastające z kłosa. *Wł. od.* Mehlmutter, Mutterkorn, Kornmutter, Afterkorn. W samym kłosie żytnym wyrasta źdźbło czarnawe, zowie się dla przysporzenia mąki przy życie mącznikiem. *Haur. Sk.* 34. — § Mącznica, w młynie, dziura, którą się mąka sypie, das Mehlloch. *Bandtk.* Mącznice, belka wałowa w wiatraku, der Wellbalken, Sattelbalken in der Windmühle. *ib.*, *Schneid. Młyn.* — MĄCZNIK, a, *m.*, *tenebrio*, owad podłużnookrągły, którego gąsienica żyje w mące, w chlebie; pospolicie zowią go drewniakiem. *Zool.* 167. der Mehlkäfer, Mehlwurm, die Hausschabe. — §. ˈMącznik, *Vind.* mokar, mokni predauz; *Ross.* мушникъ ˈmąkarz, przedawacz mąki, der Mehlhändler. MĄCZNOŚĆ, ści, *ż.*, istota mączna, die Mehligkeit, das Mehlige. Nasienie ku osiewaniu ma mieć w sobie niejaką mączność świeżą, nie zbuczniałą, ale białą. *Cresc.* 201. MĄCZNY, a, e, *Boh.* maučnj; *Slov.* maučný; *Croat.* melyni; *Carn.* môzhnat; *Vind.* moken, mokoun, mozhen; *Sorab.* 1. mucžny, mucžné; *Ross.* мучный, мушный, 1. do mąki należący, Mehl •. Młyn mączny. *Solsk. Arch.* 87. Mączna skrzynia. *Szczerb. Sax.* 125. (*Ross.* закромъ, сусѣкъ; cf. sąsiek). Nie z jednego jadł mącznego woru. *Alb. na Woj.* 5. (t. j. nie z jednego pieca chleb jadł, bywalec, praktyk). Rdza abo mączna rosa, Mehlthau, na roślinach zdaje się być uschłą miodową rosą. *Kluk. Rośl.* 3, 92. — 2. Mączny, z mąki, mączany. *Cn. Th.* von Mehl. — 3. Mączany, do mąki podobny, mehlicht. Nabrzmiałość, mająca w sobie materyą do mąki lub do papki podobną, nazywa się guzem mączanym, *atheroma*. *Perz. Cyr.* 1, 126.

MACZUGA, i, *ż.*, MACZUSZKA, i, *ż.*, *demin.*, *Lat. med.* macia, machia; *Gall.* massue; *Ital.* maza, mazocca; *Bosn.* macjuga, tojaga; *Croat.* máczel, bàt iz dreva, kihacha; *Dal.* kich, tolyga, tolyaga; *Rag.* bàt, scestopèr, battich; *Carn.* robatiza, shestopernèza; *Vind.* pazì, zepiz, blod, kolba, robata paliza, fhestoperniza, roglouiza; *Ross.* палица; • wiekiera, pałka, pastusza laska, kula. *Dudz.* 44, eine Keule, ein derber Stock. Buława, sukcessorka maczugi Herkulesa. *Jez. Wyr.* Z gałęzi migdałowych bywają ˈczyste palice albo maczugi, w których się rycerze radzi kochają. *Cresc.* 400. Maczuga sękowata. *Past. Fid.* 11. (cf. nasiek). Wziąwszy zwyczajną maczugę do podpierania się, zaszedł do gaju. *Banial. O* 2. Wyprawił go z maczugą do pługa. *Falib. L* 2. Dawid przy kamieniach i lichej maczuszce, Filistyńskiego ubił potentata. *Jakł. Buk. L* 3 *b.* — §. *Transl. Muscarium*, główka albo maczuszka, albo makówka na ziołach, w których nasienia są, jako na maku. *Macz.* Samenköpfe, Samenknöpfe. — *Metonym.* Maczugi • kije, plagi, Stockstreiche, Stockschläge. Za swe usługi, Miast płaty, odbierają bicze i maczugi. *Kulig.* 249. ˈMACZUGONOSZ, a, *m.*; *Eccl.* дубинникъ, дубиноносецъ, noszący maczugę, der Keulenträger. MACZUŻNY, a, e, od maczugi, Keulen •. Tezeus ˈmacużne zgniótł Wulkańskie plemię. *Żebr. Ow.* 174. (*clavigeram*).

MĄCZYĆ *cz. niedok.*, umączyć, pomączyć *dok.*, mąką posypać, pobielić, mehlen, bemehlen. *Rag.* mûciti, omûciti, pomûciti. MĄCZEĆ, *nijak niedok.*, mąką się stawać, w proch się rozsypać, zerstieben, zu Staub und Mehl werden. Borax, gdy leży na wolnym powietrzu, mączeje. *Torz.* 293. MĄCZYNIEC, ńca, *m.*, *chenopodium Linn.*, Gänsefuß. *Ross.* гусиная лапка, лебеда. Mączyniec strzałkowy, *bonus Henricus*, gute Heinrich, miejski *urbicum*, der Stadtgänsefuß, czerwony *rubrum*, der rothe Gänsefuß, biały *album*, der weiße Gänsefuß, śmierdzący, *vulvaria*, das Bocksfraut, wieloziarnowy *polyspermum*, der vielsamige Gänsefuß. *Jundz.* 176. Ziele to białe jest, jakoby go mąką obsiał, a za dotknieniem zaraz z siebie jaką tłustość puszcza. *Syr.* 634. *Kluk. Rośl.* 2, 238. MĄCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, mączność, mączna istota, die Mehligkeit, mehliges Wesen; *Boh.* maučnatost, maučnatiwost. Kiełek, gdy już wszystkę mączystość z grudki wypotrzebuje, korzeniem się żywić poczyna. *Bot.* 135. Grudka ma mączystość sposobną do kiśnienia. *ib.* 136. MĄCZYSTY, a, e, pełen mąki, voll Mehl; *Boh.*

maučnaty, maučnatiwý; *Ross.* мушнистый; mączasty, do mąki podobny, mehlicht, vom Obste; n. p. Mączysta gruszka. *Tr.*
MĄCZYWĄS, *ob.* Moczywąs.
MĄDA, y, *ż.*, szlama, u flisów, grunt wysoki i madzisty czyli gliniasty. *Magier. Mskr.* in der Schifferſprache, hoch aufliegender Thonboden, Leimboden.
*MĄDA, y, *ż.*, mudo (*Boh.* maudj *testiculus*), stroje męzkie, die Hoden. Pobładzą prędko w takim domu rzady, Gdzie kiep powozi, a w chomącie *mądy. *Kchow. Fr.* 29. cf. biada temu domowi, gdzie krowa dobada wołowi.
MADERA, y, *ż.*, wyspa na oceanie Atlantyckim, bardzo żyzna w wina. *Dykc. Geogr.* 2, 107. die Insel Madera. — §. Madera, medera, wino z tej wyspy, Maderawein. Wina, które morzem przychodzą, alakanty, madery. *Vol. Leg.* 2, 1253. Pójdźcie do mnie; napijemy się medery. *Teat.* 14. *d*, 47. Piołun w seku abo w mederze warzony. *Syr.* 349. Do wina, aby je drożej udali, cukier kładą, seki, medery leją. *Petr. Ek.* 127. No! jak ci nasza smakuje medera! *Kniaź. Poez.* 2, 209. (nasz miód); medera, na Rusi miód pity.
*MADLAĆ się, *frequ. verb.* modlić się. (MADAME, z *Franc.* Jejmość, Pani, *Ross.* сударыня. — §. Guwernantka, Francuzka, cf. bona, eine Gouvernantinn, Französinn. MADMOZELKA, i. *ż.*, *burl.* z *Franc.* panienka, n. p. Kompania z prześlicznych madmozelek, które serce i kochanie za dukaty przedają. *Teat.* 22, 41. Mamſelchen).
MĄDR, *ob.* Mądry. MĄDRELKA, *ob.* Mędrelka. MĄDROCHA, *ob.* Mędrocha. *MĄDROLUBIEC, *ob.* Filozof, *Eccl.* любомудренный. *MĄDROLUBOŚĆ, MĄDROZNANOŚĆ, *ob.* Filozofia, *Croat.* mudroznanztvo, mudroznanoszt; *Slav.* mudroznanstvo; *Rag.* mudroznannos. MĄDROŚĆ, ści, *ż.*, (*oppos.* głupość, głupstwo); *Boh.* maudrost; *Slov.* mudrost; *Sorab.* 1 *et* 2. mudrofcż; *Carn.* modrust; *Vind.* modrust, resumnost, umnost, pamet, pametnost; *Bosn.* mudróst, spametnost, razum, (cf. pamięć, rozum); *Croat.* mudroszt; *Rag.* mùdros; *Ross.* мудрость (= 2. trudność), правомудріе; *Eccl.* благоумиіе, хѫдожьство, die Geſcheutheit, Weisheit, Klugheit, Einſicht. Mądrość tego świata przyrodzonym rozumem z rzeczy widomych rzeczy niewidome poznaje; mądrość chrześciańska bez pracy z światłości bozkiej, wszystko poznaje. *Karnk. Kat.* 12. Mądrość najwiętsza każdego, znać dobrze siebie samego. *Cn. Ad.* 463. Mądrość uczy, czego szukać i czego się chronić. *J. Kchan. Dz.* 193. Mądrość jest doskonałe i zupełne dobro duszy. *Pilch. Sen. list.* 3, 33. Wielka mądrość, *Eccl.* великомѫдріе; *Graec.* μεγαλοφροσύνη. Na mądrości zażywanie trzeba osobnéj mądrości i miary. *Lub. Roz.* 23. Gdzież jest człowiek mądry, któryby w wszystkim szedł za mądrością? *Zab.* 16, 305. Ile kto ma cierpliwości, tyle mądrości. *Cn. Ad.* 466. Mądrość przychodzi i rośnie z laty, acz nie każdy jest mądry brodaty. *Cn. Ad.* 463. (cf. rozumu z laty przybywa; cf. co dzień człowiek mędrszy). — *Dentes sapientiae*, zęby mądrości, die Weisheitszähne, są to dwa z trzonowych ostatnie, które się dopiero puszczają w trzydziestym roku. *Kirch. Ost.* 103. *Wejch. Anat.* 36. MĄDROSTKA, MĘDROSTKA, i, *ż.*, *demin.* n. p. *Tyrocinium animi*, mały rozumek, pierwsza mądrostka. *Macz.* der Weisheit Anfang. *Iron.* Swą mądrostkę schowaj. *Żebr. Ow.* 128. Teć nas mędrostki wszędy o to przyprawują, iż w sprawach Rzeczypospolitéj słusznie się obaczać nie możemy; bo bóg obiecał pohańbiać te mędrostki a wymysły ludzkie. *Rej. Zw.* 198. Klügeleyen, Witzeleyen.
MĄDROSZKA, i, *ż.*, die Weiſe. *Iron.* No ty gębata, gadaj! mądroszko z Warszawy. *Teat.* 43. *c*, 43. *ob.* Mędrocha. MĄDROWAĆ, *ob.* Mędrować, mędrkować. (MADROWAĆ, *cz. niedok.*, n. p. Jeden lubi nad wierszami mózg suszyć, drugi w instrumentach madrować. *Teat.* 36. *c*, 31. z *Niem.* madd̈ern, palcami przebierać nieumiejętnie, niezgrabnie). *MĄDROWNIA, i, *ż.*, *nauczania. *Tr.* akademia, główna szkoła, *universitas*, eine hohe Schule, Academie; *Turc.* muderis; *Carn.* modrishe; *Vind.* modrinna.
MĄDRY, MĄDR, a, e, mądrzejszy, mędrszy *compar.*; *opposit.* głupi, (*Boh.* maudri; *Slov.* maudrý; *Sorab.* 1. mudré, mudry; *Sorab.* 2. mudri; *Vind.* moder, pametn, umen, resumen, (cf. pamiętny, rozumny, umny); *Carn.* môdr; *Croat.* múder; *Dal.* mudar; *Bosn.* mudar, spameten, razuman; *Slav.* mudar; *Rag.* muudar; *Ross.* мудрый, мудръ, умный, уменъ, правомудрый; (*Ross.* мудренный dowcipny, sztuczny, zręczny; trudny; dziwaczny, fantastyczny); *Eccl.* хѫдогъ; cf. *Indost.* madri *vir consilii*, mandaryn); geſcheut, weiſe, klug, einſichtsvoll. Mądry, (cf. rostropny, dowcipny, szpak, kos; ma kiełbie we łbie; wronami karmiony, szczwany, i t. d.). Ten mądry, który najmniej głupim jest. *Mon.* 65, 394. Mądrym to człowiekiem zowią, kto każdą rzecz z statecznym rozważeniem zaczyna. *Rej. Zw.* 80 *b*. Mądry ten mi jest, który pełen radości, miły, spokojny, niewzruszony, prawie w jednéj chodzi parze z bogi. *Pilch. Sen. list.* 2, 41. Jeśliś mądr, nie bądź *bezpieczny. *Dar. Lot.* 23. Bądźcie mądremi, jako wężowie. *W. Matth.* 10, 16. Wielce mądry, arcymądry *Ross.* велеумный; *Eccl.* великомѫдрьнъ. Wielce mądrym być *Eccl.* великомудрствую; *Graec.* μεγαλοφρονέομαι, *magna sapio.* Wielce mądrym uczynić *Eccl.* упремудрити. Mądrym uczynić, *Rag.* pomûdriti, muudrim tkoga; *Ross. et Eccl.* умудрить, умудрять, мудрю, удобромудрствити; mądrym się stawać умудриться, мудрѣю, мудрюся, *ob.* Mądrzeć. (*Eccl.* цѣломѫдрьнъ całomądry = wstrzemięźliwy). Po szkodzie, Polak mądry. *Kchow. Roż.* 110. Przynajmniej ten zysk klęska zostawia w narodzie, Iż jak niesie przysłowie, mądrzejszy po szkodzie. *Kras. List.* 174. Nie kto siła umie, ale kto ce potrzebna, dość mądry. *Fredr. Ad.* 4. Mądrego nie wiele trzeba uczyć, mądremu nie wiele trzeba mówić; mądremu dość skinąć, ostatka się domyśli. *Cn. Ad.* 461. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *ib.* 462. Mąż w mowie mądry. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 18. (obaczny. 1 *Leop.*). Ludzie mądrzy strzegą się zawsze wielomowności, a im są uczeńsi i mędrsi, tym mniéj mawiają; są jako beczki pełne wina, któremi chociaj obracasz, nic w sobie nie kołacą. *Gil. Post.* 99 *b*. Mądry nie mówi, aż głupi przestanie. *Cn. Ad.* 466. (cf. lutnista grać nie zacznie, aż gajda umilknie). Mądry na obie strony się ogląda. *ib.* Mądry rozumu słucha jak musu, *ratio sapienti pro necessitate est. ib.* 467. Mądry za wróżka stoi, mądry bez wróżka zgadnie. *ib.* Mądrym

gwiazdy nie rządzą; mądry szczęściu nie podlega; mądremu zawsze na wszystko dobry aspekt. *ib.* 462. Słuchając mądry mędrszym będzie. *Budn. Prov.* 1, 5. *Slov.* Nikdi člowek dość nepremudruge, człowiek nigdy nie dosyć mądrym. *Slov.* Mnoho mudrí nědobre mudruge, *subito qui sapit, non tute sapit.* Codzień człowiek mędrszy. *Cn. Ad.* 91. (cf. rozumu z laty przybywa; cf. niedzisiejszy, niewczorajszy). Dlatego dyaboł mądry, że stary. *Rys. Ad.* 12. Mędrsze jajca, niż kokoszy. *Cn. Ad.* 482. Żaden się naród księgą w moc nie przysposobił; Mądry przedysputował, ale głupi pobił. *Kras. Sat.* 9. I głupi mądry, gdy wielom rozdaje, I mądry głupi, gdy w mieszku nie staje. *Bratk. B* 2 *b.* I mądry głupi, gdy nędza złupi. *ib. B* 2 *b.* Nikt nie zna mądrego, jeno mądry. *Birk. Zamoj.* 25. Świat go ósmym mądrym liczył. *Hor. Sat.* 210. (mędrcem ósmym). MĄDRYNI, i, *ż.*, mądroszka, die Weise, die Kluge. O nowa filozofko! O świata mądryni. *Łaczw. Zw.* 6., *Ross.* умница. MĄDRZE *adv.*, *Boh.* maudře; *Slov.* mudre; *Slav.* mudro, pametno; *Ross. et Eccl.* мудро, мудрѣ, умно, благоумно; *compar.* mędrzej; klug, klüglich, weise, gescheut. Głupi człowiek mądrze nie mówi. *Sekl.* 61. Mądrze panujący *Eccl.* мудрокормный. MĄDRZEĆ, ał, eje, *ob.* Mędrzeć. MĄDRZENIEC, ńca, *m.*, kwiatek, *consolida regalis*, Rittersporn. *Tr.*; cf. ostrożka, *Delphinium. Jundz.* 285.

MĄDRZYK, *ob.* Małdrzyk.

*MADZAR, a, *m.*, Węgrzyn, der Unger. (cf. Magier, magierka, Magierski; *Slav.* Macxarski). Wszędzie na rokosz po Węgierskiej ziemi, Madzar się bierze do zbroi, do koni. *Kchow. Wied.* 8. Każe wskok do piwnicy przynieść madzaru Lub Brzezińskiego nektaru. *Hor.* 2, 319. t. j. wina Węgierskiego.

MADZISTY, a, e, — o *adv.*, pełen mady, voll Lehm. Grunt madzisty czyli gliniasty. *Magier. Mskr.*

*MAGA, n. p. Jeden Wiedeń, Praga Maga, Kraków miasto. *Rys. Ad.* 19.?

*MAGAZ, *MAGAZEN, MAGAZYN, u, *m.*, skład na schowanie zboża i różnych rzeczy, *Boh.* zbożnice; *Carn.* gamazyn, almazen, saloshnishe, saloshniza, hranishe, blagahranishe; *Vind.* magazina, hranifhe; *Ross.* хранилище, полагалище, амбаръ, кладовая, запасная, припасной домъ; (cf. *Hisp.* almazen; *Hebr.* מחסן; *Pers.* magzen); das Magazin. Magazyn na schowanie sprzętów. *Teat.* 7, 43. Król rozkazał magazyn czyli składy wełny w miasteczkach poczynić. *Pam.* 85, 1, 607. Dawniéj magazenów prochowych nie budowano takich, jak dziś budują. *Jak. Art.* 3, 93. Kłamca jest magazynem wiatru. *Zab.* 7, 32. — Magazyn w karecie, w koczu, i wszelkim pojeździe. — §. Magazyn, worek, w którym każdy mularz swoje chowa naczynia do roboty. *Magier. Mskr.*, der Werkzeugbeutel der Maurer. — §. Magazyn Warszawski = tytuł żurnalu, n. p. Pamiętnik i magazyn Warszawski, dokładne względem handlu i porządków wewnętrznych kraju zawierają w sobie wiadomości. *Kras. List.* 52. *MAGAŹNY. *Tr.*, MAGAZYNOWY, a, e, od magazynu, *Ross.* амбарный, Magazin=. Magaźny, ego, *subst. masc.*, przełożony czyli dozorca magazynowy, *Carn.* hranik; *Ross.* магазинщикъ, амбарщикъ: *Eccl.* житохранитель, der Magazinaufseher, der Wagenmeister bey der Armee. MAGAZYNOWE, ego, *subst. n.*, płata magazynowa, Speichergeld, *Ross.* амбарщина.

MAGDA, y, *ż.*, *Boh.* Manda, Mářa, Mařena, Mařenka, *zgrubiale* = Magdalena, n. p. Większe moje zbrodnie nad siedm czartów piekielnych, wyrzuconych z Magdy. *Kulig.* 32. Magda, imię służącéj. *Teat.* 30. *c*, 6 — §. *Trotz.* wywodzi Magda z *Niem.* Magd = służąca dziewka. MAGDALENA, y, *ż.*, MAGDALENKA, i, *ż.*, *demin.*, (*ob.* Magdeczka etc.), Magdalena. Ś. Marya Magdalena, siostra Marty i Łazarza. *Kras. Zb.* 2, 122. Magdalenko, hej Magdalenko! *Teat.* 19, 22.

MAGDALON, u, *m.*, n. p. Lutrowana siarka wylewa się w formy wałeczkowate, magdalony zwane. *Kluk. Kop.* 1, 221. Magdalion.

MAGDEBURG, *MAJDEBURG, a, *m.*, wielkie i mocne miasto w niższéj Saxonii należy do króla Pruskiego. *Dykc. Geogr.* 2, 109, die Stadt Magdeburg; *Sorab.* 1. *et* 2. Madeburk; *Boh.* Děwčjhrad. Zwano je niegdyś Parthenopolis, od Wenery Partenii, która tam za pogaństwa chwalono, po Polsku jakoby miasto dziewicze. *Gwagn.* 456. *Majdeburg ztąd tak rzeczony jest, iż był zameczek, w którym panny i inne białegłowy mieszkały, rozkazując i zamkowi, i wszystkiemu powiatowi przyległemu. *Szczerb. Sax.* 220. — §. Magdeburg, Majdeburg, Magdebury, Magdeburya, Magdeburgia = prawo Magdeburskie miejskie, das Magdeburger Stadtrecht. Magdebury, prawo Magdeburskie, którym się sądzą miasta. *Zabł. Zbb.* 49 *not.* (*ob.* Śrzedzińskie czyli Śrzedzkie prawo). Prawo Magdeburskie składa się z prawa municypalnego Rzymskiego, i ze szczególnych przywilejów, które Cesarze zachodni miastu rzeczonemu nadali. *Ust. Konst.* 1, 234. Prawo Magdeburskie Otto Wielki tamtym mieszczanom dał, a u nas Kazimierz W. w miastach i we wsiach chować postanowił. *Sax. Porz.* 4. Miasta dzielą się Niemagdeburskie od Magdeburskich. *Vol. Leg.* 8, 635. (t. j. rządzących się pr. Magd). Miasta Królewskie rządzą się prawem albo Magdeburskim, albo Chełmińskim. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 97. Czemuż ta majętność, którą mi prawo Chełmińskie dawa, prawem Majdeburskim bywa mi odjęta? *Modrz. Baz.* 402. Rota dla magistratów i Magdeburyi. *Vol. Leg.* 7, 130. t. j. sędziów miejskich pr. M.— Majdeburg Szadowowi. *Vol. Leg.* 4, 822, t. j. miastu temu nadajemy Pr. Magd. — §. *Burl.* Magdebura, imię wójta. *Teat.* 30. *c*, 2. Name eines kleinen Stadtrichters. *MAJDEBURCZANIN, MAGDEBURCZANIN, a, *m.*, z Magdeburga mężczyzna, n. p. Majdeburczanie noszą na chorągwiach pannę stojącą między dwiema wieżami. *Szczerb. Sax.* 220. *ib.* 542.

MAGDECZKA, MAGDUSIA, i, *ż.*, *blande, dem. nom.* Magdalenka, Magdalena, Lenchen, Magdalenchen. Miała dwie służebnice, Magdeczkę i Kachnę. *Zab.* 13, 278. *Tręb.* Magdeczko, czy kawa już gotowa? *Teat.* 19, 63. Jak się masz Magdusiu? *Teat.* 19, 26. Może mnie już moja Magdusia nie kocha. *ib.* 7. *b*, 34.

MAGIA, ii, *ż.*, die Magie, kunszt czarodziejski, czyniący

rzeczy nad siły ludzkie i możność przyrodzoną. *Kras. Zb.* 2, 88. (*Rag.* vileniscivo, vilinstvo). Magia jest dwojaka, jedna czarnoksiężka sromotna, druga przyrodzonéj mądrości doskonała nauka. *Biał. Post.* 156. Z łuczastych gzemsów wiszą lampy promieniste, W nich knoty przez subtelną magią świeciste. *Przyb. Milt.* 30. MAGOWIE, Magier, tak się nazywali kapłani i filozofowie dawnéj Persyi, którzy oprócz obrządków religii, gwiazdarstwem się bawili. *Kras. Zb.* 2, 88. Biegł między Persyany, a widząc niektóre magi, abo burtniki zabobonom służące, karać ich począł. *Sk. Żyw.* 1, 51. MAGICZNY, *Rag.* vilovit.

MAGIEL, glu, *m.*, *et* gli, *ż.*, *Boh.* mandl; *Vind.* likaunik, likalu, rolovishe, povalavishe, povalilu; *Ross.* катокъ; §. a) narzędzie do gładzenia płótna lub chust pranych, wałkownica, die Mangel, Mandel, Rolle, die Wäsche zu glätten. Jaworowe drzewo do maglów płóciennych bardzo zdatne. *Ład. H. N.* 54. Magle do chust, warsztat bywa dębowy, wałki dębowe, brzozowe, gdzie zaś płótna bielą, jaworowe. *Kluk. Rośl.* 2, 161 *et* 21. Magiel w fabrykach płóciennych składa się z siedmiu ruchomych wałków, pionowo nad sobą ułożonych, w dwóch belkach osadzonych, nie więcéj od siebie odległych, jak tylko, aby płótno między niemi przesunąć się mogło. *Przędz.* 96, cf. kalendra. — §. b) *transl.* Daremne były jéj bryże, jéj magle. *Pot. Syl.* 78, t. j. maglowanie, gładzenie twarzy.

Pochodz. *maglownia*, *maglować*, *maglowany*, *pomaglować*, *wymaglować*.

MAGIER, gra, *m*, *Madzar, Węgrzyn, *Rag.* Magjâr, Ugrin, ein Unger. Ostrogami brząkając, jako bocianowie, Wzmosłszy ramiona, chodzą udatni Magrowie. *Zbil.* *A* 2 *b*. Teten Magrów kowanych za panem. *Miask. Ryt.* 2, 126. MAGIERKA, i, *ż*, czapka Węgierska, eine Ungrische Mütze. Wełna na czapki magierki. *Vol. Leg.* 4, 360. Koń Turek, chłop Mazurek, czapka magierka, szabla Węgierka. *Rys. Ad.* 25., *Mon.* 76, 281. Wraca się flis z żeglugi Gdańskiéj w magierce zuchwałéj. *Klon. Fl. H* 2 *b*. Toć mi to dworzanie, za magierką piórko. *Bies. D.* 2. Dziś pan ociec, gdy widzi, iż ma bótek świeży, Sobie, także pachołku, magierkę przypierzy. *Papr. Pr. E* 2. Kuczma, czapka lub magierka. *Comp. Med.* 706. Nie usłyszysz, ktoby teraz kopią pierścień tylko gładko wziął, ni arkusz papieru z ziemie abo magierkę. *Star. Ref.* 172. Magierek kopa. *Instr. cel. Lit.* Co świnia w magierce, toś ty, jeżeli mojéj nie słuchasz przestrogi. *Pot. Jow.* 174. MAGIERÓW, a, *m.*, miasto w Bełzkim, założone od zgasłéj familii Magierów. *Dykc. Geogr.* 2, 110, eine Stadt. MAGIERSKI, a, ie, (*Hung.* Magiarol; *Rag.* Magjarshi; *Slav.* Macxarski) = Węgierski, Ungrisch. Arcybiskup w Magierskim ubierze dwieście kopijników przeciw królowi wywiodł. *Gwagn.* 144. Pan brat prawie z Magierska szaty sobie sprawił, Ale dla nich nieborak siodłaka zastawił. *Bies. D.* 1. Dworzanie i łożnicy pokojowi, ci po Włosku, ci po usarsku, z Magierska, od srebra i złota strojni, nie mniejszą ozdobą pocztom pierwszym byli. *Gwagn.* 146. MAGIERSZCZYZNA, y, *ż.*, Węgierszczyzna, Ungrische Kleidung, Tracht ꝛc. Ci po Włosku, ci po usarsku, ci zaś z Magierszczyzny okazałéj stroje swe wywodzili, i sztuki rycerskie wydworne pokazywali. *Gwagn.* 145. Polacy rozmaitych nacyj habit noszą, Włoski, Hiszpański, Francuzki, Niemiecki, Czeski i usarski. A którym Magierszczyzna przyzwoita jest, w Adziamskim, Węgierskim, Tureckim, Wołoskim, i Tatarskim stroju się kochają. *Gwagn.* 212.

MAGISTER, stra, *m.*, §. 1) tytuł częstokroć w starych autorach używany, znaczy doktora filozofii. *Kras. Zb.* 2, 88, der Magister. — §. 2) Magister = majster, przełożony, der.... Meister, Vorgesetzte. Pocztmagister, Postmeister, pocztmajster. *Vol. Leg.* 5, 399. Kwatermagister. *Vol. Leg.* 5, 174, der Quatiermeister, kwatermistrz. — Magister artyleryi. *ib.* Generalfeldzeugmeister, generał artyleryi. — Generał prowiant magister. *ib.* 4, 887. Magister kapeli muzycznéj, der Kapellmeister, kapelmajster. MAGISTRALNY, a, e, pryncypalny, główny, n. p. Magistralne ściany budynku. *Zabor.* 69, Haupt=. MAGISTRAT, u, *m.*, urzędnicy miastem rządzący, burmistrze, radni etc. *Kras. Zb.* 2, 90, der Magistrat; *Sorab.* 1. mèstžanska huszoknofcž, romadnofcže huszoknofcž. MAGISTRATOWY, a, e, Magistrats=. Przychodzi radzca w sukniach magistratowych. *Teat.* 15, 104. MAGISTRATURA, *ob.* Przełożeństwo.

MAGISZ, *ob.* Maiż.

MAGLOWNIA, i, *ż.* wielki magiel. *Tr.* eine große Mangel oder Rolle. — §. Maglownia. *Boh.* mandlowna, *Ross.* катокъ, die Rollstube, Mangelstube. MAGLOWNICA, y, *ż.*, MAGLOWNIK, a, *m.*, deska od maglowania ręką, die Handrolle, das Mangelbret. — §. Płachta od obwijania chust maglujących się, das Rolltuch, Mangeltuch. MAGLOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, umaglować, wymaglować *dok.*, *Boh.* mandlowati; *Vind.* likati, povalkuvati, valati, rolati; *Ross.* катать, катывать; płótno czyli chusty maglem gładzić, Wäsche mangeln, rollen, auf der Mangel glätten. Wybielone płótno magluje się, aby garby i zmarszczki wygładzić, i aby płótno cieńszym okazało się. *Przędz.* 94. (cf. kalendrować). Chusty często prać trzeba i maglować, przeto o dziury nietrudno. *Pot. Arg.* 453. (cf. prasować koszule). Przykryć to kirem białym, gładkim, umaglowanym. *Haur. Sk.* 361. Usta jéj gniewem bledniéją, jak maglowana chusta. *Chrośc. Ow.* 105. Płótna maglowane. *Przędz.* 95. — *Fig. tr.* Włosy swojemi, które przedtym maglowała, Marya nogi Pańskie ucierała. *Hrbst. Nauk. C* 4 *b*, trefiła, kędzierzawiła, schniegeln, putzen. MAGLOWANIE, ia, *subst. verb.*, das Mangeln. *Przędz.* 94, *Ross.* катанiе. MAGLOWNY, a, e, maglowany, do maglowania, gemangelt, Mandel=, Mangel=. Płótno maglowne, płótno niemaglowne. *Haur. Ek.* 57. MAGLOWY, a, e, od maglu, Mangel=, Mandel=. Maglowa płachta, Rolltuch, *Ross.* закатникъ.

MAGNAT, a, *m.*, *panosza, ein Magnat; *Sorab.* 1. wulkofcżnik; *Ross.* рядецъ, рядникъ, вельможа, сановникъ. MAGNATYZM, u, *m.*, arystokracya, pańskość, górnorządztwo, Aristokratie. Nie dumny magnatyzm zbawi rzeczpospolitą, ale tęgość rządu. *Gaz. Nar.* 2, 52 *b*.

MAGNES, MAGNET, u, *m.*, *Boh. et Slov.* magnět; *Hung.* mágneskö; *Sorab.* 1. magnetski kamèn; *Carn.* magnêt,

kalamit; *Vind.* magnet, na fe vlezhni kamen, kalamit; *Croat.* kalamit, selezovlek; *Dal.* gvozdotegh; *Slav.* gvozdotèg; *Rag.* gvozdotégh, (cf. gwoźdź); *Bosn.* kalamita; *Ross.* магнитъ, *z *Grekołac.*), §. a) der Magnet; od Magnezyi miasta abo od Magneta pasterza, piérwszego wynalazcy. *Ład. H. N.* 100, kamień, który mineralistowie liczą między kruszce żelazne; trociny żelazne i żelazo czyste do siebie ciągnie; jednę stronę zawsze obraca ku północy. *Kluk. Kop.* 2, 92., *Os. Rud.* 17 *et* 218. — §. b) *fig.* Każda rzecz, pociągająca do siebie, etwas, das an sich fesselt. Służący, jeżeli w kuflu języka nie moczy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770, lgnie mu do palców, kradnie. MAGNESOWY, MAGNETOWY, a, e, od magnesu, Magnet=; *Carn.* kalamite, kalamitov; *Vind.* magneten, kalamiten; *Ross* магнитный. Igła magnesowa, strzałka magnesem natarta *Solsk. Geom.* 1. Najgłówniejszą sztuką w kompasie magnesowym jest magnesowa igiełka, śrzodkiem swoim zasadzona na walczyku, na którym ma ruch zupełnie wolny. *Jak. Mat.* 1, 285. MAGNETOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, magnesem nacierać, mit dem Magnet bestreichen, magnetisiren; *Ross.* магнитить, намагнитить. Magnetowane żelazo = magnetem natarte. *Cn. Th.* MAGNETYCZNY, a, e, od magnesu, magnetisch. Gdy żelazo hartowne, trudniéj poruszyć w nim materyą magnetyczną. *Scheidt.* 106.

MAGNIFICENCYA, yi, *ż.*, MAGNIFIKA, i, *ż.*, lustr, parada, wspaniałość, die Pracht, der Glanz. Rozmyślajmy, jakie jest królestwo Pana Chrystusowe, co za magnificencya! *Sekl.* 99.

MAGNUSZEW, a, *m.*, w Sandomirskim, dawne gniazdo familii Magnuszewskich; należy teraz do ordynacyi Zamojskich. *Dykc. Geogr.* 2, 110. eine Stadt im Sandom.

MAGORA, y, *ż.*, [tak się zowią góry miernej wielkości lasem okryte, porówn. *Włosk.* méguré. 2] Część gór Karpackich pod Nowym Targiem zowie się Magora, pod Drużbakami Krępak, pod Gorlicami Beszkid. *Ład. H. N.* 44, ein Theil des Carpatischen Gebirges.

MAHAGONIOWE drzewo, z Ameryki, koloru jest ciemnoczerwonego. *Kluk. Dykc.* 3, 104, pospolicie mahoniowe, z mahonii, Mahagoni = Holz; *Ross.* красное дерево.

MAHOMET, a, *m.*, prawodawca muzułmanów, herszt wymyślonéj od siebie wiary. *Kras. Zb.* 2, 91. Mahomet. — MAHOMETAN, MAHOMETANIN, *MAHOMETCZYK, a *m.*, *Vind.* mahometanar; *Croat.* mahometanecz; *Ross.* магометанинъ; trzymający się wiary mahometańskiéj, der Mahometaner, (cf. bisurman). Ojca mahometana miał, matkę chrześciankę. *Sk. Dz.* 802. Mahometanie w różnych częściach świata, Turcy, Tatarzy, Arabowie, Marochity, Persowie, Fecanie, i wszyscy Saraceni. *Star. Ryc.* 5. Turcy i mahometczycy. *Biał. Post.* 151. *Zygr. Gon.* 445. MAHOMETANKA, i, *ż.*, die Mahometanerinn. Ktoby nieobrzezany miał sprawę z mahometanką, ma być do śmierci na galerę dany. *Star. Dw.* 61. MAHOMETAŃSKI, *MAHOMETSKI, a, ie, Mahometanisch; *Vind.* mahometanski; *Ross.* магометанскій; *Eccl.* мехметовъ. Religia mahometańska. *Kras. Zb.* 2, 93. Mahometskie zabobony. *Sk. Dz.* 802. *Boter.* 223. MAHOMETAŃSTWO, a, *n.*, n. p. Wdarły się do ojczyzny kacerstwa, świętokupstwa, mahometaństwa. *Birk. Exorb. C.* 4., *Slov.* turecstwo. MAHONIOWE drzewo, *ob.* Mahagoniowe drzewo.

MAIĆ, ił, i, umajać, *cz. niedok.*, umaić *dok.*, majem czyli kwieciem zacieniać, lauben, belauben, umlauben. Wszystkie okna, wszystkie odrzwia maił. *Pot. Arg.* 309. Na drugiéj stronie Téj zagrody kwieciste maiło się błonie. *Przyb. Ab.* 137, (t. j. pstrzyło się w kwiaty). Umajano miasto, t. j. wawrzynem lub innego drzewa gałęziami, kwieciem etc. ozdabiano wrota bramy. *Nar. Tac.* 2, 423. Czas umaić wieńcem w koło Z wiesiennego kwiecia czoło. *Hor.* 1, 28. *Min.* Czas ślubnemi wieńcy Umajać gładkie czoło oblubieńcy. *Nar. Dz.* 3, 4. Gracye zgodne z Muzami, Umajcie dziś skroń zacnego Jana. *Kniaź. Poez.* 1, 194. Pięknéj sławy zielonością Umaiły Tryon dzieła Władysławowe. *Psalmod.* 17.

MAIK, u, *m.*, *zdrobn. rzeczown.* Maj *qu. v.*; *Cn. Th.*, = MAJÓWKA, i, *ż.*, rodzaj chrząszczów, pokazujący się najwięcej w maju. *Kluk. Zw.* 4, 47, der Maykäfer, robaczek skrzydlasty majowy. *Cn. Th.*, — §. Maik wrzesienny, maik jesienny = babie lato *Tr.*, der Altweibersommer, der Nachsommer. — § *tr. fig.* Maiku zażyć, kuracyi majowéj. *Wol.*, Maycur. W dzień ś. Szczepana wszelkie konie sprawują, krwi upuścić, żeby wychędożyć, potym ich jęczmieniem, w piwie umoczonym posilić, a tak piérwszy koński odprawisz maik. *Haur. Ek.* 178, pierwsze koni przeczyszczenie, które w maju pierwsza trawa robi. *X. Kam.*

MAISTY, a, e, pełen maju, liścisty, *Vind.* listen, lepenski.

1. MAIŻ, a, *m.*, *avis venatica tiruncula seu recens ad venatum exercita. Cn. Th.*; ptak do polowania zaczynający się wprawiać. *Włod.*, *Dudz.* 44, ein junger Stoßvogel, der die Beitze erst gelernt hat, (cf. *Graec.* μείων, μεῖστος; cf. *Germ.* Meise). *Prov.* Młodzik niewolnik, Maisz towarzysz, ćwik pan. *Rys. Ad.* 40. Tak tedy siła rąk się usadziły, Żeby Polskiego *magisza zwabiły. *Kchow.* 260, orła.

2. MAIŻ, u, *m.*, Mays, Indyjskie zboże, Türkisch Korn, łodyga trzcinna kolankowata, ze rdzeniem we śrzodku gębczastym białym, liście podobne trzcinnym; ma niby szyszki, na których gęstemi rzędami ziarna się zawięzują wielkości grochu. *Kluk. Rośl.* 3, 143, cf. kukurudza, Turecka pszenica.

MAJ, ja, *m.*, der Monat May, der Wonnemonat, Rosenmonat; *Boh. et Slov.* máģ; *Sorab.* 1. meya, meyske měszacztwo; *Sorab.* 2. gmejnski, majski, rosheloni; *Vind.* majnik, veliki traven, petnik, fhentipufhnik, zvettizhnjek, (cf. kwiecień); *Carn.* travn velike; *Croat.* rosnyak, veliki traven, filipovschak, rosoczvet, szviban, szviben; *Dal.* traven, szviban; *Slav.* svibanj; *Bosn.* svibagn; *Rag.* svibagn; *Hung.* penkosdhava; *Ross.* май, мая; *Eccl.* маій, маія. Od stycznia piąty miesiąc w roku; nazwany był od Romula Majus, na pamiątkę senatorów i szlachty Rzymskiej nazwanych *Majores.* Inni wywodzą od czci bogini *Majae* w tym miesiącu wyrządzonej. *Kras. Zb.* 2, 139. (*sed vide* Adlg. s. h. v.). Suchy marzec, mokry kwiecień, chłodny maj, Będzie żyto jako gaj. *Kluk. Rośl.* 3, 98. *Rys. Ad.* 64., *Slov.* Suchí marec, mokrí máģ, bude humno, gako háģ. Po niestatecznym marcu świat

się cieszy majem. *Pot. Pocz.* 39. *Żegl. Ad.* 82. Maj właśnie drzewa i kwiaty rozwijał. *Niem. P. P.* 130. — *Fig. allegor.* Maj wdzięczny światu, żyzny w kwiecie różne, Był mu w styczeń i luty obrócony mroźne. *Kulig.* 6. Płaczę na moje lata przebiegłéj młodości, Żałuję, że mój przekwitł marnie maj zielony. *Kulig.* 121. — §. Maj, -ju, rozgi z liściem zielonym, abo zielem obwinione, abo zioła z łodygami sporemi. *Cn. Th.* grüne Zweige, abgehauene grüne Bäumchen, grünes Laub, May; *Boh.* mag; *Carn.* maja; *Vind.* lepen, list; *Ross.* листья. *Festae frondes*, maj, który na dzień święty w kościoły i w domy przyrządzają. *Mącz.* (cf. zielone świątki). Tu mi chłopięta znoście na ofiarę maj, i kadzidło i darnie zielone. *Hor.* 1, 99. Maj zażywany na świątki przy kościołach i domach, lipowy, jarzębowy, brzozowy. *Kluk. Rośl.* 2, 162. On kościoł stroi, gotuje ofiary, Ołtarze majem złotolistym puszy. *Pot. Syl.* 218. Postanowił Febus, aby przy pogrzebach maju kupresowego używano. *Otw. Ow.* 366. Pochodz. *majowy, maić, omaić, umaić.*

MAJACZYĆ, ył, y, *intrans. niedok.*, krążyć, okrążać, młynkować, kołować, im Kreise herum gehen, einen Umkreis, Umschweif machen, Umwege nehmen; (*Ross.* маячить, промаячить biedę klepać, маять mordować, маяться sehnąć od cierpienia; *Carn.* majati *movere*). Różne zwierze, co je kryją bory Zwykły koło bydlęcéj majaczyć obory. *Min. Ryt.* 4, 83. — §. Majaczyć, mamić, wykręcać się różném wywijaniem. *A. Czart. Mscr.*, Drehereyen machen, drehen, Schwindeleyen machen, schwindeln. Wprawdzieć tu nic nie mogą majaczyć, atolić dam przestrogę, iż może jaka cię mozolić praw niewiadomość. *Zab.* 10, 336. *Iżyck.* §. *Transl.* Od rzeczy gadać, Unsinn reden, irre reden, phantasiren. Ponure i przycichsze myśli obłąkanie, nazywa się majaczeniem. *Perz. Lek.* 193. Pacyent w największym majaczeniu (*paraphrenitis*) noc przepędził. *Perz. Cyr.* 3, 210. Chory, czy majaczy, czy od rzeczy gada, czy przez sen marzy. *Perz. Lek.* 78. MAJAK, u, *m.*, Majak, jest to właściwie znak, po którym Kozacy, a mianowicie Dońscy, zwykli podczas wojny swoich poznawać; n. p. Kozak na podsłuchu stojący, postrzega podjazd ku sobie idący; rusza z miejsca, i od wschodu do zachodu w kręgi różne koniem toczy; jeżeli wypadnie który z pomiędzy zoczonéj kupy, i od zachodu na wschód odpowiada majakom, wtedy poznaje, że to swoi. *A. Czart. Mscr.*, die Schwenkungen zu Pferde, woran die Kosaken im Kriege die Ihrigen erkennen. — §. Majak, Kozak, letki kawalerzysta, ein Kosak, ein leichter Cavallerist. Majaki zostawił Szwedom, a sam kinie ku Gdańskowi. *Leszcz. Class.* 52. — Majakiem = krążąc, nieprostą drogą, młyńcem, młynkiem, auf Nebenwegen, auf Abwegen, Seitenwegen. Morze tam i sam objeżdża majakiem. *Chrośc. Ow.* 204. Orda skupiona majakiem, Niepostrzeżonym chciała tył brać szlakiem. *Kchow. Wied.* 23. Z wielkim impetem uderzają na się, Ci w czoło godzą, ci krążą majakiem, Chcąc nieprzyjaciół obbiedz. *Chrośc. Fars.* 478.

MAJĄTEK, tku, *m.*, MAJĄTECZEK, czka, *m.*, *dem.*, (*Etym.* mieć, mają); mienie, majętność, fortuna, fortunka, das Vermögen, das Habe und Gut; *Boh.* gměnj; *Carn.* imenje, (*ob.* Imienie); *Vind.* jimeine, imetik, imetje, imaniost, imanstvu, blagu; *Croat.* imetek, blago, tmetek, sztoka; *Bosn.* stokka, blago, imanje; *Sorab.* 1. kublo; *Slov.* statek; *Ross.* имущество, имѣніе, поклажа, статокъ, буторъ, зажитокъ; *Eccl.* животы. Przeciwne sobie rzeczy są majątek i dług. *Łęsk.* 2, 40. Gdy jakiego mająteczka dochrapać mi się dostało.... *Teat.* 29. c, 42. Rosła ich majętność w dobytkach i w majątkach. *Sk. Żyw.* 203. Majątek wnętrzny jakiego kraju, są to roczne jego ziemi produkta, wartość pracy i przemysłu wszystkich jego mieszkańców. *Pam.* 83, 484. MAJĄTNOSTKA, *ob.* Majętnostka.

MAJDAN, u, *m.*, MAJDANIK, a, *m.*, *zdrbn.*, §. a) z *Tur.*, plac czworogranny w mieście jakim, *place publique*; majdan obozowy, ulice między namiotami. *A. Czart. Mscr.*, ein öffentlicher viereckiger Platz; der Platz oder die Straßen zwischen den Zelten, rynek obozowy, cf. bazar, der Marketenderplatz im Lager. (*Croat.* majdan = pojedynek; *Croat. barb.* mejdan = pobojowisko, meghdân = równina, majdaniza *circus*; *Vind.* maidaniza, turniralishe = plac turnierów). Takli sprzęt bojarski drogi Na majdan da Litwin srogi! *Tward. Misc.* 29. *Tward. W. D.* 69. *Jussit rex, ut singuli quidquid cepissent, conferrent in commune*, majdan *vocant*, *ex aequo inter omnes dividendum. Piaseck.* 271. Ognie często się po przestronnych majdanach błyszczą. *Psalmod.* 64. *Susz. Pieśn.* 3, G 4. Woda była blizka na majdanie. *Pot. Arg.* 292. Majdan, *place d' armes*, w fortyfikacyi, są miejsca na tarasie ukrytéj drogi, zawarte w kątach wyskakujących, na które zgromadza się piechota broniąca ukrytej drogi. *Jak. Art.* 3, 301. der Waffenplatz. Majdan, plac fabryki, budowli, der Bauplatz, Zimmerhof. Od majdanu, gdy przez wyrobienie drzewa, umkną się lasy, to też za lasami majdan z robotnikiem pomykać się powinien. Majdan ten ma być nakształt rynku, osadzony budami z ludźmi według potrzeby i porządku, gdzie ma być sędzia i inni sposobni urzędnicy, aby się nie działy excessy. *Haur. Ek.* 178. — §. Majdan potaszowy, Pottaschsiederey. Majdanik potaszowy corok półtora sta szyfuntów lutrowanego wydaje potaszu. *Torz.* 12. — §. b) część środkowa łuku, którą ręka obejmuje, i za nią łuk trzyma. *A. Czart. Mscr.* der mittlere Theil der Armbrust, den man auf der linken Hand anlehnt. Majdanem na dół, w górę cięciwą łuk wspaczny. *Pot. Pocz.* 701. Łuk jest wspacznym, lub do góry nogami trzymanym, kiedy majdanem na dół, a cięciwą do góry. *A. Czart. Mscr.* MAJDANNIK, a, *m.*, dozorca majdanu, der Platzaufseher. Dobroci ługów majdannik powinien dojrzeć, próbować i przestrzegać. *Haur. Ek.* 178.

*MAJDEBURG, *MAJDEBURSKI. *ob.* Magdeburg.

MAJERAN, u, *m.*, MAJERANEK, nku, *m.*, *Boh.* magorana, magoranka, maryanka; *Sorab.* 1. mayeron; *Sorab.* 2. majeran; *Carn.* majarôn, majerôn; *Vind.* marjon, majoron; *Croat.* majorán, majorún; *Hung.* majoranna; *Dal.* sansegh; *Rag.* sánsegh; *Bosn.* sansegh, majorana; *Slav.* majuran; *Ross.* маеранъ; *origanum Majorana Linn.*, der Majoran, ziele ogrodowe, jest letnie i zimowe, zapach ma korzenny, używają go do kiełbas i potraw kuchennych. *Ład. H. N.*

101., *Kluk. Rośl.* 1, 218. Majeranku dwa są główniejsze gatunki, majeran pospolity, *vulgaris*, i majeran drobnolistny *tenui folio. Dykc. Med.* 3, 652. Majeran Kreteński abo Macedoński, abo Egiptski, to nazwisko dają dwom gatunkom, jeden jest prawdziwe *Marum* czyli prawdziwy majeran Kreteński lub Macedoński, Candischer Majoran, drugi *Marum mastix* majeran Kreteński mastyx. *Dykc. Med.* 3, 653. Ambrakraut, Mastixkraut. MAJERANOWY, a, e, od majeranu, z majeranu, Majoran-; *Boh.* magorankowy; *Sorab.* 1. mayeronowe. Olejek majeranowy z sadłem zajęczym, nieco piżma przymieszawszy, jest osobliwym sekretem na ciężkie rodzenie. *Ład. H. N.* 101. Sok majeranowy głowę czyści. *Sienn.* 240.

MAJERZ, a, *m.*, z *Niem.* Meyerey, folwarczek miejski, na Spiżu. *X. Kam.*, cf. futor.

MAJESTAT, u, *m.*, §. 1. Majestät, tytuł monarchiczny. — *Dès son élection à l'empire allemand, Charles-Quint prit le titre de Majesté. Jusqu' alors les monarques d' Europe n'avoient pris que le titre d' Altesse ou de Grâce; mais la vanite des autres cours leur fit bientot imiter l' exemple de celle d' Espagne. Le titre de Majesté n'est plus une marque de préeminence monarchique; les plus petits monarques en jouissent aujourd'hui.* Roberts. Charl. 3, 90. Majestat od wielkości ma swoje nazwisko, *majestatis nomen a Magno. Lub. Roz.* 203. U nas tytuł *Votre Majesté*, Eure Königliche Majestät, wyraził się: Wasza Królewska Mość, *Boh.* gegich kralowska welebnost; *Sorab.* 2. majestäta; *Sorab.* 1. majestoſcž; *Carn.* mahtikast, velizhastvu; *Vind.* mogozhnost, ſvetlust, velizhastvo; *Slav.* velicsanstvo; *Ross.* величество, cf. najjaśniejszy *s. v.* jasny. — Majestat = godność monarchiczna, czyli królewska, lub udzielna krajowa, die monarchische oder königliche Würde, Majestät. Czechowie majestat królestwa swego Władysławowi oddawali. *Krom.* 486. Króla Węgierskiego Karola synowie, tak wielkiego króla potomkami będąc, wiele ozdoby mogli majestatowi Polskiemu przyczynić. *Krom.* 345, (*amplificare regni majestatem*). Występek obrażonego majestatu. *A. Zamoj.* 182, Verbrechen der beleidigten Majestät. Majestat jest wielmożność a dostojność Rzeczypospolitéj i tych, którzy nią rządzą, pochodząca z mniemania zacności a należąca w sądziech i władzy rozkazowania. *Modrz. Baz.* 327. Majestat, słowo znaczące nadzwyczajną wielkość, lub wspaniałość, użyte było dla okazania powagi ludu Rzymskiego, n. p. *Majestas populi R. Czack. Pr.* 244.— *Fig. transl.* Majestat Boski n. p. będę błagał za Was, t. j. Pana Boga wszechmocnego. *Ld.* — §. 2. *Transl.* Majestat, majestatyczny czyli wspaniały, pański pozór, figura majestatyczna, majestätische Würde, Figur, Majestät. Majestat i figura w nim się widzieć dała. *Jabl. Tel.* 153. — §. 3. *Meton.* Majestat = *stolec królewski, lub rządcy udzielnego, tron, der königliche Thron, der Fürstenthron. Król kazał majestat budować, Na którymby mógł przysięgę hołdownika przyjmować. *Zbil. Dr. G.* 3. Król w majestacie wyniosłym na górze Siedział, na który wchodzono stopniami. *P. Kchan. Jer.* 422. Uczyniono majestat na zamku Wileńskim, na którym Zygmunt był podniesion, z zwykłemi ceremoniami, na Wielkie Księstwo Litewskie. *Stryjk.* 544. (cf. krzesło; cf. czapka książęca). Popiel piérwszy majestat i mieszkanie swoje, (*regiam et domicilium suum*), z Krakowa do Gniezna, a potym do Kruświcy przeniosł. *Krom.* 45. Przemysław wielką pieczęć królewską dał sobie uryć, na któréj z jednéj strony wyrzezano orła, a na drugiéj osobę królewską siedzącą na majestacie, dzierżąc w prawéj ręce berło, a w lewéj jabłko z krzyżykiem. *Biel.* 170. (cf. mynca). ztąd *meton.* = §. a) Na początku 16go wieku w W. X. L. trojaka pieczęć kanclerzom Litewskim w zwyczaju była: pierwsza wielka, którą *majestatem Lithuaniae* zowią etc. *Nies.* 1, 258. das große Litthauische Siegel. — §. b) *Transl.* Krzesło, *stolec, katedra, Sitz, Stuhl. Od Tuscyjskich narodów przejęli Rzymianie owe majestaty wożone. *Faliss. Fl.* 10, *sellas curules*, (*ob.* Wozowe krzesło). Budowano w Krakowie Janowi Kapistranowi Bernardynowi majestat śrzód rynku, gdzie kazywał, nauczając słowa bożego. *Biel.* 353, t. j. ambonę, katedrę. MAJESTATOWY, a, e, od majestatu, Majestäts-. Królowie się gniewają, gdy im ich własnego tytułu, który jest majestatowy, nie daje. *Sk. Kaz.* 58. Widzieli Jezusa, bez majestatowéj wielmożności, w żłobie leżącego. *Żyw. Jez.* 36. *MAJESTATYCZNY, *MAJESTATNY, a, e, *MAJESTATYCZNIE, *MAJESTATNIE *adv.*, *Tr.*, pański, wspaniały, majestätisch, herrlich; *Sorab.* 1. mayestotžne; *Vind.* majestuten; *Ross.* августѣйшій, величественный. MAJESTATYCZNOŚĆ, ści, *ż.*, majestatyczna wspaniałość, majestätisches Wesen; *Vind.* majestust, velizhastvu, viſokostvu, velkozhastvu; *Rag.* velicjanstvo; *Ross.* величествіе, величество, величіе.

MAJĘTNIĆ *cz. niedok.*, umajętnić *dok.*, majętnym uczynić, bogacić, ubogacać, begütern, bereichern. Założył Bolesław i umajętnił klasztor Krzyżanowiecki. *Krom.* 285. MAJĘTNOŚĆ, ści, *ż.*, MAJĘTNOSTKA, *MAJĄTNOSTKA, i, *ż.*, *et* *MAJĘTNICZKA, i, *ż.*, *demin.*, §. a) mienie, majątek, własność, (*Boh.* magetnost), das Vermögen, das Habe und Gut, das Eigenthum. Majętność twoja, ani wzwiesz, ani obaczysz, jako z ciebie złupiona będzie. *Rej. Ap.* 36. Dam wszystkę majętność miasta tego, i wszystkie skarby królów Judskich w ręce nieprzyjaciół. 1 *Leop. Jer.* 20, 5. (*wsztornkę istotę. 1 *Leop.*). Nie tak dla zguby majątnostek i ubóstwa, jako dla utraty dzieci nieszczęśliwi. *Wez. Zap. C* 1. Łupili ich ledwie nie z skóry, rozbijając ich z majętnostek ich. *Birk. Kant. C* 2 *b.* Majętnostka i jakiekolwiek zbiory, czaczko dziecinne i połyskujące się nic. *Psalmod.* 102. Kto chce pokłon oddać z chwały bogu, ma go chwalić w duchu i w prawdzie, ma go czcić z własnéj majętnostki swojéj. *Birk. Kant. A* 2 *b. Peculiolum*, majętniczka, mała własność. *Macz.* Majętność ich była obfita, tak iż nie mogli mieszkać pospołu. 1 *Leop. Genes.* 13. Majętność, majątek, bogactwo, dostatek, Vermögen, Reichthum. Wszystkę majętność swą kładą Tatarowie w bydle. *Boter.* 167. Masz jeszcze z łaski bożej majętnostkę, z której się możesz wyżywić. *Baz. Hst.* 145. Majętnością swą więźniów wykupują. *Budn. Cyc.* 123. — §. b) *per excell.*, Dobra nieruchome ziemskie, Güter, Landgüter; (*Slov.* mager; *Hung.* major; *Vind.* maroff, pristava, dobrotina, dobrotinstvu, gradizh, semlishtvize; *Croat.* maroff, majer,

majur; (*Ross.* маетность *une seigneurie*); *Ross.* хуторъ, cf. futor; *Eccl.* стяжанійце possesyjka, cf. *Germ.* Meyer, Meyerey). Jeśliżeby zszedł na majętności brat twój, a przeto majętnostkę swą odbył.... 3 *Leop. Levit.* 25, 25. (dzierżawkę swą odbył. 1 *Leop.*). Majętności cudzéj kupno doczesne, wyderek; majętności cudzéj trzymanie na poprawę, *emphyteusis. Cn. Th.* Rosła ich majętność w dobytkach i w majątkach. *Sk. Żyw.* 203. Niewielka majętnostka. *Modrz. Baz.* 298. Na majętności swoje pojechał. *Tr.* MAJĘTNY, a, e, — ie *adv.*, dobrze się mający, begütert, wohlhabend; (*Boh.* magetný właściwy, magetnjk właściciel; *Carn.* blagovit; *Ross.* имовитый, густый, денеженъ, зажиточный, заводный; *Eccl.* имѣтельнъ, самодовольнъ. Kto majętny, u tego i z rozumu kwita. *Zab.* 14, 68.

MAJONOSY, a, e, maj czyli liście noszący, laubtragend. Ty z Indyi Bachu majonosy. *Bardz. Trag.* 155, t. j. umajony, maj na głowie noszący.

MAJOR, a, *m.*, der Major, urząd wojskowy autoramentu cudzoziemskiego, miejsce jego jest po oberstlejtnancie, idzie zaś przed kapitanami. Generał major tę ma w wojsku dostojność, którą major w reimencie. *Kras. Zb.* 2, 95., *Kaw. Nar.* 127. MAJOROWA, y, *ż.*, żona majora, die Frau Majorinn. MAJORSTWO, MAJOROWSTWO, a, *n.*, ranga majorowska, die Majorenstelle. Żądałbym, aby to majorstwo komu innemu oddane było. *Teat.* 47, 16. — §. Majorowstwo *collect.*, major i majorowa, Major und Majorinn. MAJORAT, u, *m.*, §. a) das Majorat, natura dóbr działowi niepodległych, a według przepisu najstarszemu z braci dostać się mających. Takie są w Polszcze Zamojska ordynacya, margrabstwo Pinczowskie etc. *Kras. Zb.* 2, 95. Majorat, czyli prawo piérworodztwa, nie było znane w prawach Rzymskich. *Czack. Pr.* 2, 11. — §. b) Majorat, a, *m.*, *meton.* właściciel majoratu, der Majoratsherr. MAJORATKA, i, *ż.*, właścicielka majoratu, die Majoratinn, der das Majorat zufällt. MAJORATOWA, y, *ż.*, żona majorata, die Majoratsfrau, Gemahlinn des Majoratsherrn.

MAJOREK, rka, *m.*, imię żydowskie, ein jüdischer Name. Wołaj Majorka, wiernego faktora. *Teat.* 27, 5.

MAJÓWKA, i, *ż.*, §. 1. *caltha*, rodzaju téj rośliny mamy tylko jeden gatunek, majówkę błotną; która bydłu przyjemna. *Kluk. Dykc.* 1, 94. die Butterblume, Dotterblume. — §. 2. Majówka, *ob.* Maik. Majówka, majowa rekreacya studentska. *X. Kam.* MAJOWY, a, e, od maja miesiąca, May -; *Boh.* mágowý; *Vind.* mainski, mainikni, shentlipashni; *Croat.* velikotravni; *Ross.* майскій. Nie potrzeba majowéj kuracyi, kiedy człowiek zdrów. *Perz. Lek.* 216. Chłop w niedzielę wytańcowawszy się, nazajutrz będzie tak zdrów, jak po majowym lekarstwie. *Haur. Sk.* 99. Mleko majowe, skuteczniejsze jest, niż zimowe. *Krup.* 5, 76. Majowa Miodunka, *pulmonaria maculosa*, schmalblätterig Lungenkraut. *Syr.* 1352. Majowy trank, sierotki, gatunek łamikamienia, eine Art Steinbrech. *ib.* 1275. Prawda na wszystkie cnoty jest prawie jak majowy deszcz na wszystkie zioła na ziemi *rostące. *Rej. Zw.* 82 *b.* Majowa uroczystość, w czwartek siódmego tygodnia po wielkiej nocy *Ross.* семикъ.

MAJSTER, stra, *m.*, według *Niem.* der Meister, z *Łac. magister*; mistrz, (*Boh.* mistr; *Sorab.* 2. mejstar; *Sorab.* 1. mischter; *Vind.* moister; *Carn.* mojstr; *Croat.* mèster; *Dal.* maysztor, mustar; *Hung.* mester; *Slav.* majstor; *Bosn.* majstor, mesctar, sosctar; *Rag.* majstor, mesctar; *Ross.* мастеръ; *Eccl.* первохудожникъ; cf. *Hebr.* משטר mischter *magisterium*). Każdy uczeń do majstra jakiejkolwiek professyi ku nauce przystający, ma być w protokule cechowym zapisanym. *A. Zamoj.* 80. Mógłby być majstrem w cechu. *Hor. Sat.* 44. (biegły, zręczny). Majstrów trzeba dobierać, żeby byli biegli w robocie, a nie fuszerów. *Torz.* 281. Majster mularz, rozdaje innym mularzom robotę, podług rysunku architekta. *Magier. Mskr.* Mało jest majstrów mularskich, którzyby się na plantach znali. *Świtk. Bud.* 35. Powstał rozruch między majstrami i czeladnikami. *Gaz. Nar.* 1, 221. Insza rzecz, uczyć się na majstra i do praktyki; a insza rzecz czytać, aby się tylko znać na cyrulictwie. *Perz. Cyr.* 1, 4. W hucie, majster piecowy; do niego należy piece zaprawiać, i doglądać jak w nim ruda topnieje. *Os. Żel.* 79. Majstrowie, robiący instrumenta stalowe. *Os. Rud.* 573. *Fig.* Platona jako majstra filozofów na pierwszym miejscu tu posadzić przystoi. *Budn. Apopht.* 1. (naczelnik; cf. książę). *Transl.* w hucie, ogień jest majstrem do dobrego szkła. *Torz.* 126. (wiele do tego działa). MAJSTERSKI, a, ie, Meister -. *Vind.* moisterski, moistroun; *Ross.* мастерскій, мастеровъ; *Eccl.* местерскій. Odbycie sztuki majsterskiej. *A Zamoj.* 81. Czterech filutów, przedniej w swym kunszcie nauki, Którzy swoje robili po majstersku sztuki. *Min. Ryt.* 4, 270 meisterhaft; *Vind.* po moistruneu, moistersku. MAJSTERSZTUK, MAJSTERSZTYK, u, *m.*, z *Niem.*, das Meisterstück; *Carn.* mojstrya; *Vind.* moistrunu delu; (cf. przednie dzieło, główne dzieło, arcydzieło, czelne dzieło; cf. dowód, popis). Gdy czeladnik osieść zechce, starsi cechowi wyznaczą mu robotę majstersztyk zwaną. *A. Zamoj.* 80. Większy jest majstersztuk złoto, niżli złotnik. *Jag. Gr. A* 3. MAJSTERYA, yi, *ż.*, mistrzostwo, die Meisterschaft, das Meister seyn; *Vind.* moistrust, moistrina, moisternia; *Ross.* мастерство. Czeladnik, gdy przez starszych za zdatnego do majsteryi uznany będzie.... *A. Zamoj.* 80.

MAJTEK, tka, *m.*, flis, okrętnik, bosman, marynarz, wioslarz, żeglarz, ein Matrose, Botsknecht; *majdek. *Pot. Arg.* 199. (cf. *Gall.* matelot; cf. *Inf. Sax.* Mat towarzysz). *Boh.* plawec; *Carn.* zhovnâr; *Vind.* zygar, brodnik, brodar, ladjovosez, ladjouski hlapez, veslar, lopatar; *Ross.* матрозъ; *Eccl.* кораблникъ, корабельникъ, весльникъ, гребцъ, которой весломъ дѣйствуетъ. — §. Majtki *plur.*, ubiór majtkowski, Matrosenhabit. MAJTKOSTWO, a, *n.*, stan majtków, żeglarstwo, der Matrosenstand. Sędzia pozwolił mi majtkowstwo na okręcie wojennym, lub żołnierstwo obrać. *Zab.* 3, 184. — §. *coll.* Majtkowie, Matrosenvolk, Schiffsvolk. MAJTKOWSKI, a, ie, Matrosen -. *Boh.* plawecky; *Ross.* матрозовъ, матрозкій.

MAK, u, *m.*, (*Boh.*, *Slov.*, *Sorab.* 1. mak; *Sorab.* 2. mahk; *Vind.* mak, makovu seme; *Carn.* màk; *Slav.*, *Bosn.* mak; *Rag.* màk; *Croat.* màk; *Hung.* makmag, (*Hung.* magh,

maak, mag *granum*); *Ross. et Eccl.* макъ, *Graec.* μήκων; Obd. Mage, Mag); §. a) der Mohn, roślina ogrodowa różnego rodzaju, jako to biały, siwy, czarny, czerwony, i patroch, który się otwiera. Kwiat i nasienie sprawują sen. *Ład. H. N.* 101., *Kluk. Rośl.* 1, 226. — Narodów dzikich świat pełen był jak maku. *Stryjk. Gon. M* 3. Ten bój sprawi, czego wiek żaden nie nadgrodzi, Ni ludzkie pokolenie, choć się jak mak zrodzi. *Bardz. Luk.* 119. (*Slov.* Ně dal mi, čobi len za mak bolo; *nihil omnino*). Poganie dusze chrześciańskie jak mak żobią. *Falib. X.* Człowieka zabić, nie mówią zabić, ale uspić, pożrzeć, pożobać, jako mak posiec. *Kosz. Lor.* 145 *b.* Nie trzeba maku siekać. *Rys. Ad.* 51. *actum ne agas.* Darmo na jego miękkie piernaty, Kłączystych maków sen rzuca kwiaty, Bo dawno się wybrał na gór wierzchołki. *Zab.* 9, 351. *Zabł.* Rzekłbyś, że ktoś między niemi posiał maku, takie milczenie panowało, młodzian jeszcze przeszkodził, że nie podrzymali. *Ossol. Str.* 3. so still, als wenn man Mohn zwischen sie gesäet hätte, als wenn alle Opium genommen hätten, als wenn sie alle schliefen. Skoro matka weszła, jako zasuł makiem, Choć dotąd igrał, żartował i broił. *Pot. Syl.* 487. — §. b) *Transl.* Nie radzę Mościa Panno siła jadać maku, Bo zbytnim makiem tego człek przypłaca smaku. *Pot. Jow.* 201. — §. c) Polny mak, maczek żytny, wilczy mak, *Rhoeas*, Feldmohn, Kornmohn, Klapperrose, Flitschrose. *Syr.* 1358., *Jundz.* 282; (*Slav.* divji mak; *Vind.* purpeliza). Mak strączysty długi, *cornutum. ib.* 1362, gehörnter Magsamen, stachliger Mohn. Mak pienisty abo ślimący, *spumeum*, Löwenmaul, Orant, Hundskopf. *ib.* 1359.

Pochodz. *maczek, makówka, makowica, makolągwa, makowy, makuch, makutra, wiercimak.*

MĄKA, i, *ż.*, Mączka *demin.*, *malka. *Petr. Ek.* 47; więc = mełta, od słowa mleć, *mauka. *Sekl.* 67; *Boh.* mauka; *Slov.* múka, mauka; *Sorab.* 1. muka; *Sorab.* 2. mucka, melk, měl; *Carn.* môka; *Vind.* moka; *Croat.* mela, mélya, múka, brassno; *Dal.* mlivo, brasno, muuka; *Rag.* mljevo, mûka, braseno; *Bosn.* múka, braseno; *Slav.* brashno, melja; *Ross.* мука; *Germ. in Lusat.* Mauke; cf. *Hebr.* קמח kemah *farina*; §. 1. das Mehl; są to ziarna zbóż miałko starte między kamieniami młyńskiemi. *Kluk. Rośl.* 3, 258. Mąkę przednią wyborną dla cudności kwiatem zowią. *Syr.* 920., (*Boh.* weyražek, běl; *Croat.* melya chiszto bela, muka, czvét). Najwyborniejszy chleb z cudnéj, jasnéj, i w miarę wypytlowanéj mąki, z mąki nowéj, niezależałéj, niestęchłéj, świeżo w młynie zmeltéj. *Syr.* 920. Mąka Marymontska, montowa. *Ld.* Mąka pszeniczna, (*Vind.* pogazhna, bielopfhenizhna moka), mąka rżana czyli żytna, mąka orkiszowa, jęczmienna. *ib.* 921. Mąka niepytlowana pszeniczna drugiego gatunku *Ross.* подрукавная мука. Mąka pośledni a, *Ross.* халуй, *ob.* Gryz. Mąka subtelniuczka, kurzawa mączna, mączka, omieciny, stochmal, Staubmehl. Mąka zaczyniona *Ross.* сулой. Mąką żyto przedawać, wielki pożytek, otręby zostają.... *Haur. Ek.* 75, zmełte żyto, gemahlen, als Mehl. — *Prov.* Jednym mąka, a drugim należą otręby. *Pot. Jow.* 2, (cf. jednemu się zmiele, a drugiemu się skrupi). Tego co robić nie chce, mąka w ręce kole. *Papr. Koł. S* 4 *b*, (*ob.* Kłóć). Nie będzie z téj *rży mąka, *Slov.* ne bude s teg reži múka, (*ob.* Reż). Szczurkowie z jednéj mąki, Osłowie z jednéj łąki. *Dwor. D.* 3, (jednéj faryny, jednéj mynicy, jednéj kuźni, tegoż płota kół, na jedno kopyto). — §. 2. Ziemna mąka, *stenomurga*, bardzo subtelna, biała i lekka kreda, jednę Niemcy zowią górną mąką, Bergmehl, drugą mąką niebieską, Himmelsmehl. *Kluk. Kop.* 1, 249 *et* 308.

Pochodz. *mączka*, *mączkować*, *mączny*.

MAKAO gra jakaś w karty; n. p. Nie za długo w makao pójdziemy, każ więc Francuzkie nagotować karty. *Teat.* 48. *b*, 40.

MAKAR, MAKARON, u, *m.*, §. 1. z *Włosk.* maccarone, Nudel zum Essen; *Boh* nudle, nudljk; *Carn.* makaron, lisanje, mushli; *Vind.* nudelni, krapi, testouniki, mokjaki, riesanki; *Croat.* makarún, mlinecz, ritès, lazanye, mlincze, rezanczi: *Hung.* rétes; *Rag.* ljestolisti; *Bosn.* prikla, prriscjurata, hrustuliça, hrristule, usctipçi, jeriscte, lazagne, (cf. łazanki); *Ross.* лапта. Makarony robią się z ciasta rozwałkowanego, które cienko i drobno w paski krajać trzeba, potym suszyć; są i inne makarony według wynalazków kucharzów. *Wiel. Kuch.* 405. Drożdży piwnych kucharze często używają do makarów abo ciast krajanych, lejąc je do mąki pszenicznéj, żeby ciasto pulchniejsze było. *Syr.* 949. Makarony to jest ciasto, abo po naszemu kluski. *Grodz. Dis. F* 3 *b.* Rosół ten tak mi smakuje, jak gdyby makaronem Włoskim był zasypany. *Teat.* 8, 39. — §. 2. Makaron, makaronizm, makaroniusz, zażycie w mowie lub pisaniu słów innego języka nad ten, którym się mówi lub pisze. *Kras. Zb.* 2, 96. Makaronizmy są to słowa niewłaściwe Polskie, ale już z Greckiego, już z Łacińskiego, lub z innego języka wzięte. *Dudz.* 27, ausländische Wörter in einer Sprache, fremde Sprachflickereyen; *Slov.* cudzomišanost, cidzomèchawost. Mieszaną mowę makaronizmem nazywano, od Włoskiego przysmaku, w który migdały siekane i różne korzenie mieszają. *Klecz. Zdan.* 88. *Hoc genus orationis* maccaronicum *vel* macharonicum *vocant aliqui, e vocabulo Italico* mecherone, *quod stultum, vel nebulonem sonat, appellatione ducta. Cn. Th.* 429. Merlino Coccaio przysmak ten uwielbił wierszem pod tytułem *Maccorea*, w którym Lombardzkie z Łacińskiemi wierszami mieszał, a ztąd podobne mieszane wiersze i pisma makaronizmami zwano. Taki jest sławny makaron *J. Kochanowskiego*: Est prope wysokum celeberrima silva Krakowum, Quercubus insignis, multo miranda żołędzio etc. Orzelskiego makarony przytacza *Opaliński Sat.*: „Niech ostatek makaron Orzelskiego powie". *Opal. Sat.* 38. Orzelskiego makaron lepiéj to opowie. *ib.* 163. Male parta pójdą do czarta, starodawny makaron. *ib.* 27. *Ital.* maccheronéa = krotofilny wiersz z pomieszaną Łaciną. — Że też nie mogą przestać tego stylu szkolnego tych makaroniuszów niepotrzebnych. *Lub. Roz.* 56. Dzikie i przywoźne makaronizmy. *Pilch. Sall.* Styl szkolny i makaroniczny nie przystoi do traktowania wielkich spraw. *Lub. Roz.* 56, t. j. pełen zagraniczyzny, *Ital.* maccheronico, ein Styl gespickt mit fremden Wörtern und Redensarten. **MAKARONOWY**, a, e, od makaronów, Nudel-; *Boh.* nudlowý, nudlowitý. Makaronowa deska czyli stolnica (*Vind.* nudelna, nudelska diliza, nudelniza, testa resvalniza.)

Makaronowy wałek *Vind.* nudelnjak, triblovz.

MĄKARZ, a, *m.*, mącznik, koło mąki chodzący, przedawacz mąki, der Mehlhändler; *Carn.* mokar; *Vind.* mokni predauz, mokni predkupez, makar; *Ross.* мушникъ.

MAKAT, u, *m.*, MAKATA, y, *ż.*, z *Tureck.* obicie. *A. Czart. Mscr.*, eine Tapete, ein Teppich. Nad łóżkiem śklił się makat złotogłowy. *Kras. Doś.* 69. Stolik makatą przykryty. *Xiądz.* 21, kobiercem, Teppich.

MAKOLĄGWA, y, *ż.*, *fringilla cannabina*, eine Art Hänfling, Zitscherlein, mały ptak, na grzbiecie rudawy; żywi się ziarnem konopnym, lnianym i makowym. *Zool.* 222. konopniczek. *Kluk. Zw.* 2, 256. Makolągwa gwiżdże. *Banial. J* 3 *b.*

MĄKOLIUS żartem, kamień młyński, co mąkę robi. *Dwor. J.* 3, im Scherze: der Mühlstein. (*Ross.* мукосѣй *makosiej, przesiewacz mąki, der Mehlsieber.).

MAKOWICA, y, *ż.*, MAKOWICZKA, i, *ż.*, *demin.*, *Boh.* makowice; *Ross.* маковица główka makowa, ein Mohnkopf. — §. Makowica, *Eccl.* окрѫжнлие; słupów sznicerskich nadgłówek, kapitela. *Włod.*, das Kapitel einer Säule. (*Ross.* макуша, макушка wyższa część głowy, korona). Słupy te mają makowice złote. 1 *Leop. Exod.* 26, 32. (wierzchy. 3 *Leop.*). Świątynią Jowisza jaspisowe kolumny o srebrnych makowicach we dwa okrążały rzędy. *Tr. Tel.* 173. — Gałka na wieży kościelnéj, der Thurmknopf, Knauf auf einem Kirchthurme. Tamże już ujrzysz nad górami szpice, Z wysokich wież złote makowice. *Klon. Fl. F.* 3. MAKOWICZY, *ob.* Makowy. MAKOWINY, in, *plur.*, łodygi makowe. *Dudz.* 44, Mohnstengel. Chmieliny i makowiny spalić trzeba na popiół. *Zaw. Gos.* MAKÓWKA, i, *ż.*, *Boh.* makowice, makowička; *Ross.* маковка; gałuszka makowa, das Mohnköpfchen. W wschodnich krajach z makówek zielonych wzdłuż naciętych płynie sok obfity, pod nazwiskiem opium znajomy. *Jundz.* 281., *Sorab.* 1. makoyczna yuschka. Główka jak makówka, a rozumu pusto. *Cn. Ad.* 248 *abo*: Główka by makówka, a rozumu by napływał. *Rys. Ad.* 14, (urody dość, rozumu ni kąska). — §. Makówki abo kapitele na słupach. 1 *Leop. Jer.* 52, 21, *ob.* Makowica. MAKOWY, a, e, od maku, Mohn=; *Boh.* makowý; *Carn.* makov; *Ross.* маковый, маковный. Sok makowy, opium. *Kruml. Chym.* 110. *Makowiczy sok. *Śleszk. Ped.* 416, (cf. masłok). Po téj pracy wyśpicie się, jak po makowéj polewce. *Haur. Ek.* 117. Główek makowych namocz w wodzie. *Sienn.* 352. Makowe pole, (*Carn.* makovje; *Vind.* makouje). Makowy placek *Ross.* маковникъ, маковничекъ. Makowe ziarno; *Prov. Croat.* Uchinilsze kuliko makovo zerno; *Rag.* uciniose koliko makkovo zarno, *humiliavit se cum maxima demissione.*

MAKRELA, i, *ż.*, *scomber*, *scombrus Linn.*, ryba morska, podobna do śledzia. *Kluk. Zw.* 3, 114. die Makrele, ein Seefisch; *Ross.* макрель

*MAKSZTA, źle zamiast maszt. *Dudz.* 29.

MAKUCH, a, *m.*, *Boh.* makowec, kuch, wytłoczyny z maku, gdy się bije olej. *Włod.*, wytłoczone makowiny. *Dudz.* 44, ausgepreßte Mohnstengel. — §. Wytłoczyny któréjkolwiek rośliny, z której olej wybito, Leinkuchen. Makuchy po wybiciu oleju, dają się świniom, krowom, rozmoczone w pomyjach. *Kluk. Rośl.* 3, 326. Makuchy, owe u olejarzów zostające się wygniotki po wytłoczeniu olejów, są gatunkiem pognoju. *Kluk. Rośl.* 3, 188.

*MAKUŁA, y, *ż.*, MAKUŁKA, i, *ż.*, *demin.*, z *Łac.* plama, plamka, skaza, ein Fleck. Panna strzedz się ma, aby białéj i rumianéj czystości swojéj, na któréj i małą makułkę znać, nie zmazała. *Sk. Żyw.* 2, 413. Dusze oczyszczone od najmniejszéj makuły i zmazy. *W. Post. Mn.* 54, *Dambr.* 55. Małżeństwo niezgodne, małżonkom i dziatkom nieskończone makuły przynosi. *Modrz. Baz.* 129. Słowne makuły i łajania. *Petr. Et.* 522, (zelżenie, zelżywość). — Białe makuły na paznokciach. *Tr.*, kwiaty, Blüthe auf den Nägeln. MAKULATURA, y, *ż.*, plama w sukni, ein Fleck im Kleide. Wywabić makulaturę z materyi. *Tr.* — §. *typogr.* Nieczystość między literami, der Spieß, der Schmutz zwischen den Buchstaben. *Tr.* — §. Papier drukowany niepotrzebny, Makulatur, Papier zum Einwickeln. W makulaturę co uwinąć. *Tr.* *MAKULEUSZ, a, *m.*, niechluj, nieczystych obyczajów człowiek, ein schmutziger Mensch. — §. Dyachel, dyabeł, der T.... Pijaków sobie naoechuje, albo ich w błocie makuleusz kąpie. *Gil. Post.* 130.

MAKUTRA, y, *ż.*, donica na Ukrainie, do tarcia maku. *Ryd.*, ein Mohnnapf, ein Tisch zum Mohnreiben. MAKUTEREK, rka, *m.*, *zdrobn.* — § Nakrywka, die Stürze. Garki, w których w hucie śkło dostyga, żeby dobrze z wierzchu były nakryte makuterkami. *Torz.* 157. Garnek nakryć makuterkiem, żeby się śkło nagle nie ochłodziło. *ib.* 160.

MAKSYMA, y, *ż.*, [zasada. 7] die Maxime. Miał to u siebie za największą maksymę, chociaż z uszczerbkiem zdrowia własnego, ratować bliźniego. *Sk. Żyw.* 2, 44.

MAKSYMILIANISTÓW nazwano tych, którzy Austryakom sprzyjali, i arcyksiążęcia Maksymiliana obrali królem przeciwko Zygmuntowi III. *Nar. Chodk.* 1, 15. Maksymilianistowie, kiedy do Wiślice się zebrali, co tam był za rząd i ostrożność, bo tam wszystko panowie byli, wszyscy rozkazowali, a żaden nie słuchał, boję się, że ten Maksymilian królem nie będzie. *Falib. A* 3.

z MAŁA, *ob.* Mało.

MALACHIASZ, a, *m.*, Malachia; ostatni z proroków. *Zał. Test.* 321.

MALACHIT, u, *m.*, z *Greck.*, kamień ślazowy, der Malachit, Pappelstein, nieprzeźroczysty, ma kolor liścia topolowego abo ślazowego; leżą go między kruszce miedziane. *Klup. Kop.* 2, 65.

MALACYA, yi, *ż.*, z *Łac.*, cisza morska, bezwietrze, Windstille. Na ów czas najgorzéj się dzieje z okrętem, gdy wiatru niemasz, i malacya panuje. *Xiądz.* 181. — *fig.* Leżeć w gnusności nieprzeszkodzonéj, nie jest spokojność, ale malacya. *Pilch. Sen. list.* 2, 128; cf. *Ital.* malattia = choroba.

MALARCZYK, a, *m*, czeladnik malarski, ein Mahlerbursche. MALARKA, i, *ż.*, die Mahlerinn, *Boh.* malířka, która maluje. MALARNIA, i, *ż.*, izba malarska, warsztat malarski, die Mahlerstube, die Mahleracademie. *Cn. Th.* Malarnia obrazów śś. *Ross.* иконописная. MALARSKI, a, ie, *Boh.* malířsky; *Sorab.* 1. molerski; *Croat.* kipopiszni, obrazodelni, szlikovni, malarszki; *Rag.* slikovni, pijsacni; *Hung.* kepiroi; *Ross.* живописный; *Eccl.* живописательнъ; od.

malarzów, czyli malarstwa, Mahler=, mahlerisch. Malarskie srebro, złoto, metal, są to listki czworoboczne cieniuchne, malarzom do posrebrzenia i wyzłacania potrzebne, w książeczkach papierowych układane. Zowie się też tak inna materya, która raczéj jest farbą, do złota lub srebra podobną. *Kluk. Kop.* 2, 329. Pędzel malarski *Vind.* obrasodelnu pere, mavarska shetiza. — §. Malarski, malowny, do malowania, wart malowania, mogący być odmalowanym, mahlerisch; *Eccl.* образуемое, что изобразить, начертать, представить въ живописномъ изображеніи можно, mahlerisch. MALARSTWO, a, *n.*, *Boh.* maljrstwj; *Vind.* obrasenje, obrastvu; *Croat.* kipopiszanye, szlikovanye, obrazenye, kipopiszichtvo, szlikotvorsztvo, obraznichtvo, malària, malarsztvo; *Rag.* slikkotvorstvo; *Ross.* живопись; *Eccl.* сѣннописаніе, иконописство; kunszt malarski, die Mahlerey, Mahlerkunst. — *fig.* Słońce malarstwem promieni swoich wydoskonaliło ten niewymowny horyzontu widok. *Zab.* 13, 123. — Malarstwo z ogniem, • szmelcarstwo. *Cn. Th.*, die Schmelzmahlerey, Schmelzkunst, Emaillirkunst. MALARZ, a, *m.*, cf. *malusz, *Boh.* maljř; *Sorab.* 1. moleř, piszaničer; *Sorab.* 2. mohlař; *Vind.* malár, mavar, mauar, obrasar, obrasnik, podobuvauz; *Croat.* málar, obraznik, szlikovalacz, kipopiszecz; *Dal.* szlikovacz; *Rag.* slikovalaz, pîsaz, (cf. obraz, cf. lice, cf. kibić, cf. pisać); *Bosn.* ispisalac, pengatur; *Slav.* pengatur; *Ross.* живописецъ, сѣнописецъ, иконописецъ; *Eccl.* живописьць, живописатель. cf. *Graec.* ζωγράφος; *Ross.* образописатель, человѣкописецъ; der Mahler. Malarz musi malować takie, jakie są twarze. *Kras. W.* 53. Nie zacność osoby malowanéj zaleca malarza, ale żywość wyrazu. *Zab.* 12, 257. *Dudz.* Bóg człeka z prochu stworzył, toż czynią malarze, Gdy z startéj na proch farby ludzkie tworzą twarze. *Min. Ryt.* 3, 346. Malarz dobry napisu nie kładzie, zły musi. *Cn. Ad.* 468. *hic canis, iste lepus*; (cf. dobre się samo zaléca; dobremu piwu nie potrzeba wiechy). — Pamięć jest malarzem, rozum tablicą, na któréj maluje; zmysły są pędzlami, któremi maluje, inaczéj maluje widzeniem, inaczéj słyszeniem, wedle różności zmysłów różne bywają obrazki; farby, z których maluje, są myśli, już jaśniejsze, już ciemniejsze. *Bals. Niedz.* 1, 271. Piękny malarz, co ukradł, to mówi, że znalazł. *Wol.*, cf. barwić. MALBRET, u, *m.*, MALBRECIK, a, *m.*, *zdrobn.*, z *Niem.* das Mahlbret, tablica ukosna, do zawieszenia obrazu przy robocie. *Veg.*

MALBORK, MALBURK, MALBORG, a, *m.*, znaczne miasto Pruss zachodnich. *Dyk. Geogr.* 2, 115. die Stadt Marienburg. MALBURCZYK, a, *m*, ein Marienburger. MALBORSKI, a, ie, von Marienburg. Ekonomia Malborska należała do króla. *Dyk. Geogr.* 2, 115.

MAŁDR, u, *m.*, §. 1) *Lat. med.* maldra, maldarium, das Malter, ein Getreidemaß, dwie ćwiertni. *Cn. Th. mensura medimnos Cracovienses* 36 *capiens. ib. Modius*, miara żytna, korzec, ćwiertnia albo też małdr. *Macz. Maldrum*, *maldrus*, *maltra*, *maltrum*, była miara Niemiecka, znana od jedynastego wieku. Była dwojaka, jedna zwykła, i ta większa, miewała cztery korce; druga mniejsza klasztorna. *Czack. Pr.* 1, 317. *N. Pam.* 12, 347. Małdr zboża abo dwanaście ćwiertni. *Syr.* 945, *Vind.* shtirobirling. — §. *Transl.* Gdy Podwojski sędziemu winę przepadnie, w tym iżby mu do sądu zamieszkał, tedy ma być karan małdrem królewskim, który jest trzydzieści i dwie pladze albo uderzenie wirgą dębu zielonego, któraby na dwa łokcia długa była. *Szczerb. Sax.* 303, zwey und dreyßig Stockhiebe. — §. 2) Małdry, MAŁDRATY, der Fruchtzehente, Körnerzehente, Sackzehente, Scheffelzehente. Na Rusi małdraty są osepy, które miejsce wytycznych dziesięcin zastępują. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 301. Z gruntów tych, z których dziesięcina idzie, małdraty iść nie mają. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 32, *not.* «małdrat znaczy dwie ćwiertnie, to jest jak cztery korce miary dzisiejszéj.» Po dziesięć groszy poboru płacić mają, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, abo meszne, spy abo małdry. *Vol. Leg.* 2, 662. Zamiast dziesięcin w snopie, zaczęto się godzić na pewną wielość zboża, i te osypy nazwano małdratami. *Czack. Pr.* 1, 317.

MAŁDRZYK, MADRZYK, MĘDRZYK, MONDRZYK, a, *m.*, *Boh.* maldřiček, maudřjk; *caseolus pinguis planus*, ein flacher, fetter, kleiner Käse. *Cn. Th.*, sér z słodkiego mléka. *Dudz.* 44, ein Käschen von süßer Milch. Po półkach pełno mądrzyków. *Dzwon. B.* 4. Za sér wielki węglasty dwa grosze, za mały okrągły sér abo małdrzyk, ośm pieniędzy. *Stat. Lit.* 395. Jam małdrzyk tobie i pirogi, I co najsłodszéj zebrawszy śmiotany, W spore pod wieczor nalała trzynogi. *Tward. Daf.* 44. *Małdrzyki abo krajanki wycisłe, po lesicy rozłożyć. *Cresc.* 560. Olenderskiego i swojskiego séra i mądrzyków, aby mole nie jadły, w chmiel włożyć. *Haur. Ek.* 178. Weźmij miarę mąki i dziesięć małdrzyków. *Leop.* 1 *Reg.* 17, 18. (dziesięcioro chleba. *Bibl. Gd.*) placków, runde Plaschen. *Mondrzyki robią z słodkiego mléka, z podpuszczką czyli animelką, które wyciśnięte w talerki układają, i w maśle obsmażają. *Wiel. Kuch.* 417. MAŁDRZYKOWATY, a, e, na kształt małdrzyków płaskookrągły, flachrund. Rzepa małdrzykowata. *Sienn. Wykł.*

o MALE, *ob.* Mało. MALEC, lca, *m.*, mały człeczek, *Ross.* мальчикъ, мальчуга, мальчишка, ein Kleiner, kleiner Mensch. Pomnę, będąc malcem, Jednego; wszędzie go też wytykano palcem. *Teat.* 43. c, 4.

MALEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, zmaleć *dok.*, małym czyli mniejszym się stawać, klein werden, kleiner werden; *Boh.* malit se; *Bosn.* malaklati, omalaklati, pomankati; *Ross.* малѣть, омалѣть, помалѣть, смалѣть. Ciało rozrzedzone stygnąc maleje, i staje się tak wielkie, jakie było przedtym. *Os. Rud.* 66. Zda się, iż wszystek niszczeję, ustawam z lekka i maleję. *Dar. Lot.* 1. Uważaj, jak cerkiew' zmalała pod patryarchami. *Smotr. Apol.* 102. Chęć sławy ojcze, już we mnie maleje. *Zabł. Tel.* 162. — *Arith.* Szeregi nazywają się malejącemi, jeżeli w tym szeregu, terminy tym się bardziéj mniejszają, im są odleglejsze. *Śniad. Alg.* 1, 108. Ciąg malejący, przeciwny rosnącemu, coraz mniejsze ma wyrazy. *Alg. Nar.* 275. MALEM, *ob.* Mało. MALEŃKI, MALĘKI, a, ie, MALEŃKO *adverb.*, maciupci, maciupeńki, *ob.* Maluchny i t. d., winzig klein, ganz klein, *intensiv. adj.* mały, *Boh.* malĕký,

maličko; *Bosn.* pomagni; *Ross.* маленькій, маленекъ, малехонькій, малехонекъ. Mam do Wc Pana maleńką prośbę. *Teat.* 7, 52. Żyłam bez matki maleńką dziewczyną. *Chrośc. Ow.* 108. Bądźmy pokorni i w duchu malęcy, Duma nas o nieszczęścia przywodzi najwięcéj. *Zabł. Zbb.* 95. Maleńki, *f.* Maleńka *subst.*, n. p. Jak ona ładna! Pójdź do mnie maleńka! kogo szukasz? *Teat.* 38, 15. Kleine! komm her zu mir! — §. Po maleńku, powoluteńku, ganz allmählich, gemach. Z maleńka, z młodu, z dzieciństwa, von Klein auf. Umyślnie z maleńka chowają ten ptaków rodzaj w domu. *Chmiel.* 1, 607. MALEŃKOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* maličkost, znaczna małość, drobność, die Winzigkeit. MALEŃSTWO, a, *n.*, małość, die Kleinheit. Dzieci z maleństwa wprawiać w dobrą wymowę. *Klecz. Zdan.* 78, von Klein auf, von der frühesten Jugend an. — §. Maleństwo = maleńka rzecz, mało bardzo znacząca, wielka fraszka, bzdura, eine große Kleinigkeit. Takie maleństwo, a tyle o to harmideru; *Vind.* maluvriedstvu. MALESZKA, i, *ż.*, tak po wiejsku zowią lilią polną abo leśną. *Lek. Kon. C*, die Feldlilie.

MAŁGORZATA, y, *ż.*, MAŁGORZATKA, i, *ż.*, *et* MAŁGOSIA, i, *ż.*, *dem.*, Margarethe; §. a) imię białogłowskie, Greta, *Boh.* Marketa, Marketka; *Sorab.* 2. Grĕta, Grĕtka, Grejtka, Grètzizka; *Sorab.* 1. Marscha; *Ross.* Маргарита. Brzemienne za patronkę mają ś. Małgorzatę. *Farn. pr.* Dziesięcina wszelakiego zboża płacona być ma w dzień ś. Małgorzaty. *Sax.* 56. Rosła tam i macierzanka W święto Małgosi do wianka. *Jak. Baj.* 249. — §. b) Małgorzatki, gatunek gruszek. *Ład. H. N.* 46, Margarethenbirnen; *Boh.* marketka. Gruszki, które *margorzatkami zowią, w lipcu się dostawają. *Cresc.* 386.

MALIĆ *cz. niedok.*, zmalić, umalić *dok.*, małym uczynić, cf. mniejszyć, klein machen; *Boh.* maliti; *Ross.* малить, обмалить, умалить, умалять. Miłość ku drugim człowiek w sobie mnożyć i więtszyć, malić i mniejszyć może, a w bogu równa k wszystkim miłość poruszona być nie może. *Smotr. Ek.* 30. Sposób dawania odbiera darowi szacunek, i wdzięczność albo niszczy, albo przynajmniéj mali w odbierającego umyśle. *Mon.* 73, 396. cf. *neutr.* maleć.

MALIGNA, y, *ż.*, gorączka zjadliwa. *Dykc. Med.* 3, 659, das hitzige Fieber; *Boh.* hlawnice, hlawnička; *Croat.* ognyenicza; *Slav.* ogan, vatra; *Ross.* горячка; *Eccl.* гноевица. Gorączka maligna, pochodzi z krwi gęstéj zapalonéj, z rany jakiéj.... *Haur. Sk.* 416. — *meton.* Durnowatość czyli waryacyą w pałających gorączkach bywającą, maligną zowią. *Perz. Lek.* 193, das Phantasiren in der Fieberhitze. Cóż to jest? Wc Pani jak w malignie gadasz? *Teat* 30. *c*, 42.

MALINA, y, *ż.*, MALINKA, MALINECZKA, i, *ż.*, *dem.*, *Boh.* malina; *Carn.* méline, malenzi, (*a subst.* malen = młyn, *quia dentibus, ut grana frumenti in molendino moluntur* *P. Marc. a S. Ant.*); *Vind.* malinje, (*Vind.* maline *morum*, malinca *morus*); *Sorab.* 2. malina; *Croat.* kupina, kupinachya; *Rag.* kùpjena, kupjèniza, (maghigna *unedo*); (*Bosn.* malina *paliurus*; *paucitas*); *Ross.* малина; = jagoda malinowa, die Himbeere. Nie każda jagoda malina, Bywa czasem i smrodynia. *Dwor. F.* 2. Dziewczyna jak malina, Waść też nie ułomek, W swoim czasie rozumiem będzie i potomek. *Zabł. Zbb.* 84. Chłopiec świeży jak malina. *Teat.* 10, 31. MALINY *plur.*, krzak malinowy, *Boh.* malinowy křiček; *Rag.* kùpjeniscte; *Ross.* малинникъ; *rubus idaeus*, der Himbeerstrauch; mała krzewinka z rószczek zielonych, drdzenistych, kolczykami osadzonych, kwiat różyczkowy. Owoc z jagodek czerwonych w gronko skupiony, słodkowinny z zapachem, zdrowy i przyjemny. *Kluk. Rośl.* 2, 60. Maliny czerwone z lasów przesadzone dobre; lepsze są białożółtawe ogrodowe. *Kluk. Rośl.* 1, 152. Malina Szwedzka, *rubus arcticus*. *Kluk. Dykc.* 3, 31. *Ross.* княженица, куманиха, куманика, die nordische Himbeere. Malina porzeczkolistna, *rubus chemaemorus*. *Jundz.* 271. *Ross.* морошка. MALINNIK, u, *m.*, malinowy trunek, der Himbeerwein; *Ross.* малиновка, княженичникъ. Z jagod malinowych na Rusi robią sławne malinniki, trunek bardzo przyjemny i zdrowy. *Ład. H. N.* 101. Wypotrzebuje się nie mało malin na trunek malinnikiem zwany. *Kluk. Rośl.* 2, 60. *Xiądz.* 77. Od baryły malinniku 6 groszy. *Vol. Leg.* 2, 666. MALINOWY, a, e, od malin, Himbeer=; *Ross.* малиновый; malinowy krzak, *ob.* Maliny; malinowy trunek, *ob.* Malinnik. Octy malinowe z zapachu i koloru są od wszystkich ulubione. *Ład. H. N.* 101.

*MALKA, i, *ż.*, mąka, (*Etym.* mleć, cf. miałki), das Mehl. Dla człowieka potrzeba zboże mleć, malkę chędożyć, ciasto uczynić, chléb piec. *Petr. Ek.* 47.

MAŁMAZYA, MAŁWAZYA, yi *ż.*, (*Boh.* malwazý; *Vind.* malvafhia, malvafir, malvafier; *Carn.* fermashya; *Croat.* malàsia, malvasia; *Hung.* malosa; *Rag.* mavasia; *Bosn.* malvasia, mavasia; *Ital.* malvagià; Niederſ. Malmaſier, Malmeſier, *Angl.* malmsey); wino z pod miasta Napoli di Malvasia w Morei; podobne też wino z wyspy Kandyi, der Malvasier. Wina Kreteńskie rozkoszne, które u nas zowią małmazyą od góry Małma. *Gwagn.* 628. *Vinum Graecum, vinum Malvaticum.* *Śleszk. Ped.* 416. Przypuścił okręt do Krety Dla Małmazyi. *Klon. Fl. C* 2. Przyprawa pewna, czyniąca wino małmazyą. *Śleszk. Ped.* 385. MAŁMAZYOWY, MAŁWAZYOWY, a, e, MAŁWAZYJSKI, MAŁWASKI, a, ie, Malvasisch. Małmazyi we Lwowie zawsze wielki dostatek bywał, a skład małmazyowy nigdzie indziéj miał być jak we Lwowie. *Vol. Leg.* 3, 20. Małwazyjskiego pełne napoju piwnice. *Jak. Baj.* 79. Wino Maływaskie. *Krup.* 5, 106.

MAŁO, a, *n.*, *subst. et adverb.* = trocha, niewiele, *Boh.* malo; *Slov.* málo; *Sorab.* 2. malo, malko; *Sorab.* 1. mahwko; *Carn.* malu; *Vind.* malo, pizhlo; *Croat.* malo; *Rag.*, *Slav.*, *Bosn.* mallo; *Ross. et Eccl.* мало, немношко; §. 1) *Substantive* Mało, ein Wenig, ein Weniges, das Wenige. W nadziei wiela, mała nie opuszczaj. *Rys. Ad.* 73. Mało się nie sprzykrzy. *Cn. Ad.* 475, (cf. mało jedz, nie przeje się). Kto wierny jest na małe, i w więtszym wierny jest. *Leop. Luc.* 16, 10. Rozgniewany, gdy karze, nie zachowa téj mierności, która jest między trochą a małem. *Glicz. Wych. C* 3 *b.* Cielesne ćwiczenie k małuć jest pożyteczne. 1 *Leop.* 1 *Tym.* 4, 8. Mało

do mała uczyni wiele. *Cn. Ad.* 472, (cf. mało a często stoi za wiele; cf. nitkę do nitki). Człowiek gospodarny zbiera mało do wielkiego, trochę do więtszego, aż się zapomoże. *Glicz. Wych. M* 8 *b.* Kto na male przestaje, ten błogosławiony. *Lib. Hor.* 103. Takci Panu mała bronić, jako wiela. *Bial. Post.* 241. — §. 2) *partitive* Mało czego, *subst. et adverb.*, (cf. mniéj *compar.*), ein Weniges, oder wenig von etwas. Patrzcie jak mało prochu z Alcyda mężnego, W tak małe wielki olbrzym zmieścił się naczynie. *Bardz. Trag.* 521. Kto czego mało ma, oszczędza. *Cn. Ad.* 374. Odważa się na pracy wiele, a zysku mało. *Lach. Kaz.* 1, 40. Rzecz ta mogła się przedać za niemało. (*ellipt. scil.* pieniędzy). 1 *Leop. Math.* 26, 9. — §. 3) *sine Genitivo.* Mało, wenig. Wszystko ma każdy, gdy żąda mało. *Teat.* 52, 64. Nigdy nie jest mało, gdy jest dosyć; a nigdy wiele nie jest, gdy dosyć nie jest. *Pilch. Sen. list.* 4, 143. Mało mówi, ale siła czyni. *Cn. Ad.* 474, (lepsza ręka, niż język). Mało jada, wiatrem syt, manną bożą żyw, nie wiedzieć co jada. *ib.* 473. Mało za wiele przyjmij. *Cn. Ad.* 473. Mało dać wstyd, wiele żal. *Rys. Ad.* 82. Będzieszli miał wiele, hojnie dawaj; jeśli mało będziesz miał, też mało z chucią udzielaj. 1. *Leop. Tob.* 4, 8. Lepiéj mało a dobrze, niż wiele a źle. *Cn. Ad.* 439. Mało mówmy, czyńmy wiele. *Gaz. Nar.* 2, 242. Proś mało, weźmiesz wiele, Chcesz wołu, proś o cielę. *Min. Ryt.* 3, 355. Mało na czym mieć • nie uspokojać się tym, nie za dosyć mieć tego, nie przestawać na tym, nicht genug daran haben, damit nicht zufrieden seyn. Żołnierz mało na tym mając, iż tam, którędy idzie, podejmowany bywa, zasyła jeszcze w stronę, stacye dawać każąc. *Vol. Leg.* 3, 582. Mało na tym mając, że jednego sprzątnął, i drugiego brata zabić kazał. *Stryjk.* 153. — Mało o czym sądzić • niewysoko, niedrig von etwas urtheilen. Choć i po twoim najlepszym dziele, zawsze o sobie sądź mało. *Karp.* 2, 101. — §. 4) Mało *cum adject., adverbiis etc.*, wenig. Zdrożny a Rzpltéj mało sposobny mieszczanin, któryby się tym nie kontentował, co drugim dano. *Warg. Wal.* 122. O tym tu mało daléj powiadać będziemy. *Rej. Ap.* 4. Zobacz co apostoł mało niżéj mówi. *W. Post. W.* 429. — Jużem ci to mało sto razy powiedział. *Teat.* 35. *b*, 96, najmniéj sto razy, więcéj jak sto r. — §. Mało kto = rzadko który, selten einmal jemand, selten einer. Morałów mało kto czytać lubi. *Teat.* 24, 59. *Czart.* Na górę mało wstępną, wszystkich poprowadzi. *Stryjk. Turk. L* 3. Mało razy • nieczęsto, rzadko. *Cn. Th.*, selten einmal, mało kiedy, *Eccl.* малощи, немногократно. — Mało co • cokolwiek tylko, nur etwas weniges, nur wenig. Wszystkie moje starania i zabiegi, abo mało co, abo żadnego skutku nie przynoszą. *Kras. Pod.* 2, 33. — §. 5) Mało, *elliptice.* Mało tobie na tym. *Cn. Ad.* 475 *s. deest* zależy • tobie to wszystko za jedno, es liegt dir wenig daran. Oni o to nie dbają; tobie na tym mało. *Paszk. Dz.* 58. Mało o słowa (*scil.* idzie), kiedy w rzeczy zgoda. *Kłok. Turk.* 85, *in verbis simus faciles*, es liegt wenig an den Worten. — §. 6) O male • niedostatecznie, mit wenigen dürftig, wenig. Karmiono mię coś bardzo o male. *Jabł. Ez.* 33. Kiedy monety u chudszych o male będzie, u bogaczów pełne skrzynie stoją. *Sum. Um. A* 3. Ze ckliwym idą oporem te czasy, w których ma zażyć pociech nie o male. *Mon.* 75, 690, obficie, hojnie. — §. 7) W male • skracając, skróciwszy, *skrócenie, w krótkości; *Ross.* вмалѣ, im Kleinen, zusammen gedrängt. Najbliższa związku między krwią powinowatemi, bo od onéj niezmierzonéj spólności narodu ludzkiego już się w male zamyka. *Budn. Cyc.* 29. — §. 8) Malem, *instrum. adverbialiter*, *Boh.* malem, bezmála; *Sorab.* 1. nimahle, zkorož; *Slov.* malo chibí; *Vind.* skori, malu da ne, kopreze; *Ross. et Eccl.* мало не, вмалѣ, едва, чуть, чуть чуть; bez mała, mało nie, o mało co nie, mało brakło • ledwie nie, o włos, o trochę, o krztynę, niemal, prawie, fast, beynahe, es fehlt wenig. *Facile primus*, malem piérwszy. *Macz. Ferme*, malem, *jakmiers. *Mącz.* Wyszli Israelici malem jako po sześć kroć sto tysięcy mężów. *Leop. Exod.* 12, 37, (około sześć. *Bibl. Gd.*). Malem wszyscy na zatracenie idą. *Leop.* 4 *Ezdr.* 10, 10. (mało nie wszyscy idą na zginienie.... *Bibl. Gd.*). Przymuszon był od biskupów malem wszystkich, którzy tam byli. 1 *Leop. pr. Hier.* Dobra *powieść o nich malem wszędy się rozchodziła. *ib.* 3 *Macch.* 3. Było malem o szóstéj godzinie. *ib. Luc.* 23, 44. (prawie. 3 *Leop.*). Była godzina malem szósta. *ib. Joan.* 4, 6. My chrześcianie, coby był ołtarz, malem nie wiemy; *propemodum. Zygr. Pap.* 190. Połowcy zebrawszy wojsko potajemnie, bez mała Kijowa nie ubiegli. *Stryjk.* 173. To usłyszawszy rzekł, ja bez mała nie zażyję tego fortelu. *Lub. Roz.* 325, t. j. ja może zażyję, podobno, ich werde vielleicht. Więcéj bez *mal, (bez mała) wygranych rachuje, niż klęsk. *Leszcz. Class.* 24. Herb Kotfic z Niemiec do nas przyniesion, mało nie tegoż czasu, kiedy i Radzic. *Biel.* 177. Ledwieś się umknął, małoś nie był w saku. *Cn. Ad.* 430. Z śmiechu mało się nie pukł. *Jabł. Ez.* 51. Kto chciwości ma na wodzy, a udaje się rozumnie, u mnie jest mało nie aniołem. *Gorn. Dw.* 406. Zaciąć koniowi żyłę, i dać krwi ciec, aż mało nie do odmlenia. *Cresc.* 533. Jeślibyś mógł bez tego się obejść, tedyćby mało nie lepiéj. *Rej. Zw.* 38 *b.* Mało nie jednaki blask od mosiądzu i od złota. *ib.* 19. Mało mię dyabli nie wzięli. *Teat.* 28, 24. — §. 9. Z mała • z maleństwa, z młodu, von Klein auf, von Jugend auf. — §. 10) Od wiela do mała = wszystko a wszystko, od początku do końca, alles bis aufs Geringste, alles ohne Ausnahme. Umyślił wszech zniszczyć od mała do wiela. *Groch. W.* 303. Wszystko od wiela powiada do mała. *Pot. Syl.* 231. Wszystkie skarby Sycylii od wiela do mała widać tam było. *Pot. Arg.* 808, (cf. od małych do wielkich). — §. Po mału, *ob.* Mały. — §. 11) Mało, *adverb. temporis*, niedługo, krótko, w krótce, nicht lange, im Kurzen, kurz; (*Carn.* kmalu *subito*). Mało, a nie widzicie mnie, i zasię mało, a ujrzycie mię. *Sekl. Joan.* 16, *not.* «krótko temu, alić.» (mało, a nie ujrzycie mnie, i zasię mało, a ujrzycie mię. *Budn. Joan.* 16, 16. maluczko. *Bibl. Gd.*). Do trzeciego dnia tylko czekajcie; mało co ujrzycie chwałę pana waszego. *Sk. Kaz.*

220. Ale zkądby się rozpocząć miało, Powiem ci krótko, a ty słuchaj mało. *P. Kchan. Jer.* 28. ein wenig, nicht lange. *MAŁOBACZNY, a, e, nieuważny, lekkomyślny, unachtsam. Jéj cnoty dzielności w małobaczną nawet myśl najpotężniéj biły. *Zab.* 9, 179. MAŁOCENNY, a, e, ceny niewielkiéj, von geringem Werthe; *Ross.* щепетильный. MAŁOCHĘTNY, MAŁOCHUTNY, a, e, nie bardzo ochoczy, letni, obojętny, unlustig, kalt, lau. Małochętni i nieuważni ludzie. *Tr.* Sam na ostatku kapłan z płaczu małochutny, W jéj wystawione piersi miecz wraził okrutny, *invitus.* *Żebr. Ow.* 330. *MAŁOCNOCKI, a, ie, nie bardzo cnotliwy, wenig tugendhaft, frevelhaft. Na wstyd białogłowski rozpusta swawolna żołnierzów niektórych małocnockich waży. *Birk. Kaw. Malt.* C 3. Małocnoccy jego synowie. *Dwor. G.* 2, (cf. cnotka). *MAŁOCZYNNOŚĆ, ści, *ż.*, n. p. Wykrot jeden wielmożności jest w niedostarczeniu, to jest, małoczynność, małość przystojności. *Petr. Et.* 257, *oppos.* wielkoczynność. *MAŁODAWCA, y, *m.*, n. p. Bóg nagradza każdemu według jego uczynności; małodawcy mało daje, a wielodawcy wiele dawa. *Gil. Post.* 280. *MAŁODOBRSKI, n. p. *Sobiedobrski, *Małodobrski. *Cn. Ad.* 502, (sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry). *MAŁODOBRY, ego, *m.*, *subst.* = kat, der Henker, Henkersknecht. Tak mówi kat; a sędzia dekretem nakaże: Małodobry, skarż go tam, jako prawo każe. *Klon. Wor.* 40, *not.* »kata z starego zwyczaju zowią małodobrym.« MAŁODUSZNOŚĆ, ści, *ż.*, brak duszy, brak energii, Seelenlosigkeit, Seelenschwäche; *Ross.* малодушіе, слабодушіе, робкость, робость. Podległych sobie, przez ostatnią małoduszność upomnieć lub ukarać nie śmieją, aż zażywszy dobrze z beczki lekarstwa na gniew i odwagę w téj mierze potrzebną. *Mon.* 73, 64. — *Adj.* *małoduszny *Ross.* малодушный, слабодушный, робкій, робокъ; małodusznym być, serce tracić, малодушничать, малодушествовать. MAŁOGAŁĘŹNY, a, e, gałęzi małych, kleinästig, *Ross.* маловѣтвенный. MAŁOGŁOWY, a, e, głowy małéj, kleinköpfig, *Eccl.* малоглавый, *oppos.* wielkogłowy, głowacz. MAŁOGODNY, a, e, niewiele wart, wenig werth, *Ross.* малогодный, niewiele zdatny; (*Eccl.* малогодный = krótkotrwały). MAŁOGOSZCZ, szcza, *m.*, miasto w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 117, eine Stadt im Sandomirischen. (MALOGRANAT, u, *m.*, albo pomagran, z *Łac.*, jakoby ziarniste jabłko, granatowe, albowiem ziarnek abo jądrek pełne, zowią też *malum Punicum*; jedne są słodkiego, drugie kwaśnego smaku. *Cresc.* 423. *W. Num.* 13, 24; *Rag.* scipak, der Granatapfel. Malogranatów cztery sta. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 42. (ziarnistych jabłek. 1 *Leop.*). Malogranat, malogranatowe drzewo, der Granatenbaum, Granatapfelbaum. Drzewo malogranatowe jest bardzo zawiłe, sękowate, krzewiste. *Cresc.* 423. *Leop.* 1 *Reg.* 14, 2.). *MAŁOKRWI, ia, ie, niewiele krwi mający, von wenig Blute, *Ross.* малокровный, малокровенъ; *subst.* малокровіе, brak krwi, Blutmangel. MAŁOLETNOŚĆ, ści, *ż.*, brak zupełnych lat, die Minderjährigkeit; *Boh.* nezletilost; *Vind.* nedolietnost, menjelietnost, menjestarost; *Ross.* малолѣтство. Małoletność króla trwać tylko będzie do 18 lat zupełnych. *Gaz. Nar.* 1, 182. MAŁOLETNY, a, e, MAŁOLETNI, ia, ie, lat doszłych jeszcze nie mający, minderjährig; *Boh.* nezletilý; *Vind.* niedolieten, menjelieten, menjestar; *Ross.* малолѣтный, малолѣтенъ. Małoletni, którzy dwudziestego czwartego roku nie dorośli. *Gal. Cyw.* 1, 18. MAŁOLISTNY, a, e, liści niewielkich, kleinblätterig, *Boh.* malolistný. MAŁOLUDNY, a, e, nie bardzo ludny, nicht volkreich; *Ross.* малолюдный, малолюденъ; *subst.* малолюдіе, малолюдство brak ludności, Volksmangel. MAŁOMĄDRY, a, e, MAŁOMĄDR, nie bardzo mądry, głupawy, wenig klug, nicht recht klug. *Małomądr k téjże cofnął się błędnicy, *male sanus.* *Żebr. Ow.* 69. Z porady swoich małomądrych panów, Olbracht nie chciał wyjechać z Węgier. *Biel. Św.* 251 *b.* MAŁOMOCNY, a, e, bezsilny, słaby, *Ross.* маломощный, wenig stark, *subst.* маломощіе. MAŁOMOWNOŚĆ, ści, *ż.*, *Ross.* малорѣчіе; *pauciloquium*, krótkie słowa. *Mącz.* powściąganie języka. *Cn. Th.*, sparsames Reden. Małomowność, przy niéj gruntowne myślenie, stanowi w Rzpltéj jedność wewnętrzną. *Stas. Zamoj.* 12. MAŁOMOWNY, a, e, milczący, nie wiele słów mówiący. *Mącz.*, powściągliwy w mowie. *Cn. Th.*, *Ross.* малорѣчивый, sparsam im Reden; *Slov.* malomlumné. Rzeski Francuz, Anglik małomowny, Holender pełen ciała i złotem ładowny. *Zab.* 8, 83. MAŁOMYŚLNY, a, e, nie wiele się zastanawiający, nicht viel nachdenkend. Lud małomyślny, do zamieszań skory. *Teat.* 45. *d*, 52, *Boh.* malomyslny *demisso animo*; *subst.* malomyslnost; *Slov.* málomislni; *Sorab.* 1. malczkomoszné *pusillanimis*; *Carn.* malomislènost, maloserzhnost *abjectio animi.* — (*MALON, *ob.* Melon). MAŁONOGI, a, ie, kleinfüßig. *Cn. Th.*, *struthopus.* MAŁONOSY, a, ie, nosa małego, kleinnäsig, *Rag.* mallonossast. MAŁOOCZKI, MAŁOOKI, a, ie, małe oczka mający. *Mącz.* kleinäugig. oczko. *Cn. Th. ocella*, *Boh.* widaurek; *Carn.* malook; *Eccl.* малоочесный. MAŁOOK, a, *m.*, *Physeter microps*, gatunek wielorybów, znajduje się na morzu północnym. *Zool.* 396, eine Art Wallfisch. *MAŁOPLEMIENNY, a, e, niemnogiego plemienia, nicht stammreich, von wenigen (Völker =) Stämmen; *Ross.* малосеменный. *MAŁOPŁODNY, a, e, nieobficie płodzący, wenig erzeugend; *Ross.* малоплодный; *subst.* малоплодіе. *MAŁOPOLAK, MAŁOPOLANIN, MAŁOPOLAN, a, *m.*, z Małéj Polski rodowity, ein Kleinpole, einer aus Klein = Polen. *Małopolak (Małopolanin) do Piotrkowa, a *Wielgopolak do Lublina pociąganym być nie ma. *Vol. Leg.* 3, 952. *Mali Polacy, i *Wielcy Polacy. *Biel.* 436. *Wielcy *Polanie. *ib.* 364. MAŁOPOLSKA, *G.* Małéj Polski, Klein = Polen. Polska jest dwoja, jedna mała, druga wielka. *Gwagn.* 194. Małopolska, wielka prowincya królestwa Polskiego, która zawiera 11 województw, księstw 3 i 2 ziem osobnych. Właściwie zaś Małopolską zowie się Krakowskie, Sandomirskie i Lubelskie. *Dykc. Geogr.* 2, 117. MAŁOPOLSKI, a, ie, z Małéj Polski, Kleinpolnisch. Co Małopolskim kupcom spadnie z wąsa, tym się Poznanikom kontentować przyjdzie. *Gost. Gor.* 88. *MAŁOPOSIADŁY, a, e, *Ross.* малопомѣстный, niewiele posiadający. MAŁOROSŁY, a, e, niewielkiego wzrostu, klein ge-

wachsen; *Ross.* малорослый. MAŁOŚĆ, ści, *ż.*, §. 1) miary niewielkość, cf. drobność, Kleinheit, Mangel der Größe; *Boh.* malost; *Slov.* skrownost, chatrnost; *Sorab.* 1. mahwoſcž, mahwkoſcž; *Vind.* malnost, malina, malhenost; *Croat.* malócha; *Dal.*, *Bosn.*, *Rag.* malina: *Ross.* малость, мализна; *Eccl.* малъство. Małość, niskość, mały wzrost. *Cn. Th.* Małość duszy = słabość umysłu, Kleinheit des Geistes. Tak to rozsadek niepewny, i umysł do oszukania łatwy, w słabość i małość duszy ludzi zwykł wprawiać. *Zab.* 12, 155. — Znamy się od małości. *Teat.* 17. *c*, 36, od mała, z młodu, von klein auf. — ℨ. *Transl.* Małość, małostka = mała rzecz, fraszka, drobiazg, eine Kleinigkeit. Nie przystoi na zgromadzone stany zabierać sobie drogi czas takiemi małościami. *Koll List.* 2, 17. — ℨ. 2) Małość liczby, *paucitas. Cn. Th.*, die Kleinheit der Zahl, geringe Anzahl. — §. 3) *transl.* Słabość, niezdolność, Schwäche, Unvermögen. Znam małość moję i niezdolność. *Tr.* MAŁOSERCY, a, e, tchórzliwy, furchtsam, kleinherzig; (*Boh.* malomyslný, chaulostiwý; *Vind* maloſerzhen, ſlaboſerzhen). O Sybaryci gnuśni małosercy. *Kchow.* 324 *et* 297. *Brud. Ost. F.* 3. *Mon.* 75, 595. *Subst. Boh.* chaulostiwost; *Vind.* maloſerzhnost, ſlaboſerzhnost. MAŁOSILNY, a, e, — ie *adverb.*, siły niewielkiéj, von geringer Kraft, *Ross.* малосильный; *subst.* малосилie. MAŁOSŁONY, a, e, nie bardzo słony, wenig gesalzen, *Ross.* малосольный. MAŁOSŁOWNOŚĆ, ści, *ż.*, *ob.* Małomowność, *Eccl.* малословie; *verb.* малословствую małosłownym jestem. MAŁOSOCZNY, a, e, niewiele soczysty, saftarm, *Ross.* малосочный. MAŁOSPRAWNY, a, e, niebardzo zręczny, wenig geschickt. Niebezpieczna jest małosprawnym białogłowom, nowo narodzonych dziatek dozór zlecać. *Mon.* 69, 809. MAŁOSTKA, i, *ż.*, maleństwo, drobnostka, mała rzecz, fraszka, bagatela, eine Kleinigkeit. Są małostki, które sprawują niespokojność życia. *Xiadz.* 42. MAŁOSZKODNY, a, e, niewiele szkodliwy, wenig schadend, *Ross.* маловредный. MAŁOTRWAŁY, a, e, krótko trwający, kurz dauernd, *Ross.* маловременный, *subst.* маловременность. *MAŁOUKINIA, i, *m.*, mało uczony, wenig gelehrt. *Smotr. Apol.* 49, cf. nieduk. MAŁOUWAŻNY, a, e, lekki, małomyślny, leichtsinnig, unbedachtsam. Małouważni ludzie. *Tr.* MAŁOUFNY, a, e, niemocno dufający, kleingläubig, schwachgläubig. Jeśli trawę polną bóg tak przyodziewa, zali was nie daleko więcéj? o małoufni! *Sekl. Matth.* 4. *MAŁOUMNY, a, e, niewiele rozumny, blödsinnig, *Ross.* малоумный, *subst.* малоумie. MAŁOUSTY, a, e, ust małych, von kleinem Munde, *Eccl.* малоустый.

MALOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, zmalować, pomalować *dok.*, farbami figury wyrażać, *Boh.* malowati; *Sorab.* 2. mohlowasch; *Sorab.* 1. molowacž, moluyu, piszanu; *Carn.* malam; *Vind.* malat, mavati, obrasiti; *Croat.* malati, malam; *Dal.* pissati (cf. pisać, pisanka), szlikujem; *Rag.* slikovati, pìsati, upìsati; *Bosn.* pengati, mastju pisati, slikovati, prilika činiti; *Ross.* живописать; *Eccl.* сѣнописати, сѣнопишу; cf. *Graec.* σκιογραφέω; mahlen, in Farben abbilden. Dobremu malarzowi miléj jest rzeczywiście malować, niżeli że malował cudnie. *Pilch. Sen. list.* 57. Stan tak piękny, i tak ma dobrze pomierzony, Jaki tylko zmaluje malarz nauczony. *P. Kchan. Orl.* 1, 171. Co za niewinność, gdyby pędzlem malował! *Teat.* 42. *c*, 41. Pamięć jest malarzem, rozum tablicą, na któréj maluje; zmysły pędzlami, któremi maluje; farby, z których maluje, są myśli, już jaśniejsze, już ciemniejsze. *Bals. Niedz.* 1, 271. Nie tak szpetny dyaboł, jak go malują. *Birk. Ex. H.* 3, (cf. straszniejszy dyabeł w farbach, niż w saméj istocie). Ni lew tak srogi, jak go malują. *Rys. Ad.* 48. Nie maluj dyabła na ścienie, być się nie przyśnił! Różnie dyabła malują, *ob.* Dyabeł. — Nie maluj sobie tak srogo kochania. *Teat.* 1. *c*, 40, (nie wystawiaj sobie, nie imaginuj sobie). — *Recipr.* Smutek się maluje na twarzy. *Teat.* 38, 212, (przebija się, odbija się, wyraża się, mahlt sich, drückt sich aus, wird kennbar). — ℨ. Malować, pomalować stół, laskę, farbować. *Cn. Th.*, anstreichen, bemahlen. Czemu to panna urodziwa nie maluje twarzy? *Bals. Św.* 2, 585. — ℨ. *fig.* Zdobić, przyozdabiać, pstrzyć, barwić, schmücken, mahlen, zieren. Poschły zielone jodły, ani świecą góry, Ani cienia rzucają, nie malują pola Rozliczne kwiaty, ani zieleni się rola. *Zab.* 8, 305. *Nar.* Widzę obłoki wielkie pod nogami, Jako się tęcze malują farbami. *P. Kchan. Jer.* 366. MALOWANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Vind.* obrasenje, obrastvu, (cf. *Vind.* etc. malik *idolum*, malikovanie *idololatria*); *Carn.* mal; *Croat.* kipopiszanye, szlikovanye, obrazenye, kipopiszichtvo, szlikotvorsztvo, obraznichtvo; *Ross.* живописание: *Eccl.* сѣнописание; ℨ. a) *actio*, das Mahlen. Uczy się malowania. *Ld.* Malowanie, pomalowanie, farbowanie, das Anstreichen. Drzewo wyrobione na sprzęty, pokrywać się zwykło malowaniem. *Jak. Art.* 3, 174. Malowanie szmelcem = szmelcowanie, das Schmelzmahlen. — ℨ. b) *Opus pictum*, das Gemählde, (cf. obraz, malowidło). Malowanie prostakom stoi za czytanie. *Cn. Ad.* 476. Księgi prostaków, obrazy; (cf. *pisać = malować). Pałac malowaniami ozdobny. *N. Pam.* 9, 261. Widziemy, jakie nam malowanie przed oczy niniejsze podobieństwo stawia. *Sekl.* 95. Wyprawiać malowanie = illuminować. *Cn. Th.*, ein Gemählde illuminiren. MALOWANY, a, e, *part. perf.*, farbami wyrażony, gemahlt; *Eccl.* сѣнописанный, шаровный. — *fig.* Żal i cnota na twéj malowane twarzy. *Jabł. Tel.* 28, (wyrażone, wydają się, odbijają się, dają się widzieć). — §. Malowany, pomalowany, farbą po wierzchu powleczony, bemahlt, gemahlt, angestrichen. On z wierzchu malowaną twarz swą pokazuje, A wewnątrz śmierć kuje. *Kulig.* 243. Umalowany, upstrzony, ozdobiony farbami, mit Farben geschmückt, wie gemahlt, bunt. Podobien gołębiowi, od którego szyje Malowanéj, to złoty, to srebrny blask bije. *Groch. W.* 603. Malowane ptastwa swój sen długi Kończyły jeszcze i odpoczywały. *P. Kchan. Jer.* 279. Powietrzne ptastwo malowane. *Otw. Wirg.* 430. Łąki malowane. *Brud. Ost. A* 3. Nad to nie może być nic malowańszego, piękniejszego, *quo nihil potest esse pictius. Macz.* — ℨ. *Transl. fig.* Nieistotny, nieprawdziwy, pozorny, powierzchowny, nierzeczywisty, nur gemahlt, nicht in der That gegründet, nichts bedeutend, bloß scheinbar. Senatorowie by nie byli malowanemi panami, a tylko dla ozdoby majestatu, jako Moskiewski kniaź ma wielką radę. *Gorn.*

Dw. 372. Malowana jego mężność, nauka, cnota, godność. *Cn. Ad.* 475. Chrześcianie malowani. *Hrbst. Nauk. A* 5, (na pozor, obłudni). Mówię o jedności doskonałéj, nie malowanéj i powierzchownéj. *Sak. Persp. pr. A 4 b.* Nie malowany mu ja. *Cn. Ad.* 613, (t. j. nie dam sobie grać na gębie). Stefan nie chciał być królem malowanym, Ale rzeźwym, łaskawym i ojcowskim panem. *Petr. Hor.* 2, *M* 3 *b. Weresz. Reg.* 137. Malowanym i tytularnym królem. *Lub. Roz.* 210. Z nas malowani dziś tylko rycerze, Szabla we złocie, koło serca pierze. *Nar. Dz.* 4, 144. Jam tu hetmanem, ja tu sam chcę rządzić, Malowanym być nie chcę na urzędzie. *P. Kchan. Jer.* 116. Rządy państwa Mieczysław puścił swojéj żonie, Sam tylko malowanym był królem w koronie. *Mn. Ryt.* 2, 15. Żywym, nie malowanym berłem, rządź narody. *Pot. Arg.* 632. Sędzia jest żywym głosem, prawo, malowane nauki, nie mówią nic. *Petr. Pol.* 325. Jéjmość Dobrodziejka malowanych mężów nie lubi. *Teat.* 1, 59. Dowie się świat cały, że jestem ojciec nie malowany. *Boh. Kom.* 4, 132. Dyabła mi się tam chciało jeść; siedziałem za stołem jak malowany. *Ossol. Str.* 8, t. j. jak nie swój, ich saß hinter dem Tische, wie gemahlt. W nie mu się wdawać nie dadzą, siedzi jak malowany. *Mon.* 73, 341.

Pochodz. *malarz, malusz, malarczyk, malarski, malarstwo, malarka, malarnia, domalować, namalować, omalować, obmalować, odmalować, pomalować, przemalować, przymalować, umalować, wmalować, wymalować, zamalować, zmalować, malowidło, malownia.*

*MAŁOWATY, a, e, nieco mały, etwas klein, *Ross.* маловатый, *subst.* маловатость. MAŁOWAŻNY, a, e, MAŁOWAŻNIE *adv.*, mało znaczący, geringschätzig, wenig bedeutend; *Vind.* maluvrieden, malushtiman, slabovelajozh, slabovrieden; *Croat.* malovréden; *Ross.* маловажный. Z małoważnym gniewem forcuje się bez siły. *Tward. Wł.* 81, cf. serdit, a nie duż. MAŁOWAŻNOŚĆ, ści, *ż.*, die Geringschätzigkeit, Werthlosigkeit; *Vind.* maluvriednost; *Croat.* malovrednoszt; *Ross.* маловажность. MAŁOWIAREK, rka, *m.*, MAŁOWIERNIK, a, *m.*, małoufający, *Ross.* маловѣръ, *f.* маловѣрка, ein Kleingläubiger. Jeśli więc tę trawę bóg tak przyodziewa, jako nie więcéj was, małowiarkowie? *Leop. Matth.* 6, 30. Coż to myślicie między sobą, małowiarkowie, że chleba nie macie? 1 *Leop. Math.* 16, 8. O małowiernicy, Zaś nie pomnicie bozkie obietnice! *Auszp.* 34. MAŁOWIERNY, a, e, — ie *adv.*, małego zaufania, *Vind.* maloveren, slaboveren; *Eccl.* маловѣрный; *modicae fidei. Mon.* 75, 595, kleingläubig. *Bibl. Gd. Matth.* 6, 30. MAŁOWIERNOŚĆ, ści, *ż.*, niewielka ufność, die Kleingläubigkeit, *Ross.* маловѣрие. MAŁOWIECZNY, a, e, krótkowieczny, niedługo trwały, kurz lebend; *Ross.* маловѣчный, маловѣченъ.

MALOWIDŁO, a, *n.*, malowanego coś, malowanie, obraz, ein Gemählde. — §. Farba od malowania, barwidło, Schminke, Farbe zum Mahlen. **MALOWNIA, i, *ż.*, *poet.* imaginacya, die Einbildungskraft. Dowcip, co śmiałym buja polotem, Puściwszy wolne malowni skrzydła, Żeby opacznym nie poszedł zwrotem, Musi szanować sztuki prawidła. *Dmoch. Szt. R. dedyk.* — Tu się malownia zagrzewa. *ib.* 91.

MALOWNIK *ziele*, *ob.* Miłek.

MAŁOWODNY, a, e, nie obfitujący w wodę, wasserarm, *Ross.* маловодный. MAŁOZBOŻNY, a, e, małocnocki, nie wiele na boga dbający, wenig tugendhaft, nicht sehr fromm. *Brud. Ost. E b.*

MAŁPA, y, *ż.*, (cf. *Germ.* Maulaffe); *Sorab.* 2. nalpa, nawpa; *Boh.* opičak, opice; *Slov.* opica; *Sorab.* 1. wopicza, wopiza; *Carn.* afèna, affinià, vôpèza, mörkouza, mirkuvza; *Vind.* mörkouza, merkouza, affinia; *Croat.* opicza, múnna, mojemun, mojemucza; *Dal.* múna; *Hung.* majom; *Slav.* majmun; *Rag.* munna, mojemuccja; *Bosn.* munna, majmuccja; *Ross.* обезьяна, обезьянка, пификъ; §. a) der Affe. *Opicę dziś małpą zowią. *E. az. Jęz. X* 8 *b.* Zwierzę to ręce, palce, paznokcie podobne ma do ludzkich, i chodzi prosto na dwóch nogach, jak człowiek. Ułożenie wewnętrzne i zewnętrzne czyni wielkie podobieństwo do człowieka, jedna tylko mowa i używanie rozumu, różnią mocno te dwie istności. *Ład. Dykc.* 2, 305., *Zool.* 288. Prostośmy jako małpy, kiedy je łapają, Tedy się tam przed niemi w bóty ubierają, A potym je pod drzewem z daleka położą, One potym zbieżawszy też tam nogi włożą.... *Rej. Wiz.* 47. — §. b) *Transl.* Małpa, samopaska, błąkająca się niewiasta, *ambubaja. Mącz.*, wszetecznica. *Pot. Syl.* 46, eine unzüchtige Weibsperson. Umiera żona, żeć z małpą milsza, niż z nią zabawka. *Chrośc. Ow.* 117. Weźcie słudzy tę małpę, precz ją odprowadźcie, Niech srogą tę pannę wieża uskromi. *Bardz. Trag.* 288. — *Prov.* Zawsze małpa małpą będzie, acz królewskiego palcata nabędzie, *semper simia simia, etiam si regia gestet insignia. Mącz.* Małpa zawżdy małpą, byś też i złota koło niéj nawieszał. *Kosz. Lor.* 7, *Slov.* opica zostanĕ opica, bis na nu bars zlatu rĕtaz dal. MAŁPECZKA, i, *ż.*, *demin.*, das Aeffchen; *Sorab.* 1. wopiezka; *Rag.* munniza, mojemùciza; *Bosn.* munniciça, majmuciça; *Croat.* opichicza, munnicza, mojemuczicza; *Hung.* majmotska; *Ross.* обезьянка, обезьяночка. MAŁPI, ia, ie, od małpy, Affen-; (*Boh.* opičj; *Carn.* afenske, afenéne; *Vind.* merkouzhen; *Croat.* opichki, majmunszki; *Hung.* majomhoz-valo). *Megabizus*, człowiek niemężny, to jest, małpiego i niewieściego przyrodzenia. *Mącz.* Małpia jagoda, *empetrum*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 199. Bagnówka małpia jagoda, *emp. nigrum Linn. Jundz.* 493., *Ross.* водяница, Krähenbeere. MAŁPIARSTWO, a, *n.*, małpie postępowanie, Affenwesen, äffisches Handeln. Małpiarstwo arlekina, bredzenie improwizatora, jałowe rozrywki. *N. Pam.* 24, 298. Osobliwie zaś: ślepe naśladownictwo, das Nachäffen. MAŁPICA, y, *ż.*, *Boh.* opice; duża brzydka małpa, ein großer häßlicher Affe, (cf. koczkodan). MAŁPOWODNIK, a, *m.*, co małpy wodzi, prowadzi, der Affenführer. *Mon.* 69, 35. MAŁPOZWIERZ, a, *m.*, *lemur*, zwiérzę podobne do małpy, prócz pyska, który podobny do psiego, znajduje się na Jamajce, Madagaskar etc. *Zool.* 290, der Hundsaffe.

MALTA, y, *ż.*, *Boh.* Malta; *Croat.* Málta, wyspa na morzu śrzodziemnym między Afryką i Sycylią. *Dykc. Geogr.* 2, 117, die Insel Maltha. MALTAŃSKI, *MALTSKI, a, ie, Maltheser-; *Boh.* Maltecký, Maltezký, swatomorský; *Croat.*

Maltes; *Ross.* Малтійскій. Maltańscy kawalerowie, zakon rycerski, różnie mianowany, hospitalarii, kawalerowie ś. Jana, kawalerowie Rodyjscy. Teraz od wyspy, którą mają w dzierżeniu, pospolicie Maltańskiemi się nazywają. *Kras. Zb.* 2, 105., *Wyrw. Geogr.* 200; *Boh.* Janowský knez, (cf. *Boh.* Janow Genua). Orderu Maltańskiego dwie zostały z dawnych w Polszcze komanderye, Poznańska i Stwołowicka. *Vol. Leg.* 8, 845., *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 275. Wiele rycerzów 'Maltskich z rąk Tureckich na przyczynę króla Francuzkiego wyszło. *Biel.* 629. 'MALTEJCZYK, MALTAŃCZYK, a, *m.*, Maltański rycerz, ein Maltheser. Maltejczycy okręt wzięli. *Far. Uw. G* 4 *b.*

MALTUZA, y, *ż.*, z *Niem.* Maultasche, als Zuname. Żona króla Czeskiego Jana Małgorzata, Maltuzą nazwana. *Nar. Hst.* 6, 124, od podobieństwa ust jéj do taski czyli kieszonki.

MALUCHNY, a, e, MALUCZKI, a, ie, MALUŚKI, MALUTKI, MALUTY, MALUSIEŃKI, MALUSIENECZKI, MALUTENIECZKI, MALUTURNY, MALUTYNENKI, MALUTUPERNY, cf. maleńki, maciupki, maciupci, maciupeńki, *intensiva adj.* mały; klein winzig, winzig klein. *Adverbia faciunt in:* -o, *ut:* maluchno, maluczko etc., *Boh.* malaučko, malaunko, maličko; *Slov.* maličko, malički, malinki, malilinki, malulinki, malučički, maličički, malučki; *Sorab.* 2. malki, maluschki, malučžko; *Sorab.* 1. mahličžki, mahlcžki, mahwužki, mahwkužki, mahwcžiczki, malučžko; *Croat.* malahan, majuczek, majczuken, myczun; *Bosn.* malahan, malaçan, malaçno; *Ross.* малехонекъ, малехенекъ. Maluchne dziatki w powiciu. *Warg. Wal.* 317. Jeszczem maluchna dziecina. *Zab.* 5, 237. Wieczerzą zwyczajną, to jest, prawie małuchną, czestował ich. *Warg. Wal.* 128, (skąpą, letką). W maluchnych leciech będąc. *Warg. Wal.* 15, t. j. młodziuchnych, in gar sehr jungen Jahren. Po maluczku i ostrożnie stąpał. *Budn. Apopht.* 59, t. j. powolniuteńko, ganz langsam. Ta syna 'maluckiego pożyła dziryda. *Bardz. Trag.* 67. Włoży wielkie gniewy w maluczkie piersi. *Birk. Zam.* 33. Maluczkie osady. *Boter.* 240. Karawany płacą Arabom maluczki trybut. *ib.* 250. Kto wierny w maluczkim, i w wielu wiernym jest, a kto w maluczkim niesprawiedliwy, i w wielu jest niesprawiedliwy. *Sekl. Luc.* 16. Dziś kto wyżéj niż Rzplta nie stanął, ten się zda sobie, że jest bardzo maluczkim. *Gorn. Sen.* 364. Jeśli co w porównaniu z najwyższym niższe jest, nie dlatego staje się zaraz maluczkim. *Pilch. Sen. list.* 3, 290. Proszę za wdzięczny przyjmij dar ten mój maluczki. *Biel. S. M. A* 2 *b.* (lichy, błahy). Inszego brzegu nie znali na ziemi, Krom téj, widziała co ich maluczkiemi. *Zab.* 5, 246. Doma nieznośny, a z domu wyszedłszy, tak maluczki jest, żeby go i w garść schować. *Gorn. Sen.* 198. Gdym był maluczkim, mówiłem jako maluczki, rozumiałem jako maluczki, myśliłem jako maluczki; a gdym się stał mężem, wyniszczyłem precz to, co było maluczkiego. *Leop.* 1 *Cor.* 13, 11. Ludzie maluczkiego rozumu. *Rej. Post. A a a* 3, (miałkiego). Patrzcie co mu się stało w 'maludzkiej (!) godzinie. *Rej. Wiz.* 126, (t. j. w króciuchnym czasie). Na maluczki czas opuściłem cię; na króciuchny czas twarzem moję zakrył od ciebie. *Sk. Kaz.* 224. Na maluczki czas użył onéj króciuchnéj rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onéj nędzy swojéj. *Rej. Post. y y* 2. Mieli maluczko rybek. *Sekl. Marc.* 8, t. j. troszeczkę, ein klein wenig. Odwróciwszy się maluczko od nich, jął płakać. *Leop. Genes.* 42, 24. Ten rok maluczko pocierpisz. *Rej. Post. G g g* 5. Czytaj maluczko daléj. *ib. J i i* 4. Porównajże maluczko to nabożeństwo z dzisiejszą oziębłością. *W. Post. W.* 2, 108. Proszę cię, abym ja sługa twój mógł co maluczko rzec. *Leop. Radz.* 14, 18. Tych maluczkich słówek, szkodaby opuścić, gdy się z nich wiele nauczyć możemy. *Rej. Post. A a a* 6. Coż nam czynić z niemi? jeszcze maluczko, a ukamionują mię. *W. Exod.* 17, 4. (blisko tego, że mię ukamionują. *Bibl. Gd.*). Maluczko, a już mnie nie ujrzycie, i zasię maluczko, a ujrzycie mię. *Sk. Kaz.* 217. *Leop. Joan.* 16, 16. Jeszcze maluczko jestem z wami. *Sekl. Joan.* 13. Maluczkoć jeden z nas nie spał z żoną twą. *Radz. Genes.* 26, 10. (bez mała. *Bibl. Gd.*). Maluczko duszy méj nie ułowili. *Ryb. Ps.* 108. Z oczu naszych po maluczku zniknęły. *Gorn. Sen.* 566. To rzekłszy po maluśku do niego się rzuci I lekkim całowaniem śpiącego ocuci. *Zab.* 1, 103. *Nar.* Po malusieńku nogi wprzód na wodę kładzie. *Żebr. Ov.* 53, *sensim.* Mój ty maluśki. *Pieśn.* 44; (*Ross.* малютка, малга dziecię). Co za usteczka, maluśkie pieścidełko. *Teat.* 53, 27. Śliczny choć maluśki. *Pieśn.* 30. Na trzcinie jeździł Sokrat między maluśkiemi chłopięty. *Warg. Wal.* 278. Strzyżyki malusieńkie. *Banial. J.* 3. Świt malusieńki z twojéj ręki bierze płaszcz biały. *Susz. Pieśn.* 2, *E* 3. Czas malusienki. *Banial. C.* Częścią nań głosem woła, częścią cichusieńkie W uszy słówka posyła bardzo malusieńkie. *Banial. F.* 2. Z konia po malusieńku postawił ją na ziemi. *ib. C.* Boże rzeczy te zakryłeś przed mądrymi, a objawiłeś je malutkim. *W. Math.* 11, 25, (pokornym). Daj mi malutko wody, że się napiję. *Leop.* 3 *Reg.* 17, 10. Maluteniеczka książeczka. *Teof. Żw. B* 2. (MALUSZ, a, *m.*, malarz, der Mahler. Historyka uważajmy jako ludzi i narodów malusza. *Zab.* 8, 176. MALUCZKOŚĆ, MALUCHNOŚĆ, ści, *ż.*, znaczna małość, Kleinwinzigkeit; *Bosn.* malahnóst; n. p. Jeszczem u piersi ufał w łasce twéj, a doznawałem w maluczkości swéj twojéj opieki. *Ryb. Ps.* 37. MALWAZYA, MALWASKI, *ob.* Malmazya).

MAŁY, a, e, (*comp.* mniejszy); Mało *adv., qu. v.*; (*Boh.* maly, menši; *Slov.* malí, mały, skrowný, menši; *Sorab.* 2 mali, mawki, malki (cf. miałki), menschi; *Sorab.* 1. mahlcžki, mahwki, mahwé; *Carn.* mal, male, majhen, majushe; *Vind.* mali, mihen, nuzen, maihen, menſhi; *Croat.* mal, menyshi, manyi, menyi, (*Croat.* malik *malus, diabolus*); *Dal.* malyahan; *Bosn.* máli, mao, malahan; *Rag.* malli; *Slav.* malen; *Ross.* малый, малъ, меньшій; *Eccl.* малъ, малшій, малѣйшій, меншій); (cf. *Graec.* μάγος *tener*; cf. *Germ.* -mählig, allmählig, cf. schmal; cf. *Lat.* malus; cf. *Hebr.* מעולל meolel *parvulus*); niewielki, klein. Żadna rzecz nie jest w sobie mała, lecz nazywa się małą w porównaniu z inną większą. *Rog. Doś.* 1, 67. Mały, co do wzrostu, (cf. guz, karzeł, zapeziały). Małemu rosłego pachołka szaty nie służą. *Sk. Żyw.* 1, 22. Iżeś to mały, nie bądź zuchwały. *Rys. Ad.* 21, (cf. nie porywaj

się kotku na niedźwiedzia; cf. z motyką na słońce; cf. serdit a nie duż; cf. miły jeżu nie kol). Mały, ale serdeczny. *Cn. Ad.* 63., *Croat.* mal, ali jak; (cf. chłopa korcem nie mierzą). Mały wielkiego pod czas przemoże. *Cn. Ad.* 476. Choć to małe, a złe, widzę. *Teat.* 15, 41. — Mała rzecz = fraszka, eine Kleinigkeit. Mała rzecz wielkiego obali; mała rzecz pod czas wiele pomoże, zaszkodzi. *Cn. Ad.* 468. Z małéj chmury wielki deszcz. *Cn. Ad.* 1356. Mała iskierka wielkie pożogi wznieca. *Cn. Ad.* 467, (małe rzeczy na początku, wielkie bywają na końcu). Wielkie rzeki z małego idą zrzódła, wielkie drzewa z małego szczepu. *Lach. Kaz.* 1, 293. Z małych złączonych, rzecz wielka się rodzi. *Kras. Ant.* 50, (cf. mało do mała, czyni wiele). Często małe rzeczy wielkich są przyczyną. *Opal. Sat.* 148. Nic na wojnie nie jest tak małego, coby lekce poważyć godziło się. *Lub. Roz.* 561. Niedostatnemu daj co małego, bo nic temu małego nie jest, który nic nie ma. *Sk. Żyw.* 1, 294. Małemu małe. *Cn. Ad.* 472. Małych ptaków małe gniazda. *Rys. Ad.* 39. Na co tytuł wielki, kto w rzeczy saméj małym? *Pot. Jow.* 90. Małe winy gryziemy, wielkie całkiem połykamy. *Cn. Ad.* 470. Małe złodziejki wieszać, a wielkie puszczać; małe złodzieje wielcy karzą. *ib.* 471, (mucha wiąźnie, bąk się przebije). Małe złodzieje wieszają, a wielkim się kłaniają. *Rys. Ad.* 39. *Slov.* Welke ribi žeru male. I wielcy i mali tego człowieka kochają. *Jabł. Tel.* 323. Dwór od małych do wielkich wszystek się radował. *Papr. Ryc.* 25. Już ja nie jestem małym dzieckiem. *Teat.* 14, 60. — O włos mały, *ob.* Włos. Mały palec, *mizynny, *Boh.* malik, malíček; *Vind.* mesienz, mesink; *Ross. et Eccl.* мизинець, малый перстъ, мизинчикъ, отъ частаго мизанія, мигања или киванья, (*sed* cf. мизинный najmniejszy). — §. W małym wieku = w młodym wieku, im frühen Alter, in früher Jugend. Ja już rodziców nie mam, w małym wieku mnie odumarli. *Teat.* 22. *b*, 47. — Mały w leciech = małoletni, młody, minderjährig, jung. Nie chciéj być w tym błędzie, abym będąc małym w leciech, i lat tylko czternaście mając, rozum dziecinny miał. *Sk. Żyw.* 1, 304. Nie stawajcie się dziećmi na rozumie; ale we złości bądźcie małemi, a w rozumie bądźcie doskonałemi. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 14, 20. — Małe serce = niemężne, ein kleines Herz, wenig Muth, wenig Herz. Wojenna trąba serca nie wzbudzi małego. *Jag. Wyb. E b.* Jawnie Bolesława biskupi upomnieć mieli; ale gdy się arcybiskup i inne małego serca z tego wymawiali, ś. Stanisława prosili, aby to uczynił. *Sk. Żyw.* 287. — §. Mały *cum collectivis* = nieliczny, nicht zahlreich, wenig, klein. Mały lud, małe pieniądze. Jałmużny ubogim dawał niemałe. *Star. Dw.* 52. Rzucił się na nieprzyjaciela w małéj drużynie, to jest z trochą swoich konnych. *Warg. Wal.* 74. Gdyżeś nad małym był wierny, nad wielem cię postanowię. *W. Matth.* 25, 21. Czemuż małe a złe są lata nasze? *W.* 4 *Ezdr.* 4, 33. — Mały czas = krótki czas, kurze Zeit, wenig Zeit. Dobył miasta tego w małym czasie. *Ustrz. Kruc.* 1, 328. Mały czas mieni małe w wielkie rzeczy. *Bardz. Trag.* 320. Po niemałym czasie wrócił się pan. *W. Matth.* 25, 19. Po mału *adv.*, = małym krokiem, nieprędko, wolno, po woli, allmählich, langsam; *Boh.* zdlauha; *Slov.* po máli, po málički; *Sorab.* 2. po malem; *Sorab.* 1. po malu, po mahwu, po dówhu; *Bosn.* po mallo; *Vind.* po malem, po lehku, po zhaſi, pozhasnu; *Carn.* po malem, po lohkem, pozhasno; *Croat.* malo, po malo, po lahko; *Ross.* помалу, косно, мало по малу, медлительно, медленно, легонько; *Eccl.* лагодно, по малу, по легоньку, по немногу; (помалѣ wkrótce potym). Każdy daléj zejdzie, co idzie prędko, niźli ten, co po mału. *Petr. Et.* 122. Po mału idąc daléj zajdziesz. *Rys. Ad.* 21., *Slov.* po máli daleg ugděš; kdo po máli idě, idě dobre; cf. bezpieczniéj lądem; po lekku lepiéj zrobisz; cf. śpieszno wolno.

Pochodz. *malić*, *maleć*, *mało*, *małość*, *maluczki* i t. d.

MAŁŻ, u, *m.*, MAŁŻYK *demin.*, pław morski, skorupiasty, ostryga, rak, żółw morski etc. *Dudz.* 44; cf. muszla; *Germ.* Muschel; *Lat. med.* musculus; ein Schalenthier, eine Seemuschel, Auster 2c. Ostryga i każde zwierzę morskie i rzeczne skorupiaste. *Włod.* *Ostrea* reddit *Ursinus* małże, *Carn.* mushèl; *Vind.* miſhelni, ostriga, saklapniza, kapeze; *Slav.* shkoljka; *Bosn.* sckoglka, cjaska, kamenica; *Ross.* черепъ, раковина; *Eccl* урѣнъ. Gdy *ostrea* abo małżyk chce używać lepszego powietrza, wylezie z skorupy, aby się ochłodził na wietrze. Ten małż ma w sobie jednę perłę bardzo drogą w téj małżowinie. *Sienn.* 311, (t. j. w skorupie, w maciey perłowéj, die Schale des Schalenthiers). Ta małżowina (ostryga) jest pokarm samych panów, bo jéj raczej używają, niźli innych ryb. *ib.* Gdy kto ma głebokie rany, tedy te ostrugi (małże) spalić i przykładać. *ib*, te małżowiny starte. *Spicz.* 239. Purpury są małżowie morscy. *Sienn.* 311, Purpurschnecke. Małż perłowy śpiczasty, *astura*, *pinna*, Austermuschel. *Sienn. Wykł.*, Ten małż ma w sobie jednę perłę w swojej małżowinie, bardzo drogą. *Spicz.* 159. Małże śniedne, *tellinae*, süße Schnecken. Małże zieiste abo ziejki, *chamae*, Gienmuscheln. *Sienn. Wykł.* Małże farbierskie, bo z nich kosztowna farba brunatna, *purpurae*, *bucinae*, Purpurschnecken. *ib.* *Murices*, małże morskie, twardą skorupą pokryte, których sok farbuje wełny czerwono. *Otw. Ow.* 215. Małże palone, to jest wapno żywe, co z żywych rzeczy palone bywa. *Sienn. Wykł.*, *Śleszk. Ped.* 416. Wiele to małżów trzeba, do ułożenia jednéj opoki. *Stas. Buff.* 147, *animal testacé.*

MAŁŻEŃSKI, a, ie, od małżeństwa czyli małżonków, Ehe=, ehelich; *Boh. et Slov.* manželski; *Sorab.* 1. mandželski; *Vind.* sakonski, tovarſhen, sdrushliu; *Carn.* sakonske; *Rag.* xenidbeni, muxevni; *Slav.* xenidbeni, udadbeni; *Ross.* супружескій, супружній, супружественный; *Eccl.* съпрѫжьнъ, (cf. spreżny). Rytygier przez posłów w małżeński stan domagał się Wendy. *Krom.* 37. Uczynił wesele małżeńskie synowi swemu. *Sekl. Math.* 22, *not.* „gody abo swadź", (*Eccl.* бракопричастіе; *Ross.* бракосочетаніе). Zaklinam cię mężu, na miłość małżeńską. *Teat.* 10. *b*, 91. Sprawa małżeńska powinna się dziać dla płodu. *Szczerb. Sax.* 224., *Ross.* соитіе. W złączeniu małżeńskim większą lubość poczuwają białogłowy, niżeli mężczyzny. *Otw. Ow.* 113. MAŁŻEŃSTWO, *MANŻEŃSTWO, a, *n.*, *Boh.* manželstwj, sňatek; *Slov.* manželstwo; *Sorab.*

1. mandželstwo; *Vind.* shenitua, sakon, sakonski stan, vdaja, (cf. żeniny, zakon, wydanie); *Carn.* sakon; *Croat.* sènitva, senitba, hisni zakoń; *Hung.* házasság; *Dal.* xenitba, braak; *Rag.* xenidba, vjenejanje, vdadba, ùdaja; *Slav.* xenidba; *Bosn.* sgenidba, vjencjanje, vincjanje, udadba; *Ross.* супружество (cf. sprzęgać), сожитие, бракъ, (cf. pobranie); *Eccl.* съжительство, (cf. spolne życie), сѫпражьство, съустание, сѫпражение. съ мужеской стороны женитьба, а съ женской замужество и посяганіе; die Ehe. Małżeństwo jest między osobami, zdolnemi je zawierać, mężczyzny i niewiasty porządne złączenie, społeczność żywota nierozdzielną mające. W kościele katolickim siódmy sakrament. *Karnk. Kat.* 274., *Kucz. Kat.* 2, 641, złączenie mężczyzny z niewiastą przez kontrakt prawny, dla nabycia płodu uczynione. *Kras. Zb.* 2, 109. ˙Manżeństwo. *Budn. Ezech.* 16, 59. Mąż i żona małżeństwem złączeni. *Chełm. Pr.* 69. W małżeństwie żyć *Eccl.* съжительствовати. Pierwsze małżeństwo *Ross.* первобрачие, первобрачность, *adj.* первобрачный. Czwarte małżeństwo *Eccl.* четверобрачие, *adj.* четверобрачный. Małżeństwo powtórzone abo drugie, *ob.* Dwojżeństwo. Izraelitom bóg małżeństwa z nieobrzezańcami brać, zakazał. *Sk. Żyw.* 2, 1. Córa Kiejstutowa w małżeństwo szła za Janusza. *Biel. Św.* 225 *b*, (za mąż szła, za niego szła). Posłuchaj córko! żądają cię w małżeństwo? *Teat.* 35, 14. W małżeństwie będziesz gronem dziatek otoczony, W zupełniejszéj swobodzie będziesz żył bez żony. *Zab.* 15, 172. Nie niewola w małżeństwie, ale myśl bezpieczna, Ale uciechy miłe, ale zgoda wieczna. *Simon. Siel.* 48. W małżeństwie powiadają sam bóg błogosławi. *ib.* 49, (cf. komu bóg da dziatki, da i na dziatki). Małżeństwa są najmocniejsze towarzystwa związki. *Modrz. Baz.* 127. Powiadają pospolicie: małżeństwo ostatnie szczęście, co uchwycisz, to trzymaj. *Petr. Ek.* 19. Ubogie małżeństwa poczciwe. *Morszt.* 210. Jadwidze dano moc sprawować królestwo Polskie, do tego czasu, póki małżeństwu nie będzie poddana. *Stryjk.* 438. — §. Małżeństwa zażywać, małżeńską sprawę mieć, odprawować, z żoną obcować, abo żenie z mężem. *Cn. Th.*, ehelich beywohnen. — *Collect.* Małżeństwo = małżonek z żoną = małżonkowie, Eheleute, ein Ehepaar. Będziesz moją żoną, a ja twoim mężem, i będziemy małżeństwo dobrane. *Teat.* 33. *b*, 37. Przyjechaliśmy tam, a z nami razem młode małżeństwo. *Kras. Pod.* 2, 138. MAŁŻONEK, ˙MANŻONEK, nka, *m.*, *Boh. et Slov.* manžel; *Sorab.* 1. mandželski; *Sorab.* 2. rowna, (cf. równy); *Vind.* sakonski mosh, sakonik, porozheni mosh, drushe (cf. drugi, drużba), tovarh, (cf. towarzysz); *Croat.* tovarush; *Carn.* drushé; *Bosn.* sadrusgenjk, vojno, músg; *Ross.* супругъ, сопругъ, (*Eccl.* сѫпрѫгъ sprzężaj, para), сожитель (spółmieszkaniec), сожитникъ; der Ehemann, der Gatte. MAŁŻONKA, i, *ż*, *Boh.* manželka; *Slov.* manželka, choť; *Sorab.* 1. mandželska; *Vind* sakonska shena, porozhena shena, sakoniza, drusha; *Croat.* tovarushicza; *Dal.* xena; *Bosn.* sadrusgeniça; *Ross. et Eccl.* сѫпрѫга, дружина (cf. drużyna), подроужие, съжительница, посестріе, помощьница; die Ehefrau, die Gattin. ˙Manżonek niektórzy piszą, dowodząc, iż to słowo złożone jest z Niemieckiego Mann, co znamionuje męża, i z Polskiego żona, manżonek, mąż mający żonę; manżonka, żona mająca męża. *Mącz.* — Przy zaczynaniu ˙manżeństwa, przysięgali sobie manżonkowie.... *Budn. Ezech.* 16, 59, małżonkowie, die Eheleute. Małżonek nie jest, aż ten, kto ma żonę. *Gorn. Sen.* 344. Są pewne powinności, które na małżonka włożono; są nie mniejsze te, które na małżonkę. *Gorn. Sen.* 91. Małżonka ma być nieswarliwa, skromna, i żeby umiała w bojaźni bożéj wychować dziatki swoje. *Rej. Post. Mmm* 5. MAŁŻONKARZ, a, *m.*, *burl.*, n. p. Kawaler, jednakowe mający z nią skłonności, wielki małżonkarz także, koło niéj się kręci. *Teat.* 1, 22, zwodziciel małżonek, der den Eheweibern nachstellt. MAŁŻONKOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, małżeństwem się łączyć, sich ehelich verbinden, heirathen. Rozumie, iż na nię kto spojrzy, to i kocha, i gwałtem chce małżonkować. *Teat.* 1, 21. Małżonkować się *recipr.*, n. p. Władysław czwartym już razem z Ruską żoną małżonkował się. *Krom.* 489. Po tyluć złego i nużnym szeleście Małżonkuje się kochanéj niewieście, Pożar wygaśnie, niesmak serce zdyba, Nie jest-li droższa zaprawa, niż ryba? *Zab.* 15, 335. MAŁŻONKOWY, a, e, od małżonka, Ehemanns=.

MAŁŻOWINA, MAŁŻYK, *ob.* Małż. MAM, *ob.* Mieć.

MAMA, y, *ż.*, (*Boh.* mama, mamjnka; *Sorab.* 2. mamma; *Carn.* mama, maméka, (cf. mamka); *Slov.* mama, mamka, mamička, mať, matěr, matka; *Croat.* màma, mamek, mamo *matercula, e pueris praecipue pro matre vocatur*; (*distg. Croat. et Rag.* mama, méka *illecebra*, *illix*, *ob.* Mamić, mamidło; *Slov.* stara mama = babka; *Ross.* мама matka (2. piastunka); *Lat.* mamma; *Graec.* μάμμα, μάμμη; Mamma, *infantium vox, qua vel matres, avias, nutrices appellant. Cn. Th.* (cf. tata); głos dzieci, którym matki, mamki etc. wołają. *Włod.* Jam ci w ustach ślicznych języczek kierował Domowy, com cię to tata, to mama Nauczał mówić. *Past. Fid.* 195. Dzieci co ledwie mama wymówili.... *Bardz. Trag.* 45, cf. mamunia, mamuleńka, mamusia. MAMAĆ, ał, a, *intr. niedok.*, mama wołać, Mama rufen. Wdzięcznie rodzicom swoim pochlebiała, I ojcu tata, matce zaś mamała. *Past. Fid.* 195. Dzieci, co chléb jadły, przestawszy już mamać, Chcą go, a nie masz, ktoby mógł ułamać. *Chrośc. Job.* 197. MAMCARZ, a, *m.*, z mamki syn, der Sohn von einer Amme. Królowa mamkę bardzo gładką wzięła do dziecięcia, któréj potym król się rozmiłował, i miał z nią dwóch synów; po śmierci królewskiéj oni nabyci mamcarze królewica z królową z królestwa wygnali. *Falib. G.* 2. MAMCIA, i, *ż.*, MAMĆKA, i, *ż.*, MAMECZKA, i, *ż.* *Demin. verbi* mamka, kleine Amme, Ammchen, liebe Amme. Patrzajcie moja mameczko! *Teat.* 18, *b.* 35. *Mon.* 73, 325. MAMCZY, MAMCZYN, MAMCZYNY, a, e, od mamki, *Carn.* amene; *Ross.* мамкинъ, мамушкинъ; Ammen=. Czego się dzieci z mlékiem, jakoby mamczynem nassały, tego się przez wszystek żywot będą trzymać. *Modrz. Baz.* 44. Job złorzeczy: na co mię baba podźwignęła w łono, Na co mamczynym mlekiem wykarmiono? *Chrośc. Job.* 17. Ma sposobność mamczą do wszystkich zaba–

wek, których ten stan potrzebuje. *Zabł. Roz.* 114. MAMCZYĆ *intr. niedok.*, mamką być, za mamkę służyć, Amme seyn. *Mon.* 72, 280.

MAMIĆ, 'MOMIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, omamić *dok.*, *Boh.* mamiti, zmámiti; *Slov.* mámjm, omámenj *fascinum*; *Carn.* mamiti, mamem; *Vind.* mamiti, omamiti, shertati, omesti, kłamiti, obmotiti; *Croat.* mamiti, zmamiti, zmamlyujem; *Bosn.* mamiti; *Rag.* mâmiti, (mámitise *insanire*, pomama *insania*); (*Bosn.* izmamiti, (smamiti *dementire*, smamitse *insanire*); *Ross.* сманить, сманивать, (манить machnąć ręką, kiwnąć; мана nęcenie, ponęt; cf. *Graec.* μανία; cf. *Ital.* mommiare; *Ger.* Mumme); zamydlać komu oczy, blask mu czynić, einen verblenden, einem die Augen verblenden, ihn berücken, (cf. łudzić). Niech cię godność Cesarska w Tytusie nie mami. *Teat.* 46. *d*, 42. Wytrzepawszy ją mówi: a toż masz dosyć, nie będziesz momiła, Wieręć mi się też już gra uprzykrzyła. *Past. Fid.* 133. Jeszcze ciekawa żądza w krajów odległości Nadzieją zysku nie była zmomiona. *Past. Fid.* 252. Mamiący *Ross.* ослѣпительный. Choćby cię inna zmamiła w czasie przez wdzięki swoje, Jeśli ci stateczność miła, Pewnam osiąść serce twoje. *Teat.* 52. *c*, 33. MAMIENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, das Blenden, Verblenden, Täuschen. Ciągnęło ku niemu jakieś skryte mamienie, którego przyczyny wytłumaczyć nie umiał. *Stas. Num.* 2, 93, *un charme secret.* MAMICIEL, a, *m.*, który kogo mami, der Verblender, Berücker; *Boh.* mamič; (*Boh.* Mamil, bůh kterýž lidi mámj); *Carn.* mamésh = odurzyciel, mamèz = kuglarz; *Vind.* mamnik, mamez, omamnik, obmotnik, shertavez; *Rag.* mamez, mamitegl, zamamitegl; (*Bosn.* mamaç *adulator*); (*Ross.* манщикъ wab', wabny ptak). MAMICIELKA, i, *ż.*, *Boh.* mamička, która mami, die Verblenderinn. Próżność, mamicielka płochych ludzi. *Kniaź. Poez.* 3, 138. MAMIDŁO, a, *m.*, to co oczy mami, Blendwerk; (*Bosn.* mama *illecebra*; *Rag.* màma, zamama *esca*, *allectatio*, pomama *insania*); łudarstwo, kuglarstwo, Blendwerk, Gaukeley. Tron elekcyjny mamidłem, zgubą narodu. *Gaz. Nar.* 1, 146.

Pochodz. *odmamić*, *rozmamić*, *zmamić*.

MAMKA, i, *ż.*, (cf. mama, *Boh.* mama, mamjnka; *Slov.* mama, mamka, mamička; *Ross.* мама matka, piastunka; cf. *Ger.* Mamma, Mämme Adlg.); §. 1) die Amme, niewiasta nowo zległa, najęta za pewną cenę do karmienia dziecięcia cudzego. *Dykc. Med.* 4, 161, *Boh.* kogna, od kojenia, chowa, *ob.* Chować; *Slov.* chůwa, chowačka, dogka, (cf. 'doić); *Sorab.* 2. hamma; *Sorab.* 1. doika, doyka; *Vind.* amma, hamma, ama, hama, doika, dojiza, dojiteliza, doiniza; *Carn.* dojniza, dojiza, ama; *Croat.* doika, doyka, doiniza; *Dal.* doyka, doicza; *Hung.* daijka, dajka, dayka, dajkátska; *Rag.* dójniza, doitegliza, podojka, babba, (cf. baba); *Bosn.* dojniça, dojitegliça; *Slav.* dòjka, doilja; *Ross.* мамка, мамушка, доилица, кормилица, (*ob.* Karmicielka). Lepiéj żeby matka piersiami swemi karmiła dziecię, niźli przez mamkę. *Petr. Ek.* 94. Nie godzi się w mamki brać głupich, abo też układnych, to jest, swowolnych, jako są szwaczki, praczki, haftarki i insze takowe warsztatniczki. *Sienn.* 465. *Spicz.* 183. Matki zlecają mamkom do chowania dziateczki swe. *Groch. W.* 242. W mamki poszła = poszła służyć za mamkę. Mamka za matkę nie stoi. *Cn. Ad.* 478, (cf. co matka to matka; cf. cudze ręce lekkie). Umie już pacierz bez mamki. *Cn. Ad.* 593, (t. j. sam się rządzić może; nie dziecięć już jest; ma-ć rozum; minęło mu siedm lat; wyrósł z dziecińśtwa, z rózgi; wie co złe, co dobre). Więc się Jasiek urodzi; gotujże mu mamkę! *Rej. Wiz.* 57. Mamki i niańki przyjmował. *Teat.* 24, 134. Pilniejszego tu oka trzeba, a niźli na mamkę. *Falib. G.* 2 *b*, (jak największéj pilności). Jak mamka się bał. *Arch.* 369, wie eine Mämme. — *Allegor.* Pochlebca synowi swemu Interessowi wziął w mamki Sztukę, tę szalbierkę starą, która go cnoty odziała szlafrokiem. *Zab.* 10, 156, nahm zur Amme für seinen Sohn. O przewładna naturo, o ty mamko świata. *Zab.* 9, 113. *Zabł.* Sycylia i Sardynia miłe (Rzymu) mamki. *Warg. Wal.* 241, (karmicielki, śpichlerze). Próżnowanie strawą jest wszelakich złości, namiętności złéj żagwią, mamką nieczystości. *Kulig.* 149. — §. 2) *transl.* 'Mamka = mgła, der Nebel. Mgła kiedy wstaje, mówią flisy, mamka wstaje. *Klon. Fl. E.* 4.

MAMLIWY, a, e, łudny, mamiący, łudzący, täuschend, betrügerisch. Precz wieszcze, wrogi, badacze, Mamliwe przepowiadacze, Tak jak alchymistów mary, Nie godnejście większéj wiary. *Jak. Baj.* 66.

'MAMON, u, *m*, 1. MAMONA, y, *ż.*, słowo języka Syryackiego, (jeżeli nie z Greck. μαιμοεῖν), znaczące bogactwo, pieniądze. *Kras. Zb.* 2, 3. *Dambr.* 427, der Mammon, Reichthum, Geld; *Sorab.* 2. mammon; *Vind* mamona, bogastvu; *Ross. et Eccl.* мамона; (cf. *vulg Ross.* мамонъ żołądek). Nie możecie bogu służyć i mamonie. *W. Matth.* 6, 25. Czyńcie sobie przyjaciele z mamonu niesprawiedliwego. *W. Post. Mn.* 283. *W. Post. W.* 517., Mieć pieniądze, mieć wszystko, przy kim ta mammona, I sama szpetność śkli się jakby ozłocona. *Zab.* 1, 109. *Nar.* Wszystkim tym Judaszom przewodnikiem była do przedaży ojczyzny przeklęta mamona. *Birk. Ex. B.* 3. Biada człowiekowi bez żony, ale z żoną biedniéj bez mamony. *Jag. Gr. A* 4. Mamony chciwość na co nie pobudzi Łakomych ludzi? *Groch. W.* 558. Wszystko czynić gotowi dla nieszczęsnéj mamony i wziątku. *Pim. Kam.* 195. Do szeląga od grzesznéj mamony Wolen zostawszy, z niczym powrócił do żony. *Zab.* 16, 126. *Nar.* Żołnierz ostatniéj mamony dobywa na prowiant. *Bardz. Luk.* 55. — §. Mamonem poganie zwali onego boga zmyślonego, któryby miał majętność dawać; Grecy go zwali Plutem. *Budn. ad Matth.* 6, 24.

2) MAMONA, y, *ż.*, mamidło, Blendwerk. Ksiażka ta, pełna zwodniczéj mamony, którą prawem człowieka nazywają. *Gaz. Nar.* 1, 177.

MAMOT, MAMOTAĆ, *ob.* Momot, Momotać.

MAMRZEĆ, MAMRUCZEĆ, ał, e, *cz. niedok.*, MAMROTAĆ, ał, oce, *kont.*, (*Carn.* mermram, mêmrâm; *Vind.* mermrati, mumlati, fhebetati, mumrat, godernjati; *Croat.* mermrati, mèrmram; *Dal.* marmorim; *Bosn.* mermgljati, mrrimgljati, marmgljatti, mrrimosciti; *Rag.* marmoriti,

marmosciti; *Ross.* мурчать, мурнычать, мурныкать, мурлычать, бормотать; cf. *Gall.* marmotter); mówić choć głośno, ale czego drudzy nie rozumieją. *Cn. Th.*, pod nosem mówić, mruczyć, mummeln, murmeln. Słowa przekęsywając, mamrzą coś niewyrozumianego. *Pilch. Sen.* 110. Czarnoksiężnik ten mamrocząc cztery słowa, za sto mil wszystkie wygania przeszkody. *Teat.* 28. *b*, 9. Kiedy pacierz mówimy, mamruczymy, jakobyśmy z bogiem igrali. *Hrbst. Nauk. d* 8 *b.* Na odpust chodzić, i zdrowaś Marya z pacierzem i kredem mamrotać. *Sekl.* 110. Niedźwiedź mruczy, mamrze. *Dudz.* 21, der Bär brummt. MAMRANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, mruczenie, (*Vind.* murmranje, mumlanje; *Sorab.* 1. mamleno; *Bosn.* marmoscenje, mrrimoscenje; *Croat.* memranye, cf szemrać), das Murmeln, Brummen, das Gemurmel, Gebrumme.

MAMUNIA, MAMUSIA, i, *ż.*, *dem. bland. nom.* mama; *Ross.* маминка; matyńka, matusia, Mammachinn, liebstes Mütterchen. Czemuż te łzy i ta twarz smutna u mamuni? *Przyb. Ab.* 188. Ah tato! ciesz płaczącą, tul mamunię tato! *ib.* 226. Dzieci wyszły z chaty, Stęsknione bez mamuni długo i bez taty. *ib.* 200. Nasza mamusiu. *Jabł. Ez.* 21. Dziecko, mamusiu! woła. *Żebr. Ow.* 157. MAMUNIN, a, e, do mamuni należący, Mammachen's. *Ross.* маминъ.

MAMZER, MAMŻER, MANZER, a, *m.*, [z *hebr.* skurwysyn 2], wychrzta, przechrzta, ein getaufter Jude. Uczyniono na synodzie kanon, aby mamżerów nie chrzczono. *Tworz. Wiecz.* 111. *Tworz. Ok. C.* 1. Rzekł żydowi: manzer, poki krzyża na czoło twoje nie włożysz, póty.... *Sk. Żyw.* 2, 14. (*Eccl. et Ross.* манзеръ co skło topi).

MAN, a. *m.*, (z *Niem.* Mann, Rittersmann, cf. leman, hołdownik), der Vasall, Lehensmann, (*Boh.* man; *Svec.* man, *ob.* Adlg. Mann 2 *b*) = lennym prawem co trzymający. *Cn. Th. feudatarius vasallus*, który trzyma mańsiwo. *Sax. Tyt.* 215. (cf. *Boh. et Slov.* podmaniti *subjicere sibi*). Opolski książę poddał się królowi Czeskiemu, i został manem wiecznie królestwa Czeskiego. *Biel. Kr.* 168. *Biel. Św.* 206 *b.* Król może sądzić o gardło i dziedzictwo każdego swego mana albo hołdownika. *Szczerb. Sax.* 227. *Biel. Św.* 238 *b.* — §. Man = niewolny, ein Leibeigner. Ten był wczoraj nędznikiem a dziś wielkim panem, Ow zaś z pana zacnego malućko nie manem. *Falib. R.* 3. (*ob.* Mański, mańsiwo).

MANASTER, *ob.* Monaster.

MANATY, MANATKI, ek, *plur.* (z *Włosk.* manáta), fascykuł, związanka, paczka, rzeczy czyje niewielkiéj wartości, które z sobą zabiera, jemandes Habseligkeiten, seine sieben Sachen. Zbieraj czym prędzéj swoje manatki, zwiąż w jeden fascykuł, i umykajmy. *Teat.* 16. *c*, 106. Nie zostaje mi, tylko zabrać manatki i umykać! *ib.* 24, 164. *Czart.*; *Slov.* zebrat swoge suchi.

MAŃCZASTY, a, e, mańkaty, lewą ręką robiący, links, mit der Linken arbeitend. Było siedmiuset mężów z ludu wybranych, którzy byli mańczastemi, a którzy wszyscy z procy kamieniem ciskając, i włosa nie chybili. *Radz. Jud.* 20, 16. *Budn. ib.*, (którzy nie używali ręki swéj prawéj. *Bibl. Gd.*). *ob.* Mańka, mańkut.

MANDAT, u, *m.*, *specialis constitutio principis. Farr.* 627. (*Croat.* zapóved, cf. zapowiedź), das Mandat. Mandata stolicy Apostolskiéj w duchownym prawie, są listy papiezkie, przez które wolą swoję w duchownych i beneficyalnych materyach ogłaszają. *Kras. Zb.* 2, 112 ein päpstliches Mandat. Pozew do sądów assessorskich wydany, nazywa się także mandat. *ib.* die Ladung vor das Assessorialgericht, (cf. pozew). Słowo mandat pochodzi od słowa *mandamus* rozkazujemy. Dla różnicy od innych pozwów, te które wychodziły do sądów królewskich lub sejmowych, nazywano mandatami. *Czack. Pr.* 1, 206. — W ogóln. = rozkaz główny, ważny n. p. Ten mandat bozki, to przedniejsze rozkazanie jego, aby przed oczyma swemi zawsze mieli. *Wiśn.* 250. Befehl, Hauptbefehl.

MANDEL, 1. MANDLA, *ob.* Medel.

2. MANDLA, i, *ż.*, mandle *plur.*, (*Boh.* mandle), die Mandeln, Mandeldrüsen zu Anfange des Schlundes, (*Ital.* mandole; *Dan.* mandel; *Lat.* amygdala); ślinne jagody w uściech, z których ślina płynie. *Dudz.* 44. Mandlami nazywają anatomicy dwa gruczoły, które mają kształt migdałów; leżą przy nasadzie języka, jedna na prawéj, druga na lewéj stronie; i sączą w gardziel, krtań i rure oddechową płyn tłusty, zdatny do ślizenia i wilgocenia ich. *Dyk. Med.* 4, 176.

MANDOWESZKA, *ob.* Mendoweszka.

MANELA, i, *ż*, MANELKA, i, *ż.*, *dem.*, naramiennik, bransoletka, ozdoba ramienia lub ręki. *Włod.* naruczak, ein Armband, eine Armspange; *Sorab.* 1. rucżné wobwazk, habo rěčžazk; *Carn.* narokniza, prerozhniza; *Vind.* narokva; *Croat.* narukva, narukvicza; *Rag.* narùkviza; *Bosn.* narukviçe, zascjakke; *Ross.* зарукавье, запястье; *Eccl.* плєшица. Obiecali jéj dać manele złociste, które na lewych rękach nosili. *Otw. Ow.* 599. Manelki szmelcem napuszczone, By gwiazdeczkami perłami natknione. *Groch. W.* 552. Miasto manelek dyamentowych, fałszywe kamienie na ręku nosił. *Kłok. Turk.* 179. Manelle wdział na ręce jéj. 5 *Leop. Genes.* 24, 49. (zaponki. 1 *Leop.*). *Transl.* Wiązali króle w pęta, a szlachtę w manele żelazne. *Birk. Kaw. Malt. C.* t. j. w kłody, w więzy ręczne, in Handfesseln, Handschellen.

MANEWR, u, *m.*, Manewrami, czyli rękoczynami, obrotami wojennemi, nazywają rozmaite poruszenia wojska, czynione na ten koniec, żeby było przyzwoicie uszykowanym, do stoczenia bitwy. *Łęsk.* 2, 214. *Jak. Art.* 3, 313.

MANEŻ, u, *m.*, z *Franc.*, (*Boh.* gjzdarna; *Vind.* pojesdìshe, jesdna ograja); miejsce, gdzie uczą jeździć na koniu, die Reitschule. Synowie moi nie byli na manężu, przecież na koniach mocno siedzą. *Kras. Pod.* 1, 205. Nauki manężu i fektowania, nadają składność wzruszeniom zwierzchnim. *Kras. List.* 66. *Min. Ryt.* 2, 60. Koń ten biegać ma na lincę w manężu. *Kaw. Nar.* 584. Manężowy *adj.*, Reitschul=. Koń manężowy. *N. Pam.* 76, 12. ein Schulpferd.

MANIA, ii, *ż.*, z *Greckołac.* zapalczywość albo szaleństwo, pochodzące z gorącości mozgu, bez gorączki, mieszające imaginacyą. *Comp. Med.* 89. *Perz. Lek.* 195. *Krup.* 5,

622. die Hirnwuth, die Manie. (*Bosn.* mahnitóst). MANIACKI, a, ie, waryacki, verrückt, wahnsinnig; (*Rag.*, *Bosn.* mahnit, manen). Po skończonéj téj maniackiéj rozmowie, gdy odleciał ode mnie ów modniś, prawiem od pamięci odszedł. *Mon.* 74, 368. MANIAK, a, *m.*, manią cierpiący, waryat, ein Verückter. Maniacy szalejąc biją przytomnych. *Comp. Med.* 89. Ta przeklęta dziewczyna mózg mi pomieszała, już chodzę jak maniak. *Teat.* 54, 19. Kiedy on głupi, toż Waść jest maniak. *Zabł. Zbb.* 110. Czy śni się, czy drzymię, czy nareszcie jaka Moc złoczynna zrobiła ze mnie maniaka! *Zabł. Amf.* 27. *Boh. Kom.* 1, 186. *et* 3, 186. *Krup.* 3, 624.

MANIERA, y, *ż.*, MANIERKA, i, *ż.*, *dem.* z *Franc.* obyczajność, Manier, Sitte, Artigkeit; *Vind.* visha, manira, furm; *Ross.* манеръ, образъ; cf. *Ross.* ухватка. MANIERY, MANIERKI, *plur.*, obyczaje, grzeczności, Manieren, feine Sitten, Höflichkeit. Grzeczność i dobra maniera nigdy nie była w téj doskonałości, W jakiéj ją dzisiaj widziemy. *Mon.* 68, 32. Miał ten święty w sobie niejakie obyczaje dworskiéj maniery; pod czas siedział niepięknie nogę za nogę założywszy. *Sk. Żyw.* 2, 41. Obraziłbym wielu, gdybym prawdę szczérą Objawiał, a nie zwykłą dworom manierą. *Kras. Sat.* 85. O fe do kata, nie jest taka maniera Francuzka. *Boh. Kom.* 1, 370. Manierę ma tak grzeczną, że mi się arcy podoba. *Teat.* 9, 7. Flet do twych ust kładziesz z manierą, Z cudną na nim ślicznie grając cerą. *Zab.* 14, 132. (t. j. kształtnie). Ton grzecznéj maniery nie każe się pospolitować. *Kras. Pod.* 2, 156. Co za śliczne manierki! *Teat.* 9, 29. MANIERNOŚĆ, ści, *ż.*, grzeczność, *Vind.* fletnost, lepovishnost, Manierlichkeit, Höflichkeit, Artigkeit. Ukłony, które mi często czynił, były skutkiem maniernośći jego. *Teat.* 9, 85. MANIERNY, a, e, — ie, *adverb.*, obyczajny, grzeczny, *Vind.* fleten, lepovishen, manierlich, höflich, artig. Strasznie manierny ten hrabia. *Teat.* 9, 44. Nie wiedziałam, iżby uczeni ludzie nieprzyjacielami maniernego pożycia być powinni. *Teat.* 9, 79.

MANIFEST, u, *m*, MANIFEŚCIK, a, *m.*, *dem.*, das Manifest; w dyplomacyi znaczy, albo ostrzeżenie prawa krajowi należącego, albo deklaracyą, którą naród czyni przeciw narodowi. Manifest zaś prywatny, prywatną jest deklaracyą w publicznych aktach zaniesioną, przez którą ostrzega kto prawa swoje przeciw uzurpatorowi lub ukrzywdzicielowi. *Kras. Zb.* 2, 113. cf. protestacya. MANIFESTOWAĆ się *recipr.*, manifest zanosić, cf. protestować się.

MANIPULARZ, a, *m.*, strój kościelny, zawieszający się na lewéj ręce; ma zastępować miejsce chustek, które dawniej duchowieństwo w tym miejscu wieszało. *Kras. Zb.* 2, 114. naręcznik kapłański, narękawie. *Cn. Th.* die Armbinde am linken Arme des Priesters bey der Messe. Z manipularza obaczysz przywiązanie Jezusowe do słupa Piłatowego. *Hrbst. Odp.* J i 4.

MANISTA, y, *m.*, MANISTOWIE *plur.*, sekta nowochrzceńców, osiadła po różnych miejscach w Hollandyi, w Niemczech, w Polszcze. *Wyrw. Geogr.* 140. Mennonity, od herszta swego Mennona Simonis zwani. *Kras. Zb.* 2, 149. die Mennoniten, Wiedertäufer. (*Ross.* маннеста u rybaków Wołgajskich: dolna szczęka wyza).

*MANIZOWAĆ, ał, uje, *intr. niedok.*, n. p. Czarne oko delektuje, Marsowate odkazuje, Nurowate manizuje. *Comp. Med.* 699.?

MANKA, i, *ż.*, *manus sinistra, qua quis instar dextrae promte utitur.* *Cn. Th.* die linke Hand eines Menschen, der links ist; (*Ital.* mancino; cf. *Gall.* manchot). (*Boh.* lewa ruka, krcha ruka; *Carn.* leviza; *Bosn.* liva ruka). *Sceava*, lewa ręka, mańka, jak niektórzy mówią. *Macz.* Panteusz i prawicą i mańką sprawny. *Stas. Num.* 1, 115. Niektórzy lepiéj mańką, niżeli prawą ręką robią. *Sak. Probl.* 110. — Z mańki kogo zażyć, podstępnie, chytrze, verſteckt, arglistig, listig einem beykommen. Zażyjemyż my go z mańki; ani pozna nieborak, zkąd na niego nieszczęście padnie. *Teat.* 15, 70. Dyabelnie go z mańki zażyto. *Teat.* 23. *d*, 60. Wszystkie przygotuje środki, żeby ją należycie zażyć z mańki. *Teat.* 6, 123. — §. Mańka = MAŃKATY, MAŃKUT, a, e, *subst. et adj.*, *qui sinistra manu pro dextera utitur. Macz.*, który lewéj za prawą używa. *Wł. l.* links; eine Person die links ist, *ob.* Warlawy. (*Ital.* mancino; cf. *Gall.* manchot); *Boh.* lewák, lewačka, krchák, krchnak, krchaček, lewaček, kršňak; *Sorab.* 1. korschniwcz, korch; *Carn.* levizhnék; *Vind.* lievak, lievorozhnik; *Croat.* lëvak, levorùk; *Rag.* ljevorùk, ljevak; *Slav.* livàk; *Bosn.* liuák, livoruk; *Ross.* лѣвша. Ofiara nie ma być mańka, to jest, kusa. *Pim. Kam.* 78. [cf. *łac.* mancus. 3] — §. Tenby górował, lecz go szczęście hopnie mańkutem, w piérwszym zaraz gasząc świecie. *Mon.* 81, 155. (cf. kikut), z mańki go zażyła, zdradziła go.

MANKIET, u, *m*, MANKIETEK, tka, *m.*, *dem.*, z *Franc.* die Manschette. *Sorab.* 2. mánschetta; *Carn.* rokavz; *Slav.* taclie; *Rag.* zascjakka, zascjacniza; *Ross.* манжета, манжетка, брыжи. Gada o modach, z przyganą mankietów, pudru, fryzury. *Zab.* 14, 273. Gors i mankiety mocno pokazane, już dziś nie modne. *Teat.* 20. Ten gors i te mankietki tyś przyszywała. *Teat.* 29, 83. Zmarszczonego poprawiła mankietu. *Zab.* 10, 392. *Zabł.* MANKIETNICA, y, *ż.*, MANKIETNICZKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, co mankietk robi, *Ross.* манжетница, die Manschettenmacherinn.

MANNA, y, *ż.*, §. 1. pokarm niebieski, żydom na puszczy użyczony. *Kras. Zb.* 2, 115, das himmlische Manna; *Sorab.* 1. manna, nèbeski klieb; *Vind.* mana, nebeski kruh; *Bosn.* manna; *Croat.* mana, szladka jegya; *Ross.* манна. Gdy przestała padać rosa, ukazało się na puszczy, co drobnego, okrągłego, jako śrzon na ziemi, co gdy ujrzeli synowie Izraelscy mówili jeden do drugiego: Man hu! (co to jest?), bo nie wiedzieli, co było. I rzekł Mojżesz: tenci jest chléb, który wam dał bóg ku jedzeniu. *Bibl. Gd. Exod.* 16, 15. — *Phrastice*: Mało jada, manną bożą żyw. *Cn. Ad.* 473. — §. 2. Sok zgęstniony do znakomitéj stężałości, nieco tłusty, który płynie z łodygi i gałęzi jesionu, jaworu i wielu innych drzew w stronach południowych. *Dykc. Med.* 4, 176. das Apotheker = Manna, ein verhärteter süßer Saft einer Art des Aeschenbaums etc. — 3. Manna, trawa manniana, gatunek kostrzewy, *festuca fluitans*, ziarna téj trawy są ową manną, którą w niektórych

województwach, mianowicie na Polesiu, obficie zbierają, bo zdrową są kaszą do zażycia. *Jundz.* 120. *Kluk. Rośl.* 3, 145. *Syr.* 1012. Manna, Himmelsthau, Himmelbrod, Schwaden. MANNIANY, a, e, Manna=. *Ross.* манный (2. powabny, słodki). Korzenie manniane, nasienie manniane. *Syr.* 1013. Pije sok manniany, Który co ranek bywa z powietrza spuszczany. *Tol. Saut.* 83. (rose niebieska).

MANOWIEC, wca, *m.*, 'MANOWIE, MANOWIŚKO, a, *n.*, bezdroże, zdroże, Umweg, poboczna drożka, ein Nebenweg, Seitenweg. *Vind.* odpotje, sravenpotje, perpotje, postranski pot, nastranski pot; *Ross.* закоулокъ. Pierzchała manowiskami, *per avia*. *Żebr. Ow.* 24. Manowcami przekradł się ciehemi. *Tward. W. D.* 2, 104. Chrostami, 'manowiami czyni sobie tory. *Klon. Wor.* 20. 'Manowiem biegał. *Żebr. Ow.* 278. *qua via nulla*.

'MANOWY, a, e, od mana, Lehnträgers. W jakim przypadku pożytki z lenna pochodzące, potomkom manowym należą. *Szczerb. Sax.* 214. MAŃSKI, a, ie, lenny, od mana, czyli mańsłwa, Lehns=, lehnbar, *Boh.* manský. Jagiełło zamek z włością Kamieniecką dał Witołdowi mańskim albo hołdownym obyczajem. *Stryjk.* 470. MAŃSTWO, a, *n.*, a) *Boh.* manstwj, lenno, lenne prawo, das Lehen, Lehnsrecht. Książęta Szląskie wdali się w mańsłwo Janowi królowi Czeskiemu. *Biel.* 187. W mańsłwo przyjmować. *Niemc. Kaz.* 25. Mańsłwo przysiądz. *ib.* 22. — b) Dobro lenne, Lehensgut. Dobra od zwierzchniego pana rycerskim pospolicie ludziom za ich zasługi użyczane, z których posługi Rzeczypospolitej, albo daninę winni dawać, zowią mańsłwo. *Sax. Tyt.* 215. Udziały ziemi pod warunkami lenniczemi, w zepsutej łacinie nazywały się *maneria*, po Franc. *manoir*; źrzódło tego w słowie *mansio*; w Polszcze zostało imię mańsłwo. *Czack. Pr.* 272.

MANSYA, yi, *ż.*, n. p. Był na mansyi u XX. Pijarów. *Steb.* 2, 345. MANSYONARYA, yi, *ż.*, ustanowienie mansyonarskie, das Mansionarium. Fundusz mansyonaryi. *S. Grod.* 3, 6. *Sekl.* 55. MANSYONARZ, a, *m.*, tak się nazywają kapłani, których obowiązek oficium Panny Maryi codziennie w chorze śpiewać w katedrach, w kollegiatach, lub prepozyturalnych kościołach. *Kras. Zb.* 2, 115. ein Mansionarius, ein Priester, der das Officium der Jungfrau Maria täglich zu singen bestellt ist.

'MANTA, y, *ż.*, salopka, eine Art Saloppen. Manta ramiona okryła, goły kark wydała, Tak jak była dopiero od pogrzebu wstała. *Bardz. Luk.* 26. Rejtroki, manty i kolety. *Łaczw. Zw.* 30. Manty, półmancie, strój kobiecy. *Haur. Sk.* 519. Różne stroje wymyślały, Manty zwane szamerlany, kamizole, robdeszany. *Comp. Med.* 705. 'MANTEL, tla, *m.*, *mantelum*, der Mantel; płaszcz. *Mącz.*, *ob.* Methk; *Croat.* mènten *chlamys*; menten = futro, kożuch; *Ross.* мантія, мантійца; *Sorab.* 2. mantel, mantlik; *Sorab.* 1. mantyl. MANTELZAK, a, *m.*, MANTELZACZEK, czka, *m.*, *zdrobn.*, z *Niem.* der Mantelsack, tłómok, n. p. Starszy brat zdjął z niego mantelzak. *N. Pam.* 23, 186. MANTOLET, u, *m.*, płaszczyk krótki, ein kurzes Mäntelchen. Kawalerki, kapoty, westy, mantolety. *Łaczw. Zw.* 30. — — §. W szczególności, mantolet, płaszczyk kanoniczy, das Chorherrenmäntelchen. Xiądz pleban chciał mię ozdobić krzyżykiem, używaniem rokiety i mantoletu. *Xiadz.* 157. Niegdyś i ja też w mantolecie Do choru skrzętny, czy się los pomnoży Szedłem dla groszy, i dla chwały bożej. *Kras. List.* 36.

MANTUA, ui, *ż.*, miasto we Włoszech. *Dykc. Geogr.* 2, 120; Mantua, *Boh.* Mantawa, Mutina. *adj.* MANTUAŃSKI, n. p. Mantuańskie xięstwo. *Dykc. Geogr.* 2, 120.

MANTUARY, szychy, pozłotki. *Instr. cel. Lit.*, *Vol. Leg.* 4, 359. ?

MANTYKA, i, *ż.*, *Lat.* mantica; mieszek takowy, który i na zad i na przód wisi, biesagi, kapsa. *Mącz.*, *Baz. Hst.* 89. ein Quersack, torba. *Dudz.* 44. Widzisz na grzbiecie tego, co idzie przed tobą Srogą pełną mantykę, a swojej nie baczysz, Którać na grzbiecie wisi. *Opal. Sat.* 156. Cóż czynił zubożały? wziął w ręce mantyki, I tak na żebraninie dla chleba partyki Błąkał się w obcych kątach. *Błaż. Tl. B b.* Rzekł Jezus ucznioin: nie bierzcie na drogę, ani srebra, ani laski, ani mantyki, ani po dwu sukien miejcie. *Sekl. Luc.* 9. (taistry. *Bibl. Gd.*). Synowi wszystko zapisawszy, sam piszczy w garść, a sam z mantyką do lasa na grzyby chodzi. *Groi. Obr.* 126. (cf. grzyby, dziady, zubożał). MANTYK, a, *m.*, zmudnik, nudnik, ciemięga, sam nie wie czego chce, innych bez potrzeby kłopoce. *Ossol. Wyr.* ein langweiliger, lästiger Mensch. MANTYCZYĆ *intrans. niedok.*, ciemięgać, bez potrzeby komu głowę suszyć, gadać ni to, ni owo. *Ossol. Wyr.* langweilen, den Kopf warm machen.

MANTYKORA, y, *ż.*, *mantychora*. *Plin. H. N.* 8, 21, zwierz Indyjski, jako go z Indyjska Grecy i Łacinnicy zowią, abo ludojad, jako to słowo brzmi u Indów. *Cn. Th.*, der Menschenfresser, ein wildes Indianisches Thier. [właściwie μαρτιχόρα. *Ctes. Ind.* 13; tak Persowie nazywali dzicz indyjską w znaczeniu ludojadów; porówn. *zend.* mèrèta = mąż i khar = jeść; — i teraz lud Bhillas nazwan jest merdkura, *ob. Benfey: Indien*, 8. — 2].

MANTYLKA, i, *ż.*, płaszczyk białogłowski. *Tr.* eine Weiber mantille; *Ross.* мантилья; *Gall.* mantille.

MANTYNA, y, *ż.*, materyjka jedwabna, n. p. Kontusz z ratsymoru, a żupan z mantyny. *Mon.* 74, 366.

MANUALNY, a, e, z *Łac.*, ręczny, doręczny, Hand=. Muzyka manualna. *Warg. Wal.* 306. t. j. instrumentalna, *oppos.* głosowa. MANUALIK, a, *m.*, zbiór pism dorywkowych, n. p. Manualik poczciwego człowieka, p. *Ejssymonta.*, ein kleines Handbuch.

MANUFAKTURA, y, *ż.*, rękodzieło, die Manufaktur, (cf. fabryka). Kompania manufaktur krajowych. *Vol. Leg.* 7, 751. MANUFAKTURZYSTA, y, *m.*, rękodzielnik, bawiący się manufakturą, ein Manufacturist, Fabricant. *Pam.* 85, 1, 248.

MANUSKRYPT, *ob.* Rękopism.

MANZER, *ob.* Mamżer.

MAPA, y, *ż.*, MAPKA, MAPECZKA, i, *ż.*, *demin.*, wyobrażenie królestw, prowincyj etc., z wymiarem ich obszerności, na kartach sztychowane. *Kras. Zb.* 2, 116, die Karte, Landkarte; (*Mappe). *Vind.* deshelni perkas, semelska karta, semlokashezha takla; *Ross.* карта. Zrysowanie placów budynkowych, granic, powiatu, królestwa, ziemi całej. *Solsk. Geom.* 4. Karte, Riß, Abriß. Mapa graniczna.

Zabor. 368. eine Gränzkarte. Mapa ryta. *Mon.* 65, 477. eine gestochne Karte. Rysowanie map na tym zawisło, żeby na papierze ustanowić punkta, któreby tak były między sobą położone, jak są położone na polu przedmioty, mające być oznaczone. *Jak. Mat.* 2, 274.

MARA, y, *ż.*, cf. mor, (*Boh.* můra *ephialtes*, *incubo*, latawiec, Niederf. der Mahr; *Svec. Isl.* mara; — cf. *Bretagn.* mor = krótki przerywany często sen; (*Vind.* mar, vanzhanje; *Rag.* már *cura*, troski, staranie); cf. *Germ.* Mähre, Mährchen; cf. *Lat.* merus; cf. marny); = § 1. co się śpiącemu marzy, co śpiący przez sen widzieć mniema, widziadło, obłuda; *Ross.* сновидѣніе, греза, ein Traumgesicht, eine Erscheinung, die der Träumende zu sehen vermeint, ein falsches Gesicht, ein Gespenst. Przespawszy różną marą sen przerwany, wstaje. *Morszt.* 37. Najpróżniejsza na marze snów dalsze zakładać nadzieje. *Boh. Zamoj.* 210. *Prov.* Sen mara, bóg wiara. *Żegl.* 222. *Rys. Ad.* 61. (cf. co komu bóg obiecał, to go nie minie). Miesiąc marzec zwykł starych straszyć marami. *Haur. Sk.* 479. Omamienie zniknie, jako mary senne. *Węg. Marm.* 208. Ujrzawszy Jezusa, a on po morzu idzie, strwożyli się, rzeknąc, iże obłuda jest. *Sekl. Matth.* 14. not. „mara abo widziadło". Znajduje monstrum zamiast swej kochanej żony, Biedny człek w zdradzie, jakby z mary ocucony. *Zab.* 15, 190. *Nagł.*, (ze snu). — *Transl.* Mów, co nam za karę gotujesz, zdejmuj fałszu marę z naszych bied. *Bardz. Trag.* 227. Pochlebne żądzom, wszak się częściej mary Zdają, niż prawda, być godniejsze wiary. *Zab.* 5, 364. — §. *Fig. tr.* I dla Cezara i dla swobod względu, Tylu narodom przyjdzie stanąć marą. *Chrośc. Luk.* 252, niszczeć? — 2. Mary *plur.*, *ob.* Mary.

Pochodz. *marzyć, marzenie; rozmarzyć; marny, marnować, marność, marnotrawić i t. d.*

MARANTA, y, *ż.*, rodzaj rośliny, do którego należy galgant. *Kluk. Dykc.* 2, 109. Galgantmaranta.

MARASZEK, szka, *m.*, *demin. nom.* Marek, kleiner Marcus.

MARCEPAN, *ob.* Marcypan.

MARCHA, y, *m.*, *et ż.*, *Plinius commemorat aliquot voces Celticas, e quibus* marcha *equam vel equum vilem significat. Sarn. Ann.* 963. cf. *Pausan.* μάρκαν; *Alemann.* marach = koń, rumak; cf. *Germ.* Marstall; cf. marszałek; - w znaczeniu klaczy. (Niederf. Märe; *Anglos.* mere, myra; *Holl.* merry; *Angl.* mare; *Svec.* mär; *Finl.* maerae; *Vind.* mora, kobila, plasa, shrebizhna zisa; cf. *Croat.* mërha, merczina 1. *cadaver*, *foetidum*, *caro morticina*, cf. mercha; 2. merha *pecus*, marshe, marsha = bydło, bydlęta; *Bosn.* mahra, goveda *armentum*, *pecus*, *grex*; *Slav.* màrva = bydlę; *Boh. et Slov.* mrcha, mršina ścierw; *Vind.* merha, merſhina, merzina, zerklina, mertvu truplo; *Rag.* marzina). — My także jak Niemcy w naszej mowie stare koniska marchami zowiemy. *Nar. Hst.* 4, 280. Mähre, Schindmähre, *Boh.* herka; *Vind.* medel konj, shiva merha; *Ross.* лошаденька, кляча, клячка, кляченька. Leniwy marcha, Choć go być mienią potomkiem Pegaza, Bez względu na ród zacny, pług na grzbiecie dźwiga. *Nar. Dz.* 3, 110. Stary marcha zrobiony, znędzniały, nosaty i cale zchorzały. *Alb. z Woj.* 8. Orły na ścierwy spadają, jako są marchy końskie. *Cresc.* 623. Koszt ten niemożna łożyć na każdego stadnika, zwłaszcza gdzieby sama marcha za to nie stała. *Hipp.* 17. Bóg może pysznego monarchę strąciwszy, zmienić w sianem spasną marchę. *Kchow.* 316, *et Kchow. Roż.*, (alluzya do Nabuchodonozora, w leśnego zwierza przewierzgnionego). — *Transl.* Wyżeń marchę (o koźle) z pieczęci; weźm baranka. *Pot. Pocz.* 441. paskudnika, szkodnika.

MARCHEW', chwi, *ż.*, *Boh* mrkew; *Sorab.* 1. morchwa; *Sorab.* 2. marchej, marchwej; *Vind.* merlni, emena repa, korenie; (*Vind.* merkva = gatunek rzepy); *Carn.* korênje, (cf. korzeń); *Bosn.* marqua, mrrikva, mrrikvola; *Slav.* mêrkva; (*Croat.* mërkva, merkèvza; *Hung.* murok, karórépa; *Rag.* màrkva, markvjella *napus*, *pastinaca*); *Croat.* merlin; *Ross.* морковъ, барканъ, (cf. burak); die Möhre; *Svec.* morrot, *Daucus Linn.* Marchew' swojska, roślina ogrodowa, *daucus sativus*, gelbe Möhre, Gartenmöhre, Mohrrübe, wielorakiego gatunku; pospolita, cukrowa abo Hollenderska, czerwona; wszystkie suchotnikom bardzo zdrową potrawą. *Kluk. Rośl.* 1, 206 *et* 2, 237. *Ład. H. N.* 102. Marchew' Włoska, karota, głuchy pasternak, marchew' czerwona. *Syr.* 1058, die rothe Möhre, Carotte. Marchew' polna, dzika, gniazdo srocze, die wilde Möhre. *ib.* 1063, *Boh.* olešnjk; pasternaczek, świniak, serdecznik. — *ob.* Marchwiany, marchwisko.

MARCHIA, ii, *ż.*, die Mark. Brandeburgia składa się z kilku marchij, staréj, śrzedniéj, Pregnickiéj, Ukerańskiéj i nowéj. *Nar. Hst.* 4, 380. (cf. margrabstwo). *Boh.* Marky = Brandeburgia.

MARCHUŁT, MARCHOŁT, a, *m.*, *Marcolphus*, *vox et persona ficta de terriculamentis nocturnis vel sepulchrorum. Cn. Th.*, teraz mówią upiór, poczwara grobowa, straszydło nocne. *Wlod.* (*Germ.* Markolf, imię pewnego ptaka); ein Nachtgespenst, Todtengespenst, Gräbergespenst. *Boh.* matoha, zły duch; *Ross.* дѣдушка домовой. Jeśli ich do tego namówicie, będę was miał za mędrsze, niż samego marchołta. *Twor. Ok. A* 1. — *Fig.* Uczynki te więcéj na sowiźrzała i marchułta, niż na człowieka uczciwego należą. *Zygr. Pap.* 153. — *Transl.* Szkaradnie szpetny człowiek, koczkodan, ein häßlicher Mensch. Podczas szpetny Marchułt mędrszy, niż krasny Ganimed. *Cn. Ad.* 1014. MARCHOŁSTWO, a, *n.*, n p. Świętego kijem biją za marchołstwo. *Zygr. Pap.* 153. może sowiźrzalstwo, Eulenspiegelerey.

MARCHWIANY, a, e, od marchwi, *Ross.* морковный. Möhren=. Nasienie marchwiane; nać marchwiana. *Syr.* 1062. Liście marchwiane *Ross.* морковникъ. MARCHWISKO, a, *n.*, pole na marchew', das Möhrenfeld. Szkodę świnia czyni w marchwisku. *Pot. Zac.* 66.

MARCIE, ia, *n.*, *subst. verb.* mrzeć.

MARCIN, a, *m.*, imię męzkie, Martin; *Boh.* Martin; *Sorab.* 2. Mäto, Tinno. Ś. Marcin, będąc jeszcze świeckim, gdy ubogiemu połowę płaszcza swego dał, w tęż połowicę odzianego we śnie Chrystusa obaczył, i hojną nadgrodę odebrał. *Kras. Zb.* 2, 118. Próżno Abrahamowym liczy się synem, Co płaszcza ubogiemu nie rzeże z Marcinem. *Pot. Zac.* 152. Wie ś. Marcin, dlaczego płaszcz dał. *Rys.*

Ad. 70. *pileum donat, ut pallium recipiat*; (cf. czapka za biret; wet za wet). Jak ś. Marcin, dlaczego urznął płaszcza, tak oni wiedzą przyczynę tego. *Pot. Arg.* 624. — Starszy godniejszy; starszy bóg, niż ś. Marcin. *Rys. Ad.* 65. (cf. starszy pan Baranowski, niżeli pan Kozłowski). *Frons occipitio prior*, starszy bóg, niż święty Marcin; daleko lepiej sam przez się swej rzeczy dojrzeć, niżli się na kogo spuszczać. *Mącz.* (cf. cudze ręce lekkie). — Olszowy Marcin, *ligneus, ineptus, stupidus. Cn. Ad.* 784. nieulizaniec, nieruchawy, ochoczy jak pień na ptaki, ein hölzerner Peter. — Że śnieg na święty Marcin pospolicie spada, Na białym koniu jeździ, przypowieść powiada. *Pot. Pocz.* 147. — Sklęsnie mieszek u wójta nazajutrz po ś. Marcinie, kiedy z dworu idzie. *Rej. Zw.* 61. po zapłaceniu raty; cf. świętomarciński. MARCISIA, i, *ż.*, imię kobiece, n. p. Piersi Marcisi na me oczy wędą. *Zab.* 15, 208.

MARCÓWKA, i, *ż.*, eine Märzhenne. Marcówki zowią się kokosze z owocu, który miesiąca marca znoszą. *Haur. Sk.* 120. [*właściwie*: kokosze w marcu wylęgłe. 2] MARCOWY, a, e, od miesiąca marca, *Boh.* marcowý, marcowny, březnowý; *Ross.* мартовскій; *Eccl.* мартовый, März =. (*ob.* Marzec). Młoda rada, panieńska łaska, marcowa pogoda, skutku nie mają. *Rys. Ad.* 41. Pojednana przyjaźń, jak marcowy lód. *Rys. Ad.* 57. Jako chwila marcowa, w pannie miłość płocha. *Pot. Arg.* 447. Jakem zmiarkowała, że to ten Jegomość marcowy gaszek. *Teat.* 24. *b*, 13. (niestatek). [stary kawaler. 2]. Tak mile na się patrzeli, jak dwaj marcowi koguci. *Pot. Arg.* 131. Matka dziecię kąpie, pieści, karmi, upstrzy, ubryzuje, jako marcowe prosię, a ociec już nie tak się z nim pieści. *Rej. Zw.* 178 *b.* Marcowe piwo, marzec, *Vind.* sufhezni ou; *Slov.* marec. Marcowe piwa tak dobre, nie dla jakiej innej przyczyny, tylko że marcowe wody najwięcej pochodzą z śniegów. *Kluk. Kop.* 1, 118. Marcowy kwiat = hiacynt. *Syr.* 1355. die Hyacinthe, Märzblume.

MARCYALISTA, y, *m.*, bojownik, ein Kriegsheld. Twierdzą gwiazdopisowie, że się pod Marsem marcyalistowie rodzą odważni i nieustraszeni. *Susz. Pieśn.* 3 *Q.* Daj Panie wiele takich marcyalistów ojczyźnie, którzyby jej i substancyą i odwagą zdrowia służyli. *Sak. Okul.* MARCYALNY, a, e, Marsowy, bojowy, martialisch, kriegerisch. Starają się o to, aby żołnierz imponującą i marcyalną miał minę. *Łesk.* 2, 212. — §. Wody żelazo w sobie mające marcyalnemi zowią. *Krup.* 5, 216. mineralische Eisenwasser. *ob.* Mars 3 = żelazo.

MARCYPAN, u, *m.*, *Boh.* marcypan; *Croat.* marczepán; *Hung.* martzafánk; *Ross.* марципанъ, родъ пирожнаго изъ сахару и миндалю; *Lat. med.* marci panis, panis martius; *Ital.* marzapana; *Hisp.* maçapana; *Gall.* massepain; der Marzipan, rodzaj placka albo androta cukrowanego, i zaprawnego migdałami etc. *Włod.* Marcepan z migdałów, cukru etc. *Wiel. Kuch.* 405. Nie uczynią się same migdały z cukrem marcypanmi; trzeba koło tego chodzić. *Petr. Pol.* 16. (cf. bez prace nie będą kołacze). Robią dzieciom z marcypanów i miodowników litery, aby się snadniej uczyły abecadła. *Petr. Et.* 13. Nie obaczysz u mnie na stole piramid, ani marcypanów. *Kras. Pod.* 2, 70. Obejdą się bez Wc Pana miłości, jak Tatarskie wesele bez marcypanu. *Teat.* 24. *b*, 33. MARCEPANIK, MARCYPANIK, a, *m.*, marcepanowy piekarz, der Marzepanbäcker, cf. androtnik. *Cn. Th.* MARCYPANOWY, a, e, od marcypanu, z marcypanu, Marzipan =. Musiała dać na zastaw cztery łyżki srebrne marcypanowéj roboty. *Teat.* 26, 80.

MARDAĆ *vel* MARGAĆ, ał, a, *intrans. niedok.*, ogonem machać, mit dem Schwanze wedeln, ogonem ruszać. *Dudz.* 45. Pies ogonem marda. *Haur. Sk.* 284. Margali ogonami. *Żebr. Ow.* 335. Legawiec, aby ptaków nie spłoszyć, oglądając się na pana, układzie się, mardając ogonem. *Cresc.* 631. Jak psu dasz kęs chleba, aliści się on płaszczy, a marda ogonem od radości. *Rej. Zw.* 81 *b.* Przybieżał pies, a marganiem ogona swego radował się. *Leop. Tob.* 11, 9. *Wujek.* — §. *Transl.* Marga łaciną, jak martwe cielę ogonem. *Rys. Ad.* 38. Ci szkolarze zawsze muszą margać łaciną. *Teat.* 24. *c*, 32. Dziwnemi się projekty czupryna mu jeży, Marga jak z Babilońskiéj językami wieży. *Nar. Dz.* 3, 116. *Ross.* мараковать, radebrechen. (*Gall.* écorcher une langue).

*MARDOSZ, a, *m.*, n. p. Temu się Panie Mardoszu dziwuj, że .... *Pim. Kam.* 160.?

MAREK, rka, *m.*, imię mezkie, Markus. Marek ś. ewanielista, był uczniem Piotra ś., i pisał swoję ewanielią według tego, czego się dowiedział od Piotra. *Kras. Zb.* 2, 120. *Zał. Test.* 360. — §. I tłucze się, jak po piekle Marek. *Zabł. Firc.* 37. *Rys. Ad.* 65. niespokojny. — §. *Botan.* Marek, *Sium*, rodzaj, tu należy cukrowy korzeń, sierpnica etc. *Kluk. Dykc.* 3, 83.

MARENA, y, *ż.*, ryba, poławia się w Dnieprze, kształtu okrągłego, długa na łokieć, oczy ma kryształowe niby i wypukłe, około których są dwie obrączki rubinowe, łuskę ma perłową i pletwy czerwone. *Ład. H. N.* 104. die Moräne, Morune, ein Flußfisch; *Croat.* mrena.

MARENKA, MARYNKA, *ob.* Marysia.

MARGIEL, MERGIEL, u, *m.*, *Boh.* sljn, merk; *Vind. et Carn.* merglina; *Ross.* рухлякъ; *Lat. med.* marla; *Gall.* marle, marne; der Märgel, ziemia twarda tłusta, do poprawy gruntów i innych użytków służąca, ziemia właściwie z wapna i gliny się składająca. *Kluk. Kop.* 1, 249. *et* 281. Mergiel jest złożony z krety, piasku i gleju. *Torz. Szk.* 238. MARGLOWY, a, e, od marglu, Märgel =, *Ross.* рухляковый. Wapno marglowe. *Weresz. Kij.* 9.

MARGINES, z *Łac.*, *ob.* Brzeg, kraj.

MARGORZATKA, *ob.* Małgorzatka

MARGRABIA, i, *m.*, *et*-biego, *mascul. subst.*, der Markgraf; *Vind.* meini knes; *Carn.* markez, markovz; *Boh.* markrabě; *Ross.* маркграфъ. *Margraf; tytuł wielu domów w rzeszy Niemieckiej, osobliwie czterech udzielnych książąt, margrabi Brandeburskiego, Miśnieńskiego, Badeńskiego i Morawskiego. W Polszcze z przywileju cesarza, Pinczowska włość na margrabstwo erygowana, a starszy w domu Myszkowskich zawsze ją posiadać ma; że zaś ten dom zszedł, z Wielopolskich familii najstarszy wziął imię Myszkowskich z tytułem Margrabi Pińczowskiego. *Kras. Zb.* 2, 121. *Wiel. Her.* 1, 203. Ci, którzy rządzili kantonem jakim, zwali się Landgrafami; ci, którzy strzegli granic

Margrabiami; ci, którzy rząd mieli nad forteca Burgrabiami. *Dykc. Geogr.* 2, 62. *Szczerb. Sax.* 233. — §. Margraf, w dawnych pismach = Brandeburski margrabia, der Markgraf von Brandenburg. *Biel.* 18. *Krom.*, *Stryjk. etc.* *MARGRABCZYK, a, *m.*, z Margr. Brandeburskiego rodowity, ein Märker, ein Brandenburger. MARGRABIANKA, i, *ż.*, Margrabiego córka, die Tochter des Markgrafen. MARGRABINA, y, *ż.*, żona Margr., des Markgrafen Gemahlinn. MARGRABSKI, a, ie, od Margrabiego, markgräflich; (*Vind.* meinokneshen). — *per excell.*, Brandeburski, Märkisch, Brandenburgisch. Łokietek wyprawił się do Saskiej ziemi i Margrabskiej, przeciw margrabi Brandeburskiemu. *Stryjk.* 362. Droga nie przez Margrabską ziemię, ale przez Głogow z kupiami niech będzie. *Herb. Stat.* 333. MARGRABSTWO, a, *n.*, §. 1. godność, władza i kraj Margrabiego, *Vind.* meinoknostvu; *Carn.* markézya, markosina; die Markgrafschaft. Margrabstwo Badeńskie, Brandeburskie etc. *Wyrw. Geogr.* 121. Margrabstwo Pińczowskie. *Wiel. Her.* 1, 203. Fryderyk, Margrabia Brandeburski, nowe margrabstwo, które za dawna częścią Kaszubskiej ziemi było, przez dobrowolne poddanie wziął. *Krom.* 596. *novam Marchiam*, die Neumark. — *per. excell.* Margrabstwo = Brandeburgia; die Mark Brandenburg. Komissya od Węgier, Szlązka i Margrabstwa. *Vol. Leg.* 2, 687. *Biel.* 18. — §. 2. *collect.* Margrabia z margrabiną, der Markgraf und dessen Gemahlinn. Państwo margrabstwo przyjechali.

MARKA, i, *ż.*, die Spielmarke, Marke. Losów nieszczęśliwych dopełniając miarki, Pozbywszy gotowizny, gra teraz na marki; Źle rzecz sądzić z pozoru, o marki, o sztony! Ktożby zgadł, żeście czasem warte miliony. *Kras. Sat.* 110. Karty przygotuj, marki w pogotowiu być powinny; może państwo nie na gotowe grać będą. *Teat.* 33. *d*, 32. — §. Znaki, poznaki, zkąd się co pomiarkuje, Zeichen, Merkzeichen, Merkmale. Te które odbierasz podarki, To są dla ciebie przyszłych względów marki. *Teat.* 43. *b*, 73.

MARKIETAN, a, *m.*, (*Boh.* markytan; *Vind.* marketander, vunkuhauz, jestvinar, jedvinar; *Slav.* marketan; *Ross.* маркитантъ; *Ital.* mercadente; *Gall.* mercadant; cf. *Croat.* marka = hultaj); bazarnik, der Marketender. Markietany w wojsku są potrzebne. *Papr. W.* 1, 434. MARKIETANKA, i, *ż.*, bazarnica, (*Boh.* markytanka), die Marketenderinn. MARKIETAŃSKI, a, ie, od markietana, Marketender=. *Ross.* маркитантовъ, маркитантскій. MARKIETAŃSTWO, a, *n.*, handel markietański, Marketenderey, *Vind.* marketandaria, vunkuharia, jestvinaria, jedvinaria.

MARKIEZ, MARKIZ, MARKWIZ, a, *m.*, ein franz. Marquis. Markiezowie po książętach następują. *Tr.* — MARKIZA, y, *ż.*, nad oknem z dworu daszek odsłoneczny, die Marquise, ein Sonnendach. Tu wonne kwiatów pachnących awizy, Siatkowe w oknach dla chłodu markizy. *Zab.* 10, 18. *Skrzet.* — MARKIZOWA, y, *ż*, die Marquisinn. MARKIZOSTWO, a, *n.*, das Marquisat.

MARKOPOL, a, *m.*, miasto na Rusi, teraz w cyrkule Złoczowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 127. eine Stadt im Zloczower Kreise.

MARKOT, u, *m.*, 1. markotanie, szemranie, mruk, dąs, das Brummen, Murren. Kain wyskoczył za próg, i bąkał pod nosem, Zadrżała za łających markotów odgłosem Jaskinia. *Przyb. Ab.* 131. — 2. Markot, a, *m.*, człowiek markotny, markotliwy, markocący, szemracz, ein Brummer, Knurrer. *Cn. Th.*, *Ross.* воркотунъ, воркунъ; *Eccl.* негодователь; (cf. *Boh.* moras, cf. mor). MARKOTAĆ, ał, a *et* oce, *intrans. et trans. niedok.* mrucząc odwarkać, szemrać, marmotać, mamrzeć, widerspenstig murren, brummend widerbelfern, murren, gnurren; *Boh.* mržeti, mrzým (cf. mierzić), zpauzeti se; *Bosn.* ghrristitise; *Vind.* merzhim; *Ross.* негодовать, пороптать, пыхтѣть, пыхчу. Chłopczyk na pedagoga nic nie dał, gdy go do kościoła przyniewolił, on markotał: pójdęć, ale ujrzysz, jeśli pacierz będę mówił. *Dwor. K.* Jeśli się nie nasycą, będą markotać. *Leop. Ps.* 58, 16. Markotaliście przeciwko mnie. 1. *Leop. Num.* 14. (szemraliście. 3 *Leop.*). Nie wierzyli słowu jego, i markotali; nie usłuchali głosu pańskiego. *ib. Ps.* 105, 25. (szemrząc nie byli posłuszni. *Bibl. Gd.*). Na Ulissesa markotał sztucznego Pirrus, że kiedy słuchał rady jego. *Bardz. Trag.* 270. O to markocę, styskuję abo markotno mi, *haec ego mecum mussito. Cn. Th.* Słyszę, że on jakieś szemranie markoce. *Banial. J* 2 *b.* Szemranie warg, w którym ludzie nie wiedzą, co markocą, fałszywi prorocy wprowadzili. *Sekl.* 110. Sobie tylko samemu słowa wieczerzy Pańskiéj markotał, albo potajemnie szeptał. *Zygr. Pap.* 167. — §. O niedźwiedziu = mruczeć, mamrzeć, (vom Bären), brummen. Niedźwiedź mru mru markoce. *Petr. Ek.* 43. MARKOTANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, odwark, *Ross.* недогодованіе, das Murren, Widerbelfern. Sługa ma być posłusznym bez markotania. *Petr. Pol.* 49. Dań i pobor każdy bez markotania i ociągania się wypłacę. *Pilch. Sen. list.* 3, 233. Niemała to rzecz, za nadejściem owéj nieuchronnéj godziny (śmierci), bez markotania wychodzić. *ib.* 244. — §. Markotanie, mruczenie, szeptanie, Murmeln, Gemurre. Słowa czarowne cichym markotaniem Do tego przyłączają, z dziwnym zaklinaniem. *Paszk. Dz.* 64. *Miarkotanie kotów. *Sak. Kal. B.* 4. MARKOTLIWY, a, e, mrukliwy, brummerisch, markocący, mamrzący, mruczący, brummend. Niedźwiedzica lizaniem swoim markotliwym formuje członki płodu swego. *Otw. Ow.* 623. MARKOTNIĆ, ił, i, *act. niedok.*, markotnym czynić verdrießlich machen. Wzrok nieufność markotni. *Przyb. Milt.* 132. MARKOTNICA, y, *ż.*, kobieta markotna, ein verdrießliches mürrisches Weib. *Ross.* воркотунья, воркунья. MARKOTNIE, MARKOTNO *adv.*, verdrießlich. Markotno mi, niemiło mi; gniewno mi na co, na kogo. *Cn. Th.*, *Vind.* mersi, samersi tu meni; *Carn.* na lube se meni; *Croat.* vegyasze; *Sorab.* 2. mne muzi, muza. Okrutnie to sercu jej markotno będzie, gdy mię obaczy księżna. *Teat.* 48. *b*, 39. Niech się pan nie gniewa; prawda, że to markotno. *ib.* 6. *b*, 82. MARKOTNOŚĆ, ści, *ż.*, zły humor, böse Laune, Verdrießlichkeit. *Boh.* mrzutost, newhodnost, newrlost; *Carn.* nalubnost; *Vind.* merslivost, samerslivost, sapetnost, terma; *Ross.* ворчливость, досада. MARKOTNY, a, e, nieukontentowany, zniechęcony, verdrießlich; *Boh.* mrzutý, newhodný, newrlý; *Vind.* mersliu, samersliu, mershak, mersik, termen, traglivu, navolen, jesen, hudobin; *Carn.* nalubne, klavern, odûrn, toshliv (cf.

tęskliwy), sbpindèg; *Rag.* marzêch; *Slav.* dosadljiv, grjivan; *Ross.* ворклнвый, досадный, досадительный. Gdybym odjechała bez jego woli, możeby był markotny. *Teat.* 54, 25.

Pochodz. *odmarkotać*, *odmarkotywać*.

MARKOW, a, *m.*, miasto w powiecie Oszmiańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 127. eine Stadt in Litthauen. MARKOWA, y, *ż.*, imię różnych wsi, n. p. pod Rzeszowem. — *Prov.* Wolałbym w Markowéj świnie paść. *Rys. Ad.* 72. MARKOWICA, y, *ż.*, miasto w Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 128. eine Stadt in Wolhynien. MARKOWICE, ic, *plur.*, miasto w Inowrocławskim, ozdobne klasztorem Karmelitów. *Dykc. Geogr.* 2, 128. eine Stadt im Netzdistrikte. MARKOWO, a, *n.*, miasto w Witebskim. *Dykc. Geogr.* 2, 128. eine Stadt in der Woiw. Witebsk. MARKUSZEW, a, *m.*, miasto w Lubelskim, gniazdo zgasłéj familii Markuszewskich. *Dykc. Geogr.* 2, 128. eine Stadt im Lublinischen.

MARKOWY, a, e, od mark do grania, Marken=. Ciężko to markowe pieniądze płacić. *Teat.* 13, 11. (płacić za przegrane marki).

MARMELADA, y, *ż.*, z *Włosk.*, z różnych owoców, t. j. pigw, morel, jabłek etc. *Wiel. Kuch.* 405. die Marmelade.

MARMOTAĆ, MORMOTAĆ, ał, oce, *act. niedok.*, (cf. markotać), knurren, schnurren (von Katzen), *Vind.* mermraukati; *Rag.* mormoriti, marmosati; *Ross.* бармотать. Gdy kto koty głaszcze, marmoczą. *Kluk. Zw.* 1, 303. Pies kontent ogonem wije, kot marmocze. *Kluk. Zw.* 1, 116. — *Transl.* Cieszy troskliwego ojca, coś niewyraźnie marmocąc. *Stas. Num.* 1, 71. t. j. mamrząc, półgębkiem gadając, przekęsywając, murmelnd. MARMOTEK, mrukliwy, (niedźwiedź). *Kniaż. Poez.* 3, 21. *Ross.* бармотунъ.

MARMUR, u, *m.*; z *Greckołac.*, der Marmor, *Boh. et Slov.* mramor; *Sorab.* 1. marmor, marmel; *Hung.* márvány-kö; *Vind.* marmel, marbel, mramor; *Carn.* marbél; *Croat.* marmor, mrámor; *Dal.* mramor; *Bosn. et Rag.* mramor; *Slav.* mramòr; *Ross.* мраморъ, марморъ; *Graec.* μάρμαρος, μάρμαρον; *Chald.* [illegible]. Marmur jest przednim wapiennym kamieniem, który ma kolor, i daje się szlifować i polerować. *Kluk. Kop.* 2, 69.; bardzo twardy, wypolerowany staje się jasnym, i nabiera piękności podobnéj kamieniom drogim. Paryjski marmur, z wyspy Paros, Parischer Marmor, wybornéj jest białości, Lacedemoński jest zielony, a ten najdroższy. *Ład. H. N.* 105. Prawdziwy i najlepszy marmur jest zielony; albowiem ztąd wziął przezwisko marmo. *Sienn.* 336. Porfir jest marmor czerwonawy z białemi żyłkami; Ophites koloru wężykowatego; Bazalt koloru stalowego, Thepria popielatego. *Ład. H. N.* 105. — Sokratesa ojciec marmurem robił. *Warg. Wal.* 94. er arbeitete in Marmor. Wszystko tam budowano od marmurów różnych, dziwne rzezania po ścianach. *Star. Dw.* 25. Umiała ukoić one gniewy, które według przysłowia starego, na marmurze były napisane, spadły z marmuru i z serca. *Birk. Zyg.* 52. Urazy pisze na marmurze, dobrodziejstwa na piasku. *Mon.* 76, 325. *ib.* 70, 688, (pierwsze pamięta, drugich zapomina). Na marmurze = na posadce marmurowéj = w pałacu pańskim, królewskim, auf dem Marmorboden, im Königl. Palais. Buławy teraz dają tym, co piętą tylko wiercą u dworu; więcej na marmurze Wysłużywszy, niż żołnierz w polu i na koniu. *Opal. Sat.* 85. Nietrwały taki szpłacheć, który na marmurze Figlami a cherchelem na królu wydrwiwasz. *Opal. Sat.* 28. MARMUREK, rka, *m.*, liszka marmurowéj maści. *Włod.* der Marmorfuchs; lisie futro tejże maści, ein marmorirter Fuchsbalg. Marmurek teraz widziałem, oszacowany na złotych czterdzieści, który przed rokoszem ledwieby był mógł być sprawiony za złotych pięć set. *Star. Ref.* 45. Czarne lisy czyli marmurki. *Zool.* 310. Kosmaty marmurek. *Banial. J.* 2. Nie znajdziesz bez trudności sobola i marmurka; lada potoczny kosmek w cenę poszedł. *Mon.* 69, 600. — §. Marmurek, człowiek się układający, ein Fuchsschwänzer. — Marmurek od ostrzenia, ein Abziehstein, Schleifstein zu Federmessern etc. gemeiniglich von Schieferstein. Marmurki są to owe osełki, które się w podłużne pospolicie wyrabiają paski, i do zbytniéj ostrości potrzebujących rzeczy, na przykład brzytwy, zażywają, nie wodą, ale oliwą odwilżając. Kamienie do tego zdatne, należą do rodzaju łupków. *Kluk. Kop.* 2, 83. MARMURKOWY, a, e, od lisa marmurka, Marmorfuchs=. Przed lat czerdziestą kit czaplich nasi Polacy używali i szłyków marmurkowych. *Star. Ref.* 45. Marmurkowe futra z różnych krain przywożą, jest ich niemało w Moskwie; ale najlepsze ze Szwecyi pochodzą. *Gwagn.* 476. MARMURNIK, MARMUROWNIK, a, *m.*, kamiennik marmurowy. *Cn. Th.* ein Marmorarbeiter. Wężownicy, architekci, śnicerze, marmurnicy, mularze najczęściej potrzebują. *Solsk. Geom.* 155. W poczet nauk wyzwolonych niechce wpisać malarzów, także śnicerzów albo marmurników. *Pilch. Sen.* 2, 12. MARMUROWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, (*Vind.* marbelirati, marblati; *Croat.* mramorim; *Bosn.* mramoriti; *Rag.* mramoriti, omramoriti); marmurem pokładać, sadzić. *Cn. Th.* mit Marmor belegen, bekleiden; tynkować marmurem, czyli marmurowym tynkiem. mit Marmortünch tünchen. *ib.*; marmurowatym czynić, marmoriren. *Tr.* MARMUROWANIE, ia, *n.*, *subst. verb. Sorab.* 1., marnelwano, marmorwano. MARMUROWANY, a, e, *part. perf.* — MARMUROWATY, a, e, do marmoru podobny, marmorähnlich. *Cn. Th. Sorab.* 1. marmelwaté. MARMUROWY, a, e, od marmuru, *Boh.* marmorowy; *Slov.* marmorowí; *Sorab.* 1. marmelowé; *Vind.* marbelski, marmelnou; *Croat.* mramorni; *Bosn.* mramoron; *Rag.* mramorni, mramorit; *Hung.* marvanybul; *Ross.* марморный, мраморный; Marmor=. Na słupach marmurowych wierzch pałacu wystawiony. *Star. Dw.* 27. Młynek marmurowy, *ob.* Żorn. *Torz.* 285. Marmurowy pokład, posadzka. *Cn. Th.* Marmurowy tynk, *marmoratum. ib.* Marmortünch. MARMURZASTY, a, e, marmurowaty, marmorähnlich, marmorirt. Szybuje się w powietrzu marmurzastym żywo. *Przyb. Milt.* 92.

MARNIE *adv.*, *Boh.* marně; nikczemnie, niepożytecznie, daremnie, eitel, vergebens, umsonst, unnütz. Czas marnie upływa ten, którego na pożytek nie obracamy. *Pilch. Sen.* 2. Marniem ten dzień stracił, żem nikomu nic nie dał, mówił Tytus. *Budn. Apopht.* 89. Tak bóg chce,

abyś nie długo zażył, czegoś marnie nabył. *Opal. Sat.* 27. Król łakomstwa, pogladając tu na świat, jakoby wilk marnie, A czego gdzie dosięże, to do siebie garnie. *Rej. Wiz.* 167. Nic się do serca marniéj nie wlepi, jako to, do czego kto z młodu przywyknie. *Modrz. Baz.* 35. Bodaj cię marnie piekło zabiło. *Teat.* 30. *c*, 76. Ten oszust, bogdaj go marnie zabito. *Teat.* 30. c, 71. na zgubę wieczną. MARNIĆ, *ił*, i, *act. niedok.*, przemarnić *dok.*, (*Boh.* mařjm, -iti, mrhati, zmařiti; *Carn.* potrutiti); marnotrawić, marnować, verschleudern, schlecht durchbringen. Marnić czas swój. *Tr.* MARNICA, y, *ż.*, osoba marna, próżna, eine leere eitle Person. Jakoż ona marnica (śmierć) przykro machnie kosą. *Rej. Wiz.* 83. cf. mara. MARNICIEL, *ob.* Marnik. MARNIEĆ, *iał*, ieje, *neutr. niedok.*, marnym się stawać, nikczemnieć, znikać, vergehen, in Lüften zergehen, verschwinden, sich verzehren, elend werden. Owce strzyżone przy zimie; nim obrosną, od zimna zmarnieją, że zdychać muszą. *Haur. Ek.* 128. To się gryźć mam potwarzą, i marnieć od troski! *Zab.* 8, 335. *Iżyck.* Od wielkiego chudniejąc i marniejąc żalu, najmniejszym się nie posilał pokarmem. *Tr. Tel.* 448. MARNIK, a, *m.*, marnotrawca, rozrzutnik, der Verschwender: *Sorab.* 2. brojař; *Boh.* rhač; *Eccl.* мотнушка. On marnik. *Rej. Wiz.* 51 *b.* MARNOCHLUBNY, a, e, *Slov.* marnochluny; próżny, chełpliwy, ruhmsüchtig, eitel. Ludzie marnochlubni. *Modrz. Baz.* 197. MARNOMOWNY, a, e, — ie, *adverb.*, marno, próżno gadający, pletliwy, schwatzhaft, grundlos redend; *Boh.* marnomluwný *vaniloquus*; *Eccl.* суесловлю *vaniloquor.* Marnomowność *Slov.* marnomluwnost. MARNOŚĆ, ści, *ż.*, próżność, nikczemność; *Boh. et Slov.* márnost: (cf. *Ger.* Mähre, Mährchen); die Eitelkeit, da nichts dahinter ist, die Werthlosigkeit, Vergänglichkeit; *Sorab.* 1. hinitoscż, (cf. ginąć); (cf. *Carn. et Vind.* marnost, marlivost *diligentia*, *cura*). Marność nad marnościami, a wszystkie rzeczy marność. *Leop. Eccles.* 1, 2. *Bibl. Gd.* Rzucam marności świata. *Teat.* 8. *c*, 37. MARNOTRACTWO, MARNOTRAWSTWO, a, *n.*, *Boh.* marnotratnost; *Carn.* potrâta; *Vind.* potrata, sapraulenje; *Ross.* мотовство; rozrzutność, Verschwendung. Nierząd albo marnotractwo najwięcéj między ludźmi płuży. *Falib. A* 1 *b.* Przez młodych ludzi zbytki, marnotractwo się szeroko rozkorzeniło. *ib.* Czas na marnotrawstwie traci. *Teat.* 8, 68. Hojność, skoro zacznie na rzeczy niepotrzebne tracić, staje się marnotrawstwem. *Boh. Zamoj.* 318. *Kras. Sat.* 35. MARNOTRATA, y, *ż.*, n. p. Wynajdujemy tak rozliczne zbytków i marnotraty obyczaje. *W. Post. W.* 2. 352. utrata marna, das Vergeuden, Verschwenden. *Rej. Zw.* 60 *b.* MARNOTRATNIK, MARNOTRAWNIK, a, *m.*, MARNOTRAWCA, y, *m.*, MARNOTRATNICZEK, czka, *m.*, *demin.*, *Boh.* marnotratnik, marnotratce, darmotrat; *Slov.* márnotratnik, mrhač; *Sorab.* 1. schlamuwař, zwohložtarski; *Vind.* shlemar, sapraulenik, sapraulavez, sagnauz, respraulavez, sapraulenik, potreknauz; *Carn.* sapravlivz, potreknavz; *Croat.* postroshlivecz, potrosslyivecz; *Ross.* мотъ, мотыга, ерыга; utratnik, rozrzutnik, ein Verschwender. Marnotratnik ten wszystko przez gardziel przepuścił. *Fur. Uw. G* 2. *Petr. Hor.* 2, *N b.* Marnotratniczek dobro ojcowskie wszystko nikczemnie obrócił. *Falib. Dis. D* 2. Marnotratnicy, kiedy objad zjedzą, Czasem o głodzie przy wieczerzy siedzą. *Rej. Zw.* 217 *b.* Syn mój marnotrawca, hultaj i kostera. *Teat.* 7. *c*, 75. MARNOTRATNY, *MARNOTRATLIWY, MARNOTRAWNY, a, e, *Boh.* marnotratny; *Slov.* marnotratný, marněutratný; *Vind.* sanikarn; *Slav.* rasipljiv; *Ross.* блудный, ерыжный, мотовский, мотоватый; rozrzutny, verschwenderisch. Król Aleksander więcéj za marnotratnego, niżli za hojnego od ludzi był mnieman. *Stryjk.* 686. Tych, którzy na nieczystość majętność swoję wydawają, marnotratne zowiemy. *Petr. Et.* 249. Marnotrawne prowadzi życie. *Teat.* 8, 49. Mierzi pana zły rząd sługi marnotratliwego. *Kanc. Gd.* 218. Marnotratna żona. *Petr. Ek.* 76. Syn marnotrawny, komedya wierszem *Trębeckiego.* Marnotratny syn potracił wszystkę majętność swoję, żyjąc rozpustnie. *Damb.* 909. Marnotratny syn w ewanielii. *W. Post. W.* 2, 89. der (verschwenderische) verlobrne Sohn im Evangelio. — §. Leszka i Wendę, marnotratną duszę, I Ziemowita z ojcem, wspomnieć muszę. *Petr. Hor. C b.* t. j. marnie tracąca życie, die ihr Leben freywillig aufopferte. MARNOTRAWCZYNA, y, *ż.*, *Boh.*, marnotratnice; *Ross.* мотовка; utratnica, die Verschwenderinn. Macocha jéj największa w świecie marnotrawczyna; nic jéj nie brakuje, tylko pieniędzy. *Teat.* 74, 9. MARNOTRAWIĆ, *ił*, i, MARNOWAĆ, *ał*, uje, MARNIĆ, *ił*, i *act. niedok.*, rozgardyas stroić, nikczemnie tracić, hulać, verschwenden, vergeuden, verprassen; *Boh.* zmařiti, mařjm; *Sorab.* 2. broisch, (cf. broić); *Sorab.* 1. schlamuyu; *Carn.* sapraveti, sapravlati, (cf. zaprawiać); (*Carn.* marnam = bajać; Marna = bogini deszczu; cf. marnujem, marnuvati *operam navare*, mar *cura*); *Vind.* saprauit, sadajat; (*Vind.* marnuvati, marnujem *loquor*, marn *sermo*; cf. *Ger.* Mähre; *ap. Ulphil.* merjan). — Na nic cię, tylko abyś jadł, pił i marnował. *Opal. Sat.* 6. Długów narobił, marnuje wszystko. *Teat.* 27, 149. Pieniążki zmarnował. *Teat.* 43. *c*, 135. Nie trzeba marnotrawić czasu. *Teat.* 6. *c*, 56, die Zeit verschwenden. Marnowanie *Croat.* poteptanje. — §. Marnować konia i t. d., marnie niszczyć, tracić, nędznić, zu Grunde richten, umkommen lassen. MARNY, a, e, próżny, niewiele wartający, nikczemny, eitel, schlecht, nicht viel werth, vergeblich, vergänglich. *Sorab.* 1. proznofcżiwé, zahinité; (*Carn.* marne, marliv *studiosus*; Marna = bogini deszczu; marn, marliu = pieczołowity, staranny). — Marni są wszyscy ci ludzie, w których nie jest wiadomość boska. *Leop. Sap.* 13, 1. (nikczemni. *Bibl. Gd.*). Marnych marne rzeczy straszą. *Pilch. Sen.* 204. Marna chluba świecka rozumieć się tym, czym kto nie jest. *Rej. Ap.* 18. Młodź Turecka bardziéj waży na chłopięta, Niż na panny, marniejsze w tym są nad bydlęta. *Paszk. Dz.* 34. O marną cię rzecz proszę; daj mi rękę, że uczynisz. *Boh. Kom.* 2, 124. Walens cesarz, od Gottów porażon, w jednéj marnéj chałupie, gdy z bitwy uciekł, spalon. *Biel.* 17. — §. *Marny do czego = niezdatny, untauglich. Popiel Wtóry, do rzeczy czynienia marny, najmniej nie dowcipny. *Krom.* 45. Udali Bolesława za gnu-

śnego, niezgrabnego i do zawiadowania powinności książęcéj marnego. *ib.* 182.

MARODER, a, *m.*, z *Franc.*, drab, rabuś, der Marodeur. *Tr.* [pospolicie żołnierz, który odłączywszy się od armii, oddaje się grabieży. 3].

MARONA, y, *ż.*, gatunek większych kasztanów, z *Włosk.*, eine Marone, eine Art Castanien. Jesień marony w prysku pieczone zjada. *Mon.* 71, 203.

MARS, a, *m.*, §. 1) bożek wojny i żołnierstwa u Rzymian. *Kras. Zb.* 2, 125. der Kriegsgott Mars; *Boh. et Slov.* Ladon, Smrtonoš, (cf. Lado); *Carn.* Ladon, Tor, Tôrk, (cf. wtorek), Radagost, (Tôrka = Bellona); *Vind.* Tork; *Croat.* Davori; (*Prov. Dal.* Davori junachki szine, *cum aliquem mirantur s. animant*). *Meton.* Bój, walka, wojna, Kampf, Krieg, Schlacht. Żołnierz waleczny, kiedy wiek przesłuży W ustawnym boju, ani Marsa dłużej Wytrzymać zdoła, składa broń. *Zab.* 13, 295. *Harab.* Lud który w mrozach północnych się zrodzi, Sposobny jest do bitwy, do Marsa się zgodzi. *Bardz. Luk.* 139. I cudzoziemskiego Marsa świadom. *Leszcz. Class.* 80. Kto się dał związać nieprzyjacielowi, Bojąc się umrzeć, ten już nie ponowi Marsa. *Lib. Hor.* 68. — W Marsa uderzyć, Marsem ruszyć = do attaku iść, nacierać, cf. marsz, angreifen, attakiren. Hetman widząc góry od nieprzyjaciół opuszczone, uderzył w Marsa, i skoczyć każe w pogonią. *Chrośc. Luk.* 104. Gdy wojska nazajutrz Marsem ruszyć miały, Chcąc wiedzieć, jakim sercem iśćby na bój chciały, Tak rzecze.... *Bardz. Luk.* 30. — §. *Transl.* Mars na twarzy = kozieł, kwaśna twarz, groźna, grożąca marsowata czyli marcyalna mina, ein fürchterliches, dräuendes Gesicht, eine kriegerische Miene. Razu jednego nastroiłem na twarzy méj tego marsa, którego w potyczkach znaczniejszych zwykłem pokazywać, i z trefunku, gdym zajrzał w zwierciadło, samem się go przeląkł. *Boh. Kom.* 4, 208. Śmierć z marsem obróciła na starca gniewliwe oko. *Zab.* 16, 358. Marsem spojrzeć = gniewliwie i groźno patrzeć, mit dräuender Miene einen ansehen. Nadął się jak półtora nieszczęścia, spojrzał na mię marsem, z miną, Panie odpuść, jakąś dziką, zaindyczoną. *Teat.* 21, 151. Marsem spojrzawszy, krzyknie na mnie. *ib.* 29, 71. Jeżeli mąż na nię spojrzy marsem, oczy natychmiast spuścić powinna. *ib.* 27, 68. — §. 2) *Astronom.* Mars, imię trzeciego planety, znaczący się u astronomów ♂. *Kras. Zb.* 2, 125, der Planet Mars. *Chmiel.* 1, 173. Pod Marsem rodzą się marcyalistowie, odważni, i nieustraszeni. *Susz. Pieśn.* 3 Q. — §. *Chym.* Mars, imię żelaza, das Eisen, (cf. marcyalne wody). *N. Pam.* 15, 350.

Pochodz. *marcyalny, Marsowy, marsowaty, marsorodny, marcyalista*; *cf. marzec, marcowy.*

*MARSARD, u, *m.*, W ziemi Pomorskiéj dań, która portem, *alias* marsard za starym postanowieniem książąt Polskich była zwana, kasujemy. *Herb. Stat.* 747. *Wład. Jag.*

MARSK, *ob.* Zmarsk, die Runzel. MARSKOŚĆ, ści, *ż.*, n. p. Kiedy się ciało nie tuczy, a zawżdy z niego nieco odchodzi, a nic nie przybywa, ztąd zbytnia szczurość a marskość pochodzi. *Sienn.* 368. *Spicz.* 235, niegładkość, zmarszczenie, pomarszczenie, die Runzligkeit.

*MARSORODNY, a, e, bitny lud rodzący, Helden erzeugend. Wisła marsoroda. *Zab.* 9, 300. *Zabł.* [MARSOWATY, a, e, — o *adverb.*, marcyalny, bojem groźny, martialisch, kriegerisch. Czarne oko delektuje, marsowate odkazuje. *Comp. Med.* 699. Surowi, tetrycy, marsowaci, nigdy się nie śmiejący. *Chmiel.* 1, 701. Człowiek zsiadły, krępy, marsowaty, krew' mu oczy zasłaniała. *Xiądz.* 32. Ranniejsze spotkanie może cię wprawiło w marsowaty humor. *Teat.* 36, 54. MARSOWY, a, e, od Marsa, Mars-. Marsowa gwiazda. *Cn. Th. ob.* Mars 2), der Planet Mars. Miroszewski chciał założyć szkołę rycerską albo akademią Marsową przy akademii Krakowskiéj. *Vol. Leg.* 5, 476, t. j. wojskową, eine Kriegsschule, Ritterakademie. Królowie dawni zaszczycali przodków naszych w Marsowym dziele. *Mon.* 65, 51. Tu niebo miłe i powietrze zdrowe, Lecz burdy wszystko pustoszą marsowe. *Zab.* 6, 238. — §. *Transl.* Marsowy, marsowaty, marcyalny, groźny, martialisch, kriegerisch. Pełen ognia w oczach Marsowego. *Jabł. Tel.* 12.

*MARSTWO, a, *n.*, n. pr. Nabuchodonozor, jaki los czekał w przyszłości mocarstwa, W złotéj osobie gliny znaczy marstwa. *Zab.* 14, 156, ? cf. mara, sen, widziadło.

MARSYLIA, ii, *ż*, Marseille, miasto nadmorskie Francuzkie, *Dykc. Geogr.* 2, 130, miasto to, portem powszechnym okrętów kupieckich na morzu śrzodziemnym. *Wyrw. Geogr.* 316.

MARSZ, u, *m.*, MARSZERUNEK, MASZERUNEK, nku, *m.*, z *Franc.*, pochód, podróż czyli ciągnienie wojska, lub jakiéj dzielnicy jego. *Jak. Art.* 3, 308; *Vind.* marsh, hod, hoditje; *Slav.* polazak; *Ross.* походъ; (cf. *Sorab.* 2. marszno prędko), der Marsch, der Zug einer Armee. Marsz wojska, aby szedł równo, powinien żołnierz iść podług taktu, który dobosze wybijają na bębnach. *Papr. W.* 1, 388. — §. Muzyka do marszu, der Marsch, die Musik zu einem Marsche. Grali trębacze marsze, któremi się żołnierze przed potyczką pobudzać zwykli. *Zab.* 3, 79. *Alb.*

Pochodz. *maszerować, wymaszerować i t. d.*

MARSZAŁEK, łka, *m.*, (*Boh.* maršalek; *Vind.* mareshal; *Ross.* маршалъ; *Lat. med.* marescalcus; *Gall.* marechal); der Marschall, pod królami Francuzkiemi z domu Karola Wielkiego, należał tylko do straży i dozoru koni książęcych; (cf. *obsol. Ross.* конюшій marszałek nadworny; dziś koniuszy). Jakoż nazwisko marszałek, utworzone ze składu dwóch słów staréj Niemczyzny March, (cf. marcha), konia, i Schalk mocnego, rządcę, dozorcę (sługę) znaczących. *Nar. Hst.* 5, 471. (*Bohoritz derivat a* mark = granica; *administrator finium*). Co w prywatnym domu gospodarz, to w Polszcze i na dworze Królewskim marszałek; jego powaga równa się *cum magno magistro aulae Gallicae*. *Nies.* 1, 249, cf. *Ross.* ключникъ степенный. Urząd marszałka Koronnego, Kronmarschall, i nadwornego, Hofmarschall, ten jest, iż ma być sprawcą i mistrzem wszystkich dworskich ceremonij, popisować dworzany, im płacić, goście i rady przyjmować, występki miarkować, wszystko ordynować na dworze etc. *Herb. Stat.* 187. Marszałkowie wielcy, Großmarschälle, obojga narodu są piérwszemi w rzędzie ministrami; tych marszałko-

wie nadworni zastępują. Rada nieustająca miała także swego marszałka. Izba poselska obiera marszałka sejmowego, Reichstagsmarschall, podług alternaty między trzema prowincyami przypadającéj, (cf. laska). Na wszelkich sejmikach obierają naprzód marszałków, Landtagsmarschalle. W trybunałach głównych jest także marszałek. *Kras. Zb.* 2, 128. — §. *Transl.* Ogólnie przełożony, ein Vorgesetzter. Marszałek rządca dworu, pana zastępuje. *Kras. Pod.* 2, 203. *Slav.* dvórnik; *Rag.* naredbeník; *Ross.* управитель; *Eccl.* службоначальникъ, маршалокъ, der Haushofmeister. Zdałem ci rząd domu mojego, jesteś w nim marszałek, komissarz, Major domus, zgoła drugi ja. *Teat.* 19. *b*, 5. Marszałków dworu królów Francuzkich zwano *Majores domus. Sk. Dz.* 715. Merkury, marszałku boży. *Petr. Hor. B.* 4. Marszałek weselny, biesiadny, der Marschall bey einer Hochzeit, Gasterey; *Sorab.* 1. brasehka; *Vind.* starafhina, natozhila; *Ross.* тысяцкой, (cf. drużba). *Zerzec, marszałek swadziebny, który radzi na weselu. *Macz. paranymphus.* Marszałek taneczny, rej wodzący, *choragus. Cn. Th. Carn.* pleszovod, kolovod, der Vortänzer, Aufführer eines Tanzes. Marszałek pogrzebny, *designator. Cn. Th.*, der das Leichenbegängniß anordnet. — §. U flisów marszałek, jest piérwszy flis od sztaby na sztymborku. *Magier. Mskr.*, *ob.* Podmarszali. MARSZAŁKOSTWO, a, *n.*, urząd marszałka, das Marschallamt. — §. *coll.* Marszałek z żoną, der Marschall mit seiner Gemahlinn. Państwo Marszałkostwo pojechali. MARSZAŁKOWA, y, *ż.*, żona marszałka, die Marschallinn. Mokotów Księżny Marszałkowy Lubomirskiéj, pod Warszawą. *Dykc. Geogr.* 3, 180. MARSZAŁKOWAĆ, ał, uje, *intr. niedok.*, przewodniczyć, przodkować, przodem iść, cf. kałauzować, voran gehen, vorher gehen, aufführen. Jutrzenka od wschodu marszałkuje słońcu. *Haur. Sk.* 183. Zorza zaranna wschodzącemu marszałkując słońcu, dzień nam pogodny obwieszczała. *Tr. Tel.* 108. Cnota marszałkowała słowu, a słowo głosiło cnotę. *Bals. Niedz.* 2, 88. Przed twarzą jego marszałkuje zaraza. *Birk. Chodk.* 29. Kiedy on idzie, brzuch mu marszałkuje, Który śmierciami ptastw, zwierzyn ładuje. *Min. Ryt.* 3, 334. MARSZAŁKOWSKI, a, ie, od marszałka, Marschalls =. Urząd marszałkowski. *Nar. Hst.* 5, 471, (*ob.* Laska). Straż marszałkowska, *ob.* Kruk. — A nam co do Pańskiego stołu? będziemy mieli nasz marszałkowski. *Zabł. Dz.* 53, dla osób mniéj dystyngwowanych drugi stoł.

MARSZCZKA, *ob.* Zmarsk, zmarszczka. MARSZCZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, zmarszczyć, umarszczyć *dok.*, (*Boh.* wrastiti, swraskati, swraskowati, swraštiti; *Sorab.* 1. moržčžu, zmorfčžu, zmoržčžu; *Sorab.* 2. ropisch, (cf. ropić); *Bosn.* smersiti, zamrrisiti, smrriskati, fraskati, smarsiti, suerusgjatti, verusgjati, fraskati, naiesgiti (cf. najeżyć), ruditi, naruditi; *Rag.* namarskati, braskati, nabraskati; *Croat.* guzati, rúgati; *Dal.* fraszkam; *Vind.* gerbat, sagerbati, gerbazhiti, sgerbuvati, sgerbati, vrapati, vrapuvati, sgusati, narugati; *Carn.* sgerbiti, gerbazhiti, gerbazhem; *Ross.* морщить, сморщить, сморщивать, (cf. moryczyć), супить, насупить (cf. sępić), хмурить; *Lat.* marcescere; cf. *Ger.* Morchel); w zmarski składać, fałdować, strzępić, runzeln, falten, in Falten und Runzeln legen. Nic nie robią te panny, tylko garnerują, Blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują, I jak kiełbasy nadziewają. *Teat.* 24. *b*, 8, (cf. kędzierzyć). Marszczony, zmarszczony, pomarszczony, marszczysty, pełen zmarszczek, faltig, voll Falten; *Boh.* swraštilý, swraskalý, wraskawý, řasný; *Vind.* gerbast, sgerban, gerbau, sgusau; *Carn.* gerbast, gerbâzh; *Rag.* bràskao, nabarskan, smarskan, namarskan; *Sorab.* 1. zmorskoyité; *Ross.* морщиноватый, бористый, набористый, обрюзглый; *Eccl.* враскавый; (cf. fałdzisty). To lekarstwo ciało marszczy. *Tr.* Suknia marszczona. *Radz. Ex.* 28, 4. Czoło zmarsczone latami. *Teat.* 49, 117. W samym niebezpieczeństwie nie zmarszczyła czoła. *Leszcz. Class.* 30. (cf. kozła na czele postawić). Ponuro patrzy, sępa umarszczył na czole. *Przyb. Ab.* 98. Zawsze zmarszczone czoło wad oznacza wiele. *Hul. Ow.* 54. Nos marszczy. *Kanc. Gd.* 85. — MARSZCZYĆ się *recipr.*, stawać się pełnym zmarszczków, runzelig werden; *Boh.* scwrknauti se, scwrkati se; *Vind.* ovrapati fe, savrapati fe; *Rag.* marscjaviti; *Croat.* rugàm; *Ross.* брюзгнуть, обрюзгнуть. Twarz jéj się już od starości marszczy. *Ld.* — §. *active* Marszczyć się = czoło marszczyć, kwaśno patrzeć, die Stirne runzeln, ein sauer Gesicht machen. Tu on od gniewu z oczu iskry sypie, Marszczy się czołem, i w wargi się szczypie. *Żegl. Ad.* 81. MARSZCZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, das Runzeln; *Vind.* sgerbanje; *Bosn.* smrriskanje.

Pochodz. *zmarsk*, *zmarszczek*, *zmarszczać*, *zmarszczyć*, *wymarszczać*, *rozmarszczać*.

MARSZOWY, a, e, od marszu, Marsch =; *Ross.* походный, *ob.* Pochod, marsz.

MARTA, y, *ż.*, imię białogłowskie, Martha; *Ross.* Марѳа. Ś. Marta siostra Łazarza i Magdaleny. *Kras. Zb.* 2, 129. — *Prov.* Nalazła Marta Gotarta. *Cn. Ad.* 532, (trafił swój na swego, dyabeł na poganina). Ezopowi się ożenić zachciało, I w nim się Polskie przysłowie wydało, Znajdzie Marta swego Tarta. *Jabł. Ez. C* 3.

MARTAHUZ, MARTAUZ, a, *m.*, *Croat.* martolosz, ein Seelenverkäufer, Menschendieb. Ludokrajce w Węgrzech martahuzami zowią. *Klon. Wor.* 26. *Kmit. Spit. B* 2. Co to za niesłuszność, gdy kto wolnego człowieka kradnie i przeda, jako czynią Tatarowie, Turcy, martauzowie. *Petr. Ek.* 110. Judasz martauz. *Pot. Zac.* 5.

MARTWAKI *plur.*, robią się na zgłąbiałościach rosnących na skórze, ale szczególnie na rękach i nogach, od gwałtownego uciśnienia. *Dykc. Med.* 4, 187, *ob.* Martwa kostka, Nervenknoten, Ueberbein, cf. nagniotki, cf. modzel.

MARTWIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, umartwić *dok.*, (*Boh.* mrtwjti, umrtwiti, umrtwowati; *Slov.* zmrtwiti; *Vind.* mertvazhiti, vkoriti); §. 1. martwym czynić, umarzać, umorzyć, *morte afficere; sed hac significatione raro usitatum*; tödten. Zezwalajmy na wolą bożą; dobrze wszystko uczynił, i kiedy dał był żywot naszemu przyjacielowi, i kiedy go umartwił. *Gil. Post.* 309 *b.* — *fig.* Rozruchy te Król darunkami do czasu tylko bardziej przymartwił, a niżeli umartwił, *suppressit magis, quam sedavit. Krom.* 612. Synod otworzono kwoli umartwieniu rozerwania

w kościele, *extinguendi schismatis causa*. *Krom.* 442. — §. *Transl.* Drętwić, czynić że co drętwieje, erstarren machen. Plastr ten martwi członek. *Tr.* Żywe srebro martwić = stałym go robić, Quecksilber tödten, es figiren. — §. 2) *Transl.* Martwić, umartwiać, *theolog.* mortificare aliquem, casteyen, kreuzigen, tödten; (*Sorab.* 1. smertosczu; *Carn.* dolitrêti, dolitâram; *Vind.* martrati, pesuvati, kashtigati). Chrześciańska powinność, ciało i pragnienia swoje martwić. *Tr.* Umartwiajcież członki wasze. *Rej. Post. T.* 3. Ciało swoje ukrzyżowali a umartwili z pożądliwościami swemi. *ib. Q.* 2. Na obroku skromnym ciało Niechajby się umartwiało. *Groch. W.* 34. Żadna sekta nie miała nigdy ludzi tak świętych, i umartwionych i światu i ciału. *Sk. Kaz.* 277, (der Welt abgestorben). — §. Martwić, *dok.*, zmartwić kogo = gryźć go, zasmucać, frasować, einen kränken, betrüben. Martwiłoby mię to mocno, ujść w jego rozumieniu za taką. *Teat.* 33. *d*, 41. Łatwo poznać, jak martwion myślą jest zgryźliwą. *Teat.* 45. *b*, 8. Miéj w bogu nadzieję, Ten co umartwił, może was pocieszyć. *Kniaź. Pocz.* 2, 221. Umartwienie, zgryzota, frasunek, Kränkung, Kummer, Betrübniß. Schnie z umartwienia. *Teat.* 28, 45. Zkąd ten tak wielki smutek, zapewne musisz mieć jakie umartwienie? *Teat.* 25, 86. MARTWIĆ się *recipr.*, gryźć się, frasować się, sich härmen, kränken, grämen. — §. *theol.* Zwyciężać siebie i swoje skłonności, dobrowolnie dokuczając sobie, ćwiczyć się w mniemanéj doskonałości, sich casteyen, kreuzigen. MARTWIENIE, ia, *n.*, *subst. act*, das Tödten, Ertödten, Kreuzigen, Casteyen. Martwienie kogo, *mortificatio*. *Cn. Th.* Martwienie siebie samego, śrzodek do umartwienia. *ib.* Umartwienie, skutek martwienia. *Cn. Th.* 1185, powściągnienie złych pożądliwości, obyczaj pohamowania od grzechów, przestanie źle czynić. *Rej. Post. T.* 3. *Kat. Gd.* 39. Nawrócenie do Pana należy w umartwieniu starego człowieka, a ożywieniu nowego. *Kat. Gd.* 39. MARTWICA, y, *ż.*, martwa zwierzchnia kora na drzewie, die obere Rinde des Baums. Skóra wnętrzna bzu, która jest pod martwicą, purguje dołem i górą. *Syr.* 1506. Czynią syrop bzowy, z skórek śrzednich między martwicą, a ostatnią skórką od drzewa. *Syr.* 1507. (*Boh.* martwice *paralysis*; *Carn.* mertviza *paralysis*, baldryan; *urtica mortua*; *Bosn.* mrriçina, telesina *cadaver*). MARTWIEĆ, iał, ieje, *neutr. niedok.*, zmartwieć *dok.*, *Boh.* mrtwěti, zmrtwěti *mori*, *animam agere*, umierać; *torpescere*, *emori*, *stupescere*; *Ross.* мертвѣть, омертвѣть, помертвѣть; drętwieć, nie czuć się, czucie postradać, nieczułym się stawać, nieruchawym, krzepnąć, *propr. et fig.*, erstarren, absterben, steif werden, fühllos werden; *Sorab.* 1. woprostnu. Wyrwawszy tesak przy boku miany, onymże w się szargnął, I wskok z gorącéj rany martwiejąc wytargnął. *Żebr. Ow.* 82. *moriens.* Przeszłéj zimy omałom nie skościał, i rękoma od mrozu zmartwiałemi już władnąć nie mogłem. *Mon.* 68, 291. Lekarstwo, komuby oczy poczynały martwieć, żeby niemi ruszać nie mógł .... *Syr.* 989. Wszystkie członki martwieją we mnie; ledwo odetchnąć mogę. *Teat.* 53. *d*, 51. Zmartwiałam, na oczy padają mi ciemności, Cóż stoisz serce? patrzysz na tak srogie złości? *Bardz. Trag.* 476. Na żałosną nowinę zmartwiała, i siły pozbywszy upadła. *P. Kchan. Orl.* 1, 127. Zmartwiałem, czytając ten liścik. *Teat.* 4, 89, (struchlałem). W dzikich zarośli ponurzony cienie, Często step żyzny martwieje odłogiem. *Zab.* 14, 101. *Nar.* MARTWIENIE, ia, *n.*, *neutr.*, Martwienie członka abo ciała, gdy martwieć poczyna abo martwieje; *gangraena*. *Cn. Th.*, das Absterben, Erstarren eines Gliedes; (*Eccl.* мертвѣние blednienie z bojaźni). MARTWO *adverb. adj.* martwy, bez czucia, todt, gefühllos. *Ross.* пьянъ мертво tak pijany, że o sobie nie wie. °MARTWOBARWY, a, e, blady, todtenfärbig, *Vind.* mertuskofarbast. MARTWOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* mrtwost, zmrtwělost; *Ross. et Eccl.* мрътвость (2. мертвость, мертвенность trupia cera; *Rag.* martvillo *lentitudo*); §. 1) zdrętwiałość, nieczułość, nieruchawość, die Fühllosigkeit, Erstarrung. Pamięć piérwszéj rozkoszy martwość jego wzruszy. *Teat.* 48. *b*, 22. — §. 2) *concret.* Rzecz martwa, etwas Todtes, Lebloses. Mamże na to przystać, by ożyła ta martwość! (statua Amora). Nie, nie ożyje ta martwość nigdy. *Teat.* 30. *d*, 18. *Boh.* mrtwola; *Bosn.* mrricina. MARTWOTA, y, *ż.*, stan martwości, der Zustand des Todes. Z nocnéj świat niezmierny wyrwałeś martwoty. *Przyb. Ab.* 11. MARTWOWIERNY, a, e, mający wiarę martwą, bezdzielną, von todten, nicht lebendigen Glauben. Bez miłości może być człowiek wiernym, i prawowiernym; ale martwowiernym, i żadnéj nadziei zbawienia nie mającym. *Smotr. Apol.* 26. MARTWY, a, e, (*Boh.* mrtew, mrtwý, zmrtwělý, umrlčj; *Slov.* mrtwý, bezdušný; *Vind.* mertou, v'merl, merteu; *Carn.* mertve; *Rag.* martav, màrtav. (martvi san, mertvillo = letarg); *Croat.* mërtev; *Bosn.* martav, mrritav; *Slav.* mêrtav; *Ross.* мертвъ, мертвый, (мертвенный trupi), замерлый); bez życia, nie żyjący, umarły, todt, leblos. Ledwie nie martwemi ustami ojca mego był im zalecony. *Teat.* 19. *b*, 7. Chrystus z martwych wstał. *Groch. W.* 74, *ob.* Zmartwychwstać. *Kanc. Gd.* 104. Skaczą zające, gdy ich lew martwy nie słyszy. *Min. Ryt.* 3, 358. Poznała puklerz miłego, Wzięła w rękę i zbladła, Nie rzekła słowa żadnego, Jęknęła i martwą padła. *Kras. Oss. B* 3 *b*. Po przeczytaniu listu, stanął król jak martwy. *Niemc. Król.* 2, 199. Tłuczone korzenie pietruszki, gdy w łono niewieście natkane będzie, martwy płód i łożysko wywodzi. *Cresc.* 213. — *Transl. fig.* Zdrętwiały, nieruchawy, nieskuteczny, niedzielny, starr, steif, todt, kalt, leblos, unthätig. Łatwiéj może być ożywiony członek martwy, który jest w ciele, niźli odcięty, albo oderwany. *Hrbst. Nauk. M* 6. Nogi drżały pode mną, język martwy nie mógł przemówić i słowa. *Stas. Num.* 2, 62. Wiara, nieożywiona dobremi uczynkami, jest martwa. *Lach. Kaz.* 1, 219. Martwa cnota bez ludzkości. *Tr. Tel.* 416. Martwym jest członkiem społeczeństwa, kto nie pracuje. *Gaz. Nar.* 1, 255. Martwa kostka = pęcherzykowata nabrzmiałość na rękach lub nogach. *Perz. Cyr.* 126, ein Nervenknoten, Ueberbein, (cf. martwak), *ob.* Kostka. — Wole na gardle martwemi guzmi abo kostkami zowią. *Sienn.* 519, der Kropf am Halse. — *Mechan.* Żywe siły są siły ciał stojących w ruchu; martwe zaś, w których, jako to w sile

tłoczenia, przyczyna skutkująca nie ma ruchu. *Jak. Mat.* 4, 21. Kąty martwe w fortyfikacyi, nie mające znikąd obrony żadnéj *Jak. Art.* 3, 301, *et* 2, 421. ungedeckte, verlorne Winkel, die von keiner Seite her vom Geschütz gedeckt werden. Węgle martwe = zgasłe, todte, ausgelöschte Kohlen. Sole alkaliczne, bądź to martwe, bądź wylotne, nazywają się w powszechności macicami. *Jak. Art.* 1, 47, firirtes Alkali. Martwa pokrzywa, *ob.* Pokrzywa. — Morze martwe w Palestynie. *Hub. Wst.* 139, das todte Meer.

MARTYROLOGIUM, *ob.* Męczennickie dzieje.

MARUCHNA, y, *ż.*, *demin. bland. nom.* Marya, Marie, Mariechen. Drugiby chciał paść trupem przy swojéj Maruchnie, Choć jéj z nosa i z gęby, jak sto dyabłów cuchnie. *Zab.* 13, 64.

MARUDA, y, *m.*, nudnik, gawęda, *Slov.* zahaleč; *Vind.* mudiz, samuda, mudnik, shulei, shulovez, halei, kefnuvauz, ein langweiliger Mensch. Poszedł przecię maruda przeklęty. *Teat.* 27, 99. Chimeryk, porywczy, maruda. *ib.* 33. *d*, 76. Jest tu Bizarski, bogacz, a wielki maruda. *Treb. S. M.* 74. Uchodzi za największego w świecie gdyracza i marudę. *Teat.* 24. *c*, 68. — (Maruda, z *Franc.* marodeur, żołnierz odłączający się od wojska, dla rabunku, ein Marodeur, Gardenbruder). MARUDA, y, *ż.*, MARUDNOŚĆ, ści, *ż.*, zmudność, mitrężność, nudność, Langweiligkeit, Langsamkeit; *Boh.* wahawost; *Vind.* mudenje, muditje, saprega, samuda; *Ross.* меледа, медленность, медлительность, косность, коснѣніе. MARUDNY, a, e, — ie *adv.*, nudny, zmudny, langweilig, langsam; *Boh.* wahawý; *Vind.* muden, kefen, medliu, omuhaun, shulast, pozhefen; *Ross.* косный, коссенъ, копоткій, копотокъ, медлительный, медленный. W jego rozumieniu uchodzę za marudną kobietę. *Teat.* 33. *d*, 41. MARUDZIĆ, ił, i, *intrans. niedok.*, łabudać, powoli robić, nudnie się ociągać, zaudern, zögern; *Boh.* wahati, (cf. wahać się); *Sorab.* 2. szekommužisch; *Vind.* muditi, odkladiti, odlashati, kefniti, kefnuvati, omuditi, shuliti; *Ross.* мелеðить, помелеðить, шишкать, шишкаться, шишлять, гузать, мотчать, валандаться, проваландаться, коснить, коснѣть, укоснить. Nie marudźże tak długo, w téj okoliczności bawić nam nie trzeba. *Teat.* 1, *b*, 82. Mój dobrodzieju, nie marudźże, i wyjdź co prędzéj. *Teat.* 24. *c*, 80.

MARUNA, y, *ż.*, *matricaria*, Mutterkraut; *Boh.* matečnik (cf. matecznik), řjmbaba; *Sorab.* 1. boža martra; *Carn.* reshimbaba; *Ross.* какорба; *Eccl.* рябъ; roślina utrzymywana w ogrodach, kwiat i ziele mają moc czyszczącą, łożysko i martwy płód wyprowadzają. *Ład. H. N.* 105., *Kluk. Rośl.* 2, 237. Zowią ją maruną od matki abo macicy, bo macicom bardzo pomaga; zowią też marellą po Włosku, bo tak Włosi zowią macicę. *Urzęd.* 205. MARUNOWY, a, e, n. p. Marunowe liście. *Cresc.* 286.

MARUSIA, *ob.* Maruchna.

1. MARY *plur. nom.* mara.

2. MARY, *G.* mar, *plur.*, *Boh.* mary; *Slov.* máry, nosydła, (cf. nosidło); *Sorab.* 1. maré, mary, (cf. mor, cf. mara); *Sorab.* 2. borra; *Vind.* para, pàre, smertne pare, mertvifhki konj, tragè, mertizhnu nofilu; *Carn.* pare, nosilu; *Bosn.* nosila; *Croat.* lesz mertvechki', traglye, sz. Mihala kony; *Hung.* szent Mihály lova; *Ross.* одръ; podstawek, na którym trunę stawią, na których trupa noszą do pogrzebu, die Bahre, Leichenbahre, Todtenbahre. Do mar przystąpi, a kwieciem trupa potrzęsie. *Birk. Sk. D.* 4. Synom swoim umierając rozkazał, aby go na *marzech (na marach) nieśli. *Warg. Wal.* 111. Łóżko brać na niedźwiedzia, na odyńca mary. *Pot. Pocz.* 227. — Mary poczesne, próżne, *feretrum honorarium inane. Cn. Th. cenotaphium*, ein bloßes leeres Ehrenbegräbniß ohne Leichnam. — §. *Transl.* Na mary iść, na marach być = umierać, sterben, ins Grab wandern, auf der Bahre liegen. By dziesięciu synów miał, wszystkichby wolał na marach widzieć, aniż jednę ojczyznę. *Birk. Zamoj.* 35. Patrzaj na tę krew', która mię na mary *Wneteczki wprawi, z którą wnet wypłynie dusza. *Past. Fid.* 243., *Chrośc. Ow.* 303. Wolał sam umrzeć, niż żeby miał widzieć żonę swoję na marach. *Petr. Ek.* 64., *Teat.* 1, 24. Umiera wszystko, tak młody, jak stary, Wszystka płeć idzie bez braku na mary. *Past. Fid.* 23. Jeżeli tak bogowie ze wszystkich ofiary Chcą Rzymian, czemuż wszyscy nie idą na mary? *Bardz. Luk.* 25. Nędzarz niech żyje, szczęsny niech idzie na mary. *Bardz. Trag.* 27. Człowiek podeszły, leda dzień na mary pójdzie, i jedną nogą na łodzi Charonta stoi. *Kulig.* 179. — *fig.* Upadek, zguba, Untergang, Verderben. Przemyślał Zamojski, Jakoby nachyloną ojczyznę na mary I na upadek blizki, rozumem ratował. *Groch. W.* 534. Już słodka ojczyzna mary swe widziała, Tylko że ją opatrzność boża zatrzymała. *ib.* 129.

MARYA, yi, *ż.*, §. 1. imię białogłowskie, Maria; *Boh.* Mářj; *Sorab.* 2. Marja; *Vind.* Maria; *Ross.* Марія. Marya, Najświętsza Panna, matka Jezusowa. *Kras. Zb.* 2, 121, die Jungfrau Maria. Święto P. M., *Carn.* shmarn dan, ein Marientag, ein Frauentag. Zwiastowanie Maryi, die Heimsuchung M. Narodzenie P. Maryi, Mariä Geburt. Wniebowzięcie P. M., Mariä Himmelfahrt. Oczyszczenie P. M., (*ob.* Gromnice). Kościoł P. M., die Marienkirche, die Frauenkirche. — §. 2. *Botan.* Panny Maryi len = *ob.* Lenek, unsrer Frauen Flachs. *Syr.* 595, *ob.* Dzwonek Szwedzki. — Panny Maryi Dzwonki, *hypericon*, St. Johanniskraut. *Krup.* 5, 137. Firletka abo Rożyczka Panny Maryi, Frauen = Röslein. *Syr.* 575. (cf. krewnik). Panny Maryi kożuszek, *ob.* Kożuszek, Brytanika. Panny Maryi drzewko, *ob.* Boże drzewko. P. Maryi miętka, Marzymiętka, miętka Grecka, szałwia Rzymska, Piwonia wonna, karupień *Ursino*, Frauenmünze, Marienmünze. *Dyk. Med.* 4, 291., *Cresc.* 255. MARYANA, y, *ż.*, imię zwyczajne kobiece, dla różnicy od Maryi, imienia N. P., Marie, Mariechen, (*Sorab.* 2. Marja (*ob.* Maryna, Maruchna, Marusia, Marysia); *Vind.* Maria, Moiza, Minka, Mina, Miza). MARYAŃSKI, a, ie, od M. N. P., lub też od Maryany, Marien =, *Boh.* Maryanský. [Maryański sodalis, członek arcybractwa Panny Maryi. 4]. Zamiast tych w dawnéj edukacyi bractw Maryańskich, ustanowiono w świętą pewne zgromadzenia pod imieniem któréj cnoty, lub jakiego wielkiego obywatela. *Stas. Zamoj.* 22.

MARYASZ, MARYAŻ, u, *m.*, MARYASIK, a, *m.*, *demin.*; z *Franc.* §. a) skojarzone małżeństwo, eine Mariage, eine Heirathspartie. Maryaż ten uprojektowany do skutku nie

przyszedł. *Ld.* — §. b) Gra w karty, ein Kartenspiel. Grać będziemy w maryasza. *Teat.* 28. *b*, 95. Grać maryasza ślepego po groszu. *Teat.* 22. *b*, 55. Pójdziem sobie oboje w maryasika. *Teat.* 52. *d*, 102., *Mon.* 76, 728.

MARYJKA, i, *ż.*, gatunek jabłek. *Tr.*, der Marienapfel. MARYNA, y, *ż.*, §. a) imię białogłowskie, Maryana, Marya, Marie. Tak ubrana, nie będę Maryna zwana, bo też to szpetne nazwisko. *Teat.* 54. *b*, 21. Za Zygmunta III. Mniszech Wojewoda, wydawszy swą córkę za Dymitra, gdy ją na tron Moskiewski wyprawował, w obecności króla, rzekł do niéj: Maryno! pokłoń się królowi Jmści. *Mon.* 66, 459, *ob.* Marysia. — §. *transl.* On aż ucho boli Twardym smykiem na bucznej Marynie rzępoli. *Dmoch. Szt. R.* 23, na basetli, eine Art Baßgeige.

MARYNAŁ, u, *m.*, n. p. Za żydem chodzi, modląc się na płaszcz, abo marynały pieniędzy. *Falib. P.* 1 *b*.

MARYNARSKI, a, ie, od marynarzów lub marynarstwa, *Carn.* mornarske, Seewesen=, Schiffs=, Schiffer=. Po marynarsku = po majtkowsku, schiffmännisch. MARYNARSTWO, a, *n.*, żeglowanie, żegluga, okręty, das Seewesen. MARYNARZ, a, *m.*, żeglarz morski, der Schiffsmann; (*Croat.* mornár, brodar; *Bosn.* marnar, mornar, brodar; *Vind.* marinar, murner; *Carn.* mornâr, zhovnâr). Ta rzecz, iż się marynarzom nie podobała, umyślili go zostawić na jednéj wyspie. *Wys. Ign.* 25. Przewoźnik albo marynarz, i ludziom dobrze czyni i sobie; sobie, iż mu płacą, onym, iż je przewiozł po potrzebach swych na drugą stronę. *Rej. Zw.* 94 *b*.

MARYNATA, y, *ż.*, z *Włosk.*, robi się do ryb z octu winnego, oliwy, rozmarynu, soli, pieprzu. *Wiel. Kuch.* 405, der Ueberguß, womit die Fische marinirt werden; cf. kaszanat. MARYNATKA, i, *ż.*, majtki, ubiór marynarski, Schiffskleidung. Miałem na sobie bagazyową marynatkę, jakom był w niéj wysiadł z galery. *Warg. Radz.* 339. MARYNOWAĆ, ał, uje *cz. niedok.*, mariniren. Marynować można, oczesawszy ryby, nasolisz, usmażysz, potrząsnąwszy mąką, ułożysz w naczyniu, i marynatą zaprawisz. *Wiel. Kuch.* 405. MARYNOWANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, das Mariniren, jest to ryb w maśle a pospolicie w oliwie przysmażonych, w occie przechowanie. *Kluk. Zw.* 3, 283.

MARYSIA, MARYNKA, MARENKA, i, *ż.*, *demin. nom.* Maryana, Maryna, Mariane; *Sorab.* 2. Marka, Marijka; *Ross.* Маша. Wolę żeby mi we wsi służyła Marysia. *Teat.* 43. *c*, 40.

MARZANA, MARZANNA, y, *ż.*, (cf. *Boh.* Mařena = Magdalena; *Carn.* Marza *Agenoria*, bogini pilności; *Carn.* Marna = bogini deszczu). Chwaliły narody Słowiańskie Cererę, nazywając ją Marzaną. *Krom.* 55, die Ceres der Slav. Nationen; (*Boh.* Žewěna; *Carn.* Sejvina, *ob.* Ziewanna). Sarmatowie Cererę boginią ziemną, wynależycielką zboża wszelkiego, zwali Marzaną; téj też w Gnieznie z wielkim kosztem zbudowany kościół, gdzie jéj na chwałę dziesięciny wszelkiego zboża po żniwach ofiarowali, prosząc na drugi rok o żyzne urodzaje. *Stryjk.* 136. Chrystusowi ustąpił Grom, Ladon, Marzanna, Pogwizd, Ziewanna. *Stryjk. Gon. K.* 3. W Wielkiéj Polszcze i w Szląsku, siódmego dnia marca, topią Marzanę, ubrawszy jako niewiastę. *Biel. Św.* 166. Marzana, takby rzekł, że to był bóg Mars. *Biel. Kr.* 34. — §. 2. *Bot.* Marzana, marzanka, *Boh.* mařena; *Carn.* sumàh; *Rag.* brocchje; *Ross.* марiона; = reta, *rubia tinctorum Linn.*, Färberröthe, Grapp, Krapp, najduje się u nas dzika, która sadzeniem się doskonali; korzenie ususzone i uszrotowane pakują się w fasy farbierzom do przedania. *Kluk. Rośl.* 2, 237. *et* 3, 351., *Krup.* 5, 154. Czerwony korzeń farbuje czerwono, dlatego zowią go też marzaną. *Urzęd.* 26. Marzana farbierska, *asperula tinctoria Linn.*, rother Waldmeister, wilde Färberröthe, wilder Krapp, Färberwaldmeister. Marzanka polna *arvensis*, wonna *odorata*. *Jundz.* 133, Waldmeister. Marzana = przytulia, *Gailium*, Labkraut. *Syr.* 1411.

MARZEC, rca, *m.*, §. 1. trzeci miesiąc w roku, *Martius*. *Haur. Sk.* 478, der Monat März; *Boh. et Slov.* marec, březen, w nemž březowa woda teče, (cf. brzoza, brzezina); *Carn.* sushèz, osûjak, obahtnék; *Vind.* bresen, sushez, ôbahtnik, fushnik, osujak, ebehtnik, tretnik; *Croat.* szússecz, gregurschak; *Dal.* oshujak; *Rag.* oxûjak; *Slav.* oxujak; *Bosn.* maraç, osgjujak; *Sorab.* 1. měrcz, měrczke měszacztwo; *Sorab.* 2. pośimski; *Ross.* мартъ мѣсяцъ. Po niestatecznym marcu, świat się cieszy majem. *Pot. Pocz.* 39. Nie odmieniajże się, jako marzec na wiosnę, gdzie jednego dnia będzie i deszcz, i jasno, i krupy. *Rej. Zw.* 24 *b*, (cf. marcowa pogoda). Suchy marzec, mokry maj, będzie żytko jako gaj. *Rys. Ad.* 64. Suchy marzec, mokry kwiecień, chłodny maj, będzie żyto jako gaj. *Kluk. Rośl.* 3, 98, der März trocken, der May naß, füllt dem Bauer Scheun und Faß; *Slov.* Suchí marec, mokrí may, bude hum o gako hág. — §. 2. *M.* [illegible] *n.* Marzec = marcowe piwo, Märzbier. Przednie piwo Krakowskie marcem abo dwuraźnym nazwane. *Śleszk. Ped.* 406. Podpiwszy sobie Niemiec i Tatarzyn marcem, Na pojedynek konny wyzwali się barcem. *Pot. Jow.* 31. Bywał tu kiedyś marzec dobry u Pani Krzaczkowéj na Floryańskiéj ulicy. *Alb. na Woj.* 17.

MARZĘ, MARZENIE, *ob.* Marzyć.

MARZNĄĆ, Mar-znąć, marznął *et* marzł, marznie, *med. jednotl.*, zmarznąć *dok.*, (*Boh.* mrznauti, zmrznauti, zmrzl, zmrznu, zmrzlý, mrzawam; *Sorab.* 1. märsnusch; *Slov.* mrznauti; *Carn.* smersném, smersneti, smersûjem, smersovati; *Vind.* smersniti, smersouat, smersúvati, smersújem, marslu, merslu, studenu, smersniti; *Croat.* mraznem; *Rag.* mraznuti, smarznuti; *Bosn.* mrriznuti, leditise, smerznuti, smarznuti, smrriznutise; *Ross.* мерзнуть, измерзнуть; *Eccl.* мразить, мерзнеть, cf. mróz, mrozić); mrozem być ścinanym, frieren, gefrieren. Woda ciepła rychléj zmarznie, niźli zimna. *Urzęd.* 430. W ciszy tylko woda marznie. *Węg. Marm.* 58. Dlaczego woda marznie? *Os. Fiz.* 244. Bez rękawiczek ręce ci marzną. *Ld.* MARZNIE *impers.*, es friert; *Sorab.* 1. marsno; *Ross.* морозить. Marznie na dworze = mróz jest. *Cn. Th.* Marznie na północy. *Bardz. Trag.* 544.

MARZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, *śnić, mary przez sen widzieć, roić, träumen, einen Traum haben, Traumgesichte sehen; *Croat.* szenyati, szenyâm, *ob.* Sen; *Ross. et Eccl.* грезить, грѣжу. Nie dbajcie na sny wasze, które marzycie. 1 *Leop.*

Jer. 29, 8. (które się wam śnią. 3 *Leop.*). Snom wiary Nie dawam; słucham jednak, coś marzył za mary. *Past. Fid.* 44, (cf. mara, mor, marny, cf. *Boh.* mařiti marnować, rozmařilý gnuśny; *Carn.* marnati = bajać; *Vind.* marnuvati, marnujem *loquor*; *Croat.* máram, marim *curo; Bosn.* maritise, hajatise *curare*; *Rag.* mârati *desiderare*). — §. Marzyć, *vaniloqui*, marnie gadać, pleść, schwatzen, albern reden; (cf. *Ross.* морочить, *ob.* Moryczyć). Kara dla proroków, którzy marzą nieprawdę, którzy powiadali to, co się im marzyło, a zwodzili lud mój matactwem swoim i dziwy swemi. 1 *Leop. Jer.* 23, 32. MARZYĆ się *recipr.*, śnić się, einem träumen; *Sorab.* 2. sze zowasch; *Ross. et Eccl.* мечтаться, мечтаюся, грезиться, пригрезиться. O tym się marzy, co czyniem na jawie. *Kniaź. Poez.* 2, 69. Co we dnie kto w głowie warzy, O tym mu się w nocy marzy. *Cn. Ad.* 373, (cf. co kto miłuje, to i we śnie czuje; czego bardzo pragniemy, o tym i śpiąc myślemy). Te wszystkie rzeczy Przejdą jak sen, co w głowie marzy się człowieczéj. *Dmoch. Sąd.* 55. — §. *Transl.* Niech Walery We Pannie przestanie się marzyć, Na co się śpieszyć? może bogatszy się zdarzyć. *Niemc. P. P.* 94. On sam nie wie, co mu się w głowie marzy. *Teat.* 35. *c*, 61, (roi). MARZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, mara, sen, widziadło, urojenie, das Traumgesicht, das Träumen, der Traum, *pr. et impr.*, *Ross.* сонie, сновидѣнie. Długom został bez władzy jak kamień nieczuły, Marzenia się okropne tylko w oczach snuły. *Teat.* 44. *d*, 19.

MARZYMIĘTKA, i, *ż.*, miętka Grecka, Frauenmünze. *Comp. Med.* 25, Marienmünze, *ob.* P. Maryi miętka, *ob.* Miętka.

MARZYCA, y, *ż.*, rodzaj traw, *schoenus. Kluk. Dykc.* 3, 59, Knopfgras. Marzyca czarniawa, *nigricans*, pospolita *mariscus*, brudna *fuscus*, biała *albus. Jundz.* 104.

*MAS, *MOS, MUS, u, *m.*, z *Niem.* das Maß, ein Maß voll von einem Getränke, niby to garniec trunku jakiego n. p. Mieli nasi synowie w on czas złote czasy, Gdy moje wino pili po pieniądzu masy. *Biel. S. M. B.* 3, (*ob.* Maca). Korzec i *mos równéj i jednakiéj miary będą, aby brał dziesiątą część korca mos, a dziesiątą część korca brała w się miarka. 1 *Leop. Ezech.* 45, 11. (effi i bath. 3 *Leop.*). Winien mu jest sto musów oleju. *Rej. Post. K k* 1., *ib.* 3. Niech będą sprawiedliwe *muschy albo kwarty. 1 *Leop. Levit.* 19.

MASA, MASSA, y, *ż.*, z *Łac.*, bryła jakiéj materyi, die Masse, der Klumpen einer Materie; *Boh.* hmotnost; *Ross.* крухъ. I jam z téj massy zlepiony, zkąd pierwsi rodzice stworzeni. *Dar. Lot.* 4, 3. Mniemano, że z razu niedźwiadki młode niekształtną są mięsa massą, i że kształt ich i członki lizaniem matki uformowane bywają. *Zab.* 12, 182. Ciało, więzienie duszy, massa zgniłości, ceber plugastwa. *Psalmod.* 101. — *Math.* Massa ciała, bryła rozmnożona przez gęstość. *Śniad. Jeog.* 25. (*Hebr.* משש maschach *palpavit*, cf. macać).

MAŚĆ, MAŹĆ, ści, *ż.*, (*Boh.* mast *adeps*; *Sorab.* 2. mahs, maz, žabwa, žalba; *Sorab.* 1. mas mazidło, sadło; maść żalba; *Vind. et Carn.* mast, falu, toustina = sadło, tłustość, mazidło; maść *Vind. et Carn.* shavba, shalba, pomas, mas, masilu; *Croat.* mászt, mazt, masalu; *Rag.* mást, pomást, (mást *pinguedo*); *Bosn.* pomást, mást (2. *pinguedo*, 3. farba; *Slav.* mâz = klej); *Ross.* мазь *unguentum*; *Eccl.* масть balsam; (*Ross.* масть kolor, farba, o koniach i kartach); cf. *Germ.* die Mast, *obs.* mast, *ap. Notker.* masta = tłusty; *ob.* Mazać); §. 1. die Salbe; miękkie lekarstwo zewnętrzne, gęstość miodu przaśnego mające. *Krup.* 5, 306., *Perz. Cyr.* 2, 323. Maść królewska, *unguent. basilicum. Perz. Cyr.* 2, 329., *Sienn.* 344. Szara maść, *unguent. Mercuriale. Perz. Cyr.* 2, 327. Maść Pruska, *diaquilon. Sienn.* 345. Z tego ziółka sok prędko wycisnąwszy, I samę tylko treść z niego odjąwszy, Zmieszał z nasieniem owym koszyczkowym, Potym z cytwarem zaczyniwszy zdrowym, Tak maść uczynił. *Past. Fid.* 317. Słojek maści spiki nardowéj. 3 *Leop. Marc.* 14, 3, (olejku). Kot od maści pachnącéj szaleje. *Zab.* 11, 334. — §. 2. Maść = farba, barwa; dziś o sierści końskiéj, i o maści kart, die Farbe, Couleur, jetzt bloß von der Farbe der Pferde, und von den Spielkarten; *Bosn.* mást, kolur, boja; *Rag.* mást; *Slav.* dlaka; *Ross.* шерсть, шерстка, масть. Z maści nie można poznać cnoty lub przywary konia; w każdéj maźci bywają dobre i złe. *Kluk. Zw.* 1, 163. — Karty jednéj maści, *Ross.* пигусъ. *Mon.* 76, 728. — *obsol.* O kolorach sukna, von den Farben der Tücher. Płaszcz otworzy, którym była otoczona, Prześwietny maścią szafirową. *Birk. Dom.* 98. Szaty rozmaitej maźci. *Warg. Wal.* 313. Aksamit różnéj maści. *Gost. Gor.* 77., *Vol. Leg.* 3, 370. Przyodziana kapą szafirowéj maźci. *Zygr. Pap.* 145. MAŚCIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, (*Boh.* mastiti; *Vind.* masilati, shaubati, masati, pomasati, omasati, namasati; *Carn.* mastim, shavbam; *Sorab.* 1. žawbuyu, namažu; *Croat.* masztem maztiti, zamaschujem; *Rag.* maastiti, zamâstiti, (*Rag.* mâstiti *colorare*; *Bosn.* mastim *coloro, ungo*); *Eccl.* мастити, мащу, мастю, умастити, умащать; (*Ross.* умаслить, умасливать smalcem lub olejem smarować); cf. *Germ.* mästen, die Mast); §. a) maścią namazywać, mit Salbe schmieren, salben. Myją ciało, w pachnące maszczą je oleje. *Dmoch. Il.* 2, 176. Zmaścić ciem nie mógł, ni iść za twym ciałem. *Zab.* 15, 395. On to da pogrzeb, on przy hojnéj stypie, I woniać zmaści, i kwieciem osypie. *Zab.* 15, 396. — §. b) Tłuścić, tłustym uczynić, krasić, fett machen. Nawóz gnojny i gęsty na jare pole lepszy, bo na lato zaraz maści rolą. *Haur. Sk.* 31. Maścić potrawę = okrasić potrawę. *Cn. Th.* — §. *fig.* Każdemu z nich maszczono dłonie sowitemi brzęki. *Chrośc. Fars.* 242, die Hände schmieren. Febus w złotoognistym wozie siedząc, brunatnemi Zorzami nieba maści światło. *Kołak. Wiek. A* 4. MAŚCICIEL, a, *m.*, który maści, maścią smaruje, der Salber; *Croat.* masztitel. *W rodz. żeńsk.* maścicielka. *MAŚCIODZIEJ, ieja, *m.*, *Vind.* masilodelavez, der Salbenmacher, co maści robi. *W rodz. żeńsk.* *maściodziejka, *Vind.* masilodelauka. *MAŚCIGĘBA, y, *m.*, *Slov.* mastihuba, *qui ungit ora.* MAŚCISTY, a, e, pełen maści, voll Salben. *Croat.* másztеn; *Vind.* masilast, shauboun; (*Eccl.* маститъ pachnący, wonny), *ob.* Mastny, masny. — §. Maścisty, jednéj maści z innemi, n. p. Cztery konie maściste, gleichfärbig.

MASEŁKO, a, *n.*, *demin. nom.* masło, Butter. Pójdę, kró-

wki wydoję, masełka narobię.... *Teat.* 52, 8; *Ross.* масливо.

'MASIA, MASSIA, *ob.* Maża.

MASKA, MASKOWAĆ, *ob.* Maszka.

MAŚLANKA, i, *ż.*, die Buttermilch; *Boh.* podmaslj; *Sorab.* 1. ſetk; *Carn.* pinenu mleku; *Ross.* сыворотка, избойна, пахтанье; (*Ross.* маслянка *meloe proscarabaeus*). Kiedy się w maślnicy od śmietanki masło już oddzieli i skupi, zostaje się mleczna maślanka, której na domowe potrzeby zażyją. *Kluk. Zw.* 1, 223. MAŚLANY, a, e, od masła, Butter=, von Butter. Przez post niewolno mięsne lub maślane potrawy jadać. *Boh. Kom.* 1, 135. — *fig.* Jakże też u dyabła trzymasz? czy maślane masz ręce? *Teat.* 20, 18. Nie spodziewaj się, abym był tak maślanym, jak mój pan. *ib.* 29, 82, zniewieściały, bezkostny. 'MAŚLANICA, y, *ż.*, maślnice *plur.*, *Eccl. et Eccl.* масленица, седмица сырная, tydzień przed wielkim postem, w którym z masłem wolno jeść, podług cerkwi Greck., die Butterwoche vor der großen Fasten. Ruś przez tydzień maślanicą nazwany, mięsa nie jedzą. *Pim. Kam.* 321, *ob.* maślna niedziela. — '§. Maślnice, zapusty, kulig, karnawał. *Tr.*, Fastnachtslustbarkeit. MAŚLARKA, i, *ż.*, która masło robi, przedaje, (*Boh.* maselnice, die Butterfrau, das Butterweib. Wszelkiemi siłami starał się ogłosić, że też i on autor; ledwie już nie i maślarkom o swojém dziele powiadał. *Mon.* 73, 67. MAŚLARZ, a, *m.*, *Boh.* maselnjk, który masło robi lub przedaje. *Włod.*, *inusitatum est.* *Cn. Th.* 392, der Buttermann, Butterhöcke; *Ross.* пахтальщикъ; (cf. масленикъ przedawacz oleju lub masła). — §. *Transl.* Maślany człeczek, bezkost, niewieściuch, ciastoch, ein Weichling. Jakiż to wykwintniś; krzywi się na nas maślarz. *Ossol. Str.* 8. — §. Maślarz, maślaż, maślacz, wino słodkie gęstawe z dojrzrzałych doskonale jagód, mastkie wino, którym zaprawiają się cienkie, Weinausbruch, (Österr.) Ausbruch. MASŁEK, łka, *m.*, n. p. Chcąc (prawi Amor) nas Pan ojciec porobić masłkami, Kazał nam kuć ufnale, poddymać miechami. *Zimor. Siel.* 222.? MASLESKA, i, *ż.*, *ziele*, złotogłów, lilia żółta, złote główki, *martagum.* *Syr.* 107, Goldwurzel, eine Art von Lilien. *Carn.* slatovist; (cf. *Ross.* масленикъ, козлякъ hubka włoknista). MASLIĆ *cz. niedok.*, masłem krasić, mit Butter anmachen, (cf. maścić); (*Vind.* maſliti, pomaſliti, sabieliti (*ob.* Zabielić), obieliti, zerkati; *Ross.* маслить posmarować olejem lub masłem). MAŚLIĆ się *recipr.*, gadając pieścić się, jak małe dzieci. *Tr.*, im Sprechen, wie die kleinen Kinder, bätscheln, tändeln. MAŚLNICA, y, *ż.*, Maslniczka, i, *ż.*, *zdrobn.*, *Boh.* masnice, máselnice; *Croat.* maszlenka; *Carn.* pinov; (*Carn.* maslènek, masovnek = garniec od szmalcu), das Butterfaß. Wlewa się śmietana w maślnicę, w naczynie względem swojéj wysokości wązkie; a w nim się tak długo kłóci, aż się masło oddzieli i skupi. *Kluk. Zw.* 1, 223. — §. Maślnice, *ob.* Maślanica. — §. Maślniczka, puszka od masła, jaszczyk, *Ross.* масляная чашка, масляница. MAŚLNY, a, e, maślany, od masła, Butter=, butterartig; *Boh.* máselný, (*ob.* Masny, mastny); *Vind.* maſloun, maſlen, masten; (*Carn.* maslen = szmalcowany, szmalcem zaprawny); *Croat.* maszlen; *Ross.* масленый (2 oleisty). Mléko oślicy subtelniejsze jest i niemaślne, przeto dobre przeciw kaszlowi. *Sienn.* 273. Rusacy w niedzielę mięsopustną jadają przez cały tydzień z masłem, i samę one niedzielę tygodniową maślną nazywają. *Gwagn.* 504, *ob.* Maślanica.

MASŁO, a, *n.*, (*Boh.* maslo; *Slov.* masló; *Vind.* ſrovu maſlu, puter, ſmedenz; *Carn.* pûtr; *Croat.* puter, maszlo; *Sorab.* 1. butra; *Sorab.* 2. buttra; *Dal.* masslo; *Rag.* màslo; *Ross.* коровье масло; die Butter. *Vi primaria literali dialecto aeque quibusdam Slavon. dialectis adhucdum significat oleum; butyri vero significatus secundarius est; quod derivata haud obscure innuunt.* *Durich.* 1, 368, (cf. mazać); *Vind. et Carn.* maſlu: *Croat.* maszlo; *Slav.* maslo = szmalec; cf. *Germ.* Schmalz; *Ross.* масло olej, masło, *Ross. et Eccl.* маслина, маслица oliwne drzewo, масличьнъ oliwny, масличие ogrojec; *Bosn.* maslina; *Rag.* máslina = oliwa; *Bosn.* masliniscte *oletum*; (cf. *Ross.* меса oléj; Meccia Messyasz, pomazaniec). Masło jest tłusta część mléka, oddzielona od wodnistéj przez zakiśnienie. *Kluk. Zw.* 1, 34. Zwyczajem jest, 'oleje zsiadające się na umiarkowanym powietrzu, jeżeli z roślin zbierane są, masłami *butyra* nazywać; łojami zaś, *seba*, albo tłuszczami, *adipes*, gdy się otrzymują ze zwierząt. *Kruml. Chym.* 132. Masło robić, (*Vind.* mesti, medem; cf. mieść, miatać, śmietana; cf. mieszać; *Carn.* medém, pinem, pineti; *Ross.* пахтать, (cf. pachać). Owcze masło (*Vind.* ouzhjiu maſlu, ouzhji puter, ſmetenik). Ustoiny masła roztopionego (*Vind.* tropine). Osła masła *Boh.* homole masla. Od masła formowanego z migdały, niech płacą po groszy dwadzieścia, bo dobre po staremu masło. *Lek. C* 2 *b.* Namaż go ty masłem, przecię on śmierdzi dziegciem. *Cn. Ad.* 638, (cf. wilk chowany, żyd chrzczony; czego się za młodu skorupa napije, tym trąci). Choćbyś mazał i masłem Judaszowską głowę, Przecię łże po staremu. *Klon. Wor.* 28. — Opływały drogi moje masłem. *Budn. Job.* 29, 6. Ma się jak pączek w maśle. *Rys. Ad.* 39. Dziecię ma się u ojca, by pączek w maśle, nic nie ucierpi, nic nie uzna, jedno zawsze by w uwinieniu leży. *Gliez. Wych.* *E* 4. Iż wszystkiego pomiernie z rozmysłem używa, Już jak pączek w maśle w dobréj sławie pływa. *Rej Wiz.* 19, (cf. ma się jak piszczek na stypie). Jeśli taki trzyma starostwo od ciebie i zamki, Dać drugiemu połowę, ująć masła z gizanki. *Pot. Arg.* 328, (ująć mu obroku). *Proteo mutabilior*, płochy, niestateczny, by wiatr, kuropłoch, pędziwiatr, tak stateczny, jak masło na słońcu. *Macz.* Na końcu każdego objadu bywa miękka, jak masło. *Teat.* 8. *c*, 46. — §. *Transl.* Masło spiglasowe, *butyrum Antimonii.* *Kruml. Chym.* 408. — §. *Botan.* Wronie masło, *ob.* Wroni.

MASŁOK, u, *m.*, ein berauschender und wütend machender Saft, den die Türken aus verschiedenen Körnern und Pflanzen pressen, Maschlach; *Turc.* maeslaek, *pulvis e foliis cannabis masculae*, *pilula inebrians.* (*Croat.* maszlak, chemerika; *Vind.* maſlak, zhemerika = ciemierzyca). Popi i ich Janczarowie z kwiatu konopnego czynią sobie masłoki rozmaite, jedne dla wesołego serca, drugie dla smutku i płaczu, inne dla miłości i Wenusa, inne dla

śmiałości i serdeczności do boju. *Syr.* 823. Popy Tureckie, gdy się do boju gotują, biorą masłoku na raz, jako bobowe ziarno; zaczym się do takowego męstwa pobudzają z śmiałością i cierpliwością, że nic nie uważywszy sobie niebezpieczności i śmierci, prawie bez rozumu do okrucieństwa idą. Tak ten masłok z rozumnego czyni szalonego, z cichego i pokornego okrutnika. *Syr.* 138. *Birk. Exorb. H.* 3. Z olejku, z soku, z korzenia i z żywicy serdecznego korzenia, bywa konfekcik czyniony od Turków, który oni masłachem, my masłokiem zowiem. *Syr.* 136. Ziele masłach piją, a potym wpadają w oszalenie, sami sobie zadawają rany, przez piersi, poprzek, takież przez ramiona. *Paszk. Dz.* 99. *Warg. Radz.* 27. Pisze Radziwił w peregrynacyi, iż widział murzyna, który jadł masłok; jest to proszek zielony, na kształt Reubarbarum, a jedząc go, koło głowy obiema rękoma sobie szermował, mrucząc coś pod nos sam sobie. Powiadali tam ci obywatele, że ten człowiek jest chory, otoż mu to. lekarstwo na to, żeby bolu nie czuł, i tak przez onę furyą i manią zbywszy rozumu, wszystkiego zapomina. *Gwagn.* 683, (cf. opium). — *Transl.* Masłoku sobie w czub nalał. *Pot. Arg.* 518, t. j. oszalał, er ist rasend. MASŁOK, a, m., MASŁOCZNIK, a, *m*, §. a) który z masłoku szaleje, ein von Masłach Wüthender. Wysiadłszy z okrętu zabiegł nam drogę niejaki szaleniec, jakich tam zowią masłocznikami. *Warg. Radz.* 26. Masłokowie Tureccy. *Cn. Th.* — §. b) Ogólnie: szaleniec, *Croat.* maszlachki; *Hung.* maszlagos ember, ein Rasender, Verrückter. Masłoczniki chrześciańskie, których płonnemi obietnicami czart upaja, którémi spijają się tak bardzo. *Birk. Exorb. H.* 3. Pijany, masłocznik, szaleniec. *Pot. Arg.* 260. MASŁOCZNY, a, e, szalony, verrückt, wahnsinnig. Masłoczna sentencya. *Biel.*

*MASŁOŚWIASZCZENIE, w Greck. cerkwi, ostatnie pomazanie. *Sak. Sob. B* 1. MASŁOWATY, a, e, isabellenfärbig. Masłowaty koń. *Tr.*

MASLUK, a, *m.*, *boletus Luteus Linn.*, gatunek hubki, rośnie obficie w sierpniu, okrywając prawie ziemię w lasach sosnowych. *Kluk. Dykc.* 1, 75. Grzyb maśluk. *Jundz.* 563. eine Art Erdschwämme; *Ross.* масленникъ, осиновникъ.

MASOWY, MASSOWY, od masy, *ob.* Masywowy.

MASNY, a, e, namaszczony, gesalbt, mit Salbe geschmiert. Kobiety takiéj nieodpędzisz od masnéj skóry, jak sobake. *Zab.* 12, 100 *Iżyck.* — §. Masny, *ob.* Maślny. MASTKI, a, ie, MASTNY, a, e, (*Boh.* mastný, mastliwý; *Slov.* mastni, tučni; *Bosn.* mástàn; *Croat.* maszlen, màszten; *Carn.* mastne, (maslen = szmalcowany); *Vind.* masten, (maſlen, maſloun = smalcem zaprawny; masilast, shauboun = maścisty, pełen maści; *Eccl.* мастить pachnący, wonny); tłusty, fett. W krokosie miesiwość jest biała, mastna i słodka. *Syr.* 1526. Jadający wiele i masno, powinien też ciężko pracować. *Perz. Lek.* 341. Kosztywał ma korzeń poczerniały a wnątrz biały a mastny. *Sienn.* 486. Stare orzechy mastniejsze są, a ku jedzeniu gorsze. *Sienn.* 212., *Spicz.* 121. Cytrowe jabłko ma skórę mastną. *Spicz.* 121. Żółta mastka glinka. *Torz.* 5. Ziemia mastka, jak mydło. *ib.* 64. Ziemia masna, koloru szarego. *Os. Żel.* 35. MASNOŚĆ, MASTKOŚĆ, ści, *ż.*, tłustość, die Fettheit, Fettigkeit; (*Boh.* mastnost, mastnota; *Vind.* masha). Ziemia masności czyli tłustości nie mająca. *Os. Żel.* 32, (*ob.* Łysak). Gléj ma w sobie wiele mastkości. *Torz.* 63.

MASSYK, u, *m.*, n. p. Gładko choć małe kieliszki wysuszam, by tylko massyk był stary. *Mon.* 68, 427, wino, essencya. [zwane tak od góry winnej, *mons Massicus*, w kampanii 1].

MASTAB, u, *m.*, miara, pomiar, z *Niem.* der Maßstab. Kopersztychy do mastabów rysowane. *Torz.* 51. *Musztap. *Aqua Msc.* *Musztabel u malarzy, kijek do podpierania ręki, gdy się maluje. *Magier. Mscr.*

MASTYKATORYUM *indecl.*, lekarstwo, które w uściech trzymając, głowę od flegmy czyścimy. *Cn. Th.*, lekarstwo zdolne do wzbudzenia wypróżnienia przez kanały gruczołków ślinnych. *Dykc. Med.* 4, 205, ein Kaumittel, ein Arzeneymittel im Munde zu halten und zu kauen. MASTYKOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, zębami gryźć, żuchać, kauen. Mastykując abo żuchając korzonki zajęczego maczku, flegmy z głowy wyciąga. *Urzęd.* 27 *et* 339. Zadnich zębów powinność jest mastykować, t. j. drobić. *Sak. Probl.* 71. MASTYKOWE drzewo, *ob.* Lentyszek. *Sienn. Wykł.*, der Mastixbaum; *Sorab.* 1. mastikszowe dřewo; *Croat.* mastik; *Dal.* mritvina, trislya; *Vind.* mirtvik, mirtvikovu drevu; *Bosn* mastik, mrritvina, triseglja; *Rag.* xvàtka; *Ross.* мастика. Mastykowa żywica, abo MASTYKS, u, *m.*, der Mastix, żywica żółtawa, przeźroczysta, sucha, w krupkach łomna, która się zapala na węglach. Wypływa z drzewa należącego do rodzaju terpentyny, rosnącego na wyspach Archipelagu. *Dykc. Med.* 4, 20.

MASYWOWY, MASOWY, a, e, lity, massiv, von gediegnem Metalle. *Tr.* Z masywowemi pętlicami suknia. *Mon.* 72, 432.

MASZCZĘ, *ob.* Maścić.

*MASZEK, szku, *m.*, Sala w szczérozłote obita szpalery i usadzona drogim maszkiem. *Pot. Syl.* 474, cf. adamaszek

MASZEROWAĆ, MARSZEROWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, w marszu ciągnąć, marschieren; *Vind.* marſhirati, hoditi; *Ross* маршировать, итти.

MASZKA, MASKA, i, *ż.*, twarz przyprawna, zasłaniająca postać człowieka dla niepoznania. *Kras. Zb.* 2, 132, die Maske; *Boh.* škraboška; *Carn.* shęma, mashkara, (*ob.* Maszkara); *Vind.* ſhema; *Croat.* lárva, maskàra, preobraza, nalichje, krinka; *Dal.* krabanossnicza, krinka, maskara; *Rag* priobraza, nalijcje, krabanossiza; *Bosn.* masckara, maskara, krabanosiça, krabanosniça; *Ross. et Eccl.* маска, харя, харька, харица, личина, личинка (cf lice) рожа притворная; (*Arab.* mascara = gra, igra, *Walach. et Alban.* maskûra = figlarz, błazen). *P. Marcus a S. Antonio* deducit maska a Carniolico mashem *maszczę*, *mażę*, »quia personati primitus non erant larvati, sed variis coloribus facies pingebant, quod etiamnum plebs in pagis facere solet.» X. Labbe prowadzi etymologią maski od *masca*, co właściwie znaczyło czarownicę w prawach u Longobardów. *Lib.* 1, *tyt.* 40. W Delfinacie, w Pedemoncie tym nazwiskiem dotąd czarownicę zowią, a że się tedy ukrywać zwykły, nazwaliśmy twarze fałszywe maskami. *Teat.* 24, 29. *A. Czart.* (cf. βασχα apud

Hesych. Saumaise Solin. 923., Menage Etym. 487., Wacht. Gloss., Deutsch. Merkur 1795, 4, St. 349, Adlg. s. v. Maske). Przyniesiono ze sklepu maski bardzo gustowne. Teat. 24. c, 60. Eschil po Tespisie w przystojny strój przybrał osoby, On wymyślił na twarze maski dla ozdoby. Dmoch. Szt. R. 45. Rzymianie przyznają sobie wynalazek maski. N. Pam. 2, 222. Pod czas karnawału Weneckiego wszyscy od rana do nocy w maszkach ukryci chodzą. Zab. 13, 212. Suty chcąc ślub wyprawić, sam się ubrał w maskę, i kuligiem wyjeżdża chcąc sąsiedztwo skupić. Teat. 43. c, 163. Z kuligiem wpadli, postrojeni w maski. ib. 57. — §. Meton. Maska, osoba w masce, eine maskirte Person, eine Maske. Reduta gdy była dla posła dawana, wszystkiéj przytomnéj szlachcie i maskom, trzeba było dawać podarunki. Pam. 83, 2, 53. Kto też ta piękna maska, co teraz przyszła? Ld. — §. fig. Larwa. Maske, Larve. Dla pięknéj maszki twarzy swojéj, dostała męża bogatego. Teat. 30, 36. ob. Facyata. §. Transl. Pokrywka, zasłona, płaszczyk, barwa, Maske, Deckmantel, Schein. Spada maszka, a zdrajca, co pod nią przebywa, Tym jeszcze wszeteczniejszy, im dłużéj był tajny. Kras. Sat. 20. Zedrę maszkę wdzięczną, a pokażę oczom ślepych inamatorów, co jest, za czym się tak usilnie ubiegają. Bals. Niedz. 1, 173. Szczęśliwa potomności, zrzucisz z nauk maszki, Nie będą twoją szkołą głupstwa mądre fraszki. Zab. 4, 234, Vind. odfhemati, resobrasiti = demaskować. — §. Person. O maszko zdrajczyno! Bals. Niedz. 1, 173, o obłudnico, 'licemiernico! Heuchlerinn. MASZKARA, y, ż., MASZKARKA, i, ż., zdrbn. §. 1) Maszkary abo maskary są odmiany zwyczajnego stroju dla tym większéj osobliwości umyślnie czynione. Nazwane z Włoskiego mascaro; Włosi zaś wzięli z Arabskiego maskara, znaczącego żart, krotofilę. Kras. Zb. 2, 132, die Verkleidung des ganzen Körpers, cf. Ital. barb. maskara = żart. — §. 2) Maska propr. et fig., die Maske. Larwy abo maszkary na twarze Aeschylus wynalazł. Dambr. 614. Sprosna rzecz, kiedy dobra pani czegoś tak wiele na twarz nakładzie, iż się zda, jakoby była w maszkarze. Gorn. Dw. 54. Świat jedną jest tragedyą, na którą kto we wspaniałym pokaże się majestacie, wnet odprawiwszy scenę, złoży maszkarę, i do tego z którego się począł, powróci prochu. Bardz. Trag. praef. Trudno maszkarę długo nosić. Pilch. Sen. 7. Maszkara, postawa, a daléj nic; w maszkarze chodzi; z wierzchu coś pięknego, wewnątrz plugastwo. Cn. Ad. 481. Jednał sobie miłość w gminie pospolitym Maszkarą, i postępkiem swym pokrytym. Tward. Wł. 10. Na oko kto co czyni, powierzchownie, na pozór, maszkary stroi. Cn. Th. 443. Co rok to inną maszkarę na gębę włoży, udaje się raz za Kalwina, drugi raz za Lutra. Birk. Zyg. 12. Swoję rzecz w maskarze cudzéj sprawuje. Cn. Ad. 779, (o kim inszym mówi, a o sobie myśli). Złoto, srebro, klejnoty, na czas tylko zdobić mogą maszkarkę. Mon. 68, 1013. Odważył się wewnętrzne skrytości przezierać, I ozdobne maszkarki z ludzi złych pozdzierać. Hor. Sat. 153. Niech zdejmą ludzie maszkarę, pod którą się tają. Mon. 65, 130. Oblec kogo w maszkarę. Cn. Ad. 708. oblec go w kapturek, szydzić z niego, na błazna go wystrychnąć, einen vor der Welt zum Narren machen. — §. Brzydka twarz, larwa, n. p. Meduzyna maszkara mioce sprosne węże ze łba rozczochranego. Tward. Wł. 112. Jaki mi specyał; rozumie, że do téj jego przebrzydłéj maszkary wzdychać nie przestanę. Teat. 29, 81. — §. Person. Osoba brzydka, zła, koczkodan, ropucha, eine häßliche, böse Person, eine Schlaraffe. Pani służbitę łajała, zowiąc ją maszkarą. Dwor. C 3. Idź sroga zła maszkaro! Bardz. Trag. 80. MASZKARADA, MASKARADA, y, ż., Ross. маскарадъ, maskowa biesiada, eine Maskarade. Wszędzie podstęp, nieszczérość, ostrożność i zdrada, Nie dziw, ludzie to samo są, co maszkarada. Zabł. Z. S. 25. MASZKARADNY, a, e, Ross. маскарадный, Maskeraden=. MASZKARNICA, y, ż, kobieta umaskowana, propr. et fig., eine maskirte Weibsperson. Ona się maszkarnica ciesząc z swéj roboty, Mówi: toć mu się pewnie obrzydzą zaloty. Banial. G b. MASZKARNIK, a, m., umaskowany, propr. et impr., ein Maskirter, ein Vermummter. Co za pożytek onych maszkarników, którzy biegają po ulicach i po przecznicach? Modrz. Baz. 141. Komedyanci abo maszkarnicy, gdy się ubiorą w jedwabne szaty, zdadzą się jakoby wielcy ludzie. Petr. Ek. 9. Dłużéj się szerzyć nie dali temu maszkarnikowi, (Dymitrowi fałszywemu). Tward. Wł. 26. Birk. Dom. 53. Kosz. Cyc. B. MASZKARNY, a, e, MASZKARSKI, a, ie, od maski, umaskowany, od maszkary, Masken=, maskirt. Zbytnie te stroje, nieróżne są od maszkarnych ubiorów. Petr. Ek. 8. Miły boże, jako wiele na świecie żon jest błaznic, jako wiele maszkarnych! ib. 75. Maszkarskie ubiory najwięcéj się połyskują. Smotr. Lam. 65. Maszkarne pisma. Zygr. Pap. 91. MASZKOWAĆ, MASKOWAĆ, ał, uje, act. niedok., umaskować, dok., maską zasłaniać, (Croat. barb. maskaritise jocari), Croat. nalichujem, (cf. lice); Bosn. priobraziti, pokritti obraz maskarom, krabanositi, pokrabanositi; Rag. priobrazivati; Ross. маскировать, maskiren, propr. et fig. Ściany takie wewnątrz maskować trzeba lamperyą. Switk. Bud. 464. Rozkoszników szczęście jest umaskowane. Pilch. Sen. list. 2, 310. MASKOWAĆ się recipr., sich maskiren. Do tak wielkiéj doskonałości przyszła dziś maskowania się sztuka, iż się już nie trzeba pod innym ukrywać strojem. Teat. 49. d, 30. Udawanie i maskowanie się. Teat. 22, 42. Dobre trzeba mieć oko na tego maskowanego gaszka. Teat. 22. b, 29. Maskowany, maskirt; Croat. maskarászt, preobraznik; Rag. priobraxenik; Carn. shemast; Vind. obfheman, fhemast, samumran, preblezhen; Ross. maskaran, krabanos. MASZKOWY, MASKOWY, a, e, od maski, Masken=. Ross. личинный. Książę dawał bal maszkowy. Teat. 48. b, 39. Maszkowy argument Chrysippa: Gdybym ci ojca w maszce pokazał, nieboże, I spytał, czy znasz tego, cobyś odpowiedział? Min. Ryt. 1, 313.

MASZT, u, m, Sorab. 1. mažt; Boh. stežen; Carn. jambora, ambora, garzbm; Vind. jadrou penj, ambora, jambora, jadrenu drevu, drevu h'veflu, jarbolu; Croat. jadrenu drevu, jarbolu, jambor, arbor; Dal. jedarna jal-

va; *Bosn.* jarbuo, arbuo od drieva, jambor, katarka; *Ross.* мачта, ядрило, шегла, щегла, (cf. żagiel); *Eccl.* машть, шогло, щогла, щегла; der Mast, Mastbaum. (*Dan.*, *Angl.* *Svec.* mast; *Gall.* mas, mast; *Hisp.* mastil; *Finl.* masta); — drzewo wysokie, proste, znacznéj grubości, którego zażywają w pośrzodku okrętu albo statku wodnego dla zawieszenia na nim żaglów. *Ład. H. N.* 104. (cf. spiry). Maszt jest obłe drzewo wysokie, które na okrętach w pośrzodku stawiają, linami na wszystkie strony rozpiętemi ujęte; reja w przek pod sam wierzch masztów wciągają z rozpostartym żaglem. *Otw. Ow.* 452. Maszty bywają sosnowe, świerkowe. *Kluk. Rośl.* 2, 161. Już reje przyprawują, już maszty dźwigają majtkowie. *Bardz. Luk.* 34. Nawę na morzu spierające wiatry skołatały, maszt i żagiel utracon. *Tward. Wł.* 94.

MASZTALERZ, *m.*, starszy stajenny, (z *Włosk.* cf. *Germ.* Marstall), der Reitknecht, Stallknecht; (*Boh.* maršталjř; *Carn.* mashtalir; *Vind.* konjar; *Ross.* стремянный, cf. strzemię). Nie poruczą konia, jedno umiejętnemu i pilnemu masztalerzowi. *Sk. Kaz.* 420. Już masztalerze konie posiodłali. *Auszp.* 36. Żupnik powinien do czterech koni chować jednego masztalerza. *Herb. Stat.* 103. Z strzelczyków i masztalerzów na łowczych i koniuszych awansowali. *Teat.* 19. *b*, 6. MASZTALERSKI, a, ie, od masztalerzów, Stallknechts-, Reitknechts-. Na sobie powinność masztalerską mają, Za wojskiem ku potrzebie zawsze konie wodzą. *Paszk. Dz.* 105. Ja nie znam się na masztalerskiéj robocie. *Teat.* 35. *c*, 25. MASZTARNIA, MASZTALNIA, MASZTELNIA, i, *ż.*, stajnia na konie, der Pferdestall, Marstall. Żłoby masztarni. *Zab.* 9, 267 Gdyby koń krwią mokrzył, nie ruszaj go kilka dni z masztelni. *Syr.* 915. Bononczyś w izbie, a kondel do psiarni, Szpilka w pultynku, a widły w masztarni. *Mon.* 71, 545. Tak się nam piękna ta masztalnia widzi, w któréj się Jezus urodził. *W. Post. W.* 2, 255

MASZTOWNIK, a, *m.*, rodzaj wieloryba, *physeter tursio*, długi na łokci 30, podobny do małooka, znajduje się w morzu północnym. *Zool.* 397. cf. olbrot, eine Art Wallfisch. MASZTOWY, a, e, od masztu, Mast-; *Ross.* мачтовый. Masztowy drąg poprzeczny, *antenna*. *Cn. Th.*, *Slov.* żeżło, reja, die Segelstange, die Rah. Masztowy odziemek, *calx mali. ib.* der Fuß des Mastbaums. Masztowy wierzch abo dziura, *carchesium*. *Cn. Th.* bocianie gniazdo, *Vind.* verſhelu, der Mastkorb. Masztowy powróz, drąg poprzeczny trzymający. *Cn. Th.* rejowa lina, das Rahseil. Masztowe drzewo, na maszt *Ross.* мачтовникъ.

MASZTYKOWY, *ob.* Mastykowy.

MASZYNOWY, a, e, n. p. U smuklerzów guzik bywa rozmaity, Angielski, maszynowy, Holenderski. *Magier. Mskr.* eine Art Knöpfe, bey den Posamentirern.

MATA, y, *ż.*, plecienie czworogranne z słomy, zielska, trzciny, die Matte, Strohmatte, (*Lat. med.* matta; *Angl.*, *Holl.* matt; *Svec.* matta; *Anglos.* matta); *Sorab.* 1. ſwomané pžikréw; *Croat.* szlamnicza, sztura, rogoznicza; *Vind.* pleteniza, storea; *Bosn.* asurra, sturra, rogosgja; *Ross.* рогожа, рогозина, цыновка, цыновочка. Mata ma być wszerz jako słoma dwa kroć, a wzdłuż na cztery łokcie. *Zaw. G.* Jeśli przymrozki panują, matami grzędy okrywać należy. *Przędz.* 65.

MATAĆ, ał, a, *trans. et intrans. niedok.*, (*Boh.* masti, matl, matu; *Slov.* mašt, matol *confundere*), cf. matlać. Matać szaty, pończochy, steppen, *Gall.* piquer, *D. Poln. Wörterb.* 449. cf. cyrować. — §. Matać, kręcić, wykręcać, kłamać, drehen, verdrehen, lügen. Plecie, bredzi, mata oszust bezsumienny. *Klon. Wor.* 47. Słowo boże matać nie może, a zmysły nasze niepewne są. *W. Post. W.* 2, 35. Kupują Faryżowie fałsz, prosząc stróżów, aby matali, jakoby Jezusa ukraść mieli uczniowie. *Sk. Kaz.* 186. Odpędzeni od Paryża, udali się do Aurelii, matając, iż od króla na pomoc miastu posłani są; lecz kłamstwo swoje i zdradę odkrywając, wnet na mieszczanie uderzyli. *Sk. Żyw.* 2, 449. Kiedyś się raz na jednę rzecz zgodziła, więcéj jéj nie trzeba matać wykrętami. *Teat.* 3. *b*, 78. (cf. motać). — §. Matać kim n. p. Nie należy na dobrego człowieka matać kim, t. j. omylać kogo, *mendacio fallere. Mącz.*, einen berücken. Jeśli Chrystusa naśladować nie chcesz, czemu bogiem matasz? *W. Post. W.* 269. MATACKI, a, ie, wykrętny, kłamliwy, lügenhaft, verdreht. Tych kroków wśrzód matackich sposobów nie kładę. *Teat.* 43. *b*, 79. Aż nazbyt przesławne imię JJ. PP. Matackich de seminate kłamca. *Mon.* 71, 295. MATACTWO, a, *n.*, machlarstwo, wykrętarstwo, kłamstwo, szalbierstwo, wykręt, Dreherey, Verdrehung, Lüge. Prorocy powiadali to, co im się marzyło, a zwodzili lud mój matactwem swoim i dziwy swemi. 1 *Leop. Jer.* 23, 32. Pismo ś. za kłam, za fałsz, za matactwo miano. *Żarn. Post.* 3, 623. Matka plotek, albo matactwa, jest próżnowanie. *Biał. Post.* 276. Słów aż nadto, a same matactwa i łgarstwa. *Kras. Sat.* 13. Bóg jest bogiem prawdy, a matactwem się brzydzi. *Sk. Kaz.* 22. Do króla w matactwie donieśli, jakoby biskup z cesarzem sekretne korrespondencye miewał. *Sk. Żyw.* 1, 215. Bezczelności podłéj do tylu matactw nie chciéj tu przydawać. *Teat.* 48. *b*, 30. MATACZ, a, *m.*, krętarz, machlarz, kłamca, wykrętarz, łgarz, szalbierz, cf. *matematacz, ein Verdreher, ein Lügner. Szatan kłamca i mataczem i kąkolnikiem jest. *Żarn. Post.* 245 *b*. Był to wielki matacz, nie jednego wyzuł z fortuny. *Mon.* 67, 11. Pochlebce, matacze i inni źli ludzie, którzy niecnotą urość chcą. *Gorn. Dw.* 394. Matacz ewanielicki. *Dwor. J* 4. t. j. heretyk. — Najszkaradniejsi matacze i plugawcy oni, którzy się gnostykami nazwali. *Sk. Dz.* 102. *Birk. Dom.* 21. MATACZKA, i, *ż.*, machlarka, wykrętarka, die Verdreherinn. Złe mataczki i szalbierki niektóre czynią, za lekarki się udając. *Syr.* 1079. MATACZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, kręcić, motać, verdrehen, verwirren. Nawy ich jako jelenie osaczy, Gdy pstrą siecią powietrze nad niemi mataczy. *Bardz. Luk.* 63. MATACZYNA, y, *ż.*, MATACZYNKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, rzeczy zamotane, verwirrtes Zeug, Wirrwarr. Mataczyną jakąś z ludźmi mówić. *Eraz. Ob. G i i.* Ktoż zdrowego oka dziecinnéj téj mataczynki nie widzi? *Weryf. pr.* Dziecina ta podzierzgła w te mię mataczyny. *Tward. Pasq.* 105, kręte obroty, Drehereyen, drehende Bewegungen. Przez świat cały mam stroić z szczę-

ściem mataczyny! *Bardz. Luk.* 134. Znaków ujrzysz tak wiele złych klęsk, gdzie Tygrys strojąc mataczyny Trupy znosi i rzuca na brzeg. *Bardz. Luk.* 140. Dalsze boju czyny Zaćmiła niepogoda przez swe mataczyny. *Bardz. Luk.* 54. Wsparte wiosły zadrżały karyny A rufy z częstych razów stroją mataczyny. *Bardz. Luk.* 47. MATANINA, y, *ż.*, zamotanie, *tricae. Cn. Th.* mierzwa, verworrnes Zeug, Wirrwarr, Verwicklung. *fig.* bałamuctwo, wykręt, Dreherey, Verwirung; *Boh.* zmatnost, zmatek, matenice; *Vind.* smota, opazhina, smotenje; *Carn.* komatya; *Ross.* путань, путанница; cf. plątanina, *pętanina; cf. *Boh.* motanina *titubatio*, (*ob.* Motać). Prawdy nie było, ale było wiele mataniny i pochlebstwa. *Birk. Sk. B* 2 *b.* Wielu ludzi ta matanina omamiła, że zapomniawszy uczciwego, wszystkie myśli swoje w zbieraniu pieniędzy utopili. *Star. Ref.* 93. Gdy każdy co swojego przyda, za czasem śmieszna matanina rośnie. *Kłok. Turk.* 169, (*łatanina*). MATANINKA, i, *ż.*, fraszka, eine Kleinigkeit, ein Nichts. Dziś przedają duszę swoję leda za czaczko, leda za mataninkę. *Klon. Wor. ded.*

Pochodz. *domatać*, *namatać*, *omatać*, *odmatać*, *pomatać*, *przematać*, *rozmatać*, *wmatać*, *wymatać*, *zamatać*, *zmatać*; *matnia*, *może też i: gmatwa*, *gmatwać*.

MATCZY, MATCZYN, MATECZNY, a, e, macierzyński, Mutter-, mütterlich; *Boh.* matčin, matečnj; *Slov.* matkin, materinski; *Sorab.* 2. mutteržini, mutterowi; *Sorab.* 1. maczerné, maczerski; *Carn.* materne; *Vind.* matern, maternski; *Croat.* matèrin; *Rag.* mátterin, majcin, matterinski; *Slav.* matterinski; *Bosn.* majcin, matterin; *Ross.* матерній, материнскій. Niech się matcze na synów nie zlewają winy. *Bardz. Trag.* 85. Występki mateczne częstokroć, jakoby dziedzicznym spadkiem na dzieci idą. *Birk. Zyg.* 54. Nigdy matczéj wiary nie złamałabym synu. *Bardz. Trag.* 209. Ledwie przypuszczał mateczne prośby, nakoniec zwycieżon, Matko, rzecze, moja, co mam wżdy z tym światem czynić? *Birk. Dom.* 28. Synowi Mieczysława z Dąbrowki dano imię z ojca matczynego Bolesław. *Biel.* 34. W którym przypadku córki do wiana matczynego przychodzić mają. *Stat. Lit.* 4. Matczyn i bratni. *Pot. Syl.* 43. MATECZNIK, a, *m.*, dla utrzymania matki rojących się pszczół, robi się z lipiny, nakształt zamkniętej baryłeczki, z tak gęstemi szparami, aby ani matka wyleźć, ani pszczoły wleźć mogły. Z tego nie prędzej wypuszcza się, aż znać będzie, że się pszczoły w ulu utrzymać mają. *Kluk. Zw.* 4, 228. *et* 2, 162, *Ross.* маточникъ, das Weiserhaus, Mutterhaus im Bienestocke. Dawszy pszczołom cudzą matkę po utraceniu własnéj, jeżeli nie będzie w mateczniku tak osadzona, aby jéj szkodzić nie mogły, prędko ją zagryzą. *Kluk. Zw.* 4, 185. — Świnię, gdy mniszą, z boku roztwór nożem uczyniwszy, dobywają z niej matecznika, aby się dla lepszej karmi niepłodną stała. *Rydel.* cf. jajecznik, der Eyerstock, Fruchtstock. — §. *Botan.* Matecznik abo pszczelnik, ziele, w którym się pszczoły bardzo kochają, *melissa. Urzęd.* 206. Melisse. (*Boh.* matečnik *matricaria* = Maruna *qu. v.*). Jest też i pszczelnik leśny, który Fuchsius płoszczycznikiem, a według nas, matecznikiem zowie. *Syr.* 691. Honigblume, Mutterkraut. Ziele króliki, książki, główka ś. Jana, też matecznikiem i stokrocią wielką zwane, *bellis. Syr.* 782, Maslieben. — §. Matecznik, *Boh.* matečnjk, matečnjček pieszczoch, Muttersöhnchen.

MATEDORSTWO, a, *n.*, (z *Hiszp.*) pierwszeństwo, przewaga pewnych kart nad drugiemi we grze, n. p. Słusznie niżnik czerwienny, a kinał z nazwiska, Uczczony matedorstwem. *Kras. Sat.* 103. Matadorschaft, Matadortitel. MATADOR, a, *m.*, we grze, karta przeważająca, ein Matador. Idź społem i z kłótnikiem, gdzie trzy *matadory Niezawodne do garści galą luisdory. *Mon.* 76, 727. MATADORA, y, *ż.*, osoba poważna, eine angesehene, ehrwürdige Person. *X. Kam.*

*MATEMATACZ, a, *m.*, szydząc: matacki matematyk, jak n. p. astrolog, kuglarz matematyczny, ein mathematischer Gaukler, ein Astrolog etc. Zabobonnicy i mistrzowie ich matematacze. *Syr.* 176. Matematacze tym chcą podpierać błędu swego, że każdy człowiek ma konstellacyą swoję. *W. Post. Mn.* 59. Na korzeniu dzięglowym matematacze każą wyrzezać raka, i to przykładać na wrzody jadowite. *Syr.* 97. MATEMATYCKI, a, ie, MATEMATYCZNY, a, e, mathematisch. Figury matematyckie. *Petr. Pol.* 2, 358. Instrumenta matematyckie. *Star. Dw.* 3. *Boh.* mathematycký. MATEMATYK, a, *m.*, w matematyce biegły, osobliwie w astronomii, der Mathematicus. Lepszy chłopek przy swojéj prostocie który żyje przy cnocie, A niźli matematyk biegły, który siebie Zapomniawszy, pogląda na gwiazdy po niebie. *Kulig.* 154. Z Rzymu wygnani gwiazdarze abo matematycy. *Sk. Dz.* 39. MATEMATYKA, i, *ż.*, die Mathematic, *Ross.* математика, nauka mająca za cel, własności rzeczy ile rozciągłych i sposobnych do mierzenia i rachunku. *Kras. Zb.* 2, 132. *Vind.* matematika, snanost semlomere, razhunstvu, svesdanie etc.

MATEŃKA, i, *ż.*, *bland. dem. nom.* matka, liebe Mutter. Coż się z tobą dzieje, moja najukochańsza mateńko, ty płaczesz, ojciec płacze! *Zab.* 14, 349. Prawo do raju utraciliśmy przez niepowściągliwość w smaku mateńki naszéj. *Mon.* 70, 814. Ewy.

*MATEOLOG, a, *m.*, *matematacz, n. p. Ciemny mateolog Ruski. *Sak. Kal. C* 1 *b.* Błędy mateologów schismatyckich. *Sak. Persp. E* 2 *b.* O miły babi mateologu! *Pim. Kam.* 63. cf. teolog.

MATERAC, a, *m.*, (*Lat. med.* mataratium, mataricium, matracium, almatracium; *Ital.* materazzo, matarazze; *Angl.* mattress; *Gall.* materas, matelas); piernat spodni, die Matratze; *Croat.* matràcz; *Vind.* madroza, perniza, zhoba; *Carn.* arovnik, arovniza; *Bosn.* mataraç, duseck, matarcicch; *Bosn.* vajkusna posteglja: *Slav.* proshivena perinja; *Ross.* тюфякъ, тюфячекъ. Dla chorych najlepsze są materace włosami końskiemi pomiernie miękko wysłane. *Krup.* 5, 336. Sierć z ogonów bydlęcych gotuje się, i nią się wytykają do sypiania wygodne materace. *Kluk. Zw.* 1, 239. Widziałżeś ten materac, na którym sypiam? *Boh. Kom.* 4, 199. Położył się na swoim materacu zwykłym, to jest na worze. *Birk. Dom.* 57. Sypiał na słomie, abo jakim wełnianym materacu ubo-

gim. *Sk. Żyw.* 1, 219. Ciężar mego materaca. *Hul. Ow.* 145. MATERACYK, a, *m.*, *dem.*, eine kleine Matratze. Cyrulicki materacyk, jaki na rany przykładają, ein kleines Küssen der Wundärzte auf die Wunde zu legen. Przykładają się rzeczy przygotowane, włożone w materacyki, to jest woreczki, wielkość przyzwoitą mające. *Krup.* 5, 297. Materacyki robią się z pachniących ziół kwiatów i nasion. *Perz. Cyr.* 2, 332. Ranę plastrem nakrytą, materacykiem z ziół zrobionym, w ciepłym winie rozmaczanym z wierzchu przyłożysz. *Perz. Cyr.* 1, 80,

MATERKLASY, ow, *plur.*, *Boh.* haraburdy, stare graty, rupieci, zbiór różnych rzeczy starych, połamanych, Gerülle, Gerümpel, Grümpelwerk. W ubierze bardzo skąpa; nie lubi mniej potrzebnych materklasów. *Teat.* 7, 48. Z wielą zaświadczeń podróżnych I materklasów nabożnych, Powracał pielgrzym do domu. *Kniaż. Poez.* 3, 122. Kupiwszy materklasów i wiatru i dymu, Powracał jeden łajdak na osiełku z Rzymu. *Zab.* 13, 274. *Tręb.* — §. *Vocant sic aliqui et figuras mathematicas et literas sibi ignotas.* *Cn. Th.* unbekannte oder unkennbare Schriftzüge, Hieroglyphen, mathematische Figuren.

MATERYA, yi, *ż.*, z *Łac.* 1. to co stanowi ciało i bryłą go robi, die Materie, die körperliche Materie, *Boh.* hmotnost, od hmatania = macania; *Sorab.* 1. materiya; *Carn.* materija; *Vind.* materia, riezh, perprava, naprava, spraunost, perpravek, perpravina; *Ross.* матерія; *Eccl.* вещество. Jeszcze nam nikt nie powiedział, co jest materya, bo do dziś dnia nie znamy wszystkich jéj własności. *Stas. Buff.* 16. Człowiek we śrzednim niejakim miejscu miedzy myślą i materyą pastanowiony. *Birk. Kaz. Ob. A* 4. — 2. Materya znaczy rzecz, z której się powinna robić rzecz druga: cegła, wapno, drzewo, materya na dom; sukno, płótno, bławat, materya na odzienie; przygotowanie myśli i dowodów jest materyą pokazania tej prawdy i tego zdania. *Jez. Wyr.* To z czego co robią, jako w budowaniu drwa, kamienie. *Cn. Th.* materyały, Baumaterialien, Materialien. Widząc Dawid, iż nie jest wolą bożą, żeby kościoł sam budował, synowi gotował wszystkę materyą, kruszce wszelakie, drzewa cedrowe i inne potrzeby. *Sk. Żyw.* 2, 161. Salomon zbudował kościoł z tej materyi i skarbu, który był ociec jego zostawił. *ib.* 176. Materya na budowanie, jakie są drzewo, cegła, wapno etc. *Mącz.* Materya, wątek, wszelaka rzecz, z której może co być. *Mącz.* Pszczoła we dnie materyą tylko znosi, a w nocy robi. *Kąck. Pas.* 20. Malować się Aleksander nikomu nie dał, jedno Apelesowi, a lać z materyi, tylko Lizypowi. *Warg. Wal.* 282. t. j. z kruszcu, von Metall. Oliwa materya, to jest, ognia; im więcej oliwy, tym ognia więcej i dłużej. *Birk. Sk. B* 2. — 3. *Transl.* Przedmiot pisania, mówienia, materya listu, ksiąg, kazania, rzecz o której kto pisze, mówi, die Materie, der Gegenstand der Behandlung, der Stoff. Taką materyą przed się biorę, której podobno sam tytuł niejednego od czytania odrazi. *Zab.* 12, 257. Przypadek ten był materyą wielu dyskursów i szeptów. *Kras. Pod.* 2, 23. W materyach status, jednomyślność jest potrzebna; a pod większość głosów pociągane być nie mogą. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 70. Nauka, która uczy rzeczy, któremi choroba ma być uleczona, zowie się materya medyka. *Krup.* 5, 14. O! to gruba materya! *Teat.* 21, 113. a) gruby postępek, gruby kawałek. — b) powód, podnieta, pobudka. *Cn. Th.* Veranlassung. Masz teraz materyą do zwady. *Tr.* — 4. Materya jedwabna, bawełniana, wełniana, Zeug, Seidenzeug, Baumwollenzeug etc. (*Vind.* materia, roba, robovina, riezh; *Slav.* svitta, podstava). Materye dla przykrycia nagości naszéj, i zasłonienia siebie od ostrości wiatrów. *Xiądz.* 75. Tak krawiec kraje, Jak mu materyi staje. *Teat.* 20, 99. Robota wyborna leda materyą zaleci. *Cn. Ad.* 995. — 5. Materya rany, wrzodu = otok, ropa, der Eiter, die Materie. *Abscessus*, zebranie się materyi *alias* wrzód. *Comp. Med.* 8. Materya czyli jad ospę czyniący, musi mieć podobieństwo z jadem francę sprawującym. *Krup.* 5, 444. MATERYAŁ, u, *m.*, MATERYAŁY, ów, *plur.*, materya 2 = z czego co robią, Materialien. *Ross.* матеріялы, строильные припасы. Materyał taki kształt wydaje, do jakiego go młot w kuźni przymusi. *Zab.* 8, 260. Proś go tu, może mi dodać cokolwiek materyału do mojej komedyi. *Teat.* 34. *b, B.* MATERYALISTA, y, *m.*, w hucie śklanéj materyalista, przysadczyk, który materyą na śkło przysadza, tyle znaczy w hucie, ile przysięgły gumienny, czyli karbownik w folwarku. *Torz. Szk.* 120-1. der Materialienausgeber in der Glashütte. — §. Korzennik, kupiec handlujący korzeniami, suchemi roślinami etc., *Vind.* materlist, sazhimbar, ein Materialist, Materialhändler, Materialkrämer. Sprosno się myhli pierwsi aptekarze, także materyalistowie, którzy nasienie stoziarnu za amomum przedawali. *Syr.* 732. — §. Materyalista, utrzymujący materyą wieczną, z której dopiero bóg porządek świata ułożył; albo też utrzymujący, iż dusza nie jest duchowna, iż materya jest wieczna i jest bogiem, albo iż bóg jest duszą powszechną ożywiającą materyą. *Kras. Zb.* 2, 133. ein philos. Materialist, der es blos mit der Materie hält. Materyaliści *Eccl.* веществянники; cf. веществовати, боготворить ubóstwić materyą. MATERYALNIK, a, *m.*, co materye lub materyjki robi, tkacz, der Zeugmacher. *Ern.* 1468. *W rodz. żeńsk.* materyalniczka. *ib.* MATERYALNY, a, e, — ie *adv.*, z materyi złożony, ciało mający, *Ross.* матеріяльный, materiell, körperlich. Duszy żadna rzecz materyalna nie może się dotknąć. *Biał. Post.* 230. — *Transl.* Zmysłowy, nieduszny, cielesny, körperlich, sinnlich. Proszę mi ani wspominać o posagu; mądry człek nie dba o te materyalne bagatele. *Boh. Kom.* 4, 171. To są rzeczy materyalne, podłe, niegodne naszej uwagi; rozum grunt, i nauka. *ib.* 4, 125. *MATERYJSKI, a, ie, *materiatus*, co jakoby z materyi jest. *Mącz.*, *Sorab.* 1. materiyski. MATERYJKA, i, *ż.*, materya jedwabna, półjedwabna, bawełniana, cienka, ein feiner Zeug.

MATEUSZ, a, *m.*, imię mezkie, Matthäus; *Slov.* Matuš; *Ross.* Матвѣй, (cf. Maciej). Mateusz ś. apostoł i ewanielista, pierwéj celnikiem był. *Zał. Test.* 357. *Kras. Zb.* 2, 133.

MATEW', twi, *ż.*, (*Etym.* mącić); drewno do kłócenia płynów, ein Quirl. *Tr.* koziołek; *Sorab.* 1. mutei; *Ross.* мутовка, шутовочка, колотовка.

MATKA, i, *ż.*, (*Boh.* matka, mateř, matě, mati; *Slov.* mat,

matka, mater, mama, mamka, mamička; *Carn.* mâtê, *G.* matere, (*Carn.* mada, majda = matki siostra; *Bremens.* Mödder; *Carn.* majka *obesa mulier*); *Vind.* mati, maika, mama; *Croat.* màti, *G.* matere, mayka, rodicza; *Slav.* matti, mati, *G.* materé; *Bosn.* matti, majka; *Rag.* májka, matti, *G.* mattere; *Hung.* annya; (*Hung.* matka = gamrat, fryjerz); *Sorab.* 1. macž, maſſ, macžer, mahsch, matka, maczeria; *Sorab.* 2. masch, mahsch, *G.* mahschere, mutter, mutterka, mamma; *Ross.* мать, матери, (матка samica; pszczelna matka; macica, żywot; матерщина słowo zelżywe); *Eccl.* [мати, *accus.* 2] матерь; *Pers.* mader; *Ital.* madre; *Lat.* mater; *Graec.* μήτηρ; *Dan.*, *Svec.* moder; *Angl.* mother; *Belg.* Möder; *Gall.* mere; *Hebr.* אם em *mater*; *Arab.* אמי *mater fuit*, cf. mama); §. 1. co płód czyli dziecię na świat urodziła, die Mutter, bey Menschen und Thieren. To zwierzę, które do pewnego czasu płód nosi, a potym go na świat wydaje, jest jego matka; u zwierząt zowie się samica. *Zool.* 75. Był ten dzień, gdyśmy w matkach bywali, i sami Nadzieją tylko ludzie wprzód, a zarodami. *Otw. Ow.* 614. Snadniéj dziesięciu synów jedna matka, niż matkę dziesięć synów żywi. *Pot. Arg.* 416. Mamka za matkę nie stoi; co matka to matka. *Cn. Ad.* 478. Nie toż macocha, co matka. *ib.* 667. (cf. matka daje, macocha pyta, czy chcesz?). (*Croat.* Y bila mayka, y mila mayka; *Rag.* I bilła majka, i milła majka = matka choć obije, kochana). Nic nie umie, chyba za panią matką pacierz mówić. *Mon.* 71, 107. (na paskach jeszcze chodzi; trzeba go prowadzić). Jaka matka, taka córka; cf. jabłko niedaleko jabłoni pada; (*Vind.* kar mazhka rodi, radu mishi lovi; *Croat.* sto machka rodi, vsze misse lovi; cf. kotka). W matkę się wdawać, *Vind.* ſe pomaterim; *Boh.* pomateřiti se. Wiele ze złych matek córek świątobliwych. *Auszp.* 29. Ojca i matki tylko za grosz nie dostanie. *Jag. Gr. B* 3. Pewna była Marya pociechy swojej po trzech dniach; jednak matką jest, matką się być znać musi spólnie z synem na krzyżu wisi. *Sk. Kaz.* 176. (cf. krew nie woda). — Matka z ojcem = rodzice. Jednej matki, rodzeni *Eccl.* единоматерный, вкупоматерный. Druga matka *Eccl.* второродительница, вмѣсто матери. Stara matka = babka, *Slav.* stára mama. Matka żony = teścia; matka mężowa = świekra. *Sekl. Marc.* 1. Po rynku biegał, jak go matka urodziła. *Falib. Dis. N.* 2. t. j. naguteńki, mutternackend. — Od matki komu zadawać, bękartem go nazywać. *Dudz.* 48. einem unehelicke Geburt vorrücken. *Ross.* бранить кого по матерны; (матерное слово grube zelżywe słowo). Ty synu takiéj niewiasty, która się sama ku chłopu miała, zaż nie wiem, że ty miłujesz syna Isai ku swéj lekkości, i ku zelżywości nieuczciwéj matki twojéj? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 20, 31. Gdy szlachcic szlachcicowi matkę wspomni, co przepada. *Tarn. Ust.* 124. Przysiągł nam, pod złej matki synem. *Pot. Jow.* 152. t. j. pod skurwysynem, ſo wahr er ein ehrliches Mutterkind iſt. Niech takiéj matki synem mię nazwie, kto dotąd ujrzy, że to czynię. *Pot. Jow.* 167. Zawoławszy go rzecze: synu takiej matki, Wróć coś ukradł, bo cię dam na katowskie męki. *Pot. Jow.* 105. On się sprawia i stawia oczywiste świadki, Że złego słowa nie rzekł, ani wspomniał matki. *Pot. Jow.* 142. Matka czeladna = gospodyni; (cf. ojciec czeladny = gospodarz), die Hausmutter, Hausfrau. Rostropne matki czeladne i gospodynie najlepiej temu zaradzą. *Syr.* 141. Matka boża = bogarodzica, die Mutter Gottes. Tak piękny, jakoby go matka boża urodziła, *os humerosque Deo similis. Mącz.* Matko Boża!!! = ah dla boga, Jesus Maria! — Matka chrzesna, die Pathe, *ob.* Chrzesny. *Figur. transl.* Matką pierwszą, a powszechną wszystkich rzeczy, jest ziemia. *Petr. Ek.* 4. Ziemia matką wszystkiego, Z niej wynika wszytek Dla kraju porządnego i wzrost i pożytek. *Zab.* 15, 303. Moskiewska ziemia jest matka wielu rzék przednich. *Boter.* 158. Cnota jest matką rostropności. *Teat.* 18. *c*, 86. Próżne były znoje, trudy, poty, kiedy fortuna matką być nie chciała. *Mon.* 65, 96. Czy im przyrodzenie matką, nam macochą, Że ich samych tak bardzo, nas tak mało kocha? *Zab.* 8, 351. *Koss.* Matką ojczyzna. *Teat.* 1, 6. Statutu Litewskiego matką jest statut Herburta. *Gaz. Nar.* 1, 211. (żrzódłem). — §. *Transl. Poloni* matko *dicunt annosioribus*, pani *honestioribus*. *Ch. Th.* (altes) Mütterchen. Haj Matko! a dajcież też tu wódki. *Teat.* 30, 10. — §. 3. *Oecon.* Matka pszczół, maciora, królowa, *Carn.* mazhèza; *Vind.* matiza; *Ross.* матка, die Bienenmutter, die Königinn, der Weiſer. Gospodarz ma obaczyć, aby w ulach wiele królów abo matek nie było. *Cresc.* 598. Matka jest właśnie fundamentem zgromadzenia pszczół, daleko dłuższa od pszczół roboczych, ale smaglejsza od trądu. Nie daremnie ją matką zowią, bo jej wszystkie pszczoły bytność swoje winny. *Kluk. Zw.* 4, 170. *et* 177. — §. 4. *Anatom.* Błonki mózg otaczające, zowiemy matkami, że mózg od różnych przypadków obraniają; n. p. Gruba błona mózgu = twarda matka, *dura mater*; cienka błonka, *pia mater* = pobożna matka. *Krup.* 3, 108. — §. Matka = macica, żywot macierzyński, die Bärmutter, Gebärmutter. Paniom, którym matka bywa skażona i zaziębiona, gdy się w niéj wiatry zamykają, że się odyma, a bywa wielki żywot, lekarstwo takie.... *Urzęd.* 8. — 5. *Botan.* Matki Bożéj włoski, *capillus Veneris*, Frauenhaar, u nas roślina ta rośnie na starych murach, albo w murowanych studniach. *Kluk. Rośl.* 2, 237. — Bylicę, Beyfuß, niektórzy zowią matką zielną, a to dla jéj wielkiej mocy. *Cresc.* 271. MATKOBÓJCA, MATKOMORDERCA, y, *m.*, *Sorab.* 1. macžeře zamorduwař; *Vind.* materni vmorez; *Ross. et Eccl.* матероубійца; der Muttermörder. Ojcobójce i matkobójce. *Birk. Kaz. Ob. E* 3 *b.* Matkomorderca. *W.* 1 *Timoth.* 1, 9. *Bibl. Gd.* MATKOBÓJCZYNI, i, *ż.*, która zabiła swoję matkę, die Muttermörderinn; *Sorab.* 1. macžera zamorduwařka. MATKOBÓJSTWO, a, *n.*, zabójstwo matki, der Muttermord. *Sorab.* 1. macžere zamorduwanstwo; *Ross.* матероубійство.

Pochodz. *cf. mać*; *macica, macicorodny, macicowy, maciczny, macierz, macierzanka, macierzaduszka, macierzankowy, macierzyński, macierzysty, macierzyństwo, macierzyzna, maciniec, macinnik, maciora, maciorka, macocha, macochować, macoszyński*; — *matczyny, mateczny, mateńka, matuchna, matula, matusia, matusinka, matusineczka, matuchniczka*; *cf. mama, mamula, mamunia.*

MATLAĆ *cz. niedok.*, gmatwać, matać, pomieszać, zuſammen

drücken, unter einander werfen, vermischen, verwirren. W kupę rzeczy różnych nie matlając, przystąpmy do tego artykułu. *Hrbst. Odp. P b.* Tak mówiącéj matlały się słowa, *confusa fuere. Żebr. Ow.* 47. Matląc palcy po czele, co ujrzał, namacał. *ib.* 391, (*digitis ad frontem saepe relatis*, macając).

MATNIA, i, *ż.*, (*Etym.* matać); *Ross.* матня; *Carn.* metavneza (cf. mieść, miotać), potshvu; *Sorab.* 1. rebaczka wata; *Bosn.* halov; der Sack am Fischernetze. Matnia jest sam wór niewodu, w tyle z skrzydłami jego się łączący, w którym się ryby zbierają, i który bywa na trzy sążnie długi. *Kluk. Zw.* 3, 242. — *Fig. et transl.* Sieć, sidło, łapka, dołek, Netz, Falle, Schlinge. Gdy odkładacie niedbale, tym czasem Filip ze wszech stron w matnią was zagarnia. *Nag. Fil.* 19. Jak błotni linowie Kozacy na matnią przyszli. *Biał. Odm.* 43. Co czynić, wpadłszy już do matni! *Bardz. Trag.* 314. Strzeż się matni zdradliwych, w które płochych mieści Zbyt czuły nad podstępy zawżdy, kunszt niewieści. *Kras. Sat.* 67. Z jednéj Luterskiéj matni tak wiele różnych sekt wyszło. *Sk. Żyw.* 2, 78. Miał pogotowiu sposób, aby wszystkim dogodzić, a samo tylko duchowieństwo w matni osadzić. *Nar. Hst.* 7, 55. Pociągać do niewolnictwa matni. *Teat.* 46, 65. Wszystko złe bez porządku; jak w matni się zgubię. *Dmoch. Szt. R.* 65.

MATOŁKA, i, *n.*, *parvus, deformis et stupidus homuncio. Cn. Th.*, ein kleines und dabey einfältiges und häßliches Menschchen, człowiek mały, szpetny, głupowaty. *Włod.* — §. *Possunt etiam sic dici cacodaemones familiares, servorum habitu conspicuo, domestica munia diligentissime obeuntes, quales in Lithuania, Russia, Samogitia aliquot, in Svecia vero et Lappia quam plurimos, nostro etiam saeculo reperiri a fide dignis* (?) *audivi*; *quos Delrius ex Joanne Meletio Teutonica lingua* Coltri *vocari ait, de quibus vide* Olaum Magnum. *Cn. Th.*; dyabeł wcielony, posługi sprawujący, czemu wierzyło przedtym pospólstwo. *Włod.*, *Dudz.* 44. (cf. inkluz); ein Hausgeist, (Spiritus, Spinnefix), der so gut war, sich zu allerley Hausdiensten brauchen zu lassen. *Lamia*, nocna jędza, matołka, nocne straszydło, duch albo czarownica. *Mącz. Spectrum*, matołka, fałszywe wyobrażenie na oczy łażące, obłuda. *ib.* (cf. marcholt).

MATONOG, u, *m.*, MATONAK, a *et* u, *m.*, chwaścisko w zbożu, (*Etym.* od matania nóg), ein gewisses Unkraut im Getreide. We lnie się znajduje matonak, łoboda i inne chwaściska. *Haur. Sk.* 34. To matonog, to osty pszenne żniwa głuszą, Że w trudnym do plewienia chwaście ginąć muszą. *Otw. Ow.* 203. Natura matonaka do szaleja podobna, głowę zawraca. *Haur. Sk.* 37. — *fig.* Krótko cię wyplątam z tego matonogu. *Pot. Arg.* 581, (z téj wiklaniny, mataniny).

MATRAC, *ob.* Materac.

MATRONA, y, *ż.*, z *Łac.* dama przez stan i wiek poważna, eine Matrone. *Vind.* matrona, pofhtena sbena; *Rag.* plemieniza, vladikka; *Eccl.* посадница, благородная жена. Matrony Rzymskie pierwszego marca obchodziły uroczystość *Matronales* zwaną, na pamiątkę przebłaganych Sabinów przez niewiasty. *Kras. Zb.* 2, 134. Marcya Katonowa, tu leży matrona, Za żonę Hortensemu dana, czy wypchniona. *Bardz. Luk.* 26. *ob.* Matedora.

*MATROS, *ob.* Majtek, żeglarz, marynarz, flis.

MATRYKUŁA, y, *ż.*, uroczysty zapis osób jakie zgromadzenie składających, die Matrikel, *Croat.* maticza.

MATUCHNA, y, *ż.*, MATULA, MATULKA, MATULEŃKA, MATUSIA, MATUSIEŃKA, MATUSIENECZKA, MATUNIA, MATYŃKA, MATEŃKA, i, *ż.*, *demin. blanda nom.* matka, (cf. mamunia); *Sorab.* 1. macziczka; *Vind.* mamiza, babiza; *Rag.* majciza, mamma; *Ross.* матушка; *Eccl.* маточка; bestes Mütterchen, Herzens Mütterchen, liebste Mutter. Patrz jak się chwyta rączkami różanéj Szyje matuchny swej niepokalanéj. *Groch. W.* 341. Matuchna jego, dziewica Marya. *Wróbl.* 202. *et* 26. Ach matulo! jakże ja wdzięczna wam będę. *Teat.* 54. *b*, 34. Dobry wieczór matulo. *ib.* 30, 81. Troskliwa matulka synaczkowi zawsze łzy otarła. *Pilch. Sen.* 225. Jak pucek się kwili, gdy z rąk tatusia Padło, co dla zabawki dała mu matusia. *Tol. Saut.* 44. Jakbym teraz doznawał, czuję, że matula Na łono mię swe wziąwszy do piersi przytula. *Zab.* 8, 257. *Nar.* Antosiu jeśliś przewinił, Trzeba, żebyś matuli zadosyć uczynił. *Nar. Dz.* 3, 19. Moja najukochańsza matuleńko. *Teat.* 30. *b*, 55. Moja matuleńka dobrze powiedziała, że... *ib.* 7. *b*, 30. Same panie matusieńki synaczków do złego wprawują. *Falib. G.* 3. — Z Mazowiecka: *Matuchnicho miła Boża! *Bies. A.* 1. t. j. matko boża! — Matuściny, a, e, od matusi, Mütterchens. *Ross.* матушкинъ. Słówek matuścinych bardzo naśladujesz. *Żebr. Ow.* 25.

MATUŚ, ia, *m.*, miano kota, *ob.* Maciek, Name einer Katze. Stary matuś spojrzał na myszkę. *Nar. Dz.* 3, 213. *Zab.* 5, 235. Łap za myszkę matuś w nielitościwe spony. *ib.* 5, 236.

MATWANINA. *Teat.* 28. *b*, 84. *ob.* Gmatwanina, matanina.

MATWAĆ, *ob.* Gmatwać, matać.

MATYASZ, a, *m.*, MATYASZEK, szka, *m.*, *demin.*, Maciej, Maciek, *nom. propr.* Matthias. Oklej i z płocią to dla Matyasza, Lepszéj potrawy godna gęba nasza. *Jabł. Ez.* 5. Dobra Matyaszowi płotka. *Cn. Ad.* 162. A Matyaszowi płotka. *ib.* 5. *in partitione piscium communi opera captorum, parochus scholarchae ophidion et sibi anguillam, assignabat.* (cf. dobra kozie brzoza; dobra psu mucha; szkoda psu białego chleba; dobra w chomąto słoma, w kaftan bawełna; dobry tobie chléb; dobry tobie cienkusz; do wody z gębą; nie twojej to gęby kąsek; takiemu takie; jakie odzienie, takie raczenie; jak cię widzą, tak cię piszą; komu się mięsa nie dostanie, ten na polewce niech przestanie; a mnie przecię piskorz; lepszy rydz niż nic; co bóg da, do kobiałki; jednemu się skrupi, drugiemu się zmiele; jednemu szydła golą, drugiemu brzytwy nie chcą etc.). Brudny *Matysie! *Pim. Kam.* 62. Matyasz, chłop, kruczek, Wołoszyn, zdrajca, nie był godzien córki Kazimierza. *Biel.* 416. *Gwagn.* 260. Wyprawił się Matyaszek, chcąc spróbować wojny. *Mat. z Pod. A* 1. (cf. Albertusy). Matyaszki abo kruczki. *Klon. Wor.* 12, czerwone złote bardzo rzadkie, z wybitym krukiem, od Węgierskiego Matyasza bite, Rabendukaten des Königs Matthias von Ungarn.

*MAUKA, z *Czeska* = mąka. *Sekl.* 67. *MAWA = my dwa mamy, *Dualis, ob.* Mieć. *Groch. W.* 335. *Papr. Kol. D* 3 *b.*

MAUR, MAURYTANIN, a, *m.*, z Maurytanii rodowity, ein Maure, (cf. murzyn). MAURYTANIA, ii, *ż.*, kraj Afrykański, Mauritanien. MAURYTANKA, i, *ż.*, rodowita z Maurytanii, eine Maurinn. W Trypoli Kologlossowie, czyli z Turczyna i Maurytanki zrodzeni. *N. Pam.* 12, 293. MAURYTAŃSKI, od Maurytanii.

MAWIAĆ, ał, a, *act. niedok.*, *frequ. verbi* mówić, *Boh.* mluwiwati; *Rag.* govorùkati; oft sagen, zu sagen pflegen. Mawiali starzy Polacy, gdzie wiele ceremonij, tam szczerości mało. *Mon.* 66, 457. Ludzie im są mędrsi, tym mniéj mawiają. *Gil. Post.* 99 *b.*

MAWROT *ziele*, *ob.* Szczodrzeniec.

MAXYMILIANISTA, *ob.* Maksymilianista.

MĄŻ, ęża, *m.*, (*Boh. et Slov.* muž; *Sorab.* 1. muž; *Sorab.* 2. muhž; *Carn. et Vind.* mosh, (*Vind.* moshtvu, zhlovek = człowiek, chłop); *Croat.* mus; (2. mus, selyan = chłop); *Dal.* mux, mush; *Rag.* muux, vòjan, vójno, drúgh; *Slav.* csovik; *Ross.* мужъ; (cf. *Eccl.* мужикъ chłop); cf. *Lat.* mas; *Germ.* Mensch; cf. *Arab.* müzzekkür *masculus*); der Mann. a) mężczyzna, człowiek, w poważnéj mowie, einer männlichen Geschlechts, ein Mann. Nie płacze mąż, chyba ten, co od męstwa stroni. *Bardz. Trag.* 524. Tego, kto wielkiego serca, a mężny, mężem zowiemy. *Kosz. Lor.* 162 *b.* Kleofas nazywa Chrystusa mężem od męztwa. *Dambr.* 225. Matka, od żalu, że tam nie skończyła. Męztwo w tym, wszystkich mężów przewyższyła. *Odym. Św.* 2 *G g.*; *Carn. et Vind.* môshâk *vir constans.* — Mąż zacny, *Eccl.* мужедоблственникъ, *Graec.* ἀνδραγαθήτης; мужедоблество, *Graec.* ἀνδραγαθία; мужедоблствую, *Graec.* ἀνδραγαθέω. Mężowie wielce mężni, *Eccl.* великоумие, *Graec.* μεγαλανδροί. — (*oppos. Vind.* figamosh = tchórz). Z męża w kobietę przewierzgniony *Eccl.* премужеженъ. — Wiem, żeć zaraz odliczy pieniądze, bo mąż z niego poczciwy wielce i rzetelny. *Teat.* 42. *d, B. Vind.* Bodi tebi besieda mosh; ein Wort, ein Mann. Gwałtem na siebie nacierają, Mąż o męża, konie się z końmi rozpierają. *Tward. Wł.* 139. Piątym pułkiem władał sam Henryk, a tam stanął główny mąż (*flos*) Polskich i Śląskich ludzi. *Krom.* 245, t. j. sam wybór, sama treść, der Kern; *Eccl.* мужеизбрание, *Graec.* ἀνδρολογία. Błogosławiony mąż, który nie chodzi w radzie niepobożnych. *Bibl. Gd. Ps.* 1, 1. Przebrał Jozue trzydzieści mężów bardzo mocnych. *ib. Jos.* 8, 3. — §. Mąż, małżonek; *oppos.* żona, małżonka, der Ehemann, der Mann; *Slov.* muž, manžel; *Sorab.* 1. woženené muž; *Vind.* sakonski mosh, sakonik, drushe; *Croat.* mus; *Slav.* múx; *Bosn.* músg, vojno; *Ross.* сожитель; *Eccl.* сожитникъ. Mąż z żoną składają małżeństwo. *Sax. Porz.* 132. Przecież to mąż głową w domu! *Teat.* 53, 8. Żony podległość mężowi *Eccl.* подмужество. Mąż jest najwyższa familii głowa. *Zab.* 16, 12. Mąż jest domu każdego podporą i szczytem, Panna bez tego tęskni, i jéj byt nie bytem. *Gaw. Siel.* 384. Jejmość Panna czego inszego potrzebuje, nie rabarbarum, senesu; mąż! *Teat.* 18. *b*, 15. Męża zbyt pragnąć, *Ross.* мужененстовствовать, mannstoll seyn, (*ob.* Chłopodur). — W mówienia sposobie: „za mąż iść" przez wyrzutnią przypadek czwarty ma tak jak pierwszy. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 125. einen Mann nehmen, heirathen (blos von den Weibern); *oppos.* żenić się; cf. *obsol.* brać męża, brać za męża, *ob.* Brać; *Slov.* wdáwám se, manžela sobě béru; *Rag.* vdattise; *Vind.* vdati se, vdajati se, omoshiti se, obmoshitise, mosha vset; *Croat.* szkupsze vdajem, szkup idem za musa; *Ross.* посягнуть за кого, посягать, (cf. posag). *Sorab.* 1. wudahwam szo. Ludwisia za mąż idzie. *Teat.* 7. *d*, 6. Zofio, tyżeś to za mąż poszła! *Zab.* 14, 349. Panna, która jeszcze za mąż nie szła.... *Szczerb. Sax.* 259. (Córa Kiejstutowa w małżeństwo szła za Janusza. *Biel. Św.* 225 *b.* Widział uchybione swe nadzieje przez za mąż pójście królowy. *Niem. Król.* 2, 43. durch die Heirath der Königinn, *Vind.* omoshenje, vdaja, vdajanje; *Carn.* moshenje, moshitva; *Eccl.* замужество, посягание. Małgorzata z przymuszenia rodziców za *męża króla Szockiego Malkolina poszła. *Sk. Żyw.* 373, *in hac phrasi hodie omittitur* za męża: z przymusz. rodz. za króla Szockiego poszła. — *Omisso verbo* iść: Przymusili ją za mąż przeciw jej życzeniu. *Teat.* 43. *c*, 117, sie zwangen sie zu heirathen. Eudoxia Cesarzowa musiała *przez dzięki za mąż za Diogenesa. *Biel. Św.* 77 *b.* Długo wdową będąc, ku starości za mąż chciała. *Ezop.* 25. Wdowy za mąż gotowe. *Rys. Ad.* 63., (cf. z jednym w dół, z drugim w dom). Zmówić dziewkę za mąż, *pactionem nuptialem facere. Mącz.* ein Frauenzimmer verloben. Za mąż wydawać = o corkach, toż co o synach, żenić ich, eine Tochter verheirathen, *Vind.* hzhi vdati, vdajati, omoshiti, (cf. panna na wydaniu, domężna; *Sorab.* 1. wudaczna, pomužka žonska; *Vind.* vdajatliva, mosheiva; *Sorab.* 2. wudahta *nupta*). Gdy przyjdzie czas, abo dziewkę za mąż wydawać, abo syna ożenić.... *Petr. Ek.* 16. Jedli, pili, żenili się i za mąż wydawali. *Leop. Matth.* 24, 38. *Bibl. Gd.*; (ożeniali się, i za mąż dawali. *Sekl. Math.* 24). W ośmiu dniach wydać za mąż dwie córki, na to chyba bankier który wystarczył. *Teat.* 7. *b*, 41. Uczynił fundacyą, podług któréj corocznie trzy panienki ubogie kosztem jego za mąż wydawane i wyposażone będą. *Gaz. Nar.* 1, 287. — *Obsol. et vitios.* Małgorzata, gdy jej za mąż chciał książę Polskie, król Czeski i król Sycylijski, słowa na to rzec nie dała. *Sk. Żyw.* 113. *et* 185. — Kocha słyszę na męża Walerego. *Teat.* 42. *c*, 17, t. j. myśli za niego pójść, albo że się z nią ożeni. — Już trzeci rok za mężem = mężatką jest, zamężną, sie ist schon drey Jahre verheirathet. Gdyby która matka miała córkę za mężem, któraby umarła.... *Szczerb. Sax.* 140. wenn sie eine verheirathete Tochter hätte.

Pochodz. *mężata*, *mężatka*, *mężny*, *męzki*, *mężnie*, *męstwo*, *mężczyzna*, *mężczyński*, *mężność*, *mężobójca*, *mężobójski*, *mężobójstwo*, *mężowa*, *mężyca*, *mężyka*, *mężowy*; *bezmężna*, *zamężna*, *zamężcie*, *zamężniała*.

MAŹ, i, *ż.*, kołomaź, tłuste wozowe, (*Boh.* mazadlo mazidło, maz plama; *Vind.* mast; *Croat.* salov = kołomaź, mazidło, sadło; máz *litura*); [Theer 4], Wagenschmiere. [Miętką abo rzadką smołę mazią zowiemy. *Sienn.* 224, *ob.* Smoła. — 4]. Kto się tyka mazi, palec smołą skazi. *Min. Ryt.* 4,

190, kto się smoły dotyka, pomaże się nią. *Bibl. Gd. Syr.* 13, 1. (*ob.* Mazać).

*MAŻA, y, *ż.*, MAZIA, MASIA, MASSIA, i, *ż.*, gatunek wozów, eine Art Wagen. W mażach łubianych wozili Kozacy połcie do Lwowa. *Zimor. Siel.* 251. Podrwił, co osła z koniem sprząga do ładownej maży. *Pot. Pocz.* 363. Posłanników Szwedzkich zdradliwych, ku pamiętnej światu ich sromocie, na mażach wywieźć precz wołowych każe z miasta. *Tward. Wł.* 189. Chmielnicki do szturmów moc wielką Sposobił maś wołowych z chróstami, w które naprzągł chłopów. *Tward. Wł. D.* 74. Skarżyła się na mrówki, które jej spać nie dały, i na maże, które ją na drodze wśrzód lasa przestraszyły. *Kniaź. Poez.* 1, 159. Lepiéj swego doglądać, a spokojnego żywota używać, niż tak jak gonna *maśsia za dworem biegać. *Rej. Zw.* 158 *q. Prov.* Otóż tobie byśku mazia. *Rys. Ad.* 52. *Cn. Ad.* 801. (masz, czegoś żądał; dźwigaj ciężar, któregoś pragnał).

*MAZĄ, *ob.* Zmaza.

MAZAĆ, ał, maże, *act. niedok.*; *Boh.* mazati, zmazati; *Sorab.* 2. maſasch, ja mažu, mažom, maſu, maſom, ſmaſasch; *Sorab.* 1. maſacž, mažu, mažem, mazam; *Vind.* masati, masal, mashem, pomasati, shalbati, shaubati, oshaubati; *Carn.* mâsâti, mashem; *Croat.* mazati, masem, (cf. lichiti = mazać, pochlebiać); *Bosn.* mazati; *Rag.* màzati, (mazati *adulari*); *Ross.* мазать, мажу, тазнуть, смазать, смажу, смазывать; *Eccl.* елеопомазать, мvропомазовать; cf. *Hebr.* משח maschach; *Syr.* משח meschach *unxit*; cf. *Ital.* macchiare; *Germ.* ſchmitzen, ſchmutzen; *Graec.* σμήχω; cf. *Lat.* smegma). Edm. Castelli *Lex. Heptagl. ad rad. Hebr.* משח *observavit, convenire cum Slavonico* masati, *Dalm. et Boh.* mazati. *Sed non tantum dialecto Boh., verum etiam Slavica Literali, Dalmatica et Russica ceterisque* мазати *ungere significat. Durich.* 1, 368; §. 1. ſchmieren, beſchmieren, ſalben. Krzyżmo ś., którym ochrzczonego mażą, godność wielką chrześcianina znaczy. *Hrbst. Lek. F b.* (pomazują, cf. pomazaniec) Maże nas Duch ś. na kapłaństwo, i królewicami niebieskiemi czyni. *ib. C b.* Plastry, lekarstwa, mazania, syropy.... *Petr. Et.* 17, *Carn.* masanje; *Croat.* màz, mazanye; *Hung.* mázolás; *Ross.* смазка. Nie bij, a nie głaszcz, nie maź a nie liż. *Żegl. Ad.* 155, (cf. obraziwszy leczyć; uderzywszy pogłaskać; cf. nie chwal mnie, a nie gań mnie). — §. Kalać, plugawić, *pr. et fig.* beſudeln, beſchmieren. Chłop idąc drogą woła: wara! drewno wlecze Bardzo sprośnie zmazane, błoto z niego ciecze. *Papr. Pr. C* 3 *b.* Wbieżawszy do miejsca kalnego, umazał się. *Papr. Koł. T* 4. Zły to ptak, co swe gniazdo maże. *Hipp.* 53. Nie maże się słońce od błota, które suszy. *Sk. Kaz.* 300. Słoneczny promień od gnoju się nie maże. *Sk. Dz.* 374. Mazią się maże, kto się mazi tyka. *Kchow.* 132. Jeżeliby mąż wolny z cudzą żoną sprawę miał, tedy cudze łoże nierządem cudzołożnym maże się. *Kucz. Kat.* 3, 146. *Sorab.* 1. wonekmančžu *conscelero.* Nic jadowitszego niemasz, coby nad nieuczciwe ludzkie bardziéj łżyło, i sromociło i mazało. *Weryf. pr.* 2. (hańbiło). I namby też przystało nie mazać nikogo, Gdyż o ludzie bez winy dziś na świecie drogo. *Papr. Koł. E.* (łżyć, *bezeczcić). Mazać się, o dzieciach, *ob.* Płakać. — §. Mazać, paskudnie pisać, (*Boh.* mazati); ſchlecht ſchreiben, ſchmieren. — §. 2. Mazać, zmazać, wymazać = przekreślać, niszczyć pisane, *Bosn.* smersiti, auslöſchen, ausſtreichen, wegwiſchen. Gdy lepiéj roztrząśnie swoje pisma, maże te myśli, z których był kontent gdy pisał. *Zab.* 4, 171. Żydek jarmarkowy, tu się pisze, tu się maże. *Teat.* 24. *b*, 21. (tu zaciąga dług, żeby tam płacił; łata się). *MAZACZ, a, *m.*, *Boh.* mazač; *Sorab.* 2. maſař; *Vind.* masavez, masez, omasavez, masilar, masilavez; *Croat.* mazitel; *Ross.* мазальщикъ; *Eccl.* мазатель; który maże, pomazuje, der Schmierer, Beſchmierer, Salber, Beſtreicher, Anſtreicher. *MAZANIEC, ńca, *m.*, zarażony, nieczysty, ein inficirter unreiner Menſch. W Auszpurgu osobne są domy chorych, osobne sierot, osobne mazańcom, osobne trędowatym. *Gwagn.* 450. MAZANEK, nka, *m.*, (*Boh.* mazanek *mollis, delicatus*); bezkost, niewieściuch, ein Weichling, Zärtling. Syrop z sadzeu bywa dla rozkoszniejszych i pieszczonych mazanków czyniony. *Syr.* 284, cf. *Boh.* mazat se pieścić się. MAZANINA, y, *ż.*, cokolwiek jest mazanego, namazanego, pokalanego, zmazanego, przekreślonego; *Vind.* masouje; (*Boh.* mazanina = lepenice, lepianka; mazanice *illitus, labor sordidus*; *Boh.* mazanec *libum*; *Sorab.* 1. mazanka *panis unctus pinguedine, butyro*; *Ross.* мазанка gliną oblepiony dom; Pruski mur; *ob.* Lepianka), Geſchmiere, Schmiererey, ſchmieriges Zeug. MAŹĆ, *ob.* Maść. MAZEPA, y, *m.*, Jan Mazepa sławny hetmant Kozacki, przywiązał się przeciw Piotrowi W. do króla Szwedzkiego Karola XII. *Kras. Zb.* 2, 141, ein berühmter Feldherr der Kosaken. — §. *Transl.* Mazepo przeklęty, właśnieś się umył do Anielki. *Teat.* 22. *b*, 100, i. q. mazgaj, ſchmieriger Kerl. Powierzono kosz dwom wielkim mazepom, którzy rozumiejąc, że był z brudną bielizną, wrzucili go w wodę. *Teat.* 11. *b*, 69. Gadajże mazepo, masz-li gadać. *ib.* 16. *c*, 71. MAZGA, i, *ż.*, brzydkie plugawe babsko, ein garſtiges, ekelhaftes Weib. *Tr.* MAZGAĆ, ał, a, *cz. niedok*, paskudzić, plugawić, ſudeln, beſudeln, *barbouiller. Tr.* Mazgać, klecić, ſudeln. *Ern.* 1135. MAZGAJOWATY, a, e, — o *adverb.*, plugawy, rozlazły, tölpig, ſchmierig. Derbisz mazgajowaty. *Teat.* 14, 108. MAZGAL, a, *m.*, MAZGAJ, aja, *m.*, (cf. *Rag* etc. mazgâr *mulio*, mazak = muł) = paskudnik, nieulizany, ein ſchmieriger Kerl, ein Tölpel. Mazgal, klecha, ein Sudler. *Ern.* 1135, *Boh.* sliwou, trdlenec, halomna, pauza, bliwou; *Carn.* zmók, shêstovilast; *Vind.* siazh, siauz, tarban, mlatilu, hedovez, zepez, riban, kluk; *Ross.* пентюхъ, тюленъ. Dla takiego mazgaja jak ty, żadnéj Pan bóg nie stworzył kobiety na świecie. *Teat.* 22. *b*, 32. Milcz głupi mazgaju. *ib.* 52. *d*, 118. Prędzejże hultaje, coż za mazgaje! *ib.* 52. *d*, 65. Gdyrałeś Wc Pan, że mazgaj, że się nie stara podobać ludziom. *Teat.* 29, 88. Jurga niby mazgaja udaje, ale poznałem ptaszka, jest to z głupia frant. *ib.* 30. *c*, 12. Ma-ż on służącego? R. I jak jeszcze żywego chłopca, nie mazgaja! *Teat.* 46. *b*, 64. MAZIARNIA, i, *ż.*, gdzie maź robią. *X. Kam.*, die Schmierſiederey. MAZIARZ, a, *m.*, robiący lub prze-

dający maź, der Schmiersieder, Schmierhändler. MAZIDŁO, a, *n.*, maść do namazywania, die Salbe zum Schmieren; (*Carn.* mast, masilu; *Sorab.* 1. mas; *Vind.* masavina, namas, obmas, masìlo, masilu, pomas, shauba, shalba; *Croat.* masalu). Chustę mazidłem potrzyj po ranu i w wieczor, i przykładaj. *Sienn.* 513. Rozmaite mazidło wymyślacie na ozdobę ciał waszych. *W. Post. W.* 312. Łaziebników, golaczów i barwierzów wydworne owe zielone, czerwone, żółte mazidła, któremi ludzie w dłuż zaciągają. *Syr.* 278. Mazidłem smarować *Ross.* умасливать, умаслить. (MAZINET, MACINET, a, *m.*, rak morski pająkowi podobny. *Włod. ex Cnapii Th.* 909, die Krabbe, Garnele, der Taschenkrebs). MAZISTY, a, e, *Boh.* mazawý; rozmazisty, do mazania snadny, schmierig, leicht zu schmieren. Używają olejów mazistych, najbardziéj oliwnego zamiast karmi ogniowéj. *Kruml. Chym.* 29. Wytłaczanie oleju mazistego z jąder świeżych, *olei unguinosi. Kruml. Chym.* 133. Oleje niewonne za pomocą prasy otrzymane, nazywają mazistemi. *Kruml. Chym.* 132. MAŹNICA, y, *ż.*, puszka na kołomaż, die Schmiermäste, Theerbüchse, das Schmierfaß; *Sorab.* 2. mafniza; *Boh.* kołomaznice; *Ross.* лагунъ, лагунчикъ, лагунка, лагушка, (*Ross.* мазильница puszka na maści). Maźnice na smołę przy pojazdach, bywają sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 162. Znalazł maźnicę, zgubił szkatułę na drodze. *Pot. Pocz.* 650, (większa strata niż zysk). MAŹNIK, a, *m.*, rzéka w Kijowskim, która wpada do Olszanki. *Dykc. Geogr.* 2, 139, ein Fluß im Kiowischen.

Pochodz. *kołomaź*; *namazać*, *omazać*, *obmazać*, *pomazać*, *pomazanie*, *pomazaniec*, *pomazanka*, *podmazać*, *przemazać*, *rozmazać*, *rozmazisty*, *wmazać*, *wymazać*, *zamazać*, *zmaza*, *zmazać*; *maść*, *maścić*, *namaścić*, *omaścić*, *omasta*, *pomaścić*, *premaścić*, *rozmaścić*, *zamaścić*; *masło*, *masełko*, *maślanka*, *maślany*, *maślny*, *maśny*, *maślarka*, *maślarz*, *maślnica*, *maślić się*.

MAZOWIECKI, a, ie, od Mazowsza, Masurisch, Masovisch. Kraina Mazowiecka coś ma w sobie niewdzięcznego i grubego, tak iż z mowy i z postępków ich zwykliśmy się naśmiewać. *Petr. Et.* 297. Gawronięta żartem Mazowieckie kury zowią. *Pot. Jow.* 106. °Mazoweckie księstwo. *Herb. Stat.* 27 etc. °MAZOWSZANIN, a, *m.*, Mazur, z Mazowsza rodem, ein Masovier, Masur. Z Mazowszany wojnę stoczył Kazimierz. *Papr. Ryc.*, *J. Kchan. Dz.* 169. Śmiecież to twierdzić o cnych Mazowszanach! *Birk. Exorb.* 7. MAZOWSZE, a, *n.*, MAZURY, ur, *plur.*, *Masovia*, Masau, Masuren; wielka i znaczna prowincya Polska, z tytułem księstwa; z dawna miała udzielnych książąt. *Dykc. Geogr.* 2, 139. Masławsz abo Mazosz, który był u Mieczysława podskarbim, dzierżawy na pograniczu Pruskim pod moc swoję podbiwszy, Mazowszem od imienia swego nazwał. *Krom.* 86. *Gwagn.* 205. Drudzy od Massagetów Mazowsze nazywają. *Klecz. Zdan.* 8. Z Litwy do °Mazowsz po mierniki słano. *Grzepsk.*, Do °Mazowsz. *Vol. Leg.* 2, 634, zamiast do Mazowsza albo do Mazur. MAZUR, a, *m*, §. 1) °Mazowszanin, ein Masur. Mogło być, że Słowianie podbiwszy nad Wisłą Massagetów, imię ich dawne zostawili, które się potym przez pomieszanie języków w Mazowitów czyli Mazurów przemieniło. *Nar. Hst.* 2, 323. Mazurami i Radomianów i Podlasianów zwykliśmy częstokroć nazywać dla blizkości; jeśli się urażają, tedy im powiadamy: nie Mazuryście; ale gdy potrzeba wam ognia, idziecie po niego do Mazurów. *Sarn. Ann.* 842. *Prov.* Rozśmiał się, by Mazur na ziemię. *Rys. Ad.* 59, (cf. pełen nadziei rolnik się śmieje). — Mazurek, *demin. Falib. Dis. L.* 2. — §. 2) Mazur, mazurek, taniec, ein Tanz. Tańcujmyż Mazura. *Teat.* 24. *c*, 74. Skakać mazurka przy multankach. *Mon.* 71, 201. — §. 3) Mazur = trunek, może piwo Mazowieckie; n. p. Ja to kiedy Mazura piję kusz po kuszu, Przybywa choć po trosze we łbie animuszu. *Pot. Jow.* 2, 78. — §. 4) Mazurek, wróbel leśny, mniejszy od domowego, na głowie kafowy, w koło szyi ma czarną obrączkę, pod oczami biały, na grzbiecie jaśniejszy od domowego. *Ład. H. N.* 104, ein Waldsperling, Feldsperling. Ty mię odziéj na ów czas piórami mazurka, Będę sobie świegotał skacząc po gałązkach, Jedno być w kraju Turków, co wróblem w Powązkach. *N. Pam.* 24, 374. — §. 5) Placek z migdałów, ein Mandelkuchen. MAZURKA, i, *ż.*, z Mazowsza rodzona, die Masurinn.

M C, M D, M E.

MCHOWATY, a, e, *Ross.* моховатый, na kształt mchu, doń podobny; n. p. Bluszcz drzewny kwiat ma mchowaty. *Syr.* 887, moosartig. MCHOWY, a, e, od mchu, (*ob.* Mech), *Boh.* mechowatý; *Rag.* mahast; *Ross.* моховый; Moos=, von Moos. Mchowa pościołka. *Kchow. Fr.* 17. Czym do pancerza się przynęci, Kiedy mu mchowy cieżki kożuszek łabędzi? *Kchow.* 39, cf. mszysty.

MDŁAWY, a, e, nieco mdły, słaby, etwas schwach. Widziszże tę równinę, miejsce spustoszenia, Gdzie się smutny mdławego błysk iskrzy płomienia? *N. Pam.* 12, 367. MDŁAWOŚĆ, ści, *ż.*, słabość, die Schwächlichkeit, Schwäche; *Croat.* mlahavocha. MDLEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, cf. mgleć, (*Boh.* mdleti, zemdleti; *Vind.* smedleti, medleti, mlahou biti, omlahati, omahniti, omagati, omedleti; (*Croat.* mlednem = chudnąć); *Slav.* obamliti) = słabieć, schwach werden, kraftlos werden, *propr. et fig.* Mdleję, mdło mi, omdlewam. *Cn. Th.*, ich werde ohnmächtig. We Panna mdlejesz, kiedy kurczę rzną. *Teat.* 19. *c*, 153. Pragnie i prawie mdleje dusza moja do nich. *Sk. Żyw.* 100. Zimny po członkach mdlejący pot płynie. *Hul. Ow.* 254. Ach! panna nam mdleje. *Teat.* 42. *c*, 19. Hiszpańska siła już dziś mdleje prawie. *Puszk. Dz.* 37. MDLIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, cf. mglić; *Boh.* mdliti, zemdliti, zemdliwati, zemdlowati; *Slov.* mdliti, mdljwám; *Bosn.* mlohaviti; *Vind.* smedluvati, vunsmedleti, vunsmedluvati; (*Ross.* медлить, mitrężyć, меледа mitrega); mdłym czynić, osłabiać, schwächen, schwach machen, abmatten, entkräften. Gdy to mówiła, miękczyła serce jego, i mdliła mężkie serce jego. *Sk. Żyw.* 123. Nieprzyjaciel naszych pracą prawie ustawiczną mdlił. *Warg. Cez.* 128. Gdy kto posty zachowuje, zaraz mówią mu: czemu ciało

twoje tak mdlisz? *Biał. Post.* 245. Dzieci po polach sypiały, aby tak we mdlonych a co dopiero rosłych leciech, ku pracy się przyzwyczajały. *Glicz. Wych. E* 5, (w słabych, wątłych, pieszczonych latach). MDŁO *adv.*, (*Boh.* mdlo), słabo, schwach, hülflos, ohnmächtig. Natura nas tak bardzo mdło rodzi, Że nas snadnie ku złemu swawola przywodzi. *Rej. Wiz.* 101. Człowiek stworzony mdléj nad wszystkie inne zwierzęta. *Petr. Pol.* 2, 254. Dawniéj przejrzane troski mdléj nacierają. *Oss. Sen.* 53. Mdło mi, mdleję, omdlewam. *Cn. Th.*, ich werde ohnmächtig. MDŁOŚĆ, ści, *ż.*, (*Boh.* mdloba; *Slov.* mdłoba; *Vind.* omaganje, omedlaviza, omedleuza, omedlenje, oslabetje, nemuzh; (*Vind.* medluest, madlost *macies*; *Croat.* mlednoszt); *Croat.* mlahavoszt, gingavocha, tesina; *Rag.* mlohavos; *Bosn.* mlohaustvo; *Slav.* obamljénie); zabraknienie siły, słabość, bezsilność, die Schwäche, Ohnmacht, Kraftlosigkeit. Mdłość rozumu i zabawy poważniejsze (niewiastom) odjęte, wszystkie myśli i starania (ich) obróciły do strojów. *Warg. Wal.* 313. Litery trzymać się, a znaki za rzeczy brać, niewolniczéj mdłości jest, *miserabilis animae. Zygr. Gon.* 203. Mdłość = omdlewanie, die Ohnmächtigkeit, die Ohnmacht, in die man fällt; *Ross.* обморокъ, безпамятность, безпамятство. Mdłość jest nagłe sił ustanie, ze krwi, w cyrkulacyi przeszkodę mającéj; z ustaniem pulsów. *Comp. Med.* 163. Przeciw mdłości, która bywa z zawróceniem głowy, lekarstwo. *Cresc.* 499. Skoro to usłyszał, mdłości go porwały. *Teat.* 36. *b*, 110, nudy, Uebelkeit, Beängstigung. Jezus uzdrawiał wszelaką chorobę i wszelką niemoc. *Sekl. Matth.* 4, *not.* «mdłość abo niedużność.» MDLUCHNY, a, e, bardzo mdły, sehr schwach; *Boh.* mdljčky. Mdluchne siły. *Cziach.* 94. MDŁY, *MEDŁ, mdła, mdłe, cf. mgły, (*Boh.* mdlý; *Slov.* mdlý; křehký; (*Carn.* medl, madal; *Vind.* medel, medou, *Croat.* mleden = chudy; *Ross.* медленный mitrężny); *Croat.* mlahav, gingav, nemochen; *Dal.* mlihav; *Bosn.* mlohav; *Slav.* mláv, mlahav; *Rag.* mlohàv; cf. *Sax. Inf.* möde, möe; *Anglos.* methig; cf. *Germ.* müde) = słaby, bezsilny, kraftlos, schwach, ohnmächtig, *pr. et fig.* Białogłowy są pospolicie od mężczyzn mdlejsze. W. *Post. Mn.* 570. Natura ludzka mdła jest i zraniona. *Petr. Pol.* 61. Mdłe róży szypułki. *Zab.* 13, 326. *Zabł.* Szpiegowieście wy, abyście obejrzeli mdlejsze miejsca w ziemi, przyszliście tu. *Leop. Genes.* 42, 9. (nieobronność ziemi. 1 *Leop.*). W młodości mdłą radę w sobie mamy. *Budn. Cyc.* 61. Wywiedźcie mię z bitwy, bociem bardzo medł. *Radz.* 3 *Ezdr.* 1, 30. Wywieź mię ztąd, bo medłem. *Budn.* 1 *Reg.* 22, 33. (bom zranion. *Bibl. Gd.*) Z wielkiego pragnienia był medł. *Papr. Ryc.* 95. Patrząc przed strachem był każdy medł. *Rej. Wiz.* 83. Jeszczem prawie nie ozdrowiał, medłem jeszcze, *nondum sum confirmata valetudine. Macz.* Kęs sobie odpoczynął, aby k sobie przyszedł. Bo wzdy z onych przestrachów był jeszcze jakoś medł. *Rej. Wiz.* 109., *Leop. Jud.* 16, 13. Sędy wytrzeć popiołem, zwłaszcza byłoliby mdłe wino. *Cresc.* 345. Patrz, na cnocie byś nie był medł. *Rej. Zw.* 236 *b*.

Pochodz. *nademdleć*, *nademdlewać*, *nademdlały*, *nademdlony*; *omdleć*, *omdlewać*; *zemdleć*, *zemdlewać*; *cf. mgleć*, *mglić*, *mgły*, *mgła*, *mgnąć*; *cf. mknąć*.

ME, *ob.* Be, beczenie owiec, das Möckern der Schafe auszudrücken.

ME, *contr. loco* moje, *a Pronom.* Mój, moja, moje *qu. v.*

MEBL, *MEMBL, a, *m.*, MEBLE *plur.* z *Franc.* meuble, *e Lat.* mobile, *a movendo*, Meublen, Mobilien; porządki domowe, sprzęty, (*Vind.* premiklive rezhi, prenoshliva roba, preloshliustvu, *ob.* Ruchomości). Chcę mówić o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie abo ochędostwie domów, to jest, jako dziś modnie mówimy, o meblach. *Mon.* 66, 622. Zbytek w kosztowności meblów tak wielki, że też meble gubią czasem dom cały. *Zab.* 16, 280. Papierowe obicia nierównie piękniejsze, bo adamaszkowe smutny mebl robią. *Zab.* 13, 210. Widziałam salę pięknie ozdobioną ładnie, meble, malowania i inne ozdoby. *Teat.* 45. *b*, 6. U staréj baby, co już po zwierciedle, Złość smutek, zazdrość, zostały za meble. *Zab.* 13, 353. *Drużb.* Memblów kosztownych wybory. *Zab.* 9, 138. *Skrzet.* 139. MEBLIK, a, *m.*, *zdrbn.*, n. p. Najmniejszy meblik dwanaście razy jest opłacony. *N. Pam.* 22, 7. MEBLOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, omeblować, umeblować, wymeblować *dok.*, meblami zdobić, w meble opatrywać, meubliren, ausmeubliren. Pałacyk kształtnie meblowany. *Teat.* 34. *c*, 26.

MECENAS, a, *m.*, §. 1) patron doświadczony poważny, pod sobą młodych praktykantów mający, ein angesehener, erfahrner Advocat, unter dem die Practicanten arbeiten. Palestrze w trybunale nie więcéj jak trzydziestu mecenasów pozwalamy; z których każdy za swoich dependentów odpowiada. *Vol. Leg.* 7, 770., *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 387. Wystarał się o jednego z najlepszych Warszawskich mecenasów do swojéj sprawy. *Teat.* 9, 25. *et* 7. *b*, 53. — §. 2) Mecenat, a, *m.*, który się opiekuje naukami i uczonemi, od Mecenasa Augustowego ministra tak zwany, ein Beschützer der Wissenschaften und Gelehrten, ein Mäcenas.

MECH, mchu, *m.*, (*Boh.* mech, chmerek; *Slov.* mech; *Sorab.* 2. moch, möch; *Sorab.* 1. moch, móch; *Carn.* mah; *Vind.* mah, meh; *Croat.* mah, méhen, mehlen; *Hung.* moh; *Dal.* maah; *Rag.* maah, máh; *Bosn.* mosak, musàk, missak. (*Bosn.* máh, perjiçe od ptiçe; prriva brada); *Ross.* мохъ, мха, мошокъ, мошечикъ, (мохна kosm wełny, pierze na nogach niektórych ptaków); Obb. Mies, Miesch; *Angls.* meos; *Angl.* mos; *Gall* .mousse; *Dan.* moos; *Svec.* mossa; *Isl.* mosa *Arab.* mosc; *Lat. med.* mussa); *muscus L i n n.*; §. 1. das Moos; (cf. *Hebr.* מוך much *tenuem esse, attenuari*). Mchy są pospolicie bardzo drobne roślinki, mające łodyżkę gęsto listeczkami okrytą; rosną na gruntach najnieurodzajniejszych, na drzewach, kamieniach etc. *Bot.* 170. Mech na drzewie, Baummoos, włókno abo włochaciny na drzewach, jako na starych dębach, drzewach sosnowych, jodłowych, świerkowych, brzozowych, cedrowych, topolowych, modrzejowych etc. *Syr.* 844. Ten, który rośnie na twardéj ziemi, zebrany i wysuszony, przydaje się do wyścielania dylów w ścianach i do utykania szpar, Erdmoos. *Ład. H. N.* 104. Mech wodny, Wassermoos, Wasserlinsen, w długich włóknach

w wodzie rosnący, jest potrzebny do budowy wodnéj młynów i statków, gdyż miejsca poutykane przerasta i coraz bardziéj spaja. *ib.*, *Kluk. Rośl.* 2, 188. *et* 238, cf. rzęsa wodna. Mech porosły na murach. *Karp.* 3, 122. Mech skalny kamienny, który na skałach i kamieniach rośmie. *Urzęd.* 61. Steinmoos, (*ob.* Liszajec). *Prov.* Kamień często poruszany, mchem nie obrośnie. *Cn. Ad.* 330. I kamienie mocne mchem porastają. *Prot. Kont. C.* 2. Chwalę ja wsi lubéj dary, Strugi i mchem kosmate kamienie i gaje. *Zab.* 9, 313. *Węck.* — Pierś z podgardłkiem wołowi od mchu się lipkiego zieleni. *Bardz. Trag.* 169. — Mech z trupiéj główki, *e craneo humano*, najduje się na czaszkach człowieczych, zwłaszcza które przez długi czas w miejscu wilgotnym leżą. *Syr.* 845. Mech psi, *musc. caninus*, Hundsmoos, Hundsflechte, wychwalają go w ukąszeniu od psa wściekłego. *Krup.* 5, 155. Mech koralowy, morski, gniazdo koralowe, glisnik, z koralami w morzu rośmie. *Urzęd.* 60. *Syr.* 1417. Korallenmoos. Mech morski = porost morski, Meermoos, rośmie po skałach morskich, a najwięcéj po skorupach ryb i małżów morskich ziemią objętych. *Syr.* 1418. — §. 2. Mech *transl.* papie, mech, perz, pierze, wełna na ziołach, jako na oście, mnichu etc. *Cn. Th.*, das Wollige gewisser Pflanzen, wollige Staubfäden, (cf. kocanki). Hałun jeden *plumosum* zowią, że jest jako pierze abo mech. *Urzęd.* 402. Niektórych krzewów nasiona, mające na sobie mech lub rostki, bywają daleko od wiatru zaniesione. *Brzost. Duch.* 20. — §. 3. Na zwierzętach włosiki, niby wełna delikatna, feine wollige Haare, weiches Haar auf den Thieren. Stwórca niektóre zwierzęta mchem odział, niektóre w skórę kosmatą oblokł. *Gorn. Wł. U.* Wieś według przyrodzenia piękny strój i szaty Z jagnięcego mchu daje bez szkatuł utraty. *Gaw. Siel.* 358. Niemasz lepszéj zwierzyny, jako nasza gąska, Dobre pierze, dobry mech, nie gań mi i miąska. *Rys. Ad.* 49, (puch). — *Per excellent.* Mech na jagodach, *pubes*, *lanugo*, młodociana bródka, piérwsze włosiki na twarzy, na jagodach, die ersten Barthaare, ein Milchbart; *Boh.* chlaupky, peyř; *Dal.* zaali maah; *Hung.* moh; *Croat.* mah, pavulicza na bradischu; *Vind.* podlafhi, pavolize na bradifhi, pervi bradni meh; *Carn.* dlaka heshka; *Rag.* parvi mah; *Bosn.* máh, prriva brada; *Ross.* пушокъ, просѣдина; *Eccl.* млажніє. Kwap, mech, puch. *Volck.* 458. Ledwie kwiaty dopiero piérwszemi I mchem mu były porosły jagody. *P. Kchan. Jer.* 245. Mech brody pacholęcéj. *Nar. Hst.* 4, 102. Gdy mu piérwszy mech z rumianéj jagody Bez pracy *spądza wyostrzona brzytwa.... *Pot. Syl.* 44. Dopiero mu subtelny mech na twarz wstępował. *Otw. Ow.* 543. Lato mu dwudzieste wyciska mech na twarzy. *Gaw. Siel.* 368. *Slov.* Gakí mech, taki flek; *qualis sponsa, talis sponsus.* Mechem udéření; *aliquantum rasus.* — §. 4. Podatek rybny za Piastów nazywał się *mech, który dawali arendarze wodni w rybach. *Nar. Hst.* 2, 259, cf. miech.

Pochodz. *mchowy*, *mchowaty*, *mszysty*, *omszeć*. *Carn.* mahovje *muscosetum*; (*Ross.* мшеникъ chlew zimowy, stajnia ciepła).

MECHANIKA, i, *ż.*, część matematyki, nauka, o ruchu i równowadze. *Jak. Mat.* 3, 227; die Mechanic. MECHANICZNY, a, e, mechanicznie *adv.*, mechanisch. MECHANIK, a, *m.*, mechaniką się bawiący, der Mechanicus. Piérwéj ludzie byli mechanikami, niżeli pomyśleli o mechanice. *Znosk. Condill.* 1.

*MĘCHERZ, a, *m.*, (*Boh.* měcheyř, měchyř; *Slov.* mechař; *Vind.* mehir, mehur, mihier, mehier; *Carn.* mehûr, mehiur; *Croat.* mehúr, mehùrchecz; *Bosn.* mihir, mjehir; *Rag.* mjehîr, mjehirih; cf. macharzyna, miech); urynowy pęcherz, die Urinblase. Przez zamianę głoski za głoskę mówią męcherz zamiast pęcherz. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 85. (?) Dekokt na rozpędzenie klejowatych *wilgości w męcherzu, które częstokroć mocz zatrzymywają. *Śleszk. Ped.* 195. Męcherza bolenie jak léczyć. *Sienn. Rej.* Pszeniczne krupy często używane czynią kamień w męcherzu i w nérkach. *Cresc.* 158. W nérkach i w męcherzu odymania, z wody bywają. *ib.* 13. Picie wody z winnego drzewa kapiącéj, w męcherzu kamień łamie. *Cresc.* 291. MĘCHERZYK, a, *m.*, *demin.*, n. p. Kłokoczyna miasto owocu rodzi w niejakich męcherzykach ziarnka słodkie niewielkie. *Cresc.* 470. Żółć w jeden męcherzyk zebrana. *Sak. Probl.* 206. Jad w *męcherzynkach. *ib.* 80. MĘCHERZOWY, a, e, od męcherza, Urinblasen-, Blasen-. Lekarstwo na kruszenie kamienia męcherzowego. *Śleszk. Ped.* 195. Na męcherzowe zatkanie. *Sienn. Rej.* Męcherzowe owrzedzenie. *ib.*

MĘCINY, in, *plur.*, zamącone płyny, męty, trübes Wasser ꝛc. Sepia wypuszczając czernidło, kryje się w męcinach. *Klon. Wor.* 2.

*MĘCZADŁO, a, *n.*, narzędzie męczenia, das Marterinstrument, lub co mękę cierpi, przedmiot męczenia, der Gegenstand der Marter, das Marteropfer. Sam wojarz, którego złe jest sprawą, tego zostaje męczadłem. *Stas. Num.* 1, 55. MĘCZARNIA, i, *ż.*, miejsce męki, katowania, męka, stan męczący, der Marterort, die Marterkammer, die Marter, martervoller Zustand; (*Boh.* mučírna; *Slov.* mučjrně; *Vind.* martranje, pefuvanje; *Carn.* pęsirna; *Croat.* mêrczvarnicza, muchanye; *Sorab.* 1. čžweluwano. *Ross.* докука, *ob.* Dokuka). Dwa szturmy do serca ś. Agnieszki założono, jeden od lubieżności, drugi od męczarni. *Bals. Niedz.* 1, 45. MĘCZARSKI, a, ie, MĘCZENNY, a, e, od męczenia, *Vind.* martrouni, martrarski, trinogni; *Croat.* muchyan, tesek; *Ross.* мучительный, мучительскій, томительный; Marter-. Męczarskie narzędzia. *Pilch. Sen. list.* 1, 102. Rudolf gardło dał u pogan, *męczennie. *Chodk. Kost.* 43, na mękach, auf der Folter, męczeńską śmiercią, durch den Martertod. Wielce *męczennie z wielką męką *Eccl.* многоиспытнѣ. MĘCZĘ, *ob.* Męczyć. (MĘCZECIK, *ob.* Meczet). MĘCZENNICA, y, *ż.*, *Boh.* mučjrna, §. 1) katownia, miejsce, na którym męczą, n. p. złoczyńce, *carnificina. Macz.*, die Marterstube. Ufał w bogu, już w katowni i w męczennicy saméj podziemnéj będąc, do któréj złoczyńce tylko przedtym na gardło osądzone spuszczano. *Birk. Gł. K.* 43. Wywiedzion łotr z męczennicy. *Pieśn.* 58. — §. 2) Męczennica = MĘCZENNICZKA, i, *ż.*, *Boh.*

mučedlnice; *Rag.* mucceniza; *Ross.* мученица; *Eccl.* страстототерпица, исповѣдница; białogłowa, która męczeństwem zginęła, die Märterinn. Czyliż ta męczennica Chrystusowa, od świata i od czarta, i od ciała kuszona nie była? *Bals. Niedz.* 1, 48. Zakonnica męczenniczka *Eccl.* преподобномученица, священномученица. — §. 3) *botan.* Męczennica, *passiflora*, die Passionsblume, ma wyrażać na sobie niektóre znaki męki Chrystusowéj. *Kluk. Dykc.* 2, 170. *MĘCZENNICKI, MĘCZEŃSKI, a, ie, MĘCZENNICZY, a, e, *Boh.* mučedlnický; *Ross.* мученическій, мучениковъ, страдальческій; *Eccl.* страстотерпческій; od męczenników czyli męczeństwa, Märtyrer=. Staranie koło ciał męczenniczych. *Smotr. Lam.* 167. Męczennicza korona. *W. Post. W.* 2, 309. Korona męczeńska. *Sk. Żyw.* 1, 272. Męczennicki ufiec sześciu tysięcy sześć set, i sześćdziesiąt od ręki niewiernych poległ. *ib.* Męczennickie księgi = martyrologium. *Sk. Dz.* 423. Dzieje męczennickie. *Smotr. Lam.* 173. Pieśń na cześć męczennicza *Ross.* мученичень. MĘCZENNIK, a, *m.*, *Boh.* mučedlník; *Slov.* mučedelník; *Sorab.* 1. martrař, swědk, (cf. świadek); *Carn.* marternek; *Vind.* marternik; *Croat.* muchènik; *Bosn.* muccenik; *Slav.* mucsenik; *Rag.* muccennik; *Ross.* мученикъ, страдалецъ; *Eccl.* страстотръпьць, исповѣдьникъ, (cf. spowiednik); der Märtyrer, kto za wiarę Chrystusową śmierć w prześladowaniu od pogan otrzymał. *Kras. Zb.* 2, 144. Męczennicy, którzy dla świadectwa wyznania wiary a nauki o P. Chrystusie, śmierć podejmowali. *Mącz.* Piérwszy męczennik *Ross.* первострадалецъ. Męczennik zakonnik *Eccl.* преподобномученикъ; męczennik kapłan, biskup *Eccl.* священномученикъ; *Ross.* священнострадалецъ. — §. *Transl.* Jakokolwiek niewinnie cierpiący, der unschuldig leidet, ein Märtyrer. Zasłużonym, alem nieszczęśliwy; jest to być męczennikiem bez palmy. *Mon.* 65, 96. MĘCZENIEC, ńca, *m.*, *idem. poet.* n. p. Zemsty cudzéj a własnéj męczeńców ślepoty. *Zab.* 3, 99. *Nar.* MĘCZEŃSTWO, a, *n.*, *Boh.* mučedlnictwj; *Rag.* muccénstvo; *Vind.* marternishtvu; *Ross.* мученичество, страдальчество; *Eccl.* мученичество, стратотерпчество; §. a) cierpienie męki i śmierci męczeńskiéj, Märterthum, Märtyrertod, Materleiden, Martertod. Męczeństwo nietylko ono jest, które przez krwi rozlanie bywa, ale i w onych, którzy dla wyznania wiary cierpią prześladowania, urągania; drugie męczeństwo pismo pokazuje w onych, którzy dobrowolnie dawali swe ciała na męki i śmierć dla wiary. *Biał. Post.* 109. Umierać od prześladownika, męczeństwo jest jawne; ale potwarze wytrwać, męczeństwo jest na sercu tajemne. *Sk. Żyw.* 1, 28. — §. b) *active* Męczenie, das Martern, die Marter. Cesarz Feliksa był na męczeństwo chrześcian postawił. *Sk. Żyw.* 1, 23.

MECZET, u, *m.*, meczyt, Tureckie słowo, bożnica. *Paszk. Dz.* 32; eine Türkische Moschee. *Kras. Zb.* 2, 144, *ob.* Meszkita; *Croat.* mèchit; *Carn.* mezhyt; *Vind.* Turska zirkou, moshea, mezhit; *Rag.* mecit; *Ross.* мечеть, мизгить. Konstantynopolowi dodają ozdoby meczety, czyli kościoły Tureckie. *Pam.* 84, 770. Tatarowie w Litwie osiedli, wolne mają stawiania i utrzymywania meczetów. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 72. Młody Derwisz zaczął się kręcić, i w krótkim czasie tak daleko postąpił, iż mu pozwolono kręcić się w meczecie. Ale raz z wywichnioną nogą wyniesiono go z meczetu. *Kras. List.* 137. MECZECIK, a, *m.*, *demin.*, *Kras. Sat.* 80. MECZETNY, a, e, od meczetu, Moscheen=; *Ross.* мечетный.

MĘCZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, mordować, trapić *phys. et mor.*, martern, plagen, placken, matt und müde machen; *Boh.* mučiti, zmučiti, lomcowati, hrdliti; *Slov.* mučiti, mučjm; *Sorab.* 1. mučžu, cžweluyu, cžwielowacž; *Croat.* muzhiti, muchiti, múchim, trapiti; *Bosn.* mucciti, kiniti; *Rag.* mùcciti, karscitti, (*Rag.* muccìv *passibilis*, muccivos *passibilitas*, cierpiętliwość); *Carn.* pesati, pęsam (cf. pytać, pytki), taràm; *Vind.* pesuvati, martrati, mujat, nadlugati, hudusadeti, nadleshuvati, restegniti, (cf. rozciągnąć *sc.* na torturach); *Ross.* мучить, мучу, смучить, измучить, крючить, томить; cf. *Germ.* matt; *Inf. Sax.* mak; cf. *Graec.* μόϑος). Rychléj się ty, męcząc mię, zmęczysz; niżeli ja męczony na złą twoję radę przystanę. *Sk. Żyw.* 1, 254. Pragnienie swoje w bagnach raczéj męczyli, niżeli gasili. *Warg. Wal.* 254, (draźnili). Długom się nad nią męczyła, niż do siebie przyszła. *Teat.* 26. *d*, 22. *Bosn.* muccitise, sgjuritise; *Eccl.* мучительствоватися, ѕълострадати. — Mnogo męczony, trapiony *Ross.* многострадальный, e. g. Іовъ. — *per excell.* Męczyć na wyciśnienie prawdy, mękami wyciskać co od kogo, na pytki kogo brać, ciągnąć złoczyńcę, einen foltern. Męczenie złoczyńców zawsze jest rzeczą niebezpieczną. *Sax. Porz.* 134. Dano go na męki; a on siedmkroć męczony, do żadnéj się rzeczy nie przyznał; niewolnika jego ośmkroć męczono. *Warg. Wal.* 267. Nie trzeba go męczyć, sam się zaraz wyda. *Cn. Ad.* 669. MĘCZYCIEL, a, *m.*, męczący drugiego, der einen martert, der Quäler, Peiniger; *Bosn.* muccitegl; *Rag.* múccitegl; *Vind.* martrar, martravez; *Carn.* pesovt, pesovz, tarovt; *Ross.* мучитель, томитель, терзатель, истязатель, плоторазтерзатель; *Eccl.* бирчій. *W rodz. żeńsk.* męczycielka, *Rag.* múccitegliza, *Ross.* мучительница. *Męczycielski *Ross.* мучителевъ; *męczycielstwo, tyrania, okrucieństwo *Ross.* мучительство; *verb. Eccl.* мучительствовать tyranizować.

Pochodz. pod słowem: *męka.*

MEDAL, u, *m.*, MEDALIK, a, *m.*, *zdrobn.*, (*ob.* Metal), pomnik bity, pieniądz pamiętny, eine Medaille; *Bosn.* medaglja, medagliça; *Croat.* medalya, sulenczia; *Rag.* peccjatniza, kovniza; *Ross.* медаль. Ma gabinet medalów. *Węg. Marm.* 3, 25.

MEDEL, MANDEL, dla *et* dela, *m.*, *Boh. et Sorab.* mandel; *Carn.* mandel; *Ross.* пятнатцать; z *Niem.* die Mandel, fünfzehn Stück. Mandel ma w sobie sztuk piętnaście. *Solsk. Geom.* 3, 136. Medel. *Cn. Th.* Mendel. *Chmiel.* 1, 167, *ob.* Bunt. Już były kopy w polu, już mendele stały. *Kmit. Spit. A* 3 *b*, t. j. zboże w kopach, w mędelach. MENDELEK, lka, *m.*, *zdrobn.*, n. p. Len powiązany w snopki, w niewielkie mendelki układa się. *Przędz.* 9.

*MEDELANU sztuka. *Instr. cel. Lit.*, *ob.* Mędzelan.

[MEDARD, a, *m.*, imię chrzestne; uroczystość przypada 8 czerwca. 4]

MEDARDEK, dka, *m.*, imię dziecięcia. *Teat.* 19.

MEDERA, *ob.* Madera. *MEDŁ, *ob.* Mdły.

MĘDLNY, a, e, w mędle bogaty, mandelreich. Żyd mędlnemu chłopkowi, zamiast jednéj lub drugiéj porcyi wódki, dziesięć przypisze. *Mon.* 73, 587. MĘDLOWAĆ *cz. niedok.*, w mędle układać, in Mandeln legen; *Sorab.* 2. mandłowasch.

MĘDOWESZKA, *ob.* Mendoweszka.

MĘDREK, drka, *m.*, MĘDROSZEK, szka, *m.*, MĘDRELA, MĘDRELKA, MĄDRELKA, i, *m.*, MĘDROSZKA, i, *m.*, *MĘDROHEL, a, *m.*, *MĘDROHELEK, lka, *m.*, *zdrobn.*, fałszywie mądry, za bardzo mądrego się mający, (*Boh.* mudrak, mudraček, mudroch, mudrlant; *Sorab.* 1. mudruwaczk, mudraczk, wschohowědomczžik; *Vind.* modruvauz). Mędrek, mędroszka, *argutulus. Cn. Th.*, półmędrek, niby to mądry; cf. po Łacinie mądry, a po Polsku głupi, der sich weise dünkt, ein Klügling. Insza mądry, insza mędrek. *Fredr. Ad.* 18. Mędrek przecię coś widzi, lubo nic w rzeczach nie widzi. *ib.* 3. Lepszy prostak powolny, niż mędrek swowolny. *Cn. Ad.* 452. Tyś bardzo prostak, choć się mędrohelem jakimś czynisz. *Pim. Kam.* 205. Obawiają się, aby ich kto z mędrohelków herezyi nie nabawił. *ib.* 354. By nie postylle, nie pokwapiłbyś się krasomowco na kazalnicę, i gęby mędrelo rozdziewić nie umiałbyś. *Smotr. Ex.* 7., *Smotr. Lam.* 5. *et* 25. Bardzo ci mędroszkowie z brzegów wylewają, A nas prostą chudzinę szpetnie w zysku zdają. *Rej. Zw.* 239 *b.* Młode mędrki podobne są owocom, przez kunszt wcześnie wydanym; dojrzewają prędzej; nigdy jednak téj jędrności mieć nie mogą, jaka jest w tych, co o właściwéj porze dochodzą. *Kras. List.* 75. Gdzie są mądrzy, tam muszą być i mędrkowie. *Teat.* 34. *b*, 11. Wolałbym urazić sto mądrych, niż jednego mędrka; bo tamci rozumem, a ci płochością rządzą się. *Teat.* 34. *b*, *a* 2. Wolałbym być nieuczonym, a rozumnym, niż mędrkiem nierostropnym. *Boh. Kom.* 4, 164. Nierostropny mędrek jest głupszy nad prostaka. *Boh. Kom.* 4, 163. Moi mili mędrkowie, tożeście mądrzy na złe roboty. *Birk. Ex. H* 2 *b.*, *Birk. Dom.* 165. Wejże tego mędrelki, jako dworzańskiego zakrawa! *Alb. z Woj.* 17. Mędrelka ten chciał z gwiazd przyszłość przepowiadać. *Pot. Arg.* 240. Skoro dopadli księgi, choć za czas niewielki, Wyrównali, ba przeszli nadęte mędrelki. *Pot. Pocz.* 682. — *§. Bez przytyku, *demin. blande*: One ze wschodu mędrelki, którzy za nową gwiazdą nowonarodzonego króla szukali. *Pot. Pocz.* 37. *MĘDROCHA, MĘDROCHNA, MĄDROCHA, y, *ż.*, MĄDROSZKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, fałszywie mądra, która udaje mądrą, *Carn.* modrijanka, modriza, die klug seyn will; die die Gelehrte macht. Nasza mądrochna siła głupstw czyni. *Falib. Dis. A* 3. Wnet mądrocha mędrszemu głupstwo przypisuje. *Łączw. Zw.* 17. Trzymam, że tamtych filozof nie jednał, ale mędrochna. *Falib. Dis. J.* 5. Mędrochna. *Pot. Jow.* 2, 58. MĘDRKOSTWO, a, *n.*, (cf. *Boh.* mudrctwj *philosophia*), fałszywa mądrość, *Boh.* mudractwj, mudrlantstwj; *Vind.* premodrust, presbrifnost; *Ross.* суемудріе; *Eccl.* тщемудріе; Sophisterey, falsche Weisheit. Tym do mędrkostwa zapędom należało zabieżeć. *Mon.* 66, 806.

MĘDRKOWAĆ, MĘDROWAĆ, ał, uje, *intrans. contin.*, mędrka udawać, po mędrkowsku rozumować, klügeln, vernünfteln, philosophastern; *Boh.* mudrowati; *Carn.* modrim se, modruvati; *Vind.* modruvati, modruvanje, premodruvati; *Croat.* mudrovati, mudrújem; *Bosn.* mudrovati; *Rag.* mudrovatti; (*Sorab.* 1. mudruyu, na pžekor řetžu *obloquor*); *Ross.* мудрить, помудрить, помудровать, мудрую, суемудрствовать, умничать, мудрованіе, мудрствованіе, многомудріе; *Eccl.* зломудрствую, зломудріе, суеуміе, пустое мудрованіе, умленіе, умствованіе. Już to trudno mędrować. *Rej. Post. x.* 1. Ale tu trudno mędrkować. *Rej. Zw.* 10. Nie wiem, by nam co pomogło to mędrowanie. *Rej. Post. M m* 4. Co komu przeznaczono, trudno ma ujść tego, by też nie wiem, jako figlował abo mędrkował. *Ezop.* 60, (cf. ruszyć konceptem). *Slov.* Mnoho mudrí, nědobre mudruge. Tylkobyś nie mędrkował, bo to nie są drwiny. *Zabł. Zbb.* 86. Żadnego w swym dworze zachować nie chciał, któryby nad obyczaj mędrował. *Baz. Hst.* 30. Miło jest mieć sługę rostropnego, ale nie sługę mędrkującego. *Teat.* 24. *c*, 18. Mieszka kto nie dobrze naśpiżuje, mędrować nie może. *Papr. Ryc.* 720, *indigenti difficile philosophari.* Każdy filozof swoim mędruje sposobem. *Zab.* 4, 14. *Ossol.* — Nie mędruj w sprawach twoich. *Radz. Syr.* 10, 27., *Budn. ib.*, (nie wynoś się z mądrości w wykonywaniu spraw twoich. *Bibl. Gd.*). Czytałem ja poety, mawiał z filozofy, Lecz jedni mędrowali, a drudzy bajali. *Rej. Wiz.* 81 *b.* MĘDRKOWSKI, a, ie, od mędrka, z mądra głupi, gelehrtdumm, klug seyn wollend, anmaßend klug; *Boh.* mudrcky; *Ross.* мудре..ый. Prawnik z mędrkowską miną, z nadętemi tony, Zdaje się w sprawie stawać, gdy mówi do żony. *Treb. S. M.* 19. MĘDROSTKA, *ob.* Mądrostka. (MĘDROWESZKA, WĘDROWESZKA, *ob.* Mendeweszka). MĘDRSZY • Mądrzejszy, *comp. adj.* mądry. MĘDRZEC, drca, *m.*, cf. miłomędrzec, *Boh.* mudřec; *Carn.* modrijan; *Vind.* modruvauz, umovez, pametuvauz, resumovez; *Rag.* mudàraz; *Sorab.* 1. mudrak, mudrowcz, mudraczk; *Ross.* мудрецъ, умникъ; *Eccl.* мудростникъ; mądry człowiek, der Weise. Słyszałem o sławnych Dziwiących wieki swoje, siedmiu mędrcach dawnych. *Zabł. Firc.* 45. Spytany Pytagoras, jakoby się dał zwać, nie chciał mędrcem; bo już ten tytuł ubieżeli byli oni siedm mędrcowie; ale się filozofem, to jest, miłośnikiem mądrości nazwał. *Warg. Wal.* 272. Z śmiechem różni urągają, i ósmym go mędrcem nazywają. *Bach. Epikt.* 27., *Hor. Sat.* 210. — *§. Święto mędrców. *Modl. Gd.* 15, (trzy króle). MĘDRZEĆ, MĄDRZEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, zmędrzeć *dok.*, *Boh.* mudřeti; *Eccl.* мудрѣю, мудрюся, упремудрятися; mądrym się stawać, mądrości nabierać, gescheut werden, weise werden. Coraz bardziéj świat mędrzeje. *Haur. Sk.* 64. Teraz świat schytrzał bardziéj, niż zmędrzał. *Star. Zad. C.* Cokolwiek przeciw prawdzie mądrzeje, to będzie heretyctwem. *Zygr. Gon.* 71. Próżno mędrzejesz po szkodzie. *Pot. Zac.* 13. (cf. po śmierci lekarstwo; po objedzie łyżka). Wnet ten drobiazg głupków zmędrzeje, jako chlusną jednego z nich. *Birk. Zyg.* 15. Czynić, że kto mądrzeje, robić kogo mądrym *Ross. et*

Eccl. умудрить, умудрять, мудрю, любомудрити, научить мудрости.

MĘDRZYK *Tr.*, *ob.* Małdrzyk.

MĘDYACYA, yi, *ż.*, wdawania się, instancya, orędownictwo, pośrednictwo, *Rag.* sriedustaanje, hodotajstvo, die Vermittelung.

*MEDYCKI, a, ie, MEDYCZNY, a, e, lekarski, medicinisch, *Ross.* лѣкарственный. Żadne już nie chciały pomódz medyckie remedya. *Haur. Sk.* 508. MEDYCYNA, y, *ż.*, a) lekarstwo, die Arzeney, Medicin. — b) Lekarska nauka, lekarnictwo, die Arzeneykunde, Medicin; *Croat.* vrachtvoznanztvo. MEDYK, a, *m.*, lekarz, doktor, der Medicus, der Arzt. Łukasz medyk, abo lekarz Antyocheński. *Sk. Żyw.* 2, 273. Trzeba, żeby medyk cokolwiek był szarletanem i umiał wróżyć. *Zab.* 5, 88.

MĘDYK, *ob.* Mendyk.

MĘDYKA, i, *ż.*, trawa od kraju Medyjskiego tak zwana, my ją kozorożcem polnym zowiem, *medica*, *gramen Burgundicum*, Burgundisch Gras. *Syr.* 1242, Schneckenklee, Sichelklee.

MEDYKAMENT, *ob.* Lekarstwo. MEDYKASTER, stra, *m.*, udający doktora czyli lekarza, (cf. doktor pończoszka), ein Afterarzt. Między medykastrami piérwsze miejsce mają baby. *Comp. Med.* 139.

MEDYOLAN, u, *m*, Milan, Mayland; (*Boh.* Medyolan, Medulan; *Bosn. et Croat.* Milan; *Slav.* Milán); dawne miasto Włoskie, stolica księstwa tegoż imienia. *Dykc. Geogr.* 2, 157. MEDYOLAŃSKI, a, ie, Mayländisch, von Mayland; (*Boh.* Medulandsky; *Croat.* Milanszki; *Bosn.* Milanezki). Księstwo Medyolańskie. *Wyrw. Geogr.* 241. MEDYOLAŃCZYK, a, *m.*, z Medyolanu rodem, ein Mayländer; (*Boh.* Medulančan; *Bosn.* Milanez; *Croat.* Milanecz; *Slav.* Milánac). Papieże Aleksander II, Urban III, Celestyn IV, Pius IV, i Grzegorz XIV byli Medyolańczykami. *Dykc. Geogr.* 2, 157.

*MĘDZEŁAN, n. p. Od Mędzełanu różnéj maści, od sztuki po gr. 4. *Vol. Leg.* 358, *ob.* Medelan.

MEJ; n. p. Herb kupił, a nie czynił nic godnego, Lecz mu też mówią: o towarzyszu hej! W twoim herbie mej! *Stryjk. Gon.* E 2.

MEJSTER, *ob.* Majster.

MĘKA, i, *ż.*, *Boh. et Slov.* muka; *Slav.* muka; *Bosn.* mukka, kina, mucnóst, muccenje; *Rag.* mukka, mùcnos, muccénstvo; *Croat.* mùka, moka, muchanye; *Dal.* kina, múka; *Hung.* munka • trud, praca, cf. *Germ.* Mühe; *Vind.* muka, martra, marterstvu, hudasadetje, nadluga, muja; *Carn.* martr, martra; *Sorab.* 2. martra, pina, (cf. müha, müja trud; *Germ.* Mühe); *Sorab.* 1. czwiela, czwěluwano; *Ross.* мука; męczenie, mordowanie, trapienie, *phys. et mor.*, die Pein, die Marter. Wielka męka tu na ziemi. *Sk. Dz.* 499. Męka Pańska; historya o męce Pańskiéj • passya, die Passion, das Leiden Christi; *Vind.* Kristisovu terplenje, pasion; *Ross.* страданіе, страсть; *Eccl.* страдьба, страданіе. Boża męka, *ob.* Boży. — Niedziela biała abo męki Pańskiéj. *Groch. W.* 65, der Sonntag Jubilate. — Męki złoczyńców, pytki, ciągnienie złoczyńców, die Folter; *Vind.* pefa, restesai, sbarkuvanje na pefi; *Rag.* muccilo; *Ross.* пытка, розыскъ. Mękami dochodzić *Ross.* пытать, (*ob.* Pytać). Na mękach świecami, albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą. *Syr.* 87. Męka ku wybadaniu prawdy, zawsze jest rzecz niebezpieczna. *Sax. Porz.* 134. Na mękę go dawali, chcąc się na nim czegoś dowiedzieć; jedni powiadają, że z mąk umarł, drudzy że go zabito. *Nar. Chodk.* 1, 251. *Warg. Wal.* 267. Po męce swój występek godzi się powiedzieć. *Kmit. Tr. C.* — *Proverbialiter*: Co widział, słyszał, robił, plótł jakby na mękach. *Zab.* 12, 91. *Nagł.* Pleciesz jak na mękach. *Teat.* 8. *b*, 93., *Zab.* 16, 151. Czarownice bredziły na torturach, ztąd przysłowie pospolite: bredzą jak na mękach. *Boh. Dyab.* 2, 310., *Slov.* gako na mukach pleté.

Pochodz. *męczadło*, *męczarnia*, *męczennica*, *męczenniczka*, *męczennicki*, *męczeński*, *męczennik*, *męczeństwo*, *męczyć*, *domęczyć*, *namęczyć*, *przemęczyć*, *rozmęczyć*, *umęczyć*, *wymęczyć*, *zamęczyć*, *zmęczyć*; *cf.* *nękać*; *cf.* *nukać*.

MEKLENBURG, a, *m.*, xięstwo i miasto w Niemczech. *Dykc. Geogr.* 2, 141. Lubow. *Klecz. Zdan.* 27, Meklenburg.

*MELABIJA, [ii, *ż.*, • biesiada; cf. *Graec.* μελοποιΐα; *Lat.* melopoeia, spiewanie biesiadnicze ?]; n. p. Poskromcie radzę młodzi swoje melabije, [Tollite de lautis juvenes *convivia* mensis. *Sarb. epigr.* 119. — ?]. Ktoż wie, jeśliże z waszych śmierć kuflów nie pije? *Kchow. Fr.* 38.

MELAMP, a, *m.*, z *Łac.*, miano psów myśliwskich, ein Name der Jagdhunde. *Banial.* A 2 *b*.

MELANKOLIA, ii, *ż.*, z *Greck.*, krew abo żółć spalona, czarna. *Cn. Th.*, böses, schwarzes Geblüt; *Boh.* černokrewnost, kalokrewnost; *Vind.* zherna kri; *Eccl.* черножелчие. Wyłup tymowy wywodzi melankolią, to jest czarne wilgoci. *Urzęd.* 131. Znaki melankolii głównéj naprzód są szaleństwo abo głupstwo bez gorączki; przy tym bojaźń i smutek. *Comp. Med.* 91. — Melankolia, choroba ze krwi czarnéj pochodząca. *Cn. Th.*, smutnodur, Schwermuth, Melancholie; *Rag.* zlovoglnos, zlovoglja, dreseglje; *Slav.* turóvnost; *Bosn.* zlota, tuga, zlavoglja, sgjalost; *Vind.* tegota, teshkoferzhnost, teshoumnost, britkomiflenost, teshaunost, famofvojomilost; *Ross.* грусть, задумчивость. Melankolii, tak smutnéj jako wesołéj, przyczyna, jest zgęstwienie krwi, i zamulanie humorów w mózgu. *Boh. Dyab.* 2, 79. Kanianka melankolii, którą Łacinnicy hipochondryaką zowią, jest pomocna. *Syr.* 504. Bądź wesół, melancholia szkodzi zdrowiu. *Boh. Kom.* 4, 375. MELANCHOLICZEĆ, MELANKOLICZEĆ *nijak. niedok.*, zmelankoliczeć *dok.*, melankolikiem się stawać, melancholisch werden. Oszpecony tą chorobą, jął melankoliczeć. *Oczk. Przym.* 12. Melankoliczejąc na lata przeszłe wspomina. *ib.* 297, *ob.* Melancholizować. MELANKOLICZNY, a, e, Melankolicznie *adv.*, melancholisch; *Boh.* kalokrewný; *Vind.* zhernokerven, klopovufhen, tegoten, sakernel, teshkoferzhen, britkomiflen, tefnoumen; *Carn.* tutast; *Slav.* turóvan, súmoran; *Bosn.* zlotan, zlovogljan; *Ross.* задумчивый, грустный, грустливый, заунывный, заунывенъ; *Eccl* черножелчный. Burak melancholicznym i z melancholii zbłaźnionym jest ratunkiem. *Syr.* 1290. MELANKOLIK, a, *m.*, ein Melancholicus. Niewesoły, ponury, melankolik. *Cn. Ad.* 691, (cf. kwaśny, zasępił się; wesoły jak świnia w deszcz). Melankolik rodzi się lisowato, koleryk czarno. *Rej. Zw.*

6 *b*. Melankolik lamentuje, wszystko mu nie w czas, wszystko się mu krzywdą widzi. *ib*. 3 *b*. Melankolicy bywają smutni, milczący.... *Petr. Pol.* 2, 302. Melankolicy mają postanowienie ciała zimne i suche. *Petr. Et.* 139. Melankolików nazywamy tych, którzy ustawicznie, albo najwięcéj o jednéj rzeczy myślą, tak że o innych rzeczach nie wiele dbają. *Krup.* 5, 608. Żeś sam jest melankolik, nie gań drugim baśni. *Pot. Jow.* 2, 84. — *W rodz. żeńsk.* Melancholiczka. MELANKOLIZOWAĆ, *ał*, uje, *intrans. niedok.*, melankolicznym być, *Rag.* zlovoglitise, melancholisiren, traurig seyn. Począł melankolizować i smucić się. *Haur. Sk.* 400. Psyche tym czasem melancholizuje, I pędzi swe dni utopiona w myśli. *Morszt.* 24., *Teat.* 3, 5.

MELCHMUS, u, *m.*, z *Niem.* Milchmus, robi się z mléka słodkiego i t. d. *Wiel. Kuch.* 415.

MEŁCIE, ia, *n.*, *subst. verbi* mleć; das Mahlen in der Mühle.

*MELĘ = mielę, *ob.* Mleć.

MELDOWAĆ kogo, z *Niem.* melden, anmelden, *ob.* Opowiedzieć, oznajmić, n. p. Eh co tam meldować, u mnie nie trzeba tego. *Teat.* 30, 60; *Vind.* meudat, pouedat, naglafiti; *Ross.* обослать. Meldowanie *Ross.* обсылка. Meldować się *Ross.* доложиться, докладываться.

*MELIHBASZ, *Trotz* ma słowo Meszelbas, Musułbas, rother glatter Cattun zum Unterfüttern. Towary Tureckie, kobierce, mełihbasze.... *Vol. Leg.* 4, 82.

MELILOT, *ob.* Koniczyna, nostrzyk.

MELISSA, y, *ż.*, *Carn.* melisa; *Ross.* мелисса, папочная трава, пчельникъ; *melissa officinalis Linn.*, Melisse; przedniejszy rośliny téj gatunek jest ten, który raz posiany pomnaża się potym przez podzielenie korzeni. *Kluk. Rośl.* 1, 271. Najpożyteczniejsza jest melissa cytrynowa, któréj liście rostarte wydają zapach cytryny. *Ład. H. N.* 105. Melissa Turecka, *Dracocephalum Moldavicum*, Türkische Melisse; gatunek smoczéj głowy. *Kluk. Dykc.* 1, 195. [*ob.* Matecznik. 4]. MELISSOWY, a, e, od melissy, Melissen =, *Carn.* melisen.

*MEŁKA, i, *ż.*, *ob.* Myłka, omyłka.

MELNICA, y, *ż.*, ryba morska po Kaszubsku nazwana, jest z rodzaju łososiów, ale z morza nigdy nie wychodzi; nie jest tak dobra jak łosoś. *Ład. H. N.* 105, eine Art Lachs.

MELODYA, yi, *ż.*, z *Greckołac*, die Melodie; figuralna muzyka, t. j. z kilku różnych głosów abo tonów, niższych, wyższych, śrzednich abo z instrumentów rozmaitych złożona. *Cn. Th.*, ułożenie i razem zebranie wielu tonów, dźwięk zgodny w śpiewaniu lub graniu sprawujących. *Kras. Żb.* 2, 147., *Vind.* skupfsglafnost; *Ross.* напѣвъ; (*Eccl.* сладкогласие, cf. harmonia). MELODYJNY, MELODYCZNY, a, e, Melodyjnie *adv.*, figurą idący, *harmonicus. Cn. Th.*, melodisch; *Eccl.* сладкогласный. Na lutni melodyjne granie. *Lib. Hor.* 59. Niechaj Orfeusz zabrzmi w strony swoje, By melodyjne były wiersze moje. *Auszp.* 9. Choćbyś pożyczał u Orfeusza melodycznéj treny. *Jabł. Ez.* 147. Arf i organów głosy najmelodyjniejsze. *Przyb. Milt.* 366. Nie innych jedno melodyjnie wypieszczonych słodko brzmiących głosów słuchali. *Pilch. Sen.* 367. Bogu wdzięcznie krzyk kapeli melodyjnie przygrawa. *Kchow. Roż.* 15.

MELON, *MALON, a, *m.*, *Ital.* mellone, die Melone; *Boh.* melaun, turek; *Sorab.* 1. melona; *Vind.* malávn, dinja; *Carn.* angurka, dina; *Hung.* dijnuije; *Croat.* dinya (cf. dynia), gërchka, (cf. ogórek); *Dal.* melun, mlun, pepun; *Bosn.* melun, mlún, limun, pepun, pipun, digna, lubeniça, gljubeniça; *Rag.* pipún, pipunich, digna; *Slav.* dinja, lubenica, lyubenicza; *Ross.* дыня. Bardzo wielorakiego gatunku, są żółte, zielone, małe, wielkie. Najprzedniejsze, Kandelupy zwane, po wierzchu są chropawe, niemiłe na wejrzenie, ale w smaku bardzo delikatne. *Ład. H. N.* 105., *Kluk. Rośl.* 1, 223. *Malony jabłczyste albo dynie okrągłe, malonom podługowatym i kuklastym podobne są. *Syr.* 1186, Melonenpfeben. *Malony wodne, *auguriae*, Saugmelonen. *Sienn. Wykł.* Melon siatkowy, *ob.* Arbuz, die Netzmelone. MELONOWY, *MALONOWY, a, e, od melonów, *Ross.* дынный, Melonen =, n. p. Melonowy konfekt. *Sienn.* 531.

MEŁTY, a, e, *part. perf. verbi* mleć = mielony, gemahlen. *Dudz.* 15.

MEMBEL, *ob.* Mebel.

MEMBRANA, y, *ż.*, z *Łac.*, skóra wyprawna do pisania, pargamin, eine Haut, darauf zu schreiben, Pergament. — *Jurid.* Chciałbym, żeby pisarz membran nie dawał; ale oglądawszy pozew, żeby go pieczętował, jeśli słuszny; a jeśli niesłuszny, żeby go nie pieczętował. *Gorn. Wł. Q* 4 *b.* Membrany, albo zapisy ręczne, mają być do akt podane. *Vol. Leg.* 3, 378. Słowo przy świadku, jest jakoby cyrografem i membraną. *Haur. Ek.* 173.

MEMORYAŁ, u, *m.*, MEMORYALIK, a, *m.*, *demin.*, *Croat.* memorial, napomenek: *Dal.* uspomena; a) książki pamiętne. *Cn. Th.*, ein Notirbuch, Denkbuch. — b) Prośba na pismie podana, supplika, ein Memorial, eine Supplik. Przeczytam Wc Panu memoryalik ode mnie ułożony, i upraszam, abyś go chciał podać dworowi. *Boh. Kom.* 2, 312.

MEN, u, *m.*, rzéka w Niemczech, der Fluß Mayn. *Wyrw. Geogr.* 21.

MENDAK = byk, buhaj.

MENDEL, *ob.* Medel.

MENDEWESZKA, MEDOWESZKA, DEMNOWESZKA, i, *ż.*, Wędroweszka, wesz od zwyczajnéj ludzkiéj płaściejsza, mnożąca się za skórą, osobliwie koło części wstydliwych, pod pachami, czasem i w brwiach. *Ład. H. N.* 181., *Dykc. Med.* 4, 281, die Filzlaus; *Boh.* muňka; *Carn.* kershêlu; *Vind.* kirlhella, turka; *Croat.* ficzayzlin; *Ross.* площица. Wszy te po ciele w skórze bywające, sprośnie Polacy zowią; ja je zowię skórnemi. *Sienn.* 502, [cf. mady. 7].

*MENDYK, *MEDYK, a, *m.*, z *Łac.*, żebrak, ein Bettler. Łazarz medyk leżał przed wrotami bogacza wrzodów pełny. *Bals. Św.* 2, 428., *Susz. Pieśn.* 3, *O* 3. Przedtym żołnierz jak potrzeba, teraz mendyk ubogi. *Bal. Sen.* 65.

*MENESTRA, y, *ż.*, rosół Włoski. *Wiel. Kuch.* 406, eine Italiänische Brühe. Tu Włoskie menestry, także figatelle. *Banial. B.* 3.

MENICA, MENNICA, MENNICZNY, *ob.* Minca, (mynica).

MENONISTA, *ob.* Manista.

MENTAL, u, *m.*, MANTALIK, a, *m.*, z *Franc.* medaille, medal, poświęcony przy paciorkach, eine geweihte Medaille. Jesteś jeden z czarodziei, Którzy pewne mentale nosząc

i inkluzy Z pomocą dyabelstw dokazują. *Zabł. Amf.* 89, *ob.* Metal, metallum.

MENUET, MENWET, u, *m.*, z *Franc.*, pewny taniec, eine Menuet. MENWECIK, a, *m.*, *demin.*, n. p. Złożyłem niedawno pewny menwecik, muszę ci go grać. *Boh. Kom.* 2, 257.

MEOTYS, *ob.* Widowe jezioro.

MERCHA, *MYRCHA, y, *ż.*, (cf. marcha), *Sorab.* 1. morchei wszetecznica; *Vind.* podrepenza, kusla, zifa, podnudiga, zafuta; eine liederliche Weibsperson; (cf. *Boh. et Slov.* mrcha, mršina; *Carn.* mèrha, mershina, merlatina; *Vind.* merha, merhatina, merſhina, merlatina, merletina, orlova vranska paſha • ścierw, *cadaver*; *Croat.* mërha, merczina *cadaver foetidum*, *caro morticina*, merha *pecus*, merczvarim *excarnifico*; cf. *Boh.* zmrhat *protrudere*, *viciare*, *stuprare*, mršeti marchą się stawać; *Slov.* mrchač, marnotratný). Już się powietrze, ziemia, tobą zaśmierdziała, Od twego wszeteczeństwa, mercho niewstydliwa, A nad wszystkie niewiasty, na świecie złośliwa! *Papr. Koł. F 4 b.* Chował sobie w swojéj wsi *myrchę, z któréj miał będsia. *Zygr. Pap.* 334. U nas te merchy najwyżéj sadzają, A tę co nie ma złota, do kąta wepchają. *Papr. Koł. C.* 2. Merchy jawne. *Zygr. Pap.* 9. Merchą albo cudzołożnicą niewstydliwą ją nazywali. *ib.* 47. Z Carogrodu wszyscy nieczystością kupczący, i sprosne merchy, wygnane były. *Sk. Dz.* 418. Pożarł z merchami majętność swoję. *Sekl. Luc.* 15. (z wszetecznicami. *Bibl. Gd.*). Ukażę ci osądzenie merchy wielkiéj. *Budn. Apoc.* 17, 1, *not.* „abo wszetecznicy."

MERGIEL, *ob.* Margiel.

*MERKIN, n. p. Korzenie, szafrany, merkiny płacą cła.... *Vol. Leg.* 4, 81.

MERKURYAŁ *ziele*, *ob.* Szczyr. MERKURYUSZ, a, *m.*, MERKURY, ego, *m.*, der Gott Mercur, (*ob.* Laskownik); §. a) bożyszcze pogańskie, posłaniec bogów i bogiń, protektor kupców, krasomowców i złodziejów etc. *Kras. Zb.* 2, 151, (*Boh. et Slov.* Zeloň, Dobropan; *Carn.* Selân, Sélôn, Shilôn). *Miroczynny Merkury, *pacifer*. *Żebr. Ow.* 356. — §. b) Planeta najbliższy słońca, znaczy się ☿. *ib.*, *Chmiel.* 1, 173, der Planet Mercurius. — §. c) *Chem.* Merkuryusz, *gen.* u, *m.*, żywe śrebro, rtęć, das Quecksilber. *Dykc. Med.* 4, 243. Z merkuryuszu, merkuryalny, n. p. Merkuryalne pigułki. Maść Merkuryalna. *Dykc. Med.* 4, 267. MERKURYUSZOWY, a, e, od Merkuryusza, Mercurs •. Jako ten, który kładzie kamień na gromadę Merkuryoszową, tak kto wyrządza poczciwość niemądremu. *Leop. Prov.* 26, 8, *Wujek. ib.*, *not.* „kamienie położone na znak drogi zwano Merkuryuszem." (Rabenstein Luth.).

*MERSKAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, rózgami bić, smagać, chłostać, mit Ruthen schlagen; *Boh. et Slov.* mrskati, mrštiti, mrsknauti, mrskawati; (*subst.* mrskač • *flagellans*, mrsk cięcie rózgą); *Sorab.* 2. marskasch; *Vind.* tepsti, ſeſhvizati, ſhverkati, ſhibati, oklotiti. Kazał nieposłusznego merskać aż do śmierci. *Gorn. Dw.* 110.

MERYDYAN, u, *m.*, der Meridian, cyrkuł południowy, do którego słońce przyszedłszy, wszystkim krajom pod nim leżącym południe czyni. *Wyrw. Geogr.* 49. dyrekcya cienia skazówki prostopadłéj do poziemnéj płaszczyzny w téj chwili, kiedy słońce najwyżéj. *Łęsk. Mier.* 2, 162. [południk. 7].

*MESEŁ, sła, *m.*, z *Niem.*, der Meißel, dłoto, n. p. Bukszpany strugane Dłotem, kształt biorą ostrym mesłem wytaczane. *Otw. Wirg.* 415.

MĘSKI, MĘZKI, a, ie, (*Etym.* mąż); (*Boh.* mužský; *Slov.* muzski; *Sorab.* 1. muzki, mužaczé; *Vind.* moshki, moshoun, moshat; *Carn.* móshke; *Croat.* mùski *virilis*, *rusticus*; *Bosn.* muscki; *Slav.* musko; *Rag.* muscki; *Ross.* мужскій, мужескій; *Eccl.* мужьскъ, яко мужь; *Ital.* maschjo; *Lat.* masculus); mężczyznie należyty, *mężczyński, männlich, Männer •, von Mannspersonen. Niemęska rzecz stroić się. *Cn. Ad.* 618, *forma viros neglecta decet.* — Wszędzie płacz męski, wszędzie krzyk niewieści, Wszystkich przejął strach blizkiéj śmierci srogi. *P. Kchan. Jer.* 30, *ob.* Płeć męska, rodzaj męski, *naród męski, n. p. Przykazał król, aby każde dziecię, które się urodzi w męski *naród, zabili. *Biał. Post.* 28. — *Gramm.* Wyrazy żeńskie, mezkie, nijakie, *masculina*, *feminina*, *neutra*, n. p. król, królowa, królestwo. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 3. Bywa i w niemęskim ciele męski rozsądek. *Fred. Ad.* 12. — *§. Męski, mężowy, małżonkowy, Ehemanns •, Mannes • *oppos.* żeniny; n. p. Sól Alkali męską niepotężność do małżonki przez czary uczynioną *odpądza. *Syr.* 437. Pokrzywa w winie uwarzona pobudza i umacnia uczynek męski ku żenie. *Sienn.* 184, cf. sprawa małżeńska. — §. Męski • mężny, *Boh.* zmužilý; *Ross.* благодушный; tapfer, wacker, männlich. Męskie serce. *Tr.* — *Transl.* Jagody miernie cierpkie czynią wino męskie, mocne i trwałe. *Cresc.* 335. *MĘSKIE, MĘSKO, MĘZKO, *adverb.*, mężnie, jak mężowi przystoi, po mezku, männnlich, tapfer; *Boh.* mužsky; *Slav.* rebreno, junacski; *Ross.* мужественно; *Eccl.* мужественнѣ, мужеское. Pokrzepiajcie się, a mezko sobie poczynajcie. *Leop.* 1 *Macch.* 2, 64. (mężnie. *Bibl. Gd.*). (*Boh.* zmužiti se, zsrdnatjm serce wziąć). Posilaj a zmacniaj się, a czyń męsko, nie bój się, ani się lękaj. 1 *Leop.* 1 *Par.* 22, 13. Męskie czynili, zadając razy ciężkie. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. W żadnéj rzeczy sobie niestatecznie a niemęskie niepoczynali. *Kosz. Lor.* 126. Każdego z nich napominała głosem ojcowskim męsko. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 7, 21. Niechaj nas znajdzie on złośnik, a my męsko sprzeciwiamy się temu. *Birk. Dom.* 143. Męsko uśmierz kłopoty, siłą zwyciężone. *Bardz. Trag.* 403. Wdzięczne piosnki na lutni niemęsko wygrywał. *ib.* 197, (pieszczenie). Zginął Wezyr niemęsko powrozem uduszony. *Psalmod.* 74. Po MĘSKU, Po MĘZKU *adverb.*, jako mężczyzna, wie eine Mannsperson, als Mann. Przebrany po mezku. *Teat.* 29, 41. *et* 14. *c*, 24. Kędziory jak hyacynt gronisto do koła Wisiały mu po mezku z przedzielnego czoła. *Przyb. Milt.* 112. MĘSKOŚĆ, ści, *ż.*, męstwo, mężność, die Männlichkeit, Tapferkeit. Życzę takiéj męskości i serca naszemu narodowi. *Falib. B.* 2. *Sorab.* 1. muskoſcž; *Slov.* mužnost, zmužilost; *Vind.* moshkust, moshounost; *Ross.* мужество, возмужалость, доблесть.

MESÓWKA, i, *ż.*, gorzałka piérwszy raz przepędzona. *Rydel.*, nur einmal erst abgezogner Branntwein, *Tutter.* cf. szumówka.

MESPIL, MESPUŁ, MESPLIK, *ob.* Niesplik.

MĘSTWO, MĘZTWO, a, *n.*, (*Boh.* mužnost mężność, (mužstwo lud, mężowie *collect.* Mannschaft; *Croat.* mustvò *rusticitas*)'; *Slov.* mužnost, zmužilost; *Ross.* мужество, возмужалость; *Vind.* moshust, moshkust, moshounost, bradinstvu; *Rag.* cjovjectvo; *Bosn.* çlouisctiuo); §. a) wiek męski, już nie dziecinny, nie młodzieńczy, das männliche Alter, die Mannbarkeit. Od 14 roku do 18 człowiek z młodzieństwa k męstwu wyrasta; a piąty ten wiek życia, męstwo, trwa do czterdziestego roku; potym idzie starość. *Kołak. Wiek.*, *Eccl.* возмужити, въ совершенный возрасть привести кого. Wzrost ciała ludzkiego, więtszy jest w męstwie, niźli w dzieciństwie. *Sk. Kaz.* 66. Zobaczemy, jak się naród ten począł i urodził, wzmacniał i wzrastał, a do doskonałego jakoby męstwa przyszedł. *Faliss. Fl. praef.* (cf. *mężność). — §. b) *Quemadmodum Latinis fortitudo a viris virtus dicta*; *ita nostris* od mężów męstwo = mężność, die Tapferkeit, Männlichkeit, männlicher Muth; *Slov.* zmužilost, udatnost; *Boh.* zmužilost, udatnost, udatenstwj, statečnost; *Vind.* muezh, junastuo; *Bosn.* varlóst, jakost, hrabrost, mocch, snaga; *Rag.* jàkost; *Ross.* доблесть, благодушие, храбрость. Męstwo [zachowuje w niebezpiecznościach stałość i przystojność. *Modrz. Baz.* 28. Męstwo ma czynić odwagę do podjęcia się rzeczy trudnych; śmiałość do potkania się z nieprzyjacielem. *Star. Woj. A* 2 *b.* Męstwo należy na wycierpieniu i znoszeniu przykrości cielesnych. *Star. Ryc.* 36. Nie dość na męstwie, trzeba byś go dobrze użył. *Teat.* 45. *d*, 36. Wczas walecznie poczyna, męstwo nie czeka na lata. *Morszt.* 126. Wszak w sercu człowieka Z dobréj krwi zrodzonego męstwo lat nie czeka. *Osiń. Cyd.* Męztwa dobywać przystoi, Gdy przeciwność w oczach stoi. *Cn. Ad.* 482. — §. *c) Męztwo = cnota, *ad modum ethicae virtutis Latinorum*, Tugend. Możność, chocia za bogactwy, chocia za zacnością rodzaju chodzi, tedy odłożywszy męstwo, a coż jest jedno miecz w ręku szalonego? Każda Rzplta doznała bardzo wiele złego od ludzi możnych, ale męstwem nie ozdobionych. A czegoż tedy nie dostawa, jedno tego, żeby ci, którzy chcą, aby je nad insze przekładano, dowcipem, cnotą i zacnemi tego sprawami poprawowali. *Modrz. Baz.* 167.

MESSYASZ, a, *m.*, *Ross.* Мессія, Messias, zbawiciel świata, obiecany patryarchom. *Kras. Zb.* 2, 153. Słowo Greckie Chrystus po Żydowsku Messyasz się wykłada; po naszemu pomazaniec. *Hrbst. Nauk. C* 5 *b*, (*ob.* Maść, maścić, mazać). *Prov.* Wyglądać czego, jak żydzi Messyasza, t. j. z utęsknieniem, jak kania deszczu.

MĘSZCZYZNA, *ob.* Mężczyzna.

MESZKA, i, *ż.*, pchła ziemna, der Erdfloh, *mordella Linn.*, chrząszczyk bardzo maleńki, którego liszki w rozsadach kapuścianych wielkie szkody czynią. *Kluk. Zw.* 4, 46. *et* 377. *Ład. H. N.* 105.

MESZEK, szka, *m.*, (cf. mech), *Riccia Linn.*, rodzaj rośliny, do skrytopłciowych należący. *Kluk. Dykc.* 3, 19, jest kryształowy, najmniejszy, siwy, pływający. *Jundz.* 542.

*MESZELBAS. *Tr.*, *ob.* Musułbas, Melihbasz.

MESZKITA, y, *ż.*, meczet, bożnica Turecka, eine Moschee. Ten obraz, który chowają tak skrycie, Z niepobożnego gwałtem weź kościoła, I własną ręką postaw w twéj meszkicie. *P. Kchan. Jer.* 28. Ach jakom nieprawości wszelakiéj hołdował, Właśniem światu i dyabłu meszkitę zbudował Z ciała mego. *Kulig.* 19.

MESZNE ego, *n.*, dochody za msze. *Dudz.* 44. (*Boh.* mešný *missalis*, mešného (obyli) dáti dziesięcinę dawać; cf. *Croat.* malomeshnyak = wrzesień; velikomeshnyak = sierpień). — §. Dziesięcina w ziarnie dawana, nie snopowa. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 32, der Körnerzehente. Meszne, mszowe czyli *missale*, ztąd wzięło początek, że przy układzie z plebanem o dziesięcinę, pleban brał obowiązek odprawiania mszy. *Czack. Pr.* 1, 318. *N. Pam.* 12, 348. Po dziesięć groszy mają płacić, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, abo meszne, spy. *Vol. Leg.* 2, 662. Na Rusi meszne zastępuje w wielu miejscach dziesięcinę; a jest meszna pewna kwota pieniężna, którą wsie składają na msze, za należące z krescencyj swych dziesięciny. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 301.

MESZTY, *plur.*, pantofle Tureckie, cf. kapcie; *Croat.* mèsztva = trzewik skórzany.

MESZYSTY, *ob.* Mszysty.

MET! §. 1) słowo graczów w szachy, którym się wyraża zamknienie i opasanie cudzéj strony. *Włod. Pers.* mat; *Gall.* mat; *Ross.* матъ; matt! im Schachspiele. Uczyniwszy na szachownicy kilka *szcia bardzo misternego, dał mu met. *Gorn. Dw.* 159, er machte ihn matt. — *fig.* Albo szach albo met. *Cn. Ad.* 2, (t. j. jak kostka padnie; lub strata lub zysk). Daje szach fortuna i met rozumowi. *Pot. Syl.* 304. Za łaską bożą przeciwnicy tak wzięli met, iż zostali w pohańbieniu. *Baz. Hst.* 287, klęskę, porażkę; cf. *Boh.* giž gest po nas weta, (cf. wet!), już koniec, już po nas, przepadliśmy. — *Transl.* Met = ciasny kąt, trudność, cieśń, *Ross* мать, die Enge, Bedrängniß, Noth, Schwierigkeit. Met komu dać = przyprzeć do ciasnego kąta, obskakiwać kogo, trudność mu zadawać, einen in die Enge treiben, ihn eintreiben; (cf. kozi rożek). Mógł im szach i met dać, i ukazać nie jednemu wrota do rozumu. *Birk. Zamoj.* 27. W tył, w boki, w czoło rozpuścił zagony, I tusząc złamać ostatnim nas metem Uderzył z ordą. *Jabł. Buk. P.* — §. 2) Met, *ob.* Meta.

MĘT, u, *m.*, kał, gąszcz płynów nieczystych, das Dicke, Trübe, noch nicht ausgestandner Getränke (Hefen); das Trübe im unreinen Wasser, (der Bodensatz); (cf. drożdże, fusy, ustoiny); *propr. et impr. Boh.* okalek, rmut; *Rag.* mûtex; *Bosn.* mútesg, smetgna, buna; *Ross. et Eccl.* мять, (чмута, смута, матежь odmęt, bunt, rokosz; cf. *Ger.* Meuterey; мятежливый warchogłowy). Wodę mętną od samej ziemi, postawisz na chłodnym miejscu, aż męty osiędą. *Kluk. Kop.* 1, 121, (*ob.* Męciny). Gdy wino przestaje burzyć się, tedy glina w nie wpuszczona, czyści je, ciągnąc z sobą na dół wszystek męt i drożdże. *Cresc.* 349, (cf. ustoiny). Czarnego Stygu męty. *Hor.* 1, 266.

— *fig.* Zrzódło czyste nauki Chrystusowéj bez mętu. *Bals. Niedz.* 1, 242. Ci którzy z mętów i cieniów starego zakonu do światłości prawdy niebieskiéj wychodzili, mętami jeszcze oczy zamulone i zaćmione mając, rychło się światła domacać nie mogli. *Żarn. Post.* 3, 160.

Pochodz. *mętny, odmęt, zamęt, męciny; mącić, mąciciel; mątew; namącić, omącić, pomącić, rozmącić, zamącić, zmącić; smęcić, smętny, smutny, smętek, smutek, smucić, zasmucać; chachmęt, zachachmęcić; bałamut, bałamucić*; (*Ross.* баламутить zamęcić).

META, y, *ż.*, MET, u, *m.*, z *Łac.*, kres, cel, das Ziel, die bestimmte Gränze; (*Croat.* méta, czil, (metalacz = strzelec); *Rag.* svárha, (cf. zwierzch); *Vind.* namienik, namerik, nakonz, tarzha; *Ross.* мѣта, (мѣтка, мѣточка znak, znamię), мишень, предѣлъ, предмѣть; cf. przedmiot, przedział; cf. *Ross.* мѣткій dobrze trafiający, 'mierny; мѣтить godzić, celować, mierzyć; cf. mieść, miatać; помѣтить ugodzić, trafić). Niemasz drogi bez terminu i mety. *Pilch. Sen. list.* 2, 267. Kto idzie prostą drogą, ma swe stanowisko ostateczne; błąkacz nie zna terminu ani mety. *ib.* 1, 125. Nie stawiając kroków, dójść do mety pragną. *Mon.* 65, 161. Idą na umor w zawody, aż się o met sam pożądany oprą. *Birk. Kr. Kaw.* 25. Cesarze z domu Karolingów zakładali metę swoich najazdów aż do Odry. *Nar. Hst.* 3, 207. Ta to jest meta myśli moich godna. *Hul. Ow.* 185.

METADOR, *ob.* Matedor.

METAFIZYKA, i, *ż.*, die Metaphysik, nauka przyczyn rzeczy zmysłom niepodlegających. *Kras. Zb.* 2, 134. Gdybyśmy mieli wiadomą w całéj obszerności metafizykę naszych myśli, rozum nasz ogarniałby rzeczy ogólniéj. *Śniad. Alg.* 1, 66, (metafizyczne rodzenie się ich). — *Transl.* Ciemne, nie do pojęcia zdanie, etwas, das schwer zu begreifen ist. To, co mówicie, ciemna jest metafizyka; Któréj żołnierski mój rozum nie przenika. *Zabł. Amf.* 98. METAFIZYCZNY, a, e, — ie *adverb.*, metaphysisch. METAFIZYK, a, *m.*, der Metaphysicus. METAFIZYKOWAĆ *cz. intrans.*, metafizycznie rozbierać, metaphysiciren, philosophiren. Krzyczeli uczeni, i metafizykować żwawiéj zaczęli. *Mon.* 69, 29. — METAFORA, y, *ż.*, eine Metapher, figura retoryki, przez którą słowo traci swoje właściwe znaczenie, przenośnie inne na się biorąc. *Kras. Zb.* 2, 154, *ob.* Przenośnia; *Slov.* pretwaritelka. METAFORYCZNY, przenośny. METAFORYCZNIE, przenośnie.

METAL, METALL, u, *m.*, *Graec.* μέταλλον; *Hebr.* מטיל metil, *metallum*; §. 1 a) kruszec, das Metall; rzecz kopalna nad inne cięższa, w ogniu topniejąca, ochędożona blask czyniąca, po stopieniu zwierzch wypukły czyniąca, młotem bita rozciągająca się. *Kluk. Kop.* 2, 134., *Os. Rud.* 6. Metallem zowią każdy kruszec, topić, kuć i ciągnąć dający się. *Jak. Art.* 3, 301, *Boh.* kow; *Slov.* kow, ruda, měď, (cf. miedź); *Sorab.* 1. mětall; *Vind.* ruda, rudstwu, bron, bronz, medenina; *Carn.* brom, bron; *Croat.* med; *Bosn.* mjed; *Rag.* gvòzdje, (cf. gwóźdź; *Ross.* металлъ, руда. Metalla kruszczynami zwać możem, bo z kruszczu pochodzą. *Sienn. Wykł.* — b) Podług pospolitego wyrażenia nazywa się też metalem, mieszanina złożona z miedzi, mosiądzu i cyny, z któréj działa leją. *Jak. Art.* 3, 301, śpiż, Glockenspeise, Glockenerz, Gießerz. — §. 2) *Metalum* z Łacińska, obrazek mały mosiężny, srebrny, rogowy, kościany etc., okrągły, czworograniasty, abo krzyżyk u paciorków, (cf. mental, cf. medal); *tabella metallica sacram imaginem utrinque impressam habens. Cn. Th.* 397, ein Schaustück mit dem Bildnisse eines Heiligen zu beyden Seiten. METALIK, a, *m.*, *dem.* — METALLURG, a, *m.*, umiejętny koło metalów i ich dobywania, der Metallurg; *Ross.* рудословъ; *Eccl.* рудодѣлатель, рудныхъ дѣлъ мастеръ. METALLURGIA, ii, *ż.*, nauka o metallach, o rudach, o górnictwie, die Metallurgie; *Ross.* рудословіе; *Eccl.* рудодѣланіе. Metallurgią się bawię, *Graec.* μεταλλουργέω; *Eccl.* рудодѣлаю, рудокопаю. METALLURGICZNY, *Ross.* рудословный. METALLOSIARCZAN żelaza, *metallo-sulphas-ferri*, siarczan żelaza, mający w sobie nadto solnéj zasady. *Śniad. Chem.* 2, 49. METALLOWY, METALNY, a, e, Metall-; *Sorab.* 1. mětalski; *Vind.* medenen; *Carn.* bronzhen; *Ross.* металловый, металлическій, рудный.

'**METKI**, a, ie, [= rzutki; *Etym.* miotać; to znaczenie ma *rusk.* metkij. 2], n. p. Mizguś metki. *Hor.* 2, 271, może miękki; cf. *Ross.* мѣткій dobrze celujący, zręczny.

'**MĘTLARSTWO**, a, *n.*, mącenie, odmęt, niepokój, das Trüben, Unruhemachen, Verwirren, die Verwirrung. Nierządnie żyją, nic nie robią, ale chytrze mętlarstwo stroją. *Gil. Post.* 191 *b.* METLIĆ, MĘTLIĆ, MĘTLOWAĆ *cz. niedok.*, pomętlować *dok.*, mącić, mieszać, niepokoju nabawiać, trüben, verwirren. Źle, kiedy Pan ludziom dopuszcza obyczaje swe psować, metlować, i prawie jakoby cudzołożyć. *Weresz. Reg.* 105. Między zawiedzionemi ludźmi pomętlował, powichrzył, że niemasz początku ani końca. *Gil. Post.* 18. Mętli mi się to słowo. *Tr.* 840, jest mi na języku, dieses Wort läuft mir auf der Zunge herum, ich habe es auf der Zunge. Mietle się. *Tr.* 861. Mietle mi się, wikle mi się, wije mi się, gdy nie mogę przypomnieć. *Dudz.* 45.

METEL, tla, *m.*, z *Niem.* der Mantel, płaszcz; (*Sorab.* 2. mantel, mantlik; *Sorab.* 1. mantyl; *Croat.* měnten, menténecz; *Hung.* mente; *Bosn.* modraccja, modrina, koret; *Ross.* мантія, мантійца; *ob.* Mantolet). METLIK, a, *m.*, *zdrbn.*, mantylka, ein Mäntelchen; mętlik, rodzaj sukni, płaszcza lub podwłosnika białogłowskiego. *Włod.* Zostawiła królewna mętlik w gęstwinie, mordując się z rozbójnikiem. *Pot. Syl.* 327. Szafarka w Tureckim letniku, Tabin na mętliku. *Bies. C.* 4. Mętlik kanonicki z futerek. *Tr.*, das Domherrnmäntelchen. Nieszczęsna miłość szaty wymyśliła nowe, Paniom metle, mężczyznom delie dębowe. *Pot. Jow.* 162. (*ob.* Delia, *ob.* Dębowy).

MĘTNICA, y, *ż.*, mącicielka, która spokojność mąci. *Tr.*, die Friedensstörerinn. MĘTNIK, a, *m.*, mąciciel. *Tr.*, der Friedensstörer. MĘTNOŚĆ, ści, *ż.*, nieklarowność, das Trübeseyn, die Unreinheit; *Vind.* motnost, motnina, kalnost, kounost; *Ross.* мутность. MĘTNY, a, e, MĘTNIE *et* MĘTNO *adverb.*, nieklarowny, kalny, trübe, dick, nicht klar; *Boh.* kalný; *Sorab.* 1. mutné, zamutžené; *Croat.* muten; *Vind.* moten, kalen, kauen, koun; *Rag.* mútan,

umutni, mûtexan; *Bosn.* mutan, izmuchjen, smuchjen; *Ross.* мутный, мутенъ, мятежливый, (мятежный buntowniczy). Mętnym być *Eccl.* стинятися, мутнымъ быть, тиною замаратся. Mętne piwo tuczy, lecz nie zdrowe jest. *Kluk. Rośl.* 3, 271. Wina młode, mętne, aby się rychléj ustały, co robić.... *Śleszk. Ped.* 370. Morze czarne ma kolor swój od mętnych wód, które tam przypędza północny wiatr. *Boter.* 19. W mętnéj wodzie nikt się nie przejrzy. *Pot. Pocz.* 80. Jaki szczep, taki owoc; przezroczyste źrzódło Mętnych z siebie poników nigdy nie wywiodło. *Zab.* 10, 320. *Kniaź.* W mętnéj wodzie prędzéj się piskorze łowią. *Jan. Lig. F.* 3 *b.* (cf. w odmęcie łowić). — *fig.* Już mi się napełniona Bachem Świeżym po sercu myśl tłucze przestrachem W mętnéj radości. *Hor.* 1, 307. *Nar.*, (w radości zmieszanéj. *ib.* 305. *Min.*). MĘTOWY, a, e, od mętów, Satz=, Hefen=. *Tr.*

METOD, u, *m.*, METODA, y, *ż.*, z *Greck.*, sposób dawania lub robienia czego porządnie, die Methode; *Rag.* pût, réd, nâcin; *Ross* методъ, способъ. METODYCZNY, a, e, — ie *adverb.*, podług pewnego metodu, methodisch; *Rag.* rédni, spûtni. METODYUSZ, a, *m.*, imię własne, *Boh.* Strachota. METONYMIA, ii, *ż.*, figura retoryczna, *Slov.* dowtipilka, cf. dowcip.

MĘTOPERZ, *ob.* Nietoperz.

METR, a, *m.*, z *Franc.*, dający lekcye czego, ein Maitre, der in etwas Unterricht giebt. Pani jako metr w tych rzeczach będzie mi lekcye dawać, a ja jak żaczek, ut re mi fa sol la za nią powtarzać będę. *Teat.* 52. *d*, 104. METRESSA, y, *ż.*, METRESKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, nałożnica, cf. fryjerka, gamratka, kawalerka, pani duszka, die Maitresse, das Kebsweib. Juno nie raz się żali na metressy i basztardy Jowiszowe. *Bardz. Trag.* 2. O jako białogłowy srogi żal podżega, Gdy się w jednym metressa z żoną domu zbiega! *ib.* 447. Jak wielkie stado za nim metress się uwija. *ib.* 252. Gaszek dyament oddał swéj metressie Na długich miłości zadatek. *Zab.* 13, 250. *Nar.* — § Metressa, suka legawa z gatunku wyżłów. *Ryd.* Name der Vorstehhündinnen.

METROPOLIA, ii, *ż.*, katedra arcybiskupia. *Kras. Zb.* 2, 157, *Ross.* митрополія; *Eccl.* матероградъ; die Metropolitankirche, erzbischöfliche Kirche. METROPOLITA, y *m.*, arcybiskup mający zwierzchność nad biskupami. *Kras. Zb.* 2, 157, der Metropolit. *Ross.* митрополитъ. METROPOLITAŃSKI, METROPOLITSKI, a, ie, arcybiskupi, erzbischöflich; *Ross.* митрополитовъ, митрополичій, митрополитскій. Palliusz Metropolitański. *Ld.* Lwowski władyk metropolitskiego tytułu używa. *Gwagn.* 300.

METRYKA, i, *ż.*, (cf. Lat. *matricula*), §. 1) pospolicie nazywają się metrykami księgi kościelne, gdzie chrzty, pogrzeby etc. zapisywane są. *Kras. Zb.* 2, 157, öffentliche Registerbücher, Protokolle, Kirchenbücher, Taufbücher, Leichenlisten. Papież przez kanonizacyą świętego tego w metrykę ś. wyznawców włożył. *Birk. Dom.* 59. — §. Zaświadczenie chrzestne, der Taufschein. Co to do niéj należy, w cudzą metrykę zazierać? *Teat.* 10, 69. — §. 2) Metryka, archiw, das Archiv; *Boh.* listowna, listownice, tagnice; *Vind.* arhiv, pismualishe; *Rag.* pismoshranna, pismoshranisćte. Metryka Koronna, archiwum korony Polskiéj, jest także osobne W. X. L. *Kras. Zb.* 2, 157. METRYCZNY, a, e, od metryk, archiwowy. *Tr.* Archiv=. METRYKANT, a, *m.*, der Archivarius, der über das Archiv gesetzt ist; *Boh.* listownjk. Metrykantów nazwisko jest późniejsze, wzięte od urzędowego obowiązku, strzeżenia metryk czyli archiwów Rzpltéj; ale urząd ich był dawniejszy, i nazywali się pisarzami kanclerza. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 347. — (Seraja był pisarzem. *Budn.* 2 *Sam.* 8, 18, (*not.* «kronikarzem, *metrykarzem, a właściwie, pamiętnikiem królewskim»).

*MĘŻATA, y, *ż.*, MĘŻATKA, i, *ż.*, *Boh.* mužatka; *Carn.* moshakena *virago*, cf. mężyca; *Rag.* muxattiza, muxatta, dovedêna; *Bosn.* udana, sgena; *Sorab.* 1. newésta, (cf. niewiasta); *Eccl.* мѫжатл, мѫжатнцл, коя за мужемъ; zamężna białogłowa, die einen Mann hat, eine verheirathete Weibsperson. Tak panny, jak mężate, i wdowy, białogłowy zowiemy. *Biał. Post.* 202. *Niemężatka *Vind.* nevdana, neomoshena. — *Meton.* *Mężyca, żona, Männinn, Frau. To jest kość z kości moich, rzekł Adam, zwana mężatką będzie, bo z męża wzięta jest. *Sk. Żyw.* 133. Nazową ją mężatą, bo z męża wzięta ta. *Budn. Gens.* 2, 23, *ob.* Mężysta, mężyna, Männinn. Luth. *MĘŻCZYŃSKI, a, ie, mężczyznie należyty, przyzwoity, służący, od mężczyzny, męski, männlich, Mannspersonen zukommend, Männer=. W ubiorze trzeba być ochędożnym; wszakoż aby nie było białogłowy ochędostwo, ale mężczyńskie. *Gorn. Dw.* 114. Zygmunt August ostatni potomek z mężczyńskiego plemienia domu Jagiełłowego. *Gwagn.* 133. *Biel.* 592. *Męszczyznego rodzaju. *Biel. Hst.* 30. Mężczyński, abo niewieści. *Radz. Deut.* 4, 16. W tym nie białe głowy krzywe, ale przeklęte żądze mężczyńskie. *Gorn. Dw.* 412. Brzydziła się ogółem wszystkim mężczyńskim narodem. *Otw. Ow.* 291. Wszelakie jajca a najwięcéj wróble, pobudzają mężczyński uczynek. *Urzęd.* 452. Ani cudzołoztwa, ani porubstwa, ani mężczyńskiéj psoty chronić się nie umieją. *Zygr. Pap* 355. (pederastyi). MĘŻCZYZNA, MĘSZCZYZNA, y, *m.*, męzkiéj płci człowiek, mąż, die Mannsperson; *Slov.* chlap, (cf chłop); *Vind.* moshtvu; *Rag.* mùscko; *Croat.* muska glava, (cf. białogłowa); *Ross.* мущина. Niechaj będzie obrzezan każdy mężczyzna 3 *Leop. Genes.* 17, 10. (każdy pogłowia męskiego. 1 *Leop.*). Boniwel, najpiękniejszy wieku swego męszczyzna. *Niem. Król.* 4, 84. — *Generis feminini*; n. p. Trzykroć przez rok będzie się ukazowała każda męszczyzna twoja przed Bogiem. *Biał. Post.* 173. *Leop. Exod.* 23, 17. (każdy mężczyzna twój. *Bibl. Gd.*, wszelki mężczyzna twój. *Leop. Ex.* 34, 23). Święto białe głowy obchodziły, przy którym tylko jedyna męszczyzna bywała. *Otw. Ow.* 247. — §. *collect.* Mężczyzna = płeć męska, mężczyzny, Mannspersonen, Männer. Sto miasteczek spalili, mężczyznę siekli, tylko niewiasty i dziatki w niewolą pędzili. *Stryjk.* 271. Żaden z mężczyzny sprawy ich bronić nie śmiał. *Warg. Wal.* 266.

MEZELAN, u, *m.*, materya wełniana i lniana, Meselang, *Gall.* mezeline, ein wollner und leinener Zeug. *Tr.*

MĘŻEN, żna, *m.*, n. p. Sam król trzymał na smyczy mę-

żna i sokoła. *Banial. A* 2 *b*, miano charta, Name eines Windhundes.

MĘZKI, MĘZKO, MĘZKOŚĆ, po MĘZKU *ob.* Męski. MĘŻNIE, *adverb. adj.* mężny, *Boh.* mužne; *Eccl.* храбрски, храбро, смѣло; mannhaft, tapfer. Mężnie się stawić, mężną twarz pokazać. *Cn. Th.*, *Eccl.* мужьствовати. Serce się w królewiczu mężnie radowało, Gdy mu się z przyjacielem powitać dostało. *Banial. J.* 4. MĘŻNIEĆ, iał, ieje, *nijak. niedok*, rozrastać się, *masculescere. Mącz.* männlich werden, mannbar werden; *Vind.* braditise, (cf. broda); *Eccl.* мужаюся; *Ross.* мужать, возмужать. Dzieciuch w siedm lat zęby roni, w drugich zarasta, potym mężnieje. *Psalmod.* 77. W trzecim miesiącu pawięta wypuścić na pole, żeby rosły i mężniały. *Haur. Sk.* 132. Trzy czasy w życiu ludzkiém, czas wzrostu, mężnienia i ubywania. *Mon.* 69, 634, *Ross.* возмужание. — *activ.* Mężnić. *Chodk. Kost.* 43, *Eccl.* мужаю, *Graec.* ἀνδρόω, *in virilem aetatem perduco.* — ''MĘŻNOCZYNNY, a, e, — ie *adverb.*, mężnym sposobem czynny, männlichthätig. Dusza mężnoczynnie rostropna. *Zab.* 16, 147. *Nagł.* MĘŻNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* mužnost; *Vind.* moshovitnost; *Ross.* возмужалость; 'a) męzki wiek, die Mannbarkeit, das männliche Alter. Peryod ten do Augusta; tu już pora mężności państwa Rzymskiego, a sama już jakoby dostatecznie duża dostałość państwa. *Faliss. Fl. praef.* (cf. męstwo). — b) Męzka dzielność i odwaga, męstwo, Männlichkeit, Tapferkeit, Mannheit; *Vind.* serzhnost, junakost, serzhlivost; *Croat.* jakoszt; *Bosn.* hrabrenóst, jakost; *Ross.* храбрость, доблесть. Mężność bez śmiałości nie jest, sama jest śmiałość, która mężność sprawuje. *Ezop.* 12. Panie Spartańskie dla mężności serca, jakiéj pochwały godne! *Falib. Q.* 3. Mężność, która wszystkie smutki i przeciwności cierpiemy. *Wróbl.* 201. Mądrość, sprawiedliwość, mężność, mierność, dobra to są samego umysłu. *Górn. Sen.* Sama mu szyję ku ścięciu nastawiła; na co on jako wryty stanął, dziwując się takiéj mężności, jakiéj w wielu mężach nie doznał. *Sk. Żyw.* 1, 143. O lwie, i jego mężności. *Haur. Sk.* 317. Stał upieniony, srodze zajuszony, Trudno psa tego mężności wysławić. *Past. Fid.* 197. ''MĘŻNOSTRZAŁE Persy. *Otw. Wirg.* 466, *pharetrati.* MĘŻNY, a e, męski, co do wieku, dorosły, mannbar; (*Vind.* moshoun, braditen, moshki, moshat, (moshakenja = domężna panna); *Carn.* moshât; *Ross.* возмужалый; *Boh.* mužský, statečný, udatný; *Slov.* zmužilý, srdnatý; *Carn.* moshâkast, shtajf, jak, môshâk; *Vind.* moshku, moshoviten, moshkoviten, mozhan, junaken, junazhen, tersath, serzhen, serzhliu, (cf. junacki, serdeczny); *Bosn.* snasgjan (cf. snażny), jaki, hrabren, junacki, vitescki, vrrilli, varli, vrrio; *Croat.* ják; *Slav.* jaki, sérdcsan; *Ross.* мужественный, воинственный, доблественный, доблій, храбрый, взобранный, возобранный, благодушный; mannhaft, tapfer, männlich, (cf. dzielny). Mężny, wielkiego serca; nie ustąpi placu; nie zepsuje serca. *Cn. Ad.* 483. Mężny woli na placu, niż na łóżku umrzeć. *ib.* 484. Mężny z tyłu nie bije. *ib.* 484. Mężny poczciwą śmierć przedsięwziąwszy, wszelakim złym przygodom, prędkim i nagłym, które śmierć przynoszą, nielękliwym się stawi. *Petr. Et.* 173. Mężnemu serce pomaga. *Cn. Ad.* 239, cf. gdzie serce, tam szczęście, *audaces fortuna juvat.* Mężnym fortunę nieba obiecują. *P. Kchan. Jer.* 28. Mężnym był, nie tak dalece w ciele, jako w duszy, nie w barkach abo ramionach. *Birk. Kaw. Malt. B* 3 *b.* Jeżeli ma męstwo, nie rad widzi mężniejszych za siebie. *Mon.* 65, 228. Mężnym umysłem znoszą karanie. *Hul. Ow.* 131. Mężnym jestem *Eccl.* доблствую, мужедоблствую, *Graec.* ἀνδραγαθέω. W męztwo lub w mężnych obfituję, *Eccl.* благодоблъствую, *Graec.* εὐανδρέω. — §. *loco tituli*: Byli przy tym Wielmożni i Mężni mężowie Krystyn z Ostrowa Kasztelan Krakowski, Sędziwój z Ostroroga Poznański Wojewoda etc. *Herb. Stat.* 300. — §. *Transl.* Będzieli wino z wierzchu mężne a mocne, tedy wszystko takie jest; ale jeśli miękkie z wierzchu, tedy i w śrzodku. *Cresc.* 347. Jagoda winna, która jest subtelniejsza wodniejsza, smaku też mężniejszego, zimniejszą ma naturę. *Cresc.* 333. MĘŻOBŁAGA, i, *ż.*, MĘŻOBŁAGINI, i, *ż.*, U Rzymian jeśli między małżeństwem stały się poswarki, tedy szli do kościoła bogini mężobłagi, *viriplaca*, tak nazwanéj od ubłagania mężów. *Petr. Ek.* 63. *Warg. Wal.* 36. die Männersühnerinn. Mężobłagini. *Mon.* 75, 590. MĘŻOBÓJCA, y, *m.*, zabójca, morderca, der Todtschläger, Mörder; *Croat.* lyudomorecz, ludomorecz; *Sorab.* 1. czwóyeka zamorduwař; *Ross.* человѣкоубійца, душегубецъ, душегубникъ. Ktoby kogo czymkolwiek uderzył, ażby umarł, mężobójcą jest. *Radz. Num.* 35, 18. Mężobójcy nań przyszli zabić go. *Petr. Pol.* 141. Wyprawił wojska, potracił 'mężobocе one. *Rej. Post. R r* 6. Wywiódł na puszczę 4000 mężów 'mężobójec. 1 *Leop. Act.* 21, 38. (zbójców. *Bibl. Gd.*). Mężobójcą być *Eccl. et Ross.* человѣкоубійствую, душегубствую, убиваю. Mężobójca sam nad sobą. *Cn. Th.*, der Selbstmörder. Nikt się zabijać, ani sobie mężobójcą i do śmierci swéj przyczyną być nie ma. *Sk. Żyw.* 1, 92. — §. *proprie* Mężobójca *fem.*, która zabiła męża, die Mannsmörderinn. Orestes matkę zabił, srogą mężobójcę. *Klon. Wor.* 65., *Ross.* мужеубійца. 'MĘŻOBÓJNY, a, e, bojący się męża, männerscheu, mannsscheu, *Vind.* moshobojesh. MĘŻOBÓJSKI, a, ie, morderski, zabójski, mörderisch, mordhaft. Mężobójskie, po mężobójsku *adv.*, mörderischer Weise. MĘŻOBÓJSTWO, a, *n.*, zabój, der Mord, Todtschlag; *Sorab.* 1. czwoyeka zamorduwano; *Carn.* ludomorstvu; *Vind.* vboi, vmor, vmorjenje, vmorstvu, ludomorstvu; *Croat.* ludomorztvo, ludomorsztvo; *Ross.* мужеубійство, душегубство. Mężobójstwo, gdy kto kogo umyślnie zabije, gdy kto kogo zabije z gniewu, gdy kto kogo z przygody zabije. *Szczerb. Sax.* 243. Nie każdy mężobójstwa winien, kto kogo zabije. *ib.* 158. Mężobójstwo popełniać. *Cn. Th.* ''MĘŻOCHWYTA Kreuza. *Petr. Hor.* 2, *O b.* „t. j. chciwa męża, a sobie go łapiącego ze szkodą Medei", die mannhaschende Creuse. 'MĘŻODUR, *ob.* Chłopodur. 'MĘŻOKSZTAŁTY, a, e, w kształcie męża, *Eccl.* мужеподобенъ, *Graec.* ἀνδροειδής. 'MĘŻOLUBNIK, a, *Eccl.* мужелюбецъ, *Graec.* ἀνδρεράστης, lubiący męża lub mężów, mannliebend, männerliebend. *W rodz. żeńsk. Eccl.* мужелюбица, жена искренно любящая своего мужа; мужерачительница,

Graec. ἀνδρειφάστρια. *MĘŻOMĄDRY, a, e, *Eccl.* мужемудренный, mężom równy mądrością, n. p. młodzian, мужеумный, имѣющій разумъ мужескій. (MEZOPOTAMIA, *ob.* Międzyrzecze). MĘŻOWY, a, e, od męża, Manns-, Männer-; *Slov.* manželow; *Carn.* moshov; *Vind.* moshouj; *Rag.* muxèvgli; *Ross.* мужевъ, мужный. Pod mocą mężową będziesz, a on będzie tobie panem. 1 *Leop. Genes.* 3. Żona bez mężowego przyzwolenia nikomu nic dać nie może. *Szczerb. Sax.* 443. *et* 144. *Paprockiego* dziesięcioro przykazania mężowego. — *Mężowa *subst.*, *ob.* *Mężata, *mężyca. — *Mężożen *Eccl.* мужоженъ, Hermafrodyt, *adj.* мужеженскій. (MEZOZEUGMA, figura retoryczna, *Slov.* prostredowázalka). MĘZTWO, *ob.* Męstwo. MĘŻULEK, lka, *m.*, MĘŻULEŃKO, MĘŻUNIO, i, *m.*, MĘŻULO, a, *m.*, MĘŻYCZEK, czka, *m.*, MĘŻYK, a, *m.*, *demin.* §. a) *blanda nomin.* mąż, Herzensmännchen, lieber Mann; *Ross.* мужененкъ. Jak się masz mężulku? *Teat.* 54. *b*, 51. Kłóciłem się z mężulkiem Wc Pani. *Niemc. P. P.* 83. Wyśmienity z ciebie byłby mężulek *Teat.* 32, 35. Mój mężuleńku! *ib.* 10. *b*, 89. Mężulku luby, moja ty pieszczoto! Mężulek wszystkiemu temu wierzy. *Zab.* 14, 240. *Szym.* Mężulu! *Teat.* 43. *c*, 27. Mężuniu miły, siadajmy do stołu. *ib.* 51, 65. Otoż to jest ten przeznaczony mężunio. *ib.* 21. *b*, 16. Oj kochany mężunio. *ib.* 52. *d*, 13. Moje serce, mój mężyczku. *Teat.* 30. *c*, 42, Życzyłbym jak przyjaciel, by Waść Dobrodziejka swego kochała mężyka. *Teat.* 43. *c*, 83. — b) *aliter* Mężyk, ein kleines Männchen. *Nanus*, karzeł, mały, krótki mężyk by pieniek. *Macz.*, *Slav.* mushko; *Slov.* mužátko; *Sorab.* 1. mužik; *Sorab.* 2. mubžik; *Vind.* moshei, moshiz; (*Ross.* мужичекъ, мужиченько = chłopek, мужикъ nieokrzesaniec). *MĘŻYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, za mąż wydawać, *Vind.* omoshiti, ein Frauenzimmer verheirathen, ihr einen Mann geben. Chcieli księżniczkę mężyć z królewicem. *Pot. Syl.* 306. — *§. Prawda, że tam inaksza moda księży, Kedy się każdy żeni, każdy kapłan męży. *Pot. Zac.* 50. mężem czyli małżonkiem jest. **MĘŻYCA, y, *ż.*, męska kobieta, cf. bohatyrzyca, cf. matrona; ein mannhaftes, männlich denkendes Frauenzimmer, eine Heldinn. Wanda, waleczna mężyca. *Kmit. Spit. C.* Gmin Ludowice Przyznać musi, że Polska tak wielkiéj mężyce od początku nie miała, i że mieć nie będzie. *Leszcz. Class.* 27. *MĘŻYNA, *MĘŻYSTA, y, *ż.*, die Männinn. (Luth.). Rzekł Adam: toć kość z kości mojéj; ta (Ewa) będzie nazwana mężysta, iż z męża wzięta jest. *Leop. Genes.* 2. 23. (mężyna. *Wujek. ib.* mężatka. *Bibl. Gd.*). MĘŻYSKO, a, *m.*, *na ohydę*: brzydki mąż, ein häßlicher Mann; *Sorab.* 1. mužisk; *Sorab.* 2. mubžisko. Ów mężysko, z ową matrymonialną powagą, kroku nie odstępował. *Teat.* 19. *c*, 54.

M G.

MGŁA, y, *ż.*, MGIEŁKA, i, *ż.*, *demin.*, *Pot. Arg.* 609; (*Boh.* mha, mlha; *Morav. et Slov.* mhla; *Vind.* megla, megliza; *Carn.* mégla; *Sorab.* 2. mla, kurawa; *Sorab.* 1. mha, hma, maha; *Croat.* mègla; *Bosn.* maghla; *Slav. et Dal.* magla; *Rag.* màghla, maghlina, oblacina; *Eccl.* мьгла; *Ross.* туманъ; cf. *Graec.* ὀμίχλη; cf. *Chald.* [illegible] *obscurari*); der Nebel. Kiedy wapory blizko nad ziemią tak się skupią, iż się staną nieprzeźroczyste, tedy jest mgła. *Kluk. Rośl.* 3, 92. *Hub. Wst.* 164. Mgła kiedy idzie w górę, plutę przynosi. *Opal. Sat.* 47. Mgła, u flisów Mamka *qu. v.* — *Transl.* W urynie krytycznéj pokazuje się z początku mgła w śrzodku jéj pływająca. *Krup.* 5, 467. (obłoczek). — §. *fig. allegor.* Wiele w Turczech ludzi, co ni mgła za słońcem z saméj szczególnie łaski Cesarskiéj podnoszą się na najwyższy stopień, a nim noc nastąpi, znowu opadają na ziemię. *Kłok. Turk.* 95. — §. Mgła, zasłona, zakrycie, przeszkoda do widzenia, chmura, n. p. Przyjdę do ciebie we mgle obłoku. 1 *Leop. Exod.* 19. Cnota, chociaż zakryta na czas mgłą zazdrości, jednak blask swój kiedykolwiek wydać musi. *Mon.* 65, 63. Czemużem ciebie nie widziała, światłem najświętszéj wiary twojéj? bo mgła własnéj miłości zaćmiła oko rozumu mego. *Wys. Kat.* 424. Już oczy Izraelowe mgłą były zaszły. 3 *Leop. Genes.* 48, 10. (już Izrael na oczy nie dożrzał. 1 *Leop.*, cf. bielmo). O mgło wieczysta, mętne ciemnoty, Darmo u was mój rozum szuka, Chętnie się do méj cofam prostoty, Próżność jest i nauka. *Zab.* 13, 232. *Nar.* Nie widzą tylko przez mgłę zdań uprzedzonych. *Zab.* 8, 175. — Mgłę komu w oczy puszczać = tuman w oczy puszczać, oczy zamydlać, einem Sand in die Augen streuen, ihm einen blauen Dunst vormachen. Mistrz Inflantski Jagielle łagodnemi słowy ubłagawszy, śrzodkiem wojska Polskiego, któremu był podobno mgłę w oczy puścił, wjachał wolno do Malborku. *Stryjk.* 502. *Wstydająż się, mgłę w oczy puszczając, w obydę podawać. *Pim. Kam.* 19. *MGLEĆ, ał, eje, *neutr. ni dok.*, mgławym się stawać, neblicht werden. Wzrok jéj szukając próżnéj już pomocy, Mglał, i okropnéj podawał się nocy. *Kniaź. Poez.* 1, 229. — *§. Mdleć, słabnąć *Croat.* mlahàvem *langueo.* Gdy strzała zramiony mglał a truchlał, upamiętał się. *Glicz. Wych.* F 5. Marnie próżnować, tylko spać a z lenistwa mgleć. *Kosz. Lor.* 67. MGŁAWY, a, e, (*Boh.* mlhawý *nebulosus*); §. a) mglisty, nebelig. Podnoszą się pary w mgławe powietrze. *Przyb. Ab.* 10. — §. b) Łacno się mgnący, czyli mknący, leicht beweglich. Sen przerwany rozkosznie wachlarzem jutrzenki, Gdy szemrzą mgławe strugi i liście. *Przyb. Milt.* 141. — §. *Transl.* Mdły, niemocny, schwach, ohnmächtig. Nie gniew żartki zasili rękę, chociaż mgława. *Hul. Ow.* 44. MGLIĆ się *recipr. contin.*, MGLI się *impers.*, mgła wstaje, mglisto jest. *Cn. Th.*, *Boh.* ge mlhawo; *Croat.* meglisze; *Ross.* туманиться; es ist nebelig. *MGLIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, mgławym czynić, mgłą oblekać, (*Slav.* magliti; *Croat.* meglim; *Bosn.* maghlitti; *Rag.* maghlitti, omaghlitti, namaghlitti); nebelig machen. Por pomaga przeciw boleści zębów, ale wzrok oczu mgli. *Cresc.* 215. — §. Mglić = mdlić, schwächen, ohnmächtig machen, der Kraft berauben. (Gdy nieprzyjaciele) oślep uciekali, (Izraelici) w jednym hufie bieżąc za nimi, mglili wszytkie, których należć mogli. *W. Judit.* 15, 4. MGLISTY, a, e, MGLISTO *adv.*, pełen mgły, *propr. et fig.*, nebelig; *Rag.* maghliv, maghlast; *Carn.* meglen; *Vind.* meglen, meglast, meglenast, megleche; *Croat.* meglyiv, meglen; *Bosn.* namaghgljen; *Slav.* maglovit; *Ross.* мглистый, мгляный, ту-

манный; *Sorab.* 1. hmćyité. Białawe plamy na niebie, częstokroć tak małe, iż tylko przez przezierniki być mogą widziane, gwiazdami mglistemi, *stellas nebulosas*, zowią. *Hub. Mech.* 532. MGLISTOŚĆ, ści, *ż.*, mnogość mgły, die Nebeligkeit; *Croat.* meglenoszt, nameglenye; *Rag.* meghlnost.

MGŁY, a, e, mgnący się, słaby, leicht beweglich, schwach, nicht fest. Twarde pieśni spławna słysząc Wisła, W zdumieniu mgłych wirów zawisła. *Zab.* 12, 19. *Przyl.* — §. Mgły = mdły, (cf. *omglewanie. *Oczk. Przym.* 5), (*Croat.* mlahàv; *Dal.* mlohav). Płot bywa namglejszy, gdy między dwa koły żerdzi kładą etc. *Cresc.* 144. Czego nie mógł mgły głos, nie mogło wołanie, Dokładały gęste łzy, i ręku łamanie. *P. Kchan. Orl.* 1, 266. Na co stawiasz mglą ręką zwierciadło przed oczy! *Hul. Ow.* 89. Im dłużéj człowiek zamilcza grzechy swe, tym mglejsze bywają cnoty jego. *Wróbl.* 70. Zemglone są cnoty moje. *ib.*

MGNĄĆ, ał, ie, *intrans. niedok.*, (cf. mignąć, mknąć; cf. mżyć; cf. *Germ.* schmiegen; *Isl.* mykia; *Dan.* myg); (*Vind.* megniti, namegniti, ozhi odmegniti, samegniti; *Bosn.* maghnuti occima (cf. machnąć), mighnuti occima; *Sorab.* 1. mikam, z wočžima kiwam; *Lat.* nicto); z łatwością łagodnie poruszać, mit Leichtigkeit sanft bewegen. Rychléj, niżby kto mgnął okiem, stało się to. *Pieśn. Kat.* 17. Mgnienie, łatwiuchny ruch, eine ganz leichte Bewegung, leichte Rührung. Narody jako mgnienie języczka u wagi przed bogiem poczytane są. *Leop. Jes.* 40, 15, (jako proszek na szalach. *Bibl. Gd.*). — Mgnienie oka, mgnienie okiem, miganie, *Boh.* mženj, okamženj, mžiknutí; *Slov.* okamžení; *Vind.* smeshik, sameshik, trenik, (okomegnik, okomegnenje = mgnienie, skinienie okiem, Augenwink); *Carn.* hip, hipz; *Croat.* megnènye, smànye, hip; *Bosn.* trenutje od okka, hip, cjas od vrjemena; *Slav.* okotrenutje; *Ross.* мгновеніе, (*adj.* мгновенный momentalny, мгновенно momentalnie); Bewegung der Augenwimpern, Wimpern, Augenwink. W zachwyceniu po dwie godziny bywała, nieporuszoną zostając, tak że nie było w niéj widać ani jednego oka mgnienia, ale tylko otwarte oczy w krucyfixie zatopione trzymała. *Sk. Żyw.* 336. — §. Mgnienie, okamgnienie, *ocemgnienie, moment, najkrótsza chwilka, czas króciuchny, der Augenblick, ein Nu! We mgnieniu giną luboście, we mgnieniu gasną radości. *Lib. Sen.* 6., *Ross.* въ маху.

Pochodz. *smagły, smagać, smagliczka*; *śmigać, śmigownica*; *migać, mignąć, migotać, migotliwy, migi*; *śmiech, uśmiechnąć, śmiać się, śmieszny*; *smuga*; *mżyć*; *cf. mknąć.*

M I.

MI *Dativ. Pron.* Ja, *co obacz.*

MIĄĆ, miał, mnie, mnę *cz. niedok.*, zmiąć *dok.*, *Boh.* mnauti; *Croat.* mènem; *Ross.* мять, мну, жать, жму, мятіе, унять, униминать, коверкать, комкать; gnieść, ścierać, pocierać, drücken, reiben, winden. Liście mydelnicy, gdy je w rękach mnie, puszcza z siebie jako mydliny. *Syr.* 621. Pszenicę namoczoną na krochmal, gdy zmięknie, między rękoma ją mną. *Syr.* 957. Stopiwszy ten łój, wylejesz na miednicę, mniesz w czystéj wodzie. *Sienn.* 564. Cokolwiek około siebie nalazł, zmiął to i zwinął. *Biel. Św.* 237 *b.* Pościel zmięta. *Hul. Ow.* 60. Nie zawiążesz ust wołowi, który mnie, albo wyciera zboże w gumnie. 1 *Leop. Deut.* 25.

Pochodz. *wymiąć, wyminąć, wymię.*

MIĄDLIĆ, *ob.* Międlić. MIĄDLICA, *ob.* Międlica.

MIAŁCZEĆ, MIĄCZEĆ, MIĄKNĄĆ, MIĄKAĆ, MIAŁKAĆ. *Tr.*, *ob.* Miauczeć. MIAŁK, MIAŁCZENIE, MIAŁKANIE. *Tr.*, *ob.* Miauczenie.

*MIALCZA, y, *ż.*, miela, mielizna, miałkość, miałkie miejsce, (*Boh.* mělčina); eine Untiefe. Żebyś się rafy miał strzedz abo prądu, Wskok ty na mialczą do nizkiego lądu. *Klon. Fl. E* 3. MIALCZÉJ, *comp. adverb.* miałko.

MIAŁKI, a, ie, *MIAŁY, *MIEŁY, (*comp.* Mielejszy, mielszy); §. 1. drobno zmełty, (*Etym.* miele, mléć); klein oder fein gemahlen, klein gestoßen; *Sorab.* 2. malki, mawki mały; *Ross.* мѣлкій drobny, mały, płytki; мѣлъ kréda; *Eccl.* мѣлкій, некрупный, измѣленъ. Miałki popiół, miałki pieprz tłuczony. *Cn. Th.*, *in pollinem tusus*, *in pulverem contritus*. Chléb pszeniczny z najbielszéj i najmielszéj mąki. *Syr.* 956. — §. Miałki, drobne mający ziarneczka, kleinförnig, ganz fein; *Ross.* разсыпной, разсыпчивый. Miałkie piaski. *Teat.* 50, 30. Piasek bardzo miałki i prawie ziarna niedotycznego, którego wielkości dojrzeć nie można. *Sienn.* 600. Piasek miałki, *arena glarea*, ma najdrobniejsze ledwie widziane ziarnka. *Kluk. Kop.* 1, 255, sehr feiner Sand, Flugsand. Piasku trzeba dobierać, jak najmielejszego, żeby się lepiéj topił. *Torz. Szk.* 222. Najmielsze stają się proszki, gdy się trą między kamieńmi porfirowemi. *Kruml. Chym.* 70. — §. 2. *Transl.* Rzeka miałka = niegłęboka, tak że piaski widać, płytka, ein seichter Fluß; *Boh.* mělky *tenuis*, *non profundus*; *Vind.* plitel, neglobok, gasliu; *Ross. et Eccl.* мѣлководный, мѣловатый, мѣлкій, неглубокій. W miałkiéj rzéce, zawsze ryba drobna. *Pot. Jow.* 77. Łodźby ta mogła, dla swojéj lekkości, Iść po najmielszéj wodzie, bez trudności. *P. Kchan. Jer.* 379. U flisów blak, miejsce gdzie woda miałka. *Magier. Mskr.*, *ob.* Miela, mielizna, cf. hak. — §. *fig.* Miałka myśl etc., niegłęboka, ein seichter, fader Gedanke. *Weg. Marm.* 1, 105. Miałki rozum, prosty człowiek, *albus mente, alba praecordia habet; ab aqua non profunda, quae albescit,* λευκὰς φρένας ἔχει. *Pindar.*, *Cn. Th.* 250, ein seichter Kopf. Kto jest mózgu miałkiego, poważnych się wstydzi rzeczy podjąć. *Lib. Hor.* 15. Henryk, pan miałkiego rozumu, na cudzym zdaniu najczęściej polegający. *Nar. Hst.* 3, 87. Nie ja, człek miałkiego rozsądku będący, ale ludzie, którzy głębsze rzeczy bacznym rozsądkiem upatrować umieją, wszyscy mu to przyznają. *Falib. Dis. P.* 2. MIAŁKO *adv.*, Mieléj, mialczéj *compar.*, *Eccl.* мѣлко, дробно; §. 1. drobniuchno, w drobniuchne ziarnka, kleinförnig, fein. Ziemie, które jaki kolor mają, jak najmieléj się rozcierają. *Kluk. Kop.* 1, 329. Miałko co tłukę, kruszę, *in pollinem tundo. Cn. Th.* — §. 2. Miałko, niegłęboko, nicht tief, seicht; *Boh.* mělko. W bród przez Rodan, gdzie było najmieléj, usiłowali przebyć. *Warg. Cez.* 7. Na wilgotnéj ziemi rośliny mają być mialczéj sadzo-

ne. *Cresc.* 664. Na siew lnu 3 albo 4 razy nowinę, coraz płytcéj albo miałczéj zorać. *Przedz.* 24. — *Transl.* Miałko rzeczy brać. *Przestr.* 233, t. j. niegłęboko. MIAŁKOMYŚLNOŚĆ, ści, *ż*, *Petr. Et.* 109, §. a) brak głębokich myśli, Seichtigkeit im Denken, Fadigkeit. MIAŁKOŚĆ, ści, *ż.*, miałkość mąki, pieprzu utłuczonego, piasku, die Feinförnigkeit; *Ross.* мѣлкость, мѣлкота, мѣлковатость. — §. b) Miałkość rzéki = niegłębokość, mielizna, miela, cf. odmiał, die Untiefe, Seichtigkeit; *Vind.* plitvost, plitlust, gaslivost; *Ross.* мѣлководіе, отмель; *Eccl.* мѣлкота — §. *Transl.* Miałkość, die Seichtheit, Fadheit. Miałkość dowcipu rostropność nagradza *Nar. Dz.* 1, 52. Zaszłe mgłą dowcipu źrzenice, wyjaśnia bóg, aby człowiek choć w miałkości, poznać mógł rzeczy skrytych tajemnice. *Wad. Dan.* 54.

°MIAŁY. *Smotr. El.* 37 = miany, *ob.* Mieć.

MIANA, y, *ż.*, *Boh.* měna; *Carn.* mejna; *Croat.* mena; *Dal.* izmina, promina; *Ross.* мѣна; (*Rag. et Bosn.* mjèna = nów); odmiana, die Veränderung. Fortuny sztychy sprawiły we mnie mianę. *Jabł. Tel.* 134. — §. Zamiana, der Tausch, der Wechsel. Widzę, że w sprosnym dźwigasz pałacu kajdany, Gdzie Cyrce więźniom bydląt postać daje w miany. *Zab.* 15, 83. Za złodziejów nie chcąc uchodzić sąsiedzi, Wziąwszy srebra, bielonéj podsunęli miedzi; Były to niby miany. *Zab.* 8, 95. *Tręb.*

Pochodz. *mienić*, *mieniać*, *mieniony*, *mieniono*, *mieniokrusz*, *mienny*, *domieniać*, *namieniać*, *odmienić*, *odmienny*, *odmienność*, *odmiana*, *odmieniacz*, *pomienić*, *przemienić*, *przemiana*, *na przemiany*, *wymienić*, *wymiana*, *zamienić*, *zamiana*, *zmienić*, *zmiana*, *zmiennik*.

MIANIE = Mienie, Mieć, *quae vide*.

MIANO, a, *n.*, *vocabulum priscum*, imię. *Cn. Th.*, *Boh.* gmeno, gmě; *Slov.* měno; *Sorab.* 2. mjeno, meno, mè; *Ross.* имя, *obs.* реза, резя; der Namen. Henryk, tego miana ósmy, król Angielski. *Baz. Hst.* 42. Miano jéj dano na chrzcie Hilarya. *Burl. B.* 3. Za co się tak przezwałeś? R. Tak mię zawsze zwano. Jako? Sozya, twoje ma być własne miano? *Zabł. Amf.* 22. Dawne miano przytaję, Poźniejszym zaś czasem Zwali go szyderey sotmasem. *Zab.* 8, 94. *Tręb.* Karól Wielki i wiatrom i miesiącom wymyślił nowe miana. *Budn. Bibl. pr.* Wnijdźcie w kościoł, nieście dzięki Panu, Dajcie winną chwałę jego mianu. *J. Kchan. Ps.* 147. Nie weźmiesz miana boga twego na próżno. *Budn. Exod.* 20, 7. — *Not. nomen canis melius exprimitur voce:* miano, *quam* imię; n. p. Gończym dają miana od rzék: Wisło, Dunaj, Raba, Skawa. *Ryd.* Jeden myśliwy swoim chartom i charcicom te nadał miana: Murzyn uwił wieniec, panna warkocz splotła. *Chmiel.* 1, 383. — §. Miano = mienie, dobro, das Gut, Landgut. Utratnicy stracili marnie miano i majętność swoję. *Petr. Ek.* 92. — (II. MIANO *gerund. praeter. verbi* mieć = miał ktoś, man hat gehabt). MIANOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, (*Boh.* gmenowati, gmenugi; *Slov.* menowať, gmenugi; *Vind.* jimenuvati, jemnovat, jimluvati, pojimenuvati, pojimluvati; *Carn.* iménujem, iménuvati; *Croat.* imenuvati, imenujem; *Bosn.* immenovati; *Rag.* immenovati, imènujem; *Sorab.* 1. menuyu, womenuyu, menicž, pomenicž; *Sorab.* 2. namenisch, (cf. namienić, mienić); *Ross.* именовать, именую, наименовать, нарекать, нарицать; *Eccl.* имяную); imię nadawać komu, einen benennen, einem einen Namen geben. Postrzygli ono dziecię, i mianowali Semowit. *Biel.* 30. Nie każdy tym jest, czym się mianuje i głosi. *Mon.* 66, 192. — *Grammat.* Przypadek mianujący, mianownik, *Nominativus*, *Slov.* mengični, menowatliwi, menowatliwec; *Carn.* iménuvauz; *Rag.* jmmenovnik, (*ob.* Mianownik); *Croat.* imenovnik; *Ross.* именительный падежъ; *Eccl.* имянительный. Do mianowania, mający być mianowanym *Slov.* menowauliwi, *nominandus*. — §. Po imieniu nazywać, wymienić, einen nennen, beym Namen nennen. Po nazwisku go We Pan mianuj, albo zgoła po rzemieśle. *Teat.* 30. *c*, 67. Nie mianował go, ale dosyć wyraźnie, lub pod pokrywką wytknął. *Kłok. Turk* 223. — §. Mianować = głosić, wspominać, powiadać, nennen, erwähnen. Jam, pry, Klorynda; jeśli kiedy moje Imię, o królu, słyszałeś mianować. *P. Kchan. Jer.* 40. Kto kogo o dług pozwie, powinien powiedzieć przyczynę, i mianować imię długu. *Chelm. Pr.* 130. Wszelka nieczystota, łakomstwo, niechaj się nie °mianuje w nas. *Eraz. Jęz. L l* 2. (niech się nie znajduje). — §. Kto dobrowolnie dług odniósł, sam się mianował. *Pilch. Sen. list.* 2, 318. odezwał się, lub też upominał, cf. *Germ.* mahnen. — §. Mianować kogo czym, mianować na urząd kogo = nominować, ogłaszać, jemanden zu etwas, zu einem Amte, ernennen; *Vind.* jimenuvati, veliti, praviti, rezhi; *Ross.* нарядить, наряжать; *Eccl.* изоставити. Krol We Pana mianował chorążym. *Teat.* 8, 118. MIANOWANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, nazywanie, cf. mienie, *Boh.* gmenowanj; *Sorab.* 1. menuwacžnofcž; *Vind.* jimenuvanje, jimluvanje; *Croat.* imenuvanye; *Eccl.* имянованіе, именованіе; *Ross.* нареканіе, нареченіе, нарядъ; das Nennen, die Benennung, Namengebung. Zacharyasz skarany był niemotą, aż do urodzenia i mianowania syna swego. *Zał. Test.* 367. — Mianowiny, n. p. Piast zabił wieprza, i beczkę miodu nasycił na mianowanie syna swego, według pogańskiego obyczaju. *Biel.* 30. Przyszli do niego dwaj mężowie nieznajomi; prosił ich na mianowiny. Postrzygli mu ono dziecię, i mianowali Semowit. *ib.*, *Biel. Św.* 164 *b.* Zjechali się na mianowiny dziecięcia goście. *Papr. Ryc.*, et postrzyżyny, das Namensfest, an welchem dem Kinde der Name gegeben wurde. — §. Mianowanie kogo na urząd = nominacya, die Ernennung zu einem Amte. MIANOWANY, a, e, *part. perf.* nazwany, imieniem nadany, wspominany, wymieniony, genannt, benannt, erwähnt. Żywot ś. Katarzyny od niemianowanego, ale wiernego składacza wypisany. *Sk. Żyw.* 184. od bezimiennego. — *Arithm.* Liczba, która wymawia się bez naznaczenia gatunku jedności, zowie się liczba niemianowana, *numerus abstractus*, ungenannte Zahl; kiedy się zaś i rodzaj jedności razem wymawia, jako to mówiąc cztery funty, sto kul, w ten czas nazywa się liczba mianowana, *numerus concretus*, genannte Zahl. *Jak. Mat.* 1, 3. — §. Mianowany na urząd = nominat, zu einem Amte ernannt; *Ross.* нарядный. MIANOWICIE *adv.*, *Boh.* gmenowitě, zegměna; *Sorab.* 1. mynuiże; *Slav.* imenom; *Vind.* sjimenam, jimenitnu, po jimeni, per jimeni; *Ross.* именно, именито, поимянно; po imieniu, bey Na-

men, mit Namen, namentlich. Pasterz nazywa owce swe mianowicie. *W. Joan.* 103., *Sekl. ib.* — §. Szczególnie, osobliwie, insonderheit, besonders, namentlich. Nic mianowicie dotknąć nie śmieli, tylko w obec i w pospolitości. *Sk. Dz.* 782. O każdéj rzeczy, albo ogółem, albo mianowicie pisać można. *Hipp.* 58. MIANOWINY, *ob.* Mianowanie. MIANOWISKO, a, *n.*, miano, imię, denominacya, der Name, die Benennung. Doznawamy, iż się mianowisko twoje stosuje z sprawami twojemi. *Bzow. Roż.* 58. Niemasz żadnego, któryby na jéj szczęśliwe mianowisko nie drżał. *ib. pr.* MIANOWITY, a, e, wyraźny, wyrazisty, namentlich, ausdrücklich; *Slov.* menotliwi, menecski; *Vind.* jimenliu, rezbliu; *Carn.* imenske. Inaczéj na żadnego pana nie pozwolimy, jedno z takową pewną a mianowitą umową, iż nam prawa wszystkie poprzysiądz ma. *Stat. Lit.* 63. Nie obawiaj się panu uprzykrzyć się uprzejmą, mianowitą a ustawiczną modlitwą swoją. *W. Post. W.* 76. Mianowity, znamienity, znakomity, namhaft, ansehnlich; *Sorab.* 1. menuwaczné; *Croat.* immenit, imenuvan; *Dal.* prozvan; *Vind.* jimeniten, jimenoviten, jimenitliu; *Carn.* iménitu; *Ross.* именитый; *Eccl.* имянитый. MIANOWITOŚĆ, *ob.* Znamienitość, *Vind.* jimenitnost, jimenovitnost; *Ross.* именитость. MIANOWNICZY, ego, *subst. m.*, MIANOWNIK, a, *m.*, oznajmiciel imienia, *nomenclator. Macz.*, der Namennenner, der die Namen der Sachen und Personen nennt. Mianowniczy u Rzymian, sługa, który każdego z mieszczan umiał mianować; tłumacz imion ludzkich. *Cn. Th.* Porządkiem alfabetu spisywali mianowniczowie (*nomenclatores*) imiona panów dostojniejszych. *Pilch. Sen. list.* 2, 136. — §. *aliter* Imionotwórca, nazywacz. *Cn. Th.*, który imiona nadaje, *impositor nominum*, der Namengeber; *Eccl.* имянователь, имянoположитель; (*Rag.* immenik; *Croat.* imenik; *Boh.* gmenowatel; *Eccl.* имяноложение *nomenclatura, cathalogus*). — §. *Arith.* Mianownik, mianujący w frakcyi, pisze się pod linijką. *Solsk. Geom.* 3, 78., *Sorab.* 1. menuwař; *Vind.* jimenuvauz, jimenounik; *Carn.* jménuvauz; *Croat.* jmenovnik; *Ross.* имениель; der Nenner eines Bruchs, część dolna, wyrażająca, na wiele części jedność jest podzielona. *Łesk.* 2, 18. Mianownikiem zwany, że ułamkowi daje nazwisko. *Jak. Mat.* 1, 61. — §. Mianowniczy, mianownik, co mianuje urzędniki. *Cn. Th.*, der Ernenner zu Aemtern. — §. *Grammat.* Mianujący, *casus Nominativus. Macz.*; *Slov.* menowatliwec; *Carn.* jmenuvauz; *Rag.* jmmenovnik; *Croat.* imenovnik; *Ross.* именительный падежъ; *Eccl.* имянительный. MIANY, *part. perf. verbi* mieć.

MIARA, y, *ż.*, (*Boh.* mjra, mijra; *Slov.* mjra; *Sorab.* 2. měra, (měriza maca); *Sorab.* 1. měra, mira; *Vind.* mera, resmir, merik, (domernost, demeritje = prawidło); *Carn.* mira, bokâl, firkèl; *Croat.* mera, mertuk, vàgan; *Dal.* mira; *Hung.* mérö, mérték (= waga); *Slav.* mirra, (mirov, = maca); *Bosn.* mirra, mjerra, omira (2 *pondus*, 3. *aequilibrium*); *Rag.* mjerra; *Ross.* мѣра; *Eccl.* мѣра, мѣрило = miara, waga; cf. *Graec.* μοῖρα *sors*, μείρω *divido*; cf. *Lat.* metiri; *Graec.* μέτρον; cf. *Germ.* die Mark Adlg.); das Maß. Chcąc mierzyć, trzeba mieć jaką znajomą wielkość, aby z nią porównywać nieznajomą, i ta się właściwie nazywa miara. *Łesk.* 1, die zum Messen dienende Größe, der Maßstab, das Maß, cf. cal, palec, dłoń, piędź, stopa, krok, sążeń etc. — §. Narzędzia i naczynia od mierzenia, Maße, Instrumente, Gefäße, mit denen man mißt. Kieliszki szynkarskie, byleby były do miary zrobione; bo szynkarzowi więcéj zależy na mierze, niż na czystości śkła. *Torz.* 125. Miary do mierzenia zboża, jeżeli bednarskie, bywają dębowe, sosnowe, bukowe; jeżeli z jednego kloca dłubane, topolowe, wierzbowe, osowe, olszowe. *Kluk. Rośl.* 2, 161; cf. kłoda, korzec, ćwierć, achtel, maca; beczka, garniec, kwarta; łokieć, arszyn; pręt etc. Wielą dawnemi konstytucyami nakazywana była jednostajna w kraju miara i waga. *Kras. Zb.* 2, 159. Miara główna, das Eichmaß, *ob.* Główny. Miara szewska, *ob.* Kompas. Miara krawiecka, *Croat.* mertuk; n. p. Krawiec dobywa miary. *Teat.* 11, 88. Nie mógł zrobić sukni bez miary. *ib.* 11, 88. Nastały suknie tak podkasałe, iż się zdało, jakoby w wodzie miarę brano. *Dwor. H* 2. Jeden chodzi w mierze, drugi suknią dzierże. *Cn. Ad.* 509, t. j. mnie obiecano, drugiemu dano. — §. *Fig.* Nauka religii miarą powinna być i prawidłem spraw naszych. *Kłok. Turk.* 155, Maßstab und Richtschnur. Nierozsądek tego projektu dał miarę o głowie podającego go. *Ust. Konst.* 2, 5. Wnętrzne dary, nie mogą mieć z zwierzchniemi wagi ani miary. *Kołak. Cat. C* 3, (*scil.* spólnéj, t. j. niemasz żadnego między niemi porównania). Sternika się o wszystkie gwiazdy dobadywa, Zkąd zna ziemię, gdzie z nieba miarę morze miewa. *Bardz. Luk.* 134. podług których się gwiazd dalekość morska mierzy i miarkuje. — §. *Per. Excell.* Miara skarbowa polna ma łokci 14 $^1/_2$. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297, ein bestimmtes Feldmaß von 14 $^1/_2$ Ellen. Cztery szoppy czynią jednę miarę naszę; 24 miar zowią się obmą. *Krumł. Chym.* 64, ein bestimmtes Weinmaß von vier Schoppen. — §. Miara *pro modo et quantitate capacitatis, longitudinis, temporis*: jednéj to miary statki, łokcie, mile. *Cn. Th.*, jednéj wielkości, von einerley Maß, von einerley Größe, Umfang, Länge ꝛc. Wszystkich opon była jedna miara. 3 *Leop. Exod.* 36, 9. (wszystkie były *jednylkie. 1 *Leop.*). Garce i kwarty mają być po wszystkim państwie jednéj miary. *Stat. Lit.* 100. — §. Miara = mierzenie, n. p. Lepsza miara niźli wiara. *Rys. Ad.* 55, lepiéj mierzyć niż wierzyć, das Messen, die Messung Vermessung. — §. Miara, rzecz pomierzona jaką miarą, *ut cum dicimus*; daj miarę od maki, słodu etc. *Cn. Th.*, ein Maß voll, ein Maß; z. B. Mehl, Malz u. s. w. — §. Miara = pomierne, co się daje od mierzenia abo mełcia młynarzowi, die Meßmetze, Müllermetze; (*Boh.* mýmelek; *Bosn.* ujam, koji uzimglje mlinar vodenicjar). Odpust bez ofiary, a młyn bez miary, nie lubią czekać. *Mon.* 76, 281. Klucznik młynarza ma mieć na pieczy, aby pańska miara dochodziła do dworu spełna. *Haur. Ek.* 59. — §. *Moraln.* Miara, naznaczony kres, das Maß, die bestimmte Gränze. Jest miara w każdéj rzeczy, są pewne granice. *Jeż. Ek. G.* 1, *est modus in rebus.* Bóg złe na czas przepuszcza, miarę im daje, jako i póki szkodzić mogą. *Sk. Dz.* 20. Jednako grzeszy, gdy kto z miary wykracza, jako i ten, kto miary nie dochodzi; równy

występek jest, gdzie co zbywa, jako gdzie niedostawa. *Kosz. Lor.* 114. Wszystkie cnoty mają miarę swoję; tak ten grzeszy, kto przejdzie miarę w wielkości, jako i ten, który miary nie dopędzi. *Gorn. Sen.* 84. Na mierze każda cnota, a miarą jest pewny kres. *Pilch. Sen. list.* 2, 91. Miara we wszem ma być zachowana. *Rys. Ad.* 39. Taka jest natura wszystkich rzeczy na świecie, że im co jest w mierze swéj najpiękniejsze i najpożyteczniejsze, tym gdy wyjdzie ze swéj miary, jest najsprośniejsze i najszkodliwsze. *Gorn. Wł. C* 4. Nigdybym przedtym nie dał wiary, Do téj nieszczęścia, że mogę przyjść miary. *Zab.* 13, 297. (do tego stopnia). Nigdy miary w napojach nie przebrał. *Zab.* 2, 168. er hat nie über die Schnur gehauen. Dobra groza, gdy ma miarę, co jeśli wychodzi z swéj miary, lepiéj jest, gdy się ku łaskawości przeważa. *Pilch. Sen.* 381. Żadnéj miary na pohamowanie swawoleństwa nie szukamy. *Star. Ref.* 6. (t. j. żadnego hamulca, żadnego śrzodka). W siłach nie dobrały miary pogaństwu, w starciu zaraz przemożone. *Białob. Odm.* 34. t. j. nie zrównały im, sie bielten ihnen das Maaß nicht, waren ihnen nicht gewachsen. Jagoda winna, w swéj mierze i w słodkości dostała, krew dobrą mnoży. *Cresc.* 332. t. j. w należytym czasie, die gehörige Zeit. — §. Niemiara, zbyteczna mnogość, zbyteczność, zbytek, Uebermaß, zu große Zahl, Ueberfluß; *Ross.* творицею, творично; *Eccl.* чрезсыть, преизлишно, безмѣрно, пребезмѣрно. Za doktorów się ludzi udaje niemiara, Ksiądz, mnich, prostak, żyd, kuglarz, balwierz, baba stara. *Min. Ryt.* 4, 185. Co niemiara, nieskończenie wiele; unzählig viel. Do mnie się zewsząd co niemiara zleci, Sarmaci, Niemcy, Cymbrowie, Geci. *Hor.* 1, 312. *Kniaź.* Samych kościołów na sto i czterdzieści spalił, a wsi co niemiara. *Biel.* 180. Postaw jedno nad żołnierzami zbyt srogiego pułkownika, a będziesz miał co niemiara zbiegów. *Pilch. Sen.* 58. *Star. Ryc.* 29. Pozjeżdżało się tego, co niemiara. *Teat.* 28, 92. — §. Miary zachowywanie, mierność, wstrzemięźliwość, das Maßhalten, das Maß, die Mäßigkeit. Według Polskiéj mowy po przęczkę, t. j. we wszystkich rzeczach miarę chować, a z brzegów, tak w radości, jako w smętku nie wylewać. *Kosz. Lor.* 15. Miara swych uczy nie tracić dóbr gulą, Zbytkiem szalonym, ani w kręgle kulą. *Stryjk. Gon. B* 2. W dostatku trudno miarę zachować. *Rys. Ad.* 71. Trudna w dostatku, w szczęściu miara. *Cn. Ad.* 460. (cf. ma chleb rogi; dostatek rozpycha; szczęście podnosi; honory przemienią humory). Dał ci bóg dary, używajże miary. *Rys. Ad.* 9. halte Maß. Trzeźwość a miara, najwierniejsze stróże zdrowia. *J. Kchan. Dz.* 197. Miara we wszystkim potrzebna. *Cn. Ad.* 487. cf. piędzią się mierzyć; śrzodka się trzymać. — W życiu miarę zachowaj według twego stanu, Mierność jest wielki dochód i chłopu i panu. *Bach. Epikt.* 42, (*parsimonia magnum vectigal*; niech się gęba zgadza z mieszkiem). Dziwuję się w Maciejowskim tym wielkim darom bożym, uczciwości, miary, wstydu. *Gorn. Dw.* 3. — §. Miarą, w miarę, (*Vind.* po maru, mernù) = według miary, pomiernie, stosownie do miary, mit Maß, mäßig, *oppos.* bez miary, bezmiernie, niemasz miary, n. p. Dobrze iść miarą, co nie ma miary w sobie, ale gwałtownie idzie, to trwać nie może. *Gorn. Wł. C* 4. Trzymaj miarę w wydatkach, miarą kotek mówi. *Opal. Sat.* 31. Miarą kocie, idzie o cię. *Jabł. Ez.* 19. *Min. Ryt.* 3, 360. *Żegl. Ad.* 139. Niema kota w domu, coby nań wołał w miarę! *Rys. Ad.* 46. Kota masz w herbie, który przypowieścią starą Malowany w kominie, miarą woła, miarą! *Pot. Pocz.* 524. (alluzya do miauczenia kotów; cf. kot). — Wszystko dobrze w miarę. *Budn. Apopht.* 130. Najlepiéj wszystko w miarę. *ib.* 89. alles mit Maß. Wiejską syt strawą, ni pragnie, ni łaknie, Wszystko mu w miarę na niczym nie braknie. *Zab.* 9, 15. U nas w miarę nic; albo nazbyt, albo nie dostaje. *Pot. Pocz.* 702. Bez miary lekarstwo, stanie za truciznę. *Fred. Ad.* 73. Czego chcesz od nas Panie za twe bojne dary, Czego za dobrodziejstwa, którym niemasz miary! *J. Kchan. Dz.* 270. t. j. nieograniczone, niezmierzone, nieskończone są, ohne Maß, unermäßlich. — §. Kara powinna być w miarę występku, t. j. w stosunku. Te słowa mają być w miarę rozumiane. *Gliez. Wych. N.* 2. (stosownie do związku rzeczy). — §. W miarę, w cel, ins Ziel, celnie, trafnie, (cf. mierna ręka); (*Ross.* мѣткій; cf. *Ital.* mira; *Gall.* mire = cel), n. p. Już się wprawił ten łuk w miarę strzelać; strzała z niego jedzie w pewny cel; a same zaś wypuszczone strzały w miarę idą. *Bardz. Trag.* 516. Boże daj, aby król przez exekucyą królestwo swe dźwignął, i w miarę pierwszą wstawił. *Orzech. Qu.* 8. w klóbę, w ryzę, w porządek, in die alte Ordnung. — §. Pod miarą = pod przepisaną miarą, nach einem vorgeschriebnen Maß, nach dem Maße. W mieście już pod miarą dawano ludowi wodę na każdy dzień. 1 *Leop. Jud.* 7, 11. Lekarz najpierwéj to przepisuje lekarstwo, żeby chory pod pewną miarą zażywał pokarmu i napoju. *Pilch. Sen.* 123. Wino śrzednie najlepsze jest, zwłaszcza zdrowemu pod miarą zażywane. *Cresc.* 369. Zażywaj dóbr doczesnych pod miarą, pod likiem; Nie bądź żądz wyuzdanych podłym niewolnikiem. *Nar. Dz.* 2, 203. Ta cnota i ta była Katona nauka, Żyć pod miarą wedle stanu swego. *Bardz. Luk.* 26. — *Oppos.* Nad miarę, *Ross.* чрезмѣрно, гораздо, über die Maßen. Godzienem wprawdzie za grzech odnieść karę, Gniew jednak mściwy dotknął mię nad miarę. *Zab.* 13, 297. *Harab.* — §. W mierze = w naznaczonym kresie, w równowadze, nie wahając się, jednostajnie, im Gleichgewichte, in einerley Lage, ohne sich zu verändern, ohne zu wanken. Proszę Wac Pana, stój w mierze, nie ruszaj się (przy fechtowaniu). *Teat.* 26. *c*, 118. Że strachu tak drżę, że stać nie mogę w mierze. *Teat.* 43. *b*, 33. Mym ustom ust nie umykała Swoich prześlicznych, i w mierze trzymała. *Past. Fid.* 73. Księżyc nigdy w mierze Nie stoi, raz szczupleje, drugi cerę bierze. *Pot. Jow.* 215. Stoi cena w mierze. *Cn. Th.* 1069. (nie idzie w górę, nie upada). Języczek wagi w mierze stoi. *Tr.* (w śrzodku). Nie znać było, czy rzéka szła, czy w swéj mierze stała. *P. Kchan. Orl.* 408. (bez ruchu). — §. *Meton.* Miara = strona, wzgląd, część, Rücksicht, Maßgabe. Z każdéj miary doskonały,

Cn. Th. in jeder Rücksicht. Obiecował do Cesarza ze wszech miar pilno napisać. *Warg. Radz.* 3. Chcesz wiedzieć nie tylko jakim sposobem, ale i z których miar drogę tę wziałem przed sobą. *Warg. Radz.* 1. Niemasz niczego, cobyś z każdéj miary Miał bez przywary. *Hor.* 1, 283. (nikt bez ale). Przemień ich smutek w radość, nagrodź z inszéj miary, Daj im za ich doczesne insze wieczne dary. *Groch. W.* 399. — §. Żadną miarą = żadnym sposobem, auf keine Art und Weise; *Boh.* nikterak; *Vind.* nikoli, kratku nikar; *Bosn.* nikako; *Croat.* nikak; *Ross.* никакъ; *Eccl.* отънюдь, никако. Córka moja żadną miarą nie chce iść za niego. *Boh. Kom.* 4, 84. Odbieram drżącéj ręki wyrazy, że żadną miarą nie może. *Hul. Ow.* 103. — §. W jego miarę, *idem est*, *quod* nie przymierzając. *Cn. Th.* 1215. *ob.* Przymierzyć. MIARKA, MIARECZKA, i, *ż.*, *Boh.* mjrka; *Carn.* mirèza; *Vind.* meriza; *Rag.* mjerriza; *Croat.* vagánecz; (*Sorab.* 1. mjrica ćwierć korca); *Ross.* мѣрка, мѣрочка; *dem. nom.* miara, das Mäßchen, ein kleines Maß. Zbytek ciału naszemu ku rozpustności wędzidła rozpuszcza; dosyćci jest bujny ten osieł nasz, a gdy mu nad miarkę dosypiesz, będzie bujniejszy. *Żarn. Post.* 13. (nad potrzebę). Jaką miarką mierzysz, takąć odmierzą. *Cn. Ad.* 286, *Sorab.* 2. S kakeju miru tü mèrisch, ſ takeju bużo tebè faszej merone; wet za wet; co drugim wyrządził, to samego potkało. Ruś Sandomirski wszystek kraj splondrowali; zebrali się na nie Sandomierzanie, chcąc im też to tąże miarką oddać. *Biel.* 172. (odwetować). Ja się daną mi od boga miareczką kontentuję. *Smotr. Ex.* 7 (darem jego). — Z miarką do wszystkiego. *Mon.* 76, 198. (z umiarkowaniem, wstrzemięźliwie). Miarkę przebrałem mych występków. *Kulig.* 34. (przeładowałem). Trafi się przebrać miarkę w winie. *Kłok. Turk.* 199. Dopełniły się już nasze miarki, Przyszedł czas, że nas pobrano za karki. *Chrość. Job.* 200. — §. Miarki prochowe, Pulvermäßchen, pudełka wałkowéj postaci, zrobione z białéj abo z miedzianéj blachy. *Jak. Art.* 3, 301. — §. Miarka, ósma część korca, der achte Theil eines Scheffels, das Küchenmaß. Korzec Krakowski ma miarek ośm, a miarka kwart siedm. *Tr.* Dziesiąta część korca brała w się miarka. 1 *Leop. Ezech.* 45, 11. Miarka, 16ta część korca, czyli garcy 2, którą młynarze biorą od zmielenia korca zboża. *X. Kam.* Miarkami przedawać, maßweise verkaufen = na miarki. (MIARKOTAĆ, *ob.* Markotać). MIARKOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, umiarkować *dok.*, (*Sorab.* 2. markowasch; *Sorab.* 1. merkuyu *animadverto*; *Vind.* merkat *spectare*, *auscultare*, *curare*, *explorare*: merkat, samerkat *intelligere*; *Carn.* merkati, mirkam *attendere*, *mandare memoriae*; *Croat.* mèrkam *attendo*, *observo*); miarą określać, wymierzać, nach dem Maße bestimmen; (*cf.* *Germ.* merken. Adlg.) Każda taka część ałunu namoczy się w wodzie, miarkując do każdego łota, sześć łotów wody. *Kluk. Kop.* 1, 187. Nie chciejcie zepsutym waszym zdaniem apostolskiego miarkować obyczaju. *Bals. Niedz.* 1, 216. WMc Pan Dobrodziej miarkujesz czas po swojéj niecierpliwości. *Teat.* 22, 13. t. j. mierzysz go według niéj, sądzisz o jego długości według niéj, sie messen die Zeit nach dem Maßstabe ihrer Ungeduld. Dorastanie przedtym nietylko z liczby lat, ale też z ciała w mężczyznach miarkowano. *Szczerb. Sax.* 198. Rzecz jest barzo sprosna, z siły miarkować sprawiedliwość. *ib.* 72. Nie było ani rzéki, ani góry, którąby granicę swą miarkowali, co onych krwawym i długim bojem waśniło. *Pilch. Sall.* 249. miarę jéj określali, naznaczali, es gab da keinen Fluß keinen Berg, nach dem sie ihre Gränzen bestimmt (gemerkt) hätten. Za Bolesława jeszcze nie wymyślne prawa mieli, przetoż w długie nie wdawali się sądy, lecz jako sama słuszność ukazowała, tak trudności swoje miarkowali. *Krom.* 78. (rozsądzali). *Modulor*, śpiewam, nócę, miarkuję n. p. miarkować, umiarkować, podać głosy. *Mącz.* — §. Miarkować do czego = przymierzać, przystosować, etwas nach einer andern Sache abmessen. Kapłani sami mogli tekst żydowski, i słowa, różne rozumienia mające, do prawdziwego rozumienia z daru ducha ś. miarkować. *Sk. Dz.* 116. — § Miarkować = określać, hamować, ograniczać, beschränken, hemmen, mäßigen. (*Sorab.* 1. pomeřam; *Boh.* mjrnjm; *Carn.* mâsâti; *Vind.* masati, rednosmeriti, sdershuvati). O po tysiąc kroć błogosławiony, Kto tak swe żądze i chciwość miarkuje. *Past. Fid.* 26. Miarkuj gniew tak prędki, wynikający z fałszywego rozumienia. *Teat.* 25, 93. Miarkuj pani żale swoje. *Teat.* 45. *d*, 73. Umiałem affekt, mimo swe kochania powody miarkować *Teat.* 16, 53. — Miarkować = powodować, rządzić, kierować, leiten, führen, regieren. Puszczają się losy na łono, ale Pan Bóg je miarkuje. *Sk. Żyw.* 1, 122. Życzę sobie tego, byś mię mądremi twemi radami w téj sprawie miarkował. *Ząb.* 14, 218. Miarkować szczęście, to dzieło mądrego. *Zab.* 15, 264. — §. Miarkować co czym = jedno drugim hamować, łagodzić, tłumić, etwas durch eine andre Sache mäßigen, im gehörigen Maße erhalten, damit beirmen. Miarkuj frasunki śmiechem. *Hor.* 1, 285. — §. Miarkować co z czym = mierzyć co z czym, mierząc porównywać z czym, stosować, pomierzać, etwas mit einer Sache abmessen, damit vergleichen, darnach messen. Aleksander swoję z nieprzyjacielską potęgę miarkując, najemnych ludzi zaciągnął. *Krom.* 769. *suas hostilesque vires metiens.* — *Aliter:* Według miary mieszać z tym, łączyć z tym, mit einander nach dem Maße vermischen. Żaden się na niego o karanie nie gniewał, tak umiał łaskawość z karnością miarkować i pogodzić. *Sk. Żyw.* 2, 50. — §. Miarkować co z czego = dochodzić z czego miary jego, sposobu czyli istności lub kształtu jego, eine Sache aus einer andern abnehmen. Ludzie to co słyszą, sami z siebie miarkują; coby sami uczynić mogli, temu wierzą; co nad siły być rozumieją, za zmyślone mają. *Sk. Żyw.* 1, 20. — §. Miarkować = dociekać, dochodzić, postrzegać, pomiarkować, zmiarkować, *dok.*, dociec, dójść, postrzedz, merken, abnehmen, errathen. *Vind.* merkati, vanzhati, svanzhati; *Ross.* мекать, замѣчать, замѣтить. (*Vind.* samerkliu; *Sorab.* 2. merkowne; *Sorab.* 1. merkomné znaczy). Coż Wc Pan miarkujesz po mojéj słabości? *Teat.* 32. *b*, 38. Kto zmiarkuje, jak wiele chór ma głosów? dają się głosy wszystkich słyszeć ogólnie, lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. list.* 2, 378.

Zgadłeś? ktoż ci to o tym powiadał? R. Miarkuję ja to. *Teat.* 9. *b*, 87. Po worku Wc Pana miarkować można, czy serce jego tli się, czy stygnie. *Teat.* 1, 19. MIARKOWANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, miarą dochodzenie, dociekanie, das Ermessen, Erforschen. Kazimierz kanclerza do Torunia wyprawił, dla miarkowania i ustanowienia sprawy Pruskiéj. *Krom.* 657, *ad disceptandum et transigendum.* Miarkowanie okiem. *Tr.*, okomiar, das Augenmaß. Miarkowanie, hamowanie, w mierze trzymanie, das Mäßigen, Mildern. Panowanie jest ozdobna niewola, która miarkowania mocy potrzebuje. *Sk. Dz.* 581. MIARKOWAĆ się *recipr.*, miarą rządzić sobą, sich im Maße halten, sich selbst zum gehörigen Maße anhalten, sich mäßigen. Kto się nie miarkuje przystojnością, szlachcicem się zwać nie może. *Star. Ref.* 33. Nigdy się nie zmarszczył, tak się miarkując, iż żadnéj po nim popędliwości znać nie było. *Sk. Żyw.* 2, 79. Drogi to teraz czas, trzeba się ująć, trzeba się miarkować. *Mon.* 75, 684. Miarkować się szkatułą, dochodami. *Tr.* — §. Miarkować się po ludziach (do ludzi), jakiego są życia i umysłu. *Tr.* (t. j. miarę podług tego dla siebie brać, stosować się). Miarkować się z kim = na ostrożności się z nim mieć. *Tr.* behutsam mit jemanden verfahren. — §. Pierwsza miarkuje się do trzeciéj liczby, jako druga do czwartéj = ma się. *Tr.* die erste Zahl verhält sich zur dritten. — *§. Jeśli bój domowy, jak *się *miarkujemy, zaczynasz i niesnaski, płakać tylko przyjdzie. *Bardz. Luk.* 42. (jak miarkujemy, dociekamy). MIARKOWANY, a, e, *part. perf.*, do miary przystosowany, nach dem Maß bestimmt. Najlepsza miarkowana z wielu rządów Rzplta. *Petr. Pol.* 105. MIARKOWNIK, a, *m.*, *modulator*, śpiewak, miarkownik głosów. *Macz.* der etwas proportionirlich abmißt, z. B. der Tonkünstler, Tonmesser. *Croat.* merkavècz *observator.* MIARKOWNY, a, e, miarkowany, w miarę się dziejący, proportionirt, gehörig abgemessen. Miarkowna hojność krzewi cnoty znaczne. *Zab.* 14, 103. *Nar.* *MIARNOŚĆ, *MIARNY, *ob.* Mierność, Mierny. MIAROWY, a, e, od miary, według miary, nach dem Maße. *Ross.* мѣрильный, мѣрительный. Dźwięk miarowy dwóch wierszów słodko w ucho wpada. *Dmoch. Szt. R.* 4. — 1. MIARZ *in voce* Jakmiarz *qu. v.*

Pochodz. *miarkować*; *pomiarkować*, *pomiarkowanie*; *umiarkować*, *umiarkowanie*; *wymiarkować*; *zmiarkować*; *mierny*, *mierność*, *bezmiernie*, *niemierny*, *niezmierny*, *niezmiernie*; *mierniczy*, *miernicki*, *miernictwo*, *ziemiomiernictwo*, *krajomiernictwo*, *miernik*; *dłużmiernik*; *domiar*, *domierny*; *mierzyć*, *domierzyć*, *namierzyć*, *obmierzyć*, *odmierzyć*; *jakmiarz*, *nadmiarz*; *nadmiarek*; *pomierzyć*, *pomiar*, *pomierny*; *półmiarek*; *przemierzyć*, *przemiar*, *przemierny*; *przymierzyć*, *przymiarek*, *przymierny*; *mir*, *mirny*, **mirzyć*, **zmirzyć*, *przymierze*, *sprzymierzyć się*, *sprzymierzeniec*; *rozmierzyć*, *rozmiar*, *rozmierny*; *zmierzać*, *zmierzyć*; *śmierzyć*, *uśmierzać*, *uśmierzyć*, *nieuśmierzony*; *umierzyć*; *wmierzyć*; *wymierzyć*, *wymiar*, *wymierny*; *zamierzać*, *zamierzyć*, *zamiar*, *zamierzenie*, *nad zamiar.*

2. MIARZ, u, *m.*, *Imperatoria*, rodzaj rośliny; korzeń wchodzi do lekarstw. *Kluk. Dykc.* 2, 57. mistrzownik, Kaiserwurzel, Meisterwurzel.

MIĄSKO, MIĄSECZKO, MIĄSEŃKO, a, *n.*, *Boh.* masysko, masyčko; *Slov.* masko; *Ross.* мясцо; *dem. nom.* mięso, zartes Fleisch, (Fleischchen). Niemasz lepszéj zwierzyny, jako nasza gąska, Dobre pierze, dobry mech, nie gań mi i miąska. *Rys. Ad.* 49. *caruncula.* Karmi go co najlepszym kąskiem, Chlebem, masłem, i jajcy, pod czas też i miąskiem. *Papr. Koł. T* 4 *b.* — §. *Transl.* Mięso rad jadający, ein Fleischesser, (*Boh.* masogidek), der gern Fleisch ißt. Który się w mięsie kocha, miąsko niektórzy mówią, *carnarius. Macz.*

MIASTECZKO, *MIASTKO, a, *n.*, (*Boh.* městecko, městyš; *Slov.* mestečko; *Sorab.* 2. městko; *Sorab.* 1. městažko; *Hung.* mezöváros; *Vind.* mestize, varaſhez; *Croat.* varàssecz, gradich; *Slav.* varoshcsich; *Ross.* городокъ, посадъ; *Eccl.*градьць; (*Ross.* мѣстечко małe miejsce, placyk, miasteczko; *Boh.* mistečko *loculus*); *dem. nom.* miasto, ein Städtchen, eine kleine Stadt. Wieś kościelna, czyli jak u nas nazywają miasteczko. *Xiądz.* 17. Marktflecken, Pfarrdorf. Miasteczko to było, nie zwano go jeszcze miastem. *Warg. Wal.* 3. Miasteczka i wsi aż do Halicza, Tatarzyn wyplóndrował. *ib.* 82. Dziś Ateny bezkształtnym w swéj postawie targowym miasteczkiem. *Zab.* 16, 152. Dwie miasteczce, (*dual.* = dwa miasteczka). *Biel.* 394. Tam i sam po drodze do miastek wstępują. *Białob. Odm.*

1. MIASTO, *MIAST, na to MIAST, w MIASTO, za MIASTO, *Boh.* mjsto, na mjsto; *Carn.* namęst; *Vind.* na mesti, na mestu, sa ta; *Croat.* meszto, mezto, na mezto; *Rag.* mjescte, na mjesto, zà; *Bosn.* mjesto; *Slav.* misto; *Ross. et Eccl.* вмѣсто; *adverb.*, zamiast, na miejsce czego, za, anstatt, statt. Chrystus umarł za nas, umarł miasto nas, i na miejscu nas. *Salin.* 4, 238. *ib.* 229. Nagroda wybranych bożych jest nagrodą pewną, miasto co światowe są wątpliwe. *Lach. Kaz.* 1, 32. Miasto włosa utrefionego łysina, i miasto pasa powróz, a miasto kształcika miękkiego siermięga. *Birk. Kant. C* 4. Człowiek człowiekowi jest czasem miasto boga, Czasem też miasto wilka abo złego wroga. *Klon. Wor.* 81. (cf. człowiek człowiekowi zdrowie; człowiek człowiekowi zguba). Miast wdzięczności, stałem się niewdzięcznikiem. *Kulig.* 97. Nieraz lud Izraelski niewdzięczny łask Pana, Miast boga, czcił ukłonem w bałwanach szatana. *ib.* 96. Za méj ukaranie winy, Miast chleba, przyszło mi jeść z wieprzami słodziny. *Kulig.* 11. Jeżeli będzie miał sługę, co w kuflu języka nie moczy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770. Kłokoczyna w miasto owocu, rodzi w męcherzykach ziarnka słodkie niewielkie. *Cresc.* 470. Niema smaku w potrawach, a w dzieciach pociechy, Strach i ból od nich czuje, za miasto uciechy. *Jabł. Tel.* 31. — cf. natychmiast, odtychmiast, dotychmiast.

2. MIASTO, a, *n.*, *Boh. et Slov.* město; *Sorab.* 1. město, miesto; *Sorab.* 2. město; *Vind.* mestu, varaſh, obsidanu gradiſhtvu; *Carn.* mejstu; *Dal.* misstò, grad, (cf. gród); *Croat.* váras, varash; *Hung.* város, (cf. warować); *Bosn.* grád, (misto, mjesto *locus*); *Slav.* vàrosh, grad; *Rag.* grad, (mjesto = miesce, położenie); *Ross.* городъ; *Eccl.*

градъ; (cf. *Graec.* μεστός *refertus*); die Stadt. Miasto jest mnóstwo domów, ulicami porządnie sadzone. *Modrz. Baz.* 8. Miasto bywa stanowione z wielu ulic, z wielu pierzai. *Petr. Ek.* 49. Wszelkie miasto ztąd się stawa, że w nim ludu jest zebranie w pewną gromadę, ku spólnemu życiu pod jednym prawem. *Gil. Post.* 218. Ludotłumne miasta. *Zab.* 6, 241. Miasto główne, miasto stołeczne, *ob.* Główny, stołeczny, stolica. — Miasta ludźmi stoją, nie murami, lub domami. *Cn. Ad.* 487. (cf. wielka stodoła, a zboża pusto; wielka klatka a ptaków mało). Ręka rękę myje, miasto miastem żyje. *Modrz. Baz.* 58. (cf. noga wspiera nogę). — Książętom Mazowieckim dwie *mieście (*dual.* = dwa miasta) wydarli. *Biel.* 369. — §. Miasto *oppos.* wieś; n. p. Na wsi każdy wybaczy, że czasem brakuje czego, bo to nie miasto, żeby wszystkiego dostać. *Teat.* 24. *b*, 23. — §. Miasto *oppos.* stancya, dom, n. p. Jeżeli też pod czas mojéj niebytności siostra moja często na miasto nie wychodziła? *Teat.* 15, 40. ob sie nicht oft (in die Stadt) ausgegangen ist. Muszę wyjść do miasta. *Teat.* 28, 120. Jejmość wyjechała do miasta. *ib.* 14, 70. Upewnij go, że niejesteśmy w domu, że w mieście kolacyą jeść będziemy, i że się poźno wrócimy. *ib.* 12. *b*, 114. Pójdę na momencik do miasta i zaraz wrócę. *Teat.* 7, 31. *NB.* Na mieście i w mieście, *duae locutiones, rem eandem sonant, sed priorem usurpat is, qui in domo aliqua civitatis est, ut* poszedł na miasto, na mieście gdzieś pije, byłem na mieście, co tam na mieście słychać, *Lat. foris est, foris bibit etc.* — *Posteriorem usurpat, qui extra civitatem est, ut*: byłem w mieście, co w mieście słychać: *fui in civitate. At vero* po mieście chodzić, szukać, *est civitatis plateas vel domos obire quaerendo etc. Cn. Th.* 1216. — Miasto, *oppos.* przedmieście n. p. Patron mój mieszka na Krzywym-kole w mieście samym. *Mon.* 70, 61. — §. Miasto, *civitas*, społeczeństwo miejskie, die Stadtbürger, Einwohner der Stadt. Całe miasto wyszło naprzeciw niemu. *Ld.* — *Petrycy* tłumaczy *civitas* miasto; *civis* mieszczanin, koronny syn: »Iż co u nas Rzpltą Koronną zowiemy, to u starych miasta były, jak Sparta, Ateny, Kreta. Przeto gdy co o mieście powiemy, to się może rozumieć o Rzpltéj, Staat, jak u nas Korona, więc mieszczanin toż co koronny syn«. *Petr. Pol.* 194. *et* 200. Prawo miasta = miejskie, das Bürgerrecht. Rzymianie dawali garnącym się do siebie prawo wolności, które zwali prawem miasta; zaczym cudzoziemcy swobod wszelakich używali, jakoby się w samym Rzymie urodzili; u nas to się zowie indigenat. *Kłok. Turk.* 100. *MIASTOBURZYCIEL, a, *m.*, burzący miasta, der Städtezerstörer; *Eccl.* градоразоритель. *MIASTORZĄDCA, y, *m.*, rządzący miastem, gubernator, *Ross.* градоначальникъ, градоправитель; gubernatorstwo, miastorządztwo градоначальство, градоправительство.

Pochodz. pod słowem *miejsce.*

MIĄSZSZY, *ob.* Miąższy.

MIAU MIAU! krzyk koci, Miau, der Schrey der Katzen. Stach na dworze, udając kota wrzeszczy: miau miau miau! *Teat.* 14. *d*, 12. — Ztąd alluzya do słowa miara: n. p. Przypowieścią starą Kot malowan w kominie miarą wołą, miarą. *Pot. Pocz.* 524. *Opal. Sat.* 31. *Lek. C. Jabł. Ez.* 19. *Min. Ryt.* 3, 360. *Żegl. Ad.* 139. Niema kota w domu, coby nań wołał: w miarę! *Rys. Ad.* 46. *ob.* Miara. MIAUCZEĆ, MIAŁCZEĆ, *ał*, y, *act. niedok.*, MIAUKNĄĆ, *ął*, ie, *jednotl.*, krzyk koci miau wydawać, miauen; (*Carn.* mavkati, mavkam; *Vind.* mav'kam; *Croat.* maukati, muczam, mlemlyam; *Hung.* miogok; *Rag.* miskati, maukati; *Ross.* мяучать, мяукать; *Lat.* maumare; *Ital.* miagolare). Miauczących kotów przeraźliwa wrzawa, Szczurów odważnych pisk słychać ochoczy. *Kras. Mysz.* 26. Kotka tam miauczała głosem cienkim. *Jak. Baj.* 74. Niemasz tam kota wcale, bo to ja miauczałem. *Teat.* 14. *d*, 13. Jak kot zamiauknie swym głosikiem drogim, To myszy jak piorunem *postrzelone srogim Lecą w gruzy. *Zab.* 9, 279. Miauknęła tylko żałościwie pstrusia: Ah najmilszego straciłam filusia. *Kniaź. Poez.* 2, 123.

MIAZDRA, y, *ż.*, *Boh.* mazdra, mázdřička; *Croat.* mézdra = błonka, das Häutchen. Dzieci aby w nosie palcami nie dłubały, rozjątrzywszy bowiem miazdrę, wdać się ogień może. *Mon.* 70, 69. *Ross.* мездра, мяздра zewnętrzna strona skóry u garbarzów, *ob.* Miezdrzyć. — MIAZGA, i, *ż.*, Pod korą roślinną jest miazga, składająca się z wielu warstew siatek, pełnych pęcherzyczków. *Bot.* 14. der Splint in einem Baume, (*Boh.* miza *succus arboris*, mizka *dem.*; *Slov.* mjza; *Carn.* mesga; *Vind.* mesdrou, snoterna mehka skorja teh drevefs (*ob.* Miazdra), musga *argilla*; (muszg, muesik; *Croat.* mozg, mozag v drevu *medulla*, cf. mózg); *Croat.* mézga; *Bosn.* mozak; *Sorab.* 2. měſga; *Sorab.* 1. maszola *succus*, cf. mięso; *Ross.* мязга, мзга, сердцевина; (*Eccl.* мсто, влажность, разтворенie wilgoć); cf. *Hebr.* מצה mazah *expressit*; *Sorab.* 1. meczu, meczim; *Graec.* μύζω). Miazga jest między skórą i między drzewem. *Sienn.* 163. Druga skóra na drzewiech spodnia, bywa zielona, czasem też biała; a tę zowią miazgą. *Cresc.* 54. — § *Medic.* Miazga, *chylus*, jest płyn biały, bez zapachu, bez smaku, mający stężałość mleka. *Dykc. Med.* 4, 282. Chylus, Milchsaft. — §. Miazga, gęszcz lepisty, ein dicker klebriger Brey. Wnet jego sadło, ciało, jego miazga cała, Od gnusności z pijaństwem złączonéj zropiała. *Zab.* 8, 93. *Treb.* — Cicho obwiesiu, bo cię na miazgę stłukę. *Teat.* 8, 85. Zbił mię na miazgę Kozak. *Zimor.* 240. Kartacze ich w miazgę zsiekły. *Przestr.* 40. Jeżeli się ważą zbliżyć do nas, maczuga ich nasza na miazgę zdruzgoce. *Stas. Num.* 1, 111. *Rag.* razkostiti. MIAZGOWANIE, *chylificatio*, naturalne owo działanie w człowieku, za pośrzednictwem którego pokarmy odmieniają się w miazgę. *Dykc. Med.* 4, 286. *ob.* Trawienie. MIAZGOWATY, a, e, *Tr.*, MIAŻDŻYSTY, a, e, na kształt miazgi, gęstolepisty, wie ein dicker klebriger Brey. (*Sorab.* 1. maszotné; *Slov.* mjzawý soczysty). Szczepienie nie ma być jedno w pniak miąższy, a który ma skórę miąższą a miażdżystą, jako jest figa, gruszka, jabłoń. *Cresc.* 124.

MIĄŻ, w MIĄSZ, *ob.* Miesz. MIĄŻSZEĆ, MIĘŻSZEĆ, MIĄSZEĆ, MIĘSZEĆ, *ał*, eje *neutr. niedok.*, miąższym się stawać, grubieć, dick werden, dicker werden, an Dicke zunehmen. (*Croat.* odebelyújem). *Crassesco*, na szerzą rostę,

miąższeję. *Macz.* Zgrubiało a zmięszszało serce ludu tego. 1 *Leop. Math.* 13, 15. Drzewo z wilgotności i obfitości soków mięższeje. *Cresc.* 50. *Vox roboratur*, głos mięszeje, mężnieje. *Macz. Spissesco*, gęścieję, mięszeję. *ib.*
MIĄŻSZO, MIĄSZSZO *adverb.*, *rubo, grubo. *Cn. Th.* bid, grob. MIĄŻSZOŚĆ, MIĄSZSZOŚĆ, ści, *ż.*, *rubość, grubość, Mięż, mięsz, *qu. v.*; *Cn. Th.* die Dicke. Miąższość, gęstość, die Dicke einer Flüssigkeit. Różność wina z wodności albo miąższości, bowiem wino albo będzie subtelne a wodne, albo gęste i miąższe. *Cresc.* 369. — Summa części materyalnych, z których składa się ciało, nazywa się miąższością, *masse*, der körperliche Inhalt, die körperliche Masse, die Dichtigkeit, Dicke; ale my używając tego słowa, oznaczać będziemy przez nie liczbę wyrażającą, z wielu części materyalnych jest złożone ciało jakowe. *Jak. Mat.* 3, 233. Ponieważ ciężary ciał jakichkolwiek zawsze są w stosunku miąższości, idzie ztąd, że z dwóch ciał jednakową objętość mających, jedno cięższe od drugiego, to też większą ma miąższość. *Hub. Mech.* 72. Bryła i miąższość ciał nie z miejsca się poznaje, które zastępują, ale raczéj z wagi i ciężaru. *Rog. Doś.* 1, 194. MIĄŻSZY, MIĄSZSZY, a, e, *ruby, gruby. *Cn. Th.* bid. (Zaginął *Positivus*, który musiał być miąski; *Etym.* mięso). Około zamku były cztery mury, każdy mur na trzy sążnie miąższy. *Gwagn.* 122. Przywiązali go do miąższéj i zwierciané j tarcicy. *Baz. Hst.* 10. Gwoździ miąższy na palec. *W. Post. W.* 299. — Mięższy, mięższejszy *comparat.* = grubszy, n. p. Najmniejszy palec mój mięższy jest, niźli grzbiet ojca mego. *W.* 3 *Reg.* 12, 10. (mięższy niż biodra ojca mego. *Bibl. Gd. ib.*). Arcydzięgiel jest korzenia większego mięższejszego nad inne dzięgle. *Syr.* 98. Co z miąższego tylko kamień obcinać. *P. Kchan. Orl.* 1, 56. — §. Powietrze wilgotne i miąższe. *Boter.* 246. gęste, dicke Luft. — §. *Transl.* Był król Jagiełło głosu miąższego, mowy prędkiej.... *Biel.* 305. Rozkosze pól niebieskich zmyślił Mahomet, na przychęcenie ludzi prostych i miąższego dowcipu. *Klok. Turk.* 167. — §. Stopa miąższa, *pes cubicus. Rog. Doś.* 1, 45. ein Cubicfuß; cf. bryła. — §. Insi opiwszy się, wczas sobie *miąsszym końcem czynią: on zaś pijąc, nic po sobie nie zostawił, ani sobie wracaniem, ani *miąsszym końcem [t. j. zadem. ?] pomógł. *Kosz. Lor.* 118.?

Pochodz. *mięż, mięsz, w mięż, w zmięsz, mięsić*; *cf. mięso.*

MICHAŁ, a, *m.*, MICHAŁEK, łka, *m.*, *demin.*, MICHAŚ, ia, *m.*, *demin.*, *Slav.* Mihoilo; *Ross.* Михайло; *Eccl.* Михаилъ; Michael. Michał archanioł, jeden z pierwszych duchów niebieskich. *Kras. Zb.* 2, 160. (cf. *Croat.* miholschack = wrzesień; cf. sz. Mihala kony; *Hung.* szent Mihály lova = mary). Do ś. Bartłomieja masz wszystko z pola sprzątnąć, i począć siać, i masz zasiać do ś. Michała. *Haur. Ek.* 44. Święty Michał, kopy spychał. *Wol.*, (żniwo skończone). — 2. *burl.* Michałek = łyk jakiego trunku, cf. glu glu, bul, bul; ein Schluck eines Getränks, ein Piff (Oestrr.). *Inepte aliqui dicunt*, małe michałki czynić, *pro* łykuty, nie bardzo łykać pijąc, po kąsku, wolno pić bez łykania. *Cn. Th.* 768. Nie pił od urodzenia Włoch jeden gorzałki, Widząc, kiedy jéj zażył dwa spore michałki, Dla boga Mości Panie będziesz Waszmość chorzał.... *Pot. Jow.* 228. Na chudej szyi jego wszystkie kawałki I wszystkie przez krtań możesz policzyć michałki. *Pot. Jow.* 200.

MICHEASZ, a, *m.*, prorok starego zakonu, prorokował za króla Joatana. *Zał. Test.* 320. der Prophet Micha.

MICHNIK, a, *m.*, *demin. nom.* Mikołaj, Mikołajek, Miś, Nickel, kleiner Nikolaus; n. p. Mój drogi Michniku. *Opal. Sat.* 158. Mały Michniku. *J. Kchan. Fr.* 75.

*MIDERA, n. p. Jego sukcessor, jego pokolenie, W miderę pójdzie. *Kchow.* 253. może mizerya, mizeractwo.

MIĘ, *ob.* Ja.

MIEĆ, miał, mieli, miej, ma, mam, *med. niedok.*, miewać *częstl.*, *Boh.* mět, mjt, mjti, *gmjti, měl, meg, mam; *Slov.* mat; *Sorab.* 2. měsch, mèl, mam, *F.* ſmeju; *Sorab.* 1. mieč, miel, mam; *Vind.* met, imeti, imam, (cf. imać); *Carn.* jmęti, imęl, imâm, jimeiti; *Bosn. et Croat.* imati; *Rag.* imatti; *Slav.* imati, imao, imala, imalo, imà, imash, imàm; (cf. kada ia uzimam = jak będę miał, cf. wezmę, wziąć, cf. jąć; *Ross.* имѣть, имѣлъ, имѣю; *Eccl.* имѣти имѣхъ, имамъ. — §. 1 a) Posiadać, w majątku dzierżeć, haben, besitzen. Pieniądze miał, ale zdrowia nie miał. *Sk. Dz.* 874. Kto chce co mieć, musi cierpieć. *Żegl. Ad.* 45. (cf. bez prace, nie będą kołacze; leżąc wilk nie tyje; kto chce ryby jeść, musi się zmoczyć; Boga wzywaj, a ręki przykładaj; łów sobie kotku; leniwemu pieczone gołębie do ust nie wlecą). Łakomy mówi: lepiej co mieć, niż wiele umieć. *Cn. Ad.* 457. (cf. lepszy funt szczęścia, niż cętnar rozumu). Ma-li co? wszyscy pytamy; a jak dobry? mało dbamy. *Cn. Ad.* 472. Mam swego do nowego: Mam z gębę chleba. *Cn. Ad.* 479. Masz doma, a u sąsiad prosisz; ma, a u drugich prosi. *Cn. Ad.* 480. Ma, a nie zażyje; mając nie zażyć, głupstwo. *Cn. Ad.* 459. — *Intrans. absolute:* Ma w kalecie, w rzemieniu = ma kota, (*ob.* Kot). Kto nie ma, nie straci. *Fredr. Ad.* 24. Z niemianej rzeczy nie ucierpię straty. *Zab.* 11, 7. *Koss.* Lżej nie mieć, nie miawszy, niż postradawszy. *Cn. Ad.* 457. (cf. cięże j postradać, niż nie dostać). Miawszy nie mieć, ciężko. *ib.* 487. Najgorsze słowo: miałem, teraz nie mam. *Pot. Jow.* 23. Miał, a teraz nie ma nic. *Teat.* 29. *c*, 69. Ma zkąd, więc może czynić bogaty ofiary. *Hul. Ow.* 71. Ociec jego, iż ma na co inszego, a to na piwo, abo ubiory, przeczby też nie miał mieć nauczycielowi? *Glicz. Wych. M.* 6 *b.* (cf. stać go). Rozdał między nich pieniądze, ażeby się mieli za co ochłodzić. *Gaz. Nar.* 1, 264. — Mieć na sobie, na głowie, na szyi i t. d., ubranym być w co, haben, aufhaben, anhaben, *Vind.* gorimeti, na ſebi imeti. — §. *ogólniej.* Mam co = nie jestem bez tego, należy to do mnie jakokolwiek, ich habe etwas, mir kommt es zu, es befindet sich bey mir. Mógłbym go zgubić, ale mam sumnienie. *Mon.* 66, 191. My miejmy w uściech to, co w sercu mamy. *Teat.* 54. *c*, *D.* Nadzieję swoję w bogu będę miał, niechaj nadzieję swoję w tobie pokładają. *Gil. Kat.* 53. Wielką z niego dogodę *będziewa miała. *P. Kchan. Orl.* 25. (*dual.* = my dwa będziemy mieli). Tu leży Archedice, co chluby nie znała, Choć ojca, syna, męża, brata królów miała. *Zab.* 15, 173. t. j. króla miała za ojca, króla syna, króla męża etc. sie hatte

einen König zum Vater, einen König zum Sohne, einen König zum Gemahl ꝛc. Radaby druga co dzień dziesięć mężów miała. *Paszk Dz.* 127. Tak u siebie płonnie rozumiałam, Że ten dzień najpiękniejszy w życiu moim miałam. *Teat.* 43, 34. (zażyłam). Juliusz Cezar, Katulla, jednego z pomiędzy najwierniejszych miał przyjaciela. *Mon.* 68, 213. — Ma, nie ma: piórko, kołpak, szablę etc., a droga magierka? a przedajna? etc. *puerorum petulantium voces, quibus insectari solent eos, qui ultra suam conditionem vestiti sunt. Cn. Ad.* 479. Ostrożnie, krzyczy woźny, bo z sobą mam autentyk. *Teat.* 43. *c*, 42. Godnie takowy urząd na sobie mieć mogą. *Budn. Apopht.* 133. (piastować go, być nim przyodzianemi). Jeden z tych urzędników, miał moc nad piwnicznemi. 3 *Leop. Gen.* 40, 3. (władnął nad szynkarzami. 1 *Leop.*). Rzecz ta nic w sobie rozumu nie miała. *Sk. Dz.* 187. Wojenne zabawy więcej mają rozlania krwi, niżeli sławy. *Min. Ryt.* 2, 12. Chrześciański żywot w wielkich Pańskich stanach, osobliwe ma podziwienie, i większe ludu zbudowanie. *Sk. Żyw.* 1, 29. Błąd, który się na wojnie dzieje, nie ma poprawy. *Warg. Wal.* 232. (nie jest do poprawienia). Oczy odwraca, i co wprzód kochała, W oczach i myśli radaby nie miała. *Past. Fid.* 22. Zaczekaj, mamy z sobą do mówienia. *Teat.* 29, 28, wir haben mit einander etwas zu sprechen.... Mam z Wąc Panem co mówić, proszę nie odchodzić. *Teat.* 17, 23. *et* 17. *c*, 57. Nic ty nie miej z tym człowiekiem. 1 *Leop. Math.* 27, 19. (t. j. do czynienia, nic wdawaj się). — — b) Mieć co do kogo: *α*) W stosunku z nim być, im Verhältnisse stehen. Co te przykłady mają do nas? co za stosowność między tamtemi krajami a naszym? *Gaz. Nar.* 2, 211. Nie ma nic prawda do krwi, cnota do musu. *Pot. Zac.* 59. (w żadnym nie są stosunku). Bądźby był żonaty, bądź stanu duchownego, Byle z dowcipem pięknym, nie ma nic do tego. *Star. Vot. C* 3. mniejsza o to; to nic nie znaczy. *β*) W pretensyach być do kogo, n. p. Muszę się z nim sam na sam rozmówić, co on ma do mnie. *Boh. Kom.* 1, 32. Chciałbym wiedzieć, co Wc Pan masz do mnie, że wszędzie honor mój szarpiesz. *ib.* 1, 47. — Mieć co do siebie: wyknąć, nałóg mieć, an sich haben, in der Gewohnheit haben. Maniacy mają to do siebie, że żadną miarą niechcą zażyć lekarstwa. *Comp. Med.* 90. *Dyar. Gr.* 548. — *similiter* Ma chleb rogi; ma nędza nogi, (*ob.* Róg, noga). — Mieć co czynić, mieć o czym myśleć, *ob.* Co. Mieć co nad kogo, *ob.* Nad. Mieć naprzód, *ob.* Naprzód. — Mieć co po sobie, *ob.* Po. Mam z cię siły, mam go z kaszel, *ob.* Kaszel. Mam zeń rozumu, *ob.* Z. — Mieć, dostawszy sobie, uchwyciwszy, n. p. Miawszy w ręku opuścił. *Cn. Ad.* 488. Mam cię, jużeś w saku. Już ci go mam, wilk w sieci. *Cn. Ad* 477. — c) Mieć dostawszy od kogo, osiągnąwszy od kogo • dostać, osiągnąć, bekommen, haben, kriegen. Bądź zdrów Hołotkiewiczu, masz na garniec miodu. *Trèb. S. M.* 80. (cf. nać). Będziesz miał tedy ten worek, tylko uczyń mi to, co wiesz. *Teat.* 55. *b*, 9. To masz! *ob.* alluzyą pod imieniem Tomasz et Jadam. Czego mi Jowisz nie dał, od Alcydam miała. *Bardz. Trag.* 523. Gdy Jezus począł uczyć w bożnicy, wiele ich słuchając zdumiewali się rzeknąc, zkądże on to ma? *Sekl. Marc.* 6. Mieli to kapłani żydowscy z pisma, iż Messsyasz przyjść miał. *Sk. Kaz.* 16. (wiedzieli). Mamy to za rzecz pewną, iż cała armia Moskiewska przeszła za Dunaj. *Gaz. Nar.* 1, 240. (t. j. odebraliśmy pewną wiadomość). Błogosławieni będą to mieć, iż żadnéj boleści, ani przykrości ucierpieć nie będą mogli. *Karnk. Kat.* 91. *Mawa. *Groch. W.* 533. (*dualis* • mamy, my dwa). *Papr. Koł. D* 3 *b.* *W targu*: Ośm złotych weźmiecie. ℞. Nie dam od dziesięciu. A. Macie pół dziewięta. ℞. Przyłożcie spół dziesięta. *Alb. na Woj.* 12. (daję wam). — *Transl.* Masz tu (w tym piśmie), przez jakie i krwawe trudności Umnożyły się drogie twe wolności. *Groch. W.* 582. t. j. masz tu naukę o tym, znajdziesz tu, osięźesz wiadomości o tym, in dieser Schrift hast du, oder findest du, lernst du, wie.... Masz czego się chronić, a czego życzyć sobie potrzeba. *Bardz. Trag. praef.* — Ale to niechaj już ma swą drogę; jest jeszcze coś innego, co człowiekowi wiele ująć może wziętości. *Gorn. Dw.* 117. (t. j. niech ma swą odprawę, niech już pójdzie na stronę, niech pójdzie swoją drogą). — d) *Passiv.* Mieć co • cierpieć co, n. p. krzywdę, szkodę, stratę, etc. Widerwärtigkeiten haben, d. i. leiden. Mówimy o febrze, że my onę mamy, a ona nas ma. *Pilch. Sen. list.* 48. Skępcy tak mają bogactwa, jak my mamy febrę, która nas ma raczéj. Przeto należałoby wspak mówić: febra go trzyma; i podobnymże sposobem, trzymają lub w szpony wzięły skępca bogactwa. *ib.* 4, 147. Z pospolitej powieści, ten co ma szkodę, ma i grzech, wer den Schaden hat ꝛc. Na tych towarach wielką stratę miał. *Ld.*, (doznał). Postylion jadący do Paryża, odebraną miał sobie gwałtem torbę z listami. *Gaz. Nar.* 1, 248. es war ihm das Felleisen mit Gewalt abgenommen worden. Krzywdę mieć • cierpieć, doświadczać, Unrecht dulden, leiden. Nawet przeciwko tym, od których krzywdę masz, przystojnie postępować powinieneś. *Kosz. Cyc.* 19. Pewnie nieprzyjaciela tu wkrótce będziem mieli, bo się o jassyr wzięty pomścić zechce. *Jabł. Buk. Q* 3 *b.* wir werden den Feind im Kurzen hier haben. *Phrastice*: Masz czegoś chciał. *Cn. Ad.* 480. otoż tobie! dobrze ci tak! da hast du's nun! es ist dir schon recht! dir geschieht schon recht! Ma! dostał, uchwycił, uderzono go. *Cn. Th.* oberwał. Masz za swe, kara za występkiem chodzi. *Zab.* 13, 234. *Nar.* Bolesław na tym był, jakoby to oddał Prussom, acz mieli już za swe, co mu szkody poczynili. *Biel.* 78. Dobrze ci tak, masz za swe, niebaczny Korylu, I cóż ci po twym niebie, po Dyanach tylu! *Zab.* 9, 367. *Ejsym.* Masz tobie! *Teat.* 36. *c*, 19. — *aliter*: Otóż masz *vel* macie! *indignationis*, *irrisionis*, da habt ihrs nun! den Unwillen und Spott auszudrücken. Otoż go macie! teraz ja wszystkiemu winien. *Teat.* 8, 107. Otóż go macie, gadułę! *ib.* 24. *c*, 22. Otoż go macie, to drugi Kato, samemi sentencyami sadzi. *ib.* 6. *d*, 43. — §. *Activ. varie*: Prowizya od summy, którą miał u jednego z sąsiadów. *Kras. Pod.* 2, 234. t. j. ulokował był, er hatte das Capital bey ihm. Bodaj dyabeł Wc Pania miał z takim uporem. *Teat.* 33. *c*, 33. t. j. bodajby ją wziął, daß sie der T. hohle. Miał wzgląd na to, żeby dom jego nie zginął, i tak siła inszych rzeczy miał przed sobą, a nie

to, żeby synowi dał wychowanie. *Gorn. Sen.* 213. miał w myśli, w oku, er hatte viele andre Sachen vor. Mieć kogo na oku, mieć oko na kogo, *ob.* Oko. Mieć na pieczy, *ob.* Piecza. Miej język za zęby. *Cn. Ad.* 489. (mało i ostrożnie mów; gdy co masz powiedzieć, ukąś się w język; nie wszystko powiadaj, co wiesz: wiedz nie wiedząc; milczeć lepiej). Miej to przy sobie = tajemnicę chowaj. *Cn. Th.* Powiem ci, ale prosze, miej to przy sobie. *Biel. Hst.* 62. behalte es bey dir. Miejże w sekrecie, co mówił. *Teat.* 55. *c*, 18. bewahre es als ein Geheimniß. Mieć mowę do ludu, eine Rede halten; (*ob.* Prawić). Mieć kazanie, eine Predigt halten. — Senatorowie, pamiętając, kogo im w opiekę poruczono, mieli do tego królewica, żeby o wszystkim w ciągnieniu wiedział. *Gorn. Dz.* 4. pilnowali go w tém, sie hielten ihn dazu an. Nie tylko sam się w dobrych naukach ćwiczył, ale i syna k temu miał. *Kosz. Lor. pr.* (*ob.* Mieć się do czego *recipr.*). — Mieć na kogo co, *ob.* Chrapkę, gas, wark. — Mieć kogo w uszanowaniu, we czci, einen in Ehren halten. Mieć kogo w nienawiści, gegen einen Haß hegen. — *Mieć za co, poczytywać za co, für etwas halten; *Slov.* za to mám; *Sorab.* 1. za to ye mam *arbitror.* — Próżną chlubę, marny zysk, znikomą rozkosz, za boga miałem. *Psalmod.* 35. Tego sobie nie miała za okrucieństwo, że ludzie żywe na poły przecinać kazała. *Warg. Wal.* 319. Tak obietnice, jako i pogróżki jego za nic sobie miała. *Sk. Żyw.* 47. Głupi za nic ma wszystko, chyba co sam zrobi. *Min. Ryt.* 4, 47. Na tym zależy, coś jest, nie za co cię mają. *ib.* 4, 160. Abyś takim był, za jakiego chcesz, aby cię miano. *Budn. Apopht.* 1. Wszyscy Jana *jako proroka mają. *Sekl. Math.* 21. (za proroka mają, jako proroka czczą). Jam jest dotąd miany Ojcem Mirtylla, i tak rozumiany. *Past. Fid.* 305. Król powinien poddane swoje za bracią swą własną, a nie za niewolniki u siebie mieć. *Orzech. Qu.* 151. Mamy sobie za powinność, dać powszechności sprawę z naszych czynności. *Zab.* 14, 190. Głupiego człowieka, mieć się już za wiecznie nieszczęśliwego. *Warg. Wal.* 216. Za rozbojniki, nie za rycerze słusznie się mieć mają. *Star. Ryc.* 22. Biorąc Dąbrówkę za żonę Mieczysław, Chrystusa za boga mieć obiecał. *Sk. Dz.* 878. Złoto miał za miedź. *Sk. Dz.* 571. Proszę cię, miej mię za wymówionego. 1 *Leop. Luc.* 14, 18. Nie rozumiejcie, Że to czyni z bojaźni, tchórzem go nie miejcie. *Jabł. Tel.* 152. Pojedynku nie przyjmiesz, nikczemnikiem i bezecnym będziesz miany. *Birk. Gł. K.* 18. Kto gospodarzem, ja cię mam partaczem, bo nie dbasz o to, na czem należy wszystko. *Pot. Jow.* 185. Chłop durny dużo o sobie mający. *Jabł. Ez.* 85. t. j. trzymający, der große Stücke von sich hält. Mam ja za to, że mi teraz już milczeć dopuścicie. *Gorn. Dw.* 137. t. j. tak sądzę, ich halte dafür. Mam za to, często używane od Litwinów, niesłychane u Polaków, za mniemam. *Włod.* Mam za to, mam to za pewne, *compertum habeo. X. Biel.* — Mieć za złe, übel deuten, übel nehmen. Nie miéj mi za złe, że przed tobą wynurzam zdanie moje. *Teat.* 25. *b*, 38. Prosiłem go, iżby troszkę poczekać, za przykre nie miał. *Wys. Żyw.* 397. Mieć za niedobre, nie pochwalać, nie approbować, *Vind.* krivudati, dolpoviedati, nepoterditi, mißbilligen. — §. Mało na czym mieć = nie przestawać na tym, an etwas nicht genug haben, nicht damit zufrieden seyn, *oppos.* dość mieć na czym, n. p. Oni wielcy hetmani starzy mało na tym mieli, iż umieli rycerskie rzemiesło, ale chcieli być k temu i uczonemi. *Gorn. Dw.* 57. — §. 2. Mieć, *adjectum infinitivo alterius verbi, significat destinationem, obligationem, et historicam incertitudinem*, sollen. — a) *Destinationis:* Jam mu jeszczę w dzieciństwie była przeznaczoną, On mnie miał być małżonkiem, a ja jemu żoną. *Teat.* 44. *d*, 13. Co ma wisieć, nie utonie. *Dwor. K.*, was hängen soll, ersauft nicht; (*cf.* co komu przeznaczono, to go nie minie). Miał jaki pasorzyt zjeść i wypić, wolałem ja. *Teat.* 33. *d*, 10. Ma-li co być złego, na Tatary. *Cn. Ad.* 472. (cf. kiedy mam wisieć, wolę za obie nogi; kiedy ma być kwaśno, niech będzie jak ocet). Masz-li co dać, daj szczodrze. *Cn. Ad.* 444. Gadajże, kiedy masz gadać. *Teat.* 10, 26. — b) *Obligationis:* (*Vind.* imeti, imam; *Sorab.* 1. derbesch, derbu). Nawet przeciwko nieprzyjacielom mają być niejakie powinności przystojnych postępków zachowane. *Kosz. Cyc.* 19. W pierwszych czworych księgach powiedziało się to, co się powiedzieć miało. *Gorn. Sen.* 327. Jeśliby król po tym upomnieniu Papieskim trwał w uporze, tedy go arcybiskup miał wykląć. *Nar. Hst.* 4, 344. Co na Alonza, niemasz co narzekać. R. Nie mam go też za co i chwalić. *Teat.* 21, 85. (nie mieć przyczyny). *Iron.* Miałeś czego czekać, było czego żałować. *Cn. Th.* 505. — c) *Incertitudinis historicae* α) Niby to gatunek *futuri conjunctivi* n. p. To jest rzecz jawna, że to co ma być, jeszcze nie przyszło. *Kucz. Kat.* 2, 645. Dojutrkowie nigdy nie żyją, ale zawsze żyć mają. *Pilch. Sen. list.* 342. Stanie Ceres zdumiała, i co się już stało Trwoży ją, jakoby się stać dopiero miało. *Ustr. Troj.* 38. Tego co ma być, nikt nie może wiedzieć. *P. Kchan. Jer.* 265, *quod futurum sit*, was geschehen soll, was geschehen könnte. Niechaj mu do tego nie przychodzi, żeby miał kogo miekczyć; a sam żeby miał być twardy komu. *Corn. Sen.* 160. daß er jemand erweichen und selbst gegen jemanden fühllos bleiben sollte. β) *Cum praesenti et praeterito*: Zdaje mi się, że mam znać Wc Pana. R. Być może, bo i mnie się Wc Pan coś ochapiasz. *Teat.* 30. *b*, 88. mich dünkt, ich soll sie kennen. O Zbigniewie powiadano Bolesławowi, jakoby Czechy poruszyć miał. *Krom.* 126. — *Cum participio:* Część dzieła twego już wyszłego, a naszego wyjść *miałego (mianego). *Smotr. El.* 37. *opus edendum.* — NB. Na wyrażenie tego imiesłowu *participii futuri passivi*, w Słowackim i w Cerkiewnym dyalekcie odkryłem osobne zakończenie, n. p. *Slov.* menowomliwi mianowanym być mający, *nominandus*; *Eccl.* попустительный dopuszczonym być mający, *concedendus*; дѣйная dziać się mające, *agenda.* Podobnież i na *gerundium Eccl.* попустительно mające być dopuszczonym, *concedendum est.* — §. *Absolute*, n. p. Ludzie wymarli, i nie miał kto z pola zbierać, za czym na polach wszystkie zboża niepożęte zostały. *Gwagn.* 379. nie było komu, *ob.* Niemasz; (*Ross.* имѣется, имѣлся, *Gall.* il-y-a; *oppos.* нѣтъ niemasz). Jedno *wżdam nie za równo, według

tego jako komu, masz, albo niemasz, tak to się przydawa. *Glicz. Wych. F.* 2 *b.* (jak kogo staje). MIEĆ się *recipr.*; (*Boh. etc.* mit se); — §. 1. *neutr.*, Mieć się dobrze, źle, śrzednie = znajdować się w dobrym, złym, śrzednim stanie zdrowia, majątku etc., sich wohl befinden, übel befinden, in Ansehung der Gesundheit; sich gut stehen, in guten Umständen, oder in schlechten Umständen seyn, in Rücksicht des Vermögens. Nie potrzebują zdrowi lekarza, ale źle się mający. *Budn. Matth.* 9, 12. Ci którzy się niedobrze mają, potrzebują lekarza. *Leop. Marc.* 2, 17. Przynosili do Jezusa wszystkich, którzy się nie dobrze mieli; i uzdrowił ich. *Leop. Marc.* 1, 32. Jako szalony, lub co się ma choro, Kiedy sny straszne, nocy niedospałe.... *P. Kchan. Jer.* 556. Pytał się godziny, któréj się lepiéj miał? A oni mu powiedzieli: że go wczoraj siódméj godziny febra opuściła. *Sekl. Joan.* 4.; (kiedy mu się poprawiło?) Jestem dosyć krzepki, i na zdrowiu mam się dobrze. *Pilch. Sen. list.* 2, 337., *Ross.* здравлю, здравить, здравствовать. Mam się dobrze, nie schudłem. *Cn. Th.* 385. Wiele ludzi, którzy się na rozmaite niemocy źle mieli, Jezus uzdrowił. *Sekl. Marc.* 1. Pokojowy, jeśli się źle ma bardzo, zaraz mu stancyą dadzą w pokojach Sułtańskich. *Star. Dw.* 51. Jakby się miał? pyta się chorego Stefana lekarz. *Zab.* 16, 361. (cf. *Eccl.* имство, имѣнство; *Graec.* ἕξις, komplexya, konstytucya ciała). — *Ogólniéj*: n. p. *Quomodo tibi res se habet?* jak się masz, jak się wodzi? *Mącz., Slav.* kakose nahodite? kakoste? *Rag.* kakkosi? kakko stoijse? kakkose cimmutise? wie gehts? was machst du? wie befindest du dich? Jakże mi się masz? *Teat.* 15. *c*, 25. Jak się masz? R. Jak o mnie dbasz! *ib.* 33, 20. *Zab.* 13, 198. Mam się jak groch przy drodze. *Cn. Ad.* 478. t. j. każdy mię szarpnie, trąci. (cf. *Slov.* Tak sa mám, gako holi w trni; jak goły w cierniu). Mieć się, powodzić się, wieść się, *Ross.* можеться, моглося, n. p. Ему худо можеться; źle się ma, źle mu się powodzi, (cf. módz). Dobrze się mieć, *Ross.* благоимѣться; *Eccl.* благоимуществую, благоимствую, *Graec.* εὐεκτέω; *adj.* благоимный, благоимственный, благоимущественный dobrze się mający. Miałem się jak piszczek na stypie. *Cn. Ad.* 478., (ma byt dobry; opływa jak pączek w maśle). Straż przy więźniach Tureckich ma się dobrze, bo tego sami więźniowie przejeść nie mogą, co im w jałmużnie Turcy dają. *Star. Dw.* 20. Miałbym się dobrze, gdybym miał pieniądze. *Teat.* 22, 28. Miał się kiedyś dobrze, utracił wszystko na burku. *Birk. Exorb.* 30. W przygodzie przyjaciela najrychlej poznamy, Nie tak nam więc trudno oń, gdy się dobrze mamy. *Biel. S. M. B* 3 *b.* Mam się dobrze, żyję sobie wygodnie. Wszystkobyś miała czego potrzebujesz. *Teat.* 54. *b*, 80. — Miéj się dobrze, bądź, zdrów, gehab dich wohl, (*Vind.* sgodi se tebi dobru). Miej się dobrze, czegoć nie dostanie, kup sobie. *Cn. Ad.* 492. Miej się dobrze, może-li być, miej się jako chcesz, jakoś godzien. *ib.* 491. *Male affecti alicui vel offensi dicunt:* vale, bywaj zdrów, nie chcę więcej z tobą przestawać. *Włod.* rozbrat z tobą, wypowiadam ci przyjaźń. *Cn. Th.* Różnie się różni mamy, jedni więcej w potęgę, a drudzy w bogactwa. *Lub. Roz.* 96. Kto się chce mieć dobrze na dzień, niech sobie gęś zarznie; kto na tydzień, niech wieprza zakole; kto na miesiąc, niech wołu zabije; kto na cały rok, niech żonę pojmie; a kto do śmierci, niech księdzem zostanie. *Rys. Ad.* 31, (*prov. Ital.*). Oczy się wzdy dobrze miały, żeby od głodu szczekały. *Cn. Ad.* 51. (t. j. było na co patrzeć, ale nie było co jeść; oczy tylko paść było; głodny dostatek; cf. wonno, a głodno). Jak się mam w łasce Wc Pana Dobrodzieja? *Mon.* 67, 458. (czy sprzyjasz?) — §. Mieć się, w jakim stosunku być, sich verhalten, beschaffen seyn. Wiersze ich tak się mają, że każdy jedenaście syllab zamyka. *Paszk. Dz.* 101. Rzecz ta tak się ma.... *Sk. Żyw.* 1, 172. die Sache verhält sich so. Wzięli przedsię artykuły listu Aleksandrowego, który list tak się ma sam w sobie Łacińskim językiem.... *Herb. Stat.* 674. Sentencya ta Kwintyliana tak się ma językiem Polskim. *Glicz. Wych. K* 3. Polskim językiem tak się w sobie ma. *Weryf. pr.* 16. t. j. tak brzmi, der Brief lautet so.... Takci się też równie dobrodziejstwa, jako i role mają. *Gorn. Sen.* 71. — *Mathem.* Kropka, oddzielająca dwa wyrazy każdego stosunku, znaczy ma się do, a dwie kropki oddzielające dwa stosunki, znaczą jak, n. p. 7. 9: 12. 14, siedm ma się do dziewięciu, jak dwanaście ma się do czternastu, lub 7 jest do 9, jak 12 do 14. *Jak. Mat.* 1, 138. — §. Mieć się ku = nachylać się, zanosić się ku, w kierunku być ku, sich zu etwas hin neigen. Wszelka rzecz ku swemu końcowi pewnemu ciągnie i ma się. *Glicz. Wych. O* 1 *b.* Widząc, iż się Rzplta ku upadku miała, nie czekali aby.... *Stryjk.* 295. Powiadano, jakoby Zbigniew Czechy poruszał, jakoż powieść miała się ku prawdzie; gdyż on na wojnę Czeską nie chciał być bratu pomocen. *Krom.* 126. Zostań z nami, boć się już ma ku wieczorowi. *Sekl. Luc.* 24. — *Impers.* Ma się ku wojnie = zanosi się na wojnę, es hat den Anschein zum Kriege, es läßt sich dazu an. — §. 2. *Activ.* Mieć się, sprawować się, zachowywać się, sich verhalten, benehmen, betragen. Zamknął się w twierdzy, gdzie mieć się odpornie umyślił, dopókiby mu posiłki nie nadeszły. *N. Pam.* 24, 259. Nie inaczéj przeciwko nim ma się mieć, jeno jako ten, który.... *Glicz. Wych. N* 3 *b.* Ma go uczyć, jakoby się miał z osobna ku każdemu mieć, tak słowy, jako ukłonem. *ib. L.* 8. — §. Mieć się gdzie = obracać się tam, dążyć tam, nakłaniać się tam, *phys. et mor.*, sich wohin wenden, neigen, wohin trachten, wohin los arbeiten, sich auf etwas legen, verlegen. Gdzie się mam? zkąd jestem tu? *quo feror*; (wicher go niesie). *A. Kchan.* 293. wo gerathe ich hin? Idźcie póki możecie, a do głównego wojska się miejcie. *Warg. Cez.* 183. Z ściągnionemi miał się na koń do niego ręczynkami. *Tward. Wł.* 6. Do czego nas sama natura wiedzie, tam się mamy mieć zawżdy. *Petr. Ek.* 71. Gdy pierwszy uf począł ustępować, drudzy wnet tył podawszy, do lasów się mieli. *Stryjk.* 320. Rodan tak letko płynie, że na którą stronę się ma, okiem rozeznać nie można. *Warg. Cez.* 9. Ma się ku Włochom = zamyśla k. Wł., *pergit ad Italiam. Cn. Th.* — Skoro dorastasz lat, i lepszej siły, Miejże mi się do zbroi zaraz bracie miły. *Star. Vot. C* 4. *Zygr. Ep.* 91. Kto się z młodych lat wyćwiczy w cnocie, ustawicznie potym się ma

do poczciwości. *Star. Ref.* 158. Z młodu nic się ku dobremu nie miał, i owszem do wielu złego złą skłonność w sobie pokazał. *Sk. Żyw.* 1, 114. Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 53. Tym, którzy się mieli do nauk poczciwych, przystojnie do cudzej ziemi nakładał. *Star. Zad. D b.* Do sławy się miejmy, abyśmy znowu zawołanemi Słowianami byli. *Star. Ref.* 6. Widzę, iż wy sami do tego się macie, wszyscy sami dobrowolnie z chucią, jeden przed drugim uprzedzając, staracie się o to. *Baz. Sk.* 654. Spodziewa się, aby wzruszeni onego przykładem, i oni się też mieli do tego. *Paszk. Dz.* 81. Przed śmiercią miej się do siebie, Ty światem gardź, nim on ciebie Wzgardzi. *Dar. Lot.* 24. t. j. wchodź w siebie samego, gehe in dich, ziehe dich in dich selbst zurück. Każdy człek poczciwy ma się do boga ze czcią jak największą i nabożeństwem. *Pilch. Sen. list.* 2, 250. Jeśliby trwał w uporze, a w piętnastu dniach nie miał się do zgody, i pokoju, tedy go arcybiskup miał wyklać. *Nar. Hst.* 4, 344. wenn er sich nicht zum Frieden lenkte. Zuchwały umysł króla, ma się znowu do wojny. *Pilch. Sall.* 211. Manhusz z wielką zgrają ludu począł się mieć do broni. *Pilch. Sall.* 54. machte Anstalt die Waffen zu ergreifen. Hej Panowie moi, Szyper głosem zawoła, miejmy się ku zbroi. *Papr. Ryc.* 26. Skoro pierwszą straż rozruch usłyszała, I do sprawy się, i do broni miała. *P. Kchan. Jer.* 228. Porzuć błazeństwo prostaku, A miej się w skok do szyszaku. *Jag. Wyb. C* 2. Już chrześciański hetman w onéj dobie, Do szturmu się miał wszystkiemi siłami. *P. Kchan. Jer.* 274. (gotował się). W strojach swoich mają się nie do natury, ale do zbytku. *Mon.* 69, 594. (nie trzymają się natury, zakrawając zbytku). — §. Mieć się ku komu = skłaniać się ku niemu, skłonnym być ku niemu, życzliwym mu być, sprzyjać, życzyć mu, einem geneigt seyn, gewogen, hold seyn. Pan mój kochał Elizę i mieli się do siebie wzajemnie. *Teat.* 27. *c*, 47. Stach, jak uważam, lubi moje Basię, a widzę ma się i ona do niego. *Kniaz. Poez.* 3, 126. Serce moje lituje się zbyt nad nim, i ma się ku niemu. *Jabł. Tel.* 331. Jadwiga, gdy jéj powiedziano, jako pan osobliwy Jagiełło, dopiero jęła się mieć ku niemu, i stroić. *Biel.* 230. *Consectatio*, zabieganie czego, mienie się po czym, staranie. *Macz.* Mieć się na ostrożności, na pieczy, czuwać o sobie, auf seiner Hut seyn. Miej się na pieczy, żeby czego dziecinnego po tobie znać nie było. *Gorn. Dw.* 53. Wychodzisz na świat Janie, miéj ostrożność. *Kras. Sat.* 61. Polacy ostrożnie się mieli względem oświadczeń króla Pruskiego. *Ust. Konst.* 1, 28.

Pochodz. *majątek*, *majętny*, *majętność*; *cf. miano*, *mianować*, *mienić*, *mienie*, *namienić*, *pomienić*, *pomieniony*; *cf. pomnieć*, *wspominać etc.*, *mniemać*; — *imienie*, *imię*; *namiętność*; *umieć*, *umiejętny*, *umiejętność*; *rozumieć*, *rozum*; *miewać*; ob. *imać*, *cf. jąć*.

MIECĘ się, *ob.* Miotać się.

MIECH, u, *m.*, (*Boh.* měch, chmerek; *Slov.* měch, pytel, (*ob.* Pytel); *Sorab.* 1 *et* 2. měch; *Carn.* męh; *Vind.* mieh, shakel, vrezhje, vrezha; *Croat.* mah, meh, sakel, (cf. sak); *Rag.* mjéh, miscnizze, miescina, maxa; *Bosn.* mih, mjeh; *Ross.* мѣхъ, мѣшокъ, лутарь, куль; *Eccl.* мѣшьць; (cf. [*Hebr.* [illegible] *vas in quo est semen*; cf. moszna, moszenka); cf. Muschel. Adlg.); wór, der Sack, der Beutel. Ojca żegna, miech pieniędzy bierze, i idzie. *Falib. E* 2. (cf. mieszek, trzos). Nie ostoi się woda w miechu. *Cn. Ad.* 629. (w rzeszocie). Za miechem wody stało. *Cn. Ad.* 1299. *de praesentia ficta vel incredibili.* — Skórzany miech, *ob.* Sęd, *sumka. Miech wełniany, *Vind.* sura, Wollsack. — Miech = futerał, der Sack, das Futteral. Włożyć piszczele w miech = *kęsać się w wargi, milczeć i smutnym być, *contrahere rictum. Macz.* die Pfeife in den Sack stecken. Miech, na którym grają = kozieł, dudy, *Sorab.* 2. mèchawa; *Vind.* pifhou na mieh, mefhniza, der Dudelsack. Grają, szaleją ludzie, póki staje miechu. *Pot. Pocz.* 443. — §. Miech skórzany do poddymania, abo nadymania, der Blasebalg; *Sorab.* 1. mèch, naduhwak; *Boh.* nadymač; *Slav.* mishina; *Rag.* mjehovi; *Carn.* pihavnek; *Vind.* mieh, pihalu; *Ross.* мѣхъ. Blozbaki abo miechy kowalskie. *Eraz. Ob. E i i i.* Miech składa się z drzewa i ze skóry, są też w nim pewne dziury, klapy czyli drzwiczki. *Hub. Wst.* 205. Głowa miecha kowalskiego *Boh.* zhlawj měchu. Miechy kowalskie bywają brzozowe, lipowe; miechy u organów, dębowe, lipowe. *Kluk. Rośl.* 2, 162. Podnieś jeno mieh wzgórę, tedy wnet do niego Nabierzesz pełno wszędy powietrza wolnego, A gdy gwałtem przyciśniesz, ujrzysz, alić szumi. *Rej. Wiz.* 149. Wiatry, próżne miechy nadymają. *Zab.* 7, 225. *Koss.* Płuca są jako miechy niejakie. *Sak. Probl.* 102. MIECHASTY, a, e, worowaty, buchasty, *Boh.* měchatý, (měchna = gruba kobieta, pękata); *Carn.* mehast; *Ross.* мѣшковатый. *MIECHONOSZ, a, *m.*, noszący miechy, der Sackträger; *Croat.* mehonoszecz; *Vind.* vrezhjefez, fhaklonofazh; *Sorab.* 1. mechow noscheř, *ob.* Miechownik. MIECHÓW, a, *m.*, miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 155, eine Stadt im Krakauischen. MIECHOWITA, y, *m.*, Za Bolesława Kędzierzawego osadzeni w Polszcze kanoniecy grobu bożego, nazwani Miechowitami. *Nar. Hst.* 3, 563, ein Canonicus vom Grabe Christi. — §. *Nomen. Propr.* Matyasz Miechowita, z Miechowa, kanonik Krakowski, medyk Zygmunta I, kronikarz sławny. *Petr. Et.* 507. *Kras. Zb.* 2, 165, der berühmte Arzt und Geschichtschreiber. MIECHOWNICTWO, a, *n.*, rzemiosło robienia miechów, mieszków, worków, das Täschnerhandwerk. MIECHOWNICZY, a, e, od miechownika, Täschner=. MIECHOWNIK, a, *m*, który miechy robi, der Täschner; *Boh.* kapsař; *Vind.* mofhnar, arfhatar; (*Ross.* мѣховщикъ kuśnierz). Ów kaletnik abo miechownik rzemiosłem się żywił. *Baz. Hst.* 37. *Szczerb. Sax.* 182. Kotlarze, rymarze, miechownicy. *Vol. Leg.* 3, 592. — §. Co wory nosi z ciężarami. *Wlod.*, der Sackträger, *miechonosz; *Sorab.* 1. mèchownik, mèchownoscheř. Miechownik, tragarz. *Dasyp. F f f* 3. MIECHOWY, a, e, worowy, od miecha, Sack=; *Ross.* мѣховый, мѣшечный, кулечный. (*MIECHTAĆ, *ob.* Miotać). MIECHUNKI, ów, *plur.*, *Boh.* mechuňka; *Bosn.* moscenski; *Sorab.* 1. židowska wischna; *Ross.* мѣхунька; rozmaite mają nazwiska, garliczki, pęcherzyca, żorawiny, wiśnie psie, psinki pęcherzyste, morskie. *Syr.* 1374. Mni-

chówki. *Tr.*, Judenkirschen, Boberelle. *Physalis alkekengi Linn.* Pochodz. *macharzyna*, *mecherz*, *pecherz*; *mieszek*, *mieszewnik*, *mieszeczek*, *rzezimieszek*; *moszna*, *moszenka*. *Boh.* měchura gatunek ciasta miechastego.

MIECIELICA, y, *ż.*, (*Etym.* miotać), *Tr.*, zamieć, zadymka, zawierucha, wijadł, zawiewka, kurzawa śnieżna, Schneegestöber; *Boh.* metelice, prašenice, chumelice; *Ross.* метелица, метель, вьюга, кутерма. MIECISKO, a, *n.*, miejsce miotania, gdzie się co miota, ciska, rzuca, der Wurfort, wo etwas hingeworfen wird, (cf. śmiecisko). Myśliwy mieciska, gdzie na jelenie siatki miotać, pokazuje. *Kosz. Lor.* 40 *b.*

MIECZ, a, *m.*, (*Boh. et Slov.* meč, *Sorab.* 1. mecž, miecž, mitž; *Sorab.* 2. ma'z; *Vind.* mezh, kordezh, fabla, (cf. kord, szabla); (*Vind.* mezhuvati, f mezham vdarjati = płazować; domezhuvati, f mezham dobiti = doszermować się); *Carn.* mêzh, (mézhe = szpada); *Croat.* mëch, màch; *Dal.* macs; *Hung.* metzöker, (kard = kord; *Dal.* korda *gladiator*); *Rag.* màc, (maccia *gladiatura*, maccitise = szermować); *Bosn.* maç, (meçati *percutere*, *ob.* Miotać, mieść); *Slav.* macs; *Ross.* мечь; [*Eccl.* мєчь; *Goth.* mekis; *Skand.* moecir 2]; *Svec.* stekamets; *Angls.* mece; cf. *Germ.* metzen, Messer; cf. *Gr. Lat.* machaera; cf. *Arab.* מצע *percussit gladio*); das Schwerdt. Miecz, którym złoczyńce karzą. *Warg. Wal.* 46, miecz katowski, das Henkersschwerdt. Piękny to honor, zabić człowieka; u nas za taki honor, mieczem katowskim płacą. *Boh. Kom.* 4, 225. Kto kogo zabije, miecz katowski powinien go w kark pocałować. *Boh. Kom.* 2, 125. Pod miecz iść te wszystkie mają. *Past. Fid.* 153. Miecza go sądzą godnym. *Bardz. Trag.* 409. — Miecz, broń, cf. żelazo, das Schwerdt, Streitschwerdt. Przyszli z mieczmi, z broniami. *W. Post. W.* 266. I on też w powszechnym zamieszaniu Rzpltéj miecza dobył. *Pilch. Sen.* 30. er zog das Schwerdt. Kraj uspokoił, miecza nie dobywając. *Sk. Dz.* 875. Przed dobytym i gołym mieczem uciekli. *Warg. Cez.* 176. Miecza nie daj szalonemu, a dostatku głupiemu. *Cn. Ad.* 488. Mieczem swoim sam się zabija. *Smotr. Lam.* 51. Utopię w nim miecz pomsty. *Teat.* 18, 128, das Racheschwerdt. Kto miecz trzyma, pokój miewa. *Rys. Ad.* 27. *si vis pacem*, *para bellum*. Ogień i miecz, częstokroć za lekarstwo stawa. *Bardz. Trag.* 217. Zwojowali kraje mocą i mieczem. *Kłok. Turk.* 84. Miasta i wsie mieczem i ogniem pustoszył. *Warg. Wal.* 243. Kto mieczem wojuje, od miecza ginie. *Rys. Ad.* 22. Kto mieczem robi, mieczem bywa też zabity. *Pot. Zac.* 44. *Pieśn. Kat.* 68. By był nie on, huf wszystek rozproszony Szedłby był na miecz nieprzyjacielowi. *P. Kchan. Jer.* 545. Dwaj ci Hektorowie murem mocnym i mieczem byli na Tatary. *Kołak. Cat.* A 4. — §. Miecz = mezka płeć; (*oppos.* kądziel, podwika = żeńska), das männliche Geschlecht. Statku więcéj powinien mieć miecz, niż podwika. *Pot. Syl.* 492. Krewni z ojca, u nas: po mieczu. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 176, Schwerdtmagen, Verwandte von der väterlichen Seite. (cf. rzemienny brat; cf. *oppos.* po kądzieli, po wrzecienie). Krewny po ojcu, jako mówią po mieczu, *agnatus*, krewny po matce, po wrzecienie, *cognatus*. *Groi. Obr.* 78. Po korzeniu abo po mieczu. *ib.* 64. W Pawle biskupie Wileńskim skończyli się książęta Holszańskie mezkiéj sukcessyi, co zowiemy, po mieczu. *Stryjk.* 306. — §. *Theol.* Dwa miecze = władza duchowna i świecka, n. p. Oto dwa *miecza (*dual.*), jeden ma mieć papież, a drugi cesarz. *Szczerb. Sax.* 324. 1 *Leop. Luc.* 22, 38. Kazał używać obojga miecza, i duchownego i żelaznego. *Sk. Dz.* 822. — *§. Mieczem, płazem, *Vind.* mezh = płaza; (mezhuvati; f mezham vdarjati = płazować); mit der Fuchtel. Jeśli obwiniony nie przyidzie za trzecim przywołaniem, tedy powód wstawszy ma przeciwko wiatrowi dwa razy mieczem, a trzeci raz sztychem uderzyć. *Szczerb. Sax.* 438. — §. Na szkutach miecze, łączą cztery słupki od zimbelka i sztymblocha, na których leży półka. *Magier. Mskr.*, Schwerdthölzer, Kreuzbalken. MIECZKO, a, *m.*, *dem. nom.* Mieczysław. *Jabł. Her.* MIECZNICZY, a, e, §. a) od miecznika, Schwerdtfegers =; *Boh.* měčjrský. Z rąk jéj wypadła broń, mieczniczego robota kowadła. *Morszt.* 60. Miecznicy warsztat *Rag.* maccjarniza. MIECZNIK, a, *m.*, §. 1 a) co robi miecze, der Schwerdtfeger; *Boh.* mečiř; *Sorab.* 1. mètznik, mětžer; *Bosn.* macjar; *Rag.* maccjâr; *Vind.* mezhar, mezhudelevez, mezhir, mezhiunik, oroshniar, (cf. orężny); *Carn.* mezhir, brytvar, (cf. brzytwa); *Slav.* sabljàr; *Croat.* szablyar, (cf. szabla); *Ross.* шпажникъ, шпажный мастеръ, (cf. szpada; *Ross.* мечникъ = kat, mistrz). — b) Co nosi miecz, urzędnik Królewski, Koronny, abo powiatowy, *ensifer*. *Cn. Th.*, der Schwerdtträger, ein Beamter; *Croat.* mechonòszecz; *Ross.* меченосецъ, меченоша. — *fig. tr.* Gdy zaś wpoł nieba w złotym migając ubierze Oryon stary miecznik na północ się bierze.... *Zab.* 10, 31. *Koss.* — §. 2) Miecznik, *xiphias gladius*, *Boh.* měčowa ryba; *Ross.* сабля, чехоня, der Schwerdtfisch, ryba morska, u któréj z wierzchu szczeka wyrosła na kształt jakiego miecza. *Kluk. Zw.* 3, 93. mieczyk, ostropysk. *Chmiel.* 1, 625. — §. 3) Srokos wielki, ptak. *Tr.* MIECZNIKOWA, y, *ż.*, żona miecznika, die Gemahlinn des Schwerdtträgers, die Schwerdtträgerinn. Miecznikowa Koronna, Litewska. MIECZNIKÓWNA, y, *ż.*, córka miecznikostwa, des Schwerdtträgers Tochter. MIECZNIKOSTWO, a, *n.*, urząd miecznika, das Schwerdtträgeramt. — §. *collect.* Miecznik z miecznikową, der Schwerdtträger und dessen Frau; n. p. Państwo miecznikostwo przyjechali. *MIECZOBOJ, oja, *m.*, *Ross.* мечебитецъ, мечебоецъ, *gladiator*, fektownik, szermierz. *MIECZOTANECZNIK, a, *m.*, z dobytym mieczem tańcujący. *Tr.* der Schwerdttänzer. MIECZOWY, a, e, od miecza, *Boh.* měčowý; *Rag.* macni; *Ross.* мечный; Schwerdt =. Kawalerowie mieczowi w Inflanciech. *Wyrw. Georg.* 576, die Schwerdtritter. *Pam.* 85, 1, 465. Na placu już mieczowym żywot mu darował. *Tward. Wł.* 18. U nas w Polszcze nietylko rozwodu mieczowego, ale też snać i listowego, dla marności i cudzołoztwa niemasz. *Sekl.* 20.? — Linia mieczowa. *Nar. Hst.* 5, 160, t. j. po mieczu, mezka, die männliche Linie; *ob.* Miecz. MIECZYK, a, *m.*, *dem. nom.* miecz, *Boh.* mečik; *Vind.* mezhiz; *Sorab.* 1. mètžik; *Bosn.* maciç; *Croat.* mèchich; *Rag.* macciz; *Ross.* мечикъ; *Eccl.* мечецъ; ein Schwerdtchen, ein kleines

Schwerdt. Jan Olbracht mieczyk zawzdy przy boku nosił. *Stryjk.* 661. — §. *Botan.* Mieczyk, *gladiolus Linn.*, *Vind.* mezhizhovje; *Ross.* шпажная трава; Schwertel, Schwerdtlilien, rodzaj rośliny, rośnie w zaroślach trawnych dziko. *Kluk. Dykc.* 2, 29, wyzwano to ziele tak od figury, bo ma liście jako mały mieczyk, albo jako nóż w ostrość się kończąc. *Urzęd.* 158. *Spicz.* 46, cf. kosaciec. Mieczyk smrodliwy, *ob.* Staropłodzień. — Mieczykowie ziele = mieczyk. *Cn. Th.* Insze jest ziele mieczyk, a insze mieczykowie. *Urzęd.* 158. Osiękną rzéki, trzcina i mieczykowie wyginą. *Budn. Jes.* 19, 6. (sitowie. *Bibl. Gd.*). — §. Mieczyk, ryba. *Chmiel.* 1, 625, *ob.* Miecznik. MIECZYSKO, a, *n.*, miecz stary, niezgrabny, ein häßliches Schwerdt, *Rag.* maccina. MIECZYSŁAW, a, *m.*, (*Mieczsław. *Biel.* 100, 102, 103), *Nom. propr.*, Mieczysław, mieczem sławny. *Chmiel.* 1, 60. Dziecięciu już widomemu imię Mieczysław, który jakoby mieczem sławy dostępować miał, nadają. Potym go matka z fraucymerem swym Mieszkiem abo Mieczkiem z pieszczoty nazwała. Wincenty (Kadłubek) pisze, jakoby ślepego jeszcze przy postrzyżynach od zamieszki i rozruchów wszczętych, Mieszko nieszczęśliwie nazwać, a potym na chrzcie imię to na lepszą stronę w Mieczysława obrócić miano. *Krom.* 53. *Papr. Ryc.*

MIĘDLIĆ, MIĄDLIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, zmiędlić, pomiędlić *dok.*, cf. miąć, *Ross.* мять, len abo konopie obrabiać międlicą, Flachs oder Hanf räufeln, riffeln, raufen. Len skoro z pola będzie zebrany, zaraz go miądlić i główki wymłócić. *Zaw. Gosp.* Len i konopie miądlić, czesać. *ib.* Aby paździerza, gdy konopie miądlą, w oborę nie miotali. *Haur. Ek.* 19. Zmiądleni a starci są, jako len. 1 *Leop. Jes.* 43, 17. MIĘDLENIE, MIĄDLENIE, a, *n.*, *subst. verb.*, *Ross.* мятие, das Flachs- oder Hanfraufen, die Raufe. Czas miądlenia konopi, wypada pospolicie pod tę porę, kiedy już inne roboty w polu ustają. *Jak. Art.* 3, 219. W międleniu baczyć trzeba, aby szkody nie było przez słabe ujęcie garści przędziwa. *Przędz.* 15. Miejsce międlenia *Ross.* мяльня. MIĘDLICA, MIĄDLICA, y, *ż.*, *Boh.* mědlice; *Ross.* мяло, мялица, мялька; narzędzie od międlenia, das Werkzeug zum Riffeln, die Flachsraufe, Hanfraufe. Len już przesuszony trzeć trzeba miądlicami, a pocierać cierlicami. *Haur. Sk.* 82. Międlica albo łamaczka o dwóch powinna być żłobkach; len zaś piérwéj przez międlicę, a potym przez cierlicę przepuszczony być ma. *Przędz.* 15. Sposób miądlenia czyli tarcia konopi na miądlicach czyli na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219. — §. Gdy się ciasto dobrze ruszy, umieszać go co najlepiéj rękoma albo jako gdzie zwyczaj, międlicą abo dragiem. *Syr.*, cf. matew, ein Quirl.

MIEDNICA, y, *ż.*, MIEDNICZKA, i, *ż.*, *demin.*, (*Boh. et Slov.* medenice, medenička; *Sorab.* 1. mědzencza; *Sorab.* 2. bekina; *Vind.* mednìza, vmivauniza, vmivalu, ulivalu, omivalu; *Carn.* medénza; *Croat.* medenicza, vmivalnicza, umivàcha; *Bosn.* mjedeniça (= 2. miedziak), leghegn; *Rag.* leghjén, leghjencich; *Hung.* medentze, medencze, metencze, mosdómedentze; *Ross.* рукомойникъ, рукомойничекъ, лохань, лахань, лоханка, тазъ, тазикъ (*Ross.* мѣдница miedziane naczynie, kocieł, garnek; *Eccl.* мѣдьницѧ miedziak); *Eccl.* коновъ, омывальницѧ, мѣдная, лохань умывалная; *Etym.* miedź); doniczka do umywania rąk, do mycia głowy, do płókania czego, *pelvis. Cn. Th.*, ein Waschbecken, ein Becken. Miednica do nóg u Rzymian i Greków, fasek u nas używają abo kociołków niegłębokich, które poszły na miednice; naczynie do nóg, *pelvis. Cn. Th.*, ein Fußbecken. Miedniczka od golenia, das Balbierbecken. Wylali trzy miedniczki wody na każdego. *Paszk. Dz.* 82. Miednica dla przemywania oka, *pelvis pro balneatione oculi. Czerw.* 34. — §. Miednica, czyli czasza, miara do miodu przasnego, ma garcy 12, czyli garcy cechowych 6. *Czack. Pr.* 292, ein Methmaß, (*Etym.* miód). Miednice i kwarty mają być po wszystkim państwie jednéj miary. *Stat. Lit.* 100. — §. *Anat.* Z dwóch gatunków kości bezimiennych a z trzeciego kupra, składa się w ciele owa wydrążałość miednicą nazwana *Perz. Cyr.* 1, 32, der unterste Theil im Schmeerbauche, das Becken. *Krup.* 2, 111.

MIEDNIK, a, *m.*, (*Etym.* miód), *melitites. Plin. H. N.* 36, 19, *lapis dulci et mellito sapore. Cn. Th.*, der Honigstein; *Rag.* medenizza *vino melato.*

MIEDŹ, i, *ż.*, (*Boh.* měď *aes*, *cuprum*, (zwonowina = miedź); *Slov.* měď, kow, ruda *aes*; *Sorab.* 1. medž, khopor; *Sorab.* 2. kuppor; *Vind.* med, medeniza, medu, medenina = mosiądz; kufer, kotlovina = miedź; *Carn.* mèd, mjedu, medu, med, mjed = mosiądz; bakr = miedź; *Croat.* med, mèdo = kruszec, metal; kotlovina, kufèr, kuffer, brunez = miedź; *Dal.* mido, myedo *aes*; *Dal. et Slav.* bakar *cuprum*; *Rag.* mjèd; *Bosn.* 1. mjed, svakka stvar, koja se vadi iz rude *metallum*, 2. mjed çrrigljeni *cuprum*; *Ross.* мѣдь, (желтая мѣдь, тазовая мѣдь mosiądz, мѣдиковачь, мѣдникъ kotlarz, мѣдничество kotlarstwo; *Eccl.* мѣдствовати, ковать на наковальнѣ kuć); cf. Obb. Möſch; Hochd. Messing; cf. mosiądz; cf. metal); das Kupfer, miedź, metal czerwonawy, w przełamaniu lśniący, dźwięk wydający, twardy, przecież znacznie ciągły. *Kluk. Kop.* 2, 177. Miedź Norwegską poczytają za najlepszą na działa artyleryczne. *Jak. Art.* 3, 302. Miedź żółta, *ob.* Mosiądz. — §. Bujają wyrojone pszczoły, a gdy kto w ten czas w miedź zakołace, zdumiałe powracają. *Bardz. Luk.* 158. (w miedziane naczynie). — Miedź, miedziaki, miedziane pieniądze, Kupfergeld.

Pochodz. *miedziak*, *miedziany*, *miedzianka*, *miedzisty*, *miedźny*, *miedziolity*, *miedziennik*, *miednica*, *miedniczka.*

MIEDZA, y, *ż.*, (*Boh.* meze, mez, (meznjk kopiec); *Morav.* meza; *Slov.* meze, (pomezý, končiny granice, *fines*); *Sorab.* 1. mjeza, mefa, miofa granica, miofnik kopiec; *Vind.* meja, krai, krajifhe = granica; mejitife, menitife, namejati, permejati = graniczyć; meini knes = margrabia; möja, mejnifs *discrimen*; menik = kopiec; *Carn.* meja *confinia*, meinik = kopiec; *Croat.* medja, medya, mèja, megya *terminus*, *confinium*, *meta*; *barb.* mejâsc; *Rag.* meghja, *vulg.* meghiaasc *terminus*, *maceria*; *Bosn.* 1. meghja, ograda od kamenja *maceries*, 2. meghja, brigh, koji razdigljuie zemglju; *Dal.* meas; *Hung.* megye *terminus*, mezö, mezea = pole; *Ross.* межа granica, kopiec, miedza, сумежие pogranicze, смежно o ścianę, межевать

mierzyć pole, межевщикъ ziemiomierca; *Arab.* מיר *terminus*; *Chald.*, *Syr.* משח *mensus est*, *Arab.* מסח; cf. *Lat.* messus, metior; cf. *Graec.* μετρέω; cf. *Ind.* madjama = między; cf. *Lat.* medius). — *§. Granica, okres, Gränze. Spowiednik trzyma króla w miedzach powołania jego. *Weresz. Reg. pr.* — §. Szczególniéj: miejsce między dwiema rolami, der Rain zwischen den Aeckern, der Feldanger. Miedze pól ościennych *Ross.* сполье. Na miedzy płonki mają sadzić. *Haur. Ek.* 21. — *fig.* Na miedzy siedzi. *Cn. Ad.* 1226. (cf. we dwoje młóci; na dwóch stołkach siedzi). — *Transl.* Kiedy w podziale twojéj mowy niemasz pewnych i znacznych miedzy i kresów, jednę cząstkę odłączających od drugiéj, mieszają się one z sobą. *Pir. Wym.* 147. Gränzpunkte, Ruhepunkte, Ruheplätze. — *Fortific.* Miedza, *merlon*, w przedpiersieniu, pełność czyli miąższość przedpiersienia, wzięta od strzelnicy do strzelnicy. *Jak. Art.* 3, 301. część parapetu między strzelnicami zawarta. *Łesk.* 2, 229. die Zwischenwände zwischen den Schießöffnungen der Brustwehre.

MIEDZIAK, a, *m.*, §. a) pieniądz miedziany, *Vind.* kufrou denar; *Carn.* meshèza; *Bosn.* mjedeniça, novaç; *Rag.* mjedeniza; *Eccl.* мѣдьница, пѣнязь; eine Kupfermünze. Miedziaki, Kupfergeld. Trzy tysiące złotych miedziakami. *Ossol. Str.* 3. — §. b) Miedziak, miedziane naczynie, miedziany kocieł, *Boh.* mědenec; *Eccl.* мѣднотворенiе; *Ross.* мѣдница; (*Eccl.* мѣдная miednica); ein Kupfergeschirre. Miedziak albo sagan, w którym się różne grube mięsiwa gotują. *Wiel. Kuch.* 416. Miedziak w piec wmurowany dla grzania wody dla krów. *Świtk. Bud.* 56. eine kupferne Ofenblase, das Wasser für das Vieh zu wärmen. MIEDZIANKA, i, *ż.*, szpilka miedziana. *Cn. Th.*, eine kupferne Nadel. — §. Ruda miedziana, miedzianka u górników. *Os. Żel.* 79. Kupfererz. MIEDZIANOBRODA, y, *m.*, *ahenobarbus*, der Kupferbart, Rothbart. Cesarz Frederyk Miedzianobroda. *Birk. Dom.* 1. MIEDZIOBRODY, a, e, *Mon.* 75, 595, kupferbärtig. MIEDZIANOGÓRSKI, a, ie, od gór, gdzie się miedź dobywa, Kupferbergwerks. *Mier. Mscr.* MIEDZIANONOGI, a, ie, mający nogi miedziane, kupferfüßig, erzfüßig. Oto miedzianonodzy cielcy ogniem parzą z nozdrzy dyamentowych, *aeripedes. Żebr. Ow.* 165. MIEDZIANY, a, e, *Boh.* měděnný; *Slov.* měďenni; *Vind.* medenen = *aereus*, kruszcowy; (medini; *Carn.* mèden = mosiężny; *Croat.* míden, mèden; *Dal.* miden; *Rag.* mjedni; *Bosn.* mjeddeni *aeneus*, *cupreus*); *Ross.* мѣдный; *Eccl.* мѣдѣнъ; miedziany, od miedzi, z miedzi, kupfern, von Kupfer, Kupfer =; (*Sorab.* 1. khoporowé; *Sorab.* 2. kuprowi, kuporowi; *Vind.* kuffrast, kufrou, kufrast, kotlovinski, bronzhen; *Croat.* kufren; *Carn.* kufrast, kufren, bakren; *Slav.* bakreni). Miedziana kopalnia, (*Carn.* bakrishe). Maleńka miedziana tabliczka. *Teat.* 57. *d*, 49. Szczéro miedziane bez żadnego pobielenia szelągi, były kowane dla ubóstwa. *Star. Mon. A.* 3. Rdza miedziana, gryszpan. *Urzęd.* 401. Miedziany sok, koperwas, Kupferwasser. *Sienn.* 265. Miedziana piana, miedziany wytrysk, miedziany kwiat, *flos aeris*, Kupferkreben, Kupferschaum. Gdy w hutach wycieczoną miedź polewają zimną wodą, wyskakuje ta piana, jako ziarnka jaglane. *Śleszk. Ped.* 416. Miedziana mąka, Kupferbraun, Kesselbraun, stawa się na miedzi, gdy rozpaloną w wodę wrażą, potym z niéj nóżką zajęczą zmiotą. *Sienn. Wykł.* *Zwonili na miedzianych *cymbalech. 1 *Leop.* 1 *Par.* 15, 19. (na śpiżanych. 3 *Leop.*). — *fig.* Miedziany = kamienny, twardy, nieczuły, ehern, steinern, hart, fühllos. Kto co wskórać chce, trzeba mieć miedziane czoło. *Teat.* 27, 89. Człowiek prawdziwie miedzianego czoła. *Przestr.* 101. (bezczelnik). Miedziane, w troją miedź miał ten serce okowane, który naprzód nawą swą puścił się na morze. *Birk. Krz. Kaw.* 56. *MIEDZIENICA, y, *ż.*, *Eccl.* мѣдня. кузница мѣдодѣльная, die Kupferschmiede. *MIEDZIENNIK, a, *m.*, *Graec.* χαλκοπλάστης. *W. Sap.* 15, 9. *Jes.* 41, 7. (kotlarz. *Bibl. Gd.* blachę młotem gładzący. *ib. Jes.*), der Erzarbeiter, Kupferschmid; *Ross.* мѣдниковачь, мѣдникъ. — Miedzią handlujący, miedziennik *Carn.* bakrenar. — *§. Związał go dwoma łańcuchoma. *Budn. Jer.* 52, 11, *not.* właściwie: »*miedziennikoma.» (łańcuchami miedzianemi. *Bibl. Gd.*). eherne Ketten. (MIEDZINKA *botan.*, *ob.* Miodunka). **MIEDZIOGROMNY, a, e, *poet.*, z miedzi ogromny odgłos wydający, metallischtönend. Hucznéj trąby brzękiem miedziogromnym. *Zab.* 2, 396. *Nar.* Szlachetnéj waltorni brzęk miedziogromny. *Nar. Dz.* 3, 41. MIEDZIOKRUSZ, u, *m.*, Kupfernickel, kruszec arszenikowy, od koloru tak nazwany. *Kluk. Kop.* 2, 245. **MIEDZIOLITY, a, e, z miedzi lany, von Erz gegossen, miedziany, ehern, *propr. et fig.* Zamki królów miedziolite. *Hor.* 2, 200. Mus z miedziolitéj ręki Wypuszcza na kogo chce drapieżne oseki. *Hor.* 1, 158. *Nar.*, *Mon.* 75, 595. *MIEDZIOPŁAWNY, a, e, topiący miedź, kupferschmelzend. Miedziopławna huta *Ross.* мѣдиплавильный заводъ. *MIEDZIORZEŹBA. *N. Pam.* 3, 317, *ob.* Kopersztych. *MIEDZIOTARG, *Eccl.* мѣднокуплище, *Graec.* χαλκοπρατεῖον, gdzie się miedź przedaje, der Kupfermarkt. *MIEDZIOZIELONY, a, e, kupfergrün, *Vind.* kotlounoselen. MIEDZISKO, a, *n.*, miedź brzydka, häßliches Kupfer. — *§. W kasku jadła kryjesz wiszące miedziska, *pendentia parvo aera cibo celas. Żebr. Ow.* 216.? MIEDZISTY, a, e, miedź w sobie mający, *Vind.* kufrast, kotlovinast; *Ross.* мѣдоватый; kupferhaltig. Miedzisty kamień, *chalcites. Cn. Th.*, *Plin.* 37, 11.

MIEDZKA, i, *ż.*, *dem. nom.* miedza, ein kleiner Rain. *Tr.* MIEDZNY, a, e, od miedzy, Rain =, Gränzen =; *Boh.* meznij; *Ross.* межевый; n. p. Miedzne drzewo, na miedzy stojące drzewo, *terminalis. Cn. Th.*, *Boh.* meznik, miedzny kamień, kopiec; *Dal.* messnik = miedzny, ościenny sąsiad.

MIEDŹNY, a, e, §. 1) od miedzi, miedzisty, kupferhaltig. Kamień miedźny, *cadmea*, *lapis ex quo fit aes. Macz.* — §. 2) Miedźny od miodu, *mellarius. Macz.*, Honig =. MIEDŹNO *adverb.*, n. p. Pilnie pszczoły robią, będzie miedźno albo miodowo, *erit magna copia mellis. Macz.*, honigreich. *MIEDŹWIEDŹ. *Rej. Zw.* 17 *b*, *ob.* Niedźwiedź.

MIEDZY, MIĘDZY *praepos.*, (*Boh.* mezy, (*cf. Boh.* mezek, *Vind.* meſeg, mesek = muł, cf. mieszaniec); *Slov.* medzi, mezy; *Sorab.* 1. mes; *Sorab.* 2. maſi; *Vind.* med, mei, mieſama, vmieſs; *Carn.* mêd, mejd, mêj, smejs; *Croat.* mèd, mey, megyu, meju, megy; *Slav.* mediu; *Rag.*

mèghju: *Bosn.* meghju, ù srid; *Ross.* между, межь; (cf. *Eccl.* междынъ średni, состоящій между двумя вещьми: cf. *Lat.* medius; *Graec.* μέσον, μετά, μεταξύ; *Ger.* mitten, mit; *Ital.* mezzo; *Angls.* mid; *Goth.* mith; cf. *Ind.* madjama; cf. miedza); śrzód, pośrzód; z czwartym przypadkiem na zapytanie dokąd? *ad locum*; z szóstym na zapytanie gdzie? *in loco*; zwischen; auf die Frage wohin? mit dem Accusat.; auf die Frage wo? mit dem Instrumentali. Rozdał między burzycielów pieniądze. *Gaz. Nar.* 1, 264. To hrabstwo idzie między dwa kliny gór Pyrenejskich. *Boter.* 7. Niźliby na dwór wyszedł między ludzie, powinien używać tego lekarstwa. *Syr.* 272. Jeszcze moje imię nie miało szczęścia, mieścić się między tłum korrespondentów Wc Pana. *Mon.* 73, 185. Skrytość tylko złości sprzyja, niech ją moralna nauka między grzechy główne położy. *Stas. Zamoj.* 20. Między złemi znajdziesz dobrego. *Cn. Ad.* 489. Czasem też i między pokrzywami lilia roście. *Kosz. Cyc.* 70. Będąc między młotem i kowadłem, wolałem łaski Pańskiéj postradać, a niżeli na uczciwym szwankować. *J. Ossol. Mscr.* 57. Miasta te między strachem i nadzieją były. *Fur. Uw. II h.* Między strachem i nadzieją stoję. *Past. Fid.* 310. Potrzeba mi sukien uczciwych, żebym się przynajmniéj między ludźmi mógł pokazać. *Teat.* 14, 115. To jest sekret, który między nami tylko wiadomy być powinien. *Teat.* 21. *b*, 13. Niech to będzie między nami. *Teat.* 28. *b*, 89. Niech to się zostanie między nami. *Ld.* Między nami mówiąc, nie znają się u nas na ludziach. *Mon.* 66, 77. unter uns gesagt, im Vertrauen.... Tak między nami mówiąc, pan doktor może się nie poznał na chorobie. *Perz. Lek.* 357. Wątpię, między nami mówiąc, żeby cię Eliza kochała. *Teat.* 5. *c*, 49. — §. Z między = z pomiędzy, n. p. Z pomiędzy nich najwaleczniejszy, t. j. z grona ich, z liczby ich, aus ihrer Zahl, aus ihrer Mitte, aus ihrem Mittel; *Vind.* ismed, smed; *Croat.* zmèd, zmegy. MIĘDZYBALCZE, a, *n.*, *intertignium*. *Cn. Th.* (*Vitruv.* 4, 2), miejsce między balkami. *Wod.*, der Zwischenraum zwischen den Balken. MIĘDZYBOŻ, a, *m.*, miasto w Podolskim, w okolicy przedziwnie urodzajnéj. *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Stadt in Pod. MIERZYBRWIE, ia, *n.*, *Ross.* междубровie: *Graec.* τὸ μεσόφρυον. *Cn. Th.*, miejsce między brwiami. *Wod.*, der Zwischenraum zwischen den Augenbraunen. MIĘDZYCHÓD, a, *m.*, miasto w Poznańskim, po *Niem.* Birnbaum. *Dykc. Geogr.* 2, 156. 'MIĘDZYCZASIE, ia, *n.*, czas między jedną a drugą chwilą upływający, die Zwischenzeit; *Eccl.* междочасie. 'MIĘDZYDROŻE, a, *n.*, średnia droga, der Zwischenweg, Mittelweg. *N. Pam.* 17, 255. MIĘDZYDUPIE, ia, *n.*, grobla, taras między półdupkami, *perinaeum*. *Perz. Cyr.* 1, 176, die Arschkerbe, *ob.* Międzyszew. MIĘDZYFILARZE, a, *n.*, *Eccl.* междустолпie, *intercolumnium*, plac między filary. *Cn. Th.*, der Zwischenraum zwischen den Säulen; *Rag.* meghjuredje = 'międzyrzędzie, *interordinium*. 'MIĘDZYGÓRZE, a, *n.*, miejsce między górami, ein Ort zwischen Bergen; *Ross.* межгорie, междугорie; *adj.* międzygórny, межгорный, междугорный. 'MIĘDZYKOSTNY, a, e, będący między kościami. *Ross.* междукостный, zwischen den Knochen befindlich. 'MIĘDZYKŁADKA, i, *ż.*, *Slov.* medzokladka, medzostogka, *parenthesis*, *ob.* Nawias. MIĘDZYKROK, u, *m.*, miejsce między nogami, der Zwischenraum zwischen den Beinen. *Krup.* 2, 157. 'MIĘDZYKRÓL, a, *m.*, *interrex*. *Biel.* 609, der Zwischenkönig, *ob.* Bezkrólewie. MIĘDZYKSIĘŻYCZNY, *ob.* Międzymiesięczny. MIĘDZYŁĄZ, ęza, *m.*, królewszczyzna w województwie Pomorskim. *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Starostie. MIĘDZYLES, a, *m*, miasto w Podlaskim *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Stadt in Podlach. MIĘDZYŁOPATCZE a, *n.*, pochrzypczyzna. *Cn. Th.*, *interscapilium*, der Raum zwischen den Schulterblättern; *Croat.* jarčk; *Eccl.* междоурамие. 'MIĘDZYMIEJSCE, a, *n.*, *intervallum*, plac między jedném a drugiém miejscem, der Zwischenraum, *Ross.* промежутокъ; *adj.* промежуточный. MIĘDZYMIESIĘCZNY, MIĘDZYKSIĘŻYCZNY, a, e, *interaustris*. *Cn. Th.*, *Dudz.* 45, zwischen zwey Monathen, oder Monden, *Slov.* mezyměsyčný. Międzymiesięczny czas, międzymiesięcze, *Rag.* meghjumjesecje *interlunarium*; *Ross.* междомѣсячie, межимѣсячie. 'MIĘDZYMIOT, a, *m.*, *Ross.* междометie; *Slov.* medzihádčka, predhadzka, predhaditelka *interjectio*, *ob.* Wykrzyknik. MIĘDZYMORSKI, a, ie, *bimaris*. *Cn. Th.* *Dudz.* 45, dwumorski, zwischen zwey Meeren gelegen; *Croat.* megyimorecz. MIĘDZYMORZE, a, *n.*, ziemi plac wązki między dwojem morzem. *Cn. Th.*, *Eccl.* исопное мѣсто; (*Vind.* medmorje = wyspa), die Landenge. *Isthmus*, ziemia wązka między dwoma morzami leżąca. *Wyrw. Geogr.* 11., *N. Pam.* 22, 21. MIĘDZYMURNY, a, e, *intermuralis*. *Cn. Th.*, *Dudz.* 45, zwischen den Mauern befindlich. MIĘDZYMURZE, a, *n.*, *pomoerium*, *Rag.* meghjuprokòpje, der Zwinger, der Platz zwischen den Mauern; *Boh.* mezi zdi. MIĘDZYNOŻNY, a, e, zwischen den Beinen befindlich. Planeta Wenus panuje macicy u pań, i strojom ich międzynożnym. *Sienn.* 480, *ob.* Międzykrok. MIĘDZYPIĘTRZE, a, *n.*, *Archit.* miejsce między jednym a drugim piętrem. *Tr.*, der Zwischenraum zwischen den Stockwerken. MIĘDZYPŁUCNY, a, e, zwischen den Lungen befindlich. Błona międzypłucna, *mediastinum*. *Perz. Cyr.* 1, 41. 'MIĘDZYPOSEŁ, sła, *m.*, *Slov.* mezyposel, internuncyusz. MIĘDZYRZECZE, a, *n.*, MIEDRYRZECZA, y, *ż.*, termin geograficzny, znaczy ziemię między rzekami położoną. *Dykc. Geogr.* 2, 156, cf. *Graec.* ἡ μεσοποταμία, ein zwischen Flüssen liegender Landesstrich; *Ross. et Eccl.* междорѣчie, средорѣчie, земля, которая лежитъ между двума рѣками. — Na téj międzyrzeczy wielkie imiona dziedziczy. *Pot. Arg.* 532. ztąd MIĘDZYRZECZ, a, *m*, imię różnych miast: 1. Międzyrzecz, *Interamna*, lub *Mederecum* w Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Stadt in Wolhynien. 2. Międzyrzecz, po *Niem.* Meseritz, w Poznańskim, leży nad dwiema rzeczkami. *ib.* 3. Miasto w Kijowskim nad brzegiem Rosi. *ib.*, eine Stadt in der Woiwodschaft Kijow. 4. Miasto w Podlaskim. *ib*, eine Stadt in Podlachien. Są i inne w Polszcze małe tego imienia miasta; w Trockim jest starostwo tegoż imienia. *ib.* MIĘDZYRZECZKA, i, *ż.*, miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Stadt im Kijowischen. MIĘDZYRZECZNY, a, e, między rzekami leżący, zwischen Flüssen liegend. Z miasta międzyrzecznego. *Budn. Deut.* 25, 4. (z Mezopotamii. *Bibl. Gd.*). MIĘDZY-

RZEDZIE, MIĘDZYSŁUPIE, *ob.* Międzyfilarze. MIĘDZYŚWIECIE, ia, *n.*, *intermundia*. *Cn. Th.*, *Wlod.*, die Zwischenwelt, Zwischenräume zwischen den Weltkörpern. MIĘDZYSZEW, szwu, *m.*, *perinoeum*. *Krup.* 2, 14, *ob.* Międzydupie. MIĘDZYWALE, a, *n.*, miejsce między podwójnemi wałami, der Zwischenraum zwischen doppelten Wällen. *Tr.* MIĘDZYWODNY, a, e, cf. międzyrzeczny, zwischen dem Wasser liegend. Miasto międzywodne. *Morszt.* 79. MIĘDZYWSCHODNI, ia, ie, ku wschodowi mieszkający, gegen Osten wohnend. Starzy historykowie wszystkie narody północne i międzywschodnie Scytami i Sarmatami za jedno zwali. *Stryjk.* 105. MIĘDZYŻEBERNY, a, e, będący między żebrami, zwischen den Ribben befindlich; *Ross.* междуреберный. *MIĘDZYZIEMNY, a, e, śrzodziemny, mitelländisch. Dzieli Europę od południa morze międzyziemne. *Gwagn.* 1. Sydończykowie i Tyryjczykowie byli najsławniejsi żeglarze dla przyległości morza międzyziemnego. *Stryjk.* 14. Ocean międzyziemny. *Pot. Syl.* 308. MIĘDZYŻYLE, a, *n.*, miejsce między dwiema żyłami, der Zwischenraum zwischen zweyen Adern. *Tr.*

*MIEGOĆ, *MIGOĆ, *(qu. v.)*, i, *ż.*, wilgoć, die Feuchtigkeit. Rymę miewa bydlę z zbytniéj miegoci powietrza. *Cresc.* 552. Gdy kołami słońce ocyrklowane, znaczy migoć. *Haur. Sk.* 101. Jeśli czasu siania ziemia bardzo sucha, tam nasienie lepiéj będzie leżało, niżli w skrzyni, zwłaszcza będzieli potym jaka miegoć. *Cresc.* 155. *MIEGOTNY, a, e, wilgotny, feucht, (*distg.* migotny). Pod owcami ma być sucho, bowiem miegotne *stanie nie tylko ich wełnę psuje, ale też i kopyta chropawe czyni. *Cresc.* 556. Pastwiska owcom najpożyteczniejsze na suchych łąkach, ale miegotne miejsca są im niezdrowe. *ib.* 556. Owoc czasu pogodnego zbierany, smaczniejszy bywa, niż ten, który bywa zbieran czasu miegotnego, albo gdy ma być deszcz. *Cresc.* 676. Owcze mięso nie dobrego smaku, bowiem bardzo miegotne. *ib.* 563. MIEGOCE się, MIEGOTAĆ się, MIEKCIĆ się, *ob.* Migotać.

MIEJSCE, MIESCE, *MIESTCE, a, *n.*, *Boh.* misto, *demin.* mjstečko; *Slov.* mesto; *Sorab.* 1. miesto, mězto; *Sorab.* 2. město (*ob.* Miasto *subst. et adv.*); *Carn.* mestu; *Vind.* mestje, mestu, mestouje, stant; *Croat.* mezto, meszto; *Bosn.* misto, mjesto; *Rag.* mjesto, misto; *Ross.* мѣсто, мѣстечко, (cf. miasteczko); *Eccl.* мѣсто okolica, cf. *Graec.* μεστός *plenus*, *refertus*). *J. Kchan.* chce, żeby pisać *miesce*, wyraźnie dodając, nie podoba mi się *miejsce*, jak piszą. *Now. Char.* Mieśce. *Sk. Kaz.* 59., *Herb. Stat.* 64. Na mieścu zwykłym. *Papr. Ryc.* Miestce. 1 *Leop. Joan.* 20, 7. *Derivat* miesce *a verbo* jest *Durich* 1, 33, *nam* miejsce *locus est*, *ubi quidquam consistit*. *Varro* 4, 2. — § 1. Miejsce, na którym co jest, abo być ma, der Ort, die Stelle. W gospodarstwie wszelakiéj rzeczy trzeba mieć pewne miejsce i schowanie. *Petr. Ek.* 13., *Ross.* вмѣстилище, (*ob.* Wmieścić się). Każda rzecz miejsce swoje ma mieć, i na swoim miejscu leżeć. *Petr. Ek.* 15. Na słowo komenderującego szczotki na miejsca! puszkarze wyjmują z kanału armaty szczotki, które zostają w ręku pomocników. *Jak. Art.* 1, 410. Ujźrzał prześcieradła zwinione na jedno miestce. 1 *Leop. Joan.* 20, 7. Idźcie na swoje miejsca! *Teat.* 12. *b*, 117. Na miejsca! do porządku! — Miejsce potrzebne, sekretne = potrzeba, sekret, dwór, ganek. — Miejsce ścinania, der Richtplatz, *Carn.* mertvishe. — (NB. na wyrażenie wyobrażenia miejscowego, służy w Polskim zakończenie na -*sko*, a z Ross. -*iszcze*, n. p. bojowisko, boisko, bojsko = miejsce bicia; pobojowisko = miejsce bitwy; obozowisko = miejsce obozu; uroczysko, uroczyszcze = miejsce *roku, *zroku, termin, meta, granica). Płaca od miejsca, od stanowiska, miejscowe *Vind.* mestishnia, Standgeld. Na jednym miejscu, na miejscu, auf einer Stelle. Na jednym miejscu (leżąc) i kamień obrasta. *Jabł. Ez.* 175. Na miejscu kamyk mchem obrasta. *Rys. Ad.* 42. *oppos.* kamień często poruszany, mchem nie obrośnie. *Cn. Ad.* 330. częsta miejsc odmiana, niepożyteczna; *Vind.* gosta slushba, riedka fuknja. Godziny jednéj na miejscu posiedzieć nie możesz. *Teat.* 14. *d*, 5. Biegun, wszędybył, miejsca nie zagrzeje. *Rys. Ad.* 48, *Slov.* nikdě ne má mesta; *Croat.* nigder dugo. Nigdy długo fortuna miejsca nie zagrzeje, Zawsze w obrotach, zawsze mieni swe koleje. *Min. Ryt.* 3, 104. Niewieście potrzeba na miejscu w domu siedzieć. *Petr. Ek.* 6. spokojnie, auf einem Flecke. Ja się dziś mam prezentować w miejscu pańskim, a sukień uczciwych nie mam. *Teat.* 36, 25, (na pokojach). Miejsce, nie rozum odmieniają, Którzy za morze biegają. *Fund.* 81, (*coelum, non animum mutant.* Horat.). *Slov. Prov.* Ani ohňa ně ma, aňi mesta; i ognia i miejsca nie ma. Łokieć na miejscu kosztuje połowę mniéj. *Gost. Gor.* 113. t. j. na miejscu, gdzie tę materyą robią, auf der Stelle, an dem Orte, wo der Zeug gemacht wird. Na miejscu, w domu, auf Ort und Stelle. Jak się z końmi w drodze, i na *miejscu gnarować. *Haur. Ek.* 149. Został na miejscu, zabitym został gdzie był, poległ, er ist geblieben, ist auf dem Platze geblieben. Chrystus umarł miasto nas, i na miejscu nas. *Salin.* 4, 238. na naszym miejscu, za nas, zastępując nas, an unserer Statt. Odyniec rozdrażniony, Gdy nie po miejscu ręką strzelecką trafiony. *Pot. Arg.* 481. nie po należytym miejscu. Tak niegodziwa droga, że ani z miejsca ruszyć się nie można, man kommt nicht von der Stelle. Z miejsca na miejsce, von einer Stelle zur andern. Łasica dzieci swoje młode z miejsca na miejsce przenosi, aby ich nie znaleziono. *Sienn.* 286. Fatalnym dla kraju zrządzeniem przenosiły się tylko domowe klęski z miejsca na miejsce. *Nar. Hst.* 4, 257. Miejscami *adv.*, *Boh.* mjstem, misty, onde i onde; *Ross.* помѣстно; (cf. czasami), gdzie niegdzie, an manchen Stellen, hier und dort. Miejscami dobra droga, miejscami najniegodziwsza. — §. Miejsce = co się znajduje w jakim położeniu, Oerter. Miasta, wsie, miasteczka, wszystko to są miejsca, (cf. *Ross.* помѣстный possessyonat, помѣстье, помѣстьице dobro nieruchome). Obronne miejsca. Miejsca święte, lub uprzywilejowane. *Mon.* 76, 562. Którzy się sami zabijają, na święconych miejscach chowani być nie mają. *Szczerb. Sax.* 392. (na cmentarzach, w kościołach). — §. Miejsce = położenie części ziemi, na któréj się co znajduje, die Lage des Orts. Hetman, który się nie zna na miejscach, nie może się zwać rozumnym. *Lub. Roz.* 557. Wielka pomoc zwycięstwa jest miejsce.

Warg. Cez. 221. lokalność. — §. Miejsce = miejsce próżne, plac, w którym się co znajdować lub mieścić może, 'rum, der Raum, der Platz; *Vind.* preslor, prostor, (cf. przestwor); *Croat.* proztor: *Ross.* мѣсто, пространство; (*oppos.* безмѣстіе brak miejsca; *adj.* безмѣстный). Mamy tu wszyscy miejsca dosyć. *Ld.*, (zmieścimy się). Obecność boga żadnym się miejscem nie zamyka. *Sk. Kaz.* 59. (nieokreślony, wszędybytny). — *Fig.* Dać komu miejsce, powolnym być, ucho dawać, Raum geben. Słowom jego miejsca dali. *Zbil. Dr. B* 4. t. j. wysłuchali go, sie gaben ihm Gehör. Daj miejsce rozumowi. *Teat.* 52. *d*, 111. Odpuść mi, ale prawda musi mieć swe miejsce. *Gorn. Dw.* 280. Jeśli dziś usłuchasz ludu twego, a pofolgujesz mu, a dasz miejsce prośbie ich, a będziesz do nich mówił łagodnie, będziesz je miał sługami. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 7. Posłuchaj mię, niech ma miejsce i wagę prośba moja. *ib. Jer.* 37, 19. Ubogi jeśli rzekł co mądrze, pewnie nie dano temu miejsca. *Biał. Post.* 296. Mąż lekkowierny słowom zdradliwym żony dał miejsce, i nie wysłuchawszy młodzieńca, potępił go. *Sk. Żyw.* 322. Jeślim godzien, że mię naśladować, I miejsce memu chcesz dać przykładowi.... *P. Kchan. Jer.* 118. Wojsko, Tortozę wziąwszy, miejsce dało Zimie, i roku nowego czekało. *ib.* 3. (t. j. ustępowało zimie). Miejsce mieć, *fig.*, Raum finden, einen Platz finden, Platz haben. Senatorowie przy boku królewskim, mają na sejmach miejsce i głos. *Boter.* 3, 44. (zasiadają). Płacze, żałości, ciężkie narzekania, Miejsca nie mają u niéj, ni słuchania. *Past. Fid.* 22. Cnota wszędy ma miejsce. *Żegl. Ad.* 38. (cf. dobremu wszędy dobrze). Cnota, pokora, nie ma miejsca u dwora. *Żegl. Ad.* 36. Siła rzeczy prawo dopuszcza, któreby same w sobie miejsca mieć nie miały. *Szczerb. Sax.* 206. (nie godziłyby się). Radzili mu, żeby tego nieprzyjaciela, albo zabić kazał, albo jakokolwiek z miejsca ruszył. *Warg. Wal.* 116. t. j. oddalił, na bok uchylił, auf die Seite schaffen. Litość bierze miejsce pomieszania w jéj sercu. *Teat.* 18, 103. (zastępuje). — Miejsce wyznaczone, względem porządku, godności, poważania = ranga, die Stelle, der Platz, der Ordnung nach. Miał u stołu bardzo niskie miejsce. *Xiądz.* 214. Kłócić się o miejsce, o pierwszeństwo, (*Ross.* мѣстничаться, *subst.* мѣстничество sprzeczanie się o miejsce). Ludzie wyższe miejsce dali rzeczom potrzebnym, niżli rzeczom na schwał dobrym. *Gorn. Sen.* 165. Nie to mię obraża, że cnocie po rozkoszy dajecie miejsce, ale to, że ją na sztych kładziecie z rozkoszą. *ib.* 229. — *Aliter* Ja z miejsca mego wnoszę, żeby tego pozbyć się ciężaru. *Zab.* 13, 281. *Treb.*, t. j. ja z mojéj strony, ile do mnie, ich für meinen Theil. — §. Miejsce = funkcya, urząd etc, die Function, das Amt, die Stelle, die man bekleidet. Nie miejsce męża, ale mąż miejsce zdobić ma. *Cn. Ad.* 621. Nie miejsce szuka głowy, ale głowa miejsca. *Rys. Ad.* 45, *aliter* służba, ein Dienst, Unterkommen. Jak się odprawisz od pani swojéj, tedy masz miejsce u mnie. *Teat.* 30. *b*, 62. W domu moim na zawsze miejsce ci dać przyrzekam. *Teat.* 2. *c*, 45. Idź precz z mego domu, nie masz u mnie miejsca. *Teat.* 11. *c*, 21. (straciłeś służbę). — *Allegor.* Na chrzcie każdy przysiągł, wszystkim tym rzeczom miejsce u siebie wypowiedzieć, a pokój dać, któreby się szatanowi podobały. *Kosz. Lor.* 62. — §. Miejsce = legowisko zwierzęcia, die Lagerstelle, das Lager eines Thiers. Amoniakiem miejsca, abo tylko brzegi pieleszów, w których się bestye przechowują, skropisz, precz uciekają. *Syr.* 219. Zająca często z miejsca, skoro ich zajuszą, W polu na rącze charty ogarzy poruszą. *Pot. Pocz.* 501. — §. 2. Miejsce po dziecięciu ze sznurem, co wychodzi po porodzeniu płodu, *secundinae. Kirch. Anat.* 72, die Nachgeburt. Placek czyli miejsce, jest płaska i okrągła część, która się najduje w samym spodzie macicy. *Wejch. Anat.* 105. Boleści i zapaleniu niewieścich miejsc. *Urzęd.* 130. MIEJSCOPIS, a, *m.*, opisujący miejsca, topograf, der Topograph, *Eccl.* мѣстоописатель. MIEJSCOPISMO, a, *n*, *Ross.* мѣстоописаніе, topografia. 'MIEJSCOPISKI, a, ie, *Ross.* мѣстоописательный, topograficzny. MIEJSCOWY, a, e, od miejsca, *Boh.* místný; *Slov.* mestownj; *Sorab.* 1. meztowné; *Ross. et Eccl.* мѣстный, намѣстный; Orts =, örtlich, den Ort belangend. Choroby miejscowe, które w tym samym miejscu przyczynę swoję mają, w którym się znajdują. *Krup.* 5, 7. Stosować się potrzeba do miejscowych zwyczajów. *Xiądz.* 69. Poszczuje miejscowego zająca; lecz że charty już znużone, musiał go pościgać dłużéj. *Pot. Pocz.* 501. t. j. z miejsca, z legowiska, aus seinem Lager. — Że prawie po wszystkich narodach prowincye, stany, miasta, kompanie, mają swoje od praw powszechnych excepcye, takowe prawa municypalnemi albo miejscowemi nazywamy. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 8. Miejscowa jurysdykcya *Boh.* sydelne prawo. Miejscowy rządca *Ross.* мѣстоначальникъ. Miejscowe wino. *Tr.*, krajowe, Landwein. — *Gram.* Miejscowy 'spadek. *Tr.* = *Localis*, *Slov.* mestowec. MIEJSKI, MIESKI, a, ie, od miasta. Stadt =; *Boh.* městský; *Slov.* mestski, městský; *Sorab.* 1. městžanski, poměstžanski; *Carn.* meistne, meistni; *Vind.* mesten, miesten, miestaun, miestni; *Croat.* varàski, purgarszki; *Dal* gradzki; *Hung.* városi, pólgári; *Slav.* varoshki; *Ross. et Eccl.* градскій, городскій, городовый, (cf. grod). Miejskie mury, (*Vind.* mestni sidi, bofhtia, mostnu sidouje, obsidje). Chléb pszeniczny z śrzedniéj mąki, nie do czysta wypytlowanéj, miejskim abo kupieckim mianujemy. *Syr.* 956, Stadtbrot; (cf. królewski, pański). Miejska przyjaźń, konwi na piwo, a różna na pieczenią nie bronić. *Rys. Ad.* 40. Miejskiéj przyjaźni, wiernéj miłości, przewozu we krę musi przypłacić. *ib.* 41. (cf. mieszczański). Miejski sługa, woźny miejski, ceklarz. *Cn. Th.*, (*Boh.* holomek; *Slov.* radnj služebnjk; *Vind.* miestni hlapez, miestni fhlushaunik, vapot, berizh; *Hung.* város szolgája; *Ross.* разсыльщикъ, приставъ, *ob.* Przystaw). Miejskie sprawy = cywilne, n. p. Miejska sprawa, *actio civilis*, dlatego tak jest nazwana, że tak aktor, jako i pozwany i przed skargą i w skargę, i po skardze, mieszczany zostają. *Szczerb. Sax.* 4., *ib.* 320. Więźniowie o sprawy miejskie i długi. *Star. Dw* 20. — Wieniec miejski = obywatelski, die Bürgerkrone, był u Rzymian w wielkiéj uczciwości, choć z dębowego a wierzbowego gałęzia upleciony; sąsiad sąsiadowi, od niego w potrzebie jakiéj ratowany, dawał go. *Budn. Apopht.* 87., *Warg. Wal.* 60.

— Miejskie *subst.* = miejskie prawo, *Boh.* mèstké prawo; *Ross.* городское право; das Stadtrecht. Miejskie prawo, które każde miasto sobie ku używaniu własnemu postanowiło, jako prawo Magdeburskie, którego nasze miasta używają. *Sax. Porz.* 4. — *aliter* Miejskie, prawo miejskie, prawo pod którym mieszczanin w mieście mieszka, das Bürgerrecht; *Sorab.* 2. bergarstwo; *Vind.* miestna, memestauna praviza, mestne praude; *Rag.* gradjánstvo; *Bosn.* graghjanstvo, pucjanstvo; *Ross.* мѣщанское право. Miejskie prawo, któremu wszyscy, którzy w murze siedzą, jednako podlegli. *Szczerb. Sax.* 461. Nie była w te czasy Etrurya do miejskiego naszego przypuszczona. *Warg. Wal.* 134. Konną służbę im odjęli, miejskie też wzięli. *ib.* 65. Cały korpus officerów przysiągł na miejskie. *Gaz. Nar.* 1, 152. — *aliter* Miejskie = wkupno do miasta. *Cn. Th.*, die Kosten des Bürgerrechts. — §. Miejskie, po miejsku *adv.*, städtisch, bürgerlich; *Ross.* по городску.

Pochodz. *mieścić, domieścić, namieścić, obmieścić, pomieścić, przemieścić, przymieścić, rozmieścić, umieścić, wmieścić, zmieścić, namiestnik, namiestnictwo, namiestniczy.* 2. *mieszkać, mieszkiwać, domieszkać, namieszkać, mieszkanie, mieszkanka; omieszka, omieszkawać, omieszkać, obmieszkiwać, pomieszkać, pomieszkanie, przemieszkać, zamieszkać, zamieszka, zmieszkać.* 3. *miasto, miastko, miasteczko, mieścina, mieścinka, mieścisko; zamiast, natychmiast, dotychmiast, odtychmiast; przedmieście, przedmieszczanin, przedmiejski; mieszczanin, mieszczak, mieszczanek, mieszczaninek, mieszczański, mieszczaństwo, mieszczanka, mieszczka.*— *§. mścić, mściciel, zemścić, pomścić, zemsta, pomsta.*

MIĘKCZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, zmiękczyć, umiękczyć *dok.*, *Boh.* mèkciti, zmèkciti, obmèkčiti, obměkčowati; *Sorab.* 1. womechezschem; *Carn.* mèshkam mèzhim, mehzham; *Vind.* vmehkuvati, omezhiti; *Croat.* mehchati, mèhkcham, mehkotim; *Rag.* mekotiti, meksejatti, omeksejatti, omeksejàvati; *Bosn.* meksejati; (*Hung.* lágyítani, cf. *łagodzić*); *Ross. et Eccl.* мягчить, смягчить, смягчать, умягчить, умягчать, измягчаю; (cf. *Graec.* μαλακίζω); zmiękczać, miękkim czynić, *propr. et fig.*, weich machen, erweichen. Łobodę przyłożyć na twardość albo na gruzle, tedy miękczy, i ból uśmierza. *Spicz.* 10. Prośb, gniewu, łez nawetem, miękcząc go, używał. Ale cóż, gdy na wszystko głuchym zawsze bywał. *Teat.* 45. *b*, 16. Jużem ją zaczynał miękczyć; serce jej skłaniało się ku politowaniu. *ib.* 37, 24. Przestań mię miękczyć dowodami przywiązania swego. *Teat.* 50. *c*, 114. Upartych żydów Piotr miękczy cudami i mądremi wywodami. *Groch. W.* 81. Miękczący *Ross.* мягчительный. MIĘKCZYĆ się *recipr.*, = MIĘKCZEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, MIĘKNĄĆ *jednotl.*, zmięknąć, zmiękczeć *dok.*, *Boh.* mèkceti, mèknauti, zmèknauti; *Slov.* mèknu; *Sorab.* 1. womaknu; *Croat.* maknem; *Hung.* meglágyúlok; *Ross.* мякнуть, мягчѣть; *Eccl.* мягчѣю, мягкотѣю, мягкну; *Graec.* μαλακίζομαι; miękkim się stawać, *propr. et fig.*, weich werden, gelinde werden, erweicht werden, sich erweichen lassen. Twarde dęby, srogie skały, Zmiękczyłyby się, i łzy wypuszczały. *Past. Fid.* 20. Już się zmiękcz, już się nasyć, przecz przyczyniasz męki? *Bardz. Trag.* 500. Biada tym, którzy jak twarda opoka Nie zmiękczą się, ani im łza nie padnie z oka. *Teat.* 44, 31. Trybu się oduczyli zmiękczeni dawnego, Zwolna się przyuczywszy Egipskiéj swobodzie. *Bardz. Luk.* 16. (rozpieszczeni, zniewieściali). Patrząc na niego, serce mi mięknieje. *Teat.* 2, 127. *Bars.* Duszę masz nieokrutną, i czyniącą pięknie, Która nad przypadkami nieszczęśliwych mięknie. *Treb. S. M.* 132. Na honor! widzę, już cały mięknę, Na te przymioty i wdzięki piękne. *Teat.* 56. *d*, 21. roztapiam się, rozpływam, jak wosk, jak masło na słońcu.

MIĘKCZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, zmiękczanie, zmiękczenie, das Weichmachen, Erweichen. Kupcy rzeczy zmiękczeniu animuszów służących, do Belgów nie mają przywozić. *Warg. Cez.* 2, (rozpieszczenie, złagodzenie). MIĘKCZYCIEL, a, *m.*, *Cn. Th.*, miękczący, zmiękczający, der Erweicher, der etwas weich macht. MIĘKCZYCIELKA, i, *ż.*, die Erweicherinn. MIĘKINY, in, *plur.*, słodziny, otręby, czyli plewy drobne ze zboża, *Vind.* mezhine; *Eccl.* осѣвки, отрубы; *Ross.* мякина, zarte Hülsen und Spreu. Miękiny, które z prosa otłukanego odchodzą. *Syr.* 1006. Kiedy się prosa rodzą, jagły tłuc, i miękiny chować dla świni. *Zaw. Gosp.*, *Haur. Ek.* 75. — §. *Spissamentum*, treść, drożdże, miękiny i wszelakie ostatki z wyżętych a wybitych rzeczy. *Macz.*, gąszcz, dicker Satz, Brey. MIĘKISZ, a, *m.*, dolna wisząca część ucha. *Tr.*, język uszny, das Ohrläppchen. — §. Miękisz pozostały po wyciśnionéj miękko ugotowanéj rzepie. *Kluk. Dykc.* 1, 78, miękki gąszcz, miękiny; cf. *Rag.* mekotta, mecîna, mehscina *pulpa*; *Ross.* мякишъ, мякишекъ; ośrzodka chleba, mięsistość owocu, brzusiec palców. — §. *W górn.* Miękisz, mydłak, ziemia przyboczna rudzie, do niéj podobna, z tym wszystkiém nie jest ruda. *Os. Żel.* 80, Seifenerde. MIĘKKAWY, a, e, MIĘKKAWO *adv.*, nieco miękki, *Ross.* мягковатый, weichlicht, gleichsam weich. Pęcherzykowata nabrzmiałość miękkawo uczuć się daje. *Perz. Cyr.* 3, 143, cf. pulchny. MIĘKKAWOŚĆ, ści, *ż.*, *Ross.* мягковатость. MIĘKKI, MIĘTKI, a, ie, (*Boh.* mèký, mèkký, žjdky; *Sorab.* 2. mèki; *Sorab.* 1. mechki, mjechki, miachki; *Vind.* mehak, miehek, meuk, mehzhmu, mejhak, mekak; *Carn.* mêhk, mekak, mekuſhn; *Croat.* mèhkek; *Dal.* mekahan, mék; *Rag.* mék, meek, mékahan; *Slav.* mekan; *Bosn.* meki, mekahan; *Ross.* мягкій, мягокъ; cf. *Graec.* μαλακός; cf. mknąć, mgnąć; cf. *Germ.* schmiegen; *Dan.* myg; cf. *Rabb.* רך molle); niettwardy, weich. Wszelkie ciało, które mierną siłą znacznie ściśnione być może, nazywa się miękkim. *Hub. Mech.* 230. Gdy nie trzeba znacznéj siły na rozdzielenie cząstek jakiego ciała, to ciało nazywamy miękkim. *Rog. Doś.* 1, 66. Miękkiemi częściami ciała są: chrząstki, myszki, żyły suche, więzy, błony, błonki i wnętrzności. *Perz. Cyr.* 1, 13. Drzewa miętkie, składające się z żyłek miętkich, rzadkich, białych, takie są olszyna, leszczyna, wierzbina, lipina, topolina. *Jak. Art.* 1, 66. Jasion, buk, kasztan, jodła, sosna, liczą się między gatunkami miętkiego drzewa. *Jak. Art.* 3, 152. Na rogaciznie najpodlejsza skóra biała, bowiem bywa najmiękczejsza. *Cresc.* 548. Wody miękkie: deszczowe, śnieżne, rzeczne, jeziorne. *Hub. Wst.* 120, weiches Wasser. — *Transl. et fig.* Łagodny, łaskawy, miękki, cichy. *Cn. Ad.* 419, weich, gelinde; (cf.

dobry jak łato); *Eccl.* мягконравный, добронравный. Charakter miękki *Ross.* мягконравіе. Na końcu każdego objadu, taka bywa miętka, jak masło. *Teat.* 8. c, 46. Mindaka Strojnat zabił, a państwo Litewskie osiadł; wszakże nie miękczejszym ten stawił się chrześcianom. *Krom.* 272. — §. Miękki = delikatny, miły, delikat, zart, lieblich. Głos jéj miększy i wdzięczniejszy zniewalające wydawał odgłosy. *Węg. Marm.* 56. Prawdę prędzéj w ludzie więc wmówiemy, Kiedy rym miękki doda jéj wdzięczności. *P. Kchan. Jer.* 2. Nie widać w niéj było układności miękkiéj, niebutnéj, którą miłość nastarcza. *Zab.* 11, 87. *Pias.* Od miękkiéj młodości mojéj. *Aqu. Mscr.* — §. Miękki = pieszczony, delikatny, z przyganą: zniewieściały, niemęzki, zärtlich, weich, weichlich; *Eccl.* мягкостный, сластолюбивъ; *Ross.* нѣжный. Człowiek miękki, *Rag.* mekopùtiza; *Carn.* mèkush, mekushnèk; *Sorab.* 1. mechkliwcz. Miękkim, pieszczonym być *Eccl.* ласкосердствовать. Miękkie kobiety krzyki boleści wydały, Mężczyzny chociaż twardsze, łzy wylewały. *Przyb. Luz.* 136. Pieszczone dziecię miękka matka w płaczu tuli. *ib.* 48. Prosił młody Leszek, aby go więcéj w miękkim białychgłów towarzystwie nie trzymano. *Nar. Hst.* 4, 116. Rzymianie obrzydzili sobie nakoniec Grecki język, jakoby niewieści i miętki. *Sk. Dz.* 32. Dusze miętkie rozkosz cnocie przekładają. *Jabł. Tel.* 46. — §. Miękkie szaty, abo jedwabne, mężczyznie za hańbę przyczytają. *Eraz. Ob. B.* MIĘKKO, MIĘTKO *adv.*, Miękczéj *compar.*, (*Boh.* mèko, měkce); weich. Ty śpisz miękko na miękkim materacu. *Bardz. Luk.* 185. Miękko spał, kto na ławie całą noc przespał. *Cn. Ad.* 126. (*bene dormit, qui non sentit, quam male dormiat*; czego zgoła nie czujemy, na to się nic nie skarżemy). — *Moral.* Upomniał go miętko i łaskawie. *Sk. Dz.* 648, łagodnie, sanft. — §. *Abusiv.* Miękko = zniewieściale, pieszczenie, *Ross.* нѣжно, weichlich. Z młodych lat nie chowaj dzieci miękko, Niech przywyka synaczek niewczasom. *Opal. Sat.* 5. Miękko żyją, to na toż samo wychodzi, jak gdyby mówili, że źle żyją. *Pilch. Sen. list.* 2, 335. **MIĘKKOLICZNY, a, e, n. p. Mało pomogą Muzy miękkoliczne, Kiedy Kupidynowe dochodzą strzały serootyczne. *Zimor. Siel.* 274. lica miękkiego, weichwangig. MIĘKKONOGI, a, ie, *mollipes. Cic. Div.* 1, 9, weichfüßig. *Cn. Th.*, *Sorab.* 1. mjechkohnohawcz; *Croat.* mehkonog, nogomehkek. MIĘKKORĘKI, a, ie, delikatnych ręku, mit zarten Händen. *Tr.* MIĘKKOŚĆ, MIĘTKOŚĆ, ści, *ż.*, (*Boh.* měkost; *Vind.* mehkota, mehkust, mehkoba, mezheunost; *Carn.* mehkushnost, mehkust, mehkóta, mehkóba; *Bosn.* mekota, mekahnost; *Rag.* mekós, mekscina, mekota, mèkaknos; *Croat.* mehkócha; *Dal.* mekota, mekoszt, mekchina; *Sorab.* 1. miechkosćž; *Ross.* мягкость; *Eccl.* макъкота: cf. *Graec.* μαλακότης; *oppos.* twardość, *propr. et transl.* die Weiche, die Weichheit, die Weichlichkeit; cf. zniewieściałość, pieszczoność, papinkowatość, *Sorab.* 1. mechkliwcžtwo; *Rag.* mekuhnos, mekoputnos; *Eccl. et Ross.* макъкость, сластолюбие, нѣжность, нѣга, щакыство, ласкосръдие, ласкосръдьство. Żyć nie masz w gnuśliwéj miękkości. *Mon.* 68, 169. MIĘKKOSERCY, a, e, serca miękkiego, *Vind.* mehkoferzen, weichherzig; *subst.* miękkoserceść *Vind.* mehkoferzhnost, Weichherzigkeit. MIĘKKOSKORUPY, n. p. pław. *Tr.*, eine weichschalige Muschel. MIĘKKOUSTY, a, e, weichmäulig. *Tr.* Koń twardousty, koń miękkousty. *ib.* MIĘKKOWŁOSY, a, e, włosów miękkich. *Cn. Th.* weichhaarig; *Eccl.* мягковласый. MIĘKNĄĆ, *ob.* Miękczeć. MIĘKUCZKI, a, ie, MIĘKUCHNY, a, e, MIĘKUSIEŃKI, a, ie, *intens. adj.* miękki; Miękuczko, miękuchno, miękusieńko *adverb.*, *Boh.* měkaučký; *Sorab.* 1. mechkužki, pomechkužki, *Croat.* mèhkehen; *Ross.* мяконькій, мяконекъ; sehr weich, ganz weich. Skrzydła muszki miękuchne, z Zefirów złożone, Niby z delikatnego jedwabiu złocone. *Zab.* 10, 191. *Molliculus*, cienki, miękusieńki, subtelniuchny. *Macz.* Miękusieńka blaszka. *ib.* (*Ross.* мякушка zgniłka, odleżałka).

Pochodz. *domiękczyć*; *namiękczyć*, *namiękczać*, *namiękać*, *namięknąć*; *omiękczyć*; *odmiękczyć*, *odmięcz*, *odmiękać*, *odmięknąć*; *pomiękczać*, *pomiękczyć*; *przemiękczyć*, *przemiękać*, *przemięknąć*; *rozmiękczyć*, *rozmiękać*, *rozmięknąć*; *zmiękczać*, *zmiękczyć*.

*MIĘKTAĆ, *ob.* Migotać.

*MIĘKUT, a, *m.*, n. p. Sardowie noszą dla cięcia i dla pchnięcia przy boku miękuty. *Pot. Arg.* 273, cf. miecz.

MIEL, i, *ż.*, mielizna, odmiel, miejsce miałkie w wodzie, miałkość, płytczyzna, eine Untiefe, ein seichter Ort im Wasser, cf. bród; *Ross.* мель; *Eccl.* мѣль на водѣ, мѣлкота, мѣлководіе, отмель; (*distg. Ross.* мѣлъ kreda; *Eccl.* мѣлъ, вапно wapno). Puściwszy głąb, po mieli się woziemy. *Cn. Ad.* 334. Na mieli utonąć. *Cn. Th.*

MIELCARZ, a, *m.*, z *Niem.* der Mälzer, Malzmacher, słodownik, który słód robi, *Boh.* sladownik, sladek, hwozdarz ozdownik; *Ross.* солодовникъ. Mielcarz, jeżeli cokolwiek spoźni się, słod zatęchnie. *Świtk. Bud.* 268. MIELCARKA, i, *ż.*, *Cn. Th.* 1018, die Mälzerinn. MIELCUCH, a, *m.*, ozdownia, słodownia, (*Boh.* sladownia), das Malzhaus, die Malzdarre. Gdzie znaczna jest propinacya, muszą być wielkie mielcuchy, znaczne słodownie. *Świtk. Bud.* 265. Mielcuch albo browar. *ib.* 264, Brauhaus. *Dudz.* 45. O browarze albo o mielcuchu. *Haur. Sk.* 161.

MIELE, *ob.* Mleć. MIELEC, lca, *m.*, miasto w Sandomirsk. nad Wisłoką. *Dykc. Geog.* 2, 155, eine Stadt im Sandomirischen. — §. Mielec, gatunek trawy, *poa aquatica Linn.*, młoda dobra pasza dla owiec. *Kluk. Dykc.* 2, 206. wiklina wodna. *Jundz.* 117, Wasserrispengras. MIELENIE, MEŁCIE, ia, *n.*, *subst. verbi* mleć, das Mahlen in der Mühle.

MIELERZ, a, *m.*, z *Niem.* der Meiler, Holzhaufen der Kohlenbrenner, (*Boh.* miljř; *Svec.* mila; cf. *Vind.* milar, desetzentou; *Carn.* majlar = 1000 funtów surowego żelaza). Mielerz, stós z drzewa, na kształt stogu porządnie ułożony, z którego węgle kurzą. *Os. Żel.* 79. Źle kiedy węglarz mielerz nadto pochyły robi, albo jeden bok mielerza układa z drzewa grubego, drugi z cienkiego. *Os. Rud.* 75. *ib.* 582. (cf. mielerz razować, obrazować). Weź wajnsztynu i saletry, ugnieć na kształt głowy cukru, połóż na wierzch węgiel, a będzie do dna jakoby mielerz gorzeć. *Sienn.* 513.

MIELIZNA, y, *ż.*, *Boh.* mělčina; *Svec.* namel; *Carn.* me-

lina; *Bosn.* plitko, gazisćte; *Ross.* мѣлководіе, мель, отмель, сорма; (мѣлизна, мѣлочь drobiazg, fraszka): *Eccl.* мѣлкота, мѣль на водѣ, мѣлины, мѣли, мѣлкія мѣста въ рѣкахъ); miałkie miejsce w wodzie, miela, płytczyzna, blak, eine Untiefe, ein seichter Ort, (cf. brod). Znalazłszy na Odrze mieliznę, przeszedł na drugą stronę bez trudności. *Nar. Hst.* 3, 137. Przeszli Wisłę, częścią łodziami, częścią w bród mieliznami. *ib.* 4, 140. *Przyb. Luz.* 23.

MIELNIK, a, *m.*, n. p. Pójdźno Waść do mielnika, żeby mlił zaraz. *Teat.* 8. *b*, 25; co miele w młynie; der Müller, *Ross.* мелецъ. Mielnicy za Kaz. Jag. układali między sobą towarzystwa; a w ustawie swojéj względem dozoru młyna warunki postanowili. *Czack. Pr.* 1, 191. MIELONY, a, e, zmełty, gemahlen in der Mühle, n. p. Pszenica mielona. *Radz. Levit.* 2, 14. Mielone mąki. *Kluk. Rośl.* 3, 259. MIELUCHNO *intensiv. adverb.* miałko = drobniuchno, in feinen Körnern, ganz fein zerstoßen. Pieprz, cynamon, siarkę mieluchno zetrzyj. *Sienn.* 371. Mieluchno trą perły niektórzy na proch do zębów. *ib.* 516. *MIEŁY, MIELSZY, *ob.* Miałki.

MIENCARSKI, a, ie, (*aliud est* mincarski), od zmieniania pieniędzy, wekslarski, Wechsel =, Wechsler =; *Boh.* měnnj. Wszedł Jezus do kościoła, i wyganiał wszystkich, którzy przedawali w kościele, i stoły mieńcarskie.... *Leop. Matth.* 21, 12. MIEŃCARSTWO, *MIEŃCZARSTWO, a, *n.*, wekslarstwo, zmienianie pieniędzy, das Geldwechseln. Do pieniężnego handlu należy *mieńczarstwo. *Petr. Pol.* 50, *ob.* Mincarstwo.

MIENIAĆ, iał, ia, *cz. contin.* (*Boh.* měniwati *frequ.*), zamieniać, frymarczyć, vertauschen, verwechseln, wechseln. Bartek z swego stanu bardzo kontent, żeby go na inszy mieniał. *Teat.* 32, 44. Jakaż to szkoda, że mieniać żón swych nie można. *Teat.* 14, 68. — §. Mieniać się z kim na co, abo czym, *recipr.*, frymark z kim czynić na co, einen Tausch mit jemanden, mit etwas, machen; *Sorab* 1. mieniam szo. Mieniał się z nim odzieniem, wypuścił go tylnemi drzwiami, a sam się do pokoju wrócił. *Warg. Wal.* 215. MIENIANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, zamiana, das Tauschen, der Tausch. 1. MIENIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, zmienić, przemienić etc. *dok.*, *Boh.* měniti, změniti; *Sorab.* 1. mienim; *Carn.* mejnam, meinam; *Vind.* menjati, mejniat, menit, enu sa drugu dati, taushat; *Rag.* mjènjti; *Croat.* menyati; *Ross.* мѣнять, смѣнить, смѣнять, смѣнивать; miane czynić, odmieniać, ändern, verändern. Co to jest? gdy cię ujrzę, zaraz kolor mienię, Albo bledniejię, albo zbytnie się czerwienię. *Zab.* 16, 298. Zmienione masz oczy, płakałeś zapewne. *Teat.* 4, 59. (nie wyglądają, jak zwyczajnie). Jednak twarzy nie mienił, i wesołym się pokazował. *Sk. Dz.* 1169. Nie masz nadziei mienić, w najwiekszym strachu a niebezpieczeństwie o panu swoim. *Rej. Zw* 200 *b*. — MIENIĆ się *recipr.*, odmieniać się, sich verändern, sich ändern. Zbladłem raz, to znowu rumieniłem się, sto razy zmieniła się twarz moja. *Teat.* 3. *c*, 7. O jak się zmienił, gdzież ono rumiane lice, gdzie twarz wesoła? *Dambr.* 455. Dajci go bogu, jako się zmieniła, Ta tu kraina, jakby nie ta była. *Past. Fid.* 265. Mam to z doznania, Jako się ludzkie wole mienią i mniemania. *Jag. Wyb. C.* 4. Wino, których czasów się najbardziéj mieni. *Śleszk. Ped.* 380. Z lada przyczyny zdanie mieni się człowieka, Co chce jedna godzina, druga się odrzeka. *Min. Ryt.* 4, 188. Lata się mienią, lecz nie natura w człowieku. *Nar. Dz.* 3, 216. Czasy się mienią, i my się w nich odmieniamy; Jakże to? zawsze gorsi z czasem się stawamy. *Min. Ryt.* 3, 216. *mutantur tempora, et nos mutamur in illis.* Mienią się rzeczy, tak jak my zmieniamy. *Kras. List.* 2, 89. — Mienić się, cerę twarzy odmieniać, n. p. zemdlewając, die Gesichtsfarbe verändern, bleich werden, erbleichen. Com ją otrzeźwiła, znowu mdleć zaczęła, znowu się mieniła. *Teat.* 43. *c*, 33. Mieniony, *part. perf.*, zmieniony, odmieniony, odmienny, zmienny, n. p. Głosem żałosnym i mienionym wołał: bieżcie, bieżcie sąsiedzi, miasta naszego mury wywrócono. *Warg. Wal.* 111. niezwyczajnym, mit ungewöhnlicher Stimme. — §. Mienić = mienionym co do koloru czynić, pstrzyć, bunt machen, mit mannigfaltigen Farben schmücken. Tam łąka się zieleni, Która kwiat rozmaity wdzięczną farbą mieni. *Szym. Ś. W.* 3. Mienić się *recipr.*, odmiennemi kolorami się pstrzyć, sich bunt färben, mannigfaltige Farben annehmen, oder haben, in verschiedne Farben spielen, *schillern, schielen. Mora (materya jedwabna) z każdéj strony inaczéj w oko bije, owo zgoła mieni się, jak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. Kierz biały, kierz czerwony, nadobnie się mienią, Drugim rzędem fiołki za tym się zielenią; To wszystko swym porządkiem rozsadzone było, Tak iż się jedno z drugim farbami mieniło. *Rej. Wiz.* 23 *b*. Mieniony farbami = pstry, bunt gemacht, bunt; *Boh.* měnawý *discolor.* Wszystkę baczność obrócił na chustkę moję, i na suknią mienionego koloru. *Zabł. Roz.* 102. Szarłat rozmaitemi farbami i haftami mieniony. *Ossol. Sen.* 16. (*variis coloribus distincta*). Zasłona robotą tkacką mieniona, i przetykana. *W. Exod.* 36, 35. Szczęście w mienionéj szacie chodzi. *Birk. Zamoj.* 26. (cf. łaska pańska na pstrym koniu jeździ).

2. MIENIĆ *cz. niedok.*, (cf. namienić; *Etym.* miano; cf. *Lat.* memini, comminisci; *Graec.* μνάομαι, μνάειν) = wspominać, mianować, nennen, erwähnen. Mień hasło, *dic castrense verbum. Macz.* Hasło wiary, przez któreby rozeznawani byli wierni od innowierców, gdyby mienić hasło zapytani byli. *Smotr. El.* 22. Nie mień octu, piwo warząc. *Rys. Ad.* 41. (nie wspominaj złego). — Mienić, ogłaszać za co, als etwas bekannt machen. Pisma ich ganiłem, i heretyckie być je mieniłem, a gdzie tego potrzeba była, i dowodnie pokazowałem. *Smotr. Nap.* 6. Pochlebcy prawdę za fałsz, a fałsz za prawdę mienią. *Zab.* 15, 279. Wielki fałsz, mienić się i ozywać chrześcianinem, a uczynków chrześciańskich nie naśladować. *Rej. Post. J* i 5. Pytał go, jeśli się mieni, abo chce być członkiem tego kościoła? *Baz. Hst.* 211. — §. Mienić = mniemać, poczytywać, rozumieć, dafür halten, glauben, achten, meinen, (*Vind.* mienit). Ty szedłszy chłopu w dom, wszystko mienisz twoim. *Star. Vot. E* 4. Jan król Czeski mienił się mieć blizkość do królestwa Pol-

skiego, gdyż ma Wacława córę. *Biel.* 179. Ci którym przesądy pożytki przynoszą, każdą książkę, ukazującą szkodliwość ich, mienić będą, że jest przeciw religii. *Gaz. Nar.* 1, 35. Wojewoda Krakowski jechał do Mieczysława, chcąc mu się z tego sprawić, co nań mieni. *Biel.* 112. Był ś. Wacław w podejrzeniu u pogan, którzy nań mienili, że Drahomirę dał potajemnie zabić. *Biel. Św.* 144 *b.* — 1. MIENIE, ia, *n.*, od słowa mienić 2 = sława, imię, der Ruf, der Name. Uczciwe *mienie (*rumor*)*, jest to jak majętność druga. *Min. Ryt.* 4, 139. Za twym rozkazem idą Cześć, sława, mienie, hańba z ohydą. *Chrośc. Job.* 193. — 2. MIENIE, ia, *n.*, *subs. verbi* mieć = §. a) posiadanie, das Haben, Besitzen. Więcéj pociechy z nadziei, aniżeli z mienia. *Oss. Str.* 3. — §. b) Co kto ma, lub jak się ma, majątek, (die Habe), das Vermögen; *Boh.* gměnj; *Slov.* gměnj, statky, zbožj; *Vind.* imetik, imetje, imanjost, (*ob.* Imienie); *Carn.* imenje; *Ross.* имущество, имѣнie, поклажа, зажитокъ, (cf. zażyć); *Eccl.* животы, (cf. żywot); cf. *Eccl.* неимущество niedostatek, ubóztwo, благоимѣнство, благоимство dobry byt; *Ross.* благосостоянie. Jest w nim grunt poczciwości, dar wyższy nad mienie. *Teat.* 43. *b*, 82. *Drozd.* Nie łakomili się na dobre mienie, ale wszystko opuściwszy z jałmużny tylko żyli. *Star. Dw.* 49. Przedłużeniem wojny mienia ich i majętności szkodę ponosiły. *Pilch. Sall.* 229. Kraj nasz całe swoje mienie winien roli. *Gaz. Nar.* 1, 20. — MIENIONO *adverb.*, odmiennie kolorami, pstro, bunt. Mieniono czynię. *Cn. Th.*, pstrzę. MIENIONY, a, e, *part. verbi* Mienić *qu. v.* — MIENIONY, ego, *n.*, a) taniec, w którym się damy z mężczyznami mienią, der Wechseltanz, wo Damen und Chapeaux einander abwechseln. — b) Mienione, zielone, gra dziecinna, ein Kinderspiel. Choć odmiany w rzeczach są lubione, Lepsze gonione w szczęściu, niż mienione. *Jak. Wyb. E b.* MIENIOKRUSZ, u, *m.*, Taubenhalserz, kruszec mieniący się w różnych kolorach. *Kluk. Kop.* 2, 234. ˈMIENNOŚĆ, ści, *ż.*, odmienność, die Veränderlichkeit. Mienność luny. *Chodk. Kost.* 13. [odmiana xiężyca, lunacya 2]. 1. MIENNY, a, e, *Boh.* měnitedlný, měnnj; *Ross.* мѣновный; mogący być przemienionym, verwandelbar. Grunt wszystkich ciał jest we śkło mienny, gdyż ich ostateczne prochy można w śkło obrócić. *Stas. Buff.* 16. (cf. *Boh.* měnnj ljst = wexel). 2. — MIENNY, od miana, w składanych: dwumienny, bezmienny.

MIENTUS, *ob.* Miętus.

MIER, *ob.* Mir.

MIERNICKI, a, ie, MIERNICZY, (*contr.* Mierczy. *Kosz. Cyc.* 161.) a, e, (*Etym.* miara; *Boh.* měřický; *Ross.* мѣрильный, мѣрительный, межевый; od mierzenia, czyli miernictwa, Meß=, zur Meßkunst gehörig, geometrisch. Geometrya, to jest miernicka nauka, (miernictwo) *Grzepskiego.* Mierniczny pręt, placowy, laska do placu mierzenia, łokieć też zowią. *Cn. Th.*, *Croat.* zemlyomernicza; *Hung.* földmérték; *Vind.* merna shnura, merauna verv, die Meßruthe. Mierniczy statek, celowy, naczynie którym prostują, w prost mierzą, groma. *Cn. Th.* ein Linial mit Dioptern. MIERNICTWO, a, *n.*, ziemiomiernictwo, nauka miernicka; *Boh.* měřictwj; *Carn.* mirstvu; *Vind.* merna viednost, merna vmetalnost; *Croat.* meroznanye; *Ross.* землемѣрie; die Meßkunst. MIERNICZNE, ego, *n.*, Mierniczego zapłata. *Cn. Th.*, das Meßgeld. MIERNICZY, ego, *m.*, MIERNIK, a, *m.*, *Boh.* měřič; *Sorab.* 1. měrcz, měrnik; *Carn.* mirzhun; *Rag.* mjerrilaz, mjerâc; *Slav.* mirács; *Vind.* mernik, merez, merzhun, merni sastopnik, merni vmetalnik; *Bosn.* miernik; *Croat.* merecz, mernik, meritel, kupnenik, polyomérecz, zemlyomérecz; *Hung.* mérö, mereü, földmérö; *Ross.* мѣрятель, мѣряльщикъ, межевщикъ, размыслъ; *Eccl.* мѣрильникъ, мѣритель; a) miernik powszechnie każdéj rzeczy, długiéj, wysokiéj, szerokiéj, dalekiéj, blizkiéj. *Cn. Th.*, mierzyciel, der Messer. Mierniczy, miernik pol, gruntów. *ib.* der Feldmesser. Inaczéj świat malarze, inaczéj miernicy, Konterfetować zwykli na małéj tablicy; Miernik wszystek krąg ziemski linijami kryśli, Nie wiele oczom, więcéj pokazuje myśli. *Zimor. Siel.* 126. Miernik abo geometra, od punktu, jako przeznaczonego celu, wymiar czyni. *Haur. Ek.* 22. Miernicy jeździli po Podlasiu, a starszy nad niemi, czasem przez pośrzodek izby sznur miernikom ciągnąć kazał, dziury poprzewierciawszy. *Gorn. Dz.* 145. Mierników najwięcéj jest w Mazowszu, niż gdzie indziéj w Koronie. *Grzęp. Geom. K b.* Miernik abo mierniczy, urzędnik, który miar publicznych dogląda, *Graec.* ὁ μετρονόμος. *Cn. Th.* der Maßaufseher, der über die Maße die Aufsicht hat. Józef był sprawcą wszystkiego państwa Egiptskiego, i jakoby miernikiem a szafarzem nad zbożem i gumny Faraona. *Glicz. Wych. C* 6., *ob.* Mirocznik. — b) Mierniczy, geometra, rodzaj zanocnic, których gąsienice chodząc całe się skrzywiają, i tyle zarazem postępują, ile same są długie. *Kluk. Zw.* 4, 102. eine Art Nachtfalter. — §. ˈMiernik, człowiek umiarkowany, wstrzemięźliwy, ein Mäßiger; *oppos.* niemiernik, n. p. Trudno, żeby niemiernik ku skromnemu życiu przyzwyczaił się. *Modrz. Baz.* 29, ein Unmäßiger, (cf. rozpustnik). MIERNIE, MIERNO, *adv.*, pod miarą, niezbytecznie, śrzednie, mäßig, mittelmäßig; *Boh.* mjrně; *Croat.* zmèrum; *Dal.* szamirom; *Hung.* mertekletessen; *Ross.* умѣренно. Niemiernie *Slov.* němirně, nad miru. Królewna chodziła do klasztoru, a tam w refektarzu bywała uczciwie i miernie z Gwilelmem i z innemi pany, takież z paniami, wesoła. *Biel. Św.* 227 *b.* Miernie się mam, ani zbyt źle, ani zbyt dobrze. *Teat.* 54. *b*, *B* 2. — §. Miernie, w miarę, w cel, nie chybiając celu, dobrze mierząc, godząc, trafiając, trafnie, celnie, genau abgezielt, accurat, richtig ins Ziel treffend. *Ross.* мѣтко, цѣльно, цѣлко. Było 700 mężów, tak miernie bijących z procy, że też i włosu nie chybili. 1 *Leop. Jud.* 20, 16. Ten pusty chłopiec, śniący się piórami, Jak miernie z łuku srogie puszcza strzały. *Bardz. Trag.* 134. Strzały mierno do celu puszczają z łuków. *Lib. Hor.* 34. Umiej łuk miernie ciągnąć, umiej bronią władać. *J. Kchan. Dz.* 42. Szlachcic tak miernie strzelał, że z łuku na ścienie Szychtował zawieszone strzałami pierścienie. *Pot. Pocz.* 633. To mówiąc, rzuci pocisk zajadły na niego, ale jad nie dał miernie rzucić i uderzyć. *Jabł. Tel.* 218. MIERNIU-

CHNY, a, e, MIERNIUCZKI, a, ie, *intensiv. adj.* mierny, Mierniuchno, mierniuczko, 'miarniuczko *adverb.*, recht sehr mäßig; *temperatissimus. Mącz.* Ziele to jest mierniuchno oziębiające. *Urzęd.* 125. Sztuczkę mięsa tylko zje, i także 'miarniuczko pije. *Sekl.* 13. 'MIERNOMAJĘTNY, a, e, średnie bogaty, mäßig begütert. W wolnych rządach najlepiej, kiedy radnicy są miernomajętni. *Petr. Pol.* 384. MIERNORÓWNY, a, e, równej miary, von gleichem Maße. Cykle miernorówne. *Żebr. Zw.* 27. MIERNOŚĆ, 'MIARNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh. et Slov.* mjrnost; §. 1. miara, wielkość lub stopień w miarę, wczesność, das rechte Maß, die Mäßigkeit. Pszenica najlepiéj się tam kocha, gdzie jest mierność powietrza, to jest, ani bardzo zimno, ani też bardzo gorąco. *Cresc.* 154. W tym słowie mierność, miara się zawięzuje. *Budn. Cyc.* 74. Rozgniewany, gdy karać będzie, nigdy téj mierności nie zachowa, która jest między trochą a małem. *Glicz. Wych.* G 3 b. Każda cnota jest mierność, t. j. w śrzodku dwu poboków występnych stoi, z których jeden jest niedostatek, a drugi zbytek. *Petr. Et.* 119. — §. Mierność, cnota, skromność, wstrzemięźliwość, obeszłość, die Mäßigkeit, Enthaltsamkeit: *Sorab.* 1. zmèromnoscż; *Vind.* mernost, domernost, sdershlivost, triesnost, rednosmernost: *Carn.* masnost; *Croat.* mertuchlivozt, mertuchlyivoszt; *Ross.* умѣренность; *Eccl.* мѣрность. Mierność chwalebna, na tym ma dosyć, co bóg dał. *Hor. Sat.* 55. Mierność w życiu, dobrowolném ubóstwem jest. *Pilch. Sen. list.* 128. Mierność nas od niesłusznych rozkoszy odzywa, a do słusznych obżarstwu i nierządności miarę ustawuje. *Modrz. Baz.* 28. Mierność i na małe przestawanie, a zbytków się chronienie, osobliwiej młodzi zalecaj. *Star. Ref.* 7. Pan o 'niemiarność potępia, o post nie. *Sekl.* 13. Dziś nie na 'miarności, ale na przebieraniu pokarmów post ustawili. *ib.* 13. Post w 'miarności zależy, nie w przebieraniu potraw. *ib.* W każdéj rzeczy trzeba mierności. *Biał. Post.* 198. *Zab.* 4, 163. Mierność ma ten urząd, przywodzić rozumowi pod posłuszeństwo to, co się w affekciech poczciwości przeciwi. *Gorn. Dw.* 350. Grunt mierności jest ten, aby żądza rozumowi posłuszną była. *Kosz. Cyc.* 62. W życiu miarę zachowaj według twego stanu, Mierność jest wielki dochód i chłopu i panu. *Bach. Epikt.* 42. Mierność, *frugalitas. Mącz.* Niech mierności zbytek próżny ustępuje. *Zbil. Żyw.* D 2. Rzplta nasza ma siła zbytków, niemierności, rozpusty, któréj wielu potrzeba lekarzów. *Gorn. Wł. Q.* 4. Miernością nierządności zwyciężamy. *Wróbl.* 201. — §. Mierność = śrzedność, die Mittelmäßigkeit. Mierność stanu, mierność myśli, To przedziwnym człeka losem; Niechaj kto chce, jak chce kryśli, Z wstążką, tytułem i trzosem, I w tym co jest i co czeka, Mierność szczęściem jest człowieka. *Kras. List.* 2, 90. — §. Nieprzedniość, śrzedniość, niedoskonałość, die Unvollkommenheit, Mittelmäßigkeit. W rzemiosłach przepisom wierność Dosyć działa, choć rzecz trudna; Ale w rymotwórcy mierność Więcéj niż zła, bo jest nudna. *Kras. List.* 2, 70. Przy małéj liczbie dobrych dzieł, wychodziło mnóstwo miernych, a wiele i niższych od mierności. *N. Pam.* 3, 325. — §. 2. Mierność ręki w strzelaniu = dobre mierzenie, godzenie do celu, celność, trafność, die Accuratesse der Hand im Schießen. Mierność oka; mierność strzelby. MIERNY, a, e, 'MIARNY, *Boh. et Slov.* mjrný; *Sorab.* 1. poměrnosczíwé, zmeromné; *Carn.* masliyv, masne; *Vind.* rednosmeren, masast, triesen; *Croat.* mertùchlyiv, mertuchliv, szmeren, merni; *Hung.* mértékletes; *Rag.* mjerrìu, mjerni; *Ross. et Eccl.* мѣрнъ, умѣренный; 1) odpowiadający miarze, będący w miarę, nie nad miarę, nach dem Maß, mäßig, nicht über die Maßen, *pror. et fig.* Mierne długo trwa, a niemierne leci, Ledwie więc czasem iż zostaną śmieci. *Rej. Zw.* 217 *b.* Cycero miał na swe potrzeby mierną majętność. *Kosz. Cyc.* A 3 *b.* Kto tak swe żądze i chciwość miarkuje, Ten się fortuną mierną kontentuje. *Past. Fid.* 261. *Teat* 35. *d*, 49. Strefa mierna, *la zone temperée. Stas. Buff.* 219. umiarkowana, gemäßigt. — *Moral.* Mierny, skromny, wstrzemięźliwy, mäßig, gemäßigt, enthaltsam. Mierny, obeszły, *frugalis. Mącz.* Wielu się znajduje ludzi niemiernych, których brzuch bóg jest. *Rej. Post. H.* 5. 'Miarny, stateczny, niewielemówny. *Sekl.* 51. 'Niemiarne ciepło. *Oczk. Przym.* 423. Ręka w szafunku hojna, w gniewie mierna. *Czach. Tr.* C 2. Była postępków statecznych, w słowach mierną. *Sk. Żyw.* 1, 178. Miernym czyli umiarkowanym być *Eccl.* мѣрствовати. Na Orfeusza gędzienie, Lucyper w piekle mierniejszy, a cichy bywał. *Biel. Św.* 10. (łagodniejszy, łaskawszy). — §. Mierny, średni, nienajlepszy, ujdzie, kiedy lepszego niemasz, mittelmäßig, passabel, leidlich; *Ross.* середовый, незадорный. Przy małéj liczbie dobrych dzieł, wychodziło mnóztwo miernych. *N. Pam.* 3, 325. — 2) Mierny, dobrze mierzący, godzący, w cel trafiający, celny, accurat zielend, pünktlich zielend, auf den Punkt treffend; *Ross.* мѣткій, мѣтокъ, цѣльный, (*oppos.* пробросчивый) Temu z pod miernéj cięciwy Nie ujdzie żaden zwierz żywy. *Morszt.* 202. Tak ręki był miernéj, że ścinał chłopcu pieniądz drobny z głowy, a włosa żadnego nie ruszył. *Papr. Ryc.* 51. Nie ujdzie twojéj miernéj ręki jeleń. *Pot. Arg.* 209. Psy pod mierną zwierza prowadzą cięciwę. *ib.* Zabiwszy smoka, łuk wedle dębu zawiesił, znak szczęścia i oka miernego. *J. Kchan. Fr.* 41. Mierną strzałą w biegu jelenia nie minie. *Lib. Hor.* 74. Łanie wiatronogie Strzelał z miernéj rusznice, abo wieprze srogie. *Zbil. Żyw.* B 3.

MIERUNKA, i, *ż.*, *Boh.* meruňka, morelka. *Tr.*, eine Morelle. — MIERZ; zakończenie wielu imion Polskich, n. p. Gniewomierz, Kazimierz, to jest, gniewem mierzi, kazią mierzi. *Jabł. Her.*; (*Boh.* Miroš, imię męzkie). cf. mir.

MIERZCH, MIERZK, SMIERZCH, SMIERZK, ZMIERZCH, u, *m.*, (*ob.* Mrok; *Slov.* mrak, mrkáni, mrákota, *Sorab.* 1. smerkowano, szmerknoni; *Croat.* mrak, kaz, szumrak; *Ross.* сумерки; *Eccl.* сумракъ, съмракъ, сумерки, примракъ; *Carn.* merknenje *eclypis*; *Boh.* mrak chmura; *Slav.* mèrk = brunatny; Ndrb. murk ciemny; cf. *Gall.* morne; *Pol.* morąg); mierzchanie, die Dämmerung, Abenddämmerung, (cf. brzask). Tu straszliwe płomieni odbicie o chmury Migając bladem skrzeniem z tamtej strony góry Rzucało szare mierzchy. *Przyb. Ab.* 93. Chmur u nas niemasz; ztąd aże do smierzchu widzieć możem,

nic nie ćmi firmamentu. *Pot. Arg.* 241. Z mierzchem, in der Dämmerung. Poszedł z zmierzkiem pod wieczor. *W. Prov.* 7, 9. (z zmierzkiem. *Bibl. Gd.*). Przed oczyma ich z mierzkiem wyjdziesz. *W. Ezech.* 12, 6. (z zmierzkiem. *Bibl. Gd.*). Z smierzkiem dochodzi kres czucia dziennego. *Kanc. Gd.* 344. MIERZCHA się, MIERZKA się, ZMIERZCHA się, MIERZCHNIE *neutr. imp. niedok.*, zamierzchnie, zmierzchnie, zmierzchło *dok.*, mrok pada. *Cn. Th.*, es dämmert, es wird Abend; *Boh.* mrkne, smrká se, saumrká se; *Sorab.* 1. szo szmerka, szmerknu, ſmĕrkuyo szo, wĕtžori szo, szmerknucž; *Vind.* ſe mrazhi, nuzh ſe diela, mrak ſe dela, ſe nozhij; *Carn.* mrazhy se, (merkniti, merknem = mroczyć, zamroczyć); *Croat.* mrachisze, (merchím, potemnujem = zamraczam; merchanye = zaćmienie); *Rag.* mracitise, smarknutise, smarknîvatise; *Bosn.* mracitise, smarknutise, smrriknutise; *Slav.* smêrcsese; *Dal.* vecser se csini; *Ross.* меркнуть, померкнуть, смеркаться. Gdy sie już mierzchało, z onego miejsca się wracał. *Baz. Hst.* 24. Świta, mierzka, bieżą lata, Ludzie młodo schodzą z świata. *Pieśn.* 168. *sol oritur et occidit.* Nie mierzchający się, wiecznie światły *Ross.* немерцающій, немерцаемый. — Mierzcha mi się w oczach, *vertigine tenebricosa laboro, vicinus epilepsiae morbus. Cn. Th.* 1378, *Ross.* мерещиться, померещиться, mir wird dunkel vor den Augen. Predko sie zamierzchło. *Cn. Th.* cf. zamierzch, zamierzchnąć; cf. omierzchnąć. MIERZCHLIWY, a, e, mroczny, ciemniawy, dämmerig, dunkel; *Ross.* сумрачный. Była jeszcze mgła mierzchliwa. *Przyb. Ab.* 151.

MIERZĘ, MIERZENIE, *ob.* Mierzyć. MIERŻĘ, *ob.* Mierzić.

MIERZEJA, ei, *ż.*, Wyspę przy wpadnieniu Szkarpawy do Wisły Niemcy Neryngiem, Polacy swą mową Mierzeją zową. *Klon. Fl. G* 3, die Nährung. NB. corrigas *Adelungium* s. v. Nährung.

MIERZIĄCZKA, i, *ż.*, *Boh.* murzutost; *Bosn.* mrrizochja, nenavidost *odium*; *Sorab.* 1. rozmerzano, rozmerzanczko, wostuda; *Slov.* oškliwani, čemeř; *Slav.* gerstanje; *Vind.* gnuſnoba, gnuſitnost, grosa, ostuda; *Croat.* grúscha, vtraganye, vegyanye, lenoszt; *Dal.* lenobia, doszada; *Ross.* скука, досада, печаль; obrzydzenie, niesmak, ohyda, Unlust, Verdruß, Ekel, Abscheu. Oczy spuściwszy, okazywał mierziączkę. *Mon.* 69, 215. (niechęć). Wyście nas w mierziączkę wprawili do Faraona. *Leop. Exod.* 5, 21. (wyście nas ohydzili w oczach Faraonowych. *Bibl. Gd.*, ihr habt unsern Geruch stinkend gemacht vor Pharao. *Luth.*). Bałem się mierziączki i gniewu jego. *Leop. Deut.* 9, 19. (jego popędliwości i gniewu. *Bibl. Gd.*). Oto dzień pański przyjdzie, pełen wielkiéj mierziączki, i gniewu. 1 *Leop. Jes.* 13, 9. (niełaski. 3 *Leop.*). Królował Bolesław po klątwie więcéj roku, ale z wielką u wszystkich mierziączką. *Krom.* 108. *invisus omnibus.* Sługa, który pana swego ratując, kogo rani, za to żadnéj mierziączki od rannego niech nie ma. *Herb. Stat.* 246. Dla przyjaźni, mierziączki, bojaźni, darów .... *Sax. Porz.* 11. Masz mierziączkę na złe, *odisti malum. Wróbl.* 9. Do grzechów języcznych należy bluźnienie, przeklinanie, mierzączka, w słowie uwłoctwo. *Wróbl.* 91.

nienawiść, Haß. O boga nic niedbając, ludziom wielkie przyskorki, a mierziączki i krzywdy czynili. *Glicz. Wych. E* 2. MIERZIĆ, ił, i, *act. niedok.*, omierzić, umierzić, zmierzić, obmierzić *dok.*, (cf. *Boh.* mrzeti *molestiam afferre*); w ohydę co komu podawać, einem etwas zum Abscheu machen; (*Boh.* ohawiti; *Bosn.* mrrziti *odi*; *Rag.* marzjetti *aspernari*, marzjetti tkòga, na tkoga *odi*). Grzech to jest, co cię mierzi bogu. *Chrośc. Job.* 123. 1) Mierzić sobie co, brzydzić się czym, niesmakować w czym, sich etwas verleiden, es überdrüßig seyn. Swoje nie idzie w smak, chyba mądremu, każdy głupi mierzi sobie własne dobro. *Pilch. Sen. list.* 67. — 2. Mierzi mię co = mierzę się czym, (*Boh.* mrzet se *indignari*), przykro mi jest, brzydzę się tym, es widersteht mir etwas, ekelt mich an, macht mir Ekel, ich trage Abscheu davor; (*Boh.* w ohawnosti miti; *Slov.* oškliwjm sobĕ, ostjhwám se; *Sorab.* 1. merſacž, me merſy, merzé mé, ſom rozmerzané, wostudža szo mĕ; *Sorab.* 2. sze wostužisch, muzasch; *Vind.* mersati, mersi, samerset, samersi tu meni, merzhati, merzhim, merzhuvati, kujati ſe, ostuditi ſe, gnuſiti ſe, grositi ſe; *Carn.* mersy se meni, mersèm, mersiti, gravsha se, pergnúsy se, gnusiti; *Rag.* marzitti, omraziti se, marzjetti; *Bosn.* mrrisko bitti; *Croat.* merzim, odurjavam, (merzeti = gardzić), gruszti mi se, utraga mi sze; *Dal.* mrazi mi sze, leni mi sze, gnussitise; *Ross.* мерзѣть, смерзѣть, мерзить, омерзить, брезговать, побрезговатъ, *ob.* Obrzazg; *Eccl.* мерзюся, мерзить ми, омражати; cf. *Lat* morosus; *Germ.* mürrisch; cf. *Pol.* śmierdzić, smród). Jeleniowi spodobało się czoło z rogami gałęzistemi; ale golenie chude te go bardzo mierziały. *Ezop.* 16. I boga i ludzi pycha mierzi. *Kosz. Lor.* 32. (nie podoba się). August ludzie bardzo mierził, dla zbytniego wyciągania podatków. *ib.* 130. (ohydnym się stawał). Pospolicie takiego każdy mierzi, kto mu prawdę mówi. *Rej. Post. H h h* 6. (każdemu jest przykry). Chrystus Faryzeusze mierził, i nauka zbawienna jego, która je w oczy kłóła. *Żarn. Post.* 3, 701 *b.*, (był im nieznośnym). Kto z pijanicą żyje, pospolicie tego samego wino nie mierzi. *Kosz.-Lor.* 4. Cymonowi to przyczytano, jakoby go nie miał kufel mierzić. *Gorn. Dw.* 326. Mierziła ta rzecz, którą uczynił Dawid, Jehowę. *Budn.* 2 *Sam.* 11, 27 *not.* „za złe było w oczach Jehowy". (to była zła rzecz przed oczyma Pańskiemi. *Bibl. Gd*). On mię mierzi, jak grzech. *J. Kchan. Fr.* 17. Mierzi go łakomy, wolałby sam. *Rys. Ad.* 40. Mierzi go każdy towarzysz, ktoby się chciał wdawać w sprawy jego. *Rej. Ap.* 25. Iż go błogosławieństwo wielce mierziało, Daj to Panie, aby go wiecznie mijało. *P. Kchan. Ps.* 166. Żołnierzom Tureckim wojna Węgierska °zmierziała, że na sam jej odgłos powstało nieukontentowanie. *Kłok. Turk.* 205. °MIERZIĘCZYĆ się *zaimk. niedok.*, mierzionym sposobem kłócić się, sich ekelhaft herumzanken. Szalony ten, co się z każdym mierzięczy. *Ezop.* 8. Gospodarzowi potrzeba dobrze opatrzyć, aby żona taką była, aby się nie mierzięczyła w domu. *Petr. Ek.* 3. °MIERZIENIEC, ńca, *m.*, *Bosn.* mrrizak; *Ross.* мерзавецъ, plugawiec, *spurcificus. Macz.*, ein ekelhafter Mensch, *Boh.* ohawnik. Ty mierzieńcze, zasłużyłeś karanie. *Ezop.* 4. Jeszcze gadasz mier-

ziencze! *Papr. Koł. T* 2 *b.* (*Sorab.* 1. merſak; *Vind.* mersliuz = tetryk, dziwak). *MIERZIENNIK, a, *m.*, *leno. Mącz.* ein Hurenhändler. *MIERZIENNICA, y, *ż.*, czarownica, *pharmaceutria. Mącz.*, eine Hexe. MIERZIONO *adv.*, (cf. *Boh.* mrzute *morose*, *et* mrze *spurce*; *Slav.* mêrsko, neraddo = nierad; *Croat.* merszko; *Dal.* gardo *foede*); brzydko, paskudnie, ekelhaft, häßlich. W Inflanciech baby z włosami rozkudłanemi, niewiasty i dziewki głowy mierziono noszą. *Gwagn.* 414. MIERZIONOŚĆ, ści, *ż.*, cf. *Boh.* mrzutost *indignatio*, *et* mrzkost *spurcitia*, brzydota, omierzła szpetność, ekelhafte Häßlichkeit; *Boh.* ohawnost, ohawa; *Sorab.* 1, mierzacžnoſcž, wostuda; *Vind.* merkost, merhust, gnuſnoba, (merzhnost, merzhlivost = zły humor, markotliwość); *Croat.* gnusoba, mersota, merszkocha, gnyusz; *Dal.* gardnoszt; *Bosn.* ghnusoba, gnusóchja, (mrrizochja *odium*); *Ross.* мерзость. Mierzioności w starym chwalić nie mogę. *Budn. Cyc. Star.* 33. Mierzionościami swemi napełnili dziedzictwo moje. *Budn. Jer.* 16, 18. (sprosnościami. *Bibl. Gd.*). MIERZIONY, a, e, (*Boh.* mrzuty *ingratus et* mrzký *spurcus*); brzydki, omierzły, sprosny, ekelhaft, häßlich, verhaßt; *Boh.* ohawný; *Slov.* mrzký, mrzutý; *Vind.* mersik, samersliu, (mersliu, samersliu, mershak = markotny); *Carn.* gnusné, (cf. gnuśny, gnój); *Sorab.* 1. mjerzaczé (rozmerzane *indignatus*), wostudné; *Croat.* mèrzek, gruszten; *Dal.* dodian, doszadjen, doszadliv; *Slav.* mêrzak; *Rag.* màrzak, marzgliv, (marzêch *ingratus*); *Bosn.* mrrizgliv, ghnusni; *Ross.* мерзкій, мерзостный, мерзокъ, брезгливый, богомерзкій; *Eccl.* скучный. Choroby, wrzody, które są brzydliwe a mierzione, przystoi zakrywać. *Glicz. Wych. G* 4 *b.* Trzeba im te wady zganić, ująć, a jakoby czym mierzionem osypać. *ib. M* 2. Żywot plugawy i mierziony i nieszczęśliwy prowadzić. *Star. Ref.* 76. Mierzione rzezaństwo. *Petr. Hor. F.* 4, (*not.* „rzezańce zniewieścieli, bez brody, zmarszczki po twarzy mając, głos niewieści"). Wychodziło innych siedm wołów, tak bardzo mierzionych, i chudych, żem takich nigdy nie widział. *Leop. Genes.* 41, 19. (szpetnych. *Bibl. Gd.*). Bydlę, byłoliby chrome, albo wżdy na którym członku mierzione, albo ułomne, nie ma być ofiarowane. *Leop. Deut.* 15, 21. Prawda nam jest niewdzięczna i mierziona. *W. Post. W.* 202. Wszystkie te rzeczy złe są, i bogu mierzione. *ib.* 216. W ręku laskę trzymał zieloną, Znak że poseł z nowiną idzie niemierzioną. *Pot. Arg.* 260. (przyjemną). — Mierzieńszy, mierzniejszy *compar.*, n. p. U Turków niema narodu mierzieńszego nad Niemiecki. *Stryjk.* 41. Niemasz nic bogu i ludziom mierzieńszego, nad okrutnego człowieka. *Kosz. Lor.* 28 *b.* Daleko mierzieńszą nieludzkość nieprzyjmowania gości w dom przedsięwzięli. *Leop. Sap.* 19, 13. Najmierzieńsza brzydkość. *W. Post. W.* 233. Im przewrotniejszy a chytrzejszy człowiek, tym bywa nierządniejszy, mierzniejszy. *Kosz. Cyc.* 126. MIERZK, *ob.* Mierzch. MIERZLIWY, a, e, obmierzły, ekelhaft, gräulich. Tuż ściga za niemi zaraza mierzliwa, Co niepozbytym ciosem wnętrzności przeszywa. *Zab.* 6, 148. *Minas.* MIERZNĄĆ, *ob.* Omierznąć, cf. nadmierznąć, namierznąć.

MIERZWA, y, *ż.*, słoma pogmatwana, nieprosta, Wirrstroh, Krummstroh; *Boh.* mrwa, mrwka, drchotina; *Slov.* mrwa; *Vind.* mrina, merva; *Carn.* mèrva, mervèza; (*Croat.* mervina *scobs*; mervo, mërvichik *paullulum*; *Bosn.* mrriva, mrriviça *mica*, mriive, ostaçi *reliquiae*). Słomy omłócone na boisku ozierać trzeba, i mierzwę rewidować, aby się w nich niedomłócone kłóski nie znajdowały. *Haur. Sk.* 20. Spiesznie skryła te rzeczy pod mierzwę, którą słano wielbłądom, i usadziła się na niej. *Leop. Genes.* 31, 34. (*Wujek.* barłog). Praca oraczów nieoszacowana, Z mierzwą zrównana. *Groch. W.* 557. Siana, słomy, plewy, i mierzwę od nas kupują. *Gost. Gor.* 106. Drobny gnój abo mierzwę po łąkach rozmiatał, aby trawa lepiej rosła. *Cresc.* 38. Strohdünger. MIERZWIASTY, MIERZWIATY, a, e, pogmatwany, zgnieciony, durch einander gewirrt, Wirr = (stroh). (*Carn.* smershàn = rozczochrany; *Bosn.* smervivi, izmervivi, izmrriviv *friabilis*). Mierzwiatą słomę osobno kłaść, a dłuższą na powrosła znowu osobno. *Zaw. Gosp.*, *Haur. Sk.* 21. Gnojem mierzwiastym przysypować. *Cresc.* 326. MIERZWIĆ *act. niedok.*, zmierzwić, pomierzwić *dok.*; (*Rag.* màrviti, smàrviti, razmarviti *diminuere*; *Slov.* mrwim, mrwiti *friare*; *Carn.* smèrvim; *Croat.* mérvim *communuio*, *frio*, razmervlyujem *contero*; *Bosn.* mrriviti, smerviti, smrriviti); pognieść, pogmatwać, ścierać, zusammen rühren, zusammen wirren, reiben, drücken. (*Sorab.* 1. mermu szo *scateo*). — §. Mierzwić, pomierzwić, namierzwić, mierzwą nagnoić, i ogólnie pognoić, mit Wirrstroh düngen, und überhaupt düngen, *Boh.* mrwjm, pomrwjm; n. p. Mierzwić rolą owcami. *Tr.*, w hurtach owce trzymając gnoić, den Acker hürden.

MIERZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, mierzać *contin.*; *Boh.* měřiti; *Sorab.* 2. měrisch; *Sorab.* 1. měru, merim, mjrim; *Vind.* merit, pomerit; *Carn.* mirèti, miruvâti; *Slav.* mirriti, mirìm; *Croat.* meriti, mérim, zmirjati (= mierzyć, ważyć na wadze); *Dal.* miriti; *Hung.* merni, mirni, megmérem; *Bosn.* mirriti, mjerriti *metiri, ponderare*; *Rag.* miriti, mjeriti, izmjerriti, izmjerrivati; *Ross.* мѣрять, мѣрить, смѣрять, межевать, межую; (*Eccl.* мѣрильствовати, мѣрять, mierzyć, ważyć); *Graec.* μειρω, μερίζω *partior*); §. 1. miarą wielkosci rzeczy jakiej dochodzić, messen. W Prusiech, w Mazowszu, w Litwie na włoki mierzą, w Wielkiej Polszcze na szlady, w małej Polszcze i w Rusi na łany. *Grzep. K* 2 *b.* Rozmaite są sposoby mierzenia, inaczej się mierzą grunta, inaczej gmachy, inaczej towary. *Teat.* 26. *c*, 106. Nie zawsze szczęśliwy, co mierzy korcami złoto. *Bardz. Trag.* 231. Wymyślacze, co wodę łyżką mierzą. *Rej. Ap.* 68., *Rys. Ad.* 73. (cf. piasek liczyć, drzwi do lasa robić, bąki strzelać; cf. liczykrupa). Nie mierzą chłopa w korzec, często mały bije, A wielki z piwnym wąsem nadstawuje szyje. *Kchow.* 52. Pewniéj mierzyć, niż wierzyć. *Cn. Ad.* 828. (lepsza miara, niż wiara). Rozciągnął się, i zmierzył się nad dziecięciem umarłym trzy kroć. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 17, 21. (położył się na nim rozczepierzywszy). — §. Mierzyć się z kim, próbować się, skosztować się, tentować się z kim, sich mit einem messen. Z walecznym Hektorem zmierzę się wzajemnie, Czy ja zginę od niego, czy też on ode mnie. *Dmoch. Il.* 2, 241. — *Transl.* Mierzę co czym = miarkuję co czym, stosuję co do czego, eine Sache nach einer andern abmessen. Chęcią się, nie datkiem, mierzą usługi. *Zab.* 3, 219. *Ossol.*

Chwalę, co się piędzią mierzą, Objad miarkując z wieczerzą. *Kchow.* 190. *Żabł. Amf.* 96. (cf. niech się gęba zgadza z mieszkiem; cf. miarą kociej; ſich nach der Decke ſtrecken. Głupi kto z wydatkami przychodu nie mierzy. *Nar. Dz.* 3, 123. Mierząc się swą stopą, i wiedząc, że mu tego wiele ludzi zajrzeć miało, daru nie przyjął. *Gorn. Sen.* 83. — Mierzę co czym = sądzę o czym z czego, eine Sache aus etwas abnehmen. Twoją wielkością mierzam cnotę twoję; Powierzam się królowi i nic się nie boję. *Teat.* 51. *d*, 55. — §. 2. Mierzyć do czego, na co = godzić na co, celować, na cel brać, *Boh.* směřiti, směřowati; *Vind.* namerjati; *Carn.* namirjam; *Bosn.* smirati, nagaghjati, zazgohiditi ù çigl; *Slav.* mishanati; *Croat.* czúlyati; *Ross.* мишенить, цѣлить. нацѣлить, прицѣлиться, намѣтить, намѣчать, изноровить, изноравливать; (cf. *Gall.* mirer; *Ital.* mirare, mira = cel, celownik), worauf zielen, wohin zielen. Gdzie indziej mierzy, a gdzie indziej uderzy. *Pot. Arg.* 364. *P. Kchan. Orl.* 1, 47. Nie zawsze uderzy, gdzie kto mierzy. *Cn. Ad.* 600. Wiele radnicy do swego pożytku mierzą, niżeli do całości Rzpltej. *Star. Zad. C.* Powieszony Masław od Prusaków z urągowiskiem: wysokoś mierzył, wysoko wisisz. *Nar. Hst.* 2, 353. *alta petisti, alta tenes.* W bok dyszlem mierzą, zawróce ich. *Teat.* 42. *d, d.* na bok się biorą, kierują, ſie lenken ſeitwärts um. MIERZYCIEL, *ob.* Miernik, mierniczy.

Pochodz. pod słowem *miara.*

*MIERZYK, a, *m.*, (*Boh.* miřik *opium*), Eppich, *Apium. Stefanek* w swoim herbarzu wyłożył mierzyk, nie wiem co to za słowo, ani Polskie, ani Ruskie, ani Niemieckie. *Urzęd.* 28. więc Czeskie!

MIERZYN, a, *m.*, MIERZYNIEC, ńca, *m.*, [MIERZYNEK, nka, *m.*, 4.], ein Mittelpferd, von mittlerer Größe. Mierzyny, konie miernego wzrostu, zażywają się do różnych pojazdów, pospolitej jazdy. *Kluk. Zw.* 1, 162. Koń świadom boju, gdy trąby usłyszy, Uszy podnosi, pysk zadziera łysy, Nogami tupa, a roboczy Mierzyn, kark powiesiwszy, stoi nieochotny. *Kchow.* 38. Konie Moskali niewielkie, mierzyńcy, wałachy niekowane. *Gwagn.* 578.

MIEŚĆ, *ob.* Miotać.

MIESCE, *ob.* Miejsce. MIEŚCIĆ, ił, i, *act. niedok.*, pomieścić, umieścić, zmieścić *dok.*, *Ross.* умѣстить, умѣщать; (cf. *Graec.* μεστόειν; cf. *Gall.* mettre; *Lat.* mittere); dać miejsce, wyznaczać miejsce, umieszczać, placiren, Platz anweiſen, einen Platz geben, verwahren, bewahren an einem Orte. Dałem mu 100 dukatów, by je gdzie dobrze umieścił. *Teat.* 8. *c*, 77. ulokował, unterbringen, anlegen. To doniesienie w gazecie swojej umieścisz. *Gaz. Nar.* 1, 239. (położysz, in die Zeitung aufnehmen, darin einen Ort vergönnen). Na pozór on jest grzeczny, a wewnątrz jad mieści. *Kras. Baj.* 111., chowa, verbergen. Mieszczący, obejmujący w sobie *Ross.* вмѣстительный. Mieścić kogo na funkcyi, amplojować, *Ross.* расчинить, расчинять, placiren, anſtellen. — Mieścić się *recipr.*, miejsce mieć, Raum haben, Raum finden, Platz haben. *Boh.* směstknati se; *Ross.* умѣститься. Zmieścić się wszyscy już prawie nie mogą. *Past. Fid.* 322. (miejsca już prawie niema). Skarżemy się, iż szlachta u nas mieścić się gdzie nie ma; wojsko małe, zmniejszone panów dwory. *Mon.* 65, 466. finden nirgends ein Unterkommen. Dworzaństwo ustało; nie ma się gdzie szlachecki syn umieścić. *Kras. Pod.* 2, 274. Znalazł przy dworze umieszczenie, przyzwoite urodzeniu swemu. *Stas. Num.* 1, 35. (Unterkommen). W ustach ludzkich równie fałsz i prawda mieścić się może. *Teat.* 26, 15. (znajdować się). Co umysł wzrusza i co oko pieści, W twojej osobie wszystko się to mieści. *Kras. Woj. Choc.* 30. W głowie mu się to nie mieści, jakby to być mogło. *Karp.* 4, 35. pojąć nie może, nie chce mu wleźć do głowy; er kann gar nicht begreifen, es will ihm nicht in den Kopf. (*Eccl.* мѣстилище schowanie). MIEŚCINA, y, *ż.*, MIEŚCINKA, i, *ż.*, *demin.*, biedne ubogie miasto, eine elende Stadt. Wypędził go do nikczemnéj mieściny. *Warg. Wal.* 147. Ziemi Włoskiéj wsi i mieściny mieczem i ogniem pustoszył. *ib.* 243. Leżała mieścinka w padole, niewielką mając równinę. *Warg. Cez.* 56. Miasta wszystkie, mieścinek do 40 zapalili. *Warg. Cez.* 5. Niemasz tak podłej wioski, tak lichéj mieścinki, coby w niej trzydzieści i czterdzieści chorągwi nie brało. *Star. Ref.* 113. Teraz idę do lasa narąbać chróściny, Bo jeszcze mam niektóre bez płotów *mieściny. *Banial. K* 4. (miejsca). MIEŚCISKO, a, *n.*, z przyganą, *Ross.* городище, eine armſelige Stadt, ein elendes Neſt. Bezbożne to mieścisko. *Pot. Zac.* 114. Dym tylko z mieścisk wychodzi. *Dar. Lot.* 1. Ten, co jamy dał wszelkiemu zwierzowi leśnemu, w *mieściszczku swojém gospody mieć nie mógł. *Kanc. Gd.* 49.

MIESI, *ob.* Mięsny.

MIESIĄC, a, *m.*, (*Boh.* měsyc; *Slov.* mesác, mesic; *Sorab.* 2. mászez; *Sorab.* 1. miszaz, mieszaz, měszacz, mieszaczk, měszacztwo; *Slav.* misèc; *Bosn.* misseç, mjeseç, mjesecina; *Rag.* mjeséz; *Vind.* mesez, miesez, luna, mesez; *Carn.* mejsz, męsz, messez, luna; *Croat.* meszecz; *Ross.* мѣсяцъ, луна; cf. *Graec.* μήν, μηνός; *Lat.* mensis; *Ital.* mese; *Gall.* mois; *Aeol.* μείς; *Arab.* manath); §. 1. czas, który obroty księżyca czynią, der Monat. Mieszają niektórzy te słowa niedobrze, jako masz pod słowem księżyc. Słowo Polskie miesiąc zgadza się z Łacińskiem *mensis. Cn. Th.* Miesiąc słoneczny, der Sonnenmonat, miesiąc księżycowy, der Mondenmonat. *Żebr. Zw.* 26. Miesiąc księżycowy, przeciąg czasu, którego potrzebuje księżyc, do okrążenia ziemi. *Śniad. Jeog.* 201. Miesiąc gwiazdowy, *sidereus*, czas, w którym księżyc powraca do jakiej gwiazdy stałej. *Hub. Mech.* 476. Miesiąc peryodyczny, przeciąg czasu, którego potrzebuje księżyc, żeby odszedłszy od jakiéj gwiazdy stałéj, znowu do niéj powrócił. *Śniad. Jeog.* 202. Miesiąc obieżny, *periodicus*, czas, w którym księżyc przebiega długość 360°., rachowanych od pierwszego punktu znaku barana. *Hub. Mech.* 476. Miesiąc synodyczny, lunacya, przeciąg czasu od nowiu do nowiu. *Śniad. Jeog.* 202. Miesiąc dobieżny. *Hub. Mech.* 426. Zwyczajny miesiąc cztery tygodnie i jeden albo dwa dni w sobie zawiera. *Hub. Wst.* 281. Dwa *miesiąca przedtym. *Biel.* 401. (*dual*). Imiona miesiąców: styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, październik, listopad, grudzień. Pierwszy dzień miesiąca, *Calendae*, *Eccl.* священномѣсячіе. Jest przy-

słowie o Ruskim miesiącu, iż gdy komu biciem abo karaniem grożą, tedy mówią: poleżysz mi z Ruski miesiąc. *Sak. Okul.* 39. (t. j. bardzo długo). U dworu znowu wytrwasz miesiąc Ruski, Niźli przybiją na drzwi rejestr Pruski. *Klon. Fl. H* 2 *b.* — (*Slov.* Na psě letničke, *ad Calendas Graecas*). — *Transl.* Miesiące żołnierskie, abo towarzyskie. *Papr. W.* 2, 230. die Soldatenmonate. Konstytucya za Jana Kazimierza obiecuje, iż w każdym roku przez cztery miesiące, Sept., Oct., Nov., Dec., cokolwiek starostw, dzierżaw i urzędów ziemskich do dyspozycyi królewskiej przypadnie, to wszystko król zasłużonym w wojsku rozdawać będzie. August II. w paktach obiecuje miesiące żołnierskie prawem warowane, mieć w pamięci. *ib.* — Miesiące Rzymskie, Römermonate, podatek nadzwyczajny pod czas wojny cyrkułów rzeszy Niemieckiej. *Wyrw. Geogr.* 229. — §. *Transl.* Miesiące białogłowskie, upławy miesięczne, miesiączki, czasy, krew' miesięczna, das Monatliche der Weiber, die monatliche Reinigung. *Carn.* dishe, dishenga, sumàh; *Sorab.* 1. žonska měszacžna khorofcž; *Rag.* vrjeme xensko, stvari xenske; *Ross.* мѣсячина, мѣсячное; *Eccl.* лоунокеннїе, мѣсячное, отсѣданіе. Białogłowa miesiące czyli miesiączki mająca, *Carn.* dishna shena; *Sorab.* 1. měfacžniwa, meszacžniwofcž cžerpacza. Lekarstwa na zatrzymanie miesiąców białogłowskich. *Śleszk. Ped.* 145. Macierza duszka, pijąc ją, paniom miesiące wywodzi. *Urzęd.* 284. Mała ożanka mocz i miesiące przywodzi. *Spicz.* 232. — §. 2. Źle Miesiąc zamiast księżyc; *Dudz.* 31, der Mond. Miesiąc jest téj natury, iż światłość swoję od słońca bierze. *Rej. Ap.* 64. Lubo spojrzał na słońce, lub na miesiąc krzywy, Zaraz żagle opuszczał, miał wicher straszliwy. *Bardz. Luk.* 49. Czarownica swym wierszem, miesiąc sprowadziła z nieba na dół. *Bardz. Trag.* 462. Odmienno chodzi rad, jako i miesiąc. *Birk. Zamoj.* 7. Miesiące odmienne. *Groch. W. A* 3. Miesiąc świeci = księżyc świeci, der Mond scheint. Panna Julianna, ani jeść chce, ani pić, ani spać, ustawicznie wzdycha, lubi po miesiącu chodzić. *Teat.* 24, 110. im Mondscheine spazieren. W zimie nocy całe przepędza na miesiącu, chuchając w ręce. *Teat.* 6, 97. im Mondenscheine, (*ob.* Poświata). — *Slov.* Nedbám na mesác, keď mi slunce swití; nie dbam o gwiazdy. — *Blande*: À Dieu jasna pogodo, zorzo, miesiącu! *Teat.* 22, 76. słońce moje, gwiazdo, perełko, rybko, gołąbku. — §. 3. Przez miesiąc rozumie się też figura, którą składają dwa cyrkuły nierówne, spólnie się dotykające wewnątrz. *Solsk. Geom.* 214. zwey in einander geschobne Zirkel, *ob.* Miesiączek. *MIESIĄCOSŁOW, u, *m*, *Ross.* мѣсяцословъ, kalendarz; *adj.* мѣсяцословный kalendarzowy. MIESIĄCOWY, a, e, 1. od miesiąca, *Boh.* měsyčnj; *Sorab.* 1. měszaczowné; *Carn.* mejszov; Monats =. Są gołębie miesiącowemi zwane, ztąd że co miesiąc młode wyprowadzają. *Kluk. Zw.* 2, 169. — *2. Księżycowy, Monds =. Światłość miesiącowa. *Budn. Jes.* 30, 26. Miesiącowy okrąg, *Vind.* obstretna, der Mondshof. MIESIĄCZEK, czka, *m.*, *demin. nom.* miesiąc, a) ein kleiner Mond; (*Sorab.* 1. měszaczk; *Bosn.* mjeseciac, misecjac). Koło Jowisza obracają się jego miesiączki. *Os. Fiz.* 539. — b) Miesiączek, promienie nad głową świętych na obrazach, kółko święte. *Wlod.*, *Ross.* цата, der Nimbus um einen heiligen Kopf. — c) Miesiączki, miesiączyki, gatunek podków, które się dają, kiedy kopyto na pięcie ma jaką wadę. *Kluk. Zw.* 1, 182. eine Art Hufeisen. — d) Miesiączki niewieście, *ob.* Miesiące, upław niewieści, das Monatliche der Weiber. *Dykc. Med.* 4, 288. — e) *Botan.* Nogietek, Miesiączek po Czesku, *Boh.* měsyček, *calendula*, die Ringelblume. *Syr.* 1530. *Spicz.* 46. — §. Wytrych, klucz, otwieracz, podkownik, *ziele*, a że w strączkach nasienie ma, na kształt miesiąca w pierwszej kwadrze, pochodzących, też miesiączkiem zwane, Beilkraut, Peltschen, *coronilla securidaca Linn.* *Syr.* 769. MIESIĄCZKOWATY, a, e, — o *adv.*, *lunaris. Perz. Cyr.* 158. mondförmig. Półmiesiączkowaty kabłączek u paznokciów, *lunula digiti. ib.* MIESIĄCZNICA, y, *ż.*, miesięczny upław niewieści, die monatliche Reinigung, (*ob.* Miesiące, miesiączki). Sara już była stara, i już miesiącznic nie miewała. *Sk. Żyw.* 2, 202. — §. *Botan.* Miesiącznica, Miesiącznik, a, *m.*, *lunaria Linn.* Mondkraut, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 98., *Jundz.* 330. zaparstnica. *Urzęd.* 180. MIESIĄCZNIK, MIESIĘCZNIK. (*Cn. Th.*), a, *m.*, *Boh.* měsyčnik, naměsyčnjk; *Carn.* mejshen; *Croat.* meszèchnyak; *Rag.* mjesecnik, mjesecjár; *Ross.* мѣсячный, мѣсячникъ. Choroba miesięcznika, *miesięcznictwo, (*Boh.* měsyčnost; *Vind.* miefezhlivost, miefezhna boliesen). Miesięcznikiem jestem (*Eccl.* лунствуюся, лунящійся; *adj. Vind.* miefezhliu, miefezhast, od miefeza boun); §. 1 a) lunatyk. *W. Matth.* 17, 15. *Sienn.* 524, ein Mondsüchtiger. Lunatycy abo miesiącznicy. *Sk. Żyw.* 1, 118. cf. nocobład. — b) Dziecię na świat urodzone obrzezane, czyli bez napletku. *Tr.?* ein Kind, das ohne Vorhaut geboren worden. (*Ross.* мѣсячникъ miesiąc mający). — §. 2. *Botan.* Miesięcznik ziele, *Selenotropium. Cn. Th.* Mondwende, ein Kraut, so sich gegen den Mond wendet. MIESIĘCZNY, MIESIĄCZNY, a, e, *Boh.* měsyčny; *Slov.* mesační; *Sorab.* 1. měszacžně; *Croat.* meszèchni; *Vind.* miefezhen, vfakomiefezhen; *Rag.* mjèsecni, messecni; *Ross.* мѣсячный, лунный; jeden miesiąc trwający, lub co miesiąc powracający, monatlich, Monats =. Miesięczny *obrok abo jurgielt. *Cn. Th.* Miesięczne *subst. neutr.*, *Ross* мѣсячина, Monatsgeld, Monatsgehalt. Musi być jeszcze u Pana moje miesięczne, moje strawne, moje roczne, moje zasługi, moje suchedni. *Teat.* 32. *b*, 11. — Czyszczenie białogłowskie miesięczne. *Krup.* 2, 176. miesiące, miesiączki, miesiącznice, die monatliche Reinigung. Białogłowy miesięcznego nie mające płynienia, niepłodne są. *Krup.* 2, 177. Grecy chcą, aby niewiasta, w niemocy swej miesięcznéj, ś. tajemnic nie brała. *Sk. Dz.* 145. Upławy, to jest zbytnie miesięczne pławy. *Sienn.* 381. Niewiastom miesięcznym używania ciała Pańskiego bronią. *Sk. Dz.* 1026. t. j. czasy swoje mającym, die das Monatliche haben. — Glisty miesięczne, *lunaticae vermes*, Herzwurm; *Ital.* maldella luna, wzięły to imię od miesiąca, abowiem i miesiącem rostą i zaś maleją. *Sienn.* 548. Miesiączne ziarno, *menispermum Linn.*, Mondsamen, rodzaju tego roślinnego gatunkiem jest rybotruj. *Kluk. Dykc.* 2, 116. Miesięczny kamień, *Boh.* měsyčnj kameň = księżyczny kamień, Mondstein, Frauneneis. — Miesięcznie *adv.*,

co miesiąc, monatlich, *Ross.* помѣсячно, (cf. мѣсячно miesiąc świeci, *ob.* Poświata).

*MIĘSIARZ, a, *m.*, mięsojadacz, mięsożerny, ein Fleischesser. Grzeszy, któryby nie naczczo przyjał chleb duchowny; trzeba to uważyć cielesnym mięsiarzom, aby wiedzieli, że grzeszą. *Hrbst. Odp. U.* 8. cf. *Slov.* masař; *Sorab.* 1. mjasznik; *Croat.* meszar; *Hung.* mészáros; *Vind.* meſar; *Ross.* мясникъ rzeźnik; *Germ.* Metzger.

*MIĘSIĆ, ił, i, *act. niedok.*, zamięsić *dok.*, rozczyniać. *Cn. Th.* 408. den Teig einmachen, einteigen. Mięsić ciasto, wapno. *Włod.*, cf. miąższo czynić.

MIĘSISKO, a, *n.*, paskudne mięso, elendes Fleisch. Grube mięsisko. *Past. Fid.* 164. Mięsisko narosłe. *Hipp.* 105. MIĘSISTOŚĆ, ści, *ż.*, cielistość. *Cn. Th.* die Völligkeit des Körpers, Reichthum an Fleisch, Corpulenz; *Boh.* masytost. Mięsistość drzewa, owocu = części jego mięsiste, das Fleischige, fleischartige Theile; *Bosn.* mecja, mekota, pupa, *ob.* Mięsiwość. MIĘSISTY, a, e, Mięsisto *adv.*, cielisty, fleischig, körperlich; *Boh.* masytý, libiwý; *Slov.* masnaty; *Sorab.* 1. mjaszoyité; *Vind.* meſenast; *Slav.* mesnat; *Croat.* mèsznat, meszaszt; *Ross. et Eccl.* мясистый, мякотный. Anioł mięsistsze na siebie przyoblecze ciało, Żeby go łacniéj oko śmiertelne dojźrzało. *Przyb. Ab.* 8. Pacyent ten zdrowo i mięsisto wyglądał. *Perz. Cyr.* 3, 150. Mięsista część abo sztuka w zwierzęciu, pieczenia. *Cn. Th.* ein fleischiges Stück von einem geschlachteten Thiere, ein Bratenstück, ein Braten. Korzeń mięsisty, *carnosar.*, z substancyi kruchéj złożony. *Jundz.* 2, 6. MIĘSIWO, a, *n.*, *collect.*, Fleischwerk, Fleisch, Fleischwaare, Fleischspeisen; (*Boh.* libiwina (cf. lejba); *Carn.* mesnina). Mięsiwo, owe mięsiste części, które się z nitek składają, i z wielu zwierząt są pokarmem człowiekowi. *Kluk. Zw.* 1, 31. Mięsiwa nad wszelkie inne pokarmy posilne. *Haur. Sk.* 504. MIĘSIWOŚĆ, ści, *ż.*, n. p. Kapary większe więcej w sobie mięsiwości i soku mają, niźli mniejsze. *Syr.* 870. Oliwki moczyć, dokąd się mięsiwość od kostek nie puści. *Sienn.* 608. Dynie wodniste są mięsiwości bardzo juszněj. *Syr.* 1188. *Rag.* mekotta, mecîna, mehscina; *Bosn.* pupa, pupica, mecja, mekota od mesa, sridina od kruha, (cf. ośrzodka); *Ross.* мякоть. *MIĘSNICA, y, *ż.*, jatki mięsne, schowanie na mięso, Fleischbank, Fleischbehälter, (*Boh.* masnice; *Carn.* mesniza; *Vind.* meſarniza, meſniza; *Slav.* mesarnica; *Croat.* meszarnicza, mesznicza; *Hung.* mészárszék). Na szkucie mięsnica bywa naprzeciwko kuchni, gdzie słoninę i leguminy dla flisów chowają. *Magier. Mskr.* (cf. śpiżarnia). MIĘŚNICZEK, czka, *m.*, *musca carnaria*, co do kształtu pospolitym muchom podobna, lecz większa, jaja składa w miesnej zgniliznie. *Kluk. Zw.* 4, 371. *Lad H. N.* 112. die Fleischfliege, Schmeißfliege. MIĘSNY, a, e, od mięsa, z mięsa, *Boh.* masný; *Slov.* masití; *Carn.* mêsn, mêsen; *Vind.* meſen; *Sorab.* mjászné; *Rag.* meesni; *Slav.* mêsnj; *Croat.* meszny, meszan; *Ross.* мясный; Fleisch=, zum Fleisch gehörig, von Fleisch. Niewolno przez post wielki, mięsne lub maślne potrawy jadać. *Boh. Kom.* 1, 135. Od wszelkiego się mięsnego pokarmu wstrzymywali. *Pilch. Sen. list.* 4, 14. Mięsna polewka. *Sienn.* 153. (cf. rosół). Mięsny dzień = w który z mięsem jedzą, ein Fleischtag, (*oppos.* postny dzień, (suche dni); *Vind.* meſni den, masten den). Środy i soboty niemięsne. *Ustrz. Kruc.* 2, 154. (w które nie godzi się mięsa zażywać). Mięsna grzęda = polica, ein Fleischbrett, Hackbrett. Mięsne jatki, *Boh.* masné kramy, masnice; *Slov.* masný kram, gatka, (*ob.* Mięsnica), od przedawania mięsiwa, Fleischbänke, (cf. jatki). — *Fig.* Wydał go na mięsne jatki. *Rys. Ad.* 72. t. j. na rzeź, na sztych, *Vind.* meſniza, meſarniza, ubijaliſhe, umorjaliſhe, er hat ihn zur Schlachtbank geliefert, in Lebensgefahr hinein gestürzt. — Mięsne serce, *oppos.* zkamieniałe, ein fleischern Herz, das nicht steinern ist, *fig.* Wszak i wy macie serca mięsne? *Pot. Arg.* 749. (cf. człowiek nie kamień). Twardsze w piersiach nad zużel, nad skały, nad krzemień, Na miękkie i na mięsne serce Panie przemień. *Pot. Zac.* 192. MIĘSO, a, *n.*, MIĄSKO *demin.*, (*Boh.* maso; *Slov.* maso; *Sorab.* 1. maszo, mjaszo, máſſo; *Sorab.* 2. mêszo; *Vind.* meſu, meſsú; *Carn.* mêsû; *Croat.* mèszo; *Dal.* meszo; *Rag. et Bosn.* meso; *Ross.* мясо, cf. mięsiarz; *Carn.* etc. mésar = rzeźnik; *Germ.* Metzger; cf. Mett, Maus, Muskel; cf. mästen, Mast; *Lat.* mando, mansum, macellarius; *Ital.* macellaio, mazzare; *ap. Ofryd.* mazalar; cf. *Graec.* μασάομαι; *Aeth.* משח masach *epulatus est*; *Arab.* maza = mięso; cf. miesz, miąż, miąższy); §. 1. das Fleisch. W skład zwierzęcy wchodzą mięso i kości; mięso składa się z skupionych włókien. *Zool.* 63. (O zwierzętach, których nie jedzą, n. p. o koniach, mówi się, że wiele ścierwu mają na kościach; o człowieku, że dużo ma ciała. (*Slav.* put; *Ross.* плоть, cf. płeć). — § *per. excell.* Mięso = mięso do jedzenia, Fleisch zum Essen. Mięso wyraża się często zakończeniem zwierząt na — *ina*, cielęce mięso, cielę*cina*; w Ross. zakończenie to oznacza tak mięso, jak skórę n. p. оленина jelenie mięso, jelenia skóra; свѣжина świeże mięso; — w Cerkiewnym skórę n. p. воловина, воловая кожа wołowa skóra, (cf. wołowina). Wedle Pitagoresa nie mamy zabijać bydła i jadać miąs. *Otw. Ow.* 629. Rzeźnicy od miąs wszelakich mają płacić .... *Vol. Leg.* 5, 183. Mięso ociągać, (*ob.* Ociągnąć). Miąs wieprzowych miernie tylko zażywać. *Haur. Sk.* 476. Kaczki mają mięso czarne, a tym samym są ciężkie do strawienia. *Boh. Kom.* 1, 286. Lepiej ten pości, który sztuczkę mięsa zje, niż ten, co strawi całą misę ryb dobrze korzennych. *Sekl.* 13. Sztuka mięsa, (*ob.* Sztuka). Gdybyś kładł mięso do beczki bez soli, zgnije do trzeciego dnia. *Pot. Arg.* 445. Głupie mięso, (*ob.* Nerka). Kto chce mięso jeść, trzeba z skóry odrzeć zwierza. *Pot. Jow.* 173. (cf. bez prace nie będą kołacze; cf. leniwcze nać jaja, Ŗ. czy też obłupione?) Z mięsem jeść, *oppos.* z postem, Fleischspeisen essen. Bolesław Chrobry dzikie prawo ustanowił na tych, co w poście z mięsem jedli. *Nar. Hst.* 6, 191. (*Slav.* mêrsiti; *Bosn.* omrrisitise). W wielki piątek dla słabości jadał z mięsem. *Mon.* 68, 208. Będę dziś z mięsem jadł. *Teat.* 19, 25. Kazali gotować im z mięsem, w te dni, kiedy oni sami poszczą. *N. Pam.* 10, 55. sie ließen ihnen Fleischspeisen kochen. Mięso lubiący, mięsu rad, (*ob.* Miąsko). Kaszka fraszka, jarzyna perzyna, chléb trawa, mięso potrawa. *Haur. Sk.* 507. Ryba

woda, chléb trawa, mięso wsiemu *hołowa. *Sak. Probl.* 151. Im mięso, a nam poléwka zostanie. *Bratk. G.* 3. (cf. Matyaszowi płotka; cf. ubogiemu piskorz). Ten bóg, któryć dał mięsa, da-ć pewnie i chleba. *Pot. Arg.* 516. (cf. kto dał zęby, da-ć chléb). Komu się mięsa nie dostanie, ten na polewce niech przestanie. *Cn. Ad.* 162. (cf. lepszy rydz niżli nic; co bóg da, do kobiałki). Kto mięso ma, o grzankę nie dba. *Rej. Wiz.* 105. Z tłustego mięsa, tłusta polewka; *Rys. Ad.* 79., (*oppos. Slov.* Lacné maso, ridká polewka; *merces pretio correspondent*). Z mięsa się chlubią, a ono i poléwki nie widzieli. *Gorn. Dw.* 272. Niemasz tu komu ufać, ni z mięsa, ni z pierza. *Pot. Arg.* 744. (nie ufaj pozorowi). Zakryta w mięsie na tym świecie wada, Pan wilk dla mięsa często w jamę wpada. *Bratk. H* 4 *b.* (*Croat.* Isches ránu v czelem meszu, *quaerere pilum in igne*; cf. węzła w sitowiu szukać). Mięso mięsem gonić potrzeba, t. j. karmionemi dobrze chartami polować. *Chmiel.* 1, 80. *Allegor.* Głodny ci zięć powie: złe mięso bez chleba. *Pot. Arg.* 817. t. j. dziewka bez posagu; eine schöne Braut ohne Brautschatz, ist kein Schatz. Ta bywszy jedynaczka, miała chléb do mięsa, Powabne to oboje w żonach interessa. *Pot. Pocz.* 183. — §. Mięso jagody = mięsiwość, n. p. Gdy dławiąc jagodę winną mięso jagodne ziarnka nie puści, jest to znak niedojrzałej jagody. *Cresc.* 335. Fleischigkeit, Fleisch in den Früchten. — § 2) *Transl.* Mięso górne abo ziemne, Bergfleisch, jest to kamień składający się z grubych szyb i niby nitek twardych. *Kluk. Kop.* 2, 100. MIĘSOJADACZ, MIĘSOJAD, a, *m.*, jadający mięso, lubiący mięso jeść, rad mięsu, miąsko, *Boh.* masogjdek; *Slov.* masogedek; *Rag.* mesojeghja; *Croat.* meszojed; *Eccl.* мясоядецъ, плътоядьць, живоядецъ. (*Ross.* мясоѣдъ; *Eccl.* мясоястіе mięsne dni). MIĘSOPRZEDAWCA, y, *m.*, *Ross. et Eccl.* мясопродавецъ, der Fleischverkaufer, *ob.* Rzeźnik, mięsiarz. MIĘSOPUST, u, *m.*, MIĘSOPUSTY, *G.* pust *plur.*, (*Boh.* masopust; *Slov.* masopost masopust; *Croat.* meszopuszt, poklady, fasènk; *Dal.* poklada, poklade; *Bosn.* pokladdi; (*Ross.* мясопустъ, мясопустіе początek postu, gdzie się przestaje jeść z mięsem); *Eccl.* мясопустъ *bacchanalia, liberalia*, (заговеніе *carnisprivium*: *Ross.* сыропустъ, сыропустіе ostatni dzień karnawału); zapust; *si vocem Polonicam* mięsopust *expendas, proprie sonat id, quod Graeci recentes vocant*: τὸ ἀπόκρεως, *Latini recentes* carnisprivium; *si vero rem, quae illo triduo geritur, consideres, dicas ethnicorum bacchanalia. Cn. Th.*, (sed cf. pusty, pust); die Fastnacht, der Fasching, das Carneval, besonders die drey letzten Tage; cf. kulig. Post odrzucają, ale mięsopusty, od czarta wymyślone, bardzo pilnie zachowują. *W. Post. W.* 57. — §. *Transl.* Rozgardyas, lej rozlej, hulanki, lusztyki, lustiges Leben, Lustbarkeiten. Pościć po mięsopustach miłosnych. *Teat.* 3. *b*, 82. Jeśli tak będą codzień mięsopusty, na szary koniec przyjdą. *Wad. Dan.* 14. Po nieustannych mięsopustach, post nieustanny nastąpi. *Teat.* 22, 9. (po godach głód). MIĘSOPUSTNIK, a, *m.*, *Boh.* masopustnik, mięsopusty obchodzący, *bacchanalia celebrans. Cn. Th.* ein Fastnachtsschwärmer. — *Transl.* Lusztykujący, rozgardyas strojący, biesiadnik, godownik, ein Schlämmer, Prasser. Próżne mięsopustników życie. *Bals. Niedz.* 1, 132. MIĘSOPUSTNY, a, e, *Boh.* masopustnj; *Ross.* мясопустный, сыропустный, od mięsopust, Fastnachts=, Faschings=. Mięsopustne święta, obżarstwa i pijaństwa pełne. *Petr. Ek.* 80. (cf. kuligowy). Siła najdziesz, którzy dni szalone mięsopustne wypełniają, nie uprzykrzyłyby się drugiemu mięsopusty i cały rok, a czas krótki postu uprzykrzy się wnet. *Biał. Post.* 176. Wody się opije, a prawie się jako mięsopustna kiszka nadmie. *Rej. Zw.* 157. Niedziela mięsopustna, der Sonntag Sexagesima. *Maj. Kalend. Ross.* сыропустная недѣля zapustny tydzień. MIĘSOPUSTOWAĆ, -ał, uje, *intrans. niedok.*, mięsopusty obchodzić, die Fastnacht begehen, Fasching halten; *Slov.* fašangowati; *Croat.* fasenkovati; *Dal.* pokladdujevati; *Eccl.* мясопуствую, *Graec.* ἀποκρεατίζω *carnem edere cesso*; *comessor, heluor, bacchor*; заговлѣваюся ἀποκρεατίζω. Większy zysk czynimy dyabłu trzy dni rozpustnie mięsopustując, a niż'li bogu czterdzieści dni nieochotnie poszcząc. *Żarn. Post.* 95. Chrześcianie źle mięsupustujący. *Bals. Niedz.* 1, 30. — *Transl.* Rozgardyas stroić, lusztykować, hulać, godować, schlammen, prassen. Biesiadować, mięsopustować. *Petr. Ek.* 80. Rozpustnie żyję, huczę, mięsopustuję, *bacchor. Mącz.* Ustawicznie mięsopustują, wszystko łokciem rozkoszy wymierzają. *Birk. Ek. D* 2 *b.* Biesiady i mięsopustowanie. *Petr. Ek.* 80. *MIĘSOTARGOWISKO, a, *n.*, targowisko na mięsa, jatki, der Fleischmarkt, *Eccl.* мясопродалище, мясный рядъ. MIĘSOŻER, a, *m.*, der Fleischfresser. Wszyscy ludzie stali się już teraz, iż tak rzekę, mięsożerami. *Mon.* 74, 586. *MIĘSOŻERNOŚĆ, *Eccl.* живожреіе, das Fleischfressen. MIĘSOŻERNY, a, e, żrzący mięso, mięsem żyjący, fleischfressend; *Boh.* masožrawý; *Sorab.* 1. mjasza wožrawé; *Croat.* meszoser; *Rag.* mesoxderaz; *Ross.* плотоядный. Sęp mięsożerny. *Przyb. Milt.* 87. Ptaki mięsożerne. *Zool.* 26.

*MIESTCE, *ob.* Miejsce.

MIESZ, MIEŻ, MIĄSZ, y, *ż.*, MIĄŻSZOŚĆ, die Dicke. Miesz umywalni była na trzy wielkie palce. *W.* 3 *Reg.* 7, 26. Drzewo u włóczni jego było na miesz, jako nawój u tkaczów. *Leop.* 2 *Reg.* 21, 19. Ławy z balek, w miąsz na stopę były. *Warg. Cez.* 62. W miesz albo na miesz, trzy, dwa palce, gruby trzy abo dwa palce. *Włod.* Kamień on był wzdłuż trzynaście stop, a w mież siedm. *Sk. Dz.* 1180. Słupy miały *wzmiesz półtory stopy. *Warg. Cez.* 81. Naczynie to było wzmiesz na dłoń. *Budn.* 2 *Chron.* 4, 5. cf. miąższy.

MIESZAĆ, MIESZAĆ, -ał, a, *act. niedok.*, zmieszać, pomieszać *dok.*, *Boh.* misyti, smisyti, *frequ.* michati; *Slov.* mjsým, mjšjm; *Sorab.* 1. myszecž, mischu, mischam, měscham, miszu, mucžu (cf. macić); *Vind.* mieshati, smieshat, samieshati, permieshati, pomieshati, smieshuvati; *Carn.* mejsiti, mejsem, měsèm, mejsham, mesham, sblòditi; *Croat.* meshati, méssam; *Rag.* mjêsiti, mjêscjati, umiêscjati, umiescîvati, umjêsiti, zamjêsiti, izmjescjati, mjeescjam, sméstí, sméten, (cf. zmieść, zmiatać); *Bosn.* mjescjati, miscjati, smiescjati, izmjescjati, smiscjati,

izmiscjati, pomiscjati, smesti, zamesti, smetati (*ob.* Miotać), smutiti, (*ob.* Macić, smucić); *Ross.* мѣшать, мѣшаю, смѣшать, смѣшиваю, (мѣсить, мѣшу miać; *Eccl.* мастн, матж, съмжщатн burzyć); *Ital.* mescolare, mischiare, miscere; cf. *Lat.* miscere; *Graec.* *μισγεῖν*; *Angl.* mash; *Hebr.* מסך masach; *Chald. et Rab.* מזג masag, *miscuit; Ger.* mischen, (cf. manschen, mengen; *Graec.* *μίγνυμι*); mischen. Mieszać, mieszać co z czym, pomięszać, zmięszać co z czym, vermischen, unter einander mischen. Trudno złe z dobrym mieszać. *Opal. Sat.* 7. Śmieli chrześcianie i małżeństwa z Araby mięszać. *Sk. Dz.* 906. Łzy z łzami mieszać, miło człowiekowi. *Bardz. Trag.* 271. (cf. napłakać się pociecha. Bolu niemałe ulżenie Płacz, k temu wypowiedzenie; Pociecha, gdy co boli, Namówić się do woli). Pijcie wino, którem wam zmieszał. *Kucz. Kat.* 3, 370. (t. j. z wodą nagotował). Mieszają przysłowia w pismach swoich, jak groch z kapustą. *Mon.* 75, 63. Eutychus mieszał natury w Panie Krystusie. *Kat. Gd.* 86. Mnie Panowie do rzeczy téj nie chciejcie mieszać. *Teat.* 11. *c*, 47. (wplątać, wciągać). Z panami palca nie mięszaj, bo jeśli krótszy naciągną, jeśli dłuższy, to wcale utną. *Teat.* 22. *b*, 65. — §. Mięszać w garcu, w kotle = kłócić, umrühren, durcheinander mischen. Zioła te warząc ustawnie mieszała, wierzch wywracając, A na spodek zaś wierzchnich rzeczy naganiając. *Otw. Ow.* 266. — *Fig.* Będę tak długo tym odmętem mięszał, aże wżdy kiedy ułowię węgorza. *Orzech. Qu.* 20. — § Zwierzęta niektóre, niedaleko siedliska swego, wszelki ślad mieszają i gubią. *Pilch. Sen. list.* 2, 133. (zatracają). — Mieszać = zamieszać, zamącać, burzyć, uniespokajać, verwirren. Za co tak smutną myślą mieszasz swą spokojność? *Teat.* 45. *d*, 21. To słowo: do kozy! Tak mię mocno zmieszało, aż mię przeszły mrozy. *Teat.* 46. *b*, 46. Miesza pycha rozum. *Psalmod.* 19. Nadzieje i trwogi mieszają szczęście. *Bardz. Trag.* 431. Nie trzeba mieszać pokoju. *Boh. Dyab.* 3, 138. den Frieden stören. Krew niewinną dla swojéj dumy rozlewamy, bunty i fakcye czynimy, Rzpltą mieszamy. *Star. Ref.* 11. A tyżeś to, który mieszasz Izraela? *W.* 3 *Reg.* 18, 17. (który czynisz zamięszanie w Izraelu? *Bibl. Gd.*). Nie lubi ze mną tańcować, powiada, że mięszam w kontradansie. *Teat.* 39, 21. MIESZAĆ się *recipr.*, a) *passive* zamieszać się *propr. et fig.*, sich vermischen. W małżeństwie się nie mieszał z niewiernemi i pogany. *Sk. Dz.* 875. — §. Pomieszanym się stawać, trwożyć się, strwożyć się, konfus werden, verwirrt seyn, sich verwirren. Historyk Kranc sam z sobą ustawicznie się miesza. *Nar. Hst.* 2, 245. U pijaka we łbie zawsze się jako w kotle miesza. *W. Post. W.* 3, 256. Częstokroć próżnemi i nikczemnemi mieszamy się rzeczami. *Pilch. Sen.* 355. Gdy cię ujrzę, zaraz kolor mienię, Albo blednieję, albo zbytnie się czerwienię, Gdy chcę do ciebie mówić, miesza mi się mowa. *Zab.* 16, 298. — §. b) *Active* Mięszać się do czego, *albo* w co = wdawać się w co, (*Boh.* plichtiti se; *Vind.* nufs notervtikuvati, cf. nos wścibić), sich in etwas mischen. Dziwujemy się, iż naród wasz miesza się do spraw naszych *Gaz. Nar.* 2, 141. Mieszamże ja się do czego, czegobym do końca nie przywiódł? *Teat.* 7, 47. Daję ci to zupełnie na wolą, sam się więc mieszać do tego nie będę *Teat.* 38, 190. Milcz, i nie mieszaj się do nas! *ib.* 36, 102. Jurysty pospolita zabawa, mieszać się za pieniądze w cudze interessa. *Teat.* 23. *c*, 36. Na co się w to mięszacie, co do was nie należy? *ib.* 9. *b*, 44. Królowa w materye Rzpltej mieszać się nigdy nie powinna. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 122. — §. Mieszać się cielesnie, odbywać sprawy cielesne, sich vermischen (fleischlich). Kogut, ptak najlubieżniejszy, gdyż na dzień z 50 razy może mieszać się z kurami. *Ład. H. N.* 73. MIESZAŁA, y, *m.*, mąciciel, *Vind.* miefhavez, fmiefhar, ein Verwirrer. Jednacza tego świata, mieli za mieszałę tego świata. *W. Post. W.* 285. *MIESZALKA, i, *ż.*, narzędzie od mieszania, *ob.* Matew, koziołek, ein Rührstock, Rührlöffel, *Ross.* мѣшалка; *Rag.* mjescjaliza, mechjaizza. MIESZANIE, ia, *n.*, *subst. verb.* das Mischen, Vermischen, die Mischung, Vermischung, *Ross* умѣска. Związek początków między sobą nazywa się mieszaniem ciała, *mixtio*, które rozróżnić należy od gromadzenia, *aggregatio*. *Kruml. Chym* 15. W arytmetyce reguła mieszania, *regula alligationis*. *Śniad. Alg.* 1, 37. Mieszanie się cielesne, sprawa cielesna, *Ross.* соитие; *Lat.* coitus. MIESZANIEC, ńca, *m.*, z różnych zwierząt urodzony. *Cn. Th.*, *ob.* Pomieszaniec, *Carn.* smejs; *Ross.* помѣсь, тума; (Oesterr. der Mischling), der Artzwitter, der von zweyerley Arten gezeugt ist. n. p. Mieszaniec koń, (cf. muł *Vind.* misg, miefg, mefeg, mefek; *Carn.* mèsg; *Croat.* mèzg; *Eccl.* мьскъ, *G.* мска; cf. miedzy). Mieszaniec pies. — *Transl.* Tezeusz mieszańca srogiego (Minotaura) zabił. *J. Kchan. Dz.* 280. Mieszańcy srodzy Centaurowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 159. Samarytanie byli mieszańcy, ani prawi żydowie, ani prawi poganie. *Sk. Kaz.* 145. (cf. Hälberlinge. Adlg.). Persius Grek z ojca, a z Rzymianki rodem Mieszaniec, znacznym bogactw chlubił się dochodem. *Hor. Sat.* 105. — *similiter* Mieszaniec = półszlachcica, ein halber Edelmann, szlachcic po matce, blos mütterlicher Seite von Adel, nicht ebenbürtig. — § Mieszaniec = obojej płci, *androgynus*, *hermaphroditus*. *Cn. Th.* ein Geschlechtszwitter, der beyderley Geschlechte in sich vereinigt, *Carn.* obojnak; *Dal.* dvoyszpolnik; *Rag.* dvospolnik, połucjóvjek, poluxena, polumuxko, poluxensko; *Eccl.* мѫжоженьць, мужеженскій. — §. Równie jak gdy Neptunus, wód *mieszaniec srogi Trójzębem wymiatając, rozsiepywa drogi.... *Chodk. Kost.* 10. który miesza, burzy, kłóci wody, mieszała, mąciciel, Umrührer, Aufrührer. MIESZANIEC, *herb*; tarcza podłuż linią przedzielona; z prawéj strony pół orła białego, z lewéj dwie róże białe. *Kurop.* 3, 33. ein Wappen. MIESZANINA, y, *ż.*, MIESZANINKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, (*Boh.* michánice, mjšamna, směsyce, michanina, hatla matla, *Slov.* smjšanj; *Sorab.* 1. měschancza; *Carn.* mejshnina, meshta, smejs, smejshnâva; *Vind.* fmiefhnjava, fmiefs, fmiefhik, fhunder bunder, enu skuf drugu; *Croat.* zmész, méshanye; *Bosn.* miscjania, mjescjania, izmiscjanje; *Rag.* mjescjania, miscjàlina, mjescjalina; *Ross.* мѣшанина, смѣсь, всячина, растворъ; *Eccl.* примѣсьникъ, примѣшенецъ, всякаго рода смѣсъ, безъ разбору неотборный; *Hebr.* מסך me-

sech; *Chald.* מזג meseg, *mixtio*); pomieszane rzeczy, Gemische, Gewirre, Mischmasch, Verwirrung. Kirgiesowie kropią słuchaczów swoich krwią zmieszaną z błotem i z ziemią, a tę oni mieszaninę rozumieją być swoim bogiem. *Boter.* 4, 132. Zrobiono z wina pewną mieszaninkę, kałdeszan zwaną. *Mon.* 73, 356. Odchłań abo gromadę początków pomieszanych, poganie zwali chaos, my mieszaniną. *Otw. Ow.* 3, (cf. odmęt). Mieszanina ciemna wyprowadzeniem jasności, i przydaniem kształtów rzeczom, rozprzątniona była. *ib.* 7. Rozumiały, że się świat w mieszaninę obraca. *Sk. Dz.* 60. Wielka mieszanina przez wojny świat udręczyła. *Sk. Dz.* 1074. Przyszliśmy do sromotnéj mieszaniny i nierządu ostatniego. *Star. Ref.* 6. Teraz takie bigosy, takie mieszaniny, Że mi się od kłopotu aż kurzy z czupryny. *Teat.* 45. c, 4. Reguła mieszaniny w arytmetyce; *regula alligationis. Łesk.* 2, 78. — §. *Rhetor.* Mieszanina, hysteron, proteron, *Slov.* mišatelka, hakmatilka. MIESZANKA, i, *ż.*, mieszanka bydłu, *farrago. Cn. Th.* Gemengsel, Mengfutter, Gemenge, gemischtes Futter; *Boh.* mišanina; *Ross.* мѣсиво, мѣсяшка; karmia dla bydła z różnego zboża, lub z różnéj słomy. *Wład.* — §. Mieszanka, *w rodz. żeńsk.*, toż co mieszaniec *w rodz. mezkim*, n. p. Gładsza żadna inna w puszczach się nie udała między mieszankami, *inter semiferos. Żebr. Ow.* 306. MIESZANO *adverb.*, gemischt, vermischt. Ciepło, zimno, wilgotno w wszystkich przyrodzonych rzeczach mieszano się najduje. *Petr. Pol.* 54. MIESZANY, a, e, *part. perf.*, gemischt. Mieszana linia, składa się po części z prostéj, a po części z krzywéj linii. *Łesk.* 6. Mieszaną mowę makaronizmem zowiemy. *Klecz. Zdan.* 88, *Slov.* cudzomišanost, cidzomíchawost = *barbarismus.* — Mieszana twarz, pomieszana, bestürzt, *Sorab.* 1. kaykižlěm. Pościć nie z mieszaną twarzą; któż bowiem smutny koronę odbiera, kto z mieszaną twarzą tryumfuje? *Pociej.* 88.

Pochodz. *domieszać, namieszać, pomieszać, pomieszanie, pomieszany, przemieszać, przymieszać, rozmieszać, umieszać, wmieszać, wymieszać, zamieszać, zmieszać.*

MIESZCZAK, a, *m.*, *contemtim*, zgrubiale: brzydki mieszczanin, mieszczuch, ein elender Spießbürger. Waść mieszczak, a mój ojciec na ostatnim sejmie został szlachcicem. *Teat.* 8, 7. MIESZCZANEK, MIESZCZANINEK, nka, *m.*, *dem. nom.* mieszczanin, ein unbedeutender Bürgersmann (Kleinstädter). Przez wzgardę pyszny ten sędzia mieszczan w dekrecie swoim mieszczankami nazwał. *Ust. Konst.* 2, 164. Kijem zbić mieszczanka nie nowina; bo to chłop powiadają, nie szlachcic. *Opal. Sat.* 142. Zagradzamy i najbliższe ścieżki, któremi się z pospolitości jakożkolwiek nędzny gramolił mieszczanek. *Mon.* 65, 49. Z paszczeki odrzychłopskich panów wydarł obłów mieszczaninka ubogiego. *Birk. Zyg.* 18. MIESZCZANIN, a, *m.*, *Boh.* měštenin, měštian, měšťák; *Slov.* mesčan, meštan, měšťánin; *Sorab.* 1. mestžan; *Sorab.* 2. bergař; *Vind.* mestnik, mestannik, purgar, mjesten zhlovek; *Car.* mejstnek, burgar; *Croat.* varaschan, varossecz, gradchan, purgar; *Dal.* gradyanin; *Hung.* varosi, polgár; *Bosn.* graghjanin, pucjanin, (cf. pułk, cf. grod); *Slav.* gradjanin; *Rag.* gradostatnik, gradianin, (cf. mjesctanin = rodak, ziomek); *Ross.* мѣщанинъ, горожанинъ, градожитель, гражданинъ; obywatel miasta, czyli miejski, pod prawem miejskiém żyjący, der Bürger, Stadtbürger, Stadtbewohner, Städter. Kto w mieście żyje, każdy mieszczaninem. *Zab.* 15, 273. Jestem Rzymski mieszczanin, i za wielką summę tegom mieszczaństwa dostał. *W. Act.* 22, 28. miejskie Rzymskie mam, ich bin Römischer Bürger, habe das Römische Bürgerrecht; *Eccl.* гражданствую, *Graec.* πολιτεύομαι. *Petrycy civis* tłumaczy, nie obywatel, lecz mieszczanin, dodając *in parenthesi*: syn koronny. *Petr. Pol.* 197, (cf. miasto). Mieszczanin = obywatel, mieszkaniec, der Einwohner. Przystał ku jednemu mieszczaninowi krainy onéj. *Sekl. Luc.* 15. MIESZCZANKA, *contracte* MIESZCZKA, i, *ż.*, MIESZCZANECZKA, *demin.*, §. a) która w mieście żyje, obywatelka miejska, die Stadtbürgerinn, Städterinn, Bürgersfrau, Bürgerstochter; *Boh.* měštanka, měštka, měštěnjnka; *Slov.* mesčenka; *Vind.* mestniza, mestauniza; *Croat.* gradchanicza, varoschicza, varoskinya, purgaricza; *Slav. et Rag.* gradjánka, (*Rag.* mjesctanka = ziomka); *Ross.* мѣщанка, горожанка. Mieszczki biorą na się ubior szlachecki, szlachcianki strój woiewodziny. *Petr. Ek.* 68. Wej! jak się mieszczaneczki stroją. *Teat.* 36. c, 14. — §. b) *transl.* Mieszczanki góry Parnassu. *Zab.* 12, 297. *Gawdz.* t. j. mieszkanki Parnassu, Muzy. MIESZCZANKOWAĆ, ał, uje, *intr. niedok.*, mieszczankiem być, einen unbedeutenden Bürger abgeben. No! to już podobno teraz mieszczankować zaczniemy. *Teat.* 14, 179. MIESZCZAŃSKI, a, ie, od mieszczan, miejski, *Boh.* měštanský; *Vind.* mestaun, miesten; *Sorab.* 1. mieschćžanski, měštzanski, birgarski; *Croat.* purgárszki; *Ross.* мѣщанскій, мѣщаниковъ, гражданскій; Stadtbürger =, Städter =, die Einwohner einer Stadt betreffend. Mingajło ciągnął prosto do Połocka, chcąc mieszczańską hardość uśmierzyć. *Stryjk.* 232. MIESZCZAŃSTWO, a, *n.*, §. 1) miejskie, prawo miejskie, *Vind.* mestnishtvu, mestaunishtvu, mestnina; *Croat.* purgárszlvo; *Ross.* мѣщанство, гражданство; das Bürgerrecht. Jestem Rzymski mieszczanin; jam za wielką summę tego mieszczaństwa dostał. *W. Act.* 22, 28. Dawne prawa broniły przyjmować do mieszczaństwa niekatolików. *Vol. Leg.* 7, 751. — §. 2) *coll.* Mieszczaństwo = mieszczanie, miasto. *Cn. Th.*, die Bürgerschaft. MIESZCZĘ, *ob.* Mieścić. MIESZCZUCH, a, *m.*, *Pot. Jov.* 198, mieszczek, verächtlich: ein elender Bürgersmann.

MIESZĘ, *ob.* Miesić. MIESZEĆ, *ob.* Miaższeć.

MIESZEK, szka, *m.*, *dem. nom.* miech, *Boh.* měšec, mjšek; *Slov.* mešec, mesček, měchurjk; *Sorab.* 1. měschk, moschna; *Sorab.* 2. méschk; *Carn.* meshizhk; *Vind.* moshnja; *Rag.* mjesnizza, mjesčich, mješcjaz; *Bosn.* miesccicch; *Croat.* sép; *Ross.* мѣшокъ, мѣшечикъ; *Eccl.* мѣшицъ, мѣшекъ, мѣшечикъ, мошенка, лупаръ; worek ledajaki. *Cn. Th.*, ein Beutel, ein Säckel. — §. *Botan.* Okrycie owocowe zowie się mieszek, *folliculus*, kiedy z jednéj sztuki złożone, która się w czasie dojźrzenia z jednego tylko boku otwiera; ziarna w nim są luźne, nieprzyrosłe. *Bot.* 126, der Fruchtbalg. — Mieszek do rozża-

rzania węgli. *Kluk. Kop.* 2, 144. *Sorab.* 1. naduhwaczk; *Bosn.* mieseniça, puhalo, ein kleiner Handblasebalg. Mieszki do kominków pokojowych. *Kluk Rośl.* 2, 162. — § Mieszek od pieniędzy = kaleta, worek, sakiewka, bursa, ein Geldbeutel. Każdemu dała Sułtanowa po pięć mieszków, każdy o pięciu set talarach. *Kłok. Turk.* 25. Choć pieniądze wydasz, przecię mieszek chowaj. *Rys. Ad.* 8. *Slov.* Mešec mu wipráhol, *pauper est.* I głupi mądry, gdy wielom rozdaje, I mądry głupi, gdy w mieszku nie staje. *Bratk. B* 2 *b.* (cf. i mądry głupi, gdy go nędza złupi). Eklipsys figura, gdy w mieszku dziura. *ib.* — *Slov.* Kdo si něpredre oči, predre mešcěk. Byle mieszek był blisko, przyjaciel przybędzie. *Jag. Gr. A* 2. Pan Bóg i mieszek, to przyjaciel prawy, A ludzka przyjaźń tylko dla zabawy. *Rys. Ad.* 53. W mieście zawsze rękę w mieszku miejcie. *Dwor. D* 3. Kto mieszek straci, niech skórą płaci. *Cn. Ad.* 383. (*Slov.* kdo mešec trati, něch chrbtom plati; cf. kto ma ciążą, tego nie wiążą). Kto ma mieszek, niech weźmie i kaletę. *Sk. Dz.* 894. (cf. wziąłeś konia, weź i bicz). Wyuczeni mieszki rzezać, kraść, zbijać, palić. *Pot. Arg* 432. (cf. rzezimieszek). Lepszy mieszek za grosz, w którym kopa, niż za kopę, w którym grosz. *Rys. Ad.* 35. *Slov.* Zlati mešec ma, bohati gest. Dobre napichowani mešec mat. Mieszek pan. *Cn. Ad.* 834. (cf. grosz pan od roku do roku; cf. pieniądze wszystkiego dokażą; złoty orzeł wszędzie doleci; dowody srebrne abo żydowskie najmocniejsze; złota szwajca najtwardszy mur przebije). Mieszka dziękami nie napełnisz, ale dzięgami. *Cn. Ad.* 489. (cf. dobry co dziękuje, lepszy co oddaruje; cf. czapka za biret; cf. darmo nic, brząkać tu trzeba; cf. bez pieniędzy do targu, bez soli do domu). Kto służy z łaski, ma mieszek płaski. *Cn. Ad.* 428. (*Slov.* Mešec plní pawučin; mešec pawučinami zatáhnuti; *marsupium vacuum*: pajęczynami mieszek napełnić). Boli go mieszek. *ib.* 42. (boli go kaleta, zmindak, skąpy; ma, a nie zażywa). Nie mego to mieszka potrawa. *Cn. Ad.* 618. (tańsza u mnie gęba; cf. nie twojéj to gęby kąsek; do wody z gęba). Niech się gęba zgadza z mieszkiem; *parsimonia magnum vectigal. Budn. Apopht.* 7. *Star. Ref.* 75. *Rys. Ad.* 77. (cf. piędzią się mierzyć; cf. miarą kocie). Budować wieże chciał, z mieszkiem się nie pomiarkowawszy. *Sk. Żyw.* 1, 22. Nie według mieszka koszt wiedzie. *Cn. Ad.* 77. (większy rozchód, niż dochód). *De suo apponere*, z swego mieszka dokładać. *Mącz.* Zapłaci za nas z mieszka swego. *W. Post. Mn.* 38. Kradną jednym, aby drugim rozdawali, hojni z cudzego mieszka *Gorn. Dw.* 384. Wytrząść kogo, wypróżnić mu mieszek, *excutere aliquem. Mącz.* Im kto lepiéj częstuje, im lepiéj komory, obory, mieszki swoje wytrząsa, tym sławniejsze panię. *Sk. Kaz.* 394. Za mieszek kogo wodzić, wytrząsać komu mieszek, kaletę, ciągnąć go, wyciągać, trawić, *follitim ductare aliquem. Cn. Th* 109 *Slov.* Sturmuge ně k zamku, ale k mešku. MIESZEWNIK, a, *m*, (*Boh.* mešečnik; *Carn.* móshnâr; *Vind.* moſhnar, vrezhar, ſhaklovez, moſhnodelauz; *Croat.* mosnyar; *Hung.* mosar); miechownik, der Beutler.

*MIESZKA, i, *ż.*, zamieszka, mieszanina, burzka, Wirrwarr, Verwirrung. *Papr. Ryc.*

MIESZKAĆ, ał, a, *med. niedok.*, (*Etym.* miejsce, *miesce; *Boh.* etc. meškati *morari*, *cunctari*). *1 a) na jednym miejscu długo się zatrzymywać, bawić się długo, sich wo lange aufhalten, verweilen. Samarytanowie prosili Jezusa, aby mieszkał u nich. *Sekl. Joan.* 4, *not.* »aby został abo trwał przy nich«; (prosili go, aby u nich został, a został tam przez dwa dni. *Bibl. Gd.*). Przyszli do niego, i u niego zmieszkali dzień on. *Budn. Joan.* 1, 39. (zostali przy nim onego dnia. *Bibl. Gd*). Prosili go, aby mieszkał u nich przez kilka dni. 1 *Leop. Act.* 10, 48. Gdyby kto po dwie *godzinie siadał w téj wodzie na dzień, musiałby 25 dni przy téj wodzie mieszkać; a jeśliż po 4 godziny na dzieńby siadał w niéj, tedy 13 dni powinien wymieszkać. *Syxt. Szk.* 254. Popędzaj, abyśmy nie *mieszkała (*dual.*) na drodze. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 24. Trzydzieści lat i dziewięć na świecie zamieszkawszy, przeniósł się na tamten świat. *Groch.* W. 576. Zamieszkał tam niemal cały rok w Manrezie. *Wys. Ign.* 20. Grecy pisali mądre rzeczy, a sami w wielkim błędzie mieszkali. *Biel. Hst.* 25. zostawali, sie steckten in einem großen Irr.). — §. b*) Mieszkać na czym = bawić się na czym, sich mit etwas verweilen, mit etwas beschäftigen. Na strawę deputatom, póki na poprawie statutów mieszkać będą, ma być dawany z każdéj włoki grosz jeden. *Vol. Leg.* 2, 794. — §. *c) Mieszkać, mieszkać do czego, abo w czym = nie śpieszyć, omieszkawać, säumen, zaudern; *Boh.* meškati, bawiti, wáhati, (cf. wahać się); *Slov.* meškám, *adj.* meškawý powolny, zaudny; *Carn.* meshkam, shôkam, (meshkov = powolny); *Vind.* ſe mudit, keſniti, keſnuvati, odkladiti, odlashati; *Sorab.* 2. sze pitwasch; *Sorab.* 1. komdžu; *Dal.* kaszniti, karczmati; *Hung.* kesni: *Bosn.* kasniti, ucknititi; *Ross.* мѣшкать, умѣшкать, мотчать, длить, медлить, мелеދить, помеледить, умедлить, гузать, укоснить, укоснѣть. Nie mieszkaj nic, a co wskok to rychléj do niego, aby cię nie uprzedził gniew jego. *Rej. Post. S s.* 6. Wstań, a nie mieszkaj, biegaj nocą, a nie zostań się aż w Egipcie. *Sk. Żyw.* 1, 176. Przystałoby do elekcyi się pośpieszyć, a w téj rzeczy długo nie mieszkać. *Biel.* 636. Nie mieszkajmyż do niego, póki czas mamy. *Sk. Kaz.* 23. Gdzie Chrystus ich, czemu do pomocy im mieszka! *Sk. Kaz.* 14. Mieszkać w tym nie chcieli, aby do niego posłać nie mieli, wywiadując się, czyjaby to mocą czynił? *Biel. Post.* 19. Nie trzeba nam z tym Amuratem mieszkać, dać już pokój radom, i na wojnę zawołać. *Baz. Sk.* 71. Gdy mi potrzeba bez odwłoki się wrócić, dla Boga proszę, abyście nie mieszkali. *Wys. Kat.* 397. Mieszkający, ociągający się, mitrężny, *Ross.* мѣшкотный, мѣшкотно: *Eccl.* късьнъ, мъдлъ. — §. Mieszka mi się *recipr. impers.*, poźno na mnie, długo się bawię. *Wlod.*, *mora mihi fit. Cn. Th.*, mudzi mi się, es dauert mir zu lange, man hält mich zu lange auf, es wird mir zu lange zu warten, ich habe nicht Zeit. Głodnemu najbardziéj się mieszka. *Cn. Ad.* 244. (czekać długo pragnącemu, markotno; Żądzy wielkiéj, mała chwila Zda się jak najdłuższa mila,

cf. głodny woli jeść, niż muzyki słuchać). Wyliczanie mego nieszczęścia byłoby nader obszerne. Ŗ. Nie będzie obszerne; mieszka mi się, wiedzieć je muszę, nie baw' się a powiadaj. *Tr. Tel.* 9. — §. *d)* Mieszkać w czym = żyć w tym, życie przepędzać w tym, leben, das Leben führen, hinbringen in etwas. Nauczał, iż małżeństwo złe jest, i brzydził się temi, co w nim mieszkali. *Sk. Dz.* 248. die in der Ehe leben. — *Transl.* Szczęśliwe miasto, które mieszkając w pokoju, Obawia się przygody, a myśli o boju. *Modrz. Baz.* 85 Mieszkać z kim = żyć z nim, mit einem leben. Jan ś. napominał Antypatra, aby nierządnie nie mieszkał z żoną brata swego. *Biał. Post.* 34. Miał sumnienie z tą mieszkać, z którą brat mieszkał. *Baz. Hst.* 42. Miło im jest miłośnice mieć, a z niemi w swéj woli i w psocie mieszkać, niżeli swą własną oddaną z boga a ludzi dzierżeć. *Glicz. Wych. B* 7. Bolesław Mścisławowi żonę mocą wziął, i z nią sprosnie z zgorszeniem poddanych mieszkał, i potomstwo miał. *Sk. Żyw.* 1, 286. Ze złą żoną mieszkać, jest skracać sobie żywota. *Petr. Ek.* 6. Miał Ulisses przenagabienie od Atalanty, aby z nią mieszkał. *ib.* 24, (cf. *Ross.* сожитель małżonek (= spółmieszkaniec); *Eccl.* съжити, съжительствовати w małżeństwie żyć). — Mieszkać z kim dobrze, źle; chować się z nim dobrze, źle, mit jemanden gut, oder schlecht leben, verträglich, unverträglich mit ihm leben. Źle bardzo mieszkało to książę z tą Jadwigą, bo się nierządem bawił. *Biel.* 418. Papież źle mieszkał z Barbarosą Cesarzem. *Biel.* 100. er stand mit ihm auf keinem guten Fuße. Olgierd i Kiejstut zgodliwie bardzo i przyjacielsko z sobą mieszkali. *Krom.* 404, *Ross.* ужиться, уживаться, (cf. używać). Żeby nie Kozacy, tedyby Tatarowie dobrze z nami mieszkali. *Biel.* 659. — 2. Mieszkać gdzie = domem stać, *obywać, cf. *obywatel, wohnen; (*Boh.* bydleti, bydliti, obywati, byti bytem, zůstawati; *Slov.* bydljm; *Sorab.* 2. bůdlisch; *Sorab.* 1. bodlu, wobodlu; *Vind.* prebivati, stanuvati, pozhivati; *Carn.* prebivam, (*ob.* Przebywać, bywać, spoczywać, stanąć, stać, stawać); *Croat.* prebivati, prebívam; *Dal.* prebivati; *Slav.* stajati; *Bosn.* stati, stanovati, pribivati, domuati; *Ross.* выжить, выживать, жительствовать; *Eccl.* обитати, обитаю, станствовать. NB. *similem Polono idiomati translationem significationis morandi in habitationem, offert lingua Gallica in voce* demeurer). Kazał im mieszkać w mieściech Samaryjskich. 3 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 10. (obywać 1 *Leop.*). Po téj ziemi nie chodził mąż, ani tam mieszkał człowiek. 3 *Leop. Jer.* 2, 6. (obywał. 1 *Leop.*). Ja i ta oto niewiasta *mieszkałaśwa (*dual*) w jednym domu. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 3, 17. (*mieszkałychmy. 3 *Leop.*). (mieszkałyśmy). Oba razem nie możemy pod jednym mieszkać dachem. *Teat.* 18, 126. Jak sobie zbudujesz, tak też mieszkać będziesz. *Haur. Ek.* 34. Lubi pięknie mieszkać. *Teat.* 19. *b*, 18. Gdzie stoję, tam zaraz mieszkam; bo przyznam ci się, wszystko z sobą noszę. *Teat.* 7. *d*, 14. Biegaj, a nie zostań aż w Egipcie, i mieszkaj tam. *Sk. Żyw.* 1, 176. Mistrzu! gdzie mieszkasz? rzekł im: pójdźcie a oglądajcie; i szli, i widzieli, gdzie mieszkał, a zostali przy nim onego dnia. *Bibl. Gd. Joan.* 1, 39. *Budn.* Kto własność swoję ma, temu nie trzeba komorą mieszkać. *Ern.* 190. W sąsiedztwie mieszkać *Eccl.* приобитаю. — *Fig. theol.* Bóg w nim mieszka, a on w bogu. *Wiśn.* 609. (bóg z nim jest). — §. *Trans.* Mieszkać, bewohnen; *Vind.* obstanuvati; *Ross.* населить. Wszyscy ci, którzy mieszkają tę ziemię, Jednego syny ojca, jedno to jest plemię. *Zab.* 15, 109. Uczynię, że będą mieszkane miasta. 3 *Leop. Ezech.* 36, 33. (obywane. 1 *Leop.*). *MIESZKACZ, a, *m.*, mieszkaniec, der Bewohner, Einwohner; *Boh.* bydlitel. Wy mieszkacze miasta tego. *Budn. Judic.* 5, 23. (obywatele miasta tego. *Bibl. Gd.*). Mieszkacze domów glinianych. *Budn. Job.* 4, 19. (co mieszkają w domach gl. *Bibl. Gd.*). MIESZKALNIA, i, *ż.*, *poet.*, mieszkanie, pomieszkanie, die Wohnung. Dla przecudnéj architektury, zdały się być te miasta mieszkalnią bogów. *Przestr.* 133. W téj świętéj Apollina mieszkalni. *Zab.* 6, 210. MIESZKALNY, a, e, §. 1. gdzie można mieszkać, *Boh.* obytný, bydlitedlný; *Rag.* pribívaoni; *Vind.* h' prebivanju, prebivatliu, stanuvatliu, stanujetliu; *Sorab.* 1. wobodlenité; *Ross.* обитаемый; *Eccl.* обитѣльнъ; bewohnbar. Mieszkaniu służący, mieszkalny, *inusitatum est. Cn. Th.* 409. Niemasz kraju, któryby nie był mieszkalnym. *Ossol. Sen.* 11, *nulla terra aliena nobis.* Wstręt naturalny mamy od miejsc pustych niemieszkalnych. *Mon* 65, 105. (niezamieszkanych, unbewohnt). Po niemieszkalnym dąży Kaukazie, w miejscach, które Hydasp podmywa. *Mon.* 67, 616. — § *b)* Od mieszkania, domowy. Wohnungs=, Haus=. Z oświeconym wiekiem strachy nikną, już domy nasze duchów mieszkalnych mało mają. *Mon.* 65, 106. Dom jeden zawierał wygodnie całe mieszkalne gospodarstwo, w piwnicy, kuchni, izbach i śpiżarni. *Xiądz.* 74 MIESZKANICZKO, a, *n.*, maleńkie pomieszkanie, eine ganz kleine Wohnung. Obejrzą się, aż wszędzie jezioro zalało, Tylko co mieszkaniczko ich szczególne stało. *Żebr. Ow* 210. (chata). W korabie mieszkaniczka sobie poczynisz. *W. Genes.* 6, 14, *not.* „komory, przegrody, gniazda"; (przegrody. *Bibl. Gd.*). Wróbel znalazł sobie mieszkaniczko, a sinogarlica gniazdo. *Leop. Ps.* 83, 4. (domek. *Bibl. Gd.*). *MIESZKANIE *adv.*, ociągając się, z ociąganiem się, z omieszkiwaniem, zaudernd. Niemieszkanie wszystko złe przybyło, jak na gwałt. *Wad. Dan.* 106. MIESZKANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Boh. et Slov.* měškanj; *Vind.* pozhasnost, kesnuvanje; *Rag.* kasnenje, karsmanje, zkaenje; *Ross.* мѣшканіе, мѣшкота; *Eccl.* прѣмьданїе (1 a*) niepośpiech, omieszkowanie, mieszkanina, das Zaudern, Säumen. Słyszawszy o praktykach Ruskich Bolesław wezwał bez mieszkania senatorów na sejm. *Stryjk.* 188 (cf. niemieszkalnie). — §. b*) Mieszkanie z kim = życie z kim, das Leben mit jemanden, (cf. *Ross.* сожитие spółmieszkanie, małżeństwo). Nie chcę złego mieszkania między małżeństwem być okazyą, nie chcę zgody ich psować. *Sk. Żyw.* 1, 322. Okrom takowych przyczyn, które słowem bożym są wyrażone, żadnych okazyj do niemieszkania powinnego w małżeństwie, abo do rozwodu, szukać sobie nie będziemy. *Vol. Leg.* 2, 901. *Stefan.* — 2 a) Mieszkanie gdzie, domem stanie, *obywanie. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 38, das Wohnen, der Aufenthalt an einem Orte; *Boh.* obydlj obýt, byt, bydlenj, bydliště; *Slov.* přj-

bytek, (*ob.* Przybytek); *Sorab.* 1. wobodleno, statek, (cf. stancya, stanie); *Croat.* prebivalische, ztan, dom; *Carn.* stanuvanje, prebivalishe; *Vind.* stanuvanje, prebivanje; *Bosn.* pribivaliscte, stan, kuchja, dom; *Slav.* pribivalac; *Rag.* pribiváliscte; *Hung.* szállas, (cf. szałas); *Ross.* жительство, обиталище, жилище, обитаніе, жило, жилье; *Eccl.* обитѣль, селитва, селище (*ob.* Sioło, siedlisko), кровъ, своя, свояси, (*ob.* u siebie, do siebie; cf. *Gall.* chèz lui, chez moi). Pojedziemy do Warszawy na mieszkanie. *Teat.* 15. *c*, 97. — *Generis feminini:* Wszyscy tam wiecznie zostaną w mieszkani. *Pot. Syl.* 378. — §. b) Mieszkanie • miejsce abo budowanie do mieszkania, die Wohnung, der Wohnort. Po wszystkim brzegu zachodnim morza czerwonego są mieszkania rzadkie i małe. *Boter.* 212. Mieszkania są zdrowe, kiedy nie mają wilgoci. *Pir. Pow.* 77. Różne mieszkanie, przychodzi w nieznanie. *Rys. Ad.* 60. Mieszkanie górne w domu, góra, *ut* na górze on mieszka, a ja na dole. *Cn. Th.* MIESZKANIEC, ńca, *m.*, który gdzie mieszka, der Einwohner, Bewohner; *Boh.* obywatel, (*ob.* *Obywatel); *Sorab.* 1. wobodlenk; *Carn.* ossebęnk, ossebenek, sabenèk; *Vind.* prebivauz, stanuvauz, stanounik, ofar, offar, prebivaliz; *Croat.* prebivàvecz, prebivalitel; *Rag. et Bosn.* pribîvalaz; *Ross.* обыватель, житель, жилецъ; *Eccl.* сельникъ, вселникъ, которой живетъ гдѣ. Mieszkańcy *Ross.* житіи, житьи люди. Ilekroć mowa była o ludziach nieszlacheckiego stanu, obywatelów mieszkańcami nazwanych mieć chciano. *Ust. Konst.* 1, 119. MIESZKANINA, .y, *ż.*, omieszka, das Zaudern, Säumen, die Versäumniß. Władysław Wielkopolaków o mieszkaninę zabawną ostremi słowy zgromił. *Krom.* 515. MIESZKANKA, i, *ż.*, która na pewnym miejscu ma swoje mieszkanie, die Bewohnerinn, Einwohnerinn; *Boh.* obywatelkyně, (*ob.* Obywatelka); *Vind.* stanouniza, ofrava: *Bosn.* pribivalıça; *Rag.* pribîvaliza; *Ross.* обивательница, жилица. Królowa lasów, górnéj mieszkanka pustyni. *Bardz. Trag.* 139. Pompeja żonę przez te wojny Lezbijczyki miały za swą mieszkankę. *Bardz. Trag.* 134. MIESZKIWAĆ, *MIESZKAWAĆ, ał, a, *intrans. frequ.*, zwykle gdzie bawić, sich aufzuhalten pflegen. Ta pyszna rzéka, w któréj krokodyl mieszkiwa, kraj Abissynów oblewa. *Przyb. Luz.* 314. Sprawy ludzi na ziemi mieszkawających. *Żarn. Post.* 3, 711 *b.*

Pochodz. pod słowem *miejsce.*

MIESZKOWATY, a, e, — o *adv.*, na kształt mieszka, wie ein Säckchen; *Sorab.* 1. moschnaté; *Ross.* мѣшковатый. MIESZYSKO, a, *n.*, miech niekształtny, brzydki, ein häßlicher Sack, *Eccl.* мѣшище.

MIĘSZCZEĆ, MIĘŻSZEĆ, *ob.* Miąższeć. MIESZKO, *ob.* Mieczko, Mieczysław.

MIĘTA, y, *ż.*, MIĘTKA, i, *ż.*, MIĘTKIEW', tkwi, *ż.*, *Boh.* mata; *Sorab.* 2. mätwej; *Sorab.* 1. mjatwej, miatkej; *Vind.* metiza; *Carn.* męta; *Croat.* metìcza; *Hung.* ménta; *Dal.* metvicza; *Bosn.* metva, metviça, celina gljudiça, puligna trava, kaloper; *Rag.* metviza, mètva; *Slav.* metviha; *Ross.* мята; *Eccl.* матва; *Lat.* menta *Linn.*; *Graec.* μίνθη; *Angl.* mint; *Dan.* mynte; *Germ.* die Münze, das Kraut; ziele ogrodowe i dzikie, służy żołądkowi; na Rusi pieką pirogi z serem i z miętą; zapach ma przenikający. *Ład. H. N.* 106. *Kluk. Rośl.* 2, 238. Miętka kędzierzawa, *crispa*, Krausemünze. *Dykc. Med.* 4, 289. Miętka leśna, polna, kobyla, *Boh.* mata plana (ptasza miętka), *sylvestris*, Roßmünze, Pferdemünze. *Cresc.* 255. *Sienn.* 99. Miętka Grecka, marzymiętka, szalwia Rzymska, Włoska, Piwonia wonna, P. Maryi miętka, karupień *Ursino*, *angusti folii spicata. Dykc. Med.* 4, 291. *Cresc.* 255. *Cn. Th.*, Frauenmünze, Marienmünze. Miętka wodna, *aquatica*, Wassermünze. *Dykc. Med.* 4, 292. *Jundz.* 304. (cf. lebiotka) Miętka ptasza, *alsine* (mokrzyca. *Jundz.* 198), tego rodzaju u nas tylko jeden gatunek jest Kurzyślep. *Kluk. Dykc.* 1, 26, Vogelkraut, Hühnerdarm. Kocia mięta, Katzenmünze, że kotki bardzo jéj rade pożywają. *Syr.* 499. *Calamintha*, kocia miętka, ziele, niektórzy białą lebiotką, niektórzy rybną nacią zowią. *Macz.*, *Ross.* кошечья мята. Miętka polej, *pulegium*, der Polen, Wasserpolen. *Jundz.* 304. *Kluk. Dykc.* 2, 119. — *Prov.* Język uszczypliwy Zwykł obracać i miętkę pachniącą w pokrzywy. *Paszk. Dz.* 112. Potwarca miętkę w pokrzywy, złoto czyste w miedź obraca. *Pot. Arg.* 499. Są i tacy, co zwykli miętkę w pokrzywy obracać. *Gwagn.* 713. Jakoby mięszał pokrzywy kto w miętki, Kiedy w pociechach przypomina smętki *Pot. Syl.* 226. MIĘTCZANY, a, e, od miętki, Münzen •, Krausemünzen •; *Ross.* мятный. Olej miętczany. *Kruml. Chym.* 356.

MIETELNICA, y, *ż.*, *agrostis Linn.*, rodzaj traw właściwych, Straußgras, rolowa, *spica venti*; łąkowa, *calamagrostis*; psia *canina*; trzcinna *arundinacea*; odnogowa *stolonifera*; włoskowa *capillaris*; biała *alba*. *Jundz.* 111. *Kluk. Dykc.* 1, 17., *Eccl.* паучникъ.

MIETELNICTWO, a, *n.*, kunszt miotania się po powrozach czyli linach, Seilentänzerkunst, Luftspringerey. Morszpręgi, latanie po powrozie, już coś na mietelnictwo poszło, a szlachcicowi by kaska nie przystoi. *Gorn. Dw.* 33. MIETELNICZY, a, e, od mietelników, Seiltänzer •, Luftspringer •. Mietelnicza, kuglarska obręcz, koło. *Cn. Th.*, *petaurum.* MIETELNIK, a, *m.*, (*Boh.* prowazolezec), der Seiltänzer. Mietelnicy, kuglarze, co się po powrozie z wysoka spuszczają. *Petr. Ek.* 29. Mietelniki, które po powrozach latają. *Macz.*

MIĘTKA, *ob.* Mięta. MIĘTKI, MIĘTKA, MIĘTKIE, *ob.* Miękki. MIĘTKIEW, *ob.* Mięta. MIETLE mi się, *ob.* Mętli mi się.

MIETLICA, y, *ż.*, kąkolnica, *Boh.* metlice; *Ross.* метлица, метлика, der Raden, *ob.* Miotła 2. — Wiejska Fidylo, cheesz by w twą pszenicę Jałowéj upał nie nasiał mietlice.... *Hor.* 2, 146. *Nar.* MIETLINA, y, *ż.*, miotła niemocna, ladajaka, n. p. Ufność nieprawych kształtem pajęczyny Zginie od lada wiatru i mietliny. *Chrośc. Job.* 33. ein schwacher Besen.

*MIĘTOSIĆ *cz. niedok.*, n. p. Nieprzyjaciela polip doskoczywszy, w morzu miętosi, *continet. Żebr. Ow.* 90. gnębi, dusi, nieder drücken in den Grund. MIĘTUS, MIENTUS, a, *m.*, *Boh.* mjk, mnjk; *Slov.* meň, mnik, mentuš; *Sorab.* 1. menck; *Carn.* mènk; *Vind.* menizh, rutel; *Slav.* mlich; *Hung.* menyhal; *Ross.* мень, менекъ, налимъ; *gadus lota*,

die Aalraupe, ryba węgorzowi podobna; głowa i szczęki szerokie; u dolnéj szczęki wąs jeden; znajduje się w rzékach. *Zool.* 178. *Kluk. Zw.* 3, 171. MIĘTUSOWY, a, e, Aalraupen=, *Ross.* налимей. Mięso miętusowe ciężkie do strawienia. *Kluk. Zw.* 3, 172. MIĘTY, a, e, zmięty, *part. perf. verbi* miąć.

MIEWAĆ, ał, a, *act. frequ. verbi* mieć, (*Boh.* mjwati, mjwawati), zu haben pflegen, fortdauernd haben. Poseł prawie codzień konferencye z książęciem miewa. *Gaz. Nar.* 1, 257. Miewać się, sich befinden, (eine längere Zeit hindurch; cf. mieć się). Jakże ci się powodzi, i jakże mi się miewasz? *Teat.* 30. *b*, 73. Jak się miewasz Teresiu? dobrze ci się spało? *Niemc. P. P.* 24. Jakże się miewasz, moja Annusienku? *Teat.* 27, 31.

*MIEWIDŁO, a, *n*, mlewidło, mełcie, mielenie, mléwo, das Mahlen in der Mühle; *Boh.* mehwo *molitura*. Zboże niedoźrzałe do użytku niespore, ziarno się skurczy, do tego w miewidle będzie ujma i mitręga. *Haur. Sk.* 15.

w MIEŻ, MIEŻSZEĆ, *ob.* Miąż, Miąższeć etc.

*MIEŻDZIĆ się, *zaimk. niedok.*, miazgę puszczać, pienić się, ślinić się, geifern, schäumen. n. p. Mieżdzącego się paskudnemi jady, dziecina dojrzawszy.... *Żebr. Ow.* 33, *madidum.*

MIEZDRZYĆ, ył, y, *cz. cont.*, mięso wyrzynać, ausfleischen, das Fleisch heraus schneiden; *Ross.* мяздрить, (мездра, мяздра strona sierciowa skóry; *Boh.* mazdra *membrana*, *ob.* Miazdra, miazga). Kuśnierczyk miezdrzy skóry. *Tr.*

*MIEZGAĆ się, *ob.* Mizgać się.

MIG, u, *m.*, MIGI, ów, *plur.*, §. 1. mgnienie okiem, ein Augenwink, Wink mit den Augen; *Croat.* namegnenye; *Vind.* megnenje, namiganje, kasanje, okomegnik, okomegnenje, (nameshik = mina); *Ross.* мигъ, перемиги, (мигъ moment, въ мигъ, мигомъ, съ мигу w momencie). Oczyma tylko z sobą gadały na migi Tym językiem serdeczne tłumacząc intrygi. *Min. Ryt.* 3, 120 Augensprache. Migi czyli poruszenie pewne ciała, mianowicie twarzy, są pérwszym i pospolitym językiem. *Kpcz. Gr.* 3, 10. Gebärdensprache, Mienensprache. Najpierwéj się tłumaczono przez znaki jakieś, czyli jak pospolicie nazywamy, na migi. *Karp.* 2, 6. Na migi tylko z sobą mawiali przez znaki. *Otw. Ow.* 141, *Ross* перемигнуться, перемигиваться. Z głuchemi na migi rozmawiają. *Star. Dw.* 25. Przez migi co pokazować sobie. *ib.* 59. Nieznajome migi i ukazy. *Chrośc. Ow.* 259. Szczypię, ściskam, na różne pokazuję migi, By mię wyrwał z téj intrygi. *Zab.* 7, 207. Zwyczaj na dworze Tureckim mówić jeden do drugiego na migi, żeby się cicho sprawować, i tak są niektórzy wyćwiczeni w tym niemym języku, że sobie całą historyą wypowiedzieć mogą, nie mówiąc. *Kłok. Turk.* 19. *et* 44. — §. Figi migi = fik mik = fortel, n. p. Kiedy służebna zna te figi migi, Kiedy z piwnicznym będzie jednéj ligi.... *Bratk. D* 4. Teraz wszystko na fik mik. *Teat.* 43. *c*, 80. Wszystko fik mik za nic. *ib.* 65. *Klecz. Zdan.* 67. — §. 2. Mig = migot, migotanie, miganie, drżący blask, das Flimmern. Blask na blask odbijają tarcze migiem częstym. *Przyb. Milt.* 176. MIGAĆ, ał, a, *cz. cont.*, MIGNĄĆ, ął, ie, *jednotl.*, (cf. mgnąć, mknąć, mżyć; *Slov.* okom mihnut; *Sorab.* 1. z woczžima kiwam, mikam; *Carn.* mignèti, mignem, migam, (miglâm = iskrzę); *Vind.* megniti, namegniti, miniti, snaminje dati ſ' ozhi, ſ' ozhmi migati, namigati, nameshati, nameshuvati, meshim; *Bosn.* mighnuti occima, migati, maghnuti occima, namighnuti, higljati occima; *Rag.* namighnuti, namighivati, (cf. *Rag.* mùgna *fulgor*); *Croat.* migati, migam, misem, (miczam *moveo, agito*, miczamsze *nictor*); *Ross.* мигнуть, мигать, мижу, подмигивать, смигиваться, смигнуться; *Eccl.* мизаю, мьжати, мжу; *Graec.* μύω; *Lat.* nicto, cf. mico; cf. *Germ.* 'miegen, schmiegen; *Boh.* mžikati, mžiknuti); §. a) powiekami ruszać, mżyć, *Carn.* treném, treniti, mit den Augendeckeln blinzen, wimmern. Ustawicznie miga. *Tr.* — §. b) Migać na kogo, mrugać nań, *Ross.* помавать, mit den Augen einen Wink geben, ein Zeichen geben. — *Transl.* Gęba tylko miga coś pod nosem, mruczy jako niedźwiadek jaki. *Opal. Sat.* 117. rusza gębą, mit dem Maule rühren. Niedbale się modli, tylko wargami migając. *Hrbst. Nauk. b.* 3. Nosem migać. *Eraz. O b. a.* — §. *nijak.* Błysnąć, iskrzyć się, funkeln, strahlen, flimmern. Każdy się w różnokrasnym wieńcu kwiatek mieści, Ten miga, tamten pachnie, ów wabi, ten pieści. *Zab.* 12, 220. (migota). Tak mignie strzała, lecąc z tęgiego cięciwa. *Zab.* 16, 189. *Sakow.* Już puścił strzałkę, a ta ledwo mignie, Twardego serca Tetydy doścignie. *Zab.* 16, 330. Alić ledwo drobna mignie chwila, już po nim. *Zab.* 12, 233. (ledwie zabłysła). MIGAĆ się, MIGNĄĆ się *recipr.*, z drżącym blaskiem się ruszać, migotać, cf. *Lat.* micare, flimmern. Iskry radości w oczach wszystkich się migały. *Przyb. Milt.* 48. W tym się światełko wśród gęstwi mignęło, W tamtę natychmiast udali się stronę. *Kras. Woj. Choc.* 59. Jeden drugiego w zapędzie wyściga Do blasku światła, co się coraz miga. *ib.* W spokojnych wodach nadbrzeżnego morza Miga się drżący blask zeszłego zorza. *Kras. Oss. C b.* Płomień migający się, *flamma tremula. Mącz*, *ob* Migotny, migotliwy. Nie wszystko drogi kruszec, co się mignie. *Zab.* 14, 102. *Nar.*; (nie wszystko złoto, co się świeci, co się lśni). Za co z taką wytwornością trefisz włosy? gęstsza na karku końskim miga się grzywa. *Pilch. Sen. list.* 4, 236. Odchodzi bystra Irys, i ledwie się mignie. *Dmoch. Il.* 2, 328., *Ross.* мелькнуть, мелькать, промелькнуть, (мелькомъ nagle, prędko). Ktoż to był ten, który przy wejściu naszém mignął się tylko i uciekł. *Teat.* 32. *b*, 41. (tylko co się pokazał, zjawił; cf. minąć). Aten się Pandiońskich imię ledwie miga, *quid restat nisi nomen? Żebr. Ow.* 387. (słabo się przebija). — §. Migające się brwi, *vibrans supercilium. Cn. Th.*, drżące, zitternd. — §. Miga się w oczach, błyska się co, *perlabitur aciem nostram. Cn. Th.*, *Ross.* рябить въ глазахъ. Jakiś człowiek w oczach mi się mignął. *Teat.* 56. *c*, 103. Coś mi się mignęło. *Teat.* 27, 115. t. j. zabłysnęła mi jakaś myśl, es blitzt in meinem Kopfe eine Idee, es steigt in mir ein Gedanke blitzschnell auf; ich ahnde was. MIGACZ, a, *m.*, *Boh.* mhauran mrugacz; *Vind.* namigavez, kasauz; *Ross.* мигунъ, *f.* мигунья; oczyma migający, ein Blinzelauge, der mit den Augen blinzelt. MIGANIE, MIGNIENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, (cf. mgnienie). (*Eccl.* мизаніе, миганіе, мженіе; *Ross.*

миганіе; *Boh.* mhauranj); das Blinzeln mit den Augen. Mruganie, das Winken mit den Augen. (*ob.* Mig). Mniemanie złe o żonie łacno urośeie, z jakiego jéj kiwania albo migania nieprzystojnego. *Petr. Ek.* 68. Miganie się = migot, migotanie; das Flimmern. W bolach oczu i w iskrzeniu lub w miganiu się przed niemi, pijawek używać. *Perz. Cyr.* 2, 131. *MIGAWKA. *Lodereck.*, = powieki, die Augendeckel.

MIGDAŁ, u, *m.*, MIGDAŁEK, łka, *m.*, *demin.*, *Boh.* mandle; *Slov.* mandlowé gádro; *Sorab.* 1. mandelina; *Vind.* mandelni, mandelnovu drevu; *Carn.* mandele, mandalnovo drevu, mandola, badém, jêdr; *Croat.* mandala; *Dal.* mendala; *Hung.* mandola, mondala, *barb.* bajam; *Rag.* mjendeo, *G.* mjendela; *Bosn.* mjendela; *Slav.* bádemi, bádemovo drêvo; *Ross.* миндалина, миндалинка, миндаль; *Eccl.* амигдалъ, мигдалъ, z *Greckołac.*, ἀμύγδαλον, *amygdalum*, §. 1. die Mandel, drzewo i owoc, der Mandelbaum und die Frucht. Migdały są owocami drzewa nazwanego migdał. *Dykc. Med.* 4, 295. Migdały potrzebują gruntu suchego, piaszczystego, ciepłego. *Kluk. Rośl.* 1, 158. Cukiernicy przyprawują migdały wielorako. *Kluk. Dykc.* 1, 33. Migdały gorzkie. *Dykc. Med.* 4, 297. — Migdały lub kasztanki ziemne. Erdmandeln. *N. Pam.* 17, 202. — *burl.* Niebieskie migdały = rozkosze tamtego życia, die Freuden des himmlischen Jerusalems. Czyście się zamyślili o niebieskich migdałach? *Mon.* 70, 98. Głucha na starca pobożne exorty, kogo inszego rada słuchała, który jéj nie o niebieskich migdałach gadał. *Ossol. Str.* 3. — §. *Personif.* Migdał, migdałek, fircyk, gach, ein Stutzer, ein Buhler. Widząc wdowa Mazurka, że migdał niełupiony.... *Kchow.* 206. Otoż to mieć takiego migdałka panicza. *Zabł. Z. S.* 13, (*Boh.* mandeljček gatunek gołębi). — §. 2. *Anatom.* Migdały, są dwa dosyć duże gruczołki na każdéj stronie ust, między obłąkiem zasłony podniebieniowéj *Krup.* 2, 558. Ślinne jagody w ustach, albo migdały śliniaste *Kirch. Anat.* 49, die Mandeln im Halse; *Boh.* mandle; *Sorab.* 1. schiyney mandlikay; *Sorab.* 2. pli; *Vind.* gobize, slesde na poshiriki; *Croat.* zlèsda, zadussnìcze; *Bosn.* zavratak; *Rag.* ghlindurra; *Ross.* железа. MIGDAŁOWATY, a, e, na kształt migdałów, mandelförmig. Uczynisz trzy czaszki migdałowate na każdym słupcu świecznika, gałka jego i kwiat jego. *Budn. Exod.* 25, 33. (na kształt orzecha migdałowego. *Bibl. Gd.*). MIGDAŁOWY, a, e, *Boh.* mandlowy; *Sorab.* 1. mandelnĕ; *Croat.* mandalszki; *Hung.* mondolából, bajamski; *Rag.* mjendolov, mjendalski; *Ross et Eccl.* миндальный, амигдаловый; od migdałów, Mandel-. Migdałowy olejek. *Sienn.* 254, *Ross.* миндальное масло. Migdałowe mléko, orszada, Mandelmilch, (*Vind.* mandelnovu mleeku). Migdałowe drzewo *Rag.* mjendelovina.

MIGI, *ob.* Mig.

MIGOĆ, *ob.* Miegoć.

MIGOTAĆ, MIGOTAĆ się, ał, migota *nijak. contin.*, migoce *medi.k.*, MIEGOCIĆ, *MIEKCIĆ, MIGOCIĆ się, drżącym się lśnić blaskiem, flimmern; (*Bosn.* migati *movere*, *agitare*; *Vind.* meshgetati, meshati = mżyć; *Lat.* mico; *Carn.* meketam = drżę). Na tle błękitnym, w pięknym stojąc szyku, Błyskotnym gwiazdy promykiem migocą. *Zab.* 5, 404. *Nar.* (*Bosn.* prisivati, sjatti). Miegocące gwiazdy. 1 *Leop. Job.* 38, 31. (iskrzące). Nad przepysznym szyszakiem kita się migota. *Przyb. Luz.* 63. Jako światłość zorzy, gdy słońce wschodzi rano bez obłoków, miegoce się.... *Leop.* 2 *Reg.* 23, 4. Febus między czarnemi chmurami migoce się. *Leszcz. Class.* 75. (przebija się swoim blaskiem). Wzruszają się świątnice, jako błyskawice po wierzchołkach migocą. *Zab.* 15, 4. *Kniaź.* Dobędzie błyszczącego miecza swego i oszczepu miekcącego się. *Radz. Nah.* 3, 3. (lśniącego oszczepa. *Bibl. Gd.*). Pszczoły po powietrzu latając, jedna drugą trącając, miekcąc skrzydłami, żądła swe jakoby ostrząc wymykają. *Cresc.* 603. *Crispari herbis terra dicitur*, miekce się od kwiatków. *Macz.* MIGOT, u, *m.*, MIGOTANIE, MIEGOTANIE, MIEKCENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, blask drżący, das Flimmern, das Geflimmre; *Boh.* plápol. Promienie abo miekcenie od złota, *aura. Macz.* Miesiąc i gwiazdy puszczą z siebie straszącą ciemność i miegotanie. *Sk. Kaz.* 5. Gwiazdy tak świtne migotem. *Przyb. Milt.* 230. Niebo, ziemia i wody, jaśnią się migotem. *Przyb. Luz.* 62. Krzesła jarym lśniły się migotem, Sadzone kosztownemi perłami i złotem. *Przyb. Luz.* 7. MIGOTLIWY, MIGOTNY, a, e, migający się, flimmernd. Nieinaczéj jako zwykł piorun przeraźliwy, Zerwany z błyskotnego gromu migotliwy, Błyszcząc chmury przenikać.... *A. Kchan.* 223. *Chodk. Kost.* 26. Miecze te ogniste piekło migotliwym oświeciły blaskiem. *Przyb. Milt.* 28. Migotne gwiazdy, *micantes. Ossol. Sen.* 11. — *§. Żyłki bez zasłony migotne znacznie skaczą. *Żebr. Ow.* 149, *trepidae*, trzęsące, drżące, zitternd.

MIGRENA, y, *ż.*, die Migräne, das halbseitige Kopfweh. Ból głowy, który bywa w jednéj tylko jéj połowie. *Perz. Lek.* 167. Sen ten sprawił mi migrenę. *Mon.* 66, 286.

MIJAĆ, ał, a, *contin.*, MINĄĆ *jednotl.*, *Boh.* minauti, minu, mjgeti, mjgjm; *Carn.* minem, mènim; *Vind.* miniti; *Croat.* minújem, minuti; *Rag.* mînuti; *Bosn.* minuti, priminuti; *Ross.* миновать, миную: (cf. *Lat.* minui. — a) *neutrum* uchodzić, upływać, ustawać, vorüber gehen, verfließen, vergehen. Dni moje, jako cień mijają, a czekać nie chcą, do śmierci mię prowadząc. *Sk. Kaz.* 23. Mija świat i pożądliwość jego. *ib.* 500. Jako cień, gdy się nakłania, mijam. *Budn. Ps.* 109, 23. Gdzież ta godzina bieży, która mija? *Zab.* 16, 376. Wszystko mija, każda rzecz odmianę swą bierze. *Otw. Ow.* 612. Zacność, uroda, moc, pieniądze, sława, Wszystko to minie, jako polna trawa. *J. Kchan. Fr.* 4. Co minęło, już się nie wróci. *Cn. Ad.* 107. (co zginęło, zginęło; przepadło; czas utracony nigdy się nie wróci). Mijający, przemijający, *Boh.* pomigitedlny, pominutedlný; *Carn.* mimezhe; *Vind.* pofvetu. — §. b) *Transit.* Mijać co, kogo = mimo kogo chodzić, nie potykać go, nie trafiać nań, przemijać go, chybiać go, einen, etwas übergehen, nicht treffen, verfehlen, ausweichen, an der Seite liegen lassen; *Rag.* mimòchi, mimohoditi; *Vind.* zhriesjiti, prohoditi, prestopiti, vugnuti, vugiblyem, vunhenjati, vunvihati, isgibati, vungibati. Jak strzelę, pewnie cię nie minę. *Bardz. Trag.* 461. Śmiertelny koniec życia nikogo nie minie, Śmierć pewna, lecz

pewności niemasz o godzinie. *Min. Ryt.* 2, 169. Kogo mija przypadek, nakoniec znajdzie. *Bardz. Trag.* 17. Co komu bóg obiecał, to go nigdy nie minie. *Żegl. Ad.* 40. Przyidzie do rąk to, co nas przez lat wiele minie. *P. Kchan. Orl.* 1, 17. — *Activ.* Biskupi oni, na króla się i moc jego oglądając, mijali prawdę i sprawiedliwość. *Sk. Dz.* 1081. (unikali). Myślmy co czynić mamy, mińmy co się działo. *Teat.* 43, *b.* 95. (puśćmy). Jastrzębiu ty! bodajeś zginął, I pierwszéj kuli nie minął. *Kniaź. Poez.* 3, 209. t. j. nie uszedł, nicht entgehen. Jeżeli kiedy trafi się Wc Panu przejeżdżać naszą stroną, proszę mnie nie minąć. *Teat.* 33. *d,* 62. nie zbaczać, nicht vorbey zu fahren, sondern einzusprechen. Mijając = mimochodem, mimojazdem, im Vorbeypassiren, Vorbeygehen, Vorbeyfahren; *Ross.* вскользь. Wszystkie mię insze sposoby mijają, Tę samę jednę widzę na to drogę. *P. Kchan. Jer.* 157. t. j. opuszczają mię, nie służą mi, mich verlassen alle andern Hülfsmittel, bloß.... Wojsko miało być pisane W przestronym polu, kędy nad pięknemi Łąkami jezdni mijali z pieszemi. *P. Kchan. Jer.* 421. t. j. przeciągali, przemaszerowali, sie zogen vorüber. Ni się tu wąż łuskaty w srogie kłęby zwija Po ziemi, ni za kołem wielkim w cyrkieł mija. *Otw. Wirg.* 403. t. j. wtula, in einen Zirkel drehen. MIJAĆ się *recipr., Sorab.* 1 *et* 2. minusch szo, minu szo; nie potkać się z kim, chybić się, *propr. et fig*, nicht zusammen treffen, einander verfehlen; n. p. Mijam się z kim w drodze, nie widziawszy go, *ut* nie wiem, gdziem się z nim minał, *i. e.* nie potkał, chcąc abo mogąc potkać. *Cn. Th.* Bardzo daleko minałeś się z rozumem. *Teat.* 33. *d,* 57, du und der Verstand ihr seyd beyde weit von einander. Z prawdą się mijał. *Groch. W.* 264. oddalił się od niéj, er wich von der Wahrheit ab. Sędziowie często się z świętą sprawiedliwością mijają. *Teat.* 49, 81. Twój język tu się z prawdą mija. *Zab.* 15, 181. — §. *Active* Mijać się z kim w drodze = ustępować mu z drogi, przepuszczając go, einander (auf der Straße) ausweichen. Potkał swego nieprzyjaciela na tak ciasnym miejscu, iż się minąć nie mogli. *Sk. Żyw.* 2, 24. Ulica, którą wozy tam i sam przechodzą, niech będzie na szesnaście stop szeroka, aby się mogły dobrze mijać. *Chełm. Pr.* 201. — *Transl* Kłaniam kapitanie! mijajmy się, jak gdybyśmy unikali od siebie. *Teat.* 4, 46. Pochodz. *pod słowem* mimo.

MIK = fik mik, *ob.* Figa, *ob.* Mig.

MIKOŁAJ, aja, *m.*, MIKOŁAJEK, ajka, *m.*, *dem*, *Ross.* Николай, Николинька, 1) imie mezkie, Nicolaus, (cf. Michnik *dem.*). *Kras Zb.* 2, 165. W Kijowie wielkie się cuda przez ś. Mikołaja działy. Nazywa się Mikołaj *Przyciski, że przycisnął ścianą złodzieja, który lazł w nocy kraść do cerkwi; ś. Mikołaj mokry, że wyciągnął z Dniepru dziecię. *Fund.* 22-3. *Mikułę (*Russice*) świętego Ruś między świętemi najbardziéj weneruja. *Gwagn.* 509. — 2) *botan.* Mikołajek, *Boh* máčka, *Eryngium Linn.*, Mannstreu, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 207. *Jundz.* 179. *Krup.* 5, 201. *Ross.* свинучка трава, чертополохъ синій, переполошная трава. Korzeń Mikołajków, babia rzyć. *Spicz.* 44.

MIKROSKOP, *ob.* Drobnowidz.

MIKSTATNIK, MIXTATNIK, MISTATNIK, a, *m.*, nosarz, tragarz, co dźwiga ciężary. *Dudz.* 45., *Włod.* ein Träger, Lastenträger; *Graec,* μισθωτός, *mercenarius.* Mixtatniki, co na ramionach tłómoki albo jakie rzeczy z najmu noszą. *Warg. Kurc.* 34. Dosyćeś się i nazbyt nade mną pomściła, O pani mixtatnikom i przekupniom miła. *Petr. Hor.* 2 *Q* 3 *b.* By aksamit miał być po kopie, toby mixtatnicy w aksamitnych kamizelach na trecie stawali. *Falib. Dis. M.* 3. Mularze, cieśle, mistatnicy, *Vol. Leg.* 5, 179. *MIXTAT, u, *m.*, tret, gdzie stawają mixtatnicy, n. p. Chłop z drągiem na mixtacie. *Stryjk. Con. E* 3.

MIKUŚ, ia, *m.*, n. p. Widziałem pijanicę, ku pośmiewisku przechodzących, mikusia, inne salty, po ulicy z pijaństwa odprawującego. *Mon.* 71, 268.

MILA, i, *ż.*, MILKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, (*Boh.* mjle; *Sorab.* 1. mihla; *Sorab.* 2. milá; *Vind.* mila, milla, versta; *Carn.* mila, milia; *Croat.* mila, milya; *Rag.* migl; *Bosn.* miglja; *Slav.* milja; *Ross.* миля; *Eccl.* поприще; *Isl.* myla; *Svec.* mil; *Angl.* mile; *Gall.* mille; *Ital.* miglia); die Meile; (*Łac.* milliare, *Graec.* μίλιον; *Chald., Arab* מילא mil, milo, milion) = wymiar ziemi, według krajów różniący się. *Kras. Zb.* 2, 166. Mila Polska mała = sażniów 2500; średnia = 3333 $^1/_3$; wielka = 3750. *Jak. Mat.* 1, 4. Mila, brana za cztery Włoskie, trzyma łokci 13333 i calów 5; brana zaś za pół piątéj = 15000; a za pięć = 16666 $^2/_3$. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. Staj 32 czynią naszę Polską milę równą; a staj 40 czynią naszę milę wielką. *Warg. Kurc. praef.* Mila Ruska; wyrażenie używane, gdy mila zdaje się być długa jadącemu. *Wol.* — O milę, eine Meile weit weg. Bądź mi przyjaciel o milę daleki. *Zab.* 14, 257. *Szym.* (nie chcę z tobą mieć przyjaźni). Taki tchórz, jakiego o dwadzieścia mil w okolicy nie znajdzie. *Teat.* 17. *b,* 14. Gdy szedł, na milę w koło czuć go było frantem. *Zab.* 13, 280. *Pręb.*

MILAN, *ob.* Medyolan,

MILCZĄCOŚĆ, ści, *ż.*, *taciturnitas. Cn. Th.*, *Cn. Syn.* 868. milczatość. *Tr. ob.* Milkliwość, *Boh.* mlčeliwost; *Sorab.* 1. melczžitosez, mělczžawa; *Vind.* mouzheunost, mouzhlivost, samouzhnost, satihnost, sampuzhlivost; *Rag.* múk, zamuuklost, muklina; *Croat.* múk, muchanye, skom; *Ross.* молчаливость: die Verschwiegenheit. Pomierność, ochota, wstydliwość i milczącość ozdobi biesiadę. *Eraz. Ob. E.* *MILCZALNICA, y, *ż.*, *Eccl.* млъцальница, cela samotnego bogomyślcy lub pustelnika, samotnika, eine Einsiedlerzelle. *Ross* молчальникъ pustelnik, молчальный pustelniczy, samotny; *Eccl.* молчальствовати pustelnikiem być. MILCZANA, *MILCZENA, y, *ż*, (*ob.* Milczany), milczenie, das Schweigen, reinen Mund halten. Zerwał aż dotąd Eumenes milczaną Chrapliwym głosem. *Pot. Syl.* 342. Z tym się wszyscy rozejdą, skoro z rady wstaną, Ale sobie przyrzeką wzajemnie milczaną. *Pot. Arg.* 157. *Sorab.* 1. mělczžawa. Powiedz mi wszystko, znajdziesz u mnie milczaną. *ib.* 700. (sekret). Kazał przysiądz milczaną raz, drugi, i trzeci owéj babie. *Pot. Pocz.* 431. Kto chce *milczenéj, niech sam nic nie prawi. *Morszt.* 247. *MILCZATOŚĆ, *MILCZASTOŚĆ, ści, *ż.*, *Tr.* milczącość,

milkliwość, die Verschwiegenheit. Jakoż się w tak młodeńkim wieku do milczatości mógł przyzwyczaić? *Tr. Tel.* 40. MILCZATY, a, e, *Tr.*, *Boh.* mlčeliwy; *Slov.* mlčliwi, mlčawi, mlčaliwi; *Sorab.* 1. melcžži; *Carn.* movzhliv; *Vind.* mouzhast, mouzhliu, mouzhehen, mouzhèn, samouzhast, samouzhliu; *Rag.* muukli, mûkli; *Ross.* молчаливый; *Eccl.* млъуальникъ, который не много говоритъ; verschwiegen, milczący.
MILCZEĆ, ał, eli, milczy, milczą *intrans. cont.*, *Boh.* mlčeti, mlčel, mlčjm; *Slov.* mlčat, mlčim; *Sorab.* 2. malzasch; *Sorab.* 1. melcžeč, mělcžžu; *Vind.* mouzhet, mouzhati, mutati, obtihniti, vtihniti, mouzhim, muzhim; *Carn.* mouknem, movkniti, movzhati, movzhim, mutàm, (cf. *Lat.* mutus); *Croat.* muchati, muchim; *Bosn.* mucjati, (*activ. Bosn.* muckati *far silentio*, uciszać); *Rag.* mûcjatti; *Slav.* mûcsati; *Ross.* молчать, замолчать, смолчать, смалчивать; nie gadać, nie mówić, schweigen. Caluchną drogę milczał, jak zaklęty dyabeł. *Teat.* 11. *b*, 60. I głupiego, gdy milczy, za mądrego poczytują. *Budn. Prov.* 17, 28. *Rys. Ad.* 14. Mądry, i gdy milczy, boga chwali. *Zab.* 7, 228. Milczał w domu, ale z wielką utratą zdrowia swego bieżał na obronę ojczyzny. *Birk. Zbar.* 13 *b.* Kiedy język milczy, rozum ni zacz nie stoi. *Rys. Ad.* 24. *thesauri absconditi nulla utilitas.* Kto milczeć nie umie, nie umie i mówić. *Mon.* 70, 682. Sposobnym do mówienia nie jest, kto się pierwéj milczeć nie nauczył. *Zab.* 6, 318. Nie ustąpi milczenie częstokroć wymowie, Gadać nas uczą ludzie, a milczeć bogowie. *Nar. Dz.* 3, 106. — Milczeć = nie odzywać się, schweigen, sich nicht melden, still bleiben. Proszę milczeć i nic nie mówić, aż swoje przełożę. *Boh. Kom.* 2, 331. Mów, będę już milczał, jak słup. *Teat.* 34. *b*, *G* 2. — Milczeć, przestawać mówić, n. p. Milczećby lepiéj; cudniejby tobie milczeć; a kiedyby milczeć? *Cn. Ad* 495. — Milczeć = zamilknąć, stumm werden, verstummen. Milczy od strachu. *Cn. Ad.* 497. (cf. wilk go ozionął; cf. piszczele w miech schować). Milczeć = nie odpowiadać, nicht antworten, schweigen. Kto milczy na pytanie, zda się że pozwala. *Pot. Zac.* 60. Kto milczy, zezwala. *Rys. Ad.* 24. Milczy, znać że winien. *Cn. Ad.* 497. *Slov.* Kdo mlči, ten sa priznáwá. Milczącemu przymówka. *Cn. Ad.* 493. Czyli się to nazywa być przekonanym, milczeć i nie wdawać się w sprzeczkę? *Teat.* 19. *c*, 79. Nie zawsze trzeba milczeć; szkoda pod czas milczeć. *Cn. Ad.* 496. (*Croat. Prov.* Muchechega deteta ni szvoja mayka ne pozna; cf. kot niełowny, chłop niemowny, zawsze głodny). Boże nie milcz mi żadnéj godziny, bo jeślibyś mi zamilczał, byłbym zgubion. *Wróbl.* 61, *not.* «nie zatulaj uszu twych od modlitwy mojéj.» — Milczeć = nie powiadać, w sobie zamykać, nie opowiadać, nichts sagen, schweigen. Mądry, co milczy, gdy go rana boli. *Jabł. Ez.* 64. Kto dał dobrodziejstwo, niechaj milczy; a kto wziął, niech o nim powiada. *Gorn. Sen.* 69. Jest to do człowieka wada, gdy o tym mówi, o czymby milczeć miał. *Kosz. Lor.* 99 *b.* Im bardziéj milczysz, tym mi do wiedzenia Przydajesz coraz większego pragnienia. *Past. Fid.* 295. (*Prov. Croat. et Rag.* Tko mucij, dva uccij = kto milczy dwóch uczy, siebie i drugiego). Dajmyż już tedy sobie pokój, ty milcz, ja milcz. *Opal. Sat.* 42. ty cyt, ja cyt, (cf. język za zębami trzymać; ukąsić się w język). Milczeć lepiéj; milcząc nie wiele zgrzeszysz. *Cn. Ad.* 494. (szkoda podczas mówić). Milcz, kiedy dobrze; nie wykrzykaj *Cn. Ad.* 492. Kto teraz milczy, aby wiecznie milczał. *Sax. Porz.* 46. — *Transl.* Zawieszona na kołku z lutnią milczy piszczałka. *Lib. Hor.* 79. Wszak próżna beczka szumi, a wiatr ją obali, Pełna stoi, choć milczy, chociaż się nie chwali. *Boh. Kom.* 4, 267. MILCZĄCY, a, e, *part. praes.*, schweigend. Z milczącéj twarzy można wnosić, jaki był skutek téj mowy. *Hul. Ow.* 75. — Milczący = milczaty. *Tr.*, trzymający język za zębami, verschwiegen. Milczący, słowa się na nim nie dopytasz; milczy, jakby mu gębę zawiązał; gęby otworzyć nie umie. *Cn. Ad.* 493. (cf. niemy). Zbyt milczący najostrzejszemi są censorami wielomowstwa. *Mon.* 66, 220. Większy przestrach bywa od psa milczącego, Który z tyłu uszczypnie, niżli od jawnego. *Rej. Wiz.* 9 *b.* t. j. milczkiem kąsającego, nie szczekając. — MILCZĄC, MILCZĘCY, MILCZKIEM *adverb.*, *Boh.* mlčkem, mlčky, mlče; *Sorab.* 1. melcžo, melcžžo; *Vind.* mouzhe; *Croat.* muchech, mukom; *Slav.* mûcséchi; *Bosn.* múce, mukom, podmuklo; *Ross.* молча, молкомъ; nic nie mówiąc, po cichu, schweigend, stillschweigend, still, in aller Stille. Masz co? zażywaj milcząc; nie wykrzykaj. *Cn. Ad.* 492. Milcząc mi przygania, czoło marszczy, rękę kurczy. *Sk. Dz.* 113. (cf. na migi). O północy milczkiem z obozu wyszli. *Warg. Cez.* 205. Statkom milczkiem po rzéce spłynąć kazał. *ib.* 189. Chwalący milczkiem. *Otw. Ow.* 102. Bojaźliwi psi bardziéj szczekają; jadowici milczkiem kąsają. *Mącz.* Jako pies, milczkiem gdy kąsa, nie szczeka, Także pochlebca, by co wyłgał, czeka. *Rej. Zw.* 216 *b.* Pies gorszy, co milczkiem kąsa. *Cn. Ad.* 840. *Kchow. Fr.* 58. (cf. cicha woda brzegi podrywa). Głęboka rzéka milczkiem zawsze płynie. *Jabł. Buk. M* 3 *b.* Milczy, a złe broi; milczkiem ukąsi; mówić nie umie, a przecię obrazi. *Cn. Ad.* 497. (*oppos.* kwiczy a wór drze). MILCZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Boh.* mlčenj; *Sorab.* 1. melcžženo; *Rag.* mûcjanje, múk; *Croat.* muchanye, múk, skom; *Ross.* молчание: das Schweigen, Stillschweigen. Uczniowie Pytagora powinni byli przez lat pięć milczenie chować. *Pilch. Sen. list.* 401. Stoją zbledli jak chusta, w głębokiém milczeniu. *Zab.* 8, 222. Zamknął żelaznym usta swe milczeniem. *Zimor. Siel.* 162. Daleko ważniejsze rzeczy wiem, i w milczeniu chowam. *Teat.* 29, 40. Ten snadnie myśl swą znaczy, Kto się milczeniem tłómaczy. *Teat.* 46. *c*, 64. Przeciwko dużomówiącym pomoc w milczeniu. *Węg. Marm.* 1, 61. W mieście, jak w lesie, głębokie milczenie. *Zab.* 15, 271. Milczenie, głupiego uda za mądrego. *Cn. Ad.* 496. Milczenie, młodego ozdoba. *ib.* Milczeniem wszystkiego zbędziesz. *ib.* 494. (szkoda pod czas mówić). Milczenie pod czas szkodliwe. *Cn. Ad.* 496. (szkoda pod czas milczeć). Milczenie stoi za pozwolenie. *Smotr. Nap.* 11. (kto milczy, zezwala). MILCZANY, a, e, (cf. milczana), zamilczany, nie opowiadany, verheimlicht, nicht bekannt gemacht, verschwiegen.

Z Muz ma cnota zapłatę, a dzielność milczana, Ledwie nie toż jest; co i gnusność pokopana. *J. Kchan. Dz.* 27. Rzeczy były tajne i milczane. *P. Kchan. Orl.* 1, 177. Pochodz. *milknąć*; *zmilknąć*, *zamilknąć*, *zmilkły*, *zamilkły*, *zmilczeć*, *zamilczeć*, *umilknąć*, *pomilczeć*, *wymilczeć*.

*MIŁ, *ob.* Miły. MILE, *adverb. adj.* miły; (cf. miło), miłościwie, łaskawie, liebreich, (*Ross.* мило; *Boh.* mjle). Czy dyabli nadali te jéj ślepki; tylko mile spojrzała na mnie, jużem ci się udobruchał. *Teat.* 29, 85. 1. MIŁEK, łka, *m.*, MIŁKO, a, *n.*, *botan.*, Molownik, stoziarn, *Chenopodium Botrys Linn.*, Traubenkraut. *Syr.* 736. *Krup.* 5, 119. — 2. MIŁEK., łka, *m.*, Miłosz, (*Boh.* Mjlauš), imię męzkie, ein Mannsname; (*Boh.* Milek Amor). Miłosz jéj swoje tak nócił żale: Pasterko moja, moje kochanie, Kiedyż usłyszysz Miłka wzdychanie? *Zab.* 10, 200. *Zabł.* — *§ Nie ciebiem się Miłku bał. *Stryjk. Turk. F* 2. (maćku, cf. mydłku). MILEŃKI, a, ie, MILUTKI, *intensiv. adj.* miły, sehr lieb, werth, angenehm; *Ross.* миленькій. Pani go zaraz z synem łagodnie przywita: Gdzieście byli mileńki, z pokorą się spyta. *Papr. Gn.* 1056. *MILIĆ, ił, i *act. niedok.*, umilać, miłym uczynić, *Croat.* goditi, lieb machen, verlieblichen. Dzikich skał głazy miła ślaz i róża polna. *Tom. Rol.* 67. — §. Przymilać sobie, smakować w czym, lieb gewinnen. W krótkiéj chwili, tak piękne miejsce sobie mili. *Pot. Arg.* 208. MILIĆ się = przymilać się, sich liebreich einschmeicheln. Dziś się mili, dziś się wdzięczy, Wkrótce strapi i udręczy. *Jak. Baj.* 194.

MILICYA, yi, *ż.*, die Miliz, pospolicie nazywają tak wojsko nieregularne, straż mające granic i bezpieczeństwa wnętrznego. Milicya województw lub ziem nazywa się w Polszcze, zaciąg żołnierzy z publicznych województwa tegoż lub ziemi podatków płacony, dla bezpieczeństwa wewnętrznego. *Kras. Zb.* 2, 167.

MILION, a, *m.*, tysiąc razy tysiąc. *Łesk.* 2, 4, *Boh.* milion; *Slov.* milion; *Sorab.* 1. million; *Carn.* milljar; *Vind.* miliar, milion, desset stu jeserou; *Ross.* милліонъ, eine Million. Dla dzieci wiosek za miliony nakupili. *Wad. Dan.* 92. Co do milion dyabłów! *Teat.* 33. *c*, 17. U milion kroć sto tysięcy! *ib.* 30, 35, (*Ross. obs.* колода 100 milionów; cf. kłoda). MILIONOWY, a, e, na miliony wychodzący, miliony liczący, Millionen =. *Carn.* millijarskie; *Ross.* милліонный; *Slov.* milionní. Intraty milionowe. *Teat.* 22, 25. Milionową dóbr swych oprawą, Pragnie przymilić cerę chropawą. *Zab.* 9, 347. *Zabł.*

MILKLIWOŚĆ, ści, *ż.*, milczącość. *Cn. Th.* milczatość. *Tr.*, *Boh.* mlčeliwost; *Sorab.* 1. mèlczžawa; *Vind.* mouzheunost, samouzhnost; *Ross.* молчаливость; die Verschwiegenheit. Szło mu tylko o całość wiary, i milkliwość senatorów. *Warg. Wal.* 38. MILKŁY, a, e, milczący, milczaty, verschwiegen. Nie milkły Tantal. *Petr. Hor.* 2, *R b. not.* «który wydał tajemnice bogów». MILKNĄĆ, milknął, *contr.* milkł, milknie, *med. jedntl.* umilknąć *dok.*, poczynać milczeć, zamilczeć, przestawać mówić, *Ross. et Eccl.* смолкнуть, измолкать; still schweigen, stumm werden, verstummen. Odgłos największy milknie z wolna za dalszą coraz miejsca odległością. *Zab.* 14, 175. Umilkł, jak słowik w ś. Wit. *Pot. Jow.* 171. — §. *Transl.* Milknąć, zmilknąć = martwieć, drętwieć, erstarren, absterben. Już zmysły władzy pozbyły, Już wrodzone zmilkły siły. *Kanc. Gd.* 318. Wódką tą nacieraj żyły mdłe albo zmilkłe. *Sienn.* 119. Zmilkła ręka, zmartwiała, uschła = odebrało mu rękę. *Włod.*

MIŁKOWY, a, e, od Miłka *qu. v.*

MILLENARYUSZ, a, *m.*, Sekta Millenaryszów, albo Chiliastów, którzy nauczali, iż dusze sprawiedliwych zupełnie oczyszczone nie zaraz bywają przypuszczone do widzenia boga: ale wprzód będą z Chrystusem na ziemi królowały przez tysiąc lat. *Boh. Dyab.* 3, 255. Millenarier, Millenaristen. (*distg. Ross.* милліонщикъ, milionowy bogacz, ein Millionär).

MIŁO *adv. adj.* miły, *Boh.* mjlo; *Slav.* ugodno; *Croat.* drago, (cf. drogo); *Ross.* мило, умильно, усладительно, любо; przyjemnie, wdzięcznie, lubo, lieblich, angenehm. Miło co umieć, wiedzieć, słyszeć, zwłaszcza nowego, pięknego. *Cn. Ad.* 499. (nauka uciechą wielką i ozdobą). Miło doma siedząc, o wojnie słuchać. *ib.* 500. Miło kiedy nas słuchają, a zwłaszcza gdy pochwalają. *Cn. Ad.* 500. (piosnka najprzyjemniejsza, chwała). Miło mi jest (*Slav.* drago mi je). Co tobie niemiło, tego drugiemu nie czyń. *Żegl. Ad.* 45. Co tobie miło, czyń drugiemu; a co tobie nie lubo, nie czyń drugiemu. *Wróbl.* 7. Miło nam brać dobre było, I złe przyjąć ma być miło. *Pieśn. Kat.* 152. Jakże to Rajnal księży łaje, aż miło czytać. *Kras. Pod.* 2, 216. Aż mi było miło na sercu. *Teat.* 19, 65. *Ross.* по нутру, (cf. wnętrze) — §. Niemiło mu było na dziewosłęby, iż mu tak *żadną żonę przywieźli. *Biel.* 240. markotny był na nich. MIŁOMĘDRZEC, drca, *m.*, miłośnik mądrości, *ob.* Filozof, *Boh.* libomudrec; *Ross.* любомудръ; der Weltweise. Co miłomędrców dzieje się nauce, Obraz odmiany w wynalazków sztuce. *Zab.* 12, 78. (*Ross.* любомудренный, *Boh.* libomudrcký, filozoficzny; любомудріе, *Boh.* libomudrctwj, filozofia; любомудрствую, *Boh.* mudrowati, filozofować).

MIŁOŚĆ, ści, *ż.*, *Sorab.* 1. milosc, mjwosc; *Boh.* milost *amor*, *gratia*; w innych dyalektach słowo to poszło na znaczenie łaski, miłościwości, n. p. *Slov.* milost, millost; *Slav.* millòsti; *Rag.* millós, millotvornos, millostivós; *Croat.* miloscha, milost; *Vind.* milost, gnada; *Dal.* miloszt; *Hung.* malazt; *Ross.* милость = łaska, miłosierdzie, łagodność; §. 1) miłowanie, kochanie, lubowanie, die Liebe, *Boh. et Slov.* milost, láska *amor*, (*ob.* Łaska); *Sorab.* 1 *et* 2. luboscž, (cf. lubość); *Carn.* lubesn, lubesan; *Vind.* lubesen, lubiesen, lublenje, lublivost; *Croat.* lyúbav; *Dal.* lyuvezan, lyubav; *Slav.* ljúbav; *Rag.* gliubav, gliuvezan; *Bosn.* gljubav, millost; *Ross.* любовь, любленіе, возлюбленіе; *Eccl.* любовь, союзство, любы, рачение, рачительство. Czucie mocniejsze nad przyjaźń, żywsze i czulsze niż wdzięczność, nazywamy miłością. *Teat.* 41, 113. Miłość jest, która myślą rządzi, serce parzy, Słodko w młodych się rodzi, a zbytkiem się żarzy W próżnowaniu.... *Bardz. Trag.* 56C. Uwaga

rozkoszy, którą rzecz jaka w nas sprawić może, daje nam wyobrażenie miłości. *Cyank. Log.* 39. Miłość jest pożądanie piękności. *Gorn. Dw.* 403. Miłości to jest przyrodzenie, aby rozdziałów nie dopuszczała, a związki jednego z drugim utwierdzała. *Sk. Kaz.* 630. Prawa miłość pragnie obecności. *ib.* 519. — Miłostkę Wenery zgoła zowią miłością, a insze z przydatkiem, jako miłość złota, pieniędzy, czci .... *Petr. Et.* 136. Kochałam Wc Pana przedtym, kocham i teraz, coż jednak za koniec miłość ta weźmie? *Teat.* 9. *b*, 112. Miłość miłość rodzi. *Pot. Syl.* 32. Miłość z miłości się rodzi. *Cn. Ad.* 584. (cf. kto miłuje bliźniego, będzie miłowan od niego). Stara miłość nie rdzewieje. *Teat.* 19. *c*, 76. Miłość wszystko słodzi; miłującemu nic nie ciężko. *Cn. Ad.* 503. Miłości nie wygrozisz; miłość z bojaźnią nie stoi. *ib.* 504. Miłość z obcowania roście. *ib.* Miłości, tylko cię do śmierci. *Rys. Ad.* 40. (cf. z jednym do grobu, z drugim do domu). Ślepa miłość. *Sk. Dz.* 124. Miłość zaślepia. *Cn. Ad.* 503; *Slov.* milost z ludi bláznow robi. Miłość wszystkiego nauczy; miłość powab do wszystkiego. *ib.* 502. (cf. nauka gdy smakuje, prędko się pojmuje). Miłość cielesna abo nieuczciwa, jest bardzo sprosna i szkodliwa. *Cn. Ad.* 501. Rad się Jowisz kradzioną bawi miłością. *Bardz. Trag.* 571. t. j. miłostkami, umizgami, gachowstem, verstohlne Bublerey. Kto się chce żenić, domu i dostatku trzeba, Zła miłość powiadają, bez soli i chleba. *Simon. Siel.* 49. *sine Baccho et Cerere friget Venus.* Trunek miłości, pojdź za mną, zadanie miłości, *philtrum. Volck.* 702. podarek zaletny, miłośniczy. *Dasyp. X x* 1 *b.*, *Eccl.* блудопитие. Bożek Miłości *Boh.* Milek. Miłości godny, (*Carn.* lubesniv; *Croat.* lyublyen, lyubki; *Dal.* lyubezlyiv *amabilis*; *Ross.* любезный; *Croat.* lyubeznoszt *amabilitas*; cf. miłosny). Miłość rodziców ku dzieciom wielka. *Cn. Ad.* 502. (krew' nie woda). Miłość W. K. Mści przeciwko Rzpltej. *Gorn. Dw. praef.* t. j. ku Rzpltej, die Liebe gegen den Staat. Święta miłości kochanéj ojczyzny Czują cię tylko umysły poczciwe, Dla ciebie zjadłe smakują trucizny, Dla ciebie więzy, pęta nie zelżywe. *Kras. Mysz.* 85. Vaterlandsliebe. Janowi miękką a łagodną nad inne pokazował Pan miłość. *Sk. Żyw.* 2, 427. Miłość chrześciańska takowa jest, iż człowiek nie tylko sam się o się starać powinien, ale i o bliźnim mieć pieczą. *Karnk. Kat.* 425. Uczyń to dla miłości bliźniego. *Teat.* 55. *d*, 31. Braterska miłość *Eccl.* любобратство. Wielką miał *miłość (upodobanie) ku zbawienia ludzkiego pozyskaniu, tak iż nad grzesznikami płakał, pragnąc gorąco zbawienia ich. *Sk. Żyw.* 1, 510. Na miłość Bozką proszę Wc Pana. *Teat.* 33. *b*, 79. um Gottes Willen. Na miłość bozką, nie wyrzucaj mu najmniejszéj rzeczy. *Teat.* 41. *b*, 278. (jak Boga kochasz). Zapewne to dla miłości twojej moja Anetka ustroiła się tak pięknie. *N. Pam.* 11, 235. dla przypodobania się tobie, dir zu Gefallen. — Miłość ku sobie = miłość własna, samolubstwo, die Eigenliebe, die Selbstliebe. (*Vind.* lastna lubesen, ſamoſvoje lublenje, velku na ſe dershanje). Człowiek z miłości wrodzonéj ku sobie, wszystko do swego pożytku obraca. *Sk. Kaz.* 465. Własna miłość sądzi być zbawiennym dla dobra powszechnego, co jej żądzom pochlebia. *Boh. Zamoj.* 35. Miłość własna nie ma żadnego przyjaciela. *Cn. Ad.* 502. (cf. sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry; sobiedobrski małodobrski). — §. 2) *titulus* Wasza Miłość, *obsolet. id quod hodie:* Wasz Mość, *Vind.* gnada; *Ross.* высочество, Euer Liebden. *Mon.* 66, 460. (Jego Miłość, Ich Miłość, Jegomość, Ichmość). Panie bracie, Wasza Miłość się kokoszy, a grosza nie ma. *Bies. B* 1. Jan Hus odpowiedział: niechaj o tym wiedzą Miłości Wasze, że wolę umrzeć, niżlibym miał na się widzieć jeden błąd. *Baz. Hst.* 7. Jeden żonę złą karał dla nieposłuszności, Odchodząc mało z domu, kazał Jej Miłości, Aby palców nie kładła w *skałę przyprawioną.... *Papr. Koł. Q* 3 *b.* (Jejmości). Zgubiwszy Marya Jezusa, pyta Józefa, gdy się z nim spotkała, o swym synu; on odpowie, iż z Jéj Miłością być go mniemał. *Żyw. Jez.* 47. *ib.* 21. Pod obroną Jego Miłości Pana Piotra Kmity, pierwsze wydanie tych ksiąg było. *Wróbl. praef.* Latopisca tego dostałem u Ich Miłości Książąt Zasławskich. *Stryjk.* 56. Przed Jego Królewską Miłość ma być taki pozwan. *Vol. Leg.* 2, 606. (cf. Pan nasz Miłościwy). MIŁOŚCIWAĆ, ał, a, *intr. niedok.*, Waszą Miłością (Wasz Mościa) kogo nazywać, waszmościwać, wysoko go tytułować, einen Euer Liebden titulieren, einem schmeichlerisch hohe Titel geben. Niechaj się ludzie kłaniają i zalecają i miłościwają sobie, jako chcą. *Orzech. Qu.* 80. Nie będę teraz patrzył na osobę człowieczą, ani człowiekowi tytułów wyliczać. *Budn. Job.* 32, 21 *not.* «tytułować, z tytułami mówić abo miłościwać». Słychać teraz mnóstwo wielmożności, jasności, miłościwania i inszych tym podobnych. *Modrz. Baz.* 236. MIŁOŚCIWIE *adv.*, łaskawie, mile, łagodnie, gütig, gnädig, *Boh.* milostiwě; *Ross.* милостиво; *Eccl.* любезнѣ. Król Olbracht miał z Wojewodą Wołoskim miłościwie nałożyć. *Biel.* 436. MIŁOŚCIWOŚĆ, ści, *ż.*, serce miłościwe, łagodność, łaskawość, litościwość, Huld, Milde, *Boh.* milostiwost; *Sorab.* 1. miwoſcž, (mileſcžiwoſcž uśmiechliwość); *Rag.* millostivost. Niemiłościwość. *Leop. Syr.* 49, 3. MIŁOŚCIWY, a, e, *Boh.* milostiwý; *Slov.* milostiwý; *Sorab.* 1. mjloſciwy, miwoſciwy, miwoſcžiwé; *Carn.* milostiv, milostn; *Vind.* milosten, milostliu, milostnou; *Dal.* milostiv; *Croat.* miloztivni; *Rag. et Bosn.* millostiv; *Slav.* milostiv, millostivan; *Ross.* милостивый: (милостивецъ łaskawca, *F.* милостивица); łaskawy, łagodny, litościwy, gnädig, huldreich. Bóg miłościwy jest nad stworzeniem swym. *Glicz. Wych. F* 5. Grzegorz III, był tak miłościwy, iż nigdy od siebie człowieka, jałmużny żądającego, darmo nie puścił. *Biel. Św.* 75 *b.* Miłościwym jestem *Ross.* благостынствую. Cnotliwe a miłościwe uczynki. *Biel. Św.* 69 *b.* Przysięgał się: jak boga kocham, jak sobie dusznego życzę zbawienia, niech mi tak Bóg miłościw będzie. *Mon.* 73, 547. — Miłościwy Pan, tytuł = Wasza Miłość = Wasz Mość, Euer Liebden, Allergnädigster Herr; (*Vind.* milostnik, gnadlovez, shlahtnik). Bez miłosierdzia ma tytuł fałszywy Pan Miłościwy. *Groch. W.* 565. Do Kasztelana Sierakowskiego pisze Rybiński: pismo

moje Miłościwéj osobie Twojéj ofiarą paść miało. *Ryb. Gęśl. dedic.* Większym stanom, jako miłościwym panom, książętom, królom, przystoi na kopanie kruszców łożyć. *Petr. Ek.* 129. Gdy kto z zacności domu i z dostatku pięknie się ubiera, i sługom przystojną barwę daje, taki dworzanin miłościwy pan, a dworstwo jego wielmożnością. *Petr. Ek.* 115. (cf. mościwy). Jakoć się dziecię za młodu pyszno a szarłatno nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało, że słowa innego, jedno mój łaskawy a miłościwy, nie da sobie mówić. *Glicz. Wych. F* 4 *b.* Kraj tak zapyszniały, że w nim wszystko miłościwi panowie, by jeno kęs bobru do zawojku przyszył, a knafel u szyi powiesił. *Rej. Zw.* 17. Królu najjaśniejszy, Panie nasz Miłościwy. *Dyar. Gr.* 52. — Miłościwe lato = jubileusz, rok święty, lato święte, zupełny odpust, *Rag.* veliko prosctègne; *Vind.* ſvetu letu, ſvetu godiſhe, odpustiknu letu, jubilevu, odpuſhanstvu, das Jubeljahr, das Jubiläum. Lato miłościwe, czas ubłagania. *Sk. Dz.* 12. Miłościwy rok. *Bzow. Roż.* 91. Roku 1511 Papież Juliusz jubileusz albo miłościwego lata odpusty do Polski posłał. *Stryjk* 707. *Pieśn. Kat.* 115. W roku Pàńskim miłościwoletnim 1600. *Klon. Wor. ded.* — *Fig.* Pękaj się brzydka od złości prywato, Już ci upadło miłościwe lato. *Zab.* 14, 408. t. j. już ci nie przepuszczą. *MIŁOSIERDNIE, *ob.* Miłosiernie. MIŁOSIERDZIE, ia, *n.*, *MIŁOSIERDZIEŃSTWO, a, *n.*, MIŁOSIERNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* milosrdenstwj, autrpnost; *Slov.* miłosrdenstwj; *Sorab.* 2 *et* 1. ſmělnoſcž; *Carn.* milost; *Vind.* miloſerzhnost, miloſerdnost, milost, v'smilanje, gnada; *Croat.* milosardje, szmiluvanye; *Bosn.* milosrrdje; *Rag.* millosardje; *Ross.* милосердіе, милосердованіе, милость, милованіе, благоутробіе, утроба, умиленіе, сострадательность, сострадательство, помилованіе, (cf. *Ross.* милостиня, милостинка jałmużna); *Eccl.* сострастіе, соболѣзнованіе; litość, politowanie, die Barmherzigkeit. Miłosierdzie jest dolegliwość serca, powzięta z innych biedy, którą rozumie, iż niewinnie ponoszą. *Pilch. Sen.* 97. serdeczne nad nędzą ludzką użalenie i wzruszenie. *Dambr.* 345. ratowanie nędzy i potrzeby bliźniego, z litości serdecznéj i z miłości pochodzące. *Hrbst. Nauk. n.* 6. Miłosierdzie boże znaczy, że bóg jest skłonny ku ratowaniu człowieka nędznego. *Salin.* 4, 198. Zmiłuję się nad tym, którego mi lito, a miłosierdzie okażę nad tym, nad którym się zlituję. 1 *Leop. Rom.* 9, 15. Lutość człowieka przy bliźnim jego, ale miłosierdzie boże nad wszelkiem ciałem. 1 *Leop. Syr.* 18, 12. Miłosierdzie mieć *Ross.* миловать, помиловать, милую, милосердовать, милосердствовать, умилосердиться. *Prov. Slov.* Kostel krási oltar, a čloweka milosrdenstwo; kościoł krasi ołtarz, a człowieka miłosierdzie. — Miłosierdzia nie godzien, który żadnemu nie przepuścił. *Cn. Ad.* 505. Już ten zdrajca miłosierdzia woła. *Paszk. Bell. A* 3 *b.* Najczęściej miłosierdzia od cudzych doznajemy. *Teat.* 8, 51. Dzierzgowski arcybiskup, i Jan Łaski na sejmie chcieli, aby skarb pospolity założono, który nazwali *montem pietatis*, to jest góra zbożności abo miłosierdzia. *Modrz. Baz.* 557. eine Leihkaſſe, Armenkaſſe, Lombard. Miłosierność nieprzyjaciołom okazał. *Budn. Apopht.* 49. Jakoż to słodki Pan każdemu, a miłosierdzieństwa jego nade wszystkie sprawy jego. *W. Post. Mn.* 381. — *Phrast.* Wc Paneś łgał bez miłosierdzia. *Teat.* 26, 29. (na umor). Napadłem człowieka, który trzech zliczyć nie umiał, stojącego jak miłosierdzie w murku. *Mon.* 66, 723. cf. passya. — 2. Uczynek miłosierny, jałmużna = *Ross.* милостиня, das Almoſen, eine barmherzige Handlung, erwieſene Barmherzigkeit. Kiedy czynisz miłosierdzie.... *Budn. Matth.* 6, 2. „*not.* teraz to po Niemiecku (z Greckiego) jałmużną przezwano». — *§. *Opposit.* Niemiłosierdzie; n. p. Bali się o młodego Bolesława, aby Konrad jakiego *niemiłosierdzia nad nim i nad matką jego nie pokazował. *Krom.* 130. jakiego okrucieństwa, Unbarmherzigkeit, Grauſamkeit. MIŁOSIERNIE, *MIŁOSIERDNIE *adv.*, *Boh.* milosrdně; *Ross.* милосердно; łaskawie, litościwie, barmherzig, mitleidig. Wejźrzyj na mię, miłosiernie wysłuchawszy mię. *Pim. Kam.* 214. MIŁOSIERNIK, a, *m.*, *Boh.* slitownjk; *Eccl.* милователь, ущедритель; *Ross.* сострадатель; który jest miłosiernym, ein Barmherziger. Miłosiernik i miłosierny bóg. *Sk. Kaz.* 67. *W rodz. żeńsk. Boh.* slitownice. MIŁOSIERNY, a, e, litościwy, *Boh.* milosrdný, autrpny; *Slov.* miłosrdný; *Sorab.* 1. miwoſcžiwé, ſmělné; *Sorab.* 2. ſmilni; *Carn.* mile; *Vind.* milostiu, v'smilen, milosten, milostliu, miloſerden, miloſerzhen; *Slav.* milloserdan, millosêrdni, millostivan; *Bosn.* millosrridni; *Rag.* millosardan, millostiv, millosni; *Ross.* милосердный, милосердый, милосердъ, благоутробный, сострадательный; *Eccl.* любомилостивый; barmherzig, gnädig, mitleidig. Bóg jest miłosierny, iż długo czeka tych, którzy zgrzeszyli. *Budn.* 4 *Ezdr.* 7, 64. Jest miłosierny, bo okazuje wielkie dobrodziejstwa wszystkim. *ib.* 66. Nie mogę mieć politowania dla Wc Pana, kiedyś dla mnie niemiłosierny. *Teat.* 9, 42. Stworzeniu bożemu miłosierny uczynek, dopomoc ku czemu. *Paszk. Dz.* 93. — *Transl.* Miłosiernym okiem poglądał, jak czapla schwytana. *Mat. z Pod. C* 3. t. j. miłosierdzia wymagającym, mit einer barmherzigen Miene, (Barmherzigkeit erregenden oder beiſchenden). MIŁOSNA, y, *ż.*, *botan.* ziele, *Cacalia*, Cacalienkraut; fraucymer tego ziela, a ile korzenia, do zjednania miłości i łaski używa. *Syr.* 592. Ziele, kani albo kotczy pazur także Miłosną rzeczone, dla mniemanych swych skutków, w czarach miłości, *Damnamene*, Streichkraut. *ib.* 123. MIŁOŚNICA, y, *ż.*, MIŁOŚNICZKA, i, *ż.*, *demin.*; (*Boh.* milenka, mjlička; *Slov.* millostnica, ljúba, drága; cf *Boh.* milownica; *Ross.* милостица = dobrodziejka, łaskawczyni); kochanka, die Geliebte. Herman miał syna z miłośnicą Zbigniewa, a potym z Judytą żoną drugiego Bolesława. *Biel.* 64. (cf. fryjerka, gamratka, kawalerka, nałożnica, pani duszka). 1 *Leop. Jud.* 8. Miło im jest miłośnice mieć, a z niemi w swéj woli i w psocie mieszkać, niżeli swą własną żonę. *Glicz. Wych. B* 7. Miłośnice, drapieżnice. *Rys. Ad.* 40. Miłośniczka. *Rej. Wiz.* 57. MIŁOŚNICZEK, *ob.* Miłośnik. MIŁOŚNICZY, a, e, miłości abo miłośnikom służący, Liebes=. Miłośniczy podarek, miłość u kogo jednający kamień, ziele etc. *philtrum. Cn. Th.*, podarek zaletny, miłośniczy. *Dasyp. X x* 1 *b.*, trunek miłości, pójdź za mną, zadanie miłości.

Volck. 702. ein Liebesgeschenk, Liebestrank :c. Miłośniczy listek. *Tr.* ein Liebesbriefchen. Owid, sławny i doskonały w miłośniczéj nauce professor. *Mon.* 68, 1015. (*artis amandi*). MIŁOŚNIE *adv.*, pełno miłości, voll Liebe. Trzeba ich pożenić, bo coś miłośnie na siebie z boczka poglądają. *Teat.* 15, 83. MIŁOŚNIK, a, *m.*, MIŁOŚNICZEK, czka, *m.*, (*Boh.* milostnjk, mjljk faworyt, kochanek; milownik *amator*, *amans*; *Ross.* милостивецъ dobrodziej, łaskawca; *Eccl.* милостынникъ jałmużnik); 1. lubiący co, kochający się w czym, miłownik, der etwas liebt, der Liebhaber von etwas. Miłośnik starożytności. *Mon.* 69, 38. ein Alterthumsliebhaber. Najlichsze dzieło znajdzie wszędy miłośników, Znajdzie wszędy drukarzów, znajdzie czytelników. *Dmoch. Szt. R.* 21. Niemasz cię ojczyzny swej wielki miłośniku, Przednia tejże podporo i czujny strażniku. *Groch. W. B* 5. Taki ubóstwa miłośnik, iż i potrzeby swoje ledwie miał. *Sk. Dz.* 181. Wiernemu króla swego miłośnikowi prawdy taić nie przystoi. *Orzech. Qu.* 82. Przy łasce panów sława miłośnikom roście. *Gorn. Dw.* 22. t. j. faworytom ich, ihren Lieblingen. — 2. Miłośnik, (*Boh.* milaček; *Rag.* millostnik; *Slav.* ljupovnik, dragi; *Ross.* милостникъ) gach, fryjerz, amant, der Liebhaber, Buhle, Freyer. Jabym chciała, by miłośnik mój żył w najdłuższe lata. *Otw. Ow.* 123. Coś na cudzołożnika poszedł mąż, gdy gorętszym nad uczciwe zostaje miłośnikiem. *Birk. Kaz. Ob. K* 2 *b.* Miłość i miłośnik stały, Godne w oczach i w sercach Pańskich pochwały. *Jag. Wyb. Rug. B* 2. Kocham ją, nie jak mąż, ale jak miłośnik. *Teat.* 25, 4. Rodzaj marzących na jawi dziwowidzów, co ich miłośnikami zowią. *Mon.* 69, 188. Romanse miłośniczków i Nowe Ateny. *Zab.* 9, 268. *Papr. Kol. S* 4 *b.* — 3. *Botan.* Miłośnik, *amaranthus tricolor*, gatunek jego szarłat, dla piękności chowa się w ogrodach. *Kluk. Dykc.* 1, 27., das dreyfarbige Tausendschön. MIŁOŚNIKOWY, a, e, od miłośnika; kochankowy, Liebhabers=. Uczciwe serce rychléj zezwala na miłośnikową prośbę za dobrowolną żądością, aniżeli za musem. *Gil. Post.* 91. MIŁOSNY, a, e, (*Boh.* milostny *gratiosus*, *elegans*; milostnost *venustas*, *elegantia*; *Rag.* milostiv, millostiv, millosni; *Carn.* milostiv; *Vind.* milosten, milostliu = miłosierny; od miłości, Liebes=, *Boh.* milowný; *Vind.* lubesni, salublen, lubesenski; *Ross.* любовный. Spokojność pójdzie z wstydem, w tył spięta powrozem, I to co się nie swoi z miłosnym obozem. *Hul. Ow.* 12. Dała swemu kochankowi napój miłosny. *Mon.* 76, 22, (*ob.* Miłośniczy). Futra abo podarunki miłosne, są właściwie chimery. *Boh. Dyab.* 565. Miłośna piosnka *Carn.* drajna. — § Zakochany, verliebt. Młodzieńcy, którzy są szpetni a miłośni, mają płacić po złotych sześć. *Lek. D.* Błażej silny i zdrowy, daleko wierniejszy Powraca do swej Kasi, coraz miłośniejszy. *Weg. List* 11. — §. Miłośny, *amabilis*, *gratiosus*. *Cn. Th.* liebenswürdig, beliebt. Nowina ta, piekielnemu straszna, i miłosna niebieskiemu, i ziemskiemu gminowi poczesna jest. *Bzow. Roż. pr.* MIŁOSTKA, i, *ż.*, MIŁOSTKI, ek *plur.*, właściwie *zdrobn.* rzeczownika miłość; 1. miłosne kochanie, gachowanie, umizgi, miłosne konszafty, Liebeshändel, verliebte Intrigue, Caresse, Liebschaft; (*Vind.* salublene misli, salublen pergod). Dziwnie pośpiesznéj miłostki się dorwał. *Żebr. Ow.* 117. Podobno nowe jakieś miłostki są przyczyną tej niestałości. *Teat.* 48. *d*, 27. Doniesiono mi o miłostkach Wc Panny z Panem Hrabią. *ib.* 54, 96. Plugawe miłostki. *Birk. Exorb.* 6. Miłostkę Wenery zgoła zowią miłością, a insze z przydatkiem, jako miłość złota, pieniędzy etc. *Petr. Et.* 136. Szalona miłostka pali w człeku wnętrzności. *Comp. Med.* 266. Słyszano o jej bezecnych z tym młokosem *miłowkach. *Tr. Tel.* 140. miłowka, *obsc.* = obcowanie cielesne. — 2. Miłostki = miłosne wiersze, Liebesgedichte. MIŁOSZ, *ob.* Miłek. MIŁOWAĆ, ował, uje, *contin.*, (*Boh.* milowati, milkowati; *Slov.* milowat; *Sorab.* 1. mjluiu = kochać; *Bosn.* millovati *amare*, *blandiri*; *Slav.* millovati = cackać; *Carn. et Vind.* miluvati = litować się, (*ob.* Zmiłować się); *Croat.* miluvati = litować, żałować, (milenye = pieszczenie, umizg); *Ross.* милованie miłosierdzie, миловать = litować się). — a) *intrans.* kochać, zakochanym być, lieben, verliebt seyn. Podał jej listek od miłego, i dołożył litownemi słowy, jako nieborak nader bardzo miłuje. *Gorn. Dw.* 285. Wojsko takich ludzi, którzyby miłując, przy bytności białych głów swych, bićby się mieli, światby zwalczyło. *Gorn. Dw.* 289. Gore nieboga, okrutnie miłuje, A żadnéj nie ma nadziei w miłości. *P. Kchan. Jer.* 149. W tym *księżycu ku miłowaniu, jeśli masz pieniądze, dobry czas jest, z paniami się oznajmiaj, w nowe odzienie się ubieraj. *Spicz.* 199. (*ob.* Zaloty). — b) *Transl.* Kochać kogo, miłośnie, sprzyjaźnie, *Sorab.* 2. lubowasch; *Sorab.* 1. lubuyu; *Carn.* lubiti; *Bosn.* gljubiti, millovati; *Croat.* lyubim; *Ross.* любить, люблю, *ob.* Lubić; einen lieben. Miłował ją tak bardzo, że własnego serca Tak nie miłował, i zdrowia swojego. *P. Kchan. Orl.* 1, 96. Imeś go miłował Bardziéj, tym więcéj będziesz go żałował. *Past. Fid.* 304. Ja ciebie miłuję, i wziąć za swą żonę chcę, a ty przede mną uciekasz! *Sk. Żyw.* 2, 292. Jeden drugiego jako duszę swą miłował. *ib.* 13. *et* 158. Dawid Jonatę miłował, jako zdrowie swoje, i jako matka jedynego syna. *ib.* 2, 160. Człowiek, którego miłujemy, zda się nam bez wszelakiej wady. *Gorn. Dw.* 9. Byście miłowali jeden drugiego, jako umiłowałem was. *Buczn. Joan.* 15, 12 (byście się społecznie miłowali. *Bibl. Gd.*). Witołt z Jagiełłem tak się miłował, jak przedtym Olgierd z Kiejstutem, iżby prawie parę Orestesów i Piladesów, i jedno chcenie i niechcenie, przyjaciela i nieprzyjaciela, między niemi mógł obaczyć. *Stryjk.* 428 Woli Car, że się go boi lud, niżli miłuje. *Bardz. Luk.* 37. Miłuje go jak wilk barana. *Cn. Ad.* 506. (cf. dziedzic przywłaszczony śmierci dobrodzieja, jak kruk ścierwu czeka). Miłują się jako bracia, a patrzą swego jako żydzi. *Cn. Ad.* 505. Miłujmy się jako bracia, a rachujmy się jako żydzi. MIŁOWANY, a, e, kochany, luby, geliebt. Od stosu na ślub oblubieniec nowy Idzie, od swojej miłéj miłowany. *P. Kchan. Jer.* 42. MIŁOWNIK, a, *m.*, (*Boh.* milownik; *Slov.* miłownjk; *Croat.* lyubovnik, lyubitel; *Dal.* lyubovnik, lyubezan; cf. miłośnik); który co lubi, der Liebhaber von etwas. (cf. *Eccl.* милователь miłosiernik). Prawdziwi miłownicy i stróżowie Rzpltej. *Papr.*

Ryc. 60. Miłownik ojczyzny. *Chrzyst. Nin.* Nie możesz inaczej okazać się być miłownikiem cnoty, jedno odnoszeniem dla niej waśni. *Modrz. Baz.* 114. Oni, co niepotrzebnie mówiąc, czas trawią, więcej mają być poczytani za sofisty, niżli za miłowniki prawdy. *ib.* 112. Nietrudna rzecz miłować miłowniki swoje. W. *Post. W.* 2, 98. Miłowniki i naśladowniki świata. *Rej. Post. K k k* 6. "MIŁOWIEWNY, a, e, powiewający miło, lieblich wehend. Zefirów miłowiewne chłody. *Mon.* 73, 270. 'Miluchnowienny Zefir. *Chodk. Kost.* 38. ('MILSKO, a, *n.*, mila fatalna, eine fatale, häßliche Meile, *Sorab.* 2. milisko. — MILTOWNE śkło, śkło zaprawne w hucie, tak iż jest miękkie do roboty dla paciornika. *Magier. Mscr.* z *Niem.* milde). — MILUCHNY, a, e, MILUSIEŃKI, MILUTEŃKI, a, ie, *adverbia in* = o, *intensiv. adj.* miły, recht sehr lieblich, äußerst angenehm, einnehmend. On co dotąd tylko łajał, kłócił, Miluchny, od Wc Pana jak się tylko wrócił. *Teat.* 43. *c*, 55. Słowik milutki. *Kniaź. Poez.* 3, 111. Domek miluchny, kucharz dobry, winko stare. *Teat.* 5. *c*, 17. Swą łagodnością ujmie ich miluchno. *Auszp.* 77. Jeszcze się, jeszcze sciskajta miluchno. *Groch. W.* 342. Swym panom miluchno pochlebiają. *Pilch. Sen.* 253. Oto jako lekuchno Zasypia, i coraz się uśmiecha miluchno. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Dzień zchodzi miluteńko. *Teat.* 19, 50. Trwała i po śmierci na twarzy jego ona piękność miluchna, jakoby się pomału i wdzięcznie uśmiechał. *Sk. Żyw.* 2, 330. Tak sobie na chłodzie milusieńko drzymał. *Zab.* 1, 98. *Nar.* Co za głosek milutki! *Teat.* 55. *b*, 22. Siostra jéj milutkie jest stworzenie. *ib.* 35. *b*, 26.

MIŁY, 'MIŁ, a, e, (*Boh.* milo, libý, (Milek *amor*); *Slov.* milý; *Sorab.* 1. mjlny, mjly, mjwy, swodkomerné, (cf. słodki); *Vind.* perjasliu, radliu, lubliu, lub, perjeten, lubesniu; *Carn.* perlizhn, (cf. mile *misericors*, *miser*); *Croat.* mil, dragi; *Dal.* mijl, drag; *Rag.* millij, mìo, milla, millo; *Bosn.* mio, mili, draghi, dràg, gljubesggljv, ugodan, (cf. drogi, ugodny, dogodny); *Ross.* милый, милъ, любый, сладостный, усладительный, благолѣпный; cf. *Germ.* milde; *Angl. et Svec.* mild; *Isl.* milde; *Graec.* μειλίχος; cf. *Arab.* מיל *propensus sum*; cf. *Lat.* mollis); §. 1. przyjemny, wdzięczny, lieb, angenehm, lieblich. Niewiasty, które w krasności stopnia najpierwszego nie dochodzą, raczéj miłemi niż krasnemi nazwać się mogą, że ich uroda nie ze wszech miar jest doskonała, lecz tylko niektóre powaby onym udzieliła. *Mon.* 65, 608. Twarz miła. *Teat.* 23. *b*, 37. Czemuż cię kochać nie ma? nad cię milsza żadna. *Hul. Ow.* 52. Drozdy miłe. *Banial. J.* 3. Miłe powietrze *Ross.* благовоздушіе. Miłym być *Ross.* нравиться, понравиться. Miła i pożyteczna zabawka. *Mon.* 66, 13. Komuż nie miły spokojny z żonką i z dziatkami miłemi objad i wieczerza wesoła.... *Falib. A* 2. Każdy do apetytu swego ciągnie rzeczy, Co miłe, to i dobre. *Pot. Arg.* 383. Milsze jest zdrowie po ciężkiéj niemocy, Milszy wschód słońca po burzliwéj nocy, Milsza po przykréj żegludze, część lądu, I po nierządzie milsza lepszość rządu. *Zab.* 14, 413. *Szost.* Jak mi Bóg miły! *Teat.* 28. *b*, 24. (jak Boga kocham). Jak mi dusza miła. *ib.* 58. Miło doma; niemasz jako doma. *Cn. Ad.* 498. (cf. prywatny żywot najlepszy; bywszy w Rusi, do domu musi). Miłeś mi, jak sól w oku. *Cn. Ad.* 499. (cf. kole mię w oczy; blask mi od niego; patrzeć nań nie mogę). Za żądaniem wielu dobrych ludzi, którym pokój 'mił. *Lek.* Mnie 'mił pokój, a oni w zwadzie się kochają. *J. Kchan. Ps.* 185. Twój zakon sam mi 'mił. *ib.* 182. Koło mogiłki kto tylko przebieży, Westchnij, tu filuś najmilejszy leży. *Kras. Mysz.* 39. — §. Miły = kochany, kochanek, luby, geliebt, der Geliebte, der Geliebteste. Swojego miłego czas długi płakała. *P. Kchan. Orl.* 1, 178. Żal mię trapi, bez przestanku ciężki niebogę, Że bez ciebie najmilejszy wytrwać nie mogę. *Zimor. Siel.* 286. Nie weźmie wieńca tego nikt inny, Tylko mój najmilejszy jedyny. *ib.* 338. Gdzie jest mój miły i jako się miewa? *Jag. Wyb. C* 3 *b*. Płacz córko Inistory, twój miły nie żyje, Zginął twój miły, mieczem Kukulina. *Kras. Oss. B* 2. Komuż przykro wykonać dla tego, kto miły? *Zab.* 13, 224. Stracił swoję miłą. *P. Kchan. Orl.* 1, 3. (swoję lubą). W tym 'księżycu przyjaciół sobie nie jednaj, ani sobie miłéj szukaj. *Spicz.* 199. (kochanki). — §. Miły komu, od niego kochany, ukochany, lieb, beliebt, geliebt. Był wielki buntownik ten Saturnin, i pospólstwu bardzo nie mił. *Warg. Wal.* 253. Poznał wnet Osman, że to wojna była z narodem bogu miłym. *Birk. Zyg.* 29. (cf. Bogumił). Na cześć i chwałę miłego boga *Papr. Ryc.* — *Vocandi casu*: Miły bracie, lieber Bruder. Co tu słyszymy, bracia 'miła (mili). *Sekl.* 31. Najmilejsi chrześcianie. *W. Post. W.* 254. (cf. drogi, złoty, mój ty, nieoszacowany). — Ale miły boże, że się to cnota nigdy nie utai. *Boh. Kom.* 1, 341. Jedna niewiasta, przyszedłszy przed Mieczysława Starego, wołała o sprawiedliwość. Król pytał się, czego chce; powiedziała tak: Miły Królu! („bo na ten czas inaczej nie mówiono").... *Biel.* 101, *ob.* Miłościwy. — §. W Panu Bogu, w Chrystusie miły, w Bogu miły, *dilecte in Christo*. *Cn. Th.* Geliebter in Gott, in Christo. Wiernie nam miły. *Kur. Pet.* 58. Lieber Getreuer, *ob.* Wierność, *titulus*. — §. '2. *Ironice* n. p. Miły dudku. *Twor. Wiecz.* 88. Miły bajdku. *ib.* 11. Bez rządu, bez obyczajów, jako miłe bydło, żyjemy. *Star. Ref.* 35. wie das liebe Vieh, t. j. jak bydlątka. — *Observ.* « *Ideam vocis* miły *exprimunt deminutiva blandientia* braciszku = miły bracie, matuchna = miła matka; twarzyczka = miła twarz, mężulu = miły mężu.

Pochodz. *Bogumił*, *Bogumiła*, *ludomiły*; *namiłować się*, *przymilić się*, *przymilenie*, *rozmiłować*, *umiłować*, *zmiłować*, *zamiłować*.

MIMO, 'IMO *adv. et praep.*, *Boh.* mjmo; *Slov.* mimo, pomimo; *Bosn. et Rag.* mimo; *Vind.* mimu, zravenprezh, sraventotai, tesraunu; *Carn.* męmu; *Croat.* mimo; *Sorab.* 1. nimo; *Sorab.* 2. mimo, żela: *Ross.* мимо, невзирая; *reg. Genit. et Accus.*, mijając, koło, podle, vorbey, vorüber. Źle, kiedy musisz od mimo idących słyszeć: począł budować a nie mógł dokonać. *Orzech. Qu.* 70. von den Vorübergehenden, *Rag.* mimohòdaz *praetergrediens*. Siedział ślepy wedle drogi, powiedzieli mu, iż Jezus mimo idzie. *Sk. Kaz.* 101. daß Jesus vorüber gehe; *Slov.* mjmo gjti; *Vind.* mimu jiti; *Rag.* mimòchi, mimohoditti; *Ross.*

et Eccl. мимоити, мимограсти, мимоходити, мимохожу, мимохожду. Mimośmy żeglowali. *Pilch. Sen.* 334. Pan lasa jechał do domu 'imo swój las, a słyszał, że w lesie rąbią. *Gorn. Wł. J.* 6. Puścić mimo się, mimo uszy = nic nie dbać na co, etwas nicht achten, seiner Aufmerksamkeit nicht würdigen. Wiele jest rzeczy, które czasem panowie 'przeględać muszą, a wiele mimo się puszczać, jakoby nie widzieli, a nie słyszeli. *Kosz. Lor.* 169 *b.* Harde mowy mimo się puściła. *Otw. Ow.* 216. To przecię drugim mimo uszy pójdzie. *Budn. Apopht. T* 2. Tobie z ust, a jemu mimo uszy szust. *Rys. Ad.* 40. (t. j. na wiatr, słucha nie słuchając; mów ty ścienie). *Praetervecta est oratio mea aures vestras*, poszła mimo uszy. *Cn. Th.* Wielka hańba twoja, jeśli ten policzek mimo się puścisz bez pomsty. *Orzech. Qu.* 104. Młodsi bojaźń zadali hetmanowi; ale on to mimo uszu puszczał i bitwę odwlekł. *Gwagn.* 283. — Mimo pory = chybiąc porę, nie w porę, außer der Zeit, nicht zur gelegnen Zeit. Zatrzymajmy się trochę, by przyjście nasze do niego mimo pory nie było. *Teat.* 42. *d, B.* — Mimo czego = pomimo tego, nie zważając tego, chociaż co na przeszkodzie, ohngeachtet dessen. Czujny stérnik ostatniéj swéj dobywa mocy, Mimo gwałtownéj wichrów upartéj przemocy. *Zab.* 13, 265. Śpieszę do ciebie, mimo wiatru przeciwnego. *Teat.* 35. *b,* 138. Mimo te wszystkie wstręty i niestałość, znam, że mię kochasz. *ib.* 25, 75. Głupstwo jest, żenić się z panienką, mimo jéj chęci. *ib.* 25, 73. — Mimo kogo = niezważając go, na jego prawo, bezwzględnie nań, z jego krzywdą, ujmą, ohne Rücksicht auf jemanden, mit dessen Hintansetzung, Zurücksetzung. Jabłko Parys gładkiéj, mimo cnotliwsze, Wenerze przysądza. *Zab.* 15, 214. Głupiby był, gdyby mając syny godne, innemu dać swoje państwo, 'imo nie, miał. *Biel.* 111. — §. Mimo = oprócz, außer. Imo osobę sędziego muszą być dwie 'osobie u sądu; tego co skarży, i co odpór daje. *Modrz. Baz.* 376. Nie jest żaden, komuby potrzeba więcéj umieć, mimo człowieka przełożonego. *Kosz. Lor.* 5 *b.* MIMOCHÓD, u, *m.*, *Ross.* мимоходъ; *Rag.* mimosejastje, das Vorbeygehen. Mimochodem, *Vind.* grede, griede; *Ross.* мимоходомъ, перепутье, *adv.* im Vorbeygehen; *adj. Rag.* mimohodgliv. 'MIMOCIĄGNĄĆ *jednotl.*, ciągnąć mijając, vorbeyziehen, *Sorab.* 1. nimoczanu, nimoczaham. MIMOCIEC *dok. Vind.* mimu tezhi = mimopłynąć, vorbey fließen. MIMODROŻNY, a, e, *Sorab.* 1. nimpuczné *devius;* cf. zdrożny. MIMOJAZD, u, *m.*, *Ross.* мимоѣздъ, das Vorbeyfahren. Mimojazdem pewnie nas nie minie. *Teat.* 51, 3. Wstąpił tylko do miasta mimojazdem. *Gaz. Nar.* 1, 137., *Zał. H. T.* 151. — *Fig.* Niekiedy mimojazdem, o czym innym rzecz mając, napomyka niektóre śrzodki zapobiegania złemu. *Pilch. Sen.* 376. t. j. nawiasem; im Vorbeygehen. Ma on zręczną rękę do pojedynku; niech ci to mimojazdem napomknione będzie. *Teat.* 6, 119. 'MIMOJECHAĆ, przyjechać, *Vind.* mimupelati, vorbeyfahren. MIMONATURALNY, a, e, *Sorab.* 1. nimonaturski *monstrosus*, cf. przeciwnaturalny, nienaturalny. MIMOPŁAW, u, *m.*, das Vorbeyschiffen. Nieumyślnym, ale 'imopławem do niéj zawiną. *Pot. Syl.* 377. MIMOPŁYNĄĆ, *jednotl.*, *Eccl.* мимоплову, мимопловущій, vorbeyschiffen. MIMOŚRZÓD, u, *m.*, *excentricitas. Śniad. Alg.* 2, 55. Mimośrod, odległość ogniska od środka ellipsy. *Śniad. Jeog.* 16. *N. Pam.* 19, 86. MIMOŚRZODKOWY, a, e, MIMOŚRZODKOWO *adv.*, excentrisch. Jeżeli kierunek przechodzi przez śrzodek ciężkości, na ten czas uderzenie jest śrzodkowe; w przeciwnym przypadku zaś będzie mimośrzodkowe, *collisio excentrica. Hub. Mech.* 161. Mimośrzodkowo, *excentrice. ib.* 162. MIMOWOLNY, a, e, — ie *adv.*, niedobrowolny, unwillführlich. Gdy myszki mimo woli naszej poruchywać się zwykły, co się dzieje w poruchu serca i śledziony, nazywa się to poruchem mimowolnym, *motus involuntarius. Perz. Cyr.* 1, 56. Mimowolne moczu i stolca odchodzenie. *Perz. Lek.* 147. Mimowolne czułości. *Niemc. Król.* 2, 6. Szlachcic mający dom w mieście, nie ma mieć przykrości w mimowolnych stanowiskach, które się nazywały *ex officio. Czack. Pr.* 325. Wszelki mimowolny uczynek, ani kary, ani nagrody nie zasługuje. *Ostr. Pr. Kr.* 1, 42. Każdéj rzeczy nadajemy mimowolnie, i przez samę moc naszéj wyobraźni, téj lub owéj w naszym umyśle postaci. *N. Pam.* 10, 65.

Pochodz. *pomimo*; *mijać*, *minąć*; *pomijać*, *pominąć*; *minęły*; *omijać*, *ominąć*; *przemijać*, *przeminąć*, *przemijając*; *rozmijać*, *rozminąć*; *wymijać*, *wyminąć*; *zmijać się*, *zminąć się*.

1\. MINA, y, *ż.*, Minka, Mineczka, *demin.*, twarzy pozór, *Vind.* nameshik, sadershba, naoblizhje; *Ross.* видъ; *Gall.* mine, die Miene, Gesichtsmiene. Sama postać i mina jego, niemało rzeczom przydaje do śmiechu. *Zab.* 12, 263. Widać z miny, że musi być uczciwym człowiekiem. *Teat.* 34, 28. Nie sądź nikogo po minie, bo się w sądzeniu poszkapisz. *Zab.* 13, 286. *Trẹb. Jak. Baj.* 178. Nie trzeba to po minie człowieka szacować. *Teat.* 52, *c,* 18. Jestże to postać służącego? nie ma miny na niego. *Teat.* 17, 27. Przy minie kłapouchéj nam dobra siermięga. *Teat.* 43. *b,* 12. Z kwaśną miną słuchał żebraniny. *Zab.* 14, 245. *Szym.* (*Vind.* pomerdik). Mina płaczliwa *Vind.* nakorpizh. Mina uśmiechliwa (*Vind.* narashık). Owoż nadchodzi! mina desperata, mina bycza! *Teat.* 43. *c,* 144. Mina gapiowata. *Teat.* 36. *c,* 64. Poglądała nań miną wzgardy. *ib.* 30. *b,* 28. Nie trap' mnie tą miną, Która mi krew' w żyłach ścina. *Niemc. Król.* 2, 189. Coż to u dyabła za miny robisz przyjacielu! *Teat.* 15, 85. (cf. mig; *ob.* Stroić miny, *Vind.* fe saderfhati, naoblizhjati). Minę poważną stroić, powagą nadrabiać *Ross.* пріосаниться. Zdawał się kochać Wc Pannę, czynił miny, jak gdyby był najprzywiązańszym. *Teat.* 17. *c,* 24. Wzięła na siebie minę, jaka przystała w takowéj okoliczności. *Zab.* 3, 137. Przechodzi się z gęstą miną, dobywa szpady i ogląda. *Teat.* 21, 11. *et* 137. Ja zaś, nic nie straciwszy miny, odpowiedziałem.... *Hul. Ow.* 136. (nie straciwszy fantazyi, przytomności).

2\. MINA, y, *ż.*, *fortif.* podkop, *Boh.* průkop; *Slov.* mina; *Slav.* lagùm; *Ross.* подрывъ, подкопъ; eine Mine, Pulvermine, ganki podziemne, które podsadzonemi prochami mogą być na powietrze wyrzucone. *Jak. Art.* 3, 308. *Fig.* Podstarości mój wielki nieprzyjaciel; ale już i na niego

miny podsadziłem, wkrótce go wysadzę. *Boh. Kom.* 1, 314. Żebyś mi się miał koniecznie wdzierać w jéj serce, broń Boże, bobym cię minami od niéj wysadził. *Teat.* 22. *b*, 34., *Ross.* подорвать, подрывать. Wielu te jakimkolwiek końcem od nas założone, i czy z blizka, czy z daleka prowadzone miny, z fortun i z życia wysadzają obywatelów. *Mon.* 66, 320.

MINĄĆ, *ob.* Mijać.

MINCA, MYNCA, MENICA, 'MINICA, 'MYNICA, 'MENCA, y, *ż.*, (*Boh.* mince; *Sorab.* 1. mincza; *Ross.* златица, монета, деньги; *Svec.* mynt; *sed* mint, mynd • figura, obraz; *Hebr.* מנה); §. 1. moneta, pieniądze, Münze, Geld. Za Kazimierza W. dopiero mynicy Polskiej najwięcéj poczęto kować, gdyż przedtym skórzanéj więcéj było; a na niéj z jednej strony był orzeł, a z drugiej król na majestacie. *Biel.* 170. Sam królu, niedoważną mynicę kujesz. *Krom.* 625. (*levem monetam*). Mynice albo pieniądze kować, któreby drugim podobne były, nie godzi się. *Szczerb. Sax.* 255. Dopuszczam ci bić swą mincę w twéj ziemi. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 15, 6. Mynca fałszywa jest, gdy kto pod cudzemi herby mynce bije, abo gdy z metalów niedobrych, albo myncę mniejszej wagi. *Sax. Porz.* 37. *Vol. Leg.* 3, 12. By mincy małoważnej i nikczemnej nie kował. *Stryjk.* 609. Minicę bić królowi należy. *Herb. Stat.* 78. Wieksza mynica, jako są talary i czerwone złote. *Cen. Pie. A. Grod. Dis. A* 3. Ukażcie mi mencę czynszową. 1 *Leop. Math.* 22, 18 (myncę. 3 *Leop.*). Oto masz mincę, na której jest wybita twarz stworzyciela; widziałeś pieniądze, oglądajże też teraz i perły. *Sk. Żyw.* 2, 103. Obrażon będzie majestat, gdyby kto mincę bez woli naszej bił. *Stat. Lit.* 3. Cztery sta seklów srebra dobrej mynce pospolitéj. *Leop. Genes.* 23, 16. (tak jako szły między kupcami. *Bibl. Gd.*) *Prov.* Jednéj kuźni mince. *Cn. Ad.* 315. (jednej faryny, jedna to bursa; tegoż płotu kół; na jedno kopyto; jeden jako drugi). — §. 2. Minca, mincarstwo = *argentaria. Cn. Th.* Geldwechsel. Ludziom majętnym przystoi mincą się bawić, odmieniać pieniądze kupcom, do cudzych krajów jadącym. *Petr. Ek.* 129. — §. 3. Minca, menica, miejsce gdzie biją pieniądze, die Münzstätte, Münze; (*Rag.* pjenèzniza; *Croat.* penezarnicza; *Vind.* denarska hisha, penesarniza, denarjanishe; *Bosn.* çekka). Srebro, gdy człowiek nieco odłączy na menicę, już to nie srebrem, ale monetą zowiemy. *Gil. Kat.* 325. MENICZNY, a, e, od menicy, Münz •. Pałac meniczny w Warszawie. MINCARCZYK, a, *m.*, czeladnik mincarski, der Münzgeselle. MINCARSKI, 'MENCARSKI, a, ie, od mincarza, Münzer •, Münz •. Urząd 'myncarski. *Kosz. Lor.* 131. Mincarska forma, *iconium. Cn. Th.* der Münzerstempel. Stoły 'mencarskie. 1 *Leop. Math.* 21, 12. *ob.* Mieńcarski. MINCARZ, MYNICARZ, MYNCARZ, MENNICZNIK, a, *m.*, MENNICZNY, ego, *m.*, *Boh.* mincyř; *Sorab.* 1. minczař; *Vind.* denarski moister, penesar, denarjedelavez; *Croat.* penezar; *Hung.* penzverö; *Slav.* novesár; *Ross.* монетчикъ, монетной мастеръ; 1) który pieniądze bije, der Münzer. Myncarz, co pieniądze kuje. *Spicz.* 198. Ci co pieniądze kują, to jest, myncarze. *Sienn.* 451. Pieniądze robi myncarz. *Petr. Pol.* 72. Myncarz fałszywéj monety. *Baz. Hst.* 167. (*Slav.* krivonovcsar). Mynicarz, któryby pieniądze swe fałszował, albo ich nie tak kował, jakoby podług prawa kować miał.... *Szczerb. Sax.* 255. Fałszywi myncarze. *Vol. Leg.* 3, 12. Na blaszkach wybijają czasem menniczniki wyobrażenia monet. *Czack. Pr.* 1, 123. Poborca niech myśli o cłach; menniczny o ewaluacyi. *Mon.* 75, 714. Myncmistrz, der Münzmeister. *Czack. Pr.* 1, 161. *ib.* 11.— '2) Mincarz, mincownik, wexlarz, der Geldwechsler. *Slov.* penezoměněc; *Hung.* pénz-váltó; *Vind.* menjavez, denarski barantauz, meinarz, bechslar; *Croat.* menitel; *Ross.* мѣновщикъ. Mincownik, który nad rozmaitą monetą siedzi, odmieniając kto chce, *numularius. Mącz.* *Argentarius*, myncarz, który nad tym siedzi, aby myncę za myncę dostawał. *Mącz. Mensarius*, myncarz, który nad rozmaitą monetą siedzi, odmieniacz monety za monetę. *ib.* Chcąc być bezpieczniejszy w drodze, zmowię z myncarzem, abo z głównym kupcem, który za granicą ma sprawy swoje, aby mi tam oddano pieniądze za listem jego. *Petr. Ek.* 129. Mynicarz w cudzéj ziemi rad zmienia orty. *Grod. Dis.* 9. Myncarze, myncowniki, machłerze. *Zygr. Pap.* 372. MINCARSTWO, a, *n.*, a) kunszt bicia pieniędzy. *Włod.* die Münzerkunst, *Vind.* denarstvu, denarjaria. — b) Mincarstwo, minca (*ob.* Mieńcarstwo), wexlarstwo, der Geldwechsel, das Münzwesen. *Petr. Ek.* 129. MINCOWAĆ, ał, uje *act. niedok.*, *Boh.* mincowati; *Vind.* denar delati, kuvati, vdarjati, penesati, denariti; *Sorab.* 2. münzowasch; pieniądze kuć, Geld münzen. Mają probę mincowania monety i ceny ich. *Gost. Gor.* 53.

MINECZKA, i, *ż.*, *zdrbn.* rzeczwn. mina; minka, ein Mienchen. Któżby się spodziewał, żeby panienka z tą mineczką, niby niewinniuchną, tak bezczelną być miała? *Teat.* 29, 46.

MINEŁY, a, e, *part. verb.* minąć, mijać, *Boh.* minuly; *Slov.* minulí; *Vind.* minul, minyl, minjen; *Ross. et Eccl.* минувшый, минутый; przeszły, upłyniony, verflossen, vergangen. Nie był równien tobie z przeszłych królów przez wszystkie dni iminełe. *Leop.* 3 *Reg.* 3, 13. Zacni przodkowie minełego wieku. *Rej. Wiz.* 3. (*cf. Ross.* минуемый). 'Minelny, co minąć można, vermeidlich, uchronny.

MINERA, y, *ż.*, MINERAŁ, u, *m.*, rzecz przez pracę ludzką z miejsc podziemnych dobyta. *Ład. H. N.* 106. (kruszce i sole); *Boh.* přeyštenina, *cf.* kow; *Vind.* rudovina, rustvu; *Ross.* минералъ, ископаемое; ruda, kopane rzeczy w ziemi, kruszce, kamienie, *cf.* kruszczyna, ein Mineral. MINERALNY, a, e, mineralisch; *Boh.* kowný. Wody mineralne mniéj więcéj mają w sobie co przymieszanego z rzeczy kopalnych. *Kluk. Kop.* 1, 91. MINERALOGIA, ii, *ż.*, die Mineralogie, uczy rzeczy kopalne w pewnym porządku poznawać. *Kluk. Kop.* 1, 13, kruszcopismo, rudopismo.

MINERWA, y, *ż.*, bogini mądrości, *Boh.* Mudřena; *Carn.* Modriza.

MINIA, ii, *ż.*, (*Boh.* minyum; *Lat.* minium; *Gall.* mine; *Dan.* mönne; *Svec.* monja); der Mennig, (*Carn.* mèneka; *Ross.* сурикъ); farba znajoma czerwona, palona z popio-

łu ołowianego. *Kluk. Kop.* 2, 331, n. p. Usta minią namazane. *Pilch. Sall.* 275.

MINIATURA, y *ż*, MINIATURKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, *Vind.* piknu obrasenje, ein Miniaturgemählde; sposób malowania drobnego przez punkta, farbami umyślnie do tego przysposobionemi, na kości lub pargaminie. *Kras. Zb.* 2, 169. Ja się kocham w miniaturach. *Teat.* 9, 18. Maleńka miniaturka. *Teat.* 52, 95. Postać jéj nawet miniatura sama. *Teat.* 30. *b*, 97. Malarz miniatur *Vind.* pikni obrasnik, der Miniaturmahler.

MINICA, *ob.* Minca. MINICZNY, MENICZNY, a, e, *Boh.* mincownj, od minicy, Münz=. W jednéj kuźni mennicznéj wybity szeląg, tak jak czerwony złoty, służy swéj Rzpltéj. *Zab.* 16, 161.

MINIER, a, *m.*, podkopnik. *Jak. Art.* 3, 302, *Ross.* подкопывальщикъ.

MINIMUS, a, *m.*, mnich zakonu od ś. Franciszka de Paula postanowiony. Generał tego zakonu zowie się korrektor. Są i zakonnice *Minimae. Kras. Zb.* 2, 169, ein Mönch vom Orden des h. Franc. de Paula.

MINIOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, minią malować, mit Mennig mahlen. MINIOWANY, a, e, mit Mennig gefärbt. *Cn. Th.* MINIOWATY, a, e, na kształt minii, wie Mennig. *Cn. Th.* MINIOWY, a, e, *Ross.* суриковый, od minii, Mennigs=. Miniowe góry. *Cn. Th.*, Mennigsgruben. Miniowy kamień drogi, *corallis minio distincta. Plin. H. N.* 37, 10, ein mennigfarbiger Edelstein.

MINISTER, stra, *m.*, der Minister, z *Łac.* powszechnie znaczy usługującego komu. Minister stanu, Staatsminister, usługujący stanowi, czyli pod monarchą, czyli w wolnym rządzie, osoba zaszczycona osobliwą prerogatywą do działania rzeczy publicznych. W Polszcze dwojaki ich rodzaj: pokoju = marszałkowie, kanclerze, podskarbiowie; i wojny = hetmani. *Kras. Zb.* 2, 169. Których zowiemy teraz ministrami, nazywali się dawniéj urzędnikami senatorskiego rzędu, że oni sami z urzędników, miejsce mieli pomiędzy senatorami. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 166. Przezorni ministrowie przy stérze siedząc, pracują. *Kras. Sat.* 10. — §. Minister jest także tytuł poselstwa, i dwojaki ich jest rodzaj, ministrowie przez się, i plenipotentiarii. *Kras. Zb.* 2, 169, ein abgesandter Minister, ein Gesandter, cf. ambassador, poseł walny. — §. Minister słowa bożego, nazwisko pasterzów protestanckich. *Vol. Leg.* 7, 574. predykant, ein Diener des göttlichen Wortes, ein protestantischer Geistlicher. *Sk. Kaz.* 249. Strzeżcie się ministrów kacerskich. *W. Post. Mn.* 310. Ministrowie Belowi. *W. Dan.* 14, 10. (kapłani Belowi. *Bibl. Gd.*). MINISTRANT, a, *m.*, °§. Minister protestancki, ein evangelischer Geistlicher. Przypatrzcie się tym odszczepieńskim ministrantom. *W. Post. W.* 353. — §. Minister, ministrant do mszy świętéj. *Cn. Th.*, der dem Priester bey der Messe administrirt. Liturgią czytaną z ministrantem jednym odprawować. *Sak. Persp.* 33. MINISTRANTURA, y, *ż.*, przepis ministrowania przy mszy świętéj, die Ministrantur. MINISTROWAĆ abo MISTROWAĆ do mszy, *inepte dicitur pro* służyć kapłanowi przy mszy świętéj. *Cn. Th.*, bey der Messe administriren. MINISTROWSKI, a, ie, §. 1) od ministra, des Ministers, Minister=. Ten hultaj tak jest przedajny, jak ministrowski Szwajcar. *Teat.* 29. *b*, 42. Po ministrowsku, *adverb.* ministermäßig, cf. sztucznie, nieszczérze. — §. 2) Od ministra protestantskiego, n. p. Nauka ministrowska. *Sk. Kaz.* 249. predykantska, pastorska. MINISTROWSTWO, a, *n.*, urząd ministra, die Ministerstelle. Wyniosła go królowa na kardynalstwo i ministrowstwo. *N. Pam.* 18, 323. °MINISTRZYSZCZE, MINISTRZYSKO, a, *n.*, z pogardą = fararz, pop, ein (protest.) Pfaffe. Gdyby nie spowiednik jego zabiegł, byłby już jawnym heretykiem abo sławnym jakim ministrzyszczem. *Żebr. Zw.* 138.

MINKA, i, *ż.*, MINECZKA, *dem. nom.* mina, das Mienchen, eine niedliche Gesichtsmiene. Taiżka składna, owa jakaś minka fartyczna czaruje człowieka. *Teat.* 21, 110. Choć niestrojny, przecież ma powabną minkę, Mógłby złowić rozsądną i młodą dziewczynkę. *Teat.* 43 *b*, 23. Na tak zamaszyste drwinki, szeląg skruszałéj minki, mówi.... *Zab.* 16, 160. Te minki grzeczne, hoże, Jakich już świat mieć nie może, Nie wiem, co we mnie wznawiają. *Teat.* 55. *b*, 34. Mocno się lękam, żeby minka pobożna téj osoby, nie była zdradziecka. *Teat.* 5, 76. Pod tego pokornego baranka minką, jest wilk utajony. *ib.* 30. *b*, 54. MINKOWAĆ, ał, uje, *intrans. niedok.*, minki stroić, na migi się umizgać, wdzięczyć, przymilać, freundliche Gesichter machen. Nasi labbusiowie kłaniają się oczkowaniem i minkowaniem. *Zabł. Bal.* 31.

MINOG, NINOG, a, *m.*, die Neunauge; *Boh.* neynok, okatice; *Slov.* mgen; *Hung.* menyhal; *Vind.* lampreta, szvelzhiza, [illegible]; *Bosn.* [illegible]; *Ross.* минога, миногъ, немногъ, вьюнъ; *petromyzon fluviatilis Linn.*, lampetra, ryba rzeczna, kształtem podobna do węgorza, krom głowy, która jajkowata; ma po bokach głowy siedm otworów okrągłych w jednym rzędzie leżących. *Zool.* 193. Minog morski, u Niemców Lamprete, Bricke. *Kluk. Zw.* 3, 41.

MINOTAUR, *ob.* Ludobyk.

MINTUS, *ob.* Miętus.

MINUCYA, yi, *ż.*, kalendarz z prognostykami, ein Calender; *Boh.* minucý. W minucyach sprawy, którego się dnia i miesiąca co dzieje, terminujemy. *Stryjk* 273. Epaktę poznasz z minucyj abo z rubrycelli, gdyż ją zawsze konotują, tak w tych jako i w téj. *Solsk. Geom.* 3, 59. O kalendarzach abo o minucyach rocznych. *Haur. Sk.* 112. Minucyom wierzymy, choć tak często bają, Kiedy nas o zaćmieniach co rok upewniają. *Pot. Pocz.* 209. — *Prov.* Lepiéj w drogę jechać z opończą, niż z minucyami. *Fred. Ad.* 111. MINUCYARSKI, a, ie, kalendarski, Calender=. Latosa korrektura minucyarska. *Żebr. Zw.* 110. MINUCYARZ, *m.*, co pisze minucye czyli prognostyki z gwiazd, kalendarzopis, der Kalendermacher. Nie był Stankiel pielgrzymem, ni minucyarzem, Gdzież się tego nauczył, że takim jest łgarzem? *Kchow. Fr.* 125. Minucyarze dla krótkości znaki niebieskie obrazkami znaczą; insze są znaki astronomików. *Solsk. Geom.* 3, 31. *Pot. Jow.* 202. MINUTA, y, *ż.*, MINUTKA, i, *ż.*, *zdrbn.* §. 1) die Minute, po Słowiańsku drobnica. *Sak. Ok.* 34. *Slov.*

minuta; *Hung.* minuta; *Carn.* minùta; *Vind.* minuta, smeshik; *Rag.* màrviza; *Croat.* hip; *Ross.* минута, минуточка; sześćdziesiąta część godziny, dzieli się na sekund 60. *Kras. Zb.* 2, 170. *Kal.* 39, *M* 5., der 60ste Theil einer Stunde. Co w okamgnieniu minuty latają, Kochającym się w lata obracają. *Past. Fid.* 126. — §. Część 60 gradusa jednego w cyrkule. *Solsk. Geom.* 4. *Jak. Mat.* 1, 10. der 60ste Theil eines Grades. — §. 2) Wypis, krótkie zebranie czego. *Włod.* oryginalne kreślenie czego, co się ma na czyste wypracować, der erste Originalentwurf. Minuta wyroku, wyjęta z ksiąg parlamentu Paryskiego. *Baz. Hst.* 51. Po cyrografy posłał, i brał już wyznania i minuty, iż już nic nie winien. *Rej. Post. I i i* 5. Wziąłem ten zapis, i wyjąłem z osobna minutę jego. *Radz. Jer.* 32, 11. Prostą minutą nic nie może być dowiedzione, jedno tylko minutą pod pieczęcią. *Herb. Stat.* 405. Gdy prawa stawili przodkowie nasi, pozewek był na trzy palce, a minutka na dłoń. *Rej. Zw.* 189. *b.* MINUTOWY, MINUTNY, a, e, *Ross.* минушный, Minuten=. Skazówka godzinna i minutna. *Jak. Mat.* 1, 62, (*Ross.* минутникъ, минутная стрѣлка). Kołko minutowe w zegarku. *Mon.* 71, 389.

MINWET, *ob.* Menwet. MIOCE, *ob.* Miotać.

MIÓD, u, *m.*, Miodek, dku, *m.*, *dem.*, (*Boh. et Slov.* med; *Sorab.* 1. měd, mied; *Sorab.* 2. möd, mód; *Vind.* med; *Carn.* med, mjed, mêd, med; *Rag.* meed; *Croat.* mèd; *Bosn.* méd; *Hung.* méz, muz; *Ross.* медъ; *Svec. et Dan.* miod; (nazwisko to z Islandyi i Norwegii w swojéj całości do Polski doszło, i w Polszcze zostało zachowane. *Czack. Pr.* 1, 276); *Lith.* meddus; *Finl., Esthn.* messi; *Graec.* μέλι; *Lat.* mel; cf. *Ger.* Meth. Adlg.). §. 1) Miód przasny, *Vind.* sterd, der Honig. Miodu pszczoły szukają w kwiatach, najwięcéj w tych, w których są miodniki. *Zool.* 124. Miód pszczołom podbierać, *ob.* Łaźbić. *Cresc.* 605. (*Eccl.* медобpaнie = miodu podbieranie = łaźbienie; cf. barć, ul, bartnik, pasieka; cf. jary miód; cf. wiąza). W miedzie co warzyć. *Urzęd.* 280. Miód niewarzony, surowy, *Ross.* сырецъ. Pszenica z miodem i rozynkami uwarzona, którą w pewne święta przynoszą do cerkwi do święcenia, [na parastas czyli exekwie. 2]; *Ross.* коливо. Trudno mnie miodu pożywać, aż pierwéj muszę pszczoły z ula wygnać. *Biel.* 113. *Papr. Ryc.* Słodki miód, lecz w pszczole żądło. *Pot. Arg.* 304. (cf. piękna róża, ale ma kolce). Płyń mu miedzie! *A. Kchan.* 495. (*mella fluant illi*). Do swego dyabeł łyżkę miodu włożył, a do cudzego dwie. *Rys. Ad.* 9. (cf. sąsiedzkie lepsze; cudze rzeczy lepsze się zdają). Miód z wierzchu, ale piołun pod nim dyszy. *Pot. Syl.* 450. Wszędzie do miodu piołun się wlewa, I czyni słodycz mierzioną, Wszędzie w goryczy słodycz przebywa, I czyni gorycz zwolnioną. *Zab.* 10, 409. *Zabł.* Gdzie miód, tam też żółć. *Eraz. Jez. B* 5. Obróciły się w piołun cukry, miody. *Jabł. Buk.* 2. Dobryś, łaskawy, słodszy nad miód, ale szkodzi Często żołądkom słodkość i cholerę rodzi. *Zab.* 16, 226. Bywa w *miedzie jad. *Weresz. Pob. D* 1. (*Slov.* Wíc gedu než medu; więcéj jadu, niż miodu). Na miód, nie na żółć łowią ludzie muchy. *Jabł. Ez.* 97. Na śmierć z ochotą, jako (muchy) na miód biegli. *Zimor. Siel.* 521. Co żywo, jak na miód bieżeli. *Gwagn.* 362. Gdy tylko się zuchwalcom otworzy to żniwo, Już prawie jako na miód bieży tam co żywo. *Rej. Wiz.* 70. *Birk. Ex. H* 2 *b.* — §. 2. Miód pity, der Meth; *Slov.* medowěc; *Sorab.* 1. mět, napoy z mědu ha z wohde ztžinené; *Carn. et Vind.* médiza; *Rag.* medovìna; *Croat.* medicza; *Hung.* méhser, méz-ser; *Slav.* sherbet; *Eccl.* медовина. Miód do picia, jest miód przaśny rozpuszczony w wodzie, i za pomocą fermentacyi winnéj na tęgi napój przerobiony. *N. Pam.* 6, 310. Z miodu przaśnego, w wodzie gotowanego, staje się napój słodki, według różnéj proporcyi rzeczy korzennych przymieszanych. *Krup.* 5, 95. Miód pity. *Kruml. Chym.* 548. (cf. syta). Co jeno wezmą za zboża, to wszystko wydadzą na wina, miody Siedmiogrodzkie. *Star. Ref.* 52. (cf. lipiec). Miód z pieprzem, z bobkowem liściem i t. d., *Ross.* збитенъ; przedawacz takowego miodu збитенщикъ. Miód do picia tłusty i stary, kopowiec. *X. Kam. oppos.* dębak. — *§. 3. Miód, *padź, Ruskim słowem, który się na kwiatkach i na listkach drzewa znajduje. *Chmiel.* 1, 165, der Honigthau. MIODEK, dku, *m.*, *demin.*, *Boh.* medek; *Sorab.* 1. mjedžik; *Ross.* медокъ. Owe przyprawki, owe miodki, którémi się mażą, owe maszkary.... *W. Post. W.* 279. Najlepiéj wie, gdzie Węgrzyn stary, gdzie miodek słodki, Gdzie piwa dobre, gdzie dobre wódki. *Zab.* 9, 345. *Zabł.* Miodek aptekarski, ein Honigsaft, n. p. Miodek szczyrowy, rożany, fiołkowy. *Dykc. Med.* 4, 311. MIODNIK, a, *m.*, *botan. nectarium*, część przypadkowa kwiatu, zawierająca częstokroć wilgoć słodkawą. *Bot.* 105. der Honigkelch einiger Pflanzen. MIODNO *adverb.*, pełno miodu, *miodowo, *miedźno, *Vind.* sterdepoun. honigreich, voll Honig. Im więcéj roju, tym bardziéj bywa niemiodno. *Bratk. F.* 4. *MIODOCIEK, u, *m.*, der Honigfluß. Gdy usta otwiera, niby miodociekiem słodkie mu płyną słowa. *Teat.* 45. *d*, 27. *MIODOJADKA *ob.* Trąd, *fucus.* *MIODOJĘZYCZNY, *ob.* Miodomowny. **MIODOMLECZNE n. p. potrawy. *Miask. Ryt.* 14. nabiał z miodem. MIODOLIZ, a, *m.*, *tinea mellonella*, zanocnica pszczołom bardzo szkodliwa. *Kluk. Zw.* 4, 368, ein den Bienen schädlicher Nachtfalter, der Honiglecker. **MIODOMOWNY, a, e, **MIODOMOWNIE *adverb.*, *Ross. et Eccl.* медоязычный, медотоyьнъ, сладкословесный, słodko brzmiący, süß tönend. Skoro głośna lutnia miodomowne strony Nawiązawszy, słodkiemi dźwięk wydała tony.... *Dmoch. Szt. R.* 96. **MIODONOŚNE n. p. pszczołeczki. *Zab.* 4, 349. *Koss.* honigtragend, honigbringend. **MIODOOKI, a, ie, wdzięcznooki, schönäugig. Znajże teraz bogini miodookiéj syna! *Zimor. Siel.* 166. **MIODOPŁYNNOŚĆ, ści, *ż.*, słodkowdzięczna wymowa, süßfließende Beredsamkeit. Dała się nam słyszeć miodopłynność wymowy. *Kras. Pod.* 2, 218. Znajdą na sejmie krasomowcy plac do obwieszczenia miodopłynności swojéj. *Kras. List.* 2, 41. **MIODOPŁYNNY, a, e, **MIODOPŁYNNIE *adverb.*, słodkowdzięcznie mijający, süß vorüber fließend. Ilekroć mi na pamięć przychodzą niewinne Zabawki jéj, i piérwszych lat dni miodopłynne.... *Zimor. Siel.* 259. Miodopłynna wymowa. *Kchow.* 314. Swady miodopłynne. *Tward. W. D.* 2,

222. **MIODOROBI, ia, ie, honigmachend, *Sorab.* 1. mèddżewaczé. Komu piérwszy raz wypuszczone roje Swe miodorobie ofiarują słoje? *Pot. Arg.* 696. **MIODOROBY *plur.*, pszczoły, n. p. Jednych pogłaszcze, drugich muśnie, utnie, By w miodoroby poprzerabiał trutnie. *Mon.* 74, 34. — *Eccl.* медодѣлатель, медовщикъ, *Vind.* medizhni kuhar = co miód pity warzy, *ob.* Miodowar, der Methsieder. **MIODORODNY, a, e, honigerzeugend. Miodorodne pszczoły. *Kchow. Wied.* 20. Gdy z wojskowych obozów w rozłożyste pole, Na kwiat wojska wywodzą miodorodne króle, Coraz kwiecia ubywa. *Ustrz. Troj.* 18. Motylu różnowzory, robaczku skrzydlaty, I ty lubisz posysać miodorodne kwiaty. *Nar. Dz.* 3, 51. Miodorodny Hymet. *Mon.* 75, 595. MIODOSOK, u, *m.*, *melianthus*, die Honigblume, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 114. MIODOWANY n. p. ocet, który bywa z miodu pitego, gdy skwaśnieje. *Urzęd.* 425, *acetum mulsum*, Essigmeth, Methessig, cf. miodowy. *MIODOWAR, a, *m.*, który miód pity warzy, der Methsieder; *Vind.* medizhni kuhar; *Ross.* медоваръ, медоставъ; *Eccl.* медодѣлатель, медовщикъ. *MIODOWARNIA, i, *ż.*, gdzie miód warzą, die Methsiederey; *Vind.* medarna; *Ross.* медоварня. MIODOWICA, y, *ż.*, *Boh.* medowice, medowka, gedowata rosa; *Ross.* медвяная роса; der Honigthau, *ob.* Miodowa rosa. *MIODOWIEC, wca, *m.*, *Boh.* medowec, *ob.* Kolibryk, ptaszek Amerykański. MIODOWINA, y, *ż.*, *Boh.* medowina; *Rag.* medenizza, voda medèna; *Bosn.* medovina; *aqua mulsa*, Wassermeth. Bylicę, warzoną w miodowinie, pijąc po kieliszku. *Syr.* 723. MIODÓWKA, i, *ż.*, *Boh.* medowka; *Ross.* груша медовая; die Honigbirne. Miodówka najlepsza ze wszystkich gruszek. *Dykc. Med.* 2, 443. MIODOWNIK, a, *m.*, ciasto miodowe czyli miodem przyprawne, *Slov.* medownjk; *Hung.* mézes kaláts, mézes pogátsa; *Vind.* sterdeniza, sterdena potiza; *Carn.* jebazha lezèt; *Ross.* медовикъ, медовичекъ: ein Honigkuchen. Grzankę ukroić z miodownika. *Haur. Sk.* 436. Smak manny był jak miodownik. *Radz. Exod.* 16. 31. (jako placki z miodem. *Bibl. Gd.*). Gatunek miodowników *Ross.* сусляникъ. Miodownik, piernik, ein Pfefferkuchen. Kichlarze miód nierozsycony na miodowniki wyrabiają. *Vol. Leg.* 2, 1649. Miodowników od sta.... *Instr. cel. Lit.* — §. Co miodowniki robi, miodownikarz, piernikarz. *Cn. Th.* 389, der Pfefferküchler. Miodownicy abo kichlarze miód na miodowniki wyrabiają. *Vol. Leg.* 2, 1649. — *§. Miodownik, co miód przaśny lub pity przedaje, der Honigverkäufer, Methverkäufer; *Carn.* medar, medizhar; *Ross.* медовчикъ. — §. Miodownik, co miód pija. *Kras. Pod.* 1, 20, ein Methtrinker. — §. *Botan.* Miodownik melissowy, *mellitis mellisophylium* *Linn.*, dla piękności kwiatu i zapachu u nas w ogrodach chowany; pszczołom bardzo ulubiony. *Kluk. Dykc.* 2, 116. *Jundz.* 317. *Boh.* medunka, *sed vide* Miodunka. **MIODOWONNY, a, e, süßduftend. Miodowonne brzegi. *A. Kchan.* 208. MIODOWY, a, e, *Boh. et Slov.* medowý; *Sorab.* 1. mjedowé; *Hung.* mezes, mézi; *Carn.* mèdęn; *Vind.* sterden; *Rag.* méden, mèdast; *Bosn.* meden; *Croat.* medven; *Ross.* медовый, медвенный; *Eccl.* медяный; od miodu, cf. miedźny 2. *Mącz.*, Honig = von Honig. Plastr miodowy (*Vind.* fet, fat, fetouje, fetje; cf. syta). Woda miodowa, to jest syta. *Sienn.* 73. (miodowina). Miodowa brzeczka, którą sytą zowiemy. *Syr.* 501. Insza jest ocet miodowany, *acetum mulsum*, insza ocet miodowy, *oximel*, który jest z miodu przasnego. *Urzęd.* 425. Honigessig. — **§. Tak oszukuje sajdak tę miodową trzodę, Iż rozumie w zwyczajną że wlatuje kłodę. *Tol. Saut.* 16. pszczoły, rój pszczelny. — *Anat.* Nabrzmiałość, mająca materyą do praśnego miodu podobną, nazywa się guzem miodowym. *Perz. Cyr.* 127. das Honiggeschwür. — *Oecon.* Miodowa rosa, *Boh.* medowice; *Ross.* медвяная роса; miodowica, miodunka. *Tr.*, der Honigthau, nie z powietrza spada, lecz jest wilgocią od jakowego bardzo drobnego na roślinach robactwa wypuszczoną. *Kluk. Rośl.* 3, 91. — *Miodowo *adverb.*, miodno, honigreich. Pilnie pszczoły robią, będzie miedźno albo miodowo, *erit magna copia mellis.* *Mącz.* — §. *fig. tr.* Miodowy, słodkowdzięczny, süß, lieblich, liebreich. Łagodnemi i miodowemi słowy od ucieczki go odwrócił. *Stryjk.* 174. Rzucił się na niewinne, zapomniał umowy, Powieść jego miodowa, a umysł bojowy. *J. Kchan. Ps.* 79. (cf. jedwabne słowa, cukrowe). Z twarzą łagodną miodowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem, co być może najgorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Miodowa cera, rada bywa trucizną podkładana. *Fred. Ad.* 69. Jedni mówią, iż panu nie przystoi okazować się sługom miodowym i łaskawym. *Petr. Ek.* 111. (cf. maślany). — *aliter.* Chryzostom złoty, a Bernard miodowy. *Kchow. Roż.* 72. t. j. miodopłynny, miodomowny, miodousty; cf. złotousty. 1. MIODUNKA, MIEDUNKA, i, *ż.*, *botan.*, (*Boh.* medunka = melissa, *ob.* Miodownik), §. 1 a) *pulmonaria*, płucnik, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 241. *Jundz.* 151, *Ross.* медунница, Lungenkraut. — §. b) Miodunka, *anchusa* *Linn.*, Ochsenzunge. *Jundz.* 154. *Sorab.* 1. wohlacze yazék; *Ross.* языкъ воловый. Miodunka wielka. *Syr.* 1292. Miodunka płonna, płonny wołowy język. *ib.* 1296. *Sienn.* 23, ziele to dzieci zbierają, a miód z niego wysysają. *Urzęd.* 95. Krótszego liścia Wołowy język też *Miedzinką zowią. *Syr.* 1292. MIODUNCZANY, MIODUNKOWY, a, e, von diesen Kräutern, n. p. Miodunkowy kwiat. *Krup.* 3, 119. Konfekt miodunczany. *Sienn.* 446. — 2. MIODUNKA. *Tr.*, = miodowa rosa, miodowica.

Pochodz. *miedźwiedź*, *niedźdwiedź*, *omiedzić*.

MIOLĘ, MIELĘ, *ob.* Mleć.

1. MIOTAĆ, ał, a, *act. frequ.* MIEŚĆ, miotł, miece, miotę *niedok.* MIECIĆ, miecił, mieci *contin.*, MIOTNĄĆ *jedntl.*, (*Boh.* metati; *Sorab.* 1. mjetam, cžiskam, (mottati = na motowidło nakręcać, metel = motyl); *Carn.* metati, mętshem, metam, (metavneza = matnia); *Vind.* metati, mezhem, mezheti, vrezhi, luzhati, (mesti, medem = masło robić, cf. śmietana); *Croat.* metati, mèchem; *Slav.* metnuti *jacere*, *mittere*, (cf. *Gall.* mettre); *Rag.* mesti, metem, mètnutti, mecchjatti, metatti, vàrchi; *Bosn.* metati, metnuti, vrricchi, (cf. *Bosn.* meçati *percutere*, *ob.* Miecz; *Rag.* smetati, smesti, zamesti *perturbare*); *Ross.* метать, метнуть, мечу, cf. мячь, мячикъ piłka do gra-

nia, мѣтить celować, godzić, mierzyć, (cf. meta); *Eccl.* метати, мещу; cf. *Hebr.* מטט matat, *dimoveri*; cf. *Arab.* מיט mut, *moveri*; cf. *Lat.* motus; cf. motać, motowidło, cf. *Arab.* מצט, *percussit gladio*; cf. *Germ.* schmeißen, cf. meßen); §. a) ciskać, rzucać, werfen, schmeißen. Uschłe gałęzie miecą w ogień. *W. Post. Mn.* 471. Kto prawa na bojaźń stanowi? Tarcze i zbroje miecą, chcąc być zdrowi. *P. Kchan. Jer.* 249. Leży lew, a straszliwy Wzrok miece na te i na owe strony. *ib.* 267. Gdziekolwiek słońce miece strzały swoje.... *J. Kchan. Ps.* 9. (rzuca ognie swoje. *Karp.* 5, 16.). To wszystko się mówi, jakoby groch na ścianę miotał; nic na to nie dbają. *Modrz. Baz.* 323. *Birk. Gł. K.* 43. Bezzakonnym zostawał i prawa pod nogi miotał. *Sk. Dz.* 556. Słowa zelżywe miotała przeciw córce swojéj. *Niemc. Król.* 1, 155. Na imię jego pospólstwo wielkie miotało obelgi i zniewagi. *Boh. Kom.* 2, 504. Suknia niech będzie z nas jednego, komu ją skaże los o nię miotany. *Odym. Św.* 2 *I i.* Dobrze grać, i w jedenaście siedm miotać umiał. *Glicz. Wych. L* 8 *b.* Tak się obiedwie stronie sieką zapalczywie, Mars temu i owemu los miece wątpliwie. *Stryjk.* 208. Bogowie lądem i wodą me zdrowie miotali przez nieszczęścia mnogie. *Zab.* 13, 291. *Hrab.* Panowie pochlebcom szaty z siebie miecą. *Star. Ref.* 151. Niespodzianą szablą razy miece, I kędy się mniéj strzegą, kole, siecze. *P. Kchan. Jer.* 113. Połowcy, wypadłszy aż ku rzece Okka, miotali na okoł pożogi i rozboje. *Nar. Hst.* 2, 598. — §. b) Miotać czym, rzucać czym, mit etwas herum werfen, um sich herum werfen. O suknią moję miotali kostkami. *Ryb. Ps.* 38. Widziałem barana rogami miecącego przeciwko zachodowi. 1 *Leop. Dan.* 8, 4. Głosem straszliwym zawyła, Szyją miecąc, po wietrze włosy rozkudliła. *Otw. Ow.* 135. Na wszystkie biskupy słowy miotał. *Sk. Dz.* 118. Bojaźń znowu miota niespokojnym duchem jego. *Teat.* 9. *c*, 43. Mars się porywa z krzesła, i wśrzód bogów stanie, Miotają nim odwaga, duma, zagniewanie. *Przyb. Luz.* 11. O jak wiele wzruszeń miota duchem jego po drodze do pałacu. *Stas. Num.* 2, 6. Chwieje się w pomięszaniu, i zbyt mu markotno, Gdy srogie namiętności gwałtownie nim miotną. *Przyb. Milt.* 282. MIOTAĆ się *recipr.*, §. a) rzucać się, sich herum werfen, unruhig seyn; (*Croat.* métemsze *turbor*, *commoveor*; *Vind.* metatise *luctari*). Zwierz, im się bardziéj w sieci miota, tym się w nię bardziéj pląta. *Pilch. Sen.* 320. Próżno się miotać, kiedy już jarzmo na szyi. *J. Kchan. Dz.* 73. Darmo się wpadłszy w sieć, ptakowi miotać. *Pot. Syl.* 292. Miece się, by pies na łańcuchu. *Rys. Ad.* 40. — §. b) Miotać się na kogo = rzucać się nań, porywać się nań, über einen herfallen, auf einen losgehen, sich über einen herstürzen. Nie mieć się kotku na niedźwiedzia. *Cn. Ad.* 620. Nie mieć się na niedźwiedzia kocie zagorzały, Tyś niewielkie stworzenie, a niedźwiedź niemały. *Bies. A.* 4. Na papieża się wszeteczną gębą przed ludźmi i w kościele miotał. *Sk. Dz.* 1063. Niech się miota złość na cię, i chytrość bezczelna, Ty mów prawdę, mów śmiało, satyro rzetelna. *Kras. Sat.* 12. — §. Letniemu człowiekowi siwizna się już miotała. *Ezop.* 77. rzucała, przebijała, dobywała, graue Haare brachen hervor, schimmerten durch. MIOTANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *abbrev.* MIOT, u, *m.*, *Ross.* метаніе, rzucanie, rzut, das Werfen, der Wurf; (*Eccl.* метаніе ukłon, pokłon). Starzy wielkie rzeczy odprawowali miotaniem kostek, jako i dziś w Wenecyi urzędników obierają miotaniem gałek w banie. *Petr. Pol.* 2, 169. U pogan bez losów miotania człowieka nie zabijano. *Sk. Dz.* 683. Poganie pojmanego Krzyżaka przez miotanie losów na spalenie ofiary wybrali. *Stryjk.* 284. Wielki okręt już w okropnych miotaniach być pokazuje się. *Przyb. Luz.* 192. Najdziesz go w szałasie lub pod miotem cienia, Gdzie szuka od upałów południch schronienia. *Przyb. Milt.* 149. (cf. namiot). Z całą siłą rzuca w nieprzyjaciela, a żadna tarcza już nie odeprze tego miotu. *Stas. Num.* 1, 145. — *Vomitum alicui excutere*, pobudzić komu wracanie, miotanie szyja. *Mącz.* wymiot, Auswurf, Erbrechen. 2. MIOTAĆ, MIEŚĆ = zmiatać, zamiatać, wymiatać, fegen, kehren; *Boh.* mesti, metl, metu; *Bosn.* mesti, pomesti; *Carn.* mêdém; *Vind.* pometat, huliti, husati, dergati; *Sorab.* 1. mieſcž, mjetu; *Sorab.* 2. mäſcž, mätl, mätu, mäschem, roschisch; *Ross.* месть, мету; *Eccl.* мяту домъ, пометаю. Wiatr hucznemi powiewy miota ziemię. *Dmoch. Sad.* 15. Śnieg, dotąd nie szłapany Nogami, ani Austry dżdżystemi *miechtany. *Żebr. Ow.* 53. mieciony, miotany. *MIOTACZ, a, *m.*, który miota, ciskacz, rzuciciel, *Ross.* метатель. MIOTŁA, y, *ż.*, MIOTEŁKA, i, *ż.*, *demin.*, (*Boh.* metla *virga*, metlička *virgula*, metlіště *virgultum*; pometlo, chwoštiště, chwoštištko, koštiště, koště, koštištko (cf. chwost), smětak miotła, miotełka; *Sorob.* 2. matawa, chožischežo; *Sorab.* 1. metwo, kõschežischežo, khožežo, khožežižko, (cf. kosz); *Carn.* metla, metliza; *Vind.* metla, metliza, pometalu, ometizh, omouze; *Croat.* mètla, metlicza; *Rag.* mètla, metliza, smètliza, cettiza, (cf. szczotka); *Slav.* metlica; *Bosn.* metla, metlіça; *Ross.* метла, метелекъ, метелочникъ; *Eccl.* вѣникъ, *ob.* Winik; cf. *Hebr.* מטה matte; *Talm.* מיטל metal, *virga*, *ramus*); §. 1. der Besen. Z prącia brzozowego czynią miotły ku umiataniu domów. *Cresc.* 471. Z rózg brzozowych robią miotły. *Kluk. Rośl.* 2, 14. Około gniazd pawich trzeba często miotełką umiatać i chędożyć. *Cresc.* 576. Miotła okrętowa *Ross.* твабра. Miotła otarta, nadpsuta *Ross.* окомелокъ. *Prov. Slov.* Nowá metla, dobre metě; *Croat.* nova metla dobro pomeche; *Rag.* nova mètla dóbro mete = nowa miotła dobrze umiata. — *fig.* Skoro prywata Miotłę z kupy rozwiąże, tak wszystko u kata. *Pot. Pocz.* 636. (towarzystwo rozprzęże, poróżni). — Miotełka do szat. *Cn. Th.*, ein Kehrbesen, Kleiderbesen; (*Vind.* pometanna ſhzhet, ſhzhetna metliza); miotełka od sukień, za szczotkę służąca. — §. Miotła, rózga, die Ruthe. Złodziej taki ma być u prągi bit miotłami. *Szczerb. Sax.* 521. (chłostany, śmigany, smagany). *ib.* 582. — *Fig.* Plaga, bicz, die Ruthe, die Plage, Geißel, Strafe. Tym sam na siebie tu miotłę przyniesie, i sam się osądzi. *W. Post. W.* 2, 41. Sami na się miotłę przyniesiecie. *Kosz. Lor.* 54 *b.* (bicz na siebie dacie). Bóg cięższą jeszcze miotłę, jak się w czas nie polepszy-

my, na nas sobie zgotował. *Hrbst. Lek.* D 2. Ani miotła się przybliży do przybytku twego. *Wróbl.* 219; „*flagellum*, to jest, plaga boża". — §. 2. *Botan.* Miotła, *muscum scoparium*, doch gewachsener Moos, (Besenkraut). Ruśniacy i koziarze nietotą zowią; kępiasto wzwyż jak miotła rośnie z wielu włosienkowatych korzonków gęsto poplecionych, każda z osobna różczka prosto wyrasta. *Syr.* 842. — *aliter* Miotła, mietlica, *Boh.* metlice, *Ross.* метлика, метлица, kąkolnica, der Raden im Getreide, zielsko we zbożu abo kłos płonny. *Cn. Th.* W życie znajdziesz miotłę. *Opal. Sat.* 161. — §. *Astron.* Światło za kometą ciągnące się, Polacy nazywamy miotłami niebieskiemi, albo dla figury podobnéj do miotły, albo iż wojną i powietrzem, które ona według pospólstwa poprzedza, miasta i królestwa wymiata. *Boh. Prog.* 5. der Schweif des Cometen. — Miotła na niebie, gwiazda miotłasta, kometa, ein Comet, Schwanzstern. Roku 1468 miotła niebieska przez piętnaście dni wynikała. *Krom.* 691. *cometes.* MIOTLARZ, a, *m.*, *Boh.* pometlař, chwoštištnik, chwoštjk; *Vind.* metlar; *Croat.* metlar; *Ross. et Eccl.* метельщикъ, вѣничникъ; który miotły robi, der Besenbinder. MIOTLARKA, i, *ż.*, die Besenbinderinn. MIOTŁASTY, a, e, na kształt miotły, in Gestalt eines Besens. Z lewéj strony zagrzmiało, a ze światłem sporem Gwiazda miotłasta z nieba przez ciemność leciała. *A. Kchan.* 54. t. j. miotła niebieska, kometa, ein Comet. **MIOTLICA, y, *ż.*, rózga wielka, eine große Ruthe. W jednéj ręce trzyma maczugę, w drugiéj rozgorzałą miotlicę. *Stas. Num.* 1, 144. (cf. mietlica, mietlina). MIOTLISKO, a, *n.*, miotła brzydka, niezgrabna, ein scheußlicher Besen; *Ross.* метлище. — §. Trzonek miotły, ein Besenstiel. **MIOTŁO, a, *n.*, pomiotło, śmieci, *fig.* Kehrig. Auswurf. Król swoich ministrów miotło, a swojego ludu tyran. *Stas. Num.* 2, 122. niby piłka, którą miotają. der Spielball seiner Minister. Rolnik u nas jest miotłem żądzy, chciwości i dziwactw właściciela. *Przestr.* 215. MIOTŁOWAĆ *cz. niedok.*, miotłami smagać, chłostać, mit Ruthen peitschen. Z ubogiemi ludkami gorzéj, a niżeli z bestyami niektórzy się obchodzą, a to lichwami biczując, niesprawiedliwością miotłując. *Żarn. Post.* 3, 779. MIOTŁOWY, MIOTELNY, a, e, *Ross.* метельный, od miotły, Besen =. *MIOTNY, a, e, od miotu, rzutny, Wurf =; *Ross.* метательный.

Pochodz. *mietelnica, mietelnictwo, mietelniczy, mietelnik, mietlica, mietlina; meta; matnia; motać; motyl; miecz, mieczyk, miecznik, miecznikostwo; domiatać; namiatać, namiot, namiotek; omiatać, omieciny; obmiatać; odmiatać, odmiot; pomiatać, pomiot; podmiatać, podmiot; przemiatać; przedmiot; przymiatać, przymiot; rozmiatać; zmiatać, śmietana, śmietanka; *śmiotana, śmieci, śmiecisko, śmieciuch; umiatać, umiatacz; wmiatać; wymiatać, wymiot; zamiatać, zamiatacz.*

1\. **MIR, u, *m.*, *Boh. obs. et Slov.* mjr; *Sorab.* 2. mér; *Sorab.* 1. měr, mier; *Carn.* myr; *Vind.* myr, mir, mier, pokoi; *Croat.* mir; *Slav. et Bosn.* mir; *Rag.* mir; *Ross.* миръ; (cf. *Graec.* ἥμερος, cf. miara, mierny, mierzyć); pokój, der Friede. Gdy Joram uźrzał Jehu, rzekł: jeśli mir a pokój Jehu? 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 22. Sam ich wzrok twój gniewliwy W złamanym potępi mirze. *Tward. Misc.* 7. Ja przyjdę sam, za tyle nieszczęść, z sprawcy wojny Wziąć zemstę, żebym światu wrócił mir spokojny. *Min. Ryt.* 1, 141. Chcemy z sobą w mirze i pokoju wedle prawa żyć. *Orzech. Qu.* 12. Niema miru nielutościwym, mówi Pan. *Leop. Jes.* 48, 22. (niemasz pokoju im. *Bibl. Gd.*). Już człowiek i wstydowi mir dawno wypowiedział. *Hor.* 2, 153. *Kobyl.*, *Pilch. Sen. list.* 4, 9. W sługach swoich przystojność chce mieć nienaruszoną, a sam onéj mir wypowiada. *Pilch. Sen.* 244. Raz się małżeńskim związawszy mirem, Po zgubie męża twym byłam jassyrem. *Chrośc. Ow.* 26. t. j. przymierzem małżeńskim, eheliches Bündniß. Wiele imion Polskich kończy się na *mir*, od miru, (cf. mierz), n. p. Kazimir, Skarbimir, Wisimir, Słowomir, Dobromir, Gniewomir, Cieszymir, Stomir. *Jabł. Her.* Tu należy też imię Lubomirskich, n. p. » On to z Turczynem uczynił przymierze, Prawdziwy Lubomirski. *Pot. Jow.* 83., *Ross.* миролюбецъ *mirolubiec; *Rag.* mirnik; *adj. Ross.* миролюбый *mirolubny; *Dal.* lyubomirni; *Vind.* radomiren, mirovolen; *Ross.* миролюбіе *mirolubność, spokojność, Friedfertigkeit, mierność, *Croat.* mirnoszt, mirovnoszt. *MIRNY, a, e, *MIRNO *adverb.*, spokojny, pokój lubiący, friedfertig; pokojowy, od kończenia wojny, Friedens =; *Bosn.* miran, tih; *Slav.* míran; *Rag.* miran, mirni, mirna, mirno; *Vind.* miren, pokoin, miern, smiram; *Carn.* myrn; *Croat.* miren, mirni, miroven; *Ross.* мирный, миренъ, смирный, мирно, смирно, (*opp.* немирный niezgodny). Mirny traktat z Moskwą. *Vol. Leg.* 6, 148. *Smirno (mirno) po naszemu, spokojnie, zgodnie. *Żółk. Mscr.*, friedlich. *MIROCZYŃCA, y, *m.*, zgodziciel, Friedensstifter; *Boh.* miřitel, mirce; *Croat.* miritel, pomiritel, *f.* miriteliza, pomiriteliza; *Rag.* mirotvòraz, umiritegl; *Dal.* mirotvoracz, *f.* umiritelicza; *Ross.* миритель, мировщикъ, примиритель, *f.* примирительница; миротворецъ. Był nieprzyjacielem złych, wybawicielem dobrych, miroczyńcą i na ziemi i na morzu. *Gorn. Sen.* 41. *MIROCZYNNY, a, e, n. p. Miroczynny Merkury, *pacifer. Żebr. Ow.* 356, *Ross.* примирительный. *MIRODARNY, a, e, — ie *adv.*, pokój darujący, *Eccl.* мироздарный, friedenschenkend. *MIRODAWCA, y, *m.*, dający pokój, der Friedengeber; *Ross.* миродавецъ, миродатель; *adj.* *mirodajny. *MIROŁOMCA, y, *m.*, naruszyciel pokoju, der Friedensstörer; *Vind.* mirolomovez, prelomez mira; *Ross.* миронарушитель. *MIROŁOMNOŚĆ, *Vind.* mirolomenje, prelomenje tega mira; *adj.* *mirołomny *Vind.* mirolomezhen. *MIRONACZELNIK, *Ross.* мироначальникъ, początek pokoju, bóg. *MIRONOSZEC, szca, *m.*, *Rag.* mironossaz; *Croat.* miranoszitel, *pacifer*, ein Friedenbringer. *MIROPOSŁANIEC, ńca, *m.*, herold, *Croat.* miraposzel, der Friedensbote. *MIROPOSŁAŃSTWO, a, *n.*, *Croat.* miraposzelsztvo; *Dal.* pokliszansztvo *legatio pacificatoria*; die Friedensbotschaft. *MIROTWORCA, *ob.* Mirodawca; *adj.* *mi- *mirotworny, uspakajający, *Ross.* миротворительный; *verb.* миротворить, умиротворить, миротворствовать uspokajać, uśmierzać, śmierzyć; *Eccl.* миротвореніе pacyfikacya; мирствовати, мировати = w pokoju żyć. *MIRZYĆ, *Eccl.* мирить, помирить śmierzyć, uśmierzyć; *Carn.* myrim,

myruvati; *Croat.* mirim; *Dal.* umirivam; *Slav.* mirim; *Bosn.* miriti. *MIRZYĆ się z kim = złączać się, przymierze robić, sich verbinden, n. p. Ci żydowie, co z nami mieszkają, zmirzą się z nieprzyjacielem, i miasto podadzą. *Jer. Zbr.* 16, *oppos. Ross.* размириться rozróżnić się; *Bosn.* razmiriça, boj *bellum*; cf. rozbrat.

Pochodz. *śmierzyć, uśmierzyć, uśmierzyciel; przymierze, sprzymierzeniec, ob. pod sł. miara, mierzyć.*

2\. MIR, u, *m.*, *Ross. et Eccl.* миръ = świat, die Welt. (2. міръ chłopstwo, gromada, gmin). Do skończenia świata, po Słowiańsku, do skończenia miru. *Sak. Kal. B.* 2 *b.* — §. Mir = wziętość, znaczenie, n. p. Wielki mieć mir, niemieć miru. *X. Kam.*, Ansehen, Credit. *MIRNY, *Eccl.* мірный, światowy, świecki i t. d.

MIROCZNIK, a, *m.*, Ruskie słowo, u żyda arędarza, do miarek służący, mierniczy, miernik, der Knecht eines jüdischen Pächters, der über die Maße die Aufsicht hat, *Ross.* мѣрялыцикъ. Mirocznik żydziak u arędarza, odmierzył wódki tyle garcy, ile gospodarz jaki był mu w inwentarzu podany, że ma na chrzciny, na pogrzeb, lub na wesele wypotrzebować. *Perz. Lek.* 259. *MIRNAJA n. p. czasza. *Pim. Kam.* 341, *ob.* *Krasowola, poczerpało.

MIRRA, MIRA, y, *ż.*, *Sorab.* 1. mara, mjrra; *Sorab.* 2. marrha, žtaks, marowa žiwicza; *Vind.* mira, (mirtvik = mastyx); *Ross.* мирра; *Graec.* μύῤῥα; *Hebr.* מור; Myrrhen, sok żywiczny drzewa jednego Indyjskiego. *Dykc. Med.* 4, 316, Drzewo, z którego ten sok ciecze, także mirrą zowiemy. *Mącz.*, der Myrrhenbaum. Mirrą przyprawny, *myrrhatus.* *Cn. Th.* — §. Mira, kamień drogi, z którego kieliszki, czarki, miseczki czyniono, *myrrha vel murrha*, ein gewisser Edelstein. *Cn. Th.* *MIRNICA, y, *ż.*, naczynie od *mira czyli chrzyżma, chrzyżmał, das Chrisambüchschen. *Sak. Persp.* 6., *Eccl.* мvро, das Chrisam. *Sak. Persp.* 5. *Pim. Kam.* 370. MIRONOSICA, y, *ż.*, *Ross. et Eccl.* мvроносица, jedna z tych świętych niewiast, które ciało Chrystusowe balsamowały. Mironosice, trzy Marye. *Mon.* 75, 590. MIROPOMAZANIE. *Sak. Persp.* 4. *Sak. Sob. B* 1, bierzmowanie, *Eccl.* мvропомазаніе, мvрованіе; мvропомазовать bierzmować. *MIROŚWIECIĆ. *Pim. Kam.* 25, święcić chrzyżmo. MIRNIK, a, *m.*, kamień drogi, *myrrhites Plin.*, ein myrrhenfärbiger Edelstein. — §. *Botan.* Ziele Mirnik, mirra, popie jajka, kwiat ma zapach własnéj mirry. *Syr.* 361 - 65. Katzenkerbel. MIROWY, MIRZANY, a, e, *Sorab.* 1. marowé, z miry, żywicy lub drzewka, Myrrhen=. Mirowy olejek. Mirzany, z kamienia mirnika, aus dem myrrhenartigen Edelstein gemacht. Mirowy, mirnikowy, od ziela mirnika, Katzenkerbel=. *Cn. Th.*, *Eccl.* мvрный; *Ross.* мvровонный, мvроточивый, мvроуханный; *Slav.* mirishav = wonny; *Ross.* мvровоніе wonia; *Eccl.* мvроточецъ, przezwisko ś. Demetrego.

*MIRSK, *MIRSCH, *ob.* Mierzch.

MIRT, u, *m.*, *Slov.* myrtus; *Hung.* mirtus-fa; *Vind.* mirtovez, mirtovu drevu, mirtovina; *Croat.* mirta; *Dal.* marchya; *Bosn.* mrricja, mercja; *Ross.* миртъ, смирна; *Graec.* μύρτος; *Pers.* mert; die Myrthe, drzewo Indyjskie, którego jagody suszone kupujemy pod imieniem Angielskiego korzenia. *Kluk. Dykc.* 2, 135. Mirt dziki, *ob.* Iglica.

MIRTOWANY, a, e, mirtem przyprawny, *myrtatus.* *Cn. Th.*, mit Myrthen angemacht. MIRTOWY, a, e, Myrthen=; *Slov.* myrtowý; *Hung.* mirtus-fai; *Ross.* миртовый. Mirtowy ogródek. *Cn. Th.*, *Vind.* mirtovishe. MIRTYNEK, nka, *m.*, mirtem przyprawione wino. *Cn. Th. Dudz.* 45., *Vind.* mirtnu, mirtovu vinu.

MIRZANY, *ob.* Mirowy. MIRZCH, *ob.* Mierzch.

MIŚ, ia, MISIEK, śka, *m.*, §. 1. *demin. nom.* Mikołaj, Nickelchen, kleiner Nicolaus. Abyś mógł być do tego Misiu sposobniejszy, patrz na Mikołaja ojca. *Groch. W.* 595. Misiek chłopiec już dzieciom niepotrzebny. *Boh. Ossol.* 14. — §. 2. Miś = *miedźwiedź, niedźwiedź, ein Bär. Miś w tańcu padł jak długi. *Zab.* 12, 93. *Nagł.* Srogi misiek wysłucha cię spowiedzi, Ale zdrowie w tułowie ledwie się wysiedzi. *Myśl. C* 3 *b.* Oszczep, sieć, pies, kij dobry, misiowi do rzeczy. *ib. C* 3 *b.*

MISA, y, *ż.*, Miseczka, Miska *demin.*; (*Boh. et Slov.* misa, misečka, miska = miska; cf. *Germ.* Meste; *Eccl.* миска, сосудъ для кушанья, на подобіе глубокаго блюда съ рукоятьми głęboka misa z uchami; *Ross.* миса, миска, мисочка czasza, czara głęboka, cf. misiurka; *Vind.* misa, tabla; *Carn.* misa = stół; *Lat.* mensa; cf. *Hisp.* mesa; *Kero* mias; cf. *Graec.* μέσος); naczynie znajome kuchenne lub stołowe, die Schüssel; *Sorab.* 2. žkla, schkla, žkličžka; *Sorab.* 1. schkla, schklizka; *Carn.* skłeda; *Vind.* skleda; *Croat.* zdela, zdelicza, (cf. *Lat.* scatella); *Dal.* zdila; *Hung.* taal; *Slav.* zdila, zdilla; *Bosn.* zdjella, zdilla, plitiça, bgljuddo, golár, krinça, krinciça, zdjelliça; *Rag.* zdjella, krinza, krijnciza, plitizza, skip, zdjelliza, zdjelliciza; *Ross.* блюдо, блюдечко, блюдище; *Eccl.* блюдце (*Sorab.* blido = stół), плинфа, (cf. panew). Misa spora, głęboka, *paropsis.* *Cn. Th.*, (*Vind. et Carn.* latovza). Misa chlebowa *Boh.* wošitka. Misa drewniana *Ross.* ставецъ, ставчикъ. Misa płaska, *patina*; misa śrzednia, półmisek, przystawka. *Cn. Th.* Za starych Polaków misy stawiano, Jednę z mięsem wołowym, drugie z jarzynami, A czwartą z grochem, półmisków nie było. *Opal. Sat.* 32. Cóż wzdy czynisz żółtobrzuchu, Marnie ożarły paduchu, Na pięć mis ci wrzody dają, Francą z wierzchu potrząsają! *Rej. Zw.* 231 *b.* Cóż po sześciu misach, gdy na jednéj dosyć? *Rej. Zw.* 14 *b.* *quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura.* Przed półmiskami zawsze ustawiają misy. *Pot. Jow.* 184. (starszy Pan Baranowski, niżeli Pan Kozłowski). Sześć mis, do tego sześćdziesiąt półmisków, Sto flasz, a tysiąc do tego kieliszków. *Bratk. K b.* Na objedzie u Wezyra, nie bywa jeno dwanaście mis. *Kłok. Turk.* 61. Było ryb na sześć mis. *Dwor. J. Fastuosus,* pyszny, nadęty, wielmożny, który sobie na wiele mis poczyna. *Mącz.* Aby ociec dziecięcia swego na dwie *misie sam nie rozkładał, ale na jednę, aby nie dwoił synaczkowi. *Petr. Ek.* 96. Od misy pod czas miła do gęby. *Cn. Ad.* 141. (cf. grzanka czyli łyżka czasem od gęby odpadnie). Misa u fontany = bassin, das Springbrunnenbecken. Rurna misa, panew, czasza, w którą woda z cewek stryka, a z niéj w skrzynią opada, *crater.* *Cn. Th.* 956. — Misa szalna, die Schale, Wagschale an der Wage. — *Prov. Slov.* Wšecko sa ti na misu wiložit musi; *Boeticum*

ingenium; (cf. łopata). MISECZKA, i, *ż.*, *Boh.* misečka, *Ross.* блюдечко, das Schüsselchen. Miseczka do krwi puszczania. *Tr.* Miseczka, miarka aptekarska, lekarska, *acetabulum*. *Cn. Th.*

MISIEK, *ob.* Miś.

MISIÓRKA, MISIURKA, i, *ż.*, część szyszaka, zasłaniająca twarz. *Dudz.* 45, das Visier am Helme; (*Ross.* мисюрка gatunek hełmów); żelazna jamułka, do któréj jest przyczepionym czepiec, spadający na ramiona, z kołek żelaznych złożony, tejże roboty, co kolcza zbroja. Pancerne towarzystwo siedziało w pancerzu z misiurką na głowie, tak nazwaną od Misru, czyli Misyru, to jest Egiptu. *A. Czart. Mscr.* Rotmistrze mają mieć roty Kozackie, po stu koni pod chorągwią, w pancerzach, w misiurkach, z karabinami dobremi. *Vol. Leg.* 3, 406. *Zyg. Ill.* Kolczugi, zbroje, pancerze, misiórki. *Chrośc. Fars.* 292. Sołaki sami z pomiędzy Turków noszą na głowie miedziane misiurki. *Tward. Wł.* 106. Słudzy jego mieli misiórki u pasa zawieszone. *Star. Ref.* 81. Jęczą misiurki, pękają drzewa, Śmierć całą garścią rany rozsiewa. *Nar. Dz.* 1, 125. Obozem naszym zaszedł przez te brody, Lecz i tam trafił na dobre misiurki. *Jabł. Buk. K.* 4.

MISKA, i, *ż.*, *Boh.* miska; *Vind.* skleda; *Ross.* блюдечко; eine gewöhnliche tiefe (irdene) Schüssel. Przodkowie nasi prawowali się, na jednym wózku jeżdżąc, i z jednéj miski jedząc, i ze dzbanka jednego pijąc, nierzkąc, żeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. *Sekl.* 22. Ofiarował miskę srebrną. *W. Numer.* 7, 25. Z miskami prosząc o jałmużnę po mieście chodzili. *Sk. Dz.* 51, mit Schalen.

MIŚNIA, i, *ż.*, prowincya i miasto w elektorstwie Saskim. *Dykc. Geogr.* 2, 145, Meißen. U dawnych 'Myszeńska, 'Myszyńska ziemia, *et* miasto Myszna, od słowa Polskiego mysz. *Krom.* 43. (*Błażowsk.*), *Gwagn.* 454. *Mącz.*; *Boh.* Mišeň; *Sorab.* 2. Mischa; cf. *Carn.* mestni (= miejski) *urbanus*, *apud Bohoricz.* MISNIEŃCZYK *Boh.* Mišnař; *Sorab.* 1. Mischonski; Misnieńka, *Sorab.* 1. Mischonska.

MISNIK, a, *m.*, prawda stołowa. *Tr.*, *Carn.* skledněk; *Vind.* sklednjak, skledník, der Schüsselring; (*Boh.* misnik *vas detersorium*, ein Schüsselschaff, Scheuerschaff). — '§. Misnik, co misy lub miski robi, *Croat.* zdelár. MISNY, a, e, od mis, Schüssel-, do mis należący. *Cn. Th.* 'MISOLIZACZ, *Croat.* zdelolizàvecz, ein Schüsselleďer, Tellerlecker, cf. pochlebca, darmojad, darmochleb. 'MISONOSZEC, szca, *m.*, *Croat.* zdelonoszecz, der Schüsselträger.

'MISSIA mała, *ob.* Bulgarya; 'MISSIA więtsza, *ob.* Serbia *et* Bosnia. *Gwagn.* 641.

MISSYA, yi, *ż.*, z *Łac.*, wysłanie, posłanie, osobliwie dla nawracania do wiary chrześc., eine Mission. Missye aby rzadko były dopuszczane, po ścisłym osób na to obierających się examinie. *Mon.* 76, 580. MISSYONARZ, a, *m.*, *Ross.* вѣропроповѣдникъ, kongregacya kapłanów od ś. Wincentego a Paulo założona; z obowiązkiem nauczania ludu prostego, i odprawowania missyi po kraju. W Warszawie osadzeni przy kościele ś. krzyża. *Kras. Zb.* 2, 172, ein Missionarius. MISSYONARSKI, a, ie, od missyonarzów, Missionarien-.

MISTATNIK, *ob.* Mikstatnik.

MISTERKINI, i, *ż.*, doskonale co robić umiejąca, eine Meisterinn in etwas. Używała nań dwornych przysmaków, jako w tym była dobra misterkini, aby się mógł ku miłości zapalić. *Gorn. Dw.* 269, *ob.* Mistrzyni. MISTERNIE *adv.*, sztucznie, kunsztownie, künstlich, meisterlich; *Sorab.* 1. měčželnč; *Dal.* mestarno; *Hung.* mestersegessen; *Vind.* povmetalski, po moistersku, po kunſhti, po moistroven; *Ross.* мастерски. Drzewa tak misternie wymalował, iż liście ich chwiać się zdały. *Opis. Jer.* 22. Misternie farbowanemi słowy historyą żywota swego wypowiada. *Karnk. Kat.* 234. Rzecz ta cała zmyślona była misternie. *Teat.* 52. *d*, 126. (zręcznie). MISTERNOŚĆ, ści, *ż.*, sprawność sztuczna, sztuczność, kunsztowność, zręczność, die Künstlichkeit; *Hung.* mesterség; *Vind.* vmetalnostnia; *Ross.* искуство. I w drzewach może misterność a dobra sprawa odmianę uczynić. *Cresc.* 78. MISTERNY, a, e, sztuczny, kunsztowny, zręczny, künstlich; *Boh.* mistrny, mistrowský; *Slov.* mistrowný, mistrowský; *Hung.* mesterséges; *Carn.* mojstrovske; *Vind.* moisterski, moistrun, kunſhten, vmetaln, vmetalnosten, sbrit; *Croat.* mesterszki; *Ross.* мастерскій, местерскій, изкуственный, художный, художественный, хитрый; *Eccl.* благохдожьнъ, художнячій, благоковарный, благокозненный. Tak swą umiał postawę układać, że się nic misternym nie pokazał, i owszem otwartym i wiernym. *Jabł. Tel.* 223. Dosyć misterny, zręczny, *Ross.* мастеровать. MISTERSTWO, a, *n.*, kunszt, sztuka, *Boh.* mistrowstwj; *Sorab.* 1. mižterstwo; *Vind.* moistrust, moistrina, moisternia; *Croat.* mestria; *Dal.* mestria, zanat; *Hung.* mesterseg; *Bosn.* majstoria, mesctria, zanat; *Ross.* мастерство, художество; die Kunst, Künstlichkeit. Kunszt to natury w małych rzeczach pokazać misterstwo. *Psalmod.* 37. Petroniusz kazał sobie wielkim kosztem i misterstwem obraz Kaliguli zrobić. *Sk. Dz.* 24. Wódki rozmaitem misterstwem bywają działane. *Spicz.* 98. Misterstwo natury w składzie ciała człowieczego. *Petr. Pol.* 407. A co wdzięczności więcéj przydawało, Misterstwa nie znać, co wszystko działało. *P. Kchan. Jer.* 399. Nie zawiódł nas w błąd wymysł złego misterstwa. *W. Sap.* 15, 4. (wymysł szkodliwéj umiejętności. *Bibl. Gd.*). W mówieniu więcéj trzeba patrzeć prawdy, niźli misterstwa. *Modrz. Baz.* 65. W téj prostéj figurze mówienia, wielkie się misterstwa i tajemnice zawierają. *W. Post. W.* 28. Acz nie każdy rozumie misterstwa wierszów, jednak wszyscy czują jawny skutek ich. *Petr. Pol.* 2, 379. Sixtus V, obelisk z Alexandryi wielkim nakładem i misterstwem budowniczych podniósł. *Sk. Dz.* 239. Dowodzą tego chymistowie w swym misterstwie. *Cresc.* 76, *ob.* Misterność. MISTROWAĆ, MISTRZOWAĆ, ał, uje, *cz. contin.*, §. 1. sztucznie sprawować, künsteln, künstlich machen; *Boh.* mistrowati; *Germ.* meistern; *Ross.* мастерить, смастерить, хитрствовать; *Sorab.* 1. mischtruju, mischtrujam; *Vind.* moistruvati, kunſhtuvati, vmetalnosttuvati, (moistrit *moderari*, *Carn.* mojstriti *superare*; *Slov.* mistrowánj *censura*). Pszczoły robotę swą tak mistrzują, że każdy plastr ma dwie rureczki. *Kack. Pas.* 32. Kufle bukowe pięknie zmistrowane. *Żebr. Ow.* 209. (*fabricata*). Jemu i myśl i sztuka

z ręki wyleciała Kowalskiej, koło której wtedy mistrzowała, *quod opus fabrilis dextra tenebat. Zebr. Ow.* 84. *ib.* 193. Boska moc i mądrość razem mistrzuje, około wszystkiego świata części. *Gorn. Sen.* 240. Siła jest rzeczy, które nam wielkie przynoszą pożytki, jedno iż się do tego pożytek tych, którzy około tego mistrzują, przymieszał, nikt zatym mistrzom nie jest powinien. *Gorn. Sen.* 257. Koło czynów wojennych w tym rzemieśle teraz mistrzował jedyny Gwilelm. *P. Kchan. Jer.* 459. t. j. celował w doskonałości robienia ich, er war ein Meister in dieser Arbeit. Szujski scenę swą mistruje tym śpieszniéj i ufaléj, gdy żadnéj przy Carze ostrożności nie czuje. *Tward. Wł.* 19. *in malam partem*, chytrze układa, prowadzi, sztucznie udaje, gotuje, eilig führt er seinen arglistigen Plan aus. — §. 2. Mistrzować, *ob.* Ministrować do mszy.

MISTRZ, a, *m.*, cf. maistr, *Boh.* mjstr; *Sorab.* 1. mižter, mischter; *Sorab.* 2. mejstr; *Carn.* mojstr; *Vind.* moister, vmetalnik; *Croat.* mèster; *Dal.* maysztor; *Hung.* mester; *Slav.* majstor, (meshtar = szkolnik, bakałarz); *Rag.* majstor, mesctar; *Bosn.* majstor, mesctar; *Ross.* мастеръ; *Graec.* *μήστωρ*; *Hebr.* משתר mischtar; *Wallis.* meistri; *Ital.* maestro; *Walach.* mastoru; *Angl.* master; *Svec.* mestare; *Isl.* meistare; *Lat. med.* meistralis; *Gall.* maitre; *Lat.* magister; *Germ.* der Meister. °§. a) doskonałością roboty celujący, ein vollkommner Meister in etwas. Lepiéj mistrzów słuchać, niżeli wpółmistrzów. *Petr. Pol.* 2, 372. Mistrza dobrego z małéj sztuki poznać. *Cn. Ad.* 506. On mistrz wojny Chodkiewicz. *Pasek. Bell. B.* Teraz mistrzu sam się lecz. *J. Kchan. Dz.* 131. On był lepszy mistrz, bo lepiéj wymierzył, i właśnie ją pod szyszak trafił. *P. Kchan. Orl.* 1, 169. (cf. gracz). — §. °b) Mistrz, nauczyciel, der Lehrer, der Meister. Mistrzu, mówi Nikodem do Jezusa, iż uczyć się do niego przyszedł. *Gil. Kat.* 207. Eleazar, jeden z przedniejszych mistrzów. 3 *Leop.* 2 *Macch.* 6, 18. (uczelników. 1 *Leop.*). Chcąc brać księgi Tertuliana, mówił: podaj mi mistrza. *Sk. Dz.* 111. Najlepszy jest mistrz i nauczyciel pobożności natura. *Warg. Wal.* 170. Kto nigdy uczniem nie był, też mistrzem nie będzie. *Budn. Apopht.* 82. Nie może być mistrzem, jedno który był piérwéj uczniem. *Petr. Ek.* 96. Mnie być uczniem a jemu mistrzem należało. *Mon.* 65, 90. Arystoteles był Aleksandra W. mistrzem. *Gwagn.* 628. Dał mię tobie ociec twój za mistrza własnego, Abym cię z młodu ciągnął do wszego dobrego. *Modrz. Baz.* 51. Cypryan retoryki w Kartainie sławnym był mistrzem i nauczycielem. *Sk. Żyw.* 2, 186. Jeśli płacim drogo kawalkatorowi, co nam konie ćwiczy, a czemuż nie mistrzowi, który mi syna uczy? *Star. Vot. C.* 3. Mądrzy mistrzowie uczą, jakie się mają czasy obierać w kopaniu korzenia. *Syr.* 141. Dzieciom więcéj się podobają żądze i chęci ich, niżli porady rodziców, albo mistrzów ich. *W. Post. W.* 194. Jaki mistrz, taka i nauka. *Opal. Sat.* 138. Mistrzowie kłamliwi, którzy wprowadzają sekty. *W. Post. Mn.* 310. Doma siedząc, uczył się od umarłych mistrzów, t. j. z ksiąg. *Warg. Radz.* 2. Sprawa dnia wczorajszego, Mistrzem jest dzisiejszego. *Rej. Zw.* 232 *b.* (nauczycielką, przestrogą). — °§. Scypio censorem, t. j. mistrzem był uczynion obyczajów ludzkich. *Kosz. Lor.* 108. sędzią, Sittenrichter. — °§. Mistrz = w naukach akademicki, doktor filozofii, der Magister, der Philosophie Doctor. Jan Tęczyński został mistrzem w Krakowie 1456 r., będąc panem z panów gradum magisterii dosługował się. *Papr. Gn.* 1200. Zostawszy mistrzem w filozofii, do teologii się udał. *Sk. Żyw.* 2, 76. Jan Muskata, mistrz w naukach wyzwolonych. *Biel.* 170. Jagiełło akademią Krakowską fundował, przyzwawszy do niéj doktorów i mistrzów wszystkich nauk wyzwolonych z Pragi. *Stryjk.* 482. Professorowie, mistrze i studenci. *Vol. Leg.* 4, 639. Czcij kantorze mistrza, czcij klecho plebana. *Cn. Ad.* 123. (cf. pierwszy wójt, niż ławnik; cf. starszy Pan Baranowski, niżli Pan Kozłowski; cf. starszy Pan Bóg, niż ś. Marcin). — §. Mistrz rzemieślniczy, majster, rzemieślnik pod którym czeladnicy robią, der Meister einer Profession; *Eccl.* первохудожникъ. Rzemieślnicy mają w swych cechach schadzki miewać, a stare mistrze, Altmeister, Aeltermänner, między sobą obierać, którzyby mieli moc, innych mistrzów doglądać. *Sax. Porz.* (*ob.* Cechmistrz). W téj aptece zawsze robi 300 aptekarczyków, 18 samych mistrzów, a 4 przełożeni nad niemi. *Star. Dw.* 29. — §. Mistrz = kat, małodobry, der Feldmeister, Abdecker, Halbmeister; *Vind.* kervnik, kervaunik, rabel, fraiman; *Ross.* мечникъ; *Eccl.* главосѣчецъ, палачъ, мучитель, спекулаторъ, паличникъ, заплечный мастеръ. Żeby sześnaście lat cierpi boleść mężnie, Choć go nielutościwy ciągnie mistrz potężnie. *Klon. Wor.* 39. (*Włodek* utrzymuje: «słowo mistrz kata nigdy nie znaczy, lubo i kat mistrz jest w swoim rzemieśle.» *Trotz* czyni tę uwagę, że dla tego znaczenia słowo to dziś się już w inszych nie używa). — §. Mistrz = przełożony, der Vorgesetzte. Zbierz mi siedmdziesiąt mężów z starszych ludu, które ty znasz, że są starszymi ludu tego, i mistrzowie. *Leop. Num.* 11, 16. (książęta. *Bibl. Gd.*). Mistrzem generalnym będąc, zakon prowadził świątobliwie. *Birk. Dom.* 29. Ś. Atanazyusz, biskup Neapolski, był książęciem Neapolskim abo mistrzem żołnierskim; tacy się i marchionami zwali. *Sk. Dz.* 838. Mistrz u Krzyżaków był jako król albo książę. *Stryjk.* 274. der Großmeister. Wielki Mistrz Maltański. *Kras. Zb.* 2, 108. — §. Mistrz = sprawca, autor, der Urheber. Częstokroć człowiek swego szczęścia mistrzem, i robi je sobie. *P. Kchan. Jer.* 257. — §. Mistrz, pies myśliwy, pewny swój tryb polowania mający. *Tr.*, ein Jagdhund, der zu einer Verrichtung bestimmt ist. Mistrze psy są: przejemca, popądzca, gońca, wyprawca i poprawca. *Tr.* MISTRZOWNIK, a, *m.*, miarz, *imperatoria*, ziele, Meisterwurz. *Krup.* 5, 135. *Syr.* 113, *Boh.* wšedobr. °MISTRZOWSKI, a, ie, MISTRZOWNY, a, e, sztuczny, misterny, doskonale zrobiony, künstlich, meisterlich; *Boh.* mestrowsky, mistrowny, mistrny; *Sorab.* 1. mischtersky; *Dal.* mestrovzki; *Hung.* mesterseges; *Vind.* moisterski, moistrun; *Ross.* мастерскій. Dedal w postawieniu budowania °wielmi mistrzowny. *Mącz.* — §°. Od mistrza nauk wyzwolonych, doktorski w filozofii, Magister=, Doctor=. Czemu się wstydamy kaptura mistrzowskiego abo

bakałarskiéj rewerendy? *Falib. Dis. O* 3 Nauki Mistrzowskie, filozoficzne, philosophische Wissenschaften. Człowiek uczony w naukach mistrzowskich. *Sienn.* 431. Człowiek uczony w gwiazdarskiéj nauce, w naukach mistrzowskich, w filozofii. *Spicz.* 198. — Nauczycielski, Lehr-, Lehrer-. Bonawentura katedrę mistrzowską w Paryżu otrzymał, na któréj *librum sententiarum* z wielkim pożytkiem słuchaczów wykładał, trzy lata onę katedrę doktorską sprawując. *Sk. Żyw.* 2, 28. Grzegorza ś. studenci z Aten puścić nie chcieli, prosząc, aby mistrzowską katedrę wziął, a im nauk ich skarb otworzył. *Sk. Żyw.* 1, 291. — §. Od wielkiego mistrza, Meister-, n. p. Wielki mistrzowski urząd, Großmeister-. — ∮. Mistrzowski, kaci, katowski, Henkers-, n. p. Oddać kogo w mistrzowskie ręce. *Zab.* 5, 162. — Po mistrzowsku, *mistrzowskie *adverb.*, jak mistrz, misternie, meisterlich, meisterhaft. MISTRZOWSTWO, MISTRZOSTWO, a, *n.*, *Boh.* mistrowstwj; *Sorab.* 1. mižterstwo; *Vind.* moisternia, moistrina, moistrust; *Ross.* мастерство, (cf. majsterya); stan mistrza, ∮. a) nauczycielstwo, das Lehramt, der Lehrerstand. Filip bardziéj się cieszył z przyszłego mistrzostwa Arystotelesa, niż z urodzenia Aleksandra. *Kras. Hst.* 30. Kiedy syn czego z nauk swych, jako z mistrzostwa, albo z rzecznictwa nabędzie, tego z bracią dzielić nie powinien. *Szczerb. Sax.* 429. — ∮. Godność mistrza nauk wyzwolonych, doktorska w filozofii, das Magisterium, die Magisterwürde. *Magisterium*, mistrzostwo. *Mącz.* Kollegia, i przy nich bakałarstwa, mistrzostwa, są bałamuctwa pogańskie. *Hrbst. Odp. X x.* — ∮. Mistrzostwo wielkie, godność wielkiego mistrza, Großmeisterthum. Zygmunt xięstwo z mistrzostwa Pruskiego uczynił. *Stryjk. Gon.* 3. — ∮. Katostwo, die Feldmeisterey, das Scharfrichteramt. *Tr.* MISTRZOWY, a, e, od mistrza, nauczycielski, des Lehrers. Nie jest godzien nauki ten, który karania a nauczania mistrzowego nie przyjmuje cierpliwie. *Budn. Apopht.* 82. *MISTRZOWA, t. j. żona, die Meisterinn, des Meisters Frau, *Boh.* mistrowa; *Vind.* moistrova. — *∮. Experyencya, jako najlepsza mistrzowa, oznajmi, która partya górę odniesie. *Fur. Uw. F.* 2. mistrzyni, nauczycielka. MISTRZYK, a, *m.*, *magistellus. Mącz*, *dem. nom.* mistrz, Meisterchen, Meisterlein; (*Boh.* meystřjk najstarszy z parobków, Großknecht; *Sorab.* 1. mižtrik; *Rag.* mesetrîz). Terazniejsi mistrzykowie płochym zdaniem twierdzą, iż ażeby być mądrym, niedosyć jest umieć po Łacinie. *Mon* 73, 130. MISTRZYNI, i, *ż.*, die Meisterinn, misterkini; *Boh.* mistryně; *Sorab.* 1. mischtrka; *Carn.* mojstrovna; *Salv.* majstorica; *Bosn.* mesctrigna, mesctriça; *Ross.* мастерица. Ś. Ewfrozyna była do zakonu przychodzącym panienkom mistrzynią i przewodzicielką do zbawienia. *Sieb.* 98. Wszyscy uczeni do jéj nauki, jako do mistrzyni garnęli się. *Sk. Dz.* 383. Mistrzynią była miłość, co rozum i dowcip ostrzyła. *Past. Fid.* 68.

Pochodz. *burmistrz*, *gwiazdmistrz*, *cechmistrz*, *kunsztmistrz*, *sztukmajster*, *ochmistrz*, *ochmistrzyni*, *zegarmistrz*; *cf. majster.*

MISZESTRZE, *ob.* Myszotrzew, Kurzyślep 2.

*MITENKA, i, *ż.*, [rękawiczka bez palców. T.] n. p. Dama mitenki robiąca. *Min. Ryt.* 3, 349, *Gall.* mitaine • gatunek rękawiczek, eine Art Handschuhe.

MITRA, y, *ż.*, *Ital.* mitra; *Ross.* митра, z *Grekołac.*, der Bischofshut; *Sorab.* 1. měcza; *Eccl.* очкасло; infuła biskupia; także czapka książęca, der Fürstenhut. *Kras. Zb.* 2, 173. — ∮. *metonym.* n. p. Gdyby chciał, mitryby i ordery do jego córki wzdychały. *Teat.* 25. c, 21. (książęta i orderowi panowie).

MITRĘGA, i, *ż.*, MITRĘŻKA, MITRĄŻKA, i, *ż.*, *dem.*, ∮. 1. robota zmudna, zwłaszcza tych, co łatają stare rzeczy; langweilige Arbeit, Flickerey, Klauberey; *Ross.* помѣха, меледа, мѣшкота, нажиданіе. Mitręga, partanina. *Cn. Th.* — ∮. Skępstwo, zmindactwo. *Cn. Th.*, Knauserey. — §. 2. *person.* Powolny, ochoczy jak pień na ptaki, ein langsamer Zauderer. Czynią się Argusami, choć w biednéj mitrędze kretowi rowni. *Zab.* 15, 180. Ach mitrego, jaćbym kości w tobie pogruchotał. *Teat.* 21, 64. Co tu robisz, od wstydu zśniedziały mitrążka, Żółty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. *Zab.* 16, 160. — ∮. Zmindak, skąpiec, zmigrosz, liczykrupa, ein Knauser. Ma męża, który to ludzie wyśmienicie zdziera i wielkiego mitręgę. *Teat.* 15, 43. — ∮. Mitręga *obscoen.*, wstyd kobiecy, cf. mudo. MITRĘŻNY, a, e, MITRĘŻNIE *adv.*, powolny, nudny, zmudny, langsam, langweilig; *Boh.* zpozdilý; *Ross.* косный, косенъ, медлительный, медленный, мѣшкотный. Starzec rad zwłóczy, ma nadzieje dalekie, mitręzny. *Kor. Hor.* 10. Lepiéj podług mnie raz tu ginąć mężnie, Niż z cudzéj dyskrecyi, królować mitręźnie. *Pot. Arg.* 143. MITRĘŻYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, §. 1) trawić czas darmo. *Cn. Th.*, mudzić, marudzić, zaudern, zögern; *Ross.* мѣшкать, меледить, помеледить, коснить, мотчать. die Zeit langweilig, tändelnd, hinbringen, verleiern, verklimpern, verstümpern. Staraj się, niech ci marnie czas się nie mitręży, Tak ci spłynie godzina, praca nie zaciąży. *Min. Ryt.* 4, 184. Gdym jest zabawny, cierpieć nie mogę, kiedy mi kto czas mitręzyć przychodzi. *Teat.* 23, 19. (psuć czas, truć czas). Insza czynić, insza mitrężyć. *Fred. Ad.* 16. Ani bitwy wydawał, ani też pokoju i spoczynku dozwalał, aby tylko nieprzyjaciela zmitrężył. *Pilch. Sal.* 214. (trzymał go na wodzy, zmudził, go, er hielt ihn hin). — ∮. 2) Mitrężyć, skępić. *Cn. Th.* knausern, knicken.

MITRYDAT, *ob.* Dryakiew' Gegengift, Theriac. *Syr.* 531.

MITUK, a, *m*, *Tatar.* mituk, krótki czaprak na konia. *A. Czart. Mscr.*, eine kurze Schabrake, cf. szekambet.

MITYNKA, *ob.* Mitenka.

MIXTATNIK, *ob.* Mikstatnik.

MIZANTROP, a, *m.*, z *Greck.*, nienawistnik ludzi, tetryk, *Ross. et Eccl.* человѣконенавидецъ, человѣконенавистникъ, дикаръ; mizantropka человѣконенавистница; mizantropski человѣконенавистный; mizantropija, *człowiekozawiść *Eccl.* человѣконавидѣніе.

MIZERACTWO, a, *n.*, §. a) mizerya, nędza, Elend, Noth; *Vind.* riva, riunost, nadluga, teshava; *Ross.* злострадание. — ∮. b) *collect.* Mizeracy, elendes Volk. MIZERAK, a, *m.*, MIZERNIK, a, *m.*, MIZERACZEK, czka, *m.*, *dem.*,

nędzarz, nędznik, biedak, nieboga, ein Elender. Z pana mizerak nagle przerobiony. *Wad. Dan.* 3. Przecię mizerakiem Jest przy władzy tak wielkiéj, przy złocie żebrakiem. *Jabł. Tel.* 32. Mizeraka, co nie miał ratunku, zbawiał od frasunku. *Chrośc. Job.* 106. Nie potrzeba mizeraków nauczać płakać, ani żebraka, jak ma prosić. *Sk. Kaz.* 258. *Star. Ref.* 54. Mizeraki lubią ubolewać. *Treb. S. M.* 75. O nieszczęsny mizerniku. *Rej. Ap.* 42. Z wierzchu mizerak, ale wewnętrznie majętny. *Hor. Sat.* 191. Ja chociażbym do śmierci miał być mizerakiem, Wolę być lwem w nieszczęściu, niż w szczęściu ślimakiem. *Weg. Mskr.* MIZERACZKA, i, *ż.*, MIZERNICA, y, *ż.*, kobieta mizerna, biedaczka, nędzarka, eine Elende. Przed ołtarz mizernica pogrzebny *przyciekła. *Żebr. Ow.* 203. *ib.* 332. *infelix.* MIZERERE, *Ileum*, das Miserere, choroba, w któréj exkrementa grube, enemy dane, przez womity ustami odchodzą. *Krup.* 3, 723. MIZERNIUCHNY, a, e, — o *adverb.*, *misellus*, nędzniuchny. *Macz.*, *miclus. adj.* mizerny, gar sehr elend. MIZERNIEĆ, iał, jeje, *neutr. niedok.*, zmizernieć *dok.*, nędznieć, biednieć, elend werden, verfallen. Przez całe sześć dni konie od codziennego na ulicy stania bardziéj zmizerniały, niż gdyby drogę odprawiły. *Mon.* 65, 71. Jakem zmizerniała, jakżem źle ubrana! *Mon.* 73, 328. MIZERNY, a, e, MIZERNIE *adverb.*, z *Łac.* miser, *Boh.* mizerný; *Sorab.* 2. miserni; *Vind.* riven, nadlushen, fromazhen, vsmilitlia; *Ross.* лядащій (cf. ladaco), плохій, (cf. płochy); nędzny, biedny, elend, armselig. Oj mizerna głowo, na żadne pytanie odpowiedzieć nie umie. *Teat.* 5. *b*, 59. Wielką podejźrzliwość miał w rzeczy mizernéj. *Jabł. Tel.* 32. (bzdurnéj). Słowa mizernego do mnie nie przemówiła. *Teat.* 8. *b*, 7. Lunatykiem jest, i mizernie się z nim dzieje, bo częstokroć wpada w ogień, i częstokroć w wodę. *Sekl. Matth.* 17. Opłakuje on upadek, a ono mizerne zginienie jego. *Rej. Post. K k.* Ostatni jarmark był mizerny. *Pam.* 84, 1177. (lichy, cf. *kiepski). MIZERYA, yi, *ż.*, (cf. *Boh.* mizyna, cf. mizynny), §. 1. nędza, bieda, Elend, Noth. Nie widziałem takiéj mizeryi, jak w dobrach jego. *Teat.* 8, 49. Łazarz w mizeryi życie przepędził. *Sekl. Luc.* 16. Jezus tychże mizeryj naszych skosztował. *Sk. Kaz.* 531. Patrzeć suchym okiem na ludzką mizeryą nie mógł. *Sk. Żyw.* 1, 286. Nie uważając mizeryi, nędzy i wzgardy swojéj. *ib.* 2, 44. — §. 2) *Econom.* Mizerya z octem. *Tr.* śledzie, lub ogórki drobno pokrajane z jabłkami w kostki, octem, oliwą i pieprzem przyprawne.

*MIZG, u, *m*, umizg, Caresse, verliebte Schmeicheley, Läschen. Migi, mrugi, mizgi. *Kon. Wor.* 58. *MIZGAĆ, MIEZGAĆ, ał, a, *cz. cont.*, mizgnąć *jednotl.*, stroić się. *Tr*, sich putzen, schniegeln; cf. muskać, musnąć; cf. *Ger.* mutzen. *Adelg.*, cf. schmiegen. Mizgać się = wystrajać się, sich heraus putzen, sich schniegeln, niedlich machen. Wszystko się mizga w zwierciedle jak gaszek. *Jabł. Ez.* 157. (*ob.* Umizgać się). Gdy się łasił, mizgał i prosił pokornie, W bród mu odpowiedziała. *Żebr. Ow.* 52. *verba jactanti mitissima.* MIZGUŚ, ia, *m.*, zalotnik, fryjerz, gach, ein Läffler, ein Stutzer. Bilet zapewne jest przysłany od jakiego misgusia. *Teat.* 20, 72. Wolnie *sobie postępować, wołają: debosz, mizguś, galancik! *Xiądz.* 52. Porzuć Telefa, Telef mizguś *mętki. *Hor.* 2, 271. MIZGUŚKA, i, *ż.*, umizgalska, kokietka, eine Läfflerinn, Kokette. Niemasz tu i tych przykrych mizgusiek, Młodych o siwym włosie Jagusiek. *Zab.* 9, 347. *Zabł.*

*MIZYNNY, a, e, *Eccl.* мизинный najmniejszy, der Kleinste. Ostatni, mizynny palec. *Chmiel.* 1, 60. *ib.* 683, mały palec, der kleine Finger; *Boh.* malik, maliček; *Vind.* mesienz, miesink, mibini perst, mesinik; *Carn.* mesinz; *Croat.* mezinecz, perszteсz; *Bosn.* mzinç, mazinç; *Ross. et Eccl.* мизинецъ, малый перстъ, мизинчикъ (отъ частаго мизанія, миганья, или киванья; *sed* мизинный najmniejszy).

M K.

MKŁY, a, e, §. 1. szybko się pomykający, szybujący, pośliźgający się, dahin schlüpfend, forteilend. Mkłym czołnkiem czyniła przetykania z takowych nici. *P. Kchan. Jer.* 401. Bieg mkłego roku. *Petr. Hor.* 2. *L* 2. §. 2. Mkły do czego, skłonny, porywczy, prędki do czego, schnell zu etwas. Chciéj pohamować ręce mkłe do złości. *Petr. Hor.* 2, *H* 2 *b.* — §. 3. Mkły, *mskły, gibki, giętki, smukły, wysmukły, geschmeidig, schlank, biegsam. Mkła sosnina. *Zbil. Żyw. A* 2. Był Kazimierz wzrostu wysokiego, mkłego, długiéj twarzy. *Biel.* 430. Był wzrostu mkłego, urody dostatniéj. *ib.* 54. *Mskłe śliże i rybki, które piaskiem żyją, Pasmami tam po krzemiennym bruku w stoku się wiją. *Pot. Arg.* 211. *Mskła ryba. *ib.* 730. U niego młodość rzeźwa, *mskła. *ib.* 591. Jakie szumy we mkłych się choinach dzieją, Gdy z świstem niemi srogie wschodnie wiatry chwieją. *Otw. Ow.* 638. MKNĄĆ, ał, ie, *cz. jedntl.*, (cf. mgnąć), Mykać, *qu. v.*, *frequ. et cont.*, pomykać, posuwać, sunąć, schieben, rucken, fortschieben; (*Boh.* mknauti, mkl, mknu; *Vind.* mekniti, maknuti, premekniti, meknem, (mikati = trząść, mikniti *rapere*, cf. smyk; meknenje = ruch; *Carn.* makniti, maknem *trahere*, mikam *pectere linum*, *allicere*; *Croat.* mikam lan); *Rag.* maknutti, pomaknutti; *Slav.* maknuti; *Bosn.* maknuti, miççati; *Ross.* мчать, мчу szybko unosić, мкнуть, мкну zatkać, мыкать, мычу czesać konopie, мыканица grzebień konopny: cf. *Ger.* schmiegen. *Adlg.*). Wieże mkniono na kołkach, i chodziła na nich bardzo łacno i prędko. *Warg. Cez. praef.* 4. — *transl.* Potaczać, walić, porywać z sobą, fortwälzen, wegschaffen. Tam gdzie niestałą mknie Wisła wodę, Filis usiadłszy pasła swą trzodę. *Zab.* 13, 302. *Zabł.* Śmierć lub dziatki lub dziadki mknie, jako się nawiną. *Brud. Ost.* 9. (*surripit*). Śmierć nie zna złota i drogiéj purpury, Mknie po jednemu, jako z kojca kury. *J. Kchan. Fr.* 10. — MKNĄĆ *verb. med.* = MKNĄĆ się *recipr.*, ruszać, machać, piąć się, umykać, *Croat.* meknújemsze; *Vind.* musniti, smusniti, smukniti; *Ross.* мчаться, sich fortbewegen, fortrücken, sich rühren, weiter zu kommen. Mknąć z kim do wieży na męki, *corripere in quaestionem. Macz. Corripio me hinc*, ja ztąd mknę precz. *ib.*, ich mache, daß ich fort komme,

tummle mich fort. W ciemnym ukryta obłoku, mknie z Seryfu. *Żebr. Ow.* 112. *Seryphon deserit.* Józef z Herodowego nie strwożon edyktu, Mknie do Egiptu. *Koch. Roż.* 115. (macha). *Tolutim incedere*, mknąć się, by płynął, czerstwo, szybko, prędko. *Macz.* Pola się uśmiechają, rzéki cichym pędem Mkną po gładkich kamieniach. *Zimor.* 331. Naznaczonym wszystkim cugiem Mkniem w ziemię, jeden za drugim. *Kchow.* 72. Rychléj mknie w dom słomą kryty Sen, niż na pałac obity. *Petr. Hor.* 2. *D* 2 *b.* Płótno mknie na wał. *Żebr.* 128. (*tela jugo vincta est*). Ramiona mkną w gałęzie, palce w roszczki małe. *ib.* 259. (*eunt*, szybko się przeobrażają, przewierzgają).

Pochodz. *myk*, *mykać*, *namykać*, *namknąć*; *odmykać*, *odemknąć*, *odemknięty*; *podmykać*, *podemknąć*; *pomykać*, *pomknąć*, *pomknięty*, *pomek*, *pomyk*, *prędkopomkły*; *napomykać*, *napomknąć*, *napomknięty*; *przemykać*, *przemknąć*, *przemyk*; *promień*, *promyk*, *promyczek*, *promienisty*; *przymykać*, *przymknąć*, *przymknięty*; *rozmykać*, *rozemknąć*; *zmykać*, *smykać*, *zemknąć*; *smyk*, *smycz*, *smyczek*; *smok i t. d*; *posmyk*, *posmyczny*; *smuk*, *smuknąć*, *smukły*, *wysmukły*; *smużyk*; *umykać*, *umknąć*, *umkniony*, *umknięty*; *wmykać*, *wemknąć*, *wemknięty*; *wymykać*, *wymknąć*, *wymknięty*; *zamykać*, *zamknąć*, *zamknięty*, *zamkniony*, *zamek*, *zameczek*, *zameczysty*, *zamkowy*, *zamkarz*. §. *Boh.* mok *ciecza*, *płyn*; ztąd: *moknąć*, *mokry*, *mocz*, *moczyć* i t. d. — §. cf. *miękki*, *mięknąć i t. d.*

M L.

MŁACAĆ, *ob.* Młócić.

MLANKA, i, *ż.*, *gardus*, Nyferle, ryba rzeczna, bardzo smaczna, podobna do uklei. *Sienn.* 517, ein Flußfisch. Mrzewki i mlanki niech dawa czeladzi. *Myśl. F.* 2.

MLASKAĆ, ał, a, *et* szcze, *intr. cont.*, Mlasnąć, mlaśnie *jedntl.* (*Boh.* mlaskati; *Ross.* чмокнуть, чмокать, жевать, чавкать, почавкать, почавкивать; *Carn.* zmàkam, dleskàm; (cf. *Hung.* malatz *porcus*, cf. młoto); *Croat.* mlàszkam; *Bosn.* mgljaskati, mlaskati; *Rag.* mgljêskati *comedere sine appetitu*); jedząc wargami klaskać, schmatzen. W gorączce nie napije się, byś mu cebrem nosił, Mlaska gębą, jeszcze daj, przebóg, będzie prosił. *Rej. Wiz.* 120. Zbik mlaskał. *Banial. J.* 2 *b*, *Sorab.* 1. won mla'tscha oko szwina. — *trans. fig.* O ile całowań po gajach mlaskało, Ile czułych uścisków widzieć się im dało. *Przyb. Luz.* 285. Nasze siwce zaraz się po brodach mlasnęły I wnet zgryźliwą jakąś rozmowę zaczęły. *Tręb. S. M.* 28. t. j. całowały się. MLASKANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *contin.* das Schmatzen, das Geschmatze. MLASNIENIE *subst. verb. jedntl.* = MLASK, u, *m.*, *Sorab.* 1. z huboma mlaszkneno, mlaszk, mlask; *Boh.* klok; *Ross.* жеванie; das Schmatzen. Wietrzyk wydaje poszept i wdzięczne mlaskanie, Gdzie mu się balsamowe łupy zkraść dostanie. *Przyb. Milt.* 107. (*Boh.* mlaskaček *liguritor*, ein Näscher; *Etym.* mls *ligurttio*, Näscherey; łakotki mlsky *cupedia*; mlsny *amans cupediorum*; mlsnost *liguritio*; mlsota *cupedia*).

MLEĆ, mlił, mioł, *f.* miełła, *miął, *miął, miele, mielę miołę *cz. niedok.*, umleć, zemleć *dok.*, (*Boh.* mljti, mlel, meli; *Sorab.* 1. mlecż, mljin, mlèyu, mlètżo; *Sorab.* 2. mlasch; *Vind.* mleti, mlèl, melem, mejlem; *Carn.* mięti, mleiti, męlém; *Croat.* mleti, melyem, (mela = mąka, *Germ.* Mehl); *Dal.* szamlyivam; *Bosn.* mlitti, samlitti; *Slav.* mliti; *Rag.* mljetti, megljem, mliosam, samljetti, samglivati, (mljevo *farina*); *Ross.* молоть, смолоть, мелю, смелю, умолоть, молотый; *Lat.* molere; *Graec.* μύλλειν; *Gall.* *mouldre, moudre; *Angl.* mill; *Svec.* mala; *Dan.* male; *Hebr.* מלל malal); mahlen in der Mühle. Pójdź no Waść do mielnika, żeby mlił zaraz. *Teat.* 8. *b*, 25. Mąkę dać mleć na zimę, bo ta długo trwa. *Zaw. Gosp.* Młynarz miele, piekarz piecze. *Zab.* 12, 274. Dwie dziewki będą miołły we młynie. *Sekl. Matth.* 25. *et Luc.* 17. Samson w łańcuchach mioł w ciemnicy. *Budn. Judic.* 16, 21. (musiał mleć w domu więźniów. *Bibl. Gd. ib.*). Kto miele w młynie, umączy się. *Pot. Pocz.* 110. (kto się tyka smoły, ubrudzi się). Proch ten umiel na kamieniu marmurowym z wodą, jak farby trą. *Sienn.* 601. Nazbierawszy manny, zmeł w żarnach. 1 *Leop. Num.* 11. Kto piérwéj zboże do młyna przyniesie, piérwéj ma mleć. *Szczerb. Sax.* 248. (kto piérwszy, ten lepszy). (*Prov. Slov.* Tak něch sa mełe, łeda sa rumplowalo; *ita agere, ne nihil egisse videamur*). — *fig.* Mleć językiem = młynkować, [wiele i nie do rzeczy gadać. 4]; die Zunge künstlich beugen, niedlich und zärtlich sprechen. Umieją śpiewać, pląsać, stroić się wytwornie, Mleć językiem i strzelać oczyma niesfornie. *Przyb. Milt.* 368. (*Ross.* пустомелить bredzić, пустомельство gadulstwo). — §. Miele się komu = powodzi się, szczęści mu się, es glückt jemanden, geht ihm von statten. Widząc Kniaź, iż się naszym miele, a Moskwa trwoży sobą, wnet tak krzyknął.... *Stryjk.* 728. Powiadacie, że się nie wasze miełło. *Falib. Q.* Jednemu się zmiele, a drugiemu się skrupi. *Cn. Ad.* 314. (na wilka okrzyk, a wrona świnie skubie). Wiele przeciw tobie knował; choć się to wszystko na nim zmełło. *Pilch. Sen. list.* 321. na jego głowę spadło.

Pochodz. *mełcie*, *mełty*; *miały*, *miałki*, *miały*, *miałkość*, *miela*, *mielizna*, *mléwo*, *młyn*, *młynarz*, *młynarski*; *zmełty*, *zmełcie*; *wymleć*, *wymielek*; *domleć*; *namleć*; *pomléć*; *przemléć*; *rozmléć*; *zamléć*.

MLECZ, a, u, *Boh.* mlěj; *Bosn.* mljecce od ribbe; *Eccl.* молока; *Ross.* молоки; §. 1) sok mleczny, istota mleczna, Milchsaft, Milch, etwas Milchartiges. Piórkami syny swe obtykają, prawie pokąd im mlecz jeszcze na gębie. *Glicz. Wych. F* 2 *b.* (cf. młokos; cf. mech na gębie). — Rybi mlecz, die Milch in einem Fische, im Milchner. U ryb samce mają w sobie mlecz, samice ikrę. *Zool.* 74. — §. 2) Śpik pacierzowy, das Mark im Rückgrade, w pacierzowéj rurze u zwierząt, świeczka *Ursino. Cn. Th.* Przedłużeniem mozgu jest mlecz pacierzowy, *medulla oblongata. Zool.* 43. Mlecz grzbietowy. *Krup.* 3, 197. Mlecz tarniowy, *medulla spinalis. ib.* 3, 199. *Kirch. Anat.* 76. — §. 3) Mlecz w drzewach niektórych, albo zdrzeń, jako we bzie, w winorośli, *medulla. Cn. Th.*, das Mark im Flieder, im Weinstocke und andern Hölzern. — §. 4) Mlecz,

mleczko cielęce. *Tr.* das Bröschen, Kalbsbröschen. — §. 5) *botan.* Mlecz, *Boh.* mleč, mlič; *Sorab.* 1. mlóčž; *Rag.* mlîc, mlicja, mljêcer, mljêc, smljêc; *Bosn.* mlicjaç, cepcègh, kostrìsc; *Ross.* молочай. молочайникъ. Każde ziele, mające w sobie sok mléczny; *sonchus Linn.*, Gänsediſtel, Saudiſtel, Haſenkohl, roślina kwiatu żółtego, w pręcie pełna jest soku białego. *Kluk. Rośl.* 2, 259, błotny *palustris*; polny *arvensis*; gładki *oleraceus. Jundz.* 397. *Urzęd.* 129, *Ross.* заячья капуста. Mlecz ostry abo czarny, od soku zwany, Saudiſtel. *Syr.* 1144. Świni mlecz, psi mlecz, mniszek, papawa, popia główka, mnisza główka, świni pysk, radyki, wilczy ząb, Pfaffenblatt, Saurüſſel ɿc. *ib.* 1168. Wilczy mlecz, Wolfsmilch. *ib.* 1487, *Ross.* молочай волчій, etc. Mlecz jary, *ob.* Jary. Mlecz krowi, *ob.* Krowi. Mlecz słoneczny, *ob.* Kozia brodka. Mlecz sałaciany, *ob.* Endywia. MLECZAJ, aja, *m.*, *Vind.* mlezhniza, kugniak, blagva, kupmak, kutmanka; *Croat.* mlech gliva; *Dal.* klobuchyacz; *Ross.* сыроѣга, сыроѣжка, груздь, груздокъ. Bedłka gorzka, *agaricus piperatus Linn.*, od pospólstwa na niektórych miejscach mléczajem nazwana. *Jundz.* 355, der Pfefferſchwamm. MLECZAK, a, *m.*, *Boh.* mlìčnik; *Vind.* mliezhnjak, ribji famez; der Milchner, der männliche Fiſch. U ryb samców abo u mléczaków jest pozdłuż brzucha mlécz. *Kluk. Zw.* 3, 84, *oppos.* ikrzak. — §. Mléczak, ososek, sysak, ein Thier, das noch ſaugt; *Ross.* молошникъ; *Rag.* mlikòscze. — §. Mléczak, garniec od mléka. *X. Kam.*, der Milchtopf; *Mor.* látka; *Carn.* lambora; *Ross.* молошникъ. MLECZARKA, i, *ż.*, Mleczniczka. *Tr.*, przekupka nabiału, *Boh.* mljkařka; *Carn.* mlekarza; *Ross.* молошница. сливошница, die Milchfrau, Milchbäckinn. Otoż macie mléczarkę grzeczną, kto chce od niéj kupić mléka? *Teat.* 51. c, 19. — Krowy postępowały z wolna ku mleczarkom, czekającym na nie z skopcami. *N. Pam.* 23, 183. dziewki dojące, Melkerinnen, Milchmägde. MLECZARNIA, *ob.* Mlecznik. MLECZEK, *ob.* Wilczy mlecz. MLECZKO, a, *n.*, *dem. blandum nom.* mléko, *Ross.* молочко, §. 1) Milch, ſchöne Milch. Ja oliwki, ślaz, kapary, Mleczko gdy jem, nie znam biedy. *Hor.* 1, 143. *Kobyl.* — §. Mleczko kamienne, *lac lunae*, Mondmilch, substancya gębkowata, biała, którą nazywają grzybem kamiennym, podobna do gębki modrzewowéj; zmieszana z wodą wydaje kolor mléka. Znajduje się w jaskiniach między górami Szwajcarskiemi. *Ład. H. N.* 107. — §. 2) Mleczko cielęce, *animela. Wiel. Kuch.* 396. Kalbsbröschen. Mleczko u rzeźnika, n. p. Mléczko cielęce, jest przy piersiach. *Magier. Mskr.* — §. 3) *person.* Mleczko, *masc.*, co rad mléka używa, *ut dicitur* miasko, wódka. *Cn. Th.* ein Milchmaul, der gern Milch ißt oder trinkt. MLECZKOWY, a, e, n. p. Sok mleczkowy, *chylus* (*ob.* Miazga), jest treścią wyciągniona z pokarmu. *Zool.* 31, der Milchſaft, Nahrungsſaft; *ob.* Mleczny. MLÉCZNICA, y, *ż.*, §. 1) *botan.* roślina *polygala Linn.*, Milchkraut, Kreuzblume, Milchwurz. *Jundz.* 357. krzyżownica. *Kluk. Dykc.* 2, 210. *Ross.* истодъ. Konicza wyczka, *polygala*, słuszniéj z Greckа ma być zwana mlecznicą, wielomleczną, dla skutku, że mleka paniom i mamkom dostatek daje. *Syr.* 598. — §. 2) Mlecznica, *ob.* Mlecznik. MLÉCZNICZKA. *Tr.*, *ob.* Mléczarka. MLECZNIEĆ, iał, ieje, *neutr. niedok.*, Mleczniéję, mléka nabieram, *lactesco. Cn. Th.*, mlekiem się stawam. *Macz.* in Milch übergeben; *Eccl.* млечнѣю. млекомъ обилствую. Pszenica jeszcze nie jest w mleczniejącéj trawce, lecz w samém już zbożu zupełnie doźrzałym. *Pilch. Sen. list.* 4, 228. MLECZNIK, a, *m.*, *Boh.* mlekař, mljkař; *Croat.* mlechár; *Ross.* сливошникъ; *Rag.* mljecjàr; §. 1) co robi koło mléka albo przekupień mléczny. *Cn. Th.*, der Milchhöke, Milchmann. — §. 2) Mlécznik, mleczarnia, mlecznica, (*Boh.* mlìčnice; *Slov.* mléčnica; *Croat.* mlechnicza); schowanie nabiałowe, das Milchbehältniß, Milchgewölbe, der Milchkeller. Podłoga w mléczniku porządnym, powinna być z cegły. *Świtk. Bud.* 317. Dziwić się jeszcze trzeba nie pomału, Kiedy mlecznicę ujrzysz dla nabiału, Na końcu ogroda. *Zab.* 9, 146, *Boh.* mlìčnik; *Ross.* молошникъ naczynie od mléka, mleczak; (*Vind.* mliezhnik, priedni sob = mleczny ząb, Milchzahn) — §. 3) Mlécznik, kamień, *galactites*, *leucographia Plin.*, *attritus succum lacteum et dulcem reddit. Cn. Th.* (*Boh.* kameň bily, mlekowy), der Milchſtein. — §. 4) *botan.* Mlecznik, *glaux*, eine andre Art Milchkraut, dostatek mléka paniom i mamkom dodaje, i utracone przywraca im. *Syr.* 598. MLÉCZNO, a, *n.*, §. 1) Mleczywo, nabiał, Milchwerk, Milch, *coll.* Milchſachen. O nabiałach, abo mlecznie. *Haur. Sk.* 64. Szwajcarya ma wielki dostatek masła, serów i mléczna wszelakiego. *Bot.* 107. W lecie chowają mléczno w chłodnym miejscu, aby się z wolna zsiadło, a te naczynia z mlécznem, lepiéj żeby nie pokrywano dla paru. *Haur. Sk.* 64. Gdy bydło trawy zakusi, zaraz się mléczno zmieni. *ib.* 55. Łatwa im wszelka robota, bo mlécznami tylko żyją. *Jabł. Tel.* 114. Mięsa i mléczna nie jedzą, a mięso i mléczno dobre jest. *W. Post. Mn.* 110. Pewnych dni wstrzymujemy się od mięsa i mléczna. *ib.* 3, 251. A to powściągnienie od mięsa i mléczna, zowie się post. *W. Post. W.* 138. — §. 2. Mleczno *adverb. adject.* mleczny = z mlékiem, mit Milch; obficie z mlékiem, milchreich, mit viel Milch. Mléczno lubi kawę pić. *Ld.* MLÉCZNY, a, e, *Boh. et Slov.* mlìčný; *Sorab.* 1. mlocžné, mlokowé; *Vind.* mliezhen, mlieken; *Carn.* mlezhn; *Bosn.* mlieni, smliecjan, koji ima mlieka, mljecjan; *Rag.* mljecni, mlikoscze; *Croat.* mléchen; *Ross.* молошный; *Eccl.* млечный; od mléka, Milch =; mléko mający, dający, *lactarius. Cn. Th.*, milchgebend, milchreich; mléczny, z mléka, von Milch, Milch =. Kwas mléczny, *accidum lactivum*, formuje się w mléku kwaśnym, gdzie z kwasem octowym jest zmieszany. *Śniad. Chem.* 2, 29. Leczenie mléczne, die Milchcur. Leczenie czyli kuracya mléczna, gdy chorzy przez pewny czas samym mlékiem żyją, albo przynajmniéj po większéj części. *Krup.* 5, 80. Na suchoty leczenie mléczne zachwalane. *ib.* 580. Sok mléczny, (*ob.* Mleczkowy, *ob.* Miazga), der Milchſaft, Nahrungsſaft, *chylus*, oddziela się w kiszkach z wpółstrawionego pokarmu, i staje się potym sokiem pożywnym. *Kluk. Zw.* 1, 35. Naczyniami mlecznemi, Milchgefäße, nazywamy te białe cewki, które sok żywiący, *chylum*, z cienkich kiszek w siebie przejmują, i onże w ściek mléczny, *in receptaculum chyli*, Milch=

behältniß, wylewają. *Perz. Cyr.* 1, 43. Żyły mléczne, *vasa lactea. Wejch. Anat.* 76. Cukier mléczny, Milchzucker, staje się z serwatki przez długie gotowanie i częste cedzenie. *Krup.* 1, 79. Ryba mléczna, *ob.* Mleczak. — Twarz mléczna = mléczowata, biała by mléko, ein Milchgesicht, weiß wie Milch. Twarz mu się mléczna krwią zarumieni. *Zab.* 8, 357. *Kniaź.* — *Astron.* Mléczna droga, białomleczna droga na niebie, koło mléczne białe, które widziemy w pogodną noc przez pośrzodek nieba nad głowami naszemi rozwiedzione, pas białawy nieforemnego kształtu, tu i owdzie jakoby na wyspy podzielony, *via lactea*, die Milchstraße. *Otw. Ow.* 14. *Hub. Mech.* 332. *Dudz.* 45; *Rag.* drobnozjezdiza; *Ross.* млечной путь. — *Botan.* Mléczne ziele, Mléczník, *glaux*, das Milchkraut *qu. v.*, cf. przytulia. — *Anatom.* Mléczne zęby = młodociane, piérwsze, die Milchzähne, które w siódmym roku wypadają. *Krup. Ost.* 1, 79., *Vind.* mliezhnik, priedni sob. MLĖCZOWATY, a, e, — o *adv.*, do mléka podobny, *Ross.* млековидный, milchicht, milchähnlich. Wewnętrzna istota mózgu wygląda biało, czyli mléczowato. *Perz. Cyr.* 37. MLECZYSTY, a, e, §. a) mlecz mający. *Cn. Th.*, voll Milch; *Carn.* mlezhnàt; *Vind.* mliezhnast, poun mlieka; *Rag.* mljeciast; *Ross.* молочнистый; *Eccl.* млечнистый. — O roślinach, pełen mleczu, voll Milchsaft, voll Mark; *ob.* Mlecz. — §. b) Koń mleczysty. *Tr.*, mleczowaty, maści na mléko pochodzącéj, ein milchfarbiges Pferd. — *Żywot nasz wątły, i mleczysty, w każdym nadto szczątku Latom rówien dziecięcym na wiosny początku. *Żebr. Ow.* 381. *aetas tenera et lactens*, mleczna; cf. mléko pod nosem, młokos. MLECZYWO, a, *n.*, mleczno, nabiał, Milchwaare, Milch. Przy folwarku powinien być sklepik do mleczywa. *Świtk. Bud.* 58.

MLĖKO, a, *n.*, *Boh.* mléko, mljko; *Sorab.* 1. *et* 2. mloko; *Carn.* mleku, (mlesva = szara); *Vind.* mlieku, mliku, (cf. *Vind.* molsti, *mulgere*, doić); *Croat.* mléko; *Bosn.* mljeko, mliko; *Slav.* mliko; *Ross.* молоко; *Eccl.* млеко, (cf. *Eccl.* мельзити, измельзити doić; *Svec.* mjölk; *Dan.* mölk; *Angl.* milk, §. 1. *Germ.* die Milch, (cf. *Germ.* melken). Mléko jest biała, słodkawa i tłusta płynność, która się w cycach zwierząt ssących zbiera. *Kluk. Zw.* 1, 35. Mléko, płyn biały, słodkawy, rozdzielający się na trzy części, to jest, masło, sér i serwatkę. *Śniad. Chem.* 2, 23. Mléko krowie, koźle, owcze, oślicze. *Dykc. Med.* 4, 337. Mléko majowe skuteczniejsze jest, niż zimowe. *Krup.* 5, 76. Migdałowe mléko, czyli orszada. *Perz. Cyr.* 2, 136. Piérwsze mléko po ocieleniu, *ob.* Siara, młodziwo. Mléko kwaśne, zsiadłe, (*Bosn.* sgetiça, (cf. żętyca, rzętyca), strrighgljata, cf. serwatka). Mléko pokłócone, Rührmilch, (*Vind.* smedki, smedeniza (cf. śmietana), maluda, penjenu mlieku, stepki, (cf. masło, cf. doić). *Prov. Vind.* Zherna krava ima sai bielu mlieku = czarna krowa białe mleko daje; nie sądź z pozoru. *Vind.* Krava per gobzi mouse = jaka karmia, takie mléko. — *Croat. Prov.* Vidisze, iz kojega mleka more szir biti; *de fructu cognoscitur arbor*, *ex unguibus leo. Prov. Pol.* Już łacniéj mléko od mléka rozdzielić, niżli Polską krew' od Litewskiéj. *Gwagn. praef.* Wszystkiego tam obficie, mléka tylko ptaszego nie było na wety. *Pot. Arg.* 508. Taka ładna, mléko i róża *Teat.* 50, 27. schön, wie Milch und Blut. Jak mléko wyglądasz tak biało. *Min. Ryt.* 1, 320. Dziewczę kochane, Twe lice z mlekiem różane.... *Zab.* 16, 177. *Świet.* — Mlekiem karmić = karmić piersiami, dać ssać dziecięciu (cf. *obs.* *doić), säugen. Chowała syna swego, aż go odchowała od mléka. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 24. (od piersi); *Eccl.* измлечняю, млекомъ питати престаю, *Graec.* ἀπογαλακτίζω. Mléko w piersiach utracam (*Carn.* sadojim). Zażył był Karakalla mléka chrześciańskiego i wychowania dobrego. *Sk. Dz.* 109. miał mamkę chrześciankę. *ib.* Radziwił, dawszy Jerzemu Ossolińskiemu ś. chrzest, ojcu jego na mléko zaraz wypuścił dwie wsi. *Boh. Ossol.* 8, t. j. na koszt dziecinnego wychowania, na mamki etc. Coż wam złego uczyniły dziateczki, że je zabijacie jeszcze w mléku, jeszcze na łonie matek! *Birk. Ex. C.* (t. j. jeszcze ssących, jeszcze niemowlęta). Mléko jeszcze ma pod nosem = młokos, od cycka niedawno odsadzon, er ist kaum der Brust entwöhnt worden, hinter den Ohren noch nicht trocken, ein Gelbschnabel. Niektórym jeszcze mléko macierzyńskie w uściech nie wyschło, a ojcamiśmy je nad przystojność poczynili. *Smotr. Lam.* 25. Czyż ja mam was podstarzały zaufać chłopcu, co jeszcze mléko ma pod nosem? Mnie trzeba męża z twardym w brodzie włosem? *Zab.* 14, 247. *Szym.* (cf. mech na licu). — §. 2. Z Benzoinu robią mléko panieńskie, Jungfernmilch, ein Schminkwasser, wlawszy kilka kropel w wodę, zaraz woda bieleje; która do czyszczenia rąk i twarzy służy. *Krup.* 5, 125. *Dykc. Med.* 4, 339. — §. *Botan.* Mléko czartowe, wilcze, *ob.* Czartowy, wilczy. **MLEKODAJNY, a, e, milchgebend. Mlekodajne rogate dobytki. *Groch. W.* 13. *MLEKOKARMNY, a, e, karmiony mlékiem, milchgenährt, *Ross. et Eccl.* млекопитающій, млекопитный, млекопищный. *MLEKOLICZNY, a, e, lica mlecznego, białego jak mléko, milchwangig. Położywszy na trawie skronie mlekoliczne, Zasnęła twardo. *Tward. Pasq.* 94. **MLEKOPŁYNNE n. p. rzeki. *Ryb. Gęsl. C* 2 *b*, milchströmende Flüsse. **MLĖKORODNY, a, e, *Croat.* mljekorodni, milcherzeugend. Czemu odkryte piersi noszą heroiny? doić jak krów nie zwyczaj, coż tedy po gołym mlékorodnym ciele? *Łaczw. Zw.* 22. MLĖKOWY, a, e, od mléka, Milch=. Masło naśladuje przyrodzenia mlékowego. *Urzęd.* 431.

Pochodz. od słowa mléka, *Ross.* молоко. *młokos*, *mlokosik*, *Ross.* молокосось.

MLĖWO, a, *n.*, (*Etym.* mleć), *Vind.* mela, melaja; *Bosn.* mlivo, múka; *Rag.* mljevo; *Croat.* mélya; *Dal.* mlivo, brasno; *Ross.* меливо; §. a) co zmielono, mąka, Gemahlenes, Mehl. Iżem podlejsza nad plewę *mliwa starego. *Dar. Lot.* 4, 12. Ściskacie lud mój, i oblicza ubogich zmiełacie, by mlewo. 1 *Leop. Jez.* 3, 15. — §. b) Mlewo, *Boh.* mlewo *molitura*, mielenie, melcie, das Mahlen in der Mühle. Sposob, jak się *mliwa z różnego zboża odprawują na mąki i krupy. *Haur. Ek.* 142. Mąka starego *mliwa bywa zatęchła. *Syr.* 937. W wyższych młynach za podniesieniem wody w niższym stawie, *mliwo być nie mogło. *Stat. Lit.* 299. *Haur. Sk.* 38. — *Transl.*

Tu nas do sławy woła nowe *mliwo. *Pot. Syl.* 265, t. j. żniwo. — §. c) Młynarstwo, Müllerey, Mühlwerk. *Tr.*

MŁOĆBA, y, *ż.*, MŁOCKA, i, *ż.*, MŁODŹBA, y, *ż.*, *Boh.* mlatba; *Sorab.* mloczeni; (*Sorab.* 2. mloschni listopad); *Carn.* mlazhva; *Vind.* mlaten zhafs, zhafs sa mlatenje; *Croat.* mletenye, verssitva; *Rag.* mladitba, varscìdba; *Bosn.* varscidba, verscidba, vrriscenje od sgitta; *Ross.* молотьба, (cf. молотило cepy); *Eccl.* млатьба, молотьба; młócenie, czas młócenia, i to co się młóci, das Dreschen, Gedresche, die Dreschzeit; das Gedroschne, oder zu Dreschende. Gdy się gumno młóci, karbarze ustawicznie w gumnie pilnować mają młodźby, wymłacania dobrego ze słomy, gardlinę dobrze wytrząsać, pośladu nic nie zostawować. *Haur. Ek.* 32. Jeżeli w piérwsze młocby, cena zboża w górę idzie, pospolicie potym upada. *Kluk. Rosl.* 3, 231. Upadło Babilon, połamały się na ziemi młodźba moja i córka bojowiska mojego. *Leop. Jes.* 21, 10. (gumno moje. *Bibl. Gd.*). MŁOCEK, cka, *m.*, który młóci, (*Boh.* mlatec; *Sorab.* 1. mloczk; *Sorab.* 2. mloschz; *Vind.* mlatiz, mlatizh; *Carn.* mlatish, mlatizh; *Rag.* mlatta, mlattalaz; *Croat.* mlatecz; *Ross.* молотильщикъ; der Drescher. Młockowie, gdy młócą, trzeba ich pilnować, by.... *Haur. Sk.* 6. Piérwszy młocek, (*Boh.* poklasný), der Oberdrescher. MŁÓCIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, MŁACAĆ, a, *frequ.*, (*Boh.* mlatiti, mlatiwati, zmlátiti, umlatiti; (młócić wózkiem *Boh.* třjbiti, třjbiwati *tribulare*); *Slov.* mlátiti; *Sorab.* 1. mloczu, mwoczu; *Vind. et Carn.* mlatit, mlatem; *Croat.* mlatiti, mlátim, verssim sitek; *Rag.* mlâtiti, varscitti, varhatti, vârchi; *Hung.* tséplem, tsépen, (*ob.* Cepy); *Bosn.* cepati, versciti sgitto, varsciti, vrricchi; (*Dal.* mlatiti = kuć, *ob.* Młot); *Bosn.* mlatiti, udarati *percutere*, smlatiti *prosternere*; *Ross.* молотить, молочу, смолотить; *Eccl.* млатити, млачу, молочу; cf. *Lat.* malleo; *Arab.* מלט malat, *allisit*); cepami ziarna z kłosów wybijać, dreschen. Na klepisku młacają. *Mącz.* Z daleka stojąc nasłuchawają, gdzie drudzy młócą. *Rej. Zw.* 163 *b.* (pracujecież i wy). Próżno słomę młócić. *Tward. W. D.* 2, 133, *Slov.* slámu mlátiť; *aerem verberare.* Darmo wodę młócić. *Chrośc. Fars.* 449. (*Slov.* Nagprw mlátá, potom platá; pierwéj pomłócić, potym zapłatę wziąć). We dwoje młóci. *Cn. Ad.* 1226. na miedzy siedzi; *duplici spe uti*; *geminas chordas pulsare*, cf. na dwóch stołkach, — *§. Witołd Pruskich Liflandskich Krzyżaków moc skrócił, Często ich młócił. *Stryjk. Gon. Q* 3. (zbijał, trzepał). MŁÓCENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Boh.* mlacenj; *Ross.* молоченie; das Dreschen, *ob.* Młoćba. MŁOCISKO, a, *n.*, trzonek młotowy, der Hammerstiel, *Ross* молотовище. MŁOCKA, *ob.* Młoćba. MŁOCKA, MŁOCZKA, i, *ż.*, która młóci, die Drescherinn, *Croat.* mlatnicza. MŁOCKOWY, a, e, od młocka, Drescher =, (*Carn.* mlatishke). Ujął w swą silną rękę młockowe narzędzie. *Tom. Rol.* 93. Młockowy wózek, *Boh.* třjb; *Carn.* crev.

Pochodz. pod słowem: *młot.*

***MŁOD**, MŁODA, *ob.* Młody. MŁODEC, dca, *m.*, (*Sorab.* 1. modžo; *Carn.* mladizh, mladiza; zwierzątko, ptaszątko, bez rodziców jeszcze się nie obchodzące, ein junges Thier oder Vögelchen, das sich selbst noch nicht forthelfen kann. *Tr.* Weź orła z gniazda, gdy już będzie odrosły, dochowały i opierzony młodec. *ib.*, *Boh.* mládek trzeci parobek browarny. MŁODEŃKI, a, ie, młodziutki, *Boh.* mladičky; *Ross.* младенческій, gar sehr jung. Niedawno mamy przykład młodeńkiego pana. *Opal. Sat.* 52. W tak młodeńkim wieku, jak zżęty poległ kwiatek. *Tr. Tel.* 83. *et* 40. MŁODKA, i, *ż*, *oppos.* starka; (*Boh.* mlodka imię białogłowskie; mladice *adolescentula*: *Ross.* молодка, молодая, молодушка młoda pani, co niedawno za mężem; молодица która z piérwszym synem zległa, pierwiastka); §. 1. młoda kobieta, *Slav.* mláda, (mladica = łososiopstrąg); *Ross.* молодка, молодица, молодушка: *Rag.* mladizza, dikla, diklizza: *Croat.* mladicza, podraszlicza; ein junges Weibel. Jedne z tych kobiet były młodki, drugie blizkie zgonu. *Nar. Dz.* 3, 138. Złota powaby Czynią nad piękne młodki droższe stare baby. *Teat.* 43. *b*, 63., *Drozd.* Żona niemłodka. *Bratk. C* 2. I tobie niemłodko, młodego potrzeba! *Opal. Sat.* 19. — §. 2. Młodka, o zwierzętach: samica, która nie rodziła jeszcze, n. p. jałówka, junge weibliche Thiere, die noch keine Jungen gehabt haben; (cf. Mosche. Adlg.; cf. *Lat.* virgo equina); (*Ross.* молодка młoda kokoszka; *Sorab.* 2. mložiza; *Croat.* mladicza = młodoszczep). Tak obfity płód trzody wydały, Że jarym młodki w liczbie prawie wyrównały. *Zab.* 10, 58. *Koss.* Skoro matka z rojem kąt zostawi goły, Bartnik starki dłużnią w ulu zatka, A na robotę i na towar słodki, Bez omieszkania poosadza młodki. *Jabł. Buk. J* 2 *b.* MŁODNIEĆ, iał, ieje, *neutr. niedok.*, zmłodnieć *dok.*, (*Boh.* mladnauti; *Slov.* mladnuť, mladnu; *Vind.* pomladatise, mlad gratati; *Ross.* молодѣть, помолодѣть; *Eccl.* младѣю; odmładzać się, jung werden, sich verjüngern; (*Rag.* mladovatti *juvenari*; *Croat* mladujem, po mladenichko chinim). Patrząc na ciebie, zdaje mi się, że młodnieję. *Teat.* 55, 16. Skryte nauki umiała, Któremi się zdała być gładka i młodniała. *P. Kchan. Orl.* 1, 191. Witaj słońce! wszelka piękność zmłodniała do nas się uśmiecha. *Przyb. Ab.* 10. MŁODNIŚ, ia, *m.*, człeczek młody, młodzieniaszek, ein junges Männchen. *W rodz żeńsk.* MŁODNIŚKA, n. p. Ja się nie sądzę być stara, ale roztropniejszą od dzisiejszych młodnisiek. *Teat.* 32. *b*, 113. (młodych kobietek, trzpiotek). MŁODO *adv. adj.* młody. MŁODOCIANY, a, e, młody i pieszczony, dla młodości niestężały, delikatny, jung und zart; *Boh.* mladistwý; *Vind.* mladoviten, mladenizhen, mladosten; (*Ross.* моложавый, моложеватый *młozawy, młodo wyglądający; моложавость, моложеватость wyglądanie młodo; молодцоватый tęgi, silny). Po upłynionym wieku niemowlęcym i dziecinnym, wchodzi człowiek w wiek młodociany, w którym trwa od dziewiątego roku do 14. *Zool.* 284. das zarte Knabenalter; (cf. młodzieńczy wiek). Młodociane mięso *Eccl.* молодиво. Młodociane zwierzątko *Eccl.* молозиво, (cf. młodziwo), ягненокъ, теленокъ, или козленокъ, которой не отсосалъ еще маткина молока, (*ob.* Osysek). Młodociany lasek, sad, *novella silva. Cn. Th.*, *Boh.* mladistwo; *Ross.* молодежникъ. Przyjdzie czas, że tym drzewom laty nadpsowanym, Ustąpić trzeba będzie drzewkom młodocianym. *Karp.* 3, 44. MŁODOLATEK, tka, *m.*, człowiek młodo-

letni, ein Minderjährling. Jupiter z młodolatków postanowi męże, faciet viros impubibus annis. Żebr. Ow. 250. MŁODOLETNI, ia, ie, lat zupełnych nie mający, małoletni, młody, minderjährig, (Boh. nezletilý), jung. Młodoletni stan. Zimor. 200. Samuel w usługach młodoletnich chciał mieć boga pana. Chodk. Kost. ep. — Intens. 'Młodziuchnoletni bogu chciał być poślubiony. ib., w młodocianym najpieszczeńszym wieku, in den allerzartesten Jahren. MŁODOŚĆ, ści, ż., Boh. mladost, mladictwj, ginochstwj, (cf. junosza, juniec, junactwo); Sorab. 2. mlodofcž; Sorab. 1. modofcž; Vind. mladuest, mladust, mladenstvu, mladilhtvu; Carn. mladost, mladûst; Rag. mladós; Bosn. mladóst; Croat. mladozt; Ross. молодость, младость; Eccl. юношество; §. 1. młody wiek, młodzieństwo, das Jugendalter, die Jugend. Młodość człowiecza, albo dzieciństwo. Salin. 3, 112. We dwa razy siedm leciech młodość zaczyna się. Boh. Dyab. 2, 241. (ob. Młodzieństwo). Od młodości, z młodości, z młodu. Znać w młodości, co ma być w starości. Cn. Ad. 1361. (cf. za młodu tarń ostrzeje). Młodość przyjemna, i starość zgrzybiała zaleca. Cn. Ad. 508. Starość obraz młodości, starość owoc młodości, Poznać łatwo z starości, jaki kto był w młodości. Cn. Ad. 1092., (Sorab. kak sze jeden wot mlodosczi naloži, tak sze potem na stare dni žarži; cf. znać wino po occie; cf. po dobrym winie i lagier wypija). Grzechy młodości, karze Pan bóg na stare kości. Rys. Ad. 14. Przypłacisz w starości Rozpustnéj młodości. Cn. Ad. 1092. Młodość skazitelna, Siła trzyma o sobie, każda rzecz rzetelna Zda się być jej, i mniema, nic bać się niczego, Lekko ufać każdemu, dokazać wszystkiego. Jabł. Tel. 6. Wiekiem zielonéj uwiedziona młodości, Udałem się od boga do świata lubości. Kulig. 11. Młodość bujna, do rządu trudna. Cn. Ad. 508. (cf. młode piwko szumi). Młodość bez występku, jak ryba bez wody. Falib. H 3. Młodość wesoła kwitnieje, Starość zmarszczona truchleje. Cn. Ad. 508. (cf. starość sama choroba). Slov. Mladost radost: młodość radość. — Powiadają: młodość płochość. Teat. 31. c, 51; Vind. mladust je norast. — Transl. Młodość spraw, względem obyczajów, lubricum aetatis, płochość, niestatek, lekkość abo płoche lata. Cn. Th., Flatterhaftigkeit, Jugendleichtsinn. — §. 2. Młodość, młodzież, junge Leute, Jugend. Ach ach! młodości chrześcijańska, a mało was jest, którzy artykułów wiary waszéj nie wiecie! Bals. Niedz. 1, 64. 'MŁODOSŁAWNY, n. p. Krzysztof Chodkiewicz. Chodk. Kost. ep., za młodu sławny, in der Jugend berühmt. MŁODOSZCZEP, u, m., płonka, szczep młody, cf. latorośl, ein junger Stammling. Mon. 75, 215, Sorab. 2. młožiza; Croat. mladiza. ''MŁODOŻENIEC, ńca, m., nowożeniec, pan młody, (Ross. новобрачный, женихъ; Bosn. mladozegna; Sorab. 1. nawožena; Boh. ženich 'ženich), der Neuvermählte. Stas. Num. 111., Croat. mladoženya; Ross. молодой. ''MŁODOŻENSTWO, a, n., wczesne pożenienie, frühzeitige Heirath. Rodzice przez perswazye zapraniają dzieciom młodożeństwa. Mon. 75, 618. — §. Państwo młodzi, Neuvermählte. Powraca ociec z młodożeństwem, hymen zaślubny śpiewając. Stas. Num. 2, 110.

MŁODY, 'MŁOD, a, e, oppos. stary, (Boh. mlady; Slov. mladí; Sorab. 2. mlodi, mwodi; Sorab. 1. mlody, modé; Vind. mlad, mlajfhi, mnajfhi; Carn. mlàd; Croat. mlad, mlajshi; Slav. mlàd; Bosn. mlád; Rag. mlad, (cf. mledan, = chudy); Ross. молодый; Eccl. младый, молодь, младъ, (молодь, молодизна piana na młodym piwku, cf. młodzie), юный, юнъ, cf. juniec; cf. Hebr. מולד muladh, natus, ילד jaladh, peperit, ילד jeledh, puer; jung. Młody człowiek, chłopiec Ross. молодчикъ, молодчина; Sar. mladich, ditcság, (ob. Dzieciuch; Eccl. младя, младенецъ, дѣтя dziecię). Syn najmłodszy Ross. меньшакъ. Młody płód (Sorab. 1. modžo). Młode zwierzątko, (Carn. mladizh, f. mladiza, ob. Młode.) Młody wół, juniec; Rag. junaz. Eccl. юнецъ. Młoda krowa Eccl. юница. Młodym być Eccl. юношествовати, младымъ быть. Byłem młod, a jużem się starzał. Wujek. 86. Gdyś był młod, chodziłeś gdzie chciałeś.... Biał. Post. 111. Młodym będąc, pamiętaj, że starym będziesz. Cn. Ad. 507. Młody nabywaj, stary zażywaj. ib. 509. Młodym robić, mężom rządzić, starym modlić się przystoi. ib. 507. Młody, wiatr, pędziwiatr. Gemm. 162. Twoja głowa bardzo jest młoda, aby innemi rządziła. Teat. 12. b, 60. (zielona). Młody jeszcze jesteś mnie uczyć. Xiadz. 38. (nieéwik, żak). Młode piwko szumi. Zab. 14, 40. Młode rzeczy przyjemne. Cn. Ad. 469. (małe prosiątko piękne). Gaiczek młody. Chod. Gesn. 193. (młodociany). Śmietanka młoda. Torz. Szk. 70. (świeża). Sér młody, abo niedawno uczyniony, przeciwnéj siły jest od starego. Urzęd. 435. Wina młode, które nie mając nad trzy lub cztery miesiące, małą część lagru złożyły, i wszystkie niemal własności moszczu w sobie zamykają. N. Pam. 4, 17. Przytomność braci starszych i młodszych. Warg. Wal. 113. (senatorów i posłów, ob. Brat). I w młodych leciech najduje się czasem stary rozum. Sk. Żyw. 1, 101. Młode lata, rozum stary, Młodość niemłoda, stateczna, mądra. Cn. Ad. 506. Młody, aleby starego nauczył. Gemm. 161. (Vind. Tudi mladenzh starjake fodi; cf. przed laty mądry; broda nie czyni mądrego; lata nikogo mądrym nie czynią; siwizna nie mądrości znak, lecz starości). Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć nie może. Cn. Ad. 509. junge Leute können sterben, alte Leute müssen sterben. — §. Lia a Rachel za wielki to sobie miały upominek, gdy im Pan Bóg dał co młodego. Glicz. Wych. C 2 b. (dziecię). Młode ptaków, ob. Pisklę; młode psów, ob. Szczenię; z resztą służy na wyrażenie tego zakończenie na-ę lub-ątko n. p. lwię, lwiątko. — Za młodu = w młodości, w młodym wieku, in der Jugend. Za młodu świata użyć. Rys. Ad. 78. A cóż na starość, kiedy tak za młodu! Żegl. Ad. 3. Młody, jak młody, ale stary.... Gemm. 162. Za młodu gałązki nachylać trzeba, bo kiedy się zrośnie, tedy się już złamie. Rys. Ad. 80. Młodym łacniéj rządzić; młodą płonkę łacniéj naprostować. Cn. Ad. 507. (cf. im kot starszy, tym ogon twardszy). Za młodu tarń ostrzeje. Żegl. Ad. 285. Z młodu = od młodości, von Kind auf, von Jugend auf; Vind. sa pervega, od mladusti, dokler le terta vije; Eccl. измлада, изъ мягкихъ ногтей. Trzeba się z młodu opatrzyć, czymby na starość chciał żyw

być. *Ezop.* 34. Z młodu się tarnek ostrzy. *Glicz. Wych.* *E* 5. Za młodu tarnek się ostrzy. *ib. K* 3., *Slov.* z mladi sa trň ostrí. Z młodu zaprawować trzeba. *Gemm.* 389. Młody ćwiczenia potrzebuje. *Cn. Ad.* 508. (*Slov.* Keď sa človek za mladi ně usiluge, na staroſt ge ťaško; czego się nowa skorupa napije, tym na starość trąci). Jaki kto z młodu, taki na starość. *Cn. Ad.* 297; starość obraz młodości; *Slov.* mlada koza sol lúbi, a stara gu ze solnjčku uchicuge. Kto z młodu chodzi jako stary, na starość skacze jak młody. *Rys. Ad.* 29; (*mature fiat senex oportet, qui non cito velit esse senex*). — Pan młody ≈ nowożeniec, oblubieniec, der Bräutigam, der Neuvermählte; *Boh.* ženich, choť; *Slov.* ženich, mladoženich; *Sorab.* 1. nawożena; *Sorab.* 2. nawożina; *Carn.* shenen; *Vind.* shenin, shenim; *Croat.* vernik (cf. wiernik), zaruchnik, (cf. zręczyny); *Rag.* mladoxégna; *Slav.* mladoxenja; *Bosn.* mladosgegna; *Ross.* женихъ, новобрачний. Rządca wesela zawoła młodego pana (pana młodego), i rzecze mu: naprzód dobre wino dają.... *Sekl. Joan.* 2, *not.* «oblubieńca, abo *żenicha.» Gdy czas był naznaczon ślubowi i weselu, wiele panów, jedni do króla, drudzy do Jana Zamojskiego, jako do młodego pana się schodzili. *Gwagn.* 178. Rad pan młody, i czeka dnia naznaczonego, Szczęśliwym się mianując z małżeństwa przyszłego *Groch. W.* 273. — Panna młoda, pani młoda, oblubienica, (*Boh.* newěsta, choť; *Slov.* choť, mlada newěsta, mladucha; *Sorab.* 1. *et* 2. newèsta; *Vind.* nevésta, oblubleniza, (cf. mlada gospodinja, ſinouna gospa ≈ synowa); *Carn.* nevęsta: *Croat.* vernìcza, zaruchnicza; *Bosn.* neujesta, vjereniça, mlada nevista; *Rag.* nevjesta; *Slav.* mláda, (*Boh.* Mláda *Hebe*); *Ross.* невѣста, (cf. *Ross* молодая niedawno zamężna); die Braut. Nazajutrz upominki pannie młodéj od Zamojskiego oddawane były. *Gwagn.* 179 Aniś matką nie wiodła młodéj Pani z mężem do łożnicy. *Chrośc. Ow.* 108. — Państwo młodzi, *Vind.* ſvati, hoſetni ludi, die Brautleute, co się mają pobrać, n. p. To lehmość są państwo młodzi; ach trzeba ich pożenić, bo coś miłośnie na siebie z boczka poglądają. *Teat.* 15, 83. Młode małżeństwo ≈ nowożeńcy, das Brautpaar, die Neuvermählten. Przyjechaliśmy tam, a z nami razem młode małżeństwo. *Kras. Pod.* 2, 108. — Młodsza, izdebna. *Tr.* Młodsza ≈ służąca, pokojowa, die Jungemagd. — Młodsze karty, bez figur, Karten ohne Bilder. *Tr.* MŁODYSZ, a, *m.*, młodo wyglądający, ein jung Aussehender, *Ross.* моложавый, моложеватый Taki mi to We Pan młodysz, a myśmy się przecię jednego roku urodzili. *Teat.* 26. *c*, 100. MŁODŹ, i, *ż.*, (*Boh.* mladež; *Croat.* mladina; *Sorab.* 1. modženstwo; młodzi ludzie, młodzież, *collect.* junge Leute, Jugend; (*Slov.* mład, mładistwo *germen*; *Slav.* mladina ≈ ptastwo domowe, cf. drób'; *Sorab.* 2. miłož płód, płonka). Młodź wasza źle bardzo ma wychowanie, bo ich nie w pracy, ale w pieszczocie wychowywacie. *Gorn. Wł. S. b.* Nie z takich ojców młodź się porodziła, Która krwią morze Penów zamąciła. *Lib. Hor.* 69. Przebrawszy z kwiatu szczerą młodź i wyboru, klęskę nieprzyjacielowi przyniósł. *Tward. Wł.* 57. (MŁODŹBA, *ob.* Młoćba, Młocka). MŁODZIAN, MŁODZIANIN, a, *m.*, *Boh.* mladenec; *Slov.* mladota; *Vind.* mladezh, mladenizh; *Eccl.* юношъ, юношкъ, (cf. junosza); *Ross.* молодецъ; młody człowiek, ein junger Mensch, ein Jüngling. Młodzianem będziesz, siedm lat mając trzecie. *Chmiel.* 1, 181. Młodzian ognisty. *Jabł. Tel.* 231. Wiem ja co mogą młodziana wdzięcznego żałośne prośby. *Past. Fid.* 107. Różni młodzianie, jego przyjaciele nawiedzają go, i czas mu zabierają. *Boh. Kom.* 2, 240. MŁODZIANKI, ów, *plur.*, (*Boh.* mlaďatko *infantulus*), dzieci niemowlęta, które Herod kazał zamordować. *Cer.* 1, 198. die unschuldigen Kinder, die Herodes morden ließ. Młodzianki, święto ≈ dzień młodziankowy, (*Slov.* deň wšech newinnich němluwňátek, aneb mladátek; *Carn.* pametva); święto przypadające czwartego dnia po narodzeniu Pańskim. *Cer.* 1, 198. der unschuldige Kinder Tag. Ewanielija na dzień młodziankowy. *W. Post. W.* 3, 97. Czyżeś się zapomniał kochany mężu, że to dzień młodziankowy, ach boże uchowaj! *Mon.* 65, 124. Poniedziałek za nieszczęśliwy mają, zowiąc go dniem młodziankowym. *Kras. Pod.* 1, 298. MŁODZIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, *Boh.* mladiti; *Ross.* молодить; młodym czynić, odmładzać, jung machen, verjüngern. Nic po karminie, ani po blejwasie, które nie młodzą starego wieku. *Zab.* 9, 348. *Zabł.* Cnoty choć dawne zawzdy kwitną, starość im nie szkodzi, Sława ich młodzi. *Stryjk. Gon. O* 2. MŁODZIĆ się *recipr.*, młodnieć, odmładzać się, sich verjüngen. Świat jednostajnym gościńcem chodzi, Nie występując z koleje, Co było starym znowu się młodzi, A co nowego starzeje. *Zab.* 13, 237. *Nar.* Daremnie się ten świat w ludziach coraz młodzi, Bo takiéj Heleny drugiéj nie urodzi. *Zimor.* 322. Ale mnie do ciebie nie tak krew' uwodzi, Która się na twarzy szlachetnéj twéj młodzi. *Zimor.* 326. Już miesiąc zachodzi, Już pół nocy minęło, już się niebo młodzi Na zorzą, ja na oczu snu jeszcze nie miała. *Simon. Siel.* 36. bieleje. — *§. Młodzić, *Ross.* молодить, piwu młodzie zadawać. *X. Kam.*, dem Biere die Hefen geben. MŁODZIE, ia, *n.*, podmłoda, drożdże, robota piwu zadana. *X. Kam.*, Oberhefen, Spuntbefen; cf. *Ross.* молодь, молодизна, cf. młoto. *MŁODZICZKI, a, ie, młodziuchny, n. p. *Juvenca*, młodziczka też mówią. *Macz.* MŁODZIEŃCZY, a, e, od młodzian, młodzieński, Jünglings ≈; *Eccl.* младеньческъ, юношескій, юностный, юнотскій; *Ross.* молодцовъ, (младенцевъ, младенческій dziecięcy). Wiek nasz już wyszumiał, już przywary, młodzieńczą popędliwością zbujałe, osłabił. *Pilch. Sen. list.* 2, 138. Od lat czternastu poczyna się wiek młodzieńczy, który trwa do 24 roku. *Zool.* 284, cf. młodociany. MŁODZIEŃCZYK, a, *m.*, *Ross.* молодчикъ, który już brodacieje, okrzos, śpiczak. *Macz.*, gołowąs, ein Jüngling, ein Milchbart. Młodzieńczykiem był, a już głos był taki, Że z niego miał być wielki człowiek jaki. *P. Kchan. Jer.* 72. Śmiały młodzieńczyk. *Past. Fid.* 315. Młodzieńczyka Mars od niéj przyjmuje, I krwią mu zlane ścieżki pokazuje. *Susz. Pieśn.* 3, *G b.* Młodzieńczyk przed bojaźnią nie dobył miecza swego, albowiem jeszcze był niedorosłym. *Radz. Judic.* 8, 20. (bo był jeszcze pacholęciem. *Bibl. Gd.*). MŁODZIENIASZEK, szka, *m.*, młokos, wyrostek, młodzik, *Boh.* mladeneček, mladenček, hošek; *Vind.* mladenizh; ein

ganz junges Menschchen. Młodzieniaszek Samuel posługował Panu. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 3, 1. (chłopiaszek. 1 *Leop.*). Pożyteczniejszy syn młodzieniaszek; ale słodsze niemowlątko. *Pilch. Sen. list.* 57. Jeszcze młodzieniaszkiem będąc, Katylina wiele zbroił. *Pilch. Sall.* 30. Młodzieniaszek do boju chciw bywa. *Kołak. Wiek. B* 2. Pochlebna mowa ujęła mocno serce młodzieniaszka. *Mon.* 66, 854. MŁODZIENIEC, ńca, *m.*, *Boh.* mladenec, ginoch, gonak, gonaček (cf. juniec, junak), hoch, hošek, (cf. hoży, cf. chost, chostek); *Slov.* mládeněc, mladec; *Sorab.* 2. mloženz; *Sorab.* 1. modženecz; *Carn.* mladęnzh, hlapzhèzh, (cf. chłopiec); *Vind.* mladenizh, mladenzh, ſamez (cf. samiec), fant; *Croat.* mladenecz, mladazh; *Dal.* mladinacz; *Slav.* mladich; *Rag.* mlâdaz, mladìch; *Bosn.* mladaç, mladicch; *Rag.* mlâdaz, mladich; *Ross.* юноша, молодой человѣкъ (маладенецъ dziecię), молодецъ; §. a) młodzian, der Jüngling. Młodzieńcem być *Eccl.* младеньствовати. — §. b) Młodzieniec, panic, przy całości panieńskiéj, *cuius femininum est* panna, *vel potius* dziewica, *sed* dziewic *masculinum inusitatum est. Cn. Th.*, *Bohemicum eandem habet significationem*, ein reiner Junggeselle. MŁODZIENNY, a, e, MŁODZIEŃSKI, a, ie, młodzieńczy, od młodzieńca, Jünglings=; *Boh.* mládenecky; *Sorab.* 1. modženczliwe; *Bosn.* mladovit; *Ross.* молоденькій; (*Ross.* молодецкій, молодеческій zwinny, obrotny); *Eccl.* юношескій. Od czternastego roku do dwudziestego drugiego wzrostu swego dosięgają synowie, który wiek młodzieński jest. *Petr. Ek.* 95. Ach szkoda lat młodziennych i męzkiéj urody. *Hul. Ow.* 215. Bluszczem młodzienne uwieńczone skronie. *ib.* 233. Słodko zażywacie młodziennéj szczęśliwości. *Past. Fid.* 120. Młodzieński szczerobiały obraz marmurowy. *Otw. Ow.* 570. Stan młodzieński • kawalerski, wolny, bezżenny, der Junggesellenstand, die Junggesellenschaft. Dziś stan młodzieński Jeden z twoich przyjaciół zamienia w małżeński. *Zab.* 9, 338. *Zabł.* Za największą poczytuję słabość, ożenić się; niemasz większéj szczęśliwości nad swobodę młodzieńskiego stanu. *Teat.* 25, 22. MŁODZIEŃSKIE, po MŁODZIEŃSKU *adverb.*, jugendlich. — *transl.* płocho, niestatecznie, flatterhaft. MŁODZIEŃSTWO, a, *n.*, 1) młodzieński wiek, młodość, das Jünglingsalter; *Boh.* mladenctwj, ginochstwj; *Sorab.* 1. modžencztwo; *Carn.* mladęnstvu; *Vind.* mladeniſhtvu, golobradnost; *Croat.* junachtvo, od dvadeszet petoga do dvadeszet i oszmoga leta; (*Ross.* младенчество dzieciństwo); *Ross.* молодость, юность, юношество. Trzeci wiek człowieka młodzieństwo, poczyna się od 12 aż do czternastego; czwarty od 14 do 18 z młodzieństwa k męstwu wychodzi. *Kołak. Wiek.* Dorastanie lat jest, kiedy kto młodzieństwa dorasta, co bywa we trzynaście lat lennym prawem, a Saskim we dwanaście lat. *Szczerb. Sax.* 197. Mijają latka mego młodzieństwa. *Zab.* 11, 595. *Zabł.* W dzieciństwie i młodzieństwie swoim. *W. Post. W.* 3, 252. Jak w młodzieństwie syny chować; od czternastego roku do dwudziestego drugiego. *Petr. Ek.* 95. Wtóry wiek narodu Rzymskiego, jakoby w młodzieństwo wyrastanie. *Falib. Dis.* 45. Tego człowieka starość jest żywotem niepokalanym, który w cnotach młodzieństwo swoje strawił. Nieprzystojnie strawione młodzieństwo, czyni starość małostateczną. *Biał. Post.* 133. (cf. starość obraz młodości; jaki kto z młodu, taki na starość). Dzieciństwo nasze płakało, młodość igrała, młodzieństwo wyćwiczone i wychowane pracować poczyna. *Tr.* Wchodzimy na świat, pierwsze nas nagich przyjęcie idzie od swoich początków między dziecięciem a mamką; daléj gdy światło bierzemy, między młodzieństwem i nauczycielem. *Mon.* 70, 662. — *2) *collect.* Młodzież, młodzi ludzie, junge Leute, Jugend. Młodzieństwo ich pożarł ogień, gdy je palili nieprzyjaciele. *Wróbl.* 190. *juvenes eorum comedit ignis.* — MŁODZIEŻ, y, *ż.*, MŁODŹ *collectiv.*, młodzi ludzie, junge Leute, die Jugend, *Boh.* mladež; *Vind.* mladenſhtvu, sbranje mladenzhou, mladenzhia, pubnia, mlad ſviet; *Ross.* молодежъ. Pokojowa młodzież niech wiedzą, iż są w szkole, w któréj douczać się mają tego, czego nie umieją. *Kras. Pod.* 2, 209. Był nieszczęśliwym Rzym w swojéj młodzieży, od tego też właśnie czasu upadać zaczął. *Mon.* 65, 401. — §. Młodzież, młodzizna, (*Boh.* mladi *surculi*), latorośle, junge Sprossen. Czasem lubo drzewa obficie wydają nasiona, przecię koło nich nie oglądamy rosnącéj młodzieży. *Kluk. Rośl.* 2, 111. *Torz.* 19. — §. Młodzież, młoda czyli mniejsza zwierzyna, jung Wildpret, klein Wildpret. Wymownie rozwodził się o czasach polowania na młodzież, zające, lisy, sarny, słomki, bekasy. *Xiądz.* 20. MŁODZIK, a, (*Boh.* mladik; *Vind.* mladnik, hlapzhizh), młodzieniaszek, ein junger unerfahrner Mensch. Co za młodzik! jemu jeszcze o żonie myślić! *Teat.* 1. *b*, 52. Młodzik w czym, niewprawny, *tiro. Cn. Th.* (nowouk, *oppos.* ćwik). Młodzikiem jeszcze był w sztuce szermierskiéj. *Siem. Cyc.* 22. MŁODZIUCHNY, a, e, MŁODZIUCZKI, MŁODZIUTKI, MŁODZIUSIEŃKI, MŁODZIUSINECZKI, a, ie, — o *adverb.*, *intens. adj.* młody, (cf. młodeńki), *Rag.* mladjahan; *Ross.* молодехонекъ, gar sehr jung. Każdemu smakują one lata młodziuczkie; wszyscy bardziej lubiem wiosnę niż zimę. *Gorn. Dz.* 118. Ojca mamy starzuchnego, a brata młodziuchnego. 1 *Leop. Genes.* 44. Dziatki mam z sobą młodziutkie. 1 *Leop. Genes.* 33, 13. (młodziuchne. 3 *Leop.*). Scypio w jednej wielkiéj bitwie obronił ojca swego, młodziuczkim bardzo będąc. *Gorn. Sen.* 210. Młodziuchne serce łatwo się uwiedzie. *Past. Fid.* 266. Dobrze tam będzie na staruszka stronę, Który młodziuchną będzie tam miał żonę; Jeść już nie będzie, patrzając na dwoje, Na młodziuchnego i na młodkę swoję. *Bratk. H.* 4. Oszalał stary, młodziusineczką żonę pojmuje, nie sobie. *Opal. Sat.* 14. Członki twe młodusieńkie w ostre łoże włożono. *Żyw. Jez.* 28. Na członeczki tak bieluchne, Tak rozkoszne, subtelne i na tak młodziuchne, Nie godzi się koszulka z pospolitéj przędzy. *Groch. W.* 368. Młodziusieńki, *juvenculus. Macz.* *MŁODZIUCHNOLETNI. *Chodk. Kost. Ep.*, *ob.* Młodoletni, w bardzo młodych latach. MŁODZIUCHNOŚĆ, ści, *ż.*, *Rag.* mladicnós *teneritas.* MŁODZIWO, a, *n.*, siara, piérwsze mléko po cieleciu. *Dudz.* 31, die Biestmilch, die erste Milch nach dem Kalben, *Boh.* mlezywa,

Carn. mlesva. MŁODZIZNA, y, *ż.*, *collect.* młodzież, młody płód zwierzęcy, roślinny, die Jungen, die Kleinen, junge Brut, junge Schößlinge. O wychowaniu tej młodzizny, gąsiąt, kurcząt etc. *Haur. Sk.* 123. Pawica nad piętnaście młodzizny wodzić nie będzie. *ib.* 132. Młodzizna za swą matką pnie się, choć nierównym krokiem. *Tol. Saut.* 94. Frasuje się młodzizna w lesie zostawiona. *ib.* 64. Młodzizna rybia. *Tr.* Młodziznę chwastów wyplewić trzeba. *ib.*

Pochodz. *odmładzać, odmłodzić, odmłodnieć*; *zmłodnieć, zmłodniały.*

MŁOKICINA, y, *ż.*, koźlina, witwina, chrościna złotowierzbie podobna liściem, prącia drobniejszego, cudnego, gibkiego, do koszyków, półkoszków etc., rośnie przy wodach, na piaszczystych wylewkach. *Cresc.* 470, eine Art Bachweiden.

MŁOKOS, a, *m.*, MŁOKOSEK, ska, (*Sorab.* 2. mlokaz; *Ross.* молокососъ, od słowa молоко mleko); który mleko jeszcze ma pod nosem, chłystek, niećwik, niebywalec, *Vind.* mladustnik, ſmerkovez, (cf. smarkacz), ein Milchbart, Gelbschnabel, (O b d. ein Gauch). Podług Platona, młokos, który starca uderzył, jest hańbą ludzi. *Mon.* 76, 874. Co podobnego Herkulesowi miał wściekły ten młokos, który miasto cnoty, miasto dzielności, miał szczęście? *Gorn. Sen.* 40. Panna, aby się młokosom na dwie godziny podobała, maluje twarz sobie.... *Bals. Św.* 2, 191. Potraciwszy młokos hultaj wszystko, udał się prędko na kradzież. *Jabł. Ez.* 151. Postępki jego dalekie są od teraźniejszych młokosów. *Teat.* 48. *d*, 35. Nieuważny młokosek. *Pot. Pocz.* 352. Bój się razu Ikara, młokosa płochego. *Ryb. Gęśl. C. b.* Ci żołnierze dali się temu młokosowi tak sromotnie poranić. *Papr. Ryc.* 250. Hetman ten ćwiczył młokoski wojenne. *Leop.* 4. *Reg.* 25, 19. (nowouki. 1 *Leop.*), *ob.* Młodzik.

MLON, u, *m.*, *Ross.* меленъ, rękojeść żarn, n. p. Mlon u żarn domowych, bywa jarzębowy, leszczynowy, brzozowy. *Kluk. Rośl.* 2, 162. der Griff an der Handmühle.

*MŁOST, n. p. Dopadłszy warzęchy i młostu, Nawali w brzuch śmietany. *Pot. Jow.* 2, 32.?

MŁOT, a, *m.*, (cf. *Boh.* mlat klepisko w gumnie, cf. młócić; kladiwo, kladiwko młot; *Slov.* kładiwo, kładiwko; *Hung.* kalapáts; *Sorab.* 1. kiepatž (cf. klepać), hamyr; *Sorab.* 2. klápaz; *Carn.* kladuvu, kladvo; *Vind.* kladivo, kladvu, kladilu, kyz, ky, (cf. kij; cf. kuć); *Croat.* mlàt, mlatecz, bàt, kladivo, (kládem *tudiculo*, cf. kłaść, kładę), chekich, cf. czekan; *Dal.* korach, mlat; *Bosn.* magl (cf. *malleus*), mlataç, (mlat, mlataç, magliç, mlatniça, túcka, kom se predivo tuce); *Rag.* mlát, tucka, mlatniza, korâch, magliz; *Ross.* молотъ (молотовая hamernia, млатобіецъ kowal); *Eccl.* млатъ); der Hammer. Trzonek młota, *Ross.* молотовище, der Hammerstiel. Młot kowalski *Ross. et Eccl.* ковало, кузнечеcкій молотъ. Młotem bić (*Vind.* kladivati, kovati). Kruszec, nim będzie złotem, Musi być w ogniu i pod młotem. *Teat.* 46, 4. Statua ta wyszedłszy z pod trybu i młota, sześćdziesiąt łokci brała wysokości. *Wad. Dan.* 68. Tak na mię spojrzała miło, Że serce młotem w méj piersi biło. *Chod. Gesn.* 87. Między młotem i kowadłem. *Pot. Arg.* 366. (ani mi tam, ani mi sam; wilka za uszy trzyma; złapał Tatarzyna, ten go nie chce puścić. *Vind.* v' teſnobi biti, zwischen Thür und Angel). Będąc między młotem i kowadłem, wolałem łaski pańskiéj postradać, aniżeli w uczciwym szwankować. *J. Ossol. Dyar.* 5, 7. Nie młotci to. *Cn. Ad.* 623. nie motykać to; czego się kto nie uczył, nie podejmuj się; jeśliś szwiec, patrz swego kopyta. — *fig.* Hugona zwali młotem królów, bo zawzdy nad niemi wygrawał. *Sk. Dz.* 1190. (cf. Makabeusz). S. Antoniego młotem heretyków nazywali. *Sk. Żyw.* 1, 384. cf. bicz. MŁOTEK, tka, *m.*, MŁOTECZEK, czka, *m.*, MŁOTYSZEK, szka, *m.*, *deminutiva*; *Vind.* kladiliza, kladilze; *Rag.* mlâtaz, koracich, maglicich; *Bosn.* maglicch, mlacicch; *Croat.* kladivecz; *Dal.* mlatacz, maglichich; *Slav.* czekichich; *Ross.* молотокъ; *Eccl.* млатикъ; ein kleiner Hammer, ein Hämmerchen. Młotek mularski, *Ross.* кирешка, кирка, z jednéj strony jest płaski i ostry do łupania cegły, z drugiéj ma kształt młotka zwyczajnego. *Magier. Mskr.* Młotek na drzwiach do kołatania. *Cn. Th.*, *Ross.* стукальцо, (cf. stukać), ein Thürklöpfel. Młotek do strojenia instrumentów, der Stimmhammer. — §. *Anat.* Młotek, młoteczek = kość młotkowa w uchu za bębnem. *Krup.* 1, 94, das Hämmerchen im Ohre. MŁOTNIK, a, *m.*, który młota używa, *malleator. Macz.* der mit dem Hammer arbeitet; *Eccl.* млатобіецъ; *Rag.* mlatitegl. MŁOTNY, MŁOTOWY, a, e, od młota, Hammer=. *Rag.* mlatni; *Ross.* молотовый. MŁOTO, MŁUTO, a, *n.*, (*Boh. et Slov.* mlato; (winné mláto lagier); *Vind.* mlatu, mieth, (zbożne słodziny, *Vind.* ſadje, cf. sadze); *Sorab.* 2. szložina; *Ross.* рожцы, гуща, дробина, дробины, cf. *Ross.* молодить, моложу młodzić piwo, иолодь, молодизна młodzie, piana na młodym piwku; cf. *Hung.* malatz *porcus* cf. mlaskać); słodziny, die Träber. Młotem tam świnie w karmniku tuczono. *Min. Ryt.* 3, 284. Świnie w zimie młotem paszą, otrębami, zgoninami. *Haur. Sk.* 61. Jak wieprz tyje młotem rozkoszy. *Psalmod. A* 2 *b. Leop. Luc.* 15, 16. *Sekl. Luc.* 15.

Pochodz. *młócić*, *młocek*, *młocba*, *młocka*, *domłacać*, *omłacać*, *odmłacać*, *wymłacać*, *wymłocić*, *wymłot.*

*MŁOZAWY, MŁODZAWY, a, e, *Ross.* моложавый, młodo wyglądający, młodociany, jung aussehend, frisch. Trzeba, żeby dębina była młozawa, i od robaków nie tknięta. *Torz.* 45.

MŁYN, a, *m.*, *Boh.* mleyn, mleynice; *Slov.* mlin; młyn; *Carn.* mlin, mâlèn; *Vind.* mlin; *Sorab.* 2. mlun, mun, mûn; *Sorab.* 1. món; *Croat.* mèlin, sztuparnicza, (cf. stepory); *Dal.* mlin; *Hung.* malom; *Bosn.*, *Slav.*, *Rag.* mlin; *Ross.* мельница, (млинъ kamień młyński; *Gall.* meule; меленъ mlon); *Eccl.* млынъ, жерновъ у мелница; *Isl.* mylna; *Svec.* mylna, mölla; *Dan.* molle; *Gall.* meule, moulin; *Anglos.* mylen; *Angl.* mill; *Finnl.* myllv; *Irland.* mulinn; *Lat.* mola; *Graec.* μύλη; *Ger.* die Mühle, (*ob.* Mleć, mahlen, Mehl. A d l g.) Młyny są wodne, Wassermühlen, wietrzne, wiatraki, Windmühlen, końskie, Roßmühlen, i żarna Handmühlen. *Kluk. Rośl.* 3, 260. Młyny pływające. *Os. Fiz.* 342. cf. Bulgarski młyn, korczak, ko-

rzecznik, walnik, walecznik. Młyny konne i wołowe. *Solsk. Arch.* 82. Młyn bydlęcy. *ib.* 88. Młyn tarciczny • tartak, die Schneidemühle. Młyny prochowe. *Jak. Art.* 3, 86. Młyn wietrzny abo wodociąg wietrzny, do wywodzenia wód z mokrzyn, jako w Prusiech tego dosyć, *aquagium. Cn. Th.* eine Wasserfege, das Wasser weiter zu blasen an sumpfigen Orten. Młyn od gładzenia materyi, kalandra, prasa *Ross.* площильня. — *Phras. Prov.* Na swój młyn wodę obracać, t. j. [na swoją korzyść. 7] łakomie zbierać, *studere suis compendiis. Mącz.*, (cf. na swoje koła ciągnąć; na swoje zwijać motowidło). Coby spolnemu dobru mieli służyć, to sobie na swój młyn wodę wiodą. *Lek. B.* 3. Ów poddymacz, przyjaciel omylny, będzie cię nadobnie przestrzegał, aleć iście nie dla ciebie, ale dla siebie, aby na swój młyn wodę obrócił. *Rej. Zw.* 91 *b.* Obie stronie chytrością swą na swój młyn wodę ciągnąc, wywracały dekret. *Modrz. Baz.* 352. *Gorn. Dw.* 26. Aza się w tym młynie i moje też zmiele? *Pot. Arg.* 335. cf. jednemu się skrupi, a drugiemu się zmiele; cf. *Slov.* W druhom mlinĕ meleš, Kto pierwszy do młyna, pierwszy zmiele. *Cn. Ad.* 391. Kto pierwej zboże do młyna przywiezie, pierwéj ma mleć. *Szczerb. Sax.* 248, (*Croat.* koi pervo v melin doyde, pervi z melyun domov poyde; cf. kto pierwszy ten lepszy; kto pierwszy u mety, wygrał; cf. kto nierychło chodzi, ten sobie szkodzi). Póty młyn miele, póki co wody. *Pot. Pocz.* 14. (cf. do czasu dzban wodę nosi, aż się urwie). Na starym do młyna. *Rys. Ad.* 42. *Slov.* na starom do mlina, *equorum senio confectorum, ne pellis quidem usui est.* Nie chodź do młyna, jeżli nie chcesz się umączyć. *Pot. Arg.* 787. *Slov.* Kdo často do mlína chodí, zamúči sa; (cf. kto się smoły tyka). Klejnot rozumu w cichym siedzi sklepie, Młyn wietrzny, chociaż nie ma co mleć, trzepie. *Zab.* 13, 219. (cf. beczka próżna szumi, pełna milczy; cf. kierat; *Slov.* We mlinĕ husl, *surdo fabulam narrare*; cf. groch na scianę). MŁYNARCZYK, a, *m.*, czeladnik młynarski, der Mühlknappe; *Boh.* prášek, cf. proch, proszyć; *Ross.* мельничный батракъ. MŁYNARKA, i, *ż.*, *Boh.* mlynarka; *Sorab.* 1. mónkowa; *Croat.* mlinaricza; *Hung.* mólnáré; *Bosn.* mlinariça; *Rag.* mlinariza; die Müllerinn. MŁYNARSKI, a, ie, od młynarza, Müller=, *Boh.* mlynarsky; *Slov.* mlinarski; *Carn.* malnarske; *Croat.* mlinarszki, mlinarov; *Hung.* molnári; *Ross.* мельниковъ, мельничій. MŁYNARSTWO, a, *n.*, rzemiosło młynarskie; *Boh.* mlynarstwj; *Croat.* mlinaria; *Hung.* mólnárság; *Vind.* mlinstvu, mlinaria; das Müllerhandwerk. MŁYNARZ, *m.*, *Boh.* mlynař; *Slov.* mlinar; *Sorab.* 1. monk; *Sorab.* 2. munik; *Vind.* mlinar; *Carn.* malnar; *Croat.* mlinar; *Dal.* molinar; *Hung.* mólnár; *Rag.*, *Bosn.*, *Slav.* mlinàr; *Ross.* мельникъ, мелецъ, (mielnik); *Ital.* molinaro; *Lat.* molitor; *Ger.* der Müller; O b d. Müllner. Próżnuje młynarz, skoro woda zbieży. *Pot. Syl.* 23. Młynarz niemączony, zwierzyna. *Rys. Ad.* 41. MŁYNEK, nka, *m.*, *dem. nom.* młyn, *Boh.* mlcynek; *Ross.* мелничка, eine kleine Mühle. Trzepie młynek po deszczu; nastapiły sucha, cicho stoi. *Pot. Jow.* 2, 76. Przy bucie składanéj, ma być żorn czyli młynek marmurowy. *Torz.* 285. Młynek do kawy, eine Kaffemühle. Młynek dziecinny z karty na kijku, eine Windmühle der Kinder auf einem Stocke. *Tr.* Młynek stolarskiéj roboty, wygodny do oczyszczenia zbóż. *Haur. Sk.* 39. eine Getreidefege; (*Vind.* stug). Zboże aby było piękne, przez sita, arfę abo młynek chędogo wywiać. *Haur. Ek.* 171. Oczyszczają wszelkiego zboża ziarno młynkiem i szuflą. *Mon.* 74, 185. Arfy żelazne, młynki i przetaki, Czynią coraz piękniejszych ziarn potrzebne braki. *Tom. Rol.* 93. — §. Młynek, gra na szachownicy, das Mühlchenspiel, *Carn.* sbpana. Młynkiem, *ob.* Młyniec, młyńcem. MŁYNICA, y, *ż.*, (*Boh.* mleynice, mlýnýště; *Rag.* mlîniza); miejsce, gdzie mielą. *Wlod.* der Ort, wo eine Mühle steht, das Mühlgebäude, Mahlhaus. Miejsce, na którym młyn stoi, młynica, *moletrina. Mącz.* Wszystka młynica zawisła na kołku, jeśli ją flis urwie, powiezie z sobą młynarza. *Klon. Fl. E* 4. (o młynie nawiślnym). MŁYNIEC, ńca, *m.*, Młyńce *plur.*, rodzaj gry; niewiem czy ta sama, co teraz nazywają młynek. *Włod.* das Mühlchenspiel. — Młyńcem, młynkiem *adverb.*, taczając się w około, kręcąc się, majakiem, im Kreise herum, in die Runde herum. Po żyłach krew' się młyńcem rzuci. *Zab.* 15, 160. *Kniaź.* Nieprzyjaciół do zamku się cisnących, z góry drzewy i kamieniami spychali, iż się młyńcem toczyli, jako piły. *Stryjk.* 458. Tak się biedny człek kręci, tak obraca młyńcem. *Nar. Dz.* 3, 120. Dał mu pięścią, aż się młynkiem zatoczył. *Min. Ryt.* 4, 253. Drzewo mym zyskom sporne, niech cię twardym młyńcem, Łamią koła przychodniów, rozsłane gościńcem. *Hul. Ow.* 78. Gdy się pewnym młyńcem obieg zkręci wieku.... *Zab.* 15, 9. *Kniaź.* Upadnę kształtnym młyńcem na mej pani łono. *Hul. Ow.* 47. Dusze nieprzyjaciół twoich pójdą młyńcem, jako kamyki z procy, lada kędy wyciśnione. *Birk. Chodk. A* 2 *b.* Kiedy innych ciężki strach obchodzi, Sama nie poszła Massylia młynkiem, Owszem uchodząc Greckich miast przywary, Stałej Rzymianom dotrzymuje wiary. *Chrośc. Luk.* 77. Już Europa chodzi młyńcem Zminęła się z swym gościńcem, Państwa od spólnych sił giną. *Lib. Sen.* 13. Jeśli w polu wsieść na koń przychodzi, Aż junakowi głowa młyńcem chodzi. *Kchow.* 8. Kto bitym pogardza gościńcem Błądzi, i już nie prosto, ale chodzi młyńcem. *Pot. Arg.* 344. Zbieg dopadłszy lasa, zaraz skręci młyńcem. *Pot. Jow.* 154. Młynkiem się bronił • kołkiem, obrotem w koło, majakiem, mit einem Streiche in die Runde, mit einem Zirkelstreiche. *Tr.* MŁYNIK, a, *m.*, n. p. Młyniki ręczne • żarna. *Solsk. Arch.* 81. eine kleine Mühle, Handmühle. MŁYNKOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, 1) zboże młynkiem czyścić, das Getreide auf der Fege reinigen, fegen. Zboża do przedaży powinny być jak najczyściej wychędożone, wywiane, młynkowane. *Kluk. Rośl.* 3, 253. — 2) *Intrans.* Młynkować, kręcić, wykręcać, taczać, majaczyć, drehen, wenden, herausdrehen. Wiadomy dobrze, którymby trzeba młynkować kątem, Chcąc się wybiegać przed czujnym rątem. *Zab.* 9, 346. *Zabł.* (t. j. i w bok umykać). Tak pracowicie swój udawał dyskurs, z tak łatwym młynkowaniem języka, żem w całéj rozmowie nie uchwycił słowa. *Mon.* 66, 721. Zun=

gendrechen. (cf. *Slov.* Má dobrí gazik; idě geg gazik, gako koleso mlynské.). Oparty o ścianę, po brodzie pluje, młynkuje językiem, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205. (jaka się, język mu chodzi jak w pantoflach). MŁYNOBUDOWNICTWO n. p. *Schneidera*; t. j. budownictwo młyńskie, der Mühlenbau. MŁYŃSKI, a, ie, od młyna, Mühl=, Mühlen=. *Boh.* mleynsky; *Slov.* mlynskí; *Sorab.* 1. monski, monowé; *Hung.* malomi; *Carn.* malenske; *Vind.* mlinski; *Croat.* melinszki, melinzki; *Ross.* мельничный. Młyńskie kamienie, które się zażywają do wodnych, końskich młynów, albo też do żarn, są gatunkami kamieni piaskowych, ziarna grubego. *Kluk. Kop.* 2, 81. *Os. Fiz.* 336. Młyński kamień, *Boh.* mlecy kameň, mleynský, žernow, (cf. żarna; żernownice góry młyńskich kamieni, gdzie je łamią); *Bosn.* sgervan, sgrrivan, sgiarvan, kammi za mlitti; *Rag.* xarvagni kammi; *Ross.* млинъ, жерновъ. — *Fig.* Prawda, że młyński kamień mieć będę na głowie, Lecz choćby się i spękać, stawię ci się w słowie. *Teat.* 43. *c*, 22. Przez paprzycę kamień młyński zwierzchni wspiera się na samym wrzecionie. *Os. Fiz.* 336. *MŁYWO, *ob.* Mléwo.

M N.

MNA, n. p. Ze mną, *instr. pronom.* ja. *MNAĆ, *mnał, *mnie, (cf. *Lat.* memini); *unde* pomnąć, przypomnąć, przypominać, pamięć etc., cf. jać, imać, *ob.* Mniemać. *MNAŻAĆ, *Frequ.*, *ob.* Mnożyć. MNE, mniesz, *ob.* Miać.

MNICH, a, *m.*, *Boh.* mnich, klášternjk, *Slov.* mnich, rebolnik; *Sorab.* 1 *et* 2. mich; *Carn.* menih; *Vind.* minih, menih; *Croat.* fratrar, frater, (cf. brat, braciszek, frater); *Slav.* redovnik, zvonár; *Bosn. et Rag.* kalughjer; *Ross.* монахъ, мнихъ, чернорижецъ, чернецъ; *Eccl.* инокъ, что инакъ долженъ вести жизнь свою отъ мірскаго поведенія; *Graecolat.* monachus; *Hisp.* monge; *Angl.* monk; *Dan. et Svec.* munk; *Wallis.* mynach; *Isl.* munkur; *Anglos.* munuc; Obd. Münch; *Kero* municho; *Ger.* der Mönch; 1) zakonnik, *postrzyżeniec, (cf. czerniec). W pierwszym ustanowieniu była to osoba, od świeckiej społeczności zupełnie oddalona (= pustelnik); teraz osoba duchowna obowiązana regułami pod władzą przełożonych żyjąca. *Kras. Zb.* 2, 174. Mnich męczennik *Ross.* преподобномученникъ. Mnichem jestem *Eccl.* мнишествую. — *Prov.* Mnich a baba, narzędzie dyabła. *Rej. Ap.* 82. Mnisi gdy się zejdą, mówią o kapicach. *Rej. Wiz.* 147. (kowale o kleszczach; krawcy o nożycach).— (*Prov. Slov.* Mnich tak odpowedá, gako mu opat spiwa, mnich tak odpowiada, jak mu opat śpiewa; jaki pan taki kram; jakie pytanie, taka odpowiedź). *Slov.* Habit nie robi mnicha; cf. i w kapicy wełna; cf. broda jak u proroka, i t. d. — §. Mnich, pop w szachach. *J. Kchan. Dz.* 94. der Laufer im Schachspiel. Biały mnich = białoskornik. *Tr.* der Schuster in einigen Spielen, (cf. kasztelan). — 2) *Chym.* Mnich, die Probierkapelle, narzędzie, w którym się osobliwie złoto i srebro w piecyku oddziela. *Kluk. Kop.* 2, 141. — 3) *Oeconom.* Mnich, der Wassermönch, der Mönch an den Teichen, *Boh.* barbora, poltrubj, słup wydrożony z jednej strony od stawu, które to miejsce wydrożone zastawia się szczelnemi ławeczkami, które woda w stawie przyciska; ile wody upuścić trzeba, tyle się ławek wyjmie. *Kluk. Zw.* 3, 201. — *fig.* Więcéj wody wychodzi jedną przerwą za ćwierć godziny, niżeli trzema mnichami za tydzień. (Żart rozpustny *Smolicha* na to, że mu wymawiała jedna dama, iż często od stołu wstawał wodę odlewać). *Dwor. E* 4. Już się nie jeden grobelnym stał mnichem, Zwłaszcza gdy wino sięga do kołnierzów. *Pot. Syl.* 228. (kto w się wlewa, z siebie wylewa). — 4) *Botan.* Mnich, ziele, *ob.* Mniszek. — Mnich, gatunek pirogów. *Wol.* eine Gattung gefüllter Klöße. — §. Mnich, *monachus*, ryba, a raczéj monstrum morskie, kaptur mnichów reprezentujące, i twarz ludzką. *Chmiel.* 1, 627. ein Seethier. — 5) *Geogr.* Mnich, wysoka skała, do gór Karpackich należąca, w starostwie Nowotarskim, z daleka patrzącym wyraża postać mnicha siedzącego. *Ład. H. N.* 44. ein hoher Felsen in der Starostey Nowytarg. *MNICHÓW, *Boh.* Mnichow = Monachium, München. MNICHOWKI, ek, *Tr.*, *ob.* Miechunki. MNICHOWSKI, a, ie, mniski, mniszy, zakonniczy, Mönchs=. *Cn. Th.*, *Rag.* dúmanski, kalùghjerski; *Ross.* монаховъ, иноческій, чернеческій. MNICHOWSKO *adverb.*, *Pot. Jow.* 2, 46, po mniszemu, auf Mönchs Art. MNICHOWSTWO, a, *n.*, stan mnichowski, zakonnictwo, das Mönchsthum, der Mönchsstand. *Carn.* menishtvu, *Ross.* монашество, мнишество, иночество, черноризничество, чернечество; *Eccl.* старчество. *Mnichostwo zganił, dla tego był w więzieniu. *Baz. Hst.* 25. W mnichowstwie żyć *Ross.* монашествовать, мнишествовать, иночествовать. Nie ma mnichowstwo Kazimierza, żadnego pewnego dowodu. *Nar. Hst.* 2, 271. *MNICHOWSZCZKO, a, *n.*, *pogardl. i z pożał.* n. p. Ubogie mnichowszczko. *Zygr. Pap.* 302. Biedne mnichowszczko. *Zygr. Ep.* 38., ein armes elendes Mönchlein.

Pochodz. *mniszek*, *mniszka*, *mniski*, *mniszy*.

MNIE 1. *Genit. Dat. Acc. Local*: *pronom.* ja. 2. Mnie *tertia pers. Praes. verbi* miać, mnę.

MNIEMAĆ, *MNIMAĆ, ał, ali, *ieł, *jeli, a; *act. niedok.*, *Boh.* miniti, mniti, mněl, mnjm; *Slov.* domniwam se; *Sorab.* 1. měnu, mam za to: *Carn.* mienit, meiniti, mneti, meniti, menem, dimlam; *Vind.* mienit, sdeti se, sdim, meni se sdi, jes mienim, sa tu dershati, namieniti, samieniti, domieniti, shtimat; *Croat.* stimati, (cf. *stym); *Dal.* mniti; *Bosn.* mnim, mnitti, scjeniti; *Rag.* mnitti, mnjetti, razmnivati, chjutjeti; *Ross.* мнить, помнить, мню, мниться, помниться, возмнѣть, возмечтать, думать, думаю; *Eccl.* мнительствую, непщую, непьщевати, вознепщевати, вмѣняю; cf. *Lat.* memini, mens; *Graec.* μνάομαι; cf. *Anglos.* maenan: Niederd. meenen; *Germ.* meinen, vermeinen, vermuthen, dafür halten, denken. Mniemam = trzymam, rozumiem, mam za to, zda mi się. *Cn. Th.* dzierżę tak, biorę za to, domyślam się, n. p. Lepiéj wiedzieć, niż mniemać. *Rys. Ad.* 34. *P. Kchan. Orl.* 1, 52. Wiara wiernych nie ma mniemać; ale pewnie i mocnie wiedzieć. *Żarn. Post.* 118. Najlepiéj samemu doświadczać, abyś wiedział, a nie mniemał. *Hipp.* 22. Zlęknieni i przestraszeni *mniemieli, żeby ducha

widzieli. *W. Post. Mn.* 202. Opiekunowie °mniemieli, że dziatek oszukać mieli. *Groi. Obr.* 156. Ujrzawszy go chodzącego na morzu, mniemali, żeby była obłuda, i krzyknęli. *Bibl. Gd. Marc.* 6, 49. Wszelki, który was zabija, będzie mniemał, że bogu posługę czyni. *ib. Joan.* 16, 2. Augustyn ś. tak °mnima. *W. Post. W.* 229. — *Slov.* Člowek míní, pan Boh mení • człowiek myśli, a bóg rządzi. W sprawach wojennych sromota mówić: nie mniemałem. *Warg. Wal.* 232. (głupiego wymówka: nie spodziewałem się); ich habe das nicht vermuthet. Mniemamy nowe mody za stare zwyczaje. *Teat.* 48. *b*, 16. mamy je za nie. MNIEMANIE, °MNIMANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Boh.* mjněnj; *Sorab.* 1. měneno; *Sorab.* 2. mejnunga; *Carn.* manènga, namen, dimlanje; *Vind.* mienenie, menjenje, fhin, namiena, mienje, sdetje, sdenje; *Croat.* stimanye; *Rag.* mnjenje, scjenna; *Ross. et Eccl.* мнѣніе, мнѣтельство, мысль, непщеваніе, вмѣненіе; rozumienie o czym, zdanie, opinia, suppozycya, domysł, widzi mi się, das Meynen, Vermuthen, die Einbildung, Meynung. Mniemanie nie jest prawda, któréjby się kto bezpiecznie a niewątpliwie ująć miał. *Zarn. Post.* 3, 730 *b*. Mniemaniem to zowią, kiedy kto inaczéj nie wie o czym, jedno tak, jako się spodziewa. *Szczerb. Sax.* 253. Mniemania, zastępując niewiadomość, pomagają uwadze w zbliżaniu, stosowaniu i równaniu jednych skutków z drugiemi. *Śniad. Jeog. pr*; (hypotezy). Omylne mniemanie, błąd. *Wiśn.* 190. Z mniemania nikt przysięgać nie ma, bo powinien pewno wiedzieć. *Sax. Art.* 47. Lud się rządzi mniemaniem, i sądzi z pozoru. *Teat.* 45. *d*, 19. Mnimanie wielce może; mnimaniem ludzkie rzeczy stoją. *Cn. Ad.* 511. (jak sobie kto w głowie uknuje, tak mu wszystko smakuje). Mniemaniem stojący, na mniemaniu zawisły, *opinabilis*, *conjectura nitens*. *Cn. Th.*, *Sorab.* 1. měněnité. Mniemaniem narabiający • fantastyk. *ib.* To jest prawdziwa mądrość, żyć według rozumu, a nie według mniemania. *Opal. Sat.* 67. Zawzięte mniemanie • Uprzedzenie, prewencya, *qu. v.* — Mniemanie o sobie *Ross.* самомнѣніе. — W nauce wyćwiczony, wielkiego był u ludzi mniemania. *Sk. Dz.* 746. t. j. sławy, er hatte einen guten Ruf, großen Ruhm, man hatte von ihm eine große Meynung. Zszedł z tego świata w mniemaniu świątobliwości. *Boh. Dyab.* 3, 155. *in odore sanctitatis*, im Geruche der Heiligkeit. MNIEMANY, a, e, *Boh.* mněly, domněly; *Slov.* domněný; *Ross.* мнимый; rozumiany, vermeynt, vermuthet. O mniemanej rzeczy ma być tak dzierżano, jako już o pewnej prawdzie. *Sax. Art.* 47. MNIEMACZ, a, *m.*, ktory mniema, der Meyner, Vermuther. *Sorab.* 1. měnič̌eř; *Eccl.* вмѣнитель. Srogi dekret Pański na takie marne °licemierniki, a na takie °mnimacze o sobie. *Rej. Post. L l* 4. *Ross.* мнительность skrupulatność, мнительный • skrupulat, przywidzeniec.

Pochodz. *domniemawać się*, *domniemać się*, *domniemany*, *niedomniemanie*.

MNIEJ *adv. comparat. posit.* mało; nietyle, nie tak wiele; (*Boh.* meně, mjn; *Slov.* méň, měněg; *Sorab.* 1. meney, *Sorab.* 2. menej; *Carn.* manje, main, mejn, maihin; *Vind.* menje, minjei; *Croat.* menye, manye; *Slav.* manje; *Rag.*, *Bosn.* magne; *Ross.* меньше; *Eccl.* мнѣе; *Ital.* manco, meno; *Lat.* minus; *Gall.* moins; *Graec.* μεῖον; *Germ.* minder; *cf. Hebr.* מנע mane, *minuit*); weniger, (*oppos.* więcéj). Bodajeś był mniéj o Karynie wiedział, I ja mniéj pytał, i ty mniéj powiedział. *Past. Fid.* 295. Kto ma mniéj, ma bezpieczniéj. *Rys. Ad.* 27. Najmniéj fortuna wydziera, komu najmniéj dała. *Min. Ryt.* 4, 147. Mniej nie zdołam, a ty każesz więcej! *Cn. Ad.* 510. — *Arithm.* O oznaczeniu odejmowania (w substrakcyi) znaku — używamy, który jedno czyni co słowo mniej; tak 5 — 2 znaczy; 5 mniej 2, albo że 2 odjąć trzeba od 5. *Jak. Mat.* 1, 60. *Łesk.* 2, 14. — Mniej dbam o jego fochy. *Boh. Kom.* 1, 27. t. j. mniejsza o to, ich mache mir nicht viel daraus. — Mniej więcej • mniej albo więcej, mehr oder weniger. Znajdzie u ciebie ratunek sierota, Z brakiem między mniej więcej potrzebnemi. *Zab.* 17, 215. *aliter* Mniej więcej, *plus minus*, koło, około. *Macz.*, ohngefähr, (von Zahlen). Było tego ze trzydzieści mniej więcej. — Mniej dalej • prędzej czy później, ohngefähr (von der Zeit). Mniéj daléj w kwadrans przyjdzie. *Tr.* Najmniej, by najmniej, w najmniejszej cząstce, ein ganz klein Wenig. Ogłaskane zwierzęta, byle się napiły choć najmniej krwi, wraca się im dzikość. *Bardz. Luk.* 58. Byś jako najmniej odstąpił od świętych słów a od świętéj nauki Pana tego. *Rej. Post. a* 5. — Nie mniej, przecież, z tym wszystkim, atoli, *Vind.* nizhemenje. MNIEJSZEĆ, ał, eje *neutr. niedok.*, umniejszeć, zmniejszeć *dok.*, mniejszyć się, mniejszym się stawać, maleć, *Boh.* menšit se; *Rag.* smagnkattise; *Croat.* minuti, minújem, (cf. minąć); kleiner werden, weniger werden. W lecie dzień przez trzy miesiące mniejszeje. *Żebr. Zw.* 24. Kurczemy się, a dziwnym sposobem się dzieje, Że wzrost ludzki w starości z kościami mniejszeje. *Zab.* 8, 394. *Koryt.* Aleksandrya nie ustępowała w wielkości mieszkańców żadnemu miastu; potym poczęła mniejszeć za Mahometa. *Boter.* 216. Codziennie zewsząd przybywało nieprzyjacioł, a naszych mniejszało. *Białob. Odm.* 20. t. j. ubywało, es wurden ihrer täglich weniger. °MNIEJSZOROCZNY, a, e, jeszcze roku nie mający, młodszy od roku, noch nicht jährig, noch kein ganzes Jahr habend. Dzieciom czworoletnim, rocznym, mniejszorocznym, łyżkę jedno tej wódki dawać. *Syr.* 287. MNIEJSZOŚĆ, ści, *ż.*, (*compar. subst.* małość; *oppos.* większość); die (Kleinerheit) kleinere Zahl, Macht, Kraft. Polacy dla mniejszości swoich, spólnie wszyscy bić się chcieli. *Nar. Hst.* 4, 306. Nicby nas bardziej nie chyliło do anarchii, jak gdyby mniejszość przeciwko większości, protestacye czynić mogła. *Gaz. Nar* 1, 260. Honor podwyższa i wyższi nim hardzi, Ale i niżsi mogą się pocieszyć, Mniejszość rozrzewnia, większość serce twardzi. *Kras. List.* 2, 142. *superlativ.* NAJMNIEJSZOŚĆ, n. p. Zagadnienie o największościach, i najmniejszościach, *de maximis et minimis*. *Jak. Mat.* 3, 50. MNIEJSZY, a, e, *comp. adj.* mały, *Boh.* menšj; *Slov.* menši; *Sorab.* 1. *et* 2. menschi; *Carn.* majnshe (majhen, mal • mały); *Vind.* menfhi (maihen, mihen, mali • mały); *Rag. et Bosn.* màgni; *Croat.* menyshi, manyi, menyi; (*Croat.* malahan, ma • mały); *Ross.* меньшій, мень-

шой; *Eccl.* мнѣйшій, меншій, малѣйшій, мальшій; (мьнии, мизинный najmniejszy, *ob.* *Mizynny; cf. *Graec.* μείων); (*oppos.* większy), kleiner, geringer. Mniejsza przykrość się nie czuje, kiedy większa następuje. *Cn. Ad.* 510. Kto wytrwa co większego, wytrwa i co mniejszego. *Cn. Ad.* 404. Mniejszej mu rzeczy odmówiono, a on się większej upomina. *ib.* 511. Mniejszy się na większego miece, *aquilam cornix provocat. Macz.* (nie miec się kocie na niedźwiedzia). Kmiecy mniejszy morg, kmiecy większy morg, *ob.* Morg. — Chwalę cnotę, choć w najmniejszym człowieku; ganię występki, gdzie je znajdę. *Kras. Hst.* 59. Mniejszym ja jest, niż wszystkie miłosierdzie twoje. *Leop. Genes.* 32, 10. *Bibl. Gd.*; t. j. niegodnym, nie zasłużyłem sobie na nie, ich bin zu geringe aller Barmherzigkeit.... Luth. Mniejsza to = mniej dbać o to, nie stać o to, das macht den kleinsten Kummer, das hat wenig auf sich, hat wenig zu bedeuten. Gniewajże się! mniejsza o to. *Teat.* 36, 57. *Niem. Król.* 2, 87. Mniejsza o to, czy stara, czy młoda, garbata, Prosta, chroma, czy ślepa, byleby bogata. *Zabl. Firc.* 28. MNIEJSZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, *Boh.* menšiti, zmenšiti, zmenšowati, skrownjm, uskrownjm; *Slov.* umenšiti, zmenšugi; *Sorab.* 1. womenscham; *Carn.* majnsham; *Vind.* menſhati, smenſhati, pomenſhati, mihenu storiti; *Bosn.* smankovati, smankati; *Rag.* smagnkatti, omâliti, omalivati; *Eccl.* меншю; umniejszać, mniejszym czynić, uszczuplać, mindern, vermindern, kleiner machen, verkleinern. Niegodzi się cudzych zasług łżyć i mniejszyć. *Sk. Dz.* 378. MNIEJSZYCIEL, a, *m.*, który co umniejsza, der Verkleinerer, Verringerer. W *rodz. żeńsk.* Mniejszycielka, *Slov.* zmenšowatelka, stenčowatelka, *miosis*, figura rhetorica.

Pochodz. *bynajmniej, pomniejszyć, przymniejszyć, przynajmniej, umniejszać, umniejszyć, zmniejszyć.*

MNISKA, *MNISZKA, i, *ż.*, (*Boh.* miška, nunwice, řezanice, *Sorab.* 2. nunwa, nunna; *majalis*; cf. Mönch *apud* Adlg., et *Ital.* monacare; trzebić); n. p. Do tego plastru brać sadło nie wieprzowe, ale z świni, którą mniską zowią. *Syr.* 1405. Mniska, nie jest to wieprz, ale świnia samica, której z boku wyjęto macicznik, aby się dla lepszej karmi niepłodną stała. *Rydel.* (cf. mniszyć), eine verschnittne Sau, eine Nonne. MNISKI, a, ie, MNISZY, a, e, MNICHOWSKI, *Boh.* mnjšky, mnichský, klášternj; *Sorab.* 1. mischi; *Vind.* minishki, klashterski; *Carn.* menishke; *Rag.* dumanski, kalùghjerski; *Ross.* монашескій, мнишескій; *Eccl.* мнишескій, старческій; Mönchs =. O mniskim abo zakonniczym stanie. *W. Post. W.* 3, 415. Mniskie zakony. *Zygr. Pap.* 135. Zdał on się być żywota pobożnego, i mniskiego. *Sk. Dz.* 245. Po mnisku *adv.*, po zakonnemu, sposobem mnichów, auf Mönchs Art. Kazali się po śmierci w grobie kłaść po mnisku. *Pot. Pocz.* 504. MNISZEK, szka, *m.*, *demin. nom.* mnich, 1. ein Mönchlein, *Boh.* mnjšek. 2. *Ornith.* Mniszek, pliszka Czerniec, *motacilla atricapilla Linn.*, eine Art Grasmücken, Grasspatz, Schwarzkopf, Mohrenkopf, Mönch, ptaszek wielkości sikory; samiec na głowie czarny, pod oczami biały. *Ład. H. N.* 107. *Kluk. Zw.* 2, 254. — 3) *Botan.* Mniszek, mnich, ziele, popia główka, mnisza główka, świni mlecz, papawa, psi mlecz, świni pysk, radyki, wilczy ząb, gdy okwitnie, kosmatą i pierzowatą główkę ma, a gdy ją wiatr obwieje, główka jako u mnicha goło zostawa. *Syr.* 1154. *Urzęd.* 268; *Carn.* ręgràt, briszavék, Mönchskopf, Mönchsplatte, eine Art des Löwenzahns, Pfaffenplatte, Dotterblume, Butterblume, Schmalzblume, *Leontodon Taraxacum Linn.* Mniszek zły, mordownik, morderznik, do godziny siódméj zabija, ktoby go w się wziął, kwiat ma kapturowaty. *Syr.* 1387. *Sienn. Wykł.* Narrenkappe, blauer Sturmhut, *Aconitum Napellus Linn.* Mniszek dobry, *Aconitum anthora Linn.*, Giftheil, mam za to, iż go ztąd zowią dobry, iż mniszka złego jad wygania, i silić mu się nie dopuszcza. *Sienn. Wykł.* MNISZKA, i, *ż.*, *Boh.* mniška, klašternice, geptiška, (cf. opat); *Slov.* mniška; *Carn. et Vind.* nuna; *Croat.* dumna (cf. *dumny), koludricza, opaticza; *Hung.* apátza; *Rag.* dûmna, dumniza, kolùdriza; *Sorab.* 1. nunwa, kložterska knežna, (cf. xieni); *Slav.* dùvna; *Bosn.* koludriça, dumna, kalughjeriça; *Ross.* монахиня, инокиня, старица; *Eccl.* мнихиня, урѣницѧ; 1. zakonnica, klasztorna panna, die Nonne. Ksieni abo najwyższa mniszka. *Sk. Dz.* 100. die Aebtissinn. Mniszka męczennica *Ross.* преподобномученица. Od mniszek *Ross.* монахиный. — 2. *Oecon.* Mniszka, *ob.* Mniska. MNISZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, omniszyć *dok.*, 1. mnichem kogo czynić, kapturzyć, strzydz, einen zum Mönche machen. Omniszył go ociec, ale on porzucił potym kapicę i zakon. *Nar. Hst.* 2, 220. Chcąc się do mnichów na sądnym dniu przyszyć, Kazał się jeden po śmierci omniszyć. *Pot. Jow.* 2, 39. — 2. *Castrare sues*, mniszyć abo czyścić świnie. *Macz.*; *Ital.* monacare, die Säue castriren, zu Nonnen machen. (*ob.* Mniska). Samice wieprzów domowe można też umniszyć, aby tłustsze były. *Sienn.* 271.

MNOGI, a, ie, (*Boh.* mnohý; *Slov.* mnohý, mnohí, mnohotliwi, wienasobní, (mnogotliwě, hognotliwě měno *collectivum*, *ob.* Zbiorowe); *Sorab.* 1. mnohi; (*Sorab.* 2. mlogi niektóry); *Carn.* mnôg; *Vind.* mnog, velkuteri, velkutiri, (cf. wielokrotny); *Croat.* vnógi; *Rag.* mnòghi; *Slav.* mlogi; *Ross.* многій, многъ, множайшій; cf. *Germ.* mannig, Menge; cf. *Hebr.* מנה manach, *numeravit*); liczny, wieloraki, zahlreich, viel. Mnodzy sprawiedliwości pilno służą, ale ciż sami namiętności swoich pohamować nie mogą. *Modrz. Baz.* 228. Po nie mnogich dniach. *Budn. Luc.* 15, 13. (wkrótce). Przynabył sobie mnogszego i jeszcze sposobniejszego naczynia. *Smotr. Apol.* 10. — *Grammat.* Liczba mnoga, *Ross.* множественное число, *pluralis numerus*, (towarzyska liczba. *Bals. Niedz.* 1. 156), *oppos.* liczba pojedyncza, *singularis. Kpcz. Gr.* MNOGO, w MNODZE *adv.*, *Boh. et Slov.* mnoho; *Vind.* mnogu, veliku, velku; *Carn.* dukaj; *Croat.* vnogo; *Bosn.* mnogo; *Slav.* mlogo; *Eccl.* много, (немножко troszkę, отмнога od dawna, попремногу tym więcéj); licznie wiele, wielorako, viel. Umarł wielki Kniaź, panowawszy *mnoho (mnogo) lat. *Stryjk.* 166. Wierny w male i w mnodze wierny jest, a w male niesprawiedliwy, i w mnodze niesprawiedliwy jest. *Budn. Luc.* 16, 10. (w wielu. *Bibl. Gd.*). *Slov. Prov.* Mnoho, ani wóz ne zněse; cf. koń nie uciągnie; *Slov.* Čo mnoho, to mnoho; *quod multum stultum.* MNO-

GOBARWY, a, e, — *adv.*, wielofarby, vielfarbig. *Vind.* mnogofarbast, pisan, cf. pisany; *Eccl.* многошарный; *Ross.* многоцвѣтный; *Sorab.* 1. mnohobarboyité. 'MNOGOBÓZTWO, a, *n*, wielobóztwo, czczenie wielu bogów, die Vielgötterey, *Ross.* многобожіе, многобожество. 'MNOGOBOŻNY, a, e, — ie *adv.*, vielgötterisch; *Ross.* многобожный; *subst* mnogobożnik многобожникъ. 'MNOGOCIELISTOŚĆ, ści, *ż.*, tusza, pełność ciała, *Eccl.* многоплотіе, тучность, толстота тѣла, Vollleibigkeit. 'MNOGODZIENNY, a, e, — ie *adv.*, przez wiele dni trwający, vieltägig; *Ross.* многодневный, długo żyjący, podeszły; *Eccl.* многоденствіе, *Graec.* πολυημερία; *verb.* многоденствовати кого, долгою жизнію наградить. MNOGODZIETNY, a, e, — ie *adv.*, wiele dzieci mający, cf. bezdzietny, kinderreich, *Ross.* многодѣтный, многодѣтенъ, многочадный. 'MNOGODŹWIĘCZNY, a, e, — ie *adv.*, wiele dźwięków wydający, *multisonorus*, *Sorab.* 1. mnoho zenczżaté, vieltönig. MNOGOFUNTY, MNOGOWAŻNY, a, e, wiele funtów zaważający, vielpfündig, *Eccl.* многоталантный, многовѣсный. 'MNOGOGŁOŚNY, a, e, — o *adv.*, głosów mnogich, *Eccl.* многогласный, *Graec.* πολύφωνος, vielstimmig. MNOGOGŁOWY, a, e, o wielu głowach, vielköpfig, *Eccl.* многоголовный, многоглавый, *Graec.* πολυκέφαλος, *multiceps.* MNOGOGRZESZNY, a, e, *Ross.* многогрѣшный; *Eccl.* многосогрѣшательный, viel sündigend, sehr sündhaft. Każdy człowiek mnogogrzeszny. *Sak. Ok.* MNOGOJĘZYCZNY, a, e, — ie *adv.*, *Ross.* многоязычный. MNOGOIMIENNY, a, e, — o *adv.*, *Ross.* многоименный, vielnamig, (cf. bezimienny); *subst.* многоименство mnogoimienność, Vielnamigkeit. 'MNOGOKARMNY, a, e, — o *adv.*, wielu karmiący, vielnährend, *Eccl.* многопищный. MNOGOKĄT, i tak dalej, *ob.* Wielokąt. 'MNOGOKOLANKOWATY, a, e, — o *adv.*, vielknotig, von Pflanzen, *Eccl.* многоколѣнный. MNOGOKROTNY i t. d., *ob.* Wielokrotny. 'Mnohokroć *Sekl. Luc.* 18. MNOGOKSZTAŁTY, MNOGOLETNI, *ob.* Wielokształty, Wieloletni. MNOGOLUDNOŚĆ, ści, *ż.*, wielka ludność, *Ross.* многолюдность, starke Bevölkerung. Jeżeli mnogoludność znakiem pomyślności krajowej, musi stan pokoju być szacowniejszym od stanu wojny. *Zab.* 9, 221. MNOGOMOWNY, *ob.* Wielomowny. 'MNOGONACZELNY, *ob.* Wielorządny, wielorządztwo. MNOGONOGI, *ob.* Wielonogi. MNOGOOCZNY, a, e, *Eccl.* многоочитъ, wielooki, n. p. Mnogooczny Argus, vieläugig; tak się też zowie motyl dzienny, jeden z mniejszych, którego tylne skrzydełka pod spodem wiele oczek mają. *Zool.* 141. 'MNOGOPAMIĘTNY, a, e, *Eccl.* многопамятный, *Graec.* πολυμνήμων, *multum memoria valens.* 'MNOGOPIECZOŁOWITY, a, e, — icie *adv.*, wielce troskliwy, *Eccl.* многопечаловенъ, viel besorgt. 'MNOGOPLEMIENNY, a, e, — o *adv.*, *Ross.* многоплеменный. 'MNOGOPŁODNY, a, e, — ie *adv.*, *Rag.* mnoggoplodni; *Eccl.* многоплодьнъ; *verb.* многоплодствую. 'MNOGORAKI, *ob.* Wieloraki. MNOGORODNY, a, e, *Rag.* mnogorodan, vielerzeugend. MNOGOROGI, *ob.* Wielorogi. MNOGOROSISTY, a, e, — o *adv.*, obfitujący w rosę, *Eccl.* многоросистый, *Graec.* δροσώδης. MNOGOŚĆ, ści, *ż.*, mnóstwo, wielość, liczność; (cf. moc, gwałt, siła = wielka liczba), *Sorab.* 1. mnohoscž; *Vind.* mnogost; die Menge, reiche Anzahl. Ostatek drzewa lasu przez ich niemnogość będą zliczone. *Leop. Jes.* 10, 19. — *Arithm.* Wypadek z działania mnożenia, zowie się mnogość, *factum. Jak. Mat.* 1, 25. To co wypada z rozmnożenia jakiéj liczby, wziętej kilka lub więcej razy za czynnika, nazywamy mnogością tej liczby, *potentia*, *dignitas. Alg. Nar.* 180. die Potenz; (cf. możność); produkt z więcej niż z trzech równych czynników złożony. *Łęsk.* 2, 44. *Jak. Mat.* 1, 25. MNOGOSKŁADNY, *ob.* Wieloskładny. MNOGOSŁAWNY, a, e, — ie *adv.*, *Ross.* многославный; *Eccl.* многозвягомый. 'MNOGOSŁOWIĆ, *ob.* Wielomówić, wielosłowić. 'MNOGOSOCZNY, *ob.* Soczysty. 'MNOGOSPADKOWY, *Eccl.* многопадежный, *Graec.* πολύπτωτος, *multis casibus constans*, *ob.* Przypadek grammat. 'MNOGOSTRADALNY, n. p. Ś. Jan 'mnohostradalny. *Fund.* 58, *Eccl.* многострадальнъ, który wiele ucierpiał. MNOGOSTRONNY, *ob.* Wielostronny. 'MNOGOŚWIETŁY, a, e, *Eccl.* многосвѣтлъ, многосвѣтный, vielbeleuchtet. 'MNOGOUCZONY, wielce uczony, *Eccl.* многоученный. MNOGOWŁOSY, *ob.* Wielowłosy. 'MNOGOWIDZ, drobnowidz, microscopium. *Klecz. Zdan.* 76. 'MNOGOWODNY, a, e, — o *adv.*, *Ross.* многоводный, благоводный, w wodę obfitujący, wasserreich; *subst.* многоводіе obfitowanie w wodę, 'mnogowodność, 'mnogowod. 'MNOGOŻEŃSTWO, *ob.* Wielożeństwo. 'MNOGOZNACZNY, *ob.* Wieloznaczny. MNÓSTWO, a, *n.*, *Boh. et Slov.* množstwj; *Sorab.* 2. man; *Carn.* mnoshéza; *Vind.* vnoshina, (mnoshiza = lud, pospólstwo), mnoshtvu; *Slav.* mloshtvo; *Croat.* vnosina; *Dal.* mnostvo; *Bosn.* mnósgh, mnosctvo; *Rag.* mnoox, mnoxtvo, mnòsctvo; *Ross.* множество; wieloliczność, liczność, die Menge, große Anzahl. Przeciw mnóstwu, z tobą Polska posyłała małe wojska. *Bink. Chmiel. D b.* Nie trwożmy sobą; tam więcej oręża, Tu serca; męstwo, nie mnóstwo zwycięża. *Kniaź. Poez.* 2, 18. Wszelkie mnóstwo jako dawno mówią, czyni zamieszanie. *Modrz. Baz.* 361. (cf. wielu rząd, nierząd). Panów mnóstwo, czyni ubóstwo. *Rys. Ad.* 56. — §. Lud, pospólstwo, gmin, das Volk, die Gemeine. Wywiedli nas na tę pustynią, aby mnóstwo wszystkie głodem pomorzyli. 3 *Leop. Exod.* 16, 3. (wszystek gmin. 1 *Leop.*). Przyszło wszystko mnóstwo przed króla. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 8. Wyznali świadectwo przeciwko niemu przed mnóstwem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 21, 13, *ib.* 2 *Reg.* 18, 16. (*Ross.* сонмище, сонмъ; cf. sejm). MNOŻCA, y, *m.*, rozmnażający, der Vermehrer, Mehrer. Akragas, mnożca urodziwych koni. *A. Kchan.* 85. *generator.* MNOŻNIK, a, *m.*, *ob.* Mnożyciel; mnożący, *multiplicator. Arithm.*, liczba, przez którą się druga rozmnaża. *Jak. Mat.* 1, 25. MNOŻNY, a, e, 1. mnożący się licznie, *Eccl.* множимый, sich mehrend, zahlreich vermehrend. Króliki bardzo mnożne są. *Sienn.* 284. *Zool.* 334. Wróble bardzo są mnożne, co miesiąc przez lato wyprowadzają po 5 młodych. *Kluk. Zw.* 2, 225. (*Ross.* водкій mnożny, płodny, mnożący się bardzo, o ptastwie domowém). Gorczyca tak mnożne jest ziele, iż gdzie go raz nasieją, trudno się go z onego miejsca pozbyć. *Cresc.* 242. — *Fig.* Pochwała nielada jakowe dawa posilenie, i mnożne czyni serca chciwość chwały. *Gil.*

Post. 176. dodaje serca, macht hochherzig. *Slov.* mnohotliwí *multiplicativum.* — 2. *Arithm.* Liczba, która ma być rozmnożona, nazywa się mnożnym, *multiplicandus. Jak. Mat.* 1, 25. *Łesk.* 2, 6. *Solsk. Geom.* 3, 79., *Ross.* множимое число. MNOŻYĆ, ył, y, *act. niedok.*, umnożyć, pomnożyć *dok.*, mnażać *frequ.*, *Boh.* množiti; *Sorab.* 1. womnohofcžam; *Vind.* mnoshiti, pomnoshiti, mnogoterniti, velikukratiti, povezhati, gmerati, svelikufhati; *Carn.* mnoshim; *Croat.* mnoshiti, kupitisze, unosújem; *Bosn.* umnosgiti; *Ross.* множить, умножить, умножать; *Eccl.* многоусугубити; rozmnażać, pomnażać, przysparzać, mehren, vermehren. Książęta wojska swe mnażały. *Krom.* 477. Jowiszu, który bozkie, ludzkie sprawy mnożysz, Wieczną władzą sprawując, a piorunem trwożysz.... *A. Kchan.* 9. Młode wychowanie roztropne siła potym obyczajów dobrych na starość każdemu umnożyć może. *Rej. Zw.* 7 *b.* — Mnożyć się *recipr.*, (*Boh.* množit se), sich mehren, vermehren. Stojąc mocno w wierze, mnożmy się we wszelakich uczynkach dobrych. *W. Post. Mn.* 313. Przez takie krwawe trudności, Umnożyły się drogie twe wolności. *Groch. W.* 582. Jako się nie ma w tej społeczności ta społeczna miłość umnożyć, patrząjąc na miłe dziatki swoje? *Rej. Post. H* 4. Jezus mnożył się w mądrości, i w leciech, i w łasce u boga i u ludzi. *Biał. Post.* 172. t. j. podrastał, er nahm zu. Dzisiejsze nasze marnotrawstwo nizkąd się nie mnoży, jedno z łakomstwa. *Falib. S.* — §. *Arithm.* Mnożyć, multipliciren. Mnożyć jednę liczbę przez drugą, jest to brać pierwszą tyle razy, ile w drugiej znajduje się jedności. *Jak. Art.* 1, 25. Mnożący, *multiplicator. Łesk.* 2, 6. *Ross.* множитель, liczba przez którą się druga mnoży. *Solsk. Geom.* 3, 78. mnożnik. — *§. Mnożyć dzieci, rodzić, płodzić, Kinder zeugen. Był z Fauna i z Semeli Nymfy umnożony Acis, *erat creatus. Żebr. Ow.* 339. Tyś mój syn, jam cię dziś umnożył sobie. *J. Kchan. Ps.* 2. Syn najmilszy z twej krwi umnożony. *Groch. W.* 466. Nie gwoliś ojcze sobie mnie umnożył. *Groch. W.* 433. MNOŻENIE, ia, *n.*, pomnażanie, das Vermehren, die Vermehrung. Mnożenie ptastwa domowego *Ross.* водъ. — *Arithm.* Jeden z pięciu sposobów rachowania, *multiplicatio. Solsk. Geom.* 3, 79. *Carn.* mnoshenje, mnoshitva; *Ross.* умноженіе, die Multiplication. *Łesk.* 2, 6. Tablica mnożenia. *Łesk.* 2, 45; Pytagoresowa, wieloraz, das Einmaleins. MNOŻYCIEL, a, *m.*, *Boh.* množitel; *Bosn.* umnosgitegl; *Vind.* povezhavez, gmeravez; *Ross.* умножитель. — *Arithm.* Mnożący i mnożnik są czynnikami mnogości, abo mnożycielami, *factores. Jak. Mat.* 1, 25. *Ustrz. Alg.* 2, 168. *et* 2, 161.

Pochodz. *domnażać*, *domnożyć*, *namnażać*, *namnożyć*, *namnożny*, *pomnażać*, *pomnożyć*, *przemnażać*, *przemnożyć*, *rozmnażać*, *rozmnożyć*, *zamnażać*, *zamnożyć*.

M O.

MOC, y, *ż.*, (*Boh.* moc; *Sorab.* 1. moz, motz, mocz; *Sorab.* 2. moz; *Vind.* mozh, muezh, mozhnust, smoshnest, samoshnost; *Carn.* môzh, muzh, mogozhnost, (*ob.* *Mogącość*); *Croat.* móch, oblazt, jakozt; *Dal.* sznaga; *Rag.* mooch, jàkost; *Bosn.* mócch, uzmosgenje, snaga, hrabrost, jakóst; *Slav.* moguchstvo; *Ross.* мочь, крѣпь, могутство, область; *Eccl.* мощь, могучесть; cf. *Svec.* magt; *Anglos.* myht, maeth, meath; *Dan.* magt; *Angl.* might; cf. *Germ.* mögen. Adlg., *Germ.* Macht; *Lat.* magis, majestas; cf. *Hebr.* אמץ amaz, *robustus fuit*); die Macht, Kraft, Stärke, Gewalt. — a) mocność, siła, dużość, die Kraft, Stärke, das Vermögen. Ogień nie tym mniejszéj mocy będzie, iż na rzecz trafi, która się ognia nie boi. *Gorn. Sen.* 336. Żal, gniew, smutek doda mocy siła, Srogiego raczej męża zniewol układnością. *Bardz. Trag.* 542. Szymon czarnoksiężnik czynił się synem bożym, i mocą wielką bożą. *Sk. Dz.* 20. Bożek mocy, siły (*Carn.* Jodût). Lekarstwo tym, którzy wnątrz na mocach poruszeni, jako na rozumie, na pamięci, na baczności, na mowie. *Sienn.* 235. na wewnętrznych siłach, władzach, die innern Kräfte. O swojéj mocy = o swojéj sile, bez cudzej pomocy, aus eigner Kraft, von selbst. Nieść go do ciemnicy kazał, rozumiejąc, że się sam ruszyć nie mógł; ale on szedł o swéj mocy, a nieść się nie dał. *Sk. Żyw.* 1, 101. Otwierają się drzwi o swéj mocy, wchodzi coś czarnego, iskrzy z ust ogień. *Ossol. Str.* 1. §. Moc *passive*, stałość, niełacność odmianom, die Festigkeit. Wieża była téj mocy, że dobyć jej nie możono. *Ld.* Na moc budować. *Cn. Th.* 444. (mocno). — §. Brać moc = brać górę, mocnić się, wzbijać się, Ueberhand nehmen, stark werden. Nasi zamek zapalili, a gdy ogień wziął moc, wnet Moskwa wytoczyli się ku bitwie. *Stryjk.* 774. W 16 wieku wzięła moc sekta nowochrzczeńska. *Biel.* 518. Widząc król, iż Moskiewski, im dalej tym więcej moc bierze, do króla Duńskiego się udał. *ib.* 554. (cf. mróz bierze, *ob.* Brać). — §. Moc = władza, die Macht, Gewalt zu etwas, über etwas. Mam od cesarza daną moc na śmierć i na żywot. Ona odpowiedziała: zabić możesz, ale dać umarłym żywota nie możesz; tak masz mówić: dana mi moc na śmierć. *Sk. Żyw.* 2, 357. Porzucił każdemu w moc po tysiącu ludzi. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 8, 22. (pod komendę oddał). Miał moc nad piwnicznymi. 3 *Leop. Genes.* 40, 3. (władnął nad szynkarzami). Taką mocą rozgrzesza, jaką sam od drugiego ma. *Rys. Ad.* 68. *nemo potest plus juris in alium conferre, quam ipse habet*; (cf. trzeba pierwej mieć, abyś dał). — W mocy czyjej = pod jego władzą, in jemandes Gewalt. Jeśli u kogo, u Muz to jest w mocy, Nie dopuścić zamierzchnąć cnocie w ciemnej nocy. *Groch. W.* 532. Że zapał ugasł, szalone chciwości Pod moc rozsądnéj dały się skromności. *Past. Fid.* 75. Polacy pozostałe dziewce Krakusa księstwo w moc oddali. *Krom.* 57. Bolesław zamek w Łęczycy zbudował, i Semowitowi w moc go oddał. *Biel.* 150. Źle kiedy pospólstwo poczyna wiele o sobie rozumieć, nie dając się już starszym w moc. *Petr. Pol.* 137. Nie w mojej to mocy. (*Vind.* ni per mojei oblasti). Pełna moc, pełnomocnictwo, umocowanie, plenipotencya *Ross.* довѣренность. — §. Moc, przemoc, gwałt, Uebermacht, Gewalt. Tatarowie bacząc moc na się, sprawili się wszyscy w jeden uf. *Biel.* 468. Mocy miernie używaj. *Cn. Ad.* 514. (imeś mocniejszy, tym bądź skromniejszy). *Slov.* Moc železo láme, moc

żelaza łamie, mus). — §. Mocą • gwałtem, mit Gewalt. Mocą wypchnąć, wyrzucić, jak żabę z wierszy. *Cn. Ad.* 512. *aliter* Mocą • na fundamencie, cf. w skutku, kraft, vermöge. Mocą urzędu mego to uczyniłem. *Tr.* — (*Vind.* (is testamentu, sa volo testamenta). Na mocy swojéj władzy *Vind.* is ſvoje oblasti. — b) *quantitatis*: Moc, mnogość, liczność, gwałt czego, siła czego, eine gewaltige Menge. W porażce bitnych żołnierzy moc stracili. *Stryjk.* 44. Z Afryki biorą moc zboża do Turczech i Indyi. *Pam.* 83, 60. Moc krwi przez dziesięć lat Troja lać mogąca, Tych czasów tylko rumy okazuje dawne. *Otw. Ow.* 626. — °§. *Abstr.* Mocy, mocarstwa, Kräfte, Mächte, *Ross.* власти. Ty ziemio, i wy rzéki i mocy podziemne, Bądźcie świadki tych umów. *Dmoch. Il.* 1, 77. Racz boże powietrzne mocy powściągać, i wszystkie przeszkody i uciski od ludzi oddalać. *Wys. Aloj.* 481. — §. Brzydka moc • szpetny jak dyabeł, eine abscheuliche Figur, eine Fratze. Kazał Ezopowi rolą sprawować, Nie chcąc téj brzydkiej mocy w domu chować. *Jabł. Ez. A* 4. Nie są jej tak teskliwe jeszcze same nocy, Żeby się przedać miała brzydkiéj mocy. *ib.* 2. MOC, *ob.* Modz *infin. verbi*; *Praes.* mogę. °°MOCARKA, i, *ż.*, mocna rządczyna, eine gewaltige Herrscherinn, (cf. mocarz). Mocarko, a wszech bitew bogini Minerwo. *A. Kchan.* 320. W człowieku są mocarki dziwne, popędliwość, bojaźń, żałość, radość. *J. Kchan. Dz.* 40. MOCARSKI, a, ie, od mocarzów, pański, herrscherisch, Herrscher •. W mocarskiéj ręce Minerwa łańce trzymała świecące, Pod któremi drżą wojska, miasta wojujące. *Jabł. Tel.* 338. Stałeś się mocnością ubogiemu; abowiem duch mocarski, jakoby wicher popierając ścianę. *Leop. Jes.* 23, 4. (wściekłość okrutników była jako powódź podwracająca ścianę. *Bibl. Gd.*). Łupy mocarskie. 1 *Leop. Jes.* 53, 12. (zwycięzcy). MOCARSTWO, a, *n.*, państwo, panowanie. *Cn. Th.* potencya, die Herrschaft, Gewalt, Macht; *Ross.* могущество. MOCARZ, a, *m.*, (*Boh.* mocnář monarcha); mocą celujący, ein Mächtiger, Gewaltiger. Samson męstwem i siłą, mocarz nigdy niesłychany. *Sk. Żyw.* 2, 1. Samsony, Alexandry, Baltasary, Herkulesy, byli tacy mocarze, że się ze lwy, z smoki i z innemi okrutnemi zwierzętami łamali a bijali. *Rej. Zw.* 62 *b.* Gdy ujrzeli Filistynowie, iż umarł Goliat, mocarz ich, pierzchnęli. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 51. *Bibl. Gd.* Nie może żaden sprzęta mocarzowego rozszarpać, jeśliby pierwéj mocarza nie związał. *W. Marc.* 3, 27. *Bibl. Gd.* Aniołów pismo ś. zowie mocarzami i zastępem Pańskim. *Karnk. Kat.* 20. Posyła Bóg do panny nie lada anioła, Lecz mocarza swego, cnego archanioła. *Pieśn. Kat.* 3. — §. Potentat, pan wielki, ein großer Potentat. Bóg podał książęta na pomordowanie, a pobił sługi z mocarzami, a mocarze na stolicach ich. *Bibl. Gd. Judit.* 9, 2. W °mocarzoch zbawienie prawicy jego. 3 *Leop. Ps.* 19, 7. (w °potentaciech. 1 *Leop.*). Mocarza nie gniewaj; mocarz rozgniewany straszny. *Cn. Ad.* 512. (cf. nie składaj się z dworem, bo przypłacisz worem; cf. nie mieszaj się sielska sobako między dworskie; nie graj myszko z kotkiem; nie wygrasz z nim; ugrozisz mu; uczynisz mu; zajmiesz mu kaczki na błocie). MOCEN, *ob.* Mocny. °MOCKA i, *ż.*, *dem. nom.* moc, eine kleine Kraft. *Viriculae*, mocki, siłki. *Mącz.* MOCNIEĆ, iał, ieje, *neutr. niedok.*, MOCNIĆ się *recipr.*, mocnym się stawać, dużeć, stark werden, sich verstärken. Kozieł odtąd rósł, i mocniał w trzodzie. *Wad. Dan.* 159. Któremi się państwa wszczynają sposobami i mocnieją. *Psalmod.* 15. Im dłużej mówił, tym się głos w nim mocni, I bojaźń ustąpiła z twarzy mu widoczniej. *Jabł. Tel.* 322. Sam w sobie żal, dawnemi mocni się siłami. *Bardz. Trag.* 104. Miecz sami na się obracamy, a sąsiady się mocnią rządem i pokojem. *Teat.* 45. *d*, 10. cf. zmocnić się. MOCNIĆ co, *activ.*, umacniać, wzmaniać, stärken, verstärken; befestigen; (*Boh.* mocniti, mocnjm, zmocniti, zmocnowati; *Vind.* mozhneiſhati, obmozhiti, pomozhneiſhati; *Croat.* jachiti, temeliti). Skutecznie mocnią zdrowie z laty Rozmaitego rodzaju sałaty. *Mon.* 70, 801. Serce swe zmocni, że mu nie słabieje z bojaźni. *Jer. Zb.* 353. Sprawiedliwość tron królewski mocni. *Gost. Gor.* 123. MOCNIUCHNY, a, e, *intensiv. adj.* mocny; *forticulus. Mącz.* mächtig stark. MOCNO *adv. Boh.* mocně; *Sorab.* 1. wulzy (cf. wielce), jara, jaru, (cf. jary); *Slov.* naramně; *Vind.* mozhnu, slu, pre-, (cf. prze-), hudu; *Croat.* kruto, jako; *Ross.* мочно, очень, гораздо, плотно, вплоть, дозѣла; *Eccl.* зельнѣ, зѣльно, ꙃѣло (cf. siła), дозѣла (cf. cało), весьма, очень, вельми; silnie, bardzo, *pr. et tr.*, kräftig, stark, fest, sehr. Dobry to szewc, dobrze, mocno i pięknie robi. *Teat.* 29. *c*, 55. Dzień i noc kuryerem biegnąc, mocnom się sfatygował. *Teat.* 8. *b*, 28. Brat Wc Panny był bliźniakiem, i mocno do niéj podobny. *Teat.* 29, 41. Będę już czekał, ale mi się mocno jeść chce. *Teat.* 2. *c*, 49. (gwałtem). Mocno żądam *Eccl.* прежелаю; mocno pożądany, °przeżądany прежеланный, благовожделѣнный. Strasznym ogniem goreję do niéj ale to jak wszyscy dyabli, *alias* mocno. *Teat.* 6, 33. Mocno, dobywaj mocy, przyłoż palców. *Cn. Ad.* 513. Hrabia Montfort • °Mocnogórny. *Birk. Dom.* 23. °Mocnogórski. *ib.* 24. Wybiera sobie prokuratorów, którym onę swą rzecz mocno w ręce daje, która aby wygrali, nie żałuje im dosypać. *Glicz. Wych. N* 3 *b.* (usilnie im zaleca, albo też umocuje, upoważnia do tego). MOCNOBOKI, a, ie, boków mocnych, starkseitig; *Eccl.* благобочный. MOCNOMYŚLNY, a, e, — ie *adverb.*, myśli mocnych, *Vind.* mozhnoumen, *subst.* mozhnoumnost. MOCNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* mocnost; *Slov.* možnost, (*ob.* Możność); *Sorab.* 1. krutoſcž; *Carn.* mogozhnost; *Vind.* mogozhnust, mogozhnost, mogozhlivost, mozhnust, smoshnost, samoshnost, mahtekast, mahtek; *Slav.* moguchstvo; *Bosn.* jakost; *Ross.* могутство, прочность, плотность; *Eccl.* могучесть; moc, siła, silność, °dużość, die Macht, Kraft. Ku poznaniu mocności końskiéj i to zależy, czy jest śmiały, nogami ziemię grzebie .... *Cresc.* 525. Stałeś się boże mocnością ubogiemu, mocnością niedostatecznemu w udręczeniu jego. *Leop. Jes.* 25, 4. (twierdzą ubogiemu, zamkiem nędznemu. *Bibl. Gd.*). Bóg sam będzie ucieczka nasza, nadzieja nasza, mocność nasza. *W. Post. Mn.* 308. Napełnij nas odrobinami twego męstwa i mocności, w któréj wszystkie krzywdy wytrwasz. *Sk.*

Kaz. 178. Na apostołach mocność kościelna jest fundowana. *Hrbst. Art.* 112. Mocność i pewność wywodu. *Hrbst. Nauk. B* 4 *b.* MOCNOSERCY, a, e, *Vind.* mozhnoferzhen, ſtarkherzig; *subst. Vind.* mozhnoferzhnost. MOCNOWIERNY, a, e, *Vind.* mozhnoveren, terdoveren; *subst.* terdovernik. MOCNY, MOCEN, cna, cne, *Boh. et Slov.* mocný; *Sorab.* 2. możni, *Sorab.* 1. moczné, motzny, mozny, kruté; *Vind.* mozhen, mogozhen, mogozhn, mogozh, mogozhan, mozhan, samoshen, mahtig, ſilen, terdn, stanoviten; *Carn.* mózhn, mogozhn, mozhan, terdan; *Croat.* mochën, ják, seztok; *Rag.* mochní, mocchjan, jâk, jâki, jamaccjan, jakostan; *Slav.* jàk, jaki; *Bosn.* mochjan, jaki, snasgjan, hrabren: *Ross.* мочный, моченъ, могучiй, могутный, благомощный, молодцоватый, могутникъ, крѣнышь, зѣльный, матерый, прочный, плотный, плотноватый; *Eccl.* мощный, мощьнъ, незыблемый; silny, 'duży, tęgi, mächtig, ſtark, kräftig. Mocny lew, mocne wino, mocna niewiasta, mocniejszy czas, który je trawi, nad niego mocniejszy człowiek, który go umie zażyć. *Mon.* 66, 255. Kto mocniejszy, ten lepszy. *Birk. Zam.* 31. *Opal. Sat.* 94; *Slov.* kdo wládněgši, ten silněši. Mocniejszemu mocny ustępuje; mocniejszemu trudno się oprzeć. *Cn. Ad.* 513. Bóg nasz mocen ci nas wyzwolić! *Rej. Post. H* 8. Mocnym być, mieć z to mocy, przemagać *Eccl.* можествовати. Mocne przedsięwzięcie (*Vind.* terdnu, friesnu priedvsetje). Poznałem, że on w tych wszystkich naukach jest mocny. *Boh. Kom.* 3, 29. (biegły, gruntowny). Mocne trunki. *Cresc.* 345. Kto czego mocnego skosztuje, W czym innym smaku mało czuje. *Cn. Ad.* 375. Ale też to nadto mocny jest ten bilet. *Teat.* 5. *c*, 26. (tęgi, ostry). Familia jego jest mocna; niebym nie wskórał. *Teat.* 13. *c*, *B.* (liczna, znaczna). — Mocny, krzepko na miejscu stojący, nieruchomy, stały, jak wryt stojący. *Cn. Th.* feſt, unbeweglich. Amida, miasto mocne w Mezopotamii. *Sk. Dz.* 483. (twierdza, cf. twardy). Z natury mocne miasto, które abo na górze, abo wodą oblane stoi. *Papr. W.* 1, 153. Suchą nogą po morzu, jako po ziemi mocnéj szedł. *Sk. Żyw.* 1, 434. po lądzie, po tęgiéj ziemi; *Ross.* матерая земля. — '§. Nie stanął do sądu ani przez się, ani przez swego mocnego człowieka. *Sax. Porz.* 54. t. j. umocowanego, plenipotenta, durch ſeinen Bevollmächtigten. MOCOWAĆ co *cz. niedok*, silić, natężać; *Sorab.* 1. mocuju, mocujem; cf. *Graec.* μογεῖν, anſtrengen. Darmo sobie gardło mocuję, ona dziś nie przyjdzie. *Teat.* 56. *d*, 4. — '§. Woźnego mocować. *Tarn. Ust.* 85. gwałt mu wyrządzać, gewaltthätig behandeln, *Sorab.* 1. moczuyu *cogo.* — Mocować się, ał, uje, *recipr. niedok.*, silić się, pasować się, walczyć z kim, kämpfen, ringen, ſeine Kräfte mit jemanden meſſen: *Boh.* hrdlugi se, hrdlowati se, cf. gardłować; *Rag.* jaccitise; *Vind.* ſe samuezh, ſe skuſhati, skuſitiſe, ſe skom pipati, ſe metati, tergati, tepsti; *Croat.* boritisze; *Ross.* бороться. Oto mąż mocował się z nim aż do zarania; który widząc, że go przemódz nie mógł, obraził żyłę lędźwi jego. 1 *Leop. Genes.* 32, 25. Z nieprzyjacielem, i z trudnością niesposobnego miejsca mocować się im przychodziło. *Krom.* 463. Tak się długo mocował z wodą, że nie zginął, i z morskich nawałności na brzeg wyszedł. *P. Kchan. Orl.* 1, 141. MOCOWANIE, w zapasy chodzenie, walczenie, das Ringen, Kämpfen. Za pasy chodząc z Anteuszem, mocowaniem go przemógł. *Otw. Ow.* 606, *Sorab.* 1. moczwano *coactio.* MOCOWNIK, a, *m.*, zapaśnik, co się mocuje z drugim. *Włodz. Dudz.* 45, *Vind.* metauz, pipavez, pardegauz, pulesh, der Kämpfer, Ringer. (*Sorab.* 1. moczuwař *coactor*).

Pochodz. pod słowem *módz*, *mogę.*

MOCYA, *ob.* Agitacya: [wniosek. 5], die Motion. — §. *In jure* Ruszenie do wyższego sądu, die Apellation. *Włod.*, cf. promocya. MOCZ, u, *m.*, (*Boh. et Slov.* moč; *Sorab.* 2. moksch; *Sorab.* 1. motž, mocž, žtžant; *Bosn.* misgesg; *Rag.* mixesc, bûrex; (cf. *Lat.* mingere; cf. *Vind.* mozhilu polewka, podlewa; *Carn* mozhur; *Hung.* motsar • błoto, kał); *Ross.* моча; cf. *Svec. et Isl.* miga; Niederf. Mige; *Anglos.* migan, mighta; *Lat.* meiere; *Graec.* μιχεῖν, ομεχειν); mokrz, der Urin, der Harn; wodnista, słona, ostréj woni ciecza, wyprowadzająca z ciała zbytnie cząstki olejne, solne i ziemne. *Zool.* 40. Mocz czyli uryna oddziela się w ciele przez nerki, i wypędza się przez macharzynę. *Krup.* 2, 126. *Kirch. Anat.* 61. *Spicz.* 202. Wół bieżąc mocz puszcza. *Haur. Sk.* 324. 'MOCZNY, a, e, [t. j. mocny, ſtark, według starej pisowni; i tu nie należy. 7] moczony, przemoczony, eingeweicht, geweicht. Przyprawił łaźnię, do któréj rozmaitych ziół mocznych [mocnych. 7] w kotliki i w garnce nakładł. *Biel. Św.* 261 *b.* MOCZOCIĄG, u, *m.*, Moczociąg do wypuszczania moczu, *catheter. Perz. Cyr.* 2, 6. Jak moczociąg do pęcherza wprowadzić? *ib.* 245. MOCZOWY, a, e, *Boh.* močowý, od moczu, Urin•, Harn•. Macharzyna moczowa. *Krup.* 2, 120. Kanał moczowy. *Zool.* 40. MOCZADŁO, a, *n.*, MOCZARA, y, *ż.*, (*Boh.* močidlo *palus*; *Carn.* mozhur; *Hung.* motsar); bagno, kałuża, der Sumpf. Jako gdy z uschłych moczar i rozparów ziemnych Skwar słońca powietrze napruszy. *Zab.* 14, 166. Osuszył moczadła. *Stat. Num.* 2, 214, (*Ross.* мочало, мочальцо, мочалка wiecheć z kory lipowéj). MOCZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, zmoczyć, umoczyć, namoczyć *dok.*, maczać *częstotl.*, (*Boh.* močititi; *Ross.* мочить). — '§ *Intrans.* Mokrzyć, piſſen, harnen. Za każdą razą, gdy na koniu jachał, moczył krwią. *Dykc. Med.* 4, 355. — §. Mokro czynić, naß machen; *Boh.* močiti, zmočiti, zmačeti, smočjm, smáčjm; *Sorab.* 1. maczžam; *Carn.* mozhiti, mozhèm, makam; *Vind.* mozhiti, smozhit, vmakati, pomakati, namakuvati, •mokriti; *Croat.* mochiti, makati, mákam, machem; *Bosn.* smocitti, squassiti, stápati, natapiti; *Rag.* mocitti, mocijm, umocitti, smocitti, umaakam, umakati; *Ross.* мочить, мочу, макать, макнуть, макаю, мачу, смочить, смачивать, измочить. Moczący *Eccl.* мокротворный. Ognia nie oduczysz, aby nie palił, wody, aby nie moczyła. *Birk. Zyg.* 16. — *fig.* Gdzieś pojrzał, krzywdy moczyły się łzami. *Groch. W.* 260. O wszystkim mi donosił, a jemu za to mordę moczyłem. *Teat.* 17, 44. (poiłem go). Jako wół Nabuchodonozor trawę jadł, i moczył się po rosie. *W. Post. W.* 2, 291. — §. Nogi moczyć, die Füße (im Fußbade) waſchen, ein

Fußbad nehmen. *Kluk. Rośl.* 2, 276. Podług różnych wad, przy kąpielach, w inszym czasie dnia można nogi moczyć, lub różnego kapania zażywać. *Krup.* 1, 221. — §. Moczyć co w czym = namaczać, eintauchen, einweichen. Ziółka zawikłanéj substancyi, ażeby sposobnemi się stały do destylowania, powinny być przez kilka dni moczone. *Krup.* 5, 17. Moczenie, *maceratio. Kruml. Chym.* 82. *Ross.* мочка, вымочка. Moczenie konopi, das Einweichen, Rösten, Wässern des Hanfs, pospolicie odbywa się w dole napełnionym wodą. *Jak. Art.* 3, 216. Czas do moczenia lnu najlepszy jest marzec. *Przędz.* 11. Konopi, ani żadnego przędziwa nie masz dopuścić moczyć w stawie. *Haur. Ek.* 42. — *fig.* Ledwie świat niestateczny zoczą, W gorzkości zaraz duszę swoję moczą. *Chrośc. Job.* 18. Natura uciechy nasze w smutku i goryczy moczy i przetrawia. *Mon.* 70, 595. Dobrego ma sługę, co w kuflu języka nie moczy. *Mon.* 76, 770. (nie pije, nie moczymorda). MOCZYCIEL, a, *m.*, moczący, *Carn.* makávz, der Naßmacher, Einweicher. MOCZYDŁO, a, *n.*, §. a) moczadło, bagno, kałuża, w któréj len, konopie moczą, der Sumpf, das Wasser, worin Hanf, Flachs, geweicht wird, die Rötte, Flachsröte, Hanfröte, *Boh.* močidlo. Miejsce na moczenie konopi, powinien być dół zwany moczydło, albo moczuła. *Przędz.* 40. (*Croat.* mochilnicza lana *fasciculus lini aqua maceratus*). Konopie nałożone w moczydło, nakryte słomą, przyciśnij drzewem i kamieniami. *Jak. Art.* 3, 217., Za igrzysko Dunajec i San miawszy z Bugiem, Dzisiaj mię w jednym lichym moczydle konopi Nieszczęsny kurcz i moja nierostropność topi. *Pot. Jow.* 64. (cf. przepłynąwszy morze w Dunajcu utonął). — °§. b) Ognia piekielnego, żadne moczydło, nawet największe, potłumić nie może. *Bzow. Roż.* 65. (woda go nie zgasi, niezgasity). MOCZYDLNY, a, e, od moczydła, bagienny, kałużany, Sumpf=. Jeziornych, moczydlnych wód wilgoci smrodliwe, powietrze każą. *Sienn.* 477. MOCZYWĄS, a, *m.*, MOCZYMORDA, y, *m.*, *Boh.* močhuba, molek; *Ger.* ein Naßkittel; pijanica wielki: gęba u niego jak cholewa; leje jak na kamionkę: kufel ma patrzy z oczu: kufel: ein Saufaus. Pijał do północy moczywąs z swoją drużyną. *Mon. Ryt.* 4, 252. *Teat.* 45. c, 25. *Comp. Med.* 440. *Mon.* 75, 590. Opuszczam już tych dymowachów, moczywąsów, suszykuflów, którzy na cudze objady i flaszki czatują. *Mon.* 71, 357.

Pochodz. pod słowem *moknąć.*

MODA, y, *ż.*, *Sorab.* 2. moda; *Vind.* shega, ushanza, navadnost; *Croat.* shega; *Ross.* мода, обычай, поведеніе; die Mode (z *Francuzkołac.*). Moda wyraz przedtym nie znajomy, oznacza nowy sposób działania, wszczęty od znacznych, naśladowany przez niższych. *Kras. Pod.* 2, 215, zwyczaj nowy, najczęściéj obcy, czyli to co do stroju, czyli mieszkania, stołów, usłużenia, porządków domowych i wszelkiego rodzaju kształtów, któremi się zmysły nasze bawią do czasu. *Kras. Zb.* 2, 177. Moda jest sposób na nowo używania rzeczy, należących do wygody, potrzeby lub ozdoby. Postać przerobionego sprzętu jest w modzie, gdy jest w zażywaniu powszechnym. Jedno powszechne to tylko jest prawo mody: tak teraz noszą; albo też: już tego przestano nosić. *Jez. Wyr.* Moda jest tyran, który prawa daje. *Zab.* 15, 410. *Zabł.* Wielki świat idzie za modą. *Teat.* 13. *c*, 191. Z modą się świat obraca, wyszedł rozum z mody, Trudno walczyć z tłumem, Niech będzie rozum głupstwem, a głupstwo rozumem. *Kras. List.* 169. Do mody stosować się należy, aby uchodzić za ludzi umiejących żyć. *Teat.* 19. *b*, 7. Często kroć być głupim potrzeba dla mody. *Nar. Dz.* 3, 42. Najlepiéj tak chodzić, jako kędy moda. *Pot. Arg.* 89. Francuzczyzna w modzie, a zatym i nasze listy piątno mody na sobie noszą. *Kras. Pod.* 2, 110. To teraz w największéj modzie. *Teat.* 22. *b.* 52. Interes jest w modzie, a zysk we zwyczaju. *Teat.* 48. *b*, 28. Teraz to w modę poszło, źle o drugich mówić. *Teat.* 15. *c*, 5. Miłość małżeństwa, chociaż nie jest w modzie, przecież gdy była, miała swoje wdzięki. *Zab.* 13, 373. Dawny zwyczaj młodym szaleć, to gorsza, co za naszego wieku w modę wchodzi, że starzy szaleją. *Teat.* 2, 116. Rzeczy istotnie potrzebne nigdy nie wyjdą z mody. *Pam.* 83, 389, *ob.* Modny, modnie, modniś, modziasty.

MODEL, u, *m.*, °MODELUSZ, u, *m.*, *Carn.* modèl; *Vind.* model, modou, podoba; *Sorab.* 1. přeznamo; *Bosn. et Slov.* kalup, (cf. kadłub); *Croat.* forma, zlevalka; *Dal.* tvorillo, (cf. tworzydło); *Ross.* модель, образецъ (cf. obraz), образчикъ; z *Francuzkołac.* modele, (modulus); das Modell. Modelusz, oryginał rzeczy każdéj, którą kunsztem naśladować pragniemy. *Kras. Zb.* 2, 179. Model budowania, kształt, konterfekt, wizerunek. *Cn. Th.* Model drzewiany abo malowany, rysowany, budowania całego wnątrz i z wierzchu. *ib.* (abrys). Planta ta służyć może za model, według którego trzebaby stawiać wsi. *Świtk. Bud.* 488. Obił wszystko blachami złotemi robotą foremną, według °modla i prawidła. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 35. Takiéj był wcale formy najpiérwszy kapelusz, Z niego następca przejął niniejszy modelusz. *Zab.* 12, 72. Gdzie się tylko jaka w stroju moda wszczyna, Już ci z niéj cała bierze modele kraina. *Zab.* 12, 64. Przeciąg ten krótki panowania twego, chcą mieć za model przyszłego. *Pilch. Sen.* 6. Z pism peryodycznych najsławniejszy u Anglików Spektator, modelusz wszystkich następujących. *Kras. List.* 50. (wzór). Monarchowie są poddanych modele, Ich oni przewodniczym śladem zawsze chodzą, Pod wielkiemi się królmi wielcy ludzie rodzą. *Nar. Dz.* 1, 130. (jaki pan, taki kram). Nie sięgajmy w głąb czasu, Oto nam na jawi Przytomnych jeszcze mężów żywy model stawi. *Zab.* 10, 323. *Kniaź.* MODELOWAĆ *cz. niedok.*, w glinie modele wyciskać, modelliren, *Ross.* вылѣпить, (cf. wylepić). Modelowanie *Ross.* лѣпка. MODELOWNIK, a, *m.*, *Ross.* лѣпщикъ. лѣпильщикъ, der Modellmeister. MODELOWY, a, e, wzorowy, *Ross.* образцовый. MODERACYA, yi, *ż.*, z *Łac.*, die Mäßigung, wstrzemięźliwość, umiarkowanie, mierność, cnota trzymająca żądze na wodzy. *Kras. Zb.* 2, 179. *Boh. Kom.* 4, 185. MODERAT, a, *m.*, wstrzemięźliwy, der Enthaltsame, Gemäßigte. Moderat, żeby w ciele wy-

suszył zbytnie wilgotności, Krew' puszcza, purgans bierze, co trzeci dzień pości. *Pot. Jow.* 69. Którzy są moderaci, ci wolną i lekką starość miewają; mierzioność zaś w każdym wieku przykra. *Budn. Cyc.* 5. (MODEREK, *ob.* Moderak.). MODEROWAĆ *cz. niedok.*, miarkować, pomiarkować, umiarkować, moderiren, mäßigen. MODEROWNY, a, e, moderowany, do moderowania', mogący być moderowanym, gemäßigt, moderirt. *Mon.* 69, 442. MODESTYA, yi, *ż.*, przymiot człowieka, znającego się na sobie, a szacującego innych, pochodzący z uwagi na własne niedoskonałości. *Kras. Zb.* 2, 179, skromność, die Bescheidenheit. Przyzwoita grzeczność nie ubliża modestyi mojéj. *Teat.* 6. *b*, 35.

1. MODŁA, y, *ż.*, (*Boh.* modla forma; *Vind.* furm, predklad, poduba; *Ross.* образецъ, *ob.* Model, Modelusz); modła do ustawienia prostego słupów, muru, ścian. *Cn. Th.*, die Bleywage, Richtwage, *pendule. Stas. Buff.* — *fig.* Model, wzór, prawidło, foza, die Richtschnur, das Modell. Prawo jest modła, którą się uznawa, co jest sprawiedliwego, a co niesprawiedliwe. *Gorn. Sen.* 253. Prawo jest modłą, podług któréj ludzie w społeczności mieszkać i żyć mają. *Gorn. Wł. G* 4 *b.* Życie Chrystusa jest jako modła, abo wizerunek żywota chrześciańskiego. *W. Post. W.* 47. Stolica twoja będzie prawidłem albo modłą, prostującą królestwo twoje. *Bzow. Roż.* 79. — 2. MODŁA, y, *ż.*, *Boh.* modla; *Carn.* malik; *Croat.* molvan, bolvan, *deus fictus*, bałwan; ein Götzenbild. Modlił się bogom; a była tam jedna modła złota, przed którą klęczał, która modła się ruszyła. *Biel. Św.* 142 *b.* Przy Libusy grobie udziałali Czechowie jednę modłę, chłopa na koniu, z szczerego złota, a zwano ją Zelu. *ib.* 138 *b.* — 3. MODŁA, y, *ż.*, modlitwa, prośba do boga. (*Ross. et Eccl.* мольба = uniżona prośba), das Gebet. Złożywszy ręce na krzyż, modłę czynił. *Sk. Żyw.* 2, 402. Ojcowie nasi na téj górze modłę czynili, a wy powiadacie, iż w Jeruzalem jest miejsce, gdzie ma być modła czyniona. 1 *Leop. Joan.* 4, 19. Ahab służył Baałowi, i dawał mu modłę. *ib.* 3 *Reg.* 16, 31. MODLARZ, a, *m.*, *contemtim.* od modlenia, bałwochwalca, (*Boh.* modlař *idolatra*; modloslužebnik = bałwochwalca; *fem. Boh.* modlařka; *adj.* modlařský = bałwochwalski; modlařstwj, modlosluzba, modlosluzebnost bałwochwalstwo). Baal nie dbał na one modlarze. *Leop.* 3 *Reg.* 18, 29. *MODŁEK, łka, *m.*, który się modli, zawiesiwszy się komu ze szyi, albo klękając przed nim, *flagitator. Mącz.*, ein zudringlicher Bitter.

MODLIĆ się, ił, i, *recipr. niedok*, *MODLAĆ się, *MADLAĆ się, MODLIWAĆ się *frequ.*, *Boh.* modliti se, (cf. *Boh.* medle *quaeso, amabo*); *Slov.* modljm; *Sorab.* 2. modlisch sze; *Sorab.* 1. modlu szo; *Vind.* moliti, molitivati, moleduvati, shelnu profiti, shebrati, (cf. żebrzeć); *Carn.* modlit, moliti, môlem, shebrâm, (molęduvam *flagito*, molęti = ofiarować, podawać); *Croat.* moliti, mòlim; *Slav.* moliti, mollim, moliti boga; *Hung.* imádom; *Bosn.* moliti; *Rag.* mollíti, mollitise, pomollitise; *Ross.* молить, молю, молиться, помолиться, богомольствовать, (молебствовать śpiewać Te Deum); *Eccl.* молитвовати, молитствовати; modlić się bogu, świętym, beten. Młodym robić, mężom rządzić, starym modlić się przystoi. *Cn. Ad.* 507. Ty usłuchasz boże, prośbę ludu, którą się *modla na miejscu tym. *Budn.* 1 *Reg.* 8, 30. Faryzeuszowie po rynkach, na rogach madlali się. *Pot. Pocz.* 581. Gdyś się ty madlał z płaczem, jam ofiarował twoję modlitwę panu. 1 *Leop. Tob.* 12, 12. Nad konającymi gorąco się modlono. *Kanc. Gd.* 163. Przy tym ołtarzu zwykł on się madlać. *Morszt.* 199. Tobiasz często modliwał się. *W. Tob.* 12, 12. Przed każdą potrzebą długo się modliwał Chodkiewicz. *Birk. Chodk.* 2. Częściéj się modliwał za żywych, niż za umarłych. *Birk. Dom.* 151. Bogu modlić się mamy. *Karn. Kat.* 389. (*Slov.* Lahko sa člowek modli, keď sa mu dobre wodí; cf. ma chléb rogi). *Slov.* Kdo sa modlił ně wge, něch na more idě; cf. do boga, gdy trwoga; (*ob.* Modlitwa). — *§. Boga modlić, *Ross.* молить бога; n. p. Wiele jałmużn czynił, a boga zawsze modlił. *Birk. Chmiel. B.* 2. Chrystusa boga naszego modl, aby nas zbawił. *Pim. Kam.* 242. (proś modlitwą). Tego, któregoś porodziła panna, jako miłosiernego, nie przestając, modl. *ib.* 242. — Smotrzyski braciom swoim łaski w duchu świętym uprzejmie modli, życzy i winszuje. *Smotr. Apol.* 1. — *Iron.* Często słychamy, kiedy się za niemi modlą, bogdaj z piekła nie wyjrzał, to mi odjął, tego mi nie zapłacił, to mi odgraniczył. *Falib. Dis. S* 2. — §. Modlić się człowiekowi, prosić kogo bardzo, pokornie, przebóg, supplikować, *Ross.* молить, demüthig bitten, inständigst, vor und nach Gott bitten. Porwano Eustachiuszowi żonę; modlił się o nię, i prosił pokornie ręce składając, aby na boga pomnieli, a onéj mu tak wielkiéj żałości nie czynili. *Sk. Żyw.* 2, 196. Nie przykrzę się, nie modlę się z przyjaciół żadnemu, Mam ja do woli z Sabińskiéj intraty. *Hor.* 1, 299. Mężnie się bronić nieprzyjaciołom, nikomu się nie modlić. *Warg. Cez.* 77. Nikomu się nie modlił, ani płakał, jedno żałosny głos wypuszczał. *Sk. Dz.* 48. Modliwałem się synom moim. 1 *Leop. Job.* 19, 17. (modliłem się. 3 *Leop.*). Skoro się dowiedział, że się odstrzelił od niego Filip, upadła mu myśl, modląc się nieprzyjacielom, poddał się im. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 13, 23. MODLICIEL, a, *m.*, modlący się, der Beter; *Boh.* modlitelnik; *Carn.* molitnek; (*Vind.* obmolnik, namolnik, = *adorator*); *Rag.* molnik; molitegl; *Bosn.* molitegl; *Croat.* molitel; *Ross.* молебникъ, молельщикъ (pielgrzym), богомольщикъ (bogomódlca), поклонникъ; *Eccl.* молитвенникъ, молитель, мольбникъ. Intercessorami, przyczyńcami, modlicielami są święci, a bóg dawcą. *Smotr. Lam.* 204. (przez świętych do boga). *W rodz. żeńsk.* Modlicielka, *Croat.* molitelicza; *Rag.* molitegliza; *Ross.* молитвенница, богомольщица; *Eccl.* мольбница, молительница. *MODLISTY, a. e, MODLITEWNY, Gebeth=; *Boh.* modlicý. Modlista kaplica, gdzie się modły odprawują. *Petr. Hor. E.* 4. MODLITEWKA, i, *ż.*, *dem. nom.* modlitwa, (*Boh.* modlitbička; *Carn.* molituvza; *Croat.* molitvicza), ein Gebetchen, (cf. paciorek). Dnia jednego pewne mówili modlitewki. *Boh. Dyab.* 2, 57. Między inszemi modlitewkami.... *Pim. Kam.* 108. MODLITEWNIA, i,

ż., MODLITEWNICA, y, *ż.*, MODLITEWNIK, a, *m.*, *Boh.* modlitebnice; *Vind.* molitna hisha; *Rag.* pomolisćte; *Ross.* мольбище, молитвенникъ, часовня, часовенька; *Eccl.* молителище, мольбище, молитвьнница, молитвенное мѣсто; miejsce, gdzie się modlą, kapliczka, ołtarz od modlenia, modlnica, der Ort zum Beten, das Bethaus, die Betstube, das Betzimmer. Teraz proszę, pójdź ze mną do modlitewnice, Gdzie mam bogom ślubione ziścić obietnice. *Pot. Arg.* 779. Weszła do modlitewnicy swojéj. *W. Judit.* 9, 1. Uczynił Salomon wnętrzny dom modlitewnicy, aby była świątnica świętych. *Leop.* 3 *Reg.* 6, 16. Na około modlitewnika. 1 *Budn. Reg.* 6, 5. Udziałał ubłagalnicę abo modlitewnicę ze złota. 1 *Leop. Exod.* 37. — *§. Modlitewnik, modlitewniczek *zdrbn.* modlitwy, modlitewki. *Cn. Th.*, książka modlitw, das Gebetbuch; *Vind.* molitve bukve, molitoune bukve; *Ross.* молитвенникъ, молитвословъ, часовникъ, часословъ; *Eccl.* молитвьникъ книга, молитвословецъ, требникъ, *ob.* Trebnik. MODLITEWNY, a, e, od modlitw, Gebets-, Bet-; *Boh.* modlitebnj; *Ross.* молитвенный, (cf. молебенный, молебный od modlitwy dziękczynnéj, n. p. Te Deum laudamus; молительный suplikujący, молительное письмо suplika). Wszedł do domu modlitewnego. *Budn.* 1 *Chron.* 28, 11. MODLITWA, y, *ż.*, *Boh.* modlitba; *Slov.* modlitba; *Sorab.* 1. modlitwa, prostwa; *Sorab.* 2. batowane, batowansko; *Carn.* molitva, molituv; *Vind.* molitva, molitje, shebranje; *Croat.* molitva, molba, molenye; *Slav.* molitva; *Bosn.* molba, molitva; *Rag.* mólba, molitva; *Ross.* мольба, молитва (2. prośba), молитвословіе (молебень, молебствіе Te Deum laudamus; kanony albo *molebny. *Pam. Kam.* 309); das Gebet. W modlitwie jest obcowanie i rozmowa z bogiem. *Sk. Żyw.* 2, 96. Modlitwa, podniesienie serca ku bogu. *Karnk. Kat.* 379. *Radz. Z. P. M.* 37. Modlitwa z panem bogiem w swych potrzebach umawia się. *Hrbst. Odp. R r* 6. Gorające a żałobliwe modlitwy. *Rej. Post. N n n* 3. Modlitwy zapalone. *ib.* (*ob.* Strzeliste). Turcy kształtną postawę rozmaitą pod czas modlitwy biorą, zakładają ręce, chylają się, czołem biją, chwieją głową. *Klok. Turk.* 192. Komu modlitwa nie smakuje, Ten niech po morzu żegluje. *Cn. Ad.* 356; (*Slov.* kdo sa modlit ně wge, něch na more idě; niebezpieczeństwa nauczą nabożeństwa; do boga, gdy trwoga). Modlitwa Pańska = pacierz, ojcze nasz, *Eccl.* господская молитва, господня, отченашъ, das Gebet des Herrn. — §. Modlitwy, modlitewki, *plur.* książki, w których modlitwy są. *Cn. Th.*, *ob.* Modlitewnik, das Gebetbuch. MODLNICA, y, *ż.*, modlitewnica, der Betort, das Bethaus. Do ciebie pobieżą, jako do modlnicy. *Birk. Kaw.* 14. MODŁOCZYŃCA, y, *m.*, który modlitwy czyni, der Beter. Urząd modłoczyńców. *Petr. Pol.* 2, 150.

Pochodz. *namodlić się*, *pomodlić*, *przemodlić*; *bogomodlca*.

MODNIŚ, ia, *m.*, fircyk modny, ein Modenärrchen. Jak młodemu skąpcem, tak staremu modnisiem być nie przystoi. *Teat.* 22, 10. *Zab.* 12, 69. Bodajżeś przepadł modnisiu! *Teat.* 43. *c*, 4. *W rodz. żeńsk.* Modnisia, *Ross.* модница. MODNIE, MODNO *adverb.*, wedle mody, modisch, nach der Mode. Nie pije inaczéj tylko modnie, bo go za każdym razem trzeba do domu zanieść; gra modnie, bo zawsze przegra; pożycza modnie, bo nigdy nie oddaje; jeździ modnie, bo niedawno babę zatratował; kochał się modnie, bo nikt o tym nie wiedział; na reszcie ślub wziął modnie, bo bez księdza. *Teat.* 29, 89. Młody kawaler kuso, modno, opięto przybrany. *Kras. Pod.* 2, 24. Strojno a głodno, modno a chłodno. *Zegl. Ad.* 241. — *§. Robiąc nowe koło, młynarz ma przestrzegać, aby wychodziły modno abo zupełnie cewy z palcami. *Solsk. Arch.* 82. t. j. zgodnie, w proporcyi, in Uebereinstimmung. MODNIEĆ *nijak. niedok.*, zmodnieć *dok.*, stawać się modnym, modisch werden. Właśnie na nasze nieszczęście, kiedyśmy najuboższi, tośmy zmodnieli. *Kras. Pod.* 2, 70. Poetyka teraz cale się wyleniła i zmodniała. *Mon.* 73, 134. MODNOCHODNY, a, e, modnie czyli podług mody się noszący, sich nach der Mode tragend. Nie rzucaj na psa sadła, z przysłowia mówicie, A czemuż modnochodne inaczéj czynicie? *Łaczw. Zw.* 7. **MODNOGRZECZNY, a, e, modischgalant. Powiadają modnogrzeczni, iż śmiać się z drugich, jest to ton wielkiego świata. *Kras. Pod.* 2, 105. *MODNOŻYJSKI, a, ie, żyjący podług mody, modisch lebend. *Mon.* 71, 525. MODNY, a, e, *Ross.* модный, §. 1. modisch, (cf. modziasty). Kiedy on mniéj dba o nią, ona umiera dla niego; kiedy ona nim gardzi, on się do niéj umizga; oj modne głowy! *Teat.* 52. *d*, 86. Był niemodny, lecz dobry, wiek stary. *Zab.* 15, 321. — §. *2. Modny, stosowny, zgadzający się, übereinstimmend. Modna liczba albo sprawna palców u koła jest, kiedy żaden palec nie zachodzi na obrot cewów niezupełnych; a takie koło zowią modne koło. *Solsk. Arch.* 64.

MODRAK, u, *m.*, modrzeniec, chabrek, bławat, rodzaj rośliny kwiecistéj, mającéj listki kwiatu rozmaitego gatunku. *Dykc. Med.* 4, 379, die Kornblume. *Sienn. Wykł.* Modrak między żytem, niektórzy zowią *moderek. *Macz.*, *Boh.* modrak, charba, chrpa; *Carn.* rojèze; *Vind.* shitna rosha; *Rag.* modrùgliza; *Bosn.* sagasilje; *Ross.* лоскутной цвѣтъ, василекъ, синюха. Bławat, który chabrkiem, modrzeńcem i modrakiem mianujemy, czworakiego rodzaju znajdujemy. *Syr.* 1175. MODRAWY, a, e, — o *odv.*, na modry pochodzący, *Boh.* namodry, zamodralý, pomodrály; *Sorab.* 1. namodroyité, namodré; *Vind.* vefhneukast, plavoten; *Ross.* голубоватый (cf. gołębi), синеватый, (cf. siny); bläulig. Wąż się z jadu wspina, A swe piersi modrawe nadymać poczyna. *A. Kchan.* 43. Jako wody morskie widzą się z daleka modrawe, tak i boginie morskie tejże są barwy. *Otw. Ow.* 448. MODRO, *adv. adj.* modry, *Boh.* modře; błękitno, bławatno, blau. Modro farbujący *Ross.* синильникъ, синильщикъ. MODROBLADY, a, e, bladomodry, wodnistéj farby, bławy, blaßblau, meerblau, *Sorab.* 1. wohdowé. Hiszpańskiéj rzéki Betys woda modroblada. *Bardz. Luk.* 31. *et* 99. *Mon.* 75, 595. MODROOKI, a, ie, oczu modrawych, (*Boh.* modrooký), blauäugig. Modrooka Junona. *Tward. Pasq.* 47. Modrooka Minerwa. *Dmoch. Il.* 1, 11. *ib.* 1, 33. MODROŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* modrost; *Carn.* mudrost; *Sorab.* 1. modrencza; *Bosn.* modróst; *Rag.* modrizza; *Ross.* синета, синь, син-

ka, *ob.* Siność. MODRY, a, e, *Boh.* modrý; *Sorab.* 1. modrý, modré: *Sorab.* 2. modri; *Carn.* mudr, mòdr; *Vind.* muder, veſhneu, *vulg.* plavi, (*ob.* Płowy); *Croat.* mòder, modri, mavi; *Bosn.* modar; *Slav.* modar, pláv; *Rag.* modar, modra, modro; *Ross.* синій. cf. siny; blau, bławatny, błekitny zupełnie. *Cn. Th.* Chodziła w barwie niebieskiéj, to jest, modréj. *Biel. Św.* 40. Lilia pomiedzy modrych fiołków. *Anakr.* 81. Farba modra Berlińska, Berliner Blau. *Kruml. Chym.* 494. Farba modra górna, *Ross.* голубецъ, Bergblau. Kolor jéj odbija błekitnie. *R.* Ba modry jest, jako się zwykło prosto gadać. *Zab.* 11, 182. Modra góra, jedna z Bieszczadzkich. *Ład. H N.* 44. MODRZEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, Modrzyć się *recipr.*, *Boh.* modrati, zmodrati; *Sorab.* 1. womodřam; *Rag.* modrittise; *Bosn.* modritise; *Croat.* modrimsze; blau werden, modrym się stawać, sinieć, n. p. Jeden poraził go pięścią przekletą, Tak że mu śliczne zmodrzało lice. *Miask. Ryt.* 57. MODRZENIEC, ńca, *m.*, §. 1. *ob.* Modrak. — §. 2. Ryba morska, *glaucus Plin.* 9, 16, der Meerstichling, ein Seefisch. *Cn. Th. Chmiel.* 1, 626. — §. 3. *Botan. Consolida regalis*, Ritterſporn. Ostróżki, ziele ś. Katarzyny, modrzeniec zwane, że kwiecie ma modre. *Urzęd.* 101. *MODRZENIOWE n. p. lasy. *Gaw. Siel.* 360, *ob.* Modrzewowe. MODRZEW', ia, *m.*, *MODRZEŃ, *Boh.* modřin, dřjn, (*ob.* Dereń); *Sorab.* 1. zkówrenczże dřewo, *ob.* Skowronek; *Vind.* mersezna, merseznovu drevu; *Carn.* mézêsn; *Ross.* лиственница: der Lerchenbaum, drzewo pierwszéj wielkości, jodle i sosnie podobne; liście albo kolce są tylko jak nitki, miekkie; wyrastają po sześć w kupie z jednego guzika. *Kluk. Rośl.* 2, 28. (cf. keder). Topor ostry w *modrzeniu. *J. Kchan. Dz.* 164. — *Fig.* Runał ach, modrzew' wielki téj korony. Na rum którego zadrżały tryony, Modrzew' który gałeziami Nade dwiema przewyższał morzami. *Tward. Msc.* 105. MODRZEWNICA, y, *ż.*, ziele *andromeda Linn. Jundz.* 236. *Chamae parvae*, ziele modrzewnica, którą drudzy chcą być bagnem. *Syr.* 600, ma listeczków gromadkami pełno, równie jak na modrzewiu. *ib.* MODRZEWOWY, a, e, od modrzewia; Lerchenbaum-, Lerchen-: *Boh.* modřjnowý, dřjnowý; *Ross.* лиственичный. Modrzewowa gąbka, agaryk, Lerchenschwamm; *Carn.* mushènze; *Ross.* лиственничная губа; gatunek grzyba rosnacego na modrzewiu czyli modrzewowym drzewie. *Dykc. Med.* 4, 380 *Urzęd.* 14. Modrzewowa żywica, iż bywa brana miasto terebintowéj, zowią ją też terpentyna. *Sienn. Wykl.*, Lerchenharz. *Vind.* pulpah. MODRZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, *Boh.* modriti; *Ross.* синить, modrym czynić, blau machen, blau färben.

MÓDZ, MÓC, mógł, mogli, może, mogę *med. niedok.*, (*Boh.* mocy, albo moct, mohl, můžeš, mohu; *Slov.* můžem; *Sorab.* 2. moz, mogl, ja mogu, tü možosch, won možo; *Sorab.* 1. moz, ſamoz, možu; *Carn.* mozh, mogl, môrem; *Vind.* mozhi, moreti, morit, samoreti, mogèl, mogeu, mogla, mórem; *Croat.* mochi, mogel, mozi, morem, moguch jeszem; *Hung.* meglehet; *Rag.* mocchi, mogu; *Bosn.* mocchi; *Slav.* mochi, mogao, mogla, moglo, more, moresh, mogu; *Ross.* мочь, возмочь, могу; *Eccl.* мощи, могѫ, моществую, мощенъ есмь; cf. *Germ.* mögen, Macht; *Isl.* meèga; *Svec.* màga, ma; *Dan.* maa, monne; *Anglos.* magan; *Angl.* may; cf. *Graec.* μέγας; *Lat.* magnus: *Hung.* magas *altus*; *Graec.* μογεῖν *laborare, tolerare*; *Hebr.* [illegible] maos, *robur*); können, vermögen. §. 1. *cum infinitivo*: mogę, zdołam, wydoływam, mocenem, nie jest mi niepodobno, jestem w stanie, ich kann. Chce kąsać, choć nie może, i dziko się sroży. *Bardz. Trag.* 255. Kto nie jest architektem, może być mularzem, Może być cyrulikiem, kto nie jest lekarzem. *Dmoch. Szt. R.* 87. Tak jest, mężem, mężem, i jak może być doskonałym ze wszech miar mężem. *Teat.* 13. *c*, 10. (niepodobna być doskonalszym). Wszystko to może nie być, wszystko to być może. *Pot. Arg.* 701. Tak wielka zgraja dyabłów go opętała; mógł kto wierzyć, że wszystko piekło nań wstąpiło. *Birk. Dom.* 19. Sędziowie nie mogą nikogo na gardło sądzić, bez jego wiadomości. *Star. Dw.* 19. (nie powinni). Już na to strony nic więcéj przykładać nie będą *moc (modz, mogli). *Stat. Lit.* 179. Rychléj w obozie staneli, niżli coby się działo, obaczyć *możono. *Warg. Cez.* 71. (*Gerund.* = można było). Przeszłego lata owies był niepomału drogi, a nakoniec ani go dostać *możono. *Gorn. Dw.* 202. We dnie jechać nie *możono. *Sk. Żyw.* 326. Choć go szukano, naleźć go nigdzie nie *możono. *ib.* 2, 409. — *Gramm.* Mogący tryb, *potentialis. Kpcz. Gr.* 1, 68. Chorował na piersi, oddechu wolnego mieć nie *mogłe. *Chodk. Kost.* 83. (nie mogącej). O okolicznościach tu być *mogłych. *Kluk. Zw.* 1, 57. — §. *cum ellipsi infinitivi*: Módz, können, vermögen. Kiedy tego nie możemy, co chcemy, chciejmy co możemy. *Cn. Ad.* 346. Kto tego dopiąć, czego chce, nie może, Niechaj chce, co ma raczéj i co może. *Past. Fid.* 146. Jak możemy, nie jako cheemy. *Cn. Ad.* 302. Nie wszystko możemy, co cheemy. *Cn. Ad.* 719. Błaznuj jak chcesz, ja tobie radzę jak mogę. *Dzwon. A* 2. Nie mogę na co patrzeć, czego słuchać; przykro mi, ledwiem żyw, to śmierci mi się równa; *dobrzem żyw na to; *dobrzem żyw to słysząc, widząc. *Cn. Th.* 506. — — §. *absolute* Módz, silnym być, skutecznym, skutkować, stosownéj mocy być, *z to być, dokazywać, przemagać, stark seyn, kräftig seyn, vermögen, die Kraft haben, wirken, gelten, ausrichten. Na téj wyspie białogłowy walczą szpadami, i mogą tak wiele jak mężczyzny. *Boter.* 51. Jeszczeście nie mogli, ale ani teraz jeszcze możecie, iż i teraz jeszcze jesteście cielesnymi. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 3, 2. Bogactwa wiele mogą. *Cn. Ad.* 31. (pieniądze wszystkiego dokażą, mieszek pan). Patrzajcie, co łzy białogłowskie mogą, Miekczeją na nie rycerze zuchwali. *P. Kchan. Jer.* 101. Jeśli co z lichem nabożeństwem mogą, Stawiane świece twemu obrazowi, Weź w swą opiekę dziecinę ubogą. *ib.* 307. U Turków pieniądze bardzo wiele mogą. *Warg. Radz.* 131. On wiele może u pana ekonoma. *Teat.* 54. *c*, *B* 2. (wiele waży, znaczy, wpływa). Solon tych, którzy u okrutników nieco mogli, a w wadze byli, liczmanom przyrównował. *Kosz. Lor.* 175 *b.* Wiele może na wojnie fortuna. *Warg. Cez.* 147. Wiele ten może, kto sam sobą mądrze władnie. *Zab.* 12, 216. Siła przygoda może, a w jednéj godzinie, Albo raczéj w minucie

wiek ludzki upłynie. *Groch. W. B.* Chcieć i moc, jedno to u niego było. *Warg. Wal.* 226. Chce módz, czego nie może, kto ma mocy siła. *Bardz. Trag.* 130. Co mógł Polak i co jego sława, przed oczy kładę. *Jabł. Buk.* Dumny faworyt Carowéj, rad był pokazać, iż i on mógł wiele w Polszcze. *Ust. Konst.* 1, 67. Ludzie południowi więcéj mogą rozumem, a północni więcéj mogą dużością ciała. *Petr. Et.* 86. Nie wiele prośby moje na twym ojcu mogą, Ale pójdę do niego. *Niemc. P. P.* 82. Nic ten nie może, kto umrzeć nie może. *P. Kchan. Jer.* 563. Tak wielka była możność Nowogrodzan, iż to przysłowie u nich było pospolite: kto może przeciw bogu i wielkiemu Nowogrodu? *Stryjk.* 513. O Amfionie powiadają, że tak wiele mógł cytrą i stronami, że kamienie do jego się grania schodziły. *Otw. Ow.* 225. t. j. tak mocen był na cytrze, er war so stark auf der Zither, vermochte damit so viel, daß.... Jastrząb okrócony piérwszego roku mało może ku chwytaniu ptaków. *Sienn.* 291. — §. *Constructio obsoleta:* Często mnie dobywali od młodości mojéj; wżdam jednak nic mi nie mogli. 1 *Leop. Ps.* 128, 2. nie zmogli. 3 *Leop.*; *Ross.* смочь, смогать, nie wskórali przeciw mnie, sie konnten mir nichts anhaben. Skoro rozumie człowiek, iż na zatrefnowanie jakieś dawno przedtym myślono, mało albo nic mu się może. *Gorn. Dw.* 164. t. j. nic można na nim impressyi czynić, man kann ihm wenig anhaben, wenig Eindruck auf ihn machen. — *Obsol.* Póki mogąc, jako mogąc • póki można, jak można, so lange, als möglich; so gut, als möglich. Świętopełk synom rozkazał konając, abo na Krzyżaki wojnę podnosić, póki mogąc, ociągali się. *Krom.* 276.* Włodzimierz umyślił się bronić, a gwałt niesłuszny Witołdów jako mogąc słuszną obroną odbijać. *Stryjk.* 467. — §. 2. Nie mogę nie, podług Łacińskiego: *non possum non* • nie mogę inaczej tylko • muszę (koniecznie, ich kann nicht anders als, kann nicht umhin, ich muß nothwendig, ich muß. Człowiek cnotliwy nie może tego nie czynić, co czyni, bo nie byłby cnotliwym, kiedyby zaniechał to czynić. *Gorn. Sen.* 439. Mówił ze mną w sposób taki, że nie mogłem troskliwych nie powziąć myśli. *Zabł. Dz.* 72. — §. *Niemogę • choruję, *ob.* Niemodz. — §. Może być, może, *adverbialiter*, *vide suo loco.*

Pochodz. *moc, mocarka, mocarz, mocarski, mocarstwo; mocny, mocno, mocnie, mocnieć, mocnuchny, mocność, mocować się, mocownik; niemoc, niemocny; omacniać; obmacniać; pełnomocny, pełnomocnik; przemoc, przemocować; umacniać, umocnić; wszechmocny, wszechmocność, wszechmogący; zmacniać, zmocnić, zmocować; wzmacniać, wzmocnić; możny, można, może, możność, możnozgłoska; domagać, domódz; pomagać, pomódz, pomoc, pomocny, pomocnik; przemagać, przemódz, przemoc; wielmożny, wielmożność; wymagać, wymódz; wzmagać; zamagać, zamódz, zamożenie, zamożny, zapomagać, zapomódz, zapomożenie; wspomagać, wspomożenie; zmagać, zmódz, zmożenie; niezmożony.*

MODZEL, u, *m.*, *Boh.* mozol *callus*; *Slov.* mozol, hrubla kuže od tjła; *Sorab.* 1. mozel, podranicza; *Carn.* masûl, shûl; *Vind.* mosel, shulk, oshulk, shulink; (*Croat.* mozol • wrzód); *Croat.* sià, súly; *Dal.* xuly; *Bosn.* sgjug; *Rag.* xûgl; (*Slav.* mozúli • karbunkuł choroba); *Ross.* мозоль, (мосолъ gnat wielki wołowy); narostek twardéj skóry na ręku od roboty ciężkiéj, lub na nogach od chodzenia, twardzizna, odtręt, odcisk, nagniotek, (*ob.* Mozoł), die Schwiele, harte Haut vom Arbeiten an den Händen, vom Gehen an den Füßen. Modzele abo brodawki, które bywają na ręku i na nogach z roboty, albo z chodzenia. *Urzęd.* 253. Lekarstwo na zganianie brodawek i modzelów. *Śleszk. Ped.* 68. On nie wie, co to jest, modzelami swemi, Dorabiać się, pracować rękoma własnemi. *Klon. Wor.* 55. — MODZELA, herb; *idem quod* Bończa. *Kurop.* 3, 33. *MODZELOWSKI, rostrucharz; może się brać tak jak truchła, za handlarza, końmi oszukującego. . . . *Alb. na Woj.* 11.

Pochodz. *mozoł, mozolić, mozolić się.*

*MODZIASTY, a, e, modny, modisch. Dawniéj nie było tych wymyślnych i modziastych strojów. *Haur. Sk.* 33. Modziaste towary. *ib.* 92. Niech pokaże moda, czegoby nie trzeba, Nie odradzi modziastym i sam anioł z nieba. *Łaczw. Zw.* 6.

MOGIŁA, y, *ż.*, MOGIŁKA, i, *ż.*, *demin.*, *Ross.* могила, могилка, (*Ross. et Eccl.* могильникъ, могилякъ grobarz; *Sorab.* 1. Mogelin, *Germ.* Mügeln *oppidum Misniae*; cf. *Germ. obs.* Meller; *hodie* Mal; *Sax. inf.* Mael; *Talm.* מלילא *agger*); §. 1 a) mogiła samorodna • pagórek. *Cn. Th.*, ein Hügel, Erdhügel. — b) Z ziemi usypana, osobliwie nad grobem, ein Erdhaufe, besonders Grabhaufe, Grabhügel; *Sorab.* 1. nametana kupa; *Ross.* могильникъ, курганъ, курганчикъ, (*ob.* Kurhan). Ciało Wandy milę od Krakowa na *wydałym miejscu pochowali, tymże kształtem jako i ojcu usypawszy mogiłę; ztądże wieś przy niéj leżąca nazwiskiem Mogiła i po dziś dzień słynie. *Krom.* 38. *Dykc. Geogr.* 2, 165. — Pojrzysz na groby i smutne mogiły, Które w przeszłych pięciu lat syny twe pokryły. *Groch. W.* 330. — *poet.* Mogiła • grób, das Grab. Skonam na ich ręku; żale ich zakopią wraz ze mną w mogiłę. *Teat.* 5, 140. — §. 2. Ogólnie: Mogiła • kupa, ein Haufen, eine große Menge auf einem Haufen. Filozof żyw jeszcze ksiąg swoich mogiłą przywalony zostaje, zagrzebiony w myślach swoich. *Zab.* 8, 161. Więcéj niżli tysiąc mogił, albo kup niemałych zboża popsowanego. *Wez. Zap. B* 4. Te drobne proszki, których okiem dojrzeć nie można, są w saméj rzeczy, jak mogiłki jakie, z których każda jest z wielu inszych jeszcze drobniejszych proszków ułożona. *Rog. Doś.* 1, 25. Mogiłka kretowa. *Tr.*, ein Maulwurfshaufen. (*Ross.* могилище wielka mogiła, mogilisko; могильной камень grobowy kamień). MOGIŁA, *herb*: mogiła czworograniasta; krzyże dwa na bokach; trzeci na śrzodku jéj; na hełmie strusie pióra. *Kurop.* 3, 33, ein Wappen. MOGILNICZY, ego, *m.*, *Ross.* могильникъ, grobarz, der Todtengräber. *Tr.* MOGILNICA, y, *ż.*, miasto w Rawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 165, eine Stadt in der Woiw. Rawa. MOGILNO, a, *n.*, bogate opactwo Benedyktynów w wojew. Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 2, 165, eine reiche Benedictinerabtey in der Woiw. Kalisch, (cf. Mohiłów). MOGILNY, a, e, od mogiły, Erdhügel •, Grabhügel •; *Ross.* могильный.

*MOGŁY, *ob.* Modz, moc.
MOGUNCKI, a, ie, od Moguncyi, Maynzer, Maynz-, *Boh.* Mohucký. Arcybiskupstwo Moguncckie. *Wyrw. Geogr.* 208. Arcybiskup *Moguntyński. *Ustrz. Kruc.* 1, 133. Arcybiskup *Moguntineński. *Kosz. Lor.* 138. MOGUNCZYK, a, *m.*, z Moguncyi rodem, der Maynzer. MOGUNCYA, yi, *Boh.* Mohuč, *Germ.* Maynz, stolica stanów elektorstwa Moguncckiego, w cyrkule Renu niższym. *Dykc. Geogr.* 2, 166.
MOHIŁÓW, a, *m.*, znaczne miasto Lit. w wojew. Mścisławskim. *Dykc. Geogr.* 2, 167, ztąd: Ekonomia Mohylowska. *ib.* — §. Mohiłów, miasto w Podolskim. *ib.*, Städtenamen. MOHYLNA, y, *ż.*, małe miasto w Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 167, ein Städtchen in Litthauen.
MÓJ, *f.* MOJA *contr.* ma, *n.* MOJE, *contr.* me, *Boh.* můg, ma *et* moga, me *et* moge; *Slov.* móg, můg; *Sorab.* moi, moy, moja, moya, moje, moye; *Vind.* moi; *Carn.* mui, moj, *antiquitus* mvoj, *sicut* tvoj, svoj; *Bosn.*, *Rag.*, *Slav.*, *Croat.* moj; *Ross.* мой, моя, мое, (cf. mnie, mię, mi, mną, *pod słowem* ja); *Lat.* meus; *Ital.* mio, mia; *Graec.* ἐμος, *Lett.* manas; *Wallis.* man; *Anglos.* min; *Angl.* mine; *Gall.* mon, ma, mien; *Ind.* mama; *Germ.* mein; *pronom. possess. primae pers. Sing.*, do mnie należący, ściągający się etc. n. p. Będzie wnet mój. *Cn. Ad.* 13. (t. j. w mojej mocy, w saku, już go mam prawie). To moje, co zjem, co wypiję. *Cn. Ad.* 1165. (cf. zażywaj, póki możesz). Nie karz mnie za niemoje grzechy. *Mon.* 95. t. j. za cudze). Uczynili złość przed oczyma *mojema (*dual.* = mojemi). *Budn.* 2 *Reg.* 21, 15. Dobrze czynią, na moję poczciwość. *Teat.* 15, 41. (jakem poczciwy). Twoje szczęście moje szczęście, twoja dola, moja dola. *Teat.* 19. *b,* 69. (wszystko nam spólne). Już teraz zupełnie jesteś moją Zofia. *Teat.* 55. *d,* 34. Moją będzie, gdy przeze mnie będzie wyzwoloną. *Otw. Ow.* 173. To nie moja rzecz, nie chcę ja też o tym więcéj pisać. *Paszk. Dz.* 123. Myślę tedy sobie: oto mój człek, takiego mi właśnie trzeba. *Mon.* 65, 403. mojski, das ist mein Mann, das ist der Rechte, der Wahre. — §. *Bland.* Mój ty, mój miły, mój duszko, mój drogi etc., mein Lieber, Theurer, mein Herz ꝛc. Moja ty etc. — *Mel meum*, mój duszko! mój rodzony, mój miły! *Mącz.* — *Iron.* Każe mu ojczyznę pogaństwu przedać; bieży mój do Carogrodu. *Birk. Exorb. B b.* (nasz poczciwiec). — §. *Elliptice substant.* Już to trzecia noc, jako doma niemasz mego, Jakoż ja się domyślać nie mam czego złego? *Simon. Siel.* 89. t. j. mego kochanka, męża etc., der Meinige, mein Liebster, mein Mann. — §. Moje *ellipt.* moja własność, das Meinige, mein Eigenthum. Nie widzę, dlaczego mię przy moim tak nieprzyjacielsko gabają? *Warg. Cez.* 23. Wszystko co mego, to przy mnie. *Pilch. Sen. list.* 65. Czyli mi się nie godzi uczynić z mojem, co chcę? *Sekl. Matth.* 20. Piérwszych chrześcian było serce jedno i dusza jedna, i żaden nie mówił: to moje. *Sk. Dz.* 19, das ist mein! Odtąd, jak moje i twoje, mein und dein, powstało, wygnaną została przyjaźń z społeczności ludzkiéj. *Zab.* 5, 95. Nieszczęśliwe te słowa dwa: twoje a moje, Mieszają świat i bracią przywodzą w zaboje. *Pot. Pocz.* 579. Pan mój choć się czasem gniewa, jednak ma względy na zasłużonych, a co mego to twego. *Teat.* 27. *c,* 67. dzieli się po bratersku, udziela, obdarza. — §. Muszę się pomścić za moje. *Teat.* 41. *c,* 327. (t. j. za moje krzywdy, cierpienia). MOJKÓW, a, *m.*, miasto w powiecie Piotrkowskim z wójtostwem. *Dykc. Geogr.* 2, 189, eine Stadt. MOJSKI, a, ie, zwykły mnie, zgoła do mnie się stosujący. *Włod.*, so recht für mich, nach meinem Sinne. Po mojsku = po mojemu *adv.*, moim obyczajem. *Włod.*, nach meiner Art.
*MOJŻE, n. p. Folwarki w Inflanciech mojżami zowią. *Gwagn.* 414. Mojże tym się mają dać, którzy w służbach statecznie trwają. *Nar. Chodk.* 1, 169, *not.* „z Łotewskiego języka, toż samo co folwarki, dwory", ein Vorwerk, cf. majerz.
MOJŻESZ, a, *m.*, *Ross.* Моисей, prorok i prawodawca ludu Izraelskiego. *Kras. Zb.* 2, 206, Moses. Lata mu liczy, powiada, iż to już niemłody pater, czasby mu przed Mojżesza. *Rej. Zw.* 160 *b.* (do Abrahama, na tam ten świat). MOJŻESZOWY, a, e, *Ross.* Моисеевый, od Mojżesza, Mosis. Piérwsze księgi Mojżeszowe, *Genesis*, księgi rodzaju. *Bibl. Gd.*, *Ross.* бытія; *adj.* бытейскій; czwarte числа, книга числъ; piąte второзаконіе.
MOKNĄĆ, moknął *et* mokł, moknie *neutr. jednotl.*, zmoknąć, umoknąć *dok.*, (*Boh.* moknauti, mokl, moknu, zmoknauti; *Slov.* moknu; *Sorab.* 1. moknu, moknem, zmoknu; *Croat.* moknem, mochvarenszem; *Rag.* kisnuti, okisnuti; *Bosn.* quassitise; *Ross.* мокнуть, мокну, смокнуть, измокнуть; *Eccl.* мокрѣю, мокну; *Boh.* mok ciecza, płyn, cf. mknąć); §. a) naß werden, feucht werden. Gdy komu nogi zmokną, obmyć je w letniéj wodzie. *Krup.* 5, 19. Skoro zmoknę, coż mi po opończy! *Pot. Syl.* 133. Zły gospodarz, co w domu zmoknie. *Cn. Ad.* 1353. (*Slov.* Mokně gako dach; przemokł do szczętu). Wlekliśmy się jak zmokli żórawie. *Jabł. Buk. Q* 2. Karczemny junak ma konexyą z bobrowym ogonem, że póty jest wielki i dzielny, póki moknie w trunku. *Mon.* 73, 309. — §. b) Moknę w wodzie, namakam, moczą mię, mięknę, *maceresco. Cn. Th.*, eingeweicht seyn, weichen. — §. c) *Fig.* We łzach moknąc, śmierci wygląda. *Pot. Arg.* 211. t. j. płynąc, tonąc, in Thränen schwimmend. MOKRA, y, *ż.*, rzéka na pograniczu Pruskim wpadająca do Wisły. *Dykc. Geogr.* 2, 168, ein Fluß an der Preußischen Gränze. MOKRADLA, MOKRZADLA, i, *ż.*, §. 1. mokrota, mokrość, die Nässe, die Feuchtigkeit; (*Boh.* mokřina; *Slov.* močarina, močař, močidlo; *Hung.* motsár). W ten czas Libijskie kraje mokrzadli pozbyły Przez gorąco, i wielce suchemi się stały. *Otw. Ow.* 64. Do Wisły wskoczył; co się dzieje duszy Nie wiedzieć; snadź się w piekle z téj mokradli suszy. *Kchow. Fr.* 150. Mokradla zbytnia ziarn macice niszczy. *Haur. Sk.* 9. — §. 2. Mokry grunt, wilgotne miejsce, mokradlina, feuchter Boden. Behemot leży pod cieniem w jamie trzciny na mokradli. *Radz. Job.* 40, 16. (w skrytościach trzciny i błota). Na górach, i bydło i drzewa lepsze bywają, niźli w mokradlach. *Petr. Et.* 87. Przestrzegam, aby w błotny abo na mokrzadli zagon, daremnie nie rzucano ziarna. *Haur. Sk.* 23. Rzeżucha rośnie na mokradlinach i miejscach wodnistych. *Syr.* 1138.

W nizinach i na mokradlinach rostą olsze. *Cresc.* 486. — §. 3. Mokradła *plur. neutr.*, słota, nasses Wetter, Regenwetter. Trafiły się długo z wiosny mokradła. *Haur. Sk.* 23. MOKRO *adv.*, *Boh.* mokře; *Ross.* мокро, *opposit.* sucho; naß, feucht. Mokro tu. Mokro co chować. Mokro przyłożyć. *Cn. Th.* "MOKRODEPTES, żaba, *Graec.* Πηλοβάτης, *Przyb. Batrach. Homer.*, ein Frosch in der Batrachomyomachie, cf. bagnoch. "MOKRODZIW, u, *m.*, wodny dziwotwor, ein Meerungeheuer. On na Delfinie między ryb szeregiem Rozgania morskich mokrodziwów bydła. *Morszt.* 20. MOKROŚĆ, ści, *ż.*, MOKROTA, y, *ż.*, *Boh.* mokrost; *Sorab.* 2. mokschosch; *Sorab.* 1. mokrofcż, mokrota; *Vind.* mokrota, mokruta, mokrust, mokrina, vlaga; *Croat.* mokrina, mochvarina, mòchvar, mochvárnoszt; *Bosn.* mokróst, mokrina, mocjarglina; *Ross.* мокрота, подмочка, (мокрота flegma, мокротина ślina); *Eccl.* мокрость, мокрота, (*oppos.* suchość); die Nässe. Woda zimno stracić może, a mokroty nie może. *Żebr. Zw.* 2. Mokrość = czas mokry, dżdżysty, (*oppos.* susza), nasses Wetter, Nässe der Witterung. *Cn. Th.* MOKROŚNIEŻYSTY, a, e, — o *adv.*, schneenaß, feucht und schneeig. Zima długa, mokrośnieżysta. *Haur. Sk.* 39. "MOKROWŁOSA n. p. ranna zorza. *Otw. Ow.* 201, rosista, naßhaarig. MOKRY, a, e, *Boh.* mokrý, močalowitý; *Sorab.* 2. mokri, mokschi; *Sorab.* 1. mokry; *Vind.* moker, mokruten; *Croat.* moker, mochváren; *Rag.* mókar; *Bosn. et Slav.* mokar; *Ross.* мокръ, мокрый; *Eccl.* мокренный; (*Syr.*, *Arab.* [illegible] *aquam terrae immisit*), *oppos.* suchy, (cf. wilgotny); naß. Przy suchym drzewku i mokre goreje. *Bratk. R.* Mokra śmierć • śmierć pod wodą, utonienie, ein nasser Tod, Tod im Wasser, Ertrinken. Uszli żelaza, a mokra ich śmierć i ślepe pożary zatopy rzéki nieubłaganéj. *Tward. Wł.* 235. Mokra śmierć wodze wojska Faraonowego starła czerwonemi wiry. *Groch. W.* 10. *et* 436. Mokra śmierć ich poda w słonych wód zatopy. *Groch. W.* 346. "MOKRZ, u, *m.*, mocz, uryna, szczyny. *Mącz.*, der Urin. "MOKRZA, y, *ż.*, 1. ciecza, płyn, etwas Flüssiges. Rozpalone żelazo kowal topi w wodzie, to zatym pryska zamoczone, I popiskuje, w mokrzy ciepłéj zagrażone, *in trepida unda.* *Żebr. Ow.* 302. — 2. Mokrza, *ob.* Mokrzyca. MOKRZAWY, a, e, wilgotny, uwilżony, befeuchtet, feucht; *Bosn.* mocjargliv; *Ross.* мокроватый. Wioska mała, lecz zdrowa, z czystych wód mokrzawa. *Hul. Ow.* 161. MOKRZEC ziele, *ob.* Kurzy Ślep drugi *et* Sporysz wielki. MOKRZKO, a, *n.*, 1. miasto w Sieradzkim. — 2. Miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 168, Städtenamen. MOKRZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, *Boh.* mokřiti, zmokřiti; *Vind.* mokriti, smozhiti, namozhiti; *Bosn.* mokriti, mokritti, misgjatti; *Rag.* mixatti, omokritti; *Croat.* czukati, szczati; *Dal.* misati, buritisze; *Ross.* мочить; moczyć, namaczać. *Cn. Th.*, netzen, naß machen. — §. Mokrzyć, szczać, o zwierzętach, harnen. Koń dziś jeszcze nie mokrzył. Mokrzyć się • *ut* pomokrzył się w łóżku • zeszczał się, podlał, hat sich bepißt, (cf. ryby w łóżku łowić). Lekarstwo to dzieciom mokrzącym i usikającym się w pościele użyteczne. *Syr.* 145. MOKRZYCA, y, *ż.*, MOKRZA, y, *ż.*, choroba w ogonie u cugowych bydląt. *Bndtk.*, eine Krankheit des Schwanzes bey dem Zugviehe, cf. *Ross.* мокрецъ parch koński w nogach i pod kolanami, die Rappe, eine Pferdekrankheit; (*Ross.* мокрица stonóg sklepowy). MOKRZYDŁO, a, *n.*, mokradlina, mokry grunt, nasser Boden. Zbłądziwszy przez skały się przedziera, Przebywa mokrzydła, pnie się na opoki. *Kras. Oss. H* 3 *b.* MOKRZYNY, MOKRZYZNY, MOKRZYSKA, *plur.*, §. 1. mokre miejsca. *Cn. Th.*, mokrzydła, mokradla, nasser Boden. Topola podoba sobie na mokrzyznach. *Jak. Art.* 3, 162. — §. 2. Mokrzyzna, mokrota, mokrość, die Nässe. Tych, którzy przy ogniu się grzali suknie jeszcze mokre były; onego, który na modlitwie przez noc był, żadnéj mokrzyny na sobie nie miały. *Birk. Dom.* 83. — §. 3. Mokrzyny, kąt gdzie szczą. *Tr.*, ein Pißwinkel. MOKRZYSKA, ysk, *plur.*, miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 168, eine Stadt im Krakauischen. MOKWA, y, *ż.*, (*Boh.* mokwati *madere*), mokrość, wilgoć wielka, die Nässe. Nie masz dachu na tak przejętą mokwę. *Pot. Pocz.* 466. Woli w polu niewczasu zażywać i mokwy Dla sławy, niżli w domu siedzieć bez sławy spokojnie. *ib.* 545.

Pochodz. *domoknąć, domakać*; *namoknąć, namakać*; *omoknąć, omakać*; *pomoknąć, pomakać*; *przemoknąć, przemakać, przemokły*; *wymoknąć, wymakać*; *zmoknąć, zmokły*; *mocz, moczociąg, moczadło, moczara, moczydło, moczydlny, moczywas, moczymorda, moczyć, maczać*; *domoczyć, domaczać*; *namoczyć, namaczać*; *omoczyć, omaczać, omaczalny*; *pomaczać, pomoczyć*; *przemaczać, przemoczyć*; *rozmaczać, rozmoczyć, rozmoczki*; *umaczać, umoczyć*; *umaczać, umoczyć*; *wymaczać, wymoczyć*; *zmaczać, zmoczyć*; *zamaczać, zamoczyć*. — §. *miękki, mięknąć.*

MÓL, a, *m.*, (*Boh.* mol; *Slov.* mol; *Sorab.* 1. mola; *Sorab.* 2. mobla; *Carn.* molov, mòl, saplivk; *Vind.* mol, mul, mou, sapliuk; *Croat.* mòl, zaplyûvek, grizlicza; *Dal.* moly, grizicza, uplyuvak; *Hung.* moly; *Slav.* moliac, strixie, stricsak; *Bosn.* cmogl, griziça, gagriça; *Rag.* grizlica, grizica; *Ross.* моль, шашень, прусакъ, тараканъ, кожеѣдъ, плевокъ; *Dan. et Norv.* möl; *Celt.* mola; cf. *Lat.* molere; *Hebr.* מולל molel, *succidens,* מול mul, *circumcidere*; cf. *Ger.* Milbe); §. 1) die Motte, die Schabe, *tinea*, bardzo drobny gatunek ćmy, czyli motylów nocnych gąsienica; pospolicie w odzieży nieprzewietrzanéj lęgnie się. *Zool.* 148. Mól kożuchowiec. *Ład. H. N.* 108, die Pelzschabe; suknowiec. *ib.*, die Kleiderschabe. Mól ulowy, motylek pszczołom bardzo szkodliwy, pospolicie je ćmami zowią. *ib.*, die Bienenmotte, Honigschabe. Słabe to dobra, co ich rdza i mól gryzie. *Falib. R* 3. U żydów strojów siła mole gryzą. *ib. M* 3. Czas na kształt mola pisma te podziurawił. *Pilch. Sen.* 10. Jak mól w księgach zawsze siedział. *Jabl. Ez.* 71, Bücherwurm. — §. 2) *transl.* Mól, rupie, zgryzota, utrapienie, frasunek, nagender Kummer, heimlicher Wurm, Gewissensbisse etc. Los życia ludzkiego zgryźliwy, a wszystkim pospolity, malujemy w tym przysłowiu: każdy ma swego mola, co go gryzie. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 91, (*Slov.* Každi naylepšeg wi, kdě ho čo kusě a swrbi; *Vind.* vfakiteri vie, kei ga zhreul tishi); (każdy ma swoje rupie; jednego to, drugiego owo gryzie). *Min. Ryt.* 3, 327. *Biał. Post.* 113.

Teat. 49, 14. *et* 18. *b*, 15. Kogo gryzie mól zakryty, Nie w smak mu objad obfity. *Rys. Ad.* 23. Nie raz mól cichéj zgryzoty, Mścił się tajemnéj w tym sercu niecnoty. *Kniaź. Pocz.* 2, 223. Zawsze nieprawość ma swojego mola, ten gryzie wewnątrz. *Wad. Dan.* 33. Nowy się mól zalągł w jego głowie, i coraz strachu nabawiał nowego. *Wad. Dan.* 119. Nie tail się z tym, nie chcąc w sumnieniu mieć mola. *Ossol. Str.* 3. *Past. Fid.* 330.

*MOŁCZANKA, [= milczenie. 1] n. p. Wszak mówią, że mołczanka nikogo nie puszy. *Zimor. Siel.* 234, cf. *Ross.* молчаніе milczenie.

MOLCZARZ, a, *m.*, rzéka w Nowogrodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 168, ein Fluß in der W. Nowogrod.

MOLDAWA, y, *ż.*, [po *czesku* Wltawa 3], znaczna rzéka Czeska. *Dykc. Geogr.* 2, 168, die Moldau in Böhmen. MOLDAWIA, *ob.* Multany. MOLDAWIANIN, *ob.* Multanin.

*MOLEBNY, *Ross.* молебенъ, *ob.* Modlitwa, modła.

*MOLESTYA, yi, *ż.*, z *Łac.*, przykrość; [uciążliwość 3]. MOLESTOWAĆ kogo, *cz. niedok.*, umolestować *dok.*, przykrzyć mu się, naprzykrzać mu się, uciążać go, einen belästigen. Żeby go żaden o żadną rzecz nie gabał, ani molestował. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 10, 63. Dzieci nie ćwiczą, aby ich nie strudzili i umolestowali. *Petr. Pol.* 2, 333.

MOLIK, a, *m.*, (*dem. nom.* mól), *acarus*, rodzaj owadu tak drobny, że gołym okiem ledwo rozeznane być mogą, jak w serze, w chlebie etc. *Kluk. Zw.* 4, 146. (*Boh.* molik), Milbe.

MOLISTY, *ob.* Molowaty.

MOŁODEC, dca, MOŁOJEC, jca, MOŁODZIEC, dźca, *m.*, z *Ross.* молодецъ, młodzik, młodzian, młody człowiek, chłopiec, (*Boh.* mladik), ein junger Mann, junger Bursche; (*Rag.* mòmak; *Bosn.* momak). Ten to mołodec Amor, im starszy, młodnieje. *Kchow. Fr.* 36. W porażce mołojców bitnych moc stracili. *Stryjk.* 44. *Zimor.* 164. Mołodziec, *juvenis. Zebr. Ow.* 58. O *mołojdzcy, ujrzy z was wnet każdy, Jako nad białogłowską broń mezka ma zawżdy. *Otw. Ow.* 317. Nasze czerstwych mołodców rycerstwo pierwsze najazdy nieprzyjacioł na siebie zawzdy czołem zatrzymawa. *Stryjk.* 187. Zaporoscy mołojcy, *ob.* Zaporozki. MOŁODYCA, y, *ż.*, *Ross.* молодица, młodka, *Boh.* mladice; *Bosn.* moma, ein junges Weib. Ja niedawno na kiermasz idąc ku Zniesieniu, Ujrzałem mołodycę w bieluchnym odzieniu. *Zimor.* 165. MOŁODZIECZNO, a, *m.*, miasto w Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 168, eine Stadt in Litthauen.

*MOLOTOCZYNA, y, *ż.*, *Ross.* молеточина, молица, dziury przez mole toczone; rzeczy, które mole pojadły, Mottenlöcher, Schabenlöcher, Mottenfraß. MOLOWATY, MOLISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen molów, schäbig, voll Schaben, Motten; *Carn.* molave; *Vind.* molen; *Sorab.* 1. moloyité; *Croat.* molaszt, molni, molszki; *Hung.* molyos; *Eccl. et Ross.* молистый. Mąka starego mliwa bywa zleżała, molowata, zatęchła. *Syr.* 937. MOLOWNIK, a, *m.*, ziele Stoziarn, Miłek, molownikiem też zowią, z obrony szat od molów. *Syr.* 732, *botrys*, Traubenkraut. MOŁOTYŃCE, iec, *plur.*, miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 169, eine Starostey im Kiowschen.

MOMENT, u, *m.*, MOMENCIK, a, *m.*, mgnienie, okamgnienie, najkrótsza czasu chwila, ein Augenblick, część mała czasu w okamgnieniu upływająca. *Kras. Zb.* 2, 183, *Boh.* mženj, okamženj, (*ob.* Mżyć, mgnąć); *Carn.* hip, hipz; *Vind.* smeshik, sameshik, trenik; *Croat.* hip, chasz; od vremena; *Bosn.* hip, cjas od vrjemena; *Rag.* hìp, cjas, trenùtje; *Ross.* мигъ (cf. migi), мгновеніе ока. Moment ten nasz jest, chwytać go należy. *Zab.* 13, 325. *Jakub.* Jeden moment pozbawia mię wszystkiego. *Teat.* 18, 119. Momentem poźniej, jużby było po wszystkiém. *Teat.* 9. *c*, 90. Siła mogą momenta. *Lub. Roz.* 463. Za moment powracam. *Teat.* 24. *c*, 99. Niech się tu momencik zatrzyma. *Teat.* 55. *b*, 23. Zaczekaj choć momencik. *Boh. Kom.* 1, 289. Pójdę na momencik do miasta, i zaraz wrócę. *Teat.* 7, 31. Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u niego w momencie. *Teat.* 19. *b*, 7. (*Vind.* v'enem fhlaki, smeshnu, cf. w jednym tchu). Jadę w ten moment. *Teat.* 41. *c*, 322. tuż, natychmiast, tego momentu. MOMENTALNY, MOMENTOWY, a, e, moment trwający, *Boh.* okamžily; *Ross.* мгновенный, всеминутный, einen Augenblick dauernd. Biesiady, posiedzenia, tańce, krotofile, Momentowa uciecha jest, bo krótkiéj chwili. *Kchow. Fr.* 21. Momentalnie *adverb.*, *Ross.* мгновенно, augenblicklich.

*MOMIĆ, *ob.* Mamić.

MOMOT, a, *m.*, blekot, zająkliwy, ein Stammler, Stotterer. Język momotów prędko będzie mówił, i jaśnie. 1 *Leop. Jes.* 32, 4. (język zająkających się. *Bibl. Gd.*). — Przywiodą Jezusowi głuchego momota. *Sekl. Mat.* 7, *not.* «ledwie mówiącego»; (z ciężkością mówiącego. *Bibl. Gd*). MOMOTAĆ, ał, oce *intrans. cont.*, mamotać, blekotać, stottern, stammeln; *Vind. et Croat.* berbotati; *Eccl.* момотати, нѣмотствовати, неисправно говорить, блекотать. Zająkliwy momoce, bełkoce. *Dudz.* 21. Gdy co publicznie mówić mają, zeby im szczegoczą, język momota. *Pilch. Sen. list.* 74. Momotanie, zająkliwość. *Dudz.* 45. das Stottern, Gestotter. MOMOTLIWY, a, e, zająkliwy. stotternd. Przywiedli Jezusowi głucha momotliwego. *Budn. Marc.* 7, 32. Języki momotliwe, zająkające. *Rej. Post.* *G g g* 2. MOMOTOWY, a, e, od momota, n. p. Blegocę, momotowym przykładem, co owo Rzadko między tysiącem całe rzecze słowo. *Groch. W.* 333. nakształt momota, wie ein Stammler.

MONARCHA, y, *m.*, z *Greckołac.*, jedynowładzca, jedynorządzca, samowładzca, samorządzca, (cf. samodzierżca, jedynodzierżca), der Monarch, (*Boh.* mocnář mocarz, samowladce, samowladař, samopanownik; *Slav.* monarka, vlastelin; *Vind.* famokraluvauz, famoblastnik; *Croat.* szamoladavecz; *Ross. et Eccl.* монархъ, государь, владѣтель, властодержецъ, державецъ, самодръжавецъ, самовластный государь, самовластитель, единодержецъ, самодръжьць, єдинона҆чальникъ; cf. król, car, cesarz). W Moskwie monarcha jedynowładecz. *Biel. Hst.* 428. MONARCHIA, ii, *ż.*, die Monarchie, *Vind.* famokralstvu, famoblastvu, famokralestvu, famogospodstvu; *Ross. et*

Eccl. самовластие, единодержавіе, единодержавство, единоначаліе; państwo, którym jedna tylko osoba rządzi. *Modrz. Baz.* 10. król abo cesarz. *Wyrw. Geogr.* 121. jedynowładziectwo. *Stryjk.* 355. jedynowładztwo, jedynorządztwo, samowładztwo. MONARCHICZNY, MONARCHALNY, a, e, MONARCHICZNIE *adverb.*, *Vind.* samokralski, samokralujezhen, samogospedezhen, samoblasten; *Ross. et Eccl.* владѣльческій, единоначальнъ, единодержавный, самовластнъ; jedynowładny, samorządny, monarchisch. Forma rządu cerkwi była monarchalna. *Smotr. Apol.* 161. Nadęty monarchalną pychą, chciwy sławy.... *Przyb. Milt.* 49. Monarchicznie panować. *Ross. et Eccl.* единодержавствовать, монаршествую. MONARCHINI, i, *ż.*, samowładczyni, die Monarchinn, *Ross.* державица, владѣтельница. Monarchini Rossyjska. *Pam.* 85, 1, 58. (Imperatorowa). MONARSZY, a, e, MONARSZYŃSKI, a, ie, od monarchy, Monarchen-. Trucizną kraju są grzechy monarsze. *Kras. Mysz.* 6. Wysoki umysł pragnienia monarszéj wielkości. *Teat.* 47. *c*, 22. Monarsze trony. *Chrośc. Job.* 24. Azaż nie wolno z monarszego stanu Żebrakiem zrobić wszechmocnemu panu? *Chrośc. Job.* 14. Berło, monarszyńskiéj godności znak. *Chmiel.* 1, 499. Suknie monarszyńskie. *ib.* 1, 477.

1\. MONASTER, u, *m.*, MONASTEREK, rka, *m.*, *zdrbn.*, *Rag.* manastir, manastirich; *Ross.* монастырь, ein griechisches Kloster, klasztor Grecki. W Państwie Rossyjskiem 479 mężkich, 74 panieńskich monasterów liczono. *Dykc. Geogr.* 2, 358. Wszystkie °manastyrki (monasterki), wielkie i małe, nie były fundowane bez błogosławieństwa episkopów. *Sak. Sob. B* 3. — 2. MONASTER, die Stadt Münster, wielkie miasto w cyrkule Westfalskim w Niemczech. *Dykc. Geogr.* 2, 192. MONASTERSKI, a, ie, n. p. Biskupstwo Monasterskie, Bisthum Münster. *Wyrw. Geogr.* 2, 209. MONASTERSZCZYZNA, y, *ż.*, miasto w Mścisławskim. *Dykc. Geogr.* 2, 169, eine Stadt in der Woiw. Mścisław. MONASTERYCZ, a, *m.*, a) miasto w Podolskim. *Dykc. Geogr.* 2, 169. eine Stadt in Podolien. — b) W Kijowskim, in der Woiw. Kiiow. *ib.* MONASTERZYSKA, *plur.*, a) miasto w Wołyńskim, eine Stadt in Wolhynien. *Dykc. Geogr.* 2, 170. b). W Bracławskim. *ib.*

MONDERUNK, *ob.* Munderunek. MONDRZYK, *ob.* Mądrzyk.

MONECISKO, a, *n.*, licha moneta, schlechtes elendes Geld. Rozkazać, aby cudzoziemskich drobnych monecisk do Polski nie wwozili. *Gost. Gor.* 38. Zarzucili nas za nasze złoto moneciskiem. *Grod. Dis. C* 2 *b.* Lada monecisko. *Spos. Pien. A b*, 2. MONETA, y, *ż.*, 1) pieniądz, pieniądze, °minca, Geld, Münze; *Sorab.* 1. mincza; *Sorab.* 2. münza; *Bosn.* minça; *Vind.* denar, piens, penes, meta; *Ross.* монета, златица. Moneta od łacińskiego, *moneo*, że o cenie metallu i zwierzchności szacunek jej naznaczającéj, ostrzega. *Wyrw. Geogr.* 431. Srebro, gdy człowiek nieco odłączy na menicę, już to nie srebrem, ale monetą zowiemy. *Gil. Kat.* 325. Moneta tego pana jest, którego napis i wyobrażenie na niéj. *ib.* 388. Moneta jest złoto, srebro i miedź, bite abo stęplowane urzędownie, aby była ceną i pomiarkowaniem wszystkich rzeczy. *Sum. A* 2 *b.* U nas zwyczajna moneta jest, złote, grosze, grzywny, talary. *ib. A.* 4, Nie tylko u nas, ale i w innych krajach złotą monetę nazywano czerwoną; moneta srebrna białéj, a zdawkowa, czyli mieszana z miedzią, czarnéj otrzymały nazwiska. *Czack. Pr.* 1, 165. Rządy starają się, aby nie złéj mieli monety, abo kotliny, ale złota, srebra do siebie przeciągnąć. *Gost. Gor.* 12. — §. Moneta, drobne pieniądze. *Cn. Th.* kleines Geld, Münze. — 2) *Alleg. Fig.*, Moneta, Münze. Komplementa stroić, to jest fałszywa świata moneta. *Węg. Marm.* 1, 259. Echo brzmiących tytułów, obijające się o niegodnych następców, podobnemi ich czyni do sfałszowanéj monety, na któréj, choć cecha dobra, przecież kruszec ladajaki. *Mon.* 72, 230. Piękną monetą mi Wć Pan płacisz moje starania i wysługi; przykrości, przegryzienia i ucinki, to są Wć Pana podziękowania. *Teat.* 56. *d.* 12. Tą monetą nie płacą się długi. *Teat.* 54. *b*, 30. Niech pani targuje na inną monetę; bo za tę upewniam, że nie kupi. *Teat.* 24. *b*, 40. Inni tak robią ze mną, a zatym i mnie to Godzi się, równą sobie płacimy monetą. *Zab. Z. S.* 23. mit gleicher Münze zahlen. Jam już 99 razy przez rózgi biegał, a najmniejszy spacyer był sześć razy na Pruską monetę. *Teat.* 8, 91. MONETNIK, a, *m.*, odmieniacz pieniędzy. *Cn. Th.* • MONETARZ, (*Ross.* монетчикъ; *Sorab.* 1. minczař); der Geldwechsler. Monetarze. *Sekl. Joan. not.* «którzy drobną a prostą monetę za wielką odmieniali». *ib. Math.* 21. MONETARSKI, a, ie, wexlarski, Wechsler-, Wechsel-. Dla czegoś nie dał tych pieniędzy na stół monetarski, a jabym je był przyjechawszy z lichwą wyciągnał. *Sekl. Luc.* 14. «*not.* bank». MONETNY, MONETOWY, a, e, od monety, Geld-, *Cn. Th.*, *Ross.* монетный; *Sorab.* 1. minczowé.

MONIMENT, u, *m.*, dokument, prawny spisek, prawo na co świadecznie abo urzędownie napisane. *Cn. Th.*; ein Rechtsdocument. Aby sprawę jego u sądu odprawował, powierzył patronowi monimentów swoich. *Chełm. Pr.* 36. MONITOR, a, *m.*, z *Łac.* napominacz, postrzegacz. *Mon.* 70, 131. — Monitor, tytuł dziennika moralno-filozoficznego; który od roku 1764 do 1784 w Warsz. wychodził. Nowy monitor, dziennik polityczny, przez księgarza Krakowskiego JP. *Maj* wydany. Moniteur, sławna polityczna gazeta Francuzka.

MONOLOG, u, *m.*, z *Greck.* rozmowa samego z sobą, (*oppos.* dyalog); *Rag.* samogovòr, (samogovorni, samogovórnik, *F.* samogovornicza *soliloquus*). MONOPOLIUM, samokupstwo, t. j. wolność samemu przedawania, czego się inszym nie godzi. *Petr. Pol.* 36., *Eccl.* откупщичество. MONOPOLISTA, samokupiec. *Czack. Pr.* 1, 326.

°MONSTRA, y, *ż.*, musztra, okazka, die Musterung. *Carn.* mushtr; *Vind.* muster, model, podoba; *Croat.* mústra; *Dal.* izgled; *Ross.* узоръ, узорчикъ, образецъ. Czegoż stać będziem po górach i lasach, Czyli dla monstry, czy dla przypatrzenia? *Jabł. Buk. S.* 2. — §. Okazanie, okazywanie, der Erweis. Czy mogła się kiedy na świecie dać większa monstra a większe okazanie miłości! *W. Post. W.* 242.

MONSTRANCYA, yi, *ż.*, *Vind.*, moshtranza, die Monstranz. Monstrancya, przenośny przybytek dla okazania ludowi

hostyi poświęconéj, oraz noszenia jéj w processyach. *Cer.* 1, 67. MONSTRANCYJNY, a, e, die Monstranz betreffend; *Thensa*, pięknemi oponkami nakryta kolebka abo *pokład, pod któremi poganie swe świątości w processyą wynosili; u nas może być zwan mostrancyjny grób. *Macz.* MONSTRUM, *Zab.* 15, 190, dziwoląg, dziwotwór, cudo, *Vind.* zhemerni rod, poshast, spaka, neroistvu; *Rag.* nâkazan, nemán. MONSZTUK, *ob.* Munsztuk.

MONTWA, y, *ż.*, *Evonymus*, rodzaj krzewu; do którego należy trzmiel. *Kluk. Dykc.* 1, 209, Spindelbaum, Zweckenholz; *Ross.* вересклекъ.

MOPS, a, *m.*, MOPSIK, a, *m.*, *zdrbn.*, z *Ang.* der Mops; *Ross.* мопсъ, моська. Mopsy, pieski małe, na łonach tylko dam pieszczone. *Kluk. Zw.* 1, 299. Mopsik igra sobie z kotką. *Mon.* 70, 775. MOPSOWATY, a, e, — o *adverb.*, nakształt mopsa, mopsig, Mops•. Nos mopsowaty, oczy sowie. *Teat.* 18. *b*, 18.

MOR, u, *m.*, 1. nagłe umieranie między ludźmi i bydłem, osobliwie z głodu, przemorzenia, lub też z morowego powietrza, die Sterbe, das Sterben, unter Menschen und Vieh, Hungertod, Pest, (*Boh.* mor, (morna komora umarłych); *Sorab.* 1. mor, mohr, mohrny čžas; *Sorab.* 2. mrětwa, *Vind.* moria, pomor, pomoria; *Ross.* моръ, падежъ; *ob.* Pomorka, umor; cf. morzyć, umrzeć; cf. *Lat.* mori, mors). Sam jeden mor bydła, może całe gospodarstwo na długi czas zniszczyć. *Pam.* 83, 531. Tego roku liche urodzaje i mor na bydło nawiedziły tę prowincyą. *ib.* 85, 1, 845. Mory, rozumiem, głód i pragnienie. *Pilch. Sen. list.* 1, 102. Da bóg, że wojska nie zagubię morem Łożąc opatrznie na żywność nakłady. *Jabł. Buk. B* 3 *b*. Frasunek ten najokrutniejszym zabija mię morem. *Pot. Arg.* 135. Mor, abo morowe powietrze. *Dykc. Med.* 4, 382. *Cn. Th. Kosz. Lor.* 34., *Boh.* mor; *Vind.* kuga, vmoria, pomoria, kushni tvur, prekush, shlesa; *Carn. et Slav.* kuga; *Croat.* kuga, nemoch szmërtna; *Ross.* пагуба, чума; *Eccl.* всепогубленіе. Pieśni w mor, t. j. pod czas morowego powietrza. *Hymn. Gd.* Morowe powietrze oddala ruta; mogę rzec, że będąc w ciężkim morze, nie nalazłem rzeczy bezpieczniejszéj. *Urzęd.* 271. — 2. Mor 1. MORA, ZMORA, y, *ż.*, *Boh.* můra, morás; *Slov.* mory, nočnj mátoha; *Vind.* mora, truda; *Carn.* móra; *Croat.* mora, nochnicza; *Sorab.* 2. murrawa; *Sorab.* 1. duschate khodot, kodota; *Slav.* mora; *Rag.* mòra, prijkaza, nemán, nochnizza, upirína, ùzma, vukodlak, pustoloviza; *Ross.* кикимора; *Gall.* cauchemar; *Svec. et Isl.* mara; *Anglos.* mar, nachtmar; *Sax. Inf.* Maare, Moore; cf. *Lat.* lemures, (cf. *Ger.* Mähre); §. 1. der Alp, die Trut, das Nachtmännchen. Duszenie nocne zbytniej krwi ku sercu, prości ludzie duchowi przypisują, którego morą zowią. *Syr.* 740. *et* 100. *et* 122. *et* 547. Latawiec, mora, kiedy kto mniema, żeby go kto dusił we śnie. *Volck.* 202. Aby go mor w kolebce udusił. *Teat.* 20. *b*, 208. — §. Mory mię przechodzą. *Chrośc. Ow.* 3. Zmora mię przechodzi, mrowie, (*Ross.* муравей mrówka), die Haut schaudert mir. Kiedy na niego spojrzę, aż mię mory przechodzą! *Teat.* 28, 112. Mory przez Poliarcha wskroś szły aż do dusze, Gdy one tak haniebne czyta kartelusze. *Pot. Arg.* 663. Zaraźliwa choroba i straszna, nad którą nie widziałem straszniejszéj; jeszcze mory biorą, gdy wspomnę. *Przyb. Luz.* 165. — §. 2. Mora, herb; głowa Murzyńska, po samo ramię ucięta, bindą przepasana. *Kurop.* 3, 33; ein Wappen.

2. MORA, y, *ż.*, gatunek materyi jedwabnéj, cf. *Gall.* moirer, der Mohr, ein Seidenzeug. Mora z każdéj strony inaczéj w oko bije; owo zgoła mieni się jak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. *Ross.* объяръ, объярина.

1. MORĄG, a, *m.*, *subst.*, zwierz morągowaty, ein buntgestreiftes Thier. Spostrzegł w pustym murze szare, skrzydlaste morągi, Brzydkie ptaki dziwolągi. *Jak. Baj.* 225. — §. *per excell.* Morąg • pies morągowaty, pstrokaty, ein buntscheckiger Hund, (*Vind.* morizh • żaba czarna). Już wilka morąg za gardło dusi. *Zab.* 15, 47. W tym na burego wilka wpadają, Rwie go chart morąg, on zębem kłapie. *Zab.* 9, 346. *Zabł.* Spuściwszy z obróż sierdziste morągi. *Hor.* 2, 117. *Nar.* (*vigiles canes*). Lutnio! folgo serc twardych najdzielniejsza, ciebie I w ciemnym morąg polubił Erebie, Więc by ci wolna i tam była brona, Zciągnął ogona. *Hor.* 2, 98. *Nar.* Przed mówiącym Plutonem ucichnie odźwierny, Tuląc paszczę troistą morąg ów niezmierny. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.* Zadumiał się i zamilkł morąg trójpaszczęki. *N. Pam.* 4, 99. (Cerber). Coż za dziw! kiedy sam strażnik katuszy Morąg trójpaszczy zwisłe wznosi uszy. *Hor.* 1, 256. *Nar.* — §. Morąg, u, *m.*, pas czyli strefa ciemnego koloru, ein dunkler Streif. *Carn.* marôga *macula*; *Vind.* maroga, madesh, vmas • brud, odra. — 2. MORĄG, die Stadt Mohrungen, miasto w Pomezanii w Prusach. *Wyrw. Geogr.* 581. *Dykc. Geogr.* 2, 167. — MORĄG, MORĘGI, a, ie, MORĄGOWATY, MRĄGOWATY, a, e, pasy różnéj sierci mający, bunt gestreift, *Boh.* morhowany; *Vind.* marongast • brudny; (*Vind.* marogast • dziubaty); *Carn.* marogast *cicatricosus*). Morągowaty marmur. *Star. Dw.* 6. Morągowaty fraczek. *Teat.* 32, 52. Mrągowaty trąd. *Oczk. Przym.* 4. Morągie tygrysy. *Banial. J* 2. Tygrysy morągowate. *Morszt.* 202. Jeden pies moręgi, drugi bury. *Jak. Lub. B.* 212. Mój moręgi chart. *ib.* 250.

MORAŁ, u, *m.*, MORAŁKA, i., *ż.*, *zdrbn.*, uwaga czyli nauka obyczajowa, die Moral, moralische Betrachtung. Jużem sobie ułożył, żeby w téj księdze Nic morału nie było. *Węg. Org.* 10. Czytałem Seneki zdania i morały. *Teat.* 43. *b*, 73. Precz morały moje, bo się o grzbiet boję. *Teat.* 52. *d*, 119. O szczęściu sobie dumając swobodnym, Puści z umysłu ostrzejsze morały. *Kniaź. Poez.* 2, 141. Daj go katu, co za górne morały. *Teat.* 52. *d*, 25. Otoż morałka krótka, ale przewyborna. *Zabł. Roz.* 35. MORALIZOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, obyczajowe uwagi czynić, moralisiren. Prędkoż Wć Pan przestaniesz moralizować! *Teat.* 24. *c*, 24. MORALISTA, y, *m.*, moralizujący, dający morały, der Moralist; *Ross.* нравоучитель; *Eccl.* благонравотворитель, благонравоучитель. Będąc gołym, można być wyśmienitym moralistą. *Teat.* 31. *b*, 15, MORALNOŚĆ, ści, *ż.*, obyczajność, die Moralität, Sittlichkeit; *Rag.* chjudore-

dnos; *Ross.* нравственость. Nazywają moralnością stosowanie się spraw ludzkich z prawem, które onych jest prawidłem. *Mon.* 75, 313. Co do moralności, życie ojca, matki, Stanie dziatkom za przepis skuteczny i rzadki. *Zab.* 11, 346. Dawszy pokój tym moralnościom, którémi wielu się brzydzi tego wieku.... *Zab.* 15, 289. (tym morałom). MORALNY, a, e, — ie *adverb.*, obyczajowy, moralisch; *Rag.* chjudoredni; *Ross.* нравственный, нравоучительный; *Eccl.* нравословный. Błędy moralnego świata. *Zab.* 11, 31. *Nar.* Trzy gatunki przyczyn moralnych, które wpływają do spraw ludzkich. *Mon.* 76, 41. Część filozofii o powinnościach wszelkich stanów ludzi, nauką moralną czyli obyczajną nazywamy. *Mon.* 70, 317, obyczajowa nauka, *Ross.* нравоученіе. Filozofia moralna, zbiór prawideł, za któremi iść powinniśmy w sprawach naszych. *Mon.* 75, 313.

MORAWA, y, *ż.*, rzéka, od której Morawia ma imię swoje. *Dykc. Geogr.* 2, 182, der Fluß, die March, (*Boh.* Morawa). MORAWCZYK, a, *m.*, z Morawii rodowity, der Mährer, *Boh.* Morawan, Morawčjk; *Slov.* Morawec. Morawczykowie pochodzą od Słowaków, których językiem dotąd mówią. *Dykc. Geogr.* 2, 182. MORAWKA, i, *ż.*, *Boh. et Slov.* Morawka, z Morawii rodowita, eine Mährerinn. MORAWSKI, a, ie, od Morawii, Mährisch, *Boh.* Morawský. Margrabstwo Morawskie. *Wyrw. Geogr.* 238. Morawski olej. *Spicz.* 135. MORAWIA, ii, *ż.*, (*Boh.* Morawa), Mähren, prowincya przyłączona do Czech; kraj górzysty; stolicą Bryn. *Dykc. Geogr.* 2, 182. Podbił Bolesław Czechy, *Morawce, Kaszuby, Pomerania. *Sk. Żyw.* 1, 252. MORAWCZYZNA, y, *ż.*, język, obyczaje, ubiór i t. d. Morawskie, das Mährische, Mährische Sprache, Sitten, Kleidung u. s. w., *Boh.* Morawčina. MORAWICA, y, *ż.*, a) miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 182. eine Stadt im Krakauischen. — b) Miasto w Wołyńskim. *ib.* — in Wolhynien.

*MORAZ, *ob.* Swiszcz.

MORCZA, y, *ż.*, miasto w Halickim. *Dykc. Geogr.* 2, 182. eine Stadt in Galizien.

1. MORDA, y, *ż.*, MORDKA, i, *ż.*, *dem.* (*Ross.* морда, мордка, (cf. мордашка brytan); *Vind.* gris, popad, sobje) ▪ a) pysk, die Schnauze, das Gebiß, das Biß eines Hundes, das Gefräß. U człowieka gęba; u zwierząt różnie, pysk, abo morda, albo ryjak. *Kluk. Zw.* 1, 45. Morda końska, (*Vind.* snodri). Żeby konia wezwyczaić do strzelania, stawaj przy piechocie musztrującéj się z ogniem; wszakże nie nazbyt blizko, abyś mordy nie osmalił; inaczej nie łacno da się ośmielić. *Papr. W.* 1, 397. — b) Rubasznie; gęba, das Maul. O wszystkim mi donosił, a jemu za to mordę moczyłem. *Teat.* 17, 44. (poiłem go; cf. moczymorda, moczywąs). Mordy chłopskie zuchwałe. *Teat.* 19, 58. Nauczę ją ciebie, ośla mordo. *ib.* 22. *b*, 100. Pozwól Wc Pan, tylko mu mordy nakuję. *Teat.* 16, 68.

2. *MORDA, y, *ż.*, MORD, u, *m*, (*Boh. et Slov.* mord, wražda; *Sorab.* 2. mordowane; *Vind.* mord, rasboj, vboi, vmor, ludomorstvu, vbitje, vfmertenje, vmerlatenje; *Carn.* resvoj; *Croat.* ludomorztvo; *Ross.* убійство, смертоубійство; *Svec.* mord, mordom; *Dan.* mord; *Goth.* maurthr; *Anglos.* mordur, morther; *Angl.* murder; *Gall.* meurtre; *Lat. med.* murdrum, cf. mors; *Graec.* μόρος; *Pers.* mork ▪ śmierć, cf. mor, morzyć, mrzeć); a) morderstwo, zabój, mężobójstwo, der Mord. *Morda okrutną mię potwarzają. *Warg. Kurc.* 22. *parricidium objectum mihi.* Prawo o mordzie. *Petr. Pol.* 117. Pauzaniasz z tak wielkiej mordy, i z Filipa króla tak cnego, był sławny. *Warg. Wal.* 301. Furaniuszowa *morda domowa, niezbożnością samą niecnotę przeszła. *ib.* 334. Słusznéj męki i karania za *mordę, niegodną spominania, nie odniósł. *Warg. Wal.* 214. Niedźwiadkom, gdzieby byli sokiem rzodkwi skropieni, wielką trucizną i mordem. *Syr.* 1048. (cf. Swinimord, Morzymord). — b) Mordy *plur.*, mordowanie, fatygi, trudy. *Włod.* Strapazen. *MORDASTY, a, e, gębasty, *Ross.* мордастый. MORDERCA, y, *m.*, *MORDERZ, a, *m.*, (*Boh.* mordyř, wrah, wražedlnjk; *Slov.* mordař, wražedlnjk; *Sorab.* 2. mordař; *Sorab.* 1. mordař, moričžeř, zamorduwař; *Vind.* merdrar, kostnik, hostnik, ludomorez, vmorez, vmorjavez, resboinik, vbiunik, vboinik, vbijavez; *Carn.* resvojnek (cf. rozbojnik), mordrir; *Croat.* vmoritel; *Slav.* uboica; *Ross.* умертвитель, смертоубійца; *Eccl.* оубинца; *Dan.* morder; *Svec.* mördare; *Anglos.* myrthra; *Angl.* murderer; *Gall.* meurtrirer; *Holl.* mordenaar; *Pers.* mirtan); §. 1. zabójca, zabijacz, mężobójca, der Mörder. Gdy jeden drugiego zabije chcąc, i bez słusznéj przyczyny, ten jest własnym *morderzem. *Szczerb. Sax.* 242. Ktoby żelazną bronią kogo uderzył, ażby umarł, ten jest mężobójca, a taki morderz ma też i sam umrzeć. *Radz. Num.* 35, 16. Morderca sobie samemu być, wielki i najpierwszy jest grzech. *Sk. Żyw.* 1, 21. Dwa kroć *morderz ojcowski, pierwej radą, potym na śmierć jego patrząc. *Warg. Wal.* 334. Marek Brut swoich własnych pierwej cnot, niżeli ojca ojczyzny *mordyrz. *Warg. Wal.* 204. *Morderze Chrystusowi. *W. Post. W.* 2, 199. Morderca zakątny tajny, Meuchelmörder; *Slav.* zasidäcs. — §. 2. Morderca, *cruciator.* *Cn. Th.*, katownik okrutny, der Peiniger, Marterer. MORDERCZYNA, y, *ż.*, *Pot. Jow.* 79 ▪ MORDERKA, i, *ż.*, die Mörderinn, *Boh.* wražedlnice. Bodajżeśmy więcéj nie oglądali syna albo córki z ciebie na ziemi, morderko mężów twoich. 1 *Leop. Tob.* 3, 9. (MORDEROWY n. p. kolor. *Teat.* 36. c, 55. z *Franc.* mortdorée; flohfarben. Morderowe trzewiki. *Teat*). MORDERSKI, a, ie, MORDERCZY, a, e, zabójczy, mörderisch. *Sorab.* 2. mordarski; *Boh.* wrahowský, wražedlný, wražedlnický; *Ross.* бойчевый, убійственный; *Vind.* vbijavski, ludomorski, resboinski. MORDERSTWO, a, *n.*, *Carn.* mordrya; *Ross.* смертоносіе, смертоубійство; 1. Mord, Meuchelmord, Todtschlag. Przez morderstwo rozumieli dawni właściwie zabój pokątny; pochodzi to słowo od dawnego Teutonów słowa: moerda, znaczącego zabój bez żadnego świadka i po cichu popełniony. *Ostr. Pr. Kr.* 1, 256. Zabój rozmyślny, inaczej morderstwem zwany. *ib.* 271. (cf. morda, mord). — 2. Morderstwo ▪ katowanie, męczenie, męka, das Martern, die Marter. Porwany, wszystkiemi morderstwami ciągniony, bity, pieczony, targany był. *Sk. Żyw.* 1, 14. —

3. Morderstwo, skłonność do mordowania, okrucieństwo, Mordsucht, mörderische Grausamkeit. *Cn. Th.* MORDERZ, *ob.* Morderca. MORDERZ, MORDERZNIK *botan.*, *ob.* Mordownik. MORDKA, i, *ż.*, *demin. nom.* morda; pysk; *Ross.* мордка. Schnäuzchen, Gebiß, Gefräß. Mordka liszki. *Kniaź. Poez.* 3, 147. *Ross.* мордки pyski wiewiórcze, co za pieniądze chodziły; cf. biela, aspergil. MORDOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, (*Boh.* mordowati *caedem facere*, morden; *Slov.* mordowati; *Sorab.* 2. mordowasch; *Bosn.* moriti, izmoriti, umoriti *fatigare, occidere*; *Carn.* mordrim, mordrujem; *Vind.* vmoriti, vmoruvati, pomorjati; *Ross.* умертвить, умерщвлять; *Svec.* mörda; *Pers.* mordaniden; *Isl.* myrda; *Dan.* myrde); — 1. zamordować, zabijać, morden, todtschlagen, tödten. Ten, który człowieka morduje, jest mężobójcą. *Szczerb. Sax.* 257. Nie nowina żydom była mordować proroki, i rzadki u nich swą śmiercią umarł. *Biał. Post.* 101. — 2. Męczyć, umęczać, fatygować okrutnie, *trupać, trapić, pracować kogo, trudzić, einen quälen, martern, strapaziren, müde machen, ermüden; *Boh.* unawiti; *Bosn.* umoriti, otruditi, nebaviti; *Vind.* truditi, martrati, smujat, obtrudit; *Carn.* truditi; *Ross.* нурить, томить, утомить, утомлять, истомить, истомлять, маять, умаять. Rzuca się na łupieżce, którzy najwięcej mordują starca, zabija trzech, miota się na innych.... *Stas. Num.* 2, 112. Jeden morduje ziemię, drugi szuka w lesie, Co mu pożytek razem i rozrywkę niesie. *Zab.* 9, 20. *Harab.* Mordujesz moję cierpliwość; naostatek pokażeć, kto jestem. *Teat.* 1, 25. Morduje wszelkie sposoby po głowie, Aż mu ta sztuka wypada w połowie. *Zab.* 12, 76. Słabszy daleko koń, którego nie mordują, i nie hartują do pracy. *Papr. W.* 1, 393. — §. Mordować się *recipr.*, męczyć się, umęczać się, fatygować się mocno, sich quälen, sich müde machen, müde werden, ermüden. (*Rag.* morittise, umorittise; *Croat.* zatruditisze; *Vind.* se obtruditi, vgnatise, se vtruditi, se struditi). Sysyfus z kamieniem się morduje, który Albo w górę pchać musi, albo ścigać z góry. *Oiw. Ow.* 160. Źleś zrobił, że tak dajesz matce mordować się, latając po wsi, szukając ciebie. *Teat.* 14. *d*, 15. *ob.* Zmordowany. MORDOWNIK, a, *m.*, a) morderca, zabójca, der Mörder. Tyrany, mordowniki chrześcian. *Biał. Post.* 22. *Żarn. Post.* 3, 755. — b) *Milit.* Mordownik, Mordschlag, krótka rurka żelazna, nabita prochem i kulą, osadzająca się między wiązaniem ognistej piłki. *Jak. Art.* 3, 302. *et* 2, 102. — c) *Botan.* Mordownik, morderznik, zły mniszek, *aconitum napellus*, ziele tak zwane od mordowania, bo do godziny siódmej zabija człowieka. *Syr.* 1387. *Sienn. Wykł. Kluk. Dykc.* 1, 5. Tojad mordowoik pospólstwo na wielu miejscach czarnobylem, ogrodnicy bernardynem zowią. *Jundz.* 286. *Ross.* мордовникъ, преградъ. прострѣльная трава MORDY, *ob.* Morda, Mord. 2. Mordy, miasto w Podlaskim. *Dykc. Geogr.* 2, 182. eine Stadt.

Pochodz. *domordować, namordować, pomordować, umordować, zamordować, zmordować*; *cf. martwić, morzyć, mrzeć.*

MOREGI, *ob.* Morąg.

MORELA, i, *ż.*, MORELKA, i, *ż.*, *demin.*, *Boh.* merunka; *Carn.* marelza; *Bosn.* kaisсja; *Ross.* морель; die Morelle, Amarille. Morele dwojakie są, większe, które aprykozy zowią, i mniejsze, właściwe morele. *Kluk. Rośl.* 1, 155.

MORES, z *Łac.* obyczaje, maniery, Mores, Manieren. Naucze ja go mores, co on swemu panu, Co za względy zacności mego winien stanu. *Tręb. S. M.* 114. Dla ciebie zburczę go tylko, potym pogłaszczę, trzeba żeby znał mores. *Teat.* 42. *c*, 40. Na drugi raz grzeczniejszym będziesz, wiesz teraz co to mores. *Teat.* 8, 115.

MORG, u, *m.*, z *Niem.* der Morgen Landes, ein Tagewerk, Juchart, *Boh.* gitra (cf. jutro), djlec, augezd, (cf. ujazd); *Croat.* ral, (cf. role); *Sorab.* 1. honé, (cf. zagon). Morgiem w początkach nazywano to pole, które para wołów przez jeden dzień zaorać mogła. Najzwyczajniejszy zaś teraz morg, jest to prostokąt z 3 sznurów kwadratowych, to jest pole, mające długości trzy sznury, a szerokości jeden sznur. *Łesk.* 2, 27. Trzydzieści morgów czynią włokę, a 3 włoki czynią łan. *Jak. Mat.* 1, 5. Morg Chełmiński ma sznurów trzy, lub prętów 30, albo łokci 225 długości; szerokości łokci 175. Morg gospodarski ma wzdłuż prętów 20; w szerz 10. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Czack. Pr.* 2, 226. Kmiecy morg większy i mniejszy. *Zabor.* 299. Morg każdy jest na trzy wężyska. *Grzępsk. K* 4 *b.* W Polszcze mówią pręt; a w Mazowszu morg. *ib. L* 4. (cf. stajanie, staje). Na hubę rachują 24 morgów. *Pam.* 83, 331.

MORMOTAĆ, *ob.* Marmotać.

MOROMSK, a, *m.*, miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 184. eine Stadt im Kijowschen.

MORÓWKA, i, *ż.*, *Ross.* морушки, моровыя бобоны; *Carn.* prekûrsh; *Boh.* mornj hliza; bolączka morowa, die Pestbeule, Pestdrüse. Morówka, czyli morowa czarna krosta, *carbunculus*, to jest niezmierne zaognienie się z zatkanych cienkich żyłek krwią, morową zarazę w sobie już mającą, pochodzące. *Perz. Cyr.* 2, 68. (cf. powietrzna dymienica, dziuma). Morówki powietrzne. *Syr.* 70. Morówki abo petocie, my przystudzienicami zowiemy. *ib.* 554. *et* 875. Petetschen; cf. karbunkuł, *et* łożna czarna krosta, morówka. 1. MOROWY, a, e, *Boh.* morowy, mornj; *Carn.* kushen; *Vind.* kugan, kushen, kugoviten, nalesliu; *Croat.* kusen; *Bosn.* kusgjan, okusgen, kusgni; *Rag.* kuxni; *Ross.* моровый: od moru, powietrzny, Pest-, pestilenzialisch. Morowa dymienica. *Perz. Cyr.* 2, 64. (*ob.* Morówka). Morowe powietrze. *Urzęd.* 271, *Carn.* shlesa; *Vind.* kuga, shlesa, pomoria; *Rag.* kùga; *Bosn.* kugga, bubba, cjumma; *Ross.* моровое повѣтріе, моровая язва. Zaraza morowa. *N. Pam.* 4, 117. Bolączki morowe. *Sienn.* 485. Pryszcze morowe. *ib.* Powietrze zarażone, to jest morowe. *Sienn.* 475. Strzegą się go, jak morowéj zarazy. *Mon.* 66, 19. Ja tobą brzydzę się, jak morowym powietrzem. *Teat.* 11, 59. (cf. jak zgniłym psem). — *Botan.* Morowy korzeń. *Urzęd.* 245, *ob.* Carz ziele. — *Fig.* Złośliwych ludzi, których morowemi pismo ś. zowie, tak odcinać mają, żeby zdrowych członków nie zarażali. *Birk. Zyg.* 17. To jest moc morowa, silnym być ku uszkodzeniu. *Pilch. Sen.* 13.

2. MOROWY, a, e, od mory, z mory, materyi, von Mohr. Wstęga błękitna morowa. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 272.

MORSELE, **MORSZELE**, ów, *plur.*, z *Łac.* morsellus, Morsellen, *Ross.* морзелы; lekarstwo w tabliczkach do jedzenia. *Włod.* Zaczyniwszy proszku tego i umieszawszy dobrze, naczynić morszeli albo kołaczków. *Syr.* 74. — *Fig.* Krew' nam daje ilopem, a w niewinnym ciele Ku wiecznemu żywotu zbawienne morszele. *Pet. Zac.* 165.

MORSKI, a, ie, od morza, *Boh. et Slov.* mořský; *Sorab.* 1. morski; *Carn.* morske, murske; *Vind.* morski; *Croat.* morszki; *Bosn. et Rag* morski; *Ross.* морскій; See-, Meer-, Meeres-. Morskie burzenie, przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie i opadanie. *Cn. Th.* Ebbe und Fluth. Wylew i odlew, *fluxus et reflexus* *Hub. Wst.* 104; (*Bosn.* plimma, narastenje morra, osseka, rechescja; *ob.* Morszczyzna). Morskie koty (koczkodany), gatunek małp, nad wszystkie inne dłuższe ogony mające. *Kluk. Zw.* 1, 65, Meerkatzen. Sól morska, Meersalz. *Urzęd.* 416., *Ross.* морянка. Stérty morskie, wyrostki stérczącego nad morzem lądu. *Śniad. Jeog.* 224. Morski pies, *Vind.* murski peís, *ob.* Pies. Morskie ciele *Vind.* mursku tele, *ob.* Ciele. Morska świnia *Vind.* delfin, dupin, *ob.* Świnia. Morski koń *Ross.* моржъ. Morski zając abo ozada. *Syr.* 825. *Sienn* 68. Ukaszenie jadowite od szkorpeny, morskiego smoka, tudzież od ogonicy morskiéj. *Syr.* 343. Morski wiatr *Ross* моряна. Gwiazda morska *Vind.* buroush, *ob.* Gwiazda. Bogini morska, *Boh.* Mořena, manželka Widonowa, bohyně mořska. Morski mieszkaniec, pomorzanin *Ross.* морянинъ. Handel ludzi lądowych z morskiemi. *Boter.* 199. Morska bitwa *Eccl.* кораблеборанство. Żołnierz morski, *Croat.* ladjobojnik; *Ross.* ладейникъ; *Eccl.* кораблеборецъ. Zegar morski. *Warg. Radz.* 308. (*ob.* Kompas, buksola). Warsztat morski. *N. Pam.* 12, 285, okrętowy, gdzie okręty budują, Schiffswerften. Mech morski, porost morski, Meermoos, roście po skałach morskich, a najwięcej po skorupach ryb i małżów morskich. *Syr.* 1418. Morski kopr, *ob.* Sól babia. Morski pław, *ob.* Pław morski. Morski ptak, *ob.* Zimorodek. "**MORSKORÓD**, u, *m.*, płód morza, ein Meerthier. Przepływają rozliczne zatym morskorody. *Zab.* 9, 329. ***MORSKOZIELONY**, a, e, seegrün, *Vind.* morskoselen. **MORSZCZYZNA**, **MORZCZYZNA**, y, *ż*, *collect.* morskie płody, morskie rzeczy, Meererzeugnisse. Konchy i inna morszczyzna, *corpora marina.* *Hub. Wst* 14 — §. Pomorszczyzna, Seeuferland, Küstenland. Zygmunt książęciu Stolpeńskiemu Lemburg i Bytom, i inszą pobrzeżną morszczyznę w lenno dał. *Biel.* 505. — §. Przestwor morski n. p. W morszczyzny szyper żegluje. *Dar. Lot.* 18. Meeresweiten. — *§. Morszczyzna, pomorszczyzna, morka, pomorka, wiatr od morza. *Bndtk.*, *Ross.* моряна. — §. Morzczyzna xiężyca, ruch podnoszącego się i opadającego morza, sprawiony siłą samego xiężyca. *Śniad. Jeog.* 216. Ebbe und Fluth.

MORSZ, u, *m.*, nadpruchniałość zwłaszcza w drzewie, (z *Niem.* morsch), die Morschheit, *adj.* morszaty, morszysty, *ob.* Nadpruchniały.

***MORSZPRĘGI**, n. p. Morszpręgi, latanie abo chodzenie po powrozie, by dobrze było u nas pospolite, jednakbym ja swemu dworzaninowi tego nie dopuścił. *Gorn. Dw.* 33. może *saltus mortales*, cf. *Germ.* Sprünge, Sprung.

MORTYFIKACYA, yi, *ż.*, martwienie, morzenie siebie samego z nabożeństwa, die Qual, die Selbstpeinigung aus Andacht, fleischliche Züchtigung. Co się tknie mortyfikacyi, tak był skłonny do umartwienia i innych pokut, iż gdyby go byli starsi na wodzy nie trzymali, snadnieby sobie był żywota skrócił. *Sk. Żyw.* 1, 418. **MORTYFIKOWAĆ**, *ob.* Martwić, trapić, umarzać.

MORUS, a, *m.*, **MORUSEK**, ska, *m.*, *zdrobn.*, człowiek ubrudzony, brudny (cf. moraga), ein Schmutzling, schmutziger Mensch. **MORUSAĆ** *cz. niedok.*, pomorusać, umorusać *dok.*, brudzić, pobrudzić, ubrudzić, beschmutzen. **MORUSOWATY**, a, e, — o *adv.*, brudny, (moragowaty), schmutzig, beschmutzt.

MORWA, y, *ż.*, *Boh. et Slov.* moruše; *Sorab.* 1. maruscha, maruschna, molberna; *Carn.* murba; *Vind.* murva, murba, murvovu fadje, malina, (cf. malina); *Croat.* múrva; *Bosn.* murva, dùd; *Rag.* murva; *Slav.* dud., mùrva; *Ross.* морошка, тутовая ягода, шелковица, (cf. szelka; cf. *Ross.* шелкъ jedwab'); *Eccl* смоковница; (*Ross.* смоква figa): *Graecolat* morus; *Ital.* mora; *Holl.* moerbesie; *Angl* mulberry; *Svec.* mulbaer; *Germ.* die Maulbeere; drzewo i owoc, der Baum und die Frucht. Morwa drzewo, śrzedniej wielkości: owoc wyraża główkę z jagód skupionych złożoną; jest czarny, jest i biały. Liściem białych morw żyją jedwabniki. *Kluk. Rośl.* 2, 66. Czarna morwa (*Vind.* stroshnize). Morwa, abo drzewna jeżyna. *Sienn.* 104. *Kluk. Rośl.* 1, 156. "**MORWIOLISTE** n. p. wiechy. *Pot. Arg.* 809., maulbeerblätterig. **MORWIORODY**, **MORWIORODNY**, a, e, n. p. Praca bogata pająków morwiorodych. *Tward. Wł.* 210. t. j. jedwabników, na morwach się rodzących, auf Maulbeeren erzeugte Seidenwürmer. Morwiorodne pająki użyczają nam swych jedwabiów. *Kulig. Her.* 251. **MORWOWY**, a, e, od morwy, *Boh.* morušowy; *Carn.* murben; *Ross.* шелковичный; *Eccl.* смоковничный; Maulbeer-. Morwowe drzewo. *Dykc. Med.* 4, 405. (*Slov.* moruškowý strom; *Slav.* dudovo dêrvo; *Vind.* murvovu drevu, murvar, murva, malinea; *Ross* тутовое дерево. Sok morwowy. *ib.* 407. Liście morwowe. *ib.* 408.

***MORYCZYĆ**, ył, y, *act. niedok.*, (*Etym.* marszczyć, *Ross.* морщить; cf. морочить tumany puszczać, oczy mydlić); nalegać na kogo, martwić go, einen martern, einem zusetzen. Oktaw pragnąc konsulatu, nie senatu o tę część moryczy, [= nalega na senat. 1], Ale prywatnie Cycerona nuka. *Chrośc. Fars.* 140. Królowa króla moryczy, żeby swą ręką koronował wnuka. *Pot. Syl.* 285. Tego ta próżna otucha moryczy. [*haec (anima) solatia sola sperat.* 1]. *Chrośc. Luk.* 2, 49. W subtelnych (dworskich) żołądkach delikackie głody Przez smaczne potraw kąski moryczą się. *Gaw. Siel.* 357. [= umarzają się. 1]

MORZE, a, *n*, (*Boh. et Slov.* moře; *Sorab.* 2. mohro; *Sorab.* 1. mořo, morio; *Carn.* murje, morje, more; *Vind.* morje, murje; *Croat.* more, morje; *Slav.* mòre; *Rag.* mòre, pucina; *Bosn.* morre; *Dal.* more; *Ross.* море; *Lett.* marios; *Esthnic.* merri; *Bretag.* mor; *Anglos.* mere; *Svec. et Isl.* mar; *Lat.* mare; cf. *Graec.* μυρεῖν *fluere*; *Hebr.* מר mar = *amaritudo*); *Germ.* das Meer. Morze, część globusu wodą zalana. Dla łatwiejszego jednak sytuacyi

morza względem ziem różnych rozeznania, rozmaite mu nadano przezwiska. *Kras. Zb.* 2, 204. Kazał bóg: niechaj się zbiorą wody, które pod niebem są, na jedno miejsce, że się ukaże susza; i stało się tak. I nazwał bóg suszę ziemią, a zebranie wód morzem. *Leop. Genes.* 1. Wtedy grunt suchy ziemią, a wielkie rozcieki Wód zgromadzonych w jedno, bóg nazwał morzami. *Przyb. Milt.* 221. Morze Wielkie abo Ocean. *Dudz.* 45. *otoczyświat. *Cn. Th.* Morze lodowate, lodowe. *Tward. Wł.* 29. Północne. *Dykc. Geogr.* 2, 185. Morze śrzodziemne międzyziemne, (*Stryjk.*, *Pot.*); morze *Europińskie. *Cn. Th.* Adryatyckie. *Dykc. Geogr.* 2, 184. Azyańskie abo Chwaleńskie, *Caspium. Cn. Th.*; *Slav.* Valinsko môre, (*ob.* Chwaleńskie). Carogrodzkie. Arabskie, czyli cieśnina Perska; Czerwone czyli cieśnina Arabska. *Cn. Th.*; *Slav.* cêrljeno more, (*Ross.* Понтъ czarne lub czerwone morze); Morze białe; czarne. *Cn. Th.*, (*Slav.* cèrno mòre). Hellespontem woda z morza czarnego do morza białego, Propontis rzeczonego, pędem wielkim idzie. *Star. Dw.* 2.; Bałtyckie, u Niemców Wschodnie. *Dykc. Geogr.* 2, 182. ◦ (Szwedzkie. *Cn. Th.*). Morze umarłe, martwe. *Cn. Th.* Morze ciasne, ściśnione. *Cn. Th.*, (*ob.* Cieśnina morska). Wysokość morza, głębokość wzniesienia morza od pewnego punktu uważana i mierzona. *Śniad. Jeog.* 230. Morze wysokie, które dosięgło najwyższej swojéj wysokości. *ib.* — Na rozlanej szeroko morz płynnych przestrzeni.... *Zab.* 15, 154. *Kniaź.* Bóg zakładał *morzowi (morzu) granice. *W. Prov.* 8, 29. Morzem się bawię *Eccl.* мореживетелствую, при мори живу, *Graec.* θαλασσεύω. Nad morzem panuję *Eccl.* мородержавствую, *Graec.* θαλασσοκρατέω. Pan od morza do morza. *Zegl. Ad.* 192. (szerokowładny, bogaty). Jak morze, wszystko na wierzch wyrzuca. *Rys. Ad.* 19. (nie trzyma języka za zębami). Kto na morzu nie bywał, ten dziwów nie widał. *Rys. Ad.* 26. (*non vidit mira, qui non vidit maria*). Komu modlitwa nie smakuje, ten niech po morzu żegluje. *Cn. Ad.* 556; *Slov.* kdo sa modlit ně wge, něch na more idě. Kto zna morze, wie co *gorze. *Rys. Ad.* 29. Niebo, nie umysł tacy odmieniają, Którzy po rozum za morze biegają. *Budn. Apopht.* 5. *Ezop.* 22. *coelum, non animum mutant, qui* etc. *Hor.*; (gąska z domu, gąsior do domu). Młody mówi: dopiero mi lat dwadzieścia; jeszcze śmierć za morzem. *Sk. Kaz.* 512. (za granicą, daleka, *oppos.* za pasem, tuż, nad karkiem, nad głową). Morzu wody przylewać, słońcu przydawać pochodni. *Chmiel.* 1, 75. *Slov.* Do Dunage wodu nosit; *noctuas Athenas.* — Morze, otchłań, przepaść, bezgrunie, bezdno *Ross.* пучина. (MORZA, y, *ż.*, jedwab' gruby z bawełną mieszany. *Pincikow.*). MORZCZYZNA, y, *ż.*, *ob.* Morszczyzna. **MORZOLOTNY, a, e, über das Meer hinfliegend. *fig.* Wsiadać chcesz, widzę, w nawę morzolotną. *Groch. W.* 433. Morzolotny okręt. *Zab.* 5, 317. *J. Kchan. Ps.* 69. **MORZONOŚNY, a, e, od morza noszony, vom Meer getragen. Morzonośna Syrena. *Zab.* 15, 188. *Nagł.* *MORZORODNY, a, e, w morzu się rodzący, meererzeugt, *Eccl.* пучинородный. *MORZOPŁAWNIK, a, *m.*, *Ross.* мореплаватель, мореходецъ, żeglarz; мореплавательный, мореходный, żeglarski; мореплаванiе, мореходство, żegluga. **MORZOWŁADNY, a, e, meergebietend. Król morzowładny i w porty zamożny. *Groch. W.* 443. Morzowładny Neptun. *Dudz.* 19. Auster morzowładny. *Petr. Hor.* 2, *D* 4.

Pochodz. *morski*, *nadmorski*, *odmorski*, *podmorski*, *pomorze*, *pomorski*, *pomorczyk*; *przymorski*; *międzymorze*; *przymorze.*

MORZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, MARZAĆ *freq.*, umorzyć *dok.*, *Boh.* mořiti, zmořiti, umrtwiti, umrtwowati; *Sorab.* 1. moru, moriu, morim; *Carn.* morim, mertvazhèm; *Vind.* vmoriti, vſmertiti, pomoriti, vmerlatiti, pomerlatiti, vbiti, vbijati, mertvazhiti, vkoriti; *Croat.* morim; *Rag.* moritti; *Bosn.* moriti, izmoriti, umoriti; *Ross.* морить, морю, уморить. *Activum verbi neutrius* mrzeć ◦ umierać; (cf. mor, mord, *Lat.* mori); ◦ robić, że kto mrze czyli umiera, mordować kogo na śmierć, sterben lassen, umkommen lassen, jemandes Tod befördern, ihn tödten. Doktorowie morzą, nie léczą, kiedy się samych ksiąg trzymają. *Fredr. Ad.* 73. Śmierć tam nie próżnowała, jednako *morzęcy (morząc), Okrutna wieki ludzkie i rodzaj bydlęcy. *J. Kchan. Ps.* 115. — *fig.* W żartach człek morzy tęsknice. *Zab.* 11, 371. *Zabł.* t. j. umarza, zatapia, zbywa. — §. Morzyć głodem, *Rag.* moritti glàdom; *Ross.* морить голодомъ; głodzić kogo na śmierć, einen mit Hunger quälen bis auf den Tod, einen verhungern lassen. Kazał mię morzyć głodem. *Boh. Kom.* 4, 205. Kiedy na nas Bóg głodu nie przepuszcza, głodem się nie morzmy. *Sekl.* 13. *Transl.* Umęczać, dokuczać, sehr quälen, martern, zusetzen. (cf. *Boh.* mořiwa zymnice *febris lenta*, das schleichende Fieber). Już też i trucizna morzyć go poczęła. *Gorn. Dw.* 252. Kto pić przymusza niechcącego, a kto morzy pragnącego, który gorszy nad drugiego? *Cn. Ad.* 391. cf. i cnota ma swoje granice, *est modus in rebus.* Pijaństwo zmorzy, starga przyrodzenie. *Biał. Post.* 199. Ludzi więcej gardło morzy, niż ostry miecz. *Ezop.* 86. Od dwóch dni już nie spałem; czuję, że mię sen morzy. *Teat.* 39, 12. Wieczór sen go okrutnie morzył. *ib.* 35. *c*, 7. Gdy się też zmorzysz snem i umordujesz, Na mym odpoczniesz łonie i sfolgujesz. *Past. Fid.* 91. (gdy cię sen zwycięża). Nade wszystko sen ich morzył cięższy. *Tward. Wł.* 90. Ty śnie kilkogodzinny ulgaś jest w tej mierze, Morzysz wprzód, niż nas wieczny sen ze świata zbierze. *Zab.* 11, 187. Na cóż się przyda ten spoczynek, którego sen ustawiczny morzy? *Zab.* 1, 115. Snem zmorzony Na zielonej murawie leżał rozciągniony. *Zab.* 1, 98. *Nar.* — §. Żywe srebro morzyć ◦ martwić. *Tr.*, das Quecksilber tödten. — §. Morzyć się, trapić się, gryźć się, frasować się, sich quälen, martern, abmergeln, härmen. Ustawnie się w sercu swym o to gniewem morzył. *Papr. Koł. R* 3. MORZYCIEL, a, *m.*, morzący, męczący, der Quäler; (*Sorab.* 1. moričeř morderca). *W rodz. żeńsk.* Morzycielka. MORZYMORD, u, *m.*, ziele, Mniszek dobry, od skutku tak rzeczony, bo truciznę złego mniszka czyli mordownika zamarza. *Syr.* 1388. cf. tojad. *Kluk. Dykc.* 1, 6, *aconitum anthora*, Heilwurz, *Carn.* zhmerûnka. **MORZYSARNA, y, *m.*, *Otw. Ow.* 111. miano psa gończego, der Name eines Jagdhundes, Rehbiß. MORZYSKO, a, *n.*, morzenie czyli

gryzienie w żołądku, Bauchgrimmen. Ziele srebrnik dziatkom grzyzawki i morzyska w żywocie układa. *Syr.* 292. Olejek ten kolice i darciu w kiszkach albo morzysku pomaga. *ib.* 94. *et* 101. morzenie w żywocie. *Sienn.* 278. — §. *Transl.* Coż znaczą te niezwykłe wzdrygi, te morzyska, Te czucia, którym nadać nie można nazwiska? *Przyb. Ab.* 184. MORZYSKOWY, a, ie, Grimm•. Morzyskowa kiszka, *colon intestinum*, der Grimmdarm. *Perz. Cyr.* 1, 149. *et* 48. kolkowa, kobielasta. *Cn. Th.*

Pochodz. pod słowem: *mrzeć.*

'MOS, *ob.* Mas.

MOŚĆ, ści, *commun.*, tytuł skrócony, ze słowa Miłość, (abo też Możność, cf. *majestas*). *Mon.* 66, 460, gnädiger Herr, gnädige Frau, Gnaden, Liebden; *Slav.* vellicčánstvo; *Ross.* величествіе, величество, величіе; (*ob.* 'Wieliczaństwo). Jego Mość i t. d. *ob.* Jegomość, Jejmość, Ichmość, Jegomościn, Jejmościn, Ichmościn. Jego Królewska Mość • J. K. M., Ihro Königl. Majestät. Wasza Królewska Mość, W. K. M., Euer Königl. Maj. Jego Książęca Mość, Ihro Fürstliche Durchlaucht; Wasza Książęca Mość, Euer Fürstliche Durchlaucht. Żartem: wilk chciał oddać usługę Jego Końskiéj Mości. *Zab.* 13, 276. *Treb.* — Wasza Mość, *Slav.* gospodstvo, millostivo • *inde* waszmość. — *Obsol.* Waszéj Pańskiéj Mości, Jaśnie Wielmożny a Mościwy Panie Wojewodo (Zebrzydowski), to dzieło poświęcam. *Gwagn. ded.* Euer Hochgräflichen Gnaden. — *Vocat:* Mości *in masc.*, Mościa *fem.*, *Ross.* сударь, сударикъ, сударчикъ; *f.* сударыня; Herr! gnädiger Herr! gnädige Frau! Euer Gnaden! Mości ojcze kochany. *Teat.* 34. *c*, 102. Mości Dobrodzieju! *ob.* Dobrodziej! Mościa Dobrodziejko, *ob.* Dobrodziejka. Mości Panie, mein Herr! Jaśnie Wielmożny Mości Panie N. N., Mnie wielce Mości Panie i Bracie. *Kras. Doś.* 65. U dawnych Polaków najpiérwszy był tytuł Bracie! poczekawszy trochę, przydano: Panie Bracie; powiększono potym i mówiono: Mości Panie Bracie! *Mon.* 67, 460. Chciałby żeby się pozbyć téj nudnéj intytulacyi: Mego Wielce Mości Pana. *Mon.* 65, 301. Mości Panowie Młodzi, dzisiejszy wieczór poświęcony jest dla uciech wieku waszego. *Zab.* 3, 111. Mos Panie, *skrócone zamiast:* Mości Panie, mein Herr, mein Freund. Przyszły twój małżonek nie jest urzędnik, ani uwielmożniony; nie będziecie sobie mówić; Mospanie, Mościapani; ale mój mężu, moja żono. *Teat.* 25. *c*, 69. Niechaj go poznam, spraw to mój Mos Panie. *Teat.* 43. *b*, 49. Trzymaj mocno cugle, Mospanie, trzymaj. *Teat.* 52. *c*, 50. Mospanie, gwałtowności w tym kraju nie są cierpiane. *Teat.* 36. *b*, 23. — Już Mości Państwo, kończcie komplementa. *Teat.* 43. *c*, 71, meine hochgeehrte Herrschaft, macht einmal ein Ende. — *Transl.* Mościpan • Wielmożny tylko, nie Jaśnie Wielmożny, ein bloß Hochedler, Hochwohlgeborner. Jesteś królem; a byłeś przedtym Mościpanem; To grzech nieodpuszczony. *Kras. Sat.* 5. Z tłustym wilk chudy brytanem Raz się spotyka, pachoł z mościpanem. *Kniaź. Poez.* 3, 89. Jeden mospan otyły, silny i bogaty, Miał stada, trzody, łąki. *Zab.* 8, 93. *Treb.*, cf. Jespan. Mospanek *zdrobn.*, n. p. Ci mospankowie. *Mon.* 74, 140. (panicze, panoska, Herrchen); *ob.* Mościwać, Mościwy, Mościenka.

MOŚCIĆ, ił, i, *act. niedok.*, umościć, pomościć *dok.*, pomoszczać, mostem pokładać, (*Ross.* мостить, мощу • brukować); *Eccl.* мостю *facio pontem*, bebrücken. Rzeki mościć. *Klon. Fl. B* 3 *b.* Rozkazał Olgierd drogi proste ku Moskwie kilku tysięcy czerni gotować, i tak drogi wszędzie moszczono przez błota i starzyny, co najprościej być mogło. *Stryjk.* 379. O wyzwoleniu od płatów, od podwód, budowania zamków, moszczenia mostów. *Stat. Lit.* 87, (*Ross.* мощеніе brukowanie, dylowanie, cf. pomost). — *Transl.* Mostem położyć, podbić, uniżyć, hinstrecken. Wszystkie mu fortuna pod nogi umości przeciwności. *Leszcz. Class.* 24, sprzątnie je przed nim. (MOŚCIENKA, i, *ż.*, jejmość *iron.*, Oto jużci moję mościenkę wstyd nawet i przed Najśw. Sakramentem ukląknąć. *Mon.* 71, 712. (cf. żonunio, żonina).

MOŚCINA, y, *ż.*, tarcice, szerokie dyle, które na most kładą, *planca. Mącz.* posadzka mostowa, pomost, *Sorab.* 2. mostniza; *Croat.* mosztnicze; *Ross.* мостовина; Brückenbretter, Brückenbohlen, die Bedeckung einer Brücke. Naprawiać drogi, by nie były dziury w mościnach. *Mącz. munire viam.* Na wierzchu kładł dębinę, którę rozmaitą mościną, żerdziami i drzewem na kształt kraty zaściełał. *Warg. Cez.* 81. — §. Mościna, most biedny, mizerny, eine elende, jämmerliche Brücke. Mościny stare. *Kosz. Lor.* 161 *b.* MOŚCISKO, a, *n.*, most brzydki, eine abscheuliche Brücke; *Ross.* мостище. MOŚCISKA, isk, *plur.*, miasto w wojew. Ruskim, od Przemyśla 4 mile. *Dykc. Geogr.* 2, 186. eine Stadt in Reußen.

MOŚCIWAĆ komu, ał, a, *et* MOŚCIAĆ *intrans. contin.*, tytułować go Mościwym Panem, jemanden Euer Gnaden tituliren. Kiedy do wsi przyjedzie, to mu mościwają. *Mat. z Pod. B* 3. Pan słudze nie mościwa, nie waszmościa. *Cn. Ad.* 811. (pachołek Jaś, Staś, Jasiek, Janek; cf. słysz! sam! idź! bież! stój!). MOŚCIWY, a, e, a) *contractum ex* miłościwy, *cujus loco usurpatur, et dignitatem ac potentiam magis, quam favorem, ut illud vetus significabat, sonat. Olim in personis illustribus compellandis vel nominandis, usurpabatur; jam viluit, et privatis etiam tribuitur*; cf. *Lat.* Ornatissimus, Clarissimus, Amplissimus, Humanissimus. *Cn. Th.* gnädig, gnädigster, hochgeehrter, hochgeehrtester. Aby inaczej chodziła mościwa pani, inaczej szlachcianka. *Gost. Gor.* 131. Wszyscy sobie równi być chcemy; wszyscy mościwemi pany, wszyscy równo chodzić, żyć, jeździć, gwardye trzymać. *Falib. E* 3. — b) Mościwy, łaskawy, gnädig, geneigt. Byś prace tę moję przyjąć a mym mościwym panem być raczył. *Warg. Wal. praef., et Warg. Radz.* 121. Nie troszcz się Waszeć Mościem Pan (Mościwy Pan); już wszystko dobrze pójdzie. *Teat.* 7. *d*, 34. *Czart.* — c) Mościwy, mocą sławny, *illustris*, durch seine Kraft berühmt. Któryż mię matką swoją nazwie tak mościwy znowu syn, jak był Herkul! *Bardz. Trag.* 522. przedni, vortrefflich. Zacna, wyborna, mościwa rzecz, spokojne sumnienie. *Ern.* 186.

MOSIĄDZ, iędzu, *m.*, *Boh.* mosaz; *Slov.* mosadz, mosaz; *Sorab.* 1. moszacz, moszaz, moszasz; *Sorab.* 2. misznik; *Carn.* mèd (*ob.* Miedź), medu, mjedu, mejd, mednèk, pirenzh; *Vind.* med, medeniza, medu, medenina; *Croat.*

zlatomedo; *Rag.* xuuti mjed; *Slav.* pirincs; *Ross.* желтая мѣдь, (зеленая мѣдь bronc), тазовая мѣдь; *Anglos.* maestling, maestlen, maeslen; *Angl.* mastling; *Dan. et Svec.* messing; *Germ.* das Messing; miedź żółta. *Jak. Art.* 3, 302. Mosiądz, mieszanina, składająca się z miedzi i z kruszcu żółtego, nazwanego kalaminą. *Jak. Art.* 5, 302. *Kluk. Kop.* 2, 188. *Kruml. Chym.* 199. *MOSIĄDZOWY, MOSIĘDZOWY, a, e, MOSIĘŻNY. *Cn. Th.*, von Messing. Mosiędzowy grunt pod złotem. *Sienn. Rej.* Sierpik mosiądzowy, *falx aënea. Żebr. Ow.* 167. MOSIĘŻNIK, a, *m*, mosiądzem abo miedzią robiący, u nas konwisarzowie, złotnicy, rutgiserowie mosiądzem robią. *Cn. Th.*, der Messingarbeiter. *Sorab.* 1. moszaznik; *Rag.* xutomjedar, Gelbgießer. Aleksander mosiężnik. *W.* 2 *Timoth.* 4, 14, *not.* «rotgisser, kotlarz»; (kotlarz. *Bibl. Gd.*). MOSIĘŻNIKÓW, a, e, MOSIĘŻNICZY, od mosiężników, Messingarbeiters, Gelbgießers. MOSIĘŻNICTWO, a, *n.*, mosiężniczy kunszt, die Messinggießerey, Arbeit in Messing, Gelbgießerey. **MOSIĘZNODĘTA n. p. trąba. *Kchow.* 251., die hohlgegoßne messingne Trompete. MOSIĘŻNY, a, e, (*Boh.* mosazny; *Sorab.* 1. moszazne, moszafny; *Carn.* mêden; *Vind.* medini; *Rag.* xutomjedni); z mosiędzu; messingen. Surmy rogowe ogłos wojny dały, Trąby mosiężne głośno zahuczały. *Bardz. Trag.* 381. Mosiężna skwara, łuska; żużel mosiężny, odmioty mosiężne. *Włod.* MOSIĘŻYSTY, a, e, mosiądz w sobie mający. *Cn. Th.*, Messing enthaltend.

MOSKAL, a, *m.*, §. 1) cf. Moskwicin, der (Moskowiter) Russe, Rossyanin; *Boh.* Rus; *Vind.* Rusianz, Rusiak, Moshovit, Moshkovitar; *Croat.* Moskov, Moskovita; *Hung.* Mushka; *Slav.* Moskòv; *Ross.* Россіянинъ, *vulg.* Русакъ; *Eccl.* Москвитянинъ, Россъ; (*Ross.* Москвитянинъ z miasta Moskwy rodowity). Narodom pod panowaniem Rossyjskiém zostającym, dają ogólne nazwisko Moskalów. *Dykc. Geogr.* 2, 358. «*Moschi a Vind.* mosh (mąż), *vir*» derivat *Bohoriz.* [Nazwa Moskwy powstała według *Karamzina* od mostków na rzece Smrodyni 2]. — §. 2. Moskal, moskalik, gatunek pigułki, eine Art Pillen. Na zastanowienie biegunki, moskala ugnieść z mąki pszenicznéj, z babczanym nasieniem, dać choremu jeść. *Sienn.* 374. Z gliny, dodawszy żółtek jajowy i wódki, uròb jakoby moskalik, który ususz dobrze, a gdy będzie trzeba, wezmiesz tego moskala, a rozmoczywszy, jako plastr przykładaj. *Sienn.* 252. *Spicz.* 108. MOSKIEWCZYZNA, y, *ż.*, cokolwiek z Moskwy pochodzi, Moskwę obchodzi, Moskiewski język, obyczaje, towary Moskiewskie, *collect.* das Russische, etwas Russisches, was nur immer Rußland betrifft, Russische Sprache, Gebräuche, Waaren etc. MOSKIEWKA, MOSKALKA, i, *ż.*, die Russinn; *Ross.* Россіянка. (*Ross.* Москвитянка z miasta Moskwy rodowita). MOSKIEWSKI, a, ie, 1) od miasta Moskwy, *Ross.* Московскій; Moskauisch. Wielkorządztwo Moskiewskie, jest prowincya państwa Rossyjskiego, zwana Moskwą. *Dykc. Geogr.* 2, 186. — 2) Rossyjski, Russisch. *Boh.* Rusky; *Sorab.* 1. Muskowski, Mużakowski; *Vind.* Ruski, Rusianski, Rutenski, (cf. Ruski); *Ross.* Россійскій, Рускій; *Eccl.* Московскій. Szkło Moskiewskie, Frauenglas, kamień dzielący się na giętkie, lśniące i przeźroczyste jak szkło, wielkie szyby; koło Archanielu obficie się znajduje. *Kluk. Kop.* 2, 91. *Solsk. Geom.* 2, 11. Mroz Moskiewski, gdy z paszczęki swej koziorożec wypuści, Niepochybnie winogrod pomrozi. *Zimor. Siel.* 215. Dać komu pożałowanie Moskiewskie. *Haur. Ek.* 173. (plagi, knuty). *MOSKIEWSKI, iego, *substant.* » W. Kniaź Moskiewski, Car Moskiewski, der Russische Großfürst, Zar. Książęta Siewierskie, nie mogli się osiedzieć przed Moskiewskim. *Biel.* 429. Wziął Moskiewski Połock r. 1563. *Gorn. Dz.* 159. Tych czasow znowu Moskiewski Inflantom był ciężki. *ib.* 142. Gliński wiernego z listem do Moskiewskiego posłał, obiecując, jeśliby mu Wielki Ksiądz (Kniaź) Moskiewski dobrowolnego do siebie przyjechania dozwolił, do niego się przekinąć, z czego się Moskiewski bardzo uradował. *Stryjk.* 691. (*MOSKUD, u, *m.*, n. p. Wielkie było wojsko ich; owdzie trzechset ludu, Nie było do potrzeby okromia Moskudu. *Papr. Gn.* 1073.??) MOSKWA, y, *ż.*, 1) *Ross.* Москва, die Stadt Moskau, wielkie bogate i bardzo znaczne miasto, niegdyś stolica państwa Rossyjskiego. *Dykc. Geogr.* 2, 186. *Gwagn.* 474. *Wyrw. Geogr.* 289. — 2) Rossya, państwo Rossyjskie, (Moskovien), Rußland, das Russische Reich, *Boh.* Rusy; *Vind.* Rusku semla, Rutenska deshela, Moshkovitsku zesarstvu; *Croat.* Moskovitzko czarsztvo; *Hung.* Muszkak; *Slav.* Moskovska; *Ross.* Россія; *Eccl.* Москва. Wszystkie te obszerne kraje, które się zamykają pod powszechnym Moskwy imieniem, na Moskwę Europejską i Azyatycką dzielą się. *Wyrw. Geogr.* 287. Te księgi, *na Moskwie za kapelana służąc, na Polski język przełożyłem. *Boter.* 3. (w Moskwie, w Rossyi; cf. na). — 3) *collect.* Moskwa = Moskale, Russen. Kupcy obcych narodów, t. j. Włosi, Niemcy, Francuzowie, Moskwa, Ormianie.... *Vol. Leg.* 3, 440. MOSKWICIN, a, *m.*, z pogardą: Moskal, ein (Moskowiter) Russe, *Eccl.* Москвитянинъ. Moskwicin wiele czyni w Litwie w granicach szkody królowi. *Papr. Ryc.* 105. Których ogniów skoro się z strachem napatrzyli Moskwicinowie, z zamku poschodzili. *Chełch. Poprz. A* 4 *b.*

MOSPAN, MOSPANEK, *ob.* Mość.

MOST, u, *m.*, *Boh.*, *Slov. Sorab.* most; *Vind.* must, muest, most; *Carn.* móst; *Croat.* mózt, mószt; *Dal.* moost; *Slav.* most, chupria; *Rag.* moost; *Bosn.* móst; *Ross.* мостъ; die Brücke. Mosty nad wodami bywają sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 161. Zygmunt August zaczął most budować w Warszawie, którego potym Anna siostra jego dobudowała. *Biel.* 551. Mostów wojskowych różne rodzaje. *Jak. Art.* 2, 299. *et* 440. *et* 3, 302. (*ob.* Mostołodź; cf. wzwodny most, wzwód). Most na łyżwach. *N. Pam.* 2, 236, *Ross.* мостъ на судахъ, eine Schiffbrücke. Most palowy. *Warg. Wal.* 139. Most słać. *Przyb. Milt.* 69. eine Brücke schlagen, (*ob.* Mościć, pomościć). Rzucić most. *N. Pam.* 2, 233. *ib.* 4, 87, eine Brücke abwerfen. Przysłowie dawne: most trzeba posłać złoty uciekającym. *Birk. Chmiel. C* 2 *b. Jabł. Buk. P.* 3. *Tward. W. D.* 48. *Prov.* Polski most, Niemiecki post, Włoskie nabożeństwo, wszystko to błazeństwo. *Rys. Ad.* 56. *Cn. Ad.* 888. Czcij góry, mosty, chceszli mieć grzbiet prosty.

Cn. Ad. 123. Most komu zakładać, torować mu drogę, lód przełamać, den Weg bahnen. Sam swój wierszyk mdły, nie z inszego składam, Sam językiem mdłym, mędrszym most zakładam; Pisz kto che lepiéj, jeśli sądzisz srogo, Papier niedrogo. *Stryjk. Gon. O* 2. — *Prov. Slov.* Co osla na most dohnal; *necessitatem adferre*; (cf. ciasny kąt, kozi, rożek). — Mostem kłaść, słać, paść, §. a) *pass.* = Pokosem, wie hingestreckt, wie abgemäht. Wszystka winnica z drzewem mostem położona; Za czym na nic jagody i zdeptane grona. *Kulig.* 77. Padają siewby mostem, w żałość się obraca Żądość oracka, wniwecz długoroczna praca. *Żebr. Ow.* 9. Smok ten, gdy ogonem po piasku długim sobie kręci, Konie przed smokiem mostem padają. *Bardz. Luk.* 2, 44. W nieprzyjacielu taką klęskę sprawił, że jakoby położył mostem go po ziemi. *Tward. Wł.* 79. Koni i wielbładów wiele Nieprzyjacielskich w polu mostem ściele. *Susz. Pieśn. H.* 3 *b.* Rzuca się na nieprzyjaciol, za każdym miotem jego, słali się mostami, jak pod kosą żniwiarza pokosami kłosy. *Stas. Num.* 1, 150. W jednéj bitwie tak tego strzelała legia Rzymska, iż mostem słała szeregi nieprzyjacielskie. *Papr. W.* 1, 240. — §. b) *activ.* Mostem padać, kłaść się, leżeć = płazem upadać, pod nogi czyje się słać, czołem mu bić, do nóg mu upadać, pokornie mu się uniżać, korzyć mu się, czołgać, cf. bożkować się przed kim; sich vor einen in den Staub werfen, zur Erde fallen, auf sein Angesicht fallen, ihm zu Füßen liegen, zu Fuß fallen, sich vor ihm erniedrigen, demüthigen. Mojżesz się mostem z Aaronem kładzie Przed bogiem, żeby gniew w nim ułagodzić. *Leszcz. H. T.* 156. Woła, prosi hetman, nic nie wskóra, i choćby się nakoniec mostem im położył, nic nie sprawi, uciekają wszyscy. *Tward. W. D.* 32. Nie mógł mieć z niego przyjaciela, by mu się był i mostem kładł. *J. Kchan. Dz.* 148. Za toć się mostem uniżonym kładę, Że o Meropie mojéj masz staranie. *Pot. Syl.* 275. Ze strachu wszyscy zwyciezcy mostem się położyli. *Chrośc. Fars.* 507. Upadli na twarz przed bogiem, Leżeli, jak mówiem, mostem książę, urzędnik i pan z chłopem prostym. *Wad. Dan.* 71. Pod czas drugi, dla jakiéj skrytéj przyczyny mostem się kładzie. *Gorn. Dw.* 221. Mostem się kładzie, kto z kim na zdradzie. *Rys. Ad.* 41. (z przodu głaszcze, z tyłu drapie). (MOSTARDA, *ob.* Musztarda). MOSTEK, stku, *m.*, MOSTECZEK, czka, *m.*, *Boh.* mostek, můstek; *Sorab.* 2. mosčžik; *Sorab.* 1. mostžik; *Vind.* mostizh, berv, (cf. brew); *Bosn.* mostaç; *Croat.* mosztecz; *Ross.* мостокъ, мостикъ, *demin. nom.* most, das Brückchen. Starosta ten przez lat dwadzieścia mostku mizernego nie kazał zrobić na kałuży. *Mon.* 65, 300, *Ross.* мостки ławka, kładka. — §. *Anat.* Kość piersiowa czyli mostek. *Perz. Cyr.* 1, 31, das Brustbein, Bruststück. Pokrywa piersi kość twarda, płaska, mostkiem, *sternum*, zwana. *Zool.* 67. Mostek u rzeźnika, część wołu lub cielęcia, od piersi. *Magier. Mskr.* Weźmiesz mostek barana onego.... *Leop.. Exod.* 29, 26. (piersi barana. *Bibl. Gd.*). — §. Mosteczek mydła. *Tr.*, ein Riegel oder Steg Seife. MOSTKOWATY, a, e, piersisty, stark von Brust. Mostkowaty wół. *Tr.* MOSTKOWY, a, e, od mostku, Brust=, Brustbein=, Bruststücks=. Miedzy piersiami jest miejsce mostkowe, *regio sterni. Perz. Cyr.* 19. Mostkowa pieczenia. *Tr.*, ein Bruststück, Brustbraten. °MOSTOBRONNY n. p. Kokles. *Ryb. Gęśl. D* 3 *b*, brückenvertheidigend. MOSTOŁODŹ, i, *ż.*, *ponton*, eine Schiffsbrücke. Łodzie drzewiane, mosiężne lub z innéj materyi, służące do postawienia na nich mostów dla przeprawy wojska. *Jak. Art.* 3, 302. *Łęsk.* 64. MOSTOWNICZY, ego, *m.*, *subst.*, *Ross.* мостовщикъ; *Eccl.* мостодѣлецъ, °mostodziéj, Brückenaufseher, Brückenmeister, Brückenherr. Mostowniczy, urząd w niektórych województwach W. X. L., z obowiązkiem dozoru dróg publicznych, grobel, mostów. *Kras. Zb.* 2, 205. Mostowniczy od starania o mostach imię ma. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 213. MOSTOWNICZOW, MOSTOWNICZOWY, a, e, od mostowniczego, den Brückenaufseher betreffend. *Tr. Ross.* мостовщичій, мостовщиковъ. MOSTOWY, a, e, od mostu, *Boh.* mostecký, mostký, mostnj; *Ross.* мостовый; *Eccl.* мостный; Brücken=, die Brücke betreffend. Zasadzek jakich fortelnych na przeprawie mostowéj się obawiali. *Birk. Podz.* 15, bey der Ueberfahrt über die Brücke. Mostowy pal, *Slov.* mistince, šlage. MOSTOWY, ego, *m.*, *subst.*, celnik na moście. *Cn. Th.* der Brückenzolleinnehmer. MOSTOWE, ego, *n.*, *subst.*, cło, czyli myto od mostu, der Brückenzoll; *Vind.* mostnina, mostni denar; *Croat.* mosztovina; *Ross.* мостовое, мостовщина; rodzaj cła w Polszcze, pozwolony tym, którzy kosztem znacznym w dobrach swoich mosty wybudowali. *Kras. Zb.* 2, 206. Cła bronnego, mostowego albo wodnego, ktoby nie oddał, we czwornasób to nagrodzi. *Szczerb. Sax.* 49. Brukowym albo mostowym, cło, które w bramie dawać każą, nazywają. *Kosz. Lor.* 132. Zapłaciwszy na Wiśle mostowe, na walnym trakcie szukałem noclegu. *Zab.* 14, 274. MOSTY, ów, *plur.*, §. 1) miasto w Bełzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 187. — §. 2) Miasto w Nowogrodzkim. *ib.*, Städtenamen.

Pochodz. *pomościć*, *pomost*, *pomosta*, *Zamość*, *Zamojski*, *zamościć*; *Ross.* взмостить rusztowanie dawać.

MOSZCZ, MUSZCZ, °MOSZT, u, *m.*, *Boh.* mest; *Gen.* mstu; *Slov.* mušt; *Sorab.* 2. moscht; *Sorab.* 1. možt; *Vind.* mosht; *Carn.* mejshta, shônta; *Croat.* mòst; *Hung.* must; *Rag.* màst; *Bosn.* mast; *Ross.* мсто, месть, *G.* мста, молодое вино; *Gall.* mout; *Ital.* mosto; *Svec. et Angl.* must; *Dan.* moost; z *Łac.* mustum, der Most. Niżeli likwor winny kisać zaczyna, moszczem go, lub brzeczką, nazywamy. *Krup.* 5, 98. Wyprasowany z jagód sok jest muszczem, który się zlewa w naczynia dla wyrobienia się. *Kluk. Rośl.* 3, 345. Mosztu słodkiego nalawszy. *Syr.* 355. *et* 452. Szydzono z apostołów, mówiących cudzemi językami, iż się oto ci moszczem popili. *W. Post. W.* 420. Wstają zafarbowawszy słodkim czoła moszczem. *Pot. Arg.* 541. Światum wino dał, Bogu zaś lagier daruję, Moszcz światum oddał zgodny, Bogu fus oddaję. *Kulig. Her.* 174. (*deteriora Deo*, chromą córkę do klasztoru). Natura człowiecza zawdzy się burzy, jako moszcz, aż gdy się ustoi, to też jedno la-

gier, co się niczemu dobremu nie godzi, na dnie zostanie. *Rej. Zw.* 121 *b.*

*MOSZCZA, y, [• moc, [potęga. 4] n. p. Bolesław Wstydliwy nie śmiał przeciw gęstéj moszcze [*tantae multitudini* 4] zaciągów Tatarskich orężnie stanąć. *Krom.* 242, *ob.* Moc, *Ross.* мочь; [*Eccl.* 2] мощь.

MOSZCZE, *ob.* Mościć.

*MOSZCZY, relikwie. *Sak. Dusz.* 144, *Ross.* мощи.

MOSZCZOWY, a, e, od moszczu, *Boh.* mestowy; *Sorab.* 1. możtowé; *Croat.* mòsten; *Hung.* musthozvaló; *Rag.* masni.

MOSZCZYK, *ob.* Moździk. MOSZELKA, *ob.* Muszelka.

MOSZK, *ob.* Piżmo, Bisam. MOSZKOWY, a, e, piżmowy, von Bisam. Chceszli tę maść wonną mieć, przyłoż piżma trochę moszkowego abo zybuczkowego. *Sienn.* 497.

MOSZNA, en, *plur.*, miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 187, eine Stadt.

MOSZNA, y, *ż.*, MOSZENKA, i, *ż.*, *dem.*, *in plurali*; moszny, *Gen.* moszen, moszenki *et* moszenka; mieszek, der Beutel; (*Boh.* měšec; *Sorab.* 1. meschk, moschna; *Sorab.* 2. moschina; *Vind.* moſhna, moſhnja moſhniza, taſhka, paitl; *Carn.* móshna; *Croat.* mòsnya, mosnicza; *Rag.* mòscgna; *Bosn.* moscgna, tobolaç; *Ross.* мошна, мошонка, мошоночка; *Eccl.* мошенка, мѣшечикъ; cf. *Hebr.* מֶשֶׁךְ *vas, in quo est semen*; *ob.* Miech). Dopieroż się [do moszen prostaczkowie mają, Na kościelny budynek hojną ręką dają. *Klon. Wor.* 49. Utrzebi rzezimieszek bogate moszenki. *ib.* 36. Miał nóż on w mosznie czerwonéj. *Papr. W.* 2, 267. (t. j. w pochwie, w futeraliku). *Pericardium*, osierdzie, moszna sercowe. *Perz. Cyr.* 1, 176, der Herzbeutel, Herzsack. — §. *per excell.* Worek moszny, moszna, moszenka, moszenki, dwie torbeczki błoniste, zawierające w sobie jądra mezkie. *Dykc. Med.* 412, *Boh.* šaurek, šaureček; *Eccl.* мошенка михирная, шулята, шулятная мошенка, der Hodensack. Trzeba obierać stadnika jadr i moszny wielkiéj, ale nie obwisłéj. *Hipp.* 13. (cf. puzdro). Plastru tego na chustce przyłożyć na mosznę opuchłą i bolącą. *Spicz.* 234. Lekarstwo na puchlinę członka mezkiego albo moszen. *Śleszk. Ped.* 214. *Testiculus*, podołek, jądro w mosznach mezkich. *Mącz.* Stroje bobrowe albo moszenka. *Haur. Sk.* 304. — *Botan.* Moszenkowe drzewo abo moszenki, *collutea Linn.*, rodzaj rośliny, Linsenbaum, noszący straki niby moszenki abo macharzynki. *Syr.* 840. *Kluk. Dykc.* 1, 146. MOSZENKOWY, MOSZNOWY, a, e, od moszen, Säckel-, *Ross.* мошоночный.

MOSZYN, a, *m.*, miasto w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 187, eine Stadt im Posnischen.

*MOSZT, *ob.* Moszcz.

MOTAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, MATAĆ *frequ.*, *Boh.* motati, másti, matl, matu, zmotati, zmasti, zmátl; *Sorab.* 1. mottam; *Vind.* motati, smotiti, obmotiti, premotiti, (motit *fallere*, motavilnik • włóczęga, cf. motyl); *Carn.* motâm; *Croat.* motati, motam, szukati, (cf. sukno); *Bosn.* motati, zamotati, smotatti; *Rag.* motatti na motovillo, namotatti, omotatti, smotatti; (*Ross.* мотать, мотаю, мотнуть, помотать ruszać, trząść; *Lat.* motare, motus; *Hebr.* מטט matat, *dimovit*; *Arab. et Hebr.* מט mut, *moveri*, *verti*); *Ross.* (мотовскій rozrzutny, мотишка rozrzutnik), мотать, смотать; nawijać, nawikłać na motowidło, haspeln, weifen. Jeżeli jedwab' z orzechów w kilka zaraz dni ma się motać, nic im się nie czyni, i do motania są bardzo łatwe. *Kluk. Zw.* 4, 329. Nam żonom każą doma siedzieć, prząść kądziel, a motać. *M. Biel. S. N.* 7. — *Transl.* Kręcić, miotać, rzucać, drehen, werfen, durch einander werfen; (*Ross.* мясти, мяту mieszać, путать; cf. pętać, plątać). *Flexiloquus*, który i tak i owak rzeczą mota. *Mącz.* Lot jaskołczyn mota się abo przewija i tak i owak, *flexuosus. Mącz.*, *Boh.* motat se *motitare se*, sich hin und her bewegen; *Sorab.* 1. motam szo *titubo.* To w ten bok, to zaś w drugi z uchyleniem latam, Jak piorun się matam. *Jabł. Tel.* 66. Dla zdrowia lepszego galardy skaczą, aby za onym motaniem sobą, wzruszyło się ciepło przyrodzone. *Petr. Pol.* 340. cf. miotać, miotanie. MOT, u, *m.*, MOTEK, tka, *m.*, pewna liczba nici na motowidle zebranych, mniejsza od przędziona, eine Haspel Zwirn oder Garn; *Ross.* мотъ, мотокъ, моточикъ. Byłabym sobie oto ze dwa moty naprzędła, com darmo latała. *Teat.* 14. *d*, 26. Dwa motki abo dwa przędzionka niewielkie surowéj a niespieranéj przędzy. *Syr.* 427. Praca jedwabnic pójdzie na kołowrotki, Przez tysiąc ręku sztucznie uwita na motki. *Zab.* 15, 91. Nici skręcone i złożone porządnemi motkami. *Jak. Art.* 1, 429. Motkiem palce powiązawszy, *pectine junctis. Żebr. Ow.* 226. Niżeli palcem stron potrąci rzutnie, Narwie się motków, i naciska lutnie. *Mon.* 71, 719. (strun muzycznych). — *fig.* Różnych gatunków szczęście przędzie motki. *Zab.* 13, 367. Symonie! tobie długie życia zwija czas motki. *Min. Ryt.* 3, 27. — *Transl.* Prowadźże, rzecze Ewa; smok wiedzie, nie zwłoczy, Lecz się na przeskok w motkach wykręcanych toczy. *Przyb. Milt.* 280. t. j. w kłębach, in Knäueln. MOTACZ, a, *m.*, motający na motowidło, *Croat.* motàvecz; *Vind.* motauz, godlauz; *Ross.* мотальщикъ, der Haspler, Weifer. W *rodz. żeńsk.* Motaczka, *Vind.* motaviza, die Hasplerinn. MOTŁAWA, y, *ż.*, die Motlau, rzéka, odnoga Wisły, osobliwszym przemysłem prowadzona, aż pod śpichlerze Gdańskie, tak że po niéj ładowane okręty z morza przystępują, a nazad przez Wisłę powracają. *Ład. H. N.* 109. *Dykc. Geogr.* 2, 187. *MOTŁOTA y, *ż.*, MOTŁOCH, u, *m.*, sam tłok, (cf. tłoczyć), wielki gwałt czego podłego, gęstwa, chmara, *per excell.* chałastra, gawiedź, tałałajstwo, ein großer gewaltiger Haufen schlechten Zeugs; der große Haufe, der Pöbel (cf. *Lat.* numerus), Jan Hagel; *Boh.* zběř, (cf. zbiór); *Carn.* puk (cf. pułk), skup, (*ob.* Kupa); *Vind.* mnoshiza, gmein volk, ſhterzouje, sanikarni ludi; *Rag.* cegljadina (cf. czeladź), puuk; *Ross.* шушера (cf. szuszfałki), сволочь, зброды, (cf. мотъ, мотыга rozrutnik). Księga pustych słów motłochem i uszczypliwemi obelgami napchana. *Boh. Zamoj.* 123. Kartezyusz zewsząd widział się motłochem zdań uprzedzonych otoczonym. *Zab.* 6, 295. W krótkim czasie niezmierne motłochy zebrał złoczyńców. *Nag. Cyc.* 38. Postawili ich przed nieprzyjacielem, aby ten motłoch, zebrany z wie-

lu narodów, nie miał drogi do ucieczki. *Baz. Sk.* 511. Wmieszani w motłoch ludu, zostańmy z daleka. *Teat.* 46. *c*, 31. Niech podłość motłoch dziwi, mnie z Parnassu zdroju, Doda pełne puhary Apollo napoju. *Hul. Ow.* 96. I sam gmin, chociaż te *motłote za odmienna trzymamy, będzie sprawiedliwy. *Jabł. Tel.* 555. MOTŁOCHOWATY, a, e, — o *adverb.*, natłoczony, vollgepfropft, angepfropft. Zgraje motłochowata rozgromił. *Krom.* 750, *promiscuam multitudinem.* MOTOL, a, *m.*, miasto w Brzeskim Litewskim. *Dykc. Geogr.* 2, 187, eine Stadt in Litth. Brześć. MOTOWAZ, eza, *m*, (*Ross.* мотовязъ, мотовязга szpagat, sznurek), §. 1) sznurek, którym przewizują nici na motowidle, żeby się nie plątały. *Dudz.* 44. *Włod.*, das Kettel, womit die Gebinde auf der Haipel gebunden werden. — §. 2) Węda z kilku haczykami na osobnych sznurach, do głównego sznura przywiązanych. *Kluk. Zw.* 3, 257, na Rusi zowią kozulka. *Włod.* eine Angelschnur mit mehreren daran gebundnen Angelschnüren. Sznur wędny, die Angelschnur, *Ross.* лѣса, леса. Z motowezmi i z siecią się smykał. A z wód ryby drgające wędziskiem wymykał, *lino et hamis. Żebr. Ow.* 73. MOTOWIDŁO, a, *n.*, *Boh.* motowidlo, motadlo, swjgadlo, (zwijadło); *Sorab.* 1. mottedlo, mottedwo, motèdwo; *Carn.* motovilu, motavilu, garèmprat; *Vind.* motovilo, motavilu, motovilu, motaviza, fukaunik; *Croat.* motálo, mahalo (machadło), vitlo, vitel; *Hung.* motóla, matóla; *Rag.* motovillo, ràscjak, vitlo, vittao (wijadło); *Bosn.* vittao, vittal, kolo za motati preghju, rascjak, na scto se preghja mota; *Ross.* мотовило, мотовильцо, мотальница, вьюшка, мотушка, воробы; die Haipel, die Weife. Nici na motowidła zwijają. *Haur. Sk.* 82. Każdy na swoje wije motowidło. *Pot. Arg.* 118. (na swoje koła, na swój młyn wodę ciągnie; cf. na swój kłębek; cf. prywata). Prędko znalazła szydło Na ono niecnotliwéj baby motowidło. *Pot. Arg.* 393. (na onę matanine, intrygę). Szczęścia motowidło. *Chrośc. Luk.* 167. (koło, obrotność, śliskość). *Prov. Sorab.* 2. Rowno ako motele; prosty jak motowidło; sprzeczne przymioty; cf. czarny łabędź, biały kruk. — §. Motowidło, motek, mot, ein Gebinde. Na wielkie motowidło po 24 nici rachują. *Haur. Ek.* 57. MOTOWIDLNY, MOTOWIDŁOWY, a, e, od motowidła, Haipel=; *Vind.* motovilen; *Ross.* мотальный. MOTOWIDŁÓWKA lub MOTOWILUWKA, i, *ż.*, miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2. 181, eine Stadt. MOTUZ, a, *m*, [*propr.* postronek; *transl.* gbur, ein Schlingel. 2] n. p. Ej cyt, bo jak się koło twojéj zakręcę skóry, ty szczebiocie, motuzie ty, bądźże cicho. *Teat.* 43. *c*, 39, wietrzniku, Windbeutel. *Ross.* мотыга rozrzutnik.

Pochod. (*cf.* miotać), *motyka*, *motyl*; *domotać*, *domotać*, *namotać*, *odmotać*, *obmotać*, *pomotać*, *rozmotać*, *umotać*, *zamotać*, *może i* : *szamotać*, *wyszamotać*.

*MOTYA, yi, *ż.*, z *Franc.* moitié = połowa, die Hälfte. Ja w motyi do tego zakładu. *Teat.* 52. *b*, 52. W motyi z drugim szulerem zgrać kogo i oszwabić. *Teat.* 28, 8.

MOTYKA, i, *ż.*, MOTYCZKA, i, *ż.*, *dem.*, *Boh. et Slov.* motyka, motyčka; *Sorab.* 1. motika, motyka, zahrodna motika, źpoda, (*cf.* szpada); *Sorab.* 2. motika, motyja; *Carn.* matika, kramp; *Vind.* matika, motika, kopalu, kopazha, krampa, kreul, *Croat.* motika, motichicza, krámp; *Dal.* motika, dvoraticza, zubachya, kramper; *Hung.* kopa, (*ob.* Kopać); *Rag.* motika, moticiza, objèteliza; *Bosn.* motika, ascjó, ternokop, trrinokop, sadillo; *Ross.* мотыка, (*ob.* Motać; *Ross.* мотать; *Lat.* motare); ein Karsten, eine Hacke, eine Haue. Motyka wielka, Reuthaue, do wykopania drzew lub dołów pod drzewa. Są też motyki z drugiéj strony jak oszkard, do wywalania kamieni. *Kluk. Rośl.* 1, 79. Motyka, naczynie kopnicze. *Jak. Art.* 3, 302. Motyka kabłączysta, naczynie podkopnicze, od postaci zakrzywionego ostrza w kabłąk tak nazwane. *Jak. Art.* 3, 302. Bóg liche kmiotki z senatorami miesza, i berła z motykami równa. *Birk. Kant. B* 3. Motyczką zielska były kopane. *Cresc.* 675. — *Prov.* Nie motyka to. *Cn. Ad.* 625. (nie młot to; *cum quis in alienam professionem, praesertim difficiliorem se ingerit*; nie twojéj to głowy; szewcze! nie wyżéj kopyta; jeśliś kowal, nie chciéj być konowałem, złotnikiem). Nie umie, jedno po prostu, figi figami, motykę motyką zwać. *Kosz. Lor.* 55. (bez ogródki, nie obwija w jedwab'). Motyka się rozigrała. *Cn. Ad.* 516. (skacze, by ciele u kołka; niezgrabny; ochoczy, by pień na ptaki). Nie miec się z motyką na słońce. *Rys. Ad.* 43. *Pot. Jow.* 80. (cf. nie miec się kotku na niedźwiadka; o niepodobne rzeczy się nie kuś; cf. *quid valeant humeri*). Witołda chciał mocą odpierać Fiedor, ale iż się targnał z motyką na słońce, zaraźem był od Witołda porażony. *Stryjk.* 469. Widząc mistrz, iż próżno z motyką miotać się na słońce, Zygmuntowi przysięgę oddał. *Gwagn.* 105. *Prov. Slov.* Z motyki strelit; *rem acu tangere.*

MOTYL, a, *m.*, MOTYLEK, lka, *m.*, *dem.*, *Boh.* moteyl; *Slov.* motil, lisag; *Sorab.* 1. metel; *Sorab.* 2. matel; *Carn.* matul; *Vind.* matul, metul, viba, vesha, (cf. wyga, cf. *Vind.* metul, piaviza, vampir = pijawka); *Croat.* metúly, metepuly; *Dal.* metil, lepir; *Bosn.* metigl, lepir, lipir, ljepir; *Slav.* lepir; *Rag.* ljepir, ljepirizza, ljepirich; *Ross.* мотыль, мотылекъ, (мотылять latać tam i sam, motylkować), бабочка; der Schmetterling. Motylów trzy są rodzaje, dzienne, zmierzchne i nocne albo ćmy. *Zool.* 137, stają się z gąsienic przemienionych w poczwarki. *Kluk. Zw.* 4, 79. Motyl Apollo, kapustnik, przeżuchowiec, prostoskrzydeł, pawik, błyszczak, perłowiec, paź królowéj, srebrnokres, wilczomlekowiec, łśniok, białawek, gruszkowiec etc. Kiedyś po łąkach goniła różnobarwne motyle; ów złotem i lazurem cętkowany, czyli też w perły sadzonemi skrzydłami powabny, to z drzewka na drzewko, to z gałązki na gałązkę, to z trawki na trawkę, i z listka na listek, raz w tę, raz w owę stronę uskakiwał, i wznosił się, i opadał, odlatywał, z daleka okrążył, wnet znowu po przed oczy się migał. *Ossol. Str.* 2. Czas na próżności strawisz, gdy motyle na powietrzu chwytasz. *Sk. Żyw.* 1, *praef.* (cf. baki strzelać). Na kształt motyla latasz co chwila inny kolejno wysuszać kwiatek. *Zab.* 6, 369. (*Vind.* motavilnik = powsinoga, włóczęga). Nasi tłukli nieprzyjacioł jako motyle i muchy. *Jabł. Buk. P* 2. O śmieszne po-

równanie, jak słoni do motylów. *Mon.* 70, 177. Motyl świeczny, *Boh.* swětluška. Motyl do świecy lecąc, skrzydła pali. *Kchow. Fr.* 124. (*Prov. Vind.* Lepota vpravi v' ſramoto, liepa je ſliepa, vesha ſe na luzhi saſmodi = piękność nabawia sromoty; piękna jest ślepa; motyl na świecy się parzy). Ja to sama poznaję, że lecę, jak zaślepiony motyl na ten ogień. *Teat.* 6. *b*, 71. MOTYLICA, y, *ż.*, *fasciola*, płaskowązki robak, znajdujący się na roślinach wodnych; sprawuje chorobę bydłu, osobliwie owcom, które téj wody abo tych roślin zachwyca. *Zool.* 92. *Kluk. Zw.* 1, 280. *et* 4, 495. *Wolszt.* 126, die Blattlaus, der Blätterwurm. Czasem się też w plastrach miodu motylice *zalęgają. *Cresc.* 508. — §. Choroba owiec, das Dreben der Schafe, eine Krankheit. Owce chorują na motylice bardzo niebezpiecznie. *Końsk. Lek.* 2, 11. O motylicach, albo o zgniłéj chorobie. *Wolszt.* 123. Owce mi wszystkie pozdychały na motylice. *Teat.* 30. *c*, 69. Prócz innych chorób miewają gąsięta niejakie motylice, gdy im lotki w skrzydłach rość poczynają. *Kluk. Zw.* 2, 153. *MOTYLICZKA, i, *m.*, wietrznik, latawiec, ein Windbeutel, Schmetterling. Przegrał ów motyliczka, co skacze, jako kozieł po płociech. *Rej. Zw.* 164. MOTYLI, a, e, MOTYLNY, a, e, od motyla, Schmetterlings =; *Carn.* matulov. Tu łagodne wietrzyki, gdzie który zawionie, Ztrząsa z motylich skrzydeł rodowite wonie. *Przyb. Milt.* 106. Owadów rodzaje, co zamiast skrzydeł chwieją motylne wachlarze Z okrasą drobnych prążek w dokładnym rozmiarze. *Przyb. Milt.* 227. MOTYLKOWAĆ, ał, uje, *intr. cont.*, wiatru gonić niby motyl, pędziwiatrem być. *Tr.* wie ein Schmetterling umher flattern. *Ross.* мотылять.

MOWA, y, *ż.*, (*Boh.* mluwa *oratio*, mluw; *Ross. et Eccl.* мълва wieść; cf. *Gall.* mot); co mówią, was geredet wird, das Gerede, das Reden, die Rede, die Sprache; *Slov.* řeč, (cf. rzecz, rzec, rzeke); *Sorab.* 1. riecž, rětž; *Sorab.* 2. rěz, grono, (*ob.* Grono); *Vind.* sreka, riezh, govor, marn, beſseda, (cf. biesiada); *Carn.* govor (cf. gawor, gaworzyć), beseda; *Croat.* rizh, govor, govorenye, beszeda; *Hung.* beszéd; *Rag.* govór, razgavór, bessjedenje; *Bosn.* govor, besiedenje, besjedda; *Slav.* govorénje; *Ross.* рѣчь, говоренie, глаголанie. Mowa nasza nic innego nie jest, tylko powietrze, z płuc wypadające, językiem wzruszone. *Boh. Dyab.* 3, 57. Mów ludzkich nic nie waż sobie, Gdy rozum i cnota przy tobie. *Cn. Ad.* 516. (mądra głowa, nie dba na głupie słowa; pies szczeka na słońce, a słońce świeci). Mowa pospolita, pospolicie prawdziwa. *Cn. Ad.* 519. niedarmo ludzie mówią; na co się wszyscy zgodzili, w tym się niełacno omyli, *vox populi vox Dei.* — *Slov.* Nehleď na reč, ale na wec; *non verba pensanda sunt, sed res*; (cf. słowo). Mnoho reč, účinku ništ. Gdzie jest jedno serce a dusza jedna, tam też mowa musi być jedna. *Orzech. Qu.* 192. Łagodna mowa, pewna namowa. *Cn. Ad.* 416. Znać dobrze po mowie, co się dzieje w głowie. *Rys. Ad.* 81., *Slov.* Ptáka po peři, wlka po srsti, člowěka po reči poznaš; gaki člowek, taka reč. Taka jest mowa u ludzi, jakie i życie. *Mon.* 67, 606. Mowa, myśli naszych jest tłumaczem. *Zab.* 6, 318. Mowa jest obraz duszy, z mowy poznać człeka. *Min. Ryt.* 4, 174. Mowa zamyka w sobie i słowa, niby ciało mowy, i myśl przez słowa wyrażoną, niby duszę mowy. *Kpcz. Gr.* 1, 8. — Mowa do kogo miana = rzecz, przemowa, *oratio*, eine Rede, *Sorab.* 1. wuděbena retžnikowa rětž. Mowy sejmowe poselskie Andrzeja Maxymiliana *Fredra*, wydane przez *Glinkę*. Mowy Jerzego Ossolińskiego Kanclerza, z Łacińskiego przełożone przez Józefa *Ossolińskiego.* Mowę mieć *Boh.* řečnowati. — Mowa, sposób mówienia, tłumaczenia się, wyrażenia myśli swoich, die Art zu reden oder sich auszudrücken, die Sprache. Mowa gruba, prosta, pospolita, *stylus rudis. Cn. Th.* Mowa gruba, pełną gębą mówienie niewdzięczne. *ib.* Mieszana mowa, *ob.* Makaronizm. *Klecz. Zdan.* 88. Mowa nieprawa jakiego języka (*ut* prawy Polak w mowie), mowa cudzoziemcem pachnąca. *Cn. Th.* — Mowa z kim = dyskurs, rozmowa, die Unterredung, das Gespräch, der Discours. Julia, jakim to mowę prowadzi sposobem, jaki to rozum! *Teat.* 30, 97. Niema mowa, *ob.* Migi, cf. niemy. — Mowa = zdolność mówienia, die Fähigkeit zu reden, die Sprache. Bestye chociaż nie mają mowy, jednak piszczeniem, jęczeniem, szczekaniem wyrażają chęć swoję. *Zab.* 12, 259. (cf. nieme stworzenie, *niema *twarz). Ze strachu mowę straciła. *Teat.* 18. *b*, 30. Apostołowie od ducha ś. mowy wszystkich języków wzięli. *Sk. Żyw.* 1, 118. Stał w kramie sztukatora Kupido woskowy Na przedaż, i tylko mu brakowało mowy. *Mon.* 76, 4. (tylko co nie przemówił). — Mowa, wymowa słów, wymawianie, die Sprache, die Aussprache. Lekarstwo ciężkiéj mowie, za nabrzmiałością i ociężałością języka ze zbytnich wilgotności. *Syr.* 162. — §. Mowa jakiego narodu, język, którym naród jaki mówi, die Sprache einer Nation. Te dwie *mowie (*dual.* = mowy), Grecka i Łacińska są i piękne i obfite i dawne. *Gorn. Dw.* 51. Wandali w Afryce tamtych ludzi na swą mowę nie ochrzcili, jakby Słowianie tak prędko Illiryczyków na swą mowę przekować mogli? *Biel.* 12. Wykładają pismo święte w mowę Łacińską. *Farnov.* 150. Grecki język, na pięć jakoby mów (dyalektów) rozdzielony. *Warg. Wal.* 271, *Ross.* нарѣчie. MOWCA, y, *m.*, *Boh.* weymluwčj, řečnjk, (*ob.* Rzecznik); *Carn.* govorezhnek, rezhnik; *Vind.* govornik, riekavez, beſednik, marnuvauz, govorezhik, beſeduvauz; *Croat.* govoritel, govornik, beszeditel; *Dal.* govornik, beszednik; *Rag.* bessjednik, bessjeditegl; *Bosn.* govorillaç, govornik, razlosgnik dobar, koji ljepo besjedi, besjeditegl; *Slav.* govorljivac; *Ross.* глаголатель, речеточецъ, краснословецъ, вѣтiя, (cf. *wiec); *Eccl.* глагольникъ, который говоритъ; *wymowca, cf. krasomowca; der Redner. Czyńmy dobrze, nie bądźmy wielkiemi mowcami. *Bach. Epikt.* 62. MÓWIĆ, ił, i, *trans. et intrans. niedok.*, MAWIAĆ *frequ.*, *Boh.* mluwiti, mluwiwati; *Slov.* mluwit, mluwim; *Sorab.* 2. gronisch, prawu; *Carn.* govoriti, marnuvati, beſediti, beſeduvati, kremlati, vesuvati, se pomenjati, se prauhati; *Slav.* govoriti, kazati; *Croat.* govoriti, beszediti, zpominatisze; *Dal.* beszediti, velim; *Bosn.* govoriti, besiediti, velim, dim, (cf. *Lat.* dico; *Gall.* dis); *Rag.* govoritti, bessjediti; *Ross.* молвить, казать, кажу, сказать, ска-

зываю, говорить, вѣщать; *Eccl.* глаголати, возглаголити, изглаголати; (*Eccl.* млъвити mruczeć, troszczyć się); słowy myśli swoje wyrażać, reden, sprechen, sagen; mówić ≈ prawić, gadać, reden, sprechen. Kto wiele mówi, mało uczyni. *Cn. Ad.* 402. *Rys. Ad.* 26. *Teat.* 15, 54. (cf. krowa, co bardzo ryczy, mało mléka daje; cf. łacno gadać, nie łacno dokazać). Mówi, a nie uczyni; słowa to tylko; nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 519. Między mądremi, głupi najwięcéj mówi. *Cn. Ad.* 488. Mówi, prawi, a drudzy jedzą. *Cn. Ad.* 517. Mów ty, a ja będę jadł. *ib.* (cf. gadu gadu, a psi w krupy). Mówi, a sam nie rozumie; własna papuga. *Cn. Ad.* 520. — Mówi leda co, co ślina do gęby przyniesie. *ib.* — Mówić, *opposit.* gadać, sprechen, reden, sagen. Nie usiłujemy uczyć tego mówić, który gadać nie umie, *docere dicere, qui loqui nesciat. Pir. Wym.* 223. Wiele gada, a mało mówi. *Teat.* 28. *b*, 28. *ib.* 25, 93. świegot, wiele słów, sensu mało, er spricht viel, und sagt wenig. Mało i ostrożnie mów. *Cn. Ad.* 489. (miéj język za zębami; gdy masz co mówić, ukaż się w język; milczeć lepiéj; wiedz nie wiedząc; cf. słówko wyleci wróblem, a wróci się wołem; słówko raz wyrzeczone, nigdy nie przywrócone). Niechże gada, ma-li co mówić, bo czasu nie mam. *Teat.* 24. *c*, 87. Język twój plecie zdrady, mówisz przeciw bratu twemu. *Dambr.* 417. Ten mówić nie umie, co nie rozważa gruntownie tego, co zamyśla mówić. *Zab.* 6, 318. Mówić do rzeczy, nie każdy może. *Cn. Ad.* 520. Dobrze mówcie tym, co wam źle mówią. 1 *Leop. Luc.* 6, 28. dobrorzeczcie tym, co wam złorzeczą; cf. błogosławić. — Mówię ≈ mówiący jestem ≈ mogę mówić; n. p. Człowiek mówi, wół nie mówi. *Cn. Th.* — *Ogóln.* Mówić, powiadać, rzec, gadać, sagen, reden, sprechen. Nie mów, jak drudzy mówią, a co mnie do tego? *Paszk. Dz.* 47. Mówią o nim wszyscy, noszą go, na języki go wzięli. *Cn. Th.* Mówić do tych, co nie słyszą, głupia rzecz. *Cn. Ad* 521. Głupiemu nic nie mów, aby się nie śmiał. *Sk. Dz.* 359. Mówił, powiedział (*Vind.* on je djau, mówiłem sem djau, mówiłam sem djala, *ob.* *Dziać komu; cf. *Lat.* dicere). Co mówisz? co powiadasz? (*Croat.* kaj velish?). O bogu żadnéj wiadomości nie mieli, o czym, jakoby przez sen mówili. *Falib. Q* 2. Jeśli *zmówią (mówić będą, powiedzą), jakoż i mówią schismatyki. *Sak. Persp.* 9. Nie mówią tego jawnie usty, ale uczynkiem. *Sk. Dz.* 818. (wyrażają). Tak się kochają w osobliwości, iż aby się od innych różnić, chcieliby oczami mówić, a ustami patrzeć. *Mon.* 66, 498. Nie turbuj się, wszystko mi mówi, że Eliza Wac Panową będzie. *Teat.* 48. *d*, 20. (t. j. wszystko mi dyktuje, okazuje, wróży). Przystojny, zacny, nie ma co mówić. *Teat.* 26. *c*, 94. t. j. wyrzucać, man hat nichts einzuwenden. Mówmy sobie prawdę. *Cn. Ad.* 521. Mówże, powiadajże, a będziesz to mówił? *Cn. Th.*, nun so rede doch! Mówi dobrze po Łacinie ≈ dobrą ma Łacinę, nie zepsowaną, nie mieszaną. *ib.* Mówi źle po Łacinie, po Polsku, złą Łacinę, Polszczyznę ma. *ib.* — Mówić pacierz, das Gebet hersagen, laut beten. Mów wilku pacierz; a on: kozia macierz. *Cn. Ad.* 518. (cf. wilk chowany, żyd chrzczony, niepewne rzeczy; maż ty chłopa masłem, on śmierdzi dziegciem; nie pomoże krukowi mydło). Mówić z kim pacierz, przysięgę ≈ przemawiać komu. *Cn. Th.*, einem vorbeten, vorsagen. Mówić po kim, za kim ≈ mowę drugiego powtarzać. *Cn. Th.*, ihm nachsprechen. Mówić za kim, po kim ≈ przyczyniać się zań, bronić go, für jemanden reden, für ihn das Wort reden, ihn vertheidigen. Mówiwszy za wilkiem, mówmy i za baranem. *Falib. J* 3. Mówić od kogo ≈ w jego imię, in eines Namen sprechen. Często krasomówca nie od siebie, lecz od innych mówi; starać się tedy ma dobrze poznać tych, od których mówi. *Zab.* 1, 86. MÓWIENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, das Reden, Gerede; *Boh.* mluwenj; *Ross.* изглаголанie. Aza nie może być chrześcianin między przeciwnemi mówieniami posławiony? *Bals. Niedz.* 2, 14. Mówienia sposób, frazesa, *Carn. et Vind.* govorina, govorna visha, Redensart. MOWINA, y, *ż.*, biédna, mizerna mowa, eine elende miserable Rede. — Mowiny, gadanina, mówienie, wieść, das Gerede. Są o tym niektórych mowiny. *Chodk. Kost.* 58. *MOWISKO, a, *n.*, gadanina brzydka, häßliches Gerede, (cf. obmowisko). Niepomyślne mowiska. *Chodk. Kost.* 16. *MOWNICA, y, *ż.*, 1. *la tribune. Kal. Kr.* 99, 103, *Ross.* проповѣдалище, (cf. ambona, kazalnica); katedra mowcy, der Rednerstuhl, die Rednerbühne. — 2*) Grammatyka, zawierająca prawa mówienia. *Włod.*, die Sprachlehre. *MOWNIK, a, *m.*, *Tr.*, *ob.* Dykcyonarz; słownik zaś Trotzowi *Vocabularium.* Swemu dziełu dał tytuł: Nowy Dykcyonarz, to jest Mownik Polsko-Niemiecki; das Wörterbuch. *MOWNICZEK, czka, *m.*, *demin.*, *Tr.*, (*distg. Ross.* мовникъ myciel, łaziebnik). MOWNIE *adv.*, wymownie, beredt. Dobrze i mownie zna w prawach przebierać. *Jabł. Tel.* 74. MOWNOŚĆ, ści, *ż.*, skłonność abo łacność do mówienia, *Boh.* mluwnost; *Sorab.* 1. rětžniwosč; *Vind.* sgovornost, govorlivost; *Croat.* govorlivozt; *Ross.* словохотность, словесность, любословіе, die Redseligkeit, Vielredenheit. Mowności siła, mowy mało. *Fredr. Ad.* 27. MOWNY, a, e, *Boh. et Slov.* mluwný; *Sorab.* 1. rětžniwé, friecžniwé; *Slav.* govorljiv; *Vind.* sgovorn, pogovorn, govorliu, beseden, besseditliu, jesizhen, dober na marinj; *Ross.* словесный; *Eccl.* благовѣщанный; któremu łacno mówić o czymkolwiek, choć nie wiele mówi, ale może gdzie trzeba abo chce. Wielomownym być wada jest; mownym, dar przyrodzony; wymownego ćwiczenie i nauka czyni, *disertus. Cn. Th.*, fertig im Reden, leichtsprechend, beredt. Byli więcéj mowni a żwawi, niżli wymowni. *Eraz. Jez. E* 2. Mieszkańcy tamtejsi są pospolicie gorących dowcipów, więcéj mowni, aniż wymowni. *Boter.* 28. Panowie nie lubią, kiedy chłop jest mowny. *Star. Ref.* 137. Mnich niemowny, kot niełowny, gach wstydliwy, gracz sprawiedliwy, nigdy nie wskórają. *Rys. Ad.* 40. nieumiejący się przymówić o co. — Mowny, mogący mówić, (*oppos.* niemy), n. p. Syn Krezusa przemówił, widząc ojca swego W bliskim niebezpieczeństwie, niemy z przyrodzenia, Jako się człek zatrzyma mowny od mówienia, Czytamy że on zaraz przerwał związkę swego języka. *Groch. W. A* 2. Dziecciąteczko niemowne. *W. Post. W.* 382. (*ob.* Niemowlę, niemowlątko). Wzruszyły i niemownego jeszcze proroka w żywocie macierzyńskim, słowa

te ku radości. *Bzow. Roż.* 20. (nieurodzonego). — Wymowny, beredt, rednerisch. O któraż Muza znajdzie się tak mowna, Co jéj weselu rymem swym wyrówna. *Nar. Dz.* 1, 61. — §. Świegotliwy, gadatliwy, redselig, schwatzhaft; *Vind.* podgovorliu; *Croat.* govorlyiv; *Ross.* глаголивый, любословный. Niewiasty świegotliwe mowne, nietajemne są. *Petr. Pol.* 467. Nimfa Echo była bardzo mowna, i samę Junonę długiemi słowy, ku jéj szkodzie zabawiała. *Otw. Ow.* 118. — *Transl.* Strumyki szepcące, mowne ptaszyny. *Zab.* 12, 10. szczebiotliwe. — *Meton.* Mowny • mownym czyniący, beredt machend. Wino jest mowne, wynurza tajemnice domowe. *Petr. Ek.* 107. — Mowny *quasi passive*, o którym wiele można mówić, szeroki. *Tr.*, n. p. *verbosissimus locus. Cn. Th.*, wovon sich viel reden läßt, reichhaltig. Mowny, mogący być mówionym, wymówionym, *Eccl.* глагольный.

Pochodz. *mawiać* frequ.; *chytromowny, cudomowny, długomowny, długomowiec*; *domawiać, domówić*; *fałszomowca, gładkomowny, gładkomowca, głupiomowność, grubomowność, jednomowny, krasomowca, krasomowny, krasomostwo, łagodnomowny, lekkomowny, krótkomowny, małomowny, dużomowny, wielomowny, wielomowność*; *namawiać, namówić, namawiacz, namowa*; *niemowny, niemowlątko, niemowlę*; *niemy, niemota*; *omawiać, obmawiać, obmowa, obmowca, obmowny, obmowność*; *odmawiać, odmówić, odmowa; pomawiać, pomówić, pomówka*; *przemawiać, przemówić, przemowa, przemówka*; *przedmawiać, przedmówić, przedmowa*; *przymawiać, przymówić, przymówka*; *rozmawiać, rozmówić, rozmowca, rozmowny, nierozmowny*; *umawiać, umówić, umowa, umówiony*; *wmawiać, wmówić*; *wymawiać, wymówić, wymowa, wymowny, wymówca, wymówka, niewymównie; wdziecznomowny, wolnomowny*; *zamawiać, zamówić, zamowa*; *zmawiać, zmówić, zmowiny, zmowa.*

MOZA, y, *ż.*, rzéka w Niderlandzie. *Wyrw. Geogr.* 21, Meuse, die Maas.

MOZAIK, u, *m.*, MOZAIKA, i, *ż.*, *Ross.* мозаика, mycia, z kawałków kamyczków lub szkła składane malowanie, *Lat. med.* mussivum; *Gall.* mosaïque, Musivarbeit, Mosaik, (*ob.* słojowata, szrotowana robota). Mozaicka robota. *Boter.* 34. Na gładzonéj a *zdobnéj mozaiką posadzce. *Przyb. Milt.* 30. Dzieje te w mozaiku wiecznym wyryj i odkuj ze śpiże w odlanych kunsztach. *Leszcz. Class.* 2. MOZAIKOWAĆ *cz. niedok.*, mozaikę wykładać, mit Mosaik auslegen. — *Fig. jocand.* Wc Panna twarzyczki nie malujesz, nie mozaikujesz! *Mon.* 73, 528.

MOŹDZIERZ, MOŹDZERZ, a, *m.*, MOŹDZIERZYK, a, *m.*, *demin.*, *Boh.* moždiř, moždřek; *Slov.* moždjř, mažiař; *Sorab.* 2. mörfel; *Sorab.* 1. pèsta, (cf. piasta); *Carn.* mosher, môshnar; *Vind.* moushar, mousher, moshar, mosharizh, mousharez; *Croat.* mosar, musár; *Hung.* mosàr, moxar; *Dal.* mortar, tucsak; *Rag.* tucjak, (*ob.* Tłuc); *Slav.* moxar, havan; *Bosn.* mortar; *Ross.* можжеръ, можжиръ (можжить druzgotać), матрель, иготь, ступа, ступка, (cf. stępa); *Gall.* mortier; *Angl.* mortar; *Anglos.* mortere; *Ital.* mortaro, mortaio; *Svec.* mortel; *Dan.* morter; *Lat.* mortarium; *Germ.* der Mörser; §. 1. kuchenny moździerz, mosiężny lub żelazny, w którym nietylko korzenie, ale i różne mięsa, migdały etc. na massę tłuką. *Wiel. Kuch.* 406, der Mörser zum Kleinstoßen, der Küchenmörser. — §. 2. *Milit.* Moździerz, rodzaj działa krótkiego, ale średnicy obszernéj, do rzucania bomb i różnych kul ognistych. *Jak. Art.* 3, 302. *Aqua Mscr. Papr. W.* 1, 265., *Slav.* havan top; *Ross.* мортира, мортирка, можжара; *Eccl.* мартиръ, пушка огнеметная, можжера, der Feuermörser, der Böller, der Mörser. Moździerze nożne, ręczne, okrętowe, łożowe, wiszące, stojące, klocowe. *Jak. Art.* 3, 302. Moździerzyki. *Jak. Art.* 2, 24. MOŹDZIERZOWY, a, e, *Ross.* мортирный, иготный, Mörser•. Moździerzowy kamień, na moździerze dobry. *Cn. Th.*, der Mörserstein, ein Stein, woraus man einen Mörser machen kann. Moździerzowy tłuk. *Ld.* Łoża moździerzowe, okładki spojone z dwóch ścian, bywają drewniane, albo żelazne. *Jak. Art.* 3, 300. MOŹDZIERZOWANY, a, e, w moździerzu utłuczony, gestampft. Ciasto formowane moździerzowane, garnuszkowe. *Lek. C* 2.

MOŻE *adverbialiter*, (*tertia pers. Sing. praes. verbi* móc, mogę, możesz, może) • podobieństwo jest, nie jest to niepodobna • podobno, vielleicht, es kann seyn, (cf. *Gall.* peut-être). *Ross.* можеть статься, можетъ быть, развѣ; *Vind.* more biti, mordei, loshzhe, lahkai, lohkei, mari, loshzhei, vufzhe, kedai, kaideka; *Carn.* morde, mordej, more bèt; *Croat.* more biti, moze biti, jèda, jedali; *Slav.* more, moxe bit; *Bosn.* brrisg, brrisgek; *Rag.* barxech; *Sorab.* 1. sznacž, pjtscha, třebas, (cf. trzeba); *Sorab.* 2. sznasch, sznatko; *Slov.* snaď, asnaď, tušim, (cf. tuszyć), nahodau; *Boh.* snad, cf. snadź, snadnie; *Eccl.* негли. Podejrzliwość moja może jest daremną; lecz .... *Teat.* 11, 48. Może że ja tu nadto jestem w tym momencie; zostawiam was. *Teat.* 17. *c*, 40.

MOŻDŻIK, MÓŻDŻEK, *MUŻDŻEG, MUSZCZEK. (*Zool.* 42), a, *m.*, *demin. nom.* mózg; *Boh.* mozeček; *Sorab.* 1. mozéki; *Rag.* moxdanicchi; *Ross.* можжечекъ; das Hirnlein, das Gehirnchen. *Anat. Cerebellum*, drobny mózg, szatra się od mózgu oddziela, i za pomocą ścianki małéj w tyle głowy będącéj, na dwa się udziały rozdwaja. *Perz. Cyr.* 1, 40. *Krup.* 3, 129. *Wejch. Anat.* 144. Mużdżek mu się w głowie zmieni. *Czach. Tr. K* 4, t. j. oszalał. MOŻDŻGOWY, MUŻDŻGOWY, a, e, od możdzika, das Hirnlein betreffend. Osnowy muzgowe i mużdżgowe. *Perz. Cyr.* 1, 40.

MOZELA, i, *ż.*, rzéka w Niemczech. *Wyrw. Geogr.* 21, die Mosel. MOZELAŃSKIE n. p. wina. *Krup.* 5, 107, Moseler Weine.

*MOŻENIEC, ńca, *m.*, n. p. Sam Zyzyf kamień ciężki w górę dźwiga, Którego tysiąc bladych duchów ściga, Znajdziesz *możencych, co żywi na poły, Kopią się w doły. *Kchow.* 299.?

MOZERSZCZANIN, *ob.* Mozyrszczanin.

MÓZG, MUZG, u, *m.*, NB. *po dyalektach słowo to bądź mózg w głowie, bądź śpik w kościach, bądź oboje to znaczy: Boh.* mozk, mozek; *Slov.* mozk, mózži w hlawe, mozgi w kosťach, špik, mozek w kosti; *Carn.* musk • špik; mushgane • mózg; *Vind.* musik, musg *medulla*, cf. miazga; mushgani • mózg; *Sorab.* 1. mozowki špik, mofy, moze; *Sorab.* 2. morfgi mózg; *Croat.* mozg, mozag v' drevu *medulla*, mosgyani; *Dal.* mosdani, moxgyani *cere-*

brum; *Bosn.* mozak *medulla*, mosgdani; *Rag.* moxdani; *Slav.* mozak *cerebrum*; *Ross.* мозгъ *cerebrum*, *medulla*, мозги potrawa z mózgu, (cf. *Lat.* mucus; *Graec.* *μύξα*; cf. *Hebr.* מח muach, *cerebrum*; *Arab.* مخ); §. 1. mózg, das Hirn, das Gehirn, miętka massa, wypełniająca czaszkę główną; w mózgu naznaczają siedlisko duszy, i początkowe miejsce wszelkiego uczucia i ruchawości. *Kluk. Zw.* 1, 37. *Zool.* 42. *Wejch. Anat.* 144. *Krup.* 3, 120. *Kirch. Anat.* 72. Mózg drobny. *Kirch. Anat.* 75, *ob.* Móżdżik. — §. *meton.* Mózg • głowa, umysł, dusza, myśl, sposób myślenia, rozum, Hirn, Kopf, Verstand, Geist, Denkkraft, Denkart rc. Ach piękna głowa, gdyby mózg i rozum miała! *Jak. Baj.* 143. Komu źle w mózgu i w głowie ułożono, ten się chwyta, czego się nie chwytać. *Petr. Et.* 122. Kto jest mózgu miałkiego, poważnych się wstydzi rzeczy podjąć. *Lib. Hor.* 15. Lekarstwo przednie było w proszku utajone, Wypiłeś! coż ci złego? masz mózgi zwrócone. *Zab.* 5, 343. *Koss.* Chybaby cale z mózgu oszalała, Coby dać takiéj bajce wiarę miała. *Past. Fid.* 94. Chyba ten, któremuby się głowa zawracała, a prawie szalał z mózgu. *Glicz. Wych.* O 4 *b.* Nie wierzę, żeby mieli być tak głupi, albo z mózgu pijani. *Pot. Pocz.* 136. Mózg ci się w głowie przewrócił, rozumiałeś, żeś sam jeden rozumny. *Niemc. Bibl.* 14. Coż mam czynić? wyznaję, mózg mi się wywraca. *Morszt.* 134. *Teat.* 28, 56. Te słowa ojcowskie oni powtórzyli Tak mi często, że mi aż do mózgu je wbili. *Jabł. Tel.* 29. Różne mózgi w głowach w rozmaitych krajach. *Paszk. Dz.* 11. Ustaw siła knują podług głów różnych mózgów. *Gost. Gor.* 66. *Slov.* Až za mozği, a za wšecke rozumi widi; *valde perspicax.* Żona według rozkazania mężowego, nie według swego mózgu, ma rząd w domu prowadzić. *Petr. Ek.* 76. (nie według swego kaprysu). Klepał mu głowę, mózg mu suszył. *Teat.* 24. *b*, 40. (pokoju mu nie dał). Ci, którzy umysłem i mózgiem robią, muszą mieć w czasie swój odpoczynek. *Petr. Pol.* 2, 356. U nas, kto nie szlachcic, by mózgiem niebo wywracał, nie ma nadgrody. *Petr. Pol.* 310. Suszą mózgi nad wynalezeniem śrzodków do zgaszenia długów narodowych. *Wyrw. Geogr.* 475. Kłama, bredzi, fałszuje, Mózgiem rusza, gdzie czuje Co oberwać. *Klon. Wor.* 56, cf. konceptem ruszać. — §. 2. Mózg w *kościech, w pacierzach. *Crecc.* 53, śpik, mlecz, das Mark. MOZGAWA, y, *ż.*, rzéka mała w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, ein Flüßchen im Krakauischen. MÓZGORODNY, a, e, rozumodajny, Verstand gebend. Kalliopea mię też za sługę przyznała, A mózgorodna dar swój Minerwa przydała. *Stryjk. Przyg.*, może też i *passive*, że się z mózgu Jowisza urodziła, Minerwa mózgorodna. *MÓZGOWAĆ *cz. niedok.*, *transit. et intransit.*, mózgiem nadrabiać, konceptem ruszać, roić, sein Gehirn anstrengen, brüten, ausbrüten. Fałszywe racye mózgował. *Obr.* 31. *Smotr. Lam.* 52. MÓZGOWATY, a, e, — o *adv.*, *Ross.* мозговатый, nieco mózgu abo śpiku, lub mlecza mający, etwas gehirnig, markig. MÓZGOWIEC, wca, *m.*, szumiłeb, wartogłów, ein Tollkopf, wunderlicher Heiliger, *Eccl.* зломозгий; *Graec.* *κακονοῦς*, który albo gniewliwy, albo zuchwały, albo też swéj myśli jest, *cerebrosus*. *Macz.* Owych zuchwałych mozgówców gromada, Na wierzch Olimpu Peliony wkłada. *Hor.* 2, 46. *Kniaź.* Tysiąc głów zaradzało, by co kraj zyskiwał, A jeden psuł mózgowiec i uchwałę zrywał. *Zab.* 15, 302. Ktoby mógł być takim mózgowcem, żeby chciał na ten czas, gdy drudzy śpiewają, szermować? *Gorn. Dw.* 83. MÓZGOWCOWY, MÓZGOWCZY, a, e, od mózgowca, tollköpfisch, grillisch, wunderlich. Wymysł mózgowczy. *Tr.*, urojenie dziwaczne. MÓZGOWNIA, i, *ż.*, MÓZGOWNICA, y, *ż.*, *fig. burl.* czaszka mózgowa • głowa, łeb, rozum, der Gehirnkasten, das Capitolium, der Kopf. Bóg sprawiedliwy brzydzi się tych myślą, Co niegodziwość w swéj mózgowni kryślą. *Hor.* 2, 47. *Kniaź.* Jęczą prasy, i biedni drukarze się pocą, Głupie się mózgownice ledwie nie przewrócą. *Węg. List.* 23. Materya metafizyczna nie bardzo zgodna do zamącenia grubych mózgownic. *Kłok. Turk.* 162. Rojąc w mózgowni szczęścia nadzieję omylną, Chcą być doskonałemi przez pracę usilną. *Zab.* 7, 153. Niech co chcą rozumieją, pełne pustéj dumy, Mózgownice deistów i mocne rozumy.... *Zab.* 4, 380. *Min.* Trzeba w mózgownicy twojéj dowcipny znaleźć wybieg. *Teat.* 1. *b*, 44. Wszystko to mózgownicy mojéj wynalazkiem. *Teat.* 7. *c*, 79. MÓZGOWY, MUZGOWY, a, e, *Croat.* mosgyanaszt; *Dal.* mosdan; *Ross.* мозговый; od mózgu, Gehirns •, Hirns •. Błon muzgowych jest trzy, które mózg sobą obtaczają; piérwsza twarda błona, *dura mater*, druga pajęczynowa, *arachnoidea*, trzecia cienka, *pia mater*, (cf. matka). *Perz. Cyr.* 1, 37.

Pochodz. *bezmózgi.*

MOŻNA *adv.*, • można rzecz, podobna, godzi się, możemy, mogą, cf. *z to, *Boh.* možna; *Slav.* mogûche; *Ross.* можно; *Eccl.* мощно, мощно ми есть. возможно мнѣ, держательно есть, man kann, es ist möglich. Trzeba umieć, ażeby można uczyć. *Kpcz. Ukł.* 10, um lehren zu können. Gdy niemożna czynić, jakby trzeba, czyńmy co można. *Dyar. Grod.* 130. Trzeba jak można, gdy nie możemy jak chcemy. *Kluk. Rośl.* 3, 239, (*Ross.* нельзя, *ob.* Nielza, *lza). Reszta kredytorów, jak można, mieści się po innych dobrach; ja tu siedzę. *Kras. Pod.* 2, 44. Wszak to Pan, można mówić, takiego gatunku.... *Teat.* 48. *b*, 26. A dokąd? możnaż wiedzieć? *Teat.* 30. *c*, 9. Niemożna, niepodobna, niesposób, es ist unmöglich, *Croat.* ni moguche; *Eccl.* неудобь. Czyż można? czy sposób? *Ross.* не ужели, не ужьли, не ужто? — Nie można nie • trzeba koniecznie, nie można inaczéj; (cf. *Lat.* non posse non), man kann nicht anders, kann nicht umhin, man muß durchaus. Niemożna nie przypominać sobie w Jędrzeju Wielkiego Jana Zamojskiego. *Zab.* 14, 201. Niemożna nie być czułym na naganę lub szacunek drugich. *Zabł. Roz.* 140. MOŻNIE *adv. adj.* możny, • §. a) z mocą, mocno, mit Macht. Coż to za nauka Jezusowa, że możnie też i duchom nieczystym rozkazuje, a słuchają go! *Sekl. Marc.* 1. (z mocą im rozkazuje. *Bibl. Gd.*). — §. b) Potężnie, mocno, bardzo, wielce, stark, gewaltig, sehr. Małemu miłosierdzie będzie uczynione; ale ci możni możnie będą męki cierpieć. *Leop. Sap.* 6, 7. (mocna pomsta nad niemi wisi. *Bibl. Gd.*). *MOŻNIĆ, ił, i, cz.

contin., rozmożniać, możnym czynić, wielmożnić, mächtig machen. Zostawił Karol Wielki następcom plantę możnienia swojéj familii. *Przestr.* 285. MOŻNIEĆ *nijak niedok.*, możnym się stawać, mächtig werden. Z majątkiem ludność się mnoży, rolnik nabiera do pracy ochoty, kraj cały możnieje. *Pam.* 83, 375. MOŻNORZĄDY, ów, *plur.*, MOŻNORZĄDZTWO, a, *n.*, MOŻNOWŁADZTWO, a, *n.*, *aristocratia* abo też *oligarchia*. *Fredr. Ad.*, rząd arystokratyczny, gdy szlachetniejsi i możniejsi obywatele, bez dokładania się pospólstwa, najwyższą sprawują władzę. *Wyrw. Geogr.* 111. *Mon.* 75, 590. Wyparcie najszkodliwszéj każdemu narodowi oligarchii czyli możnorządztwa. *Ust. Konst.* 1, 116. MOŻNORZĄDCA, MOŻNOWŁADCA, y, *m.*, *aristocrata*, *oligarcha*, *Ross.* властодержецъ. Najwięcéj możnowładcy uciskali wolność obywatelską przez czynszową szlachtę. *Ust. Konst.* 1, 218. MOŻNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh. et Slov.* možnost; *Sorab.* 1. mocznoſcž, zamožnoſcž, zamožilost; *Vind.* mogozhnost, mogozhlivost, samoshnost; *Croat.* moguchansztvo, moguchnoszt, zmòsnoszt; *Rag.* mogûchtsvo; *Ross.* могущество, могущественность, возможность; die Möglichkeit, podobieństwo, przemożenie, siła, moc, das Vermögen, die Kraft. Będę czynił w tej sprawie, co możność. *Teat.* 9, 23. Wymówić takowych piękności nie jest języka mojego możność. *Past. Fid.* 72. Nie jest możność wymówić, co Pan nagotował tym, którzy go miłują. *Gil. Kat.* 278. (niepodobna). Prosi na ubogą wieczerzą, i tym czestuje, co jest możność jego. *Jabł. Ez. A.* 4. Krasicki był uczynny, skoro mu tylko możność pozwoliła. *N. Pam.* 4, 79. Bez możności, wola jest nadaremna. *Bardz. Boet.* 113. Oczy zawarte mają możność widzenia, ale jéj nie używają, to jest, mogą widzieć, ale nie widzą. *Gorn. Sen.* 394. — §. Próżność, potęga, siła, moc wielka, die Macht, Gewalt. To teraz możnością zowią, kto ma z to siły, żeby ojczyznę swą deptał. *Gorn. Sen.* 364. Przyszli Krzyżacy do wielkiéj możności i bogactw. *Biel.* 118. Nie pomału zatrwożyła koronę ta możność i szczeście Moskiewskiego. *Gorn. Dz.* 160. Wielkie możności niedługo są trwałe, Nie mogąc swego znieść ciężaru, giną. *Chrośc. Luk.* 4. Romulus potężnie przyszłéj Rzymian możności zakładać począł fundamenta. *Faliss. Fl. praef.* Oczyma swemi widzieli możności bóztwa jego, gdy przed ich oczyma umarłe krzesił. *Rej. Post. U.* 1. (siły, mocy, cudowne skutki): Państwa, hetmaństwa, królestwa, szlachectwa, dostojeństwa, możności. *Budn. Cyc.* 60. (znaczenie). — §. *Mathem.* Proporcya linii do linii taka, jaka jest ich kwadratów, zowie się możność. *Solsk. Geom.* 11, die Potenz, cf. mnogość. MOŻNY, a, e, *Boh.* možny; *Slov.* možní; *Sorab.* 1. možné; *Carn.* mogozh; *Vind.* mogozh, mogozhliu, storliu, sdelatliu, dopernaſhliu; *Bosn.* uzmosgivi, uzmosgni, scto mosge bitti, mosgno; *Rag.* uzmoxní; *Ross.* возможный, уповательный, чаятельный; *Eccl.* можный, возможный; §. a) *quasi passive*, być mogący, stać się mogący, podobny, möglich. Niemożna rzecz. *Kłok. Turk.* 31. Możnali to rzecz, niechaj przeminie kielich ten, abym go nie pił. *Bzow. Roż.* 65. Ojcze, wszystkie rzeczy tobie są możne. 1 *Leop. Marc.* 14, 36. Rzeczy niemożne u ludzi, są możne u boga. *Sekl. Luc.* 18. Jeśli człowiek nie wyczyści rozumu swego, nie jest rzecz można, aby kiedy sam z siebie przystojnie żyć mógł. *Gorn. Dw. ded.* (cf. można *adverbialiter*). Żaden człowiek nie jest doskonały; aby tylko taką miał cnotę, jaka mu jest można. *W. Post. W.* 264. Nie była rzecz można ciała świętego przez trzy dni pogrześć dla ustawicznych cudów. *Wys. Kat.* 457. — §. b) *active* Możny, potężny, mocny, stark, kräftig, gewaltig, mächtig; *Vind.* mozhen, mogozhen, samoshen, premoshn; *Sorab.* 1. možaczé, zamožné, zamožité; *Croat.* mogúch, zmòsen; *Dal.* mochni; *Bosn. et Slav.* moguch; *Ross.* могущественный, дѣйственный, властный. Co kto może wykonać, w tym jest możny, a kto nie może, w tym ma być za słabego miany. *Bardz. Boet.* 113. Pan nasz bogiem możnym jest nazwan, abyśmy nic nie wątpili, że go będzie z to, aby przemógł wszystkie siły. *Wiśn.* 425. Pospolity zwyczaj możniejszy, niżli wszystkie prawa. *Gorn. Sen.* 383. Lekarstwo możne (*valens*) wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone, wszystko sprawuje, że więcéj nie bywa przykładane; a jeżliby zawsze przykładane było, jawny jest rozsądek, że mniéj przemogło. *Zygr. Gon.* 285. Prorok możny w uczynku i w mowie. *Sekl. Luc.* 24. Z możnych cedrów lub rosłych modrzewi.... *Zab.* 12, 211. Człowiek w zamki, miasta i skarby możny. *Biel.* 467. Krezus bardzo bogatym, a możnym w skarby był. *Kosz. Lor.* 7 *b.* Król w rycerstwo możny. *ib.* Mąż urodziwy i możny w grosz. *Papr. Ryc.* 189. Gdy się możni mnożą, ludzie ubożą. *Rys. Ad.* 15. Książęta, urzędnicy i możni królewscy. *W. Dan.* 3, 95. (dygnitarze).

MOZOŁ, u, *m.*, MOZOŁA, y, *ż.*, *ob.* Modzel, (*Boh.* mozol *callus*, *callum*; *Slov.* mozol, zhrubła kůže od tjla; *Sorab.* 1. mozeł dęga; *Carn.* masûl = gruczoł; *Vind.* mosel; *Croat.* mozol = wrzód; *Slav.* mozúli = karbunkuł choroba; *Ross.* мозоль = nagniotek, odcisk, trud); trud, kłopot, bieda, frasunek, Mühe und Noth, Kümmerniß, Plackerey, Sorge. Czy w każdym roku taka z kochania Jak w ośmnastym mozoła? *Karp.* 1, 36. MOZOLIĆ kogo, ił, i, *cz. niedok*, kłopotu nabawiać, einem Mühe und Noth, Kummer und Sorgen machen; (*Ross.* мозолить, намозолить odcisków, nagniotków nabawiać). Niewiasty mozolą często mężom głowę. *Bals. Niedz.* 2, 62. Próżno, jak widzę, myśl moję mozolę. *Teat.* 3, *d*, 5. Jeślić co głowę tajemnie mozoli, Masz ojca, zwierzaj mu się. *Pot. Syl.* 40. Lepiéj sobie głowy nie mozolić nad taką rzeczą, któréj pożytku nie widziemy. *Mon.* 65, 248. Mozolić się = frasować się, sich Sorgen, Mühe und Noth machen. Niechaj go palec, niech łokieć zaboli, Zaraz się nudzi, zaraz się mozoli. *Min. Ryt.* 3, 335. Nie długo nad tym się mozoli, i ten bierze sposób.... *Zab.* 14, 245. *Szym. Teat.* 24. *b*, 21. (głowy sobie nie łamie; mózgu nie suszy). Za co się o swą własną mamy mozolić sposobność, kiedy łacniejszym sposobem korzystać już można. *Mon.* 65, 190. — *Transl.* Widać tam wiejską do uprawy rola I stawek, gdzie mdłe rybki się mozolą. *Zab.* 9, 143. MOZOLNY, a, e, §. 1. (*Ross.* мозольный szramowaty). — §. 2. Trudny, trudu i kłopotu nabawia-

jący, schwierig, mühselig, mühevoll. Dzieło to wiele prac mozolnych kosztujące. *Dyar. Grod.* 144. Pracy mozolnéj nadgroda. *Przyb. Ab.* 55. MOZOŁOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt modzelów zatwardzony, szramowaty, *Slov.* mozolowatý, ztwrdnuty; *Vind.* shulkast, oshulken, shulenkast; *Ross.* мозолеватый, мозолистый, schwielig, verhärtet, voll Schwielen. Fistuły mozołowate i do leczenia trudne. *Syr.* 275. Mozołowatym się stawać *Boh.* mozolowatěti., *callere.* MOZOŁOWATOŚĆ, ści, *ż.*, zatwardzenie na kształt modzelów, eine schwielige Verhärtung. Olejek ten fistuły i mozołowatość w nich twardą wyjada. *Syr.* 174.

MOZYR, a, *m.*, znaczne miasto Litewskie w Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, eine Stadt. MOZYRSZCZANIN, MOZERSZCZANIN, a, *m.*, z Mozyra obywatel, n. p. Połoczanie, Nowogrodzianie, Mozerszczanie. *Steb.* 165.

*MOŻYSTY. *Chodk. Kost. ep.*, zamożysty, *ob.* Możny.

M R.

MRĄGOWATY, *ob.* Morągowaty. *MRAW, *ob.* Narów, obyczaj. MRĘ, *ob.* Mrzeć.

MROCZA, miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, eine Stadt im Kalischischen.

MROCZEK, czka, *m.*, *demin. nom.* mrok, (*Boh.* mraček chmurka, mrakota, *caligo*); §. 1) mały zmierzch, ciemność nieznaczna, cień, ein nicht starkes Dunkel, Schattendunkel. Jak mi w was ckliwo będzie, cieniste szałasze, Kiedy mię pytać będą chłodne mroczki wasze, Gdzież jest ten.... *Przyb. Ab.* 197. — §. 2) Mroczek = mrużek. *Cn. Th.*, ein Blinzelauge, ein Blinzer. *Dudz.* 46. Bij mroczku żydy. *Rys. Ad.* 2.? MROCZNY, a, e, *Boh.* mračny, saumračnj; *Vind.* mrazhen, mrazhliu; *Carn.* mrashn; *Rag.* mraacni, markli; *Bosn.* mracjan; *Croat.* mráchen, mrachlyiv; *Ross.* мрачный; *Eccl.* мраковидный; ciemny, zaćmiony, düster, dunkel. Nawałność mrocznym obłokiem niebo zachmurzyła. *Przyb. Luz.* 47. Noc z cieńmi mrocznemi przyśpiesza. *Nar. Dz.* 1, 29. Szczęśliwsza pod poszyciem lichém wiejska chata, Gdzie na mrocznych skrzydełkach prędszy sen zalata. *Hor.* 2, 7. *Nar. Kniaź. Poez.* 2, 122. Otrącać się będą nogi wasze po górach mrocznych. *Budn. Jer.* 13, 16. (obrazić o góry ciemne. *Bibl. Gd.*). *MROCZNICA, y, *ż.*, wieczernica, wieczorna gwiazda, *Carn.* mrazhniza, mrakanos. MROCZNOŚĆ, ści, *ż.*, ciemność, die Düsterheit; *Vind.* mrazhnust, mrazhlivost, temlivost; *Rag.* marklos; *Ross.* мрачность. MROCZYĆ, ył, y. *cz. niedok.*, umroczyć *dok.*, ćmić, ciemnym uczynić, zacimiać, *Vind.* merkniti; *Carn.* merkniti, merknem; *Croat.* merchím, mráchim, potemnujem; *Rag.* mràciti, pomarcjatti, omarciti, marcim; *Bosn.* mrricciti, omrriccitti, smraciti; *Ross.* морочить (=okpić), мрачить, verdunkeln, dunkel machen. Ciemności mroczą oczy. *Bardz. Trag.* 263. Niech ci rozum oczy Otworzy, które miłość swą ślepotą mroczy. *Min. Ryt.* 1, 117. Grot śmiertelny słabi go i mroczy. *Kras. Woj. Ch.* 72. Wzmaga się burza, a zrażone oczy Blask nagły ślepi, gruba ciemność mroczy. *ib.* 93. Sen cię mroczy, przetrzyj oczy. *Teat.* 54. *b*, 11. — Mroczy się, mierzcha się. *Tr.*, es wird dunkel, zachmurza się, es bezieht sich, umwölkt sich; *Boh.* mracj se; *Soraab.* 1. mróžu szo; *Vind.* se mrazhiti, mrak se dela, se mrazhi; *Rag.* marcjatti; *Bosn.* mracitise; *Ross.* мрачиться, мрачѣть.

MROGA, i, *ż.*, rzéka w Rawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, ein Fluß im Rawischen.

*MROGĘTNY, a, e, Grundychwał, nieuczosaniec, surowy, *mrogętny a gniewliwy człowiek. *Mącz.*, mrukliwy, tetryczny.

MROK, u, *m.*, *Boh.* mrak, saumrak, umrak; *Slov.* mrak, mrákota, mrkani, saumrak; *Carn.* mràk, sumràk, pumràk; *Vind.* mrak, mrazhenje, (mrazhnik = włóczęga; *Carn.* mrazhnik = nietoperz); *Croat.* mrák, mrachnoszt, szúmrak, skúr; *Dal.* markloszt; *Rag.* mrák, marklìna, marklós, smarknùtje, parvi mrak, *vulg.* sût; *Slav.* sûtonj; *Bosn.* mrák, sumrak, suton; *Sorab.* 1. smerkwano, (mroczel, mrotzel, mrotżawka; *Sorab.* 2. mrokawa chmura, chmurka); *Ross.* мракъ, сумерки; (*vulg.* морокъ okpienie, oszukanie); *Eccl.* сѫмракъ, сомракъ, сумерки, примракъ, темноватость; mierzch, ciemność, die Dämmerung, das Dunkel; (cf. Niederd. mörk = dunkel; *Isl.* myrkur = ciemnota; *Graec.* $\mu\alpha\upsilon\rho\acute{o}\varsigma$ ciemny; cf. Adlg. *s. v.* Mohr). — Mrok światło stopniami gasnące. *Śniad. Jeog.* 326. Po zachodzie słońca, powietrzokrąg jego jeszcze promienie ku nam odbijając, daje nam owo słabe światło mrokiem nazywane. *Hub. Wst.* 271. Już słońce zaszło, mrok nastał wieczorny, noc się przybliża. *Kras. Oss. E b.* Dzień biały, Poźne wieczorne mroki z świata wyganiały. *Otw. Ow.* 16. Mrok pada = mierzcha się. *Dudz.* 46, es dämmert. Mrokiem, z mrokiem. *Cn. Th.* in der Dämmerung, (*Croat.* ob mraku). Z mrokiem każdy idzie do siebie. *Teat.* 32, 133, mit anbrechender Dämmerung. — *Fig.* Skonał, mrok go śmiertelny ogarnął. *Bardz. Luk.* 124.

Pochodz. *pamrok*, *pamroczny*; *pomraczać*; *zamraczać*, *zamroczyć*; *mrużyć*, *mrużek*; *mrzek*; *mrugać*, *mrugnąć*; *mierzch*, *zmierzch*, *zamierzch*, *mierzchnąć*, *mierzchać*.

*MROSZCZYĆ się, [zgromadzać się; cf. ilir. mrestiti se; *etym.* sanskr. mrš. *ob.* Hilferd. О сродст. язык. Слав. съ Санск. 92. — 2] n. p. Szkoda w ten czas ryb, gdy się mnożąc mroszczą, Lepiéj że usta te ryby odposzczą. *Myśl. J* 3.? *MROSZKA, i, *ż.*, *Ross.* морошка, *rubus chamaerosus*, die Moltebeere, gelbe Himbeere, gatunek malin.

MRÓWCZANY, MRÓWCZY, a, e, od mrówek, *Sorab.* 1. mrowaczé; *Croat.* mravlij; *Vind.* mraulou, mraulinji; *Rag.* mravgli; *Ross.* муравьиный, von Ameisen, Ameisen=. Mrówczą poczwarkę omylnie mrówczym jajem zowią. *Kluk. Zw.* 4, 385. Kwas mrówczany znajduje się całkiem uformowany w mrówkach. *Śniad. Chem.* 2, 32.

MROWIE, ia, *n.*, §. a) kupa wielka mrówek, *collect.*, Ameisen in einem Haufen. Kępa pospólstwem, jak mrówiem okryta. *Kniaź. Poez.* 2, 145. Natura tu swą płodność wywiera na wydanie wszelakiéj poczwary, I mrowia dziwolągów. *Przyb. Milt.* 56. — §. b) Mrowisko. *Cn. Th.*, mory, osobliwsze skóry na człowieku wstrząsienie, jak gdyby go mrówki obłaziły, das Schaudern der Haut, der Schauder; *Slov.* zymomrawky; *Carn.* bolest; *Ross.* подираетъ, подрало на кожѣ. Włosy na nich wstawały, i

szło po nich mrowie. *Pot. Arg.* 656. Przy téj powieści idzie przezeń mrowie. *Pot. Syl.* 327. Słysząc to, aż mrowie po mnie przechodzi. *Zab.* 13, 286. Wzdrygam się, jakieś zimne przechodzi mię mrowie. *Przyb. Ab.* 107. Ah mrowie przechodzi przez wszystkie me kości. *Przyb. Ab.* 54. cf. mróz się po mnie rozchodzi. MROWIK, MROWINEK, nka, *m.*, kamień drogi, *myrmecites Plin.* 37, 11, der Ameisenstein. *Cn. Th.* *MROWINIEC, ńca, *m.*, *Bosn.* mravinaç trava, matterina dusciça; *Rag.* mravinaz, babbina duscizza; *Dal.* mravinacz, materina trava, *ob.* Lebiotka, macierza duszka. MROWISKO, a, *n.*, *Boh.* mrawenište, brabenište, mrawenečnik; *Carn.* mrovlishe; *Vind.* mraulishe, mraulinjak, merovlishe; *Sorab.* 2. mrojowischčo; *Croat.* mravhinyak; *Rag.* mrávignak; *Slav.* mravinjak; *Ross.* муравейникъ; *Eccl.* мравникъ; §. 1 a) kopiec mrówczy, der Ameisenhaufen, Ameisenberg. Gniazdo mrówek, czyli mrowisko, jest to niby kopiec, który z odrobin różnych drzew robią. *Zool.* 131. *Ład. H. N.* 111. — b) Mrowisko, wielka gromada mrowek, a *transl.* chałastry i t. d., ein großer Haufen Ameisen, *fig.* ein großer Haufen Gesindel u. s. w. Skoro to ustąpiło łotrowskie (Kozackie) mrowisko, Pokazało się oczom smutne widowisko. *Zimor. Siel.* 252. Liczba pogaństwa pojęcie przechodziła; rozsypało się mrowisko po Podlasiu i Mazowszu. *Nar. Hst.* 5, 205. Ma skarbów, jako mrowiska. *Kosz. Lor.* 11. (niezliczone). — §. 2) Mrowisko po mnie idzie. *Cn. Th.*, *ob.* Mrowie 2. MROWISTY, a, *Sorab.* 1. mrowaté; *Croat.* mravlenchaszt; *Rag. et Bosn.* mravinast; *Ross.* муравьистый; *Eccl.* мравистый; voll Ameisen, pełen mrówek. *Cn. Th.*

MRÓWKA, i, *ż.*, MRÓWECZKA, i, *ż.*, *zdrbn.* (*Boh.* mrawenec, brabenec; *Slov.* mrawenec, mrawec; *Sorab.* 1. mrówa; *Sorab.* 2. mroja; *Carn.* mrêvla, mróvla, mrovlinz; *Vind.* mroúla, mraula; *Croat.* mráv, mravlicza, mravlichicza; *Bosn.* mrav; *Slav.* mráv; *Rag.* mráv, mrâvak; *Ross.* муравей; *Pers.* mur; *Eccl.* мравии; Niedersächs. Miere; *Angls. et Svec.* myra; *Isl.* maura; *Graec.* μύρμηξ); §. 1) die Ameise. Jest ich u nas kilka gatunków, wszystkie wyrabiają sobie kopce, gdzie wspólnie w wielkiéj liczbie żyją; rząd prowadzą podobny pszczołom z niejaką odmianą. *Ład. H. N.* 111. Jak się mrówki w ciasnym pagórku kręcą! większe noszą brzemię, niżli same są; inne ziarna wnoszą, drugie ziemię wynoszą, i groblę dla deszczu sypią; drugie, by ziarna w trawę się nie obróciły, ogryzają je; drugie umarłe wynoszą; jedna drugiéj nie przeszkadza, owszem pomaga. *Sk. Żyw.* 1, 199. W mrówkach, podobnie jak pszczołach, dwojaka jest co do płci różnica. *Zool.* 131. Ziarnonosze mrówki. *Otw. Ow.* 286. Za co w zaradnych mrówek wchodzić ślady, Kiedy szczęśliwsze są teraz motyle? *Mon.* 65, 191. Jak nędzne mróweczki gmerzemy pod nogami twojemi. *Weresz. Reg.* 59. Mrówkom, przypowieść Turecka, Bóg na co inszego skrzydeł nie daje, tylko na prędszą zgubę. *Kłok. Turk.* 59. Co żywo w on dzień, jak mrówki się wili. *Wad. Dan.* 69. Wszystka z swych stanowisk rusza się potęga, jak mrówki na wiosnę. *Tward. Wł.* 79. I mrówka ma swój gniew. *Rys. Ad.* 76. I mrówka kąsa, kiedy się rozgniewa. *Ezop.* 26. (cf. i biedna mucha się odejmuje). Ty mrówko przeklęta, trafić do ciebie nie mogę. *Teat.* 10. *b*, 78. (bzduro, karle!). — Mrówki w piecu suszone, dla słowików *Ross.* мурашки. §. 2) Brodawki drobne, mrówkami zowią. *Urzęd.* 379, eine Art kleiner Warzen. MRÓWKOJAD, a, *m.*, *myrmecophaga Linn*, der Ameisenfresser, Ameisenbär; *Ross.* муравейникъ, муравѣѣдъ; zwierzę ssące, ogon ma bardzo kosmaty, którym się od słoty i gorąca zasłania; żywi się mrówkami, rozkopując mrowiska pazurami, i wyciągając je językiem. *Zool.* 297. MRÓWKOLEW, lwa, *m.*, MRÓWKOŁÓW. *Cn. Th.* *formica leo Linn.*, *Ross.* муравольвъ, der Ameisenlöwe; gąsienica, mająca szczęki zębate, długie, któremi chwyta drobny owad, mianowicie mrówki. *Zool.* 135. *MRÓWKOWIEC, wca, *m.*, Mrówkowce *Myrmidones*, mytholog. *Otw. Ow.* 286, ludzie, którzy się mieli z mrówek wyladz, die Ameisler. *MRÓWNICA. *Węg. Marm.* 1, 249.?

MRÓZ, u, *m*, *Boh.* mraz, sychrawice; *Slov.* mráz; (*Sorab.* 1. mróz, mros; *Sorab.* 2. mros *pruina*, szron); *Carn.* mras, mrês; *Vind.* mras, merslina, smerlina, sima, blad, smers, friezh, smersnost, (cf. sryż); *Croat.* zmerzavicza, merzlina, mërzloszt = mróz; (cf. *Croat.* mrâz = szron); *Bosn.* mráz, léd *gelu*, *glacies*; *Rag.* mràz; *Slav.* mraz; *Hung.* zuzmaráz *pruina*; *Ross.* морозъ, стужа, (cf. studzić); *Eccl.* мразъ, стоудъ, стоудень, (cf. styczeń); cf. *Holland.* vrost, vorst; *Anglos.* frost *et* forst; *Dan.*, *Svec. et Angl.* frost; *Ger.* der Frost, die Kälte. Mróz wodę w lody ścina. *Warg. Radz. pr.* Mróz zioła i drzewa powarzył. *Zab.* 8, 303. *Nar.* Mróz Moskiewski, gdy z paszczęki swéj koziorożec wypuści, Niepochybnie winogrod pomrozi. *Zimor. Siel.* 215. List mrozem powarzony. *Past. Fid.* 8. Suknią z siebie przedał, a gdy potym mróz uderzył, zimno wielkie cierpiał. *Ezop.* 72. *Slov.* Pridě na psa mráz, *veniet tempus*, *ubi senties*; prišel na psa mráz; *sentit jam.* Mróz bierze, sili się, chwyta; folguje, wolnieje mróz, mróz opuszcza, spuszcza. *Cn. Th.* Biały mróz, szron, Reif. Już nie przykładam drewek do komina, Już i na łąkach biały mróz nowina. *Lib. Hor.* 14. — *Transl.* Śmiertelny mróz ścina krew w żyłach. *Węg. Marm.* 1, 158. — §. Mróz, zamrzé, zamrożona część ciała, Frost, Frostbeule, Frostschaden; *Slov.* omrzlina, zmrzłe maso na nohach; *Ross.* озноба. — *Fig.* Mróz = mrowie, falter Schauer; (*Ross.* знобь, ознобь, cf. ziębnąć). Aż mię mróz cała przechodzi. *Teat.* 25, 121, (*Carn.* mrasnenje). Strach mówić, mróz po ciele zimny się rozchodzi. *Bardz. Trag.* 190. Ach jaki mróz po wszystkich przechodzi żyłach. *Teat.* 46. *c*, 106. To słowo: do kozy! Tak mię mocno zmieszało, aż mię przeszły mrozy. *Teat.* 46. *b*, 46, daß mir ganz eiskalt wurde. MROZIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, mrozem stężać, robić, że co zmarznie, przemrażać, gefrieren machen, kalt machen; *Slov.* zmrazugi; *Vind.* smrasiti, smersuvati; *Bosn.* smrriznuti,ślediti, lediti, (cf. lód); *Croat.* merzlim, hladim, (cf. chłodzić); *Ross.* морозить, морожу, знобить, зноблю, (cf. ziębić); *Eccl.* мразю, мерзлю, морозю, леденю. Ten, co dał, co mrozi, dał i to co grzeje.

Kras. List. 2, 8. Boreas rzekł: moja rzecz, moc, która śniegi mrożę, którą ziemię gradem wzbieram. *Żebr. Ow.* 159. *induro nives.* Grzegorz Henryka mrozi na szyderstwo. *Zygr. Pap.* 320. (na mrozie go trzyma). Rolnik dla wygód cudzych piecze się i mrozi. *Kniaź. Poez.* 1, 196. t. j. na mrozy się naraża, setzt sich dem Froste aus. — *Fig.* Strachem mię mrozisz. *Teat.* 44. *b*, 80. (przenikasz, przeszywasz). Ton, którym do mnie mówisz, krew w żyłach moich mrozi. *Teat.* 41, 128. (ścina). Bojaźń mrozi męstwo. *Przyb. Luz.* 116. studzi. MROŻNO *adverb.*, zimno z mrozem, frostig, kalt, eiskalt; *Vind.* merslu; *Slav.* smêrzovito; *Ross.* морозно. Luty mroźno śnieżysty. *Jez. Ek. D.* 3. MROŻNOŚĆ, ści, *ż*, zimno mroźne, der Frost, die Frostkälte; *Ross.* мерзлость: (*Carn.* merslotina = lody; *Ross.* мороженое). W krajach wilgotnych zimie nie bywa mroźność zbytnia. *Cresc.* 15. MROŻNY, a, e, *Boh.* mrazywý, sychrawý; *Carn.* mrasn, mrasliv, mersl; *Vind.* mersel, mrasen, smersnast, frieshen; *Croat.* mrazen, mèrzel; *Dal.* mrazan, sztuden, (cf. studzić); *Rag.* mrazan, leden, mrazniv, smarznutiv *congelabilis*; *Bosn.* mrazan; *Ross.* морозный, зяблый, *ob.* Ziębnąć); *Eccl.* мразьнъ; sprawujący mróz, robiący że marznie, bardzo zimny; Frost=, frostig, eiskalt, kalt zum Frieren. Ciebie, najgoretsze, łakomcze, upały, Ni czas mroźny, w lodowe ukuty kryształy, Nie utrzyma w pokoju, żebyś miał posiedzieć. *Hor. Sat.* 4. Mroźny go wiatr podwiewa, widząc życie swe na cienkiéj nici. *Pot. Syl.* 518. Oręże Sarmaty mroźnego. *Bardz. Trag.* 443. mrozom podiegłego, der kalte Sarmate, aus einem frostigen Clima. Bombele mroźne, Frostbeulen, czyli odmrożenie, gdy ciało wielkim zimnem przejęte, nadyma się, puchnie, a zwłaszcza w ręku i w nogach bombele wyrzuca .... *Perz. Cyr.* 2, 70. (*Ross.* мерзлатина rzecz zmarzła, мерзлякъ człowiek na mrozy zbyt czuły, zmarzlak). MROZOBICIE, ia, *n.*, szkoda przez mróz w polach, jak gradobicie, szkoda przez grad, Frostschaden im Felde. Dzierżawca ostrzega przypadki nieprzewidziane, jakie są, z ognia, z gradobicia, mrozobicia, nieurodzajów. *Xiędz.* 167. MROZONOSNY, a, e, przynoszący mróz, frostbringend; *Croat.* merzlonosz. MROZOWATY, a, e, schimmelfarbig (von Pferden), reifarbig. Siwe konie mrozowate. *Hipp.* 8. *Lek. K* 5; u takich siwa sierść z wronią się pomiesza, a miejscami jako jabłka czarnawe się znajdują; k temu głowa, nogi, uszy, grzywa, ogon czarny, z rzadkim siwym włosem sierci. Hiszpani takiego konia zowią głową Murzyńską. *Hipp.* 8, ein Mohrenkopf.

Pochodz. a) *domrażać*, *domrozić*, *namrażać*, *namrozić*, *odmrażać*, *odmrozić*, *pomrażać*, *pomrozić*, *przemrażać*, *przemrozić*; *przymrozek*; *umrażać*, *rozmrażać*, *zamroź*, *zamrażać*. b) *marznąć*, *domarznąć*, *namarznąć*, *obmarznąć*, *odmarznąć*, *pomarznąć*, *przemarznąć*, *przymarznąć*, *rozmarznąć*, *umarznąć*, *wymarznąć*, *zmarznąć*, *zamarznąć*, *zmarzlak*.

MRU MRU MRU niedźwiedź markoce. *Petr. Ek.* 45, das Brummen des Bären auszudrucken. MRUCZEĆ, ał, eli, y, *cz. niedok.*, MRUKAĆ, ał, a, *contin.*, Mruknąć *jednotl. Boh.* mumlati, teptati, repcy, reptám, bubláti, bublawati; *Slov.* blučjm; *Sorab.* 1. murczu, mértžu; *Carn.* mermram, renzhati, renzhim, garzhim, godernam; *Vind.* mermrati, mumrat, tertrati, godernjati, kontrati; *Croat.* mermrati, mermram, morgujem; *Dal.* marmorim, marmlyati; *Hung.* morgok, morogni; *Rag.* romoniti, xàmoriti, marmosciti; *Slav.* marmorati; *Bosn.* mrrimgljati, mrrimosciti, brribosciti, rumoniti; *Ross.* мурвычать, мурныкать, мурлычать, мурчать, роптать, ропщу, пыхтѣть, пыхчу, ворчать, брюзжать, бормотать, кропотать, кропочу, кропчу; *Eccl.* пълвити, (cf. mówić); cf. *Ger.* murren; *Graec.* μορμύρω; *Lat.* murmurare); warczyć, markotać, mamrzeć; o bestyach i o ludziach, brummen, murren. Niedźwiedź mruczał *Banial. J* 2. Kot je mysz, przecież i nad myszą mruczy. *Bratk. L* 3 *b*. Mruknuł coś pod nosem, i nietylko mruknął, ale i zgrzytnął zębami. *Ossol. Str.* 7. To tupnie, to mruknie pod nosem, kłóci się sam, tak i nie tak. *Mon.* 73, 723. Choćbyś zrobił najlepiéj, kiedy mruczysz przy tym, kwituję cię. *Pot. Arg.* 186. Pokątnie mruczycie. *Pociej.* 182. Wej, jak coś mruczy z sobą zamyślony. *Past. Fid.* 291. Jeżli jaka przykrość ci dokuczy, Znoś w cierpliwości; nie wskóra, kto mruczy. *Mon.* 73, 106. Jeżeli tak, już ani mruknę. *Teat.* 56. *c*, 8. (ani pisnę). Dawaj przykład posłuszeństwa prawu, nie mrucz na podatki. *Teat.* 26. *c*, 76. O coż to mruczą, jak muchy w garku? *ib.* 20. *b*, 145. Nosi koronkę w ręku, pacierze mrucząc na niéj. *Star. Dw.* 49. Czytając mruknie, w śmiechach i szyderstwach cały, W reszcie krzyknie: spalić te głupie szpargały! *N. Pam.* 5, 198. Dążę na ucztę, żołądek pusty, już dawno sobie mruczy. *Teat.* 42. *d*, *A*. Miłość w serduszku mruczy. *Teat.* 6, 14. Czego się człek nauczy, to też i na zawsze mruczy. *Mon.* 71, 360. MRUCZEK, czka, *m.*, §. 1) *mormyrus*, rodzaj ryb morskich, niejakiś szelest do mruczenia podobny, wydających. *Kluk. Zw.* 3, 125, ein gewisser Seefisch. — § 2) Gra na kształt ciuciu babki, w któréj mający oczy zawiązane po mruku powinien osobę poznać. (*Croat.* kukuvach, sísmis). Nuże daléj w ślepą babkę, daléj w mruczka. *Teat.* 25, 14. MURCZLIWY, MRUCZNY, a, e, mruczący, *Ross.* ропотный, brummend, murmelnd. Mruczliwa wiola. *Zab.* 4, 395. MRUCZYDŁO, a, *m*, mruk, który zawsze mruka, ein Brummbart. Ten gderak, mruczydło, wiesz, już się gniewa. *Teat.* 43. *c*, 52.

Pochodz. *mruk*, *mrukliwy*; *namrukać się*, *odmrukać*; *słodkomruczny*.

"MRUG, u, *m.*, mruganie oczyma, migi, das Augenblinzeln. Ty im się bardziéj gniewasz, wdzięczniejsze masz mrugi. *Zab.* 15, 110. Przestań mrugiem i szeptem Dyomedowego skazowania. *Żebr. Ow.* 326. *vultu.* MRUGAĆ, ał, a, *intr. cont.*, Mrugnąć *jednotl*, *Boh.* mhaurati, mhaurjm; *Slov.* mhauram; *Bosn.* setegati, setekati; *Ross.* зажмуриться, жмуриться; migać powiekami; cf. mrużyć: mit den Augenliedern blinzeln. Powiekami mrugać od natury przymuszeni jesteśmy, aby częstem mruganiem i powiek ruszaniem, oko z różnych proszków weń wpadających, otarte było. *Krup.* 2, 281. Mrugnąwszy oczkiem, uśmiech dała. *Hul. Ow.* 186. Mruga często oczyma nad wolą,

blaskooki jest, mruży, zamruża oczy często, *nictatur. Cn. Th.* — Mrugać na kogo, migać, przez migi mówić, dać znać, einem zublinzen, durch Blinzen zu verstehen geben, mit den Augen winken. Próżna mrugać na ślepego. *Min. Ryt.* 4, 221. Nie już ten kocha, co mruga. *Karp.* 1, 32. MRUGNIENIE *subst. verb.*, mgnienie, das Blinzeln. Słońce pobladło, nieba się w obłoki I w chmury w oka mrugnieniu ubrały. *P. Kchan. Jer.* 416. t. j. w okamgnieniu, in einem Augenblicke. MRUGANIE oczyma przyrodzone, zmrużanie. *Cn. Th.*, das Blinzeln mit den Augendeckeln. Mruganie na kogo, dając znać czego = mrugi, migi, das Winken mit den Augen, wenn man einem zublinzelt, durch Blinzeln etwas zu verstehen giebt. *Cn. Th.* MRUGAŁA, y, *m.*, który komu mruga, nań miga, ein Blinzeler, Augenredner. Obłudni frantowie, mrugałowie nieszczerzy. *Klon. Wor.* 28.

MRUK, u, *m.*, mruczenie, mruknienie, das Murren; *Slov.* hluk; *Vind.* mermranie, tertranje; *Croat.* mermranye, morguvanye; *Hung.* morgás; *Rag.* rómon, zûk, xàmor; *Bosn.* rumon, sgjamor; *Ross.* ропотъ, роптаніе, журьба, брюзга, кропотъ; *Eccl.* ропта. Zazdrość mruczała na stronie; mruki te słyszał, i niewiele na nie dbał. *Birk. Chodk.* 4. — §. *Personif.* Mruk, a, *m.*, człowiek mrukliwy, mruczydło, ein Brummbart; *Bosn.* mrrimgljavaç; *Vind.* mermrazh, mermrauz, godernazh, *f.* memrauka, godernauka; *Carn.* godernavz, *f.* godernavka; *Croat.* mermravecz, morguvavecz, *f.* mermravka; *Hung.* morgolódó; *Ross.* ропотникъ, бормотунъ, бармотунъ, *f.* бармотунья, воркотунъ, воркунъ, *f.* воркотунья, воркунья, брюзга, кропотунъ, *f.* кропотунья; *Eccl.* роптатель. Przyjaciel, że jest mruk dajmy, ale ostrość jego użyteczniejsza, niż słodycz pochlebcy. *Jabł. Tel.* 190. Niech już pokątne mruki, nieprzyjazne swéj ojczyznie, wstydzą się i hańbią. *Gaz. Nar.* 1, 301. Jeszcze mi będzie burczał! wej, wej! tego mruka. *Zabł. Fir.* 36. Co to za człowiek, co by mruk chodzi? *Papr. Przyk. C.* MRUKLIWOŚĆ, ści, *ż.*, skłonność do mruczenia, zrzedność, die Brummigkeit, brummiges Wesen; *Ross.* ворчаливость, ворчливость, кропотливость. MRUKLIWY, MRUKOWATY, a, mruczący, skłonny do mruczenia, zrzędny, brummerisch, mürrisch, brummend, murmelnd; *Boh.* bublawý; *Vind.* mermrarski, godernavi, mermrazhen, goderni; *Carn.* goderné; *Dal.* marmlyv; *Hung.* morgo; *Ross.* ворчаливый, ворчливый, кропотливый, ропотливый, бармотливый; *Eccl.* роптательный. Z dudą prowadzi mrukliwe niedźwiedzie. *Nar. Dz.* 3, 47. Babsko swarliwe, głupie, mrukliwe, skoro wymruczy przez zęby spruchniałe słów kilka, choroba ma ustać. *Boh. Dyab.* 2, 289. Jak straszny, mrukliwy, mściwy, sępowaty. *Przyb. Ab.* 188. Starzec ten był wszystkim mrukliwy. *Zab.* 2, 62. *Nar.* Przechadzał w smutnych myślach najmrukliwszy. *Przyb. Ab.* 131. Ludzie mrukowaci, surowi, łakomi. *Kłok. Turk.* 162. Mrukliwe źrzodła. *Zab.* 9, 14. MRUKLIWO *adv.*, n. p. Humoru kwaśnego, niedogodnego, mrukliwo burzliwego. *Perz. Lek.* 345. mürrisch auffahrend. MRUKNĄĆ, *ob.* Mruczeć.

MRUŻEK, żka, *m.*, co oczy często zmruża. *Włod.*, *Boh.* mhauran, *myops*, ein Blinzelauge, der beständig mit den Augen blinzelt; *Ross.* щура, жмура, моргунъ, *f.* моргунья. — 'Mrużek, gra dziecinna, ciuciu babka, *ob.* Mruczek, mrzek, mrzyk, mżyk, mżytek. MRUŻNY, a, e, — o *adv.*, od mrużenia, Blinzel=. Niektóre zwierzęta mają jeszcze prócz powiek inną zasłonę mrużną, *membrana nictitans*, którą bez opuszczenia powiek oko zasuwają, jak na przykład zając. *Zool.* 47. To raz spuszczone k ziemi składa oczy, To zasępione lice mrużno górą toczy, *torvos vultus. Żebr. Ow.* 332. MRUŻYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, zmrużyć *dok.*, zamrużać oczy, cf. mżeć, cf. mrugnąć, die Augen zumachen, die Augendeckel fallen lassen; *Boh. et Slov.* mhaurám, mhauřjm; *Carn.* mèshâti; *Vind.* meshati, meshgetati, sameshati, pomeshguvati; *Croat.* smériti, smèrim, smim; *Bosn.* sgmiriti, sgmitti, darsgjati occi zatvorene; *Ross.* жмурить, зажмурить, щурить, защурить, моргать, *obsol.* мругать. Tak myśli, a sen cichy myśl i oczy mruży mu po mału. *Pot. Arg.* 606. Czyż jeszcze oczu zmrużyć nie mogę? *Teat.* 4. *b*, 5. (usnąć nie mogę). Nie śpi serce złośliwe, chociaż mruży oczy. *Pot. Arg.* 364. Zmruż oczy na swą biedę. *Teat.* 51, 59. Mrużyli swe oczy na bozkiego światła przytomność, żeby nie patrzali. *Odym. Św. A a* 2 *b.* (zamknęli). — §. Niepodobna, iżbyśmy oczu, gdy kto w nie z nagła palcem chce ugodzić, nie zmrużali. *Pilch. Sen. Gn.* 183. iżbyśmy nie mrugnęli oczyma, blinzeln.

MRZANA, y, *ż.*, ryba, *Boh.* mřen = kiełb, Gründling, *Slov.* mrenka *muraenula*, eine Schiefe. Widać w téj wodzie srebrne mrzany i pstrągi nakrapiane. *Tward. Pasq.* 88.

MRZEĆ, marł, mrze, mrę, *med. cont.*, (*Boh.* mřiti, mřel, mru; *Sorab.* 1. mru; *Carn.* mèrjem, mrèti; *Rag.* mrjêti, umrjeti; *Bosn.* mrjeti, umirati; *Ross.* мереть, мру; *Lat.* mori; cf. morzyć, cf. mrzyć); umierać, zmierać, konać, dokonywać, sterben, dahin sterben, wegsterben. Upadła przed zbawicielem śmierć ona wieczna, którą zawdy marli przodkowie nasi. *Rej. Post. F.* 2. Mrzeć jest przestawać być. *Żebr. Ow.* 383. Nie będą mrzeć ojcowie za syny, ani synowie mrzeć za ojce; ale każdy w swym grzechu umrze. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 14, 6. Wszyscy mrzemy, a jako woda spływamy do ziemi. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 14. 1 *Leop. Syr.* 8, 8. W krainach tych ludzie są mdli, i rychło mrą. *Biel. Św.* 155 *b.* Jeli mrzeć w wojsku cesarskim czerwoną niemocą. *Biel. Św.* 185 *b.* (umierać na czerwoną niemoc). Komu, mówią, żony często mrą, przyjdzie do chleba. *Opal. Sat.* 29. Niemasz zwierzęcia, któreby nie marło. *Zool.* 36. Pożarł wszystko czas łakomy, Mrą i ludzie, mrą i domy. *Kras. List.* 37. Chętnie ginie, mrze sławnie, i mężnie wojuje. *Jabł. Tel.* 72. — §. Mrzeć głodem i t. d. = z głodu umierać, Hungers sterben. Dziatki mając, dbania o nich nie mają, te dziatki głodem, zimnem mrzeć muszą. *Biał. Post.* 190. Z nauki swej się pożywili, by głodu nie marli. *Kosz. Lor.* 5. Mrzeć głód, (*Boh.* hladem mřjt), morzyć się głodem, Hunger leiden, hungern. Słusznie zimie mrzesz głód, bo lecie nic nie robisz. *Ezop.* 34. Mrzeć głody. *Min. Aus.* 22. Wolą w insze dni mrzeć głód, a w dzień święty wszystko przepić. *Biał. Post.* 114. Nie dam się w kla-

sztorze zasklepić; wolę głód mrzeć, albo nad robotą ślepić, a żyć w świecie. *Teat.* 43. c, 39. MRZE kędy, *impers.*, zapowietrzyło się, mor jest, es grassirt das Sterben, die Pest. Nie było jednego miasta, gdzieby okrutnie nie marło. *Biel. Św.* 35 *b.* Roku 1553 srogie powietrze w Wilnie panowało, marło też w Trokach i w inszych okolicznych wsiach i miasteczkach. *Stryjk.* 752. — §. *Transl.* Mrzeć na co = z upragnienia czegoś umierać, (cf. na zdech, cf. zdechł na to), *Eccl.* ласкосердити, vor Begierde nach etwas brennen, sterben, schmachten. Na cudze, jako na chléb mrą. *Star. Ref.* 107. *Ferocire*, mrzeć na miłość. *Macz.* Baran na owcę, jeleń na łanią mrze rączy, Tymże się też i ptastwo kształtem z sobą łączy. *Otw. Ow.* 384. Jak wilk zawsze na owcę mrze, tak zły schnie, gdy nie czyni źle. *Rys. Ad.* 20. Mrze Cezar na włos Kleopatry purpurowy. *Bardz. Luk.* 2, 18. (ginie, przepada, schnie). My na nowiny mrzemy. *Petr. Pol.* 2, 288. *Intentio lusus*, marcie na grę. *Macz.* Niech ten *mrze *pociech, kto ich jest niegodny. *Chrośc. Ow.* 391. Rzemieślnicy, *mrąc *zysku, radziby to widzieli, aby jak najdrożéj było. *Kucz. Kat.* 3, 228.

Pochodz. *mrzyć, mrzygłod; mor, morowy, morzyć, morówka; morda, mord, mordować, morderz, morderca, morderstwo; namordować się, pomordować, wymordować, zamordować, zmordować; nademrzeć, nadmarło; obumierać, obumarcie; pomorek; odumierać, odumrzeć, odumarły; przemierać; przymierać, przymorek; umierać, umrzeć, umarły, umor, umerlak; wyumierać, wyumarły; zamierać, zamarły; zmarły, zmerlak; martwy, martwić; umartwiać, umartwienie; zmartwić, zmartwiały; zmartwychwstać, zmartwychwstanie; śmierć, śmiertelny, śmiertelność, pośmiertność, pośmiertny.*

*MRZEK, a, *m.*, zmrożek. *Tr.*, *mrzyk. *Volck.* 589, gra, ciuciu babka, blindes Mäusel, blinde Kuh; *ob.* Mroczek, *ob.* Mżyk.

MRZEWKA, MRZEWECZKA, i, *ż.*, rybka maluczka; też owiesek zowią. *Cn. Th.*, Stint, Spiring, ein sehr kleiner Fisch; *Boh.* pulec; *Sorab.* 2. schtintwa; *Ross.* мукеунъ, корюха, корюшка, инняха. Mrzewka, rybka maleńka, w momencie się mogąca upiec. *Chmiel.* 1, 72. Mrzewki i mlanki dawaj czeladzi. *Myśl. F.* 2.

MRZEŻNA, y, *ż.*, *Boh.* mřjže, mřjžc, mřižka; *Slov.* mřjže, mřeže kraty; *Vind.* mresha, mreshiza = sieć; (omreshje, reshetva = krata, mrena = kałdun); *Carn.* mresha *rete*, mreshèza *diaphragma*, ommreshje = krata; *Croat.* mrèsa, mresìcza *rete*, mrésar *retiarius*, mresni *retarius*; *Dal.* mrixa = sieć, mrixe, razmresje = kraty; *Rag.* mrèxa *rete*, mrexiza = siatka; râzmrexja = kraty; *Bosn.* mresgja, mrisgja *rete*, mrjesgiça od utrobe, opniça *omentum*; *Slav.* mrixa = sieć; *Ross. et Eccl.* мережа, мережка, мрѣжа, мрежица, *adj.* мрежный, мережный; (*Ross.* рѣжа sieć szerokooka; *Eccl.* мрежу, ловлю *capio*); gatunek sieci na ryby, eine Art Fischnetz. Na rzekach i na szerokich wodach łowią ryby siecią, którą drgubicą zową albo mrzeżną. *Cresc.* 643. (cf. drgubica).

MRZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, morzyć *activum medii* mrzeć; robić, że kto mrze, umiera, des Lebens berauben, tödten. Z czego piorun ulany, z jak tęgiéj cięciwy Bladych strachem mrzy ludzi ogień przenikliwy? *Zab.* 9, 41. *Zabł.*

MRZYGŁÓD, a, *m.*, §. 1. skąpy, sknéra, zmindak, liczykrupa, sobie nawet żałujący, ein Hungerleider, Knicker. Ów stary sknera, brzydki mrzygłód, który bez dziedzica wkrótce ma umrzeć; nie dla woru złota i srebra, ale dla grosza, o który się czeladnik jego dopomina, ledwie ze złości nie pęknie. *Pilch. Sen.* 363. — §. 2 a) Miasto w wojew. Ruskim; — b) W wojew. Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189.

*MRZYK, *ob.* *Mrzek, Mżyk.

M S.

MŚCI *abbrewiacya*, Mości, n. p. Waszéj Księcéj Mści.

MŚCIBOW, a, *m.*, miasto w Nowogrodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, eine Stadt im Nowogrod.

MŚCIĆ się, ił, i, mszczę się, *recipr. niedok.*, zemścić się *dok.*, (*Boh.* mstjt, mstit se; *Vind.* se masʃhati, se masʃhovat, se masʃhovat, masʃhuvati, se fantiti; *Croat.* fantitisze, zadovalyatisze, osvetati, nadomestfzti; *Carn.* mashtujem; *Sorab.* 1. szo wecžicž, rachuyu; *Rag.* osvêtitise, osvetivatise; *Ross.* мстить, мщу, мщати, мщаю, отмстить, отмщать, отмщевать; *Eccl.* мьстити, мщуся, возобиждать, *ob.* *Msta, pomsta, zemsta, cf. miejsce); zemstę sobie z kogo wziąć, sich rächen. Tak bywa, gdy nie może kto sposobem innym Mścić się nad większym krzywdy, mści się nad niewinnym. *Gaw. Siel.* 395. (cf. krawca za kowala, sprawa jak w Osieku). Niż się masz mścić, trzeba pomyślić. *Rys. Ad.* 46. Mścić się nad nieczułym głupstwo. *Cn. Ad.* 522. (cf. pies kamień gryzie, którym go uderzono). Kto się mści, dwa kroć będzie bitym. *Pot. Arg.* 434. *Rys. Ad.* 29. *Biel.* 680. *Gwagn.* 160. MŚCICIEL, a, *m.*, *Boh.* mstitel; *Sorab.* 1. rachař, rachuwař; *Vind.* masʃhuvauz, ofvetnik; *Croat.* fantitel; *Dal.* oszvetitel, oszvetnik; *Bosn.* osvetitegl; *Rag.* osvatnik, osvetitegl; *Ross.* мститель, отмститель, отместникъ; *Eccl.* мьстьникъ, мщатель; der Rächer. Może śmierci ojcowskiéj być mściciel prawdziwy. *Bardz. Trag.* 213. Mściciel bratniéj krwi. *Pot. Syl.* 109. MŚCICIELKA, i, *ż.*, *Boh.* mstitelkyně; *Sorab.* 1. rachuwařka; *Bosn. et Rag.* osvetitegliça; *Ross.* отмстительница; die Rächerinn. Greeya się mścicielka nie zemści tych złości? *Bardz. Trag.* 251. Furye, złości mścicielki. *Bardz. Boet.* 108. MŚCICIELNY, a, e, mszczący, rächend, Rache =; *Ross.* отмстительный. MŚCICIELSKI, a, ie, od mściciela, Rächer =; *Vind.* masʃhuvauni. MŚCISŁAW, a, *m.*, znaczne miasto w Litwie. *Dykc. Geogr.* 2, 189, eine Stadt in Litthauen. — *adj.* Mścisławski, a, ie, n. p. Mścisławskie województwo. *ib.*

**MŚCIWOPRĘDKI, a, ie, prędki do zemsty, rachgierig, rachschnell. Pharaon mściwoprędki. *Chodk. Kost.* 39. MŚCIWOŚĆ, ści, *ż.*, popędliwość do zemsty, *Boh.* mstiwost; *Vind.* masʃhuvanja shelnost, ferd, slobnost; *Ross.* мстительность, памятозлобіе, злопамятство; *Eccl.* злопомнѣніе, злопомнѣние (pamięć złego); die Rachgier. Zachęcał ich do prędkiéj mściwości, Za tak okropne i nieznośne złości. *Leszcz. H. T.* 219. 1. MŚCIWY, a, e, MŚCIWIE *adv.*, *Boh.* msti-

wý, mstiwè; *Vind.* shelen fe mafzhuvati, sloben, ferditen: *Ross.* мстительный, злопамятный; *Eccl.* памятозлобный, памятозлобивый; skłonny do zemsty, rachgierig. Mściwym być *Ross.* памятозлобствовать, злопамятствовать. Niemściwy *Ross.* стходчивъ. (2 MŚCIWY *abbrev.* Mościwy. MSKŁY, *ob.* Mkły). *MSTA, y, *ż.*, pomsta, zemsta, *Boh.* msta; *Eccl.* мьсть, die Rache. Tak zajątrzone do msty animusze, Gdy już już tylko swéj czekają pory.... *Chrośc. Fars.* 45. Z uraz tylekroć zadanych, z ojczyzny ścisku, msty nad kollegami.... *ib.* 33. — §. Msta, rzéka w Moskwie, płynąca przez wyższy Wołoczok. *Dykc. Geogr.* 2, 189. MSTÓW, a, *m.*, miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 190, eine Stadt im Krakauischen. MSTYCZOW, a, *m.*, blizko Mrzygłoda, gniazdo familii Płazów. *Dykc. Geogr.* 2, 190.

Pochodz. *pomścić*, *zemścić*, *pomsta*, *zemsta*.

MSZA, y, *ż.*, *Boh.* mše; *Slov.* mša, omša; *Hung.* mise; *Sorab.* mscha; *Carn.* masha; *Vind.* mefha; *Croat.* misza, mesha, massa, saldov messni, (cf. velikomeshnyak = sierpień, cf. meszne; malomeshnyak = wrzesień); *Slav.* missa; *Bosn.* missa, posvetiliscte; *Rag.* missa, svetiliscte, posvetiliscte; *Ross. et Eccl.* обѣдня (cf. objata), литургія, служба церковная, самимъ Христомъ на тайной вечери уставленная. (*ob.* Służba), мьша; *Germ.* die Messe. Msza, *Lat.* missa, obrządek ofiary ciała i krwi zbawiciela. *Kras. Zb.* 2, 206. Ofiara nowego testamentu. *Cn. Th.* Ofiar abo mszy sprawili trzy tysiące. *Sk. Dz.* 799. *et* 47. Mszą mieć, *ob.* *Mszyć, *Vind.* mefhuvati; *Croat.* mashuvati; *Carn.* machujem; *Ross.* литургисать. Mszy odprawiane *Eccl.* священнодѣйствіе, священнодѣйствованіе. Xiędza z krótką mszą szukają. *Mon.* 68, 208. cf. byle zbyć, *Vind.* lutra metha, Jägermesse, (*ob.* *Mszyczka). Hieronym ś. od papieża to otrzymał, żeby Słowiańskim językiem msza bywała. *Biel.* 10. (*Slov.* Ani na mšu, ani na kázeň nè chodi; nie bywa w kościele). Mszy słuchać. *Ld.* Do mszy służyć = ministrować. Msza za umarłe, zaduszna, die Seelenmesse. Zaduszna msza przez dwadzieścia dni po śmierci *Ross.* полусорочины. Żałobne msze, *żałomsze. *Bzow. Roż.* 106. Msza sucha. *Pim. Kam.* 85. (*ob.* Suchy). Fundacye na wielkie i śpiewane msze. *Pam.* 2, 83, 51. Tak ważna msza czytana, jako i śpiewana. *Rys. Ad.* 67. (cf. nie biały chléb, ale bułka; nie kijem ale pałką; nie kwas, ale ocet). MSZAŁ, u, *m.*, (*Boh.* mšal; *Bosn.* missao, missal; *Vind.* mefhne bukve; *Croat.* missal, knyiga messna; *Ross. et Eccl.* служебникъ, книга церковная, по которой священникъ отправляетъ службу божественную, *ob.* Służebnik); księga kościelna, w któréj nabożeństwa do mszy świętéj, modlitwy i przepis obrządków zawarty jest. *Kras. Zb.* 2, 207, das Meßbuch. Napisali schismatycy w swoich mszałach albo służebnikach bluźnierską tę naukę. *Sak. Persp.* 26. *Pim. Kam.* 73. *Sak. Persp.* 1. *pr.* MSZALNICA, y, *ż.*, miasteczko w powiecie Sandeckim. *Dykc. Geogr.* 2, 190, ein Städtchen. MSZAŁNY, a, e, od mszału, Meßbuch =. MSZALNY, MSZOWY, a, e, meszny, od mszy, *Boh.* mešný, mešni; *Carn.* mashni; *Ross.* обѣденный. Mszowe, *missale*, *ob.* Meszne. *Czack. Pr.* 1, 318. MSZANKA, i, *ż.*, miasto w Bieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 190, ein Städtchen. MSZANNA, y, *ż.*, miasto w Krak., z starostwem. *Dykc. Geogr.* 2, 190, eine Stadt. *MSZARSKI, a, ie, od *mszarza, kapłański, Meßpriester =; (*Sorab.* 1. měschniczki; *Vind.* mefhnikou, duhouski; *Croat.* szvetnichki, messnichki; *Rag.* misnicki; *Slav.* misnicski). Biskupi kazali go obłoczyć w *mszarskie ubiory, jakoby miał mieć mszą. *Baz. Hst.* 10. Ofiara *mszarska. *Żarn. Post.* 197 *b.* *MSZARSTWO, a, *n.*, kapłaństwo, Meßpriesterthum, (*Sorab.* 1. měschnicztwo, *Carn.* mashtvu; *Vind.* mefhtvu (mefhnaria = zakrystyaństwo; *Carn.* messenya = dom zakrystyański); *Croat.* messnictvo, szvetnichtvo). *Mszarstwo Lutrowe. *Zygr. Pap.* 187. *MSZARZ, a, *m.*, kapłan, der Meßpriester, (*Sorab.* meschnik, (cf. *Lat.* mysta); *Carn.* mashnèk; *Vind.* mafhnik, mefhnik, far, (mefhnar = zakrystyan); *Croat.* misznik; *Rag. et Slav.* misnik). Opat go *mszarzem uczynił, i plebanią mu dał. *Baz. Hst.* 31. *ib.* 16. *Mszarzowie Rzymscy. *Żarn. Post.* 3, 130 *b. Gil. Post.* 25.

MSZCZĘ się, MSZCZENIE się, *ob.* Mścić się. *MSZCZONY, a, e, zemszczony, gerächt. Ten człowiek na ulicach mszczon będzie. *Leop. Syr.* 23, 30. (karany. *Bibl. Gd.*), gestraft.

MSZCZONOW, a, *m.*, miasto powiatowe w ziemi Sochaczewskiéj w wojew. Rawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 190, eine Stadt; *adj.* Mszczonowski, n. p. powiat Mszczonowski. *ib.*

*MSZCZUG, a, *m.*, imię staropolskie, *Mestvinus. Jabł. Her.*

MSZEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, *Ross.* мшиться, замшиться, mszystym się stawać, mchem porastać, moosig werden, bemoosen; (cf. *Ross.* мохнатѣть, обмохнатѣть. (*Etym.* мохъ = mech) = kosmacieć). Wilk leżąc nie utyje, kamień mszeje leżąc. *Simon. Siel.* 39. MSZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, pomszyć *dok.*, mchem okładać, abo czynić podobnem mchowi. *Włod.*, *Dudz.* 46, bemoosen, mit Moos bedecken, dem Moose ähnlich, zaserig machen; (*Ross.* мшить, замшить, обомшить mchem zatykać, ишарить, замшарить kosmacić). Koron aby w praniu rękami nie tarto, boby się darły, psowały i mszyły. *Haur. Sk.* 354. t. j. straciłyby gładkość i foremność swoję, sie würden sich zasern, rauch werden, (*MSZYĆ *cz. niedok.*, mszą odprawiać, *Vind.* mefhuvati; *Croat.* mashuvati; *Carn.* mashujem; *Ross.* литургисать. *Missificare*, *mszyć. *Zygr. Papr.* 181. Ludzie ci nieumiejętni, nie dbają, aby uczyli, ale aby tylko *mszący żywot swój jakokolwiek od ubóztwa obronili. *Żarn. Post.* 251 *b. ib.* 3, 597. *Mszyjcie, to jest, msze miewajcie za żywe i umarłe. *ib.* 236 *b.* *Mszenie. *Zygr. Pap.* 181. odprawianie mszy, (*Eccl.* священнодѣйствіе, священнодѣйствованіе). MSZYCA, y, *ż.*, *Ross. et Eccl.* мьшица *vermiculus brassicam et olera depascens*, моха, мошка, мшица *thrips*; §. 1. robaczek kapustę i ogrodne rzeczy drugie psujący. *Cn. Th.*, die Krautraupe. Mszyca roślinna, *aphis*, owad drobny koloru zielonawego, znajdujący się w wielkim mnóstwie na drzewach, latoroślach, kapuście, róży. Nawet całe łodyżki pewnych roślin okrywają; od niektórych wszami roślinnemi nazwane, Blattläuse. *Zool.* 157. Przeciw mszycom i wąsienicom dobrze jest, gdy nasienie będzie zmoczone w soku rojownikowym. *Cresc.* 203. — *fig.* Szańcami oganialiśmy się, jako puklerzami, mszycy onéj pogańskiéj. *Birk. Podz.* 7. — §. 2. Mszyce

trawne, małe ptaszki, żywią inszych ptaszków ptaszęta, miasto swoich. *Mącz.*, *curruca*, ein gewisser kleiner Vogel, vielleicht die Grasmücke. — §. 3. *Botan.* Mszyca, *blattaria*, Schabenkraut, Mottenkraut, imię ma od mszyc, bo gdy to ziele wyrwiesz i gdzie porzucisz, wnet na niéj pełno mszyc i innych robaków. *Urzęd.* 55, cf. knafliczka. — *aliter* Mszyca, *Jungermannia Linn.*, rodzaj rośliny jeden z skrytopłciowych. *Kluk. Dykc.* 2, 64. *Jundz.* 530. (ⁿMSZYCZKA, i, *ż.*, *zdrobn. rzeczown.* msza, eine kleine Messe, ein Meßchen. Mniemają, że już dosyć powinności swéj uczynili, iż mszyczki posłuchali.... *Żarn. Post.* 2, 338 *b.* Mszyczkę ranną roratami zowią, i mszą Panny Maryi. *ib.* 4 *b.*). MSZYNY, yn, *plur.*, *Titivillitium*, nić, mech a mszyny z płótna pod krosna padające. *Mącz.*, Zasern, Fasern; *Ross.* мшика pagóreczek mchem obrosły; мшарина, мшаринникъ mszyste miejsce. MSZYSTY, ⁿMESZYSTY, a, e, MSZYSTO *adv.*, *Boh.* mechowaty; *Sorab.* 1. mochaté, mochoyité; *Vind.* mehnast; *Croat.* mehnaszt; *Hung.* mohoszt; *Ross.* мшистый, мхомъ оброслый, моховый, (мохнатый kosmaty, мшаристый chropawy, мохноногiй kosmatonogi, мохноножка kokosz kosmatonoga); pełen mchu, mchem obrosły, moosig, voll Moos, von Moos bewachsen, ⁿomszony. *Mącz.* Kształtowały do koła meszyste murawy. *Przyb. Milt.* 155. Na damaszkownéj kwieciem murawie meszystéj. *ib.* 112. Wkoło meszystego wąż oplótł się pniaka. *ib.* 279. Dymna zużel w kominach hutnych mszysta, *pompholix vellerea*, Weißnicht. *Sienn. Wykł.* (cf. urewiec). — *Transl.* Ty niepłytko rzeczy bierzesz, nie z prosta, nie ⁿmszysto. *Zab.* 12, 127.?

M U.

MU, *Dativ. pron.* on, ona, ono.

MUC, a, *m.*, MUCYK, a, *m.*, MUCEK, cka, *m.*, *zdrobn.*, [zwyczajna nazwa czarnych psów. 2], (z *Włosk.* mozzo • kusy; *Lat. med.* mutis), gatunek psów, eine Art von Hunden. Gdy mijał wrota, muc, któremu znać figura jego nie podobała się, zaszczeknął. *Teat.* 24. *c*, 44. Mój mucyk dryndając chwostem Łazuś ku tobie szczerzy ząbkami.... *Zab.* 10, 200. *Zabł.* Mucką tańca wyuczył. *Mon.* 72, 103.

MUCEL, cela, *et* cla, *m.*, Mocle albo mucele, kawałki żelaza krótkie i grubawe, które fryszerz z gęsi wyrabia, i oneż pod wagą oddaje, robiącym lemiesze, radlice, albo blachy. *Os. Zel.* 80. (cf. *Ital.* mozzo), kurze dicke Eisenerzstücke.

MUCET, u, *m.*, z *Niem.* die Mütze der Geistlichen, Doctoren, (cf. mycka). ⁿ*Almutium*, mucet. *Czack. Pr.* 1. 119. Księża po kapitułach wnieśli modę z Niemiec w ubiorach swoich kanoniczych mucetów ze skórek bądź wiewiórczych, bądź popieliczych. *Nar. Hst.* 5, 289. Dali doktorowi biret, mucet, czerwoną togę. *Jak. Baj.* 227. — *Fig.* Są tam flinty, kaptury, ordery, mucety, Drogi szarłat, gronostaj, kożuchy i gunie. *Zabł. Firc.* 43, (rozmaite stany).

MUCHA, y, *ż.*, Muszka *demin.*, *Boh.* maucha, muška; *Slov. et Sorab.* 1. mucha; (*Sorab.* 2. mucka komar); *Vind.*. *Carn. Slav.* muha; *Croat. et Rag.* mùha; *Bosn.* muhha; *Ross. et Eccl.* моуха, мушка; *Gall.* mouche; *Ital.* mosca; *Pers.* mekes; *Svec.* mygga; *Anglos.* mycg; *Angl.* midge; *Isl.* my; Obd. Mucke, (cf. *Germ.* Mücke); *Lat.* musca; *Graec.* μυῖα; §. 1 a) die Fliege; owad bardzo liczny latający; ma pyszczek miękki, w słupiec zakończony, którym bierze rozmaity pokarm. Mucha koląca, *conops calcitrans*, die Stechfliege, ma pysk szydłowaty. *Zool.* 115. Mucha cesarz, ścierwowiec, nawozowiec, mięśniczek, mucha psia, mucha nawodna, bąk *Vind.* obad, kobla, muha, *v. suo in loco.* Mucha jezierna, Seefliege, *Vind.* taboliza. — §. *Proverb.* Prawa są równie jako pajęczyna, Bąk się przebije, a na muchę wina. *Rej. Wiz.* 112. Mucha uwiąznie, a bąk się przebije. *Jak. Baj.* 72. (małych tylko złodziejów wieszają; nie gore czapka na wielkim złodzieju). By muchy na miód. *Rys. Ad.* 3. (t. j. chciwie tam gromadno śpieszą). Łacno muchy ułowić przy miedzie. *Pot. Arg.* 447. Na miód, nie na żółć, łowią ludzie muchy. *Jabł. Ez.* 97. Muchy wolą na wrzodach usieść, niż na zdrowym ciele. *Birk. Chodk.* 20. Muchy na rany i ropę przypadają. *Sk. Dz.* 804. (*Prov. Croat.* Y muha konya pekne; *Rag.* i mùha kògna pèkne • i mucha konia kąsa; i mały nieprzyjaciel zaszkodzi). (*Vind.* Muha, katira perleti, huifhi pikni • mucha, która przeleci, gorzéj kolnie; co nagle, to po dyable). Człowiek śpi, a fortuna muchy ogania. *Teat.* 10, 112. (od szkody broni). *Slov.* Muchi sa zděšil; muchy się lękać; (cienia się bać). I biedna mucha się odejmuje. *Cn. Ad.* 279. Jak to mówią: i biedna mucha się broni. *Teat.* 26. *c*, 97. i robak śmierci się chroni. (*Sorab.* 2. Jaden huženz sze kschuži, gaž won tlozoni, teptanj hordujo). Muchy po domu ścigać. *Bal. Sen.* 52. (bąki strzelać). Dla niepewnéj nadziei i próżnéj otuchy, Łapają niebożęta, po powietrzu muchy. *Zbil. Żyw. B b.* Muchę gonić po świecie. *Pot. Arg.* 705. Z muchy słonia robią. *Jabł. Tel.* 328; *Slov.* z muški welbluda robiť; *Sorab.* 2. wono jo ledba noksch, a hordujo f nogo loksch. Usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. *Mon.* 70, 586. — Mocą upartéj imaginacyi, muchę wielbłądem zrobi, Pigmejczyka olbrzymem. *Mon.* 66, 149. *Fredr. Ad.* 105; (*Rag.* cinitti od muhe vòla). Jak muchy padną w boju syny ludzkie. *Wad. Dan.* 62. Jemu toż samo człowieka zabić, co i muchę. *Boh. Kom.* 1, 139. Ścinaj, przeszywaj, obcinaj, brodź w jusze, Dław, jako muchy, a posyłaj dusze Ćmą do Plutona. *Paszk. Bell. B* 3 *b.* Jak skoro huczne działa runą, Jakoby muchy poparzył ukropem, Tak się z swych tłumów Tatarzy rozsuną. *Jabł. Buk. J* 3 *b.* Teraz gdy się wzbił poganin do góry, narody wszystkie waży jako muchy. *Jabł. Buk. F.* U boga i mucha, kiedy każe, żołnierzem. *Psalmod.* 48. — *Fig.* O marna mucho, o sprosny bałwanie, jakaż twoja pycha! *Rej. Ap.* 38. Nawróć się [nędzniku, obacz się mizerna mucho. *Rej. Apoc.* 2. (bzduro! żabo)!. Będzie tam much wiele, (tak Kozacy Turków nazywali), nie bierze jednak oganek żadnych pawich na nie; dobre kopie, dobre pałasze na takie muchy i gadziny. *Birk. Zyg.* 26. — Muchaby z tym uleciała. *Cn. Ad.* 1259. (wróbelby uniósł jego majętność). Dobra psu mucha. *Żegl. Ad.* 60. *Opal. Sat.* 83. (*Slov.* dobra psu mucha, a chlapowi repa; cf. szkoda psu białego chleba; dobra Matyaszowi płotka; takiemu takie; do wody z gębą; dobry tobie cienkusz; dobra kozie brzoza; w cho-

mato słoma, w kaftan bawełna; nie twojéj to gęby kąsek; nie miec pereł przed świnie). Na bagnisku wojska jako muchy na smole zostały. *Gwagn.* 48. (t. j. zagrzęzły, uwięzły). Karbowna laty, a przy młodym chłopie Tak się otrząsa, jak mucha w ukropie. *Hor.* 2, 111. *Nar.* Pijanemu i mucha zawadzi. *Bratk. P.* Wojsku ladaco i mucha zawadzi na nosie. *Pot. Arg.* 507. Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269. (by mu palec zakrzywił; sierdzisty, kokotliwy, jak osa jadowity). Muchy w nosie, w głowie = roje, humory, gniewliwe dziwactwa, kaprysy, szumy, verdrießliche Grillen, Aergerlichkeit, wunderliche Laune; *Slov.* Má ten muški w nose, *lurco*; (cf. wróblami karmiony), cf. *Vind.* muhuvanje, fantasia, muholovitje = przywidzenia, urojenia; muhovez, muhounik, muholovez; *Carn.* muhast *phantasticus.* Fanatykowi koczki drą we łbie, albo mu się muchy roją w głowie, niektórzy mówią. *Mącz.* Temu szaleńcowi muchy, co mu mózg we łbie pomieszały, wypłoszę. *P. Kchan. Orl.* 1, 340. *Slov.* Prebrat někomu muški; *compescere aliquem.* Czy nie muchy w nosie? *Teat.* 43. c, 33. Na wzmiankę rzeczy téj, pokazał zaraz muchy w nosie. *Pot. Syl.* 441. Jak jéj w nos mucha jaka wlezie, o lada co Łaje, fuka, katuje, szczypie, bije i grozi. *Opal. Sat.* 44. Masz muchy w głowie, znać to dziś po tobie. *Bratk. P.* Coż ci to za mucha usiadła na nosie, żeś dziś tak niegrzeczny? *Teat.* 11, 51. Młodzi w głowie muchy mają, Prędko starych oszukają. *Dwor. K.* Psuje się cierpliwością, psuje folgą moją, Coraz to mu się we łbie nowe muchy roją. *Pot. Arg.* 146. — Przystoić, jak musze z pawim ogonem. *Cn. Ad.* 634. (jak kozie w czepku; jakby też pień ubrał). — b) *Figur.* Muchami zowią śpiegów, którzy ludzi śledzą, I co u cudzych stołów nieproszeni jedzą, Muchami także mienią dworskich podsłuchaczów.... *Jak. Baj.* 237. *Gall.* mouche, Spione, Laurer an der Thüre, Tellerlecker u. s. w. — c) Muszka, mucha = plasterek od twarzy, ein Schminkpfläſterchen. Zalotnice od much powabów pożyczają. *Jak. Baj.* 246. Muchami swych twarzy damy poprawiają. *Łączn. Zw.* 10. Baba, choć jéj przeszkadzają zmarszczki, Nie przestanie much lepić, nie przestanie farby. *Pot. Zac.* 204. Często u panien znajdziesz pod muchami krosty. *Pot. Jow.* 36. (nie wszystko złoto, co się świeci; pozor oszukiwa). — §. 2) Mucha Hiszpańska, *Ross.* шпанская муха, *meloe vesicatoria,* die Spanische Fliege, nie jest muchą, ale chrząszczem miernym; lotna sól, którą ma w sobie, jest przyczyną, że się zażywa do wezykatoryów. *Kluk. Zw.* 4, 346. Muchy Tureckie, *cantharides. Perz. Cyr.* 2, 135, *Bosn.* babak, çrrivak. — §. 3) Mucha albo żaba, choroba końska, gatunek parchu. *Lek. Kon.* 46. *Hipp.* 20, eine Roßkrankheit, die Raupe, der Frosch. MUCHARKA, MUCHAJERKA, i, *ż.*, naczynie sklane z małym otworem, w którym się muchy topią. *Magier. Mskr.*, das Fliegenglas.

Pochodz. *muchojadka*, *muchomor*, *muchotrzew, muszak, muszany, muszka*, *musze*, *muszeta*, *muszy*, *muszyca.*

MUCHAIR, u, *m.*, jakaś materya, ein Zeug; *Bosn.* muhaviar svitta, cjambelot; *Ross.* мухояръ. Muchairu Weneckiego sztuka, Tureckiego, Niemieckiego.... *Vol. Leg.* 4, 81. Dobry mieszczce muchair niedrogi Turecki, Trwalszy niż adamaszek [przedni a Wenecki. *Jeż. Ek. F.* 3. Sztuka muchairu czarnego dwunitnego. *Boh. Ossol.* 12.

MUCHAWIEC, wca, *m.*, rzéka w Brzeskim Litewskim. *Dykc. Geogr.* 2, 190, ein Fluß. MUCHOJADKA, i, *ż.*, MUCHOŁÓWKA, i, *ż.*, §. 1. der Fliegenschnäpper; *Boh.* muchoplaška *ficedula*; *Croat.* muhavicza = pięgża; *Rag.* muholòvaz; *Croat.* muholóvecz *muscicapa; Ross.* мухоловка, мухоловъ; kamienniczek, błękitnogrzbiet, *muscicapa cyanaea,* ptak krajowy wielkości dzierlatki. *Kluk. Zw.* 2, 245. Muchołówka czarnogłówka, muchołówka brunatek. *Ład. H. N.* 113. *v. suo loco.* — §. 2. *Botan.* Muchołówka, *Dionaea muscipula,* gatunek żywolistu, roślina Amerykańska. *Kluk. Dykc.* 1, 191. Fliegenkraut; *Ross.* мухоловка siatka na motyle. MUCHOMOR, u, *m.*, MUCHORÓWKA, i. *ż.*; MUCHOWADŹ, i, *ż.*, *Sorab.* 1. muchornik; *Boh.* muchomûrka; *Vind.* mifhenza; *Ross.* мухоморъ, мухояръ; *agaricus muscarius*, Fliegenschwamm. Muchomory w słodkim mléku rozwarzają, a na miskach wyleją; do nich tedy muchy lecą i zdychają. *Syr.* 1394. *Kluk. Dykc.* 1, 13. Muchorówki. *Urzęd.* 149. Rosną w lesie czerwone bedłki muchowadzi zwane; te usiekać i mlékiem polać, skoro muchy skosztują, zdechną. *Zaw. Gosp.* MUCHOTRZEW, ia, *m.*, *centunculus*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 3, 184, Gauchheil. *Jundz.* 138.

MUCHRA, y, *ż.*, n. p. Owe kutasy, owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej. Zw.* 58.

MUCZYK, *ob.* Muc.

MUDO, a, *n.*, [cf. Mądy. 7] (*Boh.* mud, maudj; *Carn.* môdi; *Vind.* mode, modete; *Rag.* mùdo; *Croat.* mudo, jaycze; *Ross.* мудо, ядра; cf. jądra); jaje w mosznach, jądro, die Hode. Ktoby chciał, aby mu krowa samca urodziła, tedy bykowi, którego masz przypuścić, zawiązać masz lewe mudo albo jaje; a na samicę tedy prawe; bowiem z prawego muda plemię samcowe pochodzi, a z lewego na samicę. *Cresc.* 549. *et* 526. (cf. mitręga *obsc.*). (*MUDRAHEL, *MUDROHEL, a, *m.*, mędrelek, ein Klügling. Niezbożny mudrahelu. *Pim. Kam.* 135. My ciebie mudrahela słuchać nie będziemy. *Pim. Kam.* 52. Stulże pysk, panie mudrohelu, i fałszów służebnikom Pańskim zadawać nie waż się. *ib.* 142). MUDZIĆ, ił, i, *intr. niedok.*, czas trawić, mitrężyć, *mieszkać, die Zeit hinbringen, zaudern, zögern; *Vind.* muditife, sadershuvatife, muditi, odkladati, omuditi, samuditi, (smujat = zmordować, samudit = zaniedbać); *Carn.* mudim *morari*, *impedire*; *Sorab.* 2. sze kommužisch, sze hokomužisch, nužlisch; (*Sorab.* 1. muzni zfatygowany); *Croat.* mudimsze, kerszmamsze, zamuditi, (mudim *neglio*, *impedio*, mudenye *negligentia*, *impedimentum*); *Ross.* умедлить, валандаться, гузать, шишлять, (cf. *Eccl.* мужикъ chłop, cf. Żmudzinek). W lecie godzinę, nietylko dzień szkodliwa zmudzić. *Haur. Ek.* 26. Mudzi jeszcze sejm tak długo wleczony, póki poseł od Hana nie przyjechał. *Tward. W. D.* 2, 123. Co się bawią i czemu tak mudzą? *Morszt.* 29. — *Transitive* Żyjesz bez towarzysza, a zdaniem wszech ludzi, Kto go nie ma, ten życie tyra, ten go zmudzi. *Pot. Arg.* 836. das Leben langweilig hinbringen;

cf. nudzić, nudzić się. MUDZI mi się • mieszka mi się, poźno na mnie, długo się bawię, *mora mihi fit*, es dauert mir zu lange; ich habe nicht länger Zeit.

Pochodz. *zmuda*, *zamuda*, *zamudzić*, *zmudzić*, *zmudny*.

MUFTY, ego, *m.*, kapłan najwyższy religii mahometańskiej. *Kras. Zb.* 2, 207, der türkische Mufti. Mufty największy bałamut w duchowieństwie pogańskim. *Star. Dw.* 70. Tam Muftego pochowano, czy się boisz, żeby cię nie zjadł. *Teat.* 55. *e*, 56.

MUKAROW, a, *m.*, starostwo w Podolskim. *Dykc. Geogr.* 2, 191. eine Starostey in Podol.

1. MUŁ, a, *m.*, *Slov.* mul, mulice, mezek; *Boh.* mezek, *Etym.* mezy między; *Vind.* mifg, miefg, mefeg, mefek, (*ob.* Mieszaniec); *Carn.* mèsg; *Sorab.* 1. konski woszow; *Croat.* mulecz, mèzg, mázg, mizinacz; *Bosn.* mazak, (mazga, kopile = bękart); *Slav.* mazga; *Rag.* mázak, mazgljeh; *Ross.* мулъ, ишакъ, ишачокъ, лошакъ, лошачекъ; *Eccl.* мъскъ, *G.* мска; das Maulthier. Z połączenia się osła z klaczą, pochodzi gatunek zwierza nieprawy, mułem zwany, który się między sobą nie mnoży. *Zool.* 379. Muły powolne. *Banial. J.* 2. Czasem i 'mół wierzgnie. *Pot. Arg.* 321. 'Mułowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 151.

Pochodz. *mulica*, *mulnik*, *mularz*, *mułosieł*, *mułowy*, *mulę*, *muleta*.

2. MUŁ, u, *m.*, co się na dnie w rzeczach rzadkich ustawa, szlam. *Cn. Th.* kał; *Slov.* kał, zmulina; *Vind.* glenza, klatje, glinza, glen, zekla, musga, bersu, blatu, mul; *Ross.* тина, илъ, (*cf.* *il*); dicker Satz, Hefen, Schlamm; (cf. *Germ.* der Mulm, das Mull; *Ital.* melma). Dziecię od pierwszéj już na kilka kroków odbiegłszy istoty, coraz głębiéj wchodzi w poznawanie mułu, z którego własna jego wyrobiona lepianka. *Zab.* 12, 45. Nawy, abo w żwirach toną ponurzone, Abo w piaszczystym mule więzną pogrążone. *Simon. Siel.* 99. Wszak z mułu błocka ziemskiego Rodzaju wyście ludzkiego. *Dar. Lot.* 3. Uformował bóg człowieka z mułu ziemi. *Leop. Genes.* 2, 7. (z prochu ziemi. *Bibl. Gd.*). MULAĆ *ob.* Mulić.

Pochodz. *mulić*, *zmulić*, *zmulać*, *omulać*, *pomulać*, *zamulać*, *mulisko*.

1. MULARKA, i, *ż.*, 1) żona mularza, mularzowa, die Maurerinn; *Boh.* zednice. — 2) Mularka = mularstwo, das Maurerhandwerk, die Maurerey; (*Boh.* zednictwj; *Vind.* sidarstvu, sidaria; *Carn.* sidarstvu; *Slav.* zidarluk). Na majstra wyszedł w mularce. *Pr. Pow.* 166. — (2. MULARKA, od mułów; poganiaczka mułów, die Maulefeltreiberinn). MULARSKI, a, ie, 'MURARSKI, od mularza, 'murarza, Maurer =, *Boh.* zednický; *Slav.* zidarski; *Croat.* zidarszki; *Ross.* каменщичій, каменщическій. Kiela 'murarska. 1 *Leop. Am.* 7, 7. MULARSTWO, *ob.* Mularka.

1. MULARZ, MURARZ, a, *m.*, *Etym.* Mur, *q. v.*, *Boh.* zednik; *Carn.* sidâr; *Vind.* sidar, fhtamez, stamiz; *Croat.* zidár; *Bosn.* zidaç, kamenar; *Dal.* kamenar, (cf. kamieniarz, kamiennik); *Slav.* zidár; *Rag.* zídalaz, zidaz, kammenar; *Ross.* каменщикъ, каменной мастеръ; *Eccl.* домоздатель, стѣнодѣлатель; der Maurer. Murarza uczy murować jaskółka. *Klon. Fl. D* 3 *b. Leop.* 3 *Reg.* 5, 18. Mularz zmuruje dom, kamienicę.... *Petr. Ek.* 3. Majster mularz rozdaje innym mularzom robotę, podług rysunku architekta. *Magier. Mscr.* der Mauermeister. Ten kto się bawi koło kamieni, cegły i kawałków roboty, tylko jest mularzem, nie całym architektem. *Jabł. Tel.* 312. 'Murarze ciosali kamienie i gładzili na budowanie domu bożego. 3 *Leop.* 1 *Paral.* 22, 2. (kamienniki). Mularzem być *Boh.* zedničiti. — §. Wolny mularz, frankmacon, der Freymaurer. Coż to, zniesiecie wy bracia, że wolnych mularzy Związek, zawsze na celu będzie złej potwarzy? *Min. Ryt.* 3, 49. — 2. MULARZ, MULNIK. *Mon.* 76, 258. mułów pastucha, poganiacz. *Cn. Th.*. 'Mulater, der Maulefeltreiber. *Boh.* mezkař; *Carn.* mesgâr; *Bosn.* mazgar, mazgásc; *Rag.* mazgâr, kramâr; *Sorab.* 1. woszliczeř. Idzie jako 'mulater abo masztalerz jaki. *Birk. Ob. F.* 3. Mularz, *muleo. Dasyp. M m* 3. MULĘ, ęcia, *n.*, *dem. nom.* muł, ein junges Mauleselchen. *Bosn.* mazciceh; *Ross.* муленокъ; *Eccl.* мща, мщати. U maciorki w brzuchu też tak długo jako i konie, to jest dwanaście miesięcy od poczęcia, mieszkają muleta. *Cresc.* 545. MUŁECZEK, czka, *m.*, mały muł, ein kleiner Maulesel. Trzeba mi malutkiego mułeczka. *Teat.* 36. *b*, 67. MULI, a, e, mułowy, od muła, n. p. Gnój muli zastanawia upławy. *Dykc. Med.* 4, 414. Maulesel =.

MULETA, y, *ż.*, MULETKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, z *Franc.* mule, (*ob.* Muły), pantofel osobliwie damski; ein Pantoffel, Damenpantoffel. *Mon.* 76, 142. Zbiera wszystkie damskie trzewiki, pantofelki, muletki. *Teat.* 36. *c*, 30. *ib.* 16.

MULIĆ, ił, i, *act. niedok.*, MULAĆ, ał, a, *contin.*, omulać, zamulać, mułem oblepiać, zalepiać, mit Schlamm bedecken, anfüllen, verschlämmen. Woda zła muli żołądki. *Bardz. Luk.* 93. Potrawy różnéj przyprawy mulają, a nie tuczą. *Pilch. Sen. list.* 8. Z nawały, jeżeli się zamulą trawy.... *Haur. Sk.* 79. Gdzie niegdzie kładą wołom jarzma na rogi; przynajmniej na rogach nie mulają się. *Kluk. Zw.* 1, 212. cf. zmulały.

MULICA, y, *ż.*, *Boh.* mezkyně; *Slov.* mulica, mezkina; *Sorab.* 1. konska woszlicza; *Rag.* mâzga, màska, masceizza, mazghizza; *Croat.* mezgina; *Bosn.* mazga; *Eccl.* мска; 1. die Mauleselinn, samica muła. *Cn. Th.* Mulica rzadko kiedy się źrzebi. *Dykc. Med.* 4, 413. — 2. Mulica, drzewo przyprawione dla zręczności rządzenia sochą, trzymając za rękojeść. *Kluk. Rośl.* 2, 118. das Griffholz am Hakenpfluge.

''MULIDAS, a, *m.*, żaba *Graec.* πηλειων. *Przyb. Batr.*; cf. bagnoch. MULISKO, a, *n.*, paskudny muł, häßlicher Schlamm, Koth. Z nawały, jeżeli się zamulają trawy, a deszcze przed grabieniem tego nie spłóczą muliska, tedy grabiami otłuc takie siano. *Haur. Sk.* 79. Kobyli kopr mulisko z pęcherza wywodzi. *Syr.* 399. MULISTOŚĆ, ści, *ż.*, szlamowatość, die Schlammigkeit. *Ross.* тиноватость. MULISTY, MUŁKOWATY, MULNY, a, e, pełen mułu, schlammig, szlamowaty, kalny; *Vind.* mulnast, glenzast, glenast; *Ross.* тиноватый, тинистый. Wódka taka czyści nieczystości mulne jelit i nerek. *Spicz.* 20. Stawowa woda jest w sobie gruba, mulista. *Haur. Sk.* 98. Jeżeli grunt rzéki piaszczysty, mułkowa-

ty, cząstki jego woda odnosi. *Os. Fiz.* 261. Kasztan podoba sobie najbardziej, na gruncie mułkowatym, zwłaszcza kiedy jest pomieszany z piaskiem lub z kamieniem. *Jak. Art.* 3, 161.

MULNIK, *ob.* Mularz 2. — MUŁOOSIEŁ, sła, *m.*, der Maulesel, *ex equo et asina. Cn. Th.* MUŁOWATY, a, e, na kształt muła, Mauleselartig. Klacz żeby była zadu rozbitego, a jako zowią, muławatego. *Hipp.* 15. MUŁOWY, a, e, mułom służący. *Cn. Th.*, od muła, muli, Maulesel, Maulthier -. *Rosn.* mazghin; *Rag.* mazghijn; *Ross.* ишачій, лошаковый. Końskiego lub też mułowego rogu naraszplowanego dodać. *Jak. Art.* 2, 95.

1. MULTAN, u, *m.*, gatunek bardzo miękkiéj wełnianéj materyi, der Multon, (cf. *Lat. med.* multeda, cf. *Lat.* mollis). Stają się tarcia tym sposobem: bierze się multan abo insze sukno, grzeje się nad węglami rozżarzonemi i trze się ciało. *Krup.* 5, 589.

2. MULTAN, MULTANIN, a, *m.*, Mołdawianin, *Ross.* Молдаванецъ; der Moldauer. — §. Gatunek szabli, *Ross.* мултанъ; eine Art Säbel. Dobywszy miecza swego, czy multana, W piersi wbije i ginie w żałości. *Chrość. Fars.* 261. Wkrótce znowu się okropne multany z pochew dobędą. *Zab.* 11, 306. MULTANKA, i, *ż.*, MULTANKI, nek, *plur.*, 'MUTYANKI, eine mehrflötige Rohrpfeife; *Boh.* moldánký, nastrog hudèbný z pištal složený; dudki, baczek mające z kilką piszczałkami, zowią je tak, że w Multańskiej ziemi najwięcej ich zażywają. *Nag. Wirg.* 489. (*disparibus septem compacta cicutis fistula*). Teraz zaniosę jej ten to bukiecik, Ma już ode mnie multankę i flecik. *Zab.* 9, 97. *Ejsym.* Przymuszony musiał 'mutyanki nadymać, i grać na nich ladaco, palcami jako nieumiejętny ladajako przebierając. *Gwagn.* 538. MULTAŃSKI, a, ie, Mołdawski, *Ross.* Молдавскій, Молдаванскій, Moldauisch. Hospodar Multański stanowiony i zrzucony bywa od Turków. *Dykc. Geogr.* 2, 192. Multańska ziemia = MULTANY, an, *plur.*, *Croat.* Moldavszka zemlya; *Hung.* Moldva; *Ross.* Молдавія; Moldawia, die Moldau, graniczy z Polską, ziemią Siedmiogrodzką, Wołoską, Ukrainą i Bessarabią. Jasy jest stolicą. *Wyrw. Geogr.* 266. Za czasem naród Wołoski na dwoje państw rozcięto, tak iż ci, którzy się na wschód i na północ skłaniają, nazwisko Wołochów zatrzymują; którzy się zaś południowego boku ziemi Siedmiogrodzkiej dotknęli, tych nasi właśnie Multanami, a drudzy Transalpinami zowią. Niektórzy też tych właśnie Multanami, a onych Mołdawiany mianują. *Krom.* 360. Ziemia jest Moldawia żyzna i przestrona, Od rzéki Moldawy niewielkiéj rzeczona. *Tward. Wł.* 53. Dziś tę część Wołoszy, która się Siedmiogrodzkiej ziemi dotyka, Multańską ziemią zowią. *Biel.* 196. [Moldawia, rzeczona od rzeki Moldawy z stolicą Jasami dawniej Soczawą; Multany, ziemia muntańska, zwana tak od gór, łacińsk. *montes*, wołosk. *munti*; u południowych Słowian zowie się zapłanińską (zagórską), ze stolicą Targowiszcze teraz Bukaresztem. Poplątanie nazwiska tych obu prowincyj wołoskich stało się powodem niemało bałamuctwa. 2].

MULTYPLYKACYA, yi, *ż.*, MULTYPLIKOWANIE, ia, *n.*, die Multiplication, des Multipliciren, jeden z pięciu sposobów rachowania = mnożenie. *Solsk. Geom.* 3, 79, rozmnożenie. *Rog. Doś.* 2, 190.

MUŁY, ów, *plur.*, *Lat.* mullei; *Gall.* mule; Niederf. Mule; *Holl.* muyle; pantofle wysokie. *Cn. Th.*, obuwie wysokie z rodzaju patynek lub pantoflów. *Dudz.* 46. hohe Pantofeln; cf. mulety, muletki.

MUMIA, ii, *ż.*, *Ross.* мумія, die Mumie. Mumie, są to ciała zmarłych sposobem osobliwym namaszczenia dotąd się w Egipcie konserwujące. *Kras. Zb.* 2, 207. *Sienn.* 109.

'MUMSZANC, n. p. W tych maszkarach Arcyksiążę Ferdynand przyniósł 'mumszanc królewnie Katarzynie, i znać to było z wielu rzeczy, iż ku niej był serce pokłonił. *Gorn. Dz.* 59.? cf. *Boh.* mumrag; *Ger.* die Vermummung; zakapturzenie, zakrycie.

'MUNDERUNEK, nku, *m.*, MUNDUR, u, *m.*, z *Franc.*, die Montur, die Montirung. *Vind.* montura, shounirsku oblazhilu; *Slav.* hodilo; *Ross.* мундиръ. Mundur, suknia z obszlegami. Kawałek sukna odmiennego koloru na kołnierzu i na końcu rękawów, robi zaraz nazwisko munduru. *Jez. Wyr.* Mundury wojska u nas zaczęły się co do gwardyi za Augusta II, co do wojska całego za Józefa Potockiego. *Czack. Pr.* 217. Żołnierz w mundur i munderunek porządnie ubrany. *Dyar. Grod.* 166. Oto masz Apollinie, patrz pod twemi znaki, W jak odartym świecimy mundurze chudaki. *Zab.* 12, 170. *Zabł.* — §. *meton.* Mundur = służba wojskowa, Soldatendienst. Często miał ociec, zamożny w intratę, Mundur dla syna, za wolności stratę. *Zab.* 16, 78. MUNDUROWAĆ *cz. niedok.*, umundurować *dok.*, w mundur ubierać, montiren. MUNDUROWY, MUNDERUNKOWY, a, e, Montirungs -. Sukna niebieskiego na kontusz mundurowy. *Teat.* 29. *c*, 76. MUNDURZYSKO, a, *n.*, nieforemny mundur, eine elende Montur. Zdjął mi suknie uczciwe, a włożył to mundurzysko wytarte. *Teat.* 15, 95.

MUNIA, MUŃKA, i, *m.*, nikczemnik. *Cn. Ad.* 522. człowiek zadumiały, z zadumienia mało mówiący. *Włod.* pień, kamień, człowiek leniwy i głupi. *Dudz.* 46. *ob.* Niuń, ein unbeholfner und einfältiger Mensch, ein Tölpel, ein Klotz. Co sam łaził by munia po drogach piechotą, Pod nim frez nogi stawia, ale nie z chromotą. *Myśl. C b.* Syna takiego mieć będziesz, jaki sam jesteś, domator, bałamut i mułka. *Opal. Sat.* 133. Królu! długoż nami tak wzdy by muńkami wodzisz, a nas jeno kusisz? 1 *Leop.* 3 *Macch.* 5.

'MUNICYA, yi, *ż.*, ufortyfikowanie, Befestigung. Pomorzanie na czoło i z boków płoty przed sobą uczynili; Skarbimierz z tyłu na nich uderza; zaczym też one municye ich na czele Bolesław przerwie. *Biel.* 78. W Bartonii, chociaż spustoszonej, municyi jest do siedmi, przez Krzyżaków zbudowanych. *Biel.* 46. O zamkach i municyach moc dajemy hetmanowi, te któreby nie mogły wydzierżeć nieprzyjacielowi, znosić i palić. *Vol. Leg.* 2, 1329. Obronny w municyach, w mieściech naszych żadnej niemasz. *Petr. Pol.* 165. Municye dwojakie są królestwom potrzebne; zamki według teraźniejszego, a kolonie według

starego zwyczaju. *Star. Pob. A 4. Birk. Chodk.* 3. MUNICYPALNE n. p. prawo. *Pam.* 85, 1, 721, *ob.* Miejscowe. MUNICYPALNOŚĆ, ści, *ż.*, miejska gwardya, die Municipalität, die Stadtgarde.

MUNNICH, u, *m.*, Monachium, *Boh.* Mnichow, *Ger.* München, stolica elektorstwa Bawarskiego. *Wyrw. Geogr.* 203.

MUNSTER, *ob.* Muster.

MUNSZTUK, MONSZTUK, MUSZTUK, a, *et* u, *m.*, z *Niem.* das Mundstück an einem Pferdezaume; *Boh.* cańk, (*ob.* Czanka); *Sorab.* 2. gristka; *Carn.* bersda; *Vind.* bersda, vusda; *Slav.* xvale, pisak u iedne svirallè; *Ross.* муштукъ; *Eccl.* бръзда; §. a) Munsztuki, są to różnego kształtu żelaza, w pysk koniowi wetknięte w poprzecz, do którego rzemienne przyprawione cugle, jeździec w ręku utrzymuje. *Kluk. Zw.* 1, 183. Munsztuki według konia każdego gęby z podbrodkiem okrągłym być mają. *Hipp.* 39. Munsztuk jest własny hamulec, warownie z żelaza urobiony, gębę końską według przynależności stanowiący, i konia ku wszelakiej potrzebie, w obracaniu, w bieganiu i w zastanowieniu powolnym czyniący. *Hipp.* 58. (cf. czanka, wędzidło, uzdeczka). Koń z munsztukiem *Eccl.* крѣпкоуздный, на которомъ узда съ муштукомъ. Koniowi bystremu monsztuku, nie ostróg potrzeba. *Cn. Ad.* 558. W 'mansthuku a w wędzidle czeluści ich skroć, którzy do ciebie nie przystępują. 1 *Leop. Psal.* 31, 9. (ogłowią a uzdą czeluści ich zewrzyj. 3 *Leop.*). Włożę munsztuk w gębę twoję. 3 *Leop. Ezech.* 38, 3. (kryg. 1 *Leop.*). — ℨ. b) *fig.* Hamulec, tama, Zaum, Hemmkette, Damm, Zügel, figürl. Nie rozumiej, jakobym ja szczodrobliwość wściągać i onę na bardzo przykrym munsztuku mieć chciał. *Gorn. Sen.* 42. Wasza Pańska Mość mocno affekty swe w monsztuk ująć raczył. *Gwagn. ded.* (cf. na wodzy trzymać swe żądze. *Gorn. Dw. ded.*). Bojaźnią osławy, jako dużym munsztukiem, trzymają je gwałtem w poczciwym życiu. *Gorn. Dw.* 267. Żebyście naleźli jaki munsztuk na krzywoprzysięstwo. *Gorn. Wl. K* 3 *b.* Iż z Włoch wiele się złych rzeczy do Polski przynosi, trzebaby i munsztuki ztamtąd przynieść te, któremi we Włoszech występki hamują. *Gorn. Wl. N* 2. Turcy Polaków mają za jedyny munsztuk powściągający potęgę Moskiewską. *Klok. Turk.* 118. Miłość cnoty, toć to jest najtwardszy munsztuk białym głowom. *Gorn. Dw.* 271. Potężny munsztuk dobre ćwiczenie. *Falib. G* 3. Chychotania nie słychać, język skromny, gardło na munsztuku, obierać się nie umie. *Birk. Oboz. L* 3. — ℨ. Munsztuk ≈ ustna sztuka u dętych instrumentów, *Ross.* дульцо, das Mundstück an Blaseinstrumenten. Munsztuk trąb, piszczałek. *Cn. Th.* Zapędzali się za nieprzyjacielem, aż wytrąbić każą przez munsztuk wodzowie, Że się z nami do zgody biorą Tatarowie. *Tward. W. D.* 60. t. j. *synecdoch.* przez trąby, durch die Trompete. Hasło przez musztuk otrąbiono. *Chmiel.* 1, 83. — §. Musztuk u miecznika, pierwszy oków do pochwy przy krzyżu. *Magier. Mskr.* MUNSZTUKOWY, a, e, das Mundstück angehend, Mundstücks≈; *Ross.* муштучный.

'MUNSZTUŁUK, 'MUSZTUŁUK, a, *m.*, nagroda, podarek, die Belohnung, das Geschenk. Herb ten żołnierzowi król dał w munsztułuku, Że przed potrzebą w locie orła ubił z łuku. *Pot. Pocz.* 423. Ty Czauszu, coś przyszedł z fukiem, Z takim odejdziesz dziś munsztułukiem, Że z Polskich matek, każda co zlęże, Rodzi serdeczne i mocne męże. *Kchow.* 310. Munsztułuk sowity obiecuje mu Merope doroczy. *Pot. Syl.* 521. Ciche z wielką pilnością chwyta munsztułuki. *Bardz. Trag.* 211. Dziś ten munsztułuk odebrałem ze dniem, żebym w zad wrócił, tak Chan do mnie pilno przykazując pisze. *Jabł. Buk. H.* Gdy to się stało, sługa chcąc nabyć kopy Za swój munsztułuk jeszcze niesłyszany, Zbiegł do nieprzyjaciela. *Chrośc. Fars.* 505. I wesoły musztułuk, strachu mnie nabawi. *Bardz. Luk.* 90. Z niewielką garścią pod buńczukiem Idzie Wiedniowi Jan z dobrem musztułukiem. *Susz. Pieśn.* 3, *J b. Pot. Syl.* 284.

MUNTOWY, a, e, (z *Niem.* Mund ≈ usta). Muntowa mąka, muntowa bułka, montowa, Marymontowa, Mundmehl, Mundsemmel, przedniejszego gatunku.

MUR, u, *m.*, (*Dan.* muur; *Svec.*, *Isl.*, *Wallis.*, *Alban.* mur; *Gall.* mur, muraille; *Ger.* Mauer; *Lat.* murus, moerus; *Sorab.* 2. mura; *Boh.* zed, *Gen.* zdi; *Vind.* mir, sid, sijd, sidovje; *Carn.* sid; *Dal.* mir; *Croat.* zid; *Slav.* zìd; *Rag.* zijd, mîr, meghja; *Bosn.* mir, zid; (*Croat. barb.* dvár, (cf. dwor); *Ross. et Eccl.* здъ, стѣна, cf ściana); die Mauer. Od Niemców za Kazimierza Wielkiego mury w Polszcze nastały, i Niemcy dopiero w Polszcze mury rozmnożyli. *Gorn. Wl. S* 2 *b.* Główny mur *Vind.* vogelnik, (*ob.* Węgielny). Pruski mur, budynek z Pruska, to jest z drzewa i cegieł między nim dawanych. *Świtk. Bud.* 144. *Ross.* мазанка, Preußische Mauer, Fachwerk. Z domu w Pruski mur i drewnianego, od każdego komina złł. 10. *Vol. Leg.* 8, 131. Z domu Pruskiego muru i drewnianego.... *ib.* (cf. szachulec). — Między dwiema 'muroma. 1 *Leop.* ... (*dual.*). — ℨ. W murze ≈ w obrębie murów miejskich, w mieście, innerhalb der Mauern, in der Stadt. Pod czas trzęsienia ziemi Bajazet, bojąc się w murze mieszkać, na pole wyciągnął. *Stryjk.* 702. §. Pod murem ≈ w międzymurzu miejskim, albo pod jakimsiś kolwiek murem, na ulicy, nie w domu, unter der Mauer, auf der Gasse, in keinem Hause. Starość w szpitalu abo pod murem skończył. *Teat.* 19, 52. — ℨ. Mury zamków, mury miast bronią. *Gorn. Sen.* 297. Z ślicznemi wojski ciągnie pod one mury Teby. *Jabł. Tel.* 229. — *ztąd*: Mur ≈ obronne miejsce, obrona, Mauer, Schutzwand. W przewrotności kłamstwa swego, jak za murem siedzi. *Psalmod.* 29. I baba śmielsza za murem. *Rys. Ad.* 76. (śmielsza niż rycerz w polu baba za płotem). — *fig.* Mury ojczyzny ≈ bohatyry, filary, przedmurze, Mauern des Staats, Helden. One Publikole, Emiliusze, Fabrycyusze, Scypiony, i tym podobne ojczyzny mury. *Warg. Wal.* 132. Wielki Achilles, mur Greckiego państwa. *Biel. Hst.* 22. Jeżeliś ty był kiedyś, jam jest teraz mężny, Jam podpora królestwa, jam jest mur potężny. *Osiń. Cyd.* — Murem stawić, murem stanąć ≈ mężną odporą czyli obroną, sich wie eine feste Mauer entgegen stellen. Ganił go, iż królewskim rozpustnościom murem się nie stawi. *Sk. Dz.* 1171. Przy prawdzie i

sprawiedliwości murem stanął. *Baz. Sk.* 817. Gdy były na stan duchowny mocne zamachy, chcących go od rad publicznych oddalić, Jan Zamojski murem, iż tak rzekę, przeciwko nim stanął, i nie dopuścił mu czynić tej krzywdy. *Boh. Zamoj.* 310. — Mur *fig.* obrona, przeszkoda mocna, twarda, eine Mauer, eine feste Schutzwehr, ein unüberwindliches Hinderniß. Mocne mury, miłość poddanych. *Rej. Zw.* 46. Mocny mur złych, jest towarzystwo dobrych; gdzie ci są, bóg gniewu swego nad złemi nie rozciąga. *Sk. Żyw.* 1, 205. — Trudno głową mur rozrywać. *Pot. Arg.* 409. Muru głową nie przebijesz. *Alb. na Woj.* 22. *Petr. Hor.* 2. *H* 2. *Tward. W. D.* 2, 147. (trudno przeciw kosturowi wierzgać; mocniejszym ustąp'; podleźć, gdzie nie przeskoczysz). Chciał znać mur głową przebić ten kawaler zjadły, Ale darmo, włosy mu tylko z niej opadły *Pot. Pocz.* 666. — Jakby do muru gadała, tak na nię patrzy panna zaniemiała. *Jabł. Ez.* 201. (cf. mów ty ścienie; cf. groch na ścianę rzucać). MURACHWA, y, *ż.*, miasto w Bracławskim. *Dykc. Geogr.* 2, 193, eine Stadt in Podol. MURARSKI, MURARZ, *ob.* Mularski, Mularz. (MURAWA, y, *ż.*, *zdrbn.*, miejsce darniem, kwieciem i t. d. obrosłe, ein Rasenplatz. *Sorab.* 2. blome, (cf. błonie); (*Sorab.* 2. murrawa = mara nocna); *Ross.* мурава, (мурава glazura, polewanie garcowe). — Kochane owieczki, wy się cieszycie na téj kwiecistéj murawie! *Teat.* 54. *c, i i.* Przechadzały się po murawie kwiatów pełnéj. *Jabł. Tel.* 3. MURAWNY, a, e, darnisty, trawisty, kwiecisty, voll Rasen. Ziółka wzrastające spadek kopiąc wody, Murawnym mokrą ziemię darniem wskroś okrywa. *Hul. Ow.* 161. Puszczony z więzów depce koń murawne smugi. *ib.* 140). — MUREK, rka, *m.*, *dem. nom.* mur, 1. przedmurek, eine kleine irgendwo angebrachte Mauer, *Boh.* zýdka; *Croat.* zidek; *Rag.* zîdak, mîraz; (*Sorab.* 2. murka nalepa). Dach Włoski obwiedzion bywa murkiem w około, wysokim na 2 łokcie, grubym na półłokcia. *Świtk. Bud.* 110. Ledwo się nie zabił o murek. *Teat.* 43. *c*, 76. — 2. Dziura, loch w murze, framuga, macloch, ein Mauerloch, eine Blende, eine Nische. Napadłem człowieka, który trzech zliczyć nie umiał, stojącego jak miłosierdzie w murku. *Mon.* 66, 723. — 3. Gra, może: mruczek. n. p. Grały tam różne gry, murki, babki, piłki, cygi. *Pot. Arg.* 556. (MURENA, *ob.* Marena). MURGRABIA, iego, *m.*, dozorca murów pałacowych, dozorca pałacowy, der Pallaisaufseher, Castellan, *ob.* Burgrabia. MURŁAT, u, *m.*, z *Niem.* die Mauerlatte, łata, podstawek, który się kładzie wzdłuż muru, żeby belki w przek idące muru samego nie dolegały. Podstawki balek. *Włod.* cf. płatwy. Murłaty bywają sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 162. *Świtk. Bud.* 244. Twarde murłaty. *Zab.* 15, 29. *Kniaź.* MUROŁOM, u, *m.*, kartan, armata wielka, niosąca kulę 48 funtową; dziś przestają do łamania murów na wagomiarze 24, 16 i 12 funtowym, i te trzy gatunki nazywają się ogółem murołomami. *Jak. Art.* 3, 302. (Mauerbrecher, Carthaune; cf. burzące działo, cf. śmigownica, wąż; *Slav.* lubarda). — §. Murołom, bresza *Ross.* стѣнобой. MUROŁOMNY, a, e, wyłamujący mury mauerbrechend; *Ross.* стѣнобитный.

MUROM, a, *m.*, miasto Rossyjskie w prowincyi Wołodzimirskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 194, eine Stadt in Rußland. ˙MUROPIS, a, *m.*, ścianopis, *Ross.* стѣнописецъ, malarz ścienny, murowy. MUROWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, zmurować *dok.*, mauern, *Sorab.* 2. murrowasch; *Vind.* miriti, siditi, sydat; *Carn.* sidati, sidam; *Croat.* zidati, zidam, zigyem; *Rag.* zídati, zîghjati, sazidati; *Bosn.* zidati; *Boh.* zditi; *Eccl.* каменемъ зидати; *Ross.* каменое строеніе строить. ˙Murarze uczy murować jaskółka. *Klon. Fl. D* 3 *b.* Kto muruje buduje, ale kto z drzewa kleci, ogień w domu nieci. *Rys. Ad.* 29. Do trzech set kościołów po różnych miejscach zmurowała. *Groch. W.* 188. kazała wymurować. MUROWANIE, ia, *ż.*, *subst. verb.*, das Mauern. — §. *collect.* Mury, das Gemäuer. MUROWANY, a, e, *part. perf.* gemauert. Owa, cokolwiek Polska dziś ma murowanego, większa połowica z Kazimierza Wielkiego jest pracy. *Biel.* 201. Kazimierz Polskę drewnianą zastał, murowaną zostawił. *Pam.* 85, 1, 784. MURÓWKA, i, *ż.*, cegła pospolita do murowania; powinna pospolicie mieć 3 cale grubości, 6 calów szerokości, 12 calów długości. *Kluk. Kop.* 1, 302, der Mauerziegel. MUROWNY, a, e, w mury opatrzony, wohl gemauert, mit Mauern versehen, voll Gemäuer. Sądecz murowny rozłożysto leży. *Paszk. Bell. A* 2 *b.* MUROWY, a, e, od muru, *Boh.* zedni; *Croat.* zidni; Mauer=, gemauert, von Mauer. Murowy wieniec złoty u Rzymian temu dano, który pierwszy na mur wlazł. *Warg. Wal.* 60. Podźmyż zaś do murowych koron dawnéj mody, Kto nieprzyjacielskiego muru dopadł wprzody, Ten bobkową koroną swoje dzieło szczycił. *Pot. Zac.* 108. Żeby murowej uszedł zgrai.... *Tward. Wł.* 172. (t. j. miejskiej chałastrze). Jak w kosztowne pałace uderzają gromy, Giną murowe wzajem i drewniane domy. *Banial. G* 3. murowane, z muru.

Pochodz. *domurować*; *międzymurze*; *namurować*; *nadmurować*; *omurować*; *obmurować*; *odmurować*; *pomurować*; *podmurować, podmurny*; *pomurny, pomurze*; *przemurować*; *przedmur, przedmurze*; *przymurować, przymurze, przymurek*; *wymurować*; *umurować*; *zamurować, zamurze*; *zmurować.*

˙MURWA, *ob.* Kurwa.

˙MURYA, yi, *ż.*, Jeden gatunek soli z wody warzono, którą wodę z dołu do góry windowano, a ta woda nazywała się murya. *Nar. Hst.* 4, 288, Salzsohle, Sohle; cf. *Gall.* muriate.

MURZA, y, *m.*, *Ross.* мурза, kniaź Tatarski, ein Tatarischer Fürst. Murza abo mirza, tytuł wodza pokolenia lub pułku u Tatarów. *Kras. Zb.* 2. 210. Car Perekopski żądał, aby murzów, to jest cielniejszych, Witołd nie przyjmował. *Czack. Pr.* 2, 138. Murza z Przekopu. *Pot. Jow.* 2, 38. Gdyby który Tatarzyn narodu zacnego, jako to są kniaziowie, murzowie, ułanowie.... *Stat. Lit.* 346. Tatarowie pogłówne płacą, wyjąwszy chorążych, murzów i ułanów, i tych, którzy służbę wojenną z chorążemi, murzami i ułanami swemi służą. *Vol. Leg.* 3, 233. Murzowie przedni, t. j. synowie hetmańscy. *Steb.* 185.

MURZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, umurzyć *dok.*, czernić, bru-

dzić, schwärzen, schwarz machen; *Bosn.* izmrricciti, oççarniti; *Ross.* вымарать, вымарывать. Bliższy ogień Indyana swego murzy nagiego. *Bardz. Trag* 351. Twarz umurzona. *Ern.* 53. Tak brudno umurzony, jak co w piecu lega. *Ryb. Ps.* 127. Chmura na powietrzu dżdżysta, gdy słońce jéj przypiecze skwarą swą ognistą, Węglem zda się i jako *płachorodym worem zmurzy niebo. *Tward. Wł.* 123. (cf. chmurzyć, chmura). Z południa parny wiatr wieje, Błękitne murząc niebo chmurami. *Miask. Ryt.* 84. Dzień wesoły nastąpi po burzy, Co nas tak murzy. *ib.* 521. cf. zasępić. — MURZYN, a, *m.*, MURZYNEK, nka, *m.*, *demin.* *Boh.* mauřenjn, černoch; *Slov.* mauřenjn; *Sorab.* 2. mor; *Vind.* mor, mur, samurz, zhernik, saumeriz; *Carn.* samurz; *Bosn.* çarnaç, çrinac, (*distg.* czerniec); *Rag.* zaarnaz; *Ross.* муринъ, Арапъ; *Eccl.* моурииъ; 1. z *Łac.* Maurus, der Mohr. Nigryczykowie abo murzyny, nazwisko, które dajemy narodom czarnym, mieszkającym w Nigrycyi, Gwinei, Abissynii i innych pogranicznych krajach. *Dykc. Geogr.* 2, 218, powszechnie tak nazywamy ludzi czarnych, z krajów południowych pochodzących. *Kras. Zb.* 2, 210. Etyopy my pospolicie murzyny nazwiem. *Budn.* 1 *Chron.* 1, 11. *not.* Murzyna trudno obmywać. *Sk. Dz.* 558. Często gniew ich hamował sam ociec chudzina, Nic nie wskórał, tak właśnie jakby mył murzyna. *Zab.* 16, 239. nie pomoże krukowi mydło; darmo cegłę myją; *Slov.* Murin ně budé bili, bis ho wiceg mil. Nie pomoże, przypowieść starodawna mówi, Czarnemu z przyrodzenia woda murzynowi. *Pot. Pocz.* 570. *Haur. Sk.* 174. *Sk. Dz.* 216. (cf. maż ty chłopa masłem, on śmierdzi dziegciem; cf. wilk chowany). Murzyn służący, n. p. Co to ludzi assystować mi będzie: lokaje, strzelcy, hajduki, pajuki, murzyni, laufry. *Teat.* 55. *b*, 4. — 2. Murzyn, murzynek, koń, głowa murzyńska, *ob.* Mrozowaty koń. *Hipp.* 8. ein Mohrenkopf, ein Pferd. Murzynek, koń czarnonogi, i o czarnéj także głowie. *Tr.* 2, 5148. — §. Murzyn, miano charta, ein Name der Windspiele. Jeden myśliwy chartom i charcicom sześciu te dał miana: Murzyn uwił wieniec, panna warkocz splotła. *Chmiel.* 1, 583. — 3. Pliszka murzynek, czerniczek, *motacilla maura*, ptaszek krajowy, wielkości pospolitej sikory, główkę czarną mający. *Kluk. Zw.* 2, 255. eine Art Bachstelzen, Mohrenkopf. — 4. Murzynek mineralny, czarny proszek z merkuryuszu i siarki zrobiony. *Dykc. Med.* 4, 418. ein schwarzes Mercurialpulver. MURZYNKA, i, *ż.*, *Boh.* mauřeninka; *Carn.* samurkena; *Vind.* samurzinja, morinja; *Ross.* Арапка; die Mohrinn. Murzyni i murzynki, przeniesieni nawet do krajów najzimniejszych, dzieci mają czarne. *Mon.* 70, 19. MURZYŃSKI, a, ie, MURZYNOWY, a, e, Mohren =, *Boh.* maureninsky; *Carn.* samurske; *Ross.* мурински́й. Murzyńska ziemia = Nigrycya. *Dykc. Geogr.* 2, 218. *Vind.* samurska, morna desbela, Mohrenland. Po murzyńsku ubrany. *Papr. Ryc.* 199, auf Mohren Art, wie ein Mohr. — *Chem.* Pokrywy kruszcowe, do których przyłączone jest zewnątrz naczynie jakie, które je zewsząd otacza, zowią się głowami murzynowemi. *Kruml. Chym.* 54, eine Art metallner Deckel oder Stürzen der Scheidekünstler.

MURZYSKO, a, *n.*, mur paskudny, *Bosn.* zidina, mir star; *Carn.* sidje, sidovje; eine schlechte elende Mauer. Jeden buduje murzysko, a drudzy tynkują go wapniskiem. *Budn. Ezech.* 13, 10. (ścianę glinianą. *Bibl. Gd.*).

1. MUS, u, *m.*, z *Niem.* das Muß, die Nothwendigkeit, der Zwang, 1. muszenie, konieczność, niewola, przymuszenie, *Slov.* přineucenj, (*ob.* Przynukać); *Vind.* muzh, fila, pofilje, perfilnost, permuranje; *Bosn.* nevoglja, (cf. niewola); *Ross.* необходимость, надобность. Rzeczy przesławnéj mus nie urodzi. *Gorn. Sen.* 162. Mus cieżki = przymuszone rzeczy ciężkie. *Cn. Ad.* 974. (*oppos.* łacno ten pojmuje, co w nauce smakuje). (*Slov.* Mus ge weliki pan; mus jest wielki pan). Cnotliwego na złe zhołdować, żadna siła, żaden mus nie potrafi. *Pilch. Sen. list.* 275. Musy krwawe. *Zygr. Ep.* 91. Mus w cnotę przemienić. *Birk. Chodk.* 7. aus der Noth eine Tugend machen. Moja rada z musu cnotę przerobić; musim umrzeć, uczmyż się dobrze umierać. *Birk. Kaw. Malt. C* 4 *b.* Często z musu cnota urość musi. *Arch.* 2, 27. (cf. chcę, bo muszę; do boga, gdy trwoga; niebezpieczeństwa uczą nabożeństwa). Mus najlepszy bywa nauczyciel. *Fredr. Ad.* 51. Nie miej mi za złe Pani, widzi bóg mą duszę, Iż to, cokolwiek czynię, z musu czynić muszę. *Min. Ryt.* 2, 179. Z musu = musem = niedobrowolnie, nieochotnie. *Carn. et Vind.* po fili, aus Zwang, gezwungen, ungern. Jeśli kiedy haftować musiała, Szło jéj to z musu i prawie przez dzięki. *P. Kchan. Jer.* 38. Nie bardzo grzecznie ze mną się przywitał; on mię jakby z musu ucałował. *Pilch. Sen.* 233. Co zbawienia pożądanie musem na mnie wyciągało, to ci tu podaje. *Smotr. Apol. pr.* Taki z ciebie leniwiec stał się, wszystko z musem i drzymiąc robisz. *Zab.* 16, 216. — Pachnęły prośby one musem. *Pot. Arg.* 543. (prosi a musi tak być; proszę, a niech inaczej nie będzie; jeśli nie prośbą, tedy groźbą. *Cn. Ad.* 931.). Żołnierz lub ubogi gnębi musem, potwarzą i zdzierstwem, ukazując naprzód chłopu obuch, aby było piwo, gorzałka, miód, wino.... *Star. Ryc.* 27. — W naszéj kompanii niemasz musu; każdy sam sobie rad, i tyle pije, ile chce. *Mon.* 66, 82. nie żenujemy się. — 2. Mus, *necessitas*, *Fatum. Hor.* 1, 158. *Nar.*

Pochodz. pod słowem: *music.*

2. *MUS, *ob.* Mas. *MUSS, u, *m.*, z *Franc.* mousse = piana, Schaum, *ob.* Mussować.

MUSAT, u, *m.*, MUSATEK, tka, *m.*, *zdrobn.*, *Ross. et Eccl.* мусатъ о что точатъ, a) stalka do ostrzenia, wecowania, der Wetzstahl. Musat u rzeźnika, stalka do ostrzenia. *Magier. Mskr.* Szablom nie dowierzają, ciągną musatami, U kopii także groty ostrzą osełkami. *Bardz. Luk.* 113. Nóż ostrzejszy, kiedy go ogniwkiem albo *musadkiem pociągną. *Rej. Zw.* 112 *b.* — b) *meton.* Miecz stalowy, cf. bułat, das Schwerdt, der Stahl. Wszyscy pod śmierci zostajem musatem. *Pot. Pocz.* 173. Gniewliwy pociągnie musatów na każdego z nich. *Chrośc. Fars.* 156. Porwie się z kordem do musata. *Pot. Arg.* 433.

Pochodz. *Ross.* мусатить *ostrzyć*, *wecować.*

*MUSCH, *ob.* Mas.

MUSIEĆ, iał, iéli, musi, muszę *med et activ. cont.*, *Boh.*

musyti; *Slov.* musěť, musým, syljm, neutjm, (*ob.* Silić, nukać); *Sorab.* 2. muszasch; *Carn.* môram, morem; *Vind.* muriti, murem, mureti, permurati, permuruvati, filiti, perfiliti, pofiliti, nafiliti; *Croat.* moram, szilim, szilujem; *Dal.* szilóvati; *Bosn.* sillovati, usillovati, (cf. usiłować), *Sorab.* 1. moczuyu; *Eccl.* нѫдити, нужду (cf. nudzić), нѫждати, неволить, принуждать, бѣжду, (cf. biedzę); cf. *Angl.* must = muszę; *Svec.* motta; *Germ.* müssen; 1 a) musieć *nijak.*, przymuszonym, zmuszonym być, koniecznością przyniewolonym, z musu czynić, gezwungen seyn, müssen. Pocznijmy, co chcemy, Jeśli po dobréj woli nie pójdziem, musiemy. *Groch. W.* 549. Dawszy słowo, że pojedziesz, musisz jechać. *Teat.* 42. *c*, 104. Nie chcą; musieć będą. *Bardz. Trag.* 301. Nie radaćby szła na targ, ale musi koza. *Alb. na Woj.* 17, *Slov.* ne radabi koza do trhu, ale musi. Wiele czyni, kto musi. *Teat.* 33. *d*, 35. Wiele ten robi, co musi. *ib.* 10, 52. Co muszę, to rad uczynię. *Birk. Oboz. L. Żegl. Ad.* 42. (*Slov.* co musim, rád učinim; chce, bo muszę; z musu cnotę czynię). Tam wóz musi, gdzie się konie naprą. *Rys. Ad.* 67. Przeciwko musisz! nie ma wymówki. *Fredr. Ad.* 114. — Muszę = nie mogę nie, ich kann nicht anders, ich muß, *non possum non.* Muszę prawdę zeznać: rzekę, nic nie ochylając. *Cn. Ad.* 522. Wilk żarłoczny, lis zdradny, ustawne czuwanie Jeżeli czynią, muszą, tym sposobem żyją. *Kras. W.* 28. — b) *Impers.* *Musi, musi się = trzeba, potrzeba, man muß, es ist nothwendig. Ustawnie o dotrwanie boga prosić potrzeba, ustawiczną straż mieć *musi około serca swego. Jest wiele pokus, na które się oglądać *musi, aby to, co się naprawiło, dotrwało. *Sk. Kaz.* 92. — *Elliptice*: Myśli sobie, mnieć tam być, by natrudniej było. *Rej. Wiz.* 177. t. j. muszę się tam dostać. — 2. Musi być, *aliter*, *ut* musi być, nie wie, *non sonat* koniecznie, *sed* podobno, *quo pacto etiam* pewnie *usurpatur* = *ignorare videtur*, *probabile est*, *magnum argumentum est*, *eum nescire*, *ignoret oportet. Cn. Th.* er muß es nicht wissen, es ist höchst wahrscheinlich, daß.... Nasza Pani Podczaszyna, musiała albo zachorować, albo o mnie zapomniała. *Teat.* 15. *c*, 22. Ze dyabły jéj wpaść musiał ten Jegomość w oczy. *Teat.* 17, 117. — 3. *Active* Musić kogo = przymuszać, niewolić, jemanden zwingen. Chcę ją obronić od niegodnego związku, do którego ją muszą. *Teat.* 20, 22. Przebóg! w cóż człeka żądza przeklęta nie musi! *Pot. Zac.* 6. MUSZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, das Müssen = zmuszenie, mus, der Zwang, die Nothwendigkeit. *Parere necessitati*, nie przeciwić się muszeniu. *Mącz.* Żadna cnota nie zna nakazu i zmuszenia. *Pilch. Sen. list.* 2, 97. MUSZONY, a, e, niedobrowolny, gezwungen, erzwungen.

Pochodz. *mus*; *domusić*; *przymuszać*, *przymusić*, *przymus*, *przymusiciel*; *przemusić*, *przemuszać*; *wymuszać*, *wymusić*; *zmusić*; *wmuszać*, *wmusić*.

MUSNĄĆ, ął, muśnie *act. jednotl*, MUSZCZEĆ *niedok.*, MUSKAĆ, ał, a, *contin.*, umuskać, umusnąć, pomuskać, pomusnąć *dok.*, (cf. mizgać, mizgnąć); a) głaskać, streicheln. (*Vind.* musniti, smusniti, smukniti = mknąć, zemknąć, wymknąć, ludi omusniti, dreti, omusnuvati = zdzierać, omusnik, omusovez = zdzieracz; *Carn.* musam *defolio*, musem se, musiti *subridere*, smusniti, smusnem *solvere*, *evadere*, movsti, movsem *mulgere*, doić; *Bosn.* musti, pomusti; *Slav.* muzam, pomuzivam; *Rag.* mûsti, mûzem, pomûsti, omûsti, izmûsti *mulgere*; *Eccl.* мельзити, измельзити doić). Włosy muszcze, płaszcz, aby kształtnie leżał, trefi. *Żebr. Ow.* 49. Wszetecznego głowy palcami muskanie wydaje. *Pilch. Sen. list.* 403. Woli się kochać w naukach, niżeli psy głaskać, muskać, a konie tuczyć. *Gliez. Wych. N* 6 *b.* Ja ją przycisnę, ona pod brodą mię muśnie. *Zabł. Firc.* 71. Zefir muszcząc lekkim skrzydłem wody, Wróci pogody. *Miask. Ryt.* 2, 91. Leży na górze, urodzajnéj w bluszcze, A sen jéj źrzenice muszcze. *Hor.* 2, 165. *Nar.* — *Figur.* Co skoro rzekł, po szyi muśnie go berdyszem. *Pot. Arg.* 727. (t. j. uderzył go). — Musnąć kogo po kalecie = ogołocić, wyszyplić, einem den Beutel fegen. Karano go na zdrowiu, i też na monecie, Kiedy go więc muśniono znacznie po kalecie. *Klon. Wor.* 18. Nie mógłby smaczno usnąć, Gdyby nie miał konwie musnąć. *Rej. Zw.* 234. (chlipnąć). Musnąć kogo po grzbiecie = łoić mu skórę. *Tr.*, garbować, einem das Fell schmieren. Żmudź i Litwa, choć się zdadzą grubi, Lecz lepiej muśnie, niźli Hiszpan drugi. *Stryjk. Gon. U* 3. — b) Stroić, pięknić, mizgać, (cf. *Germ.* mußen. Adlg.), putzen, schmücken, schniegeln. Mężczyzna niepotrzebnie się muszcze, idąc do mężczyzn. *Budn. Apopht.* 32. Umuskałaś farbą brwi i oczy swoje i ozdobiłaś się strojem niewieścim. *Sk. Żyw.* 2, 313. Za co się tak barzo muszczysz, i pięknszysz? gdy wszystko ku krasie twéj sporządzisz, znajdzie się jeszcze niemało zwierząt, które ciebie ozdobą przewyższą. *Pilch. Sen. list.* 4, 235. Wiele godzin strawiła ubierając się i muszcząc, wszystkie starania na to obracając, aby jej na żadnym ochędóstwie nie schodziło, żeby się oczom wszystkich podobała. *Sk. Żyw.* 2, 256. W zwierciedle ustawicznie, ni tam małpa jaka, muszcze się, goli brodę i dwa razy na dzień. *Opal. Sat.* 3. Dlaczego się niewiasty stroją, muszczą, pięknie ubierają? aby je chwalono. *Petr. Ek.* 67. Muskający i pięknszący się. *Pilch. Sen.* 267. Musnąć, pomusnąć = trochę namazać. *Cn. Th*, ein wenig bestreichen, beschmieren. MUSK, u, *m.*, MUSKANIE, MUSZCZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, głaszczenie, das Streicheln, Liebkosen. Słowa ich słodkie, są musk nadziewany smrodem. *Morszt.* 43. MUSKOWY, a, e, głaszczący, lekko się dotykający, leicht berührend, sanft streichelnd. Patrz, jako zgięte bujnym plonem niwy, Muskowy wietrzyk w złote fale zmiata. *Zab.* 14, 103. *Nar. Dz.* 2, 175.

Pochodz. *omuskać*, *obmuskać*, *odmuskać*, *pomuskać*, *przymuskać*, *przymuszczek*, *wymuskać*.

MUSOWAĆ, MUSSOWAĆ *intrans. niedok.*, z *Franc.* mousser = pienić się, schäumen.

MUSTER, *Tr.*, *ob.* Musztra. MUSTROWAĆ, *ob.* Musztrować.

MUŚLIN, u, *m.*, Od miasta Tureckiego Mozul, (Mosul. *Dykc. Geogr.* 2, 187), nad Tygrem, naprzeciw dawnéj Niniwy, muśliny imię swoje mają i początek. *Wyrw. Geogr.* 262, materya cienka, *Gall.* mousseline; *Carn.* mushelin; der Muslin. Gatunek grubszego muślinu *Ross.* миткалъ. MU-

ŚLINOWY, a', e, z muślinu, Muslin •; *Carn.* mushelinast. — Z grubszego muślinu *Ross.* мишкалевый, мишкалинный. *MUSUŁ, a, *m.*, n. p. Dróciane musuły, zdaje się, iż musuł a pancerz było brane za jedno. *Czack. Pr.* 1, 215, ein Panzer. MUSUŁBAS, MELIHBASZ, a, *m.*, (Muszelbas. *Tr.*), materya bawełniana, osobliwie do podszywania opończ i namiotów; w mieście Musuł fabrykowana. *A. Czart. Mscr.* (cf. altembas). Nosicie z Azyi musułbasy i cienkizny, a Tatarom śrebrnych i złotych pieniążków niewolno nosić. *Azulewicz. Apolog. Tatar.* 2. (w rękopiśmie Czackiego o Tatarach). Towary Tureckie, kobierce, melihbasze. *Vol. Leg.* 4, 82.

MUSZAK *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2.

MUSZANY, a, e, od much, Fliegen =. Pająk, myśliwiec muszany, *muscarius. Mącz.*

MUSZCZ, *ob.* Moszcz. MUSZCZĘ, *ob.* Muskać. MUSZCZEK, *ob.* Móżdżik.

MUSZĘ, isz, i, *ob.* Musieć.

MUSZĘ, ęcia, *n.*, *demin. nom.* mucha, eine kleine junge Fliege. Drobniejsze muszęta. *Lub. Roz.* 346. Pajęczyna małe muszęta sidli, a mocniejszych nie utrzymuje. *Warg. Wal.* 239. cf. bąk się przebija.

MUSZEC *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2.

MUSZELKA, i, *ż.*, *demin. nom.* muszla; a) eine kleine Muschel, Farbenmuschel. Włożyć farbę w muszelkę. *Haur. Sk.* 359. Do rysowania tusz rozciera się świeżo w muszelce. *Łęsk.* 87. — b) Czasza do polewania przy chrzcie, die Taufschale. MUSZELKOWE n. p. złoto, srebro = co w muszelkach roztarte. *Tr.* Muschelgold, Muschelsilber.

MUSZESTRZE *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2.

MUSZKA, i, *ż.*, *demin. nom.* mucha, *Boh.* muška; *Sorab.* 1. muschka; *Carn.* mushéza; *Croat.* mussicza; *Bosn.* musciça; *Rag.* mùsciza; *Ross.* мушка; *Ital.* moschetta; *Lat.* muscula; §. 1 a) eine kleine Fliege. Lepiejby był muszki chwytał, Niżeli się o tym pytał. *Lib. Sen.* 11. Muszka w nocy świecąca, *cicindela. Śleszk. Ped.* 416. Którym muszki albo pajęczyny przed oczyma się zdadzą latać, to bywa zę mdłości wzroku. *Syr.* 21. — b) Muchy, muszki do pięksżenia twarzy, Schminkpfläſterchen. Zalotnica rozumie, że się z muszek twarz udatniejszą staje. *Jak. Baj.* 247. Przemieniała więcej niż dwadzieścia razy na dzień muszki, które z rana z taką pilnością przylepiła była. *Mon.* 65, 564. Do ubierania się kazała nagotować i *muszczek, i pachniących mydeł i rumienidła. *Tward. Pasq.* 10. — §. 2. Muszka, i, *m.*, *personif.*, Nigdy człek nie będzie z tego muszki, [cf. Mużyk. 1] Osieł a osieł. *Pot. Jow.* 2, 8. MUSZNY, a, e, n. p. Muszna białogłowa. *Łączn. Zw.* 10, t. j. muszkami przypięksżona, voll Schminkpfläſterchen; *Ross.* мушчатый.

MUSZKAT, u, *m.*, • muszkatowa, muszkatołowa gałka, die Muskate, Muskatennuß; *Boh.* muškatowa kulka; *Sorab.* 2. muschkota; *Sorab.* 1. mužkatelska kruschwa, mužkota; *Vind.* muſhkatou oreh, oreſhizh, orieſhiz; *Croat.* muskaplet; *Slav.* oràshak; *Bosn.* orascjaç miskani; *Ross.* мушкать, мускать, мушкатой орѣхъ; owoc drzewa Indyj Wschodnich, wielki jak orzech, zapachu wdzięcznego, który odziany jest powłoką szczególną, nazwaną kwiatem muszkatowym, Muskatenblüthe, *Boh.* muškatowy kwět; *Ross.* мушкатный цвѣтъ. *Dykc. Med.* 4, 419. Muszkatowy orzech zowią od woni, którą ma bardzo rozkoszną, podobną piżmu, które też *moscua* zowią. *Urzed.* 364. *Boter.* 34. Kwiat muszkatołowy. *Kras. Pod.* 2, 131. Gałki muszkatołowe. *Mon.* 72, 318. Muszkatowe drzewo, *Myristica*, na Moluckich wyspach. *Kluk. Dykc.* 2, 134. MUSZKATELA, i, *ż.*, §. 1. wino muszkatelowe. *Krup.* 5, 104. Wino muszkatelne. *Warg. Radz.* 50, macica, jagody, Muskatellerwein, Muskatellerbeeren; *Boh.* běl; *Carn.* mushkat; *Vind.* muſhkatelerski grosdizh, muſhkatel, muſhkatelski grosd, muſhkatelni grosdizh, muſhkatnu vinu, zofandlar; *Bosn.* musckato grozdje, musckateo vino; *Ross.* мушкатель. Z Macedonii idzie *moszkatella do Polski. *Boter.* 132. Malmazya, muszkatela. *Lek. C.* 2. Od muszkateli i wina Włoskiego płacić mają.... *Vol. Leg.* 3, 57. Muszkateli przyprawa, to jest, aby wino miało smak muszkatelowy. *Śleszk. Ped.* 386. — §. 2. Muszkatela, muszkatelka, muszkatka, muszkatułka, (*Boh.* muškatelka, owesnice; *Vind.* muſhkatelska gruſhka, muſhkatelza; *Carn.* mushkatelze); gruszka muszkatowa; najpierwszy w lecie owoc, zapach ma podobny do piżma. *Dykc. Med.* 2, 443. *Cresc.* 386. *Ład. H. N.* 46. *Śleszk. Ped.* 416. die Muskatellerbirn. MUSZKATOWY, MUSZKATOŁOWY, a, e, od muszkatu, Muskat •, Muskaten =, *Slov.* muškátowý. MUSZKATELOWY, a, e, od muszkateli, Muskateller =. Wina leją na lagry muszkatelowe, małmazyowe i t. d. *Syr.* 1219.

MUSZKIET, u, *m.*, *Sorab.* 1. mužketa; *Vind.* muſhketa, shounirska pukſha; z *Franc.* musquet, (*Ital.* moschetto), rusznica, die Muskete. Strzelba podobna do piechotnej broni, ale większa, używająca się z wałów fortecznych. *Jak. Art.* 3, 303. Kazał być hetman wszystkim pod muszkietem. *Jabł. Buk. J* 3. (pod bronią). Pycha matka wszystkiego złego, ztąd łuk, ztąd muszkiet. *Pot. Syl.* 29. MUSZKIETNIK, a, *m.*, MUSZKIETYR, a, *m.*, żołnierz pod muszkietem służący, der Musketier, *Vind.* muſhketirar, nogazh.

MUSZKUŁ, *ob.* Myszka.

MUSZLA, i, *ż.*, małż, die Muschel, (*Carn.* mushél; *Vind.* ostriga, saklapniza, cf. zasklepić; *Slav.* shkoljba; *Bosn.* cjascka, (cf. czaszka); *Ross.* черепъ, черепокъ, раковина, раковинка, (cf. rak); *Eccl.* урѣпъ, (cf. skorupa); *Lat. med.* muscula; *Ital.* muoscolo *et* musciolo; *Gall.* *mousle, moule; *Angl.* muscle; *Holl.* mossel; *Svec.* musla; *Dan.* muskel). Muszlami nazywamy te skorupy, w których mieszkają robaki miękkie. Muszle pojedyncze, *cochleae*, złożone, *conchae*. Niektórych muszel malarze używają na chowanie farb. *Zool.* 93-7, *ob.* Muszelka. MUSZLOWY, a, e, od muszli, Muschel =. Linia muszlowa, *conchois. Śniad.* 2, 151.

*MUSZTAP, *MUSZTABEL, *ob.* Mastab.

MUSZOTRZEW *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2.

MUSZTARDA, y, *ż.*, z *Franc.* moutarde; (*Ital.* mostarda); zaprawna gorczyca. *Ład. H. N.* 43. eingemachter Senf; *Slov.* hořčice; *Carn.* musterd, shênof; *Vind.* ſhenf, ſhenof, muſhtarda, goruſhiza, musterd; *Croat.* mostarda, mustárda; *Dal.* sznop, gorussicza; *Hung.* mustár; *Rag.*

mostárda, oslác; *Bosn.* smocenje, oslastiça; *Ross.* горчица; *Eccl.* гороущнцл. Głodnemu smaczny objad bez musztardy. *Pot. Arg.* 766. (cf. głód najlepszy kucharz). Musztardą od mosztu winnego, z którym przyprawiana bywa, zowią. *Syr.* 1203. *Rej. Zw.* 14 *b.* MUSZTARDNICA, y, *ż.*, MUSZTARDNICZKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, naczynie od musztardy, die Senfbüchse, *Ross.* горчичникъ, горчичница. MUSZTARDNIK, a, *m.*, robiący lub przedający musztardę, der Senfeinmacher, Senfhändler. MUSZTARDOWY, a, e, od musztardy, Senf=, *Ross.* горчичный. — §. Koloru czyli maści podobnéj do musztardy. Jeden z musztardową, a drugi z żółtogorącą brodą. *Teat.* 33, 81.

*MUSZTASIE, (*Gall.* moustaches = wąsy). Czegoć się jęły białe głowy zasię, Gdy miasto muszek na czele musztasie? *Pot. Jow.* 273. Z trupich włosów na swoje kładziecie musztasie. *Pot. Zac.* 115. włosy pokręcone, *krajcarki, kędziorki.

MUSZTRA, y, *ż.*, exercerunek wojska, cf. monstra, die Musterung der Soldaten, (cf. popis). *Slov.* muštra; *Sorab.* 1. mustruwancza, mustruwano, wóyske pžehladwano; *Carn.* mushtra; *Vind.* muster; *Croat.* mústra; *Dal.* izgled; *Slav.* prozivanje; *Ross.* смотръ. MUSZTROWAĆ, ał, uje *act. niedok.*, wojsko exercytować, mustern; *Sorab.* 2. mustrowasch; *Slov.* muštrugi; *Hung.* mustràlom; *Vind.* mushtrati, pregledat, preberat, sberat, doudati; *Carn.* meshtram, mushtram; *Croat.* mústram; *Ross.* осмотривать солдатъ. Adolf, król Szwedzki, musztrując wojsko swoje, srodze się rozgniewał na jednego pułkownika. *Zab.* 13, 82. Żeby konia wezwyczaić do strzelania, stawaj przy piechocie musztrującej się z ogniem. *Papr. W.* 1, 397. MUSZTROWNY, a, e, wyexercerowany, wohl gemustert, wohl exercirt. Rzymianie świat zwojowali musztrownym i karnym żołnierzem. *Papr. W.* 1, 1. MUSZTROWY, a, e, od musztry, Musterungs=. Musztrowy plac, *Carn.* mushtrishe, mestrishe, meshtrya; *Ross.* мѣсто, гдѣ войско осматриваютъ, гдѣ смотръ бываетъ.

MUSZTUK, *ob.* Munsztuk. MUSZTUŁUK, *ob.* Munsztułuk.

MUSZY, a, e, od much, Fliegen=. *Sorab.* 1. muchowski; *Ross.* мушій. Obrazy i pamiątki świętych odszczepieńcy muszymi bogami nazywają. *W. Post. W.* 183. *MUSZYCA, wielka mucha, *Croat.* mushicza; *Carn.* mushniza = komar. MUSZYNA, y, *ż.*, biedna mucha, eine elende Fliege. — *§. Muszyna, materya jakaś, n. p. Muszyny Tureckiej, od jednej.... *Instr. cel. Lit.* *MUSZYŃSKI, a, ie, n. p. Muszyńskiego sukna postaw. *ib.* MUSZYSKO, a, *n.*, brzydka paskudna mucha, eine häßliche Fliege.

MUTANT, a, *m.*, z *Łac.* młodzieniaszek, który głos dziecinny poczyna utracać; ztąd mutować. *Dudz.* 46. ein Knabe, bey dem die Kinderstimme sich in eine männliche zu verwandeln anfängt, etwa im 14 Jahre; *ob.* Mutynować.

*MUTERKA, i, *ż.*, macica szrubna, die Schraubenmutter. (*Sorab.* 2. mutterka matka). Sztyft ten muterką czyli, jak zowią, macicą przyszrubowować się daje. *Zabor. Geom.* 338. Muterkę szruby kluczem przykręcają. *Os. Rud.* 192.

MUTETA, y, *ż.*, z *Włosk.* mottetto; *Gall.* motet; *Lat. med.* motetum; śpiewanie, die Motete, ein Gesang. Na lutniach o ośmiu stronach grali mutetę o zwycięstwie. 1 *Leop.* 1 *Par.* 15, 22. Wszystkie ganki śpiewały razem mutety rozmaite. *Warg. Wal.* 306. Już gram w fujarkę, naśpiewam mutet i pochlebnych pieśni. *Tward. Daf.* 13. Mutety żałośne, i ciężkie wzdychania. *Kulig.* 312. Gdy w rękę lutnią wzięła, I o pięknych boginiach mutetę zaczęła, Nic najlepsi mistrzowie przed nią nie umieli. *Simon. Siel.* 118. — §. Prałacie, który cnotą na tym Polskim świecie, Zdobisz senat koronny, w poważnej mutecie! *Kchow.* 280. Kto się mógł wolnym nazwać, gdyby nie ta stanu pierwszego zakwitła muteta. *Chrośc. Fars.* 11. (odmiana?) MUTOWAĆ, ał, uje, *med. niedok.*, głos dziecinny utracać, mienić. *Cn. Th.*, die Kinderstimme verlieren. Chłopiec mutuje, kiedy mu wąsy pipią. *X. Kam.* — *Wino mutuje, musuje, robi, przewraca się, jest w robocie. *X. Kam.*, *Croat.* mitarimsze a) *plumas, pilos muto*, b) *muto sententiam, de inconstantibus.*

*MUTYANKI, *ob.* Multanki.

MUTYNA; *herb*, jedno co Drya. *Kurop.* 3, 34.

MUZA, y, *ż.*, z *Greckołac.*, 1. die Muse; *Carn.* popevka, marlivka, modriza; *Vind.* modriza, viednost, modropevka; *Rag.* mudropojka, pjevaliza; *Bosn.* pievaliça, vila; *Croat.* popevka, pevka, pivka, vila, vilenicza; (*Boh.* wýla *Hecate*, cf. szaławiła); *Ross.* Муза. Muzy, dziewięć sióstr, córki Jowisza, boginie nauk i kunsztów. *Kras. Zb.* 2, 212. *meton.* Muza, poetyka, i ogólnie każda nauka, die Dichtkunst, und überhaupt jede Wissenschaft. Nie wsławia ni bogactwa, ni laury Gradywa, Chyba kiedy je Muza swym brzękiem opiewa. *Zab.* 15, 306. Który tylko kraj kiedy do Muz się przyłożył, Zaraz w nim duch ludzkiego towarzystwa ożył. *Zab.* 15, 306. (*didicisse fideliter artes, emollit mores*). — 2. *botan.* Muza, *Musa Linn.* rodzaj rośliny, u nas bardzo rzadki, do którego należy Rajska figa. *Kluk. Dykc.* 2, 130, die Muse, die Paradiesfeige. (MUŻDŻEK, *ob.* Możdżek). MUZEUM *indeclin.*, świątynia Muz; zbiór rzeczy kunsztowych, gabinet; miejsce schadzki w celu bawienia się wzajemnego kunsztami i naukami, *Carn.* uzhirna. **MUZOPŁYNNY, a, e, poetycki, poetisch, dichterisch. Ty królu, pobudzając strumyk muzopłynny, Uwieńczasz skronie Polskiéj Aganippy. *Zab.* 14, 108. *Nar.* Rzucił ktoś biegłym okiem na mój rym niewinny, Com go ulał z kropelki wody muzopłynnej. *Zab.* 2, 227. **MUZOWODZ, a, *m.*, musagetes, n. p. Apollo. *Mon.* 75, 590.

MUZUŁMAN, a, *m.*, prawowierny w Arabskim języku, der Muselmann, Mahometaner, ten tytuł przez dystynkcyą nadali sobie mahometanie, religią swoję muzułmańską *per excellentiam* nazywając. *Kras. Zb.* 2, 212, die Muselmännische, Mahometanische Religion; cf. bisurman, Turek.

*MUZYCKI, a, ie, MUZYCZNY, a, e, *Boh.* hudebný, *ob.* Gędziebny, gędziecki, gędźcowy; *Vind.* musikalski, skladnopetni; *Rag.* skladnopjetni; *Eccl.* прегудническій, мусикійскій, органный; musikalisch. Jubal był ojcem grających na arfiech i muzyckim naczyniu. *W. Genes.* 4, 21. (gędziebne naczynie. *Mącz.*, gędzieckie naczynie. *Cresc.* 269.). Nabyć sławy z dzieła muzyckiego. *Past. Fid.* 259. Granie na instrumentach muzycznych, taniec, śpiewanie, wszystko to w naukę panieńską wchodzić powinno. *Kras. Pod.* 2, 248. Gółka muzyczna, czyli cała nota w muzy-

ce, ma w sobie ogonatek czyli półnotów dwie. *Magier. Mscr.* MUZYK, a, *m.*, *Boh.* hudec = Gędziec *qu. v.*; *Croat.* musikash; *Vind.* musikant, musikazh, skladnopeuz, musikontur; *Slav.* skladnoznanac, skladnopivaoc; *Rag.* skladnopjèvalaz; *Eccl.* смычникъ, играющій на мусикійскомъ орудій смычкомъ; der Musikus. Orfeusz muzyk albo gędziec znamienity. *Biel. Św.* 10. (cf. Balcerek, Bekwarek). Takich tonów ów muzyk dobywał, że go Jowisz u stołu rad pewnie posłucha. *Jabł. Tel.* 111. Muzyk muzyka szanuj, dworzanin dworaka. *Dzwon. A* 3. (cf. kruk krukowi). Muzyk, piszczek, podła rzecz, podły stan. *Cn. Ad.* 523, cf. lekki chleb. (*MUŻYK, a, *m.*, *Ross.* мужикъ, prosty chłop, gbur, ein gemeiner Kerl, ein Bauerkerl. W gnój po kolana wlazł mużyk smrodliwy. *Jabł. Ez.* 37. *Sak. Kal.* 2 *b.* Wielką miał z pijanych mużyków pociechę. *Jabł. Ez.* 40. Smok wyratowany, za miasto bog zapłać chłopowi, Chodź sam mużyku, mam cię zjeść, mu powie. *ib.* 25. *Mużykaszmat. *Tr.*) — MUZYKA, i, *ż.*, z *Greckołac.*; (*Pers.* musigi; *Eccl.* мусикія; *Ross.* музыка; *Boh.* hudba = Gędźba *q. v.*), die Musik, die Tonkunst; (*Sorab.* 1. herczowstwo, herczowski kunżt; *Vind.* musika, skladnoflosbnoglafje, glafaviednost, glafina snanost; *Croat.* glaszoszlosnozt; *Rag.* skladnopjetje); kunszt, dźwięków złączeniem, harmonią wdzięczną słuchowi przynoszący. *Kras. Zb.* 2, 212. — Muzyka = śpiewanie, granie, eine Musik, Spielen, Singen. Muzyka głosowa abo wokalna, i narzędziowa abo instrumentalna. *Petr. Pol.* 3, 372. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12. Wczoraj była muzyka pod zamkiem w nocy. *Pam.* 83, 125. (*ob.* Serenata). Turcy nie bardzo chwalą nabożeństwo przy muzyce, twierdząc, że ich fundator jako żywy nie zażywał muzyki. *Kłok. Turk.* 171. Nieużyteczna jest muzyka, kiedy jej nikt nie słucha. *Petr. Ek.* 42. W muzykę wojskową, trąby, bębny uderzyć każe, wojsko uszykowawszy. *Tward. Wł.* 134. Marsyasz Apollinowi, w śpiewaniu, w piskaniu i inszych muzykach przeciwić się chciał. *Macz.* (t. j. w inszych gatunkach muzyki). — Muzyka na czterech gankach stała; na pierwszym tylko same chłopięta były; na drugim manualna, t. j. pandora, lutnia, teorba, arfa, cytara etc., przy nich klawicymbał; na trzecim instrumentów wszystkich dętych wszystkie gatunki, pomort, puzan, kornet etc.; na czwartym głośna, różnych głosów. *Warg. Wal.* 306. — *personif. collect.*, Muzyka = muzycy, kapela, Musikanten. Przyjmuje pachołki, muzykę, pokojowych, kredencerzów. *Opal. Sat.* 150. Pan, który muzykę chowa, powinien płacić poboru trzy sta; bo lepiéj na to miejsce puszkarzów chować. *Lek. D.* Naprzód szła muzyka, pięknie i kosztownie ubrana. *Papr. Ryc.* 200. MUZYKALNY, a, e, muzyczny, musikalisch. Nie wiem, która ich muzykalna szkoła Uczyła tego ut re mi fa sol la. *Kchow.* 323. Słyszany był głos muzykalny bardzo wdzięczny. *Birk. Gł. K* 54. MUZYKANT, a, *m.*, MUZYKANCIK, a, *m.*, *dem.*, żywiący się z muzyki, der Musikant; (*Carn.* musikantar; *Vind.* godez, musikont). *W rodz. żeńsk.* Muzykantka, die Musikantinn, n. p. Córka twoja została najbieglejszą muzykantką swojego wieku. *N. Pam.* 19, 48.

*MUŻYKASZMAT, a, *m.*, *Tr.*, *ob.* Mużyk, ein Bauerkerl.

M Y.

MY, wir, piérwszy przypadek liczby mnogiej zaimku osobistego ja; *Genit. et. Accusat.* nas; *Dat.* nam; *Instr.* z nami; *Boh. et Slov.* my; *Sorab.* 2. mu, mü; *Sorab.* 1. my; *Vind.*, *Bosn.*, *Slav. Croat.* mi; *Hung.* mi, mü; *Ross.* мы; *Indic.* aham = my; nau = nas. W dawnych pismach znajduje się, (co i dotąd w używaniu jest u wieśniaków naszych); *Dualis:* naju = nas; nama = nami, (*Vind.* ma = mi dva = my dwaj), n. p. Niechaj słucha obu *naju, Lepiéj nam tam, niż tu w gaju. *Groch. W.* 370. Niemasz między *nama jednacza. *Budn. Job.* 9, 33. O tę summę idzie między *nama. *Leop. Genes.* 23, 15. — My-ć *cum enclit.* n. p. Zepsucie to jest powszechne, i myć nie lepsi. *Teat.* 14, 10. — *Prima Persona Pluralis Verborum, ad normam Pronominis, facit in* -my: czytamy, przyszliśmy, uczymy, słyszymy. *In Duali Veterum facit prima in:* — wa [*gener. masc. et* wie *gener. femin. et neutr.* 2] n. p. Słowa, któreśwa mówiła, ja i ty. *Budn.* 1 *Sam.* 20, 23. Pojdźmy = pójdźwa my dwa.

MYĆ, mył, myje, *cz. niedok.*, Myjać *frequ.*, (*Boh. et Slov.* mýti abo meyt, mył, mygi; *Sorab.* 2. musch, müsch; *Sorab.* 1. méhyu; *Rag.* mitti; *Croat.* mívam; *Hung.* mosos, mosódom; *Eccl.* мыти, мыю; *Ross.* мыть, моетъ, мою); §. a) wodą lub inną cieczą trąc czyścić, (o bieliznie czyli chustach mówi się: prać), cf. szorować, waschen z. B. die Hände, scheuern z. B. Geschirre, den Fußboden, (von der Wäsche wird prać gebraucht). Ręka rękę myje. *Jag. Gr. A.* 4. (noga nogę wspiera; miasto miastem żyje). Nic nie wskórał, tak właśnie, jakby mył murzyna. *Zab.* 16, 239. Żem ja téj krwi nie winien, oto myję ręce. *Pot. Zac.* 129. — §. b) *fig.* Myję kogo, strofuję, kapitułę wycieram, einem den Kopf waschen. Myć kogo bez ługu. *Rys. Ad.* 78. (cf. ług). Gdy kogo zmyją bez ługu, to się z niego drudzy śmieją. *Budn. Apopht.* 47. cf. ogolić bez mydła; cf. zmyty. — §. *fig. tr.* Rzéki te, tocząc się w gruntach letkich, myją brzegi swoje, podrywają je. *Pam.* 83, 475, wymywają, ausspühlen. MYĆ się *recipr.*, §. 1) sich waschen. Starzy, pierwéj niż do stołu mieli iść, myjali się. *Syxt. Szk.* 64. Kot tak wieszcza bestya, Że się zawżdy na deszcz myja. *J. Kchan. Dz.* 259. t. j. liże, oblizuje. — §. 2) Myć *verb. neutr.*, umykać, mknąć, ausreißen, entfliehen. Skupiwszy się na odwrót, wszyscy nazad myją, Upadły im fortele, niemężko się biją. *Bardz. Luk.* 122. Myje ku swym obozom mocno przetrzepany, Między swoje obrony znowu wparowany. *Leszcz. Class.* 78. MYCIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, umywanie, omywanie, das Waschen, Scheuern. — (MYCIĆ *cz. niedok.*, *Eccl.* мытствити, myto płacić, Oesterr. mauthen, vermauthen, (cf. *Ger.* miethen); clić, zollen. *Sak. Dusz.* 157. *Bosn.* mititi, zamititi; *Croat.* mititi, mitim *corrumpere pecunia*). 1. *MYCIEL, i, *ż.*, *Boh.* mytedlna; *Ross.* мыльня, мовня, мовница; ein Bad, Badewasser. Na ochwat koniom uczynić *myciel z otrąb pszennych, a tym umy-

wać mu nogi. *Cresc.* 536. 2. *MYCIEL, a, *m.*, który myje, (*Boh.* myč), der Wäscher, *Ross.* мовникъ łaziebnik. MYCINY *plur.*, pomyje, Spülwasser, Spülicht. Myciny, brudy. *Mącz.*, *malluviae.* (MYCKA, MYCZKA, i, *ż.*, *Niem.* Mützchen; *Sorab.* 2. miza; *Sorab.* 1. měcza, mieča, měczka, czapeczka, (cf. mucet). Na głowę myckę bramowaną włożył, *mitram.* *Żebr. Ow.* 368. W domu modlitwy przystoi myckę zdejmować. *Hrbst. Nauk. S* 3. Rogate birety, długouchate mycki. *Gil. Post.* 41 *b.* Żydzi w królestwie naszym znaki, to jest biretki abo myczki, abo inne czapki żółte niechaj noszą. *Herb. Stat.* 376. Odejmie Pan córkom Syońskim łańcuszki i zaponki, i myczki. *Leop. Jes.* 3, 18. Spraw Jaśku pstry kożuszek, więc czerwoną myckę. *Rej. Wiz.* 57.). MYDEŁKO, a, *n.*, *dem. nom.* mydło, Seifchen, *Ross.* мыльцо. Teraz piastuj zwierciadełka, Pilnuj farbiczek, mydełka. *Jag. Wyb. C* 2. Barskim mydełkiem grzbiet natrzeć. *Rej. Zw.* 161 *b.* — *Chem.* Mydełko, ciało z połączenia oleju lotnego z alkali powstające. *Śniad. Chem.* 1, 329, *ob.* Mydło. MYDELNIK, a, *m.*, MYDLNICA, y, *ż.*, *Saponaria Linn.*, *Croat.* szopunicza; *Ross.* мыльная трава, (мыльница, мыленка puszka od mydła); gdy liście téj rośliny z wodą trą w ręku, tedy pieni się jako mydło. *Urzęd.* 277. *Syr.* 621. *Jundz.* 241. MYDŁAK, a, *m.*, znaczy prawie też co miekisz, jest bowiem ziemia przyboczna rudzie, do niej podobna; z tym wszystkim nie jest rudą. *Os. Żel.* 80. Ostatnia ciaglica u górników zowie się mydłak wałowy. *Os. Rud.* 38, eine Art Seifenstein. MYDLANY, a, e, von Seife, Seifen=, z mydła, *Boh.* mydlowý; *Vind.* shefni; *Ross.* мыльный, (мылкій, мылокъ łatwo się rozpuszczający, мылкость łatwość rozpuszczenia się). Dać mydlane bańki. *Torz.* 130. Mydlany plaster. *Perz. Cyr.* 2, 310. MYDLARKA, i, *ż.*, *Boh.* mydlarka, która mydło robi, abo mydlarzowa żona, die Seifensiederinn, (*Slav.* safuncxijnica). Nie ma w kroju różnicy, mydlarka od senatorki. *Mon.* 69, 595. MYDLARNIA, i, *ż.*, warsztat mydlarski, die Seifensiederey, die Werkstatt des Seifensieders; *Vind.* shefaria, sopunaria; *Ross.* мыловарня. Browary, mydlarnie, garbarnie. *Sejm. Grodz.* 2, 81. *N. Pam.* 13, 22. MYDLARZ, a, *m.*, który mydło robi, *Boh.* mydlař; *Slov.* midlár; *Carn.* shajfar; *Vind.* shefar, sopunar; *Croat.* szopunár; *Hung.* szappanfözö; *Slav.* safuncxija; *Ross.* мыловаръ, мыльникъ, der Seifensieder. MYDLARCZYK, a, *m.*, czeladnik mydlarski, der Seifensiedergeselle oder Bursche. MYDLARSTWO, a, *n.*, *Boh.* mydlařstwj; *Slav.* saffuncxiluk; *Ross.* мыловаренiе; rzemiesło mydlarskie, das Seifensiederhandwerk. MYDLARSKI, a, ie, (*Boh.* mydlarský; *Croat.* szopunìchni; *Slav.* saffunczijski); od mydlarza, Seifensieder=. Ług mydlarski, potaż z wapnem niegaszonym gęsto ugotowany. *Kruml.* 100. MYDLASTY, a, e, na kształt mydła, seifigt, seifenartig; (*Vind.* shefast, shefen, sopunast). Glina ta jest mydlasta w palcach. *Torz.* 76. Glina mydlasta, *argilla fullonum*, Seifenerde, Waschthon, z wodą mieszana, pieni się jak mydło, i dlatego sukiennikom zdatna. *Kluk.Kop.* 1, 251. Ziele mydlnica smak ma gorzko mydlasty. *Jundz.* 241. MYDLASTOŚĆ, ści, *ż.*, (*Boh.* meydlowitost), die Seifenartigkeit.

MYDŁEK, łka, *m.*, n. p. Gonił Turczyn Mazura, bo się bał zawoja, Gdy mu spadł, rzecze Mazur: o już dobra moja; Nie ciebiem się mydłku bał, ale twego pudła. Przypadłszy, utnie mu łeb. — Podźże panie kudła. *Gwagn.* 131. *Paszk. Dz.* 57. Nie ciebiem się, *miłku, bał. *Stryjk. Turk. f.* 2.? MYDLENIEC, ńca, *m.*, albo MYDLATY kamień, der Seifenstein, jest ślizki, niby mydłem jakim powleczony, daje się skrobać; robią z niego różne naczynia. *Kluk. Kop.* 2, 88. MYDLIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, *Boh.* mydliti; *Vind.* shefati, poshefati, sopunati, oshefati; *Croat.* szopùnim; *Ross.* мылю, мылить; mydłem nacierać, seifen, mit Seife schmieren. — *fig.* mydlić komu oczy, zamydlać, tumany mu puścić, einem Staub in die Augen streuen, ihm die Augen verblenden. «*Apophtegma hoc, a casu Sigismundo regnante desumptum, quo duo veterani aulici homines Cracoviae, tertii tyrunculi oculos, extrusis in platea e domo chirurgicis pelvibus, lavandi capitis causa venientis, inter abluendum, smygmate adeo obliti essent, ut hunc caecutientem, detracta de colle torque, e domo protinus protruderent, pelvim subito absconderent, habitumque continuo mutarent. Iste vero diluto smygmate, veluti homo novitius, neque aulicos istos, neque locum noscens, torquem veteranorum dolo amisit.*» Orzelius Hist. Interr. Lib. 5 med. Jakże mu mydli oczy, Jakże go też ślepi! *Zabł. Zbb.* 71. Mydli im rozum i wzrok na urzędach, Że się w swych sami umotają błędach. *Chrośc. Job.* 47. t. j. myli, er macht ihnen den Verstand irre. Na wojnie rzadko kiedy liczba bije, Leda strach, leda serce mydlą opinie. *Pot. Arg.* 650, machen das Herz konfus. Mydlisz Waść teraz i radbyś się zaparł. *Teat.* 1, 89. t. j. kręcisz, du drehst, suchst Ausflüchte. MYDLINY *plur.*, *Boh.* mydliny; *Rag.* opèrina, oplacina; *Ross.* помылки; woda mydłem zaprawna, abo mydło w wodzie rozpuszczone, Seifenwasser. Praczki, żeby mydliny w beczkę jaką, do tego umyślnie urządzoną, zlewały. *Świtk. Bud.* 287. Mydliny czynią żyznemi pola. *Mon.* 73, 773. Kąpiele z mydlin czystych. *Perz. Lek.* 178. Mydelnica, gdy ją w ręku mną, puszcza z siebie jako mydło mydliny, które także wychędażają szaty. *Syr.* 621. MYDLNY, a, e, *Tr.*, mydlany, von Seife. MYDLISTY, a, e, *Tr.* mydlasty, seifigt, seifenartig.

MYDŁO, a, *n.*, *Boh.* meydlo, mydlo; *Slov.* midlo; *Sorab.* 1. módwo; *Sorab.* 2. sejpa; *Vind.* shefa, sopun, shöffa; *Carn.* shaifa, shmigla; *Croat.* szopún; *Dal.* szapun, midlo; *Hung.* szappan; *Rag.* saplûn, midlo; *Bosn.* midlo; *Ross.* мыло, §. 1) die Seife. Wszystkie istoty, które się składają z soli i oleju, i które się rozpuszczają w wodzie, mają nazwisko mydła. *Kruml. Chym.* 103. Mydło, ciało z połączenia oleju stałego z alkali powstające. *Śniad. Chem.* 1, 329, *ob.* Mydełko. Mydło robi się z ługu, wapna i łoju. *Kluk. Zw.* 1, 237. Weneckie, Barskie, Węgierskie mydło. *Perz. Cyr.* 2, 30. *Comp. Med.* 35. *et* 68. *Rej. Zw.* 237 *b.* Mydła po praniu resztka, kawałek *Boh.* zpérek. Czarne mydło. *Syr.* 933. Golić bez mydła. *Teat.* 28. *b.* 6, *ob.* Golić. Nie pomoże krukowi mydło. *Żegl. Ad.* 163. (*ob.* murzynaa myć, cegłę myć). Ludziom ciekawym w oczy puścił to my-

dło. *Pot. Arg.* 60. *et* 74. (*ob.* mydlić oczy), tumany im puścił, er warf ihnen Staub in die Augen. Zaślnął dyabelskim mydłem. *Pot. Zac.* 62. t. j. omamieniem, Verblendung. Jak po mydle, z mydła = bez przeszkody, smarowno, glatt, glatt fort, wie geschmiert. Do gardła jak po mydle, z gardła, jak po grudzie. *Pot. Pocz.* 485. Pojeżdżajno, droga jak po mydle. *Pot. Jow.* 65. Wszystko już szło, jako z mydła. *Pot. Arg.* 817. Co dziś idzie uporem, jutro jako z mydła. *ib.* 454. Wskórać jak *Zabłocki* na mydle, który wedle powiastki, cały majątek w handel mydlany włożywszy, a wszystek towar na jedne brykę napakowawszy, w Dunajcu wywrócił i wszystko utracił. — Upewniam na mydle wskóracie, jeżeli moich rad nie usłuchacie. *Zab.* 10, 400. *Zabł.* ihr werdet schlecht fortkommen, wenig Gedeyen haben. Szlachta nieprzyjaciół pogromili, a łupy swoje sowito odebrali, tak iż Rusacy z Litwą ledwo mydło uwieźli. *Stryjk.* 292. *et* 620. Zamyślał Antoni o Syryi, ale że tamtędy spiskowi szli, bojąc się, żeby nazad nie wiózł mydła, i nie wydał się z kunsztem, co go tai, Drugiemu tę prowincyą rai. *Chrośc. Fars.* 60. Niegodny mydła za nim wozić. *Pot. Arg.* 74. Drugiemu choć się zda, że jawniéj do fortuny lezie, Mydło za owym, wpadłszy w samołówkę wiezie. *Pot. Arg.* 603. I trzeci brat nie woził za tamtemi mydła. *Pot. Pocz.* 315. — *Corripere se intro*, wpaść w dom, uwieść mydła. *Macz.* Jak zając przed charty ogona, tak on przed niemi mydła musiał umykać. *Gliez. Wych. II* 7. — §. Mydło, pudło, chyba w grach, das Pudeln im Spiele, ein Pudel, ein Nichts. — §. Brausztyn hutniczy nazywają mydłem szklanym. *Torz.* 241. — §. 2) *botan.* Mydło. *Kluk. Dykc.* 3, 51, *ob.* Mydelnik, Mydelnica. MYJĘ, *ob.* Myć.

Pochodz. *domywać*, *domyć*; *namywać*; *omywać*, *omyty*; *obmywać*; *odmywać*, *odmyty*; *pomywać*, *pomyć*, *pomyje*, *pomywaczka*; *przemywać*; *rozmywać*; *umywać*, *umyć*, *umywadlnik*; *zmywać*, *zmyć*, *zmyty*; *mydlić*; *domydlić*, *namydlić*, *pomydlić*, *przemydlić*, *umydlić*, *zamydlić*, *zmydlić*.

*MYEDZY, *ob.* Miedzy. *MYESCE, *ob.* Miejsce.

MYK! *interj.* wyraża, jak smyk, coś podobnego do: szust! i niby to nagłe szybowanie, pomykanie oznacza, (*ob. radicem*: Mknąć), schub! fort, weiter! *Boh.* mýk. Tak się cisnąć równym cugiem, To na wojnę, to w groby, Jaki taki myk za drugim, Jak z teatru osoby. *Biel. S. M.* 77. Mykże do swéj kalety, z tą świętą zdobyczą. *Klon. Wor.* 49. MYKAĆ, *ał*, *a*, *act. contin. et frequ.*, (*ob.* Mknąć); §. a) pomykać, schieben, hinschieben, wegschieben; (*Vind.* mikati = trząść; *Ross.* мыкать, мычу konopie czesać). Fortuno, ty staruszki żywisz, młodzieńce połykasz, Ty płochemi koły czasy jak chcesz mykasz. *Ryb. Gęśl. B b.* — §. b) Mykać, *neutr.*, umykać, uchodzić, sich fortmachen, machen, daß man weiter kommt. Wilka szuka, a ślad jego ujrzawszy myka. *Cn. Ad.* 1061. (cf. śmiały na bruku; samotrzeć na pustki uderzy). Wielki Kniaź żonę z synami wysłał wprzód, chcąc sam za niemi mykać. *Gwagn.* 175. Mykaj! *gradere. Żebr. Ow.* 26. Pierzchać im przyszło, aż do taboru mykając samego. *Białob. Odm.* 42. MYKAĆ się *recipr.*, szybować się, ruszać się, pomykać się, sich fortschieben, weiter rücken. Nawy się mykały, Porząc sztabami morza rozległego wały. *Przyb. Luz.* 278. Wtedyśmy się na morze z okręty puścili, Mykamy się, wnet z oczu lądyśmy stracili. *ib.* 145. MYKITA, y, *m.*, [z *Greck.* Νικητής, Nicetas, imię męskie, *transl.* chłop, 3] n. p., Na kłusaku pancernym harcuje Mykita (Kozak). *Zab.* 16, 123. *Nar.*, szybki, obrotny na koniu.

Pochodz. pod słowem: *mknąć*.

MYLIĆ, *ił*, *i*, *cz. niedok.*, *MYLAĆ, *ał*, *a*, *cont. et frequ.*, umylić, zmylić *dok.*. *Boh.* meyliti, meyljm, zmeyljm, omeyljm; *Sorab.* 2. fmolisch; *Sorab.* 1. mohliu, mohlim; (cf. *Hebr.* מהל mahal, *confudit*, *miscuit*); *Ross.* перепбывать; §. 1) omylać kogo, einen irre machen. Mylac Greki, gdzie ranny Eneasz się podział, Feb marę w jego postać i zbroje przyodział. *Dmoch. Il.* 128. Nam teraz, jak w Babilonie, Pan Bóg języki myli. *Podw. Sion. O.* (pomiesza, verwirren). Większy bót krok myli, a zaś ciasny gniecie srodze. *Mon.* 68, 135. Król przeprawiwszy się swoim serca przydał, a Moskwie szyki zmylił. *Stryjk.* 696. Zmyliła, a zmyliła okrutna śmierć szyki. *Pot. Jow.* 85. Mylić komu w książce, którą czyta = miejsce, na którym stanął, zagubić, verblättern, verschlagen. — *§. Szczep nad wodami nie myli w żaden rok owocami pana swojego. *Ryb. Ps.* 1. nie chybia mu, odpowiada nadziei jego, er täuscht ihn nicht. — §. 2) Mylić = chybiać, verfehlen. Zadam szyprowi tyle w głowę krętu, że trakt zmyli. *Jabł. Tel.* 125. Potym z onych frasunków młodzieniec ubogi Poszedł głowę spuściwszy, i umylił drogi. *Rej. Wiz.* 158. Kiedy psi przedni zmylą, odpędziwszy daleko zająca, pozadni częstokroć poprawują. *Ostror. Myśl.* 45. — Mylić się = omylać się, błądzić, chybiać czego, brać jedno za drugie, *Sorab.* 2. molisch se; *Slov.* myljm se; *Vind.* preposnati, presposnati se, sich irren. Mylisz się bardzo. *Cn. Ad.* 523. (ustąpiłeś drogi). Nie byłbyś człowiekiem, gdybyś się czasem nie mylał. *Dyar. Grod.* 505. *Nar. Hst.* 5, 87. Na trzech rzeczach najpotrzebniejszych pospolicie ludzie najczęściéj się mylą, na żenie, przyjacielu i doktorze. *Petr. Wod.* (oszukują się). Oddając król pieczęć Jędrzejowi Zamojskiemu, rzekł: potomność mylić się będzie między Janem i Jędrzejem Zamojskim. *Gaz. Nar.* 2, 73. — *Passive*, Mylić, irre werden. W koło z nim wszystko chodzi; dzień odziany zda mu się we ćmy, i wzrok mu się myli. *P. Kchan. Jer.* 496. Gdy się (perorując) zmyli, to z głowy potrafi poprawić błąd. *Teat.* 8. c, 61. MYŁKA, *MEŁKA, i, *ż.*, *Boh.* meylka; *Sorab.* 1. zmulka, pomulka; *Vind.* smota; *Ross.* погрѣшность, прорѣха; omylenie, omyłka, pomyłka, der Irrthum, der Fehler. Wicher ten w jakie go błędy, w jakie go dał *mełki. *Pot. Arg.* 609. A ja dopiero *mełkę postrzegłszy w imieniu, Kląłem się, żem niesłusznie był w tym rozumieniu. *Otw. Ow.* 295. Halicz tu, zdaje mi się, Długosz miasto Włodzimierza kładzie; ale snadź tę myłkę nieostrożny pisarz do ksiąg jego wprowadził. *Krom.* 354. Myłka, omyłka drukarska *Ross.* опечатка. MYŁKOWAĆ *cz. niedok.*, myłki popełniać, Fehler machen. Nasi astrologowie i ka-

lendarznicy często myłkują. *Mon.* 70, 338. MYLNOŚĆ, ści, *ż.*, możność mylenia się, skłonność do mylenia drugich, niepewność, die Fehlbarkeit, Irrigkeit, Trüglichkeit. Oczy mu otworzył nad fortun mylnością. *Jabł. Tel.* 300. *N. Pam.* 9, 314. MYLNY, a, e, — ie *adverb.*, omylny, *Boh.* mylný; *Slov.* mylný; *Sorab.* 1. mulkoyité, mulkoyné; *Ross.* погрѣшительный; §. a) omylający, betrüglich, irrsam. Błądzą posępną przerażeni ciszą, Droga się coraz mylniejsza wydaje. *Kras. Woj. Choc.* 59. Mylnym idąc gościńcem błądziemy. *Zab.* 15, 36. Wenus zdradna, Mars mylny, i zbity się dźwiga, A ten, coś go nie sądził, że padnie, polega. *Hul. Ow.* 65. Znaki te dają znać o niemylnym boga na świat przyjściu. *Zab.* 15, 4. *Kniaź.* (pewnym, niechybnym). — §. b) Mylący się, irrend, sich irrend, irrig. Stryjkowski pisarz pracowity, lecz w datach nader mylny. *Nar. Hst.* 6, 101. Mylnym na świecie każdy idzie torem, Ty zbłądzisz rano, a brat twój wieczorem. *Karp.* 4, 42.

Pochodz. *namylać się*, *omylać się*, *omylić się*, *omyłka*, *omylny*, *omylność*, *pomylać się*, *pomyłka*, *umylać*, *zmylać*, *zamylać*.

MYNCA, MYNICA, *ob.* Minca. *MYRCHA, *ob.* Mercha.

MYŚL, i, *ż.*, (*Boh.* mysl *animus*, *dem.* myslička *animulus*; *Slov.* misel; *Sorab.* 2. müszl; *Sorab.* 1. myſl, mószla (mosz umysł); *Carn.* misl; *Vind.* miſl, miſál, miſel, miſeu, miſou, miſsal, ſhien; *Croat.* miszel; *Rag.* miso, misli; *Bosn.* misal, misao, miscgljennje; *Slav.* misao, *G.* misli; *Ross.* мысль; *Eccl.* мнѣнїє, мнѣтельство, мысль, разумѣтельное; cf. *Ger.* Muth, Gemüth, vermuthen; *Hebr.* משל misle, *sententia*; *Aeth.* מבל *putavit*); od mój *et radice* sl *verbi* słać wywodzi *Durich.* 1, 175-5. — §. a) siła duszna, którą myślimy, die Denkkraft, das Gemüth, der Geist. Myśl nieśmiertelna, nie umie próżnować. *Past. Fid.* 48. — §. Myśl, myślenie, Denken, Gedanken, Denkart. Myślą *Ross.* мысленно; *Eccl.* мысленнѣ. Jeśli się myślą na miejscu, o którym czyta, nie stawi, niech swojéj nieczułości xiędze nie przypisuje. *Mon.* 72, 342. Tropiki dwa cyrkuły myślą postawione na niebie, któremi się graniczy bieg słoneczny. *Boter.* 265. Zgrzeszyłem myślą = myśleniem, pomyśleniem. *Cn. Th.* Na postawie baranek, ale lis na myśli, Co wszystkie ludzkie sprawy cicho we łbie skryśli. *Rej. Wiz.* 77. Co z oczu, to i z myśli. *Pot. Arg.* 449. Myśli słodka i spokojna, Uszczęśliwiaj po kryjomu, Myśli prawa i dostojna, Jakeś weszła, trwaj w tym domu; Wszystko ma postać przyjemną, Gdy ja z tobą a ty ze mną. *Kras. List.* 2, 42. O myśli ludzkie, jakoście zaćmione Ślepotą, jako nocą otoczone! *Past. Fid.* 305. Usnę, sen w oczach twój mi obraz kryśli, Ocknę się, ty mi stajesz na myśli. *Zab.* 14, 265. Próżno gniazdo ściele, Myśl w niebie a nogi w popiele. *Pot. Arg.* 319. (cf. huczno buczno a w pięty zimno). Nigdy nadziei z myśli nie wypuścił. *Sk. Dz.* 547. Pierwéj niżem widział Pana, nie byłem spokojnéj myśli, i zawszem się frasował z przedłużenia przyjścia jego. *Biał. Post.* 266. — §. Myśl = to co myślemy, *Boh.* myšljnka, myšlenka, *ut* wpadła mi ta myśl. *Cn. Th.*, cf. idea, koncept, der Gedanke, das, was wir denken. Przyjść na myśl *Ross.* вздуматься, (cf. dumać, *duma). Poznanie albo myśl, jest wyobrażenie rzeczy. *Boh. Dyab.* 30. Jeżeli która, tedy ta jest myśl i wysoka i głęboka. *Boh. Kom.* 4, 134. Miałem najpiękniejsze myśli, które tylko mogą być na świecie, ale Wc Pan ze wszystkim wybiłeś mi je z głowy. *Teat.* 23. *b*, 14. Myśl liczna, jedna drugą oddala, odpycha. *Teat.* 43. *b*, 34. Myśl każda. wyobrażeniem jest zmysłowym lub umysłowym. *Gol. Wym.* 165. Myśl cła nie płaci. *Rys. Ad.* 41. *Mon.* 70, 225. Myśli do wójta nie idą; myśli nie pozywają; myśli urząd nie sądzi. *Cn. Ad.* 524, Gedanken sind zollfrey. Myśli swojéj objawienie *Eccl.* мыслодательство. — §. *Personif. Poet.* Myśl, n. p. "Myśli, łakomych lat nieprzyjaciółki, Wierne wszystkich spraw stróże i szafarki, Ozdobcie język mój z skarbu waszego Tym, coby trwało do wieku poźnego. *P. Kchan. Jer.* 11. (cf. Muzy). — §. Myśl, wola, zamysł, zamiar, chęć, koniec, Absicht, Gedanke, Augenmerk, Endzweck. Nikanor miłował Judę z prawéj myśli, a był mu bardzo przychylny. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 14, 24. (szczérze). Dobra życzliwa myśl *Slov.* dobromisel, dobromiselnost. Zła myśl *Ross.* *Ross.* зломысліе. Złą myśl mający *Ross.* зломысленникъ, *adj.* зломысленный. Złą myśl mieć *Eccl.* зломыслити. Obrócić abo nakłonić myśl do czego. *Cn. Th.* Mieć co w myśli, zamyślać, zamierzać *Ross.* смышлять, смышляю, (*distg.* zmyślić). Myśl za uczynek stoi. *Cn. Ad.* 524. — §. Myśl = skłonność, affekt, humor, smak, upodobanie, fantazya, *puls, rumel; Sinn, Wille, Gefallen, Neigung, Geschmack. Gmyśli, k-myśli, ku myśli, do myśli, wedle myśli, po myśli = pomyślnie, nach Wunsch. Bardziéj do serca, co boli, przypuszczamy, niżli co gmyśli się dzieje. *J. Kchan. Dz.* 66. Nie zawsze człeku wszystko gmyśli. *Cn. Ad.* 731. (*ob.* Gmyśli, kmyśli, ku myśli). Do myśli wszystkim się szczęściło. *Wad. Dan.* 66. Rozpaczają, że się im zaraz nie wedle myśli szańcuje. *Biał. Post.* 47. Witołd, mniemając, iż mu się wszystko według myśli miało wodzić, wciągnął do Pruss. *Stryjk.* 264. Przyzwól nam, a bądź nam ku myśli. 1 *Leop. Dan.* 13, 20, willfahre uns. Wszystko na rękę i po myśli trafiło się księciu Dowmantowi, gdy Trojdena przez zdradę zabił, a drudzy dwaj bracia pomarli. *Stryjk.* 315. Coby człek za to nie dał, żeby mu wszystko szło po myśli! *Teat.* 18. *b*, 15. Mądry nie obiecuje sobie łaskawéj i po myśli fortuny. *Gorn. Sen.* 310. Wstaję i kładę się z najlepszą myślą. *Teat.* 19. *c*, 69. (w najlepszym humorze). Ester, jako mogła, czyniła królowi, co najlepszą myśl. *Weresz. Reg.* 155. (rozrywała, bawiła, rozweselała go). — §. Wolna myśl = *opposit.* frasunek, zgryzota, kłopot, ein freyes Gemüth, ohne Kummer und Sorgen, Kummerlosigkeit, Heiterkeit, Aufheiterung. Wolna myśl, jedna rozkosz dla człowieka. *Rys. Ad.* 71. Częściéj na łowy dla wolnéj myśli, niż dla zwierza wyjeżdża. *Lub. Roz.* 518. dla rozrywki. — §. Dobra myśl = §. a) wesołość umysłu, *Vind.* dobre vole; *Carn.* shidane vole; Frohsinn, guter Muth. Jowisz dobréj myśli, mając wedle siebie nadobną Junonę. *Zbil. Dr. G* 1. Zemiska był pod dobrą myśl wzruszony uro-

dą księżny Ruskiéj. *Stryjk.* 119. Wszyscy byli weseli na tym objedzie, a pod dobrą myśl podpiwszy Wasilko (podochociwszy sobie), jachał do swéj gospody. *Stryjk.* 294. Dobréj myśli być, (*Vind.* dobre voli biti, gmetnovolen, vefiel; cf. *Vind.* dobre vole! = wesoło! żywo!). Heliogabal żadnéj godzinki nie opuścił, aby jakiéj sprośnéj krotochwili nie wymyślił ku dobréj myśli swojéj. *Rej. Zw.* 102 *b.* Dobrą myśl leda co zepsuje. *Cn. Ad.* 163. Bez białych głów i w niebie nie mogłaby być dobra myśl. *Dwor. H* 2. Poważnym sercem swoim uczynił taką myśl onemu rycerstwu swemu. *Weresz. Reg.* 145. ochotę, serce, otuchę, Muth, Herz. — §. b) *melon.* To co sprawuje dobrą myśl, lusztyk, biesiada, krotochwila, zabawa, Lust, Lustbarkeit, lustiges Leben, Ergötzungen. Gdzie się urzędnicy dowiedzą w domach poczciwych, że tańce abo dobre myśli jakie były, zaraz domem chrzczą podejźrzanym. *Star. Ref.* 94. Na dobrą myśl i tańce biegają. *Simon. Siel.* 59. Kilka tam dworskich przyszli, A to dla dobréj myśli. *Kchow.* 60. We wtorek skończyła się ta dobra myśl weselna. *Boh. Ossol.* 2, 31. (gody). Używała dobréj myśli, brzmiał zamek muzyką, tańcami i innemi rozrywkami. *Nar. Hst.* 7, 11. (*Prov. Vind.* Dobre vole moshne kole = lusztyk kosztuje). Na jednego wieczora dobrą myśl, kilkaset utracić nie żałujemy. *Żarn. Post.* 3, 659 *b.* Gdyby komu o gardło szło, izaby się temu chciało dobréj myśli? *Żarn. Post.* 3, 737. Król dobréj myśli zażywał, a tańców dokończywał. *Zbil. Dr. G* 1. Ich dobra myśl, łuk, szabla, szańce, Nie lekkie tańce. *Groch. W.* 538. — §. Zła myśl, nieochota, niechęć, Unlust, Unmuth. Jakie szczęście naśladuje ludzi, Tak w nich albo dobrą myśl albo więc złą wzbudzi. *Groch. W.* 398. Śpiegowie, wróciwszy się, złą myśl uczynili Izraelitom, mówiąc: olbrzymowie są w téj ziemi, którą nam bóg obiecał. *Sk. Żyw.* 1, 555. Na mię złą myśl macie, żem człowieka uzdrowił w sobotę. 1 *Leop. Joan.* 1, 23. (chrap, gniew). — §.— MYŚL. *observ.* Wiele imion Polskich kończy się na *mysl*: Ziemomyśl, to jest, Samomyśl; Radomyśl, to jest, radę myśli. *Jabł. Her.* — MYŚLEĆ, ał, eli, *et* MYŚLIĆ, ił, i, *cz. contin.*, *Boh.* mysliti, smeyšleti; *Slov.* mislet, mysljm; *Carn.* misléti, mislèm; *Vind.* misliti, spomeniti; *Sorab.* 2. müszlisch; *Sorab.* 1. myslicž, myslin, mislim, moszlu; *Dal.* missliti; *Croat.* miszliti, mìszlim; *Bosn.* misliti, motriti; *Rag.* misliti, pomisliti; *Slav.* misliti; *Ross.* мышлю, мыслить; denken. Myśleć co, abo o czym, denken, in Gedanken haben, etwas denken. Nie męcz się myśląc. *Boh. Kom.* 1, 228. Patrzajważ (*dualis*) w duchu, gdy go wyprowadzą, A *myślwa (*dualis* = myślmy), że mu już wytchnąć nie dadzą. *Groch. W.* 196. — §. Pomyśleć, na myśl przywodzić, myśleć ze staraniem, rozważać, nachdenken, denken, in Gedanken fassen. Będzie się o tym myślało. *Teat.* 36. *b*, 58. Kto myśli o czym, łacno wszystkiemu dogodzi. *Simon. Siel.* 50. Trzeba było myśleć o sobie, bo się nie bardzo można było spuszczać na to, co rodzice zostawią. *Kras. Pod.* 2, 142. (staranie mieć o swoim losie, nie zapomnieć o sobie). Myślić co frasowliwie = zamyślić się, utonąć w tym. *Cn. Ad.* 524. Wiedz, że czas myślić ztąd o naszéj drodze; jest okręt już gotowy. *Jabł. Tel.* 314. Myśleć co czynić = zamyślać, umyślać, stanowić, postanawiać, gesonnen seyn, gedenken, Willens seyn; *Boh.* hodlati, (cf. godzić na co). Bili się rządnie, a żadna strona uciekać nie myśliła. *Warg. Wal.* 23. Koronne wojska tu przybyły, i za Dniestr myślą. *Jabł. Buk. E* 5 *b.* Myślenie stoi pod czas za czynienie. *Cn. Ad.* 524. (chęć za skutek). — Człowiek źle myślący *Eccl.* зломыслитель, *Graec.* κακοθύμος. Myśleć komu dobrze, abo źle = sprzyjać mu, nie sprzyjać, gesinnt seyn gegen jemanden, einem gut oder übel wollen. Żadenby nie wiedział, jeśli źle abo dobrze myślił Judasz Panu. *Biał. Post.* 132. Co drugiemu myślił, to samego potkało. *Cn. Ad.* 213, was er dem andern zugedacht hatte, das .... (cf. kto drugim dołki kopie, sam w nie wpada). I więźniem będąc, ojczyźnie swéj dobrze myśli. *Papr. Gn.* 1164. Wyście mnie źle myślili, a bóg to w dobre obrócił. *Sk. Żyw.* 324. *Leop. Genes.* 50, 20. Prosił królowéj o życie swoje, rozumiejąc, iż mu król źle myśli. *Sk. Żyw.* 2, 342. Boga za świadka mam, iż nic wam nigdy złego myślić nie chcę. *Sk. Żyw.* 1, 324. Nie wierzył, aby mu kiedy Jagiełło co złego miał myśleć. *Stryjk.* 429. Gdy im na gardło stał, myślili mu też źle, a dobréj woli nań nie mogli być, naprawiali, aby go zabito. *Glicz. Wych. G* 1 *b.* — Myśleć = rozumieć, mniemać, glauben, meynen, denken, vermuthen; (*Ross.* думать, cf. dumać). Widzisz ten klawikord, myślałby kto, iż on wie, że ja lubię muzykę. *Teat.* 53. *d*, 47. Myśli się; *Ross.* мыслиться zdaje się. MYŚLICZEK, czka, *m.*, polowa suknia, ein Jagdrock. Piotrowskiéj odkazuje Jejmość w testamencie myśliczek swój aksamitny. *Boh. Ossol.* 12, cf. amazonka. MYŚLISTWO, a, *n.*, (*Boh.* mysliwectwj; *Ross.* ловля = łowy); die Jagdkunst, Jägerey; (*Ross.* промысль, промыселъ, cf. przemysł). Łowiectwo nazwane jest myślistwem dla rozmaitych chytrości imowania ptastwa, zwierząt. *Cresc.* 611. — §. Myślistwo = łowy, die Jagd. Wsiadłszy na koń, jedzie na myślistwo, aby mógł jakąkolwiek zwierzynę ułowić. *Star. Dw.* 55. *et* 69. — §. *collect.* Potrzeby myśliwskie, Jagdsachen, Jagdapparat; *personif.* myśliwcy, Jäger. Strzelców jest wiele, którzy bez myślistw sami chodzą z samopałem i kundlem przy boku i kilkanaście niedźwiedzi do roku zastrzeli. *Jabł. Ez.* 76. Trabus był wedle książęcej godności z koniem, z sługą, z myślistwem spalony. *Stryjk.* 304. MYŚLIWCOWY, MYŚLIWCZY, a, e, MYŚLIWSKI, a, ie, od myśliwców abo myślistwa, *Boh.* mysliwecky; *Ross.* охотническій, охотничій, (*ob.* Ochoczy); Jagd=, Jäger=, Jägers=. Myśliwskie traby. *Teat.* 51. *b*, 4. Myśliwczy gończy pies (*Croat.* kopov). Kto raz myśliwskiéj polewki zakusi, Już ten językiem ich mówić musi. *Klon. Fl. E* 2. Wymknij się, jako sarna z ręku myśliwcowych. *Radz. Prov.* 6, 5. Bóg wyrwie mię z sidła myśliwcowego. *Budn. Ps.* 91, 3. Psa nie ukradł; bo psa wziąć, to jest myśliwska sztuka. *Mon.* 73, 740. Po myśliwsku *Ross.* поохотничьи. MYŚLIWCZYK, a, *m.*, *zdrobn. rzeczown.* myśliwiec, ein Jägerchen, Jagdliebhaberchen. Słyszałem mówiącego myśliwczyka, iż dobra psiarnia największy panu honor czyni. *Mon.* 68, 953. — §. Chłopiec

myśliwczy, ein Jägerjunge. Myśliwczyk psów dojeżdża. *Tr.* MYŚLIWIEC, wca, *m.*, MYŚLIWY, ego, *m.*, (*Boh.* mysliwec; *Ross.* охотникъ (*ob.* Ochotnik), промысленникъ, (*ob.* Przemysł); *Eccl.* пседовитель); łowiec, der Jäger. Myśliwy do bicia zwierząt, jest pod łowczym. *Kluk. Zw.* 1, 380, der Unterjäger. Myśliwiec, lubiący i umiejący polować, Jagdliebhaber, Jagdkenner. Myśliwcy ludziom zwykli wielkie szkody czynić, depcąc zboże. *Stat. Lit.* 316. Całodniowe w lasach dzikich polowanie, brodzenie po bagnach, i uganianie się za zwierzem, zostawiam myśliwcom. *Mon.* 66, 186. Od Nemrota wyszła przypowieść: wielki myśliwiec. 1 *Leop. Genes.* 10, 8. (duży łowiec. 3 *Leop.*). Turczyn, że ludzkim myśliwcem jest przeważnym, pokazuje się ztąd, że z jego Tureckich szabel krew' chrześciańska nigdy nie osycha. *Jan. Lig. B.* Nuże! mój miły leniwcze, Na piecu sławny myśliwcze! *Rej. Zw.* 231 *b*, (*ob.* Legart). MYŚLIWY, a, e, lubiący polować, jagdliebend. Kazimierz Jagiełło radniéj mieszkał w Litwie, niżli w Polszcze, dla rozkosznych łowów, bo był bardzo myśliwy. *Stryjk.* 638. *Biel.* 430. Biskup Krak. Paweł, tak był myśliwy, iż gdy mszą miewał, tedy psi około niego chodzili, i z ptaki przed nim myśliwce stali. *Biel.* 169. Żony mężów myśliwych nie lubią. *Zab.* 13, 378. — §. Polować umiejący, jagdverständig. Myśliwy ptasznik łowił ptaka. *Jabł. Ez.* 79. Rarogi myśliwe. *Banial. J* 2 *b.* — Kobieta myśliwa *Boh.* mysliwcowa. — MYŚLNY, a, e, od myślenia, do myśli należący, *Sorab.* 1. pomoszné; *Bosn.* miscgljen, namiscgljen; *Ross.* мысленный, in Gedanken, gedacht, denkend. Kto słuszności w tym nie widzi, tak ten wiele światłości myślnego słońca widzi, jak wiele widzi kret światłości słońca zmysłom podległego. *Smotr. Apol.* 12. (*Carn.* mislènost *imaginatio*). Twierdzenie myślne, abo słowne. *Cyank. Log.* 83. **MYŚLOTWORY, a, e, gedankenerzeugend. Tak wysilony umysł, jak ma błyskać jaśnie, Gdy w nim ów myślotwory płomyczek zagaśnie. *Zab.* 13, 288.

Pochodz. *bezmyślny, bezmyślność; bogomyślny, bogomyślność, chytromyślny, darmomyślny; domyślać się, domysł, domyślny, domyślność; namyślać się, namysł; obmyślać, obmyślny; pomyślać, pomysł, pomyślny, pomyślność, niepomyślny, niepomyślność; przemyślać, przemysł, przemyślny; górnomyślny; jednomyślny, jednomyślność; lekkomyślny, lekkomyślność; podłomyślny; rozmyślać, rozmysł, rozmyślny; umyślać, umysł, umysłowy, umyślny; wmyślać się; wielkomyślny, wspaniałomyślny, nizkomyślny, podłomyślny, wolnomyślny, wysokomyślny; wymyślać, wymysł, wymyślny; zmyślać, zmysł, zmyślny, zmyślność, zmysłowy, zmysłony, zmyślacz; zamysł, zamyślić.*

MYSTERYUM, *ob.* Tajemnice, *Rag.* svetotajstvo, cf. świątość. MYSTYCZNY, *ob.* Tajemny, *Rag.* otajni, svetotajni; *Ross.* таинственный.

MYSZ, y, *ż.*, *Boh.* myš; *Slov.* miš; *Sorab.* 1. mosch, musch; *Sorab.* 2. musch; *Vind.* miesh, mish; *Carn.* mish; *Croat.* mish, mis, miss; *Rag.* misc; *Bosn.* mjesc, misc; *Slav.* mish; *Ross.* мышь; *Isl.* maus; *Angl.* mous; *Svec. et Anglos.* mus; *Dan.* muus; *Pers.* mouses; *Arab.* מוש; *Lat.* mus; *Graec.* μῦς; §. 1. *Germ.* die Maus. Mysz domowa, Hausmaus, nierównie mniejsza od szczura, jemu przyrodzeniem zupełnie podobna. *Zool.* 350. Mysz ziemna, Erdmaus, polna Feldmaus, błotna Sumpfmaus. *Kluk. Zw.* 1, 360. Mysz leśna. *Ład. H. N.* 113, *Rag.* pùh, die Waldmaus; laskowa. *ib.*, die Haselmaus, *Ross.* ящуръ, (cf. jaszczur, cf. szczur); żołędna. *ib.* Mysz ostropysk. *ib.*, die Spitzmaus; *Slov.* plch, plech (cf. popielica), sisel; *Sorab.* 1. rosk, žurk, (cf. szczur); *Sorab.* 2. rěsch, rěschk; *Carn.* shpizhmàh; *Vind.* strupna mish, shtakor; *Croat.* stàkor; *Slav.* tvórac; *Ross.* житникъ, (cf. żytnik). Mysz Brytańska, pajęcza, *mus araneus. Cn. Th.*, *Ross.* землеройка, zalega miejsce pomiędzy szczurem a kretem; kryje się po stodołach; bardzo jest nieruchawa. *Dykc. Med.* 4, 436. Mysz pajęczna gryzie czasem konie, które po tym ukąszeniu miewają też przypadki, jak gdyby od węża były ukąszone. *ib. Syr.* 213. Mysz wielka ziemna, *ob.* Susiel. — *Prov.* Myszy tam nie bywają, gdzie o zbożu nie znają. *Czach. Tr. H* 4. Trudno mają być myszy, gdzie niemasz śpiżarni. *Pot. Pocz.* 524. Kota na myszy, na zająca charta. *Mon.* 65, 195. Gdzie niemasz kota, tam biegają myszy. *Bratk. F* 4 *b.* Gdy kota myszy nie czują, bezpiecznie sobie harcują. *Cn. Ad.* 616. niemasz pana doma; *Slov.* magu miši hodi, keď kočki doma není. — *Prov. Croat.* Tesko je missu z machkem; *Rag.* tèskoti miscju s máckom. Niech nie igra mysz z kotem. *Teat.* 20. *b*, 190. *Slov.* Kočka miši něněcha, liška slepic, a wilk owec. Złodziej żyje jak mysz na pudle. *Klon. Wor.* 57. (na złodzieju czapka gore). Wyspał się, by mysz na pudle. *Rys. Ad.* 72. Z wielkiéj chmury Mały deszcz, mysz się rodzi, choć stękały góry. *Zabł. Firc.* 73. (*nascitur ridiculus mus*). Gdy skonamy, pójdzie Eskulapi, Nie dba o myszy, bo kota ułapi. *Mon.* 71, 716. (nie o owcę idzie, lecz o wełnę). — Myszą się wkradł do dworu. *Pot. Arg.* 228. t. j. jak mysz, tajnie, nieznacznie, kryjomo, wie ein Mäuschen, so heimlich, so unbemerkt, verstohlen. Ci pewno nie wleźli do szlachectwa myszą. *Pot. Pocz.* 702. — §. Ziele świnia wesz, wydaje z siebie zapach myszami oddający. *Perz. Cyr.* 2, 80. t. j. coś na myszy przysmrodek wychodzący, einen Mäusegeruch, (*Boh.* myšina smrodek myszy), cf. myszką wino oddające. — §. 2. Myszy, myszki, choroba końska, bardzo niebezpieczna, der Geifel, eine Halsdrüsenkrankheit der Pferde, gruczołki, które się pod gardłem zgromadzają, tak konia duszą, aż upadnie na ziemię. *Hipp.* 102. *Lek. Koń.* 24. cf. żaby, zołzy. MYSZASTY, MYSZATY, MYSZOWY, a, e, maści myszéj, *Croat.* mishje farbe, mäusefärbig. Popielaste, myszowe sukno. *Ern.* 69. Konie myszate. *Hipp.* 8. Koń myszasty. *Budn. Apoc.* 6, 8. (koń płowy, *Bibl. Gd.*). MYSZCZASTY, a, e, pełen myszek czyli muszkułów, muskulös; od myszek czyli muszkułów, Muskel-. Błona myszczasta, *muscularis. Krup.* 2, 3. MYSZĘ, ęcia, *n.*, MYSZĄTKO, a, *n.*, *demin.*, ein junges Mäuschen. Płodna maciora mysz wylęgła razem mysząt siła. *Jabł. Ez.* 20. Małe myszęta. *ib.* Małe myszątko. *Groch. W.* 354. MYSZETRZE, *ob.* Kurzyślep 2. MYSZEIS, eidos. O bajecznym Popiela od myszy pożarciu mamy dzieło *Myszeis*, wybornym piórem i rymem napisane od *Ignacego Kra-*

sickiego. *Nar. Hst.* 3, 54, die Mauseade des Fürsten Erzbischof Krasizki, cf. niżej: myszka Popielowska. MYSZKA, i, *ż.*, *Boh.* myška; *Sorab.* 1. móschka; *Sorab.* 2. muschka; *Carn.* mishka, mishk; *Vind.* mifhika, mifhka, mifhiza; *Croat.* missek; *Bosn.* mjesecicch; *Ross.* мышка, мышенокъ, мышеночекъ; *Eccl.* мышица; *demin. nom.* mysz; §. 1. das Mäuschen. Nie igraj myszko z kotkiem. *Rys. Ad.* 43. *Cn. Ad.* 598. (nie graj kotku z niedźwiedziem; nie gryź z czartem orzechów; nie składaj się z dworem; daj złemu pokój). — Przednie wino; czuć w nim myszkę jeszcze Popielowską. *Teat.* 33. *d*, 91, t. j. bardzo stare, myszami oddające. — §. 2. Myszka, muszkuł, die Muskel, die Maus; *Boh.* swal; *Bosn.* misciça, guscter, mjescniça od ruki; *Croat.* mécha, mishicza; *Rag.* bùt, misciza; *Eccl.* мышьцл; *Ross.* мышка; jest miesistą częścią ciała zwierzęcego, przez którą czynią się poruszenia. *Kluk. Zw.* 1, 31. *Zool.* 55. *Kirch. Anat.* 117. *Krup.* 4, 1. Każda myszka składa się z włókn prosto sobie odległych i wraz przez błonkę tkankowatą spojonych. *Krup.* 4, 3. Myszka przegrodowa, *diaphragma*, przedziela jamę piersiową od brzuchowéj. *Krup.* 4, 68, das Zwerchfell, Brustfell. — §. 3. Myszki końskie, gruczołki szkapie. *Cn. Th.*, *ob.* Mysz. 'MYSZKOPRZEGRODOWY n. p. nerw, *nervus phrenicus. Krup.* 3, 190, Zwerchfellsnerve. MYSZKOWATY, a, e, (*Boh.* swalowitý; *Rag.* buttav); muszkułowaty, do muszkułu podobny, muskulös. Miesiste, myszkowate, żyłowate ciało. *Kirch. Anat.* 117. MYSZKOWAĆ, ał, uje, *intrans. contin.*, czatować na co, jak kot na myszy, łapać, smykać, mausen, haschen, Jagd auf etwas machen. Lis po polu myszkuje. *Pot. Pocz.* 104. Na ów czas liszka nie myszkowała, Ni charcica liszkę gnała. *Zab.* 1, 40. Myszka w polu myszkująca, Pożywienia szukająca. *Jabł. Ez.* 69. Lis o długim ogonie Myszkował kiedyś w onéj stronie. *Jabł. Ez.* 31. MYSZNA, y, *ż.*, *Gwagn.* 455, Miśnia, Meißen, *ob.* Myszyński. MYSZNARZ, a, *m.*, z Myszeńskiéj ziemi, to jest, z Miśnii, ein Meißner. Przeciwko Sasom i Mysznarzom sławny rycerz. *Warg. Wal.* 180. *et* 179. MYSZOŁÓW, a, *m.*, der Mäusefänger, der Mäusegeyer; *Ross.* мышеловъ, *vultur percnopterus*, jest to ów sęp, który pospolicie lata nizko nad rolami, szukając myszy i żaby. *Kluk. Zw.* 2, 304. MYSZOŁÓWKA, i, *ż.*, łapka na myszy, die Mäusefalle; *Carn.* mishnèza; *Vind.* mifhna stava, past; *Ross* мытоловка, мышеловня. *Mon.* 75, 590. — §. Myszołówka, der Mäusehabicht, ptak wielkości kobuza, do rodzaju sępów należący; pożywieniem jego są myszy. *Kluk. Zw.* 2, 229. MYSZOŁOWNY, a, e, łowiący myszy, mäusefangend, *Ross.* мышеловный. MYSZOTRZEW, *ob.* Kurzyślep 2. — MYSZOWY, *ob.* Myszaty. MYSZUR, a, *m.*, mysz samiec, das Männchen der Maus. Źle myszurowi zięciem być lwowi. *Rys. Ad.* 79. (nie składaj się z dworem; nie gryź orzechów z dyabłem). MYSZY, a, e, *Boh.* myšj; *Sorab.* 1. moschi, moschaczé; *Carn.* mishje, mishne; *Vind.* mifhy, mifhni; *Croat.* missji; *Rag.* miscij; *Ross.* мышій, мышачій; *Eccl.* мышей; od myszy, Mäuse=. Mysze łajno, myszy gnój, mysze bobki, Mäusedreck; (*Carn.* mishjek, mishnek; *Vind.* mifhjak). Niektórzy aptekarze mysze łajno za pieprz przedają. *Sienn.* 567. Mysza trucizna (*Vind.* mifhniza; *Carn.* mishèza, mishza). Dedykacyi arkusz, a dzieło samo jako myszy ogon. *Mon.* 73, 199. (kuse). Koń jego, skoro trąby dosłyszy, myszym uchem strzyże. *Pot. Jow.* 91. Kot długo koło jamki myszéj chodził. *Czach. Tr. G* 4. — §. *Botan.* Myszy ber, *phalaris*, rodzaj trawy, do którego należy Kanarkowa trawa, Koci ogon etc. *Kluk. Dykc.* 2, 175, Kanarienkraut. Jaskółcze ziele, Pszonkę, Feigwarzenkraut, myszemi jajki zowiemy, że kształt jajek spojonych do siebie ma. *Syr.* 898. Myszy jęczmień, wyczyniec, *hordeum murinum Linn.*, Mäusekorn. *Jundz.* 127. Myszy ogon, *myosurus Linn.*, *Ross.* мышей хвостъ, rodzaj rośliny, Mäuseschwanz. *Kluk. Dykc.* 2, 133. Mysze uszko, *Hieracium Auricula. Linn.*, gatunek jastrzębca, od uszek myszych ma imię, że listki podobne myszym uszkom. *Urzęd.* 43. *Syr.* 904. *Kluk. Dykc.* 2, 40; *Croat.* missevina, misje vuho, trava; *Ross.* мышьи ушки, Mäuseöhrlein. Myszą wiechą zowią ziele, inaczéj Iglicą Włoską zwane, że myszy nie dopuszcza do rzeczy nią okrytych, *Ruscus Linn.*, *Ross.* мышей тернъ, Mäusedorn. *Syr.* 610. Mysze zboże, *ob.* Owiesek. MYSZYNIEC, ńca, *m.*, bobki mysze, mysze łajno. *Tr.*, Mäusedreck; *ob.* Myszy *adj.* — 1. MYSZYŃSKI, u Greków Smintejski, był zwan Apollo, dlatego, że z jego wieśćby, wielość myszy napadła na Teukry. *Otw. Ow.* 495. — 2. 'MYSZYŃSKI, 'MYSZEŃSKI, a, ie, Miśnijski, z Miśnii, Meißner=, von Meißen. Myszyńska ziemia, od słowa Polskiego, to jest, od myszy nazwana jest. *Błaż. Krom.* 43. Myszyńskiéj ziemi głową miasto Myszna, przez którą idzie Albis. *Gwagn.* 455. *Hermunduri*, Myszeńska ziemia około Lipska. *Mącz.* Myszeńskie piwa zawołane są w Niemieckich stronach. *Syr.* 947, *ob.* Mysznarz. MYSZYNA, y, *ż.*, biedna nędzna myszka, ein armes Mäuschen. MYSZYSKO, a, *n.*, paskudna mysz, eine abscheuliche Maus, *Rag.* miscina.

MYTEL, tlu, *m.*, w drukarni, gatunek pisma mniejszy od tercyi. *Magier. Mskr.*, z *Niem.* Mittelschrift.

'MYTARSTWO, a, *n.*, płacenie myta, wypłacanie się z należytości; w szczególności w Greckim kościele to, co w Łacińsk. czyściec; das Zollzahlen, Verzollen, Steuern; in der Griechischen Kirche: das Fegefeuer. Ci, ktorzy tu jeszcze nie wypłacili, tedy tam po śmierci na mytarstwach będąc zatrzymani, 'wypłacywają. *Sak. Dusz.* 138. Na tym mytarstwie, gdzie to się dusze mycą, jeśli jest jaka męka, niektórzy wątpią. *ib.* 137. Mamy między niebem i piekłem miejsce, które Łacinnicy *purgatorium*, Polacy czyścem, Słowianie mytarstwem nazywamy. *ib.* 154. Rossyanie ognia czyścowego nie wymyślali, ale mytarstwa być wyznawali. *Fund.* 2. *ib.* 57. Aniołowie prowadzą dusze przez różne mytarstwa do nieba. *Galat. Alf.* 347. — §. Mytarstwo, *Ross.* мытарство, wykrętarstwo, oszustostwo, Dreherey, Betrügerey. Wybawcie mię ze wszystkich złych mytarstw. *Pim. Kam.* 215. MYTLARZ, a, *m.*, n. p. Obierają na woźnego, gdzie jest rząd, nie pijanicę, nie mytlarza. *Gorn. Wl. K.* 3. oszust, ein Betrieger. 'MYTNICA, *Ross.* мытница, мытня; *Eccl.* мытоимница, *ob.* Celnica; *Vind.* mutaria. MYTNICTWO, a, *n.*, celnictwo, Mauthnerey, Zollwesen. Celnicy opuściwszy my-

tnictwa, naśladowali Pana Jezusa. *W. Post. W.* 3, 394.
MYTNIK, a, *m.*, *Boh.* meytnik; *Vind.* mutar, zolnar, aufhlakar; *Carn.* avshlokar; *Rag.* occitnik, zarinik nadharacnik, nadharacjâr; *Croat.* (mitnik, ochiveszt gresnik, jawnogrzesznik), maltar; *Ross.* мытникъ, мытчикъ, мытовщикъ, мытоимецъ (мытаръ oszust, мытарить okpiwać); *Eccl.* мытарь, мытоимьць, пошлиноимецъ, (мездникъ najemnik); der Mauthner, celnik, Zolleinnehmer. Celnik stojąc z daleka, nie śmiał oczu podnieść do boga; faryzeusz, patrząc na tego mytnika.... *Sk. Kaz.* 347. Z mytników i poborców wyganiał ś. Jan kradziestwa i złe nabycie. *Sk. Kaz.* 29. Wiele celników, mytników abo *wyborców. *Sekl. Math.* 9. Mytnik bogaty. *Prot. Jal.* 20.
MYTNY, a, e, *Boh.* meytny; *Ross.* мытный, мытенный, мытаревъ, мытарскій; celny, od cła, myta, Mauth=, Zoll=, den Zoll betreffend, (*Carn.* mitne *tributarius*). Tam owe mytne Duńskie grody, Gdzie musisz płacić morskie cło od wody. *Klon. Fl. C* 1. (przeprawa przez Zunt).
MYTO, a, *n.*, (*Boh.* meyto *portorium*; *Slov.* mzda, dennj plat, *merces*; *Sorab.* 1. mjto, myto, móto *praemium*, zda, fda *merces*; *Sorab.* 2. mutto, mütto; *Carn.* mitje = czynsz, lichwa; *Vind.* muta, zol, aufhlak = cło, mesda, plazhilu, mesditje = płaca, żołd; (mitje, mitovina = len, lenność; *Croat.* mito *donum corruptivum*); *Croat.* malta = cło; *Bosn.* mito *munus pro corruptione*; *Rag.* mito *id.*; *Eccl.* мыто cło, издица nagroda; cf. *Graec.* μισθός; *Arab.* miizd, miijd, *merces*; *Chald.* מדה middah, *tributum*; cf. *Germ.* Miethe); die Mauth, der Zoll, cło; *Dal.* vama, divona; *Bosn.* vam, çarina od pûta; *Carn.* avshlok; *Ross.* таможное. *Licet aliqui cło ad principem vel Rempublicam referant;* myto *ad privatos*; *in constitutionibus regni video haec confundi. Cn. Th.* — Myto lub cło wybierać niesprawiedliwie, lichwić *Eccl.* мытоимствовати. Wolność od myta *Vind.* muteprostnost. — *Fig.* Na swawolą bez myta puszczą. *Rej. Wiz.* 23. t. j. nie hamując, frey. — Myto najemnikowi, czeladnikowi, zapłata. *Cn. Th.*, der Lohn, Gesindelohn; *Boh.* mzda; *Ross.* мзда. Ciężkim grzechem jest służebnikom myto zatrzymać. *Haur. Sk.* 254. Wszyscy wzięli ode mnie odprawę bez myta. *Mon.* 70, 357. (z kwitkiem poszli, sie zogen leer ab). Wolał urzędom myta ze skarbu naznaczyć, aby poddanych nie darły. *Sk. Dz.* 524. t. j. pensye, jurgielty, Gehalt, Pension. Ceres płaci myto pracy oraczowi. *Jabł. Tel.* 144. t. j. nagrodę, sie lohnt ihm die Arbeit. Cierpliwość zawsze miewa swoje myto, I zwyczajnie się nagradza sowito. *Chrość. Fars.* 272. O duszo jakożeś droga, wielkim mytem zapłacona. *Pieśn. Kat.* 49. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 6, 20. kosztownie, drogo, krwawo, mit großen Kosten, theuer. Nie wierzy, żeby którym mytem miał być odkupiony. 1 *Leop. Job.* 15, 31. (zapłatą. 3 *Leop.*). Na całe wojsko złe myto przypada, Zamknięta aerya, złe powietrze wzięła w ciemną chmurę. *Bardz. Luk.* 93. (zły raz, niebezpieczeństwo). Po mieście i ulicy, wszystkich w pień wybito, Czym w tumulcie zapłacił piérwszy sam to myto. *Tward. Wł.* 41 Tatarów pod Kopylem bardzo wiele zbito, I u Piotrowic gardłem zapłacili myto. *Stryjk.* 685. sie büßten mit ihrem Halse. Tą śmiercią zrzucon z Rzymskiéj władzy szale, W jednym dniu wszystkie klęski bierze mytem. *Chrość. Luk.* 270. (w nagrodę). — Myto od pomieszkania. *Tr.*, komorne, czynsz, die Miethe, der Hauszins; *Ross.* пожилое.

Dalszy ciąg pochodz. *przemycać, przemycić, przemycenie.*
MYTOLOGIA, ii, *ż.*, z *Grecko-łac.*, die Götterlehre; *Ross. et Eccl.* баснословіе, баснословство; historya bajeczna bożyszcz, i opisanie wszystkiego, co się ich obrządków tykało. *Kras. Zb.* 2, 214. MYTOLOG, a, *m.*, trudniący się mytologią, *Ross. et Eccl.* баснословецъ, баснословъ, баснотворецъ, повѣствователь житія и дѣлъ вымышленныхъ; *verb.* баснословлю, *Graec.* μυθολογέω. MYTOLOGICZNY, a, e, — ie *adv.*, *Ross. et Eccl.* баснословный.

M Z.

MŻEĆ, mżał *et* mżył, mże *et* mży, *intrans. niedok.*, *Fut.* pomży, *Boh.* mžikati, mžikauti, mrkati, mrknauti; *Vind.* meshati, meshgetati, sameshati, pomeshguvati; *Croat.* migati; *Ross.* мигнуть, мигать, мижу, сомжить, смежить; *Eccl.* мьжати, мжу, жмурю, мигаю, мизаю, *Graec.* μύω; §. 1. migać, mignąć, mgnąć, oczy zamrużać, die Augen zumachen. Była niejaka krotochwila u starych, jeden mżał, a drugi ukazował palce, mówiąc, wiele ich? *Macz.* Snem mżę *abo* mży mi się, *semisomnis sum*, *dormiens vigilo*; drzemię *plus significat. Cn. Th.*, bloß schlummern, halb wachend schlummern. Zaniecha grać, a spania przytwierdzać poskoczy, Mżące czarowną laską zamuskując oczy, *languida. Żebr. Ow.* 24. Przez całą noc nie spała i jeszcze wątpliwym snem mżała. *Pot. Arg.* 84. — *Active* Sen mżeć = marzyć, träumen. Widziszże na jawie, czy sen mżysz zawodny? *Zab.* 8, 112. *Nar.* — Sen mię mży = sen mię napada = oczy w kupę idą, der Schlummer überfällt mich. Aby zaś sen nas nie mżył u objadu, Naucz się pieśni przekornego składu. *Hor.* 2, 272. Piasek pomżył smokcze jéj oczy. *Zab.* 10, 66. *Koss.* — §. 2. Mży = deszcz drobny pada. *Cn. Th. Ern.* 894, es regnet ganz klein, es rieselt; *Boh.* mžjti, mžel; *Carn.* pershi, (cf. prószyć); *Ross.* моросить. MŻENIE, ia, *n.*, §. 1. *inumbrata quies*, *somnus levis. Cn. Th.*, ein ganz leiser Schlummer; (*Boh.* mženj, okamženj okamgnienie; *Vind.* nameshik = spojrzenie; *Eccl.* мьжсниие, мизлиие, миганіе, мжа = miganie, mignienie, mig oczny). Powoli ciężały mu powieki; lekkie mżenie odejmując mu obecnych widoków, marami go łudzi. *Ossol. Str.* 9. Sen lekkie siejąc mżenie Narkotnym powieki przyciężał obłokiem. *Kniaż. Poez.* 2, 231. Lekarstwo przeciwko niemocy śpiącéj, a ustawicznemu mżeniu. *Urzęd.* 419. — §. 2. Drobniuchny deszczyk. *Tr.*, ein ganz kleiner Regen; das Rieseln. MŻYK, u, *m.*, MŻYTEK, tka, *m.*, *Boh.* mžjk, mžjtek, ciuciubabka, gra dziecinna, zmrużek. *Dudz.* 46. *Włod.*, blindes Mäusel, blinde Kuh, ein Kinderspiel. Grali mżyka. *Ern.* 126. *Glicz. Wych. B* 5.

N.

Litera N *w Łacińskim abecadle dwunasta.* Kras. Zb. 2, 214. *Po Rossyjsku nazwana* Nasz • H, н. — *My mamy* n *dwoje: Łacińskie, jak w słowie: dzwón; a kreskowane z podszytym niby* i, *n. p. zadzwoń się.* Gornicki *ostatnie z daszkiem pisze* ṅ. Now. Char.

— *ń* praepositioni appositum; pronomen *jego*, vel *onego* significat: n. p. *Nie wieleż to nań?* Orzech. Qu. 184. (*t. j. na niego*). *Kto kogo raz stłucze, ma już nadeń wiele.* Tward. Wl. 127. (*nad niego*). *Doń • do niego*; *poń • po niego*; *zań • za niego*; *weń • w niego*; *zeń • z niego.*

N. P. *abbrewiatura*: Najjaśniejszy Pan. N. S. Najjaśniejsze Stany. — N. p. • na przykład.

1. NA! *interj.*, *- cum enclit.* NAĆ! NAŚCI! NĘ-Ć, NĘ-Ż • ów! weź to, bierz! da! nimm! da hast! *Slov.* na; *Sorab.* 2. ńa tosch masch; *Carn.* na, en *cape*; *Ross. et Eccl.* на, на возьми, се возьми. Na! masz ją, weź to żelazo. *Teat.* 2, 110. Piotrze, na ci na piwo! *Teat.* 10, 85. Naści przyjacielu na piwo. *ib.* 23. *b*, 41. Wenus mówiła do mnie: pasterzu, nać to z ręku moich Chłopiątko (Amorka), naucz mi go proszę, piosnek swoich. *Simon. Siel.* 20. Z więźniów, jeśli którzy chcą robić, nać na nich pieniądze. *Pot. Arg.* 215. Naści bracie; włóż te pieniądze do kieszeni. *Teat.* 8, 109. Naści, schowaj to na jutro. *ib.* 55. *e*, 23. Naści, tu masz pieniądze. *ib.* 52. *d*, 10. Choć mówi: naści, wprzód obaczyć, jeśli co ma w garści. *Haur. Sk.* 238. Lepiej gdy rzeką naści jedno, bierz za swoje, Niż gdy komu powiedzą, że będziesz miał dwoje. *Min. Ryt.* 3, 312. Nacież Kachno ten palet, schowajcie go. *Teat.* 8, 5. Naści także pastuszą tę laskę wzajemnie. *Nag. Wirg.* 304. Ja cię, Panno, z mym synem pojednam na wieki, Nę-ć rękę, nęć cnotliwe na to słowo moje. *Pot. Arg.* 755. Nę-ż ja ten dar tobie. *Otw. Ow.* 171. — §. Na • he! na! he! Oj nie, nie wierzę ja temu. R. Na! o zakład! *Teat.* 39, 63.

2. *NA —, NAJ —; *particula praeposita Comparativi Gradus adjectivo vel adverbio, Superlativum efficit, ut*: lepiej, *nalepiej, najlepiej; lepszy, *nalepszy, najlepszy; (*Boh.* ney-, neylepšj; *Sorab.* 2. nej-, neiz-, e. g. nejdalschi; *Sorab.* 1. nai-; *Croat.* naj-, pre-; *Vind.* ner-, nar-, nai-, pre- (cf. prze-) narvekſhi, narſveiteiſhi, nerbulſhi, predobar; *Bosn.* naj-). *Exemplum nostrum sequentes Moscovitici, dicunt etiam*: найкратчайшій • najkrótszy; *quanquam apud illos, frequentior Superlativus cum praemissa Positivo particula* пре • prze-, n. p. преболатый przebogaty • najbogatszy. Rodde. Gr. 56. *In usu apud illos etiam* все-, *e. gr.* всевышный najwyższy, •ze wszech cf. wszechmocny i t. d.; *utuntur etiam particula* тре-, треблаженный najszczęśliwszy; cf. *Gall.* très-; cf. *Lat.* tres; *Pol.* trzy.

3. NA *praepositio*; *significans locum in quo, cum sexto casu, Locali*; *notans autem locum ad quem, cum quarto, Accusativo, nominis ponitur*; (*Boh.*, *Slov. Sorab.* 1. na; *Sorab.* 2. na, naw; *Carn.*, *Vind.*, *Croat.*, *Slav. Bosn.* na; *Ross.* на; cf. *Graec.* ἀνά; *Ger.* an, nahe, nach) • auf, nach, zu; auf die Frage wo? mit dem Locali nominis, auf die Frage wohin? mit dem Accusat. — 1. *Locus in quo*, auf. Kto na koniu, ten pod koniem czasem być musi. *Rej. Zw.* 144. Kto bywa na koniu, na wozie, bywa pod koniem, pod wozem. *Cn. Ad.* 371. Na czyim wozku siedzisz, tego piosnkę śpiewaj. *Cn. Ad.* 526. Powierzchnia szata na nim bielsza śniegu była. *Groch. W.* 278. Żaden z tych bohatyrów na swoim łóżku nie umarł. *Lach. Kaz.* 1, 91. Na dworze, *ob.* Dwór. Na filarach, na słupach dom stojący. *Cn. Th.* Na ledzie budować, *ob.* Lód. Na bruku mężny, *ob.* Bruk. Miasto na górze, auf einem Berge. *aliter* Na górze mieszkam, oben, na wyższym piętrze, *oppos.* Na dole, unten. Na obu stronach. Na prawej ręce. Na ramieniu niosę. Na rękach kogo wynieść. Podniodsłszy się na palcach, pogląda do góry. *Bardz. Trag.* 234. Na ziemi, nie na wodzie. Na jednéj ziemi kąkol i pszenica rośnie. *Cn. Ad.* 550. Na wierzchu, oben, oben auf. Na boku, na stronie, na osobności, auf der Seite, in der Einsamkeit, na razie, na strecie, na doredziu, *v. suis locis.* — Zamiast *w*, kładzie się tam, gdzie objętość jednéj rzeczy w drugiéj nie jest wyraźna: in. Za wstyd żołnierzowi rozumiał na leży być, gdy hetman pod namioty. *Zamoj. Birk.* 5. im Winterquartiere. Na tym świecie tylko do czasu, jako na gospodzie mieszkamy. *Kosz. Lor.* 182. (cf. gospodą mieszkać). Tak sobie na chłodzie milusieńko drzymał. *Zab.* 1, 98. *Nar.* im Kühlen. Miej to zawsze na myśli (in Gedanken) i na języku (und auf der Zunge), jeśli on to cierpiał, cóż ja? *Birk. Gl. K.* 35. Cezar odniósł zwycięstwo na trzydziestu dwóch bitwach. *Zab.* 2, 191. Jedni na dygnitarstwach (in hohen Aemtern), a drudzy w obelgach. *Birk. Exorb.* 27. Na oku kogo mieć. *Teat.* 4. *b*, 85, einen im Auge haben, (cf. oko). Służyć panom pilnie, nietylko na oczu, i krom oczu. *Gil. Post.* 90. Wielkie szczęście na wszem od boga poznali. *Papr. Ryc.* Nie był on w podejrzaniu, i o nim na wszystkim dobrze trzymano. *Glicz. Wych. B* 5 *b.* (ze wszystkim, we wszystkim, zupełnie). Jagnieszka, w ciele młodą, ale na duszy (am Geist) starą, na ciele niedorosłą, ale na sercu siwą, na twarzy piękną, ale w wierze piękniejszą była. *Sk. Żyw.* 1, 47. Piękna na twarzy, ale na duszy piękniejsza. *ib.* 178. Zdarzenie to niemałą we mnie sprawiło na cerze i na zdrowiu odmianę. *Teat.* 9. *c*, 11. Jakoli się ma Laban na zdrowiu? 1 *Leop. Genes.* 29. Wielką na sercu zjęty był boleścią. *Sk. Żyw.* 1, 175. Kazimierz się panom Litewskim na wszystkim w sprawach wojennych i domowych, podobał. *Stryjk.* 579, in allem. Za panowania na monarchii Polskiej Hermana. *Stryjk.* 171. t. j. w koronie, w Polszcze. Jechali nasi do Cesarza pod namioty na glejcie. *Biel.* 96. t. j. za glejtem, na fun-

damencie glejtu otrzymanego, auf erhaltnes sicheres Geleit. Na pismie v. Pismo. Sułtan naznacza im pewne dochody na miastach, miasteczkach i wsiach. *Kłok. Turk.* 61, *scil.* fundując, zapisując, Einkünfte, auf Städte, Flecken und Dörfer fundirt. Na kazaniu, in der Predigt. Co na kazaniach bywa, tego dziś nazywają nabożnisiem. *Boh. Kom.* 1, 57. Czy bywają oni na komedyach? R. Jużci zapewne nie na kazaniach! *Teat.* 19. *c*, 112. Na mieście = w mieście, *locutiones hae duae rem eandem sonant, sed priorem usurpat is, qui in domo aliqua civitatis est, ut*: poszedł na miasto, na mieście gdzieś pije, byłem na mieście, co tam na mieście słychać? Lat. *foris bibit. Posteriorem usurpat, qui extra civitatem est, ut*: byłem w mieście, co w mieście słychać? *fui in civitate. Cn. Th.* 1216. (cf. po mieście); in der Stadt. *Similiter* na wsi, we wsi, po wsi; *ob.* Wieś. *O niektórych krajach mówiąc, używamy zarówno* na i w, n. p. na Węgrzech = w Węgrzech; na Szląsku = w Szląsku; *o innych krajach lub krainach, samo* na *w używaniu:* na Wołyniu, na Podolu, na Podlasiu, na Rusi (*w Rusi. *Syr.* 999; n. p. Bywszy w Rusi, do domu musi. *Cn. Ad.* 54). *Similiter*: Ja te xięgi *na *Moskwie za kapellana służąc przełożyłem. *Boter.* 3. Na Wołoszczyznie. — (Samo *w* w używaniu, w tych: w Polszcze, w Mazowszu, w Litwie, w Krakowskim, w Niemczech, w Włoszech *etc. Na* zdaje się, że o takich krajach najwięcéj się używa, co otwartością lub wyższością położenia celują. *Ld.*) — §. *Sequentia sonant Germanice* an, in, auf, na początku, am Anfange. *Cn. Ad.* 539. Na przodku *v. suo loco.* — Na końcu listu. Na którym miejscu ze dwu? *utrubi*? Na słońcu bielę, suszę. Na słońcu sala, altanka, *ob.* Nasłoneczny. Na łyczku co wisi, na nitce, es hängt an einem Härchen. Trzymać na wodzy. *Boter.* 3, 65. (*ob.* Wodza). Jednych na czciach, drugich na gardle karano. *Biel. Św.* 248 *b.* an der Ehre, am Leben strafen. Na tym zależy, zawisło, daran liegt es, darauf kommt es an. Czyś ty z Inacha rodu i bogaty, Nic na tym, czyś ty z podłej żebrak chaty, Na ofiarę pójść Plutona trzeba. *Hor.* 1, 195. (*nihil interest*). Bądź się kto zacnym zrodził i bogatym, Bądź niewolnikiem, u śmierci nic na tym. *ib.* 196. Wiele na tym, czy sługa Dawus, czy pan gada, Czy dziad stary, czy rzeźwy co młodzian powiada. *Kor. Hor.* 8. (*intererit multum*). Nie na tym ci to szczęśliwość, nie na tym, Gdy kto na ziemi potężnym, bogatym. *Karp.* 4, 23. Mnie wiele na tym. *Cn. Ad.* 510. Na tym wszystko. *ib.* 542. to grunt, to summa, wszystko, alles kommt darauf an, hängt davon ab. Mało tobie na tym. *ib.* 475. tobie to wszystko za jedno, dir liegt wenig daran. Mnie na tym nic, bądź winny, bądź niewinny, byleś ty jedno zginął. *Warg. Wal.* 261. Jeśli jest co na tym Rzpltej, aby kto nie używał źle rzeczy swéj, jako daleko więcej jest na tym, aby kto nie używał źle ludzi. *Modrz. Baz.* 183. — §. Być na czym =, trudnić się czym, myśleć o czym, chodzić koło czego, sich womit beschäftigen, etwas vorhaben, damit umgehen. Biskup Paweł, z więzienia wypuszczony, na tym wszystek był, jakby nad królem zemścić się. *Krom.* 280. Władysław na początku panowania swego na tym był, jakby uspokoić domowe roztérki. *Biel.* 64. Nieprzyjaciel był na tym, aby naszych mógł gdzie z kąta użyć. *ib.* 106. Wacław na niczym nie był, jedno żeby Łokietka do gruntu wykorzenił. *Biel.* 172. Gdy się Rakuski Polakom nie podobał, na tym byli, jakoby Jadwidze inszego męża, a sobie króla naleźli. *Biel.* 229. Już wszystkie miasta Pruskie na tym są, że się królowi chcą poddać. *Biel.* 391. Prosił, aby się z swym ludem pierwej potykał, jako z zwyczajniejszym, którzy zawżdy na tym są, i wiedzą obyczaj Tatarski. *ib.* 468. Prosił Witołd Jagiełła o koronę Litewską, a gdy król na tym z senatory zasiadł.... *Stryjk.* 529. da er über diese Materie eine Rathsversammlung hielt. Którzy na téj sentencyi są, nigdy nie wiedzą, co po czym chodzi. *Glicz. Wych. J* 7 *b.* (którzy się jéj trzymają). Na robocie jest lud. *Cn. Th.* (bey der Arbeit, przy robocie, nad robotą, robotą zajęty). Poznali go, że on to był, co na jałmużnie siadał u drzwi kościelnych. 1 *Leop. Act.* 3, 9. (żebrząc jałmużnę). Na zdradzie komu być, knować nań zdradę; n. p. Jeżelim umowę złamała, albo na zdradzie komu była, słusznie tę zawziętość ponoszę. *Psalmod.* 40. Na czym, przy czym, w ciągu czego, bey etwas, über etwas. Na gwałcie abo na złym uczynku pojmany. *Sax. Art.* 26. Ale czas darmo tracę na mym narzekaniu, Darmo gubię momenta na płaczu, wzdychaniu. *Min. Ryt.* 1, 159. Niechaj na słowach droga chwila nie upływa. *Dmoch. Il.* 2, 196. Nie jednegom półzłotka przepił na gorzałce. *Teat.* 32. *b*, 80. Na rozstaniu = rozstając się. *Cn. Th.* bey der Scheidung. — Rzadka cnota, aby kto wiernym był na cudzym. *Sk. Kaz.* 470. treu bey Verwaltung fremden Gutes. Na małych rzeczach, jako i na wielu, złym być nie przystoi. *Sk. Żyw.* 310. in großen und kleinen Sachen. Na tym stanęło = przy tym, dabey. Na tym mówić przestał. *Stas. Num.* 2, 144. t. j. w tym, bey dieser Materie hörte er auf. Dość na tym, genug daran. Nie dość na tym, co mamy dziś, trzeba myśleć, co będzie jutro. *Kras. Pod.* 2, 236. (cf. przestać na czym). — 2. *Locus ad quem, cum casu quarto, Accusativo, nominis,* auf, nach, in; *phys. et fig.* Na dwor wyjść, auf den Hof gehen, *v.* Dwor. Nigdy nie wychodzi na słońce, które nie sądzi godnym, żeby mogło jego twarz oświecać. *Pam.* 83, 647. er geht nie an die Sonne. Włóż go na ramię. Na wszystkie strony obracać. Serce dobre rzecz wszelką na dobrą stronę bierze. *Mon.* 70, 701. Wszystko sobie tłumaczysz na dobre. *Teat.* 41. *c*, 330. Na szyję spaść, na szyję zepchnąć. Wszystkowładna siła, Trząsnąwszy piorunem, na głowę go straciła Z nadpowietrznego stropu. *Przyb. Milt.* 8. Konie wędzidła nie czując, na łeb lecą. *Jabł. Tel.* 337. Komu ciasno, i na łeb ten ma prostą drogę. *Bardz. Trag.* 247. Uciekać z góry na górę, z jaskini do jaskini. *Zał. H. T.* 163. Już też Apollo swe wozy złocone Na świat gotował, i zorze schodziły. *P. Kchan. Jer.* 255. Jaka swawola w dzieciach! przez płot na ogrod wlezie, ba i płot obali. *Petr. Ek.* 92. Na stronę co kładę. Na stronę co idzie. Biega z góry na dół. *P. Kchan. Orl.* 219, nach unten; *oppos.*

na górę, nach oben, hinauf. Na miasto często wychodziła Teat. 15, 40. Na mnie kolej, mich trift die Reihe, an mich ists. Gdyby tak na mnie, umknąłbym prawowania się. Teat. 36. b, 71, (sc. przypadało). Bieżysz na twą zgubę. Teat. 47. d, 84. du rennst in dein Verderben. Weźmij mię w ogrodziec z sobą, Pójdę rada na śmierć z tobą Pieśn. Kat. 56. Hej Janie, Macieju, hej na pomoc, gwałtu! Teat. 30, 24. Na = ku: Już dobrze po północy na dzień się skłoniło. Bardz. Trag. 203. Już dobrze na dzień, idźmy teraz. Teat. 27, 138. Na dzień najsmaczniej się sypia. Teat. 31. b, 116. (z rana). Trzecia dopiero godzina na dzień. Odym. Św. 2 O o 2 b. (ranna). Został się tam na noc. Sekl. Math. 21. (zanocował tam). I tak-li nasza Nice, na stare lata Za mąż idzie! i myśli jeszcze zażyć świata! Simon. Siel. 31. (w tym wieku!) — Na zamiast do, przy niektórych krajach: nach, pojechał na Wołyń, na Ruś, na Podlasie, na Podole, na Ukrainę, na Węgry, na Szląsk; (mówi się też: do Węgier pojechał, do Szląska). Z Kujaw ruszył regiment na Ukrainę. Teat. 24, 160. Obsol. Litwa z margrabstwa idąc na dom (do domu), Mazowsze bardzo wojowała. Biel. 180. — Na = w, do, in, auf. Wziął go do siebie na karetę, i bratem go nazwał. Bak Zyg. 15. We Panów wszystkich proszę na kompanią. Teat. 12, 166. (do kompanii, do pokoju bawialnego). Na dłuż, na wyż, na miąsz = grubość, in die Länge. Pod Erymantem zabił srogiego Dzika, na wielkość rzadko widzianego. Past. Fid. 196. (co do wielkości). Na kształt ten abo ów = w kształt, auf diese Art. Na krzyż składam, ins Kreutz. Na ukos, über zwerch. Na lewą rękę = w lewą. — Na = przeciwko, gegen, auf. Ślepo na miecze bieży. Gorn. Sen. 562. Nie przestając spotkania, na pałasze idą. Dmoch. Il. 2, 108. Na broń pójdę z gołemi rękami. Bardz. Trag. 214. Gdy tedy każą, na działa, na strzelbę, na włocznie i na sam ogień wszystek, powinien pójść rycerz. Star. Ryc. 38. Biegli do zakonu ś. Bernarda, ludzie bogaci na wielkie ubóstwo, rozkoszni na wielką nędzę, uczeni na wielką pokorę, zacni na wielką wzgardę. Sk. Żyw. 2, 126. Jozue dostatecznie żydów w pokoju nie zostawił, mając zawsze na się nieprzyjaciele. Biał. Post. 145. sie hatten sie immer auf dem Halse; (cf. trzymać na się). Łóżko brać na niedźwiedzia, na odyńca mary. Żegl. Ad. 117. t. j. idąc na niedźwiedzia, na łowy. Jeszcze po wielkim strachu, który na się mieli, k sobie nie przyszli. P. Kchan. Orl. 399. Samsonie, masz na się Filistyny. Radz. Jud. 16, 14. (Filistynowie nad tobą! Bibl. Gd.). Królowa Elżbieta, iż miała na ten czas co innego na się, bo Węgrzy posłali byli do Napuliej po innego króla, wątpliwą odpowiedź dała. Biel. 227. Rychlej się na trzeciego, niżli sami z sobą dwóch zgodzą. Pot. Jow. 1, 10. Rozum na rozum, i głowa na głowę. Jabł. Ez. 40. Na złe jest dobre. Cn. Ad. 334 (każda choroba ma swoje lekarstwo). Biskup kazanie na cesarza uczynił; gdy z kazalnicy zszedł, rzekł mu cesarz: przeciw mnie kazanieś uczynił. On odpowie: owszem, po tobiem je uczynił. Sk. Żyw. 2, 401. Nieprzyjaciel widząc złą sprawę naszych, wziął na nich serce. Stryjk. 629. Pozywa go na szable i drzewa. P. Kchan. Orl. 247, auf Säbel und Lanze. Similiter: Zakazał trędowatemu Jezus, aby nań nikomu nie powiadał, iż go on zleczył. Sk. Kaz. 59. Od półgodziny wrzeszczę na ciebie, gadajże. Teat. 16, 33. (krzyczę nad tobą). — Chory na co, an etwas krank. Wielu ludzi, którzy się na rozmaite niemocy źle mieli, Jezus uzdrowił. Sekl. Marc. 1. Owce wszystkie pozdychały na motylice. Teat. 30. c, 69. Na to oko nie widzę; na to ucho nie słyszę. Cn. Th. auf dieses Auge sehe ich nicht, u. s. w. Wolę umrzeć, niżlibym miał na się wiedzieć jeden błąd. Baz. Hst. 7. (ob. wiedzieć do siebie, znać do siebie, przyznać się do). Wie to na was ociec wasz niebieski, że wam tego wszystkiego potrzeba. 1 Leop. Math. 6, 32. (co się tycze was). — Na = usum, consilium determinat = do, zu, auf, für. I na toż to nieba z tak wielu nas przypadków wyrwały, Żeby nas w te przepaści tak straszne oddały? Jabł. Tel. 80. Kiedy proszę o pieniądze, zaraz się badą, na co? Teat. 54. b, 11, wozu? Otóż macie na wino. Teat. 34. c, 60, da habt ihr zu Wein. Ciężko pracowałem na kawałek chleba. Teat. 35, 6. I stary Kato Pił żwawie na to, By zagrzewał cnotę. Hor. 2, 142. Nar. Dwu wnuków posłała na naukę do Włoch, bo chciała je mieć duchownemi. Biel. 142. Ociec posłał go do Aten na nauki. Węg. Pow. 118, um dort zu studiren. Ci co na nauki abo peregrynacye do cudzych ziem jeżdżą. Grod. Dis. C 2 b. W zaranie i w wieczor, na pacierze "zwonią. Hrbst. Nauk h. Tak na ludzi, jak na się, sprawił szat kosztownych. Falib. Dis. D 1. Więcéj wydajemy pieniędzy na bagatelki, niżli na rzeczy potrzebne. Zab. 16, 49. Ociec, iż ma na co inszego, a to na piwo abo ubiory, przeczby też nie miał mieć nauczycielowi? (Dativus commodi = na nauczyciela?) Glicz. Wych. M 6 b. Ktoby zboże na drogość skupował, albo ktoby zboże chował, aby je drożéj przedał, ma być karan. Szczerb. Sax. 177. Czasem uczeni ludzie rozumu na złe używają. Mon. 66, 515, mißbrauchen. Miecze i ogień na niego gotuje. Boh. Kom. 11, 512. Sprawił gody na wszystkie swe sąsiady, i na wszystkie przyjacioły. 1 Leop. Tob. 8, 22. Sprawił wielką cześć na pany swoje. Zbil. Dr. G. 2. Objady na ubóstwo sprawują. Krom. 80. Koronacya cesarzowy na królestwo Węgierskie. Gaz. Nar. 2, 36, zur Ungrischen Königswürde. Orał rolą ręką swoją na ubogie, aby im potu swego udzielać mógł. Sk. Żyw. 1, 33. Nigdy nic nie jadł, jedno chléb jęczmienny, na który sam młócił, i sam go na mąkę zmłoł. Sk. Żyw. 2, 141. Król w Wilnie na pany Litewskie sejm złożył. Biel. 471 et 95. Kocha, słyszę, na męża Walera. Teat. 42. c, 17. (w nadziei, że za niego pójdzie). Skarby przez Baszów zebrane, po śmierci na cesarza idą; nie czują jednak, że na pana zbierają. Kłok. Turk. 98. Chłop na pana robi. Leszcz. Gł. 105. Poddani, jako pszczoły na pana robią. Star. Ref. 141. (cf. sic vos, non vobis). Szczepanowski kupił wieś Piotrowin na biskupstwo Krakowskie. Biel. 61, für das Bisthum Cracau. (NB. rzeczy zdolne wmieszczać się, kupują się do, n. p. wołu, chleba,

beczkę wina *do* klasztoru; rzeczy nie zmieszczające się, kupują się *na*, n. p. rola, wieś; *dla* commune). — Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (*ob.* Iść). Woźnica poszedł na sprawy swe. *Baz. Hst.* 86. za swojemi sprawunkami, er gieng seinen Bestellungen nach. Na co to? coż po tym? wozu? Na coż piszecie prawa, jeżeli ich nie słuchacie? *Kras. Doś.* 153. Na coż nam wiele, gdy tak krótko żyjem? *Hor.* 1, 281. Ej Rymedonie, nie na toć ta dana I powierzona chorągiew' ode mnie. *P. Kchan. Jer.* 557. Wielką zgraję ludzi około siebie chowa, nie wiedzieć na co. *Stryjk.* 307. Męczenniki związane, na śmierć wiedziono. *Sk. Żyw.* 1, 216. man führte sie zum Tode. Proroki zabijają, samem się został, i jeszcze i mnie na śmierć szukają. *Sk. Kaz.* 120. t. j. na stracenie, cf. na gardło, sie suchen mich, mich zu tödten. Farao dał szukać na stracenie Mojżesza. 1 *Leop. Exod.* 2. Gdy kto królewskiego syna zabije, poddani go zaraz na śmierć szukają. *ib.* 301. Człowiek się rodzi na pracę, a ptak na latanie. *Leop. Job.* 5, 7. t. j. do pracy, zur Arbeit, zum Fliegen. Na same urodziłem się nieszczęścia. *Teat.* 33. *d,* 56. Na śmierć się rodzimy. *Pilch. Sen. list.* 291. (żeby umrzeć). Na nic cię, tylko abyś jadł, pił, i marnotrawił. *Opal. Sat.* 6. (do niczego zdatny), zu nichts tauglich. Na listy Polskie dobry pisarz. *Papr. Ryc.* 271. Ja na dobre me słaby i zachorzały, Na złe zdrowy i duży. *P. Kchan. Orl.* 227. Coraz większe bezpieczeństwo na złość i zuchwalstwo rośċie. *Star. Ref.* 144. Drewno na koły, pale, tyki. *Cn. Th.* Na łaknienie konfekt, trunki = od łaknienia. *ib.* Na oczy, na zęby dobry = do oczu dobry. *Cn. Th.* Na wszystko można znaleźć sposoby. *Teat.* 22, 64. Próżne są leki, niemasz ziół na starość. *Zab.* 12, 304. es giebt kein Kraut wider das Alter. Na pamiątkę; na próbę; na przedaż; na przykład; na psotę; na figel; na złość; na żart, *v. s. l.* Nie umrę na złość złemu. *Ryb. Ps.* 253. na przekorę, zum Possen. Na to mówię = to chcę rzec, dlatego to mówię, *eo dico. Cn. Th.* Na co inszegom to rzekł. *ib.* Nie kupuje gruntu, ale idzie na aredę. *N. Pam.* 22, 91. aredą, dzierżawą, (*ob.* Iść). — *Accommodandi*; Na = według, nach, in Verhältniß, für. Na mój mieszek, dość kosztowny. Nie wieleż to nań? *Orzech. Qu.* 184; *Eccl.* нань. Na swoje kopyto przerobić. Na tę notę pieśn. To nie na mnie trzewik. Gaik ten, jeżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiéj strony jest bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. *Teat.* 10. *b,* 70. Dobrze tak na niego, gdyż tego sam sobie nawarzył. *Stryjk.* 539. es geschieht ihm recht. Nasi naskwierali potrwożonym nieprzyjacielom, a właśnie jak na toż drobny deszczyk przetrzepując, kurzawę pokropił. *Krom.* 451. Szata złota w lecie ciężka, w zimie zimna; sukienna tak na lato, jako i na zimę sposobniejsza jest. *Warg. Wal.* 10. Nie dosyć na ojca, być dobrym dla siebie samego, jeżeli się nie stara, aby i dzieci jego dobre były. *Zał. H. T.* 134. Czynisz, jako na wiernego należy. 1 *Leop.* 3 *Joan.* 1, 5. (jak nań przystoi, jak powinien). — *Exitus:* Na, zu. Na nic dobrego im nie wyszło. *Cn. Th.* zu nichts Gutem gediehen. Kto do niego się po radę udał, zawsze mu na dobre wyszło. *Teat.* 54. *b,* 46. Koral z wody wywleczony, twardnieje na kamień. *Otw. Ow.* 625. Syn jego w narodzie Marsów na bohatyra wyrósł. *Stas. Num.* 2, 247. Ta niemoc nie jest na śmierć. *Sekl. Joan.* 11. Zabić kogo na śmierć. *Teat.* 15, 35. Ta się choroba, choć szerzy, Jej zaraza nie jest na życie. *Karp.* 1, 45. Na swe złe to uczynił. *Cn. Ad.* 340. (sam sobie szkodził). Pożądliwość zahamuj w sobie, bo cię ta zawsze będzie wiodła na pychę, na gniew, na pomstę, na łakomstwo, na obżarstwo, i na insze przypadki. *Rej. Zw.* 36. Na mój mieszek, na mój grosz, na moję szkodę, *meo periculo. Mącz.* Prosił mię, abym mu konia w swéj stajni, na jego grosz, i na jego szkodę postawić dozwolił. *Szczerb. Sax.* 181. Na nieszczęście odszedł. Na szczęście odszedł. Na proch, na popioł spalić. Na gotowe pieniądze grać. *Teat.* 33. *d,* 32. Nie pij na skórę niedźwiedzia żywego. *Jabł. Ez.* 76. Na głupich orać nie trzeba, ani siać, sami się rodzą. *Teat.* 32. *b,* 31. Na traf. Na niepewną. — §. Na; *subsequenter, consequenter*, po, z przyczyny, za, nach, darauf, auf, bey. Włostowicz mówił Bolesławowi, aby na jego fortel ze wszystką Polską od wojny Ruskiej spał bezpiecznie. *Stryjk.* 188. Na przyczynę czyję uczynić. *Cn. Th.* 447. (za czyją instancyą). Nie bądźże tak srogi, uczyń to na łzy moje. *Pot. Arg.* 82. Czyjeż na tak wspaniały widok, nie rozrzewni się serce? *Gaz. Nar.* 1, 300. Widzę, już cały mięknę, Na te przymioty i wdzięki piękne. *Teat.* 56. *d,* 21. Na tę tak piękną powieść, różne we mnie myśli powstały. *Mon.* 74, 47. Najlepiéj głuchym być na takie baśnie. *Teat.* 45. *b,* 20. Upijamy się na spadki i przypadki, jednym okiem patrząc na duchowny chléb, drugim na świecki. *Lek. B* 4. Rozumiałby kto na pola, że to ogrody. *Mon.* 73, 772. (sądziłby o nich). Spi na to dobrze. *Rys. Ad.* 65. Na wszystkie te pobudki lepiej, niżeli on Endymion spał. *Warg. Wal.* 112. Na jego imię drżą odległe kraje. *Auszp.* 38. — §. Na swoje oczy, na swoje uszy = swojemi własnemi oczami, uszami, n. p. On to wszystko widział na swe oczy. *Pam.* 84, 304. Sama na własne uszy to słyszałam. *Teat.* 51. *b,* 44. — Przybliżył się do niego, i powiedział mu coś na ucho. *Niem. Król.* 2, 92, do ucha, szeptem. — Na oko = oczywiście, wpadając w oko, *ob.* Oko. Na oko co czynić, na pozor, powierzchownie, udając, maszkary strojąc, zum Schein. Na życie jego następowała, choć się za nim na oko wstawiała. *Pam.* 85, 1, 792. — §. Na; *augurationis*, auf, zu. Gdy się po mieszkaniach dymy włóczą, na deszcz. *Haur. Sk.* 103. (znamionuje deszcz). Na deszcz wrona krzecze. Na złe psy wyją. Na deszcz kot się myje, auf Regen, wenns regnen soll. Ognie niecąc kometa, prognostyki swoje Morzu daje na fale, królestwom na boje. *Ustrz. Klaud.* 19. — §. Na; *assecurandi*, *obligandi*, auf, bey. Na tę brodę przyrzekłeś mi siwą. *Teat.* 43. *c,* 137. Na moję poczciwość! *Teat.* 15, 41. Prawdziwie, na życie moje. *Teat.* 30. *c,* 69. Na honor, na życie klął się, że mię kocha. *Teat.* 43. *d,* 45. Na poczciwość, na honor, na wszystko, co najświętszego jest, przyrzekam. *Teat.* 30,

102. Na miłość bozką proszę Wc Pana. *Teat.* 33. *b*, 79. Proszę, wzywam, na miłość ojczyzny, nie burzmy narodu. *Przestr.* 16. Zaklina go na przyjaźń, miłość, na boga, na cztery litery. [kiep. 7] *Mon.* 73, 141. Prosi na żywy bóg. *Boh. Dyab.* 3, 99. (dla boga). Prosił na swą przyjaźń, na imię Augusta. *Hor. Sat.* 29. Fedor dawał na się listy i mocne zapisy, iż miał na potym zawsze być pod mocą królewską. *Stryjk.* 472. Na swą duszę biorę, na swoje sumnienie; (*ob.* Dusza, sumnienie). Kto winien różne summy, a dałby co na to, to wolno obierać mu, na którą summę, to co dał, będzie chciał rachować; inaczéj ten, który wziął, może powiedzieć, na którą to summę chce wytracić; z prawa zaś przyjdzie wytrącać, to co dano, z twardszéj albo cięższéj summy. *Szczerb. Sax.* 89. Czynią na miłosierdzie jego, jako na karb. *Glicz. Wych. E* 3 *b.* — §. Na; *metiendi* = z, blizko do, koło, około, niemal, gegen, ohngefähr, auf. Teokryt żył na lat 270 przed narodzeniem Pańskim. *Kras. List.* 97. Stoja jedna od drugiéj, jakoby na łokieć. *Star. Dw.* 45. W wojsku Tureckiém nie rachować na 100,000 wojennika. *Kłok. Turk.* 216. Wzrostu na sześć piędzi tylko. *P. Kchan. Orl.* 79. Jest tam miejsce na stopień wyżéj uczynione. *Star. Dw.* 60. Stój tu, na krok mi się nie rusz. *Teat.* 53. *b*, 57. auch nicht um einen Schritt. Nie odstępuje jéj i na krok. *Stas. Num.* 2, 141. Niechaj się jeszcze, choćby sto lat smuci, Na jeden fenik szkody nie powróci. *Karp.* 1, 192. Już się też lew na tedy rozjadł bez pamięci. *Zab.* 13, 283. *Tręb.* (t. j. na koniec przecię, wtedy). Na moment nie przestaje hałasować, kiedy jest u siebie. *Teat.* 24. *c*, 5. Raz na dzień jeść mu przynosił. *Kras. Doś.* 241, einmal des Tages. Kto się chce mieć dobrze na dzień (für einen Tag, einen Tag lang), niech sobie gęś zarznie; kto na tydzień, niech wieprza zakole; kto na miesiąc, niech wołu zbije; kto na cały rok, niech żonę pojmie; a kto do śmierci, niech księdzem zostanie. *Rys. Ad.* 31. Piękneby to twoje małżeństwo było; chyba na godzinę. *Teat.* 30, 82. Na czas, *ob.* Czas. *Aliud est*: Na ten czas, n. p. To na ten czas opuściwszy, obaczmy drugą przyczynę. *Sekl.* 110 = w ten czas, teraz, für jetzt. — Na trzy zbyty, na oścież, na schwał, na wybor, na wylot, *v. s. i. l.* — §. Na; *accumulandi*, zu, auf. Bieda na biedę przyjdzie, a wieść na wieść będzie. *Budn. Ezech.* 7, 26, eine über die andre. Szły dzień na dzień uniwersały.... *Ust. Konst.* 2, 227. Nieszczeście na nieszczęście, rozpacz na rozpacz. *Teat.* 7, 112. — § Na; *dividendi*, zu. Na troje, na czworo. Na dwa, trzy, cztery głosy muteta. Na pięć części, *quinquepartito. Cn. Th.* Na trzy misy, abo na troje noszenie. Na przemiany *Ross.* попеременно. Na raty płacić = ratami, zu Terminen, terminweise. Dowiezione do miasta ze wsi trunki, nie na kieliszki, na kwarty abo garce, lecz hurtem przedawane być mają. *Sejm. Grod.* 2, 101. nie kieliszkami, kwartami, garcami, lecz hurtem. (*NB. observes hic vim casus Instrumentalis Polonici*). Za Zamojskiego do Inflant po złotych 15 na koń dawano. *Star. Ryc.* 20. (rachując na konia). — *Ad cognoscendam plenius vim hujus praepositionis, conferas adhuc:* na rozum; na oczy; na imię; na domysł; na pamięć; na czczo; na gardło; na udry; pochodzić na co, *et alia.*

4. NA — *praepositio inseperabilis*, dodaje czasownikom (*verbis*) a) znaczenia kierunkowego do miejsca, auf =, n. p. Nakładać na wóz, naładować, aufladen. Napisać na ścienie. Namalować na murze. b) Znaczenia *accumulationis*, przygromadzenia, przysporzenia, viel auf einander.... nach einander.... auf.... Naborgować, viel aufborgen; nakupować, recht viel auffaufen; nałapać. *In hac significatione desiderat verbum Genitivum (pluralis) substantivi:* Nabudować śpitalów. c) *Verbis reciprocis adjungit significationem satisfactae cupiditatis*, sytości, i aż do zbytku nawet, i zmordowania się, recht satt.... zur Genüge.... nach Herzenslust.... bis zum Ermüden, n. p. Najadł się, nacałował się; cf. nie mógł się odcałować. d) *Saepe numero non servit nisi ad exprimendam conjugationem completam*, *quam* dokonane *vocamus*; n. p. Jużem napisał. e) Na –, nad –, ein wenig, etwas. Natracić = nadtracić; nabiegać konia = nadbiegać; cf. *Slov. et Sorab.* 1. na–, *exprimens diminutionem adjectivi*; *e. gr.* načerni czarniawy, nabèl białawy, nahork gorzkawy; (cf. *Lat.* sub–, *e. gr.* subfuscus); *vide observationem sub* Nad–, *praep. inseparab. Noveris in hac ab N incipiente serie, non pauca verba, a syllaba* Na – *incipientia, omissa esse, eo vel quod obliqua sint, nec in suo themate* Na *retineant*, *ut* nałajać, nagotować, nakarbować, nakarmić i t. d., *nec enim* nałajam, nagotowam i t. d. *dicimus; vel quod licet thema suum habeant, et composita videantur, tamen parum, aut nihil, a simplici differant, ut* nagabam, gabam, nauczam, uczę, nazywam, zowie; *quare talia bis poni minime oportebat. Cn. Th.* 440. W tym słowniku, choć umieszczono, na co się tylko przykłady znajdowały, lub do czego przynajmniéj dyalekty pobratymcze upoważniają, a zatym więcéj, niż w *Knapskim* słów z przyimkiem *na–* złożonych poprzyjmowano; atoli i tu służy ta sama uwaga, którą pod przyimkiem *do*, i w samym do dzieła wstępie, uczyniono, że niepodobna wszystkich wyliczyć.

NABA, y, *ż.*, mała rzéka w księstwie Żmudzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 195 der Name eines Flüßchens in Samogitien.

'NABABAĆ komu, *act. dok.*, nałajać któréj, że baba, babą ją często z urąganiem nazywając. *Cn. Th.* 455. eine ausschelten, mit den Worten: altes Weib; (*Etym.* baba), cf. nachłopać, napopać.

NABABRAĆ, *cz. niedok.*, nagryzmolić, nabazgrać.

NABAJAĆ, *cz. dok.*, basni nagadać. (*Etym.* bajka); *Ross.* навирать, viel her fabuliren, viel Mährchen nacheinander vorbringen. O Argonautach błędnych nabajali siła Grekowie. *P. Kchan. Jer.* 16. Turcy wierzą plotkom, co im Mahomet w pismie swym nabajał. *Biel. Hst.* 462. To coś ty jak baba nabajał, mówić, jest nieprzystojna. *Pim. Kam.* 300. — Nabajać się *zaimk.*, do nasycenia się pobajać, sich satt fabuliren. Nabajawszy się o tych aparatach po dostatku. *Pim. Kam.* 110. NABAJANY, a, e, nawymyślany, nach einander ausgedacht, erdacht. Morze nabajanemi osławione dziwami. *Faliss. Fl.* 53.

NABARDZIEJ = najbardziej, *superlat.*, *ob.* Barzo.

NABARŁOŻYĆ, *cz. niedok.*, barłogiem napaskudzić, mit Streue, Wirrstroh, unsauber machen, verunreinigen. Umiatanie nabarłożonego domu, potrzebne jest. *Petr. Ek.* 131.

NABAWIAĆ, ał, a, *act. niedok.*, NABAWIĆ *dok.*, (*oppos.* pozbawiać, wybawiać); 1. nabawiać kogo czego złego, dobrego = przyprawiać kogo o co, abo do czego, wdawać kogo w co, jednać, zadawać co komu, ściągać nań, sprowadzać nań, einem etwas zuziehen, ihm etwas bewirken, verursachen, etwas über einen bringen, ihm etwas verschaffen; *Rag.* dobàviti, dobavgljati; (*Croat.* dobaviti = dostać czego, dobavitisze = przyjść do czego); *Ross.* приключить, приключать; (*Eccl.* набавляю *augeo*). Czuję tu zapach rożmarynu; to mnie zapewne kataru nabawi. *Teat.* 55. *b*, 39. Wielom toż samo powód dało do bojaźni, że drugich nabawili bojaźni. *Pilch. Sen. list.* 104. On mnie bojaźni, a jam jego gniewu nabawił. *Boh. Kom.* 2, 91. Dzieci te nabawiły mnie niemało zgryzoty. *Teat.* 37, 56. Ten dawny oszust nie jednego biedy nabawił. *Boh. Kom.* 3, 363. Wieczny królu z wysokości, Tyś nas nabawił wolności. *Groch. W.* 78. (obdarzył). Sama tylko cnota szlachectwa nabawiać człowieka może i uszczęśliwienia. *Zab.* 10, 241. Kto zdradą zginie, większej żałości nabawia. *Zab.* 11, 191. Ten przewóz nabawi kiedyś nie jednego biedy. *Teat.* 54. *d*, *D* 2. — §. Nabawiać kogo czym, napełnić, n. p. Nad ziemiąś powietrze sprawił, I ono ptastwem nabawił. *Kanc. Gd.* 11. Bezczynność przykrą nabawia tęsknotą. *Zab.* 11, 149. Że bardzo głupi, przetom go mógł łatwo nabawić strachem. *Teat.* 34, 87. Jazonowi to Medea sprawiła, Że go tą złotą wełną nabawiła. *Klon. Fl. B* 4 *b*. — Nabawić się czego, *zaimk.*, ściągać na siebie, sich zuziehen. Niesławy się wkrótce nabawi. *Teat.* 18, 125. — 2. Nabawiać się, bawić się do woli, sich nach Herzens Lust amusiren, unterhalten. Bylibyście się Wc Państwo nabawili z sobą do woli. *Teat.* 29, 5.

NABAWICIEL, a, *m.*, przyprawiciel, który nas nabawia czego, der Zuzieher, Stifter, Urheber, der mir etwas zuziebt, verursacht, stiftet. Bądź nam panie zbawicielem od grzechów, wybawicielem od nieprzyjaciół, i nabawicielem pokoju. *Sk. Kaz.* 513, autor pokoju; *Rag.* dobavitegl *curator*, *f.* dobavitegliza.

NABAZGRAĆ, *dok.*, *ob.* Bazgrać, *Ross.* намарать, намарываю, накропать.

NABAŻYĆ się, ył, y, *recipr.*, (*Boh.* nabažiti se *satiari*); napuszyć się, aufgeblasen seyn, sich aufblasen. Niech się przeciw mnie sroży i nabaży. *Chrośc. Job.* 98. Choć się tak Porta nabażyła.... *Jabł. Buk. H* 4. Wszyscy, którzy się mądrością nabażą, Badać się pewnie tego odważą. *Chrośc. Job.* 146. Kleopatrę Antoni szatą ozdabiał łzydy, czym się wyniosła niewiasta nabaży, I boginią się zowie. *Chrośc. Fars.* 480. Ciebie z niéj, choć się nie wiem jak nabaży, Żadne przeciwne szczęście nie obnaży. *Chrośc. Luc.* 41. Odebrawszy ten rozkaz, tym bardziéj się nabaży. *Chrośc. Fars.* 106. Niechaj poganin, jak chce się nabaży, Niech na trzy tuzy każe, wiem, nie wskóra. *Jabł. Buk. D.* Gdy bić się nie chcąc, w swych się szańcach zmieści, Aby się przecię na nas mógł nabażyć, I orda wspól z nim plac do bitwy miała, Dziś w zad cofniemy, na strzelanie z działa. *Jabł. Buk. O* 3 *b.* (cf. zabaża się = chce się).

NABĘBNIĆ, NABĘBNIĆ się, *Bosn.* nabubati, nalupati *satis verberare*, *ob.* Bębnić.

NABECHTAĆ, ał, *act. dok.*, nabechta, nabechce *Fut.*; nabechtać kogo, poduszczać, namawiać, nabijać komu uszy. *Cn. Th.* *Nabektać kogo = namawiać kogo. *Cn. Th.*, (*Boh.* nabidnauti, nabadati, nawadéti někoho na něco; *Croat.* nabadati, nabuhnujem; *Rag.* nabûniti; *Vind.* navabluvati, nahuskati; *Ross.* наустить, наущать, нашколить; *Eccl.* наваждати, наваждаю, наустяю, навѣтую, наваждаю кому *lites fero*, *discordias persuadeo*); anhetzen, anreitzen. Cesarz od żony nabechtany, niechętną twarz Pulcheryi pokazywał. *Sk. Dz.* 424. Wszystko co mówiła, mówiła z jego nabechtania. *Teat.* 24. *c*, 64. nastrojona od niego. Nabechtanie, *Slov.* nahádánj; *Ross.* затѣй. Pospólstwo nabechtane, iż Mirabeau został otrutym, żądało koniecznie, ażeby ciało jego otworzono. *Gaz. Nar.* 1, 131. (mając głowę tym nabitą; cf. klin w głowie). Młodemu panu leda kto łatwie uszy nabechce. *Biel.* 69. Daje się nabechtać = nie ma własnego zdania, *Ossol. Wyr.* NABECHTACZ, a, *m.*, poduszczyciel, który drugiego nabechta, der Aufhetzer, *Ross.* затѣйщикъ, затѣя, *f.* nabechtaczka затѣйщица.

NABĘCZEĆ, *cz. dok.*, *Ross.* нажужать, *ob.* Bęczeć.

*NABEL, bla, *m.*, (z *Niem.* Nabel pępek). W hucie śklanéj, nabel, kawałeczek śkła, śrzedni punkt ciężaru naczynia, przez co można ten ciężar od piszczala oderwawszy, wziąć na haftajze. *Torz.* 35. *ib.* 205.

NABEŁKOTAĆ, *cz. dok.*, *Ross.* наболтать, набалтываю, *ob.* Bełkotać.

NABIADAĆ się, *zaimk. dok.*, do woli się biadaniem nasycić, sich satt jammern. Nabiadawszy się, rzekł.... *Żebr. Ow.* 86. *multa praequestus*, *dixit*.

NABIAŁ, u, *m.*, mleczno, Milchwerk, Milchsachen, Milch, Rahm, Buttermilch, Butter, auch Käse. Hollenderskie krowy osobliwie obfite są, co do nabiału. *Kluk. Zw.* 1, 203. Folwark, gdzie wiele wydaja się mléka, powinien mieć obszerne sklepiki do chowania nabiału. *Świtk. Bud.* 316. Od mięsa, jajec, sera i od wszelakich nabiałów, z których się mięso rodzi, wstrzymywał się na wszelki czas. *Birk. Dom.* 138. — *ob.* Nabielne.

NABIĆ, ił, *Fut.* nabije, *act. dok.*, NABIJAĆ, *act. contin.*; *Boh.* nabiti; *Slov.* nabit, nabigem; *Sorab.* 1. nabiyu; *Vind.* nabiti, nabijati, navdariti, gornabiti, gornabijati, gorperbiti; *Croat.* nabiati, nabijam; *Bosn.* nabitti, nabiati; *Ross.* набить, набивать; a) nabijać komu, często a gęsto go bić, einen viel und oft schlagen, prügeln. Natłukają, nabijają wołom, gdy źle robią. *Macz.*, *multantur boves.* — b) Nabijać gwoździ = gęsto powbijać, gwoździami wybijać, ponabijać, mit Nägeln beschlagen, benageln, viel Nägel neben einander und nach einander einschlagen. Botów ich podeszwy ćwiekami nabijane są. *Teat.* 26. *c*, 58. Zbroja złotem nabijana. *P. Kchan. Orl.* 201. W drewnianą skrzynię, wewnątrz goździmi nabitą, był wsadzon. *Kosz. Lor.* 163. W beczkę go wsadzili, która była ze wszech stron ostrych gwoździ nabita. *Warg. Wal.* 318. Szufle i cepy i bro-

ny nabite. *Morszt.* 76. Nabijać trzcinę, *ob.* Trzcinować. — c) Nabijać, natykać, natłaczać, napychać, powpychać, voll pfropfen, voll stopfen. Pisarze dobrze wory nabijają Effendemu, i do niezmiernych go dostatków przywodzą. *Kłok. Turk* 71. Mieszek sobie nabijać, łakomie zbierać, *compendiis suis studere. Macz.* Rynek był gminem nabity, i grodze rozmaitą hałastrą napełnione. *Pilch. Sen.* 191. Nabite ludem kościoły. *Mon.* 71, 131. Co rano przedpokój jego był nabity ludźmi, którzy życzyli sobie widzieć go. *Teat.* 24, 94. Ludzi, jak nabił, po całym Palmirze, Pełne ich dachy, rynny i kominy. *Pot. Syl.* 473. gestopft voll. Lekarstwo nabiciu boków, i rozpieraniu z wiatrów zbytnich. *Syr.* 436. (t. j. rozepchnieniu, nadymaniu). Nabity • gęsty, dicht. Ciało im więcej zamyka cząstek w mniejszym rozłożeniu, tym jest nabitsze. *Rog. Doś.* 1, 203. — *per excellentiam* Nabić broń • ładować, das Gewehr laden; *Slav.* puniti; *Ross.* зарядить, заряжать. Zaniesiesz te pistolety do mojéj stancyi, ale ich nie nabijaj, jak tylko prochem. *Teat.* 7. *b*, 22. Ta fuzya kulmi nabita. *Teat.* 1. *c*, 42. Na słowo komenderującego: do nabijania! przeważa się broń w lewéj ręce na prawą stronę etc. *Kaw. Nar.* 239. — d) Nabijać co do czego • bijąc wciskać, wtłaczać, wpuszczać, einschlagen, hineinschlagen, einlassen. Jakim sposobem nabijać, czyli nazad wprawiać wybity członek. *Perz. Cyr.* 100, ein Glied einrenken, wieder einsetzen. Wybitą w ramieniu rękę, jak nazad nabijać. *Perz. Cyr.* 1, 101. Słodu w miedziane garce czyste i chędogie na wódkę nabić. *Haur. Ek.* 110. Do gorzałki do nabijania pewną przydać część surowicy żytnej. *Haur. Sk.* 164, einschlagen den Branntwein, einrühren. Nabić jajec na jajecznicę. *Tr.* Eyer einschlagen. — e) Nabijać • pozabijać, nach einander tödten, todt machen, schlachten. Lew nabrał dostatecznie szczenięctom swoim, i nabił lwicom swoim. 1 *Leop. Nah.* 2, 12. Żołnierz im dostatniejszy, tym czujniejszy; gołota niewiele nabije. *Budn. Apopht.* 92. Z szańcu wiele mu ludzi nabito. *Tr.* Nabił wołów i bydła tłustego, i wezwał wszystkich do uczty. *W.* 3 *Reg.* 1, 19. Nabił Salomon ofiar spokojnych. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 63. — f) *Figur.* Nabijać komu uszy • do uprzykrzenia mu nagadać, nabechtać kogo, namawiać, naklektać, einem etwas zum Ekel wiederhohlen, viel und oft von etwas vorreden, die Ohren voll schreyen. I moja także matka Najczęściej tą mi gadką nabijała uszy. *Zab.* 11, 373. *Zabł.* Iże mi ten smaganiec ma uszy nabijać, śmie sobie tak gadać! *Cn. Th.* 452. I mąż mi ten taki tak wolno mówić! *ib.* Święty Damascen często to nabija, iż obrazom cześć bozka nie należy. *Sk. Dz.* 741. powtarza, *inculcat*, er wiederhohlt es beständig. — Nabijać komu głowę • napychać, napełniać czym mniej dobrym, klin mu wbijać w głowę, einem etwas in den Kopf setzen, ihm den Kopf womit anfüllen, den Kopf warm machen; *Ross.* натвердить, натверживать. Próżnemi marami nabijasz sobie głowę. *Teat.* 31, 36. Częstokroć próżnościami nabijają głowy młodych panien ci, którzy się starają przypodobać onym. *Teat.* 9. *b*, 30. Panny młode, nie mając jeszcze doświadczenia żadnego, nabijają sobie głowę tym, co w romansach czytały. *Kras. Pod.* 2, 247. Głowę nabitą mają dymem romansowym. *Niemc. P. P.* 20. Głowę mając dzikiemi rzeczami nabitą, Wie dobrze co ananas, a nie wie, co żyto. *ib.* 21. Nabić głowę nauką jaką. *Niemc. Król.* 3, 138. Jużeś sobie głowę nabił Lucyndą. *Teat.* 29. *c*, 3. Jużeś mi tym nierządem dosyć głowę nabił. *Falib. Dis. O.* Rozrywa światło żale, co mu sny nabiły. *Jabł. Tel.* 245. t. j. któremi mu sny natłoczyły głowę, Kummer, womit Träume ihm den Kopf angefüllt hatten. Wszyscy liczą Amorka pomiędzy bogami, I jam nabity kiedyś był temi baśniami. *Zab.* 9, 96. t. j. głowę niemi zaprzątniona miałem, hatte den Kopf voll von diesen Fabeln. NABIJAĆ się, *recipr.*, 1. do woli komu nabijać, naprać się kogo, einen nach Herzens Lust ausprügeln. Epireńscy żołnierze byli się już i spracowali, i do woli nabili. *Baz. Sk.* 173. Leda kto się go nabija. *Cn. Ad.* 429. (leda kto nad nim dokazuje; ma się, jak groch przy drodze; na ubogiego wszędzie kapie). — 2. Nabijać się gdzie • natrętnie się cisnąć, nadstawiać się, sich wozu drängen, sich hinzu drängen. Do mnie same niegdyś nabijały się dziewczęta. *Zabł. Bal.* 13. Darmo mię młoda lubi Zofia, Darmo się sama do mnie nabija. *Zab.* 12. *Zabł.* Lekarz gruntowny w swej umiejętności, nigdzie się sam nie nabija. *Perz. Lek.* 352. Wszyscy się mi nabijają, ten o urząd jaki, ten o pensye, tamten o regiment. *Boh. Kom.* 4, 34. Zdjęci chciwością zysku, sami się jemu z swoim towarem nabijali. *Mon.* 68, 649. NABICIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, — b) • Nabój *qu. v.*

NABIEC, NABIEDZ, *ob.* Nabiegać.

NABIEDZIĆ się, *recipr. dok.*, dosyć biedy nacierpieć się, genug leiden, ausstehen. Do niebios teraz bozką cześć w kościołach bierze; Ale się wprzód z fortuną swą nabiedził szczerze. *Bardz. Trag.* 556. Wprzód się nabiedziły Z tą cześcią cnego męża, niż śmierć wprowadziły. *Bardz. Luk.* 50.

NABIEG, u, *m.*, NABIEGANIE, napad, napaść, *Ross.* набѣгъ, der Anlauf, Anfall, Einfall, Ueberfall, die Streiferey. Częste nabiegi Polaków, wojsko Henryka nadraziły. *Krom.* 135. W Galilei dla nabiegów Arabskich nie orzą. *Warg. Radz.* 53. *Gwagn.* 695. Podatki przeciw Tatarskim nabiegom. *Biel.* 486. Dwie przekopy wiódł, aby od nabiegu prędkiego nieprzyjacielskiego bezpiecznie chodzić mogli. *Warg. Cez.* 175. Nabiegiem nieprzyjacielskim nic się nie trwożyli. *Warg. Cez.* 47. Tatarowie częstym nabieganiem Podolską i Ruską ziemię pustoszyli. *Papr. Ryc.* 620. — §. Nabieg, przybieżenie, przyskoczenie, das Herzueilen, Herbeylaufen. Za nabiegiem domowych, co zaczął, nie mógł dla zabronienia kończyć. *Warg. Wal.* 136. NABIEGAĆ, ał, a, *intrans. niedok.*, Nabiedz *dok.*, nabiegnąć *jednotl.*, *Boh. et Slov.* naběhnauti; *Sorab.* 1. naběhnu, nabjžu, nabjžim, nabjham; *Vind.* nabukniti, nariniti, natiekuvati; *Ross.* набѣгать, набѣжать; a) napadać na kogo, biegać nań, auf einen los laufen, über ihn herfallen. Na śmierć ciała swe wydawali, na działa nabiegali, przez wojska się przebijali, w ognie wskakowali. *Rej. Zw.* 167 *b.* Czekał czasu, żeby go we śpiączki nabieżał. *Papr. Koł.* № 2 *b.* Najwdzięczniejsze dobrodziejstwa, które są gotowe, które same nas nabiegają. *Gorn. Sen.* 50. — §.

Nabiedz • biegiem doścignąć, einhohlen, erhaschen im Laufen. Gnuśny pies nie nabiega nic. *Ostror. Myśl.* — b) Nabiegł konia *active* • nadbiegł koniowi. *Cn. Th.*, zmordował konia. *Włod.*, er hat das Pferd müde gerennt, müde gejagt, müde geritten. — c) *neutr.* Nabiegać • nabrzmiewać, wzbierać się, ociekać, anlaufen, anschwellen, schwellen; *Boh.* nabjhati. Dobywszy kańczuka, tak mię wyciął po ręku, że mi zaraz nabiegła. *Teat.* 24, 132. Zwaliła mię kością w łeb, aż mi guz nabiegł. *Teat.* 22. *b*, 55. Nabiegnienie żył, jest to pokurczenie się ich, a ztąd guzowate ponabieganie, sino lub czarniawo wyglądające. *Perz. Cyr.* 2, 285. — **§. Pierzem nabieżała, *sumsit pennas. Żebr. Ow.* 80. (przeobrażając się w ptaka, nagle pierzem obrosła). NABIEGAĆ się *recipr.*, *Boh.* naběhati se; *Ross.* набѣгаться, набѣгиваться. — a) *sensu molesto* biegać długo, zmordować się biegając. *Cn. Th.*, sich müde laufen. — b) *Sensu jucundo*, nabiegałem się, ucieszyłem się biegając, biegałem do woli. *Cn. Th.*, sich recht satt laufen, nach Herzens Lust laufen. — *c) Sam się nabiegł na szpadę. *Tr.*, naraził się na nię, er ist selbst in den Degen gelaufen. NABIEGŁY, a, e, nabrzmiały, ociekły, wezbrany, (*Boh.* nabehlý), angelaufen, geschwollen. O dymienicach, i nabiegłych gruczołach. *Perz. Cyr.* 2, 63.

NABIELIĆ, *cz. dok.*, nabielać *niedok.*, po wierzchu pobielić, dosyć wybielić, von oben weiß machen, weiß genug machen; *Vind.* nabieliti; *Rag.* nabjêliti; *Ross.* набѣлить, набѣливать. Nabielić czego, dosyć czego wybielić, eine hinlängliche Zahl weißen, weiß machen. Dworka powinna serwet dostatek nadziałać, nici naprzyczyniać, sznurków nabielić. *Haur. Sk.* 86. NABIELNE, ego, *n.*, *subst.*, dochód z nabiału, Einkünfte von Milch, Butter ꝛc. Matkać z nabielnego wlecze też co może, Jedno nic nie powiadaj przed ojcem nieboże. *Rej. Wiz.* 90. NABIELUCHNY, a, e, bieliuteńki, sehr weiß. Karczek nabieluchny. *Tr.*

NABIERAĆ, *ob.* Nabrać. NABIJAĆ, *ob.* Nabić. NABIJACZ, a, *m.*, nabijający, który nabija, natłacza, der Einschlager, Beschlager; *Vind.* nabijavez; *Croat.* nabijach *doliarus.*

NABIKOWAĆ się, *recipr. dok.*, w próżnowaniu, w włóczędze, dość czasu, podług upodobania przepędzić; *ob.* Bikować się, zur Gnüge ausfaullenzen. — §. Natkać się, sich voll pfropfen. Chłop, kiedy się u pańskiego stołu raz potraw z korzeniem nabikował, usnął. *Bies. B* 3.

NABIODRKI, iodrek, *abo* iodrków, *plur.*, części zbroi, lub też szorów końskich, nabiodrzne, die Hüftstücke an der Rüstung, am Geschirre, *equi ornamentum laterale. Cn. Th.*, ozdoby poboczne na koniu. *Włod.* Seitenzierathen an dem Pferdegeschirre. *Graec.* παραμηρίδια; *Croat.* parham; (*Ross.* набедренникъ, czworograniasta materya, noszona przez biskupów i opatów, pod czas nabożeństwa, na boku).

NABIÓR, u, *m.*, nabieranie, nabranie, nabrzmiałość, wzbior, wezbranie, das Anschwellen, Anlaufen des Wassers. Z deszczu pełne wód nabiory. *Przyb. Luz.* 150. Tybr niezmiernym wód nabiorem zerwał mosty. *Nar. Tac.* 3, 98.

NABITY *part. verbi* nabić. NABLADNĄĆ, *ob.* Nadbladnąć.

NABŁĄKAĆ się, *recipr. dok.*, nawłóczyć się błędnie, *Ross.* наскитаться, наплутаться; genug und sattsam herumirren. Długo nabłąkawszy się, z znużenia w tak dzikim miejscu osiedli. *Ossol. Sen.* 8. *longo errore jactati.*

NABLAZGONIĆ, *cz. dok.*, nabzdurzyć, napaplać głupie, sattsam hinplappern. Nablazgoniwszy o gazetach, wpada w anatomią najtajemniejszych gabinetowych rad. *Mon.* 71, 211. NABŁAZNOWAĆ się, *recipr. dok.*, błazeńsko nażartować się do woli, *Ross.* надурачиться, надурить, sich nach Belieben auf eine närrische Art lustig machen. O Afrodyty synie nućmy sobie, Z tego kędziorki Wybieraj wzorki, Nabłaznuj się śmiele. *Kchow.* 152.

NABŁOCIĆ, *cz. niedok.*, błotem napaskudzić, mit Straßenkoth beschmieren, *Ross.* нагрязнить. NABŁOTNY, a, e, leżący na błotach, an Sümpfen liegend, *Ross.* наболотный; *ob.* Nadbłotny.

NABOCZYĆ się, *recipr. dok.*, podejmować boki, napuszyć się, sich in die Seite stämmen, dick thun, sich aufblasen. Któż się odważy strofować go w oczy? Zwłaszcza, gdy się tu nadmie i naboczy. *Chrośc. Job.* 78.

NABÓJ, oju, *m.*, (*Etym.* bić); *Boh.* nabitek; *Ross.* зарядъ; die Ladung, der Schuß für ein Gewehr. (*Ross.* набивка nabijanie, набойка płótno drukowane, набой deska na kraju małych statków nabita, dla podwyższenia brzegu). Nabój, ilość prochu potrzebna do wypędzenia pocisku, nasypana w komorze działa. *Jak. Art.* 3, 303. Niełatwo naznaczyć należyty nabój do każdej kuli i armaty. *Jak. Art.* 1, 348. Gdy nabój z pistoletu wykręcono, odkryto w nim dwie kule, kilka ziarn szrotu, i kilka gwoździ żelaznych. *Gaz. Nar.* 2, 159.

NABOLEĆ się, *recipr. dok.*, nacierpieć, genug Schmerzen leiden. Cóż z takim człekiem czynić, trzeba mu pozwolić, Aby się w nędznym stanie mógł chętnie *nabolić. *Hor. Sat.* 6, do woli swojéj się nacierpieć, nabiedzić.

*NABOŚĆ, nabodł, nabodzie, *cz. niedok.*, *nabadać *cont.*, nakłóć, aufspießen, (*Boh.* nabusti, nabodnauti, nabodnu; *Vind.* nabosti, nabodem, nafulizati; *Rag.* nabósti, nabaadam; *Croat.* naboszti, nabádam; *Bosn.* nazabadati). Wół go nabódł na rogi.

NABOŻEŃSTWO, a, *n.*, (*Etym.* bóg); *Boh.* nabożenstwj religia; *Slov.* náboženstwo; *Sorab.* 1. pobożnofcż; *Vind.* poboshnost, boguflushnost, (cf. służba); *Carn.* andoht; *Rag.* posvetelisete; *Ross.* набожничество, набожность, благоговѣйство, благочестіе; 1. pobożność, miłość boga, die Gottesfurcht, die Andacht. Niebezpieczeństwa nauczą nabożeństwa. *Cn. Ad.* 556. *Żegl. Ad.* 113. (cf. do boga, gdy trwoga; komu modlitwa nie smakuje, ten niech po morzu żegluje). Oziębłość nasza i nienabożeństwo. *Opal. Sat.* 68. Ten co opatruje wielbłąda, który z alkoranem do Meki chodził, zbiera pianę, co od gęby mu ciecze, i smaruje sobie brodę nią z wielkim nabożeństwem. *Kłok. Turk.* 202. Nabożeństwem narabiać, nabożnisiem być, *Eccl.* прибожествовати; *Ross.* ханжить, ханжу, набожничать. — *burl.* Ziele to, kto z winem pije, zapala ku nabożeństwu do młodej pani. *Sienn.* 288. (chuć, żądza, ogień). — 2. Służba boża w kościele, der Gottesdienst, die Kirchenandacht. Dzwonią na nabożeństwo. *Tr.* Zchodzą się na nabożeństwo i kazanie. *Kłok. Turk.* 146. W pogaństwie, jacy kędy bogowie takie nabożeństwo. *Warg.*

Wal. 5. Kościoły i nabożeństwo nasze w mocy Tureckiéj było. *Baz. Sk.* 66. Nabożeństwa odprawianie *Eccl.* священнослуженіе. Odprawujący nabożeństwo *Eccl.* священнодѣйствователь. Nabożeństwo odprawiać *Eccl.* священнодѣйствовати. — 3. *obsol.* Wyznanie, wiara, religia, obrzad, die Religion, der Glaube zu dem man sich bekennt. Coś zacz, a jakiegoś nabożeństwa? powiedział, że chrześcianin. *Sk. Żyw.* 1, 312. Każdego, który się do przysięgi bierze, pyta pisarz, któregoby był nabożeństwa. *Modrz. Baz.* 343. *Sak. Persp.* 10. *ib. praef. B* 2. Przed oblicznością twoją, każdego nabożeństwa ludzi widzę. *Zygr. Pap.* 145. NABOŻNICA, y, *ż.*, NABOŻNICZKA, i, *ż.*, nabożna kobieta, dewotka, eine fromme andächtige Frau. Ta była wielka nabożnica zakonu naszego. *Wys. Ign.* 143. Coż to złego, że cię niezbożni nazwą nabożniczką, zakonnicą, świętą? *Mon.* 73, 612. NABOŻNIK, a, *m.*, NABOŻNIŚ, ia, *m.*, NABOŻNICZEK, czka, *m.*, *demin.*, *Boh.* nabožnik, pobožnustkař; *Ross.* ханжа; ein Andächtler. Boisz się, aby cię nabożnikiem, mnichem nie nazywali. *W. Post. Mn.* 194. Nabożnik Paweł, trzech mszy słuchał, Zmówił cztery rożańce, na gromnice dmuchał, Wpisał się w wszystkie bractwa, dwie godziny klęczał, Krzywił się, szeptał, mrugał i wzdychał i jęczał; A pieniądze dał na lichwę.... *Kras. Sat.* 21. Cnota twa nabożnisiom ofiary nie pali, Od potwarzy dewotek nikt cię nie ocali. *Węg. List.* 15. Nie zchodzi w Turczech na zmyślonych nabożnikach, co się schodząc pod maszkarą nabożeństwa i kazania, niemałe zamieszania w państwie czynić zwykli. *Kłok. Turk.* 146. Nabożnisiem być *Ross.* набожничать, богомольствовать. — §. Brańcy z Rusi, pospolicie niewielcy nabożniczkowie, snadno lada pogróżką dadzą się Turkom ustraszyć. *Kłok. Turk.* 102. (nietrwali w wierze). NABOŻNICTWO, a, *n.*, udawana lub przesadzona nabożność, Andächtelei, *Boh.* pobožnustky; *Ross.* ханжество. NABOŻNIEĆ, iał, ieje, *neutr. niedok.*, znabożnieć *dok.*, nabożnym się stawać, andächtig und fromm werden. *Tr.*, NABOŻNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* nábožnost; *Slov.* pobožnost, poboženstwo, (cf. pobożność); *Vind.* poboshnost, andoht; *Slav.* poboxnost; *Ross.* набожность, набожничество; wzniesienie serca i myśli do boga, die Andächtigkeit, die Andacht. NABOŻNY, a, e, NABOŻNIE, NABOŻNO *adv.*, NABOŻNIUCHNO *intens.*, *Boh.* nabožny, nabožně; (*Vind.* poboshen (cf. pobożny), andohtliu; *Carn.* andohtlive; *Slav.* poboxan; *Ross.* набожный, благоговѣйный, богомольный; *Eccl.* чьстивъ, *ob.* Cześć; andächtig. Ludzie cnotliwi, ubogą ofiarą błagając bogi, bywali miani za nabożne i cześciwe; a ludzie grzeszni, chociaż hojnie krwią bydląt oblewali ołtarze, przecię przezwiska niezbożnych i nieczześciwych uchadzać nie mogli. *Gorn. Sen.* 22. Wszyscy jesteście nabożnymi, Panu Bogu się modlicie, jemu chwałę wzdawacie. *Baz. Sk.* 652. Nabożno schylił głowę. *Ezop.* 121. Z młodości był ku panu bogu nabożny. *Sk. Żyw.* 2, 98. Nabożny jestem ku któremu świętemu, mam nabożeństwo do obrazu tego, ku relikwiom etc. andächtig zu einem Heiligen, seine Andacht zu einem Heiligen verrichtend. — §. Mistrz Krzyżacki Władysławowi pochlebnie i nabożniuchno odpowiada, że cokolwiek czynił, tedy z dobrym Władysławowym wszystko czynił. *Krom.* 316. układnie, in einem schmeichelhaften und gar sehr frommen Tone.

NABRAĆ, ał, *f.* nabierze *cz. dok.*, Nabierać *niedok.*, *Boh.* nabjrati, nabrati; *Sorab.* 1. naberu; *Rag.* nabratti; *Croat.* nabiram; *Ross.* набрать, набирать; §. a) brać co na się, przywlekać na się, przyjmować, annehmen, auf sich nehmen. W tym momencie oczy żywszemi się stały, płeć barwy nabrała. *Teat.* 26. *d*, 39. Niechaj cierpliwie w szczupłym niedostatku Nabiera młodzik i serca i statku. *Hor.* 2, 13. Każde wino dłużéj zostawione na cieple, smaku kwaśnego nabiera. *Kruml. Chym.* 574. — Nabrać wody, naczerpać, Wasser (nehmen), schöpfen. Przystąpiła do studni, i nabrała wody. 1 *Leop. Genes.* 24. Nabierzcie cztery wiadra pełne wody. *ib.* 3 *Reg.* 18, 34. Nabierz wody z rzéki, a wléj na suchą ziemię. *ib. Exod.* 4. Przystępuje do źrzódła, nabiera w rękę wody; w tym słyszy głos: ktoż ci pozwolił nabrać wody w tym źródle? *Stas. Num.* 2, 189. — Nabieram w się czego, *imbuor. Cn. Th.*, einschlucken, einsaugen, in sich ziehen. Bocian koło półmiska próżno dziobając nosem, nic nie mógł weń nabierać. *Ezop.* 13. (wetkać, brać). — Nabierać, dostatkiem czego nabrać, nazbierać, genüglich nehmen, sammeln, zusammen bringen. Lew nabrał dostatecznie szczenietom swoim, i nabił lwicom swoim. 1 *Leop. Nah.* 2, 12. (nałapał). Nabrawszy pożywienia na bydło, pojechał. *ib. Genes.* 45. Nabierz sobie mych kwiatków, a w mojéj wonności Użyj sobie rozkoszy, i każdéj wolności. *Papr. Koł. G b.* Poddani, gdy drwa wożą, jednako nabierać mają, bo czy dobry, czy zły gospodarz, więcéj brać nie powinien. *Haur. Ek.* 14. naładować, nakładać na wóz, aufladen, aufpacken. — Nabrać sił, Kräfte sammeln. Trzeba mi spocząć trochę i nabrać sił. *Teat.* 33. *c*, 24. Nabierają mléka krowy. *Cn. Th.*, dojniejszemi się stają, die Kühe bekommen mehr Milch. Dojmy nabrane te wymiona. *Klon. Wor.* 14. t. j. pełne, napęczniałe, die strotzenden Eiter. Sadła nabrał. *Tr.*, roztył się. *Ross.* плотнѣть, er hat Speck auf die Ribben bekommen. — Rzéka nabiera, przybiera, wzbiera, nabrzmiewa, *Vind.* sajesiti, sajieshiti, der Fluß schwillt an, wächst. Rzéki nabierają, im się daléj oddalają. *Birk. Chmiel. D.* Rzéki nabrane od śniegów. *Lib. Hor.* 99. Wrzody i przyszcze nabrane. 1 *Leop. Exod.* 9. (ociekłe, nabrzmiałe). NABRAĆ się, *recipr.*, § a) do woli się opatrzyć w co, sich genugsam beladen, nach eignem Belieben, zur Genüge, nehmen, sich voll packen. Już byli Tatarowie uszli, nabrawszy się, jak zawdy czynią. *Biel.* 441. Bolesław zebrawszy wojsko do Morawy, tam nabrawszy się, wrócił się do domu. *Biel. Św.* 196. (obładowawszy się plonem). Nikt się nabrać nie może, nikt nie mówi, mam dosyć. *Gorn. Sen.* 562. — §. b) Nabierz się cierpliwości. *Teat.* 19, 30. opatrz się w cierpliwość, fasse Geduld. Dziecię się strachu nabrało. *Gęb. Hym.* 300. (nalękało się). — §. c) *Imperson.* Nabrało się czego, licznie się skupiło, (cf. przebrało się), es hat sich gehäuft, ist in Menge zum Vorschein gekommen. Wiele z Afryki heretyków do Rzymu się nabrało. *Sk. Dz.* 420. Iż trojaka biblia była, różności się w nię i skazy bardzo wiele nabrało. *Sk. Dz.* 117. NABRANIE, NABIE-

RANIE, ia, *n.*, *subst. verb.* das Annehmen, Aufnehmen, Auffassen, Aufschöpfen, *Ross.* набирка (2. koszyk do zbierania jagód); наборка składanie druku, наборная доска zecerska deska, наборщикъ zecer, składacz, наборъ 1) werbunek 2) składanie druku, наборный wykładany, składany.

NABRAM, *herb*; Waldorf; trzy pola czarne; od prawéj ręki piérwsze także czarne, drugie białe, w odległości równéj od siebie, prosto do góry idące. *Kurop.* 3, 34; ein Wappen.

NABREDZIĆ, *cz. dok.*, dosyć pobredzić, sattsam hinschwatzen, *Ross.* навирать, наколобродить, наколоброживаю, нагрезить, нагрежу.

NABRNĄĆ, ął, *f.* nabrnie *intrans. jedntl.*, brnąc nachodzić, loswaten, auf etwas zuwaten. — *fig.* Sułtan Nuradyn szerokim nabrnął zagonem na wodza chcącego pomsty. *Susz. Pieśn.* 3, G 3. naszedł.

NABRODZIĆ się, *f.* nabrodzi się *recipr. dok*, do woli pobrodzić, sich satt waten, zur Genüge herum waten. Aż w ten czas swego dochodzi, Gdy się w krwi własnéj nabrodzi. *Dar. Lot.* 4, *Ross.* набродиться, набраживаюсь.

NABROIĆ, *f.* nabroi *cz. dok.*, wiele złego porobić, viel Unheil stiften; *Ross.* накутить, наплутовать. Nabroiwszy, wstyd ich był kajać się. *Warg. Cez.* 178. Czy to ta była Wolność, która tak wiele u nas nabroiła? *Groch. W.* 601. Nie proszę więcéj, już broj, jakoś nabroiła. *Bardz. Trag.* 119. Trzymali się tych błędów, których on był nabroił. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 17, 19. Niewierny nauczyciel wieleby złego uczniowi nawarzył i szkody nabroił. *Glicz. Wych.* L 4 *b.*

NABRONIĆ się, *recipr. dok.*, (*Boh.* nabraniti se *diu defendere*), bronowaniem napracować się. *Wol.*, sich müde eggen.

NABROZDZIĆ, *cz. dok.*, brozdami napełnić, anfurchen, mit Furchen beziehen, *Ross.* набороздить, наборозжу.

NABRUDZIĆ, *cz. dok.*, brudem napaskudzić, beschmutzen, *Ross.* насквернить, нагадить.

NABRUKOWAĆ, *cz. dok.*, brukiem nałożyć, mit Steinpflaster belegen, steinbrücken, *Ross.* намостить, намащивать.

NABRYZGAĆ, *cz. dok.*, bryzgając nabłocić, mit Koth anspritzen, *Ross.* нагрязнить, набризгать, набризгивать, напачкать.

NABRZECHAĆ, *f.* nabrzecha *cz. dok.*, naszczekać, viel verbellen; (*Ross.* набрюзжать namruczeć). Nic nie pomogło psu, to co nabrzechał, Pan z kijem na nim, aż z domu wyjechał. *Jabł. Ez.* 117.

NABRZĘKŁY, a, e, nabrzmiały, ociekły, aufgeschwollen, aufgelaufen. Co z nabrzękłemi zawałkami w czeluściach będącemi robić. *Perz. Cyr.* 2, 200. (*tonsillae*). Cała nabrzękła. *Teat.* 18. *b*, 65. Żelazem po świeżo nabrzękłych ranach ryje i porze, nowe w ranach zadając rany. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. NABRZĘKNIENIE, ia, *n.*, NABRZĘKŁOŚĆ, NABRZMIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, ociekłość, napuchnienie, (*ob.* Otok), die Geschwulst; *Slov.* otèkanj; *Sorab.* 1. hopuklina, nabubneno; *Vind.* obraknenje, otiek, ottok, otuk, otezhnost, otezhenje, otezhlivost, obrakust, parnost, sparjenje, gerzha; *Carn.* ottok, otok; *Croat.* otek, otok; *Slav.* ottok; *Rag.* náték, gukka, vàrka; *Eccl.* пружение; (*Ross.* засадь nabrzmiałość wewnętrzna u zwierząt). Nabrzmiałość, jest to napuchnienie czyli nabrzęknienie jakowego członka lub części ciała nad przyrodzoną jego postawę. *Perz. Cyr.* 2, 52. *oedema. ib.* 1, 172. *tumor. ib.* 1, 113, jest to przeciwprzyrodzone odęcie się części, lub też całego członka, pod powierzchownością ciała osiadające. *Perz. Cyr.* 1, 113. NABRZMIAŁY, a, e, nabrzękły, nadęty, ociekły, nabrany, angelaufen, aufgeschwollen, angeschwollen; (*Sorab.* 1. nabubnené, zapu, chwé; *Vind.* otekel, otekou, oteken, otezhliu, sabrakel, obrakel; *Slav.* otecsen). Właśnie w piérwopsy, z nabrzmiałemi oczy Sen, z Letu rzéki, mnie całego zmoczy. *Zab.* 14, 159. Jak strumyk z deszczowych wód tylko nabrzmiały, Schnie bez źrzódła, i moje chęci tak zniszczały. *Zab.* 11, 262. *Zabł.* Z wiosiennych rostopów staw nabrzmiały trzymaną wodę swą wywiera z upustów poruszonych. *Tward. Wł.* 77. Nabrzmiałym czynić (*Ross.* пружить, cf. prężyć).— *Transl. et fig.* Nadęty, n. p. Tak nabrzmiałe mowy żadnego wyraźnego śladu nie zostawują. *Zab.* 8, 133. NABRZMIEĆ, iał, *f.* nabrzmieje *neutr. dok.*, Nabrzmiewać, ał, a, *contin. et frequ.*, nadymać się, nabiegać, ociekać, nabierać, anlaufen, anschwellen; *Boh.* botnati, (cf. buta); *Sorab.* 1. naduhwam szo, nabubnam, zapuchnu; *Sorab.* 2. hopuknusch; *Carn.* ottezhi, ottekam; *Vind.* otezhi, obtezhi, gortezhi, otikuvati, otiekati, obrakniti, satezhi, sabuhniti; *Croat.* otechi, otechem; *Bosn.* obotiti, otecchi, napetise, (cf. napiąć); *Rag.* nabreghjatise; *Ross.* напрячься, растечь. Z powodzi Prut nabrzmieje. *Tward. Wł.* 59. Rzéka nabrzmiawszy deszczami, niepodobne bez łodzi ukazywała przejście. *Nar. Hst.* 2, 406. Gdy staw wielki powodzią nabrzmieje, Pola, łąki, ogrody przyległe zaleje. *Tward. Wł.* 179. Te brzegi z Turskiéj nabrzmiewały juchy. *Jabł. Buk. F.* Cała nabrzmiała. *Teat.* 18. *b*, 66.

*NABRZUSZEK, szka, *m.*, *Boh.* nábřišek *ventrale*, Bauchgurt, *ob.* Trzos.

NABRZYDZIĆ się, ił się, *f.* nabrzydzi się, *recipr. dok.*, brzydzić się czym dosyć długo i mocno, Ekel und Abscheu genug vor etwas haben. Tak bestyalska okrutnością nikt nigdy się słusznie nie będzie mógł nabrzydzić. *Ustrz. Kruc.* 2, 126.

NABUCZNIEĆ, iał, ieje, *neutr. dok.*, nadgnić, anfaulen, morsch werden. Gdyby pniak macicy winnéj był naruszon albo nabuczniał od słońca, od deszczu, albo od robaków był wydupniały, wszystko sprochniałe ma być wyczyszczone. *Cresc.* 316.

NABUCHAĆ czego, *cz. niedok.*, nawalić czego, tüchtig aufladen, aufpacken, einschenken, *Ross.* набухать, набухиваю. — §. Nabuchać się, najeść się do sytu, sich dick essen.

NABUDOWAĆ, ał, *f.* nabuduje, *cz. dok.*, dość pobudować, liczbę budynków powystawiać, genug bauen, eine Menge hinbauen; *Sorab.* 1. natworicž, natwořu; *Ross.* настроить, настроивать; *Eccl.* назидати, наздавати. Nabudował szpitalów w każdym mieście, aby się pielgrzymi jego szczodrobliwością chłodzili. *Sk. Dz.* 261. Nabudowałem sobie domów, uczyniłem sobie ogrodów. *Budn. Eccles.* 2, 4. *Leop. ib.* Gospod dla gości nabudowała. *Sk. Dz.* 315. Słup jest rzecz doczesna; wolę ja tych słupów

nabudować około siebie, co się nigdy nie obala. *Rej. Zw.* 50. Daryus dał im corok 20 talentów, na nabudowanie kościoła, pókiby go nie dobudowali. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 53. (na wystawienie). NABUDOWAĆ się *recipr.*, chęci swojéj budowaniem odpowiedzieć, seine Baulust büßen, sich satt bauen.

NABUNTOWAĆ, *cz. niedok.*, dosyć pobuntować, genüglich aufwiegeln; *Bosn.* nabuniti, uzbuniti.

NABURTA, y, *ż.*, na szkucie w budzie po obu stronach bale na burcie, których końce przed schodki wychodzą, i w nie wpuszczane są krokiewki od budy. *Magier. Mskr.*, die Bordbalken in der Kajüte des Flußschiffs.

NABUTWIAŁY, *ob.* Nadbutwiały.

NABUZOWAĆ, *f.* nabuzuje, *intr. dok.*, nałajać groźno komu, einen mitt Drohworten ausschelten. Nabuzował, nałajał podstarościemu. *Falib. M* 2.

NABYĆ, NABYDŹ, ył, *f.* nabędzie, *cz. dok.*, Nabywać, ał, a, *cz. niedok.*, *Boh.* nabyti, nabywati, dogiti; *Slov.* nabit, nabiděm, nabýwam, nadobýwam; *Sorab.* 1. dobéwam; *Carn.* dobiti, dobim; *Vind.* dobit, sadobit, perdobiti, perdobiulati, perpraviti; *Croat.* zadobiti, zadoblyujem; *Dal.* dotechi, pribaviti; *Ross.* нажить, наживать, стяжать, стяжевать (cf. ściągnąć), пріобрѣсть, пріобрѣтать; *Eccl.* пристяжати, пріусвоить, (cf. oswoić, przyswoić). Nabywać, dostawać sobie, szukać sobie, swoim czynić, w swoję własność przemieniać, sich zu erwerben suchen, an sich zu bringen suchen; nabyć, dostać sobie kupnem i t. d., an sich bringen, erwerben, sich zu eigen machen, bekommen, erlangen. Siedział żebrak przy drodze, żebrząc a nabywając żywności swojéj. *Rej. Post. M* 2. Naprzód mądrości nabywaj, a we wszem nabyciu twoim nabywaj roztropności. *Budn. Prov.* 4, 7. (nabywajże mądrości a za wszystkę majętność twoję, nabywaj roztropności. *Bibl. Gd.*). Upada-ć serce, biegasz, nabywasz rady. *Rej. Post. y.* 5. Młody nabywaj, stary zażywaj. *Cn. Ad.* 509. Nabywszy nie zażyć, głupstwo. *Cn. Ad.* 525. Dwu rzeczy snadno pozbyć, ale trudno nabyć, grosza a zdrowia. *Jag. Gr. A* 2. Co źle nabędziem, to nie nasze jest, ale cudze. *Karnk. Kat.* 423. (*ob.* Nabyty). — Nabywać, kupować sobie, an sich kaufen, käuflich an sich bringen. Król na rzecz swoję, nie może nabywać żadnych dóbr. *A. Zamoj.* 7. NABYĆ się *recipr.*, *Boh.* nabyt se, nabawić się gdzie dość długo, namieszkać się, lange genug an einem Orte seyn, sich genugsam verweilen; *Ross.* выжить, выживать. Dosyciem się w Warszawie nabywał, aż do uprzykrzenia. *Teat.* 24. *b,* 59. Jeszcze się z nami nabędzie i w niebie, Chociaż w starości weźmiem go do siebie. *Pot. Arg.* 687. — §. Nabywać się *passive*, dostawać się, osięgać się, erworben werden. Obyczaje i grzeczność nabywają się na wielkim świecie. *Teat.* 19, 12. NABYWANIE, NABYCIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, zdobywanie się na co, dostawanie, dostanie, postąpienie czego, das Erwerben, das Ansichbringen. — §. Nabycie = NABYTEK, tku, *m.*, (*Boh.* nabytek *supellex*; *Sorab.* 1. dobětk *lucrum*, cf. zdobycz); *Ross.* стяжаніе, нажива, зажитое; *Eccl.* обрѣща, добыча, находка, прибытъкъ, польза; co się nabyło, własnością się stało, der Erwerb, das Erworbne, an sich Gebrachte. Z tego rzemiesła mamy niemały zysk a nabytek. 1 *Leop. Act.* 19, 25. (zarobek, Verdienst). Z dawna już nie mam nic, ani do utraty, ani do nabytku, nichts zu verlieren, nichts zu gewinnen. Złe nabycie, źle zginie. *Petr. Ek.* 28. Łacne nabycie, łacne odbycie. *Cn. Ad.* 94; wie gewonnen, so zerronnen; (*Slov.* Gako ziskal, tak stratil; cf co łacno przyjdzie, łacno odejdzie; lekko sobie szanujemy, czego darmo dostaniemy). Złe nabycie w korzyść się nie obróci nigdy. *Opal. Sat.* 27. Z niesprawiedliwego nabytku, Nie weźmie potomek łupieżcy pożytku. *Gil. Post.* 54 *b.* Dobre nabycie trwałe. *Cn. Ad.* 165. Dobre nabycie i w morzu nie utonie. *ib.* Dość mam i nadto z twéj szczodroty w życiu Moim, o większym nie myślę nabyciu. *Hor.* 2, 301. Obowiązali się Krzyżacy wszelkie w Prusiech nabytki między sobą z książętami Mazowieckiemi dzielić. *Nar. Hst.* 4, 235. Lekce zdają się ważyć nabytki swojéj ojczyzny. *N. Pam.* 11, 251. akwizycye, zdobyte krainy, die Eroberungen, Acquisitionen. Cudzoziemcy nie poczynili zbyt wielkich w ziemi Francuzkiéj nabytków. *ib.* 16, 70. (nie nabyli wielkich gruntów).

NABYTY, a, e, dostany, uzyskany, osięgniony, erworben, erhalten, erlangt, an sich gebracht; *Ross.* нажитый Pługiem nabyte, najpewniejsze skarby. *Pot. Arg.* 310. Dobro tym milsze jest, im trudniéj nabyte. *Zab.* 1, 114. Dobrze nabyty *Ross.* благопріобрѣтенный. Źle nabyte, nie bywa dobrze pożyte. *Rys. Ad.* 77. Źle nabyte, źle ginie. *Modrz. Baz.* 38. Z źle nabytych, rzadko się ucieszy trzeci dziedzic. *Kluk. Rośl.* 3, 12. unrecht Gut kommt nicht auf den dritten Erben; unrecht Gut gedeiht nicht; *Slov.* zle dobité, horšeg odbité; zboži zle dobité, ně dedi; co złe bíwa nabité, mnoho horšeg biwa odbité. Miesiąc już stracił swą jasność nabytą. *Auszp.* 35. (t. j. nieswoję, pożyczaną, cudzą). Przyrodzony i nabyty rozum. *Gorn. Dw.* 360. (wykształcony). — §. Nabyty = nabytny, nabywalny, czego nabyć można, erlangbar, erwerblich, was sich erwerben läßt. Wolałem łaski Pańskiéj postradać, która nabyta jest, i kiedyśkolwiek przywrócić się może, aniżeli w uczciwym szwankować z niepowetowaną hańbą. *Boh. Ossol.* 57. Nienabywalny *Vind.* neperdobiulast. Nienabywalnośc, nienabytność *Vind.* neperdobiulost. NABYWCA, *m.*, NABYWACZ, NABYWALNIK, a, *m.*, ten co nabywa, der etwas an sich bringt, der Erwerber, osięgacz, *partor. Macz.*, *Croat.* zadobitel; *Ross.* стяжатель; *Eccl.* пристяжатель. Nabywcom dóbr kościelnych spokojność zawarowana. *N. Pam.* 21, 298. Znający się na rzeczach nabywca. *N. Pam.* 3, 315. (kupiec, który co kupuje). Prawa nabywca. *Gaz. Nar.* 1, 154. Nabywacz pieniędzy dla kogo. *Tr.*, der Geldmäkler. NABYWCZY, a, e, od nabywcy, Erwerbers. Nabywcze prawa. *Czack. Pr.* 2. 13.

NABZDURZYĆ się, *f.* nabzdurzy się *dok.*, do sytu nagadać się, sich satt schwatzen, müde plappern. Nabzdurzą się, nabzdurzą, nakoniec przestaną. *Zabł. Fir.* 30.

'NABZDYŻYW, a, *m.*, pochlebca, kadziciel, pasorzyt, ein Speichellecker, Schmeichler, Aufschneider. Tak bogate sieroty guiną jako żywi Niewstydliwi pochlebcy, chytrzy

nabzdyżywi. *Klon. Wor.* 55. Mnodzy tak żądają chwały, iż też, chociaż z utratą swoją pochlebce bardzo radzi widzą, takowi ludzie nabzdyżywom na pośmiech bywają. *Ezop.* 6. NABZDZIĆ, *ob.* Bzdzić.

NAĆ, *ob.* Na 1. Naści, Na-ć.

NAĆ, i, *ż.*, u ziół liście nad korzeniem. *Włod.*, liście z kłączem. *Syr.* 192, das Kräutig, das Herz der Pflanzen und Kräuter, die Blätter, die sich schließen. Liście jarzyn ogrodowych, die Blätter der Küchenkräuter, der Petersilie, gelben Rübe, des Pasternacks; *Boh.* nat, braucj *folia raparum et similium plantarum*; *Vind.* nat, meteniza; *Carn.* zima; *Sorab.* 2. nasch, rep'acze kikernaki; (*Hung.* nád *canna*; *Ross.* насть skóra na śniegu po odwilży). Hollenderska pietruszka obfitą nać daje. *Kluk. Rośl.* 1, 212. Koszą nać marchwianą, pasternakową, na trawę dla bydła. *Kluk. Rośl.* 3, 312. Liście i nać od jarzyn dla bydła zbierać. *Zaw. Gosp.* Nać z jarzyny, co mąż przyniosł, żona obrzynała. *Otw. Ow.* 331. Chociaż na zimę naci ziół psują się, przecię one na każdą wiosnę krzaki zwyczajne z kwieciem z korzenia wypuszczają. *Otw. Ow.* 398. — Rybna nać, *ob.* Rybny.

NACACKAĆ się, *zaimk. dok.*, nacieckać się, napieścić, cackaniem nasycić się, sich satt liebkosen. Mąż o niczym wiedzieć nie będzie; a oni się z sobą nacackają do woli. *Teat.* 10. *b*, 11.

NACAŁOWAĆ się, *f.* nacałuje się *recipr. dok.*, do woli pocałować, *Ross.* нацѣловаться, sich satt küssen. Nie mogła się napatrzeć i nacałować onych ran świętych. *Groch. W.* 257, cf. odcałować się.

NACECHOWAĆ, *f.* nacechuje *cz. niedok.*, cechą oznaczyć, *Ross.* намѣтить, намѣчать, bezeichnen. Gdzie kogo szatan opoi, niejednego sobie nacechuje, temu nie dostawa palca, tego usieczono, trzeciemu nogę ugolono. *Rej. Post.* 130. Nie darmo cię natura nacechowała. *Cn. Ad.* 568. (cf. nie darmoś się ty łysym, chromym, zezowatym, garbatym etc. urodził; co szpetne, to i złe; byś był co dobrego, nie miałbyś grzbietu krzywego, cf. cechowanych się strzeż). — *Protocollum*, krotkie naznaczenie, nacechowanie pisarskie, pisania albo sprawy, z któréj potym szerzéj w księgi piszą. *Mącz.* notatki.

NACEDZIĆ, *f.* nacedzi *cz. ok.*, Nacedzać *niedok.*, dosyć powycedzać, genugsam einzapfen; *Croat.* naczéjam, nadoczéjam; *Bosn.* nadociditi; *Rag.* nazjèditi; *Ross.* нацѣдить, нацѣживать. Hojnéj nacedziwszy juchy, napił się Gradyw i Bellona syta. *Jabł. Buk. F.*

*NACEWIĆ, *cz. dok.*, nawijać na cewy, *Vind.* nazievati, na zieu naviti, navijati, svijati, ovijati, aufspulen.

NACHAPAĆ, NAHAPAĆ, *f.* nachapnie *cz. dok.*, chapaniem nabrać, aufraffen. Trochę nachapał wykrętów od sławnego mecenasa, u którego trzy lata dependentem był. *Teat.* 1. *b*, 10. Mam ja w sobie cudzoziemskich przymiotów cokolwiek, com ich różnie nachapał. *Mon.* 71, 518. Wydrę ci wszystko, coś nahapał. *Teat.* 28. *b*, 127.

NACHARKAĆ, *f.* nacharcze *cz. dok.*, charkając napluć, anspeien, bespeien; *Ross.* нахаркать. (*Vind.* naherkati = ofukać).

NACHEŁPIĆ się, *f.* nachełpi się, *recipr. dok.*, do woli się nachwalić; nach Belieben prahlen. Niech się nachełpi zbytkiem nikczemnym. *Karp.* 3, 28, *Ross.* нахвастать.

*NACHEŁY, *ob.* Nachylić, Nachyły.

NACHLASTAĆ się *recipr. dok.*, *Boh.*, nachlastaty se, nażrzeć się, napchać się, sich satt saufen, satt fressen; *Ross.* нахлебаться, *ob.* Chłastać.

NACHLIPAĆ się, *f.* nachlipa się *recipr. dok.*, naszlochać się, sich satt weinen, satt schluchzen. Ociec żalem przejęty, nic nie odpowiada, Dość się nachlipawszy, na te słowa wpada.... *Jabł. Tel.* 60. — §. Nachlipał się wody; *ob.* Chlipać.

NACHŁODZIĆ, *cz. dok.*, dosyć chłodnym uczynić, sattsam abkühlen; *Ross.* нахолодить.

NACHŁOPAĆ komu, *f.* nachłopa, *intrans. dok.*, raz wraz komu chłopać, chłopem go z urąganiem nazywać, jemanden einen Flegel über den andern schelten; *debacchari in aliquem*, *rusticum identidem illum appellando. Cn. Th.*, cf. napopać, nababać.

NACHŁOSTAĆ, *cz. dok.*, w miarę wychłostać, genugsam durchwichsen, schlagen, Schmisse geben, *Ross.* нахлестать, нахлыстать.

NACHŁYSTAĆ się, *cz. dok.* chłystając do woli napić się, sich nach Belieben voll schlucken, voll trinken; *Ross.* нахлюстаться.

NACHMURZYĆ, *f.* nachmurzy *cz. dok.*, nachmurzać *niedok.*, chmurą przywlekać, bewölken, umwölken. Czoło nachmurzy, jakoby się gniewał. *Leszcz. Class.* 49. Nachmurzyć się, namarszczyć twarz, nasępić *Ross.* нахмуриться, нахмуриваюсь. Nachmurzyło się na niebie, zachmurzyło się *Ross.* нахмурилось на небѣ.

NACHOD, u, *m.*, *NAŚCIE, NAJŚCIE, ia, *n.*, napad, napaść, napadnienie na kogo, najazd, *Ross. et Eccl.* находъ, нахожденіе; (*Ross.* находка, находочка nalazek, *Vind.* nahod, perhod, perhaja = przybycie, przychod; nahod; *Carn.* nahod *gravedo*, ruma). Pomnij, że brat zawzięty gotuje nachody, I pragnie z ziemią zrównać wznoszące się grody. *N. Pam.* 8, 230. Zasadzki podróżne, gwałty i naścia domowe, burgrabia sądzi. *Szczerb. Sax.* 163. Podrapawszy twarz, a drzwi porąbawszy, opisze naście na dom na onego, którego samże ranił, i pozowie piérwéj o naście domowe, niż o rany. *Gorn. Wl. L* 3. Kraj nasz najściami Litwy, Tatarów, Pomorczyków zniszczony. *N. Pam.* 10, 84. NACHODZIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, najść, naszedł *dok.*, (najdzie, *ob.* Naleźć), nachodzić kogo, nachodzić na kogo, napadać, najeżdżać nań, *Sorab.* 1. nanhdu, nanhdżem; *Rag.* nâchi; *Vind.* nahajati; *Eccl.* нашьствовати; auf einen losgeben, einen überziehen, überfallen. Jeśli w nocy naść (najść) ma na cię nieprzyjaciel, nie zasypiaj. *Sk. Kaz.* 7. Wiem jednego, kogo naszto (naszli, nachodzono), na dom i urąbano. *Gorn. Wl. L* 3 *b*. Utarczkami ustawicznie nachodząc Skanderbega Sułtan, więcéj go drażnił, niżli straszył. *Baz. Sk.* 166. Pospolici ludzie naszli kościoły, posiekli obrazy. *Boter.* 4, 77. Mospanie! nie wstydzisz się mój dom nachodzić? *Teat.* 32. *b*, 100. Z twarzą Achilles taką, z jaką wiec pochodził, Z mieczem Agamemnona gdy srogim nachodził. *Żebr. Ow.* 329. (*petiit*

ferro). Najść kogo = napaść go, nadejść go, spotkać go, natrafić na niego, zastać, einem überraschen, über etwas antreffen, ertappen; *Sorab.* 2, najhisch, nadajhisch, nadehisch; *Vind.* nadoiti, nadohajati, gornapriti, nadopriti; *Ross.* найти, находить, нашелъ, найду; *Eccl.* нашьствовати; (*Rag.* snâchise, snahodimse = potkać się). Temiż słowy mówcie do Ezom, gdybyście go naszli. 1 *Leop. Genes.* 32. Jeśliby gwałtownika swego gdziekolwiek naszedł, może go zatrzymać podług prawa. *Szczerb. Sax.* 379. Nie *znaszedł (naszedł) mię żaden ani w kościele do kogo mówiącego, ani zbieg ludu czyniącego. *Budn. Act.* 24, 12. (nie znaleźli mnie.... *Bibl. Gd.*). — Najść, znaleźć, finden, *Lat.* invenire; *Boh.* nagiti, našel, nagdu; *Carn.* najdti, najdem; *Vind.* najti; *Bosn.* nacchi, nahoditi, (nasajastje *inventio*, nascjast *inventus*); *Slav.* nachi; *Ross.* найти, находить. Świnie orzechy z kształtu orzecha naszły sobie imię. *Syr.* 1235. t. j. nalazły, dostały; cf. naleźć. — §. Nachodzić się = nabiegać się, do woli chodzenia używać, *Boh.* wychodit se, nachodit se; *Croat.* nahodilszemsze; *Ross* наслоняться, находиться, sich satt gehen, müde gehen. Gdy się do woli nachodzisz, musisz wrócić się do domu. *Pilch. Sen. list.* 4, 241. Biegłem za szczęściem, mniej baczny, bo młody, Niech też odetchnę, dościem się nachodził. *Kras. W.* 67. *Zab.* 16, 95. — §. Nachodziło się, naszło się, *imperson.*, zbiegało się, zbiegło się, nabiegło się, es kamen zusammen, es versammelten sich. Bieżeli żołnierze na jedno miejsce, gdzie się było wiele niewiast i panien przed strachem naszło. *Baz. Hst.* 69. Naszło się do nich niemało ludzi; a gdy się niemało ich nazbierało, zbudowali sobie klasztor. *Sk. Żyw.* 1, 153. — §. *Verb. neutr.* Pospolicie koniom w drodze nogi nachodzą. *Hipp.* 56. t. j. nabiegają, nabrzmiewają, die Füße laufen ihnen an. — §. Najść czym = przejść czym; przeniknionym być czym, *fig.* napojonym, n. p. Takem naszła z téj pary, kurzawy, tytuniu, że ledwie nie skonam. *Teat.* 43. c, 82, durchdrungen seyn von etwas. — *aliter* Dachy mchem były nieforemnie naszły. *Żebr. Ow.* 13. narosłe, nadrosłe, nakryte, von oben bewachsen, bedeckt. *NACHODNY, *Ross.* находный, *ob.* Napastny.

NACHOWAĆ, *f.* nachowa, *cz. niedok.*, nachowywać, nachowuje *frequ.*, *Boh.* nachowati *servare*, *reservare*, ciągle chować, lange nach einander erhalten, *Boh.* nahlidati se. Będą zebrane wszystkie rzeczy, które w domu twoim są, i których nachowali ojcowie twoi aż do tego dnia. *Leop. Jes.* 39, 6. W mieście nachowano żyta, i śpichlerze tak naśpiżowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. *Baz. Sk.* 277.

NACHRAMOWAĆ, ał, uje, *intr. niedok.*, NACHRAMYWAĆ *frequ.*, Nadchramować, (*Etym.* chromy), na jedne nogę napadać, nieco kulać, auf einem Beine ein wenig hinken. Nachramował na jedne nogę niejako, która dla rany i kości wyjętéj, poniekąd stała się krótsza. *Wys. Ign.* 75. Raniony na wojnie, nachramował. *Budn. Apopht.* 94. Ustępując znać dawa, że nie nachramuje. *P. Kchan. Orl.* 134. Oni gdym nachramywał, weselili się. *Budn. Ps.* 35, 15. Stracony z nieba Wulkan zgruchotał goleń sobie srodze, Tak że musiał o jednéj nachramować nodze. *Min. Ryt.* 2, 294.

NACHUCHAĆ, *Vind.* nafapati, napihniti, *ob.* Chuchać. NACHUCHANIE, ia, *n.*, *nadchnienie (natchnienie), nadęcie, *aspiratio. Macz.* das Hauchen, Behauchen, Anhauchen.

NACHUDNĄĆ, *ob.* Nadchudnąć.

NACHWALIĆ, *cz. dok.*, wielce pochwalić, genugsam loben, *Ross.* нахвалить. — Nachwalić się, sich satt und müde loben.

NACHWYTAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, Nachwycić, *f.* nachwyci, *dok.*, wiele czego pochwytać, nałapać, *Vind.* nabasati, viel fangen, ergreifen, erhaschen. Jużem zdrów; nachwytałem niemało złotych plastrzyków. *Boh. Kom.* 1, 42. Wiele nachwytał. *Hul. Ow.* 60. Wielbłądom twoim nachwytam wody, żeby się napili. 1 *Leop. Genes.* 24, 19. (naczerpię wody. 3 *Leop.*). *ob.* Nabrać.

NACHYCHOTAĆ się, *zaimk. dok*, do woli pochychotać, nasycić się chychotaniem, sich satt kichern und lachen; *Ross.* нахохотаться, *ob.* Naśmiać się.

NACHYLIĆ, *f.* nachyli, *cz. dok.*, Nachylać *niedok. Boh.* nachyliti, nacheyliti, nachylowati; *Slov.* nachylugi; *Sorab.* 1. nachiličž, nakhilam; *Dal.* priszloniti; *Ross.* тулить, притулить, (cf. tulić, przytulić); nakłaniać, hinneigen, hinbeugen, beugen, hinlenken. Nachyl wiaderka twego, że się z niego napiję. 1 *Leop. Genes.* 24. Za młodu nachylaj gałązki. *Ezop.* 59. (naginaj). Jeśli masz syny, ucz że je, i z młodu ich nachylaj. *Biał. Post.* 190. On w swéj nadętości Ledwie co na dół swéj głowy nachylił. *Auszp.* 37. (schylił, skłonił). Ucha nachylał na takie śpiewanie. *Prot. Jał.* 33. (nadstawiał). Nim niedogodna starość cię nachyli, A rzeskie lata, i dobra myśl służy, Teraz wdzięcznéj użyj krotofili. *Hor.* 1, 50. *Kniaż.* (zgarbi, pochyłym uczyni). Wszystkie słowa my możemy deklinować, to jest, końce ich nachylać. *Budn. bibl. praef.*, (przypadkować). — §. *Verb. neutr.* Koń nachyla, uważa, upada na pośladek. *Cn. Th.*, das Pferd fällt auf ein Hinterbein auf, hinkt. NACHYLAĆ się, NACHYLIĆ się, *recipr.*, *NACHYNĄĆ się, *jednotl.*, nakłaniać się, chylić się gdzie, *Boh.* nachylit se, nachylowat se; *Eccl.* ничуся, sich neigen, sich beugen. Ten kapelusz zawsze w tę stronę się nachyla. *Teat.* 16. c, 44. przeważa na tę stronę, wisi, er hängt auf die Seite. Drzewo się pod ciężarem smoczym *nachynęło, *curvata est arbor. Żebr. Ow.* 57. (schyliło się, skrzywiło się, nakrzywiło się). Młoda roszczka, dokąd się nachyli, trudno bywa potym ztamtąd ją odchylić. *Hrbst. Nauk. O.* Nachyli się przed obrazem, i modli się. 1 *Leop. Jez.* 44, 17. (schyla się, kłania mu się). NACHYLENIE, NACHYLANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, nakłanianie, naginanie, chylenie gdzie, das Hinneigen, Hinlenken, das Lenken, Neigen; *Boh* nachylanj; *Eccl.* сълбсеније. Sposoby te więcéj mogą ku nachyleniu duszy, niż ku poprawieniu. *Zygr. Gon.* 397. — §. Nachylenie = *NACHYŁ, u, *m.*, NACHYŁEK, łku, *m.*, chylenie się, pochyłość, die Hinneigung, das Neigen. Kąt płaski, rostwór dwóch równi, które się z sobą schodzą; ten kąt nazywa się też nachylenie jednéj równi względem drugiéj. *Jak. Mat.* 1, 144. W górnictwie, nachylenie żyły, Fallen des Ganges,

oznaczenie stopni na półkręgu, ile żyła zbaczać może od linii pozioméj i właściwego sobie kierunku. *Mier. Mskr.* Nawiódł je na to miejsce przez pewne nachyły. *Przyb. Milt.* 186. Idź do wody z ludźmi; którzyć będą rękami łeptać wodę, tych nie bierz; ale którzy będą pili nachyłkiem, tych weźmi z sobą. *Rej. Zw.* 205 *b.* nachyliwszy się; hingebeugt, hingestreckt. NACHYLNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* nachylnost *propensio*; *Sorab.* 1. nakhilenoscź, nakhilitoscź; *Ross.* уклонъ, откосъ; przymiot dającego się nachylić, die Neigbarkeit, Lenkbarkeit, Geneigtheit, cf. przychylność. NACHYLNY, a, e, *Boh.* nachylny = przychylny; *Slov.* náchilni; *Sorab.* 1. nakhilné; mogący być nachylonym, dający się nachylić, skłonić, skłonny, lenkbar, biegsam, das sich lenken läßt. Obojętność okazują nienachylną ku jednéj raczéj, jak ku drugiéj stronie. *Mon.* 76, 521. *NACHYŁO *adv.*, (*Boh.* nachylně = przychylnie, życzliwie), z nadwerężeniem, z uszczerbkiem, wankend, schadhaft. Troi szło wszystko nachyło. *Żebr. Ow.* 387, *res laborat*, es hinkte mit ihnen. Czech wyrok czyni Polakom nachyło, Ale szczęście Krzyżakom i w tym nie służyło. *J. Kchan. Dz.* 170. NACHYLONY, a, e, *Boh.* nachyleny; *Slov.* ukriweni; *Sorab.* 1. nakhilené; *Ross.* захиленый; *Eccl.* corбенный; nakłoniony, pochylony, pochyły, hingeneigt, hingebeugt, gebeugt. Ku południu dzień jest nachylony. *Lib. Hor.* 87. Był nosa z góry nachylonego. *Wys. Aloj.* 434. (*oppos.* zadarty). Nachylona łodyga, gdy wierzch prosty łodygi poziomo jest pochyły. *Jundz.* 2, 12. — Nachylony przypadek w Gramm., *Slov.* ukriwenec, *casus obliquus.* O tym przemyślał Wielki Jan Zamojski, Jakoby nachyloną ojczyznę na mary I na upadek blizki, rozumem ratował. *Groch. W.* 534. (nadwątloną). Biskup Warmieński, upatrując powodzenie Krzyżaków bardzo nachylone, przy królu przestawać, jawnie zeznawa. *Krom.* 668. *inclinatas esse.* — §. W sądach nienachylony (nienachylny) przeciw prawom, upominkami się ruszyć nie dał. *Sk. Dz.* 638. niewzruszony, niegiętki, unbeugsam, unerschütterlich. *NACHYŁY, a, e, nachylony, cf. pochyły, hingeneigt. Wóz *nacheły. *Żebr. Ow.* 118. *pronus.*

NACI = naści, nać, *ob.* Na *interj.* NACIĄĆ, *ob.* Nacinać.

NACIĄGAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, NACIĄGIWAĆ *czstl.*, NACIĄGNĄĆ, *f.* naciągnie *jednotl.*, *Boh.* natahati, natahowati, natahnauti; *Sorab.* 1. naczżanu, naczżaham, naczżahuyu; *Vind.* nategniti, nateguvati, napotegniti; *Croat.* natesem, nategnulszem; *Ross.* натянуть, натягивать, тяглить; *Eccl.* натязаю, натягаю, налацаю; налацати, налящу; dosyć czego ciągnieniem nabrać, naczerpać, ziehend hinlänglich schöpfen, genug ziehen, *propr. et fig.* Naciągnij sobie wody, dla oblężenia. 1 *Leop. Nah.* 3, 14. (naczerpaj. 3 *Leop.*). Naciągnął wody z nami, a napoił owce. *ib. Exod.* 2. Idźmy naciągnąć wina. *Teat.* 52. *c*, 53. t. j. do woli się napić, sich satt zechen. Naciągać w siebie, wciągać w się dosyć czego, genug einsaugen, in sich ziehen, *propr. et fig.* Dopuściwszy się kłamstwa w jednym, odważamy się i na drugie, a za czasem naciągniemy w siebie charakteru fałszywego i chytrego. *Zabł. Roz.* 97. — Naciągać bąblów, pęcherzyków, napryszczyć, Blasen auf der Haut ziehen. Plastr ten nie powinien być odejmowany, póki pęcherzyków nie naciągnie. *Krup.* 5, 394. Jaskier zamiast kantyrad na naciąganie bąblów używać się może. *Jundz.* 299. — §. Naciągać, napinać, aufziehen, aufspannen, ziehen, spannen, *propr. et fig.* Z Memnozyny zrodzone połogu, Naciągnijcie mi stron ku téj potrzebie. *Jabł. Buk. A.* Obawiam się, aby ta śmiałość na sęk nie trafiła, abyś tak wysoko nie naciągał, aż się stronka spada. *Macz.* Gdyby się urodził w Tartaryi, zarazby w dzieciństwie łuk naciągał. *Pilch. Sen. list.* 286. Naciągał łuk, aby szkodził dobrym. *Psalmod.* 38. Kupido jak naciągnie łuczka, strzałkę nałoży.... *Zab.* 13, 165. Wszystkie myśli swoje na to zaczął naciągać, jakoby całą Polskę uspokoić. *Krom.* 306. (natężać). — Naciągać zegar z wagami; zegar bez wag, w którym sprężyna kół obrót czyni, taki się nakręca. *Cn. Th.* 461, die Gewichter einer Uhr aufziehen. — Naciągać staw wywichniony, wprawiać go, wsadzać, prostować, einrenken, ein verrenktes Glied gerade ziehen. Gdy kto rękę abo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy doktor, chcąc onę znowu w staw swój wprawić, naciąga onéj ręki abo nogi. *Sak. Kal. D* 4 *b. Nap.* 60. W kluby naciągać i wprawiać. *Sak. Kal. D* 4 *b.* Narzędzia do naciągania nóg lub rąk zwichnionych. *Czerw.* 37. — *Fig.* Naciągnąłem konwersacyą do tego małżeństwa. *Teat.* 36. *b*, 63. nakierowałem, ich lenkte das Gespräch dahin. Kto do jakiéj namiętności skłonny, ten wszystko do niéj naciąga. *Mon.* 66, 517. Zawsze naciąga do Lubieckiego, jak widzę, chce mię do jego przeciągnąć strony. *Teat.* 28. *b*, 24. Naciągniesz go jak chcesz, jak nos woskowy. *Cn. Ad.* 525. (t. j. powolny, człowiek jak wosk; nie ma własnego zdania; daje się nabechtać). Naciągam na swój pożytek = garnę do siebie, na swe koła wodę ciągnę, *ob.* Koło. — Naciągnąć, nadciągnąć, gwałtem pociągnąć dokąd, musić, przykręcić, mit Gewalt ziehen, zerren, *phys. et mor.* Nie dość wiersz pisać, pospolitym kształtem, A tym bardziéj nadciągać kadencyą gwałtem. *Hor. Sat.* 66. Pokaléczył Horacyusza wiersze; do swoich je naciągając. *Boh. Kom.* 4, 151. Tych słów naciągają niektórzy przeciw prawdziwéj obecności ciała. *Dambr.* 214. (wymuszenie przytaczają). Aryusz bluźnił, źle naciągając do tego słów z apokryfów. *Kat. Gd.* 64. Jeśli kto zechce naciągać wyrazy konstytucyi naszéj .... *Gaz. Nar.* 1, 102. — NACIĄGAĆ się, *zaimk. niedok.*, do woli swojéj ciągnąć, sich satt ziehen, spannen, recken; mordować się ciągnieniem, sich müde ziehen u. s. w. NACIĄGANIE, NACIĄGNIENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Croat.* nategnenye; *Ross.* натягиваніе, натяжка; genugsames Ziehen, Hinziehen, Hinlenken, Aufspannen, Aufziehen, Spannen, Renken. NACIĄGNIONY, NACIĄGNIĘTY, a, e, *Boh.* natažený; *Croat.* nategnyen; hingezogen, aufgezogen, aufgespannt, gespannt, gerenkt, gereckt. NACIĄGADŁO, a, *n.*, narzędzie naciągania, ein Reckholz, Sperrholz, Reckeisen, *Vind.* nategalu, nategnilu; (*Croat.* nategacha *attractorium*; *Slav.* nategacsa, teglica = lewar, hewar).

NACIASTA, y, *ż.*, *Cn. Th.*, NACIAST, u, *m.*, *Boh.* nátěstek, kwas; *Sorab.* 1. zakisz, częstowé kwas; *Ross.* кислое тѣсто, закваска, cf. наквaса, наквeска, der Sauerteig. Kwas albo naciast nic innego nie jest, jeno ciasto z ja-

kiegokolwiek zboża mąki, ciepłą wodą zaczynionéj, zagniłością zakwaszone. *Syr.* 998. Na wsi niewiasty zostawują w dzieży kawał już wykisiałego ciasta, aby na drugi raz rozczyniona mąka znowu mogła kisnąć, a to czynią dla niedostatku drożdży. *Syr.* 220.

NACIEC, *f.* naciecze *nijak. dok.*, Nacieknąć, *f.* nacieknie *jednotl.*, Naciekać *contin.*, ciekąc napływać, dostatecznie cieczeniem przybywać, worauf hinfließen, hinrinnen, hinlecken; genugsam anfließen, anrinnen, zusammenfließen; *Vind.* natezhi, natekati; *Croat.* natechem, naviram; *Bosn.* navrriviti; *Ross.* натечь, натекать. Z beczki w sień nacieklo. *Ld.* Przez tę noc wiele wody deszczowéj do beczki nacieklo. *ib.* (*Rag.* natjezzatise, natjeccemse *velitari*, naciekać się, nabiegać się; nadtecchi *redundare*).

NACIECKAĆ się, *recipr. dok.*, nacackać się, do woli pocackać, napieścić się, sich satt liebkosen. Gdy ta co jest w tkance mię ujmie i pozwoli Nacieckać się z sobą, wzajem poswywoli.... *Zab.* 13, 130.

NACIĘCIE, ia, *n.*, *subst. verbi* nacinać, naciąć = narznienie, ciosna, *Boh.* wrub, liz; *Carn.* saresa; *Bosn.* urizak, riz, (cf. raz); das Einschneiden, der Einschnitt. Trzeba w téj tablicy zrobić nacięcie na kształt fug. *N. Pam.* 11, 215.

NACIEK, u, *m.*, nacieczenie, napływ, das Anrinnen, Anlaufen, Zurinnen; *Vind.* natiek, natok; (*Ross.* натечка pogoń, nabieg, cf. ucieczka).

NACIERAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, NATRZEĆ, natarł, *f.* natrze *dok.*, *Boh.* natjrati, natriti; *Vind.* natreti, naterem, naribati; *Sorab.* 1. natru; *Ross.* натирать, натереть; nacierać co czym, trąc napuszczać, einreiben, einschmieren mit etwas. Nogi jego całuje, maścią naciera, Łzami kropi, włosami swemi ściera (Magdalena). *Groch. W.* 99. Dobywa chustki natartéj piżmem. *Zab.* 9, 347. *Zabł.* (perfumowanéj). W łaźni, jak się wypoci, gorzałeczką, oliwką a Barskiem mydełkiem grzbiet sobie natrze. *Rej. Zw.* 161 *b.* — Nacierać, nadcierać, trąc nadpsuć, kahl reiben, wund reiben. Nie dla siebie, dla drugich wół sobie jarzmem kark naciera. *Teat.* 46. *b*, 22. — §. *Fig.* Natrzeć komu uszu = wytrzeć komu kapitułę, powiedzieć pacierz, dać łacinę, naśpiewać, nabijać mu uszy, myć komu głowę, strofować go, łajać mu, szczypać go słowy, einem den Kopf waschen. Otoż jest zdrajczyna, Złość się we mnie na nię wszczyna, Muszę ja jéj natrzeć uszy. *Teat.* 53. *c*, 37. Węgrowie Matyaszowi uszy nacierali, aby z chrześcianami nie walczył. *Biel.* 424. Obruszył się król na Gdańszczany, i kazał im uszy natrzeć Janowi Zamojskiemu, wyrzucając na oczy ich jawną rebellią. *Gwagn.* 160. — §. Nacierać na kogo = najeżdżać nań, nachodzić, rzucać się nań, auf einen losgehen, auf ihn eindringen, ihn angreifen; *Croat.* nasztorujem; *Sorab.* 1. wobžtretuyu; *Eccl.* натрижняюся, подвизаюся, прилогствовати кому. Za wykomenderowanym: nacieraj! kawalerya, dodawszy koniom silnie ostrogi, z największym impetem wpada na nieprzyjaciela. *Kaw. Nar.* 471. Żwawo naciera, wprowadza wśrzód nieprzyjaciół pułk hetmański. *Pilch. Sall.* 117. Starzy żołnierze, dawnego męstwa swego pamiętni, mocno nacierają, ci też nieustraszeni odpór dają; z obu stron bój żwawy. *ib.* Naciera na błędy ludzkie z ostrożnością i z przemysłem. *Zab.* 8, 167. *Zygr. Pap.* 263. Gorącą modlitwą we dnie i w nocy do boga nacierać. *Farm. Uw.* F 3 *b.* NACIERACZ, a, *m.*, nacierający na kogo, der Losdringer, Eindringer, Angreifer; *Sorab.* 1. wobžtretwař. NACIERANIE, NATARCIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, §. a) *Ross.* натирка, натертie, натиранie, das Einreiben, Aufreiben, Aufschmieren. — §. b) Naleganie, najeżdżanie, najazd, das Losdringen, Losgehen, Eindringen, Angreifen; *Eccl.* натрижнюнiе, подвигъ, сращь. NACIERANY, NATARTY, a, e, *part. perf.*, *Ross.* натертый.

NACIERPIEĆ się, *f.* nacierpi się *recipr. dok*, dosyć wycierpieć, wiele znosić, *Ross.* натерпѣться, genug zu leiden haben. Nacierpiał się tam męki i ucisku. *Paszk. Dz.* 37. Nacierpią się głodu, jako psi. *Wróbl.* 134. Cożmy się też tam nie nacierpieli! *Teat.* 24, 160.

NACIESAĆ, NACIOSAĆ, ał, *f.* naciesze *cz. dok.*, *Ross.* натесать, натесывать, dosyć pociesać, viel behauen, bezimmern, fällen. Nacieszemy drzewa z Libanu, ileć go będzie potrzeba, i spuścimy je traftami. *W.* 2 *Paral.* 2, 16. (nawycinamy drzewa. *Bibl. Gd.*, *ob.* Nacios). Siekierą rąbiąc wierzbę zawiłą, chcąc jéj rychléj pożyć, z niéj klinów naciesała. *Ezop.* 75.

NACIESZYĆ się, *f.* nacieszy się *recipr. dok.*, *Ross.* натѣшиться, do woli pociechy zażyć, sich satt freuen, die Freude zur Genüge genießen. Nacieszyć się i naśmiać do upadłéj. *Mon.* 70, 604. Zboczyłem z drogi, bym cię nawiedził, i z tobą się nacieszył. *Teat.* 54. *d*, 31. Oczy jego nie mogły się nacieszyć ogladaniem tego, co już oglądały tyle razy. *Stas. Num.* 2, 98. Daj boże by się z tobą długo Kornelia nacieszyła. *Bardz. Luk.* 36. — *activ.* Nacieszyć *Ross.* натѣшить rozweselać kogo.

NACIEŻ wy, wam, *plur.* = naści, na-ć, *sing.*; *ob.* Na! *interj.*

NACIĘŻEĆ, *nijak. dok.*, ciężkością naważać, schwer aufwiegen. Niepobożnie żyłem, ztąd przymnożył się i naciężał grzech mój. *Baz. Hst.* 100.

NACINAĆ, NADCINAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, Naciąć, naciął, nacięli, *f.* natnie *dok.*, *Boh.* načinati, natinati, načiti, načnauti; *Ross.* надтяпнуть, надтяпывать; narzynać, karbować, anschneiden, anhauen, einen Riß thun, einen Streich machen. Dwa palce mu uciął, i trzeciego aż do kości nadciął. *Steb.* 2, 179. Narzędzie do baniek stawiania, i nacinania ran. *Czerw.* 8. W ten czas zły jarmark, kiedy na jarmarku Pijanemu często nadcinają karku. *Bratk.* K 2. NACINANY, NACIĘTY, a, e, *part. perf.*, narzynany, nakarbowany, voll Anschnitte, Einschnitte, Risse, gekerbt, geringelt; *ob.* Nacięcie, cf. naciunie, natoń.

NACIOS, u, *m.*, nacięcie, n. p. Do liczby znaków granicznych należą też naciosy na drzewach, które lubo czasem na kilka calów zarastają, i tylko plama czyli niewielki otwór domyślać się o nich każe, atoli za odszczepieniem drzewa znak takowy w całości swojéj znajdzie się. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 115. Einschnitte, Hiebe in den Gränzbäumen, als Gränzdenkmale. Jeżeli w ciągu ściany granicznéj znajdują się znakomitszéj wielkości drzewa, na tych przez sąd graniczny wyrzynane bywają znaki nakształt krzyża, które zowią naciosy. *Zabor.* 358. (cf. kopiec).

NACIOSAĆ, *ob.* Naciesać.

*NACIOT, a, *m.*, n. p. To szwagier, co ma siostrę; tego jak zwać potym, Co moję siostrę pojmie? A panna (rzecze): *naciotem. *Pot. Jow.* 227, cf. ciotka. (*dstg. Ross.* начотъ, начеть defekt w kassie).

NACISK, u, *m.*, *Boh.* natisk, *plur.* natiský *oppressio*; *Vind.* natiſh, potiſhek, naganjik, poganja; *Ross.* натискъ, давка; ścisk, ucisk, ciężar naciskający, aufdrückende Last, Druck. Tyfon nieraz się nacisk ziemski zawodzi odwalić, A miasta i wysokie mury z siebie zwalić, *pondera. Żebr. Ow.* 116. — §. Natłoczenie się, natłok, das Zusammendrängen, das Gedränge. Wielki nacisk o ten towar. *Tr.* Grecki surmacz i woźny wrzaskliwy, nie mniejszy mają do siebie nacisk. *Pilch. Sen. list.* 2, 240. Nacisk coraz podlejszych monet zagranicznych, kraj cały o niepowetowaną szkodę przyprawił. *Pam.* 85, 1, 59. NACISKAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, Nacisnąć, ął, *f.* naciśnie *jednotl.*, §. 1. natłaczać przyciskając, aufdrücken, sehr drücken, drängen; *Vind.* natiſniti, gornatiſniti, natiſhati, potiſhuvati; *Croat.* natiszkavam; *Rag.* natiskati; *Bosn.* natjeskati, nameciti; *Ross.* натиснуть, натискать, натискиваю, натиснить. Nie naciskaj, *parce pressare. Cn. Th.* 454. Człowiek we śnie, przez krwi naciśnienie, Chce wołać, a nie może, tracąc odetchnienie. *Jabł. Tel.* 338, *ob.* Mora. — §. 2. Naciskać = narzucać, wiele czego do kupy rzucać, viel nach einander werfen; *Sorab.* 1. nacžisznu, nadežisznu; *Vind.* gornatiſhati, gornariniti; *Ross.* наметать, намечу, наметывать, накинуть, накидывать. Kto to naciskał kamieni? *Tr.* NACISKAĆ się *recipr.*, §. a) dogadzać sobie ciskając, rzucając, sich satt und müde werfen. Naciskał się kamieni do woli. *Tr.* — Naciskać się = naruszać się, nasierdzić się z gniewu na kogo. *X. Kam.*, sich vor Unwillen werfen. — §. b) Natłaczać się gdzie, sich wohin drängen. Lud się na to miejsce nacisnął. *Tr.*

*NACIUNIE, ia, *n.*, w Krakowsk., drwalnia, kolnia; der Holzstall, *ob.* Nacinać, *ob.* Natoń.

*NACYA, yi, *ż.*, naród, die Nation. Kupcy wszelakich nacyj. *Vol. Leg.* 3, 262. Żadna nacya. *Sk. Kaz.* 275. Przodkowie nasi u wszystkich pogranicznych nacyj zawołani byli. *Star. Ref.* 6. Ormiańska nacya. *Nies.* 1, 94. *Natie. *Petr. Pol* 268. NACYONALISTA, *ob.* Rodak, ziomek. NACYONALNY, a, e, narodowy, national=. Kościoł i dom nacyonalny Polski z szpitalem i alumnatami. *Vol. Leg.* 7, 373.

*NACZ = na co, (*hodie non usurpatur, nisi praemissa negatione:* Ninacz *qu. v.*), (*Boh.* nač; *Sorab.* 2. naž, na zo, nazga), zu was, wozu, worüber, worauf. Byłoby tu jeszcze nacz rozmyślić się. *W. Post. W.* 2, 296. Gdyby kto temu, co się nacz rozmyśla, wierną a zdrową radę dawał. *Kosz. Cyc.* 30. Widzieliśmy go, i nie było nacz pojrzeć. *W. Jes.* 53, 2. Znam to do siebie, że się nie nacz nie godzę. *Gorn. Dw.* 6. Naczkolwiek (na cokolwiek) się obowiązała. *Radz. Num.* 30, 4. Ona się nacz obowiązała. *ib.* 5. (cf. niocz), *ob.* Co.

NACZA, y, *ż.*, miasto w Brzeskim Lit. *Dykc. Geogr.* 2, 196. eine Stadt in Litthauen.

NACZĄĆ, ął, *f.* nacznie, *cz. jednotl.*, Naczynać, ał, a, *niedok.*, *Rag.* nacêti, nacignem; *Croat.* nachinyati; *Bosn.* naceti, stavit ruku; *Slav.* nacséti; (*Sorab.* 2. nazesch zacząć beczkę; *Carn.* nazhęjnam, nazhnem, nazhęti = zacząć chléb); *Ross.* начать, начинать; napocząć, rozpocząć, zacząć, anfangen, anheben. Teraz nacząłem mówić do pana mego. *Budn. Genes.* 18, 27. (zacząłem. *Bibl. Gd.*). Otożci dopierom naczął rozumieć. *Wróbl.* 180. (*nunc coepi*). Dzisiaj naczne dawać strach twój na twarz ludzi. *Budn. Deut.* 2, 25. *NACZAŁO, *ob.* Naczelnictwo. NACZALNIK, NACZALNY, *ob.* Naczelnik, naczelny.

NACZAROWAĆ, *cz. niedok.*, (*Boh.* načarowati = *multas lineas ducere*), czarów nadziałać, genug zaubern, *Vind.* nazoprati; *Ross.* навораживать, наворожить.

NACZĄTEK, tku, *m.*, *Ross.* начатокъ, начатіе, начало (cf. naczelnictwo), начинъ, cf. naczynie, początek, zaczątek, wszczątek, der erste Anfang. Poświecon był Izrael Jehowie, naczątek urodzajów jego. *Budn. Jer.* 2, 3. (z piérwocinami urodzajów. *Bibl. Gd*), (*Ross.* начатки = piérwiastki, Erstlinge).

NACZCZY, a, e, na czczo będący, nüchtern, mit nüchternem Magen. Ślina naczcza, *jejuna saliva. Macz.*

NACZEKAĆ, *nijak. dok.*, NACZEKIWAĆ *częstl.*, czekając wyglądać czego, długo poczekać, *Vind.* nazhekati; *Ross.* нaждать, нажидать, lange warten, wartend entgegen sehen, harren. Pokoju im, ani odmawiał, ani przyrzekał; a tym czasem na obietnice posłów naczekiwał. *Pilch. Sall.* 200. Obóz zmocniwszy królów naczekiwał. *ib.* 252. Wypogodzonym czołem w spokojności śmierci naczekiwają. *Pilch. Sen. list.* 249. *ib* 85. NACZEKAĆ się, *recipr.*, dosyć długo do stęsknienia czego czekać, lange genug warten und harren; (*Boh.* načekati se, popočkam sy; *Rag.* nacekkatise). Drugi siła nie służąc nabrał; drugi naczeka się chwile, niźli mu co podadzą. *Star. Vot. E* 2 *b.*

1. NACZELNIK, *NACZALNIK, a, *m.*, na czele będący, przełożony, rządzca, *Rag. et Bosn.* poglaviça; *Ross.* главной, тысяцкой; *Eccl.* чиновникъ, тристать, рига, князь, начальникъ, воевода, der an der Spitze steht, der Befehlshaber, das Oberhaupt, (cf Häuptlinge in Ostfriesland. Büsching's Erdbeschr. 6, 289; Adlg Häuptling); (*Rag.* nacélnik, nadcelnik, nadceonik; *Carn.* glavar; *Vind.* poglavar; *Croat.* naczèlnik, pochetnik, poglavár, poglavnik; *Ross.* начальникъ autor, początek czego, *ob.* Naczać, naczynać; начальница, *Rag.* nacélniza = autorka; *Eccl.* злоначальникъ *autor, seu origo malorum*; началозлобный, *Graec.* ἀρχέκακος; начальноводитель, начальновождь, *Graec.* ἀρχηγέτης najwyższy wódz; первоначальникъ, военачальникъ hetman, cf. wojewoda). Arcybiskup Gnieźnieński, prymas królestwa, piérwszy senator i xiążę naczelnik w duchownych sprawach, jako i w świeckich. *N. Pam.* 8, 138. Piotra ś. nazywają *naczalnikiem, t. j., xiążęciem apostołów. *Smotr. Ex.* 54. Naczelnik aniołów, wierny bóstwu, Michał. *Przyb Ab.* 158 (*Eccl.* чиноначальникъ archanioł). Najwyższy naczelnik siły zbrojnéj narodowéj; tytuł Tadeusza Kościuszki, będącego na czele powstania narodowego, roku 1794. *Gaz. Rząd.*, cf. *Eccl.* народоводитель. Naczelnikiem być *Eccl.* чиноначальствовати; *Ross.* начальствовать. NACZELNICTWO, *NACZELSTWO, *NACZAŁO, a, *n*, *Vind* poglavaria; *Rag.* poglavstvo; *Croat.* poglavárstvo; *Ross.* начальство; *Eccl.* начало, власть; naj-

wyższa władza, przełożeństwo, zwierzchność, die Obermacht, die höchste Gewalt. Synod pod naczelstwem Teodozyusza arcybiskupa. *Steb.* 1, 24. (pod prezydencyą). W monastyrku Ihumen nie ma się zwać Ihumenem, tylko za starca, i to pod naczałem inszego większego monastyru miany będzie. *Sak. Sob. B* 3 *b.* Najwyższe naczelnictwo *Ross.* первоначалie. Naczelnictwo cząstkowe (*Ross.* частоначальство, cf. podkomenda). Naczelnictwo na wojnie, najwyższa komenda *Ross.* военачалie, военачальство, (cf. województwo), тысяцкое (cf. tysiącznik); *Eccl.* у̑пноначаліе dowództwo, komenda. NACZELNIKOWSKI, a, ie, od naczelnika, Oberhaupts-, *Ross* начальниковъ, военачальническій. — 2. NACZELNIK, NACZOŁEK, łka, *m*, *Boh.* načelnik; *Slov.* načelnjk; *Vind.* zhelna obvesa, zhelni ves, (nazhelnjak, nazhelak • kość czołowa); *Sorab.* 1. nadtžolné schatk, žtrontuch, bortka; *Carn.* puntek; *Croat.* fizér; *Ross.* начелокъ, начелочекъ, начельникъ, налобникъ; strój czyli przepaska naczelna, na czele noszona, eine Kopfbinde, ein Kopfriemen, eine Stirnbinde, ein Stirnriemen, *frontale. Cn. Th.* 455. *Cn. Syn* 592. *Dasyp* Y 2 *b.* Mógłbym ukazać, kopie, chorągwie, naczelniki i inne wojenne narzędzia zdobyte. *Pilch. Sall.* 264. To będzie na znak w ręku twoich, a jako naczołki między oczyma twemi. *Radz. Exod.* 13, 17. *Budn. Deut.* 11, 18. (będzie to za naczelniki między oczyma twemi. *Bibl. Gd.* te słowa będą naczołkami między oczyma twemi. *Żarn. Post.* 3, 605 *b.*). — §. *Medic.* Naczelnik, lekarstwo, które przykładają na czoło. *Dykc. Med.* 4, 458, ein Heilmittel, auf die Stirne zu binden, ein Stirnpflaster, Stirnsäckel ꝛc. NACZELNY, a, e, na czele będący, Stirn-, auf der Stirne befindlich. Naczelne włosy, ozdoby. *Tr.* — §. Naczelny, *naczalny, piérwszeństwo mający, celny, główny, Haupt-, an der Spitze befindlich, den Vorrang habend, vorzüglich. Rzymski biskup jest kościoła pierwszym sprawcą i *naczalnym pasterzem. *Smotr. Apol.* 112. U Persów trzy były naczelne prawa narodu: nie zadłużać się, nie zmyślać, i nie próżnować. *Krup.* 7, 110. Rzęd piérwszy zwierząt ssących zowie się naczelny (*primates*), że człowiek w nim się zamyka. *Zool.* 283. O Wersallu! naczelne dzieło wielkiego króla. *Karp.* 3, 45, chef d'oeuvre; Meisterstück; cf. arcydzieło; *Ross.* начальный początkowy, zkąd się co naczyna czyli zaczyna.

NACZEPIĆ, *cz. dok.*, czepiąc na czym nawieszać, aufhefteln, anhacken; *Vind.* nahaklati, nakvakati, gornahaklati; *Eccl.* подцѣпляю на что, вѣшаю.

NACZERNIĆ, *cz. dok.* czarno nafarbować, schwarz anstreichen; *Vind.* nazherniti; *Ross.* начернить. Naczernić sobie oczy *Ross.* насурмиться, насурмлюсь.

NACZERPAĆ, ał, *f.* naczerpnie *cz. dok.*, czerpaniem dosyć nabrać, *Vind.* nazhrepati, nazhreplem, najeti, najemem, gorsajemati; *Ross.* начерпать, начерпывать, накачать, genugsam heraus schöpfen. Wielbładom twoim naczerpię wody, żeby się wszyscy napili. 3 *Leop. Genes.* 24, 19. (nachwytam wody. 1 *Leop.*). Naczerpali z rzéki wody. *Przyb. Luz.* 162.

NACZERSTWIĆ, *cz. dok.*, czerstwiejszym uczynić, auffrischen, *Vind.* gorfzherstviti.

NACZESAĆ, NACZOSAĆ, ał, *f.* naczesze *cz. dok.*, *Boh.* načesati; *Rag.* nacesgljatti; *Ross.* начесать; §. 1. włosy, len, wełnę grzebieniem przeczesać, ile dosyć, lub wzgórę, genug kämmen, hinauf kämmen. Naczosać się, do woli, lub do zmordowania, sich satt oder müde kämmen. Opuszczać nędzną; com ja nakochała, Com się zawiłych kędzior naczosała. *Tward. Daf.* 43. — Szczotką naczesać, genug bürsten, aufbürsten, *Vind.* nafzhetiti, gorfzhetiti. — §. 2. *Transl.* Nasmagać, wybijać, nałoić skórę, *ob.* Naciosać, naciesać, genugsam ausprügeln, durchpeitschen. U pręgierza, gdyby tylko jednéj z tych wszetecznic naczosano świerzbiącego smrodnika, toby.... *Paszk. Dz.* 127. — §. Mówiąc bez naczosania uszu i języka, i bez nagrawania, zda się wam, jakobyśmy abo nic nie mówili, abo bezdowodnie mówili. *Smotr. Elen.* 32. bez urazy, obrazy, ohne Beleidigung der Ohren.

*NACZESNY, a, e, na czas, w czas, wczesny, à propos, gelegen. Przez on swój niesłuszny ani naczesny upor, w ohydę do niéj przyjdzie. *Gorn. Dw.* 301.

NACZOCHRAĆ *cz. dok.*, *Boh.* načechrati • *laxare*, auflockern, czochraniem napuszyć włosy, kudły, wełnę, len.

NACZOŁEK, *ob.* Naczelnik 2.

*NACZYNAĆ, *ob.* Nacząć.

NACZYNIĆ, ił, *f.* naczyni, *cz. dok.*, Naczyniać *niedok.*, *Sorab.* 1. načžinicž; jedno po drugim narobić, nadziałać, kilka rzeczy porobić, mehreres nach einander machen, (*Boh.* nadělati; (*Vind.* nadjati, nadielati); *Sorab.* 1. natzinam *afficio*, *imbuo*, napawam; *Rag.* nacinitti, ponacinitti, nacîgnati *resarcire*; *Bosn.* naciniti, napraviti *instauro*; *Slav.* nacsiniti; *Ross.* начинить, начиниваю napełniać, nadziewać, начинка nadziewanie, *distg.* naczynać, *ob.* Nacząć). Nabudowałem sobie domów i naszczepiłem winnic, naczyniłem ogrodów, a nasadziłem drzew, i nadziałałem sobie stawów. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4-7. Jakośmy sobie nowych ministrów, nowych zborów, brogów, bożnic naczynili, tak też nieszczęście Polski się jęło. *Podw. Sion. L* 2. Do owczarni Pańskiéj złodzieje wiele dziur nadziałali, a z owczarni pańskiej gołębińców naczynili. *Żarn. Post.* 264 *b.* Nie zwykli miewać mszy bez ornatów, a tak musielibyście zaraz ornatów naczynić. *Tworz. Ok. E* 4. Bóg jest mocen i z kamieni naczynić sobie synów Abrahamowych. *Lach. Kaz.* 1, 115. Z kamienia prawie chce naczynić chleba sobie. *Rej. Post. O o* 4. Tak wiele świąt w kościele naczynili, że ich ledwo nie więcej, niż dni powszednich. *Sekl.* 56. Niech sobie naczyni przyjaciół z majątku swego. *W. Post. Mn.* 317. — Naczynić, nakłaść, nasypać, nalać. *X. Kam.*, worauf thun. — *§. Naczynić się czego, raz w raz ściągać na się, in Menge über sich bringen, sich zuziehen. Chociaż twój koń nigdy nieprzyjaciela nie widział, aleś się ustawnie naczynił despektów i narzekania żołnierstwa twego. *Jan. Oksz. G* 3 *b.* *NACZYNICIEL, a, *m.*, narobiciel, który czego naczynia, nadziała, der genugsam von einer Sache macht, verfertigt; (*Rag.* nacinitegl *refector*, *f.* nacinitegliza; *distg.* *Ross.* начинатель, начинщикъ autor czego, zaczynający co, *ob.* Nacząć). NACZYNIE, ia, *n.*, NACZYNKO, *NACZYNICZKO, a, *n.*, *zdrbn.*, (*Boh. plur.* načenj, nadobj • naczynia, sprzęty; *Croat.* nachin *forma*, *norma*; *Rag.* cin, nàcin *mo-*

dus, na nâcin = jak, na kształt; *Bosn.* nacin; *Slav.* nácsin = sposób; *Ross.* начинъ naczątek, początek *ob.* Naczać); §. 1) statek, w którym co chowają, narzędzie nieczynne, das Gefäß, Geschirr, Geräth; *Boh.* nadoba, nadobka, nádobjčko, osudj, osudjčko, (*ob.* *Sąd, sęd, *sud), zaměrka; *Sorab.* 1. hrat, (cf. grat); *Sorab.* 2. réd (cf. narzędzie), nop, nopk; *Carn.* posôda; *Vind.* posoda, posoda, sodje; *Croat.* poszuda; *Slav.* posuda; *Ross.* судно, судъ, сосудъ, посуда, сосудецъ, приборъ, снарядъ, снасть; *Eccl.* приятелище, съкровъ. Spiżarnie mają być w równinie budowane, w którychby się chowało naczynie piwne, winne albo też olejowe. *Cresc.* 19. Mis, czasz, i kadzidlnic po dwanaście; a wszystkiego srebra w onym naczyniu było 2400 syklów. *Bibl. Gd. Num.* 7, 85. Stopione masło w jakie piękne wlewać naczynie. *Haur. Ek.* 178. *Vasculum*, naczynniczko. *Urs. Gr.* 329. Złe naczynie najlepszy likwor skazi. *Mon.* 66, 277. — *Chym.* Narzędzia, które obejmują albo ciała mające być doświadczone, albo narzędzia czynne, nazywają się naczyniami, *vasa. Kruml. Chym.* 18. — *Anatom.* Naczynia w ciele zwierzęcym, die Gefäße in den thierischen Körpern. Naczynia, kanały, w których części ciekące się ruszają i pomykają. *Krup. Ost.* 1, 16. Naczynia te, dla humorów, które zawierają, dzielimy na naczynia krwawe, Blutgefäße, i naczynia nerwowe. *Krup.* 3, 2. W naczyniach po całym ciele zwierzęcym postrzeganych, jest jakaś ciecza. *Zool.* 6. Naczynka w ciele dziecęcym są powolne, i do rozmaitego kształtowania sposobne. *Mon.* 69, 1018. — *Naczynie wodne, *coll.* = statki wodne, okręty, Schiffe, Wasserfahrzeuge. W 700 okrętów abo naczynia wodnego do Rzymu się brał. *Sk. Dz.* 380. Oskold w naczyniu wodnym, w okrętach i galerach ciągnął na Konstantynopol. *Stryjk.* 114. — §. 2) Naczynie, narzędzie czynne = instrument, das Werkzeug, Instrument. Naczynie nic nie jest, jeśli nie będzie takiego, którýby onym naczyniem władał. *Gost. Gor.* 65. Grać na muzyckim naczyniu. *W. Genes.* 4, 21. Dobremu rzemieślnikowi każde naczynie dobre. *Cn. Ad.* 172. Dobry rzemieślnik leda naczyniem dobrze zrobi. *ib.* Są między członkami takie, które natura dała jakoby naczynia do zmysłów, jako oczy do patrzenia, uszy do słuchania, ręce dla tykania.... *Karnk. Kat.* 253. Heretyk dyabelskie naczynie, zazdrości i złości pełne. *Sk. Dz.* 824. Naczynia szturmowe Turkom pobrano. *Baz. Sk.* 272, cf. *czyny. NACZYNISTY, a, e, *Anat., vasculosus*, aus viel Gefäßen zusammen gesetzt. Błona naczynista, dlatego tak zwana, ponieważ złożona jest z wielu naczyń. *Krup.* 2, 3. *et* 196.

NACZYŚCIĆ się, *recip. dok., Boh.* načistiti se; czyszczeniem sobie dogodzić, lub też się zmordować, sich satt oder müde reinigen.

NACZYTAĆ się, *f.* naczyta się, *recip. dok.*, Naczytywać się *częstotl., pr.* naczytuję się, *Ross.* начитаться, czytając dogodzić sobie, sich satt lesen. Tam się naczyta do woli, co pogańscy królowie dobrego czynili. *Weresz. Reg.* 32. Przykładów takich naczytać się i napatrzyć można. *Mon.* 70, 734. — *§. *activ.* *Naczytać, czytając natrafić, im Lesen worauf stoßen, *Ross.* начитать. Gdzieżeście to w obronie weryfikacyi naszéj naczytali, z czego tryumfujecie? *Smotr. Elen.* 39. *ib.* 46. Czytaliśmy wszystkie synody, a żadnegośmy takiego nie naczytali, któryby Rzymskiéj stolicy poddawał pod posłuszeństwo stolicę Konstantynopolską. *Smotr. Elen.* 34.

1. NAD, *praepos., regens Instrumentalem et Accusativum, Boh.* nad; *Slov.* nad, nade; *Sorab.* 1. nad, wosche, (*ob.* Wyżéj); *Sorab.* 2. nad, huschej; *Carn.* nad, sgor (cf. z góry), sgorei, verh (cf. wierzch), zhês, zhęs (cf. przez); *Vind.* nad, na, sgorai, zhes, zries, vezh (cf. więcéj), dalei, (cf. daléj, daleko); *Croat.* nad, oberh, ober, verhu, zverhu, visse, (cf. wyżéj); *Slav.* nad, vishje, svêrshu; *Bosn.* svrrih, odzgar, surrih, izvan, priko, (cf. przeko-); *Eccl. et Ross.* надъ, връхоу, поверхъ, сверхъ. *Aliqando mollioris pronuntiationis causa huic praepositioni e additur:* e. gr. nade wszystko, nade mną, *pro* nad mną, *quod durius sonat.* (cf. beze mnie, przede mną, nade mną, ode mnie, ode wstał, we drzwiach). — §. 1) *cum Instrum.* Nad, *impendens*, über. Gdy kto umiera, nad nim modlitwy czytają. *Pim. Kam.* 210. Jugurcie zguba nad karkiem wisi. *Pilch. Sall.* 237. Nieprzyjaciele nam już nad głową wiszą. *Kłok. Turk.* 243. sie schweben über unserm Haupte, sind uns schon auf dem Halse. Wilk ten zawżdy ustawicznie nad niemi chodzi, jakoby je podrapać a pożrzeć mógł. *Rej. Post. H h.* 6. Swoje śpiegi nad nami wszędy mieli. *Warg. Radz.* 338. t. j. pilnujących nad nami, wir hatten immer ihre Spione auf dem Halse. Moskwa Polaków nie tylko mieć nad sobą i imienia ich nienawidzi. *Tward. Wł.* 18. Szyper głosem zawoła, miejmy się ku zbroi, Ludzie mamy nad sobą, a nie wiedzieć kogo. *J. Kchan. Dz.* 284. t. j. tuż za sobą, wyżej siebie, gleich über uns, auf dem Nacken. O czeladź swoje Krassus bardzo się starał, stojąc częstokroć nad niemi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 *b.* Nad książkami straciłem i zdrowie i oczy. *Krup.* 7, 82, über den Büchern. Nad robotą dukwiąc, święta gwałcą. *Bals. Niedz.* 2, 265. Nad wsią stojąca sosna. *Lib. Hor.* 81. über dem Dorfe, zu Anfang des Dorfs, beym Eingange, am Dorfe. Kraków nad Wisłą, na pograniczu Galicyi. *Dykc. Geogr.* 2, 46, an der Weichsel. Lemgów, miasto w Westfalii, nad rzéką Begą. *ib.* 72. Niewidomy siedział nade drogą żebrząc. *Sekl. Luc.* 18. przy drodze, am Wege. — Nad, *praemissa alia adhuc praepositione:* Dziś rano pasłam po nad tym laskiem mą trzodę. *Teat.* 55, 11. *In hac significatione adjungimus* nad *substantivis eorumque adjectivis:* nadbrzeże, z nadbrzeża, po nadbrzeżu, nadbrzeżanin, nadbrzeżny; *praesertim nominibus fluviorum:* Naddunaje, Naddunajskie, Nadwiśle, Nadwiślny. — §. Nad, *tempor.* = ku, gegen, przed, vor. Nad świtaniem = przede dniem. *Cn. Th.* (gdy się miało do świtu). Pieśni nad wieczorem i w wieczor. *Kanc. Gd.* 340. *Cum Accusat.* Nad wieczor przyniósł jéj krawiec suknie. *Niemc. Krol.* 4, 110. — §. *Excessivum.* O miłości nad wszystkiemi Miłościami gorącemi! *Groch. W.* 215. Liebe über alle Liebe. Marność nad marnościami, i wszystko marność. *Bibl. Gd. Eccles.* 1, 12, *vanitas vani-*

tatum. §. 2) *Cum casu Accusativo* Nad a) *excedens*, *excessivum* = więcéj niż, przechodząc miarę, über, mehr als, als. To nad ich rozumienie było, gdy książeczka w ogień wrzucona, nie zgorzała. *Birk. Dom.* 11. Lubię kobietek niewinne pieszczoty, Kocham z ojczyzną króla nad me zdrowie. *Zab.* 12, 52. *Nar.*, mehr als mein Leben. Kto miłuje ojca abo matkę nad mię (nade mnie), nie jest mnie dostojen. *Budn. Matth.* 10, 37. To jego wszystka myśl i to staranie, Nad świecką sławę i nad panowanie, By z miasta świętego wyrzucił pogany. *P. Kchan. Jer.* 3. Nie nad siłę. *Cn. Ad.* 550. (co w czas, to z nas; piędzią się mierz; nie miotaj się kocie na niedźwiedzia; nie rzucaj się z motyką na słońce). Wydatek nad przychód, z cudzych jest pieniędzy. *Teat.* 19. *b*, 43. (większy od przychodu). Nie przywłaszczajmy sobie coś nad ród zwierzęcy, Nieme pono stworzenie coś ma nad nas więcéj. *Nar. Dz.* 3, 70. wir wollen uns nichts vor den Thieren zum voraus anmaßen, uber die Thiere herausnehmen; sie haben vielleicht was vor uns voraus. Mieć co nad kogo = celować go w czym, prym mieć, przechodzić go w czym, vor jemanden etwas zum voraus haben, ihn worin ubertreffen, einen Vorzug vor ihm haben. Miał wiele nad insze hetmany, Nad przeważne, w cnotach pokazałe pany. *Groch. W.* 550. Stary ma nad młodego. *Cn. Ad.* 1099. (stary rozum lepszy, niż młody). Wiele ma prawda nad nieprawdę. *Smotr. Ex.* 5. Prusacy utarczki z naszemi miewali, ale nasi wszędzie mieli nad nie. *Biel.* 360. (t. j. górę). Tłumaczenie biblii siedmiudziesiąt (*Septuaginta*) ma wiele nad inne. *Sk. Dz.* 116. Kto kogo raz stłucze, ma już nade-ń wiele. *Tward. Wł.* 127. Nikt nade-ń zacnością i majętnością nie miał. *P. Kchan. Orl.* 1, 111. Tankred obrotem i ciała lekkością Siła ma nade-ń, lub siecze, lub chodzi. *P. Kchan. Jer* 491. Do takiego zbytku przyszło, iż pan stanu najwyższego nic nie ma nad szlachcica. *Sk. Kaz.* 20. Panowie chcą mieć nad pospólstwo w szatach, w porządku, jedzeniu i piciu. *Kosz. Lor.* 10. Jest nad cię *albo* nadeń. *Cn. Ad.* 318. (niejeden taki jest; dobry to, ale się najdzie taki drugi abo lepszy). Agezylaus z Tyssafernem, który nadeń ludem miał, miał się potykać. *Kosz. Lor.* 168 *b.* (więcéj od niego). Kosarzu! robotniku dobry! coć się stało, Przedtym między czeladzią nad cię nie bywało, Teraz, ani docinasz, i pokosy psujesz, Ani równo z inszemi w rzędzie postępujesz. *Simon. Siel.* 28. Jest rozum nad rozum *Cn. Ad.* 519. ein Verstand ist noch über den andern. Będzie krawiec nad krawca, będzie tkacz nad tkacza. *Pot. Jow.* 231. (sc. lepszy, doskonalszy). Niemasz, ach niemasz nad prywatne życie. *Hor.* 2, 304. nichts geht uber das hausliche Leben; nic słodszego; (cf. doma najlepiéj). Nad ludzie coś. *Cn. Ad.* 526. coś nadludzkiego, *de eo, qui alios longe antecellit*, etwas übermenschliches. Sprawiedliwością, rozumem, porządnemi obyczajami, nad pospolitego się człowieka miał. *Kosz. Lor.* 18. (za lepszego, wyższego). — b) Nad *cum Comparativo*: większy nad niego = większy od niego, większy za niego, als. Większym cudom nad prawdę wierzyć się nie godzi. *Bardz. Trag.* 190. Mają tam chléb lepszy niż chléb, żelazo twardsze nad żelazo. *Boter.* 85. Nic zacniejszego nad starożytne Rzymiany, nic też hardziejszego nad nie nie było *Mon.* 65, 138. Dusza nad ciało, życie nad śmierć są rzeczy lepsze. *Zach. Kaz.* 1, 288. *Elliptice* Nad piekielne męki umęczona dziś dusza moja. *Past. Fid.* 177. (t. j. większemi niż piekielnemi mękami). Uciecho moja, nad którą mię inna strudna ma potkać. *Groch. W.* 434. (t. j. od któréj większa). — Nad *cum Positivo*, *loco Comparat.*, Do wojny ochotnemi nas najdziesz, i posłusznemi nad innych wszystkich. *Sk. Żyw.* 2, 201. Niemasz sędziego nad boga, ani rozumnego nad najwyższego. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 19. — c) Nad, *adverbialiter* Byś wołał i nad wołał, tedy ja mówić będę, żeś ty zdrajcą. *Orzech. Qu.* 24. Mniemam i nad mniemam, że się wam dosyć rzekło, *puto et deputo. Macz.* Coż? mów nad mów takiemu; on sam chce być biednym. *Zab.* 8, 321. Ja wam tak powiadam, i nad powiadam, *dico et edico. Macz.* Nie przylecą do lenia pieczone gołąbki, By siedział i nad siedział, zgotowawszy ząbki. *Rys. Ad.* 43. By mi się sprawiał i nad sprawiał, *si per plures deos juret. Macz.* — §. Nad, *transl.*, mimo, przeciw, wider, gegen, ohne Rücksicht auf. Laskonogi z ofiarowanego sobie państwa się wymawiał, jeśliby to było nad wolą Leszka białego; ale gdy to nie było naprzeciwko Leszkowi, dopiero przyzwolił. *Biel.* 113. Tak sprawiedliwie sprawował urząd swój, aż się wszystkim podobało, gdyż nad wolą swych rad nie chciał nic czynić. *ib.* Nie przyjmuje bóg dusz takich, które nad jego wolą z ciała wychodzą. *Sk. Żyw.* 1, 145. Jechał król do Litwy; co uczynił nad wolą i prośbę panów Polskich, którzy go prosili, aby teraz nie odjeżdżał. *Biel.* 362. Nie godzi się nikomu nic brać nad wolą jego, i mieć przy sobie nic cudzego nad wolą czyję. *Karnk. Kat.* 350. Nikt nie ma się nic nad pismo ś. domyślać. *Hrbst. Odp. Z* 7 *b.* Nad wiadomość i uchwałę Rzpltéj stało się. *Warg. Cez.* 92. Dano mu konsulat w młodszym wieku jego nad prawo. *Warg. Wal.* 301. Uciekł nad zakazanie. *Chelm. Pr.* 149. — §. Nad to = prócz tego, *Vind.* zhries, zhef tu, tozhries, verhu tega, na verh, uberdieß noch. Nad to = k temu, oprocz tego. *Cn. Th.* Nie pozwoliłem mu; owszem nad to wiedzieć trzeba, żem zakazał. *Ld.* Kto inny mógłby przestać na szacunku, ale mężowi przyszłemu o miłości nad to zapewnić się potrzeba. *Teat.* 52, 67. — *Aliud est* Nadto *qu. v.* — 2. NAD — *praepositio inseparabilis adjungit verbis significationem* a) *excedendi*: nadmierzyć, naddawać, nadżyć. — b) *Deprehendendi*, *inveniendi*: nadchodzić, nadjechać. — c) *Altius apponendi*: nadbudować, nadmurować. — d) *Incipiendi*, *neque multum progrediendi*: nadgnić, nadpsować. — *Observ.* Gdy się *nad* kładzie przed głoskami c, g, s, w, p, głoska *d* opuścić się może, n. p. nachudł = nadchudł; nagradzam = nadgradzam; nagrobek = nadgrobek; nagryźć = nadgryźć; nagniły = nadgniły; naskakuję = nadskakuję; nawątlony = nadwątlony; napsował = nadpsował. *Dudz.* 14.

NADAĆ, ał, *f.* nada, *cz. dok.*, NADAWAĆ, ał, a, *frequ.*, nadaje *niedok.*, *Boh.* nadati, nadawati; *Sorab.* 1. nadacž;

Vind. nadati, nadajati; *Bosn.* nadavati, mnogo datti; *Ross.* надавать; a) nadawać komu co, galić komu co, galić na kogo, obdarzać go czym, zdarzać mu, einem etwas verleihen, ihm gewähren, ihn damit beschenken. Edukacya kształci rozum, ale go nie nadaje. *Teat.* 19. *c*, 51. Częstokroć zdarzenie szczęśliwe nada myśl niewyćwiczonemu, na którąby się najdoskalszy nie zdobył. *Kras. Pod.* 2, 36. Niech ludzkie dobro pierwszy nasz cel będzie, Bozka to rozkosz nadawać wesela. *Zab.* 13, 322. *Jakub.* Znam obowiązki, które na mię wkłada konstytucya; ale znam i prawa, które mi nadaje. *Gaz. Nar.* 2, 118. Prawa, gdy się gruntują na ustanowionym społeczeństwie, nazywają się nadane. *Gal. Cyw.* 1, 2, *positivae.* — Nadawać kogo czym = obdarzać kogo czym, einen womit beschenken. Nadajcie rolników wolnością; pogańska niewola przez chrześciańską sprawiedliwość zwróconą będzie. *Ust. Konst.* 1, 14. Nie są to rzeczywiste dobra, któremi oni ciebie nadanym radziby widzieć. *Pilch. Sen. list.* 255. — Kat go nadał etc., sprowadził go, sprawił to, der Henker hat ihn her gebracht, hat das gestiftet, veranlaßt, verliehen. Do skąpca pijesz: za zdrowie Jejmości, A skąpiec myśli: dyabeł nadał gości. *Bratk. D.* *Dyabli nadali taką robotę. *Teat.* 36. *c*, 5. Czy dyabli nadali te jéj ślepki, tylko spojrzała, jużem się udobruchał. *ib.* 29, 85. Ale czy kaci nadali, że on teraz powrócił! *Boh. Kom.* 4, 43. Czyż mi go źle nadało! *Teat.* 43. *c*, 12. *Pot. Jow.* 33. — Nadaję komu czego siła = obdarzam go hojnie, ich beschenke einen reichlich. Bóg błogosławił panu memu bardzo, nadał mu owiec i wołów. 1 *Leop. Genes.* 24. *Smotr. Apol.* 8. Nadaję kościoł, kolejium, śpitał, *doto. Cn. Th.* ich begabe, begifte ein Kloster, steure es aus. Zbudował tam kościoł, i nadał go dochodami hojnemi. *Tworz. Ok. F* 1. *Biel. Św.* 201. Przodków naszych pobożnych kościoły budowne i bogacie nadane. *Podw. Syon. Q.* Nadanie kościelne abo poświętne. *Herb. Stat.* 156. (funduszowy grunt). — Nadać się, nadać co = stawić, nie cofać, nastawiać, nagadzać, entgegen stellen. Wstyd było ustąpić téj trwodze, Wszakżem zieloną szatę swą zrzuciwszy z siebie Ramion nadał i w placum stanął ku potrzebie. *Otw. Ow.* 346. Patrz, jak się jałowica goni za dorodnym buhajem, i nadawa sama. *Tward. Pasq.* 30. — *aliter* Tym dzielnym woźnikom nie dasz rady, mnie samemu ledwie się nadadzą, A jak się rozbiegają, i na lée nie dadzą, *vix me patiuntur. Żebr. Ow.* 29. — Nadawać, kierować, podawać ku, lenken, kehren. Tę krainę Węgierską, która ku Polszcze nadaje się, plondrowano. *Krom.* 709. (*quae ad Poloniam vergit*). Lapończykowie, bardziéj ku północy nadani, kłaniają się wschodzącemu słońcu. *Chmiel.* 1, 1061. Rzéka ta raz w tę stronę, skąd się wzięła, nadaje biegu, Drugi raz do pięknego morza ciągnie brzegu. *Otw. Ow.* 306. (t. j. nakłania, nachyla). — Nadawać = podawać, podsuwać, hinschieben, hingeben, hinreichen. Nadawanie drzewa pod piłę na miejscu jednym rznącą. *Solsk. Arch.* 100. Nadawać w drukarni, presserowi piłkami farbę na formę nadawać. *Magier. Mskr.*, die Buchdruckerschwärze auf die Formen in der Presse auftragen. Nadawać komu piłkę do grania, galić, den Ball einschenken. — U flisów, nadać linkę, znaczy oneż flisom, gdy holują, popuścić. *Magier. Mscr.*, den schiffziehenden Botsknechten das Seil lüften, nachlassen. — Nadać *absolute*, pomagać, służyć, pożytecznym być, (cf. *Boh.* naplat, n. p. co ge naplat = *quid juvat?* cf. płaci), nützen, helfen. Rozum i dobra minka teraz nic nie nada bez pieniędzy. *Teat.* 7. *d*, 29. Gdzie miękkie serce, tam rozum nie nada. *Kras. Mysz.* 41. Nie szczyć się rodem, imię nic nie nada. *Hor.* 1, 77. Czy się krwią tykasz Inacha możnego, Nic to nie nada, czy z gminu podłego Zrodzony, żyjesz pod niebem gołota, Musisz za ciemne pojść Ereba wrota. *Hor.* 1, 200. Wybiegi nic nie nadadzą, wszystkich nas ten koniec czeka, że umrzeć trzeba. *Teat.* 5. *b*, 27. — §. Nadać się komu = udać się, powodzić się, wieść się, einem gelingen, von Statten gehen, glücken. Niech mię ludzie przewyższają; byleby mi się nadało fortunę pokonać. *Pilch. Sen. list.* 2, 137. Nadało mi się pomyślnie dopiąć swego. *Teat.* 32. *c*, 51. Szalony to, kto pomstę na niepewną wkłada Wojnę, która sam nie wie, jako mu się nada. *Morszt.* 337. Nienadany = nienadarzony, nie na rękę, niepowodzący się, nieszczęśliwy, n. p. O nienadana miłości, Śmiech stroisz z mojéj ciężkości. *Petr. Hor. F.* — §. Pojdźmy, zgładźmy ten naród nienadany. *J. Kchan. Ps.* 125. nieugłaskany, dziki, niecywilizowany, roh, ungeschliffen. Jezus Jana chciał mieć aż dotąd żywego, Póki żydów naród nienadany Od Rzymianby nie był zawojowany. *Odym. Św.* 2, *N n* 3 *b.* — Nadany, nadobny, ładny, schön, schmuck, hold. Niedawno w świat puszczony, dziś chłopczyk nadany, *formosissimus. Żebr. Ow.* 260. Nadanie = powodzenie, der glückliche Erfolg, das Gelingen. Siła wojen z pany Greckiemi szczęśliwym nadaniem zwodził. *Krom.* 61. Poddał się Knajpów; a nadaniem tym uniesieni Krzyżacy, już mniéj z sobą traktować dopuszczali. *ib.* 607. (*successus*).

NADAĆ, *ob.* Nadymać.

NADAJAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, Nadoić, *f.* nadoi *dok.*, dosyć wydajać mléka, genugsam einmelken, Milch genug abmelken; dojąc wypuszczać na co, einmelken, auf etwas melken; *immulgere. Macz.*, *Bosn.* nadojti; *Croat.* nadajam; *Ross.* надоить.

NADANIE, NADANY, *ob.* Nadać.

NADAREMNY, a, e, NADAREMNIE, NADAREMNO, NADARMO, *adverb.*, *Boh.* nadarmo; *Ross.* напрасный, всуе, суе, *ob.* *Naprașny; vergeblich, unnütz. Nadaremna praca. *Tr.* Miłość chodzi na zamian, nigdy nadaremnie. *Jabł. Tel.* 110. Nie będziesz brał imienia boga twego nadaremno. *W. Exod.* 20, 7. *Paszk. Dz.* 113. Język nadaremno imię bozkie biorący, niechaj do podniebienia przyschnie. *Psalmod.* 53. Nie śmiem słowa przemówić; boby było nadarmo. *Teat.* 10. *b*, 67. NADARZAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, Nadarzyć, *f.* nadarzy. *dok.*, zdarzać komu co, nadać go czym pomyślnym, *Boh.* nadĕliti, nadĕlowati; *Rag.* nadâriti; *Bosn.* nadariti; *Croat.* nadarujém; *Ross.* надарить, надарять, einem etwas verleihen, gewähren, schenken. Przyszedłem do niéj; ale mi coś lepszego niż ją, miłość nadarza. *Weg. Marm.* 1, 184. Nienadarzony, niedogodny, nienadany, niezdarzony, mißglückt,

nicht erwünscht. Dwakroć miały Sarmackie grody Nienadarzone wojewody. *Miask. Ryt.* 2, 28. — Nadarz bóg, zdarz boże, da-li bóg, za pomocą bozką, geliebt es Gott, mit Gottes Hülfe. U nas nadarz bóg, a swoje chowamy, Żeśmy jego szafarze, nie nie pamiętamy. *Papr. Kol. O.* 2. — §. Obficie obdarzać kogo, einen reichlich beschenken. Sama dawałaś dary miłośnikom swym, i nadarzałaś ich, żeby do ciebie wchodzili. *Budn. Ezech.* 16, 33. (dawałaś im upominki. *Bibl. Gd.*). Dlaczego was natura językiem nadarzyła? *Smotr. Lam.* 28. — §. Nadarzać się = ofiarować się, stawiać się, podawać się na co, sich selbst anbieten, antragen. Sami nadarzają się cudzoziemcom za narzędzie do prędszego uskutecznienia gwałtów. *Przestr.* 95. — Nadarzenie, *ob.* Zdarzenie, traf.

NADARZYCIEL, a, *m.*, nadarzający, *Rag.* nadaritegl *remunerator*, der Verleiher, Schenker, Geber, *f. Rag.* nadaritegliza. NADARZYN, a, *m.*, miasto w Mazowieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 196, eine Stadt in Masovien.

NADĄSAĆ się, *ob.* Dąsać. NADĄSANY, a, e, z gniewu sapiący, vor Zorn schnaubend. Nadąsanemu chłopcu dajesz jabłka próżno. *Zab.* 9, 75.

1. NADATEK, tku, *m.*, (*Croat.* nadavěk); a) nadanie, fundacya, die Ausstattung, Stiftung. Szczodrobliwości Elżbiety okazałe nadatki trwają jeszcze i po dziś dzień. *Krom.* 780. (*donaria*). — b) Nadatek, nagoda, powód, okazya. *Cn. Th.* 804, zdarzenie, Gelegenheit, Ereigniß. 2. NADATEK, *ob.* Naddatek. NADAWAĆ, NADAWANIE, *ob.* Nadać. NADAWCA, y, *m.*, który co nadaje, der Hingeber, Darreicher, Stifter. Nadawca w drukarni, co nadaje farby preserowi na formy drukarskie pod prasą, der Aufträger, der die Buchdruckerschwärze mit den Ballen auf die Formen aufträgt. Nadawca przywileju. *Czack. Pr.* 1, 57, der Verleiher. Nadawca kościoła, klasztoru = fundator, der Stifter, Ausstatter. *Włod.* NADAWCZYNI, i, *ż.*, die Stifterinn, fundatorka. NADAWCZY, a, e, od nadawcy, do nadawania należący, Stiftungs-, Ausstatungs-, Verleihungs-. Rozkazywano w nadawczych przywilejach, czytającym o tym nadaniu, posłuszeństwo. *Czack. Pr.* 1. 256. Nadawczy list. Wolności jest nadawczym panem stwórca. *Jez. Wyr.* t. j. nadającym nas nią. NADAWKA, i, *ż.*, w tartaku, która drzewa pod piłę nadaje. *Os. Fiz.* 351. *Solsk. Arch.* 100, der Anschieber, eine Maschine in den Schneidemühlen, die den Baum auf die Säge andrängt.

NADAWIĆ, *cz. dok.*, *Ross.* надавить, надавливать, nagnieść, dawiąc nadusić, *ob.* Dawić.

NADĄŻAĆ, *cz. niedok.*, NADĄŻYĆ *dok.*, *intr.*, komu, za kim, *kogo = nie zostawać za nim, równią mu trzymać, równym z nim chodzić krokiem, gleichen Schritt mit jemanden halten, nicht hinter ihm zurückbleiben, es ihm gleich thun. Pan nadążyć przewodnikowi nie mogąc, więcéj jako trzy staje został za nim. *Teat.* 52. *b*, 112. Acest stary, nie mógł go, choć mężny, nadążyć. *Jabł. Tel.* 12. Jeśli z pieszemi bieżąc umordowałeś się, jakoż będziesz mógł *nadężyć koniom? *Leop. Jer.* 12, 5.

NADBABA, y, *ż.*, NADBABKA, i, *ż.*, prababka, die Urgroßmutter. *Tr.*

NADBIEGAĆ *frequ.*, Nadbieżeć, *ał*, *f.* nadbieży *niedok.*, Nadbiedz *dok.*, Nadbiegnąć *jedntl.*, *Sorab.* 1. nadběhnu, nadbehuyu; §. a) biegiem kogo napaść, biegiem nadejść, einen überlaufen, im Laufen einholen, überfallen, angelaufen kommen. Nadbieżał mnie wilk. *Lib. Hor.* 30. Tysiąc okropnych myśli nadbiegną ją w tłumie. *Zab.* 12, 34. *Gawdz.* Skoro przybliżywszy się nań nadbieżał, Pyta dlaczego takim pędem bieżał. *P. Kchan. Orl.* 1, 197. Gdy też chęć łakoma, nadbieży którego, stańmy się miłosierni, a bądźmy hojnymi. *Papr. Koł. U b. Sorab.* 1. nadbehženo *incursus*, nadbežne *incursim.* — §. b) Nadbiegł koniowi = nabiegł konia, *aliquantum lassavit equum cursu. Cn. Th.* 455. *et* 452. er hat das Pferd etwas abgemattet, müde gemacht.

NADBLADNĄĆ, NABLADNĄĆ, *neutr. jedntl.*, przybladszym się stawać, *pr. et fig.*, etwas blaß werden. Nabladł = nabladło mu, *impalluit. Cn. Th.* 452. *Najwięcéj używane bezosobiście, nawet zaimkowo:* Nabladło komu, n. p. Powstał wielki szturm na morzu, a w takim razie i Arystyppowi się nabladło. *Budn. Apopht.* 19. (strach go napadł). Cnota nogę złamała, z prawdy dno wypadło, A pokorze u dworu już bardzo nabladło. *Rys. Ad.* 5. Bardzoć *czemuś nabladło, nie dobre to znamię. *Rej. Wiz.* 96. Przed strachem nabladłoć lica. *ib.* 103. Kiedy wejrzysz w te ksiąžki, jako we zwierciadło, Gdy widzisz, gdzie czerwono, a gdzie też nabladło.... *ib. praef.* Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy, jako we zwierciadło, Poznasz, gdzieć się rumieni, a gdzieć też nabladło. *Rej. Zw.* 29 *b.* Alexander wziął przymierze gorzkie z Moskiewskim, Siewierskie państwo bo siadło, Litwie nabladło. *Stryjk. Gon. R* 5. (źle było koło Litwy). Już prawie na punkcie ostatnim stanęło Cesarstwo chrześciańskie, bo już nadbladnęło. *Stryjk. Turk. d.* 3. (chwiało się, nadchwiało się, nachyliło się).

NADBLAKOWAĆ, *f.* nadblakuje, *dok. intr.* trochę spełznąć, cokolwiek z koloru utracić, etwas verschießen, die Farbe etwas verlieren. Z przestrachu nadblakuje i pobiednie zorza. *Leszcz. Class.* 1.

NADBŁOTNY, a, e, nad błotem leżący, über dem Sumpfe befindlich. Nadbłotne wiszary. *Nag. Wirg.* 492, *ob.* Nabłotny; *Ross.* наболотный.

NADBÓTWIEĆ, *nijak. dok.*, nadgnić, nadpsuć się butwiałością, etwas morsch werden, modrig werden. NADBÓTWIAŁY, NADBUTWIAŁY, NABOTWIAŁY, a, e, nadgniły, nadpsuty, angefault, morsch, anbrüchig. Księgi przez niedozor i dawność czasu nadbótwiałe. *Vol. Leg.* 8, 474. Zacząłeś nadbutwiały okręt w rącz naprawiać. *Zab.* 13, 267. *Szost.* Z pośrzód nadbutwiałych ciał drugich wyjęta. *Groch.* W. 320.

NADBREŻANIN, *m.*, nad brzegiem mieszkający, *Eccl.* бреговжитель; *Ross.* морянинъ, cf. pomorzanin, der Küstenbewohner. Nadbrzeżanie Koromandelscy i Malabarscy. *Wyrw. Geogr.* 176. NADBRZEŻE, a, *n.*, *Eccl.* подъбрѣжие, ciąg brzegu morskiego, rzecznego, die Küste. Po nadbrzeżach morza czarnego. *Nar. Hst.* 6, 239. Przechodzą się dosyć długo po nadbrzeżem (po nadbrzeżu) rzéki. *Niemc. Król.* 3, 42. NADBRZEŻNY, a, e, od nadbrzeża, Küsten-, *Ross.* набережный. Żale z łzami nadbrzeżne

usłyszawszy skały, Łamanym ich westchnienia jękiem powtarzały. *Zab.* 5, 434. — *Transl.* Nadbrzeżny = ukrainny, krajny, nadgraniczny, Gränz=, an der Gränze liegend. Województwo Poznańskie jedno z nadbrzeżnych. *Gaz. Nar.* 1, 146.

NADBRZUCHOWY, a, e, nad brzuchem się znajdujący, über dem Bauche befindlich.—*Anat.* Żyła nadbrzuchowa, *vena epigastrica. Krup.* 3, 78.

NADBUDOWAĆ, *f.* nadbuduje *cz. dok.*, wyżéj czego pobudować, höher anbauen, über etwas hinauf bauen; *Croat.* naddelávam; *Ross.* надделать, надделывать, надстроить, надстраивать; *Eccl.* надзидаю. — *Fig.* Polecam was Bogu, który może nadbudować, i dać wam dziedzictwo ze wszemi poświęconemi. *Budn. Act.* 20, 32. — Nabudowanie *Ross.* надделка, надстройка, das Angebaute.

NADCHADZAĆ, *frequ.*, przychodzić do kogo często, bywać u niego często. *Cn. Th.*, uczęszczać do niego, oft zu einem kommen, ihn oft besuchen. Sam gdy się zstarzał, dzieci go młode nadchadzały. *Papr. Koł. R b.* (*Boh.* nadchazeti *antevenire*). NADCHODZIĆ, *intrans. niedok.*, Nadchadzać *frequ.*, Nadejść, nadszedł, nadeszła, *f.* nadejdzie *dok.*, (*Boh.* nadgiti, nadšel; *Slov.* nadist; *Sorab.* 1. nadkhodžuyu; *Vind.* nahajati, nadohajati; *Croat.* nadohájam; *Bosn.* nadicchi, pridocchi); idąc przybliżać się, stawać, sich annähern, gegangen kommen, herbey kommen, anrücken, dazu kommen, kommen, eintreffen. Otoż właśnie nadchodzi, *Teat.* 15, 10. Możesz nadejść po chwili. *Teat.* 8. *c*, 3. Nadejdziesz potym do króla. *Teat.* 48, 110. Właśnie tu nadszedłeś, gdy najpotrzebniéj żądanym ode mnie byłeś. *Teat.* 32. *c*, 50. Zaczekać chciéj na mnie, nadejdę niebawem. *ib.* 32. *c*, 42. Otoż Jegomość nadchodzi. *ib.* 16. *c*, 60. Po co tu chodzisz? Jejmość może nadejść! *ib.* 16. *c*, 48. Byłby dom skradł, gdybyśmy nie nadeszli. *ib.* 32. *b*, 74. Słońce we lwa *nadnidzie w auguście. *Jabł. Buk. D* 2 *b.* (nadejdzie, t. j. wstąpi, wstępuje, tritt ein, rückt ein). Kiedy zima nadchodzić ma, tedy nie z razu gwałtem przypadnie, ale z nienagła biedzi się z latem, aż jéj lato *ustępić musi. *Podw. Wr.* 37. Nie bawmy dłużéj, bo noc nadchodzi. *Teat.* 56. *c*, 99. Trzecia noc nadchadzała, Jako się ze mną zmówił, żebym go czekała. *P. Kchan. Orl.* 1, 121. Wiosna nadchodzi. *Zab.* 16, 319. (następuje). Nadchodzący mróz i śnieg, znakiem że zima niedaleka. *Zab.* 13, 78. Gdy Jezus uczył, nadeszli biskupi i doktorowie. *Sekl. Luc.* 20. („*not.* *nadstanęli"). Ujdziem tam podejźrzenia, chociaż kto nadnidzie (nadejdzie). *Pot. Arg.* 352. Nadszedł czas utrapienia. *Teat.* 18, 10. Gdy prawie dusza dla boleści wychodziła, a śmierć już nadchodziła, urodziła syna. 1 *Leop. Genes.* 35. Nadchodziły już blisko dni śmierci Dawidowéj. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 2, 1. (przybliżały się. 3 *Leop.*). Kuryer z Petersburga jeszcze nie nadszedł. *Gaz. Nar.* 1, 235. (nie stanął). I do nas nadeszła wiadomość o powtórnym ujechaniu jego. *ib.* 2, 4. (doszła do nas). NADESZŁY, a, e, *particip.*, e. g. Dla nadeszłéj burzy znalazł się okręt w najniebezpieczniejszym stanie. *N. Pam.* 11, 159. (dla nastąpionéj, powstałéj burzy, erfolgt, entstanden). Nadchodzenie i odchodzenie wód. *Boter.* 65. morskie przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie i upadanie, Fluth und Ebbe. — Nadchodzić po czym, za czym = następować po czym, iść po czym, folgen, erfolgen. Po rozkoszy nadchodzi żal. *Teat.* 42. *d*, *D.* Słowa jego niekunsztowne, ale skutek za niemi nadchodzi. *Kras. Pod.* 59. — §. *aliter* Nadchodzę, jako dzieża, *fermento. Fermentescit farina*, dzieża nadchodzi, mnoży się. *Mącz.*, rusza się, gährt, geht auf. — §. Nadchodzić kogo = nachodzić go; nadejść kogo = najść go, zdybać go, napaść nań, *Vind.* popast, dobit, vjet; *Bosn.* prispiti, namirritise; einen unvermuthet überfallen, ihn über etwas antreffen, ertappen. Nadszedłem go nad tym uczynkiem. *Ld.* Judasz nadszedł Pana w ogrojcu, gdzie się modlił. *Dambr.* 839. *Nadście (nadejście), napadnienie, *interventus. Mącz.*, *Bosn.* pridoscjastje; *Eccl.* нантиe. — §. Nadejść co, natrafić na co, naleźć co, worauf kommen, es antreffen, finden. Nadeszli jednę wyspę. *Paszk. Dz.* 39. Nadszedłszy różne ścieżki, zdumiawszy się stoi, Przypatrując się każdéj, zbłądzenia się boi. *Groch. W.* 272. Dwaj towarzysze, idąc w drogę, nadeszli konia; jeden jął się chwalić, mówiąc: znalazłem konia.... *Ezop.* 84. Świat na krąg obeszła, Pragnąc, by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. *Żebr. Ow.* 37. Kanizego i tam w Auszpurgu nie nachodząc, do Dylingu się (za nim) puścił. *Chodk. Kost.* 34.

NADCHRAMOWAĆ, *ob.* Nachramować.

NADCHUDNĄĆ, NACHUDNĄĆ, *f.* nadchudnie, *neutr. jednotl.*, przychudszym się stawać, etwas mager werden. Ej jak mi nadchudł buhaj, choć pastwy po uszy! *Nag. Wirg.* 495. Po zimie zawsze musi nadchudnąć bydło. *Haur. Sk.* 55. — *Impers.* Nachudło mu. *Cn. Th.*, (cf. nabladło mu) = nachudł.

NADCIĄGAĆ, *ob.* Naciągać. — §. 2. Nadciągać *nijak.*, ciągnąc nadejść, herbey gezogen kommen, (*Vind.* pervlezhi, navlezhi, perhajati, permarfhirati). Hetman nieprzyjaciela gotowego czując, a nie wiedząc kiedy nadciągnie, lud po gotowiu ma, straży czuć rozkazuje. *Żarn. Post.* 2, 451. Nadciągnienie Alibasza, Skanderbeg lekce ważył. *Baz. Sk.* 75. nadejście, nadchodzenie.

NADCIEC, *ob.* Naciec. NADCIERAĆ, *ob.* Nadetrzeć. NADCINAĆ, *ob.* Nacinać, naciąć. NADCISNĄĆ, *ob.* Nacisnąć.

NADDAĆ, ał, *f.* nadda, *cz. dok.*, Naddawać, ał, awa, *frequ.*, naddaje *praes.*, *Sorab.* 1. nawdahwam; *Vind.* gornadati, gornadajati; *Rag.* nadodatti; *Ross.* наддать, наддавать, передать, передаю; przydać jeszcze, więcéj przyczynić, noch darüber geben, noch mehr hinzu fügen. Kto odkupi rolą, nadda piątą część oszacowanych pieniedzy. *W. Levit.* 27, 19. (przyda piątą część do szacunku jéj. *Bibl. Gd*). Kiedym kuflem chłodne mléko nachylała, Drugim kuflem rzadkiego miodu naddawała.... *Otw. Ow.* 265. Nie przestaje szczodrobliwości swéj używać, nie przestaje dawać i naddawać. *Gorn. Sen.* 573. Naddawać na pieniądze = naddatku płacić, cf. nadzwyż dawać, Aufgeld zahlen, Agio geben. Na stu po kilka złotych naddawali. *Gost. Gor.* 2. — §. Naddawać się czemu, zupełnie się poświęcać, sich gänzlich hingeben, aufopfern. Interesom swoim nadskakują, naddają się i ledwie ze skóry nie wydzierają. *Mon.* 69, 578. — §. Naddawać się z czym, n. p. Byli

u nas znaczniejsi panięta; ale żaden się z swemi pieniędzmi tak nie naddawał, jak Wc Pan. *Teat.* 8, 16. Nadstawiać się szumno, występować dumno, **womit dick thun.**
NADDAROWAĆ, *f.* naddaruje *cz. dok.*, hojnie obdarzać. *Tr.*, **reichlich beschenken.**
NADDARTY, *ob.* Naddzierać, Nadedrzeć.
NADDATEK, tku, *m.*, *Boh.* nadawek; *Vind.* nadai, gornadauk, verhobiunost; *Croat.* nadolósek, nadavek, naversek; *Rag.* nakladak, nadometak, namètak; *Bosn.* pridak, nadodak; *Slav.* nàmetak, nadodavak; *Ross.* наддача, промѣнныя деньги; *Eccl.* наддатокъ NADDAWEK, wka, *m.*, (*distinguas* nadatek), przydatek, przyczynienie, die Zugabe. Korce bez żadnych naddatków wymierzone być mają. *Vol. Leg.* 3, 200. (t. j. bez czubów, pod strych). Naddatek, przydatek, które dawają nad wyż, niźli to, co się winno dać, *corollarium*, *auctarium*. *Macz.* Jeśli co pożytku przyjdzie, będziesz to miał jakoby naddatek nad to, za coś stargował. *Gorn. Sen.* 227. Naddatek do pieniędzy • agio, das Aufgeld. Lichwę i naddatek brałeś. *W. Ezech.* 22, 12. (płat. *Bibl. Gd.*). Do pomnożenia złej monety naddatki są wielką przyczyną. *Haur. Sk.* 90. — *aliter* Naddatek • nadmiar, der Ueberschuß, Ueberlaß, gdy naród kupczący, zamieniwszy towary swoje na cudzoziemskie, jeszcze za nadmiar gotowe bierze od sąsiadów pieniądze. *Wyrw. Geogr.* 411. Handel z Hollandyą przynosił przedtym Francyi naddatku corok 7 millionów; naddatek z Anglią jest na stronę Francuzka zawsze. *ib.* 316. NADDATKOWY, a, e, od naddatku, Zugabe •, Ueberschuß •, *Ross.* наметный.
NADDROBNIEĆ, *cz. dok.*, przydrobniejszym się stawać, nadmaleć, słabnąć, etwas kleiner, schwächer, hinfälliger werden. — *Impers.* Aby nie rozpaczali, jeśliże im naddrobniało, ale Panu dufali, który je jeszcze może wydźwignąć. *Gil. Kaz. C c* 2 *b.* jeżeli ich stan rzeczy podupadł; (cf. nadbladło mu, nadchudło mu).
NADDNIEPRZAŃSKI, a, ie, nad Dnieprem leżący, am Dnieper gelegen. Naddnieprzańska Ukraina. *N. Pam.* 10, 34. NADDNIEPRZE, a, *n.*, kraina nad Dnieprem, brzegi Dniepru, das Dnieperufer, das Land am Dnieper. NADDUNAJE, ja, *n.*, brzeg Dunaju rzeki, das Donauufer, die Donaugegend. Dowiadujemy się z Naddunaja, iż negocyacye pokoju idą z jak największym pośpiechem. *Gaz. Nar.* 1, 231. NADDUNAJSKI, a, ie, nad Dunajem leżący, an der Donau liegend. Wypuścił hordy swoje naddunajskie Nogaj ku Polszcze. *Nar. Hst.* 5, 204.
NADDZIAD, a, *m.*, pradziad, dziad drugi. *Tr*, der Aeltervater.
*NADDZIAŁAĆ, *ob.* Działać. (*Croat* naddelávam • nadbuduję; *Ross.* наддѣливаю, наддѣлывать, наддѣлать).
NADDZIENNY, a, e, nade dniem będący, stający się nade dniem, vor Tagesanbruch sich ereignend. Mara, co w naddziennym drzymaniu się przekaże. *Przyb. Ab.* 33.
NADDZIERAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, NADEDRZEĆ, naddarł, *f.* nadedrze *dok.*, trochę podzierać, etwas abreißen, zerreißen; *Boh.* nadřjti, nadru; *Ross.* надодрать, наддирать. Wzięli na się szaty naddarte, i zmyślili, że byli z dalekich krajów. *Zał. H. T.* 110.
NADĘCIE, ia, *n*, 1. *subst. verb.* nadymać, nadąć. 2. NADĘCIE • nadęto *adv. partic.* nadęty • pysznie, dumnie, aufgeblasen, stolz, schwülstig. Odpowiadasz bogu nadęcie. *Budn. Job.* 15, 13. Liczne w salach obrazy i herby rachujesz, Nadęcie starożytnych przodków pokazujesz. *Tol. Saut.* 50.
NADEDRZWIE, ia, *n.*, nadprożek. *Cn. Th.*, spojenie w górze podwoju. *Wlod.*, der Thürsturz, die Oberschwelle an der Thüre; *Ross.* наддверie; *Eccl.* брусъ верхній у дверей; *Vind.* nadurze, nadpragje. (*distinguas* nade drwy, *ob.* Drwa).
NADELBIAŃSKI, a, ie, nad Elbą leżący, mieszkający, znajdujący się, an der Elbe gelegen, befindlich, wohnend, n. p. Nadelbiańscy Słowianie. *Nar. Hst.* 6, 153.
NADEMDLEĆ, ał, *f.* nademdleje, *med. dok.*, Nademdlewać, (*Nademgliwać) *cont.*, po woli omdlewać, allmählig in Ohnmacht sinken. Wysilony prawie nademdlałem. *Past. Fid.* 81. — *Transl.* Przymdlejszym się stawać, allmählig von Kräften kommen. Podrzucają hetmani nademdliwającym świeże roty posiłkujące. *Krom.* 602. (*laborantibus*). Ludwik też już nademgliwający z nienagła truchleć napoczał. *Krom.* 388. Nademdlony, nademdlały • przymdlejszy, etwas abgemattet, schwach, ohnmächtig. Srodzem nademdlała, Chodzić nie mogę, com się zmordowała. *Past. Fid.* 249. Długo już czekał Tankred nademdlony, Aza się kiedy poganin zmorduje. *P. Kchan. Jer.* 145. Jest on od boga wyznaczony, aby nademdloną dźwigał Sarmacyą. *Psalmod.* 79. Dla imienia Pańskiego walcząc, nademdloną wskrzesimy reputacyą. *ib.* 64.
NADEMRZEĆ, nadmarło, nadmiera komu *impers.*, głód uczuć dokuczliwy nieco, etwas Hunger leiden. Nadmarło mi • głód trochę czuję. *Wlod.*, *Cn. Th.* 455. Nadmiera mi • jeść mi się chce. *Tr.*, cf. namrzeć się.
NADEŃ, nad niego, *ob.* Nad, *ob.* On.
NADEPTAĆ, *f.* nadepce, *cz. dok.*, podeptać kogo, auf jemanden treten, ihm auf den Fuß treten. Jakżeś nieostrożny, nadeptałeś mi nogę. *Teat.* 36. *b*, 110. Ktoby się też na tego gniewał, coby go w ciżbie nadeptał albo potrącił? *Gorn. Sen.* 414. — Nadeptać się *recipr.*, nadrepcić się, nachodzić się, nabiegać się, sich müde und satt laufen. Nadeptałem się też ja dziś dosyć. *Kniaź. Poez.* 3, 199.
NADER *adv.*, zbytecznie, überaus, gar sehr, über die Maße. Niechaj się mści; nader na to zasłużyłem. *Węg Marm.* 1, 153. W słowie twym naderem miał nadzieję. 1 *Leop. Ps.* 118, 114. Greckich Rzpltych nader różne były interesa. *Nag. Fil.* 1. — *Lusus verborum:* Nader dobry, nader chwalny; sędziego ganiąc, t. j. na dar dobry, na dar chwalny. *Dwor. D* 1. NADERBEKART, a, *m.*, syn nieprawnie spłodzony z zamężną, lub z żonatym. *Czack. Pr.* 1, 266, ein Bastard im zweyten Grade.
NADERWAĆ się, *f.* naderwie się *recipr. dok.*, wywichnąć sobie jaki członek, sich verrenken, verreißen, (sich verbrechen); *Rag.* nadarvatti; *Ross.* надорвать, надрывать. Tak się pieniędzmi ujuczył, że nim do siebie dolazł, z ciężaru i zadyszenia naderwał się, i umarł. *Nar. Hst.* 2, 452. Wybicie niezupełne kości, czyli naderwanie, lub wywichnienie, *subluxatio*, gdy wybite jabłko wyskoczy ze swéj solniczki, na jéj brzegu stanie i utrzyma się. *Perz. Cyr.* 1, 99. Jak członek naderwany tylko, czyli nadszarpany, opatrywać. *Perz. Cyr.* 1, 122. Miejsce naderwane *Ross.* надрывъ.

NADERZNĄĆ, *cz. jednotl.*, Nadrzynać *niedok.*, rznąc nacinać, etwas einschneiden, *Ross.* надрѣзать, надрѣзывать. Naderznięcie, nacięcie *Ross.* надрѣзъ.

NADESCHNĄĆ, *nijak. jednotl.*, Nadsychać *contin.*, z wierzchu podeschnąć, von oben trocknen. Część wody deszczowéj, jeśli ziemia jest nadeschła, w się bierze. *Syxt. Szk.* 11.

NADEŚCIE = nadejście; nadeszli, *ob.* Nadchodzić.

1. NADESŁAĆ, *cz. dok.*, Nadsyłać *niedok.*, w ciągu czego przysłać, zu etwas herbey schicken; cf. nasłać, nasyłać.

2. NADESŁAĆ, *cz. dok.*, Nadścielać *niedok.*, wyżéj czego wyścielać, über etwas weg Streue machen; *Sorab.* 1. nadsćžěwam *supersterno.*

NADĘTO *adv. part.* nadęty = nadęcie, aufgeblasen. Nadętonogi n. p. Oedipus. *Urs. Gr.* 173, nóg nadętych, odętych, von angelaufnen Füßen. NADĘTOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* nadutost; *Sorab.* 1. naduhtosćž; *Vind.* sdetnost, velkosdetnost, napuh; *Ross.* одутловатость, надменіе, надменность, кичливость, высокопарность; ociekłość, nadęcie, die Aufblähung, Geschwulst, Schwulst, Aufgeblasenheit; pycha, duma, Stolz, Hoffarth. U Maciejowskiego w szczęściu nadętości, a w nieszczęściu upadłéj myśli znać nie było. *Gorn. Dw.* 2. On w swéj nadętości Ledwie co na dół swéj głowy nachylił. *Auszp.* 37. *Obr.* 75. NADĘTY, *ob.* Nadymać, Nadąć.

NADETRZEĆ, nadtarł, *f.* nadetrze, *cz. dok.*, Nadcierać *niedok.*, przetrzeć trochę, ein wenig abreiben. U Waści sukmana nadtarła się, trzeba sukna kupić. *Teat.* 52, 8.

*NADEUROPSKI, a, ie, zaeuropejski, nie w Europie leżący, außer Europa liegend. Grubość, w któréj nadeuropskie kraje żyją. *Tward. Wł.* 9.

NADEJŚCIE = nadeście, *ob.* Nadchodzić. *NADĘŻYĆ, *ob.* Nadążyć.

NADGIĄĆ, *cz. jednotl.*, Nadginać *niedok.*, zginaniem nadchylić, überhinbeugen, etwas anbeugen, *Ross.* надогнуть, надгибать.

NADGŁASZAĆ się, *recipr. niedok.*, Nadgłosić się, *f.* nadgłosi się *dok.*, odzywać się do kogo, *Vind.* naglasiti, sich hören lassen, sich melden, sich vernehmen lassen. Darmo Menelausza i Agamemnona, Darmo Kadma waleczne chce śpiewać imiona, Lutnia miłości poświęcona nasza, Miłosnym tylko dźwiękiem się nadgłasza. *Min. Ryt.* 3, 56. Poznasz Messalinie, na co w smutnym nadgłasza się Nazo rymie? *Zab.* 15, 365. Po kilkakrotnych nadgłoszeniach się do Henryka o powrócenie uzurpacyi, wyszedł w pole Kazimierz. *Nar. Hst.* 1, 157. t. j. po odezwach, nach mehreren Aufforderungen an ihn, um Wiedererstattung.

NADGŁÓWEK, *ob.* Nagłówek. NADGŁÓWNIK, a, *m.*, punkt nadgłówny, *Zenith. Hub. Wst.* 45. *Łesk.* 2, 189. *Carn.* vershnâk, das Zenith, der Punkt über unserm Scheitel, der Scheitelpunkt. NADGŁÓWNY, a, e, nad głową będący, über dem Haupte befindlich.

NADGNIĆ, NAGNIĆ, *f.* nadgnije *med. dok.*, *Vind.* nagniti; *Boh.* nahniti, nahnigi; nadpsuć się gnijąc, etwas anfaulen. Ściany chałup pochyłe, nadgniłe, i upadku bliskie. *Pilch. Sen.* 368. Owoc nagniły. *Tr.*, *Boh.* nahnily; *Sorab.* 1. nahnité; *Rag.* naghgnio.

NADGNIEŚĆ, NAGNIEŚĆ, niótł, *f.* nadgniecie, nadgniotę, *cz. dok.*, *Boh.* nahnjsti; *Vind.* nagnjésti, nagnjel, nagnjétem, nagnjeti, nagnjetim; *Bosn.* naghgnesti, natjeskati; *Rag.* naghgnèsti, naghgnjeetam; *Ross.* нагнесть, нагнетать, намять, нажать; trochę przygnieść, etwas abdrücken, abreiben. Tak piérwsze jarzmo karków więc nadgniecie, Kiedy kto młode cielce pod nie wpłecie. *Chrośc. Ow.* 41. (*ob.* Nagniotki). Nadgnieciony owoc. (*Croat.* nagnyetem *confertus*, nadziewany).

NADGNIEWAĆ, *cz. dok*, nadjątrzyć, do niejakiego gniewu poruszyć, etwas böse machen. Niechcąc sobie nikogo nadgniewać, gadać czasem nie chcemy. *Hrbst. Nauk. M* 3 *b.* Pospolite nadgniewania winniśmy wszystkie zawżdy odpuszczać. *ib. E* 4. obrazy, urazy.

NADGOIĆ, *f.* nadgoi *cz. dok.*, ranę zasklepić, überheilen. — *Recipr.* Zagoić się trochę, etwas heilen, heil werden. Póki się rana nie nadgoi. *Hipp.* 27.

NADGONIĆ, *cz. dok.*, goniąc nadejść, doścignąć, einhohlen, (erjagen). Gdy był w drodze, już niedaleko od miasta, nadgonił go sekretarz królowéj. *Baz. Hst.* 227.

NADGORZAŁY, a, e, trochę pogorzały, etwas angebrannt, bebrannt. Widzieli nadgorzałe komory. *Warg. Cez.* 169.

NADGRADZAĆ, NAGRADZAĆ, *ob.* Nagrodzić.

NADGRANICA, y, *ż.*, pogranicze, der Gränzstrich. Z nadgranicy Moskiewskiéj odebraliśmy te wiadomości. *Gaz. Nar.* 2, 136. NADGRANICZNY, a, e, nad granicą leżący, pograniczny, Gränz =, an der Gränze befindlich. Nadgraniczne komory *Sejm. Grodz.* 2, 118.

NADGRĄZNĄĆ, *ob.* Nagrząznąć.

NADGROBEK, NADGRODA, NADGRODZIĆ etc., *ob.* Nagrobek, nagroda, nagrodzić.

NADGRYŹĆ, *f.* nadgryzie, *cz. dok.*, gryząc nadłamać, ein wenig anbeißen; *Croat.* nadgrizujem; *Ross.* надгрызть, надгрызать.

NADHOŁDOWAĆ, *cz. dok*, podbić sobie, sich unterwerfen. Zygmunt III. z nadhołdowania Moskwicina tryumfował. *Krom. dedyk.*

NADIMIE, ienia, *n.*, (*Rag.* nadimme *agnomen*, cf. przyzwisko, cf. przyimek), ein Beyname.

NADINTRATNY, a, e, przewyższający dochody, die Einnahme übersteigend. Nadintratny zbytek. *Teat.* 43. c, 161.

*NADISTNY, a, e, *supersubstantialis. Pim. Kam.* 384. Sam ociec jest źrzódłem nadistnego bóztwa. *ib.*; *Eccl.* пресущественный, *Graec.* ἐπιούσιος; cf. nadpodstatni.

NADJAZD, u, *m.*, nadjechanie, przyjazd w ciągu czego, die Ankunft, Dazukunft, Dazwischenkunft, (cf. nadejście). — Odstąpił od obleżenia, upewniony o nadjeździe Matyaszowym. *Krom.* 712. *adventus*, cf. najazd.

NADJEŻDŻAĆ, ał, a, *intrans. cont.*, Nadjechać, *nadjachać, nadjechał, *f.* nadjedzie, nadjadę *dok.*, *Boh.* nadgeti, nadgel, nadgjžditi; §. a) przyjechać w ciągu czego, angefahren kommen, angeritten kommen, ankommen, dazu kommen. Przyjeżdżaj zaraz do Warszawy, tam albo mię znajdziesz, albo kilka dni zaczekasz; nim nadjadę. *Boh. Kom.* 3, 123. — §. b) Nadjeżdżać kogo, *ob.* Najechać kogo.

NADKĄSAĆ, *cz. dok.*, kąsając nadgryźć, ein wenig anbeißen, *Ross.* надкусать, надкусывать.

NADKAZIĆ, *f.* nadkazi, *cz. dok.*, trochę skazić, nadpsuć, etwas verletzen, verderben. Jakoś mię sprawca bozki i lu-

dzki nadkaził, Dotknąwszy piorunowym powietrzem zaraził. *A. Kchan.* 53. Deszpot także Bosseński serca mu nadkaził, Gdy mu wojska Janczarskie i jezdne poraził. *Stryjk. Turk. J* 3.

*NADKIDAĆ, *cz. dok.*, nadmiatać, nadrzucić, drüber werfen; *Ross.* надкинуть, надкидывать.

NADKŁADAĆ, ał, a, *cz. cont.*, Nadłożyć, *f.* nadłoży *dok.*, więcéj przyczyniać, naddawać, nadstawiać, mehr hinzu fügen, dazu legen, dazu setzen; *Slov.* nadložit; *Ross.* надкласть, надкладывать; *Eccl.* надлагаю. Same stany niedostatki prawa mogą nadkładać, i wykładać. *Petr. Pol.* 332. Tu masz na koszta, a cokolwiek nadłożysz, za powrotem moim ci zapłacę. *W. Post. W.* 2, 205. t. j. co więcéj wyłożysz, was du noch darüber auslegen wirst. A jakoż uczyć mają, nie umiejąc sami, Muszą pewnie nadłożyć kazania baśniami. *J. Kchan. Dz.* 154. t. j. nadstawić, nadłatać, ausflicken, ausfüllen. Nie synowie mają skarbić rodzicom, ale rodzice synom; a ja bardzo rad nałożę, i nadłożę sam siebie za dusze wasze. *Leop.* 2 *Cor.* 12, 15. (nakład uczynię i samego siebie wynałożę za d. w. *Bibl. Gd.*), ich will darlegen und dargelegt werden für eure Seelen. Luth. — §. Nadkładać, nadłożyć w handlu = naddać nad piérwsze podanie ceny. *Ossol. Wyr.* zulegen, im Handeln oder Dingen, (*distinguas* nakładać, nałożyć z kim). — §. *Transl.* Nadłożyć ucha = nadstawić ucha, das Ohr hinneigen, aufmerksam hören, aufhorchen. Racz nadłożyć uszu twoich ku głosu modlitwy mojéj. *Wróbl.* 305. *fiant aures tuae intendentes.* *NADKŁADEK, dku, *m.*, NADKŁADKA, i, *ż.*, naddatek, dodatek, dokładka, *Ross.* надкладка przyczynek.

NADKŁÓĆ, *cz. dok.*, Nadkalać *niedok.*, niewiele przekłóć, ein wenig anstechen; nadkłóć, nadszczepać, *Ross.* надколоть, надкалывать, ein wenig anspalten.

*NADKNĄĆ, *ob* Nadtknąć.

NADKOLANEK, *ob.* Nakolanek.

NADKOŁATAĆ, *cz. dok.*, kołataniem nadwerężyć, durch Klopfen erschüttern, schwächen. NADKOŁATANY, a, e, troche wzruszony, nadwerężony, etwas erschüttert, geschwächt. Rzplta Rzymska wojną domową nadkołatana, pod jednego panowanie przyszła. *Krom.* 690. *quassata.*

NADKOPYCIE, ia, *n.*, krążek przy kopycie końskim. *Cn. Th.*, der Saum, der Preis, die Krone am Pferdehufe; cf. *Boh.* přikopitj.

NADKOSIĆ, *f.* nadkosi *cz. dok.*, nieco z wierzchu pokosić, etwas abmähen. Kiedy żyta i pszenice grożą niebezpieczeństwem wylegania, nadkoszą się albo nadeżną. *Kluk. Rośl.* 3, 203.

*NADKOSZULKA, *Rag.* nadkoscjùgliza = rókieta.

NADKOWEK, wku, *m.*, n. p. Fryszerze z żelaza odebranego z żużlu, nie mogą mieć tego nadkowku, który mają z gęsi. *Os. Rud.* 113. ?

NADKRACAĆ, *cz. niedok.*, Nadkrócić, *f.* nadkróci *dok.*, przykracać, umiarkować, etwas abkürzen, beschneiden, mäßigen. Bardzo już nadkrócona była potęga Krzyżaków. *Krom.* 637. *valde accisae vires.*

NADKROPIĆ, *ob.* Nakropić.

NADKRZYWIĆ, *f.* nadkrzywi, *cz. dok.*, nieco krzywszym uczynić, nadgiąć, nadchylić, etwas krumm machen. Bolesław nazwany Krzywousty, że mu w dzieciństwie wrzód wargi nadkrzywił. *Nar. Hst.* 3, 87, cf. nakrzywić.

NADKWAŚNIEĆ, iał, *f.* nadkwaśnieje, *neutr. dok.*, przykwaśniejszym się stawać, sauer werden. Przyczyną téj choroby była ostrość nadkwaśniała. *Perz. Lek.* 142, cf. nakwaśnieć.

NADŁAMAĆ, *ob.* Nałamać.

NADŁATWIAĆ, *cz. niedok.*, Nadłatwić, *f.* nadłatwi *dok.*, cokolwiek ułatwić, etwas erleichtern. Nadłatwić się = troche lżéj sobie czynić, uwalniać się, wolniejszy cokolwiek czas sobie robić, sichs leichter machen, sich mehr Muße machen, etwas weniger zu thun haben. Cesarz do nadłatwienia się swego z kłopotami wojennemi, sprawę Polską odłożył. *Krom.* 540. *quo esset curis solutior.*

*NADŁAZIĆ się, *recipr. dok.*, nadeptać się, nagnieść się, sich nach Belieben satt treten, satt drücken, satt stampfen. Jeżeli ty to sobie będziesz lekko ważyć, Leda kto się na potym może nas nadłazić. *Rej. Wiz.* 69.

NADLECIEĆ, *f.* nadleci *intrans. dok.*, latając nadejść, *Rag.* nadletjetti, herbey geflogen kommen. Nadleciała szarańcza. *Teat.* 43. c, 51.

NADLEGAĆ, *ob.* Nalegać. NADLEŻEĆ, *ob.* Należeć.

NADLEŚNICZY, ego, *m.*, *subst.*, starszy nad leśniczymi, der Oberförster; *oppos.* podleśniczy.

NADLEWAĆ, *cz. niedok*, Nadlać, *f* nadleje *dok.*, zbytecznie nalewać, übergießen, zu viel eingießen. NADLEWEK, wku, *m.*, *Artill.* zbyteczna ilość śpiżu, nadlana na kształt głowy nad głową armaty; takowy nadlewek powinien być odpiłowany. *Jak. Art.* 3, 303, der Ueberguß, Anguß an dem Kopfe einer Kanone.

NADLICZYĆ, *f.* nadliczy *cz. dok*, nad liczbę naliczyć, zu viel zählen. NADLICZONY, *supernumerarius. Cn. Th.* 456. *Cn. Syn.* 860, überzählig, nadliczebny. (cf. *Ross.* надбой w cegielni, nadliczebna cegła, w nagrodę stłuczonych).

NADLINIOWY, a, e, wyżéj linii się znajdujący, über der Linie befindlich, *Ross.* надстрочный.

NADŁOM, u, *m.*, co nadłamano, etwas Angeknicktes, *Ross.* надломъ.

NADLOTKA, i, *ż.*, pióra nad lotnemi się znajdujące, okrycie lotnych piór w skrzydłach, die Flügeldecke. Sroka ma brzuch i nadlotki białe *Zool.* 261. NADLOTNY, a, e, n. p. Pióra w skrzydłach nadlotne. *Zool.* 262, Schwungfedern.

NADŁOŻYĆ, *ob.* Nadkładać.

NADŁUBAĆ, *cz. dok.*, dosyć podłubać, mnogo wydłubać, genug ausböhlen, ausstochern, ausgrübeln, *Ross.* надолбить, надалбливать, наковырять, наковыривать. Nadłubać się, dłubaniem nasycić się, lub namordować się, sich satt stochern, sich müde stochern.

NADLUDZKI, a, ie, człowieczeństwo przechodzący, *Vind.* prezhlovezhki, zhezhlovezhki, übermenschlich, (cf. boski, anielski, dyabelski). Salomon obdarzony nadludzką mądrością. *Zab.* 5, 161. Przez baśnie, i owe nadludzkie chwały Achillowe. *Tward. Wł.* 1. Tam ustanowion dla nadludzkiéj cnoty, Opływasz w rozkosz, nie czując tęsknoty. *Zab.* 13, 147. Dziewica nadludzkiéj urody. *Tward. Pasq. Jabł. Tel.* 83.

NADŁUŻYĆ się, *f.* nadłuży się *recipr. dok.*, długami się obciążać, sich verschulden, viele Schulden machen.

NADMALOWAĆ, *ob.* Namalować.

NADMAZAĆ, *ob.* Namazać.

NADMARŁO mi, *ob.* Nademrzeć.

NADMARSZCZYĆ, *f.* nadmarszczy *cz. niedok.*, trochę pomarszczyć, ein wenig falten, runzeln. Kto się za darami fortuny ubiega, Nadmarszczyć musi z jéj niestatku czoła. *Zab.* 15, 39.

NADMIAR, u, *m.*, *Croat.* nadomèra, priversek; *Vind.* premera, zhresmera; *Ross.* промѣръ, примѣръ; 1. co nad miarę czyli nad strych wychodzi, przewyżka, naddatek, der Ueberschuß, *excessus. Alg. Nar. Geom.* 2, 47. Liczba, po odciągnieniu mniejszéj od większéj, nazywa się resztą, lub różnicą, lub nadmiarem. *Łesk.* 2, 6, der Rest, die Differenz. Gdy piérwsza osoba dwa razy tyle ma, jak druga, więc nadmiar piérwszego majątku nad drugi jest w saméj rzeczy tym drugim majątkiem. *Alg. Nar.* 3. Zamieniwszy swoje towary na cudzoziemskie, jeszcze za nadmiar gotowe biorą od sąsiadów pieniądze. *Wyrw. Geogr.* 411. — 2. NADMIAR, *NADMIARZ. *Cn. Th.*, zbytek. *Dudz.* 46, das Uebermaß. Z nadmiaru ukontentowania radziby wszystko mieć jak najdokładniéj wystawione. *Gar. Nar.* 1, 88. — §. Nadmiarz *adverb.*, *superabundanter*, nadzwyż. *Cn. Th.*, zbytecznie. *Dudz.* 46, überflüßig, (cf. jakmiarz). Z natury był nadmiarz zuchwały. *Mon.* 74, 34. NADMIAREK, rku, *m.*, przydatek. *Cn. Th. Włod.*, das Uebermaß, die Zugabe. Żeby te nasze bole wyższy stopień miały, Jeszcze nam ten nadmiarek wyroki przydały. *Tol. Saut.* 27. NADMIERNOŚĆ, ści, *ż.*, przechodzenie miary, das Uebermaß, die Uebergröße, *Vind.* premernost, zhefmernost, nemernost. NADMIERNY, a, e, ie, — o *adverb.*, nad miarę wychodzący, übermäßig, *Vind.* premern, zhefmern; *Ross.* надмѣрный, непомѣрный. — §. Nadmierny, dosyć mierny, nie bardzo wielki, nicht sehr groß, mäßig, mittel. Był on wzrostu nadmiernego przy dziwnéj układności ciała. *Ustrz. Kruc.* 2, 188.

NADMIERZAĆ, *cz. niedok.*, Nadmierzyć, *f.* nadmierzy *dok.*, nad strych z przydatkiem wymierzać, przydawać do miary, mit Zugabe meßen, zugeben; *Rag.* nadomjerriti; *Croat.* nadomerújem.

NADMIERZNĄĆ, nadmierzł, *f.* nadmierznie *neutr. jedntl.*, przymierzieńszym się stawać, einem etwas ekelhaft werden. Byś się trochę obaczył, nadmierzłyby ci cacka świata tego. *Rej. Ap.* 15, *ob.* Namierznąć.

NADMIEŚCIE, ia, *n.*, *citadelle*, zamek abo twierdza, przyłączona do fortecy, budowana pospolicie w położeniu wyższym. *Jak. Art.* 3, 303.

NADMIPYSK, a, *m.*, człowiek z odętą gębą, gębal, ein Pausback, Großmaul. Bieda będzie, jak tu tych nadmipysków sprowadzi. *Teat.* 32. *b*, 54.

NADMNIEJSZYĆ, *f.* nadmniejszy *cz. dok.*, cokolwiek przymniejszyć, etwas vermindern, schwächen. Haniebnie było nadmniejszone wojsko Olbrychta. *Krom.* 748.

NADMORDOWAĆ, *f.* nadmorduje *cz. dok.*, trochę przymordować, sfatygować, ein wenig müde machen. Nadmordował nieprzyjaciela harcami. *Leszcz. Class.* 96. Będąc nadmordowane, smacznie bardzo jadły. *Tward. Pasq.* 84.

NADMORSKI, a, ie, *NADMORZNY, a, e, nad morzem leżący, nadbrzeżny, an der See liegend, am Meere. Ubior twój daje poznać, iż ci lasy nasze i brzegi nadmorskie nie są ojczyzną. *Teat.* 50. *b*, 13. Z dalekich nadmorskich stron. *Kluk. Kop.* 1, 317. Nadmorzna góra. *Urs. Gr.* 130. NADMORZE, a, *n.*, die Küste, brzeg nadmorski, *Rag.* nadmórje *promontorium*.

NADMORZYĆ, *f.* nadmorzy *act. dok.*, nadgłodzić, wygłodzić, hungrig machen. Z nadmorzonym źrzebcem do stajni powrócił. *Hipp.* 32.

*NADMOWA, epilog, *Eccl.* надглаголаніе; *verb.* надглаголю, *Graec.* ἐπιλέγω, *ob.* Domówić, domawiać, domówienie.

NADMOŻONY, a, e, wysilony nad moc swoję, zmożony, przemożony, über seine Kräfte angestrengt, erschöpft, überwältigt. Drzewko skrzywione, Zostało cieżarem węża nadmożone. *Otw. Ow.* 105. Odłożmy na dalej swe łowy, Już bowiem i sieci i oszczepy zjuszone Krwią zwierzęcą, wielce są teraz nadmożone. *ib.* 108. znużone.

NADMUCHNĄĆ, *f.* nadmuchnie *act. dok.*, (*Boh.* nadmauti), na co podmuchnąć, auf etwas hinblasen. *Tr.*, *Croat.* napuhovati.

NADMULIĆ, *ob.* Namulić.

NADMUROWAĆ, *cz. dok.*, nad czym wymurować, über etwas hin mauern, *Rag.* nadozídati; *Eccl.* надзидаю.

NADNATURALNY, *ob.* Nadprzyrodzony.

NADNERKI, lub gruczołki nadnerkowe, *glandulae suprarenales*, są dwa gruczołki żółte, na wyższym nérki końcu położone. *Krup.* 2, 113, die Nierendrüsen.

NADNIEBNY, a, e, nad niebem będący, überhimmlisch, *Vind.* prenebefhki, zhefnebefhki.

NADNIEŚĆ, nadniósł, *f.* nadniesie *cz. dok.*, właśnie w traf przynieść, przyprowadzić, grade zurecht herbeybringen, *Slov.* nadnèst; *Sorab.* 1. nadnoschuyu; *Ross.* надвесть, наносить. Piorun nadniósł jakiegoś skądsiś Starogdyrskiego. *Teat.* 52. *b*, 5. nadał. — §. Nadnieść jednego końca belki, unosząc usunąć. *J. Kam.*, schwebend wegrücken.

NADNIEWALAĆ, *cz. niedok.*, Nadniewolić *dok.*, n. p. Dorys Memnona oko, serce nadniewala. *Zab.* 13, 315. nieco zniewala, wolności pozbawia, krępuje, etwas feßeln.

*NADNIJDZIE, NADEJDZIE, *ob.* Nadchodzić.

NADOBA, y, *ż.*, (*Boh.* nádoba *vas*, nadobka, nadobičko *vasculum*, nadobj *suppellex*; *Sorab.* 1. nadoba, nadobnofcž *abundantia*, nadobewam *abundo*; *Ross.* надобье, надобность potrzeba). — §. *Nadoba, naczynie, das Geräth, die Geräthschaft. W przybytku były stoły z *nadoby ich. 1 *Leop. Exod.* 31, 9. (z naczyniem ich. 3 *Leop.*). — §. Piękność, uroda, die Schönheit; (*Vind.* podoba, spoduba (cf. podobać się), lepotnost, zhednost, zhistoba, naflADlivost, mizhlivost, fhlahtnost, fhmahnost; *Ross.* пригожество, удѣльность, щирость, благообразіе). Miłości, których ty zajmiesz twą nadobą, Gardzą wszystkim, cokolwiek nie jest iście tobą. *Przyb. Luz.* 102. On nad resztę celował, nad wszystkie szwadrony, I nadobą, i wzrostem dumnie wyniesiony. *Przyb. Milt.* 25. Ta zbyt

łudliwa nadoba nie zwiodła ich. *ib.* 334. (NADOBFITOWAĆ, *f.* nadobfituje *med. dok.*, nader hojnie opatrzonym być, opływać, reichlich versehen seyn, überfließen; *Sorab.* 1. nadobéwam. W śmierci bozkiej nadobfitująca dobroć Chrystusa okazuje się. *Bals. Niedz.* 1, 114). — NADOBNY, a, e, NADOBNIE *adverb.*, — NADOBNIUCHNY, a, e, NADOBNIUSIEŃKI, a, ie, *intensiv.*, (cf. *Sorab.* 1. nadobné *redundans*; *Ross.* надобный, надобенъ potrzebny, *necessarius*, надобно godzi się, przystoi, *licet*, *decet*; *Eccl.* надобный *decens.*); • piękny, gładki, *nadany, ładny, schön, niedlich; *Boh.* heský; *Vind.* spodobn, lepoten, liep, fleten, zheden, zhistoben, natladliu, mizhliu; *Ross.* пригожкій, удѣльный, благообразный, чинный, щирый. Dzieci zdrowsze bywają, które plugastwa zwierzchnie mają, a niżeli owe, co nadobne z dzieciństwa trwają. *Syxt. Szk.* 234. Widziałem pacholę tak nadobne, jakoby w 4 latach. *Sk. Żyw.* 2, 84. Złoty, jak mówią, był wiek za króla onego, Tak w nadobnym pokoju kwitnął świat za niego. *A. Kchan.* 222. Aleksander wszystek Egipt, miejsca pamiątkami staroświeckiemi nadobne, przechodził. *Orzech. Tur.* 28. Jak bóg nadobnie przyodziewa kwiatki polne! *W. Post. W.* 2, 219. Dowodnie i nadobnie to jeden doktor kościelny pokazuje. *W. Post. W. praef.* I to też ś. synodowi nadobnie i uczciwie się podobało. *Smotr. Lam.* 47. W wiekach, w których nadobne nauki zaniechane były, samym prawie Łacińskim językiem pisano. *Mon.* 73, 151. (cf. wyzwolone). Cieszac bracią, nadobnie z niemi mówił. *Radz. Genes.* 50, 21. (łagodnie. *Bibl. Gd.*). Za jedne aryjkę, pięknie i nadobnie zaśpiewaną, znaczne summy ofiarują. *Mon.* 66, 31. Jasienku mój maleńki, mój nadobniusieńki. *Kchow.* 137. *Pulchellus*, nadobniuchny, pięknluchny. *Macz.* Dzieciątko nadobniusieńkie. *Syr.* 1368. NADOBNIŚ, ia, *m.*, NADOBNICZEK, czka, *m*, *zdrbn.*, nadobny człowiek. *Tr.* ein schöner Mensch, ein niedliches Figürchen.

*NADOBYCZAJNIK, a, *m.*, ceremoniarz, *Rag.* nadobicjajnik; nadobicjajstvo = ceremoniarstwo.

NADODRZAŃSKI, a, ie, nad Odrą rzeką będący, an der Oder befindlich. Słowacy nadodrzańscy. *Nar. Hst.* 4, 9. NADODRZE, a, *m.*, brzeg nadodrzański, das Oderufer, die Odergegenden.

NADOGONIE, ia, *n.*, na przykład u ptaków, sam początek ogona. *Kluk. Zw.* 2, 10, der Ort über dem Schwanze.

NADOIĆ, *cz. dok.*, *Boh.* nadogiti, nadogjm, dosyć wydoić, dojąc wpuszczać, genug melken, auf etwas hin melken. Nadoić się *zaimk.*, dojeniem do woli nasycić się lub zmordować, sich satt melken, sich müde melken.

NADOKUCZAĆ, *cz. dok.*, dokuczaniem dać się dość w znaki, genüglich quälen, hinreichend zwiebeln, beschweren, *Ross.* надокучить, надокучивать.

NADOŁ, NADOLE • na dół, na dole, *ob.* Dół. NADOŁEK, łka, *m*, dolna część, n. p. podołek u sukni, der Untersaum eines Kleides. Poczyńcie sobie bramy u nadołków szat swoich. *Radz. Num.* 15, 38. (na krajach szat swoich. *Bibl. Gd.*). Wierzchnéj szaty uchyli, i nadołek ukaże bogaty. *Pot. Arg.* 358. Spodem piersi jest nadołek, *scrobiculus cordis*. *Perz. Cyr.* 19, die Herzgrube, mały serdeczny dołek. NADOLNY, a, e, na dole będący; *oppos.* górny; unten, unter; *Vind.* sdolni; *Eccl.* надольный. Wyszedłem broną nadolną. *Budn. Neh.* 2. 13. (bramą nad doliną. *Bibl. Gd.*). — §. *Poet.* Nadolny = na tym padole świeckim się najdujący, podmiesięczny, podsłoneczny, podniebieski, hier unten auf der Welt befindlich, unter dem Monde, irrdisch. Wszystek świat nadolny swą zgubę obaczy. *Kulig.* 293. Noc już przyniesć miała Sen zwierzętom i ptastwu i uspokojenie Na ludzie i na insze nadolne stworzenie. *Kulig.* 234. *Rej. Post.* X x 1.

NADOMNY, a, e, od domu, Haus •. *Lacus aedificii*, strop albo astrych nadomny. *Macz.*

NADOSTROŻNOŚĆ, ści, *ż.*, zbyteczna ostrożność, Ueberworsichtigkeit, zu weit getriebne Vorsicht. Niektórych praw naszych nadostróżność smutnym jest przypomnieniem dawnych między majestatem a narodem nieufności. *Dyar. Grod.* 326.

NADPADAĆ się, *NAPADAĆ się, *recipr. niedok.*, Nadpaść się *dok.*, trochę się spadać, nadłamać się, Brüche bekommen, rissig werden. Z ołowianej rury, kiedy się gdzie napadnie, woda wystrzeliwa. *Otw. Ow.* 143. (*distinguas* napadać). Ujrzał, że ku Tybrowi kamienista skała, Napadłszy się, od góry znacznie odewstała. *Klon. Wor.* 24. Jeszczebyśmy mogli byli dalej jechać, ale u galery nadpadła się żerdź, na której żagle wiszą. *Warg. Radz.* 318 NADPADANY, a, e, trochę rozpadły, etwas rissig. Klocki narznięte znalazły się być bardzo nieznacznie nadpadane, i prawie tylko samo narznięcie otworzyło się. *Jak. Art.* 3, 168.

NADPALONY n. p. kolor ludzi, ciepłem austra przerażonych. *Bardz. Luk.* 182, czarniawy, ogorzały, schwärzlich gebrannt.

NADPEŁNOPEŁNE n. p. liczby, *Arith.*, *supersolida*, rodzą się z pięciu liczb równych przemultyplikowanych. *Solsk. Geom.* 3, 150. übervolle Zahlen *NADPEŁNIĆ, *Bosn.* nadpuniti *adimpleo*, *ob.* Dopełnić, przepełnić.

NADPIĆ, *cz. dok.*, nieco odpić, etwas abtrinken. J. P. Gorliwski, odebrawszy ode mnie kieliszek, gdy go nadpił cokolwiek, zaczął arcypożyteczny projekt układać. *Mon.* 73. 576.

NADPIECEK, cka, *m.*, plac na murach pieca. *Os. Rud.* 141. der Platz über dem Ofen.

NADPIERSZEK, szka, *m*, podgardłek u kura, *cervix*. *Cn. Th.* 737. — § Nadpierszek, *ob.* Napierśnik.

NADPIĘTNY, a, e, nad piętami leżący, über der Ferse. Żyła nadpiętna, *vena calcaria*. *Perz. Cyr.* 1, 186. Cięciwa nadpiętna, *tendo Achillis.* *ib.* 21.

NADPIŁOWAĆ, *cz. dok.*, nieco przepiłować, ansägen, *Ross.* надпилить, надпиливать.

*NADPIS, u, *m*, n. p. Nadpis rozdziału. *Obr.* 61. napis po wierzchu dany, adress, cf. podpis, die Ueberschrift, *distg.* napis. *NADPISAĆ, *cz. dok.*, *Sorab.* 1. nadpischu; *Ross.* надписать, надписывать; *Eccl.* надписати, надписую; *nadpis dawać, adressować, podpisać, *distg.* napisać.

*NADPŁAT, u, *m.*, *Vind* nadplat, verboufs, zhreulna oglava • przyszwa u trzewika, der Obertheil des Schuhs.

NADPLENIC, *f.* nadpleni *act. dok.*, nadmniejszyć, nadrzedzić, etwas dünner machen, etwas verringern. Nieprzyjaciel

pierwszą bitwą dobrze nadpleniony. *Krom.* 204. NADPLEWIĆ, *cz. dok.*, plewiąc nadrzedzić, durch Jäten dünner machen, *pr. et fig.* Brody sobie nadplewię. *Weresz. Reg.* 126.

NADPŁODEK, dka, *m.*, gdy kobieta, będąca już po poczęciu w ciąży, poczyna wtóry płód. *Dykc. Med.* 4, 441, die Ueberschwängerung.

NADPŁYNĄĆ, *f.* nadpłynie; *med. jedntl.*, w ciągu czego przypłynąć, herbeykommmen, heran (geschwommen, geflossen) kommen, herbeyfließen. Królu! przy tobie słodsze, jak tuszem, nadpłyną nam lata. *Zab.* 14, 80. *Rag.* nadplivati *redundare*, *ob.* Opływać.

NADPODESZWIE, ia, *n.*, pierwsza cieńsza podeszwa w trzewikach. *Tr.* die Brandsohle, *Vind.* fout; *Ross.* стелька, стелечка.

NADPODSTATNI, ia, ie, *transsubstantialis*, (cf. nadistny). Chléb duszom ku ożywieniu nadpodstatni niebieski, ciałom zaś ku posileniu, nasz ten powszedni ziemski. *Twor. Wie.* 41. W imię nadpodstatniej Trójcy ś. *Żarn. Post.* 3, 609 *b.*

NADPOSPOLITY, a, e, nadzwyczajny, ungewöhnlich, außerordentlich. Szare bielmo dzielić się zwykło na pospolite i na nadpospolite. *Perz. Cyr.* 2, 169.

NADPOTRZEBNY, a, e, przechodzący potrzebę, zbywający, über den Bedarf, überflüßig. Produkta nadpotrzebne wywożą, żeby nie ginęły nadaremnie. *Pam.* 83, 616.

NADPOWIETRZNY, a, e, nasz powietrzokrąg przechodzący, überatmosphärisch, über unserm Luftkreise. Niezwykłe cuda i w nadpowietrznych rzeczach dziwowiska. *Psalmod.* 60. Szatana starła w potyczce wszystkowładna siła, I trzasnąwszy piorunem na głowę straciła. Z nadpowietrznego stropu w zgubę niezbrodzoną. *Przyb. Milt.* 8. Siedzą tam bez plamy w nadpowietrznych gmachach. *ib.* 39. Nadpowietrzne kraje. *Bardz. Boet.* 111. Słońce wódz światów nadpowietrznych. *Nar. Dz.* 1, 35. Ulękła się zorzy północnej dziez lekkowierna, jako wpływów na ziemny okrąg nadpowietrznych nieświadoma. *Nar. Hst.* 4, 310. (*distinguas* napowietrzny).

NADPRACOWANY, a, e, trochę zpracowany, nadwątlony, etwas ermüdet, geschwächt. Nasi na pomoc swoim już nadpracowanym przypadną i bitwę znowu rozmocnią. *Krom.* 524. Nadpracować się, nadwątlić pracą, sich etwas matt arbeiten.

NADPRADZIAD, a, *m.*, prapradziad. *Jabl. Her.*, dziad trzeci, der Urgroßvater, Urälterváter.

*NADPRAWIE, ia, *n.*, n. p. Kryli się pod tytuły nadprawia. *Przyb. Luz.* 245, wyższości nad prawo, Uebergesetzlichkeit, Wegsetzung über das Gesetz.

NADPROŻEK, żka, *m.*, NADPROŻNIK, NAPROŻNIK, a, *m.*, NAPROŻE, a, *n.*, (*Etym.* próg), nadedrzwie, *Sorab.* 1. durski werchowcz, wudwernik; *Sorab.* 2. naglowk; *Slov.* swrchni podwoge; *Carn.* nadôrze, ejz; *Vind.* nadprag, nadpragje, nadurze; *Ross.* притолока, князь; der Thürsturz, die Oberschwelle an der Thüre. *Cn. Th.* Herbami wrót naproża piętnuje. *Min. Auz.* 9. Pokropcie tą krwią naprożnik i oba podwoje. *W. Exod.* 12, 22. Poruszyły się naprożniki z zawiasami od głosu tego. *W. Jes.* 6, 4. Nadprożek kamienny. *Boh. Dyab.* 3, 98.

NADPRUĆ, *f.* nadporze *cz. dok.*, nieco rozpruć, etwas auftrennen, aufschlitzen.

NADPRUCIE, ia, *n.*, brzeg rzéki Prut, das Ufer des Pruth. Na odmienione Nadprucie. *Karp.* 1, 56.

NADPRZYKRZYĆ się, *ob.* Naprzykrzyć się.

NADPRZYRODZONY, a, e, NADPRZYRODZENIE *adverb.*, nadnaturalny, zwyczajny przyrodzenia tryb przechodzący, *Sorab.* 1. nimonaturski, nimanaturſcze; *Vind.* zhefnaturen; *Rag.* nadnaravni, svarhnaravni, varhnarrávni; *Ross. et Eccl.* сверхъестественный, чрезъестественный, прѣестьствьнъ, прѣсжщьнъ, вышеестественный; übernatürlich. Nauczał ludzi, że ich początek jest nadprzyrodzony. *Zab.* 4, 26. *Ossol.* Wielkość państwa Tureckiego nadprzyrodzonéj jakiej przyczynie, aniżeli roztropnemu rządzeniu przypisować należy. *Kłok. Turk.* 3. W tej tajemnicy niektóre rzeczy przyrodzonym porządkiem stały się, niektóre nadprzyrodzenie. *Karnk. Kat.* 31. Nauka przyrodzona = fizyka; nauka nadprzyrodzona, metafizyka. *Biał. Post.* 156.

NADPSOWAĆ, NADPSUĆ, *f.* nadpsuje *act. dok.*, trochę popsuć, etwas verderben. Co się w obyczajach i w prawach nadpsowało, exekucyą pilną poprawić trzeba. *Star. Ref.* 5. Nasi długością bitwy znużeni, i w ludziach nadpsuci, gdy im na początku złamano Rusinów, nie chcieli się za nieprzyjacielem daleko zapędzać. *Nar. Hst.* 4, 107. t. j. trochę uszkodzeni, osłabieni, etwas geschwächt. NADPSOWANIE, NAPSUCIE, ia, *n.*, das Verschlimmern. nadpsucie się, die Verschlimmerung.

NADRA, *ob.* Nadro.

NADRABIAĆ, *act. niedok.*, Nadrobić, *f.* nadrobi, *dok.*, nadstawiać, ansetzen, anstückeln; zu viel Wesens womit machen, sich viel zu thun machen, *pr. et fig.* (cf. narabiać, narobić). Nie nadrabiał miną, a szczerze się gotował do boju. *Ossol. Str.* 3. Potrzeba tu rozumem nadrobić, ażeby się nie dowiedział o niczym. *Teat.* 9. *b*, 72.

NADRĄBAĆ, *f.* nadrąbie *act. dok.*, trochę przerąbać, nadciąć rąbaniem, etwas anhauen, nicht ganz durchhauen, *Ross.* надрубить, надрубать. *Nadrąbił lasowi. *Cn. Th.* 455 = przerzedził las. *Włod.*, er hat den Wald gelichtet, ihn dünner gehauen.

*NADRAGI, [spodnie. 7] n. p. Krawiec szlachcicem został; cóż tu za tym idzie? To, że nam samym sobie nadragi szyć przyjdzie. *Kchow. Fr.* 56. *Eccl.* надрагы pludry, Plumphosen.

NADRAPAĆ, *f.* nadrapie, *act. dok.*, wiele podrapać, *Sorab.* 1. nadrapam; *Ross.* нацарапать; genug kratzen. Niżby wiersz który Sklecił, łbaby nadrapał, i pogryzł pazury. *Zab.* 10, 329.

NADRAST, u, *m.*, *Archit.* gzems sklepienie podpierający, der Kämpfer, ein vorspringendes Simswerk, das den Bogen eines Gewölbes trägt. *Tr.*

NADRASTAĆ, *med. cont.*, NADRASTYWAĆ *frequ.*, NADROSNĄĆ, nadrósł, *f.* nadrośnie *jednt l.*, coraz to więcéj podrastać, przyrastać, aufwachsen, emporwachsen, aufschießen; *Sorab.* 1. nadrostu. Z rosterku domowego Czechów, dzień w dzień więcéj kłopotów nadrastywało. *Krom.* 540. *ob.* Nadrośl.

*NADRAZA, y, *ż.*, mała uraza, nadrażanie, das Zunahetreten,

die Beleidigung. Z niejaką Kazimierza nadrazą, Matyaszowi papież królestwo Czeskie poślubił. *Krom.* 697. *cum nonnulla ejus sugillatione.* NADRAZIĆ, *f.* nadrazi *act. dok.*, nieco porazić, uszkodzić, beschädigen, etwas aufreiben. Buczacki plondrowniki Tatarskie zaskoczywszy, niemałą klęską nadraził. *Krom.* 377. Częste nabiegi Polaków wojsko Cesarza nadraziły. *Krom.* 155. Nawałność niemal wszystkie nawy nadraziła, i na brzegi wyrzuciła. *Warg. Cez.* 99.

NADRAŹNIĆ się, *f.* nadraźni się *recipr. dok.*, do woli kogo zdraźnić, einen nach Belieben herumzerren, reitzen, böse machen. Bitny Mitrydat z gardłem uchodzi: Nadraźniwszy się Rzymskiej fortuny i młodzi. *Bardz. Luc.* 31. NADRAŽNIC, *Vind.* nadrashiti *irritare*, poduszczyć, aufreitzen.

NADRĘCZYĆ, *cz. dok*, ile dosyć dręczeniem namęczyć, genug plagen, quälen, martern. Wszelaki ból rozwalniaja, gdy owe części, które dobrze nadręczył, przytępia. *Pilch. Sen. list.* 2, 278. Nadręczyć się, *zaimk.*, nasycić się dręczeniem, sich satt martern. Nadręczywszy się dziwnie onych niewiernych swoich, umarł. *Rej. Post. B* 6.

NADREPTAĆ, *f.* nadrepce *act dok*, dosyć podreptać, viel zertreten, niedertreten. Przez zimę bydło jedząc, chodząc, wiele słomy nadrepce. *Haur. Sk.* 30.

NADRO, a, *n.*, NADRA, y, *ż.*, NADRA *plur.* • zanadrze, pazucha, *Boh.* nadra, nadýrka; *Slov.* nádra, lúno (*ob.* Łono), zádhřenj; *Carn.* nadèrje; *Vind.* niederje, nederje, (nederz, muderz, *Ger.* Mieder sznurówka); *Croat.* nadra; *Dal.* nidro; *Bosn.* nidra, gnidra, gnjedra, skút; (*Hung.* nádra *uterus*); *Sorab.* 1. nadřo; *Sorab.* 2. nadra piersi; *Eccl.* нѣдро łono, wnętrze (cf. *Etym.* wnątrz), надро fartuch, нанѣдрникъ *encolpium*, (cf. *Etym.* dzierżeć); *Ross.* пазуха, грудь; der Busen. Cóż pomoże nosić za nadry ewanielia, kiedy jej w sercu nie masz? *W. Post. W.* 3, 61. Ręce za nadra włożyć. *Klon. Wor.* 34. Bierze pisma, i chowa sobie za nadrę. *Teat.* 34. *b*, *F.* 2. Za nadrzem węża sam odżywił. *Jabł. Tel.* 275. (*Slov.* Hada za nadrami, w pazuše, chowat. *Prov. Slov.* Sahni za twé nadra; sięgnij do swego nadra; weź się za swój nos). Modlitwa moja do nadra mego się nawróci. *W. Ps.* 34, 13. Jam dała niewolnicę moję do nadra twego. *Budn. Genes.* 16, 5. •*not* do łona twego•, Schooß. Umarł Łazarz, i doniesion jest od aniołów na łono Abrahamowe. *Sekl. Luc.* 16, *not.* •w nadro abo w zanadrze•, *Eccl.* Авраамово нѣдро.

NADROBIĆ, *f.* nadrobi *act. dok*, *Nadrobiać *niedok*, dużo podrobić, wdrobić w co, viel nacheinander klein machen; auf etwas einbröckeln; (*Boh.* nadrobiti: *Sorab.* 2. nadrobisch; *Sorab.* 1. nadrebiu, nadrebim; *Slov.* nadrobiti; *Croat.* nadroblyújem, (nadrobek *intrita*, drobianka); *Bosn.* nadrobiti; *Rag.* nadrobitti). Nawarzył warzy, i nadrobił chleba na miseczkę. 1. *Leop. Dan.* 14, 32. *Affrio*, palcami co rozcieram, abo nadrobiam. *Macz.*

NADROBIĆ, *ob.* Nadrabiać.

NADROŚL, i, *ż*, NADROST, u, *m*, przyrostek, jak n. p. wilk u krzaków, Ueberwuchs, z. B. ein wilder Sprößling, Sprosse, ein Räuber. Drzewa czyścić trzeba, przecinając, z niepotrzebnych nadroślów. *Fors. Drz.* 14. Krzewy bujają przez nadrostów zbytek. *Przyb. Milt.* 266. Nadrostek kości, ein Ueberbein, (*Vind* zhefkostje).—*Math.* Geometrowie zwykli, pokazawszy propozycyę, z nich cokolwiek wywodzić, które oni porismatami, albo nadrostkami, t. j. przydatkami, nazywają. *Bardz. Boet.* 91. *corollario.* NADROSNĄĆ, *ob.* Nadrastać.

NADROŻNIK, a, *m*, co na drogę daje, wyprawca na drogę. *Tr.*, der einem Reisegeld giebt. NADROŻNY, a, e, a) podróżny, drodze służący, *Sorab.* 1. puczowné, cf. put, putny, Reise•, zur Reise gehörig. Nadrożne, ego, *n.*, *Subst.*, podróżne, opatrzenie na drogę, strawne, koszt. *Cn. Th*, wijatyk, Reisegeld, Reisezehrung, Reisekosten. *Sorab.* 1. puczna czéroba; *Carn.* popotneza; *Vind.* popotniza, potni denar, brashnja, fmuk, fermat; *Croat.* poputno, brasno; *Bosn.* brasejançe; *Ross.* босманъ; *Eccl* босмана, напутіе, напѫтьнъ, дорожное, спутная. Nadrożnego dawać, na drogę opatrywać *Eccl.* напутствовати. — b) Nadrożny, na drodze abo przy drodze będący, an der Straße, am Wege. *Obvius homo*, nadrożny człowiek, którego łatwie znaleźć, nie trzeba go długo szukać. *Macz.*, einer der häufig auf der Straße ist; cf. brukowiec.

NADROŻYĆ, *cz. dok.*, dosyć wydrożyć, *Ross.* надолбить, надалбливать, genug ausböhlen.

*NADRUKDANIE, ia, *n.*, *Tr.*, nakład na druk, der Verlag.

*NADRUKDATNIK, a, *n.*, *Tr.* kto na druk łoży, nakład na druk czyni, der Verleger, der die Kosten zum Druck hergiebt. NADRUKOWAĆ, *cz. dok*, wydrukować na czym, lub w czym, worauf drucken, abdrucken, *Ross.* напечатать. Nietylko napisali, ale i nadrukowali w swoich mszałach, bluźnierską tę naukę. *Sak. Persp.* 26. *ib.* 2. *Pim. Kam.* 73. Nadrukować się, drukując nasycić się, namordować się, sich satt, oder müde drucken.

NADRWIĆ się, *recip. dok.*, do woli przedrwić, einen nach Belieben zum Besten haben, sich über ihn lustig machen. Zyskałem 20 czerwonych złotych, i jeszcze się nadrwimy z niego. *Teat.* 15, 65.

NADRZEĆ, *act. dok.*, Nadzierać *niedok.*, *Boh.* nadrati, nadru, nadřiti; darciem naruszyć, anreißen, einen Riß machen. Lepiéj z daleka bronić granic swoich, niż po czasie z bliza już nadartych poprawiać i bronić. *Jan. Post. C.*

NADRZECZANIN, a, *m*, nad rzeką mieszkający, nadbrzeżanin, der Uferbewohner. Nadrzeczanie przeszli za Jordan. *Budn.* 1 *Sam.* 13, 7. NADRZECZE, a, *n.*, nadbrzeże rzeczne, das Ufer•. Pałace te rzedem po nadrzeczu wesołe oczom sprawują widzenia. *Lub. Roz.* 326. NADRZECZNY, a, e, nadbrzeżny, nad rzéką leżący, am Fluße befindlich, Ufer. Nadrzeczne wierzby. *Chrośc. Job.* 161.

NADRZUCIĆ, *cz. dok.*, przyrzucić jeszcze, *Slov.* nadhazugi: *Sorab.* 1. nadeżiszou; *Ross.* надкинуть, надкидывать, надбросить, надбрасывать; noch dazu hinwerfen. Szukajcie sprawiedliwości bozkiéj, a insze wszystkie rzeczy będą wam nadrzucone. *Gil. Post. A* 2.

NADSADZAĆ, *cz. niedok.*, Nadsadzić *dok.*, n. p. Odprawujesz spław pracą, nadsadzasz siłami. *Birk. Epikt.* 11. nadstawiasz, nadrabiasz, ansetzen, ansetzen, übertreiben; *Boh.*

nadsaditi, nadsazugi; *Ross.* надсадить, надсаждать. Jestami nadsadzać. *Węg. Marm.* 3, 17.

NADŚCIELAĆ, *cz. niedok.*, Nadesłać *dok.*, pościelać nad czym, eine Streu worüber hin machen, *Sorab.* 1. nadsčžewam.

NADŚCIGNĄĆ, *f.* nadścignie *act. jedntl.*, doścignąć w tym, nadążyć, indessen einhohlen, erjagen. Zabawili nieprzyjaciół, dokądby była piechota nie nadścignęła. *Krom.* 463. Posła wielkiego, niż nadścignę wyprawić, raczcie teraz gońca mego miłościwie przyjąć. *Zygr. Gon. A* 6 *b.* nim nadążę z wyprawą jego.

NADSIEĆ, nadsiekł, *f.* nadsiecze *cz. dok.*, siekąc nadciąć, ein wenig einhauen, *Ross.* надсѣчь, надсѣкаю.

NADSIODŁYWAĆ, *cz. czstl.* Nadsiodłać *dok.*, *f.* nadsiodła *act. dok.*, wyżej niż zwyczajnie osiodłać; etwas zu hoch satteln. Siodłem zwyczajnym raczej nico nadsiodływać trzeba, aniżeli w pośrzodku grzbietu przypinać. *Hipp.* 39.

NADSKAKIWAĆ, *cz. czstl.*, NADSKOCZYĆ *dok.*, 1) przyskoczyć w ciągu czego, herbeygesprungen kommen. — §. *ob.* Naskakiwać. 2) Nadskakiwać komu *act. cont.*, zabiegać o czyję łaskę, nadsługiwać, eines Gunst zu erwerben suchen, einem aufspringen, um eines Gunst buhlen. Szczęśliwym nadskakują wszyscy. *Niem. Król.* 3, 148. Dla Wc Pana sprawy, trzeba konsyliarzowi jak można nadskakiwać. *Teat.* 52. *d*, 44. Nigdybym mu nie nadskakiwała z tą gorliwością, gdybym się pochlebnego dla siebie nie spodziewała testamentu. *ib.* 1. *b*, 7. Interessom swoim nadskakują, naddają się, i ledwie ze skóry nie wydzierają. *Mon.* 69, 578. Lekkomyślnéj młodzieży przysługi i nadskakiwania, bynajmniej mnie nie poruszyły. *Węg. Marm.* 1, 196. NADSKOK, u. *m.*, nadskakiwanie, (*distinguas* naskok), das Aufspringen, Aufpassen, Auflauern sich jemandes Gunst zu erwerben, das Gunstbuhlen. Umarłby pieszczoch bez tych umizgów nadskoku. *Przyb. Ab.* 17.

NADŚLEPIĆ, *f.* nadślepi *act. dok.*, przyślepszym uczynić, nieco zaślepić, etwas blenden, verblenden. Powodzenie i zdradna mamona troche ją nadślepiła. *Teat.* 42. *c*, 45. NADŚLEPIEĆ, *nijak. dok.*, nadślepnąć *jedntl.*, nieco olśnąć, etwas erblinden.

NADSŁUGIWAĆ, NADSŁUGOWAĆ, nadsługuje *intrans. contin.*, a) nadskakiwać komu, podle mu służyć, einem aufpassen, ihm niedrige schmeichlerische Dienste erweisen, auf jeden Wink zu Gebote stehen. Nie miała konstytucya na prowincyach nieprzyjaznych, tylko tych, którzy magnatom, w Jassach bezbożne knującym zamysły, podle nadsługiwali. *Ust Konst.* 1, 215. Doma rozkoszom, pieniądzom, prywacie nadsługujecie. *Pilch. Sall.* 100. — b) Służyć, usługiwać, dienen, bedienen. Co w pięciudziesiąt lat już nie mają sprawować urzędu, ale braci swojej nadsługować będą w przybytku. *Radz. Num.* 8, 25. Zamiast narodowi, co mi nadsługuje, być użyteczną, teraz staję się szkodliwą. *Przyb. Luz.* 47.

NADSŁUPIE, ia, *n.*, część balkowania, *epistylium*, *vel trabs magistra. Callit.* 7. der Architrab, der Balken auf dem Capitälchen der Säule; (*Rag.* nadstûpje; *Croat* nadglavje sztupa, nadsztupje). Nadsłupie, balka, architrab. *Chmiel.* 1, 77. Nadsłupie, czyli spodobelk. *Rog. Bud.* 25.

NADŚMIERTELNY, a, e, nadludzki, przechodzący śmiertelników, übermenschlich, die Sterblichen übertreffend. Obaczył bohatera nadśmiertelną postać. *Dmoch. Il.* 2, 253.

NADŚPIAĆ, *f.* nadśpieje, *neutr. dok.*, nadścignąć, nadbliżyć się, herbeyeilen, herzukommen. Kumejskich proroctw już nadśpiały czasy. *Nag. Wirg.* 497. *venit jam tempus.* NADŚPIESZAĆ, *f.* nadśpieszy *intrans.*, śpiesznie nadejść, przyśpieszyć, heran eilen. Nadśpieszające niebezpieczeństwa. *Krom.* 562.

NADSPODZIANY, a, e, NADSPODZIANIE *adv.*, przechodzący nadzieję, niespodziany, über Verhoffen, unverhofft. Tu się wnet staje odmiana, Grzmoty, huk, łoskot, burza nadspodziana. *Zab.* 16, 321. *Sorab.* nenadžuiży; *Ross.* неожидаемый, неожиданный.

NADSPORZYĆ, *cz. dok.*, sporo namnożyć, reichlich vermehren. Cnotliwym Pan niebo otworzy, Tam wiele pociech nadsporzy. *Kanc. Gd.* 29.

NADSTAĆ, *ob.* Nastać.

NADSTALIĆ, NASTALIĆ, *cz. dok.*, n. p. Stal lana dobra jest do nastalenia żelaz rolniczych. *Os. Rud.* 337, stalą nadstawić, vorstählen. NADSTALONY, a, e, stalą przekładany, nadłożony, vorgestählt. Narzędzie dobrze nadstalone. *Jak. Art.* 2, 8.

*NADSTANĄĆ, *ob.* Nadchodzić, nadejść. NADSTARCZAĆ, *ob.* Nastarczać.

NADSTARZAŁY, a, e, nieco podstarzały, podeszlejszy, ältlich, etwas alt, vom Alter getroffen. Twarz nadstarzała rozumna, szanowniejsza od twarzyczki kształtnej a głupiej. *Teat.* 34. *c*, 6. Już mu był włos siwy Przyprószył skronie, już był nadstarzałym. *Odym. Św. D. b.* Nadstarzałe jej kości. *Pot. Jow.* 2, 69.

NADSTAWA, y, *ż.*, *Boh.* nástawa, nastawek, našewek, sztukowanie, co się przysztukuje, *fig.* łata, przysada, *Vind.* gorpostavik, gorpostava, ein Ausflicker, Lückenbüßer, womit man etwas ausflickt, ausfüllt, zudeckt. Niedoskonałość potrzebuje nadstawy, aby się nagrodziła niedoskonałość. *Petr. Ek.* 74. Im gładsza niewiasta, tym mniej potrzebuje nadstawy zwierzchniej. *ib.* 76. *Rag.* nadostavka hyperbola. NADSTAWEK, wka, *m.*, kręgielek drewniany, który puszkarz stawia na głowie armaty, chcąc dać kanałowi nachylenie niższe, jak gdyby była wycelowana pod oko. *Jak. Art.* 3, 303; też linijka drewniana lub mosiężna, do nachylenia wyższego. *ib.* der Richtkegel oder das Richtlinial der Canoniere, den Lauf höher oder niedriger zu stellen. NADSTAWCA, y, *m.*, przystawca, który stoi nad kim, der Aufseher, der bey den Arbeitern steht. Jakie bywają okrucieństwa owych nadstawców. *Kluk. Rośl.* 3, 215, *Rag.* nadstojnik, nadstavgljenik. NADSTAWIAĆ, *act. niedok.*, Nadstawić, *f.* nadstawi *dok.*; §. 1 a) sztukować, przysztukować, nadstosować, anstücken, anflicken, ansetzen, ausfüllen, ausbessen. *Vind.* nastauit, gorpostaviti, gorpostaulati, gorpofaditi, nakoſiti, naſhtukati; *Croat.* nadosztávlyam; *Rag.* nadstáviti, nadstavgljati, nadstavglivati, (nadostavgljati *hyperbolam usurpare*); *Ross.* наставить, наставлять, наставливать. Nie godzi się urzędowi nadstawiać prawa, co w nim nie dostaje. *Petr. Pol.* 331. Annibal, gdy mocą nie mógł, chytrością a rozumem nadstawił. *Kosz. Lor.* 154. (udał się do fortelu). Gdzie nie

staje wilczéj skóry, tam lisiej nadstawić. *Cn. Ad.* 1012. *ob.* Lis. Mowa Turecka, będąc przez się bardzo jałowa, Perską i Arabską nadstawia się i zdobi. *Kłok. Turk.* 35. Gdy język nasz nie jest prawie doskonałym, jakim językiem nadstawiać swego mamy? *Gorn. Dw.* 45. Niechaj ten sobie obcą nadstawia okrasę, komu na własnej zbywa. *Nar. Dz.* 2, 136. Jak może tak męstwa nadstawia uporem. *Pot. Arg.* 237. Rozumem nadstawiać urody. *Żegl. Ad.* 218. Nie mając żadnych przez samych siebie zasług, nadstawiamy się długą naszych przodków liczbą. *Mon.* 65, 153. Junacy pierzchliwość swoję powierzchowną zuchwałością i hajdamackim strojem nadstawiają. *Pilch. Sen. list.* 2, 287. Fałszywi prorocy powagi swojéj nadstawiają sobie szérokiemi płaszczmi, długouchatemi myckami. *Gil. Post.* 41 *b.* Aktorowie Grecccy nadstawiali się i obuwiem wysokim i strojem głowy. *Teat.* 24, 28. *Czart.* Nadstawia się korkami. *Mon.* 70, 382. — b) Nadstawiać się • piększyć się, zdobić się przysadnie, sich schmücken, schön machen, putzen. Już baba wydają cię lice, Ty przecie chcesz się nadstawiać urodą, Igrasz i pijesz, jakbyś była młodą. *Hor.* 2, 278. *Min.* Jak się on nadstawia, Jak puszy, jak pstry cały, gdyby ogon pawia. *Zabł. Firc.* 10. Im więcej po wierzchu się nadstawiasz, tymeś mniejszym u mnie. *Opal. Sat.* 117. Owa księga pod ławą lega, która się słowy, a nie rzeczą nadstawia. *Gorn. Dw.* 65. — §. 2. Nadstawiać gardła, szyi, ucha, *ob.* Nastawiać. NADSTAWNIK, a, *m.*, der Bergsteiger, Grubenaufseher, zawsze musi być przytomnym, kiedy górnicy do kopalni wchodzą i wychodzą. *Kluk. Kop.* 2, 287.

NADSTOSOWAĆ, *cz. dok.*, nadsztukować. nadstawić, nieco przysztukować, ansetzen, anflicken, anstückeln. Gdzie lwiéj skóry nie dostawa, może lisia nadstosować. *Ezop.* 29.

NADSTYGNĄĆ, *f.* nadstygnie *neutr. jednotl.*, zastygnąć, nieco letnym się stawać, überkühlen, abkühlen, etwas kühl werden, von der Wärme verlieren. Papkowate okładania na miejsce zaognione przykładać ciepło, a co nadstygnie, odmieniać. *Perz. Cyr.* 1, 116.

NADSTYROWY, NADSTÉROWY, a, e, nad stérem będący, über dem Steuer befindlich. Pierze nadstyrowe u sokoła śniade. *Zool.* 276. t. j. pióra nad stérowemi znajdujące się, die Federn über den Schwingen; *ob.* Stérowy, lotny.

*NADŚWIETNY, a, e, nad światem będący, *Eccl.* премірный, *supramundanus.* — §. *ob.* Prześwietny.

NADSYŁAĆ, *ob.* Nasyłać.

NADSZAŃCOWA n. p. działobitnia, z któréj po nad przedpiersień, albo po nad szaniec strzelają, *à barbette. Jak. Art.* 1, 368. (*ob.* Nadwalnia), über die Schanzen weg.

NADSZARGAĆ, *f.* nadszarga *act. dok.*, troche poszargać, pobrudzić, nadtyrać, etwas beschmutzen. Mamy kilkanaście kapeluszów z temi, co są nadszargane. *Teat.* 22. *c*, 42.

NADSZARPAĆ, *f.* nadszarpie *act. dok.*, troche poszarpać, etwas zerfetzen, zerreißen. Jak członek naderwany tylko, czyli nadszarpany, opatrywać. *Perz. Cyr.* 1, 112.

NADSZARZAĆ, *cz. dok.*, szarzaniem nadwątlić, nadtyrać, ein wenig abnutzen, abreißen, schwächen. Ponieważ im się wojna lud nadszarzał, na zimowe go rozwiedli statywy. *Chrość. Fars.* 400. Sam czas i wojsko nadszarzane radzą traktować z nieprzyjacielem. *ib.* 399.

NADSZASTAĆ się, *f.* nadszasta się *recipr. dok.*, dosyć poszastać, sich satt oder müde springen, tanzen, laufen. Dyabelnie nadszastałeś się. *Teat.* 17, 8. — Szastaniem nadwątlić się, sich durch Herumtummeln abmatten.

NADSZCZEKAĆ, *ob.* Naszczekać.

NADSZEDŁ, *ob.* Nadchodzić, nadejść.

NADSZCZEPAĆ, *cz. dok.*, szczepaniem nadciąć, ein wenig anspalten, *Ross.* надтяпнуть, надтяпывать, надколоть, надкалывать.

NADSZTUKOWAĆ, *f.* nadsztukuje *act. dok.*, nadstawiać, nadstosować, nadsadzić czego brak, *Vind.* nashtukati, pershtukati; *Ross.* наставить, наставлять, наставливать, anstücken. Potrzebna jest umiejętność nadsztukowania sobie linki, kiedy się zerwie. *Jak. Art.* 3, 46.

NADTARTY, *ob.* Nadetrzeć. NADTERAĆ, *ob.* Nadtyrać.

NADTKNĄĆ, *ob.* Natknąć.

NADTO *adverb.*, (*distinguas* nad to, *ob.* Nad); zbytecznie, nad miarę, za wiele, *Carn.* natu, prevèzh, dóvèl; *Vind.* prevezh, zhesmero, zhes vse; *Croat.* odvèch, prevech; zu viel, zu sehr, über das Maaß. Wszystko, co jest nadto, człeku szkodzi. *Nar. Dz.* 1, 53. Chcieć nadto jest grzechem. *Hor.* 1, 283. Już też to tego nadto. *Treb. S. M.* 112. A już też to i nadto. *Teat.* 53, 4. *Zab.* 3, 145. Zakonników nadto. *Kras. Pod.* 2, 157. Może, że ja tu nadto jestem, zostawiam was samych. *Teat.* 17. *c*, 40. (niepotrzebny, na przeszkodzie). Oto ten kochany lejtnancik za nadto sobie pozwala. *Teat.* 47, 23. (trochę za wiele). Wiele ludzie malują, różne są portrety, Jedni aż nadto czernią, drudzy nadto bielą. *Kras List* 2, 101. Któreż zwierzę od osła głupsze znacie? R. Człowiek! — a już to nadto! — nie nadto; lecz mało. *Kras. W.* 28,

NADTRACIĆ, *NADUTRACIĆ, *f.* nadtraci *act. dok.*, podtracić, nieco potracić, tracąc nadmniejszyć, zum Theil verlieren durchbringen, schmälern. Znam słuszność strofowania, żem mych dóbr nadtracił. *Teat* 43. *c*, 14. Na niepotrzebnych strojach nadtracił wiele. *Rak. Pob. a i i j.* Jesteś familii podupadłéj; ociec twój nadtracił substancyi. *Teat.* 33. *c*, 16. Nadutraciwszy sobie w Poznaniu, przeniósł się do inszego miasta. *Żebr. Zw.* 176.

NADTRUCHLEWAĆ, *med. cont.*, Nadtruchleć *dok.*, zasłabieć, kränklich werden. Władysław, wróciwszy się do Krakowa, nadtruchlewać zaoczął. *Krom.* 340.

NADTRZASĆ, *ob* Natrząść.

NADTYRAĆ, NADTÉRAĆ, NATYRAĆ, ał, a, *act. niedok.*, nadwerężać, nadwątlić tyraniem, schwächen, abmatten durch Herumreiben, Herumreißen, Abstoßen. Panowie teraz wolą i swojéj reputacyi i majętności nadtyrać, tylko żeby swojéj dumie dosyć uczynili. *Star. Ref.* 19. Porwać się na nieprzyjaciela z tak umniejszonym wojskiem i nadtyranem, niebezpieczno. *Birk. Chodk.* 9. Natyrał pod on czas zdrowia, że w nim ustawały siły do prac. *Birk. Dom.* 78. Cyrce, darmo zalotów nadtérawszy, rzecze; *retentatis precibus frustra. Żebr. Ow.* 359.

NADUMAĆ się, *f.* naduma się *recipr. dok.*, Nadumywać się *cont. et frequ.*, *Ross.* надуматься, надумываться; do woli

się namyślić, dumać, sich satt genug denken, lange genug nachdenken, sich müde denken. Mój smutny przyjacielu, mój dawny sąsiedzie, Nadumałeś się dosyć o domowéj biedzie. *Treb. S. M.* 5.

NADUŻYWAĆ, *act. dok.*, Nadużyć, *f.* nadużyje *dok.*, przesadzeniem na złe używać, mißbrauchen, durch Uebertreibung. *Vind.* nevriednu nuzati, nepridnu oberniti; *Ross.* злоупотребить, злоупотреблять. Niewolno w induktach i replikach nadużywać praw do rzeczy niestosownych. *Sejm. Grodz.* 2, 168. Zostającemu pod opieką wolno jest na opiekuna żalić się, jeżeliby ten władzy swej nad nim jakim sposobem nadużyć miał. *Gal. Cyw.* 1, 89. Nadużycie, przesadne użycie, na złe użycie, der Mißbrauch, besonders durch Uebertreibung; *Vind.* nepridnu obernenje, hudobernost, nevriednu nuzanje, nepridna shega, resvada; *Carn.* resvâda, svâda, hudobêrnost; *Ross.* злоупотребленie. Nadużyty *Eccl.* потребовательный, *abusivus.* Nadużytny, mogący być źle użytym *Eccl.* злоупотребительный.

NADWAŁEK, *łka, m.*, die Brustwehr. *Tr.*, *ob.* Przedpiersień *Jakub.* NADWALNY, a, e, n. p. Nadwalna działobitnia, zasłoniona przedpiersieniem bez strzelnic, tak niskim, iż z armat strzela się po nad przedpiersień. *Jak. Art.* 3, 304, eine läge Batterie, mit einer sehr niedrigen Brustwehre ohne Schießlöcher. Zaszczyty, bateryе nadwalne, szańce. *Archel.* 2, 42.

NADWĄTLIĆ, *ił, f.* nadwątli, *act. dok.*, Nadwątlać *niedok.*, nadwerężyć, osłabiać trochę, etwas schwächen, wankend machen. Ręce Attyliusza, które chłopska robota nieco nadwątliła, całość ojczyzny ugruntowały. *Warg. Wal.* 131. Annibala, którego niedostępne Alpy przytrzeć i nadwątlić nie mogły, rozkosze Kampanii osłabiły. *Pilch. Sen. list.* 389. Źli ludzie pragną wiarę umniejszyć, i nadwątlić. *Zabk.* 7. Nic niemasz, coby tak mocne jego przedsięwzięcie nadwątlić mogło. *Stas. Num.* 1, 63. Fenixie trzykroć fortunny; to co dla nas zgonem, Tobie życiem i wiekiem jest nienadwątlonym. *Zab.* 13, 163. *Kniaź.* nienaruszonym, niepodległym skazie.

NADWAŻYĆ, *cz. dok.*, nieco przeważyć, etwas überwiegen. NADWAŻENIE, ia, *n.*, *superpondium*, co zwłaszcza nad pewną wagę przydawają. *Macz.*, das Uebergewicht; naddatek, die Zugabe.

NADWERĘŻAĆ, *NADWEREDZAĆ, (cf. rzedzić, rzadki), ał, a, *act. niedok.*, Nadwerężyć, *narężyć, *f.* nadwerężу *dok.*, nadwątlić, nadsłabiać, *Vind.* omadeshiti; *Bosn.* squariti, isquariti, isctetliti, schwächer machen, schwächen, wankend machen. Teraz i ludziom wypocząć należy, Których podróżny niewczas nadwereży. *Chrośc. Ow.* 98. Jezus w rękach spracowany, w nogach *nadweredzony, w siłach zwątlony. *Pociej.* 332. Postem i niespaniem *nadweredzać swego zdrowia. *Pim. Kam.* 103. Jezus śmiercią śmierć zwyciężył, Szatańskiéj siły narężył. *Kanc. Gd.* 104. Ma w głowie nadwerężone krokiewki. *Teat.* 7. *c*, 60. Jak tę nadwerężoną robotę naprawić? *Teat.* 6, 101.

NADWIĄZAĆ, *f.* nadwiąże *act. dok.*, Nadwięzywać, nadwięzuje *cont.*, *pronectere. Cn. Th.*, nadstawiać, nadsztukować, anknüpfen, anstücken; *Sorab.* 1. nadwazuyu, nadzwežu; *Vind.* nadvesati; *Rag.* nadvêzati. NADWIĄZKA, i, *ż.*, zwięzywanie wyżéj czego, das Ueberbinden, *Vind.* nadves.

NADWICHNĄĆ, NADWINĄĆ, *f.* nadwichnie *act. dok.*, *Bosn.* navinuti; *Sorab.* 1. nawihnu; nieco wywichnąć, etwas verrenken, verbeugen. Już to ostatnia, nadwinąwszy nogi, Kamień, na wstręcie co był, zrzucać z drogi. *Mon.* 71, 348. Eurem bystrym Cyprys nadwichnięty. *Hor.* 2, 237. *Kniaź.*

NADWIĘDNĄĆ, NAWIĘDNĄĆ, *f.* nadwiędnie *med. jednotl.*, nieco powiędnąć, ein wenig welk werden. Nadwiędłe kwiatki. *Stas. Num.* 2, 99. Nawiądł. *Cn. Th.* 453.

NADWIERCIEĆ, *cz. dok.*, nieco nawiercieć, etwas anbohren, *Ross.* надсверлить.

NADWIEŚĆ, *ob.* Nawieść.

*NADWIESZ, n. p. Zjawiać się tobie będzie bóg z ubłagalni. *Budn. Exod.* 25, 22. *not* «właśnie: od nadwiesza;» od wieka, nakrycia, baldakinu, cf. *nadwisieć, *Sorab.* 1. nadwiszuyu *superpendeo*; *Rag.* nadvissjeti, nadvîsiti *impendere*, *imminere*; *Bosn.* nadvissiti; (*Ross.* надвесть, надносить *nadwiesić, nad czym zawieszać).

NADWIETRZNY, a, e, nadpowietrzny, überlüftig. Anielska istota gładka, nieśmiertelna i nadwietrzna. *Przyb. Milt.* 187. NADWIETRZYĆ, *f.* nadwietrzy *act. dok.*, Nadwietrzać *niedok.*, wietrzeniem nadejść, ausspüren. Trudno żeby pozadni psi zatarty trop od przednich nadwietrzali. *Ostror. Myśl.* 43.

NADWIEŹĆ, nadwiózł, nadwieźli, *f.* nadwiezie *act. dok.*, Nadwozić *niedok.*, w ciągu czego co przywieźć, indessen herbeyführen. Nadjechał pan z okrutnym rozruchem, licznym dworem, brykami za nim nadwieźli pieniądze. *Zab.* 13, 207.

NADWINĄĆ, *ob.* Nawinąć.

NADWIŚLANIN, a, *m.*, który nad Wisłą mieszka, der an der Weichsel wohnt. NADWIŚLANY, a, e, nad Wisłą leżący, nadbrzeżny, an der Weichsel liegend. Zamki Nadwiślane. *Nar. Hst.* 4, 332. NADWIŚLE, a, *n.*, nadbrzeże Wiślane, das Weichselufer. Wraz potym ciągle po Nadwiślu skały Ach! odgłos trzykroć przeraźliwy dały. *Zab.* 12, 404. *Koss.*

NADWNUCZKA, i, *ż.*, prawnuczka, die Urenkelinn. NADWNUK, a, *m.*, prawnuk, der Urenkel. Ślad pracy ojców, niezapomnianéj przez późne nadwnuki. *N. Pam.* 6, 301. *Czack. Pr.* 1, 10.

NADWODNY, a, e, *Boh.* powodněný, nad wodą, rzéką etc. będący, am Wasser befindlich. Nadwodne drzewa. *Otw. Ow.* 363. Wierzby nadwodne, *amnicolae. Żebr. Ow.* 246.

NADWORNA, y, *ż.*, miasto w Ruskim. *Dykc. Geogr.* 2, 196, eine Stadt im Reuß. NADWORNY, a, e, 1 a) od dworu królewskiego, monarszego, *Ross.* надворный, придворный, Hof-, den Hof des Königs, des Monarchen angehend. Marszałków wielkich marszałkowie nadworni zastępują. *Herb. Stat.* 187. Sądy nadworne = zadworne, królewskie, kanclerskie, assessoryalne, das Oberhofgericht. Nadworny rok, *terminus curialis. Vol. Leg.* 1, 388. eine Ladung vor dieses Gericht. — b) Od dworu wielkiego pana, den Hof eines großen Herrn angehend. Panowie nasi utrzymują żołnierzy na swym żołdzie, pod imieniem gwardyi nadwor-

nej. *Leszcz. Gł.* 117. Hofgarde, Leibgarde. Nadworni ci żołnierze wycieńczali intraty obywatelów. *Kras. Pod.* 2, 174. (cf. ordynacki żołnierz). — c) Nadworny = dworski, dworzaninowi przystojny, Hofs=, für den Hof und das Hofleben. Zawziętość kosterstwa za zabawę osób godnego urodzenia, przewrotna chytrość za cnoty nadworne są poczytane. *Zab.* 7, 37. — 2. Nadworny, napodworny, podniebny, *subdialis. Cn. Th.*, pod niebem zostający. *Włod.*, unter freyem Himmel befindlich, draußen, im Freyen. *Fortif.* Nadworne obrony = zewnętrzne, na pole wychodzące. *Tr.*, die Außenwerke, gegen das freye Feld zu. NADWOROWAĆ, *f.* nadworuje *act. dok.*, do woli z kogo nażartować, mit einem nach Belieben seinen Scherz treiben. Nadworować kogo przed ludźmi. *Tr.* NADWORZE, a, *n.*, podniebie, der Ort unter freyem Himmel, das Freye, *Boh.* nadwoři = podworzec; *Ross.* надворье. *Dium*, nadworze. *Urs. Gr.* 129. Spał na nadworzu = pod niebem. *Włod.* Z nadworza, zewnątrz, von außen. Bóg zamknął Noego w korabiu z nadworza. *Budn. Genes.* 7, 16. (zamknął za nim. *Bibl. Gd.*). Z nadworza pustoszyć je będzie miecz, a wewnątrz strach. *W. Deut.* 32, 25. (zewnątrz. *Bibl. Gd.*). Domy z belek, z nadworu obwodzą smołą. *N. Pam.* 14, 180.

*NADWYSZ, NADWZWYSZ, NADWZWYŻ, NADZWYŻ, (*ob.* Wyż), *adv.*, nadto, nazbyt. *Włod.*, *ex abundanti. Cn. Th.*, nadmiarz, über die Maaßen, überflüßig. Nadwysz to trzeba wiedzieć, iż.... *Cresc.* 335. t. j. nad to, prócz tego, außerdem. Dałeś mi był pięć grzywien, otożem drugą pięć nadzwyż urobił. 1 *Leop. Math.* 25, 20. Lichwy nadzwyż nie brał. *Leop. Ezech.* 18, 17. *et* 22, 12. *Boh.* nádwyšek *superplus*; *Rag.* nadvìsiti; *Ross.* надвысить, надвышать *nadwyższyć, przewyższyć.

NADYBAĆ, *f.* nadybie, *act. dok.*, zdybać nad czym, erwischen, ertappen. *Ross.* набресть, набреду, наброжу. To tedy nie mam mówić ni przed kim, choćbym ich razem kiedy z sobą nadybał? *Teat.* 10. *b*, 31. Zwyczajna do żyda chodzić na przepalankę, wlecze co nadybie. *Comp. Med.* 396. (co uchwyci). Z wiekiem upłynęły siły, nadybała starość. *Sir. Qu.* 6. nadażyła.

NADYCHAĆ, *ob.* Natchnąć.

NADYMAĆ, ał, a, *act. niedok.*, Nadąć, ął, ęli, *f.* nadmie *dok.*; *Boh.* nadymati, nadmauti, nadul, nadugi; *Slov.* naduti; *Sorab.* 2. naduwasch, nadumasch; *Sorab.* 1. naduhwam, nadujnem, naduju; *Vind.* napihniti, napihati, napihuvati; *Croat.* nadúvam, nabochujem; *Bosn.* nadutti, nadimati, nabotiti; *Rag.* nadutti, nadîmati; *Ross.* надуть, надувать, надмить, надмевать, надымать; *Eccl.* надымаю, надуваю, кичить, возкичить; wiatrem rozpychać, aufblasen, aufblähen, *propr. et fig.*; (*oppos. Bosn.* zdimati, izdutti *detumefacere*). Umieją bogactwa mołojca głupiego, jako macharzynę nadąć, że o sobie wiele rozumieć będzie, o żadnego nie dba. *Birk. Exorb.* 30. Fortuna pospolicie umysły nadyma, Komu płuży, rzadko się w swej mierze utrzyma. *Groch. W.* 425. Mniemanie ludzi głupich, Wiatry próżne miechy nadymają. *Zab.* 7, 225. Wszystkie te rzeczy, które nas nadymają, i wyżej, niż człowieczeństwo dopuszcza, wynoszą.... *Gorn. Sen.* 400. Nadął gębę by pudło, na piędź rozszerzoną. *Rej. Wiz.* 166. Długoli mu będzie wolno, tak nadymać tę postawę swoję? *Weresz. Reg.* 82. *Rej. Zw.* 48. — NADĘTY, NADYMANY, *part. perf.*; *Boh.* naduty; *Slov.* nadutý; *Vind.* napuhen, sdeten; *Slav.* napúnut; *Ross.* надутый, одутливый, одутловатый, бояроватый, бароватый, высокопарный; *Eccl.* кичливый; aufgeblasen, aufgebläht, *phys. et moral.* Zaczekby cię nastraszył nadętym pęcherzem. *Teat.* 51, 9. Surm Berecyntyjskich *znadymane rogi. *Otw. Ow.* 428. (nadęte). Pryszcze nadęte. 1 *Leop. Exod.* 9. (ociekłe, nabrzmiałe). Nadzieja ta jest bardzo daleka, i wiatrem nadęta. *Kłok. Turk.* 73. Nadęci, nie mając w sobie żadnej albo mało co godności, rozumieją o sobie, jakoby byli bardzo godni. *Petr. Et.* 267. Im kto uczeńszy, tym bywa nadętszy. *Rys. Ad.* 21. Nieposłusznym a nadętym, źle się wodziło. *Gil. Post.* 128. — Nadęcie *adv.* = nadęto, nadętym sposobem. NADĘCIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, nadymanie, das Aufblasen; cf. nadętość, die Aufgeblasenheit, *phys. et moral. Sorab.* 2. hopuklina; *Vind.* napuh; *Rag.* nadutje, nadùdba; *Ross.* высокопарность. NADYMAĆ się, NADĄĆ się, *recepr.*; *Boh.* nadymat se, nadmaut se, botnati, banjm se; *Carn.* napuhûjem; *Vind.* napihuvatiſe, gornaperſuvatiſe, ſe podpirat; *Rag.* naduttise; *Croat.* napuhavatisze; *Eccl.* дмитися, дмюся, кичитися, надыматися, гордитися; *Ross.* бояриться; odymać się, puszyć się, pysznić się, kokoszyć się, sich aufblasen, aufblähen, *phys. et moral.*; (*oppos. Bosn.* zdimatise, izdiettise, ispihnuti *detumescere*). Nadymała się żaba, chcąc się wołowi porównać. *Ezop.* 14. Ci którzy pychą i dumą nad innych się podnaszają i nadymają, są głowy czcze. *Zab.* 13, 72. Nadyma się jak ropucha. *Cn. Ad.* 4. *Sorab.* 2. Won sze hustawa, ako naduti měch, ako tuzne jelito. Nadął się jak półtora nieszczęścia, spojrzał na mnie marsem. *Teat.* 21, 151. *Mon.* 66, 723. Nadąwszy się z palicą Mazur w karczmie siedział. *Jag. Gr. B* 3. Teraz się nadymasz, brwi oczu swoich wzgórę podnosisz! *Weresz. Reg.* 83. Próżnym o sobie dobrym nadymają się mniemaniem. *Mon.* 69, 272. NADYMACZ, a, *m.*, *Anat.* tak zowią muszkuł, największą część jagody twarzy składający, *buccinator*; on się nadyma, gdy człowiek dmie w trąbę etc. *Dykc. Med.* 4, 444. *Krup.* 4, 22. der Blasemuskel, Trompetermuskel im Gesicht. cf. *Boh.* nadymač 1. *follis* 2. *flator*; który nadyma, der Anblaser. NADYMIĆ, *cz. dok*, dymem napełnić, mit Rauch anfüllen, voll rauchen, *Bosn.* nadimmiti; *Ross.* надымить.

NADYSZKUROWAĆ się, *f.* nadyszkuruje się *recipr. dok.*, nagadać się, sich satt discuriren. Długo nadyszkurowawszy się o tym, nie mogli się zgodzić. *Lub. Roz.* 371.

*NĄDZ, *Genit. plur. nomin.* nędza.

*NADZAMIAR, u, *m.*, zbytek, Uebermaß, (nadmiar). Wedle *nadzamiaru prześladowałem zbór boży. *Budn. Gal.* 1, 13. (nader. *Bibl. Gd.*).

*NADŻDŻYĆ, *intrans. dok.*, deszczem napadać na co, worauf regnen. *Ross.* надождить, надождять.

*NADŻEGAĆ, *cz. dok.*, *Ross.* наджечь, надожгу, наджигать, podpalić, *ob.* Podżegać.

NADZIAĆ, *ob.* Nadziewać. NADZIAK, a, *m.*, Czekan abo nadziak, broń Węgierska, różni się tym od obucha, że

koniec od młotka idący, jest zakrzywionym w obuchu; w czekanie zaś, czyli nadziaku, na prost idzie, i że i młotem i końcem razić można, tłukąc młotem, a nadziewając, czyli dziubiąc końcem. *Czart. Mskr.*, ein Ungarischer Spitzkolben, Streitkolben mit einem spitzigen Ende. W ręku nadziak trzyma złotolity. *Kchow.* 51. Bystry nadziak w ręku. *Pot. Jow.* 30. Dobrze go pięściami utłukłszy, potym nadziakiem, aż do złamania kija, srodze go ubił. *Nar. Chodk.* 1, 360.

NADZIAŁAĆ, *act. dok.*, *Boh.* nadělati *multum facere; Vind.* nadielati, nadjati; *Ross.* надѣлать, надѣлывать, надѣланный; wiele czego narobić, nagotować, viel und genüglich machen, fertig machen, anfertigen. Nabudowałem sobie domów, naczyniłem ogrodów, i nadziałałem sobie stawów. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4. Łotrowie do owczarni wiele dziur nadziałali, a z niéj gołębińców naczynili. *Żarn. Post.* 264 *b.* Nadziałasz forstów na przybytek z drzewa setym. 1 *Leop. Exod.* 26, 15. Dworska powinna obrusów, ręczników, serwet dostatek nadziałać. *Haur. Ek.* 86.

NADZIAŁY, NADZIANY, NADZIEWANY *part. verb.* nadziewać, nadziać, *ob.* Nadziewany.

NADZICZYĆ się, *f.* nadziczy się *recipr. dok.*, *wydziwiać do woli, zur Genüge wüthen und toben. Bestya ta na lądzie do woli się nadziczywszy i napastwiwszy, do morza się wraca. *Gwagn.* 493.

NADZIEJA, ei, *ż*, (*Boh.* naděge, nadálost, čaka, (*ob.* Czekać, oczekiwać); *Slov.* náděg, duffáni, (*ob.* Ufać); *Sorab.* 2. nažeja; *Sorab.* 1. nadžeya, nadzey; *Carn.* nadega, vupanje; *Vind.* upanje; *Rag.* nâda, nadanje; *Slav.* uffanje; *Bosn.* uffança, uzdanje, uffanjiçe; *Ross.* надежда, чаяніе, упованіе; *Eccl.* надѣя, надежда; cf. *Etym.* dziać); a) spodziewanie się, otucha, die Hoffnung. Tuszysz sobie, że dostąpisz dobra, którego pragniesz; czuciem twoim jest nadzieja. *Pir. Wym.* 180. Nadzieja, ukontentowanie duszy, myślącéj o przyszłym dobru, przytrafiać się mogącym. *Cyank. Log.* 40. Skutek niezawsze naszej rzeczy bywa, Ale nadzieja nigdy nie upływa. *Chrośc. Ow.* 290. Nadzieją cieszyć się nie wadzi. *Past. Fid.* 46. Nadzieja, dziecię miłości własnéj, a dziedziczką przyszłość. *Jez. Wyr.* Nadzieja często omyla. *Cn. Ad.* 526. Nie bierzmy nadziei za skutki. *Koll. List.* 2, 14. Nadzieja, wszystkich głupich matka. *Teat.* 33. *d*, 5. Zgubione nadzieje, zwiędłe, pogrzebione. *Past. Fid.* 76. W samych nam sobie mieć nadzieję trzeba. *P. Kchan. Jer.* 261. W bogu nadzieja. *W.* 4 *Reg.* 18, 22. *Zab.* 10, 261. Nadzieję swoję w bogu będę miał; niechaj nadzieję swoję w tobie pokładają Panie. *Gil. Kat.* 53. Nadzieję pokładać *Ross.* понадѣяться. W tobie ja samym, Panie, człowiek smutny Nadzieję kładę, ty racz o mnie radzić. *J. Kchan. Ps.* 7. Z odwagi w samej szabli nadzieję pokłada. *Bardz. Luc.* 5. Gdy nadzieja zwycięstwo obiecuje, śmielej się następuje. *Warg. Cez.* 71. Czynić komu nadzieję, tuszyć mu *Ross.* обнадежить, обнадеживать. Ta nadzieja utrzymuje nas jeszcze. *Teat.* 8, 43. Kto nadzieją żyw, wskóra-li wielki dziw. *Rys. Ad.* 26. Miłość nadzieją żyje i z nią kona. *Morszt.* 184. Stracić cale nadzieję, jest skończyć kochanie. *ib.* 47. Nadzieję tracić, zwątpić, rozpaczać, *Eccl.* отнадеждитися. Ach prędkie tych co kochają, nadzieje! *Morszt.* 233. Nie trać nadzieje, gdyć się nie dobrze dzieje. *Cn. Ad.* 526. (cf. spodziewaj się śmiele, póki dusza w ciele; póki jedno człowiek ziewa, wszystkiego się niech spodziewa; będzie też kiedy dobrze, bywszy źle; będzie też kiedy słońce przed naszemi wroty). Nadzieja jeszcze jest. *Cn. Ad.* 526. (cf. jeszcze nie rozpaczać; jeszcze nie po wszystkim). Wierzę temu, co dawne nas przysłowie uczy, Nadzieja karmi, ale nadzieja nie tuczy. *Min. Ryt.* 3, 233. Karmiemy nadzieją serca, w nieszczęściu teskliwe. *Past. Fid.* 29. Rzecz szalona, nadzieją się karmić, gdyż nią nikt nie utyje. *Ezop.* 34. Nadziei za pieniądze nie kupi. *Ezop.* 2. Ja nigdy nadziei nie kupuję; gdy co mogę mieć teraz, wolę niż potym. *ib.* 34. (cf. lepiéj chwała bogu, niż da-li bóg). Wszędzie jużby była błędna nadzieja twoja. *Rej. Post. S s* 2. mylna nadzieja, niepewna, prożna. Próżną sie nadzieją cieszyć *Ross.* суеcтвовать. Miasto w obleżeniu, i w złej nadziei. *Rej. Żw.* 94 *b.* (raczej w obawie złego wyjścia, nie spodziewa się dobrego końca). Dobra nadzieja. *Cn. Ad.* 163. dobry znak, dobra oznaka, dobre początki. — Przylądek dobrej nadziei, *Cap de bonne esperance*, w końcu południowéj Afryki. *Dykc. Geogr.* 2, 15, das Vorgebürge der guten Hoffnug. — b) *per excellent.* Nadzieja kobieca = brzemienność, die Schwangerschaft, die gute Hoffnung, Hoffnung, andre Umstände. Elektorowa już od trzech miesięcy przy nadziei ma się znajdować. *Gaz. Nar.* 1, 240. Królowa znowu przy nadziei znajduje się; już to dwudziesta druga cięża tej monarchini. *Gaz. Nar.* 1, 310. NADZIEJNY, a, e, od nadziei, czego się spodziewać można, Hoffnungs-, hoffentlich, *Sorab.* 1. nadžeyiczné; *Rag.* naadni; *Ross.* надежный = (pewny, ufny, zaufania godny; *Eccl.* полнадежный, *Graec.* ἡμισέλπιδος *semisperans*). Widoczną utaiłem gorycz w nadziejną odziewając je sukienkę. *Mon.* 65, 95.

NADZIELIĆ, *cz. dok.*, Nadzielać *niedok.*, ile dosyć udzielić, genüglich mittheilen; *Boh.* nadéliti, nadělowati; *Ross.* надѣлить, надѣлять. (надѣлъ, надѣлокъ udział). Ubogich jałmużną nadzielamy. *Sak. Probl.* 154. Dla czego was natura językiem nadarzyła? dlaczego rozumem nadzieliła? *Smotr. Lam.* 28.

NADZIEMNY, a, e, nad ziemią będący, über der Erde befindlich, (*oppos* podziemny. *Syxt. Szk.* 145.

NADZIENIE, *ob.* Nadziewać.

NADZIERAĆ, *ob.* Nadrzeć.

*NADZIERAĆ, *ob.* Dozorować. *Nadzieranie *Ross.* надзиранie, dozor. Nadzieracz *Ross.* надзиратель, dozorca; cf. nazierać, nagladać.

NADZIEWAĆ, ał, a, *act. niedok.*, Nadziać, *f.* nadzieje, *dok.*, (*Boh. et Slov.* nadjwati, nadjwám, nadjti, naděgi *farcire; Rag.* nadjetti, nadjêvati *farcire; Croat.* nadevam, natervavam *farcio*, nadevam ime *indo nomen*, cf. dziać, jak ci dzieją? *Bosn.* naditti imme *indere nomen*, naditti, naghgnesti *farcire*; *Vind.* nadjati, oblezhi = oblec, ubierać, nakładać; *Ross.* надѣть, надѣвать odziać, kłaść na się, oblec); §. 1. napychać, natłaczać, napełniać, voll stopfen, anfüllen, stopfen, *propr. et figur.*; *Sorab.* 1. nawot-

żam; *Carn.* basam, fadlâm, mashim, *Vind.* hatiti, fadlati, bulati, nahatiti, nabulit, nabafati, gatiti, nadregati, pitati, marjafhiti, moshiti; *Ross.* чинить, начинить, начиниваю. Z tabaki kurzawą nosy nadziali. *Birk. Oboz. L* 2. Jemu jedwabne słówka uszy nadziewają. *Banial. D* 3 *b.* Żeby się panowie przysłuchali, jak służący ich dyabłami nadziewają. *Teat.* 6. *b,* 19. (t. j. dyabłami karmią, klną im). Nadzieja nie nadziewa. *Min. Ryt.* 3, 253. t. j. nie karmi, nie tuczy, Hoffnung mästet nicht. *Teat.* 42. *d, d.* Nadziewać geś żywą, tuczyć, karmić klóskami. *Cn. Th.*, Gänse stopfen. Nadziewać gęś zarzniętą, prosię, cielęce piersi = natykać nadzieniem, mit Füllsel füllen. *Wiel. Kuch.* 406. Kiszki tak wołowe, jako i wieprzowe powinna dworka nadziewać. *Haur. Ek.* 86, *ob.* Nadziewanka, nadziewanie. — §. 2 a) Nadziewać się *recipr.*, spodziewać się, *Boh.* nadíti se, nadati se = spodziewać się, nadiwati se *diu spectare, Etym.* dziw; *Sorab.* 1. nadżeyu szo; *Sorab.* 2. nażasch; *Rag.* nâdatise *sperare*; *Bosn.* nadatse *expectare*; *Croat.* nadjamsze, nadejèmsze *praesagio, spero*; *Vind.* vupati, dovupati, (*ob.* Ufać); *Ross.* надѣяться, надѣюсь; (*Eccl.* наджидаю, ожидаю = czekam); hoffen. Od kogo się najwięcéj czego nadziewają, najwięcéj temu zabiegają. *Kosz. Cyc.* 29. Od boga tego się nadziewał, co mu nie było obiecano. *Salin.* 5, 23. Zeszło mu na pomocach, zkąd się ich nadziewał. *Biel.* 504. Nigdym się nie nadziewał, abym cię kiedy widzieć miał. *Radz. Genes.* 48, 11. Nadziewał sie widzieć od niego jawne cudo. *W. Post. Mn.* 170. Król Duński nadziewał się jeszcze czego lepszego od Polaków dostać. *Gwagn.* 422. Prawdy ostréj, abyś się tu doczytać nadziewał. *Orzech. Qu. praef.* Przekładał arcybiskup i gniew boży, którego i król i Rzplta nadziewaćby się mogła. *Gorn. Dz.* 164. Nadziewaj się każdy wierny, iż ci bóg da łaskę. *Rej. Ap.* 15. Zawsze bądźmy gotowemi, bo gdy się nie nadziejemy, pan przyjdzie. *Gil. kat.* 243. — b) Nadziewać się na co = spuszczać się na co, sich auf etwas verlassen, sein Zutrauen setzen. Nie na łuk mój nadzieję się, ani miecz mój zbawi mnie. *Budn. Ps.* 44, 6. (w łuku moim nie ufałem. *Bibl. Gd.*). Są, którzy nadziewają się na majętności swe. *Budn. Ps.* 49, 6. (ufają bogactwom swoim. *Bibl. Gd.*). Nadziewajcie się na każdy czas ludzie, bóg ufanie nasze. *Budn. Ps.* 62, 9. Lepiéj nadziewać się na Jehowę niż ufać w człowieku. *Budn. Ps.* 118, 8. NADZIEWACZ, a, *m.*, co nadziewa, n. p. gęś, prosię etc., *fartor. Cn. Th.* tuczyciel, karmiciel; der Stopfer, Gänsestopfer, Hühnerstopfer; co nadziewa kiszki, der Füllselfüller, Wurststopfer; *Slov.* nadiwač; *Bosn.* nadivalac; *Carn.* fadlavz; *Croat.* devenichar, nadevach. NADZIEWANIE, NADZIANIE, ia, *n.*, napychanie, natłaczanie, das Ausstopfen, Vollstopfen. Nadziewanie gęsi klóskami, das Stopfen des Federviehes. Nadziewanie kucharskie, das Füllen mit Füllsel. Biegli kucharze w nadziewaniach kunsztownych. *Hor. Sat.* 200. Nadziewanie = NADZIENIE *Boh. et Slov.* nadjwka; *Sorab.* 1. pèlneno; *Rag* nadjevak, nadjedba; *Bosn.* nadivenje, naghnetenje, kugljen; *Croat.* nagnyetenye, devenicza, nadev; *Ross.* начинка; to, czym nadziewają pieczenie, kiszki i t. d., das Füllsel, die Fülle. Nadzienie do wielu potraw mięsnych i postnych robi się, sporządziwszy do tego rozmaitym sposobem siekaninę. *Wiel. Kuch.* 406. NADZIEWANKA, i, *ż.*, nadziewanego co, (*Boh.* nadjwanina, klobasa kiełbasa), etwas Gefülltes, gefüllte Speise. *Tr.* — §. Kiszka nadziana. *Tr.*, eine Wurst; *Croat.* devenicza; *Bosn.* diveniça, nadiveniça; *Rag.* djevenizza, nadjevenizza. NADZIEWANY, NADZIANY, a, e, *part. verbi* nadziewać, nadziać = §. 1) napchany, natłoczony, napełniony, voll gestopft, voll gefüllt. Wszyscy byli strachem nadziewani, Mogli być w obec tchórzami nazwani. *Auszp.* 21. Wiatrem i dymem nadziany, Musi świat lekki być zwany. *Dar. Lot.* 12. — §. Karmny, nakarmiony, tuczony, gestopft, gemästet, feist. Nadziewanego abo karmnego cokolwiek, gęś, ptak, cielę, baran, *farctum aliquid. Cn. Th.* U dworu lepiéj być odzianym, niż nadzianym. *Dwor. E* 3. — §. Nadzieniem natkany, *Croat.* nagnyeten, mit Füsel gefüllt. I ryby na post siekaniem rozmaitym nadziewane bywają. *Wiel. Kuch.* 406. — §. 2) Nadziany, *nadziały, nadzieszny = spodziewany, gehofft, verhofft; (*Slav.* nádanj; *ob.* Nadany). Zdziwią się nagłéj odmianie nienadziałego zbawienia. 1 *Leop. Sap.* 5, 2. (niespodziewanego. 3 *Leop.*). Czas nienadzieesznéj potrzeby. *Rej. Zw.* 166. Nagłe a nienadziane odjechanie. *Macz.* Nienadziana rzecz na mię przyszła, *nec opinata. Macz.* Przypadł na mię nagły i nienadziały strach. *Leop. Sap.* 17, 15. Nieodpowiednie i nienadziałego w namiocie zamordował. *ib. Macch.* 1. (*Croat.* iz nenada = z nienacka; *Eccl.* внезапоу; *Rag.* nenaadni *repentinus*).

NADZIL, a, *m.*, miasto w ziemi Chełmskiéj. *Dyk. Geogr.* 2, 196, eine Stadt im Chelmischen.

NADZIOMEK, mka, *m.*, w ogrodzie, *terrasse*, n. p. Ja chcę wieniec przybarwić pachnącemi ziołki. Po najbliższym nadziomku zbierając fiołki. *Zab.* 16, 88. *et* 8, 120. *Treb.*, eine Gartenterrasse, cf. grzęda, łecha, łeszka.

NADŹIWIĆ się, *f.* nadziwi się *recip. dok.* Nadziwować się *niedok.*, wydziwić się, sich genug wundern, bewundern; (*Boh.* nadjwati se *diu spectare*); *Boh.* nadiwiti se; *Ross.* надивиться. Pismom jego uczeni nadziwić się nie mogą. *Żebr. Zw.* 96. Nie może się nadziwić tak wielkiéj mądrości w tak młodym wieku. *Stas. Num.* 2, 138. Nieprzyjaciel może się téj twierdzy dobrze podziwować, i nadziwować, aby ją miał otrzymać mocą. *Boter.* 81. *NADZIWY *adverb.*, (*ob.* Dziw), na podziw, zbyt, zu verwundern, außerordentlich. Siostra Wisława, iż nadziwy była szpetna, nikt jéj pojąć nie chciał. *Biel.* 86.

NADZKA, i, *m.*, nędzarz, ein Elender. Nadzkowie albo niedopankowie, nie czując się w powadze i wziętości, radzi ją pychą nadstawiają. *Fredr. Ad.* 26. Pyszny nadzka, kiedy spanoszeje. *ib.* 55. cf. sowa, kiedy skobuzieje; cf. ciężki z sługi pan, z klechy pleban.

NADŻOŁĄDKOWY, a, e, über dem Magen gelegen. — *Anat.* Okolica nadżołądkowa, *regio epigastrica. Krup.* 2, 14.

NADŹWIGNĄĆ, *cz. jednt.*, Nadźwigać *niedok.*, dźwignąć naklaść, voraus hinheben, *Ross.* надвинуть, надвигать, надвигивать. Nadźwigać się *zaimk.*, dźwiganiem dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde heben.

NADZWONIĆ się, *zaimk. dok.*, dzwonieniem nasycić się, zmordować się, sich satt, oder sich müde läuten; *Ross.* названиваюсь, назвониться; *Vind.* nasvoniti.

NADZWYCZAJNOŚĆ, ści, *ż.*, niezwyczajność, extraordynaryjność, die Ungewöhnlichkeit; *Ross.* чрезвычайность, необычайность, необыкновенность, крайность, странность. Zdania samą nadzwyczajnością zaszczycone, w poważeniu zostają. *Zab.* 6, 307. Co mówić o wydarzeniach osobliwszych w swojéj nadzwyczajności? *Jez. Wyr.* NADZWYCZAJNY, NADZWYKŁY, a, e, NADZWYCZAJNIE *adverb.*, niezwyczajny, nad tryb pospolity, extraordynaryjny, nietrybowy, außerordentlich, ungewöhnlich; *Vind.* isversten, vfheuzhen, prejimeriten, isporeden; *Sorab.* 1. nimoradné; *Ross.* чрезвычайный, необыкновенный, необычайный, крайный, сверхъобыкновенный, странный; *Eccl.* изрядьнъ. Bozka mądrość nie raz się przez nadzwykłe zjawy do serc uda. *Przyb. Ab.* 64. Nadzwyczajnie, nie trybem pospolitym. *Cn. Th.*

NADZWYŻ, *ob.* Nadwzwyż.

NADŻYĆ, *f.* nadżyje *med. dok.*, po kim, dłużéj od niego żyć, einen überleben. *Tr.*

NAELEKTRYZOWAĆ, *cz. dok.*, elektrycznością zaprawić, electrisch machen. Listek złota naelektryzowany od śklanego walca. *Scheidt.* 24.

NAFABRYKOWAĆ, *f.* nafabrykuje *cz. dok.*, dosyć pofabrykować, eine Menge fabriciren. Nafabrykowali sobie wiele przywilejów, jakoby od zmarłego króla nadanych. *Nar. Hst.* 7, 80.

NAFARBOWAĆ, *cz. dok.*, dosyć pofarbować, genug färben; *Vind.* nafarbati; *Ross.* накрасить, накрашивать, нарумянить, нарумянивать.

NAFASOWAĆ, *f.* nafasuje *cz. dok.*, napełnić, natłoczyć, voll propfen, anfüllen. Zamek Smoleński ścianami, blankami, k temu izbicami, z dębu zrobionemi, a ziemią nafasowanemi, dobrze opatrzony. *Stryjk.* 721. Mięsną strawą chciwe *brzucho nafasował. *Żebr. Ow.* 378. Natkaj, nafasuj serce swe mym smutkiem, *pascere satiaque. Żebr. Ow.* 145.

NAFRASOWAĆ, *cz. dok.*, nagryźć, nadręczyć frasunkiem, genug fränken. Nafrasować się kogo. 1 *Leop. Deut.* 8. do woli nagryźć się kogo.

NAFTA, y, *ż.*, die Naphta, gatunek oleju ziemnego, bardzo płynnego, łatwo się zapalającego. *Kluk. Kop.* 1, 205.

*NAG, *ob.* Nagi.

NAGABA, y, *ż.*, nagabanie, nadraźnienie, pokuszenie, pokusa, die Anfechtung, das Anfechten, Reitzen. Chcę ci dowieść, że twoje domysły są słabe, Które ci wątpliwości sprawiły nagabę. *Przyb. Milt.* 239. Twoja bojaźń zaręcza, rzekł mu Zefon śmiały, Że cię najmniejszy zwalczy mimo twe nagaby. *Przyb. Milt.* 131. NAGABAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, Nagabnąć, *f.* nagabnie *jedntl.*, NAGABYWAĆ *frequ.*, drażnić kogo ile dosyć, nie dać mu pokoju, einen anfechten, ihn reitzen, zerren. Niech nieprzyjaciół częstemi podjazdy nagaba, aby tak bitwy unikając, ich strudził. *Stas. Num.* 1, 108. (*harceler*). Nie nagabnę, ale nagabującemu odpowiem. *Cn. Ad.* 624. Powoli nagabała ją tęskność, i chęci widzieć znowu stolicę wzmagały się. *Węg. Marm.* 1, 110. Nagaba mię choroba, napastuje mię, napada na mnie. *Włod.* Świętopełk tajemnie Prussaków do rebelli nagabywał. *Krom.* 251. *sollicitavit*, poduszczał, nabechtał. NAGABANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, die Anfechtung. Jak długo kupca imienia, przedawca powinien od nagabania bronić. *Sax. Tyt.* 75. NAGABANY, a, e, *part. perf.*, uniespokojony, zdraźniony, skuszony; angefochten, gereitzt. Gdy pospólstwo widzi grymasy, gadania i łamania się, z wielości robaków w człowieku pochodzące, sądzi go być opętanym, czyli od czarta nagabanym. *Perz. Lek.* 190. Ś. Agnieszka, różnemi sposobami nagabana do grzechu, nie pozwoliła. *Bals. Niedz.* 1, 44. Nietylko nagabanym być żołnierstwy, ale i biczami sieczony, i w sztuki krajany za Chrystusa chciał być. *Birk. Dom.* 72. NAGABACZ, a, *m.*, n. p. *Exagitator*, niespokojnik, nagabacz, jako niektórzy mówią. *Macz.*, der Anfechter, Störer.

NAGACIĆ, *f.* nagaci *cz. dok.*, gacią pomościć, mit Reisbündeln bebrücken, mit Faschinen belegen; *Ross.* нагатить, нагачивать. Gałęzi i chróstowiska nanosiwszy, a rzekę niemi nagaciwszy, wskok na tamtę stronę przejeżdżają. *Krom.* 784. (*omne constrato*). *Via strata*, brukowana, nagacona droga. *Macz.*

NAGADAĆ, *f.* nagada *cz. dok.*, wiele pogadać, viel hersagen, herreden; *Ross.* наговорить, изговаривать, насказать, насказывать. Prawda, że mię wyciął w gębę; alem mu za to nagadał wiele rzeczy. *Teat.* 34, 26. Nagadać się, *Ross.* накалякаться, *recipr.*, do woli wygadać, sich satt reden, satt plaudern. Oto się dwóch bałamutów zeszło; nagadać się nie mogą. *Teat.* 55. *e*, 10. Nie słucham nigdy; i kiedy czasem nagada się dość długo, zdaje mi się, żem tylko głos słyszała. *ib.* 14, 57.

NAGADZAĆ się, *ob.* Nagodzić się.

NAGALIĆ, *f.* nagali *cz. dok.*, Nagalać *niedok.*, nakierować, nastręczać komu, hinlenken, einem etwas zuweisen, ihm zuspielen, in die Hände spielen. W prawą, gdym płachty nagalał, Což czynisz? wrzasnął. *Żebr. Ow.* 75. (*dextra mihi lintea danti*). Biskupstwo Włodzławskie król Gruszczyńskiemu nagalał. *Krom* 577. Senatorowie częścią Olbrachtowi, częścią Aleksandrowi, a niektórzy Zygmuntowi królestwa nagalali. *ib.* 752. (*destinabant*). Z dwoma swoich tysięcy, wziąwszy się do Rżewu, co się powinie, czego gniew nagali, Równą z ziemią. *Tward. Wł.* 252. Co piérwéj mam chwalić, i zkąd tak powiewnego polotu nagalić żaglom jego? *ib.* 1. Niech kupczy; morzu zdobyczy nagala. *Min. Ryt.* 3, 171. Trafunek jéj okazyą dość sposobną do zemsty nad Duninem nagalił. *Krom.* 166. Oszczérca więcéj ci pochwały nagali, Niż prawdziwy przyjaciel, który słusznie chwali. *Kor. Hor.* 22.

NAGANA, y, *ż.*, naganienie, przygana, der Tadel; *Sorab.* 1. hamdba; *Slov.* hana; *Boh.* hana, vtržka; *Carn.* graja; *Vind.* prigovor, tadeu, skruna, madesh; *Ross.* хула, расхулка, укоръ, укора, укоризна, похулка, восхуленіе, нареченіе, нареканіе, (cf. narzekać); *Eccl.* гажда. Jak główne dawałem mu nagany! jakie mu kazania prawiłem! *Teat.* 36. *b*, 29. Cały mój smutek przychodzi z obawiania się nagany. *Teat.* 7, 5. Bez nagany czło-

wiek, święty, sprawiedliwy. *Wiśn.* 532. (cf. bez ale). NAGANIC, *ił*, *f.* nagani, *cz. dok.*, 1. NAGANIAĆ *niedok.*, przyganić, tadeln; (*Etym.* hańba, gańba); *Vind.* opesuvati, obtadvati, pomenshuvati, potvarjati; *Ross.* похулить, перехулить, восхулить, расхулить, расхуливать, порочить, опорочить, опорочивать, порещи, пореку, порицать, оговорить, оговариваю, укорить, укорять. Mam prawo naganiać twoje zdrożenia. *Teat.* 43. c, 14. Czyż możesz sobie naganiać, żeś była sprawiedliwą? *Węg. Marm.* 1, 196. Łatwiéj jest czynności naganiać, niżeli być czynnym. *Dyar. Grod.* 84. Siła naganiać występków możemy, nie uskromić. *Petr. Wod.* 11. Sciągnęły się ich nienaganione wojska. *Krom.* 416. *non contemnenda*, nienaganne, untadelhaft. — *Juridice*: Naganić wyrok = ruszyć od niego do wyższego sądu, appellować, den Richterspruch nicht anerkennen, und höher appelliren. *Petrus non provocavit*, *vulgariter* nie naganił. *Vol. Leg.* 1, 23. Adwersarz nie ma nic, czymby sentencyą naszę mógł naganić. *Salin.* 4, 416. (zbić i wyżéj ruszać). *Sententia judicis*, *quae non fuit aliqua provocatione suspensa*, *vulgariter* nie naganiona, *transit in rem judicatam. Vol. Leg.* 1, 23. *Cum aliquis arguit*, *alias* nagani *sententiam castellani*.... *ib.* 36. — §. Jeśliby kto cudzoziemcowi naganił na szlachectwo.... *Stat. Lit.* 81. t. j. zadawał mu coś, zarzut jakiś uczynił, jemandes Adel tadeln, Einwürfe gegen dessen Aechtheit machen. O cudzoziemcu naganionym o szlachectwo. *ib.* (2. NAGANIAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, Nagonić, Nagnać, *f.* nagoni *dok.*. *Boh.* nahnauti, nahnat, nahoniti, (nahańka spędzenie czyli ruszenie zwierzyny, *commotio*); *Sorab.* 1. nahanam; *Croat.* naganyam; *Carn.* nagajnam; *Vind.* naganjati, nagnati, (naganja = pobudka); *Rag.* naghnatti; *Ross.* нагонять, нагнать; (*Ross.* нагонъ napędzenie); napędzać, auf etwas hintreiben, hinjagen, hinzu jagen, vorwärts treiben. Jedni uciekali, drudzy naganiali. *Pilch. Sall.* 206. W dobrym bycie, kiedy komu szczęście zewsząd pędzi, zewsząd nagania.... *Gorn. Dw.* 368. Ordę nagnał do parowu. *Jabł. Buk. O* 2. Rozgromiona i nagnana w błoto. *ib.* Branek nędznych z Rusi, których Tatarowie nagnali, jako bydło do taborów Tureckich na przedaj. *Birk. Podz.* 11. Młodemu rozumu do głowy naganiać trzeba. *Cn. Ad.* 152. (cf. dębowa wić uczy robić, a brzozowa rozum dawa). Naganiam komu kłopot = nabawiam go kłopotu. *Cn. Th.* einem Kummer machen, Sorgen auf den Hals bringen. — §. Nagonić, goniąc doścignąć, nałowić, erjagen, fangen. Liszek-li chytrych, wilków-li nagoni, Z jakim tryumfem pozwiesza ich z koni! *Tward. Daf.* 7. — §. Naganiać się do kogo, zapędzać się na kogo, auf einen losgehen. Rzekł: nie cierpię tego! i nagania się do Walka z kijem. *Teat.* 32. *b*, 118). 1. NAGANIACZ, a, *m.*, ganiciel, który wszystko gani, wszystkiemu przyganiający, der Tadler; *Bosn.* koritegl; *Croat.* koritel; *Eccl.* погаждатель, похулитель; *Ross.* порицатель, укоритель. Epikur, Stylpona naganiacz. *Pilch. Sen. list.* 1, 66. Piękne było arcybiskupstwo Aaronowe; patrz jak plugawy naganiacz za nim idzie Kore! Ile cnotliwych i pobożnych ludzi, tyle tych naganiaczów i censorów. *Birk. Zbar. B* 4. Niektórzy niesprawiedliwi człowieka naganiacze, łżyć w pismach i i mowach swoich naturę zwykli. *Zab.* 7, 362. (2. NAGANIACZ, a, *m.*, od gonienia, napędzacz, który przypędza, der Zusammentreiber, Herumtreiber *ic.*; *Boh.* nahoněj; *Sorab.* 1. nahaniežeř, *f.* nahaniežerka). NAGANNOŚĆ, ści, *ż.*, wartość nagany czyli przygany, die Tadelswürdigkeit, Tadelhaftigkeit. Poczytałabym się za nieszczęśliwą, gdybym ściągnęła na się jaką naganność. *Węg. Marm.* 1, 93. Rzadkiéj rzeczy szukał, to jest nienaganności. *Pilch. Sen.* 6. cf. nieplamistość, niepokalaność. NAGANNY, a, e, NAGANNIE *adverb.*, przyganny, przygany godny. *Cn. Th.*, tadelhaft; *Vind.* gaditliu, svaritliu, sanizhliu; *Ross.* зазорный, порочный, укоризненный. преткновенный; *Eccl.* гаждательный, достогаждательный.

NAGARBIC, *f.* nagarbi *cz. dok.*, nakrzywić na garb, etwas krumm biegen. Był Ludwik twarzy wesołéj, ramion troszeczkę nagarbionych. *Krom.* 389. ein wenig buflig. Nagarbić się *Ross.* нагорбиться.

NAGARNAĆ, *f.* nagarnie *cz. jedntl.*, (*Boh.* nahrnauti; *Rag.* nagarnutti; *Bosn.* nagarnuti, nagrrinuti; *Croat.* nagernújem); garścią nagromadzić, nasunąć, nazsuwać w kupę, aufraffen. Kazał Turniusa przywiązać, i nagarnąwszy plugawego śmiecia pod nim kurzyć. *Weresz. Reg.* 121. — §. Ogarnąć, uchwycić, ergreifen. Miłością ku niéj nagarniony. *Żebr. Ow.* 233. *amore captus.* Kassandrę widzę, że ją duch Apollinowy zwykły nagarnął. *J. Kchan. Dz.* 79. Nagarnąć się *recipr.*, *Boh.* nahrnaut se, zbiedz się, zkupić się, sich zusammen häufen, zusammen drängen. Pogaństwa nagarnęło się wiele do kupy blizko szańca. *Birk. Chodk.* 34. Wódka ta języczka w gardle ociekłości, z zbytnich flusów do niego nagarnionych, jest ratunkiem. *Syr.* 293. zebranych.

NAGDAKAC się, *recip. dok.*, *Boh.* nakdákam se, do woli lub do zmordowania się ugdakać, sich satt oder müde gacken, *prop. et figur.* Po kilkakroć o tym wyżéj nagdakawszy się, tak daléj bluźni. *Pim. Kam.* 200.

NAGEBEK, bka, *m.*, (*Boh.* náhubek, krabuška, škrabek; *Sorab.* 1. nahubné korb, rézadwo, prémza; *Ross.* нагубникъ, намордникъ); narzędzie na gębę, na pysk, aby głosu nie wypuszczać, aby nie kąsać, kaganiec. *Wlod.*, der Maulkorb, die Bremse. Nagebek wkładać *Ross.* бротать. NAGEBNY, a, e, na gębie się znajdujący, auf dem Maule befindlich.

NAGEŚCIĆ, *cz. dok.*, ile dosyć zgęścić, ziemlich anfüllen, voll und dick machen. Nagęszczony, natłoczony, napełniony, voll gepropft, dicht, häufig; liczny, zahlreich. Nagęszczony senator do dworu królewskiego zjechał się. *Krom.* 753.

NAGI, a, ie, (*Boh.* nahý; *Slov.* nahí; *Vind.* nag; *Carn.* nâg; *Sorab.* 2. nagi; *Sorab.* 1. nahi; *Rag.* nágh; *Croat.* nág, gòl; *Ross.* нагій; *Isl.* naken; *Angl.* naked; *Svec.* nakot; *Dan.* nogen; *Ger.* nackt, bloß, unbekleidet, unbedeckt; bezszatny, nieodziany, nieokryty, unbekleidet; (*caret Comparativo*). Byli oboje nadzy, Adam i z żoną swą, a nie wstydzili się. 1 *Leop. Genes.* 2. Nagi jestem *Eccl.* наготую. Panienka jedna naga, bo były na niéj szaty pogniły, naleziona od jednego łowca.... *Sk. Dz.* 858. Nagiego, tak jak się urodził, za koniem wlekli. *Sk. Żyw.*

1, 232, mutternackt. Nagim przyszedł z matki méj żywota, Nagim się wrócę pod śmiertelne wrota. *Chrośc. Job.* 10. — Śniadek Afrycki nagim zowią, że korzeń jego tak subtelną łupinkę na sobie ma, że się zda żadnéj nie mieć. *Syr.* 862. Łodyga naga, bez liści, łusek, kolców i t. d. *Jundz.* 2, 14. Włos nagi puściwszy po so sobie, błąka się samopas. *Żebr. Ow.* 166. (*nudos capillos*, bez wieńców i t. d.). Muszę teraz być kontent, jak nagi w pokrzywie. *Zabł. Amf.* 60. — Nagi = obnażony, goły, nic nie mający, bloß, entblößt, nichts habend. Niestraszny nagiemu rozbój. *Rys. Ad.* 45. Dziesięć zbrojnych u jednego nagiego nic nie wezmą. *Rys. Ad.* 10. Z nagiego trudno wziąć. *Opal. Sat.* 149. (gdzie nic niemasz, i cesarz nie weźmie). (*Vind. Prov.* Kiri enobart pade v' nagu, teshu pride keda k' blagu = kto raz został nagim, czyli gołym, ciężko kiedy przyjdzie do bogactwa). Boże daj ci dom nagi, czcze w starości głody. *Hul. Ow.* 61. Nagiego żołnierza zowię, nie żeby bez sukni był i koszuli, ale iż we zbroję nie jest ubrany. *Gorn. Sen.* 361. ein nackter, wehrloser, waffenloser Soldat. Nagie granice, naga obrona, A na zawodzie ręczszym korona. *Tward. Misc.* 4. t. j. bezbronne, wehrlos, unbedeckt. Jam jest młody, a przetom jeszcze bez uwagi, I burzliwym passyom jestem jak cel nagi. *Jabł. Tel.* 74. niczym nie zasłonioy, na sztych wystawiony, den Leidenschaften bloß gestellt. Mało na świecie naga waży cnota. *Zab.* 13, 248. *Nar.* t. j. szczera, nieprzyprawna, w bawełnę nie uwinięta, lub też uboga, bezposażna.

Pochodz. *naguchny*, *nagutenki*, *nago*, *nagość*, *nagota*, *obnażyć*.

NAGIĄĆ, *f.* nagnie *cz. dok*, Naginać, ał, a, *niedok.*, (*Boh.* nahnu, naheybati = *nagibać; *Slov.* nahybugi; *Sorab.* 1. nawihnu, zwihnu, nazhibnu; *Vind.* nagniti, napogniti, nagnil, nagnem, nanagniti, nageniti, nagibati; *Carn.* nagniti, nagnem; *Croat.* nagnuti, nagibbam, nagiblyem; *Bosn.* naghnuti; *Rag.* naghnutti, naghijbam; *Ross.* нагнуть, нагибать; cf. *Ger.* neigen; *Dan.* neye); zginać co ku czemu, wohin beugen, umbeugen, beugen. Gałąź rosła nie da się naginać. *Cn. Ad.* 524. (im kot starszy, tym ogon twardszy). Snadno jest młode umysły naginać, i ku dobremu wkładać. *Pilch. Sen.* 217. Zaledwo dziewczę ślubnych lat dosięże, Myśli, jak w tańcu gładką stopę nagnie. *Hor.* 2, 70. *Nar.* W czasie i mnie starość nagnie siwa. *Hul. Ow.* 215. NAGIĄĆ się, Naginać się *recipr.*, *Boh.* naheybat se; *Ross.* нагнуться, нагибаться; sich beugen, sich krümmen; nachylać się, *incurvescere*. *Cn. Th.* NAGIĘCIE, NAGINANIE, ia, *n*, *subst. verb.*, §. a) nachylanie, das Beugen, Biegen; *Slov.* nahýbánj, nahybnutj, nahýbka; *Vind.* nagnenje, nagnitje, nagibleni, sagib, pognenje; *Croat.* nagibanye; *Ross.* нагибъ, нагибание. Co za delikatność w nagięciach głosu, co za różność w jego odmianach! *Węg. Marm.* 1, 287. Naginaniu przeciwny, niepowolny, do naginania twardy, nagięcia nie trzymający, odginający się, *renitens. Cn. Th.*, *oppos. Croat.* nagiblyiv *flexibilis*, giętki, gibki. — §. b) Nagięcie, *curvatura*. *Cn. Th.*, krzywizna, przegub, die Krümmung, der Bug. Środek łoża armatnego, gdzie drzewo jest przecięte, zowią nagięciem. *Archel.* 3, 60.

NAGIĘTY, NAGINANY, a, e, *part.*, (*Boh.* nahnuty; *Vind.* nagnen; *Croat.* nagnyen); nachylony, nakrzywiony, gebeugt, gekrümmt. Kornety nagięte. *Zimor. Siel.* 174.

NAGIETEK, *ob.* Nogietek.

NAGLĄDAĆ, NAZIERAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, Najrzeć, nażrzeć, *f.* najrzy, nażrzy *dok.*, (*Etym.* *rzeć), *Boh.* nazýrám, nahližeti, nahlidnauti, nakauknati, nakaukati; *Bosn.* nazritti, viditi; *Rag.* nazretti, ziram; *Vind.* nagledati, nakukati, (nagledíu = oczywisty); *Ross.* надглядывать; *Eccl.* наглядаю, назираю,назрѣти, назрити; = naglądać dokąd z góry, patrzeć na dół, (cf. nazierkiem patrzeć, w nazierki), patrzeć w co, gdzie, beschauen, hin schauen, hinein schauen. Ten, który ma wolność dostrzegania biesiadników, stoi i nagląda, których pochlebstwo, których obżarstwo, godnemi czyni wezwania na jutrzejszą ucztę. *Pilch. Sen. list.* 330. Szalony oknem będzie naglądał w dom. 1 *Leop. Syr.* 21, 26. W każdy kierz, jeśli zając pod nim nie siedzi, naglądają. *P. Kchan. Orl.* 355. Patrzałem na prawo i naglądałem, a nie był żaden, któryby mię poznał. *Wróbl.* 322. Marcin ustawicznie naziera, jeśli Pan nie idzie. *Teat.* 24. c, 50. Nie lubię, kiedy mi kto z tyłu naziera. *ib.* 18, 5. Nieznośna, kiedy kto swoje powiaty dzierży, i w drugiego grunta zazdrościwemi oczyma nagląda. *Smotr. Lam.* 41. (cf. nienajrzeć). Biegun, włócząc się tylko, w cudze garnce naglądał. *Sk. Dz.* 365. *Manticulor*, do cudzych mieszków naglądam, kradnę. *Mącz.* Chcąc o pismach Stoików sądzić, trzeba je wskróś przeczytać, nie zaś z dorywcza tam i owdzie najrzeć. *Pilch. Sen. list.* 266. — Naglądać gdzie, do kogo, nazierać = zaglądać doń, odwidzać go, zu einem hinein sehen, ihn besuchen, sehen, wie es ihm gehe. Goście przerażeni okropnym dźwiękiem coraz rzadzéj do nas naglądają. *Mon.* 67, 244. Odtąd już nie najrzy na to tam miejsce. *Haur. Sk.* 62. (cf. nienajrzeć, nienawidzieć). Dłużnicy i rzemieślnicy nadchodzą, naglądając do pana. *Lek. C* 3. — Naglądać, najrzeć kogo, patrzeć nań, einen anschauen, *fig.* n. p. Nieszczęśliwy Sosyo, Sosyo niestety, Jak srogie twą kolebkę najrzały planety. *Zabł. Amf.* 96, cf. *Carn.* nagled *aspectus*, *ob.* Aspekt; *Ross.* наглядка przypatrowanie się. *Naglądacz, *nazieracz, doglądacz, obserwator, *Vind.* nagledauz; *Eccl.* наглядатель, назиратель; *Ross.* наблюдатель. — §. Nażrzeć się, napatrzeć się, sich satt sehen, *Ross.* наглядѣться. Długich pomp nażrzą się Kapitolskie mury. *Żebr. Ow.* 19. *visent*.

NAGŁASKAĆ się, *f.* nagłaszcze się, *recipr. dok.*, *Boh.* nahladiti se, do nasycenia lub zmordowania się pogłaskać, sich satt, oder müde streicheln. Ostraszyłem się potym i szedłem ku lwowi, Wolnom sie go nagłaskał, by pieska jakiego. *Rej. Wiz.* 110. — *Transl.* Nagłaskać, udobruchać, *Boh.* nachlacholjti se = *studere lenire, mitigare*; *Ross.* налощить, налащивать nagładzić, naglancować, napolerować, glatt streicheln, glätten.

NAGLE, *adv. adj.* nagły; (*Boh.* nahle; *Slov.* náhle, naramně; *Vind.* naglo, hitro, naglu, na naglim; *Carn.* jedernu, (cf. jędrznie); *Sorab.* 1. nahli, nahle; *Sorab.* 2. napschiszmo,

napschiszko; *Bosn.* naglo, brrizo; (*Ross.* нагло gwałtownie, zuchwale); *Ross.* мелькомъ; *Eccl.* хищно, потщанно; pędem, prędko, nierozmyślnie, plötzlich, jählings, schnell. Co nagle, to źle. *Żegl. Ad.* 42. Za zwyczaj nagle, bywa po dyable. *Teat.* 29 c, 69. (*Slov.* Náhlá robota, nikdi ně biwá dobrá; cf. *Vind.* Muha, katira perleti, huishi pikni = mucha, która przelatuje, gorzéj kąsa). Zapuść, zapuść kotwice, zrzuć napięte żagle, Wiedz, że ten szkodą goni, kto co czyni nagle. *Błaż. Tłum. A.* Nagle zginąć, znośniejsza rzecz jest dla człowieka, Niż kiedy w długiej trwodze klęski swojéj czeka. *Zab.* 8, 399. *Koryt.* Medyków dowcip nie ratuje chorych, którzy uprzedzają Śmiercią recepty i nagle konają. *Past. Fid.* 23. Z nagła = z kopyta, na prędce, (*oppos.* z wolna); in der größten Geschwindigkeit, plötzlich, (urplötzlich); (*Boh. et Slov.* znáhla *ex abrupto*). Wojna się z nagła zaczęła; wprzód się dowiedzieli o jéj zaczęciu, aniżeli się na nię gotują. *Siem. Cyc.* 292, *ib.* 170; *oppos.* z nienagła, *Boh.* znenáhla; *Slov.* pozně náhla = po woli, nie z prędka, wolno, gemach, ohne Hast. Rewizya listów wielki czas wziąć musiała, bo z nienagła się odprawowała, przestrzegając tego, aby kto ukrzywdzon nie był. *Vol. Leg.* 2, 638. Prosi i radzi, aby się zjeżdżali, Szlachetne serca z nienagła kołysze, Wszystko przekłada, czymby się wzbudzali. *P. Kchan. Jer.* 7. Kiedy zima nadchodzić ma, tedy nie z razu gwałtem przypadnie, ale z nienagła biedzi się z latem, aż jéj lato *ustępić musi. *Podw. Wroż.* 37. Ja będę mówił cicho, a z nienagła, a wy słuchajcie, a w rozum bierzcie. *Jer. Zbr.* 6. NAGLIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, przynaglać, do prędkości większéj przypędzać, przyśpieszać, beschleunigen, antreiben, geschwinde vorwärts betreiben; (*Slov.* náhljm; *Croat.* nagliti, náglim, harlim; *Rag.* nâghliti; *Ross.* торопить, турить, турю; cf. trapić). Kiedy bydlę w robocie zbytnie naglone będzie, następuje gwałtowne krwi okrążanie. *Kluk. Zw.* 1, 154. Czas nagli. *Teat.* 50, 87, die Zeit ist dringend. (*Slov.* nahljm se; *Ross.* торопиться śpieszyć się; *Carn.* naglèm se = ukwapić się; *Ross.* наглецъ natręt, zuchwalec, gwałtownik). NAGŁOŚĆ, ści, *ż.*, (*Boh.* nahlost *praecipitium*; *Ross.* наглость = gwałt, gwałtowność); skorość, naleganie, nagła potrzeba, die Eilfertigkeit, die Eile, dringende Umstände; *Vind.* naglost, nagelza; *Carn.* naglost, nagléza, hitréza; *Croat* naglozt, nagloszt; *Bosn.* naglost, brrizochja *celeritas, impetus*; *Rag* nâghlos, naglos, nâglost *impetus, vehemens animi affectio*; *Eccl.* напрасненство. Mając wzgląd na teraźniejszą potrzebę i nagłość czasów. *Vol. Leg* 5, 420.

NAGLOZOWAĆ, *cz. dok*, nanotować, krótko na kształt glozy, glozki, glozatki nakreślić, kurz anmerken, aufnotiren. Gomony czynią, jak się im nie wygodzi w czym, co w punktach swoich naglozowali. *Birk. Exorb. B* 3 *b.* (*oppos.* wyglozować).

NAGŁÓWEK, NADGŁÓWEK, wka, *m*, (*Boh.* nahlawec = *capistrum*; *Bosn.* naglavnik, oglavnik, koji sgene stavgljaju na glavu za nositi teseke stvari *cesticillus*, *ob.* Koło, kołko; *Croat.* naglavnik, podvitek *cesticillus*, *capucium*, *capitis tegmen*; *Rag.* nâglavak; *Dal.* naglavek = kapelusz; *Eccl.* наглавнїе tyara); §. 1. nakrycie głowy, w szczególności ogłówka munsztuka końskiego, jede Kopfbedeckung; insonderheit das Kopfgestell, Hauptgestell am Pferdezaume. Najlepsza miara nadgłówka, gdy wędzidło munsztuka o cal nad kieł konia, a wędzidło trześli w tył pyska przychodzi. *Kaw. Nar.* 396. Munsztuki nad kłem końskim na palec wyżéj równo z obu stron do nagłówków przypinane być mają. *Hipp.* 39. — §. 2. *Archit.* Gałka słupowa, der Säulenknauf. *Tr.*, *Carn.* nadglavje = kapitela.

*NAGŁOWIE, ia, *n.*, Weźmie dziś bóg pana twego od ciebie. *Budn.* 2 *Reg.* 2, 3, *not.* „właściwiéj: od nagłowia twego.» cf. głowy, w głowach siedział; cf. *Germ.* Kopfstück. NAGŁOWICE, ic *plur*, miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 196, eine Stadt im Krakauischen. Mikołaj Rej z Nagłowic.

NAGŁY, a, e, Naglejszy *comp.*, *Boh.* nahly; *Slov.* náhlý; *Sorab.* 1. nahwé, nahle; *Vind.* nagel, nagou; *Carn.* nagl; *Croat.* nágel; *Slav.* nágao, nagli, nagla, naglo; *Rag.* naaghli, naagli, (nàghli *curiosus*, nagloxeglja *curiositas*, cf. ciekawy); *Eccl.* наглъ, похабный, напрасный; *Ross.* внезапный, (наглый gwałtowny, zuchwały); §. a) bardzo prędki, nadspodzianie napadający, plötzlich, jäh, schnell. Nagła śmierć, którą lekarze zowią apopleksyą. *Sienn.* 155. *Syxt. Sękl.* 231, *Ross.* скоропостижная смерть. — Wtargnawszy z nagła ludzi garścią do Rusi, Włodzimierz oskoczył. *Krom.* 354. (*cum tumultuari amanu*; na prędce zebraną garść ludzi). — §. b) Naglący, pilny, dringend; n. p. Bardzo nagły interes. *Tr.*

NAGMATWAĆ, *cz. niedok.*, bez różnicy natłoczyć, ohne Unterschied zusammen stopfen. Siłaś zaraz nagmatwał rzeczy, nie wiem na coć piérwéj odpowiedzieć. *Gorn. Wł. E* 5 *b.* Nagmatwać cudze błędy w swoję naukę. *Sk. Dz.* 58. W większym pułku stał motłoch nagmatwanego pospólstwa. *Krom.* 618. *vulgus promiscuum.*

NAGNAĆ, *ob.* Naganiać, Nagonić. NAGNAJAĆ, *ob.* Nagnoić. NAGNIĆ, *ob.* Nadgnić. NAGNIE, *ob.* Nagiąć. NAGNIECIONY, NAGNIEŚĆ, *ob.* Nadgnieść.

*NAGNIEWNAĆ się, *recipr. jednotl.*, *zagniewnać się, *succensere. Mącz.*, unwillig werden. *Leviter mihi succensuit*, nagniewał się na mię. *ib.*, *ob.* Nadgniewać. Nagniewać się, gniewem się nasycić lub namordować, sich satt oder müde ärgern. Pomyśliwszy o jego bezecelności, trzeba się na przemiany i naśmiać i nagniewać. *N. Pam.* 3, 303.

NAGNIŁY, *ob.* Nadgnić, Nadgniły.

NAGNIOTEK, tka, *m.*, (*Etym.* gnieść, *Boh.* nahnětek = co gniecie), odcisk, kurze oko na nogach, martwak, twardzizna, narostek, das Hühnerauge, der Leichdorn; *Boh.* kuřjřit, kuře oko, nasedlina; *Carn.* nawòj, bunka, pèrhnâk; *Vind.* kurju oku; *Croat.* natiszkavicza, nabòyi, kurje oko; *Ross.* мозоль, наминка, (cf. modzel). W ciepłéj wodzie nogę namoczywszy, gdy nagniotki odmiękną, dobyć je końcem nożyka ze swego miejsca. *Perz. Cyr.* 2, 287. *Dykc. Med.* 1, 458.

NAGNOIĆ, *f.* nagnoi *cz. dok.*, Nagnajać *contin.*, Nagnoiwać *frequ.*, *Vind.* nagnojiti; *Bosn. et Rag.* naghnoitti; *Croat.* nagnájam; *Ross.* навозить, (*ob.* Nawieźć); gnojem pokładać, düngen, mit Dünger bemisten. Pilumnus nagnajanie ról wynalazł. *Mącz.* Cóż mam mówić o pożytku nagno-

iwania? *Budn. Cyc. Star.* 27. NAGNOJONY, a, e, gedüngt, *ob.* Gnojny.

NAGO, *adv. adj.* nagi, (*Boh.* naho), nackt. Myśmy z żywota matek nago wyszli. *Bardz. Trag.* 548. Do naga, *Ross.* до нага, bis auf den bloßen Leib, ganz nackt. Wszystkich do naga prawie wyzuje Okrutna chciwość zdobyczy. *Karp.* 1, 105, *ob.* Naguchno, Naguczko.

1. NAGODA, y, *ż.*, (*Boh. et Slov.* nahoda, nahodilost *casus, fors*, nahodau *fortuito*), powód, okazya, zdarzenie. *Włod. Cn. Th.* 804, przygoda, die Gelegenheit, das Ereigniß, die Veranlassung, der Zufall. 2. NAGODA, *herb*; Prus trzeci, pod czas godów, to jest wesela, wszczął się jego początek, od zkolligowania się z Pobożanką. *Jabł. Her.*, po prawéj stronie tarczy kosa ostrzem ku śrzodkowi obrócona, biała, w czerwonym polu; po lewéj stronie pół podkowy niby stojącéj, tak że z kosą zdaje się niby bramę formować; na wierzchu jéj półtora krzyża złotego etc. *Kurop.* 3, 42, ein Wappen. NAGODNY, a, e, (*Boh. et Slov.* nahodný *fortuitus*), zdarzliwy, szczęśliwie się nadarzający, erwünscht, nach Wunsch sich ereignend. Ujrzeli z żaglami rozpiętemi łodzie; cieszą się majtkowie, i okiem chciwie za tak nagodnym ścigają widokiem. *Przyb. Luz.* 13. Ode dnia do dnia ociągając się, nagodnych wczasów i pogody zasypiają. *Pilch. Sall.* 75. *NAGODNIE, w NAGODŹ *adv.*, *Slov.* nahodau, nahodně. Tak się więc od łuczywa pasieka zatlewa, Które w nagodź, lub blisko przysadził podróżny. *Żebr. Ow.* 16. NAGODZIĆ się, *f.* nagodzi się *recipr. dok.*, Nagadzać się *niedok.*, (*Boh.* nahoditi se, namásti se, namatl se, namatu se; *Carn.* nakluzhiti se, namiré se); nadarzać się, przytrafiać się, nawijać się komu, einem zutreffen, zustoßen, begegnen, vorkommen. Kapłan przy tych assessorach wyjmie jednę kartkę, która się nagodzi. *Bzow. Roż.* 117. Złego nie szukać, samo się nagodzi. *Cn. Ad.* 1335. (cf. licha nie budzić; złe się rychléj nawinie). Schować nie szkodzi, co się nagodzi. *Cn. Ad.* 1034. (cf. co bóg da, do kobiałki). Bonifacyusz, gdy z domu wychodził, A ubogi się który na drodze nagodził, Odzienie swoje oddawał mu. *Prot. Jał.* 18. Zdumiałym coraz się nagadza; *seque admirantibus offert. Żebr. Ow.* 22. Nawdzięczniejsza rzecz jest, która jest gotowa, a łatwie się nagadza. *Kosz. Lor.* 114 *b.* Tych czasów częste zaćmienia słoneczne się nagadzają. *Ber. Dek.* A 4 *b.* Ludziom się jeszcze długim czasem starzeć i młodnieć nagodzi. *Brud. Ost.* A 2. Z trafunku nagodzili się Piastowi dwaj nieznajomi w pielgrzymskim odzieniu młodzieńcy. *Krom.* 48. Nie płacz Testyli, nie płacz, tobie się nagrodzi Twoja szkoda, tobie się inszy mąż nagodzi. *Simon. Siel.* 115.

*NAGOGŁOWY, *Eccl.* нагоглавый, *ob.* z nienakrytą, z odkrytą, z gołą głową.

NAGOLENICA, y, *ż.*, ubior na goleń, pończocha, ubranie, *Ross.* наголенокъ, наголенки; *Eccl.* голенище, облезніе, eine Bedeckung des Schienbeins, der Strumpf. Odejmie pan córkom Syonskim łańcuszki i manelle i nagolenice. *W. Jes.* 3, 20. (*ob.* Pleszek). W Norwegii noszą na wierzchu nagolenice, i spodnie skórzane. *N. Pam.* 14, 182. Nagolenice żołnierskie, *ocreae ferreae. Cn. Th.*, Beinharnisch, Beinschienen. Piechota Rzymska oprócz kirysia i szyszaka, żelazne nagolenice na prawéj goleni miewała. *Papr. W.* 1, 24.

*NAGOMĘDRZEC, *Eccl.* нагомудрственникъ, *gymnosophista.*

NAGONIĆ, NAGONICIEL, *ob.* Naganiać, Naganiacz.

NAGÓRNY, a, e, górny, na górze leżący, (cf. na górze *s. v.* Góra), *Ross.* нагорный; *Eccl.* погорьнъ; oben, hoch, auf dem Berge, auf der Höhe. Nagórne boginie. *Żebr. Ow.* 213. *montanae.* Nagórny mieszkaniec *Eccl.* горожитель. Nagórny, niedolny, *supernus. Mącz.* *NAGÓRZE, a, *n.*, nagórna okolica, *Ross.* нагорие, Berggegend.

NAGORZEĆ, *nijak. dok.*, napalić się, aufbrennen, zu einem Haufen brennen; *Ross.* нагорѣть, нагоряю. Kapłan wybierze popiół ten, który nagorzał w ołtarzu. 1 *Leop. Levit.* 6. Kupy popiołu, którego nagorzało. *ib.* 2 *Ezdr.* 4, 2.

NAGOŚĆ, ści, *ż.*, NAGOTA, y, *ż.*, *Boh.* nahota; *Sorab.* 2. nagota; *Sorab.* 1. nahota; *Vind.* nagost, nagota; *Carn.* nagost, nagóta; *Croat.* naga, golota, nagoszt; *Bosn.* nagôst, golochja, golotina; *Rag.* nâgos; *Ross.* нагость, нагота; die Nacktheit, die Blöße, *propr. et improp.*; (cf. nagi). Na tym obrazie jedna Sabinka tak szpetnie wygorsowana była; takowe nagości są bardzo gorszące dla niewinnéj młodzieży. *Teat.* 7. *c*, 74. Zrzuciłem do nagości wszystko me odzianie. *Jabł. Tel.* 65. Z domowéj skóry, nagotę zasłonisz. *Myśl. B* 2. Oglądał nagotę jego. *Leop. Hab.* 2, 15. (napatrzył się nagości jego. *Bibl. Gd. ib.*). Cóż gdyby Jezus za nas téj nagoty i zelżywości przyjąć nie raczył? *W. Post. W.* 287. (ubóztwo, nędza). (*Vind. Prov.* Kiri enobart pade v' nagu, teshku pride keda k' blagu = kto raz wpadnie w nagość, w ubóztwo, ciężko przyjdzie kiedy do majątku). Jak ojczystą nagość tę zasłonić, Gdy nie wiedzieć gdzie pierwéj i komu się bronić! *Tward. Wł.* 72. t. j. bezzbrojność, obnażenie z obrony, die Blöße, Ungedecktheit der Gränzen. Nagość racyj jego jasno się okazała. *Zygr. Pap.* 206. (niegruntowność, słabość). Prawda nigdy się lepiej nie wydaje, jak w swéj nagości czystéj. *Mon.* 76, 150. nie obwinąwszy w bawełnę, w jedwab', bez ogródki.

*NAGOŚCIĆ, *Ross.* нагостить, нагощу rester quelque tems chez quelqu'un en visite. *Nagościć się *Ross.* нагоститься rester long tems en visite.

NAGOTOWAĆ, *f.* nagotuje *cz. dok.*, *Bosn.* nagotoviti; *Vind.* pernarediti, narediti, napraviti; *Ross.* наготовить, наготовливать *nagotowywać, надѣлать, надѣлывать, (*ob.* Nadziałać); §. a) gotować co, aby na czas było, przygotować co, etwas im voraus machen, zubereiten, vorbereiten. Nagotujcie drogę pańską, poczyńcie proste ścieżki jego. *Sekl. Math.* 3. «*not.* *uprzeprawcie, albo urumujcie.» Jedno listy nagotuj, już on o swéj strawie Trafi tam nie pytając, co naprościéj prawie. *Rej. Wiz.* 101 *b.* Lemieszem wyczyścił rolą, a przyprawił, a nagotował, aby się godziła przyjąć nasienie. *Eraz. Jęz. L l* 5. Muszę pójść do mego pokoju, żebym się nagotował na jaki modny komplement. *Boh. Kom.* 3, 296. Nagą szyję mieczowi nagotowaną ukazał. *Birk. Kant. B* 2 *b.* — §. b) Nawarzyć, potraw nagotować, *Ross.* настряпать, gar kochen, kochen, genug abkochen. Gdzie dwiema nagotują, i trzeci

się pożywi. *Cn. Ad.* 235. *Rys. Ad.* 15. Każ nagotować kawy. *Teat.* 29. *b,* 11. NAGOTOWIU = na doredziu, fertig, bereit. Na wszystko ma nagotowiu odpowiedź. *Jabł. Ez.* 154.

NAGRADZAĆ, *ob.* Nagrodzić.

NAGRABIĆ, *f.* nagrabi *cz. dok.*, *Boh.* nahrabati; *Ross.* нагресть, нагребать; kupami zabrać, nagarnąć, in einem Haufen wegraffen. Tym sposobem mógł niespodzianych nagrabić jassyrów. *Jabł. Buk. P* 4.

NAGRAWAĆ, NAIGRAWAĆ, NAJGRAWAĆ, ał, a, *cz. cont.*; Nagrać, *f.* nagra *dok.*, *a) *activ.* nagrawać kogo = nagrawać się z kogo, naśmiewać się zeń, urągać z niego, einen zum Gelächter machen, zum Spott machen, seinen Spott mit ihm treiben. Już dziesięćkroć pohańbiliście mię, i nie wstydże was, że mię tak nagrawacie? *Radz. Job.* 19, 3. Kłaniając się przed nim, nagrawali go, mówiąc: bądź pozdrowion królu żydowski. *Radz. Math.* 27, 29. (klękając naigrawali go. *ib. Leop.*, *Sekl. ib.*, *not.* «pośmiewali się z niego,» naśmiewali się z niego. *Bibl. Gd.*). Hardzi nagrawali mię, aż bardzo. *Budn. Ps.* 119, 51. (bardzo się ze mnie naśmiewają. *Bibl. Gd.*). Mężowie, którzy trzymali Jezusa, nagrawali go, bijąc. *Sekl. Luc.* 22. Herod, obaczywszy, iże go tak mędrcy nagrali, rozgniewał się. *Sekl. Matth.* 2, *not.* «iż nagran abo zbłaźnion jest.» (że był oszukan od mędrców. *Bibl. Gd.*). Tym sposobem dyssymulować, jest jakoby pana boga naigrawać, który nie może być pośmiewan. *Weresz. Reg.* 21. Każdemu się zachowaj, nędznego nie nagrawaj, *Budn. Apopht.* 5. Najgrawał żydy. *W.* 2 *Ezdr.* 4, 1. Bóg sam będzie je naigrawał. *Wróbl.* 5. (*subsanabit eos*). *Cum Dativo*: Goliat piekielny twojéj dziedzinie nagrawał. *Bzow. Roż.* 56. — *Absolute:* Nic innego, jeno sny powiadamy, a sny, które naigrawają w nocy. *Zygr. Pap.* 212. łudzą, mamią, oszukują. — b) Nagrywać się z kogo, naigrawać się, najgrawać się z kogo, naśmiewać się zeń, mit einem Spott treiben, einen verhöhnen; *Croat* pospotavatisze. Stateczność mężna, poprawuje częstokroć naigrawającego się, i czyni wyśmiewacza naśladowcą. *Kras. Pod.* 2, 213. — *§. Nagrać się, grając nasycić się lub zmordować, sich satt spielen, sich müde spielen; *Rag.* naigratise; *Ross.* наиграться; *activ.* наиграть, наигрывать, wiele powygrywać; lub też grać na narzędziu muzycznym. NAGRAWANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*; urąganie, szyderstwo, das Gespötte, der Spott, die Verhöhnung; nagabanie, pokusa, die Anfechtung. Koral przy sobie noszony wszystkie nagrawania we śnie oddala, przeciw dyabelskiemu nagrawaniu silną moc czyni. *Urzęd.* 409. NAGRAWCA, y, *m.*, NAGRAWACZ, a, *m.*, szyderca, urągacz, der Verhöhner, der Spötter; (*Vind.* shpotuvauz, spotliviz, posmehovauz; *Croat.* pospotlyivecz). Wyciągnął rękę swoję z nagrawcami. *Leop. Osea.* 7, 5. (z naśmiewcami. *Bibl. Gd.*). Niemasz przy mnie nikogo jedno nagrawacze. *Radz. Job.* 17, 2. Nagrawacze prawdy. *Rej. Ap.* 89.

NAGRĄŻAĆ, *ob.* Nagrozić.

NAGRĄŻAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, grząskim czyli lgniącym czynić, schlüpfrig und morastig machen. Nie przestające deszcze ziemię z przyrodzenia lgnącą, tym bardziéj nagrążały. *Krom.* 497, *Ross.* нагрязнить nabłocić, nabryzgać, (нагрузить, нагружать naładować na okręt. — Nagręzić, nanurzyć w wodzie, ins Wasser versenken. Rybki głupie pływają w nawód nagrężony. *Wad.* 129. NAGRĄZNĄĆ, NADGRĄZNĄĆ, *f.* nagraźnie *neutr. jednotl.*, grząskim się stać, morastig werden. Po radleniu, jeżeli nastąpi pluskota, rola zbyt zaraz nagraźnie, i nierychło wysycha. *Haur. Sk.* 24. Płakał cały Olimpus, płakały wszystkie Nimfy, Aż tym rodzajna ziemia nagraznęła. *Otw. Ow.* 233. — Nagraznąć, nagręznąć, zamoknąć, naß werden, durchnеßt werden. Kto się puści na burzki morskie, jeśli tam nie zginie, tedy się wody opije, nagraźnie, opracuje. *Rej. Zw.* 157. Pójdziesz Faetonie środkiem, By-ć skrzydła, gdzie się kiniesz spodkiem, Z wód nie nagrezły, górą ogniem nie zetlały; *ne unda gravet pennas. Żebr. Ow.* 194. Ciężały mu pióra z napluskania, I nie śmiał już Perseus dłużéj mieć ufania W nagrezłych skrzydłach. *Otw. Ow.* 174. Ty Amor, coś zwykł rządzić i panować wszędy, Odpiąłeś sajdak, i skrzydłać nadgrezły. *Morszt.* 12. — *§. Blada, szczura osobka, twarzyczka nagrezła, Wszystka u kredytorów majętność uwięzła. *Klon. Wor.* 57. Ci, którzy się w piciu zbytnim kochają, mają twarz nagrezłą, oczy brlokowate i ciekące. *Eraz. Ob. F.*, ponurą, finster, trübe.

*NAGROBEK, NADGROBEK, bka, *m.*, (*Boh.* nahrobek), §. 1. das Grabmal; Mauzoleum; sztuka architektury temu przyzwoitéj, iż okrywa grób zmarłego, wyznaczona dawnym zwyczajem dla pamiątki między żyjącemi; na ten koniec kładą się napisy imienia, cnot i szczęścia osoby zeszłéj. *Kras. Zb.* 2, 215. — §. 2. Nagrobek = NAGROBIEC, *NADGROBIEC, bca, *m.*, kamień i napis nagrobny, der Grabstein, die Grabschrift; *Boh.* hrobnjk; *Carn.* nadgrobniza; *Vind.* nadgrobniza, pokopalishtvu; *Bosn.* nadgrobniça; *Rag.* nadgrobje, nadgrobniza, grobno nadpisje; *Ross.* надгробіе, надгробная надпись. Taki sobie nagrobiec napisał: depcie nogi ludzkie sól zwietrzałą. *Sk. Dz.* 873. Taki tyranowi nadgrobiec położył: umarł krwi pełny. *Sk. Dz.* 733. NB. między słowem *nagrobek* i *nadgrobek* możnaby stanowić różnicę, stosownie do rzeczy samych od siebie się różniących: *nagrobek*, pomnik na grobie, czy napisany, czy położony, dosyć, że poziomy, horyzontalny; *nadgrobek*, pomnik nad grób wywiedziony. NAGROBNY, NADGROBNY, a, e, NAGROBKOWY, od nadgrobku, *Ross.* надгробный, Grab=, Grabmal=, Grabstein=. Kamień nagrobny *Ross.* надгробной камень, der Grabstein, na którym nagrobki piszą. *Otw. Ow.* 637. Tu na tym miejscu pogrzebem uczczona, Gdzie trzy wiersze ma środek nagrobnéj tablicy. *Groch. W.* 321.

NAGRODA, NADGRODA, y, *ż.*, (*Boh.* nahrada *restitutio*; *Ross.* награда; *Etym.* grod, do którego indemnizacye płacano); §. 1 a) odważenie drugiemu szkody uczynionéj, der Schadenersatz, die Vergütung; (*Sorab.* 1. narunano (*narównanie); *Carn.* pourazhilu; *Vind.* povrazhenje (*powrócenie), povrazhilu, vernenje, vernilu, povernilu, dovernitje, dostavik, dostava; *Rag.* har, harnost, vzdarje; *Croat.* nadomeschenye; *Ross.* возвращеніе, заверстка, замѣна, замѣнъ; *Eccl.* измѣна. W czym kto szkodę podjął, w tymże zaś szuka nagrody. *Modrz. Baz.* 296. (cf. *przesąd).

Nagroda albo besserunk, *emenda. Szczerb. Sax.* 258, (*ob.* Naprawa). Nagroda zbywa występku, kiedy przeciwko bliźniemu swemu wystąpi; winę daje sędziemu, iż przeciw bliźniemu wystąpił. *ib.* 262. *ib.* 82. — b) Nagroda, którą kto bierze względem szkody z *pożyczku • interesse, procent. *Cn. Th.*, Intereſſen, Procent. Płacę prowizyą i nagrodę daję. *Grod. Dis. C 4 b.* — §. 2. Dar zawdzięczenia za co; die Belohnung; *Boh.* oplátka; *Slov.* mzda; *Sorab.* 1. móto, zda, cf. myto; *Vind.* pomesdenje; *Bosn.* kolaç, (cf. kołacz); *Ross.* возмездіе. Od Parysa w nagrodę takiego uczynku, Wielkiego się spodziewać możesz upominku. *Dmoch. Il.* 1, 90. Cnoty nagroda, u ludzi i u boga sława nieśmiertelna. *Star. Ryc.* 12. Gdzie niebywają nagrody cnocie i występkom, ludzie gorsi się stają. *Petr. Ek.* 9. Kto dla nadgrody dobrze czyni, nie godzien nadgrody. *Zab.* 13, 73. Dobrodziejstwo nie jest, które potrzebuje nagrody. *Cn. Ad.* 178. Choć w nie nadgrodzie są tak piękne blizny, Tak trać dla ojczyzny. *Jabł. Buk.*, t. j. nienadgrodzone zostały. — NB. między słowem *nagroda* i *nadgroda* stanowić można różnicę stosowną do dwóch znaczeń wcale różnych, tym słowem bez różnicy dawanych, nagroda *dedommagement*, nadgroda *recompense.* NAGRODNY, NADGRODNY, a, e, od nadgrody, *Ross.* наградительный, возвратительный; belohnend, lohnend, Lohns•, Belohnungs•. Zaraz nagrodne datki żołnierzom od króla posłano. *Krom.* 524. — §. Co może być nagrodzonym, erſetzbar, vergeltbar, belohnbar; *Sorab.* 1. narunanité; *Ross.* возвратимый; *Eccl.* воздаятельный. W reszcie postąpić do kary, ale lżejszéj, odwrotnéj i nadgrodnéj. *Pilch. Sen.* 125. *oppos.* nienadgrodny, *Sorab.* 1. newopwatženité, neporedženité; *Vind.* nedostauliu, nedovernitliu, nedokladliu; *Ross.* ненаградимый, невозвратимый, невозвратный. Nienagrodna szkoda. *Zbil. Lam. B. J. Kchan. Dz.* 112. *Cn. Syn.* 500. NAGRODZIĆ, NADGRODZIĆ, *f.* nagrodzi *cz. dok.*, Nagradzać, Nadgradzać *niedok.*, §. a) na czym grodzić, grodzę porobić, wor• auf zäunen, Zäune, Flechten machen; *Ross.* нагородить, нагораживать; *Rag.* nagràditi, nadogràditi *superstruere.* — §. Nagrodzić, nagradzać, *Boh.* nahraditi, nahražowati; *Slov.* nahraditi, nahrazugi; *Sorab.* 1. narunam; *Carn.* namęstem, namestiti; *Vind.* namestiti, nadomestiti, dostauit, povernit, sadobrustoriti, sadostistoriti, podobrotiti, podobruvati; *Rag.* nadomjeriti, naplàtiti, nadoplatiti, naknaditi; *Bosn.* naplatiti, vratiti, nadoplatiti, namjeriti, namiriti, spodibiti; *Croat.* nadomestiti, nadomescham; *Ross.* наградить, награждать, замѣнить, замѣнять, наверстать, наверстывать, заверстать, заверстывать, выверстать, выверстывать; szkodę komu *odważać, odwetować, vergüten, erſetzen, (cf. oprawić szkodę). Szkody, jeżeli jakie były przy zrządzeniu gwałtu, z dwóch części pozostałego majątku wróconemi czyli *nadgrodzonemi będą. *Czack. Pr.* 2, 135. Mostowego ktoby nie oddał, we czwornasób to nagrodzi. *Szczerb. Sax.* 49. Jadwiga westchnąwszy rzekła: to się ubogim ludziom dobytek wróci; ale płacz ich, kto im nagrodzi? *Biel.* 230. Ukrzywdzonemu szkoda może się nagrodzić, ale łzy nigdy. *Rys. Ad.* 70. (*Hedvigis Reginae*). Wszystko się nagrodzić może, tylko strach nie. *ib.* 74. Odmień twarz z umysłem, czas szkodę nadgrodzi. *Hul. Ow.* 91. Co na jednym nie dostaje, drugim się nagradza. *Cn. Ad.* 98. (cf. nadstawić, nadsztukować; rozumem szczęścia poprawić). Masz głowę; to potrafisz omyłkę nadgrodzić. *Teat.* 8. *c*, 62. Błąd nienagrodzony. *Nar. Tac.* 1, 279. (t. j. nienagrodny, nie mogący być poprawionym). Dobrze się to nagrodziło. *Cn. Ad.* 192. (za jednego dwa wziąłem). Co na jednym zeszło, drugim się nagrodziło. *Ern.* 10. Monarcha, ponieważ nie może być nigdy nadgrodzony, więc powinien wzgardzić urazą. *Teat.* 39, 140. — §. Upominkiem za usługę obdarzać, zawdzięczać, belohnen; *Vind.* samesditi, vsaflushbati, pomesditi, pomesduvati, obmesduvati; *Ross.* наградить, награждать, возмздить, воздать, воздавать; *Eccl.* возмездѣвати, мздовоздаяти, отплачивать, награждать, жалую, (cf. żałować). Król miał dobrze nagrodzić, Ktoby mógł tego zucha fortelem pochodzić. *Papr. Gn.* 702. Skoro tylko córkę odbiorę straconą, Osobliwie nagrodzę chęć sobie świadczoną. *Ustrz. Troi.* 46. Nadgrodzony *Ross. obs.* тарханъ. — NB. między *nagrodzić* a *nadgrodzić*, powinnaby być zachowana ta różnica, żeby piérwsze *dedommager*, drugie *recompenser* znaczyło. — NAGRODZICIEL, a, *m.*, NAGRODZCA, y, *m*, co nagradza, der Schadenerſetzer, Vergelter, Belohner; *Vind.* samesdnik, vernik, poverniuz, dovernovez, povrazhavez; *Sorab.* 1. narunanik; *Ross.* наградитель, возмездникъ, издовоздатель, воздаятель; *Eccl.* возмздитель, почетидатель; (*Rag.* nagraditegl *structor*). Bogatego, gdy podejdą, wiele ma nagrodzicielów szkody. *Leop. Syr.* 13, 26. *Biał. Post.* 296. Pan jest nagrodzcą, a siedmkroć więcéj ci odda. *Radz. Syr.* 35, 11 *et Wujek.* Bóg nagrodziciel wiernych posług. *Wys. Aloj.* 60. Monarchowie, skarbiący sobie wielkie imię nadgrodców cnoty. *Mon.* 76, 708. NAGRODZICIELKA, i, *ż.*, die Vergelterinn; *Sorab.* 1. narunainczža; *Vind.* verniza, povrazharza; *Ross.* наградительница, воздаятельница.

NAGROMADZAĆ, *cz. niedok.*, NAGROMADZIĆ, *f.* nagromadzi *dok*, do kupy nazbierać, viel zuſammen häufen; *Slov.* nazhromážditi; *Boh.* nashromaždjm; *Sorab.* 1. naromadźiež, naromadźam; *Eccl.* нагромаждаю, возгромаждаю; *Ross.* набросить, набросать, набрасывать, (нагромоздить nawalić, nakłaść). Nagromadziliśmy grzechy na grzechy, i zakon zgwałciliśmy naszemi złemi uczynkami. *Jer. Zbr.* 239. Sława i bogactwo aż do nieba nagromadzone. *Warg. Wal.* 63.

NAGROZIĆ, *cz. dok.*, Nagrażać *niedok.*, ile dosyć pograżać genug dräuen; *Vind.* naprotiti, poprotiti; *Ross.* нагрозить. Nagrozić się *recipr.*, grożąc nasycić się, zmordować się, ſich ſatt oder müde dräuen, *Croat.* nagrasàmsze.

NAGRYZAĆ, NAGRYZOWAĆ, *cz. niedok. et frequ.*, NAGRYŹĆ, *dok.*, *Boh.* nahryzowati, nahryzti, nahryznaut; *Ross.* нагрызть, нагрызать; nakąsać, ogłodać trochę, annagen, anbeißen. Trzeba mu wprzód paznogci dobrze nagryźć, głowy Naskrobać, niżli w pióro wpłynie rym gotowy. *Mon.* 76, 366. Nagryźć się *rec.*, gryząc nasycić się, zmordować się, *phys. et moral.*, ſich ſatt oder müde beißen, nagen; nafrasować się, härmen.

NAGRYZMOLIĆ, *f.* nagryzmoli *cz. dok.*, ledajako napisać, nabazgrać, hinschmieren, hinpinseln. Tak pisze, że nie wiedzieć, czyli kijem czyli piórem *nakrzymolił. *Haur. Sk.* 180. Jak jął pisać, i nadto pismo nagryzmolił, W jednych łajał, łgał w drugich, a w trzecich swywowolił. *Kras. W.* 25. Leże do czwartéj; potym to czytam, to łażę, Nagryzmolę też tak co. *Zab.* 9, 90. *Iżyck.* Trzy lub cztery słówka w liście jako tako nagryzmolone, zgadzają kochanków. *Teat.* 6, 101.

NAGRZAĆ, *f.* nagrzeje *cz. dok.*, **NAGRZEWAĆ** *dok.*, *Ross.* нагрѣть, нагрѣвать; ile dosyć ogrzewać, warm machen, *propr. et fig.* Poczną ustępować Prussacy, a nasi ustępującym nagrzewają. *Krom.* 113. (*instant*; nacierając dokuczają). Nieprzyjaciel nagrzewał Rzymian. *Stryjk.* 35. Zamilkł; a wszyscy wnet jęli go nagrzewać, aby daléj o tym rzecz prowadził. *Gorn. Dw.* 414. **NAGRZEWALNIK**, a, *m.*, *Ross.* нагрѣвальникъ, naczynie do wygrzewania pościeli, der Bettwärmer.

NAGRZESZYĆ, *cz. dok*, wiele pogrzeszyć, grzechów nagromadzić, viel zusammen sündigen, Sünden häufen, *Ross.* нагрѣшить.

NAGRZONĄĆ, *cz. dok. jedntl.*, narzucić, namieść, nacisnąć na co, wohin werfen. Nieinaczéj wspłonął, Jako gdyby kto ognia pod słomę nagrzonął. *Żebr. Ow.* 151. (*supponit*). Jak łopusze, kto pod nie ognia więc nagrzonie, Jakie z lekka, płomienia nie podawszy, płonie. *ib.* 52. (*cum ignis supponitur herbis*).

NAGUCHNY, a, e, **NAGUCZKI**, **NAGUTEŃKI**, a, ie, **NAGUCHNO**, **NAGUCZKO**, **NAGUTEŃKO** *adverb*, *intens. adj.* nagi; fadennackt, splitternackt, ganz nackt; *Slov.* nazički, nahički; *Vind.* golonag, zielunag; *Carn.* parnag; *Ross.* нагишомъ. Zwlókł się z szat swoich, i śpiewał naguczki przez cały dzień i noc. *Leop.* 1 *Reg.* 19, 24. Potkał ubogiego naguchnego zgoła, dał mu swoję sukienkę. *Prot. Jal.* 19. Naguchno przy drzwiach stoją, bez korda, bez stroju. *Bratk. M* 4. Dla nabożeństwa naguczko bez wszego zgoła zakrycia chodzą. *Warg. Radz.* 43. *Żebr. Ow.* 86. Naguteńki, jak go matka urodziła. *Falib. N* 2.

***NAGWATŁAĆ**, *cz dok.*, n. p. Cudaków *nagwatłała; *monstra creavit. Żebr. Ow.* 15, może nagmatwała, natłoczyła?

NAGWAZDAĆ, *f.* nagwazda *act. dok.*, nabazgrać, nagryzmolić, hinschmieren, hinklecken, hinpinseln. Bez wszelkiego dowodu nic do rzeczy nagwazdał. *Pim. Kam.* 325. Z niego ma wszystko, co w swojéj Perspektywie nagwazdał. *ib.* 178. *ib.* 236. Przeto Wielmożnych wszystko obieramy, Że w instrukcyą tylko nagwazdamy. *Bratk. D* 2. Gdy co raz nagwazda, rad że z jego księgi Wiedzieć co będą dziecka i baby włoczęgi. *Zab.* 10, 340.

NAHACZYĆ, *cz. dok.*, naczepić na haku lub haczku, anhaken, an einem Haken oder Häkchen anhängen, *Vind.* nahaklati, nakvakati, gornahaklati.

1. **NAHAJ**, aja, *m.*, **NAHAJCA**, y, *m.*, Nogajski Tatar, ein Nogaischer Tatar, von der Nogaischen Horde. Nie gorzéj Tatarowie robią i dzicy Nahajce. *Pot. Zac.* 175. Osiada tam Nahaj i Wołoszyn. *Mon.* 69, 602. 2. **NAHAJ**, aja, *m.*, **NAHAJKA**, i, *ż.*, *Ross.* нагайка, bicz Tatarski, kańczug, ein Tatarischer Kantschuh. Część więźniów skrępowanych nahajką przed sobą pędził w dzikie krainy. *Paszk. Dz.* 16. Moskale, widząc garść naszych, tuszyli sobie, że ich nahajkami zapędzić do Moskwy mieli. *Biel.* 559. *Star. Ref.* 80. — §. *meton.* Nahaje, plagi, bizuny, razy, kije, bicze, Schläge, Hiebe. Sto nahajów wyliczyć ci każe. *Teat.* 23. *b*, 64. *Teat.* 19, 59. **NAHAJSKI**, a, ie, Nogajski, Tatarski, Tatarisch. Zwaliwszy go z konia Tatarzyn, tam gdzie ciało nie dało przykryć się żelazu, Raz nahajska barbarą kładzie wedle razu. *Pot. Jow.* 32.

NAHAŁASOWAĆ *cz. dok.*, dosyć pohałasować, genug lärmen. Nahałasować się, *recipr.*, hałasując dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde lärmen. Niech się nahałasuje do woli; to samo go może uspokoi. *Teat.* 25, 121.

NAHAPAĆ, *ob.* Nachapać.

NAHEBLOWAĆ, *cz. dok.*, ile dosyć poheblować, genug hobeln, *Ross.* настоpгать, наскоблить, наскабливать. Naheblować się, heblując dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde hobeln.

***NAHODOWAĆ**, *f.* nahoduje *act. dok.*, z Ruska, (*Etym.* gody); częstować, podejmować u siebie, rad być komu u siebie, einen tractiren, womit aufnehmen. Bóg ci zapłać, Miłoszu, żeś nas nahodował. R. Wprawdziem ci się dla gości takich nie gotował, Jednak co dom miał, dałem wam ochotną ręką, Tylko mało za wiele chciejcie przyjąć z dzięką. *Zimor. Siel.* 211.

***NAHOROWAĆ** się, *recipr. dok.*, nabiedzić się, *ob.* Harować horować; sich müde placken. Dość z początku świata Los mój po te się nahorował lata. *Żebr. Ow.* 39. *fortuna fuit irrequieta.*

NAHULA, y, *m.* • [głupkowaty 1], lejbowaty, basałykowaty, rozkisły, rozlazły, ein ungeschickter Klotz. **NAHULAĆ** się, *recipr. dok.*, lej rozlej do sytu stroić, sich satt und müde schwärmen. My się na konto panów naszych częstokroć nahulamy. *Teat.* 22, 37. *Ross.* нагуляться naspacerować się, нагулять dohulać się n. p. choroby.

***NAIDUJE**, ***NAIDZIE**, *ob.* Należć. **NAIGRAWAĆ**, *ob.* Nagrawać.

***NAIGRZYSKO**, **NAJGRZYSKO**, a, *n.*, nagrawanie, igra, urągowisko, Verspottung, Verhöhnung. Którzy się naigrzyski i fukaniem nic ukarali, doznali sądu bożego. 1 *Leop. Sap.* 12, 26.

***NAIŚĆ**, *ob.* Należć.

***NAISKAĆ** się, *recipr. dok.*, naszukać się, *Ross.* наискаться, sich satt und müde suchen; naiskać się, od iskania wszy *ob.* Iskać. — *Ross.* наискать, наищу nazbierać; *Vind.* najiskati, najiskuvati • pytać, prosić, zachodzić.

NAIWNY, a, e, — ie *adverb.*, naturalny i niewinny, co do wyrażenia uczuciów, z *Franc.*; naiv. Cieszyła się, gdy się nauczyła jakiego słowa, wyrażającego jakie słodkie wewnętrzne poruszenie duszy; zażywała tego słowa, wyrażając naiwne i uprzejme rzeczy. *Węg. Marm.* 3, 222. **NAIWNOŚĆ**, ści, *ż.*, naturalność i niewinna otwartość w okazaniu wewnętrznego uczucia, die Naivheit.

NAJ — ***NA** — *ob.* Na.

NAJĄĆ, ał, *f.* najmie *act. dok.*, Najmować, ał, uje, *niedok.*, *Boh.* najmauti *et* najiti, najmati; *Slov.* najmati; *Sorab.* 1. nayimam, pženayimam; *Vind.* najemati, naje-

mlem, navseti, namititi, podmititi, savjemati, savietuvati; (najeti, najemem = naczerpać, najet = wziąć); *Carn.* najęti, najemlem, najemam, najmêm; *Croat.* naimlyem, naimati; *Bosn.* naimati, najmiti, najati; *Rag.* najmiti, naimiti, nâimati; *Dal.* nayimati; *Ross.* нанять, найму, нанимать, рядить; *Eccl.* наймую, наемлю, наяти, наятию, мздю. Najmować komu czego swego do używania, *Vind.* samititi, vunsavdinjati, vunsamititi, nastaniti, likof dati, likofovat, einem etwas vermiethen. Najmować komu roli na dziesięć lat. *Cn. Th.*, (*ob.* Arędować). Dobra bez woli dziedziców najmowane być nie mają, i najętych, dziedzic sobie dójść może. *Sax.* 263. Samych niewiast, chełpić się z łupów jest zwyczajem, Same nocy najmują, i idą za najem. *Hul. Ow.* 69. Najmuję się co komu zrobić, zbudować. *Cn. Th.* sich bey einem zu etwas vermiethen, sich bey ihm verdingen. Chodziłem z miasta do miasta, i najmowałem się, gdy znalazłem pracę; gdy jéj nieznalazłem, nie miałem co jeść. *N. Pam.* 2, 149. Najmowanie *Ross.* прокать. — § 2. Najmować czego u kogo do używania, miethen, in Pacht nehmen, in Sold nehmen. Czyś już Wc Pan najał stancyą? *Teat.* 34, 18. Te kobiety przewodzą sobie, jak gdyby je kto najął. *ib.* 55. *b*, 7.

NAJACHAĆ, *ob.* Najechać. **NAJADA, Nimfa leśna wodna, *Ross.* Русалка. NAJADAĆ się, *ob.* Najeść się. NAJADŁY, a, e, nasytny, mogący się najeść, zu ersättigen, *oppos.* nienajadły, unersättlich. n. p. Bóg Erysychtona nienajadłym uczynił. *Otw. Ow* 339, *Ross.* ненаѣда rosomak.

NAJARZMIĆ *cz. dok.*, jarzmem obłożyć, das Joch auflegen, *Vind.* najarmati, *ob.* Ojarzmić, podjarzmić.

NAJĄTRZYĆ, *f.* najątrzy *act. dok.*, zjątrzyć kogo na drugiego, einen gegen den andern erbittern, aufbringen. Job nieszczęśliwym jednak się nie kładzie, Choć nieprzyjaciel z swego najątrzenia, Czyni jako chce nad nim pohańbienia. *Chrośc. Job.* 13.

NAJAZD, u, *m.*, *NAJAŻDŻKA, i, *ż.*, (*Boh.* nagezd spisek, rokosz); *Ross.* наѣздъ; *Eccl.* нахо́дъ; najechanie, najeżdżanie na kogo, natarcie, nacieranie, uderzenie na kogo. *Cn. Th.*, das Losreiten, Eindringen auf jemanden, der Anfall, Ueberfall, Ueberzug mit gewaffneter Hand, Einfall in fremde Güter, Einritt. Przyciągnął do Jamni, i jął najażdżki czynić na lud. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 13, 40. (najazdy. 3 *Leop.*). Wielkie przyskorki i najażdżki czynili na lud Izraelski. *ib.* 11, 41. (najazdy. 3 *Leop.*). Przez najazd domu szlacheckiego, rozumie się napadnienie gwałtowne onego zbrojną ręką, tamże zabicie, skaleczenie lub zbicie gospodarza albo domownika jego. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 338. Monarcha powinien poddanych sposobić do walecznego stawienia się gwałtownym i niesprawiedliwym najazdom kraju. *Zabł. Roz.* 17. — *Transl.* Starosta największy najazd nań uczynił, przyzwawszy go, namawiał.... *Sk. Dz.* 276. t. j. attak w słowach, er drang aufs stärkste in ihn.

NAJDA, y. *ż.*, nalazek, nalezienie, das Finden, der Fund. Szczęśliwa najda po nieszczęsnéj zgubie. *Pociej.* 89. NAJDĘ, *ob.* Nachodzić. NAJDĘ, NAJDUJĘ, *ob.* Naleźć. *NAJDUCH, *NAJDUK, a, *m.*, naleźca, *Croat.* nahajavecz, nayditel, der Finder. O dwu najduchach, co idąc w drogę, nadeszli konia; — rzekł najduch do towarzysza: biada nam! *Ezop.* 84. Ten najduk taki, co się nie wiem z jakich puszcz wyrwał.... *Jan. Oksz. D b.* — *W rodz. żeńsk.*, *Croat.* nahajavka, nayditelicza, nahoditelicza.

NAJECHANY, NAJEŻDŻANY, a, e, napadnięty, angegriffen, mit gewaffneter Hand überzogen. NAJECHAĆ, *NAJACHAĆ, *NADJECHAĆ, *f.* najedzie, *act. dok.*, Najeżdżać *contin.*, *Boh.* nagjzditi; *Ross.* наѣзхать, наѣзжать, наѣздить, наѣзживать; najeżdżać na kogo, abo kogo = nacierać nań, auf einen losgehen, losdringen, *phys. et moral.* Codzień z większą wzgardą obóz najeżdżał. *Warg. Cez.* 125. Nieprzyjaciele ostatnich naszych najeżdżać poczęli. *Warg. Cez.* 15. Paweł pierwej gwałtownie najeżdżał na tych, którzy wzywali imienia Chrystusa. *W. Post. W.* 3, 140. Gdy kto najedzie drugiego przed sądem słowy nieuczciwemi.... *Sax. Porz.* 13. Najeżdżam kogo, to jest, majętność, dom czyj. *Cn. Th.* ich überziehe jemandes Wohnung mit gewaffneter Hand, mache einen Einfall; reite ein. Pan zabija, odziera, najeżdża, rozgania, Siedzieć mu jednak w krześle; a ty chłopku pewnie Za snopek, lub barana, zawiśniesz na drewnie. *Pilch. Sen. list.* 2, 434. (cf. bąk się przebija). — §. Najechać kogo, nadjechać go, idąc nadejść, trafić nań, n. p. Puścił się za mężem bożym, i nadjachał go siedzącego pod Terebintem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 13, 14. zastał go, spotkał, zdybał, er fuhr oder ritt ihm nach, und traf ihn an, oder fand ihn. — §. Najeździć się, *recipr. dok.*, *Ross.* наѣздиться, наѣзживаться; do woli lub też do zmordowania się pojeżdżać, sich satt oder müde reiten, fahren. Zebrali się na Tatarów panowie Polscy z szlachtą zbieraną; najeździwszy się nad niemi, dali im pokój, gdyż nierówny poczet ludzi mieli. *Biel. Św.* 256 *b*.

NAJĘCZEĆ się, *recipr. dok.*, do sytu lub do zmordowania się pojęczeć, sich satt oder müde seufzen; *Ross.* навизжать.

NAJEDNAĆ, *f.* najedna *act. dok.*, wiele zjednać, sich mehreres nach einander verschaffen, erwerben. Stara się, iżby sobie więcéj przyjaciół najednał. *Gorn. Sen.* 274.

NAJĘDRZNIEĆ, *ob.* Jędrnieć. *NAJEDYCZYĆ się, *ob.* Indyczyć się.

NAJĘCIE, ia, *n. subst. verb.* nająć; *Slov.* nagetj, nagjmánj; *Vind.* najemlenje, namitenje; das Miethen, Vermiethen. NAJEM, jmu, *m.*, najęcie komu czego swego, das Vermiethen; *Boh.* nagem, pronágem; *Sorab.* 2. najam; *Carn.* najem, vdin; *Vind.* najemshina, namitu, podmitu; *Bosn.* najam; *Rag.* nâjam, (*salarium*; *Croat.* najem, najemek *merces*, *salarium*); *Croat.* fit; *Ross.* наемъ, пожилое; *Eccl.* наемъ *stipendium*, *salarium*). Najem od przedania tym tylko różny jest, iż przedanie na wieki, a najem tylko do czasu trwa. *Sax.* 262. Kobiety dziś idą za najem. *Hul. Ow.* 69. vermiethen sich. Najem abo najęcie się czego zrobić komu. *Cn. Th.* das Verdingen zu einer Arbeit, um Lohn. Najem, najęcie czego u kogo, das Miethen, Pachten. Najem, zakupowanie dóbr pospolitych, ceł, gór kruszcowych, młynów = aręda, der Pacht. *Cn. Th.* Wszystko jak w najem dopomaga memu szczęściu. *Teat.* 14, 44. t. j. jak najęte, przekupione, als wenns gemie-

thet, bezahlt wäre. Najem = umowa najmowania, der Miethevertrag, Pachtvertrag. Każdy najemnik powinien się we wszystkim zachować, według umowy albo najmu. A jeśliby co w kontrakcie albo w najmie dołożono nie było, to ma czynić według słuszności. *Szczerb. Sax.* 262. Ktoś z najmu dom mu zapalił. *Biel.* (t. j. przenajęty, przekupiony na to). Najem = myto z najmu, das Miethgeld, die Miethe. Nalazł okręt, i dał najem i wstąpił weń. *Budn. Jon.* 1, 3. (zapłaciwszy od niego, wstąpił nań. *Bibl. Gd.*). Z najmu jesteśmy pobożnemi, wedle tego, jak nam kto zapłaci. *Pilch. Sen. list.* 4, 99., (*Vind.* najemsku, na najeto visho, naiemansku, podmitnu). — Najem = zadatek, jako część przyszłéj płacy poczytany być ma. *Gal. Cyw.* 1, 124, das Handgeld. NAJEMNICA, i, *ż.*, NAJEMNICZKA, i, *ż.*, *zdrbn.*; *Boh.* nagemnice; *Rag.* nâjmeniza, najmitegliza, godìscnìza (*ancilla*); *Croat.* naimachicza, naimavka *mercenaria*; *Eccl.* наемница; która się najmuje, die 'Miethlinginn, Gedungene, Beioldete. Mamka, będąc 'najemnicką, starać się nie będzie, aby się dziecię dobrze miało. *Glicz. Wych. D* 3. NAJEMNICZY, a, e, a) od najemnika abo najmu, *Boh.* nagemnj; *Rag.* nâjmenicki, godisceniki; *Ross.* наемническій, наемничій; Mieths=, Miethmanns=. W prawie najemniczym to sobie oprawują, aby najemnik kóz przy domie nie chował. *Cresc.* 564. b) Najemniczy, najemny, czego nająć można, verläßbar, vermiethbar, zu miethen. Dobrze służebny charakter sługi, do wszystkiego najemniczy, wydałeś w Sprawnickim. *Teat.* 54. *d*, 8. NAJEMNIE *adverb.*, z najmu, za najem, *transl.* przedajnie, (verkäuflich, zu verlassen, zu vermiethen, ums Geld, bestechlich, verkäuflich. NAJEMNIK, a, *m.*, (*Boh.* nagemnik, pronágemnik; *Sorab.* 2. najamnik; *Sorab.* 1. nayownik; *Carn.* najemnek; *Vind.* najemnik, najemavez, najemauz, najemar, namitnik, (cf. najmacz, najmit); *Croat.* najemnik; *Rag.* naajmenik, nâjmenik, (nâjmalaz *inquilinus*), najmitegl; *Ross.* наемщикъ; *Eccl.* наимьникъ, мьздьникъ. a) Najemnikiem wielekroć Polacy nazywają tak tego, który z imienia lub domu swego czynsz bierze, der Verpachter, Vermiether, jako i tego, który daje. *Sax. Tyt.* 213, der Miether, Zinsmann. (cf. komornik; *Ross.* постоялецъ, постояльщикъ czynszownik). Pan domu może najem wypowiedzieć przed czasem najemnikowi, dem Miethsmanne, gdy mu czynszu najemnik nie płaci, albo gdyby najemnik w onym domu się źle sprawował. *Sax. Art.* 40. — b) Najemnik, który się najmuje na robotę codzienną, abo dłuższą, ale nie o swej strawie, ani swym narzędziem, czeladzią etc., jako najmacz. *Cn. Th.*, wyrobnik, der Tagelöhner, Tagewerker, Lieblöhner. Których gospodarz, nie mogąc poddanemi albo czeladzią wydołać, na dnie lub krótki jaki czas, do roboty najmuje, są najemnikami. *Kluk. Rośl.* 3, 112. Sługa najemny, który mając wolność swoję, posługi abo robotę swoję za pieniądze przedaje drugiemu; takiego najemnikiem, robotnikiem zowią. *Petr. Ek.* 110. (cf. bandos, bandoska). NAJEMNIKOWY, a, e, od najemnika, Miethers=, Miethmanns=. Cokolwiek się w dobrach najętych szkody stanie, tedy ona szkoda najemnikowa jest, nie pańska. *Szczerb. Sax.* 265. (dzierżawcy, possessora, arendarza, nie dziedzica). Żywot człowieczy na świecie jest bojowanie, a dni jego są jako dni najemnikowe. 1 *Leop. Job.* 7, 1. NAJEMNY, a, e, mogący być najętym; *Boh.* nagemny; *Vind.* najemliu, vdinjatliu; *Croat.* najèmni; *Ross.* наемный, Mieth=, zu vermiethen, das man miethen kann. Najemny dom, grunt. *Cn. Th.* Najemny żołnierz = płatny, ein Söldner. Sługę najemnego, gdyby pan wygnał przed czasem, powinien mu myto spełna zapłacić. *Szczerb. Sax.* 257. (najętego, ugodzonego, za jurgielt służącego). Człowiek najemny cf. przedajny. NAJEMNOŚĆ, ści, *ż.*, możność być najętym, die Miethbarkeit, Vermiethbarkeit. *Vind.* najemnost, sadershnost, savjetnost. NAJEMSTWO, a, *n.*, trudnienie się najmowaniem, *Ross.* наемничество, das Pachten, Miethen, Vermiethen, die Beschäftigung damit. Do pieniężnego handlu należy lichwa, najemstwo. *Pert. Pol.* 50.

NAJEŚĆ się, najadł się, najedli się, *f.* naje się *recipr. dok.*, Najadać się *niedok.*, jedząc nasycić się, sich satt essen; *Boh.* nagisti se, nagdl se; *Sorab.* 2. sze najeſcž; *Sorab.* 1. sze najyſcž; *Carn.* najesti se, najem; *Vind.* najesti ſe, nasobati ſe; *Rag.* najesti se, najeedam se, (najest *satietas*); *Ross.* наѣсться, наѣдаться. Jedli, i najedli się. *Sk. Kaz.* 317. Są jedni, co jedzą, a nigdy się nie najedzą, jako łakomi. *ib.* Do heretyków się udają, tam się do sytości najadają, bo im dopuszczają wszystkiego; a przecię łakną, i jeszcze im czegoś nie dostaje. *Podw. Sion. N.* Bydlę gdy się naje, już więcej nie je. *Petr. Ek.* 69. Nie najem się tym. *Cn. Ad.* 624. (nie będę tym syt; nie da mi to jeść; cf. głodny woli jeść, niż muzyki słuchać; *Slov.* Peknoti sa člowek ně nage; cf. oczy paść). Kiedy się myszka naje, to jej się pszenica gorzka być zdaje. *Teat.* 8, 45. — *Transl.* W złych przypadkach strachuśmy się najedli. *Falib. Dis. A* 3. wir haben Schrecken genug eingeschluckt. Rad był Moskiewski pokojowi, bo się strachu najadł, gdy Radziwił był u Wołhy. *Biel.* 725.

'NAJESTY, a, e, [porówn. *karpack.* łaisty = czarny, *wołosk.* lae = szary. 2], n. p. Zwierzchnia szata na zbroi 'najestej plugawej barwy. *P. Kchan. Orl.* 168.

NAJĘTY, a, e, najmowany, *part. verbi* nająć, gemiethet, vermiethet. Na reduty najętą pojechał karetą. *Teat.* 22. *b*, 4. Łże jak najęty. *ib.* 33, 73. Źle najęte przedają swą przysięgę świadki. *Hul. Ow.* 69.

NAJEŻAĆ, *ob.* Najeżyć.

NAJEŻDŻAĆ, *ob.* Najechać. 'NAJEŻDŻANIE, *ob.* Najazd. NAJEŻDŻCA, y, *m.*, NAJEŹDNIK, NAJEŹNIK, a, *m.*, (*Ross.* наѣздникъ partyzant wojenny, der Partheygänger); który kogo najeżdża, der den andern mit gewaffneter Hand überfällt, der Fehder, der angreifende Theil. NAJEZDNY, a, e, od najazdu, Anfalls=, Fehde=, Einritts=. W przyłbicach kwoczki siedzą, koteczy to najezdny koń, a poczet zaś woły; tak to teraz. *Paszk. Dz.* 47, z *J. Kchan. Dz.* 31, gdzie: 'nadzieżny.

NAJEŻYĆ, *f.* najeży *act. dok.*, Najeżać *niedok.*, wzjeżać, nastorzyć włosy, i t. d., *prop. et improp. Bosn.* najesgiti, najèxiti; empor sträuben, sträubig machen, hinauf streichen, empor stecken. Skały gęsto owe miejsca brzegu najeżały. *Przyb.*

Luz. 54. Byka kolor czerwony poburza, żmiję cień najeża, niedźwiedzia biała chusta osroża. *Pilch. Sen.* 355. (jatrzy). Najeżyć się, sich sträuben, die Haare empor sträuben; *Rag.* najèxitise, najexivatise; *Bosn.* najesgitise, nakostriscitise, nakostruscitise, zgroznitise; *Croat.* najesujemsze, nakustravamsze; *Ross.* наежиться, нахохлиться, нахохливаться. Pies najeżywszy się, a sierć po sobie postawiwszy, począł bardzo szczekać. *Kosz. Lor.* 155. Najeża się, zkąd ta śmiałość! *Jabł. Tel.* 3. NAJEŻONY, a, e, nasierżały, sträubig, emporsträubend, aufgesträubt. Włosy, które z czoła białego wisiały, Z nienagła najeżoną czupryną się stały. *Otw. Ow.* 595. Włosy mu najeżone wszystkie na łbie wstały. *P. Kchan. Orl.* 1, 11. Znać po najeżonym łbie twoim. *Rej. Ap.* 11. Nie w oczach moich bardziej nie wydaje tchórza, nad najeżoną postać. *Mon.* 66, 665. Twarz rumiana; płeć jego ledwo mchem młodości najeżona. *Węg. Marm.* 1, 186. Łodyga najeżona, *caulis muricatus*, miękkiemi niekolącemi cierniami osadzona. *Jundz.* 2, 14. Najeżone włócznie pola jak żyzne żniwo osuwały. *Tr. Tel.* 192. stérczące.

NAJGORSZY, NAJJAŚNIEJSZY, NAJLEPSZY, *ob.* Gorszy, Jasny, Lepszy.

NAJMACZ, a, *m.*, 1. najemnik, pan który rzeczy swej komu najmuje do używania. *Cn. Th.*, der Mietblaßer, Vermiether, Verpachter. Najmacz tego ma patrzeć, któremu czego wynajął. *Chełm. Pr.* 132. *Sorab.* 1. pźenayimař, nayownik; *Rag.* nâimalaz, naajmenik, najmitegl; *Vind.* najemavez, najemauz, najemar, namitnik, samitnik, vunsavdinjavez; *Ross.* наемщикъ; który co swego komu na zrobienie ogółem najmuje. *Cn. Th.*, der Bauherr etc., der Verdinger, der eine Arbeit bedingt. — 2. Który od kogo najmuje czego do używania. *Cn. Th.*, der Miethsmann, der Pachter. Najmacz, zakupnik dóbr pospolitych, ceł, żup, gór, młynów. *Cn. Th.* — 3. Najmacz, który się co komu zbudować, zrobić ogółem swym kosztem podejmuje. *Cn. Th.*, der Uebernehmer einer Arbeit, der sich zu etwas verdingt. NAJMIT, a, *m.*, najęty robotnik, der Miethling; *Ross.* наймитъ, мездникъ. Tych, których do roboty abo posług najmujemy, nie mamy zwać sługami, ale najmitami albo pachołkami. *Petr. Ek.* 115. Klassa robotników i najmitów, co się do robot wszelakich najmują. *Petr. Pol.* 349. Prosty najmit. *Simon. Siel.* 80. Liczbę rzemieślników najmitami ze swej szkatuły pomnożył. *Nar. Tac.* 2, 427. Duma krajem wichrzyła, a szlachcic zostawał podłym u niéj najmitem. *Zab.* 15, 298. Uczyciel niedbały, najmit, a nie pasterz owiec. *Smotr. Lam.* 24. *Smotr. Apol.* 14. NAJMITOWY, a, e, od najmita, Tagelöhners -. Najmitowe to jest dzieło. *Smotr. Apol.* 14.

NAJMNIEJ, NAJMNIEJSZY, *ob.* Mniej, Mniejszy. NAJMUJE, *ob.* Nająć. NAJPRZÓD, *ob.* Naprzód. NAJRZEĆ, *ob.* Naglądać. NAJŚĆ, *ob.* Nachodzić.

*NAJU, *Genit., Accus., Loc. Num. Dualis*, nas dwu, nas dwóch, uns zwey, uns beyde. Trzeba nam być do dnia w Kaju, Tęsknią tam drudzy bez *naju. *Groch. W.* 517. Niechaj słucha obu *naju, Lepiej nam tam, niż tu w gaju. *ib.* 370. Wszak wiesz, jako o *naju u Ezopa stoi.... *Biel. S. M. A* 3 *b. Noster duorum* naju *aliqui Polonice vertunt*; *sic* waju *vester utriusque. Cn. Th.*

NAJUCZAĆ, *act. niedok.*, Najuczyć, *f.* najuczy *dok.*, *Ross.* навьючить, навьючивать; jukami obładować, mit dem Saumsattel satteln, bepacken. Cztery konie, dobrze najuczone, prowadził. *Klok. Turk.* 29. Odebrał pięć wielbłądów, z inną niezliczoną liczbą bydląt, najuczonych złotem i srebrem. *Ustrz. Kruc.* 2, 400.

NAJWIĘKSZOŚĆ, *ob.* Większość. NAJWYŻSZOŚĆ, *ob.* Wyższość.

NAKADZIĆ, *f.* nakadzi *act. dok.*, *Sorab.* 1. nakadžu; *Rag.* nakâditi; *Bosn.* nakaditi; *Croat.* nakagyujem, nakadyenye; *Ross.* накаживаю, накаживать, накадить; kadząc napuszczać dymem, okadzić kogo, einen beräuchern. Chore bydlę takowe nakadzić pilchem. *Haur. Sk.* 58. — Nakadzić, dosyć pokadzić, hinlänglich räuchern. Nakadzić się, sich satt oder müde räuchern.

1. NAKALAĆ, *cz. niedok.*, z lekka tu i owdzie kłóć, worauf hin stechen; Nakłóć *dok.*, wiele pokłóć, skłóć, viel zerstechen. *Ross.* наколоть, накалывать; *Vind.* napehniti; (*Ross.* накалить, накаливать rozpalić). Nakalany, rysowany, *punctis notatus*, *impunctus. Cn. Th.* 966. — § Nakłóć się - do sytu, do woli, do zmordowania nakłóć kogo, czego, sich satt und müde stechen.

2. NAKALAĆ, nakalić, dosyć pokalić, napaskudzić, genug beschmutzen, beflecken.

NAKAPAĆ, *neutr. et act. dok.*, *f.* nakapie, kapiąc namaczać, worauf hintröpfeln, hinträufen, *Boh.* nakapati; *Vind.* nakapluvati; (nakaplujem krople, nakapati - wpoić); *Rag.* nakappiti, nakapivati; *Bosn.* nakappiti; *Croat.* nakaplyujem; *Ross.* накапать.

NAKARAĆ, *f.* nakarze *act. niedok.*, karaniem do upamiętania przywieść, durch Strafen bessern; *Boh.* natrestati. Jeśli go nie nakarze szkoda, niecham go w przedsięwzięciu jego. *Klon. Fl. C* 4 *b.* Jeśli przez to nie nakarzecie się, a przeciwko mnie pójdziecie, tedy.... *Budn. Levit.* 26, 23. *Bibl. Gd.* (t. j. jeśli się nie ukajacie). — §. Nakarać się, *verb. med.*, *Sorab.* 1. nakazuyu szo, upamiętać się, wchodzić w się, ukajać się, zum Besinnen und zur Besserung kommen, sich bessern. Umrze, jeśli się nie upamięta, albo nie nakarze. *Kosz. Lor.* 65. Karz syna twego, póki nadzieja jest, aby się miał nakarać, a polepszyć. *ib.* 79 *b.* Zdarz Panie, abyśmy się choć oto temi cudami nakarali, a schizmę pożegnawszy, na jedność ś. podpisali się. *Smotr. Ex.* 16. — §. Nakarać się, *activ. recipr.*, karząc nabiedzić się, sich satt und müde strafen.

NAKARBIĆ, NAKARBOWAĆ, *f.* nakarbi, nakarbuje, *act. dok.*, na karbach nakreślić, auf dem Kerbholze einkerben. Poborca albo też podskarbi, który co kradnie, nigdy nie nakarbi. *Jabł. Ez.* 126. (t. j. nie napisze, nie nanotuje). — §. Jak się do szabliska porwie, pysk któremu *nakarbaszuje. *Teat.* 22, 124. nacechuje paragrafami, naszramuje.

NAKARCIĆ, *f.* nakarci *act. dok.*, nastrofować, nałajać, ausschelten. Jak tak dziecię nakarciła, poszła dalej. *Jak. Baj.* 189. Zamiast zganienia i nakartania dziecko o niepotrzebny płacz, oni mu dagadzają. *Perz. Lek.* 204.

NAKARMIĆ, *f.* nakarmi *act. dok.*, *Boh.* nakrmiti; *Sorab.* 1. nakormu; *Vind.* nahatiti; *Bosn.* napittati; *Croat.* napitávam, (cf. *picować), nahranújem; *Ross.* накормить; *Eccl.* оухлѣбити; dosyć pokarmić, hinlänglich sättigen; *fig.* nasycić, napełnić, erfüllen, anfüllen, sättigen, zur Genüge gewähren, verursachen. Trwogami wielkiemi Szweda nakarmił. *Birk. Chodk.* 32. Wielkim strachem Jowisza ona nakarmiła Młódź, co się z członków swych niezmiernych chełpiła. *Lib. Hor.* 66. Śmiechem wszystkich nakarmił. *Warg. Wal.* 246. Śmierć syna smutku ciebie i żałości wielkiej nakarmiła. *Sk. Kaz.* 526. Persowie zwycięstwy się nakarmili. *Sk. Dz.* 621. Nakarmiony wstydem odszedł, nie myśląc więcej już o tej kobiecie. *Zab.* 14, 14. Twoim postępkiem szlachetnym nakarmiłeś mnie pociecha. *Kras. Doś.* 223.

NAKĄSAĆ, *f.* nakąsa *act. dok.*, Nakęsywać *cont. et frequ.*, *Boh. et Slov.* nakausnauti, nakausati; *Sorab.* 1. nakusacž, nakuszam; kąsaniem na co natrafić, nagryźć, zakęsać, anbeißen, worauf beißen.

NAKAŚLAĆ się, *f.* nakaśle się *recipr. dok.*, długo pokaśleć, lange husten. Nakaślał się, namigał się, naprosił się i z resztą uciekł. *Teat.* 36. *e*, 72. *Vind.* nakashlati.

NAKAZ, u, *m.*, nakazanie, i to co się nakazuje, przykaz, rozkaz, *Sorab.* 2. pschikasa; *Carn.* napovd; *Vind.* navkasa, napovedba, vkasanje, vkasa, sapoved, (cf. zapowiedź); *Croat.* zapoved, naredba; (nakaz = straszydło, bobo, strach, przeszkoda); *Bosn.* naredba, zapovjed; *Ross.* заповѣдь, повелѣніе; (наказъ instrukcya, przepis; *Eccl.* наказаніе instrukcya; kara, kaźń); das Anbefehlen, Verordnen, der Befehl, die Verordnung, (cf. ukaz). Prawa cóż są innego, jedno nakazy, z przydanemi pogróżkami? *Pilch. Sen. list.* 3, 155. Żadna cnota nie zna nakazu i zmuszenia. *ib.* 2, 97. — *§. Assygnacya. *Tr.*, die Anweisung, Assignation. Doszedł mnie list z nakazem na trzydzieści czerwonych złotych. *Tr.*

NAKAZA, y, *ż.*, nakażenie, skaza, nadpsucie, (*Boh.* nakaza *lues*, *corruptela*), die Beschädigung, Verletzung, Verderbniß, Versehrung. Palnik klącze tak ma twardą, że bez nakazy i naruszenia trwa czas długi. *Syr.* 790, *ob.* Nakazić.

NAKAZAĆ, *f.* nakaże *act. dok.*, Nakazywać, *frequ.*, nakazuje *cont.*, *Vind.* navkasati, navkashuvati, vſkasati, nakasati, vkashuvati, sapovedeti, sarozhiti, porozhit, navishati; (nakazati, nasnaunvati = oznajmić); *Carn.* napovędàti, napovęm, napovęduvati, sapovdujem, sapovędati, narozham, narozhim; *Slov.* poručiť poruczyć; *Croat.* zapovedati; *Slav.* zapoviditi; *Bosn.* zapovjediti, narediti, (cf. narządzić); *Sorab.* 1. nakazuyu, (nakazuyu szo *nakaram się, upamiętam się); *Ross.* наказать кому, велѣть, повелѣть, повелѣвать, (наказать, наказывать ukarać; *Eccl.* наказати, наказую nauczać, napominać, наказатися nauczać się); *Eccl.* завелѣвати, заповѣдати, заклинати; przykazać, zapowiadać, stanowić, anbefehlen, anordnen, andeuten. Ubóztwa mego gotowa jestem dowieść, jako mi z prawa nakazano będzie. *Szczerb. Sax.* 469. Trudu tego, choćby ci nikt go nie nakazował, jednakże...: *Pilch. Sen. list.* 2, 295. Czułość w sercu wzbudzona, ale nie nakazana być może. *Węg. Marm.* 1, 63. Nakazany *Ross.* указный. Nakazujący *Ross.* заповѣдательный. W Grammatyce tryb nakazujący, *ob.* Rozkazujący. — Nakazujący co, *nakazywacz, *subst.*, *Carn.* sapovdnik, sapovednik; *Vind.* nakasauz, navkasavez, napovednik, vkasavez, sapoviedavez; *Boh.* poručnjk, *f.* poručnice, (cf. porucznik, poruczyć); *Eccl.* заповѣдатель, (наказатель nauczyciel). *NAKAZNY, a, e, *Ross.* наказный, od nakazu (2. uczący, nauczny), Befehls-. Ciciura nakazny hetman Kozacki, podniósł z pułkami zadnieprskiemi rękę na pana swego. *Vol. Leg.* 4, 765. komenderujący hetman. [mylnie; jest to zastępca hetmana. 2.]

NAKAZIĆ, *f.* nakazi *act. dok.*, (*Boh.* nakazyti; *Sorab.* 1. nakaſycž; *Slov.* nakazugi; *Bosn.* nakaziti, narusgiti); skazić, zakazić, anstecken, verderben, inficiren. Rzadko żeby kto ze złymi towarzystwo mając, nie nakaził się. *Sax. Porz.* 4. *Glicz. Wych.* *L* 4 *b.* Ilekroć się na świat okaże, Tylekroć się w czym nakażę. *Cn. Ad.* 523. NAKAŻENIE, ia, *n.*, nakaza, skaza, skażenie, uszczerbek, uszkodzenie, nadpsucie, (*Boh.* nakażenj); das Anstecken, die Ansteckung, Verderbniß, Verderbung. Nie opuścisz duszy mojej w grobie, a nie dopuścisz mi oglądać nakażenia. *Radz. Ps.* 16, 10. (skażenia. *Bibl. Gd.*). Ciała między płomieńmi chodzące, żadnego nakażenia nie miały. *Budn. Sap.* 19, 20. NAKAŻONY, a, e, (*Boh.* nakażliwy, nakazciwy = zaraźliwy); zarażony, uszczerbiony, nadpsuty; angesteckt, verderbt, angegriffen, etwas versehrt. Wierzyciel dłużnikowi, po odebranej zapłacie, fant powinien wrócić, jaki od niego przyjął, nienakażony. *Sax. Porz.* 72. Nienakażony, nienapsowany. *Cn. Th.* 507. unversehrt. Nie mogło przyjść do tego, dla złych czasów i obyczajów nakażonych. *Vol. Leg.* 2, 609. *troche niżej:* «przez taką zabiegłość obyczajów i nakażenie czasów.» Król Polski radził się z senatem onym, jeszcze żadnemi sektami nienakażonym. *Weresz. Reg.* 22. Będą-li które jagody nakażone, te wyrwać, a nie dopuszczać im być między zdrowemi. *Cresc.* 329. Wódka ta nakażony słuch, puszczając w ucho, naprawia. *Urzęd.* 426. Członki te od ciała odcinają, które tak nakażone są, iż i drugie pożarem chorobnym zarażają. *Birk. Zyg.* 17.

NAKAŻDODZIENNY, a, e, n. p. Nakażdodzienna febra, *quotidiana. Macz.*, codzienna, na każdy dzień przypadająca, alltäglich, jeden Tag gefällig.

NAKĘSUJĘ, *ob.* Nakąsać.

NAKIDAĆ, ał, *f.* nakida *act. dok.*, *Ross.* накинуть, накидывать; narzucać, namiotać, naciskać, aufwerfen, hinauf werfen. Jeśli się żeglować komu próżnym przyda Okrętem, kamieni weń i piasku nakida. *Pot. Pocz.* 89. — §. Nalać czego gęstego, etwas dickes eingießen. *X. Kam.*

NAKIEROWAĆ, *f.* nakieruje, *act. dok.*, obrócić ku pewnemu miejscu, wohin richten, wohin kehren. (*Sorab.* 1. nawodźuyu, (cf. nawieść); *Vind.* gornaoberniti; *Croat.* napuchújem). Uchwycił uciekającego chorążego za gębę, i ku miejscu własnemu nakierował go. *Warg. Wal.* 79. Niemasz człowieka, żeby pilnym ćwiczeniem nie miał się nakierować do dobrego, i cnoty. *Petr. Ek.* 93. O jakbym ci rad Amorku dziękował, Gdybyś kochankę do mnie nakierował! *Zab.* 9, 97.

NAKIPIEĆ, *nijak. dok.*, na co wykipieć, dosyć wykipieć,

kipiąc naciec, im Kochen woraufhin überlaufen, genug überlaufen, übersieden, *Ross.* накипѣть, накипаю, (накипь piana).

NAKISNĄĆ, *nijak. jednotl.*, nakwaśnieć, hinlänglich säuern, ziemlich sauer werden. *Rag.* nakisnuti; *Ross.* накиснуть, накисать; (*Bosn.* nakisnuti *madefieri pluvia*).

NAKIWAĆ, ał, a, *act. niedok.*, (*Croat.* nakimavam, namigavam); dosyć pokiwać, genug wackeln. — §. *fig.* Nagrażać, pograżać, dräuen. Jestem ten, który umiem pod nos nakiwać. *Teat.* 9, 65. *Mon.* 67, 721. Gdybym ducha potkał, nakiwałbym mu należycie. *Teat.* 28. *b*, 10.

NAKLĄĆ, *f.* naklnie *act. dok.*, NAKLINAĆ *niedok.*, n. p. Ażem mu srodze *naklena (nakleła), Bo mię z strachu drżączka *wziena, (wzięła). *Zab.* 13, 285. *Treb.* wiele poklinać, genug fluchen. Nakląć się, sich satt oder müde fluchen.

NAKŁAD, u, *m.*, *Boh.* naklad, nakladek, auplat, auplatek, autrata, (cf. opłata, utrata); *Vind.* naklad, naklada, naloshba, vtrata, gorgreia, troshek, stroshek, potroshek, istroshik, saloshba, saklada, salog, vundanjé, fermat, roba, ropotia; *Croat.* ztroshek, zpravnozt; *Bosn.* tratgna, potruscjak; *Sorab.* 1. náklad, nawožk, wudahwk, nawožitk; (*Ross.* накладъ szkoda, strata, накладка podwyższenie); *Ross.* истора, задержка, заводъ, cf. zawód; *Eccl.* иждивение, проѣсти, протори; 1. koszt który na co łożą, wydatek; Kosten, Aufwand, Ausgabe. Kto z was, chcąc budować wieżę, usiadłszy pierwej nie obrachuje nakładów, które są potrzebne? 1 *Leop. Luc.* 14, 28. Winnica, niżeli się sposobi, siła kosztuje, siła czasu, pracy i nakładu bierze. *Dambr.* 115. Musić takiemu nie dostawać, kto nakład większy czyni, niżli ma dochód. *Petr. Pol.* 42. Większy nakład niż pożytek. *Cn. Ad.* 1235. (większy koszt, niż zysk; igły szukając, świecę spalił). Bez nakładu zysk nie będzie. *ib.* 16. (cf. musi łożyć kaczora, kto chce wygrać gąsiora). Przyczyna nakładu jakiego jest, albo potrzeba, albo pożytek. *Kosz. Cyc.* 143. Prosił pana, aby co jeść dla nich nagotował, obiecując odrobić on nakład. *Sk. Żyw.* 2, 197. Plebejusz może też mieć nauki, jeśli mu z to stanie, gdyż nakładu do nauki potrzeba. *Petr. Ek.* 93. Wiadomość stoi za nakład pracy. *Faliss. Fl.* Nie mam nakładu na druk. *Gost. Gorn.* 113. Pastor Fido, drukowany w Toruniu, nakładem J. C. *Laurera*, auf Kosten, im Verlage. Nakładem i drukiem Michała Grölla. *Wiel. Kuch.* — §. Nakład, w drukarni, ilość papieru, na którym się ma drukować. *Magier. Mskr.* die Auflage, Druckauflage. — 2. Nakład, ciężar, (*Boh.* naklad = ładunek), *fig.* co się gdzie kładzie, *fig.* die Last, die abgemessene Schwere oder Größe. Podług konstytucyi zdrowia dzieci, układam porządek nauk, applikacyą myśli, nakład pamięci. *Kras. Pod.* 1, 52. — §. Nakład = dodatek, przydatek, *Carn. et Dal.* naklad, Zugabe, Zusatz. Każdy miał przed sądem rzecz swą powiedzieć po prostu, bez wszelkiego nakładu. *Biel.* 432. — §. Nakład, zapas, der Vorrath. Nie powiecieli mi, kto to jest, co zjada ten tak wielki nakład, pomrzecie. 1 *Leop. Dan.* 14, 7. Wziąć beczkę miodu, w której, jaki będzie nakład, słusznie obejrzeć potrzeba. *Haur. Ek.* 141. NAKŁAŚĆ, *f.* nakładzie *cz. jednotl.*, NAKŁADAĆ, ał, a, *act. niedok.*, NAŁOŻYĆ, *f.* nałoży *dok.*, *Boh.* nakladati, naklasti, naložiti, wzložiti, wzkladati; *Slov.* naložil; *Sorab.* 1. naložičž, nawožu, nawožam, horepoložu, nakwaduyu; *Vind.* naloshiti, gornaloshiti, gornaklasti, nakladat; *Carn.* nalâgam, naloshim; *Bosn.* nalosgiti, navercchi, navrrichi; (nakladiti *tudiculare*); *Rag.* naloxitti, nalàgati, naklàditi; *Croat.* nalagam, nalasem, nakládam, nadkladam, nadolasem, nadpoztavlyati (2. nalagam *calumnior, falsitatibus onero*, cf. nałgać); *Ross.* накласть, накладывать, налагаю, наложить, налагать, возложить, возлагать, нагромоздить, наворотить, наворачивать; §. 1. kłaść co na co, auflegen, drauf hin legen, auf etwas legen, anlegen. Ułożył drwa, i zrąbał na sztuki wołu, i nakładł na drwa. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 34. Wóz próżny nałożonemu, i lżejszy cięższemu, ustąpić powinien. *Szczerb. Sax.* 110. *ib.* 49. (naładowanemu). Będzie zgrzytał, jak skrzypi wóz barzo nałożony siana. 1 *Leop. Am.* 2, 13. Brogi nie mają się przychylać nałożone, bo brożyny miąższe mają być. *Haur. Ek.* 34. Ziół mocnych w garnce nakładł. *Biel. Św.* 261 *b.* Na grzbiet mój nakładli wielkie ciężary. *Wróbl.* 304. Okręt bogatemi towary nałożony. *Ustrz. Kruc.* 2, 394. Nałożcie ogień, rzekła; a zatym i drwa straszliwie rozgorzały. *Sk. Dz.* 511. Nałożyć fajkę, lulkę, napchać, die Pfeiffe stopfen. Kto lubi tutuń, to mu trzeba lulkę nakładać. *Teat.* 6. *b*, 15. — *W kuchni*: Nakładać kapłuna, prosię = nadziewać, nadzieniem natykać, mit Füllsel füllen. *Tr.* — Syna swego kazał *nałożyć, i chłostę mu dać. *Glicz. Wych. F* 8 *b.* położyć na pieńku, hinlegen, überlegen, überziehen. — *fig.* Tysiąc zawsze oświadczeń nakładzie mi w ucho, a w rękę nic. *Teat.* 43. *c*, 52. Gospodarz wszystko z ciekawością słucha, I gdy już w obie nakładli mu ucha Przymówek, te się uprzykrzyły. *Jabł. Ez.* 191. Matka, przystąpiwszy, nałożyła ucha, a on jéj ucho ukąsił. *Glicz. Wych. E b.* nadstawiła ucha, sie reichte das Ohr hin. — Pomieszanie twoje nakłada mi milczenie. *Węg. Marm.* 1, 234. t. j. nakazuje mi, legt mir Stillschweigen auf. — Łuk nakładać, napinać, den Bogen spannen. Wnet wszyscy swoich łuków chyżych nakładają Mężowie, a z sajdaków strzały dobywają. *A. Kchan.* 131. Nałożony łuk, *idem aliquibus quod* naciągniony, napięty; *sed proprie* nałożony *est telo instructus.* *Cn. Th.* 469. mit dem Pfeile belegt. Nałożyłeś łuk strzałami. *Ryb. Ps.* 12. Ujrzeli myśliwca jednego, Łuk k temu nałożony tęgi w ręku jego. *Papr. Kol. S* 3. Niewolno chodzić z rusznicą, z łukiem; wszakże dla naprawy do rzemieślnika ruśnice nienabite a łuki nienałożone bez strzał przynosić wolno. *Stat. Lit.* 11. Łuk w lewej trzymała ręce nałożony. *Otw. Ow.* 515. *Paszk. Dz.* 14. Nałożony kurek = odwiedziony; n. p. Z długiemi ruśnicami i nałożonemi kurkami wypadli do nas. *Warg. Radz.* 338. gespannte Hahn am Gewehr. — Nakładać = dokładać, dodawać, przyczynić, vermehren, zulegen, zusetzen. Kuryer spóźnił się, bo musiał nakładać drogi, gdy zalane wszystkie tamte okolice. *Gaz. Nar.* 1, 232. Tym sposobem dziecię rzeczy Łacińskiéj sobie nabędzie, nałoży, i jakoby naśpiżuje. *Glicz. Wych. J* 8 *b.* — §. Nakładać na co = koszt łożyć na co, koszt czynić, wieść, auf etwas verwenden, Kosten worauf anlegen, darauf setzen, Kostenaufwand machen. Dla ciała żadnych kosztów nie żałują; a dla dusznego

zdrowia nic nałożyć nie chcą. *W. Post. Mn.* 382. Więcéj sobie ociec waży gromady pieniędzy, niżeli rozum syna swego, któremu mógłby go dostać, kiedyby trochę pieniędzy usypał, a na nauki jemu nałożył. *Glicz. Wych. M* 2. Dla nakładu leda gdzie dają dzieci do szkoły, aby jedno niewiele nakładać. *ib. M* 1. Narzekają dzieci na rodziców, że im przyzwoitą nie nakładają edukacyą. *Mon.* 69, 802. O synaczku! wychowałem cię, nałożyłem ci, miejże też na tym dosyć. *Glicz. Wych. O* 3. Tym co się mieli do nauk, lubo mu nie byli pokrewnemi, przystojnie do cudzej ziemi nakładał. *Star. Zad. D b.* Nakładać komu na naukę, na rzemiesło, *sustentare suis sumptibus aliquem. Cn. Th.* einem die Kosten zu etwas hergeben, ihn unterstützen, unterhalten. Nie synowie mają skarbić rodzicom, ale rodzice synom, a ja bardzo rad nałożę sam siebie za dusze wasze. *Leop.* 2 *Cor.* 12, 15. (ja bardzo rad nakład uczynię, i samego siebie wynałożę za dusze wasze. *Bibl. Gd.*). t. j. poświęcę się, dahin geben, aufopfern, daran setzen, daran wagen. Nałożenie na co, nakład, Kostenaufwand. Miałem do pisania tego pobudkę, i pewną obietnicę w nałożeniu na druk. *Sak. Probl. pr.* Druckkosten. — Nałożyć czym = zapłacić czym, mit etwas bezahlen, büßen. W otchłań otwartą za ojczyznę wpada Kurcyusz, i swą głową za wszystkich nakłada. *Leszcz. Class.* 5. Którzy po cudze zdrowie przyszli, swoim nałożyli. *Psalmod.* 73. Tyś go uwiódł, lecz zdrowiem Swym oba nałożycie, jak się o tym dowiem. *Min. Ryt.* 2, 212. — §. Nakładać kogo do czego = przyzwyczajać do czego, wkładać, wprawiać w co, zwyczaić, einen zu etwas anhalten, gewöhnen, darin üben. *Assuefacere*, nakładać kogo. *Macz.* Potrzeba, aby dzieciom zwyczaj dobry z młodu rodzice nakładali. *Glicz. Wych. D* 8 *b.* Młode ludzie dobrze wychowywać umie, a to tym, że je nakłada miernie i powściągliwie żyć. *Kosz. Lor.* 11 *b.* (cf. wkładać w co, włożyć, cf. nałóg). Nakładam się w co, zwyczaję się do czego, wyknę czego. *Cn. Th.*, ich gewöhne mich zu etwas, übe mich darin, lege mich darauf; *Sorab.* 1. nawożam szo. W czym się nałoży dziecię z młodu, w tym zatwardniéje zawżdy. *Glicz. Wych. D* 8 *b.* Nie mogę się *odjąć, jużem przywyknął a nałożył się tak łotrować. *Gil. Post.* 175 *b.* O tym się nałożyło myślić obłędliwe serce jego. *Rej. Post. L* 5. (znarowiło się). Niechaj dzieci z sobą biorą do kościoła, żeby się uczyły modlić, a powoli się wszystkim dobrym rzeczom nakładały. *W. Post. Mn.* 66. Iż chléb i wino takie rzeczy są, którymeśmy się nałożyli, tedy się imi nie brzydzimy. *W. Post. W.* 250. Kto skłonny z przyrodzenia do czystości, wnet się nałoży czystości, i będzie miał prędki nałog czystości. *Petr. Et.* 132. Po długich się morzach żeglować nałożę. *Otw. Ow.* 254. *Assuetus*, nałożony, *assuetior*, *należeńszy. *Macz.* Ciągnie się żyła, gdzie się nałożyła. *Rys. Ad.* 8. (natura ciągnie wilka do lasa). — §. 2. Nakładać z kim *verb. med.*, towarzyszyć z kim, przestawać z kim, obcować, mieć do czynienia z kim, mit einem umgehen, mit ihm zu schaffen haben, mit ihm zu thun haben, sich mit ihm abgeben; *Slov.* s nětčim nakladám; *Eccl.*cooбращатися, сообщаюся. Pospolicie równi z równemi nakładają. *Budn. Cyc.* 4. Z jakiemi nakładamy, takiemi się wnet stawamy. *Cn. Ad.* 745. (cf. obcowanie snadno daje złe lub dobre obyczaje; z jakim kto przestaje, takim sam się staje). Cesarz od Matyasza zdradzony, nie chciał być z nim nigdy więcej w przyjaźni, a raczej z Kazimierzem od tych czasów nakładał. *Biel.* 404. Widząc, że mocą nie mógł, jął pięknie z nim nakładać. *ib.* 405. Od tego czasu cesarz począł dobrze z papieżem nakładać. *Biel. Św.* 68 *b.* Chodzi z czyniącemi nieprawość, i nakłada z mężami niezbożnemi. *W. Job.* 34, 8. (przestawał. *Bibl. Gd.*). Namawiali Bolesława, iżby do cesarza przyjechał, chcąc z nim przyjacielskie nałożyć. *Biel.* 77. Upominali Olbrachta, aby z Wojewodą Wołoskim miłościwie nałożył, by w rozpacz nie przyszedł, a do Turków się nie uciekł. *Biel.* 436. Amazonki z obcemi ludźmi w płodzie *nakładały. *Glicz. Wych. B* 5 *b.* (mieszały się cielesnie, cf. spółkować). NAKŁADNIK, a, *m.*, (*Boh.* nakladač nakladacz; *Croat.* nalositel); który co nakłada, ładuje, der Aufleger, Auflader, *f. Boh.* nakladačka. Nakładnik, łożący koszt na co, der Ausleger, Verleger, Kostenverwender. *Vind.* saloshnèkar, saloshnikar, saloshnik; *Bosn.* trattillaç; *Eccl.* иждивитель; (*Croat.* nalagavecz, potvoritel = *calumniator*, potwarca). NAKŁADNY, a, e, NAKŁADNIE *adv*, *Boh.* nakladny, nakladně, autratnj; *Slov.* nakladný; *Sorab.* 1. nawožitkowně, drohotně; *Ross.* накладный, накладно; *Eccl.* иждивительный, иждивенный, иждивный; a) nakładu i kosztu wyciągający, kosztowny, kostspielig, Aufwand erfordernd, kostbar. Kopanie kruszców wielce nakładne jest. *Petr. Ek.* 128. Bogatym ludziom trzeba zlecić nakładne sprawy. *Petr. Pol.* 2, 146. Cieszac smętek i narzekania ludzi, Elżbieta na zamku Krakowskim tańce i krotofile nakładne sprawowała. *Stryjk.* 418. Przepyszne i nakładne budowanie. *Sk. Dz.* 48. Królewska stolica bardzo nakładna (kosztowna). 1 *Leop.* 3 *Reg.* 10. *Gil. Post.* 71 *b.* 1 *Leop.* 1 *Cor.* 9, 18. Poseł nakładnie by był częstowany, dojrzeć kazano. *Auszp.* 39. — b) Nakładny, nakładziony, nałożony, naładowany, *Boh.* nakladnj; *Ross.* накладный; beladen. Łodzie próżne i nakładne. *Herb. Stat.* 710.

NAKŁAMAĆ na kogo, *f.* nakłamie *act. dok.*, wiele na kogo pokłamać, viel gegen jemand lügenhaft sprechen, viel Lügen von ihm sagen. *Cn. Th.* Nakłamać się *recipr.*, do sytu pokłamać, aż do zmordowania się, sich satt oder müde lügen.

NAKŁANIAĆ, *act. niedok.*, NAKŁOŃIĆ, *f.* nakłoni *act. dok.*, *Boh.* nakloniti; *Slov.* naklonugi; *Vind.* nakloniti, perklonit; *Rag.* naklonitti; *Bosn.* nakloniti; *Croat.* naklanyam; *Ross.* доклонить, доклонять, наклонить, наклонять; nachylać, naginać, hinneigen, hinbeugen. Śpiewanie psalmów z tak lekkim głosu nakłanianiem, że mówiącemu raczéj podobne było, niż śpiewającemu. *Ryb. Ps. pr.* Wprzód go złamie, niżeli nakłoni. *Bardz. Trag.* 301. (niezgięty). Syn twój da się nakłaniać na drogę poprawy. *Teat.* 16. c, 58. Nakłaniać się ku czemu = skłaniać myśl ku czemu. *Cn. Th.* sich wohin neigen. Nakłonienie umysłu. *ib.*, die Hinneigung, *Slov.* náklonnost; *Ross.* наклонность, наклонение = (2 tryb w grammat. *modus*; *Eccl.* склонение przypadkowanie, deklinacya). NAKŁONNY, a, e, do nakło-

nienia, mogący być nakłonionym, beugbar; (*Ross.* наклонный pochodzisty; skłonny, przychylny). Nienakłonny, kto się nie da nachylić, nieużyty, *indeflexus. Macz.* Ludzi upornych i nienakłonnych jak ukarać. *Rej. Post. H* 8.

NAKLECIĆ, *f.* nakleci *act. dok.*, wiele poklecić, viel zusammen kleben, zusammen pappen. Nakleciłeś tych świętych za jeden dzień tak wiele; natworzyłeś teologów.... *Birk. Exorb. E b.*

NAKLEIĆ, *cz. dok.*, dosyć czego pokleić, lub też na czym przykleić, aufkleben, *Vind.* nalimati; *Ross.* наклеить, наклеивать.

NAKLĘKIWAĆ się, *recipr. częstl.*, Naklęczeć się *dok.*, długo klęczeć aż do sprzykrzenia, sich satt oder müde knieen, *Croat.* naklékam.

NAKLEKTAĆ, *cz. dok.*, dosyć wiele poklektać, genug klappern, schwatzen. Naklektać kogo, klektaniem go namówić, einen beschwindeln, beschwatzen. U paniąt łagodną mową naklektanych, zboże bardzo tanie kupowali. *Kosz. Lor.* 53 *b.*

NAKLEPAĆ, *f.* naklepie *cz. niedok.*, klepiąc bić na co, nie dosyć poklepać, *Boh.* naklepati *malleo exacuere; (Ross.* наклепать, наклепываю obmówić, potwarzyć). Naklepać się, *Boh.* naklepat se *diu pulsare*, sich satt und müde klopfen oder dängeln.

NAKLINAĆ, *ob.* Naklnąć.

NAKŁO, a, *n*, Nackel, miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 2, 197. eine Stadt im Kalischer Depart.

NAKŁÓĆ, *ob.* Nakalać. NAKLUĆ, NAKLWAĆ, *cz. dok.*, dziobem nadziurawić, anpicken. Nakluć się *Ross.* наклюнуться, наклевываться, наклеваться, sich satt oder müde picken.

NAKŁÓCIĆ się, *recipr. dok.*, do upodobania lub zmordowania się kłócić, sich satt oder müde zanken. I nakłóciłem się z damami, i jeszcze mi śpiewały do myśli. *Mon.* 73, 40. Co się małżeństwo nakłóci, natrudzi, Aby też w domu było, jak u ludzi. *ib.* 70, 598.

NAKŁONIĆ, NAKŁONNY, *ob.* Nakłaniać.

NAKŁOPOTAĆ się, *recipr. dok*, najeść się kłopotu, sich satt oder müde kümmern, *Ross.* нахлопотаться.

NAKOCHAĆ się, *f.* nakocha się *recipr. dok.*, do woli się pokochać, sich satt lieben, genüglich der Liebe pflegen. Synów narodzisz, a nie nakochasz się w nich, boć je zawiodą w niewolą. *Leop. Deut.* 28, 41. Duch ma to, że się może w panu nakochać. *Baz. Hst.* 107. Wszystkie dzieci bierze na pokoje; Nie mogli się nakochać, nie mogli nawierzyć.... *Pot. Arg.* 819.

NAKOLANKI, ek, *plur.*, strój na kolana u starych Rzymian, *genualia. Cn. Th.*, *Boh.* nákolenky; *Vind.* shibra na koleni, zhepiza; *Ross.* наколѣнникъ, Kniestücke, Kniebinden, Kniebänder. Miał nakolanki miedziane na nogach. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 6. *Bibl. Gd.* Drudzy karaceny i ochędożone Nakolanka ze srebra czynią wyciągnione. *A. Kchan.* 203. Tetys prosiła Wulkana, żeby Achillesowi tarcz, przyłbicę, karacenę i nakolanki przystojne wykował. *Otw. Ow.* 516. Parys ku przyszłemu boju się gotował. Naprzód nakolankami nogi obwarował. *J. Kchan. Dz.* 53. *(Carn.* nadkoléniza *gremiale).* NAKOLANNY, NAKOLENNY, a, e, na kolanach się znajdujący, auf dem Knie befindlich. Jabłko nakolenne, *patella. Perz. Cyr.* 1, 21. *et* 159. NAKOLANEK, NADKOLANEK, okrągła, płaska, gąbkowata kość, która leży nad kolanem. *Wejch. Anat.* 51, die Kniescheibe. *Ross.* надколѣнный, nadkolanny, wyżej kolana się znajdujący.

NAKOŁATAĆ, *cz. dok.*, *f.* nakołacze, kołacąc bić na co, worauf klopfen, *Vind.* naterkati, gortliekati; *Ross.* наколотить, наколачивать. Nakołatać się *recipr.*, do sytu lub zmordowania się pokołatać, sich satt oder müde klopfen.

NAKOLEBAĆ się, *recipr. dok.*, *Boh.* nakoljbati se; do sytu lub zmordowania się pokolebać, sich satt oder müde wiegen. NAKOŁYSAĆ się, kołysaniem sobie dogodzić, lub zmordować się, sich satt oder müde schaukeln, *Ross.* накачать.

NAKONIEC = na koniec, *adv.*, przecię kiedy, tandem, naostatek, endlich. Kuryer tak długo oczekiwany przyjechał nakoniec. *Gaz. Nar.* 1, 208, *Ross.* наконецъ, (*Ross.* наконешникъ wkówka u szpady, na końcu pochwy). — §. Nakońcem śmigać, samym końcem, mit der Peitschenspitze, Schnurspitze. Weźno wszystkiemi czterema (końmi) razem, podsobniego i naręcznego na przegiętkę, a lécowego nakońcem. *X. Kam.*

NAKOPAĆ, *act. dok.*, *Boh.* nakopati; *Ross.* накопать, накапывать; dosyć czego powykopywać, genug aufgraben. Nakopać się *recipr.*, kopaniem nasycić lub zmordować się, sich satt oder müde graben.

NAKOPCIĆ, *cz. dok.*, kopciem napuścić, mit Rauch anlaufen lassen, beräuchern, *Ross.* накоптить, накапчивать.

NAKOSIĆ, *cz. dok.*, ile dosyć pokosić, genug bin mähen, abmähen, *Rag.* nakossitti, nakositti; *Bosn.* nakositi; *Ross.* накосить, накашивать. Nakosić się *recipr. dok.*, sich satt oder müde mähen.

NAKOWAĆ, *cz. dok.*, Nakuć, *f.* nakuje *dok.*, dosyć pokować, kując na czym nabijać, worauf schmieden, genug in Menge schmieden; *Bosn.* nakovati; *Vind.* nakovati, perkovati, nakleniti, perkleniti; *Ross.* наковать, накую, наковываю. Nakowanie *Ross.* наковка. NAKOWADLNIA, NAKOWALNIA, i, *ż.*, NAKOWADŁO, a, *n.*, *Boh.* nakowadlj *et* nakowadlo; *Slov.* nákowa; *Sorab.* 2. nakowa; *Carn.* kovalnik, nakovalnik, naklu, nakvu, kladuvavnek; *Vind.* nakovalu, nakovaunik; *Croat.* nakov, nakovalo; *Rag.* nakov, nakovan; *Bosn.* nakovan; *Ross.* наковальня, наковаленка; kowadło, der Amboß. Kowal siedząc u nakowadlni, bawi się robotą żelaza. *Radz. Syr.* 38, 29. *Bibl. Gd.* (przy nakowalni. 1 *Leop.*). Widząc ją pilność w rynsztunków robieniu, Słyszę, że młoty brzmią z nakowalniami. *P. Kchan. Jer.* 132. Nakowadła pod ciężkiemi jęczały młotami. *Tr. Tel.* 253. NAKOWADLNY, NAKOWADŁOWY, a, e, od nakowadlni, Amboß=. *Ross.* наковаленный

NAKPIĆ się z kogo, *f.* nakpi się *recipr. dok.*, nadworować z kogo, do woli sobie z niego nażartować, einen nach Belieben zum Besten haben. Z gościa się możesz nakpić przy biesiadzie. *Dzwon. A.* 2.

NAKRAJAĆ, *act. niedok.*, wiele pokrajać, viel abschneiden, klein schneiden; *Boh.* nakragèti, nakrogiti; *Sorab.* 1. nakraju, nakrajem; *Ross.* накроить. Nakroić *dok.*, zacząć, krajać, skroić, anschneiden, einschneiden.

NAKRAPIAĆ, *act. niedok.*, NAKROPIĆ, *f.* nakropi *dok.*; pokrapiać wodą, besprengen mit Wasser; *Sorab.* 1. nakrèpam; *Vind.* nakropiti; *Croat.* naskroplyújem; *Bosn.* nakropiti, nasckrappati; *Ross.* накрапать, накрапывать, накропить, накроплять. Szuka ryb pieczonych, i smaczno nakropionych. *Pim. Kam.* 302. Nakrapiać farbą = pstrzyć, bunt, besprengen, sprenkeln. Nakrapiany = upstrzony, pstry, bunt; gesprenkelt; *Ross.* накропленный, крапленный, крапанный. Odłączył barany pstre i nakrapiane, a wszystko stado jednostajnej barwy, t. j. białéj albo czarnéj wełny, poruczył synom. 1 *Leop. Genes.* 30, 35. (srokate. 3 *Leop.*). Z nakrapianych jaspisów otwiera się brama. *Leszcz. Class.* 6. Noc czarna puściła się zarazem przez głębokie morze, Wysławszy nakrapiane wprzód przed sobą zorze. *Zbil. Dr. G* 2. NAKRAPIACZ, a, *m.*, pokropiciel, (*Boh.* kropič), der Aufsprützer. Nakropienie, nakrop *Boh.* nakrop, pokrop, ukrop, krop.

NAKRAŚĆ, *f.* nakradnie *act. dok.*, *Boh.* nakrasty; *Ross.* накрасть, накрадывать, наворовать, намошенничать, наплутовать.

NAKRASIĆ, *cz. dok.*, nafarbować, *Ross.* накрасить, накрашивать, bemahlen, färben. — §. Okrasą nazaprawiać. *X. Kam.* fett anmachen.

NAKRĄŻAĆ, *act. niedok.*, Nakrążyć, *f.* nakrąży *act. dok.*, w krąg obracać, płaskookrągło robić, flach und rund machen. Chrzan w talarki nakrążany, w winie moczyć. *Syr.* 1053. §. Nasiekać, n. p. pokrzyw dla wieprzów. *X. Kam.* klein hacken.

NAKRĘCAĆ, ˙NAKRĄCAĆ *act. dok.*, NAKRĘCIĆ, *f.* nakręci *niedok.*, *Vind.* nafukati; *Ross.* накрутить, накручивать (2. przeładować), насучитъ, навертѣть, навернуть, навертывать; kręcąc nakierować, wohin drehen; naciągać, wohin ziehen, lenken, leiten; *propr. et fig.* Kark zkręcony nazad nakręcać. *Perz. Cyr.* 2, 48. zurück drehen. Wszystkie dyskursa do swego konia nakręca. *Karp.* 4, 37. t. j. naciąga, er leitet sie dahin. Kocha się w myślach nadętych, i gwałtem do materyi nakręconych. *Mon.* 67, 607. Płaskie śmiechy i nakręcone żarty. *ib.* 68, 1007. (wymuszone). U Porty zawsze ze dwie albo trzy osoby wszystkie sprawy nakręcają, i władną prawie całym państwem. *Kłok. Turk.* 114. t. j. kierują wszystkie sprawy, sie leiten alles. Nakręcać zegar bez wag, w którym sprężyna kół obrot czyni. *Cn. Th.*, *Croat.* naviati, eine Uhr mit dem Uhrschlüssel aufziehen. (o zegarze z wagami, mówi się: naciągać. *Cn. Th.*). Zegar w ręce nakręcającego czas pomierza. *Psalmod.* 24. W niebie nakręcają To koło, którym przypadki biegają. *Past. Fid.* 241. Sam na się nakręcił nawyższe kapłaństwo. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 4, 24. sobie galił.

NAKREDZIĆ, *cz. dok.*, kredą posmarować, bekreiden, *Ross.* намѣлить.

NAKREŚLIĆ, *act. dok.*, *Boh.* načarowati; *Ross.* начертать, начертавать, начертить, начерчивать; na czym pokreślić, kreską poznaczyć, bezeichnen. *Fig.* Znakiem zbawiennym czoła nakreślili. *Auszp.* 22. Nakreślenie *Ross.* умоначертание.

NAKROCHMALIĆ, *cz. dok.*, ile dosyć pokrochmalić, genug kraftmehlen, stärken, *Ross.* накрахмалить.

NAKRÓTCE = *adverb.*, krótko, w krótkości, kurz, mit kurzen Worten, im Kurzen. Powiemy nakrótce, co nam za pamiątkę.... *W. Post. Mn.* 270.

NAKRUSZYĆ, *cz. dok.*, krusząc nadrobić, kruszynami nasypać, bebröckeln, genug hinbröckeln, *Ross.* накрошить.

NAKRYĆ, *f.* nakryje *act. dok.*, NAKRYWAĆ, ał, a, *niedok.*, *Vind.* nakriti, naprestreti, napokriti; *Bosn.* pokritti, poklopiti; *Ross.* накрою, накрыть, накрывать; przykrywać czym, bedecken, decken. Zimno przywieść go do tego nie mogło, aby był kiedy głowę swoję nakrył. *Warg. Wal.* 286. Proszę nakryć głowę. *Teat.* 36, 39. *Croat.* pokritisze, decken sie sich. Nakryjmy głowy. *ib.* 34. *c*, 10. setzen wir auf (die Hüthe, die Mützen). Nakrywam jedne, a jadę drugą. *Teat.* 18, 5. Stół nakryć, *Slav.* prostérti stôl, den Tisch decken. Stół nakryjesz na wielkiej sali. *Teat.* 6, 112. Niechże stół nakryją na trzy osoby. *ib.* 11. *b*, 58. Nie zaraz jeść, lubo stół nakryją. *Fredr. Ad.* 106. (cf. daleko ztąd do owąd; daleko gęby grzanka). NAKRYCIE, NAKRYWANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, a) das Decken, Bedecken. Nakrywanie stołu *Slav.* prostiranje stola. — b) Nakrycie, to czym nakrywają, pokład, *Ross.* накрытье, накрывало, die Decke, die Bedeckung, das Verdeck. Nakrycie okrętu *Carn.* shtorija. NAKRYTY, NAKRYWANY, a, e, *Ross.* накрытый, gedeckt, bedeckt. NAKRYWA, y, *ż.*, NAKRYWKA, i, *ż.*, *Boh.* poklička; *Sorab.* 2. pokschiwadlo, pokschywaz; *Vind.* pokrivauka, pokrovauka, pokrou, pokrovez, pokrouzhizh, reina; *Carn.* pokrov, pokrovz, pokryvâlu, shkridla, rena; *Slav.* zakłopac, kashiluk; *Bosn.* zaklop, zaklopaç, poklop, poklopaç, çrjepuglja, tapún; *Croat.* pokrov, pokrivàlo, riglya; *Dal.* gibka; *Ross.* накрышка, крышка, покрышка, сковородникъ; *Eccl.* накрышка сосудовъ, покрышка; przykrywadło, wieko, der Deckel. Nakrywa do tego naczynia by dobrze przystawała. *Torz. Szk.* 190. Nakrywy, wieka żelazne, któremi czopy armatne w pańwiach łożowych przyciskają się. *Jak. Art.* 3, 304. NAKRYWACZ, a, *m.*, który co nakrywa, der Decker, Bedecker, Tafeldecker, *Vind.* krivez, pokrivez; *Ross.* скатертникъ. NAKRYWALNY, a, e, nakrywaniu służący, zum Decken dienlich. *Cn. Th.*, cf. *Ross.* одѣяльный, *ob.* Odziać. — §. Mogący być nakrytym, przykrytym, bedeckbar.

NAKRZEPCZYĆ, *f.* nakrzepczy *act. dok.*, nastorzyć, podnieść, *arrigere. Mącz.* aufsetzen, steif aufrichten.

NAKRZESAĆ, *act. niedok.*, Nakrzesić, *f.* nakrzesi *dok.*, pokrzesić, erregen, erwecken. Mocen bóg z kamienia oto tego ˙nakrzesić synów Abrahamowi. *Sekl. Matth.* 3., *Sorab.* 1. nakscheszu, nakscheszam; w szczególności: ognia nakrzesić, Feuer anschlagen. Nakrzesać się, krzesząc nasycić się lub zmordować się, sich satt oder müde schlagen am Feuersteine, Steinpflaster.

NAKRZYCZEĆ, *f.* nakrzyczy *act. dok.*, *Boh.* nakřičeti, nadjrati se; *Vind.* nakrizhati, navpiti, savpiti; *Ross.* накричать: wiele krzyczeć, viel nacheinander herschreien. Upominając się, tak nakrzyczeli, nahałasowali, żem prawie ogłuchł. *Teat.* 29. *c*, 68. Nakrzyczenie, ˙nakrzyk (*Vind.*

nakrizh, nakrizhanje, navpitje). Nakrzyczeć się, krzycząc dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde schreyen, *Boh.* ukrřičeti se.

NAKRZYWIAĆ, *cz. niedok.*, NAKRZYWIĆ, *f.* nakrzywi *dok*, *Boh.* nakřiwowati, nakřiwiti; *Slov.* nakřiwugi; *Sorab.* 1. nakžiwu, nakžiwam; *Carn.* nakluzhiti; *Croat.* nakrivlyujem, naklyuchújem, szluchìm; *Bosn.* nakriviti, skuciti, ukriviti; *Rag.* nakrîviti; *Eccl.* накривляю; *Ross.* тулить, притулить (cf. tulić), накривить, накривлять; na jaką stronę skrzywiać, nachylać; wohin krümmen, krumm beugen. Trzęsąc głową, szyję nakrzywiła. *Bardz. Trag.* 109. Powiem wam, że się zadziwicie, I że wargi ściśniecie i brwi nakrzywicie. *P. Kchan. Orl.* 1, 259. Dominikan, każąc, miejsce ono Pawłowe nakrzywiał ku swéj stronie. *Baz. Hst.* 38. naciągał, nakręcał. NAKRZYWIENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Ross.* накривленіе; *Boh.* nakřiwenj; *Eccl.* косненіе, косвенство, искошеніе; накривленіе; das Krümmen, die Krümmung. NAKRZYWIONY, a, e, *part.*, zakrzywiony, przykrzywiony, *Boh.* nakřiwený; *Bosn.* prignut, sueden; *Croat.* szlukàv; etwas gekrümmt, krumm gebogen. NAKRZYWIACZKA, i, *ż.*, naczynie do nakrzywiania abo odkrzywiania, *flexabulum. Cn. Th.* das Biegeisen, ein Instrument, etwas damit zu biegen.

NAKSZTAŁT (*ob.* Kształt) *adverb.*, niby, gleichsam. On coś naksztalt pomieszany ma rozum. *Teat.* 22. *c*, 62.

NAKUĆ, *ob.* Nakować.

NAKUPIĆ, *cz. dok.*, Nakupiać *niedok.*, na kupę nazgromadzać, anhäufen, aufhäufen; *Boh.* nakopčjm, (cf. kopa); *Sorab.* 1 nawihyam; *Vind.* nakupzati, gornakupzati, gorkopuvati, v' kope dielati; *Bosn. et Rag.* nakuppiti; *Ross.* накопить, накопляю, накапливать, скопить, скоплять, набросить, набросать, набрасываю. — §. Nakupić *dok.*, nakupować *contin.*, kupując, czyli kupnem, nazgromadzać; viel zusammen kaufen, auffaufen; *Boh.* nakaupiti, nakupowati; *Slov.* nakupít; *Vind.* nakupiti; *Ross.* накупить, накупать. Nakupowanie, *nakup, *Vind.* nakuplenje, nakup, perkup; *Ross.* накупъ. Nakupujący, nakupiciel, *Vind.* nakupez; *Rag.* nakuppitegl, *f.* nakupitegliza.

NAKURZAĆ, *cz. niedok.*, Nakurzyć, *f.* nakurzy *dok*, *Boh.* nakauřiti; *Ross.* накурить (= 2. przepalić wódkę); §. a) kurzu czyli dymu napuszczać, okopcić, wiele pokurzyć, beräuchern, viel räuchern. Nakurzyć konia chorego strojami bobrowemi z rutą suchą. *Haur. Ek.* 159. Gnój wymiatając i kadzeniem nakurzając (nakadzając), kościoły uczcili. *Sk. Dz.* 506. — §. Kurzem nasypać, bestauben; *Vind.* naprašhiti, (cf. naprószyć); *Ross.* насорить, насаривать. — §. b) *transl.* Nakurzać komu = wycierać mu kapitułę. *Tr.* einen ausschelten. Nakurzyłem nierychłemu posłańcowi. *Ern.* 34. (nałajałem). Nakurzyć się, kurząc dogodzić sobie lub zmordować się, sich satt oder müde rauchen, räuchern, stauben.

*NAKWAŚNIAĆ, *cz. niedok.*, *NAKWAŚNIĆ, NAKWASIĆ, *f.* *nakwaśni, nakwasi *dok.*, *Boh.* nakwašowati, nakwasyti; *Slov.* nakwasyti; *Bosn.* naoçtiti; *Ross.* наквасить, наквашивать; nakisać, dać kwaśnieć; säuern, einsäuern, sauer machen. Cytrynа wodę nakwaśnij. *Tr.* NAKWAŚNIEĆ, *f.* nakwaśnieje *neutr. dok.*, przykwaśniejszym się stawać, säuerlich werden, einen säuerlichen Geschmack annehmen. *Cn. Th.* 453. Wino niezatkane, czasu ciepłego łatwie nakwaśnieje. *Cresc.* 347. NAKWAŚNIAŁY, a, e, przykwaśniejszy, säuerlich geworden. Piwo nakwaśniałe jak naprawić. *Syr.* 934. *Sienn.* 480. — *Ross.* наквасa, наквасkа naciast Kamczadalski.

NALAĆ, ał, eli, *f.* naleje *cz. dok.*, NALEWAĆ, ał, a, *niedok.*, *Boh.* naliti, naliwati; *Slov.* naljwati; *Sorab.* 2. nalasch; *Sorab.* 1. nahliwam; *Vind.* nalyth, naliti, nalijati, gornalijati, gorsliti, gorpoliti, noternaliti, notervlijati; *Carn.* natákam, (cf. natoczyć); *Croat.* nalevam, natachem; *Bosn.* nadoliti, nadolivati, zadoliti; *Rag.* nalitti, naljevati; *Ross.* налить, наливать, возлiять, возливать; nalewać, polać jakie miejsce; begießen, angießen, anschütten. Nie nalewaj tu. *Cn. Th.* Nalałeś tu bardzo = sadzawkę uczyniłeś. *ib.* Nalać do naczynia, n. p. do stołu wina, piwa, einschenken, eingießen. Nalewa sobie herbatę i pije. *Teat.* 53, 3, Dla piany karczmarz z góry nalewa. *Pot. Jow.* 67. Gościu każ mi wina nalać, Tak ja tylko pragnę szaleć. *Anakr.* 41. Jeszcze sobie dobrze gęby nie utrze, a już woła: nalej drugą! *Rej. Zw.* 61. (cf. lej rozlej, rozgardyas). Dziesięćby się ich pożywiło, co jeden w brzuch swój natka i naleje. *Hrbst. Nauk. U* 2. Skoro przestaniesz twoim pachołkom nalewać, tak oni jak muchy z kuchni, gdzie pary nie czują, precz odlecą. *Star. Ref.* 83. Strzedz niewiasty nalewać w piasty. *Rys. Ad.* 63. Nalał w czub tak wiele, że rozum stracił. *Jabł. Ez. B* 4. Zdumiane muzykanty wypędzono z sali, Ani im zapłacili, ni w gardło nalali. *Tręb. S. M.* 124. Obranaś z ozdob ojczyzno! lecz i to mało, Bo się za skórę więcej nalało. *Chrośc. Job.* 172. (więcej się jeszcze złego na cię zwaliło, *ob.* za skórę komu nalać). — *Transl.* Nieprawdy w uszy Wezyrskie co dzień, co godzina, przez swoje posły nalewali. *Birk. Zbar. D.* pokładali, nakarmili go kłamstwami. NALANIE, NALEWANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Ross.* наливаніе; das Aufgießen, Angießen, Begießen, Eingießen, Einschenken. Jakże kładziesz cukier, czy przed nalaniem, czy po nalaniu kawy? *Teat.* 36. *c*, 20. — *Med.* Nalania, *infusa.* Ziółka przepisane posypawszy w garczek, nalewa się na nie wrzącej wody w miarę; nakrywa się; po upłynionym kwadransie zlewa się w osobne naczynie, i to się zowie nalaniem. *Perz. Lek.* 362. *et Perz. Cyr.* 2, 336. *Ross.* настой, Sud, Abguß, Decoct; (*ob.* Wywar). Nalewać na zioła, infuze robić, *Ross.* настоять, настаивать, cf. nastać. NALANY, NALEWANY, a, e, *part.*, begossen, angegossen, eingeschenkt. Brzuch *wina nalany, prędko się ku nieczystości burzy. *Kosz. Lor.* 66 *b.* (wina pełny, winem oblany). — *Transl.* Nadęty, nabrzmiały, aufgedunsen, ungeschickt, (*oppos.* ulany). Najdują się tak na twarzy i całym ciele nalani (*vultu motuque corporis vasti*), niezgrabni i grubi, że chociażby w nich sztuka moc miała, jednak w poczet mówców przyjęci być nie mogą. *Pir. Wym.* 63. Oziębła wątroba miasto krwi wodę rodzi, którą potym po wszystkim ciele rozesławszy, ono szpetne, blade, nabrzmiałe i nalane czyni. *Sak. Probl.* 204. Fryjerka lutnistka, po którejbyś w tany pohasał, i hołubca zaciął, jak nalany. *Zab*, 8, 330.

*NAŁACZNĄĆ się, NAŁAKNĄĆ się, *f.* nałacznie się *recip. jedntl.*, dosyć połaknąć, genug hungern, sich aushungern. Nałacznęli się i napragnęli się słowa bożego. *Wróbl.* 253. sehr hungrig werden, lange hungern.

NAŁADOWAĆ, *cz. dok.*, ładując nałożyć, obładować, cf. juczyć, aufladen, beladen; *Vind.* nabafsat, nabafati, gornaloshiti, potovoriti; *Croat.* naterssujem, natovarujem, natovorliszem; *Bosn.* nakarçati, nakrriçati, natovariti, naprrititi, napartiti; *Slav.* natovariti (cf. towar), spraviti, (cf. sprawić); *Rag.* nakarzatti; *Ross.* вэкласть, возкласть, возкладать, навить, навивать (cf. nawijać), нагрузить, нагружать, нагруживать. W mieście tym nic nie robiłem, a brzuch zawsze miałem naładowany. *N. Pam.* 2, 150. (pełny). Naładowanie, *Eccl.* возлогъ; *Ross.* нагрузка.

NAŁAJAĆ komu, *f.* nałaje *cz. dok.*, do woli połajać, (*Boh.* napljsniti se; *Bosn.* navikati (nalajati = naszczekać); *Ross.* налаять = 2. nałajać); einen sehr ausschelten. Nałajawszy pogłaskać. *Cn. Ad.* 755. (obraziwszy leczyć). Nikt ci o to nie nałaje. *Wad. Dan.* 60. Nałajęć, dębowemi słowy. *Cn. Ad.* 531. skóra odpowie.

NAŁAMAĆ, NADŁAMAĆ, *f.* nałamie, nałomi *cz. dok.*, Nałamywać, nałamuje, *frequ. et cont.*, *Boh.* nalamati, nalomiti; *Slov.* nalomiti; *Vind.* nalomiti; *Sorab.* 2. nałamasch; *Sorab.* 1. nawamam; *Ross.* наломать, наламывать, надломить, надламывать; *Eccl.* наломую; niezupełnie przełamać, nicht völlig zerbrechen, etwas anbrechen, (knicken), brechen. Upadek tu jednego, niecała wygrana, Zgładzić jednego między tak wielu tyrany, Byłoby do połowy nadłamać kajdany. *Min. Ryt.* 2, 244. Gdy z trzech stron burza biła na twe ściany, Nie dziw, żeś w brzegach został nadłamany. *Gaz. Nar.* 2, 240. Nałamanych dołamać. *Birk. Exorb. A* 2 *b.* Bóg mój nałomionéj nie dołamał trzciny. *Groch. W.* 206. *Sk. Kaz.* 14, *Ros.* наломанный. Krew ku siarce podobna, która się wnet zgęstnie, a niejako nałomi, ukazuje, że człowiek rychło zginie. *Spicz.* 163. (która się spada, rozpada). Nałomił umowy Pańskiéj. 1 *Leop. Jos.* 7. (naruszył). Nałamać sobie głowy = suszyć sobie mózg, łamać sobie głowę wiele i długo, sich viel und lange den Kopf brechen. Nad tłumaczeniem tych liter nałamał sobie filozof głowy. *Jabł. Ez. B* 4. Siła sobie ludzie pisząc księgi, głowy nałamali. *Budn. Apopht.* 4. — §. Dziwnie dobrze robić to będą czeladnicy, byle nie byli starzy, bo ci już nigdy się nie nałamią. *Torz. Szk.* 101. nie wciągną, nie wprawią, sie lassen sich nicht abrichten; *ob.* Nałomny.

NALANY, *ob.* Nalać.

NAŁAPAĆ, *cz. dok.*, *f.* nałapie, dosyć czego połapać, (*Slov.* nalapał), genug wovon zusammen fangen.

NAŁATAĆ, *f.* nałata *cz. dok.*, dosyć połatać, *Sorab.* 2. naplatasch; *Vind.* nablekati, = nablekuvati; genug zusammen flicken; na czym nałatać, łat naszyć, aufflicken. Nałatać się, do nasycenia lub zmordowania się połatać, sich satt oder müde flicken.

NALATAĆ, *intrans. niedok.*. Nalecieć *dok.*, *f.* naleci, na co przylatać, worauf hingeflogen kommen; *Vind.* naleteti, nalietati; *Rag.* naletjetti; *Ross.* налетѣть, налечу, налетаю. NALECIEĆ się, *f.* naleci się *dok.*, *Boh.* nalitet se; *Ross.* налѣтѣть, налѣтать; do kupy się zlecieć, viel hinfliegen, auf einen Haufen zusammen fliegen. Gaik zielony nad samym wód stokiem Tam się ptactwa drobnego nalecia*ło tłokiem. *Karp.* 1, 88. — §. Nalatać się, do nasycenia lub zmordowania się polatać, sich satt oder müde fliegen, laufen, rennen. Wiatry zakradłszy się w namioty, a nalatawszy się z niemi, w tysiąc sztuk one rozdzierały. *Ustrz. Kruc.* 1, 397. Ach jak się nalatał nieborak, rozumiałem, że zawrotu głowy dostanie. *Teat.* 53, 43. t. j. nabiegał.

NAŁAŻĘ, *ob.* Naleźć, Łazić. NALAZEK, zku, *m.*, (*Boh.* nalezek *inventum*, nalez *sententia*, wyrok); §. a) znalezienie, zdarzenie, co się znalazło, das Finden, der Fund; *Vind.* naid, naidenje; *Croat.* nasheztje, (*ob.* Najść); *Ross.* находка, находочка, обрѣтеніе; *Eccl.* обвкщія, добыча, прибытъкъ, польза. Jakich radości z tym nalazkiem zażył, Ściska raz po raz znalezionego przyjaciela.... *Jabł. Tel.* 51. — *§. b) Znaleziony przez sędziego wyrok, (cf. naleźć, najdować wyrok, dekrekt, ein Urtheil finden. Adlg.), der Rechtsspruch, das Urtheil, die Sentenz (das Befinden, für Gut befinden). Ja wedle nalazku waszego nagrodzę obrażonemu ode mnie każdemu. *Orzech. Qu.* 37. *Szczerb. Sax.* 379. Strony się zgadzając, dały się na nasz wyrok, jako na nalazek komissarski, dając nam wolną moc i władzę. *Herb. Stat.* 140. Takowy ma być karan wedle nalazku prawa pospolitego. *Sax. Porz.* 40. Ktoby niewiastę brzemienną rostrącił, tedy wedle nalazku męża jéj będzie karan. *Radz. Exod.* 21, 22. (karanie, jakie nań włoży mąż jéj. *Bibl. Gd.*).

NAŁECHTAĆ się, *f.* nałechce się *recip. dok.*, do woli połechtać, sich satt oder müde kitzeln, *propr. et fig.* Nie źleć, żebyśmy dłużéj tu siedzieli, Aże się bieda tych Gaurów nałechce. *Jabł. Buk. Q* 3 *b.*

1. *NAŁĘCZ, u, *m.*, chustka związana, (*Etym.* *łąk) = łuk, obłąk, ein zusammen geknüpftes Tuch. Pani młoda zawieszała na drzwiach domu nałęcz wełniany. *Nar. Tac.* 2, 331. Wiążą sprawiedliwości oczy nałęczem, pokazując przez to, że nie powinna żadnego mieć do stron przywiązania. *Mon.* 69, 1094. Przy nawróceniu się Polski tym, którzy do ołtarza przystępowali, wiązano ręcznikami głowy, (*fasciis*), na znak przywiązania do nowéj wiary; co dało początek herbowi tegoż imienia. *Jabł. Her.* — 2. NAŁĘCZ; *herb*, biała binda czyli chustka w koło zawiniona, i związana, w polu czerwonym. Na hełmie panna między jeleniemi rogami, rękami się tych rogów trzymająca; głowa u panny związana, i końce chustki z tyłu wiszącéj widać. *Kurop.* 3, 34, ein Wappen. NAŁĘCZOWATY, a, e, na kształt nałęczu, bindenartig, wie eine Binde. — *Anat. Musculus, fascia lata*, szeroka binda nałęczowata. *Perz. Cyr.* 1, 165.

NALÉCZYĆ, *cz. dok.*, *Boh.* naleciti, naljčiti; dosyć poléczyć, genug curiren, heilen. Naléczyć się, leczeniem dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde curiren.

NALEGAĆ, ał, a, *med. cont.*, *Nalegnąć, *naległ, *f.* nalegnie, należe *jedntl.*, Naledz *dok.*, (*Boh.* nalehati, nalehnauti; *Sorab.* 1. nadlěhuyu; *Bosn.* nadligati *imminere*; *Carn.* nadlegam,

nadleguvati *incommodare*, nadlęga *incommoditas*, *ob.* Dolegać; *Vind.* nadlegati, nadleguvati naprzykrzyć się; *Croat.* nadlogùjem *molestare*; *Ross.* налечь, налягу, налегать, налегаю; *dstg.* налагать, наложить = nakładać, nałożyć); przypierać, opierać się, napierać się na co, narzucać się; sich an etwas anstämmen, darauf losdringen, andringen. Uwięziwszy drzewo w tarczy Skanderbegowéj, tak go wielką mocą naległ, chcąc go z konia zbić, że się ono jego drzewo złamało. *Baz. Sk.* 12. Porwał Saul miecz, a naległ nań, i umarł. Co gdy ujrzał kopienik jego, naległ też na miecz swój. *Leop.* 1 *Paral.* 10, 5. *Wujek. ib.* (padł nań. *Bibl. Gd.*). rzucił się nań, er stürzte sich in sein Schwerdt. Broń końcem w nizkie piersi podprawiwszy, onę naległa, tak aż przepadł sztych na drugą stronę. *Otw. Ow.* 145. Woda wodą bywa *popądzana, I przynagla jéj owa, co z góry nabiega, A ta zaś na bieżącą przed sobą nalega. *Otw. Ow.* 613. dringt darauf los. Okręt był w niebezpieczeństwie, niepogoda niemała *nadlegała (nalegała). *W. Act.* 27, 20. *Bibl. Gd.* (t. j. nacierała). Skanderbeg nie chciał na niesprawione Turki uderzyć i gwałtem naledz. *Baz. Sk.* 87. Te miasteczka były własne Skanderbega; lecz gdy je Amurat bardzo naległ, otrzymał je. *Baz. Sk.* 57. (oblegając doskwierał). Aetna głowę nalęgła, *degravat. Żebr. Ow.* 116. Ufanie w bogu mieć mamy, gdy postrachy nalęgą. *Sk. Kaz.* 66. Nie mógł Dawid budować kościoła, dla walk, które go nalegały w koło. *Leop.* 3 *Reg.* 5, 5. (które go ogarnęły. *Bibl. Gd.*). — §. Nalegać = nacierać, przyciskać o co, przynaglać, dringend ansuchen, auf etwas dringen; (*Boh.* nastupowati, *ob.* Następować; *Croat.* pergajnam, cf. przyganiać; *Vind.* pergajnat, naganjati, naperganiati, doperganjati, natirjati (cf. nacierać), obtirjati, narinjati, natishati, potishuvati, nafiliti, filiti, cf. silić; *Sorab.* 1. nastahwam; (cf. *Lat.* insto; *Ger.* inständig; cf. nastać); *Croat.* nasztájem, nasztojam, rádim; *Bosn.* nastojati, potukkati, potiççati, potaknuti, (cf. potykać); *Rag.* nâstojati, potizzati; *Ross.* протурить, кучиться, покучиться; *Eccl.* прилогствовати кому; нудю, понуждаю; cf. nudzić). Woźny woła, wrzeszczy na ustęp; burmistrz o toż fukliwie nalega. *Mon.* 76, 141. Jeśli Wc Pan będziesz o oddanie pierścienia nalegał, to ja będę nalegał o dotrzymanie słowa méj córce. *Boh. Kom.* 4, 348. Tu ociec nalega za Bogackim; i tam mię do Grzecznickiego prowadzą gwałtem. *Teat.* 6. *b*, 37. Żołnierz próżen korzyści, Nalęże na koronę, aż się mu uiści. *Miask. Ryt.* 2, 70. Nalegający (*Vind.* nastan, naganjatliu, tishezhen, filen (cf. usilny), natishezhen, nafilen, filast, naganjezhen). Nalegając, inständig; *Ross.* неотступно; *Sorab.* 1. nastayne. NALEGAĆ się, *ob.* Należeć się. NALEGANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, nacieranie, przynaglanie, niestwora. *Cn. Th.* das Andringen, Losdringen, Dringen auf etwas, dringendes Ansuchen; (*Sorab.* 1. nastahtžo, nastahwnosčž, nastaynosčž; *Croat.* nasztojanye; *Vind.* naganja, perganja, napelanje, filnost, tishezhnost, nadleshnost, naleshanje). Naleganie częste, długie, za gwałt stoi. *Cn. Ad.* 532. (cf. ustawiczność wiele może; *gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo*; często kapiąc mięka woda Natwardszy kamień wygłoda). NALEGACZ, a, *m.*, nalegający, niestwornie żądający, der sehr auf etwas dringt, sehr darauf besteht, dringend darum ansucht, (cf. natręt); *Sorab.* 1. nadlèhawcz latawiec; *Bosn.* potukaç; *Eccl.* нждитель, (cf. nudziciel). Przykazał Farao urzednikom onych robot, a ciężkim nalegaczom ludu.... 1 *Leop. Exod.* 5, 6. (przystawom. 3 *Leop.*). *NALEGŁOŚĆ, ści, *ż.*, należytość, własność należąca się; was einem gehört, das Eigenthum, Zugehörige. Zjednoczeni staliśmy się z dyabłem, i z jego własnościami a naległościami wszystkiemi. *Gil. Kaz. B b* 5 *b.* *NALEGŁY, a, e, należący się komu, właściwy, własny; zuständig, zugehörig. Mamy się wszystkiego warować, co jest zbytkowi a pysze naległego. *Gil. Post.* 3 *b.*

NALĘKAĆ się, *recipr. dok.*, najeść się strachu, den Schrecken satt haben, sich oft und lange genug erschrecken. Nieraz w nocy takowe widziałem larwy, iż ciężko się nalękałem. *Mon.* 73, 180. Wprzód się pracy nalękają, dźwigaja jednak. *ib.* 71, 42.

NALEPA, y, *ż.*, przypiecek, przymurek piecowy; eine kleine Nebenmauer am Ofen, darauf zu sitzen; *Boh.* zăhrobec; *Sorab.* 2. murka; *Ross.* лежанка, лежаночка. Jaś wedle Grety, siadłszy na nalepie, Nadwiędłą dymem swoję damę klepie. *Kchow.* 292. *et* 12. Czeladź siadłszy przy ogniu tam na nalepie. *Hor.* 2, 320. Ona przy piecu siedzi na nizkiéj nalepie. *Pot. Arg.* 78. Na nalepie ciepłych popiołów ruszyła, *in foco. Żebr. Ow.* 208. na ognisku, Heerd. NALEPIĆ, *cz. dok.*, nakleić na czym lepem, aufleimen; *Vind.* nalimati; *Ross.* налѣпить, налѣплять, улѣпить, улѣплять; *Eccl.* налепляю. Nalepić się, *nalepnąć, na czym przylepnąć *Ross.* нальнуть, налипнуть, налипать, налипаю.

NALEPSZY, NAJLEPSZY, *ob.* Lepszy.

NAŁEPTAĆ się, *f.* nałepce się *recip. dok.*, do woli połeptać, napić się, sich satt schlürfen. Wojna gdy się krwi nałepce.... *Chrość. Luk.* 29.

NALEŚĆ, *ob.* Naleźć.

NALEŚNIK, a, *m*, gatunek ciasta, eine Plinse, eine Art dünner Pfannkuchen. Zamiast robie pirogów, łazanków i naleśników, robi ona madrygały. *Teat.* 29. *b*, 8.

NALEWAĆ, *ob.* Nalać. NALEWACZ, a, *m.*, *Cn. Th.*, *NALEWAJKA, i, *m*, *Tr.*, *NALEWAJCA, y, *m.*, NALEWAJKO, a, *m.*, *Boh.* nalewač; *Vind.* nalivar; *Sorab.* 1. totžka; (*Eccl.* виночин, кто вино наливаетъ); §. 1) który nalewa, der Einschenker, Eingießer. — §. 2) Nalewajko, imię hydne pewnego gatunku heretyków cerkwi Greckiéj, Schimpfname einer Secte in der Griechischen Kirche. [Jest to nazwa na wyszydzenie nieunitów, od Nalewajka, który z powodu zaprowadzenia unii na synodzie brzeskolitewskim stanął na czele powstania na Ukrainie i pokonany, w Warszawie był ścięty; była także xięga pod tytułem *Nalewajko*, ob. *Smotrzyckiego Lament Przedm. ark.* 3, *k.* 2. — 2]. Nalewajkami nas lżą i sromocą. *Weryf.* 43. Ta jedna kropka, o którą Nalewajkowie z Unitami za łeb idą, władyckie wioski, archymandryckie dzierżawy, ziemi trochę. *Birk. Gł. K* 14. Z Nalewajkami bądź Nalewajkiem, z politykami politykiem. *ib.* 18. Jednym

razem ukaże się Nalewajkow brat pop niesworny, i zawołał na swawolniki odszczepione, za mną, za mną dzieci! *Birk. Exorb. D.* [Damian Nalewajko, proboszcz nieunicki w Ostrogu, który swojemi pismami więcéj szkodził unii, niż jego brat orężem. 2]. NALEWACZKA, i, *ż.*, która nalewa, (*Boh.* nalewačka); die Einschenkerinn. NALEWALNY, a, e, nalewaniu służący, *ministratorius. Cn. Th.*, zum Eingießen oder Einschenken gehörig. — §. Dający się nalewać, eingießlich, das sich eingießen läßt; *Ross.* наливный, наливчатый. NALEWKA, i, *ż.*, *Boh.* nalewka; *Slov.* náljwka lejek; (*Boh* nalewadlo, hubatka naléwka); *Carn.* nalyvàlu; *Vind.* kropiuna kandva, nakropivalu, kropiuni verzh; *Bosn.* vrrię; *Ross.* возливальникъ, возліяльникъ, полевальня, (наливка gatunek likworu jagodowego); *Eccl.* наливка *urceolus*, *trulla*; naczynie do nalewania, ein Gießgefäß, Gefäß zum Eingießen. Deszcz w kroplach pada, tak jakby je kto ogrodniczą przepuszczał nalewką. *Zab.* 6, 112. *Min.* Gießkanne der Gärtner. U żydów omywanie nalewek i statków stołowych jest z ustawy starszych. *Sekl. Marc.* 7, «*not.* naczyń, z których piją,» Trinkkannen. — *Per. excell.* Nalewka na ręce, miednica, umywadlnik; das Handbecken, die Kanne, auf die Hände zu gießen beym Waschen; *Vind.* medeniza, vlivalu, vmivalu, v'mivalnik, gieffaſ; *Bosn.* verc za liuati uodu na ruke; *Sorab.* 1. rucžna méhyewka. Przynieś tu nalewkę na ręce z wodą. *Teat.* 42 *d.* Wodę kryształową dają rękom nalewki, w puhary perłowe leją wino. *Bardz. Luk.* 180. Od wódki perfumowanéj do nalewki, niech płacą złoty jeden. *Lek. C.* 2. *b.* — §. *Meton.* Co się nalewa, nalewanie, trunek, der Zuguß, der Trank, das Trinken, der Trunk. Prosi ich na sztukę miesa przy kwarcie nalewki. *Pot. Jow.* 166. — §. Nalewki, w Warszawie ulica niedobrze słynąca, eine Straße in Warschau, die nicht im besten Rufe steht. Na podejrzane miejsca, na Grzybów i Nalewki chodzisz, gdzie cnota i poczciwość niezmazaną odbiera plamę. *Teat.* 1. *b*, 70. NALEWECZKA, i, *ż.*, *demin.*, ampułka przy mszy. *Tr.*, das Fläschchen zum Meßweine.

NALEŻĄCY, *ob.* Należeć.

NALEŹĆ, nalazł, *f.* nalezie *cz. dok.*, Nałazić *niedok.*, §. 1. przyleźć gdzie, gekrochen kommen; (*Ross.* налѣзть, налѣзать wzdrapać się do góry na czym). Nałazić się = do woli, czyli dosyć połazić, sich satt kriechen. — §. 2. Naleźć, znaleźć, nalazł, *f.* najdzie, znajdzie *cz. dok.*, (cf. najść, naszedł, najdzie; *sed. vid.* Nachodzić). Najdować, ał, uje, *cont.*; (*Boh.* nalezeti *et* naleznauti, nalezati, nagjti, našel; nagdu, nachazeti; *Slov*, naišt, naidèm; *Carn.* najdti, najdem; *Vind.* naiti, naijti, naſhèl, najdem, naiditi, nahoditi, nalesti; *Sorab.* 2. najhisch, nadajhisch, nadehisch; *Sorab.* 1. nanedu, namakam, namakujem, pytſiu, pytſem; *Croat.* najti, nahajati, nasseszt, nassesztje, nasheztje, nahájam; *Dal.* nahodim; *Rag.* nàchi, nahodim, nascten, nascjast; *Slov.* nachi; *Bosn.* nacchi, nahoditi, nascjastje, nascjast; *Ross.* найти, находить, нашелъ, найду, улучить, улучать, обрѣсти, обрѣтать; cf. Lat. *invenire*); znajdować, wynajdować, trafić na co, zastać, finden. Dwa towarzysze idąc w drogę nadeszli konia; tedy jeden, który go pojął, jął się chwalić, mówiąc: nalazłem konia. Rzekł mu towarzysz, czemu nie mówisz: nalazłaśwa (*Dual.*)? *Ezop.* 84. *Potrafił Jezus w kościele uzdrowionego, i powiedział mu.... *Sekl. Joan.* 5; («*not.* *naiduje abo *naidzie). Ś. Helena dziwnie nalazła krzyż on, na którym P. Chrystus wisiał. *Hrbst. Nauk. Q* 5. Nalazł, czego szukał. *Cn. Ad.* 531. Nalazł swój swego. Nalazła Marta Gotarta. *ib.* (cf. trafił swój na swego). Znalazł maźnicę, zgubił szkatułę w drodze. *Pot. Pocz.* 650. W tym ujrzą bez sprawców płynące dwie łodzie; które, kiedy stanęli, *naszli (naleźli) dosyć żywności. *Prot. Jał.* 26. (*ob.* Najść, nachodzić). Gwałtownika pokoju poimać albo *naiść. *Szczerb. Sax.* 437. (zdybać). Prawdę szukaną, jeśliście *naszli, *najdzioną (znalezioną) jeśliście uważali.... *Smotr. Apol.* 123. Stary kurta na łańcuchu co zrobi, to jakbyś nalazł, a co zje, to jakbyś za płot wyrzucił. *Birl. C* 2. Im mniéj chwały szukał, tym więcéj onéj najdował. *Pilch. Sall.* 106. Przyzwoity swym obyczajom, życia koniec nalazł. *Pilch. Sall.* 106. Inną radę zły jego umysł nalazł. *Sk. Dz.* 871. (wynalazł, wymyślił). Kiedy się kto ustawom przypatrzy, najdzie to, iż kiedy ustawa jaka przeciwna jest prawu przyrodzonemu, tedy cesarze i prawodawcy najdowali zawsze sposób, jakoby one ustawę pomiarkowali. *Szczerb. Sax.* 114. — §. *Najdować dekret; (cf. nalazek, b) *sententia*), ein Urtheil finden *Adlq.*, *s. v.* abfinden, (cf. Befinden, Gutbefinden) = sprechen. Ławnik niepowinien sołtysowi dekretów najdować, oprócz prawdziwych dni sądowych. *Spec. Sax.* 207; a nie powinien dekretów najdować, abo skazować, dłużéj nad trzy godziny. *ib. Szczerb. Sax.* 207. Jak im wierzyć, że się stawią do sądu, a wszystkiemu, co prawo najdzie dostoją? *Modrz. Baz.* 340. Będzie powinien dać, ile jednacze najdą. 1 *Leop. Exod.* 21. Gotowem niewinności swéj dowieść, tak jak bóg i prawo najdzie. *Szczerb. Sax.* 181. Pan lenny obiera do ławicy godnych mężów, ku najdowaniu prawa jemu albo poddanym jego. *ib.* 198. Uchwałą sejmu terazniejszego najdujemy, aby żaden lustratorom sprzeciwić się nie śmiał. *Herb. Stat.* 56. — §. Najdować się wzajemnie, sich finden. Dzień i noc się po lesie szukali, A dopiero się z sobą teraz najdowali. *P. Kchan. Orl.* 1, 96. — Najduje się, es befindet sich. Więcéj przeciwko im z waśni mówił, niż aby się tak wszystko naleźć miało. *Gorn. Dw.* 312. NALEŹCA, y, *m.*, naleziciel, *repertor. Mącz.*, wynaleźca, der Finder, Erfinder. Łodzi piérwszy naleźca Jason, *molitor. Zebr. Ow.* 198. Sem, patryarchy starszy syn Noego, Wina naleźca słodkiego. *Odym. Św. F* 4. Uliss naleźca drogi do niecnoty. *A. Kchan.* 36. Merkury, Marszałku boży, o niewysłowiony Naleźco lutni, na któréj brzmią strony.... *Petr. Hor. B* 4.

NALEŻEĆ, ał, eli, należy *med. niedok.*, (*Boh.* náležeti; *Vind*, naleshati; *Ross.* надлежать, надлежить); §. 1. Należeć komu abo do kogo = przynależeć, być czyim, być czyją własnością, *propr. et fig.*, einem angehören, zugehören, sein Eigenthum seyn, ihm zukommen; (*Vind.* doſluſhati, perſhliſhati, *ob.* *Przysłuszeć). Nie powinieneś do biskupstw należące dobra odrywać. *Steb.* 190. Wiedz, że czas zgo-

ła do ciebie nie należy. *Pilch. Sen. list.* 264. (że nie jesteś panem jego). Fortece z municyą, własnością samemu Cesarzowi Tureckiemu należą. *Kłok. Turk.* 4. Jeśliby kto skarb nalazł na cudzym gruncie, tedy skarb będzie należał panu onego gruntu.... *Chełm. Pr.* 56. Tobie należeć będzie rozkazanie, Mnie zaś powolne tylko wykonanie. *Past. Fid.* 91. W zawód bieganie rycerskiemu rzemiesłu niejako należy. *Gorn. Dz.* 32. Orlandowi nic upadek i trwogi onego ludu nie należały. *P. Kchan. Orl.* 1, 315. (nie tyczały się go). Należący do kogo, tyczący się go, *Slov.* prisłuchagicý; *Ross.* надлежащій, касательный. Nie ma nikt nikogo pozywać do sądu o rzeczy, onemu sądowi nie należące. *Vol. Leg.* 2, 694. *Omisso verbo:* Oddajcie co Bogu, to Bogu, co cesarzowi cesarzowi. *Sk. Kaz.* 436. *Sk. Żyw.* 2, 118. — §. Należeć do kogo = krewnym jego być, mit einem verwandt seyn, zu seiner Familie gehören. Jak Aleksander We Panu należał? Ŗ. Był moim dziadem. *Teat.* 27. c, 61. wie nahe war er mit Ihnen verwandt? Taniec ceremonialny przy assystencyi należących i sąsiadów. *Kras. Pod.* 2, 73. Należący, krewny, *Ross.* свойственникъ, *f.* свойственница; cf. swój, swojski; cf. kolligat. — §. *2. *Activ.* Należeć = nalegać, naglić, dringen, andringen; (*Sorab.* 1. naležu, naležim *incumbo*; *Ross.* належать ciemiężyć, prześladować). Przypadły mu sprawy niektóre w Medyolanie bardzo należące. *Wys. Aloj.* 137. — §. *3. Należeć komu = sprzyjać mu, einem gewogen seyn. Samcy pawy jajcom swym bardzo nie sprzyjają, a dzieciom swym z młodu bardzo nie należą, póki im koronki na głowie nie wyrosta. *Cresc.* 575. t. j. nie dbają o nie. — §. Należy, należy się *impers.*, przynależy, przystoi, wypada, jest powinnością, potrzeba, es gebürt sich, es kommt einem zu, geziemt sich, gebührt; *Slov.* náležitě; *Vind.* naleshi, nadleshi, se spodibiti; *Bosn.* nadjesgjati; *Sorab.* 1. hodži szo, děrbi szo; *Ross.* достоить, приличествовать, приводиться, слѣдуетъ, должно, надобно. Jak złym ukaranie, dobrym należy się pochwała i nagroda. *Kras. Pod.* 2, 206. To mi się należy (*Croat.* to mi ide). W szczęściu wiara potrzebna, w nieszczęściu należy. *Bardz. Trag.* 285. Nie do nas mścić się należy za nieba. *Stas. Num.* 2, 145. Oznajmujem wszem w obec i każdemu z osobna, którymkolwiek należy, i na potym należeć będzie, gdyż.... *Vol. Leg.* 2, 609. Będę człowiekiem, jak się należy. *Teat.* 36, 3. (*comme il faut,* wie sichs gehört; cf. *czysty, całą gębą). — *Omisso* Należy się: Bóg sam uszy otwarza grzesznemu, aby słuchały czego słuchać. *Sk. Kaz.* 358. A tobie dudku, język za zębami. *Teat.* 33, 18. Tobie pijaku, o téj porze powracać do domu! hultaić się noc całą! *Teat.* 16. *b*, 94. (czyż przystoi, godzi się, należy, przyzwoita, potrzeba?). Trojańskie miasta w popioły obrócił, I teraz się bać, aby czego złego Moc nie zrobiła bożka gniewliwego. *Bardz. Trag.* 374. — §. Należy na kogo, przystoi nań, jest jego powinnością, es gebührt ihm, geziemt ihm, ist seine Pflicht. Czynisz, jak na wiernego należy. 1 *Leop.* 3 *Joan.* 1, 5. Na nas to należy, abyśmy się starali o niebo. 3 *Leop.* 1 *Macch.* 6, 57. Należy = tyczy się, n. p. Drugich części ustaw ile należy, te nie są przeciwko woli bożéj.... *Sekl.* 76. ile się ściąga, was anbelangt, betrifft. — §. 4. Należy na czym = zależy, zawisło, es hängt davon ab, es kömmt darauf an. Wiesz co należy na twojéj osobie; Wszystkiego wojska zdrowie, zdrowie twoje. *P. Kchan. Jer.* 525. Sprawiedliwość nasza nie na samej wierze należy. *W. Post. Mn.* 301. Starać się o przyjaźń tego, co jest u Turków na urzędzie, i należy na nim, jest to wdać się w koszty bez potrzeby. *Kłok. Turk.* 114. Wiele należy na tym królom, aby nie puszczali interessów swoich na u-wagę tych, którzy jéj mało mają. *Ustrz. Kruc.* 2, 91. — Podobnież: Należeć w czym; n. p. Obaczyli się panowie Litewscy, w których należał porządek i zachowanie Rzpltéj, iż bez.... *Stryjk.* 288. Mądrość i rostropność z nauki pochodzą, i w umiejętności należą. *Petr. Et.* 43. O tym myślili, aby tylko onego krzyża dostali, jakoby w tym co należało chrześcianom. *Baz. Hst.* 1 *b.* — NALEŻEĆ się, *f.* należy się *recipr. dok.*, Nalegać się *niedok.*, do woli się wyleżeć, sich satt liegen, satt faulenzen; (*Boh.* naležati se; *Rag.* nalecchise). Należysz się w grobie. *Cn. Ad.* 533. cf. nie jutro zmartwychwstać.

NALEZIENIE, ia, *n.*, *subst. verbi* naleźć, *Boh.* nalezenj; *Bosn.* nascjastje; *Croat.* nasszesztje; *Ross.* находка, находочка; *Eccl.* nлитние, *ob.* Najście, *ob.* Nachodzić; cf. wynalezienie, das Finden. Ten co skarb nalazł, czwartą część jego weźmie, bo ta jest zapłata nalezienia prawem naszym ustawiona. *Chełm. Pr.* 56. Krzyża świętego nalezienie święcimy. *Hrbst. Nauk.* Q 5. Anioł skrył się nie do znalezienia. *Zab.* 11, 362. NALEZICIEL, a, *m.*, *ob.* Należca, *najduch; der Finder, Erfinder; *Boh.* nálezce, nálezatel; *Croat.* nahajavecz, nayditel, nahoditel; *Sorab.* 1. namakař, namakawcz. NALEZICIELKA, i, *ż.*, która najduje, die Finderinn, Erfinderinn, cf. wynalezicielka; *Croat.* nahajavka, nayditelicza, nahoditelicza; *Sorab.* 1. namakařka. Minerwa, nalezicielka tkackiego i knapskiego rzemiesła. *Macz.* Najświętsza panna, nalezicielka łaski dla nas. *W. Post. Mn.* 529, t. j. jednaczka, wyjednaczka. NALEZIONEK, nka, *m.*, *Boh.* nalezenec; porzucone dziecię, *infans projectitius.* *Macz.* ein Findelkind. *Cn. Th.*, porzutek, podrzutek, *Ross.* найденышь. NALEZIONY, a, e, *part. verb. niedok.*, znaleziony *dok.*, gefunden; *Boh.* nalezeny; *Croat.* nasszeszt; *Rag.* nascten, nascjast; *Bosn.* nascjast; *Ross.* находный; *Sorab.* 1. namakačné. NALEZISTY, a, e, należny, co łatwo naleźć można. *Cn. Th.* 465, leicht zu finden. Nienalezisty, którego trudno naleźć. *Cn. Th.* 507. NALEŹNE, ego, *n.*, *subst.*, nagroda nalezienia, *Rag.* nâljexa, das Findegeld, Fundgeld. Charta jego chować pono nie zawadzi, Aza ten fortel w miłość go wprowadzi, I że w należnym swoją pożądaną Miłość za zdobycz da mi odebraną. *Past. Fid.* 81. NALEŹNIK, a, *m.*, należca, naleziciel, der Finder. Naleźnik nie powinien znalezionéj rzeczy sobie przywłaszczyć, aż wprzód rzecz tę ogłosił. *Haur. Sk.* 232.

NALEŻNOŚĆ, ści, *ż.*, co się należy, przynależytość, należytość, die Gebühr, cf. *należność; *Vind.* naleshezhnost, naleshezhnost, nadleshnost, doushnust; (nadleshnost, naleshanje = naleganie). Poddany każdy należność winien jest

oddawać. *Xiądz.* 248. Ziemię tę ze wszystkiemi należytościami. *Vol. Leg.* 3, 196. t. j. ze wszystkim, co do niéj należy, mit allem, was dazu gehört. Należność = należenie do czego, das Angehören, das Gehören zu etwas. Nam episkopom, archymandrytom, igumenom, według każdego poważności i do téj sprawy należności, wiedzieć należy.... *Smotr. Apol.* 117. Należność sądowa. *Tr.*, t. j. właściwość, *competentia fori*, die Eigentbümlichkeit des Gerichtshofes. Oświadczył sądowi należność swoję do tego spadku. *A. Zamoj.* 4. t. j. blizkość swoję, pretensye swoje, prawo swoje do niego, sein Recht, seine Ansprüche daran. Dosyćby nam było na pokazaniu należności jego. *Weryf.* 32. NALEŻNY, a, e, §. 1. należyty, należący się, wie sichs gehört; *Vind.* nadleshen, praveden, spodoben, dostoin, (cf. *nałegły). Chwała samemu Panu należna. *Modl. Gd.* 19. Nieposłuszny każdy pod należne karanie cerkiewne podpada. *Weryf.* 16. Należniejszym sposobem. *Sak. Dusz.* 46. Mają to sposobami należnemi warować. *Vol. Leg.* 3, 31. Nikt nie ma nikogo od sądu należnego do drugiego wyzywać. *Stat. Lit.* 165. (właściwego). U sądu sobie nienależnego nie stawił się. *Sow.* 39. Każdy z nich był z téj zmyślonéj, a sobie nienależnéj szaty rozebrany. *Smotr. Ex* 1. §. 2. Należny = nalezisty, co łatwo naleźć można. *Cn. Th.*, leicht zu finden. Ameryka należna. *Chodk. Kost.* 2. znaleziona, odkryta, gefunden, entdeckt. — Herkules, gdy był stracone woły nalazł, zbudował tam ołtarz bogu należnemu. *Biel. Św.* 17. *inventori*, należcy, dem Finder). NALEŻYCIE *adv.*, *Boh.* naležité; (*Vind.* nalosh, nalesh *data opera*); jak się należy, cf. *czyście, wie sichs gehört, gehörig, wacker. Człek mający się wcale należycie *Niemc. P. P.* 5. Alem też co pił to pił należycie dzisiejszéj nocy. *Teat.* 6, 61. Skórę mu należycie wytrzepał. *Teat.* 22. *b*, 65. Odpoczałem już sobie należycie, i czuję się dobrze na siłach. *Teat.* 34. *b*, *b i i*. NALEŻYTOŚĆ, ści, *ż.*, (*Boh. et Slov.* náležitost; *Vind.* spoduba, spodobnost, spodoblivost; *Ross.* должность, cf. *naległość); należność, co się należy, prawo do czego; das, was sich gebührt, geziemt, die Gebühr, das Recht. Wziąwszy chrześciańskie około śmierci należytości, umarł. *Sk. Żyw.* 114 *b*. dyspozycye, wiatyk, świątości. NALEŻYTY, *NALEŻYSTY, a, e, należny, należący, gebührend, gehörig, zugehörig; *Boh.* naležitý; *Vind.* spodoben, spodoblnu; *Ross.* должный (cf. dłużny), достодолжный; przynależący, n. p. Tobie zapewne byłby należyty Piękności wieniec, od Grecyi wity. *Szym. Ś. W.* 71. Póki nie upłynie tak drogi i należyty czas, i taka pogoda do dobrego żniwa, chwytajmy, róbmy. *Sk. Kaz.* 511. Im rzeczy droższe i *należystsze, tym szkodliwsza jest na nich omyłka. *Sk. Kaz.* 227. Druga rzecz nie mniéj *należysta. *Boter.* 268.

NAŁGAĆ, *f.* nałżę, nałgę *cz. dok.*, wiele pokłamać, viel nach einander vorlügen; *Croat.* nalegati; *Bosn.* nalagati, navuhviti; *Ross.* налгать. Nałgał przed panem, to mu powiadając, Że się cud stanął równego nie mając. *Jabł. Ez.* A 4.

NALGNĄĆ, *nijak. jednotl.*, na czym dosyć polgnąć, genug kleben bleiben, backen bleiben; *Ross.* нальнуть, налипнуть, налипать, налипаю. Muł, który przy ścianach onéj studni nalgnął. *Syxt. Szk.* 213.

NALIBOKI, ów, *plur.*, miasto Lit. w Nowogrodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 197. eine Stadt in Litthauen.

NALICHWIĆ, *f.* nalichwi *cz. dok.*, lichwą wiele nazbierać, zusammen wuchern. Po te czasy z nas nalichwiwszy cudzoziemcy kalwinowie, wielce dźwigali turbacye Węgierskie. *Gost. Gor.* 68. Pieniądze, które żydzi z chrześcian nalichwili. *Wys. Kat. praef.*

*NALICZEK, *Boh.* nálicek; *Rag.* nalijeje = nakrycie na lice czyli twarz, *ob.* Larwa, maska; *Ross.* наличникъ blacha na zamku; ode drzwi; личникъ, *la visière du casque.*

NALICZYĆ, *f.* naliczy *cz. dok.*, ile dosyć policzyć, genug zählen, aufzählen; *distg. Boh.* nalјčiti = *fucare*, schminken, (*ob.* Lice); *Sorab.* 2. nalizisch; *Boh.* napočtu; *Vind.* nashteti, naraitati, gornashteti, narazhunati; *Ross.* насчитать, насчитывать. W konwencie braci naliczył do trzydziestu. *Birk. Dom.* 43. Naliczyć się, licząc zmordować się, sich satt und müde zählen; *Ross.* насчитаться.

NALINĄĆ, *f.* nalinie *cz. jednotl.*, (*Etym.* linąć = lunąć), hojnie nalewać, reichlich ergießen, ausgießen, aufgießen. Nie drzewiéj pies popłynie, aż mu się wody w rzyć nalinie. *Rys. Ad.* 43. (z musu cnota).

*NALITY, a, e, n. p. Niektóra rola, nietylko iż wody jest wnątrz nalita ustawicznie, ale też jeszcze przez wielką część roku bywa wodą przykryta i zalewana. *Cresc.* 102. nalana; cf. lity, *ob.* Nalinąć.

NALIZAĆ, *cz. dok.*, *f.* naliże, na czym polizać, worauf lecken; *Sorab.* 1. naližu, nalizam, nalizuyu. Nalizać się, do woli lub zmordowania się polizać, sich satt oder müde lecken.

*NALKI, *plur.*; z *Niem.* Nelken, Gewürznelken, goździki kramne.

NAŁKNĄĆ się, *recipr. jednotl.*, Nałykać się *niedok*, do woli lub zmordowania się połykać, sich satt oder müde schlucken. Wyżeniesz precz do chlewa te, co drożdży smrodliwych nałknąć się nie mogą. *Bzow. Roż.* 66.

NAŁODŹNY, a, e, (*Etym.* łodź), n. p. Żołnierz nałodźny, namorski, *naumachinarius. Macz.* ein Schiffsoldat, Seesoldat.

NAŁOG, u, *m.*, (*Bosn.* naloga *strues lignorum*; *turba hominum*; *Rag.* nâlogh, nalogaj, nâkup *strues*; *Croat.* nalog *strues*; *Ross.* налогъ nałożny podatek); §. 1. do czego się kto nałożył, (*ob.* Nakładać się do czego); zwyczaj, die Gewohnheit, das Angewöhnen, der Gebrauch; *Sorab.* 2. nalog; *Rag.* navada, uvadiza; *Ross.* повадка, повычка, привычка, привычка; *Eccl.* навыкъ, навыкъ. Nałog, łożenie chęci i pracy częstéj na jaką sprawę. *Kpcz. Gr.* 3, 15. *Assuetudo*, nałog, nakład. *Macz.* Nałog jest snadność do czynienia złego albo dobrego. Cnoty nałog mieć i żyć cnotliwie, różne są rzeczy; daleko jest lepsze życie cnotliwe, niżli mienie nałogu. *Petr. Et.* 29. Z tego, czego się czynić zwyczaimy, nałog rośćie. *Gorn. Dw.* 393. Z czasem wszystko w nałog się odmienia. *Zab.* 14, 250. Każda niemal wadę nałog wdziękiem zdobi. *Zab.* 15, 205. Komu się nałog w naturę obraca, Siodło mu łóżkiem, odpoczynkiem praca. *Pot. Syl.* 401. Nałog ułacnia trudności. *Cn. Ad.* 534. (cf. zwyczaj wszystko przemaga; przykrość zwyczajna lżejsza). Baczcie panowie, jak jest rzecz wielka nałóg. *Kosz. Lor.* 10 *b*. I w pologu, nie

zapomni nałogu. *Bratk. D* 4. Nałóg łamie przyrodzenie. *Rys. Ad.* 82. Nałog drugie przyrodzenie. *Cn. Ad.* 533. *Mon.* 70, 222. *ib.* 69, 174. (po staremu Bartosz). Trudno starego nałogu zaniechać. *Klon. Wor.* 41. Stare niemocy trudno léczyć, jako i stare nałogi. *Sk. Dz.* 740. — *In malam partem:* Nałóg, eine böse Gewohnheit, eine Unart; *Sorab.* 2. nerod; *Carn.* svàda; *Eccl.* злоимство, злоимѣтельство. Młodość moja niebaczna z dobréj zszedłszy drogi, Wszystkie mych społeczników przejęła nałogi. *Tręb. S. M.* 102. Nałog do złego, nic gorszego. *Cn. Ad.* 533. Kretensowie, gdy kogo okrutnie przeklinają, mówią: bodajeś złego nałogu nie odstępował. *Warg. Wal.* 240. Ze złego nałogu trudno ku bogu. *Lek. D* 2. *Rys. Ad.* 81. *Pot. Jow.* 183. *Podw. Wróż.* 27. Są też takie nałogi, Unarten, które lubo w sobie żadnéj istotnéj złości nie zawierają, nie mniéj jednak społeczeństwu ludzkiemu przykre, a czasem nieznośne bywać zwykły. *Mon.* 66, 662. — §. 2. Nałog = załoga miejscowa, die Garnison in einer Stadt. *Tr.*

NAŁOIĆ, *cz. dok.*, łojem nasmarować, betalgen, mit Talg beschmieren; (*Bosn.* nalojiti; *Croat.* nalojujem). Skórę komu nałoić, wygarbować go, einen wacker durchgerben.

NAŁOKAĆ się, *cz. dok.*, nałykać się, nachlapać się, sich satt schlucken, *Rag.* nalokattise.

*NAŁOKIETNIK, a, *m.*, rękawek aż do łokcia od ręki idący, *Ross.* налакотникъ; szyna na złamaną rękę koło łokcia, eine Armschiene.

*NAŁOM, u, *m.*, *NAŁOMEK, mku, *m.*, nałomienie, nałamanie, kawał nałamany, das Anbrechen, der Anbruch, Bruch, ein angebrochnes Stück; *Boh.* nálomek; *Vind.* nalom. NAŁOMIĆ, *ob.* Nałamać. NAŁOMNY, a, e, dający się nałomić, nagiąć, giętki, gibki, (hinbrechlich), hinzuneigen, beugsam. Łacno ku każdéj rzeczy nałomny jest. *Rej. Post. H h h* 6. *Naród dziewczęcy jest mdły, a na wszystko snadnie nałomny. *Rej. Zw.* 7 *b.*

*NAŁOŃ, i, *ż.*, §. 1. *lignile* *wierzysko, miejsce gdzie drwa chowają, nałoń też zowią. *Mącz.*, der Holzplatz, (cf. naciunie, w Krakowskim mówią natoń, ia, - i natonie). — §. 2. Nałoń, nałonie = nałęcz. *Tr.*, binda, eine Binde.

NAŁOTROWAĆ się, *recipr. dok.*, do woli nabroić, genug Bubenstreiche machen. Nim sam zginie od kogo, tym czasem może się nałotrować do woli. *Mon.* 74, 56.

NAŁOWIĆ *cz. dok.*, Nawiać *niedok.*, ile dosyć złowić, genug fangen, fischen; *Sorab.* 1. nalowicz; *Rag.* nalovitti; *Ross.* наловить, налавливать. Nałowić się *recipr.*, sich satt oder müde fangen, fischen.

NAŁOŻENIE, NAKŁADANIE, *ob.* Nakładać, nałożyć. NAŁOŻNICA, y, *ż.*, *Boh.* saułožnice, ženina, kuběna; *Slov.* ženina, postrannj žena; *Sorab.* 1. pschiložnica, pžilěhawka; *Carn.* polegniza, polegshena, perspavavka, perdrushnèza; *Vind.* perleshanka, srauna shena, perleshniza, perspanjiza, hotniza, hot, hut (cf. chuć), lubſha (cf. luba), sravenspanka; *Croat.* podlegavka, prilesnicza, prilosnicza, hotnicza; *Dal.* hotnicza; *Bosn.* prilosgniça, hotimiça, hotniça; *Rag.* hotimiza, hotiniza, zlizza; *Eccl.* наложьница; *Ross.* меньшица, меньшая жена, ненастоящая, наложница, подложница, (cf. *Graec.* παλλακή; cf. *Lat.* pellex), совводная жена, подсадница, незаконная жена; założnica, das Kebsweib, die Beyschläferinn, (cf. przespałka; cf. duszka, duszyca; cf. kawalerka). Nałożnice. *W. Genes.* 25, 6, »*not.* insze żony, które pojmowano bez ceremonii, ani rządziły, ani synowie ich dziedziczyli.« NAŁOŻNICTWO, NAŁOŻEŃSTWO, a, *n.*, *Croat.* hotinsztvo; *Boh.* saułožnictwj; *Sorab.* 1. zlehano; *Bosn. et Rag.* hotimstvo; *Ross.* наложничество; die Kebsehe. Siostry żony twéj na nałożnictwo przy niéj nie weźmiesz. *W. Levit.* 18, 18. Nałożnictwem się bawię *Eccl.* наложничествую. NAŁOŻNICZY, a, e, od nałożnictwa, Kebs =, unehelich; *Boh.* kubenský; *Ross.* наложничій, наложническій. NAŁOŻNIK, a, *m.*, *Boh.* kubenař, saułožnik; *Sorab.* 1. pžilehawcz, zlěhawcz; *Vind.* perleshauz, perleshenik, sravenspanik; *Rag.* hotimik; *Croat.* podlegavecz, prilesnik, hotnik; *Ross.* наложникъ; *concubinus. Cn. Th.*, ein Beyschläfer. NAŁOŻNY, a, e, od nałogu, nałogowy, przywykły, angewöhnt; (cf. *Croat.* naloslyiv *constructibilis*). Chciałbym upominać, aby jak mogą te nałożne w dyskursach powszednich wady odcinali. *Mon.* 73, 549. — §. Włożony w co, n. p. Młodź nienałożna dźwigać ciężary przed laty. *Min. Ryt.* 2, 317. — §. Nałożniczy, Kebs =. Pełni wszelkiéj nieprawości, złości, nałożnéj nieczystoty. 1 *Leop. Rom.* 1, 29. Nałożnych i cudzołożnych bóg osądzi. *Mon.* 76, 553. NAŁOŻONY, *ob.* Nakładać, nałożyć.

NALUDNIĆ, *cz. dok.*, ile dosyć zaludnić, hinlänglich bevölkern, *Rag.* napûciti.

NAŁUPAĆ, *cz. dok.*, *f.* nałupie; dużo połupać, viel spalten. Drew na kuchnią nałupał. *Tr.*, *Bosn.* nalupati *multum verberare.*

NAŁUPIĆ, *cz. dok.*, ile dosyć połupić, wyłupić, łupiąc nazbierać, genug erbeuten, ansehnliche Beute zusammen bringen; *Boh.* nakořistugi. Nałupić się, do woli lub do zmordowania połupić, sich satt oder müde plündern.

NALUTOWAĆ, *cz. dok.*, lutując na czym nastawić, auflöten, (*Vind.* navariti, privariti, gorpervariti, gornavarati). Nalutować czego, ile dosyć polutować, genug fertig löten. Nalutować się, do woli lub zmordowania polutować, sich satt oder müde löten.

NAM *Dat. plur. pron.* ja. *NAMA. *Glicz. Wych. H* 8 *b. Odym. Św. J* 3. *Dual.* = nami.

NAMACAĆ, *f.* namaca *cz. dok.*, (*Boh.* namakati; *Sorab.* 1. namaszam, (cf. namakacž = znaleźć); *Vind.* natipati, nashlatati); macaniem dojść, doświadczyć, erfühlen, fühlen. Macając palcy po czele, co ujrzał, namacał. *Żebr. Ow.* 391. — *Transl.* Trafiać na kogo, dójść, nalezć, auf einen treffen, bis zu ihm durchdringen. O male nie był kulą namacany. *Białob. Odm.* 41. Gorączka wszystkie członki namaca. *Syxt. Szk.* 221. Uchowa nas bóg, aby nas tak daleko mieli ci pohańcy namacać. *Star. Pob. B* 2. Ktokolwiek w cnocie żyje, jéj to własna praca, Choćby się krył namyślnie, sława go namaca. *Pot. Arg.* 359. Ci, co światem władają, I pod ziemią namacają. *Groch. W.* 476. — §. Biczem namacać kogo = okładać, mit Schlägen belegen, durchprügeln. Zenas jak tylko do domu powraca, Zaraz kijem Ezopa namaca. *Jabł. Ez. A* 4. Tym biczem do żywego namacany. *Pot. Syl.* 297.

NAMACHAĆ, *cz. niedok.*, **NAMACHNĄĆ**, *f.* namachnie *jedntl.*, wiele pomachać, dużo poszermować; wiele pośpieszyć; viel ſchwingen, ſchwenken, Luftſtreiche thun; viel eilen, ſchleunigſt befördern. Na złéj szkapie nie wiele pałaszem namacha. *Pot. Jow.* 132. W tak krótkim czasie namachał kawał. *Ld.* Papieru! chcesz? to miejsce, czas, straż obierzemy, A kto więcéj namacha z nas wnet obaczemy. *Zab.* 10, 338. *Iżyck.*

NAMACHLOWAĆ, *f.* namachluje *cz. dok.*, machlerstwa nastroić, machlerstwem zebrać, zuſammen lügen, durch Lug und Trug zuſammen bringen. Klęskę tę żydom przyniosła zazdrość szalbierstwem bogactw namachlowanych. *Krom.* 439.

NAMĄCIĆ, *cz. dok.*, wiele pomącić, viel aufrühren, trübe machen, *Ross.* намутить, намучать.

NAMACZAĆ, *cz. niedok.*, **NAMOCZYĆ**, *f.* namoczy *dok.*, moczyć czego wiele, dosyć długo moczyć, *Boh.* namačeti, namočiti; *Slov.* namočugi; *Sorab.* 1. namaczžuyu, womaszelnosčam; *Vind.* namozhiti, namakuvati; *Croat.* namachem, (namakavecz, farbavecz); *Ross.* намочить, намачивать, (намакать świece ciągnąć), einweichen einen Haufen, einen Theil von etwas; eintauchen; genug weichen laſſen. Nil Egipt wodą swą, gdy mu jéj przybywa, namacza, i tłustym czyni. *Boter.* 213. W ciepłéj wodzie nogi namoczywszy, nagniotków dobywać scyzorykiem. *Perz. Cyr.* 2, 287. (wykąpawszy). Namaczanie, lekarstwo mokro przyłożone. *Cn. Th.*, ein naſſer Umſchlag. Naparzanie abo namaczanie, *fotus, fomentatio*, jest to lekarstwo tęgie lub płynne, które przykładają ciepło albo zimno, na rozmaite części ciała. *Dykc. Med.* 4, 444, cf. namocz.

NAMĄCZYĆ, *cz. dok.*, mąką posypać, bemehlen, *Eccl.* намушнити.

'**NAMAGAĆ**, *cz. niedok.*, 'Namódz, *f.* namoże *dok.*, wymagać czego, żądać, begehren, verlangen. Bolesław do lat zarastywania przychodząc, z opieki Konradowéj wydrzeć się już namagał, *cupiebat. Krom.* 234.

'**NAMAKAĆ**, *med. niedok.*, Namoknąć, *f.* namoknie *jednotl.*, *Boh.* namokati, namoknauti; *Sorab.* 1. namokam; *Ross.* намокнуть; po części przemoknąć, naß werden, etwas durchnetzt werden. Gdy mokrą wiosną i południowemi Wiatrami ziemia wszystka namaka dżdżystemi.... *Otw. Wirg.* 437. Skoro się mielerz wykurzy, węgle zwozić trzeba, aby nie namakały. *Os. Rud.* 382. W wschodnich krajach ziemia lepszemi wodami namokła, obfitsze daje urodzaje. *Petr. Pol.* 2, 290. Namokły *Boh.* namokralý.

NAMALOWAĆ, *cz. dok.*, na czym pomalować; wiele czego wymalować; aufmalen; viel hin malen; *Sorab.* 1. nadmoluyu. Malarz, nie mogąc doskonale wyrazić strapionego ojca, namalował go z zasłoną na twarzy. *Mon.* 71, 870.

NAMARŁ, *ob.* Nademrzeć, nadmarł.

NAMARSZCZYWAĆ, *act. frequ. et cont.*, **NAMARSZCZYĆ**, *f.* namarszczy *dok.*, pomarszczyć, w zmarszczki poskładać, *Rag.* namarskati; *Bosn.* namrriskati, nafraskati, naruditi, nagrisepati; *Croat.* narugiti, naguziti; *Ross.* наморшить, наморщивать; voll Runzeln machen, ſehr runzeln, mit Runzeln bedecken. To wam namarszczywa czoła.... *Bratk. J.* 4 *b.* Namarszczyć twarz *Ross.* нахмуриться, нахмуриваюсь; (cf. kozła postawić; cf. posępny, ponury).

NAMARTWIĆ, *cz. dok.*, nieco martwości nabawić, etwas abtödten, abſterben machen. Rzeczy namartwionych, odrodzeniem i przetworzycielem jest Krystus. *Gil. Post. B b* 5.

NAMARZNĄĆ, *jedntl. nijak.*, ile dosyć pomarznąć, genug frieren, oder befrieren; *Vind.* namersniti; *Ross.* намерзнуть, намерзать.

'**NAMAŚLIĆ**, *Ross.* намаслить, намасливать; masłem zaprawić, mit Butter anmachen.

NAMASZCZAĆ, *cz. niedok.*, **NAMAŚCIĆ**, *f.* namaści *dok.*, namazywać, olejkować, ſalben; *Boh.* namastiti; *Rag.* namâstiti, namazati; *Bosn.* namastiti, namazati, namazivati; *Croat.* namaschujem; *Sorab.* 1. namažu, zawbuyu; *Eccl.* намащаю, намастяю. Pomazanie ostatnie albo namaszczenie, die letzte Oelung, jest u katolików sakrament, który kapłan daje olejem świętym, niebezpiecznie chorym. *Karnk. Kat.* 250. **NAMASZCZENIEC**, ńca, *m.*, pomazaniec, der Geſalbte. Że ta została cała namaszczeńca głowa, Którą bóg na podporę niech ojczyzny chowa.... *Zab.* 4, 382. *Min.*

NAMAWIAĆ, *ob.* Namówić. **NAMAWIACZ**, a, *m.*, namównik, radziciel, powód, pobudka, (*Boh.* namluwce *conciliator conjugii*), der Bereder, Ueberreder, der einen zu etwas beredt; *Vind.* premarnuvauz, pregovornik; *Ross.* уговорщикъ. Namawiacz równy przymusicielowi. *Cn. Ad.* 536. **NAMAWIACZKA**, i, *ż.*, (*Boh.* namluwčj), *persuastrix Plaut.*, która namawia, die Berederinn, die einen wozu beredet. **NAMAWIANIE**, *ob.* Namowa.

NAMAZAĆ, *f.* namaże *cz. dok.*, **NAMAZYWAĆ** *frequ.*; namazuje *praes. cont.*; *Boh.* namazati; *Sorab.* 1. namazuyu, namažu, namažem, namazam, nadmaznu; *Vind.* namasati, namashuvati, gorpomasati; *Rag.* namàzati, namazîvati; *Croat.* namazújem: *Ross.* намазать, намазывать; namaścić, nasmarować, olejkować, beſalben, beſchmieren, einſalben. Przy koronacyi arcybiskup, omoczywszy mały palec w oleju świętym, namazuje królowi rękę prawą. *Gwagn.* 188. — *Fig. transl.* Ręce komu namazać = smarować kogo, przedarować, przenajmować go, einem die Hände ſchmieren, ihn beſtechen. Opanował wiele zamków przez dobrowolne poddanie starostów, że im ręce namazał był dobrze. *Biel.* 203. Namazywanie, namaszczanie, nasmarowanie, *actio. Cn. Th.*, das Schmieren, Salben. Namazanie, namaszczenie, nasmarowanie, *effectus. Cn. Th.*, die Einſalbung, Einſchmierung; *Vind.* namas, namasilu. **NAMAZALNY**, a, e, namazywaniu służący, zum Einſchmieren, Einſalben. **NAMAZYWACZ**, a, *m.*, namazujący, der Salber, Einſalber; *Sorab.* 1. namazwař.

NAMDLEĆ, *f.* namdleje *neutr. dok.*, Namdlewać *niedok.*, przymdlejszym się stawać, ſchwächer werden, ohnmächtiger werden, abnehmen. Wychodziła na poźny spacer słońce gdy namdleje. *Tward. Pasq.* 9. Skoro dzień namdleje, do pieknéj wzywa ich przewagi. *Tward. W. D.* 73. **NAMDLAŁY**, a, e, przymdlejszy, geſchwächt, ſchwach geworden. Jednego Manliusza pogróżki Rzymskie siły namdlałe otrzeźwiły, piérwszą czerstwość im przywróciły. *Warg. Wal.* 202. **NAMDLIĆ**, *f.* namdli, *cz. dok.*, przymdlejszym uczynić, nadwątlić, abmatten, ſchwächen. Przyczym,

kiedy go praca i gorąco namdli, prześpi się w cieniu przy jakiéj strudze. *Gorn. Dw.* 141.

NAMĘCZYĆ, *cz. dok.*, do nasytu pomęczyć, genug martern. Namęczyć się, męcząc nasycić się lub zmordować się, sich satt und müde martern; *Boh.* nawundati; *Ross.* намучиться, натомиться.

*NAMENTANIEĆ, *nijak. dok.*, n. p. Obeszło mię, żebyście nie szaleli różnie, byś ty nie znamentaniał, nie zcykuciał bratuń. *Zab.* 9, 68. *Iżyck.*

*NAMGLEJSZY, *ob.* Mdły, *mgły. *NAMGLIĆ, *cz. dok.*, mgłą nawieść, benebeln, umnebeln; *Bosn.* namaghlitti; *Croat.* nameglújem *obnubilo.*

NAMIĄĆ, namnał, *f.* namnie *cz. dok.*, *Boh.* namnauti, namnu; *Ross.* намять, намну; miąc nagnieść, viel drücken, winden, auswinden, ausdreben, ausreiben. *Ross.* намнка kontuzya, nagniecenie.

NAMIALSZY, *ob.* Miałki.

NAMIANOWAĆ, *f.* namianuje *cz. dok.*, ile dosyć pomianować, benennen, herzählen. Bóg Chrystusa wyżéj posadził, niż wszelkie państwo i niż wszelkie imię namianowane, nie jedno w wieku tym, ale i w przyszłym. *Budn. Ephes.* 1, 21. (które się mianuje. *Bibl. Gd.*).

*NAMIAST = na miast, *ob.* *Miast = zamiast, anstatt. Namiast nagrody kijem oberwał. *Tr.*, *NAMIASTEK, stka, *m.*, namiestnik, będący na miejscu czyim, zastępca, na miejsce czyje następujący, następca, *Boh.* naměstek; *Ross.* намѣстникъ; der jemandes Stelle vertritt, der Vertreter, Stattbalter, Verweser, Nachfolger. Apostołowie posłali ucznie i namiastki swoje, jako Paweł ś. Tymoteusza i Tyta. *W. Post. Mn.* 254. Chrystus chciał, by to wiadome było apostołom, a potym przez nich, i przez ich namiastki wszystkim. *Kucz. Kat.* 3, 229; («przez następców») Namiastki i opiekuna po sobie zostawić. *Baz. Hst.* 105. Już z weselem umrę, gdy zostawiam cię namiastkiem swoim. *Leop. Genes.* 46, 30. Słuchali królowie papieża, jako namiastka bożego na ziemi. *Biel.* 401. *W. Post. Mn.* 540. Chrystus ś. Piotrowi rzekł: cokolwiek zwiążesz, będzie związano; co chcą rozciągnąć na jego wszystkie namiastki. *Szczerb. Sax.* 43. My Aleksander, Jowisza syn, Wam miłość, pokój i pozdrowienie od nas i od naszych namiastków będących po nas w sprawowaniu i urządzeniu świata. *Biel.* 12. t. j. gubernatorów, wielkorządzców. NAMIASTKA, i, *ż.*, która na czyim miejscu, (*Ross.* намѣстница gubernatorowa); die Stellvertreterinn. Z tysiąca macoch jednę nalazłbyś, któraby swéj namiastki polubiła dzieci. *Burl. A* 3. t. j. poprzedniczki.

NAMIATAĆ, *ob.* Namiotać. NAMIECIK, *ob.* Namiot.

NAMIĘKAĆ, *med. niedok.*, Namięknąć, *f.* namięknie *dok.*, miękkim się stawać, durchweichen, etwas weich und locker werden, pulchnieć.

1. NAMIENIAĆ, *cz. niedok.*, NAMIENIĆ, *f.* namieni *dok.*, wspomnieć, wzmiankę uczynić, natrącić, dotknąć, *Rag.* namjéniti; *Bosn.* napomenati; *Ross.* напамятовать, напамятываю, erwähnen, berühren. (*Sorab.* 2. namenisch mianować; *Carn.* nameniti, namenem *destinare*; *Croat.* namenujem *intendo*, *statuo*, namena *casus grammaticus*; *Ross.* намѣнять, намѣнивать = zamienić, przefrymarczyć).

Mądremu dosyć namienić. *Ryś. Ad.* 39. Przezwiskiem ją nazwał, i Orą namienił. *Otw. Ow.* 602. On mi innego zięcia namienił. *Boh. Kom.* 4, 127. Namieniony = przerzeczony. *Cn. Th.*, erwähnt, gedacht. Wdowie bliższa jest otrzymać wiano swe przed inszemi wszystkiemi długi, które się po namienieniu wiana stały, t. j. po zabezpieczeniu na dobrach. *Szczerb. Sax.* 463. po wytykaniu, zapisie, naznaczeniu, Benennung, Bestimmung. — 2. NAMIENIĆ się, ile dosyć poprzemieniać się, sich vielfältig genug verwandeln. We wsze osoby darmo się namieniwszy, nakoniec *podoby zażył ptaka, co roznosi pioruny. *Zebr.* 311. (*variatus*).

NAMIERZNĄĆ, *f.* namierznie *nijak. jedntl.*, mierzionym się stać, zum Ekel werden. Chwała próżna i nikczemna, bogu namierzła bywa. *Żarn. Post.* 139 *b.* Nierządnica dla namierznienia, podnosząc zapłatę.... *Leop. Ezech.* 16, 31, cf. nadmierznąć.

NAMIERZWIĆ, *f.* namierzwi *cz. dok.*, mierzwą potrząść, *Slov.* namrwiti; *Bosn.* namarviti, namrriviti; mit Krummstroh bestreuen, unsauber, unrein machen. Chceszli pójść do królestwa niebieskiego z sianem twoim i słomą, abyś go namierzwił, a naprószył? *W. Post. W.* 3, 466.

NAMIERZYĆ, *f.* namierzy *cz. dok.*, pomierzyć, ile dosyć wymierzyć, einem zumessen, abmessen; *Boh.* naměriti; *Sorab.* 1. namiriu, namirim; *Vind.* nameriti; *Slav.* namiriti; *Ross.* намѣрять, намѣриваю. Jak ci wierzą, tak ci namierzą. *Ern.* 150. *Cn. Ad.* 288. Ileć wierzą, tyleć namierzą. *Cn. ib.* (cf. jak cię widzą, tak cię piszą). Jak kto namierzy, ludzie mu odmierzą. *Mat. z Pod. B* 1. (wet za wet). *Slov.* Staru míru mu nameral; *mansit, ut ante fuit*; cf. po staremu Bartosz. — §. Namierzyć, godzić gdzie, celować, mierzyć do czego, wohin zielen; (*Vind. et Carn.* nameriti, namerjati). Do jednego biegą celu; faryzeusz namierzył, celnik w cel uderzył. *Pociej.* 1; *Ross.* намѣриться, вознамѣриться zamierzyć sobie; *Rag.* namjeritise, namjerivatise *intervenire*, *accidere*; nâmjera *occasio*; *Bosn.* namirritise; *Croat.* namerjamsze na kay; *Slav.* na koga se namiriti *incidere in aliquem.*

NAMIEŚĆ, *ob.* Namiotać.

*NAMIEŚCIĆ, *cz. dok.*, dosyć czego pomieścić, genug placiren, unterbringen; *Rag.* namjestiti, namiestivati *collocare*; *Bosn.* namjestiti; *Vind.* namestiti *restituere*; *Carn.* namęstem, namestiti; *Croat.* nameschujem, nameszititi, nameschati, namescham; *Rag.* namiestiti jednoga za drugoga *subrogare.*

NAMIESIĘCZNY, a, e, na miesiącu czyli księżycu się znajdujący, auf dem Monde befindlich, *Boh.* naměsyčný; *subst.* naměsyčnik.

NAMIESTNICTWO, NAMIEŚNICTWO, NAMIESTNIKOSTWO, a, *n.*, *Slov.* naměstnistwj; *Croat.* nameszlnichtvo; *Carn.* namestnistvu; *Vind.* namestnishtvu, namestje, mestu; *Ross.* мѣстоблюстительство, (намѣстничество gubernium); zastępstwo, die Stellvertretung, Amtsvertretung, Statthalterschaft; następstwo, die Nachfolge. Znaczniejsi obywatele, zakosztowawszy w namieśnictwie słodyczy rozkazywania targnąć się nie mogą na władzę najwyższą. *Mon.* 68, 540. Postanowiony był exarchat, albo namiestni-

kowstwo patryarszeńskie. *Steb.* 2, 163. Potomstwo księżny Libusy ustawicznym namiestnictwem (*successione*) długo bardzo panowało u Czechów. *Krom.* 36. Amtsfolge. NAMIESTNIK, NAMIEŚNIK, a, *m.*, 'NAMIASTEK, *Boh.* mjstodržjcý; *Slov.* mestodržici, náměstnjk (następca); *Carn.* namestnik, namęstnèk; *Vind.* namestnik, namiestnik, namestni oblastnik, (namefnik *haeres*); *Croat.* namesztnik, nameztnik (= zastępca, następca); *Rag.* nâmjesnik, nâmjestnik, (namjestitegl *collocator*); *Bosn.* namjestnik; *Ross.* мѣстоблюститель, (намѣстникъ gouverneur, proposé sur un gouvernement ou sur plusieurs. *Coxe Voy.* 2, 306 = gubernator); zastępca, der Stellvertreter, Statthalter, Vertreter. *Chełm. Pr.* 163. Na to namiestników chowam, aby mię zastępowali w tym, czego sam przez się czynić nie mogę. *Kras. Pod.* 2, 200. Uczynił biskup dyakona swoim w kazaniu namiestnikiem, aby kazanie zań odprawował, gdy sam przez wadę języka nie mógł. *Sk. Żyw.* 1, 49. Leszek Popiela namiestnikiem (*successorem*), sobie jeszcze za żywota obrał. *Krom.* 42. (osiadł miejsce Piastowe Ziemowit, którego żyjąc jeszcze, laty osłabiały ociec, na miejscu swym używał. *ib.* 50). *Letus Romanus*, namiestnik hetmański. *Pilch. Sall.* 117. Dominika ś. możemy nazwać porucznikiem albo namiestnikiem papiezkim. *Bzow. Roż.* 16. Przy chorągwi namiestnik znaczy to, co adjutant przy całéj brygadzie lub pułku. *Kaw. Nar.* 62. Namiestnik Chrystusowy, (*ob.* Namiastek). Kazał mi uczyć się gospodarstwa, zaczynając od funkcyi namieśnika. *Teat.* 19. *c*, 126. — W Litwie namieśnik, wojewoda, n. p. Jędrzéj Jakowicz R. 1440 był namieśnikiem czyli wojewodą Smoleńskim. *Nies.* 4, 3. NAMIESTNY, a, e, miejsce czyje zastępujący, *vicarius. Cn. Th.*, stellvertetend; (*Carn.* namestna beseda *pronomen*, zaimek; (*Croat.* namesztlyiv *locabilis*); *Ross.* намѣстническій do gubernatorstwa należący; намѣстничный gubernatorski).

NAMIESZAC, *f.* namiesza *cz. dok.*, wiele pomieszać, viel hinein mischen; *Sorab.* 1. namjschu, namjscham; *Rag.* namjêsiti, nadomjêscjati; *Ross.* намѣсить (osobliwie o obroku), намѣшать, намѣшивать, наболтать. W one księgi namieszał powieści fałszywych i zatrudnionych. *Sk. Dz.* 843.

NAMIESZKAC się, *f.* namieszka się *recipr. dok.*, dosyć długo pomieszkać, pobawić, lange genug verharren, bleiben, wohnen bleiben. Giligin był ze trzy lata na państwie Litewskim, jak umarł; a syn jego, nie namieszkawszy się też na tym państwie, umarł prędko. *Biel.* 127.

NAMIETNOŚĆ, ści, *ż.*, NAMIETA, y, *ż.*, (*Etym.* mieć, mięty, cf. jąć); *Boh.* naruživost, wášeň, (cf. waśń); *Carn.* terpęzhnost (cf. cierpiętliwość), strast; *Vind.* terplenjost, terpezhnost, nagloshelnost, pohotenost, (cf. pochoć); *Rag.* ganùtje; *Ross.* страсть; *Eccl.* пристрастие; die Leidenschaft. Namiętność *latius patet*, *quam* pożądliwość; *nam continet non solum concupiscentiam*, *desiderium*, *gaudium*, *amorem boni*; *sed etiam mali fugam*, *odium*, *dolorem*, *tristitiam*, *iram*, *timorem*, *audaciam*, *desperationem etc. Cn. Th.* Namiętności w nas bez nas powstają. *Pilch. Sen.* 176. Namiętności cielesne, które człek w sobie czuje, gniew, chciwość, pożądliwość cielesna etc. *Karnk. Kat.* 437. Ciało Chrystusowe nie było podległe niedostatkom i affektom, które drudzy namiętnościami nazywają. *Sk. Dz.* 559. Podobne namiętności dwóch ludzi, podobny temperament *Eccl.* подобострастіе, *adj.* подобострастный. Dobre namiętności *Eccl.* добрострастіе, *Graec.* ἐνπάθεια, cf. entuzyazm. Bojaźń jest panującą tyranów namiętnością. *Węg. Marm.* 1, 156. Namiętność rozpuszczona pewna zguba. *Cn. Ad.* 536. Nie jestem tego mniemania, jakoby namiętności, abo popędliwe chęci, mogły być do gruntu wykorzenione; z przyrodzenia są dane, aby nas pobudzały do czynienia czegokolwiek. *Modrz. Baz.* 26. Gdy bóg ludzie stworzył, rozdał między nie wszystkie cnoty i też 'namięty. *Ezop.* 89. — §. 'Namięta, drzewko. *Agnus castus*, nakładzione w pościel broni ciału namięty, ani zmazania przez sen nie dopuszcza. *Cresc.* 474. NAMIETNY, a, e, NAMIĘTNIE *adverb.*, od namiętności, z namiętnością, leidenschaftlich, Leidenschafts =; *Rag.* ganût; *Ross.* страстный; *Eccl.* пристрастный. Namiętna pochodnia. *Hor.* 2, 160. *Nar.* Złości ludzkiéj uchadzali, ani policzków namiętnie nastawowali, widząc, żeby to mały zysk, swoją namiętnością okrom potrzeby sobie gorzéj uczynić. *Sekl.* 21.

NAMIGAĆ się, *f.* namiga *recipr. dok.*, wiele do uprzykrzenia się pomigać, sich müde winken. Nakaślał się, namigał się, naprosił się, i z resztą uciekł. *Teat.* 36. *c*, 72; *Rag.* namighnuti, namighivati, namigovatti *annuere oculo*; *Bosn.* namaghnuti, namighnuti, miggati; *Vind.* namigati, namiguvati, nameshati, nameshuvati; *Croat.* namagnújem, namigavam, nakimavam, namegnújem; *Eccl.* намиꙁати. (*Vind.* namiganje, megnenje; *Croat.* namegnenye = migi).

NAMIŁOWAĆ się, *f.* namiłuje się *recipr. dok.*, nasycać się miłowaniem, do sytu miłości zażywać, sich satt lieben, satt herzen, der Liebe nach Belieben pflegen. Wnijdźcie, nie zajrzę wam tego, Wnijdźcie, namiłujcie się go. *Groch. W.* 343. Wieczna ojcowska jasności, Daj się ciebie namiłować, I z tobą spółem królować. *Groch. W.* 89. W nim nie była zazdrość, w nim nie były obrzydłe obyczaje; ale to było, czego się człowiek namiłować nie mógł do woli. *Gorn. Dw.* 318. O jak się ty tych książek namiłować nie możesz! *Baz. Sk. pr.*

NAMIOT, u, *m.*, (*Etym.* miotać; *Boh.* nametek *subgrundium*; námet przedmiot, objekt; *Vind.* namet, nametanje = narzut; *Carn.* namêt *vallum*; *Croat.* namet, naszip *vallum*, *agger*, nametëk, pridav *additamentum*; *Rag.* naamèt, nâsap = grobla; *Bosn.* nametak *additamentum*; *Ross.* наметь narzutek, wyższa część namiotu, wierzch; gatunek sieci; *Eccl.* наметъ воинскій, шалашъ namiot); *§.* a) namiot, namiotanie, co namiotano na co, narzut, das Hinwerfen auf etwas, Ueberwerfen. Namiotem haniebnych gór ociśniony. *Zebr. Ow.* 3 *b.* — *§.* Wojenna budka obozowa pod płachtami, szatra, das Zelt, Lagerzelt; *Sorab.* 1. czelda, woyerska yeta, czeldka, yetka, (cf. jata); *Carn.* shótor; *Vind.* fhotor, al ena hifha na pulo, na voiski sa shunirje, tabor, (*ob.* Tabor); *Slov.* stan, šátor, wogenska bauda; *Hung.* sátor; *Croat.* shator, sátor, sátorecz; *Dal.* sator; *Rag.* scjàtor, ccerga; *Bosn.* cerga, cerghica; *Ross.* вставка, палатка, колиба, коли-

бица, юрта (z Tatarsk.); *Eccl.* **шатъръ, наметъ** воинскій, шалашъ cf. szałasz, **сѣнь** (cf. sień), скинія. Namiotu tego nie przestawiają, a kołki jego nie będą poruszone, i wszystkie sznury jego nie będą odbierane. *Budn. Jes.* 33, 20. Pospołu w 'namiecie (namiocie) jedli. *Gorn. Dz.* 157. Namioty rozbili. *Birk. Chmiel. A* 3. Namiotów rozbijanie, stawienie *Eccl.* **сѣнопотъченіе**. Święto chłodników i namiotów stawiania. *Odym. Św. O o* 4·*b.* (*ob.* Kuczki). Namiotów robienie *Eccl.* **оусмошвеніе**, художество прошивать ремнями палатки. Obóz wązki i zbyt rzadki w siły, Lecz same bohatyry pod namiotmi (namiotami) były. *Przyb. Luz.* 80. — §. b) Namiot, NAMIOTEK, tka, *m.*, NAMIECIK, a, *m.*, §. a) nad łóżkiem, nad stolicą, nad ołtarzem etc., *cadurcum*. *Cn. Th.*, pawillon, der Pavillon, Betthimmel, Thronhimmel; *Bo*... sejator; *Rag.* sejattor, zàstor, nadsjenna, cérga: *Croat.* nadszènecza. Do uciszonéj sypialnéj komnaty Wchodzi, i w namiot kładzie się bogaty. *Morszt.* 40. W marmurowéj łożnicy, pod pięknym namiotem jedwabnym. *J. Kchan. Dz.* 57. Od namiotów do łóżka, niech płacą złotych ośm. *Lek. C* 4 *b.* Nalega żona, jeśli mąż będzie bogaty, Kupuj suknie, klejnoty, namioty, karoce. *Opal. Sat.* 39. Żona wyciąga, namiotek jedwabny aby był, kobierce w izbie aby były. *Petr. Ek.* 81. Namiotek łożkowy. *Birk. Chmiel. A* 3. Judit, uciąwszy głowę Holofernesowi, zrzuciła z słupków namiotek jego; mówiąc: oto głowa jego, oto namiotek, w którym spał pijany. A namiotek ten, który była wzięła od łoża jego, Panu ofiarowała. *Radz. Judit.* 13, 9-22. *Wujek. ib.*, (namiecik. 1 *Leop. Jud.* 13, 10 *et* 19.) Zmordował Wasil głowę rączych śklanek biegiem, Więc mu ława namiotkiem, odwieczerz noclegiem. *Kchow. Fr.* 112. — *fig.* Ciało jest jako namiotek z płótna. *Sk. Dz.* 50. — *Anat* Szatra, namiotek, *tentorium. Perz. Cyr.* 1, 183. — §. b) Gatunek płótna; n. p. Za łokieć paczesnego płótna grosz; za łokieć namiotek dwa grosze. *Stat. Lit.* 395. NAMIOTNICZY, a, e, od namiotnika, Zeltmacher=. Ś. Paweł był namiotniczego rzemiosła. *W. Act.* 18, 3. (robił namioty. *Radz.*). NAMIOTNIK, a, *m.*, co robi namioty. *Cn. Th.*, der Zeltmacher; *Ross.* скинотворецъ, шатерникъ, (cf. шатерничей dozorca namiotów, obożny). — §. Co mieszka w namiecie. *Cn. Th.* der Zeltbewohner. — §. Co jest do namiotów, rozbijacz namiotowy, der Zeltbewahrer, Zeltaufschlager, der mit den Zelten zu thun hat. Namiotnicy, skoro strzelba do obozu przyjdzie, mają najprzedniejsze namioty zaraz rozbijać. *Archel.* 2, 44. NAMIOTOWY, a, e, od namiotu, Zelt=; *Ross.* шатерный. Namiotowe sznury, kołki. NAMIOTOWY, ego, *subst. ob.* Obożny. *Cn. Th.* NAMIOTAĆ, *f.* namiece, namiotę *czyn. dokon.* Namiatać *niedok.*, na kupę naciskać, narzucać, auf einen Haufen werfen, über einander häufen; *Carn.* nametshem *aggero*; *Vind.* nametati, namezhem, namezhuvati, navrezhi; *Croat.* naméchem; *Rag.* namèsti, namettati, nameetam; *Bosn.* nametati, navrrichi *imponere*; *Ross.* наметать, намечу, наметывать (2 lekko przyszyć, fastrygować), нахламостить. Na onym miejscu namiotana jest wielka kupa kamieni. *Radz. Jos.* 7, 26. — '§. Namiotać się czym, naszamotać się, do woli przerzucać, szamotać, nach Belieben herum werfen herum schaufeln. Gdy tak nami gwałtownie się burzliwość morska namiotała, drugiego dnia wymiatywali, co mieli w okręcie. 1 *Leop. Act.* 27, 18. — §. Namieść, namiatać miotłą, na kupę zmiatać, wohin zusammen kehren; *Boh.* namesti, nametu, namjtati; *Bosn.* namesti *verrendo multum congerere*; *Ross.* наскресть, наскребать, *ob.* Naskrobać.

NAMKNĄĆ, *ob.* Namykać.

NAMLEĆ, *f.* namiele *cz. dok.*, dużo pomleć, *Ross.* намолоть, viel Mehl fertig mahlen. W styczniu i w lutym mąki jako najwięcéj kazać namleć. *Zaw. Gosp.* Gdy w jakowéj wsi nie było młynu, kazał na żarnach mąki na knysze namleć. *Perz. Lek.* 259.

NAMŁÓCIĆ, *cz. dok.*, ile dosyć umłócić, zur Genüge ausdreschen; *Boh.* namlatiti; *Bosn.* namlatiti; *Ross.* намолотить, намолачивать. Namłocić się, do woli lub do zmordowania pomłocić, *propr. et transl.*, sich satt oder müde dreschen, prügeln, schlagen.

NAMNOŻYĆ, *cz. dok.*, Namnażać *niedok.*, wiele pomnożyć, viel anhäufen, vermehren; *Eccl.* набавляю, наращаю.

NAMOCZENIE, ia, *n.*, NAMOCZ, y, *ż.*, infuzya. *N. Pam.* 6, 318. NAMOCZYĆ, *ob.* Namaczać.

NAMODLIĆ się, *recipr. dok.*, do woli lub zmordowania modlić się, sich satt oder müde beten, *Vind.* obmoliti, namoliti.

NAMOKNĄĆ, *ob.* Namakać. NAMOKRZYĆ, *cz. dok.*, mokrzem napuszczać, mit Urin anfeuchten; *Vind.* namokriti = nawilżyć: naß machen, anfeuchten.

NAMORDOWAĆ, *cz. dok.*, ile dosyć pomordować, pozabijać, genug morden, tödten. Namordował zwierza z potrzebę. *Żebr. Ow.* 186. — §. Dosyć wysilić, fatygować mocno, stark müde machen. Namordowawszy się z temi nędznemi przypadki świata tego, umarł. *Rej. Post. N n* 1.

'NAMOŚCIĆ, *cz. dok.*, *Ross.* намостить, намащивать = nabrukować.

NAMOTAĆ, *cz. dok.*, na czym pomotać, lub dosyć zamotać, worauf aufwickeln, aufwinden; genug wickeln, drehen, verwickeln; *Sorab.* 1. namottam; *Vind.* namotati, gornamotati, gorsmotati; *Croat.* namotávam; *Dal.* namotivati; *Rag.* namotattii; *Bosn.* namotati, (namotak, *matassa*); *Ross.* намотать, наматывать.

NAMOWA, y, *ż.*, (cf. *Boh.* namluwa *sponsalia*); §. 1 a) namówienie do czego; *Croat.* nagovarjanye; die Ueberredung. Ożenił się Herman z namowy panów radnych z księżniczką Czeską. *Biel.* 64. Łagodna mowa, pewna namowa. *Cn. Ad.* 416. (łagodnemi słowy, pożyjesz twardéj głowy). — b) Namowa na co, umowa; z namowy = zmownie, umownie. *Cn. Th.* 1438, Abrede, Verabredung. — §. '2) Namawianie, naradzanie się, obradowanie, obrady, konferencya, Unterhandlung, Berathschlagung, Rathsitzung. Strony w czasie namowy sędziów (u nas deliberacyą lub ustępem zwanéj), z izby ustąpić muszą. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 22. *S. Grodz.* 2, 183. Namowa, albo o chorobach, zszedłszy się między sobą, radzenie. *Oczk. Przym.* 295. Polacy zjazd w Gnieznie założywszy, po długiéj namowie (*post longam consultationem*), wszyscy zdaniem jednostajnym Krakusowi państwo poddają. *Krom.* 34. Po-

syła Władysław do mistrza dla traktatów; złożono miejsce namowom spólnym. *Krom.* 467. (*colloquiis*). Bolesław na on czas sądy, które namowami i głównemi sejmikami, *colloquia et terminos generales* zowiemy, w polu pod namioty odprawował. *Krom.* 106. Po długich i pilnych radach i namowach, któreśmy czynili i mieli z pany radami, ustanawiamy.... *Vol. Leg.* 2, 610. Gdy posłowie Cesarscy list oddali; była długa namowa. *Sk. Dz.* 519. Trzeba, żeby posłowie zgodnemi namowami i umysły na sejm wielki przyjechali. *Stat. Lit.* 72. O szkołach na inszym miejscu namowę mieć będziemy. *Modrz. Baz.* 46, t. j. rozprawę, Verhandlung, Abhandlung. — §. *3) Namowa, NAMÓWKA, i, *ż*, sentencya, piękna powieść. *Mącz.*, eine Sentenz. *Sententiola*, piękna powiastka, sentencyjka, namówka. *ib.* *Interpunctae clausulae*, rozpunktowane albo rozdzielone sentencye lub namowy. *Mącz.* NAMÓWCA, y, *m*, namawiacz, der Bereder, Aufreder. Namówce dusz. 1 *Leop. Sap.* 12, 3. NAMÓWIĆ, *f.* namówi *cz. dok.*, NAMAWIAĆ *niedok.*, *Boh.* namlauwati, namluwiti; *Sorab.* 1. dorieczačž; *Vind.* nagovorit, pregovorit, premarnuvat, ratat, v'raimat, dogovoriti, domarnuvati, dopovedeti; *Carn.* pogovarjam, pregovarjam; (*Rag.* nagovoritti, nagovàrati *hortari*); *Croat.* nagovarjati, vputiti, nasznubújem; *Ross.* сговорить, сговаривать, подозвать, подзывать, уговорить, уговаривать, приговорить, приговаривать; *Eccl.* наустяю, наущаю; §. 1) namawiać kogo, einen zu bereden suchen; namówić kogo, einen bereden. Do dobrych rzeczy, nie trzeba ludzi namawiać, sami idą. *Teat.* 52, 41. Namawiał ich Paweł o Chrystusie z proroków, od poranku aż do wieczora. *W. Act.* 28, 23. Namawiał ich do tych rzeczy, które są o Chrystusie. *ib.* Ten mię wnet namówi, który czyni to co mówi. *Cn. Ad.* 1160. Namówić się nie daje; namówić go trudno. *Cn. Th.* Namówiony *Ross.* навальный. Namówiona rzecz, do której kogo namówiono *Ross.* навальщина. Zaczęli się zjeżdżać jak namówieni, ledwie nie w jednę godzinę. *Ksiądz.* 196. jak umówieni. — §. Namawiać komu, długo mu przekładać, zastanawiać go, einem Vorstellungen machen, einem vorstellen. Ludziom ja teraz namawiam i nawodzę, czyli bogu, czyli się chcą ludziom podobać? 1 *Leop. Gal.* 1, 10. — §. Namówić komu = nałajać komu. *Dudz.* 13. wytrzeć kapitułę, einem das Kapitel lesen, ihn ausschelten. Namówić komu zelżywie, sromotnie, naplwać komu w kaszę. *Cn. Ad.* 538. — §. *2) Namawiać co = *namowę o czym czynić, konferencyą składać, rozprawę mieć, traktować, układać, negocyować, czynić o co, *Vind.* se podgovorit, se svetuat, etwas verhandeln, negociren, unterhandeln. Na wyspie Toruńskiej tym czasem pokój namawiać zaczęto. *Krom.* 468. Na sejmikach o tych rzeczach, które im na liściech naszych oznajmiono, namawiać mają. *Stat. Lit.* 67. Drugiego dnia król począł namawiać z zacnym senatem o tym pogrzebie. *Zbil. Dr. F* 3. Pięć rzeczy na tym koncylium uważane i namawiane były. *Smotr. Lam.* 154. (roztrząsane). Tego ś. ojcowie, którzy to symbolum na wtórym powszechnym synodzie namówili i napisali, nie przydali. *Smotr. El.* 31. — §. Namówić się z kim = umówić się na co, sich mit einem wozu bereden. Namówili się do tego uczynku. *Tr.* — §. Namówić się = nagadać się do woli; sich satt und müde reden. Jam się namówił, a tyś się nasłuchał. *J. Kchan. Dz.* 789. Pociecha, gdy co boli, namówić się do woli. *Cn. Ad.* 538. (napłakać się, jaka taka uciecha). NAMAWIANIE, ia, *n.*, *subst. verb. niedok.*, das Zureden. NAMÓWIENIE, ia, *n.*, *subst. verb. dok.*, das Bereden. NAMOWNIE *adverb.*, §. a) skutecznie namawiając, przekonywając, überredend, überzeugend. Namownie, nie gwałtownie. *Cn. Ad.* 223. *persuasione, non vi.* — §. b) Namownie = z namowy, zmownie. *Cn. Th.*, abgeredeter maßen, laut Abrede. — §. *c) *Sententiose*, z pięknemi powieściami, namownie. *Mącz.* sententiös. NAMÓWNIK, a, *m.*, namawiacz, co drugiego namawia na co. *Włod.*, namówca, der Bereder, Ueberreder. *Delinitor*, namównik, ubłagacz. *Mącz.* NAMOWNOŚĆ, ści, *ż.*, wymowa ku namówieniu sposobna. *Cn. Th.*, Beredungskunst, hinreißende Beredtsamkeit. — §. *Passive* Łatwość dania się namówić, Neigung, sich überreden oder bereden zu lassen. NAMOWNY, a, e, §. a) *active*, który łacno namówi, voll Beredungskraft, hinreißend beredt. Mowa jego była wdzięczna i namowna, która wielu ludzi pozyskowała, i do prawdy przyciągnęła. *Sk. Żyw.* 2, 398. — §. b) *Passive*, Który się da łatwo namówić. *Cn. Th.* leicht zu bereden. — *§. Mieć co u siebie za namowną i pewną. 1 *Leop. Sap.* 17, 2. za ułożoną, nieuchybną rzecz, für ausgemacht. Za namowną u siebie mają, że dobre są rzeczy widome. 1 *Leop. Sap.* 13, 7. (za pewną rzecz. 3 *Leop.*)

NAMOZOLIĆ, *f.* namozoli *cz. dok.*, nabiedzić, einem viel Noth und Mühe machen. Coż wart ów pedant, co chłopca nieboraka Namozolił, a zrobił nie człeka, lecz żaka? *Zab.* 10, 235. — *Recipr.* Namozolić, nabiedzić się, sich genug placken.

NAMROZIĆ, *cz. dok.*, mrozem naruszać, mit Frost und Kälte zusetzen, *Ross.* наморозить.

NAMRZEĆ się, cf. nademrzeć, *recipr. dok.*, nacierpieć się, n. p. głodu aż do umierania, den Hungertod leiden, großen Hunger leiden, verschmachten. I głodu się namarł, i pieszą się nazad wrócić musiał. *Gorn. Dw.* 203. Głodu się tam co dosyć namarli. *Biel.* 697. Baczę, że się do woli namrzemy, *nos esurituros satis. Mącz.*

NAMSZEĆ, *nijak. dok.*, mchem narosnąć, mit Moos bewachsen, bemoosen. Czyszczenie jakiej rzeczy namszałej. *Spicz.* 134.

NAMŚCIĆ się, *recipr. dok.*, ile dosyć się pomścić, sich zur Genüge rächen, *Boh.* wymstiti se.

NAMUŁ, u, *m.*, szlamowatość miejsce jakie paskudząca, Schlamm, Leim, der auf etwas liegt, Schmutz. Namuł, kał, *limus. Urs. Gr.* 129. Nie wypędzi się bydło na wiosnę, aż deszcze namuły zimowe opłóczą, a trawa znacznie podrośnie. *Kluk. Zw.* 1, 150. Staw powinien mieć odmiał taki, żeby od grobli piasek i namuł spadkiem nieznacznym szły pod wodę. *Kras. Pod.* 1, 174. *Os. Rud.* 45. NAMULAĆ, NADMULAĆ, *cz. niedok.*, Namulić *dok.*, mułem nakrywać, napełniać, *Ross.* насорить, насаривать, mit Leim oder Schlamm anfüllen, beschmutzen. Namulony, n. p. staw *Ross.* намешный, наносный. — §. Namulić,

Vind. namuliti, nafmukati = skórę na ciele nacierać, przecierać, drasnąć, die Haut abstreifen, abreiben, durchreiben. Woły od słoty łatwo sobie jarzmem namulają. *Kluk. Zw.* 1, 212. Po skończonéj robocie zawsze trzeba patrzyć, czy się wołom szyja nie namulała. *ib.* 213. Kark ich, jeśli nie nadmulony. *ib.* 3, 113. NAMULNY, a, e, mogący być namulonym, do namulenia, namulony, verschlammbar, Schlamm =, verschlammt. Nienamulony, *illimis. Urs. Gr.* 166.

NAMUROWAĆ, *f.* namuruje *cz. dok.*, wiele pomurować, *Vind.* nasidati, viel mauern. Kazimierz Wielki kościołów wiele namurował. *Papr. Ryc.* Kazimierz Wielki miast namurował. *Stryjk. Gon. L.*

NAMYĆ, *f.* namyje *cz. dok.*, Namywać *niedok.*, *Boh.* namyti; *Ross.* намыть, намывать; ile dosyć pomyć, genug aufwaschen, viel waschen, scheuern. Namyć się, myjąc dogodzić sobie lub zmordować się, sich satt oder müde waschen.

NAMYDLIĆ, *cz. niedok.*, *Boh.* namydliti; *Bosn.* nasapunati; *Ross.* намылить, намыливать; mydłem nasmarować, naprawiać, beseifen, mit Seife beschmieren.

NAMYKAĆ, *cz. niedok.*, NAMKNĄĆ, *f.* namknie *jednotl.*, nasuwać, nasunąć, napomknąć, *Vind.* namekniti; *Ross.* намекнуть, намекать, *propr. et fig.*; hinschieben, anrücken, hinrücken, fig. hingeben, angeben, eingeben. Namykam czego, napieram, napycham na inszą stronę. *Cn. Th.* Ja piérwszy królowi namknąłem, aby kanał od morza do morza przekopano, i zaraz méj rady usłuchał. *Boh. Kom.* 3, 201, Erwähnung thun, etwas angeben, (*Ross.* намеки alluzye). Neronowi, niepewnemu jak zabić matkę, namknął swój dowcip, *obtulit ingenium*, Anicet wyzwoleniec. *Nar. Tac.* 2, 218, er lieh ihm sein kunstreiches Genie, unterstützte ihn mit Rath. Gdy postrzegli, że im chętnie nadstawiono uszu, namykali zręcznie samego żołnierstwa obelgi. *Nar. Tac.* 3, 65. (t. j. wzmiankowali, przekładali). Z umartwieniem widzi, że się namyka W straszne sidła, co zdrada zastawiła dzika. *Przyb. Luz.* 40. t. j. że się przymyka, naraża, sam się wplata, daß er sich den Schlingen nähert, ihnen näher rückt.

NAMYSŁ, u, *m.*, §. a) namyślanie, rozmyślanie, *Rag.* namisao, namisli; *Vind.* namiflik, namiflenje, das Nachdenken, Erwägen, die Erwägung. Gdzie namysł i rada, tam dobrze. *Teat.* 21, 195. Trzeba czasu do namysłu i przygotowania. *Gorn. Dw.* 16. Prosił o czas do namysłu. *Nar. Hst.* 2, 247. Bez namysłu, ohne langes Besinnen. — §. b) Namysł, namyślenie, skutek namyślania, co się umyśliło, rezolucya, der Entschluß. Prędki namysł w strachu. *Pot. Arg.* 363. Z namysłu = umyślnie, naumyślnie, namyślnie, mit Vorsatz, mit Bedacht. NAMYŚLAĆ się, *recipr. niedok.*, rozmyślać, rozważać co u siebie, über etwas nachdenken, etwas bey sich überlegen, nachsinnen, sich bedenken. Namyślając się, często okazya ginie. *Min. Ryt.* 4, 131. Długo się namyślaj, a śpieszno wykonaj. *Cn. Ad.* 159. NAMYŚLIĆ się, *dok.*, umyślić co u siebie, stanowić, rezolwować się. *Cn. Th.*, etwas bey sich beschließen. Odjeżdżam, namyślony nie widzieć się z nią więcéj. *Teat.* 48. *d*, 26. W prawie Litewskim godzinę nazywano czas namyślenia sędziów. *Czack. Pr.* 2, 97; cf. namowa; cf. ustęp. NAMYŚLIĆ, *act. transit.*, długo pomyślić, rozważyć co, lange genug überlegen, durchdenken; (*Sorab.* 1. namysliu, namyslim; *Bosn.* namisliti *comminiscor*, namiscgljati *meditor*; *Vind.* namifliti; *Croat.* namisslyam *imaginor*; *Rag.* namisliti *excogitare*). Głębokiego układu zamiary wielkie, długim lat przeciągiem namyślone i przetrawione. *N. Pam.* 15, 374. NAMYSŁAW, a, *m.*, Namslau, miasto Szląskie. *Dykc. Geogr.* eine Stadt in Schlesien. NAMYŚLNY, a, e, NAMYŚLNIE *adv.*, z namysłu robiony, umyślny, naumyślny, mit Fleiß, mit Absicht, aus Vorsatz geschehen; *Rag.* namiscgljeno; *Ross.* нарочный. Jedne mordy są namyślne, drugie z przygody. *Petr. Pol.* 397. — §. Namyślający się, rozmyślający, uważny, bedachtsam, mit Nachdenken, bedächtig. Namyślna jest fortuna w dawaniu, porywcza w odbieraniu. *Krom. Błaż. ded.* Horacyusz, w trudach więzienia Moskiewskiego, na utulenie żalów, przez *Petrycego*, nie tak namyślnie, jak w niewoli teskliwie, przełożony, (t. j. nie z tak wolną myślą, ochoczo).

NAŃ = na niego, *Boh.* naň = na něho; *Eccl.* нань, на него, *ob.* Na, *ob.* On.

NANA = Mama, (Mämme!) Mutter! νάννη *Graecis soror est matris. Cn. Th.*, *Bosn.* nana, babka, gospa *avia; Sorab.* 1 *et* 2. nan ociec. NAŃKA, NIAŃKA, i. *ż.*, mamka, piastunka od dzieci, die Kinderwärterinn; *Boh.* chůwa; *Ital.* nena; *Ross.* няня, нянка, нянюшка; (*Rag.* ninnanje *somnus infantis*; *Ital.* ninna). Mamki i niańki przyjmował. *Teat.* 24, 134. Wkrótce Teosiu z rąk niańki przejdziesz do innych. *Zab.* 14, 259. Umie pacierz bez niańki. *Cn. Ad.* 593. (nie dziecię-ć już jest; ma-ć rozum; minęło mu siedm lat; wyrósł z rózgi; sam sobie radzić może; wie co złe, co dobre).

NANARZEKAĆ się, *recipr. dok.*, narzekaniem nasycić się, zmordować się, sich satt und müde klagen. Nanarzekawszy się w swym żalu jak trzeba, Rzekł .... *Otw. Ow.* 149.

NANĘCIĆ, *cz. dok.*, ile dosyć ponęcić, zusammen locken; *Croat.* napèlyávam; *Ross.* наживать, наживлять.

*NANIEBIE, *Carn.* nanębje = klima, cf. podniebie.

NANKIN, u, *m.*, materya, początkowo Chińska, od stolicy Chińskiéj Nanking nazwana, Nankin, ein Zeug. *N. Pam.* 21, 257, *Ross.* китайка, китаечка, (cf. kitajka). Bela nankinu, po 10 sztuk zawierająca *Ross.* тюнь. NANKINOWY, a, e, od nankinu, Nankin =. *Ross.* китайчетый. Nankinowy kitel *Ross.* китаешникъ. Nankinowa suknia kobieca *Ross.* китайникъ.

NANOSIĆ, *act. cont.*, NANASZAĆ *frequ.*, NANIEŚĆ, *f.* naniosę *dok.*, *Boh.* nanosyti, nanĕsti; *Rag.* nanjêti, nanossìm; *Vind.* nanesti, nanofiti, nanafhati, ponafhati; *Carn.* nanesem; *Ross.* наносить, нанести, наношу; wiele na kupę poznosić, viel zusammen tragen, zusammen häufen. Nanosiły *abo* naniosły mrówki ziarn. *Cn. Th.* Nasi wielką korzyść w Rusi wzięli; bo było nanoszono dosyć z Węgier srebra i złota. *Biel.* 116. Egipt jest darem Nilu; nie tylko iż go wodą swą namacza, ale też i dlatego, iż ziemię one sama naniosła rzéka, i ustawicznie jéj przyczynia. *Boter.* 213. (*Ross.* наносный 1. namulony, 2. obmowny, potwarny; *Ross.* нанестися namulić się; *Eccl.* нанести вину = obwinić). — Koń naniosł. *Rys. Ad.* 28. na-

gnoił, nasypał, das Pferd hat Haufen gemacht. — Nanosić ławy, *woza, *stoła, łożka, drewna etc. = namykać czego, napierać, napychać na inszą stronę, *promovere, protollere. Cn. Th.*, herbey bringen, herbey tragen, herbey rücken. — Nanieść na kogo, ściągnąć na kogo, nawieść, naprowadzić, über einen bringen, ihm zuziehen. Heretyckiego upadku na dusze swe nanieść nie chcemy. *Smotr. Apol.* 18. — *§. Nanieść, wnieść, wniosek uczynić, allegować, przytaczać, anführen, folgern. Nanieśliście i owo, że Nestor był kondemnowany; bezrozumnieście nanieśli. *Smotr. El.* 44. — §. *Phys.* Bóg wyjął żebro Adamowi, a ciałem naniosł miejsce wyjętego żebra. *Kanc. Gd.* 269. zasklepił, zamknął, naodział, bedecken, bekleiden.

NANOTOWAĆ, *cz. dok.*, z *Łac.*, anotować, krótko napisać, kurz anmerken, aufzeichnen; (*Sorab.* 1. woměrkuyu, podměrkuyu, podeżeychuyu; *Vind.* navanzhati, nasnaminuvati, sasnaminuvati, posnaminuvati, narisati, sarisati). Nanotowanie *Ross.* памятописаніе.

NANUDZIĆ, *cz. dok.*, nudami namordować, recht müde langweilen, *Ross.* надосадить. Nanudzić się, sich recht müde langweilen.

NANUKAĆ, *cz. dok.*, na co przynukać, napędzić, *Croat.* nanukávam *incito.*

NAOBCINAĆ, *cz. dok.*, cf. obetnąć, *f.* obetnie *dok.*, wiele poobcinać, vieles behauen, beschneiden. Naobcinawszy gałęzi z drzew, szli za nim. 1 *Leop. Jud.* 9.

NAOBIECYWAĆ, *f.* naobiecuje *cz. dok.*, wiele poobiecywać, vieles nach einander versprechen; *Ross.* насулить. *Oneratus spe praemiorum*, wiele mu naobiecywano. *Mącz.* (cf. złote góry).

NAOBIERAĆ, *cz. dok.*, wiele poobierać, viel auslesen; *Boh.* naobjrati. Naobierawszy jagód przewiędłych.... *Cresc.* 540.

NAOBŁAPIAĆ się, *recipr. dok.*, nauściskać się, *sensu honesto*, genug umarmen. Skanderbeg Uranokonta, naobłapiawszy się go, pocałował. *Baz. Sk.* 333.

*NAOBŁOCZYĆ, *cz. dok.*, nawlec obłokami, *Bosn.* naoblaciti; *Croat.* naoblachújem *obnubilo*; cf. oblec.

NAOBRACAĆ się, *recipr. dok.*, do zmordowania się obracać, sich müde drehen, genug umdrehen; *Boh.* naobraceti se, naobracym se.

NAOBRYWAĆ, *cz. dok.*, wiele poobrywać, viel abreißen, abpflücken.

NAOBRZYNAĆ, *cz. dok.*, wiele poobrzynać, viel beschneiden.

NAOCZNY, a, e, — ie *adv.*, (*oppos.* zaoczny), w oczy uderzający, przed oczami będący, *Slav.* oscigledan; *Croat.* zóchen, (cf. *zoczyć); in die Augen springend, vor Augen befindlich. Więcéj nad jego prawidła i rady Znaczyły u niéj naoczne przykłady. *Kniaź. Poez.* 3, 121. Dajesz oto i teraz naoczne przykłady. *Zab.* 11, 47. *Zabł.*

NAODZIAĆ, *f.* naodzieje *cz. dok.*, NAODZIEWAĆ *niedok.*, przyodziać, noch drüber bekleiden, noch darüber decken, bedecken. Tak wielą znakomitych cnot uślachcasz zbiorem, Które śmierć żałobistym naodzieje worem. *Zab.* 9, 42. *Zabł. Corporis tegumenta*, naodzianie, nakrycie ciała, odzienie. *Mącz.* die Bedeckung, Bekleidung.

NAOLEJKOWAĆ, *f.* naolejkuje *cz. dok.*, namaścić olejkiem, voll salben, mit Oel voll schmieren. *Delibatus medicamentis*, lekarstwy naolejkowany. *Mącz.*

*NAOŁTARZNY, a, e, *Ross.* напрестольный; na ołtarzu się znajdujący, auf dem Altare befindlich.

NAOPAK, *ob.* Opak.

NAOPOWIADAĆ, *cz. dok.*, ile dosyć poopowiadać, genug hererzählen; *Ross.* насказать, насказывать.

NAORAĆ, *cz. dok.*, *Sorab.* 1. naworacž; *Bosn.* naorati; *Ross.* напахать; dosyć poorać, anackern.

NAOSTATEK = na ostatek, nakoniec, nawet, zuletzt, übrigens. *Cn. Th.*, (*Etym.* stać, ostać się).

NAOSTRZYĆ, *f.* naostrzy *cz. dok.*, Naostrzać *niedok.*, kończato przyostrzyć, anspitzen, spitzig machen, scharfen, zuschärfen; *Boh.* naostřiti, nabrausyti; *Vind.* naostrit, nabrusit; *Bosn.* naosctritti, nabrusiti, natočiliti; *Rag.* naosctritti; *Croat.* naostrujem, naoczelujem, nabrussújem; *Ross.* наострить, навострить. Chryzostom język swój na sprosne występki ich naostrzył. *Sk. Dz.* 545. NAOSTRZYCIEL, a, *m.*, *Croat.* nabrusziteI, der Schärfer.

NAPACHAĆ, *cz. dok.*, n. p. Napełnia swoją nauką drukarnie, Byleśmy chcieli nie żałować ucha, Pewnie napącha wspaniałego ducha. *Mon.* 74, 54. natchnie nas nim, *comiće*, begeistern.

NAPAD, u, *m.*, napadnienie, napaść, najście, najazd; (*Ross.* нападеніе, нападокъ; *Boh.* napad = spadek; *Carn.* napadanje *sors*); *Sorab.* 1. napad, nadbehženo; *Slov.* wpád, utok; *Vind.* napad, popad, prepad, zhefpad, napadenje, nabuknenje; *Carn.* plan, (cf. plon); *Croat.* nadpad; *Ross.* нападеніе, нашествіе, наступъ, напускъ, (нападки prześladowania), der Anfall, Einfall. Niespodzianemu napadowi trudno się odjąć. *Pilch. Sen. list.* 3, 377. Bagna te są dostateczne, do wstrzymania napadu jazdy. *N. Pam.* 12, 267. (attaku). Nieustanne wędrownych dziczy napady. *ib.* 4, 24. Prussacy częste czynili napady na ziemię Chełmińską. *Nar. Hst.* 4, 81. Czeskie napady na Polskę. *ib.* 2, 356. Mnisi za napadem sług królewskich, pomordowani zostali. *ib.* 2, 126. — NAPADAĆ, ał, a, *contin.*, NAPADNĄĆ, *jednotl.*, Napaść, napaśdź, napadł, *f.* napadnie *jednotl.*, *Boh.* napadati, napadnauti; *Slov.* napadám; *Sorab.* 2. napadnusch; *Sorab.* 1. napaduyu; *Rag.* napàsti, napadati, nascociti, nadpasti, nadstupiti, docchi iz ne nadke, narjepiti; *Vind.* napasti, napadati, prepasti, zhefpasti, planiti, prenadskozhiti, popasti, nahajati, lotiti le; *Carn.* lótiti, lôtem, buhtiti; *Croat.* napadam, nadpádam, navalyuï; *Ross.* напасть, нападать; *Eccl.* приложествовати кому; a) *verbum neutr.* napadać na co = przypadać, natrafiać, auf etwas stoßen, auf etwas treffen. Mijając te kamienice, napadam na czterech ludzi; ci skoro mię postrzegli, wraz na mnie się rzucili. *Boh. Kom.* 2, 251. Wszystko, co napadnie, pożera. *Otw. Ow.* 583. Ile razy do polityki się rzucę, zawsze napadnę na biedę. *Boh. Kom.* 3, 366. Owo co na myśl napadnie głupiemu, Chce dokazować i zdołać wszystkiemu. *Białob. Odm.* 10. was ihm nur einfällt, in den Sinn kommt. — §. Napadać na nogę, nachramować, chromać, *Croat.* napádam, auf einen Fuß hinken. *Dudz.* 47. Ślepi do bystrzejszego przychodzą widzenia, Chromi bez napadnienia zażyją chodze-

nia. *Banial. F 2 b.* — §. b) *verb. activ.* Napadać na kogo = rzucać się nań, sich worauf werfen, stürzen, überfallen, über einen herfallen. Czego gdym mu odmówił, napadłszy na szyję moję, łzami oblany, prosił mnie o to. *Smotr. Ex.* 10. Dowiedziałem się, że czterech ludzi miało napaść na Wc Pana. *Boh. Kom.* 2, 231. Skorom wjechał do lasu, rozbójnicy napadli na mnie. *Teat.* 23. *b*, 50. Febra codzienna rano, niekiedy po południu, albo w wieczór napada. *Krup.* 5, 539. Napadła go melankolia, bojaźń, nabożeństwo, *incessit. Cn. Th.*, es ergriff ihn.... Napadła go żądza = zachciało mu się. Napada mię sen = drzymię. *Corripiere viam*, ochotnie sobie w drodze pochadzać, napaść na drogę. *Mącz.* — §. Napadać kogo z czym = nacierać nań czym, nalegać nań czym, auf jemanden womit losgeben, losdringen, ihm dringend zusetzen. Im żarliwiéj kto go z tym napadał, Wyrzucając mu na oczy zdradę, to on na Dońce składał. *Tward. Wł.* 67. — §. Napadać, napadło *impers.*, licznie do kupy spadać, häufig und viel fallen. Co téj nocy śniegu napadło. — §. Napadać się *recipr.*, trochę się spadać; *ob.* Nadpadać się.

NAPADŁY, a, e, (*Boh.* napadny spadkowy), §. a) oskoczony, najechany, angegriffen, überfallen. Od zbójców napadły. — §. b) Napadła droga = mokra, namiękła, durchgeweicht, grundlos, kothig. *Cn. Th.* Napadła droga śniegiem, beschneyt.

NAPAJAĆ, NAPAWAĆ, *ob.* Napoić.

NAPAKOWAĆ, *cz. dok.*, na czym pakując nakłaść, ile dosyć popakować, aufpacken, genug packen; (*Vind.* naharfhatati, gornabafati, gornatovorjati; *Slav.* natovariti, spraviti; *Croat.* naperchújem). Napakować się, do dogodzenia sobie, lub do zmordowania się pakować, sich satt oder müde packen. — *Fig.* Najeść się, objeść się, sich voll stopfen.

NAPALIĆ, *f.* napali *cz. dok.*, Napalać *niedok.*, *Boh.* napaliti, napalowati; *Sorab.* 1. napalam; wiele popalić, mocno zapalić, viel verbrennen, stark einheitzen. Piec był bardzo napalony. 1 *Leop. Dan.* 3, 22. — Napalić się, paląc dogodzić sobie lub zmordować się, sich satt oder müde brennen, heitzen.

*NAPAMIĘTAĆ się, *recipr. dok.*, wiele popamiętać, wydołać spamiętaniu czego; viel gedenken, im Stande seyn, gehörig zu gedenken. Innych zabobonów, a ktoby się napisał abo napamiętał? *Rej. Post. p p* 5. Ktoby się tego naliczył a napamiętał? *Rej. Zw.* 58.

NAPAPLAĆ, *cz. dok.*, wiele popaplać, viel nach einander plappern; *Ross.* навирать, наболтать, набалтываю. — Napaplać się, do dogody lub zmordowania się popaplać, sich satt oder müde plappern.

NAPARCZYWY, a, e, NAPARTY, *ob.* (Napierać), NAPARCZYWIE, NAPARCIE *adv.*, wielce nalegający, nacierający, sehr dringend, zudringlich, ungestüm. Umysł naparczywy. *Fredr. Ad.* 93. O to, co się raz ujmie, naparcie stoi. *Żebr. Zw.* 86. NAPARCZYWOŚĆ, NAPARTOŚĆ, ści, *ż.*, naleganie wielkie, natarczywość, ungestümes Zudringen, Zudringlichkeit, *ob.* Napor.

NAPARSTEK, stka, *m.*, NAPARSTECZEK, czka, *m.*, *demin.*, *Slov. et Boh.* naprstek, (*Etym.* prst = palec, zkąd pierścień); *Croat.* napershnyak, naperssnyak, (perzt = palec); *Rag.* naparstak, (parst = palec); *Vind.* perstnik, fingrat; *Carn.* napèrstnèk, fingrat; *Slav.* nápêrstnjak; *Sorab.* 1. porstžané kwobečžk; *Ross.* наперстокъ, наперстникъ, наперсточекъ; der Fingerhut. Naparstek mosiądzowy nie mógł téj igły wstrzymać. *Wys. Katar.* 156. Od nici, igieł, naparstków, co mają płacić.... *Vol. Leg.* 4, 359. Naparsteczek srebrny. *Teat.* 28. *b*, 100. Pan naparsteczkiem pije, jak kanareczek. *Teat.* 26. *b*, 25. Chciałby swego nieprzyjaciela w naparstku utopić. *Opal. Sat.* 189 = w łyżce wody. — §. *Botan.* Naparstek albo NAPARSTNICA, y, *ż.*, rodzaj rośliny, *Digitalis Linn.*, Fingerhutblume, Fingerhutkraut, Waldglöcklein, ma kwiat podobny naparstkom, które mają niewiasty na palcach, gdy szyją. *Urzęd.* 121. *Kluk. Dykc.* 1, 191, *Ross.* наперсточная трава. NAPARSTKOWY, NAPARSTECZKOWY, a, e, od naparstka, lub naparsteczka, *Ross.* наперсточный.

NAPARTACZYĆ, *cz. dok.*, wiele popartaczyć, genug zusammen pfuschern, *Ross.* накропать. Napartaczyć się, sich satt oder müde pfuschern.

NAPARTOŚĆ, *ob.* Naparczywość. NAPARTY, *ob.* Naparczywy *et* Napierać.

NAPARZAĆ, *cz. niedok.*, Naparzyć, *f.* naparzy *dok.*, Naparzać członek chory, *fovere. Cn. Th.*, *Ross.* напарить, напаривать, ein krankes Glied bähen, durch warme Umschläge ausdünsten lassen. Naparzać się, *vaporibus insidere. Syxt. Szk.* 234, sich bähen. Naparzanie, namaczanie, *fomentatio*, die Bähung, robi się z ługów alkalicznych, dodając lotnych wyskokowych i olejowatych rzeczy; zgrzawszy miernie maczaj w tym chusty, i okładaj niemi ciepło, jak strzymać możesz. *Perz. Cyr.* 2, 333. *Dykc. Med.* 4, 444. Naparzenie nóg chorych podagryka. *Mon.* 69, 1035. NAPARZNĄĆ, Naparzchnąć, *f.* naparznie *cz. jednotl.*, (*Boh.* naprskati *multum spuere*, naprznjti *polluere*). Naparznął kot co = parą swą zaraził. *Włod.* Naparznąć mówią o psie, kocie etc., gdy parą swą co zarazi abo ozionie. *Cn. Th.* 472. *Contacta halitu leonis*, co lew naparznął, napuchnął. *ib*, durch Anhauchen anstecken. Wąż, pies to naparznął. *Tr.*

1. NAPAŚĆ, napasł, *f.* napasie *cz. dok.*, Napasać *niedok.*, (*Boh.* napasti; *Bosn.* napasti; *Vind.* napasti, napafem; *Rag.* napâsti; *Croat.* napaszujem; *Ross.* напасти, напасать = w zapas się opatrzyć); dobrze do nasytu bydłu dać się paść, das Vieh satt weiden, lange und zur Genüge weiden lassen. Napasł bydła. *Cn. Th.* Idą ku domowi owce napasione. *Lib. Hor.* 111. — §. Nakarmić *propr. et fig.*, sättigen. Za ten uczynek godzien psy napaść i kruki. *Pot. Arg.* 231. (cf. krucza strawa). Nie mogła oczu napaść na niego patrzeniem. *Jabł. Tel.* 4. Takeś też i ty już napasł się temi zdaniami przewrotnemi! *Teat.* 22, 45. nakarmiłeś się, napoiłeś się niemi.

2. NAPAŚĆ = *infin.*, *ob.* Napadać. — NAPAŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* autok; *Slov.* wpád, utok; *Sorab.* 1. napad, nadběhžěno; *Vind.* napad, napadenje, prepad, shefpad, saderka, popad; *Carn.* napast, plan; (*Rag.* nâpast = dyabeł; *Croat.* napaszt *tentatio*; *Ross.* напасть nieszczęście, smutek, krzyż); *Ross.* нападенie, (нападки prześladowania), наступъ, наступленie, напускъ, нашествie, набѣгъ; *Eccl.* срацъ; napastowanie, prześladowanie, napad, Verfolgung, Ueberfall, Anfall, Händel. Napaść jest wmówienie jakiéj

potwarzy w człowieka, upominając się od niego zadosyćuczynienia o krzywdę, którój nie popełnił. *Jez. Wyr.* Wilk szukając napaści, rzekł do barana: coż mi macisz wodę? *Zab.* 13, 273. Napaść z Litwy, *querelle sur un pied de mouche. Tr.*, Zank um des Kaisers Bart. — §. Napaść, bieda, nieszczęście, Ungemach, Kreuz, Elend. Jedno największe nieszczęście a napaść, to jest nic nie umieć. *Kosz. Lor. pr.* §. Napaść, choroba bydlęca, paskudnik, nogieć, eine gefährliche Krankheit des Viehes. Koniom na paskudnika co robić, żeby zaraz ta napaść ustąpić musiała. *Haur. Ek.* 155. — Szkaradna zaraza i napaść, bydło i wszelaki dobytek morząc, Polskę zbroździła. *Krom.* 750. Skoro napaść czyli nogieć w oczach konia postrzeżesz.... *Lek. Kon.* 18.

NAPAŚCIWY, NAPASTLIWY, NAPASNY, a, e, (*Ross.* напастный nieszczęśliwy, biedny); napadający, napastujący, nacierający, natarczywy, natrętny, angreiferisch, befehdend, Fehde suchend; *Ross.* находный, наступательный, наступчивый. Inkwizytorowie objeżdżają miasta i ziemie, dla widzenia, jeśli tam niemasz napaśliwych kłótników, mieszających pokój publiczny. *Mon.* 74, 328. Męstwo nieustraszone, ale nie napastliwe. *Kras. Pod.* 2, 64. Wilk szkodny, napaściwy. *Haur. Sk.* 311. Straszą lud trwożny napastliwe duchy. *Kras. Oss. E b.* Napasnych karzą. *Hor. Sat.* 156. Utaił się przed napasnemi kredytorami. *Zab.* 13, 212. (NAPASKUDZIĆ, *cz. dok.*, *Boh.* naprznowati = *foedare*; *Ross.* напакостить, нагадить, насквернить, напачкать; paskustwa narobić, nakłaść, naplugawić, Unflath hinthun, beunreinigen). NAPASTNIK, a, *m*, *Sorab.* 1. napadnik; *Boh.* autočnik; *Vind.* popadnik; *Carn.* lotruvavz, planénik; *Bosn.* napastnik, progonitegl *persecutor*, *tentator*; *Croat.* nahrupitel, navalitel, (napasztnik *tentator*, *diabolus*, *Rag.* napasnik); *Ross.* нападчикъ; napastujący kogo, napadający nań, najeźdźca, prześladowca, der Ueberfäller, Ueberzieher, mit gewaffneter Hand, der Befehder, der einen anfällt. Rozbójnik na życie i majątek razem, napastnik na samą własność człowieka dybie. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 334. NAPASTOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, prześladować kogo, nacierać nań, einen verfolgen, ihm keine Ruhe lassen; *Carn.* planiti; *Croat.* navalyujem, nahruplyújem; (*Bosn.* napastovati; *Croat.* napasztujem *tento*; *Vind.* napostuvat *irritare*). Nie napastuj mnie. *Teat.* 46, 60 = daj mi pokój.

NAPASTWIĆ się, *f.* napastwi się *recipr. dok.*, napaść się, nakarmić się, *sed solummodo in malam partem*, sich (an etwas grausamen) satt weiden, sein Mütbchen fühlen; (*Eccl.* напаствовати biedę klepać). Rad był temu bardzo, że się mu dostał ksiądz, na którym się mógł napastwić do woli. *Birk. Gł. Kun.* 45.

NAPATRZYĆ się, *f.* napatrzy się *recipr. dok.*, Napatrzać się *niedok.*, Napatrywam się *częstl.*, patrząc nasycić się, lub zmordować się, sich satt sehen, sich müde sehen; *Rag.* napazitise; *Croat.* napazivati, napazujem; *Vind.* nasiati, obsiati; *Ross.* наглядѣться, заглядѣться, насмотрѣться. насматриваться. Przykładów takich naczytać się dosyć i napatrzyć trzeba. *Mon.* 70, 734. Widywałem ją często, ażebym się napatrzył cudownym jéj wdziękom. *Zab.* 14, 299. Nie mogła się napatrzyć i nacałować onych ran świętych. *Groch. W.* 237. (*Ross.* ненаглядной czego się napatrzyć nie mogą). Teraz się napatrz panno, kogo widzieć żądasz, Kto wie, jeśli go potym na wieki oglądasz. *Papr. Ryc.* 25. Napatrzyłem się tego, jak częstokroć najlepsze intencye źle tłumaczone były. *Kras. Doś.* 261. Nie mogą się napatrzeć siebie, pan drzwiami, a pani oknem. *Rys. Ad.* 47. Napatrzanie się, *Carn.* nagled; *Ross.* наглядка przypatrywanie się.

NAPAWAĆ = napajać, *ob.* Napoić. NAPAWALNY, a, e, napawaniu służący, zum Tränken, Tränke =. Napawalne miejsce abo koryto, *aquarium. Cn. Th.*, *Boh.* napagedlo; *Croat.* napoische; *Vind.* napajalishe; die Tränke, der Tränketrog. NAPAWANY, NAPAWANIE, *ob.* Napoić.

NAPCHAĆ, *f.* napcha *cz. dok.*, Napchnąć *jednotl.*, Napychać *niedok.*, pchając napełnić, voll stopfen; *Boh.* nacpati, nacpawati; *Carn.* nawadam, nabâsam; *Vind.* nahatiti, nabulati, nadregati, (napehniti = nakłóć); *Bosn.* nakladiti, (cf. nakłaść); *Ross.* напихнуть, напихать, напихивать. Dziurawego woru nie napchasz. *Żegl. Ad.* 70. I wół lepiéj pociągnie, gdy się plewami napcha. *Boh. Kom.* 5, 264. obetka, sich voll stopfen. *Prov. Slov.* Prawidlami nacpat hlawu, gako krupami gelito; *regulis superfluis onerare.* Lubię tę przemianę losu, kiedy kieszeń pusta, potym złotem się napcha. *Teat.* 22, 41. — §. *Intrans. obsol.* Napychać, wiele popychać, viel stoßen. Ten się dorwał pagórka, w krzywym czółnie drugi Wiosłem napycha, kędy zaciągnął się z pługi. *Żebr. Ow.* 10.

NAPCHLIĆ, *f.* napchli, *cz. dok.*, pchłami napełnić, voll Flöhe machen, mit Flöhen anfüllen; *Ross.* наблошнять. Napchlić komorę, łóżko, suknią. *Cn. Th.* Napchlony, pełny płech, pchlisty, *pulicosus. Mącz.* (*Ross.* наблошниться formować się, kształcić się, doskonalić).

NAPĘCZNIEĆ, *f.* napęcznieje *neutr. dok.*, pękato nabrzmieć, aufschwellen, auferiten, aufplatzen; *Boh.* nabobtjm. Rózga Aaronowa zakwitnęła, i napęczniawszy pąkowie z téj roszczki, wypuściły z siebie kwiatki. *Leop. Num.* 17, 8. Żyły napęczniałe, oczy łyskające. *Pilch. Sen.* 283. NAPĘCZYĆ, *f.* napęczy *cz. dok.*, n. p. Oczy wytrzyszczył, a gębę napęczył. *Rys. Ad.* 52. nadał, odął, napęczniała uczynił, aufblasen, aufschwellen lassen.

NAPĘD, u, *m.*, napędzanie, natarcie, nawał, napaść, das Lostreiben auf jemanden, der Anlauf; *Ross.* стремительность. Bili na około obozu parkan, aby pod jego zasłoną wycieczki czynić, i w czasie napędu bezpiecznie cofać się mogli. *Nar. Hst.* 3, 149. *Mon.* 76, 520. NAPĘDZIĆ, *f.* napędzi *cz. dok.*, Napędzać *niedok.*, przypędzić, *Carn.* nagajnam; *Vind.* nagnati, naganjati, napelati, perganjati; wohin treiben, antreiben. Napędziłem dzikiego zwierza do parkana. *Bardz. Trag.* 315. Jesteś jak ów wilk, co go do sieci napędzają, a onemu się nie chce. *Twor. Wiecz.* 100. Napędzenie (*Vind.* naganja, perganja, napelanje). Napędzała dziewki baba bardzo do roboty. *Zab.* 13, 278. *Treb.* Do zimnéj go wody napędził. *Cn. Ad.* 209. (= przyparł go do ciasnéj dziury). Napędzać komu Piotra, *ob.* Piotr. Napędzać komu kłopot = nabawiać go kłopotu, einem Kummer machen. Napędzili nam postrachów rywale. *Teat.* 43. *b*, 68. Officer ten dyabelnie mu strachu na-

pędził. *ib.* 52. *b*, 45. NAPĘDZICIEL, a, *m.*, *Sorab.* 1. nahaničžeř; napędzicielka nahaničžerka.

NAPĘKNĄĆ, *nijak. jedntl.*, napęczniawszy pęknąć, aufplaßen, aufbörsten, (*Rag. et Bosn.* napuknuti). Napękły, *Croat.* napuknyen *modice ruptus*, nieco spękany, etwas aufgeborsten.

NAPEŁNIĆ, *f.* napełni *cz. dok*, Napełniać *niedok.*, *Boh.* naplnowati, naplniti; *Slov.* naplnugi; *Sorab.* 1. napelnicž, napelnu; *Sorab.* 2. napolnisch; *Slav.* napúnut; *Rag.* napunniti, napuuniti, napugnivati, nadopunniti; *Vind.* napouniti, dopouniti, naopuniti, pounu storiti, domeriti, napounenje, napounjen; *Carn.* napolniti, nabúlim; *Bosn.* napunniti, napugnati, nadopuniti; *Dal.* nadopuniti; *Croat.* napunyávam, naddopunyavam; *Ross.* наполнить, наполнять, начинить, начиниваю; wypełnić, voll füllen, ausfüllen, erfüllen, *propr. et fig.* Kiedy naczynie jakie się napełni, dopiero wstrząsną, alić jeszcze zostanie miejsce, coby mogli napełnić. *Radz. Z. P. M.* 464. Napełniający *Eccl.* полнителенъ. Napełniasz miejsce wszystkie bóstwem twoim. *Groch. W.* 334. Jupiter, przywziąwszy Satyrskiéj postawy Napełnił dwojgiem dzieci piękną Niktyenę. *Otw. Ow.* 219. (schwängern). Drogę tę świętą, słuszna rzecz, *abyśwa (*dual.* = abyśmy) ją łzami gorzkiemi *napełniła (*dual.* = napełniły). *Groch. W.* 196. Kałuże się bydlęcym rykiem *znapełniały (= napełniły). *Otw. Ow.* 447. Jedli wiele, a napełniwszy się, zaraz jednym rzygnieniem nic w żołądku nie czuli. *Sk. Dz.* 1148. Kogo pan zbytecznie swemi łaskami napełnia, tego podaje w nienawiść swym towarzyszom. *Boh. Kom.* 2, 64, (obsypuje, obdarza). Miłosierny opuszczonemu bogactw swych udziela, a mądry niedostatki ubogiego napełnia. *Smotr. Apol.* 28. — *Napełnić się czego = czym, n. p. Krótka była radość moja, która się teraz napełnia gorzkości i pohańbienia. *Sk. Żyw.* 2, 170. Będzie napełnion ducha świętego, jeszcze z żywota matki swojéj. *Sekl. Luc.* 1. Oni napełnieni byli szaleństwa. 1 *Leop. Luc.* 6, 11. Gdy Mardocheusz przed nim nie wstał, napełniony był Aman popędliwości przeciw niemu. *Radz. Esth.* 5, 9. (napełniony popędliwością. *Bibl. Gd.*). NAPEŁNIENIE, *Ross.* наполненіе = pełność, die Fülle, die Völligkeit, die Vollabung. Jak tylko człowiek niestrawnego żołądka co zje, czuje prędkie napełnienie i odrzygowanie się. *Krup.* 5, 40. *NAPEŁNISTY, a, e, mogący być napełnionym, *Rag.* napunniv *implebilis*, anfüllbar. Napełnisty, którego trudno napełnić. *Cn. Th.* 507. NAPEŁNIA, i, *ż.*, miejsce w kopalni pod szybem głównym, do zgromadzenia wyciętych skał lub kruszców, by te na wierzch kopalni dobytemi były. *Mier. Mskr.*, der Füllort im Bergschachte.

NAPERZAĆ się, *recipr. niedok.*, uprząść postawę, podejmować boki, kokoszyć się. *Cn. Th. Włod. Dudz.* 47, sich entrüsten, sich brüsten, sich breit machen; (cf. perzyć się, gniewać się). Gdy u dworu przychodzi rada około czego, tedy przewrotni pochlebcy naperzą brwi. *Kosz. Lor.* 41. najeżą, kozła postawią, marsa, sie sträuben die Augenbraunen.

NAPIĄĆ, *f.* napnie *cz. jedntl.*, NAPINAĆ, *niedok.* *Boh.* napnauti, napjti, napjnati; *Sorab.* 2. napesch, napinasch, napinam; *Carn.* napęti, napęl, napnêm, napęjnam; *Vind.* napeti, napnit, napenjati, nápnem; *Croat.* napinyam; *Bosn.* napeti, (napetise, otecchi *tumeo*); *Rag.* napêti, napeeti, napignem; *Ross.* напялить, напяливать, (напнуться, напинаться potykać się, utykać); *Eccl.* напѧщати, напѧщу; naciągać, nastroić, aufspannen, ausspannen, spannen. Napinać łuk, kuszę = naciągać, cf. nałożyć. *Cn. Th.* Prędką ręką puść strzałę z napiętéj cięciwy. *Bardz. Trag.* 162. Łuk napięty wysili się; czasem go z cięciwy uwolnić nie zawadzi. *Lub. Roz.* 481. *Mon.* 76, 2. Napnę ojczystéj arfy chętnie strony. *Susz. Pieśn. B* 3. — Napinać siły swoje, napinać się = usadzać się, usiłować, seine Kräfte anspannen, sich anstrengen. Napina mocno swoje siły. *Susz. Pieśn.* 3 *S.* Na to najwięcéj siły swoje napina, żeby ich na swój żołd przewabił. *Bzow. Roż. pr.* Tak na to silnie się napięli, że nieprzyjaciel ztąd rugowali. *Tward. Wł.* 168. Król na wojnę Szląską wszystek napięty. *Krom.* 715. *intentus.* Nie mieliśmy sił, nie szły nam fortele, Często daremnym poszliśmy napięciem. *Pot. Syl.* 130. Żartuj sobie Wc Panna, ale to jest pewna, że tu jest napięte zamężcie. *Teat.* 37, 193. Został w Judaszu wolą złą ku przedaniu Pana napiętą. *Żarn. Post.* 79. (skłonną). — *Meton.* Napinać co = nastrajać co, rozpoczynać, przygotować, den Anfang machen, anheben, einleiten, einfädeln. Kiedy co poczynasz, Upatruj srogi zawod, gdy dzieło napinasz. *Jabł. Tel.* 339. Tak rzecz swą napiąwszy, na miejsca jak najskrytsze uchodzi. *Pilch. Sall.* 216. Już mam rzeczy napięte, niczego mi nie brakuje, tylko twego zezwolenia. *Teat.* 21, 185. Wszak widzą co złe; dla boga, czemuby nie umykać się od napiętéj zguby! *Chrośc. Fars.* 38.

NAPIĄTNOWAĆ, NAPIĘTNOWAĆ, *f.* napiątnuje *act. dok.*, piątnem naznaczyć, nacechować, bebrandmarken, stempeln. Literami napiątnowawszy żelaznemi twarz mu oszkaradził. *Warg. Wal.* 215. Działa te mają być znakiem pewnym napiątnowane. *Vol. Leg.* 3, 489. Skanderbeg wielki od natury napiętnowany żołnierz. *Mon.* 69, 441.

NAPIĆ, *f.* napije *act. dok.*, Napijać *niedok.*, *Boh.* napiti; *Sorab.* 2. napisch; *Rag.* napitti; *Ross.* напить; wiele pić, viel trinken. Trunków na borg napili. *Teat.* 21, 94. *Vind.* napianiti, vpianiti; *Carn.* napyam; *Croat.* napijam, napijati; *Bosn.* napitti, napiati, zdraviçe ciniti; *propino*, pić do kogo. NAPIĆ się, NAPIJAĆ się, *Boh.* napiti se; *Croat.* napijam sze; *Bosn.* napititi se; *Rag.* napitti se, nadûsciti se; *Ross.* напиться, напиваться, цспить, испивать, насуслиться; a) do sytu pić, pragnienie ugasić, sich satt trinken, genug trinken, zur Genüge trinken. Bydlę, gdy się napije, ile przyrodzeniu dosyć, już więcej nie pije. *Petr. Ek.* 69. Jedliście, a nie najedliście się; piliście, a nie napiliście się. *Sk. Kaz.* 525. *W. Agg.* 1, 6. *Prov. Slov.* Napil sa, až mu za uchom prasklo. — §. Napijam się, często po troszę piję, piję sobie, ich trinke nach und nach, bis zur Genüge. Wstałabym sobie o osméj godzinie, napiłabym się kawy.... *Teat.* 30. *b*, 28. Albo się i napijmy, kochany sąsiedzie, rzekł po pierwszej potrawie. *Kras. Pod.* 2, 139. Hojne napijanie naśladuje wielkie zalecanie, *foecundi calices*, *quem non fa-*

cere disertum? Macz. (*Croat.* napijanye = picie do kogo). Napija się rad = upijał się. *Cn. Th.* Napity, pijany, podpity, berauſcht, *Sorab.* 1. napité, pjané. — b) *Meton.* Napijać się dymu, smrodu = nabierać w się, wciągać w się, einſaugen, einziehen, in ſich ziehen. Która ziemia była, Któraby się krwi naszej nie napiła? *Lib. Hor.* 42. Straconéj nigdy nie odzyska zpełna Barwy, gdy farby napije się wełna. *Hor.* 2, 54. *Min.* Czego się zrazu skorupa napije, To się z niej potym nigdy nie wymyje. *Rys. Ad.* 4. (*quo semel est imbuta*; cf. nałog trudno odmieniać, jaki kto z młodu, taki na starość; maż ty chłopa masłem, przecież on śmierdzi dziegciem). — *Transl.* Napił się n. p. swejwoli = nawrzał, zawziął złej nauki, wiary, złe wziął mniemanie o czym. *Cn. Th.* einſaugen. Alexander nie mógł się odjąć nieobyczajom, których się był za młodu od Leonidesa napił i nauczył. *Glicz. Wych. L* 8. Błędu obrazoborskiego dobrze się napili. *Sk. Dz.* 739. Czyby winna żona, gdzieby napiwszy się od złego męża złych obyczajów, źle żyła? *Petr. Ek.* 83. Augustyn z młodości napił się był kacerstwa Manichejskiego. *Sk. Żyw.* 2, 148. Cnotą i przyrodzeniem ludzie się rządzili, Aż się potym z nienagła swejwoli napili. *Simon. Siel.* 25.

NAPIEC, *f.* napiecze *act. dok.*, Napiekać *niedok.*, *Boh.* napecy; *Ross.* напечь, напекать, нажарить; wiele czego popiec, viel backen, braten. Napiekł przaśnego chleba. 1 *Leop. Genes.* 19. — *Fig.* Napiekłabyś raków, słysząc o tym. *Teat.* 24. *c*, 64. t. j. zawstydziłabyś się, zaczerwieniałabyś się, zarumieniłabyś się, du würdeſt erröthen, cf. rak.

NAPIĘCIE, NAPINANIE *subst. verbi* napiąć.

NAPIECZĘTOWAĆ, *cz. dok.*, wiele popieczętować, viel ſiegeln; (*Ross.* напечатать nadrukować, wydrukować).

NAPIENIĆ, *cz. dok.*, pianą napełnić, voll ſchäumen, mit Schaum anmachen; *Eccl.* напѣняю.

NAPIEPRZYC, *cz. dok.*, pieprzem posypać lub zaprawiać, bepfeffern, *Rag.* napapriti.

NAPIERAĆ, *act. niedok.*, Naprzeć, naparł, *f.* naprze *dok.*; *Croat.* napiram; *Slav.* naperiti; *Bosn.* napriti, navaliti; *Sorab.* 1. naperam; *Ross.* напереть, напру, напирать; napierać co gdzie, przeć dokąd, naciągać, nanosić, *propr. et fig.*, wohin ſtoßen, drängen, wohin zwängen, ziehen, zerren. Poskoczył za Euforbem, gdy on cofał nogi, Trafia w brodę, a silnie grot naparłszy srogi, Obala go o ziemię. *Dmoch. Il.* 2, 132. Od nieprzyjacioł w około oskoczony i orężem naparty, poległ. *Krom.* 714. *conclusus in medio et oppressus.* Każdy zwykł napierać na koła swe wody. *Tward. Wł.* 12. Ta stoi nieporuszona, napiera tylko na męża, aby się sam czémprędzéj ratował. *N. Pam.* 1, 88. (nalega nań, naciera). NAPIERAĆ się czego, *recipr.*, koniecznie z uporem sadzić się na co, natrętnie nalegać o co, gwałtownie wymagać, żądać czego, ſteif und feſt auf etwas beſtehen, dringend darauf beſtehen, durchaus es haben wollen, mit Gewalt darnach ringen. (*Vind.* navpreti = oprzeć się). Trzeba się czasem czego większego napierać, aby otrzymać co jest pożądanego. *Lub. Roz.* 127. Naprzyj się, nie będzie odmówiono tobie. *Otw. Ow.* 52. Tam wóz musi, gdzie się konie naprą. *Rys. Ad.* 67. Kiedy się konie naprą, a dziewki, nie trzymaj. *ib.* 24. Czego się naprze, to mu muszą dać koniecznie. *Petr. Ek.* 91. Czego się paniątko naprze, o boże uchowaj, zaraz mu dać każą. *Falib. G* 3. Aresztant w nocy naparł się na wychod, tam.... *Perz. Cyr.* 3, 188. Naparł się Leszko z Wojewodą na Ruś ciągnąć. *Stryjk.* 204. Stój tak, stój okrutniku, gdzieć się to naparły nogi! *Jag. Wyb. D.* Gwałtem napierasz się czegoś ode mnie. *Teat.* 18. *b*, 8. NAPIERANIE, *ob.* Napor, naparcie. NAPIERACZ, a, *m*, który napiera, nalegacz, der woranf dringt, *Sorab.* 1. naperak.

NAPIERŚNIK, a, *m.*, NAPIERSIEŃ, śnia, *m*, NAPIERŚNICZEK, czka, *m*, *zdrbn.*, *Boh.* naprsnik, prsnjk; *Carn.* napèrsnék, opersnek; *Vind.* naperſnik, naperſniza, ovratiza, ogerlai; *Rag.* nizparsniza, oklop, oklopje; *Ross.* наперсникъ, нагрудникъ, скрижали; noszenie napierśne, męzkie, białogłowskie, balszbant. *Włod.*, przepaska, Bruſtbinde, Bruſtfleck, Bruſttuch, Bruſtriemen. Sprawisz dla kapłana napierśnik sądu. *Radz. Exod.* 28, 15. *not.* «niektórzy to zowią racyonał.» Racyonał sądu urobisz haftarską robotą. *W. ib. not.* «było to przed piersiami, jakoby noszenie szerokie albo założka, *Graec. λόγιον*». das Bruſtſchild des jüdiſchen Prieſters. Pektorał albo napierśień. 1 *Leop. Exod.* 28, 15. (napierśnik. 3 *Leop.*). Żartkonogie rumaki okryte dywdykiem Wzorzystym i szkarłatnym; przód zaś napierśnikiem Szczérozłotym połyska. *Pilch. Sen. list.* 2, 426. — Dziecięciu dasz napierśniczek wełniany, aż do podołku długi, w tyle zawiązany z rękawkami. *Mon.* 69. 908. kaftanik. NAPIERŚNY, a, e, na piersiach położony, wiszący. *Cn. Th.*, znajdujący się na piersiach, auf der Bruſt befindlich, *Ross.* нагрудный. NAPIERSZEK, szka, *m.*, *Tr. ob.* Napierśnik; cf. nadpierszek.

NAPIERZAĆ, *act. niedok*, Napierzyć, *f.* napierzy *dok.*, pierzem napełnić, *Vind.* naperjati; voll Federn machen, befiedern. Suknią mi napierzysz. *Tr.* Napierzajcie strzały. *Budn. Jer.* 51, 11. — *Fig.* Ow fortunat pychą napierzony. *Wad. Dan.* 201.

NAPIEŚCIĆ się, *f.* napieści *rec. dok.*, nacackać się, nakochać się, do woli pieszczot zażyć, ſich ſatt liebkoſen. Napieściwszy się, i z nim swoje żarty Skończywszy, w on czas miłego żegnała. *P. Kchan. Jer.* 404. Któż się dość kiedy napieścił z swojego kochania celem? *Zab.* 16, 191. *Węg.*

NAPIĘTEK, tka, *m.*, tylna część trzewika, obuwia część napiętna, das Hackenſtück, Hackenleder im Schuhe, im Stiefel; *Boh.* zápětí; *Carn.* panoge, oppetnèza, shepànz; *Vind.* opatnik, sadnik; *Croat.* nadpètje; *Rag.* nadpetak; *Ross.* запятокъ, закабалучье. Nie po krzywych napiętkach u botów ma być poznawan prawdziwy szlachcic; ale po cnocie. *Star. Ref.* 32. Pchnie konia napiętkiem. *Pot. Arg.* 57. Szewcu po napiętku dosyć. *Zegl. Ad.* 248. (cf. jeśliś szwiec, patrz swego kopyta). Ta zima nie jednemu z was zajrzy pod napiętki. *Chrośc. Fars.* 266. (t. j. będzie dokuczała; cf. spyta cię luty, masz-li bóty). Gore już Cezar do wojny skwapliwy Wlawszy ojczyźnie waru za napiętki. *Chrośc. Luk.* 165. (cf. w kołnierz wsadzić). NAPIĘTNY, *ob.* Nadpiętny.

NAPIĘTNOWAĆ, *ob.* Napiątnować.

NAPIĘTRZYĆ, *cz. dok.*, piętra nabudować, wysoko wynosić, Stockwerke aufbauen, aufthürmen, *Vind.* naparnati, gorsparnati, nakladati, nakopati, verhuvati.

NAPIĘTY, *part. verbi.* napiąć.

NAPIEWAĆ, *act. niedok.*, Napiać, *f.* napieje *dok.*, *Vind.* napeti, napojem; *Ross.* напѣть, напѣвать; zaśpiewać, intonować, anstimmen, den Ton angeben. Napiewają chwałę Herkulesową. *A. Kchan.* 221. (*Ross.* напѣвъ, напѣвка die Anstimmung, das Anstimmen). Im śpieszniej napiewa, tym ochotniéj głowa szańcuje się ku górze. *Żebr. Ow.* 356. Napiewała głosy niewieściemi. *ib.* 358. *modulatur carmina.* — *Fig.* Doradzają jej leczyć miłość, lecz myśli głuchéj napiewają, *surdae adhibent solatia menti. ib.* 237.

NAPIJAĆ, *ob.* Napić. NAPIŁY, a, e, nieco pijany, podpiły, berauscht, betrunken. Starszy jeden między niemi, bardziej napiły jak inni, zaprowadził ich wszystkich jako burzycielów pokoju. *Teat.* 7. *d*, 42.

NAPIŁOWAĆ, *cz. dok.*, wiele popiłować, viel sägen oder feilen; *Ross.* напилить.

NAPINAĆ, *ob.* Napiąć. NAPINACZ, a, *m.*, *Rag.* napignalaz; *Vind.* napenjar, napenjavez *tendens.*

NAPIS, u, *m.*, *Boh.* napis; *Slov.* nápis; *Sorab.* 1. nadpisz zapiszmo; *Vind.* napifs, nadpifek, zhrefpifmu, napifmu, napifek; *Croat.* nadpiszek, nadpiszje, nadpiszek, napisz; *Bosn.* nadpis, napis; *Rag.* nâdpis, nadpisje; *Ross.* надпись, надписаніе, возписаніе, заглавіе, столписаніе, лозунгъ; napis ksiąg, obrazu, listu = tytuł. *Cn. Th.* die Aufschrift. Napis listu = addres, *ob.* Podpis. Na kopercie czytałem napis: à Monsieur.... *Kras. Pod.* 2, 110. List ten bez napisu. *Teat.* 23. *d*, 31. Z samego tego rozdziału 'nadpisu, poznasz zfałszowanie ksiąg. *Obr.* 61. — §. 'Napis, przyzwisko, tytuł, der Beyname, der Titel. Rychared, pierwszy z Gotów król nawrócony, nazwanym był od synodu królem katolikiem; on sobie tytuł wznowił Adelfonsus; potomkowie zaś tego napisu zaniechali. *Sk. Dz.* 706. Napis kładę, rzeżę = tytułuję. *Cn. Th.* NAPISAĆ, *f.* napisze *act. dok.*, Napisywać, *czestotl.* napisuje *Pr.*, *Boh.* napsati; *Sorab.* 2. napiszasch; *Sorab.* 1. napischu, nadpischu; *Vind.* napifati, na pifm sapopasti, spopasti, gorpifati, gornapifati, gorpopifati, gorsapifati; *Rag.* nadpìsati; *Croat.* nadpissújem, napissújem; *Bosn.* napisati, nadpisati, upisati; *Slav.* napisati; *Ross.* написать, написываю, возписать, возписывать, надписать, надписывать, сочинить, сочинять; *Eccl.* надписати, надписую; popisać na czym, aufschreiben. Nietylko napisali, ale i nadrukowali w swoich mszałach schismatycy bluźnierską naukę. *Sak. Persp.* 26. Napisaćby wąglem na czeluściach. *Cn. Ad.* 537. Kretą na wapnie napisać. *ib.* Napisano u białego lwa, Nie czekają jednego dwa. *Rys. Ad.* 43. Lepiej niech pan napisze choć kilka słów; bo lokaj prostak, nie umie komplementu uczynić. *Teat.* 15. *c*, 7. — §. Napisać, *dokon. verbi* Pisać *qu. v.* — §. Napisać list *ob.* Podpisać list, adresować. — §. Napisać się czego = wydołać napisaniu czego, im Stande seyn gehörig aufzuschreiben. Innych wymysłów abo zabobonów, a ktoby się napisał abo napamiętał? *Rej. Post. P p* 5. 'NAPISACZ, a, *m.*, napisujący, *Eccl.* написатель *inscriptor.*

NAPISKAĆ się, *f.* napiszcze się *recipr. dok.*, piskaniem sobie dogodzić lub zmordować się, sich satt oder müde pipen. — '§. Napiskać się czego, n. p. Tak fortuna chciała, Żeby się go do woli była napiskała. *Paszk. Dz.* 43.? (*Ross.* напыщить, напышать napuszyć, nadymać).

NAPISNE, ego, *n. subst.*, Wyciegacz podatków względem znaku, który napisnem zowią, niech nic nie wyciąga, a wszakże listy swemi niech kmiecie kwituje z zapłacenia. *Herb. Stat.* 89. zaświadczenie na pismie, ein schriftliches Zeugniß.

NAPITEK, tku, *m.*, (*Carn.* napytk *propinatio*; *Croat.* napitek *potus*, *haustus*; *Ross.* напитокъ napój); napijanie się, napój, trunek, das Trinken, der Trunk. Niektórzy sér stary, nawet zagniły, nad świeży przekładają, że taki lepszy dla napitku. *Haur. Sk.* 512. Wielom stoi za mękę, nie mieć do napitku wina. *Pilch. Sen. list.* 2, 174. Wilk rzekł do barana: coż to ważysz się tak mącić mój napitek? *Zab.* 13, 273. *Tręb.* — *Obscoen.* Te wąsy, Mościa Pani, u zdrowego chłopa Dobry znaczą napitek, tylko ruszyć czopa. *Pot. Jow.* 2, 53. NAPITY, *ob.* Napić.

NAPIWON, *herb*; jelenia głowa z rogami, a między niemi wilk szary; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 34, ein Wappen.

NAPŁACIĆ, *act. dok.*, (*Boh.* naplatiti = *multum et saepe solvere*; *Croat.* naplácham; *Bosn.* naplatiti, vratiti *compensare* nagradzać); viel zahlen; cf. nadpłacić.

NAPŁAKAĆ się, *f.* napłacze się *recipr. dok.*, nasycić się płaczem, do woli popłakać, sich satt weinen, sich ausweinen; *Ros.* наплакаться, навопиться. Jednęż mam wolność w swéj ciężkiej niewoli, Że się wzdy mogę napłakać do woli. *J. Kchan. Frag.* 18. Napłakać się jaka taka uciecha. *Cn. Ad.* 538. (pociecha gdy co boli, namówić się do woli). Ubiwszy, nie dadzą się napłakać. *Rys. Ad.* 69. Napłaczesz ty się, luboś chrzanu nie przekąsił. *Birk. Ob. L* 2. *Baz. Sk.* 69.

NAPLĄSAĆ się, *recipr. dok.*, dosyć popląsać, sich satt oder müde tanzen, gaukeln, *Ross.* наплясаться.

NAPLATAĆ, *ob.* Napleść.

NAPŁATAĆ, *f.* napłata *act. dok.*, wiele porozpłatać, nasiekać, viel zerhauen, niederhauen. Odparł od granic Amurata, Gdy mu wojska trzydzieści tysięcy napłata. *Min. Ryt.* 2, 36. (*Sorab.* 2. naplatasch nałatać). — §. 'Napłatać figlów, psot narobić, viele Streiche machen.

'NAPLĄTAĆ, *f.* naplata *act. dok.*, dosyć poplątać, hinlänglich verwickeln, verwirren. Z uprzedzionych zysków ledwo ręce im naplata Cząstka dziesiąta. *Klon. Fl. C* 4.—*Recipr.* Naplątać się, nach Belieben verwirren. (*Ross.* наплутать, наплутаться nabłądzić się).

NAPŁAWIĆ, *act. dok.*, *Boh.* naplawjti; ziemi przypławić, anschwemmen, Erdreich ansetzen. — *Boh.* naplawowati *demittere*, *devehere per aquam*, Holz flößen; naplawač, der Flößer, *qui ligna per aquam devehit*; naplawka, naplaw, naplawa, *locus quo ligna per aquam devehuntur*, der Floßplatz; *Bosn.* naplaviti *inundare*, naplov *inundatio*; *Ross.*

наплавъ redestnica; kamienna nawłoka zkamieniałych ciał; pławy u sieci; (*Boh.* naplawisko przypławiona ziemia).

NAPLEĆ, *cz. dok.*, *f.* napielę; wiele poplеć, viel zusammen jäten; *Ross.* наполоть.

NAPLECZNIK, a, *m.*, (*Etym.* plecy), der Rückengurt; *Eccl.* наплечие, нарамникъ; pas szlejki, torby lub jakikolwiek inny, przy pomocy którego, założonego przez ramię, nosi się albo ciągnie rzecz jaka. *Jak. Art.* 3, 304. *et* 1. 416. (*Ross.* наплечки część sukni od kołnierza do łopatek).

NAPLEŚĆ, naplótł, napletli, *f.* naplecie *act. dok.*, Naplatać *niedok*, *Boh.* naplesti, naplysti; *Vind. et Bosn.* naplesti; *Ross* наплести, наплетать, наплетывать; wiele popleść, nawikłać, viel verwickeln, verflechten, viel flechten. Nie mając konopi na powrozy, włosy białym głowom pourzynawszy, sznurów z nich napletli. *Star. Pob. B* 4. — *Fig.* Krótkać rzecz, ale węzłowata, «Poczciwie żyć» to słowo siła tu naplata, A silnejby tu na to iście glozy trzeba *Rej. Wiz.* 50 *b.* — §. *Translat.* Plotek nagadać, viel Klätschereyen machen, viel vorschwatzen; *Ross.* напутать. Wszystko fałsz, co pan Zwodnicki naplótł przed nami. *Teat.* 22. *b*, 130. Napleść się, nagadać się, napaplać się, sich satt und müde schwatzen. Po karczmach chodzą, szukając, z kimby się leda o czym napletli a namówili. *Eraz. Jez. D d* 5.

NAPLEŚNIEĆ, *f.* napleśnieje *neutr. dok.*, pleśnią zachodzić, anschimmeln, schimmelig werden. Napleśniał. *Cn. Th.* 455.

NAPLESZCZEĆ, *cz. dok.*, pleszcząc nabryzgać, aufplantschern, beplantschern; *Ross.* наплескать, наплещу, наплескивать.

NAPLETEK, tka *m.*, pospolicie nieobrzezaniem, nieobrzezką zowią, ale nic do rzeczy. Dawid miał przynieść Saulowi Filistyńskie nieobrzezki; ale jakoż je miał przynieść nie obrzezawszy! już to musiały być obrzezki! W Słowiańskim, *praeputium*, plet konieczna (*Ross.* крайняя плоть, передняя кожа), więc ja zowię napletkiem. *Budn. Bibl. praef.*; *et Genes.* 17, 11. die Vorhaut; *ob.* Przedskórek; *Vind.* obresek, pridkoshje, sgurna koshiza; *Rag.* lákoriniza, lakkorina. *NAPLETOWATY, a, e, napletek mający, nieobrzezany, mit der Vorhaut, unbeschnitten. Obrzezał ich Josue, bo napletowaci byli, ponieważ ich nie obrzezowano w drodze. *Budn. Jos.* 5, 7.

NAPŁODZIĆ, *cz. dok.*, dosyć popłodzić, genug zeugen, gebähren; *Rag.* naploditti; *Bosn.* naploditi; *Croat.* naplodújem; (*Eccl.* наплодити, учинить плодоносным оплодзić). Dom jego, jako sad, rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielem rozlicznym napłodzony. *Ulicz. Wych. N* 1.

*NAPŁOMIENIĆ, *cz. dok.*, płomieniami napełnić, beflammen; *Vind.* naplameniti, vplameniti.

NAPŁOSZYĆ, *cz. dok.*, popłochu nabawić, aufscheuchen; *Ross.* напужать, напугать.

NAPLUĆ, *ob.* Naplwać.

NAPLUGAWIĆ, *f.* naplugawi, *act. dok.*, napaskudzić, verunreinigen, Unrath wohin thun; *Boh.* naprznowati; *Vind.* naskurniti; *Ross.* напакостить, нагадить, напачкать, насквернить. Odwiedź konia, bo naplugawi. *Alb. z Woj.* 4. Miód żydowski czym smaczny? bo go żyd zaprawi Gdy z żydówką, z żydzięty w niego naplugawi. *Comp. Med.* 394. Żaba raka ujrzawszy rzekła do niego: Jakoś ty śmiał szpetniku tak się ważyć tego, Żeś naplugawił wodę sobą tę tak piękną? *Papr. Kol. J* 3.

NAPLWAĆ, *act. cont.*, NAPLUĆ, *f.* napluje *dok.*, Naplunąć *jedntl. Boh.* napljwati, napliti; *Sorab.* 1. napluyu, napluwam; *Rag.* napgljuvati; *Vind.* napluniti, napluvati; *Ross.* наплевать, наплюю, наплевывать, наплюнуть; pluć na co, etwas anspeyen. Naplwano mu w twarz. *Pilch. Sen. list.* 107. Główka jak makówka, a rozumu pusta, *abo* jak naplwał. *Cn. Ad.* 248. (ni kąska). Naplwać komu w kaszę. *Cn. Ad.* 538. (namówić komu zelżywie, sromotnie; natrzeć komu uszy). Naplwał mu w ręce, nasmarował mu ręce, przedarował go. *Tr.* er hat ihm die Hände geschmiert.

NAPŁYN, NAPŁYW, u, *m.*, coraz większy przypływ, der Zufluß, das Zuschießen, Herbeyschießen. Smarowidło to w drzewo chore nie dopuszcza wdzierać się napływom. *Fors. Drz.* 7. Odmieniała po razy kilka swoję postać ziemia nasza, napływem nowego coraz barbarzyństwa. *Nar. Hst.* 1, 11. Gmin tutejszy składa się z napływu wszystkich prawie narodów. *Pam.* 85, 1, 385. *Ross.* нанбродъ. Do pierwiastkowego przechodu przez Bosfor, pomagały nowe hord napływy. *Czack. Pr.* 7. Prawidła panujących o stopie menniczněj, w miarę napływu jednego lub drugiego kruszcu zmieniać się muszą. *ib.* 174. Napływ interessów. *ib.* 2, 71. NAPŁYWAĆ *med. niedok.*, Napłynąć *jedntl.*, płynąc lub pływając natrafić, nadejść, *ob.* Nadpłynąć, heran fließen, heran schwimmen, heran geflossen oder geschwommen kommen; *Vind.* naplavati; *Bosn.* naplitti, nalecchi, navrriviti, naligati, navarviti; *Ross.* наплыть, наплывать; *Eccl.* наплавствую, по верху плаваю. Na brzeg Misena hucznego napłynął, *intrat. Żebr. Ow.* 350. Flota Angielska napłynęła pod Maltę, kiedy ta już w mocy Francuzów była. *N. Pam.* 1, 108.

NAPO —, *duae praeposit. inseparabiles, junctae verbis, exprimunt conjunctam significationem, unicuique servientem*; *ob.* Napomknąć, napomykać; cf. napod –; nawy –; pona –; cf. zapo –; cf. poroz –.

NAPOCZĄĆ, *jedntl.*, *cz.*, Napoczynać *niedok.*, zacząć, rozpocząć, anfangen, anheben, einen Anfang machen. Alec też już czas, bym Myrtyla mego Szukać napoczął, tak pożądanego. *Past. Fid.* 265. Na rok następny zostało korcy 18 maki i beczka soli napoczęta. *N. Pam.* 18, 335.

NAPOD —, *duae praeposit., junctae verbis, exprimunt significationem unicuique servientem*, (*ob.* Napo-) e. g. Napodpalać, *cz. dok.*, *Boh.* napodpalowati, *diu et saepe accendere.*

NAPODWORNY, a, e, na dworze, to jest, pod niebem zostający. *Włod.* auf dem Hofe, draußen, unter freyem Himmel.

NAPODZIW, *ob.* Podziw. NAPOGOTOWIU, *ob.* Pogotowiu.

NAPOIĆ, *f.* napoi *act. dok.*, NAPAJAĆ, NAPAWAĆ, *niedok.*, *Boh.* napogiti, napageti; *Slov.* napágjm; *Sorab.* 2. napojsch; *Sorab.* 1. natžinam, (cf. naczynić); *Vind.* napojiti, napajati; *Carn.* napojim, napajam; *Croat.* napajati, napajam; *Bosn.* napojiti; *Rag.* napojtti, napaajam; *Eccl.* напаяю, напояю; *Ross.* напоить, напаивать; dać napić

się, trinken lassen, tränken. Gdy w drodze będąc, nie możesz konia napoić przed zajechaniem do oberzy, daj mu potym przynajmniej godzinę spoczynku przed napojeniem. *Dykc. Med.* 4, 430, *Slov.* napágenj. Przy napawaniu koni utarczkę mieli. *Warg. Cez.* 120. Niech mamka napoi dziecię. *Tr.* t. j. piersiami nakarmi, niech mu się da nassać; *ob.* *Doić. — §. Napawać co czym, napuszczać czym, napełniać, mit etwas anfüllen, etwas einsaugen lassen, mit etwas tränken, etwas einflößen. Lampa napawa knot oliwnym sokiem. *Groch. W.* 138. Deszcz napawa ziemię i czyni ją płodną. *Budn. Jes.* 55, 10. Egipt Nil oblewa i napawa. *Boter.* 213. Napoił albo napuścił pop winem hostyą albo *ahnec w czwartek wielki, a wysuszywa z tej wilgotności w wtorek wielkonocny. *Sak. Persp.* 18. Obmyli krew z ran jego, a potym sokiem balsamu wonnego napoili je. *Odym. Św.* 2 *K k* 3 *b.* Na dnie, szkarłatnym napawanym mętem Zegary idą i excytarz czuły. *Morszt.* 38. (farbowanym). — *Transl.* Pięknemi widzę zdaniami rodzice WPana napoili. *Teat.* 8, 14. Messala ślepą błędnych furyą napawał, A zdrajcom tym sposobem ojczyznę przedawał. *Teat.* 45, 54. Oni co miasta często nawiedzają, Tam się obłudy duchem napawają. *Karp.* 1, 45. Ludzie, póki tylko trucizną szczęść się napawają, Za bogów się mają. *Jabl. Tel.* 331. NAPOICIEL, a, *m.*, napawacz, który napawa, der Tränker, *Vind.* napajar, napajavez; *Croat.* napoitel, *f.* napoitelicza, napoicielka.

NAPÓJ, oju, *m.*, *Boh.* napog; *Sorab.* 1. napoy; *Vind.* pitje, pivu, piva, popilu, pialu, piazha, pilish, (cf. piwo); *Croat.* napitek (*ob.* Napitek), pilo, pitvina; (napoy, schava-stek; napojnicza *potio*); *Ross.* напитокъ, пойло; (напойка szczyptka tabaki); *Eccl.* пиво, питие, напитокъ; co się pije, picie, napitek, trunek, der Trank, das was man trinkt. Woda jest napój najpowszechniejszy, i najprzyzwoitszy. *Krup.* 5, 86. Przez wiele lat innego napoju nie pijał, jedno szczérą wodę. *Birk. Gł. K.* 16. W obłoki suche usta wlepili i oczy, Co większa tym ich bardziéj głód napoju tłoczy. *Bardz. Luk.* 61. (t. j. pragnienie). Dała swemu kochankowi napój miłosny, od którego on umarł. *Mon.* 76, 22. NAPOJNY, a, e, napojowy, od napoju, Trank-. Napojne ofiary, abo mokre ofiary. *W. Levit.* 7, 30, *Leop. ib.* NAPOJEK, jku, *m.*, *demin. nom.* napój. — *Medic.* Napojek, ein Tränkchen. *Tr.* NAPOJENIE, NAPOJONY, *ob.* Napoić.

NAPOJMOWAĆ, *cz. częstl.*, *dok.*, wiele pojmować, viel nehmen, annehmen, aufnehmen. Salomon zjęty głupią miłością, dziewek pogańskich sobie napojmował. *Gil. Kaz. C c* 6 *b.*

NAPOJOWY, a, e, napojny, od napoju, Trunk-. *Boh.* napogowý. Czara do czynienia napojowych ofiar. *Stas. Num.* 1, 111, Trankopfer; (*Bosn.* napojnica *potatio*).

NAPOŁ, NAPOŁY - na pół, w pół, w poły, (*Boh.* napoly), auf die Hälfte, zur Hälfte, halb. Napoły dziedziczny, *ex parte dimidia haeres. Cn. Th. Adjectivis praemissum exprimit Latinum semi*: napoły nagi, *seminudus*, halbnackt; napoły spalony, *semiustus*; napoły śpiący, *semisomnis*; napoły umarły, *Sorab.* 1. na powmoszné, *semimortuus*, etc. *Cn. Th.*, *ob.* Pół.

NAPOLICZKOWAĆ się, *recipr. dok.*, ile woli lub do zmordowania policzków nadawać, sich satt oder müde ohrfeigen; *Bosn.* napestati, isppestati.

NAPOLNY, a, e, na polu się znajdujący, auf dem Felde befindlich; *Ross.* напольный, *ob.* Polowy, polny.

NAPOMINAĆ, *act. niedok.*, NAPOMNIEĆ, *f.* napomni *dok.*, *Boh.* napominati, napomenauti; *Slov.* napomjnám; *Sorab.* 1. napominam; *Vind.* napomeniti, napominati, opominit, opomeniti, opominati, opomenuvati, pominati, svarit, peratovat; *Carn.* pominam, oppominam; *Croat.* opominati, opominam, opomenuti, nagovarjam; (napominam *mentionem facio*, wspominam); *Rag.* napomenuti, napomegnivati, nagovoritti, nagovàrati; *Bosn.* nagovarati, toliti, poticçati, svjettovati, kaniti, nukkati; *Dal.* szitovati; *Ross.* увѣщать, увѣщавать, каять, каю, (напомянуть, напоминать, напомнить - przypomnieć); *Eccl.* прівувѣщаваю, уговариваю, пріумоляю; upominać, słowami napędzać, namawiać, ermahnen, erinnern. Ktokolwiek cię będzie napominać na dobro twoje, ze czcią słuchaj i podziękuj mu. *Teat.* 42. *d*, *B.* Między urzędniki dworskiemi mało jest, którzyby chcieli abo śmieli pana *napomionać a słowy *strestać. *Kosz. Lor.* 48. Napominać drugich, najłacniéj. *Cn. Ad.* 539. (cf. drugiemu dobrze wnet poradzimy, a sami sobie nie umiemy; drugim przygania a sam nic nie czyni; sam błądzisz, a drugich rządzisz). Napominanie, napomnienie, *subst. verbi*, das Ermahnen, die Ermahnung; *Sorab.* 1. napominano; *Vind.* napomenenje, opominanje, opomina, opomenik, pomenitje; *Rag.* napomena, ùspomena; *Ross.* увѣть, увѣщаніе, увѣщаваніе; *Eccl.* увѣтливство, уговореніе, (напоминаніе wspominanie, wzmianka). Cierpieć nie może tych, którzy mu czynią napomnienia. *Teat.* 23. *b*, 15. Napominanie pierwsze ma być niż karanie. *Cn. Ad.* 539. (cf. nie zaraz do twardych słów; pierwej fuki, niż puki: kto gardzi słowy prostemi, tego trzeba dębowemi). NAPOMINACZ, a, *m.*, *Boh.* napominač, napominatel; *Slov.* napominawatel; *Sorab.* 1. napominař; *Vind.* opominavez, opomeniuz, opomenjavez, opominar; *Rag.* napomenitegl, nagovàralaz, nagovoritegl; *Bosn.* nagovoritegl; *Croat.* nagovoritel, nagovarjavecz; *Eccl.* напоминатель; *Ross.* увѣщатель; ten co upomina, napomina, *hortator. Macz.*, der Ermahner. Miło mi jest urząd monitora, t. j. napominacza czyli przestrzegacza, sprawować. *Mon.* 70, 131. Niecierpliwy duch, ani jeszcze unoszony, Gardzi napominacza słowy oburzony. *ib.* 129. Ja jestem milczącym napominaczem. *Baz. Śk.* 189. *W rodz. żeńsk. Sorab.* 1. napominařka; *Rag.* nagovoritegliza. NAPOMINALNY, a, e, napominaniu służący. *Cn. Th.*, Ermahnungs-. *Sorab.* 1. napominarski, napominaté; *Ross.* увѣщательный, увѣтный; *Eccl.* увѣщавательный, оувѣтливъ. Nakazuje senat księżom, aby wzięli listy napominalne, a publikować je kazali na kazalnicy, aby temi listy byli napomnieni wszyscy. *Baz. Hst.* 92. Dzieło napominalne. *Mon.* 71, 219. Owa część filozofii, którą Grecy napominalną zwali, my przykazującą zowiemy. *Pilch. Sen. list.* 3, 180. (*Napominek *Croat.* napomenek, memoriał; *Dal.* napomena - memoryał).

NAPOMKNĄĆ, *f.* napomknie *act. jednotl.*, NAPOMYKAĆ, *niedok.*, *Boh.* ponawrhugi, ponawrhnu; namknąć, naprzymy-

kać, przymknąć, nasunąć co, podać, hinzuschieben, hingeben, hinreichen. Jeden napomknął, drugi porwał. *Cn. Ad.* 308. (cf. jeden wynalazł, drugi zrobił). Napomykać kogo = nawodzić, wzbudzać, zachęcać, hinleiten, führen, bewegen. Nie mamy napomykać ludzi na łakomstwo, na niezgodę; sam człowiek przez się jest do tego skłonny. *Gorn. Sen.* 164. Niekarność napomyka niejako ku złemu. *Gorn. Wł. M* 2. Nie jest nikt, kogoby nie napomykało do dania powtóre dobrodziejstwa to, iż raz dał. *Gorn. Sen.* 261. Aleksander W. miał Homera tak we czci, aby napomknął kogo ku pisaniu o sobie. *Gorn. Dw.* 66. — Nie daj powodu, nie napomykaj. *Cn. Ad.* 570. nie daj przyczyny, gieb keine Veranlassung. — Napomykać, dawać do zrozumienia, natrącić, an die Hand geben, zu verstehen geben. Veranlassung geben, einen Wink geben, veranlassen. Jeno napomknąć, sam się domyśli. *Cn. Ad.* 669. (nie trzeba go wiele namawiać). Nic nie tając, przyczynę napomknietą powie. *Przyb. Milt.* 61. t. j. wspomnioną, natkniętą. NAPOMKNIENIE *subst. verb.*, powód. *Cn. Th.* Anlaß, Wink. Ty nie potrzebujesz napomnienia, lecz tylko napomknienia. *Pilch. Sen. list.* 96. natrącenia.

NAPOMOCNY, a, e, przypomocny, (*Boh.* napomocny), mitbehülflich, etwas beytragend. O to starać się ma hetman, żeby żołnierzom słońce, kurzawa, dym napomocne były w bitwie. *Archel.* 2, 27. *Boh.* napomahati, napomoct; *Vind.* napomagati = pomódz do czego.

NAPOPAĆ komu, *act. niedok.*, nałajać mu powtarzaniem popa, ty popie, jemanden einen Pfaffen über den andern schelten; cf. nachłopać, nababać komu. *Cn. Th.* 455.

NAPÓR, u, *m.*, *poet.* = napieranie, Zudringlichkeit, Zudrängen, Aufdrängen; *Croat.* napor; *Sorab.* 1. napèranstwo; *Rag.* nâpor; *Ross.* напоръ. Tak rzekł monarcha z groźbą, i wstał z tronu skory, Uprzedzając rostropnie niewczesne napory, Gdyby jego odwagą zapalony drugi Kto z wodzów chciał się teraz podjąć tej usługi. *Przyb. Milt.* 51. Napor, napadanie, napieranie, das Eindringen, Zudringen in den Feind. Mając już wpadać do ziemi Chełmińskiej, obwarował pierwej zameczki swoje dla wycieczek i przytułku w czasie naporu. *Nar. Hst.* 4, 352. NAPORNY, NAPORCZYWY, a, e, — ie *adv.*, napierający, nacierający, natarczywy, zudringlich; *Ross.* напорный. Błąd naporczywy, *temerarius error. Żebr. Ow.* 295.

NAPORUCZAĆ, *act. dok.*, *Boh.* naporaučeti = *multa mandare*, wiele pozalecać, viel auftragen, übertragen.

NAPORZĄD, *ob.* Porząd.

NAPOŚLEDNIEJSZY, NAPOŚLEDŹ, *ob.* Pośledni.

NAPOŚMIEWAĆ się z kogo, *recipr. cont.*, naśmiewać się, urągiwać sobie, seinen Spott und Gelächter mit jemand treiben. Gdy się tak napośmiewali z niego, zwlekli z niego onę czerwoną szatę. *Leop. Matth.* 27, 31.

NAPOSYŁAĆ, *act. dok.*, *Boh.* naposylati; wiele nasyłać, viel über einander schicken.

NAPOTKAĆ, *f.* napotka *med. dok.*, natrafić na kogo, einen begegnen, antreffen. Ach jakom szczęśliwie Wc Pana napotkał. *Teat.* 7, 96. Szuka zgubionego syna; bada się wszystkich, kogo tylko napotka. *Stas. Num.* 1, 151. Potrafię ją z tym paniczem, byłem go tylko gdzie bezbronnego napotkał. *Teat.* 28, 108. Nie wiedziałem, że mię to napotka. *Pilch. Sen. list.* 2, 257. Mądry wie, że go wszystko napotkać może. *ib.* NAPOTYKAĆ się, *recipr. dok.*, dosyć często utykać, *Boh.* naklopeytati se; *saepe offendere, labi.*

NAPOTYM = na przyszłość, in Zukunft; *ob.* Potym, *Boh.* napotom, dopotomnischoho, dahley po tóm; *Ross.* впредь

NAPOWIETRZNY, a, e, *Ross.* небопарный; na powietrzu się znajdujący, in der Luft befindlich. Twory napowietrzne, różne widowiska i dzieła przyrodzone, w atmosferze się pokazujące. *Śniad. Jeog.* 277. Twory napowietrzne ogniste, pioruny, gwiazdy spadające i t. d. *ib.* 346. Komety miano za ognie napowietrzne. *Boh. Prog.* 8. Różne różnych mniemania o napowietrznym ogniu. *Scheidt.* 120. — NAPOWIETRZYĆ, *f.* napowietrzy *act. dok.*, powietrzem pozarażać, verpesten, mit der Pest nach und nach anstecken. — *Fig.* Sekty heretyckie różnemi odszczepieństwy wszystkę ziemię Czeską napowietrzyły. *Krom.* 486.

NAPOWIEDZIEĆ, *f.* napowie *act. dok.*, Napowiadać *niedok.*, *Boh.* napowèdjti, napowjdati; *Ross.* насказать, насказывать, наговорить, наговаривать; wiele jedno po drugim rozpowiadać, vieles nacheinander hersagen, hererzählen; (*Carn.* napovèdàti, napovem, napoveduvati = nakazać; *Vind.* napovedeti, napoviedati = oznajmić, zwiastować). Różnych rzeczy mu napowiadałem. *Teat.* 36. *b*, 63. Dobrze to jest; ale ja mam ci wiele nowin napowiadać. *ib.* 52. *c*, 29. Tyle mi strasznych napowiedała rzeczy, żem się aż rozpłakała. *Teat.* 16. *b*, 8. O wolności wiele pięknych rzeczy nam napowiedał. *Pam.* 35. 1, 291. Wstyd mię za słowa, jakich śmiał mi napowiedzieć. *Żebr. Ow.* 26. (naliczyć). Nie jeden siła tak napowie, jako do czego ochotnego i chciwego widzi. *Warg. Cez.* 76. Takeś tu Wc Pan czystych rzeczy napowiedział, iżby szkoda, którą inną rozmowę w to wtrącać. *Gorn. Dw.* 380. Napowiadać się, nagadać się (*Boh.* napowjdat se), sich satt reden, müde erzählen. Napowiadał mi się o dziwnych rzeczach. *Warg. Radz.* 161.

*NAPOWIEŚĆ, *f.* napowiedzie *cz. dok.*, namknąć, *phys. et moral.*, berühren, erwähnen. O satyrowéj zagubie napowiódł. *Żebr. Ow.* 149. *reminiscitur.*

NAPOWTARZAĆ, *act. dok.*, *Boh.* naopakowati = *saepe repetere*, oft genug wiederholen.

NAPOŻYCZAĆ, *act. niedok.*, Napożyczyć, *f.* napożyczy *dok.*; wiele raz po raz pożyczać, viel nach einander borgen, aufborgen. Napożyczała Jejmość pieniędzy, i wydała je na bale. *Teat.* 24. *b*, 74. Hebrajczykowie napożyczali u Egipcyan kubków, i rozmaitych klejnotów. *Wróbl.* 247.

NAPRAĆ, *f.* napierze, napiorę *act. dok.*; *Boh.* naprati; wiele poprać, viel waschen. — *Transl.* Naprać się kogo, do woli mu skórę wyłoić, einen nach Herzenslust durchgerben. Tegom sobie najbarziej życzyła, abym się ciebie do woli naprała. *Past. Fid.* 133.

NAPRACOWAĆ się, *recipr. dok.*, *Boh.* napracowati se; *Ross.* наработаться, наработываюсь; n. p. Człowiek narobi się, napracuje, a grad wszystko psuje. *Karnk. Kat.* 422. do zmordowania się popracować, sich satt und müde arbeiten.

NAPRAGNĄĆ się, *recipr. dok.*; n. p. Nałacznęli się i na-

pragneli się słowa bożego. *Wróbl.* 253. pragnieniem zmordować się, vor Durst verschmachten, lange genug schmachten.
*NAPRAŚNY, NAPROŻNY, a, e, — o *adv.*, *Ross.* напрасный, напрасно; próżny, nadaremny, daremny, na nic, eitel, vergeblich, vergebens, umsonst. Napraśne były nasze wrzaski i bezpotrzebne nasze prośby. *Weryf.* 65. Naprasno skwierczeli, i nadaremną dokukę czynili. *ib.* 65.
NAPRASOWAĆ, *cz. dok.*, ile dosyć czego wyprasować, genug pressen, auspressen, glätten; *Ross.* нажать, нажимать. Naprasować się, sich satt und müde pressen, glätten.
NAPRASZAĆ, *ob.* Naprosić, *et* Naprószyć.
NAPRASZCZAĆ, *ob.* Naprościć. NAPRASZCZACZ, a, *m.*, polepszacz, naprawiacz, poprawiciel, *corrector. Macz.*, der Gradeרichter, Verbesserer.
NAPRAWA, y, *ż.*, *Boh.* naprawa, §. 1. poprawa, naprawianie na lepsze, die Verbesserung, Besserung, das Ausbessern, Zurechtmachen; (*Vind.* naprava, napraulenje, naprau-lishtvu = nastrojenie, narzadzenie); *Ross.* переправка, исправа, исправка, выправка. Wnet postrzeżono, że i Ptolemeusza geografia wielkiej potrzebuje naprawy. *Wyrw. Geogr.* 5. Zepsowanie prędko, naprawa nierychło się wiedzie. *Fredr. Ad.* 3. *Pilch. Sen. list.* 384. Bóg starca tak mądrego zesłał na naprawę Moich błędów, i czynów moich na naprawę. *Jabł. Tel.* 144. W takowych kobietach karmia wszystka w żywność a naprawę ciała się obraca, tak iż żadne pożywienie płodowi nie zostaje. *Spicz.* 181. (tucz). — *Jurid.* Naprawa, bassarunk. *Szczerb. Sax.* 6. nagroda, Schadenersatz. — §. 2. Naprawa = *NAPRAW, u, *m.*, namowa, poduszczanie, naprawienie na co, przygotowanie, nastrojenie, narządzenie, Anstiftung, Anleitung, Zubereitung, angestellte Händel, aufgestellte Fallen. Wszystko to się działo za naprawem Antoniego. *Chrośc. Fars.* 77. Jeśli drugiego z nieobaczenia pchnie, albo rzuci nań jakie naczynie bez naprawy.... *Budn. Num.* 35, 22. (nieumyślnie. *Bibl. Gd.* ohne Absicht). O tym rozbiciu rozumiano, jakoby się z cesarskiéj naprawy działo. *Sk. Dz.* 855. W porcie gotowano naprawy, Jak zdradziecko zaczepić Portugalskie nawy. *Przyb. Luz.* 39.
NAPRAWCA, y, *m.*, NAPRAWIACZ, NAPRAWICIEL, a, *m.*, §. 1. który co poprawia, naprawuje, *Boh. et Slov.* napravitel, naprawnjk; *Sorab.* 1. poředżak, zporedżnik; *Vind.* popraulavez, popraular; *Croat.* napravitel, prenapravitel; *Rag.* napravitegl, ponapràvitegl, ispràvitegl; *Ross.* исправитель; *Eccl.* справщикъ; der Verbesserer, Wiederhersteller, Zurechtbringer. Adryan zajechał do Afryki, pokój i urząd naprawując, i pisali go pochlebcy naprawcą Afryki. *Sk. Dz.* 78. Mamy w sobie ustawicznego skaziciela, trzeba nam więc ustawicznego naprawiciela. *W. Post. W.* 241. Publiczny sędzia i naprawca obyczajów. *Mon.* 71, 169. *ib.* 67, 47. Rzeczpospolita ma swoich obrońców, opiekunów, stróżow, naprawicielów. *ib.* 70, 269. Pan Jezus, ten najszlachetniejszy naprawca świata, chciał przywrócić człowieka do pierwszej godności. *W. Post. W.* 242. *Baz. Hst.* 48. Kazimierz, naprawcą pokoju nazwany. *Krom.* 94. — §. 2. Naprawiacz na kogo zdradliwy, *subornator. Cn. Th.*, der Anstifter, Aufhetzer. NAPRAWIAĆ, *act. niedok.*, 1. NAPRAWIĆ, *f.* naprawi *dok.*, Naprawować, naprawuje *contin.*, *Boh.* naprawiti, naprawowati, oprawiti, oprawowati; *Slov.* naprawugi; *Sorab.* 1. zpoředżam, (*ob.* Sporządzić); *Vind.* popraull, popraulati, kerpati, (naprawiti = narządzić, urządzić, zaprawić); *Carn.* napraveti, nanapravlam; *Croat.* napravlyam, prenapravlyam, zadelávam, zadelati; *Bosn.* napraviti, naciniti; *Rag.* napràviti, napravglivati, napràvgljati, ponapravgljati, nacinitti; *Ross.* изправить, изправлять, заправить, заправлять, выправить, выправлять, сдобрить, сдабривать, хитить, хичу, ухитить, ухичивать, прихитить, прихичивать, учинить, учинивать, исчинить, вычинить, вычинивать; *Eccl* справляю; — 1. popsute narządzać, poprawiać, polepszać, zurecht machen, verbessern, ausbessern. (NB. poprawić dziś więcéj używa się w znaczeniu moralnym, naprawić w fizycznym, osobliwie o rzeczy przez używanie nadpsutéj; dawni mniéj zachowywali téj różnicy). Nie tak łacno naprawić ludzie, jako je łacno zepsować. *Sk. Kaz.* 621. Łacniéj zepsować, niż naprawić. *Cn. Ad.* 411. Naprawił wszystko, co się przeciw prawom kościelnym porobiło. *Sk. Dz.* 1065. Usiłował bitwę znowu naprawić; ale widząc, iż próżno, pierzchnął za drugiemi. *Stryjk.* 292. Chodkiewicz starał się karę żołnierską naprawić, która znacznie była z starożytnych terminów wykroczyła. *Tward. Wł.* 97. Losy moje już naprawione; ta szacowna ręka zaciera we mnie pamięć dawnych nieszczęść. *Teat.* 53, 49. Moje interesa tym wcale się nie naprawiają. *Teat.* 1. *c*, 74. — 2. Naprawić, narządzić, urządzić, anrichten, zurichten, einrichten, *Vind.* pernarediti, narediti, napraviti, napustiti; *Ross.* наторить, натаривать, направить, направлять, направливаю, настроить, настроивать. Osobno obiedwie się stawią, I parę postaw z przędzy cieniuchnéj naprawią; *intendunt. Żebr. Ow.* 128. Gumna naprawione i nasadzone brogami stoją. *Glicz. Wych. M* 5. Najął zdrajcę, aby Henryka zabił, na kościele kamień srogi naprawiwszy nań. *Zygr. Pap.* 315. Bóg lato swym dowcipem, i zimę naprawił. *Kanc. Gd.* 178. — Naprawiać kogo, abo co na kogo = nasadzać, nagotować nań, namawiać, poduszczać, gegen jemanden anstiften, anhetzen, auf ihn abrichten, bestellen, zurichten. Tak ten winny jest, co źle działa, jako i ten, co drugie naprawia. *Ezop.* 110. Cudze grzechy te zowiemy, które acz my nie sami czynimy, wszakże albo drugich naprawiamy, albo pomagamy, albo nie hamujemy. *Hrbst. Nauk. l* 6 *b.* Myślili mu źle, a dobréj woli nań nie mogli być, przenajdowali i naprawiali, aby go zabito. *Glicz. Wych. G* 1 *b.* Henryk naprawił Niemieckie książęta na Bolesława, aby go namówili przyjechać do niego. *Biel.* 77. Naprawili nań fałszywych świadków. *W. Act.* 6, 11. Obaczyli wszyscy niewinność biskupa, a potwarz tych, co niewiastę naprawili. *Sk. Dz.* 206. Filip Miryteusza, naprawiwszy lekarza, trucizną umorzył. *Sk. Dz.* 121. Euzebia zajrząc Helenie, że częste dzieci miewała, naprawowała baby, żeby dzieci.... *Sk. Dz.* 237. Naprawił Olbracht niektóre poddane swoje, aby puścili głos, że Turcy ciągną wielką mocą na Podole. *Biel.* 434. (2. NAPRAWIĆ, *f.* naprawi *act. dok.*, wiele i długo nagadać, napowiadać, viel herreden. Człowiek, któren mówi, co mu przyjdzie

na myśl, naprawi często wiele bredni. *Zab.* 5, 85.). NAPRAWIANIE, NAPRAWIENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, naprawa, das Bessern, die Besserung; das Anstiften. NAPRAWIONY, a, e, *part.*, verbessert, angestiftet. NAPRAWIACZKA, NAPRAWICIELKA, i, *ż.*, *Slov.* naprawitelkyně; *Rag.* ponapraviteglıza; *Ross.* исправительница; 1. która poprawuje co nadpsutego, die Verbesserinn, Zurechtmacherinn, Wiederherstellerinn. Marya, naprawicielka rodzaju ludzkiego. *W. Post. W.* 3, 375. Naprawicielko świata! *Birk. Oboz. B.* — 2. Która co albo kogo na kogo naprawia, die Anstifterinn. NAPRAWIŚWIAT, a, *m.*, *Mon.* 75, 590, będący w pretensyach poprawy całego świata, cf. bocian, co świat czyści, ein Weltverbesserer. NAPRAWKA, i, *ż.*, *demin. nom.* naprawa = reparacyjka, die Ausbesserung; *Ross.* чинка, починка, зачинка. Gmin w niewolą wzięty po zamkach pogranicznych na naprawki fortec rozsadzono. *Nar. Hst.* 3, 104. Naprawki i dobiorki łożów, kół, osi, przodkarów, dyszlów. *Jak. Art.* 1, 259. t. j. zapas do naprawy służący, Ausbesserungsvorrath. NAPRAWNIK, *ob.* Naprawiciel. NAPRAWNOŚĆ, ści, *ż.*, możność być naprawionym, die Verbesserlichkeit; *Vind.* perpraulenost, perpraulivost; *Eccl.* изправность. NAPRAWNY, a, e, — ie, *adv.*, a) co się da naprawić, *reparabilis. Cn. Th. Mącz.*, *Boh.* naprawitedlný; (naprawný, z prawa k něčemu należegicý); *Sorab.* poředźné; *Vind.* napraulen, perpraulen; *Eccl.* изправный, verbesserlich. Nienaprawny, co nie może być naprawionym, *irreparabilis. Mącz.* — b) Naprawny = naprawiony, verbessert, zurecht gemacht.

NAPRAŻYĆ, *cz. dok.*, prażąc dosyć posmażyć, genug prägeln; *Ross.* напряжить.

NAPRĘŻYĆ, *f.* napręży *act. dok.*, Naprężać *niedok.*, (*Boh.* napřahnauti, napřahati = zamach czynić, rękę wyciągać); *Ross.* напрячь, напрягать, напружить, напруживаю; mocno natężyć, sehr anspannen, ausrecken, recken, ausdehnen. Naprężając wnątrz swojéj przestrzeni Płomiennym bania powietrzna duchem się odyma. *Kniaź. Poez.* 2, 148. Gdy baje, uszu napręż. *Zab.* 12, 101. Już nieprzyjaciel tak się naprężył, Jakby po większej części nas zwyciężył. *Chrośc. Fars.* 273. *Eccl.* пружатися natężyć się, usiłować; *Ross.* напрячься nabrzmieć, напругій tęgi, mocny.

NAPROŚCIĆ, *f.* naprości *act. dok.*, NAPROSTOWAĆ, *niedok.*, NAPRASZCZAĆ, *frequ.*, prostym robić, grade richten, grade machen. *Recurvo*, zaś nakrzywiam, na drugą stronę naginam, napraszczam. *Mącz.* Napraszczam, odginam, *reflecto. Volck.* 315. Co się skrzywiło naprostować. *Pilch. Sen.* 106. Gdy się komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać a napraszczać, a choćby się i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżliby mu się czasu potrzeby spadać miał. *Rej. Zw.* 76 *b.* Czego krzywego, gdy kto z prędka napraszcza, rychléj snadź złomi, niż naprości. *Glicz. Wych. G* 1. Nasza krzywość ma być napraszczana prosta wolą bożą. *Hrbst. Nauk. A* 4 *b.* (nakierowana). Wyrównaj drogi, naprość krzywe sprawy W gościniec prawy. *Groch. W.* 91. Krzywe te serca jak naprościć? *W. Post. W.* 2, 182. Młodą płonkę łacno naprostować. *Cn. Ad.* 507. (młodego łacniej rządzić). Pagórek będzie poniżon, i będą drogi krzywe naproszczone. *Leop. Jes.* 40, 4. — Miej na to wagę mierną, kędy działo naprościć? *Biel. S. N.* 36. (t. j. nakierować). — Będę chwalił ciebie w sercu naproszczonym. *Wróbl.* 278, *in directione cordis.* (w naproszczeniu serca. 1 *Leop. Sap.* 9, 3. w prostocie serca. 3 *Leop.*).

NAPROSIĆ, *f.* naprosi *act. dok.*, NAPRASZAĆ, *niedok.*, wiele poprosić, viel zusammen bitten; *Sorab.* 1. naproschuyu; *Vind.* naprositi, (naprashati = zapytywać się); *Croat.* naprassam; *Bosn.* naprositi, prosecch nakuppiti; (*Ross.* напросить, напрашивать надebrać). Rozmaitych narodów naprosiwszy, wszystkim tam hojność wielką dóbr swych udzielają, sąsiady bankietują. *Paszk. Dz.* 86. Na wesele Zewsząd gości naproszono wiele. *P. Kchan. Orl.* 257. Napraszanie gości na biesiadę. *W. Post. Mn.* 351, *Vind.* naprofhnja, naprofhenje. NAPROSIĆ się *recipr.*, *Boh.* naprosyti se, rozprosyti se; bardzo wiele i długo do namordowania się prosić, sich müde bitten, sehr viel und lange bitten. Nakaślał się, namigał się, naprosił się, i z resztą uciekł. *Teat.* 56 *c*, 72.

NAPRÓSZYĆ, NAPRUSZYĆ, *f.* naprószy *act. dok.*, NAPRÓSZAĆ, *niedok.*, (*Etym.* proch); 1. potrząść, *propr. et fig.*, bestreuen, *Boh.* naprašiti *pulvere conspergere*; (napršeti *multum depluere*, *impluere*); *Vind.* naprafhiti; *Rag.* naprâsciti; *Croat.* naprassujem; *Ross.* напорошить, насорить, насаривать. Nie tak jak owi głupi Matusowie, co krzyczą, wrzeszczą naprószywszy głowę. *Wad. Dan.* 260. — *2. Naproszyć = nafajdać, n. p. Litwa do Strasburga miasta najechali; a mimo insze zelżenie świątości, jeden łotr w chrzcielnicę naprószył. *Stryjk.* 260.

NAPROWADZIĆ, *f.* naprowadzi, *act. dok*, Naprowadzać *niedok.*, nawodzić na drogę. *Cn. Th.*, auf den Weg bringen, auf die Spur bringen, jemanden wohin leiten, zu etwas hinführen; *Vind.* napelati, napeluvati; *Croat.* napelyati, napuchuvati, napuchújem, naputiti; *Slav.* vputchívati; *Eccl.* навождy. Starożytni żelaznym stylem na drewnianych, woskiem naprowadzonych tabliczkach pisywali. *Mon.* 73. 206. powleczonych, überzogen. NAPROWADZICIEL, a, *m.*, der Hinführer, *Vind.* napelauz; *Croat.* naputitel, naputnik; *Eccl.* наставитель, наставьникъ, вождь; *f.* Naprowadzicielka *Croat.* naputelicza.

NAPROŻE, NAPROŻNIK, *ob.* Nadprożek. NAPRÓŻNY, *ob.* *Naprasny.

NAPRUĆ, *cz. dok.*, *f.* naporze, ile dosyć popruć, genug auftrennen. Napruć się, sich satt und müde trennen; *Ross.* напороться nakłóć się.

NAPRYSKAĆ, *cz. dok.*, wiele popryskać, viel bespritzen; *Ross.* напрыскать, напрыскивать. Naprysk *Ross.* напрыскъ u introligatora, nakrapianie oprawy książek.

NAPRZĄŚĆ, *f.* naprzędzie *act. dok.*, wiele uprząść, viel spinnen, viel fertig spinnen; *Vind. et Bosn.* napresti; *Rag.* napréstì; *Croat.* naprédam; *Ross.* напрясть, напряду. Wszystkie niewiasty jedwab' ten przędły, a przynosiły naprzadłszy. *Budn. Exod.* 35, 25. Byłabym sobie oto ze dwa moty naprzędła, com darmo latała. *Teat.* 14. *d*, 2 *b.*

NAPRZEĆ, *ob.* Napierać. NAPRZECIW, NAPRZECIWKO *adv.*, *et praep. reg. Genit. et Dat.*; *Boh.* naproti, wstřjc; *Slov.* naproti, naprotiwa, w ustřetý; *Sorab.* 1. napžečžo,

z napžeeža; *Sorab.* 2. napschescbiwo; *Carn.* napruti, suproti, prejk, nazvist; *Vind.* napruti, zhriefpruti, pruti; *Croat.* naszaproti, prema, naprot, szuprot, szuproti, naproti, proti; *Slav.* prama; *Bosn.* prema, protiva, suprocch; *Ross.* напротивъ, супротивъ, насупротивъ, насупротивку; z przeciwnej strony, gegenüber, entgegengesetzt, entgegen. Przez kąty wynajdować zwykliśmy położenie różnych miejsc, jednych naprzeciw drugim. *Jak. Mat.* 1, 17. Nie jestci nam bojowanie przeciwko ciału i krwi, ale przeciwko xiążętom i mocom, naprzeciwko rządcom świata, naprzeciwko duchom niecnotliwym. 1 *Leop. Ephez.* 6, 12. Prawda, naprzeciw któréj niemasz co powiedzieć. *Teat.* 19. c, 77. Mieszka naprzeciwko ratusza. *Budk.* gegen über. Naprzeciw sobie. *Bot.* 49. Naprzeciw siebie. *Jundz.* 2, 11. einander gegen über. Wyjść naprzeciwko komu, einem entgegen gehen; *Croat.* naproiti; *Eccl.* противоиду. Wyjechać naprzeciwko komu, entgegen fahren oder reiten. Naprzeciwko stawiam, kładę, *Graec.* ἀντιτίθημι, *oppono. Cn. Th.* Naprzeciwko stawianie, *oppositio. ib.*; *ob.* *Naprzeki, przeciw, przeciwko. NAPRZECIWLEGŁY, a, e, naprzeciwko leżący, entgegend liegend. Liście naprzeciwległe, *opposita,* kiedy co dwa liście naprzeciw sobie wyrastają. *Bot.* 49. Gałęzie naprzeciwległe, gdy dwie gałęzie na pniu, lub łodydze, naprzeciw siebie są osadzone. *Jundz.* 2, 11. cf. naprzemianległy, (*ob.* Przeciwległe kąty). NAPRZECIWNY, a, e, naprzeciwko będący, entgegen gesetzt, entgegenliegend. *Boh.* naprotèjši, co na proti gest; *Eccl.* прямный. Idźcie do naprzeciwnéj wsi. *Budn. Luc.* 19, 30.

NAPRZEDZIEJ, *ob.* Naprzód.

NAPRZEK, NAPRZEKI *adverb.*, *Carn.* prejk = naprzeciw; w poprzek, w przek, na poprzek, na ukos, przez, überzwerch, quer über. Drewno naprzeki drzewa żaglowego położone, *antenna. Mącz.* Gdziem ja jest, granic nie rozszerza Łotrostwo, z kimem naprzek, tam moja broń zmierza. *Ryb. Gęsl. C* 2 *b.* NAPRZEKARZAĆ się komu, przekory narobić. *X. Kam.* viel zu Possen thun.

NAPRZEMIANLEGŁY, a, e, *Ross.* посмѣнный, abwechselnd, in abwechselnder Ordnung gelegen. Liście naprzemianległe, *alterna*; z których jeden list powyżéj drugiego w około gałęzi wyrasta. *Bot.* 49. *Jundz.* 444. Gałęzie naprzemianległe, gdy stopniami po sobie następują. *Jundz.* 2, 10. NAPRZEMIANNY, a, e, na przemiany uczyniony, abo czyniący co, idący, abwechselnd. Anguł naprzemianny, *alternus. Solsk. Geom.* 2. NAPRZEMIANNIE *adverb.*, wechselsweise; *Ross.* посмѣнно; na przemiany; *ob.* Alternata = naprzemianność.

NAPRZÓD, NAJPRZÓD *adverb.*, *NAPRZEDZIEJ (niby *Superlative*), *Boh.* napřed; *Slov.* napřed, predně, ponagrpw; *Sorab.* 1. nayprež, naypředé, zpredka, pžedewschim; *Sorab.* 2. napretk; *Slav.* naprid; *Vind.* naprei, napried, priedi, propriedi, poprieda, (sanaprei = na dal), narprei, narpoprei, predvſem; *Carn.* naprej, narporej; *Croat.* napre, napred, zpreda; *Ross.* напередъ, напереди; najpierwej, wprzód, voraus, zuerst, *temporis et loci.* Naprzód stworzył bóg niebo i ziemię. *Radz. Genes.* 1, 1. *not.* «przed wszystkim, albo pierwej niż co było». Naprzód idzie nam o chwałę bożą, zasię o cześć syna bożego; po trzecie o sławę ducha świętego. *Gil. Kat.* 5. *Naprzedziej to wam mówię. *Sekl. Joan.* 8. *not.* «na początku». — Naprzód! = dalej! vorwärts! (*Croat.* napredek = postępowanie, postępek; napreduvati = przyśpieszać). Maszerując z rekrutem, komenderuje: naprzód! marsz! w lewą! w prawą! *Kaw. Nar.* 228. Konia za każdym zastanowieniem się harapnikiem postraszyć, i naprzód popędzić. *ib.* 385. — §. Naprzód mieć = prym mieć, den Vorrang haben, zum Voraus haben. Nasi mieli wiele naprzód, iż byli zbrojni, siekli mieczmi pogaństwo nagie. *Biel.* 53. — §. Dać komu naprzód, wprzód, przodek = ustępować mu, einem den Vorzug lassen, ihm weichen. Wilk ze swemi zwierzęty na orła powstawał, Orzeł z ptaki wszystkiemi naprzód mu nie dawał. *Biel. S. M. A* 3 *b.* Ten ma wiele nad insze w zacności domu, Ten dobrą sławą nie da naprzód nikomu. *Hor.* 2, 2. Znam kilku starych, którzy pięknie śpiewają, a nie dadzą w tym żadnemu młodemu naprzód. *Gorn. Dw.* 93. — §. *Naprzód = na przyszłość, w przyszłe, *Ross.* напредки, in die Zukunft, voraus, vorher. Zygmunt stary był człowiek daleko naprzód patrzający. *Modrz. Baz.* 424. — §. *NB.* naprzód powinno być pisane, gdzie znaczy *na przód* = na przodek, n. p. idź naprzód, abo na przód; gdzie zaś tyle znaczny co *najpierwej*, i wyraźnie jest w stopniu najwyższym, *in superlativo*, dla różnicy od pierwszego, lepiéj jest pisać najprzód, n. p. najprzód to uczynił, potym do tamtego się wziął.

NAPRZTYKAĆ komu w oczy, *act. niedok.*, nałajać mu w oczy, nakpać, einen ins Gesicht ausschelten. Nie mam gęby, a przecież każdemu *naprztykam. *Chmiel.* 1, 1201.

NAPRZYCZYNIAĆ, *cz. dok.*, dostatecznie przygotować, genug bereit machen. Dworka powina serwet dostatek nadziałać, nici pannom do białego szycia naprzyczyniać, sznurków nabielić. *Haur. Ek.* 86. — §. Naprzydawać, genug hinzu thun.

NAPRZYJMOWAĆ, *f.* naprzyjmuje *act. niedok.*, wielu raz po raz poprzyjmować, viele einen nach den andern aufnehmen, annehmen. Służebnych siła naprzyjmował. *P. Kchan. Orl.* 1, 330. Panicz sług więcej, niżli potrzeba, naprzyjmuje. *Petr. Ek.* 97. Gliński w Niemczech za pieniądze bardzo wiele rejterów i knechtów naprzyjmował i do Moskwy przywiódł. *Stryjk.* 719.

*NAPRZYKAZOWAĆ, *act. dok.*, *Boh.* napřikazowati = *saepe jubere*, häufig nacheinander anbefehlen.

NAPRZYKRZAĆ się, NADPRZYKRZAĆ się, *recipr. niedok*; Naprzykrzyć się, *f.* naprzykrzy się *dok.*, *Vind.* nadlegati, nadleguvati, nadleshuvati; *Carn.* nagajam; *Ross.* надосадить, надокучить, надокучивать; *Eccl.* пакощу; — a) *active* przykrym się robić komu, z przykrością nań nalegać, nacierać, sich einem lästig machen, ihm Ungelegenheit machen. Upornie mucha ludziom się naprzykrza. *Dmoch. Il.* 2, 153. Widzę przeszkadzam; nie naprzykrzam się, i kłaniam. *Boh. Kom.* 1, 392. Nie przestał prośbą mi się naprzykrzać, póki nie uprosił. *Teat.* 42. *d,* 13. — b) *Passive.* Przykrym się stawać, ciężarem być, zur Last fallen, lästig werden, lästig, beschwerlich, zuwi=

der senn. Czasem, jeśli się droga nadprzykrzyła, w trudach podróżnych utwierdzał ich. *Birk. Dom.* 83. Obawiam się, abym Wc Państwu ustawnym przebywaniem się nie naprzykrzał. *Teat.* 30. *b*, 44. Jeśli się z zbytniej społeczności Jej naprzykrzyły wdzięki i miłości. *Chrośc. Ow.* 37. NAPRZYKRZENIE, ia, *n. subst. verb.*, przykrość, przykre naleganie, doleganie, *dokuka, Beschwerlichkeit, Belästigung; *Carn.* sitnost; *Vind.* nadleshnost, nadlega, napost. NAPRZYKRZONY, a, e, przykrym się stający, drugim się naprzykrzający, beschwerlich, lästig; *Carn.* nagajiv, nagajavz, nagajivz, sitnek, sitnésh; *Ross.* безотбойный; *Eccl.* пакостьнъ, пакостьникъ. Kto nigdy nie chorował, bywa naprzykrzonym, gdy zachoruje, i ciężkim swą niecierpliwością jak drugim, tak i sobie. *Perz. Lek.* 344. Przyszedłem, może już aż nadto naprzykrzony, odwiedzić Wc Panią. *Teat.* 22. *c*, 35.

NAPRZYMAWIAĆ się komu, *cz. niedok.*, do woli mu przymawiać, viel Stichelreden bis zur Genüge jemanden sagen. Za to, żem mu się naprzymawiał, i za to, że mię goniąc upadł, dał mi kilka złotych. *Teat.* 34. *c*, 76.

NAPRZYRZEKAĆ, *cz. dok.*, *Boh.* napřipowjdati = *multa promittere*, naobiecywać, viel versprechen.

NAPRZYWOZIĆ, *cz. dok.*, n. p. Musiałeś Wc Pan naprzywozić wiele ciekawości z tych krajów. *Teat.* 17. *b*, 34, viel mit bringen (zu Wagen).

NAPSOTAĆ komu, *f.* napsota *cz. dok.*, narobić komu psoty, szkody, złości nawyrządzać, einem viel zu Possen thun. NAPSOWAĆ, *f.* napsuje *cz. dok.*, dosyć popsować, genug verderben, übel zurichten. Napsował miecza. *Cn. Th.* 433. (*hebetavit gladium*). Ileż to ludzi straszny ten potwor napsował! *Dmoch. Il.* 2, 107. (pokaléczył). Fałszem chcesz napsować dobréj sławy mojéj. *Papr. Pr. C* 3. (skazić). Napadł na Polskie ciury, Którzy mu dużo napsowali skóry. *Białob. Odm.* 51. Napsować sobie głowy = nałamać, nasuszyć, sich den Kopf brechen. Napsowali sobie głowy w Konstantynopolu, wymyślając nowe opinie w wierze. *Kłok. Turk.* 158. Głowy napsuł. *Mon.* 71, 48.

NAPUCHAĆ, *cz. dok.* NAPUCHNĄĆ, *f.* napuchnie *czyn. jedntl.*, §. 1) wyziewem, wypuchem napełnić, mit Dampf anfüllen, voll dampfen; *Vind.* napuhati, napuhniti, napuhuvati; (*Carn.* napuhujém, napuhuvâti *superbire*); *Sorab.* 1. zapuchnu; *Croat.* napuhávam; *Bosn.* napuhati; *Rag.* napûhati). Za to swym sługom zwykli płacić, Aby jedli i pili, izbę napuchawszy. Odejdą do swych gospod. *Opal. Sat.* 47. — Napuchać na kogo, abo napuchnąć kogo, puchaniem zarazić, jako się dzieciom małym trafia od plugawych osób, (cf. naparznąć) *Cn. Th.* mit einem schädlichen Hauche inficiren, anhauchen. *Velut illis Canidia afflasset*, jakby ich ochuchnęła, ozionęła, napuchnęła ta czarownica. *Cn. Th.* *Contacta halitu leonis*, co lew naparznął, napuchnął. *ib.* Napuchnienie, nachuchnienie, ziewanie, puchanie na kogo, *afflatus*. *Cn. Th.* — §. 2) *verb. neutr.* Napuchnąć, nabrzmieć, nabrzęknąć, naskoczyć, ociekłym być, schwellen, aufschwellen, auflaufen; *Boh.* napuchnu; *Sorab.* 2. hopuknusch; *Sorab.* 1. naduhwam szo, zapuchnu, nabubnam; *Vind.* napuhati, nabuhtiti, napuhniti, napuhati se; *Carn.* sabuhniti; *Rag.* napuhati se; *Ross.* напухнуть. Nabrzmiałość, napuchnienie, nabrzęknienie jakowego członka nad przyrodzoną jego postawę. *Perz. Cyr.* 2, 52 die Geschwulst. NAPUCHŁOŚĆ, ści, *ż.*, nadętość, nabrzmiałość, *propr. et fig.*, die Geschwulst, die Schwülstigkeit; (*Sorab.* 1. zapuchwotež, nabubneno; *Slav.* ottok, (*ob.* Otok); *Carn.* napuh *superbia*, pycha). Przygaszać trzeba napuchłość téj prawnickiéj miny. *Tręb. S. M.* 6. NAPUCHŁY, a, e, — o *adverb.*, nabrzmiały, geschwollen, aufgeschwollen; *Sorab.* 1. nabubnené, zapuchwé; *Carn.* sabuhliv, (napuhnen *inflatus*, *superbus*, napuszony, pyszny; *Vind.* napuh = gniew); *Slav.* oteesen, *ob.* Ociekły.; *Ross.* взпухлый.

NAPUDROWAĆ, *cz. dok.*, ile dosyć co popudrować, genug pudern; *Ross.* напудрить.

NAPUKAĆ się, *f.* napuka się *recipr. dok.*, do woli popukać, sich müde klopfen, knallen. Dawszy się im do woli kilka dni napukać, Potym na nie fortelów ze wszystkich stron szukać. *Biel. S. N.* 34.

NAPUSZCZAĆ, *cz. niedok.*, Napuścić, *f.* napuści *dok.*. *Boh.* napauštjm, -ěti, napustiti; *Sorab.* 1. napuschčžu, napuschčžim; *Rag.* napûstiti; *Vind.* napustiti; *Ross.* напустить, напускать, напущать (2 naszczwać psy na kogo); wiele czego wpuścić, viel herein lassen. Pochop ją pcha srogi, nieprzyjaciół, brony otwarłszy, napuścić; *hosti recludere portas.* *Żebr. Ow.* 189. — §. U flisów, napuścić, na dół z wodą idąc, do jakiego miejsca opuścić statek, drzewo. *X. Kam.* mit dem Stromme wohin auflaufen lassen. — §. Napuszczać co czym = napajać co czym, *pr. et fig.*, eine Sache mit etwas tranken, damit anmachen, sie es einsaugen lassen, einflößen. Napoił pop albo napuścił hostyą we czwartek wielki; a wysuszywa zaś z téj wilgotności aż we wtorek wielkonocny. *Sak. Persp.* 18. O farbowaniu, a napuszczaniu kości i drzewa i kamienia rozmaitemi barwami, co rzemieślnicy besowaniem, Beitzen, zowią. *Sienn.* 586. Napuszczony sokiem (*Croat.* naszochen). Dzikie narody strzały swe jaszczurczym jadem napuszczają. *Paszk. Dz.* 15. Nietylko same strzały hartowne puszczają, Ale je też i jadem srogim napuszczają. *Bardz. Luk.* 137. Już umysł żony zręcznie napuścił jadem. *Teat.* 2, 27. *Barss.* Przeczucia srodze mię dręczą, i strasznym niepokojem napuszczają mą duszę. *Teat.* 49, 58. *Bogusł.* — §. *Transl.* Wróżyły przez Apolina napuszczone baby. *Pot. Jow.* 226. t. j. natchnione.

NAPUSTOSZYĆ, *cz. dok*, wiele popustoszyć, viel verwüsten. Cóż majętności napustoszyło w Polszcze, jeno aredy. *Falib. P.*

NAPUSZYĆ, *f.* napuszy *cz. dok.*, Napuszać *niedok.*, nadymać, aufblähen, aufdunsen, aufblasen, *propr. et fig.*; *Vind.* napuhati, nahlapati, napihovati, napihniti; (*Carn.* napuhûjem *superbio*); *Croat.* napuhavati; *Ross.* напыщить. напышать. Cała muz gromada tchnie duchem Apollina, którym je napusza. *Min. Aus.* 63. Człowiek za pochlebstwem podniesie się w pychę; a język pochlebny więcéj napuszy albo nadmie takiego, który się już wyższy rozumie, niżli jest. *Eraz. Jez. P.* Choć go zwycięstw napuszała sława, Zniżę dumnego pod me wielowładne prawa. *Teat.* 51, 5. Podłą napuszony dumą. *Gaz. Nar.*

2, 279. — *§ Napuszyć się od kogo, oddechem zarażać się, (cf. naparznąć), sich durch den Hauch anstecken. Chcąc być zdrowi, chroniliśmy się z tymi żyć, którzy są trudnym chorobom poddani, abyśmy się od nich nie napuszyli. *Eraz. Jez. D d 7 b.* NAPUSZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, jest to udawanie niby wielkiéj choroby, i niby opętania, z kurczowatym trzęsieniem i wyłamywaniem się pomieszane. *Perz. Lek.* 207. verstellter Paroxismus einer Person, die vom Teufel besessen zu seyn vorgiebt. — Napuszenie, NAPUSZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, nadętość, Aufgeblasenheit. W młodym była napuszystość ciele, *dira superbia. Żebr. Ow.* 65. NAPUSZYSTY, a, e, — o *adverb.*, napuszony, pyszny, nadęty, dumny, aufgeblasen. Chłop durny, napuszysty. *Pot. Arg.* 455. Fortuna sama sobie zgubą Lub powierzchowną napuszystą chlubą Zda się być czymsiś.... *Kchow.* 28. Pycha głupiego napuszysta gubi, A zazdrość nigdy poczciwych nie lubi. *Chrośc. Job.* 23. Górnomyślną twarzą brzękał napuszysty, *tumidus. Żebr. Ow.* 201. Napuszysty puszczał na wiatr słowa, *animosus. ib.* 308.

*NAPUŻAĆ, [= nastraszać; por. *rusk.* napudyty, napużaty = erschrecken 4], n. p. Bóg czuł o śpiącym wojsku, bóg oka nie zmrużał, Że go zdradą przypadłszy, Niemiec nie napużał. *Pot. Pocz.* 199. Gdzie siłą nie zdużał, Przynajmniéj strachem pogan jako mógł napużał. *ib.* 606.

NAPYCHAĆ, *ob.* Napchać, Napchnąć.

NAPYLIĆ, *cz. dok.*, pyłem nakryć, napełnić, naprószyć, nakurzyć; *Ross.* напылить, bestäuben.

NAPYTAĆ się, *recipr. dok.*, *Boh.* naptati se; do zmordowania się wiele zapytywać, sich satt und müde fragen, *Eccl.* напрошаю, *Graec.* ἐπιζητῶ, *insuper quaero.*

NARĄBAĆ, *cz. dok.*, ile dosyć porąbać, genug klein hacken; *Sorab.* 1. narubacż; *Ross.* нарубить, наколоть, накалывать. Narąbać się, rąbaniem zmordować się, sich satt und müde hacken, *Ross.* нарубиться. Narąbanie *Ross.* нарубка (2. wrąb).

NARABIAĆ, *cz. niedok.*, NAROBIĆ, *f.* narobi *dok.*, §. a) dużo lub dosyć czego porobić, viel nach einander machen. (*Ross.* наработать, наработывать = zarobić). Długów narobił, marnuje wszystko. *Teat.* 27, 139. To kochana moja ciotula tego wszystkiego narobiła, a to wszystko dlatego, iż za niego iść nie chce. *Teat.* 52. c, 50. — §. b) *Intrans.* Narabiać czym = *frequenter*, *crebro aliquid usurpare*; *in usu frequenti aliquid habere. Cn. Th.* häufigen Gebrauch von etwas machen, (cf. nadrabiać, nadrobić). Co fałszywym funtem narabiają, Naprzód ich do więzienia sromotnego dają *Paszk. Dz.* 128. Głosem, piętami narabiałem, aby się mój osiełek śpieszył w drodze. *Zab.* 2, 120. Niedbalstwem wszyscy narabiają, dlatego też jedna kraina po drugiéj stracona bywa. *Fur. Uw.* F 4. Natarczywe i krwawe to potkanie było, że bardziéj zawziętością, niż sprawą narabiano. *Ustrz. Kruc.* 1, 162. Tym wszystko narabiasz. *Cn. Ad.* 1159. (nadstawiasz; cf. tylko też to umiesz; tym-ci wszędy zatkać; zawsze jedno). Cóż o owych kobietach rzeczecie, co się sobie mądre zdadzą, co więc Łaciną w mowie narabiają? *Opal. Sat.* 40. Są tacy, którzy umyślnie śmiechem narabiają. *Zab.* 12, 288. W żadnéj sprawie nie mamy wymyślać, ani fałszem narabiać. *Kosz. Cyc.* 199. Nieprzyjaciela cię mają, Którzy fałszem narabiają. *J. Kchan. Ps.* 5. Piecinig grubością ciała, Rusin zaś czerstwością narabiał. *Stryjk.* 127. — §. Narabiać z kim = towarzyszyć z kim, nakładać z nim, mit einem Umgang pflegen. *Cn. Th.* NARABIAĆ się, NAROBIĆ się *recipr.*, *Ross.* наработаться, наработываюсь; napracować się, dosyć zapracować się, sich satt und müde arbeiten. Narobiwszy się, nakopawszy ziemi, umrzesz. *Zab.* 15, 215. Człowiek narobi się, napracuje, zorze, przeorze, a grad wszystko psuje. *Karnk. Kat.* 422.

NARACHOWAĆ, *cz. dok.*, naliczyć, aufzählen, abzählen, genug rechnen; *Vind.* narazhunati, naraitati; *Ross.* насчитать, насчитывать. Narachować się *recipr. dok.*, sich satt oder müde rechnen, *Ross.* насчитаться.

NARADA, y, *ż.*, naradzenie, obrada, die Berathschlagung, das Berathen. Puścili się w drogę spólną naradą, iść z hetmanem dzielnym. *Białob. Odm.* 19. NARADZAĆ się, *recipr. niedok.*, Naradzić się, *f.* naradzi się *dok.*, z kim o czym, albo o co = namawiać się, znosić się, namyślać się, porozumiewać się z kim. *Cn. Th.*, sich mit jemanden berathen, mit ihm berathschlagen; *Vind.* se svetuat, se podgovorit, obratuvat; *Sorab.* 1. naradżu *persuadeo*, naradnik *persuasor*, naradzenité *persuasibilis*. Naradzanie się z kim, dokładanie się go, obrada, porada, *namowa, *obmowa, das Zurathseziehen, die Berathschlagung.

NARĄGAĆ się, *recipr. dok.*, wiele się urągać, viel über einen spötteln; *Ross.* наругаться, наругание, наругательство urąganie, wyszydzenie; наругать łająć, szkalować; (*Croat.* narugavam *in rugas contraho*, *rugo*, *corrugo*, narugati czelo *caperare frontem*).

NARAIĆ, *f.* narai *cz. dok.*, Narajać *niedok.*; nastręczać, *Vind.* sarozhit, zuschanzen, zuweisen. (*Vind.* narejati, narediti = narządzić, nastroić). Gdy uwolnię cię od męża złego, Narajęć z wszystkich miar doskonałego. *Past. Fid.* 103. Ozwała mu się z pięknéj panny narajeniem. *Otw. Ow.* 411. Nasz Stręczycki litkupnik, którego nam narajono, człowiek sprawny. *Teat.* 7, 34. NARAJÓW, a, *m.*, miasto w wojew. Ruskim. *Dykc. Geogr.* 2, 199, eine Stadt in Reußen.

NARAMICE, ic, *liczb. mn.*, miasto w wojew. Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 199, eine Stadt im Sieradischen.

NARAMIENNIK, NARAMNIK, a, *m.*, NARAMIONEK, nka, *m.*, *demin.*, *Boh.* naramek, naramnice; *Slov.* náramky; *Sorab.* 1. naramnicze, ramenicza; *Carn.* ramenza, naramènza, nadramnèza, narozhnèk; (*Rag.* nádrameniza, okoràmeniza *stola*, *fascia collàris*; *Vind.* nadramnize, naramik = szlejki od spodni; duhouska nadremenza = stuła); *Croat.* nadplechje, nadoplechje, nadplechnicza, nadoplechnicza; *Eccl.* надраменіе, раменоносникъ; §. a) męzki żołnierski strój, ozdoba ramienia, kolca srebrne, złote, haftki, petlice, *armilla. Cn. Th.* die Armspange. Mężnego żołnierza złotym naramionkiem lewym uszanował. *Warg. Wal.* 289. Naramiennik białogłowski u Rzymian, *spinther. Cn. Th.* — §. b) Naramiennik, naramiennica, NARAMNICA, y, *ż.*, przyramek, część ubioru na barkach leżąca, das Schulterstück der Kleidung; *Eccl.* нарамьникъ, нарамьница dawny krótki mętlik; порамьница, одежда

ветхозаконнаго архіерея, коя на плеча была возлагаема. Humerał, albo naramnik. 1 *Leop. Exod.* 28, 12. (przyramek 3 *Leop.*). Naramiennik abo humerał Aarona był złotemi łańcuchami i drogiemi kamieniami ozdobiony. *Sk. Żyw.* 1, 347. Naramiennik, epoletka, das Achſelband. NARAMIENNY, a, e, na ramieniu będący. *Włod.* auf der Achſel, oder an dem Arme befindlich. (*Boh.* naramný = *ingens*).

NARANIĆ, *cz. dok.*, nieco poranić, etwas verwunden. Jeśliś w myśli naraniony, Z niego będziesz pocieszony. *Hrbst. Lek. L* 3.

NARASTAĆ, NARASZCZAĆ, NARASTYWAĆ, *ob.* Narościć, Narosnąć.

NARASZPLOWAĆ, *f.* naraszpluje *cz. dok.*, wiele poraszplować, viel zuſammen raſpeln. Do tych materyi dodać trzeba poraszplowanego końskiego lub mułowego rogu. *Jak. Art.* 2, 95.

*NARAZ (*distinguas* na raz), n. p. Byli obowiązani poddani dawać panom podatek na karmienie psów (*canaria* abo *brennium*, *branagium*, od słowa starych Gallów *bren* = otręby). Powinność ta myśliwcza u nas nazywała się naraz. Rozumiem, że to słowo utworzone ze staréj Francuzczyzny branaz, brana raz. *Nar. Hst.* 5, 143, cf. *narzasz.

NARAŻAĆ, *cz. niedok.*, Narazić, *f.* narazi *dok.*, (*Boh.* narazyti przebijać, rozbijać; narazeti *hortari*, *alludere verbis*); §. 1. nieco porazić, naruszyć, nadwerężyć, nawątlić; *Croat.* naléczam; verletzen, ſchwächen, beſchädigen. Kilkunastu nam pachołków ubyło, i koni dosyć siła, których pogaństwo strzałą naraziło. *Jabł. Buk. L b.* Gdy od oblężenia odstępować musiał, oblężeni wycieczką go narazili. *Pot. Arg.* 280. Narażam ręki, nogi = obrażam. *Cn. Th.* (*Boh.* naraz, naraza, nárazek wrzód pod nogą). — Narażać kogo = obrażać kogo, urażać go, einen beleidigen, ihm zu nahe treten. Zawstydził się Faeton, i sromem gniew zraził, Niósł potym matce, czym go Epafus naraził; *tulit Epaphi convicia. Żebr. Ow.* 25. Kiedy się mówi, że syn boży u boga był, tylko się różności osób naraża, a nie istności. *Smalc.* 91. narusza, dotyka, wird berührt. — Narażać czego, narabiać czego przykrego, nabawiać czego, n. p. Z lewego ramiona strzał stróż słoniowy, dźwięku narażał powieszony, *resonabat. Żebr. Ow.* 198. kołatał, klapperte. — §. 2 Narażać na kogo, naszczwać, napuszczać, loshetzen, loslaſſen. *Przecz nań byków nie narażę i ziemiorodów srogich? *exhortor. Żebr. Ow.* 161. — Narażać kogo na co, wystawiać, na szańc puścić, (der Gefahr) ausſetzen, bloß ſtellen; narażać się, ſich Preis geben, der Gefahr bloß ſtellen, gerade darauf losgeben; (*Carn.* giniti, (cf. ginąć); *Vind.* ſe v'navarnost podat; *Croat.* napetchámsze; *Bosn.* usuditse, smitti se staviti). Narażający się; *Eccl.* великобѣдственный, *Graec.* μεγαλοκίνδυνος. Król narażony był na niechęć magnatów. *Ust. Konst.* 1, 194. Ale zważ tylko, na co to mię narażasz. *Teat.* 24. c, 80. Nie należy się dobrowolnie na niebezpieczeństwa podawać i narażać. *Kras. List.* 143. Nikomu tak się narazić nie obawiamy, jak osobom od nas kochanym. *Zabł. Roz.* 36. Nie dba, że się narazi, byleby prawdę wyznał. *Karp.* 4, 35. — *Ironice:* Pan mię na funkcye zyskowne narażał. *Kras. Pod.* 2, 144. nastręczał, er ließ mir einträgliche Functionen zukommen. — §. Narażać na co = zdarzać co, etwas verleihen, gewähren. Mądrego to jest pana, urzędy rozdawać ludziom godnym i umiejętnym, co mu je szczęście abo trafunek jaki naraża. *Kłok. Turk.* 32. NARAŻNY, a, e, na razie leżący, nadoręczowy, *peropportunus. Cn. Th. Włod. Croat.*; naredën, lasztan. NARAŻNIE *adverb.*, ſehr gelegen, zur Hand, bequem gelegen. Konsulowi zasadzki, a miastu pożar sporządzał; narażne i sposobne miejsca wartą osadził. *Pilch. Sall.* 51. NARAŻNOŚĆ, ści, *ż.*, dogodne położenie, eine bequeme Lage. *Tr.*

NARCYS, a, *m.*, NARCYSZEK, szka, *m.*, *dem. Boh.* narcysek; *Sorab.* 1. narcžis; *Vind.* narziſs, narziſa; *Carn.* merzisa; *Rag.* sunovrát, luxàgna; *Bosn.* sunovrat, luscgjagna; *Croat.* narcis; *Ross.* нарциссъ; *Lat.* narcissus; *Graec.* νάρκισσος; *Pers.* narguez; §. a) die Narziſſe; bają iż kwiat ten tak nazwany od jednego dziecięcia, które weń było przemienione. *Sienn.* 113; rośnie z cebuli, kwiaty ma białe pachnące; ale jest i żółty; do tegoż gatunku należy taceta i zonkilla. *Kluk. Dykc.* 2, 136. Narczyszek ziele = pierzga. *Cn. Th.* Wiele narcyszków mają własne imiona w naszym języku, jako polny Turecki szafran, poźnik, kwiecie kościelne, szyszkowy korzeń, kwiat królewski, etc. *Syr.* 1482. — §. b) Narcyszek, kamień drogi, *narcissites. Plin.* 37, 11. ein gewiſſer Edelſtein. *Cn. Th.* NARCYSOWY, NARCYSZKOWY, a, e, Narciſſen=; *Sorab.* 1. narcziszowé; *Ross.* нарциссовый. Narcysowa lilia, *amarillis*, Narziſſenlilie, rodzaj roślin zamorskich, u nas chowane bywają dwa gatunki: narcysowa lilia najpiękniejsza i królewska. *Kluk. Dykc.* 1, 28.

NADRA, y, *ż.*, NARDUS, a, *m.*, *nardus Linn.*, *Graec.* νάρδος; *Ross.* нардъ; *Hebr.* נרד; *Pers.* nardin, die Narde. Szpikanarda, narda Francuzka albo Niemiecka; narda Indyjska. *Sienn. Wykł.* (*Rag.* descpijk). Bliźniczki wonne, narda pękata, *nardum montanum. Sienn. Wykł.* Ziele kopytnik drudzy leśnym albo wiejskim nardusem zowią. *Syr.* 44. *Urzęd.* 39, Haſelwurz. NARDUSZEK, szka, *m.*, *nardus*, das Nardengras, rodzaj traw; prostokłosowy rośnie na gruntach nieurodzajnych. *Kluk. Dykc.* 2, 137, *Ross.* бѣлоусъ. NARDOWY, a, e, z nardy, Narden=, *Ross.* нардный. Nardowy olejek. *Cn. Th.*

NARDZEWIEĆ, *nijak. dok.*, rdzą zachodzić, beroſten, roſtig werden; *Vind.* ſe naerjavinati.

*NAREBNY, a, e, opaczny, *praeposterus. Macz.*, verkehrt. *NARĘBNIE *adverb.*, opacznie, wspak, *praepostere. ib.*

NARĘCZE, a, *n.*, ile na ręku unieść można, ein Armvoll. *Ern.* 65, *Ross.* охапка, охапочка; *Boh.* naruč *et* naručj, naručka. Naręcze drew. Naręcze zboża żętego. *Tr.* (*Ross.* наручи szyny ręczne pancerne). NARĘCZNIK, a, *m.*, NARĘKAWIE, ia, *n.*, manipularz. *Włod.*, binda, w któréj się ręka nosi, eine Binde, den Arm darin zu tragen, eine Armbinde. Wybitą rękę nosić w nareczniku z szyi wiszącym. *Perz. Cyr.* 1, 101, (*Vind.* narozhnik = u szewca skóra naręczna, narokva = *naruczak, manela; *Carn.* narozhnèk, narozhniza *armilla*; *Croat.* narukva, narukvicza; *Rag.* narùkvicza; *Ross.* нарукавники, зарукавье = zarękawki; *Eccl.* наруквицы, нарукавницы). NARĘCZNY, a, e, (*Boh.* naručnj; *Vind.* narozhen, perro-

zhen); na dorędziu, na ręce będący, zur Hand gelegen. Nareczny koń, (*Boh.* naručnj kun), das Handpferd. Nareczny się skurczył, iż sierść na nim wstała. *Czach. Tr. L* 2.

NAREW', rwi, *ż.*, NARWA, y, *ż.*, rzéka znaczna w wojew. Podlaskim. *Dykc. Geogr.* 2, 199, ein Fluß in Podlachien; miasto tamże. *ib.*, eine Stadt eben daselbst.

*NAREŻYĆ, n. p. *Frumentum fressum*, żyto trochę kamieniem we młynie nareżone, to jest, skrupione. *Mącz.* cf. *reż.

*NARĘŻYĆ, *ob.* Nadwerężyć.

NARÓBIĆ, *ob.* Narabiać.

NAROCZ, a, *m.*, miasto w Wileńskim, nad rzéką tegoż imienia. *Dykc. Geogr.* 2, 200, eine Stadt in der Woiw. Wilna an dem Flusse gleichen Namens. *NAROCZYTY, a, e, — o *adverb.*, *Ross.* нарочитый; dostateczny, znakomity, znaczny, zulänglich, ansehnlich. Oznajmili mi zdanie swoje o tym *naroczyto, jak jeden do mnie pisze, i dostatecznie jak drugi pisze. *Smotr. Nap.* 9.

NARÓD, u, *m.*, (*Boh.* narod; *Slov.* národ *gens*; *Sorab.* 1. nahrod; *Sorab.* 2. narod *nativitas*; *Vind. et Carn.* narod, sarod, ludvina, (*Carn.* narôdn = niezgrabny); *Croat.* narod *partus, genus, natio, progenies; Boh.* narod *genus, natio*; *Rag.* nârod, narasctaj *progenies, natio*; *Slav.* národ *familia*; *Ross.* народъ *nation, peuple, des gens, du monde*); 1 *a) urodzenie, stan urodzenia, die Geburt, der Stand, worin man geboren worden. Ludzie narodu szlacheckiego. *Krom.* 63. *Vol. Leg.* 3, 47. Gniewali się synowie strutych stryjów Popielowych, iż mimo nie wybrano prostego narodu człowieka za pana. *Biel.* 30. Każdy szlachcic powinien sobie rozmyślać, iż nie tak dalece narodowi jego Rzplta urzędy dawa, jak narodu jego cnocie. *Modrz. Baz.* 160. Urzędów naszych prostego narodu ludziom dawać nie mamy, ale szlachcie. *Stat. Lit.* 79. Agatokles, król Sycylijski, był *zduńskiego narodu. *Weresz. Reg.* 88. — §. b) *Narod = ród, familia, dom, plemię, die Familie, das Haus, das Geschlecht. Najjaśniejszy naród nasz, albo familia. *Herb. Stat.* 5. Żadnego niemasz w narodzie twym, coby go zwano Janem. *Sk. Kaz.* 565. (w rodzie twoim. *Bibl. Gd. Luc.* 1). Edward, król Duński, matki swéj naród do książąt Polskich przytaczał. *Krom.* 232. (t. j. genealogią). Opisanie genealogii, albo narodu Pana Krystusowego. *Żarn. Post.* 3, 673. — §. c) *Narod, gatunek, die Gattung, die Art. Naród psów trojaki najdujemy, jeden łowczy, drugi ku straży bydła, trzeci ku straży domowéj. *Cresc.* 568. — *ℨ. Matki około dzieweczek powinny pilność mieć, gdyż to jest naród mdły, a na wszystko snadnie nałomny. *Rej. Zw.* 7 *b.* rodzaj, płeć, Geschlecht. Pirra żeński naród kamienia miotaniem wzbudzała. *Biel. Św.* 8 *b.* Przykazał król, aby każde dziecię, które się urodzi w męzki naród, zabili. *Biel. Hst.* 28. — 2. Naród = *nacya, cały ten zbiór ludzi jednego języka, jednych obyczajów, w jednym kraju osadzonych, die Nation, das Volk. Nietylko dorośli, ale i niemówiątka są narodem. *Salin.* 6, 149. Inni *narodowie (inne narody), którzy są z ciepłych krain, nie są tak trwali jak nasz. *Biel.* 2. Niektórzy drudzy *narodowie (= niektóre drugie narody). *Modrz. Baz.* 300. Słowo, naród, przemienione zostało w poprawie zasad rządowych, na słowo Rzplta. *Ust. Konst.* 1, 119. Wszyscy *narodowie będą mu służyć. *Leop. Ps.* 71, 11. Oni *narodowie, które podbijecie. *Radz. Deut.* 12, 2. We wszystkich *narodziech (narodach). *W. Post. W.* 226. *Eccl.* всенародство *wszechnarodztwo, *Graec.* πανδήμια, cały naród. Narodowi obwieszczać, *Ross.* обнародовать, обнародывать, обнародованie; *Eccl.* народствую, народствованie; (*Ross.* ународить zaludnić). Twórca narodu, *Eccl.* народодѣтель, *Graec.* δημιουργός; tworzenie narodu *Eccl.* народѣтельство; tworzę naród *Eccl.* народодѣтелствую. Narodu nauczyciel *Eccl.* народовѣщатель. Wódz narodu *Eccl.* народовождь, народоводитель, игемонъ, *Graec.* ἡγεμῶν; naczelnictwo narodowe, *Eccl.* народоначалство, народоводство, игемонство, *Graec.* δημαρχία; narodowi naczelniczę, *Eccl.* народоначалствую, народоводствую, игемонствую, *Graec.* δημαρχέω, ἡγεμονεύω. Gdy związki jednego narodu z drugim, lub tegoż ze wszystkiemi uważają się, to zowiemy prawo narodów, *jus gentium. Ostr. Pr. Cyw.* 1, 7, Völkerrecht. Prawo narodów, jest prawo udzielnych w różnych państwach rządów, tym samym do zachowania wzajemnie pewnych przepisów obowiązanych. *Wyrw. Geogr.* 101. *NARODEK, dka, *m., zdrobn.*, *Eccl.* народецъ, ludek, ein Völkchen, eine kleine Nation. NARODOBÓJSTWO, a, *n.*, *Przestr.* 255, zgubienie własnego swego narodu, der Nationalmord, Mitwirkung zum Untergange seiner eignen Nation. NARODOWY, *NARODNY, a, e, (*Ross.* народный ludowy, ludzki, od ludu; pospolity; народно, *Eccl.* народнѣ publicznie, przed ludem; *Croat.* narodni *genticus; Sorab.* 1. nahrodné *natalis)*; od narodu, narodu się tyczący, national =. Przebóg! jak się cnotliwych mężów kraje serce Za ohydę narodną przez takie morderce. *Zab.* 4, 359. *Koss.* Komissya edukacyi narodowéj. *Kras. Zb.* 1, 459, die Nationalerziehungskommission. Grammatyka dla szkół narodowych. *Kpcz.*, Nationalschulen. Gazeta narodowa i obca. Narodowego *scil.* tańca = po Polsku, der Nationaltanz, eine Polonoise, n. p. Kapela he! niech zabrzmi, a narodowego. *Teat.* 43. *c*, 93. Tańcowałem narodowego prawie każdego, i menuetę razy kilka. *Teat.* 15. *c*, 79. — *aliter* Wyrazy narodowe, *gentilicia*, n. p. Polak, Niemiec, Hiszpan etc. *Kpcz. Gr.* 3, 2, t. j. całe narody oznaczające, Völkernamen, *Slov.* narodné měno. *NARODSKI, a, ie, od narodów, Völker =. Przynieście Jehowie, o plemiona narodskie, sławę i moc. *Budn.* 1 *Cor.* 16, 28. (plemiona narodów. *Bibl. Gd.*). NARODOWOŚĆ, ści, *ż.*, narodowa właściwość, którą się jeden naród od drugiego różni, die Nationaleigenheit, der Nationalunterschied, die Nationalheit. *NARODSTWO, a, *n.*, bytność narodowa, die Nationalheit, Nationalexistenz. Pójdźmy a wysieczmy je z narodstwa. *Budn. Ps.* 83, 4. t. j. by nie byli narodem; (wytraćmy je, niech nie będą narodem. *Bibl. Gd.*). NARODZIĆ, *cz. dok.*, na świat wydać, auf die Welt setzen, gebähren, *Sorab.* 1. narodzicž; *Ross.* народить. Synów twoich, którzy *wynidą z ciebie, których narodzisz, zabiorą. 1 *Leop. Jez.* 39, 7. NARODZIĆ się, *f.* narodzi się, (*praes.* rodzi się), *recipr. dok.*, *Boh.* naroditi se; *Slov.* narozugi se; *Sorab.* 1. nahrodžam szo, nahrodžu szo;

Rag. naroditise, narâghjatise; *Croat.* narajamsze); urodzić się na świat, zur Welt kommen, gebohren werden. Narodzić się nie jest nic innego, tylko przyjść na świat. *Salin.* 2, 96. Gdy góra porodzi, Tedy się myszka narodzi. *Ezop.* 11. Kto się narodzi, umrzeć musi. *Pilch. Sen.* 3, 266. Jakby się znowu narodził. *Cn. Th.* 288. ożył, odmłodniał, er ist wie neu gebohren. NARODZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, *Boh.* narozenj; *Slov.* narodzeni; *Sorab.* 2. narožene; *Carn.* rojstvu; *Croat.* porod; *Ross.* рожденіе, рождество; die Geburt. Boże narodzenie = gody, *Boh.* hod božj, wánoce; *Sorab.* 2. godi; *Croat.* narogyenye Kristussevo, bosich; *ob.* Boży, *ob.* Gody. Gwiazda narodzenia › konstelacya. — *§. Księgi rodzaju Chrystusowego. *Sekl. Matth.* 1, «*not.* narodzenia abo rodu a pokolenia,» t. j. genealogii, *narodu, Geburtsfolge, Geschlechtsfolge. NARODZINY, in, *plur.*, dzień narodzenia, der Geburtstag. Panowie wielcy wspaniale rocznicę narodzin obchodzą. *Kras. Pod.* 2, 238. Gwiazda na niebie przedtym nigdy niewidziana, Odkryje narodziny zbawiciela Pana. *Przyb. Milt.* 393. *NARODZIEŃCOWA n. p. astrologia, opowiada z urodzenia żywot cały człowieka. *Żebr. Zw.* 345, die Nativitätsastrologie.

NARÓG, a, *m.*, n. p. Starzy Litwini, kiedy w Ruskich ziemiach pługi połupili, włócznie kuli z narogów. *Stryjk.* 215. sośniki, żelaza, któremi są okute końce wideł u sochy. *X. Kam.*, eiserne Spitzen am Gabelpfluge.

*NAROK, *NAROKIEM (cf. nazierkiem), (*Boh.* narok (od rzeczenia), *oblocutio*, *interpellatio*); n. p. Kiedyby narokiem ochotnika z tysiąc O milę gdzie za Wisłą pokazało oczy, Wszyscyby odbieżeli króla. *Tward. W. D.* 41. Coż gdyby się oszukał narokiem, Ujął albo przyczynił wieku swego rokiem! *Pot. Arg.* 244. Mogła ona choć na to pozwolić narokiem, A głeboko w sobie zawziętość tę zataić. *Tward. Pasq.* 82. Akteon, że złym okiem Nagą Dyanę oglądał, zaraz tym narokiem Podzierzgła go w jelenia. *Tward. Pasq.* 75. Skryty jad pożera członki, i gdzie skryte zasiadły otwiera naroki. *Bardz. Luc.* 169. Tle w sercu ogień niesłychany pragnienia; już wynika spaliwszy naroki. *Bardz. Trag.* 296. Do ptaka z łuku strzelisz, przeszyje naroki, a ptak spadnie na ziemię. *ib.* 516. Sajdak chcąc przypasać, postrzega z naroku, że próżny. *Tward. Pasq.* 97. Masztalerzowi potrzeba żelazka krzywego z naroka do wychędożenia kopyta końskiego z piasku i kamyczków *Hipp.* 56. — *Ross.* нарокомъ, umyślnie, absichtlich, mit Fleiß. Między rozmowami, narokiem a umyślnie Scypio inszych słał, aby położenie wszystkiego wiedzieli. *Kosz. Lor.* 155 *b.* Wojsko swoje zmówiwszy, jakoby to zdrajców, kazał im narokiem do wojska Rzymskiego ze swego uciec. *ib.* 153 *b.* cf. z umowy; cf. *zrok, zrzeczenie. *Ross.* нарокъ fryszt, termin, rata; *ob.* Rok, roczek.

NAROL, a, *m.*, miasto w wojew. Bełzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 200, eine Stadt im Belzkischen.

*NAROŚCIĆ, *f.* naróści *cz. dok.*, NARASZCZAĆ *niedok.*, §. a) skutkować do naróśnienia czego, nakrywać czym rosnącym, etwas bewachsen machen, dazu beytragen, daß es bewachsen werde; *Croat.* narasztújem; *Ross.* наростить, наращать. Lekarstwa te mają moc ciało naraszczać i goić. *Żarn. Post.* 3, 576 *b.* Sól ta mięsa złe wygryza, a dobre naraszcza. *Spicz.* 43. Mała ożanka ma moc gojąca rany, naraszczając ciałem. *Sienn.* 46. Jako włosy naraszczać na ranie zagojonéj. *Cresc.* 542. — §. Gdy kura zacznie nieść jaja, mówią, że się naróściła. *Rydel.* t. j. płodną się stała, ist fruchtbar geworden, hat sich befruchten lassen. — §. b) *Transl.* Naróścić co (cf. uróścić), założyć co, zamierzyć, napiąć, nagotować, etwas einleiten, anspinnen, anlegen. Naroszczonéj zdradzie zabiega. *Tward. Wł.* 32. *Naroszczowy › *idem.* Książę Wiśniowiecki umyślnie miniony, Jakoby go nie było, abo w Moskwę kinął, Albo gdzie w naroszczowych od swych wnikach zginął. *Tward. W. D.* 15. — (NAROSIĆ *cz. dok.*, rosą nawilżyć, bethauen; *Bosn.* narositi; *Rag.* narossiti, zarossiti; *Croat.* naroszujem; *Ross.* орошать, окроплять росою). NAROŚL, i, *ż.*, NAROŚLINA, y, *ż.*, NAROST, u, *m.*, NAROSTEK, stka, *m.*, *dem.*, wyrostek na czym, na przykład na skórze, na ranach, dziwe mięso, ein Auswuchs worauf, z. B. wildes Fleisch, ein Gewächs auf einer Wunde, auf der Haut ꝛc.; *Vind.* narast, narastenje, narastba; *Croat.* naraszt; (*Rag.* naraslizze *lactes*); *Ross.* нарость, нарослъ, желвакъ. Wrzód, mający brzegi swéj rozpadliny niby powywijane, a miejscami niby gąbkowatą narośl z siebie ukazujące. *Perz. Cyr.* 1, 122. Narośliny lub wyrostki w pochwie macicznéj wyrastające, wykorzeniać trzeba. *ib.* 2, 257. Gruczoły i narośliny twarde rozpędza ziele toczydło. *Syr.* 184. Z wrzodów wytrawiać przeciwprzyrodzone plugastwo lub narosty. *Perz. Cyr.* 1, 131. — Narost kości, porost, *callus*. *Perz. Cyr.* 1, 147, die harte Knochenschale. Lipka ciekłość z połamanych kości osiękająca, kawałki te do kupy klei, daléj kościeje, nazywając się narostem, *callus*, który to narost po upłynionych sześciu miesiącach, twardości inszym kościom równéj nabywa. *Perz. Cyr.* 1, 96. — Narostek na roślinach › guz, eine aufgelaufene Beule auf Blättern und Pflanzen, vom Stiche der Insecten. Z zakłócia galasowników robią się na liściu lub korze narostki, służące za zasklep liszkom tego owadu; takim narostkiem jest galas, der Gallapfel. *Zool.* 130. — Narostki › nadgniotki, odciski, modzele, martwaki, twardzizny, które się robią na nogach, rękach, kolanach dla zbytecznego ściśnienia. *Dykc. Med.* 4, 458. zu einer Beule hart zusammen gedrückte Haut, dergleichen die Leichdorner, Hühneraugen, Schwielen u. s. w. sind. NAROSNĄĆ *nijak. jednotl.*, NAROŚĆ *dok.*, *f.* naróśnie, NARASTAĆ *niedok.*, NARASTYWAĆ *frequ.*, w górę podrastać, podnosić się, aufwachsen, aufschießen, hervorwachsen, heranwachsen, *propr. et transl.*; *Vind.* narastiti, nakerkniti; *Bosn.* narasti; *Rag.* narastjêti; *Dal.* nareszti; *Ross.* наростн, нарастать, нарастаю; (нарожденіе wzróst wielki). Znowu narasta mięso, albo porastają zaś kości, *recreantur carnes rasis ossibus*. *Cn. Th.* Co czynić, gdyby rana już była równa z ciałem, żeby się już napełniła, a narosła. *Spicz.* 259. (zarosła). Z takowéj pszenicy, na któréj jest skórka subtelna, bywa ciasto puchlne, i narasta go wiele. *Cresc.* 154. Narasta, pęcznieje ziarno ku pełni, *grandescunt frumenta crescente luna*. *Cn. Th.* — §. *Passive*: Jędza sprosna węźmi nara-

stywa. *A. Kchan.* 192. obrasta, sie wird mit Schlangen bedeckt, es wachsen auf ihr Schlangen hervor. NAROST, *ob.* Narośl. NAROSTOWY, a, e, od narostu, pełen narostów, dziwego mięsa, nabrzękły, porostowy, voll Auswüchse, voll wilden Fleisches, verwachsen. O gojeniu narostowych wrzodów, *ulcus callosum. Perz. Cyr.* 2, 97. Wrzody fistułowate, narostowe, ciężkie bywają do gojenia. *ib.* 88. NAROSZCZONY, NAROSZCZOWY, *ob.* Narościć.

NARÓW, *NORÓW, *MRAW, u, *m.*, (*Boh.* mraw *consuetudo, mos*, mrawy *mores*, mrawnost *moralitas*; *Carn.* narâva *affectio, natura*; *Vind.* narau; *Slav.* nárav = natura, naravni = naturalny; *Croat.* narav, narava; *Rag.* nârav *natura, essentia, corporis constitutio*; *Bosn.* narav *natura, ingenium, mores*; *Ross.* нравъ charakter, umysł, obyczaj, zwyczaj; норовъ obyczaj, zwyczaj; уноровка stosowanie się, dogodzenie; нравоученіе nauka moralna; *Eccl.* нравъ *mos, usus, consuetudo*); *§. zwyczaj, obyczaj, Gewohnheit, Sitte. Ucz się *mrawów cnotliwych, jak Czech mówi, zatym będziesz w łaskę onych ludzi przyjęty. *Eraz. Dw. a.* Mówi Ruś: szto borod, to norow. *Pim. Kam.* 20. jaki kraj, taki zwyczaj; *Ross.* что городъ, то норовъ, что деревня, то обычай. — §. *In malam partem:* Zły nałog, występujący z granic należnych, *Vind.* prenavada, eine böse Gewohnheit, eine Unart. Przydawała Krzyżakom hardych norowów onych, przyjaźń z Tatarami ujednoczona. *Krom.* 479. (*augebat iis spiritus*). Jaropełk w zgwałceniu przysięgi, nie uchybił narowu ojcowskiego. *Krom.* 156. Nieprzyjaciel tym jest niebezpieczniejszy, gdy maszkarą przyjaźni pokryty, norowy chytrze wywiera. *Krom.* 129. Miłosne chłopczęta Te mają narowy, Że lubią dziewczęta. *Skot.* 93. Umie swe chytrość narowy ugładzić. *Zab.* 14, 102. *Nar.* By nie niezgoda i wolności tak wielkiéj niektóre narowy, byłby naród nasz niezwyciężony. *Tward. Wł.* 61. Pochylonych ciężarem wieku mniéj nas szpeci, Chociaż czasem wpadamy w narów małych dzieci. *ib.* Powodująca końmi ręka, powinna być umiejętna, aby się przez jéj nieumiejętność konie jakiego narowu nie nauczyły. *Kluk. Zw.* 1, 188, cf. *Ross.* лошадь съ норовомъ, koń narowisty, ein stetiges Pferd. Wiadome mi fortuny narowy. *Pot. Syl.* 238. (dziwactwa, kaprysy). NAROWIĆ, *cz. niedok.*, znarowić, *f.* znarowi *dok.*, (*Rag.* unâraviti *induere naturam*; *Ross.* наровить przez szpary patrzeć, dogadzać); narowów uczyć, einen unartig machen, Unarten lehren, verwöhnen; *Vind.* prevaditi, prenavajati, prevajati; *Rag.* navaditi; *Ross.* изнѣжить, избаловывать, мирволить, помирволить. Pieniądze ludzi znarowiły. *Tr. Tel.* 374. Nieprzyjaciela, albo przestrach, albo gniew znarowi. *Pot. Arg.* 278. Z jego przykładu pobudzeni inni, zaraz się znarowili. *Tward. W. D.* 2, 240. NAROWISTY, *NOROWISTY, NAROWITY, a, e, (*Boh.* mrawný *moralis*; *Croat.* naravszki; *Dal. et Bosn.* naravni; *Slav.* náravni *naturalis*; *Ross.* нравный, нравенъ dziwaczny, uparty; нравно podoba się, miło, przyjemno; злонравный, złego charakteru; *Eccl.* нравный *ethicus*); pełen narowów, znarawiony, voll Unarten, böser Gewohnheiten. Z natury swojéj narowitéj. *Tward. W. D.* 40. Ach niewdzięczny, nieużyty, Takeś śmiały, narowity. *Jag. Wyb. D* 2. Pochop zmysłów *norowistych. *Błaż. ded.* Ma skuteczne dla narowistych obyczajowych chorób lekarstwa. *Mon.* 73, 153. Przeklęta to rzecz, narowista szkapa. *Teat.* 24. *c*, 39, *Ross.* лошадь съ норовомъ.

NARÓWNAĆ, *NARÓWNIĆ, (*Tr.*), *cz. dok.*, *f.* narówna; NARÓWNYWAĆ *frequ. et cont.*, *Boh.* narownati, narownawati; *Slov.* narownáwám, wyhładjm; równym poczynić, gleich machen, eben machen, ebnen. Jeden ścianę budował, a drudzy narównywają ją wapnem. *Radz. Ezech* 13, 10. (tynkują. *Bibl. Gd.*). — §. *Narównić, n. p. trzodę. *Tr.*, dozupełnić, uzupełnić, kompletować, vollzählig machen. — §. Narównać co = nagradzać szkodę, ersetzen, erstatten. Powinien drugiemu tę szkodę narównać we wszystkim tak wielkością, jako dobrocią. *Tr.* Pilnością swoją tę niedbałość narównał. *ib.* = powetował. NARÓWNANIE, *NARÓWNIENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, nagradzanie, powetowanie, das Erstatten, Ersetzen. *Tr.* Zjechali się do Wiednia, a tam się stało narównanie, o co między nimi szło. *Biel. Św.* 153. ugoda, Vergleich. NARÓWNI, ia, ie, który na równi jest, *ut* potyczka narównia. *Cn. Th.*, in einer Ebene befindlich.

NAROZGADYWAĆ się, *recipr. dok.*, do sytu rozgadać się, sich satt und müde reden. Już teżem się dużo narozgadywał w listach moich o płci naszéj. *Mon.* 71, 710.

NAROŻEC, żca, *m.*, (*Etym.* róg), kopiec narożny, narożnik, der Eckgränzhügel, die Eckgränzmarke; (cf. uroczysko). Postrzega kamień ogromny, którego z obozu wyruszyć nie można było; a rolnicy w swoich granicach zwali go narożcem. *Stas. Num.* 1, 146. NAROŻNICA, y, *ż.*, róg czego, albo ozdoba rogu. *Włod.*, die Ecke, die Eckverzierung. NAROŻNIK, a, *m.*, — §. 1. dom narożny, das Eckhaus. Prędzéj ruinie podległe są narożniki, aniżeli w w połaci kamienica. *Haur. Sk.* 87. — §. Narożnik, narożny czyli węgielny kopiec, węgielnik. *Zabor.* 358. narożec, der Eckgränzhügel. Strona ościenna, na jedno miejsce narożnika czyli węgielnika, z węgielnym sąsiadem zgadzająca się, jednego tylko arbitra lokować ma; arbiter zaś, lub arbitrowie od różniącego się narożnika posadzeni, po osądzeniu węgielnika, w dalsze rozsądzenia ścian między stronami, wdawać się nie będą. *Kal. na r.* 1791. 2, 364. — §. Narożnik kafel, ten, który się na rogu czyli brzegu pieca osadza; narożnik rachuje się za półtora kafla. *Magier. Mskr.*, die Eckkachel. — §. Narożnik wojska = skrzydło, der Flügel einer Armee. Dowódzca był w prawym narożniku wojska. *Leop.* 1 *Macch.* 9, 12. (w prawym skrzydle. *Bibl. Gd.*). Przydał im prawy narożnik wojska. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 9, 1. — §. Narożnik lądowy, cypel, którego się warować trzeba dla bystréj wody. *Haur. Ek.* 174, eine Landecke, Erdecke, scharfe Erdzunge. — §. Na szkucie narożniki są klamry, któremi się kanty od budy z wierzchu zbijają. *Magier. Mskr.*, Eckklammern. (*Ross.* наугольникъ *nawęgielnik, *narożnik, szafka narożna). — §. 2. *Fortif.* Narożnik, bastyon, część fortyfikacyi, powystawiana po wszystkich rogach wielokątu, składająca się z dwóch czoł, z dwóch ramion, przytykających do zasłony, i z dwóch półszyjków, służących za wchód do narożnika. *Jak. Art.* 3, 404. *Łesk.* 280. NAROŻNIKOWY,

a, e, od narożnika, die Bastey betreffend. Kąty narożnikowe.... *Jak. Mat.* 1, 18. NAROŻNY, a, e, NAROŻNIE *adv.*, *Boh.* narożnj; *Sorab.* 2. rosni; *Ross.* наугольный; §. a) na rogu się najdujący, Eck-, węgielny, n. p. Kopce narożne abo węgielne, *angulares*; większe być powinny od kopców ściennych. *Zabor.* 358. Krystus jest narożnym kamieniem, którym się wszystko budowanie podpiera. *Baz. Hst.* 2, 199. Dom narożny. *Op. Jer.* 23. Tu to się działo, w tym narożnym pokoju, który wychodzi na rynek. *Teat.* 33, 33. — §. b) Narożna linia. *Tr.*, *ob.* Przekątna linia, przeciwkątna, węgielna.

NAROZŚWIECAĆ, *cz. dok.*, *Boh.* narozswěcowati *saepe accendere*; ile dosyć porozświecać, hinlänglich überall erleuchten, beleuchten.

NAROZTWARZAĆ, *cz. dok.*, wiele poroztwarzać, eine Menge (Getränke) mit Wasser vermischen, wässern. Naroztwarzała wina swego, przygotowała stół swój. *Budn. Prov.* 9, 2.

NART, u, *m.*, NARTY *plur.*, kośle, łyże do ślizgania się po ledzie. *Dudz.* 47. *Włod.*, Schlittschuhe; (*Boh.* nart a) *convexum plantae*, b) *corium superius*, *obstrigillus*; *Ross.* нарта sanki Kamczadalskie wązkie obdłużne). Rusini na nartach bardzo prędko po wierzchu śniegu biegają; a te narty są drzewiane, przydłuższe, żelazem podłożone ze spodu, na dwa abo trzy łokcie wzdłuż; które na nogi miasto trepek włożywszy, kosturkami się przydłuższemi, na końcach zaostrzonemi, podpierając, bardzo prędko wciąż bieżą. *Gwagn.* 491. NARTNIK, a, *m.*, co narty robi. *Tr.*, der Schlittschuhmacher. — §. Biegający na nartach, der Schlittschuhläufer.

*NARUCZAK, a, *m.*, (z Ruska = naręczak, *Etym.* ręka), manela, ein Armband; (*Rag.* narùkviza, narùcnik, narùcniza; *Carn.* prerozhniza; *Bosn.* narukviça; *Croat.* narukva, narukvìcza). Godny naruczak Jowiszowéj ręki. *Pot. Arg.* 177.

*NARUMIENIĆ, *cz. dok.*, rumienno pofarbować, rumienidła nakłaść, roth färben; *Ross.* нарумянить, нарумянивать. — §. Narumienić się, nawstydzić się, genug erröthen.

NARUNĄĆ na co, *jednotl. med*, runąć uderzyć na co, worauf hin prellen, (*Vind* nareniti). Narunęło czego dosyć, runąc naleciało, es ist genug hin gefallen.

NARUSZALNOŚĆ, NARUSZNOŚĆ, NARUSZLIWOŚĆ, ści, *ż.*, możność być naruszonym, die Verletzbarkeit; *oppos.* nienaruszalność i t. d., *Ross.* нарушимость, ненарушимость, невредимость, сохранность. Nienaruszalność osoby królewskiéj. *Gaz. Nar.* 1, 249. Nienaruszność, stałość umysłu. *Mącz.*, *virtus*, Unerschütterlichkeit. NARUSZALNY, NARUSZNY, NARUSZLIWY, a, e, — ie *adv.*, podobny do naruszenia, verletzlich, verletzbar, zu erschüttern; *oppos.* nienaruszalny i t. d., *Ross.* нарушимый, ненарушимый, сохранный, невредимый, неврежденный. Osoba króla jest nienaruszalną i święta. *Gaz. Nar.* 1, 285. Nienaruszenie, całowicie, *integre. Mącz.* Wiarę królom nienaruszliwie zachowywali. 1 *Leop.* 3 *Macch.* 3. Prawa te świątobliwie i nienaruszenie zachowane mieć chcemy. *Gaz. Nar.* 1, 154. NARUSZYĆ, *f.* naruszy *cz. dok.*, Naruszać *niedok.*, *Boh.* porušjm, poraucham, (cf. poruszyć; *Croat.* narusújem *crudeliter verbero*, *saucio*, *deturpo*; *Bosn.* narusgiti, izrusgiti *destruere*, *mancum reddere*); *Bosn.* quariti, sctettiti; *Carn.* kershniti, kershnem, kręsnem; *Ross.* нарушить, нарушать; *Eccl.* пороушити; nawątlić, narazić, *propr. et fig.*, verletzen, versehren. Marya syna porodziwszy, panieństwa nie utraciła, ani naruszyła. *Biał. Post.* 66. Ajaks Kassandrę w kościele Pallady w panieństwie naruszył. *Otw. Ow.* 580. Gdy był Daniel wywiedzion z dołu lwów, żadne naruszenie na nim nalezione nie było. *Radz. Dan.* 6, 23, *Eccl.* поруха, повреждение; *Bosn.* quar, pomankanje, sctetta, (*ob.* Skaza). Nienaruszony, — ie *adv.*, bezszkodny, nieuszkodzony, *Sorab.* 1. bezkodné; *Ross.* сохранный. Tyś mi przyrzekła sekret nienaruszony. *Teat.* 38, 113. Przemysły łakomstwa nas w uczciwych postępkach, nawet i w dobrym sumnieniu naruszają. *Falib.* O 3. Jad występku mię zaraża; serce moje już jest naruszone. *Węg. Marm.* 3, 245, *Slov.* porušený. Jeżeli łgę, niechby mię *palarusz (paraliż) naruszył. *Teat.* 8. *b*, 94. der Schlag soll mich rühren, treffen. W kościele bez pokrycia mszą odprawował, tam się wiatrem naruszył, i w febrę gorącą wpadł. *Sk. Żyw.* 2, 251. t. j. nawiało go, die Zugluft wehete ihn an. Apostołowie rozumiejąc, iż Piotra pan starszym po sobie czynił, o to się *naruszyli. *Sk. Kaz.* 625. t. j. obruszyli, sie fanden sich dadurch beleidigt., Nie mógł człowiek sobie przejednać boga naruszonego. *Bzow. Roż.* 54. NARUSZYCIEL, a, *m.*, nadwerężyciel, der Beschädiger, Verletzer; *Slov.* rušitel; *Ross.* нарушитель, *f.* нарушительница.

NARWA, y, *ż.*, 1. miasto w Estonii. *Dykc. Geogr.* 2, 200, die Stadt Narwa; 2. Narwa, Narowa, rzéka. *ib.*, der Fluß Narwa, *ob.* Narew.

NARWAĆ, *f.* narwie, *cz. dok.*, Narywać *niedok.*, (*Ross.* нарвать, нарывать = na wrzód się zebrać; нарывъ = wrzód); wiele poobrywać, viel abpflücken. Niezwyczajnych ziół po pagórkach narwała. *Otw. Ow.* 572. Pobiegł i narwał onego zioła prędziuchno. *Past. Fid.* 317. Wyszedł w pole, aby narwał ziół polnych. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 39. Narwanie członków, jest gatunek wywinienia zaszłego nagle w spojeniu stawowym, nadarzonym przez jaką gwałtowną usilność. *Dykc. Med.* 4, 460, *ob.* Naderwanie, naderwać się, das Verreißen.

NARYBEK, bka, *m.*, młode rybki dla płodu utrzymywane, (*Boh.* nasada, potěr); der Fischsatz, der Satz, junge Fischbrut. Mnich z ikrami je ryby, pan żartuje: księże Ostrożnie, boć się w brzuchu narybek zalęże. *Kchow. Fr.* 126. NARYBIĆ, *f.* narybi *cz. dok.*, Narybiać *niedok.*, narybkiem opatrzyć, płodem rybnym nasadzić, mit Fischbrut besamen. Różne ryby same przez się narybiają się i mnożą. *Haur. Sk.* 138. Wiesz apostoł siecią schybił, Gdy bóg chciał one narybił. *Myśl. A* 3. t. j. rybami napełnił, füllte sie mit Fischen an. NARYBNY, a, e, od narybienia, Fischbruts-. O gatunku różnym narybnym. *Haur. Sk.* 157. — *§. Gnidos narybna. *Żebr. Ow.* 260, *piscosa*, obfitująca w ryby, fischreich.

NARYĆ, *cz. dok.*, ryjąc narzucić, aufwühlen, aufwerfen durch Wühlen; *Ross.* нарыть, нарывать.

NARYCHTOWAĆ, *f.* narychtuje *cz. dok.*, na pewną stronę kierować, wohin richten, die Richtung geben. Tak kulę nagotowawszy, nabij, narychtuj działo i wypal. *Archel.* 3,

42. Działa wszystkie narychtowali byli na brzeg na te chłopy. *Warg. Radz.* 324. Dział tak wiele na galerach nanosili, do kasztelów narychtowali, nic nie sprawili. *Birk. Kaw. Malt. C* 3. Narychtuję ja lepiéj przeciw tobie tenże twój argument. *Twor. Wiecz.* 78.

NARYSOWAĆ, *cz. dok.*, na czym odrysować, nakreślić, worauf hin zeichnen; *Vind.* narisati; *Ross.* нарисовать, начертать, начертавать, начертить, начерчивать.

NARYCZEĆ się, *recipr. dok.*, *Boh.* nařwati se; dosyć poryczeć, sich satt und müde brüllen.

NARZAĆ, *act. frequ. verbi* nurzyć.

NARZĄDZIĆ, *f.* narządzi *cz. dok.*, Narządzać *niedok.*, (*Boh.* nařjditi, nařjzowati *imperare, jubere, constituere*; *Carn.* naredim, narejam *efficere*; *Vind.* naredbati, nareduvati, narediti, narejati; *Croat.* narediti, naregyûjem, redim *ordino*; *Hung.* elrendelem; *Rag.* narêditi, naredivati, nareghîvati *constituere, praescribere*, naredba *lex*, *ob.* Urządzić, urządzenie; *Bosn.* narediti, zapovjedati *mandare, committere*; naredba *mandatum*; *Ross.* нарядить, наряжать naznaczyć, urządzić, ozdobić, stroić; снарядить, снаряжать uzbroić, wyprawić, opatrzyć; нарядный ozdobny, strojny); nagotować, przygotować, naprawiać, *Croat.* odregûjem; *Vind.* napraviti, zu rechte richten, zu rechte machen, (rechteln O b b.), anrichten. Biesiadę narządzić, *aptare convivium. Macz.* Tu krzesło dla starosty, tam dla sędziego, i stołek dla pisarza; wszystko tedy już narządziłem. *Teat.* 7. *b*, 47. Nie podoba-ć się w uczcie, że się podostatku narządziło? *Budn. Apopht.* 18. Zaboje, pożary, i inne obrzydłe i okrutne rzeczy, na współobywatelów, na ojczyznę narządzili. *Pilch. Sall.* 105. Żołnierza zbierali, wojnę narządzali. *Warg. Cez.* 188. Prokuraci rozbierają kauzę jego, od ciebie narządzeni. *Birk. Gl. K.* 58. (naprawieni, nastrojeni). Pańska ostrożność wielką mu cześć i chwałę u urzędników narządzi. *Kosz. Lor.* 60. (przyniesie, sprawi, zjedna). — Jozyas narządził kapłany według porządku dni. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 1, 2. (postanowił. 3 *Leop*). — Narządzić się, gotować się, sich fertig machen. Aby was jak smok pożarł, na to się narządził. *Stryjk. Turk. K* 3. (gotów jest was pożrzeć). Narządzał się w drogę w obce strony, *parabat. Żebr. Ow.* 376. wybierał się, er machte sich auf. Tak się narządź, abyś podłych był sędzią, i poważniejszych naśladował. *Glicz. Isocr. I* i 3. NARZĄDZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, nagotowanie, naprawienie, das Zurechtrichten, Anrichten, Zubereiten, die Zubereitung; *Croat.* naredyènye; *Vind.* naprava, napraulifhtvu; (*Boh.* nařizenj); *Rag.* nâredba *constitutio*; *Carn.* naredba *effectus*, *machina*, *opus*; *Vind.* naredba = umieszczenie, postanowienie; nared = ugoda; *Croat.* naredba = reguła zakonna, nakaz, *Ross.* наряжание, наряжение rozrząd, ozdobienie, strojenie; нарядъ naznaczenie, urządzenie, ozdoba; снарядъ przyrządzenie, naczynia, narzędzia. NARZĄDZICIEL, a, *m.*, narządzający co, przygotujący, der Zubereiter, Zurichter, Anrichter; *Croat.* odreditel, nareditel *ordinator*; *Carn.* narédnik *effector*, *actor*; *Ross.* нарядчикъ przystaw, dozorca; *Boh.* nařjditel práwa *legislator*.

*NARZASZ, n. p. *In Pomerania exactionem seu datiam*, *quae portus*, *alias* narzasz *veteri institutione ducum Polonorum vocabatur*, *tollimus. Vol. Leg.* 1, 177. Cas. Jag. 1454 r.; cf. naraz.

*NARZAZAĆ, *ob.* Narzezać.

NARZANIEC, ńca, *m.*, NARZANEK, nka, *m.*, (*Etym.* nurzyć), ziółko Egiptskie, którego główka, gdy słońce zachodzi, w wodę się kryje, zaś po ranu z słońcem się wynarza, *Lotus Aegyptia*, Egyptische Wasserlilien. *Syr.* 1441. Szafran, jacynt, narzanek, zajętych rozkoszą, Na miękkich głowach lekko nad ziemią unoszą. *Dmoch. Il.* 2, 52.

NARZEC, narzekł, *f.* narzeknie *cz. dok.*, (*Boh.* nařknauti, nařicy, nařekl, nařknu *accusare*, *incusare*, *ob.* Narzekać; *Rag.* narecchi, narizati *dictare*, narecchi dan *diem statuere*; *Sorab.* 2. naráz nazwać; *Ross.* нарицать, нарекать nazywać; *Eccl.* нарицати [*nominare* 2], appellować, нарековати, уставить uchwalić; cf. нарѣчие dyalekt języka; cf. narzekać; *Etym.* rzec, rzeknąć); §. 1) wymówić co, mową oznaczać, aussprechen, benennen, besagen. Abym ci tylko narzekł, a ty skazanie uczynisz; *ut tibi voce praeirem*, *quid judicares. Macz. Nominatio*, mianowanie, zdanie imienia, narzeczenie. *ib.* — *§. Narzec, naganić, przyganić, [zarzut uczynić, tadeln, vorwerfen, einen Vorwurf machen. Ktoby ławnika na miejscu sądowym siedzącego narzekł, albo się nań słowy nieuczciwemi puścił.... *Szczerb. Sax.* 207. Dziecię może być w prawie swym narzeczone, dlatego że się prędzéj, niżli być miało, urodziło. *ib.* 15. *ib.* 183. — §. 2) Narzec komu co = przyrzec, przyobiecać, einem etwas zusagen, versprechen. Ludwik Rakuskiemu młodszą córę swoję Jadwigę już był narzekł dać. *Biel.* 217. *Devota sacrificia*, ofiary poślubione, zrządzone, narzeczone. *Macz.* Która to jest ta narzeczona Pańska żona? *Teat.* 33, 4. Proszę do siebie bliżéj Mospanie narzeczony zięciu. *ib.* 24. *c*, 47. Pójdź, zobacz się z swoją narzeczoną! *ib.* 49.

NARZĘDNY, a, e, narządzony, naprawny, opatrzony w co. *Cn. Th.*, zu recht gerichtet, (gerechtelt O b b.), zubereitet, versehen. NARZĘDZIE, ia, *n.*, *NARZĘDY, ów, *plur.*, *Boh.* nařadj; *Sorab.* 2. rĕd, (cf. rzęd); *Sorab.* 1. hrat, (*ob.* Grat); *Carn.* orodje, orrodje (cf. oręż; *Ital.* aredo, corredo; R b j d i. Rade), brandus; *Croat.* orudjé, orudelje; *Rag.* orûdje, slogga, halât; *Bosn.* orudje, irudje, halat, alat; *Ross.* орудие, снасть, снарядъ, збруя; (нарядъ = a) rozkazywanie, b) narządzanie, ozdoba); §. a) instrument, das Instrument, das Werkzeug, (cf. naczynie). Narzędzia nazywają się wszelkie instrumenta, służące do różnych kunsztów. *Jak. Art.* 3, 304. Narzędzia czynne, *instrumenta*, narzędzia obejmujące, *vasa*, naczynia. *Kruml. Chym.* 18. Narzędzia do zębów wyrywania: klucz, pelikan, kleszcze, kruczy nos, pręt. *Czerw.* 31. Trąbami, organy, i wszystkim narzędziem należy go chwalić. *Żyw. Jez.* 28. (całą kapelą). Skład narzędzi *Ross.* збруеположница. Narzędzie zmysłowe, organum *Eccl.* чувствилище, чувствило. — *Fig.* Ty widzę urodziłeś się na to, abyś był narzędziem udręczenia mego. *Teat.* 53, 20. Precz ztąd zazdrość i niezgoda, wyście zgryzoty narzędzie! *Teat.* 56. *c*, 130. — §. b*) Narzędy = naczynia, statki, sprzęty, Gefäße, Geräthe. Przedtym wino w wykopanym dole deptali, jako dziś depcą, ale insze od te-

go narzędy mieli. *Sekl. ad Matth.* 21. Jedliny bardzo potrzebują do okrętów i narzędów morskich. *Urzęd.* 323. Część narzędów próżnych. *Archel.* 2, 12. O narzędach do strzelby należących. *ib.* 15. Narzędy konia wierzchowego. *Tr.* ≈ rząd, das Reitzeug. NARZĘDZIOWY, a, e, instrumentalny, instrumental ≈. Muzyka głosowa i narzędziowa. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12.

NARZEKAĆ, ał, a, *intr. niedok.*, (*Boh.* nařjkati, nařknauti, nařicý (*ob.* Narzec), hořekowati, (*ob.* Gorzéj, *gorze); *Slov.* nařjkam; *Bosn.* naricjati; *Rag.* narîzati; *Croat.* narekujem; *Dal.* lelekam; *Sorab.* 2. sze ſjamrowasch; *Sorab.* 1. wóbskoržuyu szo, žawoſcžu, (*ob.* Żałość); *Carn.* klaguvati, jamram; *Vind.* toshit, ſe pertoshit, (*ob.* *Tążyć, tęsknić); *Ross.* нарекать, нарицать nazywać, mianować (*ob.* Narzec), вопить, возопить, возопіять, навопить, взвопить, навизжать, сѣтовать, нажаловаться; *Eccl.* нарицати appellować, плачевопльствовати; *Etym.* rzec, rzeknąć) ≈ biadać, lamentować, wehklagen, klagen. Panna narzekała: nędzna ja sierota, dzisia do kogoż się ja skłonić mam! *Pieśn. Kat.* 53. NARZEKANIE, ia, *subst. verb.*, lament, lamentowanie, biadanie, das Klagen, Wehklagen, die Klage; (*Boh.* nařek *accusatio*; *questus*, *querela*); *Boh.* hoře, hoř, (*ob.* Gorzéj, *gorze); *Vind.* poteshava, poteshba, teshava, nadluga, riva, teshkust; (nariekanie ≈ oznajmienie); *Croat.* tùsba; *Dal.* ukor; *Bosn.* tusgba, (*ob.* *Tążba); *Sorab.* 1. žawoſcž, (*ob.* Żałość); *Ross.* горевание, сѣтование, вопль; *Eccl.* плачевопльствіе; *Ross.* нарекание, наречение mianowanie, nazywanie, naganienie). NARZEKALNICA, y, *ż.*, NARZEKALNICZKA, NARZEKACZKA, i, *ż.*, płaczka, która się na płacz, narzekanie, biadanie i lamenta przy pogrzebach najmuje; das Klageweib, die Klagefrau; *Rag.* narikaviza, nariejuscja, narikùscja, tuxbèniza, plakkaviza; *Vind.* toshniza, shaluvauka, plakaviza; *Croat.* narekavicza, narekussa, jaukavicza; *Ross.* визгунья. *Praeca*, najemna niewiasta ku opłakowaniu a obżałowaniu czyjéj śmierci, jako u Rusi i u Litwy był obyczaj, który jeszcze niektórzy zachowywują. *Mącz.* Zwołajmy narzekalnic niechaj go żałują, Niechaj nad grobem jego wszystko lamentują. *Groch. W.* 541. *et* 419. Przyzowcie narzekalnic, niech uczynią nad nami lament. *W. Jer.* 9, 17. (narzekających niewiast. *Bibl. Gd.*). Przyzowcie narzekaczek. *Budn. ib.* Wołajcie narzekalniczek, płaczliwych niewiast, niech przyjdą, niech nam smutną pieśń zaczną. *Sk. Kaz.* 180. Prócz matki saméj, były i drugie tam narzekalnice, które z lamentem czyniły płakanie, z Martą, Marya z Magdalu, i siostry Marye, które przejmował żal ostry. *Odym. Św.* 3, *K k* 3 *b.* NARZEKALNIK, a, *m.*, NARZEKACZ, a, *m.*, płaczek, skwierkliwy, ein Klagender, der immer klagt und lamentirt; (cf. Skarga); *Boh.* tužebnjk; *Sorab.* 1. wobskoržwaté, wobskoržuyné; *Bosn.* tughgljv, tusgiv, koj se tusgi, (cf. tęsknić); *Ross.* визгунъ, визгливый. Szemrzacze, narzekacze. *Radz. Jud.* 16. (*Boh.* nařikawy *querulus*; nařkliwý spis paszkwil).

NARZEKTAĆ się, *f.* narzekce się *recipr. dok.*, do woli porzektać, sich satt krächzen. Nie inaczej, gdy sroki za sową latają, Narzektawszy się darmo, nic za to nie mają. *Rej. Wiz.* 55.

NARZEZAĆ, *NARZAZAĆ *act. niedok.*, wiele porzezać, *Boh.* nařezati, (nařezanj ≈ *incisum*); *Croat.* narezavam; viel zerschneiden, zerhauen, abschneiden, klein schneiden. Tatarowie po wygranéj dziewięć worów wielkich, u zabitych ludzi uszu narzezali. *Gwagn.* 53. Narzazał prorok byków i drobu. *Budn. Num.* 22, 40. (dał nabić wołów. *Bibl. Gd.*) er schlachtete viel.... *NARZEZACZ, a, *m.*, narzezający czego dosyć, *Vind.* nareshuvauz. NARZNĄĆ, *f.* narznie *act.*, *jedntl.* NARZYNAĆ *niedok.*, *Boh.* nařiznauti; *Sorab.* 2. nareſasch; *Sorab.* 1. narjžu, narižem, narizam, narezuyu; *Vind.* naresati, nareshuvati; *Bosn.* narizati; *Ross.* нарѣзать, нарѣжу, нарѣзываю, надрѣзать, надрѣзывать; naderznąć, *ob.* Nacinać, nakarbować, einschneiden, einhauen, längs aufschneiden. Koniowi w uszu żyły na krzyż narznij, aż z nich krew pójdzie. *Lek. Kon.* 18. Narznienie, narzynanie, karbowanie liścia etc., *incisura*. *Cn. Th.* Einschnitte, zackiger Rand; *Slov.* střebina, cf. strzępić, nastrzępić; nařezánj zubkowaté; *Bosn.* urizak, riz; *Vind.* nares, naresanje; *Carn.* saresa; *Ross.* надрѣзъ, порѣзъ, подорѣзъ, зарубъ, зарубина, зарубень, зарубка, пазъ. Narzynany, nacinany, karbowany, *serratus*. *Cn. Th.* zackig, gekerbt.

NARZUCIĆ, *f.* narzuci, *act. dok.*, NARZUCAĆ, *niedok.*, a) wiele na jednym miejscu rzucaniem natłoczyć, namiotać, naciskać; lub też rzucić na jakie miejsce; viel hinwerfen, wohin werfen; *Boh.* nahazeti, nahazowati, (cf. nagodzić); *Vind.* nametati, namezhem, namezhuvati, navrezhi, naporiniti, narinti, gornariniti, gornatishati, perſiliti, naperſilit; *Bosn.* nametati, nametatti, navrricchi; *Ross.* наметать, намечу, наметывать, наворотить, наворачивать, набросать, набрасываю, накинуть, накидывать; *Eccl.* возвергати, возвергнути. Chce narzucane ciałami ludzkiemi. *Tward. Wł.* 100. — b) Narzucać u mularza, wapno rzadkie lub gips kielnią rzucać na ścianę, gzymus lub trzcinowanie. *Magier. Mskr.* anwerfen, bewerfen, mit Kalk bewerfen. Narzucać na kogo, namiotać nań, *fig.* na szyję, na kark mu rzucić, einem etwas über den Hals werfen, ihm eine Last aufbürden, ihm etwas aufdringen. Któreż mocarstwo ma prawo drugiemu narzucać konstytucyą, a przeciwność takowemu narzutowi brać za słuszny powód do wojny? *Ust. Konst.* 2, 40. 1. NARZUT, u, *m.*, narzucanie na kogo, ciężar, brzemię mu nałożone, *Boh.* namjtka; *Vind.* namet, nametanje, (cf. namiot); *Ross.* накидка; die aufgebürdete Last, das Aufbürden, die Bürde. Stara się, aby się uiścił swemu bojarowi, jak i publicznym narzutom. *Mik. Obs.* 23. Troskliwością naszą jest, od narzutu praw przemocy uchronić się. *Gaz. Nar.* 2, 319. Rozumem wybić się trzeba z tych niesłusznych narzutów, które zmyślona natury władza swoim podaje prawem. *Zab.* 8, 260. Panowie na Ukrainie narzuty wódki na poddanych robią, to jest, wiele który gospodarz wódki wypić powinien, nakazują. *Perz. Lek.* 258. Gdy ślepym dóbr narzutem szczęście cię obdarza, Ty się nie miéj za pana, ale za włodarza. *Pilch. Sen. list.* 52. — 2. NARZUT, a, *m.*, *person.*, wtręt, wlaz,

intruz, ein Aufgedrungener, ein Usurpator. Wkrótce ujrzał Halicz nowego w sobie narzuta. *Nar. Hst.* 4, 66.
NARZUTNY, a, e, NARZUTNIE *adverb.*, przymuśny, mimowolny, aufgebürdet, aufgedrängt. Z nieposzanowaniem narodu, narzutnie swoje delacye wpychał. *Przestr.* 112.

NARZYNAĆ, *ob.* Narznąć.

NAS, (*Boh.* nas), *Genit. Accus et Local. Plur. Pron.* ja, *plur.* my.

NASAD, u, *m.*, NASADA, y, *ż.*, §. 1 a) na czym się co nasadza, zasadza, grunt, bazys; worauf etwas gesetzt und gegründet ist, der Grund, der Boden, die Fläche. *Carn.* nàsad = pokład do młócenia; *Rag.* nâsad rjeppe *solum rapis consitum.* Ostrokąt i rozwartokąt, wyrysowane na jednéj nasadzie. *Cyank. Log.* 128. Górę wielką z nasady podważywszy z dołu, Wpół ją chylą z wszystkiemi sosnami pospołu. *Przyb. Milt.* 182. — §. Nasad, *Boh.* nasada, rękojeść, trzonek, der Stiel. Dyana rzucony grot z nasadu zerwała, *ferrum volanti abstulit jaculo. Żebr. Ow.* 199. Z któregoby to lasa nasad był takowy, dawno się wodzę myślą, *hastile. ib.* 181. (*Boh.* nasad 2. narybek, *ob.* nasadzić staw). — §. *per excell.* Nasad pługowy, krojowy, lemieszowy, drzewo w które się kroj lub lemiesz osadza. *Włod.*, cf. styk, kozica; der Pflugbaum, der Pflugbalken, Grendel; *Boh.* plaz; *Slov.* plužina, styk; *Sorab.* 1. pwužna hwowa, pwužna wopatka; *Croat.* gredel; *Bosn.* zubaç od ralla. — §. Nasad wozowy = spód wozowy, na którym pudło leży; das Gestelle eines Wagens. Nasady u wozów bywają sosnowe, wierzbowe. *Kluk. Rośl.* 2, 162. Kobelica do wozu przystawiona, niższa być ma, niż jest nasad wozowy, na którym drzewo leży. *Roy. Dos.* 3, 32. Łoża armatne powinny mieć swoję przodkarę; ta składa się z osi, złączonej z nasadem, *sellette*, z dwóch kół, z dyszla etc. *Jak. Art.* 1, 271. — §. *Nasad abo łodź bardzo prędka, *liburnum. Macz.* ein leichter schneller Kahn. *Biremis*, łodź, okręt abo nasad o dwu rzadziech wioseł. *ib.*; (*Ross.* насадъ gatunek większych statków wodnych). — b) *Poet.* To co się na czym zasadza, nasadzenie; das was auf etwas gesetzt und gestellt ist, der Aufsatz. Posadzkę jacynt, szafran i fiołek społem W gęste nasady haftem wieńczyły wesołym. *Przyb. Milt.* 123. Znać było mądrego cieślę z drzwi rzemiosła, Gdy na złotych zawiasach nasada się wzniosła. *Przyb. Milt.* 150. — c) Nasada strzelby, nasad u piłki stolarskiej. *Tr.* osada, der Schaft, das Gestelle. — §. 2. *Moral.* Nasad, nasada na kogo, naprawa nań, zasadzka, kluczka, Anstiftung wider jemand, Falle, Schlinge für ihn, (*Carn.* nâsad *esca*). Z nasady złośliwych, zamordowano twego kolegę. *Stas. Num.* 2, 8. *Wiśn.* 409. Z takiego nasadu ujść niepodobna było. *Pot. Arg.* 471. Ktoby na kogo z nasady cisnął, iżby umarł, mężobójcą jest. *Radz. Num.* 35, 20. (z zasadzki. *Bibl. Gd.*). — 1. NASADKA, i, *ż.*, łapka, łapica, eine Falle. Na liszki, tchórze i tym podobne zwierzęta trzeba nasadki stroić. *Cresc.* 582. Lis umierający rzekł: żadnéj nasadki, ani sidła myśliwców nie będę się strachał. *Ezop.* 103. 2. NASADKA, *ob.* Nasiadka. NASADZIĆ, *f.* nasadzi *act. dok.*, Nasadzać *niedok.*, *Boh.* nasazowati, nasazeti, nasaditi; *Vind.* nasaditi, nasajati; *Carn.* nasadim; *Croat.* naszagyam, naszagyújem; *Rag.* nasâditi; *Bosn.* nasaditi, nadosaditi; *Ross.* насадить, насаживаю; *Eccl.* насаждаю; §. 1 a) nasadzać czego na polu, w ogrodzie, viel einsetzen, viel pflanzen, viel stecken, nach einander bepflanzen. Nasadziłem sobie winnic, nasadziłem w sadach drzewa. *Budn. Eccles.* 2, 5. (naszczepiłem *Bibl. Gd.*). Nabudowałem sobie domów, i naszczepiłem winnic, naczyniłem sadów, a nasadziłem je wszelakich drzew. 1. *Leop. Eccl.* 2, 4-7. Postawił ołtarz Baalowi i nasadził gaj. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 16, 33. — *similiter*: Nasadzić wsie, ulice, domy = powystawiać; n. p. Ku murom w Stambule różne narody swoje ulice nasadzone mają. *Star. Dw.* 9. — b) Nasadzić narybkiem staw. *Tr.* narybić go, einen Teich mit Fischbrut besetzen, ihn besaamen; *Boh.* nasad narybek. — c) Nasadzać kokosz = podłożyć jéj jaja, *Rag.* nasaditi kokosc, eine Henne setzen, ihr Eyer zum Brüten unterlegen. W Egipcie kurczęta rodzą się bez nasadzenia kokoszy, w piecach. *Boter.* 218. W nasadzeniu gęsi upatrować tego, aby jej własny był owoc. *Haur. Sk.* 123. — *aliter* n. p. Jajec nakupić, pod kokosz nasadzić, tedy się to wylęże. *Haur. Ek.* 76. podłożyć pod kokosz, kokosz na nich nasadzić; *ob.* Nasiadka. — d) Nasadzać siekierę, młot, włócznią = osadzać, auf den Stiel setzen, mit einem Stiel versehen. Nasadzić fuzyą. *Tr.* w osadę wprawić, ein Gewehr schäften. Nasadzić armatę. *Tr.* = na łożach osadzić, eine Kanone auf die Lavette bringen. — e) Nasadzić czym, *propr. et fig.*, przyprawić, przyozdobić, womit besetzen, spicken, bestreuen, schmücken. Kielich z kryształu, nasadzony kamieniami. *N. Pam.* 16, 16. Słowy cudnemi i przebranemi rzecz ozdobną i nasadzoną do wszystkich miał. *Warg. Wal.* 280. — §. 2. Nasadzić = narychtować, wohin richten, die rechte Richtung geben. Hetman lud po gotowiu uszykowany ma, w sprawie stoi, strzelbę nasadza, straży czuć rozkazuje. *Żarn. Post.* 2, 451. Lutnia odstrojona, gdzie głosy ze zgodnéj a misternie nasadzonéj melodyi wykroczą, jest obraźliwa. *Żarn. Post.* 3, 514. — Nasadzić, naprawić, nasłać, nastroić na kogo, zasadzić, gegen etwas anstiften, anhetzen. Gdzie dyabeł nie może, tam nasadzi babę. *Zabł. Fir.* 75. Zawsze bądź gotów przeciw nasadzaniu chytrości nieprzyjacielskich. *Ezop.* 122, Nachstellungen; *Ross.* насаживанiе, насадка, насажденiе. Nasadzić się na co, usadzić się; sich worauf steifen, steif und fest darauf setzen, durchaus haben wollen. Nasadził się Herod, aby dzieciątko stracił, lecz Bóg syna swego oswobodził. *Biał. Post.* 120. Gdy się lis na cudze zdrowie nasadza, Rad też sam ku sidłu przychadza. *Sienn.* 287. t j. zasadza się na cudze zdrowie, er stellt ihm nach. NASADZICIEL, a, *m*, der Ansetzer, Aufsetzer, Besetzer, Nachsteller, *Rag.* nasaditegl *sator*; *Ross.* населитель osadziciel. *W rodz. żeńsk.* nasadzicielka.

NASALAĆ, *ob.* Nasolić. NASALACZ, a, *m.*, rosołowych rzeczy, zwłaszcza ryb etc., zaprawiacz, *salsamentarius. Cn. Th.* 929. der Einsalzer, Einpökler.

NASCHNĄĆ, *jedntl. nijak.*, Nasychać *niedok.*, *Vind* naseh̃niti; *Ross.* насохнуть, насыхать, насохлый; po wie-

rzchu, lub też na czém z wierzchu przyschnąć, antrocknen, auftrocknen, auf etwas klebend trocken werden.

NASCHWAŁ, *ob.* Schwał. NAŚCI, *ob.* Na, Nać *interj.* 'NAŚCIE, ia, *n.* = Najście *subst. verbi* nachodzić, najść.

NAŚCIE, *Vind.* - naist, i. e. nadeſat, *additum nomen primis numeris, auget illos denario, ut* jedenaście, t. j. jeden na dziesięć; *Croat.* jedan na deset; *Vind.* ennajst; *Boh.* gedenact; *Ross.* одиннатцать; dwanaście etc.; cf. kilkanaście; cf. - dziesiąt.

NAŚCIEBAĆ, *cz. dok.*, nawlée na nitkę, nasilić, auffädeln. Niektórzy naściebawszy piwoniowych ziarnek na sznurek, dzieciom na szyję zawieszają miasto paciorków. *Syr.* 786.

NAŚCIELAĆ, *ob.* Nasłać. NAŚCIELISKO, a, *n.*, n. p. Mało pomogło ono naścielisko z koców, namiotów, bo wiąznęli rzesko. *Białob. Odm.* 49. ladajakie nasłanie, schlechte Streue, schlechtes Lager, Unterlager. NAŚCIELNIK, a, *m.*, deka, nastołka, naścielnik, *stragulum. Ursin. Gr.* 132. eine Decke, ein Teppich, deka na konia, przykrycie. *Włod.* eine Pferdedecke (cf. wojłok); *Ross.* настилка naścielanie, naściołka, nasłanie; podeszwa wewnętrzna w obuwiu.

NAŚCIERZY, ów *plur.*, ziele, *lunaria,* Mondenraute. *Tr.*, czy nie raczéj: podeźrzał?

NAŚCIGNĄĆ, *f.* naścignie *med. jedntl.*, nadążyć, przybiedz, herzueilen; *Ross.* настичь, настигать; *Sorab.* 1. nazeżehuyu. Maślausz, nie czekając naścignienia posiłków Pruskich, Kazimierzowi bitwę daje nieodwłocznie. *Krom.* 91.

NAŚCINAĆ, ał, a, *act. niedok.*, wiele pościnać, viele nach einander hinrichten. Głowy wodzów na polach po mieście noszą, drugie przed Syllę na ziemię rzucali, Tam było znać, jak wiele ludzi naścinali. *Bardz. Luk.* 22.

NAŚCIOŁKA, *ob.* Nastołka.

NASEP, spu, *m.*, *Boh.* násep, nasyp, hraz *agger*, *vallum*; *Slov.* násyp, hat; *Vind.* naſip, ſep, saſip, ſhutina; *Carn.* sashap, nasip (= okop, szaniec); *Croat.* naszip, namet; *Rag.* nâsap, naamèt, zastava; *Bosn.* nasap, zasutje, (*ob.* Suć, zasuć); *Dal.* nassap; *Ross.* насыпь, насыпка, насыпаніе, приспа, приметь, (насиъ hebwa z pożyczanego zboża); ziemia nasypana, nasuta, grobla, okop, (cf. 'wysep, wyspa); aufgeschüttete Erde, ein Erdaufen. Około drzewa, które na zimę ma być sadzone, lepiéj jest, nasep uczynić ku górze z ziemi i dobrze obtłoczyć. *Cresc.* 118. Tarnie wysoko wzrosło, jak jest nasep grobli. *ib.* 21.; *ob.* Nasypać, naspa.

NASĘPIAĆ, *act. niedok.*, Nasępić, *f.* nasępi *dok.*, nieco zasępić, etwas düster und finster machen. Widzisz Tezeusza między bohaterami z nasępioną twarzą. *Tr. Tel.* 370. *Rag.* násupitise; *Ross.* насупиться.

NASEŚCIE, n. p. Od naseście pismo wzięli, od naseście się tego nauczyli. *Żarn. Post.* 47. od nas wzięliście, nauczyliście się.

NASIAĆ, *f.* nasieje *act. dok.*; NASIEWAĆ, *niedok.*; *Boh.* nasyti; *Vind.* naſjati, naſjevati, naſhjvat; *Sorab.* 1. naszéhwam, naszahyu; *Rag.* nassjati, nasjeevam; *Ross.* насѣять, насѣвать; dosyć posiewać, nasienie porozrzucać na roli, aussäen, ausstreuen, *propr. et fig.* Taki uczynek wiele niezgody nasiał. *Sk. Dz.* 746. Nasiewał niezgody między bracią Ruską. *Birk. Exorb. O b.* Tam tak wiele wysp, iż zdaje się, jakby nasiano. *Boter.* 41. Nasiało się teraz złych pieniędzy. *Tr.* t. j. porozchodziło się wiele.

NASIADAĆ, *med. niedok.* NASIEŚĆ, NASIĄŚĆ, *f.* nasiedzie *dok.*, siadać na czym, *Sorab.* 1. naszeduyu, naszéduwacž; *Vind.* naſedeti, naſiedati; *Rag.* nadsjésti, nadsjedam; *Ross.* насѣсть, насѣдать, надѣсть, надѣдать, насидѣть, насиживать; sich worauf setzen. Nasiada kokosz = siedzi na jajcach. *Cn. Th.* die Henne sitzt, brütet. Nad drzewem tym ptaki się gnieżdżą, jajka nasiadają. *Bardz. Trag.* 272. Skorupa jaja coraz cienieje, dla ustawicznego nasiedzenia ptaka. *Sak. Probl.* 179., *Ross.* насѣдка, насѣженіе. Orlica nasiedząc, swe dzieci skrzydły ogrzewa. *Gęb. Hym.* 298. Kokosz każda radaby nasiedziała, jeno lecie rychléj kurczęta wylęże, niźli w zimie. *Spicz.* 148. Gdzie góry nasiedzą, tam się mysz wylęże. *Kosz. Lor.* 113. — §. Prac odwykłym, na wały morskie nasieść kazano, i żagle rozwinąć. *Żebr. Ow.* 361. *rursus inire fretum*, wsiadać na okręty. NASIADKA, NASADKA, i, *ż.*, *Ross.* насѣдка; samica na jajkach nasiadająca, kokosz, indyczka, gęś, *Rag.* kvòcka, kokosc nassaadjena; (*Ross.* насѣдъ kiełek w jajku, zaśniad; насѣсть, насѣстка grzęda kurza); der Eyer brütende weibliche Vogel, z. B. die Gluckhenne, Brütgans rc. Nasadki, kokosze siedzące na jajach. *Haur. Sk.* 120. Kokosze nasiadki tak opatruj, aby ustawno we dnie i w nocy siedziały, z gniazda nie schodząc, chyba jeść abo pić. *Cresc.* 582. *Ova gallinis subjicere*, pod nasiadki jajec nasypać, nasadzić na jajcach. *Mącz.* *Plejades*, gwiazda, pospolity lud zowie nasiadką z swemi kurczętami. *Mącz.*, *ob.* Baby, das Siebengestirn, die Gluckerinn. NASIADŁOŚĆ, ści, *ż.*, dosyć wielka osiadłość, ludność, *Bosn.* nâsegljenje, die Bevölkerung, Menge von Niederlassungen, zahlreiche Einwohner. Masynissa państwo, które wziął puste, dziwnie gęste nasiadłością zamnożył. *Warg. Wal.* 276. Przez zagęszczenie i nasiadłość rycerstwa onych krajów, ustawujemy sejmik w Haliczu. *Herb. Stat.* 257. NASIADŁY, a, e, §. 1) zamieszkany, bewohnt. *Ross.* насѣлый, (cf. osiadły). Kraina ta pogaństwem nasiadła. *Nar. Hst.* 4, 83. Kraj przedtym nasiadły, dziś wody, *habitabilis.* *Żebr. Ow.* 208. — Ziemia zmłodniała, zielem i trawą nasiadła, *mollia pabula surgunt.* *Żebr. Ow.* 169. okryta. — §. Ludny, zaludniony, dobrze osiadły, *Bosn.* nasegljen, zahlreich bewohnt, angebaut, bevölkert, volkreich. Nienasiadły, nieludny, nie osadzony dobrze. *Cn. Th.* Dla poznania, które są kraje bardziej nasiadłe, kładę tu każdego liczbę mieszkańców z proporcyą jego wielkości. *Wyrw. Geogr.* 181. Nasiadła i urodzajna Francya, *fertilis hominum frugumque. Macz.* Wyspa ta jest znaczniejsza od pierwszéj, i 'nasiedlejsza, bowiem pełna ludzi chrześciańskich pobożnych. *Boter.* 1, 128 — §. 2 a) Nasiadły = osiadły, mieszkający, wohnhaft, seinen Sitz habend. Zebrało się do niego mnóstwo nasiadłego po włościach okolicznych ludu. *Nar. Hst.* 2, 406. Lud to dziki i nienasiadły. *Pilch. Sall.* 251. (t. j. bez siedliska pewnego).

— b) Nasiadły w kupie. *Tr.*; krępy, furz und dick, untersetzt.

NASIARCZYĆ, *cz. dok.*, siarką napuścić, natrzeć, beschwefeln, mit Schwefel bestreichen, anmachen; *Ross.* насѣрить.

NASIEC, *f.* nasiecze *act. dok.*, NASIEKAĆ *niedok.*, NASIEKIWAĆ *freq. Boh.* nasekati; *Slov.* nasekat; *Sorab.* 2. naszĕz; *Carn.* nasękam; *Vind.* nasekati, nasiekati, navsekati, gorvsekuvati, gorpovsiekati; *Croat.* naszekujem; *Rag.* nassjecchi, nasiççati; *Ross.* насѣчь, насѣкать, настегать; a) nacinać, narzynać siekąc, einhauen, einkerben, einhacken. Na wyspie tej piją sok, co ciecze z pewnych palm nasiekanych. *Boter.* 246. O baniek stawianiu i o nasiekiwaniu. *Perz. Cyr.* 2, 127. Ręka jego tak spuchła była, iż cyrulicy mieli mu nasiekiwania *scarificationes* uczynić. *Scheidt.* 212. Od kija padł nasiekanego. *Bardz. Trag.* 445. (*ob.* Nasiek, nasiekaniec). Chłop ma być jak nasiekany kij, *forma viros neglecta decet. Rys. Ad.* 4. — b) Dużo pokosić, viel mähen. Nasiekli na łące. *Tr.* — c) Nasiec. *Tr.*, nachłostać, auspeitschen.

NASIEDLIĆ, *cz. dok.*, w siedliskach osadzić, ansiedeln, zaludnić, bevölkern; *Rag.* naselitti; *Bosn.* naseliti; *Ross.* населить, населять. *NASIEDLICIEL, a, *m.*, osadziciel, der Ansiedler, Bevölkerer; *Ross.* населитель; (*Eccl.* насельникъ *indigena*).

NASIEDZIEĆ się, *recipr. dok.*, do uprzykrzenia sobie długo posiedzieć, sich satt und müde sitzen; *Boh.* nasedĕti se; *Ross.* насидѣться, насиживаюсь; cf. nasiadać, nasieść.

NASIEK, u, *m.*, NASIEKANIEC, ńca, *m.*, kij nasiekany, i ćwiekami obity, w Krakowsk. kitajka. *X. Kam.* ein knorrig gekerbter und mit Zwecken beschlagner Prügel, ein Knorrenknüttel. (*Ross.* насѣчка nasieczenie, narznięcie; demeszkowanie; насѣкомое insekt, przewięz). Zakazano, aby chłopi na targi z nasiekami, z pałkami, z maczugami nie chodzili. *Haur. Sk.* 228. Już mię, gdy wszystkich trzyma w łożach sen głęboki, Nie zbeszta nikt, nie oprze nasiekańcem boki. *Zab.* 5, 345. *Koss.* — *§. Siekierą i nasiekiem drzwi jego obalili. 1 *Leop. Ps.* 73, 6. (toporem. 3 *Leop.*).

NASIENIE, ia, *n.*, *Boh.*, semeno siemię, *Lat.* semen; *Sorab.* 1. szymio, séhmo; *Sorab.* 2. szemĕ; *Carn.* sejme; *Vind.* seme, seime; *Croat.* szeme; *Rag.* sjemme; *Ross.* сѣмя; a) der Same (*ob. Etym.* siać). Nasienie ma w sobie sposobność, za dostaniem się w zdatną ziemię, wyrosnąć w taką samę roślinę, jaka jest ta, na której dojrzało. *Bot.* 130. Jakie nasienie, taki też owoc. *Stryjk. Gon. h.* 2. Nasienie jest to ziarno, z którego, jak z jaja, wywija się roślina. *Kluk. Rośl.* 1, 9. By nie nasienie, nie byłoby zboże, a wzdy sztychując do tego, co z nasienia urosło, maluczka rzecz nasienie będzie. *Gorn. Sen.* 200. — b) Nasienie zwierzęce, ludzkie, der Saamen eines Thieres, des Menschen; *Boh.* wýkal. Nasienie męzkie, humor żółtobiały, kleisty, w jądrach oddzielony. *Krup.* 2, 149. Kto cierpi nasienia płynienie, nieczysty będzie. *Leop. Levit.* 15, 2. *Nasieniapleniec, *seminifluus. Zygr. Pap.* 344. — c) *Transl. met.* Nasienie = dzieci, potomstwo, Kinder, Junge, Nachkommen. Sępów nasienie drzewo na swych gałęziach dźwigało. *Hul. Ow.* 79.

NASIENIOWY, a, e, od nasienia, Samens=, *Sorab.* 1. sehmenowé; *Vind.* siemni; *Ross.* сѣменный. Naczynia do jąder idące nasieniowemi nazywamy. *Krup.* 2, 131. *et* 3, 38.

NASIENKO, NASIONKO, a, *n.*, *dem. nom.* nasienie; ziarnko nasienne, ein Samenkörnchen; *Ross.* сѣмечко. Rzuć nasienko pociechy w jego utrapienia. *Przyb. Ab.* 206.

NASIENNIK, a, *m.*, ogród dla nasion, miejsce dla wychowania młodocianych roślinek, ein Samenplatz, Samenbeet, *seminarium. Cn. Th.* Nasiennik, plonnik. *Dasyp I i i.* szczepnik. *Volck.* 875., *Sorab.* 1. sehmenstwo. — §. Nasiennik, ogórek, melon, arbuz, przeźrzały, na nasienie zostawiony. *X. Kam.* Samengurke, Samenmelone; *Ross.* сѣменникъ. — *Fig.* Miłość założyła z niezgod pobratnych nasiennik rzeczy i świata osadę. *Morszt.* 6.

NASIENNY, a, e, a) nasienie rodzący. *Cn. Th.*, *Ross.* сѣменоносный, samengebend, samenerzeugend. — b) Od nasienia, Samen=.

NASIERSZAŁY, NASIERSZONY, a, e, (*Etym.* sierć), najeżony, sträubig, struppig. *Hispidus*, od szczecin kudłaty, nasierszony. *Mącz. Sentus*, nasierszały, najeżony, rozkudłany. *ib.*

*NASIEW, *ob.* Wysiew. NASIEWAĆ, *ob.* Nasiać.

NASIEŹRZA, y, *ż.*, *philtrum*, trunek, konfekt albo potrawa, albo wab niejaki, który w gamractwie dla miłości bywa zadawan; nasięźrza, szalona miłość, pójdź za mną, niektórzy zowią. *Mącz.* NASIEŹRZAŁ, u, *m.*, (*Etym.* *irzeć patrzeć), *Ophioglossum Linn.* Natterzunge, rośnie po lasach ciemnych; w maju ma tylko jeden list, i z niego pręteczek, bez znacznego kwiatu kłokowaty. *Kluk. Rośl.* 2, 239. *Syr.* 630. cf. wołowy język.

NASILIĆ, *act. dok.*, Nasilać *dok.*, nawłóczyć na nitkę, naściebać; *Ross.* низать, нанизать, auf einen Faden auffädeln. Grzybów, paciorków nasilić. *Urm.* *NASIŁOWAĆ, *cz. niedok.*, usilnie nacierać, mit Gewalt losdringen, zwängen, (*Vind.* nasiliti, natishati). Będą krzyczeć dla nasiłowania mocnych okrutników. 1 *Leop. Job.* 35, 9. (usiłowania. 3 *Leop.*). Nasiłując wielką mocą, miejsca otrzymali. *ib.* 2 *Macch.* 10, 17.

NASIELSK, a, *m.*, *Neosellia*, miasto w Mazowieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 200. eine Stadt in Masovien. NASIŁOW, a, *m.*, miasto w powiecie Oszmiańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 200. eine Stadt in Litth.

NASINIĆ, *cz. dok.*, sino czyli niebiesko nafarbować, blauen, blau färben; *Ross.* насинить.

NASIONKO, *ob.* Nasienie.

NASIWIEĆ, *f.* nasiwieje *neutr. dok.*, nieco siwym się stawać, podsiwieć. *Włod.*, etwas grau werden. Już nasiwiał. *Cn. Th.* 453.

NASKAKIWAĆ, naskakuje, *med. frequ.* NASKAKAĆ *contin.* NASKOCZYĆ, *f.* naskoczy *dok.*, Naskoknąć *jednotl.*, (*Boh.* naskočiti; *Sorab.* 1. naskakuyu, naskoczzu; *Vind.* naskozhiti, naskakati, naskazhiti; *Dal.* naskocsiti; *Croat.* naszkochujem, nadszkakujem; *Rag.* naskoccitti, naskaacem, nadskocitti, nadskoccivati; *Bosn.* naskociti, nadskociti; *Ross.* наскочить, наскакать, наскакивать, напрыгнуть; *Eccl.* наскакую, напрядаю; (*distinguas* nadskakiwać komu); nagle się porwać, aufspringen. Naskoczyć na kogo, naskoczyć kogo, porwać się na niego, natrzeć nań, napaść,

über einen herfallen, auf ihn losspringen; (*Bosn.* nascociti, napadati; *Rag.* nadskoccitti tkoga). Naskakiwanie na cudzą dyecezyą nienależnego pasterza. *Weryf.* 32. (napaść). — §. *neutr.* Nagle napuchnąć, nabiedz, nabrzmieć, schnell aufschwellen, aufspringen, auflaufen. Dymienice, gdy naskakują na słabiznach, lekarstwo to je rozpędza. *Syr.* 1043. Zasiniałości na ciele z naskoczenia krwi za skórę.... *ib.* 185. Dymienice mu naskoknęły, i wrzód wielki pod pachą. *Sienn.* 543. Naskakuje guz. *Cn. Th.* Żyła nabrzmiała, naskoczyła. *Ern.* 35. Żyła, gdy źle będzie nacięta, naskoczy i nabiegnie; potym zbierze się ropa. *Spicz.* 192. — §. Naskakać się, *recipr. niedok.*, do woli poskakać, sich satt und müde springen; *Ross.* наскакаться (2. truchleć), напрыгаться.

NASKARBIĆ, *f.* naskarbi *act. dok.*, skarbiąc zebrać, zusammen sammeln. Zabiorąć wszystko, cokolwiek naskarbili ojcowie twoi. *Budn.* 2 *Reg.* 20, 17. *W. Jes.* 39, 6. (cokolwiek schowali. *Bibl. Gd.*). Skarb wielki naskarbiła sobie. *Birk. Krz. Kaw.* 14.

NASKARŻYĆ, *cz. dok.*, zanieść skargę na kogo, Klagen vorbringen, verklagen. Iżby zausznicy bajek nie bajali, Z tym na kogo naskarżą, spuścić ich za pasy. *Papr. Kol. U* 4. — Naskarżać się *recipr. dok.*, do upodobania poskarżać, sich satt und müde klagen; *Ross.* навопиться.

NASKI, a, ie, naszego kraju, nasz domowy, aus unserm Lande, einheimisch, inländisch, unser; (*Rag.* nascinski, *ob.* Naszyniec). Jak on sztucznie obce drzewa w naskie mieni, Gdy pniak swojski z przywoźną latoroślą żeni. *Zab.* 10, 50. *Koss.* W nowym świecie widzieć wszędzie pola posiane maižem i zbożami naskiemi. *Boter.* 313. Brzeg, który flisowie nazywają płaski, Iż jest miałki, przeto też nienaski. *Klon. Fl. E* 2 *b.* Po NASKU *adv.*, po naszemu, auf unsre Art. Panie boże bądź z nami, nie po nasku to. *Orzech. Qu.* 9. Austerya, po nasku gospoda. *Pot. Jow.* 164.

NASKŁADAĆ, *act. niedok.*, wiele poskładać, viel nach einander zusammen setzen. Salomon naskładał przypowieści rozmaitych. *Budn. Eccles.* 12, 10.

NASKOCZYĆ, *ob.* Naskakiwać. NASKOK, u, *m.*, *Sorab.* 1. naskok; *Vind.* naskok, naskakanje; *Croat.* nadszkok; *Ross.* наскокъ. — *Poet.* Naskoczenie, das Aufspringen, Herzuspringen, Anspringen. Jęczą grona pod prasą, a częstym naskokiem Wyciśnione obszerne kadzie pełnią sokiem. *Zab.* 10, 69. *Koss.* t. j. napływem, Zufluß, Zuschuß. (*Boh.* naskoka • odrażenice, wrzód na nodze z urażenia). *NASKOCZNY, a, e, — ie *adv.*, naskakując; *Sorab.* 1. naskočně, pžiskočně *assultim*, im Anspringe, Aufsprunge. *NASKOCZYCIEL, a, *m.*, *Bosn.* naskocitegl *oppugnator*; *Rag.* naskocitegl *invadens*; *Croat.* naszkochitel, nadszkochitel.

NASKROBAĆ, *f.* naskrobie *act. dok.*, NASKROBYWAĆ, naskrobuje *niedok.*, wiele oskrobać, długo skrobać, viel aufritzen; *Ross.* наскоблить, наскабливать, (cf. наскресть, наскрабать namieść). Probując nowo odlanego moździerza powierzchny śpiż, narzędziem dobrze nadstalonym naskrobuje się, jeżeli nie pokażą się jakie skazy. *Jak. Art.* 2, 8. Trzeba mu wprzód paznogci dobrze nagryźć, głowy Naskrobać, niżli w pióro wpłynie rym gotowy. *Mon.* 76, 366.

NASKRĘTNIE, NASKRZĘTNIE *adv.*, z pośpiechem, etwas eilig. Chutnie i naskrętnie pijąc kielich zbawienia ludzkiego, żądał, aby się to rychło skończyło. *Wys. Kat.* 276. Morze się naskrzętnie rozbujało. *Kanc. Gd.* 117.

*NASKRZYĆ; [naskwarł, naskrę, *act. dok.*; Naskwierać *niedok.*, *qu. v.*, jemanden heiß zusetzen - 1]. n. p. On w swe ufając muszkiety i prochy, Kiedy go naskrą, ustępuje w lochy. *Archel. praef.* 11, *b.* naiskrzyć, viel Funken werfen. Pierzchających żołnierz konny jednych pozabijał, drugich w Wartę naskwarłszy, potopił. [in Vartam compulsi, merguntur. 1] *Krom.* 169.

NASKRZYPIEĆ, *intrans. dok.*, wiele poskrzypieć, viel knarren; *Ross.* наскрипѣть.

NASKUPOWAĆ, *cz. dok.*, *Cn. Th.* 455., wiele poskupować, genug zusammen kaufen.

*NASKWARZEĆ, [*ob.* NASKRZEĆ. 1]. (*Vind.* naskurniti • naplugawić). NASKWIERAĆ *med. niedok.*, nalegać, nacierać, dosyć doskwierać komu, dokuczać, andringen, losbringen, einem viel zusetzen. Ja k dołu przychylony, wszystkiemi piersiami Czoła czołem naskwierał, i palców palcami, *premebam. Żebr. Ow.* 218. Ruś z placu ustępuje, nasz tym bardziej *naskwira. *Krom.* 77. W oczy i z boków przykro nieprzyjaciel naskwiera. *ib.* 180. Nie było zkądby żołnierzom, o zasłużone pieniądze usilnie *naskwirającym, zapłacić. *Krom.* 704. (*flagitantibus*). Nasi naskwierali potrwożonym nieprzyjacielom. *Krom.* 451.

NASŁABIĆ, *f.* nasłabi *act. dok.*, Nasłabiać *niedok.*, przysłabszym czynić, schwächer machen. Dwóch cesarzów wojska, złączywszy się, wiele nasłabili Gotów. *Sk. Dz.* 293. NASŁABIEĆ, nasłabł, *f.* nasłabieje *neutr. dok.*; przysłabszym się stawać, etwas schwächer werden. Patrząc ustawnie w niebo wzrok mam przytępiony, Oczy mi nasłabiały. *Groch. W.* 8. Nasłabieli nieprzyjaciele; zamkom już nie dowierzają. *J. Kchan. Ps.* 23.

1. NASŁAĆ, *f.* naściele *act. dok.*, NAŚCIELAĆ *niedok.*, (*Boh.* nastlati, nastlal, nastelu; *Sorab.* 1. naſlaju, naſlajem, *vulgo* naſwaju, naſwajem; naſcelu, naſcelem, naſcżewu; *Croat.* nasztiram; *Ross.* настлать, настилать; cf. nastołka); porozkładać, nakrywać, nakładać, darüber breiten, auf etwas ausbreiten; *ob.* Naścielisko, naścielnik.

2. NASŁAĆ, *f.* naśle *act. dok.*, Nasyłać *niedok.*, *Ross.* наслать, насылать; wysyłać czyli wyprawiać na czyję szkode, einem über den Hals schicken, einem zuschicken. Żeby żaden nie śmiał na cudze domy gwałtownie nachodzić albo nasyłać. *Vol. Leg.* 5, 645. U niego nic z przypadku; lecz każde zdarzenie Albo dyabeł nasyła, abo przeznaczenie. *Zabł. Zbb.* 8. Dwór Moskiewski bez wypowiedzenia wojny, nasłał Polskę swojemi wojski. *Przestr.* 70. Czy mi go tu wszyscy dyabli nasłali? *Teat.* 21, 89. Już też to prawdziwe nasłanie. *Teat.* 43. *c*, 54. (t. j. pokusa, napaść, plaga). — Nasyłać abo nadsyłać do kogo • posyłać przyjacioły, jednacze, *allegare. Cn. Th.*, an einen absenden. *ob.* Nasłaniec.

NASŁAD, u, *m.*, *poet.* naśladowanie, das Nachfolgen, Nachahmen. Nie dopuszczał, żeby się przez śmiały Naślad

wzoru mieć chcieli za jego rywały. *Przyb. Milt.* 31. NAŚLADNIK, a, *m.*, n p. Za psa naśladnika trzy ruble groszy. *Stat. Lit.* 396, pies śladem czyli tropem goniący, ein Spürhund. NAŚLADOWAĆ, *ał*, naśladuje *act. niedok.*, *Boh.* nasledowati; *Slov.* následugi, po někom nětco činjm; (*Sorab.* 1. naszleduyu *indago*, *prosequor*, *investigo*); *Sorab.* 1. nazčžehuyu, zcžehuyu, pozcžehuyu, (cf. cech); porunosczám szo, (cf. równać); *Carn.* naslędujem, posnemam; *Vind.* nafleduvati, nahajati, nastopuvati, hoditi sa kum, nadostaulati, napomujatife, sadi poiti, nadjanuvati, nasnemati; *Bosn.* nasljedovati, sliditi, sljediti, (cf. śledzić); *Rag.* nasljedovati, pricinitti, (cf. przyczynić); *Croat.* naszleduvati, szledéti, szlediti, naszledůjem, szledim; *Dal.* nasslidovati; *Ross.* слѣдовать, наслѣдовать (= nastąpić), возслѣдовать, поревновать, послѣдовать, послѣдствовать, подражать; *Eccl.* спослѣдствовати, вслѣдствовати, итти за кѣмъ, послѣдовать кому, вослѣдую; §. 1. iść za kim, za jego śladem, (in die Fußtapfen treten), hinter einem hergehen, ihm nachtreten, ihm nachgehen. Poważny senat przed nim postępował, Tego Moskiewski poseł naśladował. *Chełch. Poprz. A* 2. Dwór króla zmarłego jechał strojnie, Posłowie też ziemscy z pospólstwa jechali, A legatowie z cudzych stron naśladowali. *Stryjk. Henr. B* 3. Nie umarła z głodu ta rzesza, która pana Chrystusa na puszczą naśladowała. *W. Post. W.* 190. Miał Jezus zwolenniki na tym weselu, którzy weń uwierzyli; ale go jeszcze na ten czas nie naśladowali. *Biał. Post.* 208. (towarzyszyli mu w drodze). Obróciwszy się Jezus, widząc, iż go naśladują, pytał ich.... *Rej. Post. Z* 2 6. (iż za nim idą). Jam ojcze gotowy; wiedź gdzie chcesz, ja cię będę naśladował. *P. Kchan. Jer.* 255. — *fig.* Tego lekarza tak łaska pańska zewsząd naśladowała, że nie tylko ciałom ludzkim, ale i duszom, były jego lekarstwa użyteczne. 1 *Leop. pr. Act.* Jakie szczęście naśladuje ludzi, Tak w nich albo dobrą myśl, abo więc złą wzbudzi. *Groch. W.* 398. Wszyscy miłują dary, a naśladują odpłat. *Leop. Jes.* 1, 23. (idą za nagrodą. *Bibl. Gd.*) uwijają się za darami, sie gehen der Belohnung nach. Popiel nic zacnego nie uczynił, tylko zawżdy rozkoszy naśladował. *Gwagn.* 25. er gieng der Wollust nach. Książe Ruski przysiągł, iż opuściwszy ceremonie Greckie, miał kościoła Rzymskiego wiernie naśladować. *Stryjk.* 281. t. j. trzymać się go, sich an die Röm. Kirche halten. Wprowadzi nas z sobą do nieśmiertelności, będziemy-li stóp jego naśladować. *Salin.* 2, 585. Będzie się układnie a ludzkie sprawował, i naśladował w tym woli mojéj. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 9, 27. Naśladować boga, nic inszego nie jest, jeno mu wiernie wierzyć, a nade wszystko miłować. *Rej. Post. A a* 8. — §. 2. Naśladować kogo lub czego, *moraln.*, wzór sobie z tego brać, starać się równać temu, w strzemię jego wstępować, einen nachahmen, nachfolgen, in die Fußtapfen treten. Przykład jak wiele pomaga lub szkodzi, Na wzór jednego drugi się przemienia, Co czynią starzy, naśladują młodzi. *Kras. Mysz.* 21. Przodków swoich nie naśladujemy. *Star. Vot. C b.* W tym co dobre i uczciwe, naśladować drugich potrzeba. *Kras. Pod.* 2, 231. Czując się na siłach, przestał naśladować, i stał się wzorem. *Teat.* 24, 55. (*Croat.* tekmimsze *aemulor*, tekměnye *aemulatio*). Cnotę szanuj, a co jest dobrego naśladuj. *Haur. Sk.* 428. Dobrych naśladuj. *Cn. Ad.* 188. Wszelka sztuka jest naśladowaniem natury. *Pilch. Sen. list.* 2, 71. *Salin.* 4, 135; *Croat.* naszleduvanye; *Vind.* nadjanuvanje; *Carn.* posnemanje; *Sorab.* 1. porunofcženo; *Ross.* послѣдованіе, слѣдованіе, (наслѣдованіе dziedziczenie). — — §. *3. *Verb. neutr.* Naśladować = następować, auf etwas folgen, nachfolgen. Pierwsze dni piękne będą, naśladujące zaś z zimnemi obłokami się skończą. *Fur. Uw. F b.* Patrz o tym naśladujące rozdziały. *Archel.* 21. NAŚLADOWAŃSTWO, *ob.* Naśladowstwo. NAŚLADOWCA, y, *m.*, NAŚLADOWNIK, NAŚLEDNIK, *NASZLEDNIK, a, *m.*, *Boh.* nasledownik, nohsleda, přidržek, pridrženec; *Slov.* následownik; *Vind.* neflednik, nastopnik, nahajavez, navisnik, perdrushnik, nadjamevauz, napomnjar, nadostaulavez; *Rag.* nâsljednik, nasljedovalaz, pricinitegl; *Bosn.* nasljednik, sljeditegl, sljednik, sljedecchi; *Croat.* naszlednik, szleditel, tekmëcz; *Dal.* nasslidovnik; *Ross.* слѣдователь, послѣдователь, подобникъ, подражатель, думецъ, думичъ, смудрственникъ, смудренникъ, единомышленникъ; (наслѣдникъ dziedzic, zastępca); *Sorab.* 1. nazcžehuwar, zcžehuwař, porunofcženik, (naszladuwař *indagator*); 1. naśladujący kogo abo czego, idący za kim, der Nachfolger, Nachahmer. Natury, obyczajów i serc naśladowca Rozsądny, w swych wyrazach, przedni będzie mowca. *Kor. Hor.* 17. Małachowski referendarz, tak wielkich swoich przodków wierny naśladowca. *Zab.* 16, 172. Prawy dobrego naśladowca, zasługuje sobie na to, aby i on też był naśladowanym. *Kras. Pod.* 2, 37. Po wsadzeniu Jana do więzienia, począł Jezus wzywać zwolenników, aby byli naśladownikami jego, opuściwszy wszystkie rzeczy. *Biał. Post.* 208. Bądźcie naśladowniki mojemi. *W.* 1 *Cor.* 11, 1. Na wieczną otchłań będzie przewodnikiem Temu, kogo swym znajdzie naślednikiem. *Chrośc. Job.* 79. — *2. Następca, n. p. Nadał Konrad pierwszemu biskupowi Chełmińskiemu, i naślednikom jego, część Chełmińskiej ziemi. *Stryjk.* 249. Ci, którzy bez potomstwa blizkich szczątków i naszladowników swych zemrą.... *Stat. Lit.* 79. *Zab.* 3, 237. *Koss.* NAŚLADOWNICA, NAŚLADOWCZYNA, y, *ż.*, NAŚLADOWNICZKA, NAŚLEDNICZKA, e, *ż.*, *Boh.* nasledownice; *Vind.* nafledniza, nahajarza; *Rag.* nasljedniza, naslidítegliza; *Sorab.* 1. porunofcženiczža, (naszleduwařka, flednicza śledzicielka); *Croat.* naszlednicza; *Ross.* послѣдовательница, подражательница; (наслѣдница dziedziczka, spadek biorąca); która kogo naśladuje, die Nachfolgerinn, Nachahmerinn. Każda nauka jest naśladowniczką natury. *Pilch. Sen. list.* 2, 72. Jeśli każda sztuka powinna być naśladowniczką natury, toż i mowa. *ib.* 3, 287. Roztropność, jak jest wybornym przymiotem, tak jéj naśladowniczka, zła kopia dobrego oryginału, frantostwo, dostała się w podział nikczemnym umysłom. *Mon.* 72, 254. *ib.* 68, 682. Niechaj rząd żadnej statuy, któraby naśladownicą była rzeczy takich, nie dopuszcza. *Birk. Gl. Kunc.* 76. W niej macie barbarzyństwa rywalkę, naśladowczyną zbrodni waszych. *Przyb. Luz.* 77. — *§. Następczyni, die Nachfolgerinn (in

der Reihe). Naśledniczki Ewy, mają być meżom posłuszne. *Mon.* 76, 805. (córki Ewy). NAŚLADOWCZY, NAŚLADOWNICZY, NAŚLADOWNY, a, e, NAŚLADOWNIE *adv.*, *Boh.* nasledowny; *Carn.* nasledn; *Vind.* naſledliu, nadjanuvatliu, nahajatliu, nastoritliu; *Rag.* nasljedni, naslidiv, nasljediv, nasljedgliv, scto se mosgе sljediti; *Croat.* naszledlyiv; *Sorab.* 1. zcżehuwaté, nazcżehuyně; (*Ross.* послѣдовательный następny, наслѣдственный spadkowy); *Ross.* подражательный, подражаемый; od naśladowania; naśladujący, nachahmend, nachahmerisch. Odraziły się od króla serca żołnierskie, których naśladowcze nie ujęło złoczyństwo. *Nar. Hst.* 2, 435. Często duch naśladowniczy zawodzi nas. *Karp.* 3, 10. Obrazy malowane, jako naśladownicze kopie przyrodzonych oryginałów.... *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 50. Stoją światu z podziwem naśladowne wzory Wielkiego plemię pana Arkad i Honory. *Zab.* 10, 321. *Kniaź.* — §. Do naśladowania, godny naśladowania, podobny do naśladowania, nachahmungswürdig, möglich nachzuahmen. Nienaśladowne zgorszenia. *N. Pam.* 24, 372. Naśladowne prowadzi życie. *Chodk. Kost.* 37. NAŚLADOWSTWO, NAŚLADOWAŃSTWO, NAŚLADOWNICTWO, *ob.* Naślednictwo.

NASŁANIEC, ńca, *m.*, nasłany na kogo lub do kogo; którego nasyłają; ein Abgeordneter, Abgesandter, Abgeschickter, (der einem über den Hals geschickt wird). Nasłał na mię swoich porwańców, alem za pomocą szlachty, onych nasłańców wypędził. *Sak. Persp. p. B* 3. Druga połowa tych nasłańców milczkiem na około długo śledzili, aż trafili do drzwi. *Pot. Arg.* 418. Ja poślę nań nasłańce, janczary swoje, bronić się mi będzie. *Birk. Zbar. D* 2. *Mon.* 70, 683.

*NAŚLAPAĆ, *act. niedok.*, Naślapić, *f.* naślapi *dok.*, nadeptać, treten auf etwas. *Anguem pressit*, naślapał, nadeptał na węża. *Macz.*, *Boh.* nášlapek 1. *lutum quod de calceamentorum soleis deraditur*; 2. *callus pedis.*

*NAŚLEDNICTWO, NAŚLADOWNICTWO, NAŚLADOWAŃSTWO, NAŚLADOWSTWO, a, *n.*, *Vind.* naſledba, nanahaja, nahajanje; (*Croat.* naszleda - sekta; *Ross.* наслѣдіе, наслѣдство spadek, dziedzictwo); naśladowanie, chęć naśladowania, Nachahmung, Nachahmen, Nachahmungssucht. Przewodnikom wdzięczność tylko należy, a prawdzie saméj ofiara i naśladowstwo. *Nar. Hst.* 2, 6. Przykład króla jest głównym naśladowaństw ślakiem. *Zab.* 15, 75. — *§. Następstwo, (cf. naśladować), die Nachfolge. Kazimierz W., gdy bez potomka umarł, skończył sukcessyą albo naślednictwo królów Polskich z narodu Polskiego od Lecha. *Stryjk.* 414. NAŚLEDNIK, *NASZLEDNIK, *ob.* Naśladowca.

NAŚLINIĆ, *f.* naślini *act. dok.*, NAŚLINIAĆ *niedok.*, *Boh.* nasliniti; cf. naslintati; śliną namazać, mit Speichel beschmieren.

NASŁODNIEĆ, *nijak. dok.*, przysłodszym się stawać, süßlich werden. Nasłodniało, *Graec.* ὑπεγλυκαίνετο. *Cn. Th.* *NASŁODZIĆ, *cz. dok.*, słodyczą zaprawić, süß anmachen; *Rag.* nasláditi, nasladívati; *Ross.* насластить, наслащивать; *Eccl.* наслаждаю, (cf. *Ross.* насладиться, наслаждаться delektować się, używać; *Vind.* naſladuvati - weselić; *Bosn.* nasladiti, arajdatti *delectare*, naslaghjenje *delectatio; Rag.* náslada *oblectatio; Croat.* naszladuvatisze - ucieszyć się, naszladujem *delecto*, naszlada - rozkosz).

NASŁONECZNY, a, e, *Boh.* oslonj, weyslunný; na słońcu położony, którego słońce dochodzi, *apricus. Cn. Th.* 448. an der Sonne gelegen. *Dudz.* 47. Miejsce nasłoneczne, na słońcu, *Boh.* weyslunj, mjsto weyslunne; *Bosn.* prisoj, mjesto prema sunçu; *Eccl.* насолнечное; *Ross.* припека; cf. słońce piecze, *ob.* Przypiec.

*NASŁONIĆ, *cz. dok.*, zasłoną ponakrywać, von oben verdecken, verhüllen. Izraelczykowie wodę przeszli, i obłokiem byli nasłonieni za powodem Mojżeszowym. *Gil. Post.* 39. (*Rag.* naslonitti na tkoga scto *committere alicui*; *Bosn.* naslonitti *admovere*, naslonimse *innitor*; *Carn.* naslajnati se - podeprzeć się; *Vind.* naſlonja, naſlon - poręcze; *Croat.* naszlanyam *acclino*, *reclino*; naszlanyamsze *innitor*; *Ross.* наслоняться nawłóczyć się; cf. słonić się).

NASŁONIEĆ, *nijak. dok.*, nabrać w się soli ile potrzeba, salzig genug werden. Nasłoniał nieco, *subsalsus jam est. Cn. Th.* 450.

NASŁUCHAĆ się, *f.* nasłucha się *recipr. dok.*, Nasłuchywać się *częstl.*, dosyć posłuchać, sich satt hören, müde hören, (*Rag.* naslusciatise; *Ross.* наслушаться). Na toż mam przyjść, abym się nasłuchał drwinek? *Teat.* 32, 52. Ten okrzyk teraz widzę, i nasłuchywam się go ustawicznie. *Zygr. Gon. A* 3 *q.* Czuły starzec nie mógł się napatrzeć, nasłuchać, nacałować syna. *Stas. Num.* 2, 135. Nie skończyłbym, gdybym miał wszystko powtarzać, czegom się od niego nasłuchał. *Mon.* 66, 65. — *§. Nasłuchywać, nasłuchować; słuchu natężać by usłyszeć, *Vind.* naſhlufhati, hinhorchen. Nastrożywszy uszy, pilno nasłuchywali, zkądby się kto ruszył. *Tward. W. D.* 29. Szaleństwo jest nasłuchawać przeze drzwi. 1 *Leop. Syr.* 21, 27. Nic nie umieją, nic poradzić nie mogą, tylko z daleka stojąc, nasłuchawają, gdzie drudzy młócą. *Rej. Zw.* 163 *b.* Król Antygon, nasłuchając, k czemu się też jego ludzie mają, dowiedział się.... *Weresz. Reg.* 129. Tylko się o nim pytamy, tylko o nim nasłuchawamy. *Rej. Post. T. u* 2.; *ob.* Nasłychnąć.

NASŁUGOWAĆ, ał, nasługuje *act. niedok.*, Nasługiwać *częstl.* usługiwać komu, einem Dienste erweisen, zu Diensten bereit stehen. Dawać im, kędy trzeba nasługując, choćby od nich żadnego pożytku nie mieli. *Sekl.* 77. Ostatni byłbym z ludzi, gdybym ci ustąpił, Kto podły, niechaj twojéj nasługuje dumie. *Dmoch. Il.* 14. (nadskakuje). Słuszna, abyśmy pobożnością nasługowali panu, że on nas na to oczyścił krwią swoją. *Rej. Post. D* 6. Krzest nasługuje do odrodzenia naszego. *Salin.* 50. (służy do tego). - NASŁUŻYĆ się, *f.* nasłuży się *recipr. dok.*, długo służąc sprzykrzyć sobie, sich müde und satt dienen. *Tr.*

NASŁYCHNĄĆ, *f.* nasłychnie *med. jednotl.*, usłyszeć co, dosłyszeć. *Wlod.*, *Ross.* наслушаться, наслушиваюсь; etwas zufällig hören, erhorchen, erschnappen, aufschnappen.

NASMALAĆ, *ob.* Nasmolić.

NASMAROWAĆ, *f.* nasmaruje *act. dok.*, *Ross.* насалить, насаливать; smarować co na czym, posmarować czym, etwas aufschmieren, eine Sache mit etwas beschmieren. Plastr nasmarować. *Perz. Cyr.* 2, 321. Dobył Tobiasz żółci ry-

biéj, i nią ojcu oczy nasmarował. *Teat.* 42. *d, D.* Kolaska już nasmarowana. *Teat.* 28, 157. Kiedy wóz nasmarujesz, jakobyś trzeciego konia przyprzągł. *Rys. Ad.* 25. Kto nasmaruje, ten pojedzie sporzej. *Pot. Jow.* 153. Nasmarowano mu ręce. *Cn. Ad.* 939. *Mon.* 76, 276. przedarowano go, przekupiono, przenajęto.

NASMAŻYĆ, *cz. dok.*, ile dosyć posmażyć, genug schmoren; *Ross.* напряжить.

NAŚMIAĆ się, *f.* naśmieje się *recipr. dok.*, NAŚMIEWAĆ się *niedok.*, *Boh.* nasmati se, nasmal se, nasměgi se; *Vind.* nafmejatife, nafmehuvatife; *Croat.* naszmehavamsze; *Ross.* насмѣваться, насмѣяться, насмѣхаться, нахохотаться; do upodobania lub uprzykrzenia wiele się śmiać, zbytnie wiele się śmiać, sich müde und satt lachen, sehr viel lachen. Nacieszyć się i naśmiać do upadłéj. *Mon.* 70, 604. — §. Naśmiewać się komu • śmiać się komu. *Cn. Th.*, einen anlachen. — §. Naśmiewać się z kogo • śmiać się z niego, szydzić, urągać, über einen lachen, spotten, sein Gelächter haben, seinen Spott treiben, einen auslachen, verlachen. Naśmiewaj się z ludzkiego życia Demokrycie, Czas jest nad wszystkie czasy, byś się śmiał sowicie. *Zab.* 15, 175. Ważył się z ceremonij naśmiewać, i one na błazeństwa i komedye obracać. *Sk. Dz.* 805. Od siostry pysznie dosyć naśmiana, (verlacht, ausgelacht, verhöhnt, verspottet) krzywdy tej nie ścierpiała. *Faliss. Fl.* 49. Od żydów był naśmiewan, gdy na krzyżu wisiał. *Pieśn. Kat.* 69. Jezus gdy był do Piłata odesłan, naśmian jest białym odzieniem. *Baz. Hst.* 10. (*NAŚMIERTNIK, a, *m.*, *Eccl.* насмертникъ; na śmierć przeznaczony, *ob.* Śmiertelnik). NAŚMIESZYĆ, *cz. dok.*, śmiechu nabawić, genug zu lachen machen; *Ross.* насмѣшить. List Alfonsa niepomału naśmieszył Skanderbega. *Baz. Sk.* 376. NAŚMIEWCA, y, *m.*, NAŚMIEWACZ, a, *m.*, (*Ross.* насмѣшникъ, насмѣятель; *Croat.* oszmesiàvecz); urągacz, szyderca, ein Lacher, Spötter, Verspotter, Spottvogel. Naśmiewcy, którzy co ku osławie czyjéj powiadają. *Karnk. Kat.* 362. Lucyanus naśmiewca chrześciański. *Sk. Dz.* 74. Obrzydłością panu jest każdy naśmiewca. *W. Prov.* 3, 32. (przewrotny. *Bibl. Gd.*, *ob.* Pośmiewca). Nie karz słowy naśmiewacza, by cię nie miał w nienawiści. 1 *Leop. Prov.* 9, 8. Na rynku i na ulicach naśmiewcy sromocą i łają nas. *Weryf. pr.* 41. Nie wierz tym, którzy cię chwalą, i owszem naśmiewaczom ucha twego nie nakładaj. *Kosz. Lor.* 44. — *W rodz. żeńsk. Ross.* насмѣшница *naśmiewaczka. NAŚMIEWISKO, *NAŚMIEWSTWO, a, *n.*, urągowisko, naśmiewanie; *Vind.* nafmieh; *Ross.* насмѣшничанie, насмѣшничество, насмѣшка, pośmiech; szyderstwo, Gespötte, Gelächter, Spott. Czynili z niego żarty i naśmiewiska. *Haur. Sk.* 425. Że to nam się stało, różne naśmiewiska, urąganie, i sarkazmy sobie stroi. *Pim. Kam. pr.* Naśmiewiskiem światu jestem, a przedtym ludziom podziwienie. *Smotr. Lam.* 1. Naśmiewiskiem blizkiemu jestem. *Budn. Job.* 12, 4. (pośmiewiskiem. *Bibl. Gd.*). Naśmiewiska komu stroić. *Vol. Leg.* 5, 647. *Dicteria*, naśmiewstwa, przekwintowania, uszczypliwe przymówki. *Macz.* NAŚMIEWNY, a, e, — ie *adv.*, urągający, szydzący, szyderski, *Sorab.* 1. naszméschné; *Ross.* насмѣшническій, насмѣшливый, насмѣшливо.' Szyderstwo ludzi chytrych a naśmiewnych. *Kosz. Lor.* 44., höhnend, höhnisch, spottend, spöttisch, verlachend. *Ross.* насмѣшливость urągliwość.

NASMOLIĆ, *f.* nasmoli *act. dok.*, NASMALAĆ *niedok.*, smołą, żywicą napuszczać, polewać, nalewać. *Cn. Th.*, *Boh.* nasmoliti; *Vind.* nafmoliti; *Ross.* насмолить, насмаливать, bepichen, betheeren, verpichen.

NASMRODZIĆ, *cz. dok.*, smrodem napełnić, voll Gestank machen, voll stänkern; *Vind.* nafmraditi; *Ross.* надушить, навонять.

NAŚNIĆ się, *f.* naśni się komu *recipr. dok.*, namarzyć się komu, raz po raz mu się marzyć, viel und oft im Traume vorkommen, häufig träumen. Co mu się w opiłym łbie w nocy naśniło, to udawał miasto słowa bożego. *Birk. Exorb.* 13.

NASNOWAĆ, *ctr.* NASNUĆ, *f.* nasnuje *act. dok.*, napiąć, naciągnąć, aufspannen, auffädeln, anlegen; *Boh.* nasnowati; *Vind.* fnovati, nafnovati, *propr. et fig. Telam ordiri*, przędzę nasnować, postawić, t. j. zacząć co trudnego i długiego. *Mącz.* Gdy szkło bardzo miętkie, nie można na piszczał wielką nasnować gałkę. *Torz. Szk.* 172. — §. Nasnuło się czego, nazbierało się, es hat sich viel gehäuft. Mych nieprawości na mnie jarzmo czuło, Których się w ręku twych panie nasnuło. *Chrośc. Job.* 179.

—NASOB, — *NASOBNIE, *adjectitia particula, incrementum significans dictionis, cui additur. Cn. Th.*; -fach, -fältig. W czwornasob, vierfach, vierfältig; w dwójnasob, w pięcionasob, w sześcioronasob, w dwudziestonasob, w kilkoronasob, w dziesięcioronasob. (*Boh.* -nasob, třinasob, dwognasob; *Vind.* -gub, n. p. fhtiri gube, fhest gub; *Slav.* -struk, dvastruk, trostruk; *Croat.* -sztrúk, dvoysztruk, troysztruk). Stracił wszystko, żeby to w dziesięćnasob (w dziesięcioronasob) złupił z ojczyzny. *Pot. Arg.* 147. Wniesiono, aby pobor szlachecсу poddani w jeden *nasob płacili; królewscy zaś i duchowni aby we dwójnasob składać go powinni byli. *Krom.* 610. — NASOBNY, a, e, *adject.* -fältig, n. p. Czwornasobny dwojnasobny, (*Boh.* -nasobný, dwognasobný, mnohonasobný, koliknasobný; *Slov.* gednasobni *singularis*, dwognasobni *dualis*, wicnásobni, mnohotliwí *pluralis*).

NASOLIĆ, *f.* nasoli *act. dok.*, NASALAĆ *niedok.*, *Boh.* nasoliti, nasolowati; *Croat.* naszályam, naszolyen; *Bosn.* nasoliti; *Ross.* насолить, насаливать; solą zaprawiać, einsalzen, einpökeln. Do nasolenia masła lepsza jest warzonka; do nasolenia mięsa kopalna sól. *Kluk. Kop.* 1, 172. *Cetarariae*, miejsce blizkie morza, na którym ryby nasalają. *Macz.* Nasalane rzeczy • rosołowa strawa. *Cn. Th.* Eingesalzenes, Eingepökeltes. Kmin z każdemi słoninami, to jest, z rzeczami nasolonemi strawność naprawia. *Cresc.* 220.

NASÓWKA, i, *ż.*, miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 200. eine Stadt im Kiow.

NASPA, y, *ż.*, NASYPKA, i, *ż.*, (*Boh.* nasypka *vas infusorium*, das Aufschüttegefäß in der Mühle; *Ross.* насыпка, насыпанie nasypanie); *saccus ipse, plumas aut tomentum continens, cui super induitur* poszwa. *Cn. Th*, wór, worek na pierze, poduszka bez poszwy. *Włod.* das Inbelt,

der innere Sack, worein die Federn unmittelbar gethan werden, und worüber hernach der Ueberzug kommt. (cf. *Etym.* nasep; *ob.* Nasypać, sypać). Spi na słomianym bez naspy struzaku, Lemiesza pracą rolnik utrudzony. *Mon.* 71, 75.

NASPAĆ się, *f.* naśpi się *recipr. dok.*, NASYPIAĆ się *niedok.*, dowoli spać, sich recht ausschlafen, satt schlafen; *Bosn.* naspattise; *Vind.* naspatiſe; *Sorab.* 1. naspiu, naspim; *Ross.* наспаться. Śpisz Solimanie twardo i nie czujesz, Naśpisz się czaszu inszego do woli. *P. Kchan. Jer.* 255. — §. Nienaspana noc, n. p. Kwap' się, póki jasne zorze Nie zapadną w bystre morze, Po chwili ćmy czarne wstaną, Choć noc noszą nienaspaną. *J. Kchan. Dz.* 234. bez końca, ohne Ende, nie do przespania.

NASPACEROWAĆ się, *recipr. dok*, spacerując sobie dogodzić, sich satt spaziren; *Ross.* накататься.

NAŚPIAĆ, *f.* naśpieje *med. dok*, 1. NAŚPIEWAĆ, *niedok.*, (cf. dośpiać), nadążyć, przyśpieszyć, herbey eilen, schnell hinzukommen. Przyszła mu noga na poprzecz kolei, a zatym wóz naśpiał, i przechodząc przez nogę, złamał mu nogę. *Gorn. Wł. I.* 2.

2. NAŚPIEWAĆ, *f.* naśpiewa *act. dok.*, wiele pośpiewać, viel singen. *Transl.* Naśpiewać komu. *Cn. Ad.* 543. natrzeć mu uszy, powiedzieć pacierz, dać łacinę, wytrzeć kapitułę, einem den Leviten lesen. — §. Naśpiewać się, do woli wyśpiewywać, sich satt singen; *Ross.* напѣться, напоюсь.

NAŚPIŻOWAĆ, NAŚPIŻYĆ, *f.* naśpiżuje *act. dok.*, w *śpiżę t. j. w żywność opatrzyć, versehen, versorgen mit Lebensmitteln, verproviantiren; (*Vind.* ofhpiſhat; *Bosn.* namisiti). Szczęśliwemi zbożami gumna naśpiżują. *Lib. Hor.* 87. W mieście nachowano żyta, i śpichlerze miejskie tak naśpiżowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. *Baz. Sk.* 277. Józef naśpiżował w każdym mieście królestwa pełne śpichlerze zboża. *Biel. Hst.* 17. Śpichlerze Egiptskie przez Józefa zbudowane i naspiżowane. *W. Post. W.* 120. Będzie ona żywność za naśpiżowanie ziemi na siedm lat. *Budn. Genes.* 41, 36. (na wychowanie ziemi. *Bibl. Gd.*). Wozów żywnością wszelaką naśpiżowanych. *Krom.* 78. (*onusti commeatu*). Hojnieć wszystko wesoła wioska przygotuje, I wszelakich dostatków pełno naśpiżuje. *Lib. Hor.* 26. Zażby ten mądrym był, którýby do śpiżarni naśpiżowanéj bieżąc, chlebaby z sobą nabrał? *Żarn. Post.* 2, 308. *b.* (cf. drwa do lasa, wody do morza). Naśpiżowawszy na wielbłądy i muły żywności co mogło być, tak jechali daléj. *Biel.* 574. t. j. naładowawszy, aufladen, aufpacken. Przedawszy dom, naśpiżował okręty, i jechał na kupią. *Ezop.* 117. befrachten. Posłał ich na ocean, naśpiżowawszy im żywności w okręty do trzech lat *Biel. Św.* 110. — §. Naśpiżować = w *śpiż, to jest w śpiżową broń opatrzyć, mit Geschütz und Gewehr versehen. Zmocnili się na zamku, i naśpiżowali sobie w nim śpiże, zbroje. *Leop.* 1 *Macch.* 1, 37. (złożyli tam zbroję i żywność. *Bibl. Gd.*). Jowisz już gotowemi zbrojownie pociski naśpiży. *Nar. Dz.* 3, 189. *Zab.* 12, 241. — §. *ogólnie:* Krzyżacy budowali dwa zamki; a naśpiżowawszy obadwa dostatkiem wszelkiéj żywności, i rycerstwem i strzelbą porządnie obwarowawszy, i działa w nich zostawiwszy, do Pruss odciągnęli. *Stryjk.* 368. Jupiter w wieży od ojca *zamknionéj, Sam w łono bogatego naśpiżował złota. *Otw. Ow.* 173. Tym sposobem dziecię niejako rzeczy łacińskiéj sobie nabędzie, nałoży, i jakoby naśpiżuje. *Glicz. Wych. I* 8 *b.* (naskarbi). Żadnej wiadomości o rzeczach nie może sobie nabyć albo naśpiżować, który sam tylko w kącie mieszka. *ib. L* 3 *b.*

NASPÓŁ = pospołu, *ob.* Pół; zusammen, gemeinschaftlich. *Włod.*

NASPORZYĆ, *cz. dok.*, namnożyć, powiększyć, pomnożyć, sporo przyczynić, vergrößern, vermehren; (*Rag.* nasporitti; *Bosn.* nasporiti). Bądź pilen królestwa niebieskiego, wszystkiego ja tobie nasporzę. *Rej. Post. G g* 1. Pan obiecuje sowito nasporzyć wszystkiego błogosławieństwa na ziemi i na niebie. *ib. I i* 5. *NASPORZYCIEL, *Rag.* nasporitegl, naspornik; *f.* nasporitegliza, nasporniza, *ob.* Pomnożyciel, powiększyciel; (*Rag.* naspor *augmentum*; nasporni, nasporiv *multiplicandus*).

NASPRAWOWAĆ, NASPRAWIAĆ, *act. niedok.*, *f.* nasprawuje, nasprawia; wiele posprawiać, viel nach einander machen, anschaffen. Nasprawował sobie wozów i jezdnych, mówiąc ja będę królował *W.* 3 *Reg.* 1, 5. *Budn. ib.* (nasprawiał sobie. *Bibl. Gd.* 1 *Leop. ib*). Zebrał wielkie wojsko, a nasprawiał zbroje barzo wiele. 1 *Leop. Macch.* 10, 21.

NASPROWADZAĆ, *act. dok.*, wiele posprowadzać, viel zusammen geführt bringen, viel zusammen bringen, viel kommen lassen. Będziemy sobie tańczyć, nasprowadzamy sobie chłopców. *Teat.* 15, 4.

NASPRYCOWAĆ, *f.* naspryeuje *act. dok.*, sprycować na co, abo w co; *Vind.* nafhverkati, nafhterkati; aufspritzen, einspritzen. Narzędzie do naspryeowania macharzyny. *Czerw.* 27.

NASRAĆ, *cz. dok.*, (*Boh.* nasrati, naseru; *Vind.* nafrati), sraniem napaskudzić, hinscheißen, bescheißen, voll scheißen. Nasrać się, sich müde scheißen.

NASROMOCIĆ, *f.* nasromoci *cz. dok.*, wiele i dużo pohańbić, viel und sehr beschimpfen, vielen Schimpf anthun. Roman nasromociwszy władyce, który mu na wyprawę tę nie chciał błogosławić, wciągnął do Polski. *Stryjk.* 207.

NASROŻYĆ, *f.* nasroży *cz. dok.*, Nasrożać *niedok.*, najątrzyć, najeżyć, srogim uczynić, fürchterlich machen. Sztukmistrz kreśląc obraz chwały, Ręce jéj mieczem nasrożył, Zwycięstwa wieniec wspaniały, Na groźnym czele położył. *N. Pam.* 4, 63. Chceszli groźną zostać? Zębami i pazurem zaraz cię nasrożę. *ib.* 4, 100. Czy ci fortuna groźną twarz nasroży, Czy gwoli wszystko pomyślnie ułoży, Równym znoś sercem. *Hor.* 1, 204. *Nar.* Kto nasrożył śmierciami pioruny hartowne? *Nar. Dz.* 3, 88. Obóz ostro zakończonemi nasrożają koły, Głębokie rowy kopią, a niezmierne doły. *Dmoch. Il.* 190. NASROŻYĆ się, *recipr*, srogim się stawać, fürchterlich, wild und aufgebracht werden oder seyn. Nie zginął, choć się los srogi nasrożył, Kto w bogu swoję nadzieję położył. *Kras. Woj. Ch.* 57. Próżno się stan mniemaną potęgą nasrożył, Który na gruncie cnoty rządów nie założył. *Kras. Sat.* 16. Gęste na koło obozu ostrogi nasrożyły się bar-

dziéj jeszcze licznemi oszczepami, które nieprzyjaciele ukosem ku naszym w ziemi utkwili. *Nar. Hst.* 3, 150. (cf. najeżyć się; cf. nastorzyć). Przez sen zda mu się, że okropnie obraz nasrożony Julii z grobu wstaje. *Bardz. Luk.* 35.

NASSAĆ się, *recipr. dok.*, Nasysać się *niedok.*, ssaniem się nakarmić, napoić, *propr. et fig.*, sich satt saugen; *Rag. et Bosn.* nasissatise; *Ross.* насосаться, насасываться, (cf. *Ross.* насосъ, насосецъ lewar, pompa).

NASTAĆ, *f.* nastanie *neutr. dok.*, NASTAWAĆ *niedok.*, (*Boh.* nastati, nastawati; *Slov.* nastat, nastaněm *exurgere*; *Sorab.* 1. nastahnu *oborior*; nasteju, nastejem *persto*, *consisto*; nastainy *aeviternus*; *Vind.* nastati, nastojim; *Croat.* nasztajem *immineo*, *insto*; *Bosn.* nastatti *venio*, *insto*; *Rag.* nadstati *imminere*; *Ross.* настоять, настою, настать, настану, настаю; *Eccl.* надстою *insto*, *Graec.* ἐφίσταμαι; (cf. *Ross.* настой infuzya aptekarska; настоять, настаивать nalać na zioła, infuzyą robić); §. 1) zbliżyć się, nastąpić, nadejść, wszczynać się, eintreten, auffommen, erfolgen, anbrechen, entstehen. Nastaje żniwo nowe. *Tward. Wł.* 200. Od początku zbawienia po dwudziestoletnym i tysiącsetnym rok za tym piérwszy nastawał. *Tward. Wł.* 101. Gdy ich rozmowami wszystka noc zeszła, nastawał dzień. *Baz. Sk.* 274. Po jego śmierci jeszcze gorszy nastał. *Budn. Apopht.* 143. Za Bolesł. Wstydliwego żydzi do Polski nastali. *Wag. Hst.* 43. (za Władysł. Herm.). Korzeń ten kopać czasu nastawania nowego księżyca to jest w ten punkt, kiedy nastawa, albo się z słońcem złącza. *Syr.* 403. Nastaje księżyc, *exoritur nova luna. Cn. Th. Dies tertia ineuntis lunae*, dzień trzeci po nastaniu. *ib.* Nów marca nastaje 27 dnia, około drugiéj. *Furm. E* 4 *b.* Zwierzchność nastawanie nowych zgromadzeń zakonnych odmówiła. *Kras. Pod.* 2, 158. Co za spór i co za wrzawa, Tak sprzeczna sercu, nastawa? *Dar. Lot.* 4, 1. Teraz nastawa wielkie zamieszanie w Węgrach. *Baz. Sk.* 97. Rogiem nastał. *Rys. Ad.* 61. (zhardział). — §. 2) Nastawać na co, o co, *active*; nalegać, nacierać, *Sorab.* 1. nastahwam; *Bosn.* nastojati; *Rag.* nâstojati, potizzati; (nastojni *industrius*, nastojanje *industria*); *Croat.* nasztájem, nasztojam, auf etwas dringen, auf etwas bestreben, es nachdrücklich betreiben. Aż nadto Wc Pan nastajesz na mnie, chcesz mego nieszczęścia. *Teat.* 9. *b*, 109. O to tylko nastaję i proszę, abyś twe czyny w milczeniu taiła. *Hul. Ow.* 251. Brat mój na twoje nastawa życie. *Teat.* 18, 137. Rodzice moi niech rządzą mym szczęściem; oni zapewne nie będą tak, jak ty, na zgubę moję nastawać. *ib.* 9. *b*, 108. Na uporne ich nastawanie, potwierdził im to. *Szczerb. Sax.* 328. — §. 3) Nastać się, *nastoić się, *f.* nastoi się *recipr. dok.*, (*Boh.* nastati se); sich müde stehen: postać ile dosyć, lub aż do sprzykrzenia sobie. (*Ross.* настояться, настаиваться zaprawnym być).

NASTALIĆ, *ob.* Nadstalić.

*NASTALOWAĆ, *f.* nastaluje *cz. dok.*, (cf. obstalować), naprawić, narządzić, nagotować, nasadzić, nastroić, bereit machen, fertig halten, zubereiten, anstellen, anlegen. Powiedziano mi o zdradliwych załogach, które nań byli nastalowali. *Leop. Act.* 23, 30. Nastalujcież dwu mężów przeciwko niemu, niechże powiadają nań fałeszne świadectwo. *Leop.* 3 *Reg.* 21, 10. (postawcie. *Bibl. Gd.*).

NASTAŁY, a, e, *part. verbi.* nastać, *Boh.* nastalý; teraźniejszy, aktualny; *Ross.* настоящій. NASTANIE, *ob.* Nastać.

NASTĄPIĆ, *f.* nastąpi *act. et med. dok.*, NASTĘPOWAĆ, *niedok.*, *Boh.* nastaupati, nastaupiti, nastupowati; *Sorab.* 1. nastupacž, nastupuyu; *Vind.* nastopiti, nastopuvati; *Rag.* nastûpiti; *Croat.* nasztuplyujem; *Ross.* наступить, наступать; §. 1) nastąpić na co = nadeptać, *Vind.* gorstopiti, gorpostopiti, auftreten, auf etwas treten. Nastąpiwszy na szatę. *Cn. Th.* Leżącego na ziemi następuje. *P. Kchan. Orl.* 137. Król wyrwał pocisk, trupa nastąpiwszy nogą, Wtedy się z taką odezwał przestrogą. *Dmoch. Il.* 151. Hektor nastąpił trupa, i natychmiast z rany Wyrwał pocisk. *ib.* 2, 128. Sługę zbić na niwecz kazał, za nastąpienie nieuważne psu na nogę. *Mon.* 73, 86. Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuj mu na ogon, by cię nie ukąsił. *Rej. Zw.* 146 *b.* (cf. licha nie budzić). — §. 2) *transl.* Następować na co, nastawać, nacierać, nalegać, auf etwas losgeben, dringen, andringen; (*Croat.* nasztuplyujem *impingo*, nasztup *offendiculum*; *Ross.* наступить, наступать; наступленіе attak, napaść; наступъ, наступчивость natarczywość; наступчивый natarczywy). Nasi byli gotowi do bitwy; Wołosi poczęli ustępować i zasię następować kunsztownie. *Biel. Św.* 267. Na nieposłuszne Kozaki z wojskiem nastąpił. *Steb.* 2, 316. Za nastąpieniem potężnym nieprzyjaciela na to miasto.... *Vol. Leg.* 3, 615. Wiele nadtracił ludu, że się potym więcéj szturmować i następować nie poważał. *Birk. Podz.* 9. Nie chcę ani na honor, ani na życie jego następować. *Mon.* 66, 515. Przestrzeżeni o jego nastąpieniu, lud uszykowali. *Warg. Cez.* 164. Nastąpił piórem swym na zbytki. *Falib. Dis. M* 3. Tego abyśmy nie uprosili, będziesz przeszkadzał? i na nasz płacz następował? *Siem. Cyc.* 306. Tak gwałtownie następował Saul na Dawida, że chcąc zgubić jednego człowieka, wielką siłę sprowadził. *Zał. H. T.* 165. Tak marnie na śmierć bez potrzeby nastąpił. *Falib. Dis. Q.* 2. (naraził się). Wojna broniąca i następująca. *Lub. Roz.* 531, *defens. et offens.*, odporna i zaczepna; cf. *Ross.* союзъ наступательный и оборонительный. Następować na kogo wojną. *Lub. Roz.* 532. t. j. zaczepić go., ihn angreifen. Następować komu na szyję, *jugulum petere. Cn. Th.* Ustępowanie i następowanie morza. *Boter.* 3. przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie się i opadanie, wylew i odlew, Ebbe und Fluth. — §. 3) *Verb. neutr.* Następować, nastawać po czym, folgen, erfolgen. *Carn.* nasledujem; *Vind.* nastopuvati, nahajati, nasleduvati, naperhajati, nadohajati, na tu, po tem, sa tem gre kai drugega; *Bosn.* izminiti; *Croat.* szlediti; *Sorab.* 1. nazčehuyu, pozčehuyu; *Ross.* наслѣдовать. послѣдовать, послѣдствовать, возслѣдовать, вознаслѣдовать. Muszę cię uprzedzić, że to postanowienie nie prędko jeszcze nastąpi. *Teat.* 13, 8. (do skutku przyjdzie, ziści się). Po burzy następuje pogo-

da. *Pilch. Sen. list.* 3, 378. Kościoł poznać po nastawaniu abo następowaniu biskupów. *Baz. Hst.* 316. Porządne następowanie albo sukcessya kapłanów naszych od apostołów. *W. Post. W.* 2, 273. die Folgereihe. Równo z cnotą sława następuje. *Birk. Chodk.* 19. Następuję na czyj urząd, miejsce, dobra, *succedo. Cn. Th., ob.* Następca etc.

NASTARCZYĆ, NADSTARCZYĆ, *f.* nastarczy *cz. dok.*, NASTARCZAĆ *niedok.*, (cf. dostarczyć, dostatczyć, dostatek; *Etym.* dostaje, stać); ile trzeba nastawiać, dostawiać, das Abgehende gehörig ergänzen, herbey schaffen, anschaffen; (*Slov.* nahraditi, (cf. nagrodzić); *Boh.* postačiti, postačowati; *Rag.* dobàviti, dobavgljati). Szalony, ktoby niewielu potędze utratą czci i wolności nadstarczał. *Pilch. Sall.* 122. Żartkiemi przeskoki już osłabionych posiłkuje, już miasto ranionych zdrowemi nadstarcza. *ib.* 117. Mechanika nadstarcza słabości rąk ludzkich. *Znosk. Kond.* 1. pomaga, wyręcza, ergänzt, kommt zu Hülfe, hilft aus. *Absolute:* Nastarczyć, nadążyć, wydołać, ausreichen, hinreichen. Byle te zbolałe nogi już moje, i prawie zgrzybiałe, mogły nastarczyć. *Past. Fid.* 301.

NASTARZAĆ się, *ob.* Nastorzyć się.

NASTAWAĆ, *ob.* Nastać. NASTAWIĆ, *f.* nastawi *cz. dok.*, NASTAWIAĆ, NASTAWOWAĆ *niedok.*, *Boh.* nastawěti, nastawowati, nastawiti; *Sorab.* 1. nastahwam; *Vind.* nastaviti, nastaulati, napostaviti, gorpostaulati; *Croat.* nasztavlyam; *Bosn.* navercchi, navrricchi; *Ross.* наставить, наставлять, наставливать, настановить, настанавливать; cf. nadstawić; — §. a) nastawiać beczek, słupów, śklenic. *Cn. Th.*, wiele po sobie postawiać, viel hinstellen, hinsetzen, hinlegen, aufrichten, errichten. Nastawili różnych flaszek, flaszeczek, pudełek, skrzyneczek. *Teat.* 19, 23. Ci, którzy winnice urodzajne mają, Dostatkiem z nich do piwnic wina nastawiają. *Lib. Hor.* 35. Nastawiał ołtarzów kilka przeciwko ołtarzom. *Birk. Exorb. C* 4 *b.* Turcy nastawiwszy sobie wiele drabin i tarcic do muru, uczynili sobie jakoby jaką wieżę. *Baz. Sk.* 229. Potrzebna jest rzecz fortece zaprawiać, i nowych, kiedy miejsce po temu, nastawiać. *Star. Vot. D.* — °§. Nastawić, ustawić, postanowić, ustanowić, festsetzen, beschließen, verordnen. Wróciwszy pokój ziemi, prawotwórca pobożny, i uchwał nastawi. *Zbr. Ow.* 400. *leges feret.*— §. b) Nastawić na kogo, *Boh.* naljknauti = naprawić nań, nasadzić, nastroić, auf einen aufstellen. Jednym nastawionym żelazem dwóch złapałem lisów. *Teat.* 20. *b*, 213.— §. c) Nastawiać, °nadstawiać, n. p. szyi, gardła, ręki = nie cofać, owszem podawać, wyciągać, hinhalten, hinreichen, hinstrecken, darreichen, *objicere*, *praebere*, *offerre.* — Temu, kto cię uderzy w policzek, nastaw' i drugiego. *Leop. Luc.* 6, 29. *ib. Math.* 5, 39. (nadstaw' mu i drugiego. *Bibl. Gd.*). Odważnie szyi pod miecz katowski nastawił. *Ostr. Pr. Kr.* 2, 257. Bitwą trudno zwać; jedna strona bije, A druga tylko nadstawuje szyje. *P. Kchan. Jer.* 542. Żołnierz życie własne nadstawił był dla bezpieczeństwa narodu. *Zab.* 11, 242. t. j. naraził, er hat sein Leben der Gefahr ausgesetzt, in Gefahr gegeben. Katolicy w Aryańskim prześladowaniu majętności i gardła nadstawiać musieli. *Sk. Żyw.* 1, 33. Koniowi nogę kują, a żaba też swojéj nadstawia. *Rys. Ad.* 26. Konia kują, nadstawia się żaba. *Zabł. Amf.* 37. sie stellt sich auch hin, hält ihr Bein auch hin. Po wierzchu szumno i groźno się nadstawiają, a serce truchleje od bojaźni. *Pilch. Sen.* 170. mit drohender Miene treten sie hervor. Nastawiać ucha = nastorzyć, słuchać bacznie, aufmerksam auf etwas hören, sein Ohr hinneigen. Każdy ucha nadstawia, każdy z uwagą słucha. *Dambr.* 894. Kiedy nadstawiam ucha na mowy wasze, nie wiem, jak je pogodzić z tym, co widzę. *Nag. Fil.* 105. Potwarzom nie nadstawiaj łatwo ucha. *Pilch. Sen.* 229. Nadstawcie ucha tu pilnego, bowiem Nowe wam rzeczy, a nieznane powiem. *Hor.* 2, 4. Nastawienie, *Vind.* nastava, nastaulenje; — to co nastawiono. *Vind.* nastava, nastavik; (*Sorab.* 1. nastahwa puklerz; *Ross.* наставленіе prawidło, наставка nadstawiony płat); *Ross.* наставникъ nauczyciel; *Eccl.* наставитель, наставьникъ, вождь wódz). NASTAWNY, a, e, nastawiony na kogo, naprawny, nastrojony, zasadzony, aufgestellt. Jeleń wydobywszy się z nastawnéj sieci. *Hor.* 2, 50.

NASTĘP, u, *m.*, (*Boh.* nástup, nastupek; *Vind.* nastop, gorstop, gorstoplenje; (*Carn.* nastop *scala*; *Croat.* nasztup *offendiculum*; *Slav.* nástup = kolika); *Ross.* наступъ, наступленіе nacieranie, napaść; наступчивый natarczywy; наступчивость natarczywość); §. a) *active* następowanie na co, nacieranie, nastawanie na co, das Losdringen auf etwas, das Andringen, das Nachstellen. W walnych potrzebach a gwałtownych następach Tureckich. *Birk. Pod.* 4. Nasi lekko uzbrojeni, w piérwszym mianowicie następie, na pewniejszy cel ciosów nieprzyjacielskich narażać się musieli. *Nar. Hst.* 3, 172. Czekać następu Tureckiego tak często na szańce, nie jest bezpieczna. *Birk. Chodk.* 9. Gwałtowny i nagły apostatów naszych na nas następ bóg dopuścił. *Obr.* 2. Na króla krwawy następ czynili. *Weryf. pr.* Szatan nas następem silnym łowi, jako lew srogi. *Kanc. Gd.* 259. Schrońże się przed szponami tych okrutnych sępów, Bo się boję niegodnych dla ciebie następów. *Treb. S. M.* 115. — §. b) Następ = NASTĘPEK, pku, *m.*, następowanie, iście za czym, wynikanie, skutek, die Folge, der Erfolg. Ustawiczny następek potomnych ludzi. *Petr. Pol.* 204. (następstwo). W następstwie lat. *Wyrw. Georg.* 453. t. j. w postępie lat, in der Folgezeit. Z dobrego prosto lub ubocznie tylko dobre we wszystkich następach wynika. *Przyb. Milt.* 293. NASTĘPCA, y, *m.*, NASTĘPNIK, a, *m.*, §. a) *active* prześladowca, który na kogo następuje, nalegacz, napastnik, najezdnik, der Verfolger, Angreifer; *Sorab.* 1. nazčechuwař; *Ross.* наступатель. Amor się znowu ozwie: jużeś zarażony; Trzymaj łup, nie będziesz już z niego pozbawiony, Tak bywa mym następcom. *Gaw. Siel.* 385. — §. b) Który po kim następuje, der Nachfolger; *Boh.* nastupnjk, nastupowatel, nastupce; *Slov.* naměstnjk, (*ob.* Namiestnik); *Sorab.* 1. nastupnik, potomnik, (*ob.* Potomstwo); *Vind.* nahajavez; *Croat.* namesztnik; *Rag.* namjesnik, izmjenitegl, nàsljednik; *Bosn.* iminitegl; *Ross.*

наслѣдникъ; *Eccl.* преемникъ, прѣемьникъ. Damazus biskup Rzymski, następnik Liberyusza. *Sk. Dz.* 296. Urban szósty następnik Grzegorzow. *Krom.* 388. Następca tronu, der Thronfolger, *Vind.* nahajavez na tron; *Ross.* настольникъ; *Eccl.* преемникъ чьего престола. Nie pozwalają prawa o następcy wspominać za życia króla. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 88. — *Arithm.* Z dwóch ilości, do siebie przystosowanych, ta co się wymawia albo pisze najpiérwéj, zowie się poprzednik, *antecedens*, druga zaś nazywa się następnik, *consequens. Jak. Mat.* 1, 156. *Łesk.* 2, 69. *Geom. Nar.* 1, 157. NASTĘPCZYNA, y, *ż.*, NASTĘPCZYNI, i, *ż.*, NASTĘPNICA, y, *ż.*, NASTĘPNICZKA, i, *ż.*, *dem.* która następuje na co, albo po czym, die Verfolgerinn; die Nachfolgerinn. Ktokolwiek jest ta moja następczyni, Z tak wysokiego zrzucę ją wnet progu. *Morszt.* 8. Następnica chorob, śmierć. *Cn. Th.* 476. Ludwik Katarzynę za następczynę naznaczył. *Czack. Pr.* 1, 181. *Stab.* 2, 405, *Ross.* наслѣдница, преемница — §. Wiele jest innych cnot, które tamtéj towarzyszkami są, i niby następniczkami. *Siem. Cyc.* 236. że idą za nią. NASTĘPNIE *adverb.*, po sobie, tudzież za kim, potocznie, pośolnie. *Cn. Th.*, auf einander folgend, in einer Zeitfolge; *Vind.* ponasledniem; *Sorab.* 1. pozežehuwadne, [illegible]; *Ross.* послѣдовательно; *Eccl.* преемно. Następnie szli, to jest, szli jeden za drugim. *Włod.* Dom Jagielloński następnie panował w Polszcze. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 311. NASTĘPNIK, *ob.* Następca. NASTĘPNOŚĆ, ści, *ż.*, *Tr.*, *ob.* Następstwo. NASTĘPNY, a, e, §. a) *active* następujący na kogo, nastawający nań, napastny, zaczepny, *Ross.* наступательный, [illegible]. Wojna następna i odporna, *offens. et defens.* [illegible] W. 1, 111, cf. *Ross.* союзъ наступательный и оборонительный [illegible] następny i odporny. [illegible] §. b) [illegible] Następny, po czym następujący, [illegible]; *Sorab.* 1. nastupniczki, pozežehuwaczé; *Carn.* naslędn; *Boh.* [illegible]; *Ross.* [illegible], [illegible], преемный, [illegible]. Czemuż po zgasłym Jagiełłów domu, naród wyrzekł się następnego panowania? *Pam.* 83, 2, 240. Umiejętność następnym nie spada prawem. *Zab.* 7, 187. Folgende, Erbfolgende. — Rezeagłość następna, godziny, kwadranse, minuty. *Mon.* 76, 320. NASTĘPOWANIE, NASTĄPIENIE, *ob.* Nastąpić, Następować. NASTĘPSTWO, a, *n.*, (następność. *Tr.*) §. a) iście czego po czym, die Folge, die Folgereihe, die Nachfolge; *Boh.* nastupka, poslaupnost; *Slov.* náměstenstwj; *Sorab.* 1. pozežehuwaežnofeż; *Vind.* nahaja, naſledba; *Ross.* наслѣдство, наслѣдіе, преемничество; *Eccl.* прѣемьство, преемание, бытие одного послѣ другаго. Herbarz Niesieckiego w piérwszym tomie następstwa senatorów, ministrów, marszałków sejmowych, trybunalskich, a w nim każde następstwo dowodami wsparte, zawiera. *Kras. List.* 162. Ten, co pragnąc w następstwie by był lat wspomniony, Spalił Dyany kościoł, pewnie był szalony. *Zab.* 5, 386. — §. b) Następstwo, postępek, der Fortgang. Zastanowmy się nad peryodycznych pism początkiem, następstwem i stanem teraźniejszym. *Kras. Hist.* 48.

NASTKA, NASTUSIA, i, *ż.*, n. p. Bartek się żeni z Nastka, dlatego, że ją kocha. *Mon.* 67, 371, *ż* Anastazyą. *NASTOJEĆ się. *Tr. ob.* Nastać się. NASTOLE, a, *n*, miasto w Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 201, eine Stadt in Litthauen.

NASTOŁKA, NAŚCIOŁKA, i, *ż.*, (*Ross.* настилка = nasłanie, naścielanie; podeszwa wewnętrzna); co się naściela; (*Etym.* słać); deka, eine Decke, z. B. Pferdedecke. *Ephippium*, siodło, też deka, którą konia nakrywają, abo nastołka. *Mącz.* Koń w pochwy i nastołkę przybrany. *Ezop.* 15. Byk na ofiarę, rogi złotem oprawione, a na nim nastołka złotogłowowa z perłami i drogiemi kamieńmi. *Jer. Zb.* 33. — *§. Ten się dziwuje twéj osobie, drugi Wspaniałéj szacie, i nastułce długiej. *Miask. Ryt.* 2, 95. Daje mi, nie przeto, żebym przed nim stał w pacholęcym kole; Abo i przy nastołce ciągnął się przez pole. *J. Kchan. Dz.* 28. Nie pragnę ja podpierać cudzych drzwi ramiony I biegać za *nastułką pańską jak szalony. *Zbil. A 2 b.* Jeśliby na wyższy stan rad wstąpił, to za nastołkami błoto depcąc biega, przed progiem stoi, a czasem się na nim i prześpi. *Bej. Żw.* 158.

NASTOPERCZYĆ, NASTORCZYĆ, NASTERCZYĆ, NASTORZYĆ, NASTROSZYĆ, NASTROŻYĆ, NASTRNOŻYĆ, *f.* nastroży, etc. cz. *dok.*, NASTARZAĆ, NASTORCZAĆ, NASTROSZAĆ *niedok.*, *Boh.* nastraziti, nastražowati, nastrati, nastrkati, nastrkowati *praefigere*, *imponere*, *tendere*; *Ross.* настороживть, настораживать łapki nastawiać; (*Etym.* storcz: [illegible]; na storcz położyć, na krawędź, [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; *Ross.* [illegible], nakostrisciti; *Croat.* oszavlyam, oszovilszem). *Arrigere*, podnieść, nastorzyć, nastérczyć. [illegible] na storcz leżący, prosto wzgórę. *Cn. Th.* 479. Dźwirki u klatki z wierzchu spadające, tak nastrożysz, iż skoro ptak do nasienia zleci, natychmiast dźwirki na się obali. *Cresc.* 636. Gołębie, gdy przy gniazdach ich sidło nastrnożysz, możesz łapać. *Cresc.* 632. t. j. nastawisz, aufstellen. Na ponętę drapieżnego ptaka, mięsa jakiego kęs nastrnożyć. *Cresc.* 631. (t. j. [illegible]; *ob.* Nastroga). Sinogarlice łowią sidłami małemi, nastrnożywszy bobu. *ib.* 632. (*Boh.* nastražowati *inescare*), als Lockspeise legen, streuen. Ptaki spadające na ścierw, łowisz, gdy w pośrzodku sieci ścierwu nastrnożysz. *Cresc.* 629. Liszka przywiodła małpę na dół, gdzie było mięso nastrożone. *Ezop.* 67. Po polach ostre u nasterczonych włoczeń widziano groty. *Tr. Tel.* 228. — *fig.* Zbiliśmy jednę zawadę; drugą jeszcze szkodliwszą nieprzyjaciele nastrożyli. *Żarn. Post.* 2, 343. (nastawili, nasadzili). — §. *Comas arrigere*, nastorzyć abo roztarchać, rozkudłać włosy. *Mącz.* (die Haare sträuben, empor sträuben, empor richten; natrzmić, najeżyć, wzjeżyć). Zwierzęta gdy rozgniewane są, jako się całego ścierwa postawą nadzwyczaj jeżą i nastorzają! *Pilch. Sen.* 110. Indyk, gdy się zaindyczy, nastrosza pierze, ogon roztacza i gołgocze. *Zool.* 238. Dudek przestraszony czub nastrosza. *ib.* 266. Ryba ta, miasto żagla, nastoperczy wzgórę

Posłuszną skórę. *Klon. Fl. D* 4 *b.* Smok łuską okryty, nastrożywszy grzywy, wali się po ziemi. *Chrośc. Ow.* 162. Wzięła do ręki węże nastroszone. *Hor.* 1, 174. *Kobyl.* Nastrożeni wężowie. *Petr. Hor. H* 4 *b.* (*not.* «ostrożni, którzy czego pilnują».?) Smok nastrożone toczył z strachem skrzele. *Tward. Daf.* 18. Nie wadzi koniowi, gdy mu się na stawiech nożnych sierść nastroży, jakoby opak wzgórę rosła. *Cresc.* 526. *Turgeo*, nadymam, nastarzam się; *turgidus* nadęty, nastorzony. *Macz.* ſtrotzen von etwas. Młynarze mierzą zboże do młyna miarą nastroszoną. *Kluk. Rośl.* 3, 260. (t. j. nie pod strych). — §. *Arrigere aures*, nastorzyć uszy, to jest słuchać pilnie. *Macz.*, *Vind.* vuhu vlezhi, vuhete podiguvati, die Ohren ſpitzen. Nastorzyłem uszy. *Pilch. Sen. list.* 2, 135. Nastrożywszy uszy Pilno nasłuchiwali, zkądby się kto ruszył. *Tward. W. D.* 29. Słuchając wdzięcznych piosnek, uszy nastorczały. *Przyb. Milt.* 212. Z nagłego zlęknienia uszy nastrożywszy. *Otw. Ow.* 633. *Arrectus*, nastorzony, n. p. nastorzoną chuć na bitwę, t. j. chutliwa, gotowa. *Macz.*

NASTRĄCAĆ, *cz. dok.*, wiele postrącać, viel [illegible] ſtoßen, zuſammen ſtoßen. Charcica weszła do kredensu, i rozswywoliwszy się, nastrącała i natłukła różnych rzeczy. *Teat.* 19. *b*, 54.

NASTRASZYĆ, *cz. dok.*, dosyć strachu nabawić, genug Schrecken einjagen; *Vind.* strah narediti, storiti, strah delati, [illegible]; *Ross.* [illegible]. Za kilku nastraszyłem tego dziada. *Teat.* 32. *c*, 39. Nastraszyć się, nakarmić się strachu, Angſt und Schrecken [illegible]. Fałsz [illegible], fałsz ucierpiał; a tym się sposobem i fałszerza nastrzaszył. *Kosz. Lor.* 169 *b.*

NASTRĘCZYĆ, *f.* nastręczy *cz. dok.*, NASTRĘCZAĆ *niedok.*, [illegible]; *Boh.* [illegible]; *Ross.* [illegible]. *Te.* Pochlebców na urzędy nastręczał. *ib.* NASTRĘCZYCIEL, a, *m.*, *Boh.* dobazowač; *Vind.* sarozhnik, napraular, na[illegible]. NASTRĘCZ[illegible], i, *ż.*, [illegible]; *Boh.* dobaz[illegible].

NASTROGA, i, *ż.*, *Boh.* nastraha; nastrożona poneta, die [illegible]. Nad [illegible] deskę z węgła, po której wilk ku nastrodze idąc, przeważy się i w dół wpada. *Cresc.* 639. Skoro ptak do nasienia zleci, natychmiast ruszywszy nastrogi, drzwiczki klatki na się obali. *ib.* 636. Rybitw w téj tam wodzie suma na ostrogę poima. *Tward. Pasq.* 55. Jak ryba pod [illegible] wiele, tak i świat pod ponętami zatracenie bierze. *Zarn. Post.* 3, 707. *ib.* 3, 68 *b.*

NASTROIĆ, *f.* nastroi *cz. dok.*, NASTRAJAĆ *niedok.*, (*Boh.* nastrogiti *instruere*; *Ross.* настроить, настроивать = nabudować; naprawić; instrument nastroić); naprawić, narządzić, nagotować, nakierować, nasadzać, zasadzać, zurecht machen, [illegible], lenken, leiten; *Vind.* napraviti, nastaviti, narejati; *Ross.* затѣять, затѣвать. Turcy mają dostatek wszelkich potrzeb do budowania statków i nastrojenia floty. *Kłok. Turk.* 248. (cf. *Boh.* nastrog narzędzie; *Slov.* nâstrog silnia). Nam się nastroi zwycięstwo tu najpiérwsze. *Bardz. Luk.* 29. Opiekunowi nie godzi się rzeczy sierocinnych kupować przez nastrojoną na to osobę. *Sax. Tyt.* 177. (t. j. naprawną na to, nasadzoną). Losy do łona rzucają, ale od pana bywają nastrojone. *W. Prov.* 16, 33. (rozsadzone. *Bibl. Gd.*). — Nastroić minę = przyjąć minę jaką, udawać, eine Miene annehmen. Ale daj go katu, jakąż sobie minę nastroiła, chcesz może, żebym cię przepraszał? *Teat.* 29, 85. Razu jednego nastroiłem na twarzy méj tego Marsa, którego w potyczkach zwykłem pokazywać. *Boh. Kom.* 4, 208. Oto już idzie! Obacz się! nastrój minę, nie pokazuj nędzy! *Mon. Ryt.* 1, 79. — §. Nastroić głos, die Stimme moduliren; *Boh.* nastrogit hlas. Głos w smutne trele nastroiwszy. *Zab.* 15, 158. *Kniaź.* Nastrój tu głos zwyczajny, tam poważny, tu żywo i śpiesznie, tam się wstrzymuj. *Nar. Fs.* 16 — §. *per* [illegible]: Nastroić narzędzie muzyczne, ein musikalisches Instrument stimmen; *Boh.* naštemugi, srownawati hlasy, struniti; *Ross.* наладить, налаживать. Doskonały gracz każdą skrzypcę zgodnie nastroić potrafi. *Zab.* 7, 219. *Koss.* (cf. dobry rzemieślnik leda naczyniem dobrze zrobi). Nastroiła lirę delikatną ręką. *Stas. Num.* 2, 93. Lutnia, gdy ją dobrze nastroją, dla zgodnych dźwięków, jest wdzięczna w uszach ludzkich; odstrojona zaś jest obraźliwa. *Zarn. Post.* 3, 314. Jak organy nastroisz, tak grają. *Cn. Ad.* 289. (cf. jak dudy nadmiesz). Bęben dobrze nastrojony. *Chrośc.* 1. 237. mocno naciągniony. NASTROICIEL, a, *m.*, *Boh.* [illegible]; *Ross.* [illegible]; *f.* [illegible] nastroicielka. NASTROJENIE, ia, *n.*, *subst. verb.* nastroić = nastroj, *Vind.* nastava, naprava; *Ross.* за[illegible]; narzędzie na co, nastrojenie, [illegible], Stimmen. NASTROJNY, a, e, nastrojony, lub do nastrojenia, od nastrojenia, (*Boh. et Slov.* nástrognj *instrumentalis*).

NASTRUGAĆ, *cz. dok.*, *Boh.* nastrauhati *multa radere*; *Ross.* настрогать, настружить, наскоблить, наскабливать; dosyć postrugać, genug ſchnitzen. Nastrugać się, [illegible] müde ſchnitzen.

NASTRZELAĆ, *cz. dok.*, nabić dosyć strzelaniem, genug zuſammen ſchießen; (*Vind.* nastreliti, nastrielati, gorstrielati, gornastreliti). Nastrzelać się, do uprzykrzenia lub zmordowania się wiele strzelać, ſich ſatt und müde ſchießen.

NASTRZĘPIĆ, *f.* nastrzępi *cz. dok.*, NASTRZĘPIAĆ *niedok.*, marszczonym robić, namarszczyć, nakędzierzyć, trefić, [illegible]; *Ross.* [illegible]; *Boh.* štřebina, nařezanj zubkowaté *crena*), *propr. et fig.* Około niéj fraucymer dziwnie przystrojony, Perłami a kamieniem wszędy nastrzępiony. *Rej. Wiz.* 25. Wiatr łagodnym tchem nastrzępiał morze. *Nar. Dz.* 1, 144. Piórkiem czubek nastrzępiwszy, jak konik po polu lata. *Rej. Zw.* 145. Młodź otyła, parskając nosem nastrzępionym. *Słonk. Pers.* 25. I pieśni marne teraz, nastrzępione słowki, Bez rzeczy; a w nich gańby tylko i przymówki. *Simon. Siel.* 53. Orzechowski spisaną rzecz, dosyć uczoną, a nastrzępioną Łacińskiemi słowy, podał ku obronie Walentego. *Gorn.*

Dz. 29. Sielanka nigdy nastrzępionym wyrazem nie głuszy. *Dmoch. Szt. R.* 22. Liwiusz nieco nastrzępionego i żywszego stylu użył. *Pilch. Sall.* Opisanie to, by gładkie, nie zmuszone było, nie przypuszczając ani wytworności, ani nastrzępienia. *Mon.* 605, 65. Solon obaczył, iż to nastrzępiona prawda. *Weresz. Reg.* 120.

NASTRZYDZ, *f.* nastrzyże *cz. dok.*, dosyć postrzydz, genug zusammen scheren; *Ross.* настричь, настригать. Nastrzydz się, sich satt und müde scheren.

NASTRZYKAĆ, *cz. dok.*, Nastrzyknąć *jednotl.*, nasprycować, anspritzen, genug spritzen; *Vind.* nashterkati, nashverkati. (*Eccl.* настреканный, начертанный narysowany).

NASTUDZIĆ, *cz. dok.*, *Boh.* nastuditi *refrigerare*; *Ross.* настудить, настужу; dosyć wystudzić, genug abkühlen, kühl machen.

NASTUŁKA, *ob.* Nastołka.

NASTURCYA, yi, *ż.*, rodzaj rośliny, *tropaeolum Linn.*, *Kluk. Dykc.* 3, 153, die Indianische Kresse, (*ob.* Rzeżucha); *Ross.* настурція.

NASTYGNĄĆ, *neutr. jednotl.*, *Boh. et Slov.* nastydnauti; dosyć wystygnąć, genug abkühlen, kühl werden; *ob.* Nadstygnąć.

NASUĆ, *f.* nasuje *cz. dok.*, nasypać, aufschütten, voll schütten; (*Bosn.* nasuti, nasipati; *Rag.* nassûti; *Vind.* nasuti, nasipati, naposuti, gorsuti, gornasuti, gorposuti, gornasipati). Najęła jednego, obiecując mu nasuć magierkę pełną czerwonych złotych, aby Władysława zabił. *Biel.* 319. Nasuli w wory ich pszenicę. *Leop. Genes.* 42, 26. (napełnili je zbożem. *Bibl. Gd.*). Dawajcie miarę dobrą, natłoczoną i potrzęsioną, i zwierzchem opływającym nasutą. *Sekl. Luc.* 6. Turcy obłupili więźnie żywo, nasuwszy plew w skórę. *Biel. Hst.* 252.

NASUNĄĆ, *f.* nasunie *cz. jednotl.*, NASUWAĆ *niedok.*, namknąć, naszybować, herbey schieben, heran schieben; *Vind.* natisniti; *Ross.* насунуть, насовывать, насовать, напятить, напячу, *propr. et fig.* Czapka nasuniona na uszy. *Teat.* 6. *b*, 45, auf die Ohren gedrückt. Groził mi, nasuwając kapelusz. *Teat.* 12. *b*, 100. Częstokroć mnie upominał, i ganił nasuwane nowe doradzenia. *Ksiądz.* 85. Przywary, które się w oczy nasuwają. *Teat.* 19. *c*, 75. w oczy léżą. NASUWIEŃ, wnia, *m.*, suknia, która się na wierzch nasuwa, surdut, wierzchnia suknia, ein Oberrock. Zbroją się jeszcze przed świtaniem i zwierzchnim nowym nasuwniem odziewa Barwy foremnéj. *P. Kchan. Jer.* 450. Nasuwnia naciąga, By jako najkształtniéj leżał, stara się i o to, Aby bramy i wszystko widać było złoto. *Otw. Ow.* 93. Strzała schroniona w kolistym nasuwniu zawisła; *sinuosa veste. Żebr. Ow.* 106. Dziś co kurta to dołoman, co delijka to nasuwień. *Dwor. H.* NASUWNY, a, e, posuwny. *Tr.*, dający się nasunąć, szybowny, mkły, schiebbar, das sich hinein schieben läßt. Trzewik nasuwny. *Tr.* dobrze leżący na nodze.

NASUSZYĆ, *cz. dok.*, dosyć posuszyć, genug trocknen, trocken machen; *Boh.* nasušiti; *Rag.* nasûsciti; *Ross.* насушить, насушивать.

NASWARZYĆ się, *f.* naswarzy się *recipr. dok.*, wiele się pokłócić, poswarzyć, sich müde zanken; (*Sorab.* 1. naszwaŕu *objurgo*; *Vind.* nasvariti • fuknąć na kogo). Naswarzywszy się, a nic nie sprawiwszy, posłowie odjechali precz. *Stryjk.* 705. Myśmy się dosyć długo o tym z niemi naswarzyli. *Tworz. Ok.* 2.

NASWATAĆ, *cz. dok.*, swatając nastręczać, dosyć poswatać, zufreyen, zuwerben (einen Gatten, eine Gattinn); (*Vind.* nasvatiti, nasvatuvati). Naswatać się, do uprzykrzenia i zmordowania się wiele poswatać, sich satt und müde zufreyen, zuwerben.

NAŚWIDRZYĆ, *cz. dok.*, nawiercieć, dosyć poświdrzyć, genug bohren; *Ross.* насверлить. Naświdrzyć się, sich satt und müde bohren.

NAŚWIECIĆ, *cz. dok.*, światłem napełnić, genug beleuchten; *Vind.* nasvietiti, nasviezhuvati.

NAŚWIĘCIĆ, *cz. dok.*, dosyć poświęcić, genug weihen. Czerńców po monasterach naświęcić. *Ex.* 22. W sobotę wielką ognia i wody naświęcić. *Rej. Post. P p* 5.

NAŚWISTAĆ się, *recipr. dok.*, do upodobania i aż do uprzykrzenia poświstać, sich satt und müde pfeifen; *Ross.* насвистать, насвищу, насвистывать. O naświstałżeby się dziś nie jeden. *Weresz. Reg.* 15. (*Ross.* насвистъ gwizdanie piosnki).

NASYCIĆ, *f.* nasyci *cz. dok.*, NASYCAĆ *niedok.*, *Boh.* nasytiti, nasycowati, wysytiti; *Sorab.* 1. naszetžam; *Vind.* nasititi; *Croat.* naszichùjem, zaszititi; *Rag.* nasittiti, zadovogliti; *Bosn.* nasittiti; *Ross.* насытить, насыщать; sytym robić, do sytu nakarmić, sättigen, *propr. et fig.* Nie nasyci głodnego pełen wór pieniędzy, jeśli chleba nie kupi. *Pot. Jow.* 214. Nie podniosę głowy, nasycon będąc utrapieniem i nędzą. 3 *Leop. Job.* 10, 15. (otuczony. 1 *Leop.*). Nasycający, sytny *Eccl.* насытительный. — §. Nasycić się, *recipr.*, *Rag.* nasittitise; *Carn.* navelizham se, sich sättigen, sich ersättigen. Wypróżniły się cysterny, tak iż nie było w mieście, zkądby się mogły *nasycić, bo pod miarką ludziom wody udzielano. *W. Judit.* 7, 11. (pragnienie ugasić, den Durst stillen oder löschen, sich satt trinken). — Uszy słysząc, język mówiąc, ręce do siebie garnąc, serce pożądając, nigdy się nie nasycą. *Rys. Ad.* 70. Nie mogłem się nasycić patrząc na nię. *Stas. Num.* 2, 51. Nie można się napatrzyć i nasycić widokiem pięknych rzeczy. *Teat.* 8. *b*, 37. (cf. oczy paść). Ostatnie moje małżeństwo nasyciło mię już za dyabły; przysiągłem, już więcéj się nie żenić. *Teat.* 52. *c*, 25. (dało mi się we znaki, przyjadło mi się). — §. Nasycony, nasytny, do nasycenia, którego nasycić podobna, *Croat.* naszitlyiv; *Rag.* nasittiv, ersättlich, zu ersättigen. — *Oppos.* Nienasycony; n. p. Łakomy nienasycony. *Cn. Ad.* 423. (cf. rzeszoto; dziurawy wór). Nienasycony, nie nakarmisz go. *ib.* 625, *Vind.* nenasiteozh, kir se ne more napoinit, nesitnik, poshreshnik, nigdarsit, vouzhjega shelodza zhlovek, shkerliuz, shkerlau, shkerliu prashizh, shkerlavu prese; *Sorab.* 1. nenaszetžité; *Rag.* nenasitiv, nenasitni; *Carn.* nautekn, nautęzhn; *Ross.* ненасытный; *Eccl.* безсытостный, безсытнѣ, чревоненасытный. Nienasyconym być *Eccl.* урѣконенстовствовати. Aleksander W., serce miał nigdy nienasycone. *Warg. Wal.* 300. *Nienasyciec, jest hasło proroka siódmego. *Paszk. Dz.* 21. (głód morzący). — *Chym. transl.* Nasycić • napoić, eintränken, tränken. Gdy

roztworzyciel z roztworzonéj istoty nic więcéj już nie przyjmuje, znać iż jest nasycony. *Kruml. Chym.* 79. NASYCENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, syt, sytość, nasytek, dosyt; cf. dosyć.

NASYŁAĆ, *ob.* Nasłać.

NASYPAĆ, *f.* nasypie *cz. dok.*, NASYPOWAĆ, nasypuje *niedok.*; *Boh.* nasypati, naseypati; *Slov.* nasypugi; *Sorab.* 1. naſjpu, naſjpam, naſjpiem, naſjpnu, naſjpnem; *Vind.* naſipati, naſiplem, naſuti (*ob.* Nasuć), gornaſipati; *Rag.* nassipati; *Bosn.* nasippati, nasipati, nasuti; *Croat.* nasziplyújem; *Ross.* насыпнуть, насыпать, насыплю, насыпаю; §. a) na wierzch sypać, posypać czym, beſtreuen. — §. b) Nasypać czego = dosyć posypać, genug ſtreuen, hin ſchütten. Jeszcze ja tobie piasku na oczy nasypię. *Zabł. Zbb.* 92. (doczekam się twojéj śmierci). Nasypać kosz młyński, in der Mühle aufſchütten, in den Rumpf ſchütten. Nasypany *Ross.* насыпный, cf. nasep.

NASYT, u, *m*, NASYTEK, tku, *m.*, *dem.* nasycenie, die Sättigung, Befriedigung. Tatarowie do nasytku chęć swoję krwią i łupieżą natuczywszy, do Rusi odwrócili. *Krom.* 297. Chciwym nienasytkiem zażęci, dziwne wymysły na spanoszenie wynajdują. *Błaż. Krom. dedyk.* NASYTNY, a, e, — ie *adv.*, do nasycenia, cf. nasycony, *Slov.* nasytný; *Bosn.* nasitivi, koji se mosge nasittiti; erſättlich; *oppos.* nienasytny, nienasycony, *Vind.* nenaſitliu, nesaſitliu, nesadostliu, nesadovoljanliu; *Ross.* ненасытный. Nienasytne żądze. *Hor.* 2, 129. *Nar.* Ziemia, czując nieznane głody, Nienasytna pożera płody. *Zab.* 16, 90. NASYTNOŚĆ, ści, *ż.*, możność być nasyconym, die Erſättlichkeit; *Rag.* zadovooglnos; *oppos.*, *Vind.* nesadostlivost, nesadovoljanlivost; *Rag.* nenasitos; *Eccl.* үрѣковѣсніє, үрѣконенствовьство; *Ross.* ненасытность, ненасытимость, die Unerſättlichkeit.

NASZ, a, e, (*Boh.* naš, naše; *Slov.* náš; *Sorab.* 1. *et* 2. nasch; *Vind.* naſh; *Carn.* nas, nash; *Rag.* nàsc; *Croat.* nash, nashi, nassi; *Slav.* nash; *Bosn.* nasc; *Ross.* нашъ; *Portug.* nosso; *Lat.* noster; cf. nas *Accus. plur. nom.* ja, my; cf. *Lat.* nos); *pronomen possesivum primae personae pluralis*; unſer, (cf. *naju). To nasze, co za swoją użyjemy pracą. *Dzwon. Stat. A* 2. Ten tylko moment czasu nasz, w którym żyjemy. *Zab.* 12, 378. Nasz, czy nienasz? *Cn. Ad.* 542, *hospes an hostis? Glicz. Wych. H* 7 *et* 8. (cf. naszyniec). — Hajże haj, dobra nasza, dobra nasza, wiedzie nam się wyśmienicie! *Teat.* 24, 105. *Czart.* (sprawa nasza goruje; cf. górą nasi). Po naszemu = naszym sposobem, auf unſre Art.

NASZAĆ, *act. frequ. verbi* nosić, *ob.* Nieść.

NASZALEĆ się, *recipr. dok.*, n. p. Najadł się ziela, z którego naszalawszy się umarł. *Sienn. praef.*; *Bosn.* namahnitatise; *Ross.* нашалить; dosyć poszaleć, viel verwirrtes Zeug machen.

NASZARGAĆ, *cz. dok.*, dosyć poszargać, genug beſchlumpern; *Ross.* напачкать.

NASZARPAĆ, *cz. dok.*, (cf. nadszarpać). Już więcéj naszarpał, niż oni. *Nar. Tac.* 3, 48. szarpiąc nagromadził, hinzerren. Naszarpać się, ſich ſatt zerren. Skrycie się mnie naszarpali, Nawet i jawnie szczypali. *Ryb. Ps.* 62.

NASZASTAĆ się, *recipr. dok.*, do woli poszastać, genug herum ſchleudern; *Ross.* нашататься.

NASZATKOWAĆ, *f.* naszatkuje *cz. dok.*, nakrajać kapustę, n. p. Między naszatkowaną kapustę, mieszaj drobno pokrajane kwaśne jabłka. *Kluk. Rośl.* 1, 232, Kraut klein hobeln.

NASZCZAĆ, *f.* naszczy *cz. dok.*, wiele poszczać, viel piſſen. Naszczał ci skurwy syn. *Pot. Jow.* 213, *Vind.* naſzhati, naſhzhim; *Ross.* насцать.

NASZCZĘDZIĆ, *cz. dok*, naskąpić, dosyć oszczędzeniem nazbierać, genug zuſammen geizen; *Ross.* нащедить.

NASZCZEKAĆ, *f.* naszczeka *cz. dok.*, Naszczekiwać, naszczekuje *niedok.*, szczekać na kogo, einen anbellen; *Bosn. et Vind.* nalajati; *Ross.* налаять. Kiedy pod starym dzika bukiem Psi naszczekują, on tylko poziera. *Pot. Syl.* 28. NASZCZEKAĆ się *recipr.*, do woli poszczekać; n. p. Gdy się do woli naszczeka pies, podrzuconą karmią uspokaja się *Pilch. Sen.* 372. ſich ſatt und müde bellen.

NASZCZEPAĆ, *cz. dok.*, wiele porozszczepać, viel ſpalten; *Vind.* naziepiti; *Rag.* nazjêpati; *Ross.* нащепать, наколотъ, накалывать. Gęsto naszczepane łuczywa paliła. *Otw. Ow.* 265. NASZCZEPIAĆ *niedok.*, NASZCZEPIĆ, *f.* naszczepi *dok.*, drewna na końcu rozszczepiać, am Ende etwas aufſpalten, anſpalten. Naszczepiać drzew owocowych = dosyć ich poszczepić, genug pfropfen. Naczyniłem sadów, a nasadziłem je wszelakich drzew, nabudowałem domów, i naszczepiłem winnic. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4 – 7. Naszczepił gaj. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 16, 33. (nasadził. 1 *Leop*). Zielone latorostki nowo naszczepione. *Ryb. Ps.* 286. — *fig.* Rodzice taki owoc z synów swoich zbierać muszą, jakiego swym zbytniem dozwalaniem im swéj woli, nasadzili, a naszczepili. *Rej. Post. H* 1. Dobréj powieści czyjéj naszczepić, sławę czyją zelżyć, *inquinare. Mącz.* jemandes guten Namen ſchmälern; *ob.* Naszczerbić.

NASZCZERBIĆ, *f.* naszczerbi *cz. dok.*, Naszczerbiać *niedok.*, §. a) szczerbatym uczynić, ſchartig machen. Naszczerbiłeś noża. *Tr.* — §. b) Nadwerężyć, nadwątlić, naruszyć, narazić, verletzen, verſehren, ſchmälern. Pilnuje, zabiega, z naszczerbieniem zdrowia i z niebezpieczeństwem żywota. *Gorn. Dw.* 287. Srożéj się mszczą naszczerbionych wolności, niżeli się za ich wydzieraniem opierają. *Budn. Cyc.* 96. Dwojako w tym prawa swego naszczerbił. *Żarn. Post.* 40. Dla ojczyzny gotowi majętność i gardło swe tracić, a przecięby sławy swéj najmniejszego kęsa nie chcieli naszczerbić. *Kosz. Cyc.* 51. *Papr. Tr. D. b.* Woleliby gardło dać, niż najmniéj naszczerbić poczciwości. *Gorn. Dw.* 271. Szatan bardzo naszczerbiał poczciwości panieństwa Maryi, tak na przykład przez Helwidyusza szarpał i szczerbił niepokalane jéj dziewictwo. *Biał. Post.* 73. Człowiek sławy naruszonéj i naszczerbionéj. *Chełm. Pr.* 47.

NASZCZUĆ, NASZCZWAĆ, *cz. dok.*, dosyć poszczuć, genug jagen; *Sorab.* 1. nażčżuwam; *Ross.* нашколить. Naszczwać na kogo, podeszczwać, aufhetzen. NASZCZUWACZ, a, *m.*, poduszczacz, der Anhetzer, Aufhetzer. Boże uchowaj przygody z nieszczęścia, tedy wnet naszczuwacze zaskakują. *Rej. Zw.* 50 *b.*

NASZCZYKAĆ, NASZCZYPAĆ, *niedok.*, NASZCZKNĄĆ, NASZCZYPNĄĆ, *f.* naszczknie *dok.*, dosyć poszczykać, naobrywać, viel pflücken; *Rag.* nasctipati; *Ross.* нащипать. Liścia ręką panieńską naszczypie. *Toł. Saut.* 75. Pójdę naszczykać kwiatów i łoże uścielę. *Przyb. Ab.* 47.

NASZEDŁ, *ob.* Nachodzić.

NASZELNIK, a, *m.*, (*Ross.* нашейникъ obróżka), *lorum latum, quo collum equi temoni alligatur. Cn. Th.*, der Deichselriemen, die Deichselkette. Naszelniki na końcu dyszla przekładają. *Tr.* *Naszejnik koński, *monille equi. Macz.*

NASZEPTAĆ, *cz. dok.*, *Sorab.* 1. naschepnu; *Croat.* naséptávam; *Ross.* нашептать, нашептываю; szeptaniem napełnić, voll zischeln. Syrena tak ci pięknie ucho naszepce, iż ani sam wzwiesz, kiedy się zanurzysz. *Rej. Zw.* 83 *b.* Naszeptać się, sich satt und müde zischeln. Naszeptacz *Croat.* naséptavecz.

NASZŁA, NASZŁO, NASZLI, NASZTO, *ob.* Nachodzić. NASZLADOWAĆ, *ob.* Naśladować.

NASZPIKOWAĆ, *f.* naszpikuje *cz. dok.*, n. p. Udziec zajęczy naszpikować, bespicken. — Niedźwiedź tedy przychodzi; oh! naszpikujesz go uczciwie. *Teat.* 57. *c*, 4. Trzeba głupstwu jego dogodzić, jeszczeby mię naszpikował, niech go kaci wezmą. *ib.* 55. *b*, 52. nakłóć, anspicken. NASZPILKOWAĆ, *cz. dok.*, szpilkami nasadzić, mit Stecknadeln bestecken. Cytrynę gęsto goździkami naszpilkować. *Haur. Ek.* 98.

NASZPIŻOWAĆ, *ob.* Naśpiżować.

NASZPOCIĆ, *cz. dok.*, szpetności nadawać, [illegible]. Jeśliby dziecię na jednę stronę oczyma nakrzywiało, tedy na onę stronę postawić świecę, żeby zasię onym światłem wzrok naszpocony uprostował się. *Spicz.* 190.

NASZPUNTOWAĆ, *cz. dok.*, szpuntując napełnić, [illegible]. [illegible] skrzynie swoje a worki naszpuntuje, nagdy nie mają sytości. *Gil. Kat.* 303.

NASZRUBOWAĆ, *cz. dok.*, dosyć poszrubować, genug schrauben; *Vind.* naferkati, pervreteniti; navreteniti; *Ross.* навинтить, [illegible].

NASZFURCHAĆ, NASZFURKAĆ, *cz. dok.*, dosyć poszurkać, genug [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; *Ross.* [illegible]. [illegible] nafurkał się, i jak chciał [illegible]. *Teat.* 70, 65.

NASZTYCHOWAĆ, *cz. dok.*, besticken, n. p. Każe cię ćwiertować I ćwierciami twojemi pale nasztychować. *Paszk. Dz.* 24. naszpilkować. — §. Nasztychować map, obrazów, viel Kupferstiche stechen.

NASZUKAĆ się, *recipr. dok.*, do zmordowania się szukać, sich satt und müde suchen; *Boh.* nahledati se; *Ross.* наискаться.

NASZUMIEĆ, *cz. dok.*, dosyć szumu narobić, *propr. et fig.*, genug Geräusch machen; *Ross.* нашумѣть.

NASZYĆ, *f.* naszyje *cz. dok.*, NASZYWAĆ *niedok.*, (*Boh.* našiti, našjwati; *Ross.* нашить, нашивать); przyszyć do czego, darauf nähen, annähen, aufheften; (*Vind.* nashivati, gornashivati, gorpershivati). Naszyty *Ross.* нашивный. Naszycie *Ross.* нашивка. (*Boh.* nášewek *assumentum*). Naszywać perukę, u fryzera, tressę przyszywać, na siatkę robiąc perukę. *Magier. Mskr.*

NASZYCHTOWAĆ, *f.* naszychtuje *cz. dok.*, w szychty naskładać, na przykład drzewa, aufschichten; — nastrożyć, nastawić, naprawić, *propr. et fig.*, aufstellen, aufstecken, zurichten. Stwórca niektóre zwierzęta gęstą siercią i szczecinami naszychtował. *Gorn. Wł. U.* Tam zaraz się udała, Gdzie miłość swe żagle ślepa naszychtowała. *Tward. Pasq.* 30. Dokądże płyniem, dokąd się pławiemy, Naszychtowawszy żaglami okręty? *Mon.* 71, 384. Naszychtowawszy żaglami odęty Okręt, wykręca stérem w odmęty. *ib.* 73, 269. Jakim takim ćwiczeniem domowym wżdy też sobie główkę naszychtuje. *Rej. Zw.* 16. Nie przydawała zwierzchności mówiącemu łakoma chciwość abo naszychtowana przedtym słuchających wiadomość. *Krom.* 647. *non elevabat auctoritatem dicentis, aut arguendis ambitio, aut conscientia audientium.*

NASZYDZIĆ, *cz. dok.*, dosyć poszydzić, genug spötteln; *Ross.* напаругать, нашучу. Naszydzić się, sich satt spotteln.

NASZYJEK, yjka, *m.*, (*Ross.* нашейникъ obróżka; *ob.* Naszelnik), kanak. *Tr.*, ein Halsband. NASZYJNY, a, e, na szyi noszony, am Halse getragen. Klejnoty naszyjne. *Sk. Dz.* 2, 485.

NASZYNIEC, ńca, *m.*, *Boh.* našinec; *Slov.* našiněc; *Sorab.* 1. nasch szwoybné; *Croat.* nassinecz, *f.* nassinka; *Rag.* nascinaz, nascinski, *f.* nascinka; *Bosn.* nascinaç, *f.* naszinka; *Eccl.* нашестранецъ, нашеземецъ; *nostras*, einer von den Unsrigen. Rozumieną tego niektórzy z naszyńców byli. *Krom.* 4. Naszyńcom był wielce miłym, a Numantynom strasznym. *Pilch. Sall.* 129. Nieprzyjaciele i naszyńce w jedno byli zmieszani. *Pilch. Sall.* 207. *Gil. Post.* 81, cf. waszyniec.

NASZYNIONY, a, e, n. p. Piastuje go na łonie, a lepiejby było, żeby mu naszynionego karku przyłamała. *Tward.* [illegible] 125. [illegible]

NATACZAĆ, *ob.* Natoczyć.

NATAŃCOWAĆ się, *recipr. dok.*, do woli potańcować, sich satt tanzen; *Ross.* натанцоваться.

NATARCIE, NATARŁ, *ob.* Nacierać. NATARCZ, y, *ż.*, *poet.* §. 1. natarcie, nacieranie, napaść, napad, następ, das Losdringen, Eindringen. Lizybona z nieustraszonym męstwem natarcz odpierała pysznych zdobywców. *Przyb. Luz.* 83. — §. 2. Natarcz; *herb*, w polu czerwonym strzała, żeleziem do góry stojąca między dwoma blankami; w hełmie ręka do góry wyniesiona, dzidę trzyma. *Kurop.* 3, 55. [illegible] NATARCZKA, i, *ż.*, najazd, natarcie, nacieranie *Cn. Th.*, der Angriff, das Eindringen. NATARCZYWOŚĆ, ści, *ż.*, ochotne nacieranie, *Ross.* наступчивость, [illegible], lebhafter Angriff, muthiges Eindringen. Punkt attaku najessencyonalniejszy dla kawaleryi, jest natarczywość, abo ostatnie do nieprzyjaciela najżywsze w zawod przypuszczenie czyli uderzenie. *Kaw. Nar.* 466. NATARCZYWY, NATARCZLIWY, a, e, — ie *adv.*, ochoczy do nacierania, *Ross.* наступчивый, lebhaft angreifend, muthig eindringend. Pierzchliwy jeleń zewsząd otoczony Od chartów natarczliwych nie widzi obrony. *Kulig.* 216. Impetem w stronę każdą natarczliwym biją. *Kulig.* 108.

NATARGAĆ, *cz. niedok.*, NATARGNĄĆ, *f.* natargnie *jednotl.*, §. a) naszarpać, narwać, *Boh.* natrhnauti, natrhati; *Vind.*

natergati; (*Bosn.* natrrikivati *incursionem facere*); *Ross.* надергать, надергивать, натеребить, натеребливать, an=reißen, nicht ganz durchreißen. Natargałeś tylko powrozu. *Tr.* — §. b) Nadwerężyć, naruszyć, schwächen, verletzen. Natargnionego zdrowia, często a gęsto chorujący, *valetudinarius. Macz.* Nie owszeki dobrą sławę mieć, ale natargnioną, *audire minus commode. Macz.* (*Boh.* natrhlý *vesanus*; natrhlost *vesania*). — §. Natargać się kogo, do woli go potargać, sich an einem müde und satt zausen. Zły duch popada go, tłucze i rozdziera tak, iż piany toczy, a zaledwie odstępuje, natargawszy się go. 1 *Leop. Luc.* 9, 38.

NATARGOWAĆ się, *f.* natarguje się *recipr. dok.*, wiele potargować, viel und lange handeln, dingen; *Ross.* наторговать dohandlować się.

NATARTY *partic. verbi* nacierać, natrzeć.

NATCHNĄĆ, *f.* natchnie *cz. dok.*, NADYCHAĆ *niedok.*; tchem napełnić, einathmen, inspiriren, anwehen; *Boh.* nadchnauti, nadchl, nadehnuti; *Sorab.* 1. [illegible], dubyu nutž; *Croat.* nadihavam; *Bosn.* nadahnuti; *Rag.* nadahnuti, nadisati; *Ross.* вдохнуть, вдохнуть, вдыхать. [illegible] *Cn.* 51. Ukształtował Bóg człowieka, i natchnął w oblicze jego duch żywota. 1 *Leop. Genes.* 2, 7. (wetchnął. 3 *Leop.*). Żeby to was Bóg wszechmogący natchnął, żebyście mi poradzili... *Ossol. Str.* 1. Bóg tym duchem jedności na tym sejmie natchnął nasz naród. *Gaz. Nar.* 1, 187. Natchniony, natchniety, [illegible]. [illegible] Natchniętymi tych zowią, którzy bez wszelkiego zastanowienia, [illegible] *W. Post. W.* 519. O boże, natchnij mię, co tu czynić potrzeba. *Teat.* 94. *b*, 86. Nie sądź o mnie podług piérwszego podejrzenia, [illegible] *Teat.* [illegible], 17. Bóg ją do klasztoru natchnie. *Teat.* 6, 114. (poda jéj chęć). *Submoneo*, potajemnie kogo napominam, nadycham ko[illegible] w nim, [illegible] *W. Post. W.* 389. Natchnienie, Inspiration, Eingebung, Begeisterung; *Slov.* nadchnutj, nadutj; *Sorab.* 1. nadduchnené; *Bosn.* nadahnutje; *Croat.* [illegible]; *Ross.* вдохновеніе, [illegible]. Natchnienie, czułości wzbudzone w duszy, które ją nakłaniają, aby im nieodwłocznie zapobiegła. *Mon.* 75, 91.

NATEMPEROWAĆ, *cz. dok.*, dosyć potemperować, n. p. piór, genug [illegible] schneiden.

NATĘPIĆ, *cz. dok.*, przytępszym uczynić, genug abstumpfen; *Rag.* natûpiti.

*NATERMINOWAĆ co, *f.* naterminuje *cz. dok.*, napisać krótko i leda jako dla pamięci, *annotare. Cn. Th.*, nanotować, kurz anmerken. Naterminowanie, terminowanie czego, pisanie krótkie dla pamięci, *annotatio. ib.* das Anmerken, Aufnotiren.

NATĘŻYĆ, *f.* natęży *cz. kok.*, NATĘŻAĆ, *niedok.*, *Boh.* natahnauti, natahowati; *Vind.* persiliti, nasiliti, natiskuwati; *Ross.* тягнуть, натужить, натуживать, напрячь, напрягать; naciągać, napinać mocno, tęgo, stark anziehen, spannen. Natęża łuk, i w samo serce jego ugadza. *Pilch. Sen.* 314. Łuk, ażeby swojéj nie tracił gibkości, nie zawsze powinien być natężony. *Mon.* 70, 548. Lutnie stroi i natęża. *Brud. Ost. F.* 12. — §. Tęgim uczynić, steif machen. Kroehmal natęża chusty. *Tr.* — §. *fig.* Przykładać mocy w czym, usilniéj czynić, usiłować, anstrengen. Rzekł, i zamach na straszną Egidę natężył. *Dmoch. Il.* 2. 248. Natężenie *Ross.* [illegible]. Do pojęcia tych rzeczy trzeba pilnego natężenia. *Pilch. Sen. list.* 3, 95. Gdy rozum przywięzuje się do jednego wyobrażenia usilnie, rozbierając go z każdéj strony, jest to natężenie rozumu. *Cyank. Log.* 38. Choćbym wszystek rozum mój najmocniéj natężył, nie wywinę się. *Teat.* 7. *c*, 68. [illegible] zbliżają, im bardziéj natężam wzrok, tym bardziéj się widzą onym podobniejsi. *Teat.* 42. *d*, *D.* Natężanie, po[illegible] miał, według pewnych stopniów i kształtów, wykwintnie [illegible] *list.* 115. Odrzuciwszy dzikie makaronizmy, słów nowych, natężenie Polskie mających, dostarczamy. *Pilch. Sall. praef.* (zakrój, brzmienie, Zuschnitt, Ton, Klang). — §. Natężenie *adverb.*, z natężeniem, usilnie, mit Anstrengung, *Ross.* натужно. Póty natężenie krzyczeć nie przestają, póki jakiekolwiek im siły wystarczyć mogą. *Mon.* [illegible] sobie natężałości i mocy. *Pilch. Sen. list.* 4, 59.

1. NATKAĆ, *cz. niedok.*, NATKNĄĆ, *f.* natknie *jedntl.*, NATYKAĆ *contin.*, *Sorab.* 1. natékam; *Sorab.* 2. hotkaseh; [illegible] na czym leżeć, okrom woru słomą nadkanego. *Baz. Hst.* 147. Łacniéj natkać jeden wór, niżli wiele. *Ezop.* 118. Worki i skrzynie natkasz; ale serca nie natkasz, zawsze chce więcéj. *Sk. Kaz.* 500. Łakomego nie natkasz i millionami. *Birk. Exorb. B* 2 *b.* Ich chciwości nie natkać nie może. *Pilch. Sen. list.* 4, 9. Dziesięćby się ich pożywiło, co jeden w brzuch swój natka i naleje. *Hrbst. Nauk. U* 2. Dla natkania mizernego brzucha, przemy się prawdy. *Rej. Ap.* 25. Głodni się chleba natkają. *Ryb. Ps.* 39. Obżartuchy, choć się już natkają, przecię jedzą. *Petr. Ek.* 69. Marnością jakąś rzkomo słowem bożym natykacie uszy słuchaczów waszych. *Birk. Sk. A* 4 *b.* Skanderbeg już się rozmaitym łupem natkał, a prawie utuczył. *Baz. Sk.* 524. Natkany, napchany, napełniony. *Cn. Th.* Książka Zyzaniego, jako kiełbasa, nieczystemi heretyckiemi bluźnierstwy jest natkana. *Sak. Dusz.* 142. Wszędzie moc wielka, jakoby natknął, lu–

du była. *Kosz. Lor.* 184 *b.* (jak natkano, jabłkoby potoczył). Natkane, nabite gęsto płótno, sukno. *Cn. Th.*, dicht zusammen gewebt, gut zusammen geschlagen. Im więtszy wzór w adamaszku, tym więcéj do niego jedwabiu wychodzi, i natkańszy adamaszek. *Gost. Gor.* 105. Adamaszki z pode dna krochmalą, aby się zdały natkańszemi. *Gost. Gor.* 115. — §. Natykać winnicę, ogród, tyczkami. *Cn. Th.*, powtykać, ponatykać, pozatykać, bestecken, voll stecken; *Sorab.* 1. natjkam; *Vind.* natikniti, natikuvati, ponatekniti; *Carn.* natakniti, nataknem; *Croat.* nateknuti, nateknújem; *Bosn.* nataknuti; *Rag.* nataknutti, naticcem; *Ross.* натыкать, наткнуть. Natkniony ogród tyczkami, zioła, winne latorośle podwiązany. *Cn. Th.* besteckt mit Pfählen, bepfählt. Dziesięć wozów, w kosy i wojenne sztuki natknionych. *Pot. Arg.* 254. (nastrożonych). Natkniony ogród kwiatkami. *Cn. Th.* (upstrzony). Manelki, by gwiazdeczkami, perłami natknione. *Groch. W.* 332. Niebo ze sklepem zawieszonym, Gwiazdami natknionym. *Ryb. Ps.* 31. — §. Natknąć w mowie, w pismie, natrącić, namienić, tknąć wspominając, berühren, erwähnen. O czym iż insi szerzéj piszą, jam tu tylko trochę w sposób przestrogi *nadknął. *Wiśn.* 504. Tak napisałem oracyą, żebym tylko natknął dary twe. *Radz. Z. P. M.* 46. Jak się te ognie pod ziemią rodzą, teraz tylko króciuchno natknę, *memorabo. Syxt. Szk.* 152. Z przyczyn natknionych jawnie to pokazuje się. *Zygr. Pap.* 239. (przywiedzionych). Iżby to lepiéj pojęli, *nadkniem tu rzecz tę podobieństwem jednym. *Glicz. Wych. M.* 8 *b.* (wytknę, wyłuszczę). Natknienie, natknięcie *Vind.* natik. — §. Natknąć na co, narazić na co, urazić, uderzyć, an etwas stoßen, verletzen. Natknęli się na kamień, a ja za niemi, oni wpadli w jamę heretyctw, a z niemi i ja. *Smotr. Nap.* 27. NATKANO *adverb.*, ciasno jak natkał. *Cn. Th.* voll gepfropft, voll gestopft. 2. NATKAĆ *cz. dok.*, tkaniem wiele narobić, genug fertig weben, *Vind.* natikati; *Ross.* наткать.

NATŁOCZYĆ, *f.* natłoczy *cz. dok.*, NATŁACZAĆ *niedok.*, (*Boh.* natlačiti; *Sorab.* 1. natwoczžam, natwotžam, natwoczžuyu; *Vind.* natlazhiti; *Croat.* natlachujem); mocno powpychać, tęgo nabijać, naciskać, tłocząc nawtykać, eindrängen, viel hinein drücken, einpfropfen, voll stopfen. Zasypali kamieńmi i grubą ziemią on dół natłaczając. *Sk. Dz.* 10. W tym ujrzą przy brzegu płynące po wodzie, Pełne i natłoczone bez sprawców dwie łodzie. *Prot. Jał.* 26. Miarę dobrą i natłoczoną i potrzęsioną i opływającą dadzą wam. *Sk. Kaz.* 273. *Rej. Post. F f* 4. Przez całą tę drogę tak natłoczone było pospólstwo, iż kareta bardzo powoli iść musiała. *Gaz. Nar.* 1, 350. NATŁOCZNY, a, e, dający się natłoczyć, pakowny, stopfbar. *X. Kam.* — §. Natłoczony, cisnący się, gedrängt, voll gepfropft. Lata podziw stooczny w natłoczonym gminie. *Zab.* 12, 218. NATŁOCZYCIEL, a, *m.*, *Sorab.* 1. natwoczžiczeř; który natłacza, napychacz, der Vollpfropfer, Stopfer. *W rodz. żeńsk.* Natłoczycielka. NATŁOK, u, *m.*, napływ, nawał, gwałtowne natłoczenie się, nacisk, Vollgepfropfe, Gedränge, Zuströmen, Drang, Andrang.

NATŁUC, *f.* natłucze *cz. dok.*, NATŁUKAĆ *niedok.*, *Boh.* natlauct; *Vind.* gortouzhi; *Bosn.* natucchi, nameciti; *Rag.* natûchi; *Ross.* натолочь, натолку, натолкать. — §. Natłuc, nadtłuc, nieco potłuc, anbrechen, nicht gänzlich zerbrechen. Garnca natłuczonego dłużéj. *Cn. Ad.* 230. (cf. łatane zdrowie trwalsze). — §. Wiele potłuc, viel zerschlagen. Choć nie wskóra, aby miał wziąć klucze, Nastrzela jednak hetman, nasiecze, natłucze. *Jabł. Buk. Q* 3 *b.* Charcica raz weszła do kredensu, i rozswywoliwszy się, nastrącała i natłukła różnych rzeczy. *Teat.* 19. *b*, 54. — *Transl.* Naruszyć, nadwątlić. *Cn. Ad.*, schwächen verletzen.

NATŁUŚCIĆ, *f.* natłuści *cz. dok.*, tłustym uczynić, fett machen. Natłuściłeś głowę moję olejki. *Radz. Ps.* 23, 5.

NATOCZYĆ, *f.* natoczy *cz. dok.*, NATACZAĆ *niedok.*, natoczyć okrągłych rzeczy z jednego miejsca na drugie, genug hin wälzen. Czerw' natoczył prochna. *X. Kam.* — §. Tokarz natoczył szachów, genug drechseln. — §. Natoczyć siekierę, szablę, na brusie naostrzyć. *X. Kam.* genug schleifen, *Ross.* наточить. — §. Trochę wytoczyć, dosyć natoczyć, etwas abzapfen, anzapfen, genug zapfen; (*Vind.* natozhiti, nazhepiti, nazhepati; *Carn.* natâkam; *Sorab.* 2. natozisch; *Rag.* natocitti, natâkati; *Bosn.* natociti, napuniti; *Croat.* natachem, nalevam). Śmieszna chcieć z beczki wody, wina natoczyć. *Burl. B* 3. Oby dosyć było Na téj krwi, któréj się w tych polach natoczyło Z dzikich szyj, żeby z inszéj krew' nie poszła szyi. *Bardz. Luk.* 122. — Możnali to rzecz, abym nie skosztował kielicha mnie natoczonego, wyléj go precz, niech go nie zakuszę. *Bzow. Roż.* 21. nalanego, eingeschenkt, eingegossen. — §. *aliter.* Jeśli się jaki dziw natoczy, niech wstanie inszy Alcyd. *Bardz. Trag.* 500. t. j. nadarzy, natrafi, vor Augen kommen, erscheinen, begegnen.

NATONĄĆ, *nijak. jedntl.*, n. p. Śklanki z miodem zaprawiwszy, na muchy stawić, a gdy tego natonie, wylać. *Haur. Ek.* 117. dosyć wiele potonie, in ziemlicher Anzahl ertrinken, ersaufen.

NATONIE, ia, *n.*, część lasu, gdzie drzewa spuszczają. *Tr.* das Gehau im Walde; raczéj kolnia, drewutnia, kielnia, (*Vind.* natan, natèn ‹ kloc; *Boh.* naton drąg; cf. naciąć, natnę). Stróżowie na natoniu drwa rąbią. *Haur. Sk.* 495. Stróża miéj na oku, względem kradzieży drew z natonia, z obory bydła. *Haur. Ek.* 55. Holzstall, Holzplatz.

NATOPIĆ, *cz. dok.*, dosyć potopić, utopić, genug unter Wasser setzen, ersäufen, ertrinken lassen; *Rag.* natopitti, natapati; *Bosn.* natopiti, natapati; *Croat.* nataplyam; *Ross.* натаять. — §. Ogniem natopić, rozpuścić, czego dosyć ogniem, napławić, genug zusammen schmelzen; *Ross.* натопить, натапливать.

NATRĄCIĆ, *f.* natrąci *cz. dok.*, NATRĄCAĆ, *niedok.*, trącając naruszać, nadwątlić, uszkodzić, mit Stoßen etwas beschädigen; verletzen, schwächen, versehren; *Sorab.* nastortžu; *Ross.* натрутить, натручивать. W wojnie domowéj los przyjacioły, krewne i bracią natrąci, iż własnéj krwi czynić między sobą żelazem przyjdzie. *Krom.* 119. — §. Natrącać kogo na co ‹ narażać, wystawiać na co, (einer Gefahr) aussetzen, in Gefahr setzen. Z szczerością natrącałem się w niebezpieczeństwo przy ich sprawie w boju.

Stas. Num. 2, 37. Na raz trafiam, natrącam się. *Cn. Th.* 447. Natrącił się mocny na mocnego, a obadwa pospołu upadli. 1 *Leop. Jer.* 46, 12. uderzył się, uraził się, es stieß einer an den andern. — §. Natrącać czego w mowie = wspominać, przymawiać się, dotykać czego, wzmiankę czynić, natknąć, etwas berühren, erwähnen. Ustawicznie mi natrąca o prawdziwéj przyjaźni Wezyra ku tobie. *Teat.* 39, 145.

NATRAFIĆ, *f.* natrafi *intrans. dok.*, NATRAFIAĆ *niedok.*, trafić na co, napaść na co, nadejść; *Carn.* narajmam; auf etwas treffen, dazu kommen. Ostatniéj mojéj u nich wizyty natrafiłam, że furye wywierał na żonę. *Teat.* 2, *b*, 10.

NATRAPIĆ się, *f.* natrapi się, *recipr. dok.*, *Boh.* natrapiti se; dosyć się frasować, gryźć się, sich satt quälen. Jeśli mi jeszcze i to nie pomoże, Na com się próżno natrapił, mój boże? *Chrośc. Job.* 38.

NATRAWIĆ, *f.* natrawi *cz. dok.*, wiele strawić, viel nach einandern verzehren, verthun. Przyzwał go z Prus, zapłaciwszy zań wielką summę pieniędzy, które tam był natrawił. *Stryjk.* 471.

NATRĘ, *ob.* Nacierać. 1. *NATRĘT, u, *m.*, napęd, napędzanie, natarcie, das Herzutreiben. Są chęci ludzkie, według natrętu i wstrętu kłamliwéj fortuny, odmienne. *Krom.* 604. (*secundum flatum et reflatum*). 2. NATRĘT, a, *m.* = NATRĘTNIK, NATRĘCIK, a, *m.*, *dem.*, człowiek swoją natarczywością uprzykrzony, ein zudringlicher Mensch; *Croat.* nameknyèneez; *Ross.* нахлецъ, стужатель, суета. Natręt, co się w nieswe rzeczy wtrąca. *Smotr. Apol. pr.* Natręt wielki, wszędy się wrazi. *Comp. Med.* 386. Jak mucha nieproszona leci do potrawy, Tak i natręt do każdéj rad się miesza sprawy. *Min. Ryt.* 4, 206. *Fredr. Ad.* 31. Natręt bez ładu, bez słuszności, bez wszelkiéj okrasy, nie uprosić, nie wymodz, ale że tak rzekę, rozbić prawie chce. *Lub. Roz.* 343. Natręcik. *Klon. Fl. D.* 4. Kaci nadali natręta; niechże wejdzie! *Teat.* 24. *c*, 67. Obawiam się, żeby tu znowu ten natrętnik nie przyszedł. *Boh. Kom.* 4, 39. NATRĘTNICA, y, *ż.*, NATRĘTKA, i, *ż.*, (*Tr.*), kobieta natrętna, eine sehr Zudringliche. Otoż widzisz natrętnico! *Teat.* 36, 77. NATRĘTNY, a, e, NATRĘTNIE, NATRĘTNO *adverb.*; nacieraniem uprzykrzony, sehr zudringlich, lästig; *Sorab.* 1. wobużné; *Ross.* навязчивый, суетливый. Natrętny prędzéj wskóra, choć trzy po trzy plecie. *Teat.* 46. *b*, 56. Żadnéj już nie żądam pomocy; wszystko mi jest natrętno. *Teat.* 47. *c*, 128. t. j. przykro. NATRĘTSTWO, a, *n.*, NATRĘTNOŚĆ, ści, *ż.*, uprzykrzenie się napieraniem, *Sorab.* 1. wobużnosć, wóbza; *Ross.* суетливость, докука; Zudringlichkeit, Lästigkeit. Natrętność, gwałtowne nadstawienie swojéj osoby i swego zdania, w owym okrzykliwym opowiadaniu rzeczy całe niepotrzebnéj, albo niemiłéj słuchającym. *Jez. Wyr.* Mam słuszne przyczyny! B. Mogęż się o nie spytać bez natrętności? *Teat.* 41. *c*, 323. Co za natrętstwo kobiece! *Teat.* 43. *b*, 7.

NATROSZCZYĆ się, *recipr. dok.*, dosyć się troszczyć, gryźć, tęsknić, sich genug härmen; *Vind.* natesnuvati; *Ross.* натруситься.

NATRUDZIĆ, *f.* natrudzi *cz. dok.*, namordować, müde genug machen. Skoczyłem bez pamięci na grzędę, i jeszcze prawą nogę sobie natrudziłem. *Teat.* 20. *b*, 99. NATRUDZIĆ się, *recipr.*, nabiedzić się, sich müde plagen. Com się natrudził, com się nażądał, Ażebym ciebie oglądał. *Kniaź. Poez.* 2, 192. Co się małżeństwo nakłóci, natrudzi, Aby też w domu było jak u ludzi. *Mon.* 70, 598. Przedsiębiorąc jakową robotę, podjęciem się jéj natrudzą i pracy nalękają; dźwigają jednak. *Mon.* 71, 42. *ib.* 73, 720.

NATRWOŻYĆ, *cz. dok.*, dosyć potrwożyć, genug bestürzt machen, ängstigen, (*Vind.* natesnuvati). — §. Natrwożyć się, sich genug ängstigen.

NATRYKSAĆ *cz. dok.*, dosyć potryksać, nabość (rogami), genug stoßen (mit Hörnern). Uśmiał mię, gestami żwawemi natryskał, i jako chciał naszturchał. *Mon.* 70, 65.

NATRZĄSAĆ, *czyn. dok.*, NATRZĄSNĄĆ, *f.* natrząśnie *jedntl.*, *Boh.* natrausyti, natřasti; *Sorab.* 1. natruscham, natruschu, nadtruscham; *Carn.* natresti, natresem; *Ross.* настрясть, настрясать; dosyć czym potrząsać co, bestreuen mit etwas hinlänglich. Od natrząsania gmachów zioły, niech płacą złotych trzy. *Lek. C* 2 *b.* Natrząsanie *Ross.* натруска. — §. Natrząsać, dużo trząść, genug schütteln, rütteln. Dobrą miarą odmierzy ci bóg, natkaną, natrzęsioną i opływającą. *Sk. Kaz.* 279. — §. Natrząsać czego, dosyć czego zrzucać trząsaniem, genug herab schütteln. Wlazł na dąb, aby natrząsł żołędzi. *Ezop.* 73. — §. Natrząsać się czym, *recipr. pass.*, wzruszyć się, aufgebracht werden, erschüttert werden. Tym się natrząsnąwszy król haniebnie, postanowi sobie, nie słać więcéj do Hana nikogo. *Tward. W. D.* 2, 109. — §. Natrząsać się z czego, *activ.* = urągać się, naśmiewać się, höhnisch worüber lachen, mit Hohngelächter sich darüber wegsetzen, verhöhnen, verspotten. Nieprzyjaciel się natrząsa i z kościoła twego naśmiewa. *Sk. Kaz.* 76. Z martwych wstawając, z śmierci natrząsać się będziem, mówiąc: gdzież zwycięstwo twoje? *ib.* 188. Heretycy tajemnice nasze wydali, i z nich się natrząsali. *ib.* 596. Dokądże jeszcze ze mnie natrząsać się będziesz? *Teat.* 9. *b*, 48. Wywołany z kraju Zborowski przejeżdżał się po Polszcze z taką dumą, jakby się z praw i słabości przełożonych natrząsał. *Boh. Zamoj.* 170. Cham śmiał natrząsać się z ojca, a nie umiał pokryć niedostatków jego. *Sk. Żyw.* 1, 189. Natrząsać się z religii. *Teat.* 49. *d*, 24. *ib.* 37, 107.

NATRZEĆ, *ob.* Nacierać.

NATRZEPAĆ, *cz. dok*, dosyć potrzepać, genug klopfen; *Ross.* натрепать. Natrzepać się, sich satt klopfen.

NATRZMIĆ, *f.* natrzmi *cz. dok.*, nastorczyć, najeżyć, wzjeżyć, aufsteifen, aufstroßen, stroßen machen. Stąpa panna jak pawa, a natrzmiwszy rogi, Ogon za sobą włóczy. *Zimor. Siel.* 151. Zbielałym natrzmiła skronie włosem; *posuit ad tempora capillos canos. Żebr. Ow.* 63. Junacy w natrzmionych fantazyach siła z płocha czynią. *Fredr. Ad.* 44. w nadętych, aufgeblasen. Swe brzydkie Tantalka uczynki natrzmiła złorzeczeństwy, *adjecit. Żebr. Ow.* 143. (jeszcze brzydszemi uczyniła).

*NATRZNĄĆ, *f.* natrznie *cz. dok.*, n. p. Podsadzi się żyd doktor pod zadek chorego, wszystko chcąc widzieć opatrznie, Gdy mu ten w oczy, w uszy, w gębę nawet natrznie. *Pot. Jow.* 2, 77. napuści, nafejda, er machte ihm ins Gesicht.

NATRZYMAĆ się, *recipr. dok.*, dość długo i mocno potrzymać do zmordowania się, sich müde halten; *Vind.* nadershati; *Ross.* надержать. *Subst. Vind.* nadershavez.

NATUCHAĆ, *ob.* Allewować, przyrzynać.

NATUCZNIEĆ, *nijak. dok.*, dosyć otyć, napęcznieć, genug dick und fett werden; *Eccl.* натучняю.

NATULIĆ, *f.* natuli *cz. dok*, NATULAĆ *niedok.*, przytulić do czego, aufdrücken, auf etwas andrücken, anschmiegen. Czapkę na uszy natulił. *Teat.* 22, 7. NATUŁAĆ się, *recipr.*, nabładzić się, nawłóczyć się, sich sehr lange herum stoßen, herum treiben in der Welt; *Ross.* натолкаться, наскитаться. Zbity od Turków Zygmunt po morzu się natułał, aż go Wenetowie do domu odwieźli. *Biel.* 288. *Fluctuatus*, ten, który się i tam i sam po wodzie natułał. *Macz.* Natuławszy się długo, przecież naostatek, Stawiła mię w tym miejscu odwaga i statek. *Teat.* 44, 26.

NATUPAĆ się, *f.* natupa się, *recipr. dok.*, wiele potupać, viel mit den Füßen stampfen, sich müde stampfen. Natupa się, nafuka, i na tym przestanie. *Tręb. S. M.* 18.

NATURA, y, *ż.*, przyrodzenie, die Natur; *Boh.* přirożenj; *Sorab.* 2. natura; *Sorab.* 1. natura, pžihrodžene waschno; *Vind.* natura, pant, narau; *Carn.* natûra, narâva, (*ob.* Narów); *Slav.* nárav; *Rag.* nârav; *Bosn.* narav; *Croat.* narav, narava, chúd; *Ross.* натура, природа; a) *active*: siła twory wywodząca, die hervor bringende, die schaffende Natur. Nic na świecie nie zginie, tak to sposobiła natura, to jest przyrodzenie rzeczy wszystkich. *Gorn. Sen.* 346. Nic z tego nie niszczeje, co się z oczu zmyka, i do wszystkorodnéj natury, z któréj wyszło, i znowu wkrótce wejść ma, skrytym nurtem powraca. *Pilch. Sen. list.* 288. Co jest natura? bo nie trzymam się waszego zdania, Że jest spoczynku albo ruchania Najpiérwszym początkiem. *Suszyc. Pieśn.* 3, 3. Zawsze bóg i natura jedno dają prawo. *Przyb. Milt.* 181. Natura, jest to zrządzenie praw, od samego stworcy ustanowionych, dla długiego trwania rzeczy i dla porządnego następowania po sobie istności; można ją uważać za moc dzielną, niezmierną, która wszystko ogarnia. *Stass. Buff.* 29. Nic sztuka bez natury, praca nadaremna, Jednakowoż je łączy potrzeba wzajemna. *Dmoch. Szt. R.* 82. Wszelka sztuka jest naśladowaniem natury. *Pilch. Sen. list.* 2, 71. Wszyscy się równi rodzimy z natury. Dopiero ślepa fortuna nas dzieli. *Pot. Sil.* 243, von Natur. Ujrzał u brzegu dziewczynę, jako ją natura stworzyła. *P. Kchan. Orl.* 308. nagutenką, wie sie Gott erschaffen hat. — §. b) *passive*: Ogół rzeczy stworzonych, die hervor gebrachte Natur, die ganze Natur. Sama natura mała dla chciwego. *Bardz. Trag.* 466. Świadomy natury, znawca natury, *Vind.* naturosnanez, der Naturverständige. — §. c) Natura, istność, das Wesen, die Natur. Czym jest różna natura od persony (osoby)? natura jest człowieństwo, a persona jest człowiek. Natura jest w Pietrze, iż tak musim rzec, Piotrostwo, a persona Piotr. Natura jest istność abo jestestwo nieosadzone, które na jednym abo na wielu stanąć może; a persona jest istność osadzona na jednym. *Sk. Kaz.* 535. Eutych dwie rozdzielne *naturze (*dual.* = natury) w Chrystusie, bozką i ludzką mieszał. *Sk. Kaz.* 536. Dwie naturze są w nas, duchowna, którą duszą zowiem, i ziemska, którą ciałem nazywamy, w jednéj personie (osobie) złączone. *ib.* 536. Nam śmierć nie jest natury skończenie, ale tego życia dokonanie; bo się natura nasza na lepsze po śmierci naprawuje. *Sk. Żyw.* 2, 407. Za nic sobie miał ludzi, jakby inszéj natury, nie jako on byli. *Jabł. Tel.* 24. Jedna natura, jeden charakter *Eccl.* соестество. Jednéj spólnéj natury będący *Eccl.* соестественъ. Złéj natury będący *Eccl.* злоестественный. *Rag.* unâraviti *indere naturam*, cf. narowić; (*Vind.* se ponaturiti = przyjąć naturę). Natura wilka ciągnie do lasa. *Żegl. Ad.* 150. Natura = przyrodzenie przymioty, natürliche Eigenschaften, Natur. O naturze, to jest dobroci abo defektach krajowych produkcyj wiedzieć potrzeba. *Mon.* 65, 290. Flota podatki w naturze wiozła. *N. Pam.* 24, 289. nie w pieniądzach, w zbożu, w fruktach i t. d., in Naturproducten. — §. Prawo natury, Naturrecht, zawiera prawdy, któremi człowiek względem boga, siebie i drugiego za powodem samego rozumu rządzić się ma. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 7. — §. Natura, cf. nasienie męzkie. NATURALISTA, y, *m.*, fizyk. *Tr.*, ein Naturforscher. NATURALIZACYA, yi, *ż.*, obrządek prawny, którym się cudzoziemiec przyswaja, i staje zdolnym do osiągnienia urzędów krajowych. *Kras. Zb.* 2, 220. (cf. indygenat), die Naturalisirung. NATURALNOŚĆ, ści, *ż.*, ułożenie naturalne, przyrodność, die Natürlichkeit. NATURALNY, a, e, przyrodzony, przyrodzonym sposobem, natürlich, Natur=; *Sorab.* 1. naturski, pžihrodženski; *Boh.* přjrozený; *Carn.* natirléh; *Vind.* naturn, naturen, samonaseben; *Croat.* naravszki; *Dal.* naravni; *Slav.* náravni; *Rag.* ponaravski; *Bosn.* naravni; *Ross.* натуральный, сродный. Fortyfikacye naturalne mają rowy, okryte wzgórkami, skały, góry etc. *Jak. Art.* 2, 499. Rzeki, strugi etc., oddzielające jednę majętność od drugiéj, nazywają granicą naturalną. *Zabor.* 360. Naturalny włos. *Hul. Ow.* 91. Produkt naturalny *Ross.* самородка. Naturalnego koloru, niefarbowany *Ross.* самоцвѣтный. Członki naturalne, *genitalia. Kirch. Anat.* 3. Historya naturalna, die Naturgeschichte, nauka o wszystkich ciałach poziemnych i podziemnych. *Bot. Nar.* 2, *Vind.* naturosnanstvu, snanost nature. NATURALNIE *adverb.*, przyrodzenie, natürlich. Rozumiesz, że on powziął wielkie przywiązanie do starościanki? R. Jużci naturalnie, kiedy wielką niecierpliwość widzenia jéj pokazał. *Teat.* 8, 54. NATURKA, i, *ż*, *demin. nom.* natura, *contumeliose*, das Naturchen. Téj Jejmości naturkę dobrze znałem. *Teat.* 24. *b*, 6. t. j. temperamencik.

NATURBOWAĆ się, *f.* naturbuje się *recipr. dok.*, natrwożyć się, natrapić się, sich müde quälen, viel ausstehen. Dosyć ja się naturbowałem, kiedym pożyczał pieniędzy, niechaj oni się teraz turbują, jak mają odbierać. *Teat.* 22, 40.

NATWARDZIĆ, *cz. dok.*, dosyć twardym uczynić; *Vind.* naterditi; genug verhärten. NATWARDZIEĆ, NATWARDNIEĆ *nijak. dok.*, stawać się dosyć zatwardniałym, hart genug werden. Sok ten śledzionę zatwardziałą ścieńcza. *Spicz.* 24. Lekarstwo na krę abo natwardzenie, żeby je rozpędzić. *ib.* 117.

NATWÓRZYĆ, *f.* natworzy *cz. dok.*, NATWARZAĆ *niedok.*, dosyć potworzyć, *propr. et fig.*, eine Menge nach einander hervor bringen, machen, schaffen. Sieciech sprawując rządy, natworzył sobie wielu nieprzyjaciół. *Nar. Hst.* 3, 44. *N. Pam.* 15, 329. — *Ross.* натворить zaczynić, zaprawić.

NATYCHMIAST, *adverb.*, §. a) Na tych miast, *repente*, z nagła, w *ocemgnieniu, *hnet (wnet), natychmiast, mówią niektórzy. *Macz.* auf der Stelle, sogleich; *Boh.* pogednau, naobrat; *Sorab.* 1. naměztže; *Slav.* sadataki; *Carn.* nategàma, sdâje, sdajzi, obrat, na obrat; *Vind.* sdaizi, kmalu, jadernu, na tem mesti, v tem fhlaki, fhlakama; *Croat.* mahom, vréd; *Ross.* наскоро, сей часъ, абіе. — §. b) Zamiast, an der Stelle, anstatt, *ob.* Miast, miasto, na *to miast.

NATYKAĆ, *ob.* Natkać.

NATYNKOWAĆ, *cz. dok.*, po wierzchu potynkować, von oben betünchen; *Croat.* nakorívam.

NATYRAĆ, *ob.* Nadtyrać.

*NAUCZALNY, a, e, *Tr.*, z czego można się nauczyć, lehrreich, belehrend, nauczny, naucznie, *Vind.* vuka ponu; *Ross.* учительный, поучительный, наказный, наставительный; *Eccl.* казательный, доброоучительнъ. *NAUCZALNIK, a, *m.*, *Tr.*, dogmatyk, ein Dogmatiker. NAUCZKA, i, *ż.*, *demin.*, *nom.* nauka; eine kleine Lehre. Napisz sobie tę nauczkę; wara kocie, idzie o cię. *Teat.* 1. *b*, 79. Napisać raczył krótką nauczkę, co to jest szlachectwo. *Mon.* 71, 895. *Żebr. Ow.* 113. Na pięknyśmy balik trafili, zamiast menwetu, mieliśmy nauczki. *Teat.* 24. *b*, 79. *NAUCZLIWY, a, e, — ie *adverb.*, chętny nauczyć się, przyjmujący naukę, *docilis*, gelehrig, lernbegierig, *Boh.* gemný, cf. jać, imać, pojętny; *Vind.* navuzhliu, podvuzhliu, umen, vukashelen; *Rag.* naucgliv, nauciv, naùcni, uglavgliv; *Croat.* navuchlyiv; *Ross.* переимчивый, понятливый. *NAUCZLIWOŚĆ, ści, *ż.*, chęć nauki, die Gelehrigkeit, Lernbegierde; *Boh.* gemnost; *Rag.* naucglivost, naùcnos, uglavnos; *Vind.* navuzhlivost, podvuzhlivost, umnost; *Croat.* navuchlyvozt, navuchenoszt; *Ross.* переимчивость, понятливость. NAUCZYĆ, *f.* nauczy *cz. dok.*, Nauczać *niedok.*, *Boh.* naučiti; *Slov.* naučjm; *Sorab.* 2. roshuzisch; *Vind.* podvozhit, podvuzhiti (*ob.* Poduczyć), dopovedeti; *Croat.* navuchati, navùcham; *Slav.* naucsiti; *Rag.* naucitti; *Bosn.* nauciti, vjechati, uglaviti; *Ross.* научить, научать, вразумить, вразумлять, надоумить, надоумливать, наставить, наставлять, наставливать, наткнуть; *Eccl.* вразумляти, наоучити, наразумити, наставити, наказати, наказую; skutecznie pouczyć kogo, einen (mit Erfolg) unterrichten, lehren, belehren. Byś uczył nie wiem jako, nie nauczysz nic, jeśli sam tego nie uczynisz. *Petr. Ek.* 22. Kto się czego nie uczył, nie może drugiego nauczyć. *Rys. Ad.* 26. Wielu jest, którzy nauczają (• uczą), a mało, którzy przyjmują nauki. *Teat.* 22, 17. Nigdy cię rozumu nie można nauczyć. *Teat.* 36, 105. Co zaszkodziło, to nauczyło. *Cn. Ad.* 107. (cf. mądry po szkodzie). Nauczać wiary • katechizować. *Cn. Th.* — §. Set, jako sam się w dobrych przykładach ukazował, i potomstwo swoje na dobre nauczał. *Glicz. Wych. E* 1 *b.* formował, kształcił. NAUCZANIE, NAUCZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, das Lehren; *Croat.* navuchanye; *Ross.* ученіе, наставленіе; *Eccl.* наоукъ, (навыкъ, привычка nawyknienie, nałog; *Ross.* навычка wprawa). Całe życie przepędzać będziesz z metrami; łożąc go połowę na uczenie się, a drugą na nauczanie. *Teat.* 38, 192. — §. *aliter* *Nauczenie *adv.* • uczenie, uczonym sposobem, gelehrt. — NAUCZONY, a, e, *partic. praet. pass.* a) *compl.*; b) *obsol.* • uczony, biegły, doświadczony, wprawny, gelehrt, geübt. Gdybyś mi gadał o twoich nauczonych rzeczach, gębę otworzywszy słuchałbym. *Teat.* 19. *b*, 43. Tam się obróciła, Kędy ją nauczona wiedma prowadziła. *P. Kchan. Orl.* 60. Niektóre narody, acz same grubemi były, sąsiady nauczone miały. *Krom.* 6. Między jego sługami był jeden Greczyn nauczony. *Gwagn.* 110. Perły na szyszaku sadzone ręką nauczoną. *P. Kchan. Jer.* 455. sztuczną, misterną, ćwiczoną. NAUCZYĆ się *recipr.*, *Boh.* naučit se; *Sorab.* 2. nahuknusch, nawucknusch; *Sorab.* 1. nawuknuč, nahuknu, (cf. nawyknąć); *Vind.* se navuzhiti; *Croat.* navuchitisze; *Ross.* навыкнуть, навыкать; lernen, erlernen. Jakoby się dopiero mówić nauczała, Tak w ten czas szepleniła, tak się zająkała. *Pot. Arg.* 353. Kto się sam czego dobrze nauczył, słuszna aby drugich uczył. *Cn. Ad.* 398. Tak długo trzeba się uczyć, pokądby się nie nauczył. *Glicz. Wych. N* 2. Czego się człek nauczy, To też i na zawsze mruczy. *Mon.* 71, 360. Nauczyć się na pamięć, auswendig lernen; (*Ross.* твердить, твержу, твержду, затвердить, затверживать; cf. twierdzić). NAUCZYCIEL, a, *m.*, *uczyciel, ktory drugiego czego uczy, der Lehrer; *Boh. et Slov.* učitel; *Sorab.* 1. hutžeř, pžihutžwař; *Vind.* vuzhenik, podvuzhenik, (cf. poduczyć); *Carn.* uzhenik, poduzhenik, podvis; *Croat.* navuchitel; *Dal.* nauchitel, uglavitel; *Bosn.* naucitegl, ucitegl; *Slav.* naucsitelj; *Rag.* naùcitegl, ucitegl; *Ross.* учитель, вразумитель, преподаватель, наставникъ; *Eccl.* казатель, оучитель, наказатель, поучатель. Jan Długosz, nauczyciel synów Kazimierza. *Stryjk.* 636. Nauczyciel wiary • katechista. *Cn. Th.* NAUCZYCIELKA, i, *ż.*, die Lehrerinn; *Boh.* učitelkyně; *Vind.* vuzheniza, (cf. uczennica); *Croat.* navuchitelicza; *Rag.* naucitegliza; *Bosn.* uciteglića; *Ross.* учительница, наставница. Pijaństwo jest matką wszelakiej szkarady, a sromotnéj nieuczciwości nauczycielką. *Kosz. Lor.* 119. Osobność nie jest z siebie mistrzynią niewinności, ani wieś nauczycielką oszczędności. *Pilch. Sen. list.* 3, 177. *NAUCZYCIELOWY, a, e, od nauczyciela, do nauczyciela należący, Lehrers •, des Lehrers. O dziwna moc nauczycielowa. 1 *Leop. List. Hier. S. H.* 5. NAUCZYCIELSKI, a, ie, od nauczyciela lub nauczycielstwa, Lehrer •, Lehr •; *Boh.* učitelský; *Rag.* nauciteglski; *Croat.* navuchitelszki; *Ross.* наставническій. (*Eccl.* поучатель-

ный, *Graec.* διδασκαλικός, *peritus docendi*, *qui valet arte docendi*). Osoby stanu nauczycielskiego. *Sejm. Grodz.* 2, 67, vom Lehrstande. NAUCZYCIELSTWO, a, *n.*, funkcya nauczycielska, trudnienie się uczeniem, stan nauczycielski, Lehramt, Lehrstelle, Lehrstand; *Vind.* vuzhenishtvu, vuzhenizhnu slushilu; *Bag.* nauciteglstvo; *Croat.* navuchitelsztvo; *Ross.* учительство, наставничество. Uwagi te służą wszystkim do nauczycielstwa tak publicznego, jak domowego powołanym. *Pir. Pow.* 1. Którzyby się żywotem nauczycielstwa bawili, tych od wszelkich innych Rzpltéj powinności uwalniamy. *Modrz. Baz.* 512. *N. Pam.* 24, 363.

NAUKA, i, *ż.*, (*Boh.* nauka, učenost; *Slov.* učení; *Sorab.* 1. hutžwa; *Sorab.* 2. huzba, wuzba; *Carn.* uk, nauk, uzhenûst, vedes; *Vind.* uk, vuk, navuk, podvuk, navuzhnost, navuzhenje, podvozhenie, vuzhnost, vuzhenost, sastopnost; *Croat.* navuk, navuchanye, vuchenoszt; *Slav.* nauk; *Rag.* nâuk (= zwyczaj, *ob.* Nawyknienie), ùmstvo (cf. umiejętność), kgnixenstvo, kgnixna mudros, (cf. księga; cf. piśmienny); *Bosn.* nauk; *Ross.* наука, проучка, толкъ, вразумленіе, наставленіе, ученость, свидѣніе, (навыкъ, навычка wprawa); *Eccl.* художество, книжьство, оученіе, книжное или ученость; (*Eccl.* нлоукъ, привычка, навыкъ nawyknienie); §. 1 a) nauczanie, uczenie, das Lehren, die Lehre, der Unterricht. Dał mu przytym i ustną informacyą albo naukę. *Sk. Żyw.* 53. Granie na instrumentach, taniec, śpiewanie, wszystko to w naukę panieńską wchodzić ma. *Kras. Pod.* 2, 248. Młody ćwiczenia i nauki potrzebuje. *Cn. Ad.* 508. Nie trzeba tym dawać nauki, którzy się za uczonych mają. *Zab.* 4, 19. *Ossol.* — §. *aliter*: Orygenes mógł siedmiom pisarzom z ust swoich nauki dawać. *Sk. Dz.* 113. t. j. dyktować. — b) Rzecz, która uczy, przestroga, die Lehre, die Warnung, das, was einen belehrt. Padły stuletnie dęby, a trzcinom nauka. *Kras. W.* 47. I śmiech niekiedy może być nauką, Kiedy się z przywar, nie z osób natrząsa. *Kras. Mon.* 79. Olbracht wojnę na Turka z nauki Kallimacha miał podnieść, aby szlachtę wojną wytracił. *Biel.* 435. (t. j. z rady, z namowy). Wyprawiła ich do Ormiańskiéj ziemi, żeby tam byli, póki im innéj nauki nie da. *Sk. Żyw.* 239. — §. 2 a) Nauka = to, czego uczą, der Gegenstand des Unterrichts, die Wissenschaft, die Kunst. Nauka, gdy smakuje, sporo się pojmuje. *Cn. Ad.* 544. Nauki krasomostwa, rymotworstwa, geografii, historyi, filozofii. *Kras. Pod.* 2, 245. Własny podział nauk dzielić się powinien na naukę fizyki i na naukę obyczajów. *Jez. Wyr.* Nauka obyczajna (obyczajowa, moralna) powinna być z siebie jasną, czystą, niezawiłą. *Mon.* 76, 150. Nosząc do chluby serce pochopne, Szukałem z nauk imienia, Puściłem w knieje myśl niewytropne Skrytego przyrodzenia. *Zab.* 13, 232. *Nar.* Jan Muskata, mistrz w naukach wyzwolonych. *Biel.* 170, der freyen Künste. Jagiełło przyzwał do Krakowa doktorów i mistrzów wszystkich nauk wyzwolonych z Pragi. *Stryjk.* 482. Nauki wyzwolone, *Ross.* словесныя науки, словесность; (cf. wyzwolony). Nauka walna, wszystkie zawierająca w sobie, albo też umiejętność walna, *encyclopaedia*. *Cn. Th.* Ociec go posłał do Aten na nauki. *Weg. Marm.* 1, 118. t. j. na uczenie się nauk, zu studiren; (*Vind.* vuzhenstve, shtudirstve, navuzhlive rezhi, vuki). Nauk pilnować, *studować, *szkołować, (*Gall.* etudier, studiren, *Vind.* shtudirati, navuzhivatise, se svuzhivati, vuzhitise). Pociecha ojcu, domowi ozdoba, syn z nauk w ojczyste powraca progi. *Pociej.* 17. (ze szkół, z uniwersytetu, z akademii). — b) Nauka *per excell.*, chrześciańska abo duchowna nauka = katechizm, der Katechismus, die Katechismuslehre, die Lehre. *Karnk. Kat.* 116. Nauki nam duchownéj nie powiedział. *Ksiądz.* 16. Ksiądz pleban z ambony miał naukę. *ib.* 136, *Ross.* проповѣдь, cf. kazanie, Predigt. Choć wielkiemi ordami na początek kazania Janowego gromadzili się ludzie, przecięż gdy do ciemnicy wsadzon był, mało pamięć była na naukę jego. *Biał. Post.* 40. §. 3. Nauka, czego się nauczono, umiejętność, wiadomości uczone, Gelehrsamkeit. Płci niewieściej nauka nie przystoi. *Kras. Pod* 2, 243. Nauka wszędy ma miejsce. *Cn. Ad.* 189. (nauką się wszędy pożywisz; nie sromota co umieć; dobrze, co umieć; rzemiesło stoi za folwark). — Nauka wielka nie zawsze chwalna. *Cn. Ad.* 545. Co mi to za nauka, że tego, co z powinności, z urzędu, i ze stanu umieć powinni, nie znają, a o tym, co do nich nie należy, gadają. *Teat.* 19. *c*, 60. Zowiemy człowieka bez nauki, nie żeby nic nie umiał, ale iż doskonalszéj nauki nie dosiągał. *Gorn. Sen.* 361. — *§. Ptasznik chcąc gołębia ułowić, rozmiatał nań siatki nauką swoją. *Ezop.* 56. (sztuką swoją, podług swojéj umiejętności).

NAUKŁADAĆ, *cz. dok.*, *Boh.* naukladati *saepe multa reponere*; wiele na kupę poukładać, viel auf einander legen, in Ordnung legen.

*NAUKLER, a, *m.*, sternik, żeglownik, żeglarz, der Steuermann, der Schiffer. Nawałność pokazuje dobrego ruklera. *Min. Ryt.* 4, 212. Wyprawia naukler swoje floty Do Ameryki, po ten kruszec złoty. *Kchow.* 68.

*NAUKOLUBNY, a, e, — ie *adv.*, nauki lubiący, die Wissenschaften liebend; *Eccl.* любоучителенъ, *Graec.* φιλομαθής. NAUKOWY, a, e, od nauk, scyentyficzny; *Carn.* naukske; *Ross.* учебный; wissenschaftlich, scientifisch. Techniczne czyli naukowe wyrazy. *Kpcz. Ukł.* 27. Naukowe książki, *compendia*; *Ross.* учебныя книги; szkolne, elementarne, Lehrbücher.

NAUMIZGAĆ się, *recipr. dok.*, do woli się poumizgać, nach Belieben caressiren, liebäugeln, cocketiren. Dobrze się naumizgała *Teat.* 35. *b*, 36.

NAUMYŚLNIE *adv.*, umyślnie, namyślnie, mit Fleiß, mit Vorsatz und Bedacht; *Boh.* z aumysla, z umysla, naschwal; *Sorab.* 1. zamyslom, zamyswom, za zamoszom; *Vind.* namislenu, namienjenu, navash, nalosh, nalesh; *Croat.* navlaszt, hotomcze, hotcze; *Rag.* navlasc; *Slav.* nafallicé; *Ross.* нарочно, нарокомъ. Więc jak naumyślnie i w sam czas, oś się u karety złamała. *Teat.* 30. *b*, 148. Słudzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hultajstwo odeszli.... *Vol. Leg.* 2, 1405.

NAURĄGAĆ się komu, *f.* nauraga się *recipr. dok.*, NAURĄGIWAĆ się *niedok. et frequ.*, naśmiewać się, nach Belieben verspotten. Bóg naśmieje się z nich; pan nauraga się im. *Budn. Ps.* 2, 4. (szydzi z nich).

NAUSZKA, i, *ż.*, NAUSZNICA, y, *ż.*, *Boh. et Slov.* naušnice, (*Etym.* ucho, uszy); *Sorab.* 1. buschowné wóbwěschk; *Carn.* naushesnek, ushesnèk; *Vind.* vuhna rinkiza, navuhiza, navufhniza, navuhfhje; *Rag.* naùhviza, uscierési; *Bosn.* nauhviçe, oboçi; *Slav.* mengjushe; *Croat.* navusnicza, mèngyus, rinchicze; *Dal.* nauhvicza, nausje; *Ross.* подвѣска, подвѣсь, серга, серги; *Eccl.* воушесца, оусерадь, усерязи, серги; der Ohrring, das Ohrgehänge, zausznička. Brzescy tłumacze najpérwsi poczęli używać słowa nausznica, *inauris. Budn. bibl. praef.* Nausznica złota. *Leop. Genes.* 24, 22. (kołstki złote. 1 *Leop. Genes.* 24, 22. nauszki. 3 *Leop.*). Zawiesiłem nauszki ku okrasie oblicza jéj. 3 *Leop.* 24, 48. (kołstki. 1 *Leop.*). Czyja to nauszka? 3 *Leop. Genes.* 38, 25. (czyja to zaponka? 1 *Leop.*). Nausznic perłowych dobywa, aby niemi zdobił szyje nałożnic swoich. *Birk. Chmiel. B* 3 *b.* Nausznice złote. *Sk. Dz.* 1002. (*Ross.* наушница zauszniczka, poduszczycielka; наушникъ zausznik). NAUSZNY, a, e, na uszach się znajdujący, Ohr-, auf den Ohren befindlich. Nauszny, na uszy usłyszany (cf. naoczny), mit (eignen) Ohren vernommen.

*NAUTACZNY, a, e, [= zapaśniczy, szermierski *ob.* utaczka. 7] n. p. *Velitaris pugna*, harcowanie, nautoczne potykanie. *Macz.*, Scharmützel.

NAUZDAĆ, *cz. dok.*, uzdę nałożyć, ouzdać; *Vind.* navusdati, oglaviti, obvsdati, gornavusdati, naklemati; bezäumen, mit Zaum und Gebiß belegen.

NAUŻYWAĆ, *med. dok.*, dosyć poużywać, genug genießen; *Bosn.* nausgivatise *oblectari.*

NAWA, y, *ż.*, (z *Łac.* navis), §. 1. jakikolwiek statek wodny, ein Wasserfahrzeug; *Rag.* brood (cf. bród), laghia (cf. łodź), plav (*ob.* Pław), korabglja, korabgliza, sukorabgliza (cf. korab'); *Croat.* bròd; *Bosn.* bród, ormaniça, drjevo, (cf. drzewo); *Ross.* рябикъ (cf. rabać), мишанъ, ушкуй, будара, сандалецъ, учанъ, сойма, буся; *Eccl.* катръга. Nawa mała = łodka, czołn, bat, ein Boot, ein Kahn. *Fasellus*, niejaka forma łodzi, nawą też zowią. *Macz.* — *Prov.* Kogo bóg ma w swéj obronie, Ten w złéj nawie nie utonie. *Cn. Ad.* 351. (Komu bóg jeszcze nie obiecał śmierci, Ten i z grobu snadno się wywierci). Nawa spora = komięga, szkuta, dubas, łodź, prom, ein Flußschiff. Nawa morska wielka żaglowa do ciężarów, okręt, ein Seeschiff. Nawy, któremi rzéki i morza przebywamy, napiąwszy dla pędu wiatrów żagle, a z tyłu przydawszy stér, którymby to w tę, to w owę stronę szybując, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. list.* 3, 65. Wsiadać chcesz widzę w nawę morzolotną. *Groch. W.* 433. Nawa wiosła mająca = galera. *Cn. Th.* Naw budowania miejsce, *navale. Cn. Th.* warsztat, der Schiffsbauplatz, die Schiffswerfte, *Croat.* brodarnicza; *Boh.* loděnice. Naw budowniczy, *naupegus. Cn. Th.* der Schiffszimmermann. — §. 2. *Transl.* Nawa kościelna. *Solsk. Geom.* 2, 76. Nawa kościoła zwłaszcza murowanego, z filarmi wnętrz. *templum ipsum*, *Graec.* ὁ ναός. *Cn. Th.* das Schiff einer Kirche, der Mittelteil.

NAWABIĆ, *cz. dok.*, dosyć czego powabić, wabiąc naprowadzić, genug zusammen locken, webin locken; *Sorab.* 1. nawabicž, nawabam; *Vind.* navabluvati, napeluvati, (navabiti = zaprosić gości); *Ross.* наживать, наживлять.

NAWĄCHAĆ się, *recipr. dok.*, dosyć powąchać, sich satt riechen; *Vind.* navohati; *Ross.* нанюхаться. Bodajbyś pod się kakając, do sytości się smrodu nawąchał swojego. *Paszk. Dz.* 11.

NAWADZIĆ się, *recipr. dok.*, *Boh.* nawaditi se *diu saepe litigare*, (nawaděti někoho na něco = *instigare, incitare*, nabechtać; *Vind.* nanadit *irritare*; navada = zwyczaj; *Eccl.* наваждаю *litigo*, наваждаю кого кому *lites sero*); sich satt zanken.

NAWAŁ, u, *m*, NAWAŁA, y, *ż.*, NAWALNICA, y, *ż.*, NAWAŁNOŚĆ, ści, *ż.*, (*Boh.* nawal nawalone drzewo; *Sorab.* 2. nawal wielka fala, bałwan, wełna morska; *Rag.* návala, navagljenje *concursus, multitudo*; *Vind.* naval, vodna muzh, vodni fluum; *Bosn.* navala *turba*, *aggressio*; *Croat.* navala *irruptio, turba, caterva*; *Ross.* наваль); wielka kupa nawalonych rzeczy, waląca się kupa, nacierająca na kogo, *propr. et fig.*, ein aufgethürmter Haufe, eine große Menge, eine daher stürzende Last, (cf. natłok, napływ). Nieprzyjaciel niezmiernym nawałem pod miasto nastąpił. *Tward. W. D.* 24. Dzicz narodów północnych nawałem zastępów swoich, zagniotła państwa zachodnie. *Jez. Wyr.* Już nieprzyjaciel gonić nas gotuje się; hetman wielkim sercem skoczy wśrzód wszystkiego nawału. *Tward. W. D.* 22. Gdyż my teraz przez nawałność spraw przyjść do tego nie mogli, odkładamy to do drugiego sejmu. *Vol. Leg.* 2, 166. Musisz rozporządzać tyle żądań, tyle spraw, nawałem z całego świata przychodzących. *Ossol. Sen.* 37. (*rerum coeuntium congestus*). Nawałność = impet, napęd, gewaltiges und ungestümes Eindringen, Bestürmen; *Vind.* naskok, napad; *Croat.* bùk, napor, jagma; *Ross.* стремленіе, устремленіе, стремительность. Rusacy przebiwszy uprzejmą nawałnością ufy Greckie, zwycięstwo otrzymali. *Stryjk.* 122. — §. *per excellent.* Burza, szturm, zburzone fale morskie; *transl.* zamieszanie, trwoga, Sturm, Ungewitter, Fluthen, Bedrängniß, Zerstörung, Guß, Gußregen, Platzregen; *Boh. et Slov.* ligawec, licina, přjwal; *Sorab.* 1. hlyeneza, morska nawalnoicž; *Carn.* fertùna; *Vind.* fortuna, vreme, nevurje, pojoviza, pojouza, viha, pleha, ploha; *Rag.* poplaviza; *Ross.* вьюга, зыбь, зыбель, треволненіе, порывъ, проливной дождь. Po spokojnéj ciszy morza, przypada nawałność. *Pilch. Sen. list.* 3, 379. Aby gwałtowna nawałność morska, wzbijając się wzgórę, z brzegów nie wylewała, szkody nie działała. *Wiśn.* 319. Tu wichry w srogiéj powstają nawale. *Kniaź. Poez.* 2, 109. Powstał wicher wielki, i nawałności obijały się o łodź. *Budn. Marc.* 4, 37. (powstała wielka nawałność wiatru, a wały biły o łodź. *Bibl. Gd. ib.*). Nawałność dobrego żeglarza pokazuje. *Fredr. Ad.* 75. Po nawałnościach radzi na spokojne morze patrzamy. *Warg. Wal.* 118. Tu chmura grozi ogniem i wylewem Brzemienna klęską wiszącéj nawały. *Kniaź. Poez.* 2, 110. Na mię bije srogi szturm i nawał trwogi. *Kulig.* 2. Większa jest nawałność niż kropla. *Radz.* 4 *Ezdr.* 9. 16. Przez kilka wieków obruszenie się narodów z północnych krajów Europy, zrobiło nawałność na państwo Rzymskie. *Jez. Wyr.* Do wielkiéj nawałności Maryus i Cynna Rzpltą przywiedli. *Warg. Wal.* 126. Gdyby w tych niebezpie-

czeństwach zachodzących, nawalność jaka na Rzpltą nastąpiła, postanawiamy pospolite ruszenie. *Vol. Leg.* 3, 541. Kościoł za tak wiele a wielkich bijących nań nawałów, nie miał się najmniéj naruszyć. *Hrbst. Art.* 88. NAWALAĆ, *cz. dok.*, 1. nabrudzić, nabłocić, beschlumpern, beflecken, *Vind.* navmasati, vmasati, pogerditi, nanevzhediti. 2. Nawalać, nawałkować, dosyć czego powałkować, genug walken, *Ross.* навалять. NAWALIĆ, *f.* nawali *cz. dok.*, Nawalać *niedok.*, *Boh.* nawaliti, nawalòwati; *Rag.* navàliti; *Croat.* navalyiti, navalyujem, nahrupluiem *irrumpo*, *incurro*, navalyam *advolvo*, *accumulo*; *Bosn.* navaliti, natovariti *onerare*, *irruere*, navaglivati *aggredi*, navagljati *multum volvere*, navaliti, napriti *angere*, *sollicitare*; *Ross.* навалить, наваливать, накатать, накатывать, натолкнуть, наталкивать, наворотить, наворачивать, нагромоздить, набухать, набухиваю; wiele czego waląc narzucać, do kupy powalić, zusammen wälzen, zusammen werfen. Już się sroga śmierć we wszystkie wgroziła, Młodych i starych sobie nawaliła. *Kanc. Gd.* 296. Dopadłszy warzechy, nawalił w brzuch śmietany. *Pot. Jow.* 2, 32. nabuchał, t. j. tego się obżarł. NAWALICIEL, a, *m.*, der Zusammenwälzer, (*Croat.* navalitel = napastnik). NAWALNISTY, a, e, — o *adv.*, nawałom, burzom podległy, den Stürmen oft ausgesetzt, stürmisch. Morze nawalnistego świata tego. *W. Post. W.* 3, 4. Zburzą się, jak nawalniste morze. *ib.* 1, 15. NAWALNY, a, e, w wielkiéj kupie czyli nawałem nalegający, nacierający, napadający, spadający, mit großer Last und Menge heran dringend. (*Ross.* навальный namówiony, nadspodzianie otrzymany). Dla nawalnych spraw Rzpltéj nie przyszło jeszcze do zupełnego ukończenia téj materyi. *Vol. Leg.* 3, 326. Mahomet z nawalnym wojskiem wtargnął do Bosnii. *Krom.* 712. *cum valido exercitu.* Mestwem wielkim i sercem pobił hufce wielkie nieprzyjacioł nawalnych. *Kraj. Chim.* A 4 *b.* Od Gallów nawalnych ojczyzna zgubiona. *Leszcz. Class.* 11. — *per excell.* Burzliwy, szturmowy, stürmisch; *Boh.* přjwalný, přjwalowý, přjwalčiwý, ligawý; *Sorab.* 1. bliyenczki, bliyenczoyité; *Vind.* fortunast; *Ross.* стремительный, устремительный; *Eccl.* вьюжный. Morze nawalne. *Tward. Wł.* 12. W deszczu nawalnym. 1 *Leop. Syr.* 49, 11, Platzregen; *Ross.* ливень. Rzéki częstokroć swą nawalną prędkością podrywają brzegi. *Cresc.* 146. — NAWALNIE *adv.*, z nawałem, gwałtownie, *Croat.* z návalum, *Bosn.* s' navalem *catervatim*, *turmatim*; *Ross.* взаемный; stürmisch, gewaltsam. Nie nawalniéj z obłoków wypadać grad może, I cięższéj bić ku ziemi wstawające zboże, Jako Żołkiewski bił nieprzyjacioł *Tward Wł.* 28. Zda mi się przyjazd Jehego, bo nawalnie a prędko przybiega. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 20. cwałem; *Ross.* стремить, стремлю; *Vind.* naglu vunnapasti, vunsdreti se, vunnaskozhuvati.

NAWARA, y, *ż.*, co się nawarza, naparza, der Sud, was eingesotten wird; (*Boh.* nawara co warzeniem przybyło; *Ross.* наваръ przykute zwarzone żelazo; навара tłuszcz, po wierzchu, n. p. rosołu pływająca okrasa, pozłota; posilność uwarzonéj rzeczy; наварный tłuszczem pokryty; zwarzony, o żelazach). W gorzelni kotłowy naware przygotuje. *Chmiel.* 1, 80. Kości pierwéj odgotować na nawarę dla psów, potym do huty odesłać. *Torz. Szk.* 270, *ob.* Parza, ospa. NAWARYA, yi, *ż.*, miasto w wojew. Ruskim. *Dykc. Geogr.* 2, 202, eine Stadt in Reußen. NAWARZYĆ, *f.* nawarzy *cz. dok.*, Nawarzać *et* Nawierać *cz. niedok.*, *Boh.* nawařiti; *Vind.* navariti, privariti (o żelezie zwarzyć; *Ross.* наварить, наваривать); dosyć czego nagotować, wiele gotować, liczne potrawy warzyć, viel kochen, sieden; *Ross.* настряпать. Nawarzył warzy, i nadrobił chleba na miseczkę, i szedł na pole, chcąc donieść żeńcom. 1 *Leop. Dan.* 14, 32. Nazbierawszy manny, stłukł w moździerzu, a nawarzywszy w garncu, nadziałał z niéj kołaczków. 1 *Leop. Num.* 11. Nawarzyła kaszę, i wylała na stół. *Ezop.* 13. — Piwa nawarzyć, Bier brauen, *fig.*, licha jakiego narobić, Unheil anrichten, sich selbst Noth zuziehen, zurichten; *Vind.* kai hudega napraviti, narediti, vdelati, nasjati, podshgati, shtistati; *Ross.* довраться. Jakiego nawarzyli, takie piwo piją. *Pot. Arg.* 383. *Dzwon. Stat. B* 2. Pleć, pleć, nawarzysz sobie, a nie komu, piwa. *Zabł. Zbb.* 94. Czemuż to ja mam pijać to piwo, którego głupie kto inszy nawarzył? *Pot. Syl.* 392. Pij piwo, jakiegoś nawarzył. *Rys. Ad.* 55, trink aus, was du eingeschenkt hast; *Slov.* čo si si nawaril, zec; *Sorab.* 2. zo jaden szebe nadrobi, to dej teke hujeseż; *Ross.* ты заварилъ кашу, ты ее и разхлебывай. Czego panowie nawarzą, tym się poddani poparzą. *Cn. Ad.* 125. (panowie za łby chodzą, a poddanym włosy trzeszczą). Wyście sami tego wszystkiego złego nawarzyli. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 12, 10. (wyście to wszystko złe uczynili. *Bibl. Gd.*). To złe, które cierpią, sami sobie nawarzyli. *Pilch. Sen. list.* 299. Nauczyciel nieprawowierny, wieleby w tym złego uczniom nawarzył, i szkody nabroił. *Glicz. Wych. L* 4 *b.* Synowie, by sporni nie byli, a tobie jakiego żalu a frasunku nie nawarzyli. *ib. E* 6 *b.*

NAWASZCZAĆ, *ob.* Nawoszczyć. NAWĄTLIĆ, *ob.* Nadwątlić.

NAWAŻYĆ, *f.* naważy *cz. dok.* NAWAŻAĆ *niedok.*, *Boh.* nawaziti *inclinare*, *multum pendere*, *ad libram exigere*; wiele odważyć wagą, genug abwägen, *Vind.* navagati, prezhvagati, priedvagati, napreivagati. — §. Naważać co, robić że się waha, rusza, chwieje, in eine wägende Bewegung bringen, in Schwingung bringen. Ptaki naważają, uważaniem rządzą lot, *librant aves cursum in aere. Cn. Th.* 1229. Naważać się, *fiz. i moraln.*, wahać się, schweben, schwanken. Na obie naważa się strony; *momenta sumit utroque. Żebr. Ow.* 254. — §. Naważyć, odważyć, udecydować, udeterminować, beschließen, sich entschließen. Królewna osieść go naważyła, *ausa est. Żebr. Ow.* 55. Zejść naważyła z górnych wysokości, *sustinet ire. ib.* 92. — §. Ważyć czyli łożyć na co, auf etwas verwenden, darauf setzen, daran setzen. Jak najchciwiéj na to naważamy, Co wkrótce utracimy. *Papr. Gn. praef.*

NAWECOWAĆ, *cz. dok.*, dosyć wywecować, naostrzyć, genug wetzen; *Ross.* наточить, (*ob.* Natoczyć).

NAWĘDROWAĆ się, *f.* nawędruje się *recipr. dok.*, do woli lub zmordowania się wiele powędrować; *Ross.* наскитаться; sich müde wandern. Całe jest pielgrzymką życie, Gdy się nawędrujem do czasu, te rzeczy Opuścim ziemskie. *Min. Ryt.* 1, 291.

NAWĘDZIĆ, *cz. dok.*, dosyć powędzić, genug zusammen räuchern, einräuchern; *Croat.* navugyújem; (*dislg. Ross.* наудить на wędę nałowić).

NAWĘGIELNY, *Ross.* науголный. NAWĘGIELNIK, *Ross.* наугольникъ; *ob.* Narożny, narożnik.

NAWESELIĆ się, *f.* naweseli się *recipr. dok.*, nacieszyć się, sich zur Genüge freuen, nach Belieben ergötzen; *Ross.* навеселиться. Nie naweseli się ociec głupiego. *Budn. Prov.* 17, 21.

NAWET *adv.*, §. a) nakoniec, naostatek, na dokończenie, zum Beschluß, zuletzt. Słusznie my boga zawzdy naprzód wspominamy, Naprzód i nawet, bo ztąd wszystko dobre mamy. *J. Kchan. Dz.* 1. — ℥. b) Nawet = i chociażby, ja sogar, auch, selbst; *Boh.* alebrž, anobrž, třebas; *Vind.* ja she, she tu; *Slav.* dajosh; *Ross.* даже. I ślepy nawet, gdy ciska nawiasem Cały dzień, niemasz dziwu, że w cel trafi czasem. *Pot. Arg.* 249. I podejrzenie nawet nań nie padło. *Kras. Pod.* 2, 79. NAWETOWAĆ, *cz. dok.*, dosyć powetować, odwetować, nagrodzić stratę, hinlänglich ersetzen. Jeśli się sługom nie stanie dostateczna od panów ich nagroda, mają pana w niebie, który im to wszystko nagrodzi i okwicie nawetuje. *Żarn. Post.* 67. Nawetuje wam lat, które pojadła szarańcza. 1 *Leop. Joel.* 2, 25.

NAWIA, ii, *ż.*, *Tr.*, obłok strzał, kul, eine Wolke von Pfeilen, Kugeln, ein Kugelregen, *ob.* Chmura, chmara. NAWIAĆ, *f.* nawieje *cz. dok.*, NAWIEWAĆ *niedok.*, *Vind.* napihati; *Ross.* навѣвать; wiać na kogo, einen anwehen. Przy drzwiach tak mi w kark nawiało, że obrocić się ledwo mogę. *Teat.* 24, 159.

NAWIĘDŁ, *ob.* Nawiędnąć.

NAWIAS, u, *m.*, (*Etym.* wiesić); krzywa, nieprosta linia, eine krumme Linie. Tamże Tatarzy z góry puszczali nawiosy, Huk wielki z obudwu stron w same bił niebiosy. *Zimor. Siel.* 239. obłąkowate wystrzały, Bogenschüße. Nawiasem = nawiasowo *adv.*, nieprosto, obłąkowato, im Bogen, nicht gerade. Araby strzelają z szybkich łuków; ale strzał prosto nie puszczają, Tylko co je nawiasem do góry rzucają. *Bardz. Luk.* 122. Z moździerzów nigdy poziemnie, ale zawsze strzela się nawiasowo. *Jak. Art.* 2, 9. Pójdź, gdzie chcesz z swoją trzodą, ja za tobą w tropy, Choć nawiasem Halino, swe pożenę skopy. *Żab.* 11, 379. *Zabł.* Na nię ledwie nawiasem mogłem spojrzeć. *Teat.* 18, 76. (z ukosa). Nigdy się w takich nie chciał mieścić rzędzie, Co tak czynią jak drudzy, szedł zawzdy nawiasem. *Kras. W.* 49. (osobno, swoją szczególniejszą drogą). Rzeczy te, będąc wyjawione, mogłyby nam w prost lub nawiasem sprawić zawstydzenie. *Mon.* 76, 402 — §. Nawias, *parenthesis*, die Parenthese, das Parenthesezeichen, dwie miesiączkowe kreski, między któremi poboczna jaka myśl wtrąca się. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 4. *Carn.* kluke, sèrpi; *Rag.* vmètka, vmèt; *Slov.* medzokladka, medzostogka, zawreni, zatworeni; *Ross.* вмѣстительная, скобки. Żeby naznaczyć rozmnożenie między dwiema ilościami wielosłownemi, każda z tych pisać się zwykła między nawiasami, *in parenthesi. Jak. Mat.* 2, 19. — ℥. *Transl.* Nawiasem = natrącając, namieniając, mijając, im Vorbeygehen berührend. Możesz mu sam o tym namienić, ale nawiasem. *Boh. Kom.* 4, 55. Ale nawiasem mówię ci to, *inter nos*, że on największy zbrodzień. *Teat.* 23. *b*, 7. Świat pełen tych interesujących się nawiasem Ichmościów, którzy w rzeczy saméj tyle o nas dbają, jak pies o piątą nogę. *Teat.* 24. *c*, 24. (niby też to, na pozór). — ℥. *Meton.* Nawiasem = przypadkowo, na szczęście, na los, zufällig, auf gut Glück, aufs Gerathe wohl. A zatym widzisz Wc Pan, że to nie nawiasem, Lecz z trudnością przychodzi, zostać mecenasem. *Zabł. Zbb.* 49. I ślepy nawet, gdy ciska nawiasem Cały dzień, niemasz dziwu, że w cel trafi czasem. *Pot. Arg.* 249. — Nawias, azard, przypadek, Zufall. Nie chcieliśmy królów omylnym natury nawiasem. *Pot. Arg.* 107. NAWIASOWO *adv.*, *ob.* Nawias. NAWIASOWY, a, e, nieprosty, krummlinig; *transl.* przygodny, przypadkowy, zufällig. Nawiasowe zdarzenia, ślepe przypadki. *Zabł. Zbb.* 71. Trzeba też to dawne znajomości Różnić od nawiasowych przyjacioł i gości. *ib.* 85. Witałem ją tylko w nawiasowych zdarzeniach. *Teat.* 18, 26.

NAWIĄZAĆ, *f.* nawiąże *cz. dok.*, NAWIĘZYWAĆ *częstotl.*, nawięzuje *praes. niedok.*, *Boh.* nawazati, nawazowati; *Rag.* nâdovêzati; *Vind.* navesati, navoslati, gorpervesati, nashnurati, gornavoslati; *Dal.* nawezujem (= haftuję; *Bosn.* navesti, vesti ighlom = haftować); *Ross.* навязать, навязывать; ℥. a) przywiązać nad czym, über etwas anbinden. Zerwał się ten interessów łańcuch, że chyba szczęściem, kto mógł, nawiązał; a kto nie umiał, to mu się urwało. *Zab.* 13, 189. Na łuki cięciwy świeże nawięzują. *Bardz. Luk.* 113. Patrz czy też wszystko dobrze nawiązano. *Alb. na Woj.* 8. Przystąp' tu Muzo! nawiąż mi bandury, Niech się po złotych wdzięk stronach ozywa. *Zab.* 10, 155. *Zabł.* napinać stronami, mit Seiten bespannen. — §. b) *Jurid.* Nawiązać rany, szkodę = bassarunk płacić, nagrodzić; Schmerzengeld zahlen, Schaden vergüten. Raniony upominał się, aby lub onego i rany były nawiązane. *Dwor. B* 4. Świadków niesłusznie zganionych i odstawionych, tak nawiązać trzeba, jakbyś ich ranił. *Stat. Lit.* 295. t. j. tyle kary pieniężnéj zapłacić. *Czack. Pr.* 2, 192. Od tego czasu, jako kto ludzi cudzych u siebie zadzierżał, ma ich nawiązać, to jest, za omieszkanie roboty ich, od każdéj głowy, na każdy tydzień, po sześciu groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 383. Ktoby ku ojczystemu imieniu ludzie abo ziemię bez daniny naszéj zabrał, ma każdego człowieka, jako wiele wziął, swemi ojczystemi nawiązać, i każdą ziemię ziemią. *ib.* 20. *Czack. Pr.* 1, 189. NAWIĄZANIE, NAWIĘZYWANIE, ia, *n*, *subst. verb.*; a) nawiązanie, to, czym nawięzują, *amentum. Cn. Th.*, das Band, der Riemen. Tobie przystoi dyament w pethcy, złoto w przepasaniu, w szabli świetny kamień, w nawiązaniu nić od złota i jedwabiu przedniejsza. *Mon.* 69, 605. b) *Jurid.* Nawiązanie = Nawiązka, co *ob.* NAWIĄZANY, a, e, *part*, nawiązane łóżko = podwiązane, *subtentus lectus loris. Cn. Th.* ein Gurtbett. NAWIĄZKA, i, *ż.*, (cf. *Boh.* nawazek; *Vind.* naves; *Ross.* навязка nawiązanego co); ℥. 1 a) czym nawięzują, Band, Binde. Nawiązki cyrulik przyłożył. *Tr.* — b) Pęk nawiązany, ein Bund, etwas Zusammengebundenes. *Fasces*, u Rzymian nawiązki. *Falss. Fl.* 10. —

ʒ. 2) *Jurid.* Bassarunk, Schmerzengeld, Heilgeld, Schlagegeld, Schadengeld. W sprawach kryminalnych, prócz kar cielesnych, zyskuje strona na stronie nawiązkę, czyli pewną, niby na felczerów i aptekę, pieniężną summę, jeśli tylko rany abo siniaki zadane były. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 310. Pojmanego biskupa musiał Leszek z znaczną nawiązką jednać i wypuścić. *Stryjk.* 320. Midas wyciął policzek Dyogenesowi, i zaraz mu dał nawiązkę wedle prawa. *Budn. Apopht.* 29.

NAWIĆ, NAWICIE, *ob.* Nawinąć, Nawijać.

*NAWICELLA, i, *ż.*, czołnek do kadzidła. *Cn. Th.* die Weihrauchbüchse; z *Łac.*

NAWICHNAĆ, *ob.* Nadwichnąć.

NAWICHRZYĆ, *cz. dok.*, dosyć powichrzyć, genug stürmen, toben, Saus und Braus machen.

NAWIDZIEĆ kogo, *f.* nawidzi *med. niedok.*, (*oppos.* nienawidzieć), rad widzieć kogo, rad mieć, kochać się w nim, einen gern sehen, lieben, gern haben. (*Vind.* naviditi, nagledati = zamierzyć sobie; navidlivati = nienawidzieć, zawidzieć, (*Lat.* invidere); naviden = poważny). Lubią go obiedwie, a ta, ta młodsza passyami go nawidzi. *Teat.* 22. *b*, 25. Dobrego gospodarza każdy nawidzi, chwali. *Kluk. Rośl.* 3, 11. Nienawidzę równie rozpusty, tak jakem ją przedtym *nawiedził. *Mon.* 70, 124. ʒ. *ob.* Nawiedzieć.

NAWIECZERZAĆ się, *recipr. dok.*, kończyć wieczerzą, das Abendmahl endigen; *Boh.* nawečeřeti se. Także i kielich wziął, gdy się nawieczerzał. *Leop. Luc.* 22, 20. (gdy było po wieczerzy. *Bibl. Gd.*). Gdy się nawieczerzali, wprowadzili go do komory. *W. Tob.* 8, 1. (gdy wieczerzą odprawili. *Bibl. Gd.*).

NAWIEDZIĆ, *f.* nawiedzi, *cz. dok.*, NAWIEDZAĆ, *niedok.*, *Boh.* nawštjwjti, nawštěwowati; *Vind.* objiskati; *Sorab.* 1. wopytam, wopotam; *Croat.* pohoditi; *Bosn.* pocchi viditi koga, pohoditi koga; *Slav.* pohoditi; *Ross.* навѣстить, навѣщать, посѣтить, посѣщать; *Eccl.* сѣщу, посѣщаю, присѣтити, присѣщати; a) odwiedzić kogo, zaglądać do jego pomieszkania, einen besuchen. Wyciąga tego uprzejmość sąsiedzka, żeby się nawiedzać. *Kras. Pod.* 2, 85. Bogate pany z chęcią nawiedzają, a ubogich nie widzą. *Biał. Post.* 224. Mający być nawiedzonym czyli odwiedzonym *Eccl.* посѣтителенъ, *visendus.* Położnicę nawiedzić (*Vind.* na fibel jiti, na fibeu priti). Obiecał się był do nich rychło nawiedzić. *Sk. Dz.* 41. — §. Nawiedzić, troskliwie szukać, wyglądać, sorgfältig suchen, nachsehen. Będę szukał owiec moich, i nawiedzę je, jako nawiedza pasterz trzodę swoję, gdy bywa w pośrzodku owiec rozproszonych. *Pociej.* 386. Rozpraszacie owce moje, owszem rozganiacie je, a nienawiedzacie ich. *Bibl. Gd. Jer.* 23, 2. — *ʒ. Posłowie Carscy oddawszy hetmanowi listy, zdrowie od Carza nawidzili. *Papr. Ryc.* 105. oświadczyli, sie statteten den Gruß ab. — ʒ. Bóg nawiedza czym, *theol.* Gott sucht heim womit. Bóg choć ojca abo syna nie skarze, przecież dalszego potomka za ten grzech nawiedzi. *Karnk. Kat.* 307. Mieczem nawiedził bóg kraje owe. *Sk. Dz.* 555. Nawiedzę on naród w mieczu, w głodzie, w morze, aż go wytrawię. 1 *Leop. Jer.* 27, 8. Żona Zacharyaszowa niemało sromu użyła, gdy ją bóg był nawiedził niepłodem. *Glicz. Wych. C* 3 *b.* Bóg nawiedza swoich, i doświadcza ich przygodami rozmaitemi. *Sk. Żyw.* 245. Kogo bóg miłuje, tego i nawiedza. *Żegl. Ad.* 111. (*Vind.* Na respotjah frezha fedi = na rostajniach szczęście siedzi). Bóg wszechmogący swoje nawiedza rozmaitemi frasunki tu na świecie. *Biał. Post.* 230. Często bóg ten dom pogrzebami i żałobą nawiedza. *Groch. W.* 524. Od swej młodości chorobą był nawiedzon. *Prot. Jał.* 23. Atoć ja mężatek nie miłuję, a wżdy mię pan bóg takową raną przez gębę nawiedził. *Gorn. Dw.* 208. Pan bóg cię nawiedził, mówiono pogorzelcowi; niech mię mija drugi raz, odpowiada. *Dwor. K* 2. Który mię *nawidził bolem, ten mi dodał i cierpliwości. *Psalmod.* 95. — *ʒ. *Nawiedzę, nawidzę co na kogo = nawiodę, *ob.* Nawieść. — §. *Burles.* Skórę czyją nawiedzić = wyłupić, wyłoić, jemandes Buckel heimsuchen, (mit Schlägen). Cieszyłabym się, gdyby ci czasem skórę nawiedzał za twoje głupstwo. *Teat.* 35. *b*, 136. Nie bój się, a choć ci czasem hajdamaki skórę nawiedzą, to nic nie szkodzi. *Teat.* 15, 88. Może ci ludzie mój grzbiet nawiedzić zechcą. *Teat.* 52. *c*, 52. — b) Nawiedziło kogo = opętało go, er ist besessen. Żeby cię nawiedziło, opętana przekoro *Teat.* 53. *d*, 17. Przez dwie staruszki nawidzone przemówił dyabeł. *Mon.* 74, 421. Lata jak furya, jak nawiedzona. *Teat.* 11. *b*, 49. Wrzeszczemy oboje, gdyby nawiedzeni. *ib.* 33. *d*, 37. NAWIEDZANIE, NAWIEDZENIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, NAWIEDZINY, *in plur.* *Boh.* nawštjwenj; *Slov.* naščiweni; *Croat.* pohodyenye; *Carn.* vas; *Ross.* навѣщаніе; *Eccl.* присѣщеніе; odwiedziny, wizyta, zajrzenie do kogo, das Besuchen, der Besuch, das Heimsuchen. Kazał go zabić w ten czas, gdy był do niego przyszedł w nawiedziny. *Ustrz. Kr.* 2, 68. Ochmistrzyni nasza poszła w nawiedziny do kumy. *Teat.* 28. *b*, 4. Czas wykradają przyjacielskie nawiedziny. *Pilch. Sen. list.* 2. Mojéj zguby są przyczyny, Niewiast częste nawiedziny. *Zab.* 11, 331. Nie powiadaj, żem zachorował, bo oni zechcą przyjść do mnie w nawiedziny. *Boh. Kom.* 3, 145. W nawiedziny do syna przyjechała. *Star. Dw.* 50. — §. Nawiedzenie Panny Maryi, die Heimsuchung Mariä. — §. *aliter.* Żywot i miłosierdzie dałeś mi, a *nawiedzanie twoje przystrzegało ducha mego. *Leop. Job.* 10, 12. (opatrzność twoja. *Bibl. Gd.*, dein Aufsehen. Luther.), — ʒ. Nawiedzenie od boga, doświadczenie, krzyż, przypuszczenie bozkie, die Heimsuchung von Gott. Stateczność wiary dzierżą panu swemu, co znoszą pokornie każde nawiedzenie od niego. *Rej. Post. S s* 5. NAWIEDZICIEL, a, *m.*, *Boh.* nawštjwitel; *Ross.* посѣтитель, дозорщикъ; der Besucher. Racz przyjść duchu, stworzycielu, Serc wiernych nawiedzicielu. *Pieśn. Kat.* 87. Ten, który ma w niebiosach mieszkanie, *nawiedzicielem i obrońcą jest miejsca onego. *Leop. Macch.* 3, 39. (dozorcą i obrońca. *Bibl. Gd.*). Aufseher. *W rodz. żeńsk.* Nawiedzicielka *Ross.* посѣтительница.

NAWIEJE, *ob.* Nawiać.

NAWIERAĆ, *ob.* Nawarzyć, *et* Nawrzeć.

NAWIERCIEĆ, *f.* nawierci *act. dok.*, NAWIERTAĆ *niedok.*, Nawiertywać, nawiertuje *freq. et cont.*; trochę zawiercić,

Vind. navertati; *Slav.* navêrtati; *Croat.* navertavam; *Ross.* навертѣть, навертивать, насверлить; etwas anbohren. W bokach saméj głowy zapalnika nawiertują się na krzyż cztery dziurki. *Jak. Art.* 2, 80. Nawiertanie drzewa ma być aż do drdzenia. *Cresc.* 438.

NAWIERZGAĆ się, *f.* nawierzgnie się, *recipr. dok.*, do woli powierzgać, sich müde toben, viel herumtoben. Pojechali na reszcie z lichem, jedno nawierzgawszy się, a drugie nahałasowawszy. *Teat.* 24. *c*, 39.

NAWIERZYĆ się, *f.* nawierzy się *recipr. dok.*, wszystkich sekretów sobie popowiadać, sich vielerley vertrauen. Z płaczem pocałowawszy, bierze na pokoje, Nie mogąc się nakochać, nie mogąc nawierzyć. *Pot. Arg.* 819.

NAWIEŚĆ, nawiódł, nawiedli, *f.* nawiedzie, nawiodę; *cz. dok.*, Nawodzić *niedok.*, *Boh.* nawesti, nawoditi; *Rag.* navèsti, navodim, navaadam; *Vind.* navoditi; *Sorab.* 1. nawodžuyu, nadwodžam; *Dal.* navodim; *Ross.* навесть, наводить, навожу; *Eccl.* навожду; naprowadzić na co, nakierować, worauf hinführen, leiten, lenken. Do sławy i do cnoty chce go jakim kształtem nawieść. *P. Kchan. Orl.* 1, 181. Nawodzisz mię na krok tak niebezpieczny. *Teat.* 11. *b*, 47. Na zły raz nawieść. *Cn. Ad.* 548. (cf. nagnać do sieci). Gadał w bóżnicy, wkładając imię Jezusowe, i nawodził żydy i Greki. 1 *Leop. Act.* 18, 4. (miewał rozmowę i pozyskawał żydy. *Bibl. Gd.*). nawracał, gewinnen, bekehren. 1 *Leop. Gall.* 1, 10. — §. Nawieść na kogo, naprowadzić na kogo, ściągnąć na kogo, über einen bringen, über ihn verhängen, ihm zuziehen. Gdyby to utajono, musiałoby nawieść osobom tym i dostojeństwu ich zniewagę. *Weryf.* 40. Oto ja *nawiedzę też na was złość chuci i usiłowania waszego. 1 *Leop. Jer.* 23, 3. (ja nawiedzę was. *Bibl. Gd. ob.* nawiedza kogo bóg). Gdy się wypełnią lata, *nawidzę na króla Babilońskiego i na tamten naród, nieprawość ich, a przywiodę na onę ziemię wszystkie słowa moje. 1 *Leop. Jer.* 25, 12. (*nawiedzę. *Bibl. G.*). — §. Nawodzić, przywodzić, przytaczać, anführen, (citiren). Nawodzisz z Bellarmina, że on nie wie, jakim się sposobem sąd od Pana Boga odprawuje. *Smotr. Ex.* 22. *ib.* 44. — Nawiedzenie, nawodzenie, *subst. verbi*, *Vind.* navodenje, navodba; *Croat.* navoy *inductio*; cf. nawoj.

NAWIESIĆ, *cz. dok.*, Nawieszać *niedok.*, dosyć czego na czym pozawieszać, genug aufhängen; *Dal.* navisziti; *Croat.* naveszíti, navessujem; *Ross.* навѣсить, навѣшивать. Nie mają na pieczy darmolęga, chociaj nań czasem i złota, jako pstrocin na dzięcioła, nawieszają. *Rej. Zw.* 135 *b.*

NAWIETRZNY, a, e, — ie, *adverb.*, *expositus ventis. Cn. Th.* der Luft ausgesetzt, luftig. NAWIETRZYĆ, *f.* nawietrzy *act. dok.*, *Boh.* nawětřjm, -iti; wiatrem zaziębić, kalt machen. Nawietrzenie = zaziębienie, die Erkältung von der Luft, vom Winde, Zuge. Położnicom w żywocie ciężkie bole z nawietrzenia przychodzą. *Syr.* 436. Lekarstwo to od nawietrzenia i zaziębłości, zwłaszcza macicy, użyteczne. *Syr.* 131.

NAWIEWAĆ, *ob.* Nawiać.

NAWIEŹĆ, nawiózł, nawieźli, *f.* nawiezie, nawiozę, *act. dok.*, NAWOZIĆ *niedok.*, *Boh.* nawezti, nawozyti, nawożowati; *Vind.* gornavositi; *Bosn.* navesti; *Croat.* navásam; *Ross.* навезти, навозить, навожу, наваживать, натащить, натаскать, натаскивать, надернуть; przystawić wiele czego wozem, statkami etc.; viel herbey gefahren bringen; herbeyführen, herbeyfahren. Śpichlerze nawiezione, pełne zboża rozlicznego. *Ryb. Ps.* 6. Insi niechaj śpichlerze, nawiezione mają. *J. Kchan. Ps.* 4. t. j. dobrze opatrzone, naśpiżowane, wohl verproviantirt. Wielką sobie przed bogiem górę zasług w szukaniu zbawienia bliźnich nawiozła. *Wys. Kat.* 180. t. j. nasypała, aufschütten, zusammentragen, zusammenschütten. Nawozić rolą = gnoić rolą. *Tr.*, einen Acker düngen; *ob.* Nawoz, *Vind.* nanavoshnja, navosenje, napel.

NAWIĘZUJĘ, *ob.* Nawiązać.

NAWIJAĆ, *ob.* Nawinąć. NAWIJACZ, a, *m.*, który co nawija, der etwas aufwickelt. U tkaczów nawijacz, der Spuljunge, co na cewki nici nawija. *Tr.*

NAWILEĆ, nawilał, *f.* nawileje (*praesenti caret*) *med. dok.*, szaleć od strachu. *Cn. Th.*, vor Schrecken rasend werden. *Insolens*, bujny, nawilały, szalony, wściekły. *Macz.* Nawilała bujna chełpliwość. *ib. Civitas rabie contacta*, nawilało, oszalało. *Macz.*; cf. szaławiła.

NAWILKI, ów, *plur.*, herb; kosy. *Tr.*, zwey Sensen, ein Wappen.

NAWILŻYĆ, *cz. dok.*, napuszczać wilgocią, anfeuchten; *Vind.* namokriti.

NAWINĄĆ, *f.* nawinie *act. dok.*, NAWIJAĆ *niedok.*, *Boh.* nawinauti, nawinowati; *Sorab.* 2. nawisch; *Sorab.* 1. nadwihyam; *Rag.* navitti; *Vind.* naviti, gornavijati, gorviti, gornaviti, gorsviti, gornaklonzhati, navijati, svijati, ovijati, nazievati; *Croat.* naviati, navijam; *Ross.* навить, навивать, (naładować wóz; навивка ładunek wozu); a) wijać na co, aufwickeln. Nawijać nici na kłębek. *Tr.* Tkacz nawija krosna, osnowę na wałeczek. *ib.* Na nawoju przędzę do wyrabiania nawijają. *Pilch. Sen. list.* 3, 62. Trzyma śmiertelną kądziel, jako trzeba, swój dekret, srogą ręką nawiniona. *Bardz. Trag.* 394. (*Boh.* náwinek = co nawinięto, das Aufgewickelte). Nawijać piloty, u fryzera, włosy skręciwszy, w papier zawinąć, do przypalania. *Magier. Mskr.* — b) Nawinąć. *Tr.*, nawichnąć, nie ze wszystkim wywichnąć nogę, rękę, etwas verstauchen, ein wenig verrenken. NAWINĄĆ się, *recipr.*, natrącić się, w ręce wleźć komu, vorkommen, in die Hände kommen, von selbst sich einfinden. Dobrego szukając ledwie najdziesz, złe się samo nawinie. *Cn. Ad.* 170. (złego nie kupić). W kraj ten wciągnął, burząc, paląc i plundrując, co się nawinęło. *Stryjk.* 184. Zakazał, żebym się na jego oczy nawinął. *Boh. Kom.* 3, 357. Jeżeli hultaju, jeszcze mi się raz przed oczy nawiniesz, to cię.... *Pam.* 83, 2, 178. Zdało mi się, że łzy mu się nawijały. *N. Pam.* 16, 21. rzuciły mu się, die Thränen drängten sich ihm in die Augen.

NAWIOS, *ob.* Nawias.

NAWŁACZANY, a, e, kosmaty. *Cn. Th.*, rauh, zottig. Szata kosmata, nawłaczana, kutnerowana. *Cn. Th.* 1103. Jakób sprawił Józefowi nawłaczaną suknią. *Biel. Hst.* 16. Koc

Turecki nawłaczany obustronny. *Vol. Leg.* 4, 357. NAWLEC, *cz. dok.*, NAWLEKAĆ *niedok.*, NAWŁOCZYĆ *cont.*, NAWŁACZAĆ *częstotl.*, *Boh.* nawliknauti, nawlikowati; *Vind.* navlezhi; *Sorab.* 2. nawlaz; *Rag.* navùchi, navlàciti; *Croat.* navlachim; *Ross.* навлечь, навлещи, навлекать, наволочить, наволакивать; *Eccl.* навлачаю, навлекаю; wlekąc naciągnąć, nakryć, zakryć, n. p. Chmura nawlekła na słońce gęste cienie. *Teat.* 51. *d*, 77, cf. *Ross.* на небо наволокло, bezieben, überziehen. — Nawlec igłę, einfädeln; *Vind.* vdeniti, notervdeniti; *Carn.* fnôram; *Croat.* nanizavam, napelyavam konecz ú iglu; *Bosn.* uditti konaç ù ghlu; *Ross.* вдѣть нитку въ игольку, вдернуть нитку въ иглу; *Eccl.* илліцати, налящу. Zawłaczać, wtykać nić w ucho iglane. *Cn. Th.* Nawłókszy nitkę w igłę, przeciągaj przez dobrą ospę. *Perz. Cyr.* 126. Nawlec piętę u pończochy. *Magier. Mskr.* ułożyć na drótach oka pięty. — §. Nawlec na nitkę perły, korale, naciągnąć, naściebać, auffädeln, aufreiben, *Vind.* nisati, nisgati, nanisgati, nanisati; *Croat.* napelyavam zernye na nit; *Ross.* низать, нижу, нанизать, нанижу, нанизывать. — §. Nawlec czego wiele, przywlec mnóstwo, wlekąc przyciągnąć, nagromadzić, viel zusammenschleppen. — §. Nawłóczyć, nawłaczanym czynić, kosmatym czynić; zottig machen, stricken, wirken. *Tr.* Nawłóczyć pończochy, czapkę. *Tr.* — §. Nawłóczyć się, nawałęsać się, sich genug herumschleppen, herum treiben. *Ross.* натолкаться, наслоняться, намытаться. *NAWLEKACZ, a, *m.*, który nawleka, der Bezieher, Ueberzieher, Herbeyzieher; *Croat.* navlachitel *superinductor.* NAWŁOK, u, *m.*, powłoka, n. p. na pierzyny, der Ueberzug, der Bettüberzug. *Ross.* наволока, наволочка, (наволокъ łąka nad rzéką namulona; *Croat.* navlàka, kûm sze obruchi natesu na lagev, *harpago*; *Bosn.* navlake, kalcine; *Slav.* návlaesci = skarpetki). Pojąłeś bracie nadobną dziewczynę, Wziąłeś w posagu puchową pierzynę, Z kitajki nawłok; a czegoż chcesz bracie, Kiedy sypiacie smaczno na bławacie? *Bratk. I 3 b.* Nawłók ciał skamieniałych, kamienna skorupa *Ross.* наплавъ. NAWŁOKA, i, *ż.*, u sieci powróz gruby, na który się sieć nawłóczy. *Włod.* die Netzleine, worauf das Fischernetz gereiht ist. Sznurek, na którym worek jaki nawłóczony. *Tr.* das Einreibeband, Einziehebaud an einem Beutel.

NAWOD, u, *m.*, *Boh.* nawod; powód, nawodzenie, poduszczenie, nastrojenie, narządzenie, naprawa, die Anleitung, Verleitung, Anreitzung. Grecy z nawodu a porady Temistoklesa umyślili bronić się Persom. *Biel. Św.* 25 *b. ib.* 185 *b.* Wojnę podnieśli z nawodu Matyaszowego. *Biel. Kr.* 409. Odstawali poddani od Władysława, z nawodu Wszebora i Duńskiego. *Biel. Kr.* 91. — § Nawod, rozpoczęcie, zawod na nowo, das Anfangen von Neuem. Naprzód zebranie historyi czytać, potym obszerną też historyą drugim nawodem. *Mon.* 65, 233. cf. zawod.

NAWODNY, a, e, na wodzie będący, auf dem Wasser sich aufhaltend. Żołnierze nawodni, *classiarii. Mącz.* Obóz nawodny do Włoch przewieźć, *classem in Italiam trajicere. ib.* *Terrenum iter*, poziemna droga, to jest, nienawodna. *ib.* Nawodne ptastwo, gęsi = przebywające na wodzie. *Dudz.* 24. Nawodna mucha, *tipula solstitialis*, *Ross.* кохра. Nawodne miasto = nad wodą leżące, wodą otoczone. *Dudz.* 24. mit Wasser umgeben. *NAWODNIĆ, *cz. dok.*, wodą okryć, oblać, überschwemmen; *Vind.* navodeniti; *Ross.* наводнить, наводнять

NAWODZE, *ob.* Nawieść. NAWODZICIEL, a, *m.*, naprowadziciel, co na co nawodzi; *Sorab.* 1. nawodźwař; *Vind.* navodnik, navifhar; *Rag.* navoditegl; der einen worauf hinführt, der Führer, Leiter. Nazową cię naprawcą rozwalenia, i nawodzicielem ścieżek dla mieszkania. *Budn. Jes.* 58, 12. (przeprawca ścieżek. *Bibl. Gd.*).

NAWOJ, oju, *m.*, utok, der Weberbaum; wał tkacki, na którym przędzę do wyrabiania nawijają. *Ot. Ow.* 216. *Pilch. Sen. list.* 3, 62. (*Boh.* wratidlo; *Sorab.* 1. nawoyno; *Rag.* vratillo; *Croat.* vratìlo, (navoy *inductio*); *Ross.* навой, орудіе, (cf. oręż, narzędzie); навойня krążek klubowy). Oszczepisko Goliata było jako nawoj tkacki. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 7. — § *Poet.* Ta która z złotéj kądzieli Życia twego nici przędzie, Jeszcze nawoju ma wiele, Jeszcze na długi wiek będzie. *Karp.* 4, 55. t. j. wątku, noch viel Fäden, noch viel Materie.

NAWOJOWAĆ się, *recipr. dok.*, dosyć powojować, sich satt kriegen, den Krieg satt bekommen. Żołnierze Skanderbega, gdy się do woli nawojowali, do obozu się wracali. *Baz. Sk.* 92.

NAWOJOWY, a, e, do nawoju należący, den Weberbaum betreffend. Nawojowe płótno = na nawoje zwinięte. *Włod.*

NAWOŁAĆ czego wiele, *cz. dok*, wołając nagromadzić, viel zusammen rufen, (*Vind.* naklizati). Żołnierze uciekające widzi nienawołane. *Tward. W. D.* 32. (których się nie dowoła). NAWOŁAĆ się, *f.* nawoła się *recipr. dok.*, wołaniem namordować się, sich müde rufen, sich abschreyen. *Tr. Boh.* nawolati se.

**NAWOŁOMNY, a, e, — ie *adverb.*, łamiący czyli rozbijający nawy, schiffebrechend. Nawołomne morskie przebyły nory; *navifragum fretum. Żebr. Ow.* 347.

NAWONIAĆ się czego, *recipr. dok*, woniając nasycić się, sich satt riechen. Daj mi się w sobie nabyć do sytości mojéj, A niechaj się nawoniam téj wonności twojéj. *Papr. Koł. G.* (*Ross.* навонять nasmrodzić).

NAWOSKOWAĆ, *f.* nawoskuje; NAWOSZCZYĆ, *f.* nawoszczy *act. dok.*, Nawoszczać, Nawaszczać *niedok.*, *Boh.* nawoskowati; *Rag.* navoscititi; *Ross.* навощить, наващивать, навакснть, навакшивать; woskiem napuszczać, mit Wachs überziehen, wichsen. *Cerare*, *incerare*, nawoszczyć, owoszczyć. *Mącz.* Nić dobrze nawoskowana. *Perz. Cyr.* 2, 29.

NAWÓZ, u, *m.*, *Boh.* nawoz; *Vind.* navoshnja, navosenje, napel, gnojenje, gnojina; *Eccl. et Ross.* навозъ всякій, чемъ ямы засыпаютъ; гной, мотылъ; to czym doły, rowy, przerwy, zasypują, wyrównywają. *Cn. Th.* zusammengefahrner Schutt, zum Ausfüllen, Ausschütten. — §. Gnój nawieziony, der Dünger. Nawozy oborne, stajenne, chlewne, owczarne. *Haur. Sk.* 30. Margiel przedziwnym jest nawozem. *Kluk. Rośl.* 3, 177. Nagnoić nawozem, na-

wozić *Ross.* унавозить, унавоживать. NAWOŻĘ, NAWOZIĆ, *ob.* Nawieźć. NAWOŻNY, a, e, nagnojony, n. p. Ziemia nawoźna i tłusta. *Syr.* 1154; *Ross.* навозный. NAWOZOWIEC, wca, *m.*, mucha, *musca stercoraria*, die Mistfliege, Schmeißfliege, jaja składa w gnoju, koło którego całe lato się bawi. *Ład. H. N.* 112. *Kluk. Zw.* 4, 392. NAWOZICIEL, a, *m.*, który nawozi, der Zusammenschütter, Düngerführer, *Vind.* navosnik.

NAWRĄBAĆ, *act. dok.*, *Boh.* nawraubiti = *striare*, *incidere*, einkerben.

NAWRAŻAĆ, *act. dok.*, *Boh.* nawražeti = *multos clavos incidere*; wiele powrażać, powbijać, viel hinein drängen, treiben, schlagen.

NAWRÓCIĆ, *f.* nawróci *act. dok.*, NAWRACAĆ *niedok.*, *Boh.* nawračeti, nawratiti, nawracowati; *Slov.* nawracugi; *Sorab.* 2. hobroschisch; *Sorab.* 1. wobroczicz; *Vind.* naoberniti, vtratiti, gornaoberniti; *Bosn.* navrachjati, navarnuti, navrrinuti, navernuti; *Croat.* navrácham; (*Eccl.* навратити, навращати, навращаю przywrócić do pierwszego stanu; *Ross.* наворотить, наворачивать narzucić, nałożyć; przybić do lądu); nawracać co = kierować czym, nanosić czego, etwas umwenden, wohin wenden, wohin kehren. Nawrócenie nic innego nie jest, jedno *mutatio situs*, odmiana położenia, gdy to co po prawéj stronie leżało, będzie po lewéj, a co po lewéj, po prawéj, co na przodku, to nazad pójdzie, co wzgórę to na dół. *Birk. Exorb. G* 2. Niech nawróci stangret. *Tr.* der Kutscher soll umwenden. Gdy rzéka była wezbrała, nie śmiał się przez nię ważyć, i nawrócił ku domu. *Ezop.* 113. Nawrócić się = obrócić się na drugą stronę, sich umdrehen, umwenden, *Slov.* nawrátiti se *redire*. Gdy się nawrócił Dawid, zabiwszy Filisteusza, wziął go Abner, i przywiódł przed Saula. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 57. Szyją mi się z ciężkością przychodzi obrócić, Aż się wszystek jako wilk sam muszę nawrócić. *Prot. Kont. A* 3 *b.* — §. Nawrócić gdzie, dokąd = udać się tam, obrócić się tam, wohin zurückkehren. Wziął nowinę o nawróceniu jego do Rzymu. *Wys. Aloj.* 351. *Croat.* navrachatisze = wstępować gdzie. — §. *Theolog.* Nawracać grzesznika, heretyka = na dobrą drogę go wracać, *Vind.* preberniti, preoberniti, einen Sünder, einen Ketzer bekehren, ihn wieder auf den rechten Weg bringen. Żaden tego nie nawróci, Od kogo bóg twarz odwróci. *Rys. Ad.* 81. Heretyk, chce-li się prawdziwie nawrócić, niechaj żałuje za to, że kiedy po heretycku wierzył. *Birk. Exorb. G* 2 *b.* Jagiełło kazał nawracać lud na wiarę chrześciańską. *Biel.* 233. Dawni monarchowie mieli za jakowąś pobożność, nawracać mieczem pogany. *Nar. Hst.* 4, 88. Jagiełło wielką pilność ustawicznie czynił w nawracaniu pogaństwa do chrześciaństwa. *Stryjk.* 445. (*Slov.* obrácení; *Slav.* obrátjenje). Chrystus na upad wielom położony; dla ich nienawrócenia. *Biał. Post.* 129. (zatwardziałości.) — Nawrócić się, *per excellent.*, katolikiem zostać, katholisch werden. NAWRÓCICIEL, a, *m.*, co na wiarę, cnotę ludzi nawraca, *Vind.* prebernenik, prebernjar; *Ross.* обращатель; der Bekehrer. *Tr.*; *Croat.* navrachàvecz *diversitor.* NAWRÓCICIELKA, i, *ż.*, die Bekehrerinn. NAWROT, u, *m.*, a) nawrócenie, nawracanie, das Umwenden, Umkehren. Nawrot wozu. *Tr.* Rzéka ta trudna do nawigacyi, i niepośpieszna, dla wielkiego krążenia i nawrotów. *Boter.* 159. *ib.* 211. dla kołowania, zakrętów, Drehungen, Windungen, Krümmungen. — b) Powrót; das Zurückkehren, Zurückkommen, Wiederkommen. Kazimierz z Malborka nawrotu do Polski przybliżył. *Krom.* 725. (*reditus*). Raz uciekłszy, już żadnego nawrotu nie mają. *Kanc. Gd.* 218. Bywają też zimnice nawrotami powracające. *Perz. Lek.* 95. — §. Nawrot = powtórny raz, powtórzenie, die Wiederhohlung. Z pierwszej żony (bo z Chmielowską drugim nawrotem żył niepłodnie) syna spłodził. *Nies.* 1, 176. Drugim nawrotem z Kisielnicką zrodził córkę. *ib.* 187. *secundo voto.* Nie chce prawo, aby winowajca za tenże występek powtórnie odpowiadał, lub drugim nawrotem był karany. *Ostr. Pr. Kr.* 2, 137. Wiek Jagiełłów, wiek dla nauk złoty, Pod ich potomkiem zda się iść w nawroty. *Zab.* 8, 30. *Skrzet.* wracać się, powracać, zurückkehren. — §. Nawrot, przywrócenie, nagrodzenie, za dosyć czynienie, das Wiedererstatten, Wiedergutmachen, Vergüten, Ausgleichen. Choćbyś dobył miecza na przyjaciela, nie rozpaczaj, bo jest nawrot. *W. Syr.* 22. 26. (jest droga do uśmierzenia. *Bibl. Gd.*). — §. Nawrót słońca = die Sonnenwende, *solstitium*, roku czas, którego się słońce znowu nam zbliża, albo znaczniéj oddala, n. p. O wilgotne nawroty słońca, a pogodne zimy, proście oracze. *Otw. Wirg.* 378. — §. *Theolog.* Nawrot, nawrócenie się ku dobremu, ku prawdziwej wierze, die Bekehrung. Ojcowie sądzą Zacheusza tego, Że jest nawrotu przykład prawdziwego. *Leszcz. H. T.* 642. — §. *Botan.* Nawrot, słonecznik, podróżnik, brodawnik, brodawiec, oblubienica słoneczna; ziele to kwiatem swoim cały dzień się za słońcem nawraca; gatunek szczodrzenicy, *Citisus Austriacus. Kluk. Dykc.* 1, 179; *chondrilla*, klein Sonnenwirbel, Warzenkraut. *Urzęd.* 165. *Sienn.* 61. Nawrót, *lithospermum. Jundz.* 151. *Syr.* 1529. *Ross* воробьиное сѣмя. — *Poet.* Piękność człowiekiem tak władnie, jak słońce wonnym nawrotem. *J. Kchan. Fr.* 19. NAWROTNY, a, e, — ie *adverb.*, nawracający, rückkehrend, Rückkehr =, *Slov.* nawratitedlný. Słońce się pomyka *a tropico cancri* od letniego nawrotnego koła, *ad tropicum capricorni* do ozimego nawrotnego koła. *Otw. Ow.* 53, die Wendezirkel. Nawrotnie, powtórnie. *Chodk. Kost.* 82. — §. Wracający się, n. p. *oppos.* Chwile nienawrotne. *Zab.* 9, 236. *Ejssym.* nie mogące być nawrócone, przywrócone.

NAWRÓŻYĆ, *cz. dok.*, wiele powróżyć, viel vorhersagen; (*Ross.* навораживать, наворожить = naczarować). Nawróżyć się *recipr. dok.*, sich satt vorhersagen.

NAWRZEĆ, nawrzał, *f.* nawrze *med. dok.*; °NAWRAĆ, NAWIERAĆ, *niedok.*, *Boh.* nawřiti; *Croat.* navrényе *ebullitio*; wpijać w się czego, osobliwie mówi się o naczyniach, które od warzenia niejaki smak lub przysmrodek niewygubiony, przyjmują, (in sich hinein sieden), durch Sieden einen Geruch, Geschmack bekommen oder annehmen, einsaugen, einziehen. Mięso nawrzało soli, octu. *Tr.* Czego nowa skorupa nawre raz, tym na starość śmierdzi. *Petr. Ek.* 101. *quo semel imbuta testa.* Długo trwa, wierz memu

słowu, Czego garnek nawre z młodu. *Eraz. Ob. B.*, *Slov.* čim hrnec nawre, tim až sa rozbige páchně. Świeża skorupa tłustością smrodliwą, nawrzała, starą przywarą woniała. *Stryjk.* 382. Czego garki nawrają, taki zapach mają. *Star. Vot. C.* Jakim smrodem to dawno nawrzało, Podobno już tak wiecznie tym będzie śmierdziało. *Rej. Wiz.* 78. Nie odmieni niecnoty, któréj nawrzał z młodu, Jeszcze się ciśnie do niéj, by wieprz do wychodu. *Papr. Kol. T* 4 *b.* Iż był w młodości swojej woli nawrzał, W starości się nikomu zachować nie umiał. *ib. O.* Za apostołów byli tacy, którzy będąc nawrzałymi faryzejską nauką, zakonne ceremonie z ewanielią *staczali. *Gil. Post.* 49 *b.*

*NAWSKROŚŁUSKA, i, *ż.*, ryba Azyańska wyborna, ryba Grecka z morza Karpatskiego, *elops. Cn. Th.* 961.

NAWSTECZ *adverb.*, na wstecz, w zad, nazad, zurück. Odtąd wiele uczniów jego poszli nawstecz. *W. Joan.* 6, 66., *not.* «opuścili go.»

NAWSZYĆ kogo, *f.* nawszy *act. dok.*; wszów nabawić kogo, einen mit Läuse anstecken, voll Läuse machen. *Tr.* NAWSZYĆ się *recipr.* = NAWSZEĆ, *f.* nawszeje *neutr.*, voll Läuse werden. — *Transl.* Wszystkim złym się *nawszeły obyczaje. *Ryb. Gęśl. C* 3. t. j. zaraziły.

NAWTYKAĆ, *cz. dok.*, wiele powtykać na czym, viel einstecken. Kruk nazbierawszy piórek innych ptaków, nawtykał ich między swe. *Ezop.* 67. Włos u wąsa by szczeć nawtykana. *Jan. Oksz. C* 2.

NAWY —, *Boh.* nawy-; *duae praepositiones inseperabiles, praemissae verbis, exprimunt conjunctam significationem unicuique servientem*; *verba talia significant actionem iterative finitam.* (cf. napo-; cf. pona-; cf. zapo-). NAWYBIERAĆ *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawybjrati; dosyć powybierać, genug zusammen aussuchen. Nawybierawszy sztuk wielkich żelaznych, rozpalić je aż do czerwona w oszowie. *Torz. Szk.* 243. (NAWYĆ, się *recipr. dok.*, wyjąc zmordować się, sich satt und müde heulen; *Ross.* навыться). — NAWYCIĄGAĆ *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawytahowati; wiele powyciągać, viel zusammen herausziehen. NAWYDZIERAĆ, *f.* nawydzieram *act. iterat. dok.*; wiele powydzierać, viel erpressen, entreißen. Nakradłszy, nawydzierawszy, nałupiwszy. *Budn.* 3 *Ezdr.* 4, 24. Co z krzywdą nawydzierał, to mu też wydzierać poczęto. *Psalmod.* 43. Wiele pieniędzy od kupujących nazbierali, abo raczej nawydzierali. *Grod. Dis. E* 4. NAWYDZIWIAĆ się, *f.* nawydziwia się, nad kim, *recipr.*, do woli się napastwić, zur Genüge sein Müthlein kühlen, (*ob.* Nazdziwiać). Krzyżacy, gdy się już do woli nad Polską nawydziwiali, do Pruss odchodzą. *Krom.* 335. NAWYGANIAĆ *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawyhaněti; wiele powyganiać, viel zusammen hinausjagen.

NAWYKNĄĆ, *f.* nawyknie *med. jednotl.*, Nawykać *niedok.*; (*Boh.* nawyknauti, nawykati; *Sorab.* 1. nawožam szo, (nawuknucž, nahuknu nauczyć się); *Vind.* ſe navaditi, ſe navajati, (cf. wada; ſe navuzhiti = nauczyć się); *Croat.* navaditisze, navagyujemsze, obiknujem, (navuchitisze = nauczyć się); *Bosn. et Rag.* obiknutise, cf. obyczaj; *Ross.* навыкнуть, навыкать 1. nawyknąć, 2. nauczyć się); przywykać do czego, wkładać się, wprawiać się, wciągać się, nabywać zwyczaju, etwas gewohnt werden, sich daran gewöhnen. Czego z młodości nawykł, swoje czyni stary. *Pot. Jow.* 2, 63. (cf. czego nowa skorupa nawrzała). Do czego się już nawykło, tego się nie chce porzucić. *Mon.* 71, 361. Nawykaj być jednakim. *Pilch. Sen. list.* 258. Pospolicie tak śpiewa, jak nawykła wrona. *Papr. Tr. C* 4. Nieprzyjacioł wszystkich nie wykorzenił, aby się żydzi do boju ćwiczyli, i rycerskiego rzemiosła nawykali. *Star. Ryc.* 7. Chciał spraw pod tobą nawyknąć Marsowych, Tak dobrym mistrzem. *P. Kchan. Jer.* 199. Witołd w Prussiech mieszkając, po Niemiecku nawykł. *Biel.* 233. (t. j. nauczył się). Nie umiała inakszego języka jedno Niemiecki; wszakże za ośm niedziel nawykła po Polsku, gdzie się temu wszyscy dziwowali. *Stryjk.* 481. Szkodliwych rzeczy uczą się, i nawykają. *Żebr. Zw.* 158. — §. Chiron doktor nawykł léczyć ludzi, tak iż dwu wrócił od śmierci na prośby Dyany. *Biel. Hst.* 22. umiał.

NAWYLICZAĆ, *f.* nawylicza *act. iterat. dok.*, jak najdokładniej wszystko po jednemu powyliczać, alles haarklein herzählen. *Tr.* cf. nawypowiadać.

NAWYŁUDZAĆ, *f.* nawyłudza *act. iterat. dok.*, bardzo wiele powyłudzać, viel auslocken, ablocken.

NAWYMYŚLAĆ, *f.* nawymyśla *act. iterat. dok.*, wiele powymyślać, viel erdenken, erdichten. Nawymyślałeś wiele ustaw. *Gil. Kat.* 296.

NAWYNOSIĆ, *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawynašiti; wiele powynosić, viel zusammen hinaus tragen.

NAWYPOWIADAĆ, *f.* nawypowiada *act. iterat. dok.*; wiele nagadać, einem vieles vorsagen, vorreden. Wieleśmy mu rzeczy nawypowiadali, całe dla niego nowych. *Teat.* 19. *c.* 54.

NAWYTRZĄSAĆ, NAWYTRZESAĆ, *act. iterat. dok.*, wiele potrzęsać, viel nach einander heraus rütteln und schütteln. Wiele głodny literat nowin nawytrzęsa, Nim się zjawi na stole tłusta sztuka mięsa. *Nar. Dz.* 3, 120. My się lubim pokłócić, powadzić, nawytrząsać pod nosem; ale żeby zabić, rzadkie tego przykłady. *Teat.* 43. *c*, 126.

NAWYWOZIĆ, *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawywažeti; wiele powywozić, viel zusammen ausfahren, ausführen.

NAWZAJEM, *ob.* Wzajem.

NAZABIJAĆ, *cz. iterat. dok.*, wiele pozabijać, viel zusammen umbringen. Ten kochany rycerz, jak z rejestru wyliczał tych, których nazabijał dla swego tryumfu. *Mon.* 76, 46.

NAŻĄĆ, *cz. dok.*, Nażynać *niedok.*, dosyć użąć, genug mähen, erndten, abhauen; *Bosn.* nasgetti; *Rag.* naxetti, naxgnijvam; *Croat.* nasinyam; *Ross.* нажать, нажну, нажинать.

NAZACIĄGAĆ, *f.* nazaciąga *act. dok.*, wiele pozaciągać, viele in Dienst nehmen. Jak mu się wróciła fortuna, nazaciągał chłopstwa bardzo wiele. *Bardz. Luk.* 20.

NAZAD *adv.* = a) wzad (*ob.* Zad), w tył, zurück, in Rücken. *Boh.* nazad, nazadek, zpět; *Slov.* nazad, spátkem; *Sorab.* 1. zadě, ſaszo (cf. zaś; zahde *post*), woſpat, ſwopečžizu; *Sorab.* 2. szlětk, neszlětk, naszlětku, cf. pośledź); *Carn.* nasaj, sad, sadej, odsâd, odsadej; *Vind.* nasaj (= po), sad, nasai, odsâd, nasad, snak, sa ſebo, ritenski, (cf. rzyć); *Croat.* nazad, nayzad, natrag; *Slav.* natrag; *Bosn.*

nazad, nazada, natragh, uzatragh; *Rag.* nazáda, (nazádak *detrimentum*), natrágh; *Ross.* назадъ, задомъ, назади, озадъ, обратно, вспять. Przeciwko woli bożej rozumy nasze zostaną nazad. *Gorn. Dz.* 28. (*Vind.* sad stati nie nadążać). We wszystkich tych sztukach dworzanin niechaj nazad nie zostaje. *Gorn. Dw.* 33. Wyprawił się prędko, nie czekając tych, którzy nazad byli. *Biel.* 74. Ludzie naprzód i nazad idący, wołali hosanna. *Sk. Kaz.* 148. Tym darem zostawił nazad Eschines pańskie serce Alcybiadowe. *Gorn. Sen.* 25. — b) Nazad *adjunctum verbis* = od-; wieder zurück, n. p. Nazad dać = oddać; nazad zanieść = odnieść.

NAŻĄDAĆ się, *recipr. dok.*, dosyć długo żądając wyglądać, sich müde sehnen, vor Sehnsucht ermüden. Com się natrudził, com się nażądał, Ażebym ciebie oglądał. *Kniaź. Poez.* 2, 192.

NAZADAWAĆ, *act. iterat. dok.*, wiele pozadawać, viel verursachen. Najokrutniejszych mi mak nazadawawszy, wolno nie wypuścił. *P. Kchan. Orl.* 1, 243.

NAZAJUTRZ *adv.*, (*Etym.* jutro); *Boh.* nazeytřj; *Slov.* nazegtřj; *Sorab.* 1. zayutžischim; *Bosn.* sjuttra dan, drugghi dan; *Ross.* заутріе; *Eccl.* наоутріе, наутрей; dnia następującego, folgenden Tages, den Tag darauf, den Morgen darauf. Nazajutrz (*dzień) przed śniadaniem, prowadzę go na spacyer. *Mon.* 65, 248. Gdy było nazajutrz, zawarł się legat z królem. *Biel.* 380. NAZAJUTRZE, a, *n.*, *subst.*, *posterum*, dzień jutrzejszy. *Wlod.*, der morgende Tag; *Boh.* zeytřek. NAZAJUTRZNY, ZAJUTRZNY, a, e, do jutra należący. *Wlod.*, den morgenden Tag angehend.

NAZAKŁADAĆ, *cz. częstl. dok.*, dosyć pozakładać, genug zusammen anlegen, stiften, errichten. Władysław kościołów nazakładał. *Biel. Św.* 175.

NAŻALIĆ się, *recipr. dok.*, wiele się żalić, poskarżyć, genug klagen, sich beklagen; *Ross.* навопиться. NAŻAŁOWAĆ się, *recipr. dok.*, żalu się nakarmić, sich satt bedauern; (*Ross.* нажаловаться skarżyć się).

NAŻARTOWAĆ się, *f.* nażartuje się *recipr. dok.*, do woli pożartować, zur Genüge scherzen, sich lustig machen über etwas; *Boh.* nadowaditi se; *Ross.* нашутить, нашучу. Nażartowałem się z onej staruszki. *Mon.* 65, 542.

NAZAWODZIĆ się, *recipr. częstl. dok.*, wiele się nasilić, zawodzić, sich viel und stark anstrengen. Wiatry darmo się nazawodziwszy nieba dójść swiebodniejszego, ziemię ciągłą rozdęły. *Żebr. Ow.* 384. *luctari.*

NAZBIERAĆ, *f.* nazbiera *act. dok.*, wiele pozbierać, viel zusammen sammeln, zusammen drängen; *Vind.* nabrati, nabirati, gornabrati, notersbrati, notersprauIati; *Sorab.* 1. nazbjru, nazbjram; *Ross.* наискать, наищу. Kruk nazbierawszy piórek innych ptaków, nawtykał ich między swe. *Ezop.* 67. Wiele pieniędzy od kupujących nazbierali, abo raczej nawydzierali. *Grod. Dys. E* 4. Kiedyć weźmie ode mnie pieniądz, od drugiego pieniądz, nazbiera-ć mu się. *Sekl.* 104. NAZBIERACZ, a, *m.*, który nazbiera, der Zusammensammler, *Vind.* nabiravez, naberazh.

NAZBIJAĆ się, *recipr. częstl. dok.*, do zmordowania się pozbijać, sich satt und müde herumschlagen, todt schlagen, morden. Turczyn, gdy tak po ukrainach waszych do woli się nazbija, na ostatek na gardle osiędzie waszym. *Jan. Oksz. B* 3 *b*.

NAZBYT *adverb.*, zbytnie, więcej i bardziej niż należy, *Boh.* nazbyt; *Croat.* prevèch, preodvisse; zu sehr, zu stark, zu viel. Poczekam, aż mię Bóg lepiéj wspomoże, jeszcze teraz nie mam nic nazbyt, z czegobym mógł kościołowi dobrze uczynić. *Dambr.* 212. Szczęśliwy kto między tym dwojgiem: «nazbyt i bardzo mało», śrzodek należyty zachowuje. *Zab.* 6, 115. *Min.* Jednemu nazbyt, a drugiemu nic. *Rys. Ad.* 21. Nigdy u nas niedosyć, chyba kiedy nazbyt. Nazbyt sług, nazbyt potraw, nazbyt koni i psów. *Opal. Sat.* 99. Kto nazbyt dobrze co chce mieć, gorzéj mu się trafia. *Cn. Ad.* 1051. (słodkość zbytnia w gorzkość się obraca; zbytnie rzeczy nieprzyjemne; cf. chlustał, chlustał; cf. strugał, strugał; cf. miara). Równie niebezpiecznie, być nazbyt prędkim, jako i nazbyt opieszałym. *Zab.* 13, 430. Kto nazbyt ciągnie, prędko zerwać musi. *Fredr. Ad* 56. Dosyć aż nazbyt tego. *Groch. W.* 528 bis zum Ueberflusse; (cf. aż).

NAZDOBYWAĆ, *f.* nazdobywa *act. iterat. dok.*; wiele podobywać, viel erobern, einnehmen. Ten do dziedzictwa swojego z macierze Nazdobywał państw i miast możnych wiele. *P. Kchan. Jer.* 13. *Chodk. Kost. epigr.*

NAZDRADZAĆ, *f.* nazdradza *act. dok.*; wiele pozdradzać, viele nach einander betrügen. Wieleż to już twój Pan kobiet nazdradzał? *Teat.* 22, 46.

NAZDYCHAĆ, *f.* nazdycha *neutr. dok.*, licznie pozdychać, zahlreich krepiren. Co koni nam nazdychało! *Teat.* 24, 160.

*NAZDZIAĆ, *f.* *nazdzieje *act. dok.*, *NAZDZIEWAĆ *niedok.*, n. p. Będzieć nazdziano imię nowe, które usta pańskie nazowią. *W. Post. Mn.* 55. t. j. nadane, es wird dir ein neuer Name gegeben werden; (cf. dziać komu). Przy chrzcie nazdziewają dzieciom imiona. *W. Post. W.* 3, 248.

*NAZDZIWAĆ, (*ob.* Nawydziwiać się), *act. dok.*, napastwić się, nazbroić, viel Unfug treiben. Nieprzyjaciele nad ludźmi niewinnemi nazdziwawszy, do domów ustępowali. *Krom.* 518.

NAZDRZYK, a, *m.*; *Tr.* ziele, *saxifraga*, Steinbrech, *ob.* Łomikamień.

*NAZĘBEK, bka, *m.*, *Ross.* назубокъ; pilnik, do wypiłowania zębów w pile, die Sägefeile.

NAŻEBRAĆ, *f.* nażebrze, *act. dok.*, *Boh.* nažebrati; *Ross.* напросить, напрашивать; wiele pożebrać, nach einander zusammen betteln. Wezbrał się przeciw niemu Konradyn, posiłków i tu i owdzie nażebrawszy. *Birk. Zamoj.* 29.

*NAŻEGAĆ, *cz. dok.*, napalić, dosyć pozażegać, genug anstecken, anbrennen; *Vind.* nashgati; *Bosn.* nasgecchi, nagoriti; *Croat.* nasisem, nasgalszem, nasganie; *Ross.* нажечь, нажигать.

NAŻEGLOWAĆ się *recipr. dok.*, do sprzykrzenia sobie pożeglować, sich müde und satt schiffen; *Vind.* najadrati.

*NAŻELEĆ, *f.* nażeleje *neutr. dok.*, [w węgiel się obrócić. Pożeleć = przypalić się n. p. suknia na rozpalonym piecu zawieszona, pożelała.] n. p. Gdy już drwa w *wierzchim garńcu *nażelają, *odprzetnisz ogień. *Sienn.* 524.

NAZEWNĄTRZ, *ob.* Zewnątrz.

NAZGRZYTAĆ, *f.* nazgrzyta *act. dok.*, wiele pozgrzytać, viel mit den Zähnen knirschen. Nogami natupa, zębami nazgrzyta. *Teat.* 6. *b*, 7.

NAZIĘBIĆ, *f.* naziębi *act. dok*, Naziebiać *niedok.*; czynić, że co naziębnieje, kühle machen, verkälten machen; (*Etym.* zimno); naziębić się = NAZIĘBNĄĆ, sich verkälten; (*Rag.* nazêbsti; *Bosn.* nazebsti, nahladitise, ohropotiviti, nastinnuti; *Croat.* nazebújem, nazimujem). Anim nogą z izby nie wyszła, jakem ja się mogła naziębić? *Perz. Lek.* 346. Naziębione z wiatru rany, ból wielki mu czyniły. *P. Kchan. Jer.* 255. Naziębienie, *Bosn.* nazèba; *Croat.* nazeba.

NAZIELENIĆ, *cz. dok.*, zielonym uczynić, namaić, grün machen; *Rag.* nazelenitti.

NAZIEMNY, a, e, *oppos.* podziemny; auf der Erde befindlich; *Eccl.* наземный; cf. ziemny.

NAZIERAĆ, NAJRZEĆ, *ob.* Nagladać. NAZIEREK, rka, *m.*, nazieranie, nagladanie, patrzanie z góry na dół, abo bokiem, zyzem, das Herabschauen, das Seitwärtsschauen, das Hinschielen. Sam Jan i Piotr, bo insi uczniowie uciekli, Z daleka się nazierkiem za Jezusem wlekli. *Pot. Zac.* 49. Rodzina i krewni, tylko zagladają nazierkiem, z wierzchu płaczem pokrywając chciwość puścizny. *Psalmod.* 51. Niech się zazdrość, w nazierki idąc za nią, puka. *Pot. Pocz.* 620.

NAZJEŻDŻAĆ się, *f.* nazjeżdża się, *recipr. dok.*, z wszystkich stron pozjeżdżać się, von allen Seiten zahlreich zusammen gefahren oder geritten kommen.

NAZIMIEC, mca, *m.*, NAZIMEK, *m*, młode zwierzątko, ciele, wieprzek, co się już zimę jedne chowało; ein junges Stück Vieh, ein Kalb, ein Schwein etc., das schon einen Winter durchlebt hat. (cf. latoś, jarlik, łonszczak). Niedźwiedź głodem przymuszony, Porwie i w las unosi *nazińca (nazimca) młodego, Kwiczącego i stado zwoływającego. *P. Kchan. Orl.* 1, 352. — *§. Nazima; *Sorab.* 2. etc. nasimma Jesień, *q. v.*

NAŻŁOBIĆ, *cz. dok.*, na czym wyżłobić, wydrożyć, worauf aushöhlen, ausgraben; *Ross.* надолбить, надалбливать.

NAŻŁOPAĆ się, *f.* nażłopa się *recipr. dok.*, do woli pożłopać, genug hinein schlucken. Który brzeg ze krwią obficie zmieszanej Nie nażłopał się do sytości piany? *Hor.* 1, 188.

NAZŁORZECZYĆ, *f.* nazłorzeczy komu *act. dok.*; bardzo wiele przeklać, *probra ingerere. Macz.*, einem viel auf den Hals fluchen, viel Böses anwünschen.

NAZŁOŚCIĆ się, *recipr. dok.*, złościć się długo, sich satt ärgern; *Boh.* nazlobiti se.

*NAŹMINDZIĆ, *cz. dok.*, źmindactwem nazbierać, zusammen filzen, zusammen sparen. To co łakomca nalichwi, naźmindzi, nałupi, obróci się tak, jak onym żydom zbytnie nazbieranie pokarmu. *Gil. Kat.* 304.

NAZMYŚLAĆ, *cz. dok.*, wiele pozmyślać, viel erdichten; (*Vind.* nasmisliti, nasmishluvati). Ustaw cudzych nie słuchali, Których ludzie nazmyślali. *Kanc. Gd.* 226.

NAZNACZYĆ, *f.* naznaczy *act. dok.*, Naznaczać *niedok.*, *Boh.* určjti, poznamenati; *Slov.* ułožjm, oznamugi; *Sorab.* 1. wobczeychuyu, woteczeychuyu, pžipokažu, predpostahwu; *Carn.* nasnâzham, samirkujem, namenem, nameniti; *Vind.* namienit, navanzhati, nasnaminuvati, nakonzhati, napostaviti, pomienit; *Croat.* odregyújem, odluchiti; *Dal.* zamiriti; *Ross.* назначить, назначать, распредѣлить, распредѣлять, опредѣлять, нарядить, наряжать, вчинить, вчинять; *Eccl.* нарѣчествовати, нзоставити; nacechować znakiem, bezeichnen. Pieczętujesz, naznaczasz, a złoto odważasz, Srebro z wagi na wagę przekładasz. *Prot. Jal.* 10. Człeka tego zdrady pełnego, żeby naznaczyć kazał, dawszy mu napisać na czele pewne litery. *Gorn. Sen.* 317. (piątnować). Wart naznaczenia, zanotowania *Ross.* достопримѣчательный. — §. Naznaczyć komu czas, miejsce. *Cn. Th.*, einem Zeit und Ort bestimmen. — §. Naznaczyć komu co = przeznaczyć, stanowić dla niego, przejrzeć komu, einem etwas bestimmen, für ihn festsetzen. Co komu bóg naznaczy, złodziej nie ukradnie. *Pot. Arg.* 130. Śmierć a żonę każdemu naznaczyły nieba. *ib.* 302. Samo nadbieży, co jest naznaczono komu, A zła chwila namaca i w zawartym domu. *Simon. Siel.* 58. — §. Naznaczyć kogo na co, einen zu etwas bestimmen, dazu erwählen, ernennen. Olgierd naznaczył Jagielle po śmierci swojej na wielkie księstwo Litewskie. *Stryjk.* 426. NAZNACZYCIEL, a, *m.*, który co naznacza; n. p. *Annotator*, pilny naznaczyciel a obaczyciel której rzeczy. *Mącz.*, der Bezeichner, Anzeichner, Aufmerker; *Eccl.* назнаменатель. NAZNAMIONOWAĆ, *f.* naznamionuje *act. dok.*; *Boh.* poznamenati; *Vind.* nasnaminuvati, nasnaniti, nasnanuvati; *Ross.* намѣтить, намѣчать, назнаменать; naznaczyć, przeznaczyć do czego, lub na co, bestimmen. *Exsignare*, naznamionować, naznaczyć. *Macz.* Bóg nic innego nie uczyni, jeno co każdemu naznamionował. *Eraz. Jęz. P. b.* Każdy członek ma swój urząd, ku działaniu naznamionowany. *ib.* *D* 3. — §. Znamienitym uczynić, merklich machen. Naznamionowałeś nas Panie światłością oblicza twego. *Wróbl.* 7. *signatum est super nos lumen vultus tui.* Naznamionowana jest nad nami światłość oblicza twego. *Leop. Ps.* 4, 7. *W. id.*

NAŻOBAĆ się, *recipr. dok.*, *Rag.* nazobattise; *Vind.* nasobatise, najestise; *Ross.* назобаться, наклеваться; najeść się, szczególn. o ptakach, sich satt fressen, besonders von Vögeln. Ptacy się zboża nażobali. *Ezop.* 99. — *Fig.* Nakarmić się, n. p. Przez czas tej przewłoki pożytków się z cudzego imienia nażobał. *Sax. Porz.* 107.

NAŻÓŁKNĄĆ, *nijak. jednotl.*, żółto nachodzić, gelb werden, gelb überzogen werden. Widziałyście pióra Nagle, gdy nowa niemi nażółkneła skóra. *Zebr. Ow.* 122.

NAŻONĄĆ, nażonął, nażął; nażonęła, nażęła; nażonęli, nażęli, *f.* nażenie, nażonę, *act. jednotl.*; (cf. *Boh.* naženu *f.*, nahnal, nahnati, *imper.* nažeň). Nagnać, napędzić, wohin treiben, auf etwas zu treiben. Nażonęli nas w sieci, w niewody. *Chrośc. Job.* 193. Jak wiele ptastwa kryje się w lesie, gdy zimny deszcz ich z gór nażenie. *Otw. Wirg.* 473. Złośni bogowie ludzi ztąd wygnawszy, W kraj weżorodny nędznych nażonęli. *Chrośc. Luk.* 315.

NAŻRZEĆ się, nażarł się, *recipr. dok.*, *Boh.* nažreti se, nažral se, nažeru se; *Sorab.* 1. nażracž; *Sorab.* 2. nażrasch; *Vind.* nashretise; *Bosn.* nasgriditise; *Rag.* naxdrjêtise, naxdritise, naxdiratise, naxdirem se; *Ross.* нажраться, натрескаться, нахлебаться; żrąc najeść się, sich satt fressen. *Odym. Św.* 2, *D d* 2.

*NAŹRZEĆ, NAJRZEĆ, *ob.* Nagladać.

NAŻUĆ się, *f.* nażuje się *recipr. dok.*, nagryźć się; *Ross.* нажевить; sich satt kauen, satt essen. Niech tu zwierzęta nażują się trawy. *Tward Daf.* 43.

**NAZWA, *ob.* Nazwisko. NAZWAĆ, *NAZOWIĆ, *f.* nazwie, *nazowi *act. dok.*; NAZYWAĆ *niedok.*, *Boh.* nazwati, nazwu, nazowu, nazywati; *Vind.* pojemenuvati; *Sorab.* 2. naraz, (cf. narzec); *Carn.* velim, cf. wolę; *Bosn.* nazivati, zvatti, prozvatti, naditti imme; *Croat.* zazávam, (nazávam *vocito*); *Hung.* nevezem; *Dal.* zazvati; *Ross.* назвать, назову, называю, нарицать, нарекать; imię, lub nazwisko nadawać, mianować, benennen, einen Namen geben, nennen, heißen. Nazywać się *recipr.*, sich nennen, *neutr.* heißen. *Rag.* nazvattise; *Vind.* jimenuvatise, pravitise; *Ross.* назваться, наречься, нарещися. Panna porodzi syna, i *nazową (nazwą) imię jego Emanuel. *Biał. Post.* 62. Porodzisz syna, i nazowiesz imię jego Jezus. *ib.* 62. *W. Math.* 1, 21. *Kucz. Kat.* 61. (nazwiesz). Nazow (nazwij) imię jego Izrael. *W. Osea.* 1, 4. Pismo rzeczy tak nazywa, jakie nam się widzą. *Karnk. Kat.* 182. Nazwać kogo inaczej = przechrzcić go. Niech się siestrzenicą moją nie nazywa, jeżeli to uczyni. *Teat.* 7. *c*, 9. Żonę rzuca, Tafa *nazowiona, (nazwana). *Jabł. Tel* 39. Niedarmo go tak nazwano. *Cn. Ad.* 566. (imię swe rzeczą wyraża). Starożytni Polacy nazywali się, naprzód od herbów: Ciołek, Jastrzębiec etc., powtóre od wiosek: Piotr z Chodzca, z Zakliczyna; po trzecie od imion ojcowskich, jak teraz Rusini: Jan Iwanowicz, Witek Bieniewicz, to jest, syn Bieniasza. *Nar. Hst.* 4, 327. NAZWISKO, a, *n.*, **NAZWA, y, *ż.*, jakiéjkolwiek rzeczy przezwisko, imię, die Benennung, der Name einer Sache; *Boh.* nazew, nazwánj; *Croat.* nadime, pridovek; *Ross.* название, нареченіе, нареканіе, (назвище przyzwisko, przezwisko ohydne, szyderskie). Dla lepszego wyrozumienia, obaczmy rozmaite nazwiska, któremi się zowie ten żywot wieczny. *Gil. Kaz.* 276. Cesarza nazwiski niepoczciwemi nazywał. *Sk. Dz.* 723. Nazwisko własne, prawdziwe mający, nazwisko wyrażający, *Graec.* ὁ φερώνυμος, *ex re nomen habens. Cn. Th.*, der den Namen mit der That führt. Nazwisko własne, *nomen proprium. Cn. Th.* Narzędzia wojenne mają ogólną nazwę broni. *Gol. Wym.* 231.

*NAŻYĆ, *cz. niedok.*, obnażać, nagim czynić, entblößen, nackt machen; *Vind.* ponagiti, do nagega slezhi; *Eccl.* нажу, обнажаю. Samego siebie z chwały twojéj nażysz, pieluchami się lichemi pokrywasz. *Bzow. Roż.* 51.

NAŻYĆ się, *f.* nażyje się *recipr. dok.*, długo dosyć pożyć, sich satt leben, lange genug leben; *Ross.* нажиться, наживаться (= 2. dorobić się, uzyskać; нажить, наживать nabyć, nabywać; нажитый nabyty; cf. pożytek, pożytkować). Dosyć się na świecie nażyłem, weź duszę moję Panie. *Sk. Żyw.* 2, 194. Dziś zjawił dzień się ten szczęśliwy, Nażyłem się na świecie dość starzec sędziwy. *Min. Ryt.* 1, 27. Krzyknie śmierć: wychodź dziadu, nażyłeś się. *Jabł. Ez.* 147. Ten dopiero chce żyć, a ów się już nażył. *Budn. Cyc.* 34. Ja ile ze mnie, nażyłem się do woli. *Pilch. Sen. list.* 2, 51. Ten się do woli nażył, kto śmierci żąda. *Sir. Qu.* 253.

NAŻYCZYĆ, *f.* nażyczy *act. dok.*, Nażyczać *niedok.*; pożyczyć komu czego, einem etwas leihen, borgen. Nażycz ty mnie nóg, ja ci nażyczę oczu. *Klon. Wor.* 51. — §. Nażyczać = użyczać, udzielać, nadarzać, nastręczać, geben, ertheilen, verleihen, verschaffen, gewähren. Racz pomocy nażyczyć; *fer opem. Żebr Ow.* 241. Nażyczę swéj rady. *Ryb. Ps.* 60. I to, co rzeczom słońce nażycza światłości Grzała miłość; słońcowe powiedźmy miłości. *Żebr. Ow.* 83. Dobrze nażyczać, każdy tego świadom, Chleba sąsiadom. *Klon. Fl. C* 3 *b.* Zamek spalili, aby już przytułku nieprzyjacielom nie nażyczał. *Krom.* 304. Kiedykolwiek Bolesław na łow zajechał, wszędzie szlachta koni łowcom nażyczać musiała. *Krom.* 280. Tej czystości duszom naszym i ciałom przysparzaj i nażycz. *Birk. Dom.* 78. Głowa chora choroby nażycza ciału wszystkiemu. *Birk. Exorb. F* 4 *b.* — §. Nażyczyć, wiele czego komu życzyć, viel wünschen; *Vind.* voshiti, navoshiti, nasheliti.

NAŻYNAĆ, *ob.* Nażąć. NAZYWAĆ; *ob.* Nazwać.

NAŻYWIĆ, *act. dok.*, *Boh.* nažjwiti; dosyć pożywić, nakarmić, genug nähren, füttern.

N E.

NEAPOL, u, *m.*, Neapel, stolica królestwa Neapolitańsk. *Wyrw. Geogr.* 194; *Slav.* Nápulja; *Bosn.* Napulà. NEAPOLCZYK, NEAPOLITAŃCZYK, a, *m.*, *Slav.* Napolitan; der Neapolitaner. Neapolczykowie. *Sk. Dz.* 530. Przymioty Neapolitańczyków. *Wyrw. Geogr.* 196. NEAPOLITANKA, i, *ż.*, die Neapolitanerinn. *NEAPOLSKI, NEAPOLITAŃSKI, a, ie, Neapolitanisch. Matka Bony była córka króla Neapolskiego. *Gorn. Dz.* 144. Bona znacznej sumy pożyczyła królowi Neapolitańskiemu; ztąd urosło prawo Polskie do summ Neapolitańskich. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 126. Ś. Atanazyusz, biskup Neapolski. *Sk. Dz.* 838.

NE-Ć, *ob.* Na, Na-ci, Naści.

NĘCIĆ, ił, i, *act. niedok.*; wabić, *Boh.* wnaditi; *Carn.* vadem; *Vind.* nastaviti, nastaulati, nastaviti vabno jed; *Bosn.* mamiti; *Croat.* mamim, núdim; *Ross.* льстить, польстить, льщу; locken, anlocken, *propr. et fig.* Czego trudniej dostąpić, to nas bardziej nęci. *Pot. Jow.* 2, 45. Co dzień inne nadzieje, co dzień inne chęci, Dziś się jedno podoba, jutro drugie nęci. *Szym. Ś. W.* 36. Synu mój, jeśliby cię nęcili grzesznicy, nie przyzwalaj im. *W. Prov.* 1, 10. — *§. Gołębi dla ochędóstwa nie nęcić, bo i od tych prędzéj dach zgnije. *Haur. Ek.* 10. nie chować. NĘCISKO, a, *n.*, gumienko, na którym ptaki łowią, der Vogelheerd. Dla ułowienia kaczek dzikich, udziałaj przy stawie grubę abo nęcisko, albo gumienko, na kilka łokci długie i szerokie, według sieci etc. *Cresc.* 625.

Pochodz. *nęt*, *nęta*, *ponęta*, *przynęcać*, *przynęcić*.

NĘDZA, y, *ż.*, *Boh.* nauze, neřest, strast, sauženj; *Slov.* psota, nauze, cf. *Lat.* nausea; *Sorab.* 2. nusa, noth; (*Germ.* Noth; *Anglos.* nead, neod, nyd; *Isl.* neid; Niederś. nood); *Sorab.* 1. hubenstwo, (nuza, nusa *necessitas*); *Vind.* pregon, riva, nadluga; *Croat.* tuga, nevolya, (cf. tażyć, niewola); *Dal.* nevoglya, nevolya; *Hung.* nyavalya; *Ross.* нужда (cf. nuda, nękać), скуда, скудота; §. 1.

mizerya, bieda, Elend, Noth, Mühseeligkeit. Musi żyć w nędzy, kto nie ma pieniędzy. *Rys. Ad.* 41. Każda nędza najdzie pociechę. *Cn. Ad.* 334. (każda choroba ma swoje lekarstwo). Co tych kłopotów na świecie! jedna nędza drugą goni. *Dambr.* 691, *Slov.* Žadná psota sama néní, gedna rada druhu honí. Jedna nędza nie dokuczy, nie dość na człowieka. *Cn. Ad.* 310. *Teat.* 43. *b*, 100. Kto cudzą nędzę uważy, Lekcej sobie swoje waży. *Cn. Ad.* 457. Nędze chude. *Tward. Wł.* 173. *Slov.* Psota mu z každého kuta wizira. — Nędzę klepać; *Boh.* nazugowati; *ob.* Nędzować, *Vind.* filo terpeti, potrebuvati; *Ross.* нуждаться, скудаться, убожествовать. Klepanie nędzy *Eccl.* жестокопребываніе. Nędzę będzie klepał. *Leop. Prov.* 22, 16. (zubożeje. *Bibl. Gd.*); *Boh.* nuzowati se. Mogąc się mieć dobrze, nędzę klepie. *Cn. Ad.* 459. (ma, a nie zażyje). — *In plural.* Do pana udawać się mamy, z niedostatki i nędzami naszemi. *Biał. Post.* 216. Przyszedł zbawiciel do poratowania nądz (*Genit. plur.* = nędz) naszych. *Sk. Kaz.* 531. Co cię zniewoliło, żeś tyle nądz użył? *Kanc. Gd.* 32. §. 2. *Meton.* Materya jedwabna, ein gewisser Zeug. Nędzy bogatéj, od sztuki.... nędzy wązkiej, od sztuki.... *Inst. cel. Lit.* Od sztuki alheruntu, *alias* nędzy bogatéj szerokiej złoty jeden; od nędzy wązkiej groszy 15; od sztuki nędzy ubogiej groszy 6. *Vol. Leg.* 4, 358. NĘDZARZ, NĘDZNIK, a, *m.*, NĘDZA, y, *m.*, NĘDZNICZEK, czka, *m.*, *dem.*, NĘDZKA, i, *m.*, *dem.*, NĘDŹNIĄTKO, a, *m.*, *dem.*, nieborak, nędzny, biedak, biedaszek, niebogi, mizerak, niebożę, niebożątko, *Boh.* nužnik; (*Eccl.* нѫждьникъ wielce usiłujący; *Ross.* нужникъ = prewet). Nędzarz on, nie bogacz; nędzarz każdy skąpy. *Pot. Jow.* 75. Chociażby on był całego świata panem, przecież jest nędzarzem. *Pilch. Sen. list.* 1, 66. Często przy hojnych stołach, przy stołach mamony, I w perłach siedzi nędznik jaśnie oświecony. *Nar. Dz.* 2, 65. Nędzarz we wszystko głodny. *Dar. Lot.* 4, 6. Okryła mię nędzarza. *Teat.* 43. *b*, 79. *Bardz. Luk.* 81. Lepiej ci mądrym być, choć ubogim, niż głupim, a bogatym w skarbie drogim, Z rozumem wszystko masz, on zawsze nędznik, Żebrak i biednik. *Stryjk. Gon. F* 3. Kto się bogu niepodoba, nędznik jest. *Biał. Post.* 195. Nędzniczek ubogi. *Papr. Gn.* 1039. *Rej. Ap.* 36. Ah nędzniczku! *Żebr. Ow.* 290, *heu miser.* Nędzniczek drugi przed zbytki twemi nie może się docisnąć, aby sobie dostać mógł partyki chleba ku żywności swojéj. *Rej. Post. K k* 1. *ib. M* 2. *ib. F* 3. Aniołowie nas nędzniczki, to jest, małe braciszki swoje, na rękach noszą. *W. Post. Mn.* 567. Nie czyń się panem, gdyś nędzą. *Ezop.* 56. Jam ci jest nędzniczek i żebrak ubogi. *W. Post. W.* 2, 60. Biada mnie nędznikowi, iż przydał pan boleść ku boleści mojéj! 1 *Leop. Jer.* 45, 2. Nędznik za nic mający swe życie. *N. Pam.* 15, 331. Nędzniątka zwierzęta, w ziemi dłubając, nędznéj żywności szukają. *Rej. Zw.* 156. NĘDZIĆ, NĘDZNIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, znędzić *dok.*, nędznym czynić; (cf. *Boh.* nutiti, nutkati; *Sorab.* 2. nužisch musić kogo; *Ross.* нудить, нужу; cf. *Pol.* nukać, nękać; cf. nudzić), einen elend machen. Źrzebne świerzopki nie mają być nędzone pracą. *Cresc.* 516. Znędził konie, zwątlił. *Ern.* 18. Coż bydlęta bardziéj gubi i nędzi, jak zła droga? *Kluk. Kop.* 1, 294. Nędzić kogo = męczyć kogo, einen placken, quälen. Nędzili Egyptczykowie nas i ojce nasze. *Leop. Num.* 20, 16. (trapili. *Bibl. Gd*). Król Egiptski robotami koło błota i cegły znędził i zniewolił ich. 1 *Leop. Jud.* 5, 10. Nikogo nie nędzcie. 1 *Leop. Luc.* 3, 14. (nie *sciskajcie. 3 *Leop.* nie uciskajcie). Kiedy duch zły jął nędzić Saula, Dawid wziął harfę. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 23. (porywać. 3 *Leop.*). Choroby te zepsują oczy wasze, a znędzą dusze wasze. 1 *Leop. Levit.* 26. Obacz, jakom znędzony, Od wszystkich porzucony. *Ryb. Ps.* 171. Miasto utrapione i znędzone. *Warg. Wal.* 148. Znędzenie i porażki żydowskie, pokłada za pofortunienie rzeczy swoich. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 14, 14. NĘDZKA, i, *ż.*, *demin. nom.* nędza, *Ross.* нуждица; eine kleine Noth. Nędzka, *aerumnula. Mącz.*, cf. nądzka. NĘDZNICA, y, *ż.*, NĘDZNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, *Boh.* nužnice; nędzna, biedna kobieta, eine Elende, Arme, Dürftige. *O me miseram*, o ja nędzna, nędznica. *Mącz.* Wspaniała jest jego mina, a dusza jego nędznica. *Bals. Niedz.* 2, 45. Zabiła się nędznica. *Kraj. Chim. B* 3 *b.* Cnota lubo chwalona, drży jednak od zimna nędznica. *Birk. Exorb.* 30. Córka Babilońska nędzniczka. 1 *Leop. Ps.* 136, 8. NĘDZNIEĆ, nędznieje *neutr. niedok.*, nędznym się stawać, mizernieć, elend werden; *Boh.* nužeti, znužeti. Począł nędznieć, tak że onego długu nie mógł ani miał czym zapłacić. *Chełm. Pr.* 137. Pod czas prześladowania bardzo znędzniali byli chrześcianie. *Sk. Dz.* 29. NĘDZNIK, *ob.* Nędzarz. NĘDZNIKOWY, a, e, n. p. Pan nie lekce poważył utrapienia nędznikowego. *Radz. Ps.* 22, 25. (ubogiego. *Bibl. Gd.*). des Elenden. NĘDZNY, a, e, NĘDZNIE *adverb.*, *Boh. et Slov.* nužny; (*Sorab.* 1. nužnĕ *necessarius*); *Vind.* riun, nadlushen, potreben, froshen, fromazhen; *Slav.* siromashan; *Croat.* nevolyen; *Hung.* nyavalya; *Ross.* нужный; biedny, mizerny, elend, dürftig. Nie jest ten nędzny, kto gdy chce umiera. *Bardz. Trag.* 441. Ten, który szczęścia swego nie poznaje, Nędznym wśrzod szczęścia samego zostaje. *Pilch. Sen. list.* 67. Nędznik nędzny u prawa. *Rej. Wiz.* 122. Uczysz ubogiego żebrać, nędznego płakać, *aquilam volare doces. Mącz.* Ja nędzny! *Croat.* tusni ja! (cf. *tążny). NĘDZOWAĆ *nijak. niedok.*, nędznym być, nędzę czyli biedę klepać, *Boh.* nuzuwowati, nuzowati se; *Vind.* filo terpeti, potrebuvati; *Ross.* нуждаться, скудаться, убожествовать. Nędzowaćby było lżéj bez winy. *Żebr. Ow.* 42, *miserum esse.* Każdy heretyk jest niewolnikiem szatańskim, jemu hołduje, pod nim nędzuje. *Smotr. Apol.* 120.

Pochodz. cf. *nękać*, *ponękać*; *wynędzać*, *wynędzić*, *wynędznieć*, *wynędzniały*; *znędzać*, *znędznieć*, *znędzniały*; *cf. nudy, nudzić*, *nudny*.

1. *NEGA, i, *m.*, z *Łac.* negare; sprzecznik, kłótnik; *Bosn.* nikavaç; ein Leugner, Widersprecher, Zänker. Ten sakrament jest cudem nie tylko względem skutku, ale też względem istności; czegoś ty przał Panie Nega. *Twor. Wiecz.* 24. — 2. NEGA, *ob.* Nyga.

NEGLIŻ, u, *n.*, z *Franc.*, ubior domowy niestrojny, das Ne-

glige. Damy w negliżu nie są tak surowe i zbyt poważne, jak w wielkim stroju. *Pam.* 85, 1, 955. *Teat.* 19, 26.

NEGOCYACYA, yi, *ż.*, czynienie z kim o co, n. p. Negocyacye są wojną gabinetową. *Zab.* 9, 229; *Vind.* podkupzhnia; *Ross.* переговоръ, переговорка; die Unterhandlung. NEGOCYATOR, a, *m.*, *Sorab.* 1. zakhadźwař; *Vind.* podkupez, podbarantuvauz. NEGOCYOWAĆ = czynić z kim o co, *Sorab.* 1. zakhadźam; *Vind.* podkupuvati, podbarantuvati, mushetati.

*NEGOWAĆ = przeczyć czemu, n. p. To fałsz oczywisty, ja temu neguję. *Teat.* 30. *c*, 68; *Bosn.* nikati.

NEGUS, *ob.* Nygus.

NĘKAĆ, ał, a, *cz. niedok.*, (cf. *Boh.* nutkati, nutiti nukać, przymuszać; *Ross.* нукать, нукну); *Ross.* нудить; męczyć, trapić; quälen, martern. Wszech rozkosz syty pędziłem wiek młody, Smutne mię teraz nękają przygody. *Zab.* 13, 296. Ów na ubostwo, ów na zdrowie stęka, Każdego bieda tłoczy, kłopot nęka. *Min. Ryt.* 3, 328. Mnie ojciec niech łaje, niech nęka, niech dusi, Ja twą Ulissie być muszę. *Chrośc. Roz.* 8. Choć kłopot nęka człeka, bieda łechce, Przecięż nikomu umierać się nie chce. *Mon.* 76, 370. Męstwo, którego żadna przeciwność nie znęka. *N. Pam.* 22, 113. nie zmorduje, nie odstręczy.

NEKRA, y, *ż.*, der Fluß Neckar, rzéka w Niemczech. *Wyrw. Geogr.* 21.

NEKROMANCYA, yi, *ż.*, wywoływanie z tamtego świata dusz. *Boh. Dyab.* 3, 64, das Todtenbeschwören.

NEKTAR, u, *m.*, trunek bogów w Olimpie. *Kras. Zb.* 2, 225, der Nectar; (*Carn.* serbât, serbatje). Nad nektar słodsze wino. *Jabł. Tel.* 7. Gdzież znajdziem stałe na świecie wesele? Do nektaru fortuna gorzkie sypie ziele. *Zab.* 11, 120. (cf. do miodu piołun się wlewa).

NEMEZYS, imię bogini sprawiedliwości, Nemesis; *Boh.* Přjsněna.

*NENI, [z *czesk.* neni = niema, 4], n. p. Kiedy groszy w pytlu *neni, W ten czas się rozum odmieni. *Rys. Ad.* 23.? może niemasz.

NEOFIT, a, *m*, z *Greck.*, nowowierca, nowochrzczeniec; w szczegól. przechrzta, ein getaufter Jude, ein Neugetaufter, nowo chrzczony. *Kras. Zb.* 2, 226. Nawróconych do ś. wiary żydów powszechnie neofitami zowią. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 43. Obawa, aby ten rodzaj neofitów, z przyrodzonéj biegłości, i chciwości do prerogatyw szlacheckich cisnących się, rodowitego szlachty Polskiéj imienia nie zaćmił.... *Vol. Leg.* 7, 74.

NEPTUN, *m.*, bożek morza, Neptunus; *Boh.* Widlon, (cf. widły); *Carn.* Vodân, Murân.

NÉRKA, NYRKA, i, *ż.*, NERECZKA, i, *ż.*, *dem.*, die Niere; (*Sorab.* 1. něrka; *Isl.* nyra; *Svec.* njura, *Dan.* nyre; *Boh.* ledwina, ledwinka, cf. lędźwie; *Slov.* ledwina, oblička, (cf. obły); *Carn.* lediza, obist; *Vind.* lediza, ledvize, obist; *Croat.* ledovnicza, ledovje, bùbrèk, bùbrèg, bubrèsich, obisztje; *Dal.* bubrezi; *Rag.* lêghja, bubrèzi, bubrègh; *Bosn.* bubrigh, bubrisgicch; *Ross.* бубрегъ, почка, почечка, (cf. pączka); *Eccl.* почки, урѣсла; *ap. Keron.* lenti; *ap. Notker.* lancha). Nérki są dwie mięsiste z podłużna okrągłe miąższości, po obu bokach lędźwi leżące. *Zool.* 40. *Krup.* 2, 106. W nyrkach oddziela się mocz ode krwi. *Perz. Cyr.* 4. Wiecie, jako inaczéj nérkę nazywają? Głupie mięso, a to z téj przyczyny działają, Że w samym łoju siedząc, bardzo chuda bywa. *Jag. Gr. C.* (cf. ma mnogo dobra, ale nie zażywa). Nyrki zowią też pokrątkami. *Rydel.* Dwie *nérce (= *dual.* nérki). *Budn. Deut.* 32, 14. *Exod.* 29, 22. Nérek jego świadek jest bóg. 3 *Leop. Sap.* 1, 6. (świadek wnętrzności. 1 *Leop.*, serca). NERCZANY, NYRECZNY, a, e, Nieren=, n. p. Tłustość nerczana. *Budn. Deut.* 32, 14. Nerczane boleści. *Spicz.* 118. Nyreczne boleści. *Syr.* 1007, *Ross.* бубрежникъ. NERKOWATY, a, e, — o *adverb.*, do nerek podobny, nierenförmig. Liście nérkowate, *reniforme*, gdy liść szerszy niż długi, zakończa się okrągławo, a przy ogonku wyrznięty jest. *Bot.* 55. *Jundz.* 303. NERKOWY, a, e, Nieren=; *Boh.* ledwinkokowý.; *Vind.* ledizhni; *Rag.* bubrèxichi; *Croat.* obisztni, (obiszten *petulans*); *Ross.* почечный. Nerkowego kamienia drobienie. *Sienn. Wykł.*

NERW, u, *m.*, z *Greckołac.*, der Nerv, żyła pięta. *Sienn.* 92, sucha żyła. *Syr.* 59; *Boh.* sucha žjla, žilna; *Sorab.* 1. zpinata žiwa, napinata žiwka; *Carn.* kita; *Vind.* biela shila, kita, stegnoshila, krepna shila; *Croat.* sila; *Bosn.* sgilla bjela; *Ross.* становая жила. Nerwy po całym ciele rozchodzące się, sprawują w zwierzęciu czucie; składają się z wielu skupionych nitek, cienką siatką związanych. *Zool.* 43. *Kluk. Zw.* 1, 32. *Perz. Cyr.* 1, 52, *Wejch. Anat.* 15. *Krup.* 3, 19. Żyły suche zowią nerwy. *Spicz.* 49. — *Fig.* Nerw, pieniądze, *nervus belli.* *Mon.* 66, 13. NERWOWY, a, e, n. p. Systemat nerwowy składają mięsa i nerwy razem wzięte. *Śniad. Teor.* 214. W oku retyna albo błona nerwowa. *Krup.* 2, 312, die Retine im Auge. NERWISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen nerwów, voll Nerven; *Vind.* mozhnoshilast.

*NERUNGA, i, *ż.*, (NERZEJA. *Tr.*), die frische Nährung, klin ziemi, oblany morzem Baltyckim i zatoką Haffem. *Dykc. Geogr.* 2, 207. *NB.* popraw błąd *Adelunga*, pod słowem Nahrung, jakoby *nerzeja znaczyło pokarm.

NESPUL, NESPLIK, *ob.* Niesplik.

NĘT, u, *m.*, NĘTA, y, *ż.*, NĘTKA, i, *ż.*, *dem.*, ponęta, to czym nęcą, posypka, nastroga, powab, *propr. et fig.*; przyłuda, die Lockspeise, der Köder; *Boh. et Slov.* wnada, nástraha; *Sorab.* 1. nawabenstwo; *Carn.* vada, nâsad, nejtilu; *Vind.* nastava, vabiuna jed; *Croat.* máma; *Dal.* meka; *Bosn.* mama, blaznóst; *Rag.* mâma, mêka; *Ross.* мана, нажива, куклеванецъ. Rozkosz nęta do złego. *Cn. Ad.* 1000. Zaczepiwszy w ostrym haczku nętkę, Wabi na zdradną chciwe ryby wędkę. *Zab.* 9, 17, *Ross.* наживить, наживлять. Skrytéj zdrady nętem dał się oszukać. *Przyb. Milt.* 96. Któraż z bogiń nęt więcéj miała od Dyany? *Przyb. Luz.* 47. Złe przykłady nętą są do zbrodni. *Pilch. Sen. list.* 37. NĘTNY, a, e, powabny; *Ross.* наживный; anlockend, reizend. Nętne oczy. *Kniaź. Poez.* 3, 52. *et* 260.

NEUTRAŁ, a, *m.*, NEUTRALISTA, y, *m.*, bezstronnik, ein

Neutralist. Jeśli będą neutrałami, to jest, na żadną stronę.... *Sekl.* 60. Neutrałowie i wszyscy, którzy się za słowem bożym mocnie nie zastawują. *ib.* Te wieże na przesmykach, od neutralistów niech będą tym czasem trzymane. *Jabł. Tel.* 151. NEUTRALIZOWAĆ, n. p. Neutralistą być, neutralizować, stron uchodzić, ni do téj, ni do owéj przystawać. *Cn. Th.* 1076. NEUTRALNOŚĆ, ści, *ż.*, *Carn.* nobênoplatnost; die Neutralität, stan państwa w czasie postronnéj wojny, do żadnéj się strony nie przywięzującego. *Kras. Zb.* 2, 230. NEUTRALNY, a, e, NEUTRALNIE *adverb.*, *Carn.* nobênoplatn; neutral. 'NEUTROWAĆ się *recipr. niedok.*, zneutrować się *dok.*, neutralnym się stawać, neutral werden. Kassyan nie tylko się od Ruskiéj wiary odszczepił, ale też i z unitami zneutrowawszy się żył. *Pim. Kam. pr.*

NEWA, NIEWA, y, *ż.*, rzéka w Moskwie, wpada do odnogi Finlandzkiéj. *Dykc. Geogr.* 2, 211, die Newa.

NEWEL, wla, *m.*, miasto w wojew. Witebskim. Gniazdo Newelskich domu. *Dykc. Geogr.* 2, 211, eine Stadt in der Woiw. Witeb.

NEWLIN, *herb*; strzała ostrzem do góry; przez środek jéj krzyż między dwiema gwiazdami. W hełmie skrzydło orle czarne rozpostarte, strzałą przeszyte. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen.

NĘŻ, *ob.* Na, Nać, Naści.

N I.

1. NI, *Vind. et Bosn.* ni, ne; *Croat.* ni; *Ross.* ни; *particula, varie usurpatur, sed potissimum pro* ani, by, nie, bynajmniéj, nawet nie, auch nicht, selbst nicht, nicht einmal. On mu nie odpowiedział ni na jedno słowo. *Sekl. Math.* 27. Chcąc kajdany skruszyć Wiklę nogi, że nawet ni się mogę ruszyć. *Tol. Saut.* 69. Ni jednéj przyczyny śmierci na Jezusa nie znalazłszy.... *Budn. Act.* 13, 28. Ni człowieczka tam niemasz = nikogo, ani jednego człowieka. *Cn. Ad.* Ni dudu, *ob.* Dudu. — §. *Loco* Nikt, nic, *veteres ponunt* ni, *subsequente casu Pronominis* kto, co: Na obiady proszony, ni do kogo nie chodził. *Sk. Żyw.* 59 *b.* (= do nikogo). Nie zgodził się ni do czego. *Budn. Jer.* 13, 7. (= do niczego). Nie zgodził się ni nacz. *ib.* 13, 10. (= ni na co = na nic). Wszystko rozdał, ni przy czym nie zostając. *Sk. Żyw.* 116. (= przy niczym). Rodzice ni o co więcéj się starają, jedno aby bogato dzieci zostawili. *Sk. Żyw.* 101. — §. Niocz = ni o co = o nic, um nichts (ni pocz, *ob.* Pocz). Do tych miast nioczeście nie prosili. *Sk. Kaz.* 233. Oni się niocz inszego nie starają, jedno.... *W. Post. W.* 349. Mów, że nioczym nie masz wiadomości. *P. Kchan. Jer.* 160. (= o niczym). Nie dba 'niocz. *Budn. Apopht.* 91. Już więcéj nioczym, tylko o wojnie nie myślą. *Ustrz. Kruc.* 3, 183. Nie wiem o 'niokim, coby z nim równał. *P. Kchan. Jer.* 181. (= nikim). Słówka 'niskim nie mówił. *W. Post. W.* 2, 169. (t. j. z nikim). Żadna 'nizkim nieprzyjaźń. *Vol. Leg.* 2, 1087. — §. Niprzecz = nizacz, dla niczego, niemasz za co, bez przyczyny, za nic, um nichts, ohne Ursache. Mówili przeciwko mnie, i zburzyli mię niprzecz. *Leop. Ps.* 108, 3. — §. Nizacz = za nic, für nichts. Niedbałość abo nizacz mienie. *Gorn. Dw.* 39. Srebra nizacz sobie nie ważyli. *Leop.* 2 *Paralip.* 9, 20. Przedałeś lud twój ni za co. *W. Ps.* 43, 13. Gdybym tego nie uczynił, byłbym nizacz u ludzi. *W. Post. W.* 2!, 79. Rotmistrz nizacz nie stoi, gdzie nie ma roty. *Petr. Ek.* 42. — §. Ni - ni = ani - ani, *Vind., Slav. et Bosn.* ni - ni, weder - noch. Ni bogu świeczki, ni czartu ożoga; ni bogu, ni ludziom. *Cn. Ad.* 549. nikomu nie pożyteczny; ni pachnie, ni śmierdzi; ni to, ni owo. *ib.* 739. Ni przecz, ni zacz. *Cn. Ad.* 549. (bez żadnéj przyczyny). Ni z tego, ni z owego, zaczął mię szkalować. *Teat.* 30, 56, ohne alle Ursache. Ni to, ni owo. *Teat.* 33. *d*, 66, *nec caput nec pedes habet. Cn. Ad.* 739. (ni w pięć, ni w dziewięć). Kobieta bez męża jest ni to, ni owo. *Teat.* 13. *c, a.* Co Francuzi galimatyas zowią, to nasi: ni to, ni owo. *Mon.* Ni mnie, ni tobie; ni tobie, ni mnie; ni temu, ni owemu. *Cn. Ad.* 738. (niemasz się czym dzielić). W ten czas Tatara strzedz się najbardziéj potrzeba, Kiedy mu ni do ziemi będzie, ni do nieba, Jakoby już miał skonać.... *Paszk. Dz.* 13. — 2. NI = niby = nakształt, wie, gleich wie, gleichsam wie, als wie. Mięso, codzień ni wilk żrą. *Wad. Dan.* 15. Ni rybki pływają głupie w swewoli w nawod nagrężony. *Wad. Dan.* 129. Biegają ni szaleni, jedni bez odzieży, drudzy bez broni. *Kłok. Turk.* 21. Pospólstwo, ni szalone, jakby już nie było nadzieje Rzymu bronić, precz ucieka. *Bardz. Luk.* 13. W zwierciedle ustawicznie, ni tam małpa jaka Muszcze się. *Opal. Sat.* 3. Bieżą chorągwie, ni mak rozkwitnione, Niosąc drzewa i hełmy. *Tward. W. D.* 26. Rozegnał konie, jak pioruny lotne I koła w wozie ni ptaki obrotne. *Hor.* 1, 153. *Koryt.*

NIANKA, *ob.* Nańka.

NIBY, *adverb.*, coś na kształt, na pozór, *quasi*, gleichsam, gleich als, wie, zum Schein; *Croat.* jen, jerbo, kakti; *Boh.* gakoměř. Niby z drugim gada, a trzeciego słucha. *Kras. Sat.* 88. Jak mię to gniewa takie udawanie, Bo to niby odmawia i niby się chwieje, A wewnątrz wiem że dla mnie z miłości szaleje. *Niemc. P. P.* 31. Karczma była niby przykryta dachem; mówię niby, bo słoma po większéj części z krokwi była zdarta. *Kras. Pod.* 2, 18. Chodzi w zadumach niby uczony, Chociaż Tersyty bratek rodzony. *Zab.* 9, 346. *Zabł.* Zawsze, niby pomagając uciśnionym, obce siły wkraczały do kraju naszego. *Gaz. Nar.* 1, 398. Niby to ty tego nie znasz, niebożątko. *Teat.* 54, 67. Wstydzisz się, odwracasz oczy, niby też to niechce ci się pójść zań. *Teat.* 22, 137. Jestem głupia, niby to tak, jak Wc Pani o mnie trzymasz. *Teat.* 30. *b*, 128. nämlich nach ihrer Meynung. Lecz bo też to chcieć zabić, niby psa. *Teat.* 43. *c*, 148. t. j. jak gdyby psa, wie einen Hund. *Peninsula*, niby wyspa. *Ustrz. Kruc.* 3, 111. półwysep, eine Halbinsel.

NIC, 'NICO, *G.* niczego, *D.* niczemu, *Instr. et. Loc.* z niczym, w niczym; §. 1. *subst. et adverb.*, *Boh.* nic, ničeho, ničemu, ničem, ničjm; *Slov.* nič, ništ; *Sorab.* 1. niczo, niczżo; *Sorab.* 2. niz; *Carn.* nezh, nishtèr; *Vind.* nizh, nizhefer, nishzer, osik, nikai; *Croat.* nikàj, ni-

star, nista; *Slav.* nishta; *Bosn.* niç, niscta; *Rag.* niscta, nisctan, nisctor, zer; *Ross.* ничто, ничего; *Eccl.* ничтоже; nichts (*oppos.* co); żadna rzecz, (cf. nikt = żaden człowiek). Nic, po dawnemu *nico. *Kpcz. Gr.* 2. *p.* 45. Lepszy rydz w ostatku, niżli nic. *Jabł. Ez.* 25. *Slov.* Lepši bol, než ně bol. *Vind.* Bufhi nekai, kaker nikai; beffer etwas, als nichts. Lepsze i to niż nic. *Teat.* 54, 8. Jakiekolwiek zbiory, są czaczko dziecinne i połyskujące się nic. *Psalmod.* 102. Co tu kłopotu za jedno nic. *Teat.* 36, 65. Pęcherz nadęty, ogromne nic. *Fredr. Ad.* 85. Jedna fraszka, jedno nic. *Mon.* 76, 448. Czy można być komu wdzięcznym za całe nic, albo jeszcze mniéj niż za nic. *Mon.* 74, 5. Jeszcześ to nic. *Cn. Ad.* 320. dopierоć to początki, das hat noch nichts zu bedeuten. Ja niczym to nazywam, co się nazywa nic, Czy lożne, czy spętane, czy w wierszu, czy w prozie. *Zabł. Amf.* 61. Nic nie znaczące słowo *Carn.* neshtèrz, nishterz. — §. *Cum praepositionibus:* a) *indecl.* n. p. Sprawa u sądu, wojna i kochanie, Często z nic nagłéj podlega odmianie. *Nar. Dz.* 1, 55. aus Nichts, durch ein Nichts. Żadna materya nie niszczeje, istoty od nic odległość nieskończona. *Zab.* 11, 196, cf. niczość, nicestwo. — b) *declinab.* Wszystko z *niszczego (niczego) jest stworzone. *W. Post. Mn.* 241. Albo rozumiesz, iże tak mezkiego Przypadku ma być początek z niczego? *Past. Fid.* 241. Przez wiele lat do niczego nie przyszedł. *Mon.* 70, 650. (do majątku nie przyszedł, majątku nie zrobił). — §. Na nic = nieużyteczne, nieskuteczne, zu Nichts, unnütz; (*Croat.* nichemu, za nistar; *Vind.* sanizhen, nizhoun, sa nizh). Wszystko się przewróciło, prawa poszły na nic. *Zab.* 15, 298. — §. Za nic, za cyfrę, für Nichts, für eine Null. Za nic ma ludzi, lekce waży bogi. *Bardz. Trag.* 538. Za nic ma wszystko ten, kto na śmierć się odważy. *ib.* 457. Wszystka winnica z drzewem mostem położona, Za czym za nic jagody i zdeptane grona. *Kulig.* 77. A ono jak mawiacie: wszystko stoi za nic! *Star. Vot. A* 3 *b.* Te przestrogi dla wojskowéj trwogi, za nic były. *Tward. Wł.* 74. (groch na ścianę, głuchemu piosnka). Teraz w najwyższym stopniu stanęła ta sztuka, za nic wszyscy poprzedni. *Zab.* 12, 64. — §. Z niczym, nie wskórawszy, n. p. Pójdzie on ztąd z niczym. *Boh. Kom.* 4, 169. z kwitkiem, unverrichteter Sache. — §. Nic do rzeczy. *Teat.* 36. *c*, 93. t. j. nie służy tu, ni w pięć ni w dziewięć; nicht a propos, unpaßlich, untauglich. Ten napis wcale jest nic do rzeczy, trzeba tu inszy zawiesić. *Teat.* 52. *d*, 49. Owo zgoła wszystko nic do rzeczy. *Kras. Pod.* 2, 144. — Nic mi do niego. *Jabł. Tel.* 91. = nie należy do mnie, nie jest moim krewnym abo przyjacielem, bynajmniéj mnie nie obchodzi; ich stehe mit ihm in keiner Verbindung, er geht mich nichts an. — Nic po czym = na nic, za nic, nic warte, unnütz, fruchtlos. Nic tu było po tobie. *Cn. Ad.* 351. Nic po nim, nic wart, nikczemny, niepożyteczny. *Cn. Ad.* 551. Jeśliż sprawiedliwość każdy czynić sobie sam zechce, tedy nic po prawie, nic po urzędnikach, nic po trybunałach i po wszystkich sejmikach. *Star. Vot. E* 4. — §. Nic czego = żadna najmniejsza część czego, nichts von etwas, auch nicht das Geringste von einer Sache. Nic nowego na świecie. *Cn. Ad.* 550. Nic doskonałego. *ib.* Nic trwałego na świecie. *ib.* 551. (wszystko przemija). O! co za nic dobrego ten chłopiec. *Teat.* 36. *b*, 81. (*oppos.* co dobrego), t. j. co za hultaj etc., was für ein Taugenichts. — *Ellipt.* Albo wszystko, albo nic. *Teat* 52. *d*, 84. (daj). — *Obsol.* Są niczego dobrego zawżdy przyczyną. *Ber. Dek. B.* (nic dobrego od nich nie pochodzi). — §. Nic abo nie, słowo odmawiającego komu czego. *Cn. Ad.* 553. nichts. Nic, nic, nic z tego, krótko ci powiadam. *Teat.* 16, 14. Uczyń mi tę łaskę! R. Nic z tego! *Teat.* 10. *b*, 90. Nic, nic, co się zowie nic. *Teat.* 33. *d*, 59. — §. Acz nic, *ob.* Acz. — §. *Quando* nic *subsequitur verbum*, *adjungimus adhuc negationem* nie, n. p. Nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 554. Nic nie dam. *Cn. Ad.* 553. Nie będzie nic z niczego. *Teat.* 26, 69. *Fredr. Ad.* 3. (cf. z piasku bicz). Nie da nic = cf. da on duszkę świętą; da on łaskę bożą. *Cn. Th.* (cf. z Panem Bogiem). Gra we wszystkie, a żadnéj gry nie zna, nic a nie. *Zabł. Fir.* 13. (auch nicht ein Bißchen, ni kąska). Admirał, choć większą potęgę objął, przecię nic a nic nie zrobił. *Pam.* 83, 2, 203. (*Vind.* nizhefar, zhistu nizh). Za nic niemam, za nic poczytuję, (*Eccl.* ничтожу *vili pendo*; *Sorab.* 2. fanizowař pogardziciel). Niemasz nic, *ob.* Niema. *Omittens verbum*, *omittas etiam negationem*: Nic z tego. *Teat.* 22, 46. (*scil.* nie będzie). Dawno nas tym straszyli, ale chwała bogu, ze wszystkiego nic. *Star. Pob. B* 2. Z onéj rzeczy księże Janie nic. *Rys. Ad.* 80. Nic mu, jedno się przelakł. *Teat.* 53. *c*, *D.* es ist ihm nichts. — *Elliptice:* O mnie nic = mniejsza o mnie, na mnie nie zależy, auf mich kommts nicht an, an mir liegts nicht. O mnie nic, lecz mię o was trwoży strach ostatni. *Bardz. Trag.* 314. O mnie nic, ale Kalchas na to nie zezwoli. *ib.* 217. — §. 2) *Chym.* Na brzegach tygla, gdy miedź na mosiądz przetapiają, osiada biały proszek gębczasty, który biorą na potrzebę lekarską pod imieniem nic, *nihilum*. *Kruml. Chym.* 199, der Nicht, Weißnicht, cf. urewiec. — §. 3) Nic', niczego (*scilic.* brak) = uchodzi, nie najgorzéj, *passable*, niezłe, es passirt, geht mit, ganz leidlich, nicht schlecht. Pan twój czy zdrów? R. Niczego, dosyć czerstwy. *Zabł. Zbb.* 19. To jeszcze niczego. *Teat.* 17. *b*, 38. (ujdzie, nienajgorzéj). Nic dziewczynie, ładna bestyjka. *Teat.* 21, 107. Spojrzę na niego; niczego mu, chłop wysoki, pleczysty, kibitny. *Boh. Kom.* 4, 202. Nic jéj, nieszpetna. *Teat.* 27. *c*, 71. Prawda, że twojéj pani niczego, ale czyż ma ona tę kibić.... *Węg. Marm.* 1, 184. Pani piękna, i słudze niczego. *Teat.* 43. *b*, 43. — *Joc.* Jest sekta niczegoistów, których hałasem to słowo: niczego. *Mon.* 66, 235. Usilnie obligowałem go, żeby głowę nakrył; na to trzy razy: niczego! *Mon.* 66, 240. Takich wielu, którzy bez tego *a a e e*, niczego, z niczym więcéj ozwać się nie mogą. *Teat.* 24. *c*, 49. Prosiłem, żeby nie tak wiele się kłaniał, odpowiada: Niczego. *Mon.* 66, 238. Usiądźże, bądźże łaskaw. R. Niczego Mościpanie! A. Ale proszę! *Teat.* 30. *c*, 15. (mogę stać, nie trzeba mi siedzieć). — *Iron.* Otoż chleb wysłużony, codzień od Jegomości kułakiem w zęby, od Jejmości codzień

burka, niczego, pięknięm się oporządził u tego dworu. *Teat.* 10, 83.

NIĆ, i, *ż.*, NITKA *dem.*, (*Boh.* nit; *Slov.* nit, nitka; *Sorab.* 1. nitž, nitsch; *Sorab.* 2. niž; *Vind. et Carn.* nit; *Croat.* nìt, konecz (• 2 koniec); *Rag.* xizza, pteghja, prèden, strukka, kônaz; *Dal.* konacz; *Bosn.* sgiça, konaç, sgiciça, preghja (cf. przędza), strukka; *Ross.* нить, нитка, ниточка, прядь; cf. *Lat.* netum, nete, nema; *Graec.* νήθω, νήσω *neo*; *Arab.* נתה *nata*, fila extendit; *Hebr.* extendit; *Syr.* נן *nen*; *Ger.* Nath, nähen, Niet; *Aegyptiis* Nit, Neith, Nyith, *Minerva*, nentium Dea); §. 1) der Faden, Zwirns-Faden. Nici *plur.*, Zwirn; *Carn.* zvirn, sukanèk, sukanz; *Croat.* konecz; *Vind.* preja, nitje, nitruje; *Rag.* nitti; *Slav.* kònci; *Ross.* нитки. Ze lnu nici grube, cienkie, ciensze, bardzo cienkie przędą. *Kluk. Rośl.* 3, 328. Nici Gdańskich do szycia białych. *Gost. Gor.* 111. Siła nici i kłębów różnych potrzebuje szwaczka do roboty. *P. Kchan. Orl.* 1, 385. Nici tkacze, krosienne, naczynia część, osnowę z wątkiem przeplatające, *insubuli. Cn. Th.*, die Anschere, die Scherung, der Aufzug. Z różnych postaw nici mi tu trzeba. *P. Kchan. Orl.* 1, 39. — Nić kręcona *Ross.* сканъ. Nici kręcić, *Ross.* сучить, сучу; *Eccl.* скати, ску, (cf. sukno). Nici kręcenie, *Ross.* сучка; *Vind.* nititi, presti • prząść; *Rag.* nîzati, nanîzati, obnîzati *infilare*, nawlec igłę). Nici zamotane, motanina, *Ross.* путань. — *Phrases et Prov.* Cienkie dość nici stawimy, Gdy ptaki siatką łowimy. *Dar. Lot.* 17. (sidła). Niech tych zamysłów zbędą, Próżno tę nić przędą. *Chrośc. Luk.* (t. j. roją abo snują tę nadzieję). To na bardzo cinkiéj nici wisi. *Rej. Wiz.* 71. (na łyczku, na włosku). Już na cienkiéj nici korona wisiała, Sam tylko bóg ją trzymał, że się nie urwała. *Zimor.* 231. Widział życie swe na cienkiéj nici. *Pot. Syl.* 518. U skępca czasu wszystkiego żywota Na bardzo cienkiéj nici wisi cnota. *Rej. Zw.* 217. — By z nici nie kręcili powrozów. *Mon.* 73, 102. (z muchy słonia). Skaka jak wróbel na nici. *Mon.* 70, 758. (niezgrabnie, niekształtnie, jak cielę na powrozku). Po nici kłębka dochodzą. *Rys. Ad.* 53. *Slov.* po niti klubka dogděš; (za śladem wytropić). Po nici • po szwie, nieprzerwanie, ciągle, in einem fort. Od piérwszych idzie między żołnierzy Z głosu do głosu strach jako po nici. *P. Kchan. Jer.* 548. Sądzimy o rzeczy, któréj ciągu nici znać nie możemy. *Xiądz.* 176, (pasma). — *Meton.* Życzliwie, według myśli, erwünscht. Gryzie się, że rzeczy nie po nici, nie po szwie się porzą. *Pot. Pocz.* 305. Bardzo mu markotno, lże się nie po nici próło ono płótno. *Pot. Arg.* 118. Sam się żrze w sobie, ani go nasyci Żadna fortuna, choć ją ma na nici. *Chrośc. Luk.* 67. w ręku. — §. 2) *Transl. poet:* W takt grają lutni Polskiéj nici. *Zab.* 8, 190. t. j. strony, die Saiten. Tytan dziś jaśniéj niżli kiedy świeci, Jaśniéj rozpuszcza promieniste nici. *Zimor.* 182. t. j. promienie.

NICA, y, *ż.*, NIC, a, *m.*, NICE *plur.*; sukni lewa strona (*oppos.* lice), die linke, äbichte Seite des Tuchs; *Rag.* nizze; *Slav.* opáka, strána; *Ross.* изнанка, изнанница, выворотъ, вороть, извороть, исподъ, исподокъ. Na ręby, na wywrót, na nice szatę oblec. *Cn. Th.* Wywroćcie te szaty na lice, W których dawno na nice Chodzicie. *Czach. Tr. F* 2. *Eccl.* на ницъ, на ничь, на выворотъ. — *Fig.* Na nice wywracać • przewracać, umkehren, verkehren. Złe serce prawie wszystko na nice wywraca, Rzecz złą chwali, a dobrą zaś na złe obraca. *Żebr. Zw.* 90. Śmierć wywrociła na nice Wiatrem nadziane nasze fantazye. *Zimor. Siel.* 196. Na nice • na opak, verkehrt. U bogaczów wszystko na nice, z człowieka bestyą, z dnia noc, a z nocy dzień czynią. *W. Post. W.* 3, 118. Nie mogąc mu dać zła fortuna rady, Na dobrą stronę obraca się nicem. *Pot. Syl.* 3. Ogień wszczęty wszystko wywrócił na nice. *Bardz. Trag.* 417. (*Eccl.* ницъ, ницы, никомъ, ничкомъ twarzą na ziemi). — §. *aliter:* Zbytecznie ganić, wzorki zbierać, nicować co albo kogo, striegeln, streng richten, critisiren. Każdy co jest wychwala, a co było gani, Przewraca dawnych mozoł działania na nice. *Kras. W.* 9. Już to z dworstwa wychodzi siestrzyce, Wywracasz tu mój żywot na nice. *M. Biel. S. N.* 10. Same cnoty na nice obracamy, często na gładkiéj twarzy brodawki upatrujem. *Zab.* 13, 65. Czemu twe słowa tak na nice idą? *Chrośc. Ow.* 78. — §. W kramie prędko się na nice wacek wywróci. *Alb. na Woj.* 11. t. j. wypróżni się, wyszypli, leert sich aus, wird leer. — §. Nice, gatunek ciasta, lżejsze pączki, wietrzniki, Windbeutel, eine Art Pfannkuchen.

NICENNICA, y, *ż.*, *filago Linn.*, rodzaj rośliny, das Fadenkraut. *Kluk. Dykc.* 2, 8. NICIENICA, y, *ż.*, u tkacza, jest z nici kręconych, bywa od dwóch do 30 szaftów. *Magier. Mskr.*, die Fadenschleife bey dem Leinweber. — (NICESTWO, a, *n.*, niczość, nic, bycie niczym, das Nichts, das Nichtsseyn, die Nullität; *Carn.* nezhemèr; *Rag.* nisctarstvo; n. p. Jeśli daléj coraz sięgać zechcemy starożytności, przyjdziemy do tego kresu, przed którym obaczymy się w nicestwie. *Pilch. Sen. list.* 330. Jak zapobiedz temu nicestwu, czyli zniszczeniu. *Mon.* 76, 325.). — NICIANY, a, e, z nici, *Boh.* nitenny; *Ross.* нитяный; von Fäden, von Zwirn, zwirnen. Złota nicianego funt. *Gost. Gor.* 110, Fadengold. Niciane pończochy. NICIASTY, a, e, — o *adv.*, pełen nici, fadig; *Carn.* shtrenast. NICIK, a, *m.*, *demin. nom.* nit; nitabla. NICOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, przenicować *dok.*, §. 1. suknią na nice, na lewą stronę przerabiać, ein Kleid wenden. Nicowana suknia *Ross.* невороть. Nicowanie sukni *Ross.* переворотъ. — *fig.* Nicować co • przekręcać, verdrehen. Pismo ś. wykręcają, szpocą, nicują. *W. Post. W.* 84. Odszczepieńcy, kiedy poczynają wykładać abo raczéj psować i nicować słowo boże. *W. Post. W. praef.* Arcybiskup bronił mistrzowi kościołów psować i wiary nicować. *Stryjk.* 754. Prokurat sens prawa wykrętnie nicuje. *Paszk. Dz.* 114. Moje przysługi przewrotnie nicujesz, Dyskursa moje wszystko prześladujesz. *Karp.* 1, 155. — *aliter* Przeszydzać z czego, wzorki wybierać, ostro ganić, durchziehen, durchhecheln; (*Vind.* ponizhuvati, sanizhovat, tadvat, tadlat). Niema tego domu, gdzieby cudzéj wiary nie nicowano. *Boh. Kom.* 2, 15. Niech jak kto chce nicuje, z fraszek będą fraszki, Nikomu nasze wadzić nie mogą igraszki. *Zab.* 11, 371. *Zabł.* Gotowi są ludzie do nicowania talentów, których sami nie mają. *Nag. Fil.* 152. Dobre

twe sprawy źle nicując śledzą. *Zab.* 11, 27. *Koss.* Mam może niektóre śmieszne przymioty, pozwalam, aby je nicowano. *Weg. Marm.* 3, 163. Nicować czyje niewinne postępki. *Teat.* 46. *b*, 52. Lepiéj jest pisać, niżeli próżnować, Trudniéj jest robić, a łatwiéj nicować. *Teat.* 27. *c*, *O.* Chwała nicowana. *Dwor. D* 1. t. j. na opak. — §. 2. *Transl.* Gęste kubki z ochotą nicujmy. *Lib. Hor.* 38. spełniajmy, leeren, ausleeren, ausstechen die Becher.

NICWART, *ob.* Nic po nim. **NICZEMNIEĆ**, **NICZEMNY**, *ob.* Nikczemny. **NICZOŚĆ**, ści, *ż.*, nic, *subst.*, nicestwo, bycie niczym, das Nichtsseyn, die Nullität, das Nichts. Zdaje się, iż wszystkie żywoty zburzone, a cała natura znowu się w niczość pogrąża. *Stas. Num.* 2, 158. Mógłbym cię pogrążyć w niczości, z któréj cię wyciągnąłem. *N. Pam.* 9, 369. **NICZYJ**, yja, yje, do nikogo nie należący, niemandes; *Sorab.* 1. nižeji; *Sorab.* 2. nezoji, (cf. czyj). Człowiek mądry nie gardzi niczyją radą. *Zab.* 5, 80. (cf. *Ross.* нищій żebrak).

NIDA, y, *ż.*, rzéka w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 215, ein Fluß in der Woiw. Sandomir.

NIDERLAND, *'INDERLAND, u, *m.*, *pays-bas*, die Niederlande, kraina z 17 prowincyj między Niemcami, Francyą i morzem północnym. *Dykc. Geogr.* 2, 215. *Wyrw. Geogr.* 245; (*Boh.* Nizozemě; *Carn.* Nádolje; *Vind.* Sdolna deshela, Dolne nemſhke deshele, Nadolje). Niderland abo niższe Niemce. *Boter.* 77. Izabella pani w 'Inderlandziech. *Birk. Dom.* 131. Do 'Inderlandu. *Gost. Gor.* 36. **NIDERLANDCZYK**, a, *m.*, der Niederländer; *Boh.* Nizozeměc; *Croat.* Nádolecz; (*Vind. et Carn.* Dolenz = niższy Kraińczyk). **NIDERLANDKA**, i, *ż.*, die Niederländerinn. **NIDERLANDSKI**, *'INDERLANDSKI, a, ie, Niederländisch; *Croat.* Nadolzki; *Vind.* Sdolnodeshelski (*Vind. et Carn.* Dolenski = niższokraiński). Inderlandskie książęta. *Stryjk. Turk. F* 3.

NIE *negans particula*; (*Boh.* ne; *Slov.* ně, ni; *Sorab.* 2. ne; *Sorab.* 1. ně, nie, niz; *Carn.* ne (*in compositis* na-, ni-, no-); *Vind.* ne, nak, nèi, nikar, kar; *Croat.* né, ni; *Hung.* nè, nem; *Rag.* nè, nì; *Slav.* nie, ne; *Ross.* не, нѣтъ; *Lat.* non, nec, ne; cf. *Graec.* νή, ναί; *Svec.* nei; *Dan.* nej; *Angl.* nay; *Pers.* nen; *Hebr.* אן en; *Germ.* nein, nicht); — §. a) *respond.* nein! Skoro mu raz powiem: tak; to drugi raz powiesz: nie! *Teat.* 24. *c*, 41. ja! nein! Zamiast że miała mówić dobrze! zawsze odpowiadała: nie, nie! *Teat.* 17. *b*, 27. Alboż ci tych pieniedzy nie dałem? B. Co nie, to nie! wszakeś je nazad do kieszeni włożył. *Teat.* 36. *b*, 88. — §. b) *historice:* Nie, nicht. Nie źleć mówi, ale nie wszystko też dobrze. *Cn. Ad.* 553. Nie byłeś na mych chrzcinach. *ib.* 557. A nie mówiłem ja, nie prorokowałem ja, co się teraz dzieje? *Jabł. Ez.* 114. Nie tu jeszcze koniec nieszczęścia mego. *Teat.* 53, 12. Ludzie nie niedźwiedzie, drzeć się za łby. *Teat.* 11. *b*, 17. Nie ten = inszy zupełnie, odmienny, nicht der, nicht mehr derselbe. Co się z tobą stało? ty nie ten człowiek, co byłeś. *Teat.* 19. *c*, 65. Pokój jak nie ten, wyrzucili wszystko.... *Teat.* 19, 23. — *Zart.* Powiedziałeś dwa razy: nie nie, powiedziałeś: nie nie dam, a to znaczy to samo, co dam. *Boh. Kom.* 4, 179. — §. Nie mogę nie = nie mogę inaczej, tylko muszę, *non possum non*, ich kann nicht umhin, ich muß; ich kann nicht anders. Z śmierci córki nie mogły macierzyńskie wnętrzności smutku nie poczuć. *Sk. Żyw.* 328. Gdy córkę ujrzy, nie zmiękczyć serca swego nie będzie mogła. *Gorn. Dz.* 93. — §. Ledwo nie, ledwiuteńko nie, *ob.* Ledwo. — Dobrze nie, *ob.* Dobrze. — Nie do rzeczy, *minus exprimit*, *quam* nic do rzeczy, nichts zur Sache, unschicklich. Niż co nie do rzeczy masz gadać, lepiéj milcz. *Teat.* 29. *c*, 7. — *Elliptice:* Nie = czy —, czy nie, es sey nun — oder nicht. Gdyby drugi był w téj potrzebie, pan nie pan, ksiądz nie ksiądz, dyskret nie dyskret, skrupulat nie skrupulat, świętoszek nie świętoszek, mniejby jeszcze podobno ode mnie miał dyskrecyi. *Teat.* 21, 182. — §. *Usus praevaluit*, *ut vocibus per se jam negativis*, *pleonastice subjungamus adhuc* nie: n. p. Nigdy nie dokażesz. *Kpcz. Gr.* 1, 15. Nigdzie niemasz. *ib.* Nie chwal nikogo przed śmiercią. *Cn. Ad.* 561. Nie będzie z tego nic. *ib.* 554. Nic tam w smak nie bywa, Gdzie się bez towarzysza zażywa. *Cn. Ad.* 552. Żadna rzecz tak zła nie jest, aby w sobie czego dobrego nie miała. *ib.* 1295. Żaden nie jest sobie dostatni. *ib.* 1294. — *Mere pleonastice*: Co tylko usłyszał swoje imię, jak nie cofnie się nazad. *Zab.* 12, 271. *Dudz.* (jak wziął się cofać!). — §. *Elliptice cum infinitivo verbi*: Nie zmilczeć, nie odpowiedzieć, nicht zu schweigen!! nicht zu antworten!! *idiotismus, habens aposiopesin verbi, quod ob affectum indignationis*, *vel alium*, *reticetur*, *quod aliquando etiam exprimitur*, *ut*: co za głupstwo! welche Narrheit! co za szaleństwo! *vel* i tyś głupi, nie zmilczeć! I tyś też, nie usłuchać! *pro* czemuś nie milczał? milczeć było, głupi! *Cn. Th.* — §. Nie *praemissum numeris* = więcéj niż, przeszło, nad, mehr als. Nie raz tam bywałem. *Jabł. Tel.* 124. Przez jeden miesiąc, nie raz, nie dwa, nie trzy razy, nie cztery, nie pięć, Nie sześć, ale i kilkanaście nocy u niej bywam. *P. Kchan. Orl.* 120. Jużem ci to nie sto razy powiedział. *Teat.* 24. *c*, 27. Powiadał mi to, nie tysiąc razy. *Teat.* 28. *b*, 29. Nie raz siekierą trzeba w dąb uderzyć, kto chce go wyciąć, nie raz piórko mieć w ręku, kto chce dobrze pisać. *Birk. Kaz. Ob. K* 3 *b*. Nie sto razy wspomniano imię jego. *Niemc. Król.* 1, 86. Nie jeden nam dziś wymawia, żeśmy się uwieść dali. *Ust. Konst.* 1, 88. — §. Nie-tylko = więcéj nic, tyle tylko, bloß so viel, bloß, einzig und allein. Tobiasz nie był zaślepionym, tylko na ciele, a był objaśniony wielce na duszy. *Zał. Test.* 264. — §. Nie *particula prohibens*, *ut* nie mów, nie czyń, *Lat.* ne agas, thue es nicht. Z panem kart nie graj, w zawod nie puszczaj, pieniędzy mu nie pożyczaj. *Rys. Ad.* 80. Nie taj prawdy. *Teat.* 46. *c*, 26. Nie daj powodu, nie napomykaj. *Cn. Ad.* 570. — *Contra regulam apud nos receptam*, *qua verbum act. cum negatione*, *loco Accusativi Genitivus sequatur*, *saepissime peccat Minasow. e. g.* Widzę, że sprawiedliwe te moje przestrogi Nic nie miękczą twój umysł uporczywy, srogi. *Min. Ryt.* 1, 133, *et alibi*. — §. *Negatio* Nie —, *praejuncta nominibus et participiis*, *fere idem significat*, *quod* bez, un-, n. p. niezmierny, bezmierny; niekrwawy, bezkrwawy; niekształtny, bezkształtny. *Maximam partem talium vocum quaeras, abjecta negatione, in affirmativis*; *hic*

eas solummodo ponimus, quae absque negatione in usu non sunt, vel significatione a positivo suo differunt. NIEBACZNY, NIEBACZNIE, NIEBACZNOŚĆ, *ob.* Baczny, bacznie, baczność. z *NIEBACZKA *adv.*, nie bacząc, nieumyślnie; unversehens. Zalać mu konwią wody na łeb z niebaczka. *Haur. Ek.* 158. Nakazuje z niebaczka pod wody go wrazić. *Żebr. Ow.* 366. *tacito*, sekretnie, żeby nikt nie widział. NIEBACZNIK, a, *m.*, nieuważny, ein Unbedachtsamer. Czuj się niebaczniku, co mówisz! dobrze w takich raziech mieć język za zębami. *Obr.* 73. Co mówisz niebaczniku? Milcz! święty niech cię strach zdejmie. *Zabł. Zbb.* 77. *W rodz. żeńsk.* NIEBACZNICA, y, n. p. Niebacznica gdzieś w chroście stała, I na mą większą żałość twym głosem wołała. *Banial. F* 4 *b.* — NIEBAWEM, NIEBAWIĄC *adv.*, bezodwłócznie, natychmiast, niezabawem, ohne Aufschub, unverzüglich; *Ross.* наскоро, (cf. skoro). Wesele niebawiąc będzie. *Boh. Kom.* 4, 71. Idź, niebawem za tobą pójdę. *Teat.* 47. *c*, 108. Niebawem do porannéj roboty śpieszą się. *Przyb. Milt.* 148. *N. Pam.* 12, 268.

NIEBEZPIECZEŃSTWO, a, *n.*, NIEBEZPIECZNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh. et Slov.* nebezpečenstwj, nebezpečnost; *Sorab.* 1. strachota, strach, (cf. strach); *Sorab.* 2. tschachota; *Carn.* navarnost; *Vind.* nevarnost, navarnost, nefhibrost, (cf. warować); *Croat.* pogibel (cf. guba), pogibelnost; *Rag.* poghibil, poghibja, póguba, poghibionós; *Bosn.* poghibja; (*Ross.* опасность); (*Etym.* piecza); die Unsicherheit, die Gefahr. Nigdy niebezpieczeństwo bez niebezpieczeństwa zwyciężone nie bywa. *Min. Ryt.* 4, 153. (cf. klin klinem wybić). Patrz boże, w jakiéj jestem niebezpieczności. *J. Kchan. Ps.* 11. *Nieprzespieczeństwo. *Herb. Stat.* 3. (*ob.* *Bez = *przez). Zdrowia niebezpieczność. *Star. Ref.* 68. Musieli dla niebezpieczności uje̊żdżać. *Baz. Hst.* 32. Przez trudne niebezpieczności drogi jeździł Alexander W. do kościoła Jowisza Hammona. *Stryjk.* 14. *W. Post. Mn.* 555. NIEBEZPIECZNY, *NIEBEZPIECZEN, a, e, NIEBEZPIECZNIE, NIEBEZPIECZNO *adv.*, *Boh. et Slov.* nebezpečny, něbezpeční; *Carn.* navarn, (cf. warowny); *Vind.* navarn, nefhiher; *Croat.* neszeguren, pogibelen; *Rag.* poghibni, poghibilni; *Bosn.* poghibilni; *Slav.* pogibilan; *Ross.* опасный, (cf. opatrzny), причинный (cf. przyczynny), небезопасный; unsicher, gefährlich. Niebezpieczny był stan Wielkopolski od Czechów. *Nar. Hst.* 5, 258. Mówiłem mu, że ze mną żarty niebezpieczne. *Boh. Kom.* 4, 197. — *Active* Niebezpieczny jestem drugim, gefährlich. — *Ellipt.* Niebezpieczna, *scilic.* sprawa, n. p. Niebezpieczna ufać koniowi. *Ryb. Ps.* 58. es ist unsicher. — *Passive* Niebezpieczny sam jestem = w niebezpieczeństwie jestem, ich bin unsicher, in Gefahr. Choroba ta w początku go niebezpiecznym życia uczyniła. *Zab.* 3, 89. (niepewnym życia).

NIEBIANIN, a, *m.*, obywatel niebieski; *Boh.* nebeštian; *Slov.* něbebidlitel; *Rag.* nebbostanik; *Croat.* nebosztanik; der Einwohner des Himmels, der Himmelsbürger (cf. anioł, nieboszczyk). Stronami się niebianie ukazali. *Przyb. Ab.* 97. t. j. aniołowie; *Slov.* nebeštaně; *Ross.* небесная, небожители. Zgromadzeni niebianie (bogowie) przyznali Minerwie zwycięstwo, dla utworzenia oliwnego drzewa. *Stas. Num.* 1, 220. NIEBIANKA, i, *ż.*, obywatelka niebieska, die Himmelsbewohnerinn; (*Boh.* Nebeštěna Astraea bogini). Wenus najpiękniejsza z niebianek (z bogiń). *Stas. Num.* 2, 106. Mają żółć i niebianki. *Kniaż. Poez.* 3, 108. (*Boh.* nabešťanka znak niebieski). **NIEBIAŃSKI, a, ie, niebianom służący, cf. anielski, Himmelsbewohnern zukommend, himmlisch, englisch. Archanioł zbliżał się w pokoju, Nie miał wtedy na sobie niebiańskiego stroju, Lecz odziany jak człowiek, spotkał się z człowiekiem. *Przyb. Milt.* 354. (NIEBIEGŁY, NIEBIESIADNY, *ob.* Biegły, Biesiadny). NIEBIESKI, a, ie, od nieba, nieba się tyczący; *Boh. et Slov.* nebeský, něbeski; *Sorab.* 1. něbeski; *Vind.* nebeski, nenebefhki, neben, nebji; *Carn.* nebęshke; *Croat.* nebészki, nebezki; *Dal.* nebezky; *Rag.* nebbeski; *Slav. et Bosn.* nebeski; *Ross.* небесный; §. 1. himmlisch, Himmels =. Niebieski dziedzic, tu nie ma nic. *Teat.* 29. *e*, 21. O niczym nie myślą, tylko o niebieskich migdałach. *ib.* 24. *c*, 56. *Mon.* 70, 98. (o rozkoszach przyszłego życia, osobliwie podług wyobrażenia raju Mahometa). Rycerstwo niebieskie. 1 *Leop. Act.* 7, 42. (aniołowie). Niebieski, napowietrzny *Ross.* небопарный. Słońce, księżyc i gwiazdy, iż nazbyt od ziemi są oddalone, ciałami niebieskiemi nazwano. *Hub. Wst.* 275. Himmelskörper. — Homer poeta dowcipu niebieskiego. *Warg. Wal.* 228. (t. j. boskiego). — Niebiescy *subst. poet.*, i. e. obywatele niebiescy. *Cn. Th.* (*ob.* Niebianin), die Himmelsbürger. — §. 2. Błękitny, modry, bławatny, w kolorze do nieba czystego podobny; *Carn.* nebinast, nebine; *Vind.* nebnovefhnen, bledoplaukast, muder, plavi, (cf. płowy); *Slav.* pláv, modar; *Eccl.* небошарный, васильковый (cf. wasiłek), голубый (cf. gołębi), синий, himmelblau. Sybilla ta chodziła w barwie niebieskiej, t. j. modréj. *Biel. Św.* 40. Podniosła piękne oczy niebieskie łzami zalane. *Węg. Marm.* 1, 50. NIEBIESKAWY, a, e, na niebieski kolor pochodzący, modrawy, bläulich. Bielmo białawe, burawe, żółtawe lub niebieskawe. *Perz. Cyr.* 2, 169. Margiel niebieskawy. *N. Pam.* 16, 97. *Ross.* голубоватый, сизый. NIEBIOSA, *ob.* Niebo. — (NIEBITNY, NIEBITY, NIEBŁĘDNY, NIEBLECHOWANY, *ob.* Bitny, błędny, blechować). — **NIEBNY, a, e, od nieba, niebieski, do nieba należący, himmlisch. Czas był wyszedł pod niebne piękności. *Zab.* 9, 142. Wszedł do domu niebnego. *Chodk. Kost.* 55. NIEBO, a, *n.*, *in plurali* nieba = niebiosa. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161. (NB. podobnym sposobem w Cerk. dyalekcie ушеса = уши, uszy). (*Boh.* nebe, *plur.* nebesa; (ponebj piętro, cf. podniebienie); *Slov.* nebe, něbo, nebesa; (*distg.* nebo *nam*); *Sorab.* 1. něbo, nebio, nebe, něbesza; *Sorab.* 2. nebo; *Carn.* nebú, nebęsa; *Vind.* nebu, nebefe, nebiefse, nebefa; *Rag.* nebbo, nebbesa; *Croat.* nèba, nebesza; *Dal.* nebo; *Slav.* nebo, nebesah; *Bosn.* nebbo (2. suffit, strop); *Ross.* небо, небеса (2. podniebienie); cf. *Lat.* nubes, nebula; *Germ.* Nebel; *Irland. et Celt.* nev *coelum*; *Gallic.* nef, nefo; *Graec.* νεφέλη, νέφος *nubis*; *Arab.* נבו *nebo, nabo, praecipuum numen totius fere Orientis*; cf. *Germ.* Nabe); §. 1. der Himmel, die Himmel. Wystawujemy sobie w umyśle niejakie sklepienie błękitne, które niebem nazywamy. *Hub. Wst.* 157, der blaue Luft=

Himmel. Niebo, przestrzeń niezmierna, gdzie się mieszczą wszystkie dzieła stworzenia; przepaść odległości, w którój tonie wzrok ludzki. *Śniad. Jeog.* 2. Niebo, to rozpostrzenienie, na którym są postanowione gwiazdy, planety, słońce i miesiąc. *Gil. Kat.* 238. (*Eccl.* небошпрокій rozpostarty). Niebo astronomiczne wystawujemy jak kulę wydrożoną, ziemię naszę otaczającą, z nią jeden śrzodek mającą. *Hub. Wst.* 61. Chwalcie Jehowę niebiosa, wody które na wierzchu niebios. *Budn. Ps.* 148, 4. «*not.* rozumiéj o obłokach modrych, które na powietrzu, bo to niebem zowią.» Miejsce, w którym gwiazdy widzimy, nazywa się firmamentem, albo niebem gwiazd. *Boh. Prog.* 7 *p.* Sternenhimmel, (cf. twierdza, utwierdzenie). Niebo gwiazdeczne. *Otw. Ow.* 2. Niebo przyozdobił bóg słońcem, miesiącem i inszemi gwiazdami. *Karnk. Kat.* 19. Liczą aż jedenaście nieb. *Galat. Alf.* 59. Piérwsze niebo powietrzne *Eccl.* воздушное, drugie gwiazdowe звѣздное, trzecie najwyższe небо небесе, трикровное небо etc. — §. Pod niebem = pod gołym niebem = na dworze, na otwartym powietrzu, *Carn.* pod milem bogam (cf. bóg), unter freyem Himmel. Chłopek co był w chacie, pod niebem nocuje. *Kulig.* 79. Swe noclegi częstokroć musieli pod niebem miewać. *Groch. W.* 364. Zginęło Podole Nasiadłe; tylko z niego niebo dziś a pole. *Zimor. Siel.* 230, t. j. budynków nie widać, bloß Himmel und Erde, keine Häuser. Dom podpalę, i z dymem Wc Pana wyślę do nieba. *Teat.* 1. *b*, 59. (na powietrze). — §. Niebo = *altum quid, elatum*, gen Himmel, hoch, himmelan. Z góry mówi, nie z niska, nie z dołu, nie z ziemi, ale z góry. t. j. z nieba, z wysoka. *Wiśn.* 195. Te rzeczy tak są dalekie od siebie, jako niebo od ziemi. *Syxt. Szk.* 145. Ktokolwiek w niebo patrzy, a po ziemi chodzi, Niemasz dziwu, że często łbem w kamień ugodzi. *Pot. Arg.* 396. Kto jedną nogą w niebo, drugą mierzy w ziemię, I tam i tu nie dójdzie, zerwie mu się strzemię. *Pot. Arg.* 781. Jako urząd Wezyra najwyższy, i tyka się prawie nieba pysznéj monarchii, tak też wystawiony na pioruny ziemskiego Jowisza. *Kłok. Turk.* 56. *Elatus*, wzbił się pod trzecie niebo, bywa mówiono. *Mącz.* Wysławiać kogo pod niebiosa, pod obłoki, uwielbiać; n. p. Żołnierze pod skromnym rządem jego, zpanoszywszy się, pod niebiosa go wynaszali. *Pilch. Sall.* 281. — §. *Żart.* Tak się rzadzi, jak szara gęś po niebie. *Mon.* 71, 712. (zrzeda, gdyracz, dziwak). — §. Niebo, stolica boska i rządu świata, der Sitz Gottes und die Weltregierung. Bóg z nieba sam wie i widzi, co komu potrzeba. *Kolak. Cath. C* 4. Kto czyni wolą ojca mego, który jest w *niebiesiech (w niebiosach, w niebie), ten wnijdzie do królestwa niebieskiego. *Sk. Kaz.* 324. Jak bóg w niebie. *Teat.* 8, 67. Jak bóg na niebie. *ib.* 54. *b*, 29. Niebo mi was przysyła, nie czuję się od radości. *Teat.* 1. *c*, 69. Żonę i śmierć każdemu naznaczyły nieba. *Pot. Arg.* 502. Będę o niego łaskawych nieb prosić. *Teat.* 9. *c*, 66. (boga prosić). O zemstę do nieba woła. *Teat.* 10. *b*, 97. (do boga). — Niebo = życie niebieskie, błogosławione, raj, himmlisches Leben, himmlische Glückseligkeit, himmlisches Paradies; *Eccl.* премірная, небо, вѣчное блаженство, будущая жизнь. Nie wiem czy w niebie tak wesoło być może. *Teat.* 30. *b*, 10. Bodaj nam z tego nieba, do piekła pójść nie przyjdzie, jak się matuleńka dowie. *Teat.* 30. *b*, 11. Bywa im miasto rozkoszy karanie, a niebo w męczeństwie. *Birk. Dom.* 69. Choćby nieba widział otwarte, żyć woli żebrak. *Pot. Arg.* 729. Nieboszczyk mój ociec, niech mu tam bóg da niebo!... *Teat.* 30, 34. Panie daj mu niebo! *Mon.* 71, 363. Panie daj mu tam niebo! *Teat.* 12, 6. *ib.* 18, 19. cf. świeć nad duszą jego, Gott gäbe ihm das Himmelreich; *Boh.* nebeštanstwj. W niebo wzięcie N. P., *ob.* Wniebowzięcie, (cf. wniebowstąpienie); *Eccl.* успеніе богародицы. Nieba kogo nabawić *Eccl.* онеботворити, земнаго учинить небеснымъ, онебесившій, содѣлавшій кого небеснымъ. — *Prov.* Jakby z nieba spadł. *Cn. Ad.* 288. z obłoków, pożądany, nagły, erwünscht und wider Verhoffen. Dobrym się pokazuje, jakby rodem z nieba. *Jabł. Tel.* 189. Mową i całą postawą okazują się bożkami, i jakoby dopiero z nieba zstąpili. *Sekl.* 30. (bożkują się, jakby trzeciego dnia z Panem bogiem gadali). — §. 2. Niebo = klima, der Himmelsstrich. Pod lepszym niebem to miasto leży. *Tr.* Niebo, nie umysł, tacy odmieniają, Którzy po rozum za morze biegają. *Fredr. Ad.* 50; *coelum, non animum mutant.* *NIEBOCHODZICIEL, a, *m.*, *Eccl.* небоходецъ, *Graec.* οὐρανοβάμων, *per coelum gradiens.* NIEBODAJNY, a, e, — ie *adv.*, n. p. Niebodajna cnota. *Chodk. Kost.* 5, den Himmel gebend, himmelschaffend. *NIEBODĄŻYCIEL, *Eccl.* н底отечникъ, *Graec.* οὐρανοδρόμος, *in coelum tendens, sublimis.*

Pochodz. *niebogromca, nieboletny, niebonośny, niebotyczny, niebosiężny, niebieski, niebianin, niebianka, niebiański, niebny; nieboszczyk, nieboszczka, nieboszczyca; połnieba, podniebienie, wniebowstąpienie, wniebowzięcie.*

NIEBOGA, i, *ż.*, (*Boh.* nebohy, -a, -e *miser, infelix*; *Slov.* nĕbohi; *Rag.* nebògh, nebávaz, (cf. nieboras, nieborak); *Bosn.* nebog, nebavaç; *Croat.* nebog, nevolyen, szeromah, sziromaski, (nebostvo *miseria*, cf. ubogi, ubostwo); *Sorab.* 1. bohi *vacuus*, (cf. *Hebr.* בהו *bohu*, nebohi nieboszczyk); nieboga, biedna, nędzna, nieszczęśliwa, *scil.* kobieta, die Elende, Arme, (*Etym.* bóg; cf. bogaty; cf. ubogi).

NIEBOGROMCA, y, *m.*, n. p. Jowisz. *Hor.* 2, 46. *Kniaź.*, der Himmelsdonnerer. Zagrzmiał Jowisz niebogromny (*adj.*) *Zab.* 5, 406. *Czyż.*, der Himmeldonnernde.

NIEBOJ, oja, *m.*, śmiałek, zuch, nie bojący się niczego, ein kecker Mensch. Śmiały od nieboja tym się różni, iż śmiałego obejmuje strach, jednak kusi się zwyciężyć, choć widzi przegraną. Nieboja zaś żaden strach nie obruszy, jako głupie bezpiecznego, zkąd przypowieść: nieboja psi kąsają. *Petr. Et.* 110. *Rys. Ad.* 42. Jako nieboja pies kąsa, tak też nieopatrznego dyabeł sidli. *Gil. Post.* 196. Wyuzdanego pobije nieboja. *Pot. Arg.* 136.

*NIEBOJAWNY, a, e, *Eccl.* небоявленный, *Graec.* οὐρανοφάντωρ, *ad coelum usque resplendens, coelo coruscans.* **NIEBOLETNI n. p. Eliaszowie. *Ryb. Gęśl. D* 4. gen Himmel fliegend, raczéj *niebolotni. *NIEBOMĄDRY, a, e, *Eccl.* небомудренный, мудрствующій о небесныхъ вещахъ.

NIEBONOŚNY, a, e, himmeltragend. *Bardz. Luk.* 2, 29, *coelifer. Mon.* 75, 595.

NIEBORAK, a, *m.*, NIEBORAŚ, ia, *m.*, NIEBORACZEK, czka, *m.*, *demin.*, (*Etym.* bog; cf. daj go 'Boru = daj go Bogu); biedak, wart pożalenia, ein Elender; (*Slov.* něborák; *Sorab.* 2. naborě, naborětko; (*Sorab.* 1. nebohradk, nebohzahdk *posthumus*); *Vind.* nebore; *Rag.* nebûgh, nebàvaz, siromascjaz; *Croat.* nèbog, nebavacz; *Bosn.* nebog, nebavaç). Kulawy, nieborak. *Teat.* 13, 51. Ze stołka spadłszy nieboraś starzec, złamał szyję. *Hrbst. Nauk. L.* Ledwo łazi nieboraś. *Mat. z Pod. A* 1. Aczci pono niewinien nieboraś ubogi. *Ryb. Gęśl. B* 2. Nas marnotrawne synaczki, Przyjmij w łaskę nieboraczki. *Pieśn. Kat.* 72. NIEBORACZKA, i, *ż.*, biedaczka, nieboga, die Arme, Elende; *Slov.* neborka. Uznaj się nieboraczko, a pokutuj. *Rej. Post. B* 5.

NIEBORODNY, a, e, (*Eccl.* **небородьнъ** bogomyślny), niebo dający. NIEBOSIĘŻNY, a, e, himmelansteigend, n. p. Orzeł niebosiężny. *Zab.* 9, 7. *Świętorz.*, cf. niebotyczny. NIEBOSZCZYK, a, *m.*, *quasi* w niebo szczyk, *ut aliqui ludunt in hac voce*, *Graec.* οὐρανοδρόμος, *oppos.* piekłoszczyk; Nieboszczyk *quasi* niebieszczyk, *Graec.* οὐρανοειδής. *Cn. Th.* 'Niebieszczik. *Urs. Gr.* 159; *Boh.* nebožtjk, nebožtjček; *Sorab.* 1. nebohi, nebo; *Slav.* pokôjni, (cf. pokoj, spokojny); *Vind.* povmerti, odvmerti, raini (cf. zmarły, raj), nebostanik, nebefhki stanounik, fvetnik, nebefzhen; *Carn.* ranke, ranze; *Ross.* покойный, покойникъ; der Selige, der Verstorbne, (cf. świętej pamięci). Z tego świata zeszłych nieboszczykami nazywamy. *Smotr. Apol.* 63. Starzec do nieboszczyków gotowy zstępować. *Bardz. Trag.* 184. Świętej pamięci nieboszczyk pan umiał fortunę powiększyć. *Kras. Pod.* 2, 28. Trąby straszne zabrzmiały; z grobu swego nie jeden z nieboszczyków wstaje. *Bardz. Luk.* 15. Lepszy był nieboszczyk. *Cn. Ad.* 451. (cf. po złym panie bywa gorszy). NIEBOSZCZKA, i, *ż.*, 'NIEBOSZCZYCA, y, *ż.*, die Selige, die Verstorbne; *Boh.* nebožka; *Ross.* покойная, покойница. Nieboszczka matka. — *Burl.* Gdy krowa świnia wesz abo ciemierzycę Będzie jeść, iście z niéj masz pewną nieboszczycę. *Rej. Wiz.* 61 *b.* (prędko zdechnie). NIEBOSZCZYKOWSKI, a, ie, do nieboszczyka należący, des Seligen, des Verstorbnen; n. p. Nieboszczykowscy kolligaci. *Kras. Mysz.* 36. Brat rodzony nieboszczykowski grzebł ciało jego. *Birk. Zbar. A* 2 *b.* Wróżki niewesołe po mieście udają, W trumnach nieboszczykowskie kości się ruszaja. *Bardz. Luk.* 14. t. j. zmarłych zwłoki. 'NIEBOTOCZNY, a, e, *Eccl.* неботочный, изтекающій съ небеси, vom Himmel rollend. 'NIEBOTWORCA, y, *m.*, *Eccl.* верхотворецъ. 'NIEBOTYCZNY, a, e, bardzo wysoki, wielki, wystrzelały; (*Vind.* nebefhkovifok), himmelberührend; (cf. niebosiężny). Niebotyczne skały. *Psalmod.* 66. *Kchow.* 81. Na niebotyczne biją gromy góry. *Hor.* 1, 232. *Min.* Niebotyczne wieże. *Zab.* 2, 350. *Koss.* Grzech niebotyczny. *Tr.*, do nieba wołający, pomstę nieba ściągający, himmelschreyende Sünde. NIEBOWID, a, a, *m.*, *Chmiel.* 1, 623. *Mon.* 75, 590. (*Croat.* nebògled, premiszlyavecz nebesz; *Eccl.* **небовидецъ**); w niebojźrzał, ryba morska, *uranoscopus. Cn. Th.*, der Himmelschauer, ein Seefisch.

NIEBOŻĘ, ęcia, *n.*, NIEBOŻĄTKO, NIEBOŻĄTECZKO, a, *n.*, *demin.*, nieborak, ein armer, elender Mensch, *de genere masculino et feminino*; (*Boh. et Slov.* nebožátko, nebožička; *Sorab.* 1. nebožatko, naboretko, nabore; (*Carn.* naborê *subjungatus*); *Croat.* nebose). Ty niebożę głodny tułasz się po lesie? *Ezop.* 45. Niebożęta szynkarze nie mają teraz tego co przedtym odbytu. *Mon.* 71, 514. Woły stoją niebożąteczka w jarzmie popętane. *Papr. Koł. R* 2 *b.* Nie przyszedł doktor do zdrowych, jedno do tych niebożątek chorych. *Rej. Post. N n* 5. Przyszła uboga niewiasta niebożątko płaczliwa z dziecięciem zabitym do cesarza. *Weresz. Reg.* 34. Jaskółka, niebożąteczko, kiedy przyleciała Do gniazda zniszczonego, wielką żałość miała. *Papr. Koł. M* 4. Ona niebożąteczko, acz niewinna była, Z wielkim wstydem przymówek takowych użyła. *Papr. Gn.* 1055. One niebożąteczka, co wolno latają, Przecię na swéj swobodzie jeszcze mało mają. *Rej. Wiz.* 103.

'NIEBOZNAWCA, y, *m.*, *Eccl.* небознатель, *Graec.* οὐρανογνώμων, *coelestium rerum peritus.*

NIEBRODATY, NIEBRZUCHATY, *ob.* Brodaty, Brzuchaty.

'NIEBYLICA, y, *ż.*, [z *rusk.* nebyłyca = bajka 2], czego nigdy nie było, fałsz, ein Unding, das nie war. *Ross.* небылица, несущество, (*oppos.* былица dzieje prawdziwe; *Eccl.* небылица nikczemnik). Czemu potwarco, niebylicę za prawdę ważysz się na świat wydawać? *Pim. Kam.* 95. Jawne kłamstwa i niebylice nie wstyd cię na świat wydawać. *ib.* 18. Jawnie pisać niebylice nie wstyda się. *Fund.* 47. Barwiane ich listy pełne niebylic. *Smotr. El.* 16. Poetowie fantazyą narabiając, powymyślali wiele niesłychanych niebylic, Charona, Acheronta, Cerbera; ba i teraz jest takich wiele, co z prawdy zmyślone rzeczy czynią, i przeciwnie. *Sak. Dusz.* 22. NIEBYT, NIEBYTNOŚĆ, NIEBYWALEC, *ob.* Byt i t. d.

NIECAŁY, *ob.* Cały. NICE, *ob.* Niecić.

NIECHAĆ, ał, a, *act. niedok.*; (*Boh. et Slov.* nechati, nechawati *sinere, omittere, relinquere*; *Sorab.* 2. ja necham, nacham nie chcę; ja cham, tü zosch, kschesch ja chcę, ty chcesz; *Sorab.* 1. nechacž, necham *nolo*, necham, dahm bocz, necham, necha szo *piget*, niechce się, chkam chcę, wonecham *desino*, cf. odniechciało się; *Vind.* nehati, pustuti, nahati, donehati, henjat; *Carn.* nehat, nehâm, jejnam, henjat; *Rag.* nehajati *contemnere*, nehajstvo *contemtus*, nehajati se *non curare*, hajati se *curare*, hajanie *cura rei*, ohaiati *supersedere*; *Bosn.* nahajati *non curare*, nehajati se *parum curare*, hajati se *curare*, ohajati se *facere missum*; *Croat.* nehajam *negligo*, haiati sze *curare*; *Dal.* nehayati, nehayati se *aspernari*; *Ross.* нехаться wzbraniać się; niechać, dopuszczać. *Urs. Gr.* 255. lassen, zulassen, erlauben. Niechajcie roboty ich, niech sobie budują. *Budn. Ezdr.* 6, 7. (dopuście. *Bibl. Gd.*). Niechaj mię, iż oczerstwieję. *Budn. Ps.* 39, 13. Niechajcie, że dziatki przychodzą do mnie. 1 *Leop. Luc.* 18, 16. — §. *Hodie quam plurimum utimur hoc verbo*, *ad formandam tertiam personam Imperativi*, niech czyta, niechaj czyta, niech czytają, niechaj czytają; *Boh.* nech,

nechay; *Slov.* něch; *Vind.* naj, *vel* pusti; *Slav.* neka; *Rag.* nekka; *Croat.* naj; *Sorab.* 1. nech = nečžin; *Sorab.* 2. daschi; *Ross.* пусть, пускай. Puść abo *niechaj tak będzie. *Sekl. Math.* 27. laß ihn lesen, laß sie lesen, mag er lesen, mögen sie lesen, mag es so seyn. Niechaj cię wielowładna pani Salaminy, Niech jasne zorze, bracia cnej Heliny, Niech król wiatrów prowadzi, a zawarłszy żwawe, Wypuści tylko powiewy łaskawe. *Hor.* 1, 18. *Nar.* (oby!) Niechaj, jako chce prosi, niechaj wzdycha. *Groch. W.* 566. Ponieważ Alexander chce być bogiem, niechże będzie. *Gol. Wym.* 9. Niechaj się nie cieszą ze mnie, niechaj się hardzie nie podnoszą. *Bibl. Gd. Ps.* 38, 17. Niech *cum enclit.* — że, — no, n. p. Kazał ptaki wieszcze w morze wrzucić mówiąc, a nie chcą jeść, niechże piją. *Warg. Wal.* 13. Niechno do moich dojdziecie lat, dopiero poznacie. *Teat.* 48, 54. — Niech *cum adjecta conjunctione conjunctivi* by, n. p. Około tego wszystkiego rodzice niechajby pilni byli. *Glicz. Wych.* F 5 *b*. Niechnoby tak, popamiętałbyś. *Teat.* 31, 30. — §. *Cum prima persona:* Niech zginę, jeżeli —; niech zginiemy; (obym zginął). Niech nie zginę od ręki zdradzieckiéj. *Ld.* Oj dziewczę, niechby ja jeno matką twoją była. *Teat.* 30. *b*, 112. — *§. *Obsol. construct. pleonast.* Ktoby czynił więcéj niż przystoi, niech żeby od tego niżej opisany pobor dawał. *Lek. C.* (niechby dał, niechaj da). *Niechasz nam będą dane dwa woły. *Leop.* 3 *Reg.* 18, 23. (niechaj). *Niechasz oni sobie obiorą jednego, a zrąbawszy go, niechaj włożą na drwa. *ib.* — *2. Niechać = dać pokoj, unterlassen, bleiben lassen, mit Frieden lassen; *Sorab.* 2. sze loszowasch. Czemuś mię nie niechał w pokoju, aleś mi kazał przyjść? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 28, 15. (nie zaniechał. 3 *Leop.*). Kto go mija, a niecha go spokojem, wynidzie kiedy chce. *Biel. Hst.* 21. Niechajcie, byście wyplewiając kąkol, nie wyrwali z nim pszenice. *Biał. Post.* 243. Lepiej niechać, niż zbłądzić. *Opal. Sat.* 6. Niechaj tej figi jeszcze tego roku, owa snadź przyniesie jeszcze owoc. *Leop. Luc.* 13, 8. *Sekl. ib.* (zaniechaj ją. *Bibl. Gd.*). Niechajcie skarbów świętych. *Klon. Wor.* 11. Rzuca precz szturmy, niecha obleżenia. *Suszyc. Pieśn.* 7, *L* 2. Niechajcie tego niewinnego; on tego mężobójstwa nie popełnił. *Gwagn.* 213. Wiele kościołów popalili, tylko klasztoru na Łyséj górze niechali. *Gwagn.* 56. Czy miał zacząć wojnę, czyli niechać. *Star. Ref.* 166. Książęta Ruskie, niechając Połowców, Olcha obegnali na Starodubie. *Biel.* 63. (*Prov. Slov.* Kočka miši ně nechá, liška slepic, a wlk owec; kotka nie niecha myszy, liszka kur, a wilk owiec). — *3. Niechać = zostawić, opuścić, zurücklassen. Józef niechawszy w ręce jej szaty, wywinął się od niej. *Leop. Genes.* 39, 12. Gdy będziesz zbierał owoce, jeśli co na drzewie zostanie, nie wrócisz się zaś to otrząść, ale niechasz przychodniowi. Także gron, które zostaną, niechasz, że je zbiorą sobie sieroty. *Leop. Deut.* 24, 20. Proszę cię, niechaj tego, dla moich młodych dzieci. *Ezop.* 26.

Pochodz. *poniechać*, *zaniechać*, *poniechawać*, *zaniechawać*.

NIECHCĄC, NIECHCIEĆ, *ob.* Chcieć.

NIECHĘĆ, NIECHUĆ, i, *ż.*, niechcenie, nieprzychylność, nieochota, die Unlust, die Abgeneigtheit; *Boh.* nelibka, způrnost, (nechut, nechutenstwj *fastidium, nausea*); *Carn.* hudenje, klublivost, klubu, najovôla, (cf. niewola); *Vind.* hudovola, odvolnost, hudovolnost, hudovoshlivost; *Dal.* chemer; *Hung.* cheümeür, (cf. humor); *Ross.* нехотѣніе, негодованіе, досада, остуда, зложелательство; *Eccl.* милва, злохотѣніе. Gość wdzięczniejszy, co sam z chuci a miłości przyjdzie do kogo, niżeli ów, co go wloką, a on się wydziera, a prawie gwałtem ukazuje onę niechuć swoję. *Rej. Zw.* 167. NIECHĘCIĆ *cz. niedok.*, zniechęcić *dok.*, chęć odjąć, niechęci nabawić; *Carn.* klubuvam; unlustig machen, abgeneigt machen; (*Vind.* sgerditi). Lada bzdura go pomiesza i zniechęci. *Zabł. Roz.* 188. Powiedz mi szczérze, co cię zniechęciło ku temu młodzieńcowi? *ib.* 74. *NIECHĘCIEN, NIECHĘTNY, a, e, — ie *adverb.*, niesklonny, nieprzychylny, nieochoczy, unlustig, abgeneigt, ungern; *Boh.* bezděčný, způrný (nechutný *fatuus*, *insipidus*, *Subst.* nechuta); *Vind.* odvolen, hudovolen, hudovoshliu; *Ross.* лиходѣйный; *Eccl.* злохотный. Neptun Achillowi złemu Niechęcien o wszystkim złym przemyślawa jemu, *perosus. Żebr. Ow.* 312. Niechętnym być, nie sprzyjać, *Ross.* лиходѣйствовать, зложелательствовать; *Eccl.* негодую. Mina niechętna *Vind.* pomerdik. NIECHĘTNIK, a, *m.*, człowiek niechętny, ein Unlustiger, Abgeneigter, Ungünstiger; *Vind.* hudushelnik; *Ross.* зложелатель, лиходѣй; *Eccl.* негодователь. *W rodz. żeńsk. Ross.* лиходѣйка.

NIECHLUJA, i, *m.*, NIECHLUJ, ja, *m.*, nieczysty człowiek, cf. flejtuch, ein schweinischer Mensch, ein Unfläthiger; *Vind.* vmasanek, mulei, bradomasnik, nevzhednik, sterganik, zotovez, koluder; *Ross.* сквернавецъ, неряха. Nie trzeba być, ani zbytnim gaszkiem, ani wielkim niechlują. *Zabł. Roz.* 104. Jeśli nie dba o wykwintność w stroju, niechlują go zowią. *Mon.* 73, 429. *Słonk. Pers.* 17. NIECHLUJA, i, *ż.*, NIECHLUJKA, i, *ż.*, *dem.*, fladra, nieochędożna kobieta, eine Unfläthige; (*Vind.* potepka, shterzla, potepeuka, mazafura, nevzhedniza, laina, vlazhugarza, paizeva). Niechluja, co się błotem sklapie po kolana, A na głowie kołtuny, piękność zaniedbana. *Zab.* 9, 33. *Zabł.* NIECHLUJNY, a, e, — ie *adverb.*, nieochędożny, nieczysty; *Vind.* nevzheden, reszukan; unfläthig. Niechlujne świnie, w błocie się walające. *Kluk. Zw.* 1, 147. Dawne niechlujne Sabińskie matrony. *Hul. Ow.* 53. NIECHLUJSTWO, a, *n.*, nieczystota, nieochędostwo, (świństwo), Unfläthigkeit, Unsauberkeit; (*Ross.* скверна, неряшество, *ob.* Nieschludność). Nieochędostwo i niechlujstwo. *Pir. Pow.* 79. Niechlujstwo ma być literatów znamię. *Teat.* 43. *b*, 12. Miara w zażywaniu ozdób, robi osobę przyjemną, i broni od niechlujstwa. *Jez. Wyr.*, *Zab.* 9, 86.

NIECHNO, NIECHNOBY, *ob.* Niechać.

NIECHRZCZENIEC, ńca, *m.*, (*oppos.* ohrzczony, chrześcianin), ein Ungetaufter. Jak grozi ewanielia niechrzczeńcom, tak też nieobrzezańcom. *Biał. Post.* 143, *Ross.* некресть poganin.

NIECHUĆ, *ob.* Niechęć. NIECHŻE, *ob.* Niechać.

NIECIĆ, ił, i, *act. niedok.*, wzniecać, ogień wywabiać, Feuer machen, Feuer anmachen. (*Vind.* nietiti, nietim, kuriti • palić w piecu; *Bosn.* nititi, topiti, griati *fovere*; *Croat.* netim). Każ w kominie niecić; wypijajmy sobie. *Opal. Sat.* 9. (każ na kominku zapalić). *Fig.* Zapala często czart ciała nasze, nieci w nas ogień pożądliwości. *Dambr.* 152. — *Transl.* Wzbudzać, erwecken, erregen, anstiften. Już pochlebna otucha W smutnym sercu radość nieci. *Niemc. P. P.* 108. Gniew się we mnie okrutny nieci, że go wstrzymać nie zdołam. *Teat.* 4, 104. *aliter.* Niecić się *poet.*, ślnić się, błyszczeć się, schimmern, blitzen. Za kapeluszem cudna kita była, Przy niej zapona jasno się nieciła. *Chełch. Poprz. A* 2 *b.*

Pochodz. *naniecać*, *naniecić*, *podniecać*, *rozniecać*, *wzniecać*. (*Vind.* nietiz, nietovez, nietez • zapalacz w piecu, *f.* nietenza; netilo, netil *fomes*).

NIECIERPEK, pka, *m.*, *botan.* rodzaj rośliny, należą do niego balsamina, nietykałek. *Kluk. Dykc.* 2, 56. NIECIERPLIWIĆ *cz. niedok.*, zniecierpliwić *dok.*, niecierpliwości nabawić, pozbawić cierpliwości, ungeduldig machen. Do tego stopnia ostre postępowanie posuwa, że nakoniec lud zniecierpliwiony bierze się do broni. *N. Pam.* 6, 238. Zniecierpliwiony sąsiad pogróżki w otwartą nieprzyjaźń zamienił. *ib.* 366. NIECIERPIĘTLIWY, NIECIERPLIWY, *ob.* Cierpiętliwy, Cierpliwy.

NIECKA, i, *ż.*, NIECZUŁKA, *dem.*, *Boh.* necky, *G.* necek, necyčký, troky, trůčky; *Sorab.* 2. nazki, hokschin, hokschink, hokschinaschk; *Vind.* nizke, nifhke, kopelniza, koritu, kaduine, nifhkize, koritize, miefhize; *Croat.* gnéchyak, (*Etym.* gnieść); *Carn.* nèshke; *Dal.* nachve; *Bosn.* nacchve; *Slav.* nachve; *Rag.* nacchi, kopàgna, ghgnêcjak, rusignaccja, tarveniza; cf. *Lat.* magis, mactra; *It.* mettara; (*Ross.* ночвы, ночовки; *Eccl.* нъщвы • opałka); *Ross.* лотокъ; die Mulde, kopanka; cf. dzieża, koryto, n. p. Z topolowego drzewa robią niecki, kopanki. *Kluk. Rośl.* 2, 35. Niecka, naczynie drewniane do kuchni potrzebne, na rozczynienie ciasta. *Wiel. Kuch.* 417. Mąkę z prochu przetakami, nieczułkami przesiać. *Haur. Ek.* 143. Kasza czyści się przez opałanie, podrzucając na niecce, z której plewy opadają. *Kluk. Rośl.* 3, 264. Bez nauki człowiek, jak mdłe dziecię bywa, Co w nieckach pływa. *Stryjk. Gon. G.* (w wanienkach od kąpania). W hutach niecki abo trejtak, naczynie drewniane, którym rudę w piec sypią. *Os. Żel.* 80. Nieczułki, któremi rudę w piec wsypują, są albo drewniane, albo żelazne. *Os. Rud.* 246. — Niecka, miara, część Olkuskiego korca. *Czack. Pr.* 2, 199. ein bestimmtes Erzmaß in den Bergwerken.

NIECNOTA, y, *ż.*, NIECNOTKA *dem.*, *Birk. Sk. B* 2 *b.* 1) zły uczynek, zbrodnia, psota, *Boh.* nectnost; *Sorab.* 1. nekmanstwo; *Ross.* нечестие; eine Lasterthat, eine böse Handlung. Przy mnie żadna niecnota nie będzie się działa. *Bardz. Trag.* 420. *Cn. Th.*, Niemasz niecnoty, któraby patrona osobnego nie miała. *Tward. Wł.* 26. Na złość, na psotę, na niecnotę komu co uczynić. *Cn. Th.* 431. na przekorę, zum Possen. — §. Brak cnoty, die Lasterhaftigkeit. Milsza mi z cnotą chudoba, Niźli z niecnotą ozdoba. *J. Kchan. Dz.* 298. Milsza cnota uboga, nad bogatą niecnotę. *Teat.* 35. *b*, 15. Niecnota podli, cnota ludzi większy. *Mon.* 68, 175. Niecnota na majestacie siedziała, Wypchnąwszy szczerą cnotę fort za wrota. *Wad. Dan.* 165. Sama niecnota człowieka karze. *Rys. Ad.* 62. Wstyd w młodym człowieku cnota, a w starym niecnota. *Rys. Ad.* 75. — 2) Niecnota, niecnotka, *masc. et fem. personif.*, człowiek niecnotliwy, ein Lasterhafter, (cf. łotr, zbrodzień, złoczyńca). Ten niecnota niech się mi na oczy nie pokazuje. *Teat.* 12, 4. Stać w oknie przez dzień ma zwyczaj ta niecnotka. *Mon.* 70, 85. Chłopiątka złodzieje z początku, więc dla dobroci cnotkami one przezywają, jakoby rzekł niecnotka. *Glicz. Wych. H* 6 *b.* Zginęli synowie Helego, iż byli źli, iż byli niecnotowie. *Petr. Ek.* 91. Szczęście niecnotom folguje. *Bardz. Luk.* 45. Największy w Tebach niecnota matczyn mąż (Edyp). *Bardz. Trag.* 376. Nad nich gorszych niecnotów nie przybierze. *Star. Dw.* 50. NIECNOTNICA, y, *ż*, n. p. Niecnotnica, która męża mego uwiodła. *Warg. Marm.* 1, 260. niecnotliwa kobieta. NIECNOTLIWY, NIECNOTNY, NIECNY etc., *ob.* Cnotliwy etc.

NIECO, *adverb.*, *Boh.*, něco, nětco, některak, kolik, kolikerý; *Slov.* něco, několko; *Sorab.* 1. nieschto, nežto, nekak; *Sorab.* 2. nezo, nesto; *Vind.* nekai, keikai, kai; *Carn.* nekej, kolzhekaj, enmalu; *Bosn.* nikoliko; *Slav.* nikoi, nikoja, nikoje; *Croat.* nekaj, nèsto, nekuliko; *Dal.* nikoliko, nisto; *Ross.* нѣсколько, нѣчто, нѣчего; trochę, niewiele, więcej niż nic, cokolwiek, coś, etwas. Gdy się już nieco zły los przekręcił, Pokój do kraju zawitał luby. *Zab.* 15, 34. Daj nieco wypokutować, Ostatek nam racz darować. *Groch. W.* 64. — §. Nieco • przy — *praeposito comparativis adjectivorum* n. p. Nieco daleki • przydalszy. Nieco drogi • przydroższy. — §. *Substantive* Nieco pieniędzy; nieco chleba. — §. *In casibus obliquis hodie non usitatum: sed reperitur in antiquioribus*, n. p. Przyszła chcąc się *nieczego od ciebie dowiedzieć. *Radz. Reg.* 14, 5. (t. j. czegoś). Gdy się żona dowiadywała *nieczego od niego, on powiedział, że jej nie chce powiedzieć. *Eraz. Jęz. K* 2. Co się byli *niczego nauczyli, tego doma za bąkami chodząc, zapamiętają. *Glicz. Wych. N* 1.

NIECOFNIONY, NIECOFNY, NIECUDNY etc., *ob.* Cofać, Cofny, Cudny. NIECZESANY, *ob.* Czesać.

NIECZCIĆ, nieuczcić kogo, *cz. niedok.*, nicześć i lekkość mu wyrządzać, einen verunehren. Przez przestępowanie zakonu boga nieczcisz. *W. Rom.* 2, 23. (boga łżysz. *Bibl. Gd.*). Boga przez przestępstwo zakonu nieczcisz a łżysz. 1 *Leop. Rom.* 2, 23, *Boh.* zneuctjm. Ktoby z mandatami jadącego zbił lub nieuczcił, półroku wieży siedzieć ma. *Czack. Pr.* 189. NIECZEŚĆ, *G.* nieczci, niecześci, *ż.*, zelżywość, sromota, lekkość, *quanquam* niecześć *levius quiddam sonat*, i. e. *privationem honoris debiti aut convenientis. Cn. Th. Graec.* ἡ ἀτιμία; *Boh.* necěst, necti; *Carn.* nazhast; *Ross.* зазоръ, (нечестность nieopoczciwość); die Verunehrung, die Unehre. Upominałem, aby króle swoje wiernie czcili, i o ich się niecześć gnie-

wali. *Sk. Kaz. praef.* Niech dziś ma od nas cześć to ciało, które tak wiele nieczci dla nas podięło. *ib.* 286. Wzgardę i niecześć dla Chrystusa cierpieć. *Sk. Żyw.* 1, 214. Mimo te obelgi, mimo te niecześci, Tyle sobą władnąłem, że ani się gniewam. *Zabł. Amf.* 91. O niesławę ludzką i niecześć nie dba, na dobrym sumnieniu przestając. *Sk. Dz.* 1150. Cudzym żonom niecześć wyrządzał. *Petr. Et.* 34. NIECZEŚCIWY, NIECZESNY, *ob.* Cześciwy, czesny.

NIECZOSANIEC, ńca, *m.*, *Tr.*, nieokrzesaniec, nieulizany, grundal, ein ungeschliffner Tölpel. Nieczosaniec, mrogętny człowiek, prostak, *agrestis. Mącz.* NIECZOSANY, *ob.* Czesać.

NIECZUJA, *herb*; w polu czerwonym pień od drzewa, na wierzchu krzyż; trzy sęki po prawéj stronie, dwa po lewej. W hełmie takiż pieniek między dwoma skrzydłami. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen. NIECZUŁA, *herb*; pieniek o pięciu korzeniach, na nim szpak czarny; dwie gałązki z boku koło szpaka. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen.

NIECZUŁKA *dem. nom.* niecka.

NIECZUŁY, NIECZUJNY, *ob.* Czuły, Czujny.

*NIECZYJ, yja, yje, *Boh. et Slov.* něčj, *alicujus*; jemandes; *Sorab.* 1. niečžeji, *ob.* Czyj.

NIECZYŚCIĆ, *cz. niedok.*, unieczyścić *dok.*, nieczystym uczynić, nieczystości nabawić, verunreinigen; *Boh.* nešwařjm, *Ross.* сорить, сорю, выгадить. NIECZYSTOTA, NIECZYSTOŚĆ, NIECZYSTY, *ob.* Czystość, Czysty.

*NIEDARNY, a, e, niepomyślny, nie zdarzający się, niezdarzony, ungünstig, unglücklich, verunglückt. Zawój hardy trupem ich przywali, Mszcząc się pradziada mężnego u Warny W bitwie niedarnéj. *Miask. Ryt.* 65. Poległ u niedarnéj Sławnéj dziś jeszcze Warny. *ib.* 2, 33.

NIEDBALEC, lca, NIEDBAŁEK, łka, *m.*, *Boh. et Slov.* nedbalec; *Carn.* sanikernek; *Vind.* sanemarnik, obnemarnik; *Rag.* nepomgniv, nepomgnivaz; *Ross.* нерадивецъ, рохля; *Eccl.* небрежникъ; niedbały człowiek, nie dbający o rzecz, ein Nachlässiger. Niedbalce słowa bożego, którzy zatłumiają je rozmaitemi myślami. *Biał. Post.* 294. Bądź raczej i na mnie niedbałkiem, Niż takim jako pierwej śmiałkiem. *Chrośc. Ow.* 302. — *W rodz. żeńsk. Boh.* nedbalkyně kobieta niedbała, *Rag.* nepomgniviza. NIEDBAŁOŚĆ, ści, *ż.*, NIEDBALSTWO, *n.*, *Boh.* nedbalost, nebedliwost; *Slov.* nedbanliwost, lhostegnost; *Sorab.* 1. nerodnoſcž, zkomdženo; *Vind.* nemarnost, ponemarnost, neskerblivost, sanemarnost, sanemaranje, samudenje; *Croat.* nezkerblyivozt, mudenje, lenoba; *Rag.* nehajstvo (cf. niechać), nehajanje, nemár, nepomgna, nepomstvo, bezpomgna; *Ross.* безбережность, неизправность, оплошность, оплошивость; *Eccl.* небол̂ѣзнованіе, небрежность; niedbanie o co, die Unachtsamkeit, Nachlässigkeit. Jakoś w niedbalstwie i zwierzchnej grubości Tyle troje przybyło jéj wdzięczności. *Tward. Daf.* 14. Z niedbałości wciągają się w niejaką ciężkość do wszystkiego, czymby się ojczyznie kiedy przydać mogli. *Mon.* 66, 307. NIEDBAŁY, a, e, NIEDBALE *adverb.*, *Boh.* nebedliwý, lhostagný; *Slov.* nedbanliwý; *Sorab.* 1. nerodné, zkomdne; *Carn.* nikern, sanikèrn, lizhkak; *Vind.* nemaren, malumaren, vtragliu, ponemaren, neskerbliu; *Slav.* nepomljiv; *Rag.* nemariv, nahajmechi; *Croat.* len, (cf. leniwy); *Ross.* безбережный, небережливый, небережливо, оплошалый, оплошный (cf. płochy), наскоро, вяло, неизправный; *Eccl.* небережный, небережно, нетщаливый, нетщательный; *ob.* Dbały.

NIEDOBA, NIEDOBIOR, NIEDOBOR, NIEDOBITY, *ob. sub Affirmativis* Doba, Dobor, Dobić. NIEDOBITKI, *G.* niedobitek *Plur.*; reszta z porażki uszłego wojska, die Trümmer einer geschlagenen Armee, elende Reste davon. (cf. niedomordki, niedogryzki, niedojadki). — *§. Niedobitki, litery w druku niedobite, niedodrukowane, niezupełnie wybite; *Ross.* недопечатка. z NIEDOBACZKA. *Haur. Sk.* 250, z nienacka, unversehens, z nieobaczka. NIEDOBRY, *ob.* Dobry. NIEDOBRE, a, *n.*, złe, szkoda, Böses, Uebel, Schaden. Przełożonemu należy, aby Rzplitą od niedobra wyswobadzał, a jéj dobrego postanowienia przestrzegał. *Glicz. Iscor. I j* 2. Taki sługa od pana z niedobrem i z wielką niełaską bywa odprawion. *Glicz. Wych. O* 5 *b.*

NIEDOCHODEK, dka, *m.*, niedonoszony płód, zaśniad, pomiotek, niedonosek; eine unzeitige Geburt; *Boh.* nedohudče, nedochodily; *Slov.* nedohudče, nedochudčatko. Jestem jako niedochodek skryty, abo jako ci, którzy począwszy się, nie oglądali światłości. *Leop. Job.* 3, 16. (martwy płód skryty. *Bibl. Gd.*). Naposłedz po wszystkich ukazał się też i mnie, jako niedochodkowi. *Leop.* 1 *Cor.* 15, 8. (jako poronionemu płodowi. *Bibl. Gd.*).

*NIEDOCNA *adverb.*, nie ze wszystkim, nie do szczętu; wyraz między prostactwem używany; nicht gänzlich.

NIEDOGODA, y, *ż.*, nierazność, niewczesność, die Unbequemlichkeit, das Mißbehagen. Przekłada Ludwik, iż to i Polakom i Węgrom niedogoda być musi, gdyby obudwom jeden panował. *Krom.* 372. Derzawa Krzyżakom bramy dobrowolnie otworzyła; taka tedy niedogoda, aby więcej nie szerzyła się, król miasta warunkami obmocnił. 604. *id malum ne latius serperet.* Czy chcą, ażeby była powszechność szczęśliwa z niedogodą ich namiętności? *Gaz. Nar.* 1, 361. NIEDOGODNOŚĆ, ści, *ż.*, dziwactwo, zrzedność, mrukliwość, verdrüßliches Wesen, Mißbehagen, übler Humor. Niedogodność, która czasem na człowieka napadnie, bywa skutkiem hypokondryi. *Perz. Lek.* 359. Goździec choroba sprawuje w chorym niedogodność, zachowanie się i bałwanowatość. *Perz. Lek.* 12. NIEDOGODNY, a, e, — ie *adverb.*, któremu trudno dogodzić, dziwaczny, zrzędny, wunderlich, eigensinnig, mürrisch, selten womit zufrieden. Niedogodny, nie dogodzisz mu; nic mu się nie podoba; wszystkiemu przygania. *Cn. Ad.* 574. (cf. niedotkliwy, wrzód). Człowiek umysłem pracujący, i na siedzeniu życie prowadzący, bywa humoru kwaśnego, niedogodnego, mrukliwoburzliwego. *Perz. Lek.* 345. Niemasz stworzenia bardziéj niedogodnego, i które z większą przezornością powinnoby być rządzone, jako człowiek; trzeba mu najwięcej ulegać. *Pilch. Sen.* 59. Starzy niedogodni są, mrukliwi, na kształt chorych i wzmagających się. *Pilch. Sen.* 219. Chory niecierpliwy, niedogodny, *morosus. Cn. Ad.* 68. Niedogodna

starość. *Hor.* 1, 50. *Kniaź.* (*morosa*). NIEDOGODLIWY. *Tr. Tel.* 103.

NIEDOGRYZKI, NIEDOJADKI, NIEDOJADY, ów, *plur.*, reszty pozostałe niedogryzione, niedojedzone, (cf. niedobitki, niedomordki); *Vind.* sjedi, *Ross.* недоѣдки (2 zbytnia wstrzemięźliwość od jadła, niedojadanie), объѣдки, объѣди, die Ueberbleibsel, die Trümmer, nicht aufgezehrte Reste. Z ich dział te tylko nam spłynęły zyski, W spleśniałych pargaminach molów niedogryzki. *Nar. Dz.* 3, 109. Za wojskiem lud ubogi, głodny, chudy, blady, Zbiera z płaczem swą pracę, a ich niedojady. *Pot. Arg.* 238. Pańskie niedojadki dobre dla czeladki. *Cn. Ad.* 822; (w czym panowie brakują, w tym ubodzy smakują; przy orle żywią się krukowie; dobra kozie brzoza).

NIEDOKUNKI, n. p. Kunich niedokunków sorok. *Instr. cel. Lit.* Kosmate towary, wydry, norki, niedokunki. *Vol. Leg.* 4, 82; (cf. niedoliski); gatunek kun niedorosłych.

NIEDOKWAS, u, *m.*, w chymii ciało, które jeszcze nie ma tyle kwasorodu, żeby mogło być kwasem. *Śniad. Chem.* 1, 199, oxyde. *N. Pam.* 6, 320. NIEDOKWASZENIE, *oxydatio*, proces chymiczny; przez który ciała tyle przyjęły kwasorodu, iż jeszcze nie nabyły własności kwasów. *Śniad. Chem.* 195.

NIEDOLA, *ob.* Dola.

1. NIEDOŁĘGA, NIEDOŁĘKA, i, *ż.*, NIEDOŁĘŻNOŚĆ, ści, *ż.*, NIEDOŁĘSTWO, a, *n.*, ułomność, słabość, niewydoływanie, niezdoływanie, okaleczenie, die Schwäche, Gebrechlichkeit, Verstümmelung; niedostatek czego. *Cn. Th.*, die Unzulänglichkeit, Mangelhaftigkeit, *fizycz. i moral.* Powiadają o Mieczysławie, że wyszedł na świat ślepym, i że dla tego niedołęstwa nazwano go Mieszkiem. *Nar. Hst.* 2, 7. Na niedołęstwo męża publicznie się skarżąc, rozwodu chciała. *Nar. Hst.* 5, 143. Igra swą potęgą Niebo nad śmiertelności naszej niedołęgą. *Pot. Arg.* 414. Skoro Kambyzes doznał ludzkiéj niedołęgi, Biorą korony Artaxes z Amazem. *Pot. Syl.* 168. Grzech nieumiejętność, kłamstwo, z krewkości i niedołężności pochodzą. *Karnk. Kat.* 17. Niechby ten spisał prawa swego księgę, Co przyjdzie ludzką sądzić niedołęgę. *Chrośc. Job.* 118. Pod pozorną świetnością wielka się niedołęka i bieda taiła. *Tr. Tel.* 426. — 2. NIEDOŁĘGA, i, *m.*, *person.*; niedołężny człowiek, ułomny, kaleka, ein Verstümmelter, Hinfälliger, Gebrechlicher, Schwacher, *phys. et moral.* Obaczę, jak nasz ma się niedołęga. *Kniaź. Poez.* 2, 232. Słyszałem o nich, jak o niedołęgach jakich, którym na nosie zagrać można. *Teat.* 17. *b*, 26. Hetman go kaleką widząc, rzecze: wróć się ty niedołęgo do domu, bo ty nic nie sprawisz. Alić on mu odpowie: nie patrz na to, żem chromy, ale partrz na serce moje. *Star. Ryc.* 42. NIEDOŁĘŻEĆ, *f.* niedołężeje *neutr. niedok.*, słabieć, schwach werden. Moc i rozum niedołężeją starością. *Przestr.* 9. NIEDOŁĘŻNY, NIEDOŁĘŻLIWY, a, e, ułomny, słaby, gebrechlich, verstümmelt, schwach, *phys. et moral.* Izajasz nazwał Chrystusa mężem boleści, niedołężliwym, chorym i nędznym. *Biał. Post.* 41. Dziatki porodzone bywają niedołężliwe. *Cresc.* 11. Niedołężnych rodziców niedołężniejsze być muszą dzieci. *Zab.* 10, 219. Już wiek niedołężny mi blizko, sił tak mało, Że już mi ciężko dźwigać własne ciało. *Zab.* 13, 293. Ukryjcie przede mną ten żal niedołężny. *Teat.* 46. *c*, 101.

NIEDOLISEK, ska, *m.*, n. p. Lisy Moskiewskie od każdego po gr. 3, od niedolisków po gr. półtora. *Vol. Leg.* 4, 357. (cf. niedokunki). *Ross.* недолисъ, ein Frühfuchs zu Anfang des Herbsts; lis młody na początku jesieni; cf. *Ross.* недопесъ, недопесокъ niedopies, lisek jesienny krótkosierci.

*NIEDOMAGAĆ *nijak. niedok.*, słabym być, niemocnym na zdrowiu, (*ob.* Niemoc, nie mogę); etwas krank seyn, nicht ganz gesund seyn, unpäßlich seyn, *Ross.* недомогать. Antoniusz Cycerona zazwał; on zmyślił, jakoby z drogi niedomagał. *Kosz. Cyc. C* 4.

NIEDOMIAR, NIEDOMIAREK, *ob.* Domiar; *Ross.* недомѣръ; (недомѣрокъ ryba niedorosła).

NIEDOMORDKI, ów, *plur.*, *fortius idem exprimit quod* niedobitki; reszty z mordu ocalone, die vom Morde Erretteten. Romulus dla przebłagania bogów, nakazał uroczyste ofiary; wlecze się tam wszystek lud, czyli wierniej powiem, wynędzniały niedomordków ostatek. *Stas. Num.* 2, 156. *le faible reste de son peuple.*

NIEDONOSEK, ska, *m.*, niedonoszony płod, niedoszły, zaśniad, niedochodek, odchodzczę, pomiot, poroniątko, eine unzeitige Geburt; *Sorab.* 1. pometank, netzeszne žiwota pwod; *Ross.* недоносокъ, выкидышъ, извергъ. Z źrzebiecia niedonioska nie wielka korzyść. *Hipp.* 21. NIEDONOSZONY, *ob.* Donosić, donieść etc.

NIEDOPAD, NIEDOPADKOWY, *ob.* Dopad, dopadkowy.

NIEDOPAŁEK, łka, *m.*, głównia niedopalona, ein Brand, ein Brandscheit. Nie mogąc dostać mocą tej twierdzy, otoczyli ją stosami pozostałych z zgorzeliska miejskiego niedopałków. *Nar. Hst* 6, 334. *Hor.* 1, 172.

NIEDOPANEK, nka, *m.*, udający pana, nie będąc nim; einer, der den großen Herrn macht, ein großer Herr seyn will. Nadzkowie albo niedopankowie, nieczując się w powadze, radzi ją pychą nadstawiają. *Fredr. Ad.* 35.

NIEDOPERZ, *ob.* Nietoperz.

*NIEDOPIES, psa, *m.*, *Ross.* недопесъ, недопесокъ; *ob.* Niedolis.

*NIEDOPITKI *liczb. mn.*, reszta picia pozostała, (cf. niedojadki), Ueberbleibsel von Getränken; *Ross.* опивки; *Vind.* fraga, fragiza.

NIEDOPŁAJCA, y, *m.*, długów ostatki winien. *Cn. Th.*, *Włod.*, ein Restant, der noch einen Rest schuldig geblieben ist.

NIEDOROBIONY, NIEDOROSTEK, NIEDOROSŁY, *ob.* Dorobić, Dorostek, Dorosły. NIEDORZECZNY, *ob.* Grzeczny. NIEDOŚCIGŁY, NIEDOSIĘGŁY, NIEDOSKONAŁY, *ob.* Dościgły i t. d.

NIEDOSŁUCH, a, *m.*, głuszek, głuchy. *Cn. Ad.* 248, który nie dosłyszy. *Włod.*, ein Harthöriger. *Ross.* недослыка słuch niedobry. NIEDOSŁYSZEĆ, *ob.* Dosłyszeć.

*NIEDOSOBOL, a, *m.*, *Ross.* недособоль sobol młody jesienny krótkosierci; cf. niedopies, niedolis, niedokunki.

NIEDOŚPIAŁEK, łka, *m.*, kosmaczek, *pilosella*; Mäuseöhrlein. *Sienn.* 17. NIEDOŚPIECH, *ob.* Dośpiech.

NIEDOSTATECZNY, *ob.* Dostateczny. NIEDOSTATEK, tku,

m., *Boh.* nedostatek; *Rag.* nestàja; *Ross.* недостатокъ, нестяжаніе, неимущество, неимѣніе; *Eccl.* оскудное; a) niedostawanie czego, niedostarczanie, brak czego, der Mangel, der Abgang, die Unzulänglichkeit. Niedostatek wody, chleba. — b) *absolute:* Bieda, nędza z ubóstwa, Armuth, Mangel, Noth. Gdy niedostatku swego tail, Arcezylas nawiedzając go, włożył mu pod poduszkę worek pieniędzy. *Górn. Sen.* 65. Niedostatek cierpieć, biedę klepać (*Vind.* stradati, potrebuvati). Niedostatek pokazuje, jak mało człek potrzebuje. *Cn. Ad.* 578. (cf. w nędzy łacno poznawamy, jak wiele zbytnich rzeczy miewamy). — c) Niedoskonałość, wada, defekt, *fiz. i moral.*, Mangel, Fehler, Gebrechen. Lekarstwo to na opuchnienie śledziony, na zatwardzenie i na jej wszystkie niedostatki pomocne. *Urzęd.* 41. Wódka ta wszelaki niedostatek uszny oddala. *Sienn.* 548. Lekarstwo na rzezawicę, kamień i insze niedostatki." *Urzęd.* 29. I w największym szczęściu bóg zostawuje ludziom jaki niedostatek, po którymby znali człowieczeństwa swojego ułomność, iż doskonałego szczęścia mieć nie mogą. *Sk. Kaz.* 370. Mądry sam na się i swoje niedostatki oko ma. *Sk. Kaz.* 19. My pełni marności, nieumiejętności i innych niedostatków niezliczonych. *W. Post. W.* 237. Żaden człowiek nie na wszem dobry, każdy ma wiele niedostatków. *ib.* 2, 258. NIEDOSTATNI, NIEDOSTĘPNY, NIEDOSTOJNY, NIEDOŚWIADCZONY, NIEDOSZŁY, NIEDOTKLIWY, *ob. in Affirmativis.*

NIEDOUK, a, *m.*, człowiek nie do końca wyuczony, cf. niedowarzony, (*ob.* Dowarzyć, douczyć); ein Halbgelehrter, der nicht ausstudiert hat; *Boh.* nedouk; *Vind.* pizblu vuzhen, ſlabofvuzhen, malusnanz; *Ross.* недоучъ; *Eccl.* недовычный. A ty niedouku śmiesz tę prawdę swoją niewyparzoną gębą w wątpliwość przywodzić? *Pim. Kam.* 21. Tak fałszywie niektórzy niedouczeńcy mniemają. *Szczerb. Sax.* 49. cf. nieuk, *uk, przeżak.

NIEDOWIAREK, rka, *m.*, NIEDOWIERNY, a, e, *Sorab.* 1. neweriwé; niewierzący w co, nie do końca dowierzający, niezupełnéj wiary człowiek, ein Hartgläubiger, der schwer glaubt, der nicht alles glaubt, der nicht ganz am Glauben hält, ein Ungläubiger. Nie bądź niedowiarkiem, ale wierzącym. *Radz. et Leop. Joan.* 20, 28. (nie bądź niewiernym, ale wiernym. *Bibl. Gd.*). Tomasz apostoł rzeczon był niedowiarek, iż nierychło uwierzył zmartwychwstaniu Pańskiemu. *Biel. Hst.* 144. Ludzie ci byli jeszcze niedowiarki, bo jeszcze byli nie poznali prawéj dobrotliwości Pańskiéj. *Rej. Post. H* 7. Jesteście nietylko niedowiarkowie, ale i złowiarkowie. *Smotr. Ex.* 13. (cf. heretyk, kacerz). Deista, sceptyk, niedowiarek. *Mon.* 75, 720. *ib.* 590. Pół psa, pół kozy, niedowiarek boży. *Rydel.* Jestem niedowiarkiem, i mam w tym mój własny interes, żebym nie dowierzał. *Zab.* 2, 306. (*oppos.* łatwowierny). Nas starych defekt, że jesteśmy niedowiarkami. *Teat.* 26, 12. NIEDOWIARSKI, a, ie, do niedowiarków lub niedowiarstwa należący, der Ungläubigen, den Ungläubigen zustehend; *Ross.* многомудрый, (cf. heretycki, kacerski). Bożnice, niedowiarskie miejsca. *Syr.* 1538. Nie wierzyć apostołom, szczéry jest upor i złość niedowiarska. *Sk. Kaz.* 441. Według twojego niedowiarskiego rozumienia i wiary. *Pim. Kam.* 31. NIEDOWIARSTWO, a, *m.*, niedowierzanie, niewiara, nieufność, Mißtrauen, nicht völliger Glaube, Unglaube, Ungläubigkeit; *Sorab.* 1. neweriwofcž; *Ross.* многомудріе. Niech tobą nie trwożą niedowiarstwa mówiących; bo każdy niedowiarek w niedowiarstwie swoim umrze. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 3. Oni przedsię trwają w swym niedowiarstwie. *Hrbst. Nauk. B* 5 *b. Rej. Post. M* 1. Zbyt wolny sposób myślenia, rodzi niedowiarstwo. *Kras. List.* 69. Niedowiarstwo teraz za bystrość rozumu poczytane. *Zab.* 7, 37. Niedowiarstwo wiernego zepsuje. *Fredr. Ad.* 6. Im więcej niedowiarstwa, tym więcej zdrady. *Teat.* 27, 167. Często małżeństwa w niedowiarstwa błędzie, Mąż żonę, żona męża trapi wszędzie. *Zab.* 13, 354.

NIEDOWID, NIEDOWIDZ, a, *m.*, ślepak. *Cn. Th.* 1016, krótkiego wzroku. *Włod.*, ein Kurzsichtiger. NIEDOWIDZIEĆ, *intrans. niedok.*, Niedowidzać *contin.*, być niedowidzem, krótki mieć wzrok, ein kurzes Gesicht haben; *Ross.* недовидѣть, недовижу. Jeden z nas niedowidzi. *Teat.* 52. c, 60. — §. *Transit.* Niedowidzieć, niedostrzedz okiem, nicht ersehen, erblicken, mit dem Gesichte nicht wahrnehmen. Gdy złych wad w twoim oku niedowidzasz wzrokiem, Czego na innych wady ostrym patrzysz okiem? *Mon.* 73, 663.

NIEDOWIERNY, a, e, NIEDOWIERNIE *adv.*, nie wierzący w co, unglaubig. *Tr.*, *ob.* Niedowiarek, niedowierzający. NIEDOWIERZAĆ, NIEDOWODNY, NIEDOZOR, NIEDOJRZAŁOŚĆ, *ob. in Affirmativis.* NIEDOJŹRZELEC, lca, *m.*, nazwisko rudy niedojźrzałéj. *Os. Żel.* 80. unreifes Erz. NIEDOŹRZAŁEK, łka, *m.*, n. p. Zebrane będą jako z winnicy niedoźrzałki jego. *Budn. Job.* 15, 33. (niedoźrzałe grona. *Bibl. Gd.*), niedojrzały owoc, unreife Frucht.

NIEDOZIERKA, i, *ż.*, niedozor, niedbalstwo, n. p. Koń taki za najmniejszą niedozierką w niwecz się obróci. *Hipp.* 8, Mangel an Aufsicht, Unachtsamkeit.

*NIEDROŻNIK, a, *m.*, 1 *Leop. Jes.* 43, 19. (bezdroże. 3 *Leop.*), brak drogi utorowanéj, Mangel an Wegen und Straßen. NIEDROŻNY, NIEDROŻONY, NIEDRZEWNY, *ob. in Affirmativis.*

NIEDUFNOŚĆ, NIEDUFNY, nieufność, nieufny; *ob.* Ufność, i t. d.

NIEDUŻY, NIEDUŻNOŚĆ, NIEDWORNY, NIEDYMNY, *ob. in Affirmativis.*

NIEDZIELA, i, *ż.*, *Boh.* něděle; *Slov.* něděla; *Sorab.* 2. nezela; *Sorab.* 1. nedžula; *Carn.* nedejla, nedela; *Vind.* nedela, nedelski den, nedòla, (nediel, nedeu, nedju, prasnik, ſvetik, święto); *Croat.* nedèlya, (*oppos.* delatnik *dies laboris*); *Bosn.* nediglja; *Rag.* nedjeglja; *Slav.* nedilja; *Eccl. et Ross.* господьница, день воскресной, недѣля, (cf. wskrzeszenie); §. 1. święto niedzielne, od niedziałania zwane, iż się w ten dzień nic działać i robić niegodzi. *Sk. Kaz.* 390. *Kpcz. Gr.* 3, 32. *Chmiel.* 1, 57. *Cn. Th.*, der Sonntag. Jak niedziela od niedziałania, tak w Greckiéj cerkwi праздникъ święto, упразднение отъ дѣла, (*ob.* Próżnować, próżny). Niedziela ludzi w spoczynku zagrzeba, Cichy dziś wieczor, nie słuchać kołatu. *Kniaź. Poez.* 2, 94. Jest w tygodniu niedziela, jest także i piątek. *Pot. Jow.* 2. (nie zawsze gody). Przez

cały miesiąc było tej rozpusty, Zawsze niedziela, zawsze mięsopusty. *Pot. Syl.* 239. *Slov.* Dlužšá sobota, než neděla; dlužšá košela než kabat; *ordo inversus.* — Niedziela starozapustna, mięsopustna, zapustna, wstępna, sucha, śrzodopostna. *Kal. Kr.* Niedziela biała, abo męki Pańskiéj. *Groch. W.* 65. *Gil. Post.* 62, *Rag.* zvjeetna, zvjeetniza. Niedziela kwietnia; przewodnia. *Kal. Kr.* W sobotę po wielkiéj nocy przed niedzielą przewodną. *Warg. Radz.* 17. Niedziela pierwsza postna *Eccl.* сборная неділя, православіе. Piątą niedzielę po wielkiej nocy krzyżową zowią. *Sk. Kaz.* 232; *Slov.* smrtna neb černa neděla. — Żydowie od soboty poczynają dni liczyć, jako my od niedzieli. *Sekl.* 131. cf. poniedziałek, wtorek, śrzoda, czwartek, piątek. — §. 2. Niedziele *in plur.* = tydzień, tygodnie, *Boh.* neděle; *Rag.* nedjeglja; *Bosn.* nedigla dana, sedmina; *Slav.* nedilja; *Ross.* недѣля, недѣлька; *Eccl.* седьмица, die Woche. Wielka niedziela, wielki tydzień (*Slav.* velika nedilja). Serna niedziela. *Pim. Kam.* 316. *Ross.* сырная недѣля; (*ob.* Serny). W przyszłym tygodniu, w przyszłéj niedzieli, z niedzieli *Boh.* snedělek. Dwie niedziele kwitnie, dwie niedziele się wysypuje, dwie niedziele dojrzewa zboże na polu. *Rys. Ad.* 12. — 1. NIEDZIELNY, a, e, niedzieli się tyczący, sonntäglich, *Boh.* nedělnj; *Slov.* nedělný; *Vind.* nedelen, nedelski, (nedielen, nedielnodanski, ponedielen, svetezhen = świąteczny); *Rag.* nedjeglni; *Carn.* nedelske; *Ross.* воскресный, недѣльный (= 2. bez sensu, bez dowcipu). Litera niedzielna. *Żebr. Zw.* 67. *Zab.* 13, 77, die Sonntagszahl. Lepiéj się częstokroć mają na piątkowych rybach, niż na niedzielnej zwierzynie. *Sekl.* 13. Niedzielne śniadanie a piątkowe śpiewanie, rzadko na dobre wychodzi. *Rys. Ad.* 43. Suknia niedzielna, świętalna, odświętna *Ross.* однорядокъ, однорядка. — 2. NIEDZIELNY, *ob.* Dzielny.

NIEDŹWIADEK, dka, *m.*, — *demin. nom.*, niedźwiedź, §. a) ein kleiner Bär; *Boh.* nedwjdek, nedwědátko; *Croat.* medvèdich, medvechich, medvedecz; *Rag.* medvjedich, mèdvjedcich; *Bosn* medvidicch; *Ross.* медведецъ, медвѣдокъ. Lepiej się potkać z niedźwiedzicą, zabrawszy jéj niedźwiadki, niżli z szalonym. 1 *Leop. Prov.* 17, 12. (niedźwiedzięta. 3 *Leop.*). *Stas. Buf.* 152. — §. b) Owad ziemny, podobny do raka, ogon ma długi, uzbrojony żądłem bardzo ostrym. *Dykc. Med.* 4, 555. *Zool.* 112, szkorpion, jako pająk jest, ale ogon paciorkowaty. *Cn. Th.*, der Skorpion, *Sorab.* 1. žkorpiyon; *Ross.* рамша, рявца. — §. Niedźwiadek na niebie. *J. Kchan. Dz.* 4, das Himmelszeichen, der Scorpion. Znak niebieski jesienny. *Żebr. Zw.* 25, między wagą a strzelcem. *Otw. Ow.* 57. *Bardz. Luk.* 100. — §. *c) *Theolog.* Ociec mój chłostał was biczmi, a ja będę was chłostał głogiem. *Budn.* 1 *Reg.* 12, 11. *not.* «właściwiej: niedźwiadkami; były to bicze, których końce miewały spilczane haczki ostre, jako ogony u niedźwiadków.» Na *Lupercalia* nago bijali się biczmi z niedźwiadki żelaznemi. *Biel. Św.* 55. — §. d) Niedźwiadek, *gryllotalpa*, gatunek świercza żółtawego; nóżki przednie ma grube, płaskawe nakształt łapek, żywi się korzonkami roślin. *Zool.* 134. *Kluk. Rośl.* 3, 204. *N. Pam.* 17, 214; die Maulwurfsgrille. — §. e) Niedźwiadki drewniane, kłody, koziołki, kolce w ziemię wsadzone, dla warunku jakiego miejsca. *Warg. Cez.* 198. *cippi*, Kreuzpfähle, Pflöcke; (*Ross.* медвѣдки gatunek nizkich wozów o czterech grubych kołach czyli walcach do przewożenia ciężarów). NIEDŹWIADKOWIEC, wca, *m.*, *phalangium cancroides*, ma kształt małego pająka, a kolor pluskwy; czyni niemałą szkodę w rzeczach klejonych klajstrem. *Kluk. Zw.* 4, 355, der Bücherscorpion, Bücherkrebs. NIEDŹWIADKOWY, a, e, od niedźwiadka, Bärchen=. *Scorpionius. Cn. Th.*, Scorpionen=. Popędził go niedźwiadkowym biczem. *Przyb. Milt.* 57. NIEDŹWIEDNIA, i, *ż.*, (*Carn.* medvedovna; *Vind.* medvedov'nna); futro niedźwiedzie, der Bärenpelz. Zimy sprzęty są, niedźwiednie, wilczury, i inne futra. *Mon.* 71, 204. NIEDŹWIEDNICZY, a, e, do niedźwiedników należący, skomoroszy, smorgoński, Bärenführer=. Instrumenta niedźwiednicze, surmy, bębenki, mutyanki, trąby. *Gwagn.* 537. NIEDŹWIEDNIK, a, *m.*, *Boh.* nedwědař; skomoroch, smorgończyk, co oprowadza niedźwiedzie tańcujące, der Bärenführer. Gdzie trąbią niedźwiednicy, tańcują niedźwiedzie. *Klon. Wor.* 43. Przyszedłszy nad słaby lód niedźwiednicy radzą, Jak na tamtę stronę niedźwiedzia przeprowadzą.... *Pot. Jow.* 143. Daje mu się, jak niedźwiednikowi za nos wodzić. *Weresz. Reg.* 93. NIEDŹWIEDŹ, *MIEDŹWIEDŹ, ia, *m.*, (*Boh. et Slov.* nedwěd, medwěd; *Sorab.* 2. medwez; *Sorab.* 1. medwedź; *Carn.* medvêd; *Vind.* medved, nedved; *Slav.* médvid; *Hung.* medvê; *Bosn.* medvid, medo; *Rag.* mêdo, médvjèd; *Croat.* medved; *Dal.* medo; *Ross.* медвѣдь, *Etym.* медъ = miód); §. 1. der Bär; zwierz dla składu ciała i długości włosów niekształtny, stopy ma podobne do ludzkich; u nas są czarne lub czerwonawe; mniejsze, bartnikami zwane, i małe, u których końce włosów połyskują się jak srebrne. *Ład. H. N.* 115. *Zool.* 326. (*ob.* Miś). Niedźwiedź chmurnooki. *Mon.* 71, 389. Parafianin ten, dziki jak niedźwiedź borowy. *Teat.* 22, 33. Niedźwiedź mru mru mru markocze. *Petr. Ek.* 43. mrucze. *Banial.* 1 2. mamrze. *Dudz.* 21; *Carn.* renzhim; *Ross.* мурчать. Kiedy niedźwiedzia uderza gałąź, tedy ryknie, a kiedy go drzewo przywali, tedy milczy. *Rys. Ad.* 21. Niedźwiedź srogo na żołądź ryka, Gdy gałąź spadnie, milczkiem umyka. *Cn. Ad.* 593. (cf. palec skrywisz, kryczyt, kułakom morsnesz, mowczyt, z *Ruska*). Niedźwiedź w lesie, a skórę jego przedajesz. *Pot. Syl.* 500. *Cn. Ad.* 504; *Slov.* Prw kožu predáwaš, nežlis medweda zabil; uš kožu predáwaš, a ešce wlk za humni. Na niedźwiedzią skórę pije, a niedźwiedź w lesie. *Rys. Ad.* 45. (cf. jeszcze skóra na baranie, a już kuśnierz pije na nię; ptacy w polu, a on rożenki na nie struże; daleko ztąd do owąd; cf. na łowca zwierz). Nie przedawaj niedźwiedzia, aż będzie zabity. *Jak. Baj.* 175. *Slov.* ne predáwag z medweda kožu prw, nežlis ho chitil. Z szwagrem na zająca, z bratem na niedźwiedzia. *Rys. Ad.* 78. (cf. łożka brać na niedźwiedzia, na odyńca mary). Niedźwiedzia zabić = upaść na lodzie. *Wolsk.* Nie uda im się to, żeby na mnie mieli kłóć niedźwiedzia. *Pot. Syl.* 393. (z mego niebezpieczeństwa korzystać; na moje rysiko). Nie miéc się na niedźwiedzia kocie zagorzały, Tyś nie wielkie stwo-

rzenie, a niedźwiedź nie mały. *Bies. A* 4. (z motyką na słońce). Kiedy niedźwiedzia prowadzono do miodu, tedy mu uszy oberwano, a kiedy od miodu, tedy ogon. *Rys. Ad.* 29. *Miedźwiedź póki łaszkuje, a wzgórę skacze, póty mu się ludzie dziwują, a kiedy go po ulicy wiodą, tedy przed nim uciekają. *Rej. Zw.* 17 *b.* Powiadają, że niedźwiedź przez zimę tłustość swoję przez łapy ssie, i tym tylko żyje. *Ład. H. N.* 115. Leży niedźwiedź mrucząc, a łapę ssąc, w barłogu. *Rej. Zw.* 164 *b.* Lata z statkiem każą siedzieć, Łapę lizać, jako niedźwiedź. *Czach. Tr. H* 3. (cf. łapę lizać). Kiedy niedźwiedzia raz przemożesz, już go gdzie chcesz za nos powiedziesz. *Rys. Ad.* 33. Właśnie tak, jako w taniec prowadzą niedźwiedzia. *Pot. Syl.* 425. — §. 2. Niedźwiedź morski, der Seebär, większy od leśnych, pokryty włosem długim, białym, znajduje się na morzu lodowatym. *Zool. Nar.* 327. — *3. Niedźwiedź, *ob.* Ostrężyny. NIEDŹWIEDZI, ia, ie, *Boh.* nedwědj; *Slov.* medwědi; *Hung.* medvei; *Bosn.* medvidov; *Sorab.* 1. medwedžiski; *Rag.* medvjedni, medvjedov, medvjedski; *Carn.* medvedov; *Croat.* medvedov, medvedzki, medvedni; *Ross.* медвѣжій; Bären-. Niedźwiedzia skóra, niedźwiednia, *Carn.* medvedovna; *Vind.* medvedov'nna. Niedźwiedzie grono, *arbutus uva ursi Linn.* (mącznica pospolita. *Jundz.* 237), die Bärentraube, gatunek chrościny jagodnej. *Kluk. Dykc.* 1, 47. *Krup.* 1, 150, *Ross.* медвѣжья ягода, толокнянка. Niedźwiedzia stopa, ziele, *Rag.* medvjeska stoppa; *Vind.* kaifhra, medvedja taza; *Croat.* tacza, medvedova trava; *ob.* Barszcz płonny. Niedźwiedzia łapa, *ob.* Łapa, *Boh.* akant, nedwědj pazneht; *Ross.* медвѣжья лапа, борщъ. NIEDŹWIEDZICA, y, *ż.*, *Boh. et Slov.* nedwědice; *Sorab.* 1. medwedžicza; *Vind.* medvida, medvedinja; *Carn.* medvedèna, medvèdka; *Croat.* medvedicza; *Bosn.* medvidiça, medvididiça; *Rag.* medvjediza; *Ross. et Eccl.* медвѣдица, мечка, (cf. mać); 1. samica niedźwiedzia, die Bärinn. Niedźwiedzica kotna. *Dudz.* 21. *Otw. Ow.* 545. Z niedźwiedzicą swą niedźwiedź nigdy nie ma wojny. *P. Kchan. Orl.* 1, 107. — 2. *astron.* Niedźwiedzica, gwiazda, też wozem zwana. *Otw. Ow.* 81. *et* 517, der Bär am Himmel; *Vind.* mala medveniza, hervor. NIEDŹWIEDZIĘ, ęcia, *n.*, młode niedźwiedzia, das Junge der Bären, *Boh.* nedwědátko niedźwiedziątko; n. p. Niedźwiedzica, gdy jéj niedźwiedzięta zabiorą, rozje się w lesie. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 8. (niedźwiadki. 1 *Leop. Prov.* 17, 12). *NIEDŹWIEDZINA, y, *ż.*, mięso niedźwiedzie, Bärenfleisch; *Ross.* медвѣдина. NIEDŹWIEDZIOMYSZ, y, *ż.*, szczur górny, gatunek świszczów. *Zab.* 12, 184; eine Art Murmelthiere. *NIEDŹWIEDZIOSTRÓŻ, *arctophilax. Urs. Gr.* 182, der Bärenhüther. *NIEDŹWIEDZKI, a, ie, nakształt niedźwiedzi, bärenmäßig. Tancmistrz niedźwiedzkiego almandu. *Teat.* 32. *b*, 25.

NIEFARBOWANY, NIEFLORYZOWANY, NIEFOREMNY, NIEFRASOBLIWY, NIEGASZONY, *ob. in Affirmativis.*

NIEGDY *adv.*, *temporis*; (cf. gdy; cf. nigdy); *Boh.* někgdy; *Slov.* někdi, někedi; *Sorab.* 1. něhdě, niede; *Sorab.* 2. negdi, nega; *Carn.* nekdej; *Vind.* nekeda, tanekada; *Rag.* gnèkada, gnèghda, gneko vrime; *Bosn.* nikàd, gnekada; *Croat.* negda, igda, ikad, ikada, kadkad; *Ross.* иногда, нѣкогда; — *a. niekiedy, pod czas. *Cn. Th.*, zuweilen. Sędziowie niegdy niewinnych uciskają. *Sax. Art.* 52. Poronienie bywa niegdy przed ożyciem dziecięcia, niegdy też już po ożyciu. *Sienn.* 457. — §. Niegdy, kiedyś w przyszłości, w czasie, czasem, künftig einmal, irgend einmal. Proszę boga, owabym wżdy jako niegdy mógł mieć szczęsną drogę w woli bożej przyjść do was. 1 *Leop. Rom.* 1, 9. (iżby mi się wżdy kiedykolwiek droga zdarzyła. *Bibl. Gd.*). — b) Niegdy, *cum enclit.* niegdyś, kiedyś tam, w przeszłym czasie, przed dawnym czasem kiedy, weyland ehedessen. Niegdy były, *Boh.* někdegšj; *Vind.* nekedaifhni: — NIEGDZIE *adv. loci*; (cf. gdzie); niekędy, *alicubi. Cn. Th.*, irgendwo; *Boh. et Slov.* někdě; *Sorab.* 1. niedže, nědže; *Carn.* negdej; *Vind.* negdi, neiki, negdai, neikai, neizhei; *Croat.* negdi, negde; *Dal.* kadigoder; *Ross.* нѣгдѣ, (*distg.* негдѣ niemasz żadnego miejsca; cf. nigdzie). Niegdzie wina nie podpierają, ale samo leży na ziemi. *Cresc.* 293. — §. Gdzie niegdzie = miejscami, hier und dort; *Boh.* onde y onde. Sąć jeszcze gdzie niegdzie zabytki trwałości dawnej. *Kras. Pod.* 2, 264.

NIEGĘSTY, NIEGIBKI, NIEGŁADKI; *ob. in Affirmativis.*

NIEGŁAŹNY, a, e, niezwinny, niezręczny, niezgrabny, ungeschickt, plump. [porówn. *Ross.* неклявой = дурной, негодный Ряз. 2]; (*ob.* Głaźny). Części chropowate, niegłaźne, bez kształtu. *Rog. Doś.* 1, 16. Próżno drżenie bojaźliwego serca niegłaźną junactwa sili się pokryć postacią. *Teat.* 2, 30. *Bars.*

NIEGODNICA, y, *ż.*, a) niegodziwa kobieta, *Ross.* негодница, негодяйка, eine Unwürdige, ein schandloses Weibsstück. Moja rada, abyś tę niegodnicę na wieś, zkąd wyszła, odesłał. *Mon.* 65, 597. — *b) *aliter* Sprosność, grzech, niecnota, Schandbarkeit, Verbrechen. Pełny żywot niegodnice z łożnicy wyniosła. *Otw. Ow.* 412. *concepta crimina portat.* NIEGODNIK, NIEGODZIASZ, a, *m.*, NIEGODZIWIEC, wca, *m.*, *Ross.* негодяй, негодникъ; niegodziwy człowiek, ein Unwürdiger, ein schändlicher Kerl. Niegodnik. *Otw. Wirg.* 457. *inglorius.* Znijdź mi z oczu niegodniku. *Teat.* 30. *c*, 31. Teraz żałujesz, żeś wczoraj temu niegodziaszowi takie pochwały dawał? *Teat.* 8, 102. *et* 17, 120. Szukać mam z moją chęcią niegodnika, Którego inna już miłość przenika? *Past. Fid.* 32. Niegodziwcze! jeszcześ tak zuchwały, podłość postępku obowiązkiem nazwać! *Teat.* 48, 126. *et* 22, 27. *et* 20, 102. Niegodnikom albo niedoskonałym ludziom pozwoliwszy, tegoż xiędzom swoim bronili. *Zygr. Pap.* 286. NIEGODNY, NIEGODZIWY, NIEGOISTY, NIEGOLONY, NIEGOŚCINNY, NIEGOSPODARNY, NIEGOTOWY, *ob. in Affirmativis.*

NIEGRUNTNY, a, e, — ie *adv.*, bezgruntny, gruntu niemający, grundlos. *Spiegierzu miejsc niegruntnych. *Chodk. Kost.* 32. NIEGRUNTOWNY, *ob.* Gruntowny.

**NIEGRZEBNY, a, e, — ie *adv.*, niepogrzebany, niepochowany, unbegraben. Hektor niegrzebny przy twym leży progu. *Dmoch. Il.* 2, 342. *ib.* 344. Nie cieszy się tronem, Lecz na piasku niegrzebny prędkim padnie zgonem. *N. Pam.* 6, 360.

NIEGRZECZNY, *ob.* Grzeczny i t. d.

NIEGUS, NEGUS, *ob.* Nigus.

NIEJAKI, a, ie; *cum enclitico:* niejakiś, niejakaś, niejakieś, (*Boh.* negaky; *Slov.* něgaki; *Sorab.* 2. někaki; *Sorab.* 1. niekaiki; *Ross.* нѣкакій, нѣкій; *Eccl.* нѣкаковый, нѣкоторый, *ob.* Niektóry) = jakiś, ein gewisser. NIEJAKO *adv.*, *encl.* niejakoś; *Boh.* něgak; *Slov.* něgak, některak; *Vind.* nekaku; *Croat.* nekak; *Sorab.* 1. nekak, na nekayke waschno; *Ross.* нѣкакъ; jakoś, jakimsiś sposobem, auf eine gewisse Art. Okazują się te dowody niezgoła, *non simpliciter*, ani właśnie *improprie*, lecz niejako *quodammodo*. *Zygr. Gon.* 247.

NIEJASNY, NIEJAWNY, NIEJEDEN, NIEJEDNAKI, NIEJEZDNY, NIEINAKSZY, NIEISTOTA, NIEKARNY; *ob. in Affirmativis.*

NIEKĄD, *ob.* Doniekąd, poniekąd.

NIEKĘDY *adv. loci*; *Boh.* někady, nekudý, onde y onde; *Slov.* někam, někdě, wolakdě, někaděl; *Sorab.* nědže; *Carn.* nękam; *Rag.* kadgodi; *Croat.* nekud, nekuda, nekam; *Ross.* нѣкуда; niegdzie, *alicubi*. *Cn. Th.*, irgend wo. Kędy niekędy = miejscami, hier und dort. NIEKIEDY *adv. tempor.*, *Boh.* někdý, leckdy, lěckdys; *Slov.* někdi, nekdy, někedi; *Vind.* nekadaj, nekeda, tanekeda, keda, zhasi, vzhasi; *Carn.* merskedej, enekrati, katirékrat; *Croat.* nikada, negda, kadkad; *Hung.* néha; *Dal.* nikada; *Bosn.* nighda i nighda, kad i kad; *Slav.* kadgodii; *Rag.* ghjegòdi, kadegòd, kadgodi, kadgodjer; *Ross.* нѣкогда, иногда временемъ; 1. niegdy, *nonnunquam*. *Cn. Th.*, bisweilen. Kiedy niekiedy = od czasu do czasu = czasami, von Zeit zu Zeit. — 2. Niekiedy = przeszłego jakiegoś czasu, ehemals, vormals. Z króla Dawida z niekiedy żony Uryaszowéj poszedł Salomon. *Sekl. Matth.* 1. (z byłéj żony Ury.). Niekiedy były *Boh.* někdešj, *Vind.* nekedaishni.

*NIEKILKI, *NIEKILKA, *Boh.* několik; *Dal.* nikoliko; *Sorab.* 1. nekelko; niektóre, kilka, einige. Niekilki czas, albo niekilka dni, *aliquantisper*. *Macz.* (*ob.* Kilka). Palma z jednej pestki niedługo trwa, ale ich musi *niekielko wespołek wsadzić. *Sienn.* 214. Zdrowo jest niekielko kęsów chleba rano zjeść. *Spicz.* 202.

NIEKISIAŁOŚĆ. *Tr.*, *ob.* Zakał. NIEKLEISTY, NIEKONTENT, NIEKORZYSTNY, NIEKRASNY, NIEKRUCHY, NIEKRWAWY, *ob. in Affirmativis.* NIEKRZECZY = niegrzeczy, *ob.* Grzeczy, Grzeczny. NIEKRZCZENIEC, *ob.* Niechrzczeniec. NIEKSZTAŁT, NIEKSZTAŁTNY, *ob.* Kształt i t. d.

NIEKTO, *G.* niekogo = ktoś; *Boh.* někdo, *G.* někoho, něký; *Slov.* někdo; *Sorab.* 2. něcht, nechto, nechten; *Sorab.* 1. niechto, néchto; *Vind.* nekak, nekakershni, negdu, kedu, htu; *Carn.* nekak, nekakshn, nekakershn; *Croat.* negdo, nekoi, nekoja, nekoje; *Slav.* kogod, gneko; *Dal.* niko; *Rag.* nikki, njekki, gnjekki; *Slav.* nikì, nika, niko, *G.* nikoga; nikoi, nikoja, nikoje; koigod, kojagod, kojegod; *Ross.* нѣкто; jemand, ein gewisser, Einer. Stanął nad nim niekto z synów Joabowych. *Budn.* 2 *Sam.* 20, 11. Hetman wojsko upomniał: teraz obiedujcie, ponieważ niekto tak z nas, jak z nieprzyjacioł, na onym świecie będzie wieczerzał. *Eraz. Jęz. H* 2, niejeden, mancher. NIEKTÓRY, a, e, jakiś, jaki taki, nie wszystek, niejaki; *Boh.* některý; *Slov.* některí; *Sorab.* 2. nekotari, wotari, mlog, (cf. mnogi); *Sorab.* 1. nekotrě; *Carn.* enekatir, enusakatir, nekatir; *Vind.* enkatir; *Croat.* nekoi, nekuliko, neki, nekoteri, nestèri; *Slav.* nikì, nika, nikò, nikoi, nikoja, nikoje; *Rag.* njekki; *Ross.* нѣкоторый; *Eccl.* нѣкаковый; einige, ein gewisser, ein; *plur.* einige. Złączyła się Ruś niektóra z naszemi. *Biel.* 105. (t. j. niektórzy Rusini, część ich). Od niektórych czasów siły Tureckie zmniejszone. *Klok. Turk.* 203. (od niejakiego czasu). Przypomnieć dobrodziejstwo niektórego czasu możemy, ale skromniuchno. *Gorn. Sen.* 557. Wacław był na królestwo Węgierskie od niektórej strony panów Węgierskich wybrany. *Stryjk.* 330. Był niektóry człowiek bogaty, a używał na każdy dzień. 3 *Leop. Luc.* 16, 20. (jeden człowiek. 1 *Leop.*).

NIEKUNSZTOWNY, NIEKUPNY, NIEKWASZONY, NIEŁACNY, NIEŁAD, NIELADACO, NIEŁAGODNY, NIEŁAKOMY, NIEŁASKA, NIELEKLIWY, NIELENIWY, NIELICZNY, NIELITOŚĆ, NIELOTNY, NIELUBY, NIELUDNY, NIELUDZKI, NIEŁUSKOWATY, *ob. in Affirmativis.*

NIELUSY, a, e, niegłaźny, ungeschickt. (Ddb. talkig). [porówn. *Ross.* люса = трусъ 2]. Gnuśny i nielusy. *Kochw. Wied.* 11. Ah jakiś teraz nielusy, ah pfe kurta! *Zab.* 13, 281. *not.* «niezgrabny.»

NIELUTOŚCIWY, NIELZA, *ob.* Lutościwy, *Lza.

NIEM, *ob.* Nim.

NIEMA, NIEMASZ *impers.*; (nie było *imperf.*); nie jest, nie znajduje się, nie istnie, nie staje, *Gall.* il n'-y-a pas; man hat nicht, es ist nicht da, es ist nicht vorhanden, es giebt nicht mehr; *Slov.* něni; *Carn.* nimàm; *Boh.* neměti; *Dal.* nimati; *Hung.* nemlenni; *Ross.* нѣсмь, нѣси, нѣсть, нѣсмы, нѣсте, несуть; (*oppos.* имѣеться, имѣлся = il-y-a = ma się, *ob.* Mieć). I sam bóg nie bierze, gdzie niemasz. *Cn. Ad.* 282. *Hrbst. Nauk. e* 4 *b. Rys. Ad.* 32. *Slov.* Kdě ništ něni, smrt ně bere. Raz zbywa nazbyt, a drugi raz niemasz nic. *Falib. Dis. P* 3. — §. *Cum Genit.* Grzechu niemasz, gdzie woli niemasz. *Sk. Żyw.* 1, 83. Cokolwiek dzieje się dobrowolnie, w tym krzywdy niema. *Koll. List.* 1, 129. Z domu wychodząc, gdzie suczka? niemasz suczki, zginęła! *Gaz. Nar.* 1, 16. Niemasz teraz owych Zamojskich, Żołkiewskich, Czarnieckich. *Cn. Ad.* 614. — *§. *Constr. obsol.* Ano niemasz kto posłużąc, niemasz kto pomogąc, niemasz kto ratując, tylko one bydlęta zagrzewały onę niewinność nowonarodzonego. *Rej. Post. D* 1. nie było komu posługiwać, nie było komu pomagać i t. d. — *§. Jako iskra co wiatr poddyma, zgaśniesz, i już cię na świecie niemasz! *Zab.* 16, 194. Ludzie jako kwiaty, rozwiną się rano, a w wieczor ich niemasz. *Jabl. Tel.* 261. Nikogo niemasz na świecie, kogobyśmy nie mogli zwyciężyć. *Warg. Cez.* 77. Niemasz tego hultaja, coby jakiéj nie miał cnoty. *Teat.* 54. *d*, 9. Niemasz tu co jeść, pić, a nawet z kim gadać. *Zab.* 11, 191. U skąpego na końcu języka siedzi: niemasz! *Cn. Ad.* 613. My mniemamy, czego na pewnym miejscu niemasz, jakoby tego nie było. *Sk. Żyw.* 1, 83. Zgraja dzieci prosi chleba, dać niemasz i kawałka komu. *Zab.* 16, 363. Chwali, a niemasz co. *Cn. Ad.* 73. Niemasz szczęścia tylko w bogu, niemasz pociechy, tylko w cnocie. *Kras. Pod.* 2, 76. — *§. *Constructio obsol.* Nie za

równo, według tego, jako komu masz, albo niemasz, tak to się przydawa. *Glicz. Wych. F* 2 *b.* (jak kogo staje lub nie). Na Turki się obraca, ale niemasz go z to, aby im bitwę miał dać. *Biel.* 419, (*ob.* Z to), niestaje go na to, nie ma sił). — §. Niemasz go = nie jest przytomnym, nie jest doma, nie jest u siebie, er ist nicht zu Hause, nicht da, nicht zugegen. Jeśliby kto przyszedł z obcych; powiedzieć, że mnie nie masz. *Teat.* 22. *c*, 14. Niemasz pana doma. *Cn. Ad.* 616. (cf. gdy kota myszy nie czują, bezpiecznie sobie harcują). Janie! Pawle! kędy was bies? a niemaszże żadnéj bestyi! *Mon.* 65, 541. Pytam się, za co go niemasz. *Zab.* 13, 193. Poszła, niemasz jej, już nie obaczymy jej więcej. *Stas. Num.* 2, 129. Latają nakształt ptasząt, tu byli, tu ich niemasz. *Pilch. Sen. list.* 3, 344. Jedna polityczna pani sługom swoim to więc gani, Że skoro czego nie stało, Niemasz mówić się im zdało; Mówcież raczéj: przebrało się! Śle tedy po woźnicę dziewczynę, A że był odszedł ze dworu, Wedle swéj pani humoru, Ukłoniwszy jéj się dusza: Przebrało się i Matusza. *Pot. Jow.* 24. — §. Niemasz *cum sequenti infinitivo activi* = niemasz przyczyny, man hat keine Ursache zu, man hat nichts zu.... Niemasz czego żałować, szanować, czekać etc. = Miałeś czego czekać! Było czego żałować! Jest-ci czego szanować! Jest-ci dyaska bronić! Dyasek niech czeka! By on tego i owego chciał, bym go miał czekać. *Cn. Th.* — Niemasz na co odpowiadać. *Cn. Ad.* 493. (cf. szkoda mówić). Niemasz czego słuchać. *ib.* 613. Niemasz mu co zadać. *ib.* 615. Nie masz się o co kłopotać. *ib.* 617. A rogi jakie? i to prawda! A skóra? Niemasz co mówić! *Teat.* 26. *c*, 115. (bez nagany, bez kwestyi). Niemasz ufać komu. *J. Kchan. Ps.* 15. — §. Niemasz, a, *m.*, *substantive*; *ludens verbo* = niedostatek, Mangel, Nichthaben. Lepszy Tomasz (oto masz!), niż Niemasz; przeto bez odporu Kanclerz Sapieha wygnał Niemasza ze dworu; I chudzi z tym Niemaszem nie mieszkają radzi, Lecz ten pan znał, iż więcéj panom Niemasz szkodzi. *Jag. Gr. B b.* Nie lubię ja tego Niemasza. *Pot. Jow.* 24. Dowod od Niemasza, *argumentum negativum. Włod.*

NIEMAL *adverb.*, bez mała, prawie, ledwo nie, *małem, o male, ohngefähr, fast. (*Sorab.* 1. zkorož, nimahle; cf. skoro). Marszałek zagaił sessyą w tych niemal wyrazach. *Dyar. Grod.* 373. Głupiemu służyć, w nocy jeździć, w karczmie gospodarować, wszystko niemal za jedno. *Rys. Ad.* 16. NIEMAŁO, NIEMAŁY, NIEMARSZCZONY, NIEMARZNĄCY, *vide in Affirmativis.*

NIEMCY, *G.* iec, *plur.*, *Boh.* Němcy; *Vind.* Niemfhka deshela; *Carn.* Nemshku; *Bosn.* Njemacka zemglja; *Rag.* Njemacka zèmglja, Njeemska zemglja; *Croat.* Nemska zemlya; *Hung.* Német orszag; *Ross.* Германія, Нѣмецкая земля. Niemiecka ziemia, Deutschland; wielki kraj w środku Europy, z tytułem cesarstwa; dzieli się na 10 cyrkułów. *Dykc. Geogr.* 2, 216. (w Niemczech; *Local.*). NIEMCZEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, zniemczeć *dok.*, w Niemca się przemieniać, zu einem Deutschen werden, Deutsches Wesen, Sitte, Manier annehmen; *Boh.* němějm se, zněmějti se. Znaczne już części Polski zruśniały, zniemczały. *Zab.* 10, 25. Zniemczały, a, e, *partic.*, *Boh.* zněmčilost *zniemczałość. NIEMCZURA, y, *m.*, zgrubiale, rubasznie = Niemiec, ein guter Deutscher Degenkopf. NIEMCZYĆ *cz. niedok.*, zniemczyć, przeniemczyć *dok.*, na Niemca, lub na Niemieckie przerabiać, deutschen, verdeutschen, umdeutschen; *Vind.* nemfhkuvati. NIEMCZYK, a, *m.*, *dem. nom.* Niemiec, ein junger Deutscher, ein Deutscher Junge; *Boh.* Němeček, (cf. Niemiaszek). — §. Niemczyk, *herb*; tarcza wszerz przedzielona, w wyższéj części pół jednorożca czarnego, na dolnéj pół karpia; w hełmie biała kitka strzałą przestrzelona. *Kurop.* 3, 55, ein Wappen. NIEMCZYSKO, a, *n.*, niezgrabny Niemiec; n. p. Leniwe Niemczyska. *Teat.* 15. *c*, 64. *Pot. Pocz.* 551. — §. Litościwie = Niemczyna, n. p. Nie Węgrzyn on, owszem poczciwe Niemczysko. *Teat.* 11. *b*, 22. NIEMCZYZNA, y, *ż.*, *Boh.* Němčina, Němčinka; *Slov.* Nemčizna, Nemčina. Niemieckie obyczaje, sposoby, język, literatura etc., das Deutsche, Deutsche Sitten, Sprache, Literatur etc. NIEMECZKA, i, *ż.*, §. 1) *dem. nom.* Niemka, eine junge Deutsche. W Dreznie Niemeczki śliczne. *Teat.* 36. *c*, 9. — §. 2) Kobietka niemowna, eine Ungesprächige, die nicht viel spricht, (*ob.* Niemy). I to niedobrze, kochana niemeczko, Że nim się zbierzesz na jakie słoweczko, Drugaby tysiąc puściła na szrotę, Teraz milczenia nie mają za cnotę. *Zab.* 10, 402. *Zabł.*

NIEMEN, mna, *m.*, rzéka spławna w Litwie, u dawnych *Chronus*; gdy przechodzi za granice Pruskie, zowie się Memelem. *Dykc. Geogr.* 2, 217. *Krom.* 75. *Biel.* 3, *Gwagn.* 3. *Wyrw. Geogr.* 20. der Fluß Niemen oder Memel. EMESKI, NIEMETNY, NIEMEŻATA, NIEMIANOWITY, NIEMIARA, NIEMIARNY, *vide in Affirmativis.*

NIEMIASZEK, szka, *m.*, Niemczyk, ein kleiner Deutscher. Niech się ja z tym Niemiaszkiem ucieszę. *Teat.* 26. *b*, 27. Musiały Niemiaszki tak mi skakać, jakem im zagrała. *Teat.* 15. *c*, 65. NIEMIEC, mca, *m.*, *Boh. et Slov.* Němec; od ne i gmě, gměno miano. *Dobrowsk.*; *Sorab.* 1. Nimz; *Carn.* Nemz, Niemez, Nemaz; *Vind.* Niemez, Nemez, Niemiz, Niemezh, (niemez = północny wiatr); *Croat.* Neměcz; *Dal.* Nimac; *Hung.* Német; *Slav.* Nimac; *Bosn.* Njemaç; *Rag.* Njèmaz; *Ross.* Германецъ, Нѣмецъ; z Niemiec rodem, der Deutsche. Niemcy tak zwani, albo że najpierwéj nad Niemnem osiedli; albo że ten, który obudwóch języków nie umiał, był jak niemy, i przez znaki tylko się rozmawiał, albo nazwisko mają od Nemetów. *Klecz. Zdan.* 29. Niemiec, że niemy jest do mowy Polskiéj. *Urs. Gr.* 325. *Miemce. *Kołak. Cat. A* 4. Kazimierz IV, Niemców z sąsiedztwa sprowadził, po dziś dzień pod prawem Magdeburskim osiadłych, i głuchemi Niemcami rzeczonych. *Mon.* 71, 202, Stockdeutsche. Niemcowi dać zrobić, a wszystko porządnie i jak najlepiéj zrobi. *Haur.* 186. Niemiec dał się dla towarzysza obiesić. *Rys. Ad.* 43. NIEMIECKI, a, ie, *Boh.* Německý; *Slov.* Německi, Německi; *Sorab.* 1. Nimski; *Vind.* Niemfhki, Nemfhki; *Carn.* Nemshke; *Croat.* Nemski; *Hung.* Németes, Nemetol; *Dal.* Nymszky; *Slav.* Nimacski; *Rag.* Njemàcki; *Ross.* Нѣмецкій; *Eccl.* Аламанскій; Deutsch. Ocean Baltycki Niemieckim zowiemy.

Stryjk. 37. *Gwagn.* 6. Wiele słów Niemieckich mamy w języku naszym, których już nie mamy za Niemieckie, ale za Polskie. *Gorn. Dw.* 49. Niemiecki język. *Powod. A b.* Węzeł Niemiecki służy do zrobienia kluczki w uszach armatnych. *Jak. Art.* 3, 44. — Po Niemiecku *adverb.*, Niemieckim sposobem; Niemieckim językiem, Deutsch, auf Deutsch, auf Deutsche Manier, in Deutscher Sprache; *Vind.* Nemsku, po Nemshken. — *Botan.* Groch Turecki, groch Niemiecki, *ob.* Fasola. (*Ross.* Нѣмецкій инбиръ obrazki, wiele złego, ziele). — *Prov.* Jak na Niemieckim kazaniu tam siedziałem. *Cn. Ad.* 290. (niepowiem nikomu co mówił; nie rozumiałem nic). NIEMIEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, Zniemieć, Oniemieć *dok.*, *qu. v.*; *Croat.* nemem; *Ross.* нѣмѣть, онѣмѣть; niemym się stawać, stumm werden, sprachlos werden. Wierz mi, że przed twojemi ja czyny niemieję. *Jabł. Tel.* 41. Z trucizny téj człek szaleje, Choć nie umrze, ale jak bestya niemieje. *ib.* 117. Gdy przeciwność ustawicznie dusi, Nakoniec zniemieć i ochrapieć musi. *Past. Fid.* 262. Blednie trup skrzepły, amant azaż nie blednieje? Milczy trup; a miłośnik nie niemieje? *Tol. Saut* 40. *Przyb. Luz.* 190. Złajnicy zniemieli, I na szkodnika psy szczekać nie śmieli. *Groch. W.* 260. Zniemiały, *zniemiony, zmilkły, verstummt, stumm, n. p. Bez odpowiedzi dyszał tylko, i zniemiony upadł. *Przyb. Ab.* 226.

NIEMIEĆ, NIEMIENIE, *ob.* Mieć. NIEMIERNY, NIEMIESZANY, *ob. in Affirmativis.*

NIEMIERZA, imię Staropolskie, *Erasmus. Jabł. Her.*

NIEMIESZKANIE, NIEMIESZKALE *adverb.*, niebawnie, bez omieszkania, unverzüglich. Ja tam teraz zaraz jadę niemieszkanie. *Pot. Arg.* 293. Posłał go niemieszkale, aby jako ich w zamku wziął. *Warg. Wal.* 83. *et* 7.

NIEMIROW, a, *m.*, §. 1) miasto w Bracławskim. *Dykc. Geogr.* 2, 217. — §. 2) Miasto w cyrkule Bełzkim. *ib.* Name verschiedner Städte; cf. mir.

NIEMKA, i, *ż.*, *contumeliose* NIEMKINI, i, *ż.*, *Boh.* Nemkyně, Němkynka; *Slov.* Němkiňa; *Carn.* Nemshkúta; *Vind.* Nemfhkutta; *Croat.* Nemicza; *Ross.* Нѣмка; die Deutsche. Z synów jego jeden pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. Że niema jest do mowy Polskiéj, ztąd Niemkini abo Niemka. *Urs. Gr.* 325. Ryksa Niemkini nie mogła cierpieć u dworu Polaków. *Nar. Hst.* 3, 288. Bojaźń okrutnéj Niemkini była przyczyną książętom do ucieczki. *ib.* 2, 246. Niemkinie łaskawe. *Morszt.* 9. One Niemkinie, których męże Maryusz poraził. *Gorn. Dw.* 263.

NIEMOC, y, *ż.*, §. 1) *ob.* moc. — §. *2) Niemoc *Boh.* nemoc, neduh; *Slov.* nemoc; *Rag.* némooch; *Croat.* nemòch; *Dal.* razbolenye; *Vind.* nemuzh, oslabetje, omedleuza, omedlaviza, omaganje; *Ross.* немощь, немочь = choroba, słabość, die Krankheit, Unpäßlichkeit. Wpadł w niemoc, i tak choro jechał do Pomeranii. *Biel.* 173. W niemocy człowiek sam sobie nie pomoże, trudno mu sobą władnąć i ciałem i myślami, które do bolu przystały. *Sk. Kaz.* 406. Wpadł w wielką niemoc, iż o zdrowiu jego zwątpiono. *Sk. Żyw.* 182. Skoro niemoc zemdli człowieka, podobny jest umarłemu. *Prot. Cont.* *C* 4. Uzdrawiał Jezus wszelaką chorobę i wszelką niemoc. *Sekl. Matth.* 4. (= *not.* mdłość abo niedużość =). Krwawnice niemocą żydowską zowią. *Sienn.* 401. Żółta niemoc. *Śleszk. Ped.* 98 = żółtaczka. Niemoc padająca, niemoc ś. Walentego, niemoc wielka, padaczka. *Spicz.* 236. *Śleszk. Ped.* 24. Zła niemoc go gnębi, co się nią klną chłopi, kiedy sobie łają. *Rej. Wiz.* 62. (wielka choroba). Na drogach ustawali, i biegunkami i czerwonemi niemocami marli. *Stryjk.* 391. — §. *Transl.* Kijowa niemoc, n. p. Żaden swarów nie ma wszczynać, pod kijową niemocą. *Gwagn.* 307, pod karą kijów aż do zachorowania. *Slov. Prov.* Kdo chodi po noci, hledá kigoweg nemoci. *NIEMOCARZ, niemężny, niewaleczny, *imbellis. Mącz.*, *ob.* Mocarz. NIEMOCEN, NIEMOCNY, a, e, §. 1) *ob.* Mocny. — §. 2) Niemocny, *Boh.* nemocen, nemocny; *Rag.* némochjan; *Croat.* nemochen; *Ross.* немощный, немощенъ; (*oppos. Eccl.* безнедужный = zdrowy), chory, słaby, krank, schwach. Niech przywiodą chorego niezleczonego, niech wzywają bogów swych, aby bóstwo swoje pokazali nad takim niemocnym. *Sk. Żyw.* 2, 66. Wpadłem był w wielką chorobę, a tak byłem bardzo niemocen w zamknieniu. *Baz. Hst.* 218. (*Slav.* nemochnik = inwalid). NIEMOCNICA, y, *ż*, *infirmaria. Klecz. Zdan.* 74, die Krankenstube. *NIEMOCNIEĆ *nijak. niedok.*, zniemocnieć *dok.*, *Boh.* znemocněti; niemocnym się stawać, zachorować, słabieć, ungesund werden, krank werden, erkranken. Jeśli grzmi tego miesiąca, tedy mnodzy ludzie *zniemocznieją. *Spicz.* 202. Czas ten niebezpieczny, nie zachowasz-li się od zimna, *zniemoczniejesz. *ib.* 202. *NIEMÓDZ, NIEMÓC, niemógł, niemoże, niemogę *med. niedok.*, *Niemagać *contin.*, (cf. módz, móc, mogę), *Boh.* nemocněti; *Ross.* немочь, немогу, изнемочь, изнемогать; *Eccl.* немощьствовати; chorym być, chorować, (cf. oniemocnić się, rozniemódz się); krank seyn, kranken. (cf. *Eccl.* могу, здравствую; cf. *Ross.* можется, моглося wieść się, powodzić się, n. p. Ему худь можется źle mu się powodzi). Tak niemógł, że blizkim był śmierci. *Budn. Phil.* 2, 27. Ty będziesz niemógł wielką chorobą na wnątrze. *Leop.* 2 *Paralip.* 21, 15. Niektóry mąż, niemogąc na nogi, siedział, chromy z żywota matki swéj. *Budn. Act.* 14, 8. Czasu Hippokratesa mało ich było, coby podagrą niemagali, a to dla mierności chowania. *Kosz. Lor.* 119 *b.* Ci, którzy na kamień niemogą, od innych niemocy bywają wolni. *Eraz. Jez.* 7 *b.* Zemdlałem i niemogłem *przeze dni. 1 *Leop. Dan.* 8, 27. Niemogłem a wyście mię nawiedzili. *Sekl. Math.* 25. Doktor gniewa się za to, gdy mu się powie, że chory cały niemoże. *Perz. Lek.* 76. (że wszystkich sił pozbawiony leży). *NIEMOGŁY, a, e, który nie mógł, n. p. Wprowadzili w cerkiew pasterza, żadnego przystępu do niéj nie mającego, i mieć *niemogłego. *Smotr. El.* 19. który go też i mieć nie mógł.

NIEMONÓJCE, ojec, *plur.*, królewszczyzna w wojew. Trockim. *Dykc. Geogr.* 2, 217, eine Domaine in Litthauen.

NIEMOŚĆ, ści, *ż.*, NIEMOTA, NIEMOWA (*Tr.*), y, *ż.*, *Boh.* nemost, nemota; *Vind.* nemost, negovorezhnost, negovornost, mutastnost, mutastust, *Croat.* nemoszt; *Ross.* нѣ-

мота, нѣмованіе, нѣмствованіе, безловесіе, безловесность; §. 1 a) niemówienie, die Stummheit, Sprachlosigkeit. Ktoby zbyt tego ziela używał, niemość i mowy utracenie czyni. *Syr.* 457. Sok ten zbytecznie pity niemotę, a utracenie mowy przywodzi. *ib.* 455. Zapłakał i w niemocie długą chwilę stanie. *Przyb. Ab.* 214. Uczynił dziw wielki nad głuchym, i nad zarażonym niemotą człowiekiem. *Rej. Post. N n* 4. Rozkazał się otworzyć onéj głuchości i niemości jego. *ib. M m* 2. Lew niemotę swą miłym giestem zastępuje, I za ratunek wdzięcznym mruczeniem dziękuje. *Tol. Saut.* 168. — b) Niemość *transfertur saepe ad significandas res viles, et nullius momenti, ut* matanina; błazeństwa, fraszka. *Cn. Th.* etwas Unbedeutendes, eine Kleinigkeit. Sad ma być ogrodzony i od przechodzenia bydła, albo i inszych niemot szkodzacych. *Cresc.* 115. cf. nieme stworzenie, *brutum.* — §. 2) *personif.* Niemowa, niemota, y, *m.*, niemówiący, niemy. *Tr.*, ein Sprachloser, *Boh.* njma. NIEMOWLA, i, *ż*, niemówienie; n. p. Złotoblasknemi kryte ściany blachy, na których dzieła Jowisza z niemowli misterną ręką kunsztownie wyryte. *Zab.* 14, 167. (prawie do przemówienia). NIEMOWLĘ, ęcia, *n.*, NIEMOWLĄTKO, NIEMÓWIĄTKO, NIEMÓWNIĄTKO, NIEMÓWIĄTECZKO, a, *n.*, *dem.*, *Boh.* nemluwně, nemluwňatko *infans*, *infantulus*, mladě, mlaďatko; *Slov.* nemłuwnátko; *Sorab.* 1. nerětžne dźečžo; *Rag.* ceddo; *Eccl.* младѣньчьство; ein Kind, das noch nicht reden kann, ein noch kleines Kind, ein Säugling. Niemówiątko, dziecię, które jeszcze mówić nie może, od Czechów wzięte słowo. *Mącz.* Powoli się niemowlę w żywocie macierzyńskim wzmaga. *Kras. List.* 117. Herod kwilące od piersi macierzyńskich wyrwane ścina niemowlęta. *Pociej.* 218. Od strachu wielkiego, niemowląta (oniemieli), Język się próżny za zębami pląta. *Wad. Dan.* 31. Znaki pojawiły się w Rzymie, świeże dzieciątko Mówiło głosem, będąc niemowlątko. *Chrośc. Fars.* 161. I niemowiątka maluchne jego cześć opiewały. *Bzow. Roż.* 77. Naleźli niemówniątko położone w jasliskach. *Gil. Kaz. C c* 5. Jak niemówiątko wychowywać. *Petr. Pol.* 2, 250. Mléko własnéj matki przyrodzeniu niemówiątka bardzo służy. *Sienn.* 464. Niemówiątko do rąk oddają mamczynych. *Otw. Ow.* 365. Nowochrzczeńcy nie pozwalają, aby niemówniątka do krztu należeć miały. *Salin.* 6, 128. Niemówiątka ochrzczone, gdy już dorosną, biorą bierzmowanie. *Karnk. Kat.* 158. Jakie kwilenia o niemówiąteczko, Jakie kwilenia małe dziecineczko. *Groch. W.* 363. NIEMOWLĘCY, a, e, NIEMOWLI, a, e, niemogący jeszcze mówić, *Croat.* negovoréch, noch nicht redden könnend. Wiek niemowlęcy. *Pilch. Sen. list.* 372. Człowiek w stanie niemowlęcym przebywa pospolicie lat dwa. *Zool.* 284. Gdym się ledwo na stopkach niemowlich mógł wspierać.... *Zab.* 3, 289. NIEMOWLĘCTWO, a, *n.*, §. a) niemówienie, das Nichtreden, die Sprachlosigkeit. Nie cieszy niemowlęctwo Chrystusowe wielomownych, nie cieszą łzy chychotków. *Birk. Gł. Kunc.* 40. — §. b) Wiek niemowlęcy, die sprachlose Kindheit; *Slov.* newýmłuwnost. Częstokroć towarzystwu ludzkiemu wiele złego przyniosły te osoby, którym niemowlęctwo dziatek poruczone było. *Mon.* 65, 101. Niechciał się ani w niemowlęctwie swym wczasować. *Birk. Dom.* 4. — §. c) Niemowlęctwo, *collect.* = niemowlęta, sprachlose Kinder, die noch nicht reden, Säuglinge. Wymordowali starzyzne i niemowlęctwo. *Nar. Hst.* 5, 206. NIEMOWNY, NIEMOŻNY etc., *ob. in Affirmativis.* *NIEMOWY, NIEMY, a, e, *NIEMO *adverb.*, *Boh.* němý, *subst.* njma; *Slov.* němí, němý; *Sorab.* 1. niemy, němé; *Sorab.* 2. nimi; *Vind.* nem, negovorezhen, mutast, mutiz, mutez, mutastnik; *Carn.* mutast, mutz; *Croat.* ném, nemak, mutavecz; *Hung.* néma; *Slav.* nìm; *Rag.* njém, njemaz (cf. Niemiec), muukli, (cf. milknąć); *Bosn.* nimmimaç; *Ross.* нѣмый, нѣмъ, нѣмко, нѣмтырь, нѣмо, безсловесный, безсловно; co nie może mówić, sprachlos, stumm. Człowiek niemy, który gadać nie może. *Chełm. Pr.* 24. Niemy z przyrodzenia syn Krezusa, widząc ojca w niebezpieczeństwie, przerwał związkę swego języka. *Groch. W.* 2. Ja szukam dla siebie żony niemej, któraby nic gadać nie umiała. *Boh. Kom.* 2, 105. Na śpiewanie jego Cerberus stogłowy, Staje się niemowy. *Petr. Hor.* 2 *B* 4 *b.* (umilkł). Niemym być, *Ross.* нѣмовать, нѣмотовать, нѣмотствовать; *Eccl.* нѣмотствовати, неисправно говорити, блекотати, момотати. — §. Niemy, gadać nie chcący, nie lubiący, n. p. Sędziowie, aby nie byli dla darów ślepymi, abo niemymi. *Kosz. Lor.* 162. Niemym czynię, (*Croat.* nemoga chinim; *Hung.* némitom). Głucho o tym piszą, mówią = niemo. *Cn. Th. perobscura est fama*, man spricht ganz dunkel (dumpf) davon. Zabójcy ani osobność niema wyjawiła, ani noc ślepa wydała. *Siem. Cyc.* 490. (cf. głuchy). — §. Niema mowa = migi, Gebärdensprache. Pokojowi w szaraju wymyślili niemą mowę, wyrażając sobie ruszaniem oka, nogi, ręki, palca, ciała wszystkiego, sukni, najskrytsze tajemnice. *Kłok. Turk.* 43. *ib.* 44. Sejm 1717 odprawił się w siedmiu godzinach, że na nim przeczytano tylko umówione wprzody uchwały; nazwano go niemym, że wszyscy w milczeniu czytania słuchając, nie mieli wolności odezwać się. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 251. — §. Niema ryba = odgłosu nie wydająca, nie odzywająca się, n. p. Tak całą gębą Kokles prawił, A tyran jako niema ryba siedział. *Zab.* 15, 264, stumm wie ein Fisch; *Slov.* nemí gako riba. Głos po obszernéj rozlega się sali, A ludzie jako nieme ryby stali. *Zab.* 15, 256. — Żaba niema, abo parszywa, abo ziemna. *Syr.* 430 = ropucha, die Kröte. — *§. *Twarz niema, bestya niema = bezrozumna, *bezumna, das unvernünftige Thier; (*Vind.* nemu shivinzhe; *Croat.* nemo sivinche *brutum*). I bestye, i nieme twarzy, i drzewa i ziemia nas potępią. *Sk. Kaz.* 238. Rostropni ludzie do stanu małżeńskiego idą, nie jako nieme twarzy. *Sk. Kaz.* 51. Człowiek jest daleko wyższéj dostojności, niż twarz niema. *Gorn. Wł. T.* 4. (cf. twarz). Boskie i ludzkie prawa wywróciwszy, jako bydlę, jako twarz niema, żyje. *Gorn. Dz.* 80. Nieme pospólstwo. *Biel. Św.* 127. (nierozumne). — Niema ziemia = nieczuła. *Cn. Th.*, gefühllos, unempfindlich, leblos. Przez sprosnéj czarownicy sprawę Odmienił w nieme drzewo człowieczą postawę. *P. Kchan. Orl.* 157.

z NIENACKA *adverb.*, §. *a) nieznacznie, po mału, unver-

merkt, allmählig. Starajcie się, abyście głupstwo sobie rodzone z *nienaczka składali. *W. Post. W.* 52. — §. b) Z nieobaczka, z nagła, bez wieści, unversehen, unbemerkt, plötzlich; *Boh.* ponenáhlu; *Sorab.* 1. newadki; *Carn.* na naglèma; *Vind.* na naglem, bres nadjanja, nasnanze; *Croat.* iz nenada, iz nevarcze, znewarcze, znenadeanya; *Rag.* iz nenadke, s nenádke, nenádno, nenâdano, necekáno, (nenàcka, nenáda = przypadek; nenaadan, nenàdni *inopinatus*); *Bosn.* iz nenadi, od nenadi, s nenadi, s nenadke, nenadno; (nenadka *accidens*, nenadni *improvisus*); *Slav.* iz nenada; *Ross.* невзначай, внезапу, изневѣсть, неначаянно; *Eccl.* незапно, внезапоу. W nocy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy się niespodziany gość z nienacka z obozu wyszłych napada. *Pilch. Sall.* 212. Oddalmy się, a potym przyjdziemy z nienacka. *Teat.* 51, 7. Trzeba go zażyć w téj mierze z nienacka. *ib.* 33. *d*, 17. Zebrawszy resztę swoich, wpadł na nieprzyjaciela z nienacka. *Teat.* 51. *d*, 86. *ib.* 18, 153. Z nienacka i milczkiem do domu powracają. *ib.* 7. *c*, 39. Rękopisma jego przeglądając, napadłem z nienacka na sonnet Francuzki. *Mon.* 75, 705. (przypadkiem, zufällig). Daruj Wc Pan, żem go z nienacka nie poznał. *Teat.* 30. *c*, 15. t. j. od razu, lub też przez predkość.

NIENACHYLONY, NIENACIĄGNIONY, NIENADZIAŁY, *NIENADESZNY, NIENAGABNIONY, NIENAGANNY, *vide in Affirmativis.*

z NIENAGŁA, *ob.* Z nagła, nagły, nagle.

NIENAGNIECIONY, NIENAGNOJONY, NIENAGRODNY, *vide in Affirmativis.*

NIENAJRZEĆ, NIENAŹRZEĆ, ał, eli, y, *cz. niedok.*, (*Etym. obsol.* *irzeć, źrzeć, zkąd pojrzeć, wzrok, źrzenica, zajrzeć); nienawidzieć, *Lat. invidere*, hassen. Garncarz garncarza nienajrzy. *Modrz. Baz.* 260. Pszczoły robotne nierobotnych nienaźrzą. *Cresc.* 601. Nienaźrzeliście mię, i wygnali z domu ojca mego. *Leop. Jud.* 2, 8. Każdy, który nienajrzy brata swego, mężobójca jest. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 15. Katylinę każdy szlachecki człowiek nienajrzał. *Kosz. Cyc. B* 2 *b.* Nienajrzał Absalon Ammona o to, iż zgwałcił siostrę jego. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 22. Jehowo nienajrzysz wszech działających próżność. *Budn. Ps.* 5, 5. Człowieka zdradnego Pan Bóg będzie nienajźrzał, *abominabitur. Wróbl.* 9. Niemoc nieuleczona, kiedy chory lekarstwa nienajrzy, i nim się brzydzi. *Karnk. Kat.* 217. Jeśli tych, którzy nas kochają, będziemy mieć w nienawiści, a z temi co poczniemy, którzy nas nienajrzą? *Budn. Apopht.* 111. Z temi, którzy pokoju nienajźrzeli, spokojniem się chował; a wszakże tak ma cnotliwy król żyć z temi, którzy pokoju nie lubią. *Weresz. Reg.* 26. Gniew, nienajrzenie etc. *W. Post. W.* 212, cf. zazdrość.

NIENAKAŻONY, NIENAKŁONNY, NIENAKRĘCONY, NIENAKRYTY, NIENALEZISTY, NIENALEŻNY, NIENAMULNY, NIENAPEŁNISTY, NIENAPSOWANY, NIENARUSZONY, NIENASIADŁY, NIENAŚLADOWNY, NIENASYCONY, NIENASYTEK, *vide in Affirmativis.*

NIENAWIDNY, *ob.* Nienawistny. NIENAWIDZIEĆ, nienawidział, nienawidził, nienawidzieli, nienawidzi *cz. niedok.*, (*Boh.* nienawiděti, zanewřiti; *Sorab.* 1. braniu (cf. chronić), hidzicž, (cf. hydzić); *Vind.* sourashiti, sovrashit, navidlivati; *Slav.* zlobiti; *Carn.* zhertiti, sovrashem, sovrashiti; *Bosn.* nenaviditi, mrriziti (cf. mierzić), zlobiti; *Rag.* nenâviditi; *Croat.* nenavidem, odurjavati (cf. odurzyć), nazlobujem, nasztorujem; *Ross.* ненавидѣть, возненавидѣть, ненавижу, враждовать, лиходѣйствовать; *Eccl.* ненавижду, ненавиствовати, ненавистничати; *oppos.* nawidzić; *Etym.* widzieć; cf. *Lat.* invidere, videre); §. 1) nienawiść, gniew tajemny przeciw komu chować, nienajrzeć, einen hassen. Niech nienawidzą, byleby się bali *Pilch. Sen.* 90. (*oderint, dum metuant*). Nienawidzi go chroni się go jak czego złego; utopiłby go w łyżce wody. *Cn. Ad.* 627. Te miłujesz, co cię nienawidzą, a masz w nienawiści te, którzy cię miłują. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 6. Nienawidzę równie rozpusty, tak jakiem ją przedtym nawidził. *Mon.* 70, 124. Jako nienaźrzy swowolna niewiasta żony poczciwéj, tak będzie nienawidzieć sprawiedliwość nieprawości. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 50. — §. *2) Nienawidzieć komu co abo czego = zazdrościć. *Tr.* beneiden. NIENAWIŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* nenawist; *Sorab.* 2. gramota; *Sorab.* 1. hramota, (cf. *Ger.* Gram); *Carn.* navist, navidlivost, zhertje, sovrashtu; *Vind.* sourashtvu, sourashnost, sovrastvu, savrashtvo, obsourashba, obsourashtvu; *Dal.* omraza, nenavidoszt, zavidoszt; *Croat.* nienavidnoszt, nazlob, zloba, merzenye, nasztor, jál; *Rag.* nenâvidos, navidos, omraza, zlobba, (cf. złość); *Bosn.* nenavidóst, mrrizochja; *Ross.* ненавидѣніе; *Eccl.* возненавидѣніе; §. a) zawiść, gniew długo chowany, der Haß, die Feindschaft. Uwaga nieprzyjemności, którą nam rzecz jaka może uczynić, daje nam wyobrażenie nienawiści. *Cyank. Log.* 39. Nienawiść jest jawne niemienie w miłości bliźniego. *Gil. Post.* 173 *b.* Wzajemna obopolna nienawiść *Ross.* усобица. W równéj Atryd Alexandra nienawiści miał, jak skonanie. *Dmoch. Il.* 1, 84. Nienawiść najdzie winę, i do krzywdy przyczynę. *Cn. Ad.* 627. Nienawiść wszystko we złe obraca. *ib.* 628. Nienawiść złym cudzem się chłodzi, choć jéj to saméj równo szkodzi. *ib.* Nienawiść jakąś warzycie w sobie przeciw Cesarzowi. *Bals. Św.* 2, 581. Otworzysta nienawiść. *Birk. Kant. C.* 2. — §. Przodkowie z panów wszelką nienawiść, a ze sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list.* 354. (ohydę, materyą, pochop do nienawiści). — §. b) Zazdrość, *Carn.* nid; *Vind.* nijd, ponijdanie, Neid. Biskupi przez nienawiść Jezusa na więzienie wydali. *Sekl. Marc.* 15, «*not.* zazdrość». Nienawiść nigdy od bogactw i kredytu nierozdzielna. *Nar. Hst.* 4, 125. NIENAWISNIK, NIENAWISTNIK, a, *m.*, NIENAWIDCA, y, *m.*, (*Smotr. Apol.* 9.), *Boh.* nenawistnik; *Carn.* navidlivněk; *Vind.* navidleuz, navisnik, pervisnik, nevoshlivz, sourashnik; *Sorab.* 1. hramotnik, hramnik; *Rag.* nenâvidnik, zlohotnik; *Bosn.* nenavidnik; *Croat.* nenavidnik, nazlobnik, jalnik; *Ross.* ненавистникъ, лиходѣй; nienawidzący kogo, der Hasser. Nienawisniki moje wygubię. *Budn.* 2 *Sam.* 22, 41. *Budn. Ps.* 55, 12. Nienawisnicy nasi. *Weryf. pr.* 27. W rodz. żeńsk. *Vind.* nevoshlivka; *Ross.* ненавистница, лиходѣй-

ka. NIENAWISTNY, NIENAWISNY, NIENAWIDNY, a, e, NIENAWISTNIE, NIENAWISTNO *adverb.*, — §. *active*, nienawiść ku drugim mający, nienawidzący, *Carn.* navidliv, navoshliv, sovrash; *Vind.* navidliv, nidik, nevoshezh, kiri navoshi, obsourashen, vsourashliu, oferditliu, ostuden, oduren, sperskau; *Croat.* nenavidni, nazloben, jalën; *Slav.* nenavidijv; *Sorab.* 1. hramné; *Ross.* ненавистный, ненавистливый, ненаяидащій, лиходѣйный; gehässig, hassend, voll Haß. Puhacze nienawidne. *Banial. I.* 3. Walery cię kocha, i ty nie jesteś mu nienawistną. *Teat.* 14. *c.* 49. — §. *passiv.* Nienawistny, którego drudzy nienawidzą, niemiły, nienawidzony, *Sorab.* 1. zadspené; *Vind.* savrashen; *Bosn.* mrrizecch, mrrizgliv; *Ross.* ненавидимый, verhaßt. Jesteśmy nienawisnemi u wszech ludzi, i przeto nas morduje świat. *Baz. Hst.* 85. Rzecz ta wydaje się bardzo cierpko i nienawistno, bo krewkościom ludzkim nadzieję odbiera. *Pilch. Sen.* 97. Godny nienawiści *Ross.* достоненавистный.

z NIEOBACZKA *adv.*, nieobacznie, z niepostrzeżenia, z nienacka, niespodzianie; *Croat.* znevarcze, znenadeanya; unversehens, unvermuthet. Jedli, pili, aż z niebaczka przyszedł na nich potop. *W. Post. W.* 420. Z nieobaczka nań zajechał huf nieprzyjacielski, uczyniwszy nań zasadzkę. *Radz.* 1 *Macch.* 2, 68. Z nieobaczka nastąpiwszy nań gwałtem, wywlekli go na ulicę. *Birk. Dom.* 66. (*ob.* bez wieści). Aniołowie *wyzbierali kamyki na drogach jego, aby się z nieobaczka nie obraził w nogę swoję. *Rej. Zw.* 69. Nie chcąc z nieobaczka co niesprawiedliwego czynić. *Petr. Et.* 393. Romulus z nieobaczka z oczu ludzkich porwany. *Faliss. Fl.* 5. NIEOBACZNY, NIEOBECNY, *NIEOBEL, NIEOBESZŁY, NIEOBJETNY, NIEOBŁĘDNY, NIEOBŁUDNY, NIEOBRAŹNY, NIEOBRONNOŚĆ, NIEOBRONNY, NIEOBROSŁY, NIEOBROTNY, NIEOBRUSZNY, NIEOBRZĄDNY, *vide in Affirmativis.*

NIEOBRZESKA, i, *ż.*, NIEOBRZEZEK, NIEODRZEZEK, zka, *m.*, obrzezek, odrzezek, obrzezka, Napletek. *Budn.*, *qu. v.*; *praeputium*; n. p. Jak się urodzili, dotąd w nieodrzesku byli, ani ich żaden na drodze nie był obrzezał. *W. Jos.* 5, 7, *Boh.* neobřižka; *Ross.* крайная плоть, залупа; die Vorhaut. Obrzezować będziecie ciało nieobrzeski waszéj. *Radz. Genes.* 17, 11, «*not.* t. j. skórka, która okrywa członek mężczyński,» *ob.* Przedskorek. NIEOBRZEZANIEC, ńca, *m.*, nieobrzezany; (*oppos.* żyd, cf. Mahometanin); ein Unbeschnittner; *Boh.* neobřezanec. Wydali Jezusa poganom, nieobrzezańcom, aby od ich ręku umarł. *Sk. Kaz.* 162. Pobijmy tych nieobrzezańców. *W.* 1 *Reg.* 14, 6. Obrzezany kto jest, niech się czyni nieobrzezańcem. *Budn.* 1 *Cor.* 7, 18.

NIEOBUCZONY, NIEOBWAROWANY, NIEOBYCZAJNY, NIEOBŻAŁOWANY, NIEOCHĘDOGI, NIEOCHĘDOŻNY, NIEOCHOTNY, NIEOCHRONA, NIEOCIĘTY, NIEOCIOSANY, *ob. in Affirmativis.* NIEOCIOSANIEC, ńca, *m.*, t. j. nieociosany co do obyczajów. *Tr.*, nieokrzesany, ein Ungeschliffner. *Nieuczosaniec. *Macz.*

NIEOCZEKIWANY, NIEODARTY, NIEODBITY, NIEODBYTY, NIEODERWANY, NIEODETCHNIONY, NIEODISKANY, NIEODKUPNY, NIEODMIENNY, NIEODMYTY, NIEODPŁACONY, NIEODPŁATNY, NIEODPORNY, NIEODPOWIEDNY, NIEODPRAWIONY, NIEODPROSZONY, NIEODRODNY, (NIEODRZEZEK, *ob.* Nieobrzezek), NIEODSTĘPNY, NIEODWŁOCZNY, NIEODWOŁANY etc., NIEOKREŚLNY, NIEOKREŚLONY, *vide in Affirmativis.*

NIEOKRZESANIEC, ńca, *m.*, człowiek nieokrzesany co do obyczajów, nieulizany, grundychwał, nieuczesaniec, ein Ungeschliffner; *Ross.* мужикъ, мужицкій, мужичій. NIEOKRZESANY, NIEOMYLNY, NIEOPAŚNY, NIEOPATRZNY, NIEOPŁÓKANY, NIEOPOWIEDNY, NIEOSZACOWANY, NIEPAMIĘĆ, *NIEPEWNIK, *NIEPEWCA, NIEPISMIENNIK, NIEPOBOŻNIK, NIEPOCZESNIK, NIEPOGODA, NIEPOGODNY, NIEPOKALANY, NIEPOKÓJ, NIEPOKOIĆ, NIEPOLITYKA etc. etc., *vide in Affirmativis.*

NIEPOŁOMICE, ic *plur.*, miasto w wojew. Krakowskim, sławne łowami królów Polskich. *Dykc. Geogr.* 2, 217, eine Stadt in der Woiw. Krakau. NIEPOŁOMSKI, a, ie, n. p. Puszcza Niepołomska, Niepolomicer-. NIEPOŁOMCZYZNA, y, *ż.*, grunta do Niepołomic należące, das Niepolomicer Revier.

NIEPOMIARKOWANY, NIEPOMIERNY, NIEPOMNY, NIEPOMYŚLNY, NIEPOPŁATNY, NIEPOPRAWA, NIEPOPRAWNY, NIEPORZĄDEK, NIEPOSŁUSZEŃSTWO, NIEPOSŁUSZNY, NIEPOSTRZEGŁY, NIEPOSTRZEŻENIE, NIEPOTEMNY, NIEPOZNAKA, NIEPOZWOLONY, NIEPOŻYTECZNY, NIEPOŻYTEK, *vide in Affirmativis.*

NIEPR rzeka, *ob.* Dniepr.

NIEPRAW, *NIEPRAWIEC, NIEPRAWDA i t. d., — NIEPRZYJACIEL, NIERZYJAŹNY, NIEPRZYJEMNY, NIEPRZYSTĘP, NIERĄCZY, NIERÓWNIA, NIEROZJĘTNY, NIERYMOWNY etc., *vide in Affirmativis.*

NIERZĄD, u, *m.*, brak porządku. NIERZĄDEK, dka, *m.*, *demin.*, §. 1. die Unordnung, nieporządek, nieład, n. p. Układ ten mój szczypają, nazywając go nie porządkiem, ale nierządkiem. *Groick. Obr. pr.* I w nogach bład, kiedy w głowie nierząd. *Dwor. D* 4. (kiedy pijanemu w głowie szumi, nogi się plączą). I w nierządzie jakiś rząd być musi. *Cn. Ad.* 283. (*Boh.* něrad *confusio*, *sordes*, *coenum*, *pediculi*; *Ross.* непорядокъ; *Sorab.* 1. neřad plugastwo, brud, gadzina, owad). — §. *praesertim* Brak rządu krajowego, anarchia, Anarchie, Mangel einer ordentlichen Regierung. Nierządem Polska stoi, nie źle ktoś powiedział, Lecz drugi odpowiedział, że nierządem zginie. *Opal. Sat.* 89. *Falib. R* 3. *Gorn. Wł. b* 4. Mniéj nam szkodliwy był nierząd, gdy z rządności żaden chlubić się nie mógł naród. *Żab.* 16, 170. Był czas, kiedy błąd ślepy nierządem się chlubił, Ten nas nierząd o bracia, pokonał i zgubił! *Kras. Sat.* 16. Czasem się rząd nierządem naprawuje, zamieszanie i bunty wprawują w ryzę zepsowane rządy. *Kłok. Turk.* 13. Wielu rząd nierząd. *Cn. Ad.* 237. — §. 2. Nierząd życia, nierządne cielesne życie, rozpusta, psoty, nieczystości, Ausschweifungen, ein unordentliches, liederliches Leben, Hurerey, Unzucht. Nierząd z wolną - porubstwo. Nierząd z krewną, powinną - kazirodztwo. Nierządu patrzyć, nierządem się bawić, o mężczyznie, cielesność z białogłową pełnić; o białéj głowie - na nierząd się udać. *Cn. Th.* Mąż dopuścił żonie swéj z kim inszym nierządu patrzyć. *Chełm. Pr.* 78. Są rodzice, które córki swe do

nierządu sami przyprawują. *Petr. Ek.* 25. Ewanielia żąda po nas, nietylko żebyśmy cudzołoztwa, ani żadnego nierządu nie płodzili, ale też złemi pożądliwościami się nie mazali. *W. Post. Mn.* 303. Niewiasta jedna niewstydliwa jawnie do niego przyszedłszy, zapłaty się za nierząd upominała, mówiąc fałszywie, jakoby jéj ku lubieżności swéj cielesnéj używał. *Sk. Żyw.* 2, 338. Nierządu chowanie = rufiaństwo. Nierząd trzymać = rufianską trzymać. NIERZĄDNICA, y, *ż.*, wszetecznica, ein unzüchtiges Weib, eine Hure; (*Sorab.* 1. wablawa; *Carn* zonta; *Eccl.* женнщьце, женщина непотребная). Nierządnica jednego = nałożnica, kawalerka. Z majętniejszych, który małżonkę poczciwą mając, nie ma nierządnicy jakiéj, nie mają go za kawalera dobrego. *Star. Ryc.* 35. Nierządnica, która się przeto stroi, aby się podobała ludziom, a o bogu ani myśli. *Dambr.* 361. (cf. kokietka; cf. zalotnica, umizgalska). Nierządnica pospolita, jawna, bądź w domu nierządnym, bądź indzie mieszkająca, każdemu powolna, *lupa. Cn. Th.* (*ob.* Kurwa). NIERZĄDNICZY, a, e, do nierządnicy należący, Huren=. Ona bez wstydu, skromną w stroju jest z widzenia, Ty nic nierządniczego niemasz krom odzienia. *Min. Aus.* 22. Nierządniczy dom, pełen zelżywości i hańby. *Pilch. Sen. list.* 3, 235. (*ob.* Zamtuz). Nierządniczy sługa = rufian. — Nierządnicze, ego, *n.*, *subst.*, nierządnicy zapłata, Hurenlohn. NIERZĄDNIK, a, *m.*, wszetecznik, nierządu patrzący, *Croat.* lotër; *Dal.* prelyubodelnik; ein Unzüchtiger, ein Hurenbold. Nierządnik w zachowywaniu i w używaniu ma, czego i boski zakon i ludzkie prawo broni. *Smotr. Ex.* 51. Nierządniki, iż ciałem grzeszą, na ciele tez rozmaitych bólów, Włoskiego łamania, sprośnych bolączek dostawają. *Gil. Post.* 54. Był bez wstydu i czoła cudzołożnik, nierządnik, kostera, dóbr ojczystych utratnik. *Pilch. Sall.* 28. Nierządnik i cudzołożnik królestwa niebieskiego nie osiągnie. *Karnk. Kat.* 345. *Bach. Epikt.* 58. Nierządnik pospolicie rozrzutny. *Cn. Ad.* 643. NIERZĄDNOŚĆ, ści, *ż.*, nałóg nierządu, nierząd, wszeteczeństwo, Unzucht; *Boh.* nezřizenost. Pijanica snadnie się dopuści wszelakiéj nierządności. *Star. Ref.* 48. Miernością nierządności zwyciężamy. *Wróbl.* 201. NIERZĄDNY, a, e, NIERZĄDNIE *adv.*, *Boh.* něradný; §. a) nieporządny, unordentlich. Tak to idzie u nas ten nierządny porządek. *Klon. Fl. B* 4. Kto nierządnym w domu, niepodobna, aby miał być rządnym w Rpltéj. *Petr. Ek.* 2. — §. b) Wszeteczny, unzüchtig. Nierządnéj niewiasty głowa jéj synowi nierządnie narodzonemu płacona być ma. *Vol. Leg.* 1, 26. Weź sobie za żonę niewiastę nierządną, zrodźże z niéj syny psotliwe. 1 *Leop. Ozeasz.* 1, 2. Wystawiona nierządna każdemu do kupu, Szuka nędznego ciałem niewolniczym łupu. *Hul. Ow.* 68. Gdy widział, że żona jego z nierządną jedną, co niewolnicą przedtym była, gada, rozwiódł się z nią. *Warg. Wal.* 200. Nierządny dom = zamtuz, Hurenhaus, (burdel). Ja cię do domu nierządnego na jawną sromotę i utratę panieństwa twego poślę. *Sk. Żyw.* 1, 47. *NIERZĄDORAJCA, y, *m.*, rufian. *Włod.*, zamtuznik, der Hurenwirth, der Kuppler.

NIERZESKI, NIERZETELNY, *vide in Affirmativis.*

NIERZKĄC, NIERZEKĄC *adv.*, *Boh.* nercyli; *Sorab.* 1. niez yeno; §. a) coż dopiéro, ani myśleć, *nedum*, geschweige denn. Zalotnik jéj, choćby wielkim panem był, nie mógłby jéj kosztu dostarczyć, nierzkąc, żebyś ty mógł. *Cn. Th.* Ani pojrzy na te towary, nierzekąc aby ich miał potargować. *Grod. Dis. D* 4. Przodkowie prawowali się na jednym wózku jeżdżąc, nierzkąc żeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. *Sekl.* 22. Przyrodzonéj i przystojnéj pożądliwości nie zakazuje bóg, nierzkąc aby zakazywał duchownéj. *Karnk. Kat.* 371. — §. b) Nierzkąc, ale i = nie tylko, ale też, nicht nur, sondern auch. Sami z siebie nic dobrego nierzkąc uczynić, ale ani pomyślić nie możemy. *W. Post. W.* 118. Nierzkąc zabić, ale i gniewać się na brata swego, grzechem. *W. Post. Mn.* 303. Tak go grzech trapić nie przestanie wszędzie, że, nierzkąc dom, ale i rozum utraci. *Otw. Ow.* 367.

NIESĄDOWNY, NIESAMORODNY, *vide in Affirmativis.*

NIEŚĆ, niósł, nieśli, niesie, niosę *cz. niedok.*, *Boh.* něsti, nesl, nesu; *Slov.* něst, nesu; *Sorab.* 2. naſcž, naszl, naszu, noszisch; *Sorab.* 1. neſcž, neſl, neszu, neszem, noschycž, noszem, noschu; *Carn.* nesti, nęsl, nêsem, nosèm, nositi, nosil; (*Carn. obsol.* nûdem); *Vind.* nesti, néſem, neſel, noſiti; *Bosn. et Slav.* nositi; *Rag.* nossiti; *Dal.* nossiti; *Croat.* nezti, nészem, noszíti, nòszim, vjédam; *Ross.* несть, несу, носить, ношу; *Hebr.* נשא *nasa*, tulit; cf. nosić *contin.*, naszać *frequ.*; §. 1. dźwigając sobą z miejsca ruszyć, tragen. Wszystko przygotowawszy, co mieli nieść w drodze, żegnali Tobiasza. *W. Tob.* 5, 22. (potrzeby na drogę. *Bibl. Gd.*). Człowiek o dwu tylko nogach jest, na których się unosi. *Sak. Probl.* 4. Nieść co gdzie = przynosić, zanosić, bringen, herbey tragen, (getragen bringen), hin tragen. Dobra wieść, kiedy niosą jeść. *Rys. Ad.* 12. — *Transl.* Nieść bringen. Każdy swój ukłon niesie, każdy bije czołem. *Zab.* 15, 17. *Kniaź.* Nieście chwałę mocarze Panu mocniejszemu, Nieście chwałę królowie, królowi większemu! *J. Kchan. Ps.* 38. Co niesiesz nowego? *Past. Fid.* 63. Jakoście mu piérwéj złą nowinę o mojéj śmierci przynieśli, tak mu tę wesołą nieście. *Sk. Żyw.* 324. Zawstydził się Faeton, i sromém gniew zraził, Niósł potym matce, czym go Epafus naraził. *Żebr. Ow.* 25. (doniósł). Dokądże Wc Pan tak śpieszne niesiesz kroki? *Teat.* 1, 100. t. j. obracasz, zanosisz, wohin tragen sie, richten sie ihre Schritte? Szczęście mu służy, on sam w nieszczęście się niesie. *Bardz. Trag.* 313. t. j. podaje się, es stürzt sich selbst in Unglück. Gdzie oczy niosą = poprowadzą, wohin nur die Augen führen, leiten, hin leiten. Nie wiedzą gdzie uchodzić, sami się turbują, Idą gdzie oczy niosą, domy opuszczają. *Bardz. Luk.* 13. *Sk. Żyw.* 2, 12. Gdzie żal, gdzie mię oczy smutne niosą, tam biegnę. *Zab.* 13, 304. Gdzie oczy niosą idzie, sprawy nie pilnuje, Góra czy las nie patrzy, z zamku ustępuje. *Bardz. Luk.* 29. *Nar. Hst.* 3, 75. Zebrawszy się, gdzie droga, gdzie niesie gniew, ślepo wypadają. *Tward. Wł.* 20. (unosi). — Właśnie też szczęście mi ją niesie. *Teat.* 45. *b*, 52. t. j. przyprowadza, zdarza, führt sie herbey. A czyż dyabli znowu niosą tego gryzikrupę. *Teat.* 30, 90. Nieś się ztąd. *Nag. Cyc.* 21. t. j. wynieś się, wyprowadź się ztąd, mache dich weg, packe

dich weg von hier. — Nieść = unosić, n. p. Achill poprawił się w kroku, ruszył wszystkich sił, i jak gdyby go wszyscy dyabli nieśli, natarł na Hektora. *Ossol. Str.* 2. — §. Fuzya, strzelba niesie tak daleko, trägt so weit. Jako z mężkiéj dłoni nieść może kamień nieciężki, tak on już był od nich oddalon. *Miask. Ryt.* 54. — §. Nieść co komu, ofiarować mu, einem etwas darbringen, darreichen, anbieten. Czechowie, wypędziwszy Zygmunta, Władysławowi swoje królestwo nieśli. *Krom.* 486. — §. Nieść życie = łożyć życie, sein Leben darbringen, darauf setzen, daran setzen. Niosę więc życie na szańc, i wy bracia nieście, Gdy się August nie w kraju, lecz kocha w niewieście. *Teat.* 45. *d*, 63. Dla ojczyzny niesie na plac zdrowie. *Groch. W.* 562. — §. *Metaphor.* Nieść = wyciągać, wymagać, jako skutek za sobą przynosić, mit sich bringen, erfordern. Powinność to męża niesie, iżby żony swojéj nie inaczéj, jedno jako ciało swe własne miłował. *Gorn. Dz.* 156. Bieg przyrodzony koniecznie niesie, aby z początku wszystko wypływało. *Zab.* 2, 33. Są niektóre sprawy, które żadnéj szkody, ani pożytku nie niosą. *Szczerb. Sax.* 72. Niedbalstwo może być takie, które żadnéj szkody nie niesie. *ib.* 72. Co niesie przyrodzenie, zbraniać się nie godzi, Człowiek aby raz umarł, z tym się na świat rodzi. *J. Kchan. Dz.* 275. Zapłacimy-ć, co sprawiedliwość niesie. 3 *Leop. Num.* 20, 19. (co słuszna a godna będzie. 1 *Leop.*). Bliźniego byś miłował, jako niesie chrześciańska powinność twoja. *Rej. Post. O a b.* wymaga. — §. Nieść *aliter* pozwalać, znosić, leiden, gewähren, verstatten. Zebrał wojsko, ile ścisłość czasu krótkiego niosła. *Krom.* 254. Był Kazimierz I. uczony, jako on wiek niósł. *Biel.* 54. Była dziwnéj gładkości, o którą nie dbała, Lub tyle dbała, ile cnota niosła. *P. Kchan. Jer.* 31. Ziemowit w karaniu, gdy tego potrzeba niosła, łaskawym był. *Krom.* 51. — §. Nieść się za co = udawać się za co, za równo się trzymać; sich für etwas halten, ausgeben, so betragen, als wenn man das wäre. Świdrygiełło zaraz po śmierci Witołda za książę się, krom pozwolenia Władysława, nieść począł. *Krom.* 510. Moskal sam się niesie za równego Cesarzowi Tureckiemu, i także też napełnia listy wymyślonemi tytułami. *Klok. Turk.* 118. Chociaż niektórzy pokutujących osobę niosą, wszakoż one mięsopustne swawoleństwa jawnie wołają, iż to tylko dla *obyczaju czynili. *Żarn. Post.* 100. (stroją osobę pokut.). — §. Kto się hardo niesie nad inne, na pośmiech bywa drugim. *Ezop.* 14. wynosi, wer sich über andere erhebt. — *§. Wyjął mąż kolstki złote, które niosły dwa łóty złota. 1 *Leop. Genes.* 24, 22. (ważyły. 3 *Leop.*), wynosiły. — §. Niesie się ku czemu = zanosi się, es läßt sich darauf an, es hat das Ansehen dazu. Król rozumiejąc, że się wszystko to ni ku czemu dobremu niesie, kazał miasto oprawiać. *Biel.* 154. — §. 2. *Oeconom.* Kokosz niesie, jaja niesie, niesie się, die Henne legt Eyer. Kury w każdym czasie nieść mogą jaja, inne ptaki w pewnych tylko porach. *Zool.* 214. Samice pawiów leda gdzie po oborze jajca niosą i nasiędą. *Cresc.* 575. Kury mogą się nieść przez cały rok; pospolicie w marcu nieść się poczynają; im obficiéj się niosą, tym prędzéj ustaną. *Kluk. Zw.* 2, 98. Kokosz niosąca, niesna, nośna, *Vind.* jaizenofezha kokufh, kura, kokla; *Ross.* несушка.

Pochodz. *nosić*; *donosić*, *donieść*, *donośny*, *donośność*, *donosiciel*, *donosicielka*; *nanosić*, *nanieść*; *nosiciel*, *nosiwać*, *naszać*, *nosidło*, *nosze*, *noszar*, *noszarka*, *nośna* lub *nieśna kokosz*; *obnosić*, *obnieść*; *odnosić*, *odnieść*, *odnosiciel*, *odnosicielka*; *ponosić*, *ponieść*, *ponosiciel*; *podnosić*, *podnieść*, *podniosły*; *przenosić*, *przenieść*, *przenosiny*; *przynosić*, *przynieść*; *roznosić*, *roznieść*, *roznosiciel*; *unosić*, *unieść*, *unosiciel*; *wnosić*, *wnieść*, *wniosek*, *wnioskować*; *wynosić*, *wynieść*, *wyniosły*, *wyniosłość*; *zanosić*, *zanieść*, *znosić*; *znieść*, *znośny*, *nieznośny*, *znosiciel*; *wznosić*, *wznieść*.

NIESCHLUDNOŚĆ, ści, *ż.*, niechlujstwo, nieczystość, nieochędożność, die Unreinlichkeit, Unfläthigkeit. Takie niedbalstwo, taka nieschludność, sprawiedliwie ludzi od siebie odpycha. *N. Pam.* 21, 337.

NIEŚCIERPLIWIĆ, *cz. dok.*, Nieścierpliwiać *niedok.*, cierpliwości pozbawić, nieścierpliwym uczynić, ungeduldig machen. Nakoniec nieścierpliwiła mię ta ich niepojętność. *Pam. Warsz.* 3, 320. *Czart.*

NIEŚCIGNIONY, NIEŚCIGŁY, NIESEN, NIESFORA, NIESFORNOŚĆ, NIESIĘGNIONY, *NIESIEKOMY, *vide in Affirmativis.*

NIESIENIE, *ob.* Nieść. *NIESIONKA, i, *ż.*, którą niosą, uniosą, uwieziona, n. p. Niesionce dał szatę za upominek. *Żebr. Ow.* 221. *rapiac*; die Geraubte, Entführte.

NIESKAZITELNY, NIESKŁADNY, NIESKOŃCZONY, NIESKUPNY, NIESŁYCHANY, NIESMAK etc. *vide in Affirmativis.*

NIEŚMIERTELNIĆ kogo, *cz. niedok.*, unieśmiertelnić *dok.*, nieśmiertelnym czynić, nieśmiertelności nabawić, einen unsterblich machen, (verunsterblichen). Mógłbym tysiące liczyć między walecznemi, Gdybym chciał nieśmiertelnić imiona na ziemi. *Przyb. Milt.* 188. Heweliusz, aby pamiątkę króla Jana unieśmiertelnił, nową konstellacyę tarczą Sobieskiego nazywa. *Karp.* 4, 40. Przez wiersze swe, imiona ich unieśmiertelni. *Przyb. Luz.* 226. Gama unieśmiertelnił się odkryciem drogi do Indyj Wschodnich przez cypel dobréj nadziei. *ib.* 331. **NIEŚMIERTELNIK, a, *m.*, t. j. ambrozya, bo tym, którzy jéj używają, daje nieśmiertelność. *Otw. Ow.* 587 bezśmiertelnik, die Unsterblichkeitsspeise, Ambrosia. NIEŚMIERTELNOŚĆ, ści, *ż.*, *ob.* Śmiertelność. §. *Bot.* Nieśmiertelność, n. p. Ziele żółcień abo nogietek, też *nieśmiertelność zowią; *Ambrosia herba*, *immortalitas. Macz.* NIEŚMIERTELNY, NIEŚMIESZNY, NIESMOLONY, *vide in Affirmativis.*

NIEŚNA kokosz = niosąca jaja, niosąca się, eine Legehenne; *Vind.* jaizenofezha kokufh, kura, kokla; *Ross.* несушка.

NIESNADNY, *ob.* Snadny. NIESNASKA, NIEZNASKA, i, *ż.*, (cf. znać), rozróżnienie, niechęć, nienawiść, Hader, Zank, Feindschaft, Unverträglichkeit. O zapłatę trudności i nieznaski żadnéj nie będzie. 1 *Leop. Num.* 20. Niesnaski i pomieszania zjawiły się w moim domu. *Teat.* 18, 235. — *§. Wilgoć stajenna czyni w nogach końskich gruczoły, guzy i inszych wiele *nieznaszek szkodnych. *Cresc.* 520. wad, Fehler, Gebrechen.

NIEŚNIEDNY, *ob.* Śniedny.

NIESOBIA, *herb*; pół strzały białéj, żelezcem w górę, pod

nią ogon orli czarny, na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 35, od rzéki Niesobi w Sieradzkiéj ziemi tak zwany, nad którą przodek tych herbowników musiał co znacznego uczynić. *Biel.* 41, ein Wappen.

*NIESOKOR, u, *m.*, n. p. Z niesokoru pleciono koronki. *Pot. Syl.* 365. Skórzanyć miał pas chrzciciel, póki mieszkał w boru, A ja cię opasuję pasem z niesokoru. *Pot. Jow.* 99.

NIESPLIK, MESPLIK, NIESZPUŁ, MESPUŁ, u, *m.*, NIESZPUŁKA, i, *ż.*, *mespilus*, drzewo chowane; owoce zażywają się na stół za przysmaczek. *Kluk. Dykc.* 2, 121, *Boh. et Slov.* nyšpule; *Carn.* neshple; *Vind.* neshplina, nespel; *Sorab.* 1. nezpula; *Croat.* nesplin, oskorush; *Dal.* nespulya; *Hung.* nászpolya; *Bosn.* nespula, muscmula; *Slav.* mushmula; *Rag.* múscmula, néscpula; *Ross.* нѣвошникъ, ирга, кизильникъ, аронie; *Eccl.* аронія; *Ital.* nispola; z *Greck.* μέσπιλη; die Mispel. Nieszpuły, owoc z jednego drzewka kolącego, małe, jako jabłuszka. *Sienn.* 212. Nespuły są jakoby gniłe gruszki leśne. *Boter.* 67. Drzewo mespułowe, nespułowe. *Cresc.* 432, der Mispelbaum; *Vind.* neshplinovez, neshplinovu drevu.

NIESPLUGAWIONY, NIESPODZIANY, NIESPOISTY, *vide in Affirmativis.*

NIESPOKOIĆ, *cz. niedok.*, uniespokoić *dok.*, niespokoju nabawić, *Boh.* nepokogiti; *Ross.* безпокоить; beunruhigen. Ze strata odpędzeni, przestali potym nas niespokoić. *Gaz. Nar.* 1, 23. NIESPOKOJNICA, y, *ż.*, kobieta niespokojna, kłótliwa, cf. sekatorka, ein unruhiges Weib. NIESPOKOJNIK, a, *m.*, NIESPOKOJNICZEK, czka, *m*, *dem.* człowiek niespokojny, warchoł; *Ross.* гомоза, гомоюнъ, блажный; ein unruhiger Mensch. Świdrygiełło, jako niespokojniczek, i w Nowogrodku niedługo wytrwał. *Stryjk.* 474. *Krom.* 321. *Petr. Hor.* 2, *M* 2 *b.* Zbigniew niespokojnik burzył Pomorzanów, Prusaków i Czechów. *Nar. Hst.* 3, 126. Niespokojniczkowie na bunty, na wojnę gonią. *Petr. Et.* 49. *Krom.* 321. Kilka się niespokojniczków zwadziło. *Dwor. H* 3. NIESPOKOJNY, *ob.* Spokojny etc.

NIESPUŁ, *ob.* Niesplik. NIESROMIĘŻLIWY, NIESTAŁOŚĆ, NIESTAŁY, *vide in Affirmativis.*

NIESTANIE, ia, *n.*, u prawa, na rok, *contumacia Jurid.*, das Nichterscheinen vor Gericht. NIESTANY, NIESTANNY, a, e, NIESTANNIE *adv.*, Contumaz-. Ktoby na piérwszych rokach nie stał, tedy na drugich winę niestanną zapłaci. *Stat. Lit.* 137. Kto o rzecz krwawą pozwan nie stanie, tedy urząd ma go za niestannego na wywołanie zdać. *ib.* 149. Gdy pozwany na roku piérwszym nie stanie, ma być w winie niestannéj przekazan. *Tarn. Ust.* 9. Od dekretów oczywistych, niestannych, i appelacyjnych po złotemu. *Vol. Leg.* 7, 404. W Litwie niestanne wyroki, w Polszcze kondemnaty. *Czack. Pr.* 2, 81. Gdyby jedna strona niestannie albo *contumaciter* miała się.... *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 116. Niestanne, ego, *n.*, *subst.*, wina pieniężna za niestanie na roku, die Geldstrafe für das Nichterscheinen vor Gericht. Ktoby na pierwszych rokach nie stał, ma stronie zapłacić niestannego, za każde pozwy cztery kopy groszy. *Stat. Lit.* 139. *Tarn. Ust.* 19. *et* 23. *et* 24. — NIESTATECZNY, NIESTATECZNOŚĆ, *ob.* Stateczny, stateczność. — 1. NIESTATEK, tku, *m.*, §. 1 a) niestateczność, brak statku, lekkość, odmienność, der Unbestand, die Veränderlichkeit; (*Rag.* nestavnos; *Vind.* nestanovitnost, prebernitlivost). Odmienna jest przyjaźń świata, niestatku się pełna być najduje. *Sk. Żyw.* 1, 53. Kto ukaże niestatek po sobie, Niżby z nim żyć, lepiéj ledz z umarłemi w grobie. *Simon. Siel.* 45. Żaden tu nie stał w swéj mierze, Na dół ów, ten górę bierze, Ten ich stan i obrót wieczny, W niestatku tylko stateczny. *Dar. Lot.* 6. Czas ma więcéj niestatku w sobie, niżeli chmura. *Zab.* 13, 253. O ludzki niestatku, jakoż ci nigdy dufać nie można! *Sk. Dz.* 504. — *b) Niedostatek, gdy nie staje czego, Mangel. Przyszedł niedostatek i wziął ostatek. *Cn. Ad.* 982. *Rys. Ad.* 55. Rozmyślanie niestatku i frasunków świata tego. *Sk. Dz.* 312. — §. 2. Niestatek, tka, *m.*, NIESTATECZNIK, a, *m.*, *personif.*, człowiek niestateczny, ein Unbeständiger, ein veränderlicher Mensch; *Boh.* neposeda. Niestatek wielki z niego, odmienny, lekki człowiek. *Cn. Ad.* 653. (raz tak, drugi raz owak). Do rady wołał młode i płoche niestatki, mądrych starców ojcowskich oddalił ze wzgardą. *Jabł. Tel.* 25. Skoro ustaniesz W przedsięwzięciu, już zaraz niestatkiem zostaniesz. *Bach. Epikt.* 66. Człowiek humoru nieznośnego, niestatek, kłótnik. *Teat.* 15, 35. Trzpiot i niestatek. *Teat.* 10, 102. Niestatkiem być *Eccl.* непостоянствовати. Wiele jest niestatków, których strach i nadzieja do odmiany przywiedzie. *Pot. Arg.* 173. Z cudzołożnikiem i niestatkiem wdawać się nie chciał. *Sk. Dz.* 829. Kochałam cię niestatku, jakoż niezrównanie Większe ku statecznemu, byłoby kochanie! *Morszt.* 346. To się i w niestatecznikach znajduje, gdzie im dobrze, tam się kochają. *Dambr. Kaz.* 20. — §. Niestatek *collect.* tałałajstwo, hołota, ćma czego, Gesindel, Geschmeiß. Jest tego niestatku (złośliwych żebraków) wszędzie niezliczone mnóstwo. *Haur. Sk.* 40. Gdzie są pluskwy, bursztynem nakurzyć, od tego do szczętu ten niestatek wyzdychać musi. *Haur. Ek.* 113. (to licho).

NIESTETY, NIESTETYŻ, *NIESTETEŻ, *NIESTECIE, *NIESTECIEŻ, *NIESTOTY, *NIESTOTYSZ, *NIESTOTES, *NIESTOTA, *NIESTOCIE! *interj.*; biada! biadaszku! kłopocie! o weh! o Unglück! (*Boh.* neštěstj = nieszczęście, neštiastny nieszczęsny); *Boh.* nastogte (= ratujcie! cf. nastać), hrotečku, po hřjchu; *Sorab.* 1. yaw; *Slov.* nestogtě; (*Croat.* ňestéch *invite*). Niestetyż, babie łono ogarnie Alcyda. *Bardz. Trag.* 521. Alexander płakał, mówiąc: *niestocie, a jam jeszcze i jednego świata nie podbił! *Budn. Apopht.* 62. O ach *niestotysz! i namci przysmaki świata smakują. *Rej. Ap.* 28. *Radz.* 1 *Sam.* 4, 8. *Niestota, biada! *Pot. Syl.* 61. Ach *niestocie! *Pot. Arg.* 429. *Niestoty. *Leop. Jud.* 11, 35. Przelęknione wołały: *niestota! *Tr. Tel.* 192. Będziesz mówił niesteteż na twój rozum głupi. *Mat. z Poł.* 3. (t. j. będziesz niestotał, biadał, narzekał). *Niestetysz na niedbałość przełożonych naszych! *Hrbst. Odp. U u* 6. Ach dniowi temu, w któryśmy się porodzili, *niestetysz ziemi, po któréjeśmy chodzili! *Smotr. Lam.* 19. Komuż z tego biada? mnie! Komuż niestety? mnie! Niestety i wam, którzyście mię znieważyli. *ib.* 16. Ach *niestoty mnie! 1 *Leop. Jud.* 11. *Niestotes, toć niewinnie

umierasz! *Eraz. Jęz. G g* 7 *b.* NIESTOTA, y, *c., subst.*, nieszczęśliwy, nieszczęśliwa, *in sing. et plur.*, eine unglückliche Person, ein Unglücklicher, eine Unglückliche. Ach biada tobie niestocie! biada wam niestocie! *Tr.* NIESTOTAĆ, ał, a, *med. niedok.*, narzekać, biadać, wehklagen. Poddani pod ciężkim jęczą, narzekają i niestotają jarzmem. *Haur. Sk.* 315.

NIESTOSOWNIK, a, *m.*, nonkonformista w Anglii, odstrzelający się od kościoła Angielskiego, ein Englischer Nonconformist. *Ostr. Pr. Kr.* 1, 81.

NIESTR, *ob.* Dniestr.

NIESTRACONY, NIESTRAWNY, *vide in Affirmativis.*

NIESTRĘTEK, tku, *m.*, gatunek zawilca, *Anemone nemorosa Linn.*, ziele bardzo szkodliwe. *Kluk. Dykc.* 1, 37. *Jundz.* 292. Waldanemonien.

NIESTROJNY, NIESTROJONY, NIESTWORA, NIESTWORNOŚĆ, NIESTWORNY, NIESTWORZYSTY, NIESUBTELNY, NIESUMIENNY, NIEŚWIADOM etc., *vide in Affirmativis.*

NIEŚWIĘTA, y, *ż.*, rzéka w Litwie. *Dykc. Geogr.* 2, 217, ein Fluß in Litthauen. NIEŚWIĘTY, *ob.* Święty.

NIEŚWIEŻ, a, *m.*, miasto w Nowogrodzkim, należy do książąt Radziwiłów. *Dykc. Geogr.* 2, 218, eine Stadt der Fürsten Radziwill in Litthauen. *Adject.* NIEŚWIEZKI, a, ie, n. p. Biblija Nieświeska czyli Radziwiłowska.

NIESWÓJ, NIESWORA, NIESWORNY, *ob.* Swój, sfora, sforny. NIESYTNY, NIESZACOWNY, *vide in Affirmativis.*

NIESZAWA, y, *ż.*, miasto w wojew. Inowrocławskim nad Wisłą. *Dykc. Geogr.* 2, 218, eine Stadt an der Weichsel, cf. *Vind.* nishava ∘ nizkość, *ob.* *Niż.

NIESZCZERDA, y, *ż.*, miasto w Połockim, sławne klęską Moskwy. *Dykc. Geogr.* 2, 218, eine Stadt in Polock.

NIESZCZERY, NIESZCZĘŚCIE, NIESZCZĘŚLIWY, *vide in Affirmativis.* NIESZCZĘŚNIK, a, *m.*, NIESZCZĘŚNIŚ, ia, *dem., Boh.* neštastnjk; nieszczęśliwy człowiek, ein Unglücklicher. Nieszczęśniku! *Treb. S. M.* 105. Obym był między swemi zginął nad Libyą, Niżem pod Taps nieszczęśnik przywiódł ojców boje. *Bardz. Luk.* 2, 38. Nieszczęśniku porzuć te twoje głupstwa! *Teat.* 18, 22. Wychodź nieszczęśnisiu. *Teat.* 20, 81. — *W rodz. żeńsk.* NIESZCZĘŚNICA. *Żebr. Ow.* 328, *Boh.* neštatnice.

NIESZCZODRY, NIESZCZWANY, *vide in Affirmativis.*

NIESZEWA, y, *ż.*, miasto i rzéka w wojew. Połockim. *Dykc. Geogr.* 2, 218, eine Stadt in Polockischen.

NIESZKODLIWY, NIESZKODZIEŃ, NIESZLACHCIC, NIESZLACHECKI, *ob. in Affirmat.* NIESZLACHETNICA, y, *ż.*, NIESZLACHETNIK, a, *m.*, nieszlachetnego życia lub umysłu, nieuczciwy, ein Unädler, eine Unädle. *Iste profligator perditissimus*, ten nieszlachetnik, który swe dobra przez gardło przelał. *Mącz. Boh.* nešlechetnik. Idźcież nieszlachetnicy, gdyście mię nie znali, Na wieczne potępienie, tam was w zysku zdali. *Rej. Wiz.* 121. Śmierć, szpetna ta nieszlachetnica. *ib.* 96. Nieszlachetnico, przecz stoisz nade mną? *Papr. Kol. C* 2 *b.* — §. Nieszlachetnik, nieszlachcic, nieznakomitego urodzenia, *roturier*, von unädler oder unadeliger Geburt, nicht vornehm. Ten nieszlachetnik urodził się z prostych rodziców. *Rej. Ap.* 82. A ty nieszlachetniku, coś się nadziewał być małżonkiem moim! *Gorn. Dw.* 252.

NIESZPOR, u, *m.*, NIESZPORY *liczb. mn., Graec. ἑσπερινὸν*; *vespertinae*, wieczorne nabożeństwo, die Vesper, die Abendandacht; *Boh.* nešpory; *Slo.* nešpor; *Sorab.* 1. nižpor, njschpor; *Sorab.* 2. wázorna; *Carn.* vezhirnèze; *Vind.* vezherniza, vezhirniza, vefhper; *Bosn.* vecergna; *Croat.* vechernicza; *Ross.* вечерня; (cf. *Hebr.* נשף nescheph, *crepusculum*). Nieszpor oznacza złożenie z krzyża, przed wieczorem niedaleko. *Hrbst. Nauk. P* 5 *b. Wróbl.* 295. Wieczernia abo nieszpor. *Smotr. El.* 46. *Pim. Kam.* 229, *ib.* 260. Kazał księży nieszpor albo wieczernią śpiewać. *Stryjk.* 152. *Jabł. Ez.* 56. Nieszpor przed południem nie bywa. *Pim. Kam.* 86. Dobry uczynek za cztery nieszpory. *Zab.* 15, 244. Na nieszporze ludzi bywa niewiele. *Jabł. Ez.* 56. — Sycylijczykowie pobili jednej godziny w nieszpor wielkonocny wszystkie Francuzy; ztąd przypowieść u Hiszpanów i Włochów, gdy kto komu łajał; o bogdaj cię potkał nieszpor Sycylijski. *Stryjk.* 311; die Sicilianische Vesper. — *meton.* Nieszpor, wieczor, der Abend. Jeśli na wschodzie (piękność ta) serca ludzkie szkodzi, Což się jej zdoła oprzeć o nieszporze? *Morszt.* 18. t. j. w nachylonym wieku. NIESZPORNY, a, e, *Boh.* nešpornj; *Vind.* vefhperni; Vesper=. Psalmy nieszporne, od Psalmu 109. *Wróbl.* 263. Jezus z krzyża zdejmowan czasu nieszpornego. *Pieśn. Kat.* 40. t. j. wieczornego.

NIESZPUŁKA, *ob.* Niesplik.

NIESZTOWICE, *plur.* (*Boh.* neštowice, neštowicka krosta, ospa). Z materyi francowatej pochodzą różne guzy czerwone, bolące, palące, niesztowice, zapalenie korzenia mezkiego etc. *Krup.* 5, 146. Krosty białe jątrzące niesztowicami przodkowie nasi mianowali, teraźniejsi nie umieją nazwać. *Syr.* 1419.

NIESZTUCZNY, NIESZTUKOWANY, NIESZYTY, *ob. in Affirm.*

*NIET, [NIE ∘ nie jest, nie ma. ?] *Ross.* нѣтъ ∘ niemasz, brak, n. p. Przed złym umknąć; gdy mocy niemasz, niet i rady. *Jag. Rug. C* 3 *b.* fehlt, mangelt, gebricht. [Przeciw prawdzie rozumu nie. *Bielski, Ist. Conv. str. ost.*; *Id. Kr. Św. praef.* Rzekł jest szalony nie (nie ma) boga! *Psałt. Małg. str.* 7. — ?]

NIETAJNY, NIETĘGI, NIETONĄCY, *ob. in Affirmativis.*

NIETOPERZ, NIEDOPERZ, *MĘTOPYRZ, a, *m.*, (*Boh.* netopeyr; *Slov.* nětoper, nětopír, nětopger; *Sorab.* 1. nedopoř, nietopor; *Sorab.* 2. nědopur; *Carn.* topir, toper, tropir, mrazhnik, pirpogazhèza; *Vind.* nadopir, mrazhnik, pirhpogazhiza, fhifhmifh; *Croat.* shishmish, sissmis, miszer; *Dal.* misir; *Slav.* slipi mish; *Rag.* miscpotopìr, pîraz, glîgljak; *Bosn.* netopjer, nadopir, gligljak, lieromisc, sljepi misc, pirçaç, liromisc, sljeromisc; *Ross.* натопырь, неторырь, (натопырить rozczepierzyć, натопыриться pierze jeżyć), кожанъ, мышь летучая; *Eccl.* нощникъ (∘ 2. sowa), нетопырь, (жаба żaba); latonka, latoperz, gacek, die Fledermaus, cf. ptak błonoskrzydły, błonolotny. Nietoperz należy do zwierząt ssących; wielkości jest myszy, lata w nocy. *Zool.* 291. Nietoperze skrzeczą. *Tward. Wł.* 29, (*Croat.* skriplye). Nietoperz jest ani ptak, ani mysz. *Gil. Kat.* 388. Kłamstwo, jakoby wieczorny niedoperz w nocy lata. *Weresz. Reg.* 116. Nietoperz w słońce nie patrzy. *Pot. Arg.* 705.

— *Metonym transl.* Nocny kruk, ptaszek, frant, ein Nachtschwärmer, ein schlauer Gast. Miłosnego nietoperza Ledwo chwilka snem uśmierza. *Zab.* 15, 188. Biada nocnym nietoperzom. *Brud. Ost. E.* 9. Znać przecię mówią ptaka nietoperza. *Bies. B* 4. (znać dudka z czubka). NIETOPERZOWY!, *METOPYRZOWY, a, e, Fledermaus=. *Vespertilionum alae*, skrzydła *metopyrzowe. *Perz. Cyr.* 1, 181. *Niedoperzowa głowa. *Pim. Kam.* 31. (ciemna). *Niedopyrzowy rozsądek. *ib.* 101.

NIETOPNISTY, NIETOROWANY, *ob. in Affirmativis.*

NIETOTA, y, *ż.*, *botan.* §. 1. [z *Wołosk.* netoté 2]. Miotłę ziele Rusnacy i koziarze nietotą zowią; dlaczego zaś, wiedzieć niemożemy. *Syr.* 842, *muscus scoparius*, hochgewachsner Moos. — §. 2. *ob.* Sabina niepłodna.

NIETOWARZYSKI, NIETRAFNY, NIETREFNY, NIETRWAŁY, NIETRWOŻLIWY, NIETRYBOWY, NIETRZEŹWY, *ob. in. Affirmativis.*

NIETYKAŁEK, łka, *m.*, *impatiens*, *noli me tangere Linn.*, gatunek niecierpka; nasienniki tego ziela cokolwiek ruszone, natychmiast pękają. *Kluk. Dykc.* 2, 57, Rühr mich nicht an; eine Pflanze. NIETYKALNY, NIETYLKO, NIEUBŁAGLIWY, NIEUCHRONNY, NIEUCIESZNY, NIEUCZCIWY, *ob. in Affirmativis.*

NIEUCTWO, a, *n.*, brak nauki, nieumiejętność; *Ross.* невѣжество, невѣжство, невѣжествіе; Unwissenheit, Ungelehrsamkeit. Ludzie dobrego urodzenia gardzili nauką, i nieuctwo było wywodem szlachectwa. *Teat.* 24, 41. Przesądy skazują białe głowy na życie ciemne i nieuctwo. *Zab.* 15, 64. Zanurzeni w ciemnościach grubego nieuctwa. *Zab.* 7, 46. Prostota dawnego nieuctwa. *ib.* 7, 30. NIEUCZCIĆ, *ob.* Nieczcić. NIEUCZEK *ob.* Nieuk. NIEUCZENNOŚĆ, NIEUCZENNY, NIEUCZLIWOŚĆ, NIEUCZNY, NIEUCZONY, NIEUCZYNNY, NIEUDATNY, NIEUDOLNY, NIEDZIELNY, NIEUFNOŚĆ, NIEUHAMOWANY, NIEUJĘTNY, NIEUJEŻDŻONY, *ob. in Affirmativis.*

NIEUK, a, *m.*, NIEUCZEK, czka, *m.*, *dem.* nieuczony, nieumiejący, ein Unwissender, Ungelehrter, der etwas nicht kann, nicht versteht; *Slov.* nehutženecž; *Croat.* neknisen; *Slav.* lajk; *Ross.* невѣжа; *Eccl.* невѣжда, невѣгласъ, некнижьнъ, неграмотный. Nie trwoż się nowaku, albo nieuku, jeśli tego nie zrozumiesz. *Zygr. Gon.* 18. Nie takiego nieuka, jako ty, ale nieposledniego według szkolnych nauk uka, przywodzę. *Pim. Kam.* 57. Nieuk pyta uka, co to w tym za sztuka. *Bratk. G* 2 *b.* Nieukiem być *Ross.* невѣжничать. — §. *O zwierzętach*, n. p. Byczek pokładany, roboty jeszcze nie nauczony, zowie się nieuk. *Kluk. Zw.* 1, 202, ein junger noch nicht ausgelehrter Ochs. Nieuki w trzecim roku do roboty sposobić się mają. *ib.* 210. Za byka stadnika półtory kopy groszy, za byka nieuka kopa groszy. *Stat. Lit.* 394. Był to nieuczek uładzonéj nogi, Szyi łabędziej, łba z złotemi rogi. *Zab.* 16, 310. Nieuk pies; nieuk koń. *Tr.* NIEUKA, i, *ż.*, nieumiętność, n. p. Nieuka śmiałość, a nauka czyni bojaźń. *Orzech. Tarn.* 52. Dla saméj téj nieuki, zbrzydził się temi naukami. *Sak. Persp. B* 4 *b.* *NIEUKI, a, ie, nieumiejętny, unwissend. Naród ten choć swiebodny, nieuki jednak, niewiadomy. *Smotr. Apol. pr.*

NIEUKŁADNY, NIEUKRÓCONY, NIEUKUSZONY, NIEULECZONY, NIEULECZYSTY, NIEUŁOMNY, NIEUMIECIONY, NIEUMIEJĘTNY, *ob. in Affirmativis.*

NIEUNITA, y, *m.*, dysunita, ein Nichtunirter, ein Altgläubiger, einer von der griechischen Kirche. Nastąpiła 1595 unia części Greków z kościołem Rzymskim, i podział na unitów i nieunitów. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 62. Nieunici, to jest Rusacy. *Steb.* 68. NIEUNICKI, a, ie, nicht unirt. NIEUNITKA, i, *ż.*, białogłowa religii nieunickiej, die Nichtunitinn. Nawrócenie Heleny nieunitki, żony Alexandra. *Steb.* 73.

NIEUNOSZONY, NIEUPAMIĘTAŁY, NIEUPROSZONY, NIEURODZAJ, NIEURODZAJNY, NIEUSIDLONY, NIEUSKROMIONY, NIEUSTAJNY, NIEUSTAWNY, NIEUSTRASZONY, NIEUSTRZEŻONY, NIEUTRATNY, NIEUTULONY, NIEUTULNY, NIEUWAGA, NIEUWAŻNY, NIEUŻYTNY, NIEUŻYTY, NIEWAŁASZONY, NIEWALECZNY, NIEWAROWNY, NIEWĄTPLIWY, NIEWAŻNY, *ob. in Affirmativis.* NIEWAŻYĆ, *ob.* Znieważyć, ważyć.

NIEWCZAS, u, *m.*, 1. pora nie potemu, niepotemność, opoźnienie lub ukwapienie, *Vind.* nezhafs, nevreme, nevremnost, negoda, negodnost; *Carn.* nadlęga; die verfehlte rechte Zeit, das Verspäten oder Uebereilen. Najchwalebniejsze dzieła w niewczasie przedsiębrane, tracą swoję cenę. *Nar. Hst.* 4, 324. — §. Po niewczasie = po czasie, zapoźno, już klamka zapadła, już się stało, zu spät. Żal próżny, kiedy po niewczasie. *Kras. Baj.* 15. Gdy słońce pod ziemią, już to po niewczasie, Czegoś okiem nie dojrzał, macać po kompasie. *Żegl. Ad.* 106. — 2. Niewczas, niewczesność, ści, *ż.*, *incommodum*, niedogoda, niewygoda, Unbequemlichkeit. Czas, bym szedł od wygod na twarde niewczasy, Do głębokiéj pustyni, między głuche lasy, Między głogi ościste. *Kulig.* 199. Na górach wysokich śnieżnych takową niewczasność cierpią, jako w zimnych krajach. *Cresc.* 15. Niewczasy w jedzeniu, w niedospaniu. *Papr. Ryc.* NIEWCZASOWAĆ, ał, uje kogo *act. contin.*, Niewczasić *niedok.*, zniewczasować, uniewczasować *dok.*, inkomodować kogo, przykréj niewygody go nabawiać; *Carn.* nadleguvati, nadlegam; einen incommodiren, ihm Beschwerlichkeit verursachen. Obżarłszy się, beczeć dudzie Każesz, niewczasując ludzie. *Lib. Sen.* 16. Najmniejsza muszka częstokroć największego człowieka uniewczasuje. *Lub. Roz.* 197. Na co bez potrzeby, ludzi w nocy niewczasować? *Haur. Sk.* 166. Podejźrzliwość ustawicznie umysł jego obraca i niewczasuje. *Lub. Roz.* 304. *Pot. Jow.* 165. Mocnego nieprzyjaciela wojuj ogładzając, niewczasując przez jesienne i zimowe niewygody. *Fredr. Ad.* 56. Pies czarny przy miłéj biesiedzie niewczasował gości. *Kłok. Turk.* 165. Z przykrzonym nas kłopotem, już to od lat kilku wojna niewczasi. *Pot. Arg.* 518. Jam się po swym błądzeniu zniewczasował. *Banial. C* 4 *b.* t. j. zmordował. NIEWCZESNY, a, e, — ie *adverb.*, a) nie na czas trafiający, unzeitig; za rychły lub za poźny, zu früh oder zu spät. Tego niewczesna śmierć grzebie, Co wszystko zna oprócz siebie. *Zab.* 1, 112. Kiedy kto szanować umie osoby, niewczesnym pytaniem nie zwykł im się naprzykrzać. *Teat.* 6. c,

21. Niewczesne rzeczy nieprzyjemne. *Cn. Ad.* 689. Niewczesna uczynność, stoi za umyślną złość. *ib.* 179. — b) Przykry, niedogodny, niewczasujący; *Carn.* nadlęshn; beschwerlich, incommodirend, lästig, widrig. Drogość sroga dla niewczesnego roku naród ludzki cisnęła. *Krom.* 792. *propter anni intemperiem.*

NIEWDZIĘCZEN, NIEWDZIĘCZNY, *ob.* Wdzięczny. NIEWDZIĘCZNICA, y, *ż.*, kobieta niewdzięczna, eine Undankbare. *Nar. Hst.* 4, 126, *Rag.* nehaarniza. *NIEWDZIĘCZEŃSTWO, NIEWDZIĘCZNOŚĆ, *ob.* Wdzięczność. NIEWDZIĘCZNIK, a, *m.*, niewdzięczny człowiek; *Rag.* nehaarnik, nesaznanik, nespoznan; ein Undankbarer. Niewdzięcznik podobny człowiekowi, który z fałszu i z zdrady żyje. *Gorn. Sen.* 172. Żaden gorszy nie wynika Z ziemi płód nad niewdzięcznika. *Mon.* 76, 857. Niewdzięcznik łaski pańskiej. *Biał. Post.* 136. *NIEWDZIĘK, u, *m.*, *NIEWDZIĘKA, i, *ż.*, niewdzięczność, (*ob.* Wdzięczność); die Undankbarkeit, der Undank. Takaż onę miłość mu niewdzięką oddasz! *Pot. Syl.* 47. Nie spodziewając się takiego niewdzięku. *Tward. W. D.* 6. — Niewdzięki = niełaska, nieprzychylność, Ungunst. Pokazując mu znacznie swe niewdzięki Rękę od siebie jego odpychała. *P. Kchan. Jer.* 563.

NIEWESOŁY, NIEWIADOM, NIEWIADUK, NIEWIARA, *ob. in Affirmativis.*

NIEWIASTA, y, *ż.*, (*Boh.* newěsta panna młoda; synowa, świekra. *Dalemil.* 95, 96, *Boh.* praněwesta *pronurus*; *Slov.* newěsta, bratrowa žena *fratria*; muže měho sestra *glos*, sinowa žena, mladá něwesta *sponsa*; *Sorab.* 1. *et* 2. newěsta panna młoda, pani młoda; *Vind.* nevésta *sponsa*; mojga bratra shena, synova shena; *Carn.* nevesta *quasi nesciens virum*; *Graec.* νύμφα, *et nurum seu filii uxorem, et sponsam significat, ita et Gallis* bru *idem utrumque sonat*; *Croat.* neveszta, bratòva sena, bratova szesztra, (nevèsch *inexpertus*); *Dal.* neuizta = bratowa; *Hung.* neüsteny; *Rag.* nevjesta *nurus*, *fratria*, *sponsa*; *Bosn.* nevjesta, mloda neujesta *sponsa*, *nova nupta*, sinoua sgena *nurus*; bratova sgena *fratria*, (nevjesct *tyro*, nowak, cf. nieświadom); *Ross.* невѣста panna młoda, na wydaniu, dorosła, безневѣстная dziewica; *Eccl.* невѣста, *sponsa*, cf. сыновная или братная жена, невѣстка, cf. оуневѣстити ся, оуневѣщати ся *viro sponsam collocare*, оуневѣщение *desponsatio*, *connubium*, невѣстоводствую, *Graec.* νυμφαγωγῶ); — *§. Nowa młoda mężatka, nowozamężna, die Neuverheuratbete, junge Frau. Gdym była panienka, byłam ojcu we wszystkiem posłuszną; ale gdym już niewiastą została, mężowi jestem posłuszna. *Kosz. Lor.* 68 *b.* — §. Białogłowa, kobieta, *Bosn.* sgena, sgenska glava, das Weib. Ani na wsi, ani w mieście Nie trzeba wierzyć niewieście. *Żegl. Ad.* 6. *Rys. Ad.* 1. *nec cras, nec heri, nunquam credas mulieri.* Nad niewiastą dokazować, nie męstwo. *Cn. Ad.* 696. Bajka urosła, iż Jan osmy był niewiastą, gdyż z przymówki na bojaźliwe i niemożne to się słowo rado u ludzi obraca. *Sk. Dz.* 845. Dwie *niewieście poziomki zbierały. *Krom.* 140. (*dualis* = dwie niewiasty). Niewiasta mężna, męska, *virago*; (cf. mężyca, mężowa; cf. bohatyrzyca). Niewiasta szpetna (cf. larwa, maszkara, koczkodan). Niewiasta zła, (cf. dyablica, jędza, jaszczurka). Rozgniewał się, gdy mu raz niewiasta jego zbytnie potrawę osoliła. *Gorn. Dw.* 187. t. j. służąca, gospodyni. — NIEWIASTKA, *NIEWISTKA, i, *ż.*. *demin.*, 1. kobietka, ein Weiblein, Weibchen. Scewole i Reguluse wystawiacie, a my wam niewiastki i dzieci ukażemy, których wszystkiemi katowniami zwyciężyć nie możono. *Sk. Dz.* 109. Zwodzili niewiastki, obciążone grzechami. *Birk. Exorb.* 6. Nic takiego nie poczęła, co dzisiejsze niewiastki czynią. *Biał. Post.* 197. — Żełw' abo *żełwica, też niewiastka niektórzy mówią, mężowa siostra. *Mącz.* des Mannes Schwester, die Schwägerinn; synowa, des Sohnes Tochter, die Schwiegertochter, (cf. *Boh.* newěstka *meretrix*). Noemi stara Rut niewiastkę swoję, syna swego żonę, dziewką swoją zwała. *Biał. Post.* 71. *Hrbst. Odp.* *X* 5. Niewiastki twej sromoty nie odkrywaj, bo jest żoną syna twego. *Radz. Levit.* 18, 15. *Wujek. ib.* (synowy twojej. *Bibl. Gd.*). Przyszedłem łączyć córkę z matką swą, i niewiastkę z świekrą swą. *Leop. Matth.* 10, 36. Świekier niewiastkę swą plugawił. *Leop. Ezech.* 22, 11. Jeśliby kto spał z niewiastką swoją, oboje niechaj umrze. *Leop. Levit.* 20, 13. cf. dziewierz.

Pochodz. *niewieści*, *niewieściec*, *niewieściuch*, *niewiejski*, *niewieściuszeć*. (*Ross.* невѣстокрасительница ubierająca pannę młodą; *epith.* N. P. M.).

NIEWID, niewidzianego co; (cf. niebylica, cf. ni słychu ni widu); etwas Unerhörtes, Ungesehenes; n. p. Trzy niewidy. *Rys. Ad.* 66. Pogaństwo, które się zabobonami bawi, troje niewidy o zielu tym pisali. *Syr.* 612. Troje niewidów od potopu świata prawi, plecie. *Mon.* 70, 66. Jest tak pomieszanego rozumu, że plótł troje niewidy. *Teat.* 30. *b*, 41. (trzy po trzy). I o takiego nie trudno, co ustawicznie boże niewidy o sobie powiada, abo powiada, co jemu samemu szkodzi. *Gorn. Dw.* 303. NIEWIDA, y, *m.*, nie pokazujący się na świat, odludek; ein Unsichtbarer, der sich der Welt nicht zeigt, nicht sehen läßt. Gdy tego niewidę, Komparować ze Sesostrem tak przystępnym wnijdę, Tamten jak miły, tak ten okrutny... *Jabł. Tel.* 32. NIEWIDANY, NIEWIDNY, NIEWIDZIALNY, NIEWIDOK, NIEWIDOMY, NIEWIEDZA, NIEWIEDZĄC, NIEWIELE, *ob. in Affirmativis.*

NIEWIERNICA, y, *ż.*, niewierna kobieta, zdrajczyna, eine Ungetreue. *Treb. S. M.* 115, *Rag.* nevjerniza. NIEWIERNIK, a, *m.*, *NIEWIERCA, y, *m.*, (*Boh.* newěrnjk; *Slov.* newerici, newerní; *Vind.* najovernik; *Croat.* nevérnik; *Bosn.* nevjernik; *Rag.* nevjernik, nevjèraz, hudovjernik; *Ross.* безвѣръ; *Eccl.* безвѣрникъ); a) niewierny człowiek, zdrajca, perekińczyk, zmiennik, ein Ungetreuer. Obiecał, ale niewiernik nie ziścił. *Sk. Dz.* 906. Ten niewiernik mię rzuca; umieram z rozpaczy. *Teat.* 48. *b*, 46. Nie bój się, acz niewiernicy są z tobą. *W. Ezech.* 2, 6. — b) Nie wierzący, ein Ungläubiger. Ukaż panie moc swoję niewiernikom. *Czach. Tr. G* 4. Co który z onych niewierników myślił przeciw bogu, to się w ten czas pokazało. *Biał. Post.* 132 *et* 205. Taki nie jest wiernym, ale niewiernikiem. *W. Post. Mn.* 416. Pokaż się panie z nieba tym niewiercom, tym błędnym objawić się trzeba. *Przyb. Luz.* 81. Wielu tam niewierników, złowierników,

heretyków. *Sak. Persp. pr.* Umysłem niedowiernym niewierniku wahasz się. *Zygr. Gon.* 159. *NIEWIERCZY, a, e, niewiercom własny, n. p. Głosy niewiercze z wiernemi zmieszane. *Przyb. Luz.* 99. NIEWIERNOŚĆ, NIEWIERNY, *ob. in Affirmativis.* *NIEWIERZ, a, *m.*, niewiernik, zdrajca, der Ungetreue, Verräther. Gdy przyjechała Narymuntowa do Dowmanta dziewierza, albo raczej niewierza swego, wziął on sobie gwałtownie za żonę bratową. *Stryjk.* 310.

NIEWIEŚCI, ia, je, *NIEWIEJSKI, a, ie, *Cn. Th.* a) białogłowski, kobiecy. (*Bosn.* sgenski, Weiber=; *Carn. et Vind.* nevesten=ślubny; *Ross.* невсткинъ do synowéj należący). Niewieścia choroba, krwotok, miesiące, miesiączki, miesięczna choroba, czasy. *Cn. Th.* Niewiejskie abo białogłowskie mieszkanie=fraucymer; (*Eccl.* невѣстникъ, *sponsalis thalamus*). Nad niego większy nie powstał między syny niewieścimi. *W. Post. W.* 38. Szkoda się mężom w swary niewieście wdawać. *Sk. Kaz.* 370. Umysł niewieści nie ma stałości. *Rys. Ad.* 69. Niewieścia rzecz kądziel. *Cn. Ad.* 708. — *In malam partem* Niewieście podobny, słabością, pieszczotą=niemęzki, (cf. niewieściuch), weibisch, nicht männlich. *Cn. Th.* — b) *aliter* Niewieścia chęć, towarzystwo, nakładanie z niewiastami, *mulierositas. Cn. Th.*, die Weibersucht. Po niewiejsku, niewiejskie, po niewieściu, *muliebriter. Cn. Th.* weibisch, auf Weiber Art. — c) *Botan.* Niewieście psiny, *ob.* Psiny.

NIEWIEŚCIEĆ, *NIEWIEŚCIUSZEĆ, *ał*, eje *neutr. niedok.*, zniewieścieć *dok.*, *effeminari*, miętkim, niewieściuchem, bezkostem się stawać, weibisch werden; *Eccl.* ласкосердствовати, женствую, творю яко жена, *Graec.* γυναικίζω. Tak srodze zniewieścieli, że do wojowania zgoła są niesposobni dla serca lichego. *Star. Vot. E* 2. Bierzecie się w pole przeciw nieprzyjaciołom, niechajże nie niewieścieje serce wasze, a nie lękajcie się ich. *Jer. Zbr.* 44. Przed tobą sam się Mars wstydzi i niewieściuszeje. *Pot. Arg.* 396. Męstwu swemu zniewieścieć dopuścił. *Warg. Wal.* 44. Zniewieściały; cf. pieszczony, papinkowaty, zbabiały, bezkostny; (*Sorab.* 1. wożonskofczené, pożonskliwé; *Boh. et Slov.* zženilý, chlipný; *Bosn.* sgenski; *Croat.* posenchen, senchaszt, prokshen; *Hung.* aszszonyos). Książki wierszami zniewieściałemi i miękkiemi napełnione. *Sk. Dz.* 195. (*ob.* Zniewieściałość). NIEWIEŚCIĆ *cz. niedok.*, zniewieściałym czynić, weibisch machen, verzärteln; *Sorab.* 1. wożonsczżu, wożonskofczu. Katon rozkoszami języka swego nie zniewieścił. *Eraz. Jęz. C* 8. Na macierzyńskim łonie zniewieściona, pieszczotami rozpuszczona młodź. *Mon.* 71, 737. *NIEWIEŚCINIEC, ńca, *m.*, macica, członek, w którym się płód chowa, *matrix. Macz.*, die Bärmutter. NIEWIEŚCINNY, a, e, *a) żeniny, Frauen=. Niewieścinne dobra *Tr.* — b) Z niewiastami nakładający, kobieciarz, weibersüchtig, weibertoll. Niewieścinny młodzian. *Tr.* NIEWIEŚCISKO, a, *n.*, babsko, kobiecisko, ein garstiges Weibstück. Sprosne niewieściska. *Sk. Kaz.* 578. Tales naśmiewiskiem był jednego niewieściska. *Petr. Et.* 68. Siła ich pożarta; stali się, jako niewieściska. *Birk. Zyg.* 22. Uderzył jako niewieścisko jakie w lamenty Osman. *Birk. Chodk.* 13.

NIEWIEŚCIUCH, a, *m.*, a) zniewieściały, bezkost; ein weibischer Kerl, ein Mann wie ein altes Weib, ein Weichling; *Slov.* ženkyl, na ženy łaskawý; *Sorab.* 1. mechkliwcž; *Croat.* sénschak; *Rag.* xèna, xénhar; *Bosn.* sgenbarina; *Ross.* женоподобный, дѣвуля; *Eccl.* женопитанный, ласкосердый. Mężowie niewieściuchami się stali. *Pilch. Sall.* 27. Kto niewieściuchem, niech się tu zostanie, Wart jest, by go Sybarys przyjęła za syna. *Szym. Ś. W.* 38. Ludzie nikczemni, niewieściuchowie, leniwi, kochający się w rozkoszy. *Ustrz. Kruc.* 2, 146. — b) Jurny, za kobietą szalejący; ein Weiberkerl, Weibernarr. Niechby Parys niewieściuch z Heleną pokoju w amorach używał. *Jabł. Tel.* 146. NIEWIEŚCIUCHOSTWO, a, *n.*, NIEWIEŚKOŚĆ, ści, *ż.*, niemęzkość, zniewieściałość, papinkowatość, pieszczoność zbytnia; weibische Schwäche, übertriebne Zärtlichkeit. Niewieściuchostwo, miękkość, pieszczenie. *Pir. Pow.* 89. Niewieśkość, niemęzkie zmiękczenie. *Przyb. Ab.* 90. Ciało i umysł męzki niewieściuchostwem zaraził. *Pilch. Sall.* 23. NIEWIEŚCIUCHOWSKI, a, ie, zniewieściały, babski; weibisch, unmännlich. Niewieściuchowski umysł jest takowy, który strzyże i goli, i wnet się da na tę abo na owę stronę zmiękczyć. *Dambr. Kaz.* 20. NIEWIEJSKI, *ob.* Niewieści.

NIEWINIĄTKO, a, *n.*,—; *plur.* niewiniątka, niewinięta; *Boh.* newiňatko; człeczek bezwinny, ein unschuldiges Geschöpf, die liebe Unschuld selbst. *Ironice* Niewiniątko! patrząc nań, rozumiałby kto, że aniołka widzi, a on gorszy od dyabła rogatego. *Teat.* 29, 94. *Slov.* Tákim sa robi, gakobi ani wodi zamutiť na wadèl; *innocentior Metello.* Oh niewiniątko! niby to ona o niczym nie wie. *Teat.* 29, 37. Nie czyńże się niewiniątkiem. *Teat.* 52. *d*, 84. — *absque ironia:* Bogini słabe wołania niewiniąt łaskawie przyjmuje. *Teat.* 48. *c*, 13. Niewiniątka, *ob.* Młodzianki. *NIEWINNIĆ kogo *act. niedok.*, oniewinnić, uniewinnić, *dok.*, niewinnym uczynić, einen unschuldig machen, schuldlos machen. A wy, aza niewinni będziecie? nie będziecie bez winy! *Budn. Jer.* 25, 29. *not.* »właściwiéj: a wy niewinniąc się, uniewinnicie się? nie uniewinnicie się! — gdyby się nam tak mówić godziło«. Popełnił zabójstwo, okoliczności nie mogły go oniewinnić. *Przyb. Luz.* 337. Zda się być przez uczynek sam uniewinniona. *Przyb. Milt.* 308. Jam cię z tak sromotnego złego przed bogiem i jego wiernymi oniewinnił. *Smotr. Nap.* 12. Nie rozumiéj, aby ta wymówka mogła cię w oczach ludu uniewinnić! *N. Pam.* 15, 327. NIEWINIEN, NIEWINNY, *ob.* Winien, Winny. NIEWINIUCHNY, a, e, NIEWINIUTEŃKI, a, ie, *intensiv. adj.* niewinien=bez najmniejszej winy, niepokalany; *mor.* czysty jak złoto, ganz unschuldig, rein, ohne alle die geringste Schuld. Oj filutki, na kształt dzieci niewiniuchne się być zdajecie! *Teat.* 53. *b*, 24. Od stóp do głowy niewiniuteńka. *Teat.* 53. *b*, 26. Ach małe dziecię! nic tego nie zna. Niewiniuchna! jak stary sędzia. *Teat.* 20. *b*, 10. NIEWINNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* newinnost; *Sorab.* 2. newina; *Ross.* невинность; die Unschuld. Niewinność dziecinna. *Sk. Dz.* 683. NIEWINNY, NIEWINNIE, *ob.* Winny.

NIEWISTKA, *ob.* Niewiastka, Niewiasta.

NIEWŁADNY, NIEWŁAŚCIWY, NIEWŁASNY, *ob. in Affirmat.*

NIEWOD, u, *m.*, NIEWODEK, dka, *m.*, *zdrobn*, *Boh.* newod; *Ross.* неводъ, неводокъ, неводочикъ, тагасы, погоняй (cf. pogonia), бродникъ, бродничекъ, (бродить niewodem łowić); die Fischwathe, die Wathe, das Ziehgarn; (*Sorab.* 2. wada, ważizka, scherren; *Sorab.* 1. rěbacžna wata; *Carn.* vakina, shpeglarza; *Bosn.* scjabaka, alov, halov); sieć wielka, na stawach, jeziorach i rzekach zażywana, robi się z mocnych konopi; ma dwa skrzydła i matnią. *Kluk. Zw.* 3, 241. Niewód, sieć mająca 60 sążni długości. *Magier. Mskr.* Na morzu albo na wielkim jezierze łowią ryby niewodem albo knieją. *Cresc.* 643. Niewod, w dawnym języku Pomorzan i Wielkopolanów nywoch. *Czack. Pr.* 3, 263. Niewodek. *Tol. Saut.* 58. — *Prov.* Przed niewodem ryby łowi. *Rys. Ad.* 55. *ante victoriam triumphat. Pot. Arg.* 680. *Ossol. Str.* 3. (nie mów hup, aż przeskoczysz). Wszystko wielkie za wielkim iść powinno rodem, Na przykopę z wierciochem, na Wisłę z niewodem. *Pot. Jow.* 2, 49. — §. Niewod ptaszny jest podobny do niewodu rybnego, matnią tylko ma dłuższą. *Kluk. Zw.* 2, 350, ein Zuggarn, Vögel damit zu bedecken und zu fangen.

NIEWOLA, i, *ż.*, (*Boh.* newole *indignatio*, nezwole *servitus*; *Carn.* navôla, najovôla *indignatio*, niechęć; *Vind.* nevolia *clades*; *Croat.* nevolya *miseria*, nędza; nevolyicza *aerumnula; Hung.* nyavalya, nyavalyatska [*morbus* 3], *calamitas*; *Dal.* nevolya, nevoglya; *Bosn.* nevoglja *sollicitudo*, *miseria; Rag.* nevòglja *aerumna*, *necessitas*; *Slav.* velika nevolja = padaczka, wielka choroba; *Ross.* неволя jęctwo); §. 1. przymus, mus, konieczność, brak wolności, Zwang, Noth, Nothwendigkeit, *Vind.* permurnost, perfilnost, fila, pofilje; (*oppos.* dobra wola, freyer Wille). Niewolą się wymawiają, iż będąc dłużni, musieli kraść. *Karnk. Kat.* 358. Zastawić gruntu dziedzicznego niewolno białejgłowie, chyba żeby tego była bardzo wielka niewola, i niedostatek znaczny, który przysięgą oświadczy. *Chełm. Pr.* 90. I bez kmotrów prawy chrzest, gdy tego niewola; ale gdy gwałtownéj potrzeby niemasz, bez kmotrów chrzest niech nie będzie. *Sk. Kaz.* 404. Nie miał tej niewoli Zygmunt III, aby brał od schizmatyków żonę. *Birk. Zyg.* 45. Co mi tego za niewola? *Cn. Ad.* 95, cf. kto mię za szyję bije? was hab ich das nöthig? was zwingt mich dazu? Gdzie przewodzi bojaźń, tam niewola. *Pilch. Sen. list.* 2, 96. To na każdego wolą, a nie niewolą spuścił. *Zygr. Gon.* 409. (*necessitas*). Co to temu była za niewola, jak naumyślnie śmierci szukać? *Ossol. Str.* 1. Upornie poddać się nie chcieli, aż już prawie wielka niewola do tego ich przygnała. *Papr. Ryc.* Uważali goście gospodarską niewolą, to jest zbytnie jego bieganie, i około nich pieczołowanie. *Dwor. H* 3. (t. j. niewczasowanie się, fatygę, Geplacke). Niewola nauczy robić. *Rys. Ad.* 43. Niewolać wszystkiego nauczy; a przeto jeśliby gospodarzem nie był, nauczyć go żona i niewola, gdy mu przyprze, a świercze za piecem zaskwiercza. *Glicz. Wych. P* 4 *b.* Kiedy niewola, znajdzie się też i rada. *Archel.* 2, 100. Od niewoli to sługa, koń etc., nic nie wart. *Dudz.* 48. (t. j. dobry, że lepszego niema; cf. z musu cnotę uczynić). *Cn. Ad.* 769. — Z niewoli, z niewolą, za niewolą, po niewoli = nie z dobréj woli, z potrzeby, z musu, bez dzięki, aus Zwang, aus Noth; *Bosn.* zanevoglja; *Ross.* неволею, заневолю, по неволѣ. Ryb nie jada, chyba żeby nie miał nic inszego do jedzenia, tedy dopiero z niewoli musi jeść. *Star. Dw.* 68. Karania rzadko, i aż z niewolą używać mamy. *Budn. Cyc.* 71. Ubogiemu niech nie dadzą z niechuci, ani za niewolą. *W. Post. W.* 193. Nie chce po woli, więc po niewoli. *Cn. Ad.* 636; (cf. nie radaby koza do targu, ale musi). Wygnaliście mię, a teraz za niewolą przyszliście do mnie. *Leop. Jud.* 11, 7. (gdy ucisk przyszedł na was. *Bibl. Gd.*). Znajdziesz w naszym tłumaczeniu kilka słów za niewolą wynalezionych. *Budn. Bibl. praef.* — §. 2. Niewola, niewolność, niewolstwo, niewoleństwo, stan życia niewolnego, die Sklaverey, Knechtschaft, Leibeigenschaft; (*Boh.* chlapstwj (cf. chłopstwo), otroctwj, (cf. otrok); *Slov.* chlapstwo; *Sorab.* 1. wotrocztwo; *Croat.* szusanztvo, robsztvò, (cf. *rob); *Rag.* suxànstwo, ròbstvo; *Ross.* неволя, невольничество, холопство, нятие, плѣнничество, cf. jęcie, jęctwo, plon). W niewolą zabrać (*Bosn.* zarobiti). Gdy jedna część społeczności samowolnie pracą i osobami drugiéj części zarządza, takowy stan rzeczy nosi imię niewoli. *N. Pam.* 15, 287. Niewola żelazna wygania, wabi złota wolność. *Birk. Kaz. Ob. C* 2. Nie jest tak ciężka niewola pod Turczynem, jako w naszej farbowanej wolności; oddałbym haracz, byłbym już wolny, i bezpieczny dobra swego. *Kłok. Turk. praef.* Gdzie kopa w niewoli, tam i pan u kopy. *Jag. Gr. C.* (gdzie pieniądze w skrzyni, tam pan ich, skąpiec, w więzach łakomstwa). Panem wielkim być, wielka niewola. *Cn. Ad.* 32. (bogacz niewolnik). — §. Niewola *per excell.* jęctwo, Gefangenschaft, Kriegsgefangenschaft. W niewolą tak brańców poszła siła. *Kulig.* 45.

NIEWOLIĆ, ił, i, *act. niedok.*, zniewolić, uniewolić *dok.*; *Ross.* неволить = przymuszać, einen zwingen, nöthigen, (*Rag.* nevogliti *affligere*; *Bosn.* nevogliti, napastovati *sollicitare, laborare*; *Croat.* nevolyim *affligo*, *afflicto*; onevolyújem *debilitor, deficio*; *Dal.* nevoliti *afflictari*). Nikogo do picia nie niewolono, ale każdemu dano na wolą, aby używał, jako mu się podoba. *Sk. Żyw.* 2, 340. Gdy od boga wolna wola pochodzi, toć pewnie uniewolenia i przymusu nie kocha. *Psalmod.* 22. W. K. Mści, pana mego, wierny poddany, i sługa uniewolony. *Błaż. ded. Krom.* (obowiązany). Król Egiptski budując miasta swe, robotami koło cegły znędził Izraelitów, i zniewolił ich. 1 *Leop. Jud.* 5, 10. trapił, er plackte sie. — §. Niewolić, niewolnikiem uczynić, podbić sobie, opanować, bezwingen, unterwerfen. Wikląc dusze w sieciach, niewoli jarzmem swoich ustaw. *Teof. Zw. E* 2. Fortuna da nogi pętom, ciało do niewoli, A wspaniałego ducha nie zniewoli. *Pilch. Sen. list.* 392.

NIEWOLNICA, y, *ż.*, NIEWOLNICZKA, i, *ż.*, *demin.*, *Boh.* otrokyně, chamowina; *Bosn.* raba, robigna; *Ross.* невольница, холопка, рабыня, колодница; *Eccl.* рабынка; die Sclavinn. Otoż ja niewolniczka a służebniczka pańska. *W. Post. W.* 3, 183. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 11. cf. roba.

NIEWOLNICTWO, NIEWOLSTWO, a, *n.*, *Boh.* poroba (cf. parobek), otro–

ctwj (cf. otrok), člowěčenstwj, (cf. człowieczeństwo); *Slov.* rabstwj; *Carn.* sushnost; *Vind.* telolastnost, flushnost, flushanstvu, flushjastvu, flushabnost, (cf. służebność); *Ross.* невольничество, холопство (cf. chłopstwo), кабальщина, рабство, раболѣпность, раболѣпіе, раболѣпство; a) stan niewolnika, życie niewolnicze, die Sclaverey, Knechtschaft. Niewolnictwo jest prawo, poddające człowieka człowiekowi, tak dalece, iż jeden drugiego jest panem. *Mon.* 68, 585. Niewolnictwo ustanowieniem chrześciańskiéj wiary zniesione. *Mon.* 65, 197. *ib.* 68, 456. Bliziuchno nas stoi wolność, a przecież niejeden jeszcze żyje w niewolnictwie. *Pilch. Sen. list.* 2, 268. Wolność z niewolnictwa gwałtem sobie wyrobił. *Jabł. Ez. A.* Ty niewolstwa brzydkiego, Łańcucha więzień podłego. *Dar. Lot.* 6. Litwa, wyswobodzona z przyrodzonego swego niewolstwa, mogła być z wolną Polską, złączona. *Orzech. Qu.* 115. Chłopi ledwie kiedy którą rzecz pochwalenia godną uczynić mogą, będąc haniebnym niewolstwem związani i zatłumieni. *Modrz. Baz.* 156. Bóg cię wyprowadził z Egiptu, z domu niewolstwa. *Leop.* 2 *Chron.* 6, 12. *Budn.* Ręką to swą bóg nasz sprawił, Że nas z niewolstwa wybawił. *J. Kchan. Ps.* 145. Jeśli niewolstwo i poddaństwo z natury pochodzą? *Petr. Pol.* 14. Było w tym kraju zawsze niewolstwo wielkie. *Biel.* 548. Gdyby król rozkazał, aby zdrowi lekarstwa używali, byłoby to znakiem niewolstwa i tyraństwa. *Żarn. Post.* 3, 140 *b.* — §. *aliter* Duch czyli umysł niewolniczy, Sclavensinn, sclavischer Geist. Rokoszu niewolnictwo wysilało się na najpodlejsze uwielbienia Carowy. *Ust. Konst.* 2, 124. — b) *personif. coll.* Niewolnictwo = niewolniki, Sclaven, Knechte. Jesteśmy boga stworzenie, proch nogi jego, niewolstwo jego. *Sk. Kaz.* 263. Ci co nie słuchają boga, nie są z boga, ale są niewolstwem szatańskim. *Biał. Post.* 288. NIEWOLNICZEK, *ob.* Niewolnik. NIEWOLNICZY, a, e, niewolnikom czyli niewolnictwu należny, sclavisch, Sclaven =; (*Sorab.* 1. wotroczki; *Vind.* telolasten, flushjazhen, shklafen; *Ross.* невольничій, невольническій, рабскій, раболѣпный, рабынинъ, колодничей, колодничій, колодническій, холопскій, холоповъ, полонскій; *Eccl.* рабовъ, рабынинъ, поимный, *ob.* Imański). Niewolniczy syn. *Cn. Th.*, *Eccl.* рабичищъ. Rolnicy grunta nasze osiadają, w niewolnym, lepiej rzekę, w niewolniczym prawie. *Mon.* 67, 301. Lud pospolity po niewolniczu traktowany. *Leszcz. Gł.* 104. NIEWOLNIK, a, *m.*, NIEWOLNICZEK, czka, *m.*, *dem.*, (*Ross.* невольникъ jeniec, pojmaniec; *Boh.* něwolnjk *seditiosus detrectator imperii*; wězěn więzień; *Rag.* nevóglnik *calamitosus*; *Croat.* nevolyen; *Hung.* nyavalyás *miser*); niewolnik = człowiek drugiego własnością niby będący, wyzuty z własnej woli, ein Sclave, Leibeigner; *Boh.* člowek (*ob.* Człowiek), cham, (*ob.* Cham); *Sorab.* 1. popadnenecz, z woynu habo z rubenstwom popadneně; *Carn.* sushněk, sushn; *Vind.* flushjak, telolastounik; *Croat.* ròb; *Hung.* rab; *Bosn.* rób, susgiagn; *Dal.* rob; *Rag.* sùx, sùxagn; *Ross.* рабъ, холопъ cf. chłop, обель, колодникъ cf. kłoda, военноплѣнникъ. W tym teraźniejszym statucie tych ludzi na czeladź, którzy przedtym niewolnikami byli zwani, odmieniono nazwisko, a napisano ich czeladzią dworną, ojczystą, macierzystą, kupną abo pojmaną. *Stat. Lit.* 420. *Czack. Pr.* 2, 239. Miał dwu *niewolniku. *Glicz. Wych. M* 3 *b*, (*dualis*). Niewolnikiem być, *Ross.* рабствовать, cf. раболѣпствовать czołgać się podło, niewolniczo; раболѣпствователь podły pochlebnik; равнорабный do niewolnika podobny. Niewolnikiem sobie czynić, *Ross.* кабалить, закабалить; *Eccl.* закабалити, *Ross. obs.* робити; cf. robić. — Niewolnik wojenny = braniec, jeniec, ein Kriegsgefangener, ein Gefangner. Niewolnik u Turków, człowiek cale poświęcony na wolą Cesarza, gotów pełnić najmniejsze jego skinienia, a gdyby można i same myśli; choćby rozkazał całemu wojsku z skały jakiej skoczyć, i most mu na rzece z głów usłać. *Kłok. Turk.* 10. Niepodobna, musi ten niewolniczek być urodzenia niepospolitego. *Boh. Kom.* 1, 190. — *Transl.* Niewolnik pieniędzy, namiętności. *Cn. Th.* NIEWOLNOŚĆ, NIEWOLNY, NIEWOLNO, *ob. in Affirmativis.* NIEWOLSTWO, *ob.* Niewolnictwo.

NIEWONNY, NIEPRAWNY, NIEWRZĄCY, *ob. in Affirmativis.*

*NIEWRZEDA, y, *ż.*, n. p. Babilońskiéj merchy niewrzęda niewstydliwa. *Zygr. Pap.* 22, nierząd?

NIEWŚCIĄGLIWY, NIEWŚCIEŻNY, NIEWSKOPANY, NIEWSPARTY, NIEWSTYD, NIEWSTYDLIWY, *ob. in Affirmativis.* NIEWSTYDNIK, a, *m.*, bezczelnik, psu oczy przedał, ein Schaamloser, Unverschämter; *Boh.* nestyda; *Slov.* nestidatec. Niewstydnik, nie zaprowadził wprzód córki mojej do ołtarza, jak się należało. *Teat.* 48. *d*, 7. Dasz mi rachunek ze wszystkiego, niewstydniku. *ib.* 21. *c*, 73.

NIEWYBADANY, NIEWYCZERPANY, NIEWYCZOSANY etc. *ob. in Affirmativis.* *NIEWYCZOSANIEC, ńca, *m.*, *male feriatus.* *Volck.* 296, nieokrzosany, niewykszykany. — NIEWYPARZONY, *ob.* Wyparzyć.

*NIEWYWCZAS, u, *m.*, niewygoda, niewywczasowanie, brak spoczynku, Unbequemlichkeit, Unruhe. Głowa mię z niewywczasu boli. *Teat.* 12, 18.

*NIEWZWOD, u, *m.*, *Medic.* nie wzwodzenie się, osobliwie członka mezkiego, nie podniesienie się, niesterczenie, n. p. Ktoby miał chorobę płynącą z członka mezkiego, tym zielem obłóż członek, zastanowisz płynienie, i niewzwod czyni. *Spicz.* 24. Tę wodę ktoby pił, czyni mu niewzwod, i nasienie męzczyznie wysusza. *ib.* 20.

NIEZABAWEM *adv.*, niebawnie, nie bawiąc, nieodwłocznie, natychmiast, unverweilt, sogleich. Wyjechała do Warszawy, a niezabawem doszła nas wieść o jej śmierci. *Kras. Pod.* 2, 49. (nie za długo). Pójdę ja niezabawem do nich. *Teat.* 28, 139. NIEZABAWNY, *ob.* Zabawny. NIEZABRONNY, *ob.* Zabronny.

NIEZABUD, NIEZABUDESZ, a, *m.*, NIEZABUDEK, dka, *m.*, z *Ruska*, 1. niezapominaj mnie, upominek, pamiątka, podarunek na pamiątkę, ein Andenken, ein Geschenk zum Andenken. Już cię żegna, już niesie i pierścionek, Na krótki niezabudesz, przyszły twój małżonek. *Pot. Arg.* 703. Pani moja z Wc Panem zrywając przyjaźń, prosi go, abyś jéj odesłał portret jéj, i listy i niezabud wszelki, który od niej masz. *Teat.* 3, 77. Na zadatek nowej przyjaźni i wieczny niezabudesz, konia ci mego ofiaruję. *Teat.* 21, 178. Francowate dymienice na niezabud od osob już

zarażonych amanci odbierają. *Perz. Cyr.* 2, 69. — 2. *Botan.* Niezabudki, *Ross.* незабудочка, *ob.* Niezapominajki.

NIEZACHWIANY, NIEŻADNY, NIEŻĄDNY, NIEZAGRĄŻONY, NIEZAGRODNY etc., *ob. in Affirmativis.* NIEZADŁUGO, *ob.* Zadługo, *ob.* Długo.

NIEZAPOMINAJKI, NIEZAPOMINAJMNIE *botan.*, niezabudki, kwiatki, rosnące na wilgotnych miejscach, gatunek ptaszego oczka, *myosotis scorpioides palustris Linn.*, Vergißmeinnicht. *Kluk. Dykc.* 2, 132. *Kniaż. Poez.* 1, 87. (pacierzyczka błotna. *Jundz.* 155.). *Boh.* otočnjk; *Carn.* potozhnize, (cf. potok); *Vind.* potozhnize, potuzhniza.

NIEZAPOLNY, NIEZAPRAWIONY, NIEZARDZEWIAŁY, NIEZARZUTNY, NIEZASŁUŻNY etc.; NIEZBADNY, NIEZBADANY, *ob. in Affirmativis.*

NIEZBEDNY, a, e, sprosny, plugawy, brzydki. *Cn. Th.*, abscheulich, häßlich; (*Boh.* nezbedny *protervus*, *petulans*, *procax*; nezbednost *protervitas*; nezbeda, *protervus*, *petulans*; *distg.* niezbędny; *ob.* Zbędny, zbyty). Wolny bez troski i kłopotu żyję, W sercu niezbednej nie noszę chciwości. *P. Kchan. Jer.* 168. Niezbedna zazdrość z plugawą nieuką w nim się pomieszały. *Smotr. Nap.* 64. Obyśmy byli wyswobodzeni od niezbednych i złych ludzi. 1 *Leop.* 2 *Thess.* 3, 2. Wstydźże się niezbedny potwarco. *Pim. Kam.* 15. Teraz po pracach spokojnie śrzód wioski, Czasby żyć próżnym od niezbednej troski. *Zab.* 13, 294. Żyd niezbedny. *Biał. Post.* 262. Książę wszystek się w kupca dla niezbednego łakomstwa, obrócił. *Star. Ref.* 96. Rozum ponurzywszy w niezbednej śklenicy, Nie znają uczciwości, od hańby różnicy. *Hor.* 1, 96. *Nar.* Niezbedna Atropa. *ib.* 131. *Nar.* Bicz wojny niezbednej. *Nag. Cyc.* 44. NIEZBEDNIK, a, *m.*, plugawiec, sprosny człowiek, brzydal, ein abscheulicher, häßlicher Mensch. Przyzwawszy go, z przygrożeniem mu rzekł: ty niezbedniku, wiele ci kroć trzeba to rozkazować? 1 *Leop.* 3 *Macch.* 5. Na cóż niezbedniku czynisz taką dywizyą w jednéj i tejże hostyi? *Sak. Persp.* 27. Niezbednik pytał: jeśliże jest mocny na niebie, który przykazał święcić sobotę? 1 *Leop.* 2 *Macch.* 15, 3. NIEZBEDNICA, y, *ż.*, brzydnica, plugawica, koczkodan, szpetne babsko, jędza, larwa, maszkara, ein häßliches Weib. A ty maszkaro, a ty niezbednico, duszo czernidła pełna! *Treb. S. M.* 126. NIEZBĘDNY, NIEZBITY, NIEZBŁAGANY, *ob. in Affirmativis.*

NIEZBOŻEŃSTWO, a, *n.*, niepobożność, die Gottlosigkeit. Wielkie jest niezbożeństwo tych dzisiejszych ludzi. *W. Post. W.* 2, 367. NIEZBOŻNIEĆ, iał, ieli, ieje, *neutr. niedok.*, zniezbożnieć *dok.*, niepobożnym się stawać, gottlos werden. Ja niezbożniałem. *Budn. Job.* 9, 29. Zgrzeszyliśmy Panie, zniepráwieliśmy i zniezbożnieliśmy. *Żarn. Post.* 119 *b.* NIEZBOŻNIK, a, *m.*, niepobożny człowiek, ein Gottloser. Prośby niezbożników boga gniewają. *Budn. Apopht.* 49. Nie nazywaj tych panami, ale niezbożnikami, którzy sługi Chrystusowe mordują. *Sk. Żyw.* 1, 374. *Budn. Job.* 10, 7. Niezbożnicy w wieczny ogień pójdą. *Smotr. Lam.* 157. NIEZBOŻNOŚĆ, NIEZBOŻNY, *ob.* Zbożność, zbożny.

NIEZBRODZONY, NIEZBROJNY, NIEZBYTNI, NIEZBYTY, NIEZDANY, NIEZDOBNY, NIEZDOLNY, NIEZDROWY, NIEZDROŻNY, NIEZGANNY, NIEZDARZONY, NIEZGŁADZISTY, NIEZGŁĘBNY, *ob. in Affirmativis.*

1. NIEZGODA, *ob.* Zgoda. 2. NIEZGODA, *herb*; podkowa barkiem do góry, w śrzodku jej strzała żelezcem na dół; przez śrzodek podkowy miecz przechodzi. *Kurop.* 3, 35. ein Wappen. NIEZGODNIK, a, *m.*, kłótnik, ein Händelmacher, Streitsüchtiger. Posiał dyabeł nasienie, z którego urośli niezgodnicy, zazdrośnicy, sektarze.... *Biał. Post.* 250. Boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, duchowi ś. odpornik, szatan. *Gil. Post.* 65. NIEZGODNY, NIEZGODLIWY, *ob.* Zgodny.

NIEZGOJONY, NIEZGONIONY, NIEZGONNY, *ob. in Affirmativis.* NIEZGORZEJ, *ob.* Gorzej.

NIEZGRABIASZ, NIEZGRABNIK, a, *m.*, nieokrzesaniec, nieulizaniec; *Ross.* чурбанъ, чурка; ein ungeschickter Tölpel. Skrzypiński starzec, niezgrabnik i opiłca, od Władysława snadnie mógł być usidlony. *Krom.* 378. NIEZGRABNOŚĆ, ści, *ż.*, *oppos.* Gracyi, *q. v.*; *Teat.* 24. *Czart. Pann.* Mangel der Gratie, Ungeschicklichkeit, Plumpheit, Tölpelhaftigkeit; *Boh.* neohrabanost. W uczciwym posiedzeniu resztę niezgrabności domowej i szkolnej tracą. *Kras. Pod.* 2, 210. NIEZGRABNY, a, e, NIEZGRABNIE *adv.*, nieulizany, nieokrzesany, niewdzięczny, ungeschickt, tölpelhaft, (Ob. D. talkig), plump; *Boh.* neohrabaný (ohrabati *circumradere*), nemotora; *Carn.* lępz, tepzhast, narôdn; *Croat.* nekípen; *Ross.* ослопный, недѣльный. Twarz niezgrabna. *Teat.* 8. *c*, 43. Więcej złoczyńcę, pozór obyczajów mającego, dziś sobie szacują, niż poczciwego, ale niezgrabnego człowieka. *Zab.* 5, 36.

NIEZGROMADNY, NIEZGWAŁCISTY, NIEZIARNIONY, NIEZLICZNY, NIEZŁOMISTY, NIEZŁOMNY, NIEZMARTWY, NIEZMIĘKCZYSTY, NIEZMIENNY, NIEZMIERNY, NIEZMOŻONY, NIEZMRUGŁY, NIEZMRUŻONY, NIEZMYŚLNY, NIEZNACZNY, NIEZNAJOMY, NIEZNALEZISTY, *ob. in Affirmativis.*

NIEZNASKA, *ob.* Niesnaska.

NIEZNIKOMY, NIEZNOŚNY, NIEZNUŻENIE, NIEZRACHOWNY, NIEZRANNY, NIEZRĘBNY, NIEZRĘCZNY, NIEŹRZAŁY, NIEZROBNY, NIEZROSŁY, NIEZROZUMNY, NIEZSIADŁY, NIEZSTARZAŁY, NIEZUMYSŁOWY, NIEZUPEŁNY, NIEZWADLIWY, NIEZWALCZONY, NIEZWĄTPIONY, NIEZWIĄZANY, NIEZWIĘDŁY, NIEZWIETRZAŁY, *ob. in Affirmativis.* *NIEZWÓD, *ob.* Niewzwód.

NIEZWORNY, NIESFORNY, *ob.* Sforny. NIEZWROTNY, NIEZWYCIĘŻNY, NIEZWYCZAJNY, NIEZWYKŁY, *ob. in Affirmativis.*

*NIEŻYT, u, *m.*, [katar; porówn. *rusk.* nežyt 2]; (*Boh.* nežit = wrzód; *Eccl.* нежить, болѣзнь особаго рода). Ryma, sapka, nieżyt, i innemi imiony nazywamy wilgoć zbytnią, która z głowy płynie, niegdy jedno w nozdrze, niegdy w płuca i insze członki. *Sienn.* 350. der Katharr, der Schnupfen, (Ob. D. das Strauchen). Zimna reuma, abo nieżyt. *Cresc.* 234. Zimny nieżyt abo ryma. *ib.* 260. Mdłość mózgowa, pochodzi też z remy abo z nieżytu. *Spicz.* 114. Pigułki przeciw katarowi, to jest nieżytowi abo sapce. *Sienn.* 224. Woły mają jeden rodzaj niemocy, który bywa w głowie z mnóstwa flegmy; ten pospolicie zowią

ryma, sapka, abo nieżytem. *Cresc.* 552. NIEŻYTOWY, a, e, Katharal -. Na rymę nieżytową kadzenie.... *Sienn.* 351.

*NIEŻYWIĄTKO, a, *n.*, nieżywy płód, embryon jeszcze nie ożywiony, n. p. Przyrodzenie z macicy chcąc i wody i nieżywiątka się pozbyć, rozmaicie się ratuje. *Cziach. Przy.* 3. NIEŻYWNY, NIEŻYWY, NIEŻYWOTNY, NIEŻYŹNY, *ob. in Affirmativis.*

NIGA, *ob.* Nyga. *NIGD, *ob.* Nikt.

NIGDY *adverb. temporis*, (*nikiedy. *Chrośc. Luk.* 204); *Boh.* nikdý, nikdá; *Slov.* nikdi, nikda; *Sorab.* 1. nide, nihdě; *Sorab.* 2. nikul, nikula, žedne, (cf. żaden); *Carn.* nikol, nekol, nigdàr; *Vind.* nikoli, nigdar, nikedai, nikolivezh, nikarvezh, karvezh, odnirikrat, obenobart, obenokrat; *Croat.* nigdar, nigda, nikada, nikadar; *Bosn.* nighda, nikada, nikadar, ikadár, ighdár; *Slav.* nikada; *Rag.* nighdar, nikad, nikada, nikadarevik; *Ross.* никогда, николи; żadnego czasu, w żadnym czasie, niemals, nie. Nie będzie to nigdy. *Cn. Ad.* 737 - na zielone świątki; pierwej świat opak pójdzie; musiałoby słońce inaczej chodzić; póki świat światem, nie będzie to; kiedy mi na dłoni włosy urostą etc. — Na święty nigdy. *Rys. Ad.* 42. *Teat.* 36, 37. (cf. na święty Adam; *Slov.* na swatěho Wita, co nebudé nikda; *Boh.* swateho Nikda swátky; *Slov.* po smrti w ten uterek; *ad calendas Graecas*). Do karczmy zawzdy, do kościoła nigdy. *Falib. R* 3. Gracza poprawy nigdy świat jeszcze nie widział. *Teat.* 2, 12. *Bars.* NIGDZIE *adverb. loci*, *Boh. et Slov.* nikdež, nikdě; *Sorab.* 2. nidže, nihdže; *Carn.* nekjer, nekôd; *Vind.* nekir, nigder, nekiri, nikir, na obenem kraiu; *Croat.* nigde, nigdër, nikàm, nikamo, (nigdernoszt *Utopia*, *nusquamia*); *Bosn.* nighdi, ù nijedno mjesto; *Rag.* nighdir; *Slav.* nigdi, (*oppos.* igdi - gdzieś); *Ross.* некуда (cf. nikąd), нигдѣ, (cf. негдѣ niemasz miejsca); a) na żadnym miejscu, nirgends. Nigdzie, byś zwiedził wszystek świat, nie najdziesz. *Cn. Ad.* 738. — b) Nigdzie *ad locum* n. p. Gdzie idziesz? nigdzie! nirgends wohin; *ob.* Nikam. NIJAK, NIJAKO, *NIKAKIE, *NIKAKI *adverb.*; *Boh.* nigakž, nikoli; *Slov.* nigako, žadnim spusobom; *Sorab.* 2. nikak; *Vind.* nikakor, nikar, nikolli, *Croat.* nikak, nikako; *Bosn.* nikako; *Ross.* никакъ; *Eccl.* никако, отънждъ; żadnym sposobem, żadną miarą, bynajmniéj, keines Weges. On mu rzekł: nikakie nie umrzesz. *Budn.* 1 *Sam.* 20, 2. (boże uchowaj, nie umrzesz. *Bibl. Gd.*). Mówił bóg: nikakie już więcéj nie będę złorzeczył ziemi. *Leop. Genes.* 8, 21. Nikaki już daléj nie będzie zagubione wszystko ciało. *ib.* 9, 11. Petlice tak się zawinęły około gałęzi, iż krogulec nijak się odjąć nie mógł. *Ezop.* 89. Sól zwietrzała nie może być już nijak naprawiona. *Odym. Św.* 2, *B* 4. Nikt przeciwko jej nijak odważyć się może. *Lub. Roz.* 211. Kopanie być ma, póki jeszcze winnice nie zakwitną, bowiem póki kwiat jest, nikakie nie godzi się ich tykać. *Cresc.* 325. Kiedy koniowi już oczy wpadną, a łzy z nich cieką, taki nikaki żyw nie zostanie. *ib.* 685. Tyś bogiem, który nikakie złości nie chcesz. *Wróbl.* 8. Stanę przy tobie, który nikakie grzechu nie lubisz. *ib.* Nijak - ani tak ani siak, *neutro modo*, weder so, noch so. *Cn. Th.* NIJAKI, a, ia, *Slov.* nigakí, žadní; *Sorab.* 1. nikaiki; (*Sorab.* 2. nikaki - nikczemny); *Carn.* nobêdn, nobên; *Rag.* nioboj; *Ross.* никакій; żaden z dwóch, ani ten, ani tamten, keiner von beyden; w ogóln. żaden, keiner. Bez służby żyjąc, i nijaką robotą nie bawiąc się, czas trawią. *Stat. Lit.* 389. Nijaki *Graec.* ὁ ἄποιος, *nulla qualitate praeditus*, ni słodki, ni gorzki, ni biały, ni czarny; *Graec.* ἄποσος, *nulla quantitate praeditus*, ni mały, ni wielki. *Cn. Th.* keinerley, von keiner Art und Eigenschaft. Niedostatku domowego dawnych bohatyrów, pogrzebów nędznych, nijakiego córek posagu, tu nie uważamy, ale.... *Warg. Wal.* 132. *Grammat.* Słowa nijakie, *verba neutra*, wyrażające prosty stan rzeczy jednej, bez żadnego względu na drugą. *Kpcz. Gr.* 1, 32. *et* 3, 2, (*oppos.* czynny, bierny). Imiona rodzaju nijakiego, *generis neutrius*, ungewissen oder sächlichen Geschlechts. *ib.*, *Slov.* žadne, nižadenske slowo. Wyrazy są męzkie, żeńskie i nijakie, n. p. król, królowa, królestwo. *ib.* 3, 3. (*distinguas* niejaki).

NIK, u, *m.*, wnik. *Tr.*, kluczka, Schlinge, Schlänge, Falle. W sztuczne niki Siedząc przy trzodzie plotą z złotowierzb koszyki. *Gaw. Siel.* 363.

NIKĄD, *adverb. loci*, (*Ross.* некуда nigdzie); *Boh.* nikudy; żadną drogą, przez żadne miejsce, nirgends wo durch; *ob.* Niktorędy, cf. nizkąd; *ob.* Nikam. *NIKAKI, *NIKAKIE, *ob.* Nijak. *NIKAM, *adverb. loci*, *Boh.* nikam *nusquam*, *nullo*; *Ross.* никуда; *Eccl.* никаможе; (*Croat.* kam, kamo - dokąd? kędy?); ani o krok z miejsca, auch nicht einen Schritt vorwärts. Było popisowania dosyć z chęciami swemi ku Rzpltej, jeden nad drugiego z oracyą się wynosząc, ale z miejsca jako ono mówią, nikam. *Biel.* 556; «ani się ruszyć, z miejsca chcieli.» *Boh. ad h. l.* Nikam z miejsca - niesporo. *Cn. Th.* Bóg zlutował się nad człowiekiem, iże kiedy już było nikam, (jako mówią), toż on sam ratował nas. *Gil. Post.* 140. cf. ani mię tam, ani mię sam. NIKASKA, *ob.* Kasek.

NIKCZEMNIEĆ, iał, ieje *neutr. niedok.*, znikczemnieć *dok.*, *Boh.* zničemněti; nikczemnym się stawać, wartość i szacunek tracić, nichtswürdig werden, seinen Werth verlieren, schlecht, elend werden. *Weg. Marm.* 1, 97. Żyto i pszenica na jednym gruncie lat kilka bez odmiany siane, nikczemnieją. *Przędz.* 3. Dzielne konie, gdy z rzeźwości i boju mając przedtym sławę, Między stado masztalerz puści ich gdzie w trawę, Znikczemnieją do czasu. *Tward. Wł.* 87. Epireńskie państwo nagle upadło, i niesprośnie znikczemniało. *Baz. Sk.* 59. Wszyscy się odwrócili, i wszyscy znikczemnieli, niemasz czyniącego dobrze. *Żarn. Post.* 2, 277. NIKCZEMNIĆ *act. niedok.*, unikczemnić, znikczemnić *dok.*; upodlić; *Ross.* уничижить, уничижать; zu nichts machen, herabsetzen. Dawno wyklałem miłość, znikczemnił rozkosze. *Teat.* 43. *b*, 56. Allians z Polską, choć tak nieszczęśliwą i unikczemnioną, nie jest rzeczą obojętną. *Koll. List.* 1, 156. Chciwość unikczemniła powszechną w narodzie czułość. *ib.* 1, 30. Przesądami znikczemnione narody barbarzyńskie. *N. Pam.* 9, 359. Leżą w ognistym morzu znikczemnione duchy. *ib.* 12, 370. NIKCZEMNIK, a, *m.*, nikczemny człowiek, nic wart, na nic się nie godzący, szuja, *balatro. Mącz.*, ein Nichts-

bedeutender, Nichtswürdiger, ein Taugenichts, ein schlechter, elender Mensch; *Boh.* darebák, daremnjk, dareba (cf. darmojad), ostuda; (*Slov.* ani bich ho neobšcál; *Sorab.* 1. niczžo dobroho cžwóyek, namaszelny); *Carn.* malupridа; *Vind.* sanikarnik, máluvriednik, nepridnik, prepeluh, loter; *Bosn.* nisctalo, od niscta, lotar, taman, tamgnak, lottar; *Ross.* негодникъ, негодяй, фалалей, бездѣльникъ; *Eccl.* нетягъ, небылица. *W rodz. żeńsk.* Nikczemnica, *Boh.* daremnice; *Ross.* негодница, негодяйка, бездѣльница. *NIKCZEMNOMOWCA, y, *m.*, który lada co mówi, *mattaelogus. Macz.*, ein leerer Schwäßer. NIKCZEMNOŚĆ, ści, *ż.*, NIKCZEMSTWO, a, *n.*, niegodność, podłość, niewartość, *Boh.* ničemnost; *Slov.* ničemnost, opowrženost; *Sorab.* 1. kniczžomnoſcž; *Carn.* nezhemernost; *Vind.* sanikarnost, potepuhnost, nizhnust, nizhevelanjost, nizhvriednost; *Croat.* nichemurnoszt, nistarsztvo, nischetnoszt; *Bosn.* tamnóst, lotrostvo; *Ross.* негодность, неключимость; die Nichtswürdigkeit, Wertlosigkeit, Schlechtheit. Numantyny, dla przeszłych hetmanów Rzymskich nikczemności wzbyt dumne, skrócił Scypio. *Warg. Wal.* 49. Na sejmik nie pojedziesz, nie służyłeś wojny, Nikczemstwo swe na żywot przechrzciwszy spokojny. *Pot. Pocz.* 423. NIKCZEMNY, *NICZEMNY, a, e, NIKCZEMNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* ničemný, ničemně; *Sorab.* 1. kniczžomné, kniczomný, nikaiki; *Sorab.* 2. nikaki; *Bosn.* nicemurni, *Carn.* maluuredn; *Vind.* sanikern, zhemern, maluvreiden, hudoben, sanizhen; *Croat.* nichemúren, zlocheszt, trischeten; *Dal.* trishen; *Ross.* негодный, пренегодный, дрянный, неключимый; *Eccl.* ничтожный, пулный; niczemu się nie godzący, niewart, do niczego, podły, błahy, zu nichts, untauglich, wertlos, schlecht. O zdrowie prosi niemocnego, a na pomoc niczemnego wzywa. *Leop. Sap.* 13, 18. (który w niczym nie jest doświadczony. *Bibl. Gd.*). Mieli lud wielki, ale nikczemny ku walce. *Biel.* 184. t. j. niezdatny. Wszyscy są nikczemni, mdli, ospali, próżnowaniu przywykli. *Baz. Hst.* 553. Macie rozum nikczemny i fałszywe mniemanie. *Farnov.* 120. Człowiek wyschły i nikczemny na ciele. *Perz. Cyr.* 3, 5. t. j. słaby, schwach. Ośli nikczemni. *Tward. Wł.* 230. t. j. nie wiele warci, unbedeutend, von keinem hohen Werthe, schlecht. Był człowiek gniewliwy, wszakoż gniew jego był krótki i nikczemny. *Papr. Ryc.* 60. t. j. bezskuteczny, ohne Folgen. Naród Słowiański długo w nikczemnym bałwochwalstwie przebywał. *Krom.* 56. *vanus.* — §. Wszystkie dawne listy psujemy, wyniszczamy, nikczemne czynimy, i wyniszczone, nikczemne i próżne opowiadamy. *Herb. Stat.* 2. Coby przeciwko wolnościom narodowym było, to wszystko ma być nikczemne, próżne i za nic miane. *ib.* 19. t. j. nieważne, nichtig, ungültig. *NIKCZEMU n. p. niesposobny. *Eraz. Jęz. F* 3; ni ku czemu, ku niczemu, do niczego, na nic.

NIKIEL, u, *m.*, *Niccolum*, der Nickel, ein Halbmetall, nowy półmetal, Roku 1751 w Szwecyi wynaleziony. *Kluk. Kop.* 2, 249.

NIKĘDY *adverb. loci*, nigdzie, nirgend; (*Slov.* níkadel, nikdel, nikdě, nikam; *Carn.* nekamer; *Vind.* nikamer; *Bosn.* nikamo; *Croat.* nikam, nikud). Nikędy nas śmierć nie kaleczy gorzej, Jak gdy dzieci dorosłe nam morzy. *Zab.* 15, 276. NIKĘSA, *ob.* Kas. NIKNĄĆ, niknie *med. niedok.*; zniknąć, znikł, *dok.*, (*Boh.* zniknauti, znikl *oriri, nasci, elabi*, cf. wyniknąć, przeniknąć; *Vind.* nikniti, klize spuſhati = kiełki wypuszczać; *Croat.* niknem, niknulszem *pullulo*; *Bosn.* niknuti, niçati, izniknuti *nasci*, *pullulare, germinare, exire; Rag.* niknuti, niccem, izniknuti, nizzati *pullulare, germinare, erumpere*, cf. ponik; *Ross.* никнуть kłonić się, schylić się; *Eccl.* поникнѫти oczy spuścić, приникнѫти, приникати schyliwszy się przypatrywać); w niwecz się obracać, schwinden, verschwinden, vergehen, zu nichts werden; *Boh.* mizeti, mizém, wymizeti, zmizeti; *Vind.* vihnit, ugaſnit, miniti, strohnit, skopnet, smegniti, sgeniti, sginiti, vbihniti, sibniti; *Carn.* sgineti; *Croat.* izniknuti, iznikujem, izginujem; *Bosn.* vitriti, izvitriti, ludovati, izlignevati; *Ross.* гинуть, згинуть; *Eccl.* изчезнѫти, исчезнствоватися, безъявствоватися. Już coraz niknie z żalu, który go dręczy. *Teat.* 54. *d*, 42, (ginie, schnie, nikczemnieje). Głos mój niknie. *ib.* 47. *c*, 150. Urodzenie, majętności, wszystko to niknie przed blaskiem twych przymiotów. *Teat.* 2. *b*, 134. Nikły, *nikomy, znikomy, mijający, vergänglich, schwindend. Występek błędne omamia oczy Farbą i nikłym pozorem. *Kniaź. Poez.* 3, 157. Nikłe ziarna, czcze, taube, leere Körner.

Pochodz. *ponikać*, *ponik*, *przenikać*, *unikać*, *wynikać*, *znikomy*, *znikomość*, *znikać*, *zanikać*, *wnik*.

(*NIKOŁAJ, *ob.* MIKOŁAJ).

NIKT, *NIKTO, *Gen.* -ogo, *Dat.* -omu, *Instr.* nikim, *NIGD, (*Boh. et Slov.* nikdo, nikoho, nikterý; *Sorab.* 1. nicht, nichto; *Sorab.* 2. nicht, nichto, nichten; *Carn.* nezhesr, nebzhe, nekôgr; *Vind.* nihzhe, obeden, nikieger, nikiri, needen, odniri, obeni, niſhir, niſher, nikoger, *Gen.* nikogerja; *Croat.* nigdo, nieden, nijeden, nische, nigdor; *Dal.* nitko; *Slav.* nitko; *Rag.* nikto, nijedan, niedan; *Bosn.* nitko, nijedan; *Ross.* нитко, *Gen.* никого, никакій, никій, никійже; *Eccl.* нединъ); żaden, niemand, *latius tamen patet quam* żaden, *nam* nikt *excludit universe omnes et omnia*; *ut* nikt tam nie był, *i. e. nec homo, nec animal etc.*; żaden *certum genus excludit, cum addito substantivo, vel praemisso vel subaudito:* żaden człowiek abo pies tam nie był, żadna krowa, żadne bydlę, chłopię. *Cn. Th.* *Nikto dobry, tylko jeden bóg. *Budn. Matth.* 19, 17. Nie może *nigd dwiema panom służyć. *Sekl. Matth.* 4. O nim *nigd nie wiedział. *ib. Marc.* 7 Sobie co dać nie jest to rzecz towarzyska, bo nikogo ten nie jedna sobie, nikogo nie obowięzuje, nie czyni nikomu nadziei. *Gorn. Sen.* 354. *Niodkogo przeszkody nie miał. *Warg. Radz.* 310 = od nikogo. NIKTÓRĘDY *adverb. loci*, żadną drogą, przez żadne miejsce, nirgends wo durch; *Boh.* nikudy, nikady. *NIKUCZEMU = ku niczemu, *ob.* Nic. *Sekl. Matth.* 5; cf. ni.

NIM *adverb. temp.*; §. 1) prędzéj niż, ehe als. Nim się obrócimy, nim się obejrzemy, śmierć zawita. *Pilch. Sen.* Bóg myśli nasze z daleka rozumie, t. j. nim się stanie, wysłuchywa modlitwy nasze; nim zabrzmią, poziera na potrzeby nasze, nim przyjdą. *Pociej.* 363. Był u mnie dwa razy, nimem się obudził. *Teat.* 38, 193. — §. 2)

Instrum. et Loc. singularis pronominis on, ona, ono. — §. 3) *Nim; *ob.* Im-tym.

*NIMAM = nie mam, *ob.* Niema, *ob.* Mieć.

NIMBUS, miesiączek około głowy; *Carn.* obstertje.

NIMFA, y, *ż.*, z *Greck.* §. 1) die Nymphe. Nazwisko nymf dawane bywało boginiom leśnym, łącznym i górnym. *Kras. Zb.* 2, 242, *Boh.* Ozwěna, (cf. echo, odgłos, odezwanie); *Vind.* vila, shalikshena; *Croat.* vila, vilenicza; *Bosn.* vila, vileniça; *Rag.* vila, (cf. szaławiła); *Ross.* русалка. — *§. Nimfa, nierządnica. *N. Pam.*, ein Freudenmädchen. — §. 2) *Anatomice:* Nimfy, dwie marszczki między wargami wielkiemi i otworem pochwy maciczněj. *Krup.* 2, 158.

*NINACZ = ni na co, auf nichts, zu nichts. Ninacz inszego nie patrzą oczy nasze, jeno na man. *W. Num.* 2, 6. Ślepa miłość ninacz nie pamięta. *Pot. Syl.* 284. Ninacz inszego obracać nie mają tych pieniędzy, tylko na zapłacenie żołnierza. *Vol. Leg.* 3, 168. Nie dbają ninacz inszego, tylko by przestronno mieszkać mogli. *Boter.* 128. Drzewo to już ninacz się nie przygodzi. *W. Post. Mn.* 312. To ninacz nie potrzebne. *Brud. Ost. D* 7. — Z strony bożéj ninaczym nie zyjdzie. *W. Post. W.* 2, 279 = na niczym, an nichts.

NINIE *adverb. temp.*, (*Boh.* nynj, nynička, nynčko; *Slov.* nynj, nini, teras, wčil, wčilek; *Sorab.* 1. na, no, nietk, nielk, nielko, net, neto, (cf. wnet); *Vind.* sedai, seda, sdai, tezhafs, koli; *Croat.* szad, szada, vzda; *Ross.* нынѣ, нынѣча, теперь, (cf. dopiero; понынѣ dotąd, отнынѣ odtąd); cf. *Graec.* νῦν; *Lat.* nunc; *Ger.* nun; *Dan.*, *Svec.*, *Isl. et Holl.* nu; *Hebr.* נא; *Pers.* nuh); teraz, jest, gegenwärtig. Cześć tobie, ninie i na wieki wieków. *Sk. Żyw.* 58. Oznajmujemy wszystkim ninie i potym będącym. *Herb. Stat.* 582. Niech będzie imię Jehowy błogosławione od ninie i aż na wieki. *Budn. Ps.* 113, 2; «*not.* odtąd aż na wieki.» NINIEJSZY, a, e, *Boh.* nyněgši; *Vind.* sdain, sedain, sedaifhni; *Ross.* нынѣшный, теперешный; teraźniejszy, gegenwärtig, jetzig. Niniejszą nędzę przyszła nadzieją cieszył. *Sk. Żyw.* 51. Ból każdy niniejszy zda się najnieznośniejszy. *Cn. Ad.* 41. Mądry nietylko upatruje czasy niniejsze, ale też i przyszłe. *Ezop.* 110. Co jest niniejsze, to niniejszym. *Leop.* 4 *Ezdr.* 8. 46. (co jest przytomnego, to przytomnym. 1 *Leop.*).

NINOG. *Cn. Th. ob.* Minog. — *NIOCZ, *ob.* Ni. *NIODKOGO = od nikogo, *ob.* Nikt. *NIOKIM = o nikim, *ob.* Nikt. *NIPRZECZ, *ob.* Ni, *ob.* *Przecz. NIOSĘ, *ob.* Nieść.

NIŚ, NISIA, rzéka, *ob.* Niz. NISIOWCZYK, Kozak, *ob.* Nizak.

NISKĄD = ni zkąd. *ob.* Nizkąd. NISKI, NISKO, NISKOŚĆ, *ob.* Nizki etc. *NISKIM = z nikim, *ob.* Nikt. NIŚLI, *ob.* Niźli, niżeli. z NISZCZEGO = z niczego, *ob.* Nic.

NISSA, y, *ż.*, miasto Szląskie bardzo mocne. *Wyrw. Geogr.* 237, die feste Stadt Neiße in Schlesien. Nyssa. *Dykc. Geogr.* 2, 206; *Boh.* Nysa.

NISZCZEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, zniszczeć *dok.*, w niwecz się obracać, niknąć, ustawać, vernichtet werden, zu nichts werden, untergehen, vergehen; (*Ross.* нищать, ubożeć, изныть, изнывать niknąć); *Eccl.* изнеявствитися, ныю, ныдѣю, тлѣю. Nazbyt byli zhardzieli, Alić nagle wyniszczeli, Jako dym niszczeje. *Ryb. Ps.* 126. Nakupcie nam potrzeb, abyśmy żyć mogli, a nie niszczeli niedostatkiem. *W. Genes.* 42, 2. (abyśmy nie pomarli. *Bibl. Gd.*). Ciało chudniejące i niszczejące. *Syr. Ziel.* 285. Ciało niszczeje, das Fleisch vom Körper schwindet, gdy z ciała opada człowiek bez oczywistéj przyczyny. *ib.* 278. NISZCZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, zniszczyć *dok.*, w niwecz obracać, vernichten; *Boh.* ničiti, ničjm, zničiti, zničjm, břidjm; *Sorab.* kničžžom ztžinu, zaničžuju, zaničžujem, rozkonczuyu; *Vind.* sanizhuvati, sanikarvati, ponizhuvati, v'nizhim; *Croat.* nistarim, nischetim; *Rag.* vnìsctiti; *Ross.* уничтожить, уничтожать, (нищаться ubogiego udawać); *Eccl.* изнеявствити, истнити, истнѣвати, тлити, тлю, истрыти, устрывати; (нищетю ubożyć, обнищавити, приводить кого въ нищету). Zniszczona abo pożarta bywa śmierć w zwycięstwie. *Baz. Hst.* 239. Żydzi skrytą chytrością niszczą panów samych, Gdy ich niszczą, nie samych, ale w ich poddanych. *Comp. Med.* 395. Żal mię niszczy. *Teat.* 46. *c*, 107. Niszczący, zgubny *Eccl.* уничтожительный. Niszczenie, zniszczenie, zguba, *Boh.* zmar; *Ross.* ничтожество, (нищета, нищество ubóstwo, żebractwo). Niszczyć kontrakt jaki = zrzucać, znosić. *Cn. Th.* NISZCZYCIEL, a, *m.*, zgładziciel, der Vernichter, który co niszczy. *Wład.*, *Boh.* břidil. Dziczyzna uwieńczonych grabieżników, ziemi niszczycielów. *Zab.* 12, 177. *Nagł.* NISZCZYCIELKA, i, *ż.*, die Vernichterinn.

NISZSZY = niższy, *ob.* Nizki.

NIT, u, *m.*, z *Niem.* das Niet, der Nietnagel, gwóźdź, który się z drugiego końca zanituje; *Vind.* shenz, shenzanje, obriulanje, sakrivitje, krivitje; *Ross.* заклепа, укрѣпа, прикрѣпа, прикрпка. Ugodził go między nity i między pancerz. *Radz.* 1 *Reg.* 22, 34. Kędy obojczyk z przednim blachem nity zpinał, tam swój miecz wraził. *Pot. Arg.* 671. — *fig.* Skrzepnie się woda, wmarzną klassy nitem. *Chrośc. Luk.* 152. t. j. jak przynitowane, przygwożdżone, zamarzły. — §. *Transl.* Nit puścić = nie wytrwać, psuć się, rozpróć się, nachlassen, nicht ausharrend anhalten, nicht bestehen. Rad puszcza nity, sprzęt źle nabyty. *Rys. Ad.* 60. Jeśli on dwa kroć od was nie ubity, Prędko moc wasza musi puścić nity. *Petr. Hor. C* 4. *Pot. Zac.* 122. Niechaj się duma niewiem jako chwali, Musi nit puścić. *Nar. Dz.* 2, 41. Uważając, że bądź krótko, bądź długo, tedy tam onym nity puścić, jął o sobie myślić. *Biel.* 208. — §. *aliter.* Puściły zamki, nity = popuścił, nie mógł ztrzymać uryny albo miąższego. *Cn. Th.* 776. NITABLA, i, *ż.*, nit wielki, ein großer Nietnagel. Nitable mają głowy płaskie na wierzchu, same są okrągłe; na końcu mają blaszki dziurawe okrągłe, aby się na nich końce nitablów dały zanitować. *Solsk. Arch.* 129. Nitablami listwy do słupców przymacniają. *Jak. Art.* 1, 338, cf. nitownik, nitować, zanitować.

NITAWA, y, *ż.*, Mittawa, Mietau, stolica Semigallii, rezydencya x. Kurlandskiego. *Dykc. Geogr.* 2, 164. NITAWCZYK, a, *m.*, der Mietauer. NITAWKA, i, *ż.*, die Mietauerinn. *NITAWSKI, a, ie, Mitauisch.

NITECZKA, i, *ż.*, *dom. nom.* nitka, nić; das Fädchen. Wło-

kna z wielu inszych piérwiastkowych niejako niteczek, (*fibrillae*) złożone są. *Bot.* 10. Fäserchen. NITKA, i, *ż.*, *dem. nom.* nić; *Boh.* nitka; *Sorab.* 2. nidka; *Sorab.* 1. nitka; *Vind.* nitiza, zuirn, konz ene nydi al nyti; §. a) der Faden. Nitki przykładając do nitki, ukręci się powróz. *Fredr. Ad.* 123. (cf. mało do mała uczyni wiele). Po trosze robiąc, niby nitkę, jako mówią, do nitki przykładając, mogła się rzecz zrobić. *Pilch. Sen. list. pr.* Z wielu nitek robią się nici, a z nici kręcą się sznury. *Rog. Doś.* 2, 475. Nawlókszy nitkę w igłę. *Perz. Cyr.* 2, 126. Gdybym miał dość czasu jak nitkę po igle, Takbym cię poprowadził przez jego psie figle. *Zabł. Zbb.* 45. — §. Do nitki = do koszuli, bis aufs Hemde. Do nitkiśmy przemokli. *Teat.* 20, 125, fadennaß. Ani suchéj nitki nie mam na sobie. *Teat.* 8, 6. — §. Na nitce wisieć = na włosku, słabo, an einem Haare, an einem Faden. Biedny człowieku, na nitce życie wisi. *Teat.* 55. *c*, 67. Zdrowie twoje nam się zdało, Iże na cienkiéj już nitce wisiało. *Past. Fid.* 315. Głupi gardło swe zawiesi na nitce. *Gorn. Dw.* 88. Irlandya prawie na ostatniéj nitce z Anglią się trzyma. *Pam.* 84, 120. — §. b) Nitki w siarce moczone skrzesany krzesiwem ogień rozpalają. *Kluk. Kop.* 1, 222, Schwefelfäden; *Ross.* свѣтильна. — *Impr.* Nitki gorejącéj nie zgasił. *Sk. Kaz.* 153. t. j. knota. — §. c) *Anatom.* Nitka, *fibra*, w ciele zwierzęcym, Faser, składa się z niewidomych nam ziemnych cząstek, które pewnym klejem spojone są. *Kluk. Zw.* 1, 28. NITKARZ, a, *m.*, handlujący nitkami, niciami, der Zwirnhändler; *Boh.* nitkař. *W rodz. żeńsk.* Nitkarka *Boh.* nitkařka. NITKOWY, a, e, Faden=. Korony złote i insze rzeczy nitkowéj roboty. *Haur. Sk.* 355. NITNY, *ob.* Dwunitny.

NITOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, zanitować *dok.*, nitem czyli nitablą spajać, z *Niem.* nieten, vernieten; *Vind.* shenzati, se shenzami perbiti, sbiti, saterditi, sakriviti, okriulati; *Ross.* склепать, склепывать. Pod czas zanitować jest zaklepać nity, abo bez nitów żelazo jedno z drugiem stwierdzić młotkiem. *Cn. Th.* Drugie końce nitablów na blaszkach mają być zanitowane. *Solsk. Arch.* 129. Stoi, odzienie mając zeszpecone, Około szyi łańcuch nitowany. *Odym. Św.* 2 *D d* 3. (skuty). NITOWANIE, ia, *n.*, *subst. verb.*, §. a) nitami spinanie. *Cn. Th.*, das Nieten, Vernieten. — §. b) Nitowanie = to, co znitowano. *Cn. Th.* die Nietung. NITOWNIK, a, *m*, §. a) nitabla, der Nietnagel. Nitowników gładkich z obrączkami. *Jak. Art.* 2, 289. — b, Który co nituje. *Tr*, der Nieter, Vernieter.

NIUCH, u, *m.*, n. p. tabaki, tyle ile się razem w nos wciąga, ein Zug in die Nase, eine Prise, z. B. Tabac. NIUCHNĄĆ *cz. jednotl.*, [wachnąć 3], Niuchać *niedok.*, wciągnąć w nos, in die Nase hinauf ziehen.

NIUŃ, ia, *m.*, *ob.* Muńka, [niegłaźny, olszowy Piotr 2], niedokołysany, n. p. Za jakiegoż to niunia chce wydać tak grzeczną dziewczynę. *Teat.* 24. *c*, 49, ein junger Lecker.

NIWA, y, *ż.*, §. 1) nowina, rola nowo kopana, *aliqui usurpant pro quovis arvo. Cn. Th.* Neubruch, Neuland; dann überhaupt Flur, Feld. (*Genes.* 27, 27: *Eccl.* яко вони нивы исполнены, *sicut odor agri pleni*; *proprie agrum cultum videtur significare. Durich* 1, 96.); *Boh.* niwa, niwka, (niwař, sedlak rolnik); *Carn.* niva *ager*, agar; *Vind.* niva, njiva; *Rag.* gniva; *Slav.* njiua; *Bosn.* gniua, gniuiça; *Croat.* nyiva, nyivicza, ztern; *Dal.* niva *ager*, *jugerum*; *Ross.* нива; *Eccl.* нива, нивка, нивица, (ниварь rolnik; cf. żniwiarz, żniwo; cf. *Graec.* νεάτη γῆ; cf. *in Holsatia* Neffinger, *judices agrarii*, *qui curare debebant*, *ne cui ex ejus agro quid decedat*). Niwy zależałe bez fruktu odłogiem są za nic. *Kulig. Her.* 70. — §. 2) *Niwa = żniwo. *Tr.*

*NIWCZYM = w niczym, in nichts. Nie wyrodził się od przodków swoich niwczym. *Biel. Kr.* 32. w NIWECZ = w nic, in nichts, zu nichts; *Boh. obs.* niweč = nic. W niwecz obracać = niszczyć. *Cn. Th. Boh.* w niweč obrátiti, w drt; *Slov.* na wniweč. Tak ich zwojował, iż się w niwecz jako dym obrócili. *Sk. Dz.* 849. Jak w niwecz obrócony, po smutnéj minie sądzić można. *Teat.* 1, 13. Wszystkie starania poszły w niwecz. *Boh. Kom.* 4, 42. Każda rzecz stworzona w niwecz się wraca. *Zab.* 8, 395. — Okrutny pan sługę zbić na niwecz kazał. *Mon.* 73, 86. na miazgę, er ließ ihn zu Schanden schlagen. Ranny leży przy drodze, iż mu się w niwecz przygodzić nie może. *Rej. Post. N n* 2. na nic, do niczego. NIWECZYĆ *cz. niedok.*, zniweczyć *dok.*, w niwecz obrócić, niszczyć, vernichten, zu Schanden machen, vereiteln. Ciebie przeklęta ziemio, w mym gniewie zniweczę. *Przyb. Ab.* 49. Nie mieć postępków swoich prawidła, zupełnym byłoby całego ludzkości składu zniweczeniem. *Mon.* 76, 388.

*na NIŻ, *w NIŻ = §. a) na niższe miejsce, na dół; *Slav.* niz (n. p. niz vodu); *Ross.* низъ, внизъ; *Eccl.* низъ, ничь; (cf. *Eccl.* низ-, *praepos. insepar.* przed czasownikami, n. p. низпасти spaść); in die Niedrigung, nieder, herab; (*oppos.* na zwyż, wzgórę; *Slav.* uz; cf. wz-). Między Dryssą a Dzisną na niż do Rygi płynąć. *Stryjk.* 233. Rzuciwszy na niż okiem po polu szerokim. *Kulig. Her.* 173. Widzę kurzące Etny ogniem, a Alpy w niż upadające. *Kulig. Her.* 293. Baran wilkowi wodę mąci, choć w niż rzéki stoi. *Weryf. pr.* 18. NIŻ, u, *m.*, §. a) rzéka, która wpada w Dniepr. *Gwagn.* 338, ein Fluß. — §. b) Niższe nad Dnieprem kraje, die Gegend am Unterdnieper. Ujście Dniepru potoku Ruszczyzna Niżem nazywa. *Nar. Chodk.* 2, 286. Uszedł na niż, *ad confinia orientalia Poloniae. Cn. Th.* — §. *transl.* Niż *collect.* = Niżacy, Niżowcy, Kozacy od miejsca tego zwani. *Orzel. Interr.* Nižower Kosaken. — §. Sposób życia włóczęgów, zbiegów zostających nad Dnieprem; a gólniéj życie łotrowskie. *Włod*, Nižower Kosakenleben, Räuberleben.

NIŻ, NIŻLI, NIŚLI, NIŻELI, ANIŻELI *adverb. comparat.*, als; *Boh. et Slov.* než, nežli; *Sorab.* 1. než, nežli, niežli, yižli; (*Sorab.* 2. nežli, neliž jeśli nie); *Vind.* kaker; *Dal.* negh; (*Croat.* néli = niemasz-li?) *Ross.* нежели; *Eccl.* неже. W kraju tym mają chleb, lepszy niż chleb, żelazo twardsze nad żelazo. *Boter.* 85. Śmiech, niż płacz, komuż bardziéj nie smakuje? *Past. Fid.* 320. Bywa i w dzieciach rozum, ale z rzadka; i bardziéj dowcip, niż się rozum zowie. *Jabł. Ez.* 134. Lepiéj mądréj rady, niż słuchać swéj chęci. *Jabł. Tel.* 144. Łatwiéj Ta-

tary zhołdować, Niż naturę zwyciężyć. *Groch. W.* 525. Piérwéj niżli góry wstały, niż ziemia, niż okazały Krąg niebieski jest stworzony, Tyś jest boże nieskończony. *J. Kchan. Ps.* 134. *Drzewiéj niżli stanęły granice świata, piérwéj niżli wiały zebrania wiatrów, przedtym niż huczały głosy gromów, jeszcze niż się oświecały jasności łyskawic, i *drzewiéj niż były omocnione grunty rajowe; tedym ja myślił. 1. *Leop.* 4 *Ezdr.* 6, 1. On już był, a niżli było wszystko; jeśli był, a niżli było wszystko, tedyć był przed wszystkim czasem. *Żarn. Post.* 25. Dostał więcéj, aniżeli się spodziewał. *Kłok. Turk.* 147. Więcéj występnych, niżeli cnotliwych. *Kras. Mysz.* 22. Naród Epireński jest daleko waleczniejszy, niżli *nabożniejszy. *Baz. Sk.* 105. (więcéj waleczny, niż nabożny). Nie jestem niżli wy podlejszym. *W. Job.* 13, 2. t. j. od was, nad was podlejszym. — Boże oto usiłuję, Żebym cię dziś, niżli miłuję, Mógł miłować serdeczniéj. *Groch. W.* 386. — §. *Omissa comparatione:* Jeśli król na Turki przyjechał, mógł prostą drogą ciągnąć, niż tędy. *Biel. Kr.* 435. t. j. mógł raczéj, abo: mógł prościejszą drogą. — §. Niż *cum particula conjunct.* — by; *vel incertitud.* - li, n. p. Niżli, niżby = chybaby. *Cn. Th.*, eś sey denn. Niżli co ku prawu duchownemu należeć będzie, to w duchownym prawie sądzone być ma. *Stat. Lit.* 90.

NIŻA, y, *ż.*, nizina. *Cn. Th.*, die Niederung, die Niedere. Za zającem łowiec po nizie upędza się mroźnéj. *Hor.* 1, 174. *in campis nivalis Aemoniae.*

NIZACZ, *ob.* Niz.

NIŻAK, NIŻAL, a, *m.*, NIZOWIEC, wca, *m.*, NIZOWY n. p. Kozak, ein Niesischer Kosak, vom untern Dnieper. Kozacy Dnieprowi na wschód ranny od Nizu Nizowcami się zowią. *Tward. Wł.* 61. *Weryf. pr.* Zaporozcy Kozacy nazywają się Nizowemi, dla spadzistego przy uściach Dniepru potoku. *Nar. Chodk.* 2, 286. *Orzel. Inter.*; *Ross.* низовый, понизовый na dół rzéki leżący.

NIŻBY *adverb.*, chybaby. *Cn. Th.*, es seyn denn; *ob.* Niż *adverb.* NIŻELI, *ob.* Niż.

NIŻÉJ *adverb. comparat. ob.* Nizko, nizki. NIZINA, y, *ż.*, *Boh.* njžina; *Rag.* nixîna; *Croat.* nizina; *Ross. et Eccl.* низина; niża, nizki grunt, die Niederung, Niedere. Kto z wysoka spada, rzadko zostawa w pośrzodku, ale pospolicie do saméj aż niziny pędzi. *Gorn. Sen.* 474. *NIZINNY. *Tr.*, *ob.* Niżny. NIZIOŁEK, łka, *m.*, karzeł, łokietek. *Dudz.* 47, ein kleiner Knirps. Wszak drobny niziołek nie pokona olbrzyma? *Tol. Saut.* 143. NIZIUCHNY, a, e, NIZIUTEŃKI, NIZIUTKI, NIZIUCZKI, a, ie, — o *adverb*, *intens. adj.* nizki; gar sehr niedrig; *Ross.* низенькій, низехонько. Dadząc chatę niziuchną, stropu po nos, ścian po boki. *Brud. Ost.* A 9. Częstokroć w ludziach niziuchnego stanu widziemy wielkie dary. *Gorn. Dw.* 20. Niziuchne ukłony. *Zab* 5, 236. Niziuteńko się kłaniał. *Zab.* 13, 198. Niziuchno o sobie rozumiał. *Birk. Sk. D* 4 *b.* Mogąc bujać wysoko, tuż nad ziemią niziuczko się wlecze. *Rej. Wiz.* 65.

NIZKĄD, NISKĄD *adverb. loci* = ni zkąd, z żadnego miejsca, *Graec.* οὐδαμόθεν, nirgend her; *Croat.* od nikud.

NIZKI, NISKI, a, ie, (*obsol.* NIŻNY, a, e, *Now. Char.*; *Slavi acque ac Bohemi*, *dicunt* низкій *et* нижній. *Durich* 1, 267.); *comparat.* niższy; *adverb.* nizko, nisko, *in comparat.* niżéj; *Boh. et Slov.* nizký, nižšj, njzko, njzce, niž, njže, nižegi; *Sorab.* 2. niski, nisko, nižej; *Sorab.* 1. niski, nizki, nischi, nižschi, nisko, niže, nižey; *Carn.* niske, nisishi, sdol, sdolej; *Vind.* nisek, ponishen, nishi, nishlaish; *Croat.* nizek, nizkeshi, nisezhi, nìseji, nìse; *Rag.* niizok, niski, niskó, nizókko; *Slav.* nizak, nixje; *Bosn.* nizok, dubok; *Ross.* низкій, низокъ, нижный, низовый, понизовый; *Eccl.* низши, нижае, пониже; (cf. *Chald.* נִיצַּ *locus depressus*; cf. *Graec.* νάσσω *complano*); niewyniosły nad ziemią, niewysoki, niedrig, nicht hoch; *Ross.* низменный, низовый. Ziemię mu dał wierzchnią i niższą. 1 *Leop. Jud.* 1, 15. (górną i dolną. 3 *Leop.*). Zamek jeden *nizny, a drugi na kopcu wyższy zabudował. *Stryjk.* 84. Stoki *wyszne, i stoki niżne. *Budn. Joz.* 15, 19. *Gwagn.* 127. Bethoron niżny i nadolny. *Budn.* 1 *Chron.* 7, 24. Ziele leczywrzód w niżnéj ziemi Niemieckiéj bywa chowane. *Syr.* 226, in Niederdeutschland. Nieco nizki, pochyły *Ross.* низковатый, *subst.* низковатось. Gdzie nizko, zaleją powodzi. *Pot. Arg.* 251. (cf. na pochyłe drzewo kozy skaczą). Nizki = w dole leżący, głęboki. *Cn. Th.*, tief. — *Transl.* Niski ton w muzyce, t. j. głęboki, gruby, w notach na niższéj linii położony. *Magier. Mskr.* Nizki stan urodzenia. *Teat.* 46. *d*, 5. W nizkich domach się porodzili. *Falib. P* 3. Nizka cena. *Teat.* 52, 15. (tania, niedroga, niewysoka). Co ma być wielkiego, z niska się poczyna. *Min. Ryt.* 4, 159. Odrodzeni nie z niska, ale z wysoka, nie z ziemi, ale z nieba. *Wiśn.* 523. — Niższy subordynowany, untergeordnet; n. p. Czynieiel jest samą przyczyną główną w ten czas, gdy kto inny nie jest tylko niższą przyczyną. *Mon.* 76, 41. — *Moral.* §. a) Pokorny, demüthig. Kłania się bardzo nizko. *Teat.* 22, 15, sehr tief. Nizko prosili majestatu jego. *Ustrz. Kruc.* 2, 124. Po co tak nizko onéj usługować? *Past. Fid.* 57. Najniższy sługa, najniższy, pokorny, najpokorniejszy, *Ross.* всенижайшій, unterthänigster; cf. unižony. — §. b) *in malam partem:* Podły, nikczemny, niederträchtig, niedrig. Dostałem tego urzędu nizkim sposobem; jeszcze się wstydzę. *Teat.* 30, 36. Człowiek nizki albo podłomyślny. *Fredr. Ad.* 94. (*NIZKIM = ni z kim = z nikim, *ob.* Nikt). NIZKOLOTNY, a, e, *Graec.* χαμαιπετής. *Cn. Th.* nizko latający, niedrig fliegend. NIZKOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* nizkost; *Sorab.* 2. niskofcž; *Sorab.* 1. nizkofcž; *Bosn.* nizokóst, dubina; *Vind.* nisekost, nishava (cf. Nieszawa), nikust, niskota, nisha, ponishnost; *Croat.* nizkocha, nizina, nizokoszt; *Rag.* niskocchja; *Ross.* низкость, низость; nizina, niża, niewysokość, cf. dolność, *pr. et transl.*, die Niedrigkeit. Pan z niebieskich wysokości Pojrzał na ziemskie nizkości. *J. Kchan. Ps.* 16. O niezmierna dobroci, o niewymowna nizkości syna bożego. *W. Post. W.* 337. t. j. pokora. (NIŻLI, *ob.* Niż *adverb*)., NIŻNIK, a, *m.*, w kartach, *oppos.* wyżnik, der Unter im Kartenspiele; *Boh.* spodek, spodnjk; *Vind.* spudnjak; *Ross.* хлапъ, (cf. chłop). Walety, damy, wypędziły niżników i wyżników. *Kras. Pod.* 1, 189. NIZOWIEC, *ob.* Nizak, Niż. NIŻSZOŚĆ,

ści, *ż.*, większa nizkość, größere Niedrigkeit, *phys. et mor.* Panujący różne ma pod sobą stopnie niższości. *Zabł. Roz.* 75. NIŻYĆ, *ył*, y, *cz. niedok.*, zniżyć *dok.*, *Boh.* nižiti; *Ross.* низить, нижу; nizkim lub niższym czynić, *propr. et fig.*, niedriger machen. Trafunek jednych nader wywyższa lub niży. *Teat.* 52, 30. Fortuna usycha, Gdy wysokich nie niży, i w ziemię nie wpycha. *Pot. Arg.* 821. Fortunę ludzie ganią, że jest odmienna, wedle woli swéj, jedne podnosi, drugie iży a niży. *Eraz. Jez. B* 5. — §. Niżyć się *recipr.*, pokorzyć się; *Eccl.* нижати, нижу, въ низъ наклонитися. Setnik im najwięcéj się niżył, tym więcej jest od Pana Chrystusa wysławion. *Hrbst. Nauk. G b.*

Pochodz. *poniżać*, *poniż*, *uniżać*, *uniżoność.*

N O.

NO, §. 1) *exclam. aggravans*, (cf. nu, nuż), no! nu! *Sorab.* 2. no; (*Ros.* но = ale, lecz). Teraz gdy razem jesteśmy pogadajmy sobie. R. No! zacznijmy. *Teat.* 37, 145. Słuchaj mnie Wc Pan przynajmniéj. R. No! słucham. *Teat.* 22. *c*, 7. Nieszczęśliwy Gromko! R. No! coż mu? *ib.* 8, 88. No i coż? Mospanie Parkowski. *ib.* 14. *b*, 68. No! coż tam? powiadaj Waść. *ib* 43. *c*, 58. No daléj, no daléj! *ib.* 1, 71. No, no, no! spuść się Wc Pan na mnie. *ib.* 55, *b*, 11. — *Ex abrupto:* No! jakże mi się masz, Mospanie Starosto? *Teat.* 22, 68. — §. 2) — No *enclit. adjungitur Imperativis* = jeno, nur. Obróćno się. *Zab.* 13, 281. *Treb.*, kehr dich nur einmal um. Niechby no tu kto odważył się wejść! *Teat.* 11. *b*, 18.

NOBILITACYA, yi, *ż.*, uszlachcenie, das Adeln, akt najwyższéj krajowéj zwierzchności, przez który osoba zalecona, z kondycyi pospolitego urodzenia, idzie w porównanie ze szlachtą rodowitą krajową. *Kras. Zb.* 2, 244, (cf. skartabellat). Nobilitacya jest uszlachcenie niebędącego szlachcicem. *Czack. Pr.* 1, 263. NOBILITOWAĆ, *ał*, uje, *cz. niedok.*, szlachcić kogo, einen adeln.

NOC, y, *ż.*, *Boh. et Slov.* noc; *Sorab.* 2. noz; *Sorab.* 1. noz, nottz, nócz; *Vind.* nuzh, nuezh; *Carn.* nôzh, nuzh; *Croat.* noch; *Slav.* nòch; *Rag.* nooch; *Bosn.* nocch; *Ross.* ночь; *Eccl.* нощь, ночка; *Hisp.* noche; *Ital.* notte; *Lat.* nox; *Graec.* νύξ; *Hebr.* נחת *nachath*, quies; נוח *nuach*, quievit; *Gall. provinc.* nuech; *Gall.* nuit; *Angl.* night; *Dan.*, *Isl. et Svec.* natt; *Ger.* die Nacht; §. a) czas, przez który słońce przechodzi podziemne krainy. *Żebr. Zw.* 31. Noc nic nie jest, jak zniknienie słońca z horyzontu. *Wyrw. Geogr.* 47. Bóg oddzielił światło od ciemności i nazwał światło dniem a ciemności nocą. *Leop. Genes.* 1. Noc się robi, noc nadchodzi, mierzcha się, (*Carn.* nozhy se *noctescit*; *Vind.* ſe nozhij, nuzh ſe diela, nozhiti ſe, mrazhiti ſe; *Croat.* nochisze; *Rag.* nocchitti se; *Bosn.* nocchitti se, ciniti se nocch). Noc ciemna, bezksiężyczna, *illunis. Cn. Th.* Noc mglista, ciemna, wietrzna. *Krass. Oss. H* 3 *b.* Noc ponura, noc smutna, mgły na górach wiszą, Szum drzew słychać z daleka, wiatry się kołyszą, Skrył się księżyc, gwiazd nie znać, a potoki mruczą, Po wyniosłych wierzchołkach drzew puhacze huczą. *ib. H* 3. — Działo się téj nocy. *Gorn. Sen.* 284. (*Bosn.* nechjaska; cf. *Croat.* sznoch; *Carn.* snôzhi = wczoraj wieczor; *Croat.* nochasz = dziś w wieczor; *Slav.* nochas; *Ross.* ночесь przeszłéj nocy, *adj.* ночешный przeszłonocny). Poźno w noc odjechał. *Zab.* 13, 206. Dzień i noc, n. p. szlocham. *Zab.* 14, 227, Tag und Nacht; (*Croat.* dan y noch; *Eccl.* дненощно; *subst. Ross.* нощеденство, нощеденствие; *Eccl.* всенощеденствие, цѣлые сутки, и день и ночь; cf. od doby do doby). Przyszedł do Betanii, tamże na noc został. *Sekl. Matth.* 21; (*not.* gospodą był, zanocował). Dziś na noc (*Vind.* donefs na nuzh, drieve). Chodził w dzień za stadami, w nocy opłakiwał swe nieszczęścia. *Jabł. Tel.* 19. Nocą co robię, piszę, przędę, przy świetle ogniowym, *lucubro. Cn. Th.*, (cf. *Vind.* ponozhuvanje, ponozhnu delu = lukubracya). — *Prov.* Noc ma swój obyczaj. *Rys. Ad.* 44. W nocy wszystkie koty są bure, *Vind.* vſe mazhke ſo po nozhi zherne; *Slov.* w nocy wšecke krawi, kočki, su černé. Nocą, w nocy, po nocy, bey der Nacht, in der Nacht, Nachts; *Carn. et Vind.* ponozhi; *Croat.* po nochi; *Eccl.* нощию, обнощь. Nocą wiele sprawisz. *Cn. Ad.* 740. (cf. nie dosypiać). Z wielkiego miasta nigdy ku nocy nie wyjeżdżaj. *Rys. Ad.* 78. Po złym dniu zła noc. *Burl. A* 4. (cf. jak sobie pościelisz, tak się wyśpisz). Po nocy się włóczyć. *Teat.* 30. *b*, 12. Nie na żadną kradzież godzę, Chociaż tak po nocy chodzę. *J. Kchan. Dz.* 224. Wilkci i złodziej po nocy wędruje, A trzeci błazen, co ich naśladuje. *Bratk. C* 4. Dlaczego błąkasz się po nocy? *Teat.* 39, 293. Kto chodzi po nocy, szuka kijowéj niemocy; (*Slov.* kdo chodi po noci, hleda kigoweg nemoci; cf. niemoc). — *Salut.* Dobra noc! gute Nacht! (*oppos.* dobry dzień!). Dobra noc, rozumie! wiesz to Pan Bóg, kiedy się z tobą oglądam. *Rys. Ad.* 12. Niemasz cię już, przeszedłeś, dobrąś noc powiedział, Jako gość, który z nami dziś w gospodzie siedział. *Groch. W.* 546. — §. Wielka noc, *ob.* Wielki. — §. b) Noc *transl.*, ciemność, niewidok, *propr. et fig.*, Finsterniß, Nacht. Obie oczy straciła, i przez całe trzy lata w nocy długiéj żyła. *Birk. Dom.* 106. Ona tylko może odkryć tę noc, w któréj swą ukrył zbrodnią. *Teat.* 47. *c*, 72. O myśli ludzkie, jakoście zaćmione Ślepotą, jako nocą otoczone! *Past. Fid.* 305. — Wiele spraw zacnych przodków naszych w ciemnéj nocy leżą. *Biel. Kr.* 7. — §. c) *Botan.* Ziele dzień i noc. *Cresc.* 537, *ob.* Dzień.

Pochodz. *nocny*, *nocleg*, *noclegować*, *nocować*, *przenocować*, *nocnica*, *nocnik*, *ponocnik*, *północ*, *północny*, *wielkanoc*, *wielkanocny.*

NÓCIĆ *Cn. Th.*, (o *vasto*, *quasi* nuocę. *Cn. Th.*), NUCIĆ, *ił*, i, *cz. niedok.*, zanucić *dok*, (*Etym.* nóta), śpiewać, jak poeci wierszami, (dichterisch) singen. Nućcie sobie poety w zapalonéj wenie! *Zab.* 15, 200. *Chod. Gesn.* 9. Teraz o bardy nućcie, już dzień gaśnie, Śpiewajcie dumy, niechaj Fingal zaśnie. *Kras. Oss. E* 2. (*distinguas* Nucić kogo, *qu. v.*). *Prosodia*, nóta, nócenie, dźwięk, przynócenie niektórych syllab w mówieniu. *Mącz.* Gdy słowik tak sobie nuci Czyżyk z zazdrości się smuci. *Zab.* 11, 341. *Zabł.*

NOCLEG, u. *m.*, *Boh.* nocleh; *vocabulum ex prima gentis Slavonicae memoria usurpatum, nam in Ottocari I. et Venceslai I. diplomatibus exstat, videturque antiquissimum esse Slavonicae legis monumentum, cujus observantia ex moribus patriarcharum originem duxerit, de quorum hospitalitate constat. Durich.* 1, 81; *Vind.* prenozhifhe, prenozhivanje, jerberge, herperje; *Ross.* ночлегъ; *Eccl.* нащлѣгъ, наслѣгъ; das Nachtlager. Nie goń tego, co naprzód wyjechał; nie czekaj tego, co pozad jedzie, chceszli mieć nocleg wczesny. *Rys. Ad.* 51. Dyonyzyusz żadnéj spokojnéj nocy nie miał; na inszym coraz miejscu nocleg zakładał. *Pilch. Sall.* 259. — §. Nasi czwartym noclegiem na Bukowinę przyszli. *Biel. Kr.* 436. (t. j. czwartego dnia na noc; czwartym stanowiskiem). Szedł, a piérwszym noclegiem został u rzéki Tygrys. 1 *Leop. Tob.* 6, 1. Jako najprędszemi noclegami do Francyi dalszéj bieżeli. *Warg. Cez.* 5. Wielkiemi noclegami do granic przyszedł. *Warg. Cez.* 119, à grandes journées. *NOCLEGARZ, a, *m.*, *Boh.* noclehář = der bey einem übernachtet, der Nächtiger; *f.* noclehařka; *Ross.* ночлежникъ; *Eccl.* наслѣжникъ. NOCLEGOWAĆ, ał, uje, *intrans. niedok.*, nocleg odprawiać, nocować, nächtigen; *Boh.* noclebowati. Noclegować na jednym łożu będą ludzi dwoje, Z których do nieba jeden będzie wzięty, Drugi zostanie na drodze przeklętéj. *Odym. Św.* 2, *L.* Co byli, wszyscy noclegują w ziemi, i co idą, noclegować muszą. *Kolak. Cat. C* 3. NOCNICA, y, *ż.*, (*Boh.* nocnice *candela nocturna*; *Carn.* nozhniza 1. *Proserpina*, 2. *retis species*; *Eccl.* нощница sowa, nietoperz); §. 1 a) ćma, omaćnica. *Cn. Th.*, strach nocny, *Croat.* nochnicza, mora; *Rag.* nochnizza, prijkaza; *Bosn.* magiech, hudoba, koja nochjom plasci; ein Nachtgespenst, Nachtgeist, (cf. przypołudnica). Za nie bogowie, za nie i księżyce I straszne bladéj Hekaty nocnice. *Chrośc. Ow.* 167. Wzywała Cyrce szatanów nocnych, które czarownice nocnicami zowią. *Otw. Ow.* 576. *Hrbst. Nauk. I* 8 *b.* — b) *Medic.* Nocnice = duszenie nocne, mora, das Alpdrücken. Hanyż spanie w nocnicach przywodzi, w trunku go używając. *Syr.* 408. Dzieciom, które nocnice miewają, z białego maku mléko dawać. *ib.* 1360. Dzieciom małym na spędzenie nocnic, i na insze złe przypadki. *Haur. Sk.* 418. *Comp. Med.* 421 — §. 2. Nocnice = motyle nocne. *Zool.* 144. Nachtfalter, Nachtschmetterlinge, Nachtvögel. NOCNIE *adv.*, *Boh.* nocně; nocą, nächtlich, bey Nacht. Gwiazdy co nocnie przyświecające. *Teat.* 8. *c*, 67. NOCNIK, a, *m.*, (*Rag.* nochnohodaz, nocchnik, nocchjùrak *pernox*; *Ross.* ночникъ, ночничекъ lampa nocna; *Eccl.* нощникъ sowa, nietoperz; nocą pracujący człowiek); §. a) po nocy się włóczący, kruk nocny, ein Nachtschwärmer. *Tr.*, ponocnik, (*ob.* Nocownik). Niktyleus, nocnikiem rzeczon Bachus, że w nocy najwięcéj obrzędy ku chwale jego odprawiano. *Otw. Ow.* 159. — §. b) Nocnik = szczak, urynał, der Nachttopf; *Sorab.* 1. noczné fudowo, hornécz; *Vind.* nozhna pofoda, nozhna zhrepinja. — §. c) Nocnik Pruski, *sciurus glis*, der Preußische Tagschläfer, zwierzątko w Prusiech, trzymające się jak wiewiórka na drzewach; w dzień spi, w nocy szuka pożywienia. *Kluk. Zw.* 1, 329. NOCNY, a, e, *Boh.* nocnj; *Sorab.* 1. nóczné; *Carn.* nózhne; *Vind.* nozhni, nozhen, ponozhen; *Croat.* nochni; *Slav.* nochni; *Bosn.* nocchni; *Rag.* nocchni; *Ross.* ночный; *Eccl.* нощьнъ; od nocy, nächtlich. Sowy są ptacy więcéj nocni, niżli dzienni. *Cresc.* 624. Stróż nocny, der Nachtwächter; *Boh.* hlasný, ponocný; *Slov.* hlásni (cf. głosić), *f.* ponocná. Nocna straż (*Boh.* ponucka, hláska; ponocowati *vigilias agere*). Nocna chwila (*Vind.* nozhni zhafs, ponozhje). Nocne picie, nocny trunek, *Carn.* povêzhirk; *Vind.* nozhnu pitje, napitek sa dobru spanje, povezhirk, ein Schlaftrunk. Czapka nocna. *Baz. Hst.* 87. szlafmyca, die Schlafmütze, Nachtmütze; *Vind.* ponozhna kapa; *Ross.* спальной колпакъ. Nocna szata. *P. Kchan. Orl.* 1, 176, szlafrok, der Schlafrock, Nachtrock; *Vind.* nozhnu oblazhilu, nozhna jopa, hemetel sa spanje; *Slav.* haljina spavacha; *Ross.* спалное платье. Nocny kruk, *ob.* Kruk. Nocne duszenie, *ob.* Duszenie. Nocna świeca, Nachtlicht. — *Botan.* Nocna świeca, roślina, *oenothera. Kluk. Dykc.* 2, 146, Nachtkerze. — *§. Hospodar nocnéj Rusi. *Tward. Wł.* 16. t. j. północnéj. NOCOBŁĄD, ędu, *m.*, *somnambulismus. Perz. Lek.* 194, das Nachtwandeln; cf. lunatyk, miesięcznik. **NOCOBLEDNY, a, e, nachtblaß. Już dzień z nieba ustąpił, a księżyc po niebie Na karze nocoblednéj rozświecał od siebie. *A. Kchan.* 277. Cyntya na nocoblednéj karze. *Chodk. Kost.* 2. NOCODZIENNY, a, e, dniowonocny, Tag = und Nacht =. Zegary nasze stosują się ku rewolucyi nocodziennéj. *Żebr. Zw.* 13. t. j. ku nocorówni czyli dniowonocnéj równości, *aequinoctialis.* **NOCOLSNY, a, e, nocą świecący, *ob.* Nocoświetny, nachtstrahlend. Na lutni dziecię Latony wysławiam I lunie chwałę nocolsnéj wyjawiam. *Petr. Hor.* 2 *L b.* **NOCORODNY, a, e, *active* noc rodzący, przynoszący, nachtbringend; — *passive* nocny, nächtlich. Sowa nocorodna, nie wychodzi Z jamy na świat, aż w ten czas, gdy noc z mrokiem godzi. *Kulig. Her.* 253. NOCORÓWNIA, i, *ż.*, dniowonocna równość. *Żebr. Zw.* 20 *et* 22, Tag = und Nachtgleiche, *aequinoctium*; *Sorab.* 1. dna ha nocze runofcž; *Carn.* enakonzhnost; *Vind.* nozhnudanska gliha, enakost dnu inu nozhi; *Rag.* jednakonochstvo; *Croat.* jednakonochtvo; *Ross.* равноденствіе. Nocorównia wiosnowa. *Żebr. Zw.* 98. Ci nocorówni podlegli życzliwéj Zbytniego zimna i ciepła nie znają. *P. Kchan. Jer.* 424. *NOCORÓWNY, a, e, ekwinokcyalny, *Carn.* enakouzhne; *Rag.* jednakonòchni; *Ross.* равноденственный. NOCOŚWIEC, a, *m.*, *fulgora*, owad w Ameryce, większy nad szarańczę, ma na głowie wypustek, który znaczne światło w nocy wydaje, że przy nim czytać można. *Zool.* 154, der Nachtleuchter, Laternenleuchter, ein Insect. **NOCOŚWIETNY n. p. miesiąc. *J. Kchan. Fr.* 15, nachtleuchtend; *ob.* Nocolsny. NOCOWAĆ, ał, uje, *intrans. niedok.*, zanocować, przenocować *dok.*, noclegować; *Boh.* nocowati; *Sorab.* 1. přez nocz hospoduyu; *Croat.* nochûjem; *Rag.* nocchjevatti, nocchitti, prinocchitti; *Bosn.* nocchiti, nochjati, nachjati; *Ross.* ночевать, ночую; *Eccl.* нощую, начую, ноществую, обнощевати, обноществовати: übernachten, nächtigen. Nie będę dziś nocował w domu. *Teat.* 55. *c*, 23. Wigilie, czujności i nocowania na modlitwach. *Pim. Kam.* 259. *lucubrationes*, przepędze-

nie nocy. NOCOWNIK, a, *m.*, który ludziom drzwi wybija nocą, *effractor. Mącz.*, *ob.* Nocnik, nocny kruk, ponocnik, ein Nachtschwärmer. *NOCWID, a, *m.*, [nietoperz, na Wołyniu niezwyd 2], n. p. Odmieniec z nocwidem. *Zimor.* 225.? straszydła nocne.

*NOG, a, *m.*, *Boh.* noh; (*Eccl.* ногъ потка, орелъ великій, иначе сжпъ); *ob.* Gryf; ptak zmyślony, der Greif. *Cn. Th.* Macie się strzedz orła, noga i t. d. 1 *Leop. Lev.* 11, 14. (gryfa. 3 *Leop.*).

NOGA, i, *ż.*, *Boh. et Slov.* noha; *Sorab.* 2. noga; *Sorab.* 1. noha; *Carn.*, *Vind.*, *Slav.*, *Bosn. et Croat.* noga; *Rag.* nògha; *Ross.* нога; (*demin.* nóżka); §. 1. der Fuß, das Bein. Nogi są właściwym narzędziem chodzenia, na których całe wspiera się ciało. *Zool.* 56. Przyrodzenie dało nam nogi, abyśmy niemi chodzili. *Pilch. Sen. list.* 420. (*Vind.* k' nogam jiti = pieszą iść). Nogi człowiecze złożone są z uda, piszczeli i stopy pięćpalczystéj. *Zool.* 286. (przednia część nogi, przyszwa; tylna, pięta). Wzrost hoży, talia piękna, noga czysta. *Teat.* 22. *b*, 37. Wół nogami kopa oracza. *Ezop.* 42. Siedzi i myśli, na krzyż nogi założywszy. *Teat.* 35. *b*, 139. Obiema nogami *Carn.* okobêl. — Kto bluźnił, drgnął nogą na powrozie. *Twor. Ok. C* 1. (wisiał). — §. *Phras. et prov.* a) Od chodzenia: noga za nogą, z lekka, *pedatim. Mącz.*, (*Slav.* koràk; cf. krok). Z bosemi nogami szedł. *W. Post. W.* 260. Staremu, gdy chodzi, trzecia noga z lasu płuży. *Kołak. Wiek. C* 1. (cf. Kiju mój, ty starości méj wierna podporo, Prowadź mię, już w tym wieku bez ciebie niesporo. *Nar.*). Noga jego nigdy tu nie postała. *Teat.* 1. *c*, 79. *Star. Pob. B b. Boh. Kom.* 1, 294. We dworze nigdy nogą nie postał. *Mon.* 76, 597. Niewolnicom nigdzie tam nie wolno jawnie nogi mizernéj wynieść. *Paszk. Dz.* 125. Idź, gdzie nogi zaniosą. *Lib. Hor.* 121. Przedtym około botów chodził, a teraz nie wie, na którą nogę stąpić. *Mon.* 73, 589. (cf. stąpa jak z partessów). Skąpy do jałmużny ma leniwe nogi. *Prot. Jał.* 10. (nieochoczy). Gdzie głowa chodzi za nogami, a nie nogi za głową, rząd tam płochy być musi. *Smotr. Apol.* 47. (cf. gdzie donica rządzi, tam wiercimak błądzi). Mylą się nogi, kiedy błądzi głowa. *Mon.* 71, 469. Wolę się głowy, a niżli nóg ująć. *Gwagn.* 381. (przedniejszych się trzymać raczéj, niż pośledniejszych). Ktokolwiek stanie nogą na ziemi naszéj, używa opieki rządu. *Ust. Konst.* 1, 221. — *Neutro pede satis utilis*, nie może się ani na tę, ani na owę nogę przygodzić, abo na obie *nodze (*dual.* = nogi), pies, t. j. nie może sobie nic pomódz. *Mącz.* (cf. ani mi tam, ani mi sam). Koń potkliwy, pies na nogi. *Cn. Th.* 693. Nogi włóczący, bezkosty w nogach, *loripes. Cn. Th.*, cf. włogawy. Koń ma cztery nogi, a przecież się potyka; (*Croat.* y konyusze prigodi na chetireh nogah popiknuti, *ob.* Koń). — *Valet cursu*, nie wrzód mu w nogi może dobrze biegać. *Mącz.* Prędko; wziąwszy nogi za pas; na moich nogach. *Cn. Ad.* 928, *Slov.* nohi na pleca wzał. — b) *Per excellent.*, od uciekania: *In pedes me confero*, uciekłem, uderzyłem w nogi. *Mącz. Biel. Kr.* 122. *Petr. Hor. F* 4. *Petr. Et.* 323. Nie doczekawszy trwogi, Uderzyli prędko w nogi. *Ryb. Ps.* 96. (cf. drapaka dać). Puścił w nogi. *Żebr. Ow.* 343. *terga fugae dederat.* Oni męstwu jego wytrzymać nie mogąc, w nogi. *Boh. Kom.* 2, 333. Umknąć, uciec, w nogi. *Cn. Ad.* 1203. *Boh.* na koty se bráti. Nogi na pomoc wziąć. *Dambr.* 843. Wysiekł się nogami abo piętami. *Cn. Ad.* 1286. Nadzieja w nogach. *Pot. Arg.* 64. W potyczkach, bardziéj bezpieczeństwo pokładają w nogach, niżli w orężu. *Pilch. Sall.* 243. Za co pełna trwogi, umykasz w nogi? *Zab.* 15, 59. Ma chléb rogi, a nędza nogi. *Cn. Ad.* 480. Dawszy rękoma-, biegaj *nogoma. *Rys. Ad.* 10. Jak kto może, nogi za pas. *Teat.* 24. *c*, 16. I jedna noga z pola była nie uszła. *Nies.* 4, 16, *metonym*, nikt a nikt, żadna żywa dusza. — c) Od stania i wspierania ciała, *propr. et impr.* Ostatek krwi z siebie tocząc, jednak na nogach stał. *Gorn. Sen.* 177. Ilekroć był z nóg zwalony, tylekroć żwawszy na nogi powstał. *Pilch. Sen. list.* 88. Gdyby niewiast nie było, świątby nie stał na nogach. *Burl. A* 4. *Warg. Wal.* Z nóg się upijać. *Dwor. I* 4. (t. j. żeby nie módz stać na nogach). Noga mu się powinęła. *Pilch. Sall.* 146. (poszkapił się, pośliznął się). Ręka rękę umywa, noga wspiera nogę. *Simon. Siel.* 82. — Na nogi postawić. *Sk. Dz.* 371. t. j. podpomódz, aufhelfen, auf die Beine helfen; *Slov.* na krídla, nohi, ho postawil. (*Vind.* vnogati, nanogati = zasadzać się; *Germ.* sich fußen). Sułtanowa chciała na nogi postawić powagę swego syna. *Kłok. Turk.* 16. Godność na nogi człeka stawia. *Falib. P* 3. *Gorn. Sen.* 8. Ludzką ułomność na nogach postawia. *Wad. Dan.* 53. Niesprawiedliwą sprawę na nogach postawił. *Pilch. Sall.* 147. O jako ich siła, Na nogi promocya twoja postawiła! *Tward. Misc.* 153. — Przerzucić kogo przez nogę, t. j. zwieść, podejść, zchytrzyć go, *invertere. Mącz.*, *Ross.* запнуть, запять, запинать; *Eccl.* подцѣпляю ногою. Jako cię mogę, jeśli nie siła, tedy przez nogę. *Cn. Ad.* 299. *Żegl. Ad.* 97. *Rej. Wiz.* 75. *Obr.* 41. *Paszk. Bell. A* 4 *b.* (cf. gdzie nie staje wilczéj skóry). Nikogo przez nogę rzucić nie chcemy, abyśmy sami pod nogi rzuconemi nie byli. *Pilch. Sen. list.* 104. Niecnota ten przez nogę mię przewinął. *Ern.* 114. Stara mówi przypowieść, czy wręcz, czy przez nogę, Ujdzie nieprzyjaciela pożyć, jako mogę. *Pot. Pocz.* 674. *Pilch. Sall.* 84. *Accipere repulsam*, nie być przyjęt na urząd, być przerzucon przez nogę, w przyp. *Mącz.* — Na jednéj nodze stojąc = rychło, prędko; jak pióro opalił; rychléj niż się goła splecie. *Cn. Ad.* 1015. Dla niewieściuchów służbę bożą skracać, i jakoby na jednéj nodze stojąc odprawować. *Pim. Kam.* 90. Kończcież już teraz, a na jednéj nodze. *Teat.* 43. *c*, 157. Mogąc na jednéj nodze sprawę odprawić, dzień za dzień odkładają. *Budn. Apopht.* 135. — Jedną nogą w grobie. *Cn. Ad.* 310. (cf. śmierć mu w oczy zagląda). Pod zeszły mój wiek, pod lata moje stare, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Biją starych, choć w grobie jedną nogą stoją, I nad dziećmi w powiciu okrucieństwa stroją. *Bardz. Luk.* 20. *et* 65. *Zab.* 14, 332. Człowiek stoletni, który lada dzień na mary pójdzie i jedną nogą na łodzi Charonta stoi. *Kulig. Her.* 179. Me wiel-

kie nieszczęścia i smutki i bole Sprawiły, że już jestem jedną nogą w dole. *Tręb. S. M.* 102. — d) Do nóg, u nóg, pod nogi, pod nogami = nizko, z uniżeniem. — Padania do nóg, ściskania za nogi, podłość w sobie mają. *Zab.* 11, 69. Całuję nogi, upadam do stóp, uniżam się pod stopy, ścielę się pod nogi i t. d. *Mon.* 69, 458. Upadanie do nóg, *Vind.* pad k' nogam, der Fußfall. Do nóg upadający, u nóg leżący, *Vind.* padezh k' nogam; *Eccl.* предваляющійся, fußfällig. Ot! u nóg twoich wiszę porzucona, O odpuszczenie żebrząc uniżona. *Past. Fid.* 112. Oboje mu do nóg padniemy, Chęci nasze wynurzemy. *Teat.* 54 *c, d i i.* Płakać muszę, do nóg piérwéj ci supplikuję. *Bardz. Trag.* 316. Ja świata nie lubię; u mnie świat pod nogami. *Boh. Kom.* 2, 17. (depcę go z pogardą). Wyższy Dyogen nad Aleksandra, pod którego nogami wszystko było. *Gorn. Sen.* 335. Kto pożytek sobie waży, a nie kładzie go pod nogi, już ten jest niewdzięcznikiem. *Gorn. Sen.* 263. To jest własność wielkiego umysłu, słać pod swe nogi dobrodziejstwa innym świadczone. *Mon.* 70, 690. Bezzakonnym zostawał, i prawa pod nogi miotał. *Sk. Dz.* 556. Wszystkie nauki zwietrzały, i pod nogami zostały. *Sk. Dz.* 135. Depcę cię z twemi pompami, Czas ci też być pod nogami. *Dar. Lot.* 7. Bieda zewsząd piecze, kto złożył fata drapieżne pod nogi. *Bardz. Trag.* 441. — Nogami się rodzący, *agrippa. Cn. Th.* Nogami wzgórę, głową na dół zawiesić, *calomo suspendi. Cn. Th.* Nogami wzgórę obraca wszystko. *Cn. Ad.* 788. (opak); (*Boh.* ruby na opak obrátiti; *Slov.* kam noha, kam ruka, kam očas, kam hlawa; *Sorab.* 2. to spodne k' werchoju; *Vind.* pried nu sad). Wszystko teraz do góry nogami przewraca się; świat się w niwecz obrócił. *Teat.* 34. *c,* 35. Wszystek stanie świat wzgórę nogami. *Past. Fid.* 139. — §. *Promiscue:* Niech głowa nogom nie mówi, nie jesteście mi potrzebne. *Sk. Dz.* 280. Ty mię z nogami chcesz zjeść. *Teat.* 7, 61. Mam za jednę nogę wisieć, lepiéj już za obie. *Ossol. Str.* 3, (ma-li być ciepło, niech będzie znój; ma-li być kwaśno, niech będzie ocet). Tyle dba o to, jak pies o piątą nogę. *Teat.* 24. *c,* 24. *ib.* 84. I po nogębym się tam nie wrócił. *Cn. Th.* 227. — Nogami i rękami tego się trzymał. *Ossol. Str.* 3; *Slov.* rukami i nohami, nechtami i zubami. — (*Slov.* To ani noh, ani ruk nema; to nie ma ani nogi, ani ręki; cf. ni w pięć, ni w dziewięć). *Strepito*, ustawicznie szmer czynię, wożę się nogami po ziemi. *Odio et strepitu senatus*, za nielubością i zacieraniem nóg panów radnych. *Mącz.* (cf. tupać). — *Prov. Slov.* Na těple nobi; *bene illi omnia succedunt*; *dislg.* ciepłe nóżki. *Slov.* Ge šuhag ubohí, ně ma len dwe nobi; *est valde miser.* — *Slov.* Ne trafuge sa každa obuw na každu nohu. — §. 2. Noga u stołu, u łoża etc. *Gorn. Sen.* 130, der Fuß eines Tisches etc. Łożowe nogi, (*Carn.* spôshje; *Bosn.* nosgiççe; *Vind.* snoshje, snushje). Ujźrzała dwu aniołów, jednego w głowach, a drugiego w nogach. 1 *Leop. Joan.* 20, 12, zu den Füßen, cf. w głowach, (*ob.* Głowa). Nogi stołowe *Boh.* trnož. Nogi pługowe, kozica, *Boh.* kleč; *Croat.* nosicza plusna; *Ross.* вобжи. Porwawszy szpetna baba ożoga, Tak po zwierciedle biła, że go nie uszła i noga. *Łączw. Zw.* 35. — §. *3. *Transl.* Od trzeciego stopnia powinowactwa, jedną tylko nogą albo stopą następując.... *Chełm. Pr.* 76, um einen Grad, um einen Schritt, Fuß. — §. 4. *Botan.* Gęsia noga, *ob.* Gęsi.

NOGAL, a, *m.*, *NOGAJ, aja, *m.*, wielkonogi. *Kpcz. Gr.* 3, 139, *Slov.* nohač; *Carn.* nogât; (*Vind.* nogazh = piechotnik; *Ross.* ногата dawny pieniądz, $^1/_4$ kuny); (cf. gębal, nosal); ein Langbein. Długi człowiek, smagły, nogaj, długowięzy, jak niektórzy zowią, *caliga. Mącz.* Który długie nogi ma, nogaj, *comperuis. ib.* NOGAWICA, y, *ż.*, NOGAWKA, i, *ż.*, (*Boh.* nohawice, nohawičky *femoralia; Slov.* nohawice *braccae, caligae*; *Vind. et Carn.* nogaviza, shtumf, shok = pończocha; *Bosn.* nogaviça; *Rag.* nogaviza; *Dal.* nogavicze); nogawica, *tibialium pars imum pedem tegens. Cn. Th.*, Streifhose, Strumpfhose. Nogawka, *caligula. Mącz.* Ubior z nogawkami. *Zab.* 13, 106. W jednę nogawicę moich szarawarów, byłbym takich trzech schował. *Teat.* 43. *c,* 98. Nogawica, żołnierskie skorznie, *caliga. Mącz.*, *Ross.* бутурлыкъ. — *§. W ciasnym miejscu przez siedm niedziel zamknionym był, gdzie ani leżeć, ani spać nie można; nazywają katowie tę mękę skórnią abo nogawicą, bo jest z dołu wązkie, a z wierzchu szerokie, jako naczynia aptekarskie. *Baz. Hst.* 94, eine Art Gefängniß, der Stiefel, der Trichter. — NOGAWEK, wka, *m.*, n. p. Uważać trzeba, jeśli konia gdzie u nogawka przęczka nie dolega. *Hipp.* 52.? *NOGIEĆ, NOKIEĆ, gcia, *m.*, (*Boh.* nehet, nehtu, nehtek = paznogieć, *Slov.* něchet, pahnost; *Sorab.* 2. noksch; *Sorab.* 1. nóchcž, nóchczik, *in homine, in pecoribus* panocht, *in avibus* pazor; *Carn.* nohat, noht; *Vind.* nueht, nohet, noht, krampel, nohtizh, nohtei; *Croat.* nohet, nohtecz; *Bosn.* nokat; *Rag.* nòkat; *Slav.* nokti *plur.*; *Ross.* ноготь, ноготокъ; *§. 1. nikczemnik, nic wart, lada co, (*Etym.* cf. *Lat.* noxa, noxius). — *Flagro*, sługa, który bicie abo kijem zasłużył, smard, nogieć. *Mącz.* Z szubienicy się urwał, smard, nogieć, kija godny. *ib. Heroum filii noxae*, wielkich ludzi synowie, nogciowie. *Petr. Et.* 305. Niech się panowie starają, aby synowie ich byli dobrze wychowani, aby po sobie jakich nogciów nie zostawowali. *Modrz. Baz.* 185. Panienki na cię łaskawe, Powiadają, żeś nogieć wąchawy. *J. Kchan. Fr.* 36. Na ratusze: Tuby trzeba dobrym łokciem Cnotę mierzyć, nie być nogciem. *Rej. Zw.* 237. By też chodził po workach, przecię nogieć nogciem. *Rej. Wiz.* 97. Wiedz nokcia z mieszku. *Gost. Gor.* 5.? Ba prawda nokciu! *Rej. Zw.* 50 *b.* — §. 2. Nogieć = napaść, paskudnik, choroba bydlęca, końska, eine Augenkrankheit des Viehes, besonders der Pferde. Nogieć jest błonka gruba z zaczerwieniałego zarastająca mięsa, na końcu ostrą chrząstkę mająca, prawie między powieką a źrzenicą leżąca, która gdy zbytnie narośnie, niemal całe oko zakrywa. *Hipp.* 105. *Koń. Lek.* 18. *Myśl.* 2. — §. 3. *Transl.* Nogieć, koń na nogieć chorujący, ein augenkrankes Pferd; ogólniéj szkapsko nic warte, eine schlechte Mähre. Zamiast zdrowego konia, zarzuciłeś go ślepym abo chromym nokciem. *Klon. Wor.* 67. NOGIETEK, tka, *m.*, miesiączek, *calendula*, roślina, któréj kwiatem masło się żółto farbuje, die Ringel

blume. *Kluk. Rośl.* 2, 239. *Krup.* 5, 206. *Zab.* 10, 54. *Syr.* 1330; *Sorab.* 1. wulki bĕwé kwĕtk; *Carn.* rigèlz; *Ross.* ноготки. Ziele miesiączek zdaje mi się, że pospolite jest, które zowią nogietek. *Spicz.* 46. *Pam.* 83, 433.

Pochodz. nom. *noga: białonogi, cienkonogi, czworonogi, czworonożny, dwunogi, długonogi, dłoniatonogi, jednonogi, klaponogi, kozionogi, krzywonogi, lekkonogi, małonogi etc.*; (*Rag.* nogobol = pedagra; nogobolan = pedagryczyny); *nóżka, nożęta, nożny*; *odnoga*; *paznogieć*; *podnożek, podnożny*; *powsinoga, przynogi, szczupłonogi, stonog, trzynog, wielonog*; *zanokcica*.

NOKTURN, u, *m.*, część jutrzni ze trzech lub więcéj psalmów i lekcyj tyluż składająca się; nazwana od czasu nocnego, w którym odprawiać się zwykła. *Kras. Zb.* 2, 246, ein Theil der Frühmesse. NOKTURNY, a, e, n. p. °Wszenocne albo nokturne wigilie. *Pim. Kam.* 207.

NOMINACYA, yi, *ż.*, mianowanie na urząd, die Ernennung zu einem Amte; podawanie i wyznaczenie osoby na urząd świecki lub duchowny. *Kras. Zb.* 2, 247. NOMINAT, a, *m.*, mianowany. *Cn. Th.*, der zu einem Amte Ernannter. NOMINATKA, i, *ż.*, die zu einem Amte Ernannte. *Tr.* NOMINOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, na urząd mianować kogo, einen wozu ernennen; *Eccl.* изоставити.

NOMPAREL, u, *m.*, z *Franc.* non pareil; w drukarni, gatunek pisma najmniejszego. *Magier. Mskr.*, die kleinste Druckschrift.

NONA, y, *ż.*, jedna z siedmiu części pacierzy kapłańskich, składa się na wzór innych godzin, z hymnu, trzech psalmów, responsoryum i modlitwy; mówi się przed nieszporami. *Kras. Zb.* 2, 247, das Gebet vor der Vesper. Dziewiątéj godziny, iż Jezus dał duszę swoję Bogu Ojcu, nonę dlatego mówimy i w kościele śpiewamy. *Hrbst. Nauk.* P 5 *b.*

NONCYUSZ, *ob.* Nuncyusz.

NOR, NORA, NOREK, *ob.* Nur, nura, nurek.

NORBERTAN, a, *m.*, zakonnik reguły ś. Norberta, wieku 12go, ein Norbertiner, Prämonstratenser. NORBERTANKA, i, *ż.*, zakonnica tejże reguły. NORBERTAŃSKI, a, ie, n. p. Zakon Norbertański.

°NORDERSKI, a, ie, n. p. Norderskiego sukna postaw. *Instr. cel. Lit.*, *ob.* Norski. NORDER, u, *m.*, sukno nabite tęgie grube.

°NOROW, °NOROWISTY, *ob.* Narow.

NORSKI, a, ie, n. p. Norskiego sukna postaw. *Instr. cel. Lit.*, [kosmaty; porówn. *staroprusk.* norte koszula; *czudzk.* narts łachmany, *ob. Parrota Sprachvers. No.* 8.–3]. *ob.* Norderski.

NORT, *ob.* Nurt.

NORWEGIA, ii, *ż.*, królestwo między Szwecyą i morzem. *Dykc. Geogr.* 2, 225, Norwegen; wykłada się po Polsku droga północna. *Gwagn.* 404. NORWEGCZYK, a, *m.*, *Dykc. Geogr.* 2, 225. NORWEGIANIN, a, *m.*, n. p. Norwegianie są kształtni, mocni, zręczni. *N. Pam.* 13, 34, der Norwege. *W. rodz. żeńsk.* Norwegianka, die Norweginn. Piękniejsze mają zęby Norwegianki, niż kobiety Duńskie. *N. Pam.* 13, 35. NORWEGSKI, a, ie, Norwegisch. Język Norwegski jest ten sam, co Duński. *N. Pam.* 13, 35.

NORYMBERGA, NURYMBERGA, i, *ż.*, miasto wolne w cyrkule Frankońskim. *Wyrw. Geogr.* 205. NORYMBERCZYK, NORYMBERSZCZANIN, (*Grod. Dis. C* 7), a, *m.*, ein Nürnberger; *per excell.*, towarami Norymberskiemi kupczący, n. p. Norymberczyk przyszedł z galanteryami. *Mon.* 67, 38. Do Norymberczyków poszła dla obrania jedwabiów. *Teat.* 3. *d*, 32. NORYMBERSKI, a, ie, Nürnbergisch. Rzplta Norymberska. *Dykc. Geogr.* 2, 231. Norymberskiéj roboty pachołek. *Rys. Ad.* 47. (t. j. wymuskany). Głowa do pozłoty Norymberskiéj roboty. Handel Norymberski, t. j. bławatny, i drobniejszych rzeczy sztucznie zrobionych do potocznego używania. Towary Norymberskie = NORYMBERSZCZYZNA.

NORYN, a, *m.*, rzéka w Ukrainie, wpada do Uszy. *Dykc. Geogr.* 2, 225, ein Fluß in der Ukraine.

NORZYCA, y, *ż.*, n. p. Po mężu pozostałéj konia daje wdowie Z nieuleczonym sednem, norzyca się zowie. *Pot. Jow.* 149. *Ross.* норица choroba końska, wrzód niebezpieczny, eine Pferdekrankheit, ein gefährliches Geschwür.

NOS, a, *m.*, NOSEK, ska, *m.*, *demin.*, *Boh.* nos, nosek; *Slov.* nos; *Sorab.* 2. nosz; *Sorab.* 1. nósz, nofs; *Carn.* nos; *Vind.* nuef, nufs, nofs; *Croat.* nósz, noszèk; *Rag.* noos, nossaz, nossích; *Bosn.* nós, nosaç; *Slav.* nôs; *Ross.* носъ; *Isl.* nos; *Svec.* naesa *et* nos; *Angl.* nose; *Anglos.* nese; *Lat.* nasus; *Germ.* die Nase; §. 1 a) narzędzie zmysłu powonienia. *Zool.* 51. Nos jest część organiczna, oddychania i wąchania instrument. *Sak. Probl.* 79. Nos składają korzeń nosa, grzbiet nosa, koniec nosa, skrzydła nosa, dziurki nosa, nozdrze, chrząstki nosa. *Krup.* 2, 334. Nosa wyższa część *Ross.* переносье, переносица. Orli nos, *Carn.* klukanos; *Ross.* покляпой носъ. Chodkiewicz był nosa orlego. *Birk. Chodk.* 2. Nosa wypukłego, garbatego = garbonosy. *Cn. Th.* Garb na nosie *Eccl.* корнство. Spiczasty nos (*Vind.* klunast nufs, klunski nufs). Nos mopsowaty. *Teat.* 18. *b*, 18. Nosa wklęsłego, szerokiego = płaskonosy, *simus.* *Cn. Th.* Nosa zakrzywionego *Croat.* zaviàtonosz, *silo.* Nosa oderzniętego *Eccl.* носотрѣзанный, ноздрерѣзанный, *Graec.* ῥινότμητος przyzwisko Justyniana II. Nosa zadartego, (*ob.* Zadarty). Hej nos ci to, nos, mógłby go na kompas do zegaru użyć. *Haur. Sk.* 187. Czy nos dla tabakiery, czy ona dla nosa? *Kras. List.* 92. (czy kołnierz dla delii?). Kto mocno i często nos uciera, krew wyciska. *Smotr. Lam.* 80, *Sorab.* 1. fmorkam; *Vind.* fe odfhnodriti, nufs brifati; *Ross.* высморкать, высморкивать, die Nase schnäuzen. Nie ważą się tam ni nosa utrzeć, ni kaszlać. *Zab.* 7, 158. Nos ucierają często, płaczący. *Krup.* 2, 286. Chustka do nosa, °facelet, (*Slov.* šatka, ručniček; *Carn.* rôbz; *Slav.* marama, rùbac, otarcsich; *Bosn.* rucinik za trritti nos, ubruscich; *Croat.* rubecz, (cf. rąbek); *Hung.* keszkanö, cf. kieszeń). Wszystkim jakby patykiem poucierał nosy. *Teat.* 16, 212. (jak gdyby im dał po łbach). Krwi z nosa płynienie. *Krup.* 5, 459, das Nasenbluten. Krew ci z nosa idzie. *Teat.* 22. *b*, 135, die Nase blutet dir. Okulary kładzie na nos. *ib.* 30, 12, er setzt die Brille auf die Nase. To tupnie,

to mruknie pod nosem, kłóci się sam, tak i nie tak. *Mon.* 73, 723. Gadać przez nos, cf. gęgać, *Carn.* hohnâm; *Vind.* hubnjati, skus nufs govoriti; *Croat. et Bosn.* hunkati; *Rag.* húnkati, gnúrhati; *Ross.* гнусить, гнушу, (*deriv.* загнусить, пригнушивать). Gadający przez nos, *Carn.* hohnavz; *Croat.* hunkavecz; *Rag.* húnkavaz, gnúrhavaz; *Bosn.* hunkavaç; *Ross.* гнусарь. Gadanie przez nos *Ross.* гнусливость, *adj.* гнусливый. Duchowni w Rossyi pewnym tonem przez nos śpiewają. *Pam.* 85, 1, 818. — *Phras. et Prov.* Pod nos, przed nosem, z przed nosa, wyrażają: blizkość; (cf. w oczy). n. p. Przychodzi, i śmieje mi się pod nos. *Teat.* 36, 31. Pod nos komu kurzyć. *Falib.* O 2. Od nosa komu łajać, grozić, złorzeczyć. *Pot. Arg.* 788. Dopuścił sobie przed nosem nieprzyjacielowi manewrować. *Pam.* 83, 2, 233. (tuż). Uszło mu, choć kozę widział przed nosem. *Zab.* 13, 29. Z przed nosa komu co brać. *Teat.* 1, 43. *et* 17 *b*, 14; *Slov.* s pred nosa něčo nekomu odtrhnuť. Trzeba się śpieszyć, żeby ją kto z przed nosa Wc Panu nie capnął. *Teat.* 22. *b*, 98. Daléj od nosa nie patrzy. *Pot. Arg.* 150; *Slov.* ně widí daleg od nosa, ně widí wác, gak nos ge. — b) *Phras. et prov.* Od wydatności i czułości nosa, n. p. Za nos kogo wodzić. *Boh. Kom.* 4, 172. *Petr. Ek.* 37; *Slov.* za nosom go wodí; *Vind.* sa nuef vodit; *Rag.* voditti tkoga zá noos. Niedźwiedzia gdy przemożesz, za nos wodzić możesz. *Cn. Ad.* 525. (cf. piérwszy stos najcięższy). Daje mu się jak niedźwiednikowi za nos wodzić. *Rej. Zw.* 66. Hej! dałać mu po nosie. *Teat.* 51, 22. *Chrość. Fars.* 86. (cf. dać szczudłek; dać komu łacinę). Kochanek moje zastępował miejsce; chciała ona mi nos zakręcić. *Teat.* 11. *c*, 7. (cf. tumany w oczy puszczać). Z nosem poszedł. *Cn. Ad.* 1375. (cf. z kwitkiem). Nie dam sobie w nos dmuchać. *Cn. Ad.* 566. (cf. na gębie grać; szydzić z kogo). Nie są to tchorze; nikomu sobie na nosie zagrać nie dadzą. *Teat.* 53, 5. *Mon.* 67, 723. Jużeś wziął po nosie od niego; chcesz i ode mnie oberwać. *Teat.* 34. *b*, F 2. On nie dał sobie grać na nosie, a drugi nie ważył się też podleźć mu pod nos. *Ossol. Str.* 2. Chrząszcza abo chrabąszcza komu przez nos puścić. *Rys. Ad.* 60. *Lub. Roz.* 95. Poszedł im chrząszcz po nosie. *Teat.* 33. *d*, 56. Gdy ten głos słyszeli, poszło im kadućnie po nosie. *Ossol. Str.* 3. *Zabł. Firc.* 82. Dyabelnie jéj to w nos pójdzie. *Teat.* 52. *d*, 47. (*Rag.* Hoditti tkomu ùz nos; *aegre facere*). Nigdym się nie spodziewał tego, iżby jéj ta bagatela w nos weszła. *Teat.* 10, 83. Dyabelnie ich to w nos bije. *ib.* 24, 143. To mu w nos wlazło. *Teat.* 36, 53. Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269. Czy nie muchy w nosie? *Teat.* 43, 33. Cóż ci wsiadło na nos? *ib.* 28. *b*, 72. Jest nosa dobrego, i zwąchał, że mam skarb w domu. *ib.* 11, 59. Miłość ma długi nos, daleko sięga. *Pot. Arg.* 380. Przerzucać kogo nosem. *Hor.* 2, 326, przenieść, przerzucić kogo okiem; *Ross.* высокоглядать, (cf. заносчивый, заносчиво wyniosły). Wyżéj nosa gębę nosi. *Cn. Ad.* 1290. (cf. wyższa gęba niż nos; pyszny, poważny). Dmuchaj sobie poważnie, zadrzyj nosa w górę! *Teat.* 36. *c*, 15. Do gory zadziera nosa. *ib.* 53. *c*, 51. Pamiętaj na twój stan, a wyżéj niż ci przystoi nosa nie zadzieraj. *Boh. Kom.* 2, 438. Tam nos wścibią, gdzie nie trzeba. *ib.* 2, 103; *Vind.* povfod fvoi nufs notervteknu, notervtikuvati; *Slov.* Musiš wšadě twóg nos strčit. Tam swój nos wtykasz, gdzie się nie należy. *Teat.* 33, 24. Na bok z nosem, na bok; ja rywala nie cierpię. *Teat.* 22. *b*, 32. Nos ci się krzywi; znać nie prawda to. *Cn. Ad.* 741. (*Vind. et Carn.* merdati = nos marszczyć). Pysznemu skoro odejmujesz bogactwa, wnet zmieni koncepty, i nos zwiesi. *Weresz. Reg.* 83; *Slov.* powesil nos. Spuścił nos na kwintę; (*ob.* Kwinta). Chcąli szeląg dać, to się ciągną po nosach. *Brud. Ost.* E 10. (ociągają się, kurczą się). Ciągnij się za swój nos, (*Slov.* jpse wtip se, za nos chiť se; sahní za twé nadra; *Vind.* primi febe sa nufs). *Slov.* I gá som z nosa ně wipadol; *et mihi sunt vires.* — §. 2) Nos ptaszy = dziób, der Schnabel. Bociany nosem klekotały. *Banial.* I 3 *b*. Każdy ptak według nosa swego śpiewa. *Cn. Ad.* 343. (cf. poznać z mowy). Każdy ptaszek swoim się noskiem żywi. *Rys. Ad.* 25. Gołębica przyniosła rózgę oliwną w nosie swoim. *Biel. Hst.* 4. — §. 3) Nosek komorzy, muszy. *Cn. Th.* pyszczek, ryjec; nos słoni, der Mücken=, Fliegen=, Elephantenrüssel. — §. 4) Nos, nosek u statków, konwi, dzbana, bani, ampułki etc. *Cn. Th.*, die Schnauze an einer Kanne ꝛc. — *Chym.* Kolba z nosem abo z rurą. *Syr.* 71. Chcesz-li wódki działać, miéj alembik z nosem dobrze długim; a w śklenicy aby była dziura, coby alembikowy nos wetknął się. *Spicz.* 99. Nóż z długim nosem. *Czerw.* 30. Nosek u bóta lub trzewika, sam koniec bóta lub trzewika śpiczasty. Bywają bóty z uciętemi noskami. *Magier. Mskr.* Nos u trzewików śnieżnych Syberyjskich *Ross.* сухоносъ. Nos okrętowy, *rostrum*, Schiffsschnabel. Nos pojmanych okrętów. *Warg. Wal.* 262. *Warg. Cez.* 63. *Bardz. Luk.* 49. (cf. *Ross.* носовщикъ na przedzie okrętu będący). — §. 5) Nos świecy palącéj się, die Lichtschnuppe. Utrzyj świecy nos, oświeć świecę *Sorab.* 1. swětžku wuwapnu. — §. *metonym.* Nos = wozgrzywość, nosacizna. *Cresc.* 558, der Rotz, eine Pferdekrankheit. NOSACIZNA, y, *ż.*, NOSATOŚĆ, ści, *ż.*, §. a) wozgrzywość, der Rotz, eine Pferdekrankheit, choroba bydląt roboczych, wypływ smarkowatości przez nozdrze. *Dykc. Med.* 4, 658. *Kluk. Zw.* 1, 193. — §. b) Nosacizna, tryper, rzeżączka, ciekączka. *Perz. Lek.* 116. *Perz. Cyr.* 2, 248, *gonorrhaea*, der Tripper.

Pochodz. *nosal*, *nosaty*, *nozdrza*, *nosisko*, *beznosy*, *długonosy*, *garbonosy*, *krzywonosy*, *wysokonosy*, *nosorożec.*

NOSACZ, a, *m.*, [*nom. pr.* pułkownik kozaków, z czasów Chmielnickiego. 2] n. p. Jako się (kozacy) w słowie Swym uiszczą, że te ich przysięgę posłowie, Acz nie zaraz odprawią, długo ją zwłaczając I zpod pułku każdego, Nosacza czekając, Z dwiema Asawułami, czymby warowniejszy Był jej skutek. *Tward. W. D.* 2, 265, może nosiciel, *Ross.* ношакъ, t. j. chorąży.

NOSAL, a, *m.*, wielkonosy, nosaty; *Boh.* nosač, *dem.*, nosaček; *Slov.* nosač; *Sorab.* 1. noszacž, noszaty, noszoyité; *Carn.* nosát; *Vind.* novfat, velikonofen, (nofazh =

wścibski); *Croat.* noszak, noszàszt; *Bosn.* nosast; *Rag.* nossan, nossast; *Ross.* носастый, носастъ; *Eccl.* носатый. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 139, Großnase. *NOSALISTA, n. p. Dzwonnicy i nosalisty. *Alb. z Woj. P* 1.?

NOSARZ, NOSZARZ, a, *m*, *Boh. et Slov.* nosyč; *Sorab* 1. noscher, pěsten; *Carn.* noshâzh; *Vind.* nofazh, nofez, nofhnik, nofhizh; *Croat.* noszecz, noszitel; *Rag.* nossâc, bastâh; *Eccl.* носитель; co nosi, der Träger. Nosarze jeńcom jeść noszą. *Haur. Sk.* 182. Trawa ta nie napełniła ręki Żeńcowi ochotnemu, Ani łona obciążyła Nosarzowi pilnemu. *J. Kchan. Ps.* 191. Nosarz. *Ryb. Ps.* 264.

NOSATY, a, e, *Boh.* nosatý; *Sorab.* 1. noszaty, noszoyité; *Carn.* nosât; *Vind.* novfat, velikonofen; *Croat.* noszàszt; *Bosn.* nosast; *Rag.* nossast, nossan; *Ross.* носастый, носастъ; *Eccl.* носатый; *nasutus*; §. 1) z nosem, nos mający, näsig, eine Nase, eine Spitze, einen Schnabel habend. Nawa wojenna nosata, ostrożelazna, *rostrata. Cn. Th.* Nosate łodzie, t. j. na przedniéj stronie śpiczasty koniec mające. *Mącz.* — §. 2) Nosaty koń = na nosaciznę chorujący, ein rotziges Pferd, das den Rotz hat. Nosaty koń z głową pochyloną stawa, z nozdrza mu płynie materya etc. *Hipp.* 108. *Koń. Lek.* 21. *Comp. Med.* NOSEK, ska, NOSECZEK, czka, *m.*, (*Nosio, *burl. Teat.* 56. *b*, 72), *Boh.* nosek, noseyček; *Carn.* nósk; *Croat.* noszèk; *Ross.* носокъ, носочикъ; *demin. nomin.* Nos, *qu. v.*, §. 1) ein Näschen, ein Schnäbelchen, ein gekrümmtes Spitzchen. Ptaszę gdy się już dostoi w jaju, w skorupę kołace i kluje noskiem. *Sak. Probl.* 179. Noski *Ross.* носки śpice trzewikowe, (2 szkarpetki). Lampowy nosek, rurka, przez którą opalonego knota zbytki odchodzą. *Dasyp. N n.*, *Sorab.* 1. lampowa trubka. — §. 2) Noski, gatunek gołębi. *Haur. Sk.* 172, eine Art Tauben. — §. 3) *botan.* Nosek, *geranium*, rodzaj rośliny; jest nosek bekasi, żołnowy, czapli, bociani, chróścielowy, wróbli, szpaczy, żorawi, gołębi, ziębi, dzięciołowy, słowikowy. *Kluk. Dykc.* 2, 25, Storchschnabel, Gichtkraut. Żorawie noski. *Sienn.* 131, (cf. iglica), *Boh.* čapi nůsek; *Sorab.* 2. bačženacze nosz. Ziele to ma na końcu noski, jako bocianie, i ztąd go zowią tak. *Urzęd.* 286. *Syr.* 604.

NOSIĆ, ił, i, *cz. contin.*, (*Boh.* nosyti; *Carn.* nositi, nosil, nosèm; *Vind.* nofiti, nesti; *Sorab.* 2. noszisch, nafcž, naszl, naszu; *Sorab.* 1. nosbycž, noszem, noschu; *Croat.* noszíti, nòszim; *Dal.* nossiti; *Rag.* nossiti; *Bosn. et Slav.* nositi; *Ross.* носить, ношу; *Eccl.* носити [nieść 2]; znosić, znieść); nieść *niedok.*, (Naszać, Nosiwać *frequ.*; *qu. v.*), öfters oder lange tragen, anhaltend tragen, zu tragen pflegen. Mamka w zanazdrzu swoim dziecię nosi. *Sk. Kaz.* 215. Człowiek ze wszech, których jedno ziemia nosi, najniepoczciwszy. *Pilch. Sall.* 139. Gdzie stoję, tam i mieszkam, bo wszystko z sobą noszę. *Teat.* 7. *d*, 14. Nosi wilk, ale poniosą i wilka. *Rys. Ad.* 43. *captantes capimur. Pot. Arg.* 147. *Ezop.* 118. Każ wina nosić starego. *Petr. Hor.* 2 *I b*, (t. j. przynosić, bringen). Od senatu wszystkiego x. Skarga był niemal na ręku noszony. *Sk. Birk. D* 4 *b*; *Ross.* носить кого на тѣмячкѣ. Najrychlejsze ukrócenie krogulca bywa, często go na ręce noszac. *Cresc.* 615. (cf. unosić). Rzéki Nisa i Odra wody czerwoniawe, jakoby zakrwawione, przez trzy dni nosiły? *Nar. Hst.* 5, 122. (toczyły, miały). Medowie drogie kamienie na szyi, na poszwach, na mieczach i na botach nosili. *Sk. Dz.* 100. Koń ma szyję nosić w górę. *Cresc.* 524. Nie dla kształtu ja moję głowę noszę. *Bratk. U* 3. Noszę długą brodę, włosy = (nie golę, nie strzygę, zapuszczam). Sławecki jest imię, które noszę. *Teat.* 33. *c*, 52. (które mam). Kapelusz nosić umiał. *Żab.* 12, 60. Powszechne prawo mody jest; tak teraz noszą. *Jez. Wyr.* Jabym się rad nosił po Francuzku. *Teat.* 55. *e*, 41. (t. j. ubierał, chodził). Ta panienka pięknie się nosi, ale z szpetnego zysku. *Bals. Niedz.* 1, 127. Krezus wszystkim kazał się w złocie nosić, aby Solon obaczył, iż Krezus pan jest w złoto. *Glicz. Wych. F* 4. Europejczykowie noszą się krótko, oryentalne narody długo. *Kluk. Zw.* 1, 57. Na on czas nie tak poważnie i pieszczono nosili się panowie. *Krom.* 48. (*minime fastuosi et delicati erant*). Noszę podło syna, sługę = źle ubieram; noszę ich strojno, stroję ich. *Cn. Th.* Temu co w aksamicie sługi nosił, samemu ledwie potym falendyszu dostawa. *Petr. Ek.* 97. Tetys nosiła Achillesa nie jako mężczyznę, ale jako pannę, aby był wolen od wojny. *Otw. Ow.* 510. Semiramis wziąwszy na się odzienie syna, syna w swoim ubierze nosiła miasto siebie. *Biel. Św.* 5. W jedwabiach syny swe nosili. *Glicz. Wych. E* 7 *b*. Noszenie się, noszenie = *Vind.* oblazhilna visha, nofha = habit, ubior; n. p. Chcąc rożnicę szlachty od mieszczan w noszeniu się nawet utrzymać, postanawiamy, aby żaden mieszczanin nie zażywał szat jedwabnych. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 114. Kiejstut w płaszczu białym według Krzyżackiego habitu albo noszenia. *Stryjk.* 402. — Nosić płód = nosić w żywocie, schwanger oder trächtig gehen. Marya piérwéj niż się z Józefem zeszła, naleziona jest, iż już nosiła w żywocie z ducha świętego. 1 *Leop. Matth.* 1, 18. (mająca w żywocie 3. *Leop.*). (*Vind.* nofezh, brei = brzemienny; nofezhnost, breinost = brzemienność). Klacz nieujeżdżona, i nosząca w łonie. *Dmoch. Il.* 2, 293. — *Foetura*, noszenie płodu, to jest, wszystek ten czas, którego noszą płód. *Mącz.* Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566. — §. Nosić, utrzymywać, zachowywać, erhalten. Ten, który wszystkie rzeczy stworzone do tego czasu nosi albo zachowuje i zatrzymywa, nie może być inszy, tylko sam bóg. *Salin.* 2, 519. — §. Noszę około, *circumfero. Cn. Th.*, obnoszę, ich trage herum. Ale co nosimy tu i owdzie oczy i uszy swoje po świecie? w Polskę, to jest, sami w się wejrzyjmy. *Orzech. Qu.* 175. — §. Noszę kogo *moral.*, obracam kogo, *verso. Cn. Th.* einem zu thun machen. Nosić kogo po ludziach, obmawiać. *Cn. Th. Dudz.* 55, einen bey den Leuten herum tragen. Mówią o nim wszyscy, noszą go. *Cn. Th.* 432. Kto w niełasce Pańskiej, z tego wszyscy dworują, a będą go sobie podawać, nosić, piastować, aż do pachołąt przyjdzie. *Gorn. Dw.* 124. — §. Nosić kogo za co = mieć go, poczytywać za co, einen für etwas

halten. Za młodzieńca bez proby nosił go wojennéj, za pieszczone paniątko. *Jabł. Tel.* 217. Korybut w Czeskim królestwie za króla się nosił, aczkolwiek nie był koronowany. *Stryjk.* 536. — Nosić się przeciw komu = zachowywać się, stosować, sich gegen jemanden verhalten, betragen. Nie możemy dobrze się nosić przeciw drugim, jeśli piérwéj przeciw samym sobie nie będziemy dobrze się nosić. *Petr. Et.* 386. NOSZENIE, ia, *n.*, — §. 1) *subst. verb.* — §. 2) Noszenie potraw, jedno, dwoje, troje = danie, ein Gang Speisen. *Cn. Th.* Troje noszenie = na trzy misy. *Cn. Th.* 1154. Kurczę upiec, i tym na piérwsze danie stół miernie obdarzyć, a drugie zaś noszenie, co mógł mieć w ogrodach. *Hor. Sat.* 175. Zdejmują u stołu półmiski wskok jedne po drugich, że w krótkim bardzo czasie wydadzą siedmdziesiąt noszenia. *Kłok. Turk.* 106. — §. 3) *passiv.* To co noszą na sobie, co wieszają, das Angehänge; *Sorab.* 1. wobwěschk; *Vind.* noshnia, nosilnost; *Ross.* носка, подвѣска, подвѣсь. Noszenie drogie dla ozdoby, zawieszenie u szyi, *viriae. Cn. Th.* Chętnie ten upomineczek Świetne noszenie, złoty łańcuszeczek Daję dziecięciu. *Groch. W.* 371. Oddał poseł od króla kosztowny upominek, noszenie na bogatym kamieńmi osadzonym łańcuchu; który zaraz na szyję sobie włożyć kazała. *Gorn. Dz.* 54. U szyi mu na piersiach wisiało noszenie. *P. Kchan. Orl.* 1, 185. Noszenie od czarów, uroków, trucizny, *amuletum. Cn. Th.*, *Eccl.* хранилище, ладонка, хранильная, наусы, вязала, юзольникъ, конуры. Cząstki krzyża ś. za najprzedniejsze noszenie używał. *Krom.* 72. *amuletum.* NOSICIEL, a, *m.*, *Boh. et Slov.* nosyč; *Sorab.* 1. noscheř, noszečeř, pětsten, (cf. piastun); *Carn.* noshâzh; *Vind.* noshazh, zigar, nosazh, noshizh, noshnik, nosez, tovornik, (cf. towar; *Vind.* nosilnizhar = lektykarz); *Croat.* noszecz, noszitel; *Rag.* nossitegl, nossilaz, nossâc, bastáh; *Ross.* носильщикъ, ношакь; *Eccl.* носитель; który nosi, nosarz, der Träger, (cf. tragarz). Pluto, nosiciel trojzębu. *Otw. Ow.* 328. Orzeł nosiciel Jowiszowéj broni. *ib.* 623. Chrystusa nosicielami zostaniemy, gdy jego ciało i krew w ciało nasze weźmiemy. *Sk. Żyw.* 195. Siedź na twym nosicielu (koniu) i lekko i bacznie. *Tol. Saut.* 50. — *W rodz. żeńsk.* Nosicielka, *Boh.* nosyčka; *Sorab.* 1. noscherka, pestniczža; *Ross.* носильщица. NOSIDŁO, a, *n.*, naczynie od noszenia czego, cf. jasło, eine Tragbahre. *Cn. Th. Włod.*; (*Boh.* nosydlo, nosidlo; *Sorab.* 1. noszedwo, noschencza; *Sorab.* 2. noszidla; *Slov.* nosydlo, nosidlo; *Carn.* nosilu, nosilnéze; *Croat.* noszilo, noszilnicza, *Bosn.* nósila; *Rag.* nossillo, nossioniza, nssilniza; *Ross.* носило, носилки; oprócz ogólnego znaczenia, w dyalektach, szczególnie się tym słowem wyraża lektyka, lub też mary). — *§. Potym panom, któremu co przynależało Z ołtarza oddawano ich nosidła cało. *Stryjk. Henr. C* 2. noszenia, zawieszenia, ozdoby. — (*NOSIO *bland.*, *ob.* Nosek, cf. oko, *ocio. NOSISKO, a, *n.*, niezgrabny, szpetny nos, eine häßliche Nase; *Boh.* nosysko). — NOSITELNY, a, e, mogący być przeniesionym, tragbar, Trag=; *Vind.* lohkonosliu, prenosliu; *Rag.* nossiv; *Bosn.* nosiv; *Ross.* носильный, носимый, носкій, носокъ. Przeprawił się przez most nositelny. *Sk. Dz.* 631. die er mit sich führen konnte. Nositelna ciemnica, *ob.* Ciemnica. (*Slov.* nositliwi, nositliwec *Gerundium Gramm*). NOSIWAĆ, ał, a, *frequ. verbi* nosić = naszać, zu tragen pflegen. W ten czas rzéki poczęły nosiwać z olszy dłubane łodzie. *Otw. Wirg.* 380. NOŚNY, a, e, *Boh.* nosecý; *Rag.* nossiv; *Bosn.* nosiv; *Ross.* носимый, носильный,носкій, носокъ; §. 1) od noszenia, Trage=. Z łódką nośną nad wodami mętnemi Charon stoi. *Bardz. Trag.* 353. — §. Nositelny, dający się przenosić, tragbar. W Lemnie armaty leją nośne, koluwryny. *Kchw. Wied.* 7. — §. 2) Dający się dobrze nosić, sich gut tragen lassend. W tym suknie chodzimy, które jest droższe, nie które nośniejsze i trwalsze. *Star. Ref.* 168. — §. 3) Kura nośna = jaja niosąca, nieśna, eine Legehenne; *Vind.* jaizenosezha kokush, kura, kokla; *Ross.* несушка. Półtoraroczne kury są najnośniejsze. *Kluk. Zw.* 2, 99.

NOSNY, *ob.* Nosowy. NOSOROG, a, *m.*, NOSOROŻEC, żca, *m.*, *Boh.* nosorožec; *Sorab.* 1. rohowé noszacž; *Rag.* nossoròxaz; *Ross.* носорогъ; das Nashorn; zwierzę wielkością do byka podobne, kształtem do dzika, o jednym rogu nie zbyt długim, nie na czele jednak, ale na nozdrzach wyrosłym. *Nies.* 1, 143. *Zool.* 387. Opisuje Pliniusz nosorożca, iż ma róg, który od nosa pochodzi, nie prosto, ale krzywo, i na ukos, którym on dziwnie mężny jest, i wojuje z słoniem, któremu w wysokości niemal jest równy; obostrza róg o skałę, i tak się na wojnę z nim gotuje, w któréj do brzucha słoniowego zmierza. *Birk. Chmiel. B* 4 *b.* Nosorożec parskał. *Banial. I* 2 *b.* — *Prov.* Do mnie się wszystkie zbiegają jak do jednorożca. *Boh.* 1, 320. — §. 2) Nosorog, *nasicornus*, gatunek chrząszczów. *Zool.* 164, eine Art Käfer. NOSOROŻCOWY, a, e, *Ross.* носороговый; Nashorn=. *NOSOWKA, i, *ż.*, *Tr.*, chustka do nosa, ein Schnupftuch. NOSOWY, NOSNY, a, e, Nase=; *Carn.* nósne; *Croat.* noszni; *Ross.* носовый. Nosowy rzemień u uzdy końskiéj *Ross.* нарыльникъ. Przegroda nosowa, *septum narium. Krup.* 1, 47. Nosowa chrząstka *Slav.* nosdêrva, (cf. nozdrze). Wrzód nosny, polyp. *Syr.* 544. Wrzód nosowy. *Perz. Cyr.* 2, 185.

NOSTRZEK, NOSTRZYK, a, *m.*, gatunek koniczyny, *trifolium Melilotus. Kluk. Dykc.* 3, 122, Steinklee. *Sienn.* 100, *ob.* Komonica swojska *et* Goryczka mała. *Urzęd.* 116; *Vind.* nokata; *Ross.* кроппло, донникъ. NOSTRZYKOWY, a, e, Steinklee=, n. p. *Emplastrum de meliloto*, nostrzykowy plaster, Steinkleepflaster. *Perz. Cyr.* 2, 311.

NOSZARZ, NOSZARKA, *ob.* Nosarz, nosiciel, nosicielka. **NOSZA, y, *ż.*, noszenie, das Tragen; *Vind.* nosha, noshnia, nosilnost; *Ross.* ноша, ношка; *Eccl.* бременница. Zapuchła w pasie i szczęśliwą noszą Powiła córkę. *Morszt.* 99. t. j. szczęśliwym połogiem, glückliche Niederkunft; *ob*, nosić płod. NOSZE, ów *plur.*, czém noszą co, tragi, nosidło, lektyka, eine Trage, ein Tragsessel; *Boh.* nůše, nůška; *Slov. et Morav.* noša, nosidło, nosydło; *Sorab.* 2. noszidla; *Sorab.* 1. noszadwo, noschencza; *Carn.* nôsha, nôshna, nosilnéze, nosilu; *Vind.* nosilniza, nosenza, sedilu sa noshnjo; *Croat.* noszilo, noszilnicza, traglo;

Bosn. nosila; *Rag.* nossillo, nossioniza, nossilniza; *Ross.* носило, носилки. Tam królowa bez lektyk, bez noszów chodziła. *Pot. Arg.* 207. NOSZĘ, NOSZENIE, *ob.* Nosić.

NOSZKA, *ob.* Nożka.

NOTA, y, *ż.*, NOTKA, i, *ż.*, *dem.*, — §. 1 a) noty, anotacye, przypiski, uwagi które się zwykły pisać dla tłumaczenia pisma jakiegoś. *Kras. Zb.* 2, 249, die Anmerkung, die Note; *Vind.* nota, snamnik, snamink, obvanzhik, snamiza, navanzhanje, nasnaminuvanje, opomenenje; *Slav.* bilixka; *Ross.* выносъ. — b) Nota = nagana, uszczerbek, makuła, plama; *Rag.* prîrok, prîkor, (cf. przekora); ein Makel, Fehler, Gebrechen, Tadel. Czyż oni są bez namiętności, bez błędu, bez noty? *Teat.* 45, 10. Żyć bez noty. *Mon.* 66, 175. Nauczać mową, i stwierdzać naukę przykłady, był to przywiléj sędziwéj cnoty, i przepędzonego bez noty życia. *Mon.* 68, 498. Kto przy cnocie zgrai się opiera, notę niesłuszną osobliwości mężnie znosi. *Mon.* 72, 589. Gdy się kto raz kłamliwym w swym słowie pokaże, Trudno, by prawdę mówił, notę z siebie zmaże. *Żegl. Ad.* 110. — §. 2 a) Noty muzyczne, z których śpiewają, solfy pisane. *Cn. Th.*, Noten in der Music; są to charaktery, wynalezione do znaczenia rozmaitych dźwięków i tonów, składających muzyczną harmonią. *Kras. Zb.* 2, 249; *Boh.* nota. Nota w muzyce oznacza ton podług linii, na któréj lub nad którą jest położona. *Magier. Mskr.* Gółka muzyczna, czyli cała nota w muzyce, ma w sobie ogonatek czyli półnotek dwie. *Magier. Mskr.* — Noty ogólnie znaczy papier muzyczny, czyli pismo muzyczne. *ib.* — Z not się uśmiecha, w takt słowa mierzy. *Zab.* 9, 347. *Zabł.* cf. z partesów. — b) Nota jakiéj pieśni = melodya, die Melodie, die Weise; *Vind.* visha, stima, petna nota, peuna mera, kot, ſekirza; *Ross.* напѣвъ, подобенъ. Hymny te notą kościelną dawną śpiewać możesz. *Groch. W.* 27. Śpiewali hymn wdzięczną notą. *Groch. W.* 107. Subtelną notą dumy żałobne śpiewają. *Otw. Ow.* 575. Pieśń nową Panu zaśpiewajcie, notą głosu wesołego. *Ryb. Ps.* 57. Wesołe noty i stroje słodkobrzmiącéj lutni. *Ustrz. Troi.* 132. (cf. *gędźba). Notę tylko umiem; *anicula praecandi formulam Dominicam dicere jussa, respondit*: notkęć go tylko umiem, *numeros memini, si verba tenerem. Cn. Ad.* 741. Poetyckich not nauczycielu, Dodaj mi rymów, dodaj mi słów wielu. *Suszyc. Pieśn.* 3, *M* 3 *b.* (poezyj). *Slov. Prov.* Gednu nótu hušt; *crambo repetita. Slov.* Premenił někomu nótu; *sermonem alicujus immutare*, (cf. zbić z jednochody, pomylić szyki). *Slov.* Ně wi, na kteru nótu tancował má; *nescit unde initium sumendum.* — Prawieście nam trafili w notę. *Biel. S. M.* 17. (dogodziliście nam). Pochlebniki umieją się z pańską myślą zgadzać, a w notę jéj trafiać. *Kosz. Lor.* 113. (cf. w rumel. *ib.* 25 *b*). Panowie tych tylko radzi widzą, którzy im, jako mówią, w notę ugodzić umieją. *ib.* 182. — §. Na tę notę coś mówił = na ten sens. *Cn. Th.*, in dem Sinne. NOTARYUSZ, a, *m.*, *Croat.* notariush; *Slav.* bilixnik; *Eccl.* подъякъ, подъячей; pisarz urzędownie upoważniający podpisem swoim wszelkiego rodzaju skrypta, der Notarius, Notar, (cf. pisarz *jawny). NOTARYUSZOSTWO, a, *n.*, urząd notaryusza, [das Notariat. NOTATKA, i, *ż.*, anotacya, die Aufmerkung, Anmerkung. Kazał mi rejestr podać, zbierz tam wszystkie notatki. *Teat.* 19, 75; *Rag.* bigljéxka; *Ross.* записка, размѣтка. (NOTECZ, y, *ż.*, rzeka, Netze, wypływa z jeziora Gopła, a w Brandeburgii uchodzi do Warty. *Dykc. Geogr.* 2, 225. NOTECKI, a, ie, od Noteczy, Netz =. Powiat Notecki, der Netzdistrict. NOTNIA, i, *ż*, tak prosodia po naszemu zwać się może. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 3, die Prosodie. NOTOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, osobno dla pamięci naznaczać, notiren, aufmerken; *Sorab.* 1. merkomne czeychuyu; *Ross.* отмѣтить, отмѣчать, помѣчать. W tych słowach notować mamy, iż męstwo Judity czystości jest przypisane. *Birk. Zyg.* 23. — Notować przywary = ganić, rugować, Fehler rügen. Proszę was, notujcie moje potknienia. *Wys. Ign.* 80. Żona nienotowana w wierności. *Zab.* 13, 365. bez plamy; cf. niepokalany. NOTOWY, a, e, od not, Note =. Notowy papier, gruby, dychtowny, do not pisania. *Magier. Mskr.*

Pochodz. *nanotować*, *annotacya*, *konotatka*, *ponotować*, *wynotować*, *zanotować.*

NÓW', iu, *m.*, der Neumond, gdy księżyc między ziemią a słońcem, mając całe półsferze świałe do słońca obrócone, ziemi świecić nie może. *Wyrw. Geogr.* 60. *Boh.* nowměsyce; *Slov.* nowi mesác; *Sorab.* 1. nówe mězaacztwo; *Carn.* mlaj, shêp; *Vind.* mlai, nová luna, mlad miesez, nou miesez, mladina mieseza, miesezhna novina, miesezhnu mladitje, ſhep; *Bosn.* mjena, novi miseç; *Rag.* mjêna, novi mjesez, mlaadi mjeséz; *Ross.* новомѣсячie. Nowiu początek *Ross.* нарожденie. Na nowiu miesiąca października, *sub initium. Krom.* 737. — Now'. *W. Osea.* 2, 11; (=*not. Kalendae* abo piérwszy dzień miesiąca=). Nów' nastaje (*Vind.* miſez ſe mladi). Na nowiu będący, od nowiu, nowomiesięczny *Ross.* новомѣсячный. Nie życze szumieć z obietnic na nowiu. *Chrośc. Fars.* 63. NOWAK, a, *m.*, NOWACZEK, czka, *m.*, *dem.*, *Boh.* nowaček; *Slov.* novaček, začatečnjk; *Sorab.* 1. nowak; *Vind.* novak, noviz, sazheunik; *Bosn.* nevjeset *tiro*, (cf. niewiasta, *Bosn.* sebar, novak *plebejus, rusticus*); *Ross.* новичокъ, вовикъ; §. a) nowotny żołnierz, orator, sługa etc., *tiro. Cn. Th.*, ein neuer Anfänger, ein Neuling; nowotny w jakiéj nauce abo rzemieśle. *Włod.* nowicyusz, nowotnik, nowouk; *Sorab.* 1. nowotnik, pžihutžencz, pžihutčženczk; (*Rag. vulg.* novalia; *Carn.* novâk; *Croat.* novak, novachicz). Nie trwoż się nowaku, albo nieuku, jeśli gdzie trudność jaką znajdziesz. *Zygr. Gon.* 18. Na wojnie żołnierze starzy, ćwikowie, świadomi są wszystkiego; nowacy zaś, *tirones*, niebywali, nie wiedzą jeszcze, co się dzieje. *Petr. Et.* 181. *Mącz.* Lepszy żołnierz w potrzebach bywały, niż nowak. *Petr. Pol.* 2, 419. *Papr. W.* 1, 98. Na urzędy kościelne dawani być nie mają nowacy nieświadomi i nieumiejętni, ale ci, którzy się w tym ćwiczyli, i długo się w téj szkole uczyli. *Sk. Żyw.* 122. *Tirunculus*, nowaczek, młodziczek prostaczek. *Mącz.* — §. *aliter*: *Novus homo*, młody człowiek, nowak, co niewysokiéj będąc *rodowitości, piérwszy z swego domu wzgórę się wyniósł. Że

Polacy tego słowa w tymże samym znaczeniu, w którym Łacinnicy używali, jasno to poznać z mowy Jana Tarnowskiego, którą przywodzi Gornicki w dziejach. *Pilch. Sall.* 125. — §. b) Nowych rzeczy wynaleźca. *Cn. Th. Dudz.* 24; *Carn.* novinek; *Vind.* novitnik, ponoulovez; ein Neuling, der Neuerungen macht. *NOWACYA, yi, *ż.*, n. p. Kiedy przedający kupującemu pieniądze kupna jako użyczkę na prowizyą daje, zowie się odmiana takowa nowacyą, odnowieniem długu abo ugody. *Gal. Cyw.* 3, 242, die Erneuerung, die Neuerung. NOWALIA, ii, *ż.*, NOWALIJKA, i, *ż.*, *demin.*, co się piérwszy raz w roku zażywać zdarza; *Carn. et Vind.* novina; *Ross.* новина, новинка; was Neues vom Jahre. Ogrodnicy wymyślni w nowaliach dziwnych. *Hor. Sat.* 200. Nowalijka Mospanie dziś święcone jaje, Pociągnąwszy za ucho, wraz kiełbasę daje. *Pot. Jow.* 2, 82. — §. Co rzadkiego, osobliwego, nowina, etwas Besonderes, Neues. Czy to nowalia, powstać podupadłemu? *Tr.* *NOWIC, *ob.* Nowicyusz. *NOWIĆ, *Chodk. Kost. pr.*, *Carn. et Vind.* noviti, snoviti; *Eccl.* новю; *ob.* Odnowić. NOWICYAT, u, *m.*, czas próby w zakonach, przed profesyą. *Kras. Zb.* 2, 250, das Noviciat; *Carn.* novashtvu, novizijat; *Vind.* skufnu letu; *Rag.* novactvo; *Croat.* novachtvo; *Ross.* искусъ; *Sorab.* 1. pžihutženstwo. Nie skończyła jeszcze nowicyatu. *Zab.* 5, 236. Uczniowie Pytagoresa musieli odbywać pięcioletni nowicyat. *Mon.* 70, 785. — §. Pomieszkanie nowicyuszów, die Wohnung der Novicen; (*Rag.* novackostanisctc). Mieszka na nowicyacie. *Tr.* — §. *Transl.* Niebywałość, niebiegłość, Unerfahrenheit, Ungeübtheit. Znać, że w téj nauce nowicyat odprawuje. *Tr.* NOWICYACKI, a, ie, *Rag.* novaacki; *Croat.* novachki; Novic=, das Noviciat betreffend! NOWICYUSZ, *NOWIC, a, *m.*, ein Novice; nowotnik, nowouk, nowak; *Sorab.* 1. nowotnik, pžihutženczz, pžihuteženczz; *Ross.* новикъ, новичокъ. Katolicy rzeczy starożytne trzymając, nowicami nie są. *Hrbst. Art.* 56. (cf. fryc). NOWICYUSZKA, i, *ż.*, eine Novicinn; *Sorab.* 1. pžihutženczka. Romania obłocząc w zakonną sukienkę nowicyuszkę swą Przedzisławę, dała jéj imię Eufrozyny. *Steb.* 93. Na znak nowicyuszki przyjęłam z pokorą Urząd smutny pilnować zakonicę chorą. *Teat.* 46, 19. Dla nowicyuszki ciężkoby było zdobyć się na takie doświadczenia. *Mon.* 69, 367. *NOWIEĆ, *ob.* Odnowieć. NOWINA, y, *ż.*, NOWINKA, i, *ż. demin.*, *Boh.* nowina, nowinka; *Sorab.* 2. nowina; *Carn.* novina; *Vind.* novinna; (novina = nowalia); *Ross.* новизна, первина, первинка, (новина, новинка nowalia, nowe płótno, nowizna, lada); §. 1. rzecz nowa, a osobliwa, rzadka, etwas Neues, Seltsames. Nie nowina to, że dla pieniędzy czasem wstępują w małżeństwo. *Boh. Kom.* 3, 411. Płacze, boleści, frasunki, i u bogów nie w nowinę bywają wedle poetów. *Warg. Wal.* 228. To nowina, jeszcześmy tego nie słyszeli. *Birk. Exorb. B* 2. (osobliwsza). Nowina na świecie, białogłowa dobra. *Budn. Apopht.* 136. Teraz o takich dzieciach nowina słyszeć, którzyby się po śmierci rodziców dobrze rządzili. *Haur. Sk.* 204. Nie piérwsza mu to, nie nowina mu to. *Cn. Ad.* 634. (cf. bywalec, wie gdzie kozy gnano). Nowina to, niesłychana, niewidana rzecz. *Cn. Ad.* 742. Nie nowina starym pisarzom mieszać Scytów, Sarmatów, Słowianów z Polakami. *Nar. Hst.* 2, 405. Częstokroć do nowinek się udają i mienią się. *Warg. Cez.* 76. (t. j. do nowości). Przynosi maj słodkie nowinki, zielone jarzynki. *Jeż. Ek. B* 3. (t. j. nowalijki). Wiosna opatruje kuchnią nowinkami ogrodowemi, do łechtania smaku sposobnemi. *Mon.* 71, 201. Nowiny zawsze woli człowiecza natura, Powszednie rzeczy gardzi, stare już *potura. *Pot. Zac.* Inaczéj tego słuchamy, co u nas jest w nowinie, i podziwienie nam czyni, a inaczéj tego, za czym świadczyć mamy. *Warg. Cez.* 213. W nowinę mu biały chléb; *ne per somnium quidem albo pane saturatus. Rys. Ad.* 75. — §. Nowa wieść, wiadomość, nowe doniesienie, eine Neuigkeit, frische Nachricht; *Carn.* novina; *Vind.* novina, noviza, osnanik, osnanitje, pofhta; *Croat.* novina; *Sorab.* 2. nowina; *Ross.* вѣсть, извѣстiе. W mor, a w wojnę, najwięcéj nowin. *Mącz.*, *Rys. Ad.* 4. Latały wszędzie żałosne nowiny. *Auszp.* 60. Nowiny zawsze uprzedzają samę rzecz. *Rys. Ad.* 49. Zawsze ludzie nowin przyczyniają. *ib.* 76. Rychléj się dobra nowina, niżli zła odmieni. *ib.* 59. To pewna nowina, bywszy lato, będzie zima. *Rys. Ad.* 68. Dobra nowina, będzie lato, poszła zima. *Cn. Ad.* 163. Świerzbiące uszy ich, tylko na nowinki są otworzone. *W. Post. W.* 3, 189. Dworscy tylko nowinkami żyją. *Dar. Lot.* 18. Mam ci dobrą nowinę powiedzieć. *Węg. Marm.* 141. — §. 2. Nowina, nowizna, piérworaz, lada, rola abo pole nowo orane, kopane, Neubruch, Neuland, Dreßland; *Boh.* klučenina; *Vind.* novina; *Sorab.* 1. nowina; *Carn.* rôte, prelôg; *Eccl.* новоcѣчie; *Ross.* новина, новинка, кулига. Nowiny są role na nowo wykarczowane, o których niemasz wiadomości, żeby były piérwéj uprawione. *N. Pam.* 15, 72. Nowinę karczować *Eccl.* новосѣщи, новшествовати, новое заводити. Nowe role starzy ludzie, które piérwszy raz na całym polu bywają orane, albo też kopane, zowią nowinami. *Cresc.* 101. Balwierz mu głowę poszarpał, jak nowinę na odłogu. *Dwor. K* 2. Na nowiznach wszelkich tak dobrze urodzi się zboże, jako nigdy lepiéj na zwoźnéj ziemi. *Haur. Sk.* 28. Na nowiznie urosły *Ross.* новоземельный. — §. 3. Nowina; *herb*, ucho od kotła białe, w polu błękitnym, obiema końcami do góry; w śrzodku miecz końcem na dół. W hełmie nad koroną noga zbrojna z ostrogą, jakby klęcząca na koronie. *Kurop.* 3, 56; ein Wappen. NOWINIARKA, i, *ż.*, n. p. Żartowniczki, nowiniarki, statystki. *Mon.* 67, 285. *ib.* 68, 284, Neuigkeitenkrämerinn. Nowiniarki do uncyi prawdy cetnary fałszu przyłożyć gotowe. *Mon.* 72, 424. NOWINIARSTWO, a, *n.*, gonienie za nowinami, die Neuigkeitensjagd; *Boh.* nowinařstwj. NOWINIARZ, NOWINKARZ, a, *m.*, *Boh.* nowinař; *Sorab.* 1. postkař; *Ross.* вѣстовщикъ; nowinkonoś, nowinami się trudniący, ein Neuigkeitenkrämer. Nie są to powieści Mylnego nowiniarza, nie pletliwe wieści. *Żebr. Ow.* 288. (*auctoris ambigui*). Zawsze nowego co nowiniarz przyszywa. *ib.* 295. Niedawno do kalendarzników cechu wpisałem się; teraz zaś do nowiniarzów bractwa przystąpić umyśliłem. *Mon.* 68, 138. Nowin nie siéj; nowiniarza urząd nie poczesny.

Cn. Ad. 742. Nie dziw, że się tobie nowiniarzowi nowe te rzeczy podobają. *Pim. Kam.* 117. Ludzie tak miałkich rozumów, jak nowiniarze nasi. *Nag. Fil.* 57. *Mon.* 67, 138. NOWINKA, *ob.* Nowina. NOWINKARZ, a, *m.*, nowiniarz; *NOWINKONOŚ, ia, *m.*, *idem*, ein Neuigkeitenträger. Nowinkarze giną. *Morszt.* 70. Ci nowinkonosiowie nowiny powiadają trzy po trzy, uszy bolą na kogo napadną, nabają i naplotą, co się im śniło. *Opal. Sat.* 50. NOWINNY, a, e, od nowiny, Neuigkeiten-; Nowinne, ego, *n.*, podarek za nowinę, *Cn. Th.*, Neuigkeitenlohn. — §. Nowinny, od nowiny, nowizny, lady, Neubruch-. Prawa do wielu nowinnych dziesięcin dla biskupów, nie są tak mocne, jak się zdają. *N. Pam.* 13, 72. — NOWIUCHNY, a, e, NOWIUCZKI, NOWIUSIEŃKI, NOWIUTEŃKI, NOWIUTKI, a, ie, *intens. adj.* nowy; sehr neu, (funkel nagel neu), *novellus. Cn. Th.*, *Sorab.* 1. nowužki; *Vind.* ziele nou, vufs nou, kofedain, zhistu nou; *Ross.* новенькій; *nuperrimus. Macz.* Dam ci dwie symfonijki nowiuteńkie, jak z igły zdjęte. *Boh. Kom.* 1, 212. NOWIZNA, *ob.* Nowina, rola. NOWO *adv.*, §. 1. nowym sposobem, neu, auf eine neue Art, von neuem; *Boh.* wnowě, poznowu; *Sorab.* 2. fnowati, na nowe, wot nowotki; *Vind.* na novo, na novuzh, do novega, snovizh (*ob.* Znowu), nanovizh, is novega, od novizh, spet, opet, drugizh; *Bosn.* iz noua, istanoviçe; *Slav.* opêt, iz nova; *Eccl.* ново, паκы; *Ross.* изнова, вновь, (вновѣ niedawno). Nowo wprowadzić *Ross.* нововвести, нововодити. Jak ją ujrzy, to na nowo oszaleje. *Teat.* 53. *c*, 22. znowu, wieder von neuem; (*de novo*). — §. b) Nowo, świeżo, niedawno temu; *Carn.* novèzh; vor kurzem, ohnlängst, neulich. Nie zdołacie się oprzeć nieprzyjacielowi takiemu, jaki do was wtargnął tu *najnowiéj. *Przyb. Milt.* 114. NOWOCERKWIANY, a, e, nowowierny, einem neuen Glauben anhängend. Z naprawy schizmatyków nowocerkwianych Wileńskich. *Birk. Exorb. C* 3. NOWOCHRZCZENIEC, NOWOKRZCZENIEC, ńca, *m.*, (*Boh.* nowokřtěnec; *Slov.* nowokrstěnec *neophytus*), §. a) ein Wiedertäufer; *Slov.* haban; *Carn.* prèkerstnik, prekerstenz; *Ross.* перекреститель, перекресть, перекрещенецъ; *Eccl.* перекрещиванецъ. Nowokrzczeńcy przyganiają krztowi, który się dziatkom małym usługuje, i przetoż sami drugi raz się nurzają, a dziatek swych krzcić nie chcą. *Gil. Kat.* 335. Według nauki nowochrzczeńców chrzest dzieciom nie powinien być dawany przed wiekiem rozsądnym; a gdy przed tym wiekiem jest dany, powinien być powtórzony. *Wyrw. Geogr.* 140. (cf. Aryanin, Rakowianin, Socynianin; nurek). Nowochrzczeńcy sprzeciwiają się panieństwu Panny Maryi. *W. Post. Mn.* 50. — §. *b) Nowo ochrzczony, neu getauft. Jadźwingom nowochrzczeńcom, nowy miał być biskup ustawiony. *Stryjk.* 291. *N. Pam.* 12, 339. — *W rodz. żeńsk.* *NOWOCHRZCZENKA, *Ross.* перекрещенка. NOWOCHRZCZEŃSKI, a, ie, wiedertäuferisch. (*Slov.* nowokrstenski *neophytus*). NOWOCHRZCZEŃSTWO, a, *n.*, nauka nowochrzczeńska, der Anabaptismus. Donatyści z Aryanami w nowochrzczeństwie się zgadzali. *Sk. Dz.* 417. NOWOCHRZCZONY, a, e, *neophytus. Cn. Th.*, neu getauft, neu bekehrt; nowonawrócony. *NOWOCINA, y, *ż.*, nowotność, nowina niechwalebna, die Neuheit, Neuerung. Widzisz ty, który się w nowocinach kochasz, że to zawsze tak bywało. *Pim. Kam.* 90. *NOWODNIOWIEC, wca, *m.*, żyjący modnie, przerabiając dzień na noc, a noc na dzień, n. p. Ci, którzy się trzymają starego kalendarza, mają wielkie naprzykrzenie, boradziby spać, kiedy ci nowodniowcy jeżdżą. *Mon.* 71, 525, *Nachtträgler, die aus der Nacht Tag machen. NOWODWOR, u, *m.*, starostwo Nowodworskie w Pow. Wałeckim. *Dykc. Geogr.* 2, 228, eine Starostey im Netzdistricte, cf. Nowy Dwór. — NOWOGŁADKA, i, *ż.*, miasto Kozaków Grzebieńskich w Wielkorządztwie Astrachańskim, obtoczone wałami. *Dykc. Geogr.* 2, 228, eine Stadt. NOWOGRÓD, a, *m.*, — 1. Siewierski; miasto powiatowe w województwie Czernichowskim. — 2. Miasto w ziemi Łomżyńskiéj nad Narwą. — 3. Miasto w województwie Bracławskim. — 4. Nowogród wielki, *Novogardia*, wielkie miasto Mosk., stołeczne wielkorządztwa tegoż imienia. — 5. Nowogród niższy, Xstwo i miasto w Państwie Mosk. przy zbiegu Okki z Wołgą. *Dykc. Geogr.* 2, 228, Namen verschiedener Städte; cf. Stargard, Stary gród, *ob. Frenzel Monim.* 2, 2419. Nowogród z dawna Starodubem zowią. *Steb.* 2, 300. NOWOGRÓDEK, dka, *m.*, *Neogardia*, dawne i znaczne miasto Lit., wojew. tegoż imienia. *Dykc. Geogr.* 2, 228. NOWOGRODZIANIN, a, *m.*, obywatel Nowogrodzki. *Steb.* 163. — NOWOKSIĘŻYNY *plur.*, §. a) bankiet po nowéj mszy, *coena sacerdotii aditialis. Cn. Th.*, der Antrittsschmaus eines Geistlichen nach der ersten Messe. Nowoksiężyny, uczta z okazyi prymicyi. *Mon.* 75, 59. — §. b) Nowa msza. *Cn. Th.*, die erste Messe eines neuen Priesters. *NOWOKWITŁY, a, e, *Eccl.* новоцвѣтущій; *Graec.* νεοθαλής, *nuper virescens*, frisch blühend. NOWOLETNI, ia, ie, noworoczny, lub też w lecie nowy; neujährig, im Sommer neu, von diesem Sommer frisch. Każ woły puścić na siewy, póki jeszcze zielony kłos, a nie każ je do domu gnać, aż wszystko ono zboże nowoletnie wypasą. *Kosz. Lor.* 97. — *§. Nowoletnie sprawy i surrogatorskie. *Vol. Leg.* 2, 1231. NOWOMIESIĘCZNY, a, e, n. p. Święcenie *nowomiesiącznych świąt. *Hrbst. Odp. Q.*, *Ross.* новомѣсячный, t. j. na nowiu będący, nastający, Neumonds-, Neulichts-. NOWOMIEJSKI, a, ie, od nowego miasta, neustädtisch; *Boh.* nowoměstký. *NOWOMIESTCZYK, a, *m*, *neapolitanus. Macz.*, ein Neustädter. NOWOMODNY, a, e, — ie *adv.*, neumodisch; nowoświecki; (*Boh.* nowoswětský; cf. staroświecki). Nowomodne stroje. *Teat.* 30. *c*, 28. Nowomodni bardziéj, niżeli rostropni, języka ojczystego nieprzyjaciele. *Mon.* 65, 80. NOWOMYŚLNY, a, e, świeżo wymyślony, neu erdacht. W pismach kacerskich nic nie najdziesz, jedno nowomyślne rozumienia pisma ś. *Biał. Post.* 9. NOWONARODZONY, NOWORODNY, NOWOPOWITY, a, e, neu gebohren; *Ross.* новорожденный. Przed Bogiem nowonarodzonym Trzej królowie od wschodu stanęli z pokłonem. *Przyb. Luz.* 162. Dzieciąteczko noworodne. *Groch. W.* 365, *Boh.* zrozenatko. Noworodny syn boży. *ib.* 594. NOWONAWRÓCONY, a, e, *Vind.* novuprebernjen; *Ross.* новопросвѣщенный; nowochrzczony, nowowierny, neu be-

kehrt; — *hinc subst.* NOWONAWRÓCENIEC, n. p. Nowonawróceńcy. *Leop.* 2 *Paral.* 30, 25. NOWOPOLE, a, *n.*, miasto w Krak. nad Pilicą. *Dykc. Geogr.* 2, 229, eine Stadt an der Pilitze. NOWOPRZYBYŁY, a, e, neu angekommen; = NOWOPRZYCHODNY, *id.*; ztąd *subst.* NOWOPRZYCHODZIEŃ, dnia, *m.*, ein neuer Ankömmling; *Ross.* новоземецъ, *f.* новоземка; *Carn.* novàz; *Vind.* novazh, nou poſednik; *Eccl.* секраткій. секратый. новый, недавній, новоприлучившійся. NOWOROCZNY, a, e, od nowego roku, Neujahrs. Noworoczny ofiarowniczy chléb *Vind.* priklad, kruhek. NOWORODEK, dka, *m.*, nowo urodzony, ein Neugeborner. Parki mknąc wątek żywotny, tak nóciły sobie; Czas znaczym, noworodku, ten drewnu co tobie, *modo nate. Żebr. Ow.* 202. — *Chym.* Noworodek; ein neues Product, neu hervor gebrachter Körper, ein neues Erzeugniß. Te istoty, które przez rozebranie ciał wychodzą, dzielą się na wyjątki czyli istoty wyłączone, *educta*, i na noworodki czyli istoty nowozrodzone, *producta. Kruml. Chym.* 11. Noworodkami, *producta,* nazywają się istoty przez rozbiór ciał otrzymane, które nie znajdowały się w ciele takiemi, jakiemi się pokazują po rozbiorze. *ib.* 12. NOWORODNY, a, e, nowonarodzony, neu geboren; (*Vind.* novorojen). Pod żłobem drożonym noworodne Członeczki położono w zimną niepogodne. *Miask. Ryt.* 21. NOWOROSŁY, a, e, neu gewachsen, frisch gewachsen. Na cudzym ogrodzie noworosłą wydeptał kapustę. *Zab.* 13, 69. Z ust noworosłych dziatek chwała boska się mnoży. *Glicz. Wych. E* 7 *b.* (nowonarodzonych, noworodnych). Noworosłe lata i nieustały rozum dzieci. *ib. I* 7 *b. ib. E* 6. *NOWORZYMSKI, a, ie, Neu=Römisch. *Zygr. Ep.* 15. NOWOŚĆ, ści, *ż.*, (*Sorab.* 1. nowoſcž; *Vind.* noulenje, ponoulenje, povitje, novina; *Rag.* novìna; *Ross.* новость); die Neuheit, Neuigkeit; (*oppos.* starość, dawność). Śrzodkiem iść trzeba, między ślepym do starych zwyczajów przywiązaniem, a niebezpiecznym nowości chwytaniem. *Zab.* 14, 193. Żadnéj nowości w domu naszym nie pozwalam czynić. *Teat.* 19, 3. NOWOSIEDLEC, dlca, *m.*, świeżo osiadły, ein neuer Colonist, der noch nicht lange wo ansässig ist; *Boh.* nowousadly; *Vind.* novazh, non poſednik; *Carn.* novàz; *Ross.* новоземецъ, *f.* новоземка. Prawa umówione nowosiedlcom daje. *Jabl. Tel.* 176. Opatrowali znacznym nakładem swoich nowosiedlców w nadzieję przyszłych korzyści. *Xiądz.* 43. NOWOSIEDLINY, *G.* nowosiedlin, *plur.*, §. a) nowa osiadłość, nowa osada, eine neue Colonie, neue Wohnsitze. Strzeżcie się, by nowosiedliny Przez złych sąsiadów sztuki, do prędkiéj ruiny Nie przyszły. *Jabl. Tel.* 188. — §. Przeniesienie się do nowego siedliska, Einzug in einen neuen Wohnort. Te ci przestrogi na nowosiedliny Śle Erast wierny, życząc, byś godziny Szczęśliwe miała z panem w twoim sercu, Coś z nim na ślubnym stanęła kobiercu. *Mon.* 73, 116. *ib.* 75, 590. — §. b) Uczta, którą czyni nowy mieszkaniec. *Włod.*, *Graec.* τό ἐγκαίνια, τά κατοικέσια. *Cn. Th.*, Einzugsschmaus bey Beziehung eines neuen Wohnorts. NOWOSIEDLINNY, a, e, *Ross.* новонаселенный, neu besessen, neu bewohnt. — *fig.* Tak każe i zwyczaju i wdzięczności obowiązek, ażeby piérwszy głos z tego tu miejsca nowosiedlinnego, na którym mię W. K. M. osadziła, zaczynał się od podziękowania. *Swad.* 1, 246. NOWOSIOŁKI, łek, *plur.*, miasto w ziemi Chełmskiéj z Stwem. Tegoż imienia jest królewszczyzna w powiecie Latyczewskim; także starostwo w pow. Nowogrodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 229; cf. siele, sioło, Name verschiedener Städte. *NOWOŚWIECKI, a, ie, *Boh.* nowoswětský; nowomodny, (*oppos.* staroświecki), neumodisch. *Mon.* 75, 595. Alamodzka, nowoświecka suknia. *Ern.* 37. NOWOTA, y, *ż.*, *Boh.* nowota; nowego co, nowa rzecz; n. p. Atoli osładzała przykre te nowoty radość. *Nar. Tac.* 3, 32, Neuheit, Neuerung; *ob.* Nowość. NOWOTANIEC, ńca, *m.*, miasto w województwie Ruskim pod panow. Austr. *Dykc. Geogr.* 2, 229, Name einer Stadt. — z NOWOTKU, na NOWOTKU, za NOWOTKU *adverb.*, z początku, im Anfange. Garniec, gdy czego weń za nowotku nalejesz, onym już aż do szczątku pachnąć będzie. *Kosz. Lor.* 1. (cf. skorupa). Obrał sobie Stefan Jana Zamojskiego, któryby go, zwłaszcza na nowotku, w wielu rzeczach ostrzegał. *Biel. Kr.* 675. *Gwagn.* 159. Na nowotku. *J. Kchan. Dz.* 190. Obroty te niebieskie idą od wschodu do zachodu, i z nowotku do wschodu. *Lat. Kom. C b. Biel. Hst.* 266. znowu, na nowo, zaś, wieder, von neuem. NOWOTNIK, a, *m.*, człowiek nowe rzeczy lubiący, wynajdujący, ein Neuling, ein Neuerer, *Sorab.* 1. nowotnik. *W rodz. żeńsk.* NOWOTNICA, y, *ż.*, NOWOTNICZKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, *ob.* Nowak, nowicyusz. *NOWOTNINA, y, *ż.*, nowość, nowota, nowego co, eine Neuerung, etwas Neues. Nie miłość nabożeństwa do zborów Ruś zaciągała, ale nowotniny widoki, organy, krzekotki, wyganiania Judasza. *Smotr. E'.* 39. Jak jest rzecz głupia, pytać o nowotninie praw Polskich, tak jest rzecz głupia pytać Rusi o nowotninie praw ich duchownych. *Obr.* 62. NOWOTNY, *NOWOCIEN, tna, tne, (*Boh.* nowotný; *Sorab.* 1. nowotně; *Bosn.* novçat); §. a) niedawny, niestary, nowego rodzaju, świeży, neu, nicht alt, von neuer Art, frisch. Stary żołnierz, w rycerskiéj nienowocien szkole. *Kchow.* 208. — *substant.* Nowotny, jeszcze niećwiczony uczeń, *tyro. Mącz.*, nowotnik, nowak, nowicyusz, fryc; (*oppos.* bywalec, bieglec, ćwik); ein Neuling, ein Anfänger. — §. *b) Biskup nie ma być nowotny. *W.* 1 *Thim.* 3, 6. 1 *Leop. ib.* t. j. nowości się chwytający, ein Neuling. *Luth.*, neuerungssüchtig. — §. *c) Jan Długosz, Matyasz Miechowita, i insi nowotniejsi pisarze. *Krom.* 5. t. j. nowsi, neuere Schriftsteller. NOWOTWORNY, a, e, — ie *adv.*, nowego sposobu czyli rodzaju, nowomodny, neumodisch, nach neuer Art. *Blonde* wprawdzie pisarz nowotworniejszy, ale dziejów starych wyszperacz pilny. *Krom.* 8. (*Eccl.* новотворити, дѣлять что вновь). NOWOUK, a, *m.*, nowak, nowotnik, nowicyusz, nowy w czym, (cf. fryc); *Sorab.* 1. nowotnik, pžihutžencz. Hetman ten ćwiczył nowouki wojenne. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 25, 19. (młokoski. 3 *Leop.*). NOWOWIERNICTWO, a, *n.*, nowotna wiara, ein neuer Glaube, neue Lehre. Porzuciwszy nowowiernictwo, idź za tą wiarą, którą starowieczność utwierdza. *Psalm.* 20. NOWOWIERNIK, a, *m.*, NOWOWIERCA, y, *m.*, NOWOWIAREK, rka, *m.*, *Boh.* nowowěrec, *f.* nowowěrkyně;

Rag. novovjernik, novovjèraz; *Ross.* нововѣрецъ, *f.* нововѣрка; nowéj się wiary chwytający, ein Neugläubler, der einer neuen Lehre anhängt, ein Ketzer. Ci niewiernicy abo nowowiernicy nasi dzisiejsi. *W. Post. W.* 12. *Sk. Kaz.* 228. Nauki téj o świętych i umarłych, niechcą nam pozwolić nowowiernicy. *Hrbst. Nauk. M b.* Wszystkie one nowowiarki pobrał. *Birk. Kaw. C* 2. Zliczył Salomon wszystkie nowowierce, którzy byli w ziemi Izraelskiej. *Leop.* 1 *Paralip.* 2, 17. (cudzoziemce. *Bibl. Gd.*). NOWOWIERNY, a, e, *Vind.* novoveren; *Ross.* нововѣрный; §. a) *bono sensu* świeżo do wiary prawéj nawrócony. *Cn. Th.*, neu bekehrt. Z ust nowowiernych brzmiał głos Pańskiéj chwały. *Groch. W.* 309. — §. b) *infami sensu, ob.* Nowowiernik, kacerz, neugläubisch; nowym rzeczom lub wierze przeciwnym wierzący. *Włod.* NOWOZACIĄGŁY, NOWOZACIĘŻNY, a, e, nowo zaciągniony do wojska, nowo zwerbowany, neu geworben; *Eccl.* новобранный, новоизбранный. NOWOZACIĄŻNIK, a, *m.*, ein Neugeworbner, ein Recrute. NOWOZAKONNY, a, e, zakonu nowego, podług nowego zakonu; *Boh.* nowozakonny, nowozakonský; *Ross.* новозавѣтный. Starozakonnéj i nowozakonnéj cerkwi różność. *Smotr. Lam.* 3. *Mon.* 75, 595. (*Ross.* новозаконие nowe prawodawstwo). NOWOZAMĘŻNA, éj, *ż.*, kobieta, która nowo za mąż poszła, eine Neuverheirathete, eine junge Frau; *Rag.* nevjèsta (cf. niewiasta), skorodovedèna; *Vind.* novovdana, novuomoshena. NOWOŻENIA, i, *m.*, NOWOŻENIEC, ńca, *m.*, NOWOŻENI, iego, *m.*, pan młody, świeżo żonaty, ein neuer Ehemann, ein Neuvermählter; *Sorab.* 2. nowożona; *Sorab.* 1. nowożena, nowożenité; *Vind.* novuoshenjen; *Slav.* mladaxenja; *Ross. et Eccl.* новоженя, новобрачныи. *Neogamus*, nowy małżonek, nowożenia. *Mącz.* Czy mogą swatowie smęcić się, póki z niemi nowożenia? Przyjdą dni, gdy od nich odjęt będzie nowożenia, a tedy pościć będą. *Budn. Matth.* 9, 15. (oblubieniec. *Bibl. Gd.*). Ucichł głos radości, i głos wesela, głos *nowożenie i głos oblubienicy. 1 *Leop. Jer.* 33, 10. (głos oblubieńca i głos oblubienicy. 3 *Leop.*). Jako nowożenia wychodzi z łożnicy swojéj. *Budn. Ps.* 19, 5. Co do nowożeńca, wiesz, że to jest człowiek rzadki. *Węg. Marm.* 3, 25. Za młodą panią z domu ojca jéj przynoszono pochodnią do nowożeniego. *Ezop.* 132. Godujące na weselu pobił, nowożeniego pojmał i z żoną. *Biel. Św.* 204. — *Plur.* Nowożenie, nowożeńcy = państwo młode, neue Eheleute, neues Ehepaar. Wszyscy nowożeńcy wolni będą od podatku przez dwa lata. *Pam* 84, 108. Z tych nowożeniów urodził się wielki Achilles. *Biel. Hst.* 22. Kiedy weselne gody odprawują, Nowożenie foremne tańce swe sprawują. *Paszk. Dz.* 118. Na weselach nowożeńcom oddają upominki. *Psalmod.* 52. Napadli na godowników, wszystkich wycięli, a żony ich z nowożeńcami w niewolą pobrali. *Nar. Hst.* 5, 199. NOWOŻEŃSKI, a, ie, neu vermählt; neue Vermählung, neu Vermählte betreffend. Nowożeński, abo żeński, weselny, swadziebny, *gamites, gemma candida, manus inter se complexas exhibens, omen aptum nuptiis, ut ethnici superstitiose opinabantur. Cn. Th., Mon.* 75, 595. — *NOWOŻYDOWIN, a, *m.*, *W. Act.* 6, 5, nowo do wiary żydowskiéj w starym zakonie nawrócony, ein zum Judenthum neu Bekehrter. Krążycie morze i ziemię, abyście jednego nowożydowina uczynili. *Sekl. Matth.* 23. NOWSZOŚĆ, ści, *ż.*, *Nar. Hst.* 3, 38. *comparat. substant.* nowość; wyższy stopień nowości, die Neuerheit, od *compar. adj.* nowszy.

NOWY, *NOW, a, e, *Boh.* nowý; *Slov.* nowí, nowý; *Sorab.* 1. nowy, nowé, nowotné; *Vind.* novu, nou, ponoulen; *Carn.* nov; *Rag.* novi, nova, novo, skórni, sadagni, (cf. skory); *Bosn.* nov, nova, novo; *Croat.* nov, (novi = świeży), szkodoben, (cf. skoro, doba); *Hung.* új; *Ross.* новъ; *Ital.* nuovo; *Lat.* novus; *Gall.* neuf, nouveau; *Angl.* new; *Irl.* nua; *Indic.* nava; *Pers.* nau; *Graec.* νέος; *Germ.* neu; (cf. *Hebr.* נאה naah *pulcrum fuit, decorum fuit*); (*oppos.* stary, dawny); §. a) nowy, niedawno będący, niedawno nastały, neu, nicht alt. Lepszy stary sługa, abo pan, z dziesięcia wad znajomych, niż nowy z jedną tajemną. *Cn. Ad.* 453. *Rys. Ad.* 35. Nigdy nowa przyjaźń nie wyrówna staréj. *Pot. Arg.* 149. Wszystko nowe rzeczy nam się podobają, nowe sposoby, nowe *ordynki w Rzpltéj sobie stanowiemy, a stare psujemy. *Biel.* 609. — Co nowe to nowe. *Alb. na Woj.* 12. Nowsze zawsze lepsze. *Rys. Ad.* 40. Nowa miotła lepiéj umiata; *Slov.* nowá metla dobre metě; *Croat.* nova metla dobro pomeche; *Rag.* nova mètla dòbro meté. Nowe rzeczy przyjemniejsze, chociaż pod czas są podlejsze. *Cn. Ad.* 741. Nowe sitko na nowym kołku wieszają. *Rys. Ad.* 43; *Slov.* nowí klobuk na klin zawešugu. Póty wisi na kołku, póki nowe sitko. *Pot. Arg.* 147. (póki nowe, póty go szanują). Zawsze się ludzie nowéj rzeczy dziwują, póki się co nowszego nie nagodzi. *Ezop.* 126. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarła. *Sak. Kal. B* 2 *b.* Złoto tak nowe dobre, jak i stare, w jednakiéj cenie idzie. *ib. B* 2 *b.* (*Russ.* Jak zołoto lipszeje staroje, niż nowoje, tak i wira lipszaja staraja, niż nowaja. *Sak. Kal. B* 1.). — Indya, nowy świat. *Biał. Post.* 247. *Boter.* 260. t. j. niedawno odkryty, die neue Welt. List ten osobliwsze ma w sobie wiadomości, jakoby z nowego świata pisany. *Warg. Radz. praef.* Dochodzili nowych ludzi, zjeździli morza. *Leop. L. H.* 1. (dochodzili nieznajomych. 3 *Leop.*). — Nowy świat, ulica w Warszawie, eine Straße in Warschau. — Nowa Ziemia, wyspa na morzu lodowatym w Syberyi. *Dykc. Geogr.* 2, 227. Nowa Góra, miasto w Krak. *ib.* Nowa Wieś lub Iglo, *Iglovia*, miasto w Spiskim. *ib.* Nowe, miasto i powiat w wojew. Pomorsk., Neuenburg. *ib.* a) Nowe Miasto abo Korczyn, w Sandomierskim; Nowe Miasto, miasto w ziemi Rawskiéj; — Nowe Miasto, Neustadt, miasto w wojew. Poznańskim; — b) miasto powiatowe w ziemi Zakroczymskiéj; — c) miasto i powiat w wojew. Chełmińskim, Neumark. *ib.* Nowy dwor, a) miasto w wojew. Nowogrodzk. — b) miasto w wojew. Trockim. *Dykc. Geogr.* 229. Nowy targ, miasto w wojew. Krak. *ib.*, (cf. *Carn.* Tershizh Neumarktel). — §. b) Nowy, nigdy nie były, niedoświadczony, nieznany, nie gewesen, neu. Nowa dań, nowy podatek (*Vind.* noviza). *Sorab.* 1. nowy penez (= pieniądz, pieniążek, Pfennig). Wygnanie mi nie nowe, wprawiłem

się w biedy. *Bardz. Trag.* 254. Niepomyślności znam, i mnie nic nowe. *Teat.* 44. *b*, 24. Nic niemasz pod słońcem nowego, ani rzec można, oto to jest nowe. *Leop. Eccles.* 1, 10. Nic nowego na świecie. *Cn. Ad.* 550. Cokolwiek mówimy, było mówiono, cokolwiek piszemy, było pisano, cokolwiek działamy, inni już to działali, zgoła niemasz nic nowego pod słońcem. *Kras. Pod.* 2, 36. Zawsze co nowego, rzadko co dobrego. *Ern.* 40. (*Slov. Prov.* Nowím práwom staré sa kaži; nowém prawem stare się psuje). Nowego co rozpoczynam *Eccl.* новшествую, новое что издаю, *Graec.* νεωτερίζω, *res novas molior.* Robić co nowego *Eccl.* новосодѣлати. — Zasiędą oni te miejsca, które zasieść ich przodkom nie nowa. *J. Kchan. Dz.* 160; *scil.* rzecz, nie nowina, nichts Neues. Miło słyszeć co nowego. *Cn. Ad.* 742. Chciéj mi co nowego powiedzieć. *Teat.* 34, 21. Pytał go, jeśliby co słyszał nowego? powiedział, że nic. *Eraz. Jęz. J* 7. To niemasz nic nowego? *Teat.* 54, 49. Coż ten nasz nieprzyjaciel zamyśla nowego? co knuje? *Bardz. Trag.* 19. — §. c) Nowy, na nowo nastający, rozpoczynający, von neuem anhebend, neu. Nowy rok. *Zabł. Z. S.* 23, Neujahr, das neue Jahr; nowe lato, *Vind.* novu letu; *Croat.* novo leto; *Slav.* mlade litto; *Eccl.* новый годъ, новолѣтіе. Biegają dziatki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, winszując sobie na nowy rok wszego dobra. *Hrbst. Nauk. N* 5. cf. kolęda; cf. gwiazdka, Neujahrsgeschenk. Już tu chodzić nie będę, Ani po nowe lato, ni po kolędę. *Groch. W.* 428. Dwor jego nową a nową krwią zawzdy się polewa. *Gorn. Sen.* 546. (coraz to świeżą). Nowa kasza, kasza z żyta niedoźrzałego. *X. Kam.*, Grütze von unreifem Roggen. — Nowe, *scil.* zboże abo żniwo, neu Getreide, Neubrot; *Eccl.* новоплодіе. U mnie zawzdy do nowego Dostanie zboża każdego. *M. Kchan.* 305. Ma swego do nowego. *Rys. Ad.* 39. *Cn. Ad.* 479. (nie żebrze u nikogo chleba). Ma on odzież i cały rok do nowego chleba. *Pot. Jow.* 16. Chłop na nowe buczno każe, sporo pije. *Cn. Ad.* 62. (cf. na przednowku). — §. Nowy, niedoświadczony w czym, obcy, nieéwik, nie biegły, dzisiejszy, zielony, nie wie gdzie kozy gnano, gdzie dzwonią, fryc, nowak, nowouk, n. p. Nie jest on tak nowy, aby uwiedziony pozorem, przestał być poczciwym. *Teat.* 10, 31. Ach jak Wc Panna nowa na tym świecie, tego nie wiedzieć, co to słowo zaręczyny znaczy? *ib.* 10, 56. — §. Nowy człowiek, nowak, *novus homo*; (*oppos.* pan z panów), einer von niedriger Geburt, der sich empor geschwungen hat. Przodkowie nasi na dostojeństwa ludzie starożytne sadzali, a nigdy to nie było, iżby nowe ludzie nad starożytne przekładać mieli. Niechaj nie będzie ciężko ludziom nowym czekać, aż się w domach ich cnota wkorzeni i rozkorzeni; miło to będzie potomkom ich, gdy ich do dostojeństw nowi ludzie uprzedzać nie będą. *Gorn. Dz.* 104. *Pilch. Sall.* 123.

Pochodz. *odnawiać*, *odnowić*; *ponawiać*, *ponowić*, *poodnawiać*; *przednówek*; *wznawiać*, *wznowić*.

NÓŻ, *G.* noża, *m.*, *Boh.* nůž, *G.* nože; *Slov.* nóž, nůž, nožiček; *Sorab.* 1. nož, nowž; *Sorab.* 2. nož, nožik; *Carn. et Vind.* nosh, noshizh; *Croat.* nos, nosicz; *Dal.* noox; *Rag.* nôx, noxich; *Bosn.* nósg, nosgicch; *Slav.* nóx; *Ross.* ножъ; narzędzie od krajania, das Messer. Nóż śpiczasty, prosty, skrzywiony; wypukłego ostrza. *Czerw. Narz.* 23-30. Nóż kieszonkowy, cf. cygan, kozik; *Boh.* žawěrak, kudla, kudlička; *Carn.* popkarza, shkerbz; *Vind.* sklepomnik, skerbez, sgenjenik, sjenjenik, britelza, popkarza; *Croat.* kosztura. Nóż ogrodniczy, *Boh.* klesák, klestak; *Carn.* fovzhék. Nóż bednarski, *Carn.* makèza; *Vind.* obrozhnjak; *Croat.* obruchnyak, maklicza, (cf. obręcz). Nóż stołowy *Vind.* stenjenik. Nóż garbarski *Carn.* stergôn. Nóż winniczny, *Vind.* vinjak, kriu nosh; *Croat.* koszér, kemsze vinograd rese. *Ross.* косарь wielki nóż do szczepienia drzewek. — Naukać bez obyczajów jest jakoby nóż bez okładzin, który zowią brzeszczot; a przeto jako do noża trzeba okładzin, tak do nauki obyczajów. *Glicz. Wych. L* 7 *b.* Nóż z grabką, *ob.* Sztuciec; (*Carn.* noshnèk). Kto igra z nożem, pewnie się porzeże. *Pot. Jow.* 196. Sam się swoim nożem zarznął. *Rys. Ad.* 613. (cf. bicz; cf. dołek). Kto ma nóż umyty, temu trzeba z drogi ustąpić. *Rys. Ad.* 33. Od stworzenia świata, tkwi nóż w połciu, z którego do tych dob żaden jeszcze nie ukroił. *Rys. Ad.* 52. (może alluzya do księżyca, mianowicie kiedy w pierwszéj kwadrze). Jakby mu nóż w serce wraził. *Rys. Ad.* 20. On mię tam, jak podszywał, jako brał na noże! *Pot. Arg.* 701. (cf. brzytwa).

Pochodz. *nożenki*, *nożny*, *nożowaty*, *nożownik*, *nożyk*, *nożysko*, *nożyce*, *nożyczki*.

NOŻA, y, *ż.*, Chrabąszcz, co się w końskim łajnie mnoży, Zdycha zaraz, jeżeli włożysz go do noży. *Pot. Pocz.* 704.? cf. nożenki, nożny.

NOZDRZE, a, *n.*, *plur.* **NOZDRZA**, *G.* nozdrzy, (*Rag.* nòzdra, nozdarve, nozdarva; *Bosn.* nozdrrine; *Croat.* nozderve, nosznicze, nosznica; *Slav.* nosdêrva; *Carn.* nosnize; *Vind.* nofnize, votvize, nofne luknje; *Ross. et Eccl.* ноздри, ноздря, cf. *Etym.* nos *et* dziura; (*Ross.* ноздреватый gąbkowaty, dziurkowaty); *Sorab* 1. noszowey dżercze, *in jumentis* krępè, (cf. chrapać); *Boh.* chřipě; *Slov.* chripa; die Nasenlöcher. Nos wzdłuż przegradza się chrząstką na dwa nozdrza. *Zool.* 51. Innych rzeczy po dwójgu dało człowieku przyrodzenie: dwie oczy, dwie uszy, dwie nozdrze; a język jedno jeden. *Eraz. Jęz. C b.* Da wam Pan mięsa, byście jedli, aż wam polezie przez nozdrza wasze, aż wam obmierznie. *Leop. Numer.* 2, 20. Gdyby kto czwarty raz niewinnego spotwarzył, tedy mu nozdrza rozerznione być mają. *Stat. Lit.* 223. Melamp ma w nozdrzach znajomość zwierzęcéj tropy. *Banial. A* 3 *b.* (węchem goni). — §. Na szkutach nozdrze zowią się rówki w wręgach, ze spodu porobione, przez które woda z całego statku sączy się do zyzy. *Magier. Mskr.* NOZDRZYK, *ob* Komonica.

NÓŻECZKA, i, *ż.*, **NÓŻĄTKO**, a, *n.*, *plur.* **NOŻĘTA**, **NÓŻĄTKA**, *dem. nom.*, noga, nóżka; Füßchen. Nóżeczki śliczne. *Groch. W.* 365. Nożęta jéj skakać po kwiatkach zwyczajne. *Przyb. Ab.* 82. Jej malutkie nożęta. *Teat.* 54, 18. Jam ci nóżeczki i stopki prostował. *Past. Fid.* 195.

NOŻENKI, ek, *plur.*, *demin. nom.* nożny, (cf. *noża); pochwa na noż, abo nożyczki, pokrowiec od noża, od nożyczek, die Messerscheide, Scheerscheide; *Boh.* nożnice; *Rag.* noxniciza; *Sorab.* nożnički. Nożenka, pochwy. *Volk.* 1046. Noża cudzego nie kładź w swoje nożenki. *Dzwon. Stat. A* 3. *Ząbk. Ml.* 297. Nożenki z instrumentami puszkarskiemi. *Aqu. Mskr.* futerał.

NÓŻKA, i, *dem. nom.* noga; *Boh.* nozička, nožka; *Sorab.* 1 *et* 2. nożka; *Carn.* noshiza; *Croat.* nosicza; *Rag.* noxizza; *Ross.* ножка, ноженька, ножечка; a) ein kleiner Fuß, ein Füßchen. Wzrost piękny, chód poważny, nóżka jak u łani. *Teat.* 51, 13. Do nóżek upadam. *ib.* 10. *b*, 35. (cf. stopki całuję). Na ciepłe nóżki, *ob.* Ciepły. *Prov. Slov.* Ma těple nohi; *bene illi omnia succedunt.* Nóżka Pan, *dicto hoc perstringitur fuga timidi vel cauti. Cn. Ad.* 744. Baranie nóżki dla psów. *Teat.* 19. *b*, 28. Dwie *nożce (*dualis* = nóżki). *Budn. Exod.* 26, 17. — b) Nóżki u owocu, u gruszek, śliwek. *Tr.* = ogonki, szypułki, die Stiele am Obste. — c) Nóżki, gatunek gołębi na wysokich nogach *Tr.*, eine Art Tauben mit hohen Füßen. NÓŻKOWY, a, e, Füßchen=, Fuß=, von Füßen. Rysiego błamu przedniego, tak nóżkowego, jako i ślamowego. *Gost. Gor.* 78. NÓŻNY, a, e, do nogi należący, Fuß=; *Boh.* nożnj; *Carn.* nôshne; *Slav.* noxni; *Croat.* nosni; *Ross.* ножный. Od wierzchu głowy aż do stopy nóżnej. *W. Post. W.* 3, 113. Proch nóżny, co nim wiatr miece, gdzie i jak raczy. *Ryb. Ps.* 1. Palce nóżne. *Sk. Dz.* 140, die Zehen. Pedogra, to jest nóżna *dna. *Cresc.* 163. Dna nóżna i ręczna. *Sienn.* 107. Od męża pięści i policzki, nóżne stosy wytrwać musiała. *Sk. Żyw.* 1, 301. Stopy nóżne. *Otw. Ow.* 209. — *Artill.* Moździerze nóżne, nie mające ani czopów, ani łoża, ale tylko przylaną do dna metalową nogę, czyli podstawek, na którym stoją. *Jak. Art.* 2, 24.

NOŻNY, *G.* nożen *plur.*, *dem.* nożenki, (cf. noża); *Boh.* nożnice; *Sorab.* 2. nowżne; *Sorab.* 1. nożny, nożné, nożnički; *Carn.* noshnèza, noshniza; *Vind.* noshenza, noshenze, noshniza, pokrou; *Croat.* nosnicza, nosnicze, nosnichicze; *Rag.* noxniza, noxniciza; *Bosn.* nosgeniça; *Ross.* ножны; *Eccl.* ножьница, во что ножъ влагается, ножевлагалище; pochwa, osobliwie na nóż, die Scheide, Messerscheide. O mieczu Pański! dokądże się nie uspokoisz? wróć się do nożen swoich. *Radz. Jer.* 47, 6. (do pochew twoich. *Bibl. Gd.*) Rozum w nożnach, a radę w rękach, nie w głowie chowają nasi posłowie. *Orzech. Qu.* 44. NOŻOWATY, a, e, — o *adverb.*, nożowi podobny, *cultratus. Cn. Th.*, wie ein Messer, einem Messer ähnlich. NOŻOWNICTWO, a, *n.*, *Tr.*, das Messerschmids=handwerk. NOŻOWNIK, a, *m.*, *Boh.* nożiř; *Slov.* nożár; *Sorab.* 1. nożnik, noži kowař; *Carn.* noshâr; *Vind.* noshni kovazh, noshar; *Croat.* nosár; *Rag.* noxar; *Slav.* noxár; *Bosn.* nosgjar; *Ross.* ножевникъ, ножевщикъ; rzemieślnik od nożów, der Messerschmid, *cultrarius faber. Mącz. Cn. Syn.* 252. *Volck.* 513. Tokarze, powroźnicy, nożownicy etc. *Vol. Leg.* 3, 592. NOŻOWNICZY, a, e, od nożownika, Messerschmids=. Warsztat nożowniczy, *Slov.* nożáreň, nożárňa, nożirna. NOŻOWY, a, e, od noża, Messer=. *Rag.* noxni; *Vind.* noshni; *Ross.* ножевый, (cf. ножевщина = kłótnia, zatargi, spór). Nożowy brzusiec, ostrze wypukłe; lecz i tylec nożowy można nazwać brzuścem, skoro on wypukły. Nożowy tylec czyli grzbiet *Vind.* noshni herbet, telabez, telab, (cf. to łub). Nożowa głównia *Vind.* noshna klinga, noshna plozhiza, noshna trepka. Nożowy trzonek *Vind.* noshni rug, helze. Nożowy sztuciec *Vind.* noshenze. — NOŻYCE, *G.* nożyc *plur.*; NOŻYCZKI, *G.* nożyczek, *nożyczków, *plur. dem.*; *Boh.* nożice, nůžky, nužtičky; *Slov.* nożnice; *Sorab.* 2. nożize, nowżnize; *Sorab.* 1. nożičźe, nożiczźki; *Carn.* shkarje, makaze; *Vind.* fhkarje, fhkarjize; *Croat.* skarje; *Dal.* skara; *Slav.* shkare, makaze; *Rag.* nóxize, noxicize; *Bosn.* nosgiçe, nosgiciçe; *Ross.* ножницы, ноженки; a) die Scheere. Co dziś zowiemy nożyczki, że są jakoby z dwóch nożyczków złożone; kto wie, czyli ich potym nie nazwą strzyżykami, że strzygą, albo krawaczkami, że krają? *Klecz. Zdan.* 37. Prostych nożyczek używają cyrulicy najczęściej do plastrów wyrzynania; krzywych do skóry i ran powierzchnich przecinania; wypukłych do obcinania brzegów ran twardniejących. *Czerw. Nar.* 4. — Śmierć wszystko *nożycą (*singularis*) przystrzyga. *Pot. Pocz.* 694. Matka wziąwszy nożyczki sama córce warkocze i głowę ostrzygła. *Sk. Żyw.* 1, 178. — *Prov.* Uderzyć w stół, aż się nożyce odezwą. *Teat.* 7, 17. cf. Sam się ozwie niepytany, gdy kto słyszy swe przygany. Kiedy w stół uderzy krawiec, nożyc szukając, ozwą się nożyce. *Opal. Sat.* Stój piórko, by kto mych słów nie wracał na nice, Abo się nieozwały na stole nożyce? *Nar. Dz.* 3, 115. — Nożyczki do świec = szczypce, Lichtputze; ucieradło *vocat Wujek*, *sed commune multis et abjectum vocabulum est. Cn. Th.* — b) Rak i skorpion, prócz innych nóg, mają przednie nogi, zwane nożyce. *Zool.* 59. Krebsscheeren, Scorpionsscheeren; (*Boh.* klepeto; *Sorab.* 1. rakowe nożicze; *Croat.* schipálke; *Ross.* клешня, cf. kleszcze). NOŻYK, a, *m.*, *dem. nom.* nóż; *Boh.* nożik, nożiček; *Slov.* nożiček; *Sorab.* 1. nożik; *Sorab.* 2. nowżik; *Vind.* noshei, noshiz; *Croat.* nosicz; *Rag.* noxich; *Slav.* nóxich, nôxcis; *Bosn.* nosgicch; *Ross.* ножикъ, ножичекъ; ein kleines Messer, Messerchen. *Czerw. Narz.* 33. Nożyk pisarski do piorek, skrypturalik, temporalik. *Cn. Th. ob.* Scyzoryk, Federmesser. — *§. Konie pod nożykami, wszyscy i woźnicy I hajducy srebrowi. *Opal. Sat.* 26? NOŻYNA, y, *ż.*, 1. biedny nóż, niewiele wart, ein elendes miserables Messer; *Bosn.* nosgina, veliki nosg, kustura; *Rag.* noxina, veliki nox. — 2. Nożyna, biedna noga, ein armer elender Fuß; *Rag.* noxìna. 1. NOŻYSKO, a, *n.*, z przygana, nóż niezgrabny ladaco, ein ungeschlachtes ungeschicktes schlechtes Messer; *Ross.* ножище. 2. NOŻYSKO, a, *m.*, noga duża niezgrabna, ein großer ungeschickter Fuß; *Boh.* nożisko; *Ross.* ножище.

N U.

NU! NUŻ! NUŻE! NUŻEŻ! *interj.*, cf. no! *Boh.* nu, nuże, hůg; *Slov.* no, noša, noże; *Sorab.* 2. no; *Sorab.* 1. no,

no schak; (cf. na, no; *Lat.* nunc; *ob.* Ninie); *Carn.* no, nu, dedar; *Vind.* nù, no, ushé, nu tai, nub ersnu; (cf. inu, nu, jenu, ter, tar-i); *Croat.* nù, nuda, de, dejda, de dar, (cf. dziać); *Dal.* nú, nó; *Hung.* nosza; *Slav.* nù, nudèr; *Bosn.* nu, daj; *Rag.* nù, dà; *Ross.* ну, нуже; — 1. *excitando* działaj, dalej! nu! nun weiter! fort! auf! wohlan! Rzekli: nu! zbudujemy sobie wieżę. *Budn. Genes.* 11, 4. (nużeż zbudujmy sobie. *Bibl. Gd.*). Nu! w imię boże. *Rys. Ad.* 41. Nuż zabieżmy temu! *Budn. Exod.* 1, 10; *not.* «właśniej: podźmy». Człowiek biedzi się z tobą jak z nieukiem, a nuże! pojdźże! *Teat.* 16. *b*, 23. Nużeśmy chrześcianie, serdecznie się radujmy. *Bies. Balt.* 21. (*agedum*). Kiedy z cudzego, tedy nu nu; a kiedy z swego, tedy nie nie. *Rys. Ad.* 31. (cf. z cudzego się szeroko kraje). Nuż bracia, czas pieśnią smutną Wspomnieć Pańską śmierć okrutną. *Groch. W.* 170. A nuże zaraz gadaj, bo cię rozsiekamy. *Teat.* 36. *b*, 105. Dzień, noc, słota, szaruga, czy marznie, czy pali, Skoro pan powie: nuże! nogi za pas, daléj! *Zabł. Amf.* 12. Komu miła ojczyzna, niech się ma do broni, Nuże młodzi rycerska, wsiądź na dzielne koni. *Zab.* 8, 353. *Koss.* Dalej kumie! nuże dalej! *Teat.* 35. *c*, 42. Nuże! nie baw' mię dalej, włoż w ucho życzliwe Co masz na myśli! *Hor.* 1, 124. *Nar.* Rad to słyszę; nu daléj! *Hrbst. Nauk. G* 5. O czymże się zamyślasz? nuże panie młody! *Zabł. Z. S.* 12. Nuż go, nuż weń! dobrzeż go, *perge in eum! Cn. Th.* Nu, nu, pojmajcie go. *Baz. Hst.* 62. — Nu jeno, nuż jedno-nuże! wohlan. Nu jeno wnidźmy w odpowiedź tego. *Lach. Kaz.* 2, 2. — 2. Nuż! = oto natychmiast! schau! und sogleich! Pan Jędrzej przypomniawszy Żorawińskie klęski, Nuż w płacz nad królem Janem! *Kras. Sat.* 37. — 3. Nuż *concedendi* co robić! nu! was ist zu thun! Nu kiedy się już zawiodło, a inaczej być nie może, otoż tak pójdźmy. *Falib. Dys. F* 2. — 4. Nuż *interej. cum. conditione:* kto wie, czy-, a co, jeżeli; dajmy — może, azali, gesetzt; *Ross.* нутка. *Cedo si conata peregit*, a nuż gdyby zamysły wykonał! *Cedo alioqui sonat* daj to, *vel* dajmy; *sed hoc loco melius reddes*, a nuż, *Graec.* ἄγε εἰ, *quid si*, *quid putas si*, *quid foret si. Cn. Th.* Służmy królowi i ojczyznie społem, Nuż do nas szczęście pierwszym zajdzie kołem. *Nar. Dz.* 2, 148. Alež to długo czekać tej pogody! Nuż przykry zawsze bój prowadzić przyjdzie. *Zab.* 14, 78. Miałaś ufność w swych dziatkach, a nuż cię swojemi dźwigną kiedy rękoma. *Zab.* 12, 254. Nużby niebo upadło i skowronki potłukło. *Rys. Ad.* 42. Nie mogli imienia cnoty znieść, nuż pokuty. *Birk. Dom.* 6. (t. j. dopiero, co dopiero). — 5. *obs.* Nuż, *adverb.*, *continuationis*, dalej, ferner. Kazimierz z Helżbietą miał te syny: Władysława, Olbrachta, Alexandra, Zygmunta, nuż te córki: Jadwigę etc. *Biel.* 430. Dwie Elżbiecie, które pannami umarły; nuż Annę etc. *ib.* — 1. *NUCIĆ kogo, nęcić, locken; *Boh.* nutiti; musić kogo, naglić, (cf. nukać); *Rag.* nûkati *incitare*, antreiben, nöthigen. Mąż złośliwy nuci bliźniego swego. *W. Prov.* 16, 29. (przewabia. *Bibl. Gd.*). — *§. Śmiele sobie poczynać mogli, aby im nie pikało pod kolany, albo rozum nie *nuczył, język też nie uchodził. *Glicz. Wych. K* 7 *b.*

Pochodz. *nukać*, *przynukać*; *nuża*, *nużyć*, *znużony*; *cf. nuda*, *nudzić*, *i t. d.*

2. NUCIĆ, *ob.* Nócić.

NUDA, y, *ż.*, (cf. *Slov.* nauza, nauze nędza, cf. *Lat.* nausea; *Sorab.* 2. nufa bieda, strach; *Carn. et Vind.* nuja, muja *miseria*, *necessitas*, *anxietas*, cf. *Ger.* Mühe, müde; *Croat.* nuda, nu = nuże; *Ross.* нужда potrzeba, mus, nędza (cf. nuża); нытье serca boleść); a) rzecz ckliwość sprawująca, *propr. et transl.*, wobey einem Angst und bange wird; eine höchst beklemmende Sache, etwas Langweiliges, Langweiligkeit, lange Weile; (*oppos.* krotochwila); *Ital.* noja; (cf. *Ross.* ной ból głuchy); *Vind.* nadluga, dougzhafs; *Ross.* назола, скука. Gdy jeszcze druku nie znano, prożnej gadatliwości nuda z samym głosem nikneła. *Pir. Wym.* 126. Gdzie stąpisz, same nudy. *Teat.* 33. *d*, 65. Znowu same nudy przerwą nasze uciechy. *ib.* 48 *b*, 4. Dni nieszczęśliwych ostatki nudą zaprawione, sromotnie przeżyje. *Teat.* 47. *c*, 125. — b) Nuda, nudzenie sobą, die Langeweile, die man hat. Ów smutek, czyli nuda jakaś niepojęta, wkrada się za nami i do cudzych domów. *Mon.* 66, 245. Może przez nudę rzuci oko na ten papier dworny człowiek. *Xiądz.* 277. A jakie ja też nudy z tym człekiem ponoszę! *Niemc. P. P.* 7. NUDNIĆ, *ob.* Nudzić. NUDNIE, NUDNO, *adverb. adj.* nudny; ckliwo, *phys. et moral.*; (*oppos.* zabawnie); beklommen, ängstlich, langweilig; *Ross.* недъльно. NUDNIEC, iał, ieje *neutr. niedok.*, od sił odpadać, nikczemnieć, niknąć, kraftlos werden. Gąsiętom rosa szkodzi, od niej zaraz nudnieją, i głowy im puchną. *Haur. Sk.* 124. Od plugawstwa w oborach bydło nudniało i schnęło. *Haur. Sk.* 178. Na nowinach nie paść, bo od tego nudnieją owce. *ib.* 125. Słońce piecze, aż się ludzie pocą i nudnieją. *Tr.* NUDNIK, a, *m*, człowiek nudny, drugich nudzący, ein Langweiliger Mensch; *Croat.* naslânz; *Ross.* стужатель, (нужникъ usilnik, usiłowaniem wielkiem dokazujący). Nudnik, ciemięga, zmuda, mantyk. — *W rodz. żeńsk.* Nudnica. NUDNOŚĆ, ści, *ż.*, cf. nuda; serca boleść, ckliwość, *phys. et moral.*; Herzensbeklemmung, Bangigkeit, langeweile; *Ross.* тешнота, скука. Od kilku dni nudności serca cierpię. *Teat.* 10, 41. NUDNY, a, e, (*Slov.* nuzný nędzny; *Vind.* nujem *anxius*, naushezh *avarus*; *Rag.* naudni = szkodliwy; *Bosn.* naudiv *nocens*; *Ross.* нужный; *Eccl.* нуждьнъ potrzebny, нудительный *compulsativus*); (*oppos.* zabawny); nudę sprawujący, nudzący kogo, *Ital.* nojante, verdrießlich, langweilig, Langeweile machend; *Vind.* dougozhafen; *Carn.* dolgozhasne; *Ross.* скучливый, скучный. Smutny sam sobie nudny; złego każda rzecz gniewa. *Zab.* 8, 261. — §. Nudne jedzenie, picie, niesmaczne, ckliwe, unschmackhaft, Uebelkeit reizend. *NUDOTA, y, *ż.*, NUDZIARSTWO, a, *n.*, nudność, nudzenie sobie, die lange Weile. W kilka dni po ślubie najżywsze kochanie gaśnie, a zmniejszając się dzień po dzień, nudota po nim zostanie. *Teat.* 33. *b*, 131. Ustawiczne téj rzéki zakręty, podsycają ciekawość podróżnego, i pozbawiają nudoty. *N. Pam.* 21, 265. Napojeni byli maxymami dawnego nudziarstwa. *Pam. Warsz.* 3, 327.

Czart. (nudnego sposobu życia). NUDZIĆ, -ił, i, *neutr. niedok.*, nudzić sobie, nudnić sobą; nudnić sobą = NUDZIĆ się *recipr.*, Langeweile haben, bange Langeweile empfinden, (*oppos.* bawić się), *Ross.* стужаться, тошниться, (cf. tęsknić). Nie uwierzysz, jaki mi czas długi, od godziny już nudzę się. *Teat.* 24. *c*, 85. Nudzić się, jest to czuć jakowąś czczość umysłu, nie wiedzącego co czynić, szukającego zabawy, a niemogącego jéj znaleźć, udającego się do rozmaitych, a nie znajdującego w nich smaku; zostającego nakoniec w stanie opuszczenia, troskliwości, trwogi, pragnienia i obmierzenia. *Kras. Pod.* 2, 100. Dziwujesz się, iż się ja na wsi nie nudzę; a ja się dziwuję, że się w mieście bawisz. *Kras. List.* 2, 24. Nudzić się zaczynam. *Teat.* 18, 162. Chciałaby wyjść, i nie chce jéj się; zostaje; to powiada, że się jéj nudzi. *Teat.* 22. *c*, 67. Przyuczone zawsze czym się zatrudniać, nie nudziły sobą. *Pod.* 145. Ah Dafnis, to ty chory nudzisz sobą! *Zab.* 12, 403. *Koss.* Nie nudźmy sobie w przeglądaniu kilku przykładów. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 125. Czego tak smutny chodzisz? i za jaką stratą nudzisz? *Karp.* 1, 15. Nudzi, nie widząc ukochanéj żony. *Zab.* 13, 357. (tęskni). Dowcip i rozum słusznie sobie nudnią, Oszukani od świata, nim się też nie trudnią. *Zab.* 14, 70. *Nagł.* Pan co nudzi rządem domu, i sam wniwco nie wgląda, najlepszych psuje ludzi. *Teat.* 19. *b*, 44. (zrzęda, zrzędny). Człowiek znudzony tęskni na jednym miejscu. *Teat.* 6. *b*, 52. — §. Nudzić *Verb. activ. niedok.*, znudzić, unudzić *dok.*, nudę sprawować, ciemięgać, mantyczyć, Langeweile machen, beklommen machen; (*Ital.* nojare; *Ross.* скучить, скучать, тошнить; *Eccl.* сътѫжати; (*Slov.* nautjm *cogo*; *Sorab.* 2. nužlisch ociągać się; *Carn. obs.* nûdem *ferre*; *Vind.* ponuditi, ponujati = potykać kogo czym, ofiarować mu co; fe mujat, pomuiat = usiłować; *Croat.* nuditi, núdim *offero, allicio, illecto, ad comedendum incito*, cf. nęcić; *Rag.* nùditi, ponuditi *imitare, excitare*, (ùditi, naùditi *nocere*, naudènje = szkoda); *Bosn.* nauditi, uditi *nocere, offendere*; *Slav.* ponuditi = ofiarować co komu; *Ross* нудить, нужу, нудю, понуждаю przymusić, cf. nukać; ныти, ныю, ною ból głuchy cierpieć); troszczyć się, tęsknić; (*Eccl.* нѫждати, неволить, musić). W rozmowach wystrzegać się potrzeba, żeby nie nudzić powieścią o domowych okolicznościach. *Kras. Pod.* 2, 60. Jeżeli męża mego nudzi stateczność; wzgarda w nim musi miłość ocucić. *Teat.* 52. *d*, 87. Wizyty Alonza nudziły biedną twoję panią. *Teat.* 52. *b*, 13. NUDZISZ, a, *m.*, nudny człowiek, nudnik, ein langweiliger Mensch. Aliści nudzisz dotąd nam nieznany, upatrzył chwilę i do nas wstępuje. *Kniaż. Poez.* 2, 130. — NUKAĆ, ał, a, *act. contin.*; (cf. przynukać; *Etym.* nu, nuż!), powtarzać nu! *age age repetere. Cn. Th.*; (*Boh.* nutkati naglić, antreiben, zwingen; *Slov.* nautjm *cogo*, (*ob.* Nucić); *Croat.* núkam, nutkam *incito*; *Bosn.* nukkati, kaniti *urgere, excitare*, tukkati, potuççati koga; *Rag.* nutkati, nukkati, ponukati; *Ross.* нукать, нукну, вудить, нужу; *Eccl.* нужду, нѫждати; cf. *Ger.* nöthigen). Nigdy żaden ze służących niczego nie domyśli się; tylko za każdym razem nukać potrzeba: weźcież, wynieścież, przynieścież i t. d. *Teat.* 11. *b*, 56. (nalegać, nalegając wołać). Pragnąc Oktaw konsulatu, nie senatu o tę cześć moryczy, Ale prywatnie Cycerona nuka I w konsulacie mieć kollegą życzy. *Chrośc. Fars.* 140. NUKACZ, *m.*, nalegacz, der Antreiber, Losbringer; *Rag.* nukkalaz, ponukkalaz, ponukkavaz, nùtkalaz; *Ross.* нутникъ. *W rodz. żeńsk. Rag.* nukkaviza, ponukkaviza.

NUMER, u, *m.*, liczba, cyfra, die Nummer, die Zahl; *Croat.* broj; *Ross.* числа. Gdzież ten dom? jak się ulica zowie? pod jakim numerem? *Teat.* 19. *c*, 5. NUMEROWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, kłaść liczby porządkiem. *Tr.*, numeriren; cf. liczyć.

NUNCYATURA, y, *ż.*, władza nuncyusza papiezkiego, godność jego; pomieszkanie jego; die Nunciatur. NUNCYATURSKI, a, ie, Nuntiatur =. Audytor nuncyaturski. *Tr.* NUNCYUSZ, a, *m.*, duchowny poseł Papieski, der päbstliche Nuntius.

NUR, a, u, *m.*, miasto i ziemia w Wwdztwie Mazowieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 250. Stadt und Landschaft in Masuren; *adj.* Nurski.

NURA, NÓRA, y, *ż.*, (*Ross.* нора, норка, канура, канурка, (конура psiarnia); *Rag.* ponor *locus praeceps*, ponorni *profundus*); jama, dziura zwierząt pod ziemią; Höhlung unter der Erde, Fuchsröhre, Dachsröhre, Bau, Fährte, Fuchsloch, Mauseloch, *rc.* Taxy idą w nóry na zwierze jamne, jako to na lisy, borsuki. *Zool.* 306. Lis robi sobie nóry w ziemi, dla bezpiecznego schronienia się, *ib.* 309. Kazał, ażeby wzburzyć Jamy, i ogniem z nóry. lisa wykurzyć. *Zab.* 2, 305. Kazał przekopać wilcze jamy, lisie nóry. *Zabł. Fir.* 77. Mysz każda do nury zemknęła. *Jak. Boj.* 48. *Hor. Sat.* 244. — §. Nory, *ob.* Nurty, nurt. NURCIK *dem. nom.* Nurt, *qu. v.* NUREK, rka, *m.*, NÓR, NÓROWNIK, a, *m.*, (*Macz. urinator*); 1. człowiek, który nurkiem pływa; *Boh.* mořec; *Slov.* mořec, genž pod wodau płowati může; *Sorab.* 1. muřak; *Rag.* nôraz, norilaz, noritegl; *Vind.* vtaplavez, makavez; *Bosn.* noraç; *Ross.* водолазъ, ein Taucher, Untertaucher. Opisał nurków dzielność, jak się w morze spuszczają, jak oddech zatrzymują, jak po dnie głębokości chodzą, jak małże do skał przypojone odrywają, jak czerepachy otwierają, jak perły wybierają. *Włod.* 287. W tej bitwie był Foceus, nurek znaczny, w wodzie zbierał fanty na samym zanurzone spodzie. *Bardz. Luk.* 51. — Nurki Kartezyusza, osobki śklane, ruszające się osobliwszym sposobem w naczyniu z wodą. *Hub. Wst.* 202. (cf. dyabli Kartezyusza). — 2. Nurek, ptak, ein Vogel, der Taucher. Rodzaj nurków, *Colymbus*, należy do rzędu gęsiego. Nurek czubaty, *auritus*, w wodzie zanurzony długo trwa. *Zool.* 258. *Boh.* roháč, potápka; *Sorab.* 1. muřak; *Rag.* nôraz; *Croat.* pondurek; *Bosn.* noraç; *Ross.* нырокъ, гагара, гагарка, *ob.* Nurokaczka, nurogęś. — 3. Nurek ryba, *hippurus. Plin.* 32, 11. ein Meerfisch. Ryby trzymające się zawsze w głębi, lub na samym dnie, należałoby nazwać nurkami, różniąc je od wierzchołudków. *Kluk. Zw.* 3, 153. Grundfische. — 4. *Translate:* Nurek = nowochrzczeniec. *Biał. Post.* 182, ein Wiedertäufer, Anabaptist. Ci pohańcy nur-

kowie nie wierzą, aby N. P. boga prawego urodziła. *Sk. Kaz.* 600. Nurkowie ci, którzy się u nas w Polszcze nurzają, plemię są magowe. *Bial. Post.* 3. *ob.* Ponurznik. — §. Nurek, nurkowaty człowiek, ponury, ein Trübsinniger. NURKA, i, *ż.*, gatunek sobolego futra, *Nürzfell, ein Art Zobel. *Tr.* (cf. *Ross.* норка *mustela lutreola*; норникъ gatunek lisów). NURKIEM *adverb.*, pod wodą, unter dem Wasser, unter das Wasser getaucht. Dla łowienia pereł w morzu, ludzie idą nurkiem pod wodę. *Kluk. Zw.* 4, 493. Nurkiem pływać, *urinari. Cn. Th.* — §. Rzadko nie nurkiem patrzy, *vix oculos attollit humo. Żebr. Ow.* 41. oczy w ziemię wlepiać, ponuro patrzyć; trübe aussehen, die Augen niederschlagen. NURKOWAĆ *cz. niedok.*, nurkiem na dno się spuszczać, sich untertauchen. Na brzegach Bengalu Afrykanin śmiały, Nurkując aż na dno dla pereł połowu, Wyrzuca muszle na brzeg, i chowa się znowu. *Tom. Rol.* 99. NURKOWATY, NUROWATY, a, e, — o *adverb.*, ponury, posępny, trübe, trübseelig, trübsinnig. Nie dowierzaj człowiekowi nurkowatemu, i mało mówiącemu. *Mon.* 70, 231. Nurowate oko. *Comp. Med.* 699. NURKOWY, a, e, *Ross.* водолазный; od nurków, Taucher=. Nurkowie wpuszczają się w głębią morza, za pomocą naczynia zwanego dzwonem nurkowym, *campana urinatoria. Hub. Mech.* 277. Taucherglocke. NUROGĘŚ, i, *ż.*, die Tauchgans; *Ross.* лутокъ, луточикъ, крохаль, *serrator merganser*, ma się u nas znajdować przy wielkich stawach; większa od kaczki. *Kluk. Zw.* 2, 325. NUROKACZKA, i, *ż.*, die Tauchente; *Boh. et Slov.* křehår, křechoř, kačice, kteráž se zamára; *Bosn.* galeb, kaleb; *Vind. et Carn.* pandirk; *Slav.* piuljacsa; *Ross.* каеръ, каеверъ, гагаучъ, нырокъ; *Eccl.* соуходнль. Rodzaj nurokaczek, *mergus*, należy do rzędu gęsiego. Nurokaczka czubata, ma czubek w tył głowy wystawający. *Zool.* 257. NUROWATY, *ob.* Nurkowaty. — NURT, u, *m.*, 1. der Strom eines Wassers, eines Flusses. Miejsca najgłębsze, gdzie woda najprędzéj idzie, nurtem rzéki nazywamy. *Hub. Wst.* 82, meat, *Vind.* tezhishe, struga; *Ross.* быстрина, стрежень, стрежепекъ, стремленіе. Rzéki Hiszpańskie mają wszystkie brzegi wysokie, a dna abo nórty nizkie i niegłębokie. *Boter.* 8. Wszedłem do głębokości wód, a nórt zabrał mię. *Budn. Ps.* 69, 2. (nawałność wód. *Bibl. Gd.*). Tamże u zamku Mintawa leniwa W łakomą Wisłę nurcik swój wylewa. *Klon. Fl. F* 2 *b*. Nawołomne morskie przebył *nory (nurty); *navifragum fretum. Żebr. Ow.* 317. *Nory rzéki. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 13, 46. (promienie rzéki. 1 *Leop.*). Nurt główny rzéki; (*oppos.* odnoga, łacha); der Hauptstrom eines Flusses. 2. *Chirurg.* Nurt w pośladku, *fistula ani;* pochodzi z zebranego otoku. *Perz. Cyr.* 2, 275, ein Röhrgeschwür. *NURTA, y, *ż.*, głąb', głębia, die Tiefe, die Vertiefung. Idzie w dom, w saméj nurcie jaskini zamkniony, Słońcu, wiatru niedoszły, smutny, zamrożony. *Żebr. Ow.* 50. Gdzie dziura była w skale wykowana, W nurtę go wpuścili. *Odym. Św.* 2, *H b* 2. NURTAWY n. p. Klaniusz. *Otw. Wirg.* 403, *inundans*; *Ross.* струистый, pełnego nurtu. **NURTOBYSTRY, a, e, n. p. Apennin wiele rzék rodzi z swego łona nurtobystrych. *Bardz. Luk.* 27. bystrego nurtu, scharfströmend. NURTOWAĆ, ał, uje *act. niedok.*; *Chyr.* jątrzyć, eitern, eitern machen. Ostrość humorów kołtunowych wywija się albo włosami, albo też nurtując ciało, guzami i dziurami sączy. *Perz. Lek.* 12. Smarkociny chorym owcom z nosa cieką juchowate, nurtujące, zgniłe i smierdzące. *Wolszt. Bydl.* 118. NURTOWATY, a, e, — o *adv.*, fistulös. Kurze dupki i ranki nurtowate wedle otworu pośladkowego, *fistulae ani. Perz. Lek.* 2, 11. *NURY, a, e, ponury, tiefäugig, finster, düster. Tu nuremi oczyma pierwszy raz ujrzeli łzawą stratę. *Przyb. Milt.* 55.

NURZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, NURZAĆ *contin.*, *NARZAĆ *frequ.*; *Boh.* nořjm, nořiti; *Rag.* noritti; *Sorab.* 1. nuricž, ponuricž; *Sorab.* 2. nirkasch; *Bosn.* noriti; *Croat.* norim, plavam; *Ross.* нырять, нырнуть, унырнуть; *vulg.* юркнуть, юркать; (нурить, томить męczyć, mordować); a) potapiać w wodzie, pogrążać, untertauchen. Już już go narza mokra śmierć: przecież nie utonął. *Pot. Arg.* 191. Nurek ptak, za pierwszym zobaczeniem zapalającego się prochu, nurza się w wodzie pierwej, niż szrot do niego doleci. *Rog. Doś.* 3, 377. Nurzać się *Ross.* водолазничать. Długo marynarza morska fala narza. *Teat.* 56. *b*, 83. Jako skała w burzy, Co ją pienista fala zewsząd nurzy. *Kras. Oss. D* 3 *b*. — *Fig. et transl.* Tu kiedy na ojczyznę nowe wiatry wstały, Łodź Rzeczypospolitej w niezgodzie nurzały. *Groch. W.* 536. Zabity zdrady płaci, i we krwi się narza. *Morszt.* 335. er schwimmt in seinem Blute. — b) Nurzają się w radosnym łez potoku oczy. *Zab.* 13, 411. Znurzyłem twój smutny list w rzewnym łez potoku. *Zab.* 15, 391. W tysiącznych nurzałam się uwagach. *Niemc. Krol.* 3, 93. ich ergoß mich in tausenderley Betrachtungen. Tam w brew' światu, co w zdrady odmęcie was narza, Ujrzycie okazałość szumnego mocarza. *Zab.* 16, 196. die Welt stürzt euch in die Wirbelströme der Verrätherey. — §. *Theol.* Narzać, nurzyć, chrzcić nurząc, taufen mit Untertauchung des ganzen Leibes. Czemuż dziś dziatek małych nie narzamy, ale tylko wodą je lejemy? *Hrbst. Nauk. E.* Na krzcie w pierwszym kościele trzy kroć narzano krzczone. *ib. D* 8 *b*. *Gil. Kat.* 340. Niepotrzebne nowokrzczeńców w szatach się nurzanie, a do wody wbrodzenie. *Gil. Kat.* 333, *Eccl.* груженіе, погруженіе chrzest; cf. grążyć.

Pochodz. *ponurzyć*, *ponurzać*, *ponury*; *wynurzyć*, *wynurzać*; *zanurzyć*; *znurzyć*.

NUŻ, NUŻE, *ob.* Nu. — NUŻA, NUŻDA, y, *ż.*, a) wycieńczenie sił, zmordowanie; Kraftlosigkeit, Mattigkeit, Ermüdung; cf. nudność, (cf. nuda). Nuża z głodem, Trawę mchem, cukrem rzepę, wodę czynią miodem. *Pot. Jow.* 216. Wyśpi się na kamieniu pieszczoch pod czas nuży. *Pot. Jow.* 208. — b) Rzecz mordująca, praca wielka, bieda dokuczająca, abmattende Arbeit, Noth, Qual. Tak długą mając nużą wycienczone siły, Padliśmy, i spoczynek nie był dla nas miły. *Szym. Ś. W.* 55. Tam na łożu wonnemi usłanym rożami, Spoczywa, miłosnemi zemdlony nużami. *ib.* 8. Ja zaś, gdy dla mych dziatek wiek ciągnę w tej nuży, Żyję bym się trapiła, bym konała dłużej. *Min. Ryt.* 1, 54. NUŻNIEĆ, iał, ieje, *neutr.*

niedok.; nudnieć, z sił odpadać, niknąć, (*cf. Boh.* nužeti *ad egestatem pervenire*), kraftlos werden. Psiarnia powinna być czysto trzymana, żeby od gnoju psi nie nużnieli i nie marneli. *Haur. Sk.* 341. Od skrytej jakiejś choroby codzień bardziej nużnieje i usycha. *Tr. Tel.* 448. NUŻNY, a, e, *Boh. et Slov.* nužny *egens*; *Ross.* нужный, *Etym.* нужда nędza; *Eccl.* нѫждьнъ; a) *active* nużący, mordujący, entkräftend, abmattend. Ofiaruję ci krew hojną, pracę nużną. *Teat.* 46. *c*, 43. — b) Zmordowany, wycieńczony, kraftlos, abgemattet. Niewczasem, pracą nużny, głodny. *Suszyc. Pieśn.* 3, 4 *b.* Widzi przy drzwiach, że człek ubogi, nużny, Potrzebujący w chromocie jałmużny. *Leszcz. H. S.* 703. Do skąpéj pani, i już wiekiem nużnej, Przyszedł zakonnik proszący jałmużny. *Pot. Jow.* 155. NUŻYĆ, ył, y, *act. niedok.*; znużyć *dok.*; mordować, wycieńczać, ermatten, entkräftigen, abmatten. Znużony pracą.

N Y.

*NYA, yi, *m.*, Pluto. Plutona boga piekielnego, którego zwali Nia, chwalili Sarmatowie w wieczór; którego kościoł był w Gnieźnie najświętszy. *Stryjk.* 136. Kościoł Nyéj. *Krom.* 58. Njje. *W. Post. W.* 3, 185.

NYĆ *nijak. niedok.*, niknąć, ginąć, nudnieć, n. p. Nyje, schnie, chudnieje, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. schwinden, vergehen, abfallen.

NYDERLAND, *ob.* Niderland.

NYGA, NEGA, i, *ż.*, z *Niem.* die Neige, der Rest; niedopitki, niedojadki, reszta. *Tr.*

NYGUS, a, *m.*, niedbalec, byle zbyć wszystko odbywający, ein Nachläßiger. (cf. *Ross.* нѣга pieszczoność, нѣжный pieszczony).

NYKIEL z *Niem.* Mikołaj, Nicolai. *Prov.* Bij Nyklu łgarze. *Rys. Ad.* 2.?

NYNAĆ, n. p. Nynaj dziecię drogie moje, Niech zwiąże sen oczki twoje. *Groch. W.* 367; śpij, drzymaj, schlafen, schlummern, *ob.* Lilać, lulaj.

NYRKA, *ob.* Nérka. NYSSA, *ob.* Nissa.

O.

Czternasta litera alfabetu łacińskiego; *samogłoska czwarta.* Kras. Zb. 2, 260. O *mamy dwoje, Łacińskie otwarte, bez znaku, n. p. oko*; *drugie grubsze ściśnione ze znakiem, n. p. wóz, którego brzmienie śrzednie jest między* o *a* u. Gornicki *miasto* 6, *pisze dwie *literze spojone:* uo, *n. p. bu-og, wu-odz.* Nowy Char. Quidam addunt tertium *o* secundo affine, diverso tamen sono, ut in his: *słoń, słono, słońce, słoma, śledziona, dzwonią etc.*, quae aliquantum per nares sonant; possit puncto diverso notari. *Cn. Th.*

1. O *interj.*; (*Carn.* o, o; *Sorab.* 1. oh, oh; *Eccl.* оле; *fere in omnibus linguis*; cf. *Graec.* ὤ; *Lat.* eheu; *Hebr.* אוֹ); O! ach! *servit admirationi, exclamationi, invocationi, optationi, irrisioni, comminationi, dolori etc.* O wielkie dziwy! O nieszczęśni! O Boże mój! O by to! *Cn. Th.* O dla Boga! *Boh. Kom.* 1, 291. Bóg pożycia osnowę twego wywiódł, i dał tę żeś rzekł O! A! mowę pierwszą z płaczem. *Kulig. Her.* 33. O zacny Nestorze! *Jabł. Tel.* 145. Większa jest rzecz dać, niż brać; o złotaż to mowa. *Patr. Jał.* 7. O! o! jak się uśmiecha do mnie. *Teat.* 29, 84. (cf. wej wej!) O! O! Mospanie, powoli jeno, powoli! *Teat.* 1. *b*, 7, cf. ey ey!
2. O *praepositio*; *Boh. et Slov.* o; *Sorab.* 1. wo; *Sorab.* 2. ho, hob; *Vind.* ob; *Croat.* o, ob; *Bosn. et Slav.* o; *Ross.* o, объ; około, blizko, um, bey. (NB. *dziwna, jak kształt litery o, we wszystkich abecadłach Europejskich jeden, stosowny jest do znaczenia krążenia*). I. *cum accusativo* - a) *Directionis loci:* około, blizko, przy, przeciw, bey, um, nahe, an. Ledwo się nie zabił o murek. *Teat.* 43. *c*, 76. O łeb garniec stłuc. O pal, o pień koło się złamało. *Cn. Th.* O kość ząb złamać. *Cn. Th.* 555. Tygle tak twarde, że o stal bite, ognia dawały. *Torz. Szk.* 85. Na co głową bić o ścianę? *Pilch. Sen.* 165. Maluchne dziatki o ziemię tłuc kazał. *Warg. Wal.* 317. A chłop o ziemię; *subauditur aliquid aptum, quod repente et violenter labi in terram solet*, (cf. upaść na ziemię; runąć, ru!). *Cn. Th.*, *Ross.* оземъ. O ziemię *translate*, *ob.* Ziemia, cf. uderzyć. — O granicę, o ścianę = ościenniе, nahe an der Gränze. Jest na Szląsku, o granicę z Polską, Brzeg miasteczko, od brzegu nazwane. *Krom.* 21. O bok komu idę, poboez. *Cn. Th.*, zur Seite, an der Seite. — Przyjść o co = nabawić się czego, wpaść w jaką biedę, sich etwas zuziehen, es über sich bekommen, auf den Hals kriegen, darein verfallen. Bolesław łysy o ścisłość, o niedostatek, o mierziączkę ludzi swych, nawet o zaście w głowę przyszedłszy, tułając błąkał się. *Krom.* 258. Za niebiegłością opiekunów Leszka, wojna przeciw Słowakom o zaniedbanie przyszła. *ib.* 52. Przyjście o rozum, *defectio a recta ratione. Macz.*, cf. odejść od rozumu; cf. przyprawić o co, przywieść o co, przyprowadzić o co — b) *Intentionis, consilii, desiderii:* o; um. Do tych czas nie prosiliście o nic w imię moje. *Kucz. Kat.* 3, 273. (*niecz. edit. prim.*). O głos ich prosi. *Birk. Dom.* 84. Widziałem z jaką przychylnością byłeś o dobro bliźnich. *Karp.* 1, 68. Widzą, że źle, i o reszt im idzie. *Leszcz. Class.* 57. O zakładbym poszedł. *Teat.* 52. *d*, 28., *ob.* założyć się o co, auf etwas wetten. Rzekł kupiec: *płaci, ty nie masz nic? Obieś rzekł: mam!

Kupiec: *ocz *nama, iż nie masz? Obieś: dobrze! a o co chcesz? O dwa grosza, rzekł kupiec. *Glicz. Wych. H* 8 *b*. O co, że tak, *subauditur*: chcemy się założyć? *Cn. Th.*, was gilts? was gilt die Wette? *ob.* grać o co. O mnie nic, lecz mnie o was trwoży strach ostatni. *Bardz. Trag.* 314. (nie boję się o siebie). O mnie nic; ale Kalchas na to nie zezwoli. *Bardz. Trag.* 217. (o mnie mniejsza, nie idzie tak o mnie). W więzieniu siedział o gardle, i o wszystkę majętność swoję. *Rej. Post. D* 1. (pod niebezpieczeństwem utraty życia i majątku). O ściętą szyję, o złamaną szyję; *ob.* Szyja. — *ob.* Dbać o co, stać o co, starać się o co. — c) *Dimensionis et numeri:* o = około, blizko, do, z, an, gegen, auf, ohngefähr, um. O włos, o kęs = bez mała, um ein Haar; *ob.* Kęs, włos. Było na ten czas *społu osób o sto i o dwadzieścia. *Rej. Post. C c c* 1. Było na tym sejmie o cztery tysiące księży, a o 30 tysięcy świeckich. *Sk. Dz.* 1081. O piętnaście razy było tego. *Paszk. Dz.* 27. Swatopelk z Chełmińskiej ziemi wywiódł o cztery tysiące ludzi. *Biel.* 139. Gdyby się był o jeden moment z łóżka nie porwał, zgorzećby od ognia musiał. *Sk. Żyw.* 1, 416. Ojciec rozumny swe wszystkie bogactwa nie o jeden raz dzieciom daje, lecz po trosze. *Mon.* 70, 609. (nie razem). Żołnierz żołd o jeden wieczor przepiwszy, rabować musi. *Star. Ryc.* 27. O mil kilka ztąd mieszkają. *Kras. Pod.* 2, 232. Bądź mi przyjaciel o milę daleki. *Zab.* 14, 257. — d) *Caussae:* o = dla, za, z przyczyny, *Lat.* ob; um, wegen. Ba nie o to cię bito! *Tworz. Wiecz.* 101. Cesarz od papieża był klęt o kacerstwo, o rozerwanie małżeństwa, o świętokradztwo. *Szczerb. Sax.* 44. Dla pychy anioły Bóg z nieba zmiatował, i króle możne zawżdy o nię niszczył. *Weresz. Reg.* 89. O jednę sarnę, abo niedźwiedzia, ktoby zabił, gardłem karał Mieczysław, jakoż i wiele ich o to potracił. *Biel. Kr.* 100. Otto dał zabić jednego grabię o żonę. *ib.* 38. Oni o te tu ziemie swe gotowi są umrzeć. *ib.* 248. Zawdzy z wielką uczciwością i sławą bywało, o ojczyznę swą umrzeć. *Kosz. Lor.* 157. O dobry cię uczynek nie kamienujemy, ale o bluźnierstwo. *Sekl. Joan.* 10. Wadzą się jeden z drugim o grunty, o domy, o majętności. *Baz. Hst.* 115. Gniewasz się o to, że nie masz o co się gniewać. *Teat.* 24. c, 22. Ja się mam bić o dziecinności? *ib.* 30, 80. Nie krzycz o każdą rzecz! *ib.* 35, 143. II. *Cum locali:* — a) *Incumbendi:* o czym, na czym, z czym, auf, mit, an. Wóz o dwu kołach. *Cn. Th.* Ujźrzałem kogoś przed sobą starego, Który o lasce, nie o swéj stał mocy. *P. Kchan. Jer.* 233. o kuli, o kiju, o lasce, an der Krücke, am Stocke. O kiju tylko jednym przeszedłem Jordan ten, a teraz z dwiema huffy się wracam. *Leop. Genes.* 32, 10. *Lach. Kaz.* 1, 491. O swéj mocy, aus eigner Kraft. Nieść go kazali, rozumiejąc, że się sam ruszyć nie mógł; ale on szedł o swéj mocy, a nieść się nie dał. *Sk. Żyw.* 1, 101. Co o nie swojej stanie mocy, długo się w sobie nie ostoi. *Iward. W. D.* 17. — b) *Coarctationis:* o czym = przestając na tym, nic więcej, ograniczając się tym, bloß dabey, bloß von, bloß mit. Nie takci nasze posty, jak owe niegdyś pustelnicze, o korzonkach, ziołach i wodzie. *Kras. Pod.* 2, 266. Że dobrze myśleć o chlebie i wodzie, Bajali niegdyś mędrce zapalczywi. *Kras. Mon.* 44. *Kras. List.* 2, 153. Pójdę, by o żebranym chlebie. *Teat.* 47. *b*, und wenn ichs Brot betteln müßte. Obiecał się do Loretu iść boso, a o cudzej strawie. *Gorn. Dw.* 11. (t. j. o żebranym chlebie). Jadąc o głodzie i o pragnieniu, Turkom ledwo nie wszystkie konie pozdychały. *Biel.* 578. Wielka noc żydowska o tym rok po roku bieży, żeby tam patryarchów onych swoich dawnych wspominali. *Paszk. Dz.* 86. Póty hulał utratnie, aż póki żyć nie miał o czym. *Hor. Sat.* 31; bis er nicht mehr wovon zu leben hatte. Kto nie ma o czym na świat, wszystko ma niesporo. *Pot. Pocz.* 634. Pierwszy Adam cieleśnie, a wtóry Adam duchownie o jednej żenie jest. *Sk. Żyw.* 2, 222. Lubią sławę śmiałkowie, ale nie o szkodzie. *Kras. W.* 41. Wiatr tak jest słaby i leniwy, że o nim bardzo mało ujedzie. *P. Kchan. Orl.* 1, 307. Dom o jednym piętrze. *Gaz. Nar.* 2, 18, ein Haus von einem Stock. Każdemu dawała po pięć mieszków, każdy o pięciuset talarach. *Kłok. Turk.* 25. — c) *Loci et temporis:* o czym = koło czego, za czym, po czym, według czego, um, herum, nach. Wnijdźże, a zamknij drzwi o sobie. *Leop.* 4 *Reg.* 4, 4. Do miasta ich wpuściwszy, bramę o nich zamknęli. *Stryjk.* Wrzucił go do przepaści, a zamknął i zapieczętował o nim. 1 *Leop. Apoc.* 20, 3. W żadnéj rzeczy im nie ustąpił, i zaprawdę już na ten czas było źle o nim. *Baz. Hst.* 35. Xiądz kanonik o milę wraz się może stawić. *Niemc. P. P.* 91. (t. j. prawie milę ztąd mieszkający). Sejm powinien być tylko o świętym Michale. *ib.* 14. Zwyczajnie wstałabym sobie o 8méj lub 9tej godzinie. *Teat.* 30. *b*, 28. O piątku, o środzie dam, przyjdę, *quasi* około. *Cn. Th.* O świtaniu = przede dniem. O tej dobie, o tym czasie. *ib.* — e) *Passive:* o, *Lat.* de, von, über. Mówiłem do nich o słowie bożym. *Baz. Hst.* 139. Kamilla ze mną tylko o mnie mówiła; ja z nią tylko o Kamilli gadałem. *Stas. Num.* 2, 60. Masz Wać Pan o tym wiedzieć, iż już.... *Kras. Pod.* 2, 43. Rzadko, aby nigdy nie myślem o grobie. *Groch. W.* 402. O kim mam powiedzieć pani mojej? *Teat.* 15. *c*, 12. O jej życiu i potrzebach pamięć na siebie wezmę. *ib.* 47 *b*. O ustanowieniu i upadku Konstytucyi 3go maja. — III. O, *praepositio inseparab.*; *Boh. et Slov.* ob; *Sorab.* 1. wob; *Sorab.* 2. hob; cf. *Lat.* ob; *Graec.* ἀφ-, ἀπο, przed wokalisem; ob-; częstokroć bez różnicy o-, lub ob-, używają, n. p. Obmierzam, obmowa, obcinam, obwiniam, obwiewam; abo też omierzam, omowa etc. *Dudz.* 14; dodaje *verbo* znaczenie krążenia czynności na około czego, obejmowania czego na około: um = n. p. okręcić, obrócić, ocierać. — §. Ob-, przy *comparativis* = nieco, przy — n. p. Obgrubsze węgle. *Haur. Sk.* 378. t. j. przygrubsze; *etiam cum positivo:* obrzedni, obrzednie; obstary, obszerny, obwyż, obdal, obdalny. — (*Boh.* obden co drugi dzień, *alternis diebus*, obnoc co drugą noc, *alternis noctibus*; cf. *Vind.* obedn *alter*, jeden z dwóch; nobedn *neuter*, żaden ze dwóch). — IV. O *abbrewiatura* = ojciec, *pater*, duchownie: in *plurali* OO. = ojcowie, *patres*. n. p. Kazanie O. *Alexandra* à Jesu, Karmelity Bosego. — Kollegium OO. Je-

zuitów. *Vol. Leg.* 7, 862. — §. J. O. = Jaśnie Oświecony; **Erlaucht**. Postanowienie między J. O. Radziwiłami xiążęty na Ołyce. *Vol. Leg.* 7, 862. — §. Marszałkowie O. N. *Gaz. Nar.* 1, 197 = t. j. obojga narodów, Polsk. i Lit. — O. P. D. = obojga prawa doktor, *Juris utriusque*.

O B.

1. OB-, *ob.* O, *praepos. insepar.* 2. OB co; źle zamiast: o co. *Dudz.* 29.

OBA, *fem.* obie = obadwa, obiedwie *plur.*, *Boh.* oba, obě; *Sorab.* 2. hobej, hoboj; *Sorab.* 1. wobey; *Bosn.* obba; *Vind.* oba, obie; *Carn.* oba, obe, oba; *Rag.* òba, obje, òba; *Croat.* oba, obba; *Dal.* obba; *Ross.* оба, обѣ; *Germ.* **beyde**. Strach wielkooki Upadł na nie gwałtownie, trzęsąc oba boki. *Miask. Ryt.* 22. Lepiej chromo wnijść do nieba, niż z obiema rękoma, albo z obiema nogoma być odesłanym do piekła. 1 *Leop. Math.* 18, 8. Względem wykonania człowiek dobry na obie ręce. *Nag. Cyc.* 70. Przełożeni wszyscy sprawnieby się mieli dobrych nauk rozmiłować, a za nie się obiema rękoma ująć. *Kosz. Lor. pr.* Obiema rękoma pisze; *utraque manu*. *Cn. Th.* Spi na obie uszy. *Jabł. Ez.* 114. *Bals. Niedz.* 1, 139. (tęgo, jak zarznięty). Obaśwa (*dual.* = obaśmy) swych tajemnic sobie zwierzała (*dual.* = zwierzali), I do Pańskiego domu w miłości chadzała. *J. Kchan. Ps.* 79.

Pochodz. *oboje*; *oboi*, *oboj*, *obojaki*; *obojętny*, *obopolny*, *zobopolnie*, *oboprawiec*, *oboręczny*, *obostronny*; *obuć*, *obuwie*.

1. *OBACZAĆ *act. contin.*, *OBACZYWAĆ, *OBACZAWAĆ, *OBACZOWAĆ *frequ.*, (*Rag.* obàchi *gustare*; *Eccl.* обаче ale, lecz, przecież; cf. opak); z uwagą oglądać, bacznie patrzać, uważać; **aufmerksam zusehen, besehen, schauen, betrachten**; (*Boh.* zahlidnauti, cf. zaglądać; *Sorab.* 1. na nětzo bladam; *Croat.* napazivati). Pojzrzyj przeciwko sobie, a obacz to co widzisz. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 11, 36. Wyśpiegujcież tedy, a obaczcie pilnie wszystkie chronki jego, w których się kryje. *ib.* 1 *Reg.* 23, 23. Obaczawałem one rogi, aliści różek malutki wyrósł z pośrzodka ich. 3 *Leop. Dan.* 7, 8. (obaczowałem. 1 *Leop.*). — §. Rozważać, **erwägen**. Żebyśmy to lepiéj pojąć mogli, obaczać mamy, co następuje. *Kucz. Kat.* 127. 3, 341. (rozważać. *recent. edit.*). Spór o dawność bywa miarkowan z podobieństw, które baczny sędzia ma obaczywać, i według tego skazować dowód, komu będzie rozumiał. *Szczerb. Sax.* 66. Obaczajmy, komu Pan na powstanie, a komu na upad. *W. Post. W.* 53. Przy *obrzazowaniu macicy winnéj, trzy rzeczy mają być obaczane. *Cresc.* 317. Ci ludzie się tylko około bystrości rozumu i subtelnie obaczania rzeczy *pętają. *Gorn. Dw.* 362. Małoć zawsze pomoże przyjaźń bogatego, Bo nie umie w przygodzie obaczyć nędznego; Ale tak wiedz, chudzina jest na to baczniejszy, I przystęp o ratunek do niego łatwiejszy. *Papr. Koł. N* 4 *b.* (cf. *rozumieć komu, wchodzić w jego stan). — OBACZYĆ *niedok.*, zobaczyć *dok.*; 2. *OBACZAĆ, OBACZYWAĆ *frequ.*; *cum effectu*, postrzegać, widzieć; **sehen, wahrnehmen**. Rotmistrz ten z rotą swoją meżnie poczynał; co do niego król obaczywszy, starszym go nad szańcami uczynił. *Papr. Ryc.* 166. Łotr obaczywszy one znaki bóstwa, nawrócił się. *Rej. Post. S* 3. Nie obaczysz Boga grzeszniku, nie zoczysz tryumfującego wszeteczniku pana. *Pociej.* 232. Puść uszy po domach xiążęcych, i oczy po pańskich, a usłyszysz i obaczysz, że to szczera prawda. *Smotr. Nap.* 53. Gdy się szczęście obróci tyłem, uznawają się ludzie, błąd swój obaczywają. *Petr. Ek.* 87. Cudze wady rychlej, niż cnoty obaczamy. *Cn. Ad.* 111. Na wyższym stopniu cnoty człowiek dopiero obaczywa, jako mu wiele jeszcze nie dostaje. *W. Post. W.* 4, 180. Z tych słów obaczyć i poznać możemy, jako to jest rzecz zacna. *Wisn.* 410. Zobaczę, co z tym robić. *Ld.* OBACZYĆ się z kim; a) widzieć się z kim, **sich mit jemanden sehen, jemanden sprechen**. Temi słowy się żegnał: podobno się już z sobą nie obaczemy. *Star. Zad. E* 2, **wir werden einander nicht mehr wieder sehen**. Ponieważ mi starość niewiele życia obiecuje, przetoż życzyłbym z tobą przed śmiercią obaczyć się. *Boh. Kom.* 3, 125. Do obaczenia, do zobaczenia, do obaczyska, do zobaczyska, **auf Wiedersehen**. — §. Obaczyć się, postrzedz się, pomiarkować się, upilnować się, **gewahr werden, wahrnehmen**. Pies ten do ciebie się łasi, a gdy się nie obaczysz, alić on za nogę cap. *Rej. Zw.* 85. Gdy kto co nietrafnie uczyni, tedy więc tak mówią, że się nie obaczył, że się nieco potknął. *Kosz. Lor.* 25 *b. Rej. Zw.* 198. — b) Obaczyć się *transl.*; przychodzić do siebie, upamiętać się, **sich eines bessern besinnen, in sich gehen, seinen Fehler wahrnehmen, recht zu sich kommen**. Tak bardzo był oddalony od zmysłów, iż kiedy przechodząc, umyślnie grzmot czynili, on najmniej nie słyszał, ani się obaczył. *Wys. Aloj.* 62. *Resipisco*, obaczywam się. *Urs. Gr.* 49. Obaczył się nazajutrz, gdy opłonął, a rozum od gniewu był uwolniony, posłał sługę za nim. *Birk. Sk. C* 2. Upamiętaj się wzdy kiedy, a obacz się. *Baz. Sk.* 550. Obaczcie się, na żywy bóg was proszę, obaczcie się! *Smotr. Nap.* 21. *ib.* 15. Folguje bóg, abyśmy się upamiętali; ale jeśli się kto nie obaczy, cięższéj karan będzie. *Gil. Kat.* 227. Obaczmy się; budzą nas swojemi przykłady blizcy Siedmiogrodzanie. *Paszk. Dz.* 111. By przez nas lud się ten obaczył z grubych błędów, które go dotąd ślepiły. *Teat.* 44, 9. Utratnicy wszystko straciwszy, dopiero się obaczają. *Petr. Ek.* 92. Dopierom się obaczył, abo rzecz zrozumiał. *Cn. Ad.* 200. Rozgniewany, kiedy się obaczy, toż w ten czas sam gniewa się na siebie. *Min. Ryt.* 4, 142. Wamby się obaczyć trzeba, a wyniść z tej ciemności, w którąście nie wiem jako weszli. *Gorn. Wl. N* 3 *b.* Nie chcęć na to odpowiedzieć, bo nie mogę się obaczyć, dobrzeli to było, czy nie dobrze. *ib. P* 3 *b.* — — §. *Obaczony; który do siebie przyszedł; **zu sich gekommen, wieder zum Besinnen gelangt**. Po tym strachu stała ona jeszcze niecale obaczona; oko we łzach pływało; w pół umarła warga. *Pot. Arg.* 5. — §. Obaczenie = baczność, uwaga; **Aufmerksamkeit, Achtsamkeit**; nieobaczenie, niebaczność, nieuwaga, **Unachtsamkeit**. Tej nieprawości dopuścił się z niebaczenia. *Radz. Levit.* 5, 18. *et Deut.* 19, 4. (nie wiedząc. *Bibl. Gd.*). Jeśli drugiego z niebaczenia bez waśni pchnie. *Budn. Numer.* 35, 22. (z przygody.

Bibl. Gd.). bez rozmysłu, ohnvorsätzlich; cf. z nieobaczka, z nieobaczku. OBACZNOŚĆ, ści, *ż.*, uważność, opatrzność, baczność na okoliczności, aufmerksames Umsichsehen, Vorsicht, Bedachtsamkeit; *Eccl.* облюденїе, осторожность, опасность. OBACZNY, a, e, OBACZNIE *adverb.*, 1. rozważny, baczny, ostrożny, przezorny, aufmerksam, vorsichtig. W tym masz obacznym być, abyś w ogrodzenie żadnego szczepia dobrego nie sadził. *Cresc.* 22. Pamiętaj sądzić słusznie, ani być obaczniejszym na cudze maluczkie występy, niż na twoje wielkie. *Sekl.* 27. Patrzcie, jako obacznie chodzicie, nie jako niemądrzy, ale jako mądrzy. *Budn. Ephes.* 5, 15. Tak są nieobaczni i zapamiętali synowie świata tego. *W. Post. W.* 2, 291. Jeśliby kto słowy niebacznemi przysiągł, choć na dobrą rzecz.... *Radz. Levit.* 5, 4. Nie *drzewiéj oka z niego chciwego spuściła, Aż ognia nieobacznym sercem zachwyciła. *Papr. Ryc.* 24. Nieobaczna ufność. *Nar. Tac.* 2, 304. Mąż w mowie obaczny. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 18. (mądry. 3 *Leop.* roztropny). Nieobaczne wymówienie ust jej. *Budn. Num.* 30, 6. Masz być miłosiernym nad nieobacznym upadkiem bliźniego. *Rej. Post. H h* 3. — 2. *Passive:* Nieobaczny, nieprzewidzialny, niepostrzeżony, unvorhersehbar. Nieszczęście tak nowe, tak nieobaczne. *W. Post. W.* 3, 514. (t. j. niespodziewane). Niedługo tego czekać, gdy się nieobacznie Upadek wszystkich rzeczy i zginienie zacznie. *Groch. W.* 17. Wypadł jakoś z pochew nieobacznie miecz. *Warg. Wal.* 78, *ob.* Z nieobaczka. do OBACZYSKA, do ZOBACZYSKA *familiar.* = do zobaczenia, auf Wiedersehen. Mospanie Walcher, do obaczyska. *Teat.* 55. *d*, 11. *Boh.* na shledánj.

1. OBADAĆ *act. niedok.*; badając dochodzić; omacać *fig.*; na wszystkie strony wybadywać; auf allen Seiten erforschen, rund um befühlen, betasten; *Ross.* опросить, опрашивать, (cf. *opytać). Zewsząd go obadawszy, poznałaś, że to część szczególnie twym ciosom odkryta. *Ossol. Sen.* 32. *cum bene illum undique circumisses.* W śrzednim wieku jednego baba obadała, Która muskaniem twarzy zmarszczki pokrywała. *Min. Ryt.* 4, 22. (kusiła). Oczy cię zbłaźniły, żeś mię tak obadał, I taki wstyd przed ludźmi i mą bracią zadał. *Pot. Arg.* 776. Zapomina o wszystkim, komu strach serce obada. *Pot. Pocz.* 43. — §. Upatrywać, badając obierać, wybierać sobie; sich ersehen, ausersehen, erwählen. Miejsce sposobne w dworze obadały; *partem tenuere. Żebr. Ow.* 157. Febowego dokłada się wyroku, gdzieby siadło miał obadać sobie; *quae sit tellus habitanda? ib.* 54. — §. *cum effectu.* Obadać, zoczyć, erblicken, wahrnehmen. Dziecko obadawszy, sobie go życzyła; *puerum vidit. Żebr. Ow.* 88. Po wszech dąbrowach często uganianą obadał, Cebrenową Eperyą zwaną, *aspicit. ib.* 292.

2. *OBADAĆ *cz. niedok.*, *Obość *dok.*, (*Bosn.* obadati, obosti; *Croat.* obadam; *Rag.* obosti, obâdati); bodąc na około pokłóć, umpicken, bepicken; (cf. *Croat.* obadàvecz *stimulator*, *f.* obadavka).

OBADWA, *f.* obiedwie, *Boh. et Slov.* obadwa, obédwě; *Carn.* obadva, obedva; *Vind.* obadva, obudvie; *Rag.* obadva, obodvoizza, obodvoie, objedvie; *Sorab.* 1. wobeydway; *Croat.* obòdva; *ob.* Oba; alle beyde. Już złe żelazo, już się złoto gorsze kurzy, Wojna się ściele, która *obodwojem burzy. *Żebr. Ow.* 5. obojgiem.

OBAL, a, *m.*, miano, które dają psom brytanom, ein Name, den man Englischen Doggen zu geben pflegt. Zaraz się raczy łysek ocuci, I żwawszy pędem obal się rzuci. *Zab.* 15, 47. OBALACZ, a, *m.*, *demolitor. Cn. Th.*, co obala jaką rzecz. *Włod.*, der Umstürzer, Zertrümmerer, Umwerfer. (*Boh.* obal *ambages*, *circumitio*; obalta *involucrum*). OBALIĆ, *f.* obali *act. dok.*; Obalać *niedok.*; (*Croat.* obalyati, obalyam; *Rag.* obâliti; *Bosn.* obaliti); *obwalić; *Ross.* обвалить, обваливать; wywracać jaki ciężar, umstürzen, hinstürzen, umwerfen; *Boh.* zwrcy, klopiti, přerušiti (obaliti, obalowati obwijać w co); *Carn.* douvrezhi; *Vind.* douvrezhi, kuzniti, pokuzniti, prevaliti, sverniti; *Ross.* опружить, опруживать, спять, спинать, опровергнуть, опровергать, опрокинуть, одолѣть, одолѣвать; *Eccl.* поврѣгнѫти, поврѣгати. Nie już nowy dom zbudował, kto stary obalił. *Rys. Ad.* 50. Co jedni zbudują, to drudzy obalą. *Teat.* 45. *d*, 37. Drzewo obalone ze pnia, poczyna zaraz wysychać. *Jak. Art.* 3, 165. Wino chłopa obali. *Cn. Ad.* 178. Pewnego wieczora dwóch ludzi mię obaliło; byli to werbownicy. *N. Pam.* 2, 150. Na ziemię obalić *Eccl.* низповрещи. Porwawszy kamień, w piersi go obalił, Aż Turczyn zaraz nogi i zęby rozwalił. *Paszk. Dz.* 54. t. j. wrzucił mu go w piersi, uderzył; er warf ihn ihm an die Brust. — *Transl.* Przewidział Bóg co ludzi wznosi i obala. *Zab.* 12, 242. was sie hebt und stürzt. Wszelkiéj sztuki zażyli, aby jego przedsięwzięcie na ziemię obalili. *Wys. Aloj.* 118. Obalam co na się, zwalam. *Cn. Th.*, ich ziehe mir etwas zu, stürze mich in ein Unglück. — §. Na szkutach: obalić linę, mówi sternik, kiedy holując, linka się na chróście zawiesi, aby ją flis kozicą, to jest, widełkami zrzucił. *Magier. Mskr.* OBALIĆ się *recipr. Ross.* обвалиться, шлепнуться; *Boh.* kacěti se, kácým se; upadać, wywrócić się, umstürzen, umfallen. Mizerny świecie, jakoć wierzyć daléj, Gdy co dziś stoi, jutro się obali. *Kchow.* 70. Gdy fundament usuwa się, cała na nim wsparta obala się machina. *Dyar. Grod.* 225. Słup jest rzecz doczesna; wolę ja tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obalą, a wiecznie trwać będą. *Rej. Zw.* 50. Patrz, gdy mocny kamień, z górą się obali, (von oben herab stürzt), Już więc mocną drzewinę i z korzenia wali. *Rej. Wiz.* 137 *b.* — *Transl.* Na cię się to obali; na tobie tego będą ścigać, patrzeć, twoja to skóra abo mieszek poczuje. *Cn. Th.* 441. Tobie tego przypłacić, na cię się to obali. *Cn. Ad.* 1163. die Last wird über dich kommen; du wirst es büssen. OBALENIE, das Niederreissen, Umstürzen, Umwerfen. Obalenie, der Umsturz, walenie, rozwalenie; *Vind.* preverg, prekuz, pokuz; *Ross.* шлепокъ.

OBALASOWAĆ, ał, *f.* uje *act. dok.*, balasami obtoczyć. *Tr.* mit einem Geländer umgeben.

OBALINY, in, *plur.*, rozwaliny, Ruinen, zusammengestürzte Bruchstücke, Trümmer. Obaliny zgruchotanego pałacu. *Teat.* 48. *c*, 8. Wielkich miast tylko obaliny, a nizkie i ubogie domki, widać. *Sk. Dz.* 142. Ginął ów Samson pod obalinami Z Filistynczyków trzema tysiącami. *Leszcz. H.*

T. 216. — *Transl. fig.* Postanowił nietylko ministra obalić; ale też siebie na jego obalinach postawić. *Pam.* 83, 442. OBALISKO, a, *n.*, obalenie, nagły upadek, Umsturz, Umfall. Ciężkim obaliskiem starty został. *Pilch. Sen. list.* 2, 17. OBALISTY, a, e, *Dudz.* 49, mogący być obalonym; *Vind.* okulpotisfnitliu, okulvershliu, podertliu, prevershliu; umstürzbar. Nieobalisty, *qui deijci non potest. Cn. Th.* 509. Upadku blizki, obalisty, *labilis. Cn. Th.* 1192. Mieszkają w tych obalistych miejscach. 1 *Leop. Ezech.* 33, 24. (rozwalonych. 3 *Leop.*). Zbuduję znowu obaliste budowania. 1 *Leop. Ezech.* 36, 33. (rozwalone. 3 *Leop.*).

*OBAR, [OBWAR. 1] u, *m.*, n. p. Nie mogą wody ugasić pożaru, Szerzy się ogień po okrętach wszędzie, Ci narzucają smolnego obaru, [*pice liquida* 1], Ów czerpa wodę, że płomieni zbędzie. *Chrość. Luk.* 93; cf. obwarzyć, obwarzanek, obarzanek.

OBARCZYĆ, *f.* obarczy *cz. dok.*, Obarczać *niedok.*, *Obarszczać; §. 1) ciężaru komu na barki nakładać, obciążać go, uciążać, einem Lasten auflegen, ihn belästigen, nieder drücken, schwer drücken, *phys. et moral.* Pada na stołek, obarczony żalem. *Teat.* 9. *c*, 68. Wielą nieszczęściami zewsząd obarczony. *Teat.* 42. *d, d.* Krzyżacy obarczywszy Prusaków, na Polaków broń obrócili. *Wyrw. Geogr.* 577. Kiedy się potężniejszy interesuje do ratowania słabszego, w ten czas go myśli obarczyć. *Lub. Roz.* 126. Despota taxuje i obarcza, jak mu się podoba, poddanych majątki. *Przestr.* 27. Obarczone, iż tak rzekę, objąwszy państwa, całe, zupełne i ozdobne je potomności zostawił. *Gorn. Dz. ded.* Obarczon tylu interesów tłumem. *Zab.* 13, 15. *et* 14, 206. Język Polski niegdyś obfity, dziś wzgardzony, i w ostatnim obarczeniu. *Mon.* 65, 79. — *Fortif.* Obarczony kąt flankowany, nazywa się głównego wału, wyskakujący w pole, złożony z dwóch czoł narożnika. *Jak. Art.* 3, 304. — §. Nie obarczony, nie mogący być obarczonym, n. p. Pracą nieobarczony, *Teat.* 25. *a*, 4. t. j. niezmordowany, unermüdbar. — §. 2) Obarczyć kogo z czego = odjąć mu co, wyzuć go z czego, einem etwas abnehmen, entnehmen, entziehen. Wiem to, że duch mój z ciała obarczony I czas dni moich będzie ukrócony. *Chrość. Job.* 61. Job obarczon z fortuny i z dziatek, Przyszedł na ciężki stos i niedostatek. *Chrość. Job.* 13. Szwed z swojéj potęgi znacznie obarczony, prosi o pokój. *Tward. W. D.* 2, 242. Wypędzając kacerze, chceszli teraz z tak wielu kawalerów koronę obarczyć? *Pot. Arg.* 171. OBRACZYCIEL, a, *m.*, uciemiężyciel, der Bedrücker, Belästiger. Bogdajby tam najpierwéj zniszczał, gdzie najpierwéj zrósł, rodzaju ludzkiego obarczyciel. *Przestr.* 69.

OBARŁOŻYĆ się *recipr.*, (*Etym.* barłog), leżuchem się robić, lenieć, gnuśnieć, sich auf die Bärenhaut legen, ein Faullenzer werden. Staraj się, abyś się nie nazbyt domem obarłożył, abyś nie był tylko jak wieprz w karmniku. *Rej. Zw.* 36. Duchowni w swoich wczasiech tak się obarłożą, Że wraz cnotę z nauką wzgardzą, z służbą bożą. *Pot. Arg.* 166.

OBARTEL, tla, *m.*, OBARTLIK, a, *m.*, (*Etym.* od obracania); *Boh.* obrtlik; (*Rag.* obàrtulaz, vartitegl *circumagens*); §. a) *obex versatilis posti affixus. Cn. Th.*, zasuwka u drzwi. *Dudz.* 47, ein Schieber, ein Riegel, Schubriegel. Żelazo, którym się podnosi klamka, rękojeść klamki. *Włod.* — §. b) Obartel po wale prasnym chodzący. *Tr.*, macica u prasy, die Schraubenmutter. OBARTUCH, *OBORTUCH, a, *m.*, §. a) *circulus ex farina, caseo et aqua. Cn. Th.*, ein runder Käsekuchen; ciasto kołowate z serem. *Włod.* Wieprzów takich nie dotuczysz, choćbyś im Ruskie smażył *pierohy, abo obartuchami nadziewał. *Haur. Ek.* 111. §. b) *Transl.* Tłusty obartuch skłoni się nam do ziemi. *Teat.* 33. *d*, 89. brzuchacz, podsędek.

OBARWIĆ, *f.* obarwi *cz. dok.*, na około ubarwić, upiększyć, umfärben, befärben, beschönigen, bemänteln. Bezwstyd jakiś obarwiony, nigdy niegodny tego świętego przezwiska piękności. *Gorn. Dwor.* 414; *Vind.* oblepuvati; *Ross.* окрасить, окрашивать.

*OBARZAĆ się, *ob.* Oburzać.

OBARZANEK, nka, *m.*, obwarzanek, pracel, begiel. *Cn. Th.* der Bretzel; *Slov.* přeclik; *Sorab.* 1. praczel; *Sorab.* 2. kringel; *Carn.* presta; *Slav.* perétac; *Croat.* vertanyi, (cf. *Croat.* obram *aliquantulum elixo*, obwarzam, *obarzana kasza, obwarzana, *ob.* Obwarzyć); *Ross.* витука, крендель, кренгель. — Na szkucie, nawdziewają się na obceje obarzanki, czyli wieńce ze sznurków, aby się obcejów trzymali. *Magier. Mskr.* Strickkränze; cf. obar.

OBAWA, y, *ż.*, obawianie się, wątpliwa czego bojaźń; *Ross.* опасение; *Eccl.* обиновение; die Besorgniß. Obawa, pośrzedni stan bojaźni, w którym człowiek, lubo się lęka nieprzyjemnego zdarzenia, nie jest atoli pewnym, że się zdarzy, nie jest bez nadziei, że odwróci. Obawa jest więcéj jak niespokojność, a mniéj jak bojaźń. *Niemc. Syn.* ob. *Pam. Warsz.* 1, 28. Udał, jakby był bez żadnéj obawy. *Przyb. Milt.* 131. OBAWIAĆ się, *recipr. niedok.*, *Boh.* obawati se; (*Etym.* bać się, boję się); *Sorab.* 1. wobojacž, zaboyu szo; *Ross.* опасти, опасаться; *Eccl.* обинутися; besorgt seyn um etwas, etwas befürchten. Chwała bogu, iż to się na mnie obróciło, czegom się na wszystkie obawiał. *Sk. Żyw.* 2, 405. Obawiać się masz o to, co chcesz mieć bezpieczno. *Min. Ryt.* 4, 146. Przez obawianie się zbytne, odkrywa się słabość i wątpliwość w swych rzeczach. *Lub. Roz.* 127. *§. Obawam (obawiam) się ja króla mego. *Radz. Dan.* 1, 10. (boję się. *Bibl. Gd.* ich fürchte meinen König). Jeśliś wielom jest groźny, obawiaj się wielu. *Min. Auz.* 43. Obawiany = którego się boją, der gefürchtet wird. Nad całą puszczą powinien być przełożony człowiek obawiany, w sztuce leśnéj doskonały. *Kluk. Rośl.* 2, 123. (*OBAWICIEL, a, *m.*, bawiący gdzie, mieszkaniec; cf. obywatel; der Einwohner. W Niemieckich krajach najduje się woda taka, która sama przez się rozpuszcza złoto i srebro; o któréj obawiciele sami nie wiedzą. *Sienn.* 549.). OBAWNY, a, e, czego się obawiać trzeba, zu befürchten. Żale prawdziwe w jéj sercu obawne; Gdyby zdradzieckie, nie byłyby jawne. *Teat.* 44. *b*, 58.

OBAZARNIK, a, *m.*, markietan, bazarnik, der Marketender. Obazarnicy sami ledwie żywi Z głodu, a przecię za chléb złota chciwi. *Chrość. Luk.* 101.

*OBBIĆ, *ob.* Obić.

OBBIEDZ, *f.* obbieże *cz. dok.*, Obbiegać *niedok.*, *Boh.* obběhnauti, obbihati; (oběhnauti = ſich begatten, von männl. Thieren, *salire*, *inire coitum*, *ob.* Pobiegać); *Sorab.* 1. wokowo běham; *Bosn.* obtecchi; *Ross.* обѣгнуть, обѣгать, обѣжать, оббѣгать, (обѣгать чего chronić się czego); *Eccl.* обѣгаю, кругомъ обѣгаю, удаляюся, отбѣгаю, обътещи, обтичу, обтекаю; prędko co w koło obejść, umlaufen, *propr. et impr.* Jego ludzie obiegli byli całe miasto nadaremnie. *Pam.* 85, 1, 347. *Teat.* 42. *d*, 2. Wstanę a obbieżę miasto; po ulicach i po rynkach szukać go będę. *W. Cant.* 3, 2. Nieobjechany cyrkuł dotąd, lotnemi nawami obbieżany. *Leszcz. Class.* 19. Dla nabrania rozumu obiegał świat. *Stas. Num.* 2, 82. Coż więc zyskamy w obiegnieniu krajów? *ib.* Kilka wieków obiega i błąka się około prawdy, którą dalszy wiek dopiero ujrzy. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 114. Obiegł świat myślą na koło. *Dar. Lot.* 15. Proch naszym pogorzał, i samego hetmana, gdy obóz objeżdżał, dym szkaradnie obieżał, wszakoż nie szkodliwie. *Papr. Ryc.* 665. (opadł, obleciał). Skały, góry, miasto Fryburg w około obiegły. *Biel. Hst.* 282. (otaczają). Afryka ze trzech stron morzem *obyegła. *Biel. Św. B* 4 *b.* (otoczona, oblana). OBBIEG, OBIEG, u, *m.*, *Boh.* oběh, zápoli; *Croat.* zderkavanye; *Ross.* оббѣганіе; *Eccl.* кругохожденіе; §. a) obbieżenie, ia, *n.*, okrążenie, okrąg, das Umlauf, der Umlauf. Obieg ziemi koło słońca. *Hub. Wst.* 297. Obiegu słonecznego przez rok jest dni 365 i godzin blizko 6. *Solsk. Geom.* 3, 31. Z obiegu gwiazd odmianę rzeczy wypatrzyli. *Zab.* 3, 34. Ludzie obieżeniem słońca około sfery swojéj przeciąg roku wymierzają. *Zab.* 2, 30. W niedługim lat obiegu. *Nar. Dz.* 3, 190. *Zab.* 12, 244. Po długim lat obiegu. *Nar. Tac.* 3, 7. Zabieganie i zakupowanie dostojeństw u Rzymian, zakazane były przez *leges ambitus*, obbiegu, obchodu. *Pilch. Sall.* 35. W innych krajach pieniądze były obficiéj w obiegu. *Czack. Pr.* 120. (w cyrkulacyi). — §. b) Obieg = obwód, Peripherie, Umkreis. *OBBIEŻ, y, *ż.*, n. p. I wszystkie porty z miejskiemi uchody, Błota, kałuże, obbieży i trzciny Ciekając, trzęsąc, do najmniejszej krszyny śpiegują. *Chrośc. Fars.* 169? (czy nie zdroża, manowce?). OBBIEŻNY, OBIEŻNY, a, e, — §. a) *Pass.* obbieżony, mogący być obbieżonym, otoczonym, umlaufen, umringt, umlaufbar, umringbar. Hetman miał Szweda jakoby w obieżnéj knieje. *Tward. W. D.* 2, 183. Tam, gdzie obieżna knieja z niemi staje. *Kchow.* 25. (cf. objętki). — §. b) *act.*, Obiegający, kołujący, kolący, in die Runde laufend, cirkelnd. Obieg xiężyca obieżny, *mensis periodicus*, *revolutio periodica*. *Hub. Wst.* 299. Miesiąc obieżny, *mensis periodicus*, czas, w którym xiężyc przebiega długość 360 gradusów, rachowanych od piérwszego punktu znaku barana. *Hub. Mech.* 476. Rok obieżny czyli gwiazdowy, *sidereus*. *ib.* 510.

OBCAS, *ob.* Abzas.

OBCĘGI, *OBCĄGI, ów, *plur.*, OBCĄŻKI *zdrbn.*, OBCĄŻKA *sing.*, cęgi, z *Niem.* die Zange, Kneipzange; *Ross.* енки, острогубцы, острозубцы, щипцы, щипчики, плоскогубцы, плоскозубцы; *Eccl.* усѣкальница. Obcęgi, naczynie kowalskie albo slósarskie. *Jak. Art.* 3, 304. Każ kowalowi ostremi obcągami i piłką precz piłować, kły takiego konia. *Hipp.* 54. *Czerw. Narz.* 18. *Obciążka do ściskania żyły bijącéj. *Czerw. Narz.* 14. *Obciążki abo szróbsztak do zatrzymania krwi. *ib.* 13. Obcążki do obrzynania paznogci = kleszczyki, nożyczki nie strzygące, ale szczypiące.

OBCEJE, jów, *plur.*, na szkutach, obceje. *Haur. Ek.* 170. ośm sznurów pojedynczych, po cztery z każdéj strony, któremi jest maszt od sztaby umocowany, i te są trojakie: wiatrowa, śrzednia i dwie masztowe. *Magier. Mskr.* (cf. karnaty), Mafttaue.

OBCES, OBCESSOWY, *ob.* Obses. OBCHEŁZNAĆ, *ob.* Ochełznać.

OBCHÓD, u, *m.*, OBCHODZENIE, OBEJŚCIE, *OBEŚCIE, ia, *n.*, §. 1) chód czyli iście koło lub na około czego; cf. obbieg; das Umgehen, Umwandern, Herumgehen, der Umgang; *Boh. et Slov.* obchod, obchodek, obcházka, obchoz, ochoz; *Sorab.* 1. wóbkhad, wobkhadżencza, wobenhodżeni; *Vind.* obhoja, obhod, okulhoja, okulhod, obhojenje, obhajanje, obhaja; *Carn.* obhod; *Croat.* obhod, obhajanye; *Bosn.* obhod, okrugh; *Ross.* обходъ, обиходъ; *Eccl.* обшествіе, обходъ. Zabiegania dostojeństw u Rzymian zakazane były przez prawa, *leges ambitus*, obbiegu, obchodu, zwane. *Pilch. Sall.* 35. Kommisarz roczny obchód (objażdżkę) majętności zakończywszy, die jährliche Bereisung der Güter.... *Kras. Pod.* 2, 203. — §. *Milit.* Obchód, ront, patrol, objażdżka, die Patrolle. Obejście nocne przez officera albo unterofficera wartowego, wszystkich wart i stojek, dla doświadczenia, jeżeli straż odprawuje się pilnie. *Jak. Art.* 3, 304; *Vind.* patrola, okulhodezha vahta, ogledauna ponozhna strasha; *Boh.* pogjzdka; *Rag.* obhoda. Obchodzenie krwi, *circulatio sanguinis*. *Kirch. Anat.* 28, der Umlauf des Bluts. Krwi obchód. *Krup.* 5, 91. obbieg. — §. 2) Obchód jakiéj uroczystości, procesya, *Carn.* obhód, das Begängniß, die Procession. Obchód abo procesya około cerkwi ma być na wspak. *Sak. Sob. A* 4 *b.* Miejsce obchodu czyli procesyi (*Carn.* obhodishe). Ten Pan, którego wiarę, ceremonie i obchody bronisz, stawi się za cię. *Jan. Oksz. O b.* (służbę). Po obejściu służby bożéj, do tego aktu przygotowali się. *Smotr. Ex.* 16. (po odbytéj służbie, po skończonym nabożeństwie). Obchód roczny = rocznica, das Jahresfest, Jahrbegängniß. Uczeszczają sprawować obchody znowione. *Otw. Ow.* 135. Obchody, które zwano Saturnalia. *ib.* 10. Nie mając ludzi do śpiewania i procesyi, masz z nieba muzykę i obchód. *Sk. Żyw.* 2, 14. Obchód zaduszny, pogrzebowy, exekwie, Leichenbegängniß. Dziś sprawują obchód umarłemu. 1 *Leop. Genes.* 50. Nie doczekawszy, aby się obchody umarłego ojca skończyły, do Carogrodu pobieżał. *Sk Dz.* 335. Chrześcianie pamiątki męczenników nabożnemi obchodami święcą. *W. Post. W.* 3, 454. Kleopatra Oktawiego uprosiła, żeby sprawiła obchód Antoniemu, *exequias*. *Chrośc. Fars.* 509. Senat Rzymski uroczysty obchód czyli supplikacyą, ustanowił, abo w wielkiéj przygodzie,

abo też po szczęśliwéj jakiéj wyprawie. *Pilch. Sall.* 213. — *NB. Idea* obchodu, aktu, *exprimitur frequenter terminatione pluralium.* — iny; *e. gr.* chrzciny = akt chrzczenia; imieniny, urodziny = obchodzenie imienin, urodzin; oględziny, poślubiny, zaręczyny, Janiny, Piotrowiny etc. — §. 3) *Passive:* Obchód, obeście, obwód, objęcie, der Umfang. Paryż jest miasto w kilka mil obchodu. *Tr.* Zakaz niewychodzenia za obejście domu i ogrodu. *Karp.* 1, 163. — §. 4) Obchód, obchodzenie się z czym, obejście, - a) sposób traktowania czego, das Umgehen mit etwas, das Verfahren, die Behandlung, der Umgang mit etwas. Do huty porządnéj obcych nie puszczają, aby nie poznali, jakie zachowują obchody. *Torz.* 309. fortele, sztuki; (*ob.* Obchódka). Zapalenie macicy często staje się dla złego obchodu z rodzącą. *Krup.* 5, 324. Spokojny żywot i zgodne obeście z każdym zawsze kochała. *Psalmod.* 40. Nauk i z ludźmi obchodu się uczył. *Hor. Sat.* 99. Nie mieliśmy, dziećmi będąc, karności; obeszcia na świecie żadnego nie nauczyliśmy się. *Petr. Ek.* 92. Obchód dobry, przestawanie z kim dobre *Ross.* благообращение. Nie względem upodobania własnego, ale względem pożytku Rzpltéj obeszcie małżeństwa miał był Władysław zaciągać. *Krom.* 481. (sposób, wybór). — b) Obchod, obejście, którym się kto trudni, profesya jego, rzemiosło, sposób życia; das Gewerbe, die Handthierung, das Geschäft, die Lebensart; *Vind.* dobiulanje, dobitje, barantanje, perdelstvu, dobizhkuvanje; (cf. obierać się czym; cf. gnarować). Co za obchód wasz? *Budn. Genes.* 46, 33; «*not.* t. j. dzieło wasze, co za robota wasza?» Kazimierza, inszym obeściem żyjącego, i na nim przestawającego, na tron wołali. *Krom.* 90. Do Krzyżaków się udawszy Brat Mieścingów, obeście życia ich przyjął. *ib.* 291. Krzyżacy względem ich duchownego obeścia, pod prawem papiezkim siedzieli. *Krom.* 343. To odprawiwszy, rozejdą się każdy do domu i do obeścia swego. *Szczerb. Sax.* 345. Nie mniemaj, abyć Pan zakazował poczciwego starania, a obchodu twego. *Rej. Post. O o* 5. Wolno patrzy obchodu a obeścia swojego. *ib. N* 2. — c) Obchód, sposób do życia, mienie, majętność, fundusz, z czego żyje; Unterhalt, Lebensunterhalt, Habe und Gut; *Ross.* обиходъ (2 sprzęt domowy). Ty masz z roli swoje obeście; a ten i siać i co orać nie ma. *Sk. Kaz.* 619. W obejściu ziemiańskim Najmniéj dostatkom nie zazdroszczę Pańskim. *Past. Fid.* 77. Nieście im zbiór! ja moim bezpieczny obchodem Pogardzam bogactwami, pogardzam i głodem. *N. Pam.* 18, 386. Całe jéj obeście się było z pensyi. *Teat.* 28, 30. ihr ganzer Behelf. Nic ich bardziéj, jak cudzy los i obchód budzi. *Teat.* 43. *c*, 27. Hultaje, którzy nie służą, nie robią, żadnego obchodu nie mają.... *Sax. Art.* 62. We własnym swym obchodzie był niewolnikiem. *Stryjk. Turk. C.* Tarkwiniusz dzierżawy swe i obejścia rozdał. *Biel. Hst.* 102. Gospodarzowi trzeba obeścia jakiego, z ktoregoby siebie i swoich żywił. Obeściem zowiemy majętność, dzierżawy, imienie albo jakikolwiek przemysł, którymby swoich potrzeb nabywał. *Petr. Ek.* 115. Żądający sławy z dobrego obrządzenia się domowego, nie piérwéj dom swój, stół, usługę, sprzęt wszystek, i całe obejście swoje, ustanawiać ma, aż obrachuje się pilno, czyli dochody na całe tak rozmiarkowane obejście wystarczą? *Mon.* 67, 452. Ze wszystkim obejściem swojem przed nieprzyjacielem do lasów się wynieśli. *Warg. Cez.* 82. [d) Obchód, obejście, domostwo z gospodarskiemi zabudowaniami; Behausung sammt Wirthschaftsgebäuden. — 4]. Ludzie niemający służby, obejścia, ani opatrzenia. *Sax. Porz.* 10 (hołota). Gdyby szlachcic, zaniechawszy imienia i obeścia swego szlacheckiego, mieszkał w mieście, szynk w domu mając... *Stat. Lit.* 83. Menniczny pałac z swojemi obejściami, machinami, funduszami. *Sejm. Grodz.* 83; cf. attynencye, pertynencye. OBCHODZIĆ, ił, i, *trans. et intrans. niedok.*, *OBCHODZYWAĆ, OBCHADZAĆ *frequ.*, OBEJŚĆ, obszedł, obeszli, *f.* obejdzie *dok.*, (*Boh.* obgiti, obchoditi, obchazeti; *Slov.* obisz, obchodit, obcházeti, obcházym; *Sorab.* 1. wobenhdu, wobenhdžem, wobkhadžam, wobkhodžam, wobkhadžuyu; *Sorab.* 2. hobejhisch, hobojhisch, hobejsch, hobojsch; *Carn.* obhajam; *Vind.* obhajati, obhoditi, okrog hoditi, okulhoditi; *Croat.* obhajati, obhájam, obisselszem; *Dal.* obhadyati; *Bosn.* obacchi, obiti, obicch, obhoditi; *Rag.* obiti, obàchi, obhoditti, obhodim; *Ross.* обойти, обойду, обшелъ, обходить, обхожу, обхаживать; *Eccl.* **обити**, **объходити**, обыду, обхожду, обшествую; cf. *Lat.* obire, obiit, obeo); §. 1 a) iść na około czego; cf. obbiec; umgehen, um etwas herum gehen. Ubiory podrapawszy, świat na krąg obeszła, Pragnąc by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. *Żebr. Ow.* 37. On codzień biega i obchodzi wszystkich chorych. *Sk. Żyw.* 2, 395. Obchodził mury, dla wyśledzenia miejsc słabszych. *Pilch. Sen. list.* 2, 40. Straże w nocy obchodzywał. *Jabł. Tel.* 236; (*Vind.* okulstrashuvati). Rzeka niemal w cyrkuł całe miasto obeszła. *Warg. Cez.* 24. Gwiazdy obchodzą niebo. *Papr. Koł. A* 3 *b.* Jeden kieliszek wina, obszedł na okoł stołu. *Pam.* 85, 1, 138. Noc nas obeszła cieniami. *Kanc. Gd.* 345. (otoczyła). Okropność i trwoga zlękłą ziemię obeszły. *Zab.* 15, 4. *Kniaź.* Obchodzi mię płomień, ogarnia, *obit. Cn. Th.* (das Feuer umgebt mich, umgiebt mich, schließt mich ein; otacza). Skoro ich uszy trąba Polska obejdzie, a szelest zbroj waszych na nie padnie, pierzchną pewnie. *Birk. Chodk.* 7. t. j. koło uszu ich zabrzęczy, ihre Ohren umtönen wird. Koral, jak go wiatr najmniéj *obydzie (obejdzie), kościeje. *Żebr. Ow.* 387. (*quo primum contigit auras*, skoro go obwionie). — b) *Vicinum:* Obszedłem wszystko miasto = schodziłem. *Cn. Th.* t. j. nie na około miasta obszedłem, ale wewnątrz prawie wszystkie domy, ich bin die ganze Stadt durchwandert, durchlaufen. Przyjdę do was, gdy obejdę Macedonią, bo Macedonią schodzę. 1 *Leop:* 1 *Cor.* 16, 5. Obeszli ziemię Edom. 1 *Leop. Num.* 21. O w jak różnéj figurze świat zwierze obchodzą! *Bardz. Boet.* 172. — §. *Passive:* Zgniłością moje ciało wszczat obeszło. *Chrośc. Job.* 30. (na około pogniło). — §. 2) Obchodzić dzień jaki, uroczystość jaką, święcić, świątkować, *Ross.* праздновать, торжествовать, eine Feyerlichkeit begehen. Wszak

ojcu, kiedy pomrą dziatki, rozkazuje pogrzeb sam żal obchodzić. *Bardz. Luk.* 25. Ofiar z obrzędami uczył ich obchodzić. *Otw. Ow.* 630. — To skoro się *obejdzie, wstępuje patryarcha w cerkiew'. *Smotr. El.* 46. (gdy się odbędzie, odprawi). — §. 3) Obchodzi mię co, rusza, daje się czuć, nie zostawia obojętnym, interesuje mię, *Carn.* amgrem, eś interessirt mich etwas, es gebt mich an, läßt mich nicht gleichgültig. Jestem człekiem, więc wszystkie, co na człeka godzą Przygody, mnie sięgają, i równie obchodzą. *Pilch. Sen. list.* 3, 216. (*humani nihil a me alienum puto*). Córki przynajmniéj krzywda niechaj cię obejdzie. *Otw. Ow.* 204. Co to mię ma obchodzić! *Teat.* 53. c, 52. Jeśli was prawda niemiła obchodzi, Mówcie, że zmyślać poetom się godzi. *Kras. Mysz.* 40. t. j. oburza, w oczy kole, obraża; wenn euch die Wahrheit entrüstet, beleidigt, aufbringt. OBCHODZIĆ się *recipr.*, *Sorab.* 2. sze hobijasch; *Sorab.* 1. wohkhadžam szo; §. 1. obchodzić się czym, łózować się czym na około, sich bey etwas rund herum ablösen. Obchodzili się panowaniem, koroną, *insigne per omnes in orbem ibat. Cn. Th.* Po sześciu godzin robili, robotą sześciu godzin się obchodzili, *senae horae in orbem operi attributae sunt. Cn. Th.* — §. 2) Obchodzić się czym, trudnić się czym, chodzić koło czego, cf. obierać się czym, gnarować, mit etwas umgehen, sich damit befassen, etwas treiben. Jeśliby synowie szynkiem i rzemiosłem miejskim obchodzić się nie chcieli, a wzięliby się do spraw rycerskich.... *Stat. Lit.* 83. Urząd się ma pilnie dowiadywać, zkąd kto jest, czym się obchodzi? *Sax. Art.* 62. Nie pytaj mnie o imię, ani kto mię rodził, Ni zkąd jestem? com robił? czymem się obchodził? *Min. Aus.* 40. Ludzi lekkich, a którzy się błazeństwem obchodzili, nie dopuszczano ku dostojeństwom. *Eraz. Jez.* O 3. — §. 3) Obchodzić się z kim = postępować sobie z kim, traktować go źle, dobrze, *Vind.* obhoditise, ponoshatise, podnositise; *Croat.* baratati; mit jemanden verfahren, umgehen, ihn behandeln. Grzecznie się z kim obchodzić *Ross.* благопривѣтсвовать. Bóg dopuścił, że się z panem Chrystusem tak okrutnie *obeszto. *Smalc.* 85. (obchodzono). Fałesznie a pokrycie obchodzili się z nim, chcąc go podstąpić w słowach. *Rej. Post.* l 7. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 28. Proszę się więcéj ze mną nie obchodzić, tylko jak z przyjacielem. *Teat.* 34, 38. Szanuj go Wc Pani, ochraniaj, obchodź się z nim jak najoszczędniéj. *ib.* 26. c, 28. Po grubiańsku się z nim obeszła. *ib.* 17, 35. Nie jednako się z każdym obchodzić. *Cn. Ad.* 602. (cf. nie jednako wszystkim pozwalać, albo ich obciążać, karać etc.) Łatwo zwycięża, kto się łaskawie obchodzi. *Min. Ryt.* 4, 155. — §. 4 a) Obchodzić się bez czego, *Ross.* обоянться, nie potrzebować czego, nie dbać o jego mienie, nie tęsknić bez czego, obyć się; *Vind.* nepogriesbati, fgriesbati, breszhesabiti; sich behelfen. Obejdę się bez ciebie. *Cn. Ad.* 746. Człowiek się bez człowieka obejść nie może. *Lub. Roz* 93. Jabym się obszedł, chociażbym go nigdy nie widział. *Teat.* 9. b, 71. Łatwiéj się jest bez zębów obejść, niż bez chleba. *ib.* 43. b, 22. Ja się obejdę bez téj wygody. *Comp. Med.* 388. — b) Obejść się czym, przestawać na tym, nie potrzebować więcéj nad to, sich mit etwas begnügen, sich damit behelfen. Małą się rzeczą ludzkie przyrodzenie Obejdzie zawzdy, i człowiecze zdrowie. *P. Kchan. Jer.* 168. — §. 5) *Passive* Obchodził się wałek = wychodził się, wyrobił się. *Włod.*, hat sich abgenutzt, abgearbeitet, abgerieben, abgelaufen; (*ob.* Odchodzić się). Obchodzona zawiasa. *Cn. Th.*, cf. *Boh.* obchodilý. OBCHÓDKA, i, *ż.*, sposób ochodzenia się z czym, fortel, sztuka, Verfahren, Benehmen, Kunstgriff, Handgriff. W téj robocie, małą obchódkę opuściwszy, całe dzieło zepsuć można. *Torz.* 276. *ib.* 176. Trzeba uważać, aby każdy materyał był należycie przygotowany, i obchódka z nim nieochybnie zachowana. *ib.* 295. *ib.* 41. OBCHODZICIEL, a, *m.*, który co obchodzi, n. p. dozierając, der Umwanderer, Umgeher. *Tr. Boh.* obchodnjk = *negotiator*, *mercator*, obegda chodzący od domu do domu; *Croat.* obhodnik, obhoditel; *Rag.* obhoditegl, obhoda.

OBCIĄĆ, obciął *et* obetnął, *f.* obetnie *cz. dok.*, OBCINAĆ, ał, a, *niedok.*, (cf. ociąć); drzewa obcinać, okrzosywać, obrzynać wilki, susz. *Cn. Th.*, einen Baum behauen, beschneiteln, bescheeren; (*Sorab.* 1. zciżnam, tżeschluyu, hawze wobrubuyu; *Croat.* oklestrujem; *Bosn.* oplitti). Drzewa niektóre obcinają, aby mnóstwo gałęzi wzrostowi na przekazie nie było. *Pilch. Sen.* 106. Po obcięciu gałęzie większe drzewo rodzi, Żelazo bujności nie szkodzi. *Lib. Hor.* 96. Z wierzby co rok obcinać może gałęzie, na tym miejscu zaraz każdego roku inne odrastają latorośle. *Haur. Ek.* 162. Co z mięższego tylko kamień obcinać. *P. Kchan. Orl.* 1, 56. Obcinać pazury = obrzynać, die Nägel abschneiden. Poznałam literata po wytartym boku, paznogciach nieobciętych. *Teat.* 43. b, 12. Obcinać włosy, pióra, skrzydła, obstrzydz, beschneiden. — *Transl.* Obcinam komu skrzydła = uskramiam kogo, odejmuję broń, odejmuję co komu; podskubuję kogo, jemanden die Flügel beschneiden, ihm Einhalt thun. Obcięto mu skrzydła; utarto mu rogów. *Cn. Ad.* 745. (cf. zedrzeć pypeć komu; cf. ogorzały mu skrzydła). By wam skrzydła obcięto, nie takbyście wysoko latali; by wam beneficya wzięto, nie bardzobyście o tę unią krew' swoję ronili. *Smotr. El.* 15. — §. Położyłem niżéj list Papiezki, obciąwszy tu i owdzie, co nie właśnie do téj materyi należy. *Birk. Dom.* 39. t. j. wyrzuciwszy, ich habe hier und da etwas abgeschnitten, was nicht hierher gehört. Świątości pańskie *ocięto (obcięto), okaszono, *zapakowano. *Zarn. Post.* 41. (skrócono, skurczono). — §. Obciąć człowieka, obsiec, kaleką go uczynić, rąk, nóg go pozbawić, porąbać go, *demancare*; einen verstümmeln, ihm die Hände, die Füße wegbauen, zum Krüppel machen; *Sorab.* 1. wokuscham. Uniżającemu się, ręce *zobcinawszy, głowę urwały. *Otw. Ow.* 133. Kazał mu ręce obciąć, głowę uciąć. *Sk. Dz.* 619. My wolimy w téj sprawie bici raczéj, i obcinani i zabijani być, niż ustąpić. *Smotr. El.* 13. Ścinaj, przeszywaj, obcinaj, brodź w jusze, Dław' jako muchy, a posyłaj dusze Ćmą do Plutona. *Paszk. Bell.* B 3 b. Dwóch zabójców zaraz obciął; drudzy uciekli. *Stas. Num.* 1, 226. Nalazł jednego obciętego, który nie miał ręku, ani nóg. *Sk. Żyw.* 2, 364. Chocia go

z konia zrzucisz, obetniesz samego, okaleczysz, obnażysz, nie ulęże. *Paszk. Dz.* 13. Kto padł z nich na twarz, kto padł uderzony, kto stał, lubo obcięty.... *Bardz. Luk.* 124. Uszy tym hultajom obetnę. *Teat.* 13, 68.
OBCIĄGNĄĆ, *f.* obciągnie *cz. jednotl.*; *Ociągnąć, (cf. ociągać), OBCIĄGAĆ *niedok.*, w około czego pociągnąć; *Rag.* otèghnuti; *Bosn.* oteghnuti; *Slov.* obtáhnauti, obtèhugi; *Sorab.* 1. wobčžahnu; *Ross.* обтягнуть, обтягивать, herumziehen um etwas, umgeben, einfassen. Tęgim się członki ociągnęły (obciągnęły) splotem, *complexu coierunt. Zebr. Ow.* 90. Często on mając skronie trawą *ociągnione, Mógł się zdać tym, który trząsł siano powleczone. *Otw. Ow.* 590. (obciągnione). Armatę obciągnąć dwoma półwęzłami flisowskiemi. *Jak. Art.* 3, 63. Trzcianki nierówne woskiem ociągnione; *junctae compagine cerae. Zebr. Ow.* 24. Zwiazką nieugłaskane włosy obciągała. *Otw. Ow.* 28. Obciągnienie *Ross.* обтяжка. Obciągły, *ociągły, n. p. Joab był w sukience ociągłéj a ciasnéj, według miary kształtu swego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 8; *ob.* Opięty. (OBCIĄZKA, OBCIĄZKI, *ob.* Obcęgi, obcążki). OBCIĄŻLIWOŚĆ, OBCIĘŻLIWOŚĆ, ści, *ż.*, niejaka uciążliwość, doleganie, (*Sorab.* 1. wobčežnosćž), die Beschwerlichkeit. Tyle przędziwa podzielić kmiotownom, ileby bez obciążliwości prząść mogły. *Haur. Ek.* 77. Między wszystkiemi smętki, a między wszystkiemi obciężliwościami, nie jest większy smętek, ani żadna obciężliwość, jako grzech. *Rej. Post. F f* 1. Obciężliwość głowy za obżarstwem przychodzi. *Kosz. Lor.* 3 *b.* OBCIĄŻLIWY, OBCIĘŻLIWY, a, e, OBCIĄŻLIWIE, *OBCIĄŻLIWO, OBCIĘŻNO, *adv.*, *Boh.* obtižný; *Sorab.* 1. wobčežne; *Ross.* отяготительный; ciężki do znoszenia, ciemiężający, uciążliwy, beschwerlich. Panowie poddanym swoim obciążliwi. *Petr. Et.* 252. Obciążliwy urzędnik, ciężki, przykro rządzący. *Włod.* Umierający głowę jako tako podniósł, choć już obciężliwą. *Kosz. Lor.* 6. (nieco ciężką). *Rej. Post. E e* 2. 1 *Leop.* 1 *Thess.* 2, 7. Niektórzy za obciążliwo sobie mieli, iż byli wyzywani na sejm do Krakowa. *Herb. Stat.* 10. Obciążliwie rządzić. *Petr. Pol.* 194. Umysłowi obciężno bywa, gdy świeckiemi myślami obciężony, o niebo się starać ma. *Fur. Uw. F* 3. Przemawia Wenus do syna ze skargą tą obciążliwą. *Tward. Pasq.* 22. t. j. żaląca się na ciężkość krzywdy, sich beschwerend. OBCIĄŻYĆ, *f.* obciąży *cz. dok.*, OBCIĄŻAĆ *niedok.*, (cf. ociążyć), §. 1. narzucać kogo, belästigen; *Boh.* obtižiti, obtjžiti; *Slov.* obtèžugi; *Sorab.* 1. wobčežam, wobčežuyu, wobčežkam; *Vind.* obteshati, nabassat; (*Bosn.* obtesckati, ucinitise tesgjak); *Bosn.* otesckati; *Croat.* obtesujem, otesújem, oterssujem, obtershiti; *Ross.* бременить, обременить, обременять. Ciało obciąża duszę. *W. Sap.* 9, 15. Mnogiemi zbrodniami obciążone sumnienie. *Pilch. Sall.* 10. Ze wszech stron biedny, obciążony długami. *Teat.* 23, 8. Jupiter obciążył płodem Kalistę. *Otw. Ow.* 62. (cf. *Boh.* otežkati), er hat sie geschwängert. Brzemieniem ją obciążył. *ib.* 375; (cf. podbił jéj bębenka). Widząc Farao, że mu dano *odpoczynienie, obciążył serce swoje, i nie usłuchał Mojżesza. *Leop. Exod.* 8, 15. *Wujek. ib. Bibl. Gd.* t. j. zatwardził, er verhärtete sein Herz. Obciążania od Aryanów, którzy zabijali wierne, sromocili panny, stare męczyli. *Sk. Dz.* 276, Bedrückungen. — §. 2. Obciążyć sobie = skarżyć się, żalić się na ciężkość, für Bedrückung halten, über etwas als Bedrückung klagen, sich worüber beschweren. Król w uniwersałach obciążał sobie na posły, iż sejm rozerwali. *Gorn. Dz.* 29. Kaznodzieja na żydów w kazaniu szeroko obciążał, iż dzieciątko zamordowali. *Syr.* 1537. Nie lękajcie się, ani obciążajcie sobie tego, iżeście mię ukrzywdzili. *Leop. Genes.* 45, 5. (nie trwożcie sobą. *Bibl. Gd.*). Posłał do króla, czyniąc mu dobrą myśl, aby sobie nic nie obciążał odkładania. *Biel. Św.* 277. (żeby sobie nie przykrzył). — *§. Nie mniéj sobie *obciążywa Hymenea, by przybył co najrychléj wzywa. *Zebr. Ow.* 241, (*aestuat*, oskarża się na ociąganie się jego, pragnąc go narzeka). OBCIĄŻYĆ się, OBCIĄŻEĆ *neutr.*, ciężkim się stawać, schwer werden. Obciążało mi serce, i płakać nie mogę. *Grech. W. A* 3. We dnie i w nocy obciążyła się nade mną bojaźń kary. *Psalmod.* 35. OBCIĄŻYCIEL, a, *m.*, potłumiacz, *oppressor. Mącz.*, uciemiężyciel, der Bedrücker; *fem.* Obciążycielka; *Ross.* отяготитель, обременитель, обременительница. OBCIĘŻNOŚĆ, ści, *ż.*, obciążliwość. *Sienn.* 241, (*Boh.* obtjžnost), die Beschwerlichkeit, (cf. ociężność). Paraliżowe ziele leczy niesnadność ku ruszaniu, i wszego ciała obciężność. *Spicz.* 102. OBCIĘŻNY, OBCIĘŻYĆ, *ob.* Obciążliwy, obciążyć.
OBCIEC, OBCIEK, *ob.* Ociec, ociekać.
OBCIĘCIE, OBCIĘTY, OBCINAĆ, *ob.* Obciąć. OBCINACZ, a, *m.*, co drzewa i insze rzeczy obcina, *putator. Włod.*, odrzynacz. *Mącz.*, der Beschneider, Behauer; *Croat.* lisztobèr; *Sorab.* 1. tžeschličeř. OBCINEK, *ob.* Ocinek.
OBCIEŚNIĆ, *cz. dok.*, w koło nieco ścieśnić, beengen; *Sorab.* 1. wobčežesnosčžu.
OBCIOS, u, *m.*, obcinanie, obkrzosanie, co się obciosało, *propr. et fig.*, das Abschnitzel, der Abschnitt, Abbruch. To tak powszechne prawidło nie znosi żadnego obciosu. *J. Ossol. Mow. P*, t. j. wyjątku, keine Ausnahme. OCIOSAĆ, *ob.* Ociesać.
OBCISK, OBCISKAĆ, OBCISNĄĆ, *ob.* Ocisk, ociskać, ocisnąć.
OBCOWAĆ, ał, uje, *intrans. niedok.*, (*Boh.* obcowati; *Bosn.* opcchiti s' kjem god *versari*; *Rag.* opchitti; *Dal.* opchiti *communicare*; *Carn.* opptujem, opptujeti *ablitigare*; *Ross.* общежительствовать; *Eccl.* сообщаюся, сообращатися; (*Etym.* obec = spolnie; cf. *ops); współ żyć z kim, nakładać z kim, przestawać z kim, społeczność mieć z kim, *Carn.* pezhâm se; *Rag.* drugariti, drugovitti, (cf. drużyna, drugi); mit jemanden Gemeinschaft haben, mit ihm Umgang pflegen, umgehen. Zmartwychwzbudzonego Jezusa Apostołowie oczyma swemi widzieli, i z nim obcowali, z nim jedli i pili. *Smalc.* 107. Żydowie z Samarytany nie obcują. *Sekl. Joan.* 3; »*not.* spólnie nie żyją, nie nakładają.« Jam bardzo rad z tobą obcować, bowiem równie zabawić, jako i nauczyć umiesz. *Teat.* 9, 4. Obcuj z białogłowami, ale wiedz, kiedy i jak się wdać z niemi. *Węg. Marm.* 1, 124. Dobrze czyni, kto zawsze z dobremi obcuje, I najlepszego miejsce nieprawe zepsuje. *Kras. Baj.* 100. Z świętym obcując, świętym się staniesz. 1 *Leop. Ps.* 17, 26. Po-

wiedz mi, z kim obcujesz, a powiem ci, ktoś ty jest. *Mon.* 76, 185. — Obcowanie, przestawanie z kim, der Umgang; *Ross.* сообщеніе, сообщество. Miłość z obcowania roście. *Cn. Ad.* 504, Umgang erweckt Liebe. Obcowanie snadno daje Złe i dobre obyczaje. *Cn. Ad.* 745. (cf. z kim kto przestaje, takim się staje). — *Theol.* Obcowanie świętych = społeczeństwo świętych, die Gemeinschaft der Heiligen. Wszyscy wierni bowiem spółkują z Panem, jako członki jego, we wszystkich dobrach. *Kat. Gd.* 26. Nasze obcowanie jest w niebiesiech. *W. Phil.* 3, 20. (nasza rzeczpospolita. *Bibl. Gd.*). — §. Obcować z którą cieleśnie = sprawę z nią mieć cielesną, einer beywohnen, fleischlich umgehen. Starają się obcować z niewiastami tamtego kraju, mając to sobie za rzecz świętą, aby tam płód po sobie zostawić mogli. *Star. Dw.* 67. Obcowali nietylko z matkami, i z siostrami, ale i z zwierzęty. *Glicz. Wych.* *E* 2. — *§. Myśmy źle obcowali. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 51. (myśmy się źle zachowali. *Bibl. Gd.*), sich betragen, aufführen, benehmen, verhalten. — *§. Prawem ziemskim sędzia nikogo nie przymusza do świadectwa, któryby w onym prawie nie obcował. *Szczerb. Sax.* 423. któryby pod nim nie mieszkał abo siedział, któryby jego nie był uczestnikiem, der des Rechts nicht theilhaftig ist. OBCOWNIK, a, *m.*, (*Ross.* общникъ, *f.* общница *obcowniczka); nakładający z kim, spólnik, towarzysz, przyjaciel, der mit einem umgeht, lebt, der College, Gefährte, Genosse. Papież głowę twoję i wszystkich pomocników, obcowników i towarzyszów twoich klątwą zakłada. *Krom.* 168. Jeden z obcowników i konsyliarzów Henrykowych. *ib.* 303. Litwa xiążętom Mazowieckim, stowarzyszonym obcownikom naszym, dwa powiaty wydarła. *Krom.* 624. *sociis.* OBCOWNY, a, e, obcujący, od obcowania, Umgangs=, den Umgang betreffend. Biskup Paweł z Litewskim pogaństwem w przyjaźni obcowne zachodził. *Krom.* 280. *affinitates et amicitias jungebat.* OBCY, *OPCY (cf. *ops, obec), *OBSZCZY, a, e, (*Ross.* общій, общъ; *Boh.* obecnj; *Dal.* opchen *communis*); *obszczy, *obsol.* spólny, gemeinschaftlich. Że chleb ważono, taki zwyczaj z dawnych czasów w monasterach *obszczych bywał. *Pim. Kam.* 340. (gdzie spólnie, *obszcze (*ob.* Obec), *in communitate* żyli). Schował w monastyrze *obszczym żyjąc, trzy złote. *Sak. Dusz.* 160. Monastyr obszczeżytelny. *Pim. Kam.* 367; *Ross.* общежительный; ztąd *subst.* общежитіе społeczne życie, społeczeństwo. — §. Obcy, niedomowy, nie nasz, nie do nas należący, (*distinguas*, cudzy); *Carn.* ptuj, leshke, ludske, (cf. *ludzki); *Vind.* ptui, ptuinik, nesnan, nesnanz; *Croat.* zvánszki; *Bosn.* stranik; *Ross.* людскій, странническій, сторонный, иноязычный; *Eccl.* страньнъ (cf. postronny), обитальникъ, nicht heimisch, nicht einheimisch, fremd. Przyrodzenie Polskie ku *opcym a postronnym obyczajom skłonniejsze jest, niżli ku swym własnym. *Eraz. Jez.* 11 *b.* W piśmie ś. przez obcych rozumieją się poganie. *Salin.* 98. *Opcego też, który nie jest z pocztu ludu twego, ty wysłuchasz z nieba. 1 *Leop.* 2 *Par.* 6, 32. Nie możesz tam być obcą, gdzie będziesz kochaną. *Teat.* 38, 219. Z obcych nędz weseli. *Warg. Wal.* 142.

*OBCZASOWAĆ, *ob.* Ociosać. OBCZERSTWIĆ, *ob.* Oczerstwić.

OBCZYTANY, a, e, wielkiego czytania, belesen; *Vind.* pifmosnajozhi, *ob.* Piśmienny; (*Ross.* обчесть, обсчитать, обсчитываю omylić się w rachowaniu).

OBDACH, *ABDACH, u, *m.*, OBDASZEK, szka, *m.*; *demin.*, (z *Niem.* Obdach, Abdach), daszek ściany od deszczu broniący. *Cn. Th.*, cf. okap, ein Wetterdach, Regendach, eine Regentraufe; *Sorab.* 1. wotżeschki; *Slov.* přjstřešj, střecha od wichřice hágicý; *Boh.* přjstřešek, přjstřešj; *Sorab.* 2. tschěcha; *Vind.* predstreha, nadstrefhek, nadstrefhje; *Carn.* nadstreshnék, nadstreshk, nadstroshk; *Croat.* podsztrossnicza; *Ross.* навѣсъ, выпускъ. Buduje-li kto co ku szkodzie sąsiada, jako gdyby mu strzechę albo abdach na jego dworzec wpuścić chciał.... *Szczerb. Sax.* 36. *ib.* 317. Żołnierze, by byli bezpieczniejsi od strzał, uczynili sobie dylowanie i obdaszek. *Baz. Sk.* 212. OBDACHOWY, OBDASZKOWY, a, e, n. p. Obdachowe wiązanie. *Cn. Th.*, Wetterdach=.

OBDAL *adverb.*, opodal, przydaléj, ein wenig weit, nicht gar nahe. Za nim obdal idzie. *Fur. Uw. F* 3 *b.* OBDALNY, a, e, opodalny, przydalszy, ein wenig weit entfernt. Kupiectwo odległe wyspy, głuchemi pustyniami obdalne kraje, złącza. *Arch. ded.*

OBDARCIE, *ob.* Obedrzeć.

OBDARNIĆ, *ił*, *f.* obdarni *cz. dok.*, darniem obkładać, mit Rasen belegen. Miejsce zakryte wałem obmurowanym lub obdarnionym. *Papr. W.* 1, 472.

OBDAROWAĆ, *f.* obdaruje *cz. dok.*, podarkiem kogo zaszczycić, einen beschenken; *Boh.* obdarowati; *Eccl.* ударовати. Bóg wiernych obdarował takim błogosławieństwem, kędy żadnego utrapienia nie uznają. *Biał. Post.* 99. Od wielu osób dziękowano panu bogu za nas, z tego obdarowania, które w nas jest. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 1, 11.

OBDARTUS, a, *m.*, człowiek obdarty, gołota, gałgan; n. p. Wolą mieć dziesiąciu obdartusów, jak dwóch tylko ludzi, a dobrze ubranych. *Mon.* 65, 420, ein Abgelumpter, ein Lumpe. ODARTY, *ob.* Obedrzeć.

OBDARZYĆ, *f.* obdarzy *cz. dok.*, obdarzać *niedok.*, *Boh.* obdařiti; *Slov.* obdarauwám; *Sorab.* 1. wobdarim, wobdahruyu; *Vind.* obdaruvati, obdarovititi, obdieluvati; *Rag.* obdâriti, nadâriti, nadarîvati, (cf. nadarzyć); *Croat.* nadarújem; *Bosn. et Slav.* nadariti; *Ross.* одарить, одаривать, надарить, нажаловать, надѣлить, надѣлять; *Eccl.* задаряю, удобротворити, оущедрити, облагодатити, облагодательствовати; uszczęśliwić kogo podarzem, hojnie go w co opatrzyć, mit Geschenken beglücken, reichlich beschenken, versehen mit etwas, begaben, überschütten; *ejusdem significationis est cum* darować, *sed eam auget, i. e. multa, magna aut honorifica donare. Cn. Th.* Łaskami go swemi obdarzył. *Teat.* 46. *d*, 1. Rozdawanie orderów nie powinno mi być zazdroszczone, abym gdy nie mogę obdarzyć, mógł przynajmniéj ozdobić. *Gaz. Nar.* 1, 189. Stan. Aug., begütern. OBDARZYCIEL, a, *m.*, *Rag.* nadaritel; der Beschenker, Begaber. *W rodz. żeńsk.* Obdarzycielka, *Rag.* nadaritelicza.

OBDASZEK, *demin. nom.* Obdach, *qu. v.*

OBDŁUŻNY, a, e, — ie *adv.*, *Boh.* obdylný, obdlaužný; *Vind.* duugoviten, podougi; *Rag.* odugh; *Ross.* долгова-

тый, длинноватый. Obdłuż *adverb.*, cokolwiek długi, przydłuższy, podługowaty, länglich, etwas lang. Ogród mierny, obdłużny. *Pot. Arg.* 208. Był Alexander średniéj urody, twarzy obdłusz, kościsty i żyłasty. *Biel. Św.* 262 *b.* Rzecz jakąkolwiek obdłużną raz z wieczora przeczytawszy, tak ją nazajutrz zupełnie mówi, jako drugi z ksiąg czyta. *Warg. Wal.* 71. OBDŁUŻNOŚĆ, *ob.* Podługowatość, die Länglichkeit.

OBDUKCYA n. p. sądowa; widzenie, wizya, gerichtliche Besichtigung. *Tr.* OBDUKOWAĆ co, n. p. zabitego; sądownie go oglądać i trupa examinować. *Tr.*

OBDZIAŁ, u, *m.*, (*Carn.* obdejl *dos*); dział komu przypadły, der einem zugefallne Antheil. Niewiernik w jéj granicach już nie mieszkał cale, I nie miał cząstki w Luzów dziedzictwa obdziale. *Przyb. Luz.* 94, *Ross.* обдѣлка oprawa. OBDZIELIĆ kogo czym *dok.*, Obdzielać *niedok.*, udzielić mu po części, einem mittheilen, ihn mit einem Theile von etwas versehen. Wyzwolenka ta często nadobnym ciałem służalców dworskich obdzielała. *Nar. Tac.* 2, 480. (t. j. obdarzała). Czarę z ręki syna Od prawéj strony obdzielać zaczyna. *Dmoch. Il.* 20. (*Boh.* obdělati ogrodzić); (*Carn.* obdejlim *dotare*; *Vind.* obdeliti, okuldeliti; *Ross.* одѣлить, одѣлять hojnie obdarzyć; обдѣлить, обдѣляю w dziale oszukać).

OBDZIERAĆ, *ob.* Obedrzeć. OBDZIERŻEĆ, *ob.* Odzierżeć.

w OBEC, w *OBIECZ, *OBSZCZE, *adverb.*, (*Boh.* obec, obecnice, obecnjk, společnost gromada, gmina; wůbec *vulgo*, občanský stanu, n. p. konsyliarz stanu; *Slov.* obec *respublica*, obecně *communiter*, wůbec *generatim*; *Carn.* opzhina; *Vind.* obzhina = gromada, lud, mnóstwo; *Croat.* obchina *communitas*, obchinszki *communis*; *Dal.* opchina, opchen, opchiti *communicare*; *Slav.* opchinski *communis*; *Rag.* opchina *universitas*, opchjeni *universalis*; *Ross.* вообще w ogół, we wszem, всеобщій ogólny, общій, общъ spólny, pospolity, powszechny, общникъ spólnik, община społeczne pospolite dobro, (cf. obcy); общество społeczeństwo, общительность gorliwość obywatelska, obywatelstwo, Gemeinsinn; сообщительно spólnie, razem; общенародно powszechnie, wszędzie; *Eccl.* общно, обще, вообще spólnie, обещнѣ, общнѣ, общимъ согласіемъ; обьщьникъ, общникъ, обьщитель uczestnik, обьщительнъ hojny); *§. 1. *obsol.* *obiecz *subst.*, n. p. Nietylko ludzie rozumni, ale też pospolita obiecz ludzka, za wielką to wadę zawsze mieli. *Eraz. Jęz. D* 8 *b.* cały ogół ludzki, die Gesammtheit, Gesammtzahl. — *§. *Obszcze, spólnie, gemeinschaftlich. Jest to rzecz przystojna zakonnikom, a osobliwie obszcze, t. j. *in communitate* żyjącym. *Pim. Kam.* 340. Czerńcy według reguły ś. Bazylego w manastyrach *obszcze, t. j. *communiter* żyli. *Sak. Sob. B* 3. — §. W obec, w ogół, ogólnie wziąwszy, razem, niepojedynczo, *en general*, generalnie, überhaupt, alle zusammen; *Sorab.* 1. wschechzrómadne. Traw jest wiele, o których wszystkich ani z osobna, ani w obec, tylko o niektórych, będzie się mówiło. *Syr.* 1302. Kazano nam modlić się w obec za wszystkich ludzi. *Modl. Gd.* 104. Chrystus, pan wszystkich rzeczy stworzonych w obec, i osobliwie ludzi wiernych. *Kucz. Kat.* 72. (w powszechności. *edit. recent.*). Ociec niebieski jest wszystkich rzeczy w obec sprawcą. *Salin.* 2, 408. Ludzie wszyscy w *obiecz, acz wiedzą, że to prawda, a wzdy grzeszą. *Eraz. Jęz. D* 8. *ib. M* 2 *b.* O tych rzeczach trzeba mieć pewną wiarę, bądź o każdej w szczególności, bądź w obec o wszystkich. *Kucz. Kat.* 22. (w powszechności. *recent. edit.*). Uważanie o aniołach w obec. *Wys. Aloj.* 470. Statuta te chcemy, aby od wszech w obec poddanych naszych chowane były. *Vol. Leg.* 2, 608. t. j. od wszystkich zgoła, von allen und jeden. Wszystkim w obec, i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznajmujemy... *ib.* 2, 650. My Stanisław August, wszem w obec i komu o tym wiedzieć należy.... *Gaz. Nar.* 1, 255. Było w obec wszystkich ośm tysięcy. 1 *Leop. Num.* 4. (hurtem). *Prov. Slov.* Obec, welki kopec; *communitas magnus obex*; *nec Hercules adversus duos.* — §. *2. W obec; teraz bierze się też za obecnie; pomimo przestrogi *Włodka*, że dawniéj nigdy tego nie znaczyło: in Gegenwart, osobiście, in Person. Więzień w obec sądu popiera, iż niewinnie oskarżony jest. *Ostr. Pr. Kr.* 2, 150. Zapraszasz mię do siebie, synu mój kochany, Bym się w obec stawiła, na ten dzień. *Zab.* 13, 412. OBECNY, a, e, OBECNIE *adverb.*, (*Boh.* obecný, obecně spólny, občanský, obecanský od stanu, państwa, wšeobecný *omnibus communis, universalis*; *Slov.* obecni, obecne *generalis, communis*; *Bosn.* opcchjen, tako jednoga kako drugoga, *communis*; *Rag.* opchjeni *id.*, *Slav.* opchenj; *Dal.* opchen; *Ross.* общій, обще, общежительный, общественный spólny); — *§. *obsol.* obieczny, ogólny, uniwersalny, allgemein, gesammt. Słyszę, że Chrystusowi wszyscy się poddali, widzę też krom tego już *obiecznego a wszem pospolitego zakonu, wszystko mu podlega. *Eraz. Jęz. I i* 5. Ludzie obieczni niechaj będą posłuszni przykazaniu bożemu. *ib. K k* 8 *b.* wszyscy, generalnie. — *§. Osobisty, w osobie, osobą, persönlich, in Person. Na Pizański synod biskup Krakowski obecnie jechał; drudzy zaś biskupi posły swoje wyprawili. *Krom.* 442. — §. Przytomny, obliczny, gegenwärtig; *Slav.* ocsigledan; *Carn.* prizho; *Vind.* prizhen, naprizhen, vprizhen, sedain; *Ross.* присущій; *Eccl.* насутствующій, настоящій. Dawność wychodzi między obecnemi za dziesięć lat, a między niebytnemi za dwadzieścia. *Szczerb. Sax.* 65. Piérwéj go ludzie już obecnego widzieli, niż o przyjeździe słyszeli. *Warg. Cez.* 143. Ciało wprawdzie bolało; ale dusza obecna sobie była. *Birk. Zbar. D* 3. Obecnym być, *Vind.* tukaibiti, vprizhibiti, perstanuvati; *Eccl.* соприсутствую. Nieprzytomnym, nieobecnym być *Ross.* отбыть, отбываю. Nieobecny *Ross.* отсутствующій. Te rzeczy ludzi trwożyć zwykły, które obecne w oczach nie są. *Warg. Cez.* 207. OBECNOŚĆ, ści, *ż.*, (*Boh.* obecnost, obecenstwj; *Ross.* общество społeczeństwo; cf. *Boh.* občina = *campus herbidus communis* = błonie; *ob.* Obec -); przytomność, obliczność. *Cn. Th.*, die Gegenwart; (*Vind.* prizha, prizhnost, naprizhnost, vprizhnost). Nieobecność *Ross.* неприсутствіе, отлучка. Zawsze się zapłonił, zwłaszcza gdy miał rzecz w obecności wielu. *Pilch. Sen. list.* 1, 75.

Pochodz. *wyobcować.*

OBEDRZEĆ, obdarł, *f.* obedrze *cz. dok.*, OBDZIERAĆ *niedok.*; *Vind.* okulpodreti, okulpotergati; *Ross.* обдирать, ободрать; na około pozdzierać, *ob.* Odrzeć, rund um abreißen. Wszyscy tacy warci, By żywcem byli ze skóry obdarci. *Kniaź. Poez.* 3, 135. Rozumiałem, że na nim suknie w kawałki obedrą, tak go każdy do siebie ciągnął. *Zab.* 13, 208. (cf. obdartus). Obdarłem się, i chodzę, gdyby drab jaki. *Teat.* 33, 21. Wyniosłość, zawiść, duma, łakomstwo, rozpusty, Te czynią świat częstokroć obdarty i pusty. *Zab.* 11, 392. *Zabł.* Obdarcie *Ross.* обдирка.

*OBEDYENCYA, yi, *ż.*, z *Łac.*, posłuszeństwo, uszanowanie, n. p. Idą obedyencyą oddawać cesarzowi. *Star. Dw.* 54. Czerńcy na różnych posługach i obedyencyach rozesłani i zostawieni będąc.... *Pim. Kam.* 88.

OBEGNAĆ, ał, a, *cz. dok.*, (*Boh.* obehnauti, obehnal, obeženu = *circum agere*, cf. oganiać, ognać; *Vind.* okulgoniti, okulgnati; *Sorab.* 1. wobhonicž doświadczać; *Ross.* обогнать, обгонять dognać, doścignąć); obiec, obiegając otoczyć, um etwas herum rennen und es so einschließen. Jednego baranka białego Zgraja pasterzów w polu obegnała, Kijmi zabiła, i zamordowała. *Odym. Św.* 2, *G g* 3 *b.* Wyspa ta, lasy rozkosznemi obegnana. *Biel. Hst.* 280. (owieńczona). — Obegnać miasto, położyć obóz około wszego miasta, *circumsedere. Mącz.*, obledz, otoczyć, opasać, *Vind.* okulopašiti, obdati, okulskleniti; eine Stadt berennen, belagern. Polacy Soczawę w koło obegnali. *Biel. Kr.* 435. Nasi Krosno obegnawszy, w okolicy pustoszyli. *Gwagn.* 88. Kamieniec strwożysz bliskim wojska ciągiem, Obegnawszy go w koło, jako kręgiem. *Jabł. Buk. Q* 3. Ciągnął do Rzymu, obegnał go, a wziął go za dwa lata. *Biel. Św.* 62 *b.* 1 *Leop.* 2 *Paral.* 11, 9. O dobyciu zwątpił; o obegnaniu nie piérwéj radzić postanowił, ażby się na żywność sposobił. *Warg. Cez.* 179. OBEGNANIEC, ńca, *m.*, *activ.*, obleżeniec, der Belagerer. — §. *pass.* Obegnańcy na zamku i wody nie mieli. *Biel.* 88. *erronee pro* obegnani, obleżeni. OBEGNAŃCZY, a, e, Belagerungs=. Obegnańczy wieniec, *obsidionalis*, hetmanowi obleżeńcy (obleżeni) dawali, wybawieni od niego. *Warg. Wal.* 60.

OBEJDZIE, *ob.* Obchodzić. **OBEJM, u, *m.*, *Chodk. Kost.* 7, *ob.* Objątek, objąt. OBEJMOWAĆ, *ob.* Objąć.

OBEJRZEĆ, ał, eli, *f.* obejrzy *act. dok.*, OBZIERAĆ, OZIERAĆ, OGLĄDAĆ, *OGLĘDAĆ *niedok.*, *OGLĘDNĄĆ *jednotl.*, Oględywać, Oglądywać *frequ.*, ogléduje, oglądywa *Praes.*; *Boh.* ohližeti, ohlidnauti, obhlidnauti, ohlidati, ohledowati, ohledawati, ohledati, shlednauti, shljdnu, shlednu; *Slov.* osýwam; *Sorab.* 1. wobladacž, wobladowacž, wobhladuyu, wohladuyu; *Vind.* ogledati, ogleduvati, obgledat, pogledat, oglejati, okulgledati; *Carn.* ogglédam, sgledujem se; *Croat.* sgledam, ogledam, pregledati; *Bosn.* ogledati, ugledati, pomno viditi i gledati; *Rag.* obazritti; (*Slav.* ogledati, koshtati; *Rag.* oglêdati *gustare*); *Ross.* оглянуть, обглядѣть, оглядывать, огляжу, оглядаю, обглядаю, возглядать, разглядѣть, разглядывать, осмотрѣть, осматривать, обозрѣть, обзирать, обозрѣвать, озирать; *Eccl.* объглядати, осмотрѣть, оглядѣть, съзрцати, зерцаю, съмотрити, съмотрати, смотряю; 1 a) na około patrząc uważać, besehen. Oględował galery i wszystkie armaty. *Paszk. Dz.* 40. Oględowali fontanę, wśrzód placu uczynioną. *Warg. Wal.* 307. *Warg. Radz.* 160. Skanderbeg włożywszy delią na pancerz, jechał miasta oglądywać. *Baz. Sk.* 208. Kiedy tak hetman mury oglądował.... *P. Kchan. Jer.* 71. Oględuje twarz swą w zwierciedle, a oglądawszy się, odszedł, i wnet zabaczył, jaki był. 1 *Leop. Jac.* 1, 23. Dla większego przekonania, sam chciałem te rzeczy przeglądać i ozierać. *Xiądz.* 270. Wziąć co na oglądanie. *Cn. Th.* 615. zum Besehen nehmen. Na pokazanie, od kupca, szynkarza, na skosztowanie, na oglądanie rzecz jaka dana, *ob.* Proba. *Cn. Th.* 821. Oglądanie, obejrzenie, *Boh.* ohljžka, ohljdka; *Sorab.* 2. hogled; *Sorab.* 1. poladani; *Vind.* ogled, osirallost; *Ross.* оглядка, смотръ, засмотръ, досмотръ, осмотръ, смотрѣніе, свидѣтельствованіе. Kiedy o czyich leciech wątpią, tam oględowanie ciała miejsce ma. *Szczerb. Sax.* 198. (*ob.* Oględy, oględziny). Obzierający *Eccl.* обзирательный; z tąd обзорище, высокая башня, стражница, твержа, *ob.* Strażnica. — b) Oglądam *vel* oglądywam abo oględywać jadę, idę, miasta, kraje, w pielgrzymstwo dworne się wdaję; jadę, abym zwiedził kraje dalekie. *Cn. Th.* 615. zwiedzam cudze kraje, ich gehe auf Reisen, reise die Welt zu sehen. Chcąc cudze ziemie oględać, wezbrał się do Włoch. *Ezop.* 50. Oglądanie, oględowanie krajów, miast cudzoziemskich, pielgrzymowanie dworne, *lustratio locorum. Cn. Th.* 615. das Besuchen fremder Länder. — 2. Oglądać kogo, obaczyć, ujrzeć, jemanden sehen, sprechen. Oglądałem cię Boga mego w ciele, niestworzonego, stworzonym; nieoglądanego widomym. *Sk. Żyw.* 1, 76. Wracasz na łono matki, tak dawno czekany, Jakże jestem szczęśliwa, że ciebie oglądam! *Niemc. P. P.* 34. Oglądał dzień ten pożądany. *Tr.* Do oglądania, do ujrzenia co odłożyć. *Cn. Th.*, do obaczenia, auf Wiedersehen. Boże nie dasz świętemu twemu *obeźrzeć na sobie skażenia. 1 *Leop. Ps.* 15, 10. (*oględać. 3 *Leop.*, doświadczyć). Nie ogléda zatracenia albo skazy. 1 *Leop. Ps.* 48, 11. (nie ogląda. 3 *Leop.*). OBEJRZEĆ się, OGLĄDAĆ się; 1. w zad patrzeć, abo po stronach patrzeć, sich umsehen; *Sorab.* 1. wohladuyu szo; *Bosn.* obazrittise, obziratise; *Carn.* zgledavatisze, osiram se; *Vind.* se ogledat, okulviditi, okulgledati, ogleduvatise, osretise, osiratise; *Rag.* obazrettise, obziratise; *Croat.* obzirâmsze; *Ross.* обозрѣться, возриться; *Eccl.* озрѣти ся, озирати ся, обозрѣти ся, обозрѣваю ся. Oglądnąwszy się żona Lotowa, obróciła się w słup solny. 1 *Leop. Genes.* 19, 26. (obejrzawszy się. 3 *Leop.*). Obróciła się w słup solny, iż się oglądnęła nad rozkazanie. *Biel. Św.* 6 *b.* Obejrzawszy się i tam i sam, widząc, że nikogo nie było.... *Radz. Exod.* 2, 12, Ozierając się woła: a gdzieś się podział! *Teat.* 20. *b*, 158. Na głos ten oglądnąwszy się, rzekł.:.. *Warg. Wal.* 34. Oględnął się zasię, a ujrzał go. *Budn.* 2 *Reg.* 2, 24. Oglądać się na wszystkie strony, jak złodziej. *Teat.* 32. *b*, 87. Gumno nie ma być daleko od folwarku, ale tuż na obeźrzeniu. *Cresc.* 149. t. j. pod okiem, gleich vor den Augen, im Gesichte. — §. *Transl.* Oglądać się na co, na kogo = uważać co, zastanawiać się nad czym, względać

na kogo, wzgląd mieć nań, sich nach einem, oder nach etwas umsehen, auf ihn sehen, auf ihn Rücksicht nehmen. Otwartym na wszystko oglądać się okiem. *Torz. Szk.* 52. Na to, co mi przekładacie, najmniéj się nie oglądam. *Smotr. Nap.* 23. Oglądający się, przezorny, obaczny *Ross.* осмотрительный. Oglądaj się na poślednie koła, na przyszłe czasy. *Rys. Ad.* 52. *Kłok. Turk.* 120. Na te rzeczy trzeba się obejrzeć. *Salin.* 4, 451. Nie oglądali się ojcowie na syny, opuściwszy ręce. 1 *Leop. Jer.* 47, 3. (nie obejrzeli się. 3 *Leop.*). Uczynił to dla bojaźliwych i na wszystkie się niebezpieczeństwa oglądających. *Siem. Cyc.* 560. Mądry na wszystkie strony się ogląda. *Cn. Ad.* 466. Na wiele się trzeba oglądać temu, który ma przysiądz. *Karnk. Kat.* 313. Nie oglądam się, co ze mną będzie; ale mówię, kto kocha ojczyznę, powinien być za tym projektem. *Ust. Konst.* 1, 156, Stan. Aug. Na żadne obietnice i pogróżki królewskie obejrzeć się nie chciał. *Sk. Dz.* 1081. Wieku swego całego na to nie żałowali, ani się na prace żadne nie oględowali. *Warg. Wal. praef.* Tylko żeby dziś było; na jutro się nie oglądają. *Teat.* 22. *c*, 25. *Paszk. Dz.* 113. Na ludzie się oglądać. *Cn. Ad.* 535. (cf. respektami się uwodzić; cf. nie kto, ale co). Pan nie ogląda się na to, na co się ogląda człowiek; bo ludzie widzą to, co jest przed oczyma, ale pan w serce patrzy. *Radz.* 1 *Sam.* 16, 7. Bóg się na osoby nie ogląda. *W. Act.* 10, 34. Bym się na cię nie oglądał; *nisi pater esses, non tulissem. Cn. Ad.* 50. — Oglądać się na kogo = obawiać się go. *Cn. Th.* Niejaki Aryanin, człowiek dzielny i wojenny, miał wielkie łaski u cesarza; i oglądał się nań cesarz, i bał się go niejako dla odstępstwa jakiego. *Sk. Żyw.* 59-60. Biskupi, na króla i moc jego się oglądając, mijali sprawiedliwość. *Sk. Dz.* 1081. Oglądać się na kogo, spodziewając się ratunku. *Cn. Th. pendere ex aliquo.* — Oglądanie się na kogo, wzgląd, obawianie, obawa, *respekt *Boh.* auhled, ohled. — 2. Oglądać się z kim = ujrzeć się z kim, widzieć się z kim, zejść się z kim; jemanden sprechen, mit ihm zusammen kommen, ihn wo sehen. OBEJRZAŁOŚĆ, *ż.*, przezorność, die Vorsichtigkeit. Wrócił się nie tak nieuważnie, jako był ustąpił, ale z wielką ostrożnością i obejrzałością. *Pilch. Sall.* 283. t. j. oglądając się na wszystko. OBEJRZAŁY, a, e, *adverb.*, przezorny, wzgląd mający, względny, vorsichtig. Panowanie Tyberyusza, na wszystkie strony obejrzałego, czyli raczéj we wszystkim podejrzliwego. *Pilch. Sen. list.* 2, 148. Rzymianie w domu i obozie na wszystko obejrzali i opatrzeni. *Pilch. Sall.* 12. Zaliż nie widzisz? jak obejrzale postępuje roztropność? *Pilch. Sen. list.* 3, 370. Na wynikające skutki nieobejrzali, do buntów niewiele potrzebowali przyłudy. *Pilch. Sall.* 29., *Eccl.* безобзорный. *OBEJŹRZLIWY, a, e, obejźrzliwy w około, *circumspicuus*, co ze wszech stron może być obejźrzano. *Macz.* umsehbar, umsiehbar; *oppos. Eccl.* необозрный.

OBEJŚCIE, *ob.* Obchód.

*OBEL *adverb.*, [z *czesk.* obel = zupełnie, porów. *cerk.* обилъ abundans 2], n. p. Zakonnikom naszym wszenocne modlitwy odjąć, obel usiłujesz. *Pim. Kam.* 240. Ceremonie te nasze skracając, nie obel przecię wyrzucił, ale przykazał, aby nad chorymi używane były. *ib.* 198. ze wszystkiem, ze szczętem, zgoła, (cf. obli, obły; cf. *Ross. obs.* обелъ niewolnik).

OBELGA, i, *ż.*, (*Etym.* łga, łżyć); hańba, obelżenie, Schimpf, Schmach, Schande; *Sorab.* 1. nekazanstwo, hanidba; *Croat.* pszoszt, rugòta; *Ross.* образа, (cf. obraza). Żydowski naród jest na obeldze u całego świata. *Kłok. Turk.* 152. Każdy swoje zwycięstwa wyliczał, z wielką wielu godnych dam obelgą. *Mon.* 70, 524. OBEŁGAĆ kogo, *f.* obełże *cz. dok.*, okłamać, kłamstwami kogo nakarmić, einen belügen. *Tr.*, *Vind.* oblegati; *Sorab.* 2. hobełdgasch, hobelgasch, hoboldgasch, hobolgasch; *Ross.* оболгать, облыгать, оболгаю, облыгаю. OBEŁGAĆ, *ob.* Obelżyć. OBELGACZ, a, *m.*, *Ross.* оболгатель; potwarca.

OBELISK, u, *m.*, OBELISZEK, szka, *m.*, *demin.*, ostrosłup, ein Obelisk; rodzaj kolumny, u wierzchu kończatéj. *Kras. Zb.* 2, 260; *Bosn.* guglja, slup.

OBELGNĄĆ, OBELNĄĆ, *f.* obelnie *neutr. jedntl.*, przylgnąć około czego, rund um kleben bleiben, ankleben. Powrozy w nasieniu cierniowym obwalać, tak iżby obelnęły. *Cresc.* 146. Zatyłość zakryła twarz jego, a tłustością obelnęły ledźwie jego. *Radz. Job.* 15, 27. *Sienn.* 595. — Leży na ziemi, prochem obelniony. *Miask. Ryt.* 21. obsypany, oblepiony, beklebt. Robak w mrówisko wbieży, I obelniony bez władzy leży. *ib.* 61.

*OBELŻA, y, *ż.*, obelga, hańba, Schimpf, Schande. Więcéj z niéj obelży, niż sławy nabędziesz. *Otw. Ow.* 182. OBELŻYĆ, ył, y, *cz. dok.*, OBELŻYWAĆ, *czestotl.*, OBEŁGAĆ *niedok.*, sponieważyć kogo, einen schmähen, lästern, beschimpfen; *Vind.* ofhmagati, fhmagati, obnesti, obnafhati, spofhtuat; *Bosn.* opsovati; *Croat.* opszuvati, obssanújem; *Ross.* ругать, выругать, бранить, cf. urągać; (обольстить, обольщаю oszukać, okpić). Król Ammonitów obelżył posłów Dawida, ogoliwszy im po połowicy brody, i poprzekrawał w poły szaty ich. *Dambr.* 469. Słusznieby mię każdy obelżyć mógł, gdybym to uczynił. *Warg. Wal.* 142. Popuszczają dziś ludziom wędzidła na uczciwych panienek obelżenie. *Petr. Pol.* 424. Słyszycie prawdę świętą, obelganą, zbluźnioną, spotwarzoną. *Smotr. Lam.* 28. Lukrecya wolała uczciwie zginąć, niżeli w obelżeniu na świecie żyć. *Petr. Ek.* 19. t. j. w zgwałceniu, in der Beschimpfung, Verunehrung. OBELŻYCIEL, a, *m.*, pohańbiciel, der Beschimpfer; *Hung.* balgatag; *Vind.* ofhmagavez, oberavez; *Croat.* obssanitel. OBELŻYCIELKA, i, *ż.*, n. p. Obelżycielka sławy. *Wys. Kat.* 403, die Beschimpferinn, Verleumderinn. OBELŻYWOŚĆ, ści, *ż.*, pohańbienie, die Schimpflichkeit; *Vind.* fhmagujezhlivost, radofhmagnost; *Croat.* obssanoszt. OBELŻYWY, a, e, OBELŻYWIE *adverb.*, łżący, zelżywy, schimpflich, schmählich, schändlich, schändend; *Sorab.* 1. wohanidbenez; *Vind.* fhmagujezhliu, radofhmagliu, obsnafhajozhliu; *Croat.* obssanlyiv.

OBEMGLEĆ, *f.* obemgleje *neutr. dok.*, mgłą zajść, mgłą się okryć, umnebelt werden, sich in Nebel verhüllen. Ziemia obemglawszy.... *Kołak. Wiek. B* 1.

OBEMRZENIE, *ob.* Obumrzeć.

*OBERCUCH, a, *m.*, z *Niem.* der Ueberzug; powłoka, wierzchne pokrycie, wierzchnia suknia, das Oberkleid. U niego obercuchy szersze niż u kogo; Od kabata sto złotych, jeszcze to nie drogo. *J. Kchan. Dz.* 34. To nadobny obercuch, piękne sznurowanie, Gdy na cnocie z rozumem będzie haftowanie. *Rej. Wiz.* 16. Już nie dba nic o stroje, nie dba o pstrociny, Najlepszy mu obercuch, dopaść do pierzyny. *ib.* 93. *ib.* 57 *b.* W świeckich burzkach, kto nie umie, jedno się w kabat uwiązać, kolet pięknie postanowić, obercuchy owe nadąć, już mu tam za prawdę będzie trudno z żelaznemi się obercuchy obchodzić. *Rej. Zw.* 113.

OBERMAN, a, *m.*, z *Niem.* Obermann, Obere; przełożony, starszy, der Vorgesetzte, *praefectus operarum in salinis. Cn. Th.* superintendent solny, der Ober-Salzaufseher; igrzysk sprawca, rządca, sędzia, płajca, *magister certaminis. Cn. Th.*, der Director oder Ansteller der öffentlichen Spiele. *Honorarius arbiter*, oberman, t. j. sędzia na którego się obie *stronie zdawają, abo którego też sędzia na co wysadza, aby strony pojednał. *Mącz.* polubowny sędzia, rozjemca, der Schiedsrichter. Prawego obermana między sobą mieli, Obiedwie strony zatym na to się udały, Aby to, co on rzecze, prawdziwie strzymały. *Papr. Koł. P* 4. OBERMAŃSKI, a, ie, od obermana, Obermanns-, rozjemczy, polubowny, schiedsrichterlich. Zjechali się do Wyszegradu król Czeski Jan, i *Karzeł król Węgierski, obyczajem obermańskim, o posiedzenie krain Polskich przez Krzyżaki. *Biel. Św.* 216 *b.*

OBERMUS, u, *m.*, z *Niem.*, starte migdały, z winem przypiekane w formach, geriebne Mandeln mit Wein in Formen gebacken. Obermus zrobisz, oczyściwszy migdały, utłuczesz w moździerzu, i cukru wsypiesz, potym zaléj winem; wyłóż gęste na półmisek, lub w formy blaszane, posyp cynamonem, upiecz w piecu wolnym. *Wiel. Kuch.* 417.

*OBERSTER, a, *m.*, z *Niem.*, *Star. Ref.* 19, *ob.* Półkownik. OBERSTLEUTNANT; *Slav.* obêrstlaitnant, *ob.* Podpółkownik.

OBERSZTYNY *plur.*, u szewców, listewka ze skórki około przyszwy, wewnątrz bóta, lub na wierzchu. *Magier. Mskr.* der Oberleisten im Stiefel.

[OBERTAS, a, *m.*, (*Etym.* obracać); taniec ludowy na Mazurach, a szczególniej w Krakowskiem. *ob. Gołęb. Gry i Zab. str.* 325. — 5]. OBERTASY, ów, *plur.*, (w *Niem.* Obertasse wierzchnia filiżanka, kubek; główka filiżanki); żartem, zamiast obroty, kurowody, ambarasy, kłopoty, tarapaty, Verlegenheiten, verdrüßliche Händel; *Boh.* trampota. W jakież ja biedny człowiek wpadłem obertasy! *Teat.* 43. *c*, 144. Merkury w nieustanne wprzężon obertasy, służy Jowiszowi.... *Zabł. Amf.* 4. W takowych obertasach, temu biedakowi został jeden przyjaciel. *Zab.* 8, 96. *Tręb.*

OBERTYN, a, *m.*, miasto na Pokuciu, sławne zwycięstwem Polaków nad Wołochami, gdzie poległ Sieniński. *Dykc. Geogr.* 2, 232, eine Stadt in Galiz.

OBERWAĆ, *f.* oberwie *act. dok.*, OBRYWAĆ *niedok.*, *Boh.* oberwati; *Bosn.* obarvati, obrrivati, *Croat.* obrívam; *Ross.* оборвать, обрывать, отеребить, отеребливать; a) owoc, kwiatki zkąd na około odszczypiając zbiérać; rund herum abpflücken, abreißen, *Ross.* зажилить. Bartek na drzewie obrywa gruszki. *Teat.* 51. *b*, 3. Obrywać włosy, *vellere comam. Cn. Th.* Oberwanie *Ross.* обрывъ. *Fig.* Słowo to ledwie mi uszów nie oberwało. *Teat.* 9. *b*, 10. t. j. ledwie mnie uszu nie pozbawiło. — b) *transl.* Oberwać co, niesłusznie, chytrze, urywkiem czego dostać, oskrobać, okroić, urwać, sich ein Profitchen machen, sich Schwänzelpfennige machen, *Ross.* заваровaться, пощечиться. Każdy chce co oberwać. *Cn. Ad.* 338. Uczy go maniery Francuzkiéj, spodziewając się, że za to cokolwiek na grzbiet oberwie. *Boh. Kom.* 1, 300. (t. j. jakiej sukni dostanie). Żydowi materye przykrawując na szaty się oberwie. *Grod. Dis. F b.* — c) *Passiv.* Oberwać co złego, plagi, kije etc., Schläge, Schelte bekommen. Pójdź wcześniéj, póki możesz, bo oberwiesz cięgi. *Zabł. Amf.* 82. A chcesz ty co na pysk oberwać? *Teat.* 10. *b*, 41. Wiesz ty, że tu u mnie możesz co oberwać? *ib.* 24, *c*, 69. Jużeś wziął po nosie od mojéj żony, chcesz i ode mnie oberwać? *Teat.* 34, *b*, *F i j.* Oberwie karę od drugiego, którąby miał wziąć od ciebie. *Pilch. Sen.* 249. Gdy się Pan wielki gwałtownie rozgniewa, Oberwie blizki, choć się nie spodziewa. *Wad. Dan.* 43. Jabym po skórze oberwała od matki. *Teat.* 14. *d*, 14. ich würde von ihr was auf den Pelz kriegen. *Zabł. Amf.* 95. Oberwać przez łeb. *Jabł. Buk. P b.* Kto nie ustąpi z drogi méj Minerwie, Kręconym z wierszy biczem w łeb oberwie. *Mon.* 76, 372. OBERWAĆ się *recipr.*, zerwać się dźwiganiem, sich verheben, verreißen. (*Sorab.* 2. sze hobrisch, hobriwasch wyrywać, podrywać brzegi). Na urazy abo oberwanie lekarstwo. *Haur. Sk.* 409, Verrenken, Verreißen. OBERWIPOŁEĆ, łcia, *m.*, *Tr.*, urwipołeć, rzezimieszek, ein Beutelschneider.

OBERŻA, y, *ż.*, z *Włosk.* lub *Franc.*, die Auberge, das Gasthaus, dom gościnny; *Vind.* goshtarja, kerzhma, litush; *Ross.* постоялый дворъ. Nieporządne oberże. *Teat.* 19, 8. OBERŻYSTA, y, *m.*, *Slov.* hostinski; gospodarz domu gościnnego, der Gastwirth. Gracze, oberżyści, traktyernie młodym dopomagają tracić pieniądze. *Teat.* 22, 10. OBERŻYSTKA, i, *ż.*, *Slov.* hostinská.

OBERZNĄĆ, *f.* oberznie *act. jedntl.*, OBRZYNAĆ *niedok.*, (*disting.* orznąć), obrzezać, obcinać, beschneiden; *Boh.* obřezati; *Slov.* obřezugi; *Sorab.* 1. wobrezuyu, wobrižu, wobrižem, wobrizam; *Vind.* obresati, obresuvati, okulresati, odsekavati, okleshtruvati, naresat; *Croat.* obrezati, obrezavati; *Bosn.* obrezati, obrizati; *Rag.* obrèzati, obrezìvati; *Dal.* obrizati; *Ross.* обрѣзать, обрѣзывать, обрѣжу. Nie przyszedł czas obrzynania wina. *Bzow. Roż.* 82. *Sorab.* 1. wobrezeno; *Vind.* obresanje, obresuvanje, (cf. obrzezanie). Obrzynają się gałązki, aby młodym drzewkom przyśpieszyć owocowanie. *Kluk. Rośl.* 1, 125. Końce paznokci obrzynamy. *Wej. Anat.* 61. Łakomstwo obrzynania i uskąpiania złota. *Gaz. Nar.* 1, 328. Złotu oberzniętemu szacunku legalnego zabraniamy. *ib.* 1, 328. Oberznięcie księgi, *ob.* Kraj księgi, *Ross.* обрѣзъ. Trzech już gardło dało, czwarty na tymże oberznie się ostrzu. *Pot. Arg.* 325. t. j. urzną mu głowę, er wird sich an

demselben Messer wund schneiden. Agata piersi oberznione w ręku trzymała. *Wys. Kat.* 450. t. j. na około oderznięte, die rund um abgeschnittenen Brüste. — *Obrzynanie bydła, ciołków, baranów. *Haur. Sk.* 57. t. j. wyrzynanie, trzebienie, das Verschneiden, Schneiden des Viehes.

OBESCHNĄĆ, OBESCHŁY, *ob.* Oschnąć.

OBEŚCIE, *ob.* Obchod, obchodzić.

1. OBESŁAĆ, *f.* obeśle *act. dok.* OBSYŁAĆ *niedok.*, (*Boh.* obeslati, obsylati przypozwać); *Vind.* okulposlati, okulposylati, oposlati, obslati, poposlati, doposlati; *Ross.* oбослать, обсылать; *Eccl.* обсылаю, около посылаю; na około do kilku porządkiem posyłać, zu mehreren nach der Reihe herum schicken. Obsyłam przyjacioły, pany, poruczniki, *dimitto pueros circum amicos. Cn. Th.* Po panach etc. rozsyłam. *Cn. Th.* 719. Tym kubkiem mieli się w około obesłać, i tak skromnie pić, aby z niego wszyscy pili. *Tworz. Wiecz.* 71. Obesłanie *Ross.* обсылка. — §. Obesłać kogo czym, posłać mu co, n. p. poczesnego, einen womit beschicken, ihm etwas hinschicken, ihm etwas zum Geschenk rc. schicken. Obesłał Zygmunta niedawno król Angielski księgą, którą sam napisał. *Birk. Zyg.* 13. Niedawno podobnym biletem i mnie obesłał. *Teat.* 2. *b*, 44. Zwierzyną sąsiadów obsyła. *Kras. Pod.* 2, 237. Ubogich potrawami obsyłał. *Sk. Żyw.* 2, 348. Panna od wieków przejrzana, Archaniołem obesłana. *Pieśn. Kat.* 6. (zwiastowana). Śmierć chorobą, jak zawitym rokiem obesławszy, na trybunał boski gotować się każe. *Psalmod.* 50. Makary posłał jagody drugiemu bratu; lecz ten także drugiemu je posłał; on trzeci także innemu; aż się wszyscy bracia onemi jagodami obesłali, a na koniec się do Makarego wróciły. *Sk. Żyw.* 1, 26. — Wojną kogo obesłać. *Pot. Arg.* 630 = wypowiedzieć mu wojnę, einen mit Krieg beschicken, ihm die Kriegeserklärung zuschicken, ihn mit Krieg überziehen.

2. OBESŁAĆ, OSŁAĆ, *f.* obściele, ościele *cz. dok.*, Obścielać, Ościelać *niedok.*, *Ross.* ослать, остилать; na około czego wyścielać, um etwas herum Streu oder Gebette machen, bebetten, bestopfen. Męczennik Jerom był drwami obłożon, słomą osłany, i tak spalony. *Baz. Hst.* 12. Matami na szkutach zboże obścielają. *Magier. Mskr.* Ościelali wierzchy słomą i chróstem z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżów spadzie, przebywali zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. list.* 3, 58. Potomku przedniejszego króla w Akwilonie, *Możystemi cnotami ślicznie obścielony. *Chodk. Epigr.* hojnie obdarzony.

OBESZŁOŚĆ, ści, *ż.*, a) obchód, okrążenie, obtoczenie, das Umgeben, Umringen. Plac leśną obeszłością ściśniony, na więcej ufców ludzi rozszykować bronił. *Krom.* 289. — b) Łacność i skłonność obejścia się bez czego, die Genügsamkeit, mierność w życiu, skromność. *Cn. Th. frugalitas. Mącz.* — *§. Panna święta i apostołowie, jako też ludzką obeszłość i dotkliwość mający, słusznie płakanie wielkie uczynili. *Żarn. Post.* 3, 752 *b.* potrzebę, dolegliwość, Bedürfniß. OBESZŁY, a, e, 1 a) otoczony, obegnany, umgeben, umringt, eingeschloßen. Mieszkańcy wysep obeszłych wodami. *P. Kchan. Jer.* 425. Hibernia obeszła wodami. *P. Kchan. Orl.* 1, 230. Przy zdroju obeszłym płodnemi palmami. *P. Kchan. Orl.* 1, 147. Najwyższemu bogu światłem obeszłemu. *Kanc. Gd.* 347. Już od nieprzyjaciela w fortecy *obesztej (obeszłej), Do ostatniej przychodzą obleżeńcy reszty. *Pot. Pocz.* 709. (obleżonéj). Czemu nam głośne cytary nie brzęczą, Obeszłe siatką na ścianie pajęczą! *Hor.* 2, 132. *Nar.* — b) Nieobeszły, nie mogący być obchodzony, określony, *indefinitus*, nieograniczony, unumgangbar, unbegränzt; *Eccl.* обходный *circummeabilis*, обходно *circumeundo*; (*Ross.* необходимый nieuchronny, обходительный towarzyski; *Sorab.* woboszny). Tyś fundament założył nieobeszłej ziemi. *Kanc. Gd.* 13. Wszystkie krainy świata nieobeszłego bogów swoich różnych miały. *Stryjk.* 135. Krąg nieobeszłej ziemi. *Zimor. Siel.* 255. Nie czyni tego żadne ludzkie plemię, Byś przeszedł wszystkę nieobeszłą ziemię. *Groch. W.* 197. — 2. Obeszły, mierny, *frugalis*, *Mącz.*, genügsam, *Sorab.* 1. lutowné. *ob.* Obchodzić się bez czego. — §. Obeszły, bez czego się obejdzie; *Vind.* nepogriesbliu.

1. OBETKAĆ, OTKAĆ, *f.* obetka *act. dok.*, Obtykać *niedok.*, (*distig.* obtykać, powtykać); opchać, napchać na około, vollstopfen, vollpfropfen. Na wierzch kolby włóż hełm i otkaj dobrze wszystkie dziury. *Syxt. Szk.* 122. Myśmy nie tak stworzeni, byśmy jedno żarli, A otkawszy brzuch młótem, jako świnie marli. *Rej. Wiz.* 30. Obetkany żołądek nie sprawuje subtelności myśli. *Pilch. Sen. list.* 113. Lepiej po trosze dawać dziecięciu pożywienia, niżli go jednym razem obetkać. *Sienn.* 464. Nie najzdrowiéj dziecięciu, gdy je rozlicznemi karmiami obtykają. *Kosz. Lor.* 4. *Spicz.* 185. Ciało ma być posilone, bez obetkania się do woli. *Eraz. Ob. F.* Zalani winem, zbytnią tuczą obetkani. *Nag. Cyc.* 39. Wpędzili do matni suma obetkanego. *Tward. W. D.* 2, 240. (t. j. tucznego). Liczbą brańców Turcy obtykają, i tuczą ciało tego Babilonu. *Kłok. Turk.* 103. *Pim. Kam.* 101. Póty w usługach smak czują, póki chlebem zasłużonych nie otkają się. *Swad.* 1, 270. Historyą swoję błędami otkał. *Smotr. Ex.* 48. — 2. OBETKAĆ, tkaniem obrąbić, beweben, *obtexere*; *Sorab.* 1. wobtkayu, wobtžu.

OBETNIE, *ob.* Obciąć. OBETRZEĆ, *ob.* Otrzeć.

OBEWRZAŁY, a, e, na około zawrzały, obelgniony, n. p. juchą, posoką, otokiem, mit etwas Geronnenen beklebt, (bebackt). Zdzierali z pochowanych ropą obewrzałe szmaty. *Zimor. Siel.* 237. Lekarstwo żołądkowi oziębłemu, *flagmą wewnątrz obwrzałemu. *Syr.* 383. Szerokie rany krwią obewrzałe. *Stas. Num.* 2, 5. Brzydkiej Meduzy płód, obewrzały jadem, biorąc w palce, Śmiertelne pasła swą piersią padalce. *Hor.* 1, 172. *Nar.*

OBEZECNIĆ, *OBEZECZCIĆ *cz. dok.*, oszkaradzić, poplamić, verunehren. Jakeście się wy tak bogu mierzionemi bluźnierstwy obezeczcić dopuścili. *Smotr. Apol.* 94.

OBEZNAĆ *cz. dok.*, obeznawać *niedok.*, zaznajomić, womit bekannt machen; (*Rag.* obaznatti; *Croat.* obznaniti). Obeznać się, *f.* obezna się *recipr. dok.*, Obeznawać się, obeznaję się *niedok.*, oznać się, znajomość sobie robić, znajomość zabierać, sich Bekanntschaft machen, bekannt werden.

OBEŻREĆ się, OŻREĆ się, *f.* obeżre się, *recipr. dok.*,

Obżerać się, Obżyrać się, Ożerać, *niedok*, *Boh.* obžirati, obežerati, obežeru, ožřjm; *Sorab.* 1. wożeram szo; *Sorab.* 2. sze hobžrasch, hobožrasch; *Vind.* oshertuvati, poshreſhovati, do doſhtokanja jesti; *Bosn.* prosgdriti, prosgdirati; *Croat.* osiramsze; *Ross.* обожраться, обжираться; obłokać się, objadać się, ſich befreſſen. Niedźwiedzie przed zimą tak niezmiernie się obżerają, jakoby raz na zawsze nasycić się chcieli. *Zab.* 12, 206. Obżyra się, opija. *W. Post. W.* 3, 14. Ożerać się. *W. Post. Mn.* 15. Niemiec się ożera, Czech śpi, Francuz skacze. *Paszk. Dz.* 110. W nocy, gdy się ożarł, zabili go. *Sk. Dz.* 826. — §. Opić się, (*Boh.* ožrat se), ſich voll ſaufen. Żeś się już obżarł pijaku, Czyś się gorzałki dorwał? *Past. Fid.* 235. Jął się kufla, i ożarł się jak bestya. *W. Post. W.* 18. (*ob.* Ożralec, obżarty, ożrały). Ożarłszy się gorzałki, szyję złamał. *Smotr. Lam.* 67. — *§. *fig.* Obżarłszy się od radości, twardo usnął. *Weresz. Reg.* 153. (upiwszy się).

OBEZWAĆ się, *f.* obezwie się *recipr. dok.*, Obzywać się *niedok.*, do koła się odezwać, do kilku rzędem; ſich bey mehreren der Reihe nach anmelden, womit hören laſſen, mehreren etwas melden. Nie obezwał się wam? *Teat.* 11. *b*, 60. Czy słuszna na niecnotliwym dekrecie cesarza przestawać, czyli też z wojną Krzyżakom się obezwać? *Krom.* 485.

OBFICIE, OBFITO, *OKWICIE, *OKWITO *adverb.*, hojnie, opływając, zbytecznie, überflüßig, reichlich, voll auf. *Sorab.* 1. nadobné, (cf. nadobnie); *Vind.* obiunu, obiunostnu, kopastu, verhatnu; *Slav.* iz obila; *Croat. et Dal.* obilno; *Ross.* изобильно, излишне. Obfitorodny Nil. *A. Kchan. Wirg.* 240. *Okwicie. *W. Post. W.* 307. Pan bóg w niebie wam to wszystko nagrodzi, i *okwicie nawetuje. *Żarn. Post.* 67. Obfito czynię, *opulento. Cn. Th.* OBFITAL, u, *m.*, bassin, czasza fontany. *Tr.*, das Springbrunnenbecken. *OBFITARZ, a, *m.*, bogacz, ein Reicher. Nędzny obfitarzu! *W. Post. W.* 2, 60. Nędzny bogaczu, a obfitarzu świata tego! *Rej. Post. E e* 2. *OBFIT, u, *m.*, *Tr.*, OBFITOŚĆ, *OKWITOŚĆ, ści, *ż.*, hojność, zbytni dostatek, opływanie, Ueberfluß, Reichlichkeit, Reichthum, Fülle; *Sorab.* 1. nadoba, nadobnoſcž (*ob.* Nadoba), pwodnoſcž, (*ob.* Płodność); *Rag.* obijlnos, obilnost; *Carn.* preobilnost, obilnost, obilje; *Croat.* blágoszt, oblinoszt; *Vind.* obylnost, obylje, obiunost, preobiunost; *Dal.* obilnoszt; *Bosn.* obilatost, obilnost; *Ross.* обиліе, обильство, обильность, изобиліе, изобильность, излишество, излишность; *Eccl.* изобильство, изобильность, гобина, обиліе плодовъ земныхъ, чрезпотребство, излишность, преизбытокъ, прѣизбытьчьствие. Kto w obfitości rzeczy wszelakich, t. j. w zbytku żyje, umarłym jest, chociaż jeszcze żyw. *Kosz. Lor.* 66 *b.* Za przemaganiem obfitości nieprzyjaciół, wkrąg Mazurowie obskoczeni byli. *Krom.* 762. Im więcej w kraju jest ludzi, tym większe zbierają obfity. *Tr. Tel.* 79. Wszelka *okwitość z rąk boga na szczodrobliwe dobrodawce wylewa się. *Gil. Post.* 281. Litwini w księstwie Połockim ludu wielkość z niezliczoną *okwitością łupów w plon zagnali. *Stryjk.* 86. Wielką mając *okwitość więźniów, onemi dwoje miast osadził. *Krom.* 32-3. OBFITOWAĆ, *OKWITOWAĆ *intrans. niedok.*, opływać w czym, hojnego dostatku zażywać, im Ueberfluſſe leben, Ueberfluß haben; *Sorab.* 1. nanadobewam, pženadobéwam; *Rag. et Bosn.* obilovati; *Croat.* obilújem; *Vind.* obiunuvati; *Carn.* obilnujem; *Dal.* obilnovati; *Ross.* обиловать, изобиловать, излишествовать. *Eccl.* избытьчьствовати, преизбыти, преизбываю, прѣизбытьчьствовати. Podług bujności ziemi swojéj obfitował a rozmnożył się. 3 *Leop. Ozea.* 10, 1. (*rozhojnił a rozmnożył się. 1 *Leop.*). Obfitujący *Eccl.* благодовольный. W żołnierza konnego nasi, a w pieszego nieprzyjaciele *okwitowali. *Krom.* 580. Wejdewutos u Prussów wielkim pocztem sług obfitował. *Stryjk.* 45. Jeśli nie będzie obfitowała sprawiedliwość wasza więcéj, niż Faryzeuszów, nie wnidziecie do nieba. *Sk. Kaz.* 309. Liczba *okwitująca. *Krom.* 17. Słowianie wczesnością żadną do nauk ćwiczenia nie *okwitowali. *Krom.* 6. Obfitowanie *Ross.* изобилованіе. OBFITY, *OKWITY, a, e, hojnie dostateczny, opływający; *Carn.* obilu; *Vind.* obyln, obilen, obiun, preobiun, obiunast, vnoshen, bogastven; *Croat.* obilen, blagovit; *Slav.* obilan; *Bosn.* obilan, obilat, blag; *Sorab.* 1. nadobny; *Ross.* обильный, независтный, неоскудный, нескудный; *Eccl.* гобзовательный, гобзистый; reichlich, überflüßig, reich, fruchtbar. Zawsze obfitsze żniwo bywa u sąsiada. *Pot. Arg.* 568. (cf. cudze czyli sąsiedzkie zawsze lepsze). *Okfite czasy. *Leszcz. H. T.* 89. Rzéka w ryby *okwita. *Stryjk.* 79. Nieprzyjaciel korzyść *okwitą zabrawszy, odciągnął. *Krom.* 288. Dostawszy tego miasta bardzo *okwitego, na łup dał rycerstwu. *Papr. Ryc.* Chrystus żywot swój ofiarował z *okwitym krwi wylaniem. *Biel. Hst.* 200. Miejsca w Niemieckiej ziemi *najokwitsze pod lasem Hercynią. *Warg. Cez.* 141. *Okwite pastwiska. *Wróbl.* 51. Nas też w łasce swej *okwitej Chowaj na czas nieprzeżyty. *Papr. Try. B* 3. Pojedynkiem go zabiwszy, kosztowne z niego i *okwite odniosł łupieży. *Krom.* 32. Ziemia *okwitsza. *Krom.* 12. Który ma, temu będzie dano, i będzie zostawion *okfitszym. *Sekl. Math.* 25. Zapłata wasza *okwita jest w niebie. *Biał. Post.* 98. Jeśli sprawiedliwość wasza nie będzie *okwitszą, niżli Faryzeuszów, nie wnidziecie do nieba. *Sk. Kaz.* 310. — §. Niepotrzebny, będący nad to, zbyteczny, bez czego się obejdzie, überflüßig, unnöthig. Nie są rzeczą obfitą i takie działania, które fraszkami zowiemy. Uwaga rozmyślna z każdej rzeczy może mieć korzyść. *Kras. List* 1, 83.

OBGADAĆ, OBGANIĆ, OBGARNĄĆ, OBGIĄĆ, OBGRODA, *ob.* Ogadać, Oganić, Ogarnąć, Ogiąć, Ogroda.

*OBGŁĄB *adverb.*, nieco głęboko, etwas tief. W ziemi je zagrzebł obgłąb. *Żebr. Ow.* 86. (*alta humo.*).

OBGOTOWAĆ *cz. dok.*, Obgotowywać *czestotl.*, (*Vind.* obkuhati), nieco zagotować, etwas aufkochen, auffieden. Obgotować mięso, lub jarzynę jakową. *Wiel. Kuch.* 418. Mięso wprzód obgotuje się, nim na czyste wstawisz, z którego masz potrawę robić, jednak nie trzeba długo gotować, żeby smaku nie utraciło. *ib.* 418. Migdałki ziemne na kawę w wodzie dobrze obgotować potrzeba. *N. Pam.* 17, 211.

OBGRUBSZY, a, e, przygrubszy, etwas dick, etwas grob;

Boh. obrubný; *Slov.* obhrubni. Węgle obgrubsze. *Haur. Sk.* 378.

OBGRYŻĆ, *ob.* Ogryźć.

OBHEBLOWAĆ, *f.* obhebluje *act. dok.*, heblem ogładzić, behobeln; *Ross.* обстружить, остругивать, острогиваю, обстрогиваю. Stolik mierniczy, z tablicy z wierzchu jak najdokładniéj obheblowanéj. *Zabor. Geom.* 85.

'OBHEŁZNĄĆ *ob.* Ochełznąć.

OBIAD, a, *m.*, *Boh. et Slov.* oběd; *Sorab.* 1. wobyd, wóbed; *Sorab.* 2. hoběd; *Rag.* objèd; *Croat.* obèd, obrok; *Hung.* ebeed, ebéd; *Bosn.* objed, rucjak; *Slav.* rúcsak ù podne; *Dal.* ruchyak; *Vind.* juscina, vushina, kofilu, (*ob.* Jużyna); *Carn.* kossilu, kosilu, cf. kuszać; *Ross.* обѣдъ; jedzenie południowe, der Mittag, die Mittagsmahlzeit. Obiecał ze mną dnia jutrzejszego zjeść obiad. *Xiądz.* 143. mit mir Mittags zu speisen. Dziś Waść u mnie na obiedzie. *Zab.* 13, 203. heute sind sie bey mir zu Mittage, zu Tische. Przysłał prosząc na obiad. *Teat.* 22. *b*, 27. Na obiedzie u Wezyra zwyczajnie bywa 12 mis. *Kłok. Turk.* 61. Tak trafiaj, żebyś przed samym obiadem zawitał, a nie odchodź, aż obiad wydadzą. *Boh. Kom.* 1, 12. gehe nicht eher, bis der Mittag angerichtet wird. Jutro na obiad czekam. *Teat.* 30. *c*, 25. Zostań u mnie na obiedzie. *Teat.* 22. *c*, 39. Kazał mi być u siebie na obiedzie. *Mon.* 66, 34. — *Prov.* Po obiedzie łyżka. *Cn. Ad.* 896. (po śmierci lekarstwo). U skąpego zawsze po obiedzie. *Min. Ryt.* 4, 149. (nierad, nie częstuje). Omyliła go nadzieja, jakby mu psi obiad zjedli. *Cn. Ad.* 785. Jeśli król takim wierzy, Nie dziw że rożny obiad jada od wieczerzy. *Pot. Arg.* 321. (t. j. że odmiennemu losowi podlega; że dziś tu, jutro tam). 1. OBIADAĆ *act.*, 1. *ob.* Obieść. 2. OBIADAĆ, OBIADOWAĆ, 'OBIEDOWAĆ, ał, uje, 'OBIEDWAĆ, 'OBIADWAĆ, ał, a, *intrans. niedok.*, *Boh.* obědwati, obědowati; *Slov.* obědugi; *Sorab.* 1. wobydowacž, wobeduyu; *Croat.* obedvati, obedvam, obedujem; *Hung.* ebédlem, ebedlenni; *Rag.* objèdovati; *Bosn.* objedovati, rucjati; *Slav.* rùcsati; *Vind.* jushinati, vushinati, kofiti, vudenjati; *Carn.* kossiluti, kositi, kosti, kôsem cf. kuszać, kąsać; *Ross.* обѣдать, обѣдаю; *Eccl.* обѣдую, трапезовати; jeść obiad, zu Mitttage speisen, Mittagsmahlzeit halten; (*Vind.* obvushinati; *Ross.* отобѣдати 'odobiadować, 'zobiadować). Krezus na złocie obiada, Po złocie chodzi i siada. *Karp.* 7, 5. Obiadowałem w garkuchni z przyjaciołmi. *Zab.* 11, 165. Razem z kim obiadować *Eccl.* сообѣдати. Zaprosił go był biskup na obiad; ale nierychło godzina 'obiedwania przychodziła. *Birk. Dom.* 64. Prosił go, aby 'obiedwał u niego, gdzie też wszedłszy usiadł k stołu. *Sekl. Luc.* 11. 'Obiedwać. *Krom.* 318. *Leop.* 3 *Reg.* 13, 7. *Radz. Joan.* 21, 12. *Budn. Luc.* 9, 37. 'Obiedwajcie towarzysze moi! na polach Elizejskich wieczerzać będziecie. *Warg. Wal.* 85. Na drugiej stronie rzeki 'obiadwał. *Sk. Dz.* 1192. Gdy się naobiedowali, rzekł.... *Sekl. Joan.* 21. gdy się dość byli najedli na obiedzie. OBIADEK, dku, *m.*, *zdrobn.*, mały obiad, ein kleiner Mittag, ein kleines Mittagsmahl; *Boh.* objdek; *Sorab.* 1. wóbedk; *Croat.* obédecz; *Rag.* ebédetske; *Ross.* обѣдецъ. OBIADALNIA, i, *ż.*, pokój obiadowy, jadalnia, das Speisezimmer zu Mittag; *Croat.* obedvalische *pransorium.* OBIADOWNIK, a, *m.*, gość obiedni, ein Mittagsgast, Mittagsesser, *pransor* = obiednik. *Mącz.*, *Croat.* obednik; *Ross.* обѣдникъ, пирователь. OBIADOWY, OBIEDNY, a, e, *Ross.* обѣденный; do obiadu należący, Mittags =, zum Mittagsessen gehörig, *ob.* Poobiedny, przedobiedny.

'OBIATA, y, *ż.*, (*Boh.* obět *sacrificium*; obětnj *sacrificialis*; *Slov.* obeta, *sacrificium*; *Bosn.* obet *votum*; *Ross. et Eccl.* обѣтъ, обѣтованіе obietnica, ślub, обѣщаніе ślubowanie); — §. 1. obietnica, ślub, das Versprechen, die Verheißung, das Gelübde. *Cn. Th.* — §. 2. Obiata, *si ab oblatione, laesa voce oblata*, (cf. opłatki) = ofiara. *Cn. Th.*, das Opfer. Tobie można Wenero i twemu dziecięciu, Dawałem w upominku bogate obiaty, Często przed twymi ołtarzem pysznym cap brodaty Upadał zarzezany; często na ofiarę Przynosiłem grzywaczów wychowałych parę. *Zimor. Siel.* 177. Sam swą osobą król ofiarował obiaty bogom. *Leop.* 2 *Paral.* 28, 22. Ofiary i obiaty nie chciałeś Ojcze. *Gil. Kat.* 209. Chrystus wydał się sam dla nas obiatą i ofiarą bogu, ku wdzięcznej woni. *Leop. Ephes.* 5, 2. — §. 3. Gdy przyniesiesz 'oblatę ofiary; biała mąka będzie ofiarą twoją. *W. Levit.* 2, 1; *not.* "obiatą zowiemy מנחה, *minchah*, t. j. ofiarę z mąki abo z chleba w piecu upieczonego, abo w panwi smażonego, abo na roszcie pieczonego, abo z prażma"; ofiara 'śniedna. *Bibl. Gd.*, Speisopfer. *In hac significatione ab* obiad *duci potest*, *quasi* obiadnia, *ut Russi* obiadnia (обѣдня msza najś.; *Eccl.* обѣдница, служба церковна вмѣсто лигургій отправляемая), *dicunt*, *coeleste prandium*, *vel coena divina*". *Cn. Th.*, *ob.* Obiednia. 'OBIATOWAĆ, 'OBIETOWAĆ, ał, uje *act. niedok.*, (*Boh.* obětowati *sacrificare*; *Bosn.* obetovati *vovere*; *Ross.* опѣщать, обѣщаю; *Eccl.* обѣщаваю, обѣтовати ślubować, *ob.* Obiecać); ofiarować, opfern. Baalimowi ofiarowali, a bałwanom obiatowali. 1 *Leop. Ozea.* 11, 2. Dawał chwały, i ofiary obietował panu zastępów w Sylo. *ib.* 1 *Reg.* 1, 3. W pewne dni ofiary obiatował pan. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 3. Na ten czas kapłani zwykłe ofiary obiatowali. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 14, 31. Odejmę z Moaba ofiarującego na wysokościach, i obiatującego bogom jego. 1 *Leop. Jer.* 48, 35.

OBIBOK, a, *m.*, rębacz, junak, burda, ein Schläger, ein Raufer. A dalibóg ci to jeden z tych obiboków. *Teat.* 31, 51. Jeśli masz skrupuł bić się, to cię ten obibok wyręczyć może. *Teat.* 24, 161.

OBIĆ, *f.* obije *act. dok.*, OBIJAĆ *niedok.*, (*Sorab.* 1. wobbiyu, wobiyam; *Croat.* obiám, otiram; *Bosn.* oscinnuti); a) obijać owoc z drzewa, *decutere. Cn. Th.*, na około odbijać, rund um abschlagen, z. B. Obst. Wiatr srogi wielkie zamieszanie w lasach uczyni, i liście obije. *Lib. Hor.* 78. (*Ross.* обой owoc przez wiatr zrzucony). Leżą trupy na pował, jak robaczywe kiedy oblećiały jabłka, za trząśnieniem rózg, jak żołądź obity. *Żebr. Ow.* 179. Wychodząc z miasta takiego, proch z nóg waszych obijcie. *Leop Luc.* 9, 5. (otrząśnijcie. *Bibl. Gd*). schüttelt den Staub von euern Füßen. — b) Obić kogo = wyłoić mu skórę, wybić go, okładać go plagami, *Carn.* opplaseti; *Vind.* otepsti, oklati; einen durchprügeln. Postronkami go jak byka

każe obić. *Boh. Kom.* 1, 345. Obijam komu gębę, *obtundo. Cn. Th.* — *aliter* Obijać co • otłukać, ubijać, stampfen, rund um abschlagen, beklopfen, schroten. Obijam jęczmień, proso. *Tr.* Coż gdy się posieją takie rodzaje, które daleko są obitsze? *Kluk. Rośl.* 3, 301. (lepiéj się dają obić, wymłócić?) Moskwa mocnie Smoleńska dobywali, i w dzień i w nocy z dział obijali zamek. *Stryjk.* 660. bestürmten, beschossen. — c) Obijać co kołmi, obręczami, *circummunire. Cn. Th.* poobijać, mit Pfählen umschlagen, mit Reifen beschlagen; *Ross.* обить, обивать. Obijać blachą, mit Blech beschlagen, beblechen. Blachami srebrnemi pozłacanemi komorę ś. Piotra obił. *Sk. Dz.* 586. *Obbił i podfutrował ściany wewnątrz forsty cedrowemi. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 14. (*Sorab.* 1. zdeskuyu deskami pokładam, obijam, pobijam, taflują). Waleryan, gdy mu żona była umarła, czarno wszystko obić dał, i czarny stół przed sobą postawić kazał. *Weresz. Reg.* 149. — *Transl.* Grota winnicą obita, Gałęzią i gronami jakoby obszyta. *Jabł. Tel.* 5. Jaskinia zielonym bluszczem na około obita. *Past. Fid.* 159. OBIJAĆ się *recipr.*, bić o co, anprallen, abprallen. Uderzyły wiatry, i obiły się o on dom, tedy się obalił. 1 *Leop. Math.* 7, 27. (uderzyły w on dom. 3 *Leop.*). — Obija się głos o uszy, erschallen. Obił się o moje uszy dźwięk muzyki. *Kras. Pod.* 2, 23. Obijanie się dźwięku od powierzchni chropowatych. *Hub. Mech.* 198. das Schallen, der Schall; (cf. odgłos). Wieść niepocieszna o nasze uszy się obiła. *Boh. Kom.* 2, 492. *Zab.* 12, 275. Obiło się to o jéj uszy. *Teat.* 39, 19. Grzmot się po powietrzu uwija, Góry grzmią, głos okrutny się o nie obija. *Bardz. Luk.* 2, 33. OBICIE, ia, *n.*, *subst. verb. dok.*, obić, das Schlagen rund um, das Beschlagen. — §. *Generale est, et sub eo sunt* opony, szpalery, kobierce, kortyny etc. *Cn. Th.*, alles womit Wände ausgeschlagen werden; insonderheit Tapeten; *Boh.* čalaun, (cf. całun); *Sorab.* 1. wobweschki (cf. obwiesić), tebich; *Vind.* prestera, prestranja, tebih; *Croat.* saag, karpit, szág; *Rag.* ságh; *Slav.* chilim; *Bosn.* kerpatur, krripatur, zaklona, zastori, kojim se miri pokrivaju; *Ross.* обой, обивка, шпалеры, выковка. Pokój pierwszy miał obicie z adamaszku czerwonego, drugi z atłasu farb rożnych. *Warg. Wal.* 303. Kazałem pięknym obiciem wybić pokoiki. *Teat.* 26. *d*, 5. Ściany okryte płócianym obiciem. *Kras. Pod.* 2, 138. Papierowe obicia nierównie są pięknięjsze; bo adamaszkowe smutny mebl robią. *Zab.* 13, 210. Przestawał na szpalerach, lub czystym w domu obiciu, które wziął po pradziadzie. *Pam.* 84, 346. OBICIANY, a, e, od obicia, *Ross.* обойный, Tapeten•. Obicianego lwa pięścią uderzył. *Jabł. Ez.* 45. (t. j. wyrażonego na obiciach). Fabryka obiciana *Ross.* шпалерная фабрика. OBICIARZ, a, *m.*, tapecyer, der Tapezierer; *Boh.* čalaunjk; *Vind.* presternik, prapognek, tapezirar, prestranjar; *Ross.* обойщикъ.

*OBIDA, y, *ż.*, [z *cerk.* обида • krzywda 2], mierziączka. *Dudz.* 47, der Ekel, das Grauen. *OBIDZAĆ, ał, a, *act. niedok.*; *Dudz.* 47. obmierzać co komu. *OBIDZI, n. p. *P. Kchan. Orl.* 1, 68. Obidziemu z Olbrychtem i Mikołajowi; musi być imię. [*imię włoskie* Obizzo. 1].

OBIE, *ob.* Oba.

OBIECAĆ, ał *niedok.*, OBIECOWAĆ *contin.*, *Praes.* obiecuje, OBIECYWAĆ *frequ.*, *Boh.* slibowati, sljbiti, připowadati, (cf. ślubować); *Sorab.* 2. flubisch, lubisch; *Sorab.* 1. flubu, pžiszlubu, lubu, polubam; *Vind.* oblubiti, obiezhati, saobezhati, obetati, (*ob.* *Obiatować, obiata); *Carn.* obętam • przyrzekam; obetuvâti *vovere*; *Croat.* obéchem, obechati; *Bosn.* obechjati, obitati, obrecchi (cf. przyrzéc), datti rjec (obetovati *vovere*); *Slav.* obechati; *Rag.* obecchjatti, obîtati, obecchjavati, objetîvati, objêtati, poobechiatti, narecchi, (cf. narzec); (objetovati *vovere*, *obstringere*); *Ross.* обѣщать, обѣщевать, обѣщаю, обречь, обрекать, сулить, посулить, отсулить, отсуливать, помолвить; *Eccl.* обѣтовати, обѣщаваю, запоручати, запоручити; przyrzekać, versprechen. Kto wiele obiecuje, mało daje. *Rys. Ad.* 22. *Slov.* kdo mnoho slubuge, málo dáwá; *Rag.* obechjavati zláto herzegovo; *Croat.* obetati zlato herczegovo; (*ob.* Góry złote). Lepiej jest nie obiecować, aniżeli obiecawszy, nie oddać. *Radz. Eccles.* 5, 4. Czego nie masz, nie obiecuj. *Rys. Ad.* 8. Mnie obiecano, drugiemu dano. *Cn. Ad.* 509. (cf. ten chodzi w mierze, tamten suknią dzierży). (*Slov. prov.* Slubowat ge pánski, a držat sedlácki; obiecać jest pańska, a dzierżeć (dotrzymać), chłopska). Śmierć a żonę każdy ma sobie obiecaną. *Pot. Arg.* 477, *Ross.* обѣщанный, суленый. Co on to nam naobiecywał! *Teat.* 21, 115. Nie tegoś sobie po nim ojcze obiecował. *Groch.* 401. nie tegoś się spodziewał, tuszył. — Obiecuję kogo abo siebie gdzie • ślubuję się na święte miejsce, ein Wallfahrthsgelübde thun, jemanden oder sich selbst wohin geloben; *Ross.* обречься. Matkę swoję do grobu ś. Agaty obiecała. *Sk. Kaz.* 41. Indult był takowy, iż ktoby do Krakowa, do Gniezna się obiecał, tak wielki miał osiągnąć odpust, jakoby do Rzymu chodził. *Biel.* 347. Oto cesarz, słysząc o cudach ś. Wojciecha, obiecał się w chorobie swéj nawiedzić to miejsce swą osobą. *Biel. Św.* 167 *b.* Obiecali się do obrazu tego świętego. *Żarn. Post.* 3, 787 *b. ib.* 3, 532 *b.* Kropił, kadził, świeczki stawiał, do obrazów się obiecował. *Rej. Ap.* 6. — *Prov.* Idź, gdzieś się obiecał. *Cn. Ad.* 303. jakoś przyszedł, tak idź, z kwitkiem, z panem bogiem; geh wie du gekommen bist, geh deiner Wege.

OBIECADŁO, OBIECADŁOWY, *ob.* Abecadło.

OBIECANIE, *ob.* Obiecać, obietnica.

OBIECOWAĆ, *ob.* Obiecać. OBIECOWNIK. *Cn. Th.*, OBIECNIK, a, *m.*, *sponsor*, przyrzecznik, który co komu dobrym słowem obiecuje. *Mącz.*, der Versprecher, Verheißer; *Carn.* obętavz; *Vind.* obezhavez, obezhuvauz, obezhar, obetavez, oblubnik, oblubovez, (cf. oblubieniec); *f.* obiezharza, oblubniza; *Croat.* obetavecz, obetavka; *Rag.* obecchjâvalaz, objêtalaz, objêtaliza, obecchjaliza; *Ross.* обѣщатель, (обѣщанникъ ślubownik). OBIECUJE, *ob.* Obiecać.

*OBIECY, ego, *m.*, żarłok, ein Fresser. Człowiek obiecy i pijak wina. *Sekl. Luc.* 7; (*not.* •który się kocha w jedzeniu i piciu.•) Pana Jezusa i pijakiem i *obiecem sądzą. *Sekl.* 49. *ib. Math.* 11.

*OBIECZ, *OBIECZNY, *ob.* Obec, obecny.

OBIEDNI, ia, ie, obiadowy; *Croat.* obedni; *Ross.* обѣден-

вый, Mittags=, das Mittagsessen betreffend. Zaprosił ich na obiedni do siebie traktament. *Haur. Sk.* 425, zum Mittagsschmause. OBIEDNIA, i, *ż.*, obchód obiedni, czyli obiadowy, das Mittagsmal. O Władysławach Węgierskich, o Godefredach onych sławnych, nie jedno mowy wielkie bywały, ale i dziadowie przy obiedniach pieśni śpiewali. *Jan. Lig. H b.* — §. Obiednia; cf. obieta; (cf. *Ross.* обѣдня msza ś.; cf *Boh.* obětnj *sacrificalis*); [officyum odprawowane zamiast mszy, *ob.* Obiata 2]; msza Ruska, die Russische Messe, nach der Russischen Liturgie. Po godzinach zaraz czytana bywa obiednia. *Pim. Kam.* 228. Ceremonią na kształt liturgii, którą zowiemy obiednią, pod czas presbiter odprawuje. *ib.* 86. Czyńcie zapachy z wonnego kadzenia, Czyńcie w kościołach częste pomienienia, Tak na obiedni, jako na wieczerni, Niech modlą za nim słudzy boży wierni. *Zimor. Siel.* 202. Kiedy obiednie albo wieczerze swe odprawują. *W. Post. W.* 2, 52. Prośba za kadzidło, rąk złożenie, Panie, Niech ci za °wieczorną dziś °obiednią stanie. *J. Kchan. Ps.* 203. OBIEDNIK, a, *m.*, *pransor*, gość na obiad. *Mącz*, ein Mittagsgast, objadownik: *Croat* obednik. °OBIEDWAĆ, *ob.* Obiadać, obiadować. OBIEDZ, *ob.* Obbiedz. OBIEG, OBIEGAĆ, *ob.* Obbieg, Obbiegać.

OBIELIĆ, *act. dok.*, obielać *niedok.*, *Boh.* objljm, -iti; *Sorab.* 1. wobèlam; *Vind.* obieliti, obbieliti; *Croat.* obelyujem (2 *decortico*); *Rag. et Bosn.* objeliti; *Ross.* обѣлить, обѣливать, обѣливаю; *Eccl.* обѣляю: w około pobielić, beweißen, rund um weiß machen. Obielić cyna, pobielić (*Bosn.* okositeriti). Obielić zająca, sarnę. *Wiel. kuch.* 418. skórę z niego ściągnąć, das Fell abziehen. Obielenie *Ross.* обѣлка. OBIELICIEL, *Rag.* objelitegl, *f.* objelitegliza.

OBIERAĆ, *ob.* Obrać. OBIERACZ, a, *m.*, *elector*, der Erwähler, Wähler, Wahlherr; (*Boh.* wolenec; *Slov.* wolitel; *Sorab.* 1. wobliežeř; *Croat.* izbertel; (*Ross.* обиратель zbieracz: обироха przekupny człowiek); *Rag.* obiraè, *f.* obiraeizza). Kandydat kłania się obieraczom. *Klon. Wor.* 14. *ob.* Wyborca. OBIERALNOŚĆ, ści, *ż.*, zdatność by być obieranym, die Wahlfähigkeit. Generalność wydała sancytum, przez które od obieralności i głosu na sejmikach oddaliła wszystkich mniej jej sprzyjających. *Ust. Konst.* 2, 265. Większa część najzacniejszych obywatelów, i od obierania i od obieralności oddalona została. *ib.* 2, 271. OBIERALNY, a, e, — ie *adv.*, elekcyjny, Wahl=, wahlfähig. Odmiana obieralnéj korony w następną. *Ust. Konst.* 1, 208, Wahlkrone, Wahlreich. OBIERCZY, a, e, a) do obierania należący, Wahl=, wählend. Elekcya zawisła od wolności zupełnéj głosów obierczych. *Nar. Hst.* 4, 102. — b) *pass.* Obieralny, Wahl=, durch Wahl ertheilt. Od pierwiastków obierczego tronu, żaden król spokojnego nie miał panowania. *Nar. Chodk.* 1, 185. OBIEREK, rka, *m.*, *usitatius in plur.* OBIERKI = a) rzeczy obrane, wybrakowane, ausgesuchte abgesonderte Sächelchen. Wiara heretycka nie jest wiara boska, ale obierki i wynalazki i upodobanie ich. *Sk. Żyw.* 2, 407. Heretycy wiarę zgubili, i nie mają jej, jedno swoje obierki, mniemania, rozsądki pojedynkowe. *Sk. Kaz.* 404. — b) Ostatki, ogryzki, odrzutki. *Cn. Th.*, der Auswurf, Ausschuß, Reste, Ueberbleibsel. Jestem jak ten, który zbiera obierki po zbieraniu wina. 1 *Leop. Mich.* 7, 1. (pozostałe grona po zbieraniu. *Bibl. Gd.*). OBIERZ, y, *ż.*, a) zdobycz, łupy *propr. et fig.*, Raub, Beute. Prusacy, złupiwszy trupy, obierzą onę bogom swoim poślubili. *Krom.* 180. Ciało jego zwierzom przy morzu porzucił obierzą. *Chrośc. Ow.* 48. Z płaczem na świat wychodzić, żyć troskom obierzą. *Zab.* 9, 42. *Zabł.* — b) Obierze, sprzęty, narzędzia, Geräthe, Werkzeuge. Myśliwcze obierze = sieci, Netze, Garne u. s. w. der Jäger. Leżą osierociałe, ciesz się płoche zwierzę, Po swym Panu plecione z jedwabiu obierze. *Zab.* 4, 280. *Nar.* (*not.* »obierze » sieci. *J. Kchan.*) Zbłąkany od smutnéj macierzy, Wpadnie płochy jelonek w myśliwcze obierze; Chcąc się z jednych wyplątać, w drugie wlata sieci. *Nar. Dz.* 1, 51. Ciebie on z łowczych obierzy wyzuje. *Pieśn. Kat.* 160. (z mocy szatańskiéj). Jezus sam więźnia miał z °obierze. *Miask. Ryt.* 7. Obierz kuchenna. *Tr.* Küchengeräthe. — °2. W żółtej obierzy człowiek. *Tr.* = w odzieży, Kleidung, cf ubior. °OBIERZWIA, i, *ż.*, postronek sieciowy, der Netzstrick. Do łowienia ptaków wodnych miej sieć tak długą, którąby przez wszystką rzékę przestała; a powrozy abo obierzwie, coby przestały od jednej osęki do drugiej. *Cresc.* 626. Kołki cztery, u których sieci zastawiając na ptaki uwiążesz, wbij przy czterech końcach, ku którymby się powrozy abo obierzwie sieci na kolce schodziły. *ib.* 625. Sieć ku łowieniu ptaków, ma być prostéj poły, jako ściana płaska, któraby się na dwu laskach według szerokości swojej podnosić mogła; na dwu też obierzwiach rozciągniona. *ib.* 627. Niewód miewa na dolnéj albo spodniéj obierzwi głazy abo kolca z ołowiu, któreby go na dół ciągnęły. *ib.* 643. OBIERZYCIEL, a, *m.*, obieracz, der Wähler, Wahlherr, Erwähler. — *femin.* OBIERZYCIELKA, i, die Wählerinn. Mądrość nauczycielką jest umiejętności bożéj, i obierzycielką spraw jego. *W. Sap.* 8, 4. (ta, która obiera sprawy jego. *Bibl. Gd.*).

OBIEŚ, OBWIEŚ, ia, *m.*, szubienicznik, wisielec, (*Etym.* wieszać); *Sorab.* 1. wobeschencz, wobeschenc, wobeschené; *Carn.* obęsénk; *Vind.* obeſhenjak, gaugenjak, (obieſhavez, rabel = kat); *Bosn.* obiscegnak, objescegnák; *Ross.* висѣльникъ, *f* висѣльница, повѣса, удавленникъ, *f.* удавленница: (обвѣсъ fałszywa waga); ein Galgenstrick, Galgenvogel. Do obiesia: Wszystko wisi na cienkiéj nici, ty z twą szyją Masz widzę od reguły swoję excepcyą. *Kchow. Fr.* 18. Niedaleko zaś wisiał od tego grobsztynu Ów obwieś, za pokutę sromotnego czynu. *Min. Ryt.* 3, 158. Dziobać obiesia ptacy będą. *Jabł. Ez.* 204. Kto Dyany kościoł chwalił Tak jako się godziło? Ach jeden to obieś spalił, Co tysiąc rąk robiło. *Bal. Sen.* 12. Łotrze! obiesiu! *Zab.* 13, 128.

OBIESIĆ, *f. cz. dok.*, *Boh.* obesyti; *Slov.* obesiť, obesugi; *Sorab.* 1. wobèscham, wobeſſu, wobeſſen; *Vind.* obeſiti, obieſhati; *Carn.* obęsem, obesèl, obesèti; *Bosn.* obisiti, objesiti; *Rag.* objessiti; *Croat.* obessújem; *Eccl.* обѣсити, обѣшиваю; (*Ross.* обвѣсить = obwiesić): wieszać kogo, einen henken, aufhenken. Złodziej ma być obieszon. *Sax.*

Porz. 141. Obieszenie, *ob.* Powrozowa śmierć. OBIESICIEL, a, *m.*, który wiesza, der Aufhenker, Henker; *Croat.* obeshavz.

OBIETNICA, y, *ż.*, (*Boh.* obětnice *mensa sacrificalis*, *ara*; cf. obiata); *Boh.* přjpowěd; *Sorab.* 2. slub, slubene, (cf. ślub); *Carn.* obet; *Vind.* obet, obluba, saobluba, oblublenje, obezhanje; (obehtenza = zwiastowanie N. P.); *Croat.* obechanye; *Rag.* obit, objét; *Slav.* obechanje; *Ross.* обѣщаніе, обреченіе, суленіе, посуленіе; *Eccl.* обѣтъ, обѣтованіе, обѣщаніе; §. a) *activ.* obietnicy czynienie, obiecowanie, przyrzeczenie, das Versprechen, Verheißen, die Versprechung. Obietnicami mię zwiódł; obietnicy mi nie *strzymał; nierad pełnić obietnic; dość u niego obietnic, t. j. słów obiecujących, łacny do obiecowania, szczodry w obietnice abo bogaty. *Cn. Th.* Wielkie obietnice omylają rady. *Simon. Siel.* 49; *Vind.* Veliki obeti, malu prejeti, (*ob.* złote góry). Każda obietnica powinna być za dług poczytana. *Dyar. Grodz.* 461. Dwa kroć daje, kto się wskok w obietnicy iści. *Pot. Arg.* 532. Obietnica głupiemu radość. *Teat.* 21. *b*, 6. *Mon.* 74, 10; *Slov.* slubi sa slubugu, blázni sa radugu. Nic za obietnicę w kramie nie kupi. *Budn. Apopht.* 22. Lepiéj więcéj dać, niż się obiecało, niżeli zawodzić datkiem, nie według obietnicy. *Kras. List.* 53. — §. Obietnica świątobliwa, ślub na się wzięty, *votum*, das Gelübde. Obietnicą oddaliśmy się, że nie mamy nic ukusić, aż go zabijemy. 1 *Leop. Act.* 23, 14. Był ostrzygł głowę, bo miał obietnicę. *ib.* 18, 18. Mamy tu czterech mężów, którzy mają obietnicę nad sobą. *ib.* 21, 23. Ofiarowali ofiary panu, i obietnice ślubowali. *ib. Joan.* 1, 16. Król do Poznania dla wypełnienia nabożnéj obietnicy odjechał. *Krom.* 705. *voti solvendi gratia*; dla ślubu, des Gelübdes wegen. — §. Obietnica, zmowa spólna, *stipulatio. Cn. Th.* ein wechselseitiges Versprechen. — §. b) *pass.* Obietnica, to co obiecano, das Versprochene, das Versprechen, die Verheißung, das Verheißene. Mam u ciebie obietnicę; przyszedłem po obietnicę. *Cn. Th.* Po obietnicę trzeba wsiadać na rączego. *Simon. Siel.* 72. *Rys. Ad.* 55. *Cn. Ad.* 896. Sadownik oddawa obietnice wieńcem z jabłek uwitym. *Otw. Ow.* 593.

*OBIETOWAĆ, *ob.* Obiatować.

OBIEŻ, *ob.* Obbież.

OBIEŻENIE, *ob.* Obbiedz. OBIEŻNY, *ob.* Obbieżny. OBIEŻYKRAJ, ja, *m.*, powsinoga, tułacz, wszędybył, miejsca nie zagrzał, ein Landläufer. Bywszy obieżykrajem, nie chce być nieukiem, Więc co widział, co słyszał, tłumaczy się (niedźwiedź) mrukiem. *Zab.* 12, 91. *Nagł.* Tacy obieżykraje. *Zab.* 15, 180. OBIEŻYŚWIAT, a, *m.*, roślina, pępownik, przerwipęp, ś. Jana ziele, *ob.* Dzwonki, Johanniskraut, *hypericum. Sienn.* 79; zowią tak, że kwiat jego za słońcem się obraca. *Syr.* 1429.

OBIJAĆ, *ob.* Obić. OBIJAK, a, *m.*, ein Schlägel, Klopfholz, Klöppel, drewno podobne do pałki, którym w fryszerce kowale obijają resztę gęsi. *Os. Żel.* 80; cf. geś.

OBIOR, u, *m.*, (*Boh. et Slov.* wolenj, (cf. wolić); *Vind.* voilia, isvoljenje, svol, svolstvu); wybor, obieranie, elekcya; die Wahl, das Wählen, die Erwählung. Lud zgromadza się na miejsce obioru króla. *Stas. Num.* 2, 160. Dodawały wagi temu obiorowi na państwo, bogate i ludne prowincye. *Nar. Hst.* 3, 364. Przynajmniéj gdy już wszelka moc ustała, Ciężarem ciała swego szkodził w ostatnim obierze. *Chrośc. Luk.* 90. t. j. w ostatnim terminie.

*OBISK, u, *m.*, *OBYSK, obiskanie, szukanie koło czego, dochodzenie, indagacya; das Nachsuchen, Nachforschen, die Nachforschung; *Ross.* объискъ, обыскъ. Jeśliby pan przy tym obysku być nie chciał, tedy żałobnik przecię z tymi, których ma przy sobie, obysk uczynić, i wszystkie schowania trząść ma. *Stat. Lit.* 403. OBISKAĆ *cz. dok.*, Obiskiwać *cont.*, *Vind.* okuljiskati, okulpojiskati; *Ross.* обыскать, объискать, объискиваю; szukać koło czego, dochodzić, trząść, roztrząsać, durchsuchen, nachsuchen, nachforschen, indagiren.

OBITY, *ob.* Obić.

OBJĄĆ, jął, jęli, *f.* obejmie *act. dok.*, OBEJMOWAĆ, obejmuje *cont.*, Obejmywać *częstl.*, *Obejmać *niedok.*; *Boh.* obgimati, obgijti, obegmauti, obgal, obsahnauti, obsahowati; *Slov.* obgať, obgimať; *Sorab.* 1. wopžimnu, wopžiyimam; *Vind.* obvjeti, obvjetuvati, objéti, objemati, obimem, objemlem, obramiti, okuliobdjati, okuljemati, okulvseti, okulsavjeti; *Carn.* objeti, objamem, objęmam; *Dal.* obnyeti; *Croat.* objeti, obimati, obimlyem; *Rag.* obujmiti, obujmijvam; *Bosn.* obujmiti, obujati, obuzeti, obubititi; *Ross.* обнимать, обымати, обыму, обялъ, обнялъ, обнимаю, обхватать, охватать; *Eccl.* объяти, иіиму, объяхъ, объемлю, обымаю, пріобъемлю, пріобымаю; rękami obsiągnąć, ogarnąć, zawierać, *propr. et transl.*, umfassen. Kto wiele obejmuje, mało ściska. *Cn. Ad.* 403. Wszedł Hektor, w ręku długi miał oszczep miedziany, Błyszczy się ostrze, złotym objęte pierścieniem. *Dmoch. Il.* 161. (oprawne). On co go Rzymski świat nie obejmywa. *Chrośc. Luk.* 345. Skała do objęcia miernego zamku dosyć przestronna. *Pilch. Sall.* 281. do mieszczenia w sobie; *Vind.* objem, objetje, objemanje; (*Eccl.* объятіе, пазуха; *sinus*). Cuda rozliczne, gdyby się wszystkie pisać miały, Na objęcie ksiąg snadźby świat był mały. *Odym. Św.* 2, O o 3. Obejmujący *Ross.* вмѣстительный, *ob.* Wmieścić; *Eccl.* пріятельнъ, который способенъ принять что. Obejmujący wiele *Ross.* убористый. Obejmujący *substantive Rag.* obujmitegl. — Nieobjęte oddajemy ci dzięki wszyscy. *Nag. Cyc.* 136. t. j. nieograniczone, nieskończone, unendlich, unbegränzt, gränzenlos. — Obejmuje mię strach; pada na mię strach. *Cn. Th.* es überfällt mich ein Schrecken. Żal mię obejma srogi. *Zab.* 14, 128. Myśli go tak objęły, że nie słucha, co gadają do niego. *Jabł. Tel.* 335. (całkiem zajęły). Dalej pojechać nie mogła, dżdżami a gwałtowną powodzią objęta. *Krom.* 397. (t. j. na około obskoczona, napadła). — §. Objąć starostwo, królestwo, urząd, wziąć na się, osiąść, übernehmen. Objąć ogród w possessyą. *Mon.* 70, 780. Objąwszy jaki urząd w ojczyznie.... *Mon.* 70, 561. Po rodzicach objął majętności długami obciążone. *Kras. Pod.* 2, 29. Wyjechał z Petersburga do wojska, na objęcie kommendy. *Pam.* 83, 2, 71. *ob.* Objąt, objęcie, objętność, objętny.

*OBJADKI, ów, *plur.*; *Ross.* объѣдки; niedojadki. OBJA-

DACZ, a, *m.*, który co objada, ogłoda, der Beeffer, der etwas rund um abbißt; *Vind.* objedecz; *Ross.* объѣдала, объѣдальщикъ pasorzyt.

OBJAŚNIĆ, *f.* objaśni *act. dok.*, OBJAŚNIAĆ *niedok.*, oświecić, *propr. et fig.*, *Sorab.* 1. woyasznam, woyasznu; *Boh.* wyswetliti; *Vind.* resviezhuvati, arsvietit, resbistriti, reslagati, reskladati; *Rag.* obasjatti, obasjaavam, kazati; *Dal.* ocitovati; *Ross.* объяснить, объяснять, изъяснить, изъяснять, образумить, образумливать, предозарить, предозарять; beleuchten, hell machen, erleuchten, klar machen, erläutern. Objaśnienie ulic miasta. *Pam.* 85, 1, 170. illuminacya, oświecenie, *Ross.* пояснение. Objaśnić świece, oświecić, utrzeć nosy świecom. *Plerumque usitatum improprie:* n. p. Objaśniam rzecz całą podobieństwem.... *Bals. Niedz.* 2, 130. Gdybym ją chciała objaśniać, pomnożyłabym jej zgryzoty. *Teat.* 38, 127. Ja słucham, uważam, i objaśniam się. *ib.* 37, 152. Teraz nieco jestem objaśniony. *Teat.* 33, 57. Objaśniający *Ross.* объяснительный, изъяснительный. Objaśnienie, oświecenie, wytłumaczenie, *Sorab.* 1. woyaszneno; *Vind.* rosbistrenje, reslaga, resklada; *Ross.* сказание, зказывание. Żaden nie pierwej powinien ku chowaniu nowej ustawy, ażby była przez obwołanie w królestwie objaśniona. *Herb. Stat.* 24. t. j. objawiona, bekannt gemacht. *Theol.* Ojcze objaśń imię twoje! — a w tym przyszedł głos z nieba: objaśniłem i jeszcze objaśnię. *Leop. Joan.* 12, 28. (uwielbić. *Bibl. Gd.*, verklären). 1 *Leop. Hebr.* 5, 5. *ib. Joan* 13, 30-32. *ib. Joan.* 17, 5. Ja twe ojcowskie imię objaśniłem Na ziemi, chwałę twą opowiadając, Ty mnie też objaśń, żeby w której byłem Chwale u Ciebie, i jasności trwając Pierwéj; a niżli ten świat był stworzony, W tejżem zostawał, Ojcze niezmierzony! *Odym. Św.* 2, *B b* 2. Góra Tabor, gdzie Pan sługę swego *objaśniwa. *Chodk. Kost. ep.* OBJAŚNICIEL, OBJAŚNIACZ, a, *m.*, der Beleuchter, Erleuchter; *Ross.* объяснитель, изъяснитель. *W rodz. żeńsk.* objaśnicielka. *OBJAŚNIENKO, a, *n.*, n. p. Pisał Joachim Watt małe objaśnienko, *(commentariolum)*, na rozdział o Sarmacyi Pompejusza Mel. *Nar. Hst.* 4, 286. OBJAŚNIEJSZY n. p. nasz wiek. *Mon.* 67, 179. t. j. przyświetlejszy.

OBJĄT, u, *m.*, objęcie, objętość, der Umfang; *Boh.* obsah, obsaženj, ohrada, (cf. osięgnąć, ogrodzić); *Carn.* objem; *Vind.* obvjetik, okrainik; *Rag.* okoliscte, (cf. okolica); *Ross.* объемъ, окружие, окружность (cf. okrąg), окольность. *Obejm *Chodk. Kost.* 7. Wielkość ciała jest rozłożenie jego, objąt, wymiar, *volumen*, to jest, miejsce, które zastępuje cała rozłożystość ciała, stronami jego zewsząd określona. *Rog. Doś.* 1, 193. Gdy w glinie zanurzę zupełnie kulę, okrągłość cała, którą ta kula tam wydroży, nazywa się objąt czyli objęcie téj kuli. *ib.*

OBJĄTRZYĆ, *f.* objątrzy *act. dok.*, obropić, eitern machen, beeitern. Rana się objątrzyła, rund um voll Eiter. — §. Do gniewu poduszczyć, zum Zorne reißen, erbittern. Z żalem i objątrzeniem szedł spać. *Sk. Dz.* 44. Dopiero Turcy się objątrzyli, za oną schadzką naszych do Wołoch. *Nar. Chodk.* 2, 289. («z mowy *Żołk.*»). Żal mój zatajony Tym więcej był objątrzony. *J. Kchan. Ps.* (żałość świeżo się odnowiła. *Karp.* 5, 106).

OBJAWIĆ, *f.* objawi *act. dok.*, objawiać *niedok.*; *Sorab.* 1. wozyewam, wobzyewam, wozyawnofczam; *Rag.* objâviti, objavglîvati; *Croat.* javlyam, objavlyam; *Vind.* resodeti, resdeniti, odkrivati, resglafiti, arsdenit; *Ross.* объявить, объявлять; a) jawnym co czynić, wyjawić, offenbaren, entdecken, bekannt machen. Ten oznajmuje, który najpiérwéj co nowego opowiada albo objawia. *Salin.* 4, 30. Kto objawia tajemnice przyjacielskie, wiarę traci. 1 *Leop. Syr.* 27, 17. (t. j. wydaje). Miałbym sekret pewny ci objawić. *Teat.* 45, 92. (odkryć). Objawiający *Ross.* объявительный. Objawiony *Ross.* откровенный. Chrystus, który był u ojca, tenci jest objawion ludziom, którego objawionego widzieli, słyszeli, dotykali. *Wiśn.* 495. Objawienie, *Rag. et Bosn.* objavgljenje, ocittovànje, das Offenbaren, die Offenbarung. Objawienie myśli swojej *Eccl.* мыслодательство. Objawienie życia, dwa rodzaje czynności życie składających, przyswajanie odżywnéj materyi, i wyrzucanie nieodżywnéj. *Śniad. Teo.* 205. *Theol.* Bóg albo anioł objawia ludziom rzeczy niewiadome, *revelat*, Gott offenbart dem Menschen. Objawienie *sc.* boskie, die Offenbarung; *Boh.* zgewenj; *Slav.* ocsitovanje; *Ross.* откровение, явление. Zjawienie abo objawienie Jana ś. *Biał. Post.* 115. Apokalypsis, die Offenbarung Johannis. Objawiony (od Boga) *Ross.* богоявленный, боговдохновенный, боговѣщанный. — b) Objawiać, obwieszczać, verkündigen, bekannt machen, *Eccl.* позорствовати. Usta moje będą objawiać chwałę twoję. *Wróbl.* 120. Medea, będąc urody niepospolitéj, była sławna i objawiona wszystkiemu światu. *Biel. Św.* 9 *b.* **OBJAW, u, *m.*, **OBJAWA, y, *ż.*, **OBJAWY *plur.*; **OBJAWINY, *poet.*; objawienie, Offenbarung; *Ross.* явка, явление (= 2. scena w sztuce teatralnej); объявка, объявление. Ty Kostko, w skryciu będąc, przez objawę boską, byłeś ludziom w jawi. *Chodk. Kost.* 69. *ib.* 33. Przez objaw widziany. *Przyb. Milt.* 199. Widział go Jakób w senne objawiny. *ib.* 90. OBJAWICIEL, a, *m.*, **OBJAWCA, y, *m.*, oznajmiciel, *Rag.* objavitegl, objavionik; *Eccl.* обличникъ [*exorcista* 2]; *Ross.* объявитель: der Offenbarer. Mojżesz zakonu bożego objawiciel. *Stryjk.* 91. Jehowa wiadomca serc, objawca skrytości. *Farn.* 36. — *W rodz. żeńsk.* Objawicielka *Ross.* объявительница.

OBJAZD, u, *m.*, OBJAŻDŻKA, i, *ż.*, 1 a) objeżdżanie, das Umfahren, Umreiten, Herumfahren; *Vind.* objesda, objesdenje; *Ross.* объѣздка, объѣздъ. Na tym się objażdżki komisarza kończą, że go musimy za Pańskie pieniądze żywić. *Kras. Pod.* 2, 32. Objazdy lasów często czynią, a kogo przy rabaniu zastaną, wóz do dwora zajmują. *Haur. Ek.* 161. Spodziewałem się mieć u siebie całą kompanią po zakończonej objazdce. *Xiądz.* 143. Nie trzeba było statkom czynić objazdu całej półwyspy. *Nar.* 2, 437. Wielki xiążę ze wszystkiemi pany jeździł w objazd po zamkach ukrajnych. *Stryjk.* 647. — b) W objazd = w około, w obwód, w objąt, im Umfange, in die Runde, im Umkreise. Kijów przestrzeństwa swego w objazd siedm mil rachuje. *Psalmod.* 14. *J. Kchan. Dz.* 32. *Gwagn.* 314. *Nar. Hst.* 2, 189. Ten mur w objazd jest na dwie mile. *Baz. Sk.* 159. Ile jest w objazd od Baltydy kraju, Aże po Euxyn i brzegi Dunaju. *Kchow.* 275.

— c) Miejsce, które objechać, okrążyć trzeba, Umweg. Prościny, objazdy, góry, rzeki, wszystko to niech hetman zważy. *Papr. W.* 1, 81. Objazd, objeżdżanie, kołowanie, zdrożna jazda; Umweg; *Boh.* obwoz; *Croat.* obhajanye. — 2. Objazd, objażdżka, obchód, ront, patrol, die Patrulle, objechanie nocne wart i stojek, albo też wszelki poczet wysłany na przeszpiegi. *Jak. Art.* 3, 304. *et* 314; *Boh.* pogjzdka; *Ross.* объѣздка, объѣздъ. Objazdy przez godzin 2 biły się, i Moskiewski został zniesiony. *Gaz. Nar.* 1, 291.

OBJECHAĆ, *f.* objedzie, objadę *act. dok.*, OBJEŹDZIĆ *Contin.*, OBJEŻDŻAĆ *iterat.*, *Boh.* obgeti, obgedu, objžděti; *Sorab.* 1. wobýezdzam, wobýezdžuyu; *Vind.* okuljesditi, objesditi, okulpalatiſe, okulvositi ſe; *Rag.* objahati, objahivati; *Croat.* objahujem; *Ross.* объѣхать, объѣзжать, объѣзжаю. 1) jechać krążąc koło czego, bądź wierzchem, bądź pojazdem, umreiten, umfahren, bądź wodą, umschiffen. Lepiéj objechać, niż ulgnąć. *Fred. Ad.* 104. (t. j. kolić, kołować). Trzeba teraz te wszystkie ziemie objechać, na wojnę zawołać, wojsko popisać. *Baz. Sk.* 71. Objeżdżenie, objechanie, objazd, objazdka (*Vind.* objesda, objesdenje). Nie dość milę pojechać, trzeba świat objechać. *Mon.* 65, 255, umfahren, umreisen. Objeżdżam kraje, miasta, dla uciechy, przejeżdżam się po miastach, oglądywam. *Cn. Th.* Corocznie majętności wszystkie ma objeżdżać komisarz.... *Kras. Pod.* 2, 200. bereisen. Objechać knieje. *Chmiel.* 1, 80. Objeżdżanie urzędowne doglądając, *lustratio. Cn. Th.* Magellan piérwszy był, który ziemię objechał. *Wyrw. Geogr.* 9. t. j. wodą; opłynał, der um die Erde schiffte. — 2) Objeździć, objeżdżać konia, okrocić, do jazdy go wzwyczaić, ujeżdżać, *Vind.* objesdjazhiti, objesditi; *Ross.* объѣздить, объѣзживать, ein Pferd zureiten. Płochego źrzebca objeździć. *Rej. Zw.* 155. O chwytaniu i objeżdżaniu albo ukroceniu źrzebców. *Cresc.* 517. Ci którzy objeżdżają konie i ku gotowości je ćwiczą, nie odejmują im biegu, ani skakania. *Gorn. Dw.* 350. Objeżdżony, ujeżdżony, *Vind.* objesden; *Ross.* объѣзженный; *oppos.* необъѣзженный. Koń nieobjeżdżony jest waśniwy. *Radz. Syr.* 30, 8. (cf. otargiwać; *ob.* Objeżdżacz, objeźnik). Objeżdżać albo raczéj wyjeżdżać nowe sanki. *Ross.* обкатать, обкатывать. — 3) *trans.*, Okrócić, hamować, hemmen, bändigen. Łacno swawolą, łacno objeździć królowi. *J. Kchan. Dz.* 163. Niech objeździć swawolą śmie nieukróconą, A jego sprawy przyszłe wieki więc wspomioną. *ib.* 202. Poleżesz strzałą nieméżnej ręki, prędko objeżdżon. *ib.* 80. (t. j. zwyciężon, zabity). Stefana bóg wzbudził, Aby sąsiadów objeździł, i ich hardość strudził. *Kmit. Spyt.* A 2.

OBJĘCIE, ia, *n.* a) *Subst. verbi* Objąć *qu. v.*; — b) Obwód, objąt, *Sorab.* 1. wobpžiytžo; *Carn.* okulishe; der Umfang, Umkreis. Z wielkości objęcia nie można wnosić wielkości bryły i miąższości ciała. *Rog. Doś.* 1, 194. *Ross.* объятіе, обниманіе; *Eccl.* обыманіе uścisk; *Croat.* obimanye.

OBJEDŹIONY, *ob.* Objeść.

OBJEKT, *ob.* Obrzut; obmiot, przedmiot, przedrzut; *Boh.* namet; *Slov.* predklad, predkladka, predloha, predložka, predhod, predhodka; *Rag.* oghléd, pridgléd, zamjera, *Ross.* предметъ; *Eccl.* прележащее.

OBJEMCA, y, *m.*, obejmujący co, der Uebernehmer. Iż nad samą fortuną zemścić się nie mógł, na mnie jako na uczestnika, i na objemcę fortuny onej, porwał się. *Krom.* 187.

OBJEŚĆ, objadł, objedli, *f.* obje *cz. dok.*, OBJADAĆ *niedok.*, (*Boh. et Slov.* obgisti, obgedl, obgjdati; *Sorab.* 2. hobjeſcž; *Sorab.* 1. wobyem, wóbyědžené; *Croat.* objedati, objédam; *Vind.* objesti, objeduvati, okulpojesti; *Ross.* объѣсть, объѣлъ, объѣмъ, объѣдаю; *Eccl.* объядаю (1. ogłodać, 2. pasorzycić); na około zjadać, rund herum befressen, auffressen. Szarańcza nie tylko łąki i zboże, ale i gałęzie z drzewa objadała. *Stryjk.* 631. Robaczek, gdy tę morwę napada, Krętą ją zatoką do koła objada. *Tol. Saut.* 75. Niesforna drużyna, objadłszy tylko okolice, a resztę przez swawolę spaliwszy, już się do rozsypki zabierała. *Nar. Hst.* 2, 141. Chłopiec na drzewie siedząc, wiśnie objadał. *Haur. Sk.* 460. Psy objadły trupy aż do kości. *Bardz. Luk.* 129. Objedziony = ogłodzony, ogryziony, benagt. Objedzionych wężów ciała zostawuje. *Otw. Ow.* 95. — *aliter* Objedziony, *obesus*, tłusty, tyłowity, zsiadły. *Macz.* dick angefressen. OBJEŚĆ się *recipr.*; *Croat.* zobjeztisze; *Ross.* объѣсться, объѣдаться; obeżreć się, sich überessen, anessen, voll essen. Mysz, kiedy się mąki obje, tedy się jéj gorzka widzi. *Rys. Ad.* 76. Objedli się, opili, brali upominki, Z twéj zbytniéj rozrzutności strojąc sobie drwinki. *Tręb. S. M.* 62. Co dzień skoro się objadło, ożłopało, na łóżko wwalił się, jak bela. *Mon.* 70, 177. Już się inni objedli, a jam jeszcze głodny. *P. Kchan. Orl.* 1, 16. Nie daj boże, abym ja się objadać miał, gdy drudzy głód cierpią. *Sk. Dz.* 521.

OBJEŚNY, a, e, żarłoczny, gefräßig. Trudno oddalić objeśnych ludzi od dobréj wieczerzy. *Haur. Sk.* 174.

OBJĘTKI, ów, *plur.*, sieci knieję obejmujące, (cf. obławy), [illegible]. Wjechał do wielkiéj puszczy, psy rozsworowano, Mniejsze sieci i mocne objętki stawiano. *B n al.* A 2 *b.*

OBJĘTNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* obsáhlost; *Eccl.* объятность; zdatność obejmowania, objęcia, *phys. et moral.*, die Umfassungsfähigkeit; *capacitas mentis. Cn. Th.*, pojętność, die Fassungskraft, die Begreifungskraft, Begreiflichkeit. — *Math.* Objętność, objąt, obręb, obwód, der Umfang, Inhalt. Miejsce, które ciało jakie zapełnia, nazywa się objętością ciała, *volumen. Śniad. Jeog.* 22. Objętość ciała, *capacitas. Jak. Mat.* 1, 169. Bryła mająca w sobie objętości (*volumen*) 12 calów kubicznych. *Śniad. Alg.* 1, 34. *Scheidt. Elekt.* 40. Objętność, *superficies solidorum*, pole powierzchowne brył. *Solsk. Geom.* 5, die Fläche, der Flächeninhalt. OBJĘTNY, a, e, *Ź.* a) objąć mogący, obejmujący; *Boh.* obsáhlý; *Sorab.* 1. wobszahwaté; *Eccl.* объятеленъ; *Ross.* [illegible], umfassend, fähig zu umfassen. *Cn. Syn.* 148. *Ź.* b) *Pass.* Objętym być mogący, umfaßbar; *oppos.* [illegible] 15. *Ross.* необъятный, необъемлемый; *E.* [illegible] необъимленный.

OBJĘTY, *ob.* Objąć.

OBJEZDNY, a, e, mogący być objeżdżonym, umreitbar, um-

fahrbar, umschiffbar; *Ross.* объѣзжкій. OBJEŻDŻAĆ, OBJEŻDZIĆ, *ob.* Objechać. OBJEŻDŻACZ, a, *m.*, ȝ. a) objeżdżacz koński, *domitor equorum. Macz.*, kawalkator, ujeżdżacz; *Vind.* jesdni vuzhenik, objesdjak, der Bereiter, Zureiter. — ȝ b) Co objeżdża doglądając, der Landreuter, Bereiter; *Ross.* объѣздникъ. OBJEŻDŻANIE, OBJEŻDŻONY, *ob.* Objechać. °OBJEŻNIK, a, *m.*, objeżdżacz, kawalkator, der Pferdbereiter, który umie konie młode objeżdżać, *desultor. Macz.*

OBKĄSAĆ, *ob.* Okąsać. OBKŁADAĆ, *ob.* Obłożyć. OBKRĄŻAĆ, *ob.* Okrążać. OBKRĘCAĆ, *ob.* Okręcać.

OBKROIĆ, *f.* obkroi *cz. dok.*, Obkrajać, Obkrawać *niedok.*, *Boh.* obkrogjm, obkragjm, obkragugi; obrzezać, na około obcinać, rund um abschneiden. Z malogranatu obkroiwszy skórkę.... *Cresc.* 427. (*disting.* Okroić).

OBLAĆ, *f.* obleje *cz. dok.*, Oblewać *niedok.*, (*Boh.* oblewjti, oblewowati = mróz puszcza, folguje; oblewa = odmiecz, folga); *Slov.* obljti; *Sorab.* 2. hoblewasch; *Sorab.* 1. wobhliwam, wobhliyu; *Vind.* oblliti, povoduvati, obvoduvati, obtopiti, potopuvati; *Rag.* oblitti, obljevati; *Bosn.* oblivati; *Croat.* oblévam; *Ross.* облить, обливаю, окатить, окачивать; *Eccl.* обліяю; polewać co na około, umgießen, mit etwas rund um begießen, *propr. et fig.* Rodzice działki swe łzami radości oblewali. *Teat.* 54. *c, c.* Łzami oblane oczy. *Zab.* 10, 165. Jakby go zimną wodą oblał. *Cn. Ad.* 287. (cf. jakby go oparzył). Wypadła, jakby oblał ją gorącym warem, Tchnąca zapalczywości okrutnym pożarem. *Min. Ryt.* 4, 242. Siłu ich krew oblała między kuflami. *Lib. Hor.* 27. Nieraz się Smoleński zamek kwią Moskiewską i Litewską oblał. *Stryjk.* 721. Krwawym się potem wprzód oblać potrzeba, Niż człek poczciwy przyjdzie do chleba. *Teat.* 55. *e,* 40. Przemyską ziemię oblewa rzéka San. *Nar. Hst.* 2, 405. beströmt, benetzt, befeuchtet, durchströmt. Egipt prawie cały rzéka Nil oblewa i napawa. *Büsch.* 215. Francya, kraj żyzny; pięknemi rzekami oblany. *Wyrw. Geogr.* 310. — Oblewać co ołowiem, cyną, woskiem. *Cn. Th.* 567. übergießen. — *Fig.* Przywiózł tu tę złotem oblaną córę. *Teat.* 22, 11. t. j. pozłacaną, posażną. — *Moral.* Oblewa się wstydem, miesza się. *Zab.* 1, 151. (cf. rumienić się, czerwienić się; cf. raki piec). Hańbą oblany stoi. *Hor. Sat.* 205. mit Schande überschüttet. Demosten, gdy ujrzał młodzieńca wstydem oblanego, rzekł, taka barwiczka cnoty jest. *Petr. Ek.* 67. mit Schaamröthe übergossen. Patrząca na morderstwa, żałością serce swe oblewał. *Sk. Żyw.* 1, 599. napełniał. — *Myśliw.* Oblany, tłusty, fett. Po myśliwsku nie mówi się bekas tłusty, ale oblany. *Podol.* 60 Widzieć po dziennéj na paszach wędrówce, Ku wieczorowi pod domowe strzechy Śpieszące skopy i oblane owce. *Zab.* 4, 269. Oblanie. *Medic.*, n. p. W zastarzałych świerzbach, liszajach, w oblaniach ciała lub głowy, pijawek używają. *Perz. Cyr.* 2, 151. w nabrzmiałości ciała, Aufgedunsenheit.

°OBLACYA, yi, *ż.*, przynoszenie, podawanie, ofiarowanie; pewny obrządek cerkiewny, n. p. O chlebach, które się prosforami nazywają, oblacyą albo przynos, prawisz, iż to jest niepotrzebne, że je ludzie na ofiarę przynoszą. *Pim. Kam.* 143. Nie zabroniono dyakonom proskomizować, t. j. oblacye czynić. *ib.* 120.

OBŁĄCZEK, czka, *m.*, *dem.*, *nom.* obłąk; (*Boh.* oblauček), ein kleiner Bogen. Obłączek żelazny do boków pudełka przyprawiać. *Switk. Bud.* 346. OBŁĄCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, ȝ. a) die Bogenwölbung. Obłączystość abo obłączysta strona jakiéj rzeczy zwierzchnia, jako jaja, czapki, nieba, czołnu, sklepu zwierzchnia strona, *convexitas*, wypukłość. *Cn. Th.* Obłączystość, *convexum*, pukiel. *Solsk. Geom.* 5, *ob* Okrągłość. — § b) Obłączystość abo obłączysta strona spodnia dzwona, czapki, nieba, czołnu, sklepu, misy, miednicy wywróconéj spodnia strona, dołkowatość. *Cn. Th.*, *concavitas*, die Hohlründung. Obłączystość nieba modra. *Zabł. Roz.* 50. Co jest najwyższego, i okręgiem swoim cały ten gmach opasuje, całą tę obłączystość, między którą leżą morza i ziemia.... *Pilch. Sen. list.* 3, 521. OBŁĄCZYSTY, a, e, OBŁĄCZYSTO *adverb.*, *Sorab.* 1. wobrukwaté; *Vind.* lokliu, po loki, (cf. łuk, łąk); *Ross.* излучистый; *Eccl.* луговый, лужный; §. a) z wierzchu okrągły, czołnkowaty, *convexus*; bauchrund, bogenrund, rundbäuchig. Toki wody tak rozrządziły położenie gór, że węgieł obłączysty legł naprzeciwko węgła wydrożonego. *Stas. Buff.* 129, *saillant.* Obłączysto, esem, wężykiem, przeginając się, łezie gąsienica, *arcuatim. Cn. Th.* — ȝ. b) Obłączysty, dołkowaty, *lunatus*, *concavus*, hohlrund. Wchodzi pod zasępne obłączystych gałęzi zamroki. *Stas. Num.* 1, 64.

OBŁĄD, ędu, *m.*, błąkanina, pobłądzenie, błąd; Herumirren, Irre, Irrthum, Verirrung. Pasterka po łące za swego zamyślenia się przypadkowemi obłędami postępuje. *Karp.* 3, 102. Nadto obłędy nasze łaskawie znosi, sam u siebie nas i zawiedzione dusze nasze omawiając. *Gorn. Sen.* 571. Białegłowy siłakroć obłędy mężczyńskie naprawowały. *Gorn. Dw.* 260. Ten szwank a obłąd Ewy, białogłowa zasię naprawiła. *ib.* 243. Ujrzałem w ludziach niespokojne obłędy. *Zab.* 13, 233. Lud w obłędzie będący, oświecić należy. *Gaz. Nar.* 2, 200. OBŁĄDLIWY, *ob.* Obłędliwy.

°OBLADRA, y, *ż.*, u polszorków, rzemień, nawdziany na postronek, aby ten nie otarł boku koniowi. *X. Kam.*, z *Niem.* Oberleder — ȝ Jelca, Degen-, oder Säbelgefäß. *Tr.*

OBŁADOWAĆ, *f.* obładuje *cz. dok.*, ładunkiem obciążać; *Vind.* obasati, obtovoriti; *Croat.* obtershiti; *Bosn.* otesckati; *Ross.* грузить, гружу; beladen, bepacken, *propr. et fig.* Grzeczność obładowana wymysłami, przykrą się staje. *Mon.* 65, 117.

OBŁĄDZIĆ się, OBŁĘDZIĆ się, *recip. dok.*, Obłądzać się *niedok.*, °OBŁĄDZIĆ, OBŁĄDZAĆ *nijak.*, mylić się, błąkać się, obłąkać się, sich irren. Jako inne zmysły, tak i wzrok się obłądza i myli, mniemając, aby to było cudne, co cudnym nie jest. *Gorn. Dw.* 414. We dwu rzeczach bardzo się obłądził. *ib.* 390. Zasadzać na tym wiarę, czego nas nie uczy słowo boże, tedybyśmy się bardzo obłędzić musieli. *Rej. Post. P* 4. Kościoł w niczym nigdy się obłądzić nie mógł. *W. Post. W.* 228. Jeślim obłądził, naucz mnie ty; mówił-lim nieprawie,

więcéj nie przydam. 1 *Leop. Job.* 34, 32. Ba i ci podobno obłądzają, szukając boga, a chcąc go naleźć. *ib. Sap.* 13, 6. (błądzą. 3 *Leop.*). — Obłądzenie, omyłka, błąd, n. p. Obłądzenie w historyi autorowi przypisane być ma. *Wys. Aloj.* 13. W obłądzenie mogą być zwiedzeni i wierni. *W. Post. Mn.* 383. in Irrthum, Verirrung. — Cała noc prawie onę obłądzony Tam i sam jeździł. *P. Kchan. Jer.* 128. t. j. zabłąkany, obłąkany, irrend, in der Irre. Jeden błąd czyni człowieka obłądzonym. *Smotr. Apol.* 59. *Obłądziły. *id.*, n. p. On w tym zdaniu jest *obłądziły i heretyczny. *ib.* 61.

OBŁAGAĆ *cz. dok.*, błagając udobruchać, besänftigen, wieder gut machen. Grzesznicy! przyszedł wam jednacz wasz, i obłaganie za grzechy wasze. *Gil. Kaz. C c.* 4, *ob.* Ubłagać.

OBŁAJAĆ, *f.* obłaje *cz. dok.*, obłaiwać *contin.*, połajać trochę, ein wenig ausschelten. Gdy kogo przestrzegamy, napominamy i obłajemy.... *Petr. Et* 43. (*Croat.* oblájem *oblatro*, *obloquor*; *Ross.* облаять oszczekać).

OBŁĄK, u, *m.*, Obłączek *dem.*, (*Boh.* oblauk = *arcus*, *sed* oblač = ein geflochtner Bogen von gebechelten Flachs, der ein ganzes Schock ausmacht; *Rag.* oblúk; *Bosn.* oblúk, lúk *arcus*; *Vind.* lok, oblok, luk = sklepienie; (lukati, lok delati = sklepiti); *Ross.* лукъ obłąk, łuk; лука krzywizna, łęk; излучина przegub; *Eccl.* лукование krzywizna; *Graec.* λοξός, *curvus*); każda rzecz na kształt skrzydeł łuku skrzywiona; (cf. kabłąk; cf. pałąk); *Slav.* branik; *Ross.* дужка; jedes bogenförmige Ding, ein Bogen. Smok krętnemi pasmami łuszczyste zatoki Łamiąc, gnie się jak obłąk, srogie strojąc skoki. *Zebr. Ow.* 55. (*sinuatur in arcus*). Tarcza cała z szczerego złota, bita w obłąk kształtem Traków. *Stas. Num.* 1, 136. Tym czasem Tęcza ku niebu skrzydły się podała, A chybkością w obłokach obłąk rozerwała. *A. Kchan.* 137. (t. j. obłączystość nieba). Obłąkami, abo nakrzywionemi do ziemi gałęziami, rozmnożyć wierzbę; *mergis propagare salices. Cn. Th.* gegen die Erde gebogne Absenker, Ableger. Obłąk garbarski na rozciąganie skór, *tentipellium*, rozciągadło. *Cn. Th.*, der Gärberbogen, die Felle darauf aufzuspannen.

OBŁĄKAĆ się *recipr. dok.*, OBŁĄKIWAĆ *niedok.*, zabłądzić, zabłąkać, irre gehen, sich verirren. Obłąkał się w lesie. *Jabł. Ez.* 106. Czuję, że mi się już obłąkiwa przytomność. *Teat.* 45. *b*, 102. t. j. że mi się w głowie myli, że przytomność tracę. — Obłąkany, błądzący, błędny, irrend, herum irrend, verirrt. Obłąkane włosy składa w rzędzie. *Hul. Ow.* 72. Już przeszło 1700 lat, jak pielgrzymuje po świecie, znany pod imieniem żyda obłąkanego. *Teat.* 17. *b*, 55. der wandernde Jude. — (Wąż krzywo *obłąkany. *Bardz. Luk.* 167; t. j. obłąkowaty, obłączysty, w obłąki skrzywiony, bogenförmig). — §. Obłąkać kogo *activ.*, zwodzić go, na błędną drogę naprowadzać, einen irre führen. Gdyby imaginacya nie była tyle razy obłąkiwała oczu ludzkich, liczba naszych wiadomości byłaby większa, a liczba naszych błędów mniejszyłaby się. *N. Pam.* 24, 341. Częstokroć umiejętność sama obłąkiwa tego, który ją posiada. *ib.* 18, 275. Nieszczęsna zazdrość, namiętność nieszczęśliwa, mogła ją obłąkać. *Teat.* 38, 95. Niedawno jak wszedł na chwały drogę, Ślepo w niéj postępuje, obłąkać go mogę. Wrząca młodość łatwo nam uwodzić się daje. *Teat.* 45, 12. Malkontenci wszelkich sprężyn poruszają, ażeby obłąkać umysły ludu. *Gaz. Nar.* 1, 253. Próżność często mnie obłąkała. *Teat.* 41, 161. Obłąkany dziwacznemi demokracyi myślami, zabił się z rozpaczy obywatelskiéj. *Gaz. Nar.* 1, 266. — Obłąkany, cf. pomieszany, skażonego rozumu, w głowę zaszedł. Obłąkanie, *ob.* Waryacya. *OBŁĄKANIEC, ńca, *m.*, człowiek obłąkany, ein Verirrter, ein Irrender. Bracie miły obłąkańcze, a tułaczu nędzny, tu szukaj prawdy. *Żarn. Post.* 55.

OBŁĄKOWATY, a, e, — o *adverb.*, obłączysty, łuczny. *Otw. Ow.* 459, bogenförmig.

OBŁAM, u, *m.*, OBŁAMEK, mku, *m.*, ułomek, obłamana rzecz, ein abgebrochenes Stück, ein Bruchstück. Ziemia zarzucona swoich poroślin obłamy. *Stas. Buff.* 44. Zaginęły wielkie starożytnych narodów umiejętności, z nich dostały nam się tylko grube obłamy. *ib.*, (*ob.* Obłomki). — *Milit.* Reduty sypać, kosze stawić, drabiny przystawiać, obłamki budować, tramy spuszczać. *Star. Ryc.* 41. t. j. wieże do obłamowania murów, Mauerbrecher. OBŁAMAĆ, *OBŁOMIĆ, *f.* obłamie *cz. dok.*, OBŁAMOWAĆ, *niedok.*, *Vind.* okulslomiti, okulnalomiti; *Rag.* oblomitti *Croat.* oblamlyam; *Bosn.* oblomiti, otarghnuti, otrrighnuti; *Ross.* обломить, обламывать; na około poodłamywać, rund um abbrechen. (*Boh.* oblomiti *agilem facere*, *mollire*). Rószczki zielone z drzew, obłamowali. *Pieśn. Kat.* 76. Obłamowali gałęzie z drzew i miotali na drodze. 1 *Leop. Math.* 21, 9. Brzeżnemu rakowi, gdybyś *zobłemował Dęte nogi, a ciało do ziemi zachował.... *Otw. Ow.* 622. Z téj strony już były obłamane mury miejskie; lecz przez położenie wysokie, miasto nie mogło być dobyte. *Baz. Sk.* 218. Obłamanie *Ross.* обломка.

OBLAMOWAĆ, ał, uje, *cz. dok.*, futrem obszywać, mit Pelz ausschlagen, besetzen. Z wydry bywają futra piękne do oblamowania szat. *Haur. Sk.* 306.

*OBŁAP, u, *m.*, *OBŁAPIANEK, nku *m.*, *zdrbn.*, obłapienie, uścisk, die Umarmung; *Croat.* obimanye, objetje, zagerlay; *Ross* объятие, обнимание; *Eccl.* обымание. Wzajemnemi uściskawszy się obłapami, do okrętu mię odprowadził. *Tr. Tel.* 58. Gdzież Demetryusz? czego się kryje przed obłapem ojcowskim? *Teat.* 51. *d*, 129. Stokroć niebezpieczniejsze obłudne obłapy, Niż otwarta nieprzyjaźń i daremne sapy. *Żegl. Ad.* 106. Przy miłym obłapie. *Pot. Syl.* 182. *Pot. Arg.* 154. Wdzięczne obłapy. *ib.* 742. Zbytnie zatym całuje, nie panieńskim kształtem, I ratować się chcącéj, obłapianków gwałtem, Rzecz przerywa. *Żebr. Ow.* 40. — §. Obłap, OBŁAPKA, i, *ż.*, *obscoen.* sprawa cielesna; *Croat.* hotinztvo; fleischliches Umarmen. OBŁAPA, *ż.*, *botan.*, Ziele kopytnik nazywają wonną obłapą. *Syr.* 47; *baccar. Nag. Wirg.* 497; *baccharis. Śleszk. Ped.* 417, Haselwurz. OBŁAPIACZ, a, *m.*, co obłapia, zwłaszcza w znaczeniu sprawy cielesnéj, der Umarmer, besonders in Ansehung der fleischlichen Beywohnung. OBŁAPIĆ, *UOBŁAPIĆ, *f.* obłapi *cz. dok.*, OBŁAPIAĆ, UOBŁAPIAĆ *niedok.*, OBŁAPIWAĆ *częstl.*,

§. *a) uściskać, rękami do siebie przyciskać, umarmen; *Boh.* obgjiti; *Sorab.* 1. wobpžimnu, wokoscham; *Vind.* objeti, obvratiti, objemati, obramiti, ogerliti, okul kragna perjeti, okuli gerla past; *Croat.* obimati, obimlyem, gerlim; *Slav.* gêrliti, zagêrliti, (cf. gardło); *Dal.* zagarliti; *Ross.* охватить, охвачу, обхватать, обхватываю, обнимать, обымать, обыму, обнимаю; *Eccl.* обымаю; (*Ross.* облапить łapami ogarnąć). Obłapiwam, *amplector. Urs. Gr.* 335. Pospolicie nasi zwykli się przy witaniu obłapiać. *Star. Ref.* 82. Jakobym cię rad całował, Uobłapiał i piastował. *Groch. W.* 343. Członki już zemdlone Uobłapiwszy podnieść chciał. *Otw. Ow.* 226. Ona go obłapia, ściskając go za szyję. *P. Kchan. Orl.* 1, 19. Obłapże ojca, nim odjedzie. *Boh. Kom.* 1, 403. Chciał ją w pół obłapić. *Bardz. Luk.* 36. Precz z temi od kolan rękami Owszem w pół jak należy obłapmy się sami. *Bardz. Trag.* 316. Po wzajemnym obłapieniu. *Birk. Dom.* 57. (t. j. po wzajemnych uściskach). — *Fig.* Zgoda pod wieńcy świeżo oliwnemi Świat obłapiła rękoma wdzięcznemi. *Tward. Misc.* 6. Pokój się z sprawiedliwością, z nieba przyszedłszy, uobłapiają. *Ryb. Ps.* 171. Sen obłapił ją mile po przeszłym niewczasie. *Tward. Daf.* 53. — §. *aliter:* Co się mieli strzedz zgorszenia, to oni zgorszenie chutliwie obłapili. *W. Post. Mn.* 564. (t. j. jęli się go, rzucili się na nie). — §. Obłapiać kogo za nogi = do nóg mu upadając nogi ściskać, vor einem nieder fallen, und seine Füße umarmend drücken. Przystąpił xiąże przed majestat bliżéj; tamże z wielką uczciwością za nogi króla obłapił. *Gwagn.* 395. Sam i żona i dzieci obłapiały częstokroć za nogi cesarza, żebrząc pomocy od niego. *Biel. Kr.* 94. — §. b) *transl.* Ogarnąć, objąć, umfassen, in sich fassen, in sich schließen. Prawo pisane nie mogło wszystkiego obłapić, co się między ludźmi trafia, ale tylko to, co mogło zagarnąć, pod się zagarnęło. *Gorn. Wl K* 2 *b.* Ujrzyj, skąd licha źrzenica wiele obłapi wzrokiem. *Miask. Ryt.* 2, 116. — §. c) *obscoen.*: Cielesną sprawę mieć, fleischlich umarmen. Romulus i Remus narodzeni z córki Numitorowéj, od Marsa obłapionéj. *Otw. Ow.* 598. Kto rad obłapia mężatki, Bez ohliczněj rany rzadki. *Rys. Ad.* 27. Dla francy, nie obłapić. *ib.* 12. Po jaju się napić; po jabłku pannę obłapić. *ib.* 57. (NB. *Verba honesta moribus perdidimus; nihil loqui tutum est. Quint.*).

OBLASK, u, *m.*, blask na około roztoczony; *Croat.* oblészk; *Eccl.* облистаніе; Umglänzung, Glanz in die Runde herum. Choć spełzi zewnętrzny oblask, mam stałą odwagę. *Przyb. Milt.* 10. Oblask nieba. *ib.* 44. Jak słodki zapadające słońce wydaje oblask! *Węg. Marm.* 1, 274. (OBŁASKAWIĆ, *ob.* Łaskawić). OBLASKLIWY, a, e, na około błyszczący, oblask rzucający, rund umher blinkend. Od płomieni strasznéj pożogi daleko Oblaskliwe się łuny po morzu rozwleką. *Przyb. Luz.* 51. OBLASKNĄĆ, *f.* oblasknie *cz. jedntl.*, OBLASKOWAĆ *niedok.*, blaskiem objaśniać, rund um mit Glanz erhellen, umglänzen. Jeszcze się cień twych ramion zbytnim światłem żarzy, Tak oblaskując niebo z twéj zakrytéj twarzy, Iż najświatlejszy seraf zbliżyć serca nie ma. *Przyb. Milt.* 86. Nas zachodzące słońce oblaskło promieniem. *ib.* 50. Wielkim światłem oblaskniony. *ib.* 93. Oblasknięty. *ib.* 91.

OBLATA, [y, *ż.*, 1. oblatowanie, wpisywanie do aktów (z *Łac.*), das Einreichen zu den Acten. Kancellarye grodzkie od oblaty żadnéj opłaty nie wezmą. *Vol. Leg.* 7, 68. — *2. Oblata, *ob.* Opłatek.

OBLATAĆ, *ob.* Oblecieć.

OBŁATAĆ *cz. dok.* OBŁATYWAĆ *contin.*, łatami okryć, beflicken, mit Flicken besetzen; (*Croat.* okerpávam). Na piérwszym wstępie chce podstrzydz owieczkę, i obłatać sobie skórę. *Teat.* 16, 110.

OBLATOWAĆ, ał, uie, *cz. niedok.*, podawać do aktów; *Bosn.* usigilatiti, upisati na súdú; zu den Acten einreichen, registriren lassen. O oblatowaniu metryk szlacheckich w własnym grodzie. *Vol. Leg.* 7, 68.

OBLATYWAĆ, *ob.* Oblecieć.

OBŁAWA, y, *ż.*, (*Etym.* łow); §. 1. objętki, sieć wielka do obsadzenia kniei, ein großes Jägergarn, den Forst zu bestecken; (*Ross.* облава gatunek polowania w stepach). Przez obławy, niedbając na krzyki Zgromadzonych myśliwców, przechodzi wieprz dziki, Czyniąc okna przestrone pyskiem i piersiami, Między ciasnemi chrósty i między trzcinami. *P. Kchan. Orl.* 1, 427. — §. Obława, otoczenie, ostrojenie, ogrodzenie, das Einschließen, die Einschließung, Umgebung. Zewsząd w silnej obławie psi zębów mu dodają; *undique circumstant mersis in corpore rostris. Żebr. Ow.* 62. Wieprz dziki, gdy mu myli obława psów skomlących szyki, Ów skrzydły kęsom chciwym chybkiemi uchodzi, A wali krzywą szablą, kędy się nagodzi. *Żebr. Ow.* 101. (*turba*). *Chodk. Kost.* 19. K niemu przyległych zdrojów kupi się obława; *conveniunt illuc flumina. Żebr. Ow.* 19. — §. 2. *Milit.* Porządek maszerowania. *Tr.* Ordnung im Marschiren, *ob.* Obławny. OBŁAWĄ, OBŁAWEM *adv.*, kupą, w kupie, na kupie, hurmem, in Haufen, haufenweise. Nie powinny się pastwiska spasać obławem, lecz podzielić na części. *Kluk. Rośl.* 3, 313. Janczar silny szedł niegdyś obławem, i slał ziemię trupem z kup, przeciwko sobie równie bez porządku wystawionych. *Mik. Turk.* 104. Przedtym w mieście twym lud szedł obławą chwalić cię. *Wad. Dan.* 177. Pnie się ten, że przyjaciół i sług moc obławem za nim się wali. *Zab.* 11, 414. Rozumieli, że obławą Każdy będzie jego strawą. *Jak. Baj.* 136. Jak zwierz mordujesz i ścielesz obława. *Chrośc. Ow.* 116. OBŁAWIAĆ, *ob.* Obłowić. OBŁAWNY n. p. szyk = gęsto uszykowany *Tr.*, dicht geschlossene Schlachtordnung.

OBŁAZ, u, *m.*, (*Etym.* leźć, łazić); kołująca droga, nieprosta, manowiec, bezdroże, zdroże; Umschweif, Abweg, *propr. et fig.* Obłaz, łaz, górołaz, droga wązka, na bokach gór wyrobiona, którą się objeżdża, gdy dobry gościniec wody zaleją, lub śniegi zasypią; używane najwięcej w liczbie mnogiéj: górołazy, łazy, obłazy. *X. Kam.* Pójdzie krom wszelkiéj trwogi przez ślizkie obłazy. *Pot. Arg.* 436. — §. Bez obłazu = bez ceremonii, bez ceregielów, bez ogródki, bez żartu (cf. *obleśny), ohne Umstände, ohne Umschweife. Wziął ojca z sobą na pokój, a tam bez obłazu prosi o córkę. *Pot. Arg.* 407. Występnych bez *obłazy karał. *Chrość. Fars.* 113. Tarcze o tarcze biją bez obła-

zy. *Chrośc. Fars.* 40. Ktoż, kiedyby nie z jego rozkazu, Śmiał się nad tobą pastwić bez obłazu! *Chrośc. Luk.* 267. Padnie do nóg bez obłazu. *Zab.* 15, 229. Bez obłazu bić, nie po prostu szermować; *rotatis et circumactis gladiis. Cn. Th.* 21. On go bez wszego obłazu Tnie przez szyszak, dufając dobremu żelazu. *Simon. Siel.* 44. OBŁAZEM *adv.*, n. p. Skarby tam do Tyru i dostatki cisną się obłazem. *Jabł. Tel.* 166. hurtem; *ob.* Obławem. OBŁAZIĆ, *ob.* Obleźć. OBŁAZGIEM *adv.*, ciągle, nieprzerwanie, zusammenhängend. Rudy nowe, przybyłe, niepiérwiastkowe, nie mogą mieć żył ciągłych, nie mogą iść obłazgiem *Os. Rud.* 34. (*Boh.* oblátek krzemień). OBŁAZGOWY, OBŁAZNY, a, e, ciągle idący, zusammenhängend, fortlaufend. Rudy twarde, w płatkach długich, szerokich i grubych, daleko ciągnących się, zowią skalistemi, obłazgowemi, obłaznemi. *Os. Żel.* 51. *Os. Rud.* 7. *et* 58; *oppos.* gwiaździsta. (*Boh.* oblázkowý, oblátkowý krzemienny): OBLAZŁOŚĆ, ści, *ż*, obléziene włosów, die Kahlheit, das Ausfallen der Haare. Pleszowatość i oblazłość głowy. *Syr.* 623. OBLAZŁY, a, e, *Boh.* oblezlý; *Ross.* облѣзлый; łysy, bezwłosy, kahl. Maścią tą głowę oblazłą mazać, włosy rości. *Spicz.* 90. Futro oblazłe = wytarte, kahl gerieben, abgetragen, abgerieben.

OBŁAŹNIĆ, *cz. dok.*, błazeństwem omamić, bethören; *Vind.* obnoriti, shertati; *Sorab.* 1. wobwoznu. Omamiliście dusze swoje przeklętą mamoną, obłaźniliście przyprawną maszkarą niewinne Chrystusowe owieczki. *Smotr. Lam.* 14.

*OBLAZOWAĆ, *ob.* Obleźć

OBLEC, *OWLEC, oblokł, *f.* oblecze, obloke *cz. dok.*, OBŁOCZYĆ *niedok.*, *Boh.* obleey, obljknauti, oblect, obljkati, oblekl, oblaceti; *Slov.* oblekat; *Sorab.* 1. wobhlekam, zwobhlekam, nawobhlekam; *Sorab.* 2. hobláz, hoblákasch; *Vind.* okulvlezhi, okulivlazhiti, oblezhi, oblazhiti, nadjati; *Carn.* oblęzhi, oblêgl, oblęshém, oblâzhem; (oblazhy se *nubilat*); *Croat.* oblachim, oblechi *induo*, oblachim, naoblachújem (*nubilo*). (*ob.* Obłok); *Bosn.* obuchi, oblaciti, oditti; (uzoblaciti, naoblaciti *obnubilare*); *Rag.* obliciti, naoblâciti; (obûchi, oblâciti, odjêvati); *Slav.* obûchi; *Eccl.* обла́чаю, оболокаю, облещи, облекати, облачити; *Ross.* надѣть, надѣвать, оболочь, оболакивать; (= *owłóczyć; *Etym.* wlec, cf. zewlec); ubierać, odziewać, wdziewać, anfleiden, anziehen, anlegen. Aby nigdy koszuli zimnéj chory nie obłoczył *Krup.* 5, 567. (nie kładł na się) Gdy się z niego naigrawali, zewlekli go z pawłoki, i oblekli go w odzienie jego. 1 *Leop. Marc.* 15, 20. *Pieśn. Kat.* 64. Nie troszczcie się o ciało wasze, w cobyście się obłoczyli. *Sekl. Math.* 6. (w czymbyście chodzili. *ib.*). Bóg oblókł na się ciało. *Mus. Ryt.* 13. (wziął na się; cf. wcielić). Piérwéj sto godzin wyciecze, Nim się niewiasta oblecze. *Rys. Ad.* 59. (*dum comuntur annus est*). Człowieka w miękkie szaty obleczonego widzieć chcieli; oto którzy w miękkie szaty się obłoczą, w domiech królewskich są. *W. Math.* 11, 8. Ustawicznie się stroił, a obłoczył w rozliczne odzienie. *Rej. Post. E e* 2. W inszą się, jak mówią, suknią oblec, inaczéj niżli piérwéj żyć potrzeba. *Sk. Kaz.* 557. (ein anderes Kleid anziehen; cf. przekabacić, przekopycić). Oblec kogo w kapturek, *ob.* Kapturek. — Obłoczenie, odziewanie, ubieranie, das Anziehen, Bekleiden; (*Croat.* oblàchenye; *Vind.* okulvliek, okulvlazhenje). Obłoczenie rozmaite bywa, albo z potrzeby ku ochędostwu, jako to szatami, albo ku nakryciu, ku opatrzeniu zdrowia swojego, jako we zbroje, albo też i w jakowe sprawy uczciwe, albo też zelżywe. *Gil. Post.* 3. (*ob.* Odzież, ubiór). Obłoczyć się w zakonny ubior abo szatę, brać habit zakonny. *Cn. Th.*, die Kutte oder den Schleyer wählen, (cf. obłoczyny). — *Transl. et fig.* Oblec się w co, brać na się, auf sich nehmen, anziehen. Uczeń trzeba, aby sposobem czynienia był podobien mistrzowi, a mogłoby to być, aby się prawie weń oblokł. *Gorn. Dw.* 37. Obloką się pola w drób, a doliny ubiorą się zbożem. *Budn. Ps.* 65, 13. Migdały cukrem obleczone. *Sienn.* 204. *Spicz.* 117. oblane, überzuckert, mit Zucker überzogen. Pójdę z tego domu smutkiem obleczony. *Teat.* 19. *b*, 42. okryty.

OBŁECHTAĆ *cz. dok.*, w koło połechtać, betitzeln, rund um fitzeln, *improp.*; n. p. Kara aby nie była ustawiczna, bo tak obłechtane będąc, żadnego pożytku z karania nie odniesie dziecię. *Gil. Kat.* 115; cf. oblektać.

OBLECIEĆ, obleciał, oblecieli, *f.* obleci *cz. dok.*, OBLATAĆ, OBLATYWAĆ, oblatuje *niedok. et częstl.*, §. a) w koło czego latać; *Vind.* okulleteti, okullietati; *Rag.* obljêtati, oblitati; *Ross.* облетѣть, облетать, um etwas herum fliegen, etwas umfliegen. Przed deszczem jaskółki w koło jezior świegotliwe oblatywały. *Otw. Wirg.* 390. Słyszcie mnie małe robaczki, Co oblatujecie krzaczki. *Groch. W.* 545. Samo niebo z Etny dym oblata. *A. Kchan.* 80. (wznosząc się okrywa) — §. b) *Transl.* Oblecieć, obbiedz, objechać, umlaufen, umfahren, umreisen, rund um bereisen. Com ja dróg odbył; ledwo jest taki kąt w Polszcze, któregobym nie obleciał. *Kras. Pod.* 2, 143. — §. c) Obleciała kogo bojaźń etc., t. j. opadła, napadła nań, Furcht, Schrecken u. s. w. hat ihn befallen. Strach ich obleciał. *Pilch. Sall.* 187. Nagły srom oblata twarz zasępną Plutona. *Zab.* 15, 10. *Kniaź.* O dumny, gdyć fortuna pochlebi choć mała, O tchórzu, gdy cię trwoga w strachu obleciała! *Bardz. Trag.* 196. Nieraz gdy innych obleciały tchórze, Do nieprzyjacioł sam najpiérwéj skoczył. *Chrośc. Fars.* 48. Padnie do ziemi, śmierć go czarna obleciała, I dusza w okamgnieniu członków odbieżała. *Simon. Siel.* 44. OBLECIEĆ *neutr.*, opadać, na około spadać, rund um abfallen, in Stücke zerfallen. Leżały trupy na pował, jak robaczywe kiedy obleciały jabłka za trząśnieniem rózg, jak żołądź obity. *Żebr. Ow.* 179. Słyszał, że mury były oprawione, a iż to co było obleciało, zabudowano. *Radz. Neh.* 4, 7. Oglądałem mury miasta, które były obleciały, i bramy jego, które były popalone. *ib.* 2, 13. Na oprawę miast nie bardzo był dbały Jagiełło, tak iż ich wiele obleciało za niego, które Kazimierz Wielki pomurował. *Biel.* 305. Członki wszystkie zemdlone, włosy obleciałe. *Prot. Kont. B.* Włosów oblecenie abo opadnienie. *Oczk. Przym.* 3. — (*OBLECZYNY, *ob.* Obłoczyny).

OBŁĘDLIWOŚĆ, OBŁĘDNOŚĆ, ści, *ż.*, mnogość błędów, zabłądzenie, zabłąkanie, das Irren, die Verirrung, die Fehlerhaftigkeit; *Boh.* poblaudilost. Na drodze obłędności długo

się błąkali, na kształt dzieci nierozumnych żyjąc. 1 *Leop. Syr.* 12, 24. Wymiotać ciernie a kamienie, t. j. wszystkie omyłki a obłędliwości fałecznych nauk, a wymysłów świata tego. *Rej. Post. X* 5. Wszyscy, by najlepsi ludzie, mają swe obłędliwości. *Sekl.* 61. *Rej. Apoc.* 12. Ciemności i obłędliwości pogańskie. *W. Post. W.* 5. Rozmaite złości i obłędliwości, w których jako w nocy leżą. *W. Post. Mn.* 44. Iż nie było opisano, czego każdy pilnować miał, ztąd przydawały się obłędliwości i omieszkania. *Herb. Stat.* 187. (Irrthümer, obłędy). Odpuśćcie, jeśli co naprzeciw komu macie, aby i ojciec wasz niebieski odpuścił wam obłędliwości wasze. *Sekl. Math.* 11; «*not.* upadki abo występy.» OBŁĘDLIWY, *OBŁĄDLIWY, OBŁĘDNY, a, e, OBŁĘDLIWIE, OBŁĘDNIE *adv.*, *Boh.* pobloudilý; tam i sam zabładzający, błędny, fałszywy, irrend, irrig, falsch. Powieść obłędliwa. *Kat. Gd.* 60. Gdybym tylko jednego obłędnego nawrócił! *W. Post. W. przedm.* Płochy to Rusin, wschodniéj wiary wyznawca obłędny. *Obr.* 20. Obłędliwie ci uczą, którzy chrzest Janow równają Chrystusowemu. *Biał. Post.* 57. W zapaleniu mózgu pacyenci wszystko obłędnie czynią. *Perz. Cyr.* 2, 156. Obłędliwi przychodniowie zarazili prawowiernych chrześcian. *Petr. Ek. ded.* Nic obłędnego nie przystąpiło do téj świętéj winnicy jego. *Rej. Post. K* 6. Obłądliwy świat. *Rej. Post. U* 5. Szedłem za tym obłędnym światem. *Hrbst. Nauk. C* 3 *b.* Zachowywał się wedle wymysłów świata tego obłędnego. *Rej. Post. M* 4. Nie dopuść nam boże więcéj błądzić po tych marnych pustyniach obłędnego świata tego. *W. Post. W.* 2, 95. Nieopatrzność głupich obłędna. *W. Ps.* 14, 8. — *Poet.* Winna latorośl obłędliwa po laszczkach utkwionych czyni chłodnik. *Banial. L* 4. t. j. błądząca po nich, wężykiem, obłączysto idąca, die sich schlängelnden Weinreben. Nareys ilekroć chce swój wyraz i postać nieżywą Pocałować, całuje wodę obłędliwą. *Zimor.* 207. t. j. błędu go nabawiająca, mamiąca, łudząca, das ihn täuschende Wasser. Obłędna zdroju woda. *Karp.* 3, 84. błędnym wężykiem płynąca, sich irrig schlängelnd. — § Nieobłędny, nieobłędliwy, nieomylny, niechybny, błądzić nie mogący. *Cn. Th.*, unfehlbar, dem Irrthume nicht unterworfen. Twórco dobrotliwy, Rządzco nasz nieobłędliwy. *Groch. W.* 59. Koniec przykazania jest miłość z nieobłędnéj wiary. 1 *Leop* 1 *Thim.* 1, 5. OBŁĘDNIEĆ *nijak. dok.*, obłędnym się stać, irre werden, sich verirren. Oczy w nim utopiła, ani obłędniawszy w twarz ludzką zła się patrzyć. *Zebr. Ow.* 165. *demens* Obłędniały; *immemor ipse sui. ib.* 248. Teraz w taką ohydę, podłość i obłędnienie przyszedł. *Sak. Persp pr. A* 2 *b.* (OBLEDNIEĆ *nijak. dok.*, obledną́ć *jednotl.*, bladym się stać, blaß werden, erbleichen; *Sorab.* 1. woblèdnu; *Croat.* obledeti; *Bosn.* obliditi, pobliditi). OBŁĘDNIK, a, *m.*, błądziciel, ein Irriger, Irregehender. Heretykowie jedne naturę w bogu rozumieją; takich obłędników nauka w Polszcze niedawnych czasów szeroce była powiadana. *Biał. Post.* 85. OBŁĘDZIĆ się, *ob.* Obłądzić się.

OBLEDZ *cz. dok.*, OBLEGNĄĆ, obległ, *f.* oblegnie, obleże *jednotl.*, OBLEGAĆ *niedok.*, *Boh.* oblehnauti, oblehl, (2. oblehnauti ženskau mieć sprawę cielesną z kobietą); *Sorab.* 1. woblèhnu, wóbszenu, woblenem; wobhlaku, pohlakuyu; *Vind.* obſeduvati, obſedeti, obſiedati, obſhezli, obojuvati, obdati, obtaboriti, objet, (*ob.* Otaborzyć, objąć); *Carn.* oblezhi; *Croat.* obszédam, podszedam, oblegam; *Rag.* obsjesti, obkrûxiti; *Bosn.* podsisti grad, zasjesti grad; *Slav.* obsisti; *Ross.* осадить, осаждать, облечь, облегать; *Eccl.* обсѣсти, обсѣжду, обстояти, обстою; §. 1. kłaść się na około czego, otoczyć co, sich um etwas herum legen, herum lagern. Oblegnął Alfycha z wojskiem Stylikon. *Biel. Św.* 62 *b.* Obledz fortecę, obegnać, osaczyć. *Ross.* градоборствовать, eine Festung belagern. — *fig.* Niezmierny ciężar obległ mu serce. *Stas. Num.* 2, 73. — §. 2. *Verb. neutr.* Oblegać, zwyczajnie się przelegać, mieszkać, bawić gdzie, spoczywać, sich wo aufzuhalten pflegen; *Eccl.* облещи, облегаю, пребыть нѣкоторое время, отдохнуть. Plastwo, w którychże lasach i kiedy oblega. *Past. Fid.* 4. Jeleń okrutnie zgrzany, obległ na murawie i pod drzewem spoczywał. *Zebr. Ow.* 247. *posuit sua corpora.* Scypio wmieszkanego i obległego we Włoszech Annibala, kiedyż tedyż wymierzył. *Faliss. Fl.* 79. (cf. osiadły). OBLĘGIERZ, OBLĘŻYCIEL, a, *m.*, ten który obległ kogo, *obsessor. Macz.*, der Belagerer. Oblegający kogo; *substantivo opus est*, *nam* oblężyciel, oblegacz *dura sunt. Cn. Th.*; cf. obleżeniec, obegnaniec; *Sorab.* 1. woblèhnik, wobszédnik.

*OBLEM, [z *czesk.* zgoła 5], n. p. Kiedy oblem jaskołki połkną już jeziora, A srzon ostry pospina na brzegach komiegi.... *Miask. Ryt.* 2, 168. cf. obły.

OBLENIEĆ *nijak. dok.*, stać się nieco leniem, gnuśnieć, träge werden, faul werden. Smok z zimna oblemały, a prózen srogości, *piger. Zebr. Ow.* 52.

OBLEPA, y, *ż.*, OBLEPKA, i, *ż.*, §. a) n. p. ściany, tła, to czym oblepiają. *Cn. Th.*, Kleiberlehm, Lehm. Oblepa gliniana. *Kruml. Chym.* 544. Töpferlehm. — §. b *Opus ipsum factum*, polepa. *Cn. Th.*, Kleibewerk; *Sorab.* 1. woblepeno; *Ross.* облѣпка, облѣпленіе. OBLEPIĆ, *f.* oblepi *cz. dok.*, OBLEPIAĆ *niedok.*, *Boh.* oblepiti; *Sorab* 1. woblèpam; *Rag.* obljêpiti; *Croat.* oblepchujem, omelujem; *Ross.* облепить, облѣплять, оболь́нуть, облипнуть, облипать; na około polepić, rund umkleben, umschmieren. Owe śkła, które wystawione być mają na goły ogień, nie mogą goło nagłéj mocy ciepła znieść, przeto oblepiają się gliną. *Kruml. Chym.* 59. Pełny wrzodów, by go oblepił, *coopertus vulneribus. Macz.*

*OBLEŚNOŚĆ, *OBLICZNOŚĆ, ści, *ż.*, pochlebstwo, die Schmeicheley; (cf. obłaz, bez obłazu; cf. *Ross.* лесть chytrość, pochlebstwo, облобызаніе pocałowanie, обласкать pochlebiać komu; cf. lizać). Sprawne bywają u mężów żeńskie obleśności, namowy i prośby. *Krom.* 486. (cf. obleżność). Sprosny jest a szkodliwy przymiot, szpetna obleśność, ohydna obłudność, a plugawa nieprawda. *Rej. Zw.* 96. Nie mógł go ani obleśnością, a pieniędzmi na swą stronę przeciągnąć. *Krom.* 325. Przez pochlebstwa i obliczności. *Żołk. Mscr.* 1. — §. *aliter* Aczci mają twarze człowiecze; ale swemi postawami, obleśnościami, ubiory, goleniem, bardzo je sobie odmienili. *Rej. Ap.* 79. pię-

kszydłami. *OBLEŚNY, *OBLESZNY, *OBLESZCZYWY, a, e, *Sorab.* 1. leszné *blandus; Boh.* aulisny pochlebny, cf. lizać; *Vind.* perlisen, perlisnen, lesizhliu; cf. *Sorab.* 1. liżcżżu szo, lesznu szo; *Croat.* liszichitisze, lichiti = pochlebić; cf. *Rag.* lasctitti tkoga *adulari*, cf. łaska; *Ross.* лестный chytry, zwodniczy, обласкать pochlebić, облобызать, облобызаю *id.*, лабзиться, лабжусь *id.*, улестить, улещать wypochlebiać, уласкать pieścić, подлаза pochlebca; *Eccl.* льстьць, льститель, льстительный; pochlebny, schmeichelhaft. (NB. Nie wiem zkąd *Trotz.*, obleśny umysł, verdrüßliches Gemüth, markotny, tłumaczy). Mieczysław prędko wierzącéj Heleny obleśnym pokusza fortelem; *blandis dolis. Krom.* 206. Zagrzewały w Władysławie nadzieję pogodzenia się obleśne Krzyżaków odpowiedzi, *blandae. Krom.* 316. Są chytrymi i oblesznemi skazicielami. *Weresz. Reg.* 105. My takowych zawsze się strzedz mamy, W których mowę obleszną, acz łagodną, znamy. *Papr. Koł. P.* Nie daj się tym obłudom zwodzić obleszczywym, Co są chciwi na złoto, a gardzą poczciwym. *ib. B* 4. To jest prawe dobrodziejstwo między poczciwymi, aby jeden drugiego nieobleśnie miłował. *Rej. Zw.* 95 *b.* (szczérze, rzetelnie). Nieprzyjaciele w kącie oblesznie a nieprzystojnie cieszą się z naszego nieszczęścia. *Papr. Tr. A* 2 *b.* obłudnie.

OBLEW, u, *m.*, oblewanie, oblanie, (*ob.* Oblać); das Umgießen, Umströmen. Prócz oblewu rzéki, z innych strón szańce miasta broniły. *Nar. Hst.* 2, 406; (*Boh.* oblewa = odmięcz, odwilż = *remissio frigoris*; *Ross.* обливанецъ oblewaniec, we chrzcie oblany; *oppos.* nurek, ponurzony). OBLEWINY *plur.*, zalanie, Uebergießung, Ueberschwemmung. Noc, która obleminy one poprzedzała.... *Pot. Arg.* 458.

OBLEŹĆ, oblazł, *f.* oblézie *cz. dok.*, OBŁAZIĆ *niedok.*, OBŁAZOWAĆ *frequ.*, *Boh.* oblezti, oblezl; *Vind.* oblesti, slesti, okullesti, okullasiti; *Sorab.* 2. hoblefcż, holěłcż; §. a) łazić na około, umkriechen, rund um bekriechen. Mrówki mię oblazły. — §. b) Wycierać się, sich kahl reiben. Oto już mi ręce ze skóry obłażą. *Teat.* 43. *b*, 17. Grzbiet koniowi oblazł od długiego bicia. *Czach. Tr. L* 3. — §. Włosy obłażą = wypadają, die Haare geben aus, fallen aus. Pleszowatość głowy z opierzchnienia i obłażenia włosów. *Syr.* 184. Olej ten włosy czyni wielce trwałe, nie dopuszczając obłazowania. *Cresc.* 447.

OBLEŻEĆ *nijak. dok.*, leżąc gnuśnieć, sich etwas faul liegen. Obleżałym i prac odwykłym, na wały morskie nasieść kazano. *Żebr. Ow.* 361. *resides.* OBLĘŻEĆ, *ob.* Obledz. OBLĘŻENIE, ia, *n.*, *subst. verbi* oblężeć, obledz; *Boh.* obleženj; *Sorab.* 1. hlecżiżcżo, pohlecżżeno; *Slav.* obsidnútje; *Vind.* obſestvu, obleduvanje, obojuvanje; *Bosn.* zasjedanje, obkrusgenje, obsjedenje, podsighjenje; *Rag.* obsjada; *Croat.* podszèda, podszegyenye, obszedenye, obszed; *Ross.* обсѣденіе, осада, обстояніе, градоборство; *Eccl.* облежаніе, облеженіе; die Belagerung, obegnanie. OBLĘŻENIEC, ńca, *m.*, obegnaniec, oblężony, der Belagerte; *Ross.* осадникъ, *obs.* сидѣлецъ. Fortecy tak długo dobywał, aż obleżeńcy, nie mogąc daléj wytrwać, musieli się poddać. *Biel.* 73. Obegnańczy wieniec hetmanowi oblężeńcy dawali wybawieni od niego. *Warg. Wal.* 60. — NB. zdaje się, że oblężeniec powinien oznaczyć *active* tego, co oblęga, der Belagerer. OBLĘŻCA, y, *m.*, OBLĘŻYCIEL, a, *m.*, *Bosn.* zasjedalaç, obsjeditegl, podsiditegl; *Croat.* obszednik, podszédnik, obszeditel; *Ross.* осаждатель, градоборецъ. Z wież kamienie na oblężców puszczali, oblężcy na też wieże rzucali ognie. *Chmiel.* 1, 464. OBLĘŻEŃSKI, a, ie, od oblężeńców, obegnańczy, Belagerer=, od oblężenia, Belagerungs=; *Sorab.* 1. woblěhnenski; *Croat.* obszedni; *Ross.* осадный, градоборный. *OBLĘZNOŚĆ, ści, *ż.*, naleganie, natrętność, Zudringlichkeit. Oblężnością żony zniewolony, ranę serca swego odkrywa; *importunitate victus. Krom.* 166; cf. obleśność.

OBLI, *ob.* Obły.

*OBLICZ, a, *m.*, OBLICZE, a, *n.*, (*Boh.* obličeg; *Slov.* obličag *vultus*, obličeg *habitus*; (oblička, ledwina *ren, renes*, nerka; cf. obły); *Sorab.* 1. wobleczo, wobliczżo; *Sorab.* 2. woblizo, hoblizo, nagléd; *Vind.* oblizhje, nagled, pogled, obras, (cf. naglądać, poglądać, obraz); (obliza sa jigro = piłka do grania, *ob.* Obły); *Carn.* oblizhje, (obliza = kula, *ob.* Obły); *Croat.* oblíchay, oblichje, licze, obraz; (oblicza; *Dal.* oblicza = kula); *Hung.* ábrázat; *Dal.* szlikka; *Rag.* lîze, oblijcje, oblîcze, oblicje; (oblîna = okrągłość); *Bosn.* oblicje, prilika *imago*, *species*, *exemplar*; obraz *vultus*, *facies*; obliça, okolisc = kula; *Slav.* oblicsje; *Ross.* обличіе, обликъ = fizyonomia, postać, kształt twarzy; *Eccl.* обличие, образъ, видъ, подобие лица); oblicze = lice, twarz człowiecza, das Angesicht, Antlitz, Gesicht. Twarz mówi się o człowieku i o bestyi; oblicze o człowieku tylko. *Dudz.* 65. Józef był piękny na obliczu, i wdzięcznego wejźrzenia. 1 *Leop. Genes.* 39. Z pojrzenia bywa poznan mąż, a po obliczu bywa poznan mądry. *ib. Syr.* 19, 26. Nie byłem im znajomy po obliczu. *ib. Gal.* 1, 22. (z twarzy). Jakże na *oblicz boga wejźreć się ośmielę? *Przyb. Milt.* 297. Gdy przed *oblicz króla przypuszczeni byli.... *Przyb. Luz.* 37. Jak oblicze moje nie ma być smętne, gdyż.... *Radz. Neh.* 2, 3. (jakoż nie ma być smętna twarz moja? *Bibl. Gd.*). W niebie oczywiście oglądać będziemy boga oblicze w oblicze. *Karnk. Kat.* 96. von Angesicht zu Angesicht; (twarz w twarz, oko w oko; cf. usta). W historyach ludzie prapradziadów swoich prawie obliczem w oblicze widzą. *Stryjk. przedm.* Widzą go, jaki jest, obliczem w oblicze. *Hrbst. Odp. R r b.* *Obliczym w oblicze mówił Jehowa z wami. *Budn. Deut.* 5, 4. (twarzą w twarz. *Bibl. Gd.*). — *Transl.* Nieprzyjaciele niechby spłynęli i zginęli od oblicza pańskiego, jak płynie wosk od oblicza ognia. *Pociej.* 374. (od obliczności, obecności, przytomności ognia). Po wszystkim szerokiego morza obliczu niewód kazania rozciągnąwszy.... *Birk. Dom.* 120. *in superficie*, na przestrzeni, Oberfläche, Fläche. Umysł do pokrewnych sobie rzeczy oblicza dąży. *Ossol. Sen.* 11. *ad cognatarum rerum conspectum*, do poznania ocznego. OBLICZNIE *adv.*, twarzą, w twarz, w oczy, obecnie, w oczach, w osobie, osobiście, angesichtlich, gegenwärtig, in Person; *Ross.* лично. Rozmawiał się Pan z Mojżeszem oblicznie, jak przyjaciel z przyjacielem. *Radz. Exod.* 33,

11. (twarzą w twarz. *Bibl. Gd.*; *ob.* Oblicze, w oblicze). Których oblicznie ludzie czcić nie mogli, jako ci, co daleko mieszkali, dalekie oblicze ich, gdy wyrazili, zacny obraz ku uczciwości królewskiéj sprawili, aby w jego niebytności, jakoby oblicznie jemu się przysługowali. *Budn. Sap.* 14, 17. (przytomnie. *Bibl. Gd.*). Porwał Leszko Swatopełka na sejm oblicznie. *Gwagn.* 50. Jeśliby wielki sąd był, na nim szołtys oblicznie być powinien. *Szczerb. Sax.* 406. Nietylko oblicznie, ale i przez posły chlubią się. *Rej. Ap.* 39. Król będąc oblicznie w powiecie, łacnoby się wszystkiego dowiedział. *Modrz. Baz.* 79. OBLICZNOŚĆ, ści, *ż.*, oblicze, obecność, przytomność, das Angesicht, Antlitz, die persönliche Gegenwart, das Dabeyseyn in eigner Person. Mamy obaczać niewidomą oblicznośó Pana swego. *Rej. Post. C* 2. Oblicznośó gospodarza wielki pożytek czyni w folwarku. *Cresc.* 655. (cf. oko pańskie; cf. stopy pańskie). Uweselą się wszystkie drzewa lasów dla obliczności bożéj, iż przyszedł sędzić świat. *Wróbl.* 227. (*a facie*). Kain uciekł od obliczności ojca swego. *Stryjk.* 4. Wyżonę ich od obliczności twéj. 3 *Leop. Exod.* 23, 30. (z pożrzenia twego. 1 *Leop.*) Straciłam ją w obliczności twojéj. *Bzow. Roż.* 60. Gdy usłyszeli głos Pana Boga, skrył się Adam od obliczności jego między drzewa rajskie. 1 *Leop. Genes.* 3, 8. Wszystko czyń, jako przed oczyma Pańskiemi, jako przed oblicznością jego. *W. Post. W.* 259. — §. Chleby obliczności w starym testamencie. *W. Post. W.* 245, *ob.* Pokładne chleby, *Eccl.* прелoженiя хлѣбы, Schaubrote. Dawid szedł do domu bożego, i jadł chleby wykładów albo obliczności. 1 *Leop. Math.* 12, 4. (chleby pokładne. 3 *Leop.*). 1 *Leop. Exod.* 35, 13. *ib.* 1 *Reg.* 21, 6. *ib.* 2 *Ezdr.* 10, 32. — §. Zgładzę człowieka z obliczności ziemi. 1 *Leop. Genes.* 6, 7. (z oblicza ziemi. *Bibl. Gd.*, t. j. z powierzchni, z przestrzeni ziemskiéj). OBLICZNY, a, e, §. 1. na obliczach będący, Gesichts-, Antlitz-. Obliczna rana. *Otw. Ow.* 484. t. j. w oblicze, eine Gesichtswunde, Verwundung im Gesichte. Widział Pyrrhus na pobojowisku zbitych Rzymian wszystkich oblicznemi razami pomorzonych. *Faliss. Fl.* 274. Rany obliczne. *Chrośc. Luk.* 234. Znaki obliczne, jako krzyż rozpalonym żelazem na twarzy abo na czele uczyniony, dlatego są, aby ludzie złodzieja znali. *Szczerb. Sax.* 521. — §. 2. Przytomny, obecny, *Slav.* ocsigledan, gegenwärtig. Mówił Pan do Mojżesza obliczny do oblicznego. 1 *Leop. Exod.* 33. (twarzą w twarz). Tak obliczni, jako niebytni, jednostajnie byli trapieni. 1 *Leop. Sap.* 11, 12. Świat ten zawsze jest obliczny przed majestatem Pańskim. *Rej. Apoc.* 49. Pan w sakramencie prawdziwie obliczny. *W. Post. W.* 2, 51. Obwiniony, nie ma być skazan piérwéj, ażby miał obliczne żałobniki. *Budn. Act.* 25, 16. 1 *Leop. ib.* Wielkać to już jest, gdzie sam pan przy swoich pracownikach stoi obliczny. *Gil. Post.* 49 *b.* (cf. oko pańskie; stopy pańskie). Mądrość gdy obliczna jest, naśladują jéj, a żądają jéj, gdy się oddali. 1 *Leop. Sap.* 4, 2. — §. W starym Testamencie, stół obliczny, na którym ustawicznie chléb położony był. *Budn. Num.* 4, 7. (stół pokładnych chlebów. *Bibl. Gd.*), der Schautisch, Tisch der Schaubrote. Chleby wykładów abo obliczne. *Kucz. Kat.* 2, 411. pokładne, chleby obliczności, Schaubrote.

OBLICZYĆ, *f.* obliczy *cz. dok.*, OBLICZAĆ *niedok.*, wszystko w około policzyć, berechnen, überzählen; *Ross.* счислить, счислять, сосчесть, сосчитать, сосчитывать. Obliczcie summę wszystkiego wojska. *Radz. Num.* 1, 2. Obliczyć téj szarańczy ani podobna. *Rej. Ap.* 78. Czujcie się starzy, czujcie i młodzi, Obliczcie stopnie, wiele ich już macie W górne pałace, jeżli o nie dbacie! *Groch. W.* 411. Dni każdego człowieka są porachowane, i miesiące życia człowieczego obliczone. *Gil. Post.* 309. Fałszywie obliczania i rachunki czynisz. *Pilch. Sen.* 359, *Ross.* сочитанie, сочтенie. Obyś obliczył, co-ć wilk owiec i kóz pojadł! *Rej. Zw.* 49. toż samo temi słowy. *Weresz. Reg.* 106. Nim się okradziony pan z swojéj przygody Obliczy, złodziej już się schronił. *Pot. Arg.* 724. Pan oblicza się maczugą z swoim Janem. *Rej. Wiz.* 73. OBLICZYCIEL, a, *m.*, który oblicza, obrachuje; *Eccl.* сочислитель; der Berechner, Zähler, Abzähler.

OBLIG, OBLIK, u, *m.*, OBLIGA, i, *ż.*, OBLIGACYA, yi, *ż.*, §. 1. obowiązek, die Verbindlichkeit. Obligacya moralna wypada albo z porządku natury, albo z obowiązku religii i sumnienia; obligacya cywilna obowięzuje nas z prawa i powagi cywilnéj. *Kras. Zb.* 2, 262. Zakrzątnął się, żeby powierzonéj sobie funkcyi wypełnił oblig. *Nies.* 1, 14. Większy oblig nosi, Kto bierze piérwéj, niżli prosi. *Pot. Arg.* 270. Każdy ma obligę swoję, którą mu należy, odprawować. *Petr. Pol.* 206. Mam ci za to wielką obligacyą. *Teat.* 7, 53. (t. j. bardzo ci obowiązany jestem). Przymierzem was ułowił; i oblikiem zdradnego przymierza was podszedł. *Jan. Oksz. A* 3 *b.* Niesłusznie były obliki pokoju złamane. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 13, 25. (warunki). Roboam pod oblikiem pożytku pospolitego, swoje wymyślenie podawał. *Gil. Kaz. A a* 5 *b.* — §. 2) *per excell.* Pismo dłużne, ein Schuldbrief, eine Obligation. Pożyczył mu srebra pod zapisem albo na oblig. *Sk. Żyw.* 2, 333. Widziałem oblig na pożyczone pieniądze, ręką ojca mego podpisany. *Boh. Kom.* 3, 349. OBLIGOWAĆ sobie kogo, obwięzywać. Obligujący *Ross.* одолжительный. Obligowany, obowiązany.

OBLIKWIDACYA, *ob.* Obrachunek; *Ross.* разсчетъ.

OBLINIEĆ, jał, ieje, *nijak. dok.*, obłysieć, die Haare lassen, ganz kahl werden. Obliniały, oblazły, obłysiały, rund um kahl geworden; (*ob.* Linić). Krew kreta na głowę obliniałą dla poroszczenia dobrze pomazować. *Sienn.* 288; *Croat.* olilénye kache *exuvium serpentis.*

OBLITY, a, e, oblany; (*ob.* Lity); begossen, umgossen. Państwo tyrańskie krwią braterską oblite, nierado bywa trwałe. *Stryjk.* 288.

OBLIZAĆ *cz. niedok.*, OBLIZNĄĆ, *f.* obliznie *jedntl.*, OBLIZOWAĆ *cont. et frequ.*; *Boh.* oblizati, obliznauti, oblizowati; *Slov.* oblizugi; *Sorab.* 1. wobližu, woblizam; *Vind.* oblisati, okullisati; *Croat.* obleznújem, oblizújem, obuzavam; *Rag.* oblizati, obliznuti, oblixivati; (obláziti *gustare*; oblaznuti *primis labiis gustare*); *Bosn.* oblaznuti, laznuti, lizati, oblizati; *Ross.* облизать, облизывать, облизывать; lizać na około czego, etwas umlecken, rund um belecken.

Nie przystoi zwinionym językiem warg oblizować. *Eraz. Ob. a.* Drugi nie obliże jeszcze mleka, a ma już urząd. *Pot. Arg.* 76. (cf. młokos). Zjadł, oblizał się, i rzecze, baj prawie Jeszczem nie wiedział o tej ja potrawie. *Jabł. Ez.* 122. Ledwo kość obliznie, ledwo ją winem spłócze, aż już gotów na wszelkie usługi. *Pot. Arg.* 119. Jeszczem się po tych przysmakach nie obliznął, aż mię zaraz robak sumnienia gryzie. *Psalmod.* 8. Nie żal się obliznąć do takiej nowalijki. *Teat.* 10, 31. Ojciec zgromadzał, ściskał, palce oblizował, głodu przymierał. *Falib. R* 3. (cf. łapę lizać jak niedźwiedź). OBLIZACZ, a, *m.*, który oblizuje, der Belecker; *Sorab.* 1. woblizak, (woblizaucz pasorzyt); *Vind.* oblisavuz, perlisavez. OBLIŻESZ, a, *m.*, mysz, *Graec.* λειχήνωρ. *Przyb. Batrach.*

OBŁOCIĆ *cz. dok.*, błotem obryzgać, mit Koth rund um beflecken; *Croat.* oblachújem, oblatujem; *Carn.* ozzmakâm; *Ross.* огрязнить.

OBŁOCZEK, czka, *m.*, *dem. nom.* obłok; *Boh.* oblaček; *Bosn.* oblacina, oblacjaç; *Croat.* oblàchecz; *Rag.* oblacicch; *Eccl.* облачекъ, облачко; das Wölkchen. (*Slov.* obłoček, okenko; *Hung.* ablakotska = okienko, cf. obły; *Boh.* oblečka *indusium*; *Vind.* oblazhilu, obliek = odzież; *Carn.* oblàzhilu, oblęka; *Ross.* оболонка, оболоночка, оболочка *enveloppe*, obwinięcie, błonka; *Etym.* wlec, oblec). Chmurka albo obłoczek mały, i śrzod biała dnia słońce ludziom zasłoni, iż go ujrzeć nie mogą. *Żarn. Post.* 200. Chmurki, co się pokazują jak masy mdłego i nieruchomego światła, nazywają się obłoczki. *N. Pam.* 19, 66. Obłoczki owe, co się kręcą na niebie w chwile południa. *Przyb. Ab.* 57. *nubeculae. Hub. Mech.* 532. Lniany obłoczek. *Groch. W.* 162. zasłona. OBŁOCZENIE, *ob.* Oblec. OBŁOCZNY, a, e, OBŁOCZNO *adverb.*, *Boh.* oblačny; *Croat.* oblàchen; *Bosn.* oblacjan; *Slav.* oblacsno, tàvno; *Carn.* oblâzhn; *Vind.* oblazhen, oblazhnu, meglen; (oblazhilen, oblazhilski = odzieżny, ubiorowy); *Ross.* облачный; od obłoków, obłoczysty, pełen obłoków, Wolken =, wolkig, voll Wolken. Weźrzał pan na wojsko Egiptskie przez słup ognisty i obłoczny. 1 *Leop. Exod.* 14. Jedno niebo niewidome, drugie widome, obłoczne i odmienne. *Biał. Post.* 29. Dzień obłoczny i pochmurny. *Budn. Ezech.* 34, 12. Jupiter z nieba obłoczną Tęczę zesłał do Junony. *A. Kchan.* 267. *aëriam.* Słońce się dobywa z chmur obłocznych. *Hor. Sat.* 119. Obłoczne grzmoty. *Wad. Dan.* 85. Odmienne czasy, wnet jasne słońca świecenie, tuż zasię pochmurno obłoczne. *Fur. Uw. F* 3 *b.* W niebo wstąpił Jezus w wielkiej chwale aniołów, w wielkim obłocznym majestacie. *Sk. Kaz.* 244. Mówił Bóg Mojżeszowi: teraz do ciebie przyjdę w mgle obłocznej. *Sk. Kaz.* 257. — *fig. transl.* Jesion rozrosły przyjemne cienie Gromadzi pod obłoczne swych liści sklepienie. *Zab.* 21, 260. *Zabł.* t. j. na kształt obłoków zasłaniające, wolkicht. Góry obłoczne. *Brud. Ost. D* 10. t. j. niebotyczne, wolkenberührend. Bława abo obłoczna maść, błękitna farba, *caesius color. Mącz.* niebieska, wasserblau, himmelblau. OBŁOCZYĆ *ob.* Oblec. OBŁOCZYCIEL, a, *m.*, *Sorab.* 1. wobhlekař; który obleka, ubieracz, der Bekleider, Ankleider. *W rodz. żeńsk.* OBŁOCZYCIELKA. OBŁOCZYNY *plur.*, uroczyste ubieranie w jaki habit, osobliwie zakonny; *Vind.* obliezhenje; die Einkleidung, z. B. in den Mönchsstand. Przemowa x. Załuskiego na obłoczynach Starościanki Kościańskiej u panien Brygitek. *Swad.* 2, 115. Zwyczaj jest w zakonie, odmieniać przy *obleczynach imię, jakie kto miał w świecie zostając. *Steb.* 93. Niektórych kadetów godnemi osądzono noszenia aktualnego munduru korpusu; obłoczyny zaś te jak najsolenniej odprawiać się miały. *Gaz. Nar.* 1, 258. OBŁOCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, obłoków zebranie. *Dudz.* 47. *Cn. Th.*, das Gewölke, die Umwölkung; *Boh.* oblačnost. OBŁOCZYSTY, a, e, — o *adverb. Ross. et Eccl.* облачистый, облачный; obłoczny, z obłoków składany, obłoków pełny, wolkig, Wolken =. Przed ludem Izraelskim w drodze był słup obłoczysty przez dzień, a słup ognisty przez noc. 1 *Leop. Exod.* 13. Bóg Izraelitom dał w obłoczystej kolumnie przejście do ziemi obiecanéj. *Bals. Niedz.* 1, 523. Opadł strumień obłoczystéj rosy. *Wad. Dan.* 141.

OBŁOG, u, *m.*, OBŁOGA, i, *ż.*, 1) obłożenie, obkładanie, obsadzenie, obtoczenie, das Umlegen, Umstellen, Herumstellen; (*Boh. et Slo.* obloha *firmamentum*). Tabor z tyłu wałem, a z przodu obłogiem wozów opięty, bezpiecznie bronić się mógł. *Krom.* 617. Wojsko obłogiem wozów między ciasnemi ścieżkami obmocnić się nie mogło. *Krom.* 565. *objectu curuum.* — Tu ich zewsząd czterech set Kastylanów ściska, Chcąc wszystkich żywo dostać w więzy przez obłogę. *Przyb. Luz.* 243. t. j. przez otoczenie, obleżenie, durch Umzingeln, Einschließen. Wzięły go w śrzodek koliste obłogi. *Przyb. Milt.* 135. t. j. grona, kreisende Schaaren. — 2) Obłog, łeżysko, die Lagerstätte. Z wierzchu drzewa schodzi kot na dół do obłogu, Gdzie świnia była w połogu. *Jak. Baj.* 100. — 3) Obłoga u sukni, brama. *Cn. Th.*, wyłoga na około idąca, der Besatz, das Gebräme eines Kleides. *Włod.* Obłogi abo bramy u szat, *laciniae. Volck.* 452. — 4) *Milit.* Obłogi, bagaże, potrzeby; *ob.* Obnoża; Gepäcke; są to wozy ciągnące za wojskiem z wszelkiemi potrzebami osobistemi. *Jak. Art.* 3, 305, *Boh.* zawazedla, (*ob.* Zawady); *Ross.* обозъ, обозецъ, кошъ (*ob.* Obóz, kosz), уготованіе. Między przednim a zadnym hufcem wszystkie obłogi wojenne prowadzone być mają. *Archel.* 2, 23. W mieście tym hetman plony, jeńców i różne obłogi i ciężary złożył. *Pilch. Sall.* 253.

OBŁOJCA, y, *m.*, co się obłoka, (*ob.* Łoczyć), żarłok, obżartuch, ein Fresser. Obłojca i opilca. *Budn. Deut.* 21, 20. (żarłok. *Bibl. Gd*). OBŁOJNIE *adverb.*, n. p. Gryf się ścierwem każdy dzień, a obłojnie pastwi. *Myśl. E* 2. żarłocznie.

OBŁOK, u, *m.*, (*Boh.* oblak; *Slov.* oblak; (obłok, okno); *Sorab.* 2. wobloka, hobloka; *Vind.* oblak, meglouje; (obliek = odzież, ubiór); *Carn.* oblâk, (oblôk = okno); *Croat.* oblàk, (oblòk = okno; *Dal.* oblok; *Hung.* oblak); *Bosn.* oblak (oblok = okno); *Rag. et Slav.* oblák, obblacína, oblacich, oblàcjasz; (oblók *fenestra rotunda*, obli prozor, *ob.* Obły); *Ross.* облако; *Eccl.* облакъ, cf. owłoka; *Etym.* wlec, *owlec, oblec); §. 1 a) die Wolke. Obłoki są mgły wznie-

sione na powietrze. *Hub. Wst.* 158. Kryje niekiedy słońce obłok ciemny. *Krass. Oss. G* 4, (*ob.* Chmura). Snadź żadnego obłoku na niebie nie było, Przecież pod czas południa słońce się mroczyło. *Bardz. Trag.* 470. Niebo wezbrało się w obłoki, biją pioruny i grzmoty, dżdże i nawałności następują. *Birk. Dom.* 6. Przychodzą w *obłocech niebieskich. *W. Post. Mn.* 164. (w obłokach). O czarownikach powiadają, że przyzywają obłoków burzystych, wzbudzają wiatry i grzmienia. *Boter.* 164. Z obłoków wieszczący, *obłokowieszczek *Eccl.* облакогонитель, кой по облакамъ примѣчая предсказываетъ будущее. — b) *transl.* Święte ofiary Zapalone robiły obłok bogom w dary. *Jabł. Tel.* 155. t. j. dym, eine Rauchwolke. Obłok w urynie. *Perz. Lek.* 79. — c) *fig.* Od zacimiania światła, obłoki = przykrycia, ukrycia, zasłony, Hüllen, Verhüllungen, Wolken. Umysł twój baczny dusze ich upatruje, Mimo wszystkie, w które się uwijają, obłoki. *Zab.* 8, 153. — d) Pod obłoki, pod niebo, wysoko, bis in die Wolken, bis an den Himmel, gen Himmel, himmelhoch. cf. *Ross.* зыбь. Zacznę jego pod obłoki wynosić pochwałami. *Teat.* 35, 103. Fortuna znowu poczęła naszych nieść pod obłoki. *Tward. Wł.* 27. Junak pluje pod obłoki. *Pot. Jow.* 30. — Z obłoku = z nieba, aus den Wolken, vom Himmel. Wcaleśmy się nie spodziewali Wc Pana; prawdziwie jakby z obłoku nam spadłeś. *Teat.* 7. *c*, 40. — §. 2) Obłok = chmara, chmura, tłum, tłuszcza, ein dichter Haufen, ein Schwarm, eine Wolke, ein Nebel. Obłokiem oszczepów łężę zarzucony. *Tward. Wł.* 20. Poganin stojąc w gromadnych obłokach, nie ruszył się. *Jabł. Buk. N b.* Nie dbajcie na te licznych ord obłoki, Cnotą nie liczbą wszystkie wojny stoją. *Jabł. Buk. I b.* Tak wielki obłok świadków. 1. *Leop. Hebr.* 12, 1. *Zygr. Ep.* 69.

OBŁOKAĆ się, *recipr.*, (*Etym.* łoczyć, łokać), *de brutis vel hominibus gulosis et sordidis proprie dicitur*, objadać się. *Cn. Th.* sich befressen; *ob.* Obłójca.

OBŁOKORODNY, *nubigenus. A. Kchan.* 221. wolkenerzeugend.

OBŁOKOWY, a, e, cf. obłoczny, obłoczysty, Wolken=. Zstępował słup obłokowy. *Budn. Exod.* 33, 9. *Radz. Exod.* 13, 23. *Ryb. Ps.* 194. 1 *Leop. Exod.* 14.

OBŁOMEK, mku, *m.*, §. 1) obłamany ułomek; *Croat.* oblomek; *Ross.* обломокъ, обломочекъ; ein abgebrochnes Stückchen, ein Bruchstück, (*ob.* Obłam). Niektórych na deszczkach przewozili, a drugich na onych obłomkach okrętowych. 1 *Leop. Act.* 27, 44. Obłomki drzew i ziół są gruntem wszystkich węglistych kopanin. *Stas. Buff.* 143. Obłomki w lesie, wiatrołomy; *Ross.* валежникъ, (cf walić). — §. 2. Gdy sługa czyj, rzeczony gołota, albo inaczéj obłomek, komu krzywdę uczyni. *Herb. Stat.* 360. *Si famulus alicujus dictus* gołota *aut alias* obłomek.... *Vol. Leg.* 1, 36; r. 1347. ein armer Schlucker.

OBŁÓW, u, *m.*, połów, korzyść, die Beute, der Fang auf der Jagd; die Ausbeute, der Raub, *propr. et fig.* Powróć mi mój obłów uszczwany, daj mi tę łanią. *Past. Fid.* 89. Dyana obłowem pyszna postępuje. *Otw. Ow.* 76. Spodziewał się opaść zaraz gotowym obłowem w kraju naszym. *Tward. Wł.* 64. Mężnego ojca trybem na obłowy wojenne, bark i niedoszłe pazury wyprawuje. *Psalmod.* 71. Gruchnie pogłos, że Getowie Macedonią plondrują w obłowie. *Chrośc. Fars.* 80. Wielki zysk i obłów dyabłu gniew przynosi. *W. Post. W.* 2, 124. Obłów dobry będzie, oberwiesz. *Cn. Ad.* 748. Nie gwałtem trzeba, kto chce w miłości obłowu. *Pot. Arg.* 174. — *§. Jeśli nie mylę się znowu, Widzę go, czy też marę nocnego obłowu? *Morszt.* 158? OBŁOWIĆ, *f.* obłowi *act. dok.*, OBŁAWIAĆ *niedok.*, połowić, korzyścić, fangen, erhaschen, erkapern. Jam myślał, żeś coś obłowił lub skorzystał. *Teat.* 46. *b*, 66. Im wiele należało na tym, aby sobie obławiali intraty kościelne. *Boter.* 4, 66. Nadziewali się obłowić w jakiéj omyłce jego w onym kuszeniu swoim. *Rej. Post. N n* 1. Żałowałbyś tego, niewinną duszę obłowiwszy czarty. *Pot. Syl.* 57. OBŁOWIĆ się, dosyć dla siebie korzyścić, sich mit Beute beladen, berappen. Gdy mu się na łowach według myśli szańcowało, iż się nacieszył i obłowił, czestował w polu dworzany. *Stryjk.* 353. Biorąc podatki exaktor, i siebie obłowi. *Pot. Arg.* 634. Jeszcze ja spodziewam się, że się nie tylko od nich wydrwię, ale się też i obłowię. *Boh. Kom.* 1, 65. Nie szpetnie się obłowiemy. *Teat.* 55. *e*. 21. Prawda górą lata, jak orzeł, a gdzie się spuści, jak orzeł ptakiem, tak się ona sławą a poczciwością obłowić musi. *Rej. Zw.* 50. OBŁOWINY *plur.*; zdobycz, korzyść, Ausbeute, Beute. Czas mnie obmyślać sobie obłowiny. *Groch. W.* 432. OBŁOWNE n. p. kwiczoły *Banial. I* 3. piczne, tłuste.

OBŁOŻNY, a, e, OBŁOŻNIE *adverb.*, n. p. Obłożna choroba. *Sejm. Grodz.* 2, 116. t. j. o łóżko uderzająca, eine bettlägerige Krankheit. Jeśliby kto był niemocen obłożną chorobą, za którą na służbę jachaćby nie mógł.... *Stat. Lit.* 50. Gdzieby sędzia bez prawdziwéj obłożnej niemocy roków omieszkał, za trzecim razem urząd traci. *ib.* 120. Obłożnie chory. *Gaz. Nar.* 1, 233. OBŁOŻYĆ, *f.* obłoży *act. dok.*, OBKŁADAĆ, OKŁADAĆ *niedok.*, (*Boh.* obložiti, okladati; *Rag.* obloxitti, oblaagam; *Bosn.* oblosgiti; *Vind.* obloshiti, okulnaloshiti, obklasti, obkladati, obdjati; (oblesati, oblesuvati = oprawić strzelbę); *Croat.* oblágam, oblosujem; *Ross.* окласть, обкласть, окладывать, обкладывать, обложить, облагаю, облагать); a) kłaść co na czym na około, belegen, auf etwas herum legen, umlegen, herum stellen, herum setzen, beisetzen. Pewne lekarstwo chorobie podagry, Nogi winnemi obkładają lagry. *Pot. Jow.* 194. (*ob.* Okładania, kataplasmata). *Perz. Cyr.* 2, 303. Umschläge; *Ross.* припарить, припарка. Puścizną po zmarłym plebanie obłożył kolasę swoję. *Birk. o Exorb.* 28. Wieńcami nawy obkładają. *A. Kchan.* 102. belegen sie, bestecken sie mit Kränzen. Siedzi w krześle, obłożonym poduszkami. *Teat.* 35, 3. Niewiasty niechaj się złotem nie okładają, ani zbytnym ochędostwem zdobią. *Karnk. Kat.* 287. *et* 348. 1 *Leop.* 1 *Petr.* 3, 3. Szedł po ulicach boso, zewsząd obłożony rzeczami najpodlejszemi i najwzgardniejszemi. *Wys. Ign.* 89. Rodzice syny swe nauką oną obłożyć mają. *Glicz. Wych. H* 5 *b.* (przyozdabiać nią, opatrywać w nię). Ma się każdy człowiek nauki piérwéj obłożyć. *ib. H* 6. — §. Okła-

dać, obciążać, belegen, belästigen; *Vind.* obloshiti. Dusza obłożona jest ciałem. *Karnk. Kat.* 105. My ludzie ciałem obłożeni, rzeczy przez zmysły cielesne tylko pojmujemy. *Sk. Żyw.* 1, 213. *Aliter.* Ciałem obłożony = otyły. *Karnk. Kat.* 90. fleischreich, feist, fett. Rzeczy kopalne właściwie nie rosną, ale się tylko przez powierzchowne okładanie powiększają. *Kluk. Kop.* 1, 3, durch Ansätze, Anschüsse. — §. Okładamy się ludźmi lekkiemi. *Star. Ref.* 92. (t. j. otaczamy się, obciążamy się). Nie obkłada się próżną gwardyą. *Falib. P.* Wkrótce zgrzybiałość wiek twój potrzebami obłoży. *Teat.* 2, 59. — b) Okładać kogo = plagami go obciążać, einen mit Schlägen belegen, einen durchprügeln; *Vind.* obkladati, okulvdariti, okulvrezhi, oklati, otepsti; *Carn.* lopûzham; *Ross.* кокошить. Kozak mię tak okładał bez wszelkiej litości, Że mi niekędy mięso odstało od kości. *Zimor. Siel.* 240. Okładano mię kijmi. *Teat.* 33. *d*, 38. Jeżeli tylko o bicie chodzi, upewniam, że się nie ruszy z miejsca, jak go zacznę okładać. *Teat.* 27, 101. Pytam za co mię bije? a ona na nowo kułakami okłada mię. *Teat.* 54. *b*, 64. Gdy z ludu kogo spostrzegł, że upornie staje, Tego berłem okłada, i słowami łaje. *Dmoch. Il.* 36. Należy się być sprawiedliwym, ani małych wad wielkiemi karami, ani wielkich cnot małemi nagrodami okładać. *Mon.* 74, 634. mit Strafe belegen. Sąd mię niewinnie grzywnami obłoży. *Teat.* 15, 55. skaże na grzywny, um Geld strafen. (OBLÓZOWAĆ, *ob.* Luzować.) — OBŁOŻYSKO, a, *n.*, miejsce na około ograniczone, ein umschlossner Ort. Między chróstami przy leśnych obłożyskach taborem stanął. *Krom.* 450. Obawiam się, aby nieprzyjaciele między obłożyskami ściśnionemi, trudności jakiej nie zadali odjeżdżającym. *Krom.* 760. *in angustiis.* OBŁOŻYSTY, a, e, okrążony, rund um eingeschlossen, zugerundet. Rozlega się po wszystkich pałacach obłożystego nieba okrzyk ten niezwyczajny. *Błaż. ded.*

*OBLUBIĆ *cz. dok.*, ślubić, poślubić, obiecać, geloben; (*Sorab.* 1. lubu, flubu; *Carn.* oblubiti, oblubuvati *promittere*, *vovere*, oblûba *votum*: *Vind.* oblubit, *obligare*, oblûblen *obligatus*, obluba, oblublenje *votum*; *Croat.* oblyublyújum *adamo*; *Rag. et Bosn.* obljubiti *amore prosequi*). Achil oblubił pannę Polixenę za małżonkę. *Biel. Hst.* 59. OBLUBIENIEC, ńca, *m.*, (*Vind.* oblubnik, oblubovez = obiecownik; *Croat.* oblyubìtel *adamans*; *Rag.* obgljubitegl; *Bosn.* obgljubitegl, gljubitegl *amans*, *benevolus*; *Sorab.* 1. lubcz *amasius*); pan młody, *żenich. *Sekl.* 11; nowożeniec. *Sax. Porz.* 132. der Bräutigam, małżonek obiecany ulubiony, ulubieniec. *Cn. Th.*, *Boh.* ženich; *Slov.* ženich, mladoženich; *Sorab.* 1. nawožena; *Carn.* shenęn; *Vind.* shenin, shenim; *Croat.* zaruchnik; *Slav.* zàrucsnik; *Ross.* обручникъ. OBLUBIENICA, y, *ż.*, (*Sorab.* 1. lubka *amasia*; *Vind.* oblubniza = która obiecuje); małżonka obiecana ulubiona. *Cn. Th.*; panna młoda. *Sax. Porz.* 132. die Braut.; *Sorab.* 1. newesta, (*ob.* Niewiasta, niewiastka); *Slov.* mladucha, mladá [něwesta; *Carn.* nevesta; *Vind.* nevesta, oblubleniza; *Croat.* zaruchnicza, (*ob.* Zaręczona); *Slav.* zarucsnica; *Ross.* обручница, невѣста, просватанная; *Eccl.* невѣста, уневѣщенная. Kto ma oblubienicę, oblubieniec jest. *Budn. Joan.* 3, 29. Kościoł nazywa się oblubienicą Chrystusową. *Kucz. Kat.* 180. OBLUBIEŃCOW, OBLUBIEŃCOWY, a, e, Bräutigams =. Przyjaciel oblubieńcow, który słucha, wielce się raduje dla głosu oblubieńcowego. *Biał. Post.* 37. 1 *Leop. Math.* 9, 15. OBLUBIEŃCZY, a, e, swadziebny. *Cn. Th.*, Verlobungs =, Freyungs =. OBLUBIENICZY, a, e, od oblubienicy, Braut =. Dar weselny, który mąż żenie czyni, zowią darem przedweselnym, (czasem też szczodrobliwością oblubieniczą, czasem wianem. *Szczerb. Sax.* 456. *ib.* 58.

OBLUĆ *cz. dok.*, orzygać, umspeien, bespeien; *Ross.* облевывать.

OBLUCHNY, a, e, *intens. adj.* obły = okrągluchny, recht kugelrund. Owa buzia, oczki jak dwa słońca, pierś obluchna. *Zabl. Fig.* 85.

OBŁUCZYĆ *cz. dok.*, obłąkiem obwieść, mit einem Bogen umkreisen. Na takich kołach chyba obwód odpadnie, na którego miejsce, najłatwiej drugi obłuczyć. *Torz.* 28.

OBŁUDA, y, *ż.*, 1 a) powab, czym kogo my abo nas kto oszukiwa; nęta. *Cn. Th.*, verführerische Lockspeise, falscher Reiz. Obywatelstwa i cnoty obłudą zjednali sobie opinią publiczności. *Ust. Konst.* 1, 67. — b) Pokrycтwo, pokrytość, nieszczerość, Heucheley, Gleißnerey; cf. licemiernictwo; *Vind.* hinaushshina; *Carn.* hinavshèna; *Eccl.* притворѥнїе, притворство, лицемѣрнїе, выдумка. Obłuda jest, postawą i usty do boga się przybliżać, a sercem i sprawami się od niego oddalać. *Wisn.* 490. Obłuda czyli hipokryzya, jest jadem w miodzie ukrytym. *Mon.* 65, 310. Obłuda jest z wierzchu czystość zmyślać, a wewnątrz nieczystość potajemnie płodzić. *Żarn. Post.* 57 *b.* Wzgardził światem i podeptał jego obłudę. *Boh. Kom.* 2, 10. Coż się w tych obłudach bawię, Na czym próżno lata trawię? *Dar. Lot.* 16. Pełno w świecie obłudy, wkrada się i w fraszki, Wewnątrz skryta osoba, z wierzchu same maszki. *Kras. W.* 17. — 2. Obłuda, mara, ćma, widok fałszywy, pokusa, ein Gespenst, Geist, falsche Erscheinung; *Slov.* obluda; *Boh.* ďas (cf. djasek), obluda, zły duch, přjstrach. Ujrzawszy uczniowie Jezusa, iż on po wodzie idzie, wstrwożyli się, rzeknąc, iże obłuda jest, i od bojaźni krzyknęli. *Sekl. Math.* 14; *not.* «mara abo widziadło». *Leop. Marc.* 6, 49. *Chrość. Fars.* 285. *Groch. W.* 45. Sama temu nie wierzyła, żeby żywego miała widzieć pana, lecz że ją jakaś obłuda mamiła, I w swym widzeniu była oszukana. *Odym. Św.* 2 *L l* 4 *b.* — 3. *Chirurg.* Obłuda oczna, *ungula*, *pannus*, *pterygio*, ein Augenfell, skóreczka cienka przeciwprzyrodzonym sposobem wyrastająca, zasłaniająca sobą rogową błonkę oka, a tym samym wzrok odbierająca. *Perz. Cyr.* 2, 172. *et* 1, 185. OBŁUDNIE *adverb.*, nieszczérze, pokrycie, heuchlerisch, gleißnerisch. Wszystko z serca, a nieobłudnie mówił. *Zab.* 3, 85. *Dambr. Post.* 414. Z każdym w oczy cudnie, A za oczy obłudnie. *Boh. Kom.* 1, 11. Jeżeli mię nieobłudnie kochasz. *Teat.* 54, 56. OBŁUDNICA, y, *ż*, OBŁUDNICZKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, n. p. Gdyby niewiasta wychwalała męża, któren nie jest godzien, mianoby ją za nierozumną albo obłudniczkę. *Zab.* 16, 287, *Rag.* râzbludnica; *Vind.* hinnavka; *Croat.* zka-

zlyivka; *Ross.* притворница, пустосвятка = kobieta obłudna, nieszczéra, die Heuchlerinn. OBŁUDNIK, a, *m.*, hypokryta, pokryciec, licemiernik; *Slov.* pokrytec, ošemetnjk; *Sorab.* 1. tayencz; *Sorab.* 2. hejchlaŕ; *Carn.* hinavz, aihler; *Vind.* hinauz, hinavez, skaslivez, lifjak, repovertez, vertorep; *Croat.* zkazlivecz, potmaynik, szamopravichnik; (*Ross.* двоедушникъ, притворщикъ, пустосвятъ, cf. świętoszek; *Eccl.* притворописатель, который лицемѣрно, притворно пишетъ о чемъ); *Eccl.* ханжа; ein Heuchler, Gleißner. Obłudnik mami oczy pozory zwierzchnemi, Lecz mu się przypatrz dobrze; ta odmiana twarzy, To zdradne oko wyda, jakie złości warzy. *Dmoch. Szt. R.* 74. Obłudnik, nie mając za cel prawdziwej cnoty, tyle tylko zażywa płaszczyka cnoty, ile u siebie założy do dokazania zamysłów swoich. *Mon.* 65, 310. Obłudnik tylko ludzi zwodzić chce, aby go za świętego mieli. *Sk. Żyw.* 229. Łapacze a obłudnicy, z wierzchu się przyjaciołmi czynią, a nic nie myślą, jeno jakoby cię w czym podeszli, ułowili, pochwycili. *Dambr.* 445. OBŁUDNOŚĆ, ści, *ż.*, obłuda, pokrytość, nieszczerość, fałszywość, Heucheley, Falschheit, Gleißnerey; *Boh.* obludnost; *Slov.* ošemetnost, pokrytctwj; *Sorab.* 1. tayenstwo; *Vind.* hinauzhnia, skaslivost, hinauszhina, hinenje, vertorepnost; *Croat.* zkazlyivoszt; *Ross.* лукавство, лукавствіе. Ludzie pełni zazdrości, obłudności. *W. Post. W.* 162. OBŁUDNY, a, e, nieszczery, fałszywy, pokryty, *licemierniczy; *Vind.* hinauzhen, skasliven; *Ross.* двоедушный; heuchlerisch, gleißnerisch, falsch. Ludzie obłudni, przed drugiemi nabożnemi, wstrzemięźliwemi i poszczącemi, a ciało swe dręczącemi udać się chcą. *Syr. Sekl.* 10, *ob.* Faryzeusz. Ludzie obłudni usty mię chwalą, ale serce ich dalekie jest ode mnie. *Gil. Kat.* 111. Każe mi być obłudnym, ażebym inaczéj myślił, inaczéj gadał. *Teat.* 19, 18. Obłudny człowiek. 3 *Leop. Job.* 13, 16. (pokryty. 1 *Leop.*; cf. skryty). Człowiek obłudny usty podchodzi przyjaciela swego. 1 *Leop. Prov.* 11, 9. Przyjaciel obłudny niebezpieczniejszy jest od jawnego złodzieja; przed tym dom zamykamy; przed owym serce otwieramy. *Zab.* 13, 73. Świat jest kłamca obłudny, Niewdzięczny zdrajca, lubo z wierzchu zda się cudny. *Kulig. Her.* 234. Manichejczyki mówili, że Chrystus nie miał ciała prawdziwego, jako my mamy; jedno obłudne. *Biał. Post.* 141. t. j. pozorne, einen Scheinkörper. Obłudne widzenie. *Odym. Św.* 2 *M m* 3 *b.*, obłuda, mara, ćma, widok fałszywy, pokusa, ein Traumgesicht. — *Milit.* Obłudny attak, udawany, pozorny, ein verstellter Angriff, ein falscher Angriff.

OBŁUPIĆ, *f.* obłupi *act. dok.*, Obłupować, obłupuje *niedok.*, *Boh.* oblupowati, oblaupiti, olaupiti, oblaupjm; *Morav.* okraužljm; *Sorab.* 1. woberu, worubu; *Vind.* oblupit, obropati, poropati; *Carn.* ollupiti; *Croat.* oplenújem; *Ross.* облупить, облупать, слупить, слупать; z łupiny odzierać, *pr. et transl.* abschälen, abziehen, beschälen. Któż mi je obłupi? *scil.* jajko; *in delicatum et pigrum dictum, qui nullum penitus laborem habere vult, etiam sua causa. Cn. Ad.* 405. (cf. kotek chce ryby łowić, ale ogona nie zmoczyć; cf. bez pracy nie będą kołacze; cf. pieczone gołębie). Obłupić barana ze skóry. *Tr.* die Haut abziehen. Turcy obłupili więźnie żywo, nasuwszy plew w skórę. *Biel. Hst.* 252. Wsadził go do tarasu, i obłupił go z odzienia, aż do skóry. *Baz. Hst.* 219. Bliźnich ciążyć, mordować, obłupiać. *Zygr. Pap.* 315. (*Vind.* oblup, lupinja = łupina; *Croat.* oblupek, odlupek, olupek; *Bosn.* oblupki, razbitki *fragmenta vasis*).

OBŁUSZCZYĆ *cz. dok.*, z łuszczyn obierać, odzierać, abschuppen, abhäuten, abrinden, *pr. et fig.*; *Bosn.* obgljusciti, oblusctiti; *Rag.* obgljûsctiti; *Croat.* obluschujem, oluschújem, orusgyujem, ogrohàvam; *Carn.* oblûshem, ollushem.

OBLUZOWAĆ, *ob.* Luzować, ablösen. OBLUZ, luzowanie, die Ablösung.

OBŁUŻYĆ *cz. dok.*, ługiem obmaczać, belaugen; *Bosn.* oblusgiti, opepeliti; *Rag.* oblûxiti.

OBŁY, a, e, *OBLI, *Boh.* oblý; (*Slov.* oblička nérka); *Sorab.* 1. wóbli, woblužki gruby, wobliwofcž *ruditas*; *Vind.* obel, jaizofurmen, okroglat, (oblu = balon; obliza sa jigro = piłka do grania; oblina, okroglost = okrągłość; oblize = rzepy całkiem gotowane); *Carn.* obêl = jajkowaty, (obliza = kula); *Croat.* obèl *rotundus*, oblina, okolishe = krąg; (*Croat. et Dal.* oblicza = kula, cf. oblicze); *Bosn.* obli *rotundus*, obliça, okolisc = kula; oblina, *rotunditas*, oblitti *rotundare*, oblia = kołacz; *Rag.* naobli *in rotunditatem vertens*, oblîna = okrągłość; oblitti, zaoblitti *rotundare*, obli pozor, oblók = okno, cf. obłok; *Ross.* облый gruby, duży, обель niewolnik; cf. *obel); okrągłodługi, *teres*, länglich rund; *Sorab.* 1. podowho kulwaté. *Obli, t. j. okrągły wzdłuż. *Urs. Gr.* 160. Jako dąb *obli stoi, I wichrów się nie boi. *Miask. Ryt.* 2, 132. Pierś obła i na przód wydana. *Zabł. Bal.* 23. Koń dobry ma być we wszystkim ciele *obli a okrągły. *Cresc.* 525. Maszt z drzewa *oblego. *Klon. Fl. E* 1. Szyja, jakoby z tokarni obła, wysmukła. *Anakr.* 32. *Hor.* 1, 311. *Nar.* Aminek pręt ma *obli zielony. *Syr.* 445. Ty który mieszkasz na *oblich skałach. *Budn. Jer.* 49, 16. — *Ornithol.* Dziób obły, tępy. *Zool.* 246, ein stumpfer Schnabel.

OBŁYSIĆ, *f.* obłysi *act. dok.*, Obłysiać *niedok.*, łysym kogo czynić; *Eccl.* плѣшивю, плѣшива дѣлаю, einen kahl machen, ganz und gar kahl bescheeren. Hanon sługi Dawidowe obłysił i ogolił. 1 *Leop.* 1 *Paralip.* 19, 4. Obłysi pan wierzch głowy córek Syońskich, i obnaży włosy ich. 1 *Leop. Jes.* 3, 17. *Budn.* Każe odrzeć a obłysić te marne głowy ich. *Rej. Post. F f f* 2. Nie będą się rzezać ani obłysiać dla nich. 1 *Leop. Jer.* 16, 6. (ani łysina będzie dla nich. 3 *Leop.*). Obłysij i ostrzyż się. 1 *Leop. Mich.* 1, 16. OBŁYSIEĆ *neutr.*, ołysieć, obłazłym się stawać, kahl werden. Tak Tomasz obłysieje, jako i pan Michał. *Bies. Roz. B* 4. Wiosna pola i łąki gołe, obłysiałe góry Okrywa trefionemi misternie kędziory. *Zimor. Siel.* 214. Jeśliby na łysieniu okazała się blizna biała, tedy jest trąd rostący na obłysieniu. *Radz. Levit.* 13, 42. (na przełysieniu. *Bibl. Gd.*). na łysinach, auf der Glaße.

OBŁYSNĄĆ *cz. jedntl.*, obłyszczeć *dok.*, błyszcząc oświecić w koło, beblitzen, bestrahlen; *Croat.* obleschujem; *Carn.* obstreti, (obstertje *circumfulsio*); *Eccl.* облистати, облистаніе, озарить, озарять, (cf. zorza). Dafnis odszedł,

miłym xiężyca światłem obłyśniony. *Chod. Gesn.* 23. Fale miłym słońca światłem obłyśnione. *ib.* 123.

OBMACAĆ, OMACAĆ, *f.* obmaca *act. dok.*, OBMACYWAĆ *niedok.*, na około pomacać, rund um befühlen, betasten; *Boh.* omakati, omakawati; *Bosn.* pippati, opippati, popippati; *Vind.* otipati, ofhlatati, ofhlati, ofhlatuvati; *Croat.* opipávam (opiplyiv *contrectabilis*, opipa *contrectatio*); *Ross.* осязать, ощупать, ощупывать. Wprzód obmacywa, potym całuje ustami, I udatną jej szyję obłapia rękami. *Otw. Ow.* 238. Palcy podniesionemi czoło obmacywał. *Otw. Ow.* 637. cf. omacmie, po omacku.

OBMACNIAĆ, *ob.* Obmocnić. OBMACZAĆ, *OBMACZOWAĆ, *ob.* Obmoczyć, Omoczyć. OBMAMIĆ, *ob.* Omamić.

OBMARTWIEĆ, *f.* obmartwieje *neutr. dok.*, obumrzeć, ersterben, absterben. Obmartwione z zimna członki sok ten odżywia. *Syr.* 436. Jeśli ziarno w ziemi nie obmartwieje, samo tak zostanie; lecz jeśli tak obmartwieje, wielki owoc przyniesie. *Radz. Joan.* 12, 24. (obumarło. *Bibl. Gd.*).

OBMARZNĄĆ, obmarzł, *f.* obmarznie *neutr. dok.*, *Ross.* обмерзнуть, обмерзать; na około pomarznąć, rund um befrieren. Obmarzły, *circumgelatus. Cn. Th.*

OBMATAĆ, *ob.* Omatać. OBMAWIAĆ, *ob.* Obmówić.

OBMAZAĆ, OMAZAĆ, *f.* obmaże *act. dok.*, OBMAZOWAĆ *niedok.*, pomazać na około, rund um beschmieren, besalben, umschmieren; *Sorab.* 1. womafacż, womazuyu, womažu, womažem, womazam, wobmazuju, wobmaszuyu; *Vind.* obmasati, ofhligati, okulmasati; *Croat.* omazújem, obmasújem; *Bosn.* omazati; *Rag.* omâzati; *Ross.* обмазать, обмазывать. Dziurę kędy pszczoły z ula wychodzą, gnojem obmazać. *Cresc.* 596. Jadą z obmazaną czyli oblepioną twarzą, aby słońce delikatnéj gąbki nie raziło. *Pilch. Sen. list.* 4, 213. Wzięła koszyczek z sitowia, obmazała go klijem a smołą.... 3 *Leop. Exod.* 2, 3. (oklijiła go i zasmoliła. 1 *Leop.*). bekleben.

OBMIĄĆ *cz. dok.*, w około pomiąć, umdrücken, umknitteln; *Ross.* обмять, обминать.

OBMIERZIĆ, OBMIERZLIWY, OBMIERZŁOŚĆ, *ob.* Omierzić etc.

OBMIERZYĆ *cz. dok.*, obmierzać *niedok.*, w koło odmierzać, rund um abmessen; *Vind.* obmeriti; *Bosn.* omiriti; *Ross.* обмѣрить, обмѣрять, обмежевать, обмежевывать; (обмѣриться w mierzeniu pomylić się; обмѣръ pomyłka w mierze); *Vind.* obmernik = wymierzyciel.

OBMIEŚĆ, *ob.* Omieść. OBMINĄĆ, *ob.* Ominąć.

OBMIĘSZ *adverb.*, nieco w miąż, przygrubiej, etwas dick. Przywiń liścia kapustnego obmiesz. *Sienn.* 499.

OBMIESZKAĆ się, *f.* obmieszka się *recipr. dok.*, Obmieszkiwać się, obmieszkuje się *niedok.*, osieść gdzie. *Tr.*, sich häuslich niederlassen. Obmieszkały się na miejscu pewnym i trwałym. *Tr.*; *distg.* omieszkać.

OBMIOT, u, *m.*, obrzut, przedmiot, przedrzut, objekt, der Gegenstand. Szeroko i daleko pomyka wejźrzenie, Bo nie kryły obmiotów zawady, ni cienie. *Przyb. Milt.* 93. *Przyb. Pis.* 10. Kontentowałem oczy jednym po drugim obmiotem. *Mik. Turk.* 35.

OBMOCNIĆ, *f.* obmocni *act. dok*, OBMACNIAĆ, OBMOCOWAĆ *niedok.*, obwarować, rund um befestigen; *Sorab.* 1. womócznofcżam, wobkrutžu; *Vind.* obmozhiti, mozhneifhati, pomozhneifhati; *Croat.* objachiti, objachujem; (*Ross.* обмочься ozdrowieć). Kazimierz W. Podole zamkami obmocnił. *Krom.* 576. Nieprzyjaciel w taborze wozami i okopami obmocniać się zaczyna. *ib.* 547.

OBMOCZYĆ, *ob.* Omoczyć. OBMOKNĄĆ, *ob.* Omoknąć. OBMOTAĆ, *ob.* Omatać.

OBMOWA, y, *ż.*, OBMÓWKA, OMÓWKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, 1. namowa, nagadanie, rozmowa, narada, obrada, das Besprechen mit einander, die Berathschlagung, die Unterredung; *Ross.* переговоръ, переговорка. Nazajutrz, skoro po obmowie, prosił wszystkich na obiad. *Stryjk.* 294. Do siebie obmowę taką zaczynali. *Simon. Siel.* 64. Obleżeni posłali prosząc, aby ze dwa dni na obmowę. *Papr. Gn.* 1164. *Zimor.* 125; *ob.* Rokowanie. — *2. Obmowa, wymówka, wymawianie siebie, exkuza, die Entschuldigung; *Ross.* оговорка. Oskarżonego wojewodę, żadnych obmów nie słuchając, ze wszystkich dóbr wyzuł. *Gwagn.* 528. Z niewczasowanego obmówkę uczynił zdrowia, i swej przyczynę dawał niebytności. *Banial. D* 3. Żydzi trudną mieli mieć omówkę, aby o Mesyaszu nie wiedzieli. *Biał. Post.* 49. Ci obmowy nie potrzebują, którzy do prawdy od kłamstwa przystępują. *Żarn. Post.* 3, 770 *b.* Paweł stojąc przed Agryppą, począł obmowę czynić. *W. Act.* 26, 1. (taką sprawę dał. *Bibl. Gd.*). — 3. *In malam partem:* Obmowa, obmowisko, potwarz, ujmowanie sławy, zły język, Afterreden, Verläumdung; *Croat.* ogovarjanie, prigovor; *Vind.* pogovor, obriekanje, obrezhenje, obmarnuvanje; *Ross.* молка, обносъ, навѣтъ, взносъ, важденіе, злоязычіе, вредословіе, наговорка, наговоръ, обговоръ, оговоръ; *Eccl.* вредословіе, хоула, обада, оболганіе, оклеветаніе, смутки, смутни. Obmową tak się brzydził, iż skoro kto mówić o kim źle chciał, wnet go zfukał. *Sk. Żyw.* 413. Dobrze czyń, obmować nie zaszkodzi. *Fredr. Ad.* 42. Przeciwko prawdzie obmowy niemasz. *Żarn. Post.* 3, 98. Taka rzecz bez sromoty, i bez szczekania albo obmówki ludu być nie może. *Baz. Sk.* 257. Żeby się ustrzedz obmów i krytyki, niech pamiętają na to przysłowie: nie daj podoby, ujdziesz obmowy. *Mon.* 73, 612. Boiszli się publicznej pism twoich obmowy, Trzeba byś sam dla siebie był krytyk surowy. *Dmoch. Szt. R.* 19. OBMOWCA, *OMOWCA, y, *m.*, co ogaduje drugich, potwarca, obwadzca, zwajca, uwłoczyciel, ożuwca, oszczérca, *ossocznik, der Verläumder, Afterreder; *Boh. et Slov.* pomluwač; *Bosn.* opakanvaç, klevetnik; *Vind.* obriekavez, obmarnuvauz, obriekar; *Carn.* jêslâm; *Sorab.* 1. mudruwak; *Croat.* ogovoritel, ogovarjavez, krivogovorecz, oblajavecz, lajavecz; *Ross.* оговорщикъ, навѣтникъ, вредословъ, клеветаръ, клеветникъ, наваднікъ, поноситель, ябедникъ; *Eccl.* злословникъ. Obmowcy sław' twarz surową, Wnet pójdzie precz z swą złą mową. *Cn. Ad.* 750. Obmowcy słuchasz, grzechu mu pomagasz. *ib.* 750. Obmowcę pokątnego, żmii pisz podobnego. *ib.* 749. Taki sposób żywota wiodła dla omowców. *Wys. Kat.* 220. (dla złych języków). Obmowca uczonych zazdrościwy, *zoilus. Cn. Th.* Censor Rzymski

był szacownik i omowca ludzkich obyczajów. *Mącz.* krytyk. OBMÓWIĆ, *OMÓWIĆ, *f.* obmówi *act. dok.*, Obmawiać *niedok*; (*Boh.* omluwiti, omlauwati *objicere*). — 1 *a) szeroko o czym mówić, słowami opisywać, ogradzać; *Vind.* okulmarnuvati, okulgovarjati, okulgovoriti, pregovoriti; umständlich von etwas reden, es umschreiben. *Periphrasis*, obmówienie, t. j. słówne ogrodzenie, gdy wiele słowy jedna rzecz bywa ogrodzona, albo szerzéj wymówiona. *Mącz.*, *Slov.* okolkowatelka, okolkogičnost; *Ross.* опредѣленіе. — Obmawia prawo, wyraża, przepisuje, das Gesetz besagt. Prawo omawia, iż każdy bliższy jest zdrowia swego bronić, niżliby go kto miał pokonać. *Sax. Porz.* 150. Pieśń ta omawia, jak Bóg miał zesromocić prześladowce Jezusowe. *Wróbl.* 77. — *b) Wymawiać, wymówki przekładać, ochylać, exkuzować; *Bosn.* opogovoriti, ogovoriti, odvittovati, osvitlati; entschuldigen. Nie tak prędko wierz, gdy o bliźnim źle mówią; raczej obmawiaj z miłosierdzia ku niemu, mówiąc: niepewne to rzeczy; rozumiejmy dobrze o nim. *Sk. Kaz.* 279. Jeden drugiego ratuje, omawia przed królem, przyczyniając się za oskarżonym. *Star. Ref.* 106. Henryk omawiając się, powiedział przyczynę wyrzucenia Boguszy. *Biel.* 175. *Eraz. Jęz. E e* 5. Niewinność swoję omówił. *Biel.* 370. Wyprawiono posły na koncylium, aby omówili króla, bo tam nań byli naskarżyli Prusacy. *Biel.* 304. Obmawiaj u ojca twego, pośredniku nasz, grzechy nasze. *Sk. Kaz.* 632. Obmawia, daje sprawę o sobie temi słowy.... *Groch. W.* 358. Rzymianie chcąc się Grekom obmówić z przodka swego Romulusa, którego oni mieli za bękarta, twierdzili, żeby miał mieć ojca Marsa. *Glicz. Wych. B* 5 *b*. Iż się sposobnym nie czuję do tego, obmawiam się za czasu. *Prot. Jał. A* 3. *Sk. Dz.* 259. Każdy baczny rychlej nas w naszym nieszczęściu obmówi i pożałuje, niżliby nas winować miał. *Gorn. Wl. S* 4 *b*. Próżno kto omawiać ma niewdzięczność swoję. *Gorn. Sen.* 121. *et* 566. — 2. Obmówić kogo, mówić źle o kim, bramować kogo, cf. obwadzić, einen bereden, ihm Uebels nachreden, ihn verläumden, afterreden; *Slov.* omlauwati, pomlúwám; *Rag.* koritti; *Bosn.* klevetati; *Sorab.* 1. mudryuyu, na pžekor řetžu; *Carn.* oppravlam, jêslâm; *Vind.* obriekati, obmarnuvati, oporiekati, naporiekati, obrezhi; *Croat.* ogovarjati, omraziti, omrasujem (cf. omierzić), oblájem, lajem, lajati, klevetati, klevechem; *Ross.* оговорить, оговариваю, клеветничать, клеветать, клевещу, оклеветать, наклепать, наклепываю, марать, оболтать, обалтывать, наябедничать, вредословить, взнесть, взносить, поношу, опорочить, опорочивать, намушить, намучать, накутать на кого, насказать, насказывать; *Eccl.* поношаю, поносити, обваждати, оклждати, оговаривати, обносити, лжеоклеветати, облнути, обезсловити „злоязычествую. Obmawiać nieprzytomnego, równo jak bić umarłego. *Cn. Ad.* 749. On się ludzkich dzieł sędzią powszechnym stanowi, A na tym mądrość kładzie, że wszystko obmówi. *Dmoch. Szt. R.* 81. krytykuje, nicuje, na przetaki bierze, wzorki wybiera. OBMOWISKO, *OMOWISKO, a, *n.*, obmawianie, obmowa, uwłaczanie, uwłóctwo, zły język, szczekanie, potwarz, *ossoczenie, mowy; böse Nachrede, Leumund, Afterreden; *Slov.* pomlúwánj, omlúwánj; *Ross.* клевета, наговорка, наговоръ, злоязычіе, ябеда, ябеды, намушки; *Eccl.* языковредіе. Od omowiska wściągajcie języka. 1 *Leop. Sap.* 1, 11. Przez złe udanie i obmowiska nieprzyjaciół swoich, mniej był ludziom, a niż miał być, przyjemny. *Krom.* 136. Nędzny ze wszech stron obmowisk się boi. *Prot. Kont. B b.* Od obmowiska językowego zakryt będziesz. 1 *Leop. Job.* 5, 21. Sławę dobrą obmowisko i zazdrość psuje. *Birk. Chodk.* 21. Obmowiska pochopniejszym zazdrość przyjmuje uchem. *Nar. Tac.* 3, 6. Bliźniemu swemu obmowiskiem czci ujmują. *Biał. Post.* 174. Proszę cię, abym już więcej nie słuchał tych obmowisk. *Radz. Tob.* 3, 15. OBMOWNICA, y, *ż.*, obmowna niewiasta; *Carn.* jeslavka; *Vind.* obriekarza; *Croat.* lajavicza; *Ross.* клеветница, наваднипа, навѣтница, поносительница; die Verläumderinn, Leutebereterinn. Oratorki, zasadzone na obyczajności, powstają z gorliwością przeciw zdrożnościom rodzaju ludzkiego; a lud prosty, nie umiejący szacować wielkich talentów i wygórowanéj cnoty, nazwał je obmownicami. *Mon.* 72, 421. Niewiasty nie mają być obmownice. *W.* 2 *Thim.* 3, 11. (nie potwarliwe. *Bibl. Gd.*). OBMOWNY, OMOWNY, OBMOWNICZY, a, e, potwarzliwy, ogadujący; *Vind.* obrezhliu, obmarnujezhen, obriekajozhen, obsnashajozhliu, shmagujezhliu, radoshmagliu; *Slav.* marmorljiv; *Ross.* огласительный, клеветничій, клеветническій, клеветивый, клеветливый, поносливый, поносительный, наносный, взносный, злоязычный; beredterisch, verläumderisch. *Maledicus*, złorzeczny, omowny, plugawej gęby. *Mącz.* Języki złościwe, obmowne. *W. Post W.* 3, 78. Białegłowy obmowne, swarliwe. *ib.* 51. Na niewdzięcznych i obmownych gości. *Opal. Sat.* 158. Radzibyśmy mieć przeciw obmowniczym językom obrońców sławy naszéj. *Mon.* 71, 439. OBMOWSTWO, a, *n.*, nałóg obmawiania, ogadania; Afterredigkeit, Nachredigkeit. Niepiękne wargi, z których wielomowstwo, obmowstwo idzie. *Birk. Zamoj.* 16.

OBMUROWAĆ, *ob.* Omurować.

OBMUSNĄĆ, OMUSNĄĆ, *f.* obmuśnie *act. jednotl.*, Obmuskać, Omuskać *niedok.*, Obmuskiwać *częstl.*, *Obmuskawać *contin.*, ogładzić, glatt streichen, bestreichen, beglätten. Gdy olej już wyprasujesz w płótno zawiązane, obmuśniesz węzeł i prasę nożem. *Sienn.* 574. *Circumlino*, omuskuję. *Mącz. Depurgo*, omietam, ochędożę, omuskuję. *ib. Repurgo*, zaś chędożę, omuskawam. *ib. Pictura, in qua nihil circumlinitum est*, nie pomuśniono, nie obmuśniono, nie okreszono farbą. *Cn. Th.*

OBMYĆ, *ob.* Omyć.

OBMYSŁ, u, *m.*, obmyślony sposób, obmyśliwanie, obmyślenie; Vorsorge, getroffne Anstalt, Vorkehrung. (*Boh.* obmysl chytrość, chytry zamysł). Chciał koniecznie do Syryi popłynąć; ale żadna mu się rada i obmysł do tego nie udał. *Sk. Żyw.* 2, 389. Chce Demosten, ażeby czerpano rady, obmysły z rozumów różniących się od swojego. *Nag. Fil.* 153. OBMYŚLIĆ, *f.* obmyśli *act. dok.*, OBMYŚLAĆ *niedok.*, Obmyśliwać *contin.*, *Boh.* obmeyšleti, obmysliti; *Vind.* obmifliti, oskerbeti, preskerbeti, poskerbeti; *Sorab.* 1. wobstaram; *Ross.* обмыслить, обмышлять,

обдумать, обдумывать; *Eccl.* строительствовати; pomyślić o opatrowaniu czyim, staranie mieć o czym; für etwas sorgen, Sorge tragen. Ten, który wszystkim rozkazuje, nie swój, ale wszystkich pożytek ma obmyślać. *Gorn. Dz.* 18. Bóg ma obmyślanie o każdym, i rozdaje wedle stanu. *Sk. Kaz.* 468. Każdy pracuje około obmyślenia szczęścia własnego. *Zab.* 2, 94. Besorgung, Vorsorge, Veranstaltung. Królowie, jeden to królestwo, drugi owo, uczynnością i obmyślawaniem bronić, za wielką rzecz zawsze sobie poczytali. *Jan. Lig. A* 3. Pilnie obmyślawał kościelny pokój. *Sk. Dz.* 1031. Pan zwierzom jamy obmyślawa. *Kanc. Gd.* 66. Słodka jej troska i miłe staranie Jest tylko trzodom swym obmyśliwanie Pastwisk przestronych i karmu żyznego. *Past. Fid.* 97. Obmyślił sposoby należyte. *Mon.* 70, 755. Obmyśl cię Bóg. *Cn. Ad.* 752. (Boże cię wspomoż, idź z Panem Bogiem dalej się żywić; mam ci ja komu dać). — *§. *Cum Loc.*, n. p. O onym swoim śpitalu i po śmierci obmyślał. *Sk. Żyw.* 1, 431. — §. Naukę tę nową on dopiero wprowadzić obmyślał. *Twor. Wiecz.* 9. gotował się, zamyślał; er gedachte sie einzuführen. OBMYŚLICIEL, a, *m.*, opatrzyciel, der Besorger; *Sorab.* 1. wobstaraczer; *Vind.* oskerbnik, preskerbnik. *W rodz. żeńsk. Sorab.* 1. wobstaraczerka. OBMYŚLNY, a, e, — ie *adverb.*; (*Boh.* obmyslny, obmyslně = chytry); przezorny, opatrzny, bedachtsam, vorsichtig, klüglich, vorsorgend; *Vind.* skerboviten, sbatliu. OBMYŚLNOŚĆ, ści, *ż.*, (*Boh.* obmyslnost = chytrość); przezorność, opatrzność, die Vorsorge, Bedachtsamkeit.

OBNAŻYĆ, *f.* obnaży *act. dok.*, Obnażać *niedok.*, *OBNAŻYWAĆ *frequ.*; *Boh.* obnaziti, obnažowati, rozhaliti, wyhaliti; *Vind.* ponagiti, do nagega slezhi, onagiti, ogoliti; *Sorab.* 1. wonahotžam; *Ross.* обнажить, обнажать, заголить, заголять, оголить, оголять; *Eccl.* нажу, обнажаю, узоблачаю; z nakrycia wyzuwać, zewlekać, nagim czynić, nażyć, ausziehen, entblößen, *propr. et impropr.*, Częstokroć się do domu bez sukni wracał; bo skoro ubogiego najdował, onego odziewał, a sam siebie obnażał. *Sk. Żyw.* 1, 350. Żydzi poddanych królewskich chytremi sposobami obnażywali. *Grod. Dis. F* 2. (wycieńczali, zubożali). O niemądry człowiecze, czyś miał wysuszoną Albo raczej z rozumu głowę obnażoną? *Kulig.* 130. (z rozumu obraną, ogołoconą). Na ten czas Kraków w godne i zacne medyki, jako i dziś, obnażony nie był. *Falib. D* 3. (t. j. ubogi w nie nie był). Gdy z półmisków obnażą zaś stoły, Ponowi taniec znowu swat wesoły. *Miask. Ryt.* 2, 128. (gdy zdéjmą półmiski z stołów). Już się obnażyła a odkryła zdrada jego. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 7, 31. (wydała się). Prawda, chociaż jej zatają, a wszakże ją czas odkrywa, obnaża. *Weresz. Reg.* 116. Obnażenie a) *actio*, das Entblößen. b) *effectus*, nagość, die Blöße. **OBNAŻNY, a, e, *poet.* = obnażony, nagi, goły, ogołocony, nackt, bloß. Nie dbał on na słoneczne w południe przyskwarki, Co im śniade obnażnym przypalały karki. *Przyb. Ab.* 235. OBNAŻYCIEL, a, *m.*, który obnaża, ogołociciel, der Entblößer. *W rodz. żeńsk.* OBNAŻYCIELKA.

OBNIEŚĆ, *f.* obniesie *act. dok.*, OBNOSIĆ *niedok.*, OBNASZAĆ *frequ.*; *Boh.* obnesti, obnašeti; *Carn.* okuliperněsem, (obnâsem, nositi *atterere vestem*, znosić suknią; obnôshna = znoszenie sukni); *Vind.* okulnesti, okulnoſiti, okuli ponaſhkuvati; (obnesti, obnaſhati = potwarzyć, obmówić; obnaſhliun = zelżywy); *Croat.* obnássam, obnashati, (obnassam chaszt, *administro, gero officium*); *Ross.* обнесть, обносить, обнашивать; na około roznieść, umher tragen, herum tragen, *propr. et impr.* Głowę mu uciąwszy, posłali do ziemi swojéj, aby ją obnoszono, i ukazowano po kościołach ludziom. 1 *Leop.* 1 *Paral.* 10, 9. Woźny z prawéj strony losy obnosić zaczyna. *Dmoch. Il.* 1, 180. W lektykach obnosić się każą. *Pilch. Sen. list.* 2, 310. Którzy się nasłuchali wdzięcznéj melodyi, obnoszą z sobą ono miłe w uszach łechtanie. *ib.* 4, 214. — §. Obnosić, osławiać, ogłaszać (na złą stronę), berüchtigen, bekannt machen. Samego tylko ciebie głupim być obnieśli. *Hor. Sat.* 182. (*Ross.* обносъ obmowisko, обносокъ, обносочекъ pochodzona suknia). Zbiega należy do urzędu zaprowadzić, a pana jego listem urzędowém w miarę dalekości mieszkania obnieść. *Czack. Pr.* 2, 222. (donieść mu). Nieprzyjaciele inaczéj nas do ludzi obnoszą, a rzecz naszę inaczéj obracają. *Żarn. Post.* 3, 622 *b.* (*Eccl.* обносимый, повсюду славимый, вездѣ хвалимый przesławny). OBNOSICIEL, a, *m.*, który obnosi, der Herumträger; *Croat.* obnassavecz. *W rodz. żeńsk.* OBNOSICIELKA.

OBNOCOWAĆ, *f.* obnocuje *intrans. dok.*, przenocować, übernächtigen. Nie obnocuje trup wisielca na drewnie. *Budn. Dan.* 21, 23. Tułać się będą, chcąc jeść; jeśli się nie najedzą, tedy obnocują. *Budn. Ps.* 59, 15. (układą się. *Bibl. Gd.*). — *Recipr.* Poszedłszy do lasa, zbłądził, i obnocował się. *Chmiel.* 1, 598. (*Boh.* obnoc *alternis noctibus*, obden *alternis diebus*; *Eccl.* обнощный przeznocny).

OBNOWIĆ, *f.* obnowi *act. dok.*, OBNAWIAĆ *niedok.*; *Boh.* obnowiti, obnowowati; *Slov.* obnowugi; *Sorab.* 1. wóbnowam; *Vind.* onovit; *Ross.* обновить, обновлять; całkiem odnowić, ganz erneuern. Przez ten sakrament dusza bywa obnowiona i napełniona radością. *W. Post. W.* 243. Łaską bożą obnowieni i odrodzeni. *ib.* 3, 25. Niech przyniosą dary swe na obnowienie ołtarza. *Budn. Num.* 7, 11. (ku poświeceniu. *Bibl. Gd.*). Kazał król, żeby wszyscy przyszli obnowić obraz, który był podniósł. *Budn. Dan.* 3, 2. OBNOWICIEL, a, *m.*, odnowiciel; *Sorab.* 2. wobnowenik; *Ross.* обновитель, der Erneuerer. *fem.* OBNOWICIELKA, i, *Sorab.* 1. wobnowátka. (*Ross.* обнова, обновка nowa suknia, nowa rzecz).

*OBNOŻA, y, *ż.*, obłogi wojskowe, ciężary, bagaże, Gepäcke. Litwa, zostawiwszy w lesiech z małym warunkiem obnoży swe, na naszych wypadają; *relictis sarcinis. Krom.* 292. Prusacy z niezmierną obnożą (*praeda*) od Ciechanowa ruszyć się mieli. *Krom.* 254.

*OBNOŻNIK, a, *m.*, chłopski bót, kurp', *carpatina. Mącz.*

*OBNUŻA, y, *ż.*, [więzy 2], nędza, utrapienie, Noth, Elend. Prosiła, żeby, póki noc służy, Z niewolniczéj ją uwolnił obnuży. *Pot. Syl.* 97.

OBOCZYĆ, *f.* oboczy *act. niedok.*, bokiem obchodzić, okolić; umgehen, von der Seite umzirkeln. Długim zakołem oboczywszy, z tyłu na naszych uderzą. *Krom.* 492. OBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, o bok graniczący, rund um

anstoßend. Mocarstwa oboczne. *N. Pam.* 22, 107. OBOCZYSTY, a, e, n. p. Juliana Kardynała w oboczystym górzysku jednym łotrostwo odarło. *Krom.* 567. *in valle*; na około zamkniętym.

OBOD, u, *m.*, [koło z jednostajnego drzewa 2], obwod, okrąg, obłąk u koła wozowego, dzwona, die Radefelgen, der Radzirkel; *Boh.* laukot; *Slov.* laukat, bahoř na kolese; *Carn.* oblôga, okrôshje; *Vind.* oblag, platishe, platniza, sgorni kolobar oblaga; *Bosn.* naplatak; *Croat.* oplatnìcza, platnìcza, napletek kolni; *Ross.* ободъ, ободокъ, ободочикъ. Koła te miały obody swe, a obody ich pełne były oczu. *Budn. Ezech.* 1, 18. (dzwona. *Bibl. Gd.*). Darmo ścigać obodu będziesz stoczystego, gdyś jest kołem ostatnim. *Słonk. Pers.* 31. OBODZIASTY, a, e, — o *adverb.*, [z koła obodowego, *oppos.* dzwoniasty 2]; z dobrym obodem, gut gefelgt. Koła powinny być obodziaste. *Torz. Szk.* 28.

OBODÓWKA, i, *ż.*, miasto w Bracławskim. *Dykc. Geogr.* 2, 232, eine Stadt in Podol.

*OBODWOJE, *ob.* Obadwa.

OBOJ, oi, *ż.*, OBOJA, i, *ż.*, z *Franc.*, hautbois; *Sorab.* 2. hobej, hoboi; *Vind.* huba; ein Hautbois; muzyczne dęte narzędzie; n. p. Trąby, bębny i oboje. *Teat.* 17. *c*, 9. Brzmi fletni i oboi kapela wesoła. *Dmoch. Il.* 2, 182.

OBOJ, oja, oje, *Boh.* obogi, oboge; *Carn.* oboj, obojak (*ob.* Obojaki), obôjne, obôje; *Vind.* oboin, oboine sorte; cf. dwoj, dwoja; beyderley, beyde, beyderseitig. Król obojéj Sycylii. *Wyrw. Geogr.* 193. Sejmy i rady ten obój naród Polski i Litewski ma zawżdy mieć spólne. *Herb. Stat.* 688. Oboj urząd, tak świecki, jak duchowny. *W. Post. W.* 320. Sakrament pod oboją osobą ustawiony. *W. Post. W.* 224. Uczyli się na obie ręce szermować, żeby oboja ręka była pożyteczna. *Petr. Pol.* 140. Wierny przyjaciel w obojéj fortunie statecznie służy. *Nar. Tac.* 1, 283. W piersi razem i plecy został postrzelony, Oboj się w pośrzód piersi schodzi grot stalony. *Bardz. Luc.* 48. Patrz, jak w stronie obie, Oboj się polus kurzy. *Żebr. Ow.* 36. Dawać choremu pić dwie godzinie przed obojem jedzeniem. *Syr.* 327. (t. j. przed objadem i przed wieczerzą). Wojna oboja, i od nas, i przeciwko nam, czyniona. *Star. Pob. A* 3 *b.* (t. j. zaczepna i odporna). Oboją razą = obiema razy. *Cn. Th.* Obojéj płci = obopłciowy, *ob.* Mieszaniec; *Carn.* obojnak, (obojetuvati = wątpić, cf. na dwoje). (OBOJA *instrum.*, *ob.* Oboj). OBOJAKI, a, ie, OBOJAKO *adverb.*, obojema sposoby, *utroque modo. Cn. Th.*, auf beyde Art. *Dudz.* 47. *Vind.* oboin, oboine sorte; *Carn.* obojak, oboj; *Eccl.* обоякій, обояко. Nauczają, że duch ś. pochodzi od Ojca przez Syna, nauczają, że Duch ś. pochodzi od Ojca i od Syna; który obojaki mówienia sposób, ni przez Syna, ni od Syna, w pismie znajduje się. *Smotr. Apol.* 133. OBOJAN, a, *m.*, miasto Rossyjskie w Białogrodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 232, eine Stadt in Rußland.

OBOJCZYK, a, *m.*, (*Boh.* obogek *collare* = *obwojczyk); §. a) Obojczyk, *focale. Urs. Gr.* 134, kołnierz, strój na piersi, przepaska, eine Halsbinde, Brustbinde; kształcik, kitlik, *mamillare. Mącz.*, ein Mieder. (*Croat.* obojki = szmaty do podwięzywania nóg w bótach; cf. onuca, onuczka; cf. obuw'). Bole nie inaczéj, jako obojczyk około szyi, obtoczyły mię. 1 *Leop. Job.* 30, 18. (jako obojczykiem szaty opasały mię. *Wujek.* kołnierz. *Bibl. Gd.*). Obojczyki, kołnierze do obojczyków, strój białogłowski. *Sax. Tyt.* 7. Nie oprze się mu obojczyk ze stali, Ani go włócznia najostrza obali. *Chrośc. Job.* 167. Nie kryje Cezar piersi obojczykiem. *Chrośc. Luc.* 179. — §. b) *Anat.* Obojczyk, obojczykowe kości, kość kluczowa, *clavicula. Wejch. Anat.* 23. *et* 47. *Krup.* 4, 86. *Perz. Cyr.* 1, 19. *et* 32. *Comp. Med.* 37; das Schlüsselbein; *Ross.* хвупь. — §. c) *Archit.* Obojczyk, półwalczyk, w ozdobach architektonicznych wązka opaska jakiéj powierzchni, wypukła w postać półwalca. *Jak. Art.* 3, 309. *et* 305, ein schmaler erhabner Gürtel auf einer Fläche.

OBOJE, *G.* obojga, *D.* obojgu = dwie osoby, dwie sztuki; beyde, zwey Personen, zwey Stück ɪc. *Slov.* oboge; *Carn.* obdvoje; *Ross.* обое. Oboje Wc Państwo będziecie ożenieni, a to jeszcze dziś w wieczór. *Teat.* 24. *c*, 4. *Obojeśwa (*dual.* = obojeśmy) już *beła (były) w słusznym lecie. *P. Kchan. Jer.* 90. Przyjechałem, abym wespołek z wami w obojgu szczęściu złym i dobrym równo cierpiał. *Papr. Ryc.* 104. Marszałkowie obojga narodów.

OBOJĘTEK, tka, *m.*, OBOJĘTKA, i, *m.*, *et f.*, *Boh.* obogetnik a) *ambidexter* b) *fautor duorum hominum dissidentium*; człowiek ni ciepły ni zimny, barszczyk; einer der nicht kalt noch warm ist; ein Gleichgültiger. Bądź ze mną szczéry, nie obojętką, karze bóg takie obojętki, którzy ani zimni, ani gorący są. *Gil. Kat.* 344. Potrzeba chrześcianinowi, znającemu prawdę bożą, aby nie był obojętką. *Gil. Post.* 202. I z tej strony i z owej stali przyjaciele, Stało tam także obojętków wiele. *Pot. Arg.* 40. Tym kształtem swoim serca dodasz, stwierdzisz obojętki. *Pot. Arg.* 327. Trzeba koniecznie na te obojętki lisie mieć uszy, ostrowidzy dozór. *Zab.* 15, 247. OBOJĘTKA, i, *ż.*, (*Boh.* obogetnice *fautrix duorum inter se dissidentium*); 1. obłuda, zdrada, *fraus*, *fallacia. Mącz.* Trug, Betrug. — 2. Obojętka, pszenica, która się tak na wiosnę, jak w jesieni siać może. *Kluk. Rośl.* 3, 129. Weitzen, der sowohl im Frühjahr, als im Herbste gesäet wird. OBOJĘTNIEĆ *nijak. niedok.*, zobojętnieć *dok.*, stawać się obojętnym, bezróżnym, letnieć, flakczeć, gleichgültig werden. Zobojętniały *Ross.* постылый. OBOJĘTNY, a, e, OBOJĘTNIE *adv.*; (*Boh.* obogetnj *utraquista*; cf. *Ross.* обоюдный obustronny; *Etym.* jąć); co z obojej strony jętym być może; von zwey Seiten faßbar. Obojętny garniec, *Boh.* obogetni hrnec *olla anceps*, o dwu uchach, ein zweyöhriger Topf. Miecz obojętny, obostronny, obosieczny, oboręczny, ein zweyschneidiges Schwerdt. Postawił przed rajem cherubina, i ognisty miecz obojętny. 1 *Leop. Genes.* 3, 24. (i płomienisty miecz, na obie strony ostry. 3 *Leop.*). Miecz obojętny przypasał do boku. *Tward. Wł.* 171. 1 *Leop. Hebr.* 4, 12. *Radz. Ap.* 2, 12. *Bosn.* obruęgnak *culter duplicis manubrii carpentarius.* — Obojętnie, z obu stron, *Ross.* обоюду; *Eccl.* обоямо. — §. Centaurowie postaci mieli obojętne. *Chrośc. Luc.* 186. t. j. dwojakie, zweyerley. — §. Obojętne słowa = dwuwykładne, zweydeutige Worte; *Vind.* dvoinopomeniten, dvoinokasen, dvoinokashezh;

Rag. dvoslóvni, dvorjecni; *Ross.* двусмысленный. Słowa obojętne i dwojako znaczące. *Karp.* 2, 69. Sens w pismie wątpliwy i obojętny. *Kłok. Turk.* 148. Prawa mają być jasne, wyrozumialne, nietrudne i nieobojętne, aby nie dały okazyi rozmaitych wykładów i sporów. *Pilch. Sen. list.* 3, 157. — §. Niepewny, niedeterminowany; ungewiß, unbestimmt. Długo się obojętnie chwiali, nie mogąc sobie pewnéj dać rady. *Pilch. Sall.* 71. Była potyczka zapalczywa, lecz przez kilka godzin obojętna i niepewna. *Nar. Hst.* 2, 379. — §. Człowiek obojętny, abo obostronny, bez przygany; powolny, obrotny, do wszystkiego człowiek; uczynisz z niego co chcesz, każdemu chce dogodzić. *Cn. Ad.* 750. dworak, ein Hofmann, der sich zu finden weiß, er verdirbt's mit Niemanden. Obojętny; z przyganą; i z tym i z owym nakłada, na obie strony człowiek; i strzyże i goli; trudno go zrozumieć; z każdym przestanie; każdemu się umie przymilić. *Cn. Ad.* 752. ein Achselträger, ein Beidenhaltner. — §. Obojętny, którego co wcale nie obchodzi, bezróżny, nie dawający znać interesowania, *Boh.* matný; *Carn.* enakush, enakushne; *Vind.* mersloferzen, mlazhnomifeln, kefen, mersloben; *Ross.* равнодушный, хладнокровный; gleichgültig, nicht interessirt. Wezmij na siebie zimną, obojętną postać. *Teat.* 48. *b*, 22. — *Aliter*: Obojętny, nie obchodzący, nie interesujący; gleichgültig, nicht interessirend. Już mi jest obojętną, wzrok mnie jej nie łudzi. *Teat.* 48. *b*, 21. OBOJĘTNOŚĆ, ści *ż.*, obostronność, die Zweyseitigkeit; dwuwykładność, die Zweydeutigkeit; *Vind.* dvuinopomenitnost, dvoinokasnost; *Croat.* dvoszlovje, dvorechje, dvoynya, dvoynoszt; *Dal.* dvoumenye *dubium*, cf. wątpliwość; *Rag.* dvoslovje, dvorjecje; *Ross.* двусмысленность. Obojętność, nieinteresowanie, nieczułość, bezróżność, die Gleichgültigkeit; *Carn.* enakushnost; *Vind.* morsloferzhnost, kefnust, merslobnust; *Ross.* хладнокровность, равнодушность. Obojętność udaje, nie patrzy się na nie wcale. *Teat.* 53, 11. Trudno, abyś się miała w obojętności zachować, gdy tylu wzdychają do ciebie. *Niemc. Król.* 2, 143. Śpiewaj z obojętnością, to się znaczy, śpiewaj, jak gdybyś śpiewał tylko dla śpiewania. *Teat.* 20, 29. Kiedy kobietka widzi w mężu objętność ku sobie, zaraz rozumie, że inna miłość zaprzątnęła mu serce. *Teat.* 52. *d*, 90.

OBOK *adverb.*, o bok, przy boku, pobocznie, podle, an der Seite; (*Carn.* męmu; *Sorab.* 2. porome, ſporome, poſpor, poſporome; *Croat.* tik, tikcze, cf. tykać się). Na téj uczcie widział szlachcic obok siebie siedzącego rzemieślnika. *Gaz. Nar.* 1, 184. Miło iść w piekło obok Herkulesa mego. *Bardz. Trag.* 452.

OBOLA, i, *ż.*, rzéka w Połockim, wpada do Dźwiny. *Dykc. Geogr.* 2, 233, ein Fluß in Rußland. OBOLEŃSK, a, *m.*, miasto w wielkorządztwie Moskwy. *Dykc. Geogr.* 2, 232, eine Stadt in Rußland.

OBOLEĆ *nijak. niedok.*, w około ból poczuć; von Schmerzen umfangen seyn, rund um Schmerzen empfinden. Z próżnowania i obżarstwa rozliczne się wrzody w człowieku zamnożyć muszą, zkąd i ona miła duszeczka z nim pospołu oboleć musi. *Rej. Post.* 115 *b*.

OBOLEWIEC, wca, *m.*, *Boh.* obogetnik; (*ob.* Oboręczny, oboprawiec, cf. wardawy, mańkaty); *ambisinister*, *ambilaevus*. *Cn. Th. Graec.* ἀμφαρίστερος, *qui dextra ut sinistra utitur*, der die rechte Hand wie die linke braucht. OBOSTRZYK, a, *m.*, lancet. *Czerw.* 5 *et* 6, die Lanzette. OBOPŁCIOWY, a, e, obojéj płci, von beyden Geschlechtern. Obopłciowe części, części rodzajne żeńskie i mężkie. *Śniad. Teo.* 167. *ib.* 173. Palczatka ziele, ma kwiaty obopłciowe. *Jundz.* 502. OBOPOLNY, a, e, OBOPOLNIE *adverb.*, *Tr.* (*ob.* Zobopolny), *Boh.* obapolný; wzajemny, beyderseitig, gegenseitig. OBOPOLNOŚĆ, ści, *ż.*, *Tr.*, *ob.* Zobopolność, die Wechselseitigkeit. OBOPRAWIEC, wca, *m.*, oboręczny, *aequimanus*, i prawą i lewą ręką dobrze się bijący etc., *Dudz.* 47. der links und rechts ist, (cf. obolewiec). *Cn. Ad.* 755. *ambidexter*; *Rag.* dvodesnik; *Ross.* ободесноручный.

OBOR, u, *m.*, obieranie, wybor osoby jakiej; *Carn.* svôla; (*Boh.* obor kupa; *Ross.* оборъ brak, wyrzut); die Wahl, Auswahl. Dobrodziejstwa powinny uważniej i z pilniejszym oborem być dawane. *Gorn. Sen.* 168. Gdzie gwałt, tam już obor być nie może. *ib.*

OBORA, y, *ż.*, OBORKA, *ż.*, *demin.*, (*Boh.* obora; (*Etym.* wrzeć, zawrzeć; *sc.* *obwora; *sed.* cf. *Ross.* заборъ, забрало, забраніе płot, ogrodzenie; *Etym.* brać); *Croat.* obròv *cinctura asseritia*, obrovnicze *asseres*; obor, ograja, odvet = ogrodzenie; *Carn. et Vind.* obôra = zwierzyniec; *Rag.* obòr, toor; *Bosn.* obor, tór od krava i volova, tór govedji; *Dal.* obor = owczarnia); (*Eccl.* обора; веревка *restis*, *funis*; *Ross.* оборы, оборки rzemyki do zwięzywania kurpiów); stanie dla bydła pod niebem z okołem tylko nakrytym, ein bloß an den Seiten bedeckter, in der Mitte unbedeckter Viehstand, der Viehhof, Viehstall; *Vind.* fortel; *Sorab.* 1. skotnicza, rodż. Lepiej więcej bydła mieć w oborze, niż szat w komorze. *Petr. Ek.* 12. Oborka u zagrodnika tylko na trzy krowy. *Świtk. Bud.* 457. Słoma zawsze się przyda chłopu na oborkę. *Haur. Sk.* 44. Zająć do obory, *concludere pecus alienum in claustris*. *Cn. Th.* (cf. ciążać). Nierychło oborę zawierać, kiedy już wilk owce pojadł. *Żebr. Zw.* 181. (owczarnia). Jak wilka do obory wpuścił. *Cn. Ad.* 294. pewnemuś zlecił, *ovem lupo commisisti*; du hast den Bock zum Gärtner gemacht. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 91. I myśmy na świat nie wyszli z obory, Wartujem pisma, czytamy doktory. *Chrośc. Job.* 55. (t. j. nie z lasa, nie z boru). — §. *Metonym.* Obora = bydło, co się chowa w oborze, das Rindvieh. *Haur. Ek.* 120. *Ross.* говядо.

OBORAĆ, ał, *f.* oborze *cz. dok.*, OBORYWAĆ, *niedok.*, na około przeorać, umackern, umpflügen; (*Vind.* oborati, okulorati; *Sorab.* 1. wobworuyu; *Rag.* oboratti). Jak wiele mógł jeden pług oborać od wschodu. *Otw. Ow.* 639.

OBORĘCZNY, a, e, — ie *adverb.*, *Boh.* oboručnj; *Slov.* oboruční, obauručný, oberuční; *Croat.* obòruk; *Bosn.* duodesnik, duodesni, obiruçgnak; *Carn.* oborok, obojak; *Ross.* ободесноручный; oboprawiec, *ambidexter*, der rechts und links ist. *Cn. Th.*, obolewiec, (*ob.* Oburącz).

OBORNIK, a, *m.*, [nawóz 3], obora, Viehstand, Viehhof. Ciągnęli za nim do zamku, ale mu nic nie mogli uczy-

nić, jedno oborniki wybrali i spalili. *Biel. Św.* 227. — §. Oborniki, miasto w Województwie Poznańsk. *Dykc. Geogr.* 2, 233, eine Stadt im Posenschen. OBORNY, a, e, od obory, Viehstalls-. Końskiego nawozu nie trzeba pomieszać z obornym. *Haur. Sk.* 29. *et* 26. Oborne *subst.*, zapłata za spaśne. *Włod.*, abo za przechowanie w oborze, Viehstandsgeld, Pfändungsgeld, Lösegeld für gepfändetes Vieh.

*OBORTUCH, *ob.* Obartuch. OBORYWAĆ, *ob.* Oborać. OBÓRZYĆ się, *ob.* Oburzyć. OBOŚĆ, *ob.* Obadać 2.

OBOSIECZNY, a, e, — ie *adverb.*, (*Ross.* обоюдный) obostronny, obojętny, oburęczny, o dwóch ostrzach, n. p. miecz, zweischneidig; (*Bosn.* obistraniça, obistranna, bistraniça, prosik, prosjek *bipennis*). — *Botan.* Łodyga obosieczna, *anceps*, z obu stron płaska, a kąty ma ostre. *Jundz.* 2, 16. OBOSPOLNY, *ob.* Zobopolny. OBOSTRONNY, a, e, OBOSTRONNIE *adverb.*, po obu stronach będący, beyderseytig; (*Boh.* obastranný; *Vind.* na oboinei strani, na obema krajama, na oboinem kraju). Czeladź twa ubrana po stopniach czeka, w obostronnym rzędzie. *Miask. Ryt.* 8. Wprzód idących i na zadzie strzegących wielmożna ozdoba, w okrąg i obostronnie stojących drabantów gotowość. *Smotr. Lam.* 32. — §. Obostronny, dwom stronom służący; *Rag.* objestranny; zweyseitig. Obostronna odpowiedź. *Bardz. Trag.* 355. t. j. dwuwykładna, obojętna, zweydeutig. Jedne rzeczy dobre, drugie złe, trzecie obostronne, to jest, ani złe ani dobre. *Bals. Niedz.* 1, 271. gleichgültige Sachen, die weder gut noch böse sind, *indifferentia*, *adiaphora*. — §. Człowiek obostronny, z dwoma przeciwnemi chytrze nakładający, obojętny, ein Beydenhaltner, Zweyächsler. Kto pomoc obostronną niesie, ten jéj przeczy. *Bardz. Trag.* 355. — §. Obostronny, nie interesujący się, nieczuły, obojętny, gleichgültig. — §. *Grammat.* Obostronna płeć, *genus dubium*. *Tr.* OBOSTRONNOŚĆ, ści, *ż.*, obojętność, dwuwykładność, die Zweyseitigkeit, Zweydeutigkeit; bezróżność, nieróżność, die Gleichgültigkeit.

OBOSTRZYĆ, *f.* obostrzy *cz. dok.*, Obostrzać *niedok.*, *Croat.* obostrújem; *Ross.* обвострить, обвастривать; na około zaostrzyć, rund um scharf machen, schärfen, *pr. et fig.* Obostrzyć karę, surowszą ją czynić, powiększyć ją. — Obostrzyć co karą, zapowiedzieć pod surowością kary. *Wol.* — Obostrzyć kogo na siebie, oburzyć, rozgniewać na siebie, einen wider sich aufbringen, entrüsten. Wzruszony i obostrzony gniewem. *Pilch. Sall.* 57. Nie tuszę, iżbyś W. K. M. obostrzony, nie gniewem, ale nieprawością Dymitra, miał dać miejsce wywodom wykrętnym. *Gorn. Dz.* 63. *et* 83. Sławiono bardzo biskupa o tak ostry dekret; owa po tym obostrzeniu ludzi wielkich i małych przeciwko biskupowi, sejm jest złożon. *ib.* 43. (t. j. po tym zjątrzeniu). — *§. Bóg cudami zatwardziałe serce Faraona obostrza, aby się ku bogu skłoniło, i zmiękczyło. *Pociej.* 117. nęci, budzi.

OBÓW, *ob.* Obuw.

OBOWIĄZAĆ, *f.* obowiąże *cz. dok.*, *OBWIĄZAĆ *qu. vid.*, Obowiązować, Obowięzywać, obowięzuje *niedok.*, *Boh.* obwazati, obwazowati, zawazati; *Rag.* obvêzati; *Vind.* savesati, savjetuvati, sadoushiti (cf. zadłużyć), sastauit (cf. zastawić), oblubit, koga sadershnega storiti; *Croat.* zavezati, zavesújem, zadusiti, zadúsam; *Ross.* обязать, должить, одолжить, одолжать; — *moraln.* zniewalać kogo, obligować, powinność kłaść; verbinden, verpflichten, verbindlich machen. Więcéj sobie mam ważyć tę powinność, którą obowiązany jestem narodowi ludzkiemu, niżli tę, którą obowiązany jestem jednemu człowiekowi. *Gorn. Sen.* 547. Zapis drugiemu uczynił, i obowiązał mu dobra swe, zapisawszy i uiściwszy mu on dług na nich. *Szczerb. Sax.* 274. (na te dobra dług zawarował). Obowięzujący, *Sorab.* 1. pžiwinwatofcžaczé; *Ross.* объязательный, одолжительный. Obowięzuję kogo przysięgą, szlachectwem, słowem cnotliwym = zawięzuję kogo przysięgą. *Cn. Th.* Obowięzuję was przysięgą, córki Jeruzalem. 1 *Leop. Cant.* 5, 8. (poprzysięgam was. 3 *Leop.*). Obowięzuję kogo pod sumnieniem. *Dudz.* 12. Ja w tym sumnienie swoje Bogu obwięzuję, Iż i tam w tych, i tu w tych księgach sam pracuję. *Stryjk.* 83. Przysięgą obowiązował wszystkie swe w lekarstwie naśladowce. *Lat. Kom. A* 2. Obowięzujemy cię na Boga w ś. Trojcy jedynego, abyś nam prawdę powiedział. *Sk. Żyw.* 94. t. j. zaklinamy cię, wir beschwören dich. Zakon boży obowięzował ludzie na rozmaite ceremonie. *Sekl. Joan.* 13. Nikt na rzeczy niepodobne obowiązany być nie może. *Sk. Kaz.* 362. (t. j. do rzeczy niepodobnych). Saul lud swój na post obwiązał. *Sk. Kaz.* 121. (do postu). Obowiązanie abo sakrament; gdy najś. sakrament chrześcianie przyjmowali, obowięzywali się na żywot czysty. *Sk. Dz.* 70. Katylina napojem krwi towarzysze swoje obowięzywał. *ib.* Chrześcianin ma obowiązki, któremi nas bóg obowiązać raczył, a od tego obowiązania wszystek postępek nabożeństwa jest nazwany religią, t. j. obowiązaniem. *Żarn. Post.* 3, 585. Być obowiązanym do sekretu. *Niemc. Król.* 1, 62. Nie obowięzujcie jarzmem tym duchownych. *Zygr. Gon.* 408. (nie obciążajcie). Człowiek nieuczony, i obowiązany innemi sprawami powołania swego. *Eraz. Jez. C* 4 *b.* (zajęty, zatrudniony). Obowiązany, winien, powinien, *Slav.* obvezan; *Vind.* obdoushen, doushen, sadoushen, sadershan, savesliu, savjetliu, savesan, oblublen; *Ross.* одолженный. Obowiązanym być *Ross.* долженствовать. — Obowiązać się do czego; *Ross.* объязаться; sich wozu verbinden; *Boh.* zakazat se, podwoliti se, podwolowati se; *Rag.* zavêzati se. OBOWIĄZEK, *OBWIĄZEK, zku, *m.*, — *§. Obwiązka, obwiasło, czym co fizycznie obwięzują, Band, Binde. Łazarz wyszedł z grobu, mając związane nogi i ręce obowiązkami grobowemi, i oblicze jego było chustką obwiązane. *Sekl. Joan.* 11. — §. Obowiązek, powinność, obligacya, Verpflichtung, Schuldigkeit, Verbindlichkeit; *Boh.* zawazek, podwolenj; *Sorab.* 1. wobwazano, winwatofcž; *Vind.* saveza, savesanje, sadershba, savesnost, saveslivost, sadershnost, sadershlivost, doushnust, sadoushnost, (*ob.* Dłużność); *Carn.* dolshnust; *Croat.* dusnozt; *Slav.* dúxnost; *Ross.* объязанность, объязательство, должность. Posiada tę osadę z obowiązkiem służby wojennéj. *Boter.* 177. Obowiązek ten, który na się mają, nie za mały trzeba poczytać. *Boter.* 3, 177.

Przywiedli go do obowiązków i przysiąg i obietnic, jakich im było potrzeba. *Sk. Dz.* 838. Żydów wiązać pismem i obowiązkami różnemi musiano. *Sk. Kaz.* 229. Wypuścił nas Jezus z onych cieżkich a twardych *obwiąsków zakonu. *Rej. Post. O o* 1. O kontrakciech i obligacyach abo obowiązkach. *Modrz. Baz.* 305. Zaklinam cię na wszystkie obowiązki. *Kras. Doś.* 105. t. j. na wszystkie świętości, bey allem was heilig ist. — §. Obowiązek, *obowiązka, i, *ż.*, warunek, kondycya, die Bedingung. Przyzwolił na koncylium z taką obowiązką, aby nie było więcéj zachodnich jak wschodnich biskupów. *Sk. Dz.* 550. OBOWIĄZAŁY, a, e, obowiązany, zniewolony; *Ross.* объязанный; verbunden, verpflichtet. Nas wszystkich masz obowiązałych tobie za ocalenie. *Nag. Cyc.* 127. Naród Morawski za Bolesława hołdownym i obowiązałym miał być królowi Polskiemu. *Krom.* 69. Obrót szczęścia przyszłego obowiązałym sobie i wiecznym poczytuje. *Krom.* 459. *cursum fortunae proprium et perpetuum existimat.* Król ją pięciądziesiąt i sześcią tysięcy złotych na Golubiu obowiązałych, i prawem zastawnym warowanych, obdarzył. *Krom.* 616. *(in Golubio obligatis et oppignoratis).* Wojewoda Mołdawski pod wiarą królewską zawsze zostawać, przysięgą i obowiązałym pisaniem warował. *Krom.* 589. *literis consignatis*, t. j. obowiązującym, Verpflichtungsschreiben, Handschrift. OBOWIĄZKOWY, a, e, z obowiązku wypadający, Verpflichtungs=, Pflicht=. Część dziedzictwa, którego się dziedzice koniecznie domagać mogą, zowie się częścią obowiązkową; a za taką naznacza ustawa każdemu małoletniemu dziecięciu połowę, każdemu zaś wielotniemu trzecią część. *Gal. Cyw.* 2, 256-58.

OBÓZ, u, *m.*, (*Ross.* обозъ, обозецъ bagaże, obłogi); *Boh.* tabor tabor; *Slov.* leženj; *Slav.* lexânje, logor; *Carn.* leshishe, (cf. leżysko); *Sorab.* 1. woyske lehwo; *Vind.* logar, tabor, kamp, dondar, voisknu leshishe; *Croat.* logor, dondar, tabor; *Dal. et Hung.* tabor; *Ross.* лагеръ, таборъ, тавары, товары (cf. towar), станъ; §. a) das Lager, Feldlager, zbiór namiotów na obozowisku porządnie dla spoczynku wojska wystawionych. Obóz zakładać i szańce czynić kazał. *Warg. Cez.* 32. das Lager abstecken. Obóz stawiać, obozem się kłaść, *castra ponere. Cn. Th. Eccl.* ополчаю, воополчаюся. Obóz zatoczyć. *Tr.* Bolesław obóz pod Ciemierzynem rzuciwszy, zupełną zimę w nim trawił. *Krom.* 172. Uciekali z bitwy ku obozu. *Warg. Wal.* 54. Wojska obozem stoją. *Łęsk. Mier.* 97. Obóz ruszać, ruszać się z wojskiem, obóz składać. *Cn. Th.* das Lager abbrechen. — Zła to sprawa, kto naprzód w obozie wykroczy. *Rys. Ad.* 80. (bo go najprzykładniéj karzą). §. b) *transl.* Obóz, spoczynek wojska ciągnącego; nocleg wojska pod namiotami, Lagerruhe, Rasttag. Król ostrożnemi obozami idzie powoli. *Suszyc. Pieśn.* 3, *K* 3 *b.* *OBOZIEŃSTWO, a, *n.*, urząd oboźnego, oboźnictwo, die Quartiermeisterstelle. *Tr.* OBOZISKO, a, *n.*, mizerny obóz, ein elendes Lager. Dość miał postraszyć szczupłe obozisko. *Chrośc. Fars.* 137. OBOŹNIC, a, *m.*, *Vol. Leg.* 8, 755. syn oboźnego, des Quartiermeisters Sohn. OBOŹNY, OBOZOWY, a, e, Lager=; *Ross.* лагерный, становый. Zgraja oboźna szła bez broni. *Warg. Cez.* 51, (*ob.* Ciury). Obozowy żołnierz = polny, Feldsoldat; (*oppos.* garnizonowy, warunkowy). Hetmani Rzymscy sami przy oboźnym ogniu rzepę piekli. *Birk. Kaz. Oboz. L* 2. Flasza obozowa. *Teat.* 8, 43, die Feldflasche. Wieniec oboźny. *Budn. Apoht.* 87. Obozowy wieniec hetman dawał temu, który najpierwéj do obozu nieprzyjacielskiego wpadł. *Warg. Wal.* 60. Biegunka obozowa. *Perz. Lek.* 122. — §. Oboźny, obozowy, *subst. masc.* *Ross.* обозный, шатерничей; *Eccl.* воополчитель; der Lagermeister, Regimentsquartiermeister. Jak sobie oboźny postąpić ma, przy kładzeniu obozu. *Tarn. Ust.* 295. Oboźny Koronny i Litewski są dygnitarze i urzędnicy wyżsi; ich obowiązek zakładać obóz na miejscu, który najwyższy wódz naznacza. *Kras. Zb.* 2, 264. *Papr. W.* 2, 235. — OBOŹNA, y, *ż.*, *subst.*, żona oboźnego, die Quartiermeisterinn. OBOZOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, obóz zakładać, obozem stawać, lagern, ein Lager aufschlagen, im Lager stehen; (*Vind.* taboreti, tabor sabijati, postauiti). Wojsko dwojakim sposobem obozować może, zwyczajnie, to jest, w ulice ustawionemi namiotami, lub też takim porządkiem, jak jest do bitwy uszykowanym. *Łęsk. Mier.* 2, 237. Nauka obozowania jest trojaka: wybrać obóz, strzedz i opatrzyć go. *Służb. Ob.* 2. OBOZOWISKO, a, *n.*, miejsce lub plac obozu; *Vind.* taborishe, kampishe; *Ross.* становище, юртовище; der Platz, wo sich das Lager befindet, das Lagerfeld, Feldlager, der Lagerplatz. Wybór dobrego obozowiska częstokroć wiele pomagał do znakomitych zwycięstw. *Jak. Art.* 2, 475. *et* 456.

OBOŻYĆ, OBÓSTWIĆ *cz. dok.*, bóstwem zaszczycić, vergöttlichen, göttlich machen; *Eccl.* обожати; *subst.* обожение, общение, или соединение человѣка съ богомъ. Chléb i wino jest samo istotne ciało Chrystusowe obożone. *Smotr. Apol.* 48. Tegoż dnia zstąpił Chrystus duszą *oboźną (obożoną) do otchłani ojców śś. *Sak. Dusz.* 145.

OBRA, y, *ż.*, dawne miasto w Wwdztwie Poznańskim. *Dyke. Geogr.* 2, 233, eine Stadt im Posenschen.

OBRĄB, ębu, *m.*, (*Boh. et Slov.* obruba, obrubek *margo*; *Sorab.* 2. hobrubk; *Vind.* rob, brieg, okrajik, obshiu, sarob; *Croat.* obrùb *limbus*, rub 1. *linteum*, 2. obrabek; *Ross.* обрубь, обрубецъ ocembrowanie, обрубокъ, обрубочекъ kloc, рубецъ bramowanie); §. 1) otoczenie rębem, obramowanie, das Umschließen, Umbrämen, Bebrämen, Besäumen; *Sorab.* 1. wóbdahwk. We śrzodku sukni będzie przepor, a obrąb koło niego tkany. 1. *Leop. Exod.* 28, 32. (przepor w około oszyjesz. 3 *Leop.*). — §. Obrąb, obrona wojenna z lasu porąbionego koło wojska. *Cn. Th.* zasiek w około, ein Verhau in die Runde. — §. 2) *Transl.* Określenie, ograniczenie, okres, kresy, granice; *Vind.* opir, okrai, opietje; Umgränzung, Gränzen. Zachowując się w obrębach instrukcyi, niczym nie uchybi poseł woli swoich współbraci. *Koll. List.* 2, 58. Władza przełożonych i posłuszeństwo niższych mają niejakie obręby; każdy przełożony wychodzący z tych obrębów jest tyranem. *Zab.* 16, 248. Sprawiedliwość nigdy nie ma z praw obrębów wykraczać. *Vol. Leg.* 7, 69. Obręby rozumu naszego są ciasne. *Zab.* 5, 35. Mnie według szczupłego sił miernych obrębu, i na tym dosyć

przestać. *Min. Auz. praef.* — '§. Jeśliby któréj stronie o ziemię obrębną, ograniczną, powod z prawa był wskazan.... Jeśliby prawo mieli o ziemię zobopolną, a nie w jednym miejscu, ale po różnych, niwami abo obrębami leżącą, świadkowie mogą o każdą niwę, sianożęć, abo obrąb świadczyć. *Stat. Lit.* 295. (zagroda?). OBRĄBIĆ, *f.* obrąbi *cz. dok.*, Obrąbać, obrąbiać, obrębuje *niedok.*, *Ross.* обрубить, обрубать; §. 1) ociosać, behauen, obcinać. *Cn. Th.* Z dziesięć tysięcy siekier mając, obrębali na koło wszystkie budynki, że nie mógł ogień pożarem iść. *Star. Dw.* 74. — §. Obrębem otoczyć, mit einem Verhau einschließen. Bał się hetman, aby go nieprzyjaciel na lesie nie obrąbił. *Biel.* 711. Dano znać o zbójcach, którzy obrąbawszy się na lesie, ztamtąd wielkie szkody czynili. *Biel.* 305. — §. 2) Obrębować, owrębować, ręby czynić, obrównywać, rowem, szwem, brzeg jakiéj rzeczy otaczać, *marginare*; *Boh.* obraubiti, obrubiti, obrubowati; *Slov.* obrubugi; *Sorab.* 1. wobrubacž, wobrubuyu; *Croat.* rubiti, obrublyújem; *Vind.* robiti, rob storit, obrobiti, priemati, opriemati (bramować), sarobiti, obdjati, sapriemati, saportirati, opriemati, okrajati; *Carn.* rôbèm, robiti; *Bosn.* obtociti haglinu; *Ross.* обрубять, торочить (cf. troczyć), каймить, окаймить, выкаймить, тачать, cf. toczyć, otaczać; berändern, mit einem Rande umgeben, besäumen, besetzen, rund um einfassen. Opruty kapelusz taśmą szczérozłotą wciąż obrębuje. *Zab.* 12, 77. Marysia obrąbia chustkę. *Teat.* 38, 23. Obrąbiony, owrąbiony, brzezisty. *Cn. Th.*, gerandet, besetzt, besäumt. OBRĄBEK, bku, *m*, *Boh.* obruba, obrubek; *Sorab.* 1. wobrub; *Sorab.* 2. hobrubk; *Carn.* obtôk, rôb, rôbz; *Vind.* rob, priem, okrajik, obshiu, saroblenje; *Croat.* rub, obrubek; *Bosn.* obtoka; *Ross.* обрубка; obrąbek uczyniony na brzegu czego, *corona.* *Cn. Th.*, obrąbienie, owrąbienie, die Einfassung, der Besatz, der Saum.

OBRABIAĆ, *ob.* Obrobić.

OBRAĆ, *f.* obierze *cz. dok.*, OBIERAĆ *niedok.*, (*Boh.* objrati, obrati, oberu *decerpere*; *Slov.* objrám; *Sorab.* 1. woberu, worubu, wuzwohlam *eligere*; *Vind.* obrati, dolpobrati *decerpere*; *Bosn.* obratti, obirati, izbirati *eligere*; *Croat.* brati, berem, obìram, odbiram *seligere*; *Rag.* obratti; *Ross.* обобрать, обрать, обирать *decerpere*); §. 1. brać co lepsze, wybierać, auswählen, auslesen, erwählen; *Carn.* svoliti, svolem, voliti; volim; *Vind.* svoliti, sbrati, isvoliti, vunsvoliti; *Ross.* изволить, изволять. Z dwóch jedno obrać *Slov.* z dwoch gedno ożelet. Lepsze obiera, złego nie ukusi, aż kiedy musi. *Petr. Hor. D* 4. Przyjaciela bacznie obieraj, a obrawszy mocno trzymaj. *Cn. Ad.* 961. Dawid z nędznego stanu pasterskiego był od pana obrany na stan królewski. *Wiśn.* 443. Pan obrał sobie Syon, a upodobał sobie, aby był mieszkaniem jego. *ib.* 441. Trudniejsze tam bywa obranie, Gdzie tysiąc rzeczy widziem w równoważnym stanie. *Zab.* 4, 335. *Nag.* Nie sprzeczna była do obrania sobie stanu. *Teat.* 9. *b*, 108. Szlachcie należy obierać króle. *Pot. Arg.* 114. — §. 2. Obierać kogo z czego = ogołocić, wyzuć, einen berauben, kahl machen, ausplündern. (*Sorab.* 1. wobobranki, woberki *manubiae*). Zbójcy gwałtownie ludzi obierają. *Szczerb. Sax.* 163. Obrano w drodze z pieniędzy, i ze wszystkiego, aż nie miał i o czym zajechać do Polski. *Biel.* 662. Po śmierci króla Michała, piérwsza poczta niesie, że Litwa obrała Xcia Konstantego; aż po tym objaśniło się, że ci dobywszy się w nocy do gospody, Obrali ze wszystkiego, nie bez wielkiéj szkody. *Pot. Jow.* 143. Kościoły obierają, aby domy swoje zbogacili. *Sk. Kaz.* 596. Nic nie mam, gdyż jestem obrany ze wszystkich dóbr. *Kulig. Her.* 73. Jestem z fortun wszystkich 'obebrany. *ib.* (obrany). Ze wszystkiegoć obrała sprosna miłośnica. *Jag. Wyb. C* 2. Obrany w rozum, w pieniądze, *sic Cochanovius loquitur, pro* obrany z pieniędzy. *Cn. Th.* Czylibym tak głupi był i w rozum obrany? *Kulig. Her.* 280. Nie przeciwiać się człowiekowi w rozum obranemu. *Budn. Apopht.* 4. W rozum obrany, kto się śmierci boi. *Prot. Kont. D* 3 *b.* Nie jest obrana pewnie tak w rozumie, Aby temu dać kiedy wiarę miała. *Past. Fid.* 93. Na co się przygodzi ziemia w ludzie obrana? *Żebr. Ow.* 9. — §. Obierać drzewo, sad, owoc zbierać, owoc obrywać, die Gartenfrüchte abnehmen. W winnicy zebranéj gronka zostawiają ci, którzy pilnie winnicę obierają. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 31. — §. Drzewa należy obierać ze skóry po ścięciu. *Jak. Art.* 3, 165. die Rinde abschälen. Drzewa obrane z kory na pniu usychają. *Jak. Art.* 3, 139. Skotopas nadszedł lwa, a on jałowicę obiera. *Ezop.* 93. — §. Obierać, przebierać, chędożyć oliwki, jagody. *Cn. Th.* Trauben belesen. Groch po stole obierać. *Pot. Arg.* 114. Kości, któreby miały być nożem obrane, żębami ogryzać. *Eraz. Ob. E i i i.* — §. Gruszki, jabłka obierać, abschälen, beschälen; *Vind.* odlupiti; *Rag.* ogûliti, gûliti. — §. Chłop konia przywiązawszy, kijem go obierał. *Ezop.* 95. wzbierał, okładał, prügeln. OBIERAĆ się *recipr.*, wiele czego nabierać, obłowić się, sich berappen, sich voll packen. Nie obierzesz się tu, *non multa hinc auferes.* *Cn. Th.* — §. Obiera się n. p. palec, ropą na około zachodzi. *X. Kam.* obnaża się ze skóry, der Finger schält sich, häutet sich, eitert.— §. Obierać się się czym, abo koło czego, parać się czym; *Boh.* objrat se; trudnić się czym, chodzić koło czego, bawić się tym; sich womit beschäftigen, abgeben, ein Geschäft treiben. Król Jagiełło w myślistwie się obierał. *Gwagn.* 78. Tales obierał się w naukach gwiazdarskich i lekarskich. *Biel. Św.* 27. Pytagoras się nie obierał, jedno w liczbie a rozmierzaniu świata. *ib.* 27 *b.* Ludzie w naukach się obierający. *Sak. Probl. pr.* My jeszcze w większéj próżności obieramy się, niżeli ona młodość dziecinna. *Kucz. Kat.* 3, 334. Żupnik ma sól przedawać kupcom i tym, którzy około soli się obierają. *Herb. Stat.* 102. Starajcie się dzieci, abyście się w naukach poczciwych pilnie obierali. *W. Post. W.* 52. Obierać się około czego. *Petr. Pol.* 37. Obierali się ci łotrzykowie rozbojem. *Wys. Kat.* 376. Póki się w filozofii ćwiczyć i obierać nie zechcemy, póty drogi do szczęśliwego życia nie potrafimy. *Star. Ref.* 35. Zkądże tam cnota pochop dobry weźmie, kiedy się w niéj żaden z rodziców nie obiera? *ib.* 157. Obieranie się w czym, bawienie

się czym; *Vind.* dobiulanje, dobitje, barantanje, perdelstvu; das Gewerbe, Geschäft, die Beschäftigung. Cycero udał się do spokojnego w naukach obierania. *Kosz. Cyc. A* 2. Życzył sobie do śmierci w spokojnym filozofii obieraniu bawić. *ib. A* 2 *b.*

OBRACAĆ, *ob.* Obrócić. *OBRACHMANIĆ, *ob.* Obrochmanić.

OBRACHOWAĆ, *f.* obrachuje *cz. dok.*, obliczyć, berechnen; *Boh.* rozpočisti, rozpočjtati, rozečtu; *Vind.* obrazhunatì, obraitati; *Ross.* разсчесть, разочту, разсчитать, разсчитывать, расчислить, расчислять, зачесть, зачитать, смѣтить, смѣчать, счислить, счислять, сосчесть, сосчитать, сосчитывать. Liczbę ich obrachowawszy. *Paszk. Dz.* 128. Nie pierwéj dom swój ustanawia, aż weźmie sprawiedliwą miarę stanu swego, i obrachuje się pilno z dochodami. *Mon.* 66, 452. Kto z was, chcąc budować dom, usiadłszy piérwéj, nie obrachuje nakładów? 1 *Leop. Luc.* 14, 28. OBRACHUNEK, nku, *m.*, rachunek z czego, cf. liczba, sprawa, likwidacya, die Berechnung; *Boh.* saučet, sečtenj; *Vind.* razhun, obrazhun, odrazhun; *Ross.* зачетъ, учетъ, счетъ, отчетъ, изочтенiе, разсчетъ, сосчитанiе, сочтенiе, смѣта, смѣтка, смѣчанiе, выметка, исчисленiе, раскладка, выкладка, сложность; *Eccl.* расчетенiе, сочисленiе. OBRACHUNKOWY, a, e, od obrachunku, Berechnungs-, Rechnen; *Ross.* зачетный, отчетный; *Eccl.* смѣтный. Najwyższa Izba obrachunkowa.

OBRĄCZ, *ob.* Obręcz.

OBRACZACZ, a, *m.*, co obraca, der Wender, Umwender, Umkehrer. *Anat.* Obraczacz udowy, *trochanter*, *rotator*, jest guz do przypinania myszkom wszelakim służący. *Krup.* 1, 152. *et* 3, 42. Nerw obraczacowy. *Krup.* 3, 222. Żyła obraczacowa. *ib.* 77. od obracania, Wende-.

OBRĄCZKA, i, *ż.*, *demin. nom.* obręcz; *Boh.* obraučka. *Ross.* обручикъ; ein kleiner Reif. Obrączka szyi armatnéj. *Łesk.* 2, 240. Zapałowa obrączka, wylotowa obrączka armatna, *astragale. Jak. Art.* 1, 138. Pierścionek na kształt obrączki, ein Reifring; *Ross.* бѣлчугъ, кольцо. We Pan potrzebujesz obrączki na swoje zaślubiny. *Teat.* 49. *d*, 25. Obrączka koło pieniądza = brzeg, der Rand um ein Geldstück; *Ross.* гуртикъ. — §. *Botan.* Obrączka, *volva*, jest kielich skórkowaty u niektórych bedłek na trzonie stojący. *Bot. Nar.* 96. die Pilzenhülle. OBRĄCZKOWY, a, e, od obrączki, z obrączką, Rand-, gerändert, Ränder-. Zaćmienie obrączkowe, gdy brzegi słoneczne w około występują za brzegi księżyca. *Śniad. Geogr.* 207. *Boh. Prog.* 19. *pr.* Złoto ważne obrączkowe. *Kras. Doś.* 63. Złoto, i jeszcze samo obrączkowe. *Teat.* 55. *b*, 12. *Ross.* гуртильный. — *Transl.* Ja wiem, że każdy z tych wierszów jest obrączkowy, i będzie przeważał. *Boh. Kom.* 4, 133. (celny). *OBRĄCZKOWAĆ *cz. niedok.*, obrączkę czyli brzegi w koło czego dawać, rändern; *Ross.* гуршить, гурчу.

1. OBRADA, y, *ż.*, ucieszenie, radość, ukontentowanie; (*Etym.* rad); Vergnügen, Lust. Niewielka obrada; podarek błahy. *Cn. Ad.* 702. (cf. obdarzyłeś mię *iron.*; cf. babko! dałem ci szeląg). Patrzyć a nie zażyć, mała obrada. *ib.* 825. Koń pod nim rże z wielkiéj obrady, dźwięk trąb usłyszawszy. *P. Kchan. Jer.* 105.

2. OBRADA, y, *ż.*, (*Etym.* rada); obradzanie, naradzanie, das Berathen, die Berathschlagung; *Vind.* obrath, posvituvanje, prevdarjenje; *Carn.* svjetuvanje, pomènitva; *Croat.* tolnáchtvo, tolnachenye, szvetuvanye; *Ross.* совѣтованiе, сонмище, сонмъ, (cf. sejm). Dla dalszej obrady o tych rzeczach, naznaczamy sejm extraordynaryjny. *Vol. Leg.* 5, 353. Obrad publicznych dom, radziecki dom. *Pilch. Sall.* 36. ratusz. — 1. OBRADOWAĆ, ał, uje, *intrans. niedok.*, radzić o czym; *Carn.* pomèniti; *Vind.* obrathuvat, se svetuat, se podgovoriti, se pomenvati, svit dershati; *Sorab.* 1. wuradzicž, naradžu; *Germ.* berathschlagen. Dawne prawa nie pozwalały obradować przy świecach. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 273.

2. OBRADOWAĆ kogo, *cz. niedok.*, *Boh.* obradowati; *Bosn.* obradovati; *Ross.* обрадовать, обрадывать; §. a) ucieszać kogo, einen erfreuen. Słońce swoją przyjemną jasnością świat i obywatele jego częstokroć obraduje. *Fur. Uw. F.* — §. b) Obradować się jakiéj rzeczy abo osobie; *Ross.* обрадываться; sich einer Sache erfreuen. Gdy kto pojmie żonę, nie pójdzie na wojnę, aby przez jeden rok obradował się żenie swojéj. 1 *Leop. Deut.* 24, 5. (weseląc się z żoną swoją. *Bibl. Gd.*). Nie obradowaliśmy się. *Cn. Ad.* 702. *simul aperuit et clausit theatrum*; wir sind dessen nicht froh geworden. Obradować się temu dosyć nie mogli, że Telemaka z sobą wzięli. *Tr. Tel.* 220. Obradowanie jego będzie mu na żałość. 1 *Leop. Bar.* 4, 34, (*Croat.* obradoscha, cf. po weselu płacz).

1. OBRADZAĆ, *ob.* Obrodzić.

OBRADZIĆ, *f.* obradzi *cz. dok.*, 2. OBRADZAĆ *niedok.*, obmyślić, Rath schaffen, berathen. Pan zbawienie wszystkim obradził. *Kanc. Gd.* 109. Obradź cię bóg, obmyśl cię bóg = idź z bogiem, z panem bogiem, Gott helfe dir, gehe in Gottes Namen.

*OBRĄG = okrąg, obrąb, n. p. Hiszpańskie Eskuryały Mają w obrąg powiat cały. *Kchow.* 304. [myłka druku 3].

OBRAMOWAĆ, *ob.* Bramować, Obrąbić. OBRANIE, OBRANY, *ob.* Obrać. OBRANIEC, ńca, *m.*, który został obranym, der Gewählte. *Rej. Post. C* 2. — OBRASKI, *ob.* Obrazki. OBRASTAĆ, *ob.* Obrosnąć. OBRASZAĆ, *ob.* Obrosić.

1. OBRAZ, u, *m.*, (*Boh. et Slov.* obraz *imago*, *effigies*; *Sorab.* 1. wobraz *monetae figura*, *imago*, *typus*, *comma*, *character*; *Vind.* obras, obrastvu = figura, kształt, obraz, oblicze, twarz; *Carn.* obras *facies*, *imago*; obrask, obrasnek *imago*; *Croat.* obraz = twarz, *vultus*, *effigies*, *facies*, *imago*, obriz *forma*; *Hung.* ábrázat *vultus*; *Bosn.* obraz, lice *vultus*, *gena*, *mala*; *Slav.* obraz = twarz; obrazi = jagody, policzki; *Rag.* óbraz, lìze, oblijcje *vultus*, *facies*, *gena*, (bezobrazni *deformis*; *Ross.* образъ = obraz, kształt, sposób; образно); (*Eccl.* образнѣ tym sposobem, tym kształtem, безобразiе nieforemność); obraz, wyobrażenie, podobieństwo rzeczy widomych i niewidomych, das Bild; *Boh.* podobizna, (cf. podobieństwo); *Slov.* obraz, pilda; *Sorab.* 2. bilda; *Sorab.* 1. bilda, snamio (cf. znamię), molwané znamó, wotmolwano; *Carn.* pild, kip, obrâsk, obrasnek; *Vind.* podoba, podobnust, spodoba, obras, obrasek; *Croat.* kip, prilika, obraz, lice, oblichay, szlik-

ka, prikaza; *Dal.* prilika; *Hung.* kép, ábrázat, (cf. kibić); *Rag.* prîlika, sliccje, slikka; *Bosn.* prilika, inkuna, kip; *Slav.* prilika, inkun; *Ross.* образъ, картина; *Eccl.* зракъ. Obraz znakiem jest tego, który jest malowany; a ten, który na obraz patrza, zaraz patrza na tego, którego znaczy. *Birk. Gł. Kun.* 53. (*ob.* Portret, malowanie). Daleko jest obraz i wymalowanie od swego oryginału. *Klok. Turk.* 70. Obrazy ciał tych są, które widziane być mogą, nie tych, które niewidome są. *Zygr. Gon.* 389. Obrazy są księgami prostych ludzi. *ib.* 402. Cudowny obraz, ein wunderthätiges Bild, ein Gnadenbild; *Ross.* икона, иконопись. Mieni się, jak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. (odmienia farbę, cerę, minę). Obraz formierski, na gipsie, na alabastrze odbity, abo wybity, *ectypum. Cn. Th.*, ein- gegrabenes Bild. Obraz przemalowany abo wyrysowany z drugiego, *ob.* Konterfet, *Vind.* poobras, ein kopirtes Bild, eine Kopie. Obraz rzezany, lany, kuty, statua, posąg, eine Statue. Obrazy słupowe. *Warg. Wal.* 289. Gorgiasza obraz słupowy z szczérego złota lany. *ib.* 311. Obraz większy nad wzrost ludzki, abo bardzo wielki, lany z kruszcu abo wybijany, rzezany, składany z rozmaitych materyj, *colossus. Cn. Th.* Obraz niecały wzrost wyrażający = bust, półposąże, popiersie, ein Brustbild. Obraz mniejszy, niż wzrost ludzki = miniatura. Obrazy przodków w przedniejszéj stronie domu Rzymianie kładli, aby ich cnoty potomstwo naśladowało. *Warg. Wal.* 282. — §. *Transl.* Obraz, wyobrażenie, wyrażenie, wizerunek, Bild, Abbildung, Vorstellung, Begriff. Wierzą, iż każdy Cesarz Turecki z domu Ottomanowego, jest prawdziwym obrazem Mahometowym i wikaryuszem jego. *Star. Dw.* 65. Przed poświęceniem niektórzy zowią chléb i wino typami abo obrazami, po poświęceniu, właśnie się zowie i jest ciało i krew' Pańska. *Sk. Dz.* 741. W tych Ichmościach własny mój obraz widzisz, jak byłem przed kilką laty. *Teat.* 19. *c*, 82. Lejąc krew', twarzy nie zmienił obrazu. *Chrośc. Luk.* 268. (t. j. oblicza, miny). Stworzyliśmy sami w głowach naszych jakiś o tym obraz umysłowy, *ideal. N. Pam.* 20, 179; *Boh.* widka. Z boga rodzić się mamy, tym sposobem okażemy w sobie niejaki obraz świętego poczęcia i narodzenia syna bożego. *Kucz. Kat.* 90; (*«not.* sposób») — 2. *OBRAZ, u, *m.*, dawny podatek, eine alte Steuerabgabe. Sep, obraz, naraz, sokołowe.... *Papr. Ryc.* 469. — 3. *OBRAZ, u, *m.*, n. p. Czytaj to pismo z uwagą, ani zawierzaj ślepo, ani odrzucaj na piérwszy obraz. *Przestr.* 15. (na piérwszy rzut oka). (*OBRAŹ, *ob.* Obróż). OBRAZA, y, *ż.*, (*Boh.* obrázka odbijanie się od czego; *Ross.* образа obelga; *Vind.* obrastlika = blizna, szram); to czym się kto obraża, abo obrazić może, *offensus. Cn. Th.*, *phys. et moral*, der Anstoß, der Aerger; *Sorab.* 1. postork, (cf. sterk, usterk); *Vind.* opotisk, prepotisk, shalenje, reshalenje, (cf. żal); *Croat.* zamer, vrasenye, bantuvanye; *Ross.* обида, оскорбленіе, зашибъ; *Eccl.* подткновеніе, преткновеніе, запинаніе, поняя. Którzy zawsze z smakiem jedzą i piją, takim wino piołunkowe bywa obrazą. *Syr.* 354. obmierzłe; cf. obrzazg, brzask, Ekel. — §. Obraza, obrażenie abo obrażanie kogo, *active*, którym ja kogo obrażam, abom obraził, *offensio. Cn. Th.*, die Beleidigung, das Beleidigen, Verletzen. Im godniejsza osoba obrażona, tym większa obraza. *Lach. Kaz.* 1, 461. — §. Obraza abo obrażenie od kogo, *quasi passive*, którym mię kto obraził. *Cn. Th.* krzywda, die erlittene Beleidigung, Verletzung. Dotykali się rozpalonéj szyny, a żadnéj obrazy nie odnieśli. *Sk. Dz.* 840. Mam obrazę od niego, jestem obrażony od niego, obraził mię = mam krzywdę, cierpię od niego, er thut mir Unrecht. Mam obrazę do niego, na niego, mam urazę do niego. *Włod.*, mam chrapkę na niego, ich habe einen Groll gegen ihn. OBRAŻAĆ, *ob.* Obrazić. OBRAŻCA, y, *m.*, OBRAZICIEL, a, *m.*, der Beleidiger; *Boh.* auražce; *Ross.* обидчикъ, оскорбитель, повредитель, съѣдуга; *Eccl.* обидитель, преобидникъ, который весьма склоненъ къ обидамъ, обижающій другихъ. Karano ich jak obrazicielów majestatu. *Sowit.* 28. *Obr.* 49. Majestätsverbrecher. Któryby na wojnie powinności swéj nie czynił, niechaj będzie mian za obraźcę Rzpltéj. *Modrz. Baz.* 479. W *rodz. żeńsk.* Obrazicielka, *Ross.* обидчица. OBRAZEK, zka, *m.*, *demin. nom.* obraz; *Boh.* obrazek; *Vind.* obrasek, poduba; *Croat.* kipecz, kipchecz, peldicza, obrazchecz; *Hung.* képetske; (*Croat.* obrázecz, obrázchecz, obrazich; *Hung.* ábrázatotska = twarzyczka; *Bosn.* obrazaç *vulticulus*; *Ross.* образецъ, образчикъ = modelusz, forma, próbka); ein kleines Bild, Bildchen; *Sorab.* 1. znameżko; *Rag.* priliciza; *Eccl.* зрачикъ. Ci, co dla bogactwa i gładkości głupie żony sobie pojmują, obrazki sobie pojmują. *Petr. Ek.* 77. Człowiek niestatku obrazek, zwierciadło skazy, czasu łup. *Birk. Kaw. Mal. A* 4. Jak tylko postrzeżemy rzecz jaką, wnet ją przez wewnętrzne obrazki niesiemy do duszy. *Bals. Niedz.* 1, 196. — §. *Botan.* Obrazki, obraski, Aaronowa broda, dyablik, wężownik biały, *arum majus*, Aaron, Pfaffenpindt, Deutscher Ingwer; *Bosn.* obrazko, zminaç; *Croat.* zminëcz, natragulya; *Ross.* образки, Нѣмецкій инбирь; ziele tak nazwane dla śliczności liści, które tak pięknie użyłowane są z przyrodzenia, jako malowanie jakie abo kołtryny. *Syr.* 634; rodzaju tego mamy dwa gatunki: wiele złego i obrazki mniejsze. *Kluk. Dykc.* 1, 52. OBRAZIĆ, *f.* obrazi *cz. dok.*, Obrażać *niedok.*; (*Boh.* obrazyti *repercutere*, *offendere*; w innych dyalektach bierze od *obrazu* znaczenie *wyobrażania*, kształcenia, malowania; *Carn. et Vind.* obrasiti, mavati = malować; *Croat.* obrazújem, obrazim; *Hung.* ábrázolom *effigio*, *formo*, *imagino*; *Ross.* образить, образовать formować); na ciele obrazić, ranić, verletzen, verwunden; *Vind.* obrasiti, porasiti, oskruniti, naporiniti, nashokniti, poshokniti; *Sorab.* 1. postortžu; *Croat.* vraziti, ozledújem; *Bosn.* obolestiti; *Slav.* uvriditi, ubiti; *Ross.* повредить, повреждать, ушибить, ушибать, зашибить, зашибать, отшибить, отшибать, пришибить, пришибать. Jeśliby pies kogo na ulicy obraził, a obrażony psa tego zabił.... *Sax. Tyt.* 188. (ukąsił). Ręce tak obrażone miał, że broni trzymać nie mógł. *Warg. Wal.* 77. Kto śpieszno chodzi, obrazi się. 1 *Leop. Prov.* 19, 2. Na ręku będą ciebie nosić, byś jako nie obraził o kamień nogi twojéj. *Wróbl.* 219. *ne forte offendas pedem ad lapidem.* Abyś się nie obraził w nogę swoję. *Rej. Zw.* 69. Obrazili się o kamień obrażenia. *Budn. Rom.* 9, 32.

Niż odstąpił, co wielka w hetmanie, kazał nieść nazad w szturmie obrażonych. *P. Kchan. Jer.* 297. (pokaleczonych, poranionych, rannych). Na wojnach siła żywych i nieobrażonych zostawa. *Gil. Post.* 269. Kto komu obrazi źrzebca, ma za niego płacić 5 grzywien. *Tarn. Ust.* 142. Mocował się z nim, a widząc, że go przemódz nie mógł, obraził żyłę lędźwi jego. 3 *Leop. Genes.* 32, 25. (dotknął się żyły). — *Transl.* Obrażać kogo, obruszać, urażać, einen beleidigen, bey ihm verstoßen, ihn aufbringen; *Carn.* samireti, shâlem; *Vind.* shaliti, reshaliti; (obsourashiti, posourashiti = prześladować); *Bosn.* uvraziti, uvrjediti, vrjediti, nauditi; *Ross.* обидѣть, обижать, оскорбить, изобидѣть, изобижать. Obrazić mocno, *Ross.* разобидѣть, разобижать; *Eccl.* омытарствовати. Nieco obrazić *Eccl.* приражаю, *suboffendo.* Uważny, by go słowem żadnym nie obrazić. *Teat.* 45. *b*, 17. Gotowiśmy wszystkim z serca odpuścić, którzy nas obrazili. *Kat. Gd.* 51. Wolę prawdą obrazić, niżeli pochlebstwem przypodobać się. *Pilch. Sen.* 90. Obrażać, i być obrażonym, ma jakiś związek. *Pilch. Sen. list.* 3, 214. (*oderunt, quem laeserunt*). Obrażamy sercem, abo myślą, słowy i uczynki. *Karnk. Kat.* 218. O występkach obrażonego majestatu, der beleidigten Majestät. O występkach obrażonéj powagi sądowéj. *A. Zamoj.* 183-85. *Pam.* 83, 438. Obrażenie majestatu tylko w osobie królewskiéj bywa dopuszczone. *Herb. Stat.* 9. Niebo obrażone. *Teat.* 23. *b*, 96. Byśmy mówili, że grzechu nie mamy, samibyśmy się zwodzili; w wielu obrażamy wszyscy. *Sk. Kaz.* 363. t. j. wykraczamy, chybiamy, wir fehlen, stoßen an, verstoßen. Ostrożnie mówić, żeby się uszy i serca uczciwe nie obrażały. *Karnk. Kat.* 289. nie zgorszyły, daß ehrbare Ohren nicht beleidigt werden. Kto nowych dobrodziejstw przyjąć nie chce, ten się obraża temi, które wziął. *Gorn. Sen.* 324. — §. Obrażać się na kogo abo do kogo, obruszać się nań, urazę do niego mieć, gegen jemand aufgebracht werden. Na nas dla Chrystusa będą się obrażać. *Kanc. Gd.* Słusznie się do mnie obrażasz. *Warg. Wal.* 155. Jeśliście się w czym do mnie obrazili; *si in me aliquid offendistis. Cn. Th.*, wenn ihr an mir einen Anstoß genommen habt. OBRAZICIEL, *ob.* Obraźca. OBRAZISKO, a, *n.*, obraz niepiękny, ein schlechtes Bild. Na uwieńczonym przedtym obrazisku Tylko już łubek z pajęczyną goły. *Morszt.* 5. OBRAŹLIWOŚĆ, ści, *ż.*, — §. Obraźliwość słów *active*, słowa łacno obruszające drugiego, Anzüglichkeit der Worte; *Ross.* зазорность. — §. Obraźliwość człowieka popędliwego *pass.*, który się prędko o co uraża, Empfindlichkeit eines Menschen; *Vind.* hitroferdnost. — §. Obrażanie, das Verletzen, Beleidigen. Poczęcie boskie było bez obraźliwości panieństwa, bez winności rodziców. *Biał. Post.* 71. — *§. Położyli obraźliwości swoje w domu moim, aby go splugawili. 1 *Leop. Jer.* 7, 30. (obrzydliwości. *Bibl. Gd.*), Greuel. OBRAŹLIWY, OBRAŹNY, a, e, OBRAŹLIWIE *adverb.*, łacno obrażający, obruszający, *phys. et moral.*, leicht verletzend, beleidigend, anzüglich; (*Boh.* obražny, obražený odbijający); *Vind.* obresni; *Bosn.* uvrjediv; *Ross.* обидный, обиденъ, обидчивый, обидливый, оскорбительный, досадительный, зазорный. Przestrzegać, aby krotofile nie były szkodliwe, nieobraźne, niekrwawe. *Rej. Zw.* 165. W pozwach nie ma nikt rzeczy nieuczciwych i obraźliwych dobréj sławie pisać. *Stat. Lit.* 143. Nieobraźne jady. *Kniaź. Poez.* 1, 77. (nieszkodliwe). Lutnia, gdy ją dobrze nastroją, jest wdzięczna w uszu ludzkich; odstrojona zaś jest przykra i obraźliwa. *Żarn. Post.* 3, 514. — §. *aliter* Przymierze obraźliwe i odporne. *Wyrw. Geogr.* 101. t. j. zaczepne, ein Trutz= und Schutzbündniß, eine Offensiv= und Defensiv=Allianz. Ciężkie oręże i zbroje przodkowie nasi na wojnie obronnie lub obraźliwie zażywali. *Mon.* 69, 651. (*defensive et offensive*). — §. *Pass.* Obraźliwy, co się łacno obraża, *moral.*, niecierpliwy, popędliwy, leicht zu verletzen, verletzbar, leicht zu beleidigen, empfindlich; (*Vind.* hitroferden, ferditliu). Nieobraźliwy umysł. *Pilch. Sen. list.* 54. *OBRAŹNIK, a, *m.*, *Boh.* obraznik, řezbař; *Carn.* obrasnekar; *Vind.* obrasar, obrasnik, mavar, podobuvauz; *Sorab.* 1. znamenik; *Croat.* obraznik, szlikovalaz, malar, kipopiszecz; *Ross.* иконникъ. Obraznik abo obrazny, może być zwan sznicer, *sculptor*, bo to słowo sznicer Niemieckie. *Mącz.*, der Bildhauer. *Volck.* 937. (cf. *Eccl.* образуемое *obrazne, что изобразить, начертать, представить въ живописномъ изображенiи можно; *ob.* Malowny, malarski). OBRAZOBÓRCA, OBRAZOBÓRZCA, OBRAZOBÓJCA, OBRAZOKAŹCA, y, *m.*, obrazoburzca, obrazoburzyciel, der Bilderstürmer; *Eccl.* образоборецъ, иконоборецъ. Zeneasza przodka mieli obrazoborcy. *Sk. Dz.* 468. *Sowit.* 44. Ikonoklasty abo obrazobójce. *Ustrz. Kruc.* 3, 123. Maimburga historya obrazobójców, przekładania *Ustrzyckiego.* Obrazokaźce. *W. Post. W.* 2, 329. Pisał wiele przeciw obrazobórcom ś. Damascen. *Sk. Żyw.* 1, 297. Bezecni obrazobórzcy. *Birk. Gł. Kun.* 51. Obrazobórcą być *Eccl.* иконоборствовати. OBRAZOBÓRSKI, a, ie, bilderstürmerisch; *Eccl.* иконоборный, иконоборственный. Błędu obrazobórskiego dobrze się napili. *Sk. Dz.* 739. Leo Izaurykus wniósł heretyctwo obrazobórskie, obrazy z kościoła wymiatając. *Sk. Żyw.* 296. W ósmym wieku wszczęło się kacerstwo obrazobórskie, które z kościołów obrazy wyrzucało. *ib.* 211. OBRAZOBÓRSTWO, a, *n.*, *iconomachia. Cn. Th.*, Bilderstürmerey; *Eccl.* иконоборство; obrazobórskie kacerstwo. *Sk. Dz.* 700. *Mon.* 75, 590. OBRAZOCHWALCA, y, *ż.*, czciciel bałwochwalny obrazów, bałwochwalca co do obrazów, der Bilderdiener. Obrazochwalcy acz różno, wszakoż jednak jednemu panu, t. j. bałwanowi służą. *Żarn. Post.* 2, 387. OBRAZOCHWALSTWO, a, *n.*, bałwochwalskie czczenie obrazów, der Bilderdienst, *Eccl.* образопоклоненiе Żydzi i Turcy pogańskim się obrazochwalstwem brzydzili. *Żarn. Post.* 3, 130 *b*. OBRAŻONY, *ob.* Obrazić. **OBRAZOTWÓRCA, y, *m.*, *Ross.* образописатель; malarz. *Min. Ryt.* 3, 346. OBRAZOWY, a, e, od obrazu, Bild=, Bilder=; *Croat.* obrazni, kipni, (obrazodelni = malarski); *Hung.* obrázáti, képi; (*Croat.* obrazen *formosus*, obrásznoszt *formositas*); *Ross.* образной, картинный, иконный, иконописный; (образный, образовательный figuryczny, symboliczny); *Eccl.* зрачьнъ. Cześć obrazowa do tego się zanosi, którego w obrazie czcimy. *Birk. Gł. Kun.* 78. der Bilderdienst. Galerya obrazowa *Ross.* образная. Warsztat obrazowy *Ross.* иконописная. Sztuka

obrazowa czyli malowania obrazów, *Vind.* obrasenje, obrastvu; *Croat.* obrazenye, obraznichtvo, malarsztvo, kipopiszichtvo, szlikotvorsztvo; *Ross.* иконописство, иконописаніе.

OBRAZOWAĆ, ał, uje, *cz. dok.*, razować *niedok.*, wyraz węglarski, den Meiler beflüschen, berasen, mit Laub und Erde bestopfen. Mielerz niedobrze obrazowany, to jest, niedobrze liściami i ziemią przykryty. *Os. Rud.* 73. Mielerza złożenie, obrazowanie i wykurzenie. *Os. Żel.* 49. Gdyby rudę, którą mają przepalać, tak obrazowano, jak kurzące mielerze razują, rosztowanie większy daleko skutek czyniłoby. *Os. Rud.* 51.

OBRĘBNA n. p. ziemia, OBRĘBNY, *ob.* Obrąb.

OBRĘCZ, y, *ż.*, *Boh.* obruč; *Slav.* obrùcs; *Vind.* obrozh, (obrozhnjak = nóż bednarski); *Carn.* obrózh; *Rag.* obrûc, obrùce; *Croat.* obrùch, (obruchnyak *culter carpentarius*, obruchàr; *Hung.* abroncsozo *arcuarius*); *Hung.* abronts; *Bosn.* obrùç, (obruçgnak *culter duplicis manubrii carpentarius*, obiruçice, oborucice *ambabus manibus* oburącz); *Ross.* обручъ (обручникъ bednarz; *Eccl.* обржъ *manela*, cf. obrączka; *Etym.* ręka); der Reif, Faßreif. Obręcze dla bednarzów bywają dębowe, leszczowe, czeremchowe. *Kluk. Rośl.* 2, 162. Obręcz wanny obsięgała około trzydzieści łokci. 3 *Leop.* 2 *Paral.* 4, 2. (okrążek. 1 *Leop.*). Obręcz plecowa, do noszenia węborków wodnych *Ross.* хлудъ. — *Prov.* I obręcz uderzy, kiedy kto na nię nastąpi. *Rys. Ad.* 76. (cf. i biedna mucha się odejmuje). Ona, jak obręcz, ani się postrzeżesz, jak ci da po nosie. *Smotr. Ex.* 7. — §. Obręcze, ozdoby architektoniczne, opasujące armatę w różnych miejscach. *Jak. Art.* 3, 305, die Reifen an einer Kanone. Obręcz wylotowa. *Łesk.* 2, 240. *Jak. Art.* 1, 138. — §. Obręczami złotemi przybrał ręce moje. *Sk. Żyw.* 47. t. j. manelami, mit Armspangen. Przy drzwiach kościoła kilkanaście przybitych postrzegłem żelaznych obręczy na szyję, na ręce, na nogi i na pół. *Xiądz.* 32. — §. *Transl.* Swą obręczą nieba około polów kołem się pokręcą. *P. Kchan. Orl.* 1, 56. t. j. swoim okręgiem, kołem, mit ihrem Kreise. — *Fig.* Po wypadłych rzeczach z porządku obręczy.... *Zab.* 12, 237. t. j. z obrębów, z kresu, z kolebów, aus dem Gleise der Ordnung. OBRĘCZOWY, OBRĘCZNY, a, e, z obręczą, Reif=, Ränder=; *Ross.* обручный. Wszystko to na obręczowej misie wniesiono. *Zab.* 8, 344. (t. j. na brzezistéj misie). Wklęsłość półobręczna, *semicircularis*. *Rog. Bud.* 27.

OBRĘCZYĆ się, *f.* obręczy się *recipr. dok.*, Obręczać się *niedok.*, (cf. *Ross.* обручиться, обручаться zaślubić się, обручить, обручать zrękować córkę); zaręczyć samym sobą, sich verpfänden, sich verbürgen. W tym przypadku strona obwiniona ma się też za wszystkie szkody i nakłady obręczyć. *Sax. Porz.* 50. — §. Obręczyć co, zaręczyć, rękojemstwem zapewnić, verbürgen. Gwar od sądu nakazany, powinien powód obręczyć, po którym gwarze i po obręczeniu uczyni odpowiedź. *Szczerb. Sax.* 143. Odszedł od sądu upornie, winy nie obręczywszy. *Tarn. Ust.* 111. (*Ross.* обручальный od zaręczyn, = zrękowin). — °§. Obręczyć beczkę, *Rag.* obrûciti; *Croat.* obrùcham *vasis circulos induco* = obręczami obić, bereifen, mit Reifen beschlagen.

OBROBIĆ, *f.* obrobi *cz. dok.*, OBRABIAĆ *niedok.*, na około okrzesywać, ociosać, obrąbać, bearbeiten, behauen, bezimmern; (*Ross.* обработать, обработывать wypracować). Dobyte z ciemnych lochów głazy Silnemi trzeba kować i obrabiać młoty. *Zab.* 14, 186. *Sak.* Korale obrobione. *N. Pam.* 12, 298. Sztuka drzewa obrobiona na kształt piramidy. *Jak. Art.* 1, 184. Niech obrobi młynarz kloc czworograniasty. *Solsk. Arch.* 154. Drzewa do budowli powinny być obrobione z bieli. *Jak. Art.* 3, 136. Opiekunowie, przy spuszczaniu opieki, winni liczbę czynić z czynszów, a z bydła nieobrobionego. *Tarn. Ust.* 100. (do zaprzęgu nieużywanego.?). Obrobienie szwów u krawca. *Magier. Mscr.* (zszywanie na piękne, już nie fastrygując). Skrajnie téj roboty subtelną listwą w okrąg były °zobrabiane. *Otw. Ow.* 220. t. j. obrąbione, umsäumt, besetzt. (*Ross.* обработаніе, обработываніе uprawa roli; обработка wypracowanie).

OBROCHMANIĆ, *f.* obrochmani *cz. dok.*, rochmanym uczyć, okrócić, zahm machen, bändigen, bezähmen; *Eccl.* укротомѣвати, оукроціати. Snadniéj bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. *Pot. Syl.* 30. Namiętności nie tak łacno obrochmanić. *Pot. Pocz.* 119. Obrochmaniwszy stada. *Faliss. Fl.* 182. Z umysłem już obrochmanionym, czekajmy ich tu. *Pot. Arg.* 417. t. j. uspokojonym.

OBRÓCIĆ, *f.* obróci *cz. dok.*, OBRACAĆ *niedok.*; (*Boh.* obratiti, obraceti, obracowati, wrtěti; *Slov.* obrátit, obràcugi, (obracení nawrócenie); *Sorab.* 2. hobroschich, (nawrócić); *Sorab.* 1. wobročžicž, wobročžu, wóbroczam, (wotwobroczicz odwrócić); *Carn.* obrâzham, obérnem, obvernem, oberniti; *Vind.* oberniti, obèrnil, obèrnem, obrazhati, verniti, okuloberniti, svrazhati, savrazhati, vertiti; *Croat.* obernuti, obràcham; *Bosn.* obracchjati, obratiti, obrrinuti, svrrinuti; *Rag.* obrâtiti, obrácchjati, obartati, obargnivati; (*Slav.* obrâtjenje = nawrócenie); *Ross.* обратить, обращать, оборотить, оборачивать, ворочать, воротить, вратить, вращать, поворотить, поворочать, поворачивать; *Etym.* wrócić); §. 1. na około potaczać, w koło poruszać, umwenden, herum wenden, herum drehen, in die Runde drehen, *propr. et fig.* Obracać pieczenią. *Tręb. S. M.* 65. den Braten wenden. Zastał chłopca obracającego rożen. *Zab.* 13, 83. Łopatka podnoszenia, i mostek obracania. *Budn. Levit.* 10, 15. *Bibl. Gd.*, Webebrust. *Luth.* (Schwingebrust). Derwisze obracają się w koło, ni cyga. *Kłok. Turk.* 170. Obracać się tam i sam *Eccl.* сообращатися. Osoby krwiste mają krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obracającą się. *Boh. Dyab.* 358. *Slov.* samotržni, *versatilis.* Ziemia obraca się w koło swéj osi we 24 godzinach. *Łesk.* 2, 191. Przyjść nie mogąc do siebie, darmo język obraca do słów wymówienia. *Jabł. Tel.* 133. Oczyma swemi za nim obracała wszędy. *Otw. Ow.* 151. Panna ta wdzięcznie oczyma obraca. *Petr. Et.* 326. sie dreht die Augen lieblich nach allen Seiten. Prędko się fortuny obróciły koła. *Jabł. Tel.* 180. Obróci się koło fortuny. *Cn. Ał.* 731. nie zawsze będziesz panem, das Blatt kann sich wenden. Tak mówił Tankred, a hetman swe myśli Różnie obracał, co było lepszego, czy.... *P. Kchan. Jer.* 344. (różnie rozmyślał, rozważał). Obrócenie jakiego słówka,

dwoiste tłumaczenie mającego. *Teat.* 49. *d*, 23. die Verdrehung eines zweydeutigen Wortes. Obrócona liczba trzech, *inversa regula de tri. Solsk. Geom.* 3, 79. (*ob.* Odwrotna), die umgekehrte Regel de tri. — §. *Transl.* Obracać kogo abo kim, *versare*, einen herum drehen, herum zerren, ihm zu schaffen machen. Wszystkichem poruszył, zabawił, obracał, kazałem się uwijać, biegać, obracać. *Cn. Th.*, (*omnes sollicitos habui.*) Zwyczaj i praca kogo w obozach ustawnie obraca, Żołnierzem czyni biegłym doświadczonym. *Suszyc. Pieśn.* 3, *Q b.* Miastem onym obracał i kierował wedle upodobania. *Warg. Wal.* 280. er wirthschaftete mit dem Staate nach Belieben. Wszystkiemi monarchami tak obracał, iż państwa ich własne jednym brał, drugim je dawał, podług woli swojéj. *Zygr. Ep.* 39. Zdali się być mocarzmi takiemi, żeby wszystkim światem obrócić mogli. *Żarn. Post.* 20 *b.* (do góry nogami przewrócić, przerzucić). Długo mną to słowo obracało; *diu me torsit. Mącz.* Tak Lentula fortuna między ozdobami a sromotami obracała, po konsulacie zdawszy, po zdaniu censorem obrawszy, że mu ani ustawicznie weselić się, ani wiecznie wzdychać dopuszczała. *Warg. Wal.* 220. Często mię bez litości kijmi na wszystkie strony obracano. *Zab.* 3, 186. *Bienk.* t. j. okładano, man hat mich mit Schlägen auf alle Seiten herum getummelt. Obracać kogo słowy = szydzić z niego, einen vexiren, durchziehen, durchhecheln. Zastawszy u plebana małe dzieci, Toć go pocznie obracać: sromotna to księże.... *Pot. Jow.* 137. — §. Obracać się gdzie, najdować się, sich wo befinden, aufhalten, seine Geschäfte treiben. I dotąd nie wiesz, gdzie się obraca. *Teat.* 9. *c*, 10. — §. *Aliter:* Ja nie pojmuję, jak ona się w tych zdarzeniach obraca. *Teat.* 6. *c*, 36. jak sobie radzi, jak postępuje. — §. 2. Obracać co gdzie, do czego, na co, *ad locum*, kierunek pewny dokąd dawać, wohin wenden, wohin leiten, richten, anwenden, verwenden. Podług tego przymierza Car Tatarski miał za ten jurgielt z ludem swym na granicach leżeć; gdzieby go obrócono. *Biel. Św.* 257. (gdzieby mu kazano; gdzieby go użyto). Na swój młyn wodę obraca. *Groch. W.* 190. (ściąga). Medowie na się miecze obrócili. *Lib. Hor.* 72. Nie pragnę obrócić na siebie oczy ludzkie. *Węg. Marm.* 1, 37. Nigdy twarzy swojéj do nieba nie obrócił, ufając swéj mocy. *Bardz. Trag.* 498. Obrócił oko Chryzostom na księżą swoję. *Sk. Dz.* 343. Do Chrystusa się Hunni obrócili. *ib.* 747. (nawrócili). Obracałem się w dolegliwości mojéj na wszystkie strony, upatrując pomocy. *Psalmod.* 35. Trzeba ciosy, które nam los zadaje, na swój zysk obracać. *Teat.* 2. *c*, 20. Kto wspominał Faraona abo Nabuchodonozora abo Holoferna, na się przymówkę obracał Genzeryk. *Sk. Dz.* 420. Pan bóg snadnie może obrócić zawzdy na miłosierdzie srogą rękę swoję. *Rej. Zw.* 205. Fortuna obudwu i w swarach i w bitwach tak obracała, że jeden drugiemu, choć nieprzyjaciel, ratunkiem był. *Warg. Cez.* 113. (t. j. tak kierowała). Rzadki opiekun, któryby obróconych nie miał rąk do siebie, I raczéj nie dogadzał pilniéj swéj potrzebie, Niż sierocéj. *Tward. Pasq.* 19. Miejsce to obrócił na pożytek Rzpltéj. *Chełm. Pr.* 125. Żywot mu darował; lecz co dał niewdzięcznemu, marnie to obrócił. *Tward. Wł.* 18. Co oszczędzamy, ujmując swéj wygodzie, ty na uczty częste to obracasz. *Teat.* 42. *d*, *a*, *Vind.* naoberniti, goroberniti, perdjati. Obracać kogo na co, abo do czego, *applicare. Cn. Th.* Tacy aniołowie nie bywają od boga, jeno do sprawowania rzeczy bardzo zacnych, obracani. *Smalc.* 10. (używani). — §. 3. Obracać co w co = przemieniać, in etwas verwandeln, in etwas verkehren. Wszystkie te, co zabijały Orfeusza, w drzewa były *zobracane od Bachusa. *Otw. Ow.* 431. Bóg sługom swym wszystko w dobre obraca. *Sk. Żyw.* 2, 27. Na świecie żadna się rzecz tak zupełnie nie niszczy, żeby się w nic obrócić miała. *Rog. Doś.* 3, 147. W popiół, w perzynę obrócić *Eccl.* опепелити, преобратить въ пепелъ. Jak wiele miast spalonych, wsi w popioł obróconych! *Pociej.* 174. Leśny owoc obraca się, odmienia się, w ogrodny. *Cn. Th.* W niedźwiedzicę się obróciła. *Otw. Ow.* 78. sie wurde zu einer Bärinn. Najlepiéj gniew zacierać, i w śmiech abo żart sobie obracać. *Pilch. Sen.* 305. W coż się bez ciebie ci nieszczęśliwi obrócą? *Stas. Num.* 1, 94. was soll aus ihnen werden. *OBROCICA, y, *ż.*, n. p. Która suka rącza psica, Nazowiesz ją obrocica. *Myśl. C.*, Name einer Jagdhündinn. OBRÓCICIEL, a, *m.*, (*Rag.* obratitegl); który co obraca, der Umwender, Umkehrer, Wender, Dreher. (*Slov.* obratitelka *apostrophe*). OBROCISTOŚĆ, OBROCISTY, *ob.* Obrotność.

OBROCZNIK, a, *m.*, co obrok bierze, *diaetarius. Cn. Th.* cf. jurgieltnik, *qui cibum diurnum accipit*, der von jemandes Tische lebt, jemandes Pensionist, Söldner; (*Boh.* auročnjk *frumentator*; *Ross.* оброччикъ, оброчникъ w żołdzie będący; kmieć pieniędzmi się opłacający; *Vind.* obrozhnik = *October*). OBROCZNY, OBROKOWY, a, e, od obroku; *Croat.* letinszki; *Hung.* obrakhozvaló; Speise=. Futter=. Obrokowa skrzynia, *Sorab.* 1. rieferk; *Ross.* закромь. Obroczny ochwat, die Freßrehe. *Klug. Zw.* 1, 197, *ob.* Ochwat. Obroczny *subst.*; *Boh.* obročnj, *f.* obročnjce; szafarz, rozdzielca, podzielca, *distributor. Mącz.* strawny. *Cn. Th.*, der Speisemeister. — *Aliter:* Obroczny = obrocznik, co obrok bierze, der Söldner. (*Ross.* оброчный czynszowy). Pokusił się Kmita Zygmuntowi tron wydrzeć, nasadziwszy z swoich obrocznych. *Teat.* 45. *d*, 13. (cf. *Ross.* ружный proboszcz mający intratę od parafianów w zbożu lub czynszu; cf. *reż = żyto). *OBROCZNO, a, *n.*, obrok, das Futter. Nie cięży swe obroczno koniowi żadnemu. *Alb. na Woj.* 20.

OBRODZIĆ, *f.* obrodzi *intr. dok.*, Obradzać *niedok.*, obficie owoc wydawać, viel Früchte hervorbringen, reichlich Früchte tragen. (*Sorab.* 1. wóbradzam *elargior*). Drzewa, jeśli bardzo obrodziły, podpierać trzeba. *Zaw. Gosp.* Niektóre drzewa, chociaż dobrze kwitną, wszelako mało obradzają. *Cresc.* 59. Ogrodnicy, chcąc, aby im drzewa obrodziły, okładają je liściami, aby te, zagnoiwszy się, więcej dodawały drzewom wilgoci ku obfitszemu obrodzeniu. *ib.* 59. — §. *Pass. et neutr.* Obrodzić, obrodzić się, obficie się rodzić, im Ueberfluß zur Frucht kommen, gut gerathen, wachsen. Jako na dobrych drzewach obradzają Dobre owoce, tak gdzie jest szczepiona Dobra nauka,

dobre wynikają z niéj obyczaje. *Odym. Św.* 114 *b.* Na tym gatunku bzu błękitne gęste obradzają się kwiatki. *Haur. Ek.* 165. Dziedzina jego ˚czyście się obrodziła. *Sekl. Luc.* 12. Obrodzeniu kasztanów wiele dopomaga dobra uprawa. *N. Pam.* 17, 205. Insze zboże padło na pole ciernisto, które także swym nie ucieszyło obrodzeniem. *Odym. Św. A a* 2. OBRODZIŁY, a, e, co obrodził, *fetus. Cn. Th.*, reich an Früchten, fruchtbar.

OBROK, u, *m.*, (*Boh.* obrok *pabulum*; aurok, auroček czynsz; *Slav.* obrok; *Hung.* abrak *pabulum*, abraklas = karmienie; *Rag.* obrok *comestio*, obrokovatti *edere*; *Bosn.* obrok, smók *obsonium*, *pulmentum*; *Croat.* obròk *cibatio*, *portio cibi*, obrukuiem *comedo*, obrochnicza *coenaculum*; *Dal.* obrok, jezba, bloguvanye = jadło, jedzenie; *Eccl.* **оброкъ**, **оурокъ** dań, czynsz, żołd; *Ross.* оброчка pańszczyzna, безоброчный od czynszu wolny, обоброчить, обоброчивать pogłówne nałożyć, обоброчка nałożenie pogłównego; cf. брашно karm); ˚§. 1. wyznaczony wikt codzienny, die bestimmte tägliche Nahrung, die Kost. (cf. *Ross. et Eccl.* руга, окладъ денежной или хлѣбной, *Graec.* ῥόγος, roczna expens w pieniądzach lub zbożu na duchownego; ружити, содержать на ругѣ кого, давать кому для содержанія деньги и хлѣбъ; (cf. reż). *Vind.* jied, ſpisha; *Croat.* brasshno, pizha; *Sorab.* 1 *et* 2. piža, cf. śpiża; cf. ˚pica, picować). Ani ja, ani bracia moi, nie jedliśmy obroku książęcego; a książęta, co przede mną byli, ociążali lud, biorąc od nich chléb i wino. *Radz. Nehem.* 5, 14-15. Wszyscy jadali u stołu mego; wszakożem się nie upominał obroku, który miał przyjść na książę. *ib.* 18. Dowiedziałem się, iż obroki nie były Lewitom dane. *ib.* 13, 10. Obrok Salomonow na każdy dzień.... *W.* 3 *Reg.* 4, 22. (rozchód Salomona na każdy dzień. *Bibl. Gd.*). Strawę mu dawano od króla obrokiem co dzień. *Budn. Jer.* 52, 34. (obrok jemu naznaczony. Obrok ustawiczny dawano mu od króla na każdy dzień. *Bibl. Gd. ib.*). Spisano mu wszystkich ubogich, a on naznaczył każdemu dzienny obrok jego. *Sk. Żyw.* 1, 64. W kościelną wieżę z parą siostr się skradła, Obrok dość szczupły wziąwszy, coby jadła. *Groch. W.* 259. Na obroku skromnym ciało, Niechajby się umartwiało. *ib.* 34. Pytał się dworzanina, co ma za obroki i zapłatę u dworu. *Sk. Dz.* 249. — §. Ująć komu obroku, podnieść komu korytko, *cibum deducere. Mącz.* einem den Brotkorb höher hängen. Powiadano Witołdowi, iż Dowmunt szlachtę czestuje; przetoby mu trzeba obroku ująć. *Stryjk.* 507. Gdy ubodzy, za jego jałmużnami, robić przestali, ująć im obroku kazał, jednak ubóstwa ich wspomagać nie opuszczał. *Sk. Żyw.* 1, 284. Zbytkowi i łakomstwu obroku ujmowali. *Falib. Dis. R.* — §. *Fig.* Obrok duchowny, duszny, posiłek duszy, geistige Nahrung, Geisteenahrung. Za obrok i naukę duchowną niech będą słowa ś. Efrema. *Sk. Żyw.* 105. Sprawował biskupstwo czujnie, dając obrok duszny, w nauce, upominaniu, karaniu, każdemu według potrzeby jego. *Sk. Żyw.* 1, 420. Obrok duchowny z żywota ś. Bazyliusza. *ib.* 1, 8. Na obrok duszom często kazywał. *Groch. W.* 250. Obrok duszom swym jeszcze kilką słów weźmiemy. *ib.* 187. Ciało swe martwiąc postami, A myśl tucząc modlitwami, Obrok jej słodki dawała. *Groch. W.* 121. — §. 2. Pasza dla koni, osobliwie owies; *Carn.* klastje, klastnina; *Vind.* eshbizhje; Futter für die Pferde, besonders Haber. Obrokiem koni pospolitym jest owies z sieczką; a potym siano. *Kluk. Rośl.* 3, 115. Siano choć łodygowate, ujdzie na pokarm koniom przy obrokach ziarnistych. *Haur. Sk.* 80. Cztery na obroku miał konie do kolaski. *Mon.* 70, 78. Ująć potrzeba tym brykającym szkapom obroku. *Mon.* 76, 771, *ob.* wyżéj. — §. *Ironice.* Panie Pietrze, a Waszeć coś wskórał w tym roku? Utyłeś! — więc winszuję dobrego obroku. *Kras. Sat.* 32.

OBROKOWY, *ob.* Obroczny, obrocznik.

OBRONA, y, *ż.*, (*Boh.* obrana, branba; *Slov.* ochrana, obhagenj, (cf. ochrona); *Sorab.* 1. woberancza; *Carn.* bran (cf. broń, ˚brona, brama), bramésh, bramin; *Vind.* obrana, obranba, branba, bramba, branva, obranstvu, braniſhtvu, branilu, prutibranstvu, prutibranva; *Croat.* obràmba, obràna, branitva; *Rag.* obrana, braniteglstvo, brâna, branisctе; *Bosn.* obrana, brana, braniteglstvo, branisctе; *Ross.* оборона, опасъ, оберегательство, выручка, заступа, заступничество, покровительство; *Eccl.* кровъ, побореніе, поборствіе, поборствованіе, защитилище, защита); a) bronienie, *actio*, das Vertheidigen, die Vertheidigung. Zabić kogo w obronie. *Cn. Th.* t. j. broniąc się. — *Transl. et fig.*, Opieka, Schutz, Schirm. Ketler królowi ziemię Inflantską w obronę, i samego siebie w opiekę oddał. *Stryjk.* 757. Kogo bóg ma w swéj obronie, Ten w złéj nawie nie utonie. *Gol. Wym.* 195. — b) Budowanie wystawione dla obrony, twierdza, zamek, mur, wał, parkan, okop, etc., Vertheidigungswerk, Wehr, Befestigung. Ku swym obozom ucieka mocno przetrzepany, Między swoje obrony znowu wparowany. *Leszcz. Class.* 78. Mury te, wały i wieże, można poczytać za jedne z mocnych obron Francuzkich. *Boter.* 55. Winnic, ogrodów abo rol, grodze i obrony rozmaite bywają, bo jedni je przekopami okopują, drudzy płotami osadzają. *Cresc.* 142. Miasta tego nie wzięli, bo w dobrej obronie leży. *Biel.* 501. (w obronnym miejscu). Mahumet w Epireńskiéj ziemi obronę bardzo mocną, na kształt miasta, za trzydzieści dni zbudował. *Baz. Sk.* (twierdzę). — §. Szczyt, zasłona *fig.*, Vertheidigungsmittel. Dawne prawa odnawiamy, i tą niniejszą obroną pisania tego potwierdzamy. *Herb. Stat.* 13. Przywileje, zapisy, wolności, nadania, exemcye, pozwolenia i inne obrony wolności. *ib.* 20. Największa obrona, nie potrzebować obrony. *Fredr. Ad.* 9. Niemasz jako widzę, obrony jedności. *Sowit.* 41. Meliton pisał obronę za chrześciany. *Sk. Dz.* 89. t. j. apologią, eine Vertheidigungsschrift; *Sorab.* 1. zamowenskè piszmo. Na pierwszéj mojej sprawie albo obronie, żaden przy mnie nie stał. 1 *Leop.* 2. *Thim.* 4, 16. Obrona słowna, wymawianie, wymówka, ˚obmawianie, ˚obmowa, mündliche Vertheidigung; *Ross.* оговорка, оговариваніе. Kędy uczynki same instygują, Wszystkie obrony już tam ustępują. *Past. Fid.* 217. Każdy grzech ma swoję obronę. *Cn. Ad.* 358. każdy błąd ma swoję wymówkę; wymówkę łacno znaleźć. OBRON-

CA, y, *m.*, ORONICIEL, a, *m.*, *Boh. et Slov.* obrance, obhágce; *Sorab.* wobaraczer; *Carn.* branik; *Vind.* obranovez, obranenik, branik, obvarnik, sabranik; *Croat.* obranìtel, branitel; *Bosn.* obranitegl, branitegl; *Rag* branitegl; *Ross.* оборонитель, оберегатель, забрало, заступникъ, поборствователь, покровитель; *Eccl.* поборьникъ; który broni kogo, aż do obronienia; der Vertheidiger, Beschützer. Kto ma mocnego obrońcę, nie boi się mdłego prześladowcy. *Wróbl.* 129. Dawid był obrońcą ludu bożego, który on od Filistynów i innych nieprzyjacioł wybawił. *Wiśn.* 458. Stróż i obroniciel świętej poczciwości. *Bardz. Luk.* 27. Równych doznanym szczérze przyjacielem, A niższych w biedzie jest obronicielem. *Zab.* 16, 141. *Patronus*, Łacińskie słowo, po Polsku wykłada się obrońca. *Hrbst. Nauk. R* 4. *ob.* Obronicielka OBROŃCZY, a, e, broniący, Wehr=, Schutz=. Stan szlachecki jest stanem obrończym, stanem rycerstwa. *Przestr.* 5. Już miał zginąć nasz kraj; lituje się raz jeszcze obrończe jego bóstwo. *ib.* 180. Schutzgott. OBRONIĆ, *f.* obroni *act. dok.*, (Bronić *niedok.*, *qu. v.*); *Boh.* obraniti, obranowati, obhagiti, obhagowati; *Sorab.* 1. wóbronu (cf. obarmo uzbrajam); *Vind.* branit, obranit, obranuvati, sabraniti, obvaruvati, odbraniti, vbraniti, dovariti, dovaruvati; *Carn.* ottmim, ottęvam; *Croat.* obraniti, obranújem; *Rag.* obràniti; *Bosn.* braniti, obraniti; *Ross.* оборонить, оборонять, оберечь, оберегать, ущищать; skuteczną obroną zasłonić, wirksam vertheidigen, mit Erfolg beschützen. Królestwo to siłami świeckiemi obronione i zachowane być nie mogło. *Wiśn.* 519. Pokazili domy ku obronieniu muru. 3 *Leop.* 22, 10. (na obstalowanie muru. 1 *Leop.*). Szabli okrutnej, psom wściekłym, lwom srogim, Obroń mię bystrym zwierzom jednorogim. *J. Kchan. Ps.* 29. Prosimy boga, aby nas obroniwszy od grzechu, obronić raczył od wszelakiego złego, obronić od ognia, od wody, od gradu, od nieprzyjaciela, od wszelakich utrapień. *Karnk. Kat.* 446. Obronić słównie *Ross.* оговорить, оговариваю. OBRONICIELKA, i, *ż.*, która broni, die Beschützerinn, Vertheidigerinn; *Rag.* obranìteglıza; *Croat.* braniteliza, obranitelicza; *Ross.* оборонительница, поборствовательница, заступница, покровительница; *Eccl.* поборьница. Joanna Darcya, grom Anglików, obronicielka Karola VII. *Boh. Dyab.* 2, 191. Prawica ta, obronicielka chrześciaństwa. *J. Ossol. Mow.* 49. Już to wiek temu minął, jak Polska się stała obronicielką Wiednia. *Dyar. Grod.* 477. Rzeczniczka i obronicielka grzesznych, N. P. *Bzow. Roż.* 2. (orędowniczka). Matką zbytku jest próżność, jest także jego gorliwą obronicielką. *Mon.* 74, 250. OBRONNIE, OBRONNO *adverb.*, *de loco vel aedificio*, *firmiter. Cn. Th.*; fest, befestigt. Obronno czynić = obwodzić murem. *Cn. Th.*, fest machen, befestigen. Uźrzą koniec mądrego, a nie zrozumieją, coby myślił o nim bóg, i czemuby go pan tak obronno miał? 1 *Leop. Sap.* 4, 17. (na co pan obroną opatrzył? *Bibl. Gd*). — §. *de homine:* Obronno przyszedł, *cum praesidio*, *armatus*, *stipatus*, *munitus*, im Vertheidigungsstande, mit Waffen, mit Bedeckung, mit Bereitschaft zur Gegenwehr. Pogonią za nim posłał; jeśliby obronnie uchodził, zabić go kazał. *Warg. Cez.* 97. — §. Obronnie, broniąc się, na obronę, n. p. Ciężkie oręże i zbroje przodkowie nasi na wojnie obronnie lub obraźliwie zażywali. *Mon.* 69, 651, *defensive et offensive.* OBRONNOŚĆ, ści, *ż.*, możność obrony, die Vertheidigungsmöglichkeit, Beschützbarkeit. Wyście przyszli śpiegować nieobronności ziemi. 1 *Leop. Genes.* 42, 12; *niżej:* mdlejsze miejsca, (nieobronne miejsca tej ziemi. *Bibl. Gd.*). OBRONNY, a, e, *Boh.* obrannj; *Ross.* оборонительный, возбранный, избранный; a) obronnie służący, Vertheidigungs=, Schutz=. Obronna linia w fortyfikacyi. *Jak. Art.* 3, 305. die Vertheidigungslinie. Wziął list obronny od króla, *securitatis. Sk. Dz.* 698, Sicherheitsbrief. — b) Obronę mający, befestigt, fest. Miasto założeniem i położeniem obronne. *Pilch. Sall.* 246. Miasta obronnemi czyni ręka ludzka abo natura, abo to oboje razem. *Papr. W.* 1, 183. *Star. Woj. A* 3. — *Aliter:* Obronna rzecz, która łatwie może być *wymówiona, *excusabilis. Mącz.*, vertheidigungsbar, das sich vertheidigen oder entschuldigen läßt. Nieobronna rzecz, niewymowna, *inexcusabilis. Mącz.*

[OBROŚĆ 2], OBROSNĄĆ, *f.* obrośnie *intr. dok.*, OBRASTAĆ, *OBROSTAĆ, *niedok.*, (*Boh.* obrůsti, obrostl, *et* obrostal; *Carn.* obrâsti, obrâsém; *Vind.* obrastiti, okulrastiti; *Croat.* obrogyújem; *Ross.* обрости, обростать); na około zarastać, porastać, bewachsen, rund um bewachsen, mit Haaren, Gras. Obrastam, kosmatym być poczynam, *pilare. Mącz. Pubesco*, poczyna mi łono obrastać, puszczają mi się włosy około łona. *Mącz.*, *Croat.* pavulichimsze, (pavulicza, mah, *lanugo*, *ob.* Mech). Hurkules skoro obrastać począł, myślił o stanie żywota swego. *Kosz. Cyc.* 77. *Obrostać. *Budn. Cyc.* 62. Klodyusz jeszcze na ten czas bynajmniej nie obrastał. *ib. B* 3 *b.* er hatte noch keinen Bart. Już obrósł jako Satyr; zapuścił włos siwy. *Bardz. Luk.* 26. er wurde zottig, rauch. Daj buzi, a to niech cię nie obraża ode mnie, jeżelim obrósł cokolwiek. *Teat.* 6, 29. Owce strzyżone na zimę źle wyglądają; nim obrosną, od zimna zmarnieją. *Haur. Ek.* 128. Obrosłe bydlę, *hirsutus. Cn. Th.* Oto puszczę w was ducha, dam na was żyły, i każę na was obróść mięsu. 1 *Leop. Ezech.* 37, 6. Zbierzesz łój, którym obrosły jelita. 1 *Leop. Exod.* 29, 13. (który okrywa jelita. 3 *Leop.*). Obrosły brzegi wierzbą, *obnata salicta ripis. ib. Vestitae ripae gramine. Cn. Th.* Obrosły ratwą, *transl.*, odziały się. *ib.* Rychlej kamień obrośnie, gdy na miejscu leży, *sc.* mchem. *Alb. z Woj.* 33. *Jabl. Ez.* 125. *Glicz. Wych. L* 2 *b.* Kamień, gdy go często z miejsca przenasza, niełatwie obrasta ani mchem obchodzi. *Glicz. Wych. N* 3., *ob.* Leżeć. — Obrastanie, obrośnienie, *obductio*, *quae fit crescendo*, *Graec.* περίφυσις. *Cn. Th.*, das Bewachsen, Umwachsen. Mchem obrosły = mszysty, *muscosus*, moosig. *Cn. Th.* OBROSTNICA, y, *ż.*, *botan.*, lotus. *Cn. Th.*, der Neßelbaum, Zirgelbaum. Lotus, po Polsku niedobrze wyrażają obrostnica. *Chmiel.* 1, 32. *Veneris mors*, krzak obrostnica. *Perz. Cyr.* 180. cf. słonecznik.

OBROSIĆ, *f.* obrosi *act. dok.*, Obraszać *niedok.*, rosą przyprószyć; *Vind.* obrositi; bethauen, umthauen, mit Thau besprengen. Czemu deszcz bezdrożne kąty i uboczy Z jednegoż sita obrasza i moczy? *Chrośc. Job.* 150.

*OBROSZCZONY, a, e, n. p. Sklep ten jabłka świeże niezmarszczone W chłodzie swym dochował, lodem obroszczone. *Pot. Arg.* 719. cf. obrosić. [porówn. *karp*, brosf, broszcz • pącze na drzewie. 2].

OBRÓT, u, *m.*, obracanie, obrócenie; (*Boh.* obrat; *Sorab.* 1. wobroczeno; *Rag.* óbartáj, óbart; *Ross.* оборотъ); §. 1 a) das Herumdrehen, Umdrehen, Umwenden. (*Carn.* na obrat *extemplo*; *Ross.* оброть uzdzienica, изворотъ wywrot). Proszę, uważaj pilnie obrót jej oczu. *Hul. Ow.* 75. Zaż słońce obroty swemi wielkiemi roku nam nie naznacza, a księżyc mniejszemi obroty miesiąca? *Gorn. Sen.* 285. (*ob.* Obieg). Oś obrotu, *axis rotationis*, oś kręcenia się, linia stała, około której bieg jakiego ciała się odbywa. *Śniad. Jeog.* 21. — §. Obroty wojenne, *evolutions*, manewry, Wendungen, Schwenkungen, tak nazywamy rozmaite poruszenia wojska, czynione na ten koniec, żeby było przyzwoicie uszykowanym do stoczenia bitwy. *Łesk.* 2, 214. Wojsko w liczniejszej i dzielniejszej obrót swój już odbywa postawie. *Gaz. Nar.* 1, 307. — b) *Passive* Obrót, ruch w około, kołowrót, obertasy, męki, ambaras, *propr. et fig.*, Bewegung in die Runde, Schwingung, Drehung, Zerrung, Marter, Herumreißen, Verlegenheit, Drang, Gedränge. Świat jest w ustawnym obrocie: my jesteśmy mimo woli naszej w tenże obrót z nim pociągnieni. *Zab.* 5, 157. Wszystko w nieustającym obrocie, wszystko odmienia się. *Zab.* 6, 357. Często inszy chart porwie kota, nie ten co dogoni, Dosyć nań że dał obrót.... *Pot. Pocz.* 66. t. j. że zająca w bok zapędził, er nahm dem Hasen die Seite. Pod ląd spokojny podpłynęli łodzią, Już ich nie porwie wart w przykre obroty. *Zab.* 13, 220. Na jakiekolwiek obroty przychodzili u Turków posłowie innych mocarstw, dotąd żadna zniewaga nie spotkała Angielskiego. *Kłok. Turk.* 3. Bóg mię snadź szatanowi na obroty podał, Ażeby przez swe naczynia mię głodał. *Chrośc. Job.* 59. Jak go nieszczęście weźmie na obroty.... *ib.* 19. wenn ihn das Unglück beuteln wird, herumschütteln wird. Jak się pan dowie, grzbiet twój w kaducznych będzie obrotach. *Teat.* 52. *d*, 51, (cf. obracać kogo kijmi), dein Buckel wird ins Gedränge kommen. Z gwiazd łaskawe abo nieszczęśliwe życia obroty ciągnie. *Past. Fid.* 60. Jam nigdy nie wierzył i przysiądz był gotów, Że nic wróżki nie mają do ludzkich obrotów. *Pot. Jow.* 205. t. j. do ludzkich losów, do szczęścia lub nieszczęścia ludzkiego, mit den Wendungen des menschlichen Schicksals. Jeszczem nigdy się nie znalazła w podobnym obrocie. *Teat.* 16. *c*, 93. — §. 2. Obrót, na którym się co obraca, *cardo coeli*, biegun; (*Carn.* obrázhaj): der feste Punkt, worum sich etwas umdreht, z. B. der Angelpunkt, der Himmelspol. Na obadwa niebieskie obroty młodź Rzymska patrzała. *Bardz. Luk.* 120. Na arktycznym usiadł obrocie. *Bardz. Trag.* 512. Już świat cały Rzymianie zwycięzcy trzymali, Ziemią, morzem, obroty obiema władali. *Bardz. Luk.* 1, 2. Obrót w ciele, *vertebrae pedum, crurum. Cn. Th.*, die Gelenke, Wirbelbeine; *Ross.* позвонокъ. — 3. Obrót, obrotność, zręczność obracania, kierowania, *phys. et metaph.*, chytrość, przebiegłość, koncept, Gewendigkeit, Gelenkigkeit, Verschlagenheit, Schlauheit; *Ross.* проворъ. Aby dzieci były dużego ciała i czerstwego obrotu, mamy ich przyuczać zimnu. *Petr. Ek.* 94. Chciałaś tu także obrotu użyć, ale się nie udało. *Teat.* 17. *c*, 53. Chwalisz sługę z obrotu, wierzę temu snadnie, Musi ten rzesko służyć, kto cię rzesko kradnie. *Nar. Dz.* 3, 128. Źle w tym kraju, gdzie obrót prostotę wyściga. *Węg. Org.* 16. Byłby przepadł, gdyby się był obrotem nie ratował. *N. Pam.* 11, 155. Trzeba mieć obrót, aby być szczęśliwym. *Teat.* 33. *c*, 24. Kobietka z obrotem. *ib.* 9. *b*, 41. (z główką, z sprytem). Jeszcze i u nas dosyć obrotu, umiemy pokwitować za swoje. *ib.* 10, 98. — §. *Personif.* Patron ten najsławniejszy w tym mieście, obrót wielki tak w słowach jako i w rzeczy, sprawę najfałszywszą wykręci. *Teat.* 34, 86. t. j. obrotna głowa, spryt, ein verschlagner Kopf. *OBROTLIWY n. p. czas. *Kmit Tren. A* 4. t. j. kolący, kołujący, w koło uchodzący, die cirkelnde Zeit. *Mon.* 74, 398 OBROTNY, a, e, OBROTNIE *adverb.*, *Boh.* obratný, obratně; *Carn.* obértn, obartn; *Bosn.* obrritan, obritan, pohitaç; *Croat.* obërtën, obrachlyiv, obrachni; *Rag.* obartan, obrativ; *Ross.* оборотный, обращательный, (обратный powrotowy, оборотный uzdzieniczy, обратно z powrotem nazad); *Eccl.* вращный, добpоводимый; a) obracający się, abo mogący być obracanym, toczny, sich umkehrend, drehend, schwingend, drehbar, umkehrbar; *Slov.* samotižni. Gwiazdy w obrotnym niebie. *J. Kchan. Dz.* 17. Cherubin z mieczem płomienistym i obrotnym. *W. Genes.* 3, 24. Słonecznik obrotny. *Zab.* 16, 307. Obrotny miał statek, za szczęściem i i ludźmi idąc, a cieniów się nadziei w ludziach trzymając. *Sk. Dz.* 825. — b) Obrotny, dobrze się obracający, zręczny, zwinny, przemyślny, *phys. et metaph.*, gewendig, gelenk, schlau; *Ross.* бойкій, боекъ, расторопный, вертлявый, поворотливый, проворный, молодецкій, молодеческій. *Obrotym (obrotnym) w kołeczku kieruje wałachem. *Banial. C* 3 *b*. Obrotny i pracowity umysł, dnia i nocy godziny ze smakiem trawi nad pracą. *Mon.* 73, 267. Rozkosznik pieskliwy, człeka roboczego i obrotnego, godnym być politowania sądzi. *Pilch. Sen. list.* 2, 173. Obrotny, jak dwa razy żyje. *Fredr. Ad.* 68. Mój pan synal, czegoby nie dokazał? jest to ptaszek obrotny. *Teat.* 29, 69. Chłopiec niby to obrotny, z chłopca wyszedłszy żyje i umiera z reputacyą szalbierza. *Zab.* 11, 75. (*Rag.* obartnik *curator*, *f.* obartniza *curatrix*). OBROTNOŚĆ, ści, *ż.*, *Boh.* obratnost; *Carn.* obertnost, obartnost; *Rag.* obartnós; *Bosn.* obrritnost; *Croat* obërtnoszt, obrachlyivoszt; *Ross.* коловратность, поворотливость; a) *volubilitas ad versationem recipiendam. Cn. Th.* die Umdrehbarkeit, Umwendbarkeit, toczność. *Mącz.* Bieguny z swoją obrotnością. *Bardz. Boet.* 111. — b) *act.* Obracanie abo ruszanie przyjemne, zręczne, die Gewendigkeit; *Ross.* проворство, вертлявость, расторопность, молодечество.— *Transl.* Obrót w głowie, chytrość, przemysł, die Schlauheit, Verschlagenheit.

OBRÓWNAĆ, *f.* obrówna *act. dok.*, Obrównywać *niedok.*, na około pogładzić, równym czynić; *Vind.* obraunat; *Ross.* обровнять, обравнивать: rund um gleich machen, beglätten. Nie będą golić głów swych, ani włosów zapu-

szczą, ale obrównają je na głowach swych. *Radz. Ezech.* 44, 20. (równo przystrzygać. *Bibl. Gd.*).

OBRÓŻ, OBRĄŻ, y, *ż.*, OBRÓZKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, (cf. obręcz); 1. alsbant, naszyjnik, zwłaszcza w szczególności dla psów, ein Halsband, besonders für die Hunde; *Slov.* obogek; *Sorab.* 1. wobwazk, pszowé hozdžoyité khornař; *Carn.* grebeniza; *Croat.* ogerlina, ogerlay, ovratieza; *Bosn.* oghrrilicch; *Ross.* ошейникъ. *Millum*, obróż na psy, ostremi ćwieczkami nabita, dla wilka, charty za szyję łapiącego. *Macz.* Nie trzeba kundlu tak się bardzo srożyć, Zdjąć z kundla obrąż, a na charta włożyć. *Bratk. O* 4 *b.* Kondyś w pstréj obróży, świnia w magierce. *Pot. Jow.* 174. — §. *Aliter:* Obręcz na szyję, Halseisen. Powiada męczennik, weź tę obróż żelazną z szyi mojej a włóż na szyję córki twéj, a będzie zdrowa. *Sk. Żyw.* 278. — *Aliter. iron.* Alzbant, Halsband. Od obroży na szyję, albo bindy ze złotemi koronami, aż za kolana, co nic po niej, niech płacą zbytkowego poboru złotych dwanaście. *Lek. C* 3 *b.* W złotéj obroży. *Papr. Koł. S* 4. — 2. *Transl.* Kajdany, niewola, Fesseln, Sclaverey. Poczciwsza zginąć, niżli być w obróży. *Chrośc. Luk.* 120. Zdrajcę podał do obroże *Jabl. Buk. F* 4 *b.* Wszystkich do stryczków napędzą ogółem, Szczęśliwy, kto się z obróży umyka. *ib. Q.*

OBRUCHAĆ, *f.* obrucha *act. contin.*, OBRUCHYWAĆ, *frequ.*; *firmum aliquid saepe agitando, commovendo, labefactare. Cn. Th. Croat.* omajati, podmikávam; *Bosn.* isquariti, isctettiti; wackelig machen. Obruchnął ząb w czeluści. *Tr.*, *ob.* Obruszyć.

OBRUDZIĆ, OBRUKAĆ, *f.* obrucze *act. dok.*, (*ob.* Brukać); osmolić, rund um beschmutzen; *Carn.* oestudim; *Vind.* oskurniti, ogerditi, pogerditi, obmadeshuvati; *Ross.* обмарать, обмарывать, обгадить, обгажу; *Eccl.* **отинити, осквърнити**. Ten ci to ogień wyuzdanej żądze Skoro świat w sadzach grzechowych obrucze, Odrywa wodnych otchłani wrzeciądze. *Zab.* 15, 217.

OBRUS, a, *m.*, OBRUSEK, ska, *m.*, *demin.*, (*Boh.* ubrus, ubrausek, stolnj prostéradlo, że se o nè lżjce, nuż, ruce brausy, vtjragj; (brausyti ostrzyć, wecować, brus osła); *Slov.* obrus; *Hung.* obrosz; *Dal.* obrusz; *Vind.* obrisjak, obrisalu, brisauka = ręcznik, ścierka; obrisati *abstergere*; *Carn.* brisálu = ścierka, brisati *tergere*; *Croat.* obriszàch, obriszálo, ruchnik *tersorium, facitergium, manutergium*, obrissùjem *tergo*; *Bosn.* obrus, ubrus, rucinik *sudarium*, ubruscicch, rucincicch za otrritti nos *nasitergium*; *Rag.* ubrùs, ubrùsaz = chusta, chustka; *Eccl.* **оуброусъ, оуброусьць** *mantile, mappula*); chustka do nakrywania stołu, das Tischtuch. *Sorab.* 1. blidné rub, klébné rub; *Vind.* pèrt, misni pert, pertizh, tishtoh; *Croat.* ztolnyak, sztólnyak; *Bosn.* stonik, nappa, tarpeznik, trripeznik; *Slav.* stòlnjak, tarpeznik; *Eccl.* столечникъ, скатерть; *Ross.* скатерть, скатертка. Od obrusów Olenderskich, Nyderlandskich, cienkich adamaszkowych, od sztuki groszy 13. *Vol. Leg.* 4, 338. Alić już kredencerze przynieśli obrusy, któremi stoły ścielą.... *Pot. Arg.* 719. Nie zaraz ci to jeść, choć obrusem stoł przykryją. *Haur. Sk.* 238. (cf. daleka łyżka od gęby; cf. i od gęby odpadnie; cf. daleko ztąd do owąd). Jeszcze miodu noszono, jeszcze ich za obrusem bawi. *Pot. Arg.* 77. t. j. za stołem. Chytry dłużnik ustawnie za obrusem siedzi, Tak go ceklarz zastanie, kiedy go nawiedzi. *Klon. Wor.* 73. (*impedimentum citationis*). — *Mensam jubet tolli*, każe zbierać obrus. *Macz.*, den Tisch abdecken. Obrus przed nim zjęto = psi mu obiad zjedli, z grzanki mu spadło, es gieng ihm beym Munde vorbey. Królowie chrześciańscy w Litwie, gdy żywności nie mieli, bo przed niemi obrus zjęto, jeli od głodu umierać. *Gwagn.* 384. (bo Litwini sami wprzód swoje krainy spustoszyli). — §. Przodkowie nasi, ani sieść za stół z podejrzanym chcieli; obrus przed nim rzezali, talerz nożmi kłóli. *J. Kchan. Dz.* 36. Co żona twoja listków ma od gachów i młodzieńców, Dosyć, że temi czasy nie krają nożami Obrusów przed takiemi, jako przedtym było, Teraz bodajby który obrus został cały. *Opal. Sat.* 38. U przodków waszych obrusy przed drugim rzezano, u stołu jednego z nim siedzieć, w szyku z nim stać nie chciano. *Gorn. Wł. S.* Pierwej przy obiadach książęcych albo królewskich, jeśli kto począł obmawiać kogo, tedy heroltowie, chcąc zasromać takiego, albo chléb przed nim przewracali, albo w obrusie dziurę uczynili. *Eraz. Jęz. Y* 3 *b.* °OBRUŚNIK, a, *m.*, co obrusy robi, tkacz od obrusów, Tischtuchweber; *Ross.* скатертникъ. OBRUSOWY, a, e, od obrusów, Tischtuch-. *Ross.* скатертный. °Obrusowy pokój, kredens, *Ross.* скатерная.

OBRUSZYĆ, *f.* obruszy *act. dok.*, Obruszać *niedok.*; z miejsca swego poruszyć, obruchaniem zlózować, potoczyć, durch Hin- und Herbewegen losmachen, in Bewegung bringen; *Ross.* обрушить, обрушиваю. Praca idzie sporo, Kamień się już wywali, obruszy się skoro. *Teat.* 55. *c*, 42. der Stein wird sich bald rühren. — *Transl.* Obruszyć kogo, obrażać, draźnić, jątrzyć, jemanden aufbringen, in Harnisch bringen, in Bewegung bringen. Kto kogo miłuje, ten się tego strzeże, aby go nigdy nie gniewał, a nie obruszył woli jego. *Rej. Post. A a* 5. Rząd teraźniejszy niczego nie opuścił, czymby umysły obruszone ugładził, a obojętne ku sobie pociągnął. *N. Pam.* 4, 103. Obruszy się, byś mu palec zakrzywił. *Cn. Ad.* 579. er geräth in Wuth, wird aufgebracht. Nie poduszczaj obruszonego. *ib.* 637. (nie podżegaj zapalonego; gniewliwego hamuj). — §. Swym przemysłem, nie laty twemi się obruszę, odmłodzić wiek teściowski, *tentabimus. Żebr. Ow.* 165. nakłonię się, sich bewegen lassen, sich entschließen. OBRUSZNY, a, e, co się da obruchać; *quassabilis. Cn. Th.* 578. erschütterlich. — *Transl.* Co się łacno obruszy, leicht aufzubringen, in Harnisch zu jagen. Nieobruszny, co się niełacno obruszy, *aequanimus. Cn. Th.* 509.

OBRYĆ, *f.* obryje *act. dok.*; *Vind.* obriti, sriti, okulriti, okulsriti; *Bosn.* oriti, razoriti; *Eccl.* обрыю; *Ross.* обрыть, обрывать; na około ryjąc ziemią otoczyć, umgraben. Plac taki potrzebuje płotem wysokim ogrodzenia i obrycia przekopami. *Cresc.* 20. Kopiec obryty. *ib.* 21. Groble przy ogrodziech obrytych. *ib.* 320.

OBRYCZEĆ, *f.* obryczy *act. dok.*, Obryknąć *jednotl.*, rykiem na około napełnić, umbrüllen. Obryczane błota, rykiem

ogłoszone, *demugitae paludes*. *Włod. Cn. Th.* 963. — *§. *Fig. transl.*, n. p. Ledwie się hamując, znać gniew twarzą dała, Tajną nawet boginią obryknęła śmiała; *resecuta est. Żebr. Ow.* 128. Obryknąć się na kogo, oburzyć się na kogo, einen anschnarchen. *Racha*, który się na brata swego obryknie, jakoby brzydząc się i gardząc nim. *Mącz.*

OBRYN, u, *m.*, miasto w województwie Nowogrodzkim, gniazdo familii Obryńskich. *Dykc. Geogr.* 2, 233. eine Stadt in Litth. OBRYŃSKI, a, ie, *adj.*

OBRYSOWAĆ *cz. dok.*, (*Vind.* sarifsat, sazirklat); w koło odrysować, abreißen, abcirkeln, umkreisen. Rozpalonym żelazem obrysować to miejsce, gdzie koń tylczak cierpi. *Haur. Ek.* 155.

OBRYWAĆ, *ob.* Oberwać. OBRYWACZ, a, *m.*, co obrywa, der Abreißer, Abpflücker. Obrywacz owocu, *strictor*, obrywacz włosów, *depilator. Cn. Th.* OBRYWACZKA, i, *ż.*, die Abreißerinn, Abpflückerinn. OBRYWKA, i, *ż.*, 1. rzecz oberwana, etwas Abgerißnes, Abgepflücktes; *Ross.* обрывъ, обрывокъ, срывъ. Obrywki, urywki ziół, wierzchołki, kwiatki oberwane, *decermina. Cn. Th.*, Abgerupftes. — 2. Obrywka, co się komu oberwało, okroiło, sikorka, Accidenz, Profit, Sportel; *Sorab.* 1. pžiberk, pžiberki; *Vind.* perprid, perprida, dobizhki, sagrabi, darovi, darizhi; *Ross.* взятки, акциденцій. Wino, co się w kieliszkach zostawało, To naszych chłopców obrywką bywało. *Pot. Jow.* 213. Co urząd, to obrywka. *Cn. Ad.* 299. Kiedy im się nazbiera siła obrywek, miewają czasem i po sto czerwonych złotych na dzień. *Kłok. Turk.* 47. Szukać obrywek *Ross.* тянуть, тяпать.

OBRYZGAĆ *cz. dok.*, w koło pobryzgać, rund um bespritzen; *Sorab.* 1. wopanczam; *Carn.* opprisham, oppazkâm; *Ross.* обрызнуть, обрызгивать, огрязнить.

OBRZĄD, ędu, *m.*, OBRZĄDEK, dku, *m.*, *dem. Ross.* обрядъ; rzęd w koło czego, eine Reihe um etwas herum. Pereł obrzędy, *positae ex ordine gemmae. Żebr. Ow.* 30. — §. Apparat przyrządzony, Apparat. Poczekaj trochę, ażby zgotowany Był wszystek obrząd, ażby otworzyli Kościoł, i wszystko wprzód w nim sporządzili. *Past. Fid.* 267. — §. Ceremonia zwyczajna, die Ceremonie, die gebräuchliche Weise. Wszystkie obrzędy, które się dzieją przy mszy, postanowione są dla uczciwości i powagi. *Karnk. Kat.* 205. Święci wszystkie obrzędy kościoła powszechnego trzymali. *Hrbst. Nauk. L* 5 *b.* Zachowanie obrzędów i ceremonij kościelnych. *Ząbk. Mł.* 322. Polska przez zamordowanie Stanisława biskupa, klątwą obciążoną będąc, duchownych obrzędów nie zażywała. *Krom.* 111. — §. Episkop obrzędu abo obrządku Greckiego, *ritus*, (cf. wyznanie). Żydzi nie przyzwolili mu, żeby się mieli wdać w obrzędy Greckie, ale że chcieli swój zakon trzymać. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 11, 23. OBRZĄDKOWY, a, e, OBRZĄDKOWO *adv.*, obrządkom służący, ceremonialny, ceremonialisch. Obrządkowo zapytana była Katarzyna, czy przystąpi do Wiedeńskiego przymierza. *Ust. Konst.* 2 180. blos zur Ceremonie. (*Ross.* обрядливый lubiący ceremonie). OBRZĄDNY, OBRZĘDNY, OBRZĘDOWNY, a, e, OBRZĄDNIE *adv.*, *Ross.* обрядный; według obrządków, zachowując obrządki, den Gebräuchen und Ceremonien gemäß. Jest nóż ostry, który się do ofiary zgodzi, Porządkiem wszystko idzie, by obrządna była Taka złość. *Bardz. Trag.* 324. Czynią Panu obrzędne posługi. *Przyb. Milt.* 134. Wojnę obrzędnie opowiadał. *Kosz. Cyc.* 228. *Warg. Wal.* 3. Nieobrządnie, nie według obrządków, niechowając obrządków, *non rite. Cn. Th.* Eugeniusz Zygmunta w Rzymie koroną cesarstwa obrzędownie uraczył. *Krom.* 525. (*ritu solenni*; uroczyście). Koronę i insze królestwa Polskiego obrzędowne klejnoty w Gnieznie chowano. *Krom.* 313. t. j. obrządkom służące. OBRZĄDZIĆ, *f.* obrządzi *act. dok.*, Obrządzać *niedok.*, rozrządzić, oporządzić, in Ordnung bringen, anordnen; (*Ross.* обрядить, обряжать oprawiać bite bydlę). Żądający sławy z dobrego obrządzenia się domowego, nie pierwej dom swój, stół, usługę, sprzęt wszystek i całe obejście swoje ustanawiać ma, aż weźmie sprawiedliwą miarę stanu swego. *Mon.* 67, 452. Poddani nie mając czasu do obrządzenia swego gospodarstwa, w tym opuszczają się. *ib.* 67, 215. Konopie, lny, ogrody obrządzić. *Mon.* 66, 206.

OBRZASG, *ob.* Obrzazg.

*OBRZASKNĄĆ, obrzaskł, *f.* obrzasknie *act. jednotl.*, brzaskiem czyli świtem oświecić, erhellen, erleuchten, bemorgenröthen. Skoro zorza dnia obrzaskła szara. *Przyb. Ab.* 143.

*OBRZAZAĆ, *ob.* Obrzezać.

OBRZAZG, OBRZASK, u, *m.*, a) brzask; w winie, w piwie; *dulcedo ingrata et saepe acerba, eo quod foeculentus humor non subsedit, nec fermentescendo ejectus est. Cn. Th.*, *Ross.* приторность; geile Süßigkeit der Getränke, des ungegornen Biers, des Mostes. (cf. *Carn.* bèrsa = wino zepsute; *Ross.* брезгливость brzydzenie się, брезговать, побрезговать brzydzić się; *Eccl.* брезгую brzydzę się, [обрѣзгнѫти obrzazgnąć 2]. Że się obrzazg pokaże w źle chowanym winie, Nie likwor temu winien, ale złe naczynie. *Kras. W.* 12. W chorobie tej jest język gorzkością oblepiony, obrzask w uściech. *Perz. Lek.* 47. — b) *Transl.* Za co ze mną nigdy łagodnie nie mówisz, ale zawsze z obrzazgiem? *Teat.* 21, 198. z cierpkością, z fukiem, mit Bitterkeit, Rauheit. Sił obrzazg czując z tylemi kupami, rzecze.... *Żebr. Ow.* 110. *virtutem turbae.*? OBRZASKOWATY, OBRZASGOWATY, OBRZAZNY, a, e, *Ross.* приторный; geilsüß. Obrzaskowate piwo, *cerevisia mustulenta. Cn. Th. Stipticus*, obrzaźny, obrzask w sobie mający, albo zatykający, zapiekający. *Mącz. Astrictus gustus*, obraźny a przykry ku kosztowaniu. *ib. Gustus cum astrictione*, przykre kosztowanie, obrzask czyniące. *Mącz.* Kiedy niewykisiałe do zimnéj piwnicy zaniesiesz piwo, będzie obrzaskowate, że aż żywot odmie. *Haur. Ek* 107. *ib.* 106.

OBRZAZAĆ, OBRZAZOWAĆ, OBRZAZYWAĆ, *ob.* Obrzezać. OBRZAZKA, *ob.* Obrzezek.

*OBRZĘDA, y, *ż.*, obrząd, Ceremonie. W lesie tym smutne stoją bałwaniska, bez żadnej obrzędy, na kształt pniów. *Chrośc. Luk.* 82. Orły te z hetmańskiej miały karmią swą obrzędy. *Chrośc. Fars.* 243.? OBRZĘDNOŚĆ, ści, *ż.*, formalność ceremonialna, formelle Ceremonie. Wszystkie niepożyteczne okazałości albo obrzędności, *solennitates juris*, mają być zaniechane. *Dub.* 92. OBRZĘDNY, OBRZĘDNIE, *ob.* Obrządny.

OBRZEDNI, ia, ie, OBRZEDNIE *adv.*, a) trochę rzadki, niebardzo gęsty, etwas dünn, nicht zu dick, nicht zu dicht. Lepiej że obrzedny będzie klej, aniżeli gdyby potym malowanie miało się łupić. *Haur. Sk.* 374. Obrzednia siejba dorodniejszy, niż gęsta len przynosi. *Prędz.* 104. Sieje się to nasienie obrzednie. *Kluk. Dykc.* 1, 110. Mąka rozczynia się kwasem dzieżnym z obrzednia. *Kluk. Rośl.* 3, 262. t. j. obrzednie, obrzednim sposobem. — b) Rzadko kiedy przypadający, nieco rzadki, nieczęsty, ein wenig selten. Wstyd, statek, cnoty te i w panach dziś obrzednie. *Pot. Arg.* 444. Trafunkiem obrzednim spotkał się ze mną we śrzodku morza. *ib.* 710. Coż dziś kiedy na świecie cnota tak obrzednie A wzdy nizacz nie stoi. *Pot. Pocz.* 599.

OBRZĘDOWNY, *ob.* Obrządny.

OBRZĘKŁOŚĆ, ści, *ż.*, opuchłość, Geschwulst. Wylegających się ociężałe ciała obrzękłość napada. *Pilch. Sen. list.* 4, 193. OBRZĘKŁY, *ob.* Opuchły.

*OBRZEMSKI, *OBRZYMSKI, *ob.* Olbrzymski.

OBRZEZAĆ, *OBRZAZAĆ, *f.* obrzeże *act. dok.*, OBRZEZOWAĆ, *OBRZAZOWAĆ *contin.*, OBRZEZYWAĆ, *OBRZAZYWAĆ *frequ.*; *Boh.* obřezati, obřezowati; *Slov.* obřezáwám; *Sorab.* 1. wobrezuyu; *Vind.* obresat, obresuvati; *Croat.* obreçavati, obrezavam, obrezujem; *Dal.* obrizati; *Rag.* obrezati, obrezovati; *Ross.* обрѣзать, обрѣзывать; a) obrzynać (*ob.* Oberznąć), obkrajać; beschneiden, umschneiden, beschneiteln, beschnitzeln. Drzewo, aby często było obrzazowane od tarnia kolącego i od gałązek zbytnich. *Cresc.* 66. Winnice ku północy, lepiej jest na wiosnę obrzezować; zaś te ku południu, mogą być w jesieni obrzazowane. *Cresc.* 315. Obrzazowanie macicy winnej. *ib.* 317. Nie będą winnicy tej obrzazywać ani kopać. *Budn. Jes.* 5, 6. — b) *per excell.* Obrzezać człowieka na wiarę Żydowską, Mahometańską, einen beschneiden. Obrzezanie, obrzazanie, obrzezywanie, *Slov.* obrezowaní; *Sorab.* 1. wobrjzani, wobrezano; *Vind.* obresanje, obresuvanje; *Carn.* obresa; *Eccl.* краякровеніе, обрѣзаніе; die Beschneidung. Żeby potomstwo Abrahamowe z innemi narodami się nie mieszało, ustawił mu bóg obrzezanie; aby się każdy potomek jego obrzezował na znak obietnicy o Mesyaszu. *Sk. Żyw.* 202. *Biał Post.* 142. Niechaj będzie obrzezan z was każdy mężczyzna, a obrzezować będziecie skórkę członka tajemnego (napletek). 1 *Leop. Genes.* 27, 10. Turcy używają obrzezania roku ósmego, żydzi ósmego dnia. *Paszk. Dz.* 79. *Star. Dw.* 61. Obrzezywanie. *Sekl. Luc.* 1. *ib. Joan.* 7. Zeszli się obrzazować dziecięcia. 1 *Leop. Luc.* 1, 59. Na Muzułmańską wiarę się obrzezał. *Warg. Radz.* 28. *Paszk. Dz.* 80. poturczył się, pobisurmanił się, er ließ sich zu einem Muselmann schneiden. — *Fig. et transl.* Grzechy cielesne obrzeż. *Groch. W.* 66. (skracaj, uskramiaj). Mieli serca nieobrzezane, t. j. od próżnych myśli, języki nieobrzezane od próżnych a złych słów. *Eraz. Jez.* *I i* 8 *b.* Kto tak obrzezany w rozum, aby to tak miał rozumieć? *Zygr. Pap.* 146. (ogołocony z rozumu). *Zygr. Ep.* 26. OBRZEZACZ, a, *m.*, który obrzezuje, der Beschneider; *Sorab.* 2. wobrezwar; *Carn.* obręsnekar; (*Boh.* obrezak hebel introligatorski; *Sorab.* 1. wobrezwaczk, winczarski nožik wincarski rzezak). OBRZEZANIEC, *OBRZAZANIEC, ńca, *m.*, a) któremu członek męzki obrzezan jest, żyd, *recutitus. Mącz.*, ein Beschnittner; *Boh.* obřezanec; *Sorab.* 1. wobrežancž, wobrezané; *Slov.* obřezaný; *Ross.* обрѣзанецъ, обрѣзный. Jeśliby nas który z obrzezańców spytał, czemu się nie obrzezujecie? .... *Biał. Post.* 143. Grozi niekrzczeńcom, nieobrzezańcom. *Biał. Post.* 143. OBRZEZEK, zku, (sku), *m.*, odrzezek, okrawek; *Sorab.* 1. wobrezk; *Carn.* obresina; *Croat.* obrèzek, odrèzek; *Bosn.* obrizak; *Rag.* obrezak, ussjecjak, utàrak; *Ross.* обрѣзокъ; a) ein Abschneidsel. Obrzezki paznokci, *praesegmina unguium. Cn. Th.* Obrzezków sukiennych, od beczki.... *Instr. cel. Lit.* — *Transl.* Prawdę bez obrzezków mówić. *Nar. Dz.* 3, 71. bez ogródek, nie zawijając w bawełnę; die Wahrheit ohne Umstände sagen. — b) *Per excell.* Obrzezek, *obrzazek, *obrzaska, odrzezek, nieodrzezek, nieobrzezek, nieobrzeska, *praeputium*, *ob.* Napletek. *Budn.*, przedskórek, die Vorhaut, skórka pokrywająca żołądź korzenia. *Krup.* 2, 139. (*Boh.* obřjzka; *Sorab.* 1. wobrizk, wóbrězk muzkoha stawu, pžedkoža; *Vind.* obresek, predkoshje, sgurna koshiza; *Rag.* lákoviniza, lakkorina). Miał przynieść sto obrzezków Filistyńskich. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 25. (sto prepucyj z *obrzazania Filistynów. 1 *Leop.*). Wszyscy poganie mają obrzazkę, a wszystek dom Izraelski jest nieobrzezanego serca. 1 *Leop. Jer.* 9, 26. Obrzazujcie się panu, a odejmujcie obrzazki serc waszych. 1 *Leop. Jer.* 4, 4. *Smalc.* 159. OBRZEZKOWY, a, e, n. p. Sobola szuba obrzezkowa. *Instr. cel. Lit.*, z samych obrzezków zszyta.

OBRZMIEĆ *nijak. dok.*, w koło nabrzmieć, rund um anschwellen; zgrubieć, grob werden, dick werden. Ogień grubszy w gęściejsze powietrze się stroi, To w wodę ziemia z wody obrzmiałéj przystawa; *tellus glomerata cogitur unda. Żebr. Ow.* 383. Obrzmiałym tonem pytała mię, jeśli państwo będą? *Teat.* 16, 54. Wrzask przeraźliwy, huk *obrzmiany. *Przyb. Luz.* 300. (*Ross.* обеременѣла brzemienna, ciężarna).

OBRZUCIĆ co, *cz. dok.*, Obrzucać *niedok.*, n. p. wapnem popiołem. *X. Kam.*, womit bewerfen. — OBRZUCIĆ się na kogo, *recipr.*; obryknąć się na kogo, hardzie mu odpowiadać. *Dudz.* 47. ofuknąć się na kogo. *Cn. Th.* 614. einen anschnarchen, anfahren, hart anlassen. Bez przestanku nań dolegał, aż temi się słowy obrzucić musiał: zaprawdę, że się osłowie lepiej mają, niż królowie. *Kosz. Lor.* 20. (*Slov.* obhazugi *circumjacio*; *Vind.* okulvrezhi, okulozazniti). OBRZUT, u, *m.*, obrzucanie się, fuk, ofuknienie, das Anfahren, Anschnarchen, Poltern. Nero, jakoby za niewolą papier w rękę wziąwszy, z obrzutem powiedział: radbym, abym pisać nie umiał. *Kosz. Lor.* 141. — §. Przedmiot, przedrzut, obmiot, objekt, *Boh.* namet; *Slov.* predklad, predkladka, predloha, predložka, predhod, predhodka; *Rag.* oghléd, pridgléd, zamjera; *Eccl.* предлежащее; der Gegenstand. Hersylia, nad którą nic w świecie nie widzi, Hersylia jednym obrzutem jego myśli. *Stas. Num.* 1, 72.

OBRZYD, u, *m.*, OBRZYDA, y, *ż.*, obrzydzenie, brzyd,

omierzienie, omierzłość, Ekel, Ekelhaftigkeit. Czasem brzemienne obrzyda pokarmów napadnie, iż przez czas długi mało co jedzą. *Cziach. Prz* 92. A babożeń ten miły, jako się obrzydu nie obawiał? *Gaw.* 369. Wsrzód czartów w różne upstrzonych obrzydy. *Przyb. Milt.* 22. Parszywy członek niemałą obrzydę czyni ciału. *Rej. Post. F f* 6. Snują się w mych oczach do obrzydu. *Chrośc. Ow.* 209. Jakie sobie igraszki niewiasta bez wstydu Stroi z tego ludzkiego i swego obrzydu. *Jabł. Tel.* 40. (o tyranie mowa). Mój wzrost nie spodobał się bogini Tetydzie, Wzrost tak straszny i szpetny był u niej w obrzydzie. *Przyb. Luz.* 159. OBRZYDLIWIEC, wca, *m.*, brzydal. *Ossol. Wyr.*, ein häßlicher Kerl, ein Scheusal. OBRZYDLIWOŚĆ, OBRZYDŁOŚĆ, OBRZYDNOŚĆ, ści, *ż.*, brzydliwość, brzydkość, mierzioność: *Slov.* gêrstanje; *Eccl.* скука; Abscheulichkeit, Häßlichkeit, Greuel. Wykorzenił Jozyasz wszystkie obrzydności ze wszech powiatów Izraelskich. 1 *Leop.* 2 *Chron.* 34, 33. (obrzydłości. *Bibl. Gd.*). Na tym miejscu obrzydność spustoszenia usiadła. *Podw. Wróż.* 59. (der Greuel der Verwüstung). W obrzydności mię niegdy mieli radni moi. 1 *Leop. Job.* 19, 19. Kiedy z żoną bliźniego swego obrzydnośc broił. 1 *Leop. Ezech.* 22, 11. (obrzydliwość czynił. *Bibl. Gd.*). OBRZYDLIWY, OBRZYDNY, a, e, brzydki, brzydny, mierziony, ekelhaft, häßlich, gräulich, abscheulich; *Slov.* oškliwý; *Vind* gnusnoben, gnusen, gnusiten, ostuden; *Ross.* брезгливый, отвратительный; *Eccl.* скучный. Satyr, ten dziw obrzydliwy. *Past. Fid.* 206. Ta to sprawa przyczyną, żeś mi obrzydliwa. *Hul. Ow.* 67. Niebiosa nie są czyste przed oblicznością boską; tym więcej obrzydny człowiek. 1 *Leop. Job.* 15, 16. (brzydki. 3 *Leop.*). OBRZYDNĄĆ, OBRZYDŁY, OBRZYDZIĆ, *ob.* Brzydnąć, Brzydzić.

*OBRZYM; *Boh.* obr, *ob.* Olbrzym.

OBRZYNAĆ, *ob.* Oberznąć. OBRZYNACZ, a, *m.*; *Sorab.* 1. wobrezwař; co obrzezuje, obcina, der Beschneider. Obrzynanie złota za występek główny uznajemy, i obrzynaczów kryminalnie karanych mieć chcemy. *Gaz. Nar.* 1, 328. *Sejm. Grodz.* 2, 134. OBRZYNACZKA, i, *femin.* — OBRZYNEK, OBŻYNEK, nka, *m.*, [właściwie OBŻYNKI *plur.* 2], wyżynek po skończonym żniwie, ochota którą żniwiarzom sprawują, okrężne, wieńczyny, (*Boh.* obžinky, ožynky); Erndtelustbarkeit, eine Lustbarkeit, die man den Schnittern nach geendigter Erndte macht. Parobkom i dziewkom ckneło się czekać na obrzynek. *Ossol. Str.* 5. Na obżynkach wieniec oddają ze śpiewaniem panu poddani. *Chmiel.* 1, 29.

OBSACZYĆ, *ob.* Osaczyć, osoczyć.

OBSADZIĆ, *ob.* Osadzić. *OBSADZKA, *OBSECZKA, i, *ż.*, *un entremets. Tr.*, ein Beyessen, Nebeneessen.

OBŚCIĄGNĄĆ, *f.* obściągnie *act. jedntl.*, trochę ściągnąć, etwas zusammen ziehen. Plugastwem był oszpecony, broda zrosła, płaszcz cierniem był na niem obściągniony. *A. Kchan.* 81. Szorcem była obściegniona. *Chodk. Kost.* 46.

OBŚCIELAĆ, *ob.* Obesłać.

OBSERWA, y, *ż.*, przestrzeganie czego, die Beobachtung. I lepsze prawa będą, i w większej obserwie. *Zab.* 15, 303. OBSERWACYA, *ob.* Uwaga, postrzeżenie; *Rag.* opaza, obzir, opip. OBSERWACYJNY, a, e, do obserwowania służący, n. p. korpus, Observations-; *Eccl.* подсмотрительный, podglądający. OBSERWANT, a, *m.*, Obserwantów u nas Bernardynami nazywają. *Sk. Żyw.* 2, 45, ein Minoritenmönch, Bernhardiner. OBSERWATOR, a, *m.*, postrzegacz, dostrzegacz, podglądacz, der Beobachter; *Vind.* nagledauz; *Ross.* наблюдатель; *Eccl.* назиратель, нагдядатель. Obserwator, gwiazdarz *Carn.* svęsdarnèk. OBSERWATORYUM, *ob.* Gwiazdarnia; *Boh.* hwězdarna; *Carn.* svęsdârna, svęsdogledârna, lukovza; *Ross.* наблюдалище, вышка. OBSERWOWAĆ, ał, uje *act. niedok.* uważać, przestrzegać, dostrzegać, podglądać, beobachten; *Rag.* paziti; *Ross.* наблюсти, наблюдать. Przez śkła obserwują gwiazdy. *Teat.* 7, 70.

OBSES, OBCES, a, *m.*, — §. *Obsessus a Daemone, daemoniacus*, opętany, obses. *Macz.*, ein Besessner. *Fanaticus*, obses, albo opętany. *ib.* Źli z obsesów wyparci szatani. *Kchow.* 145. — §. Szalony, szalenie nacierający, ein Rasender, der wüthig drauf los geht. Bez broni się rwać, jako głupi czynią, Jest to z obsesem skoczyć, ginąć z świnią. *Pot. Syl.* 495. Postrzegłszy nieprzyjaciel takiej ich zabawy, Skoczy na nich jak obses, nim przyjdą do sprawy. *Pot. Pocz.* 527. — §. Obces, natarczywość, Zudringlichkeit. Porzuć Wć Pan tę miłość własną, te obcesy, Te śmiałe z pokrzywdzeniem płci naszej karesy. *Zabł. Firc.* 51. — §. *Adverb.*: Obses, w obces, obsesem, obcesowo = natarczywie, zapędliwie, pędem; blind drauf los, bindringend, zudringlich, hinzustürzend, unaufhaltbar. Człek obses we wszystko oślep lezie, gdzie chcą. *Teat.* 52, 20. Któż to widział, w dom cudzy włazić tak obcesem? *Zabł. Zbb.* 48. Rzuciłem się obceś, i szczęściem ratowałem ich życie. *Teat.* 8. *c*, 78. Jak mrugnie, zaraz obses i w zawody Wszystkie do usług stawiają stworzenia. *Wad. Dan.* 76. Przybrany po husarsku z wielkiemi wąsami, wpada obcesowo. *Zabł. Bal.* 86. Mamże tym oświadczeniom wierzyć obcesowo! *Teat.* 43. *B*, 27. OBCESOWY, a, e, natarczywy, zudringlich, grade drauf losgehend. Za kogo to mię bierzesz! czy te twoje mowy Płochością, czy tchną wzgardą, panie obcesowy? *Zabł. Zbb.* 13. Czy ich dyabli przynieśli, jacy obcesowi! *Teat.* 28, 110. Może Wć Pan z żadną nie oświadczyłeś się pretensyą; w takim razie trzeba być obcesowym. *ib.* 11. *b.* 32.

OBSIAĆ, *ob.* Osiać.

OBSIEC, obsiekł, *f.* obsiecze *act. dok.* Obsiekać *niedok.*, (cf. osiec); *Slov.* obsekati; *Vind.* obsekati, obsekuvati, okulposekati, odsekati; *Bosn.* obsiecchi; *Rag.* obsjecchi, obsjêzati; *Ross.* обсѣчь, обсѣкать: obcinać, behauen, behacken, beschneiden. Gałązki, które krzywe wyrostą, mają być obsiekane. *Cresc.* 375. Nogi mu ucieli, język urznęli, i tak obsiekanego odeszli. *Sk. Dz.* 687. (*ob.* Obcięty.) Obsiec komu skrzydła, t. j., odjąć swawolą, *pennas incidere. Macz.* Obsieczenie, *Ross.* обсѣчка; (*Eccl.* обсѣчки *fragmenta, recrementa*; *Carn.* obsėk *sectio.*)

OBSIEŚĆ, OBSIADŁY, *ob.* Osieść.

OBSIEWAĆ, *ob.* Obsiać. OBSIEWINY, OBSIEWKI, *plur.*, przesiewki, opełki, poślad. *Cn. Th. Cn. Syn.* 755. wysiewki. *Włod.* Auswurfkörner; *Vind.* obsietva; *Rag.* sejùglzi,

ocijnzi; *Croat.* obchinki; *Sorab.* 1. wotcžisk, wuszmork; *Ross.* обсѣвки.

OBSKOCZYĆ, OBSKAKIWAĆ, *ob.* Oskoczyć. OBSKROBAĆ, *ob.* Oskrobać. OBSKUBAĆ, *ob.* OSKUBAĆ. OBSMAŻYĆ, *ob.* Osmażyć. OBSOCZNY, *ob.* Osoczny. OBSAĆ, *ob.* Osać.

1. OBSTAĆ, *ob.* Obstawać. 2. OBSTAĆ, *f.* obstoi *med. dok.*, Obstawać *niedok.*; stać naokoło czego, herum stehen; *Vind.* okulstati; *Sorab.* 1. wobstoyu; *Ross.* обстать; (*Eccl.* **обстоити**, обстою obledz miasto, **обстоиніе** obleżenie, обстоимъ, окруженный, осажденный okrażony; *Ross.* обстоятельный dokładny, wyszczególniony). Miękki żywot subtelne łubki obstawają; *cinguntur tenui praecordia libro. Żebr. Ow.* 18. — *§. Sniegi miesiąca kwietnia za nawóz albo okrasę na zasiane pola obstoją. *Haur. Ek.* 17. (za nawóz stać mogą).

OBSTACH, u, *m.*, *Górn.*, czcza ziemia, w której rudy niemasz. *Tr.*, leere Erde ohne Erz. OBSTACHOWANIE n. p. statku, gdy statek drugi mijając, polną linę przekładają. *Haur. Ek.* 175.?

OBSTALIĆ, *f.* obstali *act. dok.*, Obstalować *niedok.*, Obstalowywać *frequ.*; (*Etym.* stal); (*proprio physico significatu non utimur, sed* ustalić. *Cn. Th.*) *Transl.* Utwierdzać, obwarować, upewniać, befestigen, versichern, sicher und gewiß machen, vergewissern. Gdańsk jest najznamienitsze targowisko; portem i trzema miasty obstalowane. *Krom.* 33. Ostatek wieku Bolesław na pokoju i na obstalowaniu rządu w Rzpltej trawił. *ib.* 77. Pokazili domy, na obstalowanie muru. 1. *Leop.* 22, 10. (ku obronieniu. 3 *Leop.*). Kołki te obstaluj. 1 *Leop. Jez.* 54, 2. (utwierdź. 3 *Leop.*). Miał je namowami sobie obstalować i potwierdzić. 1 *Leop.* 3 *Macch.* 1. Krzyżacy chcąc sobie w ziemi Pomorskiej bezpieczną osiadłość obstalować, na spólne umowy Władysława zapraszają. *Krom.* 320. Za Jadwigi wieczny pokój między Polakami a Węgry obstalowany został. *ib.* 397. (*foedus sancitum*). Jednéj córce Ludwik u Węgrów już obstalowywał państwo; o drugą się jeszcze frasował. *ib.* 376. Pisali, aby ten dzień święty był obstalowan na potomne czasy. 1 *Leop. Esth.* 9, 29. (stanowion. 3 *Leop.*).

OBSTALOWAĆ, obstaluje *act. niedok.*, z *Niem.* bestellen; zamawiać; *Sorab.* 1. wóbstaynu; *Carn.* fręmam; *Vind.* navkasati, napostaviti, napovedeti; *Ross.* заказать, заказывать. Pocztem obstalował. *Teat.* 28, 157. OBSTALOWANIE, ia, *n.*, *OBSTALUNEK, nku, *m.*, zamówienie czego, das Bestellen, die Bestellung; *Boh.* zakazka; *Vind.* navkasa, napostava, napovedba; *Ross.* заказъ.

OBSTĄPIĆ, *OSTĄPIĆ, *f.* obstąpi *act. dok.*, Obstępować, Ostępować *niedok.*; *Boh.* obstaupiti; *Vind.* obstopiti; *Rag.* obstûpiti; *Sorab.* 1. wobstupiu, wobstupim, wobstupam, wobstupuju, wobstupujem; *Ross.* оступить, обступаю; na około kogo iść, otaczać go, einen umtreten, umzingeln, umgeben. Ostąpić. *Warg. Cez.* 148. (cf. ostęp.). Saul i mężowie jego ostępowali Dawida, aby go poimali. *Budn.* 1. *Sam.* 23, 26. Już i prawe skrzydło ostępowano. *Warg. Kurc.* 29. (*circumibatur.*). Ostępują stryjowie smętni w krąg chorego. *Krom.* 46. Ustawicznie obstępują mię wszyscy, chodzą za mną, zawsze mię ciżba ludzi otacza. *Teat.* 2. c., 22. Sierot wiele wychowała, które ją, gdy przyszła, jako roje pszczół obstępowały. *Sk. Żyw.* 2, 343. Obstąpcie w koło kolebeczkę małą, A śpiewajcie mu, choćby przez noc całą. *Groch. W.* 356. W ten czas miast okopy głębokie nie obstępowały. *Żebr. Ow.* 4. OBSTĄPICIEL, a, *m.*, który obstępuje; der Umzingler; *Sorab.* 1. wobstupnik *stipator*; *Vind.* obstavez, okulstoinik.

OBSTARY, a, e, przystarszy; *Vind.* ostarjen, postarn, staroviten; etwas alt, ältlich. Nuż co się dzieje w tych domach, gdzie mężowie obstare mają żony? *Gorn. Wł. F. Longius provectus aetate*, *obstary, podstarzały. *Mącz.* Twarz już obstarnia (?) i opadłe schaby, Czyniły podobieństwo coś babie do baby. *Pot. Arg.* 338; cf. *Boh.* obstarožný, obstarožitný; cf. ostarzeć.

OBSTAWAĆ, *Pr.* obstaje, *intr. niedok.*, obstawać przy czym, za czym, o co, stawić się przy czym, koniecznie się czego trzymać; auf etwas bestehen, fußen, dabey bleiben, beharren, steif und fest dabey bleiben, sich worauf steifen, es unerschütterlich behaupten; *Vind.* obstati, stanoviten biti, ostati, postati, obstajati; *Sorab.* 1. wobstejiu, wobstejem, wobstanu, wobstanem, wostahwam, wobstoyu, (wobstoyné, wobstainy *constans*, wobstoynofcž, wobstainofcž *constantia*); *Croat.* obsztâjem, (obztojenye = trwanie). Porta obstaje przy podpisanych już przedugodnych artykułach; Moskwa wyciąga więcej. *Gaz. Nar.* 1, 333. Bóg jest święty, mocny i obstawający o cześć swoję, nie przepuści złościom waszym. *Sk. Żyw.* 356. Nie godzien, abyś obstawała za nim. *Teat.* 11, 80. Gdyby mi przy mojej sławie obstawać przyszło, nie wiem jeżelibym potkał się żwawiej. *Teat.* 33. *d*, 35. Nie nowina im stawać przeciwko tym, przy których niedawno zdrowiem, życiem, honorem, sumnieniem obstawali. *Mon.* 65, 263. Ma reputacyą z męstwa i obstawania przy słuszności. *Teat.* 31, 94. Gdy tego ojczyzny niebezpieczeństwo wyciąga, każdy za nią i bez nagrody obstawać powinien. *Boh. Kom.* 2, 507. Nie puszczę to płazem, i owszem obstawać będę, żebyś na ciele ukaraną została. *Teat.* 7. *d*, 52. — Obstawać przeciwko komu, lub czemu, *Ross.* противостать, противостою, wider etwas auftreten. Jabym przeciwko sobie samemu obstawał, gdyby tego mój honor wyciągał. *Teat.* 9, 8

OBSTAWIĆ, *f.* obstawi *act. dok.*; Obstawiać *niedok.*, (cf. ostawić); *Boh.* obstawiti, obstawowati; *Vind.* obstaviti, obstaulati, okulpostaviti, okulsastaviti; *Ross.* обставить, обставливать; na około postawić, rund umher stellen, setzen, besetzen, umstellen. Psów mnóstwem dziki zapienione, Pędzi w parkany zewsząd obstawione. *Mon.* 70, 803. Postawił siedm słupów, a około tych obstawiał słupy wielkie. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 13, 28. Dziesięcią piór szyszak na znak tyleż wygranych pojedynków obstawił. *Warg. Wal.* 82. er besteckte ihn mit Federn.

OBSTĘP, *ob.* Ostęp. OBSTĘPOWAĆ, *ob.* Obstąpić. OBSTRUKCYA, *ob.* Zatkanie, zatwardzenie; *Rag.* zâduha, tvardine.

OBSTRYCHY, *Górn.*, Abstriche, Unrath von Bley. *Tr.*, paskudztwo odłączające się od ołowiu.

OBSTRZYDZ, *ob.* Ostrzydz. OBSUĆ, *ob.* Osuć.

OBSYGILLACYA, yi, *ż.*, urzędowe zapieczętowanie, gerichtliche Versiegelung. Zabezpieczenie majątku przez obsygillacyą. *Gal. Cyw.* 1, 91.

OBSYŁAĆ, *ob.* Obesłać. **OBSYPAĆ**, *ob.* Osypać.

OBSZAR, u, *m.*, szeroki plac, rozłog, przestrzeń, przestwór, eine breite Fläche, ein offner Platz, das Freye, Gefilde. Przemknij świat wszystek z całym obszarem, acz nieobeszły w ogromie... *Zab.* 10, 408. *Zabł.* Piki, dzidy tak gęsto po polach sterczały. Jak gdy obszar Sykulski w kłosach pływa cały. *Jabł. Tel.* 144. Bujnych się pól obszar w czystych wodach pławi. *Hul. Ow.* 163. Przyległych pól obszary. *Pot. Arg.* 426. Zostawił ich ojciec przy włości bogatych obszarach. *Pot. Pocz.* 142. Wygnał trzody na obszary. *Zab.* 9, 120. Na obszar szeroki, Lecą pszczoły zbierać sobie soki. *Niemc. P. P.* 114. *Hor.* 1, 94. cf. obszerny; cf. obszerz, *ob.* Szerz, szeroki.

OBSZARPANY, *ob.* Oszarpany. ***OBSZCZE**, *ob.* Obec.

OBSZCZEPIĆ, *f.* obszczepi *cz. dok.*, Obszczepiać *niedok.*, szczepami otaczać, umpfropfen, mit Pfropfreisern umgeben. *Consitura*, obszczepienie, zaszczepienie, zasadzenie. *Mącz.*

***OBSZCZEŻYTELNY**, ***OBSZCZY**, *ob.* Obcy, Obec.

OBSZERNY, a, e, **OBSZERNIE** *adverb.*; *Boh. et Slov.* obšjrný, obšírně; *Ross.* обширный; na około szeroki, przestronny, weitläuftig, *phys. et transl.* Im obszerniejsza jest która prowincya, tym rzadzenie nią jest trudniejsze. *Zab.* 16, 13, *ob.* Obszar. **OBSZERNOŚĆ**, ści, *ż.*; *Boh.* obšjrnost; *Ross.* обширность; przestronność, szerokość, die Weite, die Weitläufigkeit. w **OBSZERZ** = **OBSZERZ** *adverb.*, w szerz na około, in die ganze Breite. Ogień wojenny sunął się daléj na ogranicznych i wszystkę w obszerz Cefalonią. *Faliss. Fl.* 87. Jak obszerz zawisłe ręką zażał chmury, grzmot powstał. *Żebr. Ow.* 9. (*lata*).

OBSZCZYPAĆ, *ob.* Oszczypać.

OBSZLEGI, z *Niem.* Aufschläge, wyłogi, obłogi; n. p. Mundur z obszlegami. *Jeż. Wyr.*; *Sorab.* 2. huschlag; *Vind.* gorvklad.

OBSZNUROWAĆ, **OSZNUROWAĆ**, *f.* obsznuruje *cz. dok.*, sznurami otaczać, beschnüren, mit Schnüren einschließen. Kazał zamknąć i osznurować krobię. *Warg. Radz.* 292. Sposób obsznórowania armaty. *Jak. Art.* 3, 63.

OBSZORCOWAĆ *cz. niedok.*, szorcem opasać, umschürzen, beschürzen; *Vind.* preogerniti, prepafati; *ob.* Przepasać, opasać.

OBSZTAFIROWAĆ *cz. dok.*, obsztafirowanie, u krawca, sposób przyszywania podszewki brzegiem do sukna lub materyi. *Magier. Mskr.*, bestaffiren, verändern; cf. wysztafirować.

OBSZTURCHNĄĆ, *f.* obszturchnie *cz. jedntl.*, Obszturchać *niedok.*, na około szturchając bolu lub szkody nabawić, bestoßen, rund um mit Stößen verletzen. Nogi mi zdeptał, suknią poobrywał, Boki obszturchał, pod nosem nakiwał. *Mon.* 67, 721.

OBSZYĆ, **OSZYĆ**, *f.* obszyje *cz. dok.*, Obszywać *niedok.*; *Boh.* obšiti; *Vind.* obfhivati, ofhivati, okulfhivati, sarobiti, obdjati, obfhteipati; *Carn.* rôbiti, rôbem, (cf. rąb); *Rag.* obscitti, obscivati; *Bosn.* obsciti; *Croat.* obssvávam; *Ross.* обшить, обшивать, торочить, оторочить, оторачивать; *Eccl.* ошиваю; szwem otaczać, obrąbić, benähen, umnähen, besäumen, einfassen, *propr. et fig.* Przepor sukni w koło oszyjesz. 3 *Leop. Exod.* 28, 32. (dasz obrąb koło niego. 1 *Leop.*). Obszywać trzewiki wstążeczkami. *Teat.* 56. c, 68. Rebeka, zabiwszy koźlę, obszyła ręce w skórkę Jakobowi. *Biel. Św.* 6 *b.* Oszył ręce sobie Jakob w cielęcą skórę. *Rej. Post. K* 2. Perłami się oszyć, pompa jest szatańska. *Hrbst. Lek. E* 3 *b.* Grota winnicą obita, Gałęzią i gronami jakoby obszyta. *Jabł. Tel.* 5. Gdzie lwia skóra nie pomoże, więc się w lisią obszyć. *Jan. Lig. A* 4. Grecyą chytrość a zdrada, pokojem obszyta, Tureckiemu państwu przyłączyła. *Jan. Lig. B* 2. Próżno to katolickim oszywasz opowiadaniem. *Zygr. Pap.* 199. barwisz, piększysz. **OBSZYCIE**, *actio*, obszywanie, das Benähen. — 2. Skutek obszywania, obrąbek, die Einfassung, der Saum; *Carn.* rôb, rôbz, (*ob.* Rąb); *Rag.* rumb, obtòk, *Vind.* obfhiu, podfhiu, rob, okrajik, sarob; *Ross.* обшивка; *Eccl.* омёть.

OBTABOROWAĆ, *ob.* Otaborzyć. **OBTARGAĆ**, *ob.* Otargać. **OBTACZAĆ**, **OBTOCZYĆ**, *ob.* Otoczyć. **OBTARTY**, *ob.* Otrzeć. **OBTULIĆ**, *ob.* Otulić.

***OBTESTOWAĆ** się czym, z *Łac.*, świadczyć się, jemanden zum Zeugen anrufen. Gdy najbardziéj skłamać chcesz, tedy się panem bogiem obtestujesz. *Smotr. Ex.* 46.

OBTYKAĆ, **OTYKAĆ**, ał, a, *cz. niedok.*, (cf. obetkać, obetknąć, obtykać); *Boh.* obstrkati; *Vind.* obtikuvati, obtekniti; *Sorab.* 1. wobtjkam; *Ross.* оботкнуть, обтыкать; powtykać na około czego, rund um bestecken; (cf. otoczyć). Hełm swój otykał listy dębowemi. *Papr. Gn.* 907. Nie tylko sami rodzice, by panowie się szerzą, ale też i temiż piórkami syny swe obtykają. *Glicz. Wych. F* 2 *b.* Po roku drzewka te mają być z korzeniem do sadu przesadzone, i obtykać je kołkami z laszczek. *Cresc.* 116. Obtykam zioła, chmiel, wielogroch, płonki młode; *palo, offigo. Cn. Th.* — 2. *Transl.* Obtykam się xięgami, okładam się; *ob.* Obetkać.

OBUĆ, *f.* obuje *cz. dok.*, Obuwać *niedok.*; *Boh.* obauti, obauwati; *Sorab.* 2. hobusch, hobowasch; *Sorab.* 1. wobéwam, wobywam; *Vind.* obuti, obujati, obujem; *Carn.* obûti, obujem, obuvam; *Croat.* obúvam, obuvati; *Bosn.* obutti; *Rag.* obutti, obûvati, nazutti; *Slav.* obuti; *Eccl.* обувствовати, обоувати; *Ross.* обуть, обувать; włożyć na nogi obuwie, die Füße bekleiden, Strümpfe, Schuhe oder Stiefeln anziehen; (*oppos.* zzuwać). W bóty obuwać. *Ryb. Ps.* 113; (*Vind.* naskronizati, oskronizati, skornizi obuti, obkniefhati). Obuć mu się kazał, sam bóty jego podając. *Sk. Żyw.* 2, 82. *Calceor*, bywam obuwany. *Urs. Gr.* 232. Spustoszy Pan język morza Egipskiego, tak żeby przeszli przezeń obuci. 1 *Leop. Jes.* 11, 15. (w ubuwiu przechodzić będą. *Bibl. Gd.*). Opój szczka, spluwa, Pierza mu we łbie pełno, opak się obuwa. *Rej. Wiz.* 16. Obuwam trzewiki, bóty, obuwam się w trzewiki, obuwam kogo, *calceo. Cn. Th.* Obuć trzewiki (*Vind.* nazhreulati, perzhreulati, obzhreulati, pozbreulati, zhreule obuti). Przykazał im, aby obuwszy się w trzewiki tylko, dwu sukien nigdy nie obłoczyli. 1 *Leop. Marc.* 6, 9.

— *§. Transl.* Niech go i Latonia w swą obuje zbroję, *protegat. Żebr. Ow.* 201. (okryje).

OBUCH, a, *m.*, OBUSZEK *demin.*; *Boh. et Slov.* obuch, obušek, (cf. *Boh.* buštjm łupam, siekę); *Eccl.* обухъ, чеканъ, обушекъ *dorsum securis*; *Ross.* обухъ ucho siekiery; (*Eccl.* обоүшіе koniec uszny, uszko; *Etym.* ucho), *securis pars aversa. Cn. Th.*, der Rücken einer Axt, der Nacken einer Axt; *ob.* Obuszkować — §. Obuch = bindas, eine Bindeaxt. *Tr.* — §. Gatunek dawnéj broni, eine Art Streitaxt, (cf. czekan, nadziak). Obuch tym się różni od czekana, że ma koniec od młotka idący zakrzywiony. *Czart. Mskr.* Na słobodach obuchem i kijem świaszczennikowi grozi. *Pim. Kam.* 167. — §. Pod obuchem, pod kijem, pod grozą, przemocą, unter der Fuchtel. OBUCHOWICZ; *herb*, w polu czerwonym klucz biały, z lewéj przy kluczu gwiazda. *Kurop.* 3, 56; ein Wappen. OBUCHOWY, a, e, *Ross.* обушный; Axtrücken=. Obuchowa dziura, *Graec.* τὸ στειλειαριόν, *foramen in quod manubrium inseritur. Cn. Th.*, das Auge an der Axt; *Eccl.* обуховые уши или скважня.

OBUCZYĆ, *f.* obuczy *cz. dok.*, Obuczać *niedok.*; *Ross.* обучить, обучать; wuczyć kogo, wzwyczaić go, einen unterrichtend an etwas gewöhnen. Nieobuczony koń, nieobjeżdżony, *sessorem non expertus, injugis. Cn. Th.*; *Eccl.* необученъ *non exercitus*, необученіе *ruditas.*

OBUDOWAĆ, *f.* obuduje *cz. dok.*; *Ross.* обстроить, обстроивать, обстраивать: w koło pobudować, budynkami osadzić, budowaniem otoczyć, umbauen, rund um bebauen. Mieszkał Dawid na zamku Syon, i obudował go wszędy w około i wewnątrz. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 5, 9. W Londynie liczą 20 placów, które pięknemi domami obudowane. *Pam.* 85, 1, 8. Obudowali miasto murem mocnym. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 1, 35. Obudował przeciwko mnie, żebym nie wyszedł. *W. Thren.* 3, 7. 1 *Leop. ib.* Jeńców do ławek w okręcie przykowano, a tarcicami tak gęsto zewsząd obudowano, że żadnego ujźrzenia nikędy nie mieli. 1 *Leop.* 3 *Macch.* 4.

OBUDZIĆ, *f.* obudzi *cz. dok*, Obudzać *niedok.*; *Vind.* obuditi; *ob.* Budzić; wecken, erwecken, auferwecken, *propr. et fig.* Niech nas długoletnim zmorzonych letargiem, obudzi dźwięk trąb wojennych. *Mon.* 65, 51. Niewdzięcznikom obudzają pamięć dary. *Gorn. Sen.* 37. OBUDZAĆ się = ocucać się, erwachen; *Vind.* sbuditi se, gorsbuditi se; *Eccl.* оүбоүждати, разбужать, воспрядаю, воспряняю. Następującego poranku, tylko co obudzony, odebrał bilet. *Węg. Marm.* 12. erwacht. Bardzo dobrze powiedział, kto rzekł, mijaj cicho, Gorsze gdy się obudzi, mniejsze gdy śpi licho. *Zabł. Amf.* 60. OBUDZICIEL, a, *m*, budziciel, co budzi; der Wecker, Aufwecker, der einen aufweckt, der Wächter. Zstąpił z nieba obudziciel święty. *Budn. Dan.* 4, 13; «albo wartownik, ten co wartuje» (stróż. *Bibl. Gd*).

OBUMRZEĆ, obumarł, *f.* obumrze *neutr. dok.*, Obumierać *niedok.*, obmartwić, zdrętwieć, ersterben, absterben; (*Bosn.* prinemocchi se; *Eccl.* обумираю, обмираю, обуморенъ, полумертвъ; cf. *Ross.* обмереть, обомру, обмирать omdleć, zemdleć; обморокъ omdlewanie, mdłość). Siły we mnie ustają, już obumieram wcale. *Teat.* 53. *b*, 77. Schnie, mdleje, obumiera z miłości i kona. *Zab.* 15, 189. *Nagl.* Zesłabły nogi, oczy zapadły, Ramiona zwisły, całe zaś ciało Obumierało. *Kniaź. Poez.* 3, 66. Owieczki obumierać muszą prze niedostatek paszy. *Rej. Ap.* 35. Z wielkiéj niespokojności prawie na pół obumarły. *Stas. Num.* 2, 62. Sen ciało w półśmiertelne wprawił obemrzenie, (obumrzenie, obumarcie). *Zab.* 14, 120. Gdy obumierają Snem gnuśne zmysły, najbardziéj bujają. *Past. Fid.* 48. Jak mu to powiadano, obumarło serce jego w nim, i sam był jako kamień. *Budn.* 1 *Sam.* 25, 37. Niektóre zwierzęta w czasie zimy obumierają, to jest, zasypiają i drętwieją aż do wiosny. *Zool. Nar.* 38. Zimna obumarli Lappowie nie czują. *Tward. Wł.* 2. Obumarłe w exekucyi prawo, odżywienia mądrością waszą wymaga. *Gaz. Nar.* 1, 183. Dafne świętym wstydu zapalona gniewem, Wolała raczéj obumrzeć tym drzewem. *Tward. Daf.* 80. t. j. w martwe drzewo bobkowe być przeobrażona.

OBURĄCZ, z OBURĄCZ *adverb.*; *Rag.* obboruciże; *Croat.* oboruchicze; *Ross.* обѣручь; obiema rękami, *ambabus manibus*, mit beyden Armen, mit beyden Händen. Nietylko chętnie znosi, czego się inni obawiają; ale też oburącz do siebie garnie. *Pilch. Sen. list.* 2, 177. Wyniósłszy i głos i miecz wielki wzgórę Z oburącz nań tnie. *P. Kchan. Jer.* 144. Sarmaci szablicami oburącz robią. *Nar. Tac.* 3, 90. Puklerz odrzuciwszy od siebie, bestyą onę z oburącz siekł. *Birk. Kaw. Malt. B* 4. Buławą nań bił z oburącz. *P. Kchan. Orl.* 1, 303. OBURĘCZNY, *ob.* Oboręczny.

OBURZLIWY, a, e, co się łacno burzy, leicht in Bewegung gerathend, stürmisch. Oburzliwe Amfitryta łono, słodkiego im spoczynku gospodą się stało. *Przyb. Luz.* 273. OBURSTWO, a, *n.*, OBURZLIWOŚĆ, ści, *ż.*, skłonność do oburzenia się, die Stürmischkeit, *phys. et moral.* Prze ich ku sprawom zbawiennym ociętne oburstwo, [myłka *zam.* Ohurstwo *q. v.* 2], przyjść słusznie do tego nie mogłem, com sobie był zamierzył. *Smotr. Ex. pr.* OBURZYĆ, *OBÓRZYĆ, *f.* oburzy *cz. dok.*, Oburzać, *Obórzać, *Obarzać *niedok.*, (*Boh.* obořiti = zwalić, zburzyć; obořit se a) *ruere*, *labi*, b) *invehi in aliquem, increpare, objugare*; *Rag.* oboritti *evertere*, *praecipitare*; *Bosn.* oboriti, obaliti; *Croat.* oborujemsze *renitor*; *Ross.* обуреваться wystawionym być na burzę); poduszczać, aufbringen, böse machen, unruhig machen. Mężczyzna może łatwo być oburzony od krewnych na żonę. *Zab.* 16, 291. Wzorki zbierając, krytykując bez względu, nicując każdego, oburzyłeś na siebie wszystkich. *Teat.* 27, 22. OBURZAĆ się na kogo, powstawać przeciw komu, *vertere iras in aliquem. Cn. Th.*, gegen jemanden in Harnisch gerathen, seinen Zorn auslassen, auf ihn zornig losgehen. Wszystek świat przeciw apostołom powstał i oburzył się. *W. Post. W.* 382. Moskiewski gniewem obostrzony z wielką mocą ku Litwie się oburzył. *Biel.* 555. Nie walcz z nim, ani się nań obórzaj wojną. *Budn. Deut.* 2, 9. (nie podnoś wojny przeciwko nim. *Bibl. Gd.*). Nie oburzajcie się na nie, bo nie dam wam ziemi ich. *Budn. Deut.* 2, 5. (nie draźnijcie ich. *Bibl.*

Gd.). Poczynaj, posiadaj, a obórz się na nie wojną. *Budn. Deut.* 2, 24. (podnieś wojnę. *Bibl. Gd.*). Postronni słysząc o panów Polskich niezgodzie, oburzyli się na nie zewsząd. *Biel.* 30. Mahomet na cię się obórzył, na cię szabli dobywa, aby cię z królestwa zsadził. *Baz. Sk.* 533. Nim się na nas wyrwie, sami my się dobrowolnie obórzmy. *ib.* 69. Albo z nim zgoła nie walczyć, albo się nań z wielką mocą obórzyć. *ib.* 132. Obórzmy się na to Tureckie wojsko, uderzymy na nie. *ib.* 594. Wziąwszy z sobą tysiąc mężów, z nagła obórzył się na miasto. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 5, 5. — ˚§. Kazimierz, gdy się długo o królestwie Czeskim rozmyślał, kto inszy się na nie obórzył. *Biel.* 399. (pokusił się o nie). Gdy kto dobrze panu wierzy Hojnym funtem wszystko mierzy, A ˚nacz się kolwiek obórzy, Dziwno mu się wszystko sporzy. *Rej. Zw.* 231 *b.* OBURZYCIEL, a, *m.*, który oburza, der Sturmerreger, Bestürmer; *Bosn.* oboritegl.

OBUSTRONNY, *ob.* Obostronny.

OBUSZEK, szka, *m.*, *demin. nomin.* obuch, der Nacken oder Rücken einer kleinen Art. U czekana obuszek, *dorsum securis rostratae. Cn. Th.* — §. Mały obuch, gatunek broni, cf. nadziak, czekan, ein kleiner Streitkolben. Tak dobrze go obuszkami otłukli Węgrowie, że potym prędko umarł. *Biel.* 678. Warta go obuszkami, z zamku wyprowadzając aż za wrota, żegnała. *Pim. Kam.* 245. OBUSZKOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, *securi adversa tundere. Cn. Th.*, einen mit dem Artrücken schlagen, mit der umgekehrten Art hauen; obuchem czyli obuszkiem, na kształt czekana, bić, mit dem Streitkolben schlagen. Panowie chłopa obuszkować każą, że o leda co turbuje Jegomości. *Star. Ref.* 107. Chłopka ubogiego nie obuszkujmy, ale ten gniew na nieprzyjaciela zachowajmy. *Star. Ryc.* 31.

OBUTY, *ob.* Obuć. OBUW′, OBÓW′, ia, *m.*, (˚OBÓW′, i, *ż.*), OBUWIE, OBÓWIE, ia, *n.*; *Boh.* obuw; *Carn.* obûda; *Vind.* obuja, obuvalu; *Croat.* obùcha, obutel; (obojki = szmaty w bótach koło nóg, cf. obwinąć); *Bosn.* obuchja; *Rag.* obùchja; *Ross.* обувь; *Eccl.* обущи, обуще, обуща, обувеніе, сапогъ, башмаки; *calceamentum*, Fußbedeckung, Schuhe, Strümpfe, Stiefel. Szwiec szedł na jarmark z bótami i innym obuwiem. *Dwor. H* 3. Obów′ twoja nie zstarzała się na nodze twojéj. *Budn. Deut.* 29, 5. (obuwie wasze nie wiotszało. *Bibl. Gd*). Obuwie stare pochodzone *Ross.* отопокъ, отопочекъ. Obuwie chłopskie z boku zasznurowane *Ross.* поршень. Ziele srebrnik w obuw′ nakładłszy, podeszwami gołemi na nim chodząc, biegunkę wstrzymuje. *Syr.* 296. *Prov. Slov.* Ne trefuge sa každa obuw na každu nohu; (cf. trzewik). Na białą nogę obów′ kształtny wciąga, Który srebrnemi haftki jak najmocniéj sprząga. *Dmoch. Il.* 79. Obówie używane do grania tragedyi Greckiéj = *cothurnus. Hul. Ow.* 170. Obów′ staroświecki, i teraz niektórych zakonników, podeszwa ze sznurkami abo z rzemykami, *sandalium. Cn. Th.* Obów′ żołnierski staroświecki, *caligae. Cn. Th.*, *Eccl.* калиги; cf. trzewik, bót, skórnik, kurpie, nogawice, obnożnik, postoły, łapcie, chodaki, choboty, baczmagi. OBUWAĆ, *ob.* Obuć. OBUWACZ, a, *m*, który obuwa; *Ross.* обувальникъ; cf. *Boh.* obuwnik = szwec, szewc. OBUWIK, a, *m.*, *Cypripedium Linn.*, *Jundz.* 443; trzewik, *Kluk. Dykc.* 1; *Ross.* кокушкины сапожки, башмаки; Frauenschuh, eine Pflanze. OBUWINY *plur.*, obuwie, Stiefel, Schuhe, n. p. Antoni szkolne na nogi wdziawszy obuwiny, z katedr oratorskich dał się słyszeć. *Chrośc. Fars.* 398.

OBUZDAĆ, *ob.* Uzdać, ouzdać.

OBWACH, u, *m.*, odwach, hauptwach, kordegarda, z *Niem.* die Hauptwache. Daléj, daléj Mospanie chorąży, pójdźmy na obwach. *Teat.* 21, 11. W bęben biją, muszę iść na obwach. *ib.* 21, 138. W blizkości kordegardy i obwachu. *A. Zamoj.* 2, 34.

OBWĄCHAĆ *cz. dok*, w około powąchać, beriechen; *Ross.* обнюхать, обнюхивать; *Eccl.* обонявати, обоняти.

OBWADZIĆ, *f.* obwadzi *cz. dok.*, Obwadzać *niedok.*; (*Eccl.* обождати, обваждати, обаждати, оговаривати, обносити, доносити, клеветати, сыщикомъ быть; obmawianiem nabawić kogo zwady, bösen Leumund machen, bereden, verläumden; (*Rag.* obaditi, obadivati; *Bosn.* obaditi, osvaditi, opoviditi; *Dal.* oszvaditi, obvaditi; *Hung.* bevadolni; *Eccl.* важду на кого *defero*, *accuso*, (*ob.* Wadzić); *Ross.* вадить,важдать potwarzyć). Kto obwadza w tajemniku bliźniego, tego zatracę. *Budn. Ps.* 101, 5. (obmawia. *Bibl. Gd.*). Kto chodzi obwadzając, odkrywa tajemnice. *Budn. Prov.* 11, 13. (obmawiając. *Bibl. Gd.*). O wiarę moję obwadzony jestem od żydów. *Budn. Act.* 26, 7. (skarżą na mię. *Bibl. Gd.*). Obwadzenie, potwarz, *Ross.* важденіе; *Eccl.* обада, оболганіе, оклеветаніе; (*Dal.* obvadyenye; *Hung.* vadolas *accusatio*). OBWADZCA, OBWAJCA, y, *m.*, zwajca, obmowca, ein Leutebereder, Beschänder; *Bosn.* obvaditegl, osvaditegl *accusator*; *w rodz. żeńsk.* obvaditegliça. Mąż przewrotny napuszcza rosterk, a obwadzca rozłącza xiążęta. *Budn. Prov.* 16, 28; *not.* t. j. obmowca. *ib.* 18, 8.

OBWALIĆ, *f.* obwali *cz. dok*, Obwalać *niedok.*; *Vind.* prevaliti, okulvaliti, okulvalati, okulsvaliti; *Ross.* обвалить, обваливать; obracać w czym, potaczać w czym, in etwas herum wälzen. Obwalać powrozy w mące rzadkiéj z wodą ukwaszonéj. *Cresc.* 146. (*distg.* obalić).

OBWAPNIĆ *cz. dok.*, wapnem obwieść, otynkować, befalken; *Vind.* obapniti.

OBWAROWAĆ, OWAROWAĆ, *f.* obwaruje *cz. dok.*, opatrzyć, obmyślić przeciw czemu, versehen, verwahren wider etwas; (*Sorab.* 1. wóbwarnuyu, wokrutżam; *Vind.* obvariti, obvaruvati, obarovat, obarnati, obstrashiti; *Croat.* obvaruvam, chuvam; *Dal.* obarujem; *Bosn.* obarovati, ukloniti, cjuvati; *Rag.* obvàrovati, obarovati). Oprawili a obwarowali grób. 1 *Leop. Math.* 27, 66. (osadzili grób strażą. *Bibl. Gd.*). Zamek obwarowany, ogrodzony, obmurowany, osadzony żołnierzem. *Cn. Th.* Prawo obwarowało żony, aby im nie działa się krzywda od mężów. *Petr. Ek.* 7. Temi cnotami obwarowanego Piasta wszyscy czcili. *Krom.* 49. Obwarowanie, a) *actio*, das Verwahren, Versehen. — b) warunek, wszystko co do obwarowania czego służy, Verwahrung, Sicherstellung, Gewähr; *Vind.* obvaruvanje, obvarjenje, obaruvanje, obvarstvu, obvarifhtvu, varstvu.

*OBWAROWNIK, a, *m.*, obrońca; *Vind.* obaruvauz, obvarnik, obranovez, varih. OBWAROWNY, OWAROWNY, a, e, w warunek opatrzony, wohl verwahrt. *Incustoditus*, nieopatrzony, nieowarowny. *Macz.* (*Carn.* neobvarn *inevitabilis*).

OBWARZANEK, *ob.* Obarzanek. OBWARZYĆ, *f.* obwarzy *cz. dok.*, Obwarzać *niedok.*; *Boh.* obwařiti, obwařowati; *Croat.* obáram; *Bosn.* obariti, mallo provariti; *Ross.* обварить, обваривать; podwarzyć, etwas aufkochen, aufsieden lassen. Pigwy ku chowaniu w ipsymie obwarzają. *Cresc.* 413. Na obwarzaną kaszę tatarka się gotuje; potym wysuszona w stępie utłucze. *Kluk. Rośl.* 3, 265. Obwarzenie *Ross.* обварка, обварение.

OBWĘDROWAĆ *cz. dok.*, w około powędrować, umwandern; *Vind.* okulpopotuvati, obpotuvati.

OBWENCYA, yi, *ż.*, obrywka, Nebensportel, Accidentie. Niewiele ma na tym urzędzie obwencyj. *Tr.* Prócz pogrzebów, chrzcin i innych drobnych obwencyj, znaczną ma z dziesięciny intratę. *Teat.* 16, 72.

OBWESELIĆ, *f.* obweseli *cz. dok*, Obweselać *niedok.*; *Boh.* obweseliti, obweselowati; *Vind.* ovefeliti; *Bosn.* obeseliti; *Croat.* obveszelyújem; *Eccl.* обвеселяю; radości nabawić, einen erfreuen. Obweselisz go radością z obliczem twoim. 1 *Leop. Ps.* 20, 7. (rozweseli go. *Bibl. Gd.*). Ujrzysz je w kłopocie obweselone. *Żarn. Post.* 3, 790. Syn boży nam jest dan na obweselenie. *Kanc. Gd.* 39. Obweselał go sprawami swemi, tak że wiecznie pamiątka jego z błogosławieństwem. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 3, 7.

OBWIĄZAĆ, *f.* obwiąże *cz. dok.*, Obwięzywać, obwięzuje *niedok.*; *Boh.* obwazati, obwazowati; *Slov.* obwazugi; *Sorab.* 1. wobwažu, wobwazuyu; *Vind.* obvesati, okulvesati, obvesuvati, obvoslati; *Croat.* obvesújem; *Bosn.* obuzlati, obvezati; *Rag.* obuzlati, obvêzati; *Ross.* обвязать, обвязывать; §. 1) na około zwięzywać, rund um bebinden. Szczepy gliną, woskiem, z chustami obwięzują. *Macz.* — §. *2) *Transl.* *Obwiązać; *ob.* Obowiązać, obowięzywać. OBOWIĄZANIE, a) *actio*, obwięzywanie, das Umbinden. *obs*, *ob.* Obowiązanie, obowiązek. — b) Obwiązanie, OBWIĄZKA, i, *ż.*, OBWIĄZŁO, OBWIĄSŁO, a, *n.*, *Boh.* obáslo, (*ob.* Kądziel); *Sorab.* 1. wobwězk, wobwazk, wobdahwk; *Vind.* obvesa, zhesvesa; *Ross.* обвязка; *Eccl.* обвязло, обвяска, (*ob.* Fartuch): nawiązka, nawiązki, die Umbindung, die Bänder, die Bandage. Obuwia miejsce zastępowały obwiązania nóg płótnem. *Gaz. Nar.* 1, 274. *ob.* Onuca. — *Emplastrum in arboribus*, obwiąsło abo obwiązanie, gdy szczepy gliną, woskiem z chustami obwięzują. *Macz.* — *Cestus*, obwiąsło, opasanie, związanie. *ib.* Łazarz wyszedł z grobu, mając ręce związane obwiązkami grobowemi. *Sekl. Jan* 11; *not.* «chustami». Pieluchy i obwiązki dziecinne. *Żarn. Post.* 21 *b.* Obwiąsło, którym obwięzują snopy. *Dudz.* 47. powiąsło, powrosło, das Strohband, Garbenband. *Diadema*, obwiązka główna z purpury, jaką królowie nosili. *Macz.* (cf. zawój). Dąb sam tylko jeden był stojący, Wielką liczbę na sobie obwiązek noszący, I tabliczek pamiętnych. *Otw. Ow.* 336; *sensu ambiguo*, może alluzya *ad nom.* obowiązek, *votum*.

OBWICIE, *ob.* Obwinąć.

OBWIĘDNĄĆ *nijak. jedntl.*, w około nieco powiędnąć, umwelken, rund um etwas welk werden; *Vind.* sveniti, obveniti, obvedleti; *Carn.* ovvęnem, -neti.

OBWIEŃCZYĆ *cz. dok.*, w koło uwieńczyć, rund um bekränzen; (*Ross.* обвѣнчать ślub dawać); *Bosn.* okruniti; *Vind.* obvenzati, obkrienzati.

OBWIEŚ, *ob.* Obieś.

OBWIEŚĆ, obwiódł, obwiedli, *f.* obwiedzie, obwiodę *cz. dok.*, Obwodzić *niedok.*; *Boh.* obwedu, obwědsti; *Sorab.* 1. wokowo wodżu; *Ross.* обвесть, обводить; wieść na około czego, rund um etwas herum führen. Obwiodłem go wszędzie. Obwodził wojsko koło lasu. *Tr.* — §. Obwieść czym = otoczyć czym; (*Boh.* odělati, odělawati); mit etwas umgeben, einschließen. Miasto murem obwiódł. *Min. Ryt.* 2, 40. Tu Mincyusz swe brzegi zielonemi trzciny obwiódł. *Nag. Wirg.* 511. Obwodzenie murem = obmurowanie. Wieńcem topolowym swą obwiódłszy głowę. *Hor.* 1, 43. *Kniaź.* (*tempora vinxisse corona*). Rozpór u szaty obwiedziesz bramą, by się nie rozdzierał. *Bibl. Gd. Exod.* 28, 32. (ma mieć obwodkę w około. *Budn.*, obszyjesz go, obramujesz). Portret królewski, obwiedziony dużemi brylantami. *Gaz. Nar.* 1, 373. besetzt mit Brillanten. Niebo chmurą się obwiedzie. *Bardz. Trag.* 490. mit Wolken sich beziehen, überziehen. Dymy niebo obwodzą, las ciemnością okryty. *A. Kchan.* 81. Stawiają domy z belek, z nadworu obwodzą smołą. *N. Pam.* 14, 180. (posmarują, powlekają). — §. *Transl.* Obwodzić woźnym, woźnego na świadectwo zażywać, gerichtlich besichtigen lassen. Rany niegdy przez woźnego bywały obwodzone, i przez świadki dowodzone. *Herb. Stat.* 243. *Tarn. Ust.* 142.

OBWIEŚCIĆ, *f.* obwieści *cz. dok.*, Obwieszczać *niedok.*; *Vind.* posnaniti, resglasiti, resozhititi; *Croat.* nazveschati, nazvescham, ochitùjem, opovidam; *Bosn.* navistiti; *Rag.* navjêstiti, navjestivati, (uvjesctiti *instruere*); *Ross.* обвѣстить, обвѣщаю, возвѣстить, возвѣщать, повѣстить, повѣщать, извѣстить, извѣщать; *Eccl.* извѣщавати, народствовати, народствую, вѣтую; wieść przynosić, oznajmować, donosić, powiadać, ogłaszać; hinterbringen, verkündigen, ankündigen, bekannt machen, kund machen, kund thun, zu wissen thun. Obwieszczam co komu, abo kogo czym. *Cn. Th. Dudz.* 12. Obwieszczają mię, *accipio nuntium. Cn. Th.* Obwieścić szczęście *Ross.* благовозвѣщать. Obwieścił mię listem o weselu córki. *Kras. Pod.* 2, 42. Nazajutrz był obwieszczonym o nieszczęśliwym przypadku. *Mon.* 70, 745. Żadna strona nie ma attakować drugiéj, póki się wprzód dziesięciu dniami nie obwieszczą. *N. Pam.* 2, 241. Bóg, ile razy strasznym się chciał obwieścić światu, w ogniu się pokazywał. *Bals. Św.* 2, 162. Obwieszczam, opowiadam co złego, *obnuntio. Cn. Th.* Wie niebo, co nam taić, wie co nam obwieścić. *Kras. Baj.* 35. t. j. objawić, offenbaren. Obwieszczam co pismem publicznym jawnym, *promulgo*, *proscribo. Cn. Th.* Obwieszczam obranego na urząd, ogłaszam. *ib.* Obwieszczenie, ogłoszenie, *Rag.* licba, (cf. liczba); *Ross.* возвѣстіе, извѣщеніе, извѣстіе; *Eccl.* на-

родствованіе. Obwieszczenie pismem, intymacya, programma, schriftliche Ankündigung. Obwieszczenie względem ksiąg elementarnych, pismo komisyi edukacyi narodowéj podane. *Zab.* 14, 191. OBWIEŚCICIEL, *ob.* Obwieszczyciel.

OBWIESIĆ, *f.* obwiesi *cz. dok*, *Obwieszywać, *obwieszuję *częstotl.* Obwieszać *niedok.*, §. a) w koło pozawieszać, obiesić, powiesić, aufhängen, aufhenken; *Boh.* obwěsyti; *Vind.* obviľuvati; *Ross.* обвѣсить, обвѣшивать, увѣшать, увѣшивать. Krzyżacy nie tylko pospólstwo, ale też i szlachtę obwieszywali. *Krom.* 476. Uczynisz sień w przybytku, obwieszenia sienne z bieli kręconéj. *Budn. Exod.* 27, 9. (opony téj sieni z jedwabiu kręconego. *Bibl. Gd.*); t. j. obicia, zasłony, *Sorab.* 1. wobwěschki; *Vind.* obiesha, obesilu, okulvisek, okulvifs, okulvisenje, die Umhänge, Vorhänge, Tapeten. — §. b) *Transl.* Spuścić, powiesić; *Boh.* ochljpiti, ochlipowati; *Ross.* свѣсить, свѣшивать; hängen lassen, sinken lassen, fallen lassen; *ob.* Obwisnać. Koń skoro nie zdrów, uszy obwieszuje. *Otw. Wirg.* 450. Obwiesił skrzydła. *Cn. Ad.* 1375. cf. zwiesił nos, spuścił ogon, z nosem poszedł, osowiał.

OBWIESZCZAĆ, *ob.* Obwieścić. OWIESZCZALNY, a, e, obwieszczający, obwieszczaniu służący, Verkündigungs-, Ankündigungs-; *Ross.* извѣстительный, вѣстовой, вѣстовый; *Eccl.* извѣщательнъ. Pozwy inaczéj nazywano obwieszczalne listy. *Czack. Pr.* 2, 204. *ib.* 105. *Steb.* 2, 188. *Obwieszczy. *Chodk. Kost.* 68. OBWIESZCZYCIEL, a, *m.*; *Bosn.* navistitegl; *Rag.* navjèstitegl, navjestnik; *Croat.* nazveszitel, ochitnik; *Ross.* возвѣститель, извѣститель, вѣщатель, вѣстовщикъ; opowiadacz, oznajmiciel, ogłosiciel, der Verkündiger, Ankündiger. Mędrki dzikiemi wyrazami zasępiają powieści swoje, i jak gdyby byli wyroków tylko samych obwieszczycielami, ćmią je i kryją zawiłością. *Kras. Pod.* 2, 108. *W rodz. żeńsk.* OBWIESZCZYCIELKA, i; *Croat.* nazvesztitelicza; *Rag.* navjèstitegliza, navjstniza; *Ross.* извѣстительница, возвѣстительница.

OBWIESZENIE, *ob.* Obwiesić, obiesić. OBWIEWAĆ, *ob.* Owiewać.

OBWIEŹĆ, obwiózł, *f.* obwiezie *cz. dok.*, Obwozić *niedok.*, w koło czego zawieźć, fahrend herum führen; *Vind.* obvositi, okulvositi, okulpelati; *Ross.* обвезть, обвозить, катать, катывать.

OBWIĘZYWAĆ, obwięzuje, *ob.* Obwiązać, obowiązać.

OBWILŻYĆ, *cz. dok.*, Obwilżać *niedok.*; *Boh.* obwlažiti, obwlažowati; *Slov.* obwłažugi; *Sorab.* 1. wowožnam, wowožnofczam; *Vind.* omokriti, ovlashiti; *Rag.* ovlaxiti, ovlaxniti; *Bosn.* ovlasggniti; *Croat.* ovlasùjem, ovugnujem; *Eccl.* оусырити, cf. sér, serzyć; umfeuchten, rund um befeuchten. OWILGNĄĆ, *nijak. jednotl.*, wilgotnym się stać, feucht werden; *Rag.* ovùghnuti; *Eccl.* усырѣти.

OBWINĄĆ, OWINĄĆ, *Perf.* obwinął, obwił, *Partic.* obwinięty, obwiniony (cf. obwinić), obwity, obwiły, *f.* obwinie *cz. jednotl.*, OBWIJAĆ *niedok.*; *Boh.* obwinauti, obwinowati, obtočiti, obtačeti; *Sorab.* 1. wobwihnu, wóbwihyu; *Vind.* obit, obivat, obviti, oviti, okulviti, vijati, obdiati; *Carn.* okklęnem; *Rag.* ovitti; *Croat.* obvíam, ovíam; *Ross.* обвить, обвивать, обвернуть, обвертывать; *Eccl.* взвиваю; zwijać koło czego, herum wickeln, umwickeln, umwinden. Obwiń tę słoninę papierem we czworo. *Sienn.* 499. Józef ciało pańskie prześcieradłem czystym obwił. *Pim. Kam.* 256. Obwinąć w pieluchy *Ross.* пеленать, спеленать. Obwinąć się *Ross.* опахнуться, опахиваться. Widzimy często najwyborniejsze książki w ręku kramarzów, skazane na obwijanie towarów. *Zab.* 7, 100. (cf. na placki, na trąbki, na obwoluty). Obwinąć koło drzewa latorosłki, *coronae in modum circumdare coles arbori. Cn. Th.*, opleść, umflechten. Tyki rozmaite w ręce swe brały, winną chmieliną obwite. *Otw. Ow.* 137. Bluszcz drzewny około drzew wysokich się pnie i obwija. *Syr.* 886. Było mirtowe drzewo rozłożyste; obwił się wąż około jednéj gałęzi. *Warg. Wal.* 24. schlang sich herum. Cerber wężami owiły łeb mający. *Bardz. Luk.* 106. Włosy wężami obwiła Megera. *Bardz. Trag.* 485. — *Figur.* Słowa w jedwab' obwijać. *Zab.* 14, 117; albo w bawełnę. *Mon.* 65, 181; (*oppos.* bez ogródki mówić, ununwunden, w brew'), mit der Sprache nicht gerade heraus wollen, umwinden. Subtelność rozumu ludzkiego może tak dobrze ustroić kłamstwo, że go od prawdy nie rozezna; a z drugiéj strony prawdę tak obwinąć w obłudne wynalazki, że się tak szpetna pokaże, jak kłamstwo. *Kłok. Turk.* 167. OBWICIE *subst. verb.*, *Ross.* обвивка, §. a) *actio*, obwijanie, obwinienie, das Umwickeln. — §. b) Obwicie, obwinięcie, to, czym co obwijają, obwolut, der Umschlag, worin man etwas einwickelt; *Bosn.* obojak; *Croat.* obojek, obojki *veteramentum panni involvendis pedibus ad frigus arcendum.* (*Ross.* онуча, płótno lub sukno, którém chłopi nogi obwijają). OBWIJACZ, a, *m.*, *Chirurg.* bandaża, obwiązki, die Bandage; *Boh.* obtačka; *Ross.* обвертка. Obwijaczami ranę nie tęgo, ani też ciasno umocnić, boby się rana zaognić mogła. *Perz. Cyr.* 70. *et* 85.

OBWINIĆ, *f.* obwini *cz. dok.*, Obwiniać *niedok.*; *Boh.* obwiniti, obwinowati; *Slov.* obwinugi; *Carn.* obdolshim; *Vind.* obdoushit, okriviti, obzijati; *Croat.* kriveti, krivim, okrivlyùjem, pokryvlyujem; *Rag.* okrîviti tkoga, obàditi, obuzrocciti, (*oppos. Rag.* opravdati *culpa liberare*); *Bosn.* okriviti, (*distig. Bosn.* oviniti *vinolentum facere*); *Ross.* обвинить, обвинять, затѣять, затѣвать, клепать, поклепать, оговорить, оговариваю; *Eccl.* зазираю, осуждаю, клеветати, клевещу, нанести вину, оглаголати, оглаголовати; §. a) winować kogo, winę mu zadawać, nań zwalać, einen beschuldigen. Obwiniam kogo o co. *Cn. Th.* — §. *b) Obwiniać kogo w czym, *abo* obwiniać kogo czym, winnym go osądzić, einen für schuldig erklären. Dwu kapłanów dali ściąć rajce, obwiniwszy je w złodziejstwie. *Biel.* 362. Dwoma grzechami Dawid król był obwiniony. *Kulig. Her.* 24; *Boh.* winnjk. Śmierć złoczyńców, także kradzieżą jaką i występkiem obwinionych, bogom wdzięczna. *Warg. Cez.* 137. — §. c) Obwiniać kogo u sądu o co, skarżyć na kogo u sądu, pozywać kogo, zadawać komu, einen anklagen. *Cn. Th.* Obwiniający *Ross.* обвинительный. Trzeba wiedzieć, kto ma być powodem, aktorem, a kto obwiniony, *reus. Groick. Obr.* 185; *Boh.* nařčený pozwaniec. — Bezpiecznie żyjesz, gdy bez ob-

winienia. *Fredr. Ad.* 2. t. j. bez winy, schuldlos, niewinnie, *integer vitae, etc.* Obwinienie, *Boh.* nařek, (cf. narzekać); *Vind.* obdoushenje, okriulenje, doushenje; *Eccl.* виновство, возрокъ, нꙁвѣтъ, извиненіе; *Ross.* оговоръ. Obwinienie fałszywe, potwarz *Ross.* всклепъ, приклепъ. OBWINIACZ, OBWINICIEL, a, *m.*; *Vind.* dovshivz, obdoushovez, obzijavez; *Rag.* okriviteġl, osvaditegl; *Croat.* okrivitel, pokrivitel; *Ross.* оговорщикъ, винитель, обвинитель; *Eccl.* оглагольникъ; obwiniający kogo, oskarżyciel, der Beschuldiger, Ankläger. Gdzież są oni obwiniacze twoi? nikt cię nie osądził? *Sekl. Joan.* 8. (oni co na cię skarżyli. *Bibl. Ged.*). *W rodz. żeńsk.* OBWINICIELKA, i; *Rag.* okrivitegliza, osvaditegliza; *Vind.* dovshivka; *Ross.* обвинительница. OBWINIENIE, OBWINIONY, *ob.* Obwinąć *et* Obwinić. OBWINIĘCIE, OBWINIĘTY, *ob.* Obwinąć.

OBWIODĘ, obwiedzie, *ob.* Obwieść. OBWIONĄĆ, *ob.* Owiać. OBWIOZĘ, *ob.* Obwieźć.

OBWISNĄĆ, OWISNĄĆ, *f.* obwiśnie, *Partic.* obwisły, *neutr. jednotl.*, zwisłym się stawać, obwiesić się, schlapp werden, herab hängen; *Sorab.* 1. wobwisznu, wobwiszuyu; *Vind.* dolvisiti; *Ross.* обвиснуть, нависнуть, свиснуть, отвиснуть, (ввиснуть, ввисать wklęsnąć). W tym zachoruje sokoł bystropióry, Obwisły skrzydła, łeb mu osowieje. *Kniaź. Poez.* 3, 105. *Żebr. Ow.* 370. Obwisł z bojaźni, spadał jak nieżywy na ziemię. *Ossol. Baj.* 2. W bolu najmocniejszemu owisną ramiona. *Przyb. Milt.* 291. Obwisły, *Vind.* slaboshilast, slabovuden, dolspushen, powisnjen; *Ross.* обвислый, навислый, отвислый, свислый. Kapelusz z obwisłemi brzegami. *Tr.* Obwisłych uszu, *ob.* Kłapouszy. Kto tych zuchwalców na obwisłe morze Puszcza bez stéru i przewodniéj zorze? *Zab.* 16, 318. pochyłe; *Boh. et Slov.* obwýšny *acclivis*, pochodzisty.

OBWITY, *ob.* Obwinąć. OBWIJKA, i, *ż.*, obwicie, rzecz do obwijania służąca, Bandage. Panie cyruliku, za tak niespodziane szczęście, musisz przynajmniéj przez siedm lat pana golić darmo, a pani darmo obwijki dawać. *Teat.* 16. c, 118. (flejtuszki). — §. *Botan.* Gatunek kielicha najpospolitszy, *perianthium*, ściśle do korony przytulony. *Bot. Nar.* 95. die gewöhnlichste Art Blumenkelche, die sich hart an die Krone anschließen.

OBWÓD, odu, *m.*; *Ross.* обводъ; §. a) obwodzenie, obwiedzenie, die Herumführung. Myśl wasza, aby wielkiemi a nieporządnemi obwody tam i sam rozerwana nie była, rzecz swą temi opiszę opłotkami. *Jan. Lig. A* 3 *b.* — §. Otoczenie, ogrodzenie, die Umgebung, Einschließung; *Carn.* okulishe; *Ross.* ободъ, ободокъ, ободочикъ. Miasto otworzyste bez obwodu murów. 1 *Leop. Prov.* 25, 28. Krzywość albo okrążność koła, obwód (*ob.* Obod) niektórzy zowią. *Mącz.*, der Radekranz. Obwód czyli krzywizna koła, *curvatura. Śniad. Alg.* 2, 118. Na takich kołach chyba obwód opadnie, sprychy lat kilka trwają. *Torz. Szk.* 28. — *Math.* Obwód figury, *perimeter. Geom.* 1, 229, der Umfang; (*ob.* Objąt, objątek, objęcie). Summa wszystkich boków figury nazywa się jéj obwodem. *Łęsk.* 16. Obwód, *circumferentia, peripheria. Solsk. Geom.* 5. *Rog. Doś.* 3, 24. Obód, półobodu. *Grzep. Geom. L* 2. Ten portret nie ma żadnej żywości, obwód głowy jest nie do rzeczy. *Teat.* 39, 101. (rys, profil). Jowisz obwód od okręgu ziemi jedenaście razy ma większy. *Stas. Buff.* 79. (obieg). — §. *Transl.* Zaraz go obwód najpiérwszych otoczy, Wszyscy w głuchym milczeniu zwrócili nań oczy. *N. Pam.* 22, 115. Tronów obwodem zdrada. *Stas. Num.* 2, 193. (t. j. zdrady je otaczają). Ściągną z ciebie ten obwód, to zawicie, aż do ostatniej skóry. *Pilch. Sen. list.* 3, 323. obwinięcie, Hülle. Każdy obywatel życzy sobie mieć obwód i granice swych praw. *Gal. Cyw. praef.*, den Umfang. — §. b) Obwód prawny, oświadczenie urzędowne, (*ob.* obwodzić woźnym); gerichtliche Zeugenstellung. Nic ci to nie będzie pożyteczno czasu pomsty i obwodu. 1 *Leop. Syr.* 5, 1. OBWÓDKA, i, *ż.*, obrąbek, brzeg, der Saum, die Einfassung. Rozpor u szaty ma mieć obwodkę w koło, aby się nie rozdzierała. *Budn. Exod.* 28, 32. (rozpor obwiedziesz bramą. *Bibl. Gd.*). Tablica srebrna pozłacaną obwódką obwiedziona. *Gaz. Nar.* 1, 274. — *§ Palec cisnąć *obwodą. *Hul. Ow.* 41. (obrączką, pierścieniem). OBWODNIA, i, *ż.*, OBWODNICA, y, *ż.*, objętość, objątek, der Umfang, die Umgebungen. Całą płaszczyznę wsi i jéj obwodnią na mappę przenieść. *Czack. Pr.* 2, 182. Pola te pewnym wymiarem czyli obwodnicą ograniczył. *Steb.* 2, 233. OBWODNY, a, e, obwiedziony, otaczający w koło; *Ross.* обводный; rings herum geführt, herum gehend. Mur obwodny cały folwark zamykający. *Świtk. Bud.* 87. OBWODZIĆ, *ob.* Obwieść. OBWODZICIEL, a, *m.*, który obwodzi co; *Eccl.* ободитель; der Herumführer. *Munitor*, obroniciel, obwodziciel murem. *Mącz.*, cf. obmurować.

OBWOINA, y, *ż.*, ziele, *apocynum repens Mathiol.*; *aconitum lycoctonum Linn.*, Hundskraut. *Cn. Th.* 583.

OBWOŁAĆ, *f.* obwoła *cz. dok.*, Obwoływać *frequ.*, obwołuje *cont.*, obwieszczać głosem, ogłaszać, zapowiadać, ausrufen, öffentlich kund machen; *Sorab.* 1. wobwówam, wuwowam, wozyewam, pžipowedam; *Vind.* oklizat; *Ross.* окликать, окликнуть, обнародовать, обнародывать. Ogień obwołać. *Szczerb. Sax.* 299. Obwołać rozkazał, aby się wszyscy do przodków swych religii wrócili. *Warg. Wal.* 279. Język nasz jest to ów pan woźny, co wszystko obwoływa złe i dobre. *Rej. Zw.* 140 *b.* Apostołowie wszyscy o tym bardzo obwołali, i głośno to światu opowiedzieli. *Rej. Post. P p* 2. Obwołanie, *Carn.* okkliz; *Ross.* обнародованіе. Aukcya abo obwołanie na przedaż sekt filozofskich (z Lucyana). *Min. Ryt.* 1, 299. (licytacya). — §. A po coś panie bracie przyszedł między pany, Kiedyś tu w naszym kole nie jest obwołany? *Papr. Kol. H* 4 *b.* (nie wezwany). — §. *Aliter:* Cnota jego jasna, dzieła znaczne, zasługi obwołane. *Jag. Wyb. A* 2 *b.* t. j. głośne, sławne, słyną, berühmt, laut gepriesen. OBWOŁYWACZ, a, *m.*, *proclamator. Cn. Th.*, der Ausrufer. Do téj boskiéj sprawy obrał Bóg Jezusa; jego a nie żadnego inszego chciał mieć tak wielkiéj rzeczy i obwoływaczem i wykonaczem. *Smalc.* 2. *ib.* 34.

OBWOLUT, u, *m.*, z *Łac.*, obwicie, obwinienie, do obwijania służące; *Boh.* obalowacý papjr, obálka; *Vind.* savijanski popir; *Ross.* оберть, завертка; der Umschlag,

zum Einwickeln. Trzymając w ręku chwilę one obwoluty Rzuci w komin. *Pot. Arg.* 605.

OBWSTĄŻKOWAĆ, *f.* obwstążkuje *cz. dok.*, wstążkami obszyć; *Ross.* торочить, оторочить, оторачивать; mit Band einfassen. Jam te pantofle sama obwstążkowała. *Teat.* 36. *c*, 17.

***OBWYSZ, OBWYŻ** *adverb.*, (*Boh. et Slov.* obwyšny *acclivis*), przywyżéj, nieco wyżéj, etwas höher. Groby Turcy w *obwysz wystawiają, żeby tam pies nie wskoczył. *Paszk. Dz.* 93. W przegrodach ma być próg spodni *obwysz we drzwiach, aby prosięta za matką wyskoczyć nie mogły. *Cresc.* 566. Widział dyabła, jako chłopa, statury obwyż. *Birk. Exorb. D* 3 *b.* Biskup obwyż, jakoby na majestacie siedział. *Gorn. Dw.* 153.

OBY! *interj.* boże daj to! duszkosz! by! *Boh.* kyž, (cf. kiedyby, gdyby); *Slov.* o kebi, keďbi, keď; *Sorab.* 1. o dy, o fa; *Vind.* bug oteu; *Bosn.* da; *Croat.* dàbi; *Eccl.* обы; o wenn doch! Gott gäbe, daß! Oby szczęście z pięknością twą szło równą drogą. *Hul. Ow.* 52. Oby mi lata i dech dotąd służyć miały, Ażby twe dzieła wspomnieć godnym rymem śmiały. *Nag. Wirg.* 499. *Obych (obym) u ciebie sądzony był jako zdrajca, *radbych (= radbym) pod miecz téj szyi nadstawił. *Sk. Dz.* 1042.

OBYĆ się, obył, *f.* obędzie się *recipr. dok.*, Obywać się *niedok.*, §. 1) obejść się, *α*) Obejść się bez czego, sich ohne etwas behelfen. Król wziął sobie to za punkt wielki polityki, aby kraje jego obyły się bez zagranicznego przemysłu. *Pam.* 85, 1, 101. Wcale bylibyśmy się obyli bez téj łaski. *Teat.* 17, 124. Stary mąż młodéj żony, bez koadjutora się nie obędzie. *Teat.* 15, 48. — *β*) Obejść się czym, przestawać na tym, sich mit etwas begnügen, damit behelfen. Połowicę skarbu Oktaw wojsku rozdał; czym kontentowani i oni byli, i Oktaw się obył. *Chrość. Fars.* 152. — §. 2) Obyć się gdzie, długo pomieszkać, pobyć (*ob.* Obywać), eingewohnt seyn, lange an einem Orte wohnhaft seyn. Nie obył się tam, nie zagrzał miejsca, nie skwasił tam. *Cn. Th.* 584. Nimfy, Satyrowie, gorale, Sylwani, Ziemię raz sobie zdaną, niech w wieczność osiędą; Czy wierzycie, że i ci na niéj się obędą? *Żebr. Ow.* 7. — *§ *Obydzie go wiatr. *Żebr. Ow.* 387. obejdzie; *ob.* Obejść, obchodzić.

OBYCZAIĆ, *ił*, *i*, *cz. niedok.*, obyczajów nabawiać, polerować, obyczajnym czynić, gesittet machen. Religia obyczai narody, łagodzi dzikie umysły. *Stas. Num.* 2, 204. Pracy jego tak potrzebne do uszczęśliwienia każdéj zobyczajonéj społeczności. *Pam. Warsz.* 4, 47. *Czart.*, (ucywilizowanéj; *Bosn.* uobicjaiti *inducere in consuetudinem.*).

OBYCZAJ, u, *m.*, **OBYCZAJEK**, jku, *m.*, *dem.*; *Boh.* obyčeg; *Slov.* običag; *Dal.* obicsay; *Croat.* obichay, (*Croat.* obiknujem = nawykam, obiknenye = nawyknienie); *Slav.* obicsaj; *Bosn.* obicjaj, nauk, (cf. nawyknąć, nauka; *Bosn.* obiknutise = nawyknąć); *Sorab.* 1. nawoženo; *Rag.* objcjaj, nauk *assuetudo*, *ritus ecclesiasticus*, (obicjajnik = rytuał); *Ross.* обычай, обыкновеніе, (обыкнуть, обыкать, навыкнуть, навыкать nawyknąć); *Eccl.* нлоукъ, привычка, навыкъ; (*Etym.* wyknąć, zwyknąć); *§. 1) obyczaj, zwyczaj, zwykły sposób, nałog, Gewohnheit, Gebrauch. Mieszając się między żołnierzami, często słyszał, że oni słów wolnych i niecudnych używają, jako pospolicie takowi mają w obyczaju. *Wys. Aloj.* 36. Musimy używać słów między pospólstwem w obyczaj wziętych. *Kosz. Cyc.* 126. Tak obyczaj otrzymał; *ita usum receptum*. *Mącz.* Łańcuchy jakieś widzę, nad obyczaj długie. *Paszk. Dz.* 55. Według ustawy i obyczaju kościoła powszechnego. *W. Post. W.* 250. — §. 2) Obyczaj *differt* a zwyczaj, *ut cum dicimus*, ma swój obyczaj lato, dzieciństwo, zima, wino, grunt ten abo ów, koń, i. e. własność, przyrodzenie, *at* zwyczaj *est* nałog. *Cn. Th.*, eigenthümliche Art und Weise, Sitte; *Boh.* mraw; *Sorab.* 1. nawoženo, cžahnidba; *Vind.* sadershtvu, sadershanje, shega; *Rag.* cbjuud, uvadiza; *Bosn.* chjud, narav, (cf. narów); *Ross.* обычай, норовъ, нравъ, ухватка. Zwyczaj mało się odmienia od obyczaju w słowie. Zwyczaj właśnie jest, przez który się dzieje obyczaj, gdyż obyczaj staje się z zwyczaju. A jako obyczaj, tak też zwyczaj przynależy samemu człowiekowi rozumnemu. U Polaków za jedno czasem się bierze zwyczaj, obyczaj, nałóg, nałożenie się czemu, przyzwyczajenie etc. *Petr. Et.* 120. Obyczaje są sprawami wolnemi człowieka, przyjmującemi powodowanie się i prawidło. *Mon.* 75, 315. Mówimy pospolicie, każdy ma swój obyczaj, t. j. każdy ma coś osobnego od natury danego, czego inszy nie ma. *Petr. Et.* 120. Osobliwie cztery złe zwyczaje u nas w obyczaj weszły. *W. Post. Mn.* 351. sind bey uns zur Sitte geworden. Co kraj, to obyczaj, ländlich, sittlich, *de moribus hominum*, *de fertilitate terrae*, *plantarum*; nie wszędy się wszystko jednako rodzi. *Cn. Ad.* 338. *Ross.* Что городъ, то норовъ, что деревня, то обычай. Mówi Ruś: szto horod, to *norow; zwyczaj tam taki i tu taki być może. *Pim. Kam.* 20; *Slov.* kolko kragow, tolko običagi. Nie z obyczajmi, ale do obyczajów, jak mówią, jeździć każdy musi. *Stryjk.* 78. (cf. kiedy jesteś między wrony; *ulula cum lupis*; *Slov.* podla običage; *cum fueris Romae*, *Romano vivito more*). Bóg przez 30 lat obyczaje Izraelitów cierpiał na puszczy. 1 *Leop. Act.* 13, 18. (złe obyczaje, niesworność, nieposłuszeństwo). Alexander nie mógł się odjąć występkom a nieobyczajom, których się był za młodu od Leonidesa napił i nauczył. *Glicz. Wych. L* 8. (złym nałogom). Psują dobre obyczaje złe rozmowy. *Modrz. Baz.* 215; *Ross.* худыя общества портятъ хорошие нравы, (złe towarzystwo psuje dobre obyczaje). Czas w nim może odmienić serce jego harde, Z zabaw leśnych zatrzymał obyczaje twarde. *Teat.* 45. *c*, 46. Starych i młodych obyczaj przeciwny. *Pot. Jow.* 133. Dobrzy bakałarze nietylko czytać dzieci uczą, ale i innych obyczajków uczciwych, aby w jedzeniu, w staniu, w chodzeniu, w mowie przystojnie sobie poczynali. *Gorn. Dw.* 343. Obyczajek, *mosillus*. *Mącz.* Obyczajów dobra nauka, (*ob.* obyczajna, obyczajowa, moralna nauka). Obyczajów poprawiacz, stróż, naprawca publiczny, urzędowy, *censor*. *Cn. Th.*, *Rag.* nadchjudnik *morum magister*, nadchjudnos, nadchjudstvo *morum praefectura*. — §. *3) Obyczaj, sposób, kształt, gatunek, rodzaj, die Art und Weise, Mittel. Wszystkich obyczajów zażywa, jakoby nieprzyjaciela ubłagał. *Sk. Dz.* 1064.

Szukali obyczaju, jakoby go zabili przez zdradę. *Sekl. Marc.* 14. Nie tylko na to trzeba mieć wzgląd, co kto czyni, ale też którym obyczajem działa. *Ezop.* 50. By w najlepszy obyczaj ta miłość była, jednak za sobą osławę ciągnie. *Gorn. Dw.* 293. Wszelkim obyczajem podobać mu się pragnie. *ib.* 12. Bóg ma wiele obyczajów u ludzi niepodobnych, któremi wywieść może z wszystkich przygod. *Sk. Kaz.* 66. O dziwnym obyczaju swego nawrócenia ś. Paweł sam pisze. *Sk. Żyw.* 1, 55. Uchodził kryjomym i pokątnym obyczajem. *ib.* 1, 176. W prawie dano obyczaj, jako się opiekunowie sprawować mają. *Saxon. Art.* 35. Król Czeski przyzwolił dać Mieczysławowi Dąbrówkę tym obyczajem, jeżeli się ochrzci. *Biel.* 33. t. j. pod tym warunkiem, unter der Bedingung. Zbawiciel nasz ten obyczaj śmierci sobie obrał, który .... *Kucz. Kat.* 94. (rodzaj. *edit.* 2.). OBYCZAJNOŚĆ, ści, *ż.*, (cf. dworstwo obyczajów), grzeczność, die Sittsamkeit, Höflichkeit; *Boh.* mrawnost, moresnost; *Rag.* obicnos *humanitas*, obicjajnos *assuetudo*; *Vind.* fletnost, lepovishnost, pohleunost, lepudershnost, prausadershnost; *Sorab.* 1. czahnidbnofcž; *Ross.* благонравіе, добронравіе. Obyczajność uważa co mówić i czynić przystoi. *Zab.* 4, 146. Obyczajność jest dowodem powierzchownym umysłu łagodnego. *Zab.* 1, 43. Obyczajność jest rodzaj niejakich spraw, w których przez ćwiczenie i zwyczaj do jakowéjś przychodzimy gotowości. *Mon.* 70, 317. Pewne prawidła, zwyczajem krajowym stwierdzone, obyczajnością mianuję. *ib.* 71, 34. Nieobyczajność zamyka w sobie występki i sprosności, jako pijaństwa, fryerstwa i t. d. *Glicz. Wych. L* 8 *b.* OBYCZAJOWY, OBYCZAJNY, a, e, §. a) do obyczajów abo życia cnotliwego należący, moralny, Sitten-, Moral-; *Boh.* mrawny, moresny; *Sorab.* 1. czahnidbené, czahnidbné; *Carn.* sadershliv; *Rag.* obicni = zwyczajny; (*Rag.* obicjan *humanus*); *Bosn.* obicjajni *consuetus*; *Slav.* obicsan = ludzki, obicsajan = zwyczajny; *Ross.* обыкновенный = zwyczajny, нравоучительный, нравственный moralny; *Eccl.* нравный *ethicus.* Część filozofii o powinnościach wszelkich stanów ludzi, nauką moralną czyli obyczajną nazywamy. *Mon.* 70, 317. *ib.* 76, 150; *Rag.* filozofia nadchjudna, chjudorèdna, chjudorèdnos; *Ross.* нравоученіе. Bardzo pięknie o obyczajnéj nauce mówią, von der Sittenlehre, a bardzo daleko obyczajami od niéj się odsuwają. *Wyrw. Geogr.* 325. Obyczajne prawdy. *Bals. Niedz.* 192. (t. j. moralne, z nauki moralnéj). Każda przypowieść Chrystusowa zamyka w sobie skutkującą obyczajną prawdę. *ib.* 1, 117. — §. b) Obyczajny, obyczajnie *adverb.*; (*Boh.* obyčegny, obyčegné; *Slov.* običegný; *Ross.* обычайный, обычно = zwyczajny); dobrych obyczajów, gesittet, wohl gesittet; *Vind.* zheden, fleten, lepovishen, napraulen, sadershezh, saderfhtvan, pohleun; *Ross.* благонравный, добронравный, степенный; *Eccl.* легконравный. Obyczajnym jestem *Eccl.* добронравствую; *oppos.* злонравствую. — §. *c) Przezorny, ostrożny, vorsichtig. Gdy się około ognia nieobyczajny snuje, płomieniem zachwycony, na pół martwy z placu wzięty był, *temere. Krom.* 714. Buczacki z nieuzbrojonym czeladzi orszakiem na Tatarów nieobyczajnie napadł, *imprudens. ib.* 618. Wodę mu nieobyczajnie na ręce podał. *Sk. Dz.* 866. (niezgrabnie). Wełnianki z tego ziela dzieciom do igrania mają być obyczajnie dawane, żeby jedno drugiemu tego w uszy nie natkało. *Syr.* 734. Lew gdy gwałt jaki wielki na się widzi, odstęp czyni, ale obyczajny, pazury abowiem ostre w łapy pokryje, żeby śladu po sobie nie zostawiał, i z lekka ustępuje, gotów z nieprzyjacielem czynić i na ustępie. *Birk. Chodk.* 8.

*OBYDLE, a, *n.*, *Boh. et Slov.* obydlj, *et* obyt; *Ross.* обиталище; miejsce przebywania, pomieszkanie, die Wohnung. Żórawie tam swoje obydle miewały. *Kmit. Spyt. D.*, *ob.* Obywać.

OBYDWA, OBYDWIE, *ob.* Oba, Obadwa, alle beyde.

*OBYECADŁO. *Glicz. Wych. J.* 8, *ob.* Abecadło. *OBYEDNAĆ. *Gil. Post.* 313 *b*, *ob.* Objednać. *OBYEGŁY. *Biel. Św. B.* 4 *b*, *ob.* Obiegły, Obiedz.

*OBYSK, *ob.* Obisk.

*OBYWAĆ, ał, a, *contin. intr.*; *Boh.* obywati; *Slov.* obýwám; *Eccl. et Ross.* обитати, обитаю; mieszkać gdzie, domem stać, wohnen. Kazał im obywać w mieściech Samaryjskich. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 10. (mieszkać. 3 *Leop.*). Odpisał urzędnikom, obywającym w Syryi ... 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 2, 25. Lech i Czech przyszli pod góry, gdzie piérwéj obywali Boemowie. *Biel. Św.* 136. Obróciwszy twarz ku puszczy, uźrzał lud Izraelski, obywający w namieciech. 1 *Leop. Num.* 24. Po ziemi téj nie chodził mąż, ani obywał człowiek. 1 *Leop. Jer.* 2, 6. (ani mieszkał człowiek. 3 *Leop.*). Każdy, którýby obywał między synami Izraelskiemi. 1 *Leop. Levit.* 17, 10. (zągościł. 3 *Leop.*). Z ludźmi obywania nie ma. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 38. (mieszkania. 3 *Leop.*). Gdzie nocy jasne a nie mgliste, tam ciała obywających (mieszkańców) zdrowe bywają. *Cresc.* 651. W suchych stronach obywający, też suższi bywają. *ib.* 15. Bóg lud Izraelski wywyższył czasu obywania w ziemi Egiptskiéj. *Budn. Act.* 13, 17. Przykazał ludu, który obywał w Jeruzalem, aby dawali część majątku kapłanom. 1 *Leop.* 2 *Chron.* 31, 4. (mieszkającemu w Jeruzalem. *Bibl. Gd.*). — §. *Act. cum Accus.* Obywać, bewohnen. Przed Panem niech się zruszają wszyscy obywający krąg ziemi. 2 *Leop. Ps.* 32, 8. (wszyscy obywający w krąg ziemi. 1 *Leop. Ps.* 32, 8; wszyscy obywatele okręgu ziemi. *Bibl. Gd.*). — *§. Obywać z kim, cielesną sprawę mieć, beywohnen, sich fleischlich vermischen. Nieprzyjaciel będzie obywał z żonami twemi jawnie. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 12, 12. (będzie legał z niemi. 3 *Leop.*). Któryby obywał z macochą swoją, niechaj umrze. 1 *Leop. Levit.* 20, 11. (któryby spał. 3 *Leop.*). Niewiasta, którаby obywała z bydlęciem, zabita będzie. 1 *Leop. Levit.* 20, 16. (któraby podległa bydlęciu. 3 *Leop.*). — §. Obywać się, *ob.* Obejść się; Obyć się. OBYWATEL, a, *m.*; *Boh. et Slov.* obywatel mieszkaniec, *Bosn. et Croat.* obitel = czeladnik, domownik; *Ross.* обыватель mieszkaniec; *Eccl.* обитѣль pomieszkanie, обитальникъ cudzoziemiec; *Ross.* обитатель; §. 1) obywający gdzie, mieszkaniec, der Einwohner, Insaß. Idźcie oglądać tę ziemię, i lud, który jest obywatelem jéj, jeśli mocny jest. *W. Numer.* 13, 14.

(lud, który mieszka w niéj. *Bibl. Gd.*). Słońce swoją jasnością świat i obywatele jego częstokroć obraduje. *Farm. Uw. F.*, *Ross. obs.* житій, житьи люди. Przed zdradami *obywacielów kraj ten niebezpieczny jest. *Kosz. Lor.* 55 *b.* Ziele to u nas ani gościem, ani obywatelem jest, bo tylko w krajach ciepłych swe kochanie ma. *Syr.* 235. Dyabeł po zbawieniu ludzkim już sam tylko ma być obywatelem wiecznego potępienia. *Biał. Post.* 246. Obywatel niebieski naśmieje się z nich. *Budn. Ps.* 2, 4. (Bóg, który mieszka w niebie. *Bibl. Gd.*, der im Himmel wohnt. *Luth.*). — §. 2) Obywatel, członek cywilnie i politycznie wolny pospolitéj rzeczy, *citoyen*, der Staatsbürger, der Bürger eines Staats, (cf. mieszkacz, mieszczanin). Zostać obywatelem, jest oddać swoje moc osobistą towarzystwu całemu. *Stas. Zamoj.* 20. Samę szlachtę prawa nasze rozumiały właściwie przez obywatelów, tak dalece, że cokolwiek się mówi o prawach, swobodach, wolnościach obywatelskich, ściśle należy do saméj szlachty, czy to w senatorskim, czy w rycerskim stanie będącéj. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 187. Prawy obywatel w każdéj sprawie dobro kraju powinien mieć przed oczyma. *Kras. Pod.* 1, 20. Składam najgłębsze dziękczynienia u tronu Twego; u tronu Króla obywatela i ojca ojczyzny. *Dyar. Grod.* 67. vor deinem Throne, König, Bürger und Vater des Vaterlands .... Imię obywatela, ty mój skarbie złoty, Szacowniejszy nad wszystkie herbowne klejnoty. *Zab.* 2, 273. *Nar.* OBYWATELKA, i, *ż.*; *Boh.* obywatelkyně; *Ross.* обывательница; *§ 1) mieszkanka, die Bewohnerinn, Einwohnerinn. Królowie wojsk uciekali, a obywatelka domowa podzieli korzyść. *Budn. Ps.* 68, 12. (ta, która przyglądała domu. *Bibl. Gd.*). — §. 2) Dzieląca wolność cywilną i polityczną państwa, die Staatsbürgerinn. Matka obywatelka. *Kniaź.* OBYWATELSKI, a, ie, §. 1) obywatelom służący, należyty. *§. Tameczny abo tuteczny, *vernaculus*, *patrius*, *indigena*. *Cn. Th.*, domowy, krajowy, einheimisch, inländisch, Landes=; *Ross.* обывательскій mieszkańczy. — §. 2) Członkom pospolitéj rzeczy należyty, staatsbürgerlich. W rodackiéj chodząc sukience, niby obywatelską okazują postać. *Mon.* 65, 188. Brak wielki wyobrażeń i obyczajów obywatelskich w ludzie wiejskim. *Ust. Konst.* 1, 114. t. j. na obywatelów przystojnych, der Mangel an Begriffen und Sitten, die Staatsbürgern erforderlich sind, unter unserm Landvolke. Po OBYWATELSKU *adverb.* według zwyczaju obywatelów kraju jakiego. *Cn. Th.*, 719. nach Landesart. — Duchem obywatelskim, sposobem obywatelskim, staatsbürgerlich, mit Bürgersinn, mit Biedersinn, patriotisch. Radzę postąpić w tej materyi po obywatelsku, po bratersku. *Gaz. Nar.* 1, 189. *Stan. Aug.* Przysięga sekretarz rady, że swą funkcyą sprawować będzie sumiennie, wiernie i po obywatelsku. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 292. OBYWATELSTWO, a, *n.*, — *§. 1. *incolatus*. *Cn. Th.*, die Einheimischkeit, die Insaßschaft, die Eingeborenschaft, das Indigenat. Obywatelstwa, abo miejskiego utracenie, abo niemienie, cudzoziemstwo, *peregrinitas*. *Cn. Th.*, Staatsbürgerrecht, Bürgerrecht. — §. 2. *politycznomoraln.*, Patryotyzm, charakter obywatelowi należyty, Statsbürgersinn, Patriotismus, Biedersinn; *Ross.* общительность. W srzedniéj mieszkańców klasie znajdują się umiarkowanie, obywatelstwo i inne cnoty. *Gaz. Nar.* 1, 246. Jędrzej Zamojski, sławny mąż w Europie cnotą, urzędami, obywatelstwem. *Zab.* 14, 201. Zna król twoje obywatelstwo, zna wierność bez skazy; wdzięczności się spodziewaj. *Teat.* 45. *d*, 20. *Wyb.* Najczystsze obywatelstwo, sentymenta pełne szlachetności, odmalowane są w całym tym dziele. *Gaz. Nar.* 1, 302. — §. 3. *personif. collect.* Obywatelstwo = zbiór obywatelów = obywatele, cf. pospólstwo, w dawnym znaczeniu; Bürger, Staatsbürger. Poseł od swego województwa, powagą mówi do obywatelstwa, jako od niego wybrany i delegowany. *Koll. list.* 2, 31. Widzi kraj dobrze, co za pożytki w obywatelstwie zdatnym do usługi Rzeczypospolitej wynikneły. *Zab.* 14, 178. Zgromadzone na ratusz obywatelstwo tę ustanowiło uchwałę. *Gaz. Nar.* 2, 195.

OBŻĄĆ *cz. dok.*, Obżynać *niedok.*, w około pożąć, bemähen. Kosmatą Polifem obżyna sierpem krzywym brodę. *Zebr. Ow.* 340.

OBŻALEC, lca, *m.*, *sorte de bois de charpente*, Art von Bauholz. *Tr.*

OBŻAŁOWAĆ, *f.* obżałuje *act. dok.*; (*Boh.* obžalowati, prožalowati; *Dal.* oszvaditi); obżałować kogo u sądu, obwiniać kogo. *Cn. Th.* oskarżać, einen gerichtlich anklagen; (cf. żałoba). Osoczył a obżałował je wielą haniebnych złości. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 7, 25. Przywiedziono one męże, którzy byli obżałowali, a oskarżyli Daniela. *ib. Dan.* 6, 24. Siostrę brat obżałował i wydał. *Sk. Dz.* 802. W zakonie starym godziło się ojcu syna nieposłusznego do urzędu obżałować. *Sk. Kaz.* 44. Obżałowany powinien prawdę zeznać, co żałującemu winien. *Sax. Porz.* 25. Epaminondas był obżałowan, i chciano go o gardło przyprawić. *Eraz. Jęz. H* 2 *b.* Obżałował a oskarżył mię u ciebie. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 27. Dopuśćże mi, żeć maluczko obżałuję boleści moje. 1 *Leop. Job.* 10, 20. (niech ci się skarżę). Lukrecya żałobliwemi słowy krzywdy się swéj przed mężem dosyć żałośnie obżałowawszy, puginałem się zabiła. *Kosz. Lor.* 68 *b.* — §. Obżałować, *ob.* Ożałować.

OBŻARCA, OBŻERCA, OŻERCA, OŻYRCA, y, *m.*, OBŻARTUCH, a, *m.*; *Boh.* obežralec, obžerac, ožralec, žraut, hlton; *Slov.* ožralec; *Sorab.* 1. wožrawcz; *Vind.* shertovez, oshertnik, preshertnik, velikujedez, posherub, poshreſhnik, trebuſhnik, oshertuvauz, poshiravez, neſitnik, nigdarſit; *Croat.* osiravecz, oserlyivecz, poshvih; *Bosn.* prosgdor, prosgdoraç, sgderallo; *Ross.* обжора, чревообъядникъ, ѣдунъ, *f.* ѣдунья; *Eccl.* пищникъ, который ѣсть, ожотникъ, прожорливъ, гортанобѣсникъ; (*Etym.* żreć); ożrzalec, obłojca, żarłok, ein Fresser, Schlemmer; (cf. wilk, rosomak, brzuch, utonął w brzuchu; tylko jeść a pić; jak w piekło wrzucił; pożarł; pasobrzuch). *Helluo*, obżarca, żarłok. *Mącz.*. Obżerca, niepowściągliwy w pokarmach. *Sk. Żyw.* 2, 20. Niepotrzebni obżarce, którzy tylko w brzuch tkają. *Kosz. Lor.* 107 *b.* Do ożerców, których obżerstwo nigdy niesyte, zawżdy bezdenne. *Pilch. Sen. list.* 3, 43. Niemądry, który ożyrce karmi, a czyni zelżywość ojcu swemu. 1 *Leop*

Prov. 28, 7. On dla swej wspaniałości jedynie oznaku, Wszystkich w piątki obżarców czestował bez braku. *Zab.* 15, 93. Obżartuch, tylkoby jeść a pić, zatonał w brzuchu. *Żegl. Ad.* 182. Wilk obżartuch. *Haur. Sk.* 313. *Jak. Baj.* 80. Obżarcą być *Eccl.* урѣвоненстовьствовати. OBŻARCIE, OBŻARLIWIE, OBŻERNIE *adverb.*, żarłocznie, łakomie, gefräßig, verfressen. OBŻARLIWY, *OBŻYRLIWY, *OBŻERLIWY, OBŻARTY, OBŻARŁY, OŻARŁY, OŻRZAŁY, OBŻERNY, a, e; *Boh.* obżerny, ożraly, obeżraly, hltawý, gicný; *Slov.* ożrali, obżerni, pażrawý, wozrawczki, woyedné; *Vind.* osherten, poshrefhin, poshrih, poshrefhen, sherten, grosnojedezhen, trebufhen; *Carn.* samogovtne; *Dal.* obgyden; *Ross.* обжорливый; *Eccl.* чревообъядный, урѣвообъястливъ, объядливый, урѣвоненстовъ, чревоненасытный; żarłoczny, gefräßig, freßsüchtig. Kolera i morzenie jest człowiekowi ożarłemu 1 *Leop. Syr.* 31, 23. Wilk bestya obżerliwa jest. *Sak. Probl.* 101. Wilk obżerny. *Zimor.* 275. Psi obżarliwi nie znają nasycenia. *Budn. Jes.* 56, 11. (oni są psami obżartemi, nie mogą się nigdy nasycić. *ib. Bibl. Gd.*). Obżarły, *gulosus. Macz.* Ciężkość niewyspania trapi człowieka ożrzałego. *Radz. Syr.* 31, 22. Motłoch opiły, ożrzały. *W. Post. W.* 280 Nie bądź obżyrliwy, będziesz długo żywy. *Sak. Probl.* 147. Obżarty brzuch rozumu ostrego nie czyni. *Kosz. Lor.* 4., *plenus venter etc.* Obżarły Mateusz biskup Krakowski. *Biel.* 100. Kto nie obżartem, opędzi brzuch i żartem. *Dwor. C* 3. Tym, którzy obżerniejsi byli przed chorobą, więcéj pokarmu w chorobie pozwolić potrzeba. *Krup.* 5, 369. *et* 2, 104. OBŻARTOŚĆ, ści, *ż.*, OBŻARSTWO, OBŻERSTWO, *n.*; *Boh.* obżerstwj, obeżralost, żrawost; *Slov.* obżerstwo, ożralstwo, pażrawost; *Sorab.* 1. wozrawsztwo, woyednośź; *Carn.* poshreshnost; *Vind.* oshertnost, shertlivost, poshrefnost, posherlivost, velkojedstvu, grosnojedezhnost; *Croat.* oserlyivoszt; *Dal.* xarxtvo; *Rag.* proxdorstvo; *Bosn.* prosgdrrrilost, posgjarlost, prosgdarstvo; *Eccl.* чревобѣсіе, урѣвоненстовьство, урѣвообъядѣніе, ласкосердство, гортанобѣсіе; *Ross.* обжорство, обжирство; chciwość zbytnia (*habitus*) nieporządna do jedzenia, żarłoctwo, łakomstwo w jedzy. *Cn. Th.*; ożrzalstwo, die Gefräßigkeit. — *§. actio:* Obżeranie się, obżarcie się, obłożenie się pokarmem, przebranie w jedzy, abo i w piciu, das Ueberladen mit Speise und Trank. Dla obżerstwa wiele ludzi ginie, a kto powściągliwym jest, żywota sobie przyczyni. *Sk Kaz.* 501. Na czci rozpasować się, znak obżartości. *Eraz E i i i.* Ze zbytniego gorzałki obżarstwa, trafiają się ludziom różne przypadki. *Haur. Sk.* 164. pijaństwa. OBŻERAĆ się, *ob.* Obeżrzeć się.

OBŻEGLOWAĆ *cz.*, *dok.*, w koło pożeglować, umsegeln; *Vind.* obladjati, objadrati, okuljadrati.

OBŻEGNĄĆ, *ob.* Ożegnąć.

OBZIERAĆ się, *ob.* Obejrzeć się. OBZNACZYĆ, *ob.* Oznaczyć. OBZOBAĆ, *ob.* Ozobać. OBŻYNAĆ, *ob.* Obżąć. OBŻYNKI, *ob.* Obrzynek. OBŻYRAĆ się, OBŻERAĆ się, *ob.* Obeżreć się. OBŻYWIĆ, *ob.* Ożywić.

O C.

OCALIĆ, *f.* ocali *act. dok.*, w całości zachować, całości nienaruszenie obronić, ganz und unverletzt erhalten, die Unversehrtheit behaupten. (cf. *Vind.* sazeliti, obzeliti, dozeliti = zagoić, wygoić; *Ross.* исцѣлить, исцѣлять wyleczyć). W odmęcie sprzysiężonych na zgubę niewinności łotrów, szczęśliwy jeszcze, kto głowę na karku ocalić potrafi. *Teat.* 49, 27. Służył ojczyznie i szlachetnie radził. Nie mógł ocalić, ale jéj nie zdradził. *Kniaź. Poez.* 1, 71. Ocalone królestwo, uwolniony ociec, nieprzyjaciele zwyciężeni. *Teat.* 51. *d*, 123. OCALEĆ, ał, *f.* ocaleje *neutr. dok.*, w całości się utrzymać, ganz und unversehrt bleiben; *Ross.* уцѣлѣть; (*Eccl.* цѣлитися ozdrowieć). W pośród zgrai zalotnych ocalała. *Hul. Ow.* 206. Albo ginąć, albo ocaleć razem musimy. *Nar. Tac.* 3, 47. (*Ross.* исцѣлитель lekarz, goiciel).

OCAP, u, *m.*, *Fortif.* w cembrowaniu galeryj podkopowych, sztuka poprzeczna ramy, składająca u wierzchu niby balkę pułapową. *Jak. Art.* 3, 305, der Zapfenbalken, das Zapfenstück. Mur, lub parkan pospolicie ogradza ogrody; kiedy jeszcze po ocapach ostre kołki gęsto na krzyż pozabijane będą, zabrania się tym wstępu wszelkiemu bydlęciu. *Kluk. Rośl.* 1, 59. Ocapy u budowy zwyczajnie sosnowe. *ib.* 2, 162. U drzwi u wierzchniego ocapu przybił podkowę. *Haur. Sk.* 352.

OCAPIEĆ, *f.* ocapieje *neutr. dok.*, głupim jak cap się stawać, w rozum zejść, dumm werden wie ein Schöps. Ocapiałby dziad stary, by mu się zachciało stawiać klétki, grać w licho, i na trzcinie jeździć. *Zab.* 8, 74. *Zyck.*

OCCIANY, a, e, z octu, od octu, octowy, Essig =. Dawaj jéj kwaśnych potraw i occianych pokarmów. *Spicz.* 175. OCCIARZ, *ob.* Octarz. *OCCIĆ, *Boh.* zoctiti; na ocet obrócić; zu Essig machen; *Boh.* zoctěti octem się stawać.

OCEAN, u, *m.*, całe to zebranie wody słonéj, która świat oblewa. *Wyrw. Geogr.* 14, wielkie morze, które wszystkie ziemie sobą opasało, i od blizkich ziem bywa nazywane rozmaicie. *Otw. Ow.* 605. Rozlanie morza wielkiego, oceanem zowią. *Syxt. Szk.* 33. Ocean, otoczyświat, morze wielkie. *Cn. Th.* 426; *Slav.* shirokó môre, das Weltmeer. OCEAŃSKI, a, ie, Oceans =, Weltmeers =. Oceańskie wody. *Zbil. Dr. E* 3. die Gewässer des Oceans.

OCECHOWAĆ, *f.* ocechuje *act. dok.*, oznaczyć, *circumsignare. Macz.* bezeichnen, umschreiben. Ocechowanie. *Weryf.* 18.

OCEDZIĆ *cz. dok.*, *Vind.* ozhedit; *Croat.* oczejam; *Ross.* оцѣждати, оцѣждаю; *ob.* Cedzić.

*OCĘKAŁY, a, e, ociętny, krnąbrny, hartnäckig. Zaślepione, ocękałe a zatwardziałe serca pokutować nie umieją. *Kosz. Lor.* 63 *b.* Ziele Wrotycz febry i gorączki ocękałe léczy. *Syr.* 811.

OCEL, u, *m.*, bródka na podkowach, (*ob.* Cel 4.), der Stollen auf dem Hufeisen. (cf. *Boh* ocel = stal; *Bosn.* oçigl, bliznića; *Croat.* oczel, oczely; *Hung.* atzél). Kto konia swego na ocel da ukować, Już i na gołoledzi może tym harcować. *Rej. Zw.* 4. Uzbroiwszy w podkowy i stalne ocele konie żołnierzów swoich. *Pot. Pocz.* 117. — §.

fig. Co cnotą na ocel nie zakowano, trudno to słusznie ma być pochwalono. *Rej. Zw.* 145. Myśl stateczna, na żadną stronę nie uniesiona, a rozumem na ocel zahartowana. *ib.* 22 *b.* OCELOWAĆ, *f.* oceluje *act. dok.*, *okryszać, ograniczyć, *determinare. Mącz.*, umgränzen. Okrażenie albo ocelowanie, *circumscriptio terrae. ib.*

OCEMBROWAĆ, OCEMBROWANIE, *ob* Cembrować.

*OCEMGNIENIE, ia, *n.*, okamgnienie, (*ob.* Mgnąć). der Augenblick. Oczy po staropolsku oce; ztąd ocemgnienie. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161. Na każde ocemgnienie boleści jego większą moc brały. *W.* 2 *Macch.* 9, 11. *W. Post. Mn.* 125. *Rej. Wiz.* 186. Język kłamliwy ustanie w ocemgnieniu. *Radz. Prov.* 12, 19. Pan Bóg w ocemgnieniu wszystko opatrzyć, odmienić, naprawić i postanowić może. *Rej. Zw.* 198.

OCENIĆ, *f.* oceni *act. dok.*, Oceniać *niedok.*; *Croat.* uczènyam; *Vind.* ofhtimati, dolhtimati; *Ross.* оцѣнить, оцѣнять; cenę naznaczyć, oszacować, tariren, schätzen, einen Preis ansetzen. Dziki wędrownik zbojeckiemi nawy Przybywszy do nas (Amerykańczyków) losy nie odmienił, Panów mych wyciął, a perły ocenił. *Zab.* 13, 247. *Nar.* (t. j. wartość im naznaczył). Nieoceniony, nieocenny, którego ocenić niemożna, nieoszacowany; *Ross.* неоцѣненный; *Eccl.* неоцѣнимый; unschätzbar, ohne Vergleich kostbar. Błyszczała z cesarskiego berła nieocenna perła. *Przyb. Luz.* 219. Dziecię nieocenione, ani też wysłowione W boskiej wszechmocności. *Pieśn. Kat.* 30. Moment każdy bawienia się z tobą, momentem jest u mnie nieocenionym. *Teat.* 16. *c*, 5. Ocenienie, cena *Ross.* оцѣнка. Oceniciel, *Ross.* оцѣнщикъ; *Eccl.* оцѣнитель; *ob.* Taksator.

OCERKLOWAĆ, OCYRKLOWAĆ, *ob.* Cyrklować.

OCET, *G.* ctu, *m.*; *Boh. et Slov.* ocet, zoctiti na ocet obrócić, zoctěti octem się stać; *Sorb.* 1. kiszawo, kisſalo; *Sorab.* 2. woszucha; *Carn.* jeséh, urisk, (urishèzhn *acetosus*); *Vind.* eſsih, jeſeh, jößih, jeſih, kiſelz, griſhik; *Croat.* oczèt, *G.* oczta; ozat, kvasznicżna, kvaszina; (ocztim *aceto*, zocztújemsze *acesco*); *Dal.* oczat, kvassina, (ocztiti se = kwaśnieć, oczten = kwaśny); *Hung.* etzet, eczeth, (ecztülui, eczetes); *Bosn.* oçat, (otiti se, uzoçtiti se *acescere*, oçten, gljut = kwaśny; *Rag.* ozat, (xestok = mocny ocet); *Slav.* ocet, sirche; *Ross.* оцетъ, *G.* оцета; уксусъ; *Eccl.* оцътъ, кислина, тоже что ускусъ по Россійски, а происходитъ отъ Римскаго реченія acetum (*Graec* ὄξος острый; (*Eccl.* оцетность, кислота, квасность kwaśność): *Anglos.* ecet; *Ger.* der Essig. Ocet, zkwaśniałe wino, piwo, miód skwaśniały. Ocet bywa z wina i inszych rzeczy, gdy części winne w winie bywają zaziębione, a części wodne zagniją. *Urzęd.* 423. Rozmaite są octy; najlepszy winny. *ib.* Wino w cieple stojąc, staje się octem *Kluk. Dykc.* 3, 170. Znać piwo, wino po occie. *Cn. Ad.* 1092. (poznać łatwo w starości, jaki kto był w młodości). Z najlepszego wina, najostrzejszy ocet. *ib.* 184. (dobry gdy się zepsuje, bywa najgorszy). Czas octu za piecem pilnować. *Rys. Ad.* 6. — §. Ocet siedmiu złodziejów, przeciw powietrzu służy. *Perz. Lek.* 252. — §. Ocet z miodem zmieszany, oksymel, miodek kwaskowaty, Oxymel. Insza jest rzecz ocet miodowany, a insza ocet miodowy, który jest z miodu przasnego. *Urzęd.* 425. OCETNIK, a, *m.*, chodzący koło octu, octarz, octownik; *Ross.* уксусникъ; der Essigmann, Essigkrämmer, Essigbrauer. *W rodz. żeńsk.* OCETNICA, y, Ocetniczka, i, *zdrbn.*, *Ross.* уксусница. — §. Ocetnica, ocetniczka, naczynie od octu, flaszka, ein Essigfläschchen, Geschirr zum Essig; *Slov.* octownj nádoba; *Slav.* ocetnica, sirchetnica; *Rag.* osteniza; *Bosn.* oçteniça; *Croat.* ocztenka; *Carn.* zhotàra; *Eccl.* уксусница.

Pochodz. *octowy, octowki, octarz, octownik.*

OCH! *interj.*, *Ross.* охъ!, o! ach! (cf. *Ross.* охать jękać, ächzen!) Och jak wielkiéj z bojaźnią upatruję złości, Boże odwróć to licho z twojéj wszechmocności. *Bardz. Trag.* 536. Kocha mię, och i jak kocha! *Boh. Kom* 1, 391. Och! to się pocieszę i zemszczę się. *Karnk. Kat.* 357. Nie mieli wody w wojsku, i rzekł król Izraelski: och biada, biada, biadaż nam! 1 *Leop.* 4 *Reg.* 3, 9-10. *Sak. Persp. pr. B* 2 *b.*

OCHAPIA mi się kto abo co *recipr. niedok.*, — *obversatur animo meo confusa species alicujus rei vel hominis; videor nosse, vidisse alicubi hominem. Cn. Th. Carn.* dimla se meni; es kommt mir einer oder etwas als schon gesehen oder bekannt vor, es schwebt dunkel vor meiner Seele, als hätte ich es sonst schon gesehen. (*Ross.* охапать, охапывать nachapać, охапка, охапочка nachapanie: охабна gatunek dawny sukni). (Ochapia mię co albo kto, n. p. Ochapia mię ten głos. *Tr.* ??). Pamiętaszże twarz albo imię jego? R. Ochapia-ć mi się przecię jakoś twarz onego. *Bardz. Trag.* 387. I mnie się coś ochapiało, żem cię znał kiedyś. *Teat.* 54. *c*, *C* 2. Zdaje mi się, że mam znać W Pana. R. Być może, bo i mnie się W Pan coś ochapiasz. *Teat.* 30. *b*, 88. Widzi ją, ochapia mu się jéj postać. *Pot. Syl.* 222. — §. *Aliter:* Mamy ochapiały się do tych sztuk, które Francuzi Fars zowią. *Teat.* 24, 35. *Czart.* t. j. przypominają je, podobne do nich były.

*OCHĘDOGA, i, *ż.*, strój, suknie i insze rzeczy co najlepsze, Putz, Staat. Biedny ten człowiek ochędogę swoję i stroje owe szlachetne wszystkie utracił. *W. Post. W.* 3, 24. Wzięła manele, rękawiczki, pierścionki, nad.o wszystkie swe ochędogi, owa bardzo się pięknie przybrała. *Radz. Judit.* 10, 4. (wszystko ochędostwo swoje. *Bibl. Gd.*).) — *Transl.* Ochędogę chwały i wielmożności twojej w dziwnych twych sprawach rozprawować będę. *Radz. Ps.* 145, 5. (ozdobę chwały. *Bibl. Gd.*). *OCHĘDOGOŚĆ, ści, *ż.*, przyozdobienie, ozdoba, Zierrath, Putz, Staat. Iżbyśmy sprawowali sobie takie przyprawy, i takie ochędogości na duszach i na myślach naszych. *Rej. Post. R* r 5. *OCHĘDOŻKA, i, *ż.*, szata do ludzi. *Cn. Th. Dudz.* 48.; chędoższa i lepsza suknia, odświętna, świętalna, ein Feyertagskleid, Staatskleid. Słudzy jego swowolni, i barwy i ochędożki z siebie potyrali. *Petr. Ek.* 109. Konie sprzedam, sprawię ochędożkę na się. *Alb. z Woj.* 35. Nie włożywszy ochędożki, wyszedł do swoich. *Budn. Apopht.* 112. OCHĘDOŻNOŚĆ, ści, *ż.*, a) ochędostwo, czystość, die Reinlichkeit; *Boh.* plechota,

čistotnost; *Vind.* zhednost; *Ross.* опрятливость, опрятность. W krajach wschodnich gorącość powietrza koniecznéj ochędożności wyciąga. *Mon.* 72, 711. — *b) Stroje, sprzęty, Putz, Schmuck. Odszczepieńcy z swoich zborów wyrzucają obrazy i wszystkę ochędożność a porządek zwierzchni. *W. Post. W.* 3, 81. OCHĘDOŻNY, a, e, OCHĘDOŻNIE *adverb.*, OCHĘDOŻNIUCHNY *intens.*, chędogi, czysty, sauber, rein, reinlich; *Boh.* čistotný; *Ross.* хольный, опрятливый, опрятный. Nie ma być pobłocona szata, ale ochędożna. *Petr. Pol.* 2, 148. W każdym gmachu ma być zawzdy ochędożniuchno. *Haur. Ek.* 88. — §. Ochędożny, *ochędogi, a, ie, (cf. *czysty), piękny, strojny, schön, geputzt; *Ross.* узорочный. Posłał mu pacholę bardzo cudne, i wzrostu ochędożnego. *Warg. Wal.* 149. Amurat wiele ochędogiego wojska swego potracił. *Baz. Sk.* 256. Mieczysław przyjechał do Krakowa, ochędożnie i z dostatkiem wielkim. *Biel.* 111. Tłumacze Radziwiłłowscy o ochędożną Polszczyznę najwięcej się starali. *Budn. Bibl. praef.*, t. j. o ozdobną, ein zierliches Polnisch. OCHĘDOZTWO, OCHĘDOSTWO, a, *n.*, 1) czystość, niebrudność, die Reinlichkeit, Sauberkeit; *Vind.* zhednoba, snashnost, lalost; *Croat.* snaga; *Ross.* холя. Zostaje nam jeszcze mówić o czystości czyli ochędostwie względem pomieszkania i ubioru. *Mon.* 74, 593. Przez ochędostwo nie rozumiemy ozdoby, ani kosztowności domów, bo można zachować się czysto i w chałupie. *ib.* Koń, pan, i wino wielkiego ochędostwa potrzebują. *Rys. Ad.* 26. — *2) Ochędostwo, ochędożeństwo, przyozdobianie, ozdoba, ozdoby, strój, Putz, Schmuck, (cf. *Lat.* mundus); *Boh.* šperky; *Sorab.* 1. dèbenstwo, czérich; *Carn.* shumrâk; *Vind.* koranda, lepostvu, kinzh, tinkustvu, korauda; *Croat.* gyungy; *Ross.* утварь, наряжаніе, наряженіе, нарядъ, узорочіе, убранство. Pospolicie chełpią się białogłowy ze swych gratów, szat i chust białych; jęła i ona też wykładać swoje ochędożeństwa, szaty i insze ubiory. *Glicz. Wych.* C 6 *b.* W świetnym odzieniu i ochędożeństwie ciała kochają się. *Glicz. Isocr.* I i 4. Mówię o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie albo ochędostwie domów, to jest, jak dziś modnie mówimy, o meblach, które z wielkim kosztem sprowadzają. *Mon.* 67, 622. Żona Stylikona z bogini Rei ochędoztwo wzięła, i na się włożyła. *Sk. Dz.* 323. Były przy ornacie dwa ochędostwa kapłańskie, które zwano rationale i humerale. *Sk. Dz.* 12. Księżna własne dobra swoje i wszystko prawie ochędostwo białogłowskie *mundum muliebrem*, na potrzeby ubogich wyłożyła. *Krom.* 112. Ściany kościoła złotemi blachami obite były, okrom innego nieoszacowanego ochędostwa w jedwabiach i w kamieniach drogich, i naczyniu złotym i srebrnym. *Sk. Kaz.* 456. *Biał. Post.* 181. Ołtarze sobie budował, i ochędostwem, jakie mieć mógł, ozdobił. *Sk. Żyw.* 317. Dobra a cnotliwa żona wielkie jest ochędożeństwo małżonka każdego. *Glicz. Wych. P* 5 *b.* Za wielkie to sobie ochędożeństwo miała, dziatki. *ib. C* 6 *b.* (ozdobę, zaszczyt). OCHĘDOŻYĆ, *f.* ochędoży *act. dok.*, Ochędażać *niedok.*; — a) chędogo czynić, czyścić; *Vind.* ozhediti; *Croat.* obchinyati; säubern, sauber machen. Dawid smętny woła do boga o ochędożenie, i daje za oczyszczenie swoje ofiary. *Rej. Apoc.* 8. Ochędożcie sobie złość serca a umysłu złościwego waszego. *Rej. Post. M m m* 2. W tych dniach niewiasty się ochędażały, pomazując się przez sześć miesięcy olejkiem i rzeczami wonnemi, i innym ochędostwem białogłowskim. *Budn. Esther.* 2, 12. Chrystus ochędożył nas krwią swoją. *Rej. Apoc.* 8. — b) Wystroić, ustroić, ozdobić, przyozdobiać, ausputzen, ausschmücken, zieren; *Boh.* šperkowati; *Eccl.* оутвърити, утворяю; *Ross.* охорашивать. Kościół dał blachami położyć, a we śrzodku gwiazdami pięknie ochędożyć. *Biel.* 201. Kościół zbudował, i wierzchem pozłocistym ochędożył. *Stryjk.* 179. Długiemi naczyniami, oponami, malowaniami kościoły ochędożył. *Sk. Dz.* 799. Tym obiciem, a temi oponami obiecał zawzdy ochędażać przybytek serca naszego. *Rej. Post. H h* 2. W sześciu dniach bóg świat stworzył, i rzeczami stworzonemi ochędożył. 1 *Leop.* 1. Rozmnożyłeś lud twój, i ochędożyłeś go chwałą. *Radz. Sap.* 19, 21. — §. Ochędożyć kogo, *rubasznie:* oćwiczyć go, einen durchwalken.

OCHEŁNICKIE starostwo w Wojewodz. Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 255, eine Starostie in Litth.

OCHEŁZNĄĆ, OBCHEŁZNĄĆ, *OBHEŁZNĄĆ, *f.* ochełznie *act. jedntl.*, OCHEŁZNAĆ *niedok.*, *OCHEŁSTAĆ *niedok.*, okiełznać, ouzdać, uskromić, zäumen, bändigen, zähmen, bezähmen; *Slov.* zazubadlugi. Złość wyuzdana Munsztukiem srogim przez cię była ochełznana. *Lib. Hor.* 107. Młodemi wołmi jeżdżą po ulicach, gdzieby kołatanie było, albo gwar ludzi, aby się tak ochełstały. *Cresc.* 550. (oswoiły, ugłaskały). Polska teraz około tegoż chodzi, jakoby pewnemi prawami swowolą i śmiałość zbyteczną obchełznała. *Zygr. Pap.* 308. Od tych pokarmów się wstrzymać, aby tak *obhełznawszy ciała bujność, uczynić je do przykazania bożego wypełnienia powolne. *Zygr. Gon.* 344.

OCHŁANIAĆ, *ob.* Ochłonić.

OCHLAŃSKI n. p. Ochlańskiego wina oxeft. *Instr. cel. Lit.*, d' Anjou, *Tr.* Anjou-Wein.

OCHLASTAĆ się *rec. dok.*, *Boh.* ochlastati se = *inebriari*; *Boh.* ochlasta = *ebrius*, *ob.* Chlastać.

OCHLICA, y, *ż.*, cierlica do lnu, do konopi, eine Flachshechel. *Tr.* OCHLICZ, a, *m.*, OCHLICZY, ego, *m.*, co len na cierliczy chędoży, der Flachshechler. *Tr.*

OCHLNĄĆ *f.* ochlnie *intr. jedntl.*, oklnąć, olknąć, olchnąć, ogłuchnąć, taub werden. Na uszy ochlnącym, że dostatecznie słyszeć nie mogą, po kilka kropel tego extraktu w uszy puszczać. *Syr.* 565.

OCHŁODA, y, *ż.*; *Boh.* chlad; *Vind.* hladitje; *Bosn.* ohladiscte; *Ross.* прохлада, (прохладъ wczesność, wygoda); охлада; §. a) ochłoda, skutek chłodzenia, die Kühle, Abkühlung. Pragniesz może ochłody w miłym zażyć wietrze. *Hul. Ow.* 194. Lasy pełne ochłody. *Brud. Ost. A* 3.— §. b) Uciecha, ukontentowanie, Trost, Freude, Vergnügen; (*Vind.* islohkota, polohkota, reshiulanje). O gdybym sobie przynajmniéj śpiewaniem ochłodę uczynił. *Baz. Sk. pr.* Jezu mój, ochłodo moja. *Kanc. Gd.* 319. W moich żalach Ochłodę odnoszę. *Past. Fid.* 18. Bóg tak

uchwalił, by za prace młode Starość brała ochłodę. *Zab.* 2, 266. Japończyki gęsi i kury tylko dla ochłody oczu chowają, ale ich nie jedzą. *Sk. Żyw.* 2, 385. W czekaniu Mesyasza wszystka była ochłoda i nadzieja wiernych. *ib.* 1, 268. OCHŁODNIEĆ *nijak. dok.*, OCHŁODNĄĆ, *f.* ochłodnie *jedntl.*; *Ross.* охладить, охолоднѣть; chłodnym się stawać, sich abkühlen, kühl werden. Póki owce są zagrzane, nie mają być dojone, aże ochłodną. *Cresc.* 557. — *Fig.* Z krwi nieprzyjaciół jeszcze nie ochłodły. *Chrośc. Luk.* 329. Miecz po zwycięstwie ochłodnął w pochwy włożony. *Psalmod.* 73. — *Transl.* Gniew ochłódł = uśmierzył się, der Zorn hat sich abgekühlt, besänftigt. Ochłódł nakoniec, zapalczywość uśmierzoną została. *Teat.* 2, 121. Ochłodnie w gniewie i ubłagać da się. *Przyb. Milt.* 42. Ukryli ją tak dobrze, iż bezpieczną była, aż gniew nieprzyjacielski ochłódł. *Gorn. Sen.* 185. — *Aliter:* Pocieszyć się, ucieszyć się, sich trösten, zufrieden stellen. Z twarzy Pańskiéj ochłodnęli. *Groch. W.* 110. Dobrze już ochłodnęła z bojaźni. *Teat.* 28. *b*, 159. Po ukaranych tych gwałtach ochłodła wszystka ziemia. *W.* 4 *Ezdr.* 11, 46. OCHŁODNY, a, e, chłodzący, chłodny; *Ross.* охладительный, прохладительный, прохладный; kühlend. Ochłodna rosa. *Sk. Żyw.* 1, 48. OCHŁODZIĆ, *f.* ochłodzi *act. dok.*, Ochładzać *niedok.*; *Boh.* ochladiti, ochlazowati; *Slov.* ochladit; *Sorab.* 1. wokwodzam; *Carn.* ohhladim; *Vind.* ohladiti; *Bosn.* ohladiti; *Rag.* ohlâditi; *Croat.* ohlagyujem; *Ross.* охолодить, охоложать, охладить, охлаждать; a) chłodnym czynić, kühlen, abkühlen. Wody nietylko na obmycie używamy, ale i na ochłodzenie. *Karnk. Kat.* 107. Prosił Abrahama, aby posłał do niego Łazarza, żeby ochłodził wodą język jego, skwarczący się w płomieniu podziemnego ognia. *Smotr. Ek.* 42. — b) *Transl. fig.* Pocieszyć, ucieszyć, ułagodzić, uśmierzyć, trösten, beruhigen, besänftigen, erfrischen, erquicken, erfreuen; *Ross.* освѣжить. Obchłodziłeś mię, pocieszyłeś mię; dusza w mię wstąpiła. *Cn. Ad.* 759. Ochłodziłeś lud twój pokarmem anielskim. *Radz. Sap.* 16, 20. (karmiłeś. *Bibl. Gd.*). Ochłodzona na myśli swéj, na ciele też lepiej się mieć poczęła. *Sk. Żyw.* 1, 110. Brał Dawid arfę i grał ręką swą, i ochładzał się Saul i lżéj mu bywało, bo duch zły odchodził od niego. *W.* 1 *Reg.* 16, 23. Radością się niezmierną ochłodziwszy. *Sk. Żyw.* 1, 23. Bym się wrócił do was, bym się ochłodził z wami. *Leop. Rom.* 15, 32. (ucieszył. *Bibl. Gd.*). OCHŁODZICIEL, a, *m.*, chłodzący, der Kühler, Abkühler; *transl.* ucieszyciel, pocieszyciel, Tröster. Duchu! gość w duszach najwzniętszy, słodki ochłodzicielu. *Pieśn. Kat.* 88. Bóg będzie tobie ochłodzicielem duszy i podporą starości twej. *Budn. Ruth.* 4, 15. (ucieszy duszę twoję. *Bibl. Gd.*).

OCHŁONĄĆ, OCHŁANĄĆ, *cz. jedntl.*, Ochłonić *dok.*, Ochłaniać *niedok.*, w koło pochłonąć, umschlingen, rund um verschlingen. Nadaremnie będziecie osiewać, bo wszystko nieprzyjaciel ochłanie. 1 *Leop. Levit.* 26, 16. Kto chce wiele ochłanąć, często musi na małe przestać. *Ezop.* 111. Niech cię licho ochłoni, przeklęty gaduło! *Teat.* 28. *b*, 52.

OCHŁOSTAĆ kogo, *act. dok.*, oćwiczyć, chłostą okładać; *Ross.* охлеснуть, охлыснуть, охлестать, охлыстать; einen durchpeitschen. Jeśli kradzież nie ważyła pięciu czerwonych złotych, tedy złodziej niechaj będzie ochłostany. *Chełm. Pr.* 189.

*OCHLUDNY, a, e, — ie *adverb.*, *oppositum* nieochludny = niechlujny, nieschlujny unreinlich, unsauber. Jest nieochludna w swoim odzieniu i około siebie, a dom jéj niczym się od chlewa nie różni. *Mon.* 70, 84.

OCHMATOW, a, *m.*, miasto w Kijowskim, sławne potyczką krwawą pod Koniecpolskim hetmanem. *Dykc. Geogr.* 2, 233, eine Stadt in der Woiw. Kiow.

OCHMIELIĆ *cz. dok.*, *Miask. Ryt.* 2, 128, *ob.* Chmielić; (*Boh.* ochmeliti okpić, oszwabić).

OCHMISTRZ, HOCHMISTRZ, a, *m.*, z *Niem.* Hofmeister, a) przełożony nad dworem marszałek domowy, Haushofmeister; (cf. podochmistrzy); *Carn.* okmashtr; *Vind.* dvorni predstoinik, moister; *Sorab.* 1. domu zastoynik; *Ross.* гофмейстеръ. Ester uczyniła stryja swego ochmistrzem abo przełożonym nad domem swoim. *Sk. Żyw.* 2, 342. Rzezaniec ten był hochmistrzem i stróżem białych głów królewskich. *W. Esther.* 2, 3. (komornik. *Bibl. Gd.*). *Paranymphus*, dziewosłąb, swat, hochmistrz albo marszałek na swadziebnym weselu. *Mącz.* — b) Ochmistrz, dziecinny inspektor. *Petr. Pol.* 395. guwerner, der Hofmeister junger Herren, Lehrer. Cel ostatni doskonałego dworzanina ten jest, aby on wiodąc pana ku dobremu, został w tej mierze u niego ochmistrzem. *Gorn. Dw.* 396. Odprawuje ochmistrze, żegna stare panie, co się z nią jechać dalej napierali. *P. Kchan. Orl.* 405. OCHMISTRZOWAĆ, ał, uje *act. niedok.*, hofmeistern. Ochmistrzowanie dworzaninowe ma się ztąd począć, iżby pana takich obyczajów zwyczaił, któreby go cnotliwie żyć zuczyły. *Gorn. Dw.* 369. Z młodych lat moich ochmistrzowałaś i przewodziłaś nade mną; teraz kiedy dzieciniejesz, wzajemną winienem ci przysługę. *Zabł. Bal.* 87. *Glicz. Wych.* F 3 *b.* cf. burmistrzować. OCHMISTRZOSTWO, a, *n.*, *Cn. Th.*, die Hofmeisterstelle; *Sorab.* 1. domu zastoynicztwo. OCHMISTRZYNI, i, *ż.*, die Hofmeisterinn; *Vind.* dvorna moistrova, predstoiniza; *Ross.* гофмейстерина. Jako teraz paniom młodym bywają przydane ochmistrzynie od matek; tak u starych pogan też miały prerogatywę mamki. *Bardz. Trag.* 69. Jejmość wzięła na siebie edukacyą córek i zastępuje ochmistrzynią. *Kras. Pod.* 1, 165.

OCHMURZYĆ, *f.* ochmurzy *act. dok.*; chmurami na około odziać, umwölken. Jak z nieba posłaniec, zwinąwszy obłoki, rzéki i morza omgliwszy, niebo ochmurzywszy, prawi nam wyroki. *Smotr. Apol.* 77. Troski jak najgęściej mu ochmurzyły czoło. *Przyb. Ab.* 99.

*OCHNIKOWAĆ, *f.* ochnikuje *act. dok.*, n. p. Kazał go przez kilka dni kijmi ochnikować, Że musiał Ruski miesiąc na to się smarować. *Paszk. Dz.* 75.? oćwiczyć, ochędożyć.

OCHOCIĆ, *f.* ochoci *act. dok.*, a) ochoty dodawać, podochacać, zachęcać, ermuntern, anfrischen. Rzekł to z owym wdziękiem królewskiej dobroci, Co poddanych ujmuje i do dzieł ochoci. *Przyb. Luz.* 133. — b) Ochocić kogo, częstować go dobrze. *Tr.*, uraczyć go, einen tractiren,

wohl bewirthen. OCHOCIĆ się *recipr.*, podochacać sobie, sich fröhlichen Muths trinken. (*Eccl. et Ross.* охотится, оохотится ochotę mieć, chcieć.). Przynieś mu miodu abo wiśniaku, niech się ochoci. *Teat.* 8, 69. °OCHOCZOWAĆ, ał, uje *intrans. niedok.*; ochotować, biesiadować, schmausen. Lichy bycie! lecz kto też tam z wami wraz siedział Ochoczując? *Zab.* 8, 339. *Iżyck.* (*Ross.* доброхотствовать sprzyjać; доброхотъ = łaskawca, dobrodziéj). OCHOCZY, a, e, — o *adverb.*, rzeski, rasch, munter, unverdrossen; *Ross.* охочій, охочъ. Ochoczy gospodarz, siebie nie oszczędzając, wszelkiemi sposobami nakłaniał mię, żebym z nim rzęsiste kielichy spełniał. *Kras. Pod.* 2, 11. Nie zbyt naglił gospodarz kieliszkami; sam jednak z kilku sąsiadami i za mię i za siebie był ochoczy. *ib.* 14. — *Aliter:* Ochoczy pułk z soba wziął. *Warg. Cez.* 232. t. j. pułk ochotników, ein Corps Freywillige.

OCHOPNY, *ob.* Pochopny. OCHOSTAĆ = ochwostać, *ob.* Chwostać.

OCHORZEĆ, *nijak. dok.*, mocno zachorzeć, gänzlich erkranken. Ozdrów tę nędzną a ochorzałą dzieweczkę moję. *Rej. Post. N* 3. Ochorzała leży w tobie nędzna dusza twoja. *ib. N* 4. Ochorzałe sumnienie nigdy nie może być cudzą wiarą uzdrowione. *ib. R r* 4. A któż jest ochorzalszy? *ib. O* 3.

OCHOTA, y, *ż.*, OCHOTKA, i, *ż.*, *dem.*, (*Etym.* chcieć, chęć; *Ross.* охота, *secundo significatu* polowanie; *Rag.* hotjenje, hoochja, hotionos = wola; *Hung.* ohajtom *desidero*); a) rzeska chęć do czego, die Lust zu etwas, die Aufgelegtheit; *Carn.* radovolnost; *Vind.* shelje, hotenje, flatkust; *Bosn.* pohotjenstvo, sgeglja; *Ross.* изволеніе. Uczyń z ochotą, co masz uczynić z przymusu. *Min. Auz.* 43. (z musu cnotę czynić). Bez ochoty, niespore roboty. *Cn. Ad.* 16. *Żegl. Ad.* 13. Dwa razy czyni, kto z ochotą. *Fredr. Ad.* 4. Co w ochotę, to też i miło. *Hipp.* 18. Lust und Liebe zum Dinge, macht Mühe und Arbeit geringe. Ochota gorsza, niż niewola. *Rys. Ad.* 52. Król z wojskiem swym przeciw Moskwie z ochotą wyciągnął. *Biel.* 472. żwawo, duchem, rzesko, śpiesznie, hurtig. — Ochota czego, chęć czego, pragnienie czego, die Lust, der Wunsch, das Begehren. Do mnie, w kim jest zbawienia swej duszy ochota, Dwadzieściam subtelnego lat wykładał Skota. *Węg. list.* 3. Obawiają się Turcy, żeby synom Sułtanów przemieszkanie w stolicy nie dodało ochotki przed czasem panować. *Kłok. Turk.* 93. — Ochota, ochotność, dobra wola, wesołość, pogodność umysłu, dobra myśl, Fröhlichkeit, Frohsinn. Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi okazać, aby ludzie patrząc na jego ochotę, dobréj myśli byli. *Tarn. Ust.* 252. Gdy tamten srożej mu się okazuje, rozumiejąc, że ta nieochota z dobréj myśli nie pochodzi, schronił się przed nim. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 14, 30. — Ochota, dobra myśl, sprzyjanie, gościnność, der gute Wille, die Neigung, Zuneigung, Gastfreundschaft. Za największy dar ubogiemu daj ochotę; a jeżeli nic nie masz, płakać mu pomoż. *Sk. Żyw.* 294. Odbierający więcej szanuje ochotę dającego, niż wartość daru. *Kras. Pod.* 2, 94. Prosił, aby u niego nocowali; wzbraniali się zrazu, i nie przyjmowali tej ochoty; nakoniec do domu jego weszli. Przyjął ich tedy z niesłychaną ochotą, i nad zwyczaj częstował. *Zal. H. T.* 31. Prosił go do swego domu, i taką pokazał ochotę, na jaką się mógł zdobyć. *ib.* 131. — b) *Transl.* Dobra myśl, biesiada, eine Fröhlichkeit. Adlg., Lustbarkeit, ein Schmaus. Oddając syna do bakałarza, ochotkę wyprawił. *Teat.* 34, 25.

OCHOTNY, a, e, OCHOTNIE, OCHOTNO, *adverb.*, OCHOTNIUCHNY, a, e, *intensiv.*; *Boh.* ochotný, ochotně; *Slov.* ochotný; *Sorab.* 2. podwóhlné; *Vind.* svojovolen, radovolen; *Ross.* охочій, охочъ, охотный, самохотный, изволенный, (охотническій, охотничій myśliwczy, łowiecki; *Slav.* hotan = chciwy; *Bosn.* pohotni, sgeglni *cupidus*; *Rag.* nehòtni, nehtjen = nieochoczy); rzeski do czego, z dobrej woli żwawo się biorący do czego; (*opp.* ociągający się); mit Lust an etwas gehend, munter, voll Lust. Rozkazujesz mi, abym szedł ochotno w służbę tak niepoczciwą. *Hor. Sat.* 125. Widzę duszę ochotną, ale ciało słabe. *Sk. Kaz.* 165. Krzyknął hetman, aby się ochotnie potkali, nie licząc nieprzyjaciół. *Papr. Kol.* 98. W tym skoczyła Ochotniuchno, chcąc by go zaraz ułapiła. *Papr. Kol. H.* Czuję się ociężałym, chciałbym być ochotnym; — oni rzekli; a jako my cię lekkim uczynim? *Sk. Żyw.* 2, 110. — §. *Aliter:* Dobrowolny, z chęci, sprzyjając, gern, gutwillig; *Ross.* доброхотний. Ochotnego dawcę bóg miłuje. *Patr. Jał.* 7. Dobrodziejstwo ochotnie dane, drogo bywa szacowane. *Cn. Ad.* 179. Dwa kroć daje, kto rychło, a trzy kroć, kto ochotnie daje. *ib.* Ochotniéj soli dawszy na stół. *Tward. Pasq.* 62. (t. j. dobrą ochotą obiad zaprawiwszy.). — Ochotna myśl = wesoła, der Frohsinn. Czyniły mu ochotną myśl one dobre uczynki, które czynił *Sk. Dz.* 518. Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi okazać. *Tarn. Ust.* 252 (pogodną, wypogodzoną, heiter). — Krotofilne ognie, ochotne ognie = fajerwerki. *Jak. Art* 3, 298 Lustfeuer, Feuerwerk. OCHOTNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* ochotnost; *Sorab.* 1. podwolilnośćz; chęć do czego, Lust zu etwas, freywillige Bereitschaft. Doznasz z jaką język mój ochotnością nigdy chwały twej nie przestanie. *Ryb. Ps.* 98. Niechaj go z wielką ochotnością wszystkie góry przywitają. *ib.* 195. Rozmiłujmy się cnot świętych, szczodrobliwości, czystości, łaskawości, życzliwości, mierności, ochotności. *Hrbst. Nauk.* i, 4 *b.* usłużność; *Ross.* доброхотство. OCHOTNIK, a, *m.*, OCHOTNICZEK, czka, *m.*, *dem.*; (*Ross.* охотникъ a) amator, b) myśliwiec; охотница amatorka;) z ochotą biorący się do czego, der mit Lust an etwas geht. — *Milit.* Woluntaryusz, ein Freywilliger, Volontair; (*Boh.* dobrawolnjk; *Slav.* svojevoljnik; *Carn.* radovolz; *Vind.* radovolez, radovolnik; *Rag.* dobrohotinik, dobrohotnik.). Hetman na ochotnika wprzód otrąbić każe. *Lesz. z Class.* 69. OCHOTOWAĆ, ał, uje *intr. niedok.*; biesiadować, dobréj myśli zażywać, schmausen, gastiren. Podemknęli się nieprzyjaciele pod samę wieś, gdzie Król ochotował, zaproszony od szlachcica na uroczystość poświęcenia kościoła. *Nar. Hst.* 3, 112. OCHOTSKOJ, miasto Tartaryi Moskiewskiej, przy ujściu rzéki Ochoty, między Syberyą i Kamszatką. *Dykc. Geogr.* 2, 253. eine Stadt in der Tartarey.

°OCHOWYWAĆ, *P.* °ochowuje *act. frequ.*, zachowywać, bewah-

ren, aufbewahren. Krwi swoich żołnierzy aż prawie do ostatniej potrzeby ochowywać. *Fur. Uw. E 4 b.*

OCHRAMIĆ, *ob.* Ochromić. OCHRANIAĆ, *ob.* Ochronić.

OCHRAPIEĆ, OCHRZYPIEĆ, *f.* ochrapieje *neutr. dok.*; *Boh.* ochraptěti; *Bosn.* obropotiviti, omuknuti, zamuknuti; *Ross.* сипнуть, охрипнуть, охрипѣть, охрипать; chrypki dostać, głos utracić, heiser werden. Z zaziębienia ludzie ochrzypiają. *Sak. Probl.* 98. Spracowałem się wołając, aż mi gardło ochrapiało. *Radz. Ps.* 69, 4. (wyschło gardło moje. *Bibl. Gd.*). Gdy przeciwność ustawicznie dusi, Nakoniec zniemieć i ochrapieć musi. *Past. Fid.* 265. Wołał przez siedm lat, a nigdy nie ochrapiał. *Sk. Dz.* 48. Chropawość gardłową ochrapieniem zowią. *Sienn.* 363. Ochrapieniu i zostrzałości gardła płókanie pomocne. *Syr.* 11. Z czasem styl się nam popsuł, Muzy ochrzypiały, Huczne tylko, lecz przykre dźwięki wydawały. *Dmoch. Szt. R.* 14. OCHRAPIELINA, y, *ż.*, ochrapienie; *Ross.* хрипота, хрипѣние, сипота, сипучесть; Heiserkeit. Błażejki sobie około gardła wieszali, a ochrapieliny i inne gardłowe niemocy sobie tym léczyli. *Rej. Post. F f f* 1. OCHRAPAŁY, OCHRAPŁY, a, e, — o *adverb.*, ochrapiony; *Bosn.* omukao; *Vind.* hriplezh, fhkripan, kriglast; *Ross.* сиплый, сипль, сипучій, охриплый; heiser. Sok pomocny przeciw ochrapałemu gardłu, oniemiałemu głosu. *Urzęd.* 386. Dokąd kwapisz, rzekł gębą ochrapioną. *Otw. Ow.* 209. Trędowaci ochrapło mówili, bo choroba ona gardziel zarażała, że głośno mówić nie mogli. *Dambr.* 421.

OCHROMIĆ, OCHRAMIĆ, *f.* ochromi. *act. dok.*, OCHRAMIAĆ *niedok.*, chromym uczynić, okaleczyć, einen lahm machen, lähmen; *Carn.* obhrometi; *Vind.* ohromiti, resvudeniti; *Rag.* ohromitti; *Bosn.* ohromiti koga, uciniti hromma. *Mutilo*, obcinam, ochramiam, obrzezuję. *Mącz.* Ściął czterech jednym razem, dziesięciu ochromił. *Kmit. Spyt. B* 4 *b.* Gdy kto komu bydlę zabije, albo ochromi, tedy.... *Szczerb. Sax.* 432. On mi rękę ochromił, przeciąwszy mię szablą. *Baz. Sk.* 102. Kazał ich wymordować, albo oślepiwszy i na inszych członkach ochromiwszy oszpecił. *ib.* 81. Tłuczenie, rany, ochromienie. *Petr. Pol.* 114. *Szczerb. Sax.* 245. Szalona miłość, w kogo się wlepi, Albo ochromi, albo oślepi. *Teat.* 24. *b*, 45. OCHROMIEĆ, OCHRAMIEĆ, *f.* ochromieje *neutr. dok*, *Ochramować *niedok.*, chromym się stawać; *Vind.* ohromiti, hrom gratati, okruleti; lahm werden. Konia mu chromo wrócił, powiadając, iż przyczyny nie wie, od czego ochromiał. *Tarn. Ust.* 92. On ochramował na nogę. 3 *Leop. Genes.* 32, 31. (okulawiał. 1 *Leop.*).

OCHRONA, y, *ż.*, ochranianie, szanowanie, oszczędzanie, oszczędność, das Schätzen, Behüten, Bewahren, Sparen, die Sparsamkeit; (*Boh. et Slov.* ochrona *defensio*; *Vind.* ohranenje, hranva, sahranva, ohranstvu = schronienie, zachowanie; *Ross.* сохранность całość, nienaruszoność.). Byłoby się czemu dziwować, gdyby w porządnym domu liche naczynia w ochronie, a drogie w nieochronie były. *Bardz. Boet.* 110. Uczynił był Klodyusz z Korsykany pokój; ale iż z nieochroną majestatu Rzymskiego, tedy go senat wydał nieprzyjacielom. *Warg. Wal.* 198. (t. j. ze zniewagą). Nie chcę powtarzać dla ochrony czasu tego, co już przede mną powiedziano. *Dyar. Grod.* 221. Skępstwo teraz zowią ochroną i rządem. *Opal. Sat.* 58. Jeśli się im w czym noga powinie, powinnowatych dostatki, mnogie opieki podporą onym są i ochroną. *Pilch. Sall.* 258. Gdzie ja piękną? na taką nieochronę! *Teat.* 10, 39. (na takie nieszanowanie się.). — §. Ochrona, to co ochrania, prezerwatywa, Verwahrungsmittel, Schutzmittel. Tych, którzyby albo wiersze śpiewać nad tobą, albo ochrony zabobonne przykładać ofiarowali się, z pogardą wypędzisz z domu. *Boh. Dyab.* 2, 304. Nosi ochrony, które tylko komu roztropna bojaźń poda. *ib.* 2, 301, (*ob.* Noszenie, amulet). Ochrona, *praemunitio*, *obmowa, warunek, die Bedingung, der Vorbehalt; *Ross.* предохраненіе. Podskarbi zaległości wojsku zapłacić ma; wszakże z ochroną, aby nad wyznaczone summy większych podatków na województwa nie zwalał. *Vol. Leg.* 3, 258. OCHRONIĆ, *f.* ochroni *act. dok.*, OCHRANIAĆ *niedok.*; *Boh.* ochraniti, ochranowati, uspořiti, ušetřjm; *Croat.* ohhraniti, ottmim, ottęvam; *Sorab.* 2. hoplewasch; *Sorab.* 1. wobwarnuyu, lutuyu, pželutuyu; *Vind.* ohranit, hranit, sahranit, obdershati; *Croat.* obchuvam; *Bosn.* sahraniti, spasiti; *Ross.* сохранить, сохранять, охранить, охранять, предохранить, предохранять, поберечь, поберегать, опасти, опасать; *Eccl.* блюсти, блюду, осуществовати; nie naruszać, nienaruszenie zachować, od szkody uwarować, oszczędzać, szanując zachować; behüten, bewahren, schonen, sparen, erhalten. Za sprawą Jana Zamojskiego korona gwałtu ochroniona jest. *Petr. Et.* 175. Myśmy króla prosili, aby nas przywilejem swoim od waszej persekucyi ochronić raczył. *Obr.* 74. (zasłonić). On czas umie ochraniać. *Mon.* 70, 831. Dawno to w prawach świeckich ten punkt jest wytkniony, Ochraniaj drugich, jeśli chcesz być ochroniony. *Jak. Baj.* 216. Babylon ochraniaj swej głowy, Bo ciebie czeka upadek gotowy. *Ryb. Ps.* 274. Ciała ochraniali od ostrego powietrza, mrozu i użegu. *Przyb. Milt.* 341. Bojaźliwe ochranianie stoi za złe szanowanie. *Cn. Ad.* 324. (im bardziej kto śkła szanuje, tym je więc rychlej zepsuje). Małym trzeba ochraniać wiela; kto żałuje Mała dla wiela, często na wszystkim szkoduje. *Simon. Siel.* 57. (kto chce wygrać gąsiora, trzeba ważyć kaczora; cf. lepsza szkódka niż szkoda). Ochraniać swego dobra, jest to nie dać mu nic iść na stronę, ale wcale obracać go na pożytek. *Mon.* 71, 337. Swoje niszczy, a cudzego ochrania. *Pot. Jow.* 77. (cudze proso ogania). Dopiero ochraniamy, gdy mało mamy. *Cn. Ad.* 200. (nie wczas oszczędzamy, gdy dna dobieramy). Jako nabyć, tak nie mniej rzecz jest nabytego Umieć ochronić, mając w wydatkach swą miarkę. *Opal. Sat.* 144. OCHRONIĆ się, sich bewahren, sich verwahren; Ochraniać się, seiner selbst schonen. OCHRONICIEL, a, *m.*; *Boh.* ochrance; *Slov.* ochrance *defensor*; *Sorab.* 1. zwarnuwař; *Vind.* sahranjavez, obvarih, ohranik; *Bosn.* sahronitegl, spassitegl; *Rag.* sahranìtegl; *Ross.* хранитель, сохранитель, охранитель; obrońca, wybawiciel, *conservator*. *Cn. Th.* der Erhalter, Beschützer, Schoner. W *rodz. żeńsk.* Ochronicielka, *Sorab.* 1. zwarnuwarka; *Ross.* хранительница, сохранительница. OCHRONNY, a, e, OCHRONNIE *adverb.*, (*Ross.* охронной

листъ = glejt; охранительный obronny; *Boh.* ochranneho platiti za opiekę płacić); ochraniający, oszczędny, sparsam, behutsam, schonend; *Ross.* сохранный, сохранно, предохранительный. Officyer zastanowić się ma, z którejby strony najochronniej i najprędzej doprowadzić swoje attaki. *Jak. Art.* 2, 260. Przezorni wasi hetmanowie tak ochronnie krwią waszą szafowali. *Swad.* 1, 210. OCHRONNOŚĆ, ści, *ż.*, ochranianie, oszczędzanie, przezorna pilność, Sparsamkeit, Achtsamkeit, Vorsicht, Schonung, Behutsamkeit; *Ross.* сохранность. Wszelka nieochronność wojsko opanowała. *Krom.* 225.

OCHROPAWIEĆ, *ob.* Chropawieć.

OCHROSNĄĆ się *f.* ochrośnie się *recipr. jednotl.* ostrachać się, chrostu, chroszczenia, chrobotu przywyknąć, die Furcht verlieren, dreuster werden. Wpędziwszy młode stado w opłotki, tam im dać pokój, aż się ochrośnie i ubezpieczy. *Hipp.* 30. OCHROSTAĆ, *f.* ochrosta *act. dok.*; obić, otrzepać, ociosać, okrzosać, beklopfen, mit Schlägen zudecken, rund um beschlagen, beprügeln, durchwichsen, herumhudeln, abbobeln, abstoßen, *propr. et fig.* Wziąć jęczmienia garść otłuczonego, i z łupin ochrostanego. *Syr.* 769. Jużeśmy przez nieszczęścia różne ochrostani. *Pot. Arg.* 412. Jeśli chcesz przy zdrowiu się zostać, Daj się naprawić i złość swą ochrostać. *ib.* 189. Wojska te w tak wielu Marsach ochrostane, resztę do męstwa budzili. *Tward. W. D.* 2, 187. t. j. oćwiezone. Jeszcze skrupulatka; nie ochrostała się jeszcze między Warszawiankami. *Teat.* 36. *c*, 111. t. j. nieutarta, nieulizana, nicht abgeschliffen. Kupres ochrostawszy się, do domów przystawał Śmiele, i swą każdemu szyję głaskać dawał. *Zebr. Ow.* 246 (*naturali pavore deposito*, ośmieliwszy się).

OCHRZCIĆ, *ob.* Chrzcić. OCHRZYPIEĆ, *ob.* Ochrapieć.

OCHUCHNĄĆ, *f.* ochuchnie *act. jednotl.*, Ochuchać *niedok.*, na około naparznąć, napuchnąć, chuchem otoczyć; *Vind.* ofapati, opihniti; behauchen, anhauchen. Tchem gorszym Puńskich wężów były ochuchnione. *Zab.* 8, 345. *Łżyck. Velut illis Canidia afflasset*, jakby ich ochuchnęła, ozionęła, napuchnęła ta czarownica. *Cn. Th.* 472.

OCHUDNĄĆ, OCHUDŁY, OCHUDZIĆ, *ob.* Chudnąć, Chudzić.

OCHWACIĆ, *f.* ochwaci *act. dok.*, Ochwacać *niedok.*, konia nabawiać ochwatu, przesypać konia; (*Boh.* schwatiti, schwatjm); ein Pferd rehe machen, rehe tränken, rehe reiten, so daß es sich verschlägt oder verfängt. Zbytne razem podanie bydłu paszy, ochwaca prędko. *Kluk. Zw.* 1, 151. Ochwacił się koń. *Cn. Th.*, das Pferd hat sich verschlagen, verfangen, ist rehe geworden. Koń ochwacony abo ochwatny. *Hipp.* 112. *Lek.* 32. ein verschlagnes Pferd; *Boh.* schwáceny kůň. — *Fig. transl.* Rzeczy nowych ludzi siła jedzą, i prędko się niemi, jako szkapy owsem ochwacają. *Sak. Probl.* 152. Kraj nasz tą odmianą się ochwaci. *Pot. Arg.* 147. *Morszt.* 86. t. j. obmartwieje, ins Stocken gerathen. OCHWAT, u, *n.*, die Rehe, eine Pferdekrankheit. (*Sorab.* 2. chwat łamanie w stawach, *dna; *Etym.* *chwatać, chwytać, chwycić). Gdy koń na jednę abo więcej nóg uchramuje, tak iż chodzi jako spętany, a obracać się nie może, toć są znamiona ochwatu. *Cresc.* 534. Ochwat obroczny abo żytny (rostrucharze zbożem zowią. *Hipp.* 112), die Freßrehe, pochodzi ztąd, kiedy koń po obfitym obroku znacznie pędzony będzie, albo po przynaglonéj pracy obficie się da obroku; ochwat wodny, Wasserrehe, kiedy się zgrzany koń nagle poi, lub przez zimną wodę przejeżdża; wietrzny, Windrehe, kiedy przeciwko wiatru gwałtownie pędzony bywa. *Kluk. Zw.* 1, 197. *Hipp.* 112. *Lek.* 30. *Cresc.* 536. OCHWATNY, a, e, Rehe =. Koń ochwatny abo ochwacony. *Hipp.* 112. *Końsk. Lek.* 32; *Boh.* schwáceny kůň.

OCHWIAĆ *cz. dok.*, OCHWIEWAĆ *niedok.*, ze wszystkich stron poruszać, los machen, wanken machen, rund um ablösen. Już się ochwiewały kliny pogłobione. *Otw. Ow.* 453. Kij gryzł zębami, Tenże mocą ochwiawszy na wsze strony, wyrwał; *vi multa partem labefecit in omnem. Zebr. Ow.* 56.

OCHYBIĆ, *f.* ochybi *act. dok.*, Ochybiać *niedok.*; *Ross.* ошибиться; ominąć, uchybić. *Tr.*; fehl schlagen. Ochybiły zboża. *ib.* Ochybiła mię nadzieja. *ib.* Ochybienie *Ross.* ошибка. OCHYBNY, a, e, — ie, *adverb.* niepewny, uchybić mogący, unzuverläßig, fehlschlagend; *Boh. et Slov.* ohebný. Jest to rzecz nieomylna ani ochybna. *Rej. Post. N* 3. Wiemy to nieochybnie. *ib. Oo* 4. Ochybność *Boh.* ohebnost, niepewność.

OCHYDA, OCHYDZIĆ *ob.* Ohyda.

OCHYLIĆ, *f.* ochyli *act. dok.*, Ochylać *niedok.*, (a) *proprio sensu* odsuwania, usuwania *non usitatum*; *at observes exemplum sensu physico* omijać, meiden. Każdy się chronił jechać przez ziemię tego króla, a ochylał miejsce to; bo zabili każdego, ktoby przyjechał. *Biel. Hst.* 34.). — b) Wymawiać, *obmawiać, ogradzać, nieprosto powiadać, nie wzręcz, w bawełnę lub jedwab' obwijać, bemänteln, nicht gerade heraus sagen. Nie ochylając mówić = w bród iść, prostym odmachem, bez ogródki, grade in den Bart sagen. — *Praetextu carens*, którego trudno ochylić. *Cn. Th.* 510. — Acz było wiele występnych, przedsię ogradza, ochyla, a nic nie wspomina występków ich. *Rej. Ap.* 38. Pięknym słowem ochyla złe rzeczy. *Petr. Hor.* 2, *R* 2. Próżnoć to ochylać; nie może to żadnym obyczajem dobrym zwano być, co nie bywa roztropnym. *Rej. Zw.* 71. *Żarn. Post.* 18. Popiszę to wszystko, tak jak się tu mówiło, nie ochylając niczego. *Orzech. Qu.* 182. Długosz nasz nikogo nie zwykł ochylać. *Biel. Kr.* 315. (menażować, ochraniać). Obowiązkiem naszym jest, abyśmy cudze grzechy ochylali i okrywali. *W. Post. Mn.* 557. Usta moje nie mają ochylać i okrywać wymówkami grzechy moje. *W. Post. W.* 78. Krzywdy bożej nie mamy cierpieć, ani ochylać, ale się mocno o cześć boską wszędzie zastawić. *ib.* 204. Muszę prawdę zeznać; rzekę nic nie ochylając. *Cn. Ad.* 522. Dzieci zabija matka głaskaniem, nauczyciel ochylaniem; biadaż tym mężobojcom duchownym. *Hrbst. Nauk. S* 4. Ochylanie *Ross.* обинякъ.

OCHYNĄĆ się, *f.* ochynie się *recipr. jednotl.*, Ohynąć się, *Min. Ryt.* 1, 24; (*Ross.* окунуть, окунать, окунывать, ponurzyć się; ztąd okuń); 1 a) ponurzyć się, wskoczyć do wody, wrzucić się, *propr. et fig.*, sich in die Fluthen stürzen, sich untertauchen, hinein stürzen, hinein springen, hinein rennen. Ochynąć się kilka razy w rzéce, ponurzać się kilka razy z głową. *Perz. Lek.* 26. Po ciałach miękkiemi póry obrastają, W Trytońskim się dziewięć raz ochynąwszy zdroju;

cum novies subiere paludem. Żebr. Ow. 386. Niektórzy ledwie że się ochyną, Za tak pięknemi w nurty pływaczkami. *Jabł. Buk. F b.* Od brzegu swego odważył się płynąć, Odważył sobie, choć się i ochynąć. *Kłon. Fl. B* 3. Ta łódka nigdy się zatrząsnąć, nigdy się *zanorzyć, a nigdy się ochynąć nie może. *Rej. Post. G g* 2. W nieuchronnéj toni ochynąć się przychodzi. *Mon.* 70, 806. Polacy jak w morzu trzykroć się w Moskiewskich ludziach ochynąwszy, wielką w nich dziurę uczynili. *Biel.* 473. Gdy być nie mogło inaczéj, mężnie Radziwiłł w pół się ochynie zastępów nieprzyjacielskich. *Tward. W. D.* 2, 126. Herbort ochynął się w one hufy Tatarskie, i z wielką Tatarską szkodą tam został. *Orzech. Qu.* 132. Wolał ochynąć się raczej o tego poganina i ważyć nań śmiele. *Tward. Wł.* 127. W naukach się chciwie ochynął. *Birk. Dom.* 5. — §. *Active:* Ochynąć = na sztych wystawić, in Gefahr stürzen. Rzeczby zdesperowana przeciw wodzie płynąć, I Króla i ojczyznę pospołu Ochynąć W takiej rezolucyi. *Tward. W. D.* 2, 105. — b) Ochynąć się, *primum impetum sustinere, primum aliquid inexpertum aggredi. Cn. Th.*, zuerst die Bahn brechen, den ersten Versuch wagen. Ochyń się, a nie odwłocz! *accingere. Żebr. Ow.* 161. W imię boże, ochyńcie się na niego. *Weresz. Pob. C* 4. Najcieżéj się ochynąć; *omne principium difficile, prima coitio accerrima. Rys. Ad.* 51. (pierwszy stos najcięższy). — 2) Ochynąć się zkąd, wynurzyć się, wychynąć się, wybrnąć, aus den Fluthen empor kommen, herauf kommen, *propr. et fig.* Czekali pod niebem, póki się biały dzień nie ochynie z zamorza. *Tward. W. D.* 2, 130. Dzień się gmyśli ochynął. *Pilch. Sen. list.* 113. Gdy dzień się drugi z morza ochynie. *Tward Misc.* 32. Albo się ochynie Z razu tego ojczyzna, albo wiecznie zginie. *Tward. W. D.* 110. — *Activ.* Taki wschodzi Lucyfer, niż szumne swe konie Tytan z morza ochynie. *Tward. Misc.* 131. Dzień z morza ochyniony. *Tward. Pasq.* 56. Już się tedy zbliż do mnie, niech na twą ręczynę Słodkie serca uczucie przez usta ochynę. *Zab.* 11, 374. *Zabł.* t. j. wynurzę, ausdrücken.

OCIĄĆ, ociął, ocięli, *f.* otnie *act. dok.*, Ocinać *niedok.*, a) siec kogo rózgą, obić, durchwichsen, durchprügeln, auspeitschen; (*Croat.* ossinújem: *Rag.* oscinuti; *Vind* prefekuvati, okerniti, okerhati). Rózgami cię ociąć, a potym w kominie uwędzić każę. *Teat.* 32. *b*, 131. Tę sekutnicę dziś jeszcze rózgami otnę. *Teat.* 47. Ej otnę! *ib.* 18. *b*, 8. Ociąć ucznia dyscypliną. *Boh. Kom.* 1, 109. — *Transl.* Ociąć kogo, okpić, odrwić, urwać, zedrzeć kogo, einen anführen, betrügen, berücken. Czasem też w karty zagrasz z nieznajomym człekiem, Który cię otnie, potym stanie się dalekim. *Mon.* 70, 175. O tak, u nas kto kogo otnie, to i otnie; a prawda coś słyszałem, że i Pana zmyto. *Teat.* 43. *c*, 20. *Wyb.* — b) Ocinać drzewo, obcinać, *ob.* Obciąć.

OCIĄGAĆ *act. niedok.*, Ociągnąć *jedntl.*, (*distig.* obciągnąć); kucharski termin: mięso ociągać. *Wiel. Kuch.* 406, bijąc nad ogniem kruższym czynić. *Tr.*, das Fleisch auflaufen lassen, mürbe machen. Kapłuna, różne ptastwa lub zwierzynę, które masz piéc narożnie, wprzód ociągniesz nad żarzącemi węglami, ażeby stwardniało; można także ociągnąć w rondlu z masłem; nie trzeba jednak zbyt grzać, ażeby się nie przerumieniło. *Wiel. Kuch.* 417. OCIĄGAĆ się *recipr. niedok.* Ociąga się koń zadem. *Tr.*, (le cheval devuide, es geht hinterwärts zurück). — §. Nie być ochoczym; mitrężnie koło czego chodzić, nicht gern dran gehen; nicht dran wollen, (sich recken und ziehen). *Sorab.* 1. wobtžakuyu; *Sorab.* 2. nužlisch; *Slov.* prodlewám; *Carn.* obotavlam se; *Vind.* postopuvati; *Bosn.* ucknitti, kasniti; *Rag.* kasnitti, zknitti, karljetti, odoznittise, karsmatti, kânitise; *Dal.* karszmam; *Croat.* kasznim, këszním, stentam, okunyavamsze; *Ross.* укоснить, укоснѣть. Coż takiego? tylko się nie ociągaj, powiedz! *Teat.* 15. *c*, 6. Ociągając się, zwłaczając, nierychło, mitręgą, przez ręce, *cunctanter. Cn. Th.*, unlustig, zaudernd; *Sorab.* 1. wobtžakynĕ. Ociągający się, odwłoczyciel, der Zauderer, *Carn.* obotavlavz; *Vind.* postopuvauz, postopavez, vedlohodez; *Rag.* kasnitegl; *Slov.* prodlewač. *OCIĄGNĄĆ, OCIĄGAĆ, *ob.* Obciągnąć.

OCIĄTNY, *ob.* Ocietny. OCIĄŻAĆ, *ob.* Ocieżać.

OCIEC, *G.* ojca, *ob.* Ojciec.

OCIEC, OCIEKNĄĆ, ociekł, *f.* ociecze, ocieknie *intr. dok. et jednotl.*, OCIEKAĆ *niedok.*; (*Boh.* otecy, otekl; otekati *tumescere*); — a) zciekać, ablaufen, abfließen. Ociekła woda z chusty. *Tr.* — b) *Neutr.* Ocieknąć, polewać się na około, sich begießen, benetzen; *Vind.* okultezhi, okultiekati; *Bosn.* obtecchi, obtiççati; *Croat.* obtéchem; *Ross.* обтечь, обтекать; *Eccl.* обътещи, обтечу, обтекаю. Już pola krwią ociekły. *Tr. Partic.* Ociekły, polany, begossen. Stęka zkrzywdzona praca i w gorzkich łzach tonie, Ociekłe krwawym znojem wznosząc w górę dłonie. *Nar. Dz.* 2, 196. Krwią ociekłe odkryte żyły wyjęła. *Otw Ow.* 233. — c) *Chirur.* Ocieknąć, puchnąć, nabrzmieć, *Vind.* otezhi, natezhi, otikuvat, otiekati, satezhi, obtezhi, gortezhi: *Carn.* ottezhi, ottękam; *Sorab.* 1. začžekam szo; *Croat.* otechi, otechem, otekam, natechem, podhuhnújem; *Rag.* otecchi, otjeccem; *Bosn.* otecchi, obotiti, napeti se; *Ross* отечь, отекать, затечь, затекать растечь; anschwellen, anlaufen, aufschwellen. Gdy już koniowi ze splecenia noga ociekać pocznie. *Konsk. Lek.* 51. Ociekły, nabrzmiały, (*Boh.* oteklý; *Vind.* oteken, otezhliu, otekou, otekel: *Slov.* oteseen; *Bosn.* otekao, -kla, -klo). Na ociekły abo spuchły brzuch, gdy koniowi brzuch ociecze abo spuchnie. *Końsk. Lek.* 64. Ziele to wodnociekłym a ociekłym duszność odejmuje. *Spicz.* 96. Żyła ociekła nadęta, ociekająca nabrzmiewająca, najwięcéj w goleniach, *varix. Cn. Th.*, die Krampfader. *Otw. Ow.* 275. OCIEKLINA, y, ż., OCIEKŁOŚĆ, ści, ż., (*Boh.* oteklina, otéčenj, otok; *Slov.* otekánj. *Vind.* otekluest, otuek, otuk, otezhnost, otezhenje: *Carn.* otok; *Croat.* otek, natechenye, otok (2. wyspa; *Rag.* oték, náték; *Slav.* ottok); nadętość, nabrzmiałość, die Geschwulst. Którzy są skłonni ku trędowi abo guzowatéj ociekłinie... *Sienn.* 285. Psinkowa wódka na ociekliny gorące dobra. *ib.* 241. *Spicz.* 42.

OCIELIĆ, *f.* ocieli się *rec. dok.*, Ocielać się *niedok.*, cielić się; *Boh.* oteliti se; *Sorab.* 2. sze hoschellisch; *Bosn.* ote-

litise; *Rag.* otelittise; *Croat.* otelujemsze; *Ross.* отелиться; o krowach, łoszycach, łaniach, płód wydawać, falben; (cf. okocić się, oszczenić się, ożrzebić się, oprosić się). Nie zawsze krowy w równym ocielają się czasie. *Haur. Sk.* 54. Ocielona krowa; (*oppos.* jałówka). Zaprzęgajcie dwie krowie ocielone. *W.* 1 *Reg.* 6, 7. (dwie krowie od cieląt. *Bibl. Gd.*).

OCIEMNIAŁY, OCIEMNIEĆ, OCIEMNIĆ, *ob.* Ciemnieć, Ciemnić. OCIENIĆ *cz. dok.*, Ocieniać *niedok.*, cieniem osłonić, cieniąc otoczyć, umschatten; *Vind.* obſienzhati, okulsaſienzhati, obtemniti; *Sorab.* 1. wobszenu, woszénu, wočzemnu; *Bosn.* obsjenniti, (osjenóst *opacitas*); *Rag.* obsjenniti; *Croat.* obszenchújem; *Eccl. et Ross.* осѣнити, осѣняю, пріосѣнити, пріосѣняти, отемнити, отемняти. Stok ten dąb rosły mile ocienia. *Chod. Gesn.* 5. Ocienienie *Sorab.* 1. weszeneno, *adumbratio.*

OCIEŃCZYĆ *cz. dok.*, Ocieńczać *niedok.*, w około pocieńczyć, wycieńczyć, rund um dünner machen; *Sorab.* 1. woczenscham; *Vind.* obtinſhati, obtinkuvati, stinſhati; *Croat.* obtenchavam, otenchávam; *Bosn.* otanciti, omrriscjaviti, omerscjaviti.

OCIEPLIĆ, *f.* ociepli *cz. dok.*, Ocieplać *niedok.*, ogrzać, cieplejszym uczynić, erwärmen; *Boh.* oteplití, oteplowati; *Sorab.* 1. wočzoplam. Słońce wodę dosyć ociepliło. *Krup.* 3, 141. W ziemi urodzajnéj musi być wapno, któreby ją ocieplało. *Kluk. Rośl.* 3, 71. Skoro mój duch ich ociepli, Rozgoreją się, co byli okrzepli. *Chrośc. Job.* 130. Ociepliło się = spuszcza mróz, es wird wärmer, die Kälte läßt nach. Skoro się ku wiośnie ocieplać zacznie.... *Kąck. Pas.* 10. OCIEPLAŁY, a, e, ogrzany, erwärmt, wärmer geworden. Ocieplałe powietrze. *Tr.*

OCIERAĆ, *ob.* Otrzeć. OCIERKI, ów, *plur.*, cząsteczki poocierane, Abreibsel. Z żelaza ocierki. *Petr. Wod.* 6.

OCIERNIĆ, *f.* ocierni *cz. dok.*, Ocierniać *niedok.*, cierniem okładać, ogradzać. *Cn. Th.*, mit Dornen umgeben, umzäunen. *Cn. Syn.* 812.

OCIESAĆ, OCIOSAĆ, OBCIOSAĆ, OCZESAĆ, *f.* ociesze *cz. dok.*, Ociosywać, Obciosywać *frequ.*, ociosuje *praes.*, obcinać, okrzesać, behauen, bezimmern; *Boh.* otesati, oštěpiti; *Slov.* otesáwám, otesati; *Sorab.* 1. wočzeschlu; *Vind.* kolbati, pokolbati; *Croat.* oteszújem, obtessújem, ocheszavam; *Bosn.* otesati, ocesnuti, ocesciatti, odilati; *Ross.* обтесать, обтесывать, отребить, отреблять, хмылить, охмылить, *propr. et fig.* Michał Angelo, lubo już miał lat 60, tyle obciosywał nader twardego marmuru w jednym kwadransie, ile.... *N. Pam.* 24, 324. Cieśle ku postawieniu dachu, siekiery używali, a drzewa chędogo ociosywali. *Kosz. Lor.* 108. Ociesz sobie dwie tablice kamienne. 1. *Leop. Exod.* 34. (wyciesz. 3 *Leop.*). Sznicerz ociosuje swą robotę, póki z prostego pnia abo głazu nie wyrobi figury. *Leszcz. Gl.* 3. Dobry rzemieślnik, gdy widzi jaki kamień porzucony, bierze, ociosywa i gładzi. *Sk. Żyw.* 2, 61. Skórę wszelką chropawą z drzewa *obczasować. *Cresc.* 378. (t. j. ociosywać). — *Transl.* Pień nieociosany, niezgrabny. *Zab.* 13, 64; *Ross.* мужикъ, ungehobelt, ungeschliffen. Jakiż to kloc nieociosany, do tych czas jeszcze się kłaniać nie umie. *Teat.* 6, 11. Nieociosany kół, zawsze poznać że kół. *Mon.* 71, 122. — *§. Na bót sobie pogląda, oczesuje bryże; Podobniéj ci oczesać serdeczne niecnoty, Więcéj cię to ozdobi, niżli łańcuch złoty. *Papr. Tr. C.*

OCIĘTNOŚĆ, OCIĄTNOŚĆ, ści, *ż.*, krnąbrność, *contumacia. Macz.*, Halsstarrigkeit; *Ross.* строптотность, строптивость, стропотство; ociąganie się, upor; *sed* ociątność *ad corpus magis et ad bruta pertinet*; upor *ad animum magis refertur. Cn. Th.* Zdradliwa a przewrotna ociątność. *Kosz. Lor.* 56. Sąsiady pogardziły nikczemnością i ociętnością Mieczysława, *ignavia. Krom.* 81. Ociętość. *Jabł. Buk. G.* 3. OCIĘTNY, OCIĄTNY, *OCZĘTAŁY, a, e, OCIĘTNIE, OCIĄTNIE *adverb.*, zacięty, uporny, krnąbrny, hartnäckig, widerspenstig; *Slov.* twordošigný; *Carn.* snéváritn; *Ross.* строптивый. Uparł się, chce swego dokazać; ociątny. *Cn. Ad.* 1205. Ociątni, gnuśni i niedbali. *Ryb. Ps. praef.* Zmysły nasze ociątne racz sam ku pełnieniu woli bożej skłaniać. *Modl. Gd.* 30. W grzechu ociątnie utwierdzony, rozkoszy przestać nie chce. *Kosz. Lor.* 68. Ocięty i zatwardniały umysł. *Kucz. Kat.* 3, 138. (zacięty. 2 *edit.*). Szalony, niezbożny i ocięty, własną ręką sobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. Ocięte serca macie. *Farn.* 135. Osieł jest zwierzę ociątniejsze. *Kosz. Lor.* 84 *b.* Syn ocięty i uporny, któryby nie słuchał ojcowskiego abo macierzyńskiego rozkazania, a skarany wzgardziłby posłusznym być. *W. Deut.* 21, 18. Ludzie tak ocięte, uporne, nieposłuszne. *W. Post. W.* 368. Rytygierz, wszystkich pokuszając sposobów, serca swych ocięte i od boju dalekie być widzi. *Krom.* 37. Nierozumby to był z nich każdego, by miał być w téj mierze który z nich oczętałym. *Weresz. Kij.* 22. *ib.* 21. Dowcip ocięty, około którego wiele zażyć pracy potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 398. twardy, niepojętny. OCIĘTY, *ob.* Ociąć.

OCIĘŻAĆ *cz. niedok.*, Ociężyć, *f.* ocięży *dok.*; *Boh.* obtížiti, obtežowati; *Rag.* otêxati, otesckatti; *Ross.* отягчать, отяготить, отягощать; (cf. *Boh.* otěhotniti = *reddere gravidam*, schwängern); §. a) obciążyć, ciężarem gnieść, belästigen, beschweren, drücken. Skoro się mucha mléka dotknęła, wnet skrzydła ociąża Śnieżna rosa, i prawie na dno ją pogrąża. *Tol. Saut.* 2. Mowa tych, co wiele mówią niepotrzebnie, tak ociąża słuchaczów, jakobyś się ociążył żelaznemi pieniądzmi, które małą cenę mają. *Eraz. Jez. F* 6. Ojciec twój ociążał nas jarzmem, ale ty go nam ulżyj. *Budn.* 2 *Chron.* 10, 10. Ociążeni byli snem. *Smalc.* 72. (morzeni). Obróciła a ociążała się ona bitwa na Saula. 1 *Leop.* 1 *Paral.* 10, 3. (ciężka mu być zaczęła). Nędzny a ociążony człowiecze, kiedy obaczysz ociążone grzechem sumnienie twoje? *Rej. Post. U* 6. Jezus na się wziął wszystkie ociążenia grzechów naszych. *Rej. Post. A a a* 1. (ciężary). Brzemię i ociążenie moje bardzo lekkie jest. *ib. C c c* 1. — *Transl.* Nie ociężone są uszy Pańskie, żeby nie umiał wysłuchać. *W. Post. W.* 2, 191. t. j. nieociążałe. — §. b) Ociążać, ociążać się, żałobę zanosić, narzekać, klagen, sich beschweren. Pewne osoby dobra swe stawami naszemi pozalewane być ociążają. *Vol. Leg.* 3, 47. OCIĘŻEĆ, OCIĄŻEĆ, *f.*

ociąźeje *neutr. dok.*, ciężkim się stawać; *Rag.* otexati, otesekatti, utêxati; schwer werden, schwerfällig werden. Do skoków i biegu wprawiać człowieka należy, nim ciało przez lata podeszłe ocięźeje. *Papr. W.* 5. Śpiegują momentu, kiedy się uśpi albo ocięźeje nieprzyjaciel. *Zab.* 9, 218. Ja władzy w sobie nie mam, serce ociężało, Jakom skoro zobaczył twe okrzepłe ciało. *Groch. W.* 419. Ociężały, obarczony, belastet, beschwert. Ociężały laty starzec. *Nar. Hst.* 3, 131. Ociężały, ciężki, nieochoczy; ociężale *adverb.*, schwer, schwerfällig. Ociężały gospodarz, choć mu Ceres szumna Wyda urodzaj żyzny, nie zwiezie do gumna. *Kulig. Her.* 112. Ociężałe serce nie zaraz na pociechę dbałe. *Groch. W.* 434. Czuję się ociężałym, a chciałbym być ochotnym. Oni rzekli: a jako my cię lekkim uczyniem? czyli my ślósarze, żebyśmy cię opiłowali? *Sk. Żyw.* 2, 110. OCIĘŻAŁOŚĆ, OCIĘŻNOŚĆ, ści, *ż.*, ciężkość, nieruchawość, Schwere, Schwerfälligkeit. Wstydź się nierzeźwa młodzi twojéj ocięźności, Że latom zaniedbywasz przystojnéj miłości. *Kchow.* 209.

OCINAĆ, *ob.* Ociąć. OCINEK, nku, *m.*, pień odciętego drzewa, das Stammende eines gefällten Baumes. Na ocinku starego drzewa. *Pot. Pocz.* 203. — *Aliter:* Ziela tego ocinki albo odnożki korzenia są podobne ocinkom cynamonowym. *Syr.* 56. Ług z popiołu winnéj macicy ocinków uczyniony. *Syr.* 344.

OCIO, *bland.* = oczko, Aeuglein. Kiedy się będziem ściskali, pieścili i całowali, Jak gołąbek gołąbeczka, w ocio, nosio i usteczka. *Zabl. Bal.* 72.

OCIOKAĆ, *ob.* Ocokać. OCIOSYWAĆ, OCIOSUJĘ, *ob.* Ociesać.

OCISK, u, *m.*, przetarta rana, sedno. *Tr.*, eine aufgeriebene Wunde. OCISKAĆ czym *cz. niedok.*, Ocisnąć *jedntl.*, przecierać skórę, ranić, wund reiben. *Tr.* Biega junczyk, gdy mu ociśnionego karku sierszeń doszedł. *Żebr. Ow.* 278; *Bosn.* otisnuti *detrudere*, *impellere*. — §. Ociskać, obciskać, ściskając w około dolegać, rund um fest anschließen, andrücken, otulić, umhüllen. *Tr.* Ocisnąć się suknią, *apprimere tunicam corpori. Cn. Th.*; *Ross.* окинуться. Ciasnemi obciskane sznurówkami. *Mon.* 69, 1089. Dziecię ma na głowie kołpaczek, który mocno obciśnięty na przodzie. *Mon.* 69, 1065. Olbrzym namiotem haniebnych gór ociśniony. *Żebr. Ow.* 3 *b.* w koło gnieciony.

OCISZYĆ, *f.* ociszy *cz. dok.*, Ociszać *niedok.*, na około uciszyć; *Vind.* obtiſhati, otichati, rund umher stille machen, ruhig machen. Między ociszonemi domów swych ścianami. *Otw. Wirg.* 460. Dwór dla przykrych wiatrów drzewem różnym w koło osadzać i ociszać. *Haur. Ek.* 11. *ib.* 139. ogacać, obmajać; (cf. *Ger.* *befriedigen).

OCKNĄĆ, *ODSKNĄĆ się, OCUCIĆ się, *f.* ocknie się, ocuci się *recipr. dok*, OCUCYWAĆ się, OCKNIEWAĆ się, OCUCAĆ się, OCYKAĆ się, ODCYKAĆ się *niedok.*, (cf. otchnąć 2.); *Sorab.* 1. wotučžicž, wotžuyu; *Carn.* drâmem se, dramiti; *Vind.* sbuditiſe, gorsbuditiſe, (cf. zhutik, obzhutik = uczucie; *Croat.* ochutiti *praesentire*; *Bosn.* ochjutiti *audire*, *exaudire*, *praesentire*; *Rag.* ôcittovanje = objawienie, ochjuutni *sensus movens*); *Slav.* osvistitise; *Ross.* (ощутить; ощущать = uczuć), проснуться, просыпаться; *Boh.* procytiti, (cf. ocitnauti se = *pervenire*); obudzić się, erwachen, aufwachen. Mości Mądrogłowski, hej! ocknij się Wc Pan! *Teat.* 7. *d*, 5. Ocuć się arfo i cytaro, ocknij się rano. *Budn. Ps.* 108, 3. Nie *odskną się, ani będą obudzeni ode snu swego. *Budn. Job.* 14, 12. Bogowie, jeśli to sen, niechaj umieram, niżeli się ocknę. *Stas. Num.* 2, 100. Ocknął się ze snu Soliman słabego, I przebudzony mdłe otworzył oczy. *P. Kchan. Jer.* 253. Bardzo się onéj rzeczy dziwować poczęła, I nie wie, jeśli spała, jeśli się ocknęła. *P. Kchan. Orl.* 1, 59. (czy sen, czy jaw). Nagle z oczu znika nocna mara, gdy się kto ocyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 346. Oto już się ze snu odcyka. *Bardz. Trag.* 506. Odcykując się, mówi. *Teat.* 36. *c*, 11. Natychmiast on się *ocuciwa. *Sak. Probl.* 229. Sen uśpionego bogactwami obsypuje, a skoro się ocyka, jakim był, takim się znajduje. *Mon.* 69, 405. *Boh. Dyab.* 2, 76. Dusza, kiedy muzykę słyszy, to jako ze snu ockniewa się. *Gorn. Dw.* 67. Za czasu *oczuć się, który śpisz, a powstań z martwych. *Wiśn.* 582. Obyśmy się czuli! wzdy się kiedy *oczućmy (*Etym.* czuć), a uczujmy, iż między nami jest Chrystus. *Sk. Kaz.* 22; (*Ross.* очувствоваться, очнуться, очнуться = upamiętać się, przyjść do siebie.) A w tymem się ocknął, ano już dzień, a wszyscy w białéj zbroi. *Rys. Ad.* 1. Pozna ocknięty, że sen chytry myli. *Zab.* 14, 158. OCKNĄĆ *neutr.*, erwachen. Tak bardzo pijany, iż nie tylko na ono łektanie nie ocknąłby był, ale by go był snadź i palił świecami. *Gorn. Dw.* 279. Z twardego snu ocknął przebudzony. *Groch. W.* 257. OCUCIĆ, *f.* ocuci *cz. dok*, Ocucać *niedok.*, obudzić, aufwecken, (cf. otchnąć 2). Mię zimny strach ocucił w tym ze snu smacznego. *Bardz. Trag.* 204. To rzekłszy po maluśku do niego się rzuci I lekkim całowaniem śpiącego ocuci. *Zab.* 1, 103. *Nar.*

OĆMA, y, *ż.*, ciemność, ociemnienie, die Finsterniß. Słońca nie widać, oćmy się w krąg *zbierzą. *Chrośc. Fars.* 407. Gdy noc grube oćmy swe wyzionie.... *Chrośc. Ow.* 76. Pozwolił im dnia na rozmysł połowę, lecz jak noc przerzedzi Oćmy i słońce jasną stawi głowę, Wraca pod mury. *Chrośc. Fars.* 219. W oćmie pod cudzy dom się podkopywa, Co w dzień uradził, w nocy wykonywa. *Chrośc. Job.* 89. W strachu, i w gniewie I w oćmi, sam wódz co ma czynić nie wie. *Chrośc. Fars.* 458. W oćmie trwała Europa czas niemały. *Teat.* 24, 42. OĆMIĆ *cz. dok.*; *Sorab.* 1. wocžemnoſcžam; *Vind.* obtemnit; *Croat.* otemnújem; *Ross.* омрачить, омрачать; *ob.* Ćmić.

OCOKAĆ, OCZOKAĆ, OCIOKAĆ *cz. dok.*, ciokaniem, cackaniem ugłaskać, zahm machen, bändigen, zähmen. *Domitura*, uśmierzenie, ocokanie. *Macz.*, *Domitus*, uśmierzony, ocokany. *ib.* OCOKAŁY, OCZOKAŁY, a, e, nieochoczy, ociągający się, nicht rasch, unlustig. Oczokały, *tardus. Żebr. Ow.* 32. Ludzie bez gniewu, oczokali są, głupi, bez czucia. *Petr. Et.* 271. Pijany musi być niestatecznym, niewstydliwym, ocokałym, na napominania niedbałym. *Petr. Hor.* 2, *P* 2 *b.* Czemu psie niewinnych kąsasz ocokały, O wilki srogie niedbały! *ib.* 2, *O*

2 *b*. Jako na karku końskim, kiedy ocokały Ślep osiędzie.... *Klon. Wor.* 76.

OCTOWANY, a, e, octem zaprawny, (*ob.* Ocet); geessigt; *Croat.* ocztika, mit Essig angemacht. Miód octowany, oxymel. *Urzęd.* 435. OCTÓWKI, *vibrio serpentulus*, Essigwürmer, Essigmaden; robaczki pokazujące się w occie, osobliwie winnym nienakrytym; tylko przez szkło powiększające widzieć je można. *Kluk. Zw.* 4, 417. OCTOWNIK, OCETNIK, a, *m.*, OCTARZ, OCCIARZ, a, *m.*; *Boh.* octař; *Ross.* уксусникъ; chodzący koło octu, der Essigmann, Essigbrauer, Essighändler. *W rodz. żeńsk. Boh.* octařka; *Ross.* уксусница. *OCTARNIA, i, *ż.*; *Boh.* octarna; schowanie na ocet. OCTOWY, a, e, od octu, Essig=; *Boh.* ocetný; *Croat.* oczten; *Eccl.* оцтовый; *Ross.* уксусный. Octowa flaszka. *Tr.*

OCUCIĆ, *ob.* Ocknąć.

OCUKROWAĆ *f.* ocukruje *cz. dok.*, cukrem zaprawić, osłodzić, lub powlec; *Vind.* obzukrati, pofladkoriti, überzuckern, zuckern, süß machen, *propr. et fig.* Ocukrować to trzeba. *Cn. Ad.* 760; (samo to nie smakuje; przyprawić to trzeba; samo to nie pachnie; bez soli ryba; bez korzenia zwierzyna; cf. złemu zalecenia potrzeba; dobry chrzan z miodem; *oppos.* dobremu piwu nie potrzeba wiechy). Niewczas wojenny wdzięczną ocukrowany żołnierzowi małżeńską pieszczotą. *Tward. Wł.* 107. Nie może być tak mała rzecz, którejby Król, ocukrowawszy ją ludzkością, dać nie mógł. *Gorn. Sen.* 86.

OĆWICZYĆ, *f.* oćwiczy *cz. dok.*, ochłostać, durchpeitschen. Któż to zgadnie, i kto wyliczy, Wiele chłopców na kwartał bakałarz oćwiczy! *Nar. Dz.* 3, 120. Kazał go za to Kady laskami z drzewa bambukowego oćwiczyć. *N. Pam.* 22, 15, *ob.* Okładać, obłożyć.

OCYGANIĆ *cz. dok.*; *Carn.* ozzeganeti; *Vind.* oziganiti; *ob.* Cyganić, oszwabić, odrwić, okpić.

OCYKAĆ, ODCYKAĆ, *ob.* Ocknąć.

OCYRKLOWAĆ, OCERKLOWAĆ, *f.* ocyrkluje *cz. kok.*, cyrkułem ogrodzić, określić; *Vind.* obzirklati, pokroglivati, pokroglati; umcirkeln. Ocyrklował mi to kijem na piasku. *Pot. Jow.* 108. — *Transl.* Ogrodzić, opisać, begränzen. Na nieocyrklowanéj władzy potęgę państwa swego Turcy zakładają. *Kłok. Turk.* 4.

*OCZ; *Boh.* oč; *Sorab.* 2. wož, wóž, hož = o co, czemu, dla, warum, um was. Ocz była proszona, obiecała. *Otw. Ow.* 267. Głupi poseł, gdy z *niszczym a ocz prosić idzie. *Jag. Gr. B* 2. Nie chciał dopuścić, ocz prosili. *Leop. Num.* 20, 21. Obacz, ocz ci idzie. *W. Post. W.* 3, 494. *Rej. Post. K* 1. Z ochotą dam, ocz prosić będziesz. *Papr. Gn.* 1061. Pierwszy rzekł: ocz *nama, iż nie masz nic; a drugi na to: dobrze, a o co chcesz? o dwa grosza, rzekł piérwszy. *Glicz. Wych. H* 8 *b.* (o co zakład między nami dwoma?). Ni ocz = ni o co = o nic, um nichts. Temu, który ni ocz nie prosił, mawiał: a czemu ni ocz nie prosisz? *Budn. Apopht.* 91. Żołnierz nie dba ni ocz, gdy dobrze odziany. *Budn. Apopht.* 91. Wieszczków się ni ocz pytajcie. *W. Levit.* 19, 31. Dosyć mam na tym I ni ocz nie podnoszę Do nieba ręku. *Tward. Misc.* 111, *ob.* Niocz, *ob.* Co.

OCZ, zamiast oczu, *ob.* Oko.

OCZAKÓW, a, *m.*, mocne miasto w Besarabii; stolica Tatarów Oczakowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 233, Otschakow.

OCZAPIĆ, *f.* oczapi *cz. dok.*, ogarnąć, w się brać, na około otoczyć; (*Etym.* czepić, czapka); cf. oczepić; umfassen, umschließen. Garniec szerokogęby, któryby dno drugiego oczapił. *Sienn.* 523. Rozpalony ten kamień niechaj brzemienna oczapi podołkiem, aby jéj ona para do macicy szła. *Śleszk. Ped.* 197. Oczapiony kabłukiem do monasteru odwieziony został. *Nar. Chodk.* 1, 404. Strach był na Germanów, gdy obaczyli, jak Rzymianie Ren mostem, jakoby jarzmem, oczapili. *Fallis. Fl.* 146. *Żebr. Ow.* 9. *et* 101.

OCZAROWAĆ, *f.* oczaruje *cz. dok.*, uroczyć kogo, urzekać, czarami go czego nabawić; *Boh.* očarowati, okauzliti, učarowati; *Slov.* očarugi, začarýti; *Carn.* panam; *Vind.* obzoprati, sazoprati, vrekuvati, savplatiti, vplativati; *Bosn.* zacjarati, zatraviti; *Croat.* ocharati, oczóprati, osàtrujem; *Ross.* очаровать, очаровывать, заговорить, заговаривать, заворожить, завораживать, обворожить, обвораживать, наколдовать, наколдовывать, околдовать, околдовывать; *Eccl.* обаяти, забавати, опѣваю, обманываю; einen bezaubern, behexen. Chciałbym wiedzieć, kto go oczarował, czy Bartosowa, czyli też Grzesiowa stara; wiesz, że jeżdżą na łysą górę. *Teat.* 28. *b*, 151. Nie rozumiejąc choroby, mniemają, że oczarowani są. *Krup.* 5, 621; *Eccl.* обаластвитися urzeczonym być.

*OCZAS, u, *m.*; *Boh.* očas; *Eccl.* ошибъ; ogon, chwost, der Schweif, der Schwanz der Thiere, (cf. oczesać). Kazał pachołku, aby koniowi ogon utargnął; lecz nie mógł pachołek tego dowieść, aby on oczas utargnął razem, jedno po jednemu włosu targając, wszystek wyrwał. *Eraz. Jęz. G* 7 *b.* *OCZASOWAĆ = ociosować, *ob.* Ociesać.

OCZASTY, a, e, — o *adverb.*, oczu pełen, oczysty, oczkowaty, voll Augen; *Boh.* okatý; *Sorab.* 1. wokoyité; *Carn.* okat; *Bosn.* occjast; *Croat.* ochaszt; *Eccl.* очистый, глазатый; *Ross.* глазастый. Nie tak pięknych barw niezliczone roje Paw' na oczastym pierzu ukazuje. *P. Kchan. Jer.* 404. (cf. ogonookie pawie). Wiezie Bootes skrzypiącemi wozy Osiwiałą nam zimę i oczaste mrozy. *Leszcz. Class.* 98. t. j. lśnące, iskrzące się, glänzend, funkelnd.

OCZCZONY, a, o, octem cuchnący, *acetosus. Mącz.*, essigartig, nach Essig riechend.

OCZECHRAĆ, OCZOCHRAĆ, *ob.* Czechrać.

OCZEKAWAĆ, OCZEKIWAĆ, *OŻYDAĆ, oczekiwa, oczekuje *med. niedok.*, wyglądać czego, czekać czego, warten, erwarten; *Boh.* očekawati; *Sorab.* 1. wobtžakuyu (2. *cunctor*, wobtžakayne *cunctanter*); *Vind.* obzhakati, perzhakati, dozhakati; *Croat.* ja sze nadjam, (*ob.* *Nadziewać się, spodziewać się; cf. nadzieja); *Ross.* ожидати, ожидаю, подждать, обождать, обжидать; *Eccl.* нaджидаю. Podniosła się stojąc wedle stolicy, oczekawając królowéj. *Wys. Kat.* 448. Wszystkiego się spodziewaj, wszystkiego oczekiwaj. *Pilch. Sen.* 251. Oczekują, spodziewają się *Ross.* ожидается, ожидаются. Słudzy żeby byli cierpliwymi, a nagrody swéj wierności od Pana *ożydali. *Gil. Post.* 135 *b.* Wyrok Pański nie zawsze do żniwa Bujnowyrosłym kło-

som oczekiwa. *Zimor. Siel.* 200, *ob.* czekać komu, cierpieć komu, einem nachsehen, Geduld mit ihm haben. OCZEKIWANIE, spodziewanie się, nadzieja, die Erwartung, die Hoffnung. Plemię oczekiwania u ludzi wielkiego. *Groch. W.* 325. Jezus był oczekiwanie narodów. *Biał. Post.* 48. Wysłał król przed sobą królewica, jedyne oczekiwanie i nadzieję korony. *Birk. Chodk.* 16. *Oczekawanie lenne, kiedy pan za żywota mana swego, przyobiecuje dobra drugiemu, jeśliby man jego bez potomka zszedł. *Szczerb. Sax.* 25. — *§. Bóg ukwapliwy nie jest, iż długie *oczekawanie dawa grzesznikom. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 63. (czeka im długo).

OCZEMBROWANIE, ocembrowanie, *ob.* Cembrowanie.

OCZENKI, *ob.* Oczęta.

OCZEPIĆ, *f.* oczepi; (*Boh.* očepiti *vitta tegere,* cf. oczapić), w czepiec przybrać, hauben, eine Haube aufsetzen. Tu kapłani w czerwone obleczeni kapy Prowadzą oczepione woły, owce, capy. *Pot. Arg.* 125. Rychléj dziś głowę siwy włos oczepi. *Pot. Syl.* 148; (*Ross.* оцапка zaczepka, очепъ drąg, na którym kolébka się zawiesza).

OCZERNIĆ, *f.* oczerni *cz. dok.*, Oczerniać *niedok.*; *Vind.* ozherniti, obzherniti, sazherniti; *Croat.* ocherniti, ochernújem, ovranujem, ochernenye; *Rag.* ozarnitti; *Bosn.* oçarniti, oçrriniti; *Ross.* очернить, очернять; na około czarnym uczynić, rund um schwärzen, beschwärzen; anschwärzen, *propr. et fig.* Chodzi w rozpalonym obuwiu bez najmniejszéj jednak sparzeliny i oczernienia. *Mon.* 66, 18. Nie oczerni błoto, póki się go nie dotkniesz. *Fredr. Ad.* 118. Skarby, sława, urzędy, nic nas nie ocali, Jedna słabość oczerni, sławę w błąd obali. *Zab.* 15, 106. Dlaczego ona ciebie nie lubi, i oczernia z taką zajadłością? *Teat.* 38, 117; *Ross.* опорочить, опорочивать. OCZERNIEĆ *nijak. dok.*, rund um schwarz werden. Nie gardźcie mną, patrząc na oczerniałą twarzy méj postać. *Smotr. Lam. pr.*

OCZERSTWIĆ, OBCZERSTWIĆ, *f.* oczerstwi *cz. dok.*, Oczerstwiać *niedok.*; (*Boh.* občerstwiti, občerstwowati; *Slov.* občerstwugem, občerstwugi; *Vind.* ozherstiviti, ozherstiti); orzeźwić, czerstwiejszym uczynić, ożywić, posilić; mit neuer Kraft beleben, stärken, erfrischen, frisch und munter machen. Wino z dzięcieliny duchy ożywiające, które w sercu bytność swoję mają, oczerstwia i posila. *Syr.* 502. Szukali jedła sobie, żeby oczerstwili duszę swoję. *Budn. Thren.* 1, 19. Obczerstwią słabego winem gorącym. *Pot. Syl.* 156. P. Jezus onym chlebem niebieskim tak był oczerstwiony, że żadnego przyrodzonego pokarmu przez on czas nie potrzebował. *Smalc.* 17. Skoro mokre Tytan otrząsł na świat grzywy, I obczerstwił nadwiędłe dniem wczorajszym niwy.... *Pot. Arg.* 754. Młody rycerz siły często oczerstwia przez gry i turnieje. *ib.* 577. Świątości téj pożywać, jest *obczyrstwienie a obżywienie duszne brać. *Rej. Post. Q* 5. (posiłek). OCZERSTWIĆ się, OCZERSTWIEĆ, *f.* oczerstwieje *neutr.*, czerstwiejszym się stawać; *Sorab.* wotżerstwam, wotżerstwu; *Bosn.* osgillaviti, oçrristiti se; frischer werden, Kraft bekommen. Obczerstwiają się drzewa wysokie i cedry Libanu. *Radz. Ps.* 104, 16. Kości ich niechaj obczerstwieją na miejscach swoich, a sława ich niechaj wiecznie zostanie. *Radz. Syr.* 46, 15. Zaniechaj mię, że się mało oczerstwię. *Budn. Job.* 10, 20.

OCZERWIEĆ *nijak. dok.*; *Croat.* ochervlyujem, ochervivelszem, *ob.* Czerwieć. OCZERWIENIĆ *cz. dok.*; *Rag.* ozargljenitti; *Bosn.* oçerveniti, oçrriveniti, ocrrigljeniti; *Croat.* ocherlenújem; *Ross.* очервленить, очервлянять; *Eccl.* оброщаю, крашу, червленiю, *ob.* Czerwienić, cf. purpurzyć.

OCZESAĆ, *ob.* Ociesać *et* oczosnąć.

OCZĘTA, OCZENKI. *Tward. Misc.* 165, OCZYNKI, *G.* oczat, *demin., nomin.* oko, Aeuglein. Ujmujące oczęta. *Teat.* 12, 46. Przysięgłaś na miłość, i na twe oczęta. *Hul. Ow.* 164. Znać było z ślicznych cząt Co w nim za duchy, co za dowcip ostry. *Zab.* 5, 24. Zawrzyj sam oczynki małe, Często czujne, rzadko spałe. *Groch. W.* 366. (*OCZĘTAŁY, *ob.* Ociętny. OCZKAĆ się czym, *ob.* Opchać się czym). OCZKAS, n. p. Miasto klinika w oczku ula wprawują oczkas, t. j. czop zaciosany, aby z końca miał taki klinik, i tak boki zerznione, żeby pszczoła koło niego ze dwu stron wchodzić mogła. *Kąck. Pas.* 7, der Augenzapfen im Bienenstocke.

OCZKO, a, *n.*, *in plur.* oczka *et* oczki, *demin. nom.* oko; *Boh.* očko; *Sorab.* 2. wozko; *Sorab.* 1. wočžko; *Bosn.* oççe; *Eccl.* очко, очесце; *Ross.* глазокъ, глазочикъ; §. 1) das Aeugenlein, Aeugchen. Oczko, gdyby kruczek. *Teat.* 33. c, 19. Ujrzycie dziecię z jasnemi Oczki gwiazdom podobnemi. *Groch. W.* 343. Nie psuj dziecię oczek ślicznych Z takowych łez ustawicznych. *Groch. W.* 359. Otrzyj sam oczki z płakania, A uspokój go do spania. *ib.* 368. Ninaj dziecię drogie moje, Niech zwiąże sen oczki twoje. *Groch. W.* 367. Oczki twoje obfitemi łzami oblewał. *Zbil. Dr. F* 2. Oczki mu biegają. *Teat.* 15, 45. Rozśmiała się, i oczkiem coś mi obiecała. *Hul. Ow.* 199. Kochała cię, tak jak swoje własne dwa oczka. *Teat.* 32, 21. Brat, to był trzecie oczko, mię trzymano w szkole. *Tręb. S. M.* 50. pieszczota; ztąd *transl.* Moje oczko, *ocule mi. Mącz.* rybko moja, moje serce, mein Schatz! — O o! jak się uśmiecha do mnie, nie spoglądaj z oczka filutko, nic tym nie zrobisz. *Teat.* 29, 84. t. j. nie mrugaj oczkiem na mnie, nie patrz zezem, schiele nicht auf mich her. — §. 2) *Transl. in plurali* zawsze oczka; n. p. *Botan.* Oczka, *gemmae*, die Aeuglein auf den Zweigen, die Augen, Knospen, są to części rośliny zielne, łuszczkami okryte, zamykające w sobie przyszłe wyrosnąć mające gałązki. *Bot. Nar.* 84. (*ob.* Oczkowanie). Oczko w ulu, dziurka, otwór, die Oeffnung im Bienenstocke, das Auge. Oczko w ulu jedno tylko ma być, klinikiem przedzielone. *Kąck. Pas.* 7. — Oczka, małe oka w robocie dzianéj, tkanéj, n. p. w pończochach, Augen, Maschen. Mały pająaczek, na kształt subtelnéj osnowy, Bez kądzieli sprządł włokno, wynalazek nowy, Nie klejąc do nici i do oczek oczka, Więzy na muchę robił, coś na wzór powłoczka. *Toł. Saut.* 58. Taśmy u smuklerza rozmaite, jako to, w wemik, futrowane, w bugler, w wężyk, w oczka, w ząbki. *Magier. Mskr.* — Daje się u worów w koło idące oczko czyli obszywka, przez którą

przeciąga się sznurek do zawiązania. *Jak. Art.* 1, 379. die Einfassung an einem Sacke, wo die Schnur zum Zubinden durchgezogen wird. — Oczka w rosole, z tłustości na wierzchu rosołu się pokazujące. *Tr.* die Fettaugen in der Suppe. — Czerwony złoty 64 oczek waży. *Tr.* as, Aß, Eß, Eßchen, deren 64 in einem Dukaten. — §. 3) Oczko abo oczkowaty kamień, *leucopthalmos*, *gemma rutila oculi speciem candidam nigramque continens. Plin.* 37, 10, ein gewisser Edelstein. — §. Oczko *personif.*, małooki. *Cn. Th. Włod.*, ein Kleinauge, kleinäugiger Mensch. OCZKOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, okuliren, äugeln; *Boh.* očkowati. Oczkowanie abo okulizacya. *Kluk. Rośl.* 1, 103. Zażywają oczek na poprawę owoców przez oczkowanie. *Bot. Nar.* 89, cf. kożuchowanie. OCZKOWATY, a, e; *Boh.* očkowitý; oczu pełen, oczysty. *Cn. Th.*, oczasty, voll Augen. Najprzedniejsza sól kopalna jest jara albo oczkowata, biała, w pół przeźroczysta, ale jéj nie wielka obfitość. *Kluk. Kop.* 1, 168. *Krom.* 261. *Syxt. Szk.* 103. das weiße Krystallsalz, Perlsalz. Sól oczkowata, perłą czy kwiatem soli zwana. *Ład. H. N.* 161; *sal gemma. Śleszk. Ped.* 417. Kadzidło oczkowate. 1 *Leop. Levit.* 24. Paw', Junony kochanek, który oczkowate Nosi w piórach ogona ozdoby bogate. *Tol. Saut.* 43. — Szata kapłana wielkiego ma być długa koszula, oczkowata. *Budn. Exod.* 28, 4. (haftowana. *Bibl. Gd.*). OCZKOWE, ego, *n.*, podatek ulowy, eine Abgabe von den Bienenstöcken. Oczkowe, rogowe, presudy. *Tward. W. D.* 57. Chłopi, chcąc dziesięciny znikać, na to godzą, żeby dziesięciu pniów (ulów) nie było, żeby oczkowym pańską dań odprawić. *Kąck. Pas.* 9; (*ob.* Oczko w ulu).

(*OCZŁOWIECZYĆ *czynn. dokon.*, człowieczą naturą obdarzać, cf. wcielić, mit Menschennatur begaben; *Vind.* vzhlovezhiti, vteloviti; *Ross.* вочеловѣчить, вочеловѣчивать, воплотить. *Oczłowieczyć się *Eccl.* вочеловѣчитися, человѣчество воспрять, człowiekiem się stawać. *Oczłowieczenie, *Carn.* pozhlovezhzhenje; *Dal.* úchlovechenye, *Croat.* uchlovechénye; *Ross.* вочеловѣченіе, воплощеніе; die Menschwerdung. *Oczłowieczony, wcielony, *Vind.* vzhlovezhen; *Eccl.* плоътоносьць, обложенъ тѣломъ, какъ то сынъ божій по вочеловѣченію. Bóg oczłowieczony, wiersz *Odymalskiego*).

OCZNY, a, e; *Rag.* ocni; *Croat.* ochni; *Eccl.* оуьнъ, оуесьнъ; *Ross.* глазный; od oczu, Augen=. Źrzenica oczna. *Papr. Ryc.* Kły oczne, *dentes oculares. Kirch. Anat.* 103, Augenzähne. Oczny gnój. *Cn. Th.*, (*Bosn.* krrimegl, suza osahla). Ogień w piekle dżdżem ocznym niezgaszony (łzami). *Brud. Ost. C* 8. Truciznę oczną wszędzie widać, pełno obrazów plugawych po salach .... *Birk. Gł. Kun.* 75. Augengift. Lekarz oczny, który oczy léczy, *opthalmicus. Mącz.* okulista; *Eccl.* очница, der Augenarzt. Oczny, na oczy, przed oczyma, oczywisty, vor Augen, augenscheinlich; *Slav.* ocsigledan; *Boh.* očitý. Służcie panom wiernie, nie wedle ocznéj służby. *Budn. Ephes.* 6, 6. (nie na oko. *Bibl. Gd.*). Piérwsze miejsce dają świadkowi ocznemu, poślednie zaocznemu. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 173. Augenzeuge; *Ross.* видокъ, самовидецъ, очевидецъ; (cf. *Rag.* ocnik; *Croat.* ochnik *tubus.*). Często w słuszności ocznéj są niezgodne duchy. *Zab.* 14, 172. (cf. jak na dłoni). — *Transl.* Armaty oczna sztuka = wylotowa sztuka. *Jak. Art.* 3, 306. das Mündungsstück der Kanone.

OCZOCHRAĆ, *ob.* Czechrać.

OCZODOŁKOWA n. p. dziura, *Anat. foramen orbitale. Krup.* 1, 48, das Augengrubenloch.

OCZOKAĆ, *ob.* Ocokać.

OCZOW, n. p. Tak złą babę do Oczowa wygnać, aby się téj pozbyć mogła złości. *Haur. Sk.* 194.?

OCZOSNĄĆ, n. p. drzewo, *cz. jednotl.*, zedrzeć go z kory, einen Baum abschälen, die Rinde abnehmen. *Tr.*, (*Boh.* očesati = *demere, auferre e. g. poma*; *Croat.* ochesznujem, odchesznujem *destringo*; *Eccl.* отесую, *ob.* Ociosać, oczesać). *Desquamo*, oczesuję łuskę, sprawuję ryby. *Mącz.* Oczosać ryby. *Mącz.*, abschuppen; *Sorab.* 1. wotschupuyu; *Carn.* shlépâm.

OCZUCIĆ, *ob.* Ocucić, Ocknąć.

OCZY, *G.* oczu, ócz, *ob.* Oko. OCZYĆ *cz. niedok.*, (*ob.* Zoczyć *dok.*), postrzegać, erblicken, wahrnehmen. Gdzie prościejszą drogę sobie oczę, Na przełaj skoczę. *Bardz. Trag.* 124. (*Croat.* zochìm *confronto*). OCZYCE, miasto w województwie Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 233. eine Stadt in der Woiw. Minsk.

OCZYŚCIALNIA, i, *ż.*, miejsce oczyścienia. *Cn. Th.*; (*Boh.* očistec czyściec; *Eccl.* оунстнлище ołtarz); der Reinigungsort. OCZYŚCIALNY, a, e, oczyścieniu służący, *lustralis*, *expiabilis. Cn. Th.* 589. *Cn. Syn.* 350, Reinigungs=; *Rag.* ocistiv, ocistni *purgabilis*, *justificabilis*; *Croat.* ochisztlyiv, ochistliv; *Hung.* megtisztitható; *Ross.* очиститеьный oczyszczający; *Sorab.* 1. zapokutženité, wuyednenité, wuschwarniczki, redženski. OCZYŚCIĆ, *f.* oczyści, oczyścię, oczyszczę *cz. dok.*, Oczyściać, Oczyszczać *niedok.*, *Boh. et Slov.* očistiti, očištowati; *Slav.* ocsistiti; *Bosn.* ocistiti, ocinkati; *Rag.* ocistiti; *Croat.* ochischuvati, ochichujem, ochischújem; *Hung.* kitisztitom; *Vind.* ozhistit, ozhedit; *Carn.* ozhedit; *Sorab.* 1. wuschwarnu, zapokutžam; *Ross.* отчистить, отчищать, обчистить, обчищать, очистить, очищать, разчистить, разчищать; czystym zewsząd robić, ochędożyć, reinigen, säubern, rein machen. Leczono go oczyścieniem żołądka i krwi puszczeniem. *Boh. Kom.* 2, 166; *Ross.* очистка, разчистка. — Oczyścić z prochu *Boh.* oprašiti. Oczyściać co względem religii, grzechu, nieczystości duszněj, *expiare*, geistlich reinigen. Przez ofiary grzechy ludu bożego bywały oczyścione, t. j. z łaski bożéj odpuszczone. *Salin.* 4, 314. Grzech oczyściony zostaje przez pokutę. *W. Post. W.* 213. Oczyścienie bogarodzicy, dzień gromnic. *Sk. Żyw.* 357, Mariä Reinigung, Lichtmesse; *Boh.* očištowanj P. Marye. Po trzech Królach jest święto oczyścienia panny Maryi, dnia po narodzeniu Pańskim czterdziestego. *Hrbst. Nauk. N* 6. Oczyściać się słowy, wyprawiać się z czego, z grzechu; niewinność swą abo czyją pokazywać, wymierzać się, omawiać, wywodzić się z tego, co zarzucono; entschuldigen, reinigen, rechtfertigen. Wyśmienicie Wc Panna zazdrość swoję oczyszczać umiesz. *Teat.* 5. *c*, 35. Z kraju nie wyjadę, póki się nie oczyszczę. *Teat.* 4. *b*, 128. Oczyście sprawy i uczynki twoje. *W. Post. W.* 212. OCZYŚCICIEL, a, *m.*, *lustrator. Cn. Th.*; *Rag.* ocistitegl, ocistnik; *Croat.* ochisztitel; *Eccl. et Ross.* очи-

ститель; der Reiniger, Säuberer. Herkules oczyściciel świata z strasznych cudów. *Petr. Et.* 186. — *Fem.* Oczyścicielka: *Rag.* ocistitegliza.

OCZYSKO, a, *n.*; *Boh.* očisko; brzydkie oko, ein häßliches Auge. Oczyska mu wygniły od picia, od spania. *Opal. Sat.* 131. *Pilch. Sen. list.* 3, 198. OCZYSTY, a, e, oczasty, oczu pełny, voll Augen. Sieci oczyste. *Bardz. Trag.* 122. OCZYWISKO, a, *n.*, widowisko, pastwa oczu, Schauspiel, Augenweide. Wielkim dla ludzi będzie oczywiskiem, Że Izabella będzie psów pastwiskiem. *Leszcz. H. T.* 340. OCZYWISTY, a, e, OCZYWIŚCIE *adverb.*; *Boh.* ličný, patrný, zřegený, biledně; *Slov.* patrné; *Sorab.* 1. czelewěsté; *Carn.* ozhytn; *Vind.* ozhiten, ozhivosten, nagledliu, ogledliu; *Rag.* occit; *Slav.* ocsivisto; *Croat.* ochit, ochiveszt; *Eccl. et Ross.* оковидный, очевидный; w oczy wpadający, jak na dłoni, na oko, augenscheinlich. °Oczywiśnie. *Kmit. Tr. C* 3 *b.* (= oczywiście). Oczywisty świadek = oczny, co na swoje oczy widział, ein Augenzeuge; (*oppos.* zaoczny). Oczywiści świadkowie świadczą rzeczy przez siebie widziane. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 172. Dekret oczywisty. *Vol. Leg.* 7, 430. (*oppos.* dekret zaoczny); *ex plenaria causae cognitione. Tr.* OCZYWISTOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* patrnost; *Sorab.* 1. czewa wěstostž; *Vind.* ozhitnost; *Croat.* ochivesztoszt; *Rag.* occittos; *Ross.* очивидность; die Augenscheinlichkeit, der Augenschein. Oczywistością nazywamy jasne i wyraźne widzenie rzeczy, oraz ich zgadzanie się z sobą. *Mon.* 75, 79. Prawdy największą ozdobą jest oczywistość. *Stas. Num.* 2, 117. Okoliczność ta ukazuje każdemu do oczywistości naprawę stanu Rzplitéj. *Zab.* 14, 199. t. j. jak na dłoni, na oko, dotykalnie, bis zur Handgreiflichkeit.

O D.

1. OD, (ODE), *praepos. reg. Genit.*; *Boh.* od; *Slov.* od, ode; *Carn.*, *Vind.*, *Bosn.*, *Croat. et Dal.* od; *Rag.* òd; *Sorab.* 1. wot, wote; *Sorab.* 2. wot; *Ross.* отъ; cf. *Hebr.* עד adh, *usque*, *ad*, (cf. את eth, *a*, *abs*; cf. *Lat.* ad); — *oppos.* do; (cf. *Ital.* di, da; *Lat.* de); §. 1) wyraża kres kierunku pochodzenia zkąd, zaczęcia zkąd; *respectu loci*, *vel temporis*, von, von wo. Od ciebie wyszedł. Rosyanie wierzą, że Duch ś. tylko od Ojca pochodzi. *Fund.* 1. Jedne stajnie są od muru szaraju, a drugie od wody. *Star. Dw.* 32. vom Wasser her. Mury od morza do morza prowadzone. *Star. Dw.* 10. Chodził od domu do domu prosząc, aby się składano. *Budn. Apopth.* 136. von Haus zu Haus. Od kołka do kołka, od piérwszego do ostatniego, *a capite ad calcem. Cn. Ad.* 764. Psy od pyska, a ludzie siwieją od głowy. *Pot. Jow.* 161. Posłał tam chłopię od katechizmu. *Sk. Żyw.* 2, 383. (t. j. uczące się katechizmu). Od słowa do słowa, aż za łby poszli, von einem Worte zum andern. Od słowa do słowa przełożyć = do słowa, słownie, wörtlich, buchstäblich. Od serca jestem jéj przyjacielem. *Teat.* 11. *b*, 15. z serca, von Herzen. Wskazał do niéj, czy kusząc ją, czyli też od prawdy, aby już daléj do jego się posłuszeństwa nie odzywała. *Sk. Żyw.* 2, 343. (po prawdzie). Nie wiedział, by to od prawdy było, co się działo przez anioła. 1 *Leop. Act.* 12, 9. (cf. do prawdy, w saméj prawdzie, rzetelna prawda). Od tego czasu, od wieku, od początku świata, od młodości = z młodu i t. d., von der Zeit, seit der Zeit, von der Zeit an. Ja tu od godziny stoję. *Teat.* 29. *c*, 10. Od dwóch godzin cię posłałem. *Teat.* 22. *b*, 10. Od trzech godzin biegam już wszędzie. *Teat.* 56. *c*, 119. Urzędy te tylko do roku; od roku drudzy następowali. *Gost. Gor.* 128. so wie das Jahr um war. Herod rozkazał pomordować wszystkie dziatki, ode dwu lat zrodzone. *Gil. Post.* 268. Tak do nocy od poranku Musiały prząść bez ustanku. *Zab.* 13, 278. *Tręb.* von Früh, bis in die Nacht. Lub rano słońce wstanie, lubo wieczor siędzie, I rok od roku, ona twoją zawsze będzie. *Simon. Siel.* 117. rok w rok, ein Jahr ins andere. Od godziny do godziny = przez pół doby, bis wieder zu derselben Stunde. §. Od *respectu actionis*, *exprimit causam causantem* = przez, z, von. Od ciebie jest zabit. *Cn. Th.* Kometa tak wielka, że noc od niéj jasna była. *Lat. Kom. D* 3 *b.* To nie od szczęścia jest, ale z ręku królewskich, iż ma Polska tyle xiąg swoim językiem. *Gorn. Dw. praef.* Kartownicy i biała płeć, najlepiej się od niego miała. *Mon.* 68, 649. Od kogo mówić, przełożyć, czynić, i t. d. = imieniem jego, za zleceniem jego; von einem sprechen, in seinem Namen sprechen u. s. w., an seiner Statt, kraft seines Auftrages. Przedtym mowa moja ku W. K. M. była, jako od sługi wiernego; teraz już nie sam od siebie. ale od wszystkiéj rady W. K. M. poselstwo donoszę. *Gorn. Dz.* 125. Radzie Gdańskiéj od Króla przełożył kanclerz, a od niego tłumaczył dworzanin jeden po Niemiecku, w czym Król miasto winuje. *ib.* 47. Gdy biskup w wielu rzeczach Królowi wymawiał, pytał go Król, jeśli to od wszystkich mówił, czyli sam z siebie? *Biel.* 348. Często krasomowca nie od siebie, lecz od innych mówi; musi tedy poznawać tych, od których mówi. *Zab.* 1, 86. Nie ufa swéj sprawiedliwości, kto złotu od siebie mówić rzecz każe. *J. Kchan. Dz.* 63. Nie od człowieka na sądzie siedzicie; ale od Boga. *Sk. Żyw.* 2, 178. Za sędziów żydowskich, Pan Bóg miał królewską moc nad Izraelitami, i od siebie im tylko dawał namiestników tych sędziów. *Sk. Żyw.* 2, 33. Kallimach jeździł od Króla do Wenetów. *Krom.* 434. Xiężnę przywitał Łaski arcybiskup, od Króla i od senatu. *Stryjk.* 711. Witołd przełożył na xięstwo Kijowskie od siebie namienistkiem xiąże Holsanskie. *ib.* 468. Kapłani Polscy po Polsku słowo boże Litwie rozpowiadali, a Jagiełło zaś od nich tłumaczył. *Stryjk.* 445. W polu, gdy kłosy głowy swe schylają, Zda się, że mi się od ciebie kłaniają. *Zab.* 14, 265. — *In sequentibus causa causans attribuitur magnitudini gradus*, von, vor, aus. Umarł od żałości. *Biel.* 450. Serce mi się od żalu kraje. *Teat.* 8, 32. Poznawszy głos jego, od radości nie otworzyła wrot. *Budn. Act.* 12, 14. Matka nie pamięta ucisku od radości, że się narodził człowiek na świat. 1 *Leop. Joan.* 16, 21. Pies na łańcuchu, jak mu dasz kęs chleba, aliści się on płaszczy, a marda ogonem od radości. *Rej. Zw.* 81 *b.* Dobrze się nie przepadła od kłopotu i frasunku. *Glicz. Wych. C* 2. Od fra-

sunku oszaleć. Od radości płakać. Ś. Arseniusz męczennik nie od miecza, ale od pracy w pokucie przez lat 55. *Sk. Żyw.* 2, 42. — §. Od *exprimit causam causatam*, von, von woher, aus, für. Od pisania zapłata. Od mieszkania płacić. Jeden drugiemu od matki nałaje. *Gorn. Dw.* 130. (t. j. że nie dobrego łoża.). Zaleca Pan Jana ś. od skromności żywota jego wielkiéj. *Żarn. Post.* 12 *b.* Ewanielista Annę zaleca od familii i domu jéj, od darów bożych, od stateczności stanu jéj. *ib.* 35. Od niewoli to sługa, koń. *Cn. Ad.* 769. t. j. że niema lepszego, i ten dobry; cf. złyś, ale mi cię trzeba; cf. z musu cnota; in der Noth ist auch der gut. — §. Od *respective* = względem, co się tyczy, in Ansehung, in Rücksicht. Ochędostwu białych głów od szat, od pereł, od kamieni pewny kres zamierzył. *Gorn. Dw.* 388. Przyjdzie strojna od pereł i złota. Jedna niecnota, poddanka, lichota. *Chrośc. Ow.* 123. Dała jéj skarbów od złota i srebra dosyć. *Stryjk.* 438. Dziéwka Sarze, któréj dyabeł niemało mężów pogładził, na oczy wyrzucała nieszczęście, które od mężów miała. *Glicz. Wych. C* 2. (co do mężów). — §. 2 a) Wyraża kres oddalenia, von, weg. Te materye tak dalekie są od zagniłości, jako niebo od ziemi. *Syxt. Szk.* 145. To mówiwszy, zarazem od oczu zniknęła. *Prot. Jal.* 19. Koń ten k sobie czy od siebie wszelako dobrze ciągnie. *Teat.* 52, 10. Od wieczerzy wstać. — Bojaźń mu przypisowali, żeby mu było żal od żony młodéj umrzeć. *Biel.* 248. t. j. odumrzeć żony, von ihr durch den Tod getrennt zu werden. Sara, Raguelowa córa, od któréj dyabeł nie mało mężów pogładził. *Glicz. Wych. C* 2. (z boku jéj sprzątnął). — Od ręki robić = niedbale, byle zbyć, daß es nur aus den Händen kommt, das mans nur los wird. Być od czego = nie sprzyjać, dalekim być od czego, przeciwnym, von etwas abgeneigt seyn, keine Neigung dazu haben. Gdy widzieli Krzyżacy swe nieszczęścia zewsząd, nie byli od zgody. *Biel.* 382. (nakłaniali się do zgody). Synowie chcą, żeby Sieciech więcéj nie rządził; nie był od tego ojciec, i kazał im przyjechać do siebie. *Biel.* 69. Mieczysław prosił, by mu jego dział przywrócono; Kazimierz, jako był pan dobry i miłosierny, nie był od tego. *Biel.* 102. Ja na to zezwalam. R. Toć i ja nie od tego. *Teat.* 54. *c*, *d* 2. — Od rzeczy gadać = nie do rzeczy, nic do rzeczy (cf. grzeczy), nichts zur Sache, zwecklos; *oppos.* nie od rzeczy = do rzeczy, n. p. I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie powiedzieć tu o powinnościach przychodniów. *Budn. Cyc.* 65. Mowy próżne i od rzeczy różne. *Biel.* 485. U dawnych miłość własna tym się tylko od dzisiejszéj różniła, iż była otwartszą. *Mon.* 66, 293. — b) Od *Comparationis* = nad, niż, *Lat.* quam, als. Bydlę czasem pojętniejsze od drugiego człowieka. *Teat.* 52, 10. Wiem ja to lepiéj od ciebie. *ib.* 34, 105. *Similiter:* Tyle tylko będę miał w zysku od złego króla; że ja piérwszy będę wzdychał nad złem, którego poprawić nie mogę. *Stas. Num.* 2, 193. *le seul avantage que j'aurai sur un mauvais roi*; tym mój los będzie lepszym nad złego króla. — *Omissa praepositione ponitur solus Genitivus, ad instar Ablativi Latini:* Powierzchnia szata na nim bielsza śniegu była. *Groch. W.* 278. Rym złota droższy. *Groch. W.* 2. (*auro pretiosior*). Gniew jego nietrwalszy piany. *J. Kchan. Ps.* 39. Bóg Gabryela, jaśniejszego słońca przyzwał. *P. Kchan. Jer.* 4. (od słońca). Piękniejszy słońca. *Groch. W.* 239. Rzecz ta słońca jaśniejsza. *W. Post. Mn.* 268. Białe głowy w niczym nie są mężczyzn podlejsze. *Gorn. Dw.* 427. Sumnienie gorsze kata. *Bies. A* 2. Dobrodziejstwo jedno drugiego większe nie jest. *Gorn. Sen.* 527. Powietrze, czym jest lżejsze nad ciężkość wód i ziemi, tym ognia ważniejsze. *Otw. Ow.* 6. — *Omisso comparativo ponitur solummodo praepositio:* Od trzech tysięcy asper go nie dał. *Paszk. Dz.* 24. t. j. niżéj, taniéj, unter 3000 Asper. Doktor ten żadnego recipe od czerwonego złotego nie napisze. *Teat.* 1. *b*, 16. — §. 3) Nie dopuszczając, broniąc, uwalniając = od czego = przeciw, gegen, vor. Abyśmy ostrożności przeciwko wszelkiemu złemu używali, a od oczu złoczyńców uchraniali się. *Żarn. Post.* 3, 547 *b.* Od upicia lekarstwo = pijaństwa broniące. *Cn. Th.* Panienka, chcąc czystość swoję ochronić, udała, iż ma olejek od zranienia. *Boh. Dyab.* 165. Ziele to od zagnicia wilgotności i od zjadowicenia ich, jest skuteczne lekarstwo. *Syr.* 310. Floryana ś. mają za patrona od ognia. *Haur. Sk.* 106. Ś. Jan de Matta jest patronem od febry, od powietrza, i na morzu. *Sk. Żyw.* 91. Od wiatru stanąć = wzwiatr, gegen den Wind. Mieliśmy dostatkiem bydła, i grosza od biedy. *Teat.* 8, 26. na przypadek potrzeby, einen Nothgroschen. — *Emphat.* Potrafię i ja od biedy żonę wyżywić. *Teat.* 31. *c*, 74. t. j. z biedą, biednie, mit genauer Noth, auf eine nothdürftige Art. — §. 4) Od czego, *ad quem finem, usum, quo consilio*, cf. do, zu, wozu, zu etwas. Nie trzymam go od obcowania, ale od dozoru interesów i majątku. *Teat.* 28. *b*, 129. Dobry rycerz jest od zwady, Popa też nie źle zachować od rady. *J. Kchan. Dz.* 100. Aby u pana służył dobry jaki prokurator, któryby od rady panu był, tudzież od spraw wszelakich. *Glicz. Wych. N* 4. od porady, poradnik, *a consiliis.* Panowie chłopców trzymają od misternego zwodzenia białych głów. *ib. J* 2. Wielka jest różność między szkołą, a między domem; szkoła od mądrości, a dom od gospodarstwa. Niechajżeby dom był od gospodarstwa, a szkoła od rozumu i mądrości. *ib. L* 1. Zakon Trójcy świętéj od wykupienia niewolników. *Sk. Żyw.* 88. Od czegoż poeci? *Kras Sat.* 4. Od czego język, ręce, kleszcze. *Cn. Th.* Od żelaza, od drzewa rzemieślnik. *Tr.*, ein Arbeiter in Eisen, in Holz. Tubalkain był rzemieślnikiem we wszelkiéj robocie od miedzi i od żelaza. 1. *Leop. Genes.* 4. Od pióra, *ab epistolis*, *a secretis.* — Od przygody, dla przygody — §. 5) Erdziwił na xięstwie Nowogrodzkim od szczęścia poddanych panował. *Stryjk.* 228. t. j. z szczęściem ich, zu ihrem Glücke — 2. OD —, ODE —, *praepos. inseparab.*, *juncta verbis*, 1) *significatu amovendi*, weg =, ab =, auf =, odjąć, odjechać, odejść, odlać, oderznąć, odpieczętować; odstrzelać się, odstraszyć się. — §. 2) *Usque ad finem deducendi*, odśpiewać, ganz absingen, odmówić, ganz hersagen, odpokutować, abbüßen, odpłakać, abweinen; odboleć, odchorować, odcierpieć. — *Cum reciprocis designat finem absolutum*, n. p. Nie mogę się was

odcałować, *plus exprimit quam* nacałować, *quod non nisi completionem exprimit, sed nostrum simul finem, post eam subsecutum*; *similiter:* odchwalić się, odjeść się. — §. 3) *Restituendi*, oddać, abgeben, odrobić, abarbeiten, odesłać, abschicken, zurück schicken; odczestować, oddarować. — §. 4) Przeciwieństwa: odszczekać, odmrukiwać, widerbelfern; (*Eccl.* противоропщу, cf. przeciw). — §. 5) *Renovandi*, n. p. Odbudować rozwaliny.

1) ODA, y, *ż.*, z *Greck.*, rodzaj rytmu, pieśń. *Kras. Zb.* 2, 265. die Ode.

2) ODA, y, *ż.*, izba abo szkoła w szaraju Cesarza Tureckiego, gdzie młodź dworska w naukach ćwiczona bywa. *Kras. Zb.* 2, 265. *Mik. Turk.*, Pagenzimmer im Türkischen Serail.

ODĄĆ, *f.* odmie *cz. dok.* Odymać *niedok.*; *Rag.* odadutti, odadimgljem; *Ross.* одуть, одувать, обдуть, обдувать; opuszyć, aufblasen, rund aufblähen, *propr. et transl.* Niezwarzone piwo ludziom żywot odmie. *Haur. Ek.* 104. Od tego chwastu bydło się odyma. *Końsk. Lek.* 2, 1. Zaraźliwym się jadem wszystko w smoku odymało. *Otw. Ow.* 102. Liszka, gdy się objadła, nie mogła dziurą nazad wyleźć, dla odętego brzucha. *Ezop.* 20. Wiele w usta nakłaść, coby się oba policzki odęły, jakoby miechy kowalskie. *Eraz. Ob. E i i i.* Tak prawi, odąwszy gębę rozgniewany. *Kor. Hor.* 7. (*tumido ore*). Odął się, by półtora nieszczęścia. *Rys. Ad.* 53. Umarł pyszny, jednakże co o sobie trzyma, I po śmierci znać, gdy się i w grobie odyma. *Pot. Jow.* 68. Nigdy cię zacność rodu i honory, Nigdy bogate dóbr obszernych zbiory, Nikczemną dumy nie odęły parą. *Nar. Dz.* 1, 151. Odęty *Ross.* одутливый, одутловатый. Nie wiele się nauki w tych odętych głowach mieścić może. *Kłok. Turk.* 39. Odęcie, odymanie *subst. verb.*, das Aufblasen; Odęcie, odętość, ści, *ż.*, die Aufgeblasenheit, *Ross.* одутловатость.

**ODAL *adverb.*, daleko, (cf opodal); *Ross.* одаль; weit weg. Wyspy odal od ludzi rozsiane. *Przyb. Luz.* 303. Szatan z rokoszanami zniknął z drugiéj strony, Odal z obozem w trwodze w cienie przyniesiony. *Przyb. Milt.* 189. Szeroko i odal przepaść głos ten słyszała. *ib.* 52. *ODALNY, a, e. *Obr.* 47, *ob.* Daleki.

ODARCIE, *ob.* Odrzeć.

ODARNIĆ, *cz. dok.*, Odarniować *contin.*, darniem obłożyć, berasen, mit Rasen belegen. Baszta ta ma pół miesiące odarniowane i okolcowane. *N. Pam.* 8, 135.

ODARTKI *liczb. mn.*, co z kogo odarto, łupy; *Bosn.* odor; *Croat.* odera (*ob.* Odra), plén; Geraubtes, Raub, Beute. Pobrali odartki z nich sobie na korzyść. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 7, 47. (łupy. 3 *Leop.*). 1 *Leop. Zachar.* 2, 9. ODARTUS, a, *m.*, człowiek odarty, goły, gołodupski, ein Abgereißner, ein Zerlumpter. Ktoby też na onego rzekł był obdartusa, Że w nim nagiego Marcin odziać miał Chrystusa? *Pot. Pocz.* 147. (cf. odra). Nieosiadły, odartus, albo gołota. *Herb. Stat.* 360. *Vol. Leg.* 1, 329. ODARTY, *ob.* Odrzeć.

ODBAĆ się, *f.* odboję się *recipr. dok.*, odbyć bojaźń, przestać się bać, die Furcht fahren lassen. Czytać czy milczeć, nie wiedział co z tym czynić; odbawszy się nakoniec, łabęcim ale drżącym głosem, zabrzmiał dekret. *Birk. Dom.* 158.

ODBADAĆ, *ob.* Odbość.

ODBAWIĆ, *f.* odbawi *cz. dok.*, Odbawiać *niedok.*; *Ross.* отбавлять, отбавливать; wybawić od czego, befreyen. Odbawiłem od brzemienia plecy jego. *Budn. Ps.* 817. (cf. zbawić.).

ODBECZEĆ, *f.* odbeczy *cz. dok.*, *fig. transl.* odpokutować, abbüßen, hinlänglich für etwas leiden. Odbeczał tego uczynku. *Tr.*

ODBIĆ, *f.* odbije *cz. dok.*, 1. ODBIJAĆ *niedok.*; *Boh.* odbiti, obrazyti; *Sorab.* 2. wotbisch; *Sorab.* 1. wotbiyu; *Vind.* odvdariti, (*ob.* Uderzyć); *Slav.* odbiti; *Bosn.* odbitti; *Rag.* odbitti, odzbitti, odzbiati; *Croat.* odbiam, odvudiram; *Dal.* odudaram; *Eccl.* противоударяю; *Ross.* отбить, отбивать; a) bijąc oddalić, zurück schlagen, wegschlagen, abschlagen. Odbić nieprzyjaciela od miasta *Ross.* отразить, отражать. Odbić od siebie najazd. Odbijały nas wały od brzegu na głębią. *Cn. Th.* Odbijający, porywający z sobą wiatr, *Ross.* отбойный; (cf. odbić *intrans.*). Od siebie każdą złą żądzę odbijmy. *Papr. Koł. U b.* Niemasz tak wielkich plag, któreby mię od pana mego odbiły. *Biel. Św.* 11 *b.* (odstraszyły). — b) Odbić, bijąc odłączyć część od całości, *Ross.* отшибить, отшибать, отколотить, отколачивать, ein Stück abschlagen. Odbij kawałek cegły. — §. Odbijać, bijąc nie dopuszczać, odwracać, parować, wyparować, zurück schlagen, abschlagen, auspariren, abwenden. Odbijam miecz, sztych. Nieodbity = nie dający się odwrócić, *propr. et transl.*, nieuchronny, unabschlagbar, unabwendbar. Kiedy wygrać koniecznie potrzeba, sztych niczym nieodbity. *Tward. Wł.* 128. Grota złotego sztych nieodbity. *Pilch. Sall.* 148. Ulegać nieodbitéj potrzebie, jest w najcięższym razie jedyna ulga. *Pilch. Sen.* 320. Jest to dar natury, że nieodbite potrzeby nigdy się nam nie ohidzą. *Pilch. Sen. list.* 4, 138. (konieczne, niezbędne). Muszę wyjechać, to nieodbita. *Teat.* 41. *c*, 319, cf. niżéj *adverb.* nieodbicie. — §. Odbijać, bicie wracać od siebie odwracając; *Bosn.* priudritti, opet udritti; *Vind.* oddersniti; zurück schlagen, zurück schleudern, zurück werfen. Odbijam na kogo pociski jego, strzały jego wracam. *Cn. Th.* Moc mocą odbijają. *Ezop.* 13. Pisma ich odbite zostały gruntowniejszemi pismami. *Ust. Konst.* 2, 9. — *Transl.* Blask na blask odbijają tarcze migiem częstym. *Przyb. Milt.* 176; *Bosn.* odsivati, zurück werfen. Odbijający *Boh.* obražny, obraženy. Odbijanie *Boh.* obražka. Odbicie *Vind.* prutivdar, prutifhlak, prutivfiek; *Croat.* odboy, szuprotivchina; *Ross.* отбивка, отбиванie, отбой. Odbijać się, zurück prallen, abprallen; (*Boh.* obrázeti se; *Vind.* nareniti.). Odbija się głos od czego, *resultat vox. Cn. Th.*, schallt zurück, prallt zurück; (*Ross.* отдаться, отдаваться, cf. odgłos.). Odbija się słońce, promień, *ob.* Reperkusya, prallt zurück. Słoneczne promienie od ziemi odbijają się. *Lat. Kom. B b.* (*ob* Odbić *intrans.*). Zwierciadło odbija, wydaje kształty, figury, rzeczy przeciw sobie stawionych. *Cn. Th.* 575. Twarz jéj odbita od wody. *Zimor. Siel.* 208. Tu taka cię czeka skała, iż nietylko ten występek od Roscyusza odbije się, ale i owszem na was padnie całe podejrzenie. *Siem. Cyc.* 88. — Piłkę odbijać, den Ball zurück schlagen. Piłka odbita tym potężniéj skoczy, Cyga się

chyżéj biczem wścięta toczy. *Morszt.* 2. Tak snadnie odbił piłkę, żeby i towarzyszowi dobrze do uderzenia przyszła. *Gorn. Sen.* 125. Nic ten nie winien, co tak odbija, jak mu gala. *Lub. Roz.* 346. Gdy bryła uderzająca natrafi na kamień twardy, natychmiast odskakuje w przeciwną stronę, i to nazywamy biegiem odbitym. *Rog. Doś.* 3, 316. — §. Odbijać komu, co piérwéj uderzył = płacić mu to, einem die empfangene Schläge zurück geben. — §. Bijąc powetować, an einem es abprügeln, sich seinen Schaden durch Prügeln gut machen. *Tergo poenas pendet*, zadkiem mi to zapłaci, odbiję to na nim. *Macz.* — §. Bijąc odebrać, odzyskać, odgromić, einem etwas abjagen, abschlagen, wieder abnehmen. Odbijać nieprzyjacielowi łupy, jeńce. — Szczęściem Waszéj K. M., hetman odbił ziemię Wołoską. *Janusz. Oksz. K* 2 *b.* Przez was odbita Rzplita, z chęcią was przywita. *Paszk. Bell. B* 4 *b.* — §. Bijąc otworzyć, aufschlagen, abschlagen. Odbiwszy beczkę, nabrał srogie brzemię soli. *Pot. Jow.* 28; (*Boh.* odbednit bečku, odbednugi). Odbijam zamek, drzwi komorę. *Cn. Th.* Odbijać przybitego co. — §. Odbito mu skórę = przebito, wygarbowano, man hat ihm das Fell schon wund gerrügelt; (cf. odbolała mu skóra). Ciosy nowe mniéj czuje, kto zwykł nieszczęść wiele Poznosić, razu nie czuć na odbitym ciele. *Min. Ryt.* 4, 208. *Fred. Ad.* 49. (cf. odbolały). Okrucieństwo ludu niezbożnego, Choć pan do kości miał odbite ciało, Nie ugasiło tą się męka jego. *Odym. Św.* 2, *G g.* (zranione, zbite). — §. Odbijać kopersztychy = wybijać, abdrücken. Odbijam, obraz czynię, wyrażam. *Cn. Th.* 575. Odbijanie abo wyprasowanie kopersztychów. *Haur. Sk.* 376. Przez wzgląd na czyste odbicie tych modelów, na doskonałe wydanie figur i napisów, równo je cenią z oryginałami. *N. Pam.* 5, 315. Odbijać u cieśli, sznurem natartym węglami, linije odbijać. *Magier. Mskr.* 2. ODBIJAĆ *intrans.*; §. 1) odbijać *vel* odbijać się od lądu, od brzegu = odpychać się od brzegu, odpierać, odkładać, odcumować, puszczać się na wodę, na morze, abländen, absteuern, abstoßen; *Vind.* ladjo od semle odtifniti, potifniti, odiadjati; *Bosn.* odjedriti, odjidriti; *Ross.* сдвинуть, отпихнуть, отпихать, отпихивать, отчалить, отчаливать, отгресть, отгребать, сдаться, сдаваться. Odbicie od brzegu *Ross.* отваль. Okręty do odbicia od lądu w gotowości były. *Teat.* 50. *b*, 93. Do domu wracając, odbił się od portu. *Sk. Dz.* 1194. Skoro się od brzegu odbijał, nieprzyjaciel mu się pokazał. *ib.* 380. Rano odbiliśmy się od portu. *Warg. Radz.* 20. Wsiadł na okręt; odbijając od brzegu napisał do żony. *Teat.* 38, 124. — §. 2) Odbija fuzya, pistolet, strzelba = wzad uderza przy wystrzelaniu, ein Gewehr stößt. — *Gorn.* Ruda odbija, znaczy, iż na przykład w lewéj stronie mało rudy ukazuje się, lecz w prawą idzie. *Os. Żel.* 80. — §. 3) Żołądek odbija = odmiata, odrzuca; *Ross.* отрыгать, рыгнется, рыгается, der Magen stößt auf. Piłem wódkę, strasznie mi po niéj odbiło się. *Zabł. Zbb.* 50. (*Vind.* jedbe gorpotiskuvajo, gorrigajo; *Carn.* burka se mi). Odbijanie się żołądka, *Sorab.* 1. přeszedwano, žowtka hoře storkano; *Ross.* отрыганіе, отрыжка, рыганіе, рыгота, (*ob.* Rzygać). — §. 4) Kolor odbija, odbija się = kontrastuje, mocniéj uderza, die Farbe sticht ab, fällt desto besser ins Auge; *Ross.* противообразить, противообразжать. Rzeczy przeciwne sobie podle się położone, najlepiéj od siebie odbijają. *Mon.* 65, 612. Odmiany w kolorach używa, a przez odbijanie jednego od drugiego usiłuje o to, aby twarz jéj dobrze odbijała. *Mon.* 65, 610. Lepiéj wydaje rzeczy odbicie wzajemne. *N. Pam.* 2, 214. kontrast, *Ross.* противообразность. — *Aliter:* Kolor jéj odbija błękitnie. *Bh.* Ba modry jest. *Zab.* 15, 182. t. j. wpada w błękitne, die Farbe fällt ins Blaue, schielt ins Blaue. ODBICIE *adverb.*, (*ob.* Odbić *b*), *ubi* nieodbity); odwrotnie, mogąc być odwróconym, abwendbar. Nieodbicie, unabwendbar. Ja nie odbicie potrzebuję gotowych pieniędzy. *Teat.* 14, 90. Głos jedności nieodbicie dziś potrzebny. *Gaz. Nar.* 1, 399. *Stan. Aug.*

ODBIEDZ, ODBIEGNĄĆ, *f.* odbiegnie, odbieży *dok.*, ODBIEŻEĆ *niedok.*, Odbiegać *cont.*; *Boh.* odběhnauti, odbjhati; *Slov.* oběhugi, odběhnauti; *Sorab.* 1. wodbjžu, wodbjžim, wodbjham; *Vind.* odbieshati, odbegniti, odhenjati, prezhbieshat; *Croat.* odbegnujem; *Dal.* odbegnuti; *Rag.* odbieghnuti, odbjegavam; *Bosn.* odbjeghnuti; *Ross.* отбѣжать, отбѣгать; — §. *Intrans.* biegiem oddalić się, uciekać; davon laufen, weglaufen. Co za zysk z rozkoszy, która prędko odbiega, żal i ból zostawując? *Psalmod.* 8. (ubiega). Pasterz odbiega od owiec i ucieka, gdy je w niebezpieczeństwie opuszcza. *Dambr.* 250. — §. *Transit.* Odbiegać czego, od czego = nagle porzucając uciekać, nagle porzucić, opuścić; weglaufen von etwas, es im Stiche lassen, plötzlich verlassen. Skoro wołać poczęła, odbieżał szaty swéj u niéj, i uciekł. *Radz. Genes.* 39, 18. (odbieżał płaszcza. 3 *Leop.* wywinął się z płaszcza i uciekł. 1 *Leop.*). Zabrali łupy, których odbieżeli Asyryjczykowie. 3 *Leop. Jud.* 15, 7. (których oduciekli. 1 *Leop.*). Mądra to rada wskok odbieżać tego, Co skutku nigdy wziąć nie może swego. *Past. Fid.* 18. Głos go i żywot odbieżał. *P. Kchan. Orl.* 1, 137. Niechciejcie rycerze w tym zamieszaniu odbiegać ojczyzny. *Vol. Leg.* 4, 789. Dla pospolitego Dobra, odbieżeć swego prywatnego. *Past. Fid.* 283. Ciało schnie od frasunku, czerstwość odbiega mię. *Kulig. Her.* 90. Odbiega gniewliwych wszelka krasa i ozdoba. *Pilch. Sen.* 265. Którym szczęście płuży, tłum przyjaciół opasuje; których szczęście odbiegło, w posępnéj osobności chodzą. *Pilch. Sen. list.* 58. Na oku ją mają zawsze, i na piedź jéj nie odbiegają. *Past. Fid.* 268. (nie odstępują). Chwalebnych przodków naszych obyczajów odbiegamy. *Psalmod.* 78. Ja czasem za latopiszcami idę, czasem ich odbiegam. *Chmiel.* 1, 461. Inne występki z rozumem się nie zgadzają; ten nad to zdrowia odbiega. *Pilch. Sen. list.* 274. Niepodobna, żeby głosy tylu posłów częstokroć od materyi nie odbieżały. *Dyar. Grod.* 481. (t. j. nie oddaliły się). Nie odbiegam od tego, ale jednak nimbym na to przystać miał, powiedz mi.... *Teat.* 32. *c*, 37. (t. j. nie jestem dalekim od tego, nie jestem od tego; ich entziehe mich dem nicht, ich bin nicht dagegen). Odbieżany, odbieżały, odbiegły = kogo odbieżano, opuszczony; im Stich gelassen, zurück gelassen, verlassen. (*Vind.* neodbieshliu = nieuchronny). Nabrawszy

się łupów w odbieżanych obozach, wrócił się do kraju. *Stryjk.* 242. Okręty na brodach stały bezpiecznie, odbieżane od wałów morskich. *Warg. Cez.* 63. Tempe i Tesalia teraz puste i odbieżane. *Kłok. Turk.* 204. Ucieczka Czecha Lechowi, dla spadku nań dóbr od brata odbieżałych, pożytek przynieść mogła. *Krom.* 26. Sprawę odbieżaną łacno wygrać. *Cn. Ad.* 1082. t. j. której nikt już nie broni. ODBIEG, u, *m.*, odbieżenie; *Vind.* odbieg, vbieg, vbieshjava; das Davonlaufen, Weglaufen. Rzucą się w łodzie w skwapliwym odbiegu, Którémi się piérwéj przeprawili do brzegu. *Przyb. Luz.* 42. Galery te sposobne były, nad odbiegów i obrotów zapędu czynienie chybkie. *Fallis. Fl.* 228. Odbieg wody = spadek. *Tr.*, Wasserfall, Abfluß. — *Transl. fig.* Odbieg lat. *Czack. Pr.* 1, 87. upłynienie lat. ODBIEGACZ, a, *m.*, ODBIEGLEC, lca, *m.*; *Boh. et Slov.* odběhlec; *Rag.* odbjexnik = zbieg, dezerter, odbiegający. *Włod.* der Wegläufer, Ueberläufer, Ausreißer. Biada wam synowie odbiegley. 1 *Leop. Jes.* 30, 1. (zbiegowie. 3 *Leop*). — *fem.* Odbiegaczka. ODBIEGŁY, a, e, odbieżany, odbieżały, opuszczony, im Stich gelassen; *ob.* Odbiedz.

ODBIERAĆ, *ob.* Odebrać. ODBIERALNIK, ODBIERACZ, a, *m.*, odbierający co, der etwas empfängt, abnimmt.— *Chym.* Naczynia odbierające płyny z drugich, nazywają odbieralnikami. *Kruml.* 55; *Rag.* otîmalaz; *Ross.* отбиратель. (*Slov.* odberatelka *detractio*).

ODBIEŻANY, ODBIEŻAŁY, ODBIEŻENIE, ODBIEŻONY, *ob.* Odbiedz.

ODBIJAĆ, *ob.* Odbić. ODBIJACZ, a, *m.*, ten co odbija, der Zurückschlager. W ten czas piłka bieg swój dobrze odprawuje, gdy między podawaczem a odbijaczem, taka jest miara, iż ten grzecznie podaje, i tamten rozumnie odbija. *Gorn. Sen.* 87. ODBIJACZNY, a, e, od odbijania, zurück schlagend, zurück werfend. — *Chym.* Piece dzielą na odbijaczne, *reverberatoriae*, i na alembikowe i donicowe. *Kruml.* 24. ODBIJAK, a, *m.*, ODBIJKA, i, *ż.*, w kuźni obozowéj, sztuka żelazna lana, odpowiadająca samemu ognisku, o którą wszystka moc ognia odbija się. *Jak. Art.* 3, 305. *et* 3, 190; das Heerdeisen in einer Feldschmiede, ein gegossenes Stück Eisen, das den Feuerheerd vertritt. ODBITKA, i, *ż*, der Preller, das Abprellen. Odbitka jest ruch, przez który pocisk, natrafiwszy na jakąkolwiek zawadę, podskakuje, i odbija się, zaczynając na nowo ruch podobny piérwszemu. *Jak. Mat.* 4, 162. Strzelanie na odbitkę, nie tak dobrze strzelaniem czołgającym zwane. *ib.* 4, 161. (*à ricochet*). Za 'odbitkiem. *Chrośc. Fars.* 215. ODBITNY, a, e, Odbitny instrument muzyczny, jak n. p. kotły. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12. t. j. w który biją, ein Schlaginstrument, das geschlagen wird. ODBITY *ob.* Odbić.

ODBŁĄKAĆ się, *f.* odbłąka się *recipr. dok*, błąkaniem oddalić się, sich weit weg verirren, abirren; *Sorab.* 1. wotbuhdżam. Zaraz się gdzieś od niego odbłąkała i zginęła. *Otw. Ow.* 536. Kto od prawdy odbłąka się, światłość sprawiedliwości nie będzie mu jaśnieć. *Biał. Post.* 91. Sternik drogi swéj uchybiwszy, daleko się od Itaki odbłąka. *Tr. Tel.* 165. Dusza, przez skazitelność zmazana, daleko od cnoty częstokroć odbłąka się. *Lub. Roz.* 390. *Teat.* 41. *b*, 81.

ODBLIŻYĆ, *f.* odbliży *cz. dok.*, Odbliżać *niedok.*, oddalić, cofnąć, entfernen, entziehen. Starać się nie przestajesz, abyś pomocnemi uwagami od tego smutnego odbliżyć go raczył letargu. *Mon.* 65, 195.

ODBOLEĆ, *f* odboleje *neutr.*, *dok.*; *Boh.* odboleti; *Sorab.* 1. wotbolu; *Vind.* odshalostiti se; *Rag.* priboljetti, odboljetti *sanum fieri*; *Bosn.* priboliti, (ozdraiti *convalescere*), odboliti, pristatti bolest, ne chjuti *dedolere*; odbitym się stawać na bole, przywyknieniem czułość utracić; fühllos gegen den Schmerz werden; (cf. *Boh.* odstonanati, odstonati, *ob.* Odstękać, stękać). Odbolałem, odbolało mi co, *dedolui. Cn. Th.* *Corpus occalluit ad plagas*, zatwardziało abo odbolało ciało na bicie. *Macz.* Odbolały, *qui dolorem amplius non sentit. Cn. Th.* 593. fühllos gegen Schmerz.

ODBORNY, a, e, przewyborny, ausgelesen, auserlesen. Jam tę kokoszkę na ręku pieściła, Odbornym ziarnem karmiła. *Kniaź. Poez.* 3, 207. Tyś chciał pszenicą odborną zsiać pole, Ta przeciw czarne rzucała kąkole. *Zab.* 12, 401. *Koss.* Już te odborne kozły i czabany, powiędły, poschły. *Zab.* 12, 403. *Koss.*

ODBOŚĆ, *f.* odbodzie *cz. dok.*, Odbadać *niedok.*, bodząc odwracać, mit Hörnern zurück stoßen, *propr. et fig.* Broni jeleń, jak może od mięsa odbada. *Pot. Pocz.* 229. Co czynisz chej przebóg, porzuć już te modły, Czy czekasz, by pacierze Pruską moc odbodły? *Stryjk.* 494.

ODBRONIĆ, *f.* odbroni *cz. dok.*, bronią odjąć, odbić, odgromić; mit Gewalt wieder abjagen, abschlagen, wieder wegnehmen, abnehmen. Nagonił Wojewoda Tatarzyna, i plonów cokolwiek odbronił niezmiernych zagarnionych. *Tward. W. D.* 2, 230; *Vind.* odbraniti, vbraniti; *Ross.* отразить, отражать.

ODBRONOWAĆ *cz. dok.*, bronowanie odbyć, abeggen; *Ross.* отборонить, отборонавать.

ODBRZĘKAĆ *nijak. dok.*, n. p. *Resono*, odbrzękam, odbijam głosem. *Macz.* wiedertönen.

ODBRZMIEWAĆ *intr. niedok.*, dać się słyszeć, odgłos wydawać, ertönen. Cały świat odbrzmiewa głosem imienia twego. *Zab.* 13, 289. Powietrze odbrzmiewało hucznych trąb okrzykiem. *Przyb. Luz.* 63.

ODBUDOWAĆ, *f.* odbuduje *cz. dok.*, na nowo wybudować; *Slov.* znowu budowati; *Ross.* возградить, возграждать, возсоздать, возсозидить, отстроить, отстраивать; *Eccl.* возустроити; von neuem wieder aufbauen. Summa na odbudowanie zniszczonego miasta. *Nar. Tac.* 2, 398; *Ross.* отстройка, отстроеніе, отстраиваніе. Sardes po zburzeniu swoim znowu się odbudowało. *Krup.* 7, 14.

ODBYĆ, *f.* odbędzie *cz. et neutr. dok.*, Odbywać *niedok.*; *Boh.* odbyti, odbcywati; (cf. *Ross.* отбыть, отбывать nieobecnym być, nieprzytomnym być); oddalać co od siebie, oddalać się od czego, uwalniać się; sich von etwas los machen, etwas los werden, frey davon werden, los kommen. Odbył konia, domu = przedał, pozbył; odbył leda jako, przedał lada za co, przetkał, er hat das Pferd verschleudert, um ein Geringes weg gegeben; *Ross.* отбыть,

отбываю. Co się źle nabędzie, to się źle odbędzie. *Cn. Ad.* 1340. (zbiór niesłuszny, nietrwały; jak nabyte, tak odbyte; *male parta*, idą do czarta; *Slov.* zle dobité, horšeg odbité; co zle biwá nabité, mnoho horšeg biwa odbité). Wpredce śniegów Rodope odbędzie, *nivibus caritura. Żebr. Ow.* 34. (utraci je). Los mię mój nęka, i dłuższemi słowy Nie dopuści się bawić, już odbywam mowy; *vocis meae praecluditur usus. Żebr. Ow.* 47. (już tracę ją). Odbywać kogo = zbywać go, odprawiać, einen abfertigen. Odbyć kogo, zbyć kogo, einen los werden. Ubogich słowem odbyli. *Brud. Ost. C* 2. Antystenes chcąc wszystkich uczniów odegnać, Dyogenesa dla stałości odbyć nie mógł. *Budn. Apopht.* 42. Jednym razem dwu odbyć. *Cn. Ad.* 313. (jednym bankietem dwoje wesela odprawić). Jeślibyś kilka słów napisał, prędzejbyś interes odbył. *Teat.* 6, 81. — *Jurid.: Si dicet citatus: volo id evadere, alias* odbyć; *citatus propinquior erit evadere. Herb. Stat.* 8. Byle jedno tym odbyć = by jeno na tym stanęło. *Cn. Th.*, wenns nur dabey bliebe, byle odbyć, byle zbyć, od ręki robić, niedbale, oben hin, schleudern, *schludern. Przyrodzenie małym się odbędzie. *Cn. Ad.* 912. (potrzebie łacno dogodzić, zbytkowi trudno). Odbywać co, odprawiać, wykonywać, etwas verrichten. Odbyć pańszczyzny *Boh.* robotu wybyt. Odbyć warty *Ross.* откараулить. Odbyty = odbytny, dający się odbyć, was man los werden kann; *Boh.* odbytný. Odbyty człowiek, którego łatwo zbyć można. *Włod.* leicht abzufertigen. Odbyty pokarm, łacny do strawienia. *Dudz.* 48. łacno odchodzący, niezatwardzający kiszek. *Cn. Th.* Speise, die leicht weg geht, leicht verdaulich. Towar nieodbyty. *Klon. Fl. D* 3. którego zbyć nie można, nieskupny, Waare, die sich nicht absetzen, verkaufen läßt, die man nicht los wird. Nie zow swoim własnym tego, cokolwiek masz odbytnego. *Cn. Ad.* 736. co utracić można, was du verlieren kannst. ODBYT, u, *m.*; *Boh.* odbyt, odbytek, odněm; odbywanie, odbycie, oddalenie od siebie; oddalenie siebie od czego; das Loswerden, Losmachen, Freywerden; (*Ross.* отбытие odjazd). Umysł niedbały, jak na odbyt to czyniący. *Fredr. Ad.* 94. (byle zbyć). Odbyt towarów, odbyt kupi, skupność, pokupność, cf. *Gall.* débit; der Waarenabsatz, Abgang; (*oppos. Ross.* безторговица). Przyprowadziłem ci pana do kramu, coby ci uczynił odbyt. *Teat.* 49. *d*, 9. Odbyt mieć na co. *Dudz.* 12. (guten Abgang haben, rozprzedawać). — §. Odbyt, odchód przyrodzony, odchodzenie, wyciekanie z ciała rzeczy niepotrzebnych, abo szkodliwych, przez usta, nos, uszy, oczy, fistuły, wrzody = wypróżnianie. *Cn. Th.* 593, der natürliche Auswurf, Abgang der Unreinigkeiten im Körper. Natura czuła jest, występkom naszym zabiega, i broni się czyniąc różne operacye i odbycia złego z ciała. *Petr Wod.* 11. — §. *Transl.* Odbyt, miejsce odbytu w ciele, otwór w zadzie, stolec, pośladek, n. p. Wrzód mu zasiadł odbyt = ma wrzód w stolcu. *Cn. Th.* die Oeffnung im Hintern. — §. Odbyt, stek domowy kuchenny, pomyjnik wypuszczony za dom. *Cn. Th.* 1066. der Ausguß, Gosse. ODBYTNY, ODBYTY, *ob.* Odbyć. ODBYTOŚĆ, ści, *ż.*, ODBYTNOŚĆ; *Boh.* odbytnost; możność zbycia, odbycia, die Möglichkeit los zu werden. Niezbytość, nieodbytość, *difficultas amoliendi aliquid, importunitas. Cn. Th.* 543. ODBYTOWY, a, e, od odbytu, Abgangs =; w szczególności zadkowy, odchodowy, Stuhlgangs =, Stuhl =. Kiszka odbytowa, odchodowa *Vind.* ritniza, tousta zhrieva, velika zhrieva. ODBYWAĆ *ob.* Odbyć.

ODCADZIĆ, *ob.* Odcedzić.

ODCAŁOWAĆ się, *f.* odcałuje się *recipr. dok.*, do sytu się nacałowawszy przestać, sich völlig satt küssen und aufhören. Och dzieci moje, nie mogę się was odcałować. *Teat.* 48, 136; *Ross.* отцѣловаться, (2. całowaniem krzyża ś. od winy się oczyścić).

ODCEDZIĆ, ODCADZIĆ, *f.* odcedzi *cz. dok.*, Odcedzać *niedok.*, cedząc oddzielić; *Vind.* odzediti; *Carn.* odzęjam; abseiben. (*Ross.* отцѣдить, отцѣживать odtoczyć, wytoczyć, przetoczyć do inszego naczynia). Polewka sama odcedzona przez chustę. *Cresc.* 172. Kiedy się mléko zsiędzie, potym od niego serwatkę odcedziwszy, wylewają. *Paszk. Dz.* 4. — *Transl.* Nie było już religii czystéj, a od łakomstwa, hipokryzyi i zabobonów odcadzonéj. *Nar. Hst.* 5.

ODCERKLOWAĆ, *ob.* Odcyrklować. ODCHADZAĆ, ODCHODZIĆ, *ob.* Odejść.

ODCHARCHNĄĆ, ODCHARKNĄĆ, *f.* odcharchnie *cz. jedntl.*, Odcharkiwać *frequ.*; *Ross.* отхаркнуть; *Sorab.* 1. wotszmortżu; charkając wyrzucić, ausräuspern, losräuspern, räuspernd auswerfen. *Excreo*, odcharcham. *Macz. Excreatus*, odcharchanie. *ib.* Szanta ziele odcharchania i odrzucania flegmy z piersi wolne czyni. *Syr.* 688. Ropy smrodliwéj odcharkiwanie. *Perz. Lek.* 2, 12. Z rana piersi i żuchwy przez odcharknienie a plunienie wyczyścić. *Sienn.* 518; *Boh.* odchrkánj.

ODCHCIEWA się, *ob.* Odechcieć się. ODCHĘCIĆ, *f.* odchęci *cz. dok.*, Odchęcać *niedok.*, chęć gdzie indziéj odwracać, robić, że się odchciewa czego, chęć odejmować, die Lust benehmen.

ODCHEŁZNĄĆ *cz. jedntl.*, Odchełzać *niedok.*, odkiełzać, kiełzna czyli wędzidła, abo uzdy, munsztuki zdejmować z konia. *X. Kam.*, abzäumen.

ODCHŁAŃ, OTCHŁAŃ, i, *ż.*, bezdno, przepaść pochłaniająca, (*Etym.* ochłonąć); *Vind.* presen, presdna, globokustvu; *Ross.* пучина; grundloser Schlund, Abgrund. Między wami a nami wielka odchłań mocnie postanowiona jest. *Leop. Luc.* 16, 26. (otchłań. *Bibl. Gd.*, Kluft. Luth.). Rozumiał, jakby we śrzodku ziemi miała być jakaś odchłań abo przepaść wód pełna, z któréj wychodzą rzéki, i do któréj się wracają. *Boter.* 1. Czas, odchłań wszech rzeczy bezdenna. *Pot. Arg.* 130. *Otw. Ow.* 3. Otchłań piekielna, okno piekielne, przypiekle; *ostium Orci. Cn. Th.*, der Höllenschlund. Otchłań starego zakonu, więzienie dusz dobrych, przypiekle od Chrystusa zepsowane. *Cn. Th.*, die Vorhölle. Prócz piekła, czyśca, trzecie miejsce, gdzie dusze ludzi świętych przed przyjściem Chrystusowym zatrzymane były bez udręczenia z pewną nadzieją zbawienia; to właściwie otchłanie. *Karnk. Kat.* 45. — §. *Anat.* Otchłań, gardziel, *qu. v.*, *Perz. Cyr.* 1, 45; der Schlund, die Speiseröhre; *Boh.* hltan, hlton, požeradlo;

Ross. глотка. 'ODCHLINY *plur.*, otworzeliny, przetchliny, n. p. Odchliny niebieskie otworzyły się, i stał się deszcz na ziemi 40 dni. 1. *Leop. Genes.* 7, 11. (źródła przepaści. *Bibl. Gd.*, die Brunnen der Tiefe. Luth.). 'ODCHLISKO, OTCHLISKO, a, *n.*, otworzelisko bezdenne, źródło głębokie bezgruntne, Schlund, Quelle, Quell. Ślepo się ciemne odchlisko rozpadło; *specus tenebroso coecus hiatu. Żebr. Ow.* 173. Przeszli przez rzékę, bo na ten czas najwyższy zatrzymał odchliska rzék, aż przeszli. *Radz.* 4 *Ezdr.* 13, 44. *Budn. ib.* (źródła rzék. *Bibl. Gd.*). Zatrzymał odchliska wód, aby mieli wolne przejście. *ib.* 47. Likus, ziemnym odchliskiem wypity, Odemknął się, a inszą dziurą jest odkryty. *Otw. Ow.* 617. Wydobędą się z tych 'otchlisk i oni. *Jabł. Buk. G.* 4. Las krzewisty, na ignących błotach mając swe 'otchliska. *Jabł. Buk. G.* ODCHLISTY, OTCHLISTY, a, e, przepaścisty, pełen odchlin, voll Schlünde. W otchlistéj przepaści niezłomnemi pętami przykowany jest. *Bzow. Roż. praef.*

ODCHLIPNĄĆ *cz. jedntl.*, chlipaniem odpić; *Ross.* отхлебнуть, abschlürfen.

ODCHÓD, u, *m.*; *Boh. et Slov.* odchod, odchoz; *Vind.* odhod, odhaja; *Rag.* odhòd; *Croat.* odhòd, odhodek, odsztup; *Carn.* odhod (= wyjazd, odjazd; odhôdna = uczta na odjezdnym); *Ross.* отходъ; §. a) odchodzenie, odejście, das Abgehen, Weggehen. Dać wodzie odchód dobry, aby zawsze czerpać tę, która świeżo wytryska ze źródła. *Pam.* 85, 1, 219. odpływ, Abfluß. Niewiasty na wiosnę rodzące, łacno lada za przyczyną odchód płodu miewają; jeśli odeście nie będzie, wzdy jednak trudne mają porodzenie. *Spicz.* 182. *ib.* 181. (cf. poronienie, *ob.* 'Odchodczę). Odchód bydła, pomorek, Abgang des Viehes, Viehsterben. Z odchodu psów, wołów, ptaków nadto mnogich, I zwierzów, postrzeżono choroby sił srogich, *strages. Żebr. Ow.* 177. Odchód przyrodzony = odbyt, wypróżnianie, der Abgang, die natürliche Ausleerung. Uważaj, czy pacyent odchody stolca i moczu miał przyzwoite. *Perz. Cyr.* 3, 145. Ziele to poty, mokrz, i inne naturalne ochody porusza. *Jundz.* 305. — (*Slov.* odchoďkonec *apocope*). — §. Miejsce odchodu, der Ausleerungsort. Co jest nos? odchód plugastwa, aż mówić sromota. *Pot. Jow.* 1, 9. — §. b) Odchód = obchód, potrzeba, zażywanie, der Gebrauch, das Bedürfniß, das Aufgehen, Aufwenden, Verbrauchen. Myto od tego na szlachcie brane być nie ma, kto z nich co kupiwszy, na swą własną potrzebę, na odchód domowy, a nie na przedaża komu powiezie. *Stat. Lit.* 32. ODCHODOWA n. p. kiszka. *Krup.* 5, 737. odbytowa, der Mastdarm. (*Boh.* odchódneho dati płacić odjazdowe; *Ross.* отходная modlitwa nad umierającym, cf. wijatyk; *Vind.* neodhodliu, neodjidliu = nieuchronny). 'ODCHODCZĘ, ęcia, *n.*, płód niedonoszony, niedochodek, niedonosek, zaśniad, pomiotek, poroniątko, eine unzeitige Geburt. Piątego księżyca od poczęcia, bardzo mocno dziecię bywa przypojone w żywocie matczynym, a tak z wielką boleścią rodzi się takowe odchodczę. *Sienn.* 444. Przyczyna ciężkości rodzenia bywa też przy odchodczęciu.... *ib. et* 329.

ODCHODZIĆ, *ob.* Odejść. 'ODCHODZICIEL; *Eccl.* отходьникъ, отшельникъ odludek, anachoreta, pustelnik.

ODCHOROWAĆ, *f.* odchoruje *intrans. dok.*, pozbyć nakoniec choroby, die Krankheit los werden; (*Boh.* odstonati, odstůni = *propter rem aliquam aegrescere*, *ob.* Stękać, odstękać).

ODCHOWAĆ, *f.* odchowa *cz. dok.*, Odchowywać *frequ.*, odchowuje *praes.*; (*Boh.* odchowati, odchowawati; *Slov.* odchowáwám; *Croat.* odkajam, odhranújem, odhraniti; *Slav. et Bosn.* odhraniti); §. a) do należytego kresu wychować, groß ziehen, auferziehen. Nie wychowywam młodzieńców, ani odchowywam panien. *Bibl. Gd. Jes.* 23, 4. (anim ku dorośnieniu wychował panien. 1 *Leop.*). Nie ta tylko jest matka, która rodzi dziatki, ale ta jest większa, która odchowuje. *Haur. Sk.* 181. Pójdę mamki zawołam, iż ci to dziecię odchowa. *Radz. Exod.* 2, 7. Weź to dzieciątko, a odchowaj mi go. 1 *Leop. Exod.* 2. Dziatki małe przyrodzonym pokarmem, z którego bywają urodzone, też odchowane bywają. *Gil. Post.* 83 *b.* Gołąb' jeszcze jednych dzieci nie odchowa, a już drugie jajca miewa. *Cresc.* 385. Znaczne błogosławieństwo, gdy się komu w odchowaniu bydła dobrze powodzi. *Haur. Sk.* 55. (w hodowaniu). — §. b) Od piersi odchować, odsadzić, odkarmić, von der Brust abziehen, entwöhnen; *Slov.* od mléka odsaditi, odłaučiti; *Sorab.* 1. wotčeschem, wot nadrow wotszadżam; *Vind.* odstaviti, oddoiti, od ſeſeza odvaditi; *Eccl.* отдоити, отдояю, отмлечняю, измлечняю, млекомъ питати престаю. Niewiasta chowała syna swego, aż go odchowała od mléka. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 24. Gdy odchowała i od mléka piersi swych własnych odsadziła synaczka, przywiodła go do domu Pańskiego. *Sk. Żyw.* 2, 32. — §. c) Odchować członek zaziębiony = oczerstwić go. *Tr.*, neues Leben geben, laben, stärken. — §. d) Ogiera odchować, einen Hengst die Stutte so lange bespringen lassen, als zum Trächtigwerden nöthig ist. Insza jest uchować, a insza odchować. Odchować to zowią, aby się stadnik tak długo chował, póki świerzopa sama chcieć więcéj nie będzie. Dać jej pokój przez dni kilkanaście; a gdy w ten czas znowu bronić będzie, znać że dobrze odchowana; jeśli też konia przypuści, znak że niedobrze odchowana. *Hipp.* 19. Odchowywanie stadnika. *ib.* 18. Persom króla mastalerz obiera Odchowawszy w tym miejscu z kobyłą ogiera. *Pot. Pocz.* 145. ODCHOWAĆ się, *recipr.*, rosnąć, *propr. et transl.*, aufwachsen, zunehmen, bekleiben. Młodzizna z robactwa się odchowuje. *Tr.* Kiedy się żydzi nieco odchowali, siła płacić muszą. *ib.* ODCHOWAŁY, a, e, z mała wychowany, groß gezogen, erzogen, aufgezogen. Gdy się znajdą na twojéj oborze odchowałe cielce trzyletne. *Haur. Sk.* 55.

ODCHRZCIĆ, ODECHRZCIĆ, ODEKRZCIĆ, *cz. dok.*, n. p. Moję tak pożyteczną pracą imieniem próżnowania odchrzczą. *Pilch. Sen.* 123. przechrzczą, umtaufen. Odekrzcił się na Aryańską sektę. *Biel. Św.* 60.

ODCHWALIĆ, *f.* odchwali, *cz. dok.*, Odchwalać *niedok.*, chwalić tego, co nas chwali, das Lob erwiedern. *Tr.* ODCHWALIĆ się, *recipr.*, zupełnie wychwalić, nach Verdienst genug loben. Arcyspecyalne potrawy; odjeść i odchwalić się ich nie mogą. *Teat.* 33. *d*, 83. Nie mógł

się tego kanarka, kto go słyszał, odchwalić. *Nar. Dz.* 3. 211. Nie mógł się odchwalić jéj wdzięków. *Mon.* 69, 390. Nie możemy się jego nauk odchwalić. *ib.* 29. Szacunek osoby jego z nigdy nie odchwalonych pism jego zawziąłem. *ib.* 71, 169. nigdy nie dosyć wychwalonych.

ODCHWYCIĆ *cz. dok.*, na powrot pochwycić, zachwycić, wieder ergreifen, erhaschen. Ledwie zaciśniony duch odchwycił. *Pilch. Sen. list.* 3, 297.

ODCHYLIĆ, *f.* odchyli *cz. dok.*, Odchylać *niedok.*; *Boh.* odchyliti; *Sorab.* 1. wotchilicž; *Sorab.* 2. wotchülisch; *Ross.* отклонить, отклонять; odginać, odwracać, odkłaniać, weg wenden, anders wohin biegen, ablenken. Młoda rószczka, dokąd się nachyli, trudno bywa potym ztamtąd ją odchylić. *Hrbst. Nauk. o.* Ani prośbą, ani groźbą nie dał się bynajmniéj odchylić od prawdy. *W. Post. Mn.* 22. Odchylić się, (*Bosn.* okanitise; *Dal.* odklonitisse). Potym odchyliło się serce Salomona od Jehowy. *Budn.* 1 *Reg.* 11, 9. (odwróciło się. *Bibl. Gd*). ODCHYLISKO, a, *n.*, przerwa, urwa, urwisko, odchłań, przepaść, ein Schlund, eine Gruft, ein Abgrund. Na niedostępnéj skale zamek stoi, gdzie straszne oczom urwisko, ktoby wpadł w owo odchylisko, śmiercią okrutną umierał. *Pot. Syl.* 259. *Pot. Pocz.* 574. ODCHYLNY, a, e, — ie *adverb.*, do odchylenia, abbeugsam; *Vind.* odnagnjen, odvernjen; *Slov.* odchilnost *declinatio.*

ODCIĄĆ, *f.* odetnie *cz. dok.*, Odcinać *niedok.*; *Boh.* odtjti, odtnauti, odtál, odtnu; *Slov.* odtjnám; *Sorab.* 1. wottnu; *Ross.* оттяпать, оттяпнуть; przecinając rozłączyć, odsiec, *abscindere cultro vel ense aut securi caesim aut cum impetu impacto. Cn. Th.* 607., cf. oderznąć, abhauen, weg hauen, weg schneiden. Nieprzyjaciel odciąć liny i uchodzić musiał. *N. Pam.* 23, 150. uciąć, przeciąć, die Taue kappen. Członki odcinają, jeżeli w sobie krew' tracą. *Kosz. Cyc.* 183. Czegobyś była Polska nie dostała! Co się odcięło od twojego ciała Odebrałabyś, i więźnie zarazem Jednym żelazem. *Miask. Ryt.* 43. — *Transl. et fig.* Rozłączyć, odłączyć, oddalić, wyłączyć, wykluczyć, ausschließen, abschneiden, entfernen. Bóg odciął od ziemi morskie głębokości. *Lib. Hor.* 13. Morderców ś. Stanisława papież, aż do czwartego pokolenia, od wszelkich urzędów kościelnych odcina. *Krom.* 108. Odcinam cię, i odrzucam, od przyjmowania tajemnic P. Chrystusa. *Sk. Żyw.* 61 *b.* Nad to, cośmy patryarchę złożyli, wyklinanie nań kładziemy, i wszystko przeklęctwo, a od chrześciaństwa odcięcie. *ib.* Żadnego nie wymawiam, który się daje odcinać od obcowania świętych, co my kląć zowiemy. *Hrbst. Nauk. M* 5. Odcinając zupełnie od społeczeństwa ludzkiego zbrodniów; tak zamknięci, nikomu już szkodzić nie będą mogli. *Krup.* 7, 44. Smutna pamiątka o swéj pasterce, od któréj srogi go los odcina. *Zab.* 16, 350. (trennet). Boże! izali do końca odetniesz od nas miłosierdzie twoje? odetnę! I zapomnisz już zmiłowania twego? zapomnę! *Sk. Kaz.* 372. t. j. zupełnie odwrócisz, ganz abkehren, abwenden. — Odciąć, odłamać, odjąć, abbrechen, abziehen, völlig entziehen. Mniejsza o to, że odcina i rachuje się; dość że płaci. *Teat.* 33. *d,* 80. odtrąca, potrąca, odciąga, er zieht ab, rechnet ab, bricht an der Rechnung ab. Z pensyj urzędników odcinać się będzie najwięcéj dwudziesta część. *N. Pam.* 22, 55. Czy nie można prawem odciąć te niesłuszne wydatki? *Mon.* 75, 23. Mieli odciąć w domach swoich to wszystko, cokolwiek było zbytecznego. *Ustrz. Kruc.* 155. Nauczyciel dzieci, ma odcinać wszelkie okazye widzenia rzeczy sprosnych. *Petr. Ek.* 99. Na pustynią poszedł, aby się grzechów lepiéj ustrzedz, w onym oddalonym od świeckich spraw żywocie, i w owym odcięciu wszystkich przyczyn do jakiéj zmazy. *Sk. Kaz.* 577. Trzeba im odciąć wszelkie wymówki. *Gorn. Sen.* 537. (odebrać). — §. Gdy się strony zetrą z dowody prawnemi, obie strony, ten tego, ten owego odcina obrony. *Paszk. Dz.* 114. (wzajemnie zbija). Odcinać komu, wzajemnie mu przycinać, auf den andern gegenseitig los hauen. Dobywam pałasza, zaczynam mocno przycinać, nacieram żwawiéj, rozumiejąc, iż go tym przycięciem pokonam; ale on i tym nieustraszony, odcina mi śmiało. *Mon.* 67, 404. Odcinać się komu, *recipr.*, bronić się, odejmować się komu, odsiekać się, zurück hauen, sich wehren; (cf. odstrzelać się). Zmieszany żołnierz, odcinał się co sił. *Przyb. Luz.* 122. Nieustraszony odcina mi się śmiało. *Mon.* 66, 404. Sądząc za rzecz niegodną uciekać, trzymał na sobie długo natarczywość pogańską, odcinając się nie bez krwawéj nad niemi zemsty. *Nar. Hst.* 4, 314. Mężnie się bijąc, zrzucony z konia, pieszo się Niemcom odcinał. *Nar. Hst.* 6, 300.

ODCIĄGNĄĆ, *f.* odciągnie *cz. jedntl.* Odciągać *niedok.*, Odciągiwać *frequ.*, *Hipp.* 26; *Boh.* odtahnauti, odtahowati; (odtah = odwłoka); *Sorab.* 1. wotcžahuyu, wodcžanu, wodcžaham; *Vind.* prezhpotegniti, odtegniti; *Croat.* ztegnuti, ztésem; *Ross.* оттянуть, оттягивать, (оттяжка odwłoka); §. 1) ciągnąc oddalić, w inszą stronę ciągnąć, odwrócić, etwas weg ziehen, abziehen, ablenken, absondern, *propr. et. fig.* Palce możemy zgiąć, wyciągnąć, przyciągnąć i odciągnąć. *Wejch. Anat.* 220. Gdy podniósł rękę, tak mu zaraz uschła, iż jéj nie mógł więcéj odciągnąć. *Zał. Test.* 205. Już ten malarz nie tak się cieszy, który od dokonanego dzieła swego odciągnął rękę. *Pilch. Sen. list.* 57. Niemożna przeczyć, aby lekarze wielu chorych nie odciągali od bliskiéj śmierci. *Mon.* 73, 548. (wrócili, uratowali). Nie może nikt miłować dobra wiecznego, aż się odciągnie od doczesnego. *W. Post. W.* 220. — Rachując: odciągać, odtrącać, subtrahować, abziehen, subtrahiren; *Ross.* вычесть, вычитать. Odciąganie, subtrakcya *Ross.* вычитаніе. — §. *Chym.* Odciągnąć, odłączyć, abziehen, absondern. Gdy się płyn na tęgą istotę nalany z niéj destyluje, mówiemy, że się odciąga. *Kruml.* 221. Rzeczne krzemienie mają w sobie złoto, które przez ogień odciągnąć można. *Ład. H. N.* 85. — §. *Philos.* Odciągnąć, abstrahiren. Odłączanie wyobrażeń od wszelkich innych, nazywa się odciągnieniem, Abstraction, przez które robiemy wszelkie wyobrażenia ogólne. *Cyank. Log.* 29. Dusza z już pojętych wyobrażeń tworzy odciągnienia. *ib.* 14. — §. 2) Odciągać *neutr.*, odciągać n. p. z wojskiem, ruszać się z wojskiem. *Cn. Th*, wyruszać, mit der Armee abziehen, abmarschiren. ODCIĄŻNY, a, e, mający być odciągnionym, odtrąconym, Abzugs-. Przeciwne sobie są

summy dodatne a summy odciążne, *negativae. Ustrz. Alg.* 3. Ilkość nierzetelna czyli odciążna, *negativa*, która mniéj niż nic, t. j. dług albo brak czego znaczy. *ib.* *ODCIĄŻYĆ się od kogo, (cf. ciążać = zagrabić, zajmować); n. p. Kto się od kogo odciąży, tedy pamiętnego od wielkiéj jak małéj rzeczy, nie powinien więcéj dać, tylko cztery groszy. *Stat. Lit.* 121.

ODCIĘCIE, a) *ob.* Odciąć. — b) *ob.* Odcinek.

ODCIEC, odciekł, *f.* odciecze *intr. dok.*, Odciekać *niedok.*, na dół spłynąć, ściekać, abfließen, ablaufen; *Boh.* odtecy, odtect, *f.* odteku; *Vind.* odtezhi, vtezhi, doltezhi, prezhtezhi, prezhodtezhi; *Eccl.* оттекаю, отбѣгаю, востекаю, востицаю. Niech odciekają źródła twoje precz, a na ulicach wody twoje rozdzielaj. 1 *Leop. Prov.* 5, 16. Już woda odciekła. ODCIEK, u, *m.*, spłynienie, ściek na dół, der Abfluß, Ablauf; *Boh.* průtok; *Carn.* odtęk, odtękanje; *Vind.* odtiek, odtok; *Croat.* odtok, otok, (cf. otok); *Eccl.* оттеченіе, отливъ. Kloce porznięte postawić na storc; w takim położeniu przez odciek pozbywają spodem soku bardzo szkodnego. *Jak. Art.* 3, 171. *Os. Żel.* 82. *et* 83. Staw mający odciek. *Służ. oboz.* 20.

ODCIERAĆ, *ob.* Odetrzeć.

ODCIERPIEĆ, *f.* odcierpi *intr. dok.*, cierpiąc odpokutować, do końca wycierpieć, abbüßen, das Leiden überstehen, es überstehen. Odcierpieć winę, *haurire supplicium. Mącz.* Odcierpieć karę, die Strafe ableiden. *Ern.* 14. By już raz odcierpieć; ale to gorsza na wieki w mękach być. *Rej. Wiz.* 83. Lepiéj się obiesić a razem odcierpieć, niżli nędznego żywota długo używać. *Rej. Zw.* 87 *b.* Niektórzy sprawiedliwość zgoła wetem i odcierpieniem albo oddaniem zwali tego, w czym kto obrażon był. *Petr. Et.* 344. Odcierpi za wszystko co działał. 1 *Leop. Job.* 20, 17.

ODCIESZYĆ się, *recipr dok.*, dosyć nacieszywszy się przestać, sich ganz satt freuen. Oto już pokój w ojczyznie; ja jednak z orężem się moim odcieszyć nie mogę, nań ustawicznie poglądam, i tylko co prawie z nim nie rozmawiam. *Sir. Qu.* 263.

ODCIĘTY, *ob.* Odciąć.

ODCIMIĆ, *f.* odcimi *cz. dok.*, Odcimiać *niedok.*, (*Etym.* ciemny, ćma; *oppos.* zacimić), odsłaniać, helle machen, Vorhänge weg nehmen, aus dem Lichte treten. — *Absis parumper a sole*, odsłoń, odeim. *Cn. Th. Włod.*

ODCINAĆ, *ob.* Odciąć. ODCINEK, nka, *m.*, §. 1) ucinek, okrawek. *Włod.*, ein Abschneidsel. Odcinki *Rag.* pocinzi, scjûglzi, ustrojzi. — *Math.* Odcinek koła, *segmentum*, der Abschnitt eines Cirkels, część między łukiem i cięciwą koła. *Jak. Math.* 1, 115. *Solsk. Geom.* 7. *Geom. Nar.* 1, 134. cf. rozcinek, wycinek. — *Grammat.* Odcinek, *apostrophus*, znamię pisarskie, pokazujące odcięcie jakiéj głoski na końcu słowa, e. gr. *tun', vin'. Kpcz. Gr.* 1. *p.* 5. — §. 2) *Ekon.* Odcinki, dwuletnie dziki, odłączające się już od stada, pojedynki. *Rydel.*, zweyjährige wilde Schweine, die nicht mehr beym Rudel bleiben.

ODCIOSNĄĆ, *ob.* Odczosnąć.

ODCISK, u, *m.*, miejsce na ciele gniecieniem stwardziałe, otręt, hart gedrückte Haut; (*Sorab.* 2. wotschisk; *Vind.* odtisk; *Ross.* мозоль, *ob.* *Mozol). Obacz odciski, które sznurówka wygniotła na ciele, a wraz osądzisz, z jak wielką się to przyrodzenia dzieje krzywdą. *Mon.* 69, 1083. Odciski u nóg = odgniotki, nagniotki, kurze oko, *Croat.* kurje oko, Leichdörner. Musztardę dyablą przykładają na odciski u nóg, które ma wykorzeniać. *Dykc. Med.* 1, 635. ODCISNĄĆ, *f.* odciśnie *cz. dok.*, Odciskać *niedok.*, odrzucać, odmiatać, odsuwać, zurück werfen, zurück drücken; *Sorab.* 2. wotchischisch; *Vind.* odtiſniti, odtiſhati, odstiſniti; *Croat.* otisznújem, odtisznujem; *Rag.* otisnuti, otiskati; *Bosn.* odtjesnuti; *Ross.* оттѣснить, оттѣснять, отдавить, отдавливать, *propr. et fig.* Niewinnych odpędzają, a odciskają onemi srogiemi rogami swemi. *Rej. Post. d d* 6. Żadne przymuszenie, a nakoniec ani śmierć nie odciśnie cię od niego. *ib. X* 4. Żadnego od skarbu łaski swojéj odciskać nie raczył. *ib. y* 4. *ib. B b* 3. Opiekuna żaden nabliższy po śmierci ojcowskiéj od opieki odcisnąć nie może. *Tarn. Ust.* 101. Oktaw pozwie go do Antona prawnie, Ów do senatu sprawę tę odciska. *Chrośc. Fars.* 84. Niedostatki i głodem od posługi powinnéj ojczyznie, nie mamy się dać odcisnąć. *Vol. Leg.* 2, 1086. — §. Odciskać, odgniatać, gniotąc zatwardzać, hart drücken. Odciśnione żyły olejkiem tym namazuj. *Sienn.* 44.

ODCUMOWAĆ, *f.* odcumuje *cz. dok.*, cumę odwiązać, t. j. linę od palu; *Ross.* отчалить, отчаливать, das Schiffstau vom Strandpfahl los binden. Żeglarze nie mówią odwiązać okręt od brzegu, ale odcumować. *Otw. Ow.* 302.

ODCYKAĆ się, *ob.* Ocknąć.

ODCYRKLOWAĆ, ODCÉRKLOWAĆ, *f.* odcyrkluje *cz. dok.*, cyrkułem oddzielić, określić, abzirkeln. Kilka odcyrklować cyrkułów. *Haur. Sk.* 192. Bóg grunty, któremi woda bieżeć miała, tak odcérklował i odmierzył, że są schodziste i pochyłe. *Stroj. Staw. B b.*

ODCZAROWAĆ, *f.* odczaruje *cz. dok.*; *Ross.* отворожить, отворaживать, отколдовать, отколдовывать; odczynić urok, odżegnać czary, entzaubern, von der Zauberey befreyen. Drzewa i drogi Melissa w téjże nauce biegła, odczarowała. *Jag. Wyb. A* 3.

ODCZEPIĆ *cz. dok.*, przyczepione odjąć, odpiąć, los stecken, abstecken, los machen; *Vind.* odapeti, odkopzhati; *Ross.* отцѣпить, отцѣплять. Odczepienie *Ross.* отцѣпленіе, отцѣпка. Odczepić się od kogo *Ross.* откачнуться.

ODCZERPAĆ, *cz. dok.*, Odczerpnąć *jedntl.*, czerpaniem odjąć, abschöpfen; *Ross.* отчерпнуть, отчерпывать, отплескать, отплескивать; *Vind.* posneti, odsneti.

ODCZESAĆ, *f.* odczesze *cz. dok.*, Odczesywać *niedok. et frequ.*, czesząc odczyścić, abkampeln, weg kämmen. Lnu wyschłego szypułki żelaznym się grzebieniem odczeszą; odczesane te szypułki odmłócą się. *Kluk. Rośl.* 3, 325; *Ross.* оттеребить, оттеребливаю. Odczesać szczotką *Vind.* odſhzhetiti, abbürsten.

ODCZESTOWAĆ, *f.* odczestuje *cz. dok.*, wzajemnie czestować, czestowanie drugiemu powetować, gegenseitig tractiren. Upomina nas Pan, aby uczty nie na przyjacioły, które nam odczestować mogą, ale na ubogie obracać. *Sk. Kaz.* 287. Gdy bankiet myślisz sprawować, Zaproś ubogich ułomnych i chromych, I ślepych, którzy tobie

odczestować Nie będą mogli, także nieznajomych. *Odym. Św.* 2, *B* 2. Upominkami mu odczestował. *Faliss. Fl.* 134. (nagrodził).

ODCZOCHNĄĆ, *f.* odczochnie, *cz. dok.*, (*Etym.* czochać, czechać); [*rusk.* ódczechnuty = oderwać, abreißen 2], otrzeć, abreiben. Pieńki orzechów laskowych najlepiéj w marcu z korzeniem odczochnąwszy, przesadzać. *Kluk. Rośl.* 1, 151, *ob.* Odczosnąć.

ODCZOPOWAĆ, *f.* odczopuje *intr. dok.*, czopowe zapłacić, cf. odeclić, Tranksteuer zahlen. Beczek z piwem nie mają z wozów zstawiać, aż piérwéj od nich odczopują. *Vol. Leg.* 2, 667. Od win już odczopowanych roku przeszłego, mają być wolni od czopowego; także i od innego picia już odczopowanego. *ib.* 666.

ODCZOSNĄĆ, ODCIOSNĄĆ, *f.* odczośnie *cz. dok.*, odciąć, odszczepić, odsiec; *Croat.* ochehávam, abhacken, abhauen, abspalten. *Distringere*, odczosnąć, rozczosnąć. *Mącz.* Gałąź oddarłszy od korzenia, albo odczosnąwszy od drzewa. *Cresc.* 118. (*ob.* Odczochnąć). W rozdartéj abo odczosnionéj gałęzi. *ib.* 62. Aczkolwiek się odczośnie gałązka od drzewa, albo bywa oddzielona, jako widzimy w szczepieniu, może się zrość. *ib.* 61. Piorun cegłę lewéj ściany kościelnéj odciosnął. *Krom.* 724. — *Transl.* Wstąpmy do Judy, a zbudźmy go, i odczośniemy go k'sobie. 1 *Leop. Jes.* 7, 6. (oderwiemy. *Bibl. Gd.*), odetniemy.

ODCZYNIĆ, *f.* odczyni *cz. dok.*, Odczyniwać *frequ. et niedok.*, co ci uczyniono wracać, wetować, oddawać, nagradzać, wieder thun, erwiedern. Co ja tobie dziś uczynię, odczyni mnie drugi za jutro. *Bzow. Roż.* 106. Poważywszy coś mu zaczynił, sowicieć to wszystko odczyni. *ib.* 70. Cośmy kiedy dobrego uczynili, abyś nam miał był jaką uczynność taką niesłychaną odczyniać uczynnością? *ib.* 42. Tkwiało mi w sercu, jakbym był taką uczynność jakimżekolwiek czynem odczynił. *ib. pr.* (cf. odczestować, oddarować i t. d.). — §. Odczynić, robić że się co odstaje, uczynionego co znieść, rozczynić; *Bosn.* razciniti; *per excell.* Czary znieść, odczarować, (cf. *Bosn.* cini, cjari = czary; ciniti cini, cjarati = czarować, cf. czyn, czyny), ungeschehen machen, entzaubern; *Vind.* vundobiti, vunvpraviti, oddjati, prezhdjati; *Ross.* отворожить, отворaживать, отговорить, отговаривать, откolдовать, откoлдовывать. Ziela tego używają do odczynienia czarów, zawieszając go na szyi. *Syr.* 585. Tak-li twéj mocy Boże sprzeciwią się czary! Ej rata kto cnotliwy, Odczyń kunszt ten złośliwy. *Kchow.* 215. Liście wprzód na morzu zroście, wprzód brzeżny chwast po górach, niż mi kto odczyni miłość Scyle, pókim żyw. *Zebr. Ow.* 348; *quam immutentur amores.* Czary nieodczynione. *Kchow.* 252. t. j. których odczarować nie można, nieodczynne, nieodczarowne, nieodżegnalne, unauflösbare Zauber.

ODCZYNSZOWAĆ, *cz. dok.*, opłatę z czego złożyć, opłacić się. *Ossol. Wyr.*, cf. oclić, omycić, odczopować, abzinsen, die Zinsen abtragen.

ODCZYTAĆ, *ODECZCIĆ, *f.* odczyta, *odeczci *cz. dok.*, Odczytywać *niedok. et frequ.*, odczytuje *praes.*; (*Ross. et Eccl.* отъчьсти, отчитать, отчитывать, оточесть, отчту, отсчитывать odliczyć, odrachować); czytanie odbywać, das Lesen verrichten, verlesen. Mszą tedy odczytali w oczach ludu wszystkiego. *Birk. Dom.* 82. Skoro mszą odeczcisz w Jeruzalem, tak umrzesz. *Biel. Hst.* 175. *Biel. Św.* 88. — §. Odczytać, powtórnie czytać, wieder lesen, von neuem lesen. (*Bosn.* priprosctiti, dvasc sctitti; *Vind.* spet brat). Całego Plutarcha czytać i odczytywać lubiemy. *N. Pam.* 15, 370. Można te pisma i teraz z niemałym pożytkiem odczytać. *ib.* 3, 325. Z ukontentowaniem czytane i odczytywane. *ib.* 13, 99. ODCZYTAĆ się *recipr.*, czytaniem nasyciwszy się przestać, sich völlig satt lesen. Listy Cycerona, wdziękiem i słodyczą tak zaprawne, iż się ich odczytać nie można. *Kras. Pod.* 2, 112. Odczytać się nie mogę opisania wieku złotego. *Mon.* 69, 436.

ODDĄĆ, *f.* oddmie *intr. jednтl.* Oddymać *niedok*; *Ross.* отдуть, отдувать, entgegen blasen. Oddyma wiatr zkąd, *reflat. Cn. Th.* Oddymanie wiatru, *reflatus. ib.*; (*Ross.* отдуться zbyć się.).

ODDAĆ, *f.* odda *cz. dok.*, Oddawać *niedok.*, oddaje *praes.*, oddawa *frequ*; *Slov.* oddáwám; *Sorab.* 1. wodacž; *Vind.* oddati, oddajati, zhesdati, saddati; *Ross.* отдать, отдавать, предать, предавать, передать, передаю, (*distig.* отдаетъ, отдать [*zam.* оттаять 1], odtajać); — 1. wracać co czyje, abgeben, wieder geben, zurück geben. Całowania te smaku nie mają, Które się sobie wzajem nie oddają. *Past. Fid.* 120. Oddanie jest tego, co kto dłużen. *Gorn. Sen.* 542. Zdrada to wziąć od kogo, co oddać nie możesz. *Min. Ryt.* 4, 136. Dasz mało, żeś mógł więcéj, gniewać się nie wstydzi; Dasz tyle, że nie może oddać, nienawidzi. *Pot. Jow.* 25. — §. a) Oddawać, nagradzać, odwetować, *odczynić, oddziaływać, oddarować; *Vind.* verniti, povrazhati, dostaviti; *Ross.* воздать, воздавать; vergelten, vergüten. Żeby mi się nigdy ni od kogo dobrze moja chęć oddać nie miała, przecię wolałbym ni od kogo nie brać, niżli komu nie dawać. *Gorn. Sen.* 10. Ziemia tłusta aczkolwiek pracą większą, wszakoż się praca oddawa. *Cresc.* 140. Dobrze się oddawać rolom zakazała, I zboże samo w sobie wszystkie zapsowała. *Otw. Ow.* 205. Niwa niesprawna z plonem w czas się oddawała; *per se dabat. Zebr. Ow.* 8. Patrz, jako Chrystusowi tę tak gorącą miłość oddawamy, i jako go zasię miłujemy. *Rej. Ap.* 8. Dobrodziejstwa moje niewdzięcznością oddaje. *Sk. Żyw.* 2, 435. Dobre złym oddawać. *Cn. Ad.* 183. Będąc gotów w każdéj służyć ci potrzebie, Teraz mi się to tak źle oddawa od ciebie. *P. Kchan. Orl.* 1, 116. Jak się wiele krwi szlachetnéj przelało, Jak się nam zawżdy zdradą oddawało, Od tego złego narodu! *Paszk. Bell.* A 4. wie uns immer mit Betrug gelohnt wurde. Oddał mu wet za wet. *Smotr. Nap.* 20. Śmiech śmiechem, a chytrość chytrością oddawają. *Ezop.* 13. Nie oddaj złym za złe. *Sk. Dz.* 574. Jak mnie uczynił, tak jemu uczynię; oddam każdemu według uczynku jego. *W. Prov.* 24, 29. Ekonom zburczony, podstarościemu odda połajaniem, podstarości gumiennemu groźbą, gumienny chłopu kijem. *Kras. Pod.* 2, 35. Dosyć uczynił swéj żałości, i oddał zemstę. *Warg. Cez.* 239. t. j. powetował, vergalt mit Rache. — §. b) Oddać, podać, do rąk oddać; abgeben,

zustellen, einhändigen; *wręczyć; *Vind.* v roke dati, vrozhiti; *Ross.* вручить, вручать. Upominki jéj od pana młodego oddano. *Biel.* 732. Na aktach weselnych niemasz teraz tych ceremonij, co przedtym bywały; wianków, łańcuchów, maneli nie oddają. *Mon.* 73, 143. — *Phrastice:* Wizytę oddawać. *Teat.* 30. *c*, 37; abstatten, ablegen. Melita nie przyjeżdża, a ja mam jeszcze oddać dwie wizyty przed obiadem. *Teat.* 38, 74. Od godziny 11téj aż do 2giéj, oddawałem wizyty gotowalniane. *Mon.* 67, 36. Całe życie swoje trawi na oddawaniu wizyt. *Teat.* 38, 81. — 2. Oddać, *significatu removendi a se*, drugiemu dać, żeby u siebie nie mieć, abgeben, weg geben, geben. Oddano nas do szkół. *Kras. Pod.* 2, 143. man gab uns in die Schule. Oddano mię za chłopca do dworu. *ib.* 2, 143. man gab mich an den Hof, als Burschen in Dienste. — *Emphat.* Od siebie daléj podawać, weiter weg geben, übergeben, überliefern. Oddanie tronu prawem następstwa. *Gaz. Nar.* 1, 166. die Thronvergebung nach dem Erbfolgerechte. Do tego wypił, innemu oddaje. *Bratk.* *J* 4 *b.* (t. j. kieliszek). Téj baśni i sam wiary nie dawam, I tu za pewną nikomu nie oddawam. *Papr. Gn.* 1029. — Oddaję co komu kupnym sposobem, warownie, za własne, na własność, *emancipo. Cn. Th.*, überlassen, verkaufen. Oddaję majętność = wzdawam; (*Slov.* odewzdáwám; *Hung.* oda adom). — Oddaję do wiernych rąk = pokładam co u kogo, ich deponire. Oddanie, *Vind.* oddaja; *Ross.* сдача. Mający być oddanym *Ross.* отдаточный. — Oddać serce, oddać rękę, sein Herz, seine Hand hingeben. Córko, teraz już Jegomości oddaj rękę swoję. *Teat.* 34. *c*, 107. t. j. żebyś zań poszła. — Oddawać pannę młodą przyszłemu mężowi, die Braut dem neuen Ehemanne übergeben; (*Boh.* oddawati, oddati = ślub dawać; oddawky ślub.). Biskup Płocki ślub dawał; oddawał pannę od rodziców Starosta Żmudzki. *Boh. Ossol.* 230. Synowicę Stefana, oblubienicę Zamojskiego, marszałek Koronny w łożnicy imieniem królewskim oddawał, a biskup Krakowski dziękował. *Biel.* 752. Druga częśé *Swady* Polskiéj zawiera mowy, przy oddawaniu panny młodéj używane. — Oddawać stadło małżeńskie, ślub dawać. *Cn. Th.*, kopuliren, trauen. Najeżdża kto wdowę, weźmie ją gwałtem, odda się z nią. *Gorn. Wł. F.*, t. j. weźmie ślub, er läßt sich mit ihr trauen. Którzy z nieoddanemi mieszkają, nie ujrzą królestwa niebieskiego. *Glicz. Wych.* *B* 7 *b.* Wolą miłośnicę mieć, niżeli swą własną, oddaną z boga a ludzi dzierżeć żonę. *ib.* *B* 7. Nierządu nie będzie patrzał, ale jednéj własnéj, z którą się odda. *ib.* *P* 4. Ślub Bogu złamawszy, małżonek małżonce zbiegł, i oddał się z inszą. *Podw. Sion. O.* Nie mieszkałby, aniby się oddawał brat z siostrą, synowiec ze stryjną, wuj z siestrzanką. *Gorn. Wł.* *Q* 3. Przystoi ojcowi, aby gdyby syna z żoną oddać chciał, równéj onemu szukał. *Glicz. Wych.* *P* 5. W niedzielę po świętym Jakubie, było oddawanie małżeństwa między Królem i nową królową. *Stryjk.* 752. — §. Oddawać = poświęcać, zupełnie podawać, völlig dahin geben, weihen, widmen; (*Vind.* podan biti, podati se; *Carn.* udajam se.). Z młodych lat oddał się był cnocie. *Birk. Dom.* 4. Oczy oddałeś rozpuście. *Nag. Cyc.* 13. Ten, który się modlitwie odda, ma być we wszystkich cnotach znakomity. *Birk. Dom.* 68. Oddany ze wszystkiém, ganz ergeben; *Slav.* podan; *Carn.* udajliv, udajovn; *Ross.* преданный, приверженный, приверженникъ; (cf. преданность, приверженность przychylność, przywiązanie. — §. Oddawać = polecać, anempfehlen, empfehlen, ganz dahin geben, überlassen. Nie chcę się z téj potwarzy usprawiedliwiać, Bogu sławę moję oddaję. *Sk. Żyw.* 2, 433. Zebrawszy cożkolwiek ludzi, oddał się szczęściu i szabli. *Nar. Hst.* 5, 278. er überließ sich dem Glücke und dem Säbel; ließ es darauf ankommen. Komu słuszniéj oddane moje nowe rymy, O wyzwolonym mają być Jerozolimie, Jeno tobie Tęczyński? *P. Kchan. Jer.*, t. j. dedykowane, przypisane, zugeeignet. Teraz mię oddaję łasce W. Pani Dobrodziejki. *Teat.* 9, 23. ich empfehle mich zu Gnaden. Pożegnania grzeczniejsze: oddaję mię wielkiéj łasce W. M. Pana, etc. *Mon.* 67, 458. Klnąć zaczyna i dyabłom oddawa. *Jabł. Ez.* 184. er wünscht sie zum T.... *Devotio*, przeklęcie, oddanie wszemu złemu. *Macz.* — 3. Oddawać czym, oddawać się czym, *medium*; wonią abo smród z siebie wydawać, dawać się czuć czym, cuchnąć lub pachnąć czym; nach etwas riechen, einen Geruch oder Gestank von etwas von sich geben. Konopie oddają zbutwiałością i pleśnią. *Jak. Art.* 3, 220. Ziele to wydaje z siebie zapach myszami oddający. *Perz. Cyr.* 2, 80. Gnój kuny piżmowym zapachem oddaje. *Kluk. Zw.* 1, 311. Rhombus morski smaczny oddaje się mułem. *Hor. Sat.* 163. Wszystko nam teraz nie do smaku, cokolwiek się Polakom oddaje. *Mon.* 67, 635. Mowy jego kłamstwem oddają. *ib.* 67, 468.

ODDAJAĆ, *ob.* Oddoić.

ODDALIĆ, *f.* oddali *cz. dok.*, Oddalać *niedok.*; *Boh.* oddaliti, oddalowati, wzdaliti, wzdalowati; *Slov.* oddálit, wzdalugi; *Sorab.* 1. wodahlokofczam; *Vind.* oddelezhati, oddelezhuvati; *Rag.* odaleciti, odstràniti; *Bosn.* uklonitti; *Ross.* отдалить, отдалять, далить, далю, удалить, удалять, устронить, устранять, уединить; *Eccl.* задаляю; daléj odsuwać, *propr. et transl.*, entfernen. Gdy obliczna jest, naśladują jéj, a żądają jéj, gdy się oddali. 1 *Leop. Sap.* 4, 2. Poganie, oddaleni są od żywota bożego. 3 *Leop. Ephes.* 4, 18. (wyobcowani. 1 *Leop.*). Oddalenie, das Entfernen, die Entfernung; *Boh.* wzdalenost; *Ross.* дальность, далина, даль, дали, отдаленность, разстояние. Starożytność widokiem jest osobliwszym; oddalenie ją powiększa. *Zab.* 6, 356. Prawdziwe kochanie za śmiérć ma oddalenie, przytomnością żyje. *Zabł. Amf.* 50. Oddalony, *Vind.* odleshezhen, odlozhen; *Ross.* дальный. — *Transl.* Majętność swą od krewnych oddalając, przywiléj darowizny klasztorowi do opata przyniósł. *Sk. Żyw.* 2, 26. Oddalam co od siebie, pozbywam władzy na co abo prawa, *alieno. Cn. Th.* veräußern; (*Boh.* odcyziti; *Vind.* natujati, odsvojiti; *Croat.* odtugyújem; *Dal.* potuiti; *Ross.* отчудить, отчуждать; cf. cudzy). ODDALACZ, *Tr.*, ODDALICIEL, a, *m.*, *Macz.*, *adpulsor*, ODDALCA, y, *m.*, oddalający co, der etwas entfernt, abwendet, der Abwender Abtreiber. Gordyanowi zwyciezcy Persów, oddalcy Rzymskich niezgód. *Sk. Dz.* 122.

ODDANIE, ODDANY, *ob.* Oddać. ODDARCIE, *ob.* Odedrzeć.

ODDAROWAĆ, *f.* oddaruje *act. dok.*, odwetować drugiemu jego dar, oddać, odwdzięczyć, odczynić, odczestować, oddziałać, wieder beschenken, dagegen schenken, ein Gegengeschenk machen, vergelten; *Vind.* sadaravati, sadariti, oddaruvati; *Ross.* отдарить, отдаривать; *Eccl.* противодарствую, воздарствую. To coś mu ty dopiero darował, On zaś zarazem tobie oddarował. *Past. Fid.* 290. Dar najmniejszy tak wdzięcznie przyjmował Jagiełło, iż w czwornasób sowito hojnie oddarował. *Stryjk.* 549. Dobry, co dziękuje; lepszy co oddaruje. *Cn. Ad.* 489. (cf. czapka za biret.). Ziemia nie jest niewdzięczna, i kto ją sprawuje, Tego karmi i stokroć mu się oddaruje. *Jabł. Tel.* 172. (t. j. opłaca mu się, nagradza mu). Kogom ja wielce ważył, kogom miłował, Ten mi to nienawiścią dziś oddarował. *J. Kchan. Ps.* 166. ODDAROWNY, a, e, mogący być oddarowanym, do oddarowania, was vergolten werden kann. Nieoddarowny, nieoddatny. *Cn. Th.* 507, *irremunerabilis.* ODDARUNEK, nku, *m.*, podarunek na wzajem, das Gegengeschenk; *Vind.* prutidar; *Ross.* отдарокъ, *Eccl.* противодарствіе. Że tajną wydał miłość, równą go chlusnęła miłością w oddarunek, *in vices.* *Żebr. Ow.* 84.

ODDATNY, a, e, mogący być oddanym, do oddania, ersetzbar, wieder zu geben. Nieoddatny, nieoddarowny. *Cn. Th.* 507; *Eccl.* отдатнікъ, который скоро отдаетъ.

ODDAWAĆ *ob.* Oddać. ODDAWCA, y, *m.*, ODDAWACZ, a, *m.*; *Ross.* отдатчикъ, сдатчикъ, воздаятель, вручитель; *Eccl.* отдатель, плательщикъ; co oddaje, podaje, wraca, nagradza, der Uebergeber, Ueberbringer, der Abgeber, Vergelter; (cf. odpłajca). ODDAWKA, i, *ż.*, ODDAWEK, wku, *m.*, °ODDAŻ, y, *ż.*, oddawanie, i co się oddaje; *Ross.* отдача, das Uebergeben, Wiedergeben, Zustellen. Gdy na oddawkę postanowią oborę, od faskowéj krowy faska masła ma być oddana. *Haur. Ek.* 120. Po tym oddawku dopiero jego ta rzecz będzie. *Haur. Sk.* 44. Nie będzie grzéch odpuszczony, póki rzecz wzięta nie odda się, która to oddaż wielką czasem ma w sobie trudność. *Kucz. Kat.* 3, 165. Potrzebę oddaży Pan na wszystkich włożył, aby się dosyć uczyniło temu, któremu krzywda stała się. *ib.* 3, 164. (*Boh.* oddawky; *Slov.* oddáwki, oddáwáni, prstenkowáni, zasłubeni, prepigáni *sponsalia*; *Siles. et Morav.* zdawky).

ODDECH, oddechu, *obs.* odetchu, °odtchu, *m.*; *Boh.* oddech; *Sorab.* 1. wodych; *Sorab.* 2. wodŭch; *Vind.* odih, sapa; *Bosn.* oduha; *Rag.* odáh, odihaj, odiha, odùscjak; *Croat.* oduha, oddùha, odihay, szapa; *Ross.* отдыхъ, отдышка; 1. oddychanie, das Athemholen, das Athmen, der Athem. Oddech czy lekki, czy pracowity, czy ciężki, czy prędki, czy grający w gardle, czy charczący, czy bolesny na wszystko to uważać trzeba u chorego. *Perz. Lek.* 77. Oddech z wielkim piersi robieniem, bardzo zły jest. *Krup.* 5, 487. Bez oddechu, bez tchu, ziajony *Vind.* breslapen, bresodihliu. — *Fig.* Oddech, dęcie, dma, Hauch. Lekkim oddechem dmie wiatr w żagiel wzdęty. *Kras. Oss. D* 3 *b.* — *Transl.* Odpoczynek, wytchnienie, odetchnienie, Rast, Ruhe, (Oesterr. Verschnaufen). Zamku tego, nie dając nic obleżonym odetchu, w dzień i w nocy ustawicznie dobywali. *Krom.* 270. Odtchu broni zaciekłéj z tyłu doskakuje; *requiem negat.* *Żebr. Ow.* 18. — 2. *Metonym.* Rura oddechowa, krtań, gardziel, die Luftröhre. Lekarstwo to tym, którym się w odetchach i w gardle ślamowatości flegmiste sadzą, jest użyteczne. *Syr.* 935. *et* 176. Koryander odetchy od sapki i rymy wolne czyni. *ib.* 453; płuca i odetchy zatkane wychędaża. *ib.* 437. — 3. *Transl.* Oddech = luft, oddechowa dziura, Luftloch, Zugloch; *Sorab.* 1. dechel; *Bosn.* izduscjak, dusenik; *Croat.* oddùha, odùha, odùska; *Ross.* отдушина, отдушинка, отдухъ. Każda jama w tak strasznie grubym murze, ma nie okno, ale mały oddech z trzema kratami. *Pam.* 83, 2, 135. Oto brzuch mój, jak moszcz bez oddechu, który łagwiczki nowe rozsadza. 1 *Leop. Job.* 32, 19. Oddech w podkopach i w magazynach, jest dziura zostawiona dla krążenia powietrza. *Jak. Art.* 3, 305. Jeżeli zamiast jednego komina, kilka dziur w górnéj części pieca zostawujemy, te dziury nazywamy oddechami, *spiracula.* *Kruml.* 23. Etna siła ma oddechów, ustawicznym ziających płomieniem. *Otw. Ow.* 621. ODDECHOWY, a, e, oddychaniu służący, Athem=, Luft=; *Sorab.* 1. déchaczné; *Carn.* dushliv; *Ross.* дыхательный. Gardziel oddechowy. *Wejch. Anat.* 107; krtań, die Luftröhre; *Carn.* dushnik.

ODDEPTAĆ, *f.* oddepce *act. dok.*, Oddeptywać *frequ.*; wzajemnie podeptać, wieder zurück treten. *Recalco*, oddeptuje, nogami odbijam. *Macz.* *Ross.* оттоптать, оттаптывать.

ODDETCHNĄĆ, *ob.* Odetchnąć.

ODDŁAWIĆ, *cz. dok.*, odcisnąć, odgnieść, n. p. Oddławione abo odciśnione żyły tym olejkiem nasmaruj. *Sienn.* 44, abdrücken, hart drücken.

ODDŁUBAĆ *cz. dok.*, dłubiąc odjąć, abklauben; *Ross.* отковырнуть, отковырять, отковыривать.

ODDŁUŻYĆ, *f.* oddłuży *act. dok.*, Oddłużać *niedok.*; z długu się wypłacić; *Bosn.* oddusgitise; *Croat.* oddusujemsze; sich der Schuld entledigen. Ten honoru niegodzien, kto w wojnie nie służył, Kto go krwią i odwagą w polu nie oddłużył. *Żegl. Ad.* 89.

ODDMA, y, *m.*, który odęte policzki ma, jako trębacze, *bucco.* *Macz.*, ein Pausbacke. ODDMUCHAĆ, ODDMUCHNĄĆ, *anhelare.* *Macz.* oddać, oddymać, dmuchaniem odłączyć, wegblasen; (*Slov.* odfukowati; *Vind.* odpihati). Szatan, jako bywa plewa odwiana od ziarna, tak was ode mnie, oddmuchnie. *Żarn. Post.* 3, 758 *b.*

ODDOIĆ, *f.* oddoi *act. dok.*, Oddajać *niedok.*; dojąc odciągnąć; *Croat.* oddoiti; *Ross.* отдоить, abmelken, wegmelken. Skoro się jagnię urodzi, ma być przysadzone do wymiona, oddoiwszy pierwej mléko, które będzie w cyckach gęste. *Sienn.* 269. (*Vind.* oddoiti; *Eccl.* отъдоити odchować od piersi).

ODDRAPAĆ *act. dok.*; *Boh.* oddrápati; *Sorab.* 1. wotdrapam; drapiąc oderwać, abkratzen; na wzajem podrapać, zurück kratzen.

ODDRĘTWIEĆ, *f.* oddrętwieje *neutr. dok.*; drętwiałości pozbyć, die Erstarrung verlieren. *Tr.* Oddrętwiała mi noga. *ib.*

ODDROŻYĆ, *f.* oddroży *act. dok.*; od drogi odprowadzić, vom Wege abbringen. W młodych latach był od prawdzi-

wéj wiary oddrożony. *Grodz. S. Jac.*, (cf. odbłąkany). ODDROŻE, a, *n.*, zdroże, der Abweg. Wóz konie rwą po oddrożu, *per avia. Żebr. Ow.* 33.

ODDRUKOWAĆ *cz. dok.*, Oddrukowywać *częstl.*; drukując odbić, abdrücken; *Vind.* obtiskati, pofhtampati; *Ross.* отпечатать, отпечатывать; cf. odpieczętować.

ODDUCH, u, *m.*, *Tr.*, wyduch, wyziew, die Ausdünstung; (cf. oddech). Zimno nagłe odduchom gorącym w ciepłym ciele drzwi zamyka. *Tr.* ODDYCHAĆ, *ob.* Odetchnąć. ODDYCHALNY, a, e, od oddychania, Athmen=, Athem, vom Athemholen; (*Carn.* dushliv). Gaz oddychalny czyli zdrowy, nieodychalny czyli duszący. *N. Pam.* 4, 3, *oxygene et azote.* ODDYMAĆ, *ob.* Oddąć. ODDYSZEĆ, *f.* oddysze *med. dok.*; odetchnąć, verschnaufen, sich erholen. Tu mi to miłe i wdzięczne zacisze, Gdzie myśl spokojnie po trudach oddysze. *Zab.* 16, 177. *Kniaź.*

ODDZIAŁ, u, *m.*; *Boh.* oddjl; *Ross.* отдѣлъ, полоса, полоска: część oddzielnie wydzielona, der Antheil, die Abtheilung, das abgetheilte Stück, (*ob.* Oddzielić). Oddział wojska, dywizya *Ross.* спира. Komenderujący oddziałem *Eccl.* спироначальникъ.

ODDZIAŁAĆ, *f.* oddziała *act. dok.*, Oddziaływać *niedok.*, *et frequ.*; (*Boh.* odděłati, odděławati *demere, detrahere*; *Ross.* отдѣлать, отдѣлывать dokończyć dzieła); odrobić, abarbeiten; (*Sorab.* 1. woddżjlam, woddżjwam; *Vind.* oddelati, dodelati, oddjati); — a) oddziałać dobrodziejstwa, odwetować, oddawać, Wohlthaten erwiedern, vergelten. *Referre parem gratiam*, odziałać, odsłużyć, odpłacić. *Mącz.* Oddziaływam, odsługuję. *ib.* Do oddziaływania dobrodziejstwa, potrzeba i czasu i możności. *Gorn. Sen.* 137. Nigdy mu tego tak nie oddziałam, nigdy tak nie oddam, bym też najwięcej czynił, najwięcéj dziękował, żeby on jeszcze więcej uczynności mej, większéj dzięki nie był godzien. *Gorn. Sen.* 55. Nie potrzebuję téj zobopolności a oddziałania. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 37. Człowiek ubogi łaski oddziałać nie może. *Kosz. Cyc.* 150. Czekał pogody, żeby dobrodziejstwa wzięte w jakiéj części oddziałać mógł. *Gorn. Sen.* 172. Gdy im ty najlepiéj działasz, tym oni najgorzéj oddziaływają. *Ezop.* 56. — b) Oddziałać, odczynić, odjąć, odczarować, działaniem oddalić, osobliwie czary; abthun, wegthun, wegschaffen, besonders Zaubereÿ, entzaubern, enthexen. *Cn. Th.* Oddziaływam urok, *arceo fascinum. ib.* Cyrces przemieniła towarzysze Ulisesa w świnie, aż ją gwałtem mieczem przypędził, toż zasię oddziałała te pokusy. *Biel. Św.* 10 *b.* Czarodziejniki swą złą nauką komu chcą uszkodzą; ale tego zasię odjąć a oddziałać nie mogą, co złego uczynili. *Eraz. Jęz. P* 5 *b.*

ODDZIEDZICZYĆ, *f.* oddziedziczy *act. dok.*, od dziedzictwa oddzielić, von der Erbschaft absondern, a) wydziedziczyć enterben. Kazimierz w testamencie syna Władysława oddziedziczył. *Krom.* 730. — b) Dziedzictwem dostać, ererben. Ducha cząsteczkę boskiego odziedziczyłeś. *Zimor. Siel.* 199.

ODDZIELACZ, a, m., ODDZIELICIEL; *Eccl.* отдѣлитель; rozłączacz, der Absonderer, Abtheiler. Usiedzie oddzielacz w Azocie. 1 *Leop. Zachar.* 9, 6. *Wujek. ib.* ODDZIELIĆ, *f.* oddzieli *act. dok.*, Oddzielać *niedok.*; *Boh.* odděliti, oddělewati; *Slov.* oddělugi, oddělowati; *Vind.* oddeliti; *Bosn.* odjeliti, oddiliti, odluciti; *Rag.* odjèliti; *Croat.* oddelyújem; *Ross.* отдѣлить, отдѣлять; odłączyć, abtheilen, absondern. Oddzielił sobie bóg Abrahama, i ze złego towarzystwa wywiódł. *Sk. Żyw.* 200. Oddzielający *Ross.* отдѣлительный. Majętności wszystkie zostawiwszy, sam się na żywot oddzielony i bogomyślny udał. *Sk. Dz.* 602. (t. j. osobny, pustelniczy). Swantopełk, usłyszawszy o zabiciu Borysa i Hleba, weselił się z tego, iż już dwu bratu jednaką śmiercią z ojczyzny oddzielił. *Stryjk.* 153. t. j. od ojcowskiego spadku odchylił, von der väterlichen Erbschaft entfernt. Oddzielać syna, córkę = odprawiać. *Cn. Th.* ausstatten, aussteuern. ODDZIELNOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* отдѣленность; a) możność być oddzielonym, die Abtheilbarkeit. — b) Stan oddzielony, die Abgesonderheit. Osobne przed tym ziemie zrzekły się swojéj oddzielności, dla uformowania jednego udzielnego ciała. *Gaz. Nar.* 1, 101; *disting.* udzielność. ODDZIELNY, a, e, — ie *adverb.*, a) rozłączny, co łatwie może być rozsadzono, *separabilis. Mącz.*, abtheilbar, trennbar, leicht abzusondern; *Ross.* отдѣльный, отдѣленный, отдѣлимый. Nieoddzielny, nieodłączny *inseparabilis. ib.* — *Mathem.* Liczby oddzielne, *numeri abstracti*, unbenannte Zahlen; *oppos.* liczby imienne. *Łesk.* 2, 16. *Alg. Nar.* 47. *et* 173. — b) Oddzielny = oddzielony, abgesondert, abgetheilt; *Ross.* отхожій.

ODDZIERAĆ, *ob.* Odedrzeć. ODDZIERACZ, a, *m.*, odrywacz, *avulsor. Mącz.*, der Abreißer.

ODDZIERZGNĄĆ, *f.* oddzierzgnie *act. jedntl.*, Oddzierzgać *niedok.*; odwiązać co zadzierzgnionego. *Włod.*, aufknüpfen, abknüpfen, auflösen. ODDZIERZGNIONY, *oddziergniony, mogący być odwiązanym, auflösbar. Nie mów przeciw Wenerze, by cię nie chlusnęła Abo w *nieoddziergnione sidło nie pojęła. *Simon. Siel.* 47. *Banial. B* 3 *b.* Serce me w sidło wdał nieoddziergnione. *Kulig. Her.* 173.

ODDZIWOWAĆ się *recipr. dok.*, dosyć się nadziwować, sich auswundern, genug bewundern. Niepodoba mu się oryginałom oddziwować. *Mon.* 69, 38.

ODDŹWIĘCZYĆ *cz. dok.*, dźwięk nazad oddać, zurück schallen; *Sorab.* 1. wotzenčžžu.

*ODDŹWIGNĄĆ, *cz. jedntl.*; *Ross.* отодвинуть, отдвигать; ciężar dźwiganiem podnieść; abheben; (*Vind.* odvsigniti, dolvsigniti). *Odźwignienie *Vind.* odvsiglei, dolvsiglej. *Oddźwigalny *Ross.* отдвижный, odsuwalny.

ODDZWONIĆ *cz. dok.*, ukończyć dzwonienie, lub też na wzajem podzwonić: ablauten, seiner Seits wieder läuten, das Läuten erwiedern; *Ross.* отзвонить, отзванивать. Oddzwoniłem ci tak z twoich własnych pieśni, jakom ci obiecał. *Zygr. Pap.* 378. Wszakżem cię przestrzegał, abyś nie ruszał dzwónka, żebyś go nie wydał; nie chciałeś przestrogi przyjąć, otoż masz oddzwonienie. *Zygr. Pap.* 156.

ODE = od, *cum enclitico, quando plures consonantes insequuntur*, von. Prosili jałmużny do drzwi ode drzwi chodząc. *Birk. Dom.* 80. Zastąp' tam ode drzwi. *Teat.* 24. c, 70. Ode mnie. Ode dnia. *Patet hic usus quam la-*

tissime in compositione verborum, e. gr. odbierać, odebrać; odmykać, odemknąć; odpierać, odeprzeć.

ODEBRAĆ, *f.* odbierze *act. dok.*, Odbierać *niedok.*; *Boh.* odebrati, odbjrati; *Slov.* odberał, odbjram; (odberatliwy, odberanliwi, odberagični, odberanliwec *Ablativus*); *Sorab.* 1. wodberu, precžberu, nucberu; *Rag.* odabratti; *Vind.* odbrati, sadóbiti, dobiti, prejeti; *Croat.* odbiram; *Ross.* отобрать, отбирать, (отборъ wybor, отборный wyborny), получить, получать; §. 1 a) odjąć od czego, abo od kogo, abo komu, abnehmen, wegnehmen. W maju z owiec ozimą każ wełnę odbierać. *Jez. Ek. F* 1. Zrzyna mięso, i wszystko odbiera od kości. *Bardz. Trag.* 328. Odbieram sobie od gęby, a im daję. *Teat.* 7, 63. Szumować, czyli odbierać ziarna na wierzchu wody pływające. *Brzost. Duch.* 403. Cały areszt officyera kończył się na odebraniu mu szpady. *Gaz. Nar.* 1, 174. Kogo zgubić chce szczęście, rozum mu odbiera. *Min. Ryt.* 4, 166. Słowa złośliwe sławę drugiemu odbierające. *A. Zamoj.* 206. Kupcy skarżą się na posłów w Niemczech, że im chléb odbierają. *Pam.* 85, 1, 684. (zysk umniejszają). Umyśliłem już z rozpaczy życie sobie odebrać. *Teat.* 21. *c*, 23. sich das Leben nehmen. — §. *Phrastice:* Dzieci odbierać = babić, die Hebemutter machen, die Wehmutter abgeben, den Gebährenden die Kinder abnehmen. (*Eccl.* возпріемлю отроча do chrztu trzymam; возпріемникъ ociec chrzesny, возпріемница matka chrzesna). Niewiasta, co u innych niewiast przy rodzeniu dzieci odbiera. *Perz. Lek.* 315. Kazał Faraon babom, co dzieci odbierają, aby dusiły wszystkich synów z żywota macierzyńskiego wychodzących. *Zał. H. T.* 66. — b) *Emphatice:* Odbierać = nazad odbierać, zurück nehmen, wieder wegnehmen. Trzeba odebrać co naszego. *Stas. Num.* 1, 217. (odzyskać). Bóg daje, bóg odbiera swoje ludziom dary. *Pot. Pocz.* 486. — §. 2. Odebrać od dającego, dostać od niego, otrzymać, wziąć, erhalten, bekommen, kriegen, empfangen. Odebranie, (*Carn.* odusetje; *Vind.* prejemik, dobizhek, sadobizhek, dobitje). Czyście odebrali, po którem was posłał, pieniądze? *Teat. d, d. Similiter* n. p. Wizyt nie odbiera, ani ich daje, ponieważ ją tu mają jeszcze za obcą. *Pam.* 84, 1060. Są tam kruszce bardzo dobrego śrebra, a nie umieją go inaczej odbierać, tylko przez ogień. *Boter.* 228. odganiać, dostawać, dobywać. — §. Czekam z niecierpliwością, jaki koniec ta awantura odbierze. *Teat.* 23. *d*, 46. weźmie, mieć będzie.

ODECHCIEĆ się *infin. imperson.*, odechce się *f.*, odechciało się *praeter.*, odchciewa się *praes.*; odniechcieć się. *Tr.*, chęć stracić, *odchęcić się, die Lust verlieren; *Boh.* odnechtíti se, odnechtělo se, odnechce se *amittere libidinem*; *Sorab.* 2. sze wotnachowasch; *Sorab.* 1. wonecham; *Ross.* отхотѣться. Ślepo się dziś zakocha, jutro się jej odechce, Tysiąc ma celów, w które razem mierzy. *Zab.* 14, 374.

ODĘCIE, ia, *n.*, *Boh.*, odutj; a) *subst. verbi* Odąć *qu. v.* — b) Odęcie = nadęcie, nabrzmiałość, die Geschwulst. *Perz. Cyr.* 1, 113.

ODECLIĆ, *f.* odecli; *et* Odeclić się *dok.*, Odeclać *niedok.*; cło zapłacić, abzollen, verzollen, den Zoll richtig machen. Odeclić od towarów, opowiedzieć się na cle, *profiteri merces. Mącz.* Kwity na odeclanie się. *Dyar. Grod.* 281.

*ODECZCIĆ, *ob.* Odczytać.

ODEDNIEĆ, *ob.* Odnieć.

ODEDRWIĆ, *f.* odedrwi *act. dok.*, Odedrwiwać *niedok.*, wzajemnie kogo odrwić, drwiny powetować, einen gegenseitig foppen, Gleiches mit Gleichem vergelten. Ja chciałem z niego zażartować, o on mi odedrwił. *Teat.* 52. *b*, 15.

ODEDRZEĆ, oddarł, *f.* odedrze *act. dok.*, Oddzierać *niedok.*; *Boh.* oddrati, oddjrati; *Sorab.* 1. wotdru; *Rag.* odrjêti, odirem; *Vind.* oddreti, sdreti; *Ross.* отодрать, отдирать; oderwać, abreißen. Oddartego co *Ross.* отдирокъ. — *Fig.* Krakus nieprzyjaciela jednego przymierzem, drugiego bogiem, z karków ojczystych oddziera; *a cervicibus patriae removit. Krom.* 35. Oddarciej *Ross.* отдирка, отдиранiе.

ODEGNAĆ, *f.* odgoni *act. dok.*, Odganiać *niedok.*; *Boh.* odehnati, odhaněti, uhnat, użenu; *Slov.* odhánjm; *Sorab.* 2. wottegnasch; *Vind.* odgnati, odjaget, odgainati, odgoniti; *Carn.* odgnat; *Bosn.* odaghnati, odgoniti, otirrati; *Rag.* odaghnatti, odgonitti; *Croat.* odegnàti, odganyam; *Dal.* odganyati, odagnati; *Ross.* отогнать, отгонять; *Eccl.* отженнити, къспратати; odpędzić, wegjagen. Kurzenie bylicą odgania pokusy z domu. *Sienn.* 2. Chciwości odganiają dobrą radę. *Gorn. Sen.* 78. Kupiec Krakowski Turza naprzód jął odganiać śrebro od ołowiu przez miedź. *Biel.* 462. odbierać, abtreiben, absondern, odłączyć. Odegnanie, *odgon, *Croat.* odgon; *Ross.* отгонъ, отгонка. Mieszczanie ku odganianiu nieprzyjaciela od murów gotowi byli. *Baz. Sk.* 182. Gwałt gwałtem odganiać. *Zygr. Pap.* 307. (klin klinem). Sędziowie powinni klęte od sądu odganiać. *Szczerb. Sax.* 178. (nie dopuszczać ich).

ODEGNĄĆ, *f.* odegnie *act. jedntl.*, Odginać *niedok.*; *Boh.* odehnauti; *Sorab.* 1. wothnuyu; *Vind.* odgeniti, odgibati; *Croat.* odgiblyem; *Ross.* отогнуть, отгибать; na przeciwną stronę przegiąć, wegbiegen, abbiegen. *Recurvus*, odgięty, odkrzywiony. *Mącz.* Gałęzie odgięte, *reflexi*, których końce w górę się zakrzywiają. *Bot. Nar.* 44. (*Vind.* odnagnjen, odvernjen). Napraszczam, odginam, *reflecto. Volck.* 315. Skrzywione dyle bywają ciepłem odgięte. *Pilch. Sen. list.* 383.

ODEGRAĆ, *f.* odegra *act. dok.*, Odegrawać *niedok.*, Odgrywać *frequ.*; a) przegrane odzyskać, wieder zurückgewinnen, wieder abgewinnen; *Vind.* oddobiti, doldobiti; *Ross.* отъиграть, отъигрывать, съиграть, съигрывать. Przegrałem czerwonnych złotych piętnaście; trzeba będzie odegrać. *Mon.* 67, 37. Odda ci ten dług, skoro odegra, co przegrał. *Mon.* 66, 223. *Teat.* 34. *b*, *E* 2. To rzecz odwetowana, jak się przegra, tak się odegra. *Teat.* 22, 6. Odegranie *Ross.* розигрышь — b) Odegrać, skończyć igrzysko, grę, *deludere. Cn. Th.*, das Spiel endigen, zu Ende spielen, (abspielen).

ODEGRZMIEĆ, *f.* odegrzmi *intrans. dok.*; przestać grzmieć; *Vind.* odgermeti, zu donnern aufhören, abdonnern. Odegrzmiało, *detonuit. Cn. Th.*

ODEKLNĄĆ, *ob.* Odkląć.

ODEKRETOWAĆ, *ob.* Dekretować. ODEKRZCIĆ, *ob.* Odchrzcić.

ODELGA, i, *ż.*, ulga, ulżenie, odelżenie, die Linderung; *Croat.* odlahkocha; *Eccl.* отрадство, отрадствованіе, отдохновеніе, отьрада, прохладность. Wielka odelga jest, kiedy strapiony ma przed kim ciężkość swą wynurzyć. *Gorn. Dw.* 308. *et* 279. Zdrowie mi przywrócił, I ból w odelgę obrócił. *Gęb. Hym.* 323. Jędza do piekła się udawszy, niebu i ziemi wielką uczyniła odelgę. *A. Kchan.* 201. Próżno się na świecie odelżenia spodziewać, gdyż zawsze pracy i roboty dosyć. *Ezop.* 121. Dawać mamy, lecz nie tak, aby inszym odelga nie była, a nam samym ucisk. *Kosz. Lor.* 173 *b.* Odelżenie. *ib.* 115. Mrozu odelżenie. *Sienn.* 434. Boleści odelżenie. *Mącz. Kmit. Spit. C* 4 *b.* ODELGNĄĆ, *f.* odelgnie *neutr. jedntl.*, lżejszym się stać, leichter werden, gelinder werden. Odelgło mi, ulżyło mi się. *Cn. Th.* 1184. *Kosz. Lor.* 121. (ODELNĄĆ, *f.* odelnie *neutr. jedntl.*, odlipać. *Cn. Th.*, sich ableimen, losgeben). ODELŻYĆ, *f.* odelży *act. dok.*, nieco ulżyć; *Boh.* odlehčiti; *Croat.* odlahkotujem; etwas lindern. Mogę teraz sercu memu rzewnym odelżyć płaczem. *Teat.* 13, 79. Takową zimę będziemy mieć, w którą podczas mróz i tęgie zimno będzie, wnet zasię odelży, i przyjemniejsza będzie. *Fur. Uw. F* 2. ODELŻYCIEL, a, *m.*; *Croat.* odlahkotitel *allevans.*

ODEŁŻYĆ, *f.* odełży *act. dok.*, wzajemnie kogo łżyć, einen wieder schimpfen. Od słowa do słowa, zaczął go łżyć; on też odełżył. *Teat.* 22, 81. (*Vind.* odlogati; *Ross.* отолгать, отлыгаю odkłamać).

ODEMNIE = ode mnie, von mir; *ob.* Od, ode. *Teat.* 15. *c*, 17.

ODEMKNĄĆ, *f.* odemknie *act. dok.*, Odmykać *niedok.*; *Boh.* odemknauti, odmykati; *Slov.* odmikati; *Carn.* odmikam, odmikujem, odmizhem, odmaknem; *Vind.* odmeknuvati; *Croat.* odmeknuti; *Bosn.* odmaknuti; *Rag.* odmaknutti, odmizzati; *Ross.* отомкнуть, отмыкать; odsunąć, wegschieben, wegrücken. Pobliżu się do niego nigdy nie przymyka, A jeśli się on przymknie, ona się odmyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 81. Na ten pocisk ani się poruszał, ani się z miejsca odmykał. *Birk. Dom.* 89. — §. Odmykać, drzwi, skrzynię, komorę, i t. d. = otwierać, aufmachen, aufschließen; *Carn.* odklęném, odklepam; *Vind.* odkleniti, gorskleniti, gorodkleniti; *Eccl.* отключаю, отмыкаю; *Ross.* разслонить, разслонивать. Cożby po drzwiach było, kiedyby ich pewnych czasów zamykać i odmykać nie potrzeba? *Pim. Kam.* 141. *Gil. Post.* 269 *b.* Tamże przez odemknione (odemknięte) połowicą wrota, Siła było w otwartych sieniach widać złota. *Otw. Ow.* 176. Gdy on zamknie, nikt nie odemknie. *Budn. Jes.* 22, 22.

ODEMSTA, y, *ż.*, odwetująca pomsta, vergeltende Rache. Luboby sam chciał od wojny poprzestać, tedy my sami mielibyśmy go prześladować, na samę sprawiedliwość i odemstę patrząc. *Star. Woj. Ab.* (*Ross.* отмстить, отмщать, отмщевать odemścić, pomścić, zemścić; отмститель, отместникъ odemściciel, pomściciel, zemściciel, mściciel).

ODEPCHNĄĆ, *f.* odepchnie *act. jedntl.*, Odpychać *niedok.*, pchnąc oddalić, odeprzeć, wegstoßen, abstoßen, zurückstoßen; *Vind.* odpechnit; *Ross.* отпихнуть, отпихать, отпихивать, отпятить, отпячивать, оттолкнуть, отталкивать; *Eccl.* отрѣяю. Newton przypuścił dwie w naturze siły panujące, odpychającą i pociągającą. *Rog. Doś.* 1, 19. Czyli ciała mają własność odpychania się? *Os. Fiz.* 56. Roztworzone ciało, mocą właściwą, którą fizycy odpychaniem (*repulsio*) nazywają, roztworzyciela na dół strąca. *Kruml.* 459. Odpychanie plebejuszów od wszelkich w ojczyźnie miejsc. *Mon.* 65, 271. (oddalenie, odrzucenie). Turcy są teraz przez się od Europy odepchnieni. *Baz. Sk.* 95. (odparci). Nieschludność ludzi od ciebie odpycha. *N. Pam.* 11, 337. (wstręt im czyni). Odpychać się od brzegu, odbijać, odpierać, ablanden, vom Ufer abstoßen. Odpychając się od brzegu, na Carogrod płynął. *Sk. Dz.* 660. Równo ze dniem odepchnęliśmy się, i płynęliśmy na morze. *Warg. Radz.* 177.

ODEPREĆ *nijak. dok.*, Odeprzać *niedok.*, prejąc odewstać, odstać, absteben, losgeben, losfochen; *Ross.* отопрѣть, отопрѣвать. Ninoga obracać w ukropie, aż z niego skórę zdejmą, gdy odepre. *Spicz.* 158.

***ODEPRZA**, y, *ż.*, *Jurid.*, odwod, die Gegenrede, Gegenklage; *Rag.* póvrachja; *Vind.* prutigovor, prutistava, isgovor, prutiodgovor; *Ross.* стрѣчная жалоба, оговориваніе. O przach i odeprzach. W sądach spory mogą być czynione przez pozwanego przez odeprzą. Ale po odpowiedzi pozwanego na żałobę, sędzia odciąwszy swary zbytnie, każdéj stronie niech uczyni sprawiedliwość nieodwłoczną. *Herb. Stat.* 496. ODEPRZEĆ, odparł, *f.* odeprze *act. dok.*, Odpierać *niedok.*, *Boh. et Slov.* odepřiti *denegare*; odpjrati, odporowati *repugnare*, *resistere*; *Vind.* odpreti, odpérti, odpèrl, odprem, odpirati = otworzyć; *Lat.* aperire, apertus; *Graec.* πειρόω *aperio*; *Hebr.* פתח *aperuit*; *Carn.* odpręti, odperl, odprêm, odpiram; *Croat.* odpreti, odpiram, odperlszem = otworzyć; *Bosn.* odapriti *aperire*, *vincere litem*; odpiratise, rivattise *obsistere*; *Rag.* odaprjêti; *Ross.* отпереть, отопру, отпирать, отразить, отртжать; (отперѣть, отпирать = odsuwać zasuwkę; отперѣться, отпираться zapierać się); §. a) odpychać, odbijać, zurückstoßen, zurückschieben, abstoßen, wegstoßen. Od portu flisy odpierają daléj. *Bardz. Trag.* 548. — Odpierać kogo = odpędzać, odganiać, odbijać, zurückschlagen, abschlagen, wegschlagen. W najzaciętszéj walce odeprą napaść Maura. *Przyb. Luz.* 50. Dozwolcie mnie samemu mężnie te burze odpierać. *Teat.* 6, 63. Czy godzi się gwałt gwałtem, kij kijem odpierać? *Petr. Ek.* 62. Rzucił nań Ajax dzidę, lecz się nie przedarła Do ciała, bo miedź gruba silny raz odparła. *Dmoch. Il.* 2, 10. Odparty, *odpartny, mogący być odbitym, odbitny, zwycięzny; zurückschlagbar, besiegbar. O bożku miłości wielowładny, którego moc nieodparta. *Teat.* 1, *b.* 88. — O naturo! twe prawa są nieodparte. *Teat.* 13, 78. — §. b) Odpierać komu *intrans.*, odpór dawać, odejmować się, Widerstand leisten; *Eccl.* противопрюся. Rzuciwszy się do szabli, co mężniejszym to tarczą, to wręcz odpierał. *Warg. Wal.* 82. Aby się wzdy nad nami kiedy zmiłowali, A tym srogim pohańcom spólnie odpierali. *Biel. S. M. B b.* Nie potrzeba nam pomocy zinąd na odparcie nieprzyjacielowi, gdyż sami z to mocy mieć mo-

żem, żebyśmy każdemu swemu nieprzyjacielowi mężnie odparli. *Gwagn.* 136. Długą bitwą zmordowani, trudno mogli świeżym wojskom odpierać. *Warg. Cez.* 182. Kazał im, żeby się nie trwożyli, a mężnie odpierali nieprzyjacielowi. *Biel.* 79. *Warg. Wal.* 156. Kościoły zakładali, a nieprzyjaciołom swoim odpierać nie chcieli. *Biel. Św.* 201. Mieczem tym uzbrojony, mógł nieprzyjacielowi odeprzeć, i onego porazić. *Smalc.* 167. Widząc Prusowie, iż Polakom nie mogli odeprzeć, jęli łaski szukać. *Biel.* 97. Tak poruszony, że ledwie odpiera Płaczowi, i łzy z trudnością hamuje. *P. Kchan. Jer.* 411. — §. Odpierać komu słowami etc., odwodzić się, einen widerlegen; *Vind.* isgovarjati, prutigovarjati, prutistaviti, prutirjekati; *Ross.* отператься. Powstawa nieprawdy mowca przeciw obliczu memu, odpierając mi. *1 Leop. Job.* 16, 9. Powiadał, iż kupił to imienie; ale strona odpierała. *Biel. Św.* 174. Głośno odpierał żydom, pokazując przez pisma być Krystusem Jezusa. *Budn. Act.* 18, 28.

ODEPTAĆ, *f.* odepce *cz. dok.*, otłoczyć depcąc, *obculcare Cn. Th.*, die Erde rund um eintreten, rund herum fest treten; *Sorab.* 1. wobteptam; *Ross.* отоптать, отаптывать, (отоптанный wydeptany; отопокъ, отопочекъ obuwie wydeptane, pochodzone).

ODERWA, y, *ż.*, część oderwana, odłomek, odłam, ein abgerissenes Stück. Prusy, Szląsk, dawne oderwy od naszego kraju. *Przestr.* 184, *ob.* Oderwisko, odrywek. ODERWAĆ, *f.* oderwie *cz. dok.*, Odrywać *niedok.*; *Boh.* odtrhnauti; *Rag.* odarvatti, zgràbiti, ugrabiti; *Ross.* оторвать, отрывать; §. a) rwąc odłączyć, urwać od czego, abreißen, *propr. et transl.* Jedne mocą, drugie postrachem, inne przyłudą nagrody, od nieprzyjaciela oderwał. *Pilch. Sall.* 275. Gdy się już siać godzi, nie odrywać się od siewu. *Haur. Ek.* 66. *Ross.* ринуться, рѣяться. ODERWANIE, *subst. verbi dok.*, Odrywanie *niedok.*, das Abreißen. — ODERWANIE *adverb.*, *oppos.* nieoderwanie = nieodłącznie, nieodzielnie unabreißbar, untrennbar. Baruch trzymał się nieoderwanie Jeremiasza aż do śmierci. *Zał. Test.* 295. ODERWANIEC, ńca, *m.*, odszczepieniec, ein Abtrünniger. Synowie Belial, oderwańcy cerwki bożéj. *Birk. Gł. Kun.* 22. *Żarn. Post.* 44 *b.* ODERWISKO, a, *n.*, urwisko od czego, oderwane miejsce, ein abgerissener Ort, ein abgerissenes, abgespültes Land. Rzéki wielkie czasem wyspy i oderwiska formują. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 108. Gdyby gwałtowne jakie przyrzucenie gruntu nastąpiło, co się nazywa oderwisko, *vis fluminis*; tedy pan gruntu zepsutego ma do niego prawo, pokąd na gruncie przyrzuconym korzenie nie puszczą się. *ib.* 1, 128. I tak dzika skała, i to tak straszne oderwisko, wielu od ojczyzny do siebie odciągnęło. *Ossol. Sen.* 7. ODERWISTY, a, e, — o *adverb.*, urwisty, pełen oderwisk; *Ross.* отрывистый, gebrochen, abgerissen.

ODERZNĄĆ, *f.* oderznie *cz. jedntl.*, ODRZYNAĆ *niedok.*, *partic.* oderznięty; *Boh.* odřezati; *Slov.* odřezugi; *Vind.* odresati, dolvresati, (odriefhit *solvere*); *Sorab.* 1. wotreznu, wotrezuyu, wotriefacž, wodrizam, wodrižem, wodrižu, precžrjžu, preczrjžam; *Croat.* odresújem, odrezavam; *Rag.* odrèzati; *Dal. et Slav.* odrizati; *Ross.* отрѣзать, отрѣзывать; odrzezać, odkrajać, abschneiden. *Abscindere cultello tractim apresso. Cn. Th.* (cf. odciąć). Pługiem skibę oderznał. *Otw. Ow.* 635. Powinieneś mieć przy sobie nóż, abyś się miał czym oderznąć, gdyby cię przywiązano. *Teat.* 8, 39. Oderznięcie, *Carn.* odresanie; *Vind.* odres, odresba, odresanje. — *Transl.* Oderznąć, odjąć, odciąć, abschneiden, benehmen. Obsaczenie fortecy ze wszystkich stron, ażeby jéj oderznąć dowóz wszelkiéj żywności. *Jak. Art.* 3, 305.

ODESCHNĄĆ *nijak. jednotl.*, Odsychać *niedok.*; *Ross.* отсохнуть, отсыхать; znowu poschnąć, po wierzchu oschnąć, wieder trocken werden, abtrocknen.

ODEŚCIE = odejście, *ob.* Odejść.

ODESŁAĆ, *f.* odeśle *cz. dok.*, Odsyłać *niedok.*; *Boh.* odeslati; *Sorab.* 2. wotposzlasch; *Vind.* odpoflati, odpofhilati, prezhpoflati; *Croat.* odessilyam, odeszlalszem, odpossílyam; *Dal.* odasslati; *Bosn.* odaslati; *Rag.* odaslatti; *Ross.* отослать, отсылать; a) wracać co komu, zurückschicken, abschicken. Odeślę książki, skoro przeczytam. (*Eccl.* противопосылаю, *Graec.* ἀντεπιστέλλω, odpisuję na list.). — b) Odesłać, odsyłając zkąd oddalić, wegschicken. Odesłano go od dworu na bezpieczne miejsce. *Tr.* Cezar żonę swoję odesłał od siebie, i rozłączył się z nią. *Eraz. Jęz. G g* 5. Odesłanie, odsyłka, *Ross.* отсылка, отосланіе, отпускъ; *Eccl.* отпустъ, cf. odpust; отсыланникъ, епископъ уволенный отъ своей епархіи. — *Transl.* Odsyłać do własnego forum, *rejicere causam. Cn. Th.*, verweisen, hin verweisen. Odsyłam cię do autorów samych. *Falib. R* 3; *ob.* Odsyłacz.

*ODESPOD, *ODESPODŹ, *ob.* Odspod.

ODESSAĆ, *f.* odessie *act. dok.*, ssanie odbyć, ssać przestać, absaugen. Gdy już prosięta odessą, to je odsadzać od maciorki. *Cresc.* 567; *Ross.* отсосать, отсасывать; *Vind.* odfafati, dolpofefati.

ODESZCZWAĆ, *f.* odszczuje *act. dok.*, szczując odbić, wieder abjagen. *Agnum lupo eripere*, odjąć, odeszczwać. *Mącz.* Pasterze ich zaraz odegnali, I psy od swego bydła prędko odeszczwali. *Papr. Koł. T* 3 *b.*

ODESZŁY, *ob.* Odejść.

ODETCHNĄĆ, *f.* odetchnie *intr. jednotl.*, Oddychać *niedok.*; *Boh.* oddechnauti, oddychati; *Sorab.* 1. wodycham, woděchuyu, hwon duhyu, hwon děcham; *Vind.* odihovat, odehnit, sdihovat, oddehnitife, odihuvatife, odehnuvati; *Carn.* gâgam; *Croat.* odihavam, oddihavam, oddehnújem, odehnutisze, dihati, dishem, podihavam, poimlyem, opojavlyamsze; *Rag.* odahnatti, odissati, oduscîvati; *Bosn.* oduhivati, odihívati, odihati, odahnuti; *Ross.* отдохнуть, отдыхать; 1. oddech w się brać i wydychać, athmen, den Athem aus = und einlassen, Athem hohlen. Zwierzęta oddychają, gdy się powietrze w wyznaczone od przyrodzenia części wciska; i ztamtąd znowu wypchnięte bywa. *Kluk. Zw.* 1, 115. Przedychanie przechodzi przez skórę, oddychanie z ust naszych na przemiany powietrze wypuszcza. *Rog. Doś.* 1, 108. Powietrza tego, które w się bierzemy, nie widać, a gdy zaś oddychamy i wypuszczamy go nazad, to go widać. *Sak. Probl.* 97. Oddycha-

jący (oddechowy) kanał (krtań), Luftröhre, w ustach się zaczyna, idzie do płuc; służy do oddychania powietrzem, i wydania głosu. *Kluk. Zw.* 1, 38. Po każdym w tchnieniu powinno nastąpić odetchnienie. *Zool.* 19. (*exspiratio*). Oddychanie *spiratio*, wydychanie *exspiratio*. *Wejch. Anat.* 112. — §. *Transl.* Oddychać czym = tchnąć czym, etwas athmen; voll seyn von etwas. Moje serce tylko tobą oddycha. *Stas. Num.* 2, 67. Miejsce przyjemne, gdzie wszystko niewinną oddycha rozkoszą. *Zabł. Roz.* 25. — 2) Odetchnąć, spocząć, odpocząć, (Oesterr. verschnaufen), ausruhen, zu Athem kommen. Niech odetchnę, bom się okrutnie zmordował. *Teat.* 54. *c*, *a* 2. Jak możesz tak zawsze pracować; odetchnij trochę, zabaw się. *ib.* 9, 3. Po ciężkiej pracy i gwałtownym biegu, Miło odetchnąć i spocząć na brzegu. *Kras. Woj. Ch.* 29. Odetchnienie, odpoczynek *Ross.* отдыхъ, отдышка, отдохновеніе.

*ODETCHY = oddechy, *ob.* Oddech.

1. ODETKAĆ, *f.* odetka *act. dok.*, Odtykać *niedok.*, *detexere*, rozsypać coś pierwej natkał, z krosna. *Mącz.*, abweben, das Gewebte wieder aufmachen; *Sorab.* 1. roztkayu, wottkayu; *Bosn.* odkatti. — 2. ODETKAĆ, *cz. niedok.*, ODETKNĄĆ, *jednl. f.* odetknie, ODTYKAĆ *niedok.*, zatykanego co otworzyć, aufstöpfeln, aufstopfen was zugestopft war; odszpuntować; *Sorab.* 1. wottjkam; *Ross.* ототкнуть, ототкну, оттыкать, откупарить, откупариваю, раскупариваю, разкупорить. Kolejno czop po czopie odtykać, i wodę tę spuszczać. *Torz. Szk.* 71. — *§. Lice siostry nieszczęsnéj wstydliwe odtyka, *develat. Żebr. Ow.* 156. odsłania, aufdecken.

ODETNIE, *f. verbi* odciąć. ODETOŚĆ, ODECIE, *ob.* Odać.

ODETRZEĆ, odtarł, *f.* odetrze *act. dok.*, Odcierać *niedok.*; *Boh.* oddrbati; *Sorab.* 1. wottružu; *Sorab.* 2. wottrěsch; *Vind.* odtreti, odtirjati; (*Rag.* odatàrti = odpiłować); *Ross.* оттереть, оттирать, ототру, оттираю; wytrzeć co z czego, wegreiben. Odcierać zemdlałego, cucić go, einen Ohnmächtigen durch Reiben ermuntern; wieder ins Leben bringen. Omdlał i padł, tak że go odcierać musieli. *Budn. Apopht.* L 2.

ODĘTY, *ob.* Odąć, 1. *ODEWRZEĆ, *oppos.* zawrzeć, *ob.* Otworzyć.

2. ODEWRZEĆ, odewrzał, *f.* odewre *nijak. dok.*, Odwierać *niedok.*, odgotować się wrąc; aufsieden; *Slov.* odwjrám.

ODEWSTAĆ, *ODWSTAĆ, *f.* odewstanie *intr. dok.*, Odewstawać *niedok.*, odłączywszy się stérczeć, abklaffen, abstehen, nicht anliegen, nicht anschließen. Nasienie to moczyć, aby z niego odwstała skóra. *Haur. Ek.* 39. Na drzewie skórę odętą, albo odewstałą, najlepiej odrzazać. *Cresc.* 377. Ujrzał, że ku Tybrowi kamienista skała Napadłszy się, od góry znacznie odewstała. *Klon. Wor.* 24. Kopyta końskiego odewstanie od mięsa. *Końsk. Lek.* 53. *Hipp.* 124. Odewstał chléb, podniosła się skóra na chlebie. *Włod.* odsiedział się chléb.

ODEJMOWAĆ, *ob.* Odjąć.

ODEJŚĆ, odszedł, odeszła, odeszli, *f.* odejdzie, odejdę, *intr. dok.*, Odchodzić *niedok.*, Odchadzać *frequ.*; *Boh. et Slov.* odgjti, odšel, odegdu; odchazeti; *Sorab.* 2. wottejhisch, wottejsch; *Sorab.* 1. wottenhdu, wotendu, wotkhadźam, wottenhdžem; *Carn.* odhâjam, odjidem, odjidti; *Vind.* odjiti, odhoditi, odhajati, prezhjiti, prezhhoditi; *Croat.* odhajati, odhajam; *Dal.* odhodim, ottiti, poyti; *Slav.* otichi; *Bosn.* otiti, odajti, oticchi, odacchi, occhi; *Rag.* otiti, odâchi, odhoditti; *Ross.* отойти, отошелъ, отойду, отходить, отхожу; *Eccl.* отъити, отъходити, отхожду, отшествую; §. 1. idąc oddalać się, precz iść; *oppos.* przyjść, przychodzić; weggehen, davon gehen. Dobra noc mu dawszy, wszyscy odchodzili. *P. Kchan. Orl.* 1, 175. W tym leżę, com nie lubił ludzi, Tymon grobie, Klnij mię jak chcesz odchodząc, ale odejdź sobie. *Zab.* 15, 168. geh deiner Wege. Anna nie odchadzała z kościoła. *Sk. Kaz.* 30. *Sk. Dz.* 4. sie kam gar nicht weg vom Tempel. Odchodzenie morskie = odlew morski, die Ebbe. Nadchodzenie i odchodzenie wód. *Boter.* 65; (*Bosn.* osseka, rechescja). Złe przychodzi prędko, a odchodzi pomału. *Teat.* 22, 13. (nieprędko minie). Odszedł na lepszy żywot z tego świata. *Birk. Zbar.* A 2. przeszedł, poszedł, er ist ins beßre Leben übergegangen, er ist heim gegangen. Chrystus śmierć swoję odeściem (odejściem), albo drogą do ojca zowie. *W. Post. W.* 381. Hingang zum Vater; *Eccl.* отъшьствие, отъшьствие. Wprzód odeszły, wprzód umarły *Eccl.* преждеотшедший. Kiedy ojcowie niespodziewanie z tego świata odchodzą, dziatki w kłopotach zostawują. *Falib. R.* Duch ś. jest nie odeszły, ale pochodzący od ojca i syna. *Gil. Kaz.* B b 6. Myśmy daleko od tych zwyczajów odeszli. *Warg. Cez.* 139. oddaliliśmy się od nich, odstrzeliliśmy się, dalecyśmy od nich: wir haben uns weit davon entfernt. Za czarownéj laski tknieniem, w zwierzów rozmaitych dziwy, młodź odchodzi; *variarum monstra ferarum in juvenes veniunt. Żebr. Ow.* 360. (przeobraża się, przemienia się, przewierzga się; cf. pójść na co, iść w co.). Płyniem z portu, nam ziemie i miasta odchodzą, *recedunt. A. Kchan.* 62. Dla niespania ustawicznego, sen odchodził z oczu jego. *Birk. Gl. Kun.* 16. (to jest porzucił go). Co łacno przyjdzie, łacno odejdzie. *Cn. Ad.* 94. łacne nabycie, łacne odbycie; źle nabyte, nietrwałe. Co na cle przyszło, na mycie odeszło; *male collecta*, *male disjecta*; wie gewonnen, so zerronnen. Trzecia część życia odchodzi przez spanie. *Prot. Kont.* B 2 *b.* upływa, ubywa, mija, traci się, verfließt. Traktat na odeszłym sejmie zawarty. *Vol. Leg.* 8, 846. t. j. na dopiero skończonym, przeszłym, odbytym, auf dem vorigen, vergangnen Reichstage. Komu co z ręki pożytku odchodzi, miło to więc nie bywa. *Gorn. Dz.* 94. (czego nie zyska, co utraci, co mu z grzanki spada). Nie zdarło się, ani odeszło starością odzienie jego. 1 *Leop. Deut.* 8. — §. Odchodzi co od kogo = miewa odbyt, stolec, es geht von ihm durch den Stuhlgang, es geht von ihm ab. Mimowolne moczu i stolca odchodzenie. *Perz. Lek.* 147. Cało odeszło od niego. *Cn. Th.* 593. (odchodzi pokarm niestrawiony; cf. odchod). Niewiasty na wiosnę rodzące, łacno lada za przyczyną odchod płodu miewają; jeśli odeście nie będzie, wżdy jednak trudne mają porodzenie. *Spicz.* 182. (poronienie). — Odchodzi, ubywa, es geht ab, nimmt ab. Cokolwiek przez ciepło przyrodzone dzień ode dnia nam odchodzi i uby-

wa, to wszystko pokarm przyrodzony przywraca. *Karnk. Kat.* 189. Srebro takie, gdy włożysz na kapelę, odchodzi go dymem mało nie trzecia część. *Złot. A* 3. t. j. ulatuje, verfliegt. Uroda, gdy w długie lata się zawodzi, Traci cenę, zawsze jéj cokolwiek odchodzi. *Bardz. Trag.* 455. — §. *Jurid.* Przysięgą odchodzić = uwalniać się, durch den Eid sich los machen, frey machen und davon gehen. Kogo winią o co, a on przysięgą odchodzi, a to czyni już nie raz, temu samemu bez świadków nie wierzą dalej. *Sax. Art.* 21. Gdyby wdowę winiono, czegoby z rzeczy nieboszczyka nie miała, tedy przysięgą odejdzie. *ib.* 7. — §. *Transl.* Odchodzić od siebie, abo od zmysłów, od rozumu = tracić przytomność, zapamiętywać, szaleć; von Sinnen kommen, außer sich seyn, den Verstand verlieren. Zamyślony, ponury, odeszły od siebie, chodzi po izbie, sam do siebie gada, w koło stojących nie widzi. *Mon.* 65, 163. Odchodziłem prawie od siebie na ten widok. *Niemc. Król.* 3, 141. *Zab.* 14, 343. Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł, że sobą nie włada, t. j., że uchylił radę, rozum i przytomność. *Pilch. Sen.* 143. Odeszły od siebie, i srodze niespokojny. *Zab.* 6., 217. ganz außer sich. Nie przyuczeni do takiego widowiska, od zmysłów prawie odchodziliśmy. *Zab.* 13, 123. wir kamen von Sinnen. Niektórzy od siebie i od rozumu odchodzili. *Birk. Dom.* 20. Odszedł od rozumu przez dni trzydzieści. *Sk. Dz.* 116; (cf. *przyjść o rozum). Wiele plotek, jako szaleni i od rozumu odeszli, mieszali. *Sk. Dz.* 247. *Sk. Żyw.* 2, 165. Szalony człowiek, który od rozumu odszedł. *Chełm. Pr.* 20. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570. — §. Odchodzi bydło = zdycha, das Vieh fällt, krepirt, es ist eine Viehseuche, ein Viehsterben, Viehfall. Bydło zarażonym powietrzem odchodzi. *Lib. Hor.* 123. Zarazy skutki znajdują się w trzewach zdechłych bydląt, które z tej zarazy odeszły. *Wolszt. Bydl.* 41. Świnie, gdzieby odchodziły i zdychały, opich dawać jest ratunkiem. *Syr.* 1082. Bydło mu gęsto na oborze odchodziło. *Haur. Sk.* 55. Na świnie bywa czasem jakoby powietrze, że tego oraz znacznie odchodzi. *Haur.* 62. Szarańcza, acz tego roku ludziom nie bardzo szkodziła, wszakoż koni dla niej odeszło przez trzy sta. *Papr. Ryc.* 104. Bydłu jeśli gwałt uczynię chodzeniem wielkim, odejdą mi jednego dnia wszystkie stada. 1 *Leop. Genes.* 33. — *§. Ktoby białogłowę uderzył pięścią abo nogą, za czymby dziecię w niej odeszło.... *Karnk. Kat.* 339. (t. j. umarło). §. 2. *Transit.* Odejść kogo, opuścić, porzucić, odbiedz, von einem weggehen, ihn verlassen, zurücklassen. Łakomy zbiory swe odchodzić musi. *Falib. G* 3. Wszyscy go odeszli w tym niebezpieczeństwie. §. 3) *Activ.* Odchodzić co, chodzeniem odrobić, nagrodzić, odsłużyć chodzeniem, *compensare pedibus*. *Cn. Th.*, mit Gehen vergüten, durch Gehen und Laufen ersetzen.

*ODEŻDŻYĆ, *f.* odeżdży *act. dok.*, herab regnen lassen. Spuścił bóg na nie man. *Budn. Ps.* 78, 24; »*not.* właściwiej, *odeżdżył, t. j. spuścił jako deszcz.« *Eccl.* ОДОЖДЯЮ.

ODEZWA, y, *ż.*, odezwanie się do kogo, zgłoszenie się, odzow; *Ross.* вызовъ, отзывъ; (*Boh.* Ozwěna Nimfa, odgłos); schriftliche oder mündliche Addressirung an jemanden, Addresse, Meldung, Zuruf, Aufruf. Zaraz po zapadłej konstytucyi nastąpiły liczne odezwy od Króla i sejmu Anglików, w których winszowali tak szczęśliwej odmiany Polakom. *Ust. Konst.* 1, 206. — §. Appellacya, odzew, die Appellation; *Ross.* отзывъ къ вышнему суду. Ten co się odzowie, nie ma sędziom słów sromotnych powiedzieć przy odezwie. *Stat. Lit.* 205. ODEZWAĆ się, *OZWAĆ się, *ODZOWIĆ się, *OZOWIĆ się, *f.* odezwie się, *ozwie się *recipr. dok.*, ODZYWAĆ się, *OZYWAĆ się, *niedok*; *Boh.* ozeywati se, ozywat se, ozwat se, (cf. ožjwati = obmówić); *Rag.* ozvattisse; *Croat.* ozavamsze, javlyamsze, ojavlyamsze; *Bosn.* javitse, zuatti, datti glás; *Ross.* отозваться, отзываться; (*Sorab.* 1. wozyewam = oznajmuję; *Croat.* ozivati, ozivlyem); 1 §. a) dać się słyszeć, sich hören lassen, sich vernehmen lassen, sich verlauten lassen. Owca obłądzona ozywa się, tam i sam po lesie biegając, na pasterza, aza ją usłyszy. *P. Kchan. Orl.* 1, 220. Ozywają się dłużnicy. *Cn. Th.* Raczejbyś się nie odzywał z poradami takiemi. *Teat.* 34. *c*, 81. Ozywa się z rozumkiem swoim. *Star. Vot. C* 16. Ozwał się ktoś, wyrwał się z kąta, zjawił się. *Cn. Th.* Tak zadecydował o wszystkim, iż nie było się można odezwać nikomu przed nim z zdaniem swoim. *Kras. Pod.* 2, 47. Nie śmiał się nikt ozwać. *Cn. Th.* Radził się ich, jeśli się z temi dyamentami miał ozwać. *Kłok. Turk.* 26. Odzywanie się listem. *Teat.* 49. *b*, 60. (zgłoszenie się). Odezwał się koncert w pokoju bliższym. *Zab.* 3, 110. U stołu się muzyki różne ozywały. *P. Kchan. Orl.* 1, 173. W kilku, które przemówił słowach, odzywało się serce przez usta. *Kras. Pod.* 1, 36. (dało się poznać). — *Transl.* Odzywa się stolec = chce się na wielki dwór, n. p. Za pierwszym odezwaniem się stolca, natychmiast iść trzeba na stolec. *Perz. Lek.* 176. — §. *Ozywać się czym, ogłaszać się czym, sich (laut) nennen. Cycero najpierwszy w rodzie swym przezwan Cyceronem; i od niego na potym potomstwo jego ozywać się poczęło. *Kosz. Cyc. A* 4. Wszyscy wierni, którzy się jeno imieniem Chrystusowym ozywają. *Rej. Ap.* 6. Wielki fałsz mienić się i ozywać chrześcianinem, a uczynków chrześciańskich nie naśladować. *Rej. Post. I i* 5. Koniecznie syny bożemi nie możemy się słusznie ozywać. *ib. F* 5. Od ciebie wszystko dobre na świecie mamy, Którzy się kolwiek ludem twym ozywamy. *J. Kchan. Ps.* 3. (t. j. ogłaszamy, nazywamy). Sarmacya wszystkich narodów, które tylko Słowiańskimi się ozywają, jest ojczyzną pospolitą. *Krom.* 29. — §. Odezwać się do damy = oświadczyć jej się, einer Dame eine Erklärung thun, einen Antrag machen. Powiadają, że się odezwał Leander do panny Cześnikównéj. *Teat.* 26. *b*, 60. er hat um sie angehalten. Dopiero mi teraz ojciec pozwolił mówić W. Panu, że się możesz o moję odezwać rękę. *Teat.* 2. *b*, 116. Słyszałem, że się do niej kilku odzywało gachów. *ib.* 49. *b*, 28. Jeśli się kto w 5 lat do rzeczy zgubionej nie ozwie.... *Chełm. Pr.* 57. (nie zgłosi o nię). — §. b) Odzywać się komu, n. p. wołającemu, odpowiadać, odgłaszać mu się, sich auf einen Ruf hören lassen, antworten, sich melden. Ryno! gdzie Ryno? ten co na wołanie najpierwszy z młodzi zawdy się odzywał? *Kras. Oss. F*

3 *b*. Pytała się kto kołace? gdy się Piotr odezwał, głos jego wnetże poznała. *Sk. Żyw.* 2, 82. Zawołał mię do siebie, i ozwałem się mu, owom ja! *Radz.* 2 *Sam.* 1, 7. Wołałem go, a nie ozwał się mi. *Budn. Cant.* 5, 6. Wzowiesz mię, a ja się ozowę tobie. 1 *Leop. Job.* 14, 15. Będziesz ich wołał, a nie ozowiąć się. *W. Jer.* 7, 27. Zawołajże teraz, aza będzie, coć się ozowie. *Radz. Job.* 5, 1. Ozow mi się. *Budn. Ps.* 60, 1. Ozwał mi się pan zaraz, gdym wołał do niego. *Kanc. Gd.* 320. Ozwał się duch, i taką dał odpowiedź. *P. Kchan. Orl.* 1, 60. *Prov.* Uderz w stół, ozwą się nożyce. *Cn. Ad.* 1199. Uderzyć w stół, aż się nożyce odezwą. *Teat.* 7, 15; sam się ozwie nie pytany, gdy kto słyszy swe przygany; tknij go jedno poznasz. — §. Odgłosem oddawać, wiederhallen, wiederschallen. Ozywają się lasy, góry ≈ odbija się głos. *Cn. Th.* Niechaj się echo coraz odzowie, a odzow w dalsze podaje lasy. *Żab.* 10, 206. *Zabł.* Podniósł głos Fingal wspaniały, Ogromnym hukiem puszcze się ozwały. *Kras. Oss. E* 3. — 2. *Removendo:* Odzywać się, odwoływać się, sich abberufen; *juridice*, appellować, ruszać do wyższego sądu, appelliren. Pozwany chciał się ozywać na tego, od kogo rzeczy nabył. *Chełm. Pr.* 127. Odezwanie od skazania niższego sędziego do wyższego, zowie się appellacyą. *Sax. Porz.* 105. Komuby się krzywda stała od sądownych osób w wojsku; tedy ma być dopuszczono odezwanie do hetmana. *Tarn. Ust.* 303. Niechby już ci sędziowie mieli moc kończyć wszystkie sprawy, bez dalszego odzywania. *Modrz. Baz.* 372. Ten co się odzowie, nie ma sędziom słów sromotnych mówić przy odezwie, jedno temi słowy powiedzieć: panowie sędziowie! to skazanie wasze mnie się widzi nie według prawa; odzywam się z tym do sądu głównego. *Stat. Lit.* 205. Do wyższego synodu appellowali, potym i do cesarskiego sądu się odzywali. *Sk. Dz.* 305. °Odezwanie, stosunek, das Verhältniß. Fundamentem jest ona boża istność, do której persony, chociaż trzy są, *relationem* albo odezwanie swoje mają. *Smotr. Lam.* 94. — §. *Activum* Odezwać, odzywać; *Rag.* odazvatti; *Croat.* odezávam; *Ross.* отозвать, отзывать; odwołać kogo, nazad go wołać, zurückrufen. Przez Chrystusa umarli byli do żywota odezwani. *Birk. Dom.* 101.

ODFARBOWAĆ, *f.* odfarbuje *cz. dok.*, farbę odbijać, puścić, abfärben; *Vind.* odfarbati, farbo vseti, farbo sgubiti.

ODFORMOWAĆ, *f.* odformuje *act. dok.*, formując odkształcić, abformen. Do odformowania różnych rzeczy dobry jest gips. *Kluk. Kop.* 1, 327.

ODFUKNĄĆ *cz. jednotl.*, Odfukać *niedok.*, nawzajem pofukać, wieder schelten und poltern; *Slov.* odfukowati *deflare*.

ODGADAĆ, *f.* odgada *act. czestotl.*, Odgadywać, *praes.* odgaduje *niedok.*, odmruczeć, odmarkotać, odwarkać, odwrykać, widersprechen. Rezonowania, odgadywania, mruczenia porucznik nikomu nie dopuści. *Kawal. Nar.* 111. ODGADNĄĆ, *f.* odgaduje *act. jednotl.*; (cf. *Boh.* odhadati *taxare*, odhad *taxatio*); *Ross.* отгадать, отгадывать; zgadnąć zagadkę zadaną, errathen. (*Ross.* отгадатель, одгадчикь co zgaduje, zgadywacz). Z pierwszych liter snadnie Co to jest odgadnie. *Bratk. P.* Przykład ten łacnym jest do odgadnienia; na coż go więc taić? *Xiądz.* 81. Zagadki do odgadnienia. *Mon.* 66, 723. Jakoś tę gadkę sam zagadał, tak ją odgadaj; wszak to zwyczaj szkolny, samemu zagadywać i odgadywać. *Baz. Hst.* 71. Tak to jest trudna zagadka, że jéj i anielski rozum odgadnąć i rozwiązać nie może. *Pociej.* 114.

ODGADZAĆ się, *ob.* Odgodzić się.

ODGAIĆ, *f.* odgai *act. dok.*, Odgajać *niedok.*, wyłączyć z miejsca jakiego, von einem Orte ausschließen. Jeśliby urzędowi nie chciał być posłuszny, niechaj popada karanie, lub będzie należało do odgajenia z miasta, lub też jaka insza kara. *Chełm. Pr.* 7.

ODGANIAĆ, *ob.* Odegnać. ODGANIACZ, a, *m.*, odpędziciel, odżeńca, *depulsor. Cn. Th.*, der Wegtreiber, Vertreiber, Verjager; *Croat.* odganyávecz; *Eccl.* отгонитель, отгнатель; *adject.* отгнателный.

ODGARNĄĆ, *f.* odgarnie *act. jednotl.*, na bok osobno pogarnąć, *propr. et fig.*, abscharren, davon abscharren, wegstreichen. Odgarnij włosy z oczu. *Tr.* Odgarnij węgle od garka. *ib.*; *Rag.* odgarnutti, ogartati; *Carn.* odgerniti, odgrinam.

°ODGELTOWAĆ, *f.* °odgeltuje *act. dok.*, z *Niemieck.* vergelten, odwetować, odpłacić, *par pari referre. Mącz.*

ODGIĘTY, ODGINAĆ, *ob.* Odegnąć.

ODGŁODAĆ, *cz. dok.*, głodając odgryźć, abnagen; *Vind.* odglodati; *Eccl.* отглодую.

ODGŁOS, u, *m.*; *Boh.* ohlas, gekot (cf. jęk; *Boh.* Ozwěna; Echo Nimfa, cf. odezwa, ozwać się); *Sorab.* 2. fuk, (cf. dźwięk); *Sorab.* 1. wosza wozhliwano, žra; *Vind.* odglafs, odbijanje glafa, jeka, jek, prutiglafs; *Carn.* ogglas, resglâs, (Ogglasuvavka Echo); *Rag.* oglás, oglasje, odgovor; *Croat.* oglasz, reglasz; *Ross.* отголосокъ, отзывъ, откликъ; *Eccl.* противоглашение, гласъ отзывный; odbijanie głosu, cf. odjęk; der Wiederhall, das Echo. Przez odbijanie się powietrza sprawuje się odgłos, który największy bywa przy wysokich murach. *Hub. Wst.* 222. *Echo*, odzywanie głosu, gdy się na czyje wołanie widzi, jakoby się kto odzywał; niektórzy mówią odgłos. *Mącz.* Echo, odgłos, głos odbijający się od jakiego twardego ciała, i na wstecz wracający się, zkąd wyszedł. *Sak. Probl.* 63. Nowi nic innego nie są, tylko odgłos starych, a od głos rozmaity, albo ostatnie syllaby, albo całe słowa, powtarzający. *Mon.* 66, 817. Stogębny odgłos. *Zab.* 15, 106. *fama.* Odgłos niesie stary, Że władzca Lipary, Groty dla miłości hartował. *Anakr.* 46; *Ross.* наслышка. ODGŁOSIĆ, *f.* odgłosi *act. dok.*, Odgłaszać *niedok.*, głos odbijać, odzywać się odgłosem, widerhallen; *Vind.* prutiglafiti; *Eccl.* противоглашу, противовѣщаю; *Ross.* откликнуть, откликать; (*ob.* Klekotać). Płaczliwie im odgłaszał las i brzeg przyległy. *Otw. Ow.* 430. Ziemia i powietrze echem odgłaszały. *Przyb. Milt.* 230. Ej! choć się z nami odgłasza Już Amarylla nie nasza. *Kniaź. Poez.* 1, 173. ODGŁOSOWY, ODGŁOSNY, a, e, od odgłosu, Echos≈, Wiederhalls≈. *Vind.* prutiglafen; *Croat.* oglaszni; *Ross.* отзывный. Wiersze odgłosowe. *Mon.* 67, 830. których końcowe zgłoski naśladują odgłos czyli echo.

°ODGŁOBIĆ, *f.* odgłobi *act. dok.*, Odgłabiać *niedok.*, *refi*–

bulare, odłożyć. *Macz.*, aufheften, anfmachen, auflösen; cf. odpiąć.

ODGNIĆ, *nijak. dok.*, gnijąc odłączyć się, abfaulen; *Vind.* odgniti; *Ross.* отгнить, отгнивать; *Eccl.* отгниваю. Odgnicie *Vind.* odgnija.

ODGNIEŚĆ, odgniótł, odgnietli, *f.* odgniecie *act. dok.*, Odgniatać *niedok.*; odcisnąć gniotąc, abdrücken, durch Drücken beschädigen; *Ross.* оттѣснить, оттѣснять, отдавить, отдавливать. Sinogarlicę przyniesie ofiarnik do ołtarza, i odgniecie głowę jej. *Budn. Levit.* 1, 15. Koniku przypomnij tłumoki, Nie zbyt dawno dźwigane, Co ci boki odgniotły. *Pot. Jow.* 106. t. j. odsedniły, wund drücken.

ODGNIEWAĆ się *f.* odgniewa się *recipr. dok.*, udobruchać się, *stomachum decoquere*, aufhören sich zu ärgern; wieder gut werden. Zawieś gniew; a gdy się odgniewasz, a rozum się uspokoi, dopiero karz. *Sk. Dz.* 608. Odgniewa się wnet; *cito ab eo haec ira abscedet. Macz.* Są niektórzy, co się nic nie mogą odgniewać; *quorum infinitum est odium. Macz.* Nie na to ma być baczenie, co się na ten czas podoba panu, gdy się gniewa; ale na to, gdy odpłonie a odgniewa się. *Eraz. Jez. U* 2. Odgniewany = udobruchany, ubłagany, wieder gut gemacht, besänftigt. Za twym berłem, Bóg im odgniewany, Umknie za Wołgę dzikie bisurmany. *Miask. Ryt.* 2, 65. Zgon bliski państwa; chyba żeby odgniewani bogowie i ukojeni przez sposoby wszelkie, raczyli odmienić bieg rzeczy wieczny. *Nag. Cyc.* 75.

ODGNIOTEK, tka, *m.*, nagniotek, odcisk, der Leichdorn. Człowiek przewidzi po bolu swoich odgniotków, iż deszcz padać będzie. *Teat.* 29. *b*, 47.

ODGNOIĆ *cz. dok.*, gnojeniem odłączyć, abdüngen, losdüngen, durch Dünger oder Fäulniß; *Eccl.* отгнояю.

ODGODZIĆ, *f.* odgodzi *act. dok.*, Odgadzać *niedok.*, oddalić, entfernen. Jedna rota odgodziła się od drugich hufów. *Baz. Sk.* 172. Aby żaden z obozu wybiegać, i od roty swej odgadzać się nie śmiał. *Vol. Leg.* 2, 1702.

ODGÓRNY, a, e, z góry będący, von oben. Gdy wsze insze członki powynajdowali, Między gardłem a barkiem odgórnym zbywało miejsce. *Żebr. Ow.* 149

ODGORZEĆ *f.* odgore; *nijak. dok.*, gorejąc odpaść, abbrennen, losbrennen; *Eccl.* отгараю, отгораю.

ODGOŚCIĆ się *recipr. dok.*, *f.* odgości się; w gościnie być, w drodze daleko od siebie być, verreisen, sich von Hause entfernen. Gdyby się mąż daleko a długo odgościł od domu.... *Petr. Ek.* 8; *Ross.* отгостить, отгащивать.

ODGOTOWAĆ *cz. dok.*, odwarzyć, dosyć wygotować, genug abkochen; *Vind.* odkuhati; *Ross.* отстряпаться.

ODGRABIĆ, *f.* odgrabi *act. dok.*, grabiami odmiatać, wegrechen, wegharken; *Boh.* odhrabati; *Ross.* отгресть, отгребать. Trawy wysiekli i odgrabili. *Krom.* 761.

ODGRAMIAĆ, *ob.* Odgromić.

ODGRANICZYĆ, *f.* odgraniczy *act. dok.*, Odgraniczać *niedok.*; oddzielić granicę, die Gränze abtheilen, scheiden; *Sorab.* 1. wotmezuyu; *Eccl.* отграняю. Miasto Prome odgraniczało Pegu od Awa na północ. *N. Pam.* 23, 131. Przebył góry, Morawy z Węgrami odgraniczające. *Krom.* 153.

ODGRANA, éj, *ż.*, odegranie, odzyskanie przegranego graniem, das Wiederabgewinnen des Verspielten. Póki tam bawi chęcią zapalony odegranej.... *Teat.* 45. *b*, 52.

ODGRAŻAĆ, *ob.* Odgrozić.

ODGRODZIĆ, *cz. dok.*, Odgradzać *niedok.*; (*Boh.* odhraditi *aperire*, ogrodzenie otworzyć); odgraniczyć, odłączyć grodzą; *Vind.* odparnati; *Croat.* odgrajam; *Eccl.* отгараждаю; *Ross.* отгородить, отгораживать; (отгородка przegrodka). Bóg okrąg ziemi od nieba odgrodził. *Odym. Św.* 2, *Q* 3 *b*. Wyspę tę odgradzała od rozległego lądu cieśnina zbyt mała. *Przyb. Luz.* 30.

ODGROM, u, *m.*, gwałtowne odparcie, gewaltsames Zurückschlagen. Gdańszczanie na zasadzki wpadają, i z niepodłą klęską odgrom biorą; *repulsi sunt. Krom.* 629. ODGROMIĆ, *f.* odgromi *act. dok.*, Odgramiać, Odgromiać *niedok.*; gwałtownie odbić, odeprzeć, odepchnąć, gewaltig zurückdonnern, zurückschlagen, den Angriff abschlagen. Słowacy do Panonii wtargnęli; lecz odgromieni i wypędzeni ztamtąd od Klodyusza. *Krom.* 20. *Warg. Wal.* 236. W tym Febus przybył, i węża onego odgromił. *Otw. Ow.* 450. — Odgromić co nieprzyjacielowi, odbić mu co, dem Feinde etwas wieder abnehmen, abschlagen, wieder abjagen. Geryonowi odgromił plon zajęty Herkules. *Tward. Wł.* 175. Odgromił hetman Tatarom plonów w Polszcze zajętych. *Tward. W. D.* 2, 231. Nie zginęło im nic ze wszystkiego, co nieprzyjaciele byli zabrali; bo wszystko to odgromił Dawid. *Budn.* 1 *Sam.* 30, 19. Uszli z wielkim plonem nieodgromionym. *Groch. W.* 558. Dyaboł ludzi zwodzi, przez tyrany od prawdy odgromiając. *Gil. Post.* 203. (odstraszając). Bogowie przedsięwzięcie odgromcie przeklęte! *Żebr. Ow.* 253. (odpędźcie.).

ODGROZIĆ, *f.* odgrozi *act. dok.*, Odgrażać *niedok.*; *Boh.* odhrozyti; grożącemu pograżać, odkazać się; *Carn.* grosim se; einem wieder dräuen. Grozili Rzymianie, odgroził im Annibal. *Kras. Hst.* 61. Odgrażać się na kogo, odzywać się nań groźbą; in Drohworte gegen jemanden ausbrechen. Sama na własne uszy słyszałam, jak się odgrażał na ciebie. *Teat.* 51. *b*, 44. Z tyłu odgrażań zdrowiuteńcy z placu schodzimy. *ib.* 32, 114. — §. Odgrozić się czemu = odjąć się groźbą, durch Drohen los werden, sich mit Drohen los machen. Rzuć mię w niebezpieczeństwa, jeśli to być może, Jeszcze większe, niż jego; ja się im odgrożę. *Przyb. Luz.* 134. — §. Odgrozić kogo od czego = odstraszyć go grożąc. *Tr.*, jemanden von etwas durch Drohen abschrecken. — §. Odgrozić co od kogo, groźbą odebrać od niego, wygrozić z niego, einem durch Drohen etwas abjagen, ihm etwas abdrohen.

ODGRYŹĆ, *f.* odgryzie *cz. dok.*, Odgryzać *niedok.*; *Vind.* odgristi, odgrisniti; *Rag.* odgristi, griizam; *Bosn.* odgristi; *Croat.* odgrizujem; *Ross.* отгрысть, отгрызать; *Eccl.* отхапати, -пываю, отгрысти, откусити; zębami odłamać, odkąsać, abbeißen. Zwierzętom przednie zęby służą do odgryzania. *Kluk. Zw.* 1, 46. Na komenderowanie: odgryź ładunek! ładunek żywo w usta się kładzie, i zębami przecina; odgryzłszy, z ust się odrywa. *Kawal. Nar.* 238. — §. Odgryźć się komu, zębami mu się odjąć, obronić się kąsając, odkąsać mu się, odcinać się, *propr.*

et fig., sich jemandes mit Beißen erwehren; wieder beißen, durch Wiederbeißen abtreiben. Szalony, ktoby chciał mułowi piętami odwierzgnąć, a psu się odgryźć. *Pilch. Sen.* 349. Nie mógł się pies odgryźć wilkowi. *Jabł. Ez.* 86. Coż gości szarpiesz niewinnych, psie śmiały, Przeciw wilkom opieszały! Czem na mnie paszczę nie obrócisz srogę, Który ci się odgryźć mogę? *in me remorsurum. Hor.* 2, 333. *Min.* — Romulus miał co czynić z sobą, oganiając i odgryzając się zewsząd nieprzyjacielom. *Gorn. Dw.* 258.| broniąc się, sich die Feinde abzuwehren. Białéjgłowie nie jest z to, tak jako mężczyznie, aby się odgryzała, a ludzkie pohamowała fałszywe języki. *ib.* 229. t. j. aby zbijała obmowiska, bösen Leumund zu Schanden machen. Kto się obronić i odgryźć umie, ten w pokoju siada. *Ezop.* 109. Z unitami się o to tam sobie odgryzuj. *Pim. Kam.* 70. Odgryza się, nie da sobie na gębie grać, nie da nad sobą przebarszczać. *Cn. Th.*, mit ihm ist nicht zu spaßen. (*Ross.* огрыза, огрызень, огрызливый odcinający się). ODGRYZEK, zku, a, *m.*, odgryzionego co, etwas Abgebißnes; *Carn.* grishlej; *Vind.* grislei, sagrisik, vgrislai, sagrislai, vgrisik, saloshai.

ODGRZAĆ, *f.* odgrzeje *cz. dok.*, Odgrzewać *niedok.*; *Boh.* ohřit, ohřat, ohřjwati; *Ross.* отогрѣть, отогрѣвать, разогрѣть, разогрѣвать; na nowo ogrzać, aufwärmen, wieder wärmen. Znowu trójzęb Neptunow w ogniu się wygrzewał, Swe strzały Phebus ze krwi Pytona odgrzewał. *Bardz. Luk.* 114. Miecz z mordu piérwszego kurzący się, chutnie W drugiego rodzonego krwi odgrzał okrutnie, *recalfecit. Żebr. Ow.* 202.

ODGRZEŚĆ, *f.* odgrzebie *cz. dok.*, Odgrzebać *niedok.*; *Vind.* oddersati, odpraskati; *Ross.* отгресть, отгребать; odkopać, aufgraben, aufscharren. Odgrzebać się = odejmować się, otrzasać się, sich rütteln, schütteln, von sich abschütteln wollen. Mizerna mysz i biedna mucha się odgrzebie. *Pot. Zac.* 90. Nie odgrzebuj, kiedy cię nie ugara; *extra teli jactum, quiesce. Rys. Ad.* 42. Dobrze przypowieść przypomina stara, Nie odgrzebuj się, gdy cię nie ugara. *Pot. Syl.* 372.

*ODGRZONĄĆ *cz. jedntl.*, n. p. Odgrzonął mało piasku, i trzask nazbierał z czołniska starego, na pogrzeb Pompeja. *Bardz. Luk.* 148. Złości *odgrzeniesz precz od nich. *Ryb. Ps.* 35. odgrześć, odgarnąć, odsunąć, weg scharren; cf. podgrzonąć.

ODGURTOWAĆ, *f.* odgurtuje *cz. dok.*, odpasać, aufgürten, los gürten. Odgurtuj konie. *Tr.*

ODGWOŹDZIĆ, *f.* odgwoździ *cz. dok.*, Odgważdżać *niedok.*, entnageln, die vernagelte Kanone wieder aufmachen. Odgwoździć armatę, wydobyć z zapału armaty gwóźdź, zabity dla uczynienia jéj nieużyteczną. *Jak. Art.* 3, 305; *oppos.* zagwoździć.

ODHACZYĆ *cz. dok.*, od haku lub haczka odpiąć, odczepić, los haken, abhaken; *Vind.* odapeti, odkopzhati.

ODHEBLOWAĆ *cz. dok.*, heblem odrzynać, abhobeln; *Sorab.* 1. wothibluyu; *Vind.* odstrugati.

ODHERAPIĆ, *f.* odherapi *cz. dok.*, uszczwaną zwierzynę psom odjąć; (*Etym.* herap, harap); den Jagdhunden den Fang abnehmen. Co tchu za chartami kwapi, Bojąc się, że kto inszy przed nim odherapi. *Pot. Pocz.* 501.

*ODHOWIĆ się, | = odpościć, z *rusk.* howity 4|; n. p. Społ z Rzymiany paschę odprawować i *odhowić się. *Sak. Kal.* *E* 3; cf. odchować.

ODISKAĆ, ODISKIWAĆ, ODISKACZ *Cn. Th.*, *ob.* Odzyskać.

ODISTOCZYĆ, *f.* odistoczy *cz. dok.*, istotę przemienić, odmienić, das Wesen eines Dinges verwandeln, seine Natur verändern. Jątrzenie się, jest to odistoczenie się zastanowionéj krwi w krążeniu swoim na materyą, czyli otok. *Perz. Cyr.* 2, 54, Wesenabwandlung, Verwandlung. *Teat.* 38, 91.

ODJĄĆ, odjął, odjęli, *f.* odejmie *cz. dok.*, Odejmować *niedok.*; *Boh.* odgjti, odnjti, odgal, odňal, odegmu, odgjmati; *Slov.* odnjti, odňať, odgjmati, odnimem; *Sorab.* 1. wodberu, prečžberu, deleberu; *Vind.* odvséti, odvsél, odvsámem, odjemati, oteti, otemem, dolvseti; *Slav.* otéti; *Bosn.* oteti, otimati, odnimati, uzimati; *Rag.* otêti, otimati, odnîmiti, oduzêti; *Croat.* otimati, odimlyem, otimlyem, otímam, odvzimlyem, odevzimlyem, odevzetje, odevzèt; *Dal.* oduzeti, odvseti; *Eccl.* отъяти, отъиму, отъемлю; *Ross.* отобрать, отбирать, отнять, отнимать; wziąć od czego, ująć od czego, odebrać, wziąć precz, von etwas abnehmen, weg nehmen. Z plastrów miodu, jeśli co nieczystego będzie, odejmiesz. *Cresc.* 607. Tak długo powinien być plastr przyłożony, i nie odejmowany, póki pęcherzyków nie naciągnie. *Krup.* 5, 394. Dałby, sobie od gęby odjąwszy. *Cn. Ad.* 140. (sobie uwłaczając). Teraz po jéj śmierci, jakby odjął ręką, Wszystko się odmieniło. *Zimor.* 259. jak gdyby odstrychniono; wie mit der Hand abgestrichen, platterdings. — Skoro odejmowano stoły. *Warg. Wal.* 37. t. j. skoro po obiedzie, sobald man die Tafel aufhob. — *Arith.* Odejmowanie *subtractio*, das Abziehen; *Slov.* odberatelka; jeden z pięciu sposobów rachowania, działanie, przez które jedna liczba odciąga się od drugiéj. *Jak. Mat.* 1, 19. *Solsk. Geom.* 3, 79. Odejmujący, *subtrahendus*, liczba mniejsza, którą wyjmujemy z większéj. *Solsk. Geom.* 3, 79. — §. Odjąć co komu = odebrać mu co, pozbawić go czego, einem etwas nehmen, abnehmen, weg nehmen, benehmen, ihn einer Sache berauben. Odjęli mu urząd. *Baz. Hst.* 106. (złożyli go z urzędu). Kochałem; nad to rozum odjęło kochanie. *Przyb. Luz.* 159. Zazdrość jéj prawie rozum odejmuje. *Teat.* 52. *d*, 100. Gdy kogo Bóg chce skarać, rozum mu odejmuje. *Rys. Ad.* 30. *Pot. Pocz.* 414. *Bardz. Luk.* 112. *Cn. Ad.* 350. *Tward. W. D.* 11. *Chrośc. Fars.* 505. Chrystus swoim przyjściem bogom pogańskim moc odjął. *Sk. Dz.* 144. Odtąd, jak się Cezar państwu poświęcił, sobie się odjął; *sibi se eripuit. Ossol. Sen.* 37. Żeglarzom twarzy bladną, serce zjął strach srogi, Odjął i ręce, odjął i nogi. *J. Kchan. Ps.* 163. Baczymy w tych, którzy są paraliżem zarażeni, że więc razem rękę i nogę i mowę im odejmuje. *Sak. Probl.* 83. Mnichom i zakonnicom swym chléb odjął. *Birk. Exorb.* 33. Postanowił miastu odjąć wodę. *Warg. Cez.* 234. Wojna między Turkiem i Wenetami wszystko im żeglowanie do ziemi świętéj odjęła. *Sk. Żyw.* 2, 380. (pozbawiła ich sposobu do tego). Ustawione jest na morderców karanie, Gardła odjęcie, i dóbr

wszelakich zabranie. *Paszk. Dz.* 63. — §. Złodziej taki niechaj umrze, i tak odejmiesz to złe z pośrzodka ludu. *Radz. Deut.* 24, 7. t. j. zniesiesz, wyrugujesz, du wirst es ausrotten. Léczył Chrystus wszystkie choroby, śmierć odejmował, dyabły wyrzucał. *Smalc.* 58. Czarodziejniki swą złą nauką komu chcą uszkodzą; ale tego zasię odjąć a oddziałać nie mogą, co złego uczynili. *Eraz. Jęz.* P 5 *b.* (*ob.* Odczynić, obczarować; *Vind.* odpomagati, prezhpomagati). — §. *Emphat.* Odjąć co komu, nazad odebrać, odbić, odgromić, wieder abnehmen, abjagen, abschlagen. Wilkowi zająca z gardła nie odejmie. *Pot. Jow.* 183. (cf. odeszczwać). Psi odjęli owcę wilkowi, a zjedli ją sami. *Tward. Wł.* 168. Odjął wilkowi owce, a sam je pojadł. *Biel. Św.* 119 *b.* Odjął nieprzyjacielom nas nieprzejednanym. *Groch. W.* 18. t. j. odbronił nas, wyrwał nas z ich mocy, er hat uns ihnen entrissen. ODEJMOWAĆ się komu = bronić się przeciw komu, sich zur Wehre setzen, sich wehren. ODJĄĆ się komu = obronić się, sich erwehren. Szkotowie, gdy najechali Brytanią, odejmowali im się Brytańczykowie. *Sk. Dz.* 423. Z tą waszą wolnością nigdy się nieprzyjacielowi nie odejmiecie; jedno zawsze Król u szlachty w niewoli będzie, a szlachta u nieprzyjaciela. *Biel.* 434. Nie zaznacie błogosławieństwa z nieba; ani się nędzy i niedostatkowi waszemu odjąć będziecie mogli. *Star. Ref.* 59. I biedna mucha się odejmuje. *Cn. Ad.* 279. (cf. odgrzeba się). Próżno się mam odejmować, Widzę, że musze miłować. *J. Kchan. Fr.* t. j. wzbraniać się, sich weigern. Młodzieniec napełniał serce dobremi myślami, świata pochlebstwom mężnie się odejmując. *Sk. Żyw.* 2, 28. Młodzieńcze! umiéj się odjąć uciechom stołu, i czułym miłości rozkoszom. *N. Pam.* 10, 64. Alexander nie mógł się obaczyć, ani odjąć onym nieobyczajom, których się był za młodu napił. *Glicz.* L 8. Mówią: nie mogę się odjąć, jużem przywyknął, a nałożył się tak łotrować. *Gil. Post.* 175 *b.* Cóż mężniejszego, jak nieszczęściu śmiało się odejmować? *Pilch. Sen.* 19. Kto tego świętego słyszał, z trudnością się odjąć mógł, aby chrześcianinem nie został. *Sk. Żyw.* 1, 32. — §. Odjąć się, uwolnić się, sich los machen, befreyen. Pętlice, które u nóg krogulca wisiały, zawinęły się około gałęzi, tak iż on nijak się odjąć nie mógł. *Ezop.* 89. — Odjąć się czego = uwolnić się z czego, pozbyć się czego, sich etwas vom Halse schaffen. Nastąpił Domarat z wojskiem, chcąc się wojny obecnéj odjąć. *Krom.* 394. *bellum illatum depulsurus.*

ODJACHAĆ, *ob.* Odjechać. ODJADAĆ się, *ob.* Odjeść się.

ODJARZMIĆ *cz. dok.*, od jarzma uwolnić, entjochen; *Vind.* odjarmati, isjarmati; *Rag.* odjàrmiti; *Croat.* odjarmujem, odkleplyem.

ODJĄTEK, tku, *m.*, rzecz odjęta, zabor, das Weggenommene, die Eroberung, eroberte Sache; (*ob.* Odjemek). Prusacy mało nie wszystkie zamki pod władzą swoję odjęli, a Krzyżaki precz powyrzucali; zaczym wszystkie one ododjątki Kazimierzowi w moc poddawali. *Krom.* 592-3.

ODJAZD, u, *m.*; *Boh.* odgezd; *Carn.* odhod; *Vind.* odpel, odnapotenje; *Ross.* отъѣздъ, отбытie; odjeżdżanie, odjechanie, die Abfahrt, Abreise. Prosić miłego gościa, żeby się z odjazdem nie śpieszył, jest to mu dać poznać, iż bytność jego w domu naszym pożądana. *Kras. Pod.* 2, 10. ODJAZDOWY, a, e, od odjazdu, odjezdny, Abreise=. Odjazdowe płacić *Boh.* odchodneho dati. Odjazdowa uczta *Carn.* odhôdna. ODJECHAĆ, *f.* odjedzie, odjadę *intr. dok.*, ODJEŻDŻAĆ *niedok.*; *Boh.* odgeti, odgel, odgedu, odgjžděti; *Rag.* odjahati, odjezditi; *Bosn.* odjahati; *Croat.* odjahujem; *Vind.* odhajati, odnapotiti, odjesditi, sajesditi, odpelatiſe, prezhpelatiſe; *Ross.* отъѣхать, отъѣжать, отбыть, отбываю; (*oppos.* przyjechać); jazdą się puścić w drogę, jadąc się oddalić, odjechać konno, odjechać pojazdem, odjechać statkiem, okrętem (= odpłynąć); abreisen, weg reiten, abreiten, abfahren, weg fahren; weg schiffen, abschiffen. Chory do doktora jedzie; skoro ozdrowieje, odjeżdża od niego. *Birk. Exorb.* G 2 *b.* Trzeba zajeżdżając konia, na nim odjeżdżać, a znowu przybiegać, i zasię odjeżdżać, aby się zwyczaił przy koniach bywać i bez nich. *Cresc.* 523. Miłość Wc Pana i moja na jednym dziś odjechały wózku. *Teat.* 29, 71. Już odjeżdżał; jam go jeszcze kazała wołać do siebie. *ib.* 20. *b*, 81. już był na wsiadanym, er war schon im Begriffe abzureisen.

ODJĘCIE, *Ross.* отнятie; *Eccl.* отатие; *ob.* Odjąć.

ODJĘK, u, *m.*, odgłos jękania, odbijające się stękanie, jękanie; seufzender Schall, widerschallender Seufzer. Słyszy przeraźliwe stękanie; leci na odjęk boleści. *Stas. Num.* 1, 226.

ODJEMEK, mku, *m.*, (cf. *Ross.* отъемъ, отьнимка odjęcie), *vox obsoleta*, *significat rem aliquam avulsam. Zał. Test.* 72, etwas Abgebrochenes, Bruchstück. Tobie zacny Żydowski, kąkol i stokłosę W odjemek, odwiawszy bróg herbów Polskich niosę. *Pot. Pocz.* 278. ODJEMNIK, a, *m.*, *Arithm. subtrahendus. Alg. Nar.*, odejmujący; *Ross.* отъемщикъ, отъимальщикъ, съемщикъ. ODJEMNY, a, e; *Ross.* отъемный; *Eccl.* отятный; mogący być odjętym, abnehmbar, wegnehmbar, wegnehmlich. — *Algebr.* Ilości odjemne, *quantitates negativae. Śniad. Alg.* 9. — *Arithm.* Odjemny, *minuendus. Alg. Nar.* — Elektryczność jest dodatnią i odjemną. *Scheidt.* odejmującą.

ODJEŚĆ się, odjedli się, *f.* odje się, odjedzą się *recipr. dok.*, Odjadać się *niedok.*; (*Boh.* odgjst, odgedl, odgjdati; *Vind.* odjesti; *Ross.* отъѣсть, отъѣдать, откушать = jedzenie kończyć); najadłszy się do sytu, jeść przestać, sich satt essen und zu essen aufhören. Arcyspecyalne potrawy; odjeść i odchwalić się ich nie mogą. *Teat.* 33. *d*, 83. Choćby mi był zbyteczny głód nie dokuczał, nie mógłbym się był jednak odjeść jarzyn, i smaku i zaprawy przedziwnéj. *Kras. Doś.* 119. — §. Odjeść pieniądze, das Geld abessen. *Ern.* 9. za wartość ich u drugiego się stołować. — §. Odjeść kogo, zjeść co przed kim. *Wol.* einem etwas vor dem Munde weg essen.

ODJĘTY, *Ross.* отнятый; *Eccl.* отъятый, *ob.* Odjąć.

ODJEZDNY, a, e, odjazdowy, od odjazdu, Reise=, Abreise=, Abfahrts=. Odjezdna godzina. (*Ross.* отъѣзжій co odjechał). — Na odjezdnym = na samym odjezdzie, bey der Abreise. Na odjezdnym krótko mu dobroczynności swoje przypomniał. *Warg. Cez.* 185.

ODKĄD *adverb. loci*; *Boh.* okad, okud; *Vind.* odkod, dokler; *Carn.* odklej; *Slov.* odkud; *Slav.* odkada; *Bosn.* odkada, odakle, odkle; *Rag.* odkàd, odonada; *Croat.* odkud, odkuda, odkada; *Ross.* откуда, откуду, откуды, отъ куды; *Eccl.* отнюдуже; — *§. a) zkąd? z którego miejsca? woher, von woher? Pytamy go: odkąd urodzony? *A. Kchan.* 82. *Zopytał go: odkąd idziesz? 1 *Leop. Judic.* 17, 8. — §. b) *temporis*: Odkąd, od którego czasu; od tego czasu, jak.... von der Zeit an, als.... Kamoens nieszczęśliwy był w ojczyznie, odkąd zaczął pisać poezye. *Przyb. Luz.* 348.

ODKADZIĆ *cz. dok.*, nawzajem pokadzić, zupełnie wykadzić, [?] abräuchern; *Vind.* odkaditi.

**ODKAJDANIĆ, *f.* odkajdani *cz. dok.*, z kajdan uwolnić, von den Fesseln befreyen, entfesseln. Śmiertelny napój dziś mię z więzów odkajdani. *Teat.* 46, 74.

ODKĄPAĆ *cz. dok.*, zupełnie wykąpać, kąpiąc odwetować, lub zbyć, abbaden; *Vind.* odkopati.

ODKAPAĆ *med. dok.*, Odkapnąć *jedntl.*, Odkapywać *częstotl.*, od czego skapać, abtraufen; *Sorab.* 1. wotkapuyu, wotkipu; *Vind.* odkapniti, odkaplati, odkapati.

ODKAPTURZYĆ, *f.* odkapturzy *cz. dok.*, kaptur zdjąć, die Kappe abnehmen. — *Myśl.* Odkapturzyć sokoła, dem Falcken die Kappe nehmen. *Tr.*

ODKARASKAĆ się, *f.* odkaraska się *recipr. dok.*, (*ob.* Skaraskać się; *Etym.* karaś, karasek); dobrym sposobem się zbyć czego, mit guter Manier los werden. Ona ledwie się go odkaraska. *Pot. Arg.* 393. Ledwo się w pojedynku rany odkaraskał. *ib.* 591. ustrzegł, uchował.

ODKARMIĆ, *f.* odkarmi *cz. dok.*, karmiąc odchować, dziecię od piersi odsadzić, odchować go, von der Brust absetzen, entwöhnen; *Ross.* откормить, откармливать. Matki, jak nierozumne zwierzęta, ledwo odkarmią dziatki swoje, już zapominają o nich. *Bals. Niedz.* 1, 328. *Glicz. Wych. D* 5. Często się trafiać zwykło nabrzmienie piersi tym, które już odkarmiwszy dziecię, pokarmu stracić nie mogą. *Perz. Lek.* 288.

ODKASAĆ *f.* odkasze *cz. dok.*; podkasanie rozpuścić, das Aufgeschürzte los schürzen, los gürten; *Sorab.* 1. wotkaszam.

ODKĄSAĆ, *f.* odkąsze *cz. dok.*, Odkęsywać, odkęsuje *niedok.*; *Sorab.* 1. wodkuszam; *Ross.* откусить, откусывать; *Eccl.* отхапати, отгрысти, откусити; odgryźć, *propr. et fig.*, abbeißen. *Cn. Th. Włod.*

ODKASZLNĄĆ, *f.* odkaszlnie *intr. jedntl.*, odkrząchnąć, aufhusten, sich räuspern; *extussire. Mącz.* Trzykroć odkaszlnął, uśmiechnął dwa razy Piękny Hiacynt, nim zaczął przemowę. *Kras. Mon.* 37. Odkaszlnąwszy i spłuwszy. *Teat.* 28. *b*, 86.

ODKAZ, u, *m.*, odkazywanie; (*Ross.* отказъ sprzeczna odpowiedź; *Boh. et Slov.* odkaz; *Sorab.* 1. wotkazano, legat, zapis); §. 1) odpowiedź, rezolucya, die Antwort, der Bescheid. Przecię dała odkaz łaskawy posłańcowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 51. Przyjechali drugi raz gońcowie Moskiewscy, z obyczajniejszym po kaźni odkazem. *Stryjk.* 780. t. j. oświadczeniem, Erklärung. — §. 2) Odkaz, odkazek, odkazywanie się, odgrażanie się, Drohung. Nierozumne mowy, pokątne odkazki, podłe przechwałki, wprawiły go w podejźrzenie. *Nar. Hst.* 3, 200. — §. 3) Odkaz, odkazanie, odkazywanie, legowanie, legat, zapis, *Vind.* savdielstvu, sadielshanje; *Ross.* справа, das Vermächtniß, das Legat. Odkaz do kupca na odebranie summy » assygnacya, eine Anweisung. *Smotr. Lam.* 163.

ODKAZAĆ, *f.* odkaże *cz. dok.*, Odkazywać *niedok. et frequ.*; (*Boh.* odkazati, odkazowati *legare*; *Hung.* atkozni; *Sorab.* 1. wotkazuyu, wotpokažu, wotposzczewu; *Ross.* отказать, отказывать a) odmówić; b) legować); — *§. 1) odkazać, odkazać się, odpowiedź dać, rezolucyą dać, sprawę dać, Bescheid geben, sich erklären. Pozwany ma na żałobę odkazywać i sprawować się. *Stat. Lit.* 179. Połowcy od Swantopełka żądali, aby z zatrzymanéj dani im odkazał, i dosyć uczynił. *Stryjk.* 171. Strona pozwana, jako na pozew, tak i na rejestr szkód, powinna się odkazywać. *Stat. Lit.* 136. — §. 2) Odkazać, odkazać się » odgrażać, odchwalić się, dräuen, drohen. Oko marsowate odkazuje. *Comp. Med.* 699. Jeszcze się tak kapralowi odkazujesz! *Teat.* 21, 65; (cf. stawić się). Państwo to zburzyć królowa zuchwała, Po szalonemu się odkazywała. *Hor.* 1, 168. *Min.* Podana przez posła Rosyjskiego deklaracya wojny, nie sprawiła tu ani trwogi, ani odkazywań się. *Gaz. Nar.* 2, 243. Nie było bezpiecznie z jawnym się odkazywać oporem. *Nar. Hst.* 3, 285. — §. 3) *Odkazać » kazać precz, oddalać, wen! *Vind.* prezhokasati, napreikasati; weggeben heißen. Ktoby opuścił żonę, niechaj jéj da list rozwodny. *Sekl. Math.* 5; «*not.* ktoby odkazał od siebie, albo łożną uczynił.» Aby żony z inszéj przyczyny nie odkazywał od siebie, chyba.... *Sekl.* 20. Złych ludzi od dworu swego odkazywać. *Kosz. Lor.* 53. Na służbie utraci, i weźmie złe odkazanie a odprawę. *Glicz. Wych. H* 6. Przez ostracyzm został człowiek bannizowan, i od państwa precz odkazan. *Petr. Pol.* 248. — §. 4) Odkazywać co komu, legować, zapisować, (cf. odlecać); einem etwas legiren, vermachen; *Boh.* odhodlati; *Rag.* odrêditi; *Vind.* navishati, nakasati, napoflati, sadielshati, savdeliti; *Ross.* отрядить, отряжать, справить, справлять. Dał mu dom, żywność, i ziemię mu odkazał a poruczył. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 11, 18. Kiedy komu jaka rzecz z dziedzictwa, summa albo prawo będzie odkazane, zowie się to legatem. *Gal. Cyw.* 2, 151. Nie znam go więcéj za mego powinnowatego, i tobie wszystko odkażę. *Teat.* 18, 110. Odkazowanie testamentne może być tym wszystkim osobom, które odkazaną rzecz słusznie przyjąć mogą. *Sax. Tyt.* 168. Starszemu synowi księstwo umierając odkazał. *Krom.* 97. Boguchwała, biskup Poznański, do kościoła wiele ksiąg swych odkazał po śmierci. *Biel.* 146. Źle sobie postępuje chory, Co swoje lekarzowi odkazuje zbiory. *Min. Ryt.* 4, 145. — Odkazanie u kogo długów pewnych, miasto fantu przed sądem bywa poczytane. *Sax. Porz.* 114. assygnacya na nie, die Anweisung. — *Fig.* Jak mnie odkazał ojciec mój królestwo (mówi P. Chrystus), tak ja też wam odkazuję. *Radz. Luc.* 22, 29. wie mir's der Vater beschieden hat. *Luth.* *ODKAZICIEL, a, *m.*; *Slov.* odkaznik; *Sorab.* 1. wotkazwař; *Ross.* отка-

щикъ *testator*; *w rodz. żeńsk.* откащица. (*Ross.* отказный legowany).

ODKĘSYWAĆ, *ob.* Odkąsać.

ODKICHNĄĆ, *f.* odkichnie *intr. dok.*, kichając odezwać się, wykichnąć; aufniesen, auf einmal zu niesen anfangen. Trzykroć potym odkichnęła; z kataru to przychodziło. *Lib. Hor.* 8.

ODKINĄĆ sie, *f.* odkinie się *recipr. dok.*; (*Bosn.* odkidati, odkidivati *infringere*, odkinnuti *disjungere*; *Rag.* odkìdati *avellere*, odkinuti, odkidîvati *defringere*; *Ross.* откинуть, откидывать zrzucać, odrzucać); przekinąć się od kogo, odstać od niego, odkłonić się, von einem abstehen, ihn verlassen, von ihm zu einem andern übergehen. Po nieszporze Sycylijskim Sycylijczykowie odkinęli się albo odstali od Francuzkiego Króla do Piotra Aragońskiego. *Stryjk.* 311. Wołosi odkinęli się od Węgrów po śmierci Ludwikowéj, a do Polaków przystali. *ib.* 448.

ODKIPIEĆ, *f.* odkipi *intr. dok.*, przestać już kipieć, wrzeć, zu sieden aufhören, absieden, verschäumen; *Eccl.* откипаю. Odkipiało, *desiit spumare*, *bullire. Cn. Th.*

ODKISNĄĆ, odkisnęło, odkisło, *f.* odkisnie *neutr. dok.*, Odkisać *niedok.*, *Odkisawać *frequ.*; §. 1) kiśnienie odbyć, abgähren, genug gähren. Moszcz, gdy w sędziech kisa, trwalszy będzie; wszakoż nie tak rychło się ustoi, jako gdy na kadzi albo w wannie odkisa. *Cresc.* 336. *Fumarium*, miejsce, gdzie wino abo piwo odkisawa. *Macz.* — §. 2) *Activ.* Odkisać piwo, abgähren lassen. *Tr.*?

ODKIWNĄĆ, *f.* odkiwnie *intr. jedntl.*, Odkiwać *niedok.*, głową trząsać nie przyzwalając, *abnuere*, *renuere. Cn. Th.*, den Kopf schütteln, mit Kopfschütteln versagen, abschlagen; *Sorab.* 1. wotkiwnu; *Croat.* odkimavam; *Eccl.* отмааю, не изволяю; cf. odmrugać.

ODKŁAD, u, *m.*; *Boh.* odklad, hogemstwj; (*Slov.* odkład, přestánj od bogowánj; *Sorab.* 1. wotkwad = rozejm); *Vind.* odklad, odlog, odloshba, odloshik, odnafhanje, samuja, savliek; *Ross.* откладъ, откладка, отлагательство; odkładanie na inszy czas, odwłoka, der Aufschub, das Verschieben, der Verschub, das Verlegen. Sprawę taką bez żadnéj zwłoki i odkładów sądzić mają. *Stat. Lit.* 149. Odkład sprawy na inszy czas. *Sax. Porz.* 82. Dał tak nierychło, z takiemi odkłady, iż więcéjby był dał, by mi był zaraz odmówił. *Gorn. Sen.* 153. ODKŁADAĆ, *ob.* Odłożyć. ODKŁADACZ, a, *m.*; *Vind.* odloshnik; *Rag.* odloxitegl; *Ross.* отлагатель; odwłoczyciel, odłożyciel, der Verschieber, Aufschieber, Zauderer. ODKŁADNY, a, e, ODKŁADNIE *adverb.*, mogący być odłożonym, aufschiebbar. Nieodkładnie = bez zwłoki, nieodwłocznie, unaufschieblich, unverzüglich. Dekreta te nieodkładnie wykonywać się mają. *Vol. Leg.* 7, 13. OKŁADNICA, y, *ż.*, das Pflugbret, Streichbret, das Ohr, die Pflugstärze. Odkładnica u sochy do orania, bywa grabowa, jabłonowa; jest to drzewo, do którego się ziemia, sosnikiem podniesiona, od zakroju spuszcza, a które ją układa. *Kluk. Rośl.* 2, 162. *et* 3, 118. (*Slov.* odkladatelka *detractio*).

ODKŁANIAĆ, *ob.* Odkłonić.

ODKLĄĆ, ODEKLNĄĆ, *f.* odeklnie *cz. jedntl.*, Odklinać *niedok.*, §. 1) wzajemnie kląć, klątwę klątwą odwetować, wieder fluchen. On mu klnie; a ten mu odklina. — §. 2) *theol.* Odklinać = klątew znosić, den Bann aufheben. Synod na synod; jeden wyklina, drugi odklina. *Sk. Dz.* 283. Dla grzechu jednego wielkiego kościoł rekoncyliowany abo znowu przeżegnany być musiał; więc arcybiskup go z dwoma biskupami odklinał. *Sk. Żyw.* 370. — §. 3) Odklinać, odczarować, odżegnać, odczynić urok. *Cn. Th.* oddziałać; entzaubern, die Beschwörrung lösen.

ODKLAROWAĆ *cz. dok.*, klarując oddalać, abklaren; *Vind.* sbistriti, iszhistiti od droshja.

ODKLEIĆ, *f.* odklei *cz. dok.*, Odklejać *niedok.*, rzeczy klejone ciepłą wodą rozmiękczając rozwodzić, *deglutinare. Cn. Th.*; *Rag.* odkliatti; *Croat.* odkelyujem; *Ross.* отклеить, отклеивать; ableimen, aufleimen, los weichen. Odkleiło się co; cf. odewstać, odlipać.

ODKLEPAĆ *cz. dok.* odklepie *f.* odklepuje *praes.* klepaniem zlózować, los klopfen, abklopfen, weg klopfen; *Bosn.* odklapati, odklopiti; *Ross.* отклепать, отклепывать. — §. Na wzajem klepanie odwetować, wieder klopfen. — §. Odklepać mową, n. p. Pacierz odklepać, abdreschen, herplaudern.

ODKLINAĆ, *ob.* Odkląć.

ODKŁÓĆ *f.* odkole *cz. dok.*; na wzajem pokłóć, wieder stechen; (*Ross.* отколоть, откалывать odszczepać, odpinać).

ODKŁONIĆ, *f.* odkłoni *cz. dok.*, Odkłaniać *niedok.*; *Boh.* odkloniti; *Dal.* odkloniti; *Ross.* отклонить, отклонять; §. 1) odgiąć, w inszą stronę odwrócić, odchylić, abneigen, abwenden, abkehren, ablenken. Nie dobrze, żebyś się odkłonił od sprawiedliwego sądu. 1 *Leop. Prov.* 18, 5. Niemasz, coby się o bogu pytał; wszyscy się odkłonili. *Żarn. Post. a* 3 *b*; (*oppos.* nakłonić, skłonić). — §. 2) Odkłaniać, odkłaniać się komu = na wzajem ukłon oddawać, die Gegenverbeugung machen; *Croat.* odklanyamsze, odklonilszemsze; *Eccl.* противопривѣтствую, противоцѣлую, противопоздрвляю; (*Ross.* откланиваться żegnać się, pożegnać). Kłania się, witając Chryzanta; Chryzant odkłoniwszy się, rzecze.... *Teat.* 11, 69. Odkłoń mi się tyle razy, co ja tobie. *ib.* 22. *b*, 24.

ODKOŁATAĆ *cz. dok.*, kołataniem zluzować, los klopfen, abklopfen; *Ross.* отколотить, отколачиваать.

ODKOP. *Tr.*, *ob.* Okop. ODKOPAĆ, *f.* odkopie *cz. dok.*, Odkopywać, odkopuje *niedok.*; *Boh.* odkopati, odpkopawati; *Vind.* odkopati, dolskopati; *Bosn.* odkopati; *Croat.* odkápám; *Rag.* odkopatti; *Ross.* откопать, откапывать; zawalonych rzeczy z pod ziemi dobywać, wieder hervor graben, heraus graben, *propr. et fig.* Poszedł odkopać loch zawalony. *Teat.* 55. *d*, 40. Odkopane świeżo szczątki Herkulanu. *Nar. Tac.* 3, 7. Włochy wiele dostarczają zabytków starożytnych; a im więcéj onych odkopują, tym więcéj się umiejętność rozszerza. *Zab.* 5, 283. Ale coż za potrzeba Wc Pana przywiodła, Żebyś znowu mych żalów odkopywał źródła? *Tręb. S. M.* 11.

ODKOSIĆ *cz. dok.*, kosząc zrzynać, weg mähen, abmähen; *Ross.* откосить, откашивать. — §. Kosbę odbyć, fertig mähen.

ODKOWAĆ, ODKUĆ, *f.* odkuje *cz. dok.*; *Vind. et Bosn.* odkovati; *Rag.* odkovatti; *Croat.* odkávam; *Ross.* отковать, отковывать, откуется, отковываніе, отковка;

kując odformować, abschmieden, schmiedend abformen. Nie lękał się odkowanych w stali Gorgon. *Tward. Wł.* 6. Po tynkowanych drogo ścianach, historyj wiele odkowanych w miedzi, i starożytnym widać mozaiku. *Tward. Misc.* 118. Na puklerzu jego świat był odkowany. *Tward. Wł.* 18. — §. Odkuć co, kując odbić, zlózować, los hämmern, abhämmern, los schmieden. Spuścili ciało od drzewa Pańskie odkowane, Nikodem z tyłu zaś wybijał groty. *Odym. Św.* 2, *K k* 3.

ODKRAJAĆ, *ob.* Odkroić. ODKRAJKI, *ob.* Okrajki; (*Boh.* odkragky); Abschnitzel, Schnitze.

ODKRAPIAĆ, *ob.* Odkropić.

ODKRAŚĆ, odkradł, *f.* odkradnie *cz. dok.*, Odkradać *niedok.*; *Vind.* odkrasti; *Sorab.* 2. wotkschadnusch; sobie ukradzione znowu wykraść, na wzajem ukraść, Gestohlnes wieder stehlen. Im to ukradziono; dlatego swoje odkradają. *Karnk. Kat.* 358. Co ze strachem zyska w cudzym, to mu odkradną w jego domu. *Teat.* 16. *c*, 5.

ODKRĘCIĆ, *f.* odkręci *cz. dok.*, Odkręcać *niedok.*; §. a) kręconego co nazad odwijać, zurück drehen, abdrehen, aufdrehen; *Vind.* gornafukati, gorperfukati, odfukati, dolpofukati; *Ross.* отсучить, отвертѣть, отвертывать. Tak Wenus czyni przeklęta, Do jednego zwiera pęta, Przeciwne ku sobie chęci, Mąż odkręca, żona kręci. *Petr. Hor. F.* Potrafi on odkręcić, gdybyś chciał w czym zakręcić. *Teat.* 19. *b*, 58. — §. b) Przekręceniem odłamać, abdrehen, abbrechen. Odkręcić klucz.

ODKREŚLIĆ, *cz. dok.*, Odkreślać *niedok.*, kreśląc odrysować, odgraniczyć, oddzielić, (abreißen), abzeichnen, abcirkeln, beschreiben; *Ross.* очертать, очертить, очерчивать. Pyta ich, jeśli z nich który nie widział wieśniaka, jakiego im odkreśla? *Węg. Marm.* 3, 150. opisuje.

ODKROCZYĆ, *f.* odkroczy *intr. dok.*, Odkraczać *niedok.*, Odkroczyć się *recipr.*; *Boh.* odkročiti; odstąpić, oddalić się, sich entfernen, abgehen, abtreten. Jeśli najmniéj wystąpisz a odkroczysz od rozkazania pana twego.... *Rej. Post. G g g* 4. W nauce swéj najmniéj się nie odkroczył od niego. *Biał. Post.* 55.

ODKROIĆ, *f.* odkroi *cz. dok.*, Odkrajać *niedok.*; *Boh.* odkrogiti, odkragowati; *Rag.* krìxati, izhvjellati; *Ross.* отрушать; kawałek oderznąć, ein Stück abschneiden. Dom, dzieci a żona nienatkane piekło, Już tam odkrój, skoro się bynajmniéj przypiekło. *Rej. Wiz.* 56.

ODKROPIĆ, *f.* odkropi *cz. dok.*, Odkrapiać *niedok.*, §. a) Nakrapiając odświeżyć, wieder beisprengen, auffrischen. — §. b) Odkropić święconą wodą; odpędzić czary kropiąc nią, kropidłem wypędzić, mit Weihwasser weg sprengen, sprengend vertreiben. Odkropić uroki święconą wodą. *Tr.* Tego czarta się nie odkropi = od niego się nie uwolni.

ODKRYĆ, *f.* odkryje *cz. dok.*, Odkrywać *niedok.*; *Boh.* odkryti, odkreyt, odkrywati, odhaliti, odhalowati; *Sorab.* 1. wótkréwam; *Vind.* odkriti, gorodkriti, reskriti, resozhititi; *Carn.* odgerniti, resgerniti (cf. odgarnąć, rozgarnąć), resodęti, resodęvam; *Bosn.* odkritti, otkritti; *Rag.* odkritti, odkrîjvam, odkrìvati; *Slav.* odkriti; *Croat.* odkrivati, odkriti, odkrívam, razkriti, razkrívam, izokrivam, zodeti, zodévam; *Eccl.* укрываю (= 2. ukrywam); *Ross.* вскрыть, вскрывать, открыть, открывать; zakryte odsłonić, aufdecken. Czasem ją odkrywała, czasem zakrywała szata. *P. Kchan. Orl.* 1, 415. Głowę odkryć, *Croat.* zokrivati; *Vind.* glavo odkriti: das Haupt entblößen. Pospolicie drugich czcimy, odkryciem głowy. Zwierzchnią naszę część obnażając, ukazujemy się pokornemi, i dlatego też nakłaniamy głowy. *Petr. Et.* 316. Nikt przed Królem głowy nie odkrył. *Gaz. Nar.* 1, 230. Z odkrytą głową *Eccl.* нагоглавый. — *Fig.* Odkryj oczy moje, a przypatrzę się dziwom twoim. *Budn. Ps.* 119, 18. — *Transl.* Odkryć, dójść, uznać, dowiedzieć się, entdecken, dahinter kommen, erfahren. Nic nie jest skrytego, coby odkryte być nie miało. *Radz. Matth.* 10, 26. *Sekl. Luc.* 12. Nowe rzeczy odkryć, wynaleźć, *Ross.* изобрѣсти, изобрѣтать, entdecken, erfinden. Odkrycia wynalazcom wielką sławę dają. *Zab.* 12, 63. Odkryć co drugiemu, uwiadomić go, udzielić mu światła w jakiéj rzeczy, objawić, etwas entdecken, bekannt machen; *Vind.* odkrivati, resglasiti, resodeti, resdeniti; *Ross.* обнаружить, обнаруживать; (*Eccl.* откръвеніе objawienie, natchnienie). Koniecznie z tobą mówić pragnąłem, aby ci odkryć jeden sekret. *Teat.* 7, 7. (*Carn.* sbernôshteti, sbernôshem = odkryć sekret). Powiedz, odkryj mi serce twoje. *Teat.* 53. *b*, 20. t. j. otworz, eröffne mir dein Herz. Przypadek odkrył tę prawdę, któréj nam nie wierzyłeś. *Boh. Kom.* 4, 99.

ODKRYCIE, ia, *n.*, *subst. verbi*, odkrywanie, das Aufdecken; *Vind.* odkritje; (*Ross.* вскрышка karta we grze odkryta). Odkrycie, wynalezienie, die Entdeckung; *Ross.* изъобрѣтаніе, изъобрѣтеніе. ODKRYCIE, ODKRYTO, *adverb.*, niezakrycie, otworzysto, aufgedeckt, offen und frey, szczérze, otwarcie; *Ross.* откровенно; *Eccl.* откровенние. Szedłem w téj sprawie szczérze i odkryto. *Smotr. Nap.* 8. ODKRYTOŚĆ, ści, *ż.*, niezakrytość, die Aufgedecktheit, Offenbarheit, Unverdecktheit; otworzystość, die Offenheit; *Ross.* откровенность. ODKRYTY, a, e, *partic. perf. pass.*, aufgedeckt, entdeckt; otwarty, szczéry, offen; *Ross.* откровенный. **ODKRYWA, y, *ż.*, odkrywanie, odkrycie, das Aufdecken, Entdecken. W téj jawnéj nienawiści i uraz odkrywie. *Przyb. Ab.* 141. ODKRYWACZ, a, *m.*, co odkrywa, der Aufdecker, Entdecker; (*Vind.* odkrivez; *Croat.* odkrivach). Bóg jest odkrywaczem tajemnic. *W. Dan.* 2, 47. *Budn.* Eryk czérwony, odkrywacz Grenlandyi. *Czack. Pr.* 2, 92. wynalezca; *Ross.* изъобрѣтатель; *w rodz. żeńsk.* изъобрѣтательница.

ODKRZĄKNĄĆ, *f.* odkrząknie *intr. jedntl.*, odkaszlnąć, aufhusten, sich räuspern. Po słodko dzielnym wódczanym likworze Odkrząknął żwawo, niby się uśmiechnął, Przymrużył oczy, nadął się, i kichnął. *Kras. Mon.* 15.

ODKRZYKNĄĆ, *f.* odkrzyknie *cz. jednotl.*, Odkrzykać *niedok.*, krzyki odbijać, krzykliwy odgłos wydawać, den Schrey widerhallen, laut widertönen. I lasy odkrzykały raz temu, raz temu; Tytyrus wprzód zaczynał; Dametas po niemu. *Simon. Siel.* 35.

ODKRZYWDZIĆ, *f.* odkrzywdzi *czyn. dok.*, Odkrzywdzać *niedok.*, krzywdy odwetować, das Unrecht vergelten, sich für erlittnes Unrecht bezahlt machen. Tyś odkrzywdził krzywdy w Izraelu. *Budn.* 1 *Jud.* 5, 2. Niech odkrzywdzi na nim

Bahal, kto rozwalił ołtarz jego. *ib.* 6, 32. niech się zemści.

ODKRZYWIĆ, *f.* odkrzywi *cz. dok.*, Odkrzywiać *niedok.*; *Boh.* odkřiwiti; §. a) nazad nakrzywić, rückwärts beugen. *Recurvus*, odgięty, odkrzywiony. *Mącz.* zurück gebogen. — §. b) Co krzywego wyprostować. *Tr.* gerade biegen.

ODKSIĘŻYĆ, *f.* odksięży *cz. dok.*; Odksiężać *niedok.*; wyzuć kogo z księżéj godności, cf. wyksiężyć, entpriestern, den Priesterrock ausziehen. Są czasy, żeby się nasz kanonik chętnie odksiężył. *Xiądz.* 28.

ODKUĆ, *ob.* Odkować.

ODKULBACZYĆ *cz. dok.*; *Boh.* odsedlati; odsiodłać, kulbakę zdjąć, absatteln.

ODKUP, *OKUP, u, *m.*; *Carn.* odkop; *Vind.* odkup, dolkup; *Rag.* odkúp; *Croat.* odkup; *Slav.* odkupljenje; *Ross.* окупъ, (откупъ aręda); odkupienie, i to czym się odkupują, das Loskaufen, das Lösegeld. Dam mu, nie dlatego, żeby on tego był godzien; ale żem ja obiecał; a nie dam tego, jakoby za dar; ale jako za odkup słowa swego. *Gorn. Sen.* 313. Pomnijcie na łuk Feba, strzelający z góry, Weźcie okup, nie przeczcie ojcu jego córy. *Dmoch. Il.* 3. Dawniejsze prawa karały zabójstwa nie śmiercią, ale pieniężnym *okupem. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 155. (cf. okup, okupienie). Odkup śmierci w Polszcze był poprawiony przez prawo. *Czack. Pr.* 2, 112. Lokować summę na odkup czyli wyderkaf. *Czack. Pr.* 2, 162. ODKUPCZY, a, e, wyderkafowy, reempcyonalny. *Czack. Pr.* 2, 161, wiederkäuflich. ODKUPIĆ, *OKUPIĆ, *f.* odkupi *cz. dok.*, Odkupować *niedok.*; *Boh.* odkaupiti, odkaupowati; *Vind.* odkupiti, dolkupiti, riefhiti; *Croat.* odkupiti, odkuplujem; *Rag.* odkùpiti; *Bosn.* odkupiti; (*Ross.* откупить, откупать = arendować); §. 1) znowu nazad kupić, wieder abkaufen. Ktoby przedał dom w mieście, może go odkupić, póki rok nie przeminie; a jeśli w roku nie odkupi, tedy go już kupiec będzie trzymał. *Sax. Porz.* 48. Prawo odkupienia przedanéj rzeczy, zowie się kupno z powrotem. *Gal. Cyw.* 3, 92, cf. wyderkaf; *Slav.* odkúpljenje; *Croat.* odkuplenye. — §. 2) Odkupować abo okupować co z cudzych rąk = wykupować, kupnem uwalniać, los kaufen, auskaufen, einlösen, auslösen. Odkupienie fantu. *Sax. Porz.* 71. Przyjechali do Rzymu posłowie z Kartaginy okupować swoje więźnie. *Warg. Wal.* 145. Chrystus nas odkupił położeniem duszy swojéj za nas. *Salin.* 2, 383. Ten, który kogo odkupuje od kogo, zapłatę zań dawa, i przez to zań dosyć czyni. *ib.* 4, 160. Ten, który nas odkupił, nas zbawił. *ib.* 2, 385. Odkupuję się, okupuję się, *celebro natalem. Cn. Th.* (*vulgus dicit* przepijać się abo kogo); *Ross.* откупиться; cf. wiązać kogo. — §. 3) Odkupić, okupić niewczas, niebezpieczeństwo, karanie = pozbyć się ich dawszy pieniądze. *Cn. Th.*, sich vom Halse kaufen, mit Geld los werden. ODKUPICIEL, *OKUPICIEL, a, *m.*; *Boh.* odkupnjk, *f.* odkupnjce; *Rag. et Bosn.* odkupitegl; *Slav.* odkupitelj; *Croat.* odkupitel; *Eccl.* откупитель. Syn boży w człowieczeństwie nas odkupił; dla téj przyczyny zowiemy go odkupicielem. *Hrbst. Nauk. B* 5 *b.* (cf. *Ross.* откупщикъ arendarz); wykupiciel z niewoli, z długów. *Cn. Th.*, der Loskaufer. Gdy brat twój zubożeje i przeda osiadłość swoję, a przyjdzie odkupiciel jéj, tedy niech ją odkupi. *Budn. Levit.* 25, 25. — *Fem.* Odkupicielka. ODKUPINY, *OKUPINY *plur.*, podarek albo uczta przyjaciół w dzień narodzenia. *Cn. Th.*, *natalitia*, Gegengeschenk oder Schmaus am Geburtstage, sich los zu kaufen; (cf. wiązanie). ODKUPNY, a, e, mogący być nazad odkupionym. *Tr.*, wieder käuflich, abkäuflich; *Croat.* odkùpni; (*Ross.* откупленный, откупный arędowany). Więźnie odebrał tym sposobem, że za nie summę pieniężną obyczajem odkupnym położyć miał. *Kosz. Lor.* 163 *b.* *Carn.* odkopna = summa odkupna.

ODKURZYĆ *cz. dok.*, kurząc odłączyć, z kurzu uwolnić; *Vind.* odprafhati, dolprafhiti; abstauben. — *§. Winem płókane trzewa bitych jałowic zwykle odkurzywszy, idą w królewskie gmachy; *fibris de more crematis. Żebr. Ow.* 336. przeczyściwszy, abdampfen. Dyanę Achil bitéj krwią hodował krowy; z niéj trzewa po ołtarzach gdy się odkurzyły, ofiary cześć odniosły. *Żebr. Ow.* 298.

ODKWASIĆ, *f.* odkwasi *cz. dok.*, kwasu pozbawić, entsäuern, *propr. et fig.* Niechaj ta woda zakał ten odkwasi, Mój grzech obmyje, i twój gniew zagasi. *Morszt.* 65.

ODKWITNĄĆ, *f.* odkwitnie *intrans. jednotl.*, Odkwitować *niedok.*; (*Etym.* kwiat); §. a) znowu zakwitnąć; *Vind.* iszvetiti, poszvetiti, vunszveteti; wieder aufblühen. Odkwitnie znowu laur troisty. *Suszyc. Pieśn.* 2, *G* 2. Nogietek mnożny jest, odkwituje co miesiąc. *Syr.* 1530. — §. b) Odkwitnąć, *Boh.* odkwesti, odkwetl; *Slov.* odkwjtám; *Vind.* odzveteti, sazveteti; *Rag.* odzvjètati, odzvàsti; *Ross.* отцвѣсти, отцвѣтать; *deflorescere*, okwitnąć, abblühen.

ODKWITOWAĆ, *f.* odkwituje *cz. dok.*, odwetować, vergelten, abzahlen, (quittiren). Nigdy mu lepiéj nie potrafimy odkwitować tak pięknéj jego serca ofiary. *Teat.* 28, 39.

ODLAĆ, *f.* odleje *cz. dok.*, Odlewać *niedok.*; *Boh.* odliti; *Sorab.* 1. wothliwam; *Vind.* odliti, odlijati; *Rag.* odlitti, odljeevam; *Croat.* odlevam; *Ross.* отлить, отливать, уплескать, отполнить, отполнять; §. 1) część niejaką zlać lub wylać, etwas abgießen. Odléj trochę wina. *Tr.* Często od stołu wstawał, wodę odlewać. *Dwor. E* 4. na mały dwór, sein Wasser abschlagen. Moszcz odlany z naczynia w inne naczynie. 1 *Leop. Jer.* 48, 11. (przelany). — §. 2) Odlewać omdlałego, cucić go; einen Ohnmächtigen zurecht bringen, ermuntern. Omdlałą ledwie święconą wodą odlali. *Sk. Żyw.* 2, 343. Była księżna tak ciężkim żalem zdjęta, iż kilkakroć odlewać ją musiano. *Gorn. Dz.* 70. — §. 3) Odlewać kruszec abo co z kruszcu, etwas von Metall gießen, abgießen. Działa dobrze odlewać, wielką jest sztuką. *Archel.* 23. Kule jak odlewają. *Ustrz. Troi.* 127. Kule armatne i bomby odlewać się mogą w dwojaki sposób. *Jak. Art.* 3, 193. Roboty odlewane. *Złot. A* 2 *b.* (t. j. lite, niedęte). Odlewano *adverb.*, n. p. Niektórych sprawy podobne do złotników, co dęto a nieodlewano robią. *Pilch. Sen. list.* 1, 46. (czcze, niegruntowne). Tak poczciwego sługę złotem odlać trzeba. *Pot. Arg.* 728. — *Transl.* Jak wzięto walić w łapę odlewane pyty, aż spuchła. *Teat.* 42, *c*, 33. t. j. tęgie, niemiękkie, (cf. na odlew), hart, derb. Niechaj przynajmniéj choć piętnaście odlewanych dostanie, żeby

się nauczył, jak niewinnych posądzać. *Teat.* 16. *c*, 72. tęgich plag, derbe Risse.

ODŁĄCZYĆ, *ODŁĘCZYĆ, *f.* odłączy, *cz. dok.*, Odłączać *niedok.*; *Boh.* odlaučiti; *Slov.* odlučić, odlúčugi; *Vind.* odlozhiti, oddelezhuvati, oddelezhati, prezhodlozhiti, lozhiti (cf. łączyć), reslozhiti, resdrushiti, oddrushiti, resdjati; *Rag.* odlûciti, odlucîvati *ordinare*, *determinare*, *constituere*; *Slav.* odlúcsiti; *Bosn.* odluciti, oddiliti *secernere*, *constituere*, odluka *constitutio*; *Croat.* lúchem, odluchújem, odlucham *destino*, *constituo*, *sancio*, *segrego*; *Dal.* odlucsiti *decernere*; *Ross.* отлучить, отлучать, уединить, (отлучка nieprzytomność); *Eccl.* отстадяю, отътоуждити; złączone oddzielić, absondern, trennen. Syn człowieczy odłączy je jedne od drugich, jako więc pasterz *odłęcza owce od kozłów. 1 *Leop. Math.* 25, 32. *Sekl. Math.* 25. (cf. łększa). Odłączenie się *Eccl.* отсѣданіе, пребываніе въ особномъ мѣстѣ, отъходъ. Odłączają Dzieci od mamek, gdy ich w potrawy wuczają. *Jabł. Tel.* 340. Prosięta, gdy same poczną jeść, *odłęczać je od maciorek. *Cresc.* 566. Odłączyć kogo od kościoła. *Tr.* (wykląć). Taki niecnota niech będzie odłączony od cerkiewnéj społeczności. *Pim. Kam.* 277. Dusze odłącza od boga, kto je od przytomności Chrystusowéj oddala. *Smotr. Ex.* 28. (odciąga). Stopniami myśl postępuje do nabycia wyobrażeń najodleglejszych i najodłączeńszych. *Cyank. Log.* 30. *le plus abstraites.* Odłączenie w myśli, abstrakcya, n. p. Nie umieją czynić w umyśle swoim odłączeń stosownych do okoliczności. *N. Pam.* 10, 59; *Vind.* odlozhik, odlozhenje. ODŁĄCZALNY, a, e, odłączający, absondernd. — *Chymicz.* Sztuka ogniowa, sztuka odłączalna. *Kruml.* 1. Lejki odłączalne. *ib.* 57. Banie odłączalne, *separatoriae. ib.* 52. ODŁĄCZNY, a, e, — ie, *adverb.*, mogący być oddzielonym; *Carn.* odlozhénu; trennbar. Nieodłączny, nieoddzielny, *inseparabilis. Mącz.*; *Vind.* neodlozhliu, neoddrushliu. ODŁĄCZNOŚĆ, ści, *ż.*, oddzielność, die Trennbarkeit.

ODŁADOWAĆ *cz. dok.*, odpakować, ładunek odjąć, abladen; *Vind.* odtovoriti, odbasati, sbasati, dolsbasati, odbremati, odteshati, odbuntariti.

ODŁAJAĆ, *f.* odłaje *cz. dok.*, Odłaiwać *niedok.*; (*Ross.* отбранить, отбранивать na wzajem wyłajać); złe za złe oddać, *regerere convicium. Macz.*, wieder schelten. Jezus złajan nie odłaiwał. *Budn.* 1 *Petr.* 2, 23. *Galat. Alf.* 280. *Kosz. Lor.* 29. Takowe twoje łajania mogłyby ku odłajaniu przyczynę podać. *Baz. Sk.* 120.

ODŁAMAĆ, *ODŁOMIĆ, *f.* odłamie *cz. dok.*, Odłamywać *frequ.*, odłamuje *praes.*; *Slov.* odłamugi, odłomiti; *Sorab.* 1. wotlamacž, wotwamu, wotwamuyu; *Vind.* odlomiti; *Bosn.* odlamati, odlomiti; *Rag.* odlomitti, odlaamam; *Croat.* odlamlyújem; *Ross.* отломить, отламлять, отламывать; łamiąc oddzielić, abbrechen. Gałązki pamiętaj zbytne odłamywać. *Otw. Wirg.* 411. — *Milit.* Gdyby droga była tak ciasna, że i dwiema rotami maszerować nie można; komenderowano będzie: odłam! Na to słowo rota piérwsza idzie wprzód, druga za nią. *Kawal. Nar.* 419. Płomienie się Cyntyi z wód odłamywały. *Przyb. Luz.* 17. odbijały. ODŁAMACZ, a, *m.*; *Croat.* odlomitel; der Abbrecher.

ODLATAĆ, *ob.* Odlecieć. ODŁAZIĆ, *ob.* Odleźć.

1) ODLECIĆ, *f.* odleci *cz. dok.*, Odlecać *niedok.*; polecić od siebie odkazując, oddawać, von sich ab weg empfehlen, anempfehlen, übergeben, übertragen. W ręce twoje ojcze odlecam ducha mego. *Sk. Kaz.* 164. Odlecić duszę swą bogu. *Baz. Hst.* 160. Żeby ś. Józef żył był jeszcze, jakby Pan matkę na krzyżu komu innemu, a nie jemu odlecał? *Sk. Kaz.* 10. Z krzyża Jezus matkę Janowi odlecał. *Sk. Kaz.* 35. *Groch. W.* 554. *Chełm. Pr.* 64. W ostatniéj godzinie, domom naszym wiarę w jednego zbawiciela odlecajmy. *Sk. Kaz.* 12. Odleciliśmy geometryą ludziom prostym, grubym. *Grzęp.* porzuciliśmy.

2) ODLECIĆ, *f.* odleci *cz. dok.*, letnim czynić, odgrzać. *Tr.*, lau machen, aufwärmen.

ODLECIEĆ, odleciał, odlecieli, *f.* odleci *med. dok.*, Odlatać *niedok.*, Odlatywać *frequ.*, odlatuje *praes*; *Boh.* odletěti, odljtati, odlitnauti; *Sorab.* 1. wotlětžu; *Vind.* odleteti, odletati, prezhodleteti, prezhsleteti; *Croat.* odléchem; *Dal.* odletiti; *Bosn.* odletiti, poletiti; *Rag.* odletjetti, odletijvam; *Ross.* отлетѣть, отлетать, отлетывать; precz polecieć gdzie indziéj, weg fliegen. Ptaki niektóre na zimę odlatują do krajów ciepłych. *Zool.* 231. Sokoł dziki, póki go nie ułapią, i nie wyćwiczą odlatować i przylatować, albo wabić. *Szczerb. Sax.* 341.

*ODŁĘCZYĆ, *ob.* Odłączyć.

ODLEDZ, odległ, *f.* odlegnie *neutr. dok.*, daleko od czego położonym być, abliegen, entfernt liegen; (*Ross.* отстоять, (*ob.* Odstać); отлечь, отлягу, отлегать osieść na dół). Środek rzeczy zowią, który równie odległ od obu pobocznych granic. *Petr. Et.* 103. ODLEGŁY, a, e, *partic.* — o *adverb.*, daleki, oddalony; *Vind.* odlozhnu, odlozhen, odstaulen; entlegen, abgelegen, entfernt. Podział chymii na początki blizkie, *principia proxima*; i odległe *remota. Kruml.* 10. Iż ciało N. P. wskrzeszone, jest to rzecz mocy boskiéj nietrudna, i przywilejom N. P. nieodległa. *Sk. Kaz.* 604. (nie obca). Obawiam się, aby rostérków jakich, pod taki czas odległy, w Polszcze nie wzbudzili. *Krom.* 535. *alienissimo tempore.* — §. Odległe piwo, wystałe. *Ern.* 10. odleżałe, abgelegen, ausgelegen. — §. W krainie téj odległo, to jest, tu i owdzie mieszkają ludzie. *Boter.* 32. rozległo, rozproszeni, nie na kupie. ODLEGŁOŚĆ, ści, *ż.*, oddalenie, dalekość, rozstanie, die Entlegenheit, die Entfernung, die Weite; *Vind.* odleshezhnost, odlozhnost; *Ross.* отстояніе. Odległość ziemi od słońca jest z górą z 15 milionów mil wielkich. *Łesk.* 2, 52. Linia prostopadła, spuszczona od jakiego punktu na inną linią, zowie się odległością tego punktu od linii, na którą spada. *Geom. Nar.* 1, 27. Wielkie utraty przodkowie nasi popadali przez odległość królewską. *Krom.* 771. przez niebytność, nieprzytomność, oddalenie się, Abwesenheit. Odległością opinia rośnie. *Fredr. Ad.* 30. (*e longinquo major reverentia*). Kochał ją, mimo odległość, która była między nim a nią. *Niemc. Król.* 1, 76.

ODLEPIĆ, *f.* odlepi *cz. dok.*, Odlepiać *niedok.*, zlepione odkleić; *Bosn.* odlipiti; *Rag.* odljèpiti, odljepijvam; *Croat.* odleplyújem; *Ross.* отлѣпить, отлѣплять; *Eccl.* отлепляю; aufleimen, abkleben; cf. odlipać.

ODLEW, u, *m.*, odlewanie, das Abgießen; *Ross.* отливка, отливъ; *Eccl.* оттеченіе, удаленіе, отъшьствие, отливъ. Odlew morza, die Ebbe; *Bosn.* osseka, rechescja; *Rag.* osséka, rekesa; *Ross.* отливъ. Wylew i odlew morza, *fluxus et refluxus. Hub. Wst.* 104. *Hub. Mech.* 464. — §. Odlew, odlewanie kruszcu; *Vind.* odlijk, odlitje; das Gießen, der Guß, Abguß von Metall. Wielkie szkody bywają, kiedy dla złego kruszcu cały odlew armaty daremny się pokazuje. *Jak. Art.* 1, 180.

ODLEW, na ODLEW *adverb.*, z lewéj strony, lewą ręką, von der linken Seite her, mit der linken Hand. W prawą się siec mieczem i odlew go uczyła. *P. Kchan. Orl.* 1, 89. Siekierą odlew go ciać kusi. *Otw. Ow.* 336. Odlew za jednym cięciem zabił Oldoranda. *P. Kchan. Orl.* 1, 428. Jakeśmy dobyli szabel, tak zaraz łup cup po sobie, chlust chlust, na odlew, spodem, krzyżową sztuką. *Boh. Kom.* 1, 360: *Ross.* отмашь, на отмашь przewrócona ręka.

ODLEWAĆ, *ob.* Odlać. ODLEWACZ, a, *m.*, ODLEWANIEC, ńca, *m.*, §. a) ten co odlewa, der Abgießer, Gießer. Bogi ich z odlewańcami ich nieprzyjaciel w plon zawiezie. *Budn. Dan.* 11, 8. — §. b) *Passive:* Odlewaniec, odlewany bałwan, obraz, ein gegossenes Bild, Götzenbild. Izraelici uczynili sobie odlewańca. 1 *Leop. Deut.* 9, 12. Byś nie rzekł, obraz mój uczynił to, a bałwan mój i odlewaniec mój rozkazał to. *Budn. Jes.* 48, 5. ODLEWANY, ODLEWANO *adverb.*, *ob.* Odlać. ODLEWNY, a, e, odlewany, sposobem odlewania, ulania, Abguß=. Z nausznic złotych uformował robotą odlewną cielca odlanego. *Pociej.* 175. ODLEWISKO, a, *n.*, miejsce odlewu, n. p. Golfy, odlewiska morskie, t. j. mniéj lub więcéj rozległe zatopy lądu z morzem. *Śniad. Geog.* 224.

ODLEŹĆ, odlazł, *f.* odlezie *cz. intr. dok.*, Odłazić *niedok.*, łażąc się oddalić; weg kriechen; *Sorab.* 2. holěřcž; *Vind.* odlesti; *Ross.* отлѣзть, отлѣзаю.

ODLEŻEĆ, *f.* odleży *med. dok.*; *Boh.* odležeti *decumbere*; leżąc odpokutować, liegend abbüßen. Ktokolwiek mu się nawinął, Albo dobrze odleżał, lub na miejscu zginął. *N. Pam.* 16, 120. — §. Leżeniem nadwerężyć się, abliegen, durchliegen, wund liegen; *Sorab.* 1. wodležu, wodležim; *Ross.* отлежать, отлеживать. Żebrak jeden układłszy w nocy się na ławie Tak twardéj, że odleżał całe ciało prawie. *Min. Ryt.* 4, 228. Rany na krzyżach z odleżenia długiego. *Syr.* 1011. — Odleżeć się, dość poleżeć, uleżeć się, lange genug liegen. (*Ross.* отлежаться leżeniem do siebie przyjść). Gruszki leśne, potrzeba żeby się wprzód odleżały dobrze; a potym je w piecu suszyć. *Haur. Sk.* 73; *Boh.* zhnilčeti. ODLEŻAŁKA, i, *ż.*, uleżałka, gruszka leśna, która do używania być powinna piérwéj dobrze odleżałą. *Haur. Sk.* 73, wilde Birne, Knödel, Hutzel; *Boh.* hnilice, hniličkа; *Vind.* tepka, korofhiza; *Ross.* мякушка. ODLEŻAŁY, a, e, dosyć długo spokojnie leżący; *Vind.* obleshanu; ausgelegen, lange genug ausgerastet. Rola miękka, pulchna i odleżała, dobra do siewu. *Haur. Sk.* 22; cf. odłog. — §. Leżeniem nadwerężony, wund gelegen.

ODLICZYĆ, *f.* odliczy *cz. dok.*, Odliczać *niedok.*; *Boh.* odpočjsti, odpočtl, odpočtu; *Vind.* sefhteti; *Ross.* отчесть, отчитать, отчитывать, отсчесть, отсчту, отсчитывать *Eccl.* отчитаю, отчисляю; (cf. *Ross.* отличить, отличать rozróżnić *distinguere*, отличиться popisać się); licząc oddzielić, osobno wyliczyć, abzählen, abrechnen, aufzählen. (*Ross.* отлика różnica, отликій różny; cf. rozliczny).

ODLIGA, i, *ż.*, n. p. Błotniste na koło miejsca dla niepewnych częstą odligą lodów, broniły pewnego przystępu. *Nar. Hst.* 3, 219, odtajanie, roztajanie, das Auftauen; *ob.* Odwilż.

ODLIPAĆ, odlipa, *f.* odlipnie *med. dok.*, (*oppos.* przylipać), odlepiać się, odklejać się. *Włod.*; *Vind.* odhenjati; *Eccl.* отлипаетъ что; sich ableimen, los geben, nicht kleben bleiben; cf. odlepić; cf. odewstało.

ODLIZAĆ *cz. dok.*, Odliznąć *jednotl.*, lizaniem odjąć, ablecken; *Sorab.* 1. wotliznu, wodližu, wodližam; *Vind.* odlisati, odlisuvati (= wyłudzić).

ODŁOG, u, *m.*; *Boh.* aulehlé, aulehlina; (*Rag.* odlògh *allevatio*; *Ross.* отлога spadzista ziemia; отлогъ, отлогость pochyłość, spadzistość; отлагательство odwłoka); 1) odleżenie, odległość, das Abliegen, Entferntliegen, die Entfernung, Entlegenheit. Odłog, jak piasta odlega od swoich dzwonów, punkt od cyrkułu. *Petr. Et.* 107. Od Szachmata dla dalekiego odłogu miejsca, poźnych posiłków oczekawaćby wypada; *propter longinquitatem. Krom.* 779. Dla odłogu miejsc dalekich; *propter locorum intercapedinem. ib.* 434. — *Meton.* Odłog = odległa ziemia, odległy ziemi kawał, ein abgelegenes Land oder Erdreich. Większy ztąd tobie pożytek, gdy nas na ostatecznym ziemi odłogu zachowasz, *in extremo terrae angulo*, niż kiedybyś nas zupełnie wykorzenił. *Krom.* 459. W głębinach i odłogach leśnych; *in recessibus silvarum. Krom.* 58. — §. 2) *Oecon.* Odłog = niesprawianie ziemi, zaniechanie sprawiania roli. *Cn. Th.*, die Brache, das Brachliegenlassen. *Adverb.* Odłogiem, *Ross.* подъ паръ, brach. Odłogiem leży pole; odłogiem roli sztukę zostawić. *Cn. Th. Ross.* пашню оставать подъ паръ. U nas jeszcze w pół gruntów leży odłogiem, a na tych, które uprawiają, ledwie połowę odnoszą zysku. *Pam.* 83, 366. Leżały odłogiem opuszczone od wieśniactwa role. *Nar. Hst.* 6, 9. — *Meton.* Odłog = odłożysko = pole odłogiem leżące, das Brachfeld, die Brache, die Lehde, cf. lada, der Brachacker; *Boh.* aulehle, aulehlina; *Rag.* obloghl, ledina, prilòxina; *Carn.* olegza, (prelôg = nowizna, lada); *Vind.* praha, prashna gniva; *Dal.* plassa; *Ross.* пашня отставленная для отдыха подъ паръ, (перелогъ ugor). Te role, które przez rok lub dłużéj po oraniu abo zebraniu zboża w pokoju leżą; za owym odleżeniem ku odnowieniu przychodzą; dlatego je zowią odłogami, iż się ziemia taka odleżała. *Cresc.* 101. Odłog jest, gdy się ugor przez jaki rok lub więcéj nie przerabia; ale się zapuszcza na samorodne lub zasiane trawy. *Kluk. Rośl.* 3, 165. — §. 3) *Transl.* Odłogiem leżeć, odłożonym, odwleczonym, zaniedbanym być, (cf. pod ławą, w kącie); brach liegen, unbenutzt, aufgeschoben, an die Seite gelegt, vernachläßigt, unter die Bank geworfen seyn; (*Carn.* odlog; *Vind.* odlog, odklad, nadlog, odloshba, odloshik, odnafhanje; *Ross.* отлаганіе, отлагательство; *Eccl.* возлогъ odwłoka). Gdy ta rzecz była do sejmu odłożona, potym

odłogiem aż dotąd została. *Biel.* 550. Dni i noce na muzyce trawi, a insze zabawy odłogiem leżą. *Boh. Kom.* 1, 204. Miałem to dawniéj do druku podać; odłogiem to wszystko leży. *Falib. Dis. E.* Rozumowi odłogiem leżeć dozwalają. *Pilch. Sall.* 122. Leżał ten traktat odłogiem lat siła. *Gorn. Wł.* Niektóre prośby nasze odłogiem leżą; nie żeby skutku nie miały; ale żeby słusznego czasu były wysłuchane. *Birk. Kant. C b.* Daj się nam najeść; niechaj o téj śmierci mowa twoja odłogiem trochę będzie. *Birk. Gł. Kun.* 26. — *Activ.* Odłogiem puścić, odłogiem rzucić, odłogiem położyć, w *odłogę puścić = odkładać, zaniechać, zaniedbać; auf die Seite legen, aufschieben, liegen lassen, nicht achten. Wszystkie insze rzeczy na ten czas odłogiem puściwszy, prosto do Pomorzan pośpiesza. *Krom.* 132. Waśni spólne odłogiem położywszy, pomagajcie sobie przeciw spólnemu nieprzyjacielowi. *Biel.* 288. Postanowiono, iż jeśliby się wiele wojen w czasie jednym nacisnęło, aby insze tym czasem odłogiem rzuciwszy, na jednę wszystkie usiłki obrócić. *Krom.* 519. Tak lekce puścisz ludzkie języki w *odłogę? *Morszt.* 155.— *§ Wroć umarłego proszę, Co jeśli obecnie ujrzę, będzie mi mój bałwan odłogiem, A twój bóg bogiem. *Miask. Ryt.* 161. (odrzutem, ohidą, porzucę go). — *§. Bóg daruje z dobroci swéj, aby się *odłoga stała tym, którzy nieprawości czynili. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 67. (aby się ulżenie stało. 3 *Leop.*). ODŁOGOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, rolą odłogiem puścić, brach liegen lassen. Nie wszystkie grunta jednakowo potrzebują ugorowania i odłogowania. *Kluk. Rośl.* 3, 165. ODŁOGOWY, a, e, od odłogu, Brach=; *Boh.* přjložnj.

ODŁOIĆ *cz. dok.*, *fig.* odłoić kogo, skórę komu odłoić, należycie odgarbować, tüchtig abwichsen; *Ross.* отботать.

ODŁOMEK, mku, *m.*, odłamany kawałek, ułomek; *Boh.* zlomek; *Slov.* złomek; *Croat.* odlomek, odtèrsek; *Bosn.* ulomak, odçip; *Vind.* odfek, okerhek, druft; *Rag.* krixka, ukrixka, hvjella; *Ross.* отломъ, отломокъ, ломоть, ломтикъ, ломтище, (щебетешекъ odłomek kamienny); *Eccl.* оукроухъ, ломоть, участокъ; ein abgebrochenes Stück, ein Bruchstück. Odłomek od pałasza. *Gaz. Nar.* 1, 274, cf. obłam, obłamek. *ODŁOMIĆ, *ob.* Odłamać. ODŁOMNY, a, e, do odłamania, mogący być odłamanym, abbrechbar; *Vind.* odlomliu.

ODLOSOWAĆ, *f.* odlosuje *act. dok.*, losowanie dokończyć, ablosen, völlig zu Ende losen. Po odlosowaniu. *Nar. Tac.* 2, 312.

ODLOT, u, *m.*, odlatanie, odlecenie, der Wegflug, das Wegfliegen; *Ross.* отлетъ. Od ludzkiej psoty Zmykały bóstwa szybkiemi odloty. *Zab.* 15, 303.

ODŁOWIĆ *cz. dok.*, łowiąc odzyskać, lub też łowienie do końca odbyć; wieder abjagen, abfangen, das Jagen vollenden; *Vind.* odloviti.

ODŁOŻYĆ, *f.* odłoży *act. dok.*, Odkładać *niedok.*; *Boh.* odložiti, odkladati; *Slov.* odkładati, odkładam; *Sorab.* 1. wotkwaduyu, wodložim, wotwožam, wotlozu, wotwozuyu, wotložicž; *Sorab.* 2. wotpoložisch; *Carn.* odloshim; *Bosn.* odlosgiti; *Rag.* odloxitti, *Vind.* odloshiti, odlozhit, odlashati, odkladat; *Croat.* odlâsem, odlosilszem; *Ross.* отложить, отлагать, откладывать; §. 1. na bok, na stronę, osobno położyć, odchylić, weglegen. Nie umiał piórka odłożyć od ręki. *Birk. Sk. D b.* Poboczne gałązki obkrzesują się, i wiązka odkłada się na bok z warsztatu. *Jak. Art.* 1, 374. — *Hortulanor.* Odkładanie, sposób rozmnożenia drzew. *Kluk. Rośl.* 1, 109, das Absenken, Ablegermachen. — *Intransit.* Odkładać od lądu, odbijać, odpychać, odpierać, ablanden, vom Lande stoßen. Łodnicy już jadą od brzegu, odkładają. *Ern.* 14. W okręt wstąpi, i z lądu odłoży. *Mon.* 71, 224. Mnie ztąd potrzeba dalej w świat odłożyć. *Chrośc. Luk.* 247. (umykać). — §. Odłożyć sztych, cios, odbić, abschlagen, auspariren; n. p. Sztych nieuchronny i nieodłożony. *Kchow. Roź.* 2, 7. t. j. nieodłożny, nieodbitny, unausweichlich. — §. Odkładać na inszy czas, zwłaczać, odwłaczać, odraczać, auf eine andre Zeit verlegen, verschieben, aufschieben; *Sorab.* 1. podlěyscham. Mówili przyjaciele, aby się spowiedał, On wszystko jutro jutro kapłanom odkładał, Umarł on dojutraszek z swoim odkładaniem, Jeszcze o sprawiedliwość dziś wołają za nim. *Papr. Koł. O b.* Odłożenie, odkładanie, odwłoka *Ross.* отлаганіе. Nie odkładaj do jutra, gdy dobrze uczynić możesz. *Sk. Kaz.* 392. Wierz mi, nie mądrych dzieło, do jutra odkładać, Czyń dziś; co jutro ma być, bóg nie każe badać. *Kchow. Fr.* 49. Kto odkłada, ten żałuje. *Pot. Arg.* 79. *J. Kchan. Ps.* 100. Dla przyjaźni Wc Pana, odkładam to na inszy czas. *Teat.* 23. *d*, 48. Odkładają wszystko na ostatnią godzinę. *Mon.* 66, 70. Ode dnia do dnia pokutem odkładał. *Kulig. Her.* 176. To łzami, to prośbą, blizką śmierć odkładała. *P. Kchan. Orl.* 1, 105. Przynajmniej odłoż to na inszy czas. *Teat.* 23. *d*, 48. Elekcya była odłożona. *Teat.* 37, 93. Nie mogący być odłożonym, nie do odłożenia *Ross.* неодложный, непреложный; *subst.* непреложность. — §. 2. Odkładać kogo czego = oduczać, odzwyczajać kogo czego, einen entwöhnen, ihm etwas abgewöhnen. *Desuefacio*, odkładam kogo, oduczam. *Mącz. Desuesco*, odkładam się, odwykam. *Mącz. Desuetus*, odłożony, odwykły; *desuetudo* odłożenie, odwyknienie. *ib.* Jeśli zaraz przełomić nie możesz złego nałogu, odkładajże się po trosze. *W. Post. W.* 3, 257. Zbytecznie pije trunki, aż do tego punktu, że mu się od tego wstrzymać i odłożyć niepodobna. *Mon.* 69, 176. — §. 3*. Odkładać, odłożyć = składać, złożyć, ablegen, abstatten. Aby syn w sprawie ojcowskiej nie odkładał świadectwa. *Chełm. Pr.* 39. Niechaj do odkładania świadectwa nie będzie przypuszczony. *ib.* 38. Ktoby się na czas ustawiony z długu nie uiścił, niechaj sędziemu winę odkłada. *ib.* 139. t. j. odliczy, Strafgeld erlegen. *ib.* 41. *et* 134. Sędzia o swoję krzywdę, kiedy się swarzyli, Kazał wszystkie posadzać, że go nie uczcili, Winy kazał odkładać. *Papr. Koł. T* 3. Appellacyi gdy kto nie wygra, winę sędziemu *przepada, i nakłady odłożyć powinien. *Szczerb. Sax.* 13. ODŁOŻYSKO, a, *n.*, odłog, pole odłogiem leżące, das Brachfeld. Chłop niektóry orać szedł nowe odłożysko, Chcąc aby mu w pożytku było pole wszystko. *Papr. Koł. R* 2.

ODŁUBAĆ, *f.* odłubie *cz. dok.*, w około podłubać, rund um bepuhlen; (*Eccl.* обваяю, обдлубую *circum sculpo*).

ODLUD, u, *m.*, ODLUDNIA, i, *ż.*, miejsce od ludzi oddalone, einsamer Ort, fern von Menschen. Muzy, arf waszych wdzięk po Marsowym trudzie, Ukaja słuch Cezara w Pierskim odludzie. *Hor.* 2, 42. *Nar.* (*Pierio antro*). Po stepach tylko i odludniach chodził. *Zab.* 16, 117. *Nar.* ODLUDEK, dka, *m.*, od ludzi stroniący, ein Menschenscheuer; *Sorab.* 1. famszétk; *Vind.* bresludnik, odluden zhlovek; *Ross.* отшельникъ, необходительный, непогребенный мертвецъ; *Eccl.* отъходьникъ. Wszystkie uciechy mają w kompanii gusty, Miłość tylko odludek, i kąt lubi pusty. *Pot. Arg.* 753. Spytany, czemu tam sam siedzi, jak odludek? *Pot. Jow.* 119. Ty odludku w ponurych gdzieś myślach zagrzęzły, Żadnemi się ze światem nie chcesz łączyć węzły. *Zab.* 2, 275. *Nar.* Święty odludek, jakbyś natury Powszechnéj nie miał być synem, Nie dawaj cnocie barwy ponuréj. *Zab.* 13, 245. *Nar.* — *Femin.* ODLUDKA, i, die Menschenscheue. Chcą, żeby żony ich żyły, jak odludki jakowe. *Teat.* 34. c, 27. ODLUDNOŚĆ, ści, *ż.*, oddalenie od ludzi, samotność; *Vind.* bresludnost, odludnost, olebnost; *Ross.* отшельничество; die Menschenleere, die Einsamkeit, Entfernung von Menschen. Owa odludność w puszczach Tebaidy Pawła. *Kras. Pod.* 2, 153. Odludność mu milsza była, niżeli życie między ludźmi, ile dworskiemi. *Sk. Żyw.* 2, 349. ODLUDNY, a, e, samotny, einsam, menschenfern, menschenscheu; *Vind.* odluden, ludobojezhen; *Ross.* нелюдимый, отшельничій, отшельническій.

ODŁUDZIĆ, *f.* odłudzi *act. dok.*, Odłudzać, *niedok.*; *Boh.* odlauditi; odwabić, odmamić, weglocken, ablocken. Marne czaczka, którémi świat ludzi odłudza. *Pot. Zac.* 31. Krąży dyabeł, jako lew, łowiąc a szukając, aby którą owieczkę odłudził albo odstraszył od stada. *Rej. Post. X* 3. Nie światu, bogu trzeba liczbę dać, bo ludzi, Co tylko na twarz patrzą, lada czym odłudzi. *Pot. Zac.* 120.

ODŁUPAĆ, *ODŁUPIĆ, *f.* odłupie *act. dok.*, Odłupować *niedok.*, *praes.* odłupuje; *Boh.* odlaupiti, odlaupnauti; a) odszczepać, abspalten, *fissura facta avellere. Cn. Th.* b) Odłupować co, od ściany odbijać, oddzierać, abreißen, losreißen. Gospodarz wziął siekierę, a zamek odłupił, A skoro go zepsował, w kąt zaraz zarzucił. *Papr. Koł. E* 2. — §. Odłupić n. p. jabłko = obierać, z łupin obierać, *Boh.* odlupowati, odlaupati; *Vind.* odlupiti, odskorjati; *Croat.* odluplyújem; *Ross.* облупить; abschälen. Gdy konopie odmokną, skóra się wnet da odłupić. *Cresc.* 192. ODŁUPEK, pka, *m.*, odłupana sztuka, etwas Abgespaltenes; (*Croat.* olùpek; *Vind.* lup, odlup = odłupiona łupina czyli skórka; od rzep luplenize).

ODŁUSZCZYĆ, *ODŁUŻYĆ, *f.* odłuszczy *act. dok.*, Odłuszczać, Odłuskać, *niedok.*, z łuszczyn obierać, wyłuszczać, abhülsen, aushülsen, abschlauben. (*Vind.* odlushiti, dolslushiti, odluskati, odskorjati, odrobiti orehe). Odłuszczać groch. *Włod.* Groch nieodłużany, żywot puszy. *Syr.* 1031. W skok grochu mu odłuży, i jeść każe z słoniną. *Pot. Jow.* 126. Garść jęczmienia otłuczonego i z łupin ochrostanego, odłużyć go i w wodzie warzyć. *Syr.* 969. Polewka z bobu odłużonego. *Spicz.* 233. Odłuskać ryby, abschuppen; *Vind.* lusko odstergati, ribjo skorjo odernkati, fhlepati, odluskuvati.

ODLUTOWAĆ, *f.* odlutuje *act. dok.*, zlutowane rozłączyć, auflöten. *Replumbare*, odlutować, *odpojać. *Macz.*

1. ODŁUŻYĆ, *f.* odłuży *act. dok.*, Odłużać *niedok.*, ługiem odmyć, mit Lauge abwaschen, ablaugen, *fig.* Obejrzy się nań Jezus, a Piotr nie mogąc znieść dłużéj Gorzkiemi łzami grzech swój natychmiast odłuży. *Pot. Zac.* 57.

2. ODŁUŻYĆ, *ob.* Odłuszczyć.

ODŁUŻYĆ *cz. niedok.*, ze wszystkiem zadłużyć, mit Schulden belästigen, ganz verschulden; (*Vind.* obdoushiti). Odłużony, *Sorab.* 1. wóbdówżené; *Ross.* одолженный; (cf. одолжительный obowięzujący, одолжитель).

ODMACH, u, *m.*; *Ross.* отмахъ, отмашка; zamach uderzającego, das Ausholen um zu schlagen, der Ansatz, die Ausholung, der Hieb. Widząc, że sieką, rąbią bez odmachu, W ten czas się prawdziwego nabrała przestrachu. *Petr. Hor. F* 4. Jednym go zwaliła odmachem. *Nar. Dz.* 3, 190. *Zab.* 12, 244. — *Transl.* Iż tak mam mówić prostym odmachem. *Klon. Wor.* 81. t. j. prosto brnąć, wbrew, bez ogródek, nie ochylając, grade heraus. — Bez odmachu odpowiedział. *Gorn. Dw.* 164. jak z bicza, bez zastanowienia, ohne anzustehen. Ale to nie może być inaczéj, brachu! Musimy się skosztować bez wszego odmachu. *Papr. Koł. D* 3 *b.* (bez odkładu). Potrawy zakazane, teraz bez odmachu jedzą. *W. Post. W.* 3, 251. bez skrupułu. ODMACHNĄĆ, *f.* odmachnie *intr. jedntl.*, Odmachać *niedok.*, z boku na zamach się zanosić, ausholen, um zu schlagen, um zu werfen; *Ross.* отмахнуть, отмахивать, odciąć jednym razem.

ODMAGLOWAĆ *cz. dok.*, odbyć maglowanie, abmangeln; *Ross.* откатать, откатывать.

ODMALOWAĆ, *f.* odmaluje *act. dok.*, Odmalowywać *frequ.*; malowaniem oddawać co, wyobrazić, abmahlen; *Sorab.* 1. wotmolewacž, wotmoluyu, (wotmolwano obraz); *Croat.* ismalati; *Vind.* obrasati, dolobrasati, obrasuvati, podobuvati, napodobuvati; *Dal.* izszlikovati, izszlikujem; *Ross.* списать, списывать, *propr. et fig.* Ponieważ jéj dobrze nie znasz, więc ci ją dokładnie odmaluję. *Teat.* 38, 80. opiszę, schildern. Tak brzydko był w oczach każdego odmalowany, że się oddalić musiał od dworu. *Mon.* 65, 368. (cf. czernić). O jakom ja Sesostra przeciwnemi farby sobie odmalowywał. *Jabł. Tel.* 31. wystawiał.

ODMAMIĆ, *f.* odmami *act. dok.*, Odmamiać *niedok.*; *Rag.* odmamiti; *Bosn.* odmamiti, zavesti; *Croat.* odmamlyújem; *Ross.* отманить, отманивать, уманить, уманивать, сманить, сманивать: odwabić, odłudzić, ablocken, weglocken; *Ross.* отманка odwab, das Weglocken, odmamienie. ODMAMICIEL, a, *m.*; *Croat.* odmamitel; der Ablocker.

ODMARKOTAĆ, *f.* odmarkoce *intr. dok.*, Odmarkotywać, *niedok.*; *Sorab.* 1. wotmorkotam; odwarkać, *odwrykać, odmruknąć, odgadać, wiederbelfern. *Cn. Th.*

ODMARSZCZYĆ, *f.* odmarszczy *act. dok.*, Odmarszczać *niedok.*; (*Bosn.* odmrrisiti); wyciągać zmarszczki, *erugare. Macz.*, entrunzeln.

ODMARZNĄĆ, odmarzł, *f.* odmarznie, *med. jedntl.*, Odmar-

zać *niedok.*, z przemrożenia odpaść, odmrożonym być; *Vind.* odsmersnuvati; *Ross.* отмерзнуть; abfrieren, erfrieren und abfallen. Jeleń gałęziste rogi swoje co rok porania, iż mu odmarzają. *Sienn.* 282. Odmarzły *partic.*; abgefroren.

ODMATAĆ, *ob.* Odmotać. ODMAWIAĆ, *ob.* Odmówić.

ODMĘT, u, *m.*; *Boh.* směsyce, mrchanice, pleticha; *Croat.* zmútnya; *Dal.* zmetnya; *Rag.* smûchja; *Bosn.* smechja, smuchja, smutgna, (cf. *smętek, smutek*); *Ross.* мятежъ, возмущеніе, сумятица; *Eccl.* смута, мятежь, мятежность, мятеженіе; zamącona woda, zamęt, *propr. et fig.*, trübes Wasser, getrübtes Wasser. W odmęcie ryby łowić, *in turbido piscari*, im Trüben fischen. *Cn. Ad.* 1227. *Rys. Ad.* 70. *Pot. Pocz.* 32. *et* 636. (cf. węgorze w zamęcie łowią). Każdy w odmęcie sobie łowić umie. *Teat.* 48. *b*, 28; (*Croat.* koi love v mutnoy vode, vszakojachkeh rib nahode). — Ciało psuje się, gnije i uchodzi w odmęt czyli chaos, z którego nowe rodzą się ciała. *Mon.* 75, 76. — Nikt mnie nie zna, siedzę jak w odmęcie. *Jabł. Tel.* 27. jak za zasłoną.

ODMIA, i, *ż.*, odętość, Aufgeblasenheit, etwas Aufgeblasenes. Wiszą żagle; zkąd tylko Zefir kołowrotem kinie, Czyniąc anfrakty, odmie i kobiele. *Pot. Arg.* 469.

ODMIAŁ, u, *m.*, odbrzeżna miałkość; (*Ross.* отмѣль hak piaszczysty w wodzie, eine Sandbank); die Uferuntiefe, der Ufersand. Gdy staw odmiału żadnego prawie nie miał; cały więc ciężar wody wspierał się na grobli. Dałem więc odmiał tym kształtem, iż od grobli piasek i namuł spadkiem nieznacznym coraz w staw idzie. *Kras. Pod.* 1, 174.

ODMIANA, y, *ż.*; *Boh.* odměna; *Vind.* ozhredba, zhredba; *Ross.* отмѣна; §. 1. przemienianie, die Veränderung, Abwechslung. Nic tu trwałego, wszystko odmianie podlega. *Zab.* 4, 6. *Kobyl.* Świata odmiana Niewyrozumiana. *Bratk. B* 4. Niewiastom odmiana przyzwoita. *Boh. Kom.* 4, 171. (t. j. odmienność). Słońce biegiem swoim czyni odmiany w roku, to jest, wiosnę, lato, jesień i zimę. *Otw. Ow.* 53. (części roku). Koń bez odmiany = bez plamy, jednéj maści, ohne abwechselnde Farbe, ohne Flecken, einfarbig. Konia bez odmiany oddać, z jedną sobie chować, ze dwiema przyjacielowi, ze trzema nieprzyjacielowi, a ze czterema przedać. *Rys. Ad.* 28. — Odmiana, odmienienie się, lozowanie się, Abwechselung, Ablösung, Wechsel. Zacznij Dameto, potym Menalko w przemiany Nócić będziesz, lubią Muzy te odmiany, *alterna. Nag. Wirg.* 494. — Odmiana = zbiór rzeczy od innych się różniących, cf. gatunek, rodzaj, Varietät, Untergattung. Układ roślin dzieli się na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaje *genera*, gatunki *species*, odmiany *varietates*. *Bot. Nar.* 144. — *Theol.* Zacharyasz był z odmiany Abiowej, a żona jego z córek Aaronowych. *Budn. Luc.* 1, 5; von der Ordnung Abia. *Luth.* Gdy on służył w porządku odmiany swej przed bogiem. *ib.* §. 2. Odmiana; *Boh.* odměna = odpłata, nagroda zamienienia, zapłata, nagroda, die Vergeltung, der Ersatz, der Lohn. Przysądził sobie cesarz winnicę, a panu jej odmianę jaką dał. *Sk. Żyw.* 60. w ODMIANKI *adverb.*, w alternatę, abwechselnd, *invicem per vices. Mącz.*, lozując się, naprzemiannie. ODMIANIEC, ńca, *m.*, zmiennik, odmieniec, przekińczyk, odmienny człowiek, ein Veränderlicher. Ty odmiańcze winny Lekszy od wiotchej trzciny. *Hor.* 2, 85. *Nar.*

ODMIAR, u, *m.*, ODMIARA, y, *ż.*, a) odmierzenie, das Abmessen. Zwrót swój obiecał, na który czas odmiara zboża wojsku przypadła. *Warg. Cez.* 145. — b) Odmiar, nagroda, wet, powetowanie, der Lohn, die Belohnung, Vergeltung. Na kark oprawcy ciało się waliło, aby gdy innym nie mogło odmiarem, Z mym przynajmniej mściło się ciężarem. *Chrośc. Luk.* 39. Muzy darem Rozniosłeś sławę Augusta, August cię Muzy odmiarem Podaje w potomne usta. *Zab.* 12, 31. *Kniaź.*

ODMIATAĆ, ODMIOTAĆ, ODMIATOWAĆ, *ob.* Odmieść.

**ODMIAT, u, *m.*, odrzucenie; *Croat.* odmet; Zurückwurf, Abweisung. Upodobaj, co raczysz, odmiatu nie będzie, *repulsa. Żebr. Ow.* 30.

ODMIĘCZ, y, *ż.*; *Boh.* odměk albo oblewa; gih, odgiženj; *Vind.* jug, juh, jushje; *Carn.* odmeka; *Ross.* таль, оттепель, отдаетъ, отдать, изморозь; wilgoć po mrozie, gdy puszcza, odwilż, rozciecz; Thauwetter. Po gwałtownym mrozie, pospolicie bywa odmięcz. *Gorn. Wl. D b.* Sklepy takie nietrwałe, dla słonéj wilgoci w nich, która na odmięcz albo i na plutę zawsze odwilgnie. *Cresc.* 35. ODMIĘKCZYĆ, *f.* odmiękczy *act. dok.*, Odmiękczać *niedok.*; *Boh.* odměkčiti; *Carn.* odmekujem; *Vind.* goromezhiti, gorsmehkuvati; *Bosn.* odmeksejati; *Croat.* odmekchàvam; *Ross.* умягчить, умягчать; miększym uczynić, erweichen, weich machen. Wilgoć odmiękcza, a ogień zagrzewa *Rej. Wiz.* 152. Ocean wszystkę ziemię okrążył, tak iż ją ze wszystkich stron odmiękcza i odwilża. *Biel. Św. E* 3 *b.* Bóg serce tyrana strumieniem łaski odmiękczył stwardziałe. *Wad. Dan.* 48. Umiał biskup i tych, którzy byli niemiłosierni, do jałmużny przywodzić, i serce ich odmiękczyć. *Sk. Żyw.* 65. Nauka w nas srogość odmiękcza, tak iż nikt z przyrodzenia srogim tak bardzo nie jest, któryby się ubłagać a odmiękczyć nie dał, by tylko nauki naśladować chciał. *Kosz. Lor.* 13 *b.* Staraj się, byś przykre napomnienia pięknemi a łagodnemi słowy ubłagał a odmiękczył. *Kosz. Lor.* 49. ODMIĘKNĄĆ *f.* odmięknie *neutr. jedntl.*, Odmiękać *niedok.*; *Boh.* odměknauti, odgihnauti; *Bosn.* odmeknuti; *Ross.* отмякнуть; miękczejszym się stać, erweicht werden, weicher werden. W ciepłéj wodzie nogę namoczywszy, gdy nagniotki odmiękną, dobyć je nożykiem. *Perz. Cyr.* 2, 287.

ODMIENIACZ, a, *m.*, co odmienia, der Veränderer, Wechsler; *Sorab.* 1. wotměnik, peneżnik; *Eccl.* торжникъ. Odmieniacz pieniędzy, zamieniacz, monetnik, kambierz, przekupień pieniędzy. *Cn. Th.* der Geldwechsler. ODMIENIALNY, a, e, mogący być odmienionym, zamienionym, verwandelbar, verwechselbar, vertauschbar. Pieniądze środkiem są odmienialnych rzeczy. *Petr. Et.* 345. ODMIENIĆ, *f.* odmieni *act. dok.*, Odmieniać *niedok.*; *Boh.* odměniti, odměnowati, odstřjdam; *Sorab.* 1. wotmenicž; *Vind.* odmeniti, podrugazhiti, ozhrediti, zhrediti; *Bosn.* odminiti; *Ross.* отмѣнить, отмѣнять, измѣнить, измѣнять; inszym

robić, inaczyć, w insze przerobić, ändern, verändern, abändern. Szatan o to się stara, aby człowiekowi zaćmił, zinaczył, odmienił, zfałszował prawdziwą znajomość pańską. *Wiśn.* 311. Przeklęty, ktoby moje ustawy odmienił, abo im przyczyniając, abo ujmując. *Baz. Hst.* 239. Tak się ujrzeniem onego trupa odmienił, iż się stał jakoby inszy. *Sk. Żyw.* 2, 245. Wszystkie się rzeczy odmieniają, Jedne narody rosną, drugie upadają. *Otw. Ow.* 626. Nie jest to sromota, jako się odmieniają rzeczy, tak i radę naszę odmieniać. *Gorn. Sen.* 319. Odmienić myśl, zdanie *Ross.* отдумать, отдумывать. Z gruntu odmienić sposób życia; to zacząć czynić, czegośmy nie czynili; a przestać tego, cośmy mieli dotąd w używaniu. *Teat.* 28, 6. Wszystko bóg odmienić może. *Rys. Ad.* 71. Czasy się odmieniają, z czasami i ludzie. *Zabł. Z. S.* 62. *nos mutamur in illis.* Mienią się lata, noc za dniem żenie, Ja się w miłości mej nie odmienię. *Karp.* 4, 4. Odmieniać się w obyczajach, odmieniać obyczaje w lepsze abo gorsze. *Cn. Th.* (moralnie lepszym abo gorszym się stać, niż przedtym). Nie odmieniaj się, jako marzec na wiosnę, gdzie jednego dnia będzie i deszcz, i jasno i krupy. *Rej. Zw.* 24 *b.* Mój pan jak miesiąc się odmienia. *Teat.* 35. *b*, 141. Służący panów odmieniają, jak suknie. *Teat.* 19, 89. t. j. służbę odmieniają, sie verändern den Dienst. Co sześć tygodni, to służbę odmienia. *Teat.* 4. *b*, 30. Stan odmienić. *Teat.* 2. *b*, 4. żenić się, abo iść za mąż; cf. postanowić się, seinen Stand verändern. Odmieniać talerze. *Teat.* 23. *b*, 83. insze talerze na stół dawać; die Teller wechseln. Ten cesarz urzędników, których jego przodkowie ustawili, *zodmieniał. *Biel. Hst.* 189. (złożył i inszymi lózował). — Sardanapalus odmieniał twarz sobie farbami. *Weresz. Reg.* 46. pstrzył, bunt machen, bunt färben. — Odmienić w co = przeobrażać, przeistoczyć, obracać w co, verwandeln. Odmieniła się pszenica w kąkol. *Birk. Syn. Kor. B* 2 *b.* Śmiech się w płacz, wesołość w smutek, żart w łzy odmienia. *Teat.* 42. *d.* — Odmieniać się w co, niejednostajnie jednego się trzymać, n. p. Wolimy my starożytności się trzymać, niżeli za twoją idąc radą, coraz w nowe zwyczaje cerkiewne, by kucharz w potrawy się odmieniać. *Pim. Kam.* 70. — Odmieniać pieniądze, przemieniać, zamieniać, Geld wechseln. Monetarze drobną a prostą monetę za wielką odmieniali. *Sekl. Joan.* 11. Urzędnik powinien owcom piątno dać, dla nieodmienienia skór, gdy co zdechnie. *Haur. Ek.* 72. (żeby nie były zamienione). ODMIENIEC, ńca, *m.*, odmianiec, zmiennik, przekińczyk; ein Veränderlicher, ein Unbeständiger. Małoby uczyniło pożytku, począć żyć w dobréj wierze, gdzieby w tym zacżątku człowiek miał ustać, a odmieńcem być. *Gil. Post.* 208 *b.* Odmieńcy dwa razy tracą, a wzgardę z obu stron odnoszą. *Nar. Hst.* 7, 246. Łakomy, gniewliwy, odmieniec, stracił sławę rostropności i powolności. *ib.* 7, 186. Wprowadzoną do Ruskich xięstw religią, odmieniec Daniel wyrugował. *ib.* 5, 49. (odszczepieniec). *Zimor. Siel.* 225. Odmieniec Proteusz, *ambiguus. Żebr. Ow.* 27. ODMIENNIK, a, *m.*, ODMIENIKWIAT, ziele, *tripolium*, trzy kroć przez dzień kwiat swój ma odmieniać, poranu biały, w południe szarłatny, wieczor czerwonobrunatny, Tripelkraut, Seesternkraut. *Syr.* 584. ODMIENNY, a, e, ODMIENNIE *adverb.*; *Boh.* měnitedlný, wrtkawý, (odměnny wzajemny, *mutuus*); *Vind.* vertlivu; *Ross.* измѣняемый, измѣнный; (отмѣнный osobliwy, wyborny, różny); *Eccl.* вращный, перемѣнѣ подлежащій; niestateczny, veränderlich. Proteusz nie mógł być odmienniejszy, jako ci w stroju swym młokosi. *Opal. Sat.* 115. Odmienne i z sobą walczące myśli i skłonności miał. *Sk. Dz.* 304. Odmienny w myśli, *Ross.* раздумчивый; *Eccl.* волевращный, который по воли своей перемѣняется. Powietrze nieodmienne, *aër fixus*, które w ciałach znajduje się. *Os. Fiz.* 213. — §. Barany odmiennéj barwy i srokate. 3 *Leop. Genes.* 30, 35. (pstre i nakrapiane). — §. Odmieniony, inszy, verändert, anders. Nie poznali go, tak się stał odmiennym. *Chrośc. Job.* 15. ODMIENNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* wrtkawost; *Ross.* измѣняемость, (отмѣнность wyśmienitość, osobliwość); niestateczność, die Veränderlichkeit. Nic na ziemi trwałego, wszystko odmienności podlega. *Zab.* 12, 233. Uważaj odmienność fortuny, jako się ona dziwnym kołem toczy. *Rej. Zw.* 66.

ODMIERZYĆ, *f.* odmierzy *act. dok.*, ODMIERZAĆ *niedok.*; *Boh.* odměřiti, odměřowati, změřiti; *Sorab.* 1. wodmiriu, wodmirim, wotmiřam; *Vind.* odmeriti; *Croat.* odmerjam; *Hung.* elmérem; *Ross.* отмѣрить, отмѣрять, отмѣривать, отмежевать, отмежевывать, измѣрить, измѣрять; *Eccl.* возмѣряю; 1. odbyć mierzenie, do końca wymierzyć; abmessen, völlig abmessen. Czas odmierzenia zboża przychodzi. *Warg. Cez.* 11. Kmieć, gdy kędy zboże odsyłają, powinien na to korzec swój dla odmierzenia pewnego wziąć. *Haur. Ek.* 23. *ob.* Odmiara. — 2. Odmierzać komu, nazad mu oddając = odwetować mu, nagradzać mu, oddawać komu; einem zurückmessen, wieder vergelten. Tąż miarą, którą mierzycie, będzie wam odmierzono. *Sk. Kaz.* 273. *Leop. Math.* 72; *Sorab.* 2. f kakeju měru tü měrisch, f takeju bužo tebě faszej merone. Jak kto namierzy, zaraz mu odmierzy. *Mat. z Pod. B* 1. Jaką my piędzią drugiemu mierzemy, Tak odmierzaną i my odbierzemy. *Jabł. Ez.* 112. *Teat.* 35. *b*, 40. Szczęśliwy, któryć odmierzy złości, Coś niemi trapił nas bez litości. *Ryb.Ps.* 274.

ODMIEŚĆ, odmiotł, odmietli, *f.* odmiecie *act. dok.*, ODMIATAĆ, ODMIATOWAĆ, ODMIOTAĆ *niedok.*; (*Ross.* отместь, отметать *deverrere*, отметать, отметывать *dejicere*; *Boh.* odmesti *deverrere*; *Rag.* odmetnuti *ejicere*, *excludere*; *Sorab.* 1. wodmetu *deverro*); a) odrzucać, wegwerfen, verwerfen, *fig. et transl.* Przemożeni od naszych, poszli, odmiotawszy od siebie broni. *Biel.* 160. Wypadła, jeszcze głowy swej nie doczesawszy, Tylko włosy tam i sam z czoła, *zodmietawszy. *Otw. Ow.* 447. z czoła odgarnąwszy; sie hatte die Haare sich aus dem Gesichte gestrichen. Nie odmiatajże mnie od swéj oblicznośći, Ani bierz ode mnie ducha swej mądrości. *J. Kchan. Ps.* 75. (nie oddalaj. *Karp.* 5, 142); verwirf mich nicht von deinem A. Chcesz, umiesz ratować, Nie chciejże nas odmiatować, Gdy cię wzywamy. *Kanc. Gd.* 272. Odmiatał nieprzystojny warunek. *Hor.* Libertyn odmiata xięgi pi-

sma ś. *Bals. Niedz.* 1, 112. Proroki, jakoby nie mówili duchem świętym, odmiatał. *Sk. Dz.*, *ob.* Obmiot. — b) Żołądek odmiata = odbija, odrzuca, der Magen stößt auf. Kwaśne odmiatanie żołądka i odrzyganie. *Syr.* 410. Odmiatowanie żołądka. *ib.* 451. — §. Odmieść, odmiatać miotłą, skrzydłem; abkehren, wegkehren mit dem Besen, Flederwische, i t. d. *Vind.* odhuliti, obhuliti, obtinshati, obhusati.

ODMIESZAĆ *cz. dok.*, nawzajem pomieszać, wieder mischen. W kubku, w którym on wam mieszał (wino), odmieszajcie jemu dwojako. 1 *Leop. Apoc.* 18, 6.

ODMIESZKAĆ *med. dok.*, mieszkając odbyć, abwohnen; *Ross.* зажить, заживать.

ODMIGĘBA, y, *m.*, *labeo*, który wielkie wargi ma, gęba. *Macz.*, der ein großes Maul und große Lippen hat; (gębat, pucek). Policzki nadymać jedno dudom należy, abo owym odmigębom. *Eraz. Ob. a.*, *ob.* Odmopysk.

ODMIŁOWAĆ, *f.* odmiłuje *act. dok.*, 1) nawzajem kochać, wieder lieben. Umiłował ciebie bóg przed stworzeniem świata, przy stworzeniu świata, przy odkupieniu i poświącaniu; nie będzieszże chciał odmiłować takiego miłośnika twego? *Hrbst. Nauk.* K 5. — 2) Miłowaniem odciągnąć, durch Liebe ableiten, abwendig machen. Gniewała się Medea, iż córka Glauka odmiłowała jéj Jasona, i ślub z nim brała. *Petr. Hor.* 2, O b. Małoż jeszcze na tym masz, żeś mi odwabiła i odmiłowała męża? 1 *Leop. Genes.* 30, 15.

ODMIOT, u, *m.*, §. 1. *Activ.* odmiotanie, odrzucanie, das Wegwerfen, Verwerfen; das Abschlagen eines Ansuchens. Jeśli odmiot w prośbach naszych uznamy, *repulsa. Krom.* 625. Kogo czysty prawdziwej blask otacza cnoty, Nie zna on, co są gminne łaski lub odmioty. *Hor.* 2, 12. *Nar. virtus repulsae nescia sordidae.* Toć żadnéj nie będzie różnicy, czyli Kato buławy dopnie, czyli odmiot odniesie? *Pilch. Sen.* 2, 164. Bezpiecznie króla o to, co chce prosi, A odmiotu swym prośbom nie odnosi. *Groch. W.* 264. *Zimor. Siel.* 319. Dałeś mu czego pragnął; a oczkolwiek prosił, W żadnej rzeczy odmiotu nigdy nie odnosił. *J. Kchan. Ps.* 27. Kandydaci zuchwali, i niecierpliwi odmiotu. *Petr. Pol.* 459. Powaga z niższych odmiotem nie ma tam miejsca, gdzie skromność panuje. *Zab.* 11, 123. — §. 2. *Passiv.* To co odrzucają, odrzutek, wymiot, brak, Auswurf, Ausschuß, Auswürfling. Bóg jednych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem; innych pszenicą abo żytem. *Chrośc. Job.* 3. Lekkich tych ludzi mają za odmiot podły narodu ludzkiego. *Mon.* 69, 1038. Przemysł wszystkotworny, co się być odmiotem Gniewnéj zdało natury, czystym barwi złotem. *Nar. Dz.* 1, 156. Miedziane żużele abo odmioty w hutach miedzianych. *Cn. Th.*, Schlacken. Odmioty piecowe, *cadmia fornacum. Kruml. Chym.* 374. Czy snać mdłym nas i gnuśnym poczytasz odmiotem? *Zab.* 15, 13. *Kniaź.*

ODMŁADZAĆ, *ob.* Odmłodzić.

ODMLEĆ, *f.* odmiele, *cz. dok.*, mełcie odbyć, abmalen, das Malen (in der Mühle) vollenden; *Ross.* отмолоть, отмелю.

ODMŁÓCIĆ *cz. dok.*, odbyć młócbę; nawzajem pomłocić, odrazić, odbić, abdreschen; *Vind.* odmlatiti, gorsmlatiti, gorpomlatiti; *Ross.* отмолотить, отмолачивать.

ODMŁODEK, dka, *m.*, ODMŁODŹ, i, *ż.*, odrostek, neuer Anwuchs, Sprosse. Drzewo to rozpuściło latorośli swe aż do morza; a do rzéki odmłodki jego. *Budn. Ps.* 80, 11. Sadzenie pigwy bywa, odrywając odmłodzi, które się puszczają od korzenia. *Cresc.* 412. Uważać trzeba, aby się odmłodzi, które wilki albo bękartami zowią, od korzenia nie puszczały. *Cresc.* 675. ODMŁODNIEĆ, odmłodniał, *contract.* odmłodł, *f.* odmłodnieje *neutr. dok.*; (cf. *Boh.* omladit se, *frondescere*); *Boh.* omládnauti, omladiti; *Sorab.* 1. womodźam; *Carn.* pomladujem se; *Rag.* pomladiti se, omlâditi se; *Croat.* omladujèmsze; *Eccl.* помладѣти, помолодѣть; odmłodzić się, do młodości się wrócić, wieder jung werden, *propr. et fig.* Odmłodnienie twarzy. *Teat.* 35. *b*, 45. Widział go tłustym i zdrowym, zgoła odmłodniałym. *Jabł. Tel.* 195. Odmłodniał, ożył. *Cn. Ad.* 767. *Redivivus*, odnowiony, odmłodły. *Macz.* Tego roku między Bolesławem a Sasami wojna znowu odmłodła. *Krom.* 276. t. j. odnowiła się, wurde erneuert. ODMŁODZIĆ, *f.* odmłodzi *act. dok.*, ODMŁODZAĆ *niedok.*, młodość wrócić, verjüngen. Wódka na odmłodzenie baby staréj, aby się zdała we 20 latach. *Śleszk. Ped.* 55. Wenus umyśliła odmłodzić Anchizesa. *Otw. Ow.* 370. Medea chciała ziołmi odmłodzić starego Ezona. *Kulig. Her.* 127. Wąż się odmładza, zrzucając starą skórę. *Teat.* 28. *b*, 110. (t. j. lini się). Gdy się już gałązka drzewa odmłodzi, i liście się puści, wiecie, że już blisko bywa lato. 1 *Leop. Math.* 24, 32. — *Transl.* Odnowić, erneuern. Wszelkiego uczynku grzecznego ozdoba, z częstego wspominania sama się odmładza. *Warg. Wal.* 143. Odmłodzona między stanem duchownym a świeckim o dziesięciny niezgoda. *Krom.* 362. ODMŁODZICIEL, cf. odnowiciel; *Rag.* pomladìtegl.

ODMOCZYĆ, *f.* odmoczy *act. dok.*, Odmaczać *niedok.*, mocząc odświeżyć, odkropić; *Ross.* отмочить, отмачивать; (отмачиваніе, отмочка); mit Nässe erfrischen, anfeuchten. Dzionek mamy jasny; deszczyk odmoczył; byłaby dobra oraczka. *Teat.* 52, 9. ODMOKNĄĆ, *f.* odmoknie *neutr. jedntl.*, Odmakać *niedok.*; *Boh.* odmoknauti, odmokati; *Ross.* отмокнуть, отмокать; moczeniem odmiękczyć, durch Einweichen erweichen, eingeweicht werden. Gdy konopie odmokną, skóra się wnet da odłupić. *Cresc.* 192.

ODMODLIĆ *cz. dok.*, modlenie odbyć, zu Ende beten, ausbeten, abbeten; *Eccl.* отмоляю; *Ross.* отмолить.

°ODMOPYSK, a, *m.*, żaba; *Graec.* φυσίγναθος. *Przyb. Batrachomyomach.*, der Pausbäckler; *ob.* Odmigęba.

ODMORSKI, a, ie, od morza daleki, nieprzymorski, lądowy, śrzodziemny, *mediterraneus. Cn. Th.*, fern vom Meere; auf dem festen Lande belegen. ODMORZE, a, *n.*, od morza odległość, *mediterraneum. Cn. Th.*, die Ferne vom Meere. Odmorze, kraj odległy od morza. *Włod.*

ODMOTAĆ, *f.* odmota *act. dok.*, Odmatać *niedok.*; (*Sorab.* 1. wodmottam; *Vind.* odmotati, dolsmotati; *Croat.* odmotávam; *Bosn.* odmotati, odvitti; *Rag.* odmotatti); odplatać, odwikłać, herauswickeln, herauswirren, aufwirren, auflösen. Ach! kto mię z srogich zawikłań odmota! *Teat.* 44. *b*, 83.

ODMOWA, y, *ż.*, odmówienie; 1. odpowiedź, die Gegenrede, die Antwort, die Erwiderung. Byłbym w naleganiach

żywszym, gdyby ona wolniejszą była w odmowach. *Węg. Marm.* 3, 55. To rzekłszy Merkuryusz, nie czeka odmowy, Lecz zarazem od niego zniknął. *A. Kchan.* 97. Byłem jako głuch, abo ten, co dotknion słowy, Nie ma nieszczęsnéj w uściech odmowy. *J. Kchan. Ps.* 54. (jak niemy. *Karp.* 5, 104). — *Jurid.* Odmowa = replika, die Replik, die Gegenrede. Rękojmiemu godzi się używać wszystkich obron prawa, i wszystkich odmów, odporów, których miał używać dłużnik. *Sax. Porz.* 74. Odmowy przeciw świadectwu. *ib.* 91. — 2. Odmowa, odmawianie, niepozwalanie czego, odmiot, Abschlagung, abschlägliche Antwort. ODMÓWIĆ, *f.* odmówi *act. dok.*, Odmawiać *niedok.*; (*Boh.* odmluwiti *sermonem absolvere*, odmlauwati *contradicere*; *Slov.* odmlauwám *reclamo*; *Sorab.* 1. wotmowam *respondeo*; *Ross.* отмолвить odradzić); §. 1. odpowiedzieć, odrzec, antworten, gegenreden, erwidern. Papiezcy posłowie pierwsi mówili, odmówił im Antyocheński patryarcha. *Sk. Dz.* 670. Co chce odmówić, to słowo połyka. *Wad. Dan.* 10. Próżne to groźby najmniéj mężów onych nie strwożyły, I jako na nie z razu szydząc odmawiali, Tego potym i skutkiem znacznie dokazali. *Papr. Tr. B b.* Mamy skromną mową odpowiedzieć temu, co odmawia, bo tak rychléj przestanie ta rzecz, któraby mogła przyjść ku czemu gorszemu, gdyby jeden drugiemu złorzeczenia odpowiadał i odmawiał. *Eraz. Jęz. G g* 6 *b.* (oddawał). Jeśliby komu łajano, a onby też łajał a odmawiał, nie powinien za to oprawować, gdyż odmawia; a sam nie jest początkiem, żeby przymawiał. *Sax. Art.* 46. Echo się ozywało; w koło głośne skały Philli, ucieszna Philli, za mną odmawiały. *Zimor. Siel.* 171. t. j. odgłaszały, odbijały, sie wiedertönten. — §. 2. *Renuendo:* Odmawiać niepozwalając; versagen, abschlagen, nicht gewähren; *Sorab.* 1. zapowedam szo; *Carn.* odrêzhi; *Vind.* odrezhi, sarezhi, odtajiti, odvoliti, odriekati, nepervoliti; *Bosn.* odrecchise; *Rag.* odrecchi; *Slav.* odbiti, uskrátiti; *Eccl.* отмааю, не изволяю, зарицаю, зарѣкаю. Czego żąda mąż, odmawiać tego nie powinna żona. *Teat.* 3. *b,* 79. Odmawiał mi potrzeb nieodbitych. *ib.* 49. *b*, 63. Tak dobra była, żem jej nic odmówić nie mogła. *Teat.* 29, 42. Kto bez słuszności odmawia, grzeszy przeciwko dobrej przyjaźni. *Lub. Roz.* 331. Za pieniądze, kto czego odmawia? *Teat.* 24. *c*, 99. Nie mogłem sobie odmówić tego ukontentowania, abym nie oświadczył wdzięczności narodowi. *Gaz. Nar.* 1, 187. Stan. Aug. Część dobrodziejstwa, prośba wcześnie odmówiona. *Min. Ryt.* 4, 154. Pół dobrodziejstwa jest zaraz odmówić. *Cn. Ad.* 768. Grzecznie odmówić *Ross.* отбоярить, отбояриваю. Wygnanie cierpi, kto się ojczyznie odmawia. *Min. Ryt.* 4, 154. (t. j. nie chcąc jej się poświęcić). — §. °Cożem ja zacz, abych się czego miała odmawiać panu memu! *Radz. Jud.* 12, 13. — §. 3. Odmówić kogo od kogo, namową odciągnąć; einen von jemanden abwendig machen, abreden, abwendig machen. Kto drugiemu odmówi sługę, ostréj wart kary. *Haur. Sk.* 255. — §. 4. Odmawiać mowę, rzecz, pacierze, *absolvere recitationem orationis. Cn. Th.*; hersagen, aufsagen. Tak swoje żale odmawiała. *P. Kchan. Orl.* 1, 369. Naucz się tego na pamięć, i z porannemi modlitwami odmawiaj codziennie. *Teat.* 27, 71. Pacierza nie odmawiali. *Kucz. Kat.* 3, 396. Modlitwa ta przy końcu służby bożéj odmawiana będzie. *N. Pam.* 21, 298. Nie będę jadł, aż odmówię rzecz swoję. *W. Genes.* 24, 33. (aż odprawię). Ścierpcie też i mnie, że też będę mówił; a gdy odmówię, śmiejcie się, będzieli się wam zdało. 1 *Leop. Job.* 21, 2. Jeden uczynił gesta, drugi słowa odmawiał. *N. Pam.* 2, 234. Małe niech będą dla dzieci lekcye, byle je jak najczyściej i najzrozumialej odmawiały. *Kpcz. Gr.* 1. *p.* 52. Dyrektorowie na odmawianiu pensów całą naukę zasadzają. *Pir. Pow.* 134. — §. 5. Odmówić co się mówiło, cofnąć złą mowę swoję, odszczekać, odwołać; widerrufen, seine böse Rede zurück nehmen. Przymówkę temi słowy odmówić ma: com mówił na cię, żebyś ty był nieuczciwéj matki synem, tom na cię szczekał, jak pies. *Stat. Lit.* 86. — °§. Odmawiać, °obmawiać, wymawiać, entschuldigen. Do innych wszystko baczymy, ganimy, a co sami czynimy, by najgorzej, tedy to odmawiamy. *Eraz. Jęz. K k* 6. ODMÓWICIEL, a, *m.*, który odmawia; der Erwiderer, der etwas abschlägt; *Slov.* odmluwnjk *oblocutor.* ODMOWNY, a, e, — ie *adverb.*, — o *adverb.*, od odmowy, odmawiający, mogący być odmówionym, niepozwalający; *Vind.* odrezhliu; abschlägig. Upewniam, że nic u mnie dla Wc Pana odmownego nie znajdziesz. *Teat.* 10. *b*, 26. Rozwód u Turków nigdy nieodmowny. *Kłok. Turk.* 185. Proś ich, jak najmocniéj, aby nieodmownie tu przyszli. *Teat.* 10. *b*, 79. Nie odmowność nic, zjaw tylko k czemu chęć masz. *Żebr. Ow.* 300. (*sint tua vota secura repulsae*). — §. Odmowny drugiemu, odpowiadający mu, stosowny. *Zabł. Roz.* 56. *relatif.*

ODMROZIĆ, *f.* odmrozi *act. dok.*, Odmrażać *niedok.*, abfrieren, erfrieren, erfroren machen; *Vind.* odmrasiti; *Ross.* отморозить, отмораживать; (cf. odmarznąć). Odmrożonego pacyenta bynajmniej do ciepłych izb lub ognia nie przybliżać. *Perz. Cyr.* 2, 71. O członkach odmrożonych, abo mrozem zepsowanych. *Haur. Sk.* 393. — Odmrożenie, °odmróz. *Tr.*, są to bąbele mroźne, gdy ciało wielkim zimnem przejęte, zwłaszcza w rękach lub w nogach zwykło się odymać. *Perz. Cyr.* 2, 70. Erfrierung, Frost, Frostbeulen; *Boh.* omrázenina, odznobenj, oznobenina; *Slov.* omrzlina, zmrzłe masso; zamróz.

ODMRUGNĄĆ, *f.* odmrugnie, *act. jedntl.*, Odmrugać *niedok.*, oczami odkiwnąć. *Cn. Th.*, mit den Augen einen Gegenwink geben.

ODMRUKNĄĆ, *f.* odmruknie *act. jedntl.*, Odmruczeć, *f.* odmrucze *dok.*, Odmrukać *niedok.*, Odmrukiwać, °Odmruczawać *częstotl.*, mrucząc odpowiedzieć, odmówić, wider murren, gnurrend antworten. Kotka do kota: Czyż to ci mało i szczęścia i chluby, Kiedyć odmrukam według twojéj chęci? *Kniaź. Poez.* 2, 122. (t. j. odmiauczam). Odmruknąć, odwarczeć, odmarkotać, odwrykać, *Vind.* jesizhuvati; *Eccl.* противоропщу, противовѣщати, противоглаголати, widerbellen, widermurren. *Obmurmuro*, odmrukam, odwarkam, przeciwiam się. *Mącz.* Ewa mu tak odmruknie .... *Przyb. Milt.* 299. — §. Odmruczeć, mrucząc odrzec, angnurren, abmurren, gnurrend oder murrend

verrichten. Pacierze nasze częstokroć lada jak tylko odmruczawamy. *Hrbst. Nauk. C* 2 *b.*, *ob.* Odmówić.

ODMUCHNĄĆ n. p. co z prochu, *f.* odmuchnie *act. jedntl.*, den Staub wegblasen von etwas, *deflare. Cn. Th.*; *Vind.* okulpihniti.

*ODMUNSZTUKOWAĆ, *f.* odmunsztukuje *act. dok.*, munsztuk zdjąć z narzędzia muzycznego. *Tr.*, das Mundstück abnehmen von einem Instrumente.

ODMUROWAĆ, *f.* odmuruje *act. dok.*, mur przebić, zwalić. *Tr.*, eine Mauer aufbrechen, abtragen. Ciało jéj złożywszy w sklepiku, wejście do niego zamurowano; w kilka lat, odmurowano sklep, a ciało znaleziono przy samym wejściu. *Boh. Dyab.* 2, 155. — §. Odmurować, na nowo wymurować, aufs neue aufmauern. Odmurować rozwaliny.

ODMUSNĄĆ, *f.* odmuśnie *act. jedntl.*, Odmuskać *niedok.*; głaszcząc odjąć, abstreicheln, wegstreicheln. *Declino*, odmuskuję. *Macz.*

ODMYĆ, *f.* odmyje *act. dok.*, ODMYWAĆ *niedok.*, myjąc oddalić, wegwaschen; *Sorab.* 2. wotmüsch; *Vind.* ovmiti, ovmivati; *Ross.* отмыть, отмывать. Odmyty = odmytny, mogący być odmytym, abwaschbar. Nieodmyty, trudny do wypłókania, wyprania. *Cn. Th.* 510. Odmycie, *ob.* Ablucya; *Ross.* отмывка.

ODMYCIĆ, *f.* odmyci *act. dok.*, myto zapłacić, odclić, cło odbyć, zapłacić, Zoll bezahlen, abmauthen, *propr. et fig.* U swego burmistrza odmyciwszy w domu; Nie będzie się po drodze już sprawiał nikomu. *Star. Vot. B* 6. Przemysława zabito; to snadź wyraźna była boża wola, By się krew' odmyciła biskupia krwią króla. *Min. Ryt.* 2, 28.

ODMYKAĆ, *ob.* Odemknąć.

*ODMYŚLIĆ *cz. dok.*, myślą odłączyć, in Gedanken absondern. Skądby to pochodziło, jeszczem nie odmyślił. *Oczk. Przym.* 7. (jeszczem nie doszedł).

ODMYTY, ODMYWAĆ, *ob.* Odmyć.

*ODNASZAĆ, *ob.* Odnieść.

ODNAWIAĆ, *ob.* Odnowić. ODNAWIACZ, a, *m.*, odnowiciel, który co odnawia, der Erneuerer. *Włod.*

ODNAWIEDZIĆ, *f.* odnawiedzi *act. dok.*, Odnawiedzać *niedok.*, wzajemnie odwiedzić, wieder besuchen. *Tr.*

ODNĘCIĆ, *f.* odnęci *act. dok.*, Odnęcać *niedok.*, odwabić, ablocken; (*oppos.* przynęcić). *Sienn.* 610. *Biel.* 393.

ODNIEĆ, odniało, *f.* odnieje *intr. impers.*, Odniewać *niedok.*, oświtać, Tag werden, tagen. Widziała, albo się jej podobno tak zdało, Że widziała, bo było nie dobrze odniało. *P. Kchan. Orl.* 1, 266. Przede dniem bardzo rano w drogę wyszły, I do grobu, gdy odniewało, przyszły. *Odym. Św.* 2, *L l* 2 *b.* 1 *Leop. Jud.* 19. *ib.* 2 *Macch.* 13, 17. Gdy człowiek nasieniem zasieje Ziemię uprawną, potym snu nocnego Zażywa, i zaś wstanie, gdy odnieje, Tym czasem ziarna zboża posianego Pukną. *Odym. Św. A a* 4 *b.* Gdy *się nazajutrz *odniało, wypuścił go z pęta. 1 *Leop. Jer.* 20, 3. (*Ross.* отдневать odbywać dejour). **Odniały, oświtły, widny, hell geworden, sichtbar. Patrzą z górek odniałych na koło. *Przyb. Milt.* 194. Wyszedł z chaty w odniałe okolicy strony: jak ślicznym, rzecze, nowe słońce porankiem nas wita! *Przyb. Ab* 165.

ODNIECHCIEĆ, *ob.* Odechcieć.

*ODNIEKĄD *adverb.*; *Slov.* odněkad, odněkál, odněkud *alicunde*; od niejakiego miejsca, od niejakiego czasu, niejako.

ODNIEŚĆ, - iosł, - ieśli, odniesie, odniosę *act. dok.*, Odnosić *niedok.*, Odnaszać *frequ.*, (*Biel. Kr.*); *Boh.* odnesti, odnesl, odnesu, odnašeti; *Slov.* odnášeti, odnosit; *Sorab.* 1. wotnoscham; *Vind.* odnesti, odnositi, odnashati; *Carn.* odnâsham; *Dal.* odneszti; *Croat.* odnezti, odneselszem, odnasham, odnássam; *Bosn.* odnesti, odnjeti; *Rag.* odnjêti, odnossim; *Ross.* отнести, относить; 1 *a*) odnieść co komu, nazad mu zanieść; zurück tragen, zurück bringen, wieder bringen, *propr. et impropr.* Odnieś mi xiążkę. *Tr.* Zwykliśmy mówić: ten temu wdzięczność odniosł, *gratiam retulit*; odnosić bowiem jest to, coś winien dobrowolnie przynosić; nie mówimy: wdzięczność wrócił, *gratiam reddidit*; wracają bowiem ci, u których się domagają, którzy poniewolnie oddają. Odnieść, jest to nieść do tego, od któregoś wziął, a to słowo znaczy dobrowolne odniesienie; który odniosł, sam się mianował. *Pilch. Sen. list.* 2, 318. — §. Odnieść górę, pagórek, rozebrać, zniżyć, zrównać, eine Anhöhe abtragen. Podniesieni są na chwilę, a nie ostoją się, a poniżeni będą, i będą odniesieni, a jako wierzchy kłosów potarci będą. 1 *Leop. Job.* 24, 24. *β. Philos.* Referować, stosować wstecz; beziehen auf etwas, dahin zurückbringen. Nie dostrzegając przyczyn, lubimy wszystko do przypadków odnosić. *Koll. List.* 1, 91. Odnieść się, *Vind* napotegniti, navlezhuvati se na kai; *Ross.* отнестись, относиться; stosunek mieć, sich beziehen, Bezug haben. Myśmy powinni uważać związki rzeczy, albo odnoszenia się do drugich. *Karp.* 2, 16. t. j. stosunki; *Vind.* odnoshnja; *Ross.* отнесение, относъ, относка, касательность, Verhältnisse. Wesołość chrześciańska nie jest doskonała, jeżeli na samej sobie przestaje, a do boga się nie odnosi. *Bals. Niedz.* 1, 147. t. j, nie ściąga, wenn sie sich nicht auf Gott bezieht. Piotra panowanie w kościele, albo się odnosi do wykładu nauki, albo .... *Bals. Niedz.* 1, 432. Niewinna ta zabawa, którą wiersz mój głosi, Do pierwszych się dni świata starego odnosi; *remonte aux premiers jours. Karp.* 3, 5. Dawniéj panienek edukacya wszystka odnosiła się do tego, ażeby w czasie były dobremi żonami. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 253. t. j., do tego mierzyła, dążyła. — 2. Odnosić, do końca ponosić, odbyć noszenie; abtragen, völlig abtragen. Choroby nasze on nosił; a boleści nasze on odnosił. *W. Jes.* 53, 4. — 3. Odnieść zwycięstwo, karę etc., powziąć, dostać; davon tragen, z. B. den Sieg. Odnosić zwycięstwo nad sobą samym. *Teat.* 1. *b*, 68. Godzienem za grzech odnieść karę. *Zab.* 13, 297. Wszakżem za ten występek już odniosł karę. *Teat.* 8, 96. Wyrok na się według starych praw odniosł. *Sk. Dz.* 811. Z hańbą wstyd tylko odnaszają. *Ryb. Ps.* 46. Kto dlatego mieczym, iż złąd pożytku nie odniosł, dlatego dał, iżby odebrał. *Gorn. Sen.* 8. — 4. Odnieść, gdzie indziej przenieść, überbringen, von einem Orte weg wo anders hinbringen, hintragen. Sprawiedliwe dusze dostają się rękom anielskim, przez które odnoszone bywają na miejsca światłe i wesołe. *Smotr.*

Apol. 27. Roku 1539 Izabella w małżeństwo królowi Węgierskiemu na Budzyn odniesiona. *Stryjk.* 745. *Aliter:* Musiał tę sprawę do wszystkiego pospólstwa odnieść. *Warg. Wal.* 53. t. j. od swojej juryzdykcyi do ludu przenieść. — §. Odnieść = oddalić, entfernen; (*Vind.* odnafhati = odłożyć, odwlec; odnafhanje = odkładanie, odwłoka). Wyciągnął z zamku, jednak nie śmiał się daleko z ludźmi odnieść od zamku. *Papr. Ryc.* 122. Faryzeuszowie dzielili się od innych ludzi, odnosząc się od obyczajów innych stanów. *W. Post. W.* 2, 243. Nie odnoś się na żadną stronę od świętéj nauki jego. *Rej. Post. B* 3. Nie odnoś się ani na lewą, ani na prawą od niego. *ib. X x* 6. Chceszli stale stać w boju swoim, nic się nie odnoś od szczérych słów nauki jego. *ib. a* 3. *ib. G* 3. — 5. Odnosić do kogo, albo komu = oznajmować, donieść wyższemu; berichten, überbringen, hinterbringen, Bericht erstatten. Coście widzieli, chléb jest i kielich; to też i oczy rzeczą samą odnoszą wam, *renuntiant. Zygr. Gon.* 245. Do cesarza się wrócił; co widział i sprawił, odniosł. *Warg. Cez.* 84. Odnoszą posłowie Rytygierowi wybornej Wendę piękności i mądrości, *renuntiant. Krom.* 37. Iż strona nie była powolna biskupiej władzy, biskup rzecz Królowi odniosł. *Gwagn.* 115. Za odniesieniem posłów urządzamy . . . . *Vol. Leg.* 3, 10. Deputowani mają nakład na to podjęty zrachować, i nam na przyszły sejm odnieść. *Vol. Leg.* 3, 16. Jeśli zdrada jasna jest i prawdziwa, odnieść ją potrzeba urzędowi. *Petr. Ek.* 63. — §. Odnieść kogo do kogo = oskarżyć, donieść; einen anklagen, angeben, denunciren. Włodarz był odniesion do pana, jakoby dobra jego rozprószył. *W. Luc.* 16, 1. Oskarżony był u cesarza, któremu odniesieniu uwierzył cesarz. *Groch. W.* 73. Strzeż się obmow, zazdrości i odnoszenia, któremi się braterstwo rozrywa. *Sk. Kaz.* 638. ODNIOSŁOŚĆ, ści, *ż.*, stosunek. *Cyank. Log.* 26; *Ross.* отношеніе, относительность; das Verhältniß, der Bezug, die Beziehung. ODNIOSŁY, *ob.* Odnośny.

ODNITOWAĆ, *f.* odnituje *act. dok.*, nity odbić, aufnieten; *Ross.* отклепать, отклепывать. Miłość najtwardsze może odnitować harty. *Pot. Syl.* 236.

ODNOGA, i, *ż.*; *demin.* odnożka; (*Boh.* odnož *palmes*); *Botan.* Odnogi, *rami*, albo korzenie na bok wyrastające, część korzenia głównego. *Bot. Nar.* 49. Nebenschößling, Nebensprosse; *Boh.* obnožj, obnož, kywak hřjženice; *Sorab.* 1. wotnožki; *Croat.* grebenicza, (grebeniczati *traduces facere*); *Ross.* отродокъ, побѣги, побѣжки, высадокъ, отпрыскъ, проницѣніе. Korzenie, jeżeli się głęboko w ziemi rozwijają, wyrastają z nich odnogi. *ib.* 35. (*ob.* Odrostki). — Odnoga morska, wylewek, wybrzeże, wbrzeże, zatok, golf, Meerbusen; *Boh.* wytažek, zatoka; *Slav. et Rag.* zamorje; *Ross.* лиманъ, култукъ. Zatok, odnoga morska, abo golf, jest woda, która z morza pomiędzy ziemię wpływa; która jeśli jest obszerniejszą, morzem się nazywa, jak morze Baltyckie, Srozdziemne, Czerwone. *Wyrw. Geogr.* 14. Miasto to leży nad małą morską odnogą, czyli wybrzeżem. *Pam.* 85, 1, 423. Przy wnijściu do odnogi Bengalskiej. *N. Pam.* 12, 277. *ib.* 275. Miasto to ma piękne golfo, abo morze z zakoleniem i z odnogami. *Boter.* 62. — Odnoga rzéki, łacha, Arm eines Flusses, Nebenarm; *Boh.* paže; *Rag.* rjekee trák; *Carn.* strúga; *Ross.* рукавъ, растокъ; (cf. rękaw; cf. rozciek). Jordan tam po prawej ręce dwie odnodze (*dual* = odnogi) ma. *Warg. Radz.* 52. Prypeć kolanem albo odnogą Dniepru nazywano. *Czack. Pr.* 1, 7. — §. Pienki lub odnogi zęba. *Perz. Cyr.* 2, 191. die Nebenwurzeln eines Zahns. — §. Odnoga góry, góry mniejsze złączone z większemi. *Włod.* Arm eines Gebirges; *Ross.* отрогъ.

ODNOSICIEL, a, *m.*, (ODNOSICIELKA *fem.*), donosiciel, oskarżyciel, podchwytacz. *Cn. Th.*; der Berichter, Angeber, Denunciant; *Croat.* odnassavecz, odneszitel; *Ross.* относитель, отнощикъ. Posłowie papiezcy byli ostrzeżeń papieżów odnosicielami. *Czack. Pr.* 1, 312. ODNOŚNY, a, e, ODNOŚNIE *adverb.*; *Ross.* относительный, возносительный; stosunek mający, stosowny, referujący się; Beziehungs =, Bezug habend. Wszystkie słowa użyte za znaki stosunku, i wiodące myśl od rzeczy nazwanej do drugiej rzeczy obcej, zowią się wyrazami odnośnemi, n. p. brat, ociec, weselszy, bielszy. *Cyank. Log.* 60. Wielkość i małość są terminy odnośne do zamierzonego celu. *Zabł. Roz.* 115. ODNOSZĘ, *ob.* Odnieść.

ODNOWA, y, *ż.*, odnowienie, die Erneuerung, das Erneuern. Dziedzic chciał być modnisiem, choć miał pustą głowę, Przeto też śmieszną wcale wymyślił odnowę. *Zab.* 12, 69. Krawcy na stare rzeczy odnowy dają. *Teat.* 14. *b*, 63. Wtedy nieba i ziemi odnowa się ziści. *Przyb. Milt.* 326. Co oszczędził przez nieczęste odnowy sukień, to wszystko obracał na dobre uczynki. *Stas. Num.* 1, 215. *Przestr.* 25. *Zab.* 5, 417. ODNOWIĆ, *f.* odnowi *act. dok.*, Odnawiać *niedok.*, nowym czynić, do nowości przywracać, odmładzać, wskrzeszać, erneuern; *Carn.* novim; *Vind.* noviti, snoviti, ponoviti, ponaulati; *Sorab.* 1. wonowam; *Sorab.* 2. wotnowisch; *Croat.* novim; *Ross.* возсоздать, возсозидать, возстановить, возстановлять, возобновить, возобноблять, возставить, возставлять; *Eccl.* преновляю, возустроити, новю, вновь что творю, новотворю, новоизъобрѣтаю. Żony nie uczą się dosyć sztuki utrzymania nas, i odnowienia się niejako w miłości. *Teat.* 20: *b*, 205. Trzeci raz Pers wojnę na cesarzu odnowił. *Sk. Dz.* 540. Jak Chrystus zmartwychwstał, tak i my odnowmy żywot nasz. *Karnk. Kat.* 51. Odnowienia potrzebuje po was Pan Jezus, złożcie Adama starego, a przyobleczcie nowego człowieka. *Dambr.* 191.; *Croat.* ponovlenye; *Eccl.* новодѣйство. Pan bóg deszcz hojny na odnowienie i rodzaj ziemi spuścił. *Sk. Dz.* 848. na odświeżenie, odwilżenie. ODNOWICIEL, a, *m.*, który co odnawia, przywraca, wskrzesiciel, der Erneuerer, Wiederhersteller; *Vind.* ponovitnik, ponaulavez; *Croat.* novitel; *Ross.* возобновитель, возстановитель; *Eccl.* новодѣтель. Dzielne dla dobra powszechnego prace, dały Kazimierzowi I, nazwisko odnowiciela ojczyzny; *restaurator. Nar. Hst.* 2, 317. ODNOWICIELKA, i, *ż.*, die Erneuerinn, Wiederherstellerinn. Z twego rodu będzie wiele zacnych pań królów i cesarzów, które upadłych królestw będą odnowicielkami. *P. Kchan. Orl.* 1, 577.

ODNOŻKA, i, *ż.*, *dem. nom.* odnoga; u drzew, ziół, ga-

łazka na bok wyrastająca, rosocha; ein Seitenſtock, Schößling, Sproſſe. Kozłkowego śladu ocinki albo odnożki korzenia, są podobne ocinkom Cynamonowym. *Syr.* 56. *Brachium vitis*, odnożka macieczna. *Macz.* ODNOŻYSTY, ODNOŻKOWATY, a, e, pełen odnog, voll Nebenzweige. Aminek jest korzenia odnożystego i rozpierzchłego. *Syr.* 445. Przewłoka jest ziele, mające kłącze odnożyste i gałęziste. *Syr.* 101. *et* 821. Iglica, ziele korzenia odnożkowatego. *Syr.* 1194. Rzeka odnożysta = wielokorytna. *Wlod.*; *multifidus.* *Cn. Th.*, ein vielarmiger Fluß. (cf. *Boh.* odnožiti se *fruticescere*, *fruticari*).

*ODODZIAĆ, *cz. dok.*, rozebrać, z odzienia obnażyć, entkleiden. Noe nowym moszczem pijany, Usnął pod niebem z szat ododziany, Chamowi na śmiech. *Miask. Ryt.* 109.

ODONACZYĆ, *ob.* Onaczyć. ODONĄD, *ob.* Onąd.

**ODOR, u, *m.*, *ob.* Zapach, wonia; cf. fetor.

ODORAĆ, odorał, *f.* odorze *act. dok.*, Odorywać, *frequ.*; *Slov.* odorati; 1. orząc odbyć, do końca poorać, abackern, fertig ackern. Tyle pól, ile w pług woły wprzągłszy, ode słońca wschodu, Do samego byś przemógł odorać zachodu; *complecti posses. Żebr. Ow.* 393. — §. Orząc odrywać; ein Stück mit wegackern, abackern, abpflügen, z. B. von einem Rain. Krzywo granice prowadzą, miedzę odorywają. *Klon. Wor.* 4. — 2. *Aliter:* Odorać dług, oraniem dość uczynić, nagrodzić. *Cn. Th.*, seine Schuld abpflügen, abackern, mit Pflügen bezahlen, abarbeiten.

ODOSA, y, *ż.*, część od osi wychodząca, n. p. Odosy przy hołoblach jednokonnych wozów, bywają dębowe, brzozowe. *Kluk. Rośl.* 2, 162; die Achsenstücke.

ODOSOBNIĆ, *f.* odosobni *act. dok.*, Odosobniać *niedok.*; *Sorab.* 1. wowoszobnu, wowoszobnam, wotwoszobnu; *Ross.* особить, особю; odprowadzić, oddzielić, osobno wyprowadzić, ableiten, abziehen. Jedwabie odosobniające machiny elektrycznéj. *Scheidt.* 54. Odosobniony człowiek jest jeden drugiemu równy. *N. Pam.* 20, 188. *ib.* 183. (pojedynczo, osobno uważany). Uczeni żyli w odosobnieniu od innych stanów; pisali w Łacińskim języku, myśli ich nie dochodziły do wiadomości klas nieuczonych. *N. Pam.* 9, 297. Odosobnienie takowe każdego stanu, przeszkadzało wzajemnemu udzielaniu wyobrażeń. *ib.* — Odosobnione obrazy i wiadomości składały tylko prostą i niezwiązaną historyą biegów niebieskich. *N. Pam.* 24, 359. (pojedyncze, urwane).

ODPADEK, dku, *m.*; *Boh.* odpad; *Vind.* odpad, dolpad *delapsus*; odpadanie, odpadnienie; das Abfallen, der Abfall. Strapiony naród tylu krajów nagłym odpadkiem. *Nar. Hst.* 2, 239. ODPADAĆ, *ob.* Odpaść. ODPADŁY, a, e, a) *act.* odpadający, odstępujący, odstępnik. *Cn. Th.*, abfällig, abtrünnig; (*Boh.* odpadlec; *Sorab.* 1. wopadnik; *Bosn.* odmetnik; *Ross.* отметникъ apostata, odszczepieniec). — a) Odpadły *part. perf. pass.*; *ob.* Odpaść.

*ODPĄDZIĆ, *ob.* Odpędzić.

ODPAJAĆ, *ob.* Odpoić.

ODPAKOWAĆ, *f.* odpakuje *act. dok.*, upakowane rozbierać; *Vind.* odtovoriti; abpacken, auspacken. Trzeba wszystko odpakować, to darmo. *Teat.* 17. c, 67. *N. Pam.* 3, 313.

ODPALIĆ, *f.* odpali *act. dok.*, Odpalać *niedok.*, paląc przeformować, abbrennen, abtreiben, abziehen; *Sorab.* 2. wotpalisch; *Sorab.* 1. wotpalu. W probierskim piecu na kapeli odpalacie. *Złot. G* 4 *b.*

ODPARAĆ, *ob.* Odpróć. ODPARTY, *ob.* Odeprzeć.

ODPARZYĆ, *f.* odparzy *act. dok.*, Odparzać *niedok.*, parząc gorącą wodą odłączyć, abbrühen. (*Vind.* odparati, resparati = parę rozdwoić). Skórę z węgorza niektórzy łupią, niektórzy w ukropie odparzają. *Sienn.* 316. Odparzyć sobie ciało czyli skórę = odsednić, przetrzeć, cf. otręt, sich wund reiben. ODPARZELINA, y, *ż.*, osadnienie, starcie, sedno, *paratriuma. Macz.* eine wund geriebene Stelle [illegible].

ODPASAĆ, *f.* odpasze *cz. dok.*, Odpasywać, odpasuje *niedok.*; (*Etym.* pas); pas zdjąć, z pasa zdjąć, abgürten; (*Slov.* odpasugi; *Sorab.* 1. wotpaszam, wotkaszam; *Vind.* odpaſati, dolspaſati; *Rag.* odpassati; *Bosn.* odpassati, raspassati; *Croat.* odpassújem). Bez długich ceremonij odpasz Waść szablę. *Teat.* 32. *b*, 98. Z węża się odpasała. *Otw. Ow.* 164. *Gorn. Sen.* 366.

1. ODPAŚĆ, *f.* odpadnie *intrans. dok.*, Odpadać *niedok.*; *Boh. et Slov.* odpadnauti, odpadati, odpadawati; *Sorab.* 2. hopadnusch, wotpadnusch; *Sorab.* 1. wotpadnu, wopaduyu; *Vind.* odpasti, dolpasti; *Bosn.* odpadati, odmetnutise, odvrriechise; *Croat.* odpádam; *Ross.* отпасть, отпадать, испасть, испадати, отметнуться; *Eccl.* препадати, отстати, отъстѫпити; padając oddalić się, wegfallen, abfallen, herab fallen; — §. 1 a) *Activ.* odpaść kogo od kogo = porzucić kogo nagle, odbiedz, odstąpić go; einen verlassen, von ihm abfallen. Kiedyśmy w szczęściu, wszystko idzie snadnie, W nędzy i statek i rozum odpadnie. *Kras. Mysz.* 61. Gdy wojsko usłyszało, że Holofernes ścięty, odpadł od nich i rozum i rada. *W. Judith.* 5, 1. Od obyczajów ojca swego bardzo był odpadł. *Sk. Dz.* 884. (t. j., oddalił się, dalekim był od nich). Już starców doświadczenie, przezorność i rada, A nawet naturalna zazdrość ich odpada. *Jabł. Tel.* 231. Dziwuje się, za co ją apetyt odpadł. *Teat.* 10, 18. Jak sen odpadł, z pamięci się ześliznął. *Wad. Dan.* 35. (jak się sen skończył; skoro śpiącego odbiegł). — Odpaść = poddaństwa, posłuszeństwa, wiary odstąpić; abtrünnig werden, abfallen. Człowiek przez grzech od boga odpadłszy, niewinność utracił. *Karnk. Kat.* 23. Nic nie frasujemy się, że całe prowincye odpadają, i nieprzyjaciel nad szyją stoi. *Star. Ryc.* 55. — b) *Passive:* Odpaść od czego = stracić co, pozbawionym być czego; etwas verlieren, darum kommen, verlustig geben. Odpaść od prawa jakiego. *Ld.* Dziedzictwo odpadłe, *haereditas commissa. Cn. Th.* ein verfallnes Gut. Nie gada kawaler, odpadłem od koni, od rysztunków, od czeladzi; ale raczéj krew' swoję na szańc kładzie. *Birk. Kr. Kaw.* 30. Gdy się z nieprzyjacielem ściera, od broni odpadł; a nie mając się czym złożyć, topor porwał. *Nies.* 1, 131. Pilnie się masz starać, abyś od zbawienia wiecznego nie odpadł. *Biał. Post.* 81. Rzymianie od narodów grubych zwojowani, od nauk zwykłych odpadli. *Krom.* 6. W niemocy wszystkę swoję urodę utraciła, i tym, którzy pierwéj małżeństwa jéj pragnęli, od myśli odpadła. *Sk. Żyw.* 2, 418. t. j., z my-

śli wypadła; ſie kam ihnen aus dem Sinne, ſie dachten nicht mehr an ſie. — *Neutr.* Odpadać, wpadać, paść, zginąć; dahin fallen, abfallen, abprellen, fallen. Opatrzność wodza zraziła ich wszędzie, Że odpadli jako groch od ściany. *Jabł. Buk. P b.* Animusz przy swobodzie podrasta; w niewoli odpada. *Pilch. Sen.* 223. — *Aliter:* Chléb odpada. *Tr.*, odewstaje, das Brot ist abrindig, das Brot bäckt ab; *Boh.* chleb odpadl. — Bydło odpada ≈ odchodzi, zdycha; das Vieh fällt, krepirt. Bydlę na przekarm z umowy dane, jeżeliby przypadkowie na przechowku odpadło, właściciela jest szkodą. *Xiądz.* 167. — §. 2) Odpadać ≈ w co znowu wpadać, wieder hinein fallen, z. B. in eine Krankheit. Gdy się był niejako pokrzepił z choroby, zaraz się do swych zwykłych pokut wrócił, dlatego odpadł drugi raz, i trzeci raz. *Wys. Ign.* 19. Odpadnienie w chorobę ≈ recydywa, der Rückfall. Odpadania w grzechy. *Zach. Kaz.* 1, 218. Najmniejszéj chwili nie omieszkał Mentor, ponieważ Telemak w swoje znowu odpadał błędy. *Tr. Tel.* 133.

2. ODPAŚĆ, odpasł, *f.* odpasie *cz. dok.*, pasienie odbyć, abweiden, abfüttern; *Eccl.* отпажити, отпажаю, сoгнать скотину съ поля.

ODPASUJĘ, *ob.* Odpasać.

ODPĘDDZIĆ, *ODPĄDZIĆ, *f.* odpędzi *cz. dok.*, Odpędzać *niedok.*, odgonić, odżenić; *Vind.* odpoditi, prezhspoditi; *Bosn.* odaghnati, odtjesnuti, odtirrati; *Slav.* protirati; *Croat.* pretirati, odtirávam; *Eccl.* въспратати; weg jagen, weg treiben, abtreiben. Muchę, gdy już skosztowała miodu, rychléj zabijesz, niż odpędzisz. *Pot. Syl.* 94. Złodzieje tajemne ode mnie odpędzić raczyłeś; odpądźże i tych następców jawnych. *Sk. Żyw.* 241.

ODPĘTAĆ, *f.* odpęta *cz. dok.*, z pęta wyzwolić; *Bosn.* odputiti; *Ross.* отпутать, отпутываю; entfeſſeln, los feſſeln. Odpętać konia. *Tr.*

ODPIAĆ, *f.* odpieje *cz. dok.*, pianie odbyć, vollends abkrähen, aufhören zu krähen. Przez całą noc, aż kury odpieją. *J. Kchan. Dz.* 250.

ODPIĄĆ, odpiął, *f.* odepnie *cz. dok.*, Odpinać *niedok.*; *Boh. et Slov.* odepnauti, odpinati; *Carn.* odpejnam; *Vind.* odpeti, odapeti, odkopzhati, odtegniti, odsdergniti; *Croat.* odpinyam, odkapchújem, odpetlyavam; *Rag.* odpêti, odpignem, odapêti, odapijgnem; *Sorab.* 1. wotpinam; *Ross.* отстегнуть, отстегивать, отколоть, откалывать; przypięte odjąć, zapięte rozjąć; abknöpfen, abſchnallen, aufknöpfen, aufſchnallen. Zapinałem się i odpinałem. *N. Pam.* 11, 144. Ostrogi odpinać. *Warg. Radz.* 342. ODPIĘCIE, ODPINANIE, *subst. verb.*, *Ross.* отколка. ODPIĘTY, a, e, *perf. pass.*

ODPIĆ *cz. dok.*, pijąc odjąć, abtrinken; *Sorab.* 1. wotpicž, wotpiyu; *Vind.* odpiti, dolspiti; *Ross.* отпить, отопью, отпивать. — Odpić się czego, pijąc pozbawić się; ſich durch den Trunk um etwas bringen. Nigdy się tak bardzo od pamięci nie odpiję, iżbym się zapomnieć miał. *Kosz. Lor.* 12.

ODPIECZĘTOWAĆ, ał, *f.* odpieczętuje *cz. dok.*; *Boh.* odpečetiti, odpečetowati; *Slov.* odpečatil; *Rag.* odpecjattiti, razpecjattiti; *Croat.* odpechatujem; *Eccl.* отпечатываю, распечатываю; list odpieczętowany otworzyć. *Cn. Th.*, rozpieczętować, aufſiegeln, das Siegel erbrechen; (*Ross.* отпечатать, отпечатывать wydrukować, oddrukować; *Rag.* odpecjatni, razpecjatni *dissigillabilis*).

ODPIENIAĆ *cz. dok.*, przez pienią odzyskać, abproceſſiren; *Croat.* odpravdavam; *Ross.* оттягиваться, оттягать.

ODPIENIĆ *cz. dok.*, odszumować, pianę odjąć, abſchäumen; *Vind.* odpeniti, dolspeniti; *Rag.* odpjenniti; *Croat.* openújem.

ODPIERAĆ, *ob.* Odeprzeć. ODPIERACZ, a, *m.*, odpierający, der Abdränger; *Eccl.* противоратователь; *Croat.* odpirach *clavis generalis.*

ODPIŁOWAĆ, *f.* odpiłuje *cz. dok.*; *Boh.* odpilowati; *Rag.* odatàrti; *Slov.* odpilugi; *Sorab.* 1. wotfayluyu; *Vind.* odpiliti; *Croat.* odpilujem; *Ross.* отпилить, отпиливать; piłą odjąć, abfeilen, weg feilen. Nadlewek ulanéj armaty odpiłować. *Jak. Art.* 1, 188. ODPIŁKI, ów, *plur.*; *Boh.* odpilky, opilky; *Vind.* odpilek, ostrushek, ſhelintra, shagavina; *Carn.* stergotina, ostérsk; *Ross.* отпилокъ; proch z opiłowania, Feilſtaub; *ob.* Opiłki.

ODPIS, u, *m.*; *Rag.* odpis; *Croat.* odpiszanye; *Eccl.* противописание; respons, das Antwortſchreiben, die Antwort; cf. odpowiedź; *Ross.* отписъ ≈ konfiskacya; *Sorab.* 1. wotpisz kopia, przepis. ODPISAĆ, *f.* odpisze *cz. dok.*, ODPISYWAĆ *frequ.*, odpisuje *praes.*; listowną odpowiedź dawać, ſchriftlich antworten, Antwort ſchreiben; *Bosn.* odpisati; *Rag.* odpîsati, odpiscîvati; *Croat.* odpissújem; (*Sorab.* 1. wotpiszacž przepisać, kopiować; *Ross.* отписать, отписывать konfiskować); *Eccl.* противопишу, противопосылаю. Co ci odpisał na twój list? — §. Sama natura klimatu północnego przeciwko wielożeństwu odpisywać zdaje się. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 212. t. j. nie odpowiadać wielożeństwu; nicht entſprechen. — §. Odpisać, przepisać, na drugą rękę pisać, kopiować, abſchreiben; (*Sorab.* 1. wotpiszwař kopista, pisarek). — §. Odpisać co komu ≈ zapisać, zapisem od siebie przenieść na drugiego, legować, odkazać; verſchreiben, vermachen. Jeśliby kto odpisał komu zapisem albo testamentem po żywocie swoim, co majętności swojej.... *Stat. Lit.* 96. — §. Odpisać się z czego, abo czego ≈ zrzec się na piśmie, ſchriftlich entſagen. Zygmunt August sukcesyi się na W. X. Lit. odpisał, i onéj Koronie odstąpił. *Biel.* 559. Jeśli się kto odpisze z ziemi i z własnego powiatu, ma odpowiadać tam, gdzie się odpisując zapisał. *Herb. Stat.* 211. — Odpisać się od czego, nie pisać się na co, nie zezwalać, nie zgodzić się, przeciwnego być zdania; etwas nicht unterſchreiben, nicht bewilligen, nicht mit einſtimmen, anderer Meynung seyn. Rozumiem, że to odgłos powszechny potwierdzi, i nikt się ode mnie nie odpisze. *Gaz. Nar.* 1, 301. St. Aug. Ja się od jego nigdy nie odpiszę zdania. *Teat.* 45. *d*, 5. Nie odpisuje się cale od tego zdania, lecz pod pewną miarą. *Pilch. Sen. list.* 3, 244. Gotowa zawsze na króla Czeskiego była kara, gdyby się kiedy od interesów cesarskich odpisał. *Nar. Hst.* 2, 146. t. j. odstrychnął, oddalił; wenn er jemals dem Intereſſe des Kaiſers entgegen wäre.

ODPŁACIĆ, *f.* odpłaci *cz. dok.*, Odpłacać *niedok.*; *Boh.* od-

platiti, odplacowati, uplácým, uplatjm; *Slov.* odpłacugi; *Sorab.* 1. wotpwatžam, wotpwatžu; *Carn.* obręsnem, obręsněti se; *Ross.* отплатить, отплачивать, расплатить, расплачивать, уплатить, уплачивать, выверстать, выверстывать, выплатить, выплачивать; zapłacić, oddać wet za wet, nagradzać; bezahlen, lohnen, abzahlen. Jako mnie on uczynił, tak mu ja też uczynię; odpłacę każdemu według uczynków jego. 1 *Leop. Prov.* 24, 29. Często się dobre bez wdzięczności straci, Ale złe zawsze z lichwą się odpłaci. *Zab.* 12, 307. Poczekajno tylko twoją żoną zostanę, odpłacę ja ci to wszystko. *Teat.* 54, 82. *Referre parem gratiam*, oddziałać, odsłużyć, odpłacić. *Macz.* Nie mów, jako mnie on uczynił, tak mu ja też uczynię; odpłacę każdemu wedle uczynków jego. 1 *Leop. Prov.* 24, 29. Ubóstwo wnieść ci w posagu, nie jestże to aż do samego grobu wkładać na siebie ciężar nieodpłaconéj nigdy dłużności? *Teat.* 2, 82. (nieodpłatnéj, niemogącéj być odpłaconą). ODPŁACICIEL, a, *m*, ODPŁACCA, ODPŁAJCA, y, *m.*; *Boh.* odplatitel; *Ross.* отплатчикъ; *Eccl.* отдатель, плательщикъ, возмздитель; nagrodziciel, der Bezahler, Vergelter. Bóg dobrych wszystkich i złych rzeczy odpłaciciel. *Stryjk.* 672. *Biel.* 447. Bóg sprawiedliwy wszystkiego złego i dobrego odpłaćca, *remunerator. Krom.* 777. *Biał. Post.* 7. Bogowie odpłajcy miłosiernych czynów. *Pot. Arg.* 120. ODPŁACICIELKA, i, *ż.*, die Vergelterinn.

ODPŁAKAĆ, *f.* odpłacze *cz. dok.*, Odpłakiwać *frequ.*; *Boh.* odplakati; płaczem zbyć, abweinen, weinend abbüßen. Nie odpłaczesz tego występku. *Tr.*

ODPŁASZAĆ, *ob.* Odpłoszyć.

ODPŁATA, y, *ż.*, ODPŁAT, u, *m.*; *Boh.* odplata, odplatka; *Slov.* odpłata; *Ross.* отплата, уплата, выплата, выплачиваніе; zapłata, nadgroda, oddanie dobrego lub złego, die Abbezahlung, die Vergeltung, der Lohn, die Belohnung. Ni mamy prosić odpłaty piérwéj, niżli ją wziąć zasłużym. *Sk. Kaz.* 90. 1 *Leop. Genes.* 15, 2. *ib. Ps.* 90, 8. *W. Ps.* 18, 12. *Karnk. Kat.* 293. *Falib. Dis. X* 2. *Krom.* 414. *Teat.* 48. *c*, 4. Często dobréj czynności niewdzięczność odpłatem. *Zab.* 9, 112. *Zabł.* Powtórz tę pieśń Idasie, a w odpłat twéj chęci Daruję ci tę fletnią o dziurach dziewięci. *Chod. Gesn.* 11. (nadgradzając, w nagrodę).

ODPŁATAĆ, *ob.* Odpleść.

ODPŁATNĄĆ *cz. jedntl.*, Odpłatać *niedok.*, odciąć, odsiec, abhauen, weg hauen; *Ross.* оттяпать, оттяпнуть.

ODPŁATNY, a, e, ODPŁATNO *adverb.*; §. 1) *passiv.* mogący być odpłaconym, nadgrodzonym, powetowanym; *Ross.* уплатный; bezahlbar, belohnbar, ersetzbar, gut zu machen. Nieodpłatny, niewypłacony, *insolubilis. Cn. Th. Eccl.* неотплатный. — §. 2) *Activ.* Nagradzający, lohnend, belohnend. Jałmużny są chwalebne, i z łaski boskiéj odpłatne. *Sekl.* 24. Frasunki, gdy je skromnie znosimy, bywają nam odpłatne. *Hrbst. Odp. K* 6. (użyteczne). Pobożność zmyślona na tym tylko świecie jest odpłatna, na owym wiecznym mękom podleże. *Smotr. Apol.* 12. Zasługi świętych, i im samym są odpłatne, i nas ratują. *Hrbst. Odp. C c c* 4; *Eccl.* отъдательникъ, который скоро отдаетъ.

ODPLEŚĆ, odplótł, odpletli, *f.* odplecie, odplotę *cz. dok.*, Odpłatać *niedok.*; *Vind.* odplesti; *Ross.* отплесть, отплетать; rozpleść, aufflechten. *Tr.*

ODPŁOSZYĆ, *f.* odpłoszy *cz. dok.*, Odpłaszać *niedok.*, odstraszyć popłochem, odganiać; *Ross.* отпугнуть, отпугать, отпугиваю; weg scheuchen. Odpłoszył wilki. *Sk. Dz.* 801. Na samym pograniczu nieprzyjaciela odpłaszaj. *Pilch. Sen. gn.* 129. Odpłoszyć to, co nam straszno. *Pilch. Sen. list.* 100. Wszelkie niebezpieczeństwa męstwem swym odpłoszyli. *Pilch. Sall.* 12. Czci twoje wielkie cnoty Artaxata nasza, Lecz nas twa ambicya od ciebie odpłasza. *Min. Ryt.* 1, 203. wstręt czyni, odpycha.

ODPŁYNĄĆ, *f.* odpłynie *cz. dok.*, Odpływać *niedok.*; (*Boh.* odplynauti *natando avehi*, odpliwati *exspuere*, odplawiti se *avehi nave*); oddalić się płynąc, pływając, weg schwimmen, weg schiffen, absegeln; *Croat.* odplàvam; *Ross.* отплыть, отплывать. Rybki odpłynęły. *Tr.* Już okręt odpłynął od brzegu. — Pragnie rychło płynąć, A ziemie ulubionéj co prędzéj odpłynąć; *relinquere. A. Kchan.* 97. (cf. odbić od brzegu); von dem geliebten Lande abzusegeln. Otom ja nędzniku odpłynął od brzegu, a na głębią wszystkich niebezpieczności świata tego. *Rej. Post. G g* 2.

ODPOCIĆ *med. dok.*, pocąc odbyć, abschwitzen; *Ross.* отпотѣть.

ODPOCZĄĆ, odpoczął, *odpoczynął, *f.* odpocznie *neutr. jedntl.*, Odpoczywać *niedok.*; *Boh.* odpočinauti, odpočiwati; *Sorab.* 1. wotpotžuyu, wotpotžu, wotpočžnucž, wotpočžowacž, dahm szo k wotpotžiwkey, pžestohnu; *Sorab.* 2. wotpoziwasch; *Vind.* pozhiti, pozhivati; *Carn.* pozhyti, pozhyem; *Croat.* odpochivam, pochivam, pochivati, pochinuti, pochuhnújem; *Bosn.* odpocinuti; *Rag.* opocinuti; *Slav.* pocsívati; *Ross.* опочити, опочивати, (отпочивать podejmować kogo u siebie, rad mu być u siebie), заночивать, сдохнуть; *Eccl.* прѣпочити, препочивати, почити, почію; od trudów, pracy wytchnąć, przerwać pracę dla wzięcia sił przez spoczynek; ausruhen, ruhen, sich ruhend erholen. Weź robotników od roboty do odpoczynienia, aby odtychmiast *odpoczynęli od prac swoich. *Biał. Post.* 278. Takie jest przyrodzenie zwierzęcia każdego, Aby *odpoczynęło też czasu swojego. *Rej. Wiz.* 31. Przyszedł Król z ludem swym spracowany, a tam podjedli i *odpoczynęli. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 16, 14. Koniec wojny pokój, a koniec pracy odpoczywanie. *Gorn. Dw.* 365. Tym czasem odpocznę u siebie, i rozpakuję się. *Teat.* 19, 21. Insza odpoczywać, insza ustać. *Fredr. Ad.* 17. Komu może być miłe *odpoczynienie, jeśli piérwéj nie uczuł niewczasu? *Gorn. Dw.* 78. Śmierć podjąć musimy, niżli w odpoczynieniu wiecznym usiędziemy. *Prot. Kont. D* 3 *b.* (cf. łono Abrahama, dolina Jozafata). Pono on w bogu odpoczywa. *Teat.* 1. *b*, 110. er ruhet in Gott. Niech w bogu odpoczywa; bo już nie żyje kochany nieboszczyk. *Mon.* 74, 358. (cf. Panie świeć nad duszą jego). — §. *Transl.* Przez czwarty wiek mało kiedy nad chrześcianami miecz odpoczął. *Sk. Dz.* 350. t. j. nie dokazywał. — *Impropr.* Balki na murze odpoczywają. *Tr.* t. j. leżą, opierają się, sie ruhen oder liegen auf der Mauer. — §. *Active:* Odpocząć komu = dać mu odpoczynek, dać mu wytchnąć; einen ausruhen lassen. Gdzie pasiesz? gdzie odpoczywasz owcom w południe? *Budn. Cant.* 1, 6. Odpoczywał

wielbłądom przy studni w wieczor. 1 *Leop. Genes.* 24, 11. Grzesznych Pan ku sobie woła, i chce im wytchnąć i odpocząć, by tylko chcieli. *Sekl.* 52. ODPOCZĘŁY, a, e, który sobie odpoczął, *requietus. Cn. Th.*, ausgeruhet. *Włod.* ODPOCZYNEK, nku, *m.*; *Boh.* odpočinek, odpočinutj; *Sorab.* 1. wotpotžiwk, wotpoczk; *Carn.* pozhink; *Vind.* pozhitek, pozhitje; *Croat.* pochinek; *Ross.* угомонъ, лежка; *Eccl.* прохлажденiе, прохладъ, отдушiе, отдохновенiе, покоище; odpocznienie, odpoczywanie po robocie abo do roboty, przerwanie roboty, pracy, dla sił, dla zdrowia, dla uciechy. *Cn. Th.* przestanek, wytchnienie; das Ausruhen, Ausrasten, sich Erholen, die Ruhe, Erholung. Każda praca potrzebuje odpoczynku. *Lub. Roz.* 523. ODPOCZYNKA, i, *ż.*; *Boh.* odpočiwadlo; *Vind.* pozhivalishe, pozhiunu mestu, *Eccl.* покоище; miejsce odpoczywania; die Ruhestätte, der Ruheplatz. Schody powinny mieć odpoczynkę, czyli miejsce płaskie tak szerokie i długie, jaka jest długość stopniów. *Świtk. Bud.* 159.

1. *ODPOIĆ, *f.* odpoi *cz. dok.*, Odpajać *niedok.*, spojone rozłączyć; aus einander nehmen, ausleimen, auflöthen ꝛc. *Replumbo*, odlutuję, odpajam. *Mącz.*

2. ODPOIĆ kogo od rozumu, *cz. dok.*, Odpajać *niedok.*, upajając rozumu pozbawić; einen zu Boden saufen, nieder saufen, ihn durch Zutrinken um den Verstand bringen. (*Ross.* отпоить, отпаивать odchować od piersi). Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoił. *Gorn. Dw.* 204.

ODPOKUTOWAĆ, *f.* odpokutuje *intrans. dok.*, pokutą odpłacić, odbyć, abbüßen; (*Sorab.* 1. wotpokutžam; *Vind.* spokoritise, splantati). Nieco jawnie odpokutować, *publice satisfacere. Mącz.*

ODPOLEROWAĆ *cz. dok.*, odbyć polerowanie, odjąć polerowaniem, abpoliren; *Sorab.* 1. wotžolu.

ODPOLNY, a, e, zewnętrzny od pola; auf das Feld hinaus, außen=, von außen=. Szańc odpolny, ein Außenwerk. *Tr.*

ODPOŁUDNIE, ia, *n.*, czas południowy, zacząwszy od południa; die Zeit gleich vom Mittage an, der Anfang des Nachmittags. Gra z nim w karty całe odpołudnie. *Mon.* 68, 17; *adj.* odpołudniowy, cf. popołudniowy.

ODPOMPOWAĆ *cz. dok.*, pompując odjąć, abpumpen; *Ross.* откачать, откачивать.

ODPÓR, u, *m.*; *Boh. et Slov.* odpor; *Carn.* odpôr; *Ross.* отпоръ, супоръ; odpieranie, odbijanie, der Widerstand. Na samym pograniczu nieprzyjaciela odpłaszaj, i odpór mu dawaj. *Pilch. Sen. gn.* 129. Odpór dać tym srogim najazdom nieprzyjaciela. *Baz. Hst.* 132. Przez odpór powietrza ruch ciał słabieje. *Hub. Mech.* 17. Odpór słowny, zbijanie abo zbicie mowy czyjéj, replika. *Cn. Th.* odwod; *Carn.* odporna, prutipovist; *Vind.* prutibranstvu, prutibranva, Widerlegung. Odpór na pomienione rozumienia. *Krom.* 24. Odpór dać, zbić, *Carn.* dolidęvam, widerlegen. Teraz odpór dam na dowody poślednie. *Petr. Ek.* 88. Dawał mu odpór mądrym pisaniem, i jego fałszów na oczy wymiataniem. *Sk. Dz.* 1033. Srogi to sąd, jeśli piérwéj co osądzą, niż odporu na żałobę przesłuchają. *Kosz. Lor.* 53 *b.* — Odpór wziąć, zbitym zostać, widerlegt werden. Spuszczono akademiki w szranki dysputacyi; ale przeciwnicy krom trudności przekonani, odpór na wszystkim wzięli. *Krom.* 521. — Na odpór być = sprzeciwić się; entgegen seyn, widerstehen. Część senatorów głos swój podała na Leszka; ale niektórzy temu na odpór byli. *Biel.* 108. — Odporem stać = stawić się, stawać w kroku, nie ustąpić; widerstehen, nicht weichen. Podwaja w przeciwniku dzielność, kto się boi; Przeraża nieprzyjaciół, kto odporem stoi. *Węg. Org.* 10. ODPORCA, y, *m.*, ODPORNIK, a, *m.*; *Boh.* odpornjk, odpůrce; *Ross.* возразитель; odpierający, zbijacz, broniący, przeciwnik; der Widersteher, Vertheidiger. Umyślił i daléj korzystać z gnuśności odporców. *Nar. Hst.* 4, 297. Boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, duchowi świętemu odpornik, człowieczy szkodnik, szatan. *Gil. Post.* 65. Odpornik w pismie, lub w prawie = przeciwnie piszący lub przeciw komu stawający w sądzie, adwersarz. *Włod.*, die Gegenpart. ODPORNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* odpornost; krnąbrność, die Widerspenstigkeit. Wielkie są odporności nasze, i zgrzeszyliśmy przeciw tobie. *Radz. Jer.* 14, 7. Chronię się odporności fałszywie mianowanéj umiejętności. 1 *Leop.* 1 *Thim.* 6, 20. ODPORNY, a, e, ODPORNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* odporný; *Ross.* противительный; §. 1 a) odpór dający, odpierający, odporowi służący; widerstehend, Widerstands=, Defensiv=. Wojna odporna i zaczepna. *Koll. List.* 2, 22. Odpornéj wojny zamiarem jest jedynie tylko bronić się. *Jak. Art.* 3, 305. Nie daje zaczepki nikomu; zawsze ma się tylko odpornie. *Teat.* 21, 168. — Odporne pismo, xięga, mowa, *Graec.* ἀντίγραμμα. *Cn. Th.*, Gegenschrift, Gegenrede. Odporna strona, przeciw któréj bywa skarga u sądu. *Sax. Porz* 25, die Gegenpart; (cf. powod, odwod). — b) Odporny = przeciwny, krnąbrny; entgegen, widerspänstig, sich widersetzend. Nigdym cię sobie nie znała odpornym, I zawsześ dawał miejsce prośbom mym pokornym. *Otw. Ow.* 586. Wyście zawsze odpornemi byli rozkazaniu pana boga waszego. *Radz. Deut.* 9, 23. *ib. Numer.* 14, 9. — §. 2) Odporny *passive, qui facile refutari potest. Cn. Th.* widerstehbar, widerleglich; odpieralny, *Ross.* возразительный. Nieodporny, *Ross.* неопровержимый; *Eccl.* непостоянный. Attak Pruskiéj narodowéj kawaleryi przeciw infanteryi mają za nieodporny. *Pam.* 85, 1, 126. ODPOROWY, a, e, odporowi służący, Defensiv=. Odporowa linia w podkopach. *Jak. Art.* 3, 304.

ODPOŚCIĆ *med. dok.*, post odbyć, abfasten; *Ross.* отговѣть, отгавливать.

ODPOWIADAĆ, *ob.* Odpowiedzieć. ODPOWIADACZ, a, *m.*; *Bosn.* odgovoritegl; *Ross.* отвѣтникъ; *Eccl.* отвѣщатель, отвѣщаватель, отвѣтчикъ; odpowiedź dający, der Antworter. *Cn. Th. Budn.* 1. *Sam.* 14, 39. ODPOWIADALNOŚĆ, ODPOWIADALNY, *ob.* Odpowiedzialność. ODPOWIEDNIA, i, *ż.*, ODPOWIEDNICA, y, *ż.*, wyrocznica. *Cn. Th.*, miejsce, gdzie bóg abo bożek do ludzi mówił, pytany, proszony, *oraculum. Włod.* der Orakelsitz, der Ort, wo Orakelsprüche ertheilt werden. ODPOWIEDNIK, a, *m.*; (*Boh.* odpowědnik *seditiosus, detrectator imperii*); który komu nieprzyjacielskie odpowiedział. *Cn. Th.* der Befehder, der einem Fehde ankündigt. Odpowiednik bierze się za człowieka czyniącego pogróżki i przechwałki. *Czack.*

Pr. 1. 206. Odpowiednik i nieprzyjaciel przeciwko nieprzyjacielowi dekretów najdować nie ma. *Szczerb. Sax.* 76. Nie chciał wojewoda Wołoski wydać Michała, odpowiednika królewskiego, który gdy mu Król wszystko pobrał, tam uciekł był. *Biel.* 342. Wydano edykt przeciwko odpowiednikom pogranicznym. *ib.* 522. Którzy za zdrajcy i odpowiedniki poczytani być mają. *Sax. Porz.* 41. *Paszk. Dz.* 116. *Perduellio*, odpowiednik jawny, zbójca. *Mącz.* ODPOWIEDNY, a, e, od odpowiedzi, odpowiadający, Antwort=, antwortend; *Croat.* odgovorni; *Ross.* отповѣдный, отвѣтный; *Eccl.* отповѣдатель. — §. 1) Odpowiedzialny, obowiązany sprawę dawać; *Vind.* sagovorliu, sagovorjatliu; verantwortlich. Król nieodpowiedny w szafunkach nikomu. *Zab.* 12, 120. *Nar.* Przez czułość rozkazom twym nieodpowiedną, Dla niéj tylko goreję, i ją kocham jedna. *Teat.* 45. *c*, 59. — §. Strona odpowiedna, odpowiadająca, odporna, odwodowa, die Gegenpart. Opowiednéj stronie zawsze prawo jest przychylniejsze, niż powodowi. *Sax. Porz.* 88. — §. 2) Odpowiedny, nieprzyjacielskie odpowiadający, przyjaźń wypowiadający, Fehde=, Befehdungs=, befehdend. *Nuntius sanguinarius*, odpowiedny poseł. *Mącz.* Z hardym i odpowiednym poselstwem przyjechali. *Sk. Dz.* 624. Listy odpowiedne. *Stryjk.* 659. Odpowiedny nieprzyjaciel. *Teof. Zw. E* 3. główny, na głowę; ein Hauptfeind, geschworner Feind. °Nieodpowiednie, nieopowiednie, nie opowiedziawszy się, unangekündigt. Zjeżdżając do zameczków i miasteczek nieodpowiednie, palił je. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 8, 6. Cóż ci się nie upodobało we mnie, żeś mię tak nieodpowiednie opuścił? *Bzow. Roż.* 60. Kiedy Król wszystkie niezgody uspokoić chciał, ali nieodpowiedna śmierć nad nadzieję wszystkich, wszystko zopaczyła? *Podw. Sion. O* 3. ODPOWIEDŹ, i, *ż.*; *Boh.* odpowěd; *Sorab.* 1. wodpowiadź; *Sorab.* 2. wotgrono; *Carn.* odgovor, (odpoved *abrenuntiatio*, zrzeczenie się); *Vind.* odgovor; *Croat.* odvet, odgòvor; *Bosn.* odgovor; *Ross.* отповѣдь, отвѣть, отзывъ; *Eccl.* отвѣтное, отсловие; §. 1 a) na zapytanie, die Antwort. Jakie pytanie, taka odpowiedź. *Teat.* 31, *c*, 37. *et* 21. *c*, 36; *Slov.* gaká otázka, taká odpoweď; *Ross.* по спросу и отвѣтъ. Idę pomyśleć nad odpowiedzią stryjowi. *Teat.* 22. *b*, 92. Odpowiedź listowna, odpis, respons. Odpowiedź na pozdrowienie, *resalutatio. Cn. Th.*, cf. odkłaniać się. — b) Odpowiedź, odpowiedzialność, die Verantwortlichkeit. Wc Pani będziesz w odpowiedzi za wszystko. *Teat.* 11. *b*, 39. — §. 2) Odpowiedź nieprzyjacielska, odchwałka, odkazywanie się, wypowiedź, rozbrat; Aufkündigung der Freundschaft, Befehdung, Fehdeankündigung. Odpowiedzi, według wyrazu prawa koronnego (a podług Statutu Litewskiego, pochwałki), na zdrowie cudze, lub na uszkodzenie majątku jego, takowe pogróżki dawniéj nawet przez woźnego czyniły się. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 348. Zarębowie za niejaką krzywdę swą miastu Wormacyi odpowiedź posłali, i krzywdy swéj nad ludźmi onego miasta mścić się chcieli. *Biel.* 545. Aby każdy spokojnie żył, ani się swych krzywd prywatnie mścił; przeto ustawiamy, gdyby kto komu odpowiedź posłał.... *Vol. Leg.* 2, 1213. *Stat. Lit.* 27. Odpowiedź komu czynić. *Star. Ryc.* 22. Pełno tu lwów, pełno tu piekielnych niedźwiedzi, Którzy do skonu świata z tobą w odpowiedzi. *Pot. Zac.* 2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ, ODPOWIADALNOŚĆ, ści, *ż.*, powinność sprawowania się komu z czego, die Verantwortlichkeit; *Vind.* sagovor, sagovarjanje; *Ross.* взыскание. ODPOWIEDZIALNY, ODPOWIADALNY, a, e, verantwortlich; *Vind.* sagovorliu, sagovorjatlju. ODPOWIEDZIEĆ, *f.* odpowie *cz. dok.*, Odpowiadać, °odpowiedać *niedok.*; *Boh.* odpowědjti, odpowjdati; *Slov.* odpowjdam; *Sorab.* 1. wodpowiedam, wodpowedam; *Vind.* odgovoriti, odgovarjati, antvarth dati, (odpoueti *negare*); *Carn.* odgovoriti, odgovarjam; *Bosn.* odgovoriti, odgovarati; *Rag.* odgovârati; *Slav.* odgovoriti; *Croat.* odpovedam, odgovárjam, odgovoriti; *Ross.* отвѣтствовать, отвѣчать, сказать, сказываю; *Eccl.* отсловствую; §. 1 a) na zapytanie komu się tłumaczyć, antworten. Ewanielista pisze, iż Pan odpowiedziawszy rzekł do nich; pisze, iż odpowiedział, a nie pisze, aby go kto ocz pytał. *Rej. Post. Q q* 1. Łacniéj pytać, niż odpowiadać. *Cn. Ad.* 410. Mądrzy nie na wszystko głupim odpowiadają. *Sk. Kaz.* 145. Szalonym przystoi odpowiedzieć, choć ich nie pytają. *Szczerb. Sax.* 254. Jakie pytanie, takie odpowiadanie. *Dwor. F* 3. Echo mu odpowiada. *Teat.* 56. *c*, 97. Odpowiadam komu na pozdrowienie, *resaluto. Cn. Th.*; cf. odkłaniam. — *Transl.* Nikczemne serca, są to źle nastrojone organy, co zazwyczaj fałszywie odpowiadać zwykły. *Zab.* 8, 262. — Odpowiadać komu, stosownym do tego się okazać, n. p. Jeśli koniec początkowi nie odpowie, tak będzie, jakbyśmy nic nie zrobili. *Gaz. Nar.* 2, 52. Stan. Aug., nicht entspricht; *Eccl.* соотвѣтствовати. Odpowiadanie czemu *Eccl.* соотвѣтствие, соотвѣтственность. Odpowiadający *Eccl.* соотвѣтственный. Odpowiada co czemu *Eccl.* сгождается на что. Nie wątpię o jego dobréj chęci; ale jéj wykonanie nie odpowiada. *Pam.* 84, 477. — *Mathem.* Boki odpowiadające, *latera homologa*, entsprechende Seiten, dwóch figur sobie podobnych, są te, które mają położenie podobne, każdy w figurze, do której należy. *Jak. Math.* 1, 71. — b) Odpowiadać za co, odpowiedzialnym być, sprawować się z czego; verantwortlich seyn, Rechenschaft geben; (*Vind.* sagovoriti, sagovarjati, se odresati). Kto będzie bogu odpowiadał za °ty Nasze ubogie i siostry i braty. *Groch. W.* 559. Spuście się na żony swoje, a czoła wasze dyabelnie za to odpowiedać będą. *Teat.* 55. *b*, 38. — §. 2) Odpowiadać komu nieprzyjacielskie, odkazać się, odchwalić się, wypowiadać mu przyjaźń; einem die Freundschaft aufkündigen, ihm Fehde ankündigen. Przestrzegał biskupa, że mu Jagiełło na gardło odpowiedał. *Biel.* 298. *Minatur illi mortem*; odpowiada mu na głowę, odpowiada mu, że go chce zabić. *Mącz. Minitari ferrum et flammam*, odpowiadać komu ogniem i mieczem. *ib.* (pogrozić). Żołnierz teraz tylko xięży odpowiada, i ich wioskom. *Star. Ref.* 112. Często go zabić groził, często mu odpowiadał. *Sax. Porz.* 135. *Biel.* 327. *Gorn. Sen.* 86. *Zab.* 15, 270. — °§. Odpowiadam ci. 3 *Leop.* 1 *Paral.* 17, 10. (zwiastuję ci. 1 *Leop.*; *ob.* Opowiedzieć.). ODPOWIEDZICIELKA, i, *ż.*, która odpowiada,

die Antworterinn, Beantworterinn; *Ross.* отвѣтчица. Pytonisa odpowiedzicielka. *Chmiel.* 1, 46.

ODPOZWANIE, ia, *n.*, *reconventio. Czack. Pr.* 2, 102. pozew na wzajem wydany, die Gegenladung.

ODPRAĆ, *f.* odpierze *cz. dok.*, odbyć pranie, abwaschen; *Bosn.* odapratti, opratti; *Croat.* odepíram.

ODPRASOWAĆ *cz. dok.*, odbyć prasowanie, abpressen, abbügeln, fertig pressen oder bügeln; *Ross.* отъутюжить, отъутюживать, отдавить, отдавливать.

ODPRASZAĆ, *ob.* Odprosić.

ODPRAWA, y, *ż.*, §. 1) odprawienie, dokończenie sprawy jakiéj, ułatwienie, odbycie; *Boh.* wybyt, wybytek; *Vind.* dolvpraulenje, dolpoved; *Croat.* odpravlanye, odprava; *Ross.* отдѣлка; die Beendigung, Verrichtung, Abfertigung, Abthuung eines Geschäfts. Postawiwszy sąd świecki, postawił też i duchowny, na odprawę i sądy trudności duchownych. *Sk. Żyw.* 2, 178. Mojżesz Jetra rady około sądów i odpraw ludzkich rad posłuchał. *Sk. Kaz.* 157. Dobra sprawa, prędka odprawa. *Dwor. E* 3. Jaka sprawa, taka odprawa. *Cn. Ad.* 286. Rurki w roślinach są względem odpraw, *functiones*, wielorakie, wodne, sokowe etc. *Bot. Nar.* 11. Pisać do niego czasu nie mam, bo odpraw mam kilka ciężkich. *Nar. Chodk.* 1, 297; »*not.* responsów«, expedycyj. — §. Odprawa, oddalając od siebie; *Vind.* flova, spufhenje, doldatje, odspufhenje; *Ross.* отставка; die Abfertigung, Verabschiedung, der Abschied. Odprawa posłów Greckich, trajedya. *J. Kchan. Dz.* 61. Jeszcze go trzyma Rzymska nieodprawa. *Groch. W.* 1. (t. j. że go nie odprawują). Odprawa sługi; odprawa żołnierza. *Cn. Th.* (abszyt). Król dlatego bogaci biskupa w intratę, iżby ludzie u niego łaskawą odprawę miewali. *Gorn. Dz.* 149. Dworska odprawa, z gołemi rękoma do domu. *Cn. Ad.* 223. Wszyscy wzięli ode mnie odprawę bez myta. *Mon.* 70, 357. (z kwitkiem poszli). Pięć razy mojéj rannéj nie przyjął wizyty; zawsze mi dano odprawę, mówiąc że spał, abo że zabawny. *Pilch. Sen. list.* 4, 190. (zbito mię tym). — §. Odprawa wyroku sądowego = satysfakcya, exekucya, wykonywanie; die Vollziehung des Richterspruchs. Urząd będzie mocen za przewiedzeniem prawnym odprawę na tymże imieniu, z którego się krzywda działa, uczynić. A pan onego imienia téj summy skazanéj na arendarzu swym patrzać będzie, a odprawie urzędowéj sprzeciwienia żadnego czynić nie ma. *Stat. Lit.* 176. Sąd na wianownym imieniu żadnéj odprawy za winę męża uczynić nie może. *Czack. Pr.* 2, 48. Za winy osobiste żony, odprawa z imienia wianownego czyniona być ma. *ib.* 2, 49. Kto summę wygrawszy, po wypadłym wyroku, odprawy rzeczy czyli wykonania wyroku nie żądał, upominać się już nie może. *Czack. Pr.* 2, 107. — §. Odprawa syna, wypuszczenie z mocy ojcowskiéj, wydzielenie, wydział, die Ausstattung. Dzieci już odprawione, że już wezmą odprawę od rodziców za część swoję, mieszkają każdy na swym chlebie. *Sax. Art.* 2. — §. 2) Odprawa psów, parza dla psów, die Abfütterung der Hunde. Taką odprawą psy dobrzeją. *Tr.* Strębować do odprawy. *id. Ostror. Myśl.* 50. ODPRAWIĆ, *f.* odprawi *cz. dok.*, Odprawiać, odprawia *et* odprawuje *niedok.*, Odprawywać *frequ.*; *Boh.* odprawiti, odprawowati, (2. *supplicio afficere*), wybyti; *Vind.* odpraviti, dolvpraviti, dolpovedeti, prostustoriti, prostupustiti, prezhpustiti, pofloviti, flovo dati; *Croat.* odpraviti, odprávlyam; *Bosn.* odpràviti; *Rag.* odpraviti, odpravgljam; *Ross.* отправить, отправлять; §. a) dokończyć, doprowadzić do skutku i zbyć, odbyć, ułatwić, sprawić; abthun, verrichten, vollenden. Odprawię krótkiemi słowy ostatek. *Birk. Sk. C.* W skok się z swą mową odprawił. *Past. Fid.* 105. er war gleich damit fertig. Piérwéj niżeli przystąpimy do znaków dobréj wody, odprawmy to wprzód, co nam zarzucają, *diluamus. Syxt. Szk.* 42 (zbijmyż). Odprawiwszy się z sejmem, król do Litwy jachał; *peractis comitiis. Krom.* 696. als er mit dem Reichstage fertig war. — §. Odprawić wyrok sądowy, wykonać go, dopełnić go, zadosyć mu uczynić; den Richterspruch vollziehen, ihm Genüge leisten. Jeśliby mąż osiadłości nie miał, a żonaby miała imienie, tedy to, co za jéj winę będzie skazano, na jéjże imieniu odprawiono być ma. *Stat. Lit.* 174. Winę tę przewinioną rychléj może odprawić, lecz nie poźniéj. *Sax. Porz.* 41. Odprawienie winy sędziemu. *ib.* 67. Przy statkach mieć potrzeba czołn, dla potrzeb jakich sprawowania, i cel odprawienia. *Haur. Ek.* 171. Rzemieślnicy, chociażby szosy, strożne i inne podatki miejskie odprawiali, przychodniowi roboty zabronić nie mogą. *Szczerb. Sax.* 183. — §. Odprawiać sprawy, funkcye, sprawować, verrichten. Arsenius jednego czasu paciorki odprawując, usłyszał głos takowy. *Dambr.* 333. Na ten czas liturgią odprawował. *Sak. Kat. C* 3. Synody rozkazują, aby ten sakrament chorym tylko odprawowali. *Pim. Kam.* 195. Nabożeństwo odprawiać *Eccl.* священнодѣйствовати. Janczarowie ustawicznie ronty po ulicach odprawiają. *Teat.* 55. *e*, 5. Cesarz chciał odprawić tę drogę w lecie, gdyby był nie zachorował. *Pam.* 84, 1072. (odbyć). Tam więcéj za miesiąc odprawiło się kupiectwa, aniż w Wenecyi we dwie lecie. *Boter.* 90. — §. b) Odprawić kogo, zbyć go, pozbyć się go; einen los werden, ihn abfertigen, abweisen. Ni prośbą ni okupem śmierci nie odprawisz. *Tol. Saut.* 41. Na ostatek Tales matkę tym odprawił, iż nierychło ożenić się było. *Glicz. Wych. O* 8. Oeneus za roczny plon szczęśnie zebrany, Cererę zbóż piérwszczyzną, Bacha odprawował winem, treścią Palladską Minerwę hodował. *Żebr. Ow.* 197. (kontentował, er fand sie damit ab). — Odprawić od siebie, oddalić od siebie; einen abfertigen, entlassen, verabschieden. Bez ceremonij odprawiliśmy go. *Teat.* 1, 38. Odprawiać żołnierza = rozpuszczać wojsko. *Cn. Th.* (abszytować). Odprawiać się ze służby, aus dem Dienste treten. Jak się odprawisz od Pani swojéj, tedy masz miejsce u mnie. *Teat.* 30. *b*, 62. Wolę się na reszcie odprawić; robota ciężka a zawsze piekło w domu. *ib.* 20, 48. *et* 28. *b*, 113. — *Transl.* Odprawiłem się z światem, tak jako przystało. *Groch. W.* 574. t. j. pożegnałem świat. — §. c) Odprawiać syna, wydzielać, z mocy ojcowskiej wypuszczać; der väterlichen Gewalt entlassen, ausstatten. Ociec u sądu syna swego wyposażyć albo odprawić może, by mu też i najmniéj dał, gdy to jeno syn przyjmie. *Szczerb. Sax.* 491. Dzieci nieodprawione, co jeszcze są pod zwierzchnością ojcowską.

Sax. Tyt. 29. *Groick. Obr.* 3. Dzieci, którzy nie są odprawieni z imienia za żywota rodziców, biorą imienie przed temi, którzy już są od swych rodziców odprawieni, że już wezmą odprawę od nich za część ich, i że już mieszkają każdy na swym chlebie. *Sax. Art.* 2. ODPRAWICIEL, ODPRAWIACZ, a, *m.*, który odprawuje, odprawia; *Croat.* odpravitel; der Abfertiger, Verrichter. ODPRAWINY, in, *plur.*, odprawienie, odprawa, akt odprawienia; die Abfertigung, Verrichtung, Vollziehung. — *§. Po tak wielu odprawin rozświecić kazawszy, i grzech i córkę uznał; *post tot concubitus. Żebr. Ow.* 358. 1. ODPRAWNY, a, e, od oprawy, odprawie służący, Abfertigungs=. Audyencya odprawna, Abschiedsaudienz. *Tr.* Dać list odprawny żonie swojéj. 1 *Leop. Math.* 19, 7. rozwodowy, Scheidungs=. — 2. *ODPRAWNY, a, e, od prawéj na lewą idący; von der Rechten nach der Linken zu. Bieg téj gwiazdy jest odprawny. *J. Kchan. Dz.* 16.

ODPRÓĆ, *ob.* Odpruć.

ODPROSIĆ, *f.* odprosi *cz. dok.*, Odpraszać *niedok.*; *Boh.* odprosyti, odprošowati; *Sorab.* 1. wotproschuyu; *Sorab.* 2. wotpschoschisch; *Vind.* odprositi, isprositi, (odprashati = wypytać); *Croat.* odprossujem; *Ross.* отпроситься, отпрашиваться wyprosić się; *Eccl.* отпрашиваю *reposco*, отпрошати, отказыватися, отрицатися zrzec się); §. 1) prośbą odzyskać, znowu wyżebrać, wieder erbitten, erbetteln. Syward, będąc od Polaków wypędzony, część sobie królestwa odprosił na nich. *Krom.* 32. — §. 2) Odprosić od czego, prośbą co cofnąć, uwolnić od czego, los bitten. Xiążęta pojechali na sejm dla odproszenia wojny; *belli deprecandi causa. Zygr. Pap.* 261. Tego tylko odpraszam; *deprecor hoc unum. Żebr. Ow.* 30. Zasłużyli za to karanie niczym nieodproszone. *Tward. W. D.* 92. *indeprecabilis poena. Cn. Th.*; cf. nieodpuszczony; (*Sorab.* 1. newotproschenité); unabbittlich. Miał bóg nieodproszoną plagą królestwo pokarać. *Sk. Żyw.* 1, 31. Nieodproszona sprawiedliwość. *Kchow. Roż.* — §. 3) Odprosić, na wzajem zaprosić; gegenseitig einladen, auch wieder zu sich bitten. Kiedy sprawujesz obiad, nie wzywaj bogatych, by cię też zaś i oni nie odprosili do siebie, a stałoby się oddanie. 1 *Leop. Luc.* 14, 12. — §. 4) Zaproszonych odprosić; Eingeladene um Verziehung bitten, sie möchten dießmal nicht kommen, die schon geschehene Einladung kassiren. Przyjaciół sproszonych odprosiła nazad. *Teat.* 33. *d*, 22. Naradźmy się, jakby tych gości zaproszonych na obiad odprosić. *Boh. Kom.* 3, 167. — *§. Gdyby lud twój przeciw tobie grzeszył, i gdyby pokutując przyszli, i odpraszali cię w tym domu, wysłuchajże je. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 33. przepraszali, abbitten, um Vergebung bitten.

ODPROWADZIĆ, *f.* odprowadzi *cz. dok.*, Odprowadzać *niedok.*; *Slav.* odprowázým; *Vind.* odpelati; *Croat.* zprevajati, odpelyati; *Slav.* izpratiti; *Bosn.* isprattiti, odprattiti, doprattiti, odpegljati, odvesti; *Ross.* сопроводить, сопровождать; §. 1) odwodząc oddalić od czego, odciągnąć, odwieść, abführen, abbringen von etwas; (*Bosn.* uklonitti koga od koje stvari). Już nic takiego nie znajdzie, coby mię odprowadzić mogło od mego zamysłu. *Teat.* 49. *c*, 2. Każdy z rozsądnych mężów duszę niejako odprowadza od ciała, i bardziéj z tą szlachetniejszą częścią przestaje. *Pilch Sen. list.* 2, 279. Przeważenie dobra własnego nad powszechne, odprowadza nas od szczerości umysłu. *Mon.* 74, 213. — §. 2) Odprowadzić kogo, n. p. do domu, *reducere domum. Cn. Th.*; *Vind.* sprevoditi, spremiti, spremlati; einen (nach Hause) begleiten, das Geleite geben. O milę ztąd na ostatnie pożegnanie nas odprowadzali. *N. Pam.* 9, 265. Odprowadzający *Eccl.* проводительный. Odprowadzenie, *Boh.* průwod; *Croat.* zprevadyanye, odpelyanye. ODPROWADZICIEL, a, *m.*: (*Boh.* průwodce; *Bosn.* dopratitegl); co odprowadza, der Ableiter. Konduktor, odprowadziciel pioruna, der Blitzableiter. — *Reductor*, odprowadziciel, ten, który kogo zaś na swój stan albo urząd wsadza. *Macz.*, der Wiedereinsetzer. Ten, co kogo do domu odprowadza, der Begleiter, Geleitgeber. ODPROWADZICIELKA, i, *ż.*, die Begleiterinn.

ODPRUĆ, ODPRÓĆ, odpruł, odprół, *f.* odporze *cz. dok.*, Odparać *niedok.*; *Vind.* odporgati, sporgat, arstrènat; *Rag.* odpârati; *Bosn.* odparati; *Croat.* odparujem; *Ross.* отпороть, отпарывать, опороть, опарывать; zszyte rozłączyć, auftrennen, abtrennen. Odpara z kapelusza brudne już galony, I kładzie złotolite na wierzch burdalony. *Zab.* 12, 65. *Reseco*, odcinam, odrzezuję, odparam co od czego. *Macz.* — *Fig.* Ani go przyjaźń, ni łaska, ni wiara Od tak złośnego związku nie odpara. *Chrośc. Luk.* 2, 84.

ODPRYSNĄĆ *med. jedntl.*, pryśnieniem odłączyć się, abspritzen, abspruͤhen; *Ross.* отпрыскать, отпрыскивать, (2. odnogi puszczać; отпрыскъ odnoga, odrostek).

ODPRZĄŚĆ, *f.* odprzędzie, *cz. dok.*, przędzenie odbyć, abspinnen, ausspinnen; *Sorab.* 2. wotpschèlèż; *Vind.* odpresti; *Ross.* отпрясть. *Haur. Ek.* 37.

ODPRZĄTNĄĆ, *ODPRZĘTNĄĆ, *f.* odprzątnie *cz. dok.*, Odprzątać *niedok.*; *Boh.* odkliditi; na bok odłożyć, odwalić, wieder weg räumen. Las nieprzyjaciel zarąbił był; kazał tedy hetman piechocie drzewa one odprzątnąć. *Biel.* 711. Odprzętniesz ogień od garca. *Sienn.* 524. Ludziom trzeba społecznie mieszkać dla obrony swojéj i niewczasów odprzątania. *Petr. Ek.* 48.

ODPRZEDAĆ, *f.* odprzeda *cz. dok.*, Odprzedawać *niedok.*, przedaniem alienować, aus der Hand verkaufen; *Bosn.* priprodatti, priprodavati; *Rag.* priprodatti; *Croat.* preprodajem; *Ross.* перепродать, перепродавать. Gdyby w czasie posesyi zastawnéj dziedzic dobra zastawne komu innemu odprzedał.... *A. Zamoj.* 152. ODPRZEDAŻ, y, *ż.*; *Rag.* priprodaja; *Ross.* перепродажа. ODPRZEDAWACZ, a, *m.*; *Rag.* priprodavalaz, *f.* priprodavaliza, priprodajza; *Bosn.* priprodavaç.

ODPRZĘGNĄĆ *cz. jedntl.* Odprzęgać *niedok.*, od czego wyprzęgać, abspannen, ausspannen; *Ross.* отпрячь, отпрягать.

ODPRZYSIĄDZ się, *f.* odprzysięże, odprzysięgnę *recipr. dok.*, Odprzysięgać się *niedok.*; *Slov.* odpřisahám; *Boh.* odpřisahnauti, odpřisaham; *Sorab.* 1. wotpžiszaham, wodpschiszaham, wotpžiszabnu szo netžoho, wotpžiszoham szo; *Vind.* dolodpersezhi; *Croat.* odpriszesem; *Ross.* отбожиться, отбаживаться; §. 1) pod przysięgą porzucić, sich etwas verschwören. Odprzysięgam się u nóg twych tego szaleństwa. *Teat.* 45. *b*, 68. Sromotne a człowieka chrze-

ściańskiego niegodne prawdy odprzysiężenie. *Baz. Hst.* 31. — §. 2) Odprzysięgać się czego abo od czego, zapierać się pod przysięgą, przysięgać, że nie jest tak, jak na mię wiodą. *Cn. Th.*, etwas abschwören, sich von etwas los schwören. Urząd temu, który był winien, odprzysiądz się od naścia kazał. *Gorn. Wł. L* 3 *b.* (t. j. przysięgą oczyścić się). Odprzysięgają się, że jako żywi, nic nie dłużni nikomu. *Dambr.* 484. Żaden zmazą jaką naznaczony odprzysiądz się nie może; bo kto raz zły, zawsze za niedobrego bywa poczytan. *Szczerb. Sax.* 18. *Tarn. Ust.* 128. ODPRZYSIĘŻNIK, a, *m.*; *Croat.* odpriszèsnik *abjurator.*

ODPUCHAĆ *cz. dok.*, oddąć; *Croat.* odpuhávam; *Bosn.* odpuhivati, puhati z drugghe strone *reflare.*

ODPUŚCIĆ, *f.* odpuści *cz. dok.*; Odpuszczać *niedok.*; *Boh.* odpustiti, odpauštěti; *Slov.* odpuštiť, odpuštjm, odpuštěnj; *Sorab.* 2. hopufcžisch, wodasch; *Sorab.* 1. wotpužčžu, wodpuschežu, odpuwschežim, wodacž, wodahwam; *Vind.* odpustit, odpustiti, dolpustiti, odpufhati, odpufhanje; *Slav.* odpustiti, oprostiti; *Rag.* odpûstiti, odpûsctati; *Bosn.* odpustiti, prostiti, proscchjati; *Croat.* odpúscham; *Hung.* elbotsátom; *Ross.* отпустить, отпускать, оставить, оставлять, оставленіе, простить, прощать; §. 1°) puścić od siebie, odprawić, von sich lassen, entlassen. Prosiła go, aby jéj nie dał zabijać: ale aby ją w jednéj tylko koszuli do domu własnego odpuścił. *Stryjk.* 320. Turcy, wziąwszy odpuszczenie od Króla, jechali precz. *Stryjk.* 646. Na wielbłady wkładli swoje rzeczy, i byli gotowi ujechać, wziąwszy odpuszczenie u Króla, jechali precz. *Biel. Św.* 253. Plato, gdy go Dyonizyusz od siebie do domu odpuszczał, rzekł.... *Eraz. Jęz. H h* 2. Dziecię nie ma się z starszemi rozstać, aż odpuszczenie wziąwszy, abo przepuszczone od nich będąc. *Eraz. Ob. G i i j.* — §. 2) Odpuszczać komu winę, urazę, karę, dług, wybaczyć, darować; verzeihen, vergeben, erlassen, schenken. Odpuść nam nasze winy, nie poczytaj nam grzechów wszystkich. *Gd. Kat.* 51. Odpuszczenie grzechów; *Sorab.* 1. wodahtžo, zpužčženo; *Vind.* odpufhanje, odpufhenje, dolpufhenje; *Bosn.* odpusctenje, proscténje, oprosctenje; *Ross.* помилованіе, (cf. miłościwe lato); *Eccl.* простыня. Bóg odpuszcza; bo gdyby nie odpuszczał dla dobroci swojéj, aby grzesznicy byli wolni od grzechów, tedyby żaden nie pozostał. *Budn.* 4 *Ezdr.* 7, 68. Gniew i winę odpuścić nieprzyjacielom. *Tarn. Ust.* 135. Odpuszczaj łacno drugiemu; nie łacno sobie samemu. *Cn. Ad.* 770. I najmożniejsze państwa upadają Tym, że występki winnym odpuszczają. *P. Kchan. Jer.* 116. (cf. pobłażać, przez szpary patrzeć). On godzien odpuszczenia, komu natychmiast uczynku jego żal. *Modrz. Baz.* 396. Odpuśćmy sobie. *Cn. Ad.* 770. (cf. ty cyt, ja cyt). Grzech przeciw Duchowi ś., zowie się nieodpuszczonym. *Sk. Kaz.* 124. (cf. nieodproszony). — Czy mię tu, Panie Boże odpuść! (Gott verzeih mir! *Sorab.* 2. bohg wodaj!) złe licho wplątało? *Teat.* 43. *c*, 128. Mówiąc jakie przekleństwo, powinno się mówić: Panie odpuść! a potym: bodajeś dyabła zjadł. *Mon.* 74. Może jest oszust, jakoż, Panie Boże odpuść, i z oczu mu patrzy. *Teat.* 26. *c*, 8. Dał nam ekonoma, Bóg mu odpuść, człeka niedobrego. *ib.* 54. *c*, *C i i.* Długi wszystkie poddanym odpuścił. *Star. Zad.* t. j. darował, erlassen, geschenkt. Odpuścić, nie wziąć za złe, nie mieć za złe, wybaczyć, darować; verzeihen, nicht übel nehmen. Odpuście mi panowie starokalendarzanie, ten rachunek jest mylny. *Sak. Kal. D* 2. — Z odpuszczeniem, uczciwie mówiąc, uczciwszy uszy. *Włod.*, mit Erlaubniß zu melden. *Tworz. Ok. D* 2. ODPUŚCICIEL, a, *m.*, który odpuszcza, der Vergeber, Verzeiher; *Croat.* odpusztitel; *Rag.* odpustitegl. ODPUST, u, *m.*; (*Boh.* odpust *venia*; odpustky *indulgentiae*; *Sorab.* 1. wotpustk; *Carn.* odpustiki; *Vind.* odpust, odpufhanje, odpustiki, odpustik, (odpustiknu letu, odpufhanstvu, miłościwe lato); *Croat.* proschenye; *Eccl.* отъпоустъ; *Ross.* отпускъ odprawa); odpuszczenie §. 1°) odprawa, die Entlassung. Artykuły wojskowe, odpusty, t. j. pensye bez służby, tylko skaleczonym na wojnie naznaczyły. *Kłok. Turk.* 205. (*congé*). — §. 2) Wybaczenie, darowanie winy, die Erlassung, Verzeihung. Prosim odpustu, odpuść mocny Boże. *Bardz. Trag.* 101. — §. 3) Odpust kościelny, *indulgentia. Cn. Th.*, der Ablaß. Wielki odpust, sierotę w złym razie ratować. *Pot. Arg.* 626. ODPUSTNY, a, e, — ie *adverb.*, do odpuszczenia, mogący być odpuszczonym; erläßlich, verzeihlich; *Slov.* odpustitedlný; *Sorab.* 1. wotpužčžné, wodahtžné, zpužčzenité; *Vind.* odpustliu, dolpustliu; *Bosn.* opuscglivi, vardegni; *Rag.* odpuustni *ignoscendus*, odpustiv *ignoscibilis*, odpustgliv *clemens*, *Subst.* odpustglivos; *Croat.* odpusztni, oprósztni *remissorius*, odpusztlyiv *remissibilis*; *Hung.* botsánatos; *Ross.* простительный, (разрѣшительный rozgrzeszający); *Eccl.* прощательный, оставительный, простительный, чрезъ кого бываетъ отпущеніе. Jeśli przeciwko innym była w czym obraza, Prosił aby odpustnie w tym się stała zmaza Niepamiętna. *Chodk. Kost.* 52. (odpuszczając, odpuściwszy; cf. *Ross.* прощенникъ ten, któremu odpuszczono, darowano). ODPUSTOWY, a, e, od odpustu, Ablaß=. Odpustowa, kiermaszowa albo jarmarczna publika. *Mon.* 69, 590. Odpustowy pieniądz *Carn.* devzhèk, svetinéza, sdenshèk, sdevzhèk.

ODPYCHAĆ, *ob.* Odepchnąć.

ODPYTAĆ *cz. dok.*, ODPYTYWAĆ *cz. częstotl.*; *Eccl.* отпытую; pytając odkazywać, abfragen. Znalażca obowiązany jest przeszłego posiadacza odpytywać. *Gal. Cyw.* 2, 55. °ODPYTANY, a, e, n. p. Ciebie nazową odpytanym miastem, nie opuszczonym. *Budn. Jes.* 62, 12. (die besuchte und nicht verlassene Stadt. *Luth.*), odwiedzany, szukany, o co konkurencya bywa.

1. ODRA, y, *ż.*, rzéka *Viadrus* w Szląsku. *Biel.* 3. *Wyrw. Geogr.* 21; *Slav.* Odra; der Fluß, die Oder.

2. ODRA, y, *ż.*, (*Etym.* drzeć); §. a) choroba, kur, ospice, białe pożarnice. *Ern.* 684, die Maser, die Masern, *morbilli*; *Vind.* lezhize, lezhe, snemeze, maroga, pika; *Sorab.* 2. maržle, wofspize; *Croat.* dobercz; *Ross.* корь. (*Ross. et Eccl.* одръ, одра mary, nosze śmiertelne, łoże). Bez, odrę, to jest, czerwone pstrociny, spędza. *Syr.* 1506. Dziecię w odrze. *Pot. Jow.* 55. — §. b) Odra, odarcie, ubóstwo, nagość; (cf. odartus); Zerlumptheit,

Nachtheit. Użaliwszy się mojéj wielkiéj odry, Bo przejrzeć było przez koszulę ciało, Wrzuciła na mię brudny fartuch modry. *Pot. Syl.* 413. *Pot. Pocz.* 146.

ODRĄBAĆ *cz. dok.*, rąbiąc odciąć, abbauen, abhacken, abspalten; *Sorab.* 1. wotrubam, wotrubnu, wotrubacž; *Croat.* odrublyújem; *Ross.* отрубить, отрубать. Odrąbanie *Ross.* отрубка, отрубленіе. *ODRĄBEK; *Ross.* отрубокъ, отрубочекъ odziemek, kloc; отрубъ odrąbanie, dyametr odrąbanego drzewa.

ODRABIAĆ, *ob.* Odrobić.

ODRACHOWAĆ, *f.* odrachuje *cz. dok.*, Odrachowywać *częstotl.*; *Boh.* odpočjsti, odpočtl, odpočtu; *Sorab.* 1. wotrachnuyu; *Vind.* odrazhunati; *Ross.* отчесть, •точту, отсчитывать; *Eccl.* отчитаю, отчисляю; odliczyć, aufzählen, aufrechnen. Odrachowałam pieniądze, i schowałam. *Teat.* 37, 219. Pięćdziesiąt kijów każę ci odrachować. *Teat.* 28, 51.

ODRACZAĆ, *ob.* Odroczyć.

ODRADOWAĆ się *recipr. dok.*, dosyć nacieszyć się, sich recht satt freuen; cf. *Ross.* отрада, отрадный ulżący: *Eccl.* отрадство, отрадствованіе ulga.

1. *ODRADZAĆ, *ob.* Odrodzić.

ODRADZIĆ, *f.* odradzi *cz. dok.*, 2. **ODRADZAĆ** *niedok.*; *Boh.* odraditi, odrazowati, odwozowati; *Slov.* odrazugi; *Sorab.* 1. wotradzicž, wotpominam, wotnapominam, wotradžam; *Vind.* odsvititi, odratati, odsvituvati; *Croat.* odszvetújem; *Bosn.* odgovarati, odvrachjati; *Ross.* отговорить, отговаривать, отсовѣтовать, отсовѣтывать, отмолвить, разговарить, разговарывать; rozradzić, widerrathen. Na rzeczy dobre mamy radzić; a od złych i od grzechu zawżdy odradzać. *Hrbst. Nauk.* l 7 b. Wszyscy mu odradzali, aby się nie gubił; ale mu nikt odradzić nie mógł. *Sk. Żyw.* 2, 384. t. j. przekonać i odprowadzić od przedsięwzięcia.

*ODRANY, a, e, obszarpany, odarty, (cf. odra); abgerissen, zerlumpt. Między niemi też biegła niewiasta odrana, Chuda, blada, straszliwa, szpetnie oszemłana. *Rej. Wiz.* 82. **ODRAPAĆ** *cz. dok.*; *Ross.* оцарапить, оцарапывать; w koło podrapać, rund herum abreißen. **ODRAPANINY** *plur.*, gałgany, łachy, Lumpen, Fetzen. O szacie godowéj nie myślimy, w odrapaninach naszych trwamy. *W. Post. Mn.* 363. *W. Post. W.* 2, 278. Zdarłszy z siebie odrapaniny, przyodziéj na się szatę swadziebną. *Żarn. Post.* 2, 419. **ODRAPANY**, a, e, **ODRAPANO** *adverb.*, oszarpany, abgerissen, zerlumpt, zerfetzt. Ubogi Piotr, odrapany, bez pieniędzy, bez złota. *Birk. Syn. Kor. C.* Szpetnie abo odrapano chodzą. *Birk. Dom.* 99. **ODRAPANIEC**, ńca, *m.*, *Tr.*, odartus, ein Abgerissener, Zerlumpter.

ODRASTAĆ, *ob.* Odrosnąć.

ODRATOWAĆ, *f.* odratuje *cz. dok.*, z niebezpieczeństwa wyratować, erretten. Śniło mu się, że karczmarz chce przyjaciela jego zabić, a mógłby za jego rychłym przyjściem być odratowany. *Warg. Wal.* 22. Lud odratował Jonatana, że nie umarł. *Budn.* 1 *Sam.* 14, 45. Przypadli nasi, Niemców odgromili, rotmistrza odratowali. *Papr. Herb.* 246. Wielki koszt łożył na odratowanie zamku od nieprzyjaciela obleżonego. *Vol. Leg.* 3, 310. *Krom.* 715. *Budn.* 1 *Sam.* 30, 8.

*ODRAZ, u, *m.*, **ODRAZA**, y, *ż.*, odbijanie, das Zurückprallen. Za odrazem między tarczy w lewo mianéj, okrutnéj Meduzy kształt swym oglądał okiem. *Żebr. Ow.* 105. — Odraz, raz oddany, der Gegenhieb. Odwetów i odrazów niechaliśmy, ufając że nam dalsze razy zadawane nie będą. *Weryf. pr., Ex.* 11; *Boh.* odraženina, odraženioe uraz u nogi. — §. Odraza, wstręt; der Abscheu, das Zurückschaudern; (*Rag.* omraza). Jejmość nie wiem dla jakiéj przyczyny wielką miała odrazę od narodu Polskiego. *Kras. Pod.* 2, 46. *et* 36. Ostrość mowcy stać się może umysłów od dobréj rzeczy odrazą. *Pir. Wym.* 141. Rzetelny człowiek brzydzi się z odrazą tak krzywdzącym podejrzeniem. *Gaz. Nar.* 2, 46. Czego bez odrazy sumnienia sam wydrzeć nie mógł, to przez żyda z spokojnością tegoż sumnienia wydzierał. *Przestr.* 245. **ODRAZIĆ**, *f.* odrazi *cz. dok.*, Odrażać *niedok.*; (*Boh.* odrazyti *repellere*; *Slov.* odrážjm; *Sorab.* 1. wodražu, wodražam, wodrazem; *Eccl.* возражаю; *Ross.* отразить, отражать); *1) odbijać, odpierać, zurück schlagen, abschlagen, abtreiben. Kopie złożywszy coraz odrażają Turków, jak w gębę dał. *Leszcz. Class.* 77. Częstokroć od zamku Witebskiego Moskwa odpędzona i odrażona została. *Gwagn.* 331. Puszczon jest między was miecz, a kto jest, coby go miał odrazić od was? 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 3. (odwieść. 3 *Leop.*). Poprzysięgają was, abyście od dziatek waszych te gwałcenia pogańskie odrazić mogli. *Janusz. Oksz. C* 2 *b.* Nie chciał wojny podnosić; lecz na się podniesioną odrażać; *propulsare. Krom.* 343. Bóg sam kule odraził, ażeś poraził. *Miask. Ryt.* 2, 6. Szalony lekarstwa nie cierpi, chcąc lekarza raczéj gwałtem od siebie odrazić, niż lekarstwa jego przyjąć. *Eraz. Jęz.* 6 *b.* Bobku uwarzyć i w beczkę wlać, stęchlinę odrazi. *Haur. Ek.* 100. Tę zarazę łacnobyście odrazić mogli. *Janusz. Pos. C* 2. — Promień się odraża = odbija się, prellt ab. Na wierzchu mocniejsze jest odrażanie promieniów słonecznych. *Cresc.* 99. Blask jakiś od poloru żelaza zabłyśnie, Podobny w miednicy słońcu odrażonemu. *Tward. Pasq.* 95. — 2. *Transl.* Odrazić kogo od czego, wstręt mu uczynić do tego, *alienare. Cn. Th.*; jemanden von etwas abwendig, abgeneigt machen, abschrecken, ihn davon zurück halten, ihm davor Abscheu beybringen. Uczyniłbym to zapewne, gdyby mnie nie odraziła od tego pycha Wc Pana nieznośna. *Boh. Kom.* 4, 356. Wiele trudności odrażają częstokroć. *Teat.* 52, 15. *et* 44, 21. Gdy kogo ciężko urazisz, od siebie odrazisz. *Chmiel.* 1, 61. Odrażać się od czego, *alienari ab aliquo*; *Rag.* odresetittise; von etwas abgeneigt werden, Abneigung haben. Insze narody się od nauk i obyczajów nie odrażały. *Krom.* 6. Odraził się od nich król. *Sk. Dz.* 821. Prośby utrapionego lekce nie poważaj, Ani się przez chudobę od niego odrażaj. *Prot. Jał.* 4. Odrażenie = wstręt; Abneigung, Abscheu. Imię Korbulona nie było u barbarzyńców w odrażnieniu i w zaciętéj niechęci. *Nar. Tac.* 2, 321. **ODRAŻKA**, i, *ż.*; (*Boh.* odražka, sražka odtrącenie, defalkata); odrażenie, wstręt, n. p. Z jednéj strony czujemy pociąg jakiś do wykonania przed-

się wzięcia naszego, z drugiéj odrażkę od tegoż samego, jako od rzeczy niebezpiecznéj. *Pilch. Sen. list.* 2, 347. Można być mądrym, bez wystawności, bez odrażki. *ib.* 3, 332. ODRAŻNY, a, e, odrażający; *Ross.* отразительный; odbijający, zurück stoßend.

ODRĘTWIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, odrętwienie, zdrętwienie, odtręt, *callus. Cn. Th.*, (cf. modzela); *Slov.* mozol, zhrubla kůže od tjła; *Croat.* siávoszt, súly; harte Haut an den Händen oder Füßen, Schwielen. ODRĘTWIEĆ, OTRĘTWIEĆ, *f.* odrętwieje, *neutr. dok.*, twardnieć, odrewnieć, okamieć, hart und steif werden; *Sorab.* 1. woprostnu, woprostnacž; *Carn.* otterpnem, otterpniti; *Bosn.* okoritise, skoritise; *Croat.* otrenújem, otripújem, siávem; *Eccl.* отерпѣти, *propr. et fig.* Otrętwienie, zmniejszenie władzy czucia, która jest przywiązana do całéj powierzchni ciała. *Dykc. Med.* 4, 507. *Obducere callum*, otrętwieć, zatwierdzieć. *Macz.* Otrętwiałe nogi bolu nie czują. *Sk. Kaz.* 175. Tępi, otrętwieli, nie czują zacnych pobudek. *J. Ossol. Mow.* 72. Padły im pędzle z otrętwiałéj ręki. *Morszt.* 4. Niemasz powstania nadzieje, Gdy sumnienie odrętwieje. *Mon.* 70, 222. Otrętwiałe sumnienie nie czuje i młyńskiego kamienia na nie padłego. *Smotr. Apol. pr.* Mój przeciw nieszczęściom codzień gorszym umysł odrętwiał dawno. *Teat.* 42, *d.* ODRĘTWIĆ, *f.* odrętwi *cz. dok.*, Odrętwiać *niedok.*, zdrętwiałym czynić; *Bosn.* osgjutiti, uciniti sgjugle; *Croat.* osulyújem; steif und hart machen, abhärten. A trup na ziemi srogie odrętwiają Parki. *Dmoch. Il.* 2, 108. Raz cnota umysł odrętwiwszy, czyni go na wszystkie przygody nieczułym. *Ossol. Sen.* 19. *indurare.*

ODROBEK, bku, *m.*, odrobienie, odpłacenie czego robotą, das Abarbeiten. Panowie osadników za różne winy na kary odrobku wskazują, aby kilka lat włościan mogli zatrzymywać. *Czack. Pr.* 2, 201. ODROBIĆ, *f.* odrobi *cz. dok.*, Odrabiać *niedok.*; *Vind.* oddelati, dodelati; *Sorab.* 1. woddžjłam, woddžjwam; *Ross.* отработать, отрабатывать, *subst.* отдѣлка; — §. 1. robotą odpłacić, abarbeiten; *Ross.* зажить, заживать. Odrobienie wprzód wziętych pieniędzy *Ross.* заживаніе. Pod czas głodu zboża swoje tak obrócić kazał, aby pospólstwo częścią na zamianę rzeczy brało, a częścią aby zarabiało abo też odrabiało. *Krom.* 362. — §. 2. Dokończyć roboty, die Arbeit vollenden, das Tagewerk abarbeiten. Dość tego na dzisiaj, odrobiło się swoje; teraz posilimy się. *Teat.* 52, 39. Pan nie dba o chłopa, byle mu odrobił pańszczyznę. *Comp. Med.* 595. — §. 3. Odrobić, przerobić, żeby czego nie było, (cf. odstać się); ungeschehen machen. Darmo, już się stało; odrobić nie można. *Teat.* 28, 104.

ODROBINA, y, *ż.*, ODROBINKA, ODROBINECZKA, i, *ż.*, *dem.*, okruszyna, drobny ułomek, ein Bröckchen, ein kleiner Brocken; *Boh.* drobeček, drobet; *Slov.* odrobina, drobek, drobty, zberky, které od stola zustáwagi; *Sorab.* 1. drebeneza; *Sorab.* 2. drobenza; *Vind.* drobtina, drohtina, drobez, drobizh, droblei; *Croat.* drobtina, opadĕk; *Hung.* darab, darabotska; *Bosn.* mrriva, mrriviça; *Ross.* крупина, крупинка. Z pięciu chlebów jedli wszyscy, a k temu nabrali odrobin dwanaście koszów. *Sekl. Marc.* 6. *Farn.* 135. Pod stołeczkiem téj dziecinki, Będę zbierał odrobinki. *Groch. W.* 370. Owieczkę karmił odrobinkami swemi u stołu swego. *Rej. Post. E e* 4. Bierze bezpiecznie odrobinki z ręku jego. *ib. X* 4. Słoniny odrobina. *Hor. Sat.* 242. — §. Zachować odrobiny wiary, a odrzucać co jest cięższego z prawa. *Lach. Kaz.* 1, 76. t. j. drobiazgi, maleństwa, Kleinigkeiten. — §. *Transl.* Trochę, troszkę, troszeczkę, *Sorab.* 2. drobenszu, drobensku: *Ross.* крошечка; ein Wenig, ein Bißchen, (Oest. ein Bröſel). Kto kiedy w słońcu jednę odrobinkę znalazł ciemności? *Birk. Syn. Kor. B* 3. Zatrzymaj się odrobinkę. *Teat.* 10. *b*, 56. *ib.* 37, 169. Czybym nie mogła z Wac Panem odrobineczkę pomówić. *ib.* 23, 15.

ODROCZYĆ, *f.* odroczy *cz. dok.*, Odraczać *niedok.*; *Ross.* отсрочить, отсрочивать, пересрочить, пересрочивать; na inszy termin, czas, roczek, odłożyć; auf einen andern Termin verschieben. Jeśli choroba przypadnie blizko przed rokiem (terminem), tedy może odroczenie być, a podkomorzy rok na inszy czas przełożyć ma. *Stat. Lit.* 285. Odroczenie *Ross.* отсрочка, отсроченіе, пересрочка. Urzędnicy bez żadnych odroczeń sprawy odprawować mają. *Dyar. Grod.* 340. Parlament odroczonym został aż do 20 grudnia. *Gaz. Nar.* 1, 365. (limitowanym, suspendowanym). Projekt, odraczający sesye sejmowe do dnia 15 marca. *ib.* 2, 55. Rząd zwołuje, odracza i przedłuża ciało prawodawcze. *N. Pam.* 23, 202. *Czack. Pr.* 1, 187.

*ODRODA, y, *ż.*; (*Vind.* odrod; *Ross.* отродіе rodzaj, pochód zkąd); odrodzenie, odnowa, neues Wachsthum. Wróci się polom uroda, Gdy się dżdżem nawróci odroda. *Kanc. Gd.* 314. ODRODEK, dka, *m.*, wyrodek, odrodny człowiek; *Boh.* nerůda, nezdarnik; *Croat.* izròd; ein aus der Art Geschlagener. Alboż widzieć odrodków, u nas jest nowina? *Kras. Sat.* 37. (*Ross.* отродокъ latorośl, odnożka; *ob.* Odrośl). ODRODNY, a, e, — ie *adverb.*, odrodzony; *Boh.* nerůdný, nezdárny; *Slov.* nepodařilý; *Sorab.* 1. neradné; *Vind.* odrojen, isroden; *Eccl.* изплеменный; aus der Art geschlagen. Zmiękczyć nie mogłam odrodnego serca. *Teat.* 46, 75. Staréj cnoty nieodrodna, Ja cię chwalę, boś jest godna. *Kras. List.* 2, 126. ODRODZIĆ, *f.* odrodzi *cz. dok.*, Odradzać *niedok.*, znowu rodzić; *Bosn.* priporoditi, opet roditi; *Ross.* возродить, возраждать, переродить, перераждать; *Eccl.* отраждаю, возраждаю; wieder gebähren, wieder erzeugen, wieder hervor bringen. Ciebie, fenixie, zwykła śmierć skonem odradzać. I twą starość w niszczącym żarzewie odmładzać. *Zab.* 15, 158. *Kniaź.* ODRODZIĆ się, *recipr.* §. 1) odrosnąć, na nowo się narodzić; *Croat.* preporoditisze, preporogyujemsze; *Bosn.* priporoditise, rodit se opet; *Ross.* отродиться, отраждаться, переродиться; *Eccl.* пречленятися; wieder geboren werden. Dnia weselnego Odradza się człek do stanu innego. *Past. Fid.* 99. Odrodzenie, odrodzenie się, *Sorab.* 1. nowy narod; *Ross.* перерожденіе; *Eccl.* отрожденіе, возрожденіе, перерожденіе, пакибытіе; die Wiedergeburt. Odrodzenie, odmiana indywiduów w rodzajach i gatunkach. *Śniad. Teo.* 163. Konstytucya całemu narodowi dała odrodzenie.

Gaz. 1, 183. odnowę, nowe życie, neues Leben. Odrodzenia się Rzpltéj w siły i powagę, nic gruntowniéj utwierdzić nie może, jak dobre obyczaje. *ib.* 1, 31. Żydzi mniemali, że w przejściu dusz z ciała do ciała, odrodzenie onych umarłych ludzi w onych żywych być miało, z których dusze brali. *Biał. Post.* 52. — *Theol. moral.* Chrzest jest niejakie duchowne odrodzenie. *Karnk. Kat.* 142. Kto pragnie zbawienia, Trzeba mu w duchu znowu odrodzenia. *Groch. W.* 410. — §. 2) Odrodzić się, odrodnym się stać, wyrodzić się; *Vind.* odroduvatiſe; *Rag.* odrodittise; aus der Art schlagen. Nie odrodził się od swoich przodków. *Tr.*

ODROIĆ, *ob.* Roić. ODROKOWAĆ, *ob.* Rokować.

*ODROŚCIĆ *cz. dok.*, Odraszczać *niedok.*, czynić że co odrasta, wieder wachsen machen; *Ross.* отростить, отращать, отращивать, отпрыскать, отпрыскивать. Robacy ustawicznie gryzą latorośle twoje, tak iż ich odrościć, ani odżywić nie możesz. *Rej. Post. M m* 2. ODROSNĄĆ, odrosł, *f.* odrośnie, *odrości *neutr. dok.*, Odrastać *niedok.*; *Boh.* odrust; *Bosn.* odrasti; *Vind.* srastiti, perrastiti, odrastiti; *Rag.* odràstjeti; *Croat.* odrasztújem, prirasztujem, (= 2. *decresco*); *Ross.* отрасти, отрастать; §. 1) na nowo narosnąć, odrodzić się, wieder wachsen. Z wierzby corok obcinać gałęzie, na tym miejscu zaraz każdego roku inne odrastają latorośle. *Haur. Ek.* 162. Rakom nożyce, lub inna noga odcięta, odrasta. *Zool.* 111. — *Prov.* Nie odrości, jako rakowi noga. *Rys. Ad.* 48. — Nie czuje, gdy mu dzień zszedł, długą drogę mierzy, Jak odrosła zdumiewa i zaledwie wierzy. *Kmit. Tr. B* 2. — §. 2) Podrosnąć, aufwachsen, aufschießen. Panienki, byle od ziemi odrosły, zaraz im się gwałtem chce męża. *Teat.* 35. *b*, 110. — Odrosły, *Carn.* odrasen; *Rag.* odraasto, odraasla, odraaslo = podrosły *partic.*, aufgewachsen, schon etwas erwachsen. Panny odrosłe. *Bardz. Trag.* 428. ODROŚL, i, *ż.*, ODROŚLKA, i, *ż.*, *demin.*, ODROSTEK, stka, *m.*; *Boh.* obnož; *Vind.* israst, odrast, odrastek, poganjek, israstje, odroſelk; *Carn.* odrask; (*Rag.* odrást, *Croat.* odraszt *pubertas*); *Ross.* отродокъ, отпрыскъ, пронищеніе; *Eccl.* прыскъ, отростокъ древа, отърасль, отрастокъ, леторасль; §. 1) gałązka, która się puszcza z drzewa ściętego. *Włod.* latorośl, ein neuer Schößling, Schosse. Korzenie drzewa starego już nie puszcza z siebie odrośli, ani ze pnia, gdy drzewo będzie ścięte. *Cresc.* 64. Pień zgniły, z którego żadna odrośl nigdy nie wychodzi. *Prot. Kont. B* 3. Korzenie, jeżeli tylko będą na cal ziemią okryte, wyrastają z nich odrostki, *turiones*. *Bot. Nar.* 35. (cf. odnoga). Puste miejsca w lasach zaszczepić młodocianemi drzewami, które się w wysokości równają z odrostkami z korzeni wychodzącemi. *Mon.* 74, 707. Odrosłka kapusty. *Sienn.* 501. Znowu od korzenia podziemnego sprosne Odrostki trzeba pługiem ciąć na przyszłą wiosnę. *Zab.* 14, 185. *Sak.* (cf. wilki) — §. 2) *Transl.* Odrostek, pochodzący z jakiéj familii, ein Abstämmling. Większa część Litwy sprzyjała Zygmuntowi III, jako familii Jagiellońskiéj odrostkowi. *Boh. Zamoj.* 205. Na ODROST = na odrośnienie; zum Anfluge, zum Wiederaufwuchse. Jak wiele narybku na odrost do stawu wsadzić. *Haur. Ek.* 138. Kroczków na staw wielki nie zaraz wypuszczać, boby wyginęły; do małych raczéj przesadzić sadzawek na odrost. *Haur. Ek.* 141. (cf. stopniki). Ryby na odrost z małéj sadzawki do stawu przesadzają. *Pot. Pocz.* 318.

ODROWĄŻ; *herb*, w polu czerwonym biała strzała z żelezcem do góry, którego końce zakrzywione od półstrzały, jakby wąsy dwa. W hełmie trzy pióra strusie, i takaż strzała poprzek leżąca. *Kurop.* 3, 36, ein Wappen. Odarł nieprzyjacielowi wąsy, odtąd go *odrowąsem miano. *Bies. Balt. A* 4.

ODRÓŻNIĆ *cz. dok.*, różniąc oddzielić, unterscheidend absondern. Głębiéj zapuszczano się w istotę rzeczy, troskliwiéj odróżniono rzecz główną od potocznéj, przyczynę od skutku. *N. Pam.* 9, 301.

ODROZUMNY, a, e, rozumu pozbawiający, n. p. Odrozumna tęskność. *Oczk. Przym.* 5, verstandberaubend.

ODRWIĆ, *f.* odrwi *cz. dok.*, Odrwiwać *niedok.*, oszukać, oszwabić, okpić; *Croat.* mentuvati; *Vind.* oziganiti, premoſhiti, oſhertati; einen berücken, bevortheilen, betrügen. Gdy się strzeże być oszukanym, Na tak grube odrwienie jest jawnie skazanym. *Jabł. Tel.* 40. Teraz się tylko uczą, jak kogo odrwić, Twarz ochotną pokazać, w sercu zdradę taić. *Opal. Sat.* 132. Ten, co owo nazbyt zwykł ceremonij Zażywać, abo odrwił, abo cię ma wolą odrwić. *ib.* 47. Teraz nie ten mądry, kto dobrze pisze; lecz ten, kto dobrze odrwiwa. *Teat.* 17, 109. Króla i mię chcąc zgubić, odrwił się i zgubił. *Jabł. Tel.* 195. O jakże się odrwi nieborak. *Teat.* 29, 21. Odrwiony swoje głupstwo wini. *Jabł. Ez.* 99. ODRWICIEL, ODRWISZ, ODRWISWIAT, a, *m.*, oszust, der Betrüger, Berücker, Uebervortheiler. Achamas zdumiony, Od bożka odrwiciela w oczach omamiony. *Jabł. Tel.* 123. Ten, który się najbardziéj zaklina, największy jest oszust, zwodziciciel, odrwisz. *Teat.* 15, 63. Nazywali go zdrajcą, oszustem, zwodzcą, odrwiświatem. *Chrośc. Fars.* 175. Leutebescheißer. — §. Odrwisz, odrwienie, ocięcie, urwanie, oszukanie, das Uebervortheilen. Krawcy na swój odrwisz lepiéj, a niżeli kiedy na szlak skroić umieją. *Mon.* 69, 602.

ODRYĆ, *f.* odryje *cz. dok.*, ryjąc otworzyć, aufwühlen, abwühlen; *Ross.* отрыть, отрывать.

ODRYKNĄĆ, *f.* odryknie *cz. jedntl.*, Odryczeć *dok.*, Odrykiwać *frequ.*, ozwać się rykiem, *remugire*. *Cn. Th.*, *Sorab.* 1. woſpat hruyu; *Rag.* odmûkati, odmukijvam; *Croat.* odmukavam; zurück brüllen, wieder entgegen brüllen. Byki mocno się siłą daremnemi ryki, Którym odrykiwają i lasy szerokie I wierzchy wesołego Olimpu wysokie. *Otw. Wirg.* 429. *reboant*. — §. Rykiem odbyć, zbyć, abbrüllen. Bydlę odryczawszy raz bolu abo smętku swego, przestanie, a potym trawką się cieszy; ale zafrasowany człowiek już rozumu spełna nie ma. *Rej. Zw.* 155 *b*.

ODRYMOWAĆ, *f.* odrymuje *cz. dok.*, odmierzyć, odpłacić; abzahlen, vergelten. Oddam ci to sowito; odrymuję szczodrze. *Pot. Arg.* 815. Odrymować miarę. *Pot. Jow.* 2, 48. *Pot. Syl.* 212.

*ODRYNA, y, *ż.*; *Rag.* odrina *pergula*; kuczka, eine Hütte.

Tym, którzy sianożęci mają w cudzéj puszczy, wolno na styrtę, na stóg, abo odrynę uczynić abo ogrodzić. *Stat. Lit.* 309. [Odryną zowią szopę na Litwie. 7]

ODRYSOWAĆ, *f.* odrysuje *cz. dok.*, odmalować, rysując określić; *Sorab.* 1. wotczeychuyu; *Boh.* wyznamenati, nawrhnauti, nawrhowati; *Vind.* obrasuvati, podobuvati, napodobuvati, osnaminuvati, sazirklat, sarifsat; *Ross.* обрисовать, срисовать, очертать, очертить, очерчивать, счертить, счерчивать, оттѣнить, оттѣнивать; *Eccl.* пришарити, нѣсколько изобразить, начрътати, нарисовать; abzeichnen, abreißen. Architekt plantę powinien odrysować. *Świtk. Bud.* 35. Na obraz bez proporcyi odrysowany oczy odwracać trzeba. *Leszcz. Gł.* 120. Odrysowanie, *Vind.* sazierklanje, podubstvu, podobuvanje; *Carn.* posnetje; *Ross.* оттѣнка, оттѣнь.

ODRYWAĆ, *ob.* Oderwać. ODRYWACZ, a, *m.*, oddzieracz, *avulsor. Macz. Rag.* odarvàlaz; der Abreißer, Zerstücker. Kary na odrywacze od kościoła. *Sk. Dz.* 482. ODRYWEK, wka, *m.*, *Ross.* отрывокъ; odłamek, oderwa, ein Bruchstück. Biskupstwo Chełmińskie jest odrywkiem dyecezyi Płockiéj. *Nar. Hst.* 4, 112. Lubelskie województwo kreowane jest z odrywku ziemi Sandomirskiéj. *ib.* 7, 158.

*ODRZĄDZIĆ *cz. dok.*; *Bosn.* odrediti *delegare, committere, mandare, statuere*; *Ross.* отрядить, отряжать odkazać, wyznaczyć; отрядъ *detachement.*

*ODRZAZAĆ, ODRZAZY, *ob.* Odrzezać.

ODRZEC, odrzekł, *f.* odrzecze, odrzeknę *cz. dok.*, Odrzekać *niedok.*, (*Boh.* odřjkati, odřicy, odřeknauti; *Sorab.* 2. wottepresch, wotrež, wotraknusch; *Carn.* odrêzhi, odrêzhem; *Vind.* odrezhi, sarezhi, odriekati, nepervolititi, odvoliti, odtajiti; *Ross.* отречь, отрещи, отрекать; *Eccl.* отърицати, зарицаю, зарѣкаю = odmówić); odpowiedzieć; antworten, erwiedern, entsprechen, gegenreden. Adam jéj zbawiennemi słowy tak odrzeka. *Przyb. Milt.* 269. *et* 78. *Przyb. Luz.* 16. Tilemon odrzekł na to z posępioną miną. *Zab.* 9, 111. *Zabł.* Tak rzekł Gama, a Samoryn odrzekł.... *Przyb. Luz.* 221. ODRZEC się czego = zarzec się, zrzec się czego; (*Boh.* odřeknaut se, odřjcy se; *Rag. et Bosn.* odrecchise; *Eccl.* отрещися, отрекаюся pożegnać, отрицатися, отказыватися, отпрошати; *Ross.* отречься); sich etwas verreden, einer Sache entsagen. Nie trzeba żadnéj rzeczy się odrzekać, chyba kraść, a nosa sobie ukąsić. *Rys. Ad.* 45. Odrzekłby się i niedźwiedź, choć mu grają, tańcu, Ale musi przy kiju chodzić na kagańcu. *Pot. Pocz.* 381. *Twor. Ok. A* 1. *Nag. Cyc.* 16. *Boh. Kom.* 3, 4. *Radz. N. P.* 47. Dziwnieś się go odrzekał. *Rej. Post. N* 2. Abyśmy bogu służyli, uczy nas zwykłe we chrzcie odrzekanie szatana. *Hrbst. Lek. E* 3. die Entsagung. Odrzekać się syna = wyrzekać się. *Cn. Th.*

ODRZEĆ, odarł, *f.* odrze, odrę *cz. dok.*, Odzierać, Obdzierać *niedok.*, (*Boh. et Slov.* odřjti; *Sorab.* 1. wodru, wuhužčžam, wuhužčžu, kožu zcžahnu, wobělam; *Carn.* oddiram; *Vind.* odrit, odirati, dreti, derem; *Rag.* odrjêti, odirati, odirem; *Bosn.* odriti, odrieti; *Croat.* odiram, oderlszem, ogulújem); na około zedrzeć ze skóry abo kory, łupić, abschinden, abreißen, die Haut abziehen. Odzieram płonkę ze skóry = obłupuję. *Cn. Th.* Marsyasz mniemał, że lepiéj grał od Apollina, za co od niego ze skóry odarty. *Boh. Kom.* 4, 151. Wrzeszczy, jak gdyby go kto ze skóry odzierał. *Teat.* 25, 120. Chociażby mię obdzierano, jak węgorza ze skóry, to i feniczka przy méj duszy nie znajdą. *Teat.* 11, 67. Najtrudniejszy do odarcia ogon węgorza. *Teat.* 33. *d*, 81. Odarłby z skóry = łakomy. *Cn. Ad.* 421. Karczmarz musi gościa odrzeć. *ib.* 332. (cf. odrzyskóra). Kościoł odzierając, dwonnicę pobijać. *Grod. Dis. E* 4 *b.* Na pobojowsku leżącego odzierać. *Warg. Wal.* 77. (cf. *Croat.* odera, plén *praeda*). Z drzew wiatr liścia odziera. *Otw. Ow.* 135. — §. I samemu Achitofelowi sucho się łyko nie odarło. *Weresz. Reg.* 112. Nie odrze-ć się sucho = nie przepiecze-ć się to. *Cn. Ad.* 632. *Petr. Hor.* 2, *R* 2. *W. Post.* W. 3, 410. *Modrz. Baz.* 124. *Wiśn.* 595. es wird dir nicht so für genossen hingehen. — *Transl.* Odzierać z czegokolwiek = ogołocić, entblößen. Z cnot animusze własne odzieramy, A w maszkary je niecnot ubieramy. *Twadr. Misc.* 183. Nalazł jednego barzo odartego w wierze, i w cnotliwych powinnościach swoich. *Rej. Post. S s* 3. Człowiek z ludzkości odarty. *Zab.* 16, 266. (t. j. obnażony, bez wszelkiéj ludzkości, ganz entblößt von....). Będziemy goście wesela niebieskiego, jeżeli się jedno z łaski Pana naszego nieodrzemy. *W. Post. W.* 2, 279. (*Ross.* одрань, одеръ stare bydlę, cf. karw).

ODRZECZNY, a, e, nieodrzeczny; unschicklich, unpassend, nicht zur Sache gehörig. (*Vind.* odrezhliu = odmawiający, zbiający; *Ross.* отрицательный sprzeczny). Odrzeczne mowy, skutkiem bywają kanikuły. *Petr. Wod.* 17. Człowiek ten, choćby co najodrzeczniejszego powiedział, uchodzi mu. *N. Pam.* 13, 51.

ODRZEZAĆ, *ODRZAZAĆ, *f.* odrzeże *cz. dok.*, Odrzynać; *Boh.* odřezati; *Ross.* отрѣзать, отрѣзывать; abschneiden. Na drzewie skórę odętą abo odewstałą, najlepiéj odrzazać. *Cresc.* 377. ODRZEZEK, zka, *m.*, cokolwiek oderzniętego; das Abschneidsel, Abgeschnittene, (cf. obrzezek, cf. nieodrzezek); *Boh.* odřezek, auřezek, okleśky; *Carn.* odresk, obresk; *Vind.* odresek, krajez, kraizhizh, vresek, vreslei; *Rag.* urèzak, utàrak; *Croat.* odrèzek; *Bosn.* pririzak, scto se odrisge; *Ross.* отрѣзокъ, срѣзокъ, рѣзень, обрѣзокъ, прирѣзка, срѣзъ, отрѣзъ, (на отрѣзъ niełagodnie, w brew). *ODRZAZY, n. p. *Odrzazy ucinki paznogciów, *praesegmina. Macz.*

ODRZUCIĆ, *f.* odrzuci *cz. dok.*, Odrzucać *niedok.*, odmiatać, cisnąć od siebie; weg werfen, von sich weg werfen; *Boh.* odmrštiti, odwrcy, zawrcy, zawrhowati, powrcy, powrhl, opowrcy; *Slov.* odwrhugi; *Sorab.* 2. wotchischisch; *Carn.* doludârem; *Vind.* odvrezhi, savrezhi, saluzhati, odluzhati, samezhmati, odtifniti, odriniti, odfhokniti, oddregniti; *Croat.* odhitavam, odhichujem; *Dal.* odvarchi; *Bosn.* odvercchi, odvrrichi; *Slav.* uzkrátiti; *Rag.* odvàrchi, odmetnuti; *Ross.* отметать, отметну, отметаю, отбросить, отбрасывать; *Eccl.* отмещу, отърннѫти, отърѣти, отрѣяаю, отъвръгнѫти, отвергати. — *Transl.* Nie przyjąć; verwerfen, nicht annehmen. Kto od-

rzuca dary, wspanialszy jest od darzącego. *Zabł. Dz.* 133. Kto dary odrzuca, znać i dawcę z niemi. *Jag. Wyb. C* 3 *b.* Żeśmy ubodzy, odrzucają nas. *Teat.* 18, 147. Jestem pewny, że Emilia odrzuci tę partyą. *Teat.* 38, 192. — Patrzą na się, i obom się jad na serce odrzuci. *Pot. Arg.* 740. t. j. odbija, znowu się odświeża; die Galle steigt ihnen ins Herz. ODRZUCICIEL, a, *m.*, który odrzuca, der Verwerfer, Zurückwerfer; *Rag.* odmetnik; *Croat.* odmetnik, odverzitel. ODRZUT, u, *m.*, *ODRZUTA, y, *ż.*, §. 1) *Activ.* odrzucanie, das Wegwerfen, die Verwerfung; *Boh.* powrhel, zawrženost; *Sorab.* 1. wotczisk; *Carn.* odpovd, (cf. odpowiedź); *Vind.* odmet, odluzhek, prutivershik; *Rag.* izmèt; *Croat.* odmet, odbichenye; *Ross.* отбросокъ. Połóżmy już mniemanie nasze z zupełną przyjęcia lub odrzutu od czytelnika obojętnością. *Nar. Hst.* 3, 184. Ta ją odrzuta bardzo uraziła, *repulsa. Żebr. Ow.* 348. — §. 2. *Pass.* Odrzut, ODRZUTEK, tka, *m*, *dem.*, rzecz odrzucona, brak, Auswurf. Pszczoły, te biedne odrzuty pod lichą postacią Noszą cechę człowieka, i są naszą bracią. *Zab.* 9, 106. *Zabł.* Teraz biega jak wściekły i ludzi odrzutek. *Jabł. Tel.* 93. ein Verworfner, Auswurf der Menschheit. Ja przeklęty od boga! odrzut od zbawienia! *Przyb. Ab.* 225. (wyłączony). Celnicy, prostacy i prawie odrzutki i śmieci świata tego. *W. Post. W.* 2, 324. (*Boh.* ostřepky; *Carn.* pobirk, berkarye; *Croat.* odhitki). Odrzutki w bydle abo bydło podłe, nie dochowania, które ma być odrzucone; *rejicula armenta. Cn. Th.* ODRZUTNY, a, e, odrzucenia godny abo odrzucony, *rejiculus. Cn. Th.* verwerflich; *Vind.* savershliu, odvershliu; *Ross.* отметный.

ODRZWIE, ia, *n.*, ODRZWI *plur*, *antepagmenta. Cn. Th.* oprawa drzwi; Thürverzierung, Thürfütterung; *Boh.* odřwj; *Sorab.* 1. wotberno; *Vind.* durnik, durna naprava, durni podstavik; *Ross.* наличникъ; *Eccl.* кравеца, кравница, коробка. Z ciosanego marmuru odrzwi polerowne. *Banial. A* 4 *b.* Uderz w zawiasę, a niech się zatrzęsą odrzwi. *Leop. Amos.* 9, 1. Oną krwią pomażecie odrzwia i podwoje. *Radz. Exod.* 12, 22. *Budn.* 1 *Reg.* 6, 31. *Prov. Boh.* Mezy odřwj a dweře prstu ne wstrčiti, aby se ne přiskřinul; między odrzwiami a drzwiami palca nie kładź, żeby się nie przyskrzynął.

ODRZYCHŁOPSKI, a, ie, chłopa zdzierający, bauernschindend. Panowie odrzychłopscy, słuchajcie .... *Birk. Kant. C* 2 *b.* Z paszczęki odrzychłopskich panów wydarł obłów mieszczaniuka ubogiego. *Birk. Zyg.* 18. *Birk. Kaz. Ob. G* 2 *b*; cf. odrzyskóra.

ODRZYGNĄĆ, *f.* odrzygnie *cz. jedntl.*, Odrzygać *dok.*, Odrzygować *niedok.*, odrzyga *praes.*, odbijanie z żołądka wydawać; rülpsen, das Aufstoßen haben; *Rag.* odrighnuti; *Ross.* отрыгать, отрыгнуть. Ludzie słaby żołądek mający, po zażyciu potraw tłustych, niestrawności podlegają; czują odrzyganie lub oddawanie się materyi gorzkiéj w gardle palącéj. *Krup.* 5, 29. Odrzygowanie się. *ib.* 5, 40. *Sienn.* 146. *Syr.* 410; das Aufstoßen; *Bosn.* odrighnutje, riganje; *Ross.* отрыгание, отрыжка; (2. отрыжка recydywa choroby).

ODRZYNAĆ, *ob.* Oderznąć. ODRZYNACZ, a, *m.*, obcinacz, *putator. Mącz.*, der Beschneider. ODRZYNKA, i, *ż.*, u malarza strych najmocniejszy w malowaniu ściennym. *Magier. Mscr.*

ODRZYSKÓRA, y, *m.*, zdzieracz; ein Schinder, Menschenplacker, der den Leuten die Haut über die Ohren abzieht. Okrutnik a odrzyskóra ludzki. *W. Post. W.* 2, 302. Niemiłosiernym i odrzyskórom duch ś. mówi: biada tobie, który insze łupisz, bo też i sam złupiony będziesz. *Żarn. Post.* 127. Stawali się z prześladowników apostołowie, z odrzyskórów a z jawnogrzeszników wielcy jałmużnicy. *W. Post. W.* 2, 87.

ODSAĆ, *ob.* Odesać.

ODSACZYĆ, *f.* odsaczy *cz. dok.*, Odsaczać *niedok.*, odłączyć, odstrychnąć, absondern, trennen; odstawić, odsunąć, abrücken; (cf. odsadzić). Odsacz stół od ściany. *Tr.* Los stan twój od mojego daleko odsaczył. *Min. Ryt.* 1, 11. Skoro go tylko na stronę odsaczy, prosi go o wytłumaczenie téj mowy. *Pot. Arg.* 162. (t. j. odprowadził). Jak się kto może zwać wielkim, jeżeli go cnota od drobiazgu pospólstwa nie odsaczy? *Lub. Roz.* 205. Sromotnie go od wojska odsaczył. *Jabł. Buk. F* 2 *b.* Różne wywody królewnie przytacza, I wszystkie jako może od jéj łaski odsacza. *Pot. Arg.* 148. Umrzeć woli raczéj, A od Neropy swéj się nie odsaczy. *Pot. Syl.* 295. (t. j. nie oddali się).

ODSADNIĆ, OŚEDNIĆ, *ob.* Osadnić.

ODSADA, y, *ż.*, *Fortif.* brzeg wału, der Wallrand oder Gang am Graben. *Tr.*, *Ross.* отсадка, отсаживание odsadzenie. ODSADZIĆ, *f.* odsadzi *cz. dok.*, Odsadzać *niedok.*; *Boh.* odsaditi, odsazowati; *Sorab.* 1. wotszadżam; *Ross.* отсадить, отсаживать; odstawić, oddalić, odsunąć, odsaczyć, odstrychnąć; weg stellen, weg setzen, entfernen, absondern. Wszak się szczep lepiéj odsadzony pleni. *Jabł. Buk. D b.* Dobrze się od świata odsadzać, i od niego się kryć. *Sk. Kaz.* 602. Od téj nadziei odsadzony, inne lekarstwo wynalazł. *Birk. Dom.* 86. Przebrzydłego człeka jak najdaléj od Rzeczypospolitéj odsadzić i odstrzygnąć pragnął. *Pilch. Sall.* 37. Mamelukowie w Egipcie odsadzili przyrodzonych swoich panów od wszelkich godności. *Kłok. Turk.* 93. Od niego złą radę odsadzali, która nań wszelkie nieszczęścia przywiodła. *Sk. Dz.* 1065. Jałmużna występki oddala, i grzech przecz odsadzi. *Prot. Jał.* 7. Eliza już obiecana Dorantowi; ale mój Pan myśli go odsadzić, i siebie wszrubować. *Boh. Kom.* 4, 9. weg sprengen. Odsadzę ja go, jak kota od mléka. *Teat.* 17, 54. — §. Odsadzić od piersi odchować, cf. odstawić; von der Brust absetzen, entwöhnen; *Slov.* od mléka odsaditi, odlaučiti; *Carn.* odstavlam od mlęka; *Sorab.* 1. wotczescham, wot nadrow wotszadżam; *Vind.* oddojiti, odstaviti, od seseza odvaditi; *Eccl.* отъдоити, отмлечняю, престаю млекомъ питати, измлечняю. Skoro dzieci od piersi odsadzą, wysyłają je daleko od matek. *Boter.* 27. *Mon.* 69, 642. *Glicz. Wych. J* 5. Gdy Sara syna odsadzić od piersi miała, uczynił Abraham wielki obiad na dzień odsadzenia jego. *Sk. Żyw.* 202. *Sienn.* 466. *Birk. Chodk.* 8. Baranki odsadzić od owiec, odjąć im mléko; *lac agnis subducere. Mącz.* Prosięta odsadzić od

maciorki. *Cresc.* 567. Cielęta odsadzać od krów. *Zaw. Gosp.*

ODSĄDZIĆ, *f.* odsądzi *cz. dok.*, Odsądzać *niedok.*; *Boh.* odsauditi, odsuzowati; *Slov.* odsuzugi; *Vind.* odſojati, ſoditi, reſoditi; *Rag.* odsûditi; *Dal.* odssuditi; *Croat.* odszugyujem; *Bosn.* odsuditi, odrediti, naminiti na scto god *destinare, decidere, adjudicare*; *Ross.* отсудить, отсуждать; (*Eccl.* отсудити mścić, karać); finalnie osądzić, aburtheilen, das Endurtheil sprechen. Sędzia już sprawę odsądził. *Tr.* — §. Odsądzić, na wzajem osądzić, n. p. Dominikanowie Franciszkany, a ci zaś onych, azaż za heretyków wzajem nie odsądzali? *Zygr. Pap.* 231. — §. Odsądzić kogo od czego, *vel* odsądzić kogo czego. *Dudz.* 121, sądowym wyrokiem go odstrychnąć od czego; einem etwas gerichtlich absprechen. Wielka to sprawa, odsądzić kogo dziedzicznego prawa. *Tward. Wł.* 66. Mój przyjaciel od dóbr odsądzony. *Teat.* 46. *b*, 72. Co się wam dzieje? chcecie mnie od rozumu odsądzić? *Boh. Kom.* 5, 157. Odsądzić od substancyi. *Teat.* 15. *c*, 5. Odsądzić od czci, bezecnić *Eccl.* отдостоинствовати, неудостоивати. Odsądzony czci, *ob.* Wywołaniec, ein Geächteter. Odsądzenie czci, *ob.* Bezecność.

ODSADZKA, i, *ż.*, n. p. Rachując od odsadzki fundamentowéj aż do miejsca, którem rudę zasypują, pieca wysokość miewa łokci piętnaście. *Os. Rud.* 94. podstawa, Untersatz, Unterlage.

*ODŚCIĆ, [z *czesk.* odstiti = puścić, fortlaßen 3]; n. p. Miłosierdzie jest u niego i gniew; a mocen jest dać opuszczenie prędkie i odścić gniew. *Radz. Syr.* 16, 12.

ODSEDNIĆ, ODSADNIĆ, *ob.* Osadnić.

ODSEP, u, *m.*, ODSEPISKO, ODSYPISKO, a, *n.*, przysep albo odsep, inaczéj odsepisko, *alluvio*, jest przymulenie gruntu do brzegu niegdyś wodą okrytego. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 128; die Anspühlung, angespühltes Erdreich. Rzéki, zwłaszcza większe, czasem odsepy, wyspy, oderwiska formują. *ib.* 1, 108. O odsypiskach, gdy od brzegów odsypującą się ziemię na czyj brzeg własny woda zaniesie, i ztąd grunt jaki uformuje .... *A. Zamoj.* 177; cf. odsypać.

ODSFOROWAĆ, ODSWOROWAĆ, *f.* odsforuje *cz. dok.*, rozsforować psy, ze sfory wypuszczać, die Hunde los koppeln. *Tr.*

ODSIAĆ, *f.* odsieje *cz. dok.*, Odsiewać *niedok.*, sianie odbyć; absäen, mit Säen fertig werden; *Ross.* отсѣять. — §. Kto grunta zasiane bierze w arendę, wychodząc z niéj powinien je odsiać, lub na odsiew zboże zostawić. *X. Kam.*, wieder besäen. — §. Mąkę odsiać. *Haur. Ek.* 107. do reszty przesiać, absieben, vollends durchsieben.

ODSIADAĆ, *ob.* Odsiedzieć.

ODSIEC, odsiekł, *f.* odsiecze *cz. dok.*, Odsiekać *niedok.*, Odsiekiwać, *frequ.*; *Boh.* odsekati; *Sorab.* 2. wotszěz; *Sorab.* 1. wotszěknu; *Slav.* odsichi, *Vind.* odſêkat, vunſekat; *Rag.* odsjecchi, odsjezati, odsieczam, odsjezîvati; *Croat.* odszekávam, odszekujem; *Bosn.* odsicchi; *Ross.* отсѣчь, отсѣкать, оттяпать, оттяпнуть; odciąć, abhauen, abhacken. Odsiec się komu = broniąc mu się odjąć, odgromić go, sich eines erwehren. Odsiec się przemocy. *Przyb. Luz.* 74. ODSIECZ, y, *ż.*, *ODSIEK, u, *m.*; (*Carn.* odsek, obsek; *Vind.* prutivdar, prutivſiek = odbijanie, odbicie; *Croat.* odszèchek *segmen*; *Ross.* отсѣчь, отсѣка przecięcie komunikacyi, усѣчекъ odcięty kawał; *Eccl.* обсѣчки *fragmenta*). Odsiecz, pomoc, posiłek wojsku, lub miastu opasanemu. *Włod.*; *Vind.* prepomuzh, perpomaga, der Entsatz. Dał odsiek najsłabszéj twierdzy z pola. *Czach. Tr. H* 2. Odsiecz dać, na odsiecz przybyć; *advenire suppetias obsessis. Cn. Th.*, entsetzen. — *§. *Transl.* Z sąsiadem do sądowéj nie kwap' się odsieczy. *Hor. Sat.* 55, do wyroku czyli rozsądzenia, rozstrzygnienia sądowego. — §. Odsiecz, odsieczenie, odsiekanie, odbijanie, odpieranie, odpor, Gegenwehr. Nie mają tyle śmiałości, aby się zdobyli na odsiecz złośliwemu językowi, który pojeżdża sobie po przyjaciołach ich nieprzytomnych. *Mon.* 76, 400. ODSIECZNIK, a, *m.*, co na pomoc i odsiecz przychodzi oblężonym. *Włod.*, der Entsetzer, Befreyer von der Belagerung. *Cn. Th.* 769. ODSIECZNY, a, e, do odsieczy należący. *Włod.*, Entsatz=, Entsetzungs=, Befreyungs=. Odsieczny wieniec, *corona obsidionalis*, *data ei*, *qui obsidione aliquem liberavit. Cn. Th.* (*Carn.* odsęknost *apocope*).

ODSIEDZIEĆ, *f.* odsiedzi *cz. dok.*, Odsiadać *niedok.*; *Boh.* odseděti; §. a) siedzeniem odpłacić, odpokutować; absitzen, im Gefängnisse sitzend abbüßen. Odsiedzieć w wieży dług, zabój, kaźń jaką. *Cn. Th.* Odsiadać długi w więzieniu. *Ern.* 29. (*Vind.* odſesti = zsieść; *Ross.* отсидѣть, отсиживаю drętwieć). — §. b) Odsiedział się chléb = odewstał. *Cn. Th.*, skóra na chlebie powstała. *Włod.*, das Brot ist abründig geworden. ODSIEŚĆ, odsiadł, *f.* odsiędzie *med. jedntl.*, Odsieść się *recipr.*, przenieść się, żeby gdzie indziéj daléj siedzieć, odsunąć się; weg rücken, sich weiter weg nieder setzen. Gdy przyszli nawróceni z żydowstwa, wnet odsiadł się od nich na stronę, aby im nie dał zgorszenia. *Gil. Post.* 167 *b*; *Eccl.* отсѣданіе, пребываніе въ особномъ мѣстѣ, отъходъ. — §. Drzwi więzienia dobrowolnie odsiadły, Z rąk same łańcuchy odpadły. *Żebr. Ow.* 76. *sponte sua patuere fores.*

ODSIODŁAĆ *cz. dok.*; *Boh.* odsedlati; odkulbaczyć, siodło zdjąć, absatteln; *Vind.* odſedlati.

ODSKOCZYĆ, *f.* odskoczy *intr. dok.*, Odskakiwać *frequ.*, odskakuje *praes.*; *Boh.* odskočiti; *Sorab.* 1. wotskočžu, wotskakuyu, skočžu děhle; *Vind.* odskozhiti, odpopasti, odhlopuiti; *Bosn.* odskociti; *Rag.* odskocitti, odskâkati; *Croat.* odszkakújem; *Ross.* отскакать, отскакивать, отпрыгнуть, отпрыгивать; *Eccl.* отпрягаю, отскакую; §. a) skokiem się oddalić; weg springen, zurück springen, auf die Seite springen. Odskoczył od ognia. *Tr.* — *Fig.* Gdy szczęście tłoczy, przyjaciel odskoczy. *Czach. Tr. H* 3. *Odskoczyć się = nagle się cofnąć, n. p. Ujrzawszy Tankred, że Cyrkazczyk mdleje, Z wspaniałego gniew serca zaraz składa, I odskoczy się, i tak mu powiada. *P. Kchan. Jer.* 494. Jeśli się Dziw (z którym walczy) obróci, i on się odskoczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 293. — §. b) Odbijać się; zurück prellen, zurück springen. Kamyczek płaski, rzucony bardzo z ukosa na wodę, pięć i sześć razy zwykł odskakiwać od wierzchu wody. *Rog. Doś.* 3, 384. Jak w miejscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, Wyskakują

z opałki boby albo grochy, Gdy je rolnik podrzuca, i wiatr niesie płochy, Tak grot od Menalaja kirysia odskoczył. *Dmoch. Il.* 2, 25. Jak piłką niemi świat włada, Tego wyniósł, ów upada, A upadłszy raz, nie odskoczy. *Dar. Lot.* 6. (t. j. już nie powstanie). Czas młócenia najlepszy jest zimą, gdy ziarna dla mrozu należycie odskakują. *Kluk. Rośl.* 3, 230. — §. c) *Activ. trans.*: Odskakał skoki, tańce = odbył skacząc; er hat seine Sprünge und Tänze nach der Reihe durchgemacht, beendigt. *Tr.* ODSKOK, u, *m.*, §. a) odskoczenie; *Vind.* odskok, sadskok, vskok, nasaini skok; *Rag.* odskook; das Zurückspringen. Zlękli się z razu i wstecz pierzchnęli z odskokiem. *Przyb. Milt.* 60. — §. b) Odbijanie, das Zurückprellen. Odskok armaty przy wystrzeleniu, zawisł od gwałtowności zapalonego prochu, który wywiera moc swoję na wszystkie strony, a zatym z równą dzielnością uderza o dno armaty i o kulę. *Jak. Art.* 1, 436. *et* 3, 305. *Jak. Mat.* 5, 96. Różne odbicia i odskoki ciał przeźroczystych, wzniecają w oczach naszych rozmaite kolory. *Cyank. Log.* 172.

ODSKROBAĆ, *f.* odskrobie *cz. dok.*, odskrobuje *praes.*, skrobaniem oczyścić; abkratzen, weg kratzen; *Sorab.* 1. wotlodacż; *Ross.* скоблить, отскоблить, отскабливать, отскресть, отскребывать. ODSKROBINY *plur.*, opiłki, trociny, cząsteczki odskrobane, Abschabsel; *Sorab.* 1. truwanki; *Ross.* отскребки.

ODSKUBNĄĆ *cz. jedntl.*, 'Odskuść *dok.*, Odskubywać *częstotl.*, skubiąc odjąć, skubanie odbyć, abzupfen; *Vind.* odskubiti, odknodrati, odpipati.

ODSŁANIAĆ, *ob.* Odsłonić.

ODSŁAWIĆ się, *f.* odsławi się, *recipr. dok.*, odchwalić się, wychwalić się; genug rühmen und preisen. Lecz na co próżnym piórem to na oko stawić, Czego się cała Polska nie może odsławić! *Zab.* 10, 323. *Kniaź.*

ODSŁODZIĆ, *f.* odsłodzi *cz. dok.*, Odsładzać *niedok.*, na wzajem osłodzić, wieder versüßen. O jakże lubim koło tego chodzić, Co nam wdzięcznością potrafi osłodzić! *Kniaź. Poez.* 3, 142.

ODSŁONECZNIK, a, *m.*, odsłoneczny punkt, *aphelium*, w którym środek jakiego planety najdalszym jest od środka słońca. *Hub. Mech.* 456. *et* 527: der weiteste Entfernungspunkt von der Sonne, die Sonnenferne; *Contrar.* dosłonecznik. ODSŁONIĆ, *f.* odsłoni *cz. dok.*, Odsłaniać *niedok.*, odcimiać, odkrywać; *Ross.* отслонить, отсланиваю, разслонить, разслонивать, откутать, откутывать; (*Vind.* odfloniti = odeprzeć, odsunąć); aufdecken, den Vorhang weg nehmen, *propr. et fig.* Kto larwę tę odsłoni, szczérzeli w tym poganin pokrycieli chodzi? *Tward. Wł.* 132. Oni mu wszystkie te sekreta odsłonili. *Chrośc. Fars.* 485.

ODSŁUCHAĆ się, *f.* odsłucha się *recipr. dok.*, do woli się nasłuchać, sich satt hören. Tak ślicznie mówi, że odsłuchać się nie można. *Zab.* 12, 262. *Dudz.* — §. Odsłuchać, do końca usłuchać, słuchanie odbyć, ganz aushören; *Ross.* отслушать. Oni odsłuchawszy króla, odjechali. 1. *Leop. Math.* 2, 9. (wysłuchawszy. 3 *Leop.*).

ODSŁUGA, i, *ż.* odsługowanie, *officium mutuum. Cn. Th.*, der Gegendienst; *Ross.* отслуга. ODSŁUŻYĆ, *f.* odsłuży *cz. dok.*, Odsługiwać *frequ.*, odsługuje *praes.*; *Vind.* poslushiti, dolposlushiti; *Rag.* odslûxiti; *Ross.* отслужить, отслуживать; §. 1) *intrans.* na wzajem się przysłużyć; Gegendienste thun, wieder dienen. *Referre parem gratiam*, oddziałać, odsłużyć, odpłacić; oddziaławam, odsługuję. *Mącz.* Nie będę mu miał czym odsłużyć za łaski jego. *Teat.* 36, 43. Bądź mój obrońca, będęć odsługował. *Pieśn. Kat.* 166. — §. 2) *Transit.* Odsłużyć co, służąc nagrodzić, wypłacić się z tego; etwas abdienen, durch Dienste vergelten. Każdy człowiek ma się o to starać, aby mógł odsługować dobrodziejstwo Pańskie; aczkolwiek takiego człowieka nie najdzie, któryby Panu dobrodziejstwa jego odsłużyć mógł. *Biał. Post.* 163. Czas wymierzony jak tylko który z domowników moich odsłuży, pewien jest do śmierci własnego kawałka chleba. *Mon.* 72, 87. Tego starania całym życiem moim odsłużyć ci nie potrafię. *Teat.* 22. *b*, 73. Dziwna łaska twoja Boże, Któż z nas ją odsłużyć ci może? *Kanc. Gd.* 184. Nieodsłużone łaski. *Teat.* 20. *b*, 178. nienagrodzone, unvergeltbare.

ODSMAROWAĆ, *f.* odsmaruje *cz. dok.*, dobrze posmarować; abschmieren, gut beschmieren. Sznurek kredą odsmarowany. *Jak. Mat.* 1, 6.

ODŚMIAĆ, *f.* odśmieje *intr. dok.*, Odśmiewać *niedok.*, na wzajem się śmiać, śmiech powetować, odszydzić; wieder lachen, das Lachen erwiedern. 'Kunsztowi nigdy się nie przeciw', radniéj się odśmiewaj, a tak rychléj szyderstwa żartem zbędziesz, niż gniewając się. *Ezop.* 37. Aza naśmiewcom on nie odśmiewa? *Budn. Prov.* 3, 34. Przed sądem boskim, kiedy tam staniemy, Zda mi się, że na wszystkim sobie odśmiejemy. *Rej. Wiz.* 122. ODŚMIAĆ się, *recipr.*, przestać się śmiać, *risum consumere. Mącz.*, sich satt lachen. ODŚMIECH, u, *m.*, odśmianie się, wyśmiech na wzajem, gegenseitiges Auslachen. Wyśmiewacze wystawują się na odwet na niebezpieczeństwo wzajemnego odśmiechu. *Pam. Warsz.* 4, 51. *Czart.*

ODSNOWAĆ *f.* odsnuje *cz. dok.*, oddziałać, odrobić; wieder aufmachen, wieder auftrennen, aufweben, ungewebt machen. *Telam retegere*, przędzę odsnować, t. j. po próżnu się starać. *Mącz.*, cf. oddziałać.

ODSPAĆ *med. dok.*, spaniem odwetować, abschlafen; *Sorab.* 1. wotspu.

ODŚPIEWAĆ, *f.* odśpiewa *cz. dok.*, Odśpiewywać *frequ.*, odśpiewuje *praes.*; *Sorab.* 1. wotspéwam; *Carn.* odpęvam; *Rag.* odpjêvati; *Eccl.* воспѣваю; *Ross.* отпѣть, отпѣвать; §. a) do końca dośpiewać, odbyć śpiewanie; absingen, herab singen, bis zu Ende singen. Co mi za praca, przez dzień pacierze odśpiewać, A za to mieć wszelki wczas, strawę i wygodę. *Opal. Sat.* 160. Gdy kapłan miał zaczynać ewanielią ś., mieczów dobywali, które zaś chowali, gdy chór odśpiewał. *Twor. Okul. B* 2. Dokończeniem była ta część poematu, która odprawowała się na scenie, gdy chór ostatnią strofę odśpiewał. *N. Pam.* 219. Przegrawszy na klawikordzie i odśpiewawszy aryjkę, poszłam do ogrodu. *Teat.* 37, 158. Odśpiewanie *Ross.* отпѣвъ, отпѣваніе, отпѣтіе. — §. b) Śpiewaniem odpłacić; mit Singen abzahlen, absingen. Odśpiewać dług. *Tr.* — §. c) *Transl.* Odwołać. *Cn. Th.*, (cf. odszczekać), wiederrufen.

ODSPOD, *ODSPODŹ, ODESPODŹ *adverb.*, od spodu, od dołu, von unten hinauf. Brud jaki odspod oskrob'. *Cresc.* 608. Mniejsze piramidy cegłą są odespodź podmurowane. *Star. Dw.* 11. Odspodź. *Sienn.* 517. ODSPODEK, dka, *m.*, odspodnia strona, spód, der Untertheil. Rydlem ziemnéj tłustości dobywać, a odspodek na wierzch wywracać. *Cresc.* 89. Na odspodku. *Papr. Koł. S* 4 *b.* ODSPODNI, ia, ie, spodni, dolny, unterer. Linia zwierzchnia i odspodnia. *Grzep. Geom. H b.* Odspodni brzeg rury. *Archel.* 3, 26.

*ODSPOŁKOWAĆ, *f.* odspołkuje *cz. dok.*, odłączyć; abtrennen, scheiden. Spieszno się Mitrydates pod Peluski zamek podszańcował, Którym się od Syryi Egipt odspołkował. *Bardz. Luk.* 2, 14.

ODSPOWIADAĆ się, *recipr. dok.*, odbyć spowiedź, abbeichten, zu Ende beichten; *Sorab.* 2 wotśpowedasch.

ODŚRZEDNI, ia, ie, od śrzodka się oddalający, den Mittelpunkt fliehend. Siła odśrzednia, *centrifuga.* *Rog. Doś.* 3, 409; *oppos.* dośrzednia, *centripeta.*

ODSTAĆ, *f.* odstanie *intr. dok.*, Odstawać *niedok.*, odłączyć się, odewstać, nie trzymać się swego miejsca; *Sorab.* 1. wotestahwam, wotestiu, wotstejem, wotstanu, wotstanem; *Ross.* отстать, отстоять, откачнутся; abstehen, abklaffen, sich los schälen. Kozak tak mię okładał bez wszelkiéj litości, Że mi niekędy mięso odstało od kości. *Zimor. Siel.* 240. Ryby tak długo warzyć, aby odstały od kości. *Haur. Ek.* 386. Odstały wszystkie kości moje. *Budn. Ps.* 22, 14. Niżeli odejmie chusteczki od rany, niech wodą ciepłą tak długo nakrapia, aż same wolno odstaną. *Krup.* 5, 400. Okrętu stosowane boki odstawają, Wodę rozpadlinami bardzo zapuszczają. *A. Kchan.* 5. — §. Odstać od kogo = wystać, porzucić go, odstąpić go, odkinąć się; (einem abstehen), von ihm austreten, ihn verlassen, von ihm abfallen; *Bosn.* odastattise, ostatise; *Eccl.* препадати, отстати, отъстѫпити. Przystań do Boga, a nie odstawaj. *Radz. Syr.* 2, 3. Odstanie, apostazya, łazękanie. *Mącz.* (*Ross.* отстояние odległość). Pomorska ziemia odstała od Mieczysława, a do Kazimierza przystała. *Biel.* 102. Węgrowie niektórzy od Matyasza odstawając, do króla Czeskiego przystawali. *Gwagn.* 259. *Star. Ref.* 135. Miłościwy panie, jakoż tu od ciebie odstać? *Rej. Post. O o* 4. Lud ten daleko ode mnie sercami odstał, a tylko chwali mię wargami. *Odym. Św. F f* 2 *b.* Co od przyrodzenia odstaje, to być tym, co ma z przyrodzenia, przestaje. *Bardz. Boet.* 117; cf. odstrzelać się. ODSTAĆ się, *recipr.*, odczynić się, odrobić się, oddziałać się, rozstać się, ungeschehen gemacht werden. Co się stało, odstać się nie może. *Gorn. Dz.* 28. *Gorn. Sen.* 397. *Teat.* 29, 69. *ODSTANOWIĆ się, *f.* odstanowi się *recipr. dok.*, (*Ross.* отстановить, отстанавливаю rozstawić); n. p. Zwierzę z zwierzęciem odstanowiło się. *Gal. Cyw.* 2, 63. (odbiło się, zparzyło się). Klacz odstanowić = ogiera do niéj przypuścić, die Stutte bespringen lassen.

ODSTĄPIĆ, *f.* odstąpi *cz. dok.*, Odstępować *niedok.*; (*Boh.* odstaupiti, odstupowati; *Sorab.* 1. wotstupuyu, wodstupiu, wodstupim, wodstupam, wodstupuju, wodstupujem; *Vind.* odstopiti, odhenjati; *Croat.* odztupiti, odztuplyujem, odsztúplyam; *Dal.* odsztupiti, odaiti; *Rag.* odstûpiti, odstûpati, odstupîvati; *Bosn.* odstupiti; *Slav.* odstúpiti, uklonitise; *Ross.* отступить, отступать, соступить, сдать, сдавать, сдавывать, препадать, отстать; *Eccl.* отступи broń boże! *absit!*); §. 1) *intrans.* odstąpić odkąd, od czego, od kogo, cofać się, nazad się oddalić; zurück treten, weichen, sich entfernen. Nasze przerzedzone nieprzyjaciele odstępować poczynały. *Warg. Cez.* 16; (cf. ustępować). Dla złości ich odstąpiła od nich święta opieka jego. *Rej. Post. S s* 1. I na krok sprawiedliwości nie odstępuje. *Mon.* 65, 229. Im bardziéj kto wywyższony, tym daléj od niego zdają się odstępować życia szczęśliwości. *Teat.* 52, 29. Bóg nas ostrzega, abyśmy od złego odstępowali, a do dobrego przystępowali. *Lat. Kom. C* 3; (cf. odstać). Odstępuję od rzeczy, *digredior.* *Cn. Th.* — Od rozumu odstąpić. *Krom.* 108 = w głowę zajść; vom Verstande kommen, den Verstand verlieren. Odstępowanie od rozumu. *Urzęd.* 128. — *Transit.* Odstąpić kogo, od kogo = porzucić go, odstać od niego, zostawić go; von einem abtreten, abstehen, ihn verlassen, von ihm abfallen. Kto Boga odstąpi, Pan Bóg też onego. *Paszk. Dz.* 26. Odstąpieni od wszystkich, wyjąwszy trochę przyjaciół. *Kłok. Turk.* 29. Odstępuję kogo = nie trzymam z nim. *Cn. Th.* Odstąpienie od poddaństwa = odpadnienie. *Cn. Th.* (*Vind.* odstop). Swantopełk odstąpił od Leszka, ani mu więcéj chciał dani dawać z Pomorskiéj ziemi, ani posłuszeństwa czynić. *Biel.* 121. Odstąpienie, odpadnienie od wiary. *Cn. Th.*, odszczepieństwo, apostazya. Odstąpienie od posłuszeństwa zakonnego, wystanie z zakonu. *Cn. Th.* Odstąpiony od lekarzów, *deploratus a medicis.* *Cn. Th.* von den Aerzten verlassen. Tak cieżką chorobą był zdjęty, że go doktorowie odstąpili. *Birk. Dom.* 153. — §. 2) Odstąpić czego komu = ustąpić, einem etwas abtreten. Żona po śmierci męża, wiana byle zapisanego, odstąpić może, komu chce. *Sax. Tyt.* 52. Odstąpienie *Ross.* сдача. Odstąpiony *Ross.* сдаточный.

ODSTAWAĆ, *ob.* Odstać. ODSTAWIĆ, *f.* odstawi *cz. dok.*, Odstawiać *niedok.*, Odstawować *frequ.*; (*Boh.* odstawiti, odstawowati; *Sorab.* 1. wotstahwam; *Vind.* odstaviti, odstaulati; *Carn.* odstavlam; *Bosn.* odstaviti; *Croat.* odsztavlyam; *Ross.* отставить, оставлять, отставливать = odprawić, отстановить, отстанавливаю = rozstawić); §. 1) odstawić, odsunąć; weg rücken, weg stellen, abrücken. Od kipienia strzedz odstawianiem, mieszaniem. *Haur.* 371. Przystaw' do ognia w garku, niech zawre, potym odstaw', i odstudź. *Hor. Sat.* 220. — § Odstawić od piersi, odsadzić, odchować, absetzen von der Brust; *Carn.* odstavlam od mleka, (odstavzhèk *ablactatus*); *Vind.* odstaviti, otdoiti, od feſeza odvaditi; *Eccl.* отмлечняю, отдояю, престаю млекомъ питати. — *Transl.* Odstawić kogo = upośledzić go, odsadzić; einen zurück stellen, ihn einem andern nachsetzen, ihn zurück setzen. Bóg odstawiwszy Saula, wzwiódł Izraelitom Dawida za króla. *Budn. Act.* 13, 22. — §. *Jurid.* Odstawić świadków = odrzucić, ganić świadków, die Zeugen verwerfen. Odstawując dobrowolnie powód świadków, puścił stronę na przysięgę. *Stat. Lit.* 201. Gdyby

sąd uznał, że przeciwnik świadkom próżno ganił i odstawiał, tedy takowy odstawujący tych świadków, każdego świadka powinien nawiązać. *Stat. Lit.* 295. — §. 2) Odstawić = znowu nazad na swoim miejscu postawić, wieder an seinen Platz hin stellen. Skoro głód je ominie a odstawiają stoły, Stracone wspominają swoje przyjacioły. *A. Kchan.* 8. Odstawione na dawne miejsca, powywracane w rozruchu obrazy. *Nar. Tac.* 2, 286. Ziemiopłazy niektóre, gdy je na wznak przewrócisz, póty się w różne przeguby skręcają, aż siebie na miejsce odstawią, i własną sobie postawę przywrócą. *Pilch. Sen. list.* 4, 177. Lekarz złamaną kość spoił, a wyruszoną na miejsce odstawił. *ib.* 3, 340. Co ogień pochłonie, to pracowita ręka piękniéj i wspaniaiéj odstawi. *ib.* 3, 92. (odbuduje). Lepiéj jest na nowo sobie zjednać, i niejako odstawić przyjaciela, niżeli opłakiwać. *ib.* 2, 59. Naród, kiedy mu dozwolono odstawić na nowo świątynią Nieśmiertelnemu, użył do tego wszystkich sił swoich. *N. Pam.* 23, 245. — Odstawić żołnierzy, przenieść z etatu wojennego na garnizonowy. *Bndtk.*, *Nar. Chodk.* 2, 65, vom Kriegsetat auf den Garnisonsetat setzen. ODSTAWNY, a, e, od odstawiania, abszytowy, Abschieds =. Bez listów odstawnych i pożegnania sługa od pana odjeżdżać nie ma. *Stat. Lit. Czart. Mscr.* *ODSTAWKA, i, *ż.*; *Ross.* отставка; odprawa, abszyt, odstawienie od służby, urzędu. (*Vind.* odstavik, odstava; *Carn.* odstavk = *a capite* = odstęp).

ODSTĘKAĆ *med. dok.*; *Boh.* odstonawati, odstonati, odstůni; stękaniem się odzywać, na wzajem postękać, stękaniem odwetować, odpokutować, abstöhnen.

ODSTĘP, u, *m.*, ODSTĘPEK, pku, *m.*; *Sorab.* 1. wodstupeni; *Vind.* odstop; *Rag.* odstúp; *Croat.* odsztup, odhòd, odhodek; (*Ross.* отступъ, der Abmarsch); odstąpienie. — a) Oddalenie się, ustąpienie, das Weichen, Entfernen; cofnienie się, das Zurückweichen, Zurückziehen. Lew, gdy gwałt, któremu podołać nie może, na się widzi, odstęp czyni; ale z lekka ustępuje, gotów z nieprzyjacielem czynić i na ustępie. *Birk. Chodk.* 8. Punkt odziemny i doziemny, odsłoneczny i dosłoneczny biegu planet, wszystkie te punkta spólnym imieniem zowią się odstępami, *absides*, äußerste Entfernungspunkte, ztąd linia odstępów, *linea absidum*. *Hub. Mech.* 456. Odstęp i przystęp morski, odlew i wylew *Vind.* odstop, sadtok morja, priedtezhenje ali narastenje, inu odtezhenje morja, bibaviza. — §. b) Odstęp, odstępek, odstąpienie od kogo, porzucenie kogo, odpadnienie, odłaczenie się; *Carn.* odstop; das Verlassen, im Stiche lassen, der Abfall, die Abtrünnigkeit. Czy są słuszne jakieś przyczyny rozwodu? Dla ułomności i złości natury bywają odstępki; bywają, ale niesłuszne. *Petr. Ek.* 84. (cf. separacya). — Groza wspomnieć na one odstępy od prawdziwego pasterza, a przystania do szubrawców. *Birk. Exorb. D*; cf. apostazya; cf. odstać. — §. c) Odstępek czego komu = ustąpienie czego; das Abtreten einer Sache an jemanden, die Abtretung. Sędzia, potwierdzając kupno jakiego imienia; opowiada on odstępek temi słowy: Pan N. zdawa etc. *Sax. Porz.* 45. *Szczerb. Sax.* 55. Odstępek wiana: żona po śmierci męża, wiana odstąpić może komu chce. *Sax. Tyt.* 52. ODSTĘPCA, y, *m.*, ODSTĘPNIK, a, *m.*, ODSTĘPIEŃ, pnia, *m.*; *Slov.* odstaupnjk; *Sorab.* 1. wotstupnik; *Carn.* odstopnek; *Ross.* отступникъ; odstępujący, porzucający; der einen verläßt, von ihm weicht. Idzie tu oto jego nieodstępca, to zapewne i on przyjdzie. *Teat.* 22, 122. (t. j. nieodłączalny przyjaciel; cf. cień jego). — *In malam partem:* Odszczepieniec, zmiennik, przekińczyk, apostata; ein Abgefallner, Abtrünniger. Kto mawia królowi: odstępniu albo zbieglcze? kto zowie xiążęta bezbożnemi! 1 *Leop. Job.* 34, 18. Biskupa odstępnikiem i apostatą uczynił. *Sk. Dz.* 577. Odstępnik Aryanin. *ib.* 229. *Weryf. pr.* 65. Człowiek odstępca chodzi z przewrotnemi usty. *W. Prov.* 6, 12. Wszyscy ci xiążęta są odstępnicy, wszyscy się pokazili. 1 *Leop. Jer.* 6, 28. Stali się pysznemi i odstępcami cnoty. *Mon.* 70, 347. Cesarz Julian odstępnik. *Sk. Żyw.* 1, 4. *et* 270. *Sk. Dz.* 255. Odstępca od posłuszeństwa twego. *Sk Dz.* 1042. Turcy najsławniejsze expedycye przez odstępców od wiary chrześciańskiéj odprawowali. *Kłok. Turk.* 101. t. j. przez renegatów. ODSTĘPNY, a, e, ODSTĘPNIE *adverb.*; *Ross.* отступный: odstępujący, porzucający; ablassend, verlassend. Jak cienie nieodstępne przyszli za Mecenasem. *Hor. Sat.* 258. Nieodstępny uczeń filozofa. *Pilch. Sen.* 4, 4. Prosi, aby tym usilniéj, tym nieodstępniéj radzili, im oczywiściéj odkrywa się kraju niebezpieczeństwo. *Przestr.* 102. um so unablässiger. — Sektę Schiów Turcy za najbardziéj odstępną od prawdziwéj wiary mają. *Kłok. Turk.* 158. t. j. za najoddaleńszą, für die entfernteste vom wahren Glauben. — Ugoda odstępna = cessya. *Gal. Cyw.* 3, 248. Abtretungsvergleich. — ODSTĘPNE, ego, *n.*, *subst.*, nagroda odstąpienia, Abtrittsgeld. Panna Eliza będzie bogatszą; bo amant odstępne zapłaci. *Teat.* 27. *c*, 65. ODSTĘPSTWO, a, *n.*, odpadnienie, der Abfall. Odstępstwo od wiary. *Łaczw. Zw.* 5. Odstępstwo od kościoła. *Sk. Dz.* 693. Po odstępstwie duchownych Ruskich, od xiążąt nadane majętności są im odjęte. *Weryf. pr.* 21. Odstępstwo Juliana. *Sk. Dz.* 251. (apostazya). Bał się cesarz tego wojownika dla odstępstwa jakiego. *Sk. Żyw.* 1, 60. Życie pełne rozwiozłości i odstępstwa od prawideł samego rozumu. *Xiadz.* 263. ODSTĘPUJE, *ob.* Odstąpić.

ODSTÉRKNĄĆ, *f.* odstérknie *cz. jednll.*; *Boh.* odstrčiti, odstrkowati; odtrącić, odepchnąć, odstrychnąć, oddalić, oderwać; weg stoßen, entfernen. Jeśliby kto, chcąc odstérknąć tego, który rozgraniczenia prosi, przał go być krewnym, do sądu się odeśle. *Herb. Stat.* 72. Chciano je prawem od występku w dobra ojczyste odstérknąć. *ib.* 154. Zaczymem się odstérknął od ciebie.... *Czach. Tr. B* 3.

ODSTRADAĆ, *f.* odstrada *cz. dok.*, (cf. ostradać), straceniu poświęcić, na szańc puścić, odważyć na co, aufs Spiel setzen. Woleliby majętności, zdrowia, gardła na ostatek odstradać, aniżeli się w czym komu przeniewierzyć. *Krom.* 23. By ujść jego rąk, trzeba z chęcią odstradać żywota. *Min. Ryt.* 1, 54. Wisi na pożarcie dana Dziwowi Andromeda odstradana. *Suszyc. Pieśn.* 3. *F b.*

ODSTRASZYĆ, *f.* odstraszy *cz. dok.*, Odstraszać *niedok.*; *Boh.* odstrašiti, ohrozyti; *Sorab.* 1. wotraschicž, wotraschu; *Carn.* odstrashit; *Vind.* odstrashiti; *Dal.* odstra-

sit; *Ross.* отстрашить, отстрашу, (cf. отстратывать товары zaasekurować towary); strachem odpędzić, odpłoszyć; abschrecken, zurück schrecken. Psa od słoniny, pijaka od flaszy Nic nie odstraszy. *Min. Ryt.* 3, 356. Odstraszenie, *Boh.* odstrach; *Ross.* отстрастка.

ODSTRĘCZYĆ, *f.* odstręczy *cz. dok.*, Odstręczać *niedok.*, odrazić, wstręt do czego czynić: Abscheu erwecken, abschrecken, abscheuchen. Przyjęciem dumnym i odrażającym wszystkie sąsiedztwo od siebie odstręczył. *Kras. Pod.* 2, 170. Naleganiem do kielichów na zawsze mię od domu swego odstręczył. *ib.* 12. *Hul. Ow.* 58. Hiszpani, podbiwszy Peruwianów, powinni byli odstręczyć ich od nieludzkiéj zabobonności. *Mon.* 68, 449. Każdéj kary celem jest odstręczenie od przestępstwa. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 27.

ODSTROIĆ, *f.* odstroi *act. dok.*, Odstrajać *niedok.*, 1) ze stroju rozbierać, den Putz abnehmen, auskleiden; odstroić = wyzuć kogo. *Tr.* (*Ross.* отстроить, отстроивать odbudować na nowo, отстройка odbudowanie). — 2) Odstroił się instrument, regał, lutnia. *Cn. Th.*, rozstroił się, das Instrument hat sich verstimmt. Odstrojony, rozstrojony, verstimmt. Lutnia nastrojona dla zgodnych dźwięków jest wdzięczna; odstrojona zaś, gdzie głosy z zgodnéj melodyi wykroczą, jest przykra. *Zarn. Post.* 3, 514.

ODSTRONIĆ *cz. dok.*, na stronę czyli na bok odłożyć, beiseitigen, auf die Seite legen; *Boh.* odstrániti; *Rag.* odstràniti; *Ross.* отсторонить, отстранить. ODSTRONIE, ia, *n.*, ustronie; das Abgelegne, ein abgelegner Ort. Niech będzie w odstroniu niedociekła tajemnica dzielności duszy naszéj nad ciałem. *Mon.* 76, 519. °ODSTRONNY, a, e, odłączony, różny, getrennt, verschieden. Duch ś. w bóstwie od boga istnością nic nie jest odstronny. *Kanc. Gd.* 134.

ODSTRUGAĆ *cz. dok.*; (*Boh.* odstrauhati, odstruhowati; *Vind.* odstrugati); struganiem odjąć, abschnitzeln. — ODSTRUŻKI, strużyny, Abschnitzel; (*Boh.* odstružky = *segmenta obrasa*).

ODSTRYCHNĄĆ, *f.* odstrychnie *act. dok.*, Odstrychać *niedok.*, a) strychulcem zboże w korcu porównać. *Tr.*, den Scheffel mit dem Streichholz abstreichen. — b) *Transl.* Odstrychnąć kogo od czego = odsadzić, oddalić, odsterknąć go, einen von etwas ausschließen. Kazimierz od działu odstrychniony, na opicce u Władysława ostał. *Krom.* 162. Bał się aby go bracia od państwa nie odstrychnęli. *Biel. Kr.* 474. Xiążę Pruski do rady należy, i od elekcyi słusznie nie ma być odstrychniony. *ib.* 602. Od senatorstwa go odstrychnął. *Warg. Wal.* 64. Żydzi ułożyli, aby od bóżnicy był odstrychnion, któryby go Chrystusem zwał. *Sekl.* (wyłączony, wykluczony, wyklęty). Zadnia straż nie mogła być posiłkowana od śrzedniego szyku, daleko od niéj odstrychnionego. *Ustrz. Kruc.* 2, 376. t. j. odciętego, abgeschnitten.

ODSTRZELIĆ, *f.* odstrzeli *cz. dok.*, Odstrzelać *niedok.*, Odstrzeliwać *frequ.*; *Vind.* odstreliti; *Ross.* отстрѣлить, отстрѣливать; a) *intrans.* na wzajem strzelać, na strzelanie strzelaniem odpowiedzieć; wiederschießen, zurückschießen. Zaczęli do nas strzelać, nasi odstrzeliwali. *Ld.* Oręża tego cnota ugodzi, gdzie zamyślisz, szczęście w nim nie płaci; i w zad nieodstrzelony ze krwią przylatuje; *revolat nullo referente. Żebr. Ow.* 182. Odstrzelanie *Vind.* prutipotisk. — b) *Transit.* Odstrzelać kogo od czego, strzelaniem go wstrzymać, odpędzać, odpłaszać, odstraszać, durch Schüsse abhalten. Tatarowie strzałami jak gradem od przeprawy Litwę odstrzeliwali; *transitum prohibebant. Krom.* 784. *Translat.* To ich wielu od nauk odstrzela, odbija; *fugat a proposito studendi. Mącz.* odraża, odstręcza, schreckt sie ab. ODSTRZELAĆ się *recipr.*, 1. strzelaniem się bronić, sich mit Schüssen wehren. Moskale zaczęli do naszych strzelać; nasi wzajemnie odstrzeliwali się. *Boh. Zamoj.* 129. — 2. Odstrzelać się od czego, oddalić się, odstępować; sich entfernen, abweichen, trennen. Który się od tego cale odstrzeli, już słaba strzelba i obrona jego. *Rej. Post. a* 5. Tak się od króla odstrzelił, iż się zda, jakoby się woli królewskiéj przeciwił. *Baz. Hst.* 513. Gdy się hetman odstrzeli, i z królem rozdzieli, śmie się oń kusić nieprzyjaciel. *Suszyc. Pieśn.* 3, 2. Nic się nigdzie nie odstrzelił od zwierzchności pana swego. *Rej. Post. E e e* 4. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 15, 23. Prawdziwa mądrość od cnoty się nie odstrzela. *Gorn. Dw.* 373. Względem stroju radzę, abyś się nic od zwyczaju nie odstrzeliwał. *Gorn. Dw.* 115. Od naszych przodków już dawno się Polacy daleko odstrzelili. *Biel.* 412. Nie odstrzelaj się od kościoła prawdziwego. *W. Post. W.* 170. *W. Post. Mn.* 347. *Gorn. Dw.* 108. *Baz. Hst.* 231. To co teraz było na placu, odstrzeliło się od rzeczy naszéj. *Gorn. Dw.* 270. t. j. odstąpiło, ist abgeschweift. Ten lud czci mię wargami; lecz serce ich daleko się odstrzela ode mnie. *Sekl. Marc.* 7.

ODSTRZYGNĄĆ *f.* odstrzygnie *cz. jedntl.*, Odstrzydz, odstrzyże *dok.*, Odstrzygać *niedok.*, 1. nożyczkami odciąć; mit der Scheere abschneiden, wegschneiden; *Ross.* отстричь, отстригать. Nożyczki do odstrzyżenia języczka. *Czerw.* 20. Nazbierać odstrzyżków, które tafelnik odstrzyga, rozdymając cholewy. *Torz. Szk.* 173. — 2. *Transl.* Odstrzygnąć, odstrychnąć, oddalić, odsadzić; abschneiden, absondern, entfernen. Nieprzyjaciele od wszystkiego już byli odstrzygnięci. *Chrośc. Luk.* 113. Przebrzydłego człeka, jak najdaléj od Rzpltéj odsadzić i odstrzygnąć pragnął. *Pilch. Sall.* 37. *et* 171. *Sekl.* 107. ODSTRZYŻEK, żka, *m.*, *Boh.*, odstřižek; co odstrzyżono, das Abschneidsel (mit der Scheere). *Torz. Szk.* 173.

ODSTUDZIĆ, *ob.* Ostudzić.

ODSTYROWAĆ, *f.* odstyruje *act. dok.*, styrem odkierować, absteuern. Łodź swą, skoro od brzegu zechce odstyrować, Ty ją pogodnym wiatrem, ty ją racz kierować. *Błaż. Tłum. A* 6. odbić od lądu.

°ODSUĆ, *ob.* Odsypać.

ODSUNĄĆ, *f.* odsunie *act. jedntl.*, Odsuwać *niedok.*, zasunięte odemknąć; wegschieben, wegrücken; *Boh.* odsednauti, odsedati; *Sorab.* 1. wodſunu, wodſuwam, wodſuham; *Carn.* odmikam, odmikujem, odmizhem; *Vind.* odmiknuvati, gorodtekniti; *Croat.* odmeknuti, odmichem, odverchi; *Ross.* отсунуть, отсовывать, содвинуть, сдвинуть, сдвигать, пятить, отпятить. Zasuwkę odsunąć. *Ld.* Firanki odsunąć = odsłonić. Odsuń zasłonę, która twe kryje zasługi. *Toł. Saut.* 12. (odkryj). *Transl.* Oddalić, od-

sadzić, odstrychnąć; entfernen, ausschließen. Odległość od miasta odsuwa nas od łatwego pokupu. *Teat.* 19. *c*, 89. Jędrzeja Zamojskiego chwalebna praca w układzie praw, odsunięta została. *Gaz. Nar.* 1, 211. Odsunięcie, *Sorab.* 1. wotszuneno; *Ross.* сдвижка, сдвиганіе. ODSUWALNY, a, e, mogący być odsuniętym; *Ross.* отдвижный.

ODSUROWIĆ *cz. dok.*, surowym znowu robić, wieder roh machen. Sałata Odsurowiona winem, gardłem się wymiata. *Hor. Sat.* 219. ODSUROWIEĆ *nijak. dok.*, surowości znowu nabierać, wieder roh werden. Mléko w złych żołądkach odsurowieje. *Sak. Probl.* 123.

ODSUSZYĆ *cz. dok.*, odbyć suszenie, abtrocknen; *Ross.* отсушить.

ODSWAJAĆ, *ob.* Odswoić.

ODŚWIĘCIĆ, *f.* odświęci *cz. dok.*, Odświęcać *niedok.*, święto jakie do końca obchodzić; einen Festtag völlig zu Ende feyern, abfeyern. Otto w Rzymie święto bożego narodzenia odświęciwszy, do Rawenny jechał. *Sk. Dz.* 879. *Kosz. Lor.* 1, 9 *b.* *Miask. Ryt.* 36. (*Sorab.* 1. wotſwiaczuju, wotſwiatczujem; *Vind.* odſvetiti, odſvezhuvati, vunseſvetiti *profanare*).

ODŚWIECIĆ, *ob.* Oświecić.

[ODŚWIEGOTAĆ 4], *ODŚWIEKOTAĆ, *f.* [odświegoce 4], odświekoce *act. dok.*, odmamrzeć, odpaplać, odszemrać; herabschwatzen, nach der Reihe her plappern. Niewielka rzecz kilka pacierzy odświekotać, *Sekl.* 110; cf. odśpiewać.

ODŚWIĘTNY, a, e, ODŚWIĘTNIE *adverb.*, świąteczny. *Dudz.* 48; od świąt, do świąt służący, świątalny; feyertägig, Feyertags-; (*oppos.* powszedni). Szaty odświętne ku posługowaniu na miejscu świętym. *Radz. Exod.* 39, 41., *Ross.* однорядочный. Odświętna suknia *Ross.* однорядокъ, однорядка. Szaty odświętne albo uczciwsze, które obłoczymy, gdy między ludzie idziemy, *forensia. Mącz.* W święto wychodząc, jednych ujrzał w dobrych odświętnych sukniach, a drugich w wytartych, spytał czemu ci odświętnych sukien nie mają? *Sk. Dz.* 879. Odświętna pompa. *Otw. Ow.* 381. Częstokroć pod nim leśne boginie Dryady Odświętne swoje tańce odprawiały rady. *Otw. Ow.* 336. t. j. uroczyste. — Odświętnie przystrojona. *Przyb. Ab.* 152.

ODŚWIEŻYĆ, *ob.* Oświeżyć.

ODSWOBODZIĆ, *ob.* Oswobodzić.

ODSWOIĆ, *f.* odswoi *act. dok.*, Odswajać *niedok.*, oduczyć, odzwyczaić; entwöhnen, abgewöhnen; (*oppos.* oswoić); *Rag.* odsvoitti *abalienare*, odsvoittise *proprietate se abdicare*; (*Vind.* odſvojiti; *Eccl.* отсвояю, усвояю przywłaszczić sobie cudzą rzecz). Chłop nasz z trudnością od nałogu pijaństwa odswoi się. *Przestr.* 243.

ODSWOROWAĆ, *ob.* Odsforować.

ODSYŁAĆ, *ob.* Odesłać. ODSYŁACZ, a, *m.*, który odsyła, der Abschicker, Absender; *Vind.* naviſhar, naviſhavez, *f.* naviſharza; (*Ross.* отсылка, отосланіе); nowe nazwisko znamienia pisarskiego, które w nawiasie napisane liczbą, głoską lub gwiadzką, odsyła czytelnika do przypisu, podobnym znakiem na dole lub na brzegu położonego. *Kpcz. Gr. p.* 1, 5. das Anmerkungszeichen, das auf die Note hin verweiset; ein Renvoi; *Ross.* отмѣтка, отмѣточка.

ODSYPAĆ, *f.* odsypie *act. dok.*; Odsypywać *frequ.*, odsypuje *praes.* a) sypiąc oddzielić, odłączyć; *Sorab.* 1. wodſipu, wodſjpam; *Rag.* odossipati; *Bosn.* odsuti, odasuti; *Ross.* отсыпать; abschütten. Rzéka odsypuje. *Zabor. Geom.* 363. przymula, schüttet Ufer an, schwemmt an; cf. odsep, odsepisko. — b) Dobra ograniczywszy, kopcami odsypią lub odsypać nakażą. *Vol. Leg.* 8, 348. t. j. sypiąc kopce odgraniczą; Markhügel schüttend abgränzen. Odsypanie *Ross.* отсыпка, отсыпаніе; (отсыпной хлѣбъ deputat, ordynarya). — c) *transl.* Odsypać, odpłacić, abbezahlen. Choć mię kto i w pysk uderzy, kiedy za swoje odsypać nie mogę, to sobie pięknie milczę. *Boh. Kom.* 2, 107. Bóg za złe źle płaci, a dobremu za dobre zasię też hojnie odsypuje. *Rej. Zw.* 147 *b.* nagradza.

ODSYROWIĆ, *ob.* Odsurowić.

ODSZACHROWAĆ *cz. dok.*, szachrując odłudzić, abschachern; *Ross.* выбарышничать, выбарышничивать.

ODSZALEĆ, *f.* odszaleje *neutr. dok.*, wyszaleć, przestać szaleć. *Cn. Th.* 1098; austoben, ausrasen, zu rasen aufhören.

ODSZAŃCOWAĆ się *recipr. dok.*, szańce swoje znieść, die Schanzen abbrechen. Joas się odszańcował, i odjachał od Jeruzalem. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 12, 18.

ODSZARPAĆ *cz. dok.*, szarpiąc oderwać, wegreißen, wegzausen.

ODSZCZEKAĆ, *f.* odszczeka *act. dok.*, Odszczekiwać *frequ.*, odszczekuje *praes.*; *Carn.* reykam; *Slov.* odštekáwám; §. 1. szczekaniem odpędzić; wegbellen, mit Bellen wegtreiben. Odszczeka pies złodzieja, wilka, *latratu abigit. Cn. Th.* — §. 2. *Transl.* Odwołać, cf. oszczekać, *translatione parum decora a canibus sumpta. Cn. Th.* widerrufen. (cf. Przymówkę temi słowy odmówić ma: «com mówił na cię, żebyś ty był nieuczciwéj matki synem, tom na cię szczekał, jak pies. *Stat. Lit.* 86»). Gniewosz kłamstwa swego odwoływać się, a nadto z pod ławy odszczekiwać musiał. *Krom.* 415. *Biel.* 234. Jeśli głos wznieść śmieją potwarcy, daj tego doczekać, Niech mają dar mówienia, ażeby odszczekać. *Kras. W.* 6.

ODSZCZEP, u, *m.*, ODSZCZEPEK, pku, *m.*, *dem.* rzecz odszczepana, etwas Abgespaltnes; (*Rag.* odzjep *fragmen*; *Ross.* отщепокъ, ощепокъ, ощепочекъ, сколокъ, сколочекъ trzaska). — §. Odszczep, odszczepienie się, odpadnienie; Abfall, Abtrünnigkeit. Pogrożą, za rozkazem gdy nie pójdzie ślepym Papież, Z nim się roztrzygnąć powszechnym odszczepem. *Zab.* 12, 240. ODSZCZEPAĆ *cz. dok.*, odłupać, odrąbać; abhauen, loshauen; *Rag.* odzjêpiti; *Ross.* отщепить, отщепывать, отколоть, откалывать. ODSZCZEPIĆ, *f.* odszczepi *act. dok.*, Odszczepiać *niedok.*, odpoić, oddzielić, *propr. et fig.*, abspalten. Jeśli członek od członka odszczepia się, jakie to już ciało? *Eraz. Jęz. K k* 4. Język ich przez obcowanie z Ligurami odszczepił się od ojczystego; *descivit a patrio. Ossol. Sen.* 10. Odszczepił się od wiary. *Fund.* 42; *Bosn.* odmenutise; *Ross.* отметнуться. Lucylla biskupów na synod odszczepiony od Kartaginy zwodziła. *Sk. Dz.* 169, cf. odszczepieński. ODSZCZEPIENIEC, ńca, *m.*, odstępnik; ein Abgefallner, Abtrünniger; *Slov.* odstaupnjk, odpadlec, odměnec, odwoženěc; *Boh.* rozdělenec, rozdwogenec, stržek; *Sorab.*

1. wotpadnencz; *Carn.* odstopnék; *Vind. et Bosn.* odmetnik; *Croat.* odmetnik, odverzitel; *Rag.* odmetník, razmetnik, *barb.* harka, harkâch; *Ross.* отметникъ, отщепенецъ, раскольникъ, раскольщикъ; *Eccl.* раздорникъ, закоxодникъ. Heretycy odszczepieńcy, którzy z kościoła wypadli, i od niego oderwali się. *Karnk. Kat.* 71. *Birk. Zamoj.* 13. Odszczepieniec. 3 *Leop. Prov.* 6, 12. (apostata, zbieglec. 1 *Leop.*). *Croat.* neverecz, nevernik. Odszczepieńcem być, *Ross.* расколничать; *Eccl.* раскольничествовати. ODSZCZEPIEŃCA, ODSZCZEPIENNICA, y, *ż.*, heretyczka. *Birk. Zyg.* 43; eine Abgefallne; *Ross.* раскольница, раскольщица. Cerkiew, wschodnią odszczepiennicą nazywa. *Smotr. Lam.* 87. ODSZCZEPIEŃSKI, a, ie, odstępny, odpadły, cf. kacerski, heretycki; abtrünnig, abgefallen; *Rag.* odmetnicki; *Vind.* odmeten; *Ross.* отметный, расколнический, расколничій. Donatus, odszczepieński biskup, Donatystami swoim zwać się kazał. *Sk. Dz.* 224. *et* 1160. Grzech odszczepieński. *Birk. Gl. Kun.* 13. Namówiono go, aby stał przy stronie odszczepieńskiej. *Sk. Żyw.* 115. *W. Post. Mn.* 310. ODSZCZEPIEŃSTWO, a, *n.*, odstąpienie, odpadnienie, apostazya, die Abtrünnigkeit; *Sorab.* 1. wodpatnano; *Carn.* odstop; *Vind.* reskol; *Eccl.* разколеніе, разколъ, расцѣпленіе, несогласіе съ церковію православною, кривовѣріе. Najpożyteczniejsze, lecz nowe nauki, Za odszczepieństwa uchodziły sztuki. *Zab.* 16, 79; cf. kacerstwo.

ODSZCZYKNĄĆ, *f.* odszczyknie *act. jedntl.*, Odszczykiwać *frequ.*, szczyknieniem odłamać; abbrechen, abpflücken, abrupfen; (*Sorab.* 1. wotzcžipnu; *Vind.* odſhkerniti, odvmekniti, odpopasti, odſhzhipati, odvzheuiti; *Ross.* отщипнуть, отщипывать). Odszczykując zbytek liści, większe będziesz miał głowy kalarepy. *Kluk. Rośl.* 1, 211.

ODSZEDŁSZY, *ob.* Odejść.

ODSZEMRAĆ, *f.* odszemra, odszemrze *act. dok.*, odmruczeć; abmurmeln, der Reihe nach hermurmeln, *ob.* Odświekotać. Nie podobają się bogu pacierze przez zęby mówione, albo lada jako odszemrane. *W. Post. W.* 164. Kapłani ich, gdy już odszemrzą godziny, tedy ani robią, ani *czta. *Eraz. Jęz. D d* 5.

ODSZLACHCIĆ *cz. dok.*, wyzuć z szlachectwa, entadeln; *Vind.* odſhlahtiti.

ODSZLAMOWAĆ *cz. dok.*, szlamując odłączyć, abschlammen.

ODSZLUFOWAĆ *cz. dok.*, szlufowaniem odjąć, abschleifen; *Vind.* odbruſiti, dolsbruſiti, odoistriti; *Ross.* отточить, оттачивать.

ODSZNUROWAĆ *cz. dok.*, rozsznurować, sznurowanie rozpuścić, abschnüren; *Vind.* gorodſhnurati, gorodvesati.

ODSZPUNTOWAĆ *f.* odszpuntuje *act. dok.*; *Vind.* odpilati, gorodpilati; *Ross.* ототкнуть, ототкну, оттыкать; szpunt wyjąć, otworzyć beczkę; aufspünden eine Tone, ein Faß. Odszpuntuje butelkę. *Teat.* 20. *b*, 118. t. j. korek wyjmuje, er stöpselt sie auf.

ODŚRZÓDPĘDNY, a, e, n. p. Odśrzódpędna siła, *vis centrifuga. Hub. Mech.* 389. *et* 395. *oppos.* wśrzódpędna.

ODSZOROWAĆ n. p. podłogę, ochędożyć przez mycie. *Wol.*, abscheuern. — §. Konie z szorów rozbierać, abschirren. *Tr.*

ODSZRUBOWAĆ *cz. dok.*, szrubując otworzyć, lub zdjąć; abschrauben, aufschrauben; *Vind.* odſerkati, odvreteniti, odſukati; *Ross.* отвертѣть, отвертывать, отвинчивать, отвинтить, вывинтить, вывинчивать.

ODSZTURKNĄĆ *cz. jedntl.*, szturkaniem odepchnąć, odtrącić; zurückstoßen, abstoßen (mit dem Ellbogen); *Sorab.* 1. wotstorczžu; *Ross.* оттолкнуть, отталкивать.

ODSZTYCHNĄĆ, *f.* odsztychuje *act. jedntl.*, oddać sztych, *transl.* sznypkę oddać. *Cn. Th.*, einen Gegenstich versetzen, wieder sticheln; oddać za swoje. *Włod.*

ODSZUKAĆ, *f.* odszuka *act. dok.*, Odszukiwać *frequ.*, odszukuje *praes.*, straconego szukać, odzyskiwać; verlornes suchen, wieder zu finden sich bemühen. Brutus naród Rzymski do odszukania wolności zachęcał. *Faliss. Fl.* 16. Odszukiwasz nas stracone syny. *Suszyc. Pieśn.* 1, *D.* Ktoby zbiegłego przyjął potępieńca, Spólna go za to czekała szubieńca, Musiał wszystkiego odstradać, odszukać. *Chrośc. Fars.* 164.

ODSZUMOWAĆ, *f.* odszumuje *act. dok.*, szumować *niedok.*, szumowiny odjąć; abschäumen, den Schaum abschöpfen; odpienić; *Vind.* odpeniti; *Ross.* словить, славливать. Rosół odszumować z piany należy, póki nieczystym będzie. *Wiel. Kuch.* 418. Biada garncowi pieniącemu się, którego nikt nie odszumuje. *Radz. Ezech.* 24, 6. Miód prząśny na wolnym ogniu odszumować trzeba. *Haur.* 448. *Cres.* 330. — *fig.* Tknięte serce wylaniem łez roztworzy swą żałość, i że tak rzekę, odszumuje. *Pilch. Sen. list.* 3, 279.

*ODSZUROWAĆ, *ob.* Odszorować.

ODSZYBOWAĆ *cz. dok.*, szybując oddalić, odsunąć; abschieben, wegschieben; (*Ross.* отшибить, отшибать odbić, odłamać; o ptakach отшибиться oddalić się, odlecieć).

ODSZYĆ *cz. dok.*, szycie odbyć, abnähen, fertig nähen; *Ross.* отшить, отошью, отстрочить.

ODSZYDZIĆ, *f.* odszydzi *act. dok.*, Odszydzać *niedok.*, odżartować; wieder spotten, Spott mit Spott vergelten. Nie zaczepiaj, jać radzę, naszego prałata, Boć odszydzi. *Papr. Gn.* 1149. *Dzwon. Stat. A* 3.

ODTĄD *adverb.*; *Boh.* odtud, odtad, odsawad; *Slov.* odtud, odtad, odtál, odtel; *Sorab.* 1. wotſal, ztuhde hěw; *Sorab.* 2. wot neta, tuh ztoho, ztuhde; *Carn.* oddusehmal, odtehmal; *Vind.* poſehman, odſehman, (od tamkai, odtod = ztąd), od tega, odſeda, odſehdob, od teh man, od tod, odunod, od ſod, od hunega kraja; *Croat.* odszàd, odvèzda, odeszle, od onda, od ovud, odtud; *Dal.* odeszle, odszada, od ovude, otle; *Hung.* onnond, etöl; *Rag.* od tuda, odòvle, odovùda, odsada, odsle; *Bosn.* odsad, od sada, odonda, odomeda, odonle; *Slav.* od selé; *Ross.* оттолѣ, оттуда, оттуду, отсюда, отселѣ, отсель, отнынѣ; *Eccl.* отздѣ, отънелѣже; (cf. *Lat.* inde); — 1. od tego czasu, von jetzt an. Odtąd na lat dziesięć! śliczna perspektywa. *Teat.* 52. *b*, 55. — 2) Od tego miejsca. *Cn. Th.*, von hier an. Odtąd się ciągnący. *Eccl.* отънѫдьнин.

ODTAJAĆ *med. niedok.*, tajaniem odłączyć się, abthauen; *Vind.* odleduvati, odtapluvati; *Ross.* оттаять, оттаивать, отдаеть, отдать.

ODTAŃCOWAĆ, *f.* odtańcuje *act. dok.*, odskakać taniec,

saltationem peragere, den Tanz abtanzen, zu Ende tanzen; *Ross.* оттанцовать, отплясать. — Odtańcować, powetować taniec chybiony. *Wol.*

ODTARGNĄĆ *cz. jedntl.*, Odtargiwać *częstl.*, targnąc oderwać; abzausen, abreißen; *Boh.* odtrhnauti; *Sorab.* 1. wottorhnu; *Vind.* odtergati, prezhvtergati, dolstergati; *Croat.* odtergavam, odtrgnulszem; *Dal.* izgulili; *Ross.* отторгнуть, отторгать, отдергать, отдернуть, отдергивать, оттеребить, оттеребливаю, *propr. et fig.* Myśli sprawiedliwy, jakby odtargnął grzeszne od złego. 1 *Leop. Prov.* 21, 12. Nie mógł być od swego przedsięwzięcia odtargnion. *Baz. Hst.* 30. ODTARGACZ, a, *m.*, który co odtarga, der Abreißer; *Eccl.* отторгатель.

ODTARGOWAĆ *cz. dok.*, targując odtrącić; abdingen, abhandeln. Odtargowanie *Ross.* выторжва, co wytargowano.

ODTAŚMOWAĆ *cz. dok.*, taśmy odwiązać; Bänder abbinden, ablösen, aufbinden. Chcesz, żebyś zrównał Macedona czyny, Związane workom odtaśmuj czupryny. *Mon.* 71, 391.

*ODTĄŻYĆ, *f.* *odtąży *neutr. dok.*, przestać tęsknić; die Bangigkeit verlieren, herzhafter werden. Gdy już jagnięta odtążą, a ssać zapamiętają, dopiero je do trzody wyganiać. *Cresc.* 562.

ODTKAĆ, *ob.* Odetkać.

ODTŁOCZYĆ *cz. dok.*, Odtłaczać *niedok.*, tłocząc odbić, odcisnąć; abdrängen, abstoßen im Drängen, abpressen; *Vind.* odtlezhi. ODTŁUC *cz. dok.* Odtłukiwać *częstl.*, tłukąc odbić; abstoßen mit der Mörserkeule, abschlagen mit dem Hammer; *Vind.* odtouzhi.

ODTOCZYĆ, *f.* odtoczy *act. dok.*, Odtaczać *niedok.*, tokarsko zupełnie wytoczyć, abdrechseln. U tokarza odtoczyć półkuli drewnianéj. *Jak. Art.* 2, 96. — §. U kowala na brusie odtoczyć, wytoczyć, siekierę, nóż i t. d. *X. Kam.*; abschleifen, abwetzen, abziehen. — *§ Odwalić, taczając odwieść; abwälzen, wegschleifen. Skanderbeg odtoczywszy działa na stronę, jutrzejszy dzień do szturmowania naznaczył. *Baz. Sk.* 385. — §. *Transl.* Odtoczyć kogo, oddalić, odprowadzić, odwieść; entfernen, abbringen, ableiten; *Ross.* откатать, откатывать. Toć snadź miłość Alcyda ode mnie odtoczy. *Bardz. Trag.* 456. Naprowadzić odtaczającego się z drogi. *Teat.* 6, 97. — §. Odtoczyć cieklizne, n. p. piwo, z beczki wytoczyć, abzapfen; *Boh.* odtočiti; *Vind.* odzhepati, dolſzhepati; *Ross.* отцѣдить, отцѣживать.

ODTOPIĆ *cz. dok.*, Odtapiać *niedok.*, topiąc oddzielić, odbyć topienie, abschmelzen; *Ross.* оттопить, оттапливать. Kapa ma być krągło śpiczasta, żeby materya odtapiająca się, nieprosto w pion wpadała w tygiel. *Torz. Szk.* 74. ODTOPNĄĆ *nijak. jedntl.*, nieco płynnym się stać topieniem; *Ross.* отжидѣть; etwas flüssig werden.

ODTRĄCIĆ, *f.* odtrąci *act. dok.*, Odtrącać, *odtręcać *niedok.*, a) odbić, odrazić, odepchnąć, odszturknąć; zurückstoßen, abstoßen; *Boh.* srazyti; *Vind.* oldersniti; *Ross.* оттолкнуть, отталкивать. Smaczno brzmiące strumyczki, Gdy o drobne kamyczki Płynąc się odtrącacie, Słodki dźwięk działacie. *Groch. W.* 352. t. j. odbijacie się, zurückprellt. Merchę one od siebie odtrącił. *Papr. Koł. E* 4 *b.* (wypchnął ją.) Faryzeuszowie chcieli odtrącić od Pana uczniów jego. *Żarn. Post.* 3, 683 *b.* (odciąć, oddalić). b) *Transl.* Odpychać, odrażać od siebie, wstręt czynić; abgeneigt machen, Abneigung erregen, abwendig machen. Lepiej sposabiać sobie umysły ludzkie łagodnością, niż je od siebie odtrącać surowością. *Budn. Apopht.* 100. *Kosz. Lor.* 90. *Odtręcać. *ib.* 129 *b.* Polacy odtrącali się łakomstwem Władysława II. *Krom.* 164. Uczy nas abyśmy naśladując Chrystusa, ani się miłością krewnych, ani ludzką bojaźnią nic nie odtrącali. *W. Post. Mn.* 557. *Ryb. Ps.* 169. Wszyscy się tym od niego odtrącili. *Baz. Hst. pr.* 1. — c) Odtrącić od summy jakiéj, odciągnąć, potrącić z czego; *Ross.* вычесть, вычитать; abziehen, subtrahiren, abrechnen, abschlagen. Odtrącenie, *Boh.* odrażka, srażka; *Ross.* вычитаніе, вычетъ, выворотъ. ODTRET, u, *m.*, odrętwiałość, odrętwienie, zdrętwienie, *callus. Cn. Th*, *Macz.*, dicke Haut vom Arbeiten, Schwielen; (cf. *Boh.* odraženice = wrzód u nogi od uderzenia, cf. odraza). Obwód formuje się na około rany skaleczonego drzewa, nakształt odtrętu. *Fors. Drz.* 11. (*distinguas* otręt). — §. Odtret, wstręt od czego, Abscheu. By nie sromięźliwość odtrętu czyniła, Zdała się jakby stroić powagę myśliła; *si non obstet reverentia. Żebr. Ow.* 251. Doznaliśmy tego, jakowy odtręt miasto zatrzymania, przez niesworność pasterzów przyszedł. *Gil. Post.* 183 *b.*

ODTRZĄŚĆ, *f.* odtrzęsie *cz. dok.*, Odtrzęsać *niedok.*, trzęsaniem zrzucać, abschütteln; *Vind.* odtresti, dolstresti; *Ross.* оттрясти, оттрясать.

ODTRZEĆ, *ob.* Odetrzeć.

ODTRZEPAĆ *cz. dok.*, trzepiąc odbić, abklopfen, wegklopfen; *Ross.* отколотить, отколачивать; (оттрепать = oczesać len).

*ODTWORZYĆ, *ob.* Otworzyć.

*ODTYCHMIAST *adverb. temp.*, odtąd, od téj chwili, (cf. natychmiast); von jetzt an. Nie będę pił odtychmiast z tego wina, aż do dnia onego, gdy je będę pił.... *W. Math.* 26, 30. Te rzeczy odprawiwszy, odtychmiast miasto opanowali. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 15, 38.

1. ODTYKAĆ, *ob.* Odetkać. — 2. ODTYKAĆ komu *cz. dok.*, na wzajem mu tykać, einen wider duzen.

ODUCHOWNIĆ, *f.* oduchowni *act. dok.*, duchownym uczynić, cf. oksiężyć, zum Geistlichen machen. Czerniec, nie bez szarpania się postrzyżeńca, głowę mu mniskim sposobem oduchownił. *Nar. Chodk.* 404. cf. omniszyć.

ODUCIEC *cz. dok.*, uciekając porzucić, beym Weglaufen zurück lassen. Synowie Izraelscy zabrali łupy, których odciekli Asyryjczykowie. 1 *Leop. Jud.* 15, 7. (których odbieżeli. 3 *Leop.*).

ODUCZYĆ, *f.* oduczy *act. dok.*, Oduczać *niedok.*; *Boh. et Slov.* odučiti, odučowati; *Sorab.* 1. wothutžuyu; *Vind.* odvuzhiti, odvaditi, odvajati; *Rag.* oducitti; *Bosn.* oducitti; *Croat.* odvúcham; *Ross.* отъучить, отъучать; odkładać kogo, *desuefacere*; abgewöhnen, entwöhnen. *Macz.* *Dedoceor*, bywam oduczany. *Urs. Gr.* 244. Słowem uczą, żywotem oduczają. *Rirk. Gl. Kun.* 29. (cf. inszych nauczacie, sami nie działacie). Oduczanie, *Vind.* odvajenje, odvada; *Ross.* отъученіе, отъучка, отваживаніе, отвадка. Oduczyć się, *Slov.* preučiti se; *Sorab.* 1. wothužam szo, wotwuknuč; *Vind.* odvuzhitiſe; *Rag.* oducittise; *Dal.*

odicsitisse; *Ross.* разучиться. Najpotrzebniejsza nauka, złego się oduczyć. *Budn. Apopht.* 22.

*ODUKAŁY, a, e, (cf. hukać się, o świniach), omniszony, karmny; Mast=, gemästet. Odukały, piersisty, zanadrzysty. *Cn. Syn.* 555. großbrüstig. Tatarów żywność kobyle mléko, to surowo piją, I od niego jak wieprze odukałe tyją. *Paszk. Dz.* 14.

ODUMIZGAĆ się, *f.* odumizga się *recipr. dok.*, umizgi odwetować, wieder caressiren. Patron za umizgi nic nie zrobi, wzajemnie się odumizga. *Teat.* 15. c, 6.

ODUMRZEĆ, *f.* odumrze *med. dok.*, Odumierać *niedok.*, umierając po sobie zostawić; sterbend hinterlassen, einem absterben, wegsterben von etwas, sterbend von etwas scheiden. (*Boh.* odemrjti; *Sorab.* 1. wotemru; *Vind.* odvmreti, odvmirati, odshiveti, povmirati, povmreti). Mądrzy ojcowie bacznie dziatki odumierają. *Falib. R* 3. Nie chciał odumrzeć w niedostatku dzieci. *Klon. Fl. C* 4 *b.* Przestał Leszek na tym, co mu był ojciec odumarł; *contentus eo, quem a patre acceperat, principatu. Krom.* 52. Odumarł długów. *Cn. Th.*, er hat Schulden hinterlassen. Odumarł zbioru wielkiego. *ib.* Którego odumrzeć niemożna *Vind.* neodvrmerliu, nepovmerliu. Odumarcie *Boh.* aumrtj. Odumarły, po śmierci zostawiony, hinterlassen, hinterblieben; *Sorab.* 1. wotemřeté; *Eccl.* всемертвенный. Wacław pojął Ryxę, córkę odumarłą Przemyśla. *Krom.* 310. Odumarłe dobra; *bona mortui quaecunque, sed saepe intestato relicta. Cn. Th.* ODUMARSZCZYZNA, y, *ż.*, n. p. Po śmierci gospodarza jedno bydlę pan zabrał; i ten dochód nazywał się odumarszczyzną. *Czack. Pr.* 1, 203. Heimgut, Fallgut; *Boh.* odumrt. ODUMOREK, rka, *m*, n. p. Rzeczy pozostałe odumorków, gdy nie są w inwentarz wciągnione, chłopi albo je rozkradną, abo jakimkolwiek sposobem poginą. *Groick. Obr.* 117.

ODURZYĆ, *f.* odurzy *act. dok.*, Odurzać *niedok.*, przytomność odjąć abo przytępić, ogłuszyć, ohuknąć; (einen verblüffen), einen der Besonnenheit berauben, betäuben; (*Ross.* одурачить, вздурачить; (*Croat.* odurjavam *aversor*, odurjavati *invidere*, odduriti *contemnere*), (cf. dureń); *Boh.* ohromiti, ohromowati; *Bosn.* obudaliti; *Vind.* obnoriti, shertati, sanoriti, sanorzhuvati, pazhit, spazhit). Piorun z chmury raz po raz urwany, Huknie nad człekiem i odurzy srodze. *Kniaź. Poez.* 2, 79. Był przez czas dobry w tępym odurzeniu. *Przyb. Milt.* 275. Takiemi słowy starca odurzył. *Teat.* 43. c, 150. Piorun mu swoim błyskaniem źrzenicę odurza. *Zab.* 16, 202. ODURZEĆ, *f.* odurzeje *neutr. dok.*, przytomność stracić, tępieć; *Vind.* snoreti, obnoreti; (*Ross.* одурѣть zwaryować, oszaleć); an Sinnen stumpf werden, die Geistesgegenwart verlieren. Umysł jego odurzał, rozum go opuścił. *Zab.* 10, 172. Prawdziwie odurzałem, ani myślą trafię, W którym świa-tła mam szukać życia paragrafie. *Zabł. Amf.* 29. ODURZAŁY, ODURZONY = zbłaźniony, zbałamucony; (verblüfft), ohne Besonnenheit, sich nicht gegenwärtig; (*Ross.* одурѣлый zwaryowały). Na łup nieprzyjacielskiéj wystawiony strzały, Motłochu podły, czego stoisz odurzały? *Dmoch. Il.* 96. *ib.* 2, 149. Leżą odurzeni w zdroju zapomnienia. *Przyb. Milt.* 15. Głuszec, kiedy gra, tak bywa odurzony, że nie słyszy, nie widzi. *Zool.* 239. Klaudyusz z przyrodzenia ograniczonego dowcipu, więcej jeszcze odurzony surowością matki. *Ossol. Sen.* 38. Odurzenie, cf. zahukanie, nieprzytomność zmysłów, zadumienie; die Betäubung, das Verblüffen; *Boh.* ohroma, (cf. ogrom); *Carn.* ommôtèza; (*Ross.* одуръ waryacya; *Vind.* oddurnost *abominatio*; *Carn.* odûrn = markotny; *Croat.* odûrjavávecz, oduritel *osor*).

ODUSZEWIAĆ się, *cz. niedok.*, [z *cerk.* одоушевлѧти = *animare* 4]; duszą ożywiać, beseelen. Niemówiątko, gdy już doskonałe będzie ciało, *oduszewia się. *Sak. Dusz.* 39.

ODUZDAĆ, *cz. dok.*, uzdę odjąć, (*oppos.* ouzdać); abzäumen; (*Vind.* odvusdati, resoglaviti (cf. odgłowie), odbersditi, odhauftrati, vunsviti, isviti; *Rag.* oduzdatti). ODUZDNE, ODUZNE, ego, *n.*; a) podarunek stajennemu od kupionego konia; Halftergeld, Zaumgeld, Sattelgeld. *Tr.*; *Boh.* očasne (cf. *oczas), chomutné, (cf. chomąto). — b) Podarunek temu, co przyniósł jaką rzecz, zwłaszcza darowaną. *Dudz.* 48. *Żebr. Ow.* 46. Biergeld, Trinkgeld; cf. na piwo, na śpilki. — c) Oddarowanie, wzajemny podarunek, Gegengeschenk. Ja im w oduzne dałem wielkie prezenty. *Jabł. Tel.* 139. Złego psa w oduzdnym dano komu. *Bielaw. Myśl. C* 2 *b.*

ODUŻEĆ, *f.* odużeje *neutr. dok.*, [do sił przyjść, wzmódz się; porówn. *rusk.* odużaty, erstarken 4]; odrosnąć, podrosnąć, heranwachsen. O przesadzeniu nie myśleć, aż młody roik odużeje w małym swoim uliku. *Kąck. Pas.* 10.

ODWABIĆ, *f.* odwabi *act. dok.*, Odwabiać *niedok.*, wabiąc odciągnąć, odmamić; *Bosn. et. Rag.* odvabiti; *Croat.* odvablyujem; *Boh.* odluzugowati; *Ross.* отманить, отманиваю, сманить, сманивать; weglocken, ablocken, abziehen, wegziehen. Małoż jeszcze na tym masz, żeś mi odwabiła a odmiłowała męża, jeszcze chcesz i syna mi odjąć? 1 *Leop. Genes.* 30, 15. Krotochwile odwabiają młódź od pożyteczniejszych zabaw. *Petr. Pol.* 2, 301. Odszczepieńce, gdzie słusznego pasterza ujrzą, chcą go odwabić do siebie. *W. Post. Mn.* 559. Naukę tę im podał, żeby przy niéj stali, a nikomu od niéj nie dopuszczali się odwabiać ani zwodzić. *Gil. Post.* 5, 9 *b.* Nie trzeba odwabiać poddanych od pilnych robot do powozów nieużytecznych. *Petr. Ek.* 14. Odwabiać ich od sprosności i występków. *Lib. Hor. A* 2. ODWABICIEL, a, *m.*, który odwabia, odmamiciel, der Ablocker. *W rodz. żeńsk.* Odwabicielka.

ODWACH, u, *m.*, kordegarda, hauptwach, z *Niem.* die Hauptwache; *Vind.* glavitna stresha; *Slav.* velika stráxa; *Croat.* ztrasnicza, (cf. strażnica). Nabroiwszy siła złego, schwytanym i na odwach zaprowadzonym został. *Perz. Cyr.* 3, 97. *Teat.* 44, 84. R. 1708 izba sejmowa stała się odwachem Moskiewskim. *Przestr.* 97.

*ODWADA, y, *ż.*, ratunek od zawady, ein Rettungsmittel, Hülfsmittel; (*Vind.* odvada, odvajenje; *Ross.* отвадка, отваживание oduczenie). Drogich pereł i złota pokłady, Trudnych przygod odwady. *Petr. Hor.* 2, *B* 3 *b.* ODWADZIĆ *f.* odwadzi *act. dok.*, Odwadzać *niedok.*, odchylić przeszkodę, odsunąć, odprzątnąć; wegräumen, aus dem Wege schaffen (*Vind.* odvaditi, odvajati = oduczyć). Zawa-

dzić, *impedire*; *expedire* odwadzić; *Mącz.* Ściśniony rękoma za gardło, palcy palce jego odwadzał. *Otw. Ow.* 347.

ODWAGA, i, *ż.*; *Boh.* odwažliwost; *Slav.* serdcnóst, (cf. serce, serdeczność); *Carn.* korajhsha, (cf. kuraż); *Ross.* отважность, (отвага *risque*); 1. śmiałość, odpowiadająca rzeczy, cf. determinacya, cf. męstwo; die Verwegenheit, Kühnheit, der Muth. Odwaga jest zaufanie siłom własnym. *Karp.* 2, 110. Mieć odwagę i obrot. *Niemc. Król.* 3, 85. Bądźmy nieszczęśliwemi z odwagą, a nie skarżmy się na fortunę. *Teat.* 9. *b.* 113. (cf. stawić się komu). Łotrowska odwaga do grzechu pomaga. *Dwor. D* 1. — 2. Odwaga = odważny czyn, Heldenthat. Po odwagach siłu, w zamek wpadli. *Tward. W. D.* 25. Groby tak wielkich bohatyrów, którzy dla ojczyzny wielkie odwagi ochotnie czynili. *Star. Zad. A* 3 *b.* Rzadko wielkim zawisna fortuna przepuszcza odwagom. *Bardz. Trag.* 17. Przez nieład gaśnie w żołnierzu do odwag ochota. *Vol. Leg.* 4, 841. Zgromadzone pułki oczywiste mu czynią chęci do odwag. *Bardz. Luk.* 12. Odprawowanie odwag rycerskich. *Otw. Ow.* 519. — 3. Odwaga czego, odważanie czego, puszczanie na szańc; das Dranſetzen, Preisgeben. Cokolwiek mieczem dobyli z odwagą zdrowia własnego, to.... *Kłok. Turk.* 4. Przebiegł z odwagą zdrowia -swego. *ib.* 28. Każdy największą odwagę majętności swojej czynił. *Star. Zad. D* 2.

ODWALIĆ, *f.* odwali *act. dok.*, Odwalać *niedok.*; *Boh.* odwaliti, odwaleti, odwalowati; *Sorab.* 1. wotwalacž, wotwalam; *Vind.* odvaliti, odvalati; *Bosn.* odvaliti; *Rag.* odvàliti; *Croat.* odvalyújem; *Ross.* отвалить, отваливать, откатать, откатывать; ciężkiego co odchylić, odtaczać, odsuwać, odważyć; abwälzen, wegwälzen. Odwalcie te kamienie od dziury téj jaskini. 1 *Leop. Jos.* 10. Tyfon nieraz się nacisk ziemski zawodzi odwalić, A miasta i wysokie mury z siebie zwalić; *remoliri, evolvere. Zebr. Ow.* 116. Kiedy od góry odwali Wiek sztukę skały lub wiatry szalone. *P. Kchan. Jer.* 480. Pług rysuje w ziemi brozdy, i skiby odwala. *Dmoch. Il.* 2, 30. Zadrżał zamek Tarpejski, gdy drzwi odwalili. *Bardz. Luk.* 39. — §. Odwalić, odgrzmotnąć, z trzaskiem odciąć; wegſchlagen, weghauen, abhauen. Łeb mu od szyi odwalił. *Zebr. Ow.* 103. Za jedném cięciem obie ręce mu odwalił. *Pam.* 83, 2, 177. On mu rękę odwalił silnym cięciem miecza. *Dmoch. Il.* 1, 114. *ib.* 1, 282. °ODWALINA, y, *ż.*; *Ross.* отвалина; sztuka odwalona, oderwana; cf. *Ross.* отвалъ przerwa, urwa skalna; отвалка uwroć. ODWAŁKOWAĆ *cz. dok.*, wałkowanie odbyć, wałkowaniem odbyć, abwalken; *Ross.* отвалять.

ODWARKNĄĆ, *f.* odwarknie *cz. jedntl.*, ODWARCZEĆ *dok.*, Odwarkać *niedok.*, Odwarkiwać *frequ.*, odwrykać, odmarkotać, odmrukać, *obmurmurare. Mącz.*, widerbellern, widermurren.

ODWARZYĆ, *f.* odwarzy *act. dok.*, Odwarzać *niedok.*, *Sorab.* 1. wotwařu; *Ross.* отварить, отваривать, (отстряпаться jadło ugotować; *Eccl.* возваряю); (cf. *Boh.* odwařka *jus pruneum*); odgotować, abkochen. Lutrowanie wody albo odwarzanie, naprawia wodę. *Cresc.* 10; *Ross.* отварка, отвариванiе. Odwarzona woda. *ib.* Wątroba, jeśli oziębła jest, na ten czas krwi dobréj odwarzyć nie może. *Sak. Probl.* 204. (*Ross.* отваръ ukróp). — °§. Aeson odwarzony Na młodość przez Medei straszne zabobony. *Hor. Sat.* 228. t. j. warzeniem przemieniony; wieder jung gesotten.

ODWAŻNY, a, e, ODWAŻNIE *adverb.*; *Boh.* odwažliwy, statečny; (opowažliwý = *temerarius*; opowažliwost = *audacia*); *Vind.* ferzhan, podstopliu; *Sorab.* 1. ſważny, krobwé, (cf. chrobry); *Dal.* szarcsen; *Hung.* bator, (cf. Stefan Batory); *Ross.* отважный, отважно; śmiały, determinowany; kühn, verwegen, entſchloſſen. Uwaga by najwieksza, uczynić odważnym tchórza nie potrafi. *Zab.* 5, 38. Herkules na śmierć odważny. *Lib. Hor.* 75. ODWAŻNIŚ, ia, *m.*, śmiałek, ein Verwegner. *Mon.* 75, 309; *Boh.* odwažliwec. ODWAŻYĆ, *f.* odważy *act. dok.*, Odważać *niedok.*; (*Boh.* odwažati, odwážiti, odwažowati; cf. *Ross.* отважить кого ośmielić kogo); §. 1) odważać, wagą odmierzać, ważąc podzielić; abwägen, abwiegen; *Vind.* svagati, povagati; *Croat.* odvagnuti; *Bosn.* omiriti; *Eccl.* отважаю, отвѣшиваю; *Ross.* отвѣсить, отвѣшивать. Pieczętujesz, naznaczasz, a złoto odważasz, Także i srebro z wagi na wagę przekładasz. *Prot. Jal.* 10. Sama zioła odważa, na szale złożywszy. *Żebr. Ow.* 355. Kredy odważyć tyle, ile potrzeba na dwa tygle. *Torz. Szk.* 263. Temi sześcią sztukami odważyć można od jednego funta aż do stu dwudziestu funtów. *ib.* 120. Odważyli zapłatę za mię 30 srebrnych. 1 *Leop. Zach.* 11, 13. Ziemia na powietrzu wisi, ciężarami odważona swemi; *ponderibus librata suis. Otw. Ow.* 2. Szala odważająca cnocie myto, a występkom karę. *Psalmod.* 30. Abraham odważył pieniądze, tak jak był zacenił Effron. 1 *Leop. Genes.* 23, 16. — §. Odważyć co czym = odpowiadającą wagą zapłacić, mit etwas aufwägen. W Indyach nasze fraszki bardzo radzi złotem odważają. *Summ. Umiar. A* 3. Chciał się Kozakom dwa razy odważyć złotem, trzy kroć srebrem, a raz klejnoty, aby mu tylko dali pokój. *Biel.* 656. — *Fig.* Moskwa nam Połocko wzięła, ale krwią swą na wielu miejscach dobrze to odważyła. *Gwagn.* 133. — §. 2. Odważyć zkąd jaki ciężar = ważąc odwalić, wyważywszy odsunąć; abwälzen, wegwälzen. Nie mógł Uliss odważyć ten kamień niemały, Któremuby i nasze siły nie zdołały; Polyfem sam, bo tak wyroki nieba chciały, Odważył mu ów ciężar niewzruszonej skały. *Min. Ryt.* 1, 326. — §. 3. Odważyć co = na szańc puścić, narazić na niebezpieczeństwo, odżałować; dran wagen, dran ſetzen, Preis geben, bloß ſtellen, der Gefahr ausſetzen, aufs Spiel ſetzen. Na samym progu Tureckim odważył zdrowie swoje. *Birk. Podz.* 5. Myśmy się na to sprzysięgli, a gardła odważyli, tak długo na Porsenę czyhać, aż musi gardło dać. *Rej. Zw.* 86 *b.* Abo było Polskę Litwie na pustoszenie odważyć, abo też, zostawiwszy dla odparcia jej lud obronny, potęgę sobie rozerwać. *Krom.* 328. Odstąpiwszy Witołda, koniecznie go Krzyżakom, a zaraz z nim i ojczyznę, odważyć było trzeba; *plane prodere. Krom.* 440. Jam też mój drogi dyament na kartę odważył. *Teat.* 7. *d*, 48. *Czart.* Widział go król w szyku Odważone przy sobie kładącego zdrowie. *Pot. Arg.* 91. Pewne dla nie-

pewnego odważyć. *Pot. Jow.* 134. Wspomina Władysław dobroczynności przodków na stan Krzyżacki hojnie odważone. *Krom.* 316. (t. j. łożone z niepewnością odwdzięku). Odważ część, abyś czynił jałmużnę. *Psalmod.* 55. — §. Odważyć, odważyć sobie = determinować się na niebezpieczeństwo, postanowić, narazić się; sich zu einer Gefahr entschließen, es wagen, es darauf ankommen lassen. Kto sobie śmierć odważy, ten się wszystkiego waży. *Cn. Ad.* 400. Gdy traktowaniem nic pozyskać nie mógł, zaraz one buntowniki wojną konać odważył. *Krom.* 664. Krzyżacy już niebezpieczeństwo boju wstępnego odważyć sobie myślili. *Krom.* 491. Sprzysięgli się Prusacy, odważywszy raczej wszystkie ostateczne szkody wycierpieć, a niżeli Krzyżakom się poddawać. *Krom.* 622. Od gniewu zwyciężony, odważył sobie wszystko i królewską łaskę mieć za fraszkę. *P. Kchan. Orl.* 128. Raz rozprószeni, znowu potrzebę odważyli. *Psalmod.* 97. *Slov.* odważenj *conamen.* °Odważony na co = determinowany, rezolwowany, entschlossen. Dusze na śmierć odważone, Stają się bardziej tym nieustraszone. *Suszyc. Piesn.* 3, *L* 3. Nigdy nie mogli być bezpieczni od ludzi tych na wszystko odważonych. *Ustrz. Kruc.* 2, 393. Mąż nielękliwy, na śmierć natarczywy, I na najgorsze razy odważony. *P. Kchan. Jer.* 337. Więcej czasem godzina odważona sprawi, Niż cały rok, co radą i dyskursem bawi. *Pot. Arg.* 136. (cf. odważny). Na odważoną = na złamaną szyję. *Tr.* — ODWAŻYĆ się *recipr.*, ośmielić się, determinować się; sich erkühnen, sich kühn entschließen; *Boh.* opowážiti se, opowažowati se; *Slov.* snažjm se: *Sorab.* 2. wažisch, sze dowažisch; *Vind.* odnehati, odhenjati, ſe fergebati, ſe podstopit, ſe vupati; *Croat.* preuſſamsze; *Ross.* отважиться, отваживаться; *Eccl.* дерзаю. Kiedy go Polak wczoraj prażył, Dziś się na niego natrzeć nie odważył. *Jabł. Buk. N b.* Na jedno się odważyć trzeba, abo jej wolność dać wszelką, abo być nienawidzonym. *Teat.* 52. *d*, 90.

ODWDZIĘCZYĆ, *f.* odwdzięczy *act. dok.*, Odwdzięczać *niedok.*, wdzięcznością odpłacić; dankbar vergelten, erwiedern, vergüten; *Eccl.* противоблагодѣтельствую, противоблаготворю, противопользую, возблагодарствую. Ile możności będę starała się odwdzięczać świadczone nam dobrodziejstwa. *Teat.* 52. *d*, 34. Dobroczynny nie ogląda się na odwdzięczenie, ale dobrowolnie czyni dobrze. *Zab.* 7, 250; *Eccl.* возблагодѣтельство. Nieodwdzięczony, nieodpłatny, nie do odwdzięczenia, nie mogący być odwdzięczonym, unvergeltbar. Dobroć twoja jest nieodwdzięczona. *Teat.* 14, 153. Łaska nieodwdzięczona. *ib.* 2, 64. ODWDZIĘK, u, *m.*, ODWDZIĘKA, i, *ż.*, odwdzięczenie, nagroda; die Vergütung, Erkenntlichkeit. Winnym w odwdzięk twej łaski darem cię opatrzy. *Zab.* 15, 23. Co on zasłużył odważnie i krwawie, Chce mu Król godną wetować odwdzięką. *Pot. Syl.* 89. Zbawienną ci dam radę, a na odwdzięk tylko o milczenie proszę. *Tr. Tel.* 40.

ODWECOWAĆ *cz. dok.*, wecowaniem odjąć lub odbyć, abwetzen; *Boh.* ubrausyti; *Ross.* отточить, оттачивать.

ODWET, u, *m.*, 1) odwetowanie, nagradzanie szkody; der Ersatz, Schadenersatz; (cf. *Rag.* odvjettovanje = obrona; *Croat.* odvetek = dziedzic). Wieku trzeba na takiej równy odwet szkody. *Nar. Dz.* 3, 196. *Zab.* 12, 254. — 2) Oddawanie za swoje, odraz, Wiedervergeltung. Samo odwetu prawo pozwalało Królowi szukać z najezdnika zemsty. *Nar. Hst.* 2, 110. Prawo odwetu, *jus talionis. Czack. Pr.* 1, 188. Odwetów i odrazów niechaliśmy, ufając, że już dalsze razy od nich zadawane nam nie będą. *Weryf. pr., Ex.* 11. ODWETOWAĆ, *f.* odwetuje *act. dok.*; *Carn.* namestiti, namestem; *Vind.* poverniti, povrazhati, dodrugiti; *Eccl.* изравно пріяти; a) wet za wet oddawać, Gleiches mit Gleichem vergelten. *Cn. Th.*, (cf. *Rag.* odvjettovati = bronić, odvjettovanje *patrocinium*, odvjetnik *deprecator*; *Carn.* odvétnik *protector*; *Croat.* odvetùjem *protego*; *Bosn.* odvittovati *defendere causam*, odvitnik *patronus*). — b) Odzyskać, szkodę nagrodzić; ersetzen, wieder gewinnen. Jedna noc często tego nas zbawi, Czego nie odwetuje czas i nie naprawi. *Zab.* 16, 220. Wydartych krajów odwetowanie. *Psalmod.* 24. Jeżelim przegrała zakład, pozwól mi Wc Pan odwetować. *Teat.* 6. *c*, 65. — Odwetowany, odwetowny = odzyskanym być mogący, do odwetowania; ersetzbar, ersetzlich. Nie uważaj, to rzecz odwetowana, jak się przegra, tak się odegra. *Teat.* 22, 6. Nieodwetowany, *Vind.* nadostauliu, nedovernitliu, nedokladliu; *Ross.* ненаградимый.

ODWIAĆ, *f.* odwieje *act. dok.*, Odwiewać *niedok.*; *Vind.* odpihati, odmahati; 1. *intrans.* z przeciwnéj strony powiewać, entgegen wehen. Gdy odwiewał wiatr, ogień od wiatru więcéj gasnął, niżeli się w górę zbijał. *Baz. Hst.* 41. — 2. *Transit.* Odwiewać n. p. pszenicę. *Radz. Luc.* 22, 32; przewiewać, den Weizen sichten. Luth. (cf. odwiew). *Wisn.* 521. *Smotr. Lam.* 55. — §. Odwiać, wianiem oddalić; abwehen, wegwehen. Szatan, jako bywa plewa odwiana od ziarna, tak was ode mnie oddmuchnie. *Żarn. Post.* 3, 758 *b*. Wiatr podróżnemu opończę usilnością swą odwiewa i odkrywa; ale nietylko żeby ją z niego zwiać miał, owszem ją do siebie tym więcéj wędrownik przyciska i przypasuje. *ib.* 55.

ODWIADKI, ODWIEDKI, ODWIDKI *plur.*, odwiedzenie, odwiedziny, oględy, oględziny, wizyta; *Croat.* pochodyenye; der Besuch, das Besuchen. Tu mój wiernek Filemon przyszedłszy w odwiadki, Często o cnot wartości wszczyna dyskurs gładki. *Zab.* 9, 104. *Zabł.* zum Besuch. Rotmistrz odprawujący straż dzienną, po pilnych odwiedkach okolicznych lasów, doniósł.... *Nar. Chodk.* 2, 381. Wyprawił hetman rotmistrzów z podjazdami na odwidki, ale nic pewnego nie przynieśli. *ib.* 2, 377.

ODWIĄZAĆ, *f.* odwiąże *act. dok.*, Odwięzywać *frequ.*, odwięzuje *praes.*; *Boh.* odwazowati; *Sorab.* 1. wotwežu; *Vind.* odvoslati, gorodvoslati, odvésati, gorodvesati, gorodriesſhiti, dolsvezati; *Bosn.* odvezati, oduzlati, odrjesciti, razvezat; *Slav.* odvézati; *Rag.* odvêzati, (oduzlati *enodare*, °odwęzlić); *Dal.* odrisiti; *Croat.* odvezati, odvesújem, odvuzlavam; *Eccl.* отвязати, отвязую, отрѣшити; *Ross.* вывязать, вывязывать, отвязать, отвязывать; przywiązane odjąć, rozwiązać; losbinden, abbinden. Linę od brzegu odwiązać. *Otw. Ow.* 462; (cf. odcumować). Do odwiązania, *Croat.* odvuzlyiv; *Sorab.* 1. wotwazanité *solubilis*. Odwiązanie, odwięzywanie, *Carn.* odvesa; *Vind.*

odvesa, odvesanje, odriefhenje; *Croat.* odvèz, odvezanye; *Ross.* отвязка. Odwięzujący, odwięzywacz, *Rag.* odvexitegl; *Croat.* odvuzlàvecz.

ODWICIE, *ob.* Odwinąć.

ODWIECZERZE, a, *n.*, ODWIECZERZ *indecl.*, czas odwieczorny, *totum tempus a meridie ad vesperum. Cn. Th.*, czas popołudniowy. *Włod.*, die Nachmittagszeit bis gegen Abend; (cf. odpołudnie, przypołudnie). Aż do samego chłodu wieczornego, całe odwieczerze strawić tam mieli. *Lub. Roz.* 366. Wstawszy o śrzód odwieczerz z łóżka swego, na którym się przesypiał po południu. *Radz.* 2 *Sam.* 11, 2. Na śrzód odwieczerz, gdy goraco ominie, owce na pastwę wyganiaj. *Cresc.* 557. ODWIECZOR *adverb.*, czasu poobiednego; nach Tische, Nachmittags. Przyjdę odwieczor. *Włod.* ODWIECZORNY, a, e, przypołudniowy. *Cn. Th.*, nachmittäglich. ODWIECZERZAĆ *cz. dok.*, wieczerzą odbyć, zu Abend abspeisen; *Vind.* odvezhierati; *Ross.* отъужинать.

ODWIECZNY, a, e, — ie *adverb.*, od wieków będący; *Bosn.* odvika; von Ewigkeit; cf. *Croat.* odvetchni *haereditarius.* ODWIECZNOŚĆ, ści, *ż.*, bycie od wieków, Dauer von Ewigkeit.

ODWIEDKI, *ob.* Odwiadki, Odwiedziny. ODWIEDZIEĆ, *f.* odwiedzi *act. dok.*, Odwiedzać *niedok.*, nawiedzić kogo, naglądać do kogo; *Sorab.* 1. wopotam, wopytam; *Vind.* objiskati; *Croat.* pohoditi; *Ross.* посѣтить, посѣщать; *Eccl.* сѣщу, посѣщаю, присѣтити, присѣщати; einen besuchen. Przejeżdżając odwiedził dawno znajomego gospodarza. *Kras. Pod.* 2, 11. Brata jego odwiedzam rano, a We Panu po południu miałem złożyć uniżoność moję. *Teat.* 27, 153. Wódz poetów Polskich, w chorobie od Apollina odwiedzony. *Zab.* 10, 97. Odwiedzić położnicę, (*Vind.* na fibel jiti, na fibeu priti). Do odwiedzenia, °odwiedzialny *Eccl.* посѣтителенъ. Odwiedziciel, który odwiedza *Ross.* дозорщикъ (cf. dozorca), посѣтитель, *f.* посѣтительница. (ODWIEDZIE, odwiodę, *ob.* Odwieść). ODWIEDZINY, *G.* odwiedzin *plur.*, nawiedzenie, odwiadki, wizyta, der Besuch; *Ross.* свиданіе, хожденіе: *Eccl.* присѣщеніе. Wdzięczna Pańskich odwiedzin i pełna pokory, Zabiegła wielkiej gości na wejściu swej nory. *Hor. Sat.* 242. Wesoła z odwiedzin twych. *Zab.* 16, 77. Miejsce to czczone odwiedzinami co rano mojemi. *Przyb. Milt.* 355. (ODWIEDZIONY, *ob.* Odwieść). ODWIEDZONY, *ob.* Odwidzieć.

ODWIERAĆ, ODEWRZEĆ, *ob.* Otworzyć, otwierać.

ODWIERCIĆ, *f.* odwierci *act. dok.*, odwiertuje *praes.*; (*Croat.* odbertvujem); na nowo prześwidrzyć, frisch aufbohren. Wystrzelany zapał, zalany śpiżem, na nowo odwiertuje się. *Jak. Art.* 1, 209. (*Ross.* отвертѣть, отвертѣвать odkręcić, odszrubować; отвертка, отвертокъ szrubowy grajcar; отверточный od odszrubowania).

ODWIERZGNĄĆ, *f.* odwierzgnie *act. jednt.*, Odwierzgać *niedok.*; (cf. *Boh.* odrwcy *abjicere*; *Rag.* odvarchi = odrzucić; *Bosn.* odvercchi, odvrricchi; *Croat.* odvergujem *abjicio*, odvernyem *aversor*, odversitel *rebellis*, *apostata*; *Eccl.* отъвръгнжти, отвергати); *propr. et transl.* nogami wybijać; *Sorab.* tżepam: *Rag.* odvarchise, hinten ausschlagen, wiederspänstig seyn. Szalony, któryby chciał mułowi piętami odwierzgnąć. *Pilch. Sen. gn.* 349. t. j. wzajemnie mu odbijać, ihn auch wieder mit den Füßen schlagen. Roztył i odwierzgnął. *W. Deut.* 32, 15. (er ward geil. Luth.).

ODWIEŚĆ, odwiódł, odwiedli, *f.* odwiedzie *act. dok.*, Odwodzić, *niedok.*; *Boh.* odwest, odwoditi; *Slov.* odwésti, odwozugi; *Sorab.* 2. wotwáfcž; *Vind.* odvositi, premarnuat, pregouorit, dounesti; *Bosn.* odvesti, odvoditi, odpegljati; *Croat.* odvajam, odpeelyavam; *Dal.* odvodim, odpelyati; *Rag.* odvèsti, odvoditti, odvodim; *Ross.* отвести, отводить; wiodąc oddalić, odprowadzić od czego, odciągnąć, odsunąć, *phys. et mor.*; abführen, ableiten, abziehen, abbringen, zurückschieben. Taran nazad odwodzą, aby tym mocniéj uderzył. *Gorn. Dw.* 312. (*ob.* Cofać). Zakręci w zamku kluczem zębatym, a snadno Odwiodą się zapory i rygle opadną. *Przyb. Milt.* 64. Odwiedziemy zarosłych pokrzyw, ale mało przez tę dziurę widzieć możemy. *Pot. Arg.* 282. Odwieść kurek u strzelby, den Hahn spannen. Na słowo odwiedź kurek! wielkim palcem się za kurek chwyta; drugie zaś palce przychodzą pod bigiel. *Kaw. Nar.* 235. Przysiądz na odwiedziony kurek. *Teat.* 16. *b*, 129. (*ob.* Kurek). — §. *Moral.* Odwieść, (cf. *Boh.* odwozawati *dehortari*). Odwiódł paniczów od swejwoli do Marsowych bojów. *Birk. Zyg.* 26. Prędzej się ludzie do nowych rzeczy przywieść, niż od starych występków odwieść dadzą. *Lub. Roz.* 234. Namową swoją ludzi od grzechów odwodzili i odciągali. *Salin.* 4, 482. Świat cały nie odwiedzie mnie od tej ostatniej mojej rezolucyi. *Teat.* 4. *b*, 153. Odwodź się od złego, a czyń dobrze, *declina a malo. Wrobl.* 86. Nigdy się nie odwiódł od stateczności swojej. *Rej. Ap.* 21. t. j. nie dał się od niej odciągnąć, ließ sich nie abwendig machen. — §. Odwieść się dokąd = oddalić się dokąd; sich entfernen, sich wegbegeben. Odwiedźże się na stronę od złośliwych tłuszcz świata tego. *Rej. Post. M m* 3. Przemieszkawszy w Kartaginie, odwiódł się na wieś, na życie pustelnicze. *Sk. Dz.* 322. Aż do Kazimierza W. od sądów krajowych odwodziły się strony do Magdeburga. *Krom.* 358. (odwoływały się, apelowały, ruszały). Król z Witołdem na tajemne rozmowy sam tylko jeden odwiódł się był. *Krom.* 444. Odwodzić kogo na stronę, odwodzić się z kim na osobność. *Cn. Th.* Gdy już chciał Władysław odjechać, to wzdy na tajemne rozmowy Zygmunt się z nim odwodzi. *Krom.* 471. (cf. na bok). — §. *Jurid.* Odwieść się = oczyścić się z obwinienia, sich rechtfertigen. Zwyczajnie obwiniony bliższy się odwieść; ale bywają przypadki, gdzie powód bliższy dowieść. *Sax. Art.* 18. *Tarn. Ust.* 134. *ib.* 19. *Szczerb. Sax.* 144.

ODWIESISTY, a, e, — o *adverb.*, obwisły, odwisły, herabhangend. Ludwik wzrostu był śrzedniego, warg trochę odwiesistych. *Krom.* 389. Odwiesiste cyce, *flaccidae mammae. Macz. Promisso ventre vaccae*, odwiesistego brzucha. *ib.* Skóra odwiesista, która wołom pod szyją °wisa, *palearia. Volck.* 658; łałok bydlęcy. *Dasyp. R r* 3 *b.*

ODWIETRZYĆ, *f.* odwietrzy *act. dok.*, zastawiać żelazo na lisa tak, żeby go nie poczuł; das Fuchseisen so aufstellen, daß es der Fuchs nicht wittert. Lis jeden, choć wielki

frant, nakoniec dobrze odwietrzonemu nie umknął żelazu. *Zab.* 13, 280. *Tręb.*

ODWIEW, u, *m.*, odwiewanie, wianie na wzajem z przeciwnej strony, das Gegenwehen. Zefir z Fawonim, skrzydlaci obrońce, Z odwiewem silnym naprzeciw stanęli. *Kniaź. Poez.* 2, 150. ODWIEWAĆ, *ob.* Odwiać.

ODWIEŹĆ, odwiózł, odwieźli, *f.* odwiezie, odwiozę *act. dok.*, Odwozić *niedok.*; *Boh.* odwezti, odwozyti; *Sorab.* 1. wotwožam, wožu preč; *Vind.* prezhvositi, prezhpelati, napreipelati; *Dal.* odvezti; *Croat.* odvásam, odveselszem; *Hung.* elviszem; *Ross.* отвезть, отвозить; wozem odprowadzić; auf dem Wagen zurückführen, wegführen mit dem Wagen; cf. odwóz.

ODWIĘZUJĘ, *ob.* Odwiązać. ODWIJAĆ, *ob.* Odwinąć.

ODWIKŁAĆ, *f.* odwikła, odwikle, *act. dok.*, wikłaniem odjąć, wywikłać, rozwiązać, *propr. et transl.* abwickeln, entwickeln. Krom nauki wiela rzeczy zawikłane przyczyny, żadnym sposobem odwikłane, a na jaśnią okazane być nie mogą. *Modrz. Baz.* 518.

ODWILGNĄĆ, (*ODWILZNĄĆ. *Tr.*), *f.* odwilgnie; *nijak. jedntl.*, Odwilżeć, Odwilgotnieć *dok.*; *Boh.* odwlhnauti; *Ross.* отсырѣть, отопрѣть, отопрѣвать; znowu się wilgotnym stawać, wieder feucht werden. Klij ten od deszczu odwilgnie i maże się. *Haur. Sk.* 373. Sklep taki na plutę zawsze odwilgnie. *Cresc.* 35. Kreda, gdy wilgoć do siebie ciągnąć będzie, tak że aż odwilżeje, to taka najlepsza jest do śkła. *Torz.* 237. Broda Notusowa odwilgotniała, włosy orosiały. *Banial. K* 2 *b.* Odwilgły *Ross* отволглый *Impers.* Odwilgło = ma się na odmięcz, es ist gelindes Wetter geworden. *Tr.* ODWILGŁOŚĆ, ści, *ż.*, *substil-lum*, wilgoć. *Mącz.*, ODWILŻ, y, *ż.*, *Dudz.* 48, ODWILŻA, y, *ż.*, *Tr.*; *Boh.* odgjženj, rozgiženj, gib; *Carn.* odmęka, koprenje; *Vind.* jug, juh, jushje, jushnu vreme, (cf. jucha); (2. juh = wiatr południowy), rosnu vreme, kopnezhu vreme, odtspluvanje; *Ross.* изморозь; odmięcz, powietrze odwilgłe po mrozie. *Włod.*, rozciecz, Thauwetter. ODWILŻYĆ, *f.* odwilży *act. dok.*, Odwilżać *niedok.*, *Odwildzać, wilgotno czynić, *insuccare. Mącz.*, befeuchten, anfeuchten; *Ross.* отволожить, отволаживать; *Eccl.* отвлажу. Ocean wszystkę ziemię okrążył, tak iż ją ze wszystkich stron odmiękcza i odwilża. *Biel. Św. E* 3 *b.* Deszczu pogodny zeschłej ziemi odwilżaj jej urodzaje. *Kanc. Gd.* 311. Ta ziemia nie daje urodzaju, która dżdżem nie bywa odwilżoną. *Kulig. Her.* 210. Kraina ta wszystka bywała odwilżana, jako raj Pański. 1 *Leop. Genes.* 13, 10. Nadziałałem sobie stawów, abym odwilżał sad. 1 *Leop. Eccl.* 2, 7. Ciekąca drzewom dawała woda odwilżenia. *Otw. Ow.* 590. Befeuchtung. — *Cum Dativo.* Żywe strugi odwilżały sadom. *Pot. Arg.* 210. — *Medic.* Odwilżyć żołądek = laxować. *Tr.* lariren, abführen.

ODWINĄĆ, *f.* odwinie *act. jedntl.*, Odwijać *niedok.*, ODWICIE *subst. verb.*, odwity, odwinięty *part. praet.*; *Vind.* odviti; *Bosn.* odvitti, odmotati; *Rag.* odvitti, odvijam; *Croat.* odvijam; *Ross.* отсучить, отвить, отвивать; (cf. *Ross.* отвинчивать, отвинчить odszrubować); a) rozwijając odsłonić; abwinden, aufwinden, aufwickeln, aufhüllen. Lilia druga od pierwszej nie jest różna, tylko załomieniem i odwiciem listków. *Syr.* 751; *Ross.* отвивка, отвиванie. Nie jeden, gdy się zasłony odwiną, Katonem w słowach, w sercu Katyliną. *Niemc. P. P.* 128. wenn der Vorhang aufgezogen wird. — b) Odwinąć od brzegu = odbić od brzegu, odpłynąć; absegeln, abschiffen. Wiatr powstał; my pod żaglem z portu odwijali. *Przyb. Luz.* 145. *et* 187. *Lach. Kaz.* 1, 269.

ODWINSZOWAĆ, *f.* odwinszuje *cz. dok.*, §. a) na wzajem powinszować, na winszowanie odpowiedzieć, den Glückwunsch erwiedern. Odwinszowawszy łaskawie Wrocławianom Władysław, do miasta wchodzi. *Krom.* 119; cf. odwitać. — §. b) Powinszowanie odbyć, mit Glückwünschen zu Ende kommen. Jużem też wszystkim odwinszował nowego roku.

ODWIODĘ, *ob.* Odwieść. ODWIOZĘ, *ob.* Odwieźć.

ODWISNĄĆ, odwisł, *f.* odwiśnie *neutr. jedntl.*, obwisnąć, odwiesistym być, herab hängen; *Sorab.* 1. wotwiszuyu; *Vind.* odvisiti, dolvisiti; *Ross.* отвиснуть. W ramionach swych uczuł paraliż, że mu ręce i łokcie odwisły. *Birk. Dom.* 163. ODWISŁY, a, e, *partic.*, ODWISŁO *adverb.*, odwiesisty; *Boh.* odwisly; *Ross.* отвислый, herab hängend. Nie mógł rękami odwisłemi karty w brewiarzu przewrócić. *Birk. Gł. Kun.* 49. Zwiesiniec ziele na skałach odwisło rośnie. *Syr.* 1405.

ODWITAĆ, *f.* odwita *cz. dok.*, na wzajem przywitać, na przywitanie odpowiedzieć; wechselseitig bewillkommen, die Bewillkommung erwiedern. Posłowie nasi witali kniazia, a dworzanie jego odwitali. *Papr. Herb.* 514. *Alb. z Woj.* 34; cf. odwinszować.

ODWLEC, odwlókł, *f.* odwlecze *cz. dok.*, Odwłoczyć, Odwlekać *niedok.*, Odwłaczać *frequ*; *Vind.* odvlezhi, prezhvlezhi, salvizh; *Bosn.* odvucchi, poteghnuti, odmaknuti, odmiçati; *Rag.* odvûchi, odvlacim, odmaknuttti, odmizzati; *Croat.* odlachiti, odvlachim, odvlechujem; *Ross.* отвлечь, отвлекать, отволочить, отволачивать, оттащить, оттаскивать; *Eccl.* отвлачаю, отвлекаю, пробавляю; §. a) *pedibus vel capillis per terram aliquem trahendo amovere. Cn. Th.* weg schleppen, schleppend weg ziehen. Odwłoczył go po ziemi za włosy. *Tr.* Konie zdechłe, aby od obozu odwłoczono, dla smrodu. *Tarn. Ust.* 300. — §. b) *Transl.* Odwłoczyć co = odkładać co, etwas aufschieben. Ten mniej daje, kto odwłoczy dary. *Pot. Arg.* 676; *bis dat, qui cito dat.* — Odwłoczył mię ode dnia do dnia, od roku do roku. *Teat.* 53. c, 62. Bóg iści śluby swoje, przetoż chociaż się odwłaczają, przedsię nie uwłaczają. *Gil. Kaz. C c* 2 *b.* Co się odwlecze, to nie uciecze. *Teat.* 21, 180. *Pot. Syl.* 426. *Rys. Ad.* 42. aufgeschoben, ist nicht aufgehoben; *Slov.* co sa odwleče, ně uteče. *Prov. Croat.* Kayje děnësz mòch uchiniti, K zutru ńémas odvlachiti = co dziś możesz zrobić, na jutro nie odwlekaj. — Odwlokło się co = w długą poszło. *Cn. Th.*; es ist auf die lange Bank geschoben worden. — §. *Intrans.* Gdy odwłaczał oblubieniec, zdrzymały się wszystkie i posnęły. *W. Post. W.* 3, 29. *Math.* 15. gdy *mieszkał, nie śpieszył, opóźniał się, ociągał się, *Vind.* odnalbati, obmuditi, sakesnitti, pokesniti; *Croat.* sténtam; *Ross.* мѣшкать, длить; da er zögerte. — §. c) Odwłoczyć rolą,

włoczenie roli odbyć. *Tr.* das Feld abeggen. ODWŁOCZNOŚĆ, ści, *ż.*, możność być odkładanym, die Aufschiebbarkeit; *oppos.* nieodwłoczność. *Warg. Cez. praef. F* 1. ODWŁOCZNY, a, e, ODWŁOCZNIE *adverb.*, odwłaczający, odwłoczony; zögernd, zaudernd, verzögerlich; *Ross.* укоснительный, отложный; (отвлекательный od odwłoczenia). Wyrzucają mi, żem nazbyt odwłoczny. *Nag. Cyc.* 6. Powolność wojny jest znakiem nieodwłocznéj ugody. *Teat.* 21, 7. Rychléj pomocy prędkiéj trzeba, niż rady odwłocznéj. *Jan. Lig. H* 3 *b.* Nieodwłocznie *Ross.* наскоро. Sprawa nieodwłoczna = nie dająca się odkładać, unaufschiebbar. ODWŁOCZYCIEL, a, *m.*, odkładacz, zwłoczyciel; der Aufschieber, Verschieber, Zauderer; *Croat.* odvlachitel, késznitel, stentávecz; *Carn.* kasne; *Ross.* отлагатель. Fabiusz odwłoczyciel, *cunctator. Faliss. Fl.* 72. ODWŁOCZYCIELKA *femin.* — ODWŁOKA, i, *ż.*, odwłaczanie, odkładanie, odłożenie; der Aufschub, der Verzug; *Boh.* odtah, odklad, poklid, průtah; *Carn.* odlog, odklad, odvliek, odnashanje, samuja, savliek, odloshba, odloshik, odtishik; *Croat.* odvlaka, odvlachenye; *Ross.* отволочка, оттяжка, затяжка, откладъ, отлаганіе, отлательство, отсрочка, отсроченіе, мѣшканіе, мѣшкота, волокита, меледа; *Eccl.* возлогъ, пробава, нарокъ. Tyś on sam jest Maxymie, który znakomitą Odwłoką wrócisz znowu nam Rzpltą; *cunctando restituit rem. A. Kchan.* 177. Pod czas krótka odwłoka wielkim pożytkiem nagradza się. *Lub. Roz.* 467. Odwłoką gniew mógł swe utracić siły. *Otw. Ow.* 133. Odwłoka często szkodliwa. *Cn. Ad.* 772; (cf. nie zasypiaj gruszek w popiele). — Na sprzeczkach ów dzień minął, nazajutrz inne odwłoki wnosili. *Sk. Dz.* 376. W odwłokę co poszło. *N. Pam.* 9, 372; cf. w długą poszło, odwlekło się.

ODWÓD, u, *m.*; *Boh.* odwod; *Ross.* отводъ; §. a) odwodzenie, odwiedzenie, *ob.* Odwieść; das Abführen, Ableiten, Abbringen. Odwód kurka u strzelby, *Ross.* взводъ, das Spannen des Hahns. — Odwód wojska, retyrada, ustępowanie wojska zwyciężonego lub zwątlonego. *Jak. Art.* 3, 305, der Rückzug. W październiku wszystkie pozostałe wojska odwód do kraju swego rozpoczęły. *N. Pam.* 1, 119. Part, w odwodzie potyczkę daje. *Psalmod.* 73. Znieść mogąc przeciwnika głodem, Upuścił tryumf, uchodząc odwodem. *Mon.* 71, 348. Syn z Sparty wszelkim łzom każe odwodem. *Min. Aus.* 8. (nazad, precz!). — *Aliter:* Odwód wojska = tylna straż, *Vind.* sadnji vliek; *Slav.* ostavek; der Nachzug, Nachtrab. Z Xięciem Kurlandzkim był Kącki w ostatnim odwodzie. *Jabł. Buk. R* 3. (cf. odwodowy żołnierz). — *Fig.* Zadrość i pycha na odwodzie zostały. *Pilch. Sall.* 47. *Jabł. Tel.* 66. — *Aliter:* Przyszedł na czele wojska swego na odwód hetmanowi. *Stas. Num.* 1, 136. t. j. na odsiecz, na pomoc, zum Entsatz. — §. b) Odwód prawny, oczyszczenie; rechtliche Reinigung, Rechtfertigung; *Vind.* prutigovor, prutistava, isgovor; *Ross.* оговариваніе. Długów gdy się kto prze, tedy mu przychodzi odwód, jako nie dłużen. *Sax. Art.* 15. O złodziejstwo obwiniony, z tych dwóch musi jeden odwód wybierać albo żelazo rozpalone w ręku nosić, albo w ukrop wrzący rękę zamoczyć. *Szczerb. Sax.* 17. — *Aliter:* Prosili, aby Król poniechawszy wojny z Krzyżakami, kompromis albo odwód uczynił, a wszystkę sprawę na rozsądek Ładysława przypuścił. *Krom.* 604. Bez ODWODKI = bez ogródki, ohne Umschweife. Chciałem cię ja przymusić, abyś bez ogródki słuchał; bo wiedz, że drudzy nigdy bez odwodki swéj ci rady nie dadzą. *Jabł. Tel.* 158. — 1. ODWODNY, a, e, od odwodzenia, Ableitungs-; *Ross.* отводный; *ob.* Odwodowy.

2. ODWODNY, a, e, ze strony wody, od wody; von der Wasserseite, vom Wasser her. Na tyku w wodzie wetknionym rób karb odwodny. *Stroj. Staw. B* 4 *b.*

ODWODOWY, a, e, od odwodu, t. j. tylnéj straży; vom Hintertreffen, Nachtrab. U Rzymian w tyle wszystkich szeregów stawiano odwodowych żołnierzy, *triarios. Papr. W.* 1, 54. ODWODZIĆ, *ob.* Odwieść. ODWODZICIEL, a, *m.*, ODWODŹCA, y, *m.*, odwodzący, *Eccl.* отводитель (= 2. woźny, sługa miejski); der Abführer, Ableiter, Abzieher. *Evocator*, odwodziciel, *zwojdca, który nad przykazanie osobne sobie sejmy a schadzki czyni, zwodząc ludzi. *Macz.* Odwodźca od dobrego. *Pilch. Sen. list.* 4, 6. ODWODZICIELKA, i, *ż*, die Ableiterinn. Historya jest odwodzicielką od występków i sprosności żywota. *Stryjk. przedm.* (*Boh.* odwadědlo *odwodzidło).

ODWOJOWAĆ, *f.* odwojuje *cz. dok.*, §. a) wojując odzyskać, wieder erobern. Dwie potencye dziś biorą, tracą, odwojują małą jaką prowincyą. *Zab.* 9, 218. — §. b) *Transl.* Wskrzeszać, wieder erwecken. Naród odradzający się, powinien odwojować całą ostrość moralności. *Gaz. Nar.* 1, 80.

ODWOŁAĆ, *f.* odwoła *cz. dok.*, Odwoływać *frequ.*; *Boh.* odwolati, odwolawati; *Vind.* odklizati, dolklizati; *Bosn.* oporecchi, porecchise; *Rag.* porecchi; *Croat.* odzávam, odezávam, oporéchem, pogovárjamsze; *Ross.* отозвать, отзывать; cofnąć, co się mówiło, widerrufen. Póty cię będę policzkował, aż odwołasz to, coś niesłusznie powiedział na twego sędziego. *Boh. Kom.* 2, 118. Mają Polacy sobie za najcięższą sromotę, jawne kłamliwych słów odwoływanie; które więc obmowca kłamliwy słowa, jako pies poszczekiwając, odwoływać powinien. *Krom.* 415; (cf. odszczekać). Potknąć się w mowie łatwo, trudno odwołać. *Bach. Epikt.* 38; (cf. słówko wróblem wyleci). — Odwołać posła z jakiego miasta = kazać mu wracać; einen zurück berufen, abrufen. Nieodwołany = którego nie odwołano, albo też, którego trudno odwołać, wrócić, *irrevocabilis. Cn. Th.*; cf. odzowny; *Sorab.* 1. neroczenité. — Odwołał obwiniony abo złoczyńca swego towarzysza, *innocentem proclamavit. Cn. Th.* Odwołała niewiasta złoczyńcę na śmierć skazanego. *Dudz.* 49. *sponsum suum esse declaravit*; *maritum suum fieri postulavit. Cn. Th.*, sie hat ihn sich zum Manne los gebeten. — Odwołać jarmark, *mercatum prohibere. Macz.* t. j. na inszy go czas ogłosić, odroczyć; für jetzt auffündigen und auf eine andere Zeit ankündigen. — §. Odwoływać się do kogo = odzywać się, sich abberufen; *Sorab.* 1. powowam precž. *Slov.* odwolatělka *revocatio grammatica.* Odwoływać się do wyższego sądu = apelować. Odwoływanie się, odwoływanie, odzywanie, apelacya; *Ross.* отзывъ; die Abbe-

rufung, das Appelliren. W każdym zgromadzeniu jest zazdrość, a ztąd częste do starszych odwoływania i skargi. *Kras. Pod.* 2, 205.

ODWÓZ, u, *m.*, ODWÓZKA, i, *ż.*, *Vind.* odvoshjna; *Ross.* отвозка, отвозъ; §. a) odwożenie, odwiezienie, *revectio. Cn. Th.*, das Abführen in einem Fahrzeuge, die Abfuhr, Zurückfuhr. Z odwozem, gdy zboże suche, za pogody do gumna pośpieszyć. *Haur. Ek.* 34. Kto woźników na ten czas nie miał, ten najął furmana, abo u którego z panów na odwóz wyprosił koni. *Gorn. Dw.* 202. — §. b) Przystawienie i odwożenie pojazdem; die Fuhre, (das Hinfahren und Zurückfahren); podwody, Vorspann. Powóz nazywano za Piastów powinność dawania podwod pod dwór, kiedy gdzie jechał; a odwóz, kiedy powracał. *Nar. Hst.* 4, 37. *N. Pam.* 13, 84. Kupami biskupi na odwozach pospolitych biegli po synodach tam i sam. *Sk. Dz.* 243. Biskupom na koncylia potrzeby i odwozy dawano. *ib.* 667. ODWOZIĆ, *ob.* Odwieźć. °ODWOZNY, ODWOZOWY, a, e, *Ross.* отвозный; transportowy.

ODWRÓCIĆ, *f.* odwróci *cz. dok.*, Odwracać *niedok.*; *Boh.* odwratiti, odwraceti, odwracowati; *Sorab.* 1. wotwobroczu; *Sorab.* 2. wothobroschisch; *Vind.* odwrazhati, odverniti, dolpreberniti, odvoljati; *Bosn.* odvratiti, odvrachjati, odvrrinuti, svratit, uvratit; *Croat.* odvernuti, odvracham, odvernulszem, provernuti, povracham, vrachati; *Dal.* odvarnuti; *Rag.* odvrâtiti, odvarnutti; *Ross.* отвратить, отвращать, свернуть, свертѣть, свертывать, совратить, совращать; *Eccl.* изнаждати; gdzie indziéj obracać; wohin anders wenden, abwenden, weg wenden, abkehren, weg kehren, *propr. et transl.* Mówi do niéj, ale ta odwraca głowę. *Teat.* 23. *d*, 46. Od oblicza wynędznionego, nie odwróci oczu ani serca. *Pilch. Sen. łask.* 101; (*Vind.* ozhi odmegniti, samegniti). Konopie suszą przy ścianach, odwracając je kiedy niekiedy na drugą stronę. *Jak. Art.* 3, 219. obracając, umkehren. Odwracać rzékę = obracać gdzie indziéj. *Cn. Th.* Odwracać rolą = przeorywać. *Cn. Th.*, den Acker stürzen. Do orania, odwracania, bronowania jest sprząg folwarczny. *Pam.* 83, 534. — Odwracać się, *recipr.*, n. p. Musiał znowu, zkąd się odwrócił, tam się obrócić. *Ossol. Str.* 2. Chciałam do niego mówić, ale się odwracał ode mnie. *Teat.* 37, 52. Nie widziałżeś, jak się odwracał, bojąc się, żebym go nie spostrzegł? *Teat.* 17, 39. wie er sich weg wandte. Co za szaleństwo, odwrócić się od stówrcy, a obrócić się za rzeczą stworzoną. *Psalmod.* 85. Odwróć się od złego, a czyń dobrze. 3 *Leop. Ps.* 36, 27. (uchyl się albo ustąp'. 1 *Leop.*). Przepowiadał, iż miało być odstąpienie, t. j. od onéj szczéréj nauki odwrócenie. *Żarn. Post.* 7. — *Intransitive:* Odwrócić n. p. Z plonem do Litwy nazad odwrócił. *Nies.* 4, 7. (cofnął się). Odwracać co złego = oddalać, odganiać. *Cn. Th.* abwenden, ablenken. *Medic.* Odwrócenie wilgotności w ciele na insze miejsce, *revulsio humoris. Cn. Th.* Odwracanie czego modlitwą, żegnaniem, *deprecatio malorum. Cn. Th.* — Pajuk przy drzwiach stojąc, gości odwraca, udając, że pan słaby. *Zab.* 13, 205. er weist die Gäste ab. Odwracać kogo od czego = odrażać, abgeneigt machen. Przywiedliście mi tego człowieka, jakby on odwracał lud, a ja żadnéj w nim nie nalazłem winy. 1 *Leop. Luc.* 23, 14. (t. j. buntował, burzył; *Ross.* отворотить, отворачивать). Odwrócenie woli = niechęć, die Abneigung. *Cn. Th.* wstręt. — Kiedy kogo od siebie odwróconego widział, zaraz go o odpuszczenie prosił. *Sk. Żyw.* 2, 44. t. j. odrażonego, nieprzychylnego, abgeneigt. ODWRÓCICIEL, ODWRACACZ, a, *m.*; *Croat.* odvrachävecz; *Ross.* отвратитель; który co odwraca, oddala; der Abwender, Abkehrer. ODWRÓCICIELKA, i, *f.*, cf. odwrótnica. °ODWRÓCIKI n. p. u szmuklerza są ze śpilek i piórek, należą do kółka prętowego. *Magier. Mscr.*, Kehrnadeln, Wendenadeln beym Posamentirer. ODWRÓT, u, *m.*; *Eccl.* отвратъ; odwracanie, odwrócenie, odganianie; das Abwenden, Abtreiben. (*Ross.* отворотъ klapa u kamizelki). Dziwów niektórych odwrót i uchrona, Hetrusków nauką była ukazana. *Warg. Wal.* 2. Odwrót w oraniu = uwróć. *Cn. Th.*, die Pflugwendung, die Kehre. Odwrót, odwracana rola, gestürzter Acker. Na odwrotach siać oziminę. *Haur. Sk.* 136. — Odwrót, odstęp, cofnienie; der Zurückzug, Abzug. Kazał dać hasło na odwrót. *Pilch. Sen. gn.* 332. Odwrót wojsku do obozu trąbić. *Jabł. Buk. P* 3. *Pam.* 84, 465. *N. Pam.* 4, 90. Czasu Solimanowego od Wiednia odwrotu. *Psalmod.* 68. Meżnie nieszczęście i odwrót fortuny znosić. *Petr. Ek.* 17. — §. Odwrót, powrót, obrót nazad gdzieś był; das Umwenden, Umkehren, Zurückkehren. Jaropełk, poraziwszy Połowców, gdy ich daleko gonił, uszykowali się znowu, a uczyniwszy odwrót, potkali się z nim, i samego pojmali. *Stryjk.* 186. Gdy nasi w dalszą biegną pogoń, nieprzyjaciel dał na odwrót, i pobił ich. *Nar. Hst.* 7, 230. t. j. znowu się ku nim nazad obrócił, znowu się im stawił; er kehrte sich wieder gegen sie, bot ihnen wieder die Stirne. Prosił Skarga, aby mu do komórki zakonnéj odwrotu dopuszczono. *Birk. Sk. E.* Okazya ma odwrót trudny, gdy ubieży. *Min. Ryt.* 4, 153. Trudny odwrót do świątobliwości, kto jéj raz odstąpi. *Birk. Dom.* 66. Zbójca koronny bogaty plon wziąwszy, Odwrotem grozi, mało odpocząwszy. *Groch. W.* 558. — *Aliter:* Rozkochawszy się w niéj, w nadziei szwankował, Tylko tam, kędy buki cień sklepiły gęsty, Wykradając się z domu, miewał odwrót częsty; *assiduo veniebat. Nag. Wirg.* 488. — Na ODWRÓT *adverb.*, na odwet, na odraz, odwetując; dagegen, dafür, zur Belohnung. Wyciął mi policzek, a ja go kijem na odwrót. *Tr.* ODWROTNICA, y, *ż.*, odszczepienica, die Abtrünnige. Nawróć się odwrotnico Izrael. *W. Jer.* 3, 12. Przeto że cudzołożyła odwrotnica Izrael, dałem jéj list rozwodny. *ib.* 3, 8. ODWROTNY, a, e, ODWROTNIE *adverb.*, — §. a) *Activ.* odwracający, oddalający: abkehrend, abwendend, ableitend. *Cn. Th.* — §. b) *Passive:* Do odwrócenia, mogący być odwróconym, przywrotny, *revocabilis. Cn. Th.*, abwendbar, wiederrufbar, ersetzbar; *Vind.* odvernliu, odbronliu; *Croat.* nazmeneze: *Ross.* отворотный, отвратимый, отвратительный (= 2. szkaradny, brzydki); *Sorab.* 1. roczenité. Tył nieodwrotny podał. *Otw. Ow.* 548. Kara lżejsza, odwrotna i nagrodna. *Pilch. Sen.* 125. — §. c) Odwrotny na drugiego, *reciprocus. Cn. Th.* Stosunek odwrotny,

ratio inversa, umgekehrtes Verhältniß. *Jak. Mat.* 1, 87. *Geom. Nar.* 1, 42. *Łesk. Mier.* 2, 81. *Kruml. Chym.* 50. Odwrotnie proporcyonalny. *Jak. Mat.* 1, 157. *et* 87. *Geom. Nar.* 1, 193. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 21. Reguła trzech odwrotna, *regula trium inversa*. *Łesk. Mier.* 2, 84. *Jak. Mat.* 1, 156. *Solsk. Geom.* 2, 58. — §. d) Odwrotny, odwrotowy, odwracaniu abo wracaniu służący, wracalny, *tropicus*. *Cn. Th.*, Wende-. Koła niebieskie odwrotne, die Wendekreise. Odwrotowy wojenny znak. *Cn. Th.* Rückzugszeichen, Zeichen zum Rückzuge. *Chrośc. Luk.* 252.

ODWRYKNĄĆ, *f.* odwryknie *cz. jedntl.*, Odwrykać *niedok.*, odwarkać, odmrukać, odmawiać, *responsare*. *Mącz.*, widerbelfern.

ODWSTAWAĆ, *ob.* Odewstawać.

Z ODWSTECZY = na wstecz nazad, odwrotnie, na odwrót; rückwärts, zurück. Po cóż za płochą sławą próżnym grotem Chciwie ciskamy, Bo ona sypiąc z odwsteczy Strzały, kaleczy. *Zab.* 15, 315. *Rzew.*

*ODWSTYDZIĆ się, *recipr. dok.*, *Boh.* odstyděti se = *per pudorem liberari*.

ODWZAJEMNIĆ, *f.* odwzajemni *cz. dok.*, Odwzajemniać *niedok.*, wzajemnością odpłacić; erwiedern, mit Erwiedern lohnen. *Zab.* 16, 384.

ODWYKŁOŚĆ, ści, *ż.*, odwyknienie, nie zwyczaj, niepraktyka; *Carn.* odvâda; *Ross.* отвычка; Ungewohntheit, Mangel der Uebung, Entwöhnung. Litwa długą odwykłością wojowania zniewieściała była, *desuetudo*. *Krom.* 739. ODWYKNĄĆ, *f.* odwyknie *neutr. jedntl.*, Odwykać *niedok.*; *Boh.* odwyknauti, odwykati; *Sorab.* 1. wotwožam szo: *Carn.* odvadéti, odvadam se; (*Sorab.* 1. wotwuknucž; *Vind.* odvuzhiti ſe = oduczyć się): *Ross.* отвыкнуть, отвыкать; odkładać się czego, *desuescere*. *Mącz.*; entwohnt werden, sich abgewöhnen. Późno serce odwyknie, w czym się długo ćwiczy. *Bardz. Trag.* 212. Odwykły, odłożony, *desuetus*. *Mącz.*; abgewöhnt, entwöhnt; *Ross.* отвыклый, отвыкшій. Obleżałym i prac odwykłym na wały morskie nasieść kazano, i żagle rozwinąć. *Żebr. Ow.* 361. *resides et desuetudine tardi*. *Desuetudo*, odłożenie, odwyknienie. *Mącz.*

ODYMAĆ, *ob.* Odąć. ODYMIĆ, *f.* odymi *cz. dok.*, Odymiać *niedok.*, okopciać, wędzić, *infumare*. *Mącz.*; *Vind.* odimiti; beräuchern, rund um räucherig machen.

1. ODYNIEC, *HODYNIEC, ńca, *m.*, dzik samiec już stary. *Kluk. Zw.* 1, 347; *Vind.* diuji praſez, diuju praſe; ein Hauptschwein, ein altes wildes Schwein, *cf.* pojedynek; (*Eccl.* инокъ 1. pustelnik, 2. дивій вeрпь, *Graec.* μονιός; *Ross.* одинецъ pojedynczy człowiek, samotny, bez familii). Odyńce gniewliwe. *Banial. J* 2. Bystry hodyniec. *Hor.* 2, 102. *Nar.* 2. ODYNIEC, *herb*; w polu niebieskim biała strzała, z krzyżem przez środek. *Kurop.* 3, 36, ein Wappen.

ODYSKAĆ, *ob.* Odzyskać.

ODŻĄĆ *cz. dok.*, Odżynać *niedok.*, żęciem odciąć, lub też żęcie odbyć, abmähen; *Croat.* odsínyàmsze; *Ross.* отожать, отжинать. Odżęcie *Ross.* отжинъ, odbycie żniwa, *cf.* wyżynek.

ODŻALIĆ, ODŻAŁOWAĆ, *f.* odżałuje *cz. dok.*, § 1) żałowanie odbyć, *ob.* Ożałować; zu Ende beklagen, genugsam betrauern, abtrauern; *Vind.* ſe odshaliti, odshalostiti ſe, sashaluvati, isshaluvati; *Sorab.* 1. wotžaruyu; (*Carn.* odshaliti *consolari*). Eneasz mamki przy jéj mogile odżalił. *Otw. Ow.* 577. odpłakał, żałobę po niej odbył. — §. 2) Odważyć co, na szańc stawić, narazić; etwas Preis geben, aufopfern, dran setzen; *Vind.* skuſiti, vagati na kai, vundajati na kai. W męstwo się ubierzmy, zdrowia odżałujmy, I nie więcéj je jak trzeba miłujmy. *P. Kchan. Jer.* 261. Lepiéj raz na taki wydatek pieniędzy odżałować, niżeli na insze drobiazgi. *Kras. Pod.* 2, 137. Desperacko zdrowia odżałowali. *Psalmod.* 90. I żywota i zdrowia odżalił dla sławy. *Pot. Pocz.* 608. *Otw. Ow.* 372. Do dzielnego męża należy karami się nawet odżałowania się na mężne sprawy nie odstraszyć. *Siem. Cyc.* 540. Zdrowo przyszli, prawie odżaleni. *Białob. Odm.* 26. Odżałony na wszelakie kaźni i śmierć zostawiony. *Otw. Ow.* 565.

ODŻARTOWAĆ *f.* odżartuje *cz. dok*, oddać żart. *Cn. Th.*, *Ross.* отшутивать; Scherz erwiedern. *Pot. Jow.* 2, 48, *cf.* odrymować.

ODŻE, *ob.* Ot, Otże.

ODŻEGAĆ *cz. dok.*, odpalić, spaleniem odjąć, abbrennen; *Croat.* odsísem; *Ross.* отжечь, отжигать, (= 2 probować gorzałkę zapaleniem próbki; отжигъ proba gorzałki zapaleniem; отжигалница naczynie do probowania gorzałki zapaleniem).

ODŻEGLOWAĆ, *f.* odżegluje *cz. dok.*, pod żaglem odwinąć, odpłynąć; *Vind.* odjadriti, odpelati ſe, odladjati, s' ladio odpelati ſe; *Bosn.* odjedriti, odjdriti; *Ross.* отплыть, отплывать; absegeln.

ODŻEGNAĆ się czego, *f.* odżegna *recipr. dok.*, Odżegnywać się *niedok. et frequ.*, żegnając odpędzać, odganiać, odwracać robieniem krzyża, *pr. et tr.*; von sich weg segnen, weg freuzen, verbannen, weg schaffen. Odżegnajmy się grzechu, i z nim czarta. *Wad. Dan.* 191. Śmierci się nikt nieodżegna. *Żegl. Ad.* 255. W imię ojca! ej daj mi pokój! nie mogę się odżegnać od Wc Pana. *Boh. Kom.* 1, 90. *Teat.* 16. *b*, 136. Od podwieczorku do kolacyi, a i potym, nieodżegnany gość z Jegomości. *Teat.* 31. *b*, 32. niezbędny, ein nicht fortzubringender Gast. Cnota rzeczy niepoczciwych uczy się odżegnać. *Rej. Zw.* 4. Miast, wsi, srebra, złota, o co ludzie za łby chodzą, on się odżegnywa. *Gorn. Sen.* 518. Czemu się tak odżegnawasz? *cur adeo abominaris? Mącz.*

ODŻENIĆ, *f.* odżenie, odżonę *cz. dok.*, Odżeniać *niedok.*, *Boh.* odehnati, odeženu, (*cf.* ożonąć się); *Eccl.* отженути, отженяти; odganiać, odpędzać; abtreiben, weg treiben, zurück jagen, zurück treiben. Oświeć nas z swojéj jasności, A odżeń wewnętrze ciemności. *Kanc. Gd.* 5. Kto odżenie strzałę, od strzelca mocnego wystrzeloną? *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 7. Iżeś ty majętność odegnał, odżonę cię też, abyś mi kapłanem nie był. *Leop. Hos.* 4, 6. On cię od łupu ze sromem odżenie. *Hor.* 2, 134. *Kniaź.* ODŻEŃCA, y, *m.*, odganiacz, odpędziciel, oddalacz. *Włod.* der Abtreiber, Zurücktreiber.

ODŻENIĆ się, *f.* odżeni się *recipr. dok.*, z małżeństwa wy-

stąpić, rozwieść się, sich vom Gatten scheiden. Żona u Turków nie może się nigdy odżenić, póki jéj mąż nie da chleba, masła, ryżu. *Klok. Turk.* 188.

*ODZEW, *G.* odezwu, *m.*; *Ross.* отзывъ; odwoływanie się do wyższego sądu, appellacya, das Appelliren, (cf. pozew). Ktoby był na jawnym występku pojman, temu odzew iść nie ma. *Stat. Lit.* 192. Odezwu pilnować. *ib.* 206. *Odzow do wyższego sądu. *Czack. Pr.* 2, 100. *et* 105; *ob.* Odzow, cf. odezwa.

ODZIAĆ *f.* odzieje *cz. dok.*, Odziewać *niedok.*; *Boh.* odjwati, odjti, odjl, odĕgi; *Slov.* odjwám; *Carn.* odęti, odęnem, odęvam *tegere*; *Vind.* odejat, odöjat, pokriti, okuldjati, obdjati, oblezhi, oblazhiti, ogvantati, oklaidrat, nadjati, noterodivati, noterodeniti; *Croat.* odévam, odelszem, obgrinyam, oblechi, opravlati; *Bosn.* odjetti, obucchi, (cf. oblec); *Dal.* odditi; *Rag.* odietti, odjêvati, obûchi, oblâciti; *Ross.* одѣть, одѣвать, одеждать, надѣть, надѣвать; *Eccl.* одєжити, одєжу, одѣяти, одѣвати, (*oppos.* изодѣяти rozebrać); przyodziewać, ubierać, obłoczyć, okrywać; bekleiden, kleiden, bedecken. W różnych krajach różnie się odziewają. *Kluk. Zw.* 1, 57. Nie odzieje się nagi z odartego. *Mon.* 71, 794. Zima śniegiem, by wełną, pola odziewa. *J. Kchan. Ps.* 211. Odziany, obleczony; cf. ubrany; (*Slav.* hodiven). Kwiatki różnie odziane. *Groch. W.* 358. Ptaki rózgą lepem odzianą zdradzają. *Otw. Ow.* 628. Starość młodością odziewasz. *Past. Fid.* 55. (cf. odzież, odzienie, odziewek; odziecka).

ODZICZEĆ *nijak. dok.*, dzikim się stawać, verwildern; (*Croat.* odevjavam). Odziczałe Podolskie pustynie; *vastae solitudines. Krom.* 773. — *Active: Croat.* odivjavam *sylvestrem reddo.*

ODZIĘBIĆ, *f.* odziębi *cz. dok.*, Odziębiać *niedok.*; *Boh.* odznobiti; §. 1) odmrozić, ein Glied erfrieren. Odziębiłem sobie ręce. *Tr.* — §. 2) Odziębić, zimno odpędzić, ocieplić, wieder erwärmen. Wiosna odziębi lody. *Tward. Wł.* 259. ODZIĘBNĄĆ, *f.* odziębnie *neutr. jedntl.*, odmarznąć; *Ross.* отзябнуть; erfrieren, erstarren, abfrieren. Ręce im odziębły i tak stwardziały, iż ledwie na wiosnę ku swemu przyrodzeniu przyszły. *Baz. Hst.* 371. ODZIĘBLINA, ODZIĘBLIZNA (*Tr.*), y, *ż.*, *Boh.* oznobenina; miejsce na ciele mrozem naruszone; erfrorne Stelle, Frostbeule, Frost. Na zajątrzoną odziębline, rzepę dobrze jest przykładać. *Syr.* 1042.

ODZIEDZA, *ODZIECKA, i, *ż.*, błonka, skórka pęcherzowa, okrywająca co w ciele; ein Häutchen, eine Haut im Körper. Błonki abo odziecki mózg odkrywające. *Syr.* 402. Łożysko i inne odziecki abo okrycie płodu. *ib.* 742. *et* 185. Zbierz wszystką tłustość z jelit i odziedzę z wątroby. *Radz. Exod.* 29, 13. (odziecke wątrobną. *Leop. Budn. ib.*). *Omentum*, wnętrzna błonka albo odziecka, którą wnętrzności nakrywane. *Mącz. Involucrum*, wszystko, czym co bywa obwijano, abo obleczono, odziecka, błonka. *ib.* Łupiny albo odziecki z owocu palmowego. *Syr.* 10.

ODZIEDZICZYĆ, *f.* odziedziczy *cz. dok.*, Odziedziczać *niedok.*, dziedzictwem wziąć, dostać, zyskać; zum Erbtheil nehmen. Gdy Pan mówi: odziedziczcie żywot wieczny, to znaczy, żebyśmy otrzymali żywot wieczny. *Dambr.* 414. Sławę mądrzy odziedziczają; lecz głupi hańbę odnoszą. *Budn. Prov.* 3, 35. Tyś serce jéj odziedziczył. *Teat.* 22. *b*, 94.

ODZIELENIEĆ, *f.* odzielenieje *neutr. dok.*, na nowo zazielenieć, odżyć, znowu zakwitnąć; wieder aufgrünen, wieder aufblühen. Odzieleniała Polska, związkiem dwu potężnych narodów. *Nar. Hst.* 5, 412. Rozradowałem się, że wżdy już odzielenieliście o mię starać się.' *Budn. Phil.* 410. (znowu zazielenieliście w staraniu. *Bibl. Gd.* daß ihr wieder wacker worden seyd. *Luth.*).

ODZIEMEK, ODZIOMEK (*Os. Rud.* 70), mku, a, *m.*, część zewnętrzna korzenia, która nieco z ziemi wystaje, i z któréj pień nad ziemią się wznosi, *caudex ascendens. Bot. Nar.* 49; das Wurzelende, Stammende eines Baumes; *Boh.* kmen, pařez; *Carn.* dêblu; *Vind.* brune, deblu, steblu, (cf. źdźbło), deblen liefs; *Sorab.* 2. schtom; *Sorab.* 1. zdónk; *Ross.* отрубокъ, отрубочекъ, колода, (cf. kłoda). Chropawy i sękowaty odziemek. *Tr. Tel.* 317, cf. pień, pniak. ODZIEMNY, ODZIEMKOWY, a, e, *imus. Cn. Th.*, unter=, das unterste Stammende betreffend. *Odziemna koszula = *ODZIEMNICA, y, *ż.*, ciasnocha. *Włod.*, *Tr.*, *subucula. Cn. Th.*, nadołek, dolna część koszuli z grubego płótna, przyszyta do gornéj koszuli cienkiéj u chłopek Krakowskich. *X. Kam.*, der untere gröbere Theil des Hemdes der Bäuerinnen.

ODZIENIE, ia, *n.*, odzież, szata, suknia; Kleidung, Anzug. (*Boh.* oděnj = *armatura*, oděnec = *armatus*, oděw = *vestis*; *Ross.* одѣяло, одѣяльцо przykrycie). Ubior *splendidiorem vestitum significat*, odzienie *simpliciorem et viliorem. Cn. Th.* Człowiek dla pokrycia swojéj nagości, z cudzych rzeczy zażywa odzienia. *Kluk. Zw.* 1, 57. Odzienie dla człowieka potrzebne, dla ochrony od przykrości powietrza. *Pir. Pow.* 72. Odzienie swe z wełny ma lud pospolity, Lecz z jedwabiu xiążę, pan, spahy znamienity. *Paszk. Dz.* 122. Prosiła nas o odzienie klasztorne. *Teat.* 46, 4. (o habit). Jakie odzienie, takie uczczenie. *Rys. Ad.* 18. *Cn. Ad.* 298; cf. jak cię widzą, tak cię piszą; Kleider machen Leute. Zwierzęta z przyrodzenia mają odzienie, pierze, sierć, włosy, wełnę. *Petr. Ek.* 47. Ciało jest odzienie duszy. *Haur. Sk.* 449. *ODZIENNIK, a, *m.*, szatownik, krawiec, *vestiarius. Mącz.*, szatnik; *Croat.* odechnik; der Kleidermacher. (*Croat.* odechnicza *vestiarium*).

ODZIERAĆ, *ob.* Odrzeć. ODZIERACZ, a, *m.*, który kogo odziera; *Vind.* odertnik, shobovez; *Croat.* odiravecz, oderitel; der Abreißer, Bereißer. (*ODZIERZ, *ob.* Odzież).

ODZIERŻEĆ, OBDZIERŻEĆ, *f.* odzierży *cz. dok.*, Odzierżać *niedok.*, Odzierżywać *frequ.*; *Boh.* obdržeti; *Sorab.* 1. wobdźeržu; *Vind.* obdershati, sdershati; *Croat.* zdersavati; *Ross.* одержать, одерживать; *Eccl.* одръжати, одержу, окръжати; otrzymać, utrzymać; erhalten, behaupten. Mieli tu doczesne błogosławieństwo odnieść a odzierżeć od niego. *Rej. Post. R* 6. Konstans wszystko państwo na zachód słońca obdzierżał. *Biel. Św.* 59 *b.* I arcybiskupstwo i biskupstwo Krakowskie odzierżał Fryderyk. *Biel. Kr.* 432. Jéj prośba wszystko odzierżywa. *Sekl.* 78. Miasto było obłężeniem tak bardzo ściśnione, że już o odzierżeniu się nadziei nie było. *Gorn. Sen.* 185. keine Hoffnung sich zu behaupten. Przy swojéj radzie odzierżeć się nie mogli.

Warg. Cez. 151. (*Eccl.* объдръжаниe, обдержство, все то, что содержиться, имущество, *ob.* Dzierżawa; неодержимо bez gruntu, bez fundamentu; безобдержный; *Graec.* ἀπερίληπτος, *nullo loco vel tempore circumscriptus*). ODZIERŻYCIEL, a, *m.*, który co odzierża, der etwas erhält, behauptet; *Vind.* obdershnik.

ODZIEWAĆ, *ob.* Odziać. ODZIEWAĆ, *ob.* Odziewnąć.

ODZIEWALNY, a, e, odzianym być mogący, na wierzch, wierzchny; zum Anziehen, Ober-; *Boh.* oděwacy; (*Ross.* одѣвальный przykrywalny, pościelny). Pan Jezus dwie suknie miał, jednę całą dzianą, a druga była płaszcz odziewalny. *Gil. Post.* 33. Miał jednę suknią opaloną już na sobie, włożył tedy drugą odziewalną. *W. Post. W.* 3, 268. Kożuch barani męski odziewalny. *Stat. Lit.* 395. ODZIEWA, y, *ż.*, ODZIEWEK, wku, *m.*, odzienie, odzież; Kleidung, Bekleidung. Porwawszy na się zbrudzony odziewek. *Zab.* 13, 278. *Treb.* Owieczka z swego runa, niby z drogiego obnażona odziewku. *Zab.* 13, 55. Jeden w odziewku, drugi odartusem. *Zab.* 14. Kazimierz testamentem oddał córom swoim wszystkie ubiory albo odziewy łożnicy swéj i innych pokojów. *Biel. Św.* 220. obicia, Bekleidungen. ODZIEWISKO, a, *n.*, odzież podła, brzydka, n. p. Dziéwcze na nim odziewisko było. *Żebr. Ow.* 320.

ODZIEWNĄĆ komu, *f.* odziewnie *intrans. jedntl.*, Odziewać *niedok.*, na drugiego ziewanie ziewaniem odpowiadać; *Graec.* ἀντιχασμάομαι. *Cn. Th.*, einem nachgähnen.

*ODZIEWNY, a, e, odziany, okryty; bekleidet, bedeckt. Drzewa odziewne owocem. *Zab.* 13, 174. ODZIEŻ, *ODZIERZ, ODZIEŻA, y, *ż.*, ODZIEŻKA, i, *ż.*, *zdrobn.*; *Boh.* oděw = *vestis*, (oděnj = *armatura*, oděnec = *armatus*); *Slov.* oděw, raucho, (cf. rucho); *Sorab.* 1. wobhlecenžžno, wodžewk; *Carn.* odeja *tegumentum*, oblàzhilu, oblęka; *Vind.* odeja *teges*, oblazhilu, odievalu, odizhia, obliek; *Croat.* oděcha, odělo, odetel, oditel, odev, oprava, halya; *Dal.* oditya; *Rag.* odjecchja; *Bosn.* odjechja, haglina; *Slav.* hodicha; *Ross.* одежда, одежа, одѣяніе; *Eccl.* риза; (słowo Ruskie. *Dudz.* 32); odzienie, die Kleidung. Zdradnym oszustom sprawuje odzieże. *Jabł. Tel.* 40. Widząc jéj *odzierze, Zrzuci swoje, a w nie się co rychléj przybierze. *Zab.* 6, 7. Odzieża. *Petr. Ek.* 108. Zmokła odzieża schła na pagórku. *Zab.* 15, 46. Czerwonych złotych 300 będzie dosyć na stół, metrów, odzieżkę przystojną. *Teat.* 19, 83.

ODZIMNY, a, e, zimowy. *Tr.*, Winter=. *ODZIMIE, ia, *n.*; *Ross.* озимие; pozimie, późna po swojéj porze zima, der Nachwinter.

ODZIOMEK, *ob.* Odziemek.

ODZŁORZECZYĆ, *f.* odzłorzeczy *cz. dok.*, na wzajem złorzeczyć, na złorzeczenie złorzecząc odpowiadać, *remaledicere. Cn. Th.*; widerfluchen. *Włod.*

ODZNACZYĆ, *f.* odznaczy *cz. dok.*, Odznaczać *niedok.*, §. a) znacząc odróżnić; besonders auszeichnen, abzeichnen, distinguiren, ausmerken. Czucie żywsze, dla odznaczenia go od innych, zwano miłością. *Teat.* 41, 114. Charaktery rzeczy i osób, w twoim dziele wprowadzonych, właściwie odznaczone i zachowane być mają. *Pir. Wym.* 320. Planu w myśli ułożonego na papierze odznaczenie, abrysem zowią. *Kluk. Rośl.* 1, 38. Grzbiety ścian łożowych odznaczają się, i podług tego odznaczenia, zbiera się drzewo ukośnie. *Jak. Art.* 1, 289. — §. b) Odznaczać = na znak znakiem odpowiadać, das Zeichen erwiedern. Na rufie stojąc, żegnał go ręki kiwaniem, Także mu odznaczała, kiwając też za nim. *Otw. Ow.* 451.

ODŻONĄĆ, *ob.* Odżenić.

ODZOW, u, *m.*; *Ross.* отзывка; odgłos; der Widerschall, Widerhall. Niechaj się echo coraz odzowie, A odzow w dalsze podaje lasy. *Zab.* 10, 206. *Zabł.*, *et* 10, 201. *Zabł.* — *§. Odzow do wyższego sądu. *Czack. Pr.* 2, 105. *ib.* 100; *ob.* Odzew. ODZOWIĆ, *ob.* Odezwać. ODZOWNY, a, e, ODZOWNIE *adverb.*, §. 1) odgłos dający; widerhallend, widerschallend. Gaiki gwarem leśnéj rzeszy odzowne. *Nar. Dz.* 2, 35. W tym zagrzmi trąba, aż brzegi Wiślane Trzykroć odzownym rozległy się echem. *Kniaź. Poez.* 2, 59. — § 2) Odzowny = odwołany, do odwołania, mogący być odwołanym, cofniętym, albo od którego odzew, t. j. appellacya, idzie; widerrufbar, widerruflich, abrufbar. Najwięcéj używa się *negative* nieodzowny; *Croat.* nedozovlyiv; *Ross.* непреложный. Bogów wyroki są nieodzowne i niewzruszone. *Pilch. Sen. list.* 2, 266. Podał się Jowisz losów nieodzownéj sile. *Dmoch. Il.* 2, 113. Nieodzowny cię wyrok z bladą śmiercią goni. *ib.* 2, 127. Męki wieczne nieodzowne. *Smotr. Apol.* 114. Wyroki sejmu o wszystkich Rzpltéj potrzebach nieodzownie stanowią. *Ust. Konst.* 2, 268. Jeżeli nieodzownie wyrzekłeś moje ukaranie.... *Przyb. Luz.* 104. Nieodzowne potrzeby. *Przestr.* 334. (t. j. konieczne, gwałtowne). Nieodzowność *Ross.* непреложность.

ODŻUĆ, *f.* odżuje *cz. dok.*, Odżuwać *niedok.*, już pożute znowu gryźć, przeżuwać, wiederkäuen. Zwierzęta odżuwające, wół, baran, kozieł. *Zool.* 62. Bydlętom odżuwającym są cztery żołądki właściwe. *ib. Kluk. Zw.* 1, 41.

*ODŹWIĘCZYĆ, *ODZWONIĆ *cz. dok.*; *Eccl.* объзвучаю, объзвеняю *circumstrepo.*

ODŹWIERNI, ODŹWIERNY, *G.* ego, *subst.*, wrotny, bramowy, der Thürhüter; *Slov.* wrátný; *Croat.* vratar; *Bosn.* vrator; *Ross.* дворникъ, придверникъ, дверникъ. Prosił odźwiernego, aby go z kościoła nie wypędzał, gdy zamykał; ale wrotny kościelny grubo mu łajać począł. *Sk. Żyw.* 1, 229. Drugi z stopniów święcenia jest odźwiernego; jego urząd nosić klucze kościelne, zamykać, otwierać kościoł, wypędzać wyklęte. *Karnk. Kat.* 264. *Kucz. Kat.* 2, 616. Odźwiernych mu nie trzeba, strzegą drzwi dłużnicy. *J. Kchan. Dz.* 34. Odźwierny serca pańskiego. *Zab.* 7, 305. wierniś. ODŹWIERNIA, ODŹWIERNA, ODŹWIERNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, die Thürhüterinn; *Bosn.* vratarica; *Ross.* дверница, придверница. Odźwierna bram piekielnych. *Przyb. Milt.* 60. Odźwierniczka. *Sekl. Joan.* 18. — §. Komora odźwiernego, szwajcarnia. *X. Kam.*, die Thürhüterstube. ODŹWIERNE, ego, *n.*, przypustne, podarek odźwiernemu. *Cn. Th.*, *Włod.*, Einlaßgeld. ODŹWIERNICTWO, a, *n.*, urząd odźwiernego, das Thürhüteramt. Odźwiernictwa nie zdano nikomu; *custos in limine nullus. Żebr. Ow.* 287. — ODŹWIERNIK, a, *m.*, *Medic. pyro*.

lus, prawe żołądka uście. *Perz. Cyr.* 1, 178. *et* 47. die rechte Oeffnung des Magens.

ODZWYCZAIĆ, *f.* odzwyczai *cz. dok.*, Odzwyczajać *niedok.*, odkładać, oduczać kogo; abgewöhnen, entwöhnen; *Sorab.* 1. wotwožam; *Vind.* odvaditi, odvajati; *Croat.* odvagyujem, odvucham; *Ross.* отвадить, отваживать. Odzwyczajenie, *Vind.* odvada, odvajenje; *Ross.* отвадка, отваживание. Odzwyczaić się, *ob.* Odwyknąć; (*Vind.* odvadim fe). Nie za tydzień, ani za rok, złym się rzeczom odzwyczaić, a przyzwyczaić dobrym. *Hrbst. Nauk. h* 7 *b.*

ODŻYĆ, *f.* odżyje *neutr. dok.*, na nowo rozpocząć żyć; von neuem aufleben, neues Leben bekommen, cf. ożyć; (*Ross.* отжить przestać żyć, pożegnać się z życiem; przestać być przy kim). Gdyby on odżył, i w tymże u świata był szacunku, jak przedtym. *Mon.* 65, 462. *Siem. Cyc.* 536. Nadzieja w sercach naszych odżyła. *Gaz. Nar.* 1, 92. Odżyła wojna z większym gwałtem w następującym roku. *Nar. Hst.* 4, 158; cf. odżywić.

ODZYSKAĆ, 'ODYSKAĆ, 'ODISKAĆ. (*Cn. Th.*), *f.* 'odiska, odzyska *cz. dok.*, Odzyskiwać *frequ.*, odzyskuje *pr.*; przychodzić znowu ku swemu; *Sorab.* 1. wofpat dostahwam; *Vind.* oddobiti, doldobiti; *Ross.* отъискать, отъищу, отъискивать; *Eccl.* воспристяжеваю; wieder gewinnen, wieder erlangen, wieder erhalten. Chory siły odzyskiwać zaczyna, i już wychodzi. *Perz. Lek.* 310. Jan Zamojski ziemię Mołdawską 'odyskał do królestwa Polskiego. *Papr. W.* 2, 62. Niema się co podobać, kiedy kto bez potrzeby cudzego słowa pożycza, a miasto odzyskał, mówi: rehabitował. *Gorn. Dw.* 43. ODZYSKANIE, a, *n.*, ODZYSK, u, *m.*, der Wiedergewinn; *Eccl* въстяжанїе, въскращенїе, въꙁыска́нїе. ODZYSKACZ, 'ODISKACZ. (*Cn. Th.*), a, *m.*, odzyskujący, der Wiedergewinner; *Bosn.* dobitnik; *Rag.* priosvoìtegl; *Eccl.* обрѣтникъ, обрѣтатель. 'ODZYSKALNY, a, e, do odzyskania; *Eccl.* изъищемый, котораго отъискать должно.

ODZYWAĆ, *ob.* Odezwać.

ODŻYWIĆ, *f.* odżywi *cz. dok.*, Odżywiać *niedok.*, zgłodniałego nędznego posilać, cf. ożywić; *Vind.* reshiulati, islohkotiti, polohkuvati; mit Nahrung stärken, erquicken. Wilk tłustemi barany swe odżywił głody. *Gaw. Siel.* 591. Cały obóz się trawi, nie mogąc ani się odżywić, ani nieprzyjaciela do bitwy przywieść. *Chrośc. Fars.* 279. Z własnych folwarków ubogich odżywiał jak synów. *Chrośc. Job.* 105. Władza odżywiająca, znajduje się w ciałach, mających konieczny wpływ na życie organicznych istot. *Śniad. Teor.* 34. Celsus wylicza te rzeczy, które niejaką tucz i odżywienie ciału dają, *reficiunt. Syxt. Szk.* 45. Zmysły moje odżywiasz tą nadzieją. *Teat.* 49, 111. *Bogusł.* ODŻYWIĆ się = posiliwszy się ożyć; neues Leben bekommen, zu neuen Kräften kommen. Zgoła wszystko się znowu stworzenie odżywi. *Zab.* 13, 160. Odżywianie się; *recreatio ab aegritudine. Cn. Th.*; Wiedergenesung. ODŻYWICIEL, a, *m.*, odżywiający, der Wiederbeleber. Odżywiciel zatopionego świata, Deukalion. *Zab.* 4, 364. ODŻYWNOŚĆ, ści, *ż.*, jest to własność materyi odżywnéj, mocą któréj wszystkie postaci życia przyjąć jest zdolna. *Śniad. Teor.* 68. Belebungskraft. ODŻYWNY, a, e, odżywiający, neu belebend. Materya odżywna lub ożywna jest ta, która jestestwom organicznym za pokarm służyć może. *Śniad. Teor.* 57.

O F.

'OFALTORZYA, *ob.* Oferta, Ofertoryum.

OFARBOWAĆ *cz. dok.*, w koło pofarbować; befärben, umfärben. Ofarbował przyjście swe niewinną krwią dziatek. *Rej. Post. F* 1.

OFEJDAĆ, *f.* ofejda *cz. dok.*, osrać, posrać; bescheißen; (*Croat.* ofaytavam *humecto*). Nie ciągnij psa za ogon, bo cię ukąsze albo ofejda. *Rys. Ad.* 42. Ofejdawszy oblizuje. *ib.* 52. (cf. obraziwszy léczyć; uderzywszy pogłaskać). Ofejdać się *Boh.* neřaditi.

'OFERT, u, *m.*, 1. OFERTA, y, *ż.*, ofiarowanie grzeczne, (*z Franc.*, cf. *Łac.* offerre, cf. oblata); höfliches Anerbieten, Dienstantrag. Nie chciała mnie słuchać, gdym do niéj palił oferty. *Teat.* 54, 31. cf. cholewy smalić; da ich ihr die Cour machte. Słówek, ofertów i tytułów siła. *Past. Fid.* 262. Judasz Pana ofertem wydaje nieszczérym. *Pot. Zac.* 41. t. j. pocałowaniem. — 2. OFERTA, OFERTORYUM, 'OFALTORZYA, część mszy ś.; ein Theil der Messe. We mszy owo miejsce po *Dominus vobiscum*, aż do tego, gdy xiądz mówi: *per omnia saecula saeculorum*, ofertoryum się nazywa. *Pim. Kam.* 144. *ib.* 124. Przy ofercie Król koronowany chléb i wino na ołtarz kładzie. *Gwagn.* 191. Grzegorz papież ustawił we mszy 'ofaltorzią. *Biel. Św.* 69. OFERTOWAĆ się, *f.* ofertuje się *recipr. dok.*, usługi swoje ofiarować, seine Dienste anbieten. Wszędzie się ofertował, lecz nigdzie statecznie. *Bardz. Trag.* 454. OFERTOWNICZEK, czka, *m.*, lireyk, uniżony sługa całego świata; ein Speichellecker, unterthänigst gehorsamster Diener. Strzeż się ofertowniczków, którzy różne kształty według czasu na się biorą. *Fredr. Ad.* 19.

OFIARA, y, *ż.*, OFIARKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, *Bals. Św.* 1, 106. z *Łac.* offerre; ofiarowanie Bogu; das Opfern, Opfer; *Boh.* oféra, obět, (*ob.* Obiata); *Slov.* obeta, dobrowolný dar; *Sorab.* 2. hopor, oppor, hoppor; *Sorab.* 1. wópor; *Carn.* aldov (cf. hołd, hołdować), vôfr, (cf. koline = bydlę od ofiary, *ob.* Kłóć; kaldovniza = stół od ofiar bitych); *Vind.* ofer, offer, aldou, mefha, saklani ofer, kervotozhni aldou, kaldovina = ofiara bita, cf. kałdun; *Croat.* aldòv, sàrtva (cf. żar), poszvetilische; *Dal.* sartva; *Hung.* áldás *benedictio*, áldozat *sacrificium*; *Bosn.* posvetiliscte, suetiliscte (cf. świątość), sgjartva, sgiviuiça od posvetiliscta; *Rag.* poklón, dár, posvetiliscte, svetiliscte, xârtva; *Slav.* prikazalishte (cf. przykazanie); *Ross.* жертва, святилище; *Eccl.* свящба, жрътва, приношенїе богу, трєба (cf. trebnik, cf. trzewa), жертвенная, жремая. W ofierze Bogu co dajem; a w sakramencie łaskę jaką od Boga bierzem. *Sk. Kaz.* 283. *Karnk. Kat.* 201. cf. ofiarować Jowiszowi uroczyste czyny, *sacra. Żebr. Ow.* 179. Ofiarę człeczą odprawować. *Past. Fid.* 311; ein Menschenopfer. Częstokroć sakrament ciała bożego imieniem ofiary bywa mianowany. *Kucz. Kat.* 2, 402. Ofiara bezkrewna. *Bals.*

Niedz. 1, 141; duchowna i bezkrwawa. *Sk. Dz.* 210. — §. Ofiara, co się ofiaruje; das dargebrachte Opfer. U ołtarza stała z złocistemi rogi ofiara. *Otw. Ow.* 260. Chlebna ofiara. *Hul. Ow.* 59. — §. Po odpustach siedzą baby przed kościołem na cmentarzu z ofiarkami (woskowe osóbki dęte, lub też części ciała, n. p. ręce, nogi, serce i t. d.), które przechodzący kupują, i wszedłszy do kościoła na ołtarzach składają. *Bandtk.*; Ablaßopfer. — §. Ofiara dobrowolna na wsparcie Rzpltéj. *Jez. Wyr.* (cf. ofierniczy rejestr). Dobroczynność i spólne udzielanie ofiarami nazwane są. *Salin.* 497. — Na ofiarę dawać = odszkodować, odżałować, odważyć: aufopfern, Preis geben. Damoklesa rozjuszonemu pospólstwu dajcie na ofiarę; może się krwią jego ułagodzą. *Boh. Kom.* 2, 519. Wielkie i bogate miasto łupiestwu na ofiarę poszło. *Pilch. Sall.* 236. (oddane, pozwolone było). — Ofiara czego komu; *Vind.* ponudba, das Anerbieten. Ofiarą dawać = ofiarować, darować; anbieten, hingeben. A wszelkie im pomocy ofiarą podaje, Jakie im tylko mogą starczyć jego kraje. *Przyb. Luz.* 57. OFIARNICKI, a, ie, OFIARNICZY, a, e; *Boh.* obětnj; *Ross.* жертвенный, жерчій; ofiary sprawujący, *żerecki, ofiarownicki; Opfer=, Opferpriester=. Aaron sprawował urząd ofiarniczy. *Budn.* 1 *Chron.* 6, 48. *Jer. Zbr.* 38. Arystobul ofiarnickie dostojeństwo przemienił w królestwo, na sromotę stanu ofiarnickiego. *Jer. Zbr.* 29. OFIARNIK, OFIAROWNIK, a, *m.*, *OFIAROCZYNCA, y, *m.*, (*Chmiel.* 1, 30.); *Vind.* ofravez, alduvauz, ofrar, ofruvauz, meshuvauz; *Carn.* alduvavz, kalduvavnek, kalduvavz; *Sorab.* 1. wopornik; *Eccl.* жертвецъ, жрьць; der Opferpriester. Co insi, tłumacząc stary testament, kapłanem zowią, to ja ofiarnikiem, ofiarownikiem; bo prostak, słysząc kapłana Samuela, rozumie takiego, jakowi teraz kapłani Rzymscy. *Budn. Bibl. praef.* Ofiarownik, względem ofiary ofiarowania, rzeczą samą ofiarownikiem zostawa; póki ofiary nie będzie ofiarował, póty nie może być ofiarownikiem. *Salin.* 4, 496. Nie kapłanów, nie czystych ofiarowników, ale mocnych sobie obrońców szukają. *Sk. Dz.* 303. Ofiarownik pogański. *Otw. Ow.* 653. *et* 433; (cf. ofiarownica). — §. Ofiarownik, stół ofiarniczy: der Opfertisch; (*Vind et Carn.* kaldounishe, kaldouniza, kaldouna misa). Po przyniesieniu z ofiarownika świętych darów, tę modlitwę kapłan mówi.... *Pim. Kam.* 135. OFIARNIKOWY, a, e, do ofiarnika należący, Opferpriester=. Wargi ofiarnikowe mają strzedz umiejętności. *Budn. Mich.* 2, 7. OFIARNY, OFIAROWNY, a, e; *Boh.* obětnj, (cf. obiata); do ofiar należący, Opfer=. Niechaj udziała ołtarz ofiarny. 1 *Leop. Exod.* 35. Toporem ofiarownym białego kark zrazić chce byka; *sacrifica securi. Żebr. Ow.* 301. Ceremonie ofiarne. *Biał. Post.* 183. Człowiek w głupich zapędach w rząd się z Bogiem sadzi, I mniema, że mu dymem świat ofiarnym kadzi. *Zab.* 9, 110. *Zabł.* OFIAROSTANOWICIEL, a, *m.*, der Oberopferpriester. Przełożonych nad ofiarami *ofiarostanowicielmi mianujmy; *reges sacrorum. Petr. Pol.* 2, 150. OFIAROWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*; (*Boh. et Slov.* oferowati, oferugi, obětowati, obětugi, prednášeti; *Sorob.* 2. hopprowasch; *Sorab.* 1. wopruyu; *Carn.* ofruvati, ofram, ofrujem, vofram, vofrujem, aldujem, kalduvam; *Vind.* offrovati, ofrati, ofruvati, alduvati, kalduvati, ofer saklati; *Croat.* aldujevati, poszvetiti; *Hung.* áldozom; *Rag.* posvêtiti, posvechîvati, posvetillovati, poxârtviti, prikàzati, poklonitti; *Ross.* жертвовать, пожертвовать; *Eccl.* жрътн, жрун: §. 1 Bogu ofiarę czynić, opfern. Prosiła go, aby w domu jéj ofiarował, t. j. mszą ś. miał. *Sk. Żyw.* 2, 400. Dyakoni, nie jako ofiarujący, ale jako służący, nie dotykając się najśw. sakramentu, patynę podnoszą; a kapłan, któremu właściwie ofiarować należy, i który już w samym poświęceniu ofiarował, doskonałą już ofiarę bogu dedykując, mówi: twoje z twoich i t. d. *Pim. Kam.* 119. — §. *Constructio obsoleta:* Prusacy do bożka swego z gęsiami, z kury i inszemi ptastwy ofiarowali się. *Biel.* 45. (t. j. ofiarowali mu ptastwa). — Mojżesz ofiarował Aarona i syny jego. 1. *Leop. Lev.* 8, 6. (t. j. ofiarę sprawując poświęcił). — Ofiarować Bogu jaką krzywdę, urazę, zdać ją na Boga: Gott anheim stellen. *Mon.* 74, 359. — §. Ofiarować się, ślubem obowiązać się Bogu do czego, n. p. W chorobie swojéj ofiarował się do Częstochowy, *sc.* iść. *X. Kom.*: sich durch eine Gelübde verbinden. — §. 2. *Transl.* Ofiarować, odszkodować, odżałować, poświęcić; *Vind.* gorofrati, gorofruvati; aufopfern. Ofiaruję się = oddaję się na zgubę za kogo. *Cn. Th.* Chrystus ofiarował się samego, przeto ofiarnikiem nazywany bywa. *Salin.* 4, 523; *Ross.* предпожерти. — §. 3. Ofiarować co komu = potykać go czym, (cf. oredować 3.); anbieten, darbieten, antragen; (*Carn.* moleti, molim, ponudeti, ponudem, ponujam, sporôzham; *Vind.* ponuditi, ponujati, doponuditi, naponuditi, oponuditi, podajati, dodeliti, pomoliti, priedpomoliti; *Croat.* nuditi, ponuditi, ponújam, ponudilszem, nanújam; *Slav.* ponuditi). Lichwiarze do nas się zbiegają, i ofiarują nam pieniądze. *Teat.* 23, 31. — Ofiarować się komu = potykać swoją usługą: sich einem anbieten, antragen. Gdy się kto nazbyt ofiaruje, Albo już zdradził, albo się gotuje. *Cn. Ad.* 233. *Rys. Ad.* 15. *Fredr. Ad.* 19. *Stryjk. Henr. A* 3. Ofiaruje się co, zdarza się, trafia się: es ereignet sich, begegnet, befindet sich. Żydzi zamiast Jehowa czytają Adonai, ilekroć się w piśmie ofiaruje. *Farn.* 32. — *Obsol.* Ofiarować się komu = stosować się do jego chęci, dogadzać mu; einem zu Gefallen leben, ihm willfahren, sich nach ihm bequemen. Zelim przysłał posła do Zygmunta, iż chce pokój z nim trzymać; a Zygmunt także się ofiarując Tureckiemu cesarzowi, posła odprawił. *Stryjk.* 711. Jagiełło, usłyszawszy o przyjachaniu Witołdowym do Wilna, co rychléj do Litwy się wyprawił; tam się Witołdowi i układnie ofiarował, i z Skirgajłem go pojednał. *Stryjk.* 460. OFIAROWNICA, y, *ż.*, która ofiaruje Bogu, die Opferpriesterinn. Domu dobrego panny za ofiarownice bogini służyły. *Pot. Syl.* 121. *Otw. Ow.* 432. OFIAROWNICKI, a, ie, ofiarniczy, Opfer=. Wy będziecie mi królestwem ofiarownickim i narodem świętym. *Budn. Exod.* 19, 6. Przeszły Jordan stopy nóg ofiarownickich na suszą. *ib. Jos.* 4, 18. OFIAROWNICTWO, a, *n.*, urząd ofiarniczy: Opferpriesterthum, Priesterthum. Poświęcisz mi ich na ofiarownictwo. *Budn. Exod.* 29, 1. OFIAROWNIK, *ob.* Ofiarnik. OFIARUJE, *ob.* Ofiarować.

OFICYAŁ, a, *m.*, namiestnik biskupi w sądach i jurysdykcyi duchownéj. *Kras. Zb.* 2, 269; der bischöfliche Stellvertreter. OFICYALISTA, y, *m.*, powszechne w prawie Polskim, osobliwie sądowych, urzędników nazwisko. *Kras. Zb.* 2, 269; ein Officialist, Officiant, *ob.* Oficyant. OFICYALSKI, a, ie, do oficyała należący, Official=. Rządy oficyalskie. *Tr.* OFICYALSTWO, a, *n.*, urząd i władza oficyała, das Officialat. Oficyałowie odprawują popis wszystkich osób kościelnych, każdy w oficyalstwie swoim. *Vol. Leg.* 5, 168. OFICYANT, a, *m.*, *sacerdos qui sacrificando fungitur. Cn. Th.*, (cf. celebrant); der das Hochamt verrichtet. — §. Oficyant = oficyalista, *Vind.* ofiziantar.

OFICER, OFICYER, a, *m.*, nazwisko powszechne urzędników wojskowych, tak Polskiego, jako i cudzoziemskiego autoramentu. *Kras. Zb.* 2, 271. *Gaz. Nar.* 1, 214; der Officier; *Slav.* officir; *Vind.* predstoinik, shlahtni flushilnik, isvilhni flushnik, ofezier. OFICEREK, OFICYEREK, rka, *m.*, *demin.*; ein Officirchen, Oester. Officierl. Cóż się stało z owym młodym oficyerkiem? *Teat.* 13, 4. Ma minę w tym mundurze oficyerków, którzy to nie dawno z pazików powychodzili. *ib.* 15, 31. OFICERKA, i, *ż.*, żona oficerska; die Officirsfrau. Wszystkie oficerki garnizonu całego szaleją za moim panem. *Teat.* 11, 46. OFICERSKI, a, ie, do oficera należący; *Slav.* officirski; *Ross.* u Kozaków значковый; Officier=. Przyrzekł oficerskim słowem. *Teat.* 7. *b*, 63. Sprawić się po oficersku. *ib.* 48, 62. OFICERSTWO, a, *n.*, ranga oficerska, Officierrang. *Jabł. Buk.* *J* 3.

OFICYNA, y, *ż.*, OFICYNKA, i, *ż.*, *demin.*, poboczne budowanie przy pałacu lub dworze pańskim, dla oficyalistów dworskich; Seitengebäude, Nebengebäude für die herrschaftlichen Officianten. Po prawéj ręce dziedzińca była oficyna kuchenna, z izbami dla czeladzi. *Kras. Pod.* 1, 6. Oficyna wygodna. *ib.* 2, 139.

OFICYUM, *n.*, nabożeństwo, obrządek kościelny, osobliwie zaś, pacierze kapłańskie. *Kras. Zb.* 2, 269; die vorgeschriebene Kirchenandacht, cf. agenda. OFICYUSZ, a, *m.*, xięga zawierająca oficyum, agenda; die Kirchenagende. W brewiarzach, dyurnałach, oficyuszach i inszych xiążkach nabożnych. *Solsk. Geom.* 3, 59; (cf. trebnik).

OFIERNICZY, a, e, od ofiar dobrowolnych; freywillige Gaben betreffend. Protokół ofierniczy. *Gaz. Nar.* 2, 278.

OFKA, i, *ż.*, imię Staropolskie = Agata. *Jabł. Her.* Ofka, t. j. Eufemia. *Biel. Św.* 235.

OFLINA, y, *ż.*, lina bramująca boki żagla; jest na końcu u hamulca uwiązana, i zakłada się na kule. *Magier. Mskr.*; das Seitentau am Segel.

OFNAL. *Haur. Ek.* 178, *ob.* Hufnal, z *Niem.* der Hufnagel.

OFUK, u, *m.*, ofuknienie, fukanie; Schelten, Toben. Prośbom moim dzikim tylko jakimsiś odpowiadał ofukiem. *Teat.* 2, 121. OFUKNĄĆ, *f.* ofuknie *cz. jedntl.*, Ofukać *niedok.*; (*Boh.* offaukati se na někoho, obauzeti, obauzým; *Carn.* nergâm, naherkati, saherkati, saherzhati, sadresitise, se obregniti, sareshati na koga, okleti, okounem); połajać; schelten, ausschelten, ausschmähen. Gdy koło niego płakali, ofuknął ich: czemu lepiéj pacierza nie mówicie za mię? co mi po tym płakaniu? *Birk. Zbar.* *D* 3. OFUKNĄĆ się na kogo = obrzucać się. *Cn. Th.*, oburzać się; einen anfahren, hart anlassen.

O G.

OGADAĆ, *f.* ogada *act. dok.*, Ogadywać *frequ.*, ogaduje *pr.*, na język brać, zaocznie o kim źle gadać, obnosić go; einen bereden, verläumden; *Vind.* obrezhi, obriekati, obmarnuvati, obsierati; *Croat.* ogovarjati, ogovárjam, oblájem; *Bosn.* opagnkati, pagnkati; *Ross.* вадить,важдать, оболтать, обалтывать, насказать, насказывать, накутать на кого, наябедничать. Ogadać kogo niewinnie. *Teat.* 28, 21. Nie lubię nikogo ogadywać. *ib.* 24, *b.* *F* 2. Liszka wilkowi przyjacioł psuje, Po całym lesie go ogaduje, Że żarłok nigdy nie nasycony. *Karp.* 7, 17. Ogadywanie, potwarz, obmowa; *Vind.* obriekanje, obmarnuvanje, obrezhenje; *Croat.* ogovor, oblajavka; *Ross.* обносъ. Miał materyą do ogadywania go. *Mon.* 70, 14. OGADACZ, a, *m.*, obmowca, potwarca, oszczérca; der Verläumder; *Vind.* obriekavez, obmarnuvauz, obriekar, *f.* obriekarza; *Croat.* oblajavecz, ogovoritel, ogovarjavecz; *Bosn.* opankavaç; *Ross.* поноситель, *f.* поносительница.

OGALAĆ, *ob.* Ogolić. OGAŁACAĆ, *ob.* Ogołocić.

OGAŃ wilcza, *Botan.*, *ob.* Wilcza ogań. OGANECZNIK, a, *m.*, *flabellifer. Mącz.*, oganiacz, z oganką chodzący; der Wedeltrager, Wedler.

OGANIAĆ, iał, ia, *act. niedok.*, *Ognać *dok.*, oganką od much, od ptaków etc., bronić, strzedz od szkody; hüten, bewahren, wehren, das Schädliche wegtreibend; *Boh.* ohaněti; (*Sorab.* 1. wobhonicž zgruntować); *Vind.* okulgoniti, okulgnati; *Eccl.* оганяю; *Ross.* обмахнуть, обмахивать, (обогнать, обогонять doścignąć). Oganiać proso cudze = pracować za kogo innego. *Dudz.* 48. Cudzą pszenicę ogania, a jego wróble piją. *Rys. Ad.* 7. *Pot. Arg.* 729. *Falib.* *C* 5. Oganiać cudze konopie. *Nar. Chodk.* 1, 169. *Rej. Zw.* 237. Człowiek śpi, a fortuna muchy ogania. *Teat.* 20, 112. (czuwa nad nim). Wszystko Bogu podobna, choć człeku nie zda się, Wróbel proso ogania, wilk barany pasie. *Pot. Pocz.* 147. (na opak wszystko). — *Transl.* Kazimierz posłów do Jerzego wyprawia, którzyby go ze złego rozumienia ognali; *purgare. Krom.* 627. — §. Oganiać co, koło czego, pędem oblecieć; umrennen, schnell umkreisen. Cztery kroć miesiąc w pełnym świat był ognał kole. *Żebr. Ow.* 38. Jeszcze promiennym stokroć nie ogonił Lat szafarz lejcem niestanownéj ziemi. *Zab.* 12, 120. *Nar.* — §. Naszczepił winnicę i ognał ją płotem. 1 *Leop. Marc.* 12, 1. t. j. opędził, obwiódł, otoczył ją płotem; umringte sie. Ognany trzcinami, Drze się Numik do morza z rzecznemi wodami. *Żebr. Ow.* 356 (*tectus*). — *Aliter:* Nie możem ognać potrzeb naszych. *Summ. Umiar.* *B* 3 *b.* (opędzić, uspokoić, zadosyć im uczynić). Występek ten ognać mógł, i ochylić słowy. *Żebr. Ow.* 324. *defendere valuit.* Pan, aby gębę jego ognał, a dopieroż złą, suknią z grzbietu przeda, ażeby ten gębaty grzech sławy mu nie ujął. *Mon.* 76, 770. (aby mu gębę zatkać). — §. Oganiać = odganiać, wegscheuchen. Ptaki muszą ludzie

w winnicach oganiać. *Cresc.* 328. OGANIAĆ się *reeipr.*, (ſich fächeln), wedelnd oder fächernd von ſich wegtreiben. Oganiają się woły, oganiają konie, Bo inaczej nieby im było po ogonie. *Pot. Jow.* 2, 65. Darmo się pies ogania muchom, i macha ogonem. *P. Kchan. Orl.* 1, 293. — *Transl.* Oganiać się komu = odejmować się, ſich jemandes erwehren. Ognać się pogranicznym nieprzyjaciołom nie zdołamy. *Star. Ref.* 55. Nie mamy się poganinowi czym ognać. *ib.* 41. Tak się dobrze ziemia Inflantska Moskwie oganiała, że jéj nic uczynić nie mogła. *Biel.* 549. *Gwagn.* 417. Starosta nie mógł się zbójcom ognać. *Biel.* 366. OGANIACZ, a, *m.*, *Tr.*, der Fliegenwedler; Oganiaczka *fem.*, *ob.* Oganecznik. OGANISTY, OGAŃCZYSTY, a, e, rozłożysty, osłaniający, beſchattend; (*distg.* ogoniasty). Pasternak polny w wierzchu ma okołki ogańczaste. *Syr.* 1055. Cedr piękny w gałęzie, i oganisty. *W. Ezech.* 31, 3. Oganiste i gałęziste drzewo. *ib.* 14. *Budn. ib.* Miał drzewo w swym ogrodzie, którego się listem I cieniem niezwyczajnie cieszył oganistym. *Pot. Zac.* 155. OGANKA, i, *ż.*; *Boh.* ohanka, placačka, pleskačka; *Slov.* ohaňka; *Sorab.* 1. wěchlawa; *Carn.* pokérz, muhovnèk; *Vind.* muſhjak, muhounik, muhaunik; *Croat.* mahàlo, branilo, puhalo; *Ross.* мухогонъ; a) narzędzie do oganiania; der Wedel, Fliegenwedel. Mucha, co skromnym pyszczkiem kawałka dotknęła, Już ucieka, bo na nią oganka machnęła. *Tol. Saut.* 21. Mucha oganką niezegnana. *Pilch. Sen. gn.* 235. Nie leda oganką oganiać się musi, O kogo się ten zły bąk uporczywie kusi. Ale niemasz oganki na to najpewniejszej, Nie dawać mu przyczyny do złego najmniejszej. *Rej. Wiz.* 102 *b.* — *Flabellum*, oganka, którą wiatr czynią. *Macz.*, powiewaczka, ein Windfächer. Oganką wieje na niego. *Eraz. Jez.* *B* 4 *b*; cf. wachlarz. *b) Oganka = kropidło; der Sprengwedel, Weihwedel. Gdy się biskup do ołtarza gotował, ujrzał kapłana trędowatego, który oganke trzymał; wziąwszy tedy od niego oganke, podał ją innemu. *Sk. Żyw.* 1, 314.

OGAR, *OGARZ, a, *m.*, der Stäuber, Stöber, ein Jagdhund; *Boh.* ohař; (*Hung.* agár = chart). Ogary zapuszczone w knieje, tropem i wiatrem idąc za zwierzem, i głosem go jeszcze swoim przerażając, napędzają na ludzi, po stanowiskach stojących. *Kluk. Zw.* 1, 390; (cf. brzesznik, brzechun; cf. wietrzny, kopytny). Na zająca potrzeba psów, którzyby go głośnym straszyli szczekaniem, jak ogarowie. *Cresc.* 637. Tak *ogarz szczeka, jako i kundys; ale wzdy i ogarza poznać kiedy szczeka na wilka, a kiedy zająca goni. *Rej. Zw.* 146 *b.* Ogarowie kwilą, w głębokie zaciekłszy się cienie. *Tward. Daf.* 7. Wyżeł najduje, ogar goni. *Gorn. Dw.* 197. Strzelec budzi ogary, te śpieszą do niego, Idzie w czaty, na zwierza już upatrzonego. *Kras. Oss.* *H* 4 *b.* Ogar który pojętnym zwierza śledził cuchem, Skomli uciesznie panu swojemu za uchem. *Pot. Jow.* 92. Chart pokorny, *ogarz łakomy, wyżeł zdradliwy. *Rys. Ad.* 6. *Ogarz Ceberus. *Rej. Wiz.* 162. Wszyscy jak ogary za summami latają. *Zab.* 13, 203. Miana ogarów: cymbał, cwejnos, grzmilas, zagraj, buffon. OGARCISKO, OGARZYSKO, a, *n.*, mizerny ogar, ein elender Stöberhund. *Tr.* OGARCZĘ, *OGARZĘ, ęcia, *n.*, szczenię ogarów, ein junger Stöberhund. Ogarzęta. *Ostror. Myśl.* 11.

OGAREK, rka, *m.*, (*Boh.* oharek; *Bosn.* ugarak, ugarcich od svichje; *Rag.* ugòrak, ugárak, ugarcich, ugárcina; *Ross.* огарокъ; (огарки żużel, нагаръ ustrzyżyny świecy; огаръ ogorzałość od słońca); *Eccl.* угарки, огарки ustrzyżyny knota; *Carn.* ogûrk; *Vind.* ogorek; *Croat.* ogorek = głownia paląca się); dopalony prawie kawałek świecy; ein Endchen Licht, ein kleines Ueberbleibſel von einem verbrannten Lichte. Świeca dogorywała, że przyszło do ogarka. *Birk. Dom.* 88. Jak przed jasną Lampą ogarki, przed tobą twoi przeciwnicy gasną. *Pot. Arg.* 26. — *§ Nie bój się, a serce twoje niechaj się nie lęka dwu ogarków tych głowien kurzących się. 1 *Leop. Jos.* 7, 4. niedopałków. — *§. Udziałał naczynie, w którym one utarte z kagańców ogarki, miano gasić. 1 *Leop. Exod.* 37. (ustrzyżyny, sznupki).

OGARNĄĆ, OBGARNĄĆ, ogarnął, ogarnęli, *f.* ogarnie *act. jedntl.*, Ogarnywać *frequ.*, Ogarniać, ogarnia, ogarnuje *niedok.*; (*Boh.* ohrnauti, ohrnowati *succingere*; *Carn.* oggerniti, oggrinem, sagernem; *Vind.* ogerniti, preogerniti *tegere*; *Croat.* ogernújem *circumamicio*; *Rag.* garnutti, ogarnutti *tegere*; *Bosn.* ogarnuti, ogrrinuti); 1 a) obejmować w około, otaczać; rund um umfaſſen, umgeben. Ogarniam ręką *Eccl.* огорстяю, огорщаю, объемлю горстію. *Circumsideo*, obsiadam w koło, obgarniam, oblegam. *Macz.* Grube ciemnoty obgarniają ziemię. *Stas. Num.* 2, 158. Powódź ogarnęła pola, łąki i lasy. *Bardz. Luk.* 55. Ogarnowały mię strachy jako wody. *Radz. Ps.* 88, 18. Strach słuchających serca ogarniać zaczyna. *Przyb. Luz.* 246. Wejrzenie na mnie ogarnęło ich strachem. *Teat.* 49, 44. *Bogusł.* Straszny mię smutek ogarnął. *Teat.* 37, 56. Spustoszenie i niewola ogarniają ojczyznę. *Węg. Marm.* 3, 215. Nie gaśnij sprawiedliwości światło, bo bez twych promieni, ogarną ciemności, opanuje szatan, czart podbije, odstąpi niebo. *Pociej.* 373. Niesnaski ich ogarnują we dnie i w nocy. *Radz. Ps.* 55, 11. Jeśli mam zginąć, tego się doczekam, Że i po śmierci sława mię ogarnie. *Kras. Oss. C.* Niech go tam trzysta nieszczęść ogarnie. *Zabł. Zbb.* 64. Nie mogę o tym wspomnieć, żeby mię zaraz cały śmiech nie ogarnął. *Teat.* 36. *b*, 110. Ogarnieni pracami wielkiemi, i dziwnemi kłopoty i pokusami. *Żarn. Post.* 3, 543. — b) Ogarnąć, odziać, okryć; bekleiden, bedecken. Nie miała czym subtelnym ogarnąć naświętszego ciała. *Miask. Ryt.* 22. (*Rag.* ogarnaccja, ogarnâc, cf. *Ital.* guarnella, veste di tela da donna; *Bosn.* oglerrinaccja, ogrrinaç; *Croat.* ogernyacha). Ogarnąć ubogiego = odziać go, opatrzyć go; einen Armen kleiden, bedecken, verſehen. Ogarnąć się = opatrzyć się w odzież, cf. otrząsnąć się, ſich mit Kleidung verſehen. Nie lubię jeździć na assamble, bo to zaraz ogarnąć się trzeba. *Teat.* 33. *d*, 65. — Ogarnąć sobie włosy. *Tr.*, ułożywszy uwiązać, z twarzy wygarnąwszy ułożyć. — *Transl.* Ogarnąć cudze wady, niedostatki = przeglądać co komu. *Cn. Th.* überſehen, verzeihen. — 2 a) Ogarnąć = objąwszy zawrzeć, zamknąć, ograniczyć, określić, *phys. et mor.*; einfaſſen, einſchließen, umſchließen. Ogień

się ogarnąć nie daje, a ogarniony lub zatkany, gwałtem się wybija. *Archel.* 3. Nauka o powinnościach nie była dawniej tak rozmaita jak teraz; prosta i krótka ogarniała ją moralność. *Mik. Turk.* 408. Krótkością słów wiele rzeczy ogarnąć. *Mon.* 65, 364. *Dambr.* 56. t. j. zamknąć, in wenig Worte viel Sachen einschließen. W dziesięciorgu przykazaniach krótkie ogarnienie mamy zakonu bożego. *Kanc. Gd.* 253; cf. summa, treść, ogół, einen kurzen Innbegriff. — b) Ogarnąć = w się wziąć, *phys. et mor.*, fassen, in sich fassen. Światby tych ksiąg nie ogarnął, by się wszystko wypisować miało. *Sk. Dz.* 726. Trudno to w krótkich zawrzeć wyrazach, czego tomy ogarnąć nie mogą. *Boh. Kam.* 5, 247. — c) Ogarnąć myślą, objąć myślą, pojąć; mit Gedanken begreifen, fassen, einsehen. Duch mądrego cały filozofii rozłog ogarnywa. *Pilch. Sen. list.* 3, 32. Przypadłości tylko widzimy, a istność człowieczą rozumem tylko ogarnujemy. *Hrbst. Odp. R* 2 *b.* Jawne jest niepodobieństwo, ogarnąć Boga zupełnie. *Zach. Kaz.* 1, 12. Nieogarniona wielkość boża. *Gorn. Sen.* 515. t. j. niepojęta, unbegreiflich. Ciała zupełnie okiem ogarnąć nie potrafim, jakoż tym bardziej nieogarnionego Boga. *Zach. Kaz.* 1, 13. Nieogarnione są sądy boskie, i niedoścignione drogi jego. *Ząbk. Młot.* 429. (niedoszłe drogi jego. *Biał. Post.* 66.). — 3. Ogarnąć z czego = zgarnąć, oczyścić; von etwas reinigen. Ranę oczyścić powinien cyrulik, i ze wszyskich przeciwprzyrodzonych rzeczy ogarnąć. *Perz. Cyr.* 2, 8.

*OGARZ, *ob.* Ogar. *OGARZĘ, *ob.* Ogarczę. OGARZYCA, y, *ż.*, samica ogarów, die Stäuberhündinn. *Macz.*

OGASIĆ *cz. dok.*, w około pogasić, rund um auslöschen. Kamień ten zwyczajem wapiennym, naciągnąwszy w siebie wilgoci z powietrza, ogasił się i obwalił. *Torz. Szk.* 91.

OGDAKAĆ, *f.* ogdacze *act. dok.*, *fig.* obmawiać, ogadać. *Tr.*, einen bereden, verläumden; *Graec.* περικακεῖν. *Cn. Th.*

*OGĘSZCZONY, a, e, gęsto otoczoy, dicht umgeben. Ozdobną Litwy i Rusi gwardyą ogęszczony (*stipatus*) Kazimierz do Krakowa przyjeżdża. *Krom.* 574.

OGIĄĆ *f.* ognie *act. jedntl.*, Oginać *niedok.*; *Boh.* ohnauti, ohybati; *Vind.* ogibat, opogniti, nagibati, nageniti, okulnageniti, okulnagniti, (sgenit, ogibatise = strzedz się); *Ross.* обогнуть, обгибать; (*Slov.* ohibatelka, ohibnost *declinatio*); w koło pogiąć; umbeugen, herumbeugen.

OGIEŃ, *G.* ognia, *m.*; (*Boh.* oheň, žež, (cf. żegać); *Slov.* oheň; *Sorab.* 1. wôhen, (wuhen komin); *Sorab.* 2. wogen, hogen; *Carn.* ogn; (cf. ogl = wągl); *Vind.* ogen, ogain, oginj, ogenj; *Croat.* ogëny; *Rag.* ogagn, vattra; *Bosn.* ogagn, vatra, prosvit; *Dal. et. Slav.* vatra; *Ross.* огонь; *Eccl.* огнь; *Sanscr.* akni, aghni; *Herb.* אש; *Lat.* ignis; *Angl.* oven; *Dan.* ovne; *Svec.* vgn, ogn; *Hung.* egés; cf. *Graec.* ἄνω *accendo*; cf. giąć, cf. ogniwo); jeden z mniemanych czterech żywiołów, das Feuer. Ogień się we wszystkich rzeczach stworzonych najduje, a nikt go nie widzi. *Sk. Kaz.* 522. W Litwie i na Polesiu ogień zowią bogaczem, od słowa bóg. *Chmiel.* 1, 26. (*ob.* Bóg). Na ofiarę bogom ogień ustawiczny z dębiny palili. *Stryjk.* 141. Nie bierzcie prędko ognia żarzystego w tę kadzielnicę. *Past. Fid.* 284. Nocni stróże krzyczą: ostrożnie z ogniem. *Mon.* 68, 208. Ognia krzesać, *ob.* Krzesać. Nie maże się ogień od czarnych drzew, które pali. *Sk. Kaz.* 300. Gaśnie ogień, gdy nie ma czym wesprzeć swej pożogi. *Bard. Luk.* 43. Górnolotny ogień. *Naz. Dz.* 1, 29. Nie potrzeba ognia do ognia przydawać. *Modrz. Baz.* 37. (cf. oleju do ognia przylać). Ogniem ognia nie zagasisz, wodą raczej. *Birk. Zyg.* 55. Czemu w wodzie ognia szukasz? *Obr.* 29. (cf. w sitowiu sęku). Ostrożnie z ogniem życzę koło siarki. *Pot. Syl.* 125. Z ogniem nie igraj, (cf. nie budź licha). Mieczem i ogniem pustoszyć. *Warg. Wal.* 243. Ogień i miecz częstokroć za lekarstwo stawa. *Bardz. Trag.* 217. (cf. gorzko, ale zdrowo). Ogień buduje. *Cn. Ad.* 775. Jak na ogień tam bieżą, (cf. na gwałt). Jak ognia się go chroni, (cf. jak węża). — Po ogień przyszedł = przyszedłszy odszedł, nie zagrzawszy miejsca. *Rys. Ad.* 1. *Cn. Ad.* 896. Dobrze o jednym ogniu dwie pieczenie upiec. *Ossol. Str.* 3. (cf. jednym bankietem dwoje wesela odprawić, jednym kłopotem dwa odbyć). *Prov. Slov.* Uš ge železo w ohni; *jacta est alea.* Ani ohňa ně má, aňi mesta; zgoła ubogi. Chrbtom ge k ohnu, a bruchom k stolu; *est fortunatus.* Oheň sa rozmáhá, powesť sa roznáša; ogień się rozdyma, powieść się roznasza; cf. *fama malum, quo non velocius ullum.* Oheň dawno uhaseni krisiš; ogień dawno ugaszony skrzeszasz, rzecz zapomnioną odnawiasz. Na ohni bi ne zhorel; *bipedum nequissimus.* — Ognia dawać = strzelać, *Vind.* ognjati, ognjuvati, strielati; Feuer geben, feuern. W ten czas ognia dadzą owe posłane regimenta ze skrzydła. *Jabł. Buk. K* 3 *b.* Regiment porwał się na swych officerów, i dał do nich ognia. *Pam.* 83, 445. Gdy kapitulacyi nie przyjęto, rozpoczął się z obu stron ogień. *N. Pam.* 22, 126. (strzelanie). — *Aliter:* Tygle te były tak twarde, że o stal bite, ognia dawały. *Torz. Szk.* 85. (iskry sypały). — *Aliter:* Już cała Litwa w ogniu, gdzie Sapiehowie z Ogińskiemi walczą. *Pam.* 83, 2, 250, w wojnie, w rozruchach; (cf. *Vind.* ogenj brushi = zatargi będą). Ogień Grecki, das Griechische Feuer. Ognia Greckiego Grecy najpierwej zażyli, własnością jego jest, gorzeć w morzu, i przez wodę wzbudzać płomienie. *Ustrz. Kruc.* 3, 184. *Papr. W.* 1, 241. — Ogień ucieszny. *Archel.* 3, 51 = ognie krotofilne = Feuerwerk, Luftfeuer; *Boh.* ohnostrog; *Ross.* потѣшный огонь. Krotofilne ognie, ochotne ognie, fajerwerki zrobione kunsztownie z różnych przypraw, wyrażające postacie różnych rzeczy. *Jak. Art.* 3, 298. Tryumfy, ognie, strzelania, procesye. *Biel.* 475. Ognie puszkarskie. *Gorn. Dw.* 8. Z ganku się pięknym tym ogniom przypatrywała. *Niemc. Król.* 3, 75. — Ogień nocny nad ziemią, osobliwie nad trzęsawicami, łąkami i cmentarzami w nocy przechodzący się, są exhalacye tłuste i siarczyste, fermentacyą zapalone. *Wyrw. Geogr.* 36. *Ignes fatui*, ognie niestałe. *Zab.* 10, 157. Irrlichter; *Boh.* swětlice, bludička; (*Vind.* fliep ognj). — *Figur.* Ogień miłości, ogień gniewu; Feuer der Liebe, Hitze des Aergers. Nad wszystkie ognie i wszystkie żywioła, Miłości! ogniu szlachetniejszy zgoła. *Zab.* 16, 335. Żartym sobie z ich ogniów czyniła. *Past. Fid.* 34. Skoro się

tylko pokażesz, ognie na pana mego występują. *Teat.* 35, *b*, 101. rumieńce; (cf. raki piéc). Drżę cała, ognie na mnie biją. *Teat.* 56. *c*, 77. (cf. siły na mnie biją.) Nagle po tych słowach, gdyby go ogniem posypano, twarz się wzdela, z nozdrza się kurzy, z popędliwości pryska śliną, i wrzeszczy. *Przestr.* 39. Nie chcę się na pierwszy narazić ogień; poczekam aż burzliwa minie popędliwość. *Teat.* 1. *b*, 108. *Slov.* Skoro oheň lapa; *pronus ad iram.* Ognia do ognia przydaje, kto młodemu wino daje. *Cn. Ad.* 776. — §. *Medic.* Piekielny ogień, gangrena, największe zaognienie się jakiej części ciała, a oraz początek psucia się, zgnilizny i obumierania przepalającej się części. *Perz. Cyr.* 1, 117. Ś. Antoniego niemoc; das heilige Feuer, die Gangrene. *Krup.* 5, 350. Ognik. *Kulig. Her.* 188. (*Carn.* perézhogn; *Bosn.* posgjariça, risipila, resibula nemocch). Rozjątrzywszy dłubaniem miazdrę, wdać się ogień może. *Mon.* 70, 69. zaognienie, Entzündung. (*Eccl.* огница, огневица, горячка, огневая болѣзнь; *Bosn.* oghniça = gorączka; *ob.* ogniowa niemoc). OGIENIEK, ńka, *m.*, *demin.*, *Croat.* ognyecz; *Ross.* огонекъ; ein kleines Feuer, *igniculus.* *Macz. Włod.* *Cn. Th.*; cf. ognik; *Boh.* Ohněn Wulkan. OGIENNY, a, e, ogniowy; *Croat.* ognyen, ognyeni; *Ross.* огненный; Feuer =. Bez ciepłoty ogiennej nic się nie rodzi. *Sk. Kaz.* 522.

Pochodz. *ognik*, *ogniczek*, *ognisty*, *ogniowy*, *ogniogóry*, *ogniokrusz*, *ogniomierz*, *ogniomietny*, *ogniobronny*, *ogniomożny*, *ogniomiot*, *ogniorody*, *ogniowładzca*, *ogniowładny*, *ogniopióra*, *ognisko*, *ogniwaczek*, (*ogniwo*); *zaognić*, *zaognienie*.

OGIER, a, *m.*, OGIEREK, rka, *m.*, *demin.* z *Tur.* [ajghyr. *Men.* 474 — 2], ogür. *Czart. Mscr.*; (cf. *Hung.* ökör *taurus*; *Boh.* oř wierzchowy koń); *Sorab.* 2. hengest; *Boh.* hynšt, hřebec, hřebeček, (cf. źrzebię); *Slov.* wagčák, hynšt; *Carn.* shębz, pâstûk; *Vind.* pastuh, poskakozhen konj, rainishar, zielak; *Croat.* paztuh, pasztúh; *Bosn.* pastuh; *Dal.* passtuh; *Rag.* pazdùh; *Slav.* hanjgir, hangir hat; *Ross.* жеребецъ, жеребчикъ, жеребя, припускной жеребецъ; *Eccl.* жрьбьць, жеребецъ, некладеный конь; stadnik, koń, der Hengst. Ogier, czyli koń cały, trwalszy na prace i trudy; wałaszony słabszy, ale powolniejszy. *Zool.* 377. Adam Miciński w dziele o świerzopach i °ograch, mówi obszernie o klaczach i o ogierach, które ogrami nazywa. *Czack. Pr.* 2, 240. Podnosząc nogę pan °Ogierowicz z całej siły wilka grzmotnie. *Zab.* 13, 277. *Tręb.*, źrzebiec. Ogierek roczny z przystrzyżoną grzywą *Ross.* стригунъ, стригунецъ. OGIEROWY, a, e, od ogiera, Hengst=; *Ross.* жеребцовъ.

°OGŁABIAĆ, *ob.* Ogłobić.

OGLĄDAĆ, OGLĄDYWAĆ, *ob.* Obejrzeć. °OGLĄDAŁY, a, e, postać jaką mający, kształtowany; geformt, eine Gestalt habend. Podług Kartezyusza Bóg z niczego stworzył bryłę jakąś nieoglądałą (niekształtną, nieforemną), którą na równe cząstki różnego kształtu podzielił. *Rog. Doś.* 1, 14. *et* 3, 85.

OGŁADZAĆ, *ob.* Ogłodzić.

OGŁADZIĆ *cz. dok.*, Ogładzać *niedok.*, w koło pogładzić, beglätten, *pr. et fig.*; *Vind.* obglajati, obgladiti (= oheblować); *Rag.* ogladiti *polire*; *Croat.* oglagyujem; *Bosn.* ogladiti, oplagnati, odillati, izdillati; *Ross.* огладить, оглаживать; *Eccl.* оглаждати, оглаждаю. Złe obyczaje w cnotę ogładzone mijaj. *Eraz. Ob. a.*

OGŁASKAĆ, *f.* ogłaska *act. dok.*, Ogłaskiwać *frequ.*; ugłaskać, unosić zwierza dzikiego, ptaka, rochmanić, *pr. et trans.*, człowieka okrocić, udobruchać; (*Rag.* oblaksejatti *mitigare*); zähmen, zahm machen; (*Slov.* okrocugi; *Sorab.* 1. zkludzam; *Vind.* pervaditi, perluditi, perdomazhit; *Croat.* pitomim). Tak jako ogłaskane w klatce wiek spokojny żyją zwierze, surowość dawną porzuciły. *Bardz. Luk.* 58. Żyją na pustyniach między lwami i tygrysami, których ogłaskiwają. *Kłok. Turk.* 180. Ogłaskany, łaskawy, rochmany, *Sorab.* 1. zkludně; *Croat.* pitom; *Eccl. et Ross.* ръучнъ, недикый. Postrzelił jelenia ogłaskanego. *Olw. Ow.* 394. Ogłaskać się dać = okrocieć. *Cn. Th.* OGŁASKACZ; *ob.* Obkróciciel; *Croat.* pitomitel.

OGŁASZAĆ, *ob.* Ogłosić.

°OGLĘDNĄĆ, °OGLĘDOWAĆ, *ob.* Obejrzeć, oglądać. OGLĘDNY, a, e, od oglądania, do oglądania, oglądający, mogący być oglądanym; Beschau =, Besichtigungs =, zu beschauen, besehbar, besehlich; (*Vind.* ogledu, nagledliu = widoczny, naoczny; *Ross.* осмотрическій, розмотрическій wizytatorski). — §. Oględny, (cf. *Boh.* ohled wzgląd) oglądający się, wzgląd mający, względny; Rücksicht nehmend. Na grób nieoględny stawisz domy, *sepulcri immemor. Hor.* 1, 301. *Nar.* OGLĘDNOŚĆ, ści, *ż.*, obaczność, opatrzność, przezorność, względność; *Vind.* osirrallost; *Eccl.* обмодение, осторожность, опасность, Umsicht, Vorsicht, Rücksicht. OGLĘDNE, ego, *n.*, za oględziny zapłata; Besichtigungsgeld, Schaugeld. Widzowego, oględnego, więcej nic ma być brano, tylko według tego opisu. *Stat. Lit.* 133. OGLĘDY, OGLĘDZINY *plur.*, oglądanie; die Besichtigung, das Besehen; *Boh.* ohljdka, wjdka, (wýchoz komisya do oglądania *ad fundum*); *Sorab.* 2. hogléd; *Sorab.* 1. paladani; *Carn.* oggléd, (oggledàlu = zwierciadło); *Vind.* ogled, (2. okolica; *Bosn.* ogled, izgled od koje trrigovine *exemplum*, ogledalo = zwierciadło); *Ross.* оглядка, осмотръ, досмотръ, засмотръ, смотръ, смотрѣніе, свидѣтельствованіе. Wyprowadzenie wizyi czyli oględzin ciała ludzi zabitych. *Perz. Cyr.* 3, 1 *et* 5. Następujące oględziny wyprowadziliśmy. *ib.* 9. W oględziny jechać = dla obaczenia. *Dudz.* 66. Oktawiusz na oględy szyku, w łódce się od swych oddalił. *Chrośc. Fars.* 493. *Rej. Wiz.* 97. Nie idą do kościoła, tylko na rozmowy albo na oględy. *Alb. z Woj.* 22. *W. Post. W.* 392. *W. Post. Mn.* 324. t. j. żeby co widzieli, zur Schau. Oględy, oględziny, nawiedziny, odwidki, naglądanie do kogo, wizyta, der Besuch. Siedząc doma, nie chodząc w oględy, Możesz zwiedzić wszystkie kąty wszędy. *Biel. Św. pr.* Wszedłszy bez wiadomości rodziców w oględy do Sychem, panieństwa pozbyła. *Dambr.* 53. Zaprowadził go na oględziny do swéj oblubienicy. *Mon.* 70, 655. OGLĘDZINNY, a, e, oględny, do oględzin należący; Besichtigungs =, Visiten =. Oględzinny podarek. *Cn. Th.* 616; cf. oględne. OGLĘDOWNIK a, *m.*,

przepatrownik, wywiadownik, *speculator*. *Mącz*. der Beschauer, Besichtiger, *Boh*. auhlessj; *Vind*. ogledauz, ogleduvauz; *Ross*. осмотрщикъ, досмотрщикъ.

*OGŁOBIĆ, *f*. ogłobi *act. dok*., *Ogłabiać *niedok*., *zgłabiać wespołek, w koło obtykać, *circumpangere*. *Mącz*., rings um voll stopfen. *Circumpactus*, ogłobiony, w około obity, zgłobiony. *Mącz*. (*Croat*. oglablyem *circumrodo*; *Rag*. oglobitti *proscribere*, *mulctare bonis*; globa *proscriptio*).

OGŁODAĆ, *f*. ogłoda *act. dok*., Ogłodawać *frequ*., oszemłać co, ogryźć; bebeißen, benagen; *Boh*. ohladati; *Croat*. ogglôdam; *Vind*. oglodati, oglajati, obglodati, okuglodati; (*Croat*. oglablyem, ogrizavam, cf. *Lat*. glubeo); *Ross*. оглодать, объѣсть; *Eccl*. оглодую, объядаю; (*Ross*. оглодышь niedojadki; *Rag*. oghlobine *perrosa*). Ogłodane jego niedojadki. *Pot. Pocz*. 647. *Ambedo*, ogryzam, ogłodawam, objadam. *Mącz*. Grodzą ogłodał i popsował leśny zwierz. *Kanc*. *Cd*. 176. Gdzie dziś wasz kościoł stoi, tam pies kości ogłodze. *Pot. Zac*. 61. Ogłodany, oszemłany, ogrzyziony. *Cn. Th*. — *Transl*. Żelazo, jeżeli się nim co robi, ogłodze się, a jeżeli prożno leży, rdza je kazi. *Budn. Apopht*. 119. t. j. oszemła się, otrze się, szczerbatym się staje; es wird schartig. OGŁODACZ, a, *m*.; *Vind*. oglodauz; der Bebeißer. OGŁODNIEĆ, *f*. ogłodnieje *neutr. dok*., głód cierpieć, o głód przyjść; *Bosn*. ogladniti; Hunger leiden. Ogłodniałym chléb dawa. *Ryb. Ps*. 289. OGŁODZIĆ, *f*. ogłodzi *act. dok*., Ogładzać *niedok*; a) głodu nabawić, o głód przyprawić; einen hungern machen, Hunger veranlassen; *Rag*. oglâditi; uzglâditi; *Croat*. ogladújem; *Ross*. голодить, оголодить. Rolnictwo żywi; inne sztuki ogładzają. *Przestr*. 153. Ruszył się król z Newla, bo się też tam był ogłodził. *Biel*. 716. Ogłodzenie = głód, Hungersnoth. W czasie drożyzny i ogłodzenia, kazał wyprzedawać zboża swoje uboższym. *Xiądz*. 132. — b) *Fig*. Rzekłbyś pod grubym niebem iż się rodził Beotów, tak się w rozsądek ogłodził. *Nag. Fil*. 215. t. j. tak prożny rozsądku, so leer am Verstande.

OGŁOS, u, *m*.; (cf. *Boh*. ohlas; *Croat*. oglasz *echo*, odgłos; *Ross*. огласка = osława); ogłaszanie, ogłoszenie, obwieszczenie; die Verkündigung, Bekanntmachung. Ogłosu siła, rzeczy mało. *Fredr. Ad*. 28. viel Geschrey, wenig Wolle. Ledwie żyję na ten ogłos, gdy mię wzmianką przerazi Hektorowe imię. *Chrośc. Ow*. 3. Spisek pod ogłosem przywrócenia dawnéj wolności, rozpostarty. *Konst*. 2, 171. OGŁOSIĆ, *f*. ogłosi *act. dok*., Ogłaszać *niedok*.; *Boh*. ohlasyti, ohlašowati, prohlasyti; *Sorab*. 1. wozyawnofczam, wozyewam, pžipowedam, bez lud wuwowam; *Vind*. oglasit, oglasuvati, reglasiti, oklizat; *Croat*. oglasziti, oglaszújem, prezavam; *Bosn*. oglasiti, proglasiti, razglâsiti, occitovati; *Rag*. proglâsiti, lijciti; *Ross*. провогласить, провозглашать, повѣстить, повѣщать, обнародовать, обнародывать; (*Eccl*. огласити, оглашати uczyć, zapowiedzieć, wypowiedzieć); *Eccl*. народствовати; obwieszczać, opowiadać, publikować; verkündigen, öffentlich bekannt machen, ausrufen. Bóg ociec rozsławił syna, i ogłosił, że jest Bogiem prawdziwym. *Salin*. 2, 571. Zgodę generalną ogłosić. *Teat*. 3. *d*. 91. Ogłoszony, *Croat*. izglassen; *Hung*. gyalâzatos. (*Eccl*. оглашенный katechumen). Konsulami ogłoszeni są Tulliusz i Antoniusz. *Pilch. Sall*. 47. Twoja chwała będzie Słynąć na wieki, ogłoszona wszędzie. *Tward. Wł*. 137. Ogłosić się *passiv*., *Eccl*. оглашатися; *Ross*. состояться. Ogłoszenie, die Kundmachung; (*Boh. et Slov*. ohláška = zapowiedź); *Boh*. prohlaška, ohlaška; *Eccl*. оглашеніе = (2. katechizmowanie, 3. zapowiedź); *Ross*. обнародованіе. — §. *Transitive*: Ogłosić, n. p. Brzegi zielone ogłaszał skargami; *querelis implerat*. *Żebr. Ow*. 38. głośnemi uczynił; mit Klagetönen anfüllen, widerhallen lassen. OGŁOSICIEL, a, *m*., (cf. *Eccl*. огласитель katecheta); ogłaszający, opowiadacz, der Verkündiger; *Bosn*. occitnik; *Croat*. prezòvich; *Ross*. бирючъ. Homer zapewne nie był pierwszym ogłosicielem wojny Trojańskiéj. *Gol. Wym*. 448. OGŁOSICIELKA, i, *ż*., die Verkündigerinn; (cf. *Croat*. oglasznicza liszt novine donassajuchi; *Rag*. oglasniza = gazeta).

"OGŁOŚNY; a, e, *sonorus*, głośny, głos wydający, ogłaszający; sonorisch, tönend; *Croat*. oglaszni; *Ross*. огласительный. Była królewska wieża z ogłośnemi mury, Gdzie był, jak o tym sława, złotą lutnią złożył Syn Latony, ztąd jéj dźwięk w kamień się był wdrożył. *Żebr. Ow*. 188. *vocalibus addita muris*.

OGŁÓW, OGŁOWIA, i, *ż*., OGŁÓWKA, i, *ż*., *demin*., gatunek uzdy na całą głowę zwierzęcia, eine Art Halfter; *Boh*. ohlaw, wohlaw; *Sorab*. 1. hwowoyicza; *Vind*. oglau, oglaunik; (*Carn*. ogglavje = kapa); *Croat*. oglavnik, ular; *Dal*. oglav, oglavje; (*Carn*. oglav = przyszwa); *Slav*. ular; *Rag*. oglav, oghláv, oglavje; *Bosn*. oglav, julár; *Eccl*. наузднникъ, бръзда. Ogłów albo uzdzienica ma być źrebcowi na głowę wdziana. *Cresc*. 519. Ku rychlejszemu ogłaskaniu płochego konia, trzeba iżby wiązan był dwiema mocnemi uzdzienicami albo ogłowiami rzemiennemi. *ib*. 518. Bicz koniowi, ogłów osłowi, a rózga na grzbiecie niemądrych. 1 *Leop. Prov*. 26, 3. *W. ib*. Ogłowią a uzdą czeluść ich zewrzyj. 3 *Lop. Ps*. 31, 9. (w munsztuku a w wędzidle. 1 *Leop*.). Wsiadał na osła jak najchudszego, ogłówki miasto uzdy używał. *Sk. Żyw*. 1, 162. Ogłówkę włożyć, *Vind*. oglaviti, navusdati, (*ob*. Ouzdać); *Rag*. oglâviti; *Bosn*. uoglaviti, staviti oglav, zaoglaviti, (oglavnik *cesticillus*); *Croat*. zaoglavlyújem, oglavim, oglavnichim; *oppos*. odoglavnichujem *capistro solvo*; *Vind*. resoglaviti, odvusdati.

OGŁUCH, u, *m*., ogłuszenie, die Betäubung. Każda ogłuszona padłszy w polu leży, Aż się potym z ogłuchu drżące ocucą. *Przyb. Ab*. 190. OGŁUCHNĄĆ, ogłuchł, *f*. ogłuchnie *neutr. dok*.; *Boh*. obluchnauti; *Bosn. et Rag*. ogluhnuti; *Croat*. ogluhujem, oglussujem, ogluhelszem; *Sorab*. 1. wohuchnu; *Ross*. глохнуть, оглохнуть, *ob*. Olchnąć, olknąć, oklnąć.

OGŁUPIEĆ, *f*. ogłupieje *neutr. dok*., głupim się stać, odurnieć, cf. oszaleć, zwaryować; dumm werden. On ogłupiał widzę. *Teat*. 28, 71. Ogłupieje z miłości. *Teat*. 35. *b*, 55. Czyście ogłupieli, czy sowiźrzałów rolą gracie? *Teat*. 17. *b*, 52. On jak jest w miłości zapamiętały, Tak w przyjaźni ogłupiały. *Jak. Baj*. 74.

OGŁUSZYĆ, *f*. ogłuszy *act. dok*., Ogłuszać *niedok*.; *Boh*.

ohlušiti, ohromiti, ohromowati; *Vind.* oglufhiti; *Rag.* oglúsciti; (*Bosn.* ogluscitse *negligere*); *Croat.* oglussujem; *Ross.* оглушить, оглушать; słuchu na czas pozbawić, einen betäuben. Gromy, dżdże, wiatry społem się mieszały Z ludzkiemi głosy, i świat ogłuszały. *P. Kchan. Jer.* 196. Był między niemi człowiek od czarta ogłuszony i oniemiony. *Rej. Post. M m* 2. OGŁUSZEĆ, *neutr.*; *Ross.* перглохнуть - okłnąć; betäubt werden, taub werden. Ogłuszona padła. *Przyb. Ab.* 190. *Teat.* 20, 107. Ogłuszenie, *Vind.* oglufhenje, gluhoba; die Betäubung.

*OGNAĆ, *ob.* Oganiać.

OGNIK, a, *m.*, 1) ogieniek; *Boh. et. Slov.* ohníček; *Sorab.* 1. woheneżk; *Croat.* ognyècz; *Bosn.* oghnic; *Ross.* огонекъ; *Eccl.* огникъ; ein kleines Feuer. Ogniki po nocnych cieniach. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F* 2 *b.* Fałszywe ogniki biorą za żywe światło. *Jabł. Tel.* 55. (*Vind.* ognenik, ognieni kamen *silex*). 2) Ognik, ogień ś. Antoniego, choroba. *Krup.* 5. 452. *et* 550. (das Antonsfeuer, cf. piekielny ogień). Ziele to wszelkie liszaje i ogniki spędza i goi. *Spicz.* 103. *ib.* 234. — 3) Ognik, OGNICZEK, czka, *m.*, 1) *Lucanus*, rodzaj chrząszczów. *Kluk. Zw.* 4. 25; *Vind.* kresnijza, kresni kokiz; der Feuerwum. — 2) Ropucha ogniczek; *rana rubeta*, bladożółtawa, wydaje głos, jakoby na rogu trąbiono. *Kluk. Zw.* 3, 65; die Feuerkröte. — 3) Ognik, ziele, *ob.* Świetliczka.

OGNIĆ *nijak. dok.*, w koło pognić; befaulen, rund um faulen; *Vind.* ogniti; (*Croat.* ognyenim *ignio*); *Ross.* обгнить, обгниваю; *Eccl.* огниваю. Tym sposobem łożysko samo ognije, a potym tak ogniwszy odpłynie. *Spicz.* 179. Ogniły, w koło pogniły; abgefault, durchgefault. Dziąsła z mięsa ogniłe, jak chędożyć. *Syr.* 419. — *Transl.* Ludzie nieczyści, ognili i obumarli w cielesnościach. *Haur. Sk.* 106.

OGNIEŚĆ, *f.* ogniecie *cz. dok.*, Ogniatać *niedok.*, w koło pognieść; umfneten, umdrücken, rund um bedrücken; *Eccl.* огнѣтаю.

*OGNIOBOJNY, a, e, — ie *adverb.*, bojący się ognia; *Vind.* ognjobojezh, feuerscheu. OGNIOBRONNY, a, e, niedopuszczający ognia, feuerwehrend. Rzeczy, które chymiści nazywają ogniobronnemi, *refractaires*, sądzą oni być niestopnistemi. *Stas. Buf.* 16. *OGNIODAJNY, a, e, ogień dający, feuergebend. *Chodk. Kost.* 65. *OGNIODRZEWNY n. p. kwas, *pyrolignite*, brandicht holzsäuricht. *Mier. Mskr.* OGNIOGORY, a, e, ogniem gorejący, feuerbrennend. Patrz, jak Bóg z nieba ogniogore groty na ziemię miece. *Petr. Hor. F* 3 *b.*, pioruny. *Dudz.* 19. *OGNIOGUMNY n. p. kwas, *acide pyromuqueux*, brandicht schleimsäuricht. *Mier. Mskr.* OGNIOKRUSZ, u, *m.*, ten gatunek żelaza, który się zimny bić daje, rozpalony zaś kruchy jest, nazwijmy ogniokrusz. *Kluk. Kop* 2, 211; rothbrüchiges Eisen. OGNIOKSZTAŁTY, a, e, kształt ognia mający, feuergestaltet; *Ross.* огневидный, огнезрачный; *Eccl* огнеявленный, огнеобразный, огнеподобный OGNIOMIERZ, a, *m.*, *pyrometrum.* *Hub. Wst.* 362; der Feuermesser. OGNIOMIETNE n. p. woły. *Petr. Hor.* 2, *N* 3; *not.* »które ogniem z gęby miecą« feuerathmend, feuerspeyend; ogniem tchnące. *Dudz.* 19, *ob.* Iskrodmy, *ignivomus*; *Eccl.* огнемстьнъ; *Ross.* огнедушущій, огнедыхательный; (*Eccl.* огнемстьница machina do rzucania ognia na nieprzyjaciela). OGNIOMOŻNY n. p. Wulkan. *A. Kchan.* 233. ogniowładny; feuergewaltig, feuerherrschend, *ignipotens* OGNIONOGI, a, ie, *ignipes.* *Tr. Croat.* ognyenonog; feuerfüßig. OGNIONOŚNY, OGNIONOSZY, a, e, *ignifer*, feuertragend. Ognionośne czarne chmury. *Zab.* 15, 331. *Nagl.* Ognionoszy wóz słoneczny. *Otw. Ow.* 55; *Croat.* ognyonoszecz; *Eccl.* огненосьнъ. OGNIOPALENIE, ia, *n.*, *Chym.* *ignitio.* *Kruml.* 512, die Feuerung. **OGNIOPARE n. p. woły strzegły złotego runa. *Otw. Ow.* 255. *et* 256. *ignivomi*, dychające ogniem; *ob.* Ogniomietne, iskrodme. **OGNIOPŁYNNY, a, e, płynący ogniem, feuerfließend; *Croat.* ogniotechni *ignifluus.* OGNIORODY, a, e, ogień wydający, *ignigenus*, feuererzeugend. Kruszce ogniorode, Gdy na nie sztuczna chymik wleje wodę, Zaraz się burzą, a płomień obfity Wnet wyda, że w nich był ogień ukryty. *Nar. Dz.* 1, 181. *Otw. Ow.* 137. *Subst.* OGNIORÓD, u, *m.*, *Żebr. Ow.* 78. *OGNIOROJNY, a, e, *ib.* 27, *immitans flammam.* OGNIOSKŁADNY, a, e, n. p. Ruda żelazna ognioskładna, *pirocite.* *N. Pam.* 22, 57. OGNIOSTRZELNY, a, e; *Ross.* огнестрѣльный; feuerschießend. OGNIOWINNIKOWY n. p. kwas, *pyrotartareux*; brandichtweinsteinsäuricht. *Mier. Mskr.* *OGNIOWISTY, a, e, ogniokształty, do ognia podobny; feuerartig. Ty Boże stwarzasz anioły twoje duchy, a sługi twoje płomieniem ogniowistym. *Gil. Post.* 291 *b.* OGNIOWŁADZCA n. p. Wulkan. *A. Kchan.* 226. ogniowładny, ogniomożny; *ignipotens*; der Feuerbeherrscher. OGNIOWY, a, e, do ognia służący, ogienny; Feuer; *Boh.* ohňowy; *Sorab.* 1. wohnowé. Porządki ogniowe. *Ostr. Pr. Kr.* 1, 182. Na gwałt ogniowy bić w dzwony był zwyczaj. *Tward. Wł.* 20. Ogniowy wróżek *Eccl.* огневолшебникъ. Ogniowe wieszczbiarstwo *Eccl.* огневолшебство. Duch ś. przybył w ogniowych dziwnych kształtciech językowych. *Groch. W.* 82; *językoogniokształty; *Eccl.* языкоогнеобразный, *linguigniformis.* Złoto ogniową mocą w ogniową barwę bywa obracane. *Urzęd.* 396. Barwa płomienisto ogniowa. *Syr.* 336. Ogniowy kolor *Slav.* ognjena boja. Lis ogniowéj sierci *Ross.* огнянка, огневка. Nad Donem miewają choroby jakieś, które my gorączkami i łożnicami zowiemy; a oni to zowią ogniową, bo człek w tej chorobie jak ogień gore. *Gwagn.* 477. Gorące gorączki w ustawicznych trzeciaczkach zowiemy ogniowemi. *Sienn.* 40. *Spicz.* 23. Gorączka ustawiczna, łożna niemoc, którą też zowią ogniową. *Spicz.* 203. *ib.* 236; hitzige Fieber, *ob.* Ogień, *ob.* Maligna. *OGNIOŻWAWY n. p. piorun. *Bardz. Luk.* 120, cf. strzelisty. *OGNIOŻYWA n. p. salamandra. *Bielaw. Myśl. A* 4 *b.*; *Boh.* ohnižjl, ohniživ, ohniwal, ohniwač, ohniwaček, ohniwarek *salamandra*; *Vind. et Croat.* mazhárad; *Slov.* ohnižil *pyrausta.* OGNIPIÓRO, a, *n.*, słodki strup na głowie dziecinnej. *Włod.*, eine Art Grind, Honiggeschwulst. *Cn. Th.* Obsypanie świerzbowate mokre, lub suche, lub łupieżowate, gdy twarz opanuje, nazywa się ogniopiórem. *Perz. Lek.* 141, (cf. parch). OGNIŚCIE, *ob.* Ognisty. OGNISKO, a, *n.*; *Boh. et Slov.* ohniště, *demin.* ohništko, nistég, (krb *focus cubicularis;* *Boh. et Slov.* ohništko, ohništátko fejerka); *Sorab.* 1. wohnižčžo; *Carn.* ognishe; *Slav.* ognjishte; *Rag.* oghgnisete; *Bosn.* oghgnisete, komin;

Vind. ognifhe, sid vkohinji, puefad, zhgalniza, pezh sa részuiranje; *Croat.* ognyische, komen; *Eccl.* огнище; *Ross.* очагъ, очажекъ, горнило, (шестокъ, шесточекъ ognisko piecowe; жаровникъ ognisko pieca chemicznego; огнищанинъ wolny sobie człowiek; огнищный тiунъ sędzia wolnych ludzi); 1 a) miejsce w kuchni, na którym się drewka palą. *N. Pam.* 11, 211. der Feuerherd, der Herd. W sieni jest kuchnia i ognisko, gdzie się jeść gotuje. *Świtk. Bud.* 56. Jak ostygnie ognisko, w mieszku pocznie świtać, Żaden cię z twych przyjaciół nie zechce i witać. *Jag. Gr. B* 2. Kot jeszcze na ognisku. *Cn. Ad.* 359. (cf. daleko ztąd do owąd; nie rychło się spodziewaj). — b) *Meton.* Ognisko, pomieszkanie, dom; Wohnung, Herd. Zapędził się wpadający nieprzyjaciel aż po ognisko Romula, *foyer. Stas. Num.* 1, 144. — 2) *Transl. Optic.* Ognisko soczewki, *focus lentis*, w przeziernikach. *Hub. Wst.* 247. *N. Pam.* 19, 85. der Brennpunkt. Miejsce gdzie się promienie od skła sklepistego odbite, zbierają, ogniskiem zowią. *Krup.* 2, 315. *Kruml.* 20. Ogniska elipsy, dwa punkta na większéj osi elipsy, równo od śrzodka odległe. *Sniad. Jeog.* 16. — *Fig.* Żądza pochwał, szlachetnej zawiści ognisko, I przez jawne chwalebnych czynów widowisko Zapala serce. *Przyb. Luz.* 168. — *§. Ognisko *cum vituperio pro* ogień, *sed hoc significatu raro obvium. Cn. Th.* 1146; *Boh.* ohnisko wielki ogień. OGNISKOWY, a, e, do ogniska należący 1) Herds =. 2) Brennpunkts =; *Ross.* очажный. Ogniskowy dół (*Vind.* sherjauka, ognjiza). Odległość ogniska od śkiełka, odległością ogniskową *distantiam focalem* zowiemy. *Hub. Wst.* 254. OGNISTOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* ohniwost; rozpalenie, napełnienie ogniem, gorącość; die Feurigkeit. OGNISTY, a, e, — o, *adverb.*; *Boh.* ohniwy, (ohniwěti = *candescere*, rozpalić się); *Slov.* ohniwí, ohniwý; *Sorab.* 1. žehliwé; *Carn.* ognęn; *Vind.* ognjen, ognjast; *Croat.* ognyen, ognyeni; *Rag.* oghgnevit, oghgnenit, oghgnen; *Bosn.* oghgnen; *Ross.* огнистый, огненный, огнепальный, огнепалимый; *Eccl.* огнепальнъ; pełen ognia; feurig, Feuer =. Ogniste piłki. *Jak. Art.* 3, 306; Feuerbälle. *et* 2, 95. Ogniste kule. *ib.* 3, 306; *Slav.* vsjano zêrno; Feuerkugeln. *Biel. S. N.* 36. *Archel.* 3, 44. Ogniste garnce. *Archel.* 3, 44; Feuertöpfe. Ogniste baryły. *Jak. Art.* 2, 3; Feuerfässer, Feuertonnen. Ogniste kółka. *Archel.* 51. Rozmaite ogniste przyprawy do uciechy służące. *ib.* 49; Feuerpräparate. Postawił bóg przed rajem cherubina i ognisty miecz obojętny. 1 *Leop. Genes.* 3, 24. (płomienisty. 3 *Leop.*). Góry ogniste. *Hub. Wst.* 17. wulkany; Feuerberge, feuerspeyende Berge. Chmury ogniste. *Past. Fid.* 96. Broń ognista. *Sejm. Grodz.* 2, 19. t. j. strzelba, ein Feuergewehr. Potrzeba na obronę miasta dziesięć tysięcy ludu ognistego. *Weresz. Kijow.* 19, *ib.* 25. (ze strzelbą ognistą). — §. Ognisty, ogniście *adverb.*, zapalczywy; hitzig, feurig. Ognisty lew. *Fur. Uw. E* 4 *b.* Ojciec łagodny, miły, spokojny; syn zaś porywczy, ognisty, niedotkliwy. *Boh. Kom.* 5, 220. Ogniście ją kocham. *Teat.* 6. *c*, 32. (zapalenie). — Ognisty = gorliwy, gorący, n. p. Ognista modlitwa. *Birk. Dom.* 64. O zbawieniu dusz słowa żywe i ogniste czynił. *ib.* 85. (cf. strzelisty). Mąż ognistej wymowy, serca oziębłe rozpala. *ib.* 69. — §. Ogniste ziele, *arianis*, *herba ignei coloris*, *cujus contactu ligna oleo peruncta, accenduntur. Cn. Th.*, *Plin.* 24, 17. OGNIWACZ, a, *m.*, OGNIWACZEK, czka, *m.*; *Boh.* ohniwač, ohniwaček; feniks, wyczyniec. *Urs. Gr.* 186. der Phönix. Patrzą nań z zadziwieniem jak na ogniwacza, Co go bajka w naturze jedynym naznacza. *Przyb. Milt.* 150. *Ostror. Myśl. F.* — 1. OGNIWO, a, OGNIWKO, a, *n.*, *dem.*, (*Etym.* ogień); *Vind.* ognivo, ognilo, ognjilu; *Bosn.* oghgnilo, oghgnillo, kressalo; *Croat.* ognyilo, kreszalo; *Rag.* oghgnillo, ogagn, (2. ogagn = zamek u strzelby; *Slav.* ognijlo = stalka); *Slav.* chakmak; *Ross.* огнивица, (огниво, огнивко, огнивцо stalka), трутница; krzesiwo, stalka do krzesania; der Feuerstahl, das Feuerzeug. Uderzże jedno w ten krzemień ogniwem, hnetki ogień oglądasz. *Orzech. Qu.* 69. Miej w kalecie ogniwo; a na polu krzemień najdziesz. *Biel.* 202. — *Fig.* Godzienem, ażeby mię żywo, Za zbrodnie pożarło siarczyste ogniwo. *Kulig. Her.* 144. (piekło). — *§. Stalka do ostrzenia, der Wetzstahl. Nóż ostrzejszy, kiedy go ogniwkiem albo musadkiem pociągną. *Rej. Zw.* 112 *b.*

2. OGNIWO, OGNIWKO, a, *n.*, *dem.*, (*Etym.* giąć); łańcuchowy członek, kolce; das Glied einer Kette; *Vind.* klep, rink; *Carn.* klêp; *Rag.* biocjúh; *Bosn.* biocjvgh; *Croat.* biochuh; *Ross.* кольцо, колечко, звено, (cf. dzwono). Ogniwo do ogniwa wiązać, łańcuch będzie. *Min. Ryt.* 4, 212. Ogniwo ogniwa się dzierży w łańcuchu. *Gorn. Sen.* 241. — *Fig.* Człowiek jest pierwszym ogniwem łańcucha, któren natura upletła ze stworzeń. *Mik. Obs.* 30. Małżeńskie ogniwa. *Kras. Sat.* 72. t. j. związki; das Band der Ehe. Przyjaźń nas wzajemności ogniwem spaja. *Pilch. Sen. list.* 363. Przygody ciągną się z nami nieprzerwanem ogniwem, aż do grobowéj deski. *Mon.* 70, 806. (pasmem). Wąż kręci się w ogniwa i w przędziona rozmaite. *Weresz. Reg.* 115. (w dzwona, kręgi). — §. *Metonym.* Ogniwo = łańcuch, die Kette. Na złotym świetny krzyż ogniwie. *Miask. Ryt.* 130.

OGNOIĆ *cz. dok.*, gnojem obłożyć, w koło pognoić; bedüngen, mit Dünger belegen, bemisten; *Sorab.* 2. hobgnoisch; *Vind.* ognoyt, obgnojiti; *Bosn. et Rag.* oghnojiti; *Eccl.* огнояю.

OGÓŁ, u, *m.*, *§. 1. gołe miejsce, pustynia; ein kahler Ort. Ci którzy na *ogołach uciekali, a mieli się ku puszczy, przeciwko nim obrócili się. 1 *Leop. Jos.* 8, 20. — §. 2. *Transl.* Ogół, oguł, powszechność, generalność; die Allgemeinheit; *Boh.* aukol; *Sorab.* 1. wschichzrodmadnosćž. §. Ogółem, ogólnie, ogólno = generalnie, w powszechności; im Allgemeinen, überhaupt; *Boh.* aukolem, aubrnkem; *Sorab.* 1. wschichzrómadne; *Carn.* nasploh, povèrh, poverhkje, (cf. powierzchownie); *Vind.* zhresglaunu, skupzhnu, sevſema, skupnu, poverh, poverhnem; *Slav.* svega; *Croat.* poprek; *Ross.* вообще. Kto zmiarkuje, jak wiele chór ma głosów? jest tam głos cienki, gruby i śrzedni, są głosy niewiast i mężczyzn; dają się głosy wszystkich słyszeć ogólnie; lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. list.* 2, 378. Ogólnie znaczy *to samo co wiele, ale nie wszystko; a zatém prawo ogólne, może mieć wyjątki. *N. Pam.* 6, 318. Ogułem o wszystkich to

mówią. *Smalc.* 182. Wszyscy ludzie ogułem tu są rozumieni. *Salin.* 2, 202. Jaśniéj to będzie, gdy szczególnie te rzeczy uważymy, nie ogółem. *Petr. Pol.* 46. Nie po części, ale wszystko ogułem oswobodził. *Warg. Wal.* 50. Otoż jest ogólno Wszystko, co mi przed wami wyjawić jest wolno. *Przyb. Luz.* 325. Ogółem co kupić. *Tr.*, *ob.* Hurtem; (*Boh.* aukolnjk hurtownik). — §. ˚Odpowiedzieli mu na ogułach, gniewając się nań. 1 *Leop. Genes.* 34, 13. (na zdradzie 3. *Leop.*). OGOLEĆ, *f.* ogoleje *neutr. dok.*, gołym się stawać, kahl werden. Gdy owce mają parchy, skóra ogoleje. *Wolszt.* 110. OGOLIĆ, *f.* ogoli *act. dok.*, Ogalać *niedok.*; ˚§. 1. gołym czynić, ogołocić, obnażyć; *Boh.* oholiti, *Vind.* onagiti, ogoliti; *Rag.* ogolitti, ogolîveti, (ogûliti *decorticare*); *Croat.* ogulújem; *Bosn.* oguliti, ogolitti; *Ross.* оголить, оголять, заголить, заголять; entblößen, kahl machen. Witołd Dowmanta ze wszystkich dzierżaw wyzuł i ogolił. *Stryjk.* 307. Wszystek owoc mu ogolił, przecię drzewa nie poraził. *W. Post. W.* 3, 512. Zbije cię, zniszczy kiedy chce, dobra twe ogoli. *Paszk. Dz.* 50. Z swobod swych ogolon. *ib.* 117. *Smotr. Lam.* 184. — §. 2. Ogolić brzytwą; rasiren, mit dem Scheermesser abscheeren; *Vind.* obriti; *Slav.* obriati, obricsiti, (cf. brzytwa); *Bosn.* obriciti, obritti; *Rag.* obriàti, obricìvati; *Dal.* obriati, obrichivati, brichim; *Croat.* obríam; *Ross.* обрить, обривать; *Eccl.* обриваю, обросняю. Ogoli brzytwą głowy i włosy ich i brody. *Budn. Jes.* 7, 20. Czasu żałoby bród nie ogalajcie. *Radz. Levit.* 19, 27. Broda ogolona. *Sk. Dz.* 908. Ogolone głowy. *Teat.* 23. *d*, 30. (waryaty). Ogolony wiła. *Rej. Wiz.* 66 *b.* — *Fig.* Nie jednego z paniczów tak ogolił, że im worek do tych czas nie obrośnie. *Boh. Kom.* 3, 235. cf. skubnąć, musnąć kogo po kalecie, podskubnąć, oszwabić, wyikrzyć. OGOLICIEL, a, *m.*, który ogoli; der Entblößer, Kahlmacher; *Bosn.* ogulitegl *depeculator*; *Croat.* ogulitel *excoriator.* OGÓLNOŚĆ, ści, *ż.*, powszechność; die Allgemeinheit, Gesammtheit. Posłowie ogólność narodu oznaczają. *Gaz. Nar.* 2, 132. W ogólności, *oppos.* w szczególności. OGÓLNY, a, e, — ie, *adverb.*, ogół obejmujący, powszechny, generalny; allgemein; *Sorab.* 1. wschichzrómadniczki, czelewschón, czéle wscha, czéle wsche; *Carn.* useskupne; *Ross.* всеобщій, (cf. obec). Wyobrażenia stają się ogólnemi, gdy od nich odłączamy wszystko, co je przywiązuje do pewnego szczególnego jestestwa. *Cyank. Log.* 92. *Kpcz. Gr.* 3, 3 *p et* 1. *p.* 6. *Śniad. Alg.* 1, 173. Czynię Wc Panu raport ogólny; szczególniejszą relacyą zachowując sobie do ustnéj rozmowy. *Mon.* 73, 250. OGOŁOCIĆ, *f.* ogołoci *cz. dok.*, Ogołacać, Ogałacać *niedok.*; odrzeć, obrać ze wszystkiego, wyzuć, cf. ogolić; (*Bosn.* ogoliti; *Croat.* ogolújem, cf. goły); entblößen, berauben. Przywracając urzędnikom spokojne życie, nie ogołacał ich z dóbr, któremi ich obdarzył. *Zab* 14, 216. Onby się dla nich z dóbr swych ogołacał. *Boh. Kom.* 2, 237. Familie z honoru ogołocone. *Teat* 23. *b*, 94. Ze wstydem uciekła wrona, Z cudzych piór ogołocona. *Zab.* 15, 53. Zima ogołocona. *Dar. Lot.* 19. Przyjaciele, widząc moje ogołocenie, nie znają mnie więcéj. *Teat.* 33. *d*, 7. ˚Ogołociały w co. *Żebr. Ow.* 50. (pozbawiony czego).

OGON, a, *m.*, chwost, włosy na rząpie bydlęcym, i sam rząp; der Schwanz, der Schweif; *Boh.* očas, (*ob.* ˚Oczas); *Slov.* chwóst, očas, chust; *Sorab.* 2. hogon, hoppusch; *Sorab.* 1. wopusch, woposch; *Carn.* ręp, shlóf; *Vind.* rep; *Croat.* rép; *Dal.* kuda, hvosst, ochyas, rep; *Bosn.* rép; *Ross.* хвостъ, ошибъ, опашь; *Eccl.* огонки, хвостъ, хоботъ, опашь. Ogonem się lew, kiedy następuje zwada, Do sił budzi; ogonem lis się chartom składa; Ogonem wyżeł ptaka, ogar znaczy zwierza; Ogonem wiewior lata, chociaż nie ma pierza. *Pot. Pocz.* 344. Wół rozdrażniony ku górze toczy ogon, kicie podobny. *Tward. Wł.* 70. Zajęczy ogon, *ob.* Osmyk. Wilczy ogon *Ross.* полѣно. Rybi ogon, *ob.* Plusk. Lisi ogon, znamię błazna, *ob.* Błazen. — Pies marda ogonem. *Żebr. Ow.* 355. *Rej. Zw.* 83. *ib.* 81 *b.* Im kota bardziej głaszczesz, tym bardziej ogon wznosi. *Cn. Ad.* 324. Głaszcz ty kotowi w skórę; a on ogon w górę. *Rys. Ad.* 16. Im kot starszy, tym ogon twardszy. *Rys. Ad.* 17. (gałąź zrosła nie da się naginać). Nędznik musi leżeć wszędy potłoczony, A ci co im świat służy, podnieśli ogony. *Rej. Zw.* 269 *b.* (zhardzieli). Ruszali konceptem, jak martwe cielę ogonem. *Mon.* 71, 321; Ruszyłeś głową, jak zdechłe cielę ogonem. *Pim. Kam.* 61. (popisałeś się rozumem). Dedykacyi arkusz, a dzieło samo jak myszy ogon. *Mon.* 73, 199. (kuse). Wiedzą ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wypadł. *Pim. Kam.* 359. (żeś nie tępy). Dwie sroki za jeden ogon złapać; *ob.* Sroka, *ob.* Jeden. Ogon pod siebie. *Zab.* 9, 60. Z bojaźni, jako pies na mrozie, ogon pod się tuli. *Rej. Wiz.* 13 *b.* Póty siedział z pokojem, ogon pod się chował. *Pot. Arg.* 548. Przed nim ogon pod się kryją. *Rej. Wiz.* 51 *b.* Jak zając przed charty ogona, tak on przed niemi mydła musiałby umykać. *Glicz. Wych. H* 7. — Koń ogonem wierci. *Alb. na Woj.* 12. (t. j. macha). Pozłocistego, by też nie umiał i kozie ogona zawiązać, alić go na urzędy sadzają. *Rej. Zw.* 70 *b.* (nieuk). — Każda liszka swój ogon chwali. *Glicz. Wych. G* 4 *b. Teat.* 48, 42. *Cn. Ad.* 344. Więcej się wskóra lisim ogonem, jak lwim pazurem. *Zab.* 5, 93. (cf. gdzie nie staje wilczej skóry). Lisi ogon nie idzie w towar, nie ujdzie za towar. *Cn. Ad.* 954. — Nie ciągnij psa za ogon, bo cię ukąsi. *Jabł. Ez.* 89. Kto w ogon wierzy, ten piórko z ogona znajdzie. *Rys. Ad.* 22. Trudno ująć za ogon, gdy się umknie głowa. *Paszk. Dz.* 47. Wolę się za głowę, niż za ogon jąć. *Stryjk.* 489. Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi. *Cn. Ad.* 236. *Rys. Ad.* 14. *Slov.* Kam noha, kam ruka, kam očas, kam hlawa; *scopae dissolutae.* — §. Ogon komu przyszyć. *Cn. Ad.* 1149 kapturek mu przyszyć, szydzić z niego; *Croat.* prissiti komu rep. — §. Sprawa ta za sobą długi ogon wlecze. *Pot. Arg.* 632. jeszcze tu nie koniec. — §. Ogon u szaty białogłowskiej, rucho; die Schleppe, der Schweif an einem Weiberkleide. Rznijcie ogony panie, które dziś daleką Kurzawą się za wami na trzy łokcie wleką. *Pot. Zac.* 152. Coż to proszę za rozum Sarmackie matrony, Rogi na głowach stawiać, a włoczyć ogony? *Łączn. Zw.* 14. Długie szaty pan gani, przebóg a coż rzeką Ci, którzy dziś ogony na trzy łokcie wleką? *Pot. Pocz.* 582. Własna jest

niewiastom, aby nogi swoje pawim ogonem rady okrywały. *Petr. Ek.* 75. Od każdej szaty za którą się ogon wlecze, niech płacą złotych cztery. *Lek. C* 3 *b.* Ogonem pokój zamiata. *N. Pam.* 13, 121. Nóg jej nie trudnią ogony. *P. Kchan. Jer.* 155. — ℥. Ogon komety. *Bardz. Trag.* 199. Ogon komety, ciąg rozwlekły światła za kometą. *Śniad. Jeog.* 9. Ogon łoża armatnego = sam koniec ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. OGONAK, a, *m.*, OGONACZEK, czka, *m.*, *demin.*, gatunek kożuchów; ein kurzer Zippelpelz. *Tr.* OGONATKA, i, *ż.*, białogłowa w sukni z ogonem, eine Schleppkleidträgerinn. O miłe ogonatki, dekret to surowy, Więc przyjmiecie w kompanią z ogonami krowy. *Łaczn. Zw.* 14. — §. W muzyce ogonatka, nota, mająca w sobie fuz prostych czyli ćwierciowych not dwie. *Magier. Mskr.* (cf. gołka); eine halbe Note, halbe Tactnote. OGONATY, a, e; *Boh.* očasatý; ogoniasty, *caudatus. Mącz.*, geschwänzt, beschwänzt. OGOŃCZYK, *herb*; pół strzały białej na pół pierścienia stojącej. W hełmie dwie ręce do góry wyciągnione. *Kurop.* 2, 36. ein Wappen, *ob* Pogończyk. OGONEK, nka, *m.*; *Boh.* očasek; *Ross.* хвостикъ; *demin. nomin.* ogon; a) das Schwänzchen. Fortuna kiwnęła nam ogonkiem tak gładko, że z drabstwa przyszliśmy do hrabstwa. *Teat.* 22. *b*, 6. Sobole, marmurki, ogonki. *Vol. Leg.* 4, 556. gatunek futra. — b) Ogonek u liścia, owocu = szypułka; *Vind.* repizh, klizhek, dershalka na fadi, fhtingelz; der Stiel am Obste, der Stengel. Najpospoliciej liście wiszą na ogonku, i dlatego łatwiej się chwieją. *Bot. Nar.* 47. Ogonki liściowe, *petioli*, są pociągnieniem ostatnim gałązki, z którego utrzymuje się liść. *ib.* 78. Ogonki drobne u korzenia. *Otw. Ow.* 590. — §. Ogonek, miano psa, *Lampurus, a cauda nitida. Cn. Th.*, ein Name der Hunde, Glattschwänzchen. OGONIASTY, a, e, *Cn. Th.*, ogon mający, ogonaty, geschwänzt; (*Boh.* očasaty; *Sorab.* 1. wopuschaté; *Vind.* repasten, repast, reppat, repat; *Slav.* repati; *Bosn.* repast; *Croat.* repàszt; *Ross.* хвостистый, хвостатый; *Eccl* хвостоватый; cf. chwościsty). OGONIĆ, *ob.* Oganiać. OGONICA, y, *ż.*, zadek, der Hintere. Gdy tego olejku włożysz z wełną w ogonicę, robaki zabija. *Spicz.* 109. Dziecię czasem bokiem, albo też ogonicą, to jest, zadkiem ku wyjściu z żywota matczynego ukazuje się. *Sien.* 444. Musisz u mnie w ogonicy być. *Ezop.* 27. (pożre cię). — ℥. Ogonica morska, *pastinaca marina. Syr.* 343; Pastinake, Heilwurz. — ℥. Ukąszony od szkorpeny, morskiego smoka, tudzież od ogonicy morskiej. *ib.* 343; vielleicht eine Art Scorpione. OGONICZEK, czka, *m.*, sikorka, *parus caudatus*, najmniejsza z sikorek; ogon ma nadzwyczajnie długi czarniawy. *Kluk. Zw.* 2, 274; die Schwanzmeise. OGONKOWATY, a, e, — o, *adverb.*, na kształt ogonków, wie Schwänzchen. Liście tego ziela jest ogonkowate. *Jundz.* 286. *ib.* 444. *ib.* 303. *OGONOOKIE n. p. pawie. *Nar. Dz.* 1, 123. oczaste, augenschwänzige Pfauen; cf. farbistochwosty. OGONOWY, a, e, od ogona, albo przy ogonie, albo do ogona należący. *Cn. Th.*, Schwanz=; *Ross.* хвостовый. Kość ogonowa = guzica. *Krup.* 1, 115. Ogonowa szpona, Schwanzriegel, sztuka drewna spajająca same końce dwóch ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. Ogonowa sztuka mięsa = siek, oguzie.

OGÓRCZANY, a, e, z ogórków, ogórkowy, Gurken=; *Ross.* огурешный. Sok ogórczany. *Haur. Sk.* 386. Liście ogórczane. *Syr.* 1511. (*Boh.* okurčina). OGÓRCZASTY, a, e, do ogórka podobny, gurkenartig. *Tr.* OGÓREK, rka, m., OGÓRECZEK, eczka, *m.*, *demin.*; *Boh.* okurka, wokurka; *Slov.* uhorka; *Sorab.* 1. gorka, korka; *Sorab.* 2. gurka; *Carn.* murka, kumàra, (angurka = melon; *distig. Vind.* ogorek = opalone drzewo, *ob.* Ogarek); *Vind.* kumara, murka, krastouka; *Hung.* ugorka; *Dal.* vgorka; *Croat.* vugòrek, krasztavecz; *Slav.* krasztavacz; *Bosn.* ugorka, krastaviça; (*Rag.* ugorka *citrulus*); *Ross.* огурецъ, огурчикъ; *Svec.* gurka; *Dan.* agurke; O b d. Umurke; *Angl.* gherkin; *Gall.* courge; cf. *Lat.* anguria; 1. *Germ.* die Gurke. Prócz pospolitych ogórków są Hollenderskie długie, zielone i białe; są też inspektowe małe. *Kluk. Rośl.* 1, 222. Ogórek ptaszy, ośli, niedźwiedź leśny, psi, *cucumis sylvestris*, Eselsgurke. *Syr.* 1474. *Urzęd.* 109. *Krup.* 5, 185. *Prov. Slav.* Prodàjite vertlaru krastàvce = przedajecie ogrodnikowi ogórki, *sus Minervam.* — 2. *Transl.* Ogórki = węzły u pasa mniszego; die Knoten in dem Stricke, den gewisse Mönche statt des Gurtes tragen. Mnich podpiły wziął nas ogórkiem walić czy sandałem. *Teat.* 43. *c*, 77. OGÓRKOWY, a, e, Gurken=; *Boh.* okurkový. Ogórkowy ogrodek, *cucumerarium. Cn. Th.* = OGÓRNIK, a, *m.*, der Gurkengarten; *Boh.* okurčiště, okurkowiště; *Sorab.* 1. korkowna; *Croat.* vugorìsche; *Ross.* огурчище. Kuczka w winnicy, buda w ogórniku. *Budn. Jes.* 1, 8. (w ogrodzie ogórczanym. *Bibl. Gd.*).

OGORSZCZYĆ, OGORZCZYĆ, *ob.* Gorzczyć.

OGORZAŁOŚĆ, ści, *ż.*, OGORZELINA, y, *ż.*; *Ross.* огаръ; cera od słońca zczerniona, zczerniałość; (*Croat.* ogoreline *ambusta*); verbrannte Gesichtsfarbe, Sonnenbrand. O zganianiu zmaz z lica, zwłaszcza ogorzałości, śniadości. *Śleszk. Ped.* 35. Ogorzelina, gdy się kto od słońca opali, że cygańskiej cery nabędzie. *Haur. Sk.* 346. Na miejsce rumienidła, będzie ogorzelina. *Radz. Jes.* 3, 24. *Sienn.* 503. OGORZEĆ, ał, eli, *f.* ogorzeje *neutr. dok.*, *Ogorać *niedok.*; *Rag.* ogorjetti; *Croat.* ogárjam; *Ross.* обгорѣть, обгорать; *Eccl.* огораю; a) zczernieć na słońcu; schwarz gebrannt werden, von der Sonne verbrannt werden. Kto leży pod słońcem nie zakrywszy się, pewnie ogorzeć musi. *Rej. Zw.* 91 *b.* Na dworze będąc od gorącości słonecznej rychlej ogora, niż doma od gorącości płomienia domowego. *Glicz. Wych. K* 4. Zimno jest matką białości; gorącość matką jest czarności i ogorzenia. *Sak. Probl.* 21. Ogorzały = zczerniony, von der Sonne verbrannt; *Boh.* obhořaty, očadlý, osmáhlý; *Carn.* ogorel; *Croat.* ogorel; *Dal.* oppalyen; *Ross.* огорѣлышъ. Którzy pod Krępakiem mieszkają ku południowi, ogorzalsi są i czarni; którzy z drugiéj strony, biali. *Petr. Et.* 88. — b) Opalić się; versengt werden, abbrennen. Ogorzały mu skrzydła. *Cn. Ad.* 745; (*Slov.* oboreli mu krídla; obcięto mu skrzydła, utarto mu rogów). — ℥. Ziemie leżące pod strefą ogorzałą. *Stas. Buff.* 26. *zona torrida.*

OGORZKNĄĆ, *f.* ogorzknie *neutr. jedntl.*, gorzkości nabyć; *Bosn.* ogorcjatti, oghrriknuti; bitter werden; (*Ross.* огорчиться zjatrzyć się). Gdym to zjadł, ogorzknął mi żołą-

dek. *Budn. Ap.* 10, 10. Ogorzkł im żywot ich w tak ciężkiej niewoli. *Budn. Exod.* 1, 14.

OGRADZAĆ, *ob.* Ogrodzić.

OGRAĆ, *f.* ogra *act. dok.*, 'Ograwać, ogrywać *frequ.*; *Ross.* объиграть, объигрывать; we grze kogo skubnąć, einem im Spiele alles abgewinnen. *Dudz.* 15. *Cn. Th.*

*OGRANICZE, a, *m.*, ograniczenie, określenie, granice, kres, okres, Begränzung, Gränzen; *Vind.* ograja, ograjenje; *Ross.* сполье. Trzyma się kula świata niewsparta na niczém, Zawsze jednakiem miejsca zjęta ograniczem. *Przyb. Luz.* 311. OGRANICZNY, a, e, o granice mieszkający, ościenny, angränzend, Gränz-; *Sorab.* 1. zpowu mezwaté; *Ross.* смежный, сорубежный, сопредѣльный, сограничный; *Eccl.* вкупопредѣльный, смежный. Z granicznym sąsiadem wyjechałem w łowy. *Pot. Jow.* 150. Ograniczny sąsiad, ogranicznik *Croat.* mejash, (cf. miedza). Wszystkie powiaty ograniczne najeżdżali. *Krom.* 8. Ogranicznie = o granice *Ross.* ободворъ, смежно. OGRANICZONOŚĆ, ści, *ż.*, określność, mierność; *Ross.* ограниченность; die Begränztheit, Beschränktheit. Nieograniczoność boska. *Rog. Doś.* 1, *praef. Lach. Kaz.* 1, 516. OGRANICZYĆ, *f.* ograniczy *act. dok.*, Ograniczać *niedok.*; *Boh.* obmezyti, obmezowati; *Sorab.* 1. zamezuyu; *Vind.* obmejati, okrajiti; *Eccl.* ограняю; *Ross.* ограничить, ограничивать, обмежевать, обмежевывать; określić, granicami objąć, begränzen. *Budn. Ps.* 79, 41. Grunt swój każdy może ograniczyć i ogrodzić, jak najlepiej rozumie, tyle ile jego własny jest. *Szczerb. Sax.* 155. Ograniczony *Ross.* предѣльный, (*ob.* Przedzielić). Nieograniczony *Eccl.* неограненъ. Bóg niepojęty w dziełach, nieograniczony w uczynkach. *Poci j.* 555.

OGRAWAĆ, *ob.* Ograć.

OGRASZKA, OGRAŻKA, OGRĄŻKA, OGRĄSZKA, i, *ż.*, początek paroxysmu gorączki, zimno poprzedzające gorączkę *Włod.*, Fieberschauer, Fieberparoxismus. (*Rag.* groznizza, tresegljaviza; *Croat.* grozniczа, zimlicza = febra). Na chorobę, gdy się komu zanosi, bywają ograszki, nudności. *Haur. Sk.* 424. Już się ciągnie chory, już ziewa, już go zimna chwyta ograżka. *Pot. Arg.* 585. Zkąd ten zimny na moję twarz się pot wysadza. Co za ograżka członki trzęsie! *Min. Ryt.* 1, 258. Niech przepuści na cię Pan ubóstwo, zimną i palącą ograżkę i gorąca wielkie. 1 *Leop. Deut.* 28, 23. — '§. Ograżka = febra, zimnica, gorączka. *Sienn. rej. et* 585. Cierpiała wielką febrę; a stojąc nad nią, przykazał ograżce, i opuściła ją. 1 *Leop. Luc.* 4, 39. OGRAZA mię, OGRĄŻA mię, *impets*, gorączka się poczyna. *Cn. Th.*, das Fieber überfällt mich. Sok ten dobry na zimnicę, gdy będzie wzięt godzinę przed ograżaniem. *Sienn.* 141. (t. j. przed paroxyzmem). Woda ta niedobra, gdyż trapienie albo ograżanie czyni. *Syxt. Szk.* 69. (*dolores*). OGRĄŻNY, a, e, ograżający, ograżkę sprawujący, Schaudern erregend. Grudzień ograżnym zimnem roku dokończywa. *Zaw. Gosp.*

OGROBLIĆ, *f.* ogrobli *cz. dok.*, groblą otoczyć, umdämmen, mit einem Damme einschließen. Stworca morze piaskiem ogroblił *Sk. Dz.* 1175.

OGRÓD, u, *et* a, *m.*; *Boh.* zahrada, zahrádka, (*ob.* Zagroda); *Slov.* zahrada; *Sorab.* 2. ſagroda, gorta, gumno, (cf. gumno); *Sorab.* 1. zahroda, zahrodka; *Carn.* lokovsh, vèrt, (*ob.* Wirydarz); *Vind.* vert, kouſhe, gartl, lokouſhe; (ograd = błonie, niwa); *Croat.* vèrt, vart, bascha; *Dal.* vartal, perivoy; *Slav.* bashcsa, bostan, vèrtao, baschya; *Hung.* kert; *Rag.* perivoj, vartao, *G.* vartla, vart; *Bosn.* vert, vrrit, vrrital, perivoj, vart, vartal, vertal; *Ross.* вертоградъ, садъ, (*ob.* Sad; огородъ jarzynny, kuchenny ogród); *Eccl.* оградъ, огородъ, вртоградъ, вртъ; [cf. *Goth.* uarts *herba*, uartigards *hortus* 2]; ogrodzony plac na drzewa owocowe (cf. sad), na kwiaty i zioła (cf. zielnik), der Garten. Włosi poczęli u nas ogrody zdobić rozmaitemi zioły cudzoziemskiemi i tutecznemi, przenosząc je z pól, z łąk, z gór, do ogrodów. *Syr.* 1128. Nie w każdym ogrodzie to ziółko się rodzi. *Rys. Ad.* 50. Wrócił się z ogroda. *Radz. Esth.* 7, 8. W 'ogrodziech naszych (w ogrodach). *W. Post. Mn.* 506. Po za ogród zajeżdżali. *Kras. Pod.* 2, 239. (cf. za). OGRODA, OBGRODA, y, *ż.*; *Boh.* obrada; *Ross.* ограда; ogrodzenie, die Verzäunung. Dobył każdego zameczku ich, i odzierżał każdą ogrodę ich. 1 *Leop. Jud.* 2, 12. (twierdzę. 3 *Leop.*). Obgroda gęstego krzewiu nie daje przystępu kozom, któreby młode płonki obgryzły. *Stas. Num.* 2, 150. Ogrodę rozrzucili. *Gęb. Hym.* 317. Na wilka robią się doły; robią się także ogrody, t. j. mocne ogrodzenia w lesie z fórtkami, w które on się przynęca. *Kluk. Zw.* 1, 401, Wolfsgärte. — §. Szlachcic w ogrodzie równy wojewodzie. *Jeż. Ek. B* 4, *ob.* Zagroda, na zagrodzie. OGRÓDEK, dka, *m.*, *dem.*, OGRÓDECZEK, czka, *m.*, *demin. sec.*, mały ogród, das Gärtchen; *Vind.* vertizh; *Bosn.* vartaç, vartlicch, vrritlich, vertlicch; *Rag.* vartlich, perivoich, vartich; *Ross.* вертоградецъ, садикъ, (огородецъ kuchenny ogródek); *Eccl.* вертецъ, вертоградецъ, садокъ. Ogródeczki małe, w których jarzyny sieją. *Star. Dw.* 4. *Birk. Zyg.* 53. Chodząc w mym ogródeczku. *Zab.* 13, 325. *Zabł. Chod. Gesn.* 195. Ziółko jakie wyrwę z mego ogródka. *Gorn. Sen.* 214. Mając was jakoby w ogródku jakim ogrodzone, do jednego was wysiecze. *Jan. Lig. D.* w grodzy, w ogrodzie, w ogrodzeniu. OGRÓDKA, *ob.* Ogroda, ogrodzenie. — *fig.* Ogródka w mówieniu, słowne 'omawianie, chodzenie koło płotu, obwijanie w bawełnę, Umschweife im Reden, verblümtes Reden; *Boh.* oklika, zápolj; (*Slov.* okolkowatelka *periphrasis*); *Vind.* obhod, okulhod, ovink, savink; *Ross.* обинякъ, закоулки, навѣтки, околесина, околесная. Ba patrz! jakoć ci kacerze ogródki chytre czynią. *Baz. Hst.* 56. Bez OGRÓDKI = w brew', w prost, gołemi słowami, nie ochylając, nie zawijając w bawełnę; ohne Umschreibung, ohne Umschweif, ohne Bemäntelung, unumwunden, gerade heraus, mit dürren Worten; *Ross.* прямо, прямикъ; *Eccl.* необиновенно. Bez ogródki mówić *Ross.* горошить, огорошить. Proste me zdania, bez ogródki żadnéj, Niechaj u ciebie mają przystęp snadny. *Chrośc. Job.* 122. Śmiało i bez ogródki powiem. *Zab.* 15, 280; *Eccl.* необинуюся. Prorok przyszedłszy, bez ogródki śmiało, Przepowiada mu to, co się dziać miа-

ło. *Leszcz. Hst.* 341. Wolą raczéj, aby się pod ich czołgano nogami, niżeli mówiono kiedy prawdę bez ogródki. *Zabł. Roz.* 78. Zgoła, bez najmniejszéj ogródki, wszystkie swoje błędy powiada. *Stas. Num.* 1, 195. OGRODNICTWO, a, *n.*, sztuka ogrodnicza, die Gärtnerey; *Boh.* zahradnictwj, *Vind.* vertnarja, vertnina; *Croat.* vertlyaria; *Ross.* садовничество, садоводство, (cf. sadownictwo); *Eccl.* садодѣйствіе. OGRODNICZEK, czka, *m.*, czeladnik ogrodniczy, der Gärtnerjunge. OGRODNICZKA, i, *ż.*, die Gärtnerinn, cf. sadowniczka; *Boh.* zahradnice, zelenařka, zelinařka; *Croat.* vertlyaricza. OGRODNICZY, a, e, do ogrodnika należący, *Boh.* zahradnický; *Rag.* vàrtarski, vartlarski, perivojni; *Ross.* огородничій, огородниковъ, садоводственный, садовничій, садовническій; Gärtner=. Nóż ogrodniczy. OGRODNIK, a, *m.*; *Boh.* zahradnik, zelenař, zelinař, zelnik (cf. zielnik), petrželnik; *Slov.* zahradnjk; *Sorab.* 2. gartnař; *Sorab.* 1. zahrodnik, farodnik; *Vind.* gortnar, gartner, vertnik, vertar; *Carn.* vertnâr; *Croat.* vertlar, vertlyàr; *Hung.* kertész; *Rag.* vartár, vartlaar, perivojnik; *Bosn.* vartlar, vertlár, vrritlár; *Slav.* vèrtlàr; *Ross.* вертоградаръ, огородникъ, садовникъ, садовщикъ; *Eccl.* градарь. вртоградарь, вертохранитель; §. a) koło ogrodu chodzący, der Gärtner. Ogrodnik drzewny = sadownik, *wirydarznik. *Cn. Th.* Kozła ogrodnikiem posadzić; *Slov.* capa zahradníkom sprawiť; *committere lupo ovem.* Ogrodnikiem być *Ross.* садовничать. — §. *b) Ogrodnik czyj, na jego ogrodzie mieszkający = Zagrodnik *qu. v.*, półkmiecia. *Mącz.*, ein Halbbauer, Gärtner. *OGRODOSTRÓŻ, a, *m.*, *Eccl.* садохранитель; der Gartenwächter. OGRODNINA, OGRODOWINA, y, *ż.*; *Carn.* vertnina; *Vind.* vertnishtvu, söle, sele, (*ob.* Ziele); *Croat.* povertélye, strukèly; *Rag.* povartai, povartje, zeglje; *Bosn.* zelje, zeglje, zelen za jesti; *Eccl.* садовніе; zielona strawa, jarzyna, rzeczy ogrodowe, włoszczyzna, Gartenfrüchte, Gartengewächse, Gemüse. Owoce, ogrodowiny, chleb, piwo, wino, z roślin wyciągamy. *Bot. Nar.* 5. Obiad ich z fruktów, ogrodniny i chleba. *Mik. Turk.* 317. Pędzi osła na targ z ogrodowiną. *Jabł. Ez.* 172. Ogrodniny, jak to śpinak, marchew' etc. *Perz. Lek.* 2, 23. Dworka ma tego strzedz, aby pietruszka, szczebrzucha i inna ogrodnina, do kuchni jak najraniéj przyniesiona była. *Haur. Ek.* 13. Kiedy ogrodniny wypali posusza, a potym spadną miłe deszcze, co je chłodzą.... *Zab.* 9, 248. *Ejsym.* Kocha się w ogrodninie. *Jak. Baj.* 249. OGRODNY, OGRODOWY, a, e; *Boh. et Slov.* zahradnj; *Sorab.* 1. zahrodné; *Carn.* vèrtn; *Vind.* verten; *Croat.* vërtni, povertelni, provertni; *Ross.* вертоградный, огородный, садовый; *Eccl.* вертный; do ogrodu należny, Garten=. Pryap, bóg ogrodny. *Lib. Hor.* 100. Ziemia ogrodowa staje się najwięcéj z roślin gnijących. *Kluk. Kop.* 1, 246, *Ross.* материкъ, Muttererde. Ogrodnych rzeczy mają dosyć. *Paszk. Dz.* 120. (*ob.* Ogrodnina). Żyzność ogrodną i owoce rozkoszne nieprzyjaciel wypustoszył. *Star. Pob. B.* Jarzyny ogrodne są te, które w ogrodziech sieją, jako są pietruszka, rzepa, kapusta etc. *Sienn.* (cf. zbożne). Kwiat to jest, nie ogrodny, ale polny. *W. Post. Mn.* 549. Lilia ogrodna. *Groch. W.* 530. — *Prov.* Umizga się, by ogrodny zając. *Rys. Ad.* 69.

OGRODZA, OGRODZENIE, y, *ż.*, grodza w koło, die Umzäunung; (*Boh.* ohrada objąt); *Sorab.* 1. wobhrodženstwo, wuhroda; *Vind.* ograda, ograja, ograjenje, ogradishe, obdershishe, redishe, redinstvu, okluk; *Carn.* ogràja; *Bosn.* ograda, gradina; *Rag.* ograda, obgrada, obzida, graaghja; *Croat.* ograia, ograda, graja, ograjanje, obor (cf. obora), zagràda, (cf. zagroda); *Ross.* ограда, забраніе, забрало, оплотъ. Ule mają być w ogrodzy i zamknięciu dobrym sporządzone. *Haur. Ek.* 136.— OGRODZIĆ, *f.* ogrodzi *cz. dok.* Ogradzać *niedok.*; *Boh.* ohraditi, obdèlati; *Slov.* ohradjm; *Sorab.* 1. wobhrodžam, wobzahradžam, wobhatžam; *Sorab.* 2. hobgrožisch; *Vind.* ograditi, ograjati, okulsagraditi; *Croat.* ogradyam, ograǵujem; *Bosn.* ograditi; *Rag.* ogràditi, obgràditi; *Eccl.* оградити, ограждати; *Ross.* огородить, огораживать, оградить, ограждать; §. 1) oparkanić, obwieść płotem dylowanym, chróścianym, kamiennym i t. d., umzäunen. Grunt swój każdy może ograniczyć i ogrodzić, jak najlepiéj rozumie, tyle ile jego własny jest. *Szczerb. Sax.* 155. Ogrodził dom jego zewsząd. *Budn. Job.* 1, 10. Ogrodzony ścianami *Eccl.* стѣнатый. — *Fig.* Zewsząd nieprzyjacielskim wojskiem w koło ogrodzony. *Stryjk.* 191. t. j. otoczony, umringt. Testamentem rzecz ogrodzić, utwierdzić; *cavere testamento. Mącz.*, określić, bestimmen. Ogrodzono tę rzecz prawem; *cautum est legibus. ib.* — §. 2) *Transl.* Ochylać, wymawiać, ochraniając mówić, z ogródką, chodząc koło płotu; beschönigen, bemänteln. Złości swoje skryte farbą cnot ogrodzą. *Chrość. Job.* 160. Ogrodzić i pokryć niedostatków bliźniego. *Sk. Żyw.* 1, 189. Chciał coś mówić, chciał jako ten błąd ogradzać. *Pot. Arg.* 233. *et* 327. *Rej. Apoc.* 38. *Mon.* 70, 209. Zaraz bez ogrodzenia żydom mówi Jan ś., żem nie ja jest Chrystus. *Sk. Kaz.* 19. bez ogródki, ohne Umschweife. OGRODZIEC, *G.* dźca, OGROJEC *G.* jca, *m.*, ogród, sad, osobliwie ten, w którym Chrystusa modlącego się imali; der Garten, insonderheit der beym Oelberge, der Oelgarten, Oelberg; *Bosn.* maslinisćte: *Ross.* масличіе. Ogrodziec oliwny. *Bzow. Roż.* 65. *Wróbl.* 30. *et* 46. Pan w ogrojcu tęsknością strudzon był, a apostołowie spali. *Sk. Kaz.* 110. Pomnę na ogrodziec, pojmanie, sądzenie Jezusa. *ib.* 161. *W. Post. W.* 75. — *Translate:* Tam mędrcy, prawodawcy, i ojczyzny ojce, Posiadają wieczystéj rozkoszy ogrojce. *N. Pam.* 21, 364. (obszary). — *§. *Simplex*, prosty, dobry, który nie był w ogrojcu. *Mącz.* (alluzya do ś. Piotra, nieszczwany, niebywalec). Jeden rurał prosty, w ogrojcu mało co przebywał. *Glicz. Wych. H* 7 *b.* OGRODZINA, y, *ż.*, OGRODZINKA, i, *ż.*, *demin.*, miły lub też lichy ogródek, ein liebes, oder auch ein ärmliches Gärtchen. OGRODZISKO, a, *n.*, szpetny ogród, niekształtny, nieforemny, ein häßlicher, unförmlicher Garten; *Ross.* садище. огородище.

OGROM, u, *m.*, §. 1) *ad auditum*, grzmot, okrzyk. *Dudz.* 24, Getöse, Krachen, Donnern, Sausen. (*Boh.* ohroma oduzrzenie). — §. 2) *ad aspectum*, Ogrom = OGROMNOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* огромъ, огромность; przestraszająca wiel-

kość, ungeheure Größe, Ungeheurigkeit. Prochem jesteś mizernym, wśrzód świata ogromu, Przecież Bóg z wieczystego patrzy na cię domu. *Nar. Dz.* 2, 205. Doniesienia te dowiodły ogromność nieszczęść, które nam groziły. *Ust. Konst.* 1, 148. — §. *W górnictw.* Ogrom żylny, Geschütte, skupienie się pomieszane żył kruszcowych, tak że miejsce owo wydaje się być niejako zwaliskiem nieporządnym wydatnych kruszców. *Mier. Mscr.* (*Boh.* ohromiti, ohromovati = *stupefacere, percellere*). OGROMNY, a, e, OGROMNIE, OGROMNO *adverb.*, *Ross.* огромный, ужасный. — §. Ogłuszający, grzmiący, betäubend. Gdy kto podle dzwonów drwa rąbie, abo ogromnie gada, tedy one dzwony dźwięk z siebie wydają. *Sak. Probl.* 64. Ogromnemi bębnami, Krzykliwemi trąbami, wdzięcznemi lutniami Chwalcie Pana. *Ryb. Ps.* 294. — §. Srogo wielki, straszny przez wielkość; ungeheuer, schrecklich groß. Ogromni Partom na koniach Dakowie. *Bardz. Trag.* 330. t. j. straszni, silni, sie sind ihnen fürchterlich. Był Piotr nieco przysroższy i też ogromny, *durior et severus. Herb. Art.* 128. Ogromna a straszliwa historya tego zbrodnia. *Baz. Hst.* 97. okropna.

*OGROZA, y, *ż.*, groza, strach, Schrecken. Waleczny młody rycerz na wszystko rzuca ogrozę. *Stas. Num.* 1, 126, *il imprime la terreur*; *Boh.* ohrozyti se = *deterreri.*

*OGRUBIĆ *cz. dok.*, w koło grubym uczynić, rund um grob machen; *Eccl.* одебеляю; (*Rag.* ogrûbiti; *Bosn.* ogrubiti, oghrriditi *deformare, deturpare, devenustare*). OGRUBIEĆ *nijak. dok.*, w koło zgrubieć, rund um grob werden; *Bosn.* oddebelitise; *Ross.* отолстѣть. Nosił styk w ręce ogrubiałéj wielce, *manu rigida. Żebr. Ow.* 367. OGRUBNY, a, e, nieco gruby, gröblich, etwas grob. Wierzch domu żytną słomą po prostu poszyty, Ogrubną warstą śniegu cały stał okryty. *Chod. Gesn.* 14. Ogrubne pniaczki. *ib.* 145.

OGRUDZIĆ się, *f.* ogrudzi się *recipr. dok.*, Ogrudzać się *niedok.*, podbijać się na grudzie, odrętwieć, verballen. (Adlg.). W zimie chartami nie polują, aby się w mróz nie ogrudziły. *Tward. W. D.* 2, 250. Bardzo się nasza pani na piasku ogrudzi. *Rej. Wiz.* 106. *Biel. S. N.* 27.

OGRYWAĆ, *ob.* Ograć.

OGRYŹĆ, OBGRYŹĆ, *f.* ogryzie *cz. dok.*, Ogryzać *niedok.*; ogryzuje *praes.*; *Boh.* ohrysti; *Vind.* ogristi, ogrisuvati, obgrisuvati; *Bosn.* ogristi, ogrizati; *Rag.* ogrîzati; *Croat.* ogrizavam, oglablyem; *Ross.* огрызть, огрызать; ogłodać, oszemlać; benagen, rund um abnagen, befressen. Mrówki ziarna ogryzają, aby w trawę się nie obróciły. *Sk. Żyw.* 1, 199. Kozy młode płonki obgryzły. *Stas. Num.* 2, 150. *Jak. Art.* 3, 135. Kości, któreby miały być nożem obrane, zębami ogryza. *Eraz. Ob. E i i i.* Kością z pieczeni ogryzioną zwaliła mnie w łeb. *Teat.* 22. *b*, 55. Palce ogryzuje w kompanii. *Mon.* 70, 114. Gdybyś w takie naczynie nalał szedwaseru, nietylkoby glanc obgryzł, aleby całe przegryzł. *Torz. Szk.* 162. OGRYZACZ, a, *m.*; *Rag.* ogrizalaz; *Vind.* ogrisuvauz; der Benager, Befresser, który co ogryzuje, ogłoda. OGRYZEK, ka, *m.*; *Boh.* ohryzek; *Vind.* ogris, ogrisba, nagris, nagrisek; *Bosn.* ogrizine od slamme, od sjena; *Rag.* ugrizak; *Croat.* ogriaki; *Ross.* огрызокъ, (огрыза, огрызень odgryzujący się drugim); §. 1) ogłodany kawałek, cf. niedojadki; ein benagtes Stückchen. Twardéj ogryzek kości przed brytana rzucony. *Zab.* 11, 24. *Koss. Quisquiliae*, otrzebiny, ośmieciny, wymieciny, też ogryzki. *Mącz.*, Brocken. Nie piérwszym na świecie miłości igrzyskiem, Wiele się ich przede mną takowym ogryzkiem Podawiło. *Pot. Arg.* 313. Zasadzają częstokroć mniemania swoje na ciemnocie niepewnych historycznéj starożytności ogryzków. *Nar. Hst.* 2, 16. — §. 2) Ogryzek, *pomum Adami*, krztoń, wystawek na przodzie gardła. *Perz. Cyr.* 1, 19. *et* 177. *Wejch. Anat.* 17. der Adamsapfel, der Kröbs, das Gröbschel.

OGRZAĆ, *f.* ogrzeje *cz. dok.*, Ogrzewać *niedok.*, *Boh.* ohřat, ohřit, ohřjwati, (ohřiwadlo fejerka); *Slov.* ohřjwam; *Sorab.* 1. wohrewam, wokżewam, (wohrjwadlo fejerka); *Vind.* ogreti, sgreti, sagreti; *Carn.* oggręti, oggręjem; *Rag.* oghriati; *Bosn.* zgriati, utoplitti, omlaciti, mlako uciniti; *Dal.* sztepliti; *Ross.* угрѣть, угрѣвать, обогрѣть, обогрѣваю, огрѣваю, взогрѣвать; *Eccl.* въгрѣвати, возгрѣти; ocieplić, erwärmen. Ogień browarny jest ogrzewający, ogień butny pożerający. *Torz. Szk.* 61. (*ob.* Ogrzewny). Słońce ogrzewa i całą żywi naturę. *Teat.* 13, 15. Wódka ta wątrobę oziębłą ogrzewa. *Syr.* 284. Lubię się ograć, nim zima przeminie, W małéj izdebce, przy małym kominie. *Nar. Dz.* 1, 53. Wyście się tam ogrzali, gdzie się drugi sparzył. *Kras. Sat.* 30. — §. Ogrzewać mléko = sér robić, grzejąc przy ogniu zsiadłe mléko. *X. Kam.*

OGRZEŚĆ, ogrzebł, *f.* ogrzebie *cz. dok.*, Ogrzebać *niedok.*, *Boh.* ohrabati *circumradere*, umscharren; *Carn.*, oggrębam; *Rag.* oghrebsti; *Bosn.* ogrebsti, oghrrigljusciti.

*OGRZESZYĆ, *f.* ogrzeszy *cz. dok.*, *Ogrzeszać *niedok.*, grzechu nabawić, sündigen machen. Nie dawaj ustom twoim, aby o grzech przyprawiały ciało twoje. *Budn. Eccles.* 5, 5; *not.* «właściwiéj by nie ogrzeszały.»

OGRZEWAĆ, *ob.* Ograć. OGRZEWNY, a, e, *Boh.* weyhřewný; ogrzewający, ciepły, erwärmend, wärmend, warm. Trzeba nam pieców nad pospolite ogrzewniejszych. *Kluk. Rośl.* 2, 89. Piec ogrzewny prędko się ogrzeje i długo ciepło utrzymuje. *ib.* 105. ein Sparofen. (*Boh.* ohřiwadlo = fejerka, *foculus*).

OGRZMOCIĆ, *f.* ogrzmoci *cz. dok.*, obić, abprügeln. Passyonat wielki; mógłby mię ogrzmocić. *Teat.* 33, 24. Kijem go ogrzmocił. *ib.* 10. *b*, 79. Ociec go ogrzmocił bizunem, jak żaka. *Zabł. Zbb.* 2.

OGUŁ, *ob.* Ogół. *OGUREK, *ob.* Ogórek.

OGUZIE, ia, *n.*, ogonowa sztuka mięsa. *Cn. Th.*, das Schwanzstück.

O H.

OH! *exclam.* och! zadziwienia, o! ah! *Croat.* oh! glasz boli ali saloszti. OHO! *exclam. vah!* gdy się czemu dziwujemy albo też naśmiewamy. *Mącz.* Oho! Bawej! gdy kto na nas z niebaczności przypadnie. *Mącz.*, oho! hoho! Oho! jużbym do tych czas poradziła sobie. *Teat.* 10. *b.* 30.

OHEBLOWAĆ *cz. dok.*, w koło poheblować, behobeln; *Slov.* obhoblowati; *Sorab.* 1. wohubluyu; *Vind.* poglajati, obgladiti, obstrugati.

OHERETYCZYĆ *cz. dok.*, heretykiem uczynić, okacerzyć, verketzern. Zyzani w te swoje nam podane błędy i herezye wpadł, i nas oheretyczył. *Smotr. Apol.* 96. Że wiara u nas nie oheretyczona, sprawić się chcemy każdego czasu. *Sowit.* 80.

*OHŁASZENNY, i. e. katechumen. *Pim. Kam.* 108, *ob.* Ogłosić.

*OHŁOBLE, [dyszle podwójne do zaprzęgania na jednego konia, Gabeldeichsel, *ob.* Hołoble 2]; słowo jednéj z tych rzeczy, które nie znajdują się w Polszcze. *Dudz.* 32. *Ross.* оглобля żerdź przez stóg do góry stercząca, die Zehmstange; cf. hołoble.

OHUKNĄĆ, *f.* ohuknie *cz. jedntl.*, Ohukać *niedok.*, *Boh.* ohromiti, ohromowati; krzykiem ogłuszyć, odurzyć, schreyend betäuben, aus der Fassung bringen. Tatarzy zewsząd go, jakoby wilka ohukają zamknionego w oborze. *Tward. W. D.* 103. Wilk ohukany, którego swym przestraszył Melampus szczeknieniem. *ib.* 2, 235.

[*OHURSTWO, a, *n.*, *Ross.* огурство, огурливость; upór, zaciętość, Stützigkeit, Halsstarrigkeit. 2]. *Prze ich ku sprawom zbawiennym ocięłne *ohurstwo, przyjść słusznie do tego nie mogłem, com sobie był zamierzył. *Smotr. Ex. praef.* [*ob.* Oburstwo 2].

OHYDA, OCHYDA, OHIDA (*Cn. Th.*), y, *ż.*, *Boh.* ohyzda; mierziączka, niesmak, obrzydzenie, Ekel, Abscheu, Grauen. Plugawość nietylko szkodę czyni, ale i ohydę. *Haur. Ek.* 82. Często z godnych rodziców syn, domu ochyda. *Min. Ryt.* 2, 170. Większą ohydę niż ozdobę Polska wymowa bierze, gdy je Łacińskiemi natykają słowy. *Fredr. Ad.* OHYDLIWY, OHYDNY, *OHISNY, a, e, ohydę przynoszący, mierziony, obmierzły, ekelhaft, Grauen verursachend; *Slov.* ohyzdný. Wada ta, im lekszą zda się być małorozumnym, tym ohydliwsza jest w swych skutkach. *Mon.* 75, 196. Gdy od tak wielu wieków, to zawsze za rzecz *ohisną a wzgardzoną mieli, tedy nie może być to za lekką rzecz *poczciono. *Eraz. Jęz. D* 8 *b.* OHYDLIWOŚĆ, OHYDNOŚĆ, ści, *ż.*, *Slov.* ohyzdnost; mierzioność, ohyda, Ekelhaftigkeit, Abscheulichkeit. OHYDZIĆ, OHIDZIĆ (*Cn. Th.*), *f.* ohydzi *cz. dok.*, Ohydzać *niedok.*, (*Boh. et Slov.* ohyzditi; *Sorab.* 1. woyidžu *turpare*); mierzionym co abo kogo czynić, oszpecić, oczernić, verekeln, häßlich machen, verschreyen; *Eccl.* огноусити, огноушати. Jedna mała wada piękną rzecz ohidzi. *Cn. Ad.* 310. Mnie i dom cały ohydza. *Teat.* 42. *d, B.* Mów, co ci do ohydzenia go w oczach moich, na myśl przyjdzie. *Teat.* 29, 59. Wyście nas ohydzili w oczach Faraona. *Bibl. Gd. Exod.* 5, 21. (przesmrodzili. *Budn.*). Jest to dar natury, że nieodbite potrzeby nigdy się nam nie ohidzą. *Pilch. Sen. list.* 4, 138.

OHYNĄĆ, *ob.* Ochynąć.

O J.

OJ! *exclam. doloris, admirat., admonit., exhortat.* Oh! n. p. Oj! boli to, boli, kiedy nam własne dzieci udręczeniem się stają. *Teat.* 29, 70. Oj tak tak, nie darmo się marszczy czoło moje. *Przyb. Ab.* 90. Mówiłem dotąd o starostach, czas jest, oj czas, żebym mówił o chłopach starościńskich. *Gaz. Nar.* 1, 403, Stan. Aug. Czy ją Pan kocha jeszcze? R. Oj! i jak kocha! *Teat.* 22. *c*, 29. Oj oj oj! jakże wstydliwa! *ib.* 29, 19.

*OJARZMIĆ, *f.* ojarzmi *cz. dok.*, jarzmo nałożyć, podbić pod jarzmo, unterjochen. Opanowali nas. *Budn. Jes.* 26, 13: *not.* »właściwiej: ojarzmili nas, gdyby się nam tak mówić godziło.«

OJCIEC, OCIEC, *G.* ojca, *m.*; *Boh.* otec; *Slov.* otec, tatík, tato, (*ob.* Tata); *Sorab.* 1. wotz, nan, (cf. nana); *Sorab.* 2. woschz, votter, nan; *Vind.* ozha, ozhek, atei, ata, tatei, tatek; *Carn.* ozhê, *G.* ozheta, ata; *Croat.* otêcz, otacz, oche, jàpa, japek, japicza, *G.* otcza; *Dal.* otacz, chyako; *Hung.* attya, atya, apa; *Bosn.* otaç, roditegl (*ob.* Rodzic), chjacchko; *Rag.* òtaz, *G.* ozza, chjachko; *Slav.* otac, oche; *Ross.* отецъ, *батька, *батя, *батюшка; *Turc.* ata; *Roman.* atta; *Graec.* ἄττα; *Lappon.* atzie, atye; cf. *Germ.* Atte; cf. *nomen propium* Otto; »*nam* At, Atta, Hatta, Tatta, Haddo, Hetto, Otto, *pro variis dialectis unum et idem sunt, et patrem significant*«. *Frenz. in Westphal. monum.* 2, 2407.; cf. *Vind.* atati, tatati = paplać; cf. tata; *Angl.* dadde, (cf. dziad); *Hisp.* taita; *Turc.* tada, (*alias Turc.* baba; cf. baba; cf. *Chald.* אבא; *Lat.* pater; *Ger.* Vater; *Lat.* tata; *Graec.* τέττα); *a)* ociec, rodzic, der Vater. Ś. Wojciech założywszy klasztor, dał mu imię po Słowiańsku tata; bo tak Słowacy zwali ś. Wojciecha, jako ojca. *Biel. Hst.* 299. Ojcem nie jest, aż kto ma dzieci. *Gorn. Sen.* 344. O ojcze, syna karzącym. *Ezop.* 124 = o ojcu karzącym. Jednego ojca, *Eccl.* вкупоотечный. Ojca naśladuję, *patrisso*, *Vind.* fe povozhetim; *Carn.* poozhetem se; *Boh.* patatiti se. Ojca złego zły syn. *Cn. Ad.* 686. (*Slov.* Gaki otec, taki sin; jaki ociec, taki syn; jakie drzewo, taki owoc; nie daleko jabłoni jabłko pada; nie urodzi sowa sokoła). Po złym ojcu bywa gorszy syn. *Bial. Post.* 177. *Slov.* Otác stiskal, a sin wiskal; ociec ściskał (skąpił), a syn rozrzucił. Ojca dobrego dobry syn; ojciec dobry złego syna nie urodzi. *Cn. Ad.* 803. Ojca dobrego zły syn; ociec dobry złego syna pod czas urodzi. *ib.*, (*ob.* Wyrodek). Ojca złego dobry syn. *Cn. Ad.* 804. (i czarna kokosz białe jajka niesie; cf. matka; cf. córka). Jeden ociec dziesięć synów wychowa, a dziesięć synów jednego ojca (wychować) żywić nie mogą. *Rys. Ad.* 18. *Cn. Ad.* 508. Panie ojcze! *Cn. Th.* Ociec, nie więcej ocieo o żałości, straciwszy wszystkie syny nieszczęśliwy. *P. Kchan. Jer.* 232. — §. Stary ociec, dziadek, ojca mego ociec, der Großvater, (cf. stara matka); (*Slov.* stari otec neb tatik, dědo, děd; *Slav.* stàri otac, did; *Vind.* ozhjak, stari ozha). Stary ociec, będzieli opiekunem, winien liczbę czynić matce *wneków swoich rok od roku. *Groick. Obr.* 149. — § Ociec czeladny, *pater familias*, der Hausvater; (*Bosn.* domachin). Przodkowie nasi z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list.* 354. Napominał ociec czeladny swoje domowniki.

Farn. 133. *Gil. Post.* 34. *ob.* Czeladny. — §. Ojciec żony, świekier, zwyczajnie też po prostu ojciec. *Sax. Porz.* 132. der Schwiegervater, *ob.* Świekier; cf. teść; *Croat.* tazt, *Eccl.* тьсть, отецъ богоиданый. — b) *Latius:* Ojciec, początek jakiéj familii. *Karnk. Kat.* 14, Stammvater, Vater. *Carn.* ozhâk = patryarcha; *Eccl.* отценачальникъ, отцеверховный, начальникъ между отцами. Jeden ociec wszystkich nas jest; idąc wspak to przez zacne, to przez podłe przodki, tam się wszyscy ostać musimy, gdzie jest nasz przodek pierwszy. *Gorn. Sen.* 196. (t. j. Adam). — Do ojców zebrany poszedł. *Sk. Dz.* 566. (t. j. umarł; er wurde zu seinen Vätern versammelt, er ging heim, er starb; cf. poszedł do Abrahama, na tamten świat). Bóg ojciec, Gott der Vater, nietylko, że syna od wieków sobie w bóstwie równego spłodził; ale też, że jest początkiem i nas wszystkich. *Karnk. Kat.* 16. *et* 14. Czy nie to jest ojciec twój, co cię posiadł sobie, I stworzył dobrotliwy w onej pierwszej dobie! *Groch. W.* 14. Ojciec niebieski. *Sk. Dz.* 819. der himmlische Vater. Ojcze nasz, któryś jest w niebie, święć się imię twoje. *Kanc. Gd.* 271, Vater unser, der du bist im Himmel. — Ojcze nasz = pacierz, modlitwa pańska, *Slov.* otčenáš; *Bosn.* occe nasc; *Vind.* ozhanasch; *Rag.* occenâse; *Eccl.* отченашъ, господская молитва, господня. — §. Ojciec, który go opatruje, o kim staranie ma, onego wychowywa, za syna go sobie ma. *Biał. Post.* 127. Ojciec ojczyzny, *pater patriae.* — Królu Rzpltą miej na dobrej pieczy; a ojcem nam bądź, nie ojczymem. *Biel.* 370. — §. U Rzymian, senatorowie, *patres conscripti*, ojcowie spisani; tak i Kardynałów wyraża. *Groch. W.* 263. — §. Ojciec, fundator, założyciel, początek, przodek; der Vater, der Urheber, der Stifter. Norbertus, ociec zakonu Premonstratensów. *Sk. Dz.* 1110. Kalwin wasz ociec, panowie Dyssydenci. *Birk. o Exorb.* 5 Szymon czarnoksiężnik ojciec i początek heretyków. *Sk. Dz.* 66. §. *Ojciec duchowny = spowiednik, der geistliche Vater, der Beichtvater. Symplicyan był ojcem duchownym ś. Ambrożego. *Sk. Dz.* 312. Tych Bóg karze, którzy się ojcom duchownym karać nie dopuszczają. *Sk. Dz.* 322. — §. Ojcowie święci, doktorowie kościelni; die heiligen Väter, die Kirchenväter. Ojcowie chrześciańscy napisali piękniejsze pieśni, któremi zaraźliwe wypychali. *Sk. Dz.* 143. — §. Ojciec święty = Papież *qu. v.* der heilige Vater, der Pabst. Ogłoszenie bulli ojca ś. *N. Pam.* 21, 297. — §. Ojciec, ojcowie, tytuł zakonników; Pater, ehrwürdiger Vater, Ordenspater. (*Eccl.* книга объемлющая въ себѣ житія отцевъ = отьчьникъ; *Graec.* *πατερικόν*). Chodkiewicz w Żmudzi fundował ojce Jezuity. *Birk. Chodk.* 3. Przewielebnemu w Bogu Ojcu *Hieronymowi* a Jesu Maria, Definitorowi Karmelitańskiemu. — *Per abbreviat.* O. = ojciec; O. O. = ojcowie; n. p. Kazanie na pogrzebie Maryanny Koniecpolskiej W. O. *Hieronyma* od ś. Hyacynta; t. j. Wielebnego Ojca. — Kollegium O. O. Jezuitów. *Vol. Leg.* 7, 862. — §. *Aliter:* Ojciec duchowny = ojciec chrzesny, der Taufpathe, Taufvater; *Eccl.* крестный отецъ, приємьникъ, воспріемникъ. Kmotry abo ojce chrzesne mają nauczać syny swoje chrzesne. *Karnk. Kat.* 127. — OJCOBÓJCA, y, *m.*, OJCOMORDERZ, a, *m.*, *Cn. Th.*, OJCOMORDERCA, y, *m.*, *W. 1 Thim.* 1, 9; zabójca ojcowski, der Vatermörder; *Sorab.* 1. nana zamorduwař, *f.* zamorduwarka; *Vind.* ozhni vmorez, ozhetni vboinik, ozhni vbijenik, *f.* ozhetna vbiuniza; *Ross.* отцеубійца. Jeden był ojcobójca, drugi świętokradca. *Teat.* 46, 44. OJCOBÓJSKI, OJCOMORDERSKI, a, ie, *OJCOBÓJCZY, a, e, vatermörderisch. Dał mu się Bóg z ręku ojcobójskich wymknąć. *Petr. Hor. F* 3; (*not.* »które się ważą zabijać ojca swego«). Matkę ojcobójczem zabijasz żelazem. *N. Pam.* 21, 348, *ob.* Matkobójczy. OJCOBÓJSTWO, OJCOMORDERSTWO, a, *n.*, der Vatermord; *Vind.* ozhni vmor, ozhetni vboi; *Ross.* отцеубійство. Mająż od ojcobójstwa większe być niecnoty? *Bardz. Trag.* 346. *OJCOIMIENNY, a, e; *Eccl.* отчеименный *patronymicus; Subst.* отчеименное *patronymicum.* *OJCOLUBNIK, a, *m.*; *Eccl.* отцелюбецъ. *OJCOPOCHODNY, n. p. Duch ś.; *Eccl.* отчеисходный, изходящій отъ отца, какъ духъ св. OJCOPODANY; *Eccl.* отчепреданный; *Graec.* *πατροπαράδοτος*, *a patribus traditus*; (*ob.* Podanie). *OJCOSIEROCTWO, a, *n.*, osierocenie po ojcu, strata ojca, bezojcze życie, die Vaterlosigkeit. Kiedy chce Pan, znosi z bezpotomnego sromotę niepłodności, a gdy mu się podoba, dopuszcza na wielu dzieci ojcosieroctwo. *Psalmod.* 37. OJCOSILNY; *Eccl.* отчесильный, имѣющій равную со отцемъ силу; równéj z ojcem siły. — OJCOWIC, OJCZYC, *OJCZYCZ, a, *m.*, prawy syn ojca swego, (cf. dobrego łoża), *propr. et transl*; der ächte eheliche Sohn; (cf. - owicz, - owic). (*Eccl.* отчичъ, по отцѣ таковъ; *Ross.* отчичъ dziedzic dobra dziedzicznego ziemskiego; отчинникъ, вотчинникъ). Nad ojcowicem Bękart przewodził, sługa nad dziedzicem. *Paszk. Bell. B* 3. Prawy ojcowic. *Zebr. Ow.* 28. Żona zła, cieszy się onéj swojej zdrady, Onym swym kukulczętom dodawa i rady Jakoby ojcowice do końca oszukać, By mogli przybyszowie w onych dobrach kukać. *Klon. Wor.* 62. — §. Ojcowic, syn ojczyzny, rodak; ein Sohn des Vaterlandes, ein Eingeborner. Lada cudzoziemiec uprzedzi teraz u nas starożytnych ojcowiców stopnie. *Pot. Arg.* 400. Bez zaciągów, ojcowiców dłonie Urość dały w takową wielkość tej koronie. *Pot. Arg.* 509. Umarł Jan Łaski, prawy ojczyc ojczyzny. *Stryjk.* 745. To o czym wiem dowodnie, jako ojczyc prawy, Spisałem ci rycerstwa tu Polskiego sprawy. *Papr. Gn.* Scytowie tylko a Indowie sami W swych ziemiach z przodków trwają ojczycami. *Stryjk. Gon. M* 3. Pókiśmy ojcowiców sadzili na tronie, Szerzył się orzeł Polski. *Pot. Pocz.* 474; (cf. Piast). Póki dawnych u nas ojcowiców plemię rządziło, póty dobrze było. *Pot. Arg.* 119. Wszystkiemu rycerstwu i prawdziwym ojczyzny ojczycom. *Stryjk. ded.* Wolno obywatelom woj. Smoleńskiego ojczyców Smoleńskich, i dawnością ziemską zasiedziałych poddanych u sądów dochodzić; a jeśliby poddani czyi ojczyce do miast naszych zaszli, tedy.... *Vol. Leg.* 3, 962. (t. j. tam urodzeni, rodacy, eingeborne Unterthanen). Mię ojczyca twoich państw, te słowa cieszyły. *Papr. Try. B.*, *ob.* *ojczyznych ludzi. — §. Poddanych zwano ojczyce. *Czack. Pr.* 2, 173, Erbunterthanen. Pojmańców wojennych dzieci uważani są za ojczyców, czyli pod-

danych. *ib.* 217. — §. Ojcowic, z wysokiej familii, familiant, *patricius*, parentelat, z panów pan; *Vind.* patriziar, deshelni ſhlahtnik, vlastelnik; *Boh.* wlastenec; *Rag.* vlastèlin, plemenik, (cf. właściciel, plemiennik); *Croat.* vlasztelin; ein Patricier. W Rzymie dzieci senatorskie *patricios* jakoby ojcowicami nazwali; my ich paniętami albo krwią panięcą nazowiemy. *Faliss. Fl. przed.* Dorsprungus, patricius albo ojczyc z książąt Rzymskich. *Stryjk.* 84. *Nar. Dz.* 1, 212. Znikały ze swemi imiony ojczyce. *Zab.* 8, 246. *Nar.* Emiliuszowie z najdawniejszych familij Rzymskich i ojczyców pochodzą. *Zab.* 3, 5. Serca onych ojczyców na ten głos otrzeźwiały. *Warg. Wal.* 79. OJCOWIZNA, y, *ż.*, majątek po ojcu, *ojczyzna, spadek ojcowski, (cf. macierzyzna); väterliches Erbgut, das Väterliche. O dzieci, jakąż macie ojcowiznę wspólną? *Przyb. Milt.* 332. OJCOWSKI, a, ie; *Boh.* otcowsky; *Slov.* otcowski; *Vind.* ozhen, ozheten, ozhetoun, ozhni, ozhino; *Croat.* otchinzki, otchanzki, otchin, otchev, ochin, ochinszki; *Bosn.* occin, occev, ocevo; *Slav.* otcsin, otcsinski; *Rag.* occin, chjachkin, chjachkov; *Hung.* atyai; *Sorab.* 1. woczzowé, nanowé, nanowy; *Ross.* отцовскій, отцевскій, отческій, отчій, отецкій, отцевъ, отеческій, батюшкинъ; ojca, od ojca, do ojca należący, ojca się tyczący, od ojca pochodzący, väterlich. Ojcowska łagodność syna psuje. *Cn. Ad.* 804. Daję ci ojcowskie moje błogosławieństwo. *Kras. Pod.* 2, 75. Syn myśli święte często w sercu nosi, Za złość ojcowską pana Boga prosi. *Auszp.* 29. *Subst.* Ojcowskie, *sc.* dziedzictwo, *ob.* Ojczyzna; das Väterliche, Vatergut. — Ojcowskie *adverb.*; po ojcowsku, auf väterliche Art, auf Vaters Weise. Staraniem naszym to wszystko ojcowskie uspokoić. *Vol. Leg.* 3, 241. Bym ten zły nałóg porzucił, po ojcowsku mi perswadował. *Weryf. praef.* Nie ojcowskie toś uczynił; t. j. nie od ojcaś się tego nauczył, *haud paternum istud. Mącz.* Nie ojcowskiegoś zakroił; nie po ojcowskuś postąpił. *Włod.* — Po ojcowsku = starożytnie. *Cn. Th.* 719. nach der Väter Weise. OJCOWSTWO, OJCOSTWO, a, *n.*, *paternitas. Cn. Th.*; *Carn.* ozhanstvu, ozhetstvu; *Vind.* ozhetnost, ozhetje, ozhanstvu, ozhetust; *Croat.* ochánsztvo, ochinsztvo; *Hung.* atyaság; *Rag.* occjànstvo; *Eccl.* отечество, отчество; Vaterstand, Väterlichkeit, Verhältniß des Vaters. Wszystko, co Bóg ociec ma, syn też ma, okrom ojcostwa. *Sk. Żyw.* 1, 61. Klękam na swe kolana do ojca pana naszego, z którego wszelkie ojcowstwo na niebie i na ziemi. 1 *Leop. Ephes.* 3, 15. *Sk. Kaz.* 363. (alles was Vater heißt, im Himmel und auf Erden). Wielcy mędrce mało mają talentu do ojcowstwa. *Teat.* 25, 15. (do płodzenia). OJCOWY, a, e, ojcu własny, Vaters=; *Ross.* отцевъ. Orzeł dzieci królika przed oczyma ojcowemi rozdrapał. *Ezop.* 126. Że zawsze Bóg razem był ojcem, po tym poznajemy, gdy w wyznaniu mianujemy złączone imiona bogowe i ojcowe. *Ku z Kat.* 38. OJCZE, *vocat. nom.* ociec, ojciec. OJCZEŃKO, a, *m*, tatuleńko, Väterchen. Jedwabne one słówka: mój braciszeńku, ojczeńku. *Klon. Wor. ded.* Będziemy wiele mieć starania o tobie ojczeńku. *Teat.* 20. *b*, 158. Wżbyt mi to dziwno ojczeńku. *Żebr. Ow.* 311. OJCZYC, *ob.* Ojcowic. OJCZYM, a, *m.*; *Boh.* otčim; *Slov.* očim, otčim; *Sorab.* 1. woczzim, maczocch, (*ob.* Macocha); *Carn.* ôzhem, ozhm; *Vind.* ozhum, popovi ozha, nepristen ozha; *Croat.* ochùh, (cf. machuha = macocha), ozhin; *Hung.* mostoha atya; *Bosn.* occhjuh; *Rag.* occjúh; *Slav.* otcsùh; *Eccl.* овчухъ; *Ross.* отчимъ, *vulg.* вотчимъ; mąż wtóry matki czyjej. *Sax. Porz.* 132, der Stiefvater. Ojcem nam bądź, nie ojczymem. *Biel.* 370. Ojczym i macocha *Vind.* popou stareishi, nepristni stareishi, (*półrodzice). OJCZYMOWY, a, e, OJCZYMSKI, a, ie, stiefväterlich. Więc ty tylko jesteś jego ojcem ojczymowym? *Teat.* 20. *b*, 156. (cf. pasierb', pasierbica). OJCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, ojczyste przyrodzenie, cf. ojcostwo, väterliche Natur, Väterlichkeit. Widzę w Rzymie poszlaki ojczystości męstwa, Lecz widzę laury zdrady przy laurach zwycięstwa. *Zab.* 10, 241. OJCZYSTY, a, e; *Sorab.* 1. woczžiznansky; *Ross.* отечественный; — *1. od ojca, ojcowski, väterlich. Nie darmo poszły ojczyste modlitwy za syny. *Birk. Dom.* 106. Szlachcicowi nie wstyd ojczyste uprawiać zagony. *Tward. Wł.* 216. — §. Ojczysty człowiek. *Czack. Pr.* 2, 173. *ib.* 222. poddany, *ob.* Ojczyzny, *ob.* Ojczyc. — b) Ojczysty, od ojczyzny, domowy, swojski, własny tej krainy; *Boh.* wlastenský; *Ross.* родимый; vaterländisch. Ziemię widzę ojczystą i bogi ojczyste. *Bardz. Trag.* 311. Na tobie ojczysta całość polega. *Zab.* 2, 20. (t. j. całość ojczyzny). Powaga króla Zygmunta, pana mądrego i ojca ojczystego. *Janusz. Oksz. G* 2. (ojca ojczyzny). Język ojczysty, macierzyński, die Muttersprache. Ojczysty domowy dobrze przejął język. *Tward. Wł.* 7. Dekreta Polskim ojczystym językiem mają być pisane. *Vol. Leg.* 7, 689. Czytać dawne języki i obce rozumieć, Dobrze jest; lecz ojczyste naprzód trzeba umieć. *Dmoch. Szt. R.* 17. OJCZYZNA, y, *ż.*, 1*). majętność ojczysta; *Boh.* otčjzna; *Vind.* ozhni dieu, ozhatina, ozhetinstvu, ozhnu blagu; *Croat.* ochinsztvo, otozhastuo; *Bosn.* occinstvo, occevina, ocbina; *Rag.* occinstvo, ocinstvo, djedina, otàchina; *Ross.* отчина, отцовщина; *Eccl.* отечество, отчество; spadek ojcowski, der väterliche Erbtheil, das Väterliche; (ojcowizna, cf. macierzyzna). Moim zdaniem lepiej uczyni, kto mówiąc o Polszcze rzecze: *patria* moja, niźli ojczyzna moja; bo ojczyzna częściej się rozumie to, co gruntu komu ociec jego zostawił. *Gorn. Dw.* 49; (*ob.* *Patrya). Opiekuni bronią sierot przeciw tym, którzyby im ojczyznę odjąć chcieli. *W. Post. W.* 403. Z bratem powinieneś się równie ojczyzną dzielić. *Star. Ref.* 55. Żywi mię Bóg chudą ojczyzną moją z żonką i z dziatkami mojemi. *Orzech. Qu.* 53. Napominał ich, aby bratu wrócili ojczyznę jego własną, którą mu wzięli. *Biel.* 94. Ojczyznę między syny podzieliła. *Warg. Wal.* 47. *Sk. Kaz.* 591. Nałożywszy wszystkę ojczyznę na szkutę, wszystko oraz, gdy się rozbije, tracą. *Petr. Ek.* 14. — 2) Ojczyzna; *Boh.* wlast, wlastenstwo, domow; (*ob.* Dom); *Sorab.* 1. woczžizna; *Vind.* domovina, roistna deshela, ozhetna deshela, ozhatkvu, ozheistvu, domazhi krai, domazha deshella, ſoja deshela; *Croat.* domovina; *Bosn.* domovina, mjesto ù koje se tko rodi, vilaet, silas; *Ross.* отечество, отчество, отечествіе, родина; *Eccl.* отечество, отчество, отчизна, своя, свояси; (cf. swoja,

cf. się, u siebie). Kraj, w którym się kto urodził; das Vaterland, (die Vaterstadt, der Geburtsort). Powinnéj miłości ku ojczyznie, w któréj się zamykają bracia, i wszystkie powinowactwa nasze, i majętności, nie opuszczajmy. *Star. Ryc.* 11. Wolał Fabi sam własnej ojczyzny ostradać, niżeli wiarę ojczyzna miała stracić. *Warg. Wal.* 143. Matką zowią ojczyznę; bo kto sobie wielką Nie zna jej dobrodziejką, nie zna rodzicielką? *Błaż. Tłum. A* 2. Jaki kto z ojcem, taki z ojczyzną. *Dwor. D* 2. Cnotliwemu wszystek świat ojczyzną. *Pot. Syl.* 47. Gdzie dobrze, tam ojczyzna. *Past. Fid.* 254. *Pot. Arg.* 703. Wszędzie gdzie żyć będziesz, znajdziesz ojczyznę. *Teat.* 38, 219. Ojczyzna swoja każdemu najmilsza; jaką taką ojczyznę, wolą ludzie niż wyborną gościnę. *Cn. Ad.* 805. (*Ithaca!*). (*Eccl.* отечествоначальникъ założyciel państwa jakiego). OJCZYZNY, a, e, krajowy, rodak; eingeboren, einheimisch. Ludzi ojczyznych i przychodniów. *Stat. Lit.* 37. (Ludzi ojczystych, t. j. poddanych. *Czack. Pr.* 2, 173. *ib.* 222).

OJUCZYC *cz. dok.*, obładować, beladen; n. p. Zebrał jak najwięcéj swojskiego bydła, i one ojuczył rozmaitym naczyniem. *Pilch. Sall.* 244. Wodą z rzéki bydlęta ojucza. *ib.* 244; cf. juki.

O K.

OKA, *ob.* Oko.

OKADZIĆ, *f.* okadzi *cz. dok.*, Okadzać *niedok.*, nakadzać w około, pokadzać, rund um beräuchern; *Carn.* okkâdim; *Vind. et Bosn.* okaditi; *Rag.* okâditi; *Croat.* okagyujem; *Ross.* окоптить, окапчивать, (cf. okopcić). Okadziłam pościel moję mirrą. *Budn. Prov.* 7, 17. Daremnie bóstwa mego wzywasz przy ofiarze, Próżno modły ślesz, moje okadzasz ołtarze. *Min. Ryt.* 2, 257. *Nag. Cyc.* 23. Świeżobarwe kwiaty całe okadziły ustronie. *Przyb. Ab.* 284. t. j. na około napełniły wonią.

OKAGANCZYC, *f.* okagańczy *cz. dok.*, kagańcem okrócić, mit dem Beißkorbe bändigen. Głaszczą tę bestyą drapieżną, bo jéj okagańczyć nie mogą. *Stas. Num.* 1, 210.

OKAL, a, *m.; Boh.* okač, okatý; duże oczy mający. *Tr.*, ein Großauge.

OKALAĆ *cz. dok.*, w koło pokalać, beschmutzen; *Bosn.* okagljati, obrrigljati, oballaviti, pohallaviti; *Croat.* okalyujem; *Vind.* oklatjati, obmadeshuvati, pogerditi; *Sorab.* 1. woneschwarnam; *Eccl.* окалити; (*Ross.* окалывать okakać).

OKALECZYĆ, *f.* okaleczy *cz. dok.*, Okaleczać *niedok.*, obcinać człowieka, einen verstümmeln, zum Krüppel machen. *Cn. Th.*; (*Vind.* obsekati, obsekuvati, ohromiti, resvudeniti; *Carn.* ohhrometi; *Croat.* oknyasztujem; *Bosn.* okgljastiti). Okaleczony *Eccl.* бѣдный, бѣдникъ, усѣчень, обрубленъ. Szukali sposobów, aby go °okaliczyli abo zabili. *Zabk. Ml.* 346.

OKAMGNIENIE, OKIEMGNIENIE, ia, *n.*, °Ocemgnienie *qu. v.*; *Boh.* okamženj; *Bosn.* maghnutje, trenutje; *Sorab.* 1. woka mikneno, wokomikneni; *Ross.* окомгновеніе, мгновеніе ока; mgnienie, moment, der Augenblick. W skok chcą tegoż okamgnienia ciągnąć na nieprzyjaciela. *Nag. Fil.* 23. Odliczone były pieniądze w okiemgnieniu. *Birk. Krz.* 13.

OKAMIEĆ, OKAMIENIĆ, *f.* okamieje *neutr. dok.*; *Carn.* okkamenim; *Croat.* okamenujem; *Bosn.* okamenitise; *Ross.* окаменѣть; kamieniem się stać, otwardnieć, odrętwieć, okościeć, odrewnieć, versteinert werden, hart werden, verhärten. Nie chciała zatym gadać: ni, by była chciała, Rzecz jéj więcéj służyła, szyja okamiała; *saxum jam colla tenebat. Żebr. Ow.* 52. Jakoby na wszelkie prace i trudy okamieli. *Tward. Wł.* 62. *et.* 60. *Tward. W. D.* 77. Okamieć w cierpliwości, *obdurescere. Macz.* Okamieniało do poznania prawdy serce ich. *Smotr. Ex. pr.* Okamiały, okamieniały = twardy, verhärtet, abgehärtet. Okamiały na biedy i niewczasy. *Leszcz. Class.* 39. *Calleo*, stawam się twardym, okamieniałym. *Macz.* OKAMIENIAŁOŚĆ, OKAMIAŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* окаменѣлость; otwardziałość, die Versteinerung, Verhärtung.

OKAP, u, *m.*, spadek wody deszczowéj z dachu, die Dachtraufe; (*Carn.* kap; *Vind.* kap, strehen kap, kapilu, sjedilu, sjedniza, kapishe, (kap, deshouniza = deszczowa woda); *Rag.* kàppivo, zjedillo, zjedniza; *Bosn.* kappilo, kappalo od strehi, çidiscte; *Croat.* kap, czednicza; *Sorab.* 2. sežecha; *Ross.* капельникъ. Okapy do dachów przerzynają się z ukosa. *Kluk. Rośl.* 2, 155. Gdyby kto dom swój tak podniósł, iżby sąsiadowi okapem danym przykrość sprawował.... *A. Zamoj.* 107. Nad takim dachem okap trzeba dać dobry. *Świtk. Bud.* 146. OKAPAĆ *cz. dok.*, w koło pokapać, betraufen; *Carn.* okkaplém; *Ross.* окапать, окапывать.

OKĄPAC, *f.* okąpie *cz. dok.*, w koło pokąpać, bebaden; (*Vind.* obkopati). Ziół miękkich nasłały Najady, i w matczynych łzach je okąpały; *lacrymis unxere. Żebr. Ow.* 259.

OKAPŁONIĆ, OKAPŁUNIĆ, *f.* okapłóni *cz. dok.*, kapłunić *niedok.*, koguta na kapłuna oprawić, kapaunen, zum Kapaun machen. Trudno ma piać kogut, gdy go okapłónią. *Pot. Pocz.* 646. — *Transl.* Ktoby niewolnika okapłunił, na połowicy dóbr swych ma być karan. *Szczerb. Sax.* 348, cf. trzebić, wałaszyć.

OKAPTURZYĆ, *ob.* Kapturzyć.

OKARA, y, *ż.*, silnia artylleryczna, złożona z dwóch bardzo wysokich kół, obracających się na osi, z nasadem wysokim i z dyszlem, do przeprowadzania ciężarów. *Jak. Art* 3, 306. *et* 39, der Karren. — §. *Transl. de homine* Okara, gruby jak beczka. *Rydel.*, ein Dickwammst.

OKARCZYĆ, *f.* okarczy *cz. dok.*, obarczyć, okrócić, bändigen, fesseln. Jeszcze oni nie złożyli jarzma, którem ich ręce jego okarczyły. *Przyb. Luz.* 128.

OKARMIĆ, *f.* okarmi *cz. dok*; *Vind.* okermiti; (*Ross.* окормить, окармливать = otruć); do sytości nakarmić, völlig sättigen, abfüttern. Kogut z rana głośniejszy, że jest w sobie łacniejszy, a niżeli gdy okarmiony i syty. *Haur. Sk.* 119. Okarmieni nadzieją prędkiego zwycięstwa. *Warg. Cez.* 182. (t. j. pełni nadziei). [§. *Transl.* Okarmić, otruć 2.] Człowiek, któryby był okarmion jadem morskiego zająca, niech zażywa tego proszku. *Spicz.* 36.

OKĄSAĆ, OBKĄSAĆ, *f.* okąsze *cz. dok.*, Okęsywać *frequ.*, okęsuje *praes.*, ogryźć, oszemłać, ogłodać, *propr. et*

transl.; *Boh.* okusowati, okausati; *Slov.* obkausati; *Sorab.* 1. wobkuszacž, wobkuszam, wobkuszuyu, wokuscham, wokuschu; *Vind.* obkausati; *Croat.* obkussújem; *Ross.* обкусать, окусать, обкусываю; umbeißen, umnagen. Chléb okąsany. *Eraz. Ob. E i i i.* Obkąszony. *A. Kchan.* 69. Kradzieżą okęsywał dziedzictwo jego. *Faliss. Fl.* 214. Pismo ś. nicują, obcinając i okęsując je. *W. Post. W.* 346. U was świątości Pańskie ocięto, okąszono, zopakowano. *Żarn. Post.* 41. Pismoś okęsił, opuściwszy to, co było naprzedniejszego. *Dambr.* 145. Pisma nie okęsujemy. *Żarn. Post.* 49. Okęszony. *ib.* 209. Kościół nas Chrystusa zupełnego, a nie okęsonego uczy. *W. Post. W.* 13. Nie na okęsone mnie królestwo tu dano, ale na całe. *Biel.* 90. Gdy nas tak nieprzyjaciel okęsił sowito, Gdy nie możem do wojny żołnierza nastarczyć.... *Pot. Arg.* 171. Żyzne kiedyś, teraz nędzne kąty, I okęszone w niezgodzie Inflanty. *Miask. Ryt.* 2, 60.

OKAZ, u, *m.*, OKAZKA, OKASKA, i, *ż.*, §. a) okazanie, pokazanie; *Carn.* skâsa; *Vind.* skasa, skasanje, svisha, iskasanje; *Ross.* доказание; das Zeigen, Weisen, Vorzeigen. Powszechnéj na nieprzyjaciela gotowości było znakiem potrójne wywieszenie z wieży tarczy czerwonéj. Za piérwszym onéj okazem, pytał się, coby to znaczyło? *Nar. Hst.* 3, 302. Żywość wrodzona jest okazem biegłości rozumu. *Mon.* 65, 34. Wsadzi kapelusz nowy, wypada wśrzód ludu; Lud się zdumiewa, jak na okaz cudu. *Zab.* 12, 73. (jak na zjawienie się cudu). Żeby ich okazem potęgi ustraszył, nakazał przeciwko nim wojenną wyprawę. *Nar. Hst.* 3, 314. Stało się to, tylko dla okazu, że jak uszczęśliwić, tak i zgubić może. *Zab.* 12, 244. Twoja ludzkich okazów wspaniałość prawdziwa. *Zab.* 16, 203. Koniec zimy strawili na okazach grzeczności. *Węg. Marm.* 3, 81. Rzekłbyś, iż natura okazkę niejaką wielkich ludzi podała przedtym; właśnie jak oświadczając, iżby takowych namnożyć potrafiła, gdyby więc chciała. *Zab.* 6, 356. (*Boh.* okazka; cf. próbka). — § Okazka chwalebna = popisywanie się, das Hervorstechen, wenn man sich hervor thut, das Auszeichnen. Mężnemi czyny na okaz się popisać usiłował. *Pilch. Sall.* 17. — §. Okazka naganna z przechwałką, popisywanie się dumne; Prahlerey, Großthuerey mit etwas. Chcąc okazkę swojéj uczynić junakieryi, przytłumili w sobie miłość bliźniego. *Mon.* 70, 699. Przytaczają podobieństwa z dawnéj historyi na próżną erudycyi okazkę. *Kniaź. Poez.* 2, 151. Nie znajdziesz w Demostenesie żadnego wyrazu mającego za cel przymilenie się lub jaką okazkę. *Nag. Fil.* 13. Ci, co o wielkich rzeczach bez rozmysłu mówią, na okaz to czynią. *Modrz. Baz.* 104. — §. Kraina na okaz tylko, niżli w saméj rzeczy, zdatna do operacyi. *Pilch. Sall.* 149. t. j. na oko, na pozór; scheinbar, dem Scheine nach. — §. b) Okazka wojska, lustra, monstra, okazowanie, popis; die Heerschau, die Musterung, die Revue. Król oglądawszy wojsko, prowadził je pod Borysow, a tam drugi raz był okaz. *Biel. Kr.* 472. Okazkę mieć = lustrować wojsko. *Dudz.* 48. OKAZAĆ, *f.* okaże *cz. dok.*, Okazywać *frequ.* okazuje *praes.*; *Boh.* okazati; *Carn.* kasâti *monstrare*; *Sorab.* 2. hopokazasch; *Vind.* skasati, dokasati, perkasati, naozhititi; *Ross.* выказать, выказывать, доказать, доказывать, оказать, оказывать; pokazać, ukazać, zeigen, weisen. Jęła wykładać i okazować swoje szaty i insze ubiory. *Glicz. Wych. C* 6 *b.* Ktoż mię z was w grzechu być okazać może? *Sekl. Joan.* 8.; (*not.* «o grzech przewodzi abo karze,» dowieść może). Młodzieńca tego dowiedź do rotmistrza, bo mu ma nieco okazać. 1. *Leop. Act.* 23, 17. (powiedzieć. 3 *Leop.*; donieść, oznajmić, anzeigen). Człowiek nie może się długo okazać tym, czym nie jest. *Ust. Konst.* 2, 152. Nie ma sposobności okazania zwierzchnie, co wewnątrz jego szacowne jest. *Kras. Pod.* 2, 205. Dzieciom się potrzeba uczyć tego, w czymby się dorosłszy okazać mogli. *Glicz. Wych. K* 1 *b.* Wstąpił Chrystus w niebo, aby się okazował obliczu boskiemu. *W. Post. Mn.* 237. Przybliżyli się ku miasteczku, a Jezus okazował, jakoby daléj miał iść. *Sk. Kaz.* 189. t. j. pokazywał po sobie, *il faisait semblant*; er machte Miene weiter gehen zu wollen, er stellte sich, als ob.... Wystawił nam Pan tak znaczne okazania pokory i miłości. *W. Post. W.* 236. (próby, przykłady, wzory, wizerunki). Sztuki na teatrze okazywać. *Gaz. Nar.* 1, 48. Wszystko się miasto schodziło na jezdne i konne igrzysko, każdy na one okazowania patrzeć chciał. *Sk. Żyw.* 1, 13. t. j. widowisko, Schauspiel, Scene. Wkrótce potym żaden już na konie, ani na one wozy okazowane nie patrzał. *ib.* — §. Okazowanie chełpliwe, pompa, wystawienie, Prahlerey mit etwas. Panowie najmują sługi, na okazowanie dostatków swoich, nie dla roboty. *Petr. Ek.* 109. — §. Okazać komu łaskę. *Tr.*, świadczyć, einen Gefallen erweisen. Miłość bez okazania, jako i wiara zimna i *ostydła. *Rej. Ap.* 29. — §. *Milit.* Okazywać się = popisywać się, monstrować się; sich zur Musterung stellen, bey der Heeresschau seyn. Na każdy rok naznaczony czas, któregoby się stan rycerski zjeżdżał, aby się tam każdy okazywał, tak jako na wojnę jechać powinien. *Papr. W.* 2, 196. Wiele ich jest, którzy nie *darżną się popisować a okazować w prawym chrześciaństwie. *Gil. Post.* 122 *b.* Okazowanie = okaz, okazka, popis, monstra, lustra, die Heeresschau, die Revue. Okazowania w powieciech na dzień pewny postanawiamy, aby się wiedzieć mogło, jako kto z rycerskiego stanu jest gotów ku obronie ojczyzny. *Vol. Leg.* 2. 624. *Modrz. Baz.* 464. *Warg. Kurc.* 8. *Biel.* 470. *Papr. W.* 2, 148. *P. Kchan. Orl.* 1, 204.

*OKAZALISTY, a, e, co okazanym być może, widoczny, handgreiflich. *Demonstrativum*, okazaliste, jakoby przed oczy podłożone. *Mącz.* OKAZAŁOŚĆ, ści, *ż.*, §. a) wystawność, pompa, die Pracht. — b) Pozor, powierzchowność; der Schein, Anschein, das Aeußerliche. Szczére, a nie na okazałość tylko, prawdziwe przywiązanie. *Warg. Wal.* 71. Fałszywe miewasz omamienia, Gdy ślepo nie iścizny, lecz się imasz cienia; Okazałość cię zwodzi, chwała i uroda. *Tol. Saut.* 11. OKAZAŁY, a, e, OKAZALE *adverb.*; *Ross.* казистый; a) w oczy uderzający, wystawny, prächtig, ansehnlich. Buk okazały. *Past. Fid.* 8. Konie okazałe. *Paszk. Dz.* 124. *Affectatus scriptor*, który się na wysoką, okazałą a wystawną rzecz sadzi. *Mącz. Affectate*, wystawnie, pysznie, okazale. *ib.* Bogacz ten obłoczył się w biesior,

i używał na każdy dzień okazale. 1 *Leop. Luc.* 16, 20. (hojnie. 3 *Leop.*). — b*) Okazały, okazalisty, widoczny, augenscheinlich, handgreiflich. Jako w tym łaski jego wielkość się okazuje, tak też niewdzięczności naszej niezbożność okazalsza jest. *Sekl.* 101.

OKAZYA, yi, *ż.*, OKAZYJKA, OKAZYJECZKA, i, *ż.*, *dem*; *Boh. et. Slov.* přjležitost; *Sorab.* 1. pžiprahwnośćž, pžiprahwnostka, pžitžina, pžitžinka, (cf. przyczyna); *Vind.* perloshnost, priloshnost, perkladnost, napushnost; *Croat.* prilika; *Rag.* nadogodda, nadomètak, nàmjera; *Bosn.* prigoda, (cf. przygoda); *Dal.* nachin; *Ross.* случай, прилучай, клученіе; 1) przygoda do czego, pora, nagoda, nagodna rzecz, nadatek, okoliczność, sposobność, zręczność, *dowora, gelegne Zeit, Gelegenheit. Chwytaj okazyą z czoła, bo z tyłu łysa. *Teat.* 33. *d*, 4. Okazya jest śklanna, raz opuścisz, więcej nie zażyjesz. *Fredr. Ad.* 4. Okazya się trudno zdarza, łatwo ginie. *Min. Ryt.* 4, 153. Aby okazyjka się podała. *Teat.* 55. *b*, 5. Okazyą dawać *Vind.* napustiti, naperloshnati, napraviti, (*ob.* Naprawić). Krzyżacy najmniejszej okazyjeczki do szkodzenia Polakom nie pomijali. *Krom.* 503. Zażyć okazyjki. *Kłok. Turk.* 122. Radziby się zemścili, by tylko okazyą mieli. *Biel.* 98. Burda okazyi tylko szuka. *Teat.* 26. *b*, 128. (by palec zakrzywić). Przy okazyi, bey Gelegenheit; *Vind.* perloshnu, perkladnu. — §. Powod, Gelegenheit, Veranlassung. Stara przypowieść, okazya czyni złodzieja. *Modrz. Baz.* 415. Dobra to rada; chronić się okazyi. *Ossol. Str.* 3. Szatan obaczywszy Ewę, że się kochała w drzewie, wziął ztąd okazyą albo przyczynę, ją kuszenia. *Biał. Post.* 252. — 2. Okazya jazdy, Gelegenheit zu Reisen, Reisegelegenheit. Opuścił okazyą do Krakowa. *Tr.* — 3. Okazya, akcya, potrzeba, Action, Treffen. Nie widziałeś mnie w okazyi; doznasz mojej śmiałości. *Teat.* 12. *b*, 67. Byłem w kilku okazyach; stawiłem się gracko. *Teat.* 24, 103.

OKAZYWAĆ, *ob.* Okazać.

OKĘSUJĘ, OKĘSYWAĆ, *ob.* Okąsać. *OKFITY, *OKWITY, *ob.* Obfity, cf. okwit.

OKIEŁZNĄĆ, *f.* okiełznie *act. jednl.*, Okiełznać *niedok.*, (*ob.* Ochełznać), ouzdać, ogłówkę kłaść; zäumen, Gebiß und Maulkorb anlegen, *propr. et fig. Cn. Th.* Koń okiełznany. *Bardz. Luk.* 68. Mieli konie okulbaczone i okiełznane, żeby byli gotowi na odparcie attaku. *Pam.* 83, 2, 192. Okiełznano nas bardzo, a wielką niewolą nas obciążono. *Kosz. Lor.* 108 *b*.

OKIEMGNIENIE, *ob.* Okamgnienie.

OKIENKO, a, *n.*, *dem. nom.* okno; OKIENECZKO, a, *n.*, *dem. sec.*; *Boh.* okenko, okýnko, okence; *Slov.* okenko, oblòček; *Hung.* ablakotska, (cf. obłok); *Sorab.* 1. woknežko; *Croat.* oblachecz; *Dal.* prozorich; *Ross.* оконцо, окошко; das Fensterchen. Małe izdebki z okienkami. *Teat.* 52. *d*, 57. Małe okieneczka. *Haur. Ek.* 15. Oko jest okienkiem całego ciała. *Haur. Sk.* 382. Gołębie latają do okienek swoich. 3 *Leop. Jes.* 60, 8. (do szlaków swoich. 1 *Leop.*). — §. *Transl.* Okienko w pismie, w skrypcie, próżno zostawione miejsce, ein leerer Platz in einer Schrift, ein Fenster; *Ross.* имярекъ. *Privilegia in honores cum spatiis*, *vulgo* z okienkami, *nemo impetrabit. Vol.* 6, 241. Często podwójne z okienkami przywileje wychodziły z kancellaryi. *Boh. Zamoj.* 65. W takieś sztuczne okienka regiestra zmalował, iżbym się z tobą za sto lat nie dorachował. *Teat.* 45. *c*, 6. OKIENICA, OKIENNICA, y, *ż.*; (*Boh.* okenice; *Sorab.* 1. wokencza, wokjianza; (*Sorab.* 2. faweralo okienica zewnętrzna; zaszuwadło, zaszuwak wewnętrzna, *ob.* Zawrzeć, zasunąć); *Carn.* okniza, oblozhnize; *Vind.* obokniza; *Croat.* oblochnicze (cf. obłok), table; *Slav.* kapci; *Ross.* ставенъ; *sed* оконница, окончина, rama okienna, 2. okno); der Fensterladen. Okienice w oknach światło, gdy potrzeba, odejmują, upały w lecie wstrzymują, a w zimie od wichrów zasłaniają. *Świtk. Bud.* 255. Okienice do zamykania okien. *Kluk. Rośl.* 2, 162. Kazał pałac zamknąć, okienicami okna zawrzeć. *Gorn. Sen.* 340. Okna nietylko okiennicami, ale i kobiercami pozabijali. *Sak. Persp.* 33. — *§. Okiennice albo *szawki, kędy ksiegi stawiają, *fori. Volck.* 327, półki, szelbląg. OKIENNY, a, e, od okien, oknom służący, Fenster-; *Croat.* okneni, prozorni, oblochni; *Ross.* оконнишный. Prawo okienne nadaje prawo do światła i do powietrza. *Gal. Cyw.* 2, 124.

OKIPIEĆ, *f.* okipie *intr. dok.*, Okipiać *niedok.*, skipiać, wykipiać. *Włod.*, im Kochen überlaufen, herausſieden.

OKIŚĆ, ści, *ż.*, śnieg na gałęziach na kształt kiści zawieszający się, cf. sopel, Eiszapfen. Pierzchał Moskwicin niegdyś porażony, A gdzie wieczyste okiści i szrony, Krył się w śnieżystych jamach przestraszony. *Kras. Woj. Ch.* 24. Lepszéj rozkoszy używa, co sobie w ciepłéj izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten, co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiść mu za szyję pada. *Rej. Zw.* 67.

OKISNĄĆ *nijak. jedntl.*, dosyć pokisnąć, hinlänglich säuern, sauer werden; *Sorab.* 1. wokisznu; (*Bosn.* okisnuti *madesco*); *Ross.* окиснуть, окисать.

OKŁADAĆ, *ob.* Obłożyć. OKŁADANIE, ia, *n.*, 1. (*ob.* Obłożyć). 2. Okładanie, *cataplasma. Perz. Cyr.* 2, 303, ein Umschlag. Papkowate okładania na miejsce zaognione przykładać. *Perz. Cyr.* 1, 116; *Vind.* obves, omast; *Ross.* припарка. Z OKŁADEM, z OKŁADKĄ = z dokładem, z dodatkiem, więcéj jeszcze coś niż się wyraziło, und noch etwas. Dał mu 30 ryńskich z okładem. OKŁADKA, i, *ż.*, okładki, okładziny *plur.*, czym co okładają, pokładają; *Boh.* okladek; *Vind.* obklad, okulv dar, preverg, okulnaloshba, obgernja; *Carn.* okklåd; *Ross.* окладъ, обкладка, завертка, обвертка; Einfassung, Belegung. Okładki książek. *Kluk. Rośl.* 2, 162. oprawa, der Einband eines Buches, der Band, die Deckel, die Schalen; (*Carn.* platniza; *Bosn.* koriçe). W okładkach książek znajduje się czasem świdryk. *Zool.* 107. — Okładki drewniane, w których się osadzają rury flintowe = łoża flintowe. *Jak. Art.* 3, 300. der Schaft, der Flintenschaft; (*Vind.* pukfhen obliefs, lefen nafad pukfhe, fhift, rozhiza; *Rag.* oklop; *Slav.* kundak). Z bukszpanu bywają czyste do nożów okładziny. *Cresc.* 475. Messerschafte, Messerschalen; *Carn.* elze, helze, (cf. jelce). Z żebrowych kości karpia czynią nożykom okładziny. *Spicz.* 155. Nóż bez okładzin, brzeszczot; jak do noża trzeba okładzin, tak do nauki

obyczajów. *Glicz. Wych. L* 7 *b.* — ˚§. Ochędostwo niewiast, niechaj nie będzie owo zwierzchowne w spleceniu włosów, z okładką złota. *Radz.* 1 *Pet.* 3, 3. (z okładaniem złota, mit Goldumhängen. Luth.). — §. Na okładkę jechać z kolei, kiedy piaszczysta lub błotnista droga, dla ulżenia koniom. *Skarb.* umfahren, umreiten, einen Umweg machen. — §. Z okładka, *ob.* z Okładem. OKŁADNIK, a, *m.*, rzemieślnik do robienia okładek, der Schäfter, Heftmacher; (*Vind.* oblesar, oblesenik). Kości bydlęce wyrabiają tokarze, okładnicy nożów etc. *Kluk. Zw.* 1, 259.

OKŁAMAĆ, *f.* okłamie *act. dok.*, Okłamywać *frequ.* okłamuje *praes.*; *Boh.* oklamati, oklamawati; *Slov.* okłamáwám; *Carn.* okklâmèm, okklameti; *Vind.* oblegati; *Ross.* оболгать, облыгать, оболгаю, облыгаю; kłamiąc oszukać, belügen, betrügen. Czemużeś mię tak okłamała? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 19, 17. Lepiej dać się mądremu karać, niżli pochlebstwem głupim ludziom okłamać. 1 *Leop. Eccl.* 7, 6. (oszukan być. 3 *Leop.*). *Stryjk. Turk. I* 3. Warował się krzywych przysiąg na okłamanie. *Ryb. Ps.* 41. Miłowaniem siebie samego człowiek okłaman bywa, a mniema się być dobrym, nie będąc nim. *Budn. Apopht.* 81. *Rej. Post. O o* 5. Jeżeli zapłaty swej nie żądamy, sami siebie okłamywamy. *Budn. Apopht.* 80. Szczęście odmienne wnet ich okłamało. *Stryjk.* 220. *Slov.* oklamatel *defraudator*, oklamatelni *fallax*.

OKLASK, u, *m.*, klaskanie pochwalne, das Beyfallklatschen, das Beklatschen; *Sorab.* 2. zkleskwano. Klaskano długo, i tak, że aż w rynku okłaski słyszane były. *Gaz. Nar.* 1, 318. Oklaskiwacz *Ross.* рукоплескатель.

OKLEIĆ *cz. dok.*, w koło pokleić, bekleben; *Vind.* oklazhiti, obmortati; *Ross.* оклеить, оклеивать. Wziawszy koszyczek z sitowia, ˚okliyła ˚gi, i zasmoliła z wierzchu. 1 *Leop. Exod.* 2. (obmazała go ˚klijem a smołą. 3 *Leop.*). Oklejenie *Ross.* ˚оклейка.

OKLEJ, eja, *n.*, ryba do gatunku białych ryb należąca. *Magier. Mskr.*, ein Weißfisch, Ockeley, Uckeley.

OKLĘKNĄĆ, *f.* oklęknie *cz. jedntl.*, na około czego poklęknąć: umknieen, rund herum knieen. Sporządzimy ofiare w oczach Boga piękną, A oni nas szeroce do koła oklękną. *Przyb. Ab.* 81. Oklękli grób do koła. *ib.* 204.

OKLEKTAĆ, *f.* oklekta *cz. dok.*; (cf. *Ross.* окликать wołać na kogo). Oklektać komu uszy = ustawicznie mu o czym wspominać, einem beständig von einer Sache reden, einem in den Ohren liegen. *Tr.* OKLEKTANY, a, e, § a) pospolity, wszystkim wiadomy. *Dudz.* 24. oklepany, abgedroschen, allgemein bekannt. — §. b) Oklektany, okrzosany, szczwany, nie dba o razy. *Cn. Ad.* 291. kamień bijesz; okamieniały, abgehärtet, abgegorben, fühllos. *Gil. Kat* 308.

OKLEP *adverb.*, bez kulbaki, bez siodła, ohne Sattel, ungesattelt. (*Sorab.* 1. woklep, wuklep *fasciculus excussi straminis*). Bez uzdy śmiały oklep konia ujeżdża, w wić okiełznanego. *Bardz. Luk.* 68. Jakożby ci na koniach oklep mieli siadać, Którzy nie mieli siedząc, tylko leżąc jadać. *Pot. Pocz.* 331. OKLEPIĆ, *f.* oklepi *cz. dok.*, ˚Oklepać *niedok.*, obić, otrząsać, beklopfen; *Boh.* oklepati, oklepowati; *Ross.* обхлопать, обхлопывать. OKLEPIEC, pca, *m.*, paka lnu 30 funtów ważąca; ein Kloben Flachs, ein Flachsgewicht von 30 Pfund. *Tr.*, cf. kluba.

OKLEŚNIĆ, *ob.* Kleśnić.

OKŁNĄĆ, *f.* okłnie *neutr. jedntl.*, ogłuchnąć, ogłuszeć, głuchym zostać. *Wlod. Cn. Th. Sienn.*, taub werden. Jeśliby ławnikowi ułomność się jaka przydała, to jest, jeśliby olsnął, okłnął.... *Szczerb. Sax.* 204; *ob.* Olknąć.

OKLNĄĆ, *f.* oklnie *cz. jedntl.*, Oklinać *niedok.*, zakląć, beschwören; *Vind.* okleti, obrotiti, sarotiti; (*Bosn.* okletitise *conjurare*, okletva *conspiratio*); *Eccl.* оклясти, оклинати.

˚OKŁOSIĆ *cz. dok.*, kłosami obdarzyć, beähren, mit Aehren versehen; *Croat.* oklaszujem.

OKMIANY *plur.*, starostwo w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 255 eine Litthauische Starostey.

OKNISTY, a, e, (*Boh.* okenatý; *Sorab.* 1. woknoyité; *Croat.* oknazt, oblòchen, prozorit); okna mający, okien pełny, *fenestratus*; voll Fenster, befenstert. *Wlod* — OKNO, a, *n.*, (Okienko, okieneczko, *dem.*, *qu. v.*); *Boh.* okno; *Slov.* okno, obłok, (cf. obli; cf. obłok); *Sorab.* 1. wókno; *Sorab.* 2. hokno, wokno; *Carn.* oknu, oblôk; *Vind.* oknu; *Slav.* okno, prozor, oblok, pênexer; *Bosn.* okno, oblok, prozor, ponistra; *Rag.* oblòk, obli pròzor, prozorich; *Hung.* ablak; *Dal.* prozor, oblok; *Croat.* okno, oblòk, prozor, okencze, prozorek, oblocheez; *Ross.* оконница, окно, окошко; §. a) okno, przez które światło wpada do pokojów, cf. błona, das Fenster. Wyjrzała oknem na ulicę. *Teat.* 11, 11. Pod czas parady, ona w oknie, patrzy się, umizga się. *ib.* 21, 74. (*Sorab.* 2. Staune to hokno na schij mesch; ustawicznie okno na (szyi) karku mieć = ustawicznie oknem. wyglądać). Nie wiele potrzeba, żebyś był za oknem. *Teat.* 24. *c*, 69. (żebym cię przez okno wyrzucił). Oko do serca okno. *Cn. Ad.* 780. Z okna mąż, w krześle senator, a na koniu rycerz. *Rys. Ad.* 79. — §. b) Okno = dziura, otwór w ścienie dla błon, dla okna; *Carn. et Vind.* lina, (cf. luka); das Fensterloch, die Oeffnung. Okno ukośne albo wnątrz szerokie, na dwór pochodzisto ściśnione, w basztach, w wieżach, bramach, piwnicach. *Cn. Th.* Kellerlöcher, Schießlöcher &c. Gęste dla strzelby okna poczynił. *P. Kchan. Orl.* 1, 422. Dzik czyniąc sobie okna pyskiem między ciasnemi chrósty, uchodził. *ib.* 1, 427. Oeffnungen. Na gry stawiać, ta rzecz okno do złodziejstwa otwiera. *Eraz. Ob. h i j j.* bramę, wrota. — §. W górnictwie: Okna, die Stollen, Gruben, Schachte, te miejsca, któremi się okrywają wnętrzności ziemi, n. p. jak studnie, które się kopią na wodę. Przedziały zaś takiego okna w ziemi nazywamy szachtami. *Kluk. Kop.* 2, 264. *Os. Żel.* 80. Okna solne. *ib.* 12. Górnicy soli z okien głęboko pod ziemią wymulonych, dobywają; *ex puteis*. *Krom.* 261. Kruszce i okna solne. *Stat. Lit.* 62. *Czack. Pr.* 2, 200.

OKO, a, *n.*; (*Boh.* oko; *Sorab.* 1. woko, woczy, wotschi; *Sorab.* 2. woko, hoko, wozi; *Vind.* oku, ozhi, ozhese, ozhièse; *Carn.* okú, ozhesa; *Slav.* oko, ocsi; (slipe ocsi = skronie; oko = około); *Croat.* òko, ochi; (szlepe oko = skronie; *Hung.* okos *coetus*); *Bosn.* okko, occi; (occi sljepi = skronie); *Rag.* okko, occi; *Ross. et Eccl.* **око**, очи, очеса, очей; *Ross.* глазъ, (cf. gladać); *Graec.*

ὄκκος; *Lat.* oculus; *Svec.* öga; *Dan.* oye; *Holl.* ooghe; cf. *Graec.* ἀυγή; *Ger.* das Auge, §. 1) narzędzie widzenia. *Krup.* 2, 278. *et* 287. (W tym znaczeniu dawny *Plur.*, abo raczéj *Dualis*, miał oce, n. p. Dwie oce mając. *Budn. Math.* 18, 9, zkąd ocemgnienie. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161; dziś *plur.* tak się odmienia: *N.* oczy, *G.* oczu, [właściwie ócz. 2] *D.* oczom, *A.* oczy, *Instr.* oczami, oczyma, *Loc.* w oczach. [*Gen.* oczu i *Instr.* oczyma są szczątki *Dual.* 2]. Przyrodzenie dało nam oczy, abyśmy niemi pogladali. *Pilch. Sen. list.* 420. Ktož bez języka mówić može, abo bez oczu [*Dual.* 2] widzieć? *Smotr. Apol.* 12. Już nie mógł widzieć, bo mu już oczy były zaszły od starości. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 14, 4. (oczy mu poszły, bielmem zaszły, *ob.* Zajść, pójść. Przywrócić oczy, przywrócić wzrok *Eccl.* воочесити. Ból oczu *Eccl.* окоболѣние. Oczy płynace, *Vind.* gnoine, kermeſhlive, ſouſezhe ozhi; *Slov.* hnogiwé oči. Majacy oczy płynące, *Vind.* kermeſliu, karmeſhliu, kermeſhlivez; *Carn.* kermeshliv, kermeshlivz; *Rag.* karmegliv; *Ross.* гноетечный; *Boh.* tekooký, krhawý; *Slov.* komu se oči hnogi a teknu, škamrawý. Oparzysty, *lippus*, oczu płynących. *Volck.* 488; *Sorab.* 1. kipawcz. Płynienie oczu, oparzystość. *Volck.* 488. *lippitudo*, *Sorab.* 1. wočžžow kipeno; *Boh.* krhawost; *Slov.* hnogenj očj; *Carn.* karmeshhvost, karméshlink; *Rag.* karmeglstvo; *Slav.* kérmelji, osnò cúrenje; *Ross.* гноетеченіе, (*ob.* Gnój oczny). — Brlok, rożnem patrzący, szydłem patrzący, który jedno oko ma mniejsze, niż drugie. *Volck.* 657. (*ob.* Zez). Kocie oczy jaskrawe, (*ob.* Jaskrawy). Lubimy damy, które są oka pełnego. *Mon.* 73, 689. Jak się temu panu oczy śmieją! *Teat.* 10, 49. Oczy wypukłe, wpadłe, bławe, modrawe, modroblade. *Cn. Th.* 589. Oczy jéj, jedyne w świecie oczy. *Teat.* 18, 26. Oczy biegające. *Zab.* 13, 167. Oczy zamrużyć, *Slov.* oči zamružit; *Ross.* щурить, защурить. Oczu mrugających, *ob.* Mrużek. Oczy wytrzyszczyć *Ross.* проглазѣть. Oczy rozdzierać *Ross.* таращить, таращиться. Oczami mówić. *Mon.* 65, 498. (*ob.* Migi, mgnąć). Oczami strzelać, *Boh.* čumjm, lelkugi; *Carn.* sijam; *Vind.* ſiati, okulſiati, pomeſhkuvati; *Ross.* глазѣть, (cf. glądać). Strzelanie oczami, *Boh.* lelky; *Carn.* syalost. Strzelający oczami *Carn.* syâlu, sijalu: Strzelać oczyma niesfornie. *Przyb. Milt.* 368. Strzydz oczyma, świdrzyć oczyma, n. p. Tak piękna była, iż gdzie się jeno obróciła, wszyscy na nią oczyma strzygli. *Kosz. Lor.* 65 *b.* Baraszkując rzuca okiem po wszystkich kątach *Teat.* 20, *b*, 54. er wirft einen Blick in jeden Winkel, läßt seine Augen überall herum laufen. Oczy, żartem ślepki *Ross.* зѣнки. Oczy zająca, u myśliwców patry. *Skarb.* (cf. patrzeć). Sto ócz w karku, sto nosił ócz Argus na czole. *Hul. Ow.* 206. Oczy w słup poszłe, zdrętwiałe. *Syr. Reg.* Ty zamkniesz oczy me. *Jabł. Tel.* 238. (ty mię pochowasz). Wrzeszczy, że mu ledwie oczy na łeb nie wyłażą. *Pilch. Sen. list.* 362. Oczy mu dobrze nie wypadną; nie może się napatrzeć. *Cn. Ad.* 761. Jak piędź do oka, (*ob.* Piędź). Nie dał mi, coby w oko mógł włożyć. *Pot. Arg.* 339. (nic). Solą w oku być; *ob.* Sól, cf. kostką w gardle. Jakoby ojcu z oka wypadł. *Bardz. Trag.* 151. podobniuteńki, wie aus den Augen geschnitten. Jakby z oka matce wykapał. *Żegl. Ad.* 95; *Slov.* gakobi mu z oka wipadol. — §. Z oka = z pod oka patrzeć, po oku patrzeć = bokiem, nieprosto, von der Seite ansehen, anschielen. Kalipso z oka pozierała na Mentora. *Jabł. Tel.* 9. Tu stanęli, a z oka pogladali na mię. *Simon. Siel.* 39. Bierze i słucha go, a sama poziera nań z oka. *Jabł. Ez.* 32. Zaczęły przebąkiwać, z pod oka na mnie zazierać. *Teat.* 10, 51. Albož niewiem, jak ty z pod oka poglądasz na Antka? *ib.* 54. *c*, *A* 2. Siedł patrząc po oku. *Hor.* 2, 31. *Kniaź.* Twarz z zachmurzonemi Oczyma zanurzywszy w ziemię. *ib.* 54. *Min.* Nie wzniósł oczu ponurych. *ib.* 57. *Nar.* Po oku abo kącikami patrzyć na kogo. *Eraz. Ob. E i i j.* Oczy mają być nie po oku patrzące. *ib. a.* Z oka patrzyć, jest znak brzydzącego się kim. *ib. G i i j.* Po oku patrzący, oko zezowate. *Cn. Th.*, schielend. — §. Po oku, według oka mierząc, celując, nach dem Augenmaße. Miasto południowego broniło też boku, Patrząc do nich ustawnie z bakownic po oku. *Zimor. Siel.* 240. Sięgał go z daleka oszczepem po oku. *P. Kchan. Jer.* 321. Kupido stanąwszy na ustroniu w kroku, Nałożywszy strzałę swą, ciągnie łuk po oku. *Miask. Ryt.* 2, 183. — §. Z oka, przez szpary, n. p. Trzeba im przebaczyć, i na te ich zbrodnie pojrzeć z oka. *Tward. Wł.* 84. — §. *Phrases:* Kto ma złe oczy, ten się słońca strzeże. *Sk. Kaz.* 265. Nie wiedzą, gdzie uchodzić, idą gdzie oczy niosą. *Bardz. Luk.* 13. *Cn. Ad.* 906. *Sk. Żyw.* 1, 326. Idź, gdzie cię zaprowadzą oczy. *Lib. Hor.* 74. wo dich die Augen hinführen. Jadę za oczyma. *Pot. Syl.* 74. [*Dual.* 2]. Przez okno rzuci na świat okiem. *Zab.* 13, 135. *Teat.* 49, 44. Oczy komu otwierać. *Rej. Ap.* 3. Musi to w tym być jaka filuterya; coś mi się oczy otwierają. *Teat.* 7, *c*, 69. die Augen gehen mir auf. Acz siedziesz na miejscu wysokiem, Bóg sprawiedliwy patrzy na cię okiem. *Groch. W.* 251. (jak na przytomnego). Wszystek stoisz mi w oczach, a to im bardziéj od ciebie się oddalam. *Pilch. Sen. list.* 341. Nie spuszcza oczu z niéj, dopokąd jéj tylko dojrzy; już jéj widzieć nie może, a jeszcze za nią oczy. *Stas. Num.* 1, 67. Wtedyśmy się na morze z okręty puścili; Mykamy się wnet z oczu, lądyśmy stracili. *Przyb. Luz.* 145. Jak ich napotkacie, nie spuszczajcie ich z oczu. *Teat.* 30, 85. Już było wojsko oboje sobie przyszło na oko. *Warg. Kurc.* 28. *jam erant in conspectu*: sie hatten einander schon im Auge. Jeszcze był na oko nieprzyjacielowi nie przyszedł. *Warg. Cez.* 227. Skoro na oczy przyszło, z wielkim pędem do nieprzyjaciela poskoczą nasi; *ubi in conspectum ventum est. Krom.* 114. — §. W oko = oko w oko = twarz w twarz; ein Auge ins andere, von Angesicht zu Angesicht. Wojsko w pole wyprowadzić, ażeby się chłop z chłopem w oko potykał. *Zab.* 4, 290. Jehowa w pośrzodku ludu tego oko w oko widzian. *Budn. Num.* 14, 14. Zszedłszy się z sobą, wymówili sobie oko w oko wszystkie urazy. *Boh. Kom.* 1, 42. (cf. czoło w czoło, usta w usta). — §. W oczy, w twarz, z przodu, *oppos.* za oczy, zaocznie, za okiem, in die Augen. W oczy pochlebstwem wabicie, za oczy łżycie, szydzicie. *Zab.* 11, 105. Czego nie sły-

szy bóg albo nie widzi? kogoż zapomni? i coż mu jest za okiem? *Wad. Dan.* 51. (skrytym, niewidzialnym). Droższe były te jego pochwały, przeto że nie w oczy. *Jabł. Tel.* 236. Miedzy niebezpieczeństwami i w oczy i tyle. *Kulig. Her.* 285. To być nie może, iżby w żegludze jedenże wiatr był po plecu dobrym, a złym w oczy. *Gorn. Sen.* 295. W oko wiatr zowie się, który wieje z przodu idąc do góry. *Magier. Mskr.* Jako w oko, mówi sternik, kiedy mają prosto przed się laskami się odpychać od lądu. *ib.* — Wielka bieda nigdy się nie skryje, chce iść w oczy. *Bardz. Trag.* 78. Gotowem i w oczy mu to powiedzieć. *Boh. Kom.* 1, 268. Niech mi to w oczy wyzna. *Teat.* 10, 73. Zadajesz mi kłamstwo w żywe oczy! *Zab.* 13, 273. *Tręb.* Na oczy wymawiać, wyrzucać *Vind.* enemu v' ozhi vtekniti, vtikuvati. Na oczy pokazać (*Vind.* naozhiti, doperkasati). Pozwól mi się wyexplikować, niech mu do oka powiem. *Teat.* 22. *b*, 123. Występki mu jego na oczy wymiatał. *Sk. Dz.* 515. Ojczyzna nasza w żywe oczy ginie tą nieszczęśliwą praktyką. *Orzech. Qu.* 31. W oczy człowieka chwalą, a krom oczu [*Dual.* 2] namówią się o nim co chcą. *Dambr. Kaz.* 19. Fortuna zawzdy na kole się toczy, A z tym na zdradzie, z kim najpiękniéj w oczy. *Rej. Zw.* 229 *b*. Nie zawżdy Mars ostrożny bitwę w oczy daje, Fortelnych sztuk zażywa, gdzie siły nie staje. *Krom.* 336. Chciwi sławy, zabiegli temu złemu w oczy. *Otw. Ow.* 314. Śmielej w towarzystwie zajrzym śmierci w oczy. *Przyb. Ab.* 45. Śmierć mu w oczy zajrzała. *Jabł. Tel.* 80. *Slov.* Smrt mu pri dweřách stogi; má smrt medzi zubami. Nie śmiał mu w oczy patrzeć. *Jabł. Tel.* 90. Zawsze musi co w oczy wpadającego na sobie mieć. *Mon.* 65, 610. (co rażącego, uderzającego). Prawda w oczy kole. *Teat.* 26, 34. Swoboda bliźniego w oczy ich kole. *Psalmod.* 21. (cf. sól w oku). — §. Na moje oczy widziałem, *his oculis meis*. *Mon.* 65, 63. Na swe oko = na oko. *Teat.* 54, 48. mit leiblichen Augen. Sami to tam widzieli jaśnie na swe oko. *Paszk. Dz.* 100. Na oko widzieli, iż sprawiedliwie i uważnie bardzo rozsądził. *Star. Zad.* *D* 3. Ukazali mu się dyabli na oko, w osobie bestyj najstraszliwszych. *Sk. Żyw.* 1, 231. Który wszystko widział na swe oko, podał to do druku. *Pam.* 84, 304. Wierz mocno, jakobyś na to oczyma [*Dual.* 2] swemi patrzył. *Rej. Post. B* 3. Lew nie tropi zwierząt, ale je na oko goni. *Zol.* 313. Pokazała się na oko niewinność jego. *Sk. Żyw.* 2, 433. (cf. jak na dłoni; oczywiście). Pokazał mu na oko, jak nierozumnie domaga się tego. *Mon.* 64, 857. Na oczy komu co kłaść. *Cn. Th.* Wypisali, a prawie jakoby na oko wymalowali sposób życia jego. *Rej. Post. L* 6. Jaśnie się jako na oko wynurza ślepota ludzka. *Żarn. Post.* 2, 650. — §. *Aliter:* Nie pokazuj mi się na oczy. *Teat.* 29, 71. Ani mi się nawijaj na oczy. *ib.* 24. *c*, 35. (t. j. niech ciebie oczy moje nie zobaczą). — Trudno się ojcu z tą nowiną na oczy pokazać. *Budn. Apopht.* 85. (t. j. zbliżyć się do niego). Na potomstwo swe narzekacie, przeklinacie, na oczy nie dacie. *Falib.* 3. (t. j. nie puścicie do siebie). — §. Na oko = w oczy tylko, co do oka tylko, na pozór; *Vind.* na videſh, na videſ, na ozhi, na lize, navideſhnu; vor den Augen, zum Schein, in die Augen nur. Na oko kto co czyni, powierzchnie, na pozór, maszkary stroi. *Cn. Th.* 446. Na życie jego następowała, choć się za nim na oko wstawiała. *Pam.* 85, 1, 792. Ludzie źli mają talent dobrze się pokazać na oko. *Kras. Pod.* 2, 205. Nie na oko służcie, jak ci, którzy się chcą podobać ludziom; ale czyniąc z serca wolą bożą. *Radz. Ephes.* 6, 6. Żydzi skóry niewyprawne i na oko tylko ogolone z sierści, wyprowadzają. *Gaz. Nar.* 1, 303. Niby na oko przymilała się Wc Panu, a jak tylko za drzwi wyszedłeś, drwiła z niego. *Teat.* 29, 30. Muszę się pokazywać co do oka obojętnym dla mojej żony. *Teat.* 11. *c*, 32. Przyjaźń w oczy tylko, i na czas. *Tward. Wł.* 56. — §. Oko, przytomność, patrzanie na co, n. p. W oczach królewskich to sprawił. *Warg. Wal.* 12. t. j. w przytomności; *Ross.* на взглядъ. Straciłem dwa okręty w oczach moich. *Teat.* 2. *c*, 15. (patrząc na to). Kto konia przedaje, nie ślubuje za ślepotę i chromotę, bo to oboje przed oczyma. *Dwor. D.* 2. [*Dual.* 2] (t. j. nie tajne, w oczy wpada). Stawienie świadków przed oczy. *Mon.* 76, 129. Posłowie życzyli sobie z Cesarzem się widzieć, z którym rozumieli, że o wszystkim przy oczu [*Dual.* 2] łatwiejsza sprawa być miała. *Biel.* 477. (obliczníe). Miejsce to już nieraz pańskim twojém udarowałeś okiem. *Zab.* 6, 89. (obliczem, obecnością, przytomnością). Śmierć moja, u sądu oczyma [*Dual.* 2] świecić. *Psalmod.* 11. (stawić się, stanąć). Co mógł Polak i co jego sława, przed oczy kładę. *Jabł. Buk.* (t. j. na jaw wystawię; *Croat.* ochito = jawnie, publicznie). — §. Oko, oczy, władza widzenia, zmysł widzenia, n. p. Głupi jestem; z tym wszystkim mam oczy, widzę co się dzieje. *Teat.* 9. *b*, 43. Miłości twojej przyznawam, że ma oczy; dobrześ sobie dobrał. *Jabł. Tel.* 318. Umysłu oko najbystrzejsze mieć potrzeba. *Zygr. Gon.* 240. Oczy więcéj widzą niżli oko. *Pot. Arg.* 100. Raz ma strach wielkie oczy, drugi raz ślepy cale. *Pot. Arg.* 58. Strach ich większe miał oczy, niż serce. *Birk. Chm. B* 4. Ci dwaj starcy oczy na się wzięli wszystkich zgromadzonych. *Jabł. Tel.* 148. (t. j. obrócili oczy ich na się). Od wczorajszego dnia, i oka do nas nie pokazał. *Teat.* 22. *b*, 20. (t. j. ani do nas zajrzał). — §. Oczy = sposób widzenia, die Art zu sehen, anzuschauen. Mąż nie patrzał tylko oczyma żony. *Teat.* 25. *b*, 9. er sah mit ihren Augen. Oko to jego *Cn. Ad.* 994. (cf. ręka to jego, sprawca, pomocnik, seine rechte Hand, Totumfacki). On był w kościele Bożym jedno jego oko. *Groch. W.* 425. Tyś okiem mojem teraz. *Past. Fid.* 301. (prowadzisz mię). Na twoich oczach i skinieniu polegam. *Siem. Cyc.* 346. Oczy komu zaślepić, zamydlić *Slov.* druhemu oči zaslepit. Na jednacza i pośrednika trzeba człowieka niezaprószonego oka. *Pilch. Sall.* 310. (nieuprzedzonego). Cnota twoja godna jest w mych oczach szacunku. *Teat.* 49, 48. *Bogusł.* (jak ja widzę, czuję, uważam). Apollo postrzelony złotą strzałą Kupidyna, z pierwszych oczu zakocha się w Dafnidzie. *Tward. Daf.* t. j. z pierwszego wejrzenia, z pierwszego zoczenia, z piewszego rzutu oka, auf den ersten Blick. Kto się temu przypatrzy, choć tylko jednym okiem, tedy to obaczy.

Zygr. Pap. 240. Oko w miłości wodzem. *Gorn. Dw.* 298. — §. Oko, umysłu okno, wnętrznych skłonności zwierciadło. *Comp. Med.* 698. Co w oczy idzie, to i do serca rado przenika. *Sk. Kaz.* 269. Wpadłem w oko tej damie. *Teat.* 31, 65. Ze dyabły jej wpaść musiał ten Jegomość w oczy. *Teat.* 17, 117, *Ross.* приглянуться. Dawno go i za oczy, i za serce chwyta. *Hor. Sat.* 15. Czego oko nie widzi, tego serce nie pragnie. *Sk. Żyw.* Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal. *Cn. Ad.* 124. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. *Brud. Ost.* 80. Co z oczu zejdzie, to z myśli wychodzi. *Bratk. E* 4 *b.* Co z oczu, to i z serca. *Sk. Żyw.* 213. *Żegl. Ad.* 47. *Rys. Ad.* 5. *Cn. Ad.* 108. *Simon. Siel.* 73; kommst mir aus den Augen, kommst mir aus dem Sinn. Oczy paść, *ob.* Paść; cf. *Slov.* Peknoti sa člowek ne nage. Oczy łakome. *Simon. Siel.* 40. — Z oczu mu nie patrzy, żeby miał być zdrajcą. *Teat.* 36. *c,* 104. Może jest filut i oszust, jakoż Panie Boże odpuść, i z oczu mu patrzy. *Teat.* 26. *c,* 8. Młodzieniec pięknéj urody, a prawie z oczu jego cnota patrzyła. *Sk Żyw.* 317. Roztrząsajcie jego sposób życia, jego postępki, patrzcie mu niby w oczy. *Perz. Lek.* 332. Oczy spuścić. *Teat.* 27, 68. (z bojaźni, ze wstydu). — Oczu moich na nikogo podnieść nie będę śmiała. *Teat.* 7, 24. Zelżony siedział w zamku swoim, nie śmiejąc na świat oczu pokazać. *Ust. Konst.* 2, 218. Gdzie oka niemasz, tam i wstydu. *Cn. Ad.* 762. Oko wstydu rozsądnik. *ib.* (cf. czoło). Psu oczy przedał = niewstydliwy. *ib.* 716. (bezczelny). Psu oczy przedał, a czartowi duszę. *Jab. Ez.* 161. Mam punkt honoru; jeszczem psu oczu nie przedał. *Zabł. Zbb.* 82. *Tręb. S. M.* 122.; cf. *Eccl.* обесрамити ся. Kto na się nic wszetecznego nie czuje, jasne oczy ma na wsystkie strony, a nigdzie ich psiną nie przykrywa. *Rej. Zw.* 114 *b.* — Nie było żadnego, któryby na takie widziadło miał suchemi patrzyć oczyma. *Birk. Gł. Kun.* 26. (któryby nie zapłakał). Sama suchym dolą swą okiem znosiła. *Zab.* 5, 435. Miej na wszystkie nędzniki oko miłosierne. *Groch. W.* 300. Miłosiernym okiem pogląda, jak czapla schwytana. *Mat. z Pod. C* 3. Widząc Pan moję pilność, coraz lepszym okiem na mię zaczynał patrzeć. *Kras. Pod.* 2, 144. Cesarz na niego łaskawe oko miał. *Sk. Żyw.* 2, 66. Galba posłom niewiele grzeczności i łaskawego oka pokazał. *Nar. Tac.* 2, 480. — Świat was *przebacza; ale Bóg na was dobre oko ma. *Żarn. Post.* 22. Złe oko *Boh.* beňowe oko, *invidus.* Złemu oku źle się wszystko widzi. *Fredr. Ad.* 23. Zewnątrz z serca ludzkiego idą złe myśli, zdrady, oko złe, pycha, głupstwo. *Żarn. Post.* 3, 515. Z serca pochodzą złodziejstwa, morderstwa, zdrada, złe oko, pycha i szaleństwo. *Odym. Św. F f* 3. Nie poglądaj na bliźniego okiem bazyliszkowym. *Psalmod.* 38. Człowiek złych oczu, złego wzroku *Eccl.* злозритель. Mniemana choroba z zazdrosnego oka drugiego pochodząca *Eccl.* призоръ очесъ, (cf. urok). Przenosić kogo okiem, (*ob.* Przenieść). Bóg się brzydzi wyniosłemi oczyma, t. j. pysznym człowiekiem. *Gil. Post.* 34. (*ob.* z oka patrzeć; cf. nos wyżéj gęby). — Oko = baczność, uwaga, względ, Augenmerk, Achtsamkeit, Rücksicht, Auge, Acht. Na złe czasy oko mając, zezwolił na to. *Sk. Dz.* 1043. (t. j. wzgląd mając). Potrzeba było na wszystko oko mieć, jeśli taka nauka z dobrem moim. *Falib. I.* 2. Co po śmierci będzie, na to nam oko mieć trzeba. *Sk. Żyw.* 216. Będę miał oko, by przynajmniéj schyłek Był życia mego wolny od omyłek. *Nar. Dz.* 2, 57. Król dał Chodkiewiczowi rozkaz, aby rokoszanów miał na oku. *Nar. Chodk.* 1, 236. Ażeby na rokoszanów miał oko. *ib.* 237. Ładne stworzenia niech się mają na oku w kraju obcym. *Teat.* 4. *b,* 85 sie mögen sich in Acht nehmen. Przypada wieść, że Podole Tatarowie nachodzą; nie przestrzegł jednak król Podolanów, aby się na oku mieli, (*prospicere*). *Krom.* 715. Nie waż lekce nikogo; a nie tylko w skroni, Ale miej oczy w tyle, i w obojéj dłoni. *Pot. Arg.* 403. Trzeba zawsze mieć przed oczyma ten jedyny nauki cel, pożyteczność. *Zab.* 14, 191. Mospanie, gdzie się summa z dobrami jednoczy, Tam na resztę bezpiecznie można zamknąć oczy. *Niemc. P. P.* 23. — Oko = dozór, Aufsicht. Sługa, choć najlepszy, oka pańskiego potrzebuje. *Kras. Pod.* 1, 100. Na oku kogo mieć; *Slov.* Druhemu wždi w patách bił. Na oku ją mają Zawsze, i na *piądź jej nie odbiegają. *Past. Fid.* 268. Trwożliwego zwykliśmy mieć na oku, aby osobności na złe nie użył. *Pilch. Sen. list.* 67. Mam na nich oko, żeby dobrze wypełnili, co im zlecono. *Kras. Pod.* 2, 116. Uchybienia te były skutkiem niebacznego lub złego nad niemi oka. *Ust. Konst.* 2, 45. Oko pańskie konia tuczy. *Boh. Kom.* 4, 297. *Petr. Ek.* 12. *Rys. Ad.* 52. *Hipp.* 34; *Slov.* kdè pán do kutow nahleda, tu hospodárstwi dobre stogí; *Croat.* prigledba chini dobro konye, rodno polye; *Rag.* gospaarevo oko kògna pase; cf. pańskie stopy najlepszy nawoz. *Kosz. Lor.* 58. Z oka nie spuszczając *Ross.* назоромъ. — §. Oko = rzecz droga, n. p. Więcéj ją miłował, niżli własne oczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 425. Gdyby można, oczyby mu swoje byli dawali. *Sk. Dz.* 39. Pierwéj oko dam sobie wyłupić, niż .... *Boh. Kom.* 5, 43. Oczybyście byli sobie wyłupowali, a dalibyście mi je byli. 1 *Leop. Galat.* 4, 15. Urzędnik powinien lasów, jak oka patrzyć. *Haur. Ek.* 9. Ochraniam jak oka mojego. *Comp. Med.* 385. Cnoty, prawdy, miary, strzeż pilnie, jako oka w głowie. *Rej. Zw.* 25 *b.* Jak oka w głowie strzeże, broni, szanuje. *Cn. Ad.* 292. (cf. jak bożego grobu). — §. Oko, rzecz celna, czoło, ozdoba; das Vornehmste in seiner Art, Zierde, Schmuck. Miasto to wspaniałe, oko tamtéj strony świata. *Pot. Arg.* 206. — § 2) *Transl.* Oko, *plur.* oka, n. p. sieci. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161, die Augen in einem Netze; *Vind.* kampiza, kampizhje, pekla; *Rag.* okko, òsceze; *Ross* петля, петелка, петлища. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, na wywrót robić, spuścić, zgubić. *Magier. Mskr.* — Oko pawie, (*ob.* ogonookie pawie). Oko armaty, *ob.* Wylot. *Jak. Art.* 3, 306. Oko bomby, dziura, którędy proch nasypuje się. *Jak. Art.* 3, 306. Oko formy, koniec formy, w piec wchodzący. *Os. Żel.* 80. Oko ula = dziura; *Carn.* shrèrelu; die Oeffnung im Bienenstocke, das Flugloch. Oko do ulów do wchodzenia ma być ciasne. *Haur. Ek.* 139. Ule mają być okiem na południe postawione. *ib.* 136. Żołny łakome wpuszczają ozory Do oka ulowego, jedzą i maciory. *Klon. Wor.* 45.

— *Medic.* kurze oka = ćwieki, nagniotki, odciski. *Syr.* 1099. *et* 1180; *Croat.* kurje oko, Hühneraugen. Racze oczy, *ob.* Raczy. — §. 3) W rachowaniu: Oko = jedno, raz, ein Auge im Rechnen. Gdy po trzecim kart daniu rachujemy kredę, on miał sto ok. *Pot. Jow.* 190. Sto i oko fraszek. *Min. Ryt.* 4, 225. Nie z dużym smakiem czytam sto bajek i oko (*Jabłonowskiego* Ezopa), Rzecz dobra; ale wiersze niezgrabnie się wloką. *Dmoch. Szt R.* 37. — §. 4) Oko Tureckie = waga trzechfuntowa. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161, ein türkisches Pfund; enthält etwa 3 Pfunde. (*Slav.* oka = 2 1/2 funta; *Slav.* kila = 120 oka; oka = pewna miara wina; *Bosn.* oka 1) mjerra od vina al ulja, 2) cetiri litre; *Croat.* òka 1) mera dveh funtov, 2) oka vina *tertiarius*; *Eccl.* око = trzy funty). Waga mająca w sobie półtrzecia funta Angielskiej wagi a trzy funty Lwowskie. Moldawia płaci 10 tysięcy ok wosku etc. *Klok. Turk.* 77. Wezmę główkę cukru, oko kawy. *Mon.* 71, 394. — §. 5) Oko świata, Weltauge, kamień; wywietrzały opal; kolor onixowy; lecz wcale nie przejźroczysty. *Kluk. Kop.* 2, 50. Kocie oko, *ob.* Koci. Jelenie oko, łania broń, ziele. *Syr.* 132. *ob.* Łania broń.

Pochodz. *oczko, oczyć; zoczyć, przeoczyć, naoczny, zaoczny, zoczny; okal, okulary, okulista; oczywisty, oczywistość; okaty, okasty, oczaty; wielooczny, okragłook; blaskooki, bystrooki, jednooki, krzywooki, małooki, rozoki; przeźroczysty, przeźroczystość; okamgnienie, ocemgnienie, okomiar, okotwor.*

OKOCIĆ się, *ob.* Kocić się.

OKOŁ, u, *m.*; *Boh. et Slov.* okolek; *Rag.* okolijse; *Hung.* akol; (*Ross.* околь, околышъ, околышекъ = bramowanie, opuszka); 1 a. cyrkuł, koło, obwód, okrąg, der Kreis, Umkreis. W pomiernym gruntów tych okole Mam sadowinę, ogród, winnicę, las, pole *Zimor. Siel.* 156. Wszystkie okołu chrześciańskiego narody. *Janusz. Pos. D b.* (cf. ogół). Który kiedy naród w swym okole był tak bogaty, któryby czego u sąsiada nie potrzebował? *ib. A 3 b.* W okoł = na okoł = na około; in die Runde; *Boh et Slov.* w ůkol. Jeden kieliszek wina obszedł na okoł stołu. *Pam.* 85, 1, 158. Motali na okoł pożogi i rozboje. *Nar. Hst.* 2, 398. Wszystko na okoł spustoszyli *ib.* 3, 26. Nie zastanawiaj się na żadnym miejscu w okoł téj krainy. 1 *Leop. Genes.* 19. Obtoczą cię w okoł wałem *W. Post. W.* 2, 165. — b) *Transl. fig.* Sehm polżywy z carskim okołem, Polskiemu bije mocniejsze czołem. *Tward Misc.* 3. t. j. z gronem, mit der um ihn herum stehenden Familie. Za twardym okołem więził tyran królewny. *Kniaź. Poez.* 2, 72. t. j. murem w okoł idącym, Ringmauer. — 2. Okoł obory; *Hung.* akol, der Schoppen im Viehhofe. Bydło gdy zaganiają do obory, jeżeli prosto idzie pod okoł, będzie niepogoda. *Haur. Sk.* 105. Nie chcę ja, nie chcę z twej obory wołu, Nie chcę i kozła z twojego okołu. *J. Kchan. Ps.* 73. *Ryb. Ps.* 95. Pokonana Moskwa ucieka jak parowana do swych trzoda okołów. *Tward. Wł.* 19. Widziałem płynąc okoł pobrzeżny z owcami; *cum gregibus stabula. Żebr. Ow.* 206. — 3. Okoły, pale, Pfähle. Potrzeby różne do stawów przysposobić w zimie i saniami zwieźć okoły, chrósty .... *Haur. Sk.* 144. (OKOŁATAĆ, *f.* okołace *act. dok.*; *Ross.* околоть, окалывать, обкалывать, околотить, околачивать; obijać, rund um beklopfen, beschlagen. Gdy się bitwa skończyła, rycerz spracowany, Położył miecz przed Królem swój okołatany. *Papr. Gn.* 91. otłuczony, abgestoßen, abgeschlagen, stumpf geschlagen). — (OKOLCOWAĆ *cz. dok.*, kolcami osadzić, benadeln, mit Nadeln, spitzigen Zacken besetzen. Zwierzyniec jest częścią oparkanionym, częścią okolcowanym sośniną. *N. Pam.* 263. Baszty dobrze okolcowane. *ib.* 8, 133.). OKOŁEK, łka, *m.*; *Rag.* okolijsc; *Slov.* okołek; *Sorab.* 1. wokolnofcž. Okołek koła jest złożony z dzwon, a okuty szynami. *Archel.* 3, 62, der Kranz eines Rades. Okołki, ogańki, gronka okrągłe u ziół. *Cn. Th.*, Samendolden, Dolden. Wielosił w wierzchu gałązek wydaje okołki abo kiści. *Syr.* 504. Kwiat ułożony w okołek, *corymbus*, kiedy kwiatki pod jednąż kwitną wysokością; lecz szypułki z różnych miejsc łodygi stopniami wyrastają. *Bot. Nar.* 121. Okołkiem = w okoł, im Kreise, in die Runde. Mięta kwitnie żółtym kwiatem okołkiem, jakoby gronami. *Syr.* 492. OKOLIĆ, *f.* okoli *act. dok.*, kołem obwieść, na około obtoczyć, opalać, ocyrklować; *Rag.* okolitti n. p. plottom; *Eccl.* ОКОЛИТИ, ОКОПАТИ; (*Rag.* okolitti grad = obledz, okolisciti *girare*); umzirkeln, umkreisen. Obtoczyły mię wzdychania śmierci; boleści piekielne okoliły mię. *Sk. Kaz.* 93. Dobywając miasta, okolił go zewsząd poniki. *Tward. W. D.* 2, 254. Konstantyn w tej bitwie kapłany okolony był. *Sk. Dz.* 183. Port górami okolony. *Warg. Radz.* 320. Kutasy Indyjskiemi perłami okolone. *Paszk. Dz.* 81. osadzone. OKOLICA, y, *ż.*, (cf. *Carn.* okulishe *ambitus*; *Croat.* okolische *globus*, okolnicza *figura sphaerica*; *Bosn* okolise, obliça *globus*; *Rag.* okolijse, krugh = krąg, okoliscte *circumferentia*, okolizza *cothurnus*; *Ross.* околица okres, ogrodzenie, obora, okoł); okolica, kraj na około leżący, die umliegende Gegend, *les environs*; *Boh.* okolj; *Carn.* okoliza, okolza; *Vind.* okuliza, okolliza, okrai, pokraina, potouz, ogled, pogled, okulishe, vink, pole; *Sorab.* 1. polna wokolnofcž, krayownofcž; *Croat.* okolicza; *Bosn* ruság; *Ross.* околотокъ; *Eccl.* окрестiе, мѣсто, поль. *Circumpadanus campus*, okolica Padewska; *Circumcampanus*, okolica Kapuańska. *Cn. Th.* Okolica żyzna *Ross.* приволье. W okolicy, po okolicy = w około, in der Gegend herum. Nad morzem mieszka, tam gdzie gęste stawy I Ren i Moza czynią w *okoliczy. *P Kchan. Jer.* 13 Bóg wyrwał was z rąk nieprzyjacioł po *okoliczy. *W.* 1 *Reg.* 12, 11. *OKOLICZE, a, *n.*, okoł, obwód kraju, die Rundung eines Landes, der Umfang in die Runde. Niedawno od czarnego morza aż do Baltyckiego ciągnęło się wzdłuż okolicze nasze, a od Krępaku aż w mroźne zachodziło Tryony. *Psalmod.* 25. OKOLICZNIE, *ob.* Okoliczny. OKOLICZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* окольчность: = 1°. okolica, okolicze, okoł kraju, die umliegende Gegend. Przedał wieś z jej okolicznością. *Groch. W.* 256. Krzyżacy okoliczność wszystkę z tę i z tamtę stronę Warty mieczem burzyli. *Krom.* 333. Okoliczność powiatu Grodzieńskiego szeroka jest, którą przedtym miano za Xięstwo. *Gwagn.* 301. *Calix rosae*, wnętrzna okoliczność róży, kiedy się kwiat rozkwitnie, gniazdo róży. *Mącz.* — 2)

Okoliczności rzeczy, sprawy = zdarzone przypadki, okazye, Umstände, Beschaffenheiten, Gelegenheiten; *Boh.* okoličnost, okolečnost, okolostogičnost, přjležitost; *Slov.* přjležitost; *Sorab.* 1. wokowostahtžnofcž; *Carn.* obstâva, obstavk, sravnost, busia; *Vind.* okulstava, obstava, perstavek, obstavek, perstava, perloshnost, perkladnost, sadershnost; *Bosn.* okolisctvo, okolovina, prigoda; *Rag.* okolise, okolisctvo; *Croat.* prilika; *Ross.* прилучай, случай, клучение. Wielka mądrość na okolicznościach patrzeć; z których odmiany czynić mądry może. Co dziś i na tym miejscu pożyteczno, to jutro i na innym miejscu i w innych osobach szkodzić może. *Sk. Dz.* 37. W różne okoliczności, a może i nieszczęśliwe wpaść możesz. *Teat.* 47 *b.* Na okoliczność czasu pilne miał oko. *Pilch. Sen. gn.* 139. Zdałem się na ciebie we wszystkich okolicznościach tego interesu. *Teat.* 20, 52. Gospodarz, przed każdą nadzwyczajną okolicznością w domu, jakie są uczty, weselne lub sąsiedzkie zjazdy, każdemu z czeladzi powiada, co ma czynić. *Kras. Pod.* 2, 54. Gdyśmy przyszli z pogrzebu, rozmowy ściągały się do okoliczności dnia. *ib.* 2, 256. Profitować z okoliczności. *Teat.* 22, 14. Z okoliczności wyjazdu syna. *ib.* 2, 10. Festyny z okoliczności wesela królewny. *Niemc. Król.* 1, 15. — *Aliter:* Obietnica uczyniona bez wszelakiéj wymówki albo okoliczności. *Szczerb. Sax.* 463. (bez warunku). — *Aliter:* Bez okoliczności, Saméj ja Sylwi twéj pragnę miłości. *Past. Fid.* 84. (t. j. bez przydatków, nie accidentalia, nie bogactw twoich, ciebie pragnę). — Z okolicznościami opowiedzieć, z szczegółami, dokładnie, okolicznie, umständlich; *Ross.* околично. Okoliczności, szczegóły; *Ross.* подробность. *Gall.* detail. Zokolicznienie. *Przyb. Luz.* 222. wyszczególnienie. OKOLICZNY, a, e, OKOLICZNIE *adverb.*: *§. 1) w około leżący; *Vind.* okulen, okulleshezh; *Ross.* окольный, окрестный; umliegend. Rozesłali po onym wszystkim okolicznym kraju. *Sekl. Math.* 14. Był starostą w mieście i prowincyą okoliczną rządził. *Star. Dw.* 53. Patrzył okolicznie, chcąc widzieć, która się go w tłumie dotknęła. *Sekl. Marc.* 5; «*not.* około.» Spustoszono okolicznie ogniem i mieczem wsie. *Nar. Hst.* 3, 155. Ś. Metodyusza świątobliwość okolicznie roznosiła sława. *Steb.* 30. (po okolicy). — §. 2) Okoliczny, okoliczności wyszczególniający, dokładny, umständlich, ausführlich; (*Ross.* околичный, околично, обстоятельный, подробный, подробно; *Eccl.* подробну, подробнѣ; cf. *Bosn.* oklika *ambages*). Zdanie twe nadto okoliczne; mów wyraźnie jednym słowem. *Teat.* 45. *d*, 81. *Wyb.* Tośmy napisali okoliczniéj, dla objaśnienia niektórych dalszych dziejów. *Nar. Hst.* 6, 280. Mówmy teraz o tym wszystkim okoliczniéj. *Nar. Hst.* 5, 283. Mówi tak okolicznie, jak gdyby tu bywał. *Teat.* 31. *c*, 98. Okolicznemi słowy. *Pot. Arg.* 322. — §. 3) Od okoliczności, okazyi, przypadkowy, przygodny, gelegentlich, gelegenheitlich; *Vind.* okulstaun, s perstavami; *Slov.* okołostogni, okołostogični. Okolicznie *Vind.* perloshnu, perkladnu; n. p. Okolicznie się czego nauczyć, etwas gelegentlich erlernen, przy okazyi, bey Gelegenheit. — Człowiek okoliczny. *Fredr. Ad.* 94. według okoliczności, za odmianą szczęścia idący, nietrwały, obojętny, der den Mantel nach dem Winde hängt. OKOLISTY, a, e, w około idący, okrągły, krążący w koło, kolisty, bogenförmig, zirkelnd. Włos jéj pierścienie kręci okoliste. *Pot. Arg.* 833. Jeszcze ziemia swemi ważna brzemiony nie wisiała w okolistym powietrzu. *Żebr. Ow.* 1. OKOLISTOŚĆ, ści, *ż.*, *Tr.*, kolistość, die Bogenförmigkeit. OKOŁKI, OKOŁKIEM, ob. Okołek. OKOŁKORODNY, a, e, w okołki wyrastający, Dolden tragend. *Tr.* OKOLNICZY, ego, *m.*, OKOLNIK, a, *m.*, §. 1 a°) w Rosyi wójta, który na miejscu sędziego siada, sam Car w każdym znacznym mieście obiera, a zowią go tam okolnikiem. *Gwagn.* 513; *Ross.* окольничій, der Stadtrichter, Kreisrichter. Glazina Xiążę Smoleński, był potym okolniczym Smoleńskim. *Stryjk.* 608. (cf. starosta cyrkularny). — b) Okolnik = list okolny. *Gaz. Kr.*, cyrkularz; *Eccl.* окружённо послание; ein Kreisschreiben. — §. 2) Rapa albo okolnik, znacie Włochom bardzo pospolite, a rzepie bardzo podobne. *Cresc.* 250, eine Art Rüben. OKOLNY, a, e, OKOLNIE *adverb.*, kołujący, w koło idący, im Kreise herum gehend; *Boh.* okolnj; *Eccl.* окольний, окрестный. Okolny czyli otoczny napis w talarze. *Czack. Pr.* 1, 20. Cały folwark obwiedziony murem okolnym. *Świtk. Bud.* 87. Okolny bieg krwi w ciele naszym. *Zab.* 13, 86. (t. j. cyrkulacya krwi). Obwieszczenie od dziekana, chodzące okolnie po plebanach. *Xiądz.* 194. List okolny = okolnik, cyrkularz; *Eccl.* окружённо послание; ein Kreisschreiben. *Tr.* *Circularis magistratus*, urząd, którym się w koło obchodzą, okolny. *Cn. Th.*, (cf. kolej). Stosunki naszego narodu z okolnemi narody. *Przestr.* 14. t. j. w około nas mieszkającemi. OKOŁO *praep. et adverb.*; *Boh.* okolo; *Slov.* około, wukol; *Sorab.* 2. hokolo, wokolo; *Sorab.* 1. wokowo, wokolo; *Vind.* okul, okuli, naokulo, v okul, naokul, okroh; *Carn.* okoli, okuli, okrôg; *Slav.* okolo, oko; *Croat.* okolo, okolu; *Dal.* okolo, okolicze; *Bosn.* okolo, uokolo; *Rag.* okolo, oko, ù okolo, na okolo, okoli, okolize; *Ross.* около, кругомъ, во кругъ, окрестъ, круговиною, круговинькою; §. a) koło, um — herum; *praepositio juncta rei vel loco, tempori, numero.* Oprowadzał mię około domostw przy kościele zabudowanych. *Xiądz.* 77. Żyd z natury około siebie nieochędożny. *Comp. Med.* 389, um sich herum. Usilnie około pokoju zaczęto pracować. *Niemc. Król.* 2, 195, am Frieden. Nikt tym, którzy około żeglarstwa nie rozumieją, styru u okrętu nie porucza. *Kosz. Lor.* 89. (którzy nie umieją chodzić koło tego). Chrześciany za czarowniki miano, około cudów, które czynili. *Sk. Dz.* 60. t. j. dla, co do, co się tyczy cudów, in Ansehung, in Betreff. Miało się to dziać około lipca. *Teat.* 30. *b*, 5. (um den Julius herum; około ś. Jana, około wielkiejnocy, około ś. Michała; niedługo przed). Ożenił się coś w około pięćdziesiąt lat wieku swego. *Mon.* 64, 21; *Vind.* perpadnu, perraimnu, nagodnu, nafleplenu; ohngefähr im 50sten Jahre. — §. b) Około *adverb.*, na około, in die Runde herum, im Kreise; *Vind.* okul na okul, okrogokul; *Ross.* коловратно. W około krążąca woda. *Otw. Ow.* 3. Nie wyznając wyraźnie, ale około chodząc, jad Aryański pokrywali. *Sk. Dz.* 217. (koło płotu, ogradzając, ogrodkami). OKOŁOKOPY, *plur.*, cyrkumwallacye,

Umschanzung, Verschanzungen, szaniec polowy, złożony z przedpiersienia i z rowu, broniony małemi narożnikami. *Jak. Art.* 3, 306. OKOŁOMURNY, a, e, na około murów leżący, um die Mauer herum liegend. *Tr.* OKOŁOSŁUPIE, ia, *n.*, *peristylium*, budowanie, gdzie w koło słupy stoją, jako w klasztorach bywają obchody albo ganki. *Mącz.*, Säuleneinfassung, ein mit Säulen umgebner Ort.

OKOMIAR, u, *m.*, das Augenmaß, umiejętność szacowania na oko każdéj odległości. *Łęsk. Mier.* 191. *ib.* 73; *Vind.* ozhelna mera; *Ross.* глазомѣръ; *adj.* глазомѣрный.

OKOŃ, *ob.* Okuń.

OKOP, u, *m.*, OKOPEK, pka, *m.*, *dem.*; *Boh.* zakop, zakopy; *Sorab.* 1. schancza, pžedwóbronenecza, pžedpaženo; *Carn.* nasip, (*ob.* Nasep); *Vind.* obkop, sahribernifhe, branifhe, predkopifhe, hribenifhe, prekop, sagreb, salip, fhanza; *Ross.* закопъ, окопъ; fossa z wałem na około czego idąca. *Papr. W.* 1, 477; cf. szaniec, ein umlaufender Graben mit einem Walle, ein Schanzgraben. Zamiast parkanu około ogroda daje się też rów i okop z ziemi. *Świtk. Bud.* 428. Okopek mały. *Suszyc. Pieśn.* 3, *H b.*

OKOPAĆ, *f.* okopie *cz. dok.*, Okopywać *frequ.*, okopuje, okopywa *praes.*; *Boh.* okopati, okopawati; *Slov.* obkopáti, obkopáwám; *Sorab.* 1. wokopuyu; *Vind.* obkopati, ohribati, ograberniti, okulkopati, predkopuvati, obranifhati; *Rag.* okopatti; *Bosn.* okopati; *Croat.* okápam; *Ross.* окопать, окопывать, обкопать, обкапывать, окапывать; *Eccl.* околити, окопати; §. 1) wzruszać ziemię około czego; takie jest n. p. okopywanie drzew, *circumfossura. Cn. Th.*, umgraben, rund um aufgraben. — §. 2) Okopać, okopem obwieść, mit Graben und Wall einschließen. Ogrody też przekopami okopują. *Cresc.* 142. Straszna rzecz, gdy nieprzyjaciel obleże miasto i wałem okopa. *W. Post. W.* 2, 166. Hetman ma się dowiadywać, czy się nieprzyjaciele okopywają. *Tarn. Ust.* 246.

OKOPCIĆ, *f.* okopci *cz. dok.*, odymić, kopciem pobrudzić; *Vind.* ofajati, pofajati; *Ross.* окоптить, ископтить, окапчивать; mit Rauch schmutzig machen, räuchrig machen, beräuchern. Łuczywem światła Stygowego okopciła pokoje. *Bardz. Trag.* 541. Okopcony dom Persefony. *Zab.* 4, 389. Wieszczka przykréj słoty, kawka okopcona. *Tol. Saut.* 70. OKOPCIEĆ, *f.* okopcieje *neutr. dok.*; *Ross.* окоптѣть; z dymu pobrudnieć, vom Rauche schmutzig werden. Brudno okopciały ołtarz z palenia ofiary. *Otw. Ow.* 230, beräuchert; *Slov.* učadlý. Mury okopciałe. *Teat.* 4. *b*, 11. OKOPCIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, *Cn. Th.*, Rauchschmutz, Räuchrigkeit, Rauchfarbe.

OKOPISKO, a, *n.*, miejsce okopane; szczególnie cmentarz żydowski. *Czack. Pr.* 1, 110, ein Judenkirchhof, *ob.* Kirchow, cmentarz. 1. OKOPYWAĆ, OKOPUJE *ob.* Okopać. OKOPYWACZ, a, *m.*, Okopujący, *circumfossor. Cn. Th.*; *Boh.* okopawač; *Vind.* predkopauz, sakopauz; *Ross.* закопывальщикъ: der Behacker, Umgraber, Schanzengräber okopnik.

2. °OKOPYWAĆ, *częstl.* okopuje *praes. act.*, (od kopy gromadnéj *qu. v.*) n. p. Skoro kto zajmie bydło, ma obesłać pana czyje jest, aby na ispasz poszedł, a co kopa na ispaszy przysądzi szkody, pan ma płacić. A gdzieby na kopę iść nie chciał, tedy ten, co zajmie, ma obwieść tę ispasz ludźmi dobremi stroną; a co ta strona abo woźny szkody okopują, on ma zapłacić. *Stat. Lit.* 392. t. j. co otaxują, ocenią, schätzen, taxiren.

OKORZENIĆ, *f.* okorzeni *act. dok.*, Okorzeniać *niedok.*, *condire. Mącz.*; (*Boh.* okořeniti; *Vind.* okoreniti, obkoreniti; *Ross.* окоренить; w koło wkorzenić; cf. *Bosn.* okorim *induro*, *ob.* Kora); würzen. Zufkę oszafranić i okorzenić cynamonem. *Sienn.* 482. Rak morski bardzo niestrawny, musi być dobrze okorzeniony. *Krup.* 1, 74; cf. opieprzyć.

OKOSIĆ *cz. dok.*, w koło pokosić, rund um bemähen; *Ross.* окосить, окашивать.

OKOSMACIEĆ *nijak. dok.*, stać się kosmatym; *Bosn.* okosmatiti, zarugnaviti; rauh werden. Uszy okosmacieją i podniosą się, mowa w ryk, nos w nozdrza zamieniają się, słowem człowiek osłem stanie się. *Boh. Dyab.* 149.

OKOTWOR, u, *m.*, die Augenhöle. Dziury, w których oczy zostają, nazywają się okotworami, *orbita. Perz. Cyr.* 1, 30. *et* 2, 172.

OKÓW, u, *m.*, (cf. *Boh.* okow, wokow = Schöpfeimer); a) wszystko, czym co okuto; der Beschlag, womit etwas beschlagen ist; *Boh.* okowek, okuwek; *Rag.* okòv; (*Ross. obsol.* оковъ miara zbożowa, 4 czetwerty); *Ross.* выковка, ковка. Musztuk u miecznika, pierwszy oków do pochwy przy krzyżu. *Magier. Mskr.* — b) *Plur.* Okowy; *Boh.* okowy; *Bosn.* okove; *Rag.* okovi; *Croat.* okova; *Ross.* оковы; pęta, Fesseln, *propr. et transl.* Nie każdy wolen, który okowów nie nosi. *Bach. Epikt.* 1. Drugi wyszedłszy z okόw będzie królem, a drugi bywszy królem, w nędzy zginie. *Biel. Hst.* 80. Młodzian urodziwy, Opowiadając afekt swój prawdziwy, Wzajemne kładzie i bierze okowy. *Opal. Poet.* 4. OKOWAĆ, OKOWANY, *ob.* Okuć. OKOWACZ, a, *m.*; *Vind.* okaular, okaulaz; der Beschläger. OKOWANIEC, ńca, *m.*, okowany człowiek, *praeferratus. Cn. Th.*, ein Eingeschmiedeter. OKOWEK, wka, *m.*, *dem. nom.* okόw, ein kleiner Beschlag.

OKOWITA, y, *ż.*, OKOWITKA, i, *ż.*, *dem.* [z średn. łac. aqua vitae 3], wódka alembikowa, cf. przepalanka, abgezogner Brantwein. Wyszynk piw dubeltowych i ordynaryjnych, gorzałek okowitych i prostych. *Vol. Leg.* 7, 628. W wódce kamforowéj lub też w okowitce zmaczany. *Perz. Cyr.* 1, 119. *ib.* 2, 7. (cf. sowity).

OKOŹLIĆ się, *ob.* Parkocić się.

°OKOŻUSZYĆ *cz. dok.*, kożuchem odziać; *Vind.* obkoshuhati, bepelzen.

OKPIĆ, *f.* okpi *act. dok.*, Okpiwać *frequ.*; odrwić, oszwabić, einen übertölpeln, überlisten, betrügen; *Boh.* ochmeliti někoho, kmjnjm; *Sorab.* 1. woyebam; *Carn.* oppehâreti, prequantam; *Vind.* obnoriti, galufati, ogalufati, preshertati, prekvantati; *Croat.* mentuvati, vkaniti, cziganiti; *Ross.* морочить, мытарить, обмануть, обманивать, обольстить, обольщаю. OKPIENIE; *Ross.* морокъ, мытарство. OKPIEWACZ, a, *m.*; *Ross.* шишимора, мытарь.

OKRA, y, *ż.*; (*Graec.* ὤχρα); der Ocher; *Carn.* ogra; *Ross.* охра, вохра. Okra staje się z rudy żelaznej, która się rozpłynęła. *Os. Rud.* 19. Ochra żelazna. *Scheidt.* 136. Okra jest glinka białożółtawa, palona żółty ma kolor, i za farbę malarzom służy. *Brzost. Duch.* 123. Gatunek okry

czerwonéj *Ross.* чернель. Okry pełen *Ross.* охристый, z okry охряный, okrą pomalować вохрить, вохрю.

OKRACAĆ, *ob.* Okrócić. OKRĄCAĆ, *ob.* Okręcić. OKRACZAĆ, *ob.* Okroczyć. Na OKRACZKI, *ob.* POKRACZKI. OKRADAĆ, OKRADZIONY, *ob.* Okraść.

OKRĄG, ęgu, *m.*; (*Boh.* okružek; *Morav.* okružlek łupina); *Carn.* okròshje, okroshnost, (okrog, okoli = około); *Vind.* okroglifhe, okroglenje, okroglifhtvu, okrog, okroglina, okrogla, (okroh, okuli, vokrog, okrog, na okrog = koło, około, w około, na około); *Croat.* okrúg, okruglina, kolobar, okolische, oblina, kerengov; *Hung.* kerekdédség; *Bosn.* okrug, obhod, okrusgenstvo; *Rag.* okrúgh, obkrúgh; *Ross.* округъ, окружіе, окружность, круговина, круговенька, круглышъ, круглякъ; (вокругъ, кругомъ w koło, круговиною, круговинькою w około); *Eccl.* окружіе, ободъ, кружекъ, кр҃жгъ; 1 a) krąg, gałka pełna nieczcza, *globus. Cn. Th.*, eine große Kugel, z. B. die Erdkugel; *Eccl.* мірскій кругъ, кьсеисннлм, водно земный шаръ. U Rzymian przez okrąg świata rozumiano państwo Rzymskie. *Siem. Cyc.* 526 - 7. — b) Okrąg ziemi, nie gałka, *sphaera. Cn. Th.* — 2. Okrąg płaskoszeroki, jak talerz. *Cn. Th.*, eine Scheibe, Scheibenrundung. Garnczarz robił na okręgu. 1 *Leop. Jer.* 18, 3. (na kręgu. 3 *Leop.*); die Töpferscheibe. — *Fig.* Okolica, umliegende Gegend. Oczy jej błąkające się po rozległym okręgu, samego Alcybiadesa szukały. *Węg. Marm.* 1, 41; *Eccl.* окрестіе, окрестность, околица, предмѣстіе вокругъ града, окружность, окружіе. — 3. Okrąg czczy wnątrz jako obręcz, albo koło cyrklem nakreszone. *Cn. Th.*, der Kreis, Umkreis. Krzywa linia, która ze wszech stron koło zamyka, nazywa się okręgiem koła, *peripheria. Łęsk.* 7. *Jak. Mat.* 1, 8. *Geom. Nar.* 1, 7. Okrąg koło miesiąca czyli księżyca, *ob.* Koło jasne; *Vind.* obstretna. — *Aliter:* Okrąg księżyca, przeciąg lat 19, sławny peryod chronologiczny. *Śniad. Jeogr.* 212, obieg, der Mondesumlauf. — *Fig.* Okrąg umiejętności, encyklopedya. *Mon.* 76, 318. — *Transl.* W wielkiej się gromadzie do niego kupili, I okrąg koło niego prędko uczynili. *P. Kchan. Orl.* 1, 288. (koło, grono). — °Ȝ. Okrąg, *orbis*, ryba jak sfera okrągła. *Chmiel.* 1, 629. OKRĄGŁAWY, a, e, OKRĄGŁAWO *adverb.*; (*Vind.* okroglasten, okrogliu; *Eccl.* подколесный; *Ross.* кругленькій, кругленекъ, кругловатый); owalny, rundlich, oval, eyförmig; (*Sorab.* 1. podowho kulwaté; cf. obli). Ziemia jest figury okrągławej, podwyższonej pod ekwatorem, a spłaszczonej ku biegunom. *Wyrw. Geogr.* 9. OKRĄGŁAWOŚĆ, ści, *ż.*, owalność; *Ross.* кругловатость. OKRĄGLIĆ, OKRĘGLIĆ, *f.* okrągli *act. dok.*, zaokrąglić, wyokrąglić; *Rag.* oblitti, zaoblitti, (*ob.* Obli); *Vind.* okrogleti, okroguvati; *Croat.* obkrusujem, okrusujem, okalamerujem; *Bosn.* okrusgiti, uciniti na okrug oblo, oblitti; *Ross.* окружить, округлять, скруглять, окатить, окачивать; okrągło czynić, abründen, rund machen. Ugniatał bryłę, okrąglił, hartował. *Przyb. Milt.* 219. Krople, co się w prochu okrąglą. *ib.* 221. Sposób okrąglenia ziarnek prochu. *Jak. Art.* 1, 75. OKRĄGLEĆ, OKRĘGLEĆ, *f.* okręgleje *neutr. dok.*, okrągłym się stać, rund werden. Jeśli brzemiennej prawa słabizna więcéj okręgleje, ukazuje na syna. *Sienn.* 441. (*Boh.* okrauhlice = gatunek rzepy, okrauhljk, okrauhljček = dzban mleczny). OKRĄGŁO *adverb.*; *Boh.* okrauhle; *Ross.* кругло; a) rund. Okrągłodługi, okrągły wzdłuż jako drzewo, palec = obły, wałkowaty. *Cn. Th.* 621., *Cn. Syn.* 258, länglichrund, walzförmig; *Sorab.* 1. podowho kulwaté. Okrągłokończaty abo kończatookrągły, *turbinatus. Cn. Th.*; *Carn.* zboklast, rundspitzig. °Okrągłowzory kościoł. *Zab.* 4, 137. — °Okrągłolicy, °okrągłotwarzy *Ross.* кругoлицый — b) *Transl.* Okrągło, gładko, krótko, rund ab, kurz, ohne Umschweif. Że żywot jego już od kogo opisany, przetoż mnie dosyć o nim okrągło i trochę powiedzieć było, *obiter. Krom.* 740. Nie ten to czas dawny, już i panowie nauczyli się teraz żyć okrągło. *Zab.* 13, 209. t. j. z menażem, skromno. OKRĄGŁOOK, a, *m.*; *Carn.* sajovz; ein Cyclop. Cyklopowie abo okrągłookowie, w Sycylii, po jednym oku w czele mieli. *Otw. Ow.* 18. Srogi okrągłook Polifem. *ib.* 544. OKRĄGŁOPOCHODZISTY, a, e, *conique. Tr.*, kegelförmig. OKRĄGŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* okrauhlost; *Slov.* okruhłost; *Sorab.* 1. kulwatoscž; *Vind.* okroglost, okroglust, oblina, okroglifhe; *Bosn.* okrusgenstvo, oblina; *Rag.* okolisc, oblîna, okrúgh; *Croat.* okrugloszt, oblína; *Ross.* круглость, круглота, круглина, округлость, окружіе, окружность; die Rundung, die Runde. Niebo, ziemia, morze, i wszystka okrągłość świata tego. *Rej. Ap.* 85. Okrągłość powierzchowna, *convexitas. Solsk. Geom.* 5. (cf. obłączystość). Między figurami architektury, okrągłość czyli wypukła, czyli wydrożona, najpierwsze trzyma miejsce. *Mon.* 72, 472. — *Fig. transl.* Okrągłość mowy, die Rundung. Okrągłością mowy uszy łechtać. *Nag. Dem.* 11. Gębę otwierał jak wilczą jamę; ale mi powiedziano, że to dla wdzięku i okrągłości głosu. *Teat.* 53. *b*, 63. OKRĄGŁY, a, e, OKRĄGLUCHNY, OKRĄGLUTEŃKI *intensiv.*; *Boh.* okrauhli; *Slov.* okrauhlý, okruhły, okruhli; *Carn.* okrogle, okrôgl, okroglâst, okroglat; *Sorab.* 1. kulwaté; *Vind.* okrogel, okroglat, obel, okrogliten, kuglast, kugloviten; *Croat.* okrugel, obèl; *Hung.* kerekdèd, *Slav.* okrúgao; *Bosn.* obli; *Ross.* круглый, круглъ, круговый, круглехонькій, благокруглый; rund. Okrągły zewsząd, jak kula, kugelrund. Wyspa ta rodzi kamienie okrągluchne, jakby kule do dział. *Boter.* 66. Okrągłe jabłka. *Teat.* 30, 68. W rzeczy okrągłej na kształt piły, niemasz miejsca niższego, ani wyższego. *Gorn. Sen.* 346. Jagodki okrągluchne. *Groch. W.* 360. Okrągluchne ziarnka. *Sienn.* 597. Co było czworogranne, to robię okrągłém. *N. Pam.* 14, 263, (*ob.* Okrąglić). Poznałem twarzyczkę twoję okrągluchną jak ogórek. *Mon.* 69, 414. Z okrągła podługowaty. *Wejch. Anat.* 180. Okrągły nie zewsząd, ale w płask, talerz, misa, koło, scheibenrund. Okrągła linia, w koło idąc, przychodzi do tego punktu, od którego się poczęła. *Grzep. C* 2, Zirkellinie. Nie może być cyrkuł doskonały, jeżeli cyrkiel tego punktu, w okrągłym zawodzie swoim chybi, od którego począł. *Bals. Św.* 2, 507. — *Transl.* Okrągły = gładki, geründet, glatt. Okrągłe słowa. *Krom.* 672. — *Aliter:* W tym dworze okrągły rok wygodnie przebywać można. *Pilch. Sen. list.* 426. (rok z okładem). — *Aliter:* Obiad okrągły, i bez wymy-

ślnej przyprawy. *Jabł. Tel.* 169. t. j. skromny, umiarkowany, mäßig, beschränkt, schmal.

OKRAINIEC, ńca, *m.*, o granicę mieszkający, der Gränznachbar, (cf. Ukraina, Ukraińczyk). Tam dosyć jest mnogiego ludu, jako to Wołyńców, Nizowców, okraińców. *Werif. pr.* [W oryginale jest: Ukraińców; *Linde* pomylił się. 2]

OKRAJAĆ, *ob.* Okroić. OKRAJEK, *ob.* Okrawek. °OKRAJKI *plur.*, pogranicze, Gränzenland, Gränzprovinzen. *Tr.*, Załogi pograniczne, Gränzbesatzung. °OKRAJKOWY n. p. żołnierz. *Tr.*, granic strzegący, ein Gränzsoldat.

OKRAKIEM *adverb.*, rozkraczając nogi, sperrbeinig, mit auseinander gesperrten Beinen; *Boh.* okročně; (*Croat.* okràk *pes suillus abscissus*). W dworskiéj chorobie nosa pozbył, i chodzi okrakiem. *Comp. Med.* 400. *Teat.* 27. *b*, 12. Dziecię po ziemi okrakiem się włóczy. *Mon.* 70, 596.

OKRAPIAĆ, *ob.* Okropić.

OKRASA, y, *ż.*, a) omasta, tłuste, czym jedzenie zaprawiają, das Fett zum Anmachen der Gerichte, die Zuthat. *Condimentum cibi vilis, aut vilium hominum, aut canum, suum etc.*; przyprawa, *condimentum honestiorum exquisitius. Cn. Th.* Olej z ziarn lnowych u nas ludowi w post na okrasę służy. *Kluk. Rośl.* 3, 326. Psom osypkę z owsa ciepło dawać, i łoju dla okrasy dodać. *Haur. Sk.* 341. Fus pozostały od masła stopionego, folwarcznéj czeladzi na okrasę obrócić. *Haur. Ek.* 178. — *Fig.* Śniegi za nawóz albo okrasę na zasiane pola stoją, *ib.* 17. — b) *Transl.* Okrasa (*Boh.* okrasa; *Carn.* okrâsha) = ozdoba, Schmuck, Putz, Zierde. Ładna bez okrasy przyprawnej, *simplex munditiis. Hor.* 1, 32. *Nar.* Same nawet okrasy, jeżeli nie są potrzebne, gorsze dzieło robią. *Dmoch. Szt. R.* 7. Serc niewinnych okraso, skromności i wstydzie! *Kras. W.* 6. Urodą i wszystkiemi cnotami wielką okrasą domowi swemu była. *Sk. Żyw.* 1, 105. Człowiek tak godny, okrasą i klejnotem jest miejskim. *Sax. Porz.* 19.— §. Oto król ulubił sobie okrasę twoję. *Rej. Post. Q q* 5. karność, piękność.

OKRAŚĆ, okradł, *f.* okradnie *act. jedntl.*, Okradać *niedok.*; *Boh.* okrasti, okradati; *Sorab.* 1. wokradnu; *Vind.* okrasti, okraduvati, obrupat; *Ross.* окрасть, окрадывать, обкрасть, обокраду, обкрадывать, обворовать, ограбить; einen bestehlen. Trudno złodzieja okraść. *Rys. Ad.* 67. Okradziony do wielkiego ubóstwa przyszedł. *Sk. Żyw.* 1, 64.

OKRASIĆ, *f.* okrasi *act. dok.*, Okraszać *niedok.*, a) otłuścić, mit Fett anmachen, anfetten. Mało jadać powinien i miernie okraszone potrawy. *Perz. Lek.* 341. — *Transl.* Rolą nawozem okrasili. *Haur. Sk.* 241. *Haur. Ek.* 20. t. j. nagnoili. — b) *fig.* Okrasić (*Boh.* okrasiti, okrašliti, okrašlowati; *Sorab.* 1. wokrasznofczam; *Ross.* окрасить, окрашивать, скрасить, скрашивать); ozdobić, schmücken, zieren; (cf. osmarować). Jadwiga śliczną urodą i pięknością oblicza okraszona. *Nar. Hst.* 7, 268. Miejsce łąkami i rozłogami wdzięcznemi okraszone. *Stryjk.* 84. Wielcy ludzie okrasili się krwią nieprzyjacioł rozlaną. *Nag. Cyc.* 26. Kościoł odnowił i okrasił. *Sk. Dz.* 557. Wielkiemi zwycięztwy początki panowania swego okrasił. *ib.* 877. Wiara dobremi uczynkami okraszona. *Birk. Exorb. G b.* Nawet długie nieszczęścia, co na niego biły, Dobre jego przymioty bardziej okrasiły. *Jabł. Tel.* 107. Okraszał młodość swoję rozlicznemi cnotami. *Steb.* 2, 231.

OKRAWAĆ, *ob.* Okroić. OKRAWACZ, a, *m.*, który okrawa, der Beschneider. Okrawca wina, *vitis putator. Żebr. Ow.* 368. OKRAWEK, wka, *m.*, OKRAJEK, jka, *m.*, (*Boh.* okragek = kraj, brzeg); *Carn.* krajnèk; *Vind.* krainik, krajez, kraizhizh, (okrajek = bramowanie); *Rag.* okrajak; *Croat.* okràjek, obèlek; *Ross.* краюха, краюшка, краюшечка, срѣзень; a) odcięty lub odkrojony kawałek, ein Abschneidsel, ein abgeschnittnes Stückchen; *Sorab.* 1. wotszéčžženka, pžirezk, pžirubané kruschk. Ostatki, okrawki. *Urs. Gr.* 121. Przy jedzeniu kości obrane, abo insze okrawki, mają być kładzione w jeden kąt talerza. *Eraz. Ob. C.* (*Croat.* obelki, obelinye). Dobry rzemieślnik mało okrawków czyni. *Cn. Ad.* 186. Odrobiny i okrawki chleba. *Sk. Żyw.* 2, 103. Drewo krzyża ś. w małych okrawkach po całym świecie rozniesione. *Sk. Dz.* 199. Ukraina ma nazwisko od okrajka ziemi, czyli ostatecznéj krainy stykającéj się z krajem sąsiedzkim. *N. Pam.* 10, 33. Okrajek lądu Europejskiego, na którym Stambuł. *Mik. Turk.* 36. język, cypel. — *Math.* Okrajek kątomiaru, *limbus. Jak. Mat.* 1, 245. — *Theol.* Obrzezek, die (abgeschnittne) Vorhaut. Abraham wziął sługi swoje, i obrzezał okrawki ich. 1 *Leop. Genes.* 17, 23. Obrzezał ciało okrawki swojej. *ib.* 25. *ib.* 14. — b) *Columellares dentes*, okrajki u koni, które w czwartym roku poczynają puszczać, zrzuciwszy ronione zęby. *Mącz.* die Backenzähne der Pferde.

OKRĄŻNOŚĆ, ści, *ż.*, krzywość koła, obwód. *Mącz.*, *curvatura*; die Rundung, der Umkreis. OKRĄŻYĆ, OBKRĄŻYĆ, OKRĘŻYĆ, *f.* okręży *act. dok.*, Okrążać *niedok.*; *Boh.* okraužiti; *Bosn.* obkrusgiti, okrusgiti, okolo obicchi; *Croat.* okrusujem; *Rag.* okrûxiti, obkrûxiti; *Ross.* окружить, окружать; obbiedz, okolić, umlaufen, umzirkeln, einschließen. Nieprzyjaciele nieznacznie go okrążyli. *Warg. Cez.* 113. *et* 79. Wielką knieję z każdej strony okrąża myśliwiec. *P. Kchan. Orl.* 1, 248. Obkrążają, tłoczą się do koła starego monarchy. *Stas. Num.* 1, 91. (*entourent*). Okrężając dwory sąsiedzkie. *Ust. Konst.* 2, 5. Okrążałem ziemię, i przechadzałem się po niéj. *Dambr.* 106. Morze ziemię obkrążyło. *Otw. Ow.* 335. Pięknym lasem w koło obkrążony. *ib.* 33. Hiszpania górami przykremi, a z inszych stron morzem okrążona. *Star. Woj. A* 3. *Eccl.* окруженный, обстоимъ, осажденный; okrążający обстоятельный, окружащій. Ocean wszystkę ziemię w koło okrążył, tak iż ją ze wszystkich stron odmiękcza. *Biel. Św. E* 3 *b.* Gdy wieniec na głowę włożyła, okrążenie na głowie uczuła. *Sk. Żyw.* 2, 72. t. j. że wieniec na około głowy sam się obracał; er drehte sich rund herum. Za pomnożeniem handlu summy pieniężne w kraju się powiększają, gęściej okrążają. *Kluk. Kop.* 1, 65. t. j. cyrkulują, haben einen stärkeren Umlauf, eine größere Zirculation. Popilius patyczkiem okrążył Antyocha. *Papr. Tr. B* 2 *b.* (ocyrklował, określił). — *Fig.* Okrążać co słowy, ogradzać, koło płotu chodzić; (cf. *Ross.* окружно говорить); umschreiben, nicht grade heraus sagen. Chciał się okrążaniami od przysięgi wyśliznąć. *Gaz. Nar.* 1, 31.

OKRĄŻYCIEL, a, *m.*, *Rag.* obkruxitegl, der Umkreiser, Umzirkler.

OKRCIĆ, OCHRZCIĆ, *ob.* Chrzcić.

*OKRĘCIANY, a, e, okrętowy, do okrętu należący, Schiffs=. Maszty okręciane. *Otw. Ow.* 544. OKRĘCIĆ, *OKRĄCIĆ, OBKRĘCIĆ, *f.* okręci *act. dok.*, Okręcać, Obkręcać, Okrącać *niedok.*, Okręcywać *frequ.*; (*Hipp.* 57); (*Bosn.* okrenuti; *Slav.* okrétati); kręcąc obwijać, umwinden, umdrehen, umwickeln. Pas skórzany kilka razy obkręca. *Stas. Num.* 2, 87. Bluszcze pniaki sobą okrącają. *Otw. Ow.* 156. Okrącane chmieliną winną tyki. *Otw. Ow.* 126. Słupów w około okrącania srebrne; główki ich srebrne. *Budn. Exod.* 27, 17. (Reife. Luth). OKRĘCIK, a, *m.*, okrętek, *dem. nom.* okręt, ein Schiffchen; *Carn.* barzhèza; *Vind.* zholniz, zhounizh, ladjiza, barkiza, gondola; *Rag.* laaghja, laaghiza, brodaz, pláveiza, plâvza; *Bosn.* bródaç, laghjiça, drjevçe; *Ross. et Eccl.* корабльцъ, кораблнкъ. Wyszedł z portu okręcik mały. *Wys. Aloj.* 174. Jestem okręcik szczupły, mówią szumne nawy, I niezdolnym na morskie zapuszczać się spławy. *Zab.* 15, 165.

OKRĘGLIĆ, OKRĘGLEĆ, *ob.* Okrąglić. OKRĘGOWY, *ob.* Okrężny.

OKRES, u, *m.*, (cf. *Boh.* okršlek *orbis terrarum*; cf. *Ross.* окрестъ *adverb.*, na około, ze wszystkich stron); określenie, ograniczenie, miejsce ograniczone, granice, das Begränzen, die Begränzung, der begränzte Raum, die Gränzen; *Vind.* okrai, ograd, objetje, okulishe, okroglishe; *Ross.* околица, окрестность; *Eccl.* окрестіе. Dłonie Park, których okresem ludzkie stoi życie, Które fatów osnowę w trwałe przędą nicie. *Zab.* 15, 8. *Kniaź.* W szczupłym lat okresie, próżno nas myśl dalej niesie. *Hor.* 1, 29. *Nar.* Już jest flotta na owym okresie wysokim. *Przyb. Luz.* 56. — §. *Grammat.* Okres = peryod, die Periode, der Punkt. Myśl całkowita czyli zupełna zowie się u retorów okresem czyli peryodem. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 151. *Gol. Wym.* 131. OKRESIĆ, *OKRYSIĆ, OKREŚLIĆ, OKRYŚLIĆ, *f.* okresi, określi *act. dok.*, Określać, Okryślać, *Okrzesać *niedok.*, kresem w około opisać, kołem obwieść; *Boh.* okršljm; *Sorab.* 1. zamezuyu, wóbzanknu; *Vind.* okrajiti, opietjati, obmejati, ograditi; *Ross.* очертать, очертить, очерчивать, обмежевать, обмежевывать; *Eccl.* пришарити, нлуръттти; umkreisen, einen Kreis herum machen, umzirkeln. Pompilius paleatem około Antyocha, gdzie stał, okresił i rzekł: pierwej, niż z tego koła wyjdziesz, daj mi respons. *Warg. Wal.* 203. Okryślił. *Kosz. Lor.* 176. Ile ziemi za jednego dnia pługiem okresić może, tyle jego być ma. *W. Post. W.* 18. — *Transl.* Ograniczyć, begränzen, umschränken, umgränzen. Sumiennie każdego okrysiwszy kopce, Będziemy mieli gęściejsze i na wojnę chłopce. *Star. Vot. B.* Moc szatańska jest okryślona i ograniczona. *Ząbk. Ml.* 334. Ktoż śmiałby Pana Boga, jak gdyby w kresie będącego, niejakim miejscem określić? *Kucz. Kat.* 3, 297. Bóg ani wiekim okreszony, Ani w swej mocy zamierzony. *J. Kchan. Ps.* 127.; *Eccl.* необавный, неопредѣлный. — *Math.* Ilości określone, i nieokreślone. *Ustrz. Alg.* 74. *Jak. Mat.* 2, 97. Okreszam rzecz, o której mam mówić, zakładam grunt rzeczy; *propono, quid sim dicturus. Cn. Th.*, ich bestimme den Gegenstand der Rede. Określać co słowy, opisywać, (cf. omawiać); umschreiben, beschreiben. Nie znam go, tylko przez określenie przyjaciela mego. *Teat.* 9, 17. OKRESICIEL, a, *m.*, określający, *finitor. Cn. Th.*, der etwas umgränzt, bestimmt; der Begränzer, Umgränzer, Gränzenieser. *Fem.* OKRESICIELKA, i. — OKRESNY, OKREŚLNY, OKRYŚLNY, a, e, OKREŚNIE, *OKRESZENIE, OKREŚLNIE, OKRYŚLNIE *adverb.*, (cf. *Ross.* окрестный na około leżący, окрестность okolica); mogący być określonym, dający się ograniczyć, bestimmbar, begränzbar, begränzt. Nieokreśny, *qui difficulter definiri potest. Cn. Th.*, nieograniczony, nieogarniony, unbegränzt. O nieokryślny bóstwa oceanie, Gdzie nieśmiertelność swe ma pomieszkanie. *Zab.* 6, 243. Chlubi się, podbiwszy sobie państwa nieokreślnych granic. *Zab.* 15, 162. *Kniaź.* Nieokreśnie, bez okreszenia, *indefinite. Cn. Th.* Okreszenie abo okreśnie, *definite. ib.* OKREŚNIK, a *m.*, *Gramm.* l'article défini. *X. Kam.*

OKRĘT, u, *m.*, OKRĘTEK, tku, *zdrbn.*, (*ob.* Okręcik); *Boh.* lod, cf. łodź; *Sorab.* 1. tžowne, tžownik, cf. czołn; *Sorab.* 2. lohž, schiffa; *Carn.* ladia, zhovn, zkuln, barka; *Vind.* zholn, zkuln, ladja, ladje, barka, zhoun; *Croat.* ladja, bród; *Dal.* ladva, plav; *Rag.* brood, plav, laghja (cf. pław), drjevo (cf. drzewo), korabglja; *Slav.* lagja, ládja; *Bosn.* korabgja, laghja, ladja, plav, brod, galia, ghemia, drjevo; *Ross.* корабль; *Eccl.* лодіи, всякое мороходное судно, меньшее кораблѧ воинскаго. Okręt, nawa morska wielka żaglowa. *Cn. Th.*, das Schiff. Lucyna nauczyła Tyfisa po morzu okrętem sterować. *Bardz. Trag.* 70. Pod miastem z krzywych okrętów wysiadają. *Bardz. Luk.* 32. Tył okrętu, *ob.* Rufa; przodek okrętu, *ob.* Sztaba. Ja w małym okrętku jeżdżę. *Biel. Hst.* 126. Okrętem płynący *Eccl.* кораблеходецъ, кораблекъ, корабельникъ. Okręt wielki Azyatycki, *Carn.* bortùn; *Croat.* bortún; (cf. *Ger.* Bording); *Slav.* shajka (*ob.* Czajka), csamulja. Okręt wojenny *Carn.* vershêlu. Okręt rozbojniczy, kaper *Boh.* beraun. Na okręt wsadzić, *Vind.* vladjati, noterladjati, naladjati; *Bosn.* ukarçati, ukrriçati, stauiti ù laghju; *Ross.* нагрузить, нагружать, нагруживать, einschiffen. Okręt w liny opatrzyć *Ross.* снастить, оснастить, снащу. OKRĘTNIK, a, *m.*, majtek, der Schiffsknecht, Matrose; *Eccl.* корабленикъ. Bosmani abo okrętniki. *Otw. Ow.* 174. *et* 302. W Turczech pospolicie w czerwonych czapkach chodzą okrętnicy. *Star. Dw.* 42. OKRĘTNY, OKRĘTOWY, a, e; *Slov.* lodnj; *Carn.* barkène; *Sorab.* 1. tžowniczki; *Ross.* ладейный; *Eccl.* корабленный, корабельный; do okrętu należący, okręciany, Schiffs=. Okręt i statki okrętne. *Otw. Ow.* 453. Łoża armat okrętowe używają się na okrętach. *Jak. Art.* 1, 271. Cembrowina okrętowa. *Tr. Tel.* 52. Okrętowa bitwa. *Przyb. Luz.* 348, morska; *Eccl.* кораблебранство, ein Seetreffen. Miotła okrętowa *Ross.* швабра. Dno okrętowe *Vind.* ladjednu, ladjouni pod. Okrętowy warsztat, *Carn.* barzhin; *Vind.* ladjalishe, brodishe, Schiffswerfte. Kapitan okrętowy, *Vind.* barkolizh,

ladjouski stuiinik; *Ross.* корабельщикъ. Okrętowe stanowisko, port; *Vind.* brodifhé, ladjovifhe, barkalifhe. Pan okrętowy *Carn. et Vind.* barkador, der Schiffspatron. Okrętowy wieniec brał, który pierwszy wskoczył do okrętu nieprzyjacielskiego. *Warg. Wal.* 60. Dla cnych spraw jemu okrętowa korona na skroniach błyszczy. *A. Kchan.* 235. *corona navalis.* Okrętowe rozbicie = okrętorozbicie. *Czack. Pr.* 2, 175. Okrętobicie; *Czack. Pr.* 2, 194, rozbicie się okrętu, der Schiffbruch; *Vind.* ladjelom, ladjouni potup, barkouski lom; *Ross.* кораблекрушеніе; *Eccl.* истопленіе, (кораблекрушитель topielec *naufragus*), кораблекрушу *naufragium facio.*

OKRĘŻACZ, a, *m.*, który okrąża, *circulator. Mącz.*, der um etwas herum kreiset, der Umkreisler, Umzirkler. OKRĘŻNICA, y, *ż.*, *Botan. hottonia*, rośnie u nas na błotach, tak że liście na wodzie pływają. *Kluk. Dykc.* 2, 43. OKRĘŻNY, OKRĘGOWY, a, e, w okrąg idący; (*Ross.* окружный cyrkularny, powiatowy); rund um laufend. Pień drzewa składa się z różnych okrężnych stożków powstających z podłużnych żyłek. *Jak. Art.* 3, 165. Gałęzie okręgowe, *verticillati*, po kilka razem w jednéj wysokości pnia, lecz w różnych przedziałach wyrastają. *Jundz.* 2, 11. Okręgowe pisma. *Mon.* 73, 401; (*ob.* Okolne). OKRĘŻNE *subst.*, *ob.* Obżynki, wieńczyny, wyżynki, uczta żniwiarska po oddaniu panu wieńca kłosistego; das Schnitterfest. OKRĘŻYĆ, *ob.* Okrążyć.

OKROCIĆ, *f.* okroci *act. dok.*, Okracać *niedok.*; *Boh.* okrotiti; *Slov.* okrocugi; *Bosn.* okratiti; *Croat.* okrachújem; *Vind.* okratit, pervaditi, perluditi, perdomazhit; *Carn.* okkrajsham, okkrâteti, pervâdam; *Ross.* окоротить, окорачивать; bydlę, konia, łaskawym uczynić, ogłaskać, zahm machen, zähmen, bändigen. Konia francuzkim munsztukiem okroci. *Lib. Hor.* 17. Na koniu czarownica nie jeździła, „ Ale sobie do jazdy wilka okrociła. *P. Kchan. Orl.* 168. Zwierz okracać pusty. *Otw. Ow.* 572. Chełzna zajadły gniew i okraca. *Suszyc. Pieśn.* 3, 4. — Słusznie hardego zuchwalca okrocił i rogi mu utarł. *P. Kchan. Jer.* 122. Okrocony, cf. okrotny. OKROCIEĆ, *f.* okrocieje *neutr. dok.*; *Boh.* okrotnauti; dać się ogłaskać. *Cn. Th.*, łaskawym się stać, zahm werden, kirre werden. OKROCICIEL, a, *m.*, który okraca, der Bändiger. Okrociciel koni. *P. Kchan. Jer.* 428. *Fem.* OKROCICIELKA, i; *ob.* Okrotnik.

OKROCZYĆ, *f.* okroczy, *cz. dok.*, Okraczać *niedok.*; *Boh.* okročiti, okračeti; odbiedz, okrążyć krokiem, umschreiten, umkreisen, *pr. et fig.* Insuły, które wody okroczyły. *Rej. Ap.* 65. Niebo swym się kołem toczy, A tę ziemię maluczką ze wszech stron okroczy. *Rej. Wiz.* 148. Sarmackim brzegiem okroczona Wisła. *Warg. Wal.* 306. — §. *Okraczać bryły, okraczając rozbijać. *Cn. Th.* 945. rozklepać, aus einander klopfen, platt klopfen. *Żebr. Ow.* 115.

OKROIĆ, *f.* okroi *cz. dok.*, Okrajać, Okrawać *niedok.*, odkroić na około, ukroić, uciąć, rund abschneiden; *Carn.* okkrajsham; *Vind. et Rag.* okrajati; *Ross.* окроить. Żyd futro okroi, a namoczywszy, znowu pięknie wyciągnie. *Grodw. F.* 6. Co się upiecze, okroj, *utere permisso. Cn. Ad.* 103. — *Transl.* Okroić komu imienie, dóbr mu ująć; *destringere aliquid bonis alicujus. Mącz.*, abreißen, abkneiffen. Ja ci pomogę, prędzéj będzie; okroim sobie czasu więcéj od inszych robot. *Teat.* 52, 5, oszczędzimy, ochronimy, zachowamy, wir ersparen Zeit. Okroi mi się kiedy wolny czas do tej roboty. *Min. Ryt.* 4, 28. Twéj to Cesarzu czułości dziełem i fortuny, Nam się część okrawa jakaś pracy i sławy. *Koch. Wied.* 37. Cieszy się, że mu jeszcze znaczna summa okroiła się do Warszawy. *Zab.* 13, 203. że mu została, że ją zyskał abo odzyskał; daß er eine ansehnliche Summe davon getragen hat. Z pełna zapłacimy, i jeszcze się nam dobrze na bóty okroi. *Star. Vot. B* 2; (cf. oberwać się, obrywka). Okroi mi się co z czego = korzystam co z czego, ich habe meinen Nutzen bey etwas. Choć mu się nic z ruiny jego nie okroi, Upadek mu, gdzie może, potajemnie stroi. *Pot. Arg.* 148. Coż ci się okroić za tę zdradę w cenie Miało? jaką cię łechtał obietnicą? *Min. Ryt.* 1, 143. (*Ross.* кроиться w przykrywaniu pomylić się).

OKROM, *OKROMIA *praepos.*; *Boh.* okrom; *Slov.* krom, tolko; *Ross.* кромѣ, окромѣ, сверхъ, развѣ; *Eccl.* свѣнѣ, освѣнь, §. 1) krom, prócz, wyjąwszy, außer, ausgenommen. Żono, okromia mnie, byś różnych przyjaciół nie miała. *Papr. Przyk. B b.* — §. *2) Bez, ohne. Czego komu potrzeba, dziś okrom trudności, Na swoim miejscu znajdzie z jego dozorności. *Groch. W.* 535. Żaden nie może władzy królewskiéj okrom wielkich cnot sprawować. *Modrz. Baz.* 58. Cesarz nic nie stanowił, okrom uczonych i mądrych ludzi. *Modrz. Baz.* 61. — §. 3) Mimo, opodal od, außer, außerhalb, entfernt, *extra.* Chwytają psy króliki, gdy je okrom ich jam będące nadchodzą. *Cresc.* 637. Szukał Judasz sposobności, za którą mógłby Jezusa wydać żydom okromia luda kędy na ustroniu. *Żarn. Post.* 3, 754. Mieli tajemnych dozorców, którzy im donosili, gdy bracia w czym sobie okrom oczu starszych, nieprzystojnie poczynali. *Sk. Żyw.* 1, 211.

OKROP, u, *m.*, — 1) okrapianie, (cf. ukrop); das Besprengen, Bespritzen. Otrząsa się, by mucha z okropu. *Simon. Siel.* 31. Lubo twardym mrozem drzewa powarzone, Moich oczu okropem ożyją skropione. *Zab.* 8, 303. *Nar.* — 2) *Okrop, groza, rzecz okropna, okropność straszliwa, strach, Schrecknis, Gräuel, Graus. Różne obrzydy i dziwaczne czarów okropy. *Przyb. Milt.* 22. *et* 59. Znowu się okropy rzezi podwajają. *Przyb. Luz.* 124. Trzęsie się na okropy boju. *ib.* 121. Za coż roić okropy przyszłości w umyśle? *Przyb. Ab.* 54. Nagle dwóch królów znikła groźna siła, Co tyle w Hiszpanii okropów rzuciła. *Przyb. Luz.* 99. — OKROPIĆ, *f.* okropi *cz. dok.*, Okrapiać *niedok.*; *Sorab.* 1. wokrępu; *Vind. et Rag.* okropiti; *Bosn.* okropiti, oskropiti; *Ross.* окропить, окроплять; na około pokropić, umträufeln. Żałosną twarz płaczem okropiła. *Otw. Ow.* 119. *OKROPIEC, pcu, *m.*, (cf. ukrop), n. p. Na niektórych miejscach uniackich to przylewanie okropcu albo *tepłoty do kielicha ustało. *Pim. Kam.* 58 — OKROPNORUCHY n. p. włos Meduzy. *Zab.* 9, 218 *Zubow.* t. j. którym węże okropnie ruszają. OKROPNOŚĆ, ści, *ż.*, okrop, groza, strach, straszliwość ;

Vind. spornust, stermust; die Gräßlichkeit. Pobojowisko zaległe trupami, okropnością przeraża. *Niemc. Syn. Pam. Warsz.* 1, 30. Prawi okropności, wszyscy drżą. *Bardz. Luk.* 60. *OKROPNOWSPANIAŁY, a, e, n. p. Okropnowspaniały opis wojny. *N. Pam.* 6, 302, fürchterlichprächtig. OKROPNY, a, e, OKROPNIE *adverb.*, straszliwy, gräßlich, fürchterlich; *Vind.* sporn, sterm; *Ross.* ужасный; (*Eccl.* крупный = gruby, gruboziarnisty, cf. krępy; cf. krupy). Dzieją się tu rzeczy okropne w tym domu. *Teat.* 23, 128.

OKROSTAWIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, okrostawienie, krostami obsypanie, Blattern, Ausschlag, Blatterhaftigkeit. Ziele to owrzedziałości i okrostawiałości wnętrzne leczy. *Syr.* 217. OKROSTAWIEĆ, *f.* okrostawieje *neutr. dok.*, krostami być obsypanym, voll Ausschlag seyn, mit Blattern bedeckt seyn. (cf. *Rag. et Bosn.* okrastaviti *incrustare*). Jeśli się krosta nie szerzy na skórze, tedy nie trędowatym jest, bo to tylko okrostawiał. *Radz. Lev.* 13, 6. Okrostawiały (*Ross.* окоростѣлый = parszywy). Dziąsła okrostawiałe. *Sienn.* 467. Płuca okrostawiałe. *Haur. Sk.* 396. Z okrostawienia wątroby, wyrzuca się trąd na twarz. *Śleszk. Ped.* 92.

OKROTNIK, a, *m.*, okrociciel, który okraca, der Bändiger, Zähmer. *Mansuetarius*, okrotnik dzikich zwierząt. *Macz.* OKROTNY, OKROTŁY, a, e, do okrocenia, mogący być okroconym, ogłaskanym, zähmbar. Zwierz nieokrotły. *Klon. Wor.* 25. *Zab.* 3, 196. *Boh.* neskrocený; *Vind.* nevkroten, neokrotliu, neomezhliu, nekroten; *Ross.* неукротимый. Śmierć nieokrotna. *Zimor. Siel.* 158. Tytana nieokrotne konie. *Kniaź. Poez.* 2, 249. Nieokrotna chęć świegotania. *Zab.* 15, 409. *Zabł.* Mąż nieokrocony, Wściekły, szalony, na śmierć natarczywy. *P. Kchan. Jer.* 337. t. j. nieokrotny. OKROTNOŚĆ, ści, *ż.*, możność bycia okroconym, die Bezähmbarkeit; *oppos.* nieokrotność; *Boh.* neskrocenost; *Vind.* nevkrotnost, neokrotlivost; *Ross.* неукротимость. Nieokrotność kobiecych języków. *Teat.* 25, 9.

OKRUCH, u, *m.*, odłamek, (*ob.* Odkruszyna); *Sorab.* 1. kruch; *Eccl.* оукроухъ, ломотъ, участокъ; (*Boh.* krušec soli bałwan soli, krusy kawałki soli; cf. *Lat.* crustum, crustosus; cf. *Slav.* etc. kruh = chléb); ein Bruchstück. Niech z boiska okruchy ziarna i mierzwę zaraz zabierają. *Haur. Sk.* 21. Wisiało na skale stare zamczysko, albo raczéj okruch rozwalonego zamku. *Ossol. Str.* 3.

*OKRUCIEŃSKI, a, ie, do okrucieństwa służący, katowski, Marter =. Rozjadowieni kaci, wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócili. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. Fortelom okrucieńskim ludzie kupili. *Kosz. Lor.* 175, *ob.* Okrutny. OKRUCIEŃSTWO, a, *n.*, die Grausamkeit; *Boh.* okrutenstwj, žuřiwost; *Sorab.* 1. neszmelnoſcž; *Carn.* sivnost; *Vind.* grosovitnost; (*Bosn.* okruchjenstvo = tyrania); *Eccl.* томительство. Okrucieństwo jest skłonność umysłu do surowości. *Pilch. Sen.* 94. Okrucieństwo karzącego, jest jakaś nieużyta zaciętość serca w wyznaczeniu kary. *ib.* 93. Tego sobie nie miała za okrucieństwo, że ludzie żywe na poły przecinać kazała. *Warg. Wal.* 319; cf okrocić.

OKRUSZEK, szka, *m.*, OKRUSZYNA, *OKRZYSZYNA, y, *z.*, *dem. nom.* okruch; odłomek, Bruchstückchen, Brocken; *Sorab.* 2. drobenza; *Sorab.* 1. kruschk; *Bosn.* mrriva, mrriviça, (cf. mierzwa); *Vind.* drobtina, drobtina; *Slav.* mervice, mèrvòljci; *Ross.* крошечку (= troszeczkę), кроха, крошка, крошечка; *Eccl.* кроупица. (*Ross.* окрошка potrawa z drobnych okrawków pieczeni i ogórków z śmietaną i kwasem; тюра, тюрка okruszyny chlebne do kwasu). Najadłszy się, zebrali okruszków dwanaście koszów. *Radz. Marc.* 6, 44. Jako łaknące ze stołu Pańskiego szczenię *okrzyszyny pokarmu jakiego czekam. *Suszyc. Pieśn.* 1, *B* 3. *et* 1 *E* 3. Okruszki soli. *Syr.* 1010; (*Boh.* krusy). *Mica*, odrobina, kruszyna, właśnie srebrne, złote i t. d., okruszki, które padają u złotnika od rycia. *Macz.* (*Carn.* okkrûsheti *suppilare*, *delibare*). Piasek nie jest czym inszym, tylko okruszynami kamieni. *Kluk. Kop.* 1, 259. *Stas. Buff.* 19. Porzuć tych szkolnych filozofów, którzy z rzeczy najwspanialszych jakieś okruszyny robią, i ucząc takiego drobiazgu, rozum upodlają. *Pilch. Sen. list.* 2, 162.

OKRUTNICA, y, *ż.*, *Boh.* ljtice; §. 1) kobieta okrutna, ein grausames Weib, eine Tyrannin. (*Boh.* litice, sanie, sanietj *hydra*). OKRUTNIE *adverb.*, §. 1) srogo, bez miłosierdzia, grausam; *Boh.* ukrutně, litě; *Ross.* круто (= 1. za nadto kręto, za twardo, 2. okrutnie), люто; *Eccl.* лютѣ. Okrutnie się sprawuje = okrucieństwa zażywa, srożeje. *Cn. Th.* — §. 2) Okrutnie = bardzo, mocno, (cf. haniebnie); sehr, stark, viel. Słowo to okrutnie, bardzo jest w modzie, i tak mówią: ta dama okrutnie grzeczna, a druga okrutnie gruba; jednego okrutnie kocha, drugiego okrutnie nie lubi. Ten Jegomość okrutnie łaskawy; drugi okrutnie surowy; ten okrutnie piękny, tamten okrutnie szpetny. *Mon.* 68, 254. Okrutnie prędko płynęli. *Teat.* 53. *c*, 6. Okrutnie pilny interes. *Boh. Kom.* 4, 276. Człowiek okrutnie bogaty. *ib.* 4, 9. Okrutnie obligowany. *Teat.* 34. *b*, *B* 2. OKRUTNIEĆ, *f.* okrutnieje *neutr. dok.*; *Ross.* лютѣть; okrutnym się stać. *Włod. exuere humanitatem. Cn. Th.*, grausam werden. Niechajże tedy nie okrutnieją rodzice nad płodem swoim. *Glicz. Wych. D* 1. OKRUTNIK, a, *m*, człowiek okrutny, tyran, ein Grausamer, ein Tyran; (*Boh.* ukrutnjk, ljtnk; *Carn.* sivnek; *Vind.* okrutnik, tiran, neusmilnik, silnik, pregonitnik, triamesh; *Bosn.* okrutnik, krrivnik; *Slav.* kèrvolok, kèrvolja; *Ross.* плоторазтерзатель, (cf. płeć); *Sorab.* 1. wobkrutnik yeneye rětže *assertor*). Azaż okrutnicy, kiedy się najbardziéj nad ludźmi pastwią, nie pokazują tego, że to czynią sprawiedliwie? *Gorn. Sen.* 266. Niemasz mierzieńszego i sromotniejszego przezwiska nad tyrana, albo po Polsku nad okrutnika. *Kosz. Lor.* 127 *b.* Dyonizyusz, on okrutnik Syrakuzański. *Weresz. Reg.* 45. Miasto Sycyony okrutnicy przez 50 lat trzymali. *Kosz. Cyc.* 161. Zabili okrutnika Metodeusza. *ib.* *OKRUTNOGNIEWLIWOŚĆ, ści, ż, (cf kwaśnogniewliwość): blutdürstender Zorn, Blutdurst. Temperament ten pochodzi ze krwi czarnéj, upalonéj, miąższéj, klijowatéj, nie da się leda jako do dobrego przywieść; nie da się ani ruszyć, ani ubłagać. *Petr. Et.* 273. OKRUTNOŚĆ, ści, *ż.*, skłonność do okrucieństwa, okrucieństwo, srogość, die Grausamkeit; *Boh. et Slov.* ukrutnost; *Sorab.* 1. neszmelnoſcž; *Vind.* grosovitnost, nevsmilnost, samosilnost; *Croat.* ne-

krotkoszt, nekrotkocha; *Dal.* nemilosst; *Bosn.* sgestokost, vrrilost, varlóst; *Rag.* xestocina; *Ross.* жестокость, крутость. Wielka okrutność Nerona. *Stryjk.* 56. Tatarska okrutność. *Biel.* 458. Wziąwszy miasto, tam pobili szlachtę, i nad pospolitym ludem okrutność wielką czynili. *Biel. Św.* 210 *b.* Widząc insze miasta okrutność ich, z bojaźni poddawały się im. *ib.* 211. OKRUTNY, a, e, §. 1) skrutny, srogi, bez miłosierdzia, grausam; *Boh.* ukrutný, (krutý *acerbus*, *austerus*), žuřiwý, ljtý; *Slov.* ukrutný; *Vind.* nevſmilen, nemiluſerden, tiranski, grosoviten, prehudoben; *Carn.* namil, sivn; *Bosn.* okrutni, krut, sgestok, varli, nemilli; *Croat.* nekròtek; *Dal.* varli; *Rag.* krút (*ferox*), xestòk; *Ross.* крутый (= 1. kręty, zbyt skręcony, twardy, 2. srogi, okrutny); *Eccl.* лютый, лютъ (cf. luty), жестокъ, звѣрввидный, свѣрѣпъ, (cf. świerzopa); *Sorab.* 1. neszmelné; (cf. kriud bicz, dyscyplina, kriudowacž biczować; cf. krew'). Nad tygrysa okrutniejszy. *Teat.* 42 *d*, *A.* Zowie ją srogą i okrutną. *Past. Fid.* 149. Znalazł się między niemi jeden śmiały i okrutny herszt. *Pam.* 85, 1, 66. Ból *skrutny. *Cziach. d.* 3. — §. 2*) Okrutny, bardzo wielki, (cf. *haniebny); [*cerk.* окрѫтъ 2]; sehr groß. Przywalili okrutne kamienie. *W. Jos.* 10, 18. Most z okrutnych kwadratowych kamieni. *Warg. Radz.* 24. Deszcz był okrutny. *Warg. Radz.* 346. Do okrutnych lasów rozbiegli się. *Warg. Cez.* 89. *et* 94. Na wierzchu okrutne kamienie położyli. *Warg. Cez.* 52. Musiało być kiedy z ciebie okrutne niedobrego. *Teat.* 30. *b*, 36; ein schrecklicher Taugenichts. Z temi niewiastami złączył się Salomon okrutną miłością. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 11, 2. (gorącą miłością. 3 *Leop.*).

OKRWAWIĆ, *f.* okrwawi *cz. dok.*; *Boh.* okrwawiti; *Sorab.* 1. wokrawam; *Rag.* okarvâviti; *Bosn.* okarvaviti, okrrivati; *Croat.* okervavlyújem; *Ross.* орудѣнить, (cf. rudy); krwią pomazać, blutig machen. Bała się jakiéj sromoty nabawić, Gdzieby miała w krwi ręce okrwawić. *P. Kchan. Orl.* 1, 87. *Siru. Quin.* 107. Wyższy stopień szaleństwa wystawisz, Gdy go jeszcze szkaradnym zabójstwem okrwawisz. *Hor. Sat.* 207. Niechaj ci w oczach Pirrus okrwawiony stanie. *Morszt.* 327. Zwojowali ich, nie bez okrwawionych dobrze potyczek. *Faliss. Fl.* 103. t. j. nie bez krwawych potyczek.

OKRYĆ, *f.* okryje *cz. dok.*, Okrywać *niedok.*, na około zakryć, osłonić, w koło zasłonić, *propr. et. transl.*; bedecken, umhüllen; *Sorab.* 1. wobkréyu; *Vind.* obkriti, obkrivati, okrivati, skrivati; *Carn.* odęti, odęvam, (*ob.* Odziać); *Eccl.* окрываю. Skryła się w szafę, i okryła się, jak najlepiéj mogła, materacami i kobiercami. *Kłok. Turk.* 25. Okryj nędzę nagich. *Zab.* 13, 323. (t. j. odziewaj). Mając co jeść, i czymbyśmy się okryli, na tym dosyć miejmy. 1 *Leop.* 1 *Thim.* 6, 7. Zbrojnym nieprzyjacielem pola są okryte. *Teat.* 50, 70. Wały morskie okrywały (okręty. *Warg. Cez.* 87. Kiedy okrytsze chciał zastawić (stoły, Tedy złapał zająca.... *Tol. Saut.* 32. (obfitsze). Okrycie, odzież *Vind.* obkrivanje, sakritje, sagernilu.

OKRYŚLIĆ, *ob.* Określić, okresić.

OKRYTY, OKRYWAĆ, *ob.* Okryć. OKRYWCA, y, *m.*, okrywający; *Vind.* okrivauz, skrivauz; der Bedecker, Verhüller. Prawdy okrywca. *Jabł. Tel.* 186. OKRYWKA, i, *ż.*, w co się co okrywa, die Hülle, Umdeckung. Okrywki z tarcic spojonych, któremi żołnierze do szturmu idący, od pocisków zasłaniać się zwykli. *Krom.* 134, Sturmdächer. — *Botan.* Okrywka, *involucrum*, u kwiatów, których kielich znacznie liścisty, i od kwiatu oddalony. *Bot. Nar.* 95.

OKRZEPŁOŚĆ, ści, *ż.*, brak gibkości przez ostygnienie, oziębienie, Geronnenheit, Steifheit, Erstarrung. *OKRZEPIĆ *cz. dok.*, okrzepczyć, *ob.* Pokrzepczyć; *Rag.* okrjêpiti, *Croat.* okrepiti, okreplyujem, okreplyájem; *Ross.* окрѣпить, окрѣплять. OKRZEPNĄĆ, okrzepł, *f.* okrzepnie *neutr. dok.*; (*Croat.* okrepnújem; *Ross.* окрѣпнуть); *de rebus pinguibus*, *calore amisso*, *rigescere*. *Cn. Th.*, krzepkim się stać, gerinnen, geliefern, steif werden. Polewaj grzanki masłem roztopionym, że okrzepną. *Ostror. Myśl.* 18. — *Transl.* Okrzepł, *mortuus jam frigidus*. *Cn. Th.*, er ist schon kalt, schon steif. Serce ociężało, Jakom skoro zobaczył twe okrzepłe ciało. *Groch. W.* 419. Na okrzepłe lata jego wzgląd mieli, *aetatem*. *Krom.* 461, unbeholfne Jahre. Przez ociężałe lata i przez okrzepłe zdrowie, nadążyć za niemi nie mógł, *per aetatem et valetudinem*. *Krom.* 715. t. j. nieczerstwość, Unmunterkeit. Dzisiaj los okrzepły szronem. *Zab.* 13, 156, starrt von Reif. — *§. I żywe siły w strachu się okrzepły. *Wad. Dan.* 152. ?

OKRZESAĆ, *OKRZOSAĆ, *f.* okrzesze *cz. dok.*, Okrzesować, okrzesuje *niedok.*, Okrzesywać *frequ.*, obcinać, ociosać, rund um behauen, abbauen; *Vind.* kolbati, pokolbati; *Ross.* отребить, отреблять, (cf. trzebić, otrzebić; cf. *Ross.* окреснить, окресняю roztrząsać rzecz). U drzewa trzeba niepotrzebne gałęzie okrzesować. *Zaw. Gosp.* Sosny okrzesywać nie trzeba. *Haur. Ek.* 165. Proste i wysokie okrzesują drzewa. *Pilch. Sen. łask.* 105. Okrzesywanie drzew. *Fors. Drz.* 9. Suche gałęzie mieczem okrzosuje. *P. Kchan. Orl.* 1, 372. Cegłę okrzesać *Ross.* хмылить, охмылить, охмыливать. Żeby była piękna z marmuru osoba, na piérwszych zaraz należy zacięciach i okrzesywaniu. *Nag. Cyc. praef.* — *Fig.* Okrzesać kogo, ćwiczyć go, heblować; *Rag.* oscritti; *Ross.* школить, вышколить (cf. szkoła), натoрить, натаривать, (cf. tor); einen hobeln, schleifen, geschliffen machen. W mieście się okrzesał. *Teat.* 6, 61, dort hat er sich abgeschliffen; *Ross.* натoриться. Prostak ci to jakiś nieokrzesany. *Teat.* 4. *b*, 61; niewykszykany, niewyczosaniec. *Cn. Th.* 540; *Ross.* ослопъ, ослопина, мужикъ; ein ungeschliffner Tölpel. Okrzosany, oklektany, szczwany. *Cn. Ad.* 291.

OKRZĘTNOŚĆ, ści, *ż.*, pilne uwijanie się, krzątanie się, skrzętność, die Emsigkeit, das Tummeln, die Geschäftigkeit. Siewy, gdy będą za okrzętnością gospodarską sucho odprawione, dobrze gdy potym deszczyk spadnie. *Haur. Sk.* 8. W ekonomice trzeba zażyć rozgarnienia i okrzętności. *Haur. Ek.* 182. OKRZĘTNY, a, e, OKRZĘTNIE *adverb.*, uwijający się, krzątający, skrzętny, pilny, geschäftig, emsig. Koło siebie okrzętny. *Pot. Arg.* 73. *Kłok. Turk.* 235. Okrzętna gospodyni. *Haur. Ek.* 178.

*OKRZEŹWIĆ, *ob.* Orzeźwić.

OKRZOSAĆ, *ob.* Okrzesać. OKRZOS, u, *m.*, §. 1) krzesanina, gałęzie okrzesane, abgehauene Stücke, Abschneidsel,

Abfall, Späne. Obcinki i okrzos i chróst świeży zebrali. *Warg. Cez.* 66, (cf. okrawek). — §. 2) *Parectatus*, młodzieńczyk, który już brodacieje, okrzos, śpiczak niektórzy mówią. *Mącz.*, der schon einen Bart hat, ein Milchbart.

OKRZYK, u, *m.*; *Boh.* okřik; *Ross.* окрикъ fuk, окликъ, окличка; *Eccl.* възгласъ [*antiphonia* 2], восклицновеніе, надгласіе; §. 1) wrzask dla uczynienia przestrachu. *Włod.*, *clamor repente sublatus ad terrendum aliquem. Cn. Th.*, Zetergeschrey, Gewaltgeschrey. Na wilka okrzyk, a wrona świnie skubie. *Cn. Ad.* 314. (cf. jednemu się zmiele, drugiemu się skrupi). Na wilka okrzyk, a niedźwiedź pszczoły drze. *Rys. Ad.* 48. (cf. bąk się przebija). — §. 2) Radosny okrzyk, Freudengeschrey. Wchodzący Król powitanym został radosnym publiczności okrzykiem. *Ust. Konst.* 1, 145. (cf. oklask). Spólny okrzyk uczynić *Ross.* cликовствовать. (*Eccl.* окличка dawny zabobonny zwyczaj, podług którego w nocy wielkonocnéj wychodzili na rozstajnie, a zawoławszy na mimochodzących, z ich odpowiedzi wieszczyli o przyszłym losie). OKRZYKNĄĆ, *f.* okrzyknie *cz. jedntl.*, Okrzyczeć, *f.* okrzyczy *dok.*, Okrzykać *niedok.*; *Boh.* okřiknauti, okřikowati; *Vind.* oklizati, oklizuvati; *Ross.* окрикнуть, окричать, окрикивать, окликать, окликнуть; *Eccl.* надглашаю, возглашаю, восклицаю; 1) z krzykiem ofuknąć, einen anschreyen. Nie trzeba go było okrzykać temi słowy: pókiż będziesz spał leniwcze! *Birk. Chmiel. B b.* Potajemnie porwawszy ucieka, a gdy okrzykną, choć nie uderzą, porzuca, co był porwał. *Sowit.* 21. Psy okrzyka, *hortatur. Żebr. Ow.* 260. Pan Jezus okrzyknął Saula: Saule, Saule! przecz mię prześladujesz? *Dambr.* 584. — §. 2) Z krzykiem ogłosić, ausschreyen, ausrufen. Biskup Kosakowski hetmanem Litewskim brata swego okrzyknął. *Gaz. Nar.* 2, 326. Wprzód okrzyczeć *Eccl.* предвосклицаю, *praeclamo*. Okrzyczany, osławiony, berüchtigt, verschrieen. Okrzyczany jest za bałamuta. *Teat.* 42. *c*, 40. (słynie). Jam to, mój kochany, Ten młodzian nieszczęśliwy, ten syn okrzyczany. *Tręb. S. M.* 82. Raczéj był okrzyczonym, niżeli pochwalonym. *Pilch. Sen. list.* 404. OKRZYKLIWY, a, e, krzyk wydający, głośny, n. p. Okrzykliwe cymbały zabrzmiały, *sonabile sistrum. Żebr. Ow.* 241. *OKRZYKNIK, a, *m.*, który okrzykuje, der Ausrufer; *Eccl.* восклицатель.

OKRZYPNĄĆ, OCHRZYPNĄĆ, *f.* okrzypnie *neutr. jendtl.*, chrzypki dostać, heiser werden. *Tr.*

*OKRZYSZYNA, *ob.* Okruszyna. OKRZYWDZIĆ, *ob.* Krzywdzić.

OKSEFT, OXEFT, u, *m.*, (*Holl.* okshood); das Orhoft; beczka jedna z największych do wina i innych płynów. — Oxefty, antały i inne naczynia do wina. *Kluk. Rośl.* 3, 346. Oksefty dębowe. *ib.* 2, 162. Ah gdybym miał na wsi nieprózne obory, Przy tym antał w piwnicy albo okseft spory. *Zab.* 11, 189.

OKSYMEL, OXYMEL, u, *m.*, (z *Greck.*), ocet z miodem, Essigmeth. Prosty syrop, zowią oxymel, t. j. kwaśny miód; bywa ze dwu części octu, a z jednéj miodu praśnego. *Cresc.* 363; (cf. ocet).

OKSZA, y, *ż.*; (*Slav.* aksta; *Graec.* ἀξίνη; *Lat.* ascia; cf. *Ross. et Eccl.* оксія, острая akcent, cf. ostry); §. 1°) siekiera, die Art; *Boh.* oštěpačka, pantok, hlawatka; *Carn.* pantoka, shantlàha, têsla, (cf. cieśla); *Croat.* teszla, sirochka, szekira; *Vind.* dehpola, shirozhka, shnaidaka, zimbraka; *Ross.* тесла, теслица, тесло, (cf. tesak; cf. barta). Oksza ciesielska. *Pot. Pocz.* 458. Bez oksze pługa nie zrobią. *ib.* 249. Na kolki oksza dobra. *ib.* — §. 2) *herb*, Oksza; z Morawy do Polski przeniesiona barta w herbie, po Polsku okszą zwana. *Pot. Pocz.* 456; siekiera w polu czerwonym, ostrzem w prawą; w hełmie także, końcem w środek korony utknięta. *Kurop.* 3, 36, ein Wappen; cf. herb akszak. cf. *Ross.* шляхта gatunek siekiery, шляхта, шляхтичь szlachta, szlachcic. OKSZYC, a, *m.*, szlachcic herbu oksza, einer von diesem Wappen. Okszycy siekierkę za herb noszą. *Biel.* 39. Stanisław *Orzechowski* okszyc.

OKTAWA, y, *ż.*, *octidialia. Cn. Th.*; *Boh.* otawa, wotawa, ochtab, ochtaw; *Rag.* osmina; §. 1) achttägige Andacht. Oktawa Bożego ciała. *ib.* — §. 2) Oktawa, *octavus dies ogdoadis. Cn. Th.*; die Octave, der achte Tag nach einem Feste. Od dnia ósmego abo oktawy narodzenia Jezusowego rok poczynamy. *Sk. Kaz.* 507. — §. 3) W Muzyce oktawa, die Octave; ósmy ton. *Tr.*, ósmy ton od jednego tonu do drugiego. W klawiaturze oktaw jest sześć, od lewéj ręki do prawéj rachując, t. j. półkontraoktawa, wielka oktawa, oktawa niekreślona, oktawa raz kreślona, oktawa dwa razy kreślona, i półoktawa cztery razy kreślona. *Magier. Mscr.* — §. Oktawa i superoktawa, głos pewny w organach. *Magier. Mscr.* — *Adject. Boh.* ochtabnj. OKTERN, u, *m.*, n. p. Oktern papieru. *Dudz.* 49, arkusz w ośmioro złożony, albo ósma część arkusza, ein Octavblatt, cf. duern etc. *OKTOICH; *Eccl.* октоихъ, осмогласникъ, книга церковная; *Graec.* ὀκτώηχος; xięga cerkiewna, zawierająca pieśni na ośm głosów.

OKUĆ, *f.* okuje *cz. dok.*, Okować *niedok.*; *Boh.* okauti, okowati; *Carn.* okkovati, okkújem; *Vind.* obkovati, okaulati; *Rag.* okovatti, oklopitti, ogvozditti, okijvam; *Bosn.* okovati; *Croat.* okàvam; *Ross.* оковать, оковывать; kując metallem obkładać, beschmieden, beschlagen, einschmieden. Skrzynia okowana z pieniędzmi. *Opal. Sat.* 31. Okowany pas. *Rej. Post. F f f* 2. W kajdany okuć i do więzienia wtrącić. *Węg. Marm.* 1, 157; (*Vind.* vkleniti). Okuty w kajdany, umieszczony w liczbie złoczyńców. *Teat.* 49, 44; *Slov.* obtáhnuti. Okucie, oków *Vind.* okantashtvu.

OKUDŁANY, a, e, roztarchany, mit zerzausten Haaren. Gdy mąż w domu, okudłana chodzi, Jak który gach przyjedzie, ażci się wystroi. *Opal. Sat.* 44.

OKULARY, ów, *plur.*; *Boh.* breyla; *Sorab.* 2. bréle; *Slov.* okuláry; *Hung.* okulár; *Carn.* hile; *Vind.* ozhniza, kokolori, ozhij, glash sa ozhiese, ozhesne glashi, ozhesne stekle; *Rag.* ocnize, ocincize; *Bosn.* occjale; *Ital.* occhjali; *Croat.* ochale, ochàli, ochnyák, ochnicze, ochaliczi; *Ross.* очки; die Brille. Krótki wzrok mającym służą okulary żłobczaste; starym zaś okulary sklepiste. *Krup.* 2, 318. Już kantor wziąwszy pieśni foliały I okulary na nos, miał zaśpiewać. *Kras. Mysz.* 63. Włożyć okulary na nos. *Zabł. Bal.* 94. Najłatwiéj wziąwszy na nos krzywe okulary, Ostrym wzrokiem po xiążkach wyśledzić przywary.

Dmoch. Szt. R. 94. — *Fig.* Nie sam syn powinien być oszukany, wsadzę ja i naszemu starcowi okulary na nos. *Teat.* 31. c, 79. (t. j. okpię go; cf dym; cf. tuman puścić; cf. oczy zamydlić). OKULARNIK, a, *m.*, rzemieślnik od okularów, der Brillenmacher. *Tr.* OKULARYA, yi, *ż.*, *Ross.* очечникъ; *conspicillium. Mącz.*, ein Brillenfutteral. OKULAT, a, *m.*, *Tr.* ostro patrzący, ostrowidz. *Cn. Th.*, ein Scharfsichtiger, ein Luchs.

OKULBACZYĆ, *ob.* Kulbaczyć.

OKULEĆ, OKULAWIEĆ, *f.* okuleje *neutr. dok.*, kulawym się stać, lahm werden. Kobyła mu okulała, Jakiś ból w samym goleniu dostała. *Teat.* 52 c, 42. Okuławiał na nogę. 1 *Leop. Genes.* 32, 31. (ochramował. 3 *Leop.*).

OKULISTA, y, *ż.*, oczny doktor; *Slav.* okovrács; *Eccl.* оковрачъ, очникъ, очница, окулистъ; der Augenarzt. OKULIZACYA, OKULIZOWAĆ, *ob.* Oczkować; cf. szczepić, zaszczepić.

OKUŃ, ia, *m.*; *Boh.* wokaun; *Slov.* okun, ostrižek; *Carn.* ostręsh; *Vind.* ostresh; *Sorab.* 2. barž; *Sorab.* 1. pjersk; *Croat.* okon, ostrès; *Bosn.* pirka; *Slav.* bandar; *Ross.* окунь, окунекъ, (cf. окунуть, окунывать ochynąć, ponurzyć się); §. 1) der Bars, ein Fisch, rodzaj i gatunek ryb. Okuń właściwy, *perca fluviatilis*, znajduje się w rzékach i jeziorach; jest żarłoczny, żywi się robactwem, żabkami i mniejszemi rybkami. *Zool.* 180. *Krup.* 5, 71. Z ostrym grzbietem okunie. *Zbil. Żyw. B* 2 *b.* — §. 2) Okuń, *herb*; świat, na którym strzała żelezcem do góry, przez strzałę dwa krzyże. *Kurop.* 3, 37, ein Wappen. OKUNIOWY, a, e, od okunia; *Ross.* окуневый; Bars=.

OKUP, u, *m.*, §. a*) *ob.* Odkup. — §. b) Odkupienie czyje, przedarowanie, przenajęcie, skorumpowanie, die Erkaufung, Bestechung.

OKUPACYA, yi, *ż.*, ćwiczenie domowe dziecinne. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 54, praca, którą uczniowie w domu ćwiczyć się mają, robota; was den Kindern in der Schule aufgegeben wird, zu Hause zu machen, zu lernen; Pensum, Aufgabe, Exercitium. Zadają mu czasem w szkołach okupacye wierszami. *Teat.* 8, 70. — §. Okupacya czego, *ob.* Zajęcie.

OKUPIĆ, *f.* okupi *cz. dok.*, (§. 1*) *disting.* Odkupić *qu. v*). — §. 2) Przenająć, przedarować, przekupić, erkaufen. Lutek od Konrada złotem okupiony, oddał zamek w jego ręce, *Opal. Sat.* 53. OKUPICIEL, a, *m.*, §. a) Odkupiciel *qu. v.* — §. b) Przekupujący, der Erkaufer, Bestecher. OKUPINY, *ob.* Odkupiny. OKUPNIK, a, *m.*, który się okupuje, n. p. czynszowy kmieć, der Zinsmann, ein Zinsbauer. Do znaczniejszych rolników u nas należą szołtysi, okupnicy, kmiecie. *Świtk. Bud.* 441. (cf. rolnik). OKUPNOŚĆ, ści, *ż.*, możność okupienia, die Loskaufbarkeit. Majętności cudzéj trzymanie za czynszem. *Tr.*, der Erbzins. *Kosz. Lor.* 165 *b.* OKUPNY, a, e, do okupienia, loskäuflich; *emphiteutique. Tr.*, erbzinslich. Okupny grunt. *Miask. Ryt.* 114. Okupne, wykupne pieniądze; *Eccl.* полоняничныя деньги. OKUPUJĘ, *ob.* Okupić *et* Odkupić.

*OKURENCYA, yi, *ż.*, §. a) staranie się o co, o jaki urząd, das Anhalten, Ansuchen um ein Amt. — §. b) Przygoda, przypadek, der Zufall. *Tr.* *OKURENT, a, *m.*, § 1) *tabellarius. Cn. Th.*, który listy przynosi przypadkiem. *Włod.* Okurent, kursor. *Cn. Th.* 867, der Briefbothe, Courier. — §. 2*) Starający się o jaki urząd, der um eine Stelle anhält, cf. konkurent. *OKUROWAĆ *intrans. niedok.*, śpiewać z drugim, dobierać komu w śpiewaniu. *Włod.*, przyśpiewać. *Tr.* wtorować; im Gesange accompagniren, secundiren.

OKURZYĆ, *f.* okurzy *cz. dok.*, Okurzać *niedok.*; *Boh.* okauřiti; *Vind.* oprafhiti; *Ross.* окурить, окуривать; odymić, okopcić, kurzem ogarnąć, umräuchern, rund um beräuchern. Arcybiskup Króla obranego kadzidłem okurzy. *Stryjk. Henr. C* 3. *Dmoch. Il.* 2, 104. Wszędy kadzidły ołtarz okurzają. *A. Kchan.* 320. Annibal zatrwożył Rzymem, Jego już przedmury okurzywszy dymem. *Tward. Wł.* 168. Wieże Kapitolskie okurzone piorunem. *Nag. Cyc.* 72. Okurz ogniem gniewu twojego naród wszeteczny. *Psalmod.* 69. *Chrośc. Job.* 143.

*OKUSIĆ się *recipr. dok.*, pokusić się o co; (*Bosn.* okussiti, oklaznuti *delibo*), n. p. Ja się o foremniejszą, niż prosisz, okuszę; *experior majus dare manus. Żebr. Ow.* 165.

OKWEFIĆ *cz. dok.*, kwefem osłonić, umschleiern; *Vind.* obpezhati, objadrati.

OKWAS, u, *m.*, *oxide*, Säuerling, piérwszy stopień złączenia się kwasotworu z jakiemkolwiek bądź ciałem. *Mier. Mskr.* (cf. przekwas, niedokwas). OKWASIĆ *cz. dok.*; *Croat.* okvaszújem; (*Bosn.* oquassiti *madefacio*); dozwolić działania kwasotworu w pewnym stopniu na ciała jakiekolwiek. *Mier. Mskr.*, ansäuern. Okwaszenie, *oxidation*, die Ansäuerung. *ib.* Okwaszony, *oxidé*, angesäuert. *ib.* OKWAŚNY, a, e, *acidifiable*, sauerbar, imię to służy tym tylko ciałom, które w kwasy zamienić się mogą. *ib.*

*OKWICIE, *OKFICIE, *ob.* Obficie. *OKWIT, u, *m.*, okwitnienie, das Abblühen. Liczba kwiatków w kępki różnym strojem pstrzona, Tam się razem i okwit i owoc wywinie. *Przyb. Ab.* 58. OKWITNĄĆ, okwitnął, okwitł, *f.* okwitnie *neutr. dok.*, Okwitać *niedok.*, przestawać kwitnąć, *deflorescere. Mącz.*; *Croat.* oczvetújem; *Eccl.* оцвѣтати; abblühen. *Defloruit haec arbor*, już okwitnęło to drzewo. *Mącz.* Nasienie się z kwiecia tego wykruszy, gdy okwita. *Cresc.* 278. Dni człowiecze są jako kwiat polny, tak prędko okwitną. *W. Post. Mn.* 490. *OKWITOŚĆ, *OKFITOŚĆ, *ob.* Obfitość. *OKWITY, *OKFITY, *ob.* Obfity. *OKWITOWAĆ, *OKFITOWAĆ, *ob.* Obfitować.

O L.

OLANDER, *ob.* Holender. OLANÓW, a, *m.*, miasto w Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 235, eine Stadt in Volhynien.

OŁATAĆ *cz. dok.*, w koło połatać, rund um beflicken; (*Bosn.* okerpiti, okrripiti). — *Transl.* Ołatać, n. p. Weź ten kij, a ołataj mu skórę dobrze. *Teat.* 30, 58. (wytrzepaj). OŁATACZ, a, *m.*, który ołata, der Beflicker; *Bosn.* okrripaç, w *rodz. żeńsk.* okrripaciça.

1. OŁAWA, y, *ż.*, żelazo, które z śrzodka gęsi fryszerze wyrabiają; takowe żelazo jest najciąglejsze. *Os. Żel.* 80, Eisen aus der Mitte der gegossenen Gans. 2. OŁAWA, miasto Szląskie. *Dykc. Geogr.* 2, 235. Ohlau. OŁAWKA, i, *ż.*, rzéka na Szląsku, die Oehle. *Ern.* 171.

°OLBIĄG, *ob.* Elbląg.

OLBORA, y, *ż.*, dochód skarbowy z kopania kruszców, Bergwerkseinkünfte, Bergrecht. Skarby ziemne pospolicie należą do skarbu królewskiego, jako złoto, srebro etc., i zowią taki dochód olbory, t. j. ci, którzy kopają, zwykli dawać do skarbu królewskiego dziesiąte niecki. *Petr. Ek.* 29. *Czack. Pr.* 2, 199. Powinna być porządna ekonomia w saletrach, olborach, rudach. *Vol. Leg.* 3, 763. *Os. Żel.* 29. OLBORNIK, a, *m.*, dozorca dochodów z olbory, der Bergrath. *Tr.* OLBORNIKOWA, die Bergräthinn. OLBORNY, OLBOROWY, a, e, do olbory należący, Bergrechts =. Pisarz olborny, Bergschreiber. *Tr.*

OLBRACHT, OLBRYCHT, ALBRYCHT, a, *m.*, Albrecht, Albert. Za króla Olbrachta, wyniszczona szlachta. *Rys. Ad.* 80. Olbrychta wielkiego widzisz kapitana. *P. Kchan. Orl.* 1, 64. OLBRYCHCIK *dem.*, *P. Kchan. Orl.* 1, 64.

OLBROM lub Wolwram, starostwo w Krakowskiem. *Dzik. Geogr.* 2, 255, eine Starostey im Krakauischen.

OLBROT, u, *m.*, der Wallrath. Masztownik, rodzaj wielorybów, daje tłustość w aptekach pod imieniem olbrotu, *sperma ceti*, używana. *Zool.* 597. *Comp. Med.* 509.

OLBRZYM, °OBRŻYM, a, *m.*; *Slov. et Boh.* obr; (cf. *Graec.* ὄβριμος; cf. ὕβρις, ὑπέρ; cf. *Germ.* ober; *Sorab.* 1. hoborski muž, wóbli muž, riz; *Sorab.* 2. rifa; *Vind.* rifs, stramor, poſhastovi junak, orjak, goljat, gorostaſhnik; *Croat.* shigant; *Hung.* oriás; *Bosn.* velenog, velnog, giganat; *Dal.* vakudlak, (cf. wilkołek); *Rag.* gorostasnik; *Carn.* orjak (= 1. hajduk), jenâk (cf. junak), ris, strâmor; *Ross. et Eccl.* великанъ, исполинъ, волотъ; stwolin, stoliman, der Riese. Olbrzymowie, ludzie ogromnéj wielkości. *Otw. Ow.* 12; poetowie czynią ich storęcznemi i wężonogiemi. *ib.* Często olbrzyma chcą przerobić karłem. *Pot. Syl.* 78. Bić się z olbrzymami. *Bardz. Trag.* 330. Wszak drobny niziołek nie pokona olbrzyma. *Tol. Saut.* 143. Obrzym, obrzymowie. *Cn. Th.* 1 *Leop. Genes.* 6, 3. *Budz. Genes* 6, 4. *J. Kchan. Ps* 25. *Gil. Kat* 200. *Turn.* 85. OLBRZYMKA, i, *ż.*, *P. Kchan. Orl.* 1, 165, = °OBRZYMICA, y, *ż.*, *Kmit. Spyt. C.*, die Riesinn; *Carn.* orjakéna; *Vind.* orjakinja, junakinja; *Ross.* великанша. OLBRZYMISKO, a, *n.*, szpetny olbrzym, ein ungeschlachter Riese. Przerosłe olbrzymisko. *Zab.* 9, 33. *Zabł.* OLBRZYMOWATY, a, e, przerosły, zbyt wielki, na kształt olbrzyma pochodzący, riesenartig. Następują na obozy z okrzykami olbrzymowatemi po Goliacku. *Birk. o Exorb.* 2. Wyprowadza nad miarę zwyczajne rzeczy, i czyni je olbrzymowatemi. *Teat.* 24, 55. *Czart.* OLBRZYMOWY, a, e, OLBRZYMSKI, a, ie, do olbrzyma należący, od olbrzyma, Riesen =; *Boh.* obrowský; *Slov.* obrowý; *Hung.* oriási; *Sorab.* 1. rizowé, woblohmužowé; *Vind.* stramorski, goliaten, orjakou, rifnenaken; *Ross.* исполиновъ, исполинскій; *Eccl.* исполинный. Wzrost olbrzymowy, wysoki na sześć łokci od stopy do głowy. *P. Kchan. Orl.* 1, 423. Polifem olbrzymskiego wzrostu. *Otw. Ow.* 546. (*Eccl.* исполинствую; *Graec.* ἀνδρίζομαι, γιγαντιάω *fortesco*). Ziemia °obrzemska. 1 *Leop.* 26, 19. (obrzymska. 3 *Leop.*). Olbrzymskie góry na Szląsku *Boh.* Krkonoš, Krkonoškě hory. OLBRZYMSTWO, a, *n.*, *collect.* olbrzymowie, Riesen, die Riesen. Olbrzymstwo na niebieskie państwo targnęło się. *Zebr. Ow.* 6.

°OLCHA. *Dudz.* 13, *ob.* Olsza. OLCHNĄĆ, *ob.* Olknąć, Okłnąć. °OLCHOWY. *Dudz.* 13, *ob.* Olszowy. °OŁDOWAĆ, °OŁDOWNIK, *ob.* Hołdować, Hołdownik. OLĘDER, *ob.* Holender. OLENDRY *plur.*, kępa oblana Wisłą pod Warszawą. *Dzik. Geogr.* 2, 256, eine Weichselinsel bey Warschau. °OLEDŹWIE, *ob.* Łędźwie.

OLEISTY, a, e, pełen oleju, olej w sobie mający, ölig, ölhaltig; *Carn.* vojlnàt; *Vind.* oleinast, poun oleia, oleinat, olejoviten; *Ross.* масленый, (cf. maślny). Partykuły oleiste odmieniają się przez zgniłość. *Mon.* 74, 574.

OLEJ, eju, *m.*; *Boh.* oleg; *Slov.* oleg, oleg; *Hung.* olaj, olay; *Sorab.* 2. wolej; *Sorab.* 1. wobli, woliy; *Carn.* vojle, ojle, olje; *Vind.* olei, olje, ole; *Croat.* ólye, olje, ulje; *Dal.* ulye, vlye; *Bosn.* ulje, uglje; *Rag.* ùglje; *Ross.* масло: (cf. *Hebr.* mesa, *ob.* Masło); *Eccl.* елей; *Lat.* oleum; *Graec.* ἔλαιον; *Anglos.* ele; *Svec.* olja; *Angl.* oil; *Ital.* oglio; *Gall.* huile; Niederf. Oelje; *Germ.* das Oel. Płyny palne, które się w wodzie nie roztwarzają, zowią olejami; dzielą je na wytłaczane, i destyllowane. *Krumł. Chym.* 131. *Kluk. Rośl.* 3, 347. Olej jest wszelka tłustość z drzewa, z ryb etc. *Sak. Probl.* 192. Oleje niewonne, z prasy otrzymane, zowią mazistemi. *Krumł. Chym.* 132. Z ziarn lnowych wybijają olej, malarzom do pokostów potrzebny, a u nas ludowi w post na okrasę zdatny. *Kluk. Rośl.* 3, 326, Leinöl; (cf. konopie wiejska oliwa). Pallas uczyła olej bić. *Biel. Św.* 8 *b. Prov. Slov.* Tažko s kamena oleg witlačit'; ciężko z kamienia olej wytłoczyć. Olej skalny, *naphta*, Steinöl. *Sienn. Wykł.* (*Vind.* pezlini olei, ſhtanovez, pezhinsku olei, ogrilza). Olej ziemny, *petroleum*, gęściejszy od nafty. *Kluk. Kop.* 1, 206, Bergöl. Olej od biskupa poświęcony, z gron oliwnych wyciśniony, zowie się olejem świętym, i służy do ostatniego pomazania. *Karnk. Kat.* 251, geweihtes Oel, (cf. chrzyżmo). Przy ostatecznéj świątości, którą świętym olejem albo ostatecznym pomazaniem zowiemy, nic zdrożnego niemasz. *Hrbst. Nauk. Z* 7. — §. Zapalczywy i gorący jak olej. *Teat.* 31, 59. Miasto wody, do ognia przylał oleju. *Pot. Zac.* 180. *Biel.* 617. cf. ognia do ognia, Oel ins Feuer gießen. Oleju do płomienia nie przydawaj. *Eraz. Ob. C.* Własny olej, pnie się ku górze. *Rys. Ad.* 74. (oliwa dobywa się na wierzch). — Olej w głowie = rozum, cf. kiełbie; Grütze im Kopfe, gescheut. Dobra rzecz, mieć olej w głowie. *Teat.* 8. *b*, 47. Alboż źle było dotąd, a nasi przodkowie Nie mieliż to rozumu i oleju w głowie? *Niemc. P. P.* 10. Nie wiele oleju w głowie. *Rys. Ad.* 44. *Jak. Baj.* 25. *Pot. Arg.* 538. *Treb. S. M.* 7; (*Rag.* ne imatti solli ù glâvi; cf. sól). Oleju mu nie brak. *Teat.* 18. *b*, 4. — §. Ustawicznie coś rozumuje, a zdaje się, żeby kwaterki oleju z tego nie wycisnął. *Teat.* 35. *b*, 68. t. j. sensu, treści, jak najmniéj. — OLEJARNIA, i, *ż.*, miejsce wybijania oleju, oliwy, die Oelpresse. Nasienie gorczyczne w prasach albo w olejarni wybić. *Syr.* 1205; *Ross.* маслобойня: *Boh.* olegnice, olegna; *Bosn.* uljeniça, usljeniça. OLEJARZ, *ob.* Olejnik. OLEJCZYK, a, *m.*, makuch olejowy, der Oelkuchen. *Tr.*

OLEJEK, jku, *m.*, *demin. nom.* olej; olejek drogi wonny, *unguentum. Cn. Th.*, wohlriechendes, köstliches Oel. Weźmiesz olejek namazywania, i wlejesz na głowę kapłańską. *Budn. Exod.* 29, 6. *Syr.* 12. Alabastrowa banieczka pełna drogiego olejku. *Leop. Math.* 26, 7. (maści drogiéj. 3 *Leop.*). *Galat. Alf.* 321. — Olejki, liche lekarstwa *Ross.* мальханъ. — *Olejec z *bielonów. *Spicz.* 42, *ob.* Olej. OLEJKARZ, a, *m.*; *Boh.* olegkař; noszący olejki na przedaż, der allerley abgezogene Oele herum trägt. Przesądy o olejkarzach. *Perz. Lek. praef.*, (cf. olejkownik). OLEJKARSTWO, a, *n.*; *Vind.* mafilodelftvu, mafilaria. OLEJKOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, olejkiem napuszczać, nacierać. *Cn. Th.*, salben, ölen, mit wohlriechenden Oelen anmachen, einweihen. Olejkowanie, olejkiem napuszczanie. *ib.*, namazywanie. *ib.* Olejkowany, *unguentatus. Cn. Th.*; (cf. perfumowany). OLEJKOWNIK, a, *m.*, przekupień olejków, (cf. olejkarz); der mit abgezogenen Oelen handelt. *Tr.*; *Sorab.* 1. žawbwanik; *Vind.* tershni pojigrauz, mafilodelauz, mafilovez, mafilar; *Ross.* мальханчикъ. OLEJKOWY, a, e, od olejków, Salben =, abgezogene Oele betreffend. Olejkowy słoik. *Cn. Th.* OLEJNIK, a, *m.*, *olearius. Mącz.*, *Boh.* olegnik, zabognik; *Slov.* olegnjk; *Hung.* olajtsinálo, olaj-ütö; *Sorab.* 1. woliyownik; *Vind.* olenjak, olejar, oleinik; *Bosn.* uljár, koji prodava ulje, *f.* uljariça; *Rag.* ugljar, *f.* ugljariza; *Croat.* oljar, ulár; *Ross.* масленикъ; *Eccl.* маслопродавецъ, елеопродавецъ; wybijacz oleju, przekupień olejny, der Oelschläger, der Oelmann; cf. oliwnik. OLEJNY, a, e; *Boh.* olegný; *Ross.* масленый; *Eccl.* елейный; olejowy, Oel =; przekupień olejny, der Oelhöcke. Fusy olejne. *Włod.*; *Boh.* zábog. Olejne naczynie, *Rag.* ùgljeniza; *Eccl.* елеопріятелище. OLEJOWAĆ *cz. niedok.*, olejem zaprawić lub obmazać, ölen, beölen; *Rag.* zaúliti, obùliti, nauliti, uliti; *Ross.* маслить, елеопамазать. Olejowany, a, e, *oleatus*, *oleo imbutus. Cn. Th.*, geölt, mit Oel angemacht. Olejem konającego pomazać *Ross. et Eccl.* олеосвящать. OLEJOWATY, a, e, *oleosus. Cn. Th.*; *Boh. et Slov.* olegowatý; *Hung.* olajos; *Sorab.* 1. woliyowaté; *Croat.* oljen, oljaszt; ölicht, ölartig. OLEJOWY, OLEJOWNY, OLEJNY, a, e, od oleju, do oleju; *Croat.* olyen, Oel =. Olejowy rynek. *Cn. Th.* Olejowe drożdże. *ib.*, Fus oliwny albo olejowy. *Cresc.* 151. Olejowy statek. *Tr.* Łój się z olejowną tłustością nie rad miesza. *Sienn.* 511.

OLEK, lka, *m.*, OLELK, a, *m.*, *Alexander*, (z Ruska), n. p. Mój Olku. *Kchow. Fr.* 19. Alexander po Rusku Olelk; ztąd Olelkowic. *Biel.* 405. OLEŚ, ia, *m.*, *demin.*, OLESIA, i, *femin.*

*OLEKAĆ, *cz. niedok.*, n. p. Zwykł się cieszyć przy pługu wołkom olekając. *Lib. Sen.* 9. ?

*OLEKSZY, [porówn. *rusk.* Oleksij = Alexy 2]; n. p. Zawsze ona przypowieść zwyczajna, iże nikt lepszy, nikt godniejszy, nikt cudniejszy, nikt uczeńszy, cnotliwszy, jedno *Olekszy. *Gil. Post.* 17 *b.*

OLENDER, *ob.* Holender. OLENDROWAĆ *cz. niedok.*, u krawca, sposób wszywania czyli wprawiania sztuczki w suknie, tak iżby nie było znać. *Magier. Mskr.*, mit der Holländischen Nath nähen.

OLESKO, a, *n.*, 1) zamek Pruski w Sudawii. *Dykc. Geogr.* 2, 236, ein Schloß in Preußen. — 2) Miasto w Wołyńskim, sławne urodzeniem Jana III. *ib.*, eine Stadt in Wolhynien. OLEŚNICA, y, *ż.*, 1) *Olsa*, Oels; *Boh.* Olešnice; miasto i xięstwo Śląskie. *Wyrw. Geogr.* 2, 237. — 2) Miasto w Krakowskim, gniazdo familii Oleśnickich. *Dykc. Geogr.* 2, 236. OLEŚNICKI, a, ie, *Boh.* Olešnický, Olezský, Olšinský. Ziemia Oleśnicka, Oels. *Nar. Hst.* 6, 154. OLEŚNIK, a, *m.*, *athamanta meum Linn.*, *Carn.* hadrijan; *Boh.* koprnik; gatunek świniaku, Bärwurz. *Kluk. Dykc.* 1, 62. *Krup.* 5, 201. *Śleszk. Ped.* 417. — §. Oleśnik swojski, Oelsenich, Niemcy zowią z Polskiego, bo go Polacy od olszy przezwali, około któréj naradzéj rośnie. *Sienn. Wykł. et* 203, *Boh.* olešnik *daucum*, marchew' polna. OLESZKOW, a, *m.*, starostwo w Mścisławskim. *Dykc. Geogr.* 2, 236. OLESZNA, y, *ż.*, miasto w Kijowskim, przy ujściu rzéki tegoż imienia. *Dykc. Geogr.* 2, 236. OLESZYCE, yc, *plur.*, miasto w Ruskim; pod panowaniem Austryackim. *Dykc. Geogr.* 2, 237.

OLETNIEĆ, *ob.* Letnieć.

OLEWSKO, a, *n.*, miasto w wojew. Brzeskim Litewskim. *Dykc. Geogr.* 2, 237.

OLEXINIEC, ńca, *m.*, nowy i stary, dwa miasta blizko siebie leżące w wojew. Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 237.

OLHA, y, *ż.*, jezioro znaczne w wojew. Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 237; ein See in der Woiw. Minsk.

OLIGARCHIA, ii, *ż.*, rząd przedniejszych. *Petr. Pol.* 104; w którym przy niektórych tylko wybranych osobach rządy publiczne zostają. *Kras. Zb.* 2, 273, die Oligarchie.

OLIMP, u, *m.*, góra Tesalska, der Olymp, siedlisko bogów. **OLIMPIEC, pca, *m.*, Jowisz, n. p. Jeśli teraz Olimpiec nie karze téj zdrady, To w przyszłości da pomsty okropne przykłady. *Dmoch. Il.* 94.

OLIŚCIĆ, *ob.* Omaić.

OLITA y, *ż.*, miasto, królewszczyzna w Wojew. Trockim. *Dykc. Geogr.* 2, 237, eine Stadt in der Woiw. Trozk.

1. OLIWA, y, *ż.*; (*Boh. et Slov.* oljwa; *Sorab.* 1. woliyowka, woliyowna; *Slav.* ulijka; *Hung.* olajfa, olayfa, olaymagh; *Croat.* olika, ulika; *Dal.* ulika, maszlina, tak drevo kak szad, masslina; *Bosn.* maslina; *Rag.* máslina, máslinizza; *Eccl.* елей маслинный; *Ross.* олива; (*dislg.* олифа olej gotowany malarski, kit; олифить kitować); 1) drzewo oliwne. *Cn. Th.*, der Oelbaum; *Carn.* vojlėka; *Ross.* масличное дерево, маслина. Oliwa polna, *oleaster. Cn. Th.* (*ob.* Oliwisko); *Ross.* лохъ. Oliwa znak pokoju. *Pot. Zac.* 109. t. j. rószczka oliwna, der Oelzweig. — §. 2) Sok oliwny, das Baumöl; *Sorab.* 2. bommol; *Ross.* деревянное масло. Oliwa jest prawy olej z oliwek. *M. Urzęd.* 449. Oliwę Prowancką mamy za n jlepszą. *Kluk. Dykc.* 2, 147. Konopie wiejską oliwą chłopi zowią. *Ob. post. A* 2. (cf. olej). — Wszystko, gdyby oliwa na wierzch wychodzi. *Teat.* 52. *b*, 97. — 2 OLIWA, *herb*; lilia z korzeniem; na niéj dwie róże; na hełmie pół lwa z językiem wywieszonym. *Kurop.* 3, 37; ein Wappen — 3) OLIWA, miasto w Wojew. Pomorskim, sławne dawnym opactwem Cystersów. *Dykc. Georg.* 2, 237, das Kloster Oliva. *Prov.* Bodajeś nie miał chleba inszego, jak w Oliwie; bodajeś z głodu umarł; przymowa do skamie-

niałego chleba, który w klasztorze Oliwskim pokazują. OLIWCZANY, a, e, oliwkowy, od oliwek, Oliven=. OLIWIANY, *ob.* Oliwny. OLIWISKO, a, *n.*, *oleaster*, szpetna oliwa polna, ein häßlicher Oleaster. Nieszczęsne oliwiska drugim drzewom szkodzą. *Otw. Wirg.* 419. OLIWKA, i, *ż.*, OLIWECZKA, *dem. nom.* oliwa, n. p. W łaźni sobie gorzałeczką, oliwką, mydełkiem grzbiet natrze. *Rej. Zw.* 161 *b.* — §. Oliwka, *Boh. et Slov.* oljwka; *Hung.* olajfa; *Slav.* uljika; *Vind.* oliva, olejka, olika, olejev bob, oleibar; *Ross.* масленка, оливка; owoc oliwnego drzewa. *Kluk. Dykc.* 2, 147. Dzieci przy nim wszędzie Jak oliweczki kołem staną w swoim rzędzie. *Ryb. Ps.* 263. *Birk. Chodk.* 39. Leśne oliwki *Eccl.* дивомасличие. — §. *Transl.* Oliwki na sukniach, guziki na kształt oliwek, Knöpfe in Gestalt der Oliven. Każdą rzecz znamionuje cecha, Na toć są szliffy, oliwki, kutasy. *Kniaż. Poez.* 2, 155. Bez szliffów i oliwek, choć w prostym paklaku, Panowali od źrzódeł Dniepra do Krępaku. *Nar. Dz.* 3, 156. OLIWKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na oliwkę pochodzący, olivenartig, olivenfarbig. Amerykanie częścią są oliwkowaci, częścią żółtawi. *Wyrw. Geogr.* 170. OLIWKOWY, a, e; *Ross.* оливковый; od oliwek, oliwczany, Oliven=. *Cn. Th.* Oliwkowe drzewo, *Vind.* olika, olejevo drevo; *Ross.* маслина, масличина. Oliwkowy kolor *Slav.* uljna boja. OLIWNICA, y, *ż.*, 1. OLIWNIK, a, *m.*, oliwny sad, der Oelgarten; *Sorab.* 1. woliyownicza; *Vind.* olikouje, olikou vert; *Croat.* olenka, olyenka; *Bosn.* masliniscte; *Ross.* оливковой садъ; *Eccl.* масличие, садъ масличный. Darował mu kilka oliwników, abo sadów i ogrodów. *Sk. Dz.* 616. *et* 53. Popalił ich winnice i oliwnice. *W. Jud.* 15, 5. *W. Job.* 24, 13, *Budn. Exod.* 23, 11. 2. OLIWNIK, co tłoczy oliwę, der Baumölpresser. *Tr.* OLIWNY, OLIWIANY, a, e; *Boh.* oliwowý; *Sorab.* 1. woliyownowé; *Rag.* máslinski; *Croat.* ulikven, olikov, olichni; *Hung.* olajfából; *Ross.* оливный, масличный; §. a) od oliwy, Oliven=, Oel=. Oliwne drzewo. *Budn. Exod.* 27, 20.; *Vind.* olejku, olika, der Oelbaum. Jeśli się kto z zawartym powracał pokojem, Oliwnym zwykle skronie okrywał zawojem. *Pot. Zac.* 109. Oliwny wieniec. *Warg. Wal.* 61, Oelkranz. Oto w jednéj ręce mamy miecz, w drugiéj gałąź oliwną trzymamy. *Jabł. Tel.* 138, Oelzweig. Oliwna góra w Palestynie pod Jerozolimą. *Dykc. Geogr.* 2, 237, der Oelberg. — §. b) Oliwny, względem soku oliwnego, oliwowy. *Cn. Th.*, Baumöl=, Oel=. Oliwiane beczki. *Boter.* 5. **OLIWORODNY n. p. kraj. *A. Kchan.* 206, rodzący oliwy, olivenerzeugend.

OLKEL, OLKELIK, *Ger.* Hohlkehl, część gzemsu żłobkowata, czyli wklęsła. *Magier. Mscr.*

OLKNĄĆ, *OLCHNĄĆ, olknie *neutr. dok.*, (okłnąć. *Cn. Th.*), ochlnąć, ogłuchnąć; *Ross.* глохнуть, оглохнуть; taub werden. Tak była olknęła, i nic nie słyszała, iż trzeba było z nią nie tak słowy, jako kinieniem palców mówić. *Birk. Dom.* 106. Przeciw olchnieniu albo głuchocie lekarstwo. *Syr.* 215. *et* 526. Oknął. *Szczerb. Sax.* 204. *Oknienie. *Urzęd.* 419. *Odchnienie. *Sienn.* 60.

OLKIENIKI, ów *plur.*, miasto w Wojew. Trockim, sławne konfederacyą Olkienicką. *Dykc. Geogr.* 2, 238, eine Stadt in Litthauen.

OLKUSZ, a, *m.*, Ilkusch, *Ilcussi montes*, *Ilcusium*, miasto w Wojew. Krak., sławne górami bogatemi w srebro, cynę i ołów. *Dykc. Geogr.* 2, 238, die Stadt Olkusch im Krakauischen, berühmt durch ihre Bergwerke. *Petr. Ek.* 29. *Adj.* OLKUSKI.

OLMARYA, *ob.* Almarya.

OŁOBOK; 1) *herb*, *ob.* Hołobok. — 2) Ołobok, miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 2, 239; *adj.* Ołobocki.

OŁOIĆ *cz. dok.*, łojem osmarować, betalgen; *Bosn.* olojiti drjevo *ungere navem*, *ob.* Smolić, osmolić.

OŁOMUNIEC, ńca, *m.*, forteca i stolica margrabstwa Morawskiego. *Wyrw. Geogr.* 2, 238, *Boh.* Olomauc, Holomauc; *Slov.* Olomuc; *Bosn.* Olmuç; Ollmütz in Mähren. OŁOMUNIECKI, OŁOMUCKI, a, ie, von Ollmütz, Ollmützer=; *Boh.* Olomaucký. Biskup Ołomucki. Biskupstwo Ołomuckie. Dyecezya Ołomucka. *Nar. Hst.* 3, 16. OŁOMUŃCZYK, OŁOMUŃCZANIN, a, *m.*, der Ollmützer. OŁOMUŃCZANKA, i, *ż.*, die Ollmützerinn.

OŁÓW' iu, *m.*; *Boh.* olowo, wolowo; *Slov.* olowo; *Slav.* ollovo; *Rag.* ólovo; *Bosn.* olov, olovo; *Hung.* oon, ón; *Croat.* olòv, olovo; *Sorab.* 1. wówoy; *Sorab.* 2. woloj, wolûj, woj; *Carn.* svinz; *Vind.* svinz, sviniz, svinez; *Ross.* свинецъ, cf. zwinąć; (олово = cyna; *Eccl.* оловина, питие всякое хмѣлное кромѣ віна віноградного, *sicera*); das Bley; metal miękki, ciemny, ciężki, prędko się topiący, dźwięku żadnego nie mający; z metalów najpodlejszy. *Kluk. Kop.* 2, 199. Ołowiem spajać, zalewać *Slov.* oloviti, pooloviti; ołowem obljti lutować. — Cięży głowa jak ołów', krztuszę się i nudzę. *Kras. Sat.* 55. Junak ołowiem straszy. *Mon.* 64, 191. t. j. kulą, chce się strzelać, er droht mit Pulver und Bley. Dziś za dobrodziejstwo ołowiem płacą. *Falib. M.* 2. (źle nagradzają). — *§. Spuścili linę z ołowiem do morza, i naleźli głębią na dwadzieścia sażni. 1 *Leop. Act.* 27, 27, *ob.* Ołowianka, Senkbley. OŁÓWEK, wka, *m.*, Wasserbley, kamień tak miękki, że palce maże; z niego robią wiadome ołówki, Bleystifte, Bleyfedern, do pisania i rysowania. *Kluk. Kop.* 2, 87, *Croat.* olovnicza, plaibaisz, (cf. blejwas); *Slav.* flaibaz; *Ross.* карандашъ. Ołówek czerwony czyli rubryka. *N. Pam.* 22, 63. Dobywa pularesik, i rachuje ołówkiem. *Teat.* 55. *e*, 19. Ołówkiem liniować. *Jak. Mat.* 1, 6. — §. Ołówek u szmuklerza do kręcenia fręzli i kutasów. *Magier. Mskr.* OŁOWIANKA, i, *ż.*, kula ołowiana. *Cn. Th.*, *Rag.* olovniza, eine Bleykugel. Ołowianka żeglarska, do mierzenia głębokości morza. *Włod.*, *Menin.* 1, 216; *Boh.* olownice; *Vind.* vodomerni svinz, mernu vtonilu, merna jigla; *Rag.* olòvniza, ólovno zárno; *Croat.* olovnicza, olovno zerno; *Ross.* лотъ; das Bleyloth, der Bleywurf. (*Ross.* свинчатка kość do grania ołowiem wylana). OŁÓWIANY, OŁOWNY, a, e, z ołowiu, von Bley, Bley=; *Boh.* olowěny; *Vind.* svinzhen; *Carn.* svinzhen; *Rag.* olovni; *Croat.* olòven; *Sorab.* 1. wowoyané; *Ross.* свинцовый, (оловянный cynowy). Ocet ołowiany, *acetum lithargirii*. *Perz. Cyr.* 2, 326. Plastr ołowiany, *emplastrum saturnium*. *ib.* 2, 319. Siarczan

ołowiany, *vitriolum Saturni*, sól z kwasu siarczanego, i z ołowiu złożona. *Śniad. Chem.* 2, 169. Saletran ołowiany, *nitras plumbi*, sól z kwasu saletrzanego, i z ołowiu złożona. *ib.* 170. Szpat ołowiany, Bleyspath, kamień szpatowy, którego cetnar do 70 funtów ołowiu wydaje. *Kluk. Kop.* 2, 203. — *Prov.* Lepsza ołowiana zgoda, jak złote prawo. *Mon.* 71, 429. (cf. pokój święty). OŁOWIASTY, OŁOWISTY, a, e, na ołów pochodzący, bleyartig, bleyfarbig; *Sorab.* 1. wowjité; *Ross.* свинцоватый. OŁOWIEC, wca, *m.*, Bleyschweif, kruszec bardzo bogaty w ołów. *Kluk. Kop.* 2, 202. OŁÓWKOWY, a, e, od ołówka, Bleystifts =. Pióro ołówkowe. *Rog. Bud.* 31. *Ross.* карандашный. OŁÓWNIA, i, *ż.*, ołowna huta. *Cn. Th.*, die Bleyhütte, Bleygießerey. OŁÓWNICA, y, *ż.*, ziele ś. Antoniego, *morsus diaboli*, Nebkraut. *Syr.* 1245. OŁÓWNIK, a, *m.*, (*Slav.* olovàr; *Bosn.* olouar; *Rag.* olovar, *vulg.* olovcía; *Croat.* olovár); który około ołowiu robi. *Włod.*, ołów albo ołowiem robiący. *Cn. Th.*, der Bleyarbeiter; który ołówne naczynia robi, *plumbarius. Macz.* OŁÓWNY, a, e, od ołowiu, Bley =. Biel ołowna, blejwas, Bleyweiß. *Syr.* 343. *Sienn.* 581. W trumnie ołównéj ciało położone. *Wys. Aloj.* 73. Postrzelił Kupido Dafnidę strzałą ołówną a Apollina złotą. *Tward. Daf.*

*OLSACKI, *ob.* Alzacki. OLSIANY, ian, *plur.*, miasto w wojew. Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 238.

OLŚNĄĆ, OŚLNĄĆ, *f.* olśnie *neutr. jedntl.*, oślepnąć, *Boh.* oslnauti; *Vind.* slep gratati, oslepen biti, slep postati; *Ross.* слѣпнуть, ослѣпнуть; blind werden. Olsnął, a gdy pokutował, znowu do wzroku przyszedł. *Sk. Dz.* 555. Wywarzęć drugie oko, że olśniesz na obie. *Mat. z Pod.* *C* 2. Od blasku olśnione źrzenice nic widzieć nie mogły; *praestinguit eos fulgor. Ossol. Sen.* 44. Oślnął wprawdzie ten niewidomy na oczy cielesne; ale na duszne oczy lepiéj przejrzał. *Dambr.* 138. Ten, który w wieczną onę światłość okiem rozumu patrzeć chce, miasto przejrzenia oślnie, i w błędy niewywikłane zajdzie. *Dambr.* 255. *Rej. Post.* B b 4, 3.

OLSTRO, a, *n.*, die Holfter, Niederf. Holfter; *Slav.* kubure; *Ross.* ольстра, чишки, чушки; futerał na pistolety, Pistolenholfter. Olstra być powinny tak przypięte, żeby płazem, a nie grzbietem, do konia przychodziły. *Kaw. Nar.* 394. I olstro puści (t. j. wystrzeli), gdy bóg przepuści. *Cn. Ad.* 281. *Rys. Ad.* 25. *Alb. na Woj.* 11. *Olstro na flasze, na srebro = puzdro. *Włod.*, ein Flaschenfutteral, ein Futteral. OLSTROWY, a, e, od olstra, Holfter =. *Tr.*

OLSZA, y, *ż.*, *OLCHA (*Dudz.* 14); (*Boh.* wolše, wolšička; lipa liška, bjla wolše; *Slov.* olša, gelša, gelši, gelše; *Sorab.* 1. *et* 2. wolscha; *Carn.* jęvsha, (cf. jęvka = iodła); *Vind.* ousbik, oushika; *Croat.* jalsa, jalsevo drëvo, jalssa; *Dal.* jöha, yoha; *Bosn.* joha; *Ross.* ольха; *Lat.* alnus; *Anglos.* aele, aelre; *Gall.* aulne; *Dan.* elle; *Svec.* al; *Holl.* else; Niedersächs. Els, Elsche; *Chald.* אלן; gemein Deutsch Eller, Otter); die Erle, leśnorodne drzewo piérwszéj wielkości; pień czasem wyrasta do 40 stóp bez gałęzi; rośnie na gruntach mokrych. *Kluk. Rośl.* 2, 29. Z radością olsza się śmieje, Gdy wolny Zefir powieje. *Dar. Lot.* 11. Długa olsza. *Otw. Ow.* 544. Sposobne w wodę olsze. *Bardz. Luk.* 45. OLSZANKA, i, *ż.*, §. 1) *Cyprinus phoxinus*, rybka nie dłuższa jak palec, nieco podobna do kiełbia. *Kluk. Zw.* 3, 174, eine Art kleiner Fische. (*Ross.* ольшанка *motacilla modularis*). — §. 2) Olszanka, starostwo w powiecie Trockim. *Dykc. Geogr.* 2, 238, eine Starostey in Litthauen. — 3) Miasto w Wojew. Kijowskim, nad zbiegiem rzék Maźniku i Olszanki. *Dykc. Geogr.* 2, 238, eine Stadt im Kiewischen. OLSZAŃSK, a, *m.*, miasto Rosyjskie w wielkorządztwie Woroneckim. *Dykc. Geogr.* 2, 238, eine Stadt in Rußland. OLSZENIEC, ńca *m.*, OLSZENIK, a, *m.*, ziele, *Selinum. Kluk. Dykc.* 3, 70. Olszeniec, olszenik, olszownik, *Daucus. Syr.* 131. Eisenach, Erlach, ein Kraut. *Śleszk. Ped.* 417; *Boh.* olešnjk, deyworec. OLSZOWKA, i, *ż.*, grzyb na pniach olszowych rosnący. *Syr.* 1394. *et* 1395, eine Art Schwämme. OLSZOW, a, *m.*, starostwo w powiecie Szczerzeckim. *Dykc. Geogr.* 2, 238, eine Starostey in Galizien. OLSZOWA, y, *ż.*, dobra i gniazdo domu Olszewskich w Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 238, ein Gut in Sieradzien, Stammort der Olschewsker. OLSZOWY, a, e, *OLCHOWY; *Boh.* wolšowy; *Carn.* jevshov; *Vind.* oushji; *Croat.* jalsev; *Ross.* ольховый; od olszy, Erlen =. Olszowy pniak. *Syr.* 1395. Olchowe kłódki. *Torz. Szk.* 32. Szyty olchowe. *ib.* 18. Olszowy Marcin, *ligneus, ineptus, stupidus. Cn. Ad.* 784; *Ross.* олухъ, дубиноватъ; *Vind.* olbich, stepćin, ein hölzerner Peter, ein ungeschickter Tölpel; cf. ochoczy jak pniak na ptaki; *Slov.* chitri ge, gako oloweni pták. OLSZYNA, y, *ż.*; *Boh.* wolšowj; *Slov.* olši; *Carn.* jevshje; *Vind.* oushje; *Croat.* jalssevje, jalsevina; *Dal.* johische; *Bosn.* johiscte; *Slav.* johovina; *Ross.* ольховникъ, олешникъ; § a) olszowy gaj, ein Erlenwäldchen. Lasy jednego tylko rodzaju drzewa, biorą od nich nazwiska: dębina, olszyna, brzezina. *Ład. H. N.* 88. — §. b) Drzewo olszowe. *Tr.* Erlenholz; *Ross.* ольховина. OLSZTYN, a, *m.*, miasto w Krakowskim z starostwem. *Dykc. Geogr.* 2, 238, eine Stadt und Starostey im Krakauischen. OLSZTYNEK, nka, *m.*, miasto w X. Warmińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 239, Allenstein, eine Stadt in Ermeland.

OŁTARZ, a, *m.*, OŁTARZYK, a, *m.*, *demin.*, (*Boh.* oltař; *Slov.* oltar; *Hung.* oltar; *Sorab.* 2. holtař; *Sorab.* 1 woltař, wowtař; *Carn.* oltar, altar; *Vind.* oltar, outhar; *Croat.* oltar, oltaricz; *Dal.* oltar; *Bosn.* otar, otar; *Rag.* oltàr, oltarich; *Slav.* oltar; *Ross.* алтарь, олтарь, жертвенникъ, святилище; *Eccl.* алтарь, олътарь, простилище, оунстилище, трѣбьникъ, трѣбище, (*cf.* Trebnik); §. 1) z *Lat.*, der Altar; *vel* cf. *Ihre Glossar.* *qui affert vocab. septentrion. vetus* elt; *Angl.* eald = *ignis*, *et* ar = *focus*). *Prestoł albo ołtarz. *Pim. Kam.* 150. Kościół zdobi ołtarz, a człowieka miłosierdzie; *Slov.* kostel krási oltár, a človeka miłosrdenstwo. Którzy się z ołtarzem bawią, z ołtarzem się dzielą. *Budn.* 1 *Cor.* 9, 13. Świaszczennikowi z ołtarza żyć potrzeba, nie mając inszéj intraty. *Pim. Kam.* 373. Wziąłby z ołtarza. *Cn. Ad.* 420: (*Slov.* i z oltára bi wzal; łakomy nawet i na święte rzeczy). Wielki ołtarz, *Slav.* veliki altár; der Hochaltar. (*Slov.*

Prov. Esče ge daleko welki oltar; daleko ztąd do owąd; jeszcze nie amen). — Heretycy postawili katedrę przeciw katedrze, ołtarze przeciw ołtarzowi, to jest biskupa swego przeciw katolickiemu *Sk. Dz.* 178 §. Ołtarzyk domowy. *Cn. Th.* Mucyus Scaevola wytrwał ogień na ołtarzyku. *Birk. Kant. B* 2. b.) na ognisku od ofiary, Opferheerd. — §. 2) Ołtarz, pewne gwiazdy na niebie. *J. Kchan. Dz.* 16, ein Gestirn. Ołtarza podobieństwo wykształtowane jest na niebie z gwiazd *Otw. Ow.* 59. OŁTARZNY, OŁTARZOWY, a, e, od ołtarza, Altar -; *Boh. et Slov.* oltařnj; *Vind.* oltarski; *Hung.* oltari; *Ross.* олтарный. Ofiara ołtarzna. *Gemb. W.* 255. *W. Post. W.* 3, 464. *Żarn. Post.* 3, 34 *b.* Podstawek ołtarzowy. *Budn. Lev.* 4, 30. (*Boh.* oltařnjk; *Bosn.* otrnik = tuwalnia; *Rag.* oltarniza *sacellum*).

OŁTYWA, OŁTWA, y, ż., miasto w Kijowskim. *Dyke. Geogr.* 2, 259, ein Stadt im Kiewischen.

OLUTOWAĆ, *f.* olutuje *act. dok.*, na około polutować, pospajać, umlöten. Bańka w alembiku dobrze ciastem albo gliną olutowana. *Syr.* 181.

OŁYKA, i, ż., piękne miasto w wojew. Wołyńskim. *Dyke. Geogr.* 2, 259, eine Stadt in Wolhynien. *Adj.* OŁYCKI, a, ie, n. p. Ordynacya Ołycka Xiążąt Radziwiłłów. *ib.*

OŁYSIEĆ, *f.* ołysieje *neutr. dok.*; *Boh.* olyseti, oplchati; *Bosn.* oplisciviti, (*ob.* Plesz); *Croat.* opleshiveti, oplessivujem, pleshivem; kahl werden. Podobno co osiwieć miał, to on ołysiał. *Pot. Jow.* 187. *Boh. Kom.* 1, 402. *Mon.* 72, 94.

O M.

OMACAĆ, *ob.* Obmacać. OMACMIE, OMACKIEM, OMACKA, po OMACKU, w OMACKU, OMACKU, *adverb.*, w pociemku rękami macając; *Ross.* ощупью: im Finstern tappend, mit den Händen herumfühlend, fühlend, nicht sehend. Już nic nie widzi, tylko w miejscu onym Omacmie stawia niebezpieczne nogi. *P. Kchan. Jer.* 178. *Rej. Zw.* 3 *b. Rej. Post. G g* 4. Oczy mgliste, ledwo co omacmie najduje. *Prot. Kont. A* 3., (*Carn.* tàvam, tapam, shtòram, shtorklàm; *Bosn.* batati, gvirati; *Vind.* podpadati, tepati). Polifem oko straciwszy, omacmie zchadzał lasy. *Otw. Ow.* 564. *Wys. Aloj.* 85. Omackiem przychodzą na teatr zaciemniony. *Teat.* 13, 68. Czy po omacku karty grać możecie? *Gorn. Dw.* 210. Po omacku? albo ja to kot? *Teat.* 53. *b*, 28. W nocy w omacku potkliwie idzie. *Pilch. Sen. gn.* 179. Omacka w nocy namacał *Star. Dw.* 30. Chodzą w omacku. *Pilch. Sen. list.* 4, 38. Pan bez własnego zdania omacku chodzi. *Jabł. Tel.* 327. Myślimy omackiem, albo raczéj nie myśląc chwytamy co pod rękę podpada. *Mon.* 69, 155 — *Transl.* Urodzi się drugi omacmie, i o ojcu nie wzwie, a gdy mu przyprą, w niebie go będzie chciał macać. *Glicz. Wych. B* 6 *b.* — *Subst.* Omacki = chodzenie po omacku, das Tappen. Wypadł za niemi, nie bojąc się omyłki w nocne omacki. *Pot. Arg.* 418 (*dist. Boh.* omačka = sos, podlewa, *ob.* Omoczyć). OMACMICA, y, ż. nocnica, ćma, straszydło nocne; *Bosn.* macìcch, hudoba, koja nochjom plasci; ein Nachtgespenst. *Aniculae vetant pueros edere in tenebris, ne spectrum hoc devorent, quod eos insatiabiles reddat. Cn. Th.* OMACNY, a, e, do znacania w pociemku czyli po omacku, handgreiflich. Grube a prawie omacne kłamstwo. *Smotr. Apol.* 77. Nie chcą ni widzieć, ni słyszeć, choć już są te rzeczy i omacne, i na wszystek świat głośne. *Smotr. Ex. pr.* Cerkiew' nasza przyszła do takich omacnych ciemnot. *Smotr. Apol.* 60.

OMACZAĆ, *ob.* Omoczyć. OMACZALNY, a, e, omaczaniu służący, zum Eintauchen, Einweichen. Omaczalne naczynie, *vas embammatis causa. Cn. Th.*

OMACZYĆ *cz. dok.*, mąką okurzyć, w koło pomączyć, bemehlen; *Bosn.* omuciti; *Rag.* omùciti, pomùciti, mùciti.

OMAIĆ, *f.* omai *act. dok.*, liściem na około obwieść, belauben; (*Vind.* oseleniti, oblepeniti; *dist. Croat.* omajati *labefactare, agitando infirmare*). Omaj wołowi rogi kwiatami. *Chod. Gesn.* 109. Omajony (*Vind.* lepenast, oselen). Omajony ryciem; mający wyryte do koła bluszczowe liście. *Wled.*

OMAL, OMALE *adverb.*, niewiele, troche, nicht viel, wenig, etwas Weniges. Lasu omal. *Teat.* 8. *b*, 50. Młodzi statku mają omale. *Pot. Arg.* 264. Takowa u mnie przyjaźń jest w pochwale, Któréj interes zaszkodzi omale. *Min. Ryt.* 2, 164. OMAŁO, *ob.* Mało.

*OMAM, u, *m*, omamienie, zamydlenie oczu, die Verblendung. (*Ross.* обманъ oszustostwo). Prawda nie ma tego omamu, którym błąd łudzi. *Stas. Num.* 2, 117. OMAMIĆ, *f.* omami *cz. dok.*, Omamiać *niedok.*, oczy komu zamydlić, otumanić, zwieść, blenden, bethören, berücken; *Boh.* ošáliti; *Vind.* mamiti, omamiti, shertati, omesti, klamiti, obmotiti; (*Bosn.* izmamiin *pellicio*; *Croat.* omamlyujemsze *sopior, deliquium animi patior*; *Ross.* обмануть, обманивать oszukać, podejść, вманить, вманивать powabić). Możesz ludzi omamić; boga nie oszukasz. *Kras. Sat.* 22. Omamić jest rzecz nieprzytomną udać za przytomną. *Boh. Dyab.* 361. Spektator omamiony aktora wcale zapomniał, a o osobie tylko udanéj myślał. *Teat.* 24, 80. *Czart.* My jak omamieni, patrząc nie widziemy. *Star. Vot A* 3 *b.* Człek poczciwy, lada czym łatwo się omami. *Zabł. Amf.* 12 Omamienie, czyn i skutek, illuzya, die Täuschung; *Ross.* обманчивость. (*Croat.* omamìcza, omilyavicza *deliquium*, omàmlyiv *vertiginosus*). *N. Pam* 2, 222. OMAMICIEL, *OMOMICIEL, a, *m.*, *OMOMILEK, lka, *m.*, mamiący oczy, zwodźca, der Verblender. U Faraona gwałt się znajdowało omomilków, których obłuda Naśladowała istne boskie cuda. *Leszcz. H. S.* 107. Omomiciele u dworu. *ib.* 108. *Ross.* обманьщикъ oszust. OMAN, u, *m.*; *Boh. et Sorab.* 1. woman; *Sorab.* 2. olant; *Carn.* olànt, telòhje; *Vind.* veliki tousti koren, voman; *Croat.*, *Bosn. et Rag.* oman; *Slav.* oman, ovnika, veliki koren; *Ross.* оманъ, девесилъ, уманъ, девясилъ, девятисилъ; *helenium*, Alantwurz, ziele, którego korzeń używa się na lekarstwo. *Klu. Rosl* 2, 259. *Krup.* 5, 156. Dziewiosił wieśniacy zowią oman pospolity, *inula Helenium. Jundz.* 414. Helena, gdy była w smutku, kładła oman w wino, a pijąc zapomniewała smutku. *Urzęd.* 125. [§. Oman; omam, omamienie; Verblendung 2] Toć ty nas w błędach trzy-

masz, gdy dawszy przynętę, Bronisz smaku, zawodząc chuć w *omany kręte. *Zab.* 9, 45. *Zabl.* OMANEK nka, *m.*, wino z omanem. *Cn. Th.* Alantwein; *Carn.* olantin. OMANOWY, a, e, od omanu, Alant=; *Boh.* wománkowý.

OMARMURZYĆ *cz. dok.* marmurem obłożyć, mit Marmor überziehen. Omarmurzeć *pass.*, *Bosn.* omramoritise; *Croat.* omramorujemsze.

OMARTWIĆ, *f.* omarti *cz. dok.*, Omartwiać *niedok.*, martwiąc przytępić, fastehend abstumpfen, betäuben, fühllos machen. Przyczyniał ciału omartwienia. *Groch. W.* 250. Lekarstwo członkom odziębionym i omartwionym. *Syr.* 91. Rany omartwione. *ib.* 1421. Ruta niewiastom płód w żywocie omartwia i wypędza. *Syr.* 545. OMARTWIEĆ *nijak. dok.*, martwym się stać, absterben. Odszczepa omartwiała. *Smotr. Ex.* 14. (*Ross.* омертвѣлость bladość śmiertelna).

OMARZNĄĆ *nijak. jedntl.*, w koło pomarznąć, befrieren; *Boh.* omrznauti; *Vind.* omersniti; *Bosn.* omrriznuti.

OMAŚCIĆ, *f.* omaści *cz. dok.*, Omaszczać *niedok.*, okrasić; *Boh.* omastiti; (*Vind.* obmastiti = ośpikować); *Bosn.* omastiti; *Croat.* omáscham; fett machen, anmachen. — *Transl.* Popiół spalonego pérza rolą omaści. *Haur. Sk.* 30. t. j. ognoi, düngen. OMASTA, y, *ż.*, okrasa, pozłota, Fett zum Anmachen; *Boh.* omastek, mastidlo, mastnota, mastnost. Gdy omasty flisom, osobliwie oleju nie staje, to im z piwem kaszę gotować. *Haur. Ek.* 172. *Pilch. Sen. list.* 3, 198. *Dudz.* 48. Chlewne bydło w gospodarstwie użyteczne, i na omasty wygodne. *Haur. Sk.* 59. Sól, wino, dobra wola, bankietów omasta. *Kchow. Fr.* 94. Omasta do posmarowania wozów. *Pot. Jow.* 179. t. j. maź, kołomaź. OMASTNY, OMASNY, a, e, omaszczający, omastę dający, tłuszczący, tłusty, fett machend, fett; *Boh.* mastný. Gnój gołębi jest omastny do ziemi. *Haur. Sk.* 128. Barany z omastnych powracają pastwisk. *Zab.* 13, 53. Konia jego puszczają na omastne smugi. *Zab.* 13, 295. *Hor.* Rola dobra, tłusta, omasna. *Haur. Sk.* 23. OMASZCZAĆ, *ob.* Omaścić.

OMATAĆ, *f.* omata *cz. dok.*, uwikłać, mataniem oszukać, berücken, übervortheilen. Każdego takiego marny świat omatał. *Rej. Wiz.* 12 *b.* Dobry obywatel nie omata, nie oszali nikogo, pomniąc, że to nieprzystojna. *Petr. Et.* 91.

OMAWIAĆ, *ob.* Omówić. OMAZAĆ, *ob.* Obmazać.

OMDLAŁOŚĆ, ści, *ż.*, słabość, bezsilność, die Ohnmacht, Ohnmächtigkeit; *Sorab.* 1. wotewatżo; *Carn.* ommedlęvza, samedlęvka; *Vind.* omedleuje, omedlaviza, omaganje, omedleuza, oflabetje; *Slav.* obamljénje; *Bosn.* omlohavóst, slabost; *Ross.* обморокъ. Przyczyna słabości i omdlałości mowy jest w słabym uczuciu mowcy. *Pir. Wym.* 220. OMDLEĆ, *f.* omdleje *neutr. dok*, Omdlewać, *Omglewać *niedok.*; *Boh.* omdleti, omdljwati; *Slov.* omdléwám; *Vind.* omedlet, oflabet, omagati; *Carn.* ommagam, ommedlim, ommedlęti; *Slav.* obamliti; *Ross.* обмереть, обомру, обмирать, (cf. obumrzeć); ohnmächtig werden, in Ohnmacht fallen. Jak się tego dowiedziała, zaraz omdlawszy, upadła na ziemię. *Auszp.* 33. Pływała koło brzegu łódka wywrócona, W blizkości biedna Chloe leżała omdlona. *Chod. Gesn.* 70. (zemdlała). Omdlały, (*Vind.* omagan, omotizhen, omozhen, omedlen; *Slov.* obneznanjen). Nogi się chwieją pode mną, dech tracę, omdlewam. *Teat.* 28. *b*, 181. Widzę go znowu, serce omglewa. *Teat.* 44. *b*, 34. Omglewanie. *Oczk. Przym.* W twarzy skazuje słodkie omdlenie. *Przyb. Luz.* 46, Hinschmachten, Hinsterben. — Cóż to, drżysz Muzo, widzę już głos twój omdlony. *Dmoch. Sąd.* 51, mdły. OMDLIĆ *cz. dok.*, mdłości nabawić, osłabić, ohnmächtig machen; *Bosn.* omlohaviti, oslabiti; *Vind.* omedliti, obferbati.

*OMÉLIĆ, *ob.* Omylić. OMEŁTY, *ob.* Omléć.

OMĘŻYĆ, *f.* omęży *cz. dok.*, Omężać *niedok.*, wydać za mąż; *Vind.* omoshit; an einen Mann verheirathen, einen Mann geben, bemannen. Omężył poddankę swoję. *Tr.*

*OMGLEWAĆ. *Kosz. Lor.* 180, *ob.* Omdleć.

*OMGLIĆ *cz. dok.*, mgłą ocimić, benebeln, umnebeln; *Vind.* obmeglati; *Bosn.* omaghliti; *Croat.* omeglújem *obnubilo.* Zwinąwszy obłoki, morza i rzéki omgliwszy, niebo ochmurzywszy, prawi nam jakoby z nieba posłaniec. *Smotr. Apol.* 27.

OMIATAĆ, *ob.* Omieść. OMIECINY, *plur.*, śmieci, *februum. Mącz.*, Kehrig, Abkehrig, Kehrstaub; (cf. *Ross.* ометина = otręby). Omieciny w młynie, w piekarni, kurzawa z mąki, mąka subtelna, stochmal. *Cn. Th.*; *Vind.* meu, hmiu, mlinfhi prah, meuna moka, poliska. — *Fig.* Odrzućcie wszelką sprosność i omieciny złości. *Radz. Jac.* 1, 21. Staliśmy się, jako omieciny u wszystkich. Wrtbch. 201, *ob.* Pomiotło.

OMIEDZIĆ, *f.* omiedzi *cz. dok.*, miodem zaprawić, mit Honig zurichten. Ślaz warzyć w wodzie omiedzionéj. *Urzęd.* 20. Ten sok ocukruj, abo lepiéj omiedź miodem czystym. *Spicz.* 12.

OMIĘG, u, *m.*, ziele, *Doronicum pardalianches*, gatunek koziego korzenia. *Kluk. Dykc.* 1, 193, Wolfswurz, Sturmhut; piekielne ziele; *Boh. et Slov.* omeg, woměg, wlčj mléko; (*Ross.* омегъ szaléj jadowity).

*OMIĘKCZYĆ *cz. dok.*, w koło pomiękczyć, umweichen, rund um weich machen; *Sorab.* 1. womechscham, (womechscheno *lenimentum*); *Vind.* omezhiti, vmehkuvati; *Bosn.* omeksejati; *Croat.* omekcháva m. *Nieomiękły, nie do omiękczenia; *Vind.* neomezhliu, cf. odmiękczyć.

OMIENIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, chrypka, die Heiserkeit. Sok ten omieniałość i ochrapienie odpędza. *Syr.* 189. OMIENIEĆ, *f.* omienieje *neutr. dok.*, (*disting.* oniemieć), okrzypnąć, mówiąc nagle głos utracić. *Cn. Th*, heiser werden, die Stimme verlieren. Omieniałem już prawie, ratunku wołając. *J. Kchan. Ps.* 97. Wołając na grzeszne omieniejesz, a gardło twoje ochrapieje. *Bzow. Roż.* 56. Omieniały, ochrapiały, *raucus. Mącz.* Omienienie i zasipłość. *Syr.* 592.

*OMIENIĆ *cz. dok.*, wspomnieć, n. p. Przyjechawszy ku górze wyżéj omienionéj. *Kraj. Chym. B b.*; erwähnen.

OMIERZCHNĄĆ, *f.* omierzchnie *neutr. jedntl.*, mierzchem być napadanym; *Rag.* omarknuti, zamàrknuti; von der Dämmerung überfallen werden. Podchmieliwszy sobie, wychodząc z kiermaszu, Wespół śpiewali, aż też omierzchli w pół lasu. *Zimor. Siel.* 226. noc ich zapadła, zaskoczyła.

OMIERZIĆ, OBMIERZIĆ, *OBMIERZĘCZYĆ, *f.* omierzi *cz. dok.*, hydzić co komu, *ożadzić; (*Croat.* omraziti, omrasujem = obmówić); einem etwas verekeln; *Rag. et Bosn.* omraziti tkoga tkomu; *Croat.* omrasújem; *Ross.* омерзить, омерзать; *Eccl.* огноусити, огноушати. Obmierził sobie i zbrzydził Alcynę. *P. Kchan. Orl.* 190. Łakomstwa starym a wilkowi drapieży nikt nie omierzi. *Falib. O.* Chcieli im swoje błędy zalecić, a ewanielią obmierzęczyć. *Żarn. Post.* 264. Co mi wczora obiecywało pomyślność, dziś sprawuje obmierzienie. *Mon.* 64, 347; mierziączkę, Ekel; *Bosn.* omraza, nenavidost; *Rag.* omraza; *Croat.* omràza *odium.* OMIERZICIEL, a, *m.*, sprawujący omierzienie, der Verekler, der einem etwas zum Ekel macht; *Croat.* merzitel *abominator*, *f.* merzitelicza; *Rag.* marzitegl *aspernator.* OMIERZŁOŚĆ, OBMIERZŁOŚĆ, ści, *ż.*, ohyda, der Ekel, die Ekelhaftigkeit; *Rag.* omraza; *Vind.* omersanje, slob, slobnost; *Ross.* омерзѣлость, мерзость. Najpodlejsze posługi uczynił, żadną się obmierzłością nie brzydząc. *Sk. Żyw.* 2, 380. W pośrzodku obmierzłości losu mojego. *Teat.* 47. *c*, 117. OMIERZLIWY, OBMIERZLIWY, OMIERZŁY, a, e, obydny, hydliwy, brzydki; *Slov.* oškliwný; *Bosn.* omrrizao, mrrizgliv; *Carn.* spôrne; *Vind.* grosliu, gnufitliu, sloben, otejen, zhuden; *Ross.* мерзкій, мерзостный, мерзокъ, богомерзкій; *Eccl.* омерзелый; ekelhaft. Kto wielbi los cudzy, swój mu obmierzliwy. *Zab.* 8, 329. Człowiek omierzliwy *Ross.* мерзавецъ. OMIERZNĄĆ, OBMIERZNĄĆ, *f.* obmierznie *neutr. jednt.*, ohydnąć; *Rag.* omarznuti, omrazitise; *Bosn.* omrriznuti, dogrustiti; zum Ekel werden. Chceszli komu wino ożadzić, utop' w nim węgorza, i tak daj je pić opiłemu, od tych czas mu omierznie, a będzie mu już przykre, tak że go pić nie będzie. *Sienn.* 501. Zbytnie pracowanie koniem, czyni mu omierznienie skakania albo inszych sztuk jego. *Cresc.* 523. Gnoju w ogrodzie trzeba mieć dostatek, aby dla chudości ziemi ogród gospodarzowi nie omierznął. *Cresc.* 509. Mnie już dawno omierzły te dymy twoje. *Rej. Post.* M m m 2.

OMIERZYĆ *cz. dok.*, w koło wymierzyć, określić, ummessen, rund um abmessen. Kościoł wielki, szeroki, nie mając końca, wysoki i nieomierzony. *Podw. Syon.* Q 3 *b*, nieograniczony.

OMIEŚĆ, *f.* omiecie, omiotę *cz. dok.*, Omiatać, Obmiatać *niedok.*; *Boh.* omesti, omjtati; *Sorab.* 2. homafcž; *Sorab.* 1. wobmĕtam; *Rag.* omèsti, metem; *Carn.* ommętam, (ommêlu = miotełka); *Vind.* obmetati; *Ross.* обместь, обметать, обметывать; §. 1) w koło zamiatać, pomiatać, umfegen, befegen. Przywiązaną miotłą u wierzchu żerdzi, omiatał kruczganki. *Wys. Aloj.* 342. Miotłą omieciony, zwierzchownie oczyszczony. *Gil. Post.* 292 *b.* (*Ross.* обметь 1) zmiatane kupy, 2) sieć na sobole 13 sążni długa). — *Fig.* Darmo przysieść na miejscu, wszystkie cztery kąty Radby obmiótł, jak mówią, nawet i piec piąty. *Zab.* 14, 52. (wszędybył, powsinoga, miejsca nie zagrzeje, er wird an keinem Orte warm). — §. 2) Obmiotać, obmieść = obrzucić, rzucić na koło czego; *Vind.* obmetati, obvrezhi; rund um werfen. Litwa z ostatków spalonego miasta drzewo biorąc, obmiotali zamek w około, i zapalili. *Stryjk.* 410. *Vind.* obmet, obmezhanje, obvershenje = obrzucenie.

OMIESZKA, i, *ż.*, OMIESZKANIE, ia, *n.*, OMIESZKANINA, y, *ż.*, zamieszka, mieszkanina, odwłoka, zmuda, mitręga, das Zaudern, Säumen, die Versäumniß; *Carn.* samuda; *Vind.* muditje, mudenje; *Sorab.* 1. zakomda. Prędkość siła daje; a omieszkanie siła bierze. *Gorn. Sen.* 59. Przyzwał ich; a oni też bez omieszkania przyszli. *Stryjk.* 196. Żadnéj omieszkaniny w wykonaniu zamiarów nie uczynili. *Krom.* 563. OMIESZKAĆ, *f.* omieszka *cz. dok.*, Omieszkiwać *frequ.*, Omieszkawać *niedok.*; *Boh.* prozahaliti; *Sorab.* 1. zakómdžam; *Carn.* samudim; *Vind.* samuditi, obmuditi; *Croat.* zamuditi; *Ross.* промигнуть; *Eccl.* покоснити, помедлити, помешкати, подождати, небрѣщи, небрегу; §. a) omieszkać czego = opuścić co, opuścić czas do czego, versäumen. Swojéj godziny omieszkała. *Paszk. Dz.* 75. Omieszkałeś lata, niemasz chleba; omieszkałeś targu, nic kupić nie dostaniesz. *Sk. Kaz.* 511. Przenajświętszych ofiar ołtarznych nie omieszkiwajmy. *Groch. W.* 188. — §. b) *Intrans.* Odkładać, nie śpieszyć, zaudern, säumen. Czemuż omieszkawasz wspomodz wołającym do ciebie? *Biał. Post.* 236. — *Cum Dativo:* Starać się będę, abym sprawom J. K. Mści nic nie omieszkał. *Boh. Ossol.* 2, 47. Nie omieszkałeś ojczystéj obronie, Choć cię zastała ta wieść w cudzéj stronie. *Białob. Odm.* 29. — §. c) Omieszkać do czego, opoźnić się, sich verspäten. Spracowawszy się łowami, tudzież, iż wieczor był zaszedł, do Trok też omieszkał, nocował Król w kotarach. *Stryjk.* 354. Widząc lud, iż omieszkawał Mojżesz znijść z góry.... *W. Exod.* 32, 1. Omieszkawa mój pan przyjść. *Budn. Lev.* 12, 45. Nie omieszkał do jego obrony. *Jabł. Tel.* 31. Płakać będą na ostatnim sądzie, iż już do zbawienia omieszkali. *Sk. Kaz.* 5. Omieszkanie, nieśpieszenie, ociąganie się, das Säumen; *Sorab.* 1. zakwileno; *Carn.* kasnûta. — §. d) Omieszkać dom, pomieszkanie w nim mieć, zamieszkać go; *Vind.* obstanuvati en krai, stanuvati, prebivati v enem kraju; ein Haus bewohnen. Dzikie nieomieszkane kraje. *Teat.* 47. *c*, 57. *OMIESZKAŁY, a, e, ugłaskany, zahm. Xiążę miał przy swoim dworze lwa omieszkałego między ludźmi. *Haur. Sk.* 318. *OMIESZKAŁY, a, e, ociągający się, powolny, mitrężny, zaudernd; *Sorab.* 1. zakwilerski, (zakwiličer *morator*); *Boh.* promeškalý; *Carn.* kasne; *Vind.* kefen. *OMIESZKAŁOŚĆ, ści, *ż.*, mitrężność, die Langsamkeit; *Vind.* kefnost, toshlivost, mudnost, mudlivost, shulenje.

OMILKNĄĆ *nijak. jednt.*, umilknąć, zamilknąć, *ob.* Oniemieć, verstummen; *Sorab.* 1. wobmělknu, womělknu; *Vind.* obmouzhati; *Bosn.* omuknuti; *Croat.* omuknújem. *Omilkły *Bosn.* omukao, omukla, omuklo, *raucus.*

OMINĄĆ, *OBMINĄĆ, *f.* ominie *cz. jednt.* Omijać, *Obmijać *niedok.*; §. 1) zbaczając mijać, okolić; *Vind.* ogibatise, vgenitise, opustiti; *Croat.* vugnati, vugiblyem; ausweichen, umgehen. Często człowiek chcąc ominąć jeden dół, wpadnie w drugi. *Gorn. Dw.* 136. Przeciwić się każdemu, nie stałoby człeka, Kto nie łaskaw, lepiéj go ominąć z daleka. *Simon. Siel.* 94. Złe daleko omiń, Lepiéj ominąć, niż się powinąć. *Cn. Ad.* 1332. (cf. gdzie

nie przeskoczysz, podleź). Czemu to Waszmość Mospanie Starosto, Obmijasz pany, a nie idziesz prosto? *Bratk. B* 4. Omijanie, ominienie *Eccl.* обминовеніе, обходъ, такая дорога, коей миновать не льзя — *Transl.* Ja smutnych twoich losów nie ominę, Ciebie wybawiam, ale sama zginę. *Kras. Oss. D* 2 *b.* t. j. nie opuszczę, ich verlaſſe dich in deinem Unglücke nicht. — §. 2) *Neutr.* Upłynąć, przejść, vorüber gehen, verfließen. Będzie dobrze, gdy złe ominie. *Cn. Ad.* 11. *OMINEŁY, a, e, upływający, przechodzący, kończący się, vorüber gehend, ſich endend. Nasz arcyofiarownik trwa na wieki, nie ominełe ma ofiarownictwo. *Budn. Hebr.* 7, 12.

OMINOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, z *Łac.*, źle wróżyć, Böses prophezeyen, ahnen. Przeszłych rzeczy żałuje, ninniejsze mu ckliwe, Przyszłe zaś ominuje nader nieszczęśliwe. *Min.*

*OMKNĄĆ, *OMSKNĄĆ, OMUSNĄĆ, *f.* omknie *cz. jedntl.*, Omykać *niedok.*, osmykać, oberwać, rund um abreißen, bezupfen, abzupfen; *Vind.* omufniti, ofmukniti, omesti, omekniti; (*Bosn.* omusti *mulgeo*; *Rag.* omùsti; *Vind.* omufovez, omufnik = dracy pióra) *Depilatus*, oberwany, omkniony z włosów. *Mącz.* Ogoli ci brodę brzytwą najemną, i omknie ci brodę. *Radz. Jes.* 7, 20. *Stricta folia ex arboribus*, omknione. *Mącz.* Omsknąwszy kwiatki z różdżek, listeczki usiekać. *Syr.* 1335. W ocemgnieniu z drzew Otrys omkniony z gruntu; *nudus erat. Żebr. Ow.* 310. Skóra omknęła się z niego; *direpta per artus. ib.* 149.

OMLEĆ *cz. dok.*, Omielać *niedok.*, w koło pomleć, rund um abmalen, abreiben in der Mühle; *Ross.* обмолоть. Ryżu przywożą do nas ziarna już omełte; rośnie jak jęczmień. *Spiez.* 125.

OMLET, u, *m.*, z *Franc.* omelette; gatunek jajecznicy. *Wiel. Kuch.*, eine Art Eyerkuchen.

OMŁODZIĆ, *f.* omłodzi *cz. dok.*, Omładzać *niedok.*, omłodzić, młodość przywrócić; *Sorab.* 1. womodżam; *Vind.* omladiti, pomladiti; verjüngen, jung machen. Na rodzenie Izaaka Bóg zgrzybiałe ciało Abrahama i Sary omłodził i prawie ożywił. *Sk. Żyw* 1, 242. — Omłodzenie *Vind.* pomladitje.

OMŁÓCIĆ, *f.* omłóci *cz. dok.*, Omłacać *niedok.*; *Boh.* omlatiti; *Vind. et Bosn.* omlatiti; *Rag.* omlàtiti; *Ross.* обмолотить, обмолочу, омолачивать, обмолачивать; do końca wymłócić, ausdreſchen. *Tr.* OMŁOT, u, *m.*, omłócenie, das Ausdreſchen, die Ausdreſchung, Abdreſchung. Po omłocie lnu zaraz snopki związać potrzeba. *Przędz.* 10. Byłem przy uprawie, przy żniwie, przy omłocie. *Kras. Pod.* 1, 14. Gdy kłos kwitnie tylko od śrzodka, omłot śrzedni, gdy tylko od wierzchu, omłot podły gospodarze sobie obiecują. *Kluk. Rośl.* 3, 206.

*OMNIEMAĆ się, n. p. Gdy kostki grał, a za szczęśliwym urzuceniem do onego, co z nim grał, rzekł, zabij, legaci też Rzymscy w tym do pokoju weszli, omniemawszy się harcerze onym słowem, rzucili się na nich, słowo igrzyska sobie rozumiejąc i wykładając za rozkazanie. *Warg. Wal.* 332. w mniemaniu omyliwszy się.?

OMNISZYĆ, *f.* omniszy *cz. dok.*, mnichem robić, okaptu-rzyć, w mniszy habit ubierać, postrzydz na mnicha, zum Mönche machen, den Mönchshabit anlegen. Chcąc się do mnichów na sądnym dniu przyszyć, Kazał się jeden po śmierci omniszyć. *Pot. Jow.* 2, 39. Omniszył go ociec; ale porzucił potym kapicę i zakon. *Nar. Hst.* 2, 220. Uwiadomiono Żołkiewskiego o omniszeniu Szujskiego. *Nar. Chodk.* 1, 404. Prosili opata o wydanie omniszonego Kazimierza. *Nar. Hst.* 2, 269. (postrzyżeńca). — §. Omniszyć świnie, *ob.* Mniszyć.

OMOCZYĆ, *OBMOCZYĆ, *f.* omoczy *cz. dok.*, Omaczać, *Obmaczować *niedok.*; *Boh.* omočiti, omačeti; *Sorab.* 1. womaczżuyu; *Vind.* omozhiti; *Rag.* omocitti; *Bosn.* omociti, okisnuti, smociti, stopiti, oquassiti; *Croat.* omàchem; *Ross.* обмочить, обмачиваю, обмакнуть, обмакивать; *Eccl.* омочаю, омакаю; §. 1) moczyć co w czym, włożyć w co mokrego, eintauchen. W wódce flejtuszki obmaczane. *Syr.* 295. Rozpuściwszy ten sok z miodem, knotki w tym obmaczować. *Syr.* 658. Kąsek chleba w wodzie omaczanego. *Wys. Aloj.* 81. W twoim napoju obmocze pióro. *Suszyc. Pieśn.* 1. *C* 5 *b.* Ręce w krwi niewinnéj omaczacie. *W. Post. W.* 282. Język w piekielnym omoczony jadzie. *P. Kchan. Jer.* 112. — §. 2) Omoczyć co w czym = oblać, begießen, benetzen, befeuchten. Mieczem krwią pana swego omoczonym, przebił się. *Warg. Wal.* 213. Naczynia służby ewanielickiéj nie bydlęcą, ale krwią rozumnych ofiar omoczyli. *Birk. Dom.* 120. Na twarzy łzami omoczona. *P. Kchan. Orl.* 1, 105. Omoczenie *Rag.* omaka. OMOKNĄĆ, *f.* omoknie *neutr. jedntl.*, w koło przemoknąć; *Bosn.* okisnuti, stapatise; *Ross.* обмокнуть, обмокать; rund um naß werden. Włos omokły mirra. *Hor.* 2, 107. *Min.*, umnetzt, umfeuchtet. We łzach omokłe oczy. *Min. Ryt.* 1, 177. *OMOKRZYĆ, *f.* omokrzy *cz. dok.*, omoczyć czym, oblać; *Vind.* omokriti; *Bosn* omokriti; begießen, umgießen, umfeuchten. Chmury w mokrość obrócone będą i ziemię sam i tam omokrzą. *Fur. Uw. G* 2.

*OMOMICIEL, *ob.* Omamiciel.

OMOŚCIĆ *cz. dok.*, mostem okryć, bebrücken; (*Ross.* обмостить, обмащивать obrukować).

OMOTAĆ *cz. dok.*, motaniem uwikłać, bewickeln, rund um verwickeln; *Rag.* omotatti; *Vind.* obmotati, obmotiti, premotiti, smotiti; *Bosn.* omotati; *Croat.* obmátam, omotavam; *Ross.* обмотать, обматывать. *OMOTACZ, *Vind.* premotovez.

OMOWA, OMÓWIĆ, OMÓWKA, OMOWISKO, OMOWNY, *ob.* Obmowa etc.

OMROCZYĆ *cz. dok.*, Omraczać *niedok.*, mrokiem obwieść, ocimić, verdunkeln, verfinstern; *Vind.* obmrazhit, omrazhiti, omerkniti; *Ross.* омрачить, омрачать. Już go na poły srogiéj śmierci cień omracza. *Tom. Kol.* 84.

OMROZIĆ, *cz. dok.*, w koło pomrozić, befrieren; *Boh.* omraziti; *Vind.* omrasiti; *Ross.* обморозить.

OMRUCZEĆ *cz. dok.*, w koło mrucząc obejść, ummurren, umgnurren; *Sorab.* 1. wobmorkotżu; *Croat.* obmermravam; (*Ross.* обморочить, обморачивать oczarować).

OMSKNĄĆ, *ob.* Omknąć.

OMSZEĆ, *f.* omszeje *neutr. dok.*, mchem obrosnąć, sple-

śnieć, bemoosen, beschimmeln. *Muscosus*, mchem obrosły, omszony, mszysty. *Mącz. Situs*, pleśń, omszenie. *ib.*

OMULIĆ, *f.* omuli *cz. dok.*, Omulać *niedok.*, mułem abo błotem omazać, mit Schlamm umsudeln, beschlammen. *Cn. Th.*

OMUROWAĆ, OBMUROWAĆ, *f.* omuruje *cz. dok.*, murem obwieść; *Boh.* obezditi; *Vind.* obsidat, obsydat, okulsidati; *Rag.* obzîdati; *Croat.* obzidávam; ummauern. Obmurował a oprawił miasta w żydostwie. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 14, 33. Wolno dworzec każdemu grodzić, oparkanić albo obmurować. *Szczerb. Sax.* 246. *ib.* 113. Miasto dobrze obronne i obmurowane. *Sk. Żyw.* 1, 354; *Bosn.* obzidan; *Eccl.* стѣнатый. Obmurowałeś go w obronie twojéj, iż mu nikt zaszkodzić nie może. *Sk. Żyw.* 2, 371. Obmurowanie, *Carn.* obsidje; *Rag.* obzida.

OMURZYĆ *cz. dok*, oczernić, beschwärzen, umschwärzen; *Bosn.* omrricciti, ocrrniti.

OMUSNĄĆ, OMSKNĄĆ, *ob.* Omknąć.

OMYĆ, OBMYĆ, *f.* omyje *cz. dok.*, Omywać, Obmywać *niedok.*; *Boh.* omyti, omywati; *Vind.* omiti, omivati, obmiti, obmivati; *Ross.* обмыть, обмываю, омываю, омыть, омывать; w koło pomywać, abwaschen. Ręce omywasz zmazawszy sumnienie. *Groch. W.* 199. Z rąk twych brud wodą zmywasz, omyj wprzód sumnienie. *ib.* 163. Grzechy krztem są odpuszczone i omyte. *Gil. Kat.* 342. Omycie grzechów. *ib.* 308. (cf. ablucya). — Obmyć się z czego, oczyścić się, sich von etwas reinigen. Chciał się obmyć z tego, iż tyle puinałów u niego znaleziono. *Nag. Cyc.* 64. (*Ross.* обмылокъ resztka mydła z omycia pozostałego, обмылки mydliny). OMYDLIĆ *cz. dok.*, w koło pomydlić, beseifen; *Vind.* ofhefati.

OMYKAĆ, *ob.* Omknąć

*OMYŁA, y, *ż.*, OMYŁKA, i, *ż.*, omylenie się, błąd, ein Versehen, Irrthum, Fehler; *Boh.* omyl; *Slov.* omył; *Carn.* smôta, smôtnâva; *Vind.* smota; *Croat.* pregrèska; *Ross.* погрѣшность, прoруха; *Eccl.* осмотрка, ошибка, недогадка, просмотрѣніе. Omyłka się stała, bierzemy jedno za drugie. *Teat.* 10. *b*, 74. Wszystko to jest wielka omyła. *Ryb. Ps.* 115. Zła intencya błąd czyni; ale omyłka uwalnia od winy. *Zab.* 14, 354. Omyłka nie czyni winy. *Pot. Arg.* 87. Patrz jak Bóg każdą rzecz ku dobremu końcu przywieść umie, a jaką tu szpetną omyłkę sprosny czart wziął, jako ją i dziś na każdym bierze, kto wiernie ufa Bogu. *Rej. Post. E* 5. (omylił się, oszukał się, omyliła go nadzieja, chybiła go). — (*Ross. Prov.* И на старуху бываетъ прoруха; i stary popełnia omyłki). Omyłka w służbie *Ross.* прослуга; omyłka drukarska опечатка. W drukowaniu xiąg wielkich, trudno ustrzedz się omyłek. *Budn. Bibl. praef.*, Druckfehler. — §. Omyłka, rzecz omylna, chybna, w czym się mylą; etwas Trügendes, Trug, Täuschung. Uważaj, jak się masz kochać w tych doczesnych omyłkach a w łudarstwach świata tego. *Rej. Post. E e* 3. OMYLACZ a, *m.*, omylnik, oszukacz, podchodziciel, *supplantator. Mącz.*, der Irremacher, Irreführer. Świat ten omylny zawżdy miał takie omylacze a takie zwodniki swoje. *Rej. Post. I* i 3. *ib. I* i 2. *ib. M* 2. Omylacze a faleśnicy. *Rej. Ap.* 17. Faleczne wykręty tych omylaczów dzisiejszych, którzy wedle mózgu swego pismo *szpocą. *W. Post. W.* 134. Nie słuchajcie tych omylaczów, którzy źle o ziołach piszą. *Syr.* 677. OMYŁEK, łku, *m.*, chwaścik, po którego zjedzeniu zawrót głowy cierpią, Tollkraut, *ob.* Szaléj.

OMYLIĆ, *OMÉLIĆ (*Smotr. Nap.* 28), *f.* omyli *cz. dok.*, Omylać *niedok.*, Omyliwać *frequ.*; *Boh.* omeyliti, omeyljm, meyljm; *Sorab.* 1. woyebam; zwodzić, oszukiwać, w błąd wprawić, błędu nabawić, einen irre führen, irre machen. Nazwiska dwóch Słowiańskich krajów podobne do siebie, t. j. Rugia i Russia, często omylają pisarzów. *Nar. Hst.* 2, 225. Nie trudno się omylić, kiedy miłość sądzi. *Morszt.* 297. pobłądzić, irren. Zmysły nasze omylić się bardzo łacno mogą. *Sk. Żyw.* 62. Omyliła mię droga, *viam alienam pro mea arripui. Cn. Th.* Wielki ten medyk uchybił tu brodu, i bardzo się omylił. *Syxt. Szk.* 164; *Ross.* обмишулиться, обмишуливаться. Omylić się w służbie *Ross.* прослужиться. Wzięłam Wc Panią za tę panią, która jest bardzo grzeczna, alem się omyliła. *Teat.* 38, 15. Omylić się w czyjéj osobie, wziąć kogo za kogo innego, einen verkennen; *Vind.* preposnati, preposnatise. — §. Omylić, nie odpowiadać danéj abo powziętéj nadziei, zawód uczynić, zwieść, einen täuschen. Omylił nadzieję naszę. *Pilch. Sen. gn.* 291. Kto przysięga bliźniemu, a nie omyla, podoba się Panu. 1 *Leop. Ps.* 14, 5. Chcąc omylić kupce winne, miewają garnek nowy woniącym winem piérwéj dobrze napojony; w tymże dają kosztować wina, które przedają, a będzie pod nosem dobrze woniało. *Cresc.* 346. Bóg sobie dufających nie omyla. *Sk. Żyw.* 1, 241. Herod widząc, że był omylon od mędrców, rozgniewał się. *Biał. Post.* 63. 3 *Leop. Math.* 2, 16. (że go oni omylili. 1 *Leop.*). Sen śpiącego omyliwa. *Jabł. Tel.* 263. (omamia, łudzi). Nie jeden powziętą o sobie w młodości nadzieję omylił, nim jeszcze do starości przyszedł. *Ossol. Sen.* 72. Faraonie, nie chciéj więcéj omylać, byś puścić nie miał ludu. *W. Exod.* 8, 29. Nie bądź falecznym świadkiem, a nie omylaj nikogo wargami twemi. *Radz. Prov.* 24, 28. Obiecował, że mię nie miał zdradzić, ani omylić, gdybym mu myśli moje odkryła. *Baz. Hst.* 71. (oszukać). Omyliła mię wieczerza, *non qualem sperabam coenam habui. Cn. Th.* Omyliła mię droga, *iter ut sperabam ingressus non sum. ib.* Wszak się nie omylę na łasce Pana mego. *Teat.* 43, 58. Omyliła go nadzieja; (cf. spadło mu z grzanki; cf. jakby mu psi objad zjedli; cf. chucha w garść). Bóg omylił ich w tym przedsięwzięciu. *Baz. Hst.* 2. (nie zdarzył im). — §. *Aliter:* Wystawił przed się puklerz, i tak cios omylił. *Dmoch. Il.* 2, 221. mylnym, chybnym uczynił, odbił, parował. OMYLNIK, a, *m.*, §. 1) omylacz, zwodźca, der Irremacher, Irreführer. Omylnicy powiadają, że jeden był chrzest Janow i Chrystusow. *Biał. Post.* 57. Zwodniki, zdrajce, omylniki. *W. Post. Mn.* 383. Omylniki, wykrętniki prawdy pańskiéj. *Rej. Ap.* 13. *Hrbst. Lek. K* 2. Ci omylnikowie. *W. Post. Mn.* 2, 175. Jeszcze i drugi błąd tych omylników obalony. *Sk. Kaz.* 549. Sąsiad jego, omylnik, nie ewanielik, znak męki bożéj strącił był z krzyża na gruncie jego; Tarnowski pozwał tego omyl-

nika. *Orzech. Tar.* 105. (cf. heretyk, kacerz). — §. 2) *Botan.* Omylnik, ziele; *asarina. Syr.* 47. Stein Gundermann. OMYLNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* omylnost; pochybność, die Fehlbarkeit, Fehlerhaftigkeit. Omylność była pisarzów, którzy omylnie to miejsce pisali. *Biał. Post.* 58. Przetrwali te wszystkie burzki a omylności świata tego. *Rej. Post.* *Y y* 1. (chyby, niepewności). Omylność pomyślnego skutku nie może mu być przypisana. *Mon.* 76, 39. (uchybienie). OMYLNY, a, e, OMYLNIE *adverb.*; *Boh.* omylny, omylně; §. a) mylący, błądzący, błędliwy, irrig, fehlerhaft. Bóg jest słowny w obietnicach swoich, a żydowie w powieściach swoich omylni. *Biał. Post.* 143. Żydowie Boga omylnym czynią, utrzymując, że Mesyasz jeszcze nie przyszedł. *Biał. Post.* 143. Omylne mniemanie. *Wiśn.* 190. Szaweł z uprzejmego serca, ale z omylnéj głowy, wielką Bogu posługę czynić rozumiał, święte jego zabijając. *Sk. Żyw.* 1, 54. Omylnie to miejsce pisano. *Biał. Post.* 58. — §. b) *Act.* Zwodzący, pochybny, niepewny, täuschend. Ach jako rzeczy omylne człowiecze. *P. Kchan. Jer.* 198. Omylny jest żywot ludzki, a snowi i obłudzie podobny. *Sk. Żyw.* 1, 13. Tu się przypatrz, jako to omylnikom omylne rzeczy. *Weresz. Reg.* 121. Będę omylnym duchem w ustach proroków. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 22, 22. (fałszywym. 3 *Leop.*). Świat ten omylny zawżdy ma takie omylacze i zwodniki swoje. *Rej. Post.* *I i* 3. Przyjaciel omylny. *Rej. Zw.* 91 *b.* Boras biały bałunowi podobny, tak iż wielom jest omylny. *Sienn.* 593. *Bilinguis*, dwujęzyczny, niepewny, też mówimy omylny. *Macz.* — §. Gdyby chłop piérwéj chcący się oddalić od dawnego pana, a potém u niego dobrowolnie został, tedy za zwiedzenie zapłaci kopę groszy; i ta kara nazywa się omylna. *Czack. Pr.* 2, 201.

OMYTY, OMYWAĆ, *ob.* Omyć.

ON.

1. ON, ONA, ONO; (*Boh.* onen, ona, ono; *Slov.* on, ona, ono; *Sorab.* 1. won, wona, wono, *G.* jeho, iho, jeje; *Sorab.* 2. woni, won, wona; *Carn.* on, ona, onu, (unè, gune = ów), *G.* njega, *f.* nje; *Vind.* on, ona, onu; *Croat.* on, ona, ono, *G.* nyega, ga, *f.* nye; *Hung.* ei; *Rag.* onni, on, òna, òno, *G.* gnègo; *Bosn. et Slav.* on, ona, ono; *Ross.* онъ, она, оно, (оный ów); *Eccl.* е, его, онсій, оньсица, такой то по имени, такой то, тотъ то, *f.* ей; cf. Altfächf. gunnen; *Carn. sup.* gun; cf. *Ital.* uom; *Lat.* homo; *Gall.* homme, cf. on; *Dan.* han; *Graec.* ὅς, ἥ, ὅ, *Acc.* ὅν; cf. *Hebr.* הוא hu); *demonstr.*; ów, jener, jener da. Tyśli on jest Eneasz, bogini którego Anchizesowi onemu Wenus urodziła. *A. Kchan.* 23. Pan idzie, on przy nim; gdy Pan chory, on usługuje, zabiega. *Gorn. Sen* 276. Gdy Pytagorejczyków kto pytał o przyczynę jakiéj ich nauki, tylko odpowiadali: on tak powiedział. *Warg. Wal.* 310; (*ipse dixit*, αὐτὸς ἔφα). Każdy w one słowa Pawła ś. pilnie patrzyć ma. *Biał. Post.* 279. Odpłata i na tym świecie i na onym. *Karnk. Kat.* 293 (na tamtym). Zimie lato ustąpić ma, a zima ono miejsce zastępuje dotąd, aż je onoż lato z miejsca zasię wyprze. *Podw. Wroż.* 37. Przewieźli go na onę stronę morza. 1 *Leop. Math.* 16, 5. (*Vind.* na hunei strani; *adject.* hunostranski = na onéj stronie leżący). One i one tam się cuda przytrafiają. *Zygr. Gon.* 66. (te a te). Mój on Józef mi zginął, niestety mój Józef; Twój on Józef ci zginął, niestety twój Józef! *Min. Ryt.* 1, 273. Znikczemniał bardzo, bardzo się odmienił, Jakoby nie on, skoro się ożenił. *P. Kchan. Jer.* 262. Jużem ci nie on; utartoć mi rogów. *Cn. Ad.* 664. On ty, *quisquis es, quicquid tibi nomen est. Cn. Th.* — *Neutr.* Ono, jenes. Im ono sroższe a okrutniejsze było, czym mu grożono, tym większy od wybawionego dank odniesiemy. *Gorn. Sen.* 33. — §. Ono, ono istè: *periphrasis obscoenae vel sordidae rei, ut stercoris, podicis, membrorum quae velantur. Cn. Th.* (cf. onaczyć); jenes, (was man des Wohlstandes wegen nicht nennen mag). Świnie tu były, człowieka na potrzebie nie poznały, a ono (gówno) zwietrzyły. *Dwor.* *F* 4. Kręci się, by ono iste w przyrębli. *Rys. Ad.* 26. Chętnie mu dała i gęby i onego. *Burl. C* 1. *Latini similiter usurpant pronomen illud, ut Catullus aliquoties in rebus, quas pudor nominare vetabat. Cn. Th.* — 2. ON, ONA, ONO, *pronomen personale.* 3 *personae*; *Boh.* on, ona, ono, *G.* geho, ho, něho, gj, nj; *Ross.* онъ, она, оно; er, sie, es; (cf. *annot. Etymol.* Abl g.). *Gen.* jego *et* go, jéj, jego; *Dat.* jemu *et* mu, jéj, jemu, *Acc.* jego *et* go, *obs.* 'Gi, 'Ji *qu. v.*, cf *Eccl.* и, вмѣсто его ją, je; *Instr.* nim, nią, nim; *Loc.* w nim, w niéj, w nim; *Plur. Nom.* oni, one; *Gen.* ich; *Dat.* im; *Acc.* ich, je; *Instr.* niemi; *Loc.* w nich; §. 1) *Genit.* jego, jéj, *plur.* ich; *possessiv.* 3 *pers.*, sein, ihr; *Carn.* njegov, njegova, njegovu; sein; *in relatione ad femininum*; *Pol.* jéj = *Carn.* njen, njena, njenu, ihr; *Croat.* nyegov, -a, -e, sein, *f.* jéj = nyeji, -a, -o, *vel* nyihov, -a, -o; *plur. Pol.* ich = *Croat.* nyihov, -a, -o (2. Pański); *Slav.* njegov, njegova, njegovo, *f.* njezin, njezina, njezino, *plur.* njiov, -a, -o; *Bosn.* gnegov, -a, -o; *Eccl.* еговый, оноговый, до него принадлежащій. — Jego to, a nie moja przeze mnie gadała mądrość. *Jabl. Tel.* 75. Zna Bóg, którzy są jego. *Biał. Post* 120, die sein sind, die Seinigen, die ihm angehören. Nieszczęśliwi ludzie na wysokich urzędach; gęba ich, nie ich; ręce ich, nie ich; oczy ich, nie ich; ledwie myśl ich *Lub. Roz.* 220. — §. *Obsol.* 'Jejéj = jéj, 'jeich = ich. Włożył koronę na 'jejéj głowę. *Auszp.* 43. Wszystkie 'jeich chóry. *ib.* 111. — §. 2) *Praecedente verbo, non ponitur* jego, jemu, *nisi in necessitate expressionis demonstrationis, antithesis causa*, jego kocha, a ciebie nie cierpi; jemu dałem, nie tobie, *sed antiqui praesertim poetae, non observant hunc regulam sic stricte ut recentiores:* n. p. Dasz półmisków sto, da on tylo troje; Ty go (jego) upoisz, on woźnice twoje. *Groch. W.* 564. — §. 3) *Praecedenti praepositione, mutatio casuum haec est: Gen.* niego, niéj, niego; *Dat.* niemu, niéj; *Acc.* niego, nią, nie; *Instr.* nim, nią; *Loc.* w nim, w niéj; *Plur. G.* nich; *Dat.* nim; *Acc.* nich, nie; *Instr.* niemi; *Loc.* w nich. *e. gr.* Bez niéj. *Teat.* 19. *b*, 34. Do niego, ku niemu, ku niéj, przez niego, przez nią, z nim, z nią. *Teat.* 19. *b*. 34. W nim ufam a ty w niéj. Do nich

poszedł. Ku nim przystąpił. Przez nich dokazał swego. Z niemi się złączył. W nich jest jego nadzieja.— *Obsol.* Mimo *oń było innych dosyć. *Biel.* 204. mimo niego. — *Not.* 1) *Saepenumero praepositio, per apocopen contrahitur cum* niego, niemu *in unum*; *e. gr.* dlań = dla niego; doń = do niego; nań, (*Eccl.* нань, на него) = na niego; oń = o niego; poń = po niego; kniemu = ku niemu; przezeń = przez niego; zeń = z niego; zań = za niego. (*Eccl.* вонь = въ него = w niego). — *Exempla:* Oboje swoje lekce ważąc zdrowie, Ona go (jego), on jéj wzajem się bronili, Ona obrony swéj nie dając głowie, Odbija razy, któremi nań (na niego) bili; On także tarczą składał ją, gotowy I nagiéj dla niéj nie żałować głowy. *P. Kchan. Jer.* 536. Wiele mam dlań obowiązków. *Teat.* 18, 50. — §. *Not.* 2) Co go, co ją, co je, co ich, co z niemi, co w nich = którego, którą, które, których, z któremi, w których; *ob.* Co. — §. *Not.* 3) *quoad Instrum.*; *e. gr.* Pocałuj syna twojego, ja nim jestem. *Stas. Num.* 2, 130, ich bin es. Wymawiał się Cesarz, że się to nie nim działo, ale że mu omylną sprawę dano. *Biel.* 277. t. j. nie przez niego. — §. *Antiqui saepissime loco* nim, nią, niemi, *ponunt*, im, ją, jemi, imi; *e. gr.* Ta maść święta ma być; ciało ludzkie nie będzie *ją (nią) mazane. *Radz. Exod.* 30, 32. Oczyma ludzi od czystości odwracała, przeto też *jemi (niemi) płakała. *W. Post. Mn.* 35. Chrystus wiernych nie uczynił synami bożemi; ale dał im moc stać się *imi. *ib.* 45. Zwada się zaczęła między nami a *imi. *Biel.* 119. Pojmał wojewodę Poznańskiego z jego bratem, aby wojewodę Kijowskiego *imi odkupił. *ib.* 150. — ONACZYĆ, ył, y, onaczę; *plebeja et abjecta vox est, qua utuntur ii, qui propriam vocem ingnorant, vel non meminerunt, item qui obscoenam evitare volunt, hanc substituunt. Subdititia ergo est et generalis admodum, nec activorum tantum verborum, sed et Neutrorum, Passivorum ac Deponentium vicaria:* Onaczyć, ono abo onako czynić, *illud vel illo modo agere. Apud Latinos agere et facere valde generales voces sunt, quibus si addas:* illud, illud, illud, *repetitum, utcunque vocem Polonicam exprimes. Cn. Th.*, machen, thun, dies und jenes, so und so. (*Boh.* onačjm = inaczę; *Bosn.* onoditi; *Rag.* ónoditi, *si usa, quando non si sà spiegare il proprio vocabulo di quel che li fà*). Onaczy się we drzwi, *i. e.* wchodzi; *sic Apulej.: intra limen sese facit*, (er *thut herein kommen). *Observa denique vocem Polonicam usupari etiam compositam:* doonaczyć, wyonaczyć, rozonaczyć, odonaczyć, *quae simplici verbo ineptiora sunt. Cn. Th.* (*Vind.* ongavim = mówiąc z kim używać zamiast Wc Pan, on; cf. tykać; cf. Waszeć; *Ger.* erzen). ONAD *adverb.*; *Boh.* onudy, onady; *Bosn.* onuda; *Rag.* onuda, onammo; *Croat.* onam, onúd; *Eccl.* онамо; ono miejsce, on czas, dort, da, jener Ort, jene Zeit. Szedł z onad precz. *1 Leop. Math.* 19, 15. Trzy mile od onąd do miasteczka. *Baz. Hst.* 31, *Slov.* odonad. Jeszcze daleko ztąd do onąd. *Stryjk.* 36, von hier bis dort hin. Poszedł z onąd. *W. 4 Reg.* 22, 1. Czas, jaki jeszcze nie był od onąd, jako narody być poczęły, aż do tego czasu. *Leop. Dan.* 12, 1. ONAKI, a, ie, ONAKO, ONAK *adverb.*, *Graec.* ὁ ἐκεῖνος, *illius modi. Cn. Th.*, owaki. *Włod.*, von dieser Art. Onako, *illo modo. Cn. Th.*, *Croat.* onak. (*Boh.* onaký inszy, onakost, onaknost odmienność). *ONDZIE, ONDZIEŻ *adverb. loci*, tam, tamże, da, dort; (*Carn.* ondi; *Ital.* onde; *Lat.* hinc, cf. inde; *Eccl.* оньде, вондѣ; *Boh.* onde y onde kędy niekędy; *Slav.* ondi = tam; *Slav.* onda = w ten czas; *Croat.* tada, onda = wtedy). Jeśliby wam kto rzekł: oto tu jest Chrystus, abo ondzie, nie wierzcie. *Sk. Kaz.* 445. Uciekając odciągnął, i pokazał im: ondzież są ci, z któremi myśmy bitwę stoczyli. *Budn. Apopht.* 84. ONĘDY *adverb.*, tamtędy. *Włod.*, *illac. Cn. Th.*, jenen Weg, da durch, dort hin; *Croat.* onud, onuda; *Eccl.* онждоу. ONEGA, i, *ż.*, rzéka i jezioro w Państwie Rossyjskim. *Dykc. Geogr.* 2, 259. der Fluß und See Onega. *ONEGDA, ONEGDAJ, *ONEGDY, *ONGI *adverb. temp.*; (*Boh.* onehda, onehdy; (*Etym.* onego dnia); *Morav.* ondyno; *Slov.* oněhda, oněhdi, onahdi; *Carn.* undan, undâne, unkrat *nuper*; *Vind.* vunou, vounuka; *Slav.* onomadnje; *Bosn.* ondan, trecchi dan, prikosjutra, onomadne; *Rag.* ôndan *post tertium diem*, onomàdne *nudius quartus*, prikôndan *post quartum diem*; *Croat.* onomadne (cf. *Croat.* neki dan = przed kilką dniami); *Sorab.* 1. wondé, nedawno, wóndano, wódanko; *Sorab.* 2. wongano, ganno; *Ross.* ономедни, одномеднись, ономнясь, намнясь; *Eccl.* иногда *aliquando*, *alias*, оногда *nudius quartus*; §. a) *indifferens vox ad significandum quemvis praeteritum diem, hesterno excepto. Cn. Th.* cf. *Germ.* nächten. Adlg., neulich. Ciebie Windelicy poznali Ongi, co się posłuszni być Rzymskim zbraniali Prawom. *Hor.* 2, 291. *Min.* Gdy się ongi srożyła zima. *Mon.* 76, 1. — §. b) *Sed usu praevaluit significatio nudii tertii*, przedwczoraj, ehegestern. Widziałem onegdaj kawalera tego w jednéj z nią kompanii. *Teat.* 3, 30. Onegda. *Gorn. Dw.* 400. Ongi miał sprzeczkę z nim. *Teat.* 11. *b*, 8. ONEGDAJSZY, a, e, ehegestrig, vorgestrig; *Boh.* onehdeyši; (*Sorab.* 1. wondawschi *nuperus*; *Ross.* ономоднишный, ономняшный). Masz tedy, nie od onegdajszego dnia, lecz od początku wiary, kazania. *Pim. Kam.* 332.

ONICH, ONIKS, u, *m.*, kamień ledwie co przeźroczystości mający; w kolorze podobny do paznokcia ludzkiego. *Kluk. Kop.* 2, 49; *Carn.* xyon; der Onyx. ONICHOWY, a, e, *Cn. Th.*, von Onyx

ONIECZYŚCIĆ, *f.* onieczyści *cz. dok.*, nieczystym uczynić, osprośnić, onierzadzić, verunreinigen; *Vind.* nevzbediti; *Ross.* сквернить, скверавить, осквернить, осквернять, опоганить, опоганивать. Żydzi, którzyby się od umarłego poskwiernili i onieczyścili .... *Sak. Okul.* 2. Głupiego to zaiste rzecz, dziegciem onieczyszczonemi rękami, róże do nosa podnosić. *Weryf.* 26. Myśmy wiarę od przodków niepokalaną przyjęli; aleśmy ją sami onieczyścili, i pokalaną uczynić dopuścili. *Smotr. Apol.* 13. Tym kacerstwem cerkiew' onieczyścił i oniezbożył. *Smotr. Apol.* 14.

ONIEMIĆ, *f.* oniemi *cz. dok.*, niemym uczynić, niemoty nabawić, stumm machen. Człowiek od szatana ogłuszony i oniemiony. *W. Post. W.* 2, 191. *Rej. Post. M m* 2. ONIEMIEĆ, *f.* oniemieje *neutr. dok.*, niemym się stać, cf.

omienieć), stumm werden, erstummen, verstummen; *Boh.* oněmjm; *Sorab.* 1. wonemu, vobnemu; *Vind.* obnemeti, obnemuvati, obmutastiti; *Croat.* onemújem; *Bosn.* onjemiti; *Rag.* onjemiti, zanjêmiti; *Ross.* нѣмѣть, онѣмѣть; *Eccl.* опоустѣти [*vastari* 2], онѣмѣти, сдѣлаться безмолвнымъ. Jużem oniemiał ratunku wołając. *Ryb. Ps.* 130. Żebyś już nareszcie oniemiał przemierzły paplaczu. *Teat.* 24. *c*, 107. Bodajbyś oniemiał z swoją mową. *Teat.* 32, 34. — *Prov.* Oniemiał od srebrnika. *Cn. Ad.* 939. (przedarowano go, żeby milczał; cf. zatkano mu gębę; cf. srel rogorz).

*ONIEMOCNIĆ się, *f.* oniemocni się *rec. dok.*, w niemoc wpaść, zachorować, krank werden. Układł się Ammon i oniemocnił się, i tak przyszedł król nawiedzić go. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 6.

ONIERZĄDZIĆ *cz. dok.*, o nierząd przyprawić, nierządu nabawić, nierządem onieczyścić, osprośnić, verunreinigen (durch Unzucht). Wszystkie kościoły, wypadłszy z swego rządu, onierządziły się schismą. *Smotr. Ex.* 56.

ONIEZBOŻYĆ *cz. dok.*, *Oniezbożać *niedok.*, o niezbożność przyprawić, gottlos machen. Tym bluźnierstwem cerkwie nasze onieczyścił i oniezbożył, aby nas wszystkich od boga odwrócił. *Smotr. Apol.* 14. Bluźnierstwem cerkiew oniezbożać dopuszczamy mu. *ib.* 70.

ONIKSZTY, ONISZTY, ów, *plur.*, miasto w wojew. Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 240. ONISZKI, ów, *plur.*, starostwo w wojew. Trockim. *ib.*

1. ONO, ono iste, *ob.* On, ona, ono. — 2. ONO, ONOŻ, ONOŚCI *interj.*, oto, owo! schau! siehe! (*Slav.* eno = tam); *per apocopen* on, on tam. *Cn. Th.* Ono *demonstrat remota*, *quae alter non videt*; oto *repentina vel proxima*; owo *juxta eum*, *qui demonstrat*, *sita*. *Cn. Th.* Ono baranek boży. *Budn. Joan.* 1, 36. *Eccum ipsum*, onoż go mamy, oności idzie. *Mącz. Eccl.* онѣсица. Ujrzawszy ją, onoż jest, palcem ukazały. *P. Kchan. Orl.* 1, 169. Otoż go macie. *Kchow. Wied.* 29.

ONOMATOPOEJA *Slov.* slownotelka.

ONUCA, y, *ż.*, ONUCZKA, i, *zdrbn.*, szmat do obwijania nóg w bótach; *Croat.* obojki; Leinwand, die Füße zu bewickeln, statt der Strümpfe in den Stiefeln. *X. Kam.*

ONURZYĆ, *f.* onurzy *cz. dok.*, Onurzać *niedok.*, ze wszystkiém ponurzać, *propr. et transl.*, völlig untertauchen. Jam to jest, dla której ty swą waleczną cnotą Onurzał się swym męstwem w złych toniach z ochotą. *Błaż. Tłum.* *A* 2 *b.* (cf. ochynąć).

*ONŻE, *idem ille*, derselbe, der nämliche. *Cn. Th.*, Magnus, starosta Mazowiecki, onże co był piérwéj starostą Wrocławskim. *Biel.* 77.

*ONZEDMI, *indecl.* gra w karty, z *Franc. Teat.* 24. *b*, 7.

O P.

OPĄCHAĆ, opącha *cz. niedok.*, owąchać, beriechen, umwittern, rund um bewittern, beschnuppern; (*Bosn.* opahnuti, ovognati *olfacere*). Pies na ścierw chodząc niezamkniony, Opącha wszystkie zagony. *Bielaw. Myśl. B* 3 *b.* Patrzno na tego mędrka, na łeb misterny, Co opąchał kawiarnie Paryża i Berny. *Nar. Dz.* 3, 116.

OPACICHA, y, *ż.*, ksieni, *abbatissa. Mącz.*, die Aebtissinn; *Boh.* abbatyše, opatkyně; *Carn.* aftashèza; *Croat.* abatisha, opaticza; (opaticza; *Hung.* apátza = mniszka, zakonnica); *Ross.* игуменья. *Opacina. *Ern.* 64. Największa między mniszkami, opacicha, *maxima Vestalis. Mącz.* Pochlebcy z opatami albo opacichami przyjaźń wiodą. *Kosz. Lor.* 41 *b.* OPACINY, a, e, od opaciny, Aebtissinn=; *Carn.* aftashzhen; *Ross.* игуменьинъ; (*Boh.* abbatyštwj opactwo zakonnic). OPACKI, OPACTWO, *ob.* Opastwo.

OPACZNOŚĆ, ści, *ż.*, przewrotność; (*Etym.* pak, opak); Verkehrtheit; (*Sorab.* 1. wopacżnoscż; *Vind.* opazhnost; *Bosn.* opacina *nequitia*, *pravitas*; *Rag.* opacina *improbitas*; opaccina *scelus enorme*; *Croat. et Dal.* opachina *improbitas*, *perversitas*). W tym niejaka jest rozumu opaczność, nikomu nie chcieć być obowiązanym. *Gorn. Sen.* 446. OPACZNY, a, e, OPACZNIE *adverb.*; *Boh.* opačny; *Sorab.* 1. wopacżné; *Vind.* opak, opazhen; *Carn.* napèzhn; *Rag.* opák, -a, -o; *Bosn.* opák, zlocest *pravus*, opa, zlo *inique*; *Croat.* opachlyivo *torve*; *Ross. et Eccl.* опакий, опакъ; na opak, przewrotny, verkehrt. Całe piérwszym opaczne powtarzał relacye. *Mon.* 67, 389. (sprzeczne, przeciwne). Niektórzy tak opacznie gadają, iż słowa ich w przeciwnym znaczeniu brać potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 282. Wszystko sobie tłumaczy opacznie. *Teat.* 23, 89. Duchy opaczne nigdy tego nie chcą, co się drugim podoba; na co się drudzy wzdrygają, to im lube. *ib.* 24. *c*, 14. Będę łajał wzajemnie; a czytelnik baczny, Niech osądzi, jeżelim w zdaniu mym opaczny. *Nar. Dz.* 3, 123. Opacznym sposobem. *Kłok. Turk.* 119. OPACZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, zopaczyć, *f.* zopaczy *dok.*; (*Boh.* opačiti; *Sorab.* 1. pżewopacżnu; *Vind.* opazhiti, prepazhiti, preberniti, prebrazhati; *Bosn.* izopaciti; *Rag.* izopâciti, izopacijvam); przewracać, opakować, na opak wywracać, verkehren, umkehren, umdrehen, verdrehen. Słowa pisma ś. jako wyszpocił i zopaczył inaczéj. *Birk. Exorb. D* 3 *b.* Heretycy pismo opaczą. *Biał. Post.* 81. Wychowanie pomiesza, wywróci a czasem zopaczy, Co gwiazdy przy rodzeniu chciały mieć inaczéj. *Pot. Arg.* 248. Kiedy król niezgody domowe uspokoić chciał; ali nieodpowiedna śmierć wszystko zopaczyła. *Podw. Sion. O* 3. (*Rag.* izopacitegl *depravator*, *f.* izopacitegliza).

OPADAĆ, *ob.* Opaść. OPAD, u, *m.*, odpadnie, opadnienie; *Croat.* opad; das Fallen, Sinken, Herabfallen. Z Pinda Penejus pienisto się ryje, A swym ciężkim opadem, z subtelnemi wije Gęste chmury dymami. *Żebr. Ow.* 19. (*dejectu gravi*). Opad ziemi *Vind.* opad semle, podlesina, ein Erdfall. Opad morski, opadnienie morskie, die Ebbe. W porcie tym nawet pod czas opadu morskiego, znajduje się wody na 50 stóp. *Pam.* 85, 1, 425. *Slav.* opadanje morskò; *Rag.* ossek, rekessa. OPADLINY *plur.*, ułomki, Bruchstücke. Przemysł zamek Bytomią lub to na dawnych opadlinach, lub też na jakim innym sposobnym miejscu, wywiódł. *Krom.* 259. OPADŁY, OPADYWAĆ, *ob.* Opaść.

*OPADZAĆ, *ob.* Opędzać.

OPADZISTY, a, e, często albo łacno opadający, *deciduus. Cn. Th.*, *Croat.* odpadlyiv; *Bosn.* opadiv; leicht abfallend. OPADZISTOŚĆ, ści, *ż.*, die Abfallbarkeit, das Abfallen. *Tr.*

OPAJAĆ, *ob.* Opoić.

OPAK *adverb.*, na OPAK, w OPAK, przewrotnie, do góry nogami, przeciwnie, inszym sposobem jak się należy, verkehrt, umgekehrt; (*Boh.* opak, naopak, na opak obratiti, na ruby; *Sorab.* 1. wopak, wopako, wopaki; *Sorab.* 2. hopaki, hopazne; *Carn.* napèk; *Vind.* naupak, napak, na pezhnu; *Croat.* na opak, (opàka, prechka *impedimentum*); *Rag.* náopáko, (opák *perversus*, opaczny); *Bosn.* na opako; (*Slav.* opaka strana • nice, opák • zuchwały); *Ross.* опако, на опако; *Eccl.* опакъ, (cf. обаче przecież), отвернъ, на отворотъ; cf. *Hebr.* הפך *pervertit*, *ob.* Pak). Rady wielkich monarchów Pan w niwecz obraca, Pan ludzkie myśli opak wywraca. *J. Kchan. Ps.* 43. O nędzny świecie! toć u ciebie wszędy a wszędy opak potrawy stawiają. *Rej. Post. H h h* 6. Nic w swym miejscu nie leży, wszystek rząd zmieszały, Opak się wszystko dzieje. *Bardz. Trag.* 263; *Slov.* Wšecko križom, na opak idě. Prędzéj się na świecie wszystko opak stanie, Niżliby miał ten umysł podlegać odmianie. *Min. Ryt.* 2, 379. Gdzie opak wszystko się dzieje, Głupi z mądrych się śmieje. *Dar. Lot.* 13. Mądry kontent ze swego stanu; opak głupi. *Pilch. Sen. list.* 53. (przeciwnie zaś). Szatan z P. Chrystusem nigdy się zgodzić nie chce; pan tak, a on opak. *Hrbst. Nauk. O* 8. (cf. jedni sasa, drudzy do lasa). W tym żeś dawała zapłatę, a zapłatyś nie brała, stało się w tobie opak. 3 *Leop. Ezech.* 16, 34. (*przeko. 1 *Leop.*). Doznaliśmy te żydy nie być winne śmierci, a owszem opak naleźliśmy, że są sprawiedliwi. 3 *Leop. Esther.* 16, 15. (przeko. 1 *Leop.*). *ib.* 2 *Paral.* 20, 11. Chwalebne jego przymioty gani, i opak do ludzi udaje. *P. Kchan. Jer.* 112. (opaczy, opakuje, szpoci). Szczęście koło swoje opak obróciło. *Paszk. Dz.* 23. Niech całe gospodarstwo pójdzie w nieład, niech wszystko przewróci się na opak, mnie to nie obejdzie. *Teat.* 24. *c*, 62. — §. Opak mu ręce związali. *Pieśn. Kat.* 57. wspak, auf den Rücken. Związano opak ku grzbietowi ręce Rzymian. *Lib. Hor.* 68. *Bardz. Trag.* 324. *et* 428. Dał opak ręce katom syn boży, Niestetyż uwił grzech nań powrozy. *Miask. Ryt.* 57. (*Vind.* opak, poprek, krishama). 1. *OPAKOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, zapakować *dok.*; (*Boh.* opakowati *repetere*, naopakowati *saepe repetere*; *Slov.* opakugi *gemino*); *Rag.* opakovatti *improbe facere*; *Bosn.* opakovati *perverse agere*; *Croat.* izpachújem, izpachiti, zpachujem; *Dal.* izopachujem, (*ob.* Szpocić, wyszpocić); na opak wywracać, opaczyć, opacznie tłumaczyć, verkehren, verdrehen. Alexander wielki, i dziś Turek, mieszaniem ludzi, zopakowali wszystek świat. *Biel. Św.* 155. Wedle wymysłów swoich opakują wolą pańską. *Weresz. Reg.* 14. Odszczepieńcy pismo nicują, opakują, wykręcają. *W. Post. Mn.* 429. *W. Post. W* 84. Fałesznie targa się na ich poczciwość, opakując onych powściągliwe życie. *Gorn. Dw.* 269. (opacznie udając). Słowo boskie na inny kształt wywracać abo opakować. *Rej. Ap* 7. Świątości Pańskie u nas ocięto, okąszono, zopakowano. *Żarn. Post.* 41. Boskiego postanowienia skażenie i zopakowanie jest niesprawiedliwe. *ib.* 3, 514. Komu nie jest przemierzły człowiek fałszywy, i słowa swoje opakujący, który i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118.

2. OPAKOWAĆ, *cz. dok.*, w koło popakować, napakować bepacken.

OPAL, u, *m.*, der Opal, klejnot, w którym się wszystkich innych klejnotów najdują kolory, podług różnego ku światłu obrócenia, wydaje kolor purpurowy, błękitny, czerwony, zielony i t. d. *Klup. Kop.* 2, 44; *Ross.* кошечій глазъ, *ob.* Kocie oko.

OPAŁ, u, *m.*, pał, palenie, das Brennen, der Brand; *Boh.* paliwo, zatop, (cf. zatopić); *Croat.* opal *ustigo.* W takim ten dzień, o! nazbyt pracującym długi, Zszedł opale, jaki snadź nie był w Polszcze drugi. *Tward. W. D.* 86. upał, die Hitze. Puścił Bóg ogień na Sodomę, i dał na opał straszny miasto. *Sk. Żyw.* 205. (t. j. na pożar). — Opał pokojów dwojaki być może, w drewnie i w węglach. *Kluk. Dykc.* 1, 9. die Heizung; *Vind. et Carn.* kurjava, (cf. kurzyć, kurzawa); *Ross.* топка, (cf. topić). Drzewo na opał, Brennholz, *Vind.* pezhne druve, nietne druve; *Ross.* истопліе. — *Transl. i Fig.* Opał, ogień, Hitze, Feuer. Rycerska jego odwaga w natarczywych wojennych opałach doświadczona. *Nies.* 1, 42. Nie w takich ja byłem opałach, gdyśmy Minorki dobywali. *Boh. Kom.* 3, 135. Kazał pułkom na odwod z samego opału bitwy obrócić. *Kłok. Turk.* 243. Wściekły go gniew zapalił, i w owym opale odjął rozum. *Hor. Sat.* 207. (t. j. w zapale). Nieszczęśliwy, kto się gniewowi w pierwszym opale nawinie. *Pilch. Sen. gn.* 160. *Tward. Wł.* 220. *Suszyc. Pieśn.* 3, *J.* (*Ross. obs.* опала rozgniewanie panującego, a zatym wygnanie i konfiskata; bannicya; опальный skonfiskowany). *Boh.* opalek *titio extinctus*, Löschbrand, głownia zgaszona).

OPAŁAĆ, ał, a, *act. niedok.*; (*Boh.* opalati, zopalati; *Slov.* opalati, zuditi, preopálati; *Vind.* oplati, plati, presoditi, plukati, oplukati; *Hung.* palolni, meg-pallom; *Dal.* ressetam, (cf. reszoto); *Croat.* izchinyam, izchiniti, (cf. *wyczynić); *Rag.* rescettati; *Carn.* rętam, vihtim; *Bosn.* krusgitti sgitto); a) ze zboża peł, proch wytrząsać, (cf. *Łac.* pala • wiejaczka); ausstauben, den Staub ausschütteln, Getreyde schwingen. Kasza w młynie od grubszych plew oczyści się przez przetak; a na koniec jak zowią opałanie, podrzucając na niecce, z której plewy opadają. *Kluk. Rośl.* 3, 264. (cf. opałka; cf. wiać; cf. opełki). — b) *Transl.* Opałać kogo kijem • bić smolno, okładać, (cf. palnąć), einen ausgärben, ausprügeln. Wybić, wywalić, opałać poddanego smolno kijem. *Ern.* 21. Kijem ich u dworu opałają. *Alb. z Woj.* 19. — c) Opałać sztukę chleba • chciwie kąsając jeść, nie ukrywając. *Cn. Th.*, wacker drauf los beißen, hineinfressen.

OPALENICA, y, *ż.*, miasto w wojew. Pozn., gniazdo Opalińskich. *Dykc. Geogr.* 2, 240, eine Stadt im Posnischen.

OPALACZ, a, *m.*, który co opala; *Croat.* opalitel; *Vind.* ofmojavez, fmodnik; der Bebrenner, Beienger, der etwas rund um bebrennt. Opalacz pieców, der Beheizer, Einheizer. OPAŁEK, łka, *m.*; *Boh.* opalek; opalona głownia, ein Löschbrand. Stłukłszy go, z dworu by z mia-

sta, opałkami, ale nie bardzo jasnemi, wyświecili. *Glicz. Wych. H* 8. cf. pałka. OPALENIEC, ńca, *m.*, pogorzelec, ein Abgebrannter. *Tr.*, ożga. OPALIĆ, *f.* opali *act. dok.*, Opalać *niedok.*; *Boh.* opaliti, opalowati, očaditi; *Bosn.* opaliti; *Rag.* opaliti; *Sorab.* 1. wopalicž, wopalim, wopalu; *Dal.* oppaliti; *Croat.* opalyújem, oszmugyújem, szmudím; *Sorab.* 2. szmalisch; *Vind.* ſmoditi, oſmojati; *Ross.* опалить, опалять, опаливать; na około popalić, oparzyć, ogorzałym uczynić, umbrennen, bebrennen, umſengen. Miasteczka opalili, wsi i pola około popustoszyli. *Steb.* 86. Nasi w ten czas Wieliż opalili. *Stryjk. Gon. L* 3; cf. *Ger.* brandſchaßen. W kuchni opalić, t. j. gęś, kapłuna lub zwierzynę opalić nad piecykiem i ogniem dobrze palającym się, ażeby nie okopcić obracając miernie. *Wiel. Kuch.* 418. Opalić drewno, kij, pałkę, nad ogniem hartować. Parkan z drzew na ostrze zaciosanych, a opaleniem stwardniałych. *Nar. Hst.* 3, 149. Kijem opalonym sztych królowi podaje w samę twarz. *Bardz. Trag.* 51. Chodzi z opaloną pałką. *Bies. A* 1. — Motyl do świecy lecąc opala się. *Chmiel.* 1, 1183. er verſengt ſich. Odrwi prędzéj, niż pióro opalił. *Opal. Sat.* 6. ehe man ſichs verſieht. Tak gładko skłamał, jak gdyby piórko opalił. *Wol. Dicto citius*, pierwej niżli słowo wyrzekł, jakoby pióro opalił. *Macz. Cn. Ad* 1015. — Oparzenie lub opalenie, obrażenie ciała od ognia, lub rozpalonych rzeczy. *Perz. Cyr.* 2, 75; *Ross.* ожога, (cf. ożog). — Nie biegaj w dzień, bo się opalisz. *Mon.* 71, 107. (ogorzejesz). Wiatrem opalony. *Pot. Arg.* 190. ogorzały, geſchwärzt. OPALIN, a, *m.*, miasto w ziemi Chełmskiej. *Dyks. Geogr.* 2, 240, eine Stadt im Chelmiſchen. OPALISKO, a, *n.*, miejsce opalone, rzecz opalona, etwas Abgebranntes. Skopconej nawy smutne stoją opaliska. *Dmoch. Il.* 2, 106. Nim Troja się zmieni w gruzy, w opaliska. *ib.* 2, 330. cf. perzyna, pogorzelisko, Aſchhaufen.

OPALISADOWAĆ, *cz. dok.*, palisadami okolcować, oparkanić, okolić, bepalliſadiren, mit Palliſaden bezäunen. Pochyłość fortecy zewnętrzna jest mocno opalisadowana. *Pam.* 82, 95.

OPAŁKA, i, *ż.*, a) naczynie, w którym opałają zboże od ździebeł, plew, i t. d. *Dudz.* 48, eine Schwinge, Getreideſchwinge, Futterſchwinge; *Boh.* opalka, wopálka; *Slov.* opalka, řičice; *Hung.* palló; *Sorab.* 2. lischawa, (cf. lisica); *Carn.* vehtra, hêbn; *Vind.* veuniza; *Croat.* vejàch, (*ob.* Wiejaczka); *Sorab.* 1. schwinda; *Ross.* ночвы, ночовки, (cf. niecka); *Eccl.* пырицы; (cf. *Lat.* pala). W miejscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, Wyskakują z opałki boby albo grochy, Gdy je rolnik podrzuca, i wiatr niesie płochy. *Dmoch. Il.* 2, 25. Kury opałkę z zbożem obsiadają. *Karp.* 3, 114. (cf. opełki). Spokojny, jak opałka za wozem. *X. Kam.* nieustannie trzepie. — *Fig.* Koszałki opałki pleść, wici kręcić, troje widy gadać, weder gehauen noch geſtochen, Strohzeug; (cf. °drwa, °kawy); *Boh.* třesky plesky, trety, čač. Niemasz nic w głowie jedno koszałki opałki. *Zabł. Zbb.* 89. — b) Szotowie z opałkami chodzą. *Vol. Leg.* 2, 984. Tragreff, Reff; kosz do noszenia towarów; cf. krupka, króbka.

OPALNY, a, e, od opału, Brenn-. Niedostatek opalnego i budowlanego drzewa. *Mon.* 74, 682. W opalnym lesie odstęp na dwa, a w budowlanym na 4 łokcie jest wystarczający. *ib.* 74, 708. *Ross.* неопалимый *incombustible*; *Eccl.* неопальнъ *non ustulandus.*

OPALOWAĆ, ował, uje, *act. niedok.*, palami obwieść, ogrodzić, umpfählen. *Tr.*

OPAMIĘTAĆ się, *f.* opamięta się *recipr. dok.*, przyjść do siebie, do pamięci, wieder zu ſich ſelbſt kommen. Dotąd się opamiętać nie mogę. *Teat.* 26. *c*, 71; *ob.* Upamiętać się.

OPANCERZYĆ *cz. dok.*, pancerzem oblec, bepanzern; *Vind.* oboklopuvati, pooklopiti; *Croat.* okláplyem.

OPANOWAĆ, *f.* opanuje *act. dok.*; (*Boh.* opanowati; *Rag.* ovlâdati, (cf. władać, władza); *Carn.* poblastim se; *Vind.* voblastitiſe, pooblastitiſe, pomoistruvati; *Ross.* завладѣть чѣмъ, осилить, осиливать; *Eccl.* овладѣти); panem czego się robić, objąć, obsieść kraj, twierdze, cf. ojarzmić, okagańczyć, ſich bemeiſtern, zum Herrn von etwas machen, *propr. et transl.* Demetryusz twoje serce opanował. *Teat.* 51. *d*, 3. Trawisz się, melancholia cię opanowała. *Węg. Marm.* 1, 232. Mdłość ją opanowała. *Teat.* 13, *c*, a, t. j. ogarnęła. Życie, które prowadzę, bardzo mi jest obrzydłe; ale mię opanował nałog. *Teat.* 37, 320. Dyabeł rozwiozłości opuścił go, ale na jego miejsce siedmiu go innych opanowało. *Teat.* 4. *b*, 86; cf. opętać. Opanowanie, *Vind.* pooblastenje; *Croat.* obladanye. Niech go opanuje z jego dyskrecyą. *Teat.* 32. *b*, 111., t. j. licho niech go opęta; der Gukguk hohle ihn. Opanowany filut. *Teat.* 31. *c*, 50. opętany, ein verteufelter Spitzbube. Te opanowane kobiety, jak zemsty chciwe. *Teat.* 9. *b*, 42. Taka gęba opanowana, że nie dopuści sobie interesu przedłożyć. *Boh. Kom.* 1, 30. (wyparzona, wyklektana). — *Transl.* Pokutę grzeszniku tak opanuj, tak ściśnij, jako tonący chwyta się tablicy. *Pociej.* 164. (ogarniaj, chwytaj, sobie przywłaszczaj). °§. *Intransit.* Ześlij tego, który ma opanować na wszystkiéj ziemi. *Rej. Post. B* 6. (panowanie swoje rozciągnąć). °OPANOWAŁY, opanowany, opętany, beſeſſen. Wzdy się daj użyć, byś też była skałą, I od jaszczurki opanowałą. *Petr. Hor. F* 4 *b*.

OPAR, u, *m*, (*Boh.* opar *vapor*; *Ross.* опара mąka drożdżami zaczyniona do pieczenia chleba); opał, pał, parzenie, das Brennen, Sengen. Używaj teraz darów, Któreś ręką waleczną z wojennych oparów Uwolnił. *Pot. Arg.* 302. Jako wpół potym śniegi ustąpiły, A chwast i cierpkie żagwie się rozwiły, Opar on jedli surowy. *Tward. Misc.* 101. [*ob.* Parza 7]; (t. j. rzecz parzącą, trującą). — §. Opar, oparzelina na ciele, Brandſchaden am Leibe. W tej wódce pióro omaczając, ten opar maczać. *Szpicz.* 107.

OPARCIE, *ob.* Oprzeć.

OPARKANIĆ, *f.* oparkani *act. dok.*, parkanem opasać, ogradzać; *Vind.* oplankati; mit einem Bretterzaun umzäunen, beplanken, einſchließen, *propr. et impropr.* Podług nich lepiéj jest oparkanić miasto, a niżeli go murem opasać. *N. Pam.* 17, 150. Koło, miasto drzewiane oparkanione. *Gwagn.* 300. Wolno dworzec każdemu grodzić, oparka-

nié albo obmurować. *Szczerb. Sax.* 246. Ogrodzenie albo oparkanienie dworców. *ib.* 247. Drzewa tłocząc się jedno na drugie, robią jakoby jakie oparkanienie. *Karp.* 3, 138. Zwierzyniec był częścią oparkanionym, częścią okolcowanym sośniną. *N. Pam.* 263. Pałac oparkaniony wielkim niedobytym murem. *Gorn. Sen.* 273. — *Fig.* Oparkanisz go twemi dobrodziejstwami. *Gorn. Sen.* 14. (obsypiesz go, lub też osłonisz go od niebezpieczeństw). Żony Sułtańskie zawsze oparkanione jak owce. *Pam.* 85, 1, 145, zamknięte na około, eingeschlossen.

OPARKOĆIĆ się, *ob.* Parkocić.

OPARTOLIĆ się, *f.* opartoli się *recipr. dok.*, źle ladajako się ożenić, sich schlecht verheyrathen, eine schlechte Partie treffen. Nierządu tego co za koniec! Marne ożenienie W domu; jeżeli się w Niemczech gdzie nie opartolił Przeciw woli rodziców. *Opal. Sat.* 4.

OPARSZEĆ, *f.* oparszeje *neutr. dok.*, OPARSZYWIEĆ, *f.* oparszywieje *neutr. dok.*, parszywym się stać, parchu dostać, räudig werden. Doświadczeniem nas tego lata uczą starsze, Że jeśli się nie wietrzy, w jamie lis 'oparsze (oparszeje). *Pot. Pocz.* 106. Siedzisz, gdzieś się urodził, ani cię wiatr wywiał, Nie dziw, żeś też z lisem swym w jamie oparszywiał. *ib.* 107.

OPARTY, *ob.* Oprzeć.

OPARZELISKO, *ob.* Oparzysko. OPARZELINA, OPARZELIZNA, y, *ż.*, obraza od ognia, opalenie, opar. oparzenie, Brandschaden, Brandwunde, Verbrennung. Nazywamy oparzelizną, gdy ciało, bądź to ogniem, bądź jaką rozpaloną rzeczą, bądź też wrzącą wodą lub tłustością, obrażonym zostanie. *Perz. Cyr.* 1, 123. Lekarstwo na oparzelinę, gdy kto od ognia szwank odnosi. *Haur. Sk.* 384. Próba wody działa się przez zanurzenie ręki winowajcy w wodzie wrzącéj bez oparzelizny. *Ostr. Pr. Kor.* 2, 140. OPARZELISTY, a, e, gorący, parzący, heiß, brennend. Kapusta ma być pod wieczór sadzona, ile dnia gorącego; bo oparzelisty czas mdli ją i zwędza. *Syr.* 1115. OPARZYĆ, *f.* oparzy *act. dok.*, Oparzać *niedok.*; *Boh.* opařiti; *Vind.* opariti, obariti, respariti, resvrezhiti, svrezheti; *Rag.* opàriti, oparliti; *Bosn.* oparriti, oparliti, oprriliti, operliti, isprrliti, osgecchi; *Croat.* oparújem; *Eccl.* опариваю; (*Ross* опарить, опаривать umniejszać gorąco w łaźni); warem abo ukropem opalić, abbrühen, bebrühen. Oparzyć świnię, kura. *Cn. Th.* Chcąc oparzyć kurczęta, umoczysz w ukropie, pióra omkniesz, i dotąd maczać będziesz, póki wszędzie nie oczyścisz, nie naruszając skóry. *Wiel. Kuch.* 419. Jakby go oparzył. *Cn. Ad.* 287. cf. jakby go zimną wodą oblał, t. j. nagle przerażony, als hätte man ihn mit Sud beschüttet, so fuhr er zusammen. Wyleciał ztąd, jak oparzony, nie pożegnawszy mnie nawet. *Teat.* 32, 48. *et* 53. *b*, 54. (cf. zagorzały). Skoczył do swéj zdobyczy, jakby oparzony. *Tol. Saut.* 66. (cf. postrzelony). — §. *Transl.* Ty, kiedy lato oparza krainy, Obrotne w nocy przywracasz godziny. *Bardz. Boet.* 18. (ożega, zażega, osusza). OPARZYSKO, OPARZELISKO, a, *n.*, oparzyste miejsce, ziemia wodnista nigdy nie marznąca, nasses und nie frierendes Erdreich, Sumpf, Mohr; *irrigua loca, quae hieme non congelantur. Cn. Th.* Powiadają niektórzy, iż oparzysko jest wilgotność ziemi własna a przyrodzona, która z niej nigdy nie odchodzi. *Cresc.* 103. Oparzeliska, których grunt, ani stały ani rzadki, jest niedostępnym, stają się równie nieużytecznemi rodzajom wód i ziemi. *Stas. Buff.* 44. Boreas oparzyska stwierdza, w lato niedochodne. *Banial. K* 2. W jego dolinach cierpkie oparzyska. *Jabł. Buk. G.* OPARZYSTY, a, e, a) parzący, gorący, brennend, brühend. *Tr.* — b) Ziemią oparzystą zowią, której wilgotność jest wrodzona, a nigdy jej nie odchodzi. *Cresc.* 103. sumpfiges Land. Bydle tuczone na miękkiej i oparzystéj paszy, prędko się podbija. *Pilch. Sen. list.* 392. Rzéka błotnista a oparzysta. *Nar. Hst.* 3, 196. Egipt, gdzie Nil oparzysty płynie. *Chrośc. Luk.* 57. Zima niestateczna, mokra i oparzysta. *Haur. Sk.* 4. *et* 25. Wiosna oparzysta. *Tward. W. D.* 2, 110. — c) Oczy oparzyste = zaognione, entzündete Augen. Oparzysty, *lippus*, oczu płynących. *Volck.* 488, (*ob.* Oko). Z nosa mu ciecze, oczy oparzyste. *Sienn.* 251. *Spicz.* 108. OPARZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, oparzystość oczu, die Augenentzündung. *Tr.*; cf. płynienie oczu, *ob.* Oko.

1. OPAS, u, *m.*, pasza, karmia, Nahrung, Futter. Odsyłać wieprza na opas do browaru. *Torz. Szk.* 25. Bydło do pracy i do opasu. *Węg. Marm.* 3, 146. Arbeits = und Mastvieh. Gorzéj niż wilcy ludzie krwi swéj karmią się opasem. *Pot. Zac.* 86. Szukają posługi dla opasu i obłowu niegodziwego. *Pilch. Sen. list.* 24. Okropnej w grobach będą gadzinie opasem. *Pot. Jow.* 11. Ksiąg tych nie kupi nikt, choć będą najtańsze, Leżą molom opasem. *Pot. Zac.*

2. OPAS, u, *m.*, a) opasanie, obwiedzenie, okolenie, osaczenie, das Umgürten, Umzirkeln, Einschließen. Cokolwiek nam kiedy o oblężonym Saguncie, lub innych miast opasach, Rzymskie podały pióra. *Nar. Chodk.* 2, 46. Belagerungen. — b) Obwód, koło, der Kreis, Umkreis. Od góry Atlasu, Aż do dawnéj Scytyi ciągłych gór opasu. *Przyb. Luz.* 89. Niedalekie od nieba zlatuje drożyny, Już na opasach światła opiera się. *Przyb. Milt.* 76. Szlaki dziewięćkrotnym opasem zawiera. *Przyb. Milt.* 50; (cf. opaska). Opasy nawet miasta, aby w czasie zasłoną dla mieszczan nie były, z gruntu poobalali. *Nar. Hst.* 3, 312. t. j. opasujące go fortyfikacye, obmurowania, oparkanienia, die rings um gehenden Befestigungen. Łokci piętnaście całych było go opasem; *mensura roboris. Zabr. Ow.* 212. (w koło, w około). OPASAĆ, *f.* opasze *act. dok.*; opasuje *pr.*, Opasywać *frequ.*; *Boh.* opasati; *Slov.* opasugi; *Sorab.* 1. wóbkaszam, wobpaszuyu; *Vind.* opafati, oppafat, obpafati, prepafati, oviti, obgerniti, obdati; *Croat.* opaszati, opashujem, opassùjem, obsz'íram; *Bosn.* opassati; *Dal.* oppassati; *Ross.* опоясать, опоясываю; *Eccl.* опоясую; a) pasem obwinąć, umgürten. Poszedł na wędrówkę, opasany sporym trzosem. *Pot. Jow.* 164. *Prov.* Kształtny w opasaniu, by gęsie jaje w taśmie. *Rys. Ad.* 32. — b) *Transl.* Obwieść, okolić, otoczyć, umzingeln, umkreisen, umgeben, umschließen, rund um einschließen. Rożne dzikie zwierze siecią opasował. *Tol. Saut.* 53. Rozumieją, iż lepiej jest oparkanić miasto, niżeli murem opasać. *N. Pam.* 27, 150. Miasto trojako opasane mury potężnemi.

Tward. Wł. 147. Miasta murami opasywać trzeba. *Hul. Ow.* 215. Morze wszystkie ziemie sobą opasało. *Otw. Ow.* 605. Opaszem we środku skrzydłami nieprzyjaciół. *Bardz. Luk.* 119. Opasanie fortecy, ze wszystkich stron różnemi dzielnicami wojska, ażeby jej oderznąć dowóz wszelkiej żywności i wszelką pomoc. *Jak. Art.* 3, 305. (obsaczenie, blokada). Uczynił opasanie a pobocznice nad wszystkim domem, na wyż pięć łokci. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 10. (taflowanie. 3 *Leop.*).

1. OPAŚĆ, opadł, *f.* opadnie *med. jedntl.*, Opadać *niedok.*, Opadywać *częstl.*; *Boh.* opadnauti, opadati, opadawati, oprchnauti, oprcham; *Sorab.* 1. wopaduyu; *Vind.* opasti, opadati, opaduvati, ſe ſesti, ſe seſuniti, dolopadati, dolpozhenjati, pozhenjati; *Bosn.* opadati, opasti, pasti; *Rag.* opàsti, opanuti, opadati; *Croat.* opazti, opadati, opádam; *Ross.* опасть, опадать; §. 1. *intransit.* opada woda, rzeka, upada, das Waſſer fällt. Wody, które na dole są, zbieżą, a opadną. 3 *Leop. Jos.* 3, 13. (spłyną i zginą. 1 *Leop.*). Wzbieranie i opadanie oceanu, *fluxus et refluxus*, wezbranie i opadanie; *Slav.* vzràst i opadanje morskò; *Rag.* plimma i ossek, plimma i rekessa, Fluth und Ebbe, Steigen und Fallen. *Wyrw. Geogr.* 15. Opadnienie morza, bieg ustępującego morza. *Śniad. Jeog.* 230. *Hub. Mech.* 468. Już morze brzeg ma, już się i w swoje zmieszczają Łożyska pełne rzéki, strugi opadają. *Otw. Ow.* 21. Mgła opada, der Nebel fällt. Mgła, która umysł osiadła, abo opadnie, abo zrzadzieje. *Pilch. Sen. gn.* 308. — *Similiter:* Już noc opada, już dnieje, słońce za chwilę powróci. *Kniaź. Poez.* 1, 239. die Nacht neigt ſich, geht zu Ende. — §. *Transitive:* Opadła ich woda, *destituit eos aqua. Cn. Th.*, odeszła ich woda; ſie haben das Waſſer verloren; das Waſſer fiel, ſo daß ſie nicht weiter ſchiffen konnten. Tawta cienka, którą miała, Opadła ją, że tylko w saméj gzle została. *Przyb. Orl.* 1, 176. W ciele jego robacy gmerali, a jeszcze żywego ciało z boleścią opadywało. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 9, 9. — §. 2. Opadać, spadać, herabfallen, abfallen. Ilekroć na ś. Marcina zawołał, tylekroć okowy z niego opadały. *Sk. Dz.* 557. Opada liście z drzew, (cf. listopad). Wszystko minęło i jako liść z drzewa opadło. *Sk. Dz.* 345. Gładkość za czasem opada, Jeden los mając z wiosennemi kwiaty. *Zab.* 12, 57. Najsmaczniejsze są jabłka, gdy przez dojrzałość opadają. *Pilch. Sen. list.* 81. Starzy, jak dojrzałe jabłka opadają. *Prot. Kont. D* 2 *b.* Lasy z liścia opadają. *Ryb. Ps.* 50. t. j. liście tracą, verlieren ihr Laub. *Similiter:* A ty się chwiejesz, z sił opadasz, ledwie co dychasz! *Teat.* 38, 252. (siły utracasz). Z łaski cesarskiej podnoszą się na najwyższy stopień, a nim noc nastąpi, znowu opadają na ziemię. *Kłok. Turk.* 95. ſtürzen wieder herab. Opadła suknia na nim; *in pannulos defluxit vestis. Cn. Th.* 708. Lud wynędzniały, i ledwie opadłemi płaty obdziany. *Stas. Num.* 1, 219. mit abgefallnen Lumpen bedeckt. Zda mi się coś, że człecza twarz ze mnie opada. *Żebr. Ow.* 47. Włosy białe, na ramiona i czoło opadłe. *Stas. Num.* 2, 85. auf Schultern und Stirne herabfallendes Haar. Opadają mi włosy, *defluunt mihi capilli. Cn. Th.* 629. Włosów oblecenie abo opadnienie. *Oczk. Przym.* 3; *Croat.* opuznènye, (opuznènecz *alopecus*); *Sorab.* 1. woszow zlezeno. Opadnienie maciczne, gdy się macica w krok osunie. *Perz. Cyr.* 2, 266. das Herabfallen der Gebärmutter. — *Chym.* Opadnienie, *praecipitatio*, przypadek, w którym płyny przymuszone są, ciała stałe w sobie rozpuszczać. *Śniad. Chem.* 25. das Niederſchlagen, die Niederſchlagung. — §. Członek męzki, gdy go włoży w wodę zimną, zaraz opadnie i zflakowacieje. *Perz. Cyr.* 2, 242. fällt wieder zuſammen. Opadł koń = spadł z ciała, schudł; das Pferd iſt vom Luder gefallen, vom Leibe gefallen, mager geworden. Przed zimą koń ma być dobrze pasiony, aby przez zimę z ciała nie opadł. *Kluk. Rośl.* 3, 116. Opadnienie albo ochudnienie. *Oczk. Przym.* 2. Nie je, schnie, chudnieje, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. Bardzo w téj chorobie opadła abo schudła. *Ern.* 18. Lekarstwo dla osób słabowitych i opadłych z ciała. *N. Pam.* 11, 204. — §. 3. Opaść na czym = napadłszy osieść, zostać się; auf dem Flecke, wo man hingekommen iſt, ſitzen bleiben, backen bleiben. Piszą, jakoby Czech z częścią ludzi swych, na pustych onych i leśnych grunciech miał opaść. *Krom.* 23. Xiążę Ruski, namknąwszy się ku naszym, niedaleko taborem opadł; *castra metatus est. Krom.* 274. er ſetzte ſich mit dem Lager. Reszta żołnierstwa, zamiast dania pomocy swoim, na łupach opadła. *Nar. Hst.* 3, 102. ſie blieben beym Plündern zurück. Okręty na skałach morskich opadają. *Tr.* bleiben ſitzen, ſtranden. Po Sebastyanie, ostatnim królu, Portugalskie królestwo na piątym Karolu opadło sukcesyą. *Tward. Pasq.* 1. (stanęło, oparło się). — §. 4. *Active transitive:* Opaść kogo, w koło go napaść, obskoczyć go, obstąpić, najść nań, rzucić się nań; *Vind.* popasti, dotipati, dopopasti; über einen herfallen, ſich über ihn hermachen. *Adorior*, dojeżdżam, opadam, przypadam na kogo. *Mącz.* Z mieczmi kogo opaść, *gladiis adoriri. ib.* Gdy nowy biskup w kościele chciał się wziąć do obrządkowania, przeszły pleban opadł go, wyłajał i nie dozwolił obrządkowania. *Gaz. Nar.* 1, 127. Tysiąc wilków z niedźwiedźmi i lwy pomieszanych, opadło nas. *Otw. Ow.* 567. Nie dawajmy mu pokoju, póki nam tego sekretu nie powie; opadnijmy go. *Teat.* 41. *b*, 216. Kupido opadł Jowisza, i prosi o pomoc. *Morszt.* 96. (cf. podpaść kogo).

OPAŚĆ, opasł, *f.* opasie *act. dok.*, Opasać *niedok.*, okarmić, opchać, ſatt füttern, ſättigen, vollſtopfen, *propr. et transl.* Spodziewał się nieprzyjaciel gotowym obłowem w kraju naszym się opaść. *Tward. W. D.* 64.

*OPASIECZYĆ, *f.* opasieczy *act. dok.*, opasać, otoczyć; einſchließen, umſchließen. Trzy okręty nieprzyjacielskie Rzymianin w koło opasieczy. *Chrośc. Fars.* 209; cf. pasieka.

OPASKA, i, *ż.*, obręcz, wieniec, rzecz drugą opasująca; *Boh.* opasek; *Vind.* opaſs, obpaſs, opaſek; *Ross.* опоясание, опояска; *Eccl.* опоясало, опояска; ein Gürtel, ein Band, eine Binde rund um etwas herum, ein Reif. Opaski u armaty, refy, krańce, są i dla ozdoby i dla mocy. *Archel.* 3, 60. Żeby armata leżała w łożu swoim ciasno, przydano czopom opaski, to jest, krążki opasujące czopy przy armacie. *Jak. Art.* 1, 219. *et* 3, 125. Opaska koło bazy. *Chmiel.* 1, 78.

OPASKUDZIĆ, *f.* opaskudzi *act. dok.*, w koło popaskudzić, rund um beschmutzen; *Bosn.* oghnusiti; *Ross.* обмарать, обмарывать. Są owoce na pozór śliczne, a tym czasem Smrodem usta i język opaskudzi kwasem. *Pot. Arg.* 68.

OPAŚNICA, y, *ż.*, pas, der Gürtel. Na chore noszono od ciała ś. Pawła chusty i opaśnicę. 1 *Leop. Act.* 19, 12. OPAŚNY, OPASZNY, a, e, opasany, z pasem, gegürtet. Wdzięki nieopasne. *Nar. Dz.* 1, 30; (*not.* »malarze Wdzięki wystawują w szatach wolnych, pasami nieściągnionych«). Nieopaszne narody z Afryki, *discinctae*. *A. Kchan.* 237. OPASUJE, *ob.* Opasać. OPASZ *adverb.*, samopas, wolno, frey, zügellos. I to zaś z miłości pochodzi, że *opasz puszczonym językiem pisma nasze opacznym wykładem obracacie? *Smotr. El.* 50.

OPAT, a, *m.*; *Boh. et Slov.* opat; *Slov.* opatka opacicha, ksieni; (*Boh.* geptiška mniszka, zakonnica); *Vind.* apt, appat, (apatinja = opacicha); *Carn.* appat, apt, oppat; *Sorab.* 1. abt, *f.* abtižka; *Croat.* abash, *f.* opaticza, (*vulgo* zakonnica); abatisha; *Hung.* appat, apat, apatur, *f.* apátza; *Dal.* oppat; *Slav.* opat, *f.* opatica; *Rag.* opàt; *Bosn.* opat, *f.* opatiça; (opatia, manastir = klasztor); *Ross.* игуменъ, (аббатисса ksieni); *Ital.* abbate; 1. z *Łac.* abbas, (*Etym. Syriac.*); der Abt. Archimandryta, czyli opat. *Steb.* 2, 433. (prałat nad opatstwem przełożony). Opatem być *Ross.* игуменствовать, игуменить. (*Prov. Slov.* Mnich tak odpowedá, gako mu opat spiwa; jakie zapytanie, taka odpowiedź). Kiedyby opat kostek przy sobie nie nosił, tedyby mnichy w nie niegrały. *Rys. Ad.* 28. wie der Abt, so die Mönche; wenn der Abt die Würfel auflegt, hat das Convent Macht zu spielen. (cf. jaki pan, taki kram). — 2. *Botan.* Opat, gatunek Euforbii, *Euphorbia Myrsinites*. *Kluk. Dykc.* 1, 213. Opatek wielki, mlecz wilczy wtóry, *tithymalus Myrsinites foemina*, Wolfsmilch = Weiblein. *Syr.* 1488. Mlecz wilczy morski, Opatek mniejszy, *tithymalus paralius*, *Esula marina*, Meer = Wolfsmilch. *ib.* 1489. OPATOW, a, *m.*, miasto w Sandomirsk. *Dykc. Geogr.* 2, 240. eine Stadt im Sandom. OPATOWEK, wka, *m.*, miasto w Kaliskim. *ib.* eine Stadt im Kalisch. OPATOWIEC, wca, *m.*, miasto w Sandomirskim. *ib.*, eine Stadt im Sandom.
Pochodz. *opacicha*, *opatstwo*, *opatski*, *kuropatwa*.

OPATROWAĆ, OPATRUJĘ, *ob.* Opatrzyć. OPATRZNIE *adverb.*; *Boh.* opatřně; *Rag.* opázno; *Eccl.* опасно; z opatrywaniem, opatrując, pieczołowicie, ostrożnie, rozważnie, przezornie, vorsorglich, vorsichtig. Już opatrzniej i mędrzej sobie poczynali, a niż pierwej. *Biel.* 106. Dawid opatrzniej się sprawował, niż wszyscy służebnicy Saulowi. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 30. Opatrznie co czynić *Eccl.* опасствовати. Nieopatrznie a głupie to czynili. *Warg. Wal.* 34. *Żarn. Post.* 3, 612 *b.* Kto nieopatrznie czyni, w szkodę popada. *Rys. Ad.* 26, unvorsichtig. OPATRZNIK *ob.* Opatrzyciel. OPATRZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* opatrnost, rozšafnost; *Slov.* opatrnost; *Carn.* previdnost, (*ob.* Przewidzieć); *Vind.* skerb, oskerbnost, poskerblivost; *Rag.* pridvjènstvo, opaz, òpaza; *Croat.* opàza; *Bosn.* opaza; *Ross.* опасъ (opieka, obrona, protekcya), опаство, опасеніе, оглядка, промышленность, промыслъ, (cf. przemysł); *Eccl.* опасность, опасеніе ostrożność, облюденіе; opatrywanie, pieczołowitość, ostrożność, zabiegłość, rozważność, przezorność, die Vorsorge, Pflege, Vorsicht, Behutsamkeit. Miasto i z przyrodzenia i z opatrzności ludzkiej bardzo obronne. *Warg. Cez.* 69. Chory ozdrowieć nie może, bez opatrzności i leczenia. *Petr. Pol.* 71. Grzechy drugich, którym się mogło zabieżeć opatrznością naszą, za nasze własne się poczytują. *W. Post. Mn.* 91. Był strofowan od starszego dla nie wiem jakiejś nieopatrzności, w co częstokroć wpadał, iż chodził, jakoby od zmysłów oddalony. *Wys. Aloj.* 285. Dosyć nieopatrznie w rzeczy swéj postępują, a sami siebie i insze nieopatrzności zwodzą i oszukawają. *Żarn. Post.* 3, 612 *b.* — §. Opatrzność κατ' ἐξοχὴν = opatrzność Boska, najwyższa opatrzność; *Eccl.* богосмотреніе, die Vorsehung. Opatrzność boża, ona wszechmocna moc boża, która niebo i ziemię, ze wszystkim stworzeniem jako w ręku jakich trzyma i rządzi. *Kat. Gd.* 17. Opatrzność dlatego nazywa się, iż dla rzeczy najniższych postanowiona, jakoby z najwyższego wierzchu rzeczy wszystkie upatruje. *Bardz. Boët.* 176. Jest opatrzność, która wznasza lub poniża mocarstwa. *Gaz. Nar.* 1, 233. Żyć z jałmużny, jest to nosić barwę opatrzności. *Zab.* 5, 42. *Teat.* 4. *b*, 36. OPATRZNY, a, e; *Boh.* opatřný, rozšafný, (cf. szafować; cf. rozgarniony); *Slov.* opatrní, opatrný, pilný; *Vind.* skerboviten, sbatliu; *Bosn.* opazan, koji stoji svarh sebe *providus*; *Rag.* providnì; *Croat.* opazen, preszkerblyiv; *Ross.* опасливый, опасный, запасчивый, (cf. zapas); o przyszłość pieczołowity, przezorny, obaczny, zabiegły, ostrożny, vorsorgend, vorsorglich, vorsichtig. Nieopatrzny dalej nad dzisiaj nie zasięga. *Fredr. Ad.* 44. Głód wszędzie był wielki; jednak Kazimierz W. jako był opatrzny, miał pełne stodoły i szpichlerze zboża w każdym imieniu. *Biel.* 198. Sebastyan był mądrym, w mowie prawdziwym, w radzie opatrznym. *Sk. Żyw.* 1, 44. Czemuż od nas nie ma być słuchan język skromny, czysty, opatrzny, prawdziwy? *Eraz. Jęz.* I i 7 *b.* Ludzie proste i nieopatrzne zwodzą. *W. Post. Mn.* 310. Opatrzny woźny. *Herb. Stat.* 220. *titulus.* — *Passiv:* Kazał go podać w opatrzne więzienie. *Kraj. Chim.* A 4 *b.* t. j. w dobrze opatrzone, in ein wohlverwahrtes Gefängniß. Od nieopatrznej i rozpacznéj śmierci uchowaj nas Panie. *Modl. Gd.* 106. (nieopatrzonéj, nieprzygotowanéj, bez dyspozycyi). Komu chorobę na kamień nieopatrzna przygoda rządzi, iż go rodzice mieli, gdyż dziedziczy; niech .... *Oczk. Przym.* 423. (której zapobiedz niepodobna). OPATRZOWNIK *ob.* Opatrzyciel.

OPATRZYĆ, *f.* opatrzy *act. dok.*, *Opatrzać, Opatrować, opatruje *niedok.*, Opatrywać *frequ.*; 1. upatrywać, patrząc dochodzić, obaczyć, oglądać, ersehen, zu ersehen suchen, besehen. Opatrz królu człowieka mądrego, i przełóż go włodarzem Egiptu. 1 *Leop. Genes.* 41, 33. Żadnej z córek, na pokój nie puścił Dyonizy, aż dobrze, jeśliby jakiej zdrady a broni nie nosiła, opatrzył. *Warg. Wal.* 341. Opatrzność z najwyższego wierzchu rzeczy wszystkie opatruje. *Bardz. Boet.* 176. (widzi, ogląda). Rozmagał się on człowiek, a gdzie twarz swą obracał, aby opatrzył, drżało wszystko, co pod nim było widziano 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 13, 3. (aby spojrzał, oglądał). — 2. Obmyślić, za-

biegłość mieć, staranie mieć, besorgen, versorgen, veranstalten, versehen; *Boh.* opatřiti, opatrowati, ostarati; *Slov.* opatrugi, zaopatrugi; *Sorab.* 1. wobhladam, wobstaram; *Carn.* preskerbeti; *Vind.* oskerbeti, poskerbeti, preskerbeti, saskerbeti; *Croat.* prezkerbiti, prezkerblyujem, preszkerblyújem; *Rag.* provìditi; *Ross.* промыслить, промышлять, снарядить, снаряжать (cf. narządzić), снабдить, снабдѣвать, снабжать; *Eccl.* опасаю, стрегу. Klucznik 'lecie ma zawzdy przed objadem opatrować, aby chłodne piwo do stołu bywało. *Haur. Ek.* 58. W każdym przypadku opatrzyło człowiekowi niebo pociechę i pomoc. *Stas. Num.* 1, 202. (zrządziło). Przyszłe rzeczy upatruj i opatruj. *Cn. Ad.* 982. Drugich opatrujesz, a sam tego bardziej potrzebujesz. *Cn. Ad.* 212 *medice cura te ipsum.* Ten co opatruje wielbłąda .... *Kłok. Turk.* 202. Opatrując rany głowie zadane, trzeba mieć przy opatrywaniu fajerkę z ogniem. *Perz. Cyr.* 2, 14. Umiała sługi opatrzać, potomstwo swoje rozrządzić. *Birk. Zyg.* 48. die Dienerschaft versorgen; *Eccl.* строительствовати кого, призрѣніе имѣть о комъ. Każdy, byleby dobrze służył, na całe życie zyskał uczciwe według stanu swojego opatrzenie. *Kras. Pod.* 2, 195. Versorgung. Zofia będzie miała swe opatrzenie. *Teat.* 18, 80; *Ross.* снабдѣваніе, снабдѣніе. Duchowni, trzymający opatrzenia duchowne. *Herb. Stat.* 50. t. j. beneficya. Opatrzenie abo solaryum podskarbiego ma być tysiąc złotych. *Herb. Stat.* 66. t. j. pensya. — §. Opatrzyć kogo czym, albo w co = przyrządzić mu, einen womit versehen; *Boh.* zasobiti, (cf. przysposobić); *Vind.* oskerbet; *Ross.* запасть, запасать (*ob.* Zapas), припасть, припасать, надѣлить, надѣлять. Opatruję potrzebami dom. *Cn. Th.* Wziąwszy go do siebie, odziewał i wszelkiemi rzeczami opatrywał. *Teat.* 5, 6. Słabośmy się w drogę opatrzyli, letmeśmy się wybrali. *Cn. Th.* 442. Bóg 'opatrzawa (opatruje) pożywieniem każdego. *Wrobl* 526. Niech cię Bóg opatrzy = *ob.* z Panem Bogiem! Niechaj się dadzą rodzice opatrzyć tą sprawą, żeby więcéj się starali synom swym o rozum niż o ciało. *Glicz. Wych.* F 4. (niech przyjmą tę radę) — §. Opatrzyć na co, abo od czego, przeciw czemu, gegen etwas verwahren, sichern; (*Ross.* опасть, опасать ochraniać, опасаться strzedz się). Jerycho zamknione i opatrzone było. 3 *Leop. Jos.* 6, 1. (oprawne. 1 *Leop.*). Miasto murem opatrzone. *Prot. Kont.* *C* 2. (obwarowane, warowne). Opatrzyć się od niebezpieczności, *praecavere ab insidiis.* *Mącz.* Po onym zachwyceniu tak był na cielesne pokusy opatrzony, iż był w tej mierze jako umarły. *Sk. Żyw.* 2, 205. Takem to opatrzył, *a me ita praecautum.* *Mącz.* OPATRZYCIEL, OPATRZNIK, 'OPATRZOWNIK, a, *m.*; *Boh. et Slov.* opatrownik; *Vind.* oskerbnik, preskerbnik, saskerbnik, oskerblenik; *Carn.* preskerbnik; *Rag.* providionik; *Croat* preszkerbitel; *Sorab.* 1. wobstaraczer; *Ross.* снабдѣватель: opatrujący co, staranie koło czego mający, der Vorsorger, Versehe r, Versorger, Besorger. Kupiec jest jakoby wszystkich ludzi szafarzem, opiekunem, opatrzycielem. *Petr. Ek.* 128. Bóg jest opatrzyciel onego, który oddawa łaskę. 1 *Leop. Syr.* 3, 33. Ktoć jest stworzycielem, ten też jest opatrzycielem. *Hrbst. Nauk.* *B b.* Opatrzyciele miast i Rzpltych. *Rej. Post.* *M* 2. (rządcy). Obrońca i opatrzyciel urzędu. *Szczerb. Sax.* 144. Opatrzyciele kościołów, plebani, opaci, mogą-li za jakim niedostatkiem rzeczy kościelne zastawić? *Sax. Tyt.* 101. Opiekunowie abo opatrzyciele, którzy sieroty mają w swej opatrzności. *Chełm. Pr.* 39. Takie opiekuny nie są opatrzycielmi abo kuratormi dóbr sierocinych, którzy mają umysł, aby więcéj sobie pożytku, niż sierotom nabywali. *Groick. Obr.* 4. Opatrznik pszczeli. *Cresc.* 597; *Boh.* opatrownjk wčel; der Bienenwärter. *Provisor*, opatrznik, opatrzownik, urzędnik, sprawca. *Mącz.* OPATRZYCIELKA, i, *ż.*; *Boh.* opatrownice; *Vind.* oskerbniza; *Rag.* providioniza; *Ross.* снабдѣвательница.

OPATSKI, OPACKI, a, ie, od opata, do opata należący, Abts =, abteylich; *Ross.* оббатскій, игуменскій, игуменовъ, архимандритскій. OPATSTWO, OPACTWO, a, *n.*, die Abtey; *Boh. et Slov.* opatstwo, (*Boh.* ábbatysstwj opactwo zakonnic); *Hung.* apatursâg; *Sorab.* 1. abstwo; *Carn.* oppatya, (oppatovina *census abbatialis*); *Vind.* apazhe, apatnia; *Rag.* opattya, opattia, opàtstvo; (*Bosn.* opatia, manastir = klasztor); *Croat.* opatsztvo, opatià; *Ross.* аббатство, игуменство, архимандрія; *Eccl.* аббатія. Oliwa, sławne opactwo Cysterskie. *Dykc. Geogr.* 2, 237, *ob.* Opat, Opacicha.

OPAWA, y, *ż.*, miasto w górnym Śląsku. *Wyrw. Geogr.* 2, 238, Troppau in Schlesien; *Boh.* Opawa. *Adject.* OPAWSKI, a, ie, *Boh.* Opawský, n. p. Opawskie księstwo. *ib.* Piwo Opawskie. *Syr.*

OPCHAĆ, *f.* opcha *act. dok.*, Opychać *niedok.*, otłoczyć, natłoczyć; *Vind.* obhatiti, opilati, satikati, sateckniti, sapreti; rund anstopfen, voll stopfen; (*Boh.* opichati = *pinsare*, opicharna = *pistrinum*). Nie trzeba dzieci pokarmami opychać, bo ciała rozpierają. *Pilch. Sen. qn.* 221. Opchawszy obżarstwem wieczornym żołądek .... *Hor. Sat.* 168. *Perz. Lek.* 259. Coż na tym, czym brzuch tam opchasz, kiedy wszystko pójdzie w przepaść? *Pilch. Sen. list.* 4, 48. Zbytnim opychaniem ciała duch słabieje. *ib.* 1, 112. Opycha się on nad miarę, i żarłocznie ładuje swój kałdun rozdęty. *ib.* 347.

OPCYA, yi, *ż.*, [z *łac.* optio = prawo lub wolność wyboru; die Wahl, Vorbehalt der Wahl. 3]; n. p. Przy przedaży Starostw powinniśmy na ewikcyą, opcyą i powrót kosztów wzgląd mieć. *Gaz. Nar.* 1, 401.

OPĘCINY, *plur.*, pęta, Fesseln. Co jest żył, stawów w mym ciele, Z nich mam opęcin tak wiele. *Dar. Lot.* 2.

'OPEDAĆ *contr.* = opowiedać, opowiadać; *ob.* Opowiedzieć.

OPĘDZIĆ, 'OPĄDZIĆ *f.* opędzi *act. dok.*, Opędzać *niedok.*; §. 1 a) obbiedz, pędzić w koło czego, umlaufen, umkreisen. Słońce, które trzystakroć do roku i więcéj, świat ten opędza. *Pot. Arg* 376. Zaż miasta i każdego nie opędził grodu, chcąc go od posłuszeństwa twojego odłudzić? *Pot. Arg.* 134. Niemasz świata, na którym ja nie wojowałem, Memi ziemię tryumfy opędziłem całą *Bardz. Luk.* 31. — § Obwieść, otoczyć, umgeben, umringen. Jest kościoł lasem zewsząd opędzony; *quod undique silva claudit.* *Żebr. Ow.* 19. Opędzone trzciną nogi, *incincti.* *Żebr. Ow.* 344. Mnie staremu już głowę opędził wiek siwy.

Niemc. P. P. 35. t. j. suto oprószył, das graue Alter hat schon mein Haupt rund um weiß gefärbt. Ten siwy włos nie z rozkoszy, ani z wczasów domowych prędzej nad lata głowę moję opędził. *Nar. Chodk.* 2, 67. — b) Opędzać co czym = zbywać, odbywać, abfertigen, hinhalten mit etwas, sich entledigen, bestreiten. Opędzali Rzymianie domowe i rolnicze usługi niewolnikami. *Ostr. Pr. Pol.* 1, 44. Kto nie jest obżartym, Opędzi brzuch i żartem. *Dwor. C* 3. Nie jest ubogim, kto może opędzić potrzeby domowe. *Mon.* 75, 279. — §. 2. Opędzić co od czego, odejmować, bronić, gegen etwas wehren, vertheidigen Ojczyznę od Tatarów, Turków, Moskwy, Wołochów *opądzał. *Warg. Cez. praef. c.* Opędzić się komu = odjąć mu się, sich jemandes erwehren, ihn abtreiben. Prawieśmy się na koło jako w studni kilkom Wściekłym psom i drapieżnym opądzali wilkom. *Pot. Pocz.* 45. Nie mogła się opędzić chłopcom. *Teat.* 10, 44. Przedpokój pełny dłużników, że nie można się opędzić. *Teat.* 57, 275.

OPĘKACIEĆ, *ob.* Pękacieć.

OPĘŁKI *plur.*, obsiewki, obsiewiny, poślad, przesiewki. *Cn. Th.* Ueberkehr, ausgesichtete Körner, Abfallsel; cf. opałka, cf. opałać.

OPĘŁZNĄĆ, *f.* opełznie *neutr. jedntl.*, (cf. *Boh.* opelichati *pennas ponere*; *Croat.* opuznènie laszih *alopecia*). Stracić barwę od ognia, od słońca, nieco ogorzeć; teraz mówią spełznąć, ale w różnym trochę znaczeniu. *Włod.*, unscheinbar werden, seine Farbe verlieren. Część mu starość odetnie i swym Auster wiewem, Część plutą i powietrznym opełznie wylewem. *Zab.* 15, 157. *Kniaź.* Porzuć członki opełzłe, czas ci nowych dostać. *Zab.* 15, 159. *Kniaź.*

OPERA, y, *ż.*; *Boh.* spewohra *śpiewogra; *Vind.* opera, pietnu godersku jigranje, skasaunu pietje, pietnu sgledalishe; die Oper; poema dramatyczne do śpiewania przystosowane. *Kras. Zb.* 2, 278. *Gol. Wym.* 445. Utrzymywał Włoskie opery i komedye. *Pam.* 83, 2. 49 Na operę pojechali *Zab.* 3, 152. OPERACYA, yi, *ż* działanie, dzielna moc *Sk. Dz.* 656. Operacye wojenne. *Sł. Ob.* 2 Operacya cyrulicka, urzynanie, wyrzynanie.

OPESKIE, starostwo w wojew. Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 240. eine Starostie im Wiln.

OPĘTAĆ, *f.* opęta *act. dok.*, Opętywać *frequ.*, opanować niby w pęta wziąwszy, osieść kogo; *Boh.* opautám, pauty okowam; *Ross.* опутать, опутываю; einen besitzen, ihn zum Besessnen machen. Komu zagniewaną pierś pomsta opęta, na nic już nie pamięta. *Pot. Arg.* 171. Niech dyabeł już opęta do ostatku. *Mat. z Pod.* 62. (bierz dyable mniej, wziąwszy więcej; wziąwszy konia, weź i bicz). Gdy lud widzi nadzwyczajne grymasy i łamanie się, sądzą takiego człowieka być opętanym, besessen, czyli od czarta nagabanym. *Perz. Lek.* 190 *Krup.* 5, 618 (cf. obses); *Sorab.* 1. wobstebnené; *Vind.* obsejen, posejen, obsiedan; *Croat.* vragomèten, vragometnyak; *Rag.* vragodùh, vragodùscjan, (cf. wróg); *Ross.* бѣсноватый; *Eccl.* бѣсный, (*ob.* Bies). Opętanym być *Eccl.* бѣсноватися, бѣситися. Baby opętane *Eccl.* кликуши. Opętanie, szaleństwo dyabelskie, *daemonomania. Krup.* 5, 616. *Perz. Lek.* 193, die Besessenheit. W opętanych już nie wierzą. *Haur. Sk.* 426. *Opal. Sat.* 18 Od złych duchów opętywani bywali. *Birk. Dom.* 161. — §. Czy wszyscy kaci opętali pana mego? *Teat* 29. *c*, 3. Krzyczy, jak opętany. *Zab.* 15, 189. Opętana baba. *Teat.* 7. *c*, 60. Nikt go nie przepije, opętana głowa. *Mon.* 68, 77. (ze kąty mocna, tęga). OPĘTANIE *adverb.*, szalenie, verzweifelt, rasend. Opętanie się zakochał w niej *Teat.* 30. *c.* 6. *et* 1. *b.* 9. OPĘTANIEC, ńca, *m.*, szaleniec, ein Besessener, ein Rasender. Kogut piał jak opętaniec. *Zab.* 13, 278. *Treb.* Śmiać się muszę z tego opętańca. *Teat.* 32. *b*, 31.

OPIAĆ, *ob.* Opiewać.

OPIĄĆ, *f.* opnie *act. dok.*, Opinać *niedok.*, ociągać, rozpiąwszy oblec, w koło przypiąć; *Bosn.* obostriti; um etwas herum spannen, rund um aufspannen, aufstecken, umstecken, umbinden. (*Vind.* opietjati = ograniczyć, określić; opietje = okres, powiat; *Carn.* opanka = trzewik do sznurowania; *Lat. med.* bauchus; *Dal.* òpna; *Rag.* òpna, òpnizza; *Bosn.* opniça, mrjesgiça od utrobie *omentum*). Bindą opnij te ołtarze. *Nag. Wirg.* 517. Ołtarz bogini wieńcami opięto. *Pot. Syl.* 408. Wawrzynami Tebanki opinają głowy, *ornant. Żebr. Ow.* 142. Głowy opnijcie wawrzynem, *innectite. Żebr. Ow.* 141. Włos bluszczowym wieńcem rozstoczony Opiąwszy Kalliope .... *Żebr. Ow.* 115. Kornet opiąć. *Teat.* 15. *e*, 45. Płaszcz znamienitym zanklem na sobie opięła; *fibula mordebat vestem. Żebr. Ow.* 198. Suknia opięta, opięto leżąca, ciasna; *Ross.* щепеткій; ein knapp anliegendes Kleid, eng, wie aufgespannt, wie aufgegossen. Żupan ciasny i opięty na nim *P. Kchan. Orl.* 1, 79. Młody kawaler kuso, modno, opięto przybrany. *Kras. Pod* 2, 24. Opięto się trzyma *Mon.* 69, 605. Dla stroju czynią się niewolnikami; wszystko opięto, ręką ani nogą ruszyć nie mogą. *Teat.* 27 *b*, 12. Lubiący ciasne opięte suknie, trzewiki *Ross.* щепетливый, щепетный. Para trzewików niegładko na nodze opiętych. *Mon.* 69, 690. Trzewik opięty. *Xiądz* 19. (cf. *Vind.* opanki = trzewiki kapucyńskie). — §. *Transl.* Rzéki i kałuże mroźne lody opięły; *concreta flumina. Krom.* 696. haben sie starren gemacht. Wisła lodem opięta. *Krom* 241.

OPIATA, y, *ż.*, lekarstwo z opium sporządzone, ein Opiat; w szczególności opiata w aptece, pewna zaprawa, służąca do chędożenia zębów. *Magier. Mscr.*

OPIĆ się, *f.* opije się *recipr. dok.*, Opijać się *niedok.*; (*Boh.* opit, opigeti, ochlastati se; *Slov.* opigeti se; *Sorab.* 1. wopiyam szo; *Vind.* vpianitise, opianitise, prepianitise; (opiti, obpivati = odpić); *Bosn.* opitise, opoitise; (opiti, opojiti = opoić; *Ross.* опить, опивать pasorzycić, опиться pić na umor; опивки niedopiwki); oblać się trunkiem, sich voll saufen, antrinken. Szlacheckiego opiwszy się piwa Chłopek z jarmarku próżny idąc śpiewa. *Zab.* 9, 144. Na tym morzu, jeśli nie zginie, to się wody opije, nagraźnie, a prawie się jako mięsopustna kiszka nadmie. *Rej. Zw.* 157. (ożłopa się). — *Fig.* Pychą się opijają, rozpusta ich psuje. *Jabł. Tel.* 19. upijają się.

OPICH, u, *m.*, *Boh.* apich, potočnjk; *Vind.* opih; *Carn.* apih; *Slov.* miřjk; *Sorab.* 1. měrik; *Croat.* opèh; *apium*, der Eppich. Opich błotny, wodny, żabny, der Wassereppich.

Syr. 1078. *Cresc.* 275. Opich, *bubon*; gatunek tego rodzaju jest galban. *Kluk. Dykc.* 1, 88. Ubrawszy w róże skroń i w opichy. *Anakr.* 65.

OPIÉC, opiekł, *f.* opiecze *act. dok.*, Opiekać *niedok.*; *Boh.* opecy opekati; *Sorab.* 2. hopáz; *Vind.* opezhi; *Rag.* opecchi, opeccijvam; *Croat.* opéchem; *Eccl.* опекаю; na około upiec, bebraten, rund um abbraten. Pieczenia opiekła. *Dwor. H* 2. Piersi kosów opiekane. *Zab.* 8, 344. Opiekane migdałki przechodzą w smaku marony i kasztany. *N. Pam.* 17, 212. — *Fig.* Często inwentarzem pan opiekun dobrze opiekł i ożegł ubogie sieroty. *Sax. Porz.* 122. (*Croat.* opèka = cegła).

OPIĘCIE, *ob.* Opiąć.

OPIÉKA, i, *ż.*, *OPIEK, u, *m.*, 1) piecza, protekcya, obrona, der Schutz, Schirm; *Sorab.* 1. wobarano, zastupeno, wobrowstwo; *Vind.* obranva, oskerbnia; *Bosn.* brana, braniteglstvo; *Rag.* braniteglstvo, brâna, obrana, (*ob.* Obrona); (*distg.* *Croat.* opèka = cegła, *ob.* Opiec, opiekać); *Ross.* опека, опасъ, призрѣніе, обереглательство, заступа, выручка, покровительство. Niech nad wami boży *opiek będzie. *Simon. Siel.* 119. *Opiek z nim spółkuje boski. *Gaw. Siel.* 356. Niech cię Bóg ma w swojej świętej opiece. *Ossol. Str.* 5. Bogu w *opiek i w obronę Oddawam dziatki i żonę. *M. Kchan.* 309. Szczyć mię swym *opiekiem. *J. Kchan. Ps.* 86. Nad sobą znał *opiek pańskiéj ręki. *Groch. W.* 2. *Zab.* 9, 353. *Zabł.* Gliński w bogactwa, w potęgę, ktemu w opieki u Rusi wzbijał się, *clientelas*. *Krom.* 776. — 2. Opiekuństwo, Vormundschaft; (*Vind.* oskerbnia firut, mladomestnikuvanje; *Ross.* опека). Opieka jest moc nad lat nie mającym, po śmierci ojcowskiej dana, albo od testamentnika albo od urzędu opiekunowi. *Sax. Tyt.* 175. Niedorośli, którzy jeszcze nie przyszli do opieki swojej, nie mogą być świadkami. *Chełm. Pr.* 38 (co jeszcze nie wyszli z pod opieki). — *Fig.* Ostrożne Muzy wychowańca swego Nie śmiały jeszcze oddać z *opieku zwykłego. *Simon. Siel.* 64. OPIÉKAĆ się, *recipr. contr.* = Opiekować się *niedok.*, kim abo czym = w opiece swojej mieć; opiekunem być, die Vormundschaft über jemanden führen, jemandes Vormund seyn, (*Sorab.* 1. wobaram; *Croat.* szkërbim, szkerbeti; *Bosn.* brinnutise, braniti, (cf. bronić); *Ross.* попечительствовать, попещися, опекунствовать, покровительствоваь, радѣть, порадѣть, (cf. radzić); *Eccl.* строительствовати кого, призрѣніе имѣть о комъ; (опечалитися troszczyć się). On jako brat jéj męża, opiekał się jéj syny. *Biel. Hst.* 357. Brat starszy lat dorosły, ma się młodszą bracią opiekować. *Stat. Lit.* 243. Cesarzowi o to szło, żeby się rad opiekał Władysławem Jagiełłowiczem. *Biel* 507. — *Ogólniéj:* W opiece swojéj mieć, protegować, beschützen, in Obhut haben. Pobożnym potomstwem sam bóg się opieka. *Falib. R* 3. Bóg nas stworzył, i nami się opieka. *Kurnk. Kat.* 400. Poprzysiężmi, że opiekować się będziesz życiem mojej córki. *Stas. Num.* 1, 227. Gdyż się ja twoim nie opiekam, nie opiekaj się też ty moim; *quando ego tuum non curo. Macz.* *OPIÉKALNIK, OPIEKUN, a, *m.*; *Boh. et Slov.* poručnjk, (cf. *Pol.* porucznik); *Sorab.* 1. wobaraczer, zastupnik, vorminda; *Carn.* irbov varh, girob, (*Ger.* *Gerhab*); *Vind.* gerab, oskerblenik, varih, oskerbnik, firutni besednik, skerbnik sa firute, mladomestnik, obranik; *Rag.* obranitegl, zastûpnik; *Bosn.* branitegl; *Croat.* szkerbitel, tutor; *Ros.* печальникъ, рачитель, радѣтель, покровитель; *Eccl.* печаловникъ, промысльникъ, промысльникъ, который промышляетъ о чемъ, попечитель, тщатель; a) der Vormund. Opiekun zatrudnia się osobą i prawami małoletniego. *Gal. Cyw.* 1, 76. Opiekunów sierot, właściwie opiekunami, opiekunów wdów, kuratorami lub tutorami nazywają. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 80. Opiekuna zowiemy jakoby obrońcę, któremu obrona prawnie zlecona bywa tego, który się sam dla młodości swéj rządzić nie może. *Szczerb. Sax.* 285. Sieroty nie mogą nic bez woli opiekalnika. *Sax. Art.* 6. Nie wspominam tutorów, których piekunami Albo wypiekunami, nie opiekunami, Słusznie nazwać, bo pewnie wypieką ostatek, I wysuszą dostatki dzieci pozostałych. *Opal. Sat.* 112. — *Ogólniéj:* Opiekun, opiekalnik, opiekujący się czymkolwiek, protektor, staranie o czym mający, w pieczy co mający, obrońca, der Beschützer, Versorger. On sam jest mym bogiem i opiekalnikiem. *Kanc. Gd.* 277. Pan opiekalnik jest wszystkich poddanych i sług jego. *Gil. Kat.* 306. Papież wiernych obrońca i opiekalnik kościoła. *Sk. Dz.* 908. *et* 828. Pocieszyciel i opiekalnik nasz, Duch ś. *W. Post. W.* 411. Józef ś., opiekalnik Jezusowy. *W. Post. W.* 56. Urząd opiekuna gołębiego. *Cresc.* 587. t. j. opatrzyciela, der Taubenwärter. — b) *Opiekalnik *passs.*, który w czyjéj opiece, *cliens*; *Boh.* sweřenec; *Rag.* odvjettovanik, brangnenik; *Ross.* опасчикъ, взысканецъ; der Beschützte, Schutzgenosse. Xiążęta Pomorskie Jagiełłowi posiłków gotowość, jako opiekalnicy obrońcy swemu przyobiecują; *uti clientes patrono. Krom.* 417. *et* 247. *et* 315. *OPIÉKALNICA, y, *ż.*, *OPIEKALNICZKA, OPIEKUNKA, i, *ż.*; *Boh.* poručnice; *Croat.* szkerbitelicza; *Rag.* obranitegliza, branitegliza, zastûpniza; *Sorab.* 1. woberaczerka, zastupniczża; *Ross.* покровительница, радѣтельница; protektorka, die Beschützerinn. *Tr.* Skarżył się paw' przed boginią Juno, jako przed swoją opiekalniczką. *Ezop.* 28. — §. Opieką małoletniego trudniąca się, Vormünderinn. Białogłowa rzecz sprawować może, gdy opiekalniczka jest. *Szczerb. Sax.* 27. OPIEKUŃSKI, a, ie, OPIEKALNY, OPIEKUŃCZY, OPIEKALNICZY, OPIEKUNOWY, OPIEKOWY, a, e, od opiekuna lub od opieki, opiekuństwa, Vormunds =, Vormundschafts =; *Boh.* poručenský; *Sorab.* 1. zastupniczki; *Rag.* braniteglni; *Croat.* tutorszke; *Ross.* опекунскій, опекуновъ, радѣтельный; *Eccl.* промыслительный, который имѣетъ попеченіе о чемъ. Jeśliby się jaka szkoda stała, za niedbałością opiekunową, powinien ją nagrodzić. *Szczerb. Sax.* 144. (opiekuna). Opiekun niebezpieczeństwu opiekalniczemu podpada, od czasu objęcia opieki. *ib.* 286. Powinność opiekalnicza *ib.* 286. Już wyszła z pod władzy opiekuńskiej. *Teat.* 20, 135. Każdy sąd opiekuński ma tak nazwaną księgę opiekuńską, czyli sierocińską trzymać. *Gal. Cyw.* 1, 85. Prawo opiekowe. *Gal. Cyw.* 1, 108. (i. e. opiekuńskie). — *Fig.* Fryderyk II. oddał

sławę swoję pod opiekuńczą straż Muz i filozofii. *N. Pam.* 91, 290. OPIEKUŃSTWO a, *n.*; *Sorab.* 1. wobarano, zastupeno, vormundstwo, wobrowstwo; *Boh.* poručenstwj, poručnjctwj; *Bosn.* brana, braniteglstvo; *Croat.* tutorsztvo; *Ross.* опекунство; trudnienie się opieką nad sierotą, die Vormundschaft. Niechaj opiekunowie rachunki z swego opiekuństwa uczynią. *Chełm. Pr.* 88. Którzy trojakie opiekuństwo na swojej głowie noszą, tedy od czwartego prawem bywają wymówieni. *ib.* 95. *Gal. Cyw.* 1, 108. — *Transl.* Pan samemu Janowi wierne swe w pracą i opiekuństwo poruczył. *Birk. Post.* 110 t. j. w opiekę, Schutz und Schirm. Kazimierz Polskę wziął w swe opiekuństwo. *Stryjk Gon. L* 2.

OPIELAĆ, *ob.* Opleć.

OPIENIĆ *cz. dok.*, pianą obryzgać, w koło popienić, umschäumen, beschäumen; *Boh.* opěnjm; *Vind.* openiti; *Bosn.* opjeniti, opinnuti; *Ross.* опѣнять.

OPIENIEK, ńka, *m.*, ząb zjedzony, ostatek zęba. *Włod.* ein Stift von einem abgebrochnen Zahn; ząb przytarty. *Dudz.* 48. OPIENKA, i, *ż.*, *agaricus lignarius*, gatunek bedłki, rośnie na pniach starych drzew ściętych w kupach. *Kluk Dykc.* 1, 15; eine Art Baumschwämme; *Boh.* opěnka, wopěnka; *Ross.* опенки.

OPIEPRZYĆ, *f.* opieprzy *cz. dok.*, pieprzem obsypać, lub przyprawić, pfeffern; *Boh.* opepřiti; *Bosn.* opapriti; *Croat.* operprûjem, *propr. et transl.* Biedny żywocie, prawda żeś mdły, Lecz cię frasunki zbyt opieprzyły. *Kchow.* 141. Liczne wzdychanie Dobrze wprzód każde me opieprzy śniadanie. *Chrośc. Job* 18. Drogo co kupić abo przedać, osolić, opieprzyć *Cn. Th.* — *In bonam partem:* Te słowa złotem opieprzy. *Zab.* 15, 242 okorzeni, würzen. Kto opieprzy, kto nasmaruje, ten pojedzie spojrzej. *Pot. Jow* 152.

OPIERAĆ, *ob.* Oprzeć, *ob.* Oprać. OPIERACZ, a, *m.*, opierający się komu; *Rag.* oprjecitegl, *f.* oprjecitegliza *contradictor.*

OPIERZCHNĄĆ, OPIERZGNĄĆ, *f.* opierzchnie *neutr. jedntl*, ochropowacieć od powietrza, popadać się, aufspringen, wie die Haut von kalter Luft. Wargi opierzchłe abo z wiatru osieczone. *Syr.* 1369. Opierzchnienie lica od srzeżogi albo słońca, jak wygładzić. *Sienn.* 507. *Śleszk. Ped.* 49. *Syr.* 181. Rola opierzchnie. *Haur. Sk.* 11. (zimnym wiatrem podeschnie). Opierzchnienie włosów, °opierszałość, wylezienie włosów, das Ausfallen der Haare. Ziele to pleszowatości głowy z opierzchnienia i obłazienia włosów, jest ratunkiem. *Syr.* 184. Pleszowatość głowy albo brody z °opirszałości włosów *Syr* 198. — §. *Semitritus*, na poły podeptany albo prochem opierszały. *Macz.* — ? — OPIERZCHLIWOŚĆ, ści, *ż.*, odstręczanie się, Zurückhaltung. Potrzeba być szczerym bez opierzchliwości. *Teat* 39, 122. OPIERZCHLIWY, a, e, — ie *adverb.*, uraźliwy, odstręczający się, *ob.* Pierzchnąć.

OPIERZYĆ, *f.* opierzy *act. dok.*, Opierzać *niedok.*, a) pierzem okryć, befiedern; *Boh.* opeřiti; *Vind.* obperjati, s peratmi obdlati; *Rag.* operusejatti; (*Bosn.* operusejati, perje izgubiti; *Croat.* operûssati *deplumo*); *Ross.* оперить, оперять; *Eccl.* вперяю; *Graec.* πτερόω. Opierza się znowu, wnet skrzydły swobodniej szasta. *Przyb. Milt.* 225. *Transl.* Strzała orlem pierzem opierzona. *Ezop.* 93. Sajdakiem się opierzył. *Falib. K* 3. — b) Nieprzyjaciel, co tylko wszedł za wroty, Zaraz go Cesarz obległ i opierzył. *Chrośc Fars.* 351. OPIERZEĆ, *f.* opierzeje *neutr. dok.*, w pierze obrosnąć, Federn bekommen, flick werden. Opierzały, flick. *Tr.*, *Boh.* opeřeny.

OPIESZAŁOŚĆ, ści, *ż.*, niepośpiech, ospieszałość (*Tr.*); *Boh.* wahawost; *Vind* pozhaſnost, keſnost, pomudnost; *Ross.* косность, коснение; die Trägheit, Saumseligkeit. Odpór, który ciała czynią sile ruszającej, nazywamy siłą opieszałości, czyli bezwładności. *Bog. Doś.* 1, 291. Pijaństwo sprawuje nóg i języka opieszałość. *Mon.* 67, 247. OPIESZAŁY, a, e, niepośpieszny, ośpieszały (*Tr.*); träge, saumselig; *Boh.* wahawý, (cf. wahać się); *Vind.* pozhaten, keſen, pomuden; *Ross.* копоткій, копотокъ, косный, косенъ, копа. Opieszałym być *Ross.* коснить, коснѣть. °OPIESZYĆ; n. p. Wracają nazad; wszystkich zaś opiesze Sam Eumenes. *Pot. Syl.* 269 — *Boh.* opěšam; *Ross* опѣшить pieszą maszerować.

OPIĘTY, OPIĘTO, *ob.* Opiąć.

OPIEW, u, *m.* §. 1) opiewanie, śpiewanie czego, das Besingen. Piosnki na opiew tryumfów składane. *Przyb. Luz.* 270. — § 2) Brzmienie, sens, treść, opiewanie, der Inhalt. Pociągał pod swą metropolią, według opiewu danéj sobie mocy, wszystkie Polskie biskupstwa. *Nar. Hst.* 2, 348. OPIEWAĆ, ał, a, *cz. niedok*, Opiać, *f.* opieje *dok.*, °Opiewawać *contin. et iterat*; *Vind.* opeti, opojem; *Eccl.* опѣваю, (cf обаваю, опѣваю, обманывати *incantare*, oczarować, обавателенъ *incantabilis*); *Ross.* возпѣть, возпѣвать, опѣть, опѣвать; a) śpiewaniem opowiadać, besingen Alexander na pamięć uczył się tych wierszy, co je Ilijski śpiewak opiał. *Przyb. Luz* 169. Lepsza cierpliwości siła, W bohatyrskim męczeństwie opiana nie była. *Przyb. Milt.* 260. Ś. Kostka do P. Maryi modlitwy i z duszą wylewał, Witanie Gabryela i w nocy opiewał. *Chodk. Kost.* 39. Dawid Chrystusa opiewawa na swéj artie. 1 *Leop. List. Hier.* 7. (wyśpiewywa. 3 *Leop.*). Niebianie wielką chwałą i opiewaniem wysławiają boga. *Kucz. Kat.* 3, 304; *Sorab.* 1. wóbspěwane *obcantatus.* — *Cum Dativo:* Będę opiewał imieniu Pana Boga. 1 *Leop. Ps.* 12, 6. (będę śpiewał 3 *Leop.*). — b) Przyśpiewywać, okurować. *Cn. Th.*, dobierać komu w śpiewaniu. *Włod*, wtorować, mitsingen, mit Gesang begleiten. Często burmistrz naprzód śpiewa Onę piosnkę oracka; pospólstwo opiewa. *Klon. Wor.* 15. — §. 3. Tak statut opiewa, t. j. ma, opisuje, przepisuje, brzmi. *Cn. Th.*, so lautet das Gesetz. Wiem ja, co statut opiewa, ojciec za syna odpowiadać nie powinien. *Teat.* 15, *c. B.*

OPIJAĆ się, *ob.* Opić się.

°OPIŁAĆ *med. niedok*, n. p. Patrzcie co czynicie, nietylko ludzkim sądem sądzicie, ale i boskim; a cokolwiek osądzicie, wam to samym opiłać. *Kosz. Lor.* 142 ?

OPILCA, y, *m*: *Boh.* opilec; opoj, pijanica, ein Trunkenbold. OPILCZY, a, e, opojowy, od opilcy, pijany, Trunkenbolds-, Zecher-, Säufer-, Soff-. Opilcze serca. *Nar. Tac.* 3, 91. Beczka zawsze ci weźmie pierwszeństwo,

ponieważ więcéj ogarnie, niżeli brzuch twój opilczy. *Pilch. Sen. list.* 2, 370.

OPIŁKI, *plur.*, odpilki; *Boh.* opilky, odpilky, okuge, drtiny; *Bosn.* stargotine, strigotine; *Sorab.* 1. truwanki; *Croat.* otrebine; *Vind.* shagavina; *Ross.* опилки; trociny od piły kruszce piłującéj, otrociny, Feilspäne. Opiłki abo ten proch, który pada z żelaza, gdy je ślósarze piłują abo piłkami trą, *centrosa scobs. Mącz.* Mieszaj opiłki żelazne z olejkiem koperwasowym. *Wyrw. Geogr.* 37. OPIŁOWAĆ, *f.* opiłuje *cz. dok.*; *Vind.* opiliti; *Ross.* опилить, опиливать; befeilen. A jako my cię lekkim uczynim? czyli my ślósarze, żebyśmy cię opiłowali? *Sk. Żyw.* 2, 110.

OPILSTWO, a, *n.*, §. a) skłonność do zbytniego picia. *Cn. Th. Boh.* opilstwj; *Slov.* opilstwo; *Sorab.* 1. wopilstwo, wopitstwo, wopiwczstwo; *Eccl.* опійство, пиянство; Saufsucht, Völlerey. Pijaństwo jest z opilstwa, z nałogu, z lekkości. *Haur. Sk.* 487. — §. b) Upicie, przebranie w piciu, die Trunkenheit. Dzień święty obchodzisz obżarstwem, opilstwem. *Rej. Ap.* 11. Próżna opilstwa starość i obżarstwa. *Prot. Kont. D.* Czyniliście wolą poganów, chodząc w pożądliwościach, opilstwach, biesiadach, pijaństwach. *Dambr.* 613. *ib.* 419. OPIŁY, a, e; *Slov.* opitý; *Sorab.* 1. wopily, wopité; §. a) skłonny do zbytniego picia. *Cn. Th.*, dem Trunke ergeben. — §. b) Opiły, opiły, opity; *Boh.* opilý betrunken. Tak bywa, że zwadę czynią z picia, t. j. będąc opili *Eraz. Jez. E* 8 *b.* — *Transl.* Nie chełp' się szczęściem Tankredzie opiły, Nie twe to męstwo, Bóg to wszystko sprawił. *P. Kchan. Jer.* 495 t. j. upojony, berauscht. Naród w żałościach zatwardziały, I srogim jadem szaleństwa opiły. *Odym. Św.* 2, *K k.*

OPINAĆ, *ob.* Opiąć.

OPIOŁKI *plur.*, wyrzutki z pielenia, das Ausgegäte, der Auswurf, das ausgegätete Unkraut. Kiedą piela w ogrodzie, opiołki w oborę nosić. *Zaw. Gosp. Haur. Ek.* 72.

OPIS, u, *m.*; (*Boh.* opis odpis, przepis, kopia; *Ross* описъ 1. opis, opisanie, 2. spis, rejestr, inwentarz); opisanie, określenie, wyłuszczenie, das Beschreiben, die Beschreibung, die Auseinandersetzung; *Sorab.* 1. wopiszmo, wotpiszmo; *Croat.* popisz, (cf. popis); *Ross* возписаніе, опредѣленіе; (cf. *Ross.* отписъ, отписка korespondencya, błąd w pisaniu). Z twoich opisów żywych już przeraża uszy Huk trąb groźny; głos brzmiących kornetów mię głuszy. *Hor.* 1, 180. Z opisu prawa powininien był to czynić; z opiewu, z brzmienia, z przepisu, nach der Vorschrift des Gesetzes, laut dem Gesetze. OPISAĆ, *f.* opisze *cz. dok.*, Opisować *niedok.*, Opisywać *f. equ.*; (*Ross* описать spisać); pisząc wyłuszczać, określać, wystawiać, wykładać, beschreiben, umschreiben, eine Beschreibung machen; *Boh.* opsati; *Sorab.* 1. wopiszuyu, wotpiszuyu; *Vind.* okulpisati, popisati, popisuvati; *Croat.* zpiszati, zpiszujem; *Rag.* razapisati *definire*, (cf. rozpisać); *Ross.* возписать, возписывать, опредѣлить, опредѣлять. Opisanie czasu, *chronographia*; miejsca, *topographia*; krajów, *chorographia. Cn. Th.* Opisanie, (cf. omówienie, omówić, °obmowa); *Vind.* popisanje, popisuvanje, (cf. popis; *Ross.* описаніе, описываніе konfiskata). Zdumiewają się pisarze, gdy takową srogość opisować muszą. *Warg. Wal.* 64. Duszy ludzkiéj trudno opisać. *Lub. Roz.* 374. Bóg jest nieopisanym *ib.* t. j. niemogący być opisanym, nie do opisania, nieopisalny; *Ross.* неописанный, unbeschreiblich. — §. Opisać co komu przez list, *perscribere. Cn. Th.* Użalił się królewic, że go niektórzy w obozie do dworu opisują. *Ossol. Boh.* 131. że go tam donoszą. — *Jurid.* Rany u sądu opisać. *Gorn. Wł. K* 4 *b.* (opisując je skarżyć się). Rani go kto inny, a on wnet na swego sąsiada rany opisze. *ib.* (cf. oprawić). — §. *Mathem.* Określić abo opisać kołem figurę z prostych linij uczynioną, zowią to, kiedy około niéj, koło tak bywa otoczone, że się jéj węgłów tyka. *Grzęp. Geom. E b. Geom. Nar.* 1, 151. *et* 150. *Jak. Mat.* 1, 46. ein Figur mit einem Kreise umschreiben; (cf. wpisać). — *Similiter:* Myśl wasza, aby wielkiemi a nieporządnemi obwody, tam i sam rozerwana nie była, rzecz swą temi opiszę opłotkami, abym pokazał.... *Jan. Lig. A* 3 *b* — §. *Jurid.* Opisać kogo abo co, opisaniem określić, postanowić, obwarować, krępować, obowiązać, gerichtlich beschreiben, verschreiben, schriftlich bestimmen, verbinden, verpflichten; (cf. oprawić). Roztropna nieufność radziła opisać dłużnika, z dołożeniem terminu i upewnieniem summy przez zastawę. *Nar. Hst.* 6, 130. W prawie ledwo duszą się nie opisze. *Falib. M.* Kto się komu w czym opisze, powinien za to dosyć uczynić. *Stat. Lit.* 266. Zygmunt opisał się, aby W. X. L. po śmierci jego na króla Polskiego spadło. *Biel.* 511. OPISARZ, a, *m.*, *Tr.*, który opisuje, der Beschreiber; *Sorab.* 1. wopiszwar; *Vind.* popisar, popisavez; *Carn.* zpisâvecz; *Ross.* описатель: *w rodz. żeńsk.* описательница; opisujący, der Beschreiber. OPISNY, a, e, — °§. Według opisu, opisany, postanowiony, vorgeschrieben, bemeldet. (*Ross.* описный konfiskowany). Na miejsce i czas opisany zjachać się mają. *Herb. Stat.* 63 — §. Do opisania, mogący być opisanym, beschreibbar, beschreiblich, *oppos. Vind.* nepopisliu; *Ross.* неописанный. OPISOWY, a, e, od opisu, Beschreibungs-; *Sorab.* 1. wopiszowé. Traktat opisowy. *Pam.* 85, 220.

OPITY, *ob.* Opić.

OPIUM *indecl.*, sok makowy, *Arab. Turc.* afijun; *Sorab.* 1. makoyczna yuschka; *Boh.* spanek; *Rag.* drjêmak; *Ross.* сонное зелье; *ob.* Opiata.

OPŁACIĆ, *f.* opłaci *cz. dok.*, Opłacać *niedok.*, (cf. *Boh.* oplatjti, oplaceti, oplacowati *remunerari*; *Ross.* оплатить, оплачивать za kogo innego zapłacić); zapłatą dogodzić, aufzahlen, völlig bezahlen, erkaufen, mit Geld aufwägen; *Sorab.* 1. wopwatżuyu, wopwatżam, wopwatżu. Dłużnika niebędącego w stanie wexlu opłacić, do prochowni zapakują. *Teat.* 7. *c*, 20. Nieopłacony, nie do opłacenia *Ross.* неоплатный. OPŁACIĆ się *recipr.*, płacąc uwolnić się, odkupić się, sich los kaufen.

OPŁAKAĆ, *f.* opłacze *cz. dok.*, Opłakiwać *frequ.*, opłakuje *praes.*; *Boh.* oplakati, oplakowati; *Slov.* opłakáwati, opłakáwám; *Sorab.* 1. wopwakuyu; *Vind.* oplakati, objokati, objezhati, obplakati, obplakal, obplakam, oplâzhem, obsdihuvati; *Carn.* oplakati, objôkam; *Croat.* oplakûjem; *Ross.* оплакать, оплакивать, обрыдать; *Eccl.* ослезити, оплакати, оплакивати, оскорбити, обоголствовати.

окаяваю; płakać po kim, po czym, z powodu czyjego, beweinen. Niewiasta ta przez dawny czas już opłakawa umarłego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 2. Śmierci nie trzeba opłakiwać. *Budn. Cyc. Star.* 36. Chłopięta równie utratę orzechów, jak rodziców opłakują. *Pilch. Sen. gn.* 142. Krwawemi łzami opłakiwać potrzeba tak oślepionych. *Klok. Turk. praef.* Opłakać jéj stratę przez jęki najłzawsze. *Przyb. Milt.* 251. Prorok opłakawa niewolstwo swego narodu. *Wrobl.* 191. Wprzód opłakac *Eccl.* предплачуся, *Graec.* προαναχλέομαι, *praedefleo.* Opłakanie *Vind.* oplakanje, objokanje. Życie nasze opłakuj rzewniéj Heraklicie, Czas jest nad inne czasy, byś płakał obficie. *Zab.* 15, 174. ˚Opłakajcie (opłaczcie) grzechy wasze. *W. Post. W.* 2, 122. Uniżywszy się, opłaczą grzechy swoje. *ib.* 176. OPŁAKANY, a, e, płakania godny; *Slov.* truchliwý, płače hodný; *Sorab.* 1. wopwakanité; *Vind.* oplazhliu, shalujezhliu, jokanja vrieden; *Eccl.* осѣтованъ, оплаканъ, ободолѣствуемъ, слезливый; ℨ. a) beweinenswürdig. Gdy na teraźniejsze opłakane czasy pojrzemy.... *Star. Ref.* 4. Bóg wie, jak tu opłakane życie bez ciebie wiodłam. *Teat.* 42. *d*, *d*. Obronieni od śmierci najokrutniejszéj, najopłakańszéj *Nag. Cyc.* 76. — — §. Nieopłakany, którego dosyć opłakać nie można; *Ross.* многослезный; nicht genug zu beweinen. Niecierpliwego żądze niewstrzymane, Wciągną w przepaści nieszczęść mu nieopłakane. *Jabł. Tel.* 337. — ℨ. b) Opłakany, którego już próżno płakać, ożałowany. *Cn. Th.*, wo kein Weinen mehr hilft, ganz verloren. *Deploratus*, opłakany, zaginęły, wniwecz obrócony, o którym już żadnéj nadziei niemasz, aby się miał polepszyć. *Mącz.* Do końca utraciwszy siły, i nie mogąc być brzemienna, już była opłakana. *Wys. Ign.* 167. Lekarstwem tym, już od powietrza zarażone i opłakane, o którychby już żadnéj nadziei nie było, do piérwszego zdrowia przywodzisz. *Syr.* 706. OPŁAKANIEC, ńca, *m.*, człowiek opłakany, ein Beweinenswürdiger. Wszystkich do płaczu poruszy, sam łezki nie wzruszy opłakaniec. *Bardz. Trag.* 235. Idziesz do zmarłych opłakańcze. *ib.* 511.

OPLAMIĆ *cz. dok.*, w koło poplamić, rund um beflecken; *Sorab.* 1. woblakuyu; *Carn.* vmadeshiti, vpipati, ommadeshujem, oggnusim; *Vind.* omadeshovat, vmasat, obmadeshuvati, pogerditi; *Bosn.* osctrapati.

OPLĄSAĆ *cz. dok.*, w koło popląsać, potańcować na około czego, herum tanzen; *Eccl.* оплясуемъ, около кого пляшутъ.

OPŁASZCZYĆ, *cz. dok.*, w koło popłaszczyć, rund um platt machen. Opłaszczony; *Vind.* oplaishan, splaishom obdán.

OPŁAT, u, *m.*, OPŁATA, y, *ż.*, OPŁATEK, tku, *m.*, *zdrobn.*, OPŁATKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, czym się opłacamy, die Zahlung, Erlegung, Leistung der Zahlung, Abzahlung, Abgabe; *Boh.* auplat, auplatek, oplátka; *Sorab.* 1. wopwata; *Ross.* оплата, оплаченіе. Rzeczypospolitéj dorocznemi opłatkami nie obciążał. *Kosz. Lor.* 107. Kwitowe, exekucyjne, i inne opłatki, są to akcydensa mego urzędu. *Węg. Marm.* 3, 293. — Cnota bez opłatu siędzie. *Zab.* 9, 46. *Zbb.*, bez nadgrody.

OPLATAĆ, *ob.* Opleść.

OPLĄTAĆ *cz. dok.*, w koło poplątać, omotać, rund um verstricken, bestricken; *Vind.* obunreshati, obshtrikati.

OPŁATCZANY, a, e, z opłatka. OPŁATKOWY, a, e, od opłatka; *Ross.* просвиринъ, Oblat=. Ciasto opłatczane. *Tr.* Izba opłatkowa *Ross.* просвиренная. Opłatkowy piekarz, *Ross.* просвирникъ, *f.* просвирница, просвирня; *Boh.* oplatkař, *f.* oplatkařka, oplatečnice. OPŁATEK, tka, *m*; (*Boh.* oplatek; *Slov.* oplatek, oblatka, hostia; *Hung.* ostya; (*distig. Boh.* oblátek krzemień); *Sorab.* 2. hoblat, oblat; *Vind.* oblat, hostia, mlinz, mlenz, meshni mlenzhizh; *Carn.* ublat, oblat, gębanza; *Bosn.* krustulicch, skanatiça; cf. *Eccl. et Ross.* просфора, *ob.* Proskura); die Oblate; *a voce Latina corrupta oblatio vel oblata. Cn. Th.* Podali mu w rękę kielich z winem, a k temu patynę, i hostyą abo opłatek, który ciałem bożym zowią. *Baz. Hst.* 24. Gdy biskupa chowano, ˚prosphorę albo ˚oblatę na piersi mu kładziono. *Pim. Kam.* 38.

OPŁATNY, a, e, — ie, *adverb.* opłacający, nagrodny, bezahlend, vergeltend. Zasługi źle opłatne *Zab.* 12, 245. — § *Passive*: Za co płacą, zahlbar, zu zahlen. Opłatne wyzwolenia w każdym rzemieśle są talentów przeszkodą. *Stas. Zam.* 11.

OPŁAW, u, *m.*, upław, der Samenfluß, der Fluß, die Samenergießung, (pollucya). Liście te umniejszają ogień nieczysty, tamują opławy. *Kluk. Rośl.* 2, 224. OPŁAWA, y, *ż.*, u ryby, pletwa, *pinna*, die Floßfeder, składa się z pargaminowatéj błonki, wspartéj różnemi kościanemi promieniami, zkąd rozsunięta i stulona być może. Są opławy grzbietowe, piersiowe, brzuchowe. *Kluk. Zw.* 3, 85. OPŁAWIĆ, *f.* opławi *cz. dok.*, Opławiać *niedok.*, ℨ. 1) w pław okrążyć, umschwimmen. Sycylią nie tak rychło opławisz *A. Kchan* 73. — ℨ. 2) Odpłókać, odrywać od brzegu, abspühlen, vom Ufer abreißen. Rzéka brzeg opławiła. *Tr.* Ustąpisz z włości Tybrem opławionych. *Mon.* 67, 615. *Chodk. Kost.* 40. (owilżonych, oblanych). — ℨ. 3) Opławić konie = z końmi w pław jechać dla omycia ich, die Pferde in die Schwemme reiten. *Tr.* OPŁAWNY, a, e, upławny, opław cierpiący, den Fluß habend. Grzechy tak brzydliwe, jako szmata opławnéj niewiasty. *W. Post. W.* 2, 179.

OPŁAZOWAĆ, *f.* opłazuje *cz. dok.*, płazem obić, mit der flachen Klinge schlagen, fuchteln. Dobywaj pałasza, bo cię opłazuję. *Teat.* 31, 81. Dawszy mu kilka razy w gębę, opłazował go serdecznie. *Mon.* 68, 58.

OPLEĆ, *f.* opiele *cz. dok.*, Opielać *niedok.*, pieląc oczyścić, begäten, gätend reinigen; *Rag.* opljêvsti; *Croat.* oplevèn, oplet *exherbatus*; *Bosn.* oguliti travu; *Ross.* ополоть, опалываю. Po opielaniu wyrywają len. *Przędz.* 107. Wiele w ogrodzie zawisło na częstem zielska opieleniu. *N. Pam.* 17, 208, *ob.* Oplonowanie.

OPLECEK, cka, *m.*; *Graec.* τό περιώμιον, *amictorium qualecunque cingulo tenus, mulierum praesertim. Cn. Th.*, kaftanik. *Dudz.* 48, ein Brustlatz, Leibchen, Mieder. (*Boh.* oplečko kosz na plecy; *Ross.* оплечье ozdoba na ornacie mszalnym od kołnierza do ramion).

OPLEŚĆ, *f.* oplecie, oplotę *cz. dok.*, Oplatać, Opletać *niedok.*; *Boh.* oplesti; *Bosn.* oplesti; *Rag.* oplesti, oplottiti;

Vind. oplesti, oplotiti, okulsaplotiti, ograditi; *Croat.* oplêchem, oplétam, oplelszem; *Ross.* оплесть, оплетать; plotąc okręcać, umflechten. Sprawiłem sobie winnicę, i oplotłem ją płotem. *Rej. Post. K* 5. Wino oplata a krąża się około wszystkiego, czego może dostać, *complectitur. Mącz. Ciere*, pleść, okręcać, oplatać. *ib.* Winne macice opletają wiąz przystawiony. *Pilch. Sen. list.* 2, 420. Wąż oplotł się koło laski mojéj. *Żebr. Ow.* 394. Butelka oplatana. *Teat.* 54. *b*, 8. opleciona; cf. opłot.

OPLEŚNIEĆ, *f.* opleśnieje *neutr. dok.*, omszeć, pleśnią się okryć; *Vind.* oplesniti, oplesnuvati; *Carn.* opperhniti, opperknem; *Rag.* opljesnitise, opljesnavitise; *Bosn.* oplisnivitise; *Croat.* opleshiveti, pleshivem, opleszniv́újem; beschimmeln. (*Boh.* oplzly = brudny). — *Transl* Charon opleśniały. *Bardz. Luk.* 35. t. j. osiwiały. *OPLEŚNIELEC, lca, *m.*, opleśniały, siwalec, ein Graukopf. Brzydcy opleśnielcy. *Bies. D* 3. OPLEŚNIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, pleśń, der Schimmel, die Schimmeligkeit. (*Boh.* oplzlost *obscoenitas*).

OPŁODNIĆ, OPŁODZIĆ, *cz. dok.*; *Rag.* oploditti; *Ross.* оплодотворить, *ob.* Upłodnić.

OPŁÓKAĆ, OPŁUKAĆ, *f.* opłócze *cz. dok.*, Opłókiwać *niedok.*, §. a) płócząc oczyścić *propr. et. transl*, abspühlen; *Slov.* oplákat, (*distig. et cf.* opłakać); *Vind.* oplakniti, (oplaknina = umywalnik); *Carn.* oplakovati; *Rag.* oplâkati, oplaacem; *Ross.* отполоскать, отполощу, отполаскиваю, ополоснуть, ополоскать, ополаскивать. Córka Faraonowa idzie, żeby się opłókała w rzéce. 1 *Leop. Exod.* 2, 25. (żeby się omyła. 3 *Leop.*; żeby się skąpała). Łzami opłókawaj serce a sumnienie swoje. *Rej. Post. G g g* 1. Bolesław zamordowanie Zbigniewa wielą łez opłókał *Krom.* 145. Ostrością pokuty złości przeszłe opłókał. *ib.* 310. — §. b) Oblać, omoczyć, zmoczyć, begießen, einweichen. Na każdą noc opłóczę łóżko moje, a pościel moję łzami skropię. *Sk. Żyw.* 1, 99. Ten pałasz we krwi twéj *opłukam. *Teat.* 9, 66.

OPŁONĄĆ, ODPŁONĄĆ, *f.* opłonie *neutr. dok.*, spłonąć, rychło zgorzeć, jako pióro, zgrzebie. *Cn. Th.*, schnell verlodern; (*Rag.* plameti, plamenovati = płomienić; *Carn.* splahnem = wklesła mi nabrzmiałość). Opłonął ogień, t. j. z wielkiego mały się stał. *Cn. Th.* das Feuer hat sich gelegt. — *Transl.* Gniew opłonął = ostygł, udobruchał się, der Zorn hat sich gelegt; (*Vind.* jesa henja, se potolashi, vunsgnjievatise, vunsjesuvati, vunseserditise, vunsdivjati, isdivjati; *Bosn.* izjiditise, izjadatise). Gniew rychło opłonie, nienawiść ani utonie. *Cn. Ad.* 257. Nigdy się mężowi gniewliwemu nie sprzeciwiała; lecz gdy opłonął, a gniew go minął, dopiero mu się sprawowała. *Sk. Żyw.* 1, 275. gdy zwolniał, da er kälter wurde, gelaßner wurde. Obaczył się nazajutrz, gdy opłonął, a rozum od gniewu był uwolniony. *Birk. Sk. C* 2. August, gdy w gniewie był, abecadło mówił, aby nic w owym zapaleniu, ażby opłonął nie poczynał. *Sk. Dz.* 335. Nie na to ma być baczenie, co się na ten czas podoba panu, gdy się gniewa, ale na to, gdy odpłonie a odgniewa się, będzieli mu się to podobało mieć. *Eraz. Jęz. U* 2. Opłonąwszy z bojaźni, do swych narowów wrócili się. *Krom.* 179. przyszedłszy do siebie; da sie zu sich selbst gekommen waren, da sie die Furcht verloren hatten. Nie do końca jeszcze z potrwożenia nocnego i piérwszéj porażki opłonąwszy; *non resumptis prorsus animis. Krom.* 589.

*OPLONOWAĆ, n. p. Po należytym *oplonowaniu rośnie ziarno. *Kluk. Rośl.* 2 206, *ob.* Opléć, opielać, opielanie.

*OPŁOT, u, *m.*, OPŁOTEK, tka, *m*, *dem.*, oplecienie, ogrodzenie, płot, die Umflechtung, Umzäunung, der Zaun, das Gehäge; (*Boh.* oplotiti *circumsepire*, opleść, opletač, opletenec opłotający); *Ross.* оплотъ. Nasi opłotek dragów onych, którémi nieprzyjaciel tabor obmocnił, przełamują. *Krom.* 643. Kraczą smutne po opłotkach wrony. *Hor.* 2, 182. *Nar.* Idź na drogi i między opłotki. *Radz. Luc.* 14, 23. *Budn. Sekl.* Tym, którzy byli w opłotkach i na ulicach, wieczerza ta była zgotowana. *Rej. Post. y* 4. *ib. D d* 2 (pod płotami). Z wierzchu wieńczą je opłoty macicy winnéj. *Przyb. Milt.* 110. W tym raju opłocie. *ib.* 122. (t. j. okole). — *Transl.* Opłotki, granice, Gränzen. Nie chcę dobrodziejstwa w tak ciasne opłotki wganiać. *Gorn. Sen.* 423. W pewnych opłotkach. *ib.* 148. Miawszy wszystkie w pewnych opłotkach, ostrożnie je trzymaj. *Jan. Lig. B b.* Rzecz swą pewnemi opiszę opłotkami. *ib. A* 3 *b.* Kto się z niniejszego tylko raduje, ten w ciasnych bardzo opłotkach powodzenie swe zawiera. *Pilch. Sen. list.* 3, 264. W ciasnych opłotkach trzymaj ciało twoje. *ib.* 1, 112. OPŁOTNY, a, e, §. a) u płotu się znajdujący, im Zaune befindlich. *Tr.* — §. b) *Transl.* Ograniczny, ościenny, angränzend, umher wohnend. U wszystkich opłotnych narodów. *Tr. Tel.* 421.

OPŁOWIĆ, *f.* opłowi *cz. dok.*, płowym uczynić, koloru świeżości pozbawić, bledzić, verschießen machen, bleichen. Mróz świętéj téj topoli ani śnieg żaden nie opłowi, Co miesiąc w swą się zieloność odnowi. *Pot. Arg.* 210. OPŁOWIEĆ, *f.* opłowieje *neutr. dok.*, spełznąć; (*Bosn.* oplaviti *flavescere*); verschießen, die Farbe verlieren. Barwę opłowiałą jak sukniom przywrócić. *Śleszk. Ped.* 238. Ziemia siwa albo opłowiała, podobna do marglu, dobre składa grunta. *Kluk. Kop.* 1, 285. t. j. płowa ziemia, bladożółta blaßgelb.

OPŁUGAWIĆ *cz. dok.*, w koło poplugawić, rund um verunreinigen; *Carn.* oggnusim; *Vind.* ogerditi, oskurniti, oskruniti, opazkati, oshudlat, omadeshovat; *Bosn.* obrrigljati, ohallovitti, pohallaviti, ostrriviti, opoganiti, oghnusiti, oçquarniti, (opogagniv, scto se mosge opoganiti = co może być opługawionym); *Croat.* opoganújem, oszkrunujem; *Dal.* oszkvarnuti, oszkvarnujem; *Ross.* осквернить осквернять, обгадить, обгажу; *Eccl.* отнинтн, осквръннти.

OPLUNĄĆ, *f.* oplunie *cz. jedntl.*, Opluć *dok.*, Opluwać *niedok.*, oplwać, plwocinami onieczyścić, bespeyen, bespucken; *Vind.* opluvati, opluniti; *Rag.* opgljuvati; *Ross.* оплевать, оплевывать. O jak niezbożnie Chrystusa biczowali, oplwali i ukrzyżowali. *Weryf. pr.* 64. Arystyp, gdy go Dyonizyus oplwał, snadnie to na sobie znosił. *Kosz. Lor.* 2. OPLUSNĄĆ, *f.* oplusnie *cz. jedntl.*, Opluskać *niedok.*, poprynskać na około, bespritzen; *Sorab.* 1. wopluszkam, wopluskam; *Ross.* ополоснуть, ополоскать, ополаскивать (= opłókać). Wodą go dobrze oplusnęła. *Żebr. Ow.* 60.

Opluśnie go koń i błotnym ogonem przetnie przez gębę. *Alb. z Woj.* 4. Opluśnienie papieru inkaustem, jak zetrzeć. *Sienn.* 381. *Śleszk. Ped.* 292. OPLUWACZ, a, *m.*, który co opluwa, der Bespucker, Bespeyer; *Rag.* opgljuvalaz.

OPŁYNĄĆ, *f.* opłynie *cz. jedntl.*, Opływać *niedok.*, §. 1) *Transitive* na około czego płynąć, opławić, umfließen; *Vind.* okulplaviti; *Ross.* обтечь, обтекать, оплыть, оплывать, (оплывчивый ciekący) Wiślica miasto, Nidą w koło opłynione. *Stryjk.* 189. Krwawy pot opłynął wszystko święte ciało jego. *Rej. Post. S* 4. — §. 2) Opływać czém, oblewać się, überfließen, *propr. et transl.*; (*Boh.* oplywati; *Sorab.* 1. přehliwam szo; *Rag.* nadtecchi, nadplivati). Za Deukaliona wszystka Grecya była powodzią opłynęła. *Biel. Św.* 8 *b.* Do ziemi go wywiódł, która opływa mlekiem i miodem. 3 *Leop. Exod.* 3, 8. (która *osplywała mlekiem. 1 *Leop.*). Wojnami domowemi, braterską i ojczystą krwią opływającemi, sami siebie porażali. *Stryjk.* 187. Czart myślami go tak trapił, że na wszystkiem ciele potem opływał. *Zygr. Pap.* 166. Strumieniem krwawego potu opłynął. *Bzow. Roż.* 94. Każdy chciał widzieć Króla nowego, wszystkie drogi pełne były, Drzewa, wsi i pagórki ludem opłynęły. *Stryjk. Henr. B* 2. — Miarę dobrą, i *wierzchowatą i natłoczoną, tak iż będzie opływała, dadzą wam. *Rej. Post. F f* 4; natłoczoną i potrzęsioną i opływającą. 3 *Leop. Luc.* 6, 38. (i wierzchowatą. 1 *Leop.*). cf. nad strych; *Sorab.* 1. přehliwaczné, zbotní. Opływać w co, lub w czym, obfitować, Ueberfluß haben; *Ross.* изобиловать, излишествовать; *Eccl.* прѣизбытьствовати, прѣизбыти, преизбываю, гобьзити, гобьзовати, (*act.* гобьзити, угобзити obficie opatrzyć). Człowiek opływający we wszystko, nie rzeknie, że ma dosyć. *Zab.* 5, 63. Będziesz zawsze opływał we wszystkie dostatki, Dom modnie meblowany, wieczerze, obiadki. *Niemc. P. P.* 30. *Teat.* 10. *c,* 50 Alcybiades opływał w swym szczęściu. *Węg. Marm.* 1, 21. er schwelgte in seinem Glücke; (cf. jak pączek w maśle). Przez cały bieg życia w największych pomyślnościach opływał. *Zab.* 6, 203. Żyjcie wesoło, w szczęściu opływajcie, I wszystkich słodkich pociech zażywajcie. *Past. Fid.* 332. Opływający, płużący *Eccl.* благодовольный. *OPŁYW, u, *m.*, płynienie w około, żeglowanie, das Schiffen, Segeln, Umsegeln, Umschiffen. Mogli byli zobaczyć tak rozliczne dziwy, Jakie im nastręczyły długie wód opływy. *Przyb. Luz.* 151. Porzą spokojne morze, szczęsne im opływy. *ib.* 326. — Opływ, opływanie w czym, OPŁYWAŁOŚĆ, ści, *ż.*, das Ueberfließen, Ueberrinnen, der Ueberfluß; *Ross.* изобилованіе; *Eccl.* прѣизбытьствіе, преизбытокъ, излишность, чрезпотребство; *Sorab.* 1. zbotnofcż. Z opływałości serca, a nie zmyślenie mówił. *Warg. Radz.* 142. z pełności serca, aus der Fülle des Herzens.

OPOCZKA, i, *ż.*, miasto Rosyjskie w wielkorządztwie Pleskowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 240, eine Stadt in Rußland. OPOCZNA, y, *ż.*, miasto w Moskwie, w dystrykcie Gadyskim. *Dykc. Geogr.* 2, 240, eine Stadt in Rußland. OPOCZNO, a, *n.*, miasto powiatowe w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 240, eine Stadt in Sandomirischen. OPOCZNY, a, e, od opoki, kamienny, Felsen-. Rozpadliny opoczne. 1 *Leop. Jes.* 2, 21. Serce opoczne nie przypuszcza prawdy k sobie. *Rej. Post. L* 5. (skamieniałe, stwardziałe). OPOCZYSTY, a, e, skalisty, kamienisty, felsig; (*Vind.* pezhoun, pezhoujast, pezhounast, pezhinast, skalast, pezhounat, pezhouno). Ziarno na opoczystéj ziemi prędko uschło. *Sk. Dz.* 1179. Gdy siał, jedno padło na opoczyste, gdzie nie miało wiele ziemi. *W. Marc.* 4, 5. Co na opoczystych są posiane. *ib.* 16. Nie swym wątłym główkom, ale starym doktorom i opoczystemu kościołowi wiarę dawali. *Hrbst. Odp. H* 3. mocno ugruntowanemu, felsenfest. Z Simona Piotr uczyniony, stał się pasterzem kościoła opoczystego. *Hrbst. Nauk. Q b.* Przy jedności kościelnéj i opoczystym Pietrze trwać potrzeba. *Sk. Żyw.* 2, 398. Źle Piotra (*petram*) opoczystym wykładają, gdyż go Pan samą opoką nazwać raczył. *W. Post. W* 3, 262.

*OPOCZYĆ *cz. dok*, Opoczywać *częstl.*; *Ross.* опочить, опочивать, *ob.* Odpocząć, spocząć, n. p. Kapłaństwo Chrystusowe nie zostało w Chrystusie; ale się z niego zlało na kapłany, i na nich *opoczyło (*opoczeło, odpoczeło). *Smotr. Apol.* 21, (na nich się oparło, ostało).

OPODAL *adverb.*, obdal, przydaléj; *Boh.* opodal; *Ross.* одаль; in einiger Entfernung, etwas entfernt, ein wenig weit. Jest dobry sposób dla twojéj spokojności, masz wioskę opodal; a tam nikt nam niepotrzebny nie przeszkodzi. *Węg. Marm.* 1, 36. OPODALNY, a, e, przydalszy, obdalny, etwas fern. Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych opodalnych na niebo. *Otw. Ow.* 58.

OPOIĆ, *f.* opoi *cz. dok.*, Opajać *niedok.*; *Boh.* opogiti; *Slov.* opogiti; *Sorab.* 1. wopoyu, wopoyu, pjanoho zčinu; *Carn.* opiti, opojenye; *Vind.* opianiti, vpianiti, dopianiti; *Rag.* opoitti, opaajam; *Bosn.* opitti, opojiti, omastiti; *Croat.* opájam; *Ross.* напоить кого до пьяна, пьянымъ здѣлать; do zbytku napoić, upitym uczynić, *propr. et transl.*, berauschen, berauscht machen, besäufen. Biada temu, który opaja bliźniego swego. *Rej. Post. H* 5. Opoił nieprzyjaciela opinią, jak gdyby się go bał. *Warg. Cez.* 66. Nigdy go rozkosz tak nie opoiła i znęciła, iżby go od należytych zabaw zawściągnąć mogła. *Pilch. Sall.* 287. Sercem bałwochwalskim opojony. *Zygr. Pap.* 42. Opojony, upity, berauscht. — *Fig. transl.* Jest w domu Tarnowskich moc wielka szabel, Turecką posoką nie zfarbowanych, ale szczerze opojonych. *Warg. Cez. praef. E* 3. t. j. wskroś napojonych, omoczonych; Säbel mit Blute nicht gefärbt, sondern getränkt.

OPÓJ, oja, *m.*; *Slov.* opilec; *Boh.* chlastač; *Sorab.* 1. wopiwz; *Sorab.* 2. žrejz; *Vind.* hud piuz, pianz, koludravez, zhrep, zhep, pianzhuvauz, berlazh; (*Ross.* опивальщикъ, опивало; опивоха pasorzyt); *Ross.* куликала; *Eccl.* запойчивый, опиица; §. 1) który ma zwyczaj opić się, pijanica, ein Säufer. Owi przebrzydli i haniebni opoje, nieraz opiwszy się do umoru, wydziwiają. *Pilch. Sen. łask.* 103. Opoje, którzy żłopią wino do północy. *Mon.* 75, 34. Ten, który jest pijanym, może nim jest piérwszy raz w życiu, i nie mieć téj skłonności; opój może być nieraz trzeźwym. *Pilch. Sen. list.* 2, 360. Cymber był i wielki opój, i zuchwały gębacz, pił i bluzgał. *ib.* 2,

361. Brodawka hetman, opój i gnuśnik. *Nar. Chodk.* 2, 385. Opój ten czas tylko marnie na rozrzutach trawił. *Nar. Hst.* 5, 299. *Hor.* 1, 96. *Nar., Min. Ryt.* 3, 255. *Teat.* 3, 5. — §. 2) *Opój, oju, *m.*, opojenie, zbyteczne picie, Saufen, Völlerey. Aby ze zbytecznego opoju w choroby żołnierze nie zapadali, kazał kufy wina porąbać. *Krom.* 453. — §. 3) Opój u nogi końskiéj, napuchlina, nagniotek, ein Auswuchs, eine Geschwulst. Przypatrz się dobrze, czy też koń jest bez opojów, tak na kolanach, jako też na kostkach. *Hipp.* 14.

OPOKA, i, *ż.*; (*Boh.* opuka *tophus*, dziarstwisty kamień); *Carn.* pezhovje *rupetum*, pezhovina *saxetum*, (cf. piéc, spiéc, opiéc); *Vind.* pezh, pezhina, pezhouje; *Croat.* pechina, kliszùra; *Slav.* kamenito bêrdo, pechina; *Ross.* опока; Steinfelsen, Felsenstein, Felsengrund, Felsen; kamień żywy a rostący bez zamierzenia; skała *saxum est altum et praeruptum etiam vivum*; opoka *etiam in planis et sub terra latens. Cn. Th.* Opoki i skały, są to owe ogromne wielkością kamienie, które się z pojedynczych różnych kamieni składają; pospolicie z szpatu, kwarcu i łyszczaku. *Kluk. Kop.* 2, 101. *Wyrw. Geogr.* 12. Kamień ten kuźniacy nazywają warchem lub opoką. *Torz.* 201. Wykute w opokach skalistych pieczary. *Dmoch. Sąd.* 27. Opoki głową kruszyć nie kusi się tylko szalony. *Smotr. Apol. pr.* (cf. głową muru nie przebijesz; cf. z motyką na słońce). Pan jest opoka ma, moc a dużość moja. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 2. (skała moja i siła. 3 *Leop.*). — §. Wszystko mi idzie jak z opoki, Chwile się ciągną dniami, z miesiąców mam roki. *Zab.* 11, 383. *Żabł.* t. j. oporem idzie, mit Widerstand. *Slov.* Se mnu sa wšecko trhá; (cf. wszystko mu idzie lodem; cf. jak na grudzie; *oppos.* smarownie).

OPOL, a, *m.*, Oppeln, miasto w Śląsku. *Dykc. Geogr.* 2, 241. 1. OPOLE, a, *n.*, miasto w Lubelskim. *Dykc. Geogr.* 2, 240, eine Stadt im Lublinischen. 2. OPOLE, rodzaj danniczy w przywilejach książąt naszych. *Nar. Hst.* 2, 86. *Papr. W.* 2, 215. eine von den Steuern und Abgaben unter den Polnischen Herzogen. *OPOLNY, a, e, n. p. Wespół się witali z *opolną radością. *Stryjk. Henr. C.* z obopolną, wechselseitig. §. Opolna góra, w górnictwie, szyb górniczy na boku opodal leżący, ein seitwärts liegender Schacht. *Tr.* OPOLSKI a, ie, od miasta Opola, Oppeln=. Księstwo Opolskie nad Odrą w górnym Śląsku. *Wyrw. Geogr.* 238.

OPONA, y, *ż.*, OPONKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* opona, oponka; (*Etym.* opinać, opiąć, piąć); *Bosn.* oponna, zastor; *Slov.* opona; *Carn.* popętna, prapoga; *Sorab.* 1. wobwěschk; *Croat.* karpit, zaszlon, zasztor; *Eccl.* опона; okrycie, zasłona, kortyna, obicie, Decke, Vorhang, Tapete; (*Rag.* opànak *pera*; *Carn.* opanka *banchus*). Opony robotą haftarską uczynisz, a pięć opon będą spinane pętlicami. *W. Exod.* 26, 1 *etc.* Uczynisz oponę z szarłatowego jedwabiu. 3 *Leop. Exod.* 26, 31. (zasłonę. 1 *Leop.*). Uczynili z opon, jakoby kaplicę. *Rej Post. N n n* 2. Sukna posyła ile potrzeba na oponę meczetu. *Kłok. Tark.* 195. Usłać pałac drogiemi oponami kazał. *Sk. Żyw.* 2, 287. (cf. dywan). Ona i haftowaniem przednią sławę miała, Ona i najsztuczniejsze opony wiązała. *Simon. Siel.* 118. (gobelin). Ściany oponami Atalickiemi obite. *Warg. Wal.* 313. Teatra obrazami, albo oponami obrazy osób na sobie mającemi, zdobili. *Otw. Ow.* 106. Róże, uciesznе róży, ognie samorodne, Szkarłatne me opony, i gwiazdy ogrodne. *Zimor. Siel.* 175. Siedzi jako głucha na ścianie opona. *Rej. Wiz.* 74. (t. j. jak malowany). Śmiertelną oponą zasunięte oczy. *Teat.* 47. *c*, 149. t. j. powłoka, zasłona, mit dem Todesschleyer bedeckt. — *Fig. transl.* Serca nie mając na swoję poprawę, W tym zakłada oponę, powagę i sławę. Żeby błąd popełniony utrzymać koniecznie. *Jabł. Tel.* 141. t. j. zasłonę, pozor, Deckmantel. OPOŃCZA, y, *ż.*, płaszcz od pluty, ein Regenmantel; *Slav.* japuncxa; *Bosn.* japunga, plàsct zapùt, kapenak, (*ob.* Kopieniak); *Carn.* kepernek, faresha, (*ob.* Ferezya); *Vind.* dishni plash, faresha; *Croat.* kepenyek, këpenëk, bunda, japungyia, kapenak; *Dal.* kabanicza; *Hung.* köpenyeg; *Rag.* kabanizza, kabaan, kapênak; *Sorab.* 1. yaka; *Ross.* епанча, плащъ, епанечка, (понька, понява ciasnocha, gzło); *Eccl.* опанча, епанча. Opończa ode dżdżu. *Rys. Ad.* 52. Lepiéj przed czasem obmyślić opończę, niżeli potym umoknąć. *Fredr. Ad.* 118. Mądrego za pogody nabywać opończy. *Pot. Arg.* 342. Gdy jedziesz w drogę, ano piecze słońce, Nie chroń się dla dżdża wziąć sobie opończę. *Rys. Ad.* 15. (cf. lepiéj być mądrym przed szkodą, jak po szkodzie). OPOŃCZANY, OPOŃCZOWY, a, e, *penularius. Cn. Th.*, Regenmantel=; *Ross.* опанечный. OPONNY, OPONOWY, a, e, od opony, *aulaeus. Cn. Th.*, Vorhang=, Tapeten=; *Ross.* опонный.

*OPONOWAĆ się, [z *łac.* opponere= przeciwić się, 3] n. p. Oponować się za naród nasz nieprzyjacielowi. *Star. Ref.* 19.; (*ob.* Stawić się). Miłosierdzie sprawiedliwości boskiéj się nie oponuje, ani sprawiedliwość boża stawia się na *sprzeciwieństwie miłosierdziu jego. *Salin.* 4, 188.

OPOPIELIĆ, *cz. dok.*, popiołem otrząsnąć, beaschen, mit Asche bestreuen; *Bosn.* opopeliti, olusgiti; *Croat.* opopelújem; (*Eccl.* опопелити, преобратити въ пепелъ, w perzynę obrócić).

OPOR, u, *m.*, §. 1) opieranie, oparcie, wstrzymywanie, der Widerstand, das Widerstehen, Widerstreben, Widerstämmen. Opor powietrza, gdy ciała ciężkie spadają, jest mały. *Hub. Mech.* 38. Wszystkie ciała mają tę własność, która je w biegu abo w spoczynku zachowuje, tę nazywają, *vim inertiae*; ja wyrażam słowem opor. *Os. Fiz.* 29; (cf. opieszałość). — *Moral.* Opor, Widersetzlichkeit. Żaden opor i przeciwieństwo nic cnocie ująć nie może. *Pilch. Sen. list.* 3, 110. Chcę, żeby zaraz bez oporu Czynić podług mego humoru. *Teat.* 56. *d*, 16; (cf. upor). — *Adverbialiter* Oporem = jak z opoki, jak na grudzie, lodem, niesmarownie, ciężko, z trudnością, schwierig, mit Schwierigkeit, schwer, hart. Wszystko oporem nam idzie. *Boh. Kom.* 1, 189. On że mu handel coś idzie oporem, Narzeka z rana, narzeka wieczorem. *Min. Ryt.* 3, 331. Dąsam się niecierpliwy, że mi rym oporem Wielkim idzie, że wena nie chce płynąć piorem. *ib.* 3, 155. Nawet patrzeć na nię przychodzi oporem. *Karp.* 1, 180. Fabiusz Rzym zbawił, rzecz czyniąc oporem. *Zab.* 16, 222. t. j. odwłaczając,

mit Aufschub, Zaudern. — §. 2) Opor, OPORA, y, *ż.*, OPORKA, i, *ż.*, *dem.*; ***Ross.*** опоръ, опора; podpora, co podpiera, opiera, abo o którą się co opiera, die Stütze, der Widerhalt. Opor nazywa mularz miejsce, na którym się sklepienie wspiera. ***Magier. Mskr.*** Zawieszenie, podstawek, opor w drągach uciążających, bierz za jedno. *Solsk. Arch.* 49. Przy samym przedpiersieniu na pomoście działobitni, utwierdza się poprzecznie sztuka drzewa, nazwana oporą, *heurtoir*, iż na niéj opierają się koła armaty, żeby futrowania nie rujnowały. *Jak. Art.* 1, 390. *et* 3, 307. *Jak. Mat.* 1, 24. *Oporki nie dopuszczają wiadru niżéj wstępować w rumursie. *Tr.* OPORCA, y, *m.*, przeciwnik, der Gegner, Widersacher. Potyka swojego oporcę na płaskim skały urwisku. *Stas. Num.* 1, 179. OPORNY, a, e, OPORNIE *adverb.*, opor czyniący, widerstämmend, widerstehend. *Tr.*; *Sorab.* 1. zaperaczne; (*Bosn.* oporni, resteghnut *extensus*, rozciągły). OPOROW, a, *m.*, w wojew. Łęczyckim, gniazdo Oporowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 241.

OPORZĄDZIĆ, *f.* oporządzi *cz. dok.*, Oporządzać *niedok.*, w porządki opatrzyć, in gehörigen Stand setzen, versehen; ***Ross.*** благоустроить, устроить, устроять, устроивать; *Eccl.* опрятаю. Trzeba oporządzić karetę, i trzymać konie gotowe. *Teat.* 7, 62. W kuchni oporządzić ptaka. *Wiel. Kuch.* 428. (wywnętrzyć go, patroszyć; cf. oprawić wołu, sprawić ryby). Kieszeń oporządził pod czas wojny dobrze złotem. *Teat.* 4. *b*, 87. Otoż to chléb wysłużony, codzień od Jegomości kułakiem w zęby, od Jejmości codzień burka! Niczego, piękniem się oporządził! *Teat.* 10, 83. dobrzem się wykierował!

OPOWIADAĆ, *ob.* Opowiedzieć. OPOWIADACZ, a, *m.*, opowiadający, oznajmujący, oznajmiacz, ogłosiciel, der Verkündiger, Ansager, Erzähler; *Vind.* praulovez, poviedavez; *Croat.* povedàvecz, pripovedàvecz; *Bosn.* opovidalaç, spovidalaç, koji pripovida, pripovidavaç; *Rag.* povjêdalaz, skâzalaz, (opoviditegl, opovjedalaz *accusator*); ***Ross.*** повѣдатель, сказыватель, разкащикъ; *Eccl.* повѣдатель, повѣствователь. Plutarch wieści publicznych wierny opowiadacz. *Kras. Hst.* 115. Alexander W. zazdrościł Achillesowi, że miał dzieł swoich opowiadacza Homera. *Zab.* 12, 159. *Albert.* Opowiadacz nowych nauk. *Dambr.* 236. Opowiadacze ewanielii. *Steb.* 9; (*ob.* Przepowiednik, przepowiadacz). OPOWIADACZKA (*Cn. Th.*), OPOWIADACIELKA, OPOWIEDZICIELKA, i, *ż.*, ogłosicielka; *Croat.* povedàvka; die Verkündigerinn. Pan podał rzecz opowiadacielkom wojska wielkiego. *Budn. Ps.* 68, 11. Nauczona Samarytanka od Chrystusa, stała się opowiedzicielką i apostołką Mesyasza. *Bals. Niedz.* 2, 9. OPOWIEDNY, a, e, OPOWIEDNI, ia, ie, OPOWIEDNIE *adverb.*, za opowiedzią, angesagt, angekündigt, angemeldet; *Rag.* opovjedni; *Croat.* pripovèdlyiv; ***Ross.*** повѣствовательный; *Eccl.* повѣдательный, повѣствовательный, словописный (= historyczny). Nieopowiedne nastąpienie na państwa nasze księcia Sudermańskiego. *Vol. Leg.* 3, 497. t. j. bez wypowiedzenia wojny, ohne Kriegserklärung. Nagłe nieopowiedne przygody. ***Modl. Gd.*** 122. (cf. bez wieści; ani *wzwiesz). Nieopowiedna godzina niedoli. *Fredr. Ad.* 49. Nie mógł na ląd tam wysieść nikt nieopowiednie, Zawsze straż, zawsze warta i w nocy i we dnie. *Pot. Arg.* 144. bez opowiedzenia się, unangemeldet. Weszłam nieopowiednie. *Teat.* 33. *d*, 53. *N. Pam.* 5, 215. (bez meldowania). Nieopowiednie odejść = milczkiem. *Cn. Ad.* 629. bez pożegnania, ohne Beurlaubung, ohne Abschied. Nieopowiednie i kryjomko z miasteczka wychodziła. *Żyw. Jez.* 45. Lokaj nie chciał daléj służyć, i poszedł od pana nieopowiednie. ***Mon.*** 68, 302. (bez pożegnania, bez abszytu). OPOWIEDŹ, i, *ż.*; *Boh.* opowěd; *Rag.* opovjéd; ***Ross.*** повѣданіе, сказаніе, сказываніе; §. 1) opowiadanie, omówienie, opisanie, die Erzählung. Nie potrzebujesz opowiedzi tych delegliwości, które cierpiałem. *Stas. Num.* 2, 102. — §. 2) Ogłoszenie, Verkündigung, Bekanntmachung. Ożenił się z nią i bez opowiedzi. ***Mat. z Pod.*** *B* 1; (cf. zapowiedzi). — §. 3) Meldowanie, die Anmeldung, das Anmelden. Kto jest tak śmiały wnijść bez opowiedzi? *Zab.* 13, 360. *Drużb.* Kto tak bez opowiedzi do książęcia wchodzi? *Teat.* 52, 36. OPOWIEDZIEĆ, *f.* opowie *cz. dok.*, Opowiadać, *Opowiedać, *contr.* *Opedać *niedok.*; *Boh.* opowèdjt, opowjdati; *Slov.* wyprawowati, (*ob.* Prawić, wyprawować); *Sorab.* 1. wopowèdam; *Sorab.* 2. hopowèžesch; *Carn.* perpovedujem; *Bosn.* opoviditi, spovjediti, propoviditi, (cf. przypowiedzieć); (opoviditi, 2. oskarżyć *accusare*); *Rag.* opovjêdati, opoviditi, opovidjeti; *Vind.* poviedati, praviti, napovedeti; *Croat.* opovidam, ochitùjem, pripovédam, pripovédati; ***Ross.*** разсказать, разсказывать (cf. rozkazać), пересказать, пересказывать (cf. przekazać), сказать, сказываю; *Eccl.* оповѣдую, возвѣщаю, повѣдую, повѣствую, **повѣствовати**, (cf. powieść): §. a) Słownie opisać, wyłuszczyć, erzählen, melden. Ludziom mom, com widział i słyszał opowiedziałem. *Xiadz.* 112. Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. *Pilch. Sen. list.* 2, 281. Opowiadanie, powieść, *Slov.* wyprawowanj; ***Ross.*** повѣствованіе. Uspokoję w porządnym opowiedzeniu ciekawość twoję. *Xiadz.* 75. Nie spuszczając się na opowiedzenie ekonomów, komisarz sam przez się wejrzeć ma we wszystko. *Kras. Pod.* 2, 200. Opowiedzieć towary na cle, die Waaren angeben. *Tr.* — §. b) Ogłosić, oznajmić, obwieścić, verkündigen, ankündigen, bekannt machen. Mamyż królowi opowiedzieć te wszystkie słowa? 3 *Leop. Jer.* 36, 16. (zwiastować. 1 *Leop.*). Piękne są słowa tego, który opowiada pokój. 3 *Leop. Jes.* 52, 7. (który zwiastywa pokój. 1 *Leop*). Opowiadajcie między narody chwałę boską. *W.* 1 *Paral.* 16, 24. Uczynność inszego opowiadać pamiętaj. *Biał. Post.* 220. *Opedziawszy jéj anioł wolą boską, zniknął. *Żyw. Jez. B b.* Prorocy przyszłe rzeczy opowiadali. *Żach. Kaz.* 1, 145. Marona ekloga Nad Sykulskiemi pisana lasy Złote nadchodzić *opeda czasy. *Kchow.* 307. Opowiadać się z czym, przy kim = oświadczyć się stojąc przy kim, obstać przy kim, sich für jemanden erklären, seine Partbey nehmen. Własnym swym kosztem, i radą wierną, i nieustraszonym sercem przy Królu się opowiedział. *Birk. Chodk.* 4. Przy staréj religii, lubo wzgardzonéj, opowiedział się. *Birk. Zam.* 21. Ktoż dla ojczyzny niesie na plac zdrowie, Ktoż się do gardła przy prawdzie opowie? *Groch. W.*

562. Każdy swych rzeczy pilen, rzadki się opowie Z chęcią swą przy ojczyznie. *Groch. W. A* 3. — §. Opowiadać wojnę = wypowiadać pokój, den Krieg ankündigen, den Krieg erklären. Jak Sułtan wojnę opowie.... *Kłok. Turk.* 108. Lewpart opowiedział wojnę smokowi. *Papr. Koł. Q* 2. — §. Opowiedzieć, oznajmić, donieść, *Vind.* meudat, pouedat, opomenit; melden, berichten. Pójdę Jejmości przybycie twoje opowiedzieć. *Teat.* 22. *c*, 31. Opowiadać kogo do pana przychodzącego = meldować, einen melden, anmelden. A czyż można, abyś się tu bez opowiedzenia wdzierał? Ɽ. Muszę sam, kiedy mnie Wc Pan żadnym sposobem opowiedzieć nie chcesz. *Teat.* 12. *c*, 25. (*ob.* Opowiednie, nieopowiednie). Opowiadam się komu, daję znać o sobie, żem przyszedł, abo odchodzę, żem przyjechał, abo odjeżdżam. *Cn. Th.*, (cf. żegnać się). Jeśliby pan najemnika odprawić, albo też on od pana odejść chciał, to jeden drugiemu w dzień P. Maryi gromnic opowiedzieć powinien. *Szczerb. Sax.* 262. służbę wypowiedzieć, aufkündigen.

OPOŹNIĆ, *OPOŹDZIĆ, *f.* opoźni *cz. dok*, Opoźniać *niedok.*; *Boh.* opozdjti, opozděnj; *Vind.* saposditi, posdniti, (cf. dni, dzień), poshniti; *Sorab.* 1. zakomdżu; *Croat.* okesznujem; *Bosn.* zakesniti, doçknitti; *Rag.* okasniti, okasgnijvam, odoznitti, odoznijvam; *Ross.* опоздать, опаздывать; aż po czasie co wstrzymać, niewczas, niewczasu czynić, omieszkać, verspäten. Głupi, co przez niedbałość w zawodzie opoździ. *Pot. Pocz.* 273. Lepiéj opoździć się mało, Niż nigdy nie dojść, gdzie się obiecało. *Pot. Syl.* 363. *Krom.* 767. Kto się opoździ, a za światła sobie nic dobrego nie sprawi, już w wieczor trudniejsza. *Rej. Post. T u* 1. Opoźniwszy się aż do wieczora *Eccl.* завечерявшійся, котораго ночь застигла. Opoźniłem się bardziéj, niżlim się spodziewał z wydaniem kalendarza mojego. *Mon.* 64, 57. Mróz rychły ozimine opoździ. *Haur. Ek.* 71. Ktoby się ze zbożem opoździł ku sianiu.... *Cresc.* 169. Ruch niejednostajnie przyśpieszony i opoźniony. *Hub. Mech.* 117. Bieg w zegarach opoźnia się znacznie pod czas wielkich upałów. *Rog. Doś.* 3, 144.

OPOŹNIAŁOŚĆ, ści, *ż*, opieszałość, die Saumseligkeit. *Tr.*

OPOŹNIAŁY, a, e, opieszały, saumselig. *Tr.*

OPRAĆ, oprał, *f.* opierze, opiorę *cz. dok.*, Opierać *niedok.*, §. a) w koło poprać, lub też prać dla kogo, bewaschen, für einen waschen, ihn bewaschen; (*Slav.* oprati; *Carn.* oppratti, oppiram; *Vind.* oprati, saprati; *Croat.* opìram, opraszlem). Ta praczka opierała siostrę moję. *Tr.* — §. b) *Transl.* Oprać kogo, okładać go kijmi, einen ausprügeln, durchgerben. Równe obu występki, pana nikt nie zfuka, A pacholcy przy kozie opiorą hajduka. *Nar. Dz.* 3, 121.

OPRAWA, y, *ż.*, OPRAWKA, i, *ż.*, *dem.*, (*Croat.* oprava = odzież, suknia; *Bosn.* oprava *expeditio*, wyprawa; *Rag.* oprava *negotium*, sprawa; *Vind.* oprava, opravilu = sprawa, sprawunek); §. 1 a) oprawa w co się oprawiają czyli wwiezują książki (cf. okładki), olstra, miecze, die Einfassung, der Einband, der Ueberzug, der Beschlag; *Ross.* оправа, оправка, выковка, обдѣлка. Oprawa abo oprawka kamienia drogiego. *Cn. Th.*, obwódka. *Włod.* Oprawa książki; *Sorab.* 2. wěska, wěsane, (*ob.* Wiązanie, wiązać); *Croat.* obvez knige; *Bosn.* peliça od knighe, kotriçe; *Ross.* переплетъ; *Eccl.* оправа книгъ. Książki w rozlicznéj oprawie. *Zab.* 15, 136. Oprawa książek à la rustica, po Francusku, Angielsku, Włosku, w skórkę, w półskorek, w tektury, w papier, wszywane, kłóte, w półpapierek. *Magier. Mskr.* — Portret ładny, i oprawa przednia. *Teat.* 39, 217. rama, der Rahmen. — b*) Oprawa, oprawianie, poprawianie, poprawa; (*Boh.* oprawa, oprawka), die Ausbesserung. Do każdéj słusznéj oprawy zamku, żaden żołnierz nie żałuje pracy. *Gwagn.* 307. Srebra wasze dawajcie, na oprawę rozpadlin domu bożego. *Budn.* 2 *Reg.* 12, 7. Szewcy zabawiwszy się oprawką cudzych botów, swoje zdarte noszą. *W. Post. W.* 3, 91. — *§. Z owocu znać oprawę drzewa. *Radz. Syr.* 27, 6. t. j. pielęgnowanie, opatrzenie, chodzenie koło niego, die Wartung, Pflege. — §. 2) *Jurid.* Oprawa, oprawianie, opis, zapis, kaucya sprawy, die richtliche Prozeßverschreibung, Prozeßcaution. Oprawy, *reformationes*, zowią przestrzeżenie w prawie obudwu stron, powodnéj przed główną żałobą, opornéj przed główną odpowiedzią. *Sax. Porz.* 83. Oprawy sobie czynią obiedwie strony po czytaniu z ksiąg sprawy. *ib.* 77. §. 3) Oprawa, którą mąż żonie względem posagu daje, das Gegenvermächtniß zur Sicherheit des Brautschatzes, die Widerlage, Gegensteuer. Reformacya, czyli oprawa, fundusz dożywotni od męża żonie, w miarę jéj posagu dany. *Czack. Pr.* 2, 7. *N. Pam.* 6, 301. *Szczerb. Sax.* 455. *ib.* 465. Co na zabezpieczenie lub pomnożenie posagu wyznaczają, zowią to oprawą. *Gal. Cyw.* 3, 153. Biorący mąż z żoną posag, czyni zapis w pobliższych aktach posagu żoninego, w równéj onemu sumie. Warunek ten posagu nazywa prawo nasze oprawą, reformacyą posagu. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 207, (*ob.* Wianować). Książę Konrad z drugą żoną, Krosno, Grejfenstein i Przyń miasteczka, jéj na oprawę odłożone, utracił; *quae ei dotalia constituerat. Krom.* 278. (cf. wiano).

OPRAWCA, y, *m.*, (*Rag.* opravnik, opravitegl *procurator*, *executor*, *ob.* Sprawca; *Bosn.* opravilaç = jednacz kupca); §. a) ceklarz, łapacz, sługa miejski do łapania złodziejów, hultajów. *Włod.*, der Häscher, der Stadtknecht; *Vind.* berizh, berzh, mufel, feihtel, pot, utavez, popadiga, rabelnou hlapez, fhibavez, tepstnik; *Ross.* паличникъ, истязатель; *Eccl.* биричій, посошникъ. Słudzy urzędowi, oprawcy abo ceklarze. *Stat. Lit.* 347. Po zdarciu szat nagi miał być od oprawcy biciem szarpany. *Warg. Wal.* 53. (cf. kat). *Maleficiorum judex*, oprawca *dicitur. Vol. Leg.* 1, 5. — §. b) Zbir, rabuś, ein Räuber, Sbirre. Nie dokażę tego bez mocy jakich dobrych oprawców. *Teat.* 8. *c*, 51. — §. c*) Oprawca, naprawca, poduszczyciel, der Anstifter. Z namowy oprawcy to uczynił. *Tr.*

OPRAWIĆ, *f.* oprawi *cz. dok.*, Oprawiać, oprawuje *niedok.*; (*Boh.* oprawiti, oprawowati naprawić, poprawić; *Carn.* oppravèti, oppravlam = sprawić, 2. oppravlam = powtarzam, obmawiam, cf. prawić; *Vind.* opraviti, opraulati = sprawić, wykonać, uskutecznić; (*Vind.* opravilu *negotium*, sprawa); *Sorab.* 1. woprawiu, wopraju, woprawim *commemoro*, *instruo*, *informo*, *edo-*

ceo, cf. wprawić; *Sorab.* 2. hopschawisch dysponować chorego; *Croat.* opraviti, opravim, oprávlyam 1. *tracto*, *ago*, *expedio*, 2. *vestio*, *amicio*, opravlatisze ∘ ubrać się; *Bosn.* opravgljati *negotior*, *expedio*; *Rag.* opravgliati, opraviti *expedire*, opravgljati *lenocinari*; *Slav.* opraviti ∘ sprawić, opraviti se ∘ ubrać się; *Ross.* оправить, оправляю, оправливаю 1. usprawiedliwić, 2. oprawić w oprawę, 3. naprawić); §. 1 a) obwieść co czym, mit etwas umgeben; *Ross.* оправлять, обдѣлать, обдѣлывать, выковать, выковывать; oprawić książkę ∘ wwiązać książkę, ein Buch einbinden; *Vind.* buque vesati; *Rag.* svèzati kgnighe; *Ross.* переплесть, переплетать, (cf. przepleść); *Eccl.* вяжу книги, переплетаю. Oprawiać co w skórę ∘ powlec skórą. *Cn. Th.*, in Leder einbinden, mit Leder überziehen; oprawić co w złoto, w srebro, in Gold und Silber einfassen. Rogi żubrze około krawędzi srebrem (w srebro) oprawiają, i z nich piją. *Warg. Cez.* 143. Oprawić strzelbę; *Vind.* oblesati, oblesuvati, shiftati, schäften; (cf. puszkarz). Dom był wewnątrz cedrem oprawiony, i wszystko cedrowemi deskami było okryte. *W.* 3 *Reg.* 6, 18. Miasto oprawione murem. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 17, 2. t. j. obwiedzione, umringt, umgeben, eingefaßt. Obmurował i oprawił miasta. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 14, 33. Oprawili i obwarowali grób. *ib. Math.* 27, 66 Mur około miasta obwiedli, i zamki oprawili. *Gwagn.* 270. t. j. ufortyfikowali na około, befestigen. Wziąwszy zamek Przemyski, oprawił go lepiéj. *Biel.* 58. Otto zbudował zamek Suliniec; Bolesław rozumiejąc, że się to ni ku czemu dobremu niesie, kazał też Miedzyrzecz oprawiać. *Biel.* 154. — b') Oprawić drzewo, pielęgnować, chodzić koło niego, warten, pflegen. Oprawianie drzew, zwłaszcza płonnych, zależy w gnojeniu. *Cresc.* 666. — c) Oprawić, naprawić, poprawić, *Boh.* oprawiti, oprawowati; *Ross.* оправить, оправляю, оправливаю; ausbessern, verbessern. Oprawili wszystko, co było opadło. *Budn.* 2 *Chron.* 24, 13 Oprawowali rozpadliny domu bożego. *ib.* 2 *Reg.* 12, 8. Mur zbity oprawował. *P. Kchan. Jer.* 298. Niechaj oprawują budowanie kościelne, jeśli ujrzą, że co poprawić potrzeba. *W.* 4 *Reg.* 12, 5. (niechaj oprawiają miejsca pokażone w domu pańskim, i inne rzeczy, któreby widzieli potrzebować *poprawy. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 12, 5). Przecz nie oprawujecie opadłych miejsc kościelnych? *Radz.* 2 *Reg.* 12, 7. *P. Kchan. Jer.* 299. Oprawiam szaty. *Pot. Syl.* 28. — d) Oprawić wołu, skopu, wieprza ∘ odzierać, oparzyć. *Cn. Th.*, ausschlachten, ein geschlachtetes Vieh zurichten. Oprawić wołu, albo insze bydlę lub zwierzynę. *Wiel. Kuch.* 428. (cf. oporządzić ptaka; cf. sprawić ryby). — §. Kogut oprawiony, t. j. okapłóniony *Sienn.* 525. ein geschnittner oder kapaunter Hahn. Kurczęta młode, gdy oprawisz, będą z nich kapłuny. *Cresc.* 583. — §. 2) *Jurid.* Oprawić sobie, zapisać, opisać warować, gerichtlich verschreiben, bedingen, gewähren. W prawie najemniczym to sobie oprawują, aby najemnik kóz przy domie nie chował *Cresc.* 564. Kto co sobie przed prawem oprawi a zachowa, to mu w prawie ma iść *Sax. Art* 12 — Oprawia mąż żenie posag, zapisuje, wianuje, er verschreibt ihr das Gegenvermächtniß. Wdowa od piérwszego męża wiano oprawione mając, już od drugiego nie ma wiana zapisanego mieć. *Stat. Lit.* 235. Chocia mąż żenie summę albo wiano oprawi na wszystkich dobrach swych, przecię one dobra jego są. *Szczerb. Sax.* 462. Gdyby mąż żenie darował pewną summę za wiano, i oprawiłby jéj takową summę po śmierci swéj na domu swym.... *Szczerb. Sax.* 463. (zapewniłby jéj ją). *ib.* 411. — *Similiter:* Z dzierżawy swojéj dziedzictwo oprawi synom swoim. 1 *Leop. Ezech.* 46, 18. (da synom swoim. 3 *Leop.*). — §. Szkodę oprawić, szkodę przed sądem zapłacić, nagrodzić, vor Gerichte abbüßen, abthun, abzahlen, bezahlen, erfetzen. Kto winien gwałtu, ten ma szkody i gwałt oprawić. *Stat. Lit.* 301. Jeżli chłop chłopu drzewo porąbał, tedy gwałtu trzy ruble zapłacić, a szkodę oprawić powinien. *ib.* 315. Wedle dwunastu tablic ustawy, każdą krzywdę piącią a dwudziestą grzywien miedzi oprawowano. *Modr. Baz.* 315. Ktoby kogo złajał, a skazano mu, aby mu to oprawił.... *Sax. Art.* 47. Zelżywych słów oprawować. *ib.* 46. Opraw a nagrodź, jako możesz. *Rej. Zw.* 27 *b.* OPRAWICIEL, OPRAWIACZ, a, *m.*, który oprawia; (cf. introligator, puszkarz etc.); (*Croat.* opravitel, opravlyavecz 1. *tractator*, *curator*, 2. *vestitor*; *Bosn.* opravitegl *administrator*; *Rag.* opravitegl 1. *operator*, 2. *leno*). OPRAWKA, *ob.* Oprawa. OPRAWNY, a, e, — ie *adverb.*, oprawiony; §. a) oprawny w co, obwiedziony czym; *Ross.* окладный, переплетенный; eingefaßt, eingebunden. Książka oprawna; książka nieoprawna, surowa, *in crudo*, roh. Rynsztunki złotem abo srebrem (w złoto abo w srebro) oprawne. *Star. Dw.* 3, in Gold oder Silber gefaßt. Rysunki w ramki oprawne. *N. Pam.* 19, 54. — §. Miasto oprawne, obmurowane, n. p. Jerycho zamknione i oprawne było. 1 *Leop. Jos.* 6, 1. (opatrzone było. 3 *Leop.*). — §. b) Mięso oprawne, oprawione, z skóry odartego bydlęcia, oparzone, oczyszczone, ausgeschlachtetes Fleisch. W jatkach za miastem bydła biją, a potym ztamtąd mięsa oprawne rozwożą. *Star. Dw.* 14. — §. c) Wdowa oprawna, mająca zapisy posagu swego od męża, der das Gegenvermächtniß verschrieben ist, die ein Leibgedinge hat. Władysław małżonkę pozostałą Mieczysława, jako panią oprawną, według prawa i zachowania zwyczajnego, skupować był powinien. *Krom.* 260.

OPRAŻYĆ *cz. dok.*; *Sorab.* 1. woprażu *retorreo;* w koło poprażyć, *pr. et fig*, rund um beprägeln, bebrennen, befengen.

OPRĘŻYĆ *cz. dok.*, Oprężać *niedok.*, w koło naprężyć, prężąc opiąć, rund um beipannen, ausspannen; (*Bosn.* oprusgiti, pustiti *emittere*, *explodere*).

OPRÓĆ, *f.* oporze *cz. dok.*, Oparać *niedok.*, w koło popróć, rund um abtrennen; *Bosn.* Oporiti, oparati; *Croat.* oparati.

OPRÓCHNIEĆ *nijak. dok.*, w koło spróchnieć, rund um morsch werden; *Bosn.*, otruhnuti.

*OPRICZNY, *OPRYCZNY -a, e; *Ross.* опричный oddzielny, udzielny, (*Ross.* опричь ∘ oprócz); abgesondert. Służbie niewolnéj przywykli, i bez *opricznego panowania zwierzchności przełożonych żywota swego porządnie prowadzić nie mogą. *Stryjk.* 187. OPRÓCZ, *praep.*, prócz, außer; *Boh.* leč, lečby, (cf. lecz); *Carn.* samuzh; *Croat.*

nèg, nego; *Dal.* ner; *Rag.* prò, prèma, olisc, izvan, ràzmi, osvèn, savisce; *Slav.* osim, izvan; *Bosn.* izvan, osvem, razma, nego, samo; *Ross.* опричь, сверхъ, развѣ, (cf. roz-); *Eccl.* опроче, опрочѣ, кромѣ, опричъ, сврѣхъ, освѣнь, свѣнѥ, безъ, точиѭ; oprócz tego, mimo to, krom tego, okrom tego, okrom ciebie, chyba, wyjąwszy, nad cię, po tobie. *Cn. Th.* Wyznaczono mu z dworu płacę pieniężną, i oprócz tego ordynarya. *Kras. Pod.* 2, 261. (nad to). Nie chcieli uczynić tego, oprócz dozwolenia Papiezkiego. *Birk. Dom.* 115. t. j. bez, ohne. Ciche oprócz wszelakich chmur pioruny, biły w kapitolium. *Bardz. Luk.* 14. t. j. bez, mimo.

OPROSIĆ się, *f.* oprosi się *recipr. dok.*; *Boh.* oprasyti se; *Rag.* opràsitise; *Bosn.* oprasitse; *Ross.* опороситься; ferkeln, Ferkel werfen. Uważać trzeba, aby świnia oprosiwszy się, łożyska swego nie pożarła. *Kluk. Zw.* 1, 285. Świnię, gdy się oprosi, w osobnym chlewie mieć potrzeba z prosiętami. *Zaw. Gosp.* Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566; (cf. ocielić się, okocić się, oszczenić się, oźrzebić się).

OPRÓSZYĆ, OPRUSZYĆ *cz. dok.*, prochem obsypać, bestäuben; *Vind.* oprashiti, *ob.* Okurzyć.

OPROTKI, ow, *plur.*, u rybaka, do stalowania niewodu, są to powrozy 60 sążni długości. *Magier. Mskr.* Seile am Zuggarne, 60 Klafter lang.

OPROWADZIĆ, *f.* oprowadzi *cz. dok.*, Oprowadzać *niedok.*, §. a) wszędzie na około poprowadzić, herum führen, umher führen. Xiądz Pleban oprowadzał mię około domostw przy kościele zabudowanych. *Xiądz.* 77. Chciéj ją oprowadzić po moim ogrodzie i domu. *Zabł. Dz.* 54. Że był dzień niezbyt mroźny, oprowadzał mię wszędy. *Kras. Pod.* 2, 140. *et* 56. — §. b) Oprowadzić co czym = obwieść, otoczyć, mit etwas umgeben. Miasto mocnemi murami oprowadzić rozkazał. *Nar. Hst.* 6, 246. Aurelian od Rzymu do Ostyi potężnym rzékę murem oprowadził. *Nar. Tac.* 3, 98. Zamek fosami głębokiemi oprowadzony. *Steb.* 2, 242.

*OPRYCZYŃCA, y, *m.*, [z *ross. obs.* опричникъ = halabartnik carski. 4]; oprawca, kat, der Häscher. Iwan siepaczom abo opryczyńcom swoim rozkazał, aby kanclerza na sztuki rozsiekali. *Gwagn.* 530.

OPRYSK, u, *m.*, opryśnienie, opluśnienie, das Bespritzen. Spluskany krwi opryskiem. *Hor.* 2, 326. *Kniaź.* OPRYSKLIWOŚĆ, ści, *ż.*: *Boh.* prchliwost; sierdzistość, das Aufbrausen, die Hitzigkeit. OPRYSKLIWY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* prchliwy, prchlý; sierdzisty, prędko zapalający się w gniewie, hitzig, aufbrausend, jähzornig. Człowiek w mowie prędki, i gdyby się na powierzchowności zasadzać, opryskliwy. *Kras. Pod.* 2, 64. *Zab.* 8, 328. Opryskliwy ten nasz pan ekonom. *Kniaź. Poez.* 3, 177. OPRYSNĄĆ, *f.* opryśnie *act. jedntl.*, oplusnąć, bespritzen; *Bosn.* otraskati; *Ross.* опрыснуть, опрыскать, опрыскиваю. Bratobójstwem i krwią opryśniony świeżą. *Hor. Sat.* 224. Opryśniony kroplami krwi. *Tward. Wł.* 98.

OPRYSZEK, szka, *m.*, [porówn. *ross.* рыскать = skakać, 2]; (*Ross.* опричникъ, опричной, опричина *obsol.* 1) halabartnik Carski, 2) prywatny człowiek; cf. опричъ = oprócz); rabuś, ein Buschklöpper, Strauchdieb; *Boh.* nakeřnjk; *Vind.* popadnik; *Eccl.* путенавѣтникъ. Napadł na Wołoskie opryszki. *Nar. Chodk.* 2, 376. Z gromadą hultajstwa i opryszków na Śląsk napada. *Nar. Hst.* 3, 198. Niebezpieczne dla opryszków przejazdy. *Vol. Leg.* 4, 27. *Treb. S. M.* 110. *Mon.* 65, 560.

OPRZĄŚĆ, *f.* oprzędzie *act. dok.*, Kądziel oprząść, *pensum conficere. Mącz.*; *Sorab.* 2. hopschěfcz; *Rag.* oprèsti; *Carn.* opprędem, opprędl, oppręsti; a) abspinnen, zu Ende spinnen. — b) Oprząść, przędząc obwinąć, opleść, umspinnen, einspinnen. Oprzędzenie się jedwabnika. *Kluk. Zw.* 4, 307.

1. OPRZEĆ się, *f.* oprze się *recipr. dok.*, Opierać się *niedok.*; *Boh.* oprjt se, opjrati se, zepřiti se, zepřel se, zepru se, bočjm se, bočjwam se; *Bosn.* oprjetise, odoljeti; *Rag.* oprjêcitise, oprjecijvamse, oprjetise, opriecivatise, opiremse; *Sorab.* 1. zperam szo, zaperam szo, zpedžam szo; *Croat.* oprechujemsze, naszlonitise, opprati, oppiram, opprêm, oppręti se, naslajnam se; *Vind.* navpreti, nadpretise, sloniti, nasloniti, persloniti, gornaslonitise, gorposlonitise; *Ross.* оперѣться, опираться, упереть, упирать, упереться, барахтаться; (*Eccl.* опираю podpieram); 1. oprzeć się o co, sich an etwas anlehnen, anstämmen. Oprzyj się o mur. *Tr.* Już w drugiéj izbie oparty o ścianę, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205. — *Botan.* Łodyga oparta, *decumbens*, gdy z korzenia w górę się podnosi; lecz potym całkowicie o ziemię się opiera. *Jundz.* 2, 13. — *Fig.* W Turczech o Wezyra opiera się wszystko. *Gaz. Nar.* 2, 136. t. j. na nim wszystko polega, od niego zawisło; es beruht alles auf ihm, kommt alles auf ihn an. — *Transl.* Uciekający nie oparł się aż we 12 mil miejsca tego. *Paszk.* 43. t. j. nie wstrzymał się, nie zatrzymał się, er machte nicht eher Halt, als 12 Meilen davon. Tatarowie wpadłszy, aż o Lwów oparli się, t. j. aż tam zaciekli się; cf. otrzeć się; sie drangen vor bis Lemberg. Ciął mię przez pysk, aż się szabla na brodzie oparła. *Mon.* 68, 404. — 2. Opierać się przeciw, opór czynić, przeciwić się, *phys. et moral.*, sich entgegenstämmen, widerstreben. W ruchu jedno ciało opiera się drugiemu, a niszczy w nim część szybkości. *Jak. Mat.* 4, 7. Obiedwie strony w tej bitwie mocno się przy zwycięstwie, nie wiedząc komu padnie, opierały, *contendere. Krom.* 113. Im się więcéj opiera i zforcuje, tym proszą goręcéj. *Tward. Wł.* 13. Żaden mu się nie oparł, ani zastawił. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 28, 20. Mocnom się opierała zamężciu jéj. *Teat.* 38, 117. Starzec mimo opierań, mimo wypraszania się podróżnych, umywa im nogi. *Stas. Num.* 2, 92. Niewinność przy cnocie mojej oprze się kłamstwu waszemu. *Teat.* 54, 71. Wszystko czynić musi, kto się oprzeć nie zdoła. *Nar. Hst.* 4, 117. Mocniejszemu trudno się oprzeć. *Cn. Ad.* 513. Opiera się, by kot, na ledzie; *omnibus nervis connititur, sed frustra. Cn. Ad.* 790. *Rys. Ad.* 52. — *§. *Activ. transl.* Już mię nie zbeszta nikt, nie *oprze nasiekańcem boki. *Zab.* 5, 345. *Koss.*, nie obłoży, okłada; cf. oprać, opierze.

2. OPRZEĆ, *f.* oprzeje *neutr. dok.*, zaognieć z tarcia; *Eccl.* опрѣваю, потѣю, прѣю; entzündet werden durch Reibung, wund gerieben werden. Nogi kokosze, gdy włożysz w rzeżewie, oprzeją. *Sienn.* 514. Lekarstwo na oprzenie, które bywa około łonka dziecęcego, dla moczu własnego. *Sienn.* 473. *Spicz.* 189. Maścią tą miejsca oprzałe pomazuj. *Spicz.* 189. — *Fig. transl.* Człeczysko łyse, oprzałe, siwe. *Rej. Zw.* 66. cf. parszywy.

OPRZĘT, u, *m.*, n. p. Z strony dziedziców znaczne opuszczenie robocizny, danin, szarwarków, stróży, oprzętów, posług, daremszczyzn, skłonić nie mogło włościan do wzięcia kontraktu. *Pam. Warsz.* 4, 106? *OPRZĘTNY, a, e, okrzętny, krzątający się, emsig, geschäftig, fleißig. Są Niemcy oprzętniejsi i dbalsi gospodarze. *Krom* 558.

OPRZYKRZYĆ, *f.* oprzykrzy *act. dok.*, Oprzykrzać *niedok.*, oprzykrzyć komu co, obydzić, omierzić, jemanden einen Widerwillen vor etwas erwecken. Świat sobie oprzykrzyli z pożądliwościami jego. *Rej. Post.* *A a* 4. Pruski mistrz wojował Polskę jak najbardziej, azaby oprzykrzywszy wojnę Polakom, przy Pomorzu mógł się osiedzieć. *Biel.* 183. Oprzykrzyć się, przykrym się stawić, lästig seyn, widrig seyn. Cożem ci uczynił, albo w czymem się oprzykrzył tobie? 1 *Leop. Mich.* 6, 2. W tym miesiącu mogłoby niebo tęgą zimą się oprzykrzyć. *Fur. Uw.* *E* 4' *b.* Lepiéj się w domach mieszkać im zlubiło, Już się im w polach, w puszczach oprzykrzyło. *Stryjk. Gon.* *M* 3. OPRZYKRZENIE, przykrość, niesmak, uprzykrzenie; Widrigkeit, Ekel. Pijaństwo jest studnią oprzykrzenia i rozlicznych niemocy. *W. Post. W.* 3, 256.

*OPS, [porówn. *niem.* hops = skok. *Maciejowsk. Pismien.* I, 219 — 2]; n. p. Jedźmy na ops, to jest po staroświecku, na niecnotę. *Biel.* 216; na zabawy wszeteczne. *Nar. Hst.* 7, 184; (może od słowa: obcować, u dawnych *opcować, *Etym.* obec; cf. *Ross.* общій, общъ powszechny, spólny).

OPSNĄĆ się *rec. jedntl.*, o co popsnąć się, uderzywszy o co pośliznąć się, über etwas stolvernd ausgleiten. Opsnęły się koniowi nogi, i obalił się.

*OPTASZYĆ, *f.* *optaszy *act. dok.*, oberwać, oskubać, abreißen, berupfen, bezupfen. Choć im nie jeden kroć ten ogon optaszą, wżdy przecię ponty jeżą, przecię wyżej kaszą. *Pot. Pocz.* 423; (może alluzya do sojki, od ptaków z cudzych piór oskubanéj).

OPTYKA, i, *ż.*, nauka widoku światła. *Kras. Zb.* 2, 279. *Hub. Wst.* 22. *Boh.* prohledačstwj, prohledářstwj; *Rag.* râzlicje, die Optik. OPTYCZNY, a, e, — ie *adverb.*, optisch.

*OPTYPATE, [z *franc.* aux petits pâtes 3], małe paszteciki, Pastetchen. *Tr.*

OPUCHA, y, *ż.*, *ob* Opuszka; *Ross.* опушка; bramowanie, wyłogi, wykładanie, der Besatz, der Saum am Kleide, die Aufschläge, der Ausschlag. Człowiek kołnierza, abo szukając opuchy, nie da wysiedzieć rysiowi się z lisem. *Pot. Syl.* 523. Towarzysz zrobił sobie kiereję, i nakrył ją rysiem; Wyszło mu na złe sukno i opucha. *Nar. Dz.* 224. Opucha droższa kożucha. *Rys. Ad.* 53. — *§. Czystemu wszystko, choć czyta, choć słucha, Tak gołe czyste, jako i opucha. *Pst. Jow.* 2, 1. OPUCHLINA, y, *ż.*; puchlina, opuchnienie; *Sorab.* 2. hopuklina; *Ross.* опухоль, die Geschwulst, w szczególności puchlina wodna, Wassergeschwulst, Wassersucht. Lekarstwo przeciw opuchlinie. *Cresc.* 180. *Budn. Jes.* 1, 6. Michał Paflago cesarz opuchliną umarł. *Biel. Św.* 77 *b.* (na puchlinę). Możeli opuchlina, febra albo jakażkolwiek niemoc, tak ciało obrazić a dręczyć, jak duszę chciwość ku pieniądzom? *Eraz. Jęz.* 6. OPUCHNĄĆ, *f.* opuchnie *neutr. jedntl.*; *Boh.* opuchnauti; *Sorab.* 2. hopuknusch; *Croat.* obuhnujem, otechem; *Bosn.* obuhnuti, otecchi; *Ross.* опухнуть; wzdymać się, puchlinę mieć, aufschwellen, die Wassersucht haben. Opuchły; *Bosn.* obuhnuo, -la, -lo; *Ross.* опухлый; wzdęty, puchlinę cierpiący, aufgeschwollen, wassersüchtig; człowiek opuchły, wodnisty, abo wodnocielny. *Sekl. Luc.* 13. Kto więcéj ma, więcej pragnie; opuchłego najchciwsze pragnienie. *Fredr. Ad.* 25. *Birk. Exorb.* *B b.*

*OPUGNA, y, *ż.*, opugnowanie w dysputacyi, das Opponiren. Zaproszony na opugnę, wziął sobie za argument, iż etc. *Sk. Żyw.* 1, 416. [z *łac.* 7].

OPUKAŁOŚĆ, ści, *ż.*, pękatość, die Bauchigkeit, die Dicke. OPUKAŁY, a, e, pękaty. *Cn. Th.*, dickbäuchig, bauchig. *Crassus,* miąższy, tłusty, opukały. *Macz.* Opukała gruszka. *Ern.* 166. OPUKNĄĆ się, *f.* opuknie się *recipr. jedntl.*, rozpadać się, zerfallen, zerlechzen, z. B. Tonnen, Fässer zerlechzen. Opukła się beczka. *Cn. Th.*

OPURPURZYĆ *cz. dok.*, w koło popurpurzyć, oczerwienić, bepurpern; *Ross.* очервленить, очервлѣнять; *Eccl.* обагрити, обагряти, оброщаю, крашу, червлению.

OPUŚCIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, OPUSZCZAŁOŚĆ miejsce opuszczone, puste, pustość, die Verlassenheit, Einsamkeit, Einöde. Będzie opuściałość pośrzód ziemi. *Budn. Jes.* 6, 12. Lud siedliska swoje porzuciwszy, opuściałością i zaginieniem ojczyznie swojéj przegrażał. *Faliss. Fl.* 47. 1 *Leop. Esther.* 16, 14. OPUŚCIAŁY, a, e, bez mieszkańców, pusty, verlassen, öde; (*Ross.* опустѣть, опустѣвать opustoszeć). Na pustyni opuszczałéj bydlęcy żywot wiedli. *Bzow. Roż.* 48. Opuściałe porozdawał role. *Tr. Tel.* 243. Nieopuściały, niepusty kraj. *Włod.* Słuszna granic opuściałych bronić. *Stryjk. Gon.* *T.* Wspomoże mię opuściałą, a która chyba ciebie, nie ma żadnego innego spomożyciela. 1 *Leop. Esther.* 14, 4. Żona opuszczała. *ib. Gal.* 4, 27. Od wszystkich opuszczony, opuściały, *exclusissimus. Macz.*, von allen verlassen. OPUŚCIĆ, *f.* opuści *act. dok.*, Opuszczać *niedok.*; *Boh.* opustiti; *Carn.* oppustim, popustim, popûsham; *Sorab.* 1. wopužčžam, wopužčžu, wopuschčžu, wopuschčžim; (*Rag.* opûstiti = pustoszyć; *Bosn.* opustiti *vastare, esse derelictum*; *Ross.* опустить, опускать); § a) opuścić co czym, puścić na około czego, obwieść czym, um etwas herum lassen, umgeben. Miasto obmurować dał, wodą *opuściwszy. *Biel. Św.* 220 *b.* Jupiter wziął dziéwkę Izydis, opuścił ją mgłą, aby nikt nie widział. *Biel. Hst.* 20. Sam się mgłą opuścił, zniknął precz. *Biel. Św.* 71. — §. Spuszczać na dół, zwieszać, herab lassen, fallen lassen, hängen lassen, sinken lassen; *Ross.* сронять, сронить, сроняю, сроню, сраниваю, (*ob.* Ronić, poronić). Z opuszczonej szaty

kwiatki wypadały. *Otw. Ow.* 199. Opuść się naręczej na ziemię. *ib.* 99. Który kraj w lewą się na twą zapatruje matkę, tam się opuść; *hanc terram pete. Żebr. Ow.* 53. Kurczęta skrzydła opuszczają. *Końsk. Lek.* 2, 16. — *Fig.* Chodzi by podskubiony, opuściwszy skrzydła. *Rej. Wiz.* 56 *b.* (cf. spuścił z kwinty). — Jeżeli w tej chorobie przyrodzenie przemoże, tedy następują obfite wypróżnienia potami, moczem, stolcem, ustami; wypróżnienia takowe nazywają opuszczaniami. *Perz. Lek.* 57. Herabsenkung der Krankheit. Trzymali ręce podniesione, nie chcąc ich opuścić, ażby Bóg narodowi przepuścił. *Tward. Wł.* 101. — *Transl.* Ręce opuszczać, opuszczać się, przestawać być czynnym, gnuśnieć; *Bosn.* ohajatise; die Hände sinken lassen, aufhören thätig zu seyn, träge werden, nachlässig werden, in der Thätigkeit nachlassen. Na zgubę swoję wszyscy prawie ręce opuściwszy, ze łzami patrzyli, rzadki który rękę wyciągnął do broni. *Nies.* 4, 16. Dlatego że w ojczyznie niepokój, ani sobie, ani komu innemu nie być pożytecznym, nic nie robić, ręce opuścić, i najistotniejsze zaniechać obowiązki. *Mon.* 73, 156. Nie radzę wśrzód pomyślności rąk opuszczać. *Gaz. Nar.* 1, 183. Nie stójcie z opuszczonemi rękami. *Teat.* 6, 123. Miał się nie źle, ale się opuścił, i więcéj karczmy, niż gospodarstwa pilnuje. *Perz. Lek.* 255. Opuścił się całe, smutek odebrał mu sposobność do czynienia potrzebnych zabiegów. *Zab.* 3, 130 *Leszcz. Gł.* 120. Tak się opuścił, że nic zgoła robić, ni o czym myślić, ni o co starać się nie chce. *Mon.* 73, 154. Jak się to ci mężczyzni opuszczają teraz w galanteryi! *Teat.* 1, 103. Siła ludzi gnije w gnuśnym opuszczeniu *Jabł. Tel.* 330; *Croat.* zapuschanye; in fauler Trägheit. — §. Opuszczać skórę u rzeźnika, zdejmować skórę z bydlęcia. *Magier. Mskr.*, beym Fleischer, einem Viehe das Leder abziehen, abledern. — Opuszczkę szewc podkłada pod podeszwę, kiedy się krawalnikiem opuszcza czyli okrawa. *Magier. Mskr.* rund um abschneiden. — §. b) Opuszczam, popuszczam, ulżywam komu. *Cn. Th.*, nachlassen. Mróz opuszcza, ustaje, folguje. *Wład.* — §. Opuścić co, przeminąć, puszczać na stronę, ominąć; *Vind.* sapustiti, sapuſhati, podpustiti, dolpustiti, opustiti, popustiti; *Bosn.* zapustiti, ostaviti, mahnuti; *Ross.* опустить, опущать, промигнуть; auslassen, übersehen, übergehen, unterlassen, fahren lassen. Gdyby wszystkie czyny Jezusowe były pisane, żadnego nie opuszczając, świat by nie ogarnął tych ksiąg. *Sekl. Joan.* 21. Te rzeczy trzeba było czynić, a onych nie opuszczać. *W. Luc.* 11, 42. Raz opuścisz okazyą, już jej nie zażyjesz. *Fredr. Ad.* 48. (cf. okazya z tyłu łysa). Strzeż się, abyś dla małego pożytku nie opuszczał wielkiego. *Ezop.* 10. Lepiej jedno dobro opuścić, byle uchodzić dziesięciu złego. *Fredr. Ad.* 3. Opuszczenie *Ross.* прогулъ. Opuszczenie w pismie *Ross.* прописка. Opuszczony w piśmie *Ross.* прописный. — §. Opuścić kogo, odbiedz kogo, zostawić go, porzucić; *Vind.* sapustit, odstavit; einen verlassen. Ty mnie unikasz, ja cię opuścić nie mogę. *Teat.* 18, 131. Nie upadajcie na sercach, wiedząc o swoim od sprzymierzonych opuszczeniu. *Zab.* 4, 212. (*Vind.* sapustlivost, sapuſhnost). Wszyscy od ciebie uciekać będą; a ta samotność, to opuszczenie stanie się dla ciebie nieszczęściem. *Mon.* 64, 246. Opuszczony od wszystkich człowiek (*Vind.* sapuſhenik, sapuſhen, bres pomuzhi). Opuszczeni od ludzi, są w opiece u boga. *Rys. Ad.* 51. Bóg nie opuści, kto się nań spuści. *Żegl. Ad.* 18. Boże, czemuś mię, czemuś mię, mój wieczny Boże opuścił, w mój czas ostateczny! *J. Kchan. Ps.* 28. Siły mnie opuszczają. *Teat.* 18, 102. Żywot twardy i opuszczony na puszczy wiedli; *incultam vitam. Krom.* 72. samotny.

OPUŚCICIEL a, *m.*, który opuszcza kogo, der Verlasser; *desertor amicorum. Mącz.*; *Sorab.* 1. wopużcźnik; *Bosn.* zapusctenik, koji ostavglja; *Vind.* sapustnik, sapuſhavez.

OPUSTA, y, *ż.*, w oraniu, podwałka. *Cn. Th.*, kawałek ziemi w oraniu lemieszem nietknięty. *Wład.*, ein im Pflügen unberührt gebliebenes und überhopftes Stück Erdreich; (*Ross.* опускъ spuszczenie, spust; опускный do spuszczenia, spustny).

OPUSTOSZAŁOŚĆ, ści, *ż.*, opuściałość, stan wypustoszony, Verwüstung. Litwa przeszedłszy dla opustoszałości przez powiat Lubelski, w ziemi Sandomirskiej plundruje. *Krom.* 380.

OPUSTOSZAŁY, a, e, pusty, opuściały, wüste, öde. *Tr.*; *Bosn.* opustiti *esse derelictus*; *Ross.* опустѣть, опустѣвать.

OPUSTOSZYĆ *cz. dok.*; *Rag.* opûstiti; *Bosn.* opustiti; *Ross.* опустошить, *ob.* Pustoszyć; w koło popustoszyć, rings um verwüsten. Kraina opustoszona. *Gil. Post.* 58 *b.*

*OPUSTOSZYCIEL, *ob.* Pustoszyciel. (OPUSZAĆ, *ob.* Opuszyć).

OPUSZCZAĆ, OPUSZCZENIE, *ob.* Opuścić.

OPUSZCZENIE *adverb.*, niedbale, nachlässig, fahrlässig. Pod jarzmem poddaństwa niechętnie i opuszczenie rolą uprawiają. *Mon.* 63, 298.

OPUSZCZKA, i, *ż.*, opuszczka rogowa, którą szewc podkłada pod podeszwę, kiedy się krawalnikiem opuszcza, czyli okrawa. *Magier. Mskr.*, beym Schuster, eine Unterlage von Horn, beym Zuschneiden der Sohlen.

OPUSZKA, i, *ż.*; *Ross.* опушь, опушка, опушечка, околъ, околышъ, околышекъ; *dem. nom.* opucha, bramowanie, das Gebräme. (cf. *Ross.* пушъ futro; cf. puch). Ogląda czapkę, opuszkę wstrząsa, i włos przedmuchuje. *Pot. Jow.* 140. *Pot. Pocz.* 707. — *Transl.* Wziąwszy czerwony złoty, poznał srebro, kęs zwierzchniej odskrobawszy opuszki. *Pot. Jow.* 2, 77. t. j. powłoki, Ueberzug, Hülle.

OPUSZYĆ, *f.* opuszy *act. dok.*, Opuszać *niedok.*, nadymać; *Croat.* opuhávam; *Bosn.* opuhati, opahati, opuhnuti; a) aufblähen, blähen. Cebula żywot opusza. *Syr.* 1224. *Sk. Kaz.* 84. — b) *Transl.* Opuszyć; *Ross.* пушить, опушить, опушивать; futrem obramować, bepelzen, mit Pelz bebrämen; *Ross.* опушиться opierzyć się, sich befiedern. *Fig.* Jakim kogo fortuna opuszyła pierzem, Jednako śmierć oskubie pawia z nietoperzem. *Pot. Pocz.* 437. t. j. obramowała, przystroiła, bebrämen, bekleiden.

OPYCHAĆ, *ob.* Opchać. OPYCHACZ, a, *m.*, który co w koło poopycha, der Bestopfer; *Vind.* opilavez, satikavez, ſamaſhovez, sazhepauz.

*OPYT, u, *m.*, *OPYTKA, i, *ż.*, (cf. *Ross.* опытъ próba, опытность doświadczenie; *Slov.* opitowatelka *interrogatio*); dowiadywanie się, opytywanie, indagacya; *Vind.* okulbarik, okulpraſhik, okulbaranje, okulpraſhanje; das Herumfragen, die Umfrage, die Nachforschung. Dozorcy pewnych

czasów czynili opyt i wywiadowanie około obyczajów ludzkich. *Modrz. Baz.* 126. Jagiełło kazał czynić opytkę o zachowaniu królowéj. *Stryjk.* 526. Sędziowie z pilnością około tego wywiadować się mają, i u okolicznych o tego zamordowanego opyt czynić. *Stat. Lit.* 324. *Pam. Kam.* 166. *Ząbk. Mł.* 65. Czynię o tobie opyt u wszystkich, którzy z tamtych stron przychodzą. *Pilch. Sen. list.* 262. *OPYTAĆ, *ZOPYTAĆ, *f.* opyta *act. dok.*, Opytywać *niedok.*; (*Sorab.* 2. hopütasch probować; *Sorab.* 1. wopytam, *vulg.* wopotam *visito*, *convenio aliquem*; *Ross.* опытать probować, doświadczać); dowiadywać się, indagować, herumfragen, nachforschen; *Sorab.* 1. woproschacż, (cf. wyprosić); *Vind.* okulbarati, okulpràſhati; *Croat.* opitávam; *Ross.* опросить, опрашивать. Zopytaj sług twoich, tedyć to powiedzą. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 7. Opytać się, *Boh.* optati se, jak najdokładniej wypytać, ausforschen. Opytywał mnie się, jak długo pani z nieboszczykiem mieszkała. etc. *Teat.* 15. *c*, 55.

O R.

ORAĆ, orał, orze *act. niedok.*, Orywać *frequ.*; (*Boh.* worati, orám, oři, worám, woři, zworám; *Sorab.* 2. worasch; *Sorab.* 1. woram, worem; *Carn.* oráti, orjem; *Vind.* orati, orjem, plushiti, (cf. pług, płużyć); (*Vind.* oralu = pług, cf. radło); *Croat.* orati, òrjem, oralszem, plúsim, (rál = oranie, oranina, ràl = rola); *Rag.* oratti; *Bosn.* orati, uzorati; *Dal. et Slov.* orati; *Ross.* орать, взорать, орю, пахать, пашу, (cf. pachać), (орало, рало = pług, *ob.* Radło; *Eccl.* рало *vomer aratri*; *Goth.* arian; *Isl.* eria; *Fries.* era; *Angl.* to ear; *Holl.* aeren; *Svec.* aeria; *obs. Gall.* errer; *Hung.* aratni; *Graec.* ἀρεῖν; *Lat.* arare; in einigen deutschen Gegenden ären; *inde* die Art; *Chald.* ארעא ara = *terra*); — pługiem ziemię sprawiać, pflügen, ackern. Oranie, czyli przewrócenie ziemi pługiem. *Kluk. Rośl.* 3. 154. W wrześniu trzeba orać na zagon i siać. *Pam.* 85, 1, 901. W przemiany oracz co rok inszą rolę orze. *Simon. Siel.* 39. Rób, orz, pracuj bez przestanku, Do wieczora od poranku. *Jak. Baj.* 159. Kto dobrze orze, Ma chléb w komorze. *Haur. Sk.* 48. Dla zimna leniwiec nie orze, przeto prosić będzie w żniwa. *Budn. Prov.* 20, 4. Ten Jegomość, ani sieje, ani orze, a wszystko mu się rodzi. *Boh. Kom.* 1, 9. Głupich nie orzą, nie sieją, sami się rodzą. *Mon.* 70, 200. (nietrudno o chwast, o kąkol). Orywać. *Star. Vot. A a.* Trudno wilkiem orać. *Falib. R* 2; (cf. wilk). — §. *Transl.* Każdy pielgrzym, że tam był, na chropawej korze Imię swe na imionach dawnych nożem orze. *Zimor. Siel.* 132. t. j. wyrzyna, schneidet seinen Namen aus. Flotta płynie, Orząc lekko po mokrej równinie. *Przyb. Luz.* 55. t. j. bróżdżąc, Furchen ziehend. W ten czas wód morskich jeszcze nie orały Żadne okręty z wiosły i żaglami. *Odym. Św. Q* 3 *b.* — Grzbiety nam srodze orali Nieznośnemi plagami. *J. Kchan. Ps.* 191. *Ryb. Ps.* 263. (t. j. karbowali). A ty coś wygrał w pokorze, Iż ci po łbie kto chce orze, A iż cię tak wszyscy znają, Więc ci też na gębie grają. *Rej. Zw.* 231 *b.* (cf. kołki na łbie ciosać). On orząc ludem ślepo i zuchwale, Waży się mienić ojcem jego, stróżem. *Kniaź. Poez.* 1, 118. t. j. wydziwiając nad ludem, tyrannisiren. ORACKI, a, ie, od orania albo oracza, rolniczy; *Boh.* worácký; *Eccl.* земледѣтельный, Acker =, Pflug =, Landmanns =. Nasienie orackie. *Radz.* 4 *Ezdr.* 8, 44. Stan oracki. *Petr. Pol.* 2, 285. Orackie sztuki. *Jabł. Tel.* 78. ORACTWO, a, *n.*; *Carn.* orastvo, orastvu, kmetztvu, orazhva; *Vind.* orastvu, oranje, orastvo; *Croat.* rál; *Ross.* хлѣбопашество. Oracki stan i zatrudnienie, rolnictwo, uprawianie ziemi, der Ackerbau, Feldbau. Do oractwa i wszelkiej po ziemi roboty, applikuje poddanych. *Jabł. Tel.* 71. Opuściwszy warsztat, oractwo i gospodarstwo, idą na wojnę. *Modrz. Baz.* 46. Rządca ten godniejszy był do motyki, a do pługa i oractwa, niżli do zbroi. *Baz. Sk.* 577. Ziemia potrzebuje ludzkiej pracy, jako jest oractwo. *Petr. Pol.* 64. — (ORACYA, yi, *ż.*, mowa, rzecz do słuchaczów, eine Rede. Na onę oracyą hetmańską, szeroką oracyą odpowiedział. *Falib. R.* Upominek jak żmudzinek, jak fryz oracya. *Mon.* 76, 472. wiele słów, wątku mało. Jezus, widząc że Nikodem oracyą stroi, od słówek go do uczynków wiedzie. *W. Post. Mn.* 263.) — ORACZ, a, *m.*; (*Slov.* oráč; *Boh.* woráč; *Sorab.* 1. ratař, (cf. rataj); *Carn.* oratar, ratar; *Vind.* orauz, orazh, arazh, arazhizh; *Bosn.* oraç, rataj; *Rag.* orác; *Croat.* orach, orachicz; *Dal.* oracs, texaak, (cf. ciężki, cf. *ciachły, ciągnąć); *Ross.* орачь, оратель, оратай; ратай, хлѣбопашецъ, пахарь; *Eccl.* пахотникъ, браздодерецъ, землодѣлецъ; *Hung.* arato; *Lat.* arator); orzący, rolnik; der Ackerer, Pflüger, der Ackersmann. Jaki oracz, takie też oranie. *Radz.* 4 *Ezdr.* 9, 17. *Budn. ib.* Już teraz oracz bezpiecznie pogania w pługu swe woły. *Past. Fid.* 224. *Cresc.* 113. ORACZKA, i *ż.*, oranina, oranie, oracza robota; *Boh.* worba; *Croat.* rál; das Pflügen, Ackern. Deszczyk odmoczył, byłaby dobra oraczka. *Teat.* 52, 9. Myślał o oraczce. *ib.* 52, 41. — §. Oraczka, żona oracza; która orze, die Ackerinn, Pflügerinn; *Eccl.* пахотница. ORACZOWY, a, e, do oracza należący. Pflügers =, Ackerers =, Ackermanns =, des Ackermanns =; *Ross.* пахаревъ. Nasienie oraczowe nie wszystko wznijdzie. *Budn.* 4 *Ezdr.* 8, 43. *Radz. ib.* 1 *Leop. ib.* Praca oraczowa nigdy zlenieć niema. *Gorn. Sen.* 72. ORACZY, a, e, do orania należący. *Włod.*, zum Pflügen oder Ackerbau gehörig. Oracza nauka, *agricultura. Cn. Th.* Oraczéj nauki księgi, *georgica. Cn. Th.* Oraczy abo pługowy wieniec, *aratrica corona. ib.* ORALNY, a, e, który można orać. *Włod.*, *arabilis. Cn. Th.*; orny, pflügbar, was gepflügt werden kann; *Boh.* worný; *Rag.* orni, ormechi; *Croat.* oratui; *Eccl.* земледѣтельный, оральный, opемый; *Ross.* хлѣбопашный, пахатный, оратeльный — (ORAN, ia, *m.*, miasto w wojew. Trockim. *Dyk. Geogr.* 2, 241, eine Stadt in Litth.). — ORANINA, y, *ż.*, oraczka, oranie, uprawianie ziemi, das Ackern, der Ackerbau; (*Boh.* worba, orba, woranj; *Vind.* orja, oranje, orastvu; *Dal.* texanye). Wnet zapocony żniwiarz z swojej oraniny Przynosi urodzajów bujnych pierwociny. *Przyb. Milt.* 361. Pasterstwo, oranina. *Ryb. Gęśl. B* 3.

Pochodz. *doorywać*, *doorać*; *oborywać*, *oborać*; *odory-*

wać, *odorać*; *poorywać*; *podorywać*, *podorka*; *przeorywać*, *przeorać*; *worywać*, *worać*; *wyorywać*, *wyorać*; *zaorywać*, *zaorać*; *orny*, **oromy*; — §. *radło*, *radlny*; — §. *rola*, *rolnik i t. d.* — §. *rataj*.

ORANŻE, *ob.* Pomarańcze, cytryny, pigwy; *Croat.* narangya, *adject.* naragyni. ORANŻERYA, yi, *ż.*, *ob.* Rośliniarnia, trejbauz; *Ross.* теплица; *adj.* тепличный.

*ORAR, u, *m.*, [z *greckołac.* orarium, stuła dyakońska 4]; *Ross.* орарь, długa krzyżami osadzona wstęga, noszona przez księży cerkiewnych pod czas mszy na lewym ramieniu, ein langes mit Kreutzen besetztes Band, das die griechischen Priester bey der Messe über der linken Schulter tragen. Diakon przy poświęceniu najświętszy sakrament ręką i orarem ukazuje. *Pim. Kam.* 120.

*ORATOR, *ob.* Mowca, krasomowca, cf. *rzecznik. ORATORKA, i, *ż.*, mowczyna, kobieta wymowna, eine Rednerinn. Oratorki obfite albo wyborne amplifikatorki, w obrocie języka nieprzegadane, nieprzesłyszane, wypowiedziały wieczną wojnę wszystkim uszom rodzaju ludzkiego. *Mon.* 72, 422. Oratorki, żartowniczki, nowiniarki, statystki, bajeczniczki. *ib.* 68, 284. Oratorki, obmownice. *ib.* 72, 421. *ORATORSKI, *ob.* Krasomowski. *ORATORYA, yi, *ż.*, krasomowstwo, die Beredtsamkeit. Cnota ma być we wszystkich naukach przed oczyma, w prokuratorstwie, w oratoryi etc. *Petr. Et.* 52.

ORAZ *adverb.*, razem, zugleich, zu gleicher Zeit. Chory i oraz ubogi. *Tr.*, przytym.

ORCEL, cla, *ORKIEL, kla, *m.*, kamień łamany nieciosany. *Dudz.* 49, ein Bruchstein, Baustein. Kamień łamany z gór, nieciosany, orclami też zowią. *Cn. Th.* 259. Z łupanego białego kamienia orkle i kwadraty ciosać. *Haur. Ek.* 7. Nie wezmą z ciebie kamienia na węgieł, ani orcla na grunt. 1 *Leop. Jer.* 51, 26. Orcle te były tak zbytecznie twarde, że tych kamieni nie mogli użyć do budowania. *Petr. Et.* 364. Uładził nawet w orcle niezłomne Tyreńskie z Apulskim morze. *Hor.* 2, 157. *Nar.*, *ob.* *Orklowy kamień; cf. głaz.

ORCHOW, a, *m.*, miasto w ziemi Chełmskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 242, gniazdo domu Orchowskich, eine Stadt in der Landschaft Chelm.

ORCIK *dem. nom.* Ort, *qu. v.*

ORCZYCA, y, *ż.*, miasto w Kijowskim, nad rzeką tegoż imienia. *Dykc. Geogr.* 2, 242, eine Stadt und Fluß im Kijowischen.

ORCZYK, a, *m.*, z *Niem.*, das Ortscheit; (*Sorab.* 1. worcžik; *Boh.* rozporka); bark u sztelwagi, *lignum cui funes tractorii utrinque alligantur. Cn. Th.* Konie u dyszlów w młynie konnym jako najkrócej wiązać przy samym orczyku, a orczyki przy samym końcu dyszla niech będą przyprawione, dla zakładania postronków od koni. *Solsk. Arch.* 83. Żmudy do orczyków niżeli do siodła lepsze są, że dobrze, przeto lepiej ciągną, niżli niosą. *Pot. Pocz.* 378. t. j. do ciągu, do sprzężaju, zum Zuge, zum Einspannen. ORCZYKOWY, a, e, od orczyka, Ortscheits =. *Tr.* — *Metonym.* Niedawno tam ktoś cepy i służbę złożył orczykową, Szlachcicem został. *Pot. Pocz.* 378. t. j. służbę stajenną, Stallknechtsdienst.

ORDA, *ob.* Horda.

1. *ORDER, u, *m.*; *Ross.* ордеръ; 1. ordynans, rozkaz, die Ordre, der Befehl. Król dał order, aby ruszono obóz z miejsca. *Pot. Arg.* 40. Wsiadaj na twój dzielny koń, marszałku Sobieski, Tobie potrzeba order wykonać niebieski. *Kchow.* 346. Aga od porty dał mu order taki. *Jabł. Buk.* *N* 4. — 2. ORDER, u, *m.*, der Orden, Ritterorden; *Ross.* орденъ, кавалерія. Zgromadzenia rycerzów, mające swoje prawa, obowiązki i znaki powierzchowne, dla różnicy od drugich ludzi, nazywały się *ordo ordinum*, zkąd wyszło nazwisko orderu. *Nar. Hst.* 2, 156. Orderów Białego Orła i ś. Stanisława, król Polski jest rozdawcą. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 107. — §. *Meton.* Order, n. p. Sędziemu i ordery się kłaniają. *Mon.* 65, 48. t. j. panowie orderowi, Ordensherren. Widzieliśmy ordery, całujące i ściskające wytarte kontusze, żeby mogli pieniędzy dostać. *Teat.* 28, 92. Gdyby chciał tylko, mitryby i ordery do jego córki wzdychały. *ib.* 25. *c*, 21. ORDEROWY, a, e, od orderu rycerskiego, Ordens =. Wstęga orderowa, ein Ordensband. Myśli, że jest równy panom orderowym. *Teat.* 32. *b*, 80. ORDERZYSKO, a, *n.*, *cum contemptu* order, ein miserabler Orden, oder ein miserables Ordenszeichen. Na pierś szerokie klamrzysko, orderzysko. *Zab.* 9, 85. *ORDNUNK, *ORDUNEK, *ob.* Ordynek. — (ORDOWY n. p. cybuch, *ob.* Hordowidowy). ORDYNACKI, a, ie, majoracki, do ordynacyi należący, Majorats =. Ordynackie dobra. — §. Idźmy na Ordynackie; tam miodek wyśmienity. *Teat.* 28, 119. pałac i okolica w Warszawie, od Ordynata Jana Zamojskiego założona. ORDYNACYA, yi, *ż.*; — §. 1) urządzenie, ustanowienie, die Anordnung, Verordnung. W tym zaprawdę ordynacyi i exekucyi potrzeba, jakoby się miasta w rządzie lepszym zachowały. *Star. Ref.* 42. I ta ordynacya niechajby wiecznie trwała, aby zawżdy starszy młodszej braci rozkazował; bo lepiej iż się jeden uniży, abo i dwaj i czterej, niżby mieli wszyscy upaść. *Biel.* 90. — 2) Ordynacya = majorat. *Kras. Zb.* 2, 290. *Czack. Pr.* 2, 11. das Majorat. Ordynacya Jana Zamojskiego, Xięcia Ostrogskiego, etc. *Kras. Pod.* 2, 176. — 3) *Eccles.* Ordynacya, obrządek święcenia na kapłaństwo i inne stopnie hierarchii kościelnej. *Kras. Zb.* 2, 290. die Ordination oder Ordinirung eines Geistlichen. *ORDYNALNY, a, e, — ie *adverb.*, ordynaryjny, zwyczajny, ordinär, gewöhnlich. Tablica ordynalnych dział. *Archel.* 11. *ORDYNAND, a, *m.*, *ordinandus*, duchowny mający być ordynowanym, der zu Ordinirende. Władyka ma patrzyć na naukę i życie *stanowlenika, ordynanda. *Pim. Kam.* 149. ORDYNANS, u, *m.*, a) rozkaz, der Befehl, die Ordre. Generał wydał ordynans, aby nazajutrz z rana zaczęto na ląd wysiadać. *Pam.* 8, 33, 404. Żołnierz nigdy swojej woli panem; bo zawsze pod ordynansem. *Teat.* 21, 83. Na ordynansie *Ross.* на вѣсти, на вѣстяхъ. Ordynans woli boskiej rzeczami kieruje. *Kchow.* 216. — b) *Meton.* Ordynans, a, *m.*, żołnierz ordynansowy. *Teat.* 47, 29, die Ordinanz, der Soldat, der auf Ordinanz ist; *Ross.* ординарецъ. Ordynans pieszy *Ross.* вѣстовой. *ORDYNANT, a, *m.*, ordynujący duchownego, der einen Geistlichen ordinirt. *Zygr. Ep.* 33. ORDYNARYA, yi, *ż.*,

obrok pewny roczny, kwartałowy, ordynaryjna stale ustanowiona płata służby w zbożu, bestimmter Dienstlohn an Getreide; Ross. отарица; Eccl. житомѣрie. Na ordynarye czeladzi folwarkowej, co kwartał według wielości osób, znaczna część zboża wyjdzie. Haur. Sk. 36. Ordynarya i dyarya każdemu według prace i postanowienia ma być naznaczona. Haur. Ek. 181. Wyznaczono mu z dworu płacę pieniężną, i oprócz tego w zbożu ordynaryą. Kras. Pod. 2, 261. Chleb do ordynaryi wchodzący Ross. отсыпной хлѣбъ. — §. Ordynarya psom myśliwym. Haur. Sk. 341. t. j. regularna osypka, parza, regelmäßiges Futter. *ORDYNARYE adverb., ordynaryjnie, regularnie, zwyczajnie, regelmäßig, gewöhnlich. Gospodarz ma się porachować, czym się może ordynarye wychować na rok, czasem też extraordynaryą przydać. Petr. Ek. 30. Wszystkich gąb w szaraju ordynarye jest 13.400. Star. Dw. 32. ORDYNARYJNY, a, e, ORDYNARYJNIE adverb., zwyczajny, zwyczajnie; Rag. narèdni, gewöhnlich, ordinär. Sejm ordynaryjny, z porządku czyli kolei przypadający. Ld. Nic niemasz ordynaryjniejszego, jak widzieć panów zatrzymujących zasługi służącym. Zab. 16, 10. ORDYNARYUSZ, a, m., z Łac. ordinarius; ordynowany, miejscowy, właściwy; n. p. Kaznodzieja, ordynaryusz u Panny Maryi, gewöhnlicher oder bestellter Prediger bey St. Marien. ORDYNAT, a, m., pan ordynacyi czyli majoratstwa, der Ordinatsherr, Majoratsherr. Pan Ordynat Zamojski. ORDYNATOWA, y, ż., żona ordynata, des Majoratsherrn Gemahlinn, die Ordinatsfrau. ORDYNATKA, i, ż., córka ordynatstwa, die Tochter eines Majoratsherrn. ORDYNATSTWO, a, n., ordynat z ordynatową, der Ordinatsherr mit seiner Gemahlinn. Państwo Ordynatstwo przyjechali. — *ORDYNEK, *ORDUNEK, *ORDNUNK, nku, m., z Niem. - Łac. die Ordnung; Vind. ordninga, naredba, red; Slov. ordnunk; Sorab. 2. ordnunga; a) pewny porządek; n. p. Wszystko w domu twoim, aby rządnie w swym ordynku i ochędożnie było. Petr. Ek. 13. Widzim grobowiznę lichą i bez tytułów, bez ordynku wszego. Bardz. Luk. 149. Ordynek żołnierski, szyk, rząd, Reihe und Glied. Maszerować mają w ordynku dobrym. Archel. 2, 21. Hetman aby taki ordnunk albo jako zowią szyk uczynił, żeby jedna rzecz drugiej nie zawadzała. Tarn. Ust. 248. Hetman ma się dowiadywać, którym zwyczajem nieprzyjaciel zwykł ciągnąć, jakim ordnunkiem. ib. 246. Ordynek, część długo rozciągniona; pewna też liczba żołnierza, alias glid z Niem. Chmiel. 1, 341. Ani pagórku pilnowali, by go ubieżeli, ani ordunku. Baz. Sk. 199. (porządku). — Ordynek = dyspozycya batalionów lub szwadronów, postawionych w jednę lub więcéj linij. Papr. W. 1, 480. die Schlachtordnung. Ordynek musi być inakszy według miejsca, potrzeby, fortelu. Warg. Cez. praef. G. Ordynkiem niemal czworograniastym szedł. Warg. Cez. 218. bataillon quarré. — b) Ordynek, ordo, klasa, rząd, podział, gatunek, Gattung, Ordnung, Abtheilung. Plebejuszów u nas jest dwój ordynek, jedni w miastach lub wsiach królewskich, drudzy w szlacheckich. Petr. Pol. 2, 164. Logikowie mają dziesięć powszechności praedicamenta, do których wszystkie rzeczy na świecie sadzą; ja te ordynkami głównemi wszystkich rzeczy zowię. Petr. Et. 19. — (ORDYNIEC, ORDYNKA, ORDYŃSKI, ob. Hordyniec, hordynka). — ORDYNOWAĆ, ował, uje act. niedok.; (Vind. ordnati, porediti = uporządzić); a) ordynans wydawać, rozkazywać, Order geben, beordern. Pięć ordynuje rot przeciw mostowi. Bardz. Luk. 29. — §. Ordynować = adresować, przekazać, adressiren. Do tego kupca są ordynowane wexle moje. Grod. Dis. D 2. Wexelbryf na zordynowane pieniądze. Grod. Dis. D. — b) Ordynować duchownego = święcić go, einen Geistlichen ordiniren. Modlitwa przy ordynowaniu sług bożych. Modl. Gd. 40, ob. Ordynacya 3. Zygr. Ep. 53. Ordynowany duchowny Boh. zřjzenec, zrjzený na kněžstwo.

ORDZEWIEĆ, iał, f. ordzewieje neutr. dok., rdzą zajść; Bosn. orrighjaviti; berosten, mit Rost anlaufen. Stara ordzewiała blacha. Sienn. 614.

OREDOWAĆ, ORENDOWAĆ, ał, uje, act. niedok., 1 a) sprawować co od kogo, za kogo, zastępować kogo, für jemanden etwas ausrichten, Aufträge verrichten; (cf. Bosn. odrediti = delegare; Etym. rząd, rzęd; Slov. orodowati intercedere). To, gdy tak posłowie w Litwie orędują, dowiedzieli się, w jakimby szczęściu sprawy królewskie były. Krom. 512. Duch ś. objawił Elżbiecie, mówiąc, wszystko się w tobie dopełni, co od boga w tobie orędowano przez anioła. Żyw. Jez. 16. — b) Orędować za kim, za kim czynić, przyczyniać się za nim, instancyą czynić; Vind. doprositi, sabeseduvati; Rag. hodotaiti; Eccl. проповѣдати, ходатайствовати; sich jemandes annehmen, Fürbitte für ihn thun. Przed ojcem swym Panie przyczyniaj się i oręduj za nami. Modl. Gd. 109. Orędowanie za kim, przyczynianie się, intencya, die Fürbitte; Slov. orodowanj; Rag. hodotajstvo; Vind. doproshnja; Eccl. припоѣданіе, ходатайство. — 2. Po Mazowiecku, orędować, ofiarować, anbieten, darbringen. Oręduję wam za to siwego gąsiora i kopę orzechów. Bies. H 1. OREDOWCA, y, m., OREDOWNIK, a, m.; Boh. et Slov. orodownik; prokurator, poseł, posłaniec, sprawca. Cn. Th.; zastępca, przyczyniający się za kim, der Vertreter, Fürsprecher; Vind. predproshnik, proshnik, besednik, sabesednik, sagovarnik, oskerbnik; Rag. hodotaj; Ross. ходатай. Kapłany towarzyszmi, radą, pomocą i orędownikami biskupów, w rozsiewaniu i bronieniu wiary być mają. Krom. 59. Nie śmiał się orędowcą stawić, ni patronem. Przyb. Milt. 80. Jezus orędownik zbawienia naszego. Krom. 496. Syn boży jest orędownikiem naszym przed Bogiem. W. Post. W. 2, 200. Mamy u Boga wdzięcznego orędownika. Birk. Dom. 128. Gil. Kat. 208. OREDOWNICA, y, ż., OREDOWNICZKA, i, ż. dem., przyczyniająca się za kim, die Fürsprecherinn; Vind. sagovarniza, proshniza, besedniza; Ross. et Eccl. ходатаица. Orędownico, nasza pośrzednico, nędznych pomocnico. Pieśn. Kat. 11. Panno przeczysta, orędowniczko nasza, zjednaj nas z synem twoim. Sk. Żyw. 2, 129. Tyś Pani, zbawicielka, tyś orędowniczka. Teat. 43. c, 156. OREDOWNICTWO, a, n., urząd orędownika, das Fürsprecheramt; Vind. poskerbnia; Rag. hódotajstvo; Ross. ходатайство. OREDOWNY, a, e, — ie, adverb., zastępczy, przy-

czynny; *Eccl.* ходатайственный; vertretend, fürsprechend. Orędownie. *Przyb. Milt.* 346. — *§. Podzieliwszy się Krzyżacy na zamku Gdańskim z Pomorzany gmachami, i *orędowną powinnością, wycieczkami Sasów szarpali; *munera cum Pomeranis partiti. Krom.* 315. może kolejną, obrzędową. *OREDZIE, *ORENDZIE, ia, *n.*, [*Eccl.* орѫдие *instrumentum*; *Ruth.* orudie interes, sprawa. 2]; poselstwo, rzecz poselstwa, rozkazu oznajmienie. *Dudz.* 49, Botschaft, Auftrag. Od anioła słyszał to orendzie. *Auszp.* 97. Z żądzą czekała, rychło do niej przyślą kogo z orendziem boskiej tajemnicy. *ib.* 93. W czajkach wskok niosą królowi orendzie. 89. Przystąpiwszy k niéj anioł, przepowiedział jéj orędzie niebieskie. *Żyw. Jez. B b.*

ORĘŻ, a, *m.*, ORĘŻE, *HORĘŻE, a, *n.*; (*Carn.* orodje, orrodje *instrumenta*, orroshje, oroshje *arma*, orroshim *armo*; *Vind.* oroshje, oroshtvu, branva = broń, *arma*; *Croat.* orusje, orudjé, orudelje *instrumenta*, 2, orusie, orudje *arma*, orùsen, oborusen *armatus*; *Dal.* orusye *arma*; *Rag.* orùdje = narzędzie, żelezce; oruxje *arma*; *Bosn.* orudje, irudje *instrumenta*, orusgje *arma*; orusgjatti *armare*; *Slav.* oruxie, oruxati; *Ross.* орудіе = narzędzie, działo, armata, nawój; (*Ross.* оружіе *arma*, ружье ruśnica, къ ружію do broni; *Eccl.* оружійце małe oręże, оружаю uzbrajam, оружеборствовати walczyć, bić się); cf. *Etym.* rząd, rzęd; cf. Niederſ. Rade; *Ital.* aredo, corredo; cf. *Germ.* Geräthe; cf. gerada); broń, Gewehr, Waffen. Oręże rozumiemy kordy, puinały i insze takie, któremiby człowieka obrazić mógł. *Szczerb. Sax.* 195. *Horęża rycerstwa naszego nie są cielesne. 1 *Leop. Hier.* 3. (broń naszego żołnierstwa. 3 *Leop.*). Młodego samo oręże na harc wyciąga. *Birk. Oboz. K* 2. Zetrze łuk i połamie *horęża. 1 *Leop. Ps.* 45, 10. *Horęże wojenne. 1 *Leop. Jud.* 7, 5. Złożył oręże z siebie. *Budn.* 1 *Sam.* 17, 22. Widzisz, jako cię twoimże *horężem biją! *Twor. Wiecz.* 62. Nikczemne oręża z ryb morskich kości ukształcone. *Teat.* 50, 41. (wachlarze fiszbajnowe). Coby kobiecie nię miało uledz na oręż wdzięku? *Zab.* 11, 267. *Zabł.* Żydowskim orężem nań idzie, żydowską piosnkę mu śpiewa; orłem łowi, podarkami robi. *Cn. Ad.* 791. — §. Niepodległość swą ustawicznym orężem utwierdzili. *Nar. Hst.* 2, 371. t. j. robiąc orężem, wojowaniem, bronieniem siebie. ORĘŻNIK, a, *m.*, *armiger*, pachołę od noszenia za kim oręża, bronionosz, giermek; der Waffenträger; *Vind.* oproda; *Carn.* oproda, opproda; *Ross.* оруженосецъ. (*sed* оружникъ, оружейникъ = puszkarz). Saul Dawida uczynił orężnikiem swoim. *Sk. Żyw.* 2, 158. Orężnik przysięga, że osoby pryncypała swego bronić będzie w zdarzonej okoliczności. *Nar. Hst.* 2, 153. — *Transl.* Z Janem biskupem Teodoreta wyklęto, który Janowi był orężnikiem. *Sk. Dz.* 408. t. j. poplecznikiem, pomocnikiem. ORĘŻNY, a, e, ORĘŻNIE *adverb*; *Rag.* orùxni; *Vind.* oroshjen; *Eccl.* орѫжьнъ; (*Ross.* ружейный ruśniczny); *Ross.* оружный, оружейный; od oręża, orężowy; Waffen=. Złożył oręże z siebie do rąk stróża orężnego. *Budn.* 1 *Sam.* 17, 22. orężnika, Waffenknecht. Orężny kowal, der Waffenschmid, *Vind.* oroshnjar, mezhiunik, (cf. miecznik); *Croat.* orudelyar; *Eccl.* оружіедѣлатель. Orężny skład, zbrojownia, cekauz, *Carn.* orroshnishe; *Eccl.* оружница, оружехранительница; przełożony nad orężnym składem, cegwart; *Ross.* оружейничей, оружничей. — §. Orężny, zbrojny, gewaffnet, *Subst.* ein Gewaffneter, Bewaffneter; *Carn.* orroshnik; *Rag.* oruxânik, oruxnik; *Slav.* oboruxan; *Croat.* oborusen; *Ross.* оружеборный; *Eccl.* орѫжьнъ, вооруженный, оружеборецъ; (безорудный *instrumentis egens*). Szlachta na Dowmanta orężnie powstaje. *Krom.* 393. Kazimierz Podolanom orężnie się wyprawić każe. *ib.* 576. — §. *Meton.* Orężny, n. p. Oręża nieprzyjacielskiego pozbawiony, ducha orężnego w sobie zachował. *Nag. Cyc.* 135. t. j. wojennego, nieprzyjacielskiego.

ORGAN, u, *m.*, z *Greck.* ὄργανον; 1) narzędzie przyrodzone, członek ciała działający, das Organ. Rzecz pewna, iż rostropność, dowcip, rozum, zawisły po części od dyspozycyi organów ciała. *Zab.* 12, 283. (*Ecl.* чувствила *sentiendi organa*, *ob.* Czuć). Nie dopuszczajże temu światu marnemu *zapsowywać a zatłumiać w tobie tych członków a tych organów swoich. *Rej. Post. M m* 4. (cf. organiczny, organizacya). — 2) Organ, *in plurali usitatius* ORGANY, 1 a) instrument kościelny do grania na nim; *Boh.* warhany; *Slov.* organ, warhany; *Sorab.* 2. orgele; *Sorab.* 1. piżczele, (*ob.* Piszczel, piszczałka); *Carn.* orgle, shvergolishe, (cf. świergotać); *Vind.* oruve; *Slav.* organ; *Hung.* orgona; *Bosn.* organ; *Croat.* orgùle; *Dal.* organ; *Rag.* zjevnik, (cf. cewa); *Ross.* органы; *Turc.* arghanun; die Orgel; ORGANEK, nka, *m.*, *demin.*, n. p. W *organiech rozmaitość głosów się mieni, a przecię wszystkie trąby swego głosu pilnują. 1 *Leop. Sap.* 19, 18. Jak organy nastroisz, tak grają. *Cn. Ad.* 289. (cf. jakie pytanie, taka odpowiedź). W organach na jedno wiatru zadmuchnienie Z wielu rzędów piszczałek odezwie się brzmienie. *Przyb. Milt.* 29. Na organach grać, *Carn.* orglam, shvergolęti, (*ob.* Świergotać); *Vind.* orglati, orgle preberati, na orglach jigrati; *Croat.* orgulati; orgeln, die Orgel spielen. — *Figur.* Mocno się jej w głowie nadpsuły organki. *Teat.* 7. *c*, 62. t. j. waryuje, es rappelt in ihrem Kopfe. Czyć się w głowie organy popsuły? *Teat.* 43. *b*, 32. *Mon.* 67, 378. — b) Organek, organy, piszczałka, osobliwie z kilku rurek składana, eine mehrröhrige Pfeife. Faun coraz ulubiony całował organek, Co go sam z siedmiu spoił nierównych kolanek. *Zab.* 1, 191. *Nar. Nar. Dz.* 3, 34. Na wierzbinie powiesiliśmy organy nasze. 1 *Leop. Ps.* 136, 2. (t. j. instrumenta nasze). — *Fig.* Słowik mutety wywiera, A trelnym czyżyk organkiem przebiera. *Zab.* 9, 17. gardłeczkiem niby piszczałka. 2 a) *Milit.* Organy, organki, ein mehrläufiges Geschütz, die Orgel genannt. Organy jest machina składająca się z wielu rur muszkietowych na jednej łoży osadzonych, tak się stykających, iż za jednym podpałem wszystkie razem ognia dają. *Papr. W.* 1, 272. Było tam nieco działek małych i organów. *Star. Dw.* 4. — b) Organek = śmigownica. *Tr.*, eine Feldschlange. — §. Organki u rybaka, kijki cienkie w ziemię wbite na około jazu na rzéce, które się zawsze chwieją. *Magier. Mskr.*, bey den Fischern, wankende Netzstöcke. — 3. *Bot.* Organki, *an-*

chusa, rothe Ochsenzungenwurzel. *Tr.* ORGANICZNY, a, e, — ie *adverb.*, organizacyą mający; *Eccl.* органный, организованный; organisirt. Organiczne ciała okazują nam pewny skład wewnętrzny, mają widoczne członki i czułość niejaką. *Bot. Nar.* 1. Ciała złożone z nieforemnych części bez wewnętrznego składu, zowiemy nieorganiczne, jak wszystkie rzeczy kopalne. *ib. Scheidt.* 198. — §. *Active:* Siła organiczna lub organizująca, przy piérwiastkowym istot organicznych utworzeniu, pierwszy raz materyą w postać organiczną przelała. *Śniad. Teo.* 41, die Organisationskraft. ORGANISTA, y, *m.*; *Boh.* warhaník, *f.* warhanice; *Vind.* orglar, orglavez; *Sorab.* 2. orgelist; *Sorab.* 1. pižčželnik, pižčželniczža; *Bosn.* organista; *Slav.* organishta; *Croat.* organash, orgunàs, orgunàss, orgulàss; *Hung.* orgonista; *Ross.* органистъ: a) co gra na organach, regałach, klawicymbałach. *Cn. Th.*, der Organist. Więcéj gajdów, niż organistów. *Cn. Ad.* 1232. (cf. więcej kowalów, niż złotników). Organisty pomocnik, co miechy depce, *Vind.* orglotlazhnik, orgelni nastopar, nastopovez, der Balckentreter. — b) Organista, co robi organy = orgamistrz. *Kluk. Zw.* 3, 62; der Orgelbauer; (*Boh.* warhanář, *f.* warhanářka; *Vind.* orgeldelavez; *Slav.* orguljàr). Robota organistów nie jest igrzysko, ale sztuka. *Petr. Ek.* 110. ORGANISTWO, a, *n.*, a) *ars organorum conficiendorum. Cn. Th*, die Orgelbauerkunst. — b) Służba organisty co gra na organach, die Organistenstelle. ORGANISTOWSKI, a, ie, od organisty, Organisten =. ORGANOWY, a, e; *Croat.* orgùlni; *Eccl.* органескъ; (*Ross.* органный, органскій głośny). Organowe miechy (*Vind.* orgelni mehi). ORGANIZOWAĆ *cz. niedok.*, uorganizować *dok.*, organizacyą czyli rozrządzenie dawać, rozszykować, rozrządzać, organisiren; *Eccl.* органствовати.

ORKA, i, *ż.*, oranie, orania, das Pflügen, Ackern. Na takiéj ziemi owies zasieje się bez dalszéj orki. *Pam.* 84, 819. *ib.* 85, 1, 905.

ORKIEL, *ob.* Orcel.

ORKIESTRA, y, *ż.* z *Greck.* a) miejsce na teatrach, wyznaczone dla muzyki. *Kras. Zb.* 2, 280, das Orchester. — b) *Meton.* Muzykanci na orkiestrze grający, kapella, die Musici, die das Orchester besetzen.

ORKISZ, u, *m.*; *Boh.* špalda; *Carn.* jarèza pirjovz, pirjovza; *Vind.* spelta, fhiteka, fhpeuta, fzieplenka, pijanka, pireviza; *Bosn.* opaha, osvah, osvan; *Rag.* osváh; *Ross.* полба, *adj.* полбяный: szpelta, łuskna pszenica, płoskurnica, *spelta*; der Dinkel, das Amelkorn, zboże średnie między pszenicą a jęczmieniem. *Kluk. Rośl.* 3, 136. *Syr.* 950. *Sienn. Cresc.* 164; cf. samopsza.

*ORKLOWY n. p. kamień = orcel, *orkiel, ein Bruchstein. Przebiwszy zwierzchnie młotami sklepienie, Spuszczali na gęsty lud orklowe kamienie. *Zimor. Siel.* 236.

ORLA, *herb:* orzeł czerwony w polu białym, z skrzydłami, nogami i ogonem rozczepierzonemi, bez głowy, na któréj miejscu niektórzy noszą gwiazdę. *Kurop.* 3, 37, ein Wappen, *ob.* Saszor, Szaszor. ORLANKA, i, *ż.*, pieniądz Cesarsko-Austryacki z wyciśniętym orłem, 17 krajcarów wartujący, ein Kaiserlicher Oesterreichischer Siebzehner. ORLĘ, ęcia, *n.*, ORLĄTKO, a, *n.*, pisklątko orle; *Ross.* орленокъ, орлинищь: *Eccl.* орля; das Junge des Adlers, ein junges Adlerchen. Młode orlęta zrazu białe, z czasem nabywają koloru rudego. *Zool.* 274. Przy starych orłach orlęta młode pazury swe zaprawiają. *Nag. Cyc.* 15. Znać i w orlętach nikczemne wyrodki, Choć ich wspaniała matka urodziła. *Jabł. Buk. U* 4. ORLEC, a, *m.*, młody samiec orli, ein junger männlicher Adler. Orlec z drzewa gdy spycha liść płowy, W ten czas jest siwej ziemi posłaniec gotowy. *Kmit. Tr. C.*, (*Ross.* орлецъ 1. rogowy kamień, 2. kobierzec okrągły z orłem, na którym arcybiskup przy mszy stoi). ORLI, a, e, ORŁOWY, a, e; *Boh.* orlěj; *Bosn.* orlov; *Croat.* orlòv; *Vind.* postoinski; (orlou, vranou, vranski = kruczy); *Sorab.* 1 hodlerski; *Ross.* орлій, орлиный, орловый; a) do orłów należący, Adler =. Rodzaj orli należy do rzędu jastrzębiego. *Zool.* 274. Odnowi się jako orłowa młodość twoja. *W. Post. Mn.* 522. *Groch. W.* 604. verjüngt dem Adler gleich. Jan Chodkiewicz czoła był wysokiego, nosa orlego. *Birk. Chodk.* 2; (*Vind.* saferlan nufs; *Ross.* покляпой носъ; *ob.* Orlikowaty). Głowy orłowe. 1. *Leop.* 4 *Ezdr.* 12, 24. Chorąży orłowy. *Warg. Wal.* 79. *et Warg. Cez.* 86. t. j. od głównéj chorągwi Rzymskiej, orłem na wierzchu znakomitej, von der Hauptfahne. Szlachcic orłowy, nowy szlachcic, wlaz, który szlachectwo kupił. *Cn. Ad.* 1141. (ein für Geld Geadelter; cf. orłem łowić). — b) *Hist. Nat.* Orli kamień, der Adlerstein; *Slov.* orličj kaměn; mający w sobie inne kamyki ruchome i kołacące, abo też i nieruchome, lub też ziemię abo wodę. *Kluk. Kop.* 2, 101. *Dykc. Med.* 2, 743. *N. Pam.* 22, 62: *Eccl.* орликъ. Gdy orlica chce jajca nieść, samiec orłowy kamień z Indyi pod nią pokłada, tedy orlica lekko bez boleści zniesie jajca. *Sienn.* 326. Orle pióro, ziele, *myriophyllum*, Tausendblatt. *Syr.* 1551. Orle drzewo, rajskie drzewo, *agallochum*. *Śleszk. Ped.* 417. Paradiesholz, Aloeholz. ORLICA, y, *ż.*, samica orla, die Adlerinn; *Boh.* orlice; *Slov.* orlica; *Ross.* орлица, *adj.* орлицинъ. Z orłem wzgórę orlica się wzbija. *Zab.* 14, 165. Syn twéj orlicy Polskiej. *Groch. W.* 432. — *Botan.* Orlica, *pteris*, rodzaj krytopłciowy do paproci należący. *Kluk. Dykc.* 2, 240; Adlerkraut, Farrenkrautweiblein. ORLICZ, a, *m.*, *ORLISZCZKO, ORLISKO, a, *n.* orzeł podły, *oripelargus* Plinii. *subaquila. Cn. Th.*, eine Art schlechter Adler. — *Transl.* Skoro za czasem nie stało orliczów. Ze cudzych Polszcze przyszło szukać królewiczów. *Pot. Pocz.* 3. t. j. synów orlicy Polskiej, Piastów. ORLIK, a, *m.*, ORLICZEK, czka, *m.*; *Boh.* orlíček; 1 a) mały orzeł, ein Adlerchen. Mały orlik już topi w słońcu wzrok. *Tward. Wł.* 6. — b) Mniejszy orzeł, orlikiem zwany, jest pospolity; co do kształtu większemu podobny. *Kluk. Zw.* 2, 304, der kleine Adler. — 2. *Botan.* Orlik, *aquilegia*, Ackeley, najduje się w lasach, zażywa się za lekarstwo. *Kluk. Rośl.* 2, 240; cynowod, rożyczka. *Urzed.* 31; *Boh.* orlíček, rychlíček; *Carn* vorliza; *Ross* орлики. ORLIKOWATY, a, e, na kształt orła, Adlers =, wie beym Adler. Amerykanin pospolicie nosa orlikowatego *Zool* 287, Adlersnase, Habichtsnase; *Vind.* saferlan nufs; *Ross.* покляпой носъ. ORŁÓW, a, *m.*, 1. miasto w wojew. Łęczyckim. 2. W Chełmińskim i w Mazowszu, gniazdo

famili Orłowskich. 3. Miasto Moskiewskie. *Dykc. Geogr.* 2, 244, ein Name verschiedner Städte. °ORŁOWICZ, a, *m.*, n. p. Przypatrzmy się dwugłowym orłowiczom. *Pot. Arg.* 112. t. j. elektorom Rzeszy Niemieckiej.

°ORMETEL, tla, *m.*, z *Niem.* Armmantel, Mantel mit Aermeln; płaszcz z rękawami; n. p. Od ormętla kunami podszytego złotych 4, a sobolami złotych 8; od pożyczanego złoty jeden podatku. *Lek. C* 3 *b.*

ORMIAN, ORMIANIN, ORMIAŃCZYK, a, *m.*, z Armenii rodem, abo Ormiańskiej religii będący; *Carn.* Armênar, (armêne *flavus*, ermen *flavi coloris quasi Armenus*); *Ross.* Армянинъ; *Arab. Pers.* Ermeni; der Armenier. Sułtan zakochał się w jednym Ormiańczyku. *Kłok. Turk.* 43. ORMIANKA, i, *ż.*, die Armenierinn; *Ross.* Армянка. ORMIAŃSKI, a, ie, Armenisch; *Ross.* Армянскій. Góry °Armeńskie. 1 *Leop. Genes.* 8, 4. (Ormieńskie. 3 *Leop.*). Arcybiskupstwo Ormiańskie we Lwowie. *Vol. Leg.* 7, 745, Po Ormiańsku *adverb.*, — §. Kamień Ormiański, podobny nieco do lazurowego; najpierwej go w ziemi Ormiańskiej kopano. *Kluk. Kop.* 2, 65. *Ład. H. N.* 63. ORMIANY *plur.*, okolica w wojew. Podolskim. *Dykc. Geogr.* 2, 245, eine Gegend in Podolien.

ORMUSKIE perły. *Tward. Wł.* 43, z wyspy Azyatyckiéj Ormus, von der Insel Ormus in Asien. *Dykc. Geogr.* 2, 244.

ORMUSZ, u, *m.*, płonka, *amomum. Cn. Th.*, Amomumstaude. Ormusz fałszywy, *pseudamomum. ib.*

ORNAT, u, *m*, ORNACIK, a, *m.*, *zdrbn.*, zwierzchni kapłański ubiór przy sprawowaniu mszy, das Meßgewand; *Boh.* ornat; *Ross.* ризы, ризница, ризницы, утварь. Szata kapłana abo ornat. *Sk. Dz.* 12. *Birk. Exorb. G* 4. Ornaty księża ku mszy miewają. *Sekl.* 107. Nie zwykli miewać mszy bez ołtarza i bez ornatów. *Twor. Okul. E* 4. Krol był ubran w ornat, albo w kapę z złotogłowu, na kształt kapłana Rzymskiego. *Stryjk. Henr. C* 3. Nieboszczyk, kontusz na ornat leguje, Drugi Jegomość w kontuszu tańcuje. *Bratk E* 4 *b.* ORNATOWY, a, e, od ornatu, Ornats=. *Ross.* ризный.

ORNY, a, e, °OROMY, oralny, co orzą, bepflügbar, das sich ackern und pflügen läßt; *Boh.* worný; *Ross.* орательный, пахатный; *Eccl.* оральный, оремый. Odtrąciwszy lasy, stawy, jeziora, mało co znajduje się ziemi ornéj. *Przestr.* 188. Miejcie wy swoje folwarki i domy, lecz ztąd, gdziekolwiek tylko grunt oromy, Niechaj podatek idzie sprawiedliwy. *Chrośc. Fars.* 524.

°OROB, u, *m.*, [z *greckołac.* orobus = ciecierzyca, *cicer*, Kichererbsen 2]; n. p. Gołębie lepiej się mnożą, gdy jęczmienia suszonego, bobu i też orobu często pożywają. *Cresc.* 586. może grochu.?

ORONIĆ, *f.* oroni *act. dok.*, Oroniać *niedok.*, nie donieść płodu, poronić, verwerfen. Tłuste krowy rado oroniaja. *Tr.*

OROSIĆ, *f.* orosi *act. dok.*; *Ross.* оросить, орошать; rosą omoczyć, umthauen, mit Thau umfeuchten. OROSIEĆ, *f.* orosieje *neutr.*, rosą omoknąć, bethaut werden. Orosiałe pastwiska. *Wolszt.* 15. Broda Notusowa odwilgotniała, włosy orosiały. *Banial. K* 2 *b.*

ORSZA, y, *ż.*, miasto w wojew. Witebskim. *Dykc. Geogr.* 2, 246. *Adj.* ORSZAŃSKI n. p. powiat. *ib.*, eine Stadt in Litthauen.

ORSZADA, y, *ż.*, die Mandelmich; z migdałów robione mléko. *Perz. Cyr.* 2, 136; *Vind.* mandelnovu mleeku.

ORSZAK, u, *m.*; (*Hung.* orszag, orszák = królestwo; *Croat.* orszàg = kraj, ziemia; *Carn.* erseg = *exercitus*); poczet, zgraja, rzesza za kim idąca; cf. komitywa; cf. archandrya; *Vind.* drushba, drushtvu, *ob.* Drużba; *Rag.* drûxenie, drûxtvo, druxina; zahlreiches Gefolge, Haufen, Schaaren von Leuten. Z chaty podłej i orszaku ostatniego wyjął swoję familią. *Gorn. Sen.* 223. Zbiorę me dziatki, wnuczki, z prawnucząt orszakiem. *Zab.* 1, 186. *Nar.* Pogrzebny orszak, *feralis pompa. Dasyp. U* 1.

ORSZLAM, u, *m.*, tarcica, na której miech kowalski odpoczywa, der Ortstamm, das Ortbrett. Głowa miechu kowalskiego wspiera się na stolcu, który do orszlamu jest przymocowany. Orszlam ze stolcem mocno musi być utwierdzony, aby miechy z miejsca swego nie usuwały się. *Os. Rud.* 88.

ORSZULA, i, *ż.*, *Ursula*, ein Weibername. Niemasz cię Orszulo moja. *J. Kchan. Tr.* 110. *Zbil. Dr. G* 3.

ORSZYCA, y, *ż.*, rzeka w powiecie Orszańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 246, ein Fluß in Litthauen.

°ORT, u, *m.*, °URT, (*Cn. Th.*), ORCIK, a, *m. dem.*, pieniądz, z *Niem.* das Ort, Oertchen, eine Münze; *Boh.* ort, šest bjlých; *Sorab.* 2. nort. Zaczęto było bić orty takie, co w talar pięć ich wchodziło; nie wyszło półrocza, aliśmy już ośm ortów na ważki przeciw talarowi kładli. *Star. Ref.* 169. Ortami Szląskiemi, które teraz po trzy grosze idą, Polskę żydzi zarazili. *ib.* 99. Nadali nam złych orcików i czechów nikczemnych. *Gost. Gor.* 90. Ort Gdański gr. 16, r. 1638. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 305. *Gost. Gor.* 49. Urt, czwarta część talera. *Sum. B b.* Urt złotniczy, ćwierć czerwonego złotego. *Cn. Th.* 1198. — *Prov.* Im więcéj ortów, tym więcéj chętki do nich. *Birk. Exorb. B* 6., (im więcéj ma, tym więcéj pragnie). — *Fig.* Womitował, rzucał urtami. *Ern.* 154.

ORTBANT, u, *m.*, das Ortband. Zad łoża armatnego, który na ziemi stoi, z wierzchu i z dołu się obija, i zowią to obicie ortbant. *Archel.* 3, 61; cf. cybant.

ORTEL, u, *m.*; *Boh.* ortel, *adj.* ortelnj; *Slov.* ortel, saud, rozeznánj; *Sorab.* 2. urthel; *in jure Magdeb.* wyrok, skazanie, das Urtheil. Dekret albo ortel, rostrzygnienie, które sędzia na sądzie między stronami czyni. *Szczerb. Sax.* 67. Ortel, skazanie, sentencya, jedno znaczy. *Sax. Porz.* 103. Przez wyrok i ortel będzie wwiedzion do miasta. 1 *Leop. Num.* 35. Sędziego strasznego przyjdzie słuchać ortelu na człowieka grzesznego. *Kanc. Gd.* 275. Ortel sprawiedliwości boskiéj niezganiony. *Bzow. Roż.* 65. Nie trzeba słać do siedmiu miast po żadne ortele. *M. Biel. S. N.* 8. (do Magdeburga i innych miast Niemieckich, nauką prawa i ławnikami sławnych). Obiesiwszy, dopiero po ortel. *Cn. Ad.* 1082; (cf. sprawa jak w Osieku). Od słowa bożego do doktorów po ortel chodzić. *Żarn. Post.* 3, 631 *b.* (podać pismo ś. decyzyi ludzkiéj). (*Boh.* ortelowati, ortelugi rozsądzać, wyrok dawać).

ORTOGRGAFIA, ii, ż., z Greck, pisownia. Kpcz. Gr., prawy należyty pisania sposób co do liter, interpunkcyi; Vind. pravopiſnost; Ross. правописаніе. ORTOGRAFICZNY, a, e, — ie, adverb., od ortografii, podług ortografii, orthographiſch; Slov. dobropisací. — §. Phys. Rys ortograficzny, w którym oko wystawić sobie należy w odległości nieskończonéj od ziemi. Śniad. Jeog. 447.

*ORTOWAĆ. Haur. Ek. 126, ob. Hurtować, cf. burtować.

ORYCERZYĆ, f. orycerzy cz. dok., rycerzem uczynić, pasować na rycerza, zum Ritter ſchlagen. Bolesław ozdobił bardziéj osobą swoją order Niemiecki, niżeli przez to orycerzenie wziął na się obowiązek usługi jakiéj cesarzowi. Nar. Hst. 2, 153.

ORYENT, u, m., wschód, wschodowe kraje. ORYENTALNY, a, e, wschodni, orientaliſch, morgenländiſch. Oryentalne, t. j. wschodnie z Indyi pochodzące klejnoty, zawsze są od okcydentalnych przedniejsze. Kluk. Kop. 2, 22. — *Oryentalski kamień. Złot. A 2 b; cf. Uryeńskie perły.

ORYGINAŁ, ORYINAŁ, u, m., z czego co kopiują, przepisują, piérwiastkowe dzieło, das Original; Vind. predpoduba, perva poduba, orignalstvu, pervi piſs, sazhetkost; Rag. mattiza; Ross. первообразное, подлинникъ. — W prawie dokument, z którego co przepisują w księgi publiczne. Cn. Th., die Originalſchrift, Urſchrift; (cf. autentyk). Alkoran od Mahometa dany jest kopią. Oryginał, co bóg napisał swoją własną ręką, chowają w niebie. Kłok. Turk. 154. Często wielka różność obrazu od oryginału. Leszcz. Gl. 136. ORYGINALIK, a, m., n. p. To właśnie cudny oryginalik. Teat. 29, 21. t. j. oryginalny, osobliwy człeczek. ORYGINALNOŚĆ, ści, ż., das Originale, die Originalheit. W autorach oryginalność, samorodność. Teat. 24. Próżna nasza usilność, żeby co nowego stwarzać; oryginalność, jeżeli się trafi, oznacza umysł nadzwyczajny. Kras. Pod. 2, 36. W autorach rzadko znajduje się oryginalność abo samorodność. Teat. 24. ORYGINALNY, a, e, ORYGINALNIE adverb., originell; pierworodny, pierwotny; Eccl. прѣвообразнъ, началообразный; Ross. началородный, безвиновный, всевиновный.

ORYL, HORYL, a, m., Oryle przez zimę tną drzewo na tratwy, obrabiają belki, biją klepkę; na wiosnę z tratwami płyną. X. Kam, ein Holzflößmacher, ein Botsknecht auf den Holzflößen. Pobor od flisów, orylów, sterników, rotmanów. Sejm. Grodz. 2, 129. — ORYLKA, HORYLKA, i, ż., n. p. Poszedł na orylkę, t. j. na robienie klepek, balów, potrzeb statkowych lub okrętowych. Rydel.; Holzarbeit, Faßdaubenmachen, Balkenſchlagen ꝛc. Horylka, flisówka. X. kam, Botsknechtdienſt auf den Holzflößen.

ORYWAĆ, ORZĘ, ob. Orać.

ORDZAWIĆ cz. dok, rdzą okryć, beroſten, mit Roſt überziehen; Croat. ohergyavem. ORDZAWIEC nijak., na około pordzawieć, rund um verroſten, beroſten.

ORZECH. a, et u, m.; Boh. ořech; Sorab. 2. wořech; Sorab. 1. worech, wořech; Carn. oreh; Vind. oreh, orih; Croat. orëh; Slav. orah; Bosn. et Rag. oràh; Ross. орѣхъ; §. 1 a) die Nuß. Orzech jest ziarno twardą skorupą pokryte. Kluk. Dykc. 1, 39. Orzechy w ogólności Eccl. краедубіе, Graec. ἀκρόδρυα. Orzech Włoski, die Wälſche Nuß; Slov. Wlaský ořech; Ross. Грецкой орѣхъ; mięsistą łupiną pokryty, pod którą twarda skorupa; jądro pokędzierzawione, i drzewną ścianką na czworo podzielone. Kluk. Rośl. 2, 44. Orzech wielki Boh. kržapák. Laskowe orzechy. ib., Haſelnüſſe; Carn. oręshnek, leshnek, olęshnek; Ross. леща, орѣшина, (ob. Leszczyna). Orzech sam z skorupy wypadający, łuszczak Boh. weylupek. Orzech tłuczny. Kmit. Spyt. (cf. orzechołom). Orzech kamienny, Steinnuß; Vind. koshanz, koshauz, koshjak. — §. Orzech wodny, ziele, kotewki, Waſſernuß; Slav. vodeni orishak; Ross. чертовы орѣхи, чилимъ; rośnie w stawach, w jeziorach. Kluk. Rośl. 2, 265. Sienn. 178. Orzech ziemny, koty ziemne, figi ziemne, ostragalus, Knollenkraut, Chriſtwurz. Syr. 1357; buninum, rodzaj roślin, kwiaty w okołkach mający, jeden tylko jest jego gatunek, Rzepnik. Kluk. Dykc. 1, 89. — §. Prov. fig. Umie on z czarnego białe zrobić, jak orzech zgryźć. Teat. 12. b. (t. j. bardzo łacno). Niech już raz orzech ten będzie zgryziony. Gaz. Nar. 1, 159. (t. j. trudność ta uprzątniona; cf. twarda kostka, sęk). — Sam wezdrgnie się dzieł swoich, jak na orzech przyjdzie. Chrośc. Job. 90. (t. j. na zły koniec; cf. o płatne idzie). Jak przyjdzie na orzech, to on ani dudu. Mon. 68, 723. (jak przyjdzie robić, walczyć, trudności zażyć). (Croat. Prov. Ki orehe hochi jeszti, Pre lupine mora zgriszti; qui commodum appetit, non fugat laborem; kto chce orzech zjeść, zgryzie łupinę; kto szczérze chce, nie zrazi się trudnością). On psuje się tylko naszą folgą, nastąpić z nim na orzech, dopadłszy pogody. Pot. Arg. 146. (t. j. zęby mu pokazać, srogim się stawić). Nie gryź z dyabłem orzechów. Rys. Ad. 42. mit ihm iſt nicht gut Kirſchen eſſen; (cf. nie igraj z ogniem). (Slov. Prov. Dáwał temu liskowce, kteri gich hrizť ne móže; dać temu orzechy, który ich gryźć nie może; cf. po śmierci lekarstwo; cf. dopiero koniowi owsa, kiedy idzie do psa). — Za wszystkie książki na świecie, onby złego orzecha nie dał. Kosz. Lor. 40 b. Vind. Ne vela piſhovega (czerwiwego) oreha; ne dam gluhega oreha, feine taube Nuß; (cf szyszka). Świetność te ze czczym orzechem porównywa. Smotr. Lam. 52. — b) Transl. Orzech jedwabny, kokon, das Seidenei, der Cocon. Jedwabnik zaprzędziony w orzech. Przedz. 71. Orzechy jedwabne są wielkości gołębiego jaja. Zool. 146. — §. 2) Orzech, orzechowe drzewo, orzeszyna, der Nußbaum; Sorab. 1. woreschna; Slav. orahovo dervo; Ross. орѣшина. Orzech Włoski, nie leśne wprawdzie drzewo, przecięż pospolite; dorasta częstokroć pierwszéj wielkości. Kluk. Rośl. 2, 44. — Dicter. Orzech, stokfisz, niewiasta, jednym kształtem żyją, Nic dobrego nie czynią, kiedy ich nie biją. Rys. Ad. 53.

ORZECHOŁOM, u, m., ORZECHOŁOMIEC, mca, m., narzędzie abo kleszczyki do orzechów. Cn. Th., der Nußknacker, dziadek; Boh. lauskáček; Sorab. 1. wořechow wamadwo; Carn. wôzbar; Vind. orehoterez, orehni grisez, orehogris, orehnu tiskalze; Slav. kreshtelica; Ross. орѣховыя щипцы. — §. Transl. Orzechołom, epitheton dentium, nucifrangibulum, Graec. ὁ καρυοκατάκτης. Cn.

Th., o zębach mocnych. *Włod.*, gute Zähne, gutes, scharfes Beißwerk. ORZECHOWCE, iec, *plur.*, miasto w wojew. Podolskim. *Dykc. Geogr.* 2, 247, eine Stadt in Podolien. ORZECHOWIEC, wca, *m.*, *curculio nucum*, owad, który nieznacznie przedziurawiwszy młodą łupinę orzecha, składa w nim swoje jaja. *Kluk. Zw.* 4, 388; Nußmade, Nußwurm. ORZECHÓWKA, i, *ż.*, sojka, *pica nucifraga*, większa od pospolitéj; orzechy laskowe łupać umie. *Kluk. Zw.* 2, 296. die Nußkrähe, der Nußbeißer, Nußbrecher, Nußhäher; *Carn.* dlàsk; *Ross* кедровка. ORZECHOWY, a, e, od orzecha, Nuß=; *Boh.* ořechowy; *Sorab.* 1. wořechowé; *Vind.* orehou, oreſhen, orehen; *Rag.* orahov; *Bosn.* orahov; *Croat.* orehov; *Ross.* орѣховый. Orzechowe drzewo za najlepsze w Europie poczytane jest. *Kluk. Rośl.* 2, 44. Olej orzechowy. *Urzęd.* 449. Jądro, ziarno orzechowe *Vind.* orehovu serne, orehovu sdernu, derzhe, orehovu jedre, jederze.

Pochodz. *orzeszek*, *orzeszyna*.

ORZEŁ, *G.* orła, *m.*; *Boh.* orel, worel; *Slov.* orel; *Dal.* oràl; *Croat.* orel; *Bosn.* oral, orao, oro; *Rag.* oro, orla, orâl; *Slav.* órao; *Vind.* adler, postoina, (orel, orau, oran, vran = kruk); *Carn.* postoina, ta adler; (orl = kruk); *Sorab.* 1. hodler; *Sorab.* 2. hodlař; *Ross.* орелъ; u dawnych Niemców Aar, Adelaar, Adeler, ztąd dziś *Germ.* der Adler; (cf. *Hebr.* ערב orebh, orev, *corvus*); §. a) *falco fulvus*, wielkości indyka, gnieździ się w wielkich lasach między górami. *Zool.* 274. Co lew u zwierząt, to orzeł nad ptaki, Koronę, państwo i rząd ma wszelaki. *Jabł. Ez.* 134. Orła ptaszym królem zowią. *Cresc.* Orzeł śmiały. *Banial. J* 2 *b*; pazurowaty. *ib. C* 2 *b*; górnolotny. *Bals. Niedz.* 1, 327. Orłowi południe, noc sowie przystoi. *Mon.* 69, 590. Z czystego źródła mętny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi *Zab.* 9, 7. Tam orzeł najstraszliwszym szczekał krzywonosem. *Banial. J* 3 *b.* Orzeł ogromnie skrzeczy nie jak gołąb grucha. *Przyb. Ab.* 22. Orzeł kwili. *Tol. Saut.* 89. *ib.* 45; *Croat.* orel kloche; *Ross.* клегтать, клегчу; *Eccl.* орлиные кличеніе; *Graec.* κλαγγή. Przy orle żywią się i wróble. *Rys. Ad.* 58. *Cn. Ad.* 822. Uciekając przed orłem, wpadliśmy na sępy. *Pot. Arg.* 561. (cf. z deszczu pod rynę; cf. poprawił się z pieca na łob). Orłem łowi = podarkami robi, idzie na kogo, kupnem, *noctua volat. Cn. Ad.* 790. (er versuchts mit Bestechung; cf. orłowy szlachcic). — *Dicter.* Którzy najlepiéj pracy uganiają? Orłowie, którzy na groszu siadają. *Jag. Gr. c.* Złoty orzeł wszędzie doleci. *Tr.* — Orzeł morski, *ostrzyż *Ross.* скопа. Orzeł mniejszy, *ob.* Orlik; (cf. birkut). Orzeł łomignat, *ob.* Łomignat. Orzeł podły, *ob.* Orlicz, orliszczko. — §. b) Orzeł, figura, znak panowania, die Figur eines Adlers, Zeichen der Herrschaft. Na głównych chorągwiach Rzymskich orzeł z srebra był lany. *Pilch. Sall.* 114; (cf. orzeł, ptak Jowiszowy). Orzeł, herb królestwa Polskiego, ma być biały, w polu czerwonym, z skrzydłami rozszerzonemi, w koronie złotéj. *Biel.* 4. *Nies.* 1, 1. *Krom.* 31. *Biel.* 20; (cf. orlicz, orłowicz). Order orła białego, (*ob.* Order). Orzeł dwugłówny, *ob.* Dwugłówny. Rzymskiego państwa orzeł dwójgłowiasty. *Jabł. Buk. a b.* (*Ross.* опечатать, заорлить zapieczętować pieczęcią państwa Rosyjskiego). — §. c) Orzeł na niebie. *J. Kchan. Dz.* 12, gwiazdy, ein Gestirn. — §. d) Orzeł, jakiego dzieci na powietrze puszczają, wyklejony, szaszor, szyb. *Włod.*, ein papierner Drache, den die Kinder in die Luft aufsteigen lassen.

Pochodz. *orla* (herb), *orlanka*, *orlę*, *orlątko*, *orlec*, *orli*, *orłowy*, *orlica*, *orlicz*, *orliszczko*, *orlik*, *orliczek*, *orlikowaty*, *orlowicz*.

ORZESZEK, szka, *m.*, *dem. nom.* orzech; *Boh.* ořjšek; *Carn.* oreshzhek; *Vind.* orehez, orehei, oreſhei, (oriechiz = muszkatowa gałka); *Sorab.* 1. woreschk, wořeschk; *Sorab.* 2. worèschk; *Croat.* oréssecz; *Rag.* oràscik; (*Slav.* oràshak = gałka muszkatowa); *Ross.* орѣшекъ; das Nüßchen. *Sienn.* 178. — §. Orzeszki, *filipendula*, rother Steinbrech, ziele u nas obficie rosnące. *Sienn.* 66. ORZESZYNA, y, *ż.*; (*Boh.* ořešina leszczyna; *Ross.* орѣшина *id.*, *sed* орѣшникъ lasek orzechowy); — §. 1) drzewo orzechowe, der Nußbaum. Uważaj, gdy się już odzieje kwiatem Orzeszyn wiele w lesiech .... *Otw. Wirg.* 382, (cf. leszczyna). — §. 2) Lasek orzechowy, *nucetum. Cn. Th.*, Nußwäldchen; *Sorab.* 1. wořeschnencza; *Vind.* orehoviſhe, oreſhje; *Rag.* orascje, orasciaz; *Croat.* oressje. — §. 3*) *Caliculus fructuum*, *oszczeszuja, orzeszyny. *Macz.* Orzeszyny, zwierzchnie zielone wyłupione z orzechów, *culeolum. ib.*, *ob.* Łupiny, Nußschalen. — §. Orzeszyna, orzech mały, nikczemny, eine elende Nuß.

*ORZEWNIĆ, *ob.* Rzewnić, rozrzewnić. — *§. Orzewnić, orzewniać, ukoić żal, die Betrübniß lindern, trösten. Orzewnia się żal jego; orzewnił się w żale; orzewniam się, jak tylko mogę, drżącym piórem to donieść. *Tr.*?

ORZEŹWIĆ, *f.* orzeźwi *cz. dok.*, Orzeźwiać, *Okrzeźwiać *niedok.*; (*Boh.* okřati, okřal, okřegi, okřjwati; *Etym.* krzew); rzeźwiejszym czynić, pokrzepić, posilić; (*Etym.* rzeźwy); cf. otrzeźwić, stärken, erquicken. Twe mi mdły umysł słowa orzeźwiły, Jak gnuśne rzeźwi stare wino żyły. *Zab.* 15, 343. Nigdy dżdża powrót nie orzeźwi tyle pól suchych. *Przyb. Ab.* 88. *Reficio*, naprawiam, ochładzam, *okrzeźwiam, aż się pokrzepi. *Macz.* Ojców dziejami orzeźwi potomków. *Kras. Oss. B* 3. ORZEŹWIEĆ, *ORKZEŹWIEĆ, (*Macz.*), *f.* orzeźwieje *neutr. dok.*, pokrzepić się, gestärkt werden; *Slav.* osvistitise.

ORZNĄĆ, *f.* orznie *cz. jedntl.*, (*disting.* oberznąć); obić, ołoić, wacker prügeln. Pójdź, orznij rózgą Jasia. *Teat.* 24. *c*, 32. Powinienby skórę orznąć Waści. *ib.* 30, 24.

O S.

OŚ, i, *ż.*; *Boh.* wos, wosa, os, osa; *Sorab.* 1. wósz, riad; *Carn.* oss, vuos, vôsa, (ostnik = lon); *Slov.* osa; *Vind.* vuoſ, oſs; *Bosn.* ós, osovina od kola; *Croat.* osz; *Rag.* os, osovina; *Dal.* trupina; *Eccl.* ось = oś, (2. ось, u kłosów, *arista*); *Ross.* ось; Niedersf. Asse; *Ital.* asse; *Dan.* ax; *Lat.* axis; *Graec.* ἄξων; die Achse, die Axe. Oś u pojazdu mianuje się ta część, około któréj koło biega. *Archel.* 3, 62. Skoro wyjechał z miasta, oś mu się złamała. *Gorn. Sen.* 415. Na osi co sprowadzać. *Mon.* 74,

672. wozem, kołem, lądem, zur Achse, zu Wagen, zu Lande. — §. *Math.* Oś, linia śrzednia, na któréj się co obraca. *Solsk. Geom.* 5; wszelka linia przechodząca przez śrzodek jakiejkolwiek bryły. *Jak. Art.* 3, 307. Oś obrotu, oś kręcenia się, linia stała, około któréj bieg jakiego ciała się odbywa, *axis rotationis. Śniad. Jeog.* 21. Oś soczewki w przeziernikach, *axis lentis. Hub. Wst.* 243. Oś ziemska. *Hub. Wst.* 29. die Erdachse. Linia dwa bieguny łącząca, jest osią nieba i ziemi. *Hub. Wst.* 285. *Wyrw. Geogr.* 39. — §. *Anatom.* Oś optyczna, *axis opticus. Krup.* 2, 310. Trzeci abo drugi z prawdziwych pacierzów szyi jest rzeczony oś, albo wał, albo biegun, *axis. Kirch. Ost.* 105. *et* 107, das dritte Wirbelbein.

Pochodz. *ośny.*

1. OSA, *ob.* Osika, osina.

2. OSA, y, *ż.*; *Boh.* wosa, wos, wůsa; *Slov.* osa; *Sorab.* 1. wosza; *Sorab.* 2. wosz, wosza; *Carn. et Slav.* osa; *Vind.* ofa, (cf. ofenza, vofeniza = gąsienica); *Rag.* ossa, medokràdiza; *Bosn.* osa, medokradiça; *Croat.* osza, (oszinecz, oszinyak, velika osza *fucus*); *Ross.* оса; *Lothar.* voisses, vases; *Gall.* guespe, guêpe; *Ital. et Lat.* vespa; *Angl.* vasp; *Germ.* die Wespe. Owad dłuższy i przewięzistszy od pszczoły; żyją w małéj gromadzie, robią komórki do złożenia jaj, a te do różnych miejsc przylepiają, żyją muszkami lub rabunkiem miodu. *Zool.* 129. — §. Osa jad swój z dobrego kwiecia, z którego też i pszczoła słodkość swoję, bierze. *Szczerb. Sax.* 175. Osy ztąd jad biorą, zkąd pszczoły miód słodzą. *Pot. Jow.* 232. Zjadłe osy. *Zab.* 16, 64. Zapalczywego, co się leda o co gniewa, zowiemy osą. *Petr. Et.* 273. Jak osa jadowity, gniewliwy. *Cn. Ad.* 260; (cf. sierdzisty). Gdybym ja był tak prędki, jak jest z Waści osa, Byłby ktoś bez rąk, bez nóg, bez uszu, bez nosa. *Zabł. Amf.* 19. — Rozkosz prędko odbiega, żal i ból jako osa żądło zostawują. *Psalmod.* 8.

*OSAĆ, *ob.* Ossać.

OSACZYĆ, OBSACZYĆ, *f.* osaczy *cz. dok.*; *Venator.*, osoczyć, obwieść, obsadzić, opasać, okolić, umringen, umzingeln; *Ross.* осадить, осаждать, осочить, осачивать. Chce uciekać, aż jazda pola osaczyła. *Bardz. Luk.* 59. Obsaczony od Rzymian zewsząd, jak zwierz w kniei. *Min. Ryt.* 2, 283. Kazał obsaczyć dom cały, Gdzie mieszkał baron zuchwały. *ib.* 2, 147. Knieje obsaczyć. *Chmiel.* 1, 80. Wszystkie jak chytry łowiec, potwarz osaczyła gmachy, Stawiąc na koło czarnych zdrad czujne szylwachy. *Nar. Dz.* 151; (cf. osocznik). Widziałem jak nad moim oknem Pająk się swoim osaczył włoknem. *Kniaź. Poez.* 3, 70. (t. j. jak się oprządł). W okoł tęgi mur osaczył. *Nar. Dz.* 2, 74. Obsaczenie, blokada fortecy, opasanie jéj dzielnicami wojska, ażeby jéj oderznąć dowóz. *Jak. Art.* 3, 305. *et* 2, 408. — *Fig.* Choć on smutne początki rzeczy swoich baczy, Głęboką w sercu troskę rozumem osaczy. *Pot. Arg.* 41. t. j. obmacnia.

OSĄCZYĆ, *f.* osączy *cz. dok.*, Osączać *niedok.*; sprawić, aby co osiąkło, aby wszelka wilgoć do kropli ściekła. *Włod.*, abtriefen lassen.

*OSĄD, u, *m.*, osądzenie, wyrok; (*Ross.* осуждение; *Boh.* osud *fatum*; *Bosn. et Rag.* ossuda; *Sorab.* 1. woszudženo); der Richterspruch, der Ausspruch. Z jéj osądu prym otrzymał. *Zab.* 14, 51.

OSADA, *OSADZA, y, *ż.*, OSADKA, i, *ż. zdrobn.*; (*Boh.* osada *colonia*; *Slov.* osada *colonia*, *pagus*, *villa*; *Sorab.* woszada parafia; *Ross.* осада oblężenie); §. 1) w co jaką rzecz osadzają, oprawa, okładki, die Einfassung, der Besatz. Złotnik piękny rubin osadzą foremną, folgą, uczyni dobrze cudniejszym. *Gorn. Dw.* 135. Drogie kamienie nieskończenie ceną swoją osadę przewyższają. *N. Pam.* 11, 221. Łoża abo osady armat. *Archel.* 3, 15, die Lavetten. Osady flint, pistoletów. *Kluk. Rośl.* 2, 162; *Ross.* ложа, Flintenschafte. Osada herbów, znaczy urodzenie, szlachetność, pokrewieństwo, urzędy i dzieła chwalebne wsławionych ludzi. *Jabł. Her.*, der Wappeninhalt. Osadka u miecznika, służy do osadzenia capy. *Magier. Mskr.* — Osada, na czym co osadzają, zasadzają, fundament, grunt, Grundlage. *Osad, pokład. *N. Pam.* 6, 320. Już dobrą interesu rzuciłem osadę, Skorom osła osiodłał, łatwo i pojadę. *Zabł. Zbb.* 33. — *Botan.* Koniec ten liścia, którym się trzyma ogonka, zowie się osadą, *basis. Bot. Nar.* 47, Grundende. — §. 2) Osada, kolonia, miejsce, gdzie się nowi mieszkańcy sadowią, eine Kolonie, (cf. wola); Pflanzstadt, Pflanzort, Ansiedelung; *Boh. et Slov.* osada; *Sorab.* 1. nowotne ludži wobodleno; *Vind.* felifhzhe, prefelifhe, felitva, nafelitva; *Ross.* колонія, селеніе (*ob.* Sieło, sioło), поселеніе, селитьба. Osada Kozaków Dońskich *Ross.* станица, (= 2. stado wilków). Osady dawne tym końcem były założone, aby stolice obywatelów liczbą przeładowane, onych się pozbyły. Osady teraźniejsze zamierzają do rozciągnienia handlu. *Wyrw. Geogr.* 427. Osada chłopska, grunt, na którym chłop osadzony, das Ansiedel, der Siedelhof eines Bauers. Wszelakie dziedziny osadami się szczycą i zdobią. *Haur. Sk.* 41. — §. 3) Osada zamku, miasta, załoga, garnizon, warunek; *Boh.* posadka; *Sorab.* 1. wobszadzizna; *Vind.* strashobranifhtvu; die Besatzung eines Orts. Żołnierze na straży zamku, abo osada. *Włod.*

OSADNIĆ, OSEDNIĆ, ODSADNIĆ, ODSEDNIĆ, *f.* osadni *cz. dok.*; §. a) o sedno przyprawić, skórę przetrzeć, wund reiben, wund drücken, ein Pferd wund reiten; *Ross.* осаднить, осадненіе, осадненный. Mułowi biodra juk ciężki, grzbiet jeździec odsedni. *Zab.* 9, 89. Koń, co nie statkuje, prędko się odsadni. *Pot. Jow.* 106. Kuleje szkapa, co mu sprzączki nogę odsedniły. *Teat.* 27. *b*, 13. Stangret siecze konie w osednione grzbiety. *Węg. Org.* 29. — Jeżdżąc osadnić się, sich den Wolf reiten. — §. b*) Patrzcież jakośmy cnotę osadnili. *Błaż. Tłum. C* 2. t. j. skrzywdzili, kränken, verletzen.

OSADNIK, a, *m.*; §. a) którym ziemię pustą osadzają, kolonista, der Kolonist; *Boh.* osadnik; *Sorab.* 1. nowak, nowé wobodlenk; *Vind.* nafednik, fednik, prefelifhzhar, prefelitnik, prefeluvauz; *Ross.* поселянинъ, поселенецъ, новоземецъ; (осадникъ oblężony; *Sorab.* 1. wobszédnik *obsessor*); *Eccl.* насельникъ. Chęć zaludnienia wiosek była powodem szlachcie do pomnożenia ich osadnikami. *Nar. Hst.* 3, 367. Przyjęto z obcemi osadnikami prawo Teu-

tońskie. *ib.* 3, 36. Nieszczęśliwe czasy dla Polski rozprószyły tych użytecznych osadników. *Pam.* 84, 563. Powiedźcie zkąd jesteście, jacy i jakiego kraju osadnicy? *Przyb. Luz.* 16. mieszkańcy? — §. b) *Transl.* Osadnik, n. p. Obmowy, żywioł dwornych osadników. *Nar. Hst.* 4, 118. t. j. co pana osadzają, otaczają, die immer um den großen Herrn sind, ihn wie belagert halten. OSADNICZKA, i, *ż.*, żona osadnika, kolonistka, die Kolonistinn; *Ross.* носеляика, новоземка. OSADNICZY, a, e, od osadników, Kolonisten=. Osadnicze prawo tyczy się miast i miejsc osadzonych. *Czack. Pr.* 1, 279. OSADNY, a, e, §. a) gdzie osada w mieszkaniu być może, *habitabilis. Cn. Th.*, bewohnbar. — §. b) Osadzony, zaludniony, zamieszkały, bewohnt, bevölkert. *Tr.*; (*Slov.* osadni *localis*, miejscowy; *Ross.* осадный od obleżenia). OSADOWIĆ, *f.* osadowi *cz. dok.*, mieszkanie czyli siedlisko oznaczyć, osadzić, ansiedeln. Osadowił się wraz z żoną w Rzymie. *Stas. Num.* 2, 252. er ließ sich dort nieder, osiadł. OSADŹCA, y, *m*, OSADZICIEL, a, *m.*, osadników osadzający, fundator kolonii; *Ross.* населитель, вселитель, (осаждатель oblegający); der Kolonienstifter, der Anleger, Ansiedler, Stifter eines Orts. Lech, osadźca Polski, *conditor. Krom.* 370. Osadźca Tebów, Amfyon. *Kor. Hor.* 20. Argos od osadźcy swego tak rzeczone miasto. *Otw. Ow.* 255. Piérwszym zacnych domów osadźcom, słusznie Jaśnie Wielmożność, Jaśnie Oświeconość nadawano. *Mon.* 72, 229. Kazimierz IV, był wielki budowniczy, grodów i miasteczek osadziciel. *Mon.* 71, 202.

OSADZIĆ, OBSADZIĆ, *f.* osadzi *cz. dok.*, Osadzać *niedok.*; *Boh.* osaditi, obsaditi, osazowati; *Vind.* obſaditi, okulſaditi, okulsaſaditi; *Croat.* obszagyújem; *Ross.* осадить, осаживать, обсадить, обсаживаю; *Eccl.* обсаждати обсаждаю, (= 2. obleżeć, osaczyć); — §. a) osadzić co czym, oprawić, obstawić, obłożyć, obwieść czym, mit etwas besetzen, einfassen. Ogrody okopują, abo też płotami lub tarniem osadzają. *Cresc.* 142. (t. j. ogradzają). Zbroje drogim kamieniem osadzić kazała. *P. Kchan. Orl.* 1, 168. Szmaragd lepiéj się pokazuje w dobrym osadzeniu złota. *Kosz. Lor.* 124 *b.* Bóg niebo gwiazdami osadził. *Kanc. Gd.* 339. Kochał się w włosach utrafionych, kosztownie osadzonych. *Petr. Pol.* 113. kostbar besteckt. Białogłowa bez cnoty, by się dyamentami, od wierzchu głowy, aż do stóp obsadziła, nie ma zalety. *Petr. Ek.* 18. Brał od Rzpltéj 10 łanów, z których był powinien konia jednego osadzać zbrojno, nie przez pachołka, ale sam w osobie swojéj. *Star. Ryc.* 14. (t. j. wyprawić). Lekkiemi się ludźmi osadza. *Sk. Dz.* 1064. (t. j. tacy go otaczają). Ci bogacze osadzili się wsiami, żonami, a gospodarstwy swojemi. *Rej. Post. D d b.* Osadzono aresztantów liczną strażą. *Gaz. Nar.* 1, 100. — §. b) Osadzić kraj mieszkańcami, zaludnić, ein Land bevölkern, mit Einwohnern besetzen, ansiedeln; *Ross.* населить, населять, поселить, поселять, водворить, вселить, вселять. Osadzić pusty kraj, wolą otwarzać, zakładać. *Cn. Th.*, (*ob.* Osada). Pustki osadzić. *Tward. Wł.* 97. Jak osadzić nowego kmiecia, wiele mu dać roli, jaką łąkę, jaki sprzężaj, i jak mu zasiać? o tym.... *Haur. Sk.* 42. Osadzić staw rybami = narybić go. Osadzić miasto, twierdzę = w załogę abo osadę żołnierską opatrzyć, mit Besatzung versehen. Osadzony żołnierz, *praesidiarius. Cn. Syn.* 707, garnizonowy; *Sorab.* 1. wobszadžizniczki woyak. — *Aliter:* Osadzić miasto, założyć miasto, eine Stadt anlegen. Nie może się miasto zakryć, na górze osadzone. *W. Math.* 5, 14. Za apostołów jeszcze wiele klasztorów osadzało się. *Sk. Dz.* 40. t. j. fundowane były, sie wurden gestiftet, angelegt. Osnowa, związek, skład i osadzenie mowy. *Nag. Fil.* 11. t. j. budowla jéj, struktura, układ. — §. c) Osadzić co na czym, zasadzić, auf etwas setzen, legen, stecken, bestecken. Osadzam kosę (*Croat.* naszagyam). Kosy wprost osadzone. *Jak. Art.* 2, 397. t. j. wtykane prosto na żerdzi; gerade aufgesteckt. Osadzić kurę na jajach. *Haur. Sk.* 119. eine Bruthenne aufs Nest setzen. Rozmaite utarczki przegrawał Henryk, który się już był na górze Awentynie osadził. *Sk. Dz.* 1074. t. j. osiadł, er hatte sich dort nieder gelassen, gesetzt, Fuß gefaßt. — *Fig.* Wszystkie nadzieje swe na zbrodni i wiarołomstwie osadził. *Pilch. Sall.* 321. t. j. fundował, er setzte oder gründete alle seine Hoffnung auf.... — §. d) Osadzić prawo na kogo, na kim. *Cn. Th.*, ein Gericht niedersetzen. Złapawszy Zbigniewa, prawo o nim osadzono. *Biel. Kr.* 74, cf. prawo siedzi. — §. e) Osadzić więźnia, sadzić do więzienia, wsadzić, aresztować; festsetzen, einsetzen, ins Gefängniß setzen, gefangen setzen. Weźcie go w areszt, i osadźcie go w więzieniu. *Teat.* 9. *c*, 46. Kredytorowie osadzili go w kozie. *Boh. Kom.* 2, 195. Strzeż się, żeby cię nie schwytano i nie osadzono w kozie. *Boh. Kom.* 2, 208. — *Transl.* Czas dzisiejszy ponury osadza nas w domu, szukajmy się jak zabawić. *Kras. Pod.* 2, 98. das trübe Wetter hält uns zu Hause. OSADZICIEL, *ob.* Osadźca. OSADZICIELKA, i, *ż.*, n. p. Pomona ogrodów uprawczyna i osadzicielka. *Otw. Ow.* 589. założycielka, Besetzerinn, Anlegerinn, Bepflanzerinn.

OSĄDZIĆ *cz. dok.*, Osądzać *niedok.*, sądzeniem skazać, potępić, aburtheilen, verurtheilen; *Sorab.* 1. wotszudžu; *Bosn.* odsuditi, ossuditi; *Vind.* obſodit, perſodit, saſoditi, obſojen *reus*; *Carn.* obsoditi, obsôdem; *Rag.* ossûditi; *Croat.* oszuditi, oszugyujem, obszugyújem; *Ross.* осудить, осуждать. Powiedział sędzia: osądzonyś na śmierć; gotujże się, bo nie ucieczesz. *Baz. Hst.* 31. Drugich niewinnie do ognia osądzali. *ib.* 59. Sędzia ten nie miał władzy sądzić, osądzić, degradować. *Sowit.* 53. Sameś się osądził. *Cn. Ad.* 1627; (cf. dać bicz na siebie). Osądzenie, *ob.* Osąd. OSĄDZICIEL, a, *m.*, potępiciel, der Verurtheiler, Verdammer; *Bosn.* ossuditegl, sudac; *Rag.* ossuditegl; *Croat.* oszuditel; *Ross.* осудитель, (осужденникъ, осуженникъ osadzony, potępieniec; *Eccl.* неосудный *indemnandus*; *Graec.* ἀκατάκριτος; *Eccl.* неосужденно, *Graec.* ἀκατακρίτως; *Eccl.* неосужденной niehaniebny, nieszkodliwy; *Sorab.* 1. woszudné *fatalis*).

OSALAĆ, *ob.* Osolić. °OSAŁY, OSSAŁY, *ob.* Ossać.

OSAMIEĆ, osamiał *f.* osamieje *nijak. dok.*, samotnym zostawać, allein seyn; *Boh.* osaměti, osamjm. Będzie siedział osamiały. 1 *Leop. Lam.* 3, 27. Osamienie od społeczności ludzi i pism. *Pam. Warsz.* 5, 159. OSAMIĆ

cz. *dok.*, samotnym uczynić; *Boh.* osamotnjm; *Croat.* oszamochujem; einsam machen, verlassen, *ob.* Osierocić.

OŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* ost; *Carn.* ojst, (ojstim = śpiczę, ostrzę; *Croat.* oszti; *Ross.* ость, остіе); (cf. *Lat.* acus; cf. *Germ.* Acheln; cf. oś, osa); §. a) każda rzecz śpiczasta, koląca, die Spitze, der Stachel, der Dorn. Wonna róża między cierniem roście, A z przyrodzenia miewa na gałązkach oście. *Paszk. Dz.* 56. Ości róży bronią. *ib.* Ość u kłosia, *arista. Cn. Th.*, die Spitze oder Stachel an der Aehre, die Achel; *Boh.* wosyna, (cf. wąs); *Sorab.* 1. kwoskowé kochcž; *Sorab.* 2. zefcž; *Carn.* ersje, resje, ręsa, osje; *Vind.* klafna fhpiza, naboda; *Croat.* oszje; *Bosn.* os od klasa; *Rag.* ossje. W chlebie plewiane ości zgłodniałych nie kolą. *Hor. Sat.* 159. Spreustacheln. Dzik postrzegłszy strzelca, ostre wzjeży ości. *Rys. Ad.* 63. t. j. szczeciny swoje, seine scharfstachlichen Borsten. Jeż, gdy się zwinie, ościami się zamknie. *Sienn.* 285. Stacheln des Igels. Lis ości ma gęste a ciepłe. *Sienn.* 287. Jaźwiec ości ma więcéj białe, niż czarne. *ib.* 284. t. j. sierć, spießiges Haar. — *Fig. Prov.* Strzeż się gości, którzy mają swe ości. *Rys. Ad.* 63. (zwadliwych, szorstkich). — §. b) Ryby kości nie mają, lecz tylko ości, Fischgräten, Gräten, pośrzednie między twardością kości i chrząstek. *Kluk. Zw.* 3, 384. *Zool.* 65; (*Vind.* fhpiza (*ob.* Spica) v ribach, ribni tern, ribja kostiza, kostizh, kostizhiza). Ość rybia powierzchnia na grzbiecie, *spina. Cn. Th.*; *Vind.* greben; *Carn.* grebèn; (cf. grzebień, cf. grzbiet). — §. c) Ość do łowienia ryb, oścień rybitwi, osęka, die Fischergabel, der Fischerpfeil. Ryby też ością albo osęką łowią; jest to narzędzie żelazne płaskie, mające kilka zębów, jak włóczenka na cienkim pręcie nasadzone; tym rybitw postrzeliwszy rybę, ku sobie pociągnie. *Cresc.* 648. Ość na ryby żelazna, osadzona na długim stelisku lub stroiszu. *Magier. Mskr.*

Pochodz. *ościsty, oścień, ościeniowy, osnowy*; *osa*; *oset, ostowy, ostowaty*; *ostry, ostrzyć* cum derivatis; fortassis etiam *kość* cum derivatis; — §. *osła, osełka, oselnik, oselny.*

OSCHŁOŚĆ, ści, *ż.*, brak wilgoci, die Trockenheit. Chory uskarżał się na oschłość w ustach. *Perz. Cyr.* 3, 7. — *Transl.* Oschłość, schnienie, das Schmachten. Wyrzekła się wszystkich smaków duchownych, pragnąc cierpieć aż do śmierci oschłości i duszy utrapienia. *Sk. Żyw.* 340. Każdy ma polecić oschłość ducha swego Bogu. *Żyw. Jez.* 50. (umartwienia swoje). OSCHŁY, a, e, osiakły, suchy, bez wilgoci; *Ross.* обсохлый, trocken, dürr. — *Transl.* Nudny, nudzący, langweilig, trocken. Wszystko to wywodzić, rzeczby była długą, oschłą i tęskliwą. *Rog. Doś.* 3, 461. — *Polit.* Oschłe asygnacye, dawne, dawno niepłatne, lange rückständig. Co się tknie oschłych asygnacyj wojska, w których to asygnacyach oschłych, nie jest im dosyć uczyniono, te województwa z exekucyą wypłacą. *Vol. Leg.* 5, 97. *et* 345. Oschłe na dobrach retenta. *Tr.* OSCHNĄĆ, osechł, *f.* oschnie *neutr. jedntl.*, Osychać *niedok.*; *Boh.* oschnauti; *Sorab.* 1. wobsknu; (*Croat.* oszuhelszem = ochudnąć); *Ross.* обсохнуть, осохнуть, обсыхать, осыхать; osiąknąć, wilgoć stracić, suchym sią stać, trocknen, trocken werden. Z łez mi nie oschną oczy. *Teat.* 10, 70. Oschnienie żył. *Hipp.* 113. (cf. spleczenie). W miałkiéj rzéce statki osychają. *Ust. Konst.* 2, 117. t. j. woda ich odbiega, osiąkną; die Schiffe trocknen ein, bleiben auf dem Strande sitzen. — *Transl. fig.* Osychać = schnąć bez nadziei, w długim oczekiwaniu tesknić, schmachten, verschmachten vor Verlangen. Osycham bez nadziei w żalu łzawym. *Przyb. Ab.* 15. Osychał biedny szewc bez płacy. *Pot. Jow.* 181. — *Aliter:* Osychać na czym, mit etwas sitzen bleiben, gleichsam auf den Strand laufen; (cf. na koszu zostać). Departement nie mając innéj mocy, oprócz napisania listu rekwizycyonalnego, osychać musi na swych chwalebnych zamiarach. *Dyar. Grod.* 93. Przy téj wszystkiéj ludzkości, którą mu oświadczono, obawiał się, aby nie osechł na rzeczy. *Ustrz. Kr.* 1, 308. Poseł Francuzki, długo koło pieniędzy bawiąc się w Wenecyi, nie dojeżdżając na elekcyą do Polski, tak z onemi pieniądzmi i poselstwem oschnął. *Biel.* 662, (cf. omieszkać).

OŚCIANKI *plur.*, obręb pomieszkania, der Umfang der Wohnung, das Revier. Panem się liczy, że ma kąty wolne w ojczystych ościankach. *Bach. Epikt.* 1; (*ob.* Ościenny, *ob.* Ściana).

OŚCIEŁAĆ, *ob.* Obścielać, Obesłać.

OŚCIEŃ, *G.* ościenia *et contracte* osna, *m.*, OŚCIENKA, i, *ż.*, *zdrobn.*; *Boh.* osten, ostnu, osteneček; *Slov.* osten; *Carn.* ostnu, ojstnik; *Vind.* ofnu, ofl, shela, sheva, oist, oisterz, tern, nabad, nabada, oistnina; *Croat.* oszten, oszt; *Rag.* ostàn, scîgljak, xàoze (cf. żądło, cf. żądza), osti, ostîgl; *Bosn.* ostan, scigljak; *Hung.* ösztön, eussteüny; *Ross.* остень (2. ostroga), рожень, (cf. rożen); *Eccl.* стрькало, стрикало, бодило, бодецъ; §. a) bodziec do popędzania bydła, wołów; *Eccl.* волободило, der Stachel, der Treibestachel. Co wygra Afer gnuśny z trzcinianą włóczenką, Co Egiptczyk uczyni z kijem a ościenką? *Stryjk. Turk.* 4, toż samo *Weresz. Pob. C.* 3. Kto dzierży pług, ostrym ościeniem wołów pogania. 1 *Leop. Syr.* 38, 26. Trudno przeciw ościeniowi wierzgać. *W. Act.* 9, 5; przeciw kosturowi. *Cn. Ad.* 37; przeciw osnom. *Radz. Act.* 26, 14. Twardo tobie na osny wierzgać. *Budn. ib.*; *Slov.* twrdo ge protí ostnu sa spečowat. — *Fig.* Bodziec, pobudka, der Stachel, der Antrieb. Nieśmiertelność sławy, dzielnych mężów osnem swoim do cnoty przypędziła. *Stryjk. praef.* Rozkosz ościeniami pędzi zażywających jéj. *Birk. Chodk.* 26; gdy odchodzi, ościenie pełne żalu po sobie zostawuje. *ib.* (cf. żądło). Słowa mądrych są jak ościenie, i jako gwoździe głęboko wbite. *Birk. Oboz. J* 4. Prosił Boga, aby odjęty był od niego oścień, to jest pobudka cielesna. *Wys. Aloj.* 48. *et* 465. — §. b) Oścień rybitwi, ość do łowienia ryb. *Cn. Th.*, ein Fischerpfeil. — §. c) *Condylus*, trzpień, oścień, kłykieć. *Perz. Cyr.* 1, 149, das Fingergelenk. OŚCIENIOWY, a, e, do ościenia należący, den Stachel, Treibstachel oder Fischerpfeil angehend. *Tr.*

OŚCIENNY, a, e, — ie *adverb.*, o ścianę będący, ograniczny, sąsiedzki; *Ross.* смежный, смежно, ободворъ, сопредѣльный, сорубежный; dicht neben an, angränzend.

benachbart. Sejm gotowy zwołany będzie, szczególniéj w przypadku wojny ościennéj. *Gaz. Nar.* 1, 178. *Konst.* 3 *maj.* Ościenny sąsiad, OŚCIENNIK, a, *m.*, ściennik, o ścianę się stykający, der Gränznachbar. *Zab. Prz.* 306; *Boh.* meznj, (*ob.* Miedza); *Dal.* messnik; *Croat.* mejash; *Vind.* mejak. OŚCIENNOŚĆ, ści, *ż.*, stykanie się o ścianę, sąsiedztwo ograniczne, die Gränznachbarschaft. Ościenność, ścienność, jest ciągłe przypieranie do siebie, albo raczéj ciągłe stykanie się z sobą dwóch ścian granicznych sąsiedzkich. *Zab. Prz.* 306, *Ross.* смежность, сопредѣлie, сполье; (cf. pole, cf. spólny). — (*Eccl.* остѣнити, остѣняю, *ościenić, ścianami osłonić).

Na OŚCIEŻ otworzyć = na rozcież, na ścieżą otworzyć; *Vind.* prefhroku, po narfhirjeifhem, (*ob.* Szeroko); *Ross.* настѣжь, настѣжь; angelweit aufmachen. (*Carn.* steshàj *expansis manibus pedibusque*, *ob.* Rozczepierzyć). Na oścież podwoje Otworzywszy, dwór liczny wpuszczają na pokoje. *Min. Ryt.* 2, 259. Drzwi są na oścież otwarte. *Teat.* 37, 270. (cf. ścieżka, ście, iście, iść; cf. na przestwór). Pałac na rozcież otwarty. *Ustrz. Klaud.* 52.

OŚCISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen ości, kolący, stachlig, spießig, grätig, voll Stacheln, Spitzen, Gräten; *Boh.* bodlawý, pichawý, wosynatý; *Carn.* osinat, vosinàt, ersuat, resnát; (ojstne = ostry); *Vind.* oisten, ostnoviten, kostizhen; *Ross.* остистый; *Eccl.* остистый. *Acerosus panis*, chléb ościsty, chléb z ościami, z plewami. *Mącz.* Pszenica gołka jest bez ości; wąsatka jest kosmata i oścista. *Syr.* 927. (ostka). Jeż, zwierzątko ościste. *Sienn.* 285. Wszelkie drzewa kolące ościste zwykły też cierpki rodzić owoc. *Haur. Ek.* 163. Płótno grube ościste. *Sk. Żyw.* 2, 74. Ryba oścista. *Tr.*

*OSCZĘDNY, *ob.* Oszczędny. OSĘCZKA, *ob.* Osęka.

OSEDNIĆ, *ob.* Osadnić.

OSĘDZIEĆ, OSZĘDZIEĆ, *f.* osędzieje *neutr. dok.*; *Boh.* ošediwěti; sędziwym czyli siwym się stać, osiwieć, oszedzieć, grau werden. Komu z laty na głowie osędzieją strzechy, Nie wiele ma w chłodnikach, choć lecie, pociechy. *Pot. Arg.* 349. Trytonowie pianą osędziali. *Morszt.* 34. Cóż powiem o Muszyńskich gajach, miękką wełną osędziałych! *canentia. Otw. Wirg.* 401.

OSĘKA, i, *ż.*, *OSĘK, u, *m.*, OSĘCZKA, i, *ż.*, *zdrbn.*; [*Eccl.* осѧкать 2]; krzywo na hak wyrośnione drewno, ein wie ein Haken krumm gewachsenes Holz. Co ma być osęką, zaraz rośnie krzywo. *Pot. Arg.* 146. z młodu znać, do czego zdatnym będzie, was ein Häkchen werden soll, krümmt sich bey Zeiten. — *General.* Hak, bosak, ein Haken, Bootshaken. Osęki ściany walą, Gasząc ogień, kiedy się w budynku zapalą, Albo chwytają rzeczy, które woda znosi. *Pot. Pocz.* 679. Każdy u domu swego niech ma drabinę i osękę, abo hak na długim drągu, do rozrywania domów, w przypadku ogniowym. *Modrz. Baz.* 334. Osękiem chwyci okręt nieprzyjacielski. *Chrośc. Luk.* 63. er hakt das feindliche Schiff an. Osęka na ryby, ość do łowienia ryb, *ob.* Oścień, der Fischhaken. Naczynisz osęczki, łyżki, w których ogień nosić. 1 *Leop. Exod.* 27. (szczypce). — *Transl. fig.* Trójrzędne kłów osęki piekielny pies rozwinie. *Brud. Ost. C* 11. Mus ma swe osęki. *P. Kchan. Orl.* 1, 38. (nie chcę, ale muszę). OSĘKI; *herb*, ein Wappen. *Pot. Pocz.* 679. OSĘKOWATY, a, e, — o *adverb.*, haczysty, hakig, zackig. Osękowate kobylenie = rogatki. *Tr.* ein Spanischer Reiter.

OSELBAR, a, *m.*, *w Górnictwie*: co z dołów rudnych wodę wyciąga. *Os. Żel.* 53, im Bergbaue: der Wasserzieher, der das Wasser aus der Grube schafft, der Wasserbär.

OSEŁKA *demin.*, *ob.* Osła. OSELNIK, a, *m.*, który osłą ostrzy; *Ross.* точильщикъ, der Scheerenschleifer. OSELNY, a, e, do oseł abo osełek należący. *Włod.*, den Schleifstein oder Streichstein angehend; *Vind.* brufni; *Ross.* оселочный. Oselna góra, *cotaria. Cn. Th.*, gdzie osły łamią; ein Steinbruch, wo Streichsteine gebrochen werden.

OSEP, OSYP, u, *m.*, (cf. osypka); n. p. Dają po wielu miejscach chłopi pewną miarę ziarna, najczęściéj owsa, co osepem zowią. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 53. *Nar. Hst.* 2, 86; *Boh.* osep, osyp, seypka, (cf. sep, zsep, zsypka), Getreideabgabe, Haberabgabe. Osep była dań powszechna, w Krakowskim nazywała się srezna. *Czack. Pr.* 1, 66. Zamiast dziesięcin w snopie, zaczęto się godzić na pewną wielość zboża, i te osypy nazwano maldratami. *Czack. Pr.* 1, 317; *Boh.* ospówy plat. Maldratowy osep. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 302. — *§. Osyp, wał, der Wall, die Verschanzung; *Boh.* osyp. — *Fig.* Tę wolą swoję mężnił osypem posłuszeństwa, jak mocnemi wały. *Chodk. Kost.* 43. OSEPNY, a, e, od osepu, Schüttgetreide = ; *Boh.* osepnj; n. p. Osepni owczarze. *Vol. Leg.* 2, 989. *et* 3, 61. co się osepem opłacają, Schäfer, die von den Schafen mit Getreide sich abfinden, (Triftschäfer).

OSĘPIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, ponurość, Finsterheit, finsteres und düsteres Aussehen. Choroba ta przynosi z sobą osępiałość. *Wolszt.* 28. OSĘPIEĆ, *f.* osępieje *neutr. dok.*, osowieć, ponuro patrzeć, finster und düster aussehen. Tak osępiałeś; nie częstujesz gości. *Bratk. C b.* OSĘPIĆ się, *f.* osępi się *rec. dok.*, ein finsteres Gesicht machen. Osępiwszy się, z fukiem rzekł. 1 *Leop. Genes.* 31, 36.

OSERCE, *ob.* Osierdzie.

OSESEK, OSYSEK, ska, *m.*, sysak, sysuń; *Boh.* cycawý, cucawý; *Sorab.* 1. cjcak; *Vind.* mliekni kozhei, oddojek, fefnu prefe, kire sbe bob sgrist ne more, fefnu fvinzhle, mizei; *Ross.* сосунъ, сосунокъ, молошникъ; *Eccl.* подсосецный, молозиво, ягненокъ, теленокъ или козленокъ, который не отсосалъ еще маткина молока; jeszcze nie odsadzony od piersi, nieodchowany, jeszcze ssący, noch saugend, noch nicht abgesetzt, Säugling. Epigrama osyskowi. *Kchow. Fr.* 80. *Saepius de unimalibus*, n. p. Płochy odsysek swawolnéj trzody. *Hor.* 2, 104. *Kniaź.* Osesek mówi się cielę, które cycek ssie u krowy, i żadnéj jeszcze nie jada paszy. *Wiel. Kuch.* 419. Osesek, prosiątko, które jeszcze ssie, *lacteus porcus. Mącz.*, ein Spanferkel; *Ross.* ососокъ; *Croat.* oddjek, oddojek, odoyche; *Rag.* mlikòscze, prascèich od mljèka; *Sorab.* 1. czèczate proszatko.

OSET, *G.* stu, *m.*; *Boh.* bodlák, bodlaček, kardus, (*ob.* Bość); *Slov.* bodlač; *Sorab.* 2. woszet; *Sorab.* 1. wost; *Vind.* ofsat, ofsez, (cf. ofatiza = szczygieł); *Croat.* strichak, oslebad; *Dal.* osszlyebad; *Bosn.* osset, kardun,

oscgljebád; *Ross.* волчецъ, осотъ, осетъ; die Diestel. Oset pospolity, *carduus vulgaris*, die Wegdistel. *Kluk. Rośl.* 2, 240; *Croat.* cheslyiga dràch. Oset szkapi, oset czartowy, *silvestris. Śleszk. Ped.* 417. Walddistel. Oset Arabski, *spina Arabica*, Egyptische Distel. *Syr.* 668. Oset biały, weiße Wegdistel. *ib.* 667; czarny, *crocodilium*, Schwarzewurz. *ib.* 664; miękki Matki Bożéj, *atractilis*, *colus agrestis*, *Ross.* острописстрь, остропестро, росторопша, Spillendistel, cf. krokos dziki. Oset wielki, ostropest. *Krup.* 5, 206, Mariendistel. *Syr.* 561; pawłoczny, bękartowy, *Carn.* shetize, *acanthium*, kleine weiße Wegdistel. *ib.* 671. Oset nizki, zajęcza rzepa, *carlina. Comp. Med.* 22. Oset Włoski, bernadynek, Turecki czubek, *carduus benedictus. Cn. Th. Chmiel.* 1, 646; *Bosn.* podlak svinski. Oset kulowy, *echinops. Kluk. Dykc.* 1, 197; *Bosn.* sikaviça. OSETEK, tka, *m.*, *papilio cardui*, motyl pospolity, którego gąsienica żyje na oście. *Zool.* 140. *Kluk. Zw.* 4, 390, der Distelschmetterling. OSETOWY, a, e, ostowy, od ostu, Distel-. Osetowy motyl. *Ład. H. N.* 110. osetek.

OSIAĆ, OBSIAĆ, *f.* osieje *cz. dok.*, Osiewać *niedok.*; *Sorab.* 1. wobszéhyu; *Vind.* obſjati, obſijem, obſievati, obſjal, obſéjem; *Eccl.* обсѣваю, сѣю около; *Ross.* обсѣять; w około posiać, umſäen, beſäen. Obsiać, *circumserere. Cn. Th.* Przez sześć lat będziesz osiewał rolą twoję. 1 *Leop. Levit.* 25. Role zbożami osiane. *Lib. Hor.* 106; *Sorab.* 1. wobszehtě. Ulises rolę solą osiewał. *Otw. Ow.* 504. Powoli ludzie domyślili się pługami ziemię orać, i ziarny sobie na żywność osiewać. *Otw. Ow.* 9. — *Fig.* Dusza trwogą obsiana. *Teat.* 2, 65. t. j. obsypana, obłożona. — §. Osiewać krupy przetakami, *ob.* Podsiewać, rein sieben.

OSIADAĆ, *ob.* Osieść. OSIADAĆ się, *ob.* Osiedzieć się. OSIADŁOŚĆ, ści, *ż.*, §. a) co kto posiada, posesya; *Ross.* поселеніе; der Besitz, das Besitzthum. Abraham był bogaty w osiadłości srebra i złota. *W. Genes.* 13, 2. — Miejsce, gdzie kto osiadł, der Wohnsitz, wo einer ansäßig ist. Józef ojcu swemu dał osiadłość w Egipcie. *Radz. Genes.* 47, 11. Racz spuścić deszcz na ziemię, któraś dał ludowi twemu za osiadłość. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 36. — Osiadłość, dziedzina, majętność, das Gut, das man besitzt. Jaka osiadłość, tacy kmiotkowie. *Rej. Wiz.* 115; (cf dziedzina). — §. b) *Transl.* Osiadłość, ludność mieszkańców, zaludnienie, die Bevölkerung, ansehnliche Zahl Ansäßiger. Nic dla dziedziców pożądańszego być nie może, jak przyzwoita dóbr osiadłość; bo przez nieludność poddanych gospodarstwo upada. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 169. OSIADŁY, a, e, §. a) mający swoję osiadłość, posesyonat, ansäßig; *Boh.* osedly, cf. *Germ.* ansiedeln; *Slov.* osedly; *Vind.* naſedezhen, ſedezhen, stanujezh, demoviten, poſedezh, vhomovitnjen, pohiſhten, napohiſhtvan; *Ross.* вселенный. Mieszczanin, który ma grunt, dom, karczmę, budę abo kram, albo jatki, słusznie osiadłym będzie nazwan. *Chełm. Pr.* 145. Nieosiadły, odartus, gołota, hołota, obłomek, n. p. Szukać go trzeba po świecie, jako nieosiadłego gołoty. *W. Post. W.* 57. — Miasto to jest wielkie, na morzu osiadłe. *Jer. Zb.* 2, 118. (założone, leżące). — §. b) Osiadły, którego osiadają, otoczony, umgeben, umringt. Król młody samemi pochlebcy osiadły. *Stas. Num.* 2, 122. — §. c) Kraj osiadły, zamieszkany, który osiedli, zaludniony, ludny; bewohnt, bevölkert. Od spowinowacenia Litwy z Polską, Polska dopiero osiadlejszą, ludniejszą i żyzniejszą być poczęła. *Stryjk.* 362. Niemieckie krainy są dobrze osiedlejsze, niż nasze, miasty dobremi i wsiami. *Biel. Św.* 115. Gdyby wolno było puste grunta pospólstwu osadzać, krajby się daleko osiedlejszy zrobił. *Leszcz. Gł.* 104. Na brzegu nieosiadłym w królestwie Peru. *Teat.* 50, 5. Okolica osiadła w miasta piękne, obronna w zamki. *Min. Ryt.* 2, 167. — *§. Osiadły, który co osiadł, posiadł, der etwas in Besitz genommen hat. Tamem temu duszę moję *osiadłemu złemu ulżenia szukał. *Smotr. Apol.* 80. — §. Osiadły, nieruchawy, leniwy, gnuśny, ociężały; schwerfällig, nicht leicht zu bewegen. Bez pasyi dusza jest osiadła, leniwa i smutna, nieprędka do przedsięwzięcia, a w wykonaniu opieszała. *Mon.* 69, 153.

OSIĄGAĆ, OSIĘGAĆ, *ob.* Osięgnąć.

OSIĄKNĄĆ, osiąknął, osiąkł, osiekło, *f.* osiąknie *neutr. jedntl*, Osiąkać *niedok.*; (*Boh.* osaknauti, cf. *act.* osączyć); wilgoci się pozbawić, oschnąć; abtriefen, die Näſſe verlieren. Wypuścił Noe gołębicę, aby obaczył, jeśli już osiąkły wody. *Leop. Genes.* 8, 8. jeśli opadły, ob das Wasser gefallen sey. Miotali tych rozbitów, to tam, to sam fale, Aż w ostatku na miałkiéj osiąknęli skale. *Pot. Arg.* 196. Na koniec osiąkli na skale. *ib.* 229. t. j. tam osiedli, sie blieben auf dem Felsen sitzen. Osiąkł korab na górach Armeńskich. 1 *Leop. Genes.* 8, 4. (stanął. 3 *Leop.*). Okręty osiąkły na skałach. *Tr.*, stranden; (cf. oschnąć; cf. woda ich odbiegła). — *Fig.* W tym wieść matkę doszła w Knidzie, W jakiéj synek osiąkł biedzie. *Zab.* 11, 286. *Zabł.* t. j. uwiązł, ugrązł, stecken bleiben in der Noth. Gdy Bolesławowi Lignickiemu wierzyciele dobra brali, osiekła zastawa Lubuska w ręku Brandeburskich, i już więcéj do książąt Polskich nie powróciła. *Nar. Hst.* 4, 383. sie blieb dort hacken. Chluba tylko waleczności przy Polakach została, dziedzictwo w cudzych ręku osiękło. *ib.* 5.

OSIĄŻENIE, OSIĄGNIENIE, *ob.* Osięgnąć. OSICA, *ob.* Osika.

OSIDLIĆ, *f.* osidli *cz. dok.*, osiecić, oplątać, sidłem obwieść; *Vind.* obmreshati, obshtrrikati; umschlingeln, in die Schlinge fangen. Osidloną swoję od niéj wolność mężnie wybawił. *Warg. Wal.* 77.

OSIEC, osiekł, *f.* osiecze, osiekę *cz. dok.*, Osiekać *niedok.*; *Boh.* osekati, osekawati; *Croat.* obszekújem, obszekam, cf. obsiec; *Ross.* осѣчь, осѣкать; obciosać, behauen. Drzewo osieczone. *Papr. Herb.* 255. Uchwycono kruka, a osiekłszy mu skrzydła, dano między dzieci ku igraniu. *Ezop.* 28. Nic to człowieka zabić, nic to ręce mu osiec. *Rej. Zw.* 70. Delią włożył osieczną, Właśnie jako kiedy gęś puści podskubioną. *Zbil. A* 3 *b.* (kusą). Rózga u pręgierza o złoczyńce osieczona. *Haur. Ek.* 178. stumpf gehauen. Rózgami go osiekli. *Warg. Wal.* 205; cf. orznąć. *Syr.* 424. voll hauen, wund hauen. — *Transl.* Wargi z wiatru osieczone. *Syr.* 1369. t. j. opierzchłe,

Lippen von der Luft rauh, aufgesprungen. Galban rozpadliny z osieczenia od wiatru zimnego léczy. *Syr.* 214.

OSIEĆ, i, *ż.*, (nazwisko jednéj z tych rzeczy, które nie znajdują się w Polszcze. *Dudz.* 32), suszarnia chmielu, (cf. *Boh.* oseč = prasa winna); der Ort, wo der Hopfen getrocknet wird. [Budynek przy stodole, w którym osuszają snopy wilgotne przed omłóceniem, na Białorusi i w Inflantach. *ob.* Dzien. Wil. z r. 1817, str. 665. — 7] Z obieranym chmielem pójdzie się dla ususzenia do osieci. W osieci dym być nie powinien; ciepło w piecu powinno być, ile możności jednostajne. *Kluk. Rośl.* 3, 321. Suszyć ziarno w osieciach, lub do pieców ciepłych na noc całą włożyć. *Brzost. Duch.* 599.

OSIECIĆ, *f.* osieci *cz. dok.*, siecią osidlić; *Ross.* осѣтить; in das Netz fangen, mit dem Netze umschlingen. Zwodzi ich, aby się osiecili i pojmani byli. *Budn. Jes.* 28, 13.

OSIECKI, a, ie, od miasta Osiek *qu. v.*

OSIEDLIĆ *cz. dok.*, na osadzie czyli siedlisku postanowić kogo, osadzić go, einen ansiedeln; (*Rag.* uselitti; *Eccl.* уселяю; *Ross.* обселиться, обселяюсь rozgościć się, cf. osieść). Wszelakie ludzie w ziemi Epireńskiéj na wieki się osiedlili. *Baz. Sk.* 262. (osiedli). °OSIEDLICIEL, *ob.* Osadziciel; *Eccl.* вселитель, *Graec.* ἐνοικιστής, *in domum inductor.* OSIEDLISKO, a, *n.*, miejsce osiedlenia, osada, osiadłość, die Ansiedelung, Ansiedeley, Colonie. (*Eccl.* селитва, селище siedlisko). Przymnożenie krajowi dzieje się przez nadawanie nowych osiedlisk i woli. *Chmiel.* 1, 397. — OSIEDZIEĆ się, *f.* osiedzi się *recipr. dok.*, Osiadać się *niedok.*; *Boh.* oseděti, obsednauti, obseděti = *persedere*; *Carn.* obsédęti; (*Rag.* obsjesti; *Ross.* обсѣсти, обсѣжду obledz, cf. osieść); zostać się przy czym, utrzymać się przy czym; sitzen bleiben, sich im Besitze behaupten, sich bey etwas erhalten. Aż na trzecim koniu się osiedział, gdy dwu pod nim zabito. *Biel.* 451. Xiążę, że się trudno miał osiedzić na Dobrzyniu, tak przed Litwą, jako przed Krzyżaki, przeto ustąpił z niego Królowi. *Biel.* 180. Osiedzę się na miejscu swym bez was, byście też dobrze wy wszyscy poginęli. *Orzech. Qu.* 78. Rzadki się w szczęściu statecznie osiedział, Ślepéj fortunie nie potrzeba wierzyć. *Kras. Mysz.* 8.

OSIĘGNĄĆ, osięgnął, *contr.* osiągł, *f.* osięgnie *et* osięże, °osiąże *cz. jedntl.*, Osięgać, Osiągać *niedok.*, objąć, otrzymać, umfassen, enthalten, erreichen, erhalten; *Boh.* obsahnauti, obsahl, obsáhnu, obsahowati = *complecti*, *comprehendere*, *continere*; obsah = objątek, obsáhlý objętny, obsáhlost objętność; *Carn.* obsęsti, obsęshem; *Vind.* obſezhi, okulprimiti, okulperjeti; *Dal.* zagarliti; (*Ross.* осязать dotknąć, domacać, осязательный macalny, macający, осязаемый dotykalny). Okrążek jego około trzydzieści łokci obsięgał. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 4, 2. Potomek ma prawo do wszystkiego, do czego zmarły słuszne prawo miał; ale coby przodek jego niesłusznie osięgnął, tego też i potomek nie ma mieć. *Szczerb. Sax.* 86. Nie z kart, ale z własnego świata zwiedzenia, chciał osięgnąć umiejętność geografii. *Mon.* 68, 327. Rokoszanie biją się zawzięcie; lecz Cesarz osiągł wiktoryą. *Bardz. Luk.* 2, 26. Zygmunt III Smoleńskie odzyskał ze wszystkiemi zamkami, jako się w nim przed osiążeniem od nieprzyjaciela zawierały. *Vol. Leg.* 3, 196. t. j. przed wzięciem nieprzyjaciela, vor der Einnahme.

OSIEK, a, *m.*, miasto w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 247, Osfig oder Osiek, eine Stadt in Sandomirischen. — *Prov.* Sprawa jak w Osieku. *Cn. Ad.* 1082. Jeden kowal w Osieku, dwu byli stalmaszy, kowal konia ukradł, złapany miał wisieć, Długo na to Osieckie prawo nie pozwala, Tu każe sprawiedliwość, tu zaś bez kowala Niewygoda; na koniec, gdy się długo waha, Obwieszą za kowala drugiego stalmacha. *Pot. Jow.* 124. Sądy pijane, rząd pijany, jak w Osieku. *Opal. Sat.* 130. Ten ukradł, ów obwieszon, sprawa jak w Osieku, Taka to sprawiedliwość jest naszego wieku. *Min. Ryt.* 3, 359. *Rys. Ad.* 13. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 94. *Pot. Zac.* 134. den Schuldigen läßt man laufen, den Unschuldigen hängt man auf.

OSIEKLI, *ob.* Osiec. OSIĘKŁY, *ob.* Osiąknąć.

OSIEŁ, OSIOŁ, sła, *m.*, OSIEŁEK, łka, *m.*, OSIOŁEK *dem.*; (*Boh.* osel, osljk; *Slov.* osel, oslik, osliček; *Sorab.* 1. woszow, woszol; *Sorab.* 2. woszol, woszlik; *Carn.* osl; *Vind.* oſel, oſl, oſou, oſlizh; *Croat.* ossal, oszël, oszlèk; *Dal.* oszal, magaracz, tovar, (cf. towar); *Rag.* ossal, osso (*G.* osla), oslizh, oslovaz, tovar, magarre, magarraz, poslenik; *Bosn.* osao, osal, oslicch, tovar, tovarcicch, magaraç, magarre; *Slav.* magarac, magàrcsih; *Hung.* szamar; *Ross.* оселъ, осленокъ, осленочекъ; *Dan.* äsel, *Angls.* eosul; *Lat.* asselus, asinus; *Gall.* asne, âne; *Svec.* asna; *Isl.* esne; cf. *Hebr.* אצל azal = *piger fuit*); §. a) der Esel. Osioł, z kształtu do konia podobny, ale mniejszy i brzydszy; uszy ma szerokie i wielkie; leniwy, gnuśny. *Zool.* 379. (cf. muł, muł osieł). Juczny osieł, *Vind.* tovorni oſel; (*ob.* Towar). Szedł z dwiema osłoma. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 16, 1, (*dual.* = z osłami). Osieł ryczy. *Chmiel.* 1, 86. *Boh.* gikati; *Carn.* gigam, rigam; *Vind.* gigati, rigati. Osieł dziki, *onager. Cn. Th.*; *Ross.* онагръ, der Waldesel. Wszystko na szczęście, jak na osła kładzie. *Chrośc. Luk.* 2, 29. Ciało duszy osłem. *Sk. Kaz.* Próżna rzecz wełny szukać u osła. *Min. Ryt.* 3, 353. Gdzie koń nie zdoła, tam osieł czasem pociągnie. *Teat.* 18, *b*, 16. (*Slov. Prov.* s koňa na osla presednaut; przesieść się z konia na osła, poprawić sobie z pieca na łeb, z deszczu pod rynę). Patrz jak osiołek spuściwszy uszy, ledwo krok wlecze powoli. *Hul. Ow.* 132. Leniwy osieł. *Banial. J* 2. Szczurkowie z jednéj mąki, osłowie z jednéj łąki. *Dwor. D* 3. t. j. jednéj faryny, sobie podobni, von gleichem Schlage. Nauczyciel żeby był godny, aby był jak osieł do lutni przystawion; *ut asinus ad lyram. Modrz. Baz.* 555. wie der Esel zum Lautenschlagen; *Slov.* rozumí k tomu, gako slepka k piwu. Jest on rozumu tak tępego, iżby mógł mieć i osła stryja rodzonego. *Rej. Zw.* 3 *b.* Za głupich osłów nas poczytano. *Teat.* 30, 6. Poślesz-li do Paryża osiełka głupiego, Jeśli tu był osłem, tam nie będzie koń z niego. *Rys. Ad.* 55. (kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi). Coż to on mi baje, ten osieł Dardański! *Teat.* 29, 103. Widzisz Dardański ośle, o czém tu mowa była! *ib.* 28, 72, *ob.* Dardański. — §. b)

Osieł drewniany, na ukaranie żołnierzy, der hölzerne Esel zur Bestrafung der Soldaten. Żołnierz śpiewa: Póki w flasze gorzałeczka, Drwię ja z osła, drwię ja z kija. *Teat.* 8, 84. — §. W arsenale dla folgowania kołom, odejm koła od osi, a wstaw' działo na osła, żeby ten wielki ciężar nie zawsze leżał na kole, ale na owym ośle. *Aqu. Mskr. X,* 1. kobylnica, koźle, Bock, Gestell. OSIELSTWO, a, *n.*, ośle przymioty, gnusność, tępość; *Croat.* oszlaria; *Slov.* oselstwo. Osielstwo, grubiaństwo, *asinitas. Menin. Turc.* 1, 243, Eselei.

Pochodz. *oślę*, *oślątko*, *ośli*, *oślica*, *oślarz*, *osłopas*.

OSIEPAĆ, *f.* osiepa *cz. dok*, obszarpać, rund um abreißen. Osiepana suknia. *Otw. Ow.* 563.

OSIERACAĆ, *ob.* Osierocić.

OSIERDZIE, ia, *n.*, OSERCE, a, *n.*, (cf. *Boh. et Slov.* osrdj *viscera*, *exta*, Geschlinge; *Vind.* oferzhje; *Carn.* osserzhje *intestina*); błona we wnętrzu poprzeczna, otoczyna, przegroda wnętrzna, *diaphragma. Cn. Th.*, das Zwerchfell. *Dudz.* 49; błonka w ciele ludzkim, oddzielająca serce od wątroby i śledziony, *praecordia. Włod.*, *Slov.* bránice, která srdce od střew děli; *Croat.* rechicza; *Dal.* opna, (cf. opiąć); *Carn.* peréponka, hapân; *Ross.* перепона. Ociekanie osierdzia. *Śleszk. Ped.* 387. Osierdzie wołowe. *Sienn.* 274. Osierdzie u rzeźnika, płuca, serce, kaptur i wątroba. *Magier. Mskr.* — §. Osierdzie (oserce), *pericardium*, moszna sercowe, niby worek czyli pokrowiec serca. *Perz. Cyr.* 1, 45. *et* 176. *et* 44; *Rag.* odsardagl, sarcjanizi; *Eccl.* препонка, перепонка; der Herzsack, Herzbeutel. — *Poet.* Wnętrzności moje srodze boleją, osierdzia moje i serce moje trwożą się we mnie. *Radz. Jer.* 4, 19. (cf. *Ross.* осердить rozsierdzić).

OSIEROCIĆ, *f.* osieroci *cz. dok.*, Osieracać *niedok.*, sierotą czynić, pozbawić rodziców, dzieci abo przyjaciół; verwaist machen, zum Waisen machen, der Aeltern, oder Kinder, oder Freunde berauben; *Boh.* osamotnjm; *Croat.* oszamochujem; (cf. sam, samotny, osamocić); (*Rag.* osiromàsciti, dovèsti nà siromàsctvo *pauperare*). Jak osierocił miecz twój niewiasty, tak osierocieje matka twoja. *Budn.* 1 *Sam.* 15, 32. Z nadworza miecz osieraca, a w domu śmierć. *Budn. Thren.* 1, 20, »*not.* sierotami czyni.« Pamiętasz wilczyco, siła się drugim matkom dzieci wzięło, Jak siła krowich i owczych matek osieracałaś. *Jabł. Ez.* 112. Osierocony ojciec z dwójga wdzięcznych dzieci. *Pot. Zac.* Sam ręką wdowczą i osieroconą Stos drew zapalił i z synem i z żoną. *Morszt.* 266. OSIEROCIEĆ, *f.* osierocieje *neutr. dok.*; *Boh.* osyřeti; *Rag.* osirottiti; *Ross.* осиротѣть; *Eccl.* осирѣти, овѣсирѣти; sierotą się stać, osieroconym być, cf. owdowieć, verwaisen, verwaist werden. Została niewiasta osierociała, bez męża i bez synów. 1 *Leop. Rut.* 1, 5. Przeczbym ja biedna matka miała osierocieć po obu was jednego dnia? *Budn. Genes.* 27, 45. O Rzymie z śmierci Afrykanowéj nędzny i osierociały! *Warg. Wal.* 111; *Boh.* osyřaly. Osierocenie ojcowskie, macierzyńskie, gdy dzieci utracą. *Cn. Th.* Osierocenie synowskie = sieroctwo. *ib.*

OSIEŚĆ, OBSIEŚĆ, osiadł, osiedli, *f.* osiędzie, osiądę *cz. dok.*, Osiadać *niedok.*, Osiadywać *frequ.*; *Sorab.* 1. wóbszĕdam; *Carn.* obsęsti, obsedém; *Vind.* obfesti, obfedeti, obfiedati, obfeduvati, (= oblężeć); *Croat.* obszédam; *Rag.* objesti, obsjedam; *Ross.* осѣсть, осѣдать; §. a) siąść na około czego, sich um etwas herum setzen. Kiedy mię mężczyzny obsiadą, coż ja mam czynić na ten czas? *Teat.* 38, 205. Zebranie złościwych obsiadło mię, *obsedit. Wróbl.* 48. Wszystkie zgoła mię nieszczęścia obsiadły. *Bardz. Trag.* 229. Król młody, samemi pochlebcy obsiadły. *Stas. Num.* 2, 122. — §. b) Osiadać na czym, siąść na czym, usadowić się, stanowisko obierać, sich wo setzen, nieder lassen; *Sorab.* 1. poszenu szo; *Vind.* obstanuvati en krai, stanuvati; *Croat.* naszelyujemsze, nasztanujemsze; *Rag.* ussehittise, nassehittise, ustanitise, ukucchitise; *Bosn.* ustánitise, (cf. postanowić się); *Ross.* населиться, поселиться. Różnych czasów różne narody na jednych miejscach z sobą osiadywały. *Krom.* 9. Chwała i bogactwa w domu jego osiędą. *Psalmod.* 54. Mawiał, iż w samym tylko Francuzkim języku wszystkie umiejętności osiadły. *Kras. Doś.* 49. Już to w naturze osiadło ludzkiéj, aby ich płonne wiodły zwyczaje. *Zab.* 12, 293. *Zabł.* Kaszel z zatamowania transpiracyi i materyi ostréj w płucach osiednienia. *Krup.* 5, 656. Na koszu osieść, nic nie wskórać, z kwitkiem pójść, sitzen bleiben, nichts ausrichten, zurück bleiben. O nieszczęśliwości okrutna, otożeśmy na koszu osiedli, chleba prosić będziemy. *Teat.* 6, 127. Lubo nasze zamysły na koszu osiędą, Odważne przedsięwzięcia sławne zawsze będą. *Zab.* 8, 347. Kobiety, gdy przebierają, najczęściéj z panieństwem na koszu osiędą. *Teat.* 21. *b*, 81. W gniewie osieść = opłonąć, im Zorne erkalten. Palić, burzyć, wycinać, niszczyć, gubić będę, Jak lud i miasto zgładzę, toż w gniewie osiędę. *Zab.* 8, 354. *Koss.* — §. Osieść, spuściwszy się na dole zostać, zsiąkać, zsiadać się, sich setzen, sinken, zu Boden gehen, *Vind.* fe festi, dolopadati, dolpozhenjati; *Ross.* отлечь, отлягу, отлегать. Część nieba ustawicznie się wznosi, część na dół osiada. *Pilch. Sen. list.* 289. Gdy w nawie na wielu miejscach rozsadzać poczynie, niepodobna już osiadającą ratować. *ib.* 243. Dom mi osiadł, i porysował się. *ib.* 3, 233. poszedł w ziemię, das Haus hat sich gesenkt. Ogień, któremu ubywa zarzewnéj karmi, sam przez się osiada. *ib.* 251. (gaśnie). — Tygiel, że na kręgu ganczarskim bywa toczony, musi mieć w sobie gléj, aby materya była ciągła do roboty i nie osiadała. *Torz.* 65. (nie urywała się). — §. c) Osiadać co, siąść na czym, sich auf etwas setzen, es besitzen, darauf sitzen. Wielka a płodna kokosz więcéj jak pięć a dwadzieścia jajec mogłaby osieść. *Cresc.* 581, bebrüten. — §. Osiadać konia = siadać na koń i jeździć na nim, ein Pferd besteigen, aufsteigen, aufsitzen. Teraz nie umie syn szlachecki konia osieść. *Star. Ref.* 172. Kto nad cię konia kształtowniéj osiędzie? *J. Kchan. Dz.* 159. *Lib. Hor.* 71. Porwawszy wodze, osiadł konia w skoku. *P. Kchan. Orl.* 1, 21. Wynaleźli siodła z strzemionami, i osiadanie koni w nich. *Otw. Ow.* 48. Osiadaniu koni służy siodlarstwo, kowalstwo. *Petr. Et.* 2. Trzeciego roku możesz osła osiadać. *Cresc.* 546. Osiadać konia, ujeżdżać go, ein Pferd zureiten. We dwu lat osiadają i

objeżdżają źrzebce. *Glicz. Wych. I* 8 *b.* Źrzebca wziąwszy z pastwiska gospodarze osiadając, kloc mu włóczyć przyprawują, aby się ludzi nosić na sobie przyuczył. *ib. F* 6. Różność między końmi osiadanemi, a między szkapami nieosiadanemi. *Kosz. Lor. pr.* Nieosiadana szkapa miece, a ku żadnéj się potrzebie nie zejdzie przez płochość i niezwyczaj. *ib.* 18. — §. Osiadać ziemię, osadowić się na niéj, ein Grundstück besetzen, in Besitz nehmen, sich darauf nieder lassen, ansiedeln. Doliny nieprzykre osiadły bogate włości. *Tward. Wł.* 153. Bronimy się, i osieść się wam nie dopuszczamy. *Smotr. El.* 30. Osiadać jaką rzecz, opanować, robić się jéj panem, posiadać ją, in Besitz nehmen. Przyjmujcie naukę więcéj, niżli wiele srebra, a obfite złoto osiadajcie w niéj. *Leop. Syr.* 51, 36.

OSIEWAĆ, *ob.* Osiać. OSIEWACZ, a, *m.*, osiewający, posiewacz, der Umsäer, Besäer. Wytraćcie osiewacza z Babilonu, i tego, który dzierży sierp pod czas żniwa. 1 *Leop. Jer.* 50, 16. Poima oracz żeńca, i ten, co jagody tłoczy, osiewacza. 1 *Leop. Am.* 9, 13. OSIEW, u, *m.*, OSIEWEK, wka, *m.*, OSIEWKA, i, *ż.*, ziarna wysiane, wysiew, die Saat, Aussaat; *Ross.* обсѣвъ, обсѣвка; (*Eccl.* осѣвки, отруби otręby). Trzydzieści korcy osiewki dadzą trzy korce. 1 *Leop. Jes.* 5, 10. Oracz miece na ziemię osiewkę obfitą. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 41. Część jedna zboża na osiewek pól. *Radz. Genes.* 47, 24. — *Transl.* Błogosławiona niwa, szczęśliwe osiewki, Z których wam się synowie rodzą a nie dziewki. *Pot. Arg.* 353. OSIEWNY, a, e, do osiania, mogący być osianym, Saat-. Osiewna rola, Saatfeld, którą możesz i orać i osiewać. *Cresc.* 655. *et* 40. Pole osiewne i odłogowe. *Cresc.* 90.

OSIKA, i, *ż.*, OSINA, OSICZYNA, OSA, y, *ż.*; *Boh.* osyka, wosyka, zymoláz, zymoliz; *Sorab.* 1. wosza, woszécza; *Vind.* jesika, trepetika, jagnet; *Carn.* jagnéd, (jesika = topola; cf. jesion); *Slav.* jagnjida; *Bosn.* jagnét; *Croat.* jagnyed; *Hung.* jegenyeta; *Ross.* осина; die Aspe, Aespe, Zitterpapel, topola czarna. — Osa, drzewo piérwszéj wielkości, prosto w górę rosnące; liście wiszą na długich i cienkich gałązkach. *Kluk. Rośl.* 2, 31. Ręce mu drżą, jak osika. *Klon. Wor.* 3, zittern wie Aespenlaub. *Slov.* Drkotce zimu, gako osika. *Sorab.* 2. Won sze tschészo, ako woszina, ako woszinowi list. OSIKOWY, a, e, od osiki, Aespen-; *Croat.* jagnyedov; *Sorab.* 1. woszeczané, woszowě. Osikowy lasek = OSIKOWINA, y, *ż.*, *Tr.*, ein Aespenwäldchen; *Sorab.* 1. woszečžina, woszowna; *Carn.* jagnedje; *Croat.* jagnyedje; *Ross.* осинникъ. OSIKNĄĆ, *f.* osiknie *cz. jedntl.* Osikać *dok.*, opryskać, bespritzen. Uderzy ją w pierś wyostrzonym nożem, Natychmiast go krew' gorąca osika. *Zab.* 15, 260.

*OSIM, *OSIMNASTY, *ob.* Ośm, ośmnasty.

OSIODŁAĆ, *f.* osiodła *cz. dok.*, Osiodływać *frequ*; *Boh.* osedlati, osedlowati; *Sorab.* 1. wobszédwacž; *Vind.* nafedlati, gornafedlati; *Rag.* ossedlatti; *Croat.* oszedlati; oszedlávam; *Bosn. et Slav.* osedlati; *Ross.* осѣдлать; okulbaczyć, satteln. Bardzo źrzebca osiodływać trzeba prawie w pośrzodku grzbieta. *Hipp.* 39. Skorom osła osiodłał, łatwo i pojadę. *Zabł. Zbb.* 33. — *Fig. transl.* On siedząc nad herbarzem z nosem osiodłanym Pochycha, że pan przodek jego był hetmanem. *Nar. Dz.* 3, 149. t. j. z okularami na nosie, mit bebrillter Nase. Rzékę na przejście osiodłają mostem. *Chrość. Fars.* 144. Dniestr osiodłają mostem. *Jabł. Buk. E* 3. — §. Osiodłać kogo, opanować, ojarzmić, ująć kogo w kleszcze, podbić, ouzdać, einen zähmen, unterjochen. Kto kogo zduża, ten go osiodła. *Jabł. Ez.* 181. Osiodłam go = sam nie swój. *Cn. Ad.* 791. Powszechnym strachem osiodłany drży lud. *Karp.* 2, 95.

OSIOŁ, OSIOŁEK, *ob.* Osieł, Osiełek.

OSIWIEĆ, *f.* osiwieje *neutr. dok.*, siwym lub sędziwym się stać; *Bosn.* osiditi; *Croat.* oszegyújem; grau werden, graue Haare bekommen. Nie frasuj się, osiwiejesz przed czasem. *Cn. Ad.* 594. Osiwiał od kłopotu. *ib.* 792. Bodajbym osiwiał, bodajbym ołysiał, jeśli to mu wierzę. *Boh. Kom.* 1, 402. Włosy osiwiałe. *Teat.* 49, 117. t. j. siwe, sędziwe. — *Transl.* Wiezie Bootes skrzypiącemi wozy, Osiwiałą nam zimę i oczaste mrozy. *Leszcz. Class.* 98. (t. j. białą, śnieżną). Wy Grekowie zawsze dziecinami, nauki żadnéj osiwiałéj nie macie. *Sk. Dz.* 116. t. j. sędziwéj, poważnéj, staréj. OSIWIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, osiwienie, das Grauwerden, Grausein. *Gil. Post.* 308 *b.*

OSKĄPIEĆ, iał, ieli, *f.* oskąpieje *neutr. dok.*, skąpym się stać, geizig werden. Gdyby po ożenieniu pan mój oskąpiał, cożby się z nami stało? *Teat.* 7. *c*, 14.

OSKARD, OSZKARD, u, *m.*, bika, die Picke, Spitzaxt, narzędzie żelazne do rozwalania murów, rozkopywania ziemi, z rodzaju siekiery i topora, *dolabra. Włod.*; (*Boh.* woškrd = paprzyca); (*Croat.* teszla *dolabra*, cf. cieśla; *Eccl.* оскърдъ, оскордецъ topor). Oskardu używa się do rąbania muru, i ma dwa końce, jeden płaski, którym mularz przecina cegłę w murze; drugi okrągły ostry, który nazywa się dziubas. *Magier. Mskr.* Twardym tniesz oskardem marmury. *Hor.* 1, 299. Głazołomy oszkard. *Mon.* 75, 594. Przysiek, świdry, oszkardy mieć, dobremu młynarzowi przystoi. *Haur. Ek.* 41. Wyrębowali drzwi jego; toporem i oskardem obalili je. *W. Ps.* 73, 6.

OSKARŻYĆ, *f.* oskarży *cz. dok.*, Oskarżać *niedok.*; odnosić kogo, obwiniać. *Cn. Th.*, einen anklagen; żałobę nań zanosić; *Boh.* obžalowati, (cf. zażalenie); *Slov.* žalował, (*ob.* Żałować); *Sorab.* 1. wobskoržuyu; *Carn.* thôshem, toshújem (cf. *tażyć), werizheti, werizbuvam; *Vind.* satoshit, natoshiti; *Croat.* obtusújem; *Slav.* tevàti; *Bosn.* obaditi (obwadzić), osvaditi (cf. zwada), opoviditi (cf. opowiedzieć), okriviti; *Rag.* obaditi, obadivati; *Dal.* obvaditi, oszvaditi; *Ross.* жалобу приносить, обвинять, доносить; *Eccl.* извѣтовати, извѣтую, извѣщаю, извѣтъ чиню о чемъ на кого, оглаголати, оглаголовати, осуждствовати. Słuchajcie, kto tego szafarza oskarża i odnosi do pana. *Dambr.* 382. Oskarżyć fałszywie, potwarzyć, osoczyć *Ross.* оболгать, обалгывать. Oskarżony, (*Sorab.* 1. wobskorženecz; *Vind.* satoshen, obtoshen). Mogący być oskarżonym, do oskarżenia, *Sorab.* 1. wobskorženité; *Croat.* obtuslyiv; *Vind.* obtoshliu, satoshliu *accusabilis.* Oskarżający, *ob.* Oskarżyciel. Oskarżający przypa-

dek w gramatyce, czwarty, *Accusativus*; *Sorab.* 1. wobskorżwaczne; *Slov.* żalowatliwi; *Croat.* obtusni; *Ross.* обвинительный, винительный падежъ. Oskarżenie, obwinienie. *Cn. Th.*, skarga, żałoba; *Vind.* satoshenje, toshuvanje, natoshba, satoshba, potoshba; *Slav.* osvadjenje; *Croat.* obtusenye; *Dal.* oklevetanye; *Ross.* оговоръ, оглаголаніе; *Eccl.* возрокъ, нзвѣтъ, извиненіе. Oskarżenie fałszywe, potwarz *Ross.* приклепъ. OSKARŻYCIEL, °OSKARŻACZ, a, *m.*, °°OSKARCA, y, *m.*, żałobę na kogo zanoszący, donosiciel, der Ankläger; *Boh.* žalobnjk; *Slov.* żałobnik; *Sorab.* 1. wobskorżnik; *Carn.* werizh, toshnik; *Vind.* toshivz, toshnik, natoshnik, satoshnik; *Croat.* obtusitel; *Rag.* opoviditegl, opovjedalaz; *Bosn.* obaditegl, osvaditegl; *Ross.* винитель, оговорщикъ; *Eccl.* оглагольникъ. Nie będziesz oskarżaczem między ludźmi. 1 *Leop. Levit.* 19, 16. (potwarcą. 3 *Leop.*). Czart, pokusnik, wnet oskarca ludzkiego rodzaju. *Przyb. Milt.* 101. Oskarżyciel oskarżyciela; *Vind.* prutitoshnik, der Gegenkläger. OSKARŻYCIELKA, i, *ż.*, die Anklägerinn; *Boh.* žalobnice; *Vind.* toshivka; *Bosn.* osvaditegliça; *Croat.* obtusitelicza. OSKARŻYCIELSKI, a, ie, oskarżycielom służący, *delatorius. Cn. Th.*, anklägerisch, Anklage=.

OSKLEPIĆ, *f.* osklepi *cz. dok.*, Osklepiać *niedok.*, w koło zasklepić, sklepieniem obwieść, umwölben; *Rag.* okorriti *incrustare*; *Vind.* okoriti, obskorjati, okulobskorjati; *Eccl.* очрепяю. Sroka gniazdo swoje z wierzchu w koło osklepi. *Haur. Sk.* 335.

OŚKLIĆ, OSZKLIĆ *cz. niedok.*, śkłem obwieść, beglasen, überglasen. Krejda się w ogniu oszkli. *Torz.* 240. Robią się w hucie jakoby krople dżdżowe oszklone. *ib.* 74.

OSKOCZYĆ, OBSKOCZYĆ, *f.* oskoczy *cz. dok.*, Obskakać *niedok.*, Obskakiwać *frequ.*, obskakuje *praes.*; *Boh.* obskočiti, obskakowati; *Vind.* obskozhiti, obskakati, okulskakati, okulposkozhuvati; *Ross.* обскакать, обскакивать, обскачу; skakać na około czego, umspringen, umhüpfen. Obskoczył to miejsce na jednéj nodze. *Tr.* — *Transl.* Oskoczyć kogo, obstąpić, osoczyć, einen umringen, einschließen. Oskoczcie mi tego człowieka; gardło w tym wasze, jeśliby mi uszedł. *Teat.* 20. *b*, 218. Król oskoczony od Niemców, Rusinów i Węgrów, szukał bezpieczeństwa w męstwie własnym. *Nar. Hst.* 3, 260. Od nieprzyjacioł w około oskoczony, poległ; *conclusus in medio. Krom.* 714. To jest fortel największy na Niemca zbrojnego, Oskoczyć go ze wszech stron, czynić go głodnego. *Biel. S. N.* 32. — *Fig.* Oskoczyć, n. p. *Quo reginam ambire furentem audeat affatu*, jakoby na nią słowy zajść, jakoby ją obskoczyć, chytro ująć, złagodzić. *Cn. Th.* 580.

OSKOŁA, y, *ż.*, płynienie soku z drzewa; (*Etym.* kłóć, kole); der Saftfluß der Bäume, wenn durch die Rinde der Baumsaft heraus dringt. Wiele z drzew leśnych podpadają płynieniu, a jak ogrodnicy zowią, oskole. *Fors. Drz.* 4. — §. Oskoła, upływanie soków z drzewa, przez rany, po odcięciu gałęzi. *ib.* 13. das Abzapfen des Baumsaftes durch absichtlich gemachte Spalten. — §. Oskoła, *betulae incisae succus. Cn. Th.*, der Birkensaft, das Birkenwasser. Na wiosnę, gdy się brzoza do żywego natnie, oskoła wypływa. *Bot. Nar.* 12. OSKOŁY, *plur.*, czas, kiedy sok z drzew wychodzi; bierze się za wiosnę. *Włod.*, die Baumsaftzeit, der Frühling, socznica.

OSKOMA, y, *ż.*, OSKOMINA; *plur.* OSKOMINY, §. 1) skoma, piszczenie zębów na co, co drugi je, poczucie z przypomnienia jakiéj łakotki, ślinka na co; der Appetit zu etwas, wenn einem der Mund nach etwas wässerig wird, die Zähne nach etwas wässern; *Boh.* laskominy, laskowiny, laskomka, (cf. łakomy). Oskominę mieć; (*Croat. barb.* mizzatise tkomu oskomine *chi appetisce avidamente qualche cosa*; *Vind.* skominam), *propr. et transl. fig.* Choć mu dokucza oskoma, już ją spluwał nieborak, żeby matkę ratował. *Pot. Arg.* 697. Wiem ja, żeć szynkowne domy czynią oskomę miasta. *Zab.* 8, 329. *Iżyck.* O młodsze nie trudno otrzeć oskominę. *Simon. Siel.* 32. *Pot. Syl.* 245. Zazdrość przeklęta rodzi oskominy, gdy na cudze szczęście patrzy. *Pot. Arg.* 568. Ścierając tęsknicy swojéj oskominy, Zezwalają listowne oddać nawiedziny. *Pot. Arg.* 759. Oskominy komu czynić. *Cn. Th.*, einem den Mund wässerig machen. Oskominy ma na co. *ib.* der Mund wässert mir nach etwas, zęby na to ostrzę; cf. pachnie mi co. — §. 2) Oskominy, drętwienie zębów po kwasach, Stumpfheit der Zähne von sauern Sachen; *Vind.* oskomina, skiminasti sobi, skomina, skominost, skominenje; *Bosn.* oskomine, utrrinutje od zúbá; *Rag.* oskomina; *Ross.* оскомина. Kurza noga oskominy zębom odejmuje. *Cresc.* 248. Kto będzie pożywał kwaśnéj jagody, oskominy będą mieć zęby jego. 1 *Leop. Jer.* 31, 30. Ojcowie jedli jagodę, a zębom synów ich oskominy. *Budn. Ezech.* 18, 2. (zęby synów drętwieją. *Wujek.*). Póki kto kwaśne jabłka je, póty ma na °zębiech oskominę. *Hrbst. Nauk.* *K* 5 *b.* OSKOMY, a, e, skomę mający, chciwy, zazdrosny, wässerigen Mundes, gierig, neidisch. Mimo swych wielkich bogactw był łakomy, Ubogim nieużyty, mający oskomy. *Min. Ryt.* 3, 281, (*Carn.* skominast = cierpki; *Ross.* оскоминный zęby drętwiący; *Boh.* zlaskoměti drętwieć, o zębach).

OSKROBAĆ, *f.* oskrobie *cz. dok.*, °Oskrobawać *niedok.*, Oskrobywać *frequ.*, oskrobuje *praes.*; *Boh.* oškrabati, oškrabowati; *Vind.* oskubiti, obskubiti; *Carn.* shlépâm; *Ross.* оскресть, оскребать, оскоблить, оскабливать; na około poskrobać, beschaben, abschaben. *Abrado*, oskrobawam, uskrobawam, ogolam. *Mącz.* Oskrobać marchew, buraki i ryby z łuskwiny i t. d. *Wiel. Kuch.* 419. Nim ziemię narzucono, część niejaką korzenia oskrobywał. *Pilch. Sen. list.* 2, 419. Rybę z łuszczki oskrobać. *Pot. Jow.* 173. einen Fisch schuppen. — *Fig.* Nie oskrobiesz tu nic, nie urwiesz tu nic. *Tr.*, nie oberwiesz, hier kannst du nichts unterschlagen, schwänzen. OSKROBINY *plur.*, OSKROBINKI *demin.*, Abschabsel. *Ramentum*, oskrobinki, odrobinki, które za skrobaniem odchodzą. *Mącz.*; *Sorab.* 1. wotdrapané brudé; *Carn.* shkerbina; *Ross.* оскребки, оскробокъ, поскребокъ, подскребокъ, поскребышь, поскребышекъ.

OSKRZELE, *plur.*; (*Ross.* оскрыльцы gatunek czapki); skrzele, *branchiae*, któremi ryby oddychają. *Kluk. Zw.* 3, 87; uszy rybie. *Dudz.* 16. die Kiemen, Fischohren. *Non recte pinnas aliqui vocant. Cn. Th.*, *ob.* Pletwa; *Boh.* pleytwa, plautew; *Sorab.* 2. chrape; *Vind.* perotniza; *Ross.* жабры.

OSKRZYDLIĆ *cz. dok.*, Oskrzydlać *niedok.*, bokiem zachodząc otoczyć, überflügeln; *Boh.* okřidljm; *Rag.* okrîleti, (krîliti *protegere*).

OSKUŚĆ, OBSKUŚĆ, *f.* oskubie *cz. dok.*, Oskubnąć *jedntl.*, Oskubać *niedok.*, w koło wyskubać, gołym uczynić, umzupfen, bezupfen, berupfen; *Boh.* oškubam; *Sorab.* 1. wobskolbacž, woskubané; *Vind.* oskubiti, obskubiti (= oskrobać), opipati, obzukati, poknodrati, omufniti, omekniti, omesti, (*ob.* Omsknąć); *Croat.* oszkubújem, operussavam; *Bosn.* oskupsti, ogusiti; *Ross.* оскоблить, оскабливать (= oskrobać). Oskuść ptaki z pierza. *Pot. Jow.* 173. U gęsi corok się oskubują brzuch, szyja i wyższa część skrzydeł. *Kluk. Zw.* 2, 158. Brodę mu ze wszystkim obskubli. *Kłok. Turk.* 29. Skrawek płótna do zawłoki rany, ma mieć oba brzegi z nitek obskubane, by kosmatemi i miękkiemi były. *Perz. Cyr.* 1, 76. Pieczenia oskubana. *Dwor. H* 2. — *Transl.* Obskubano go = oszwabiono, ogolono, man hat ihn gerupft, geprellt. *Tr.*

OSŁA, y, *ż.*, OSEŁKA, i, *ż.*, *demin.*; *Carn.* osla, brus; *Hung.* atzel, atzelka; *Vind.* afsli, ofliza, bruf, brufni kamen; *Boh.* brus, brausek; *Slov.* brus; *Sorab.* 1. brusz, bruszk, (cf. brzusiec); *Sorab.* 2. brust, brufczik; *Croat.* brúsz, bruss, ostrilo; *Dal.* bruuss, bruszilo, ostrillo, toczio; *Bosn.* brús, brusillo, osctrillo, toçio; *Slav.* brùs; *Rag.* brús, osctrillo, tozio; *Eccl.* осла, оселка; *Ross.* брусъ, брусокъ, брусочикъ, (брусъ 1. belka czworograniasta), оселокъ; §. a) der Streichstein, Wetzstein, Schleifstein, kamień do chędożenia żelaza, abo ostrzenia z żelaza robionych rzeczy. *Kluk. Kop.* 2, 82. (cf. *Ross.* оселина rozwora, drąg przednie koła z tylnemi spajający). Osły, osełki ręczne różnie się wyrabiają, częstokroć i z trzonkami dla wygodniejszego trzymania. Robią je z kamienia piaskowego drobno ziarnistego, i gdy się co na nich ostrzy, wodą się maczają. *Kluk. Kop.* 83. (cf. toczydło, marmurki). Osła choć sama przez się nic nie kraje, Jednak żelazom tępym ostrość daje. *Cn. Ad.* 792. Coż po brzytwie bez osły? *Pot. Arg.* 167. — *Fig.* Gniew jest osłą męstwa. *Petr. Et.* 174. (bodźcem). Jam obojgom wam była Osłą, na któréj spólnie się ostrzyła Jednego wiara, drugiéj zaś wstydliwość. *Past. Fid.* 331. — §. b) Osła złotnicza, probierski kamień, der Probirstein. Na kamieniu abo na osełce złoto i srebro prawe poznasz. *Budn. Apopht.* 72. Złota próba osełka, ogień; a człowieka złoto. *Cn. Ad.* 1347. — §. c) *Transl.* Osła masła = kawał masła na kształt osły; *Boh.* homole másla, (*ob.* Gomółka); ein Wecken, Butterwecken, jedes Stück in Gestalt eines Wetzsteins. Osełka masła jedna większa, niż druga. *Ern.* 145.

OSŁABIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, słabość, utrata sił; *Boh.* oslablost; *Ross.* ослаба (= ulga); Entkräftung, Kraftlosigkeit. W téj osłabiałości ojczyzny. *Archel. praef.* OSŁABIĆ, *f.* osłabi *cz. dok.*, Osłabiać *niedok.*; *Boh.* oslabiti; *Sorab.* 1. woszwabam, woszwabu, poszwabu; *Vind.* oflabiti, muzh vseti, oflabim, vflabiti, flabotiti, omedliti, obferbati, vunsmedleti, vunsmedluvati; *Croat.* oszlabiti, oszlabújem, omlahavlyújem; *Bosn.* oslabiti, omlohaviti, obnemochi, squariti, isquariti; *Rag.* oslàbiti; *Ross.* разслабить, разслаблять, ослабить, ослаблять; sił pozbawić, słabym uczynić, schwächen, schwach machen, abmatten. Od igrzyska usnął osłabiony. *Lib. Hor.* 65. OSŁABIEC *nijak. dok.*, OSŁABNĄĆ, osłabł *jedntl.*; *Boh.* oslabnauti; *Sorab.* 1. woszwabu; *Vind.* oflabet, omedlet, flab gratati, omagati; *Ross.* ослабнуть, ослабѣть, ослабѣвать, разслабнуть, разслабѣть, изнемочь, изнемогать; siły utracić, z sił spaść, schwach werden, kraftlos werden, *propr. et transl.* Wojsko znacznie osłabiało. *P. Kchan. Jer.* 290. Osłabł cały jak glina. *Perz. Lek.* 314. Laty stłoczona i osłabła w siłach. *Teat.* 45. *d*, 31. Sól ta zęby osłabiałe umacnia. *Syr.* 136. Osłabiały *Boh.* oslablý. Osłabiale *adverb.*, słabo, n. p. Dufając w mocne mury, nieprzyjaciel osłabiale sobie poczyna. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 12, 14. (opuszczali się). (*Ross. et Eccl.* неослабный *irremissus*).

OSŁAĆ, *ob.* Obesłać, obścielać.

OŚLACHCIĆ, *ob.* Oszlachcić.

OŚLADA, y, *ż.*, OSZLADA, ślad, stegno, szlak, trop; *Vind.* ofled, flied, fledba; die Spur. Tatarowie wziąwszy te zastawy; Poszli, nie jednak bez oszlady krwawéj, Gdziekolwiek się obrócili. *Tward. W. D.* 97. Herkules wołów swoich kradzionych szukając, więcéj się głosu trzymał, niżeli oślady. *Klon. Wor.* 23. Niemasz żadnéj na wodzie oślady. *Pot. Syl.* 104. Nie upatruję oszlady, *vestigia pedum.* *Żebr. Ow.* 125. Przyozdobienia miasta przez Kazimierza W. ledwie teraz oślada jaka zostaje. *Krom.* 367. — *Transl. fig.* Coż mi teraz za pomoc, co niesiesz za radę, Na tak świeżą troski méj niezmierną ośladę? *Pot. Arg.* 735. *OŚLADOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, oślada łowić, dochodzić, *indagare.* *Mącz.*, nachspüren, der Spur nachgehen.

OSŁADZAĆ, *ob.* Osłodzić.

OŚLAK, a, *m.*, wielkie niezgrabne oślisko, ein ungeschlachter großer Esel. Dajcie mi muła czy oślaka, Ja go zrobić doktorem miodopłynnym mogę. *Jak. Boj.* 227. (OSŁANIAĆ, *ob.* Osłonić), OŚLARZ, a, *m.*; *Boh.* oslař, woslař, saumar; *Slov.* osłař; *Sorab.* 1. woszličeř; *Vind. et Carn.* oflar; *Croat.* oszlár, oszlogonecz; *Bosn.* oslàr, oslogogna; *Rag.* oslâr, oslogonaz; *Dal.* tovarnik; *Slav.* magarc; *Eccl.* осларъ; *Ross.* ослятникъ, ослопасъ; pastuch a poganiacz osłów. *Mącz.*, der Eseltreiber. *Zygr. Pap.* 372. *Ośliarz. *Volck.* 581. OŚLARKA, i, *ż.*, die Eseltreiberinn. *OŚLARNIA i, *ż.*; *Eccl.* осларня; stajnia dla osłów, der Eselstall. OŚLARSKI, a, ie, do oślarza należący, Eseltreiber =; *Sorab.* 1. woszličerski. OŚLĄTKO, a, *n.*; *Boh.* oslatko; *Dal.* oszlich; *Sorab.* 1. woszlatko; źrzebię ośle, das Eselsfüllen. Z oślicą oślątko, dwoje bydlątko. *Pieśn. Kat.* 76. Oślica i oślątko, źrzebię téj oślicy. *Biał. Post.* 9.

OSŁAWA, y, *ż.*; §. 1) *in bonam partem*, sława ze czcią, wielbienie, Ruhm, Ehre. Łacińskie słowo *gloria*, podobne do czci, różne od chwały, możem wyrazić uwielbienie, osławę, zawołanie. Każdy po wielkich pracach pragnie osławy i zawołania, jakoby nadgrody. *Petr. Et.* 313. Ja nie słucham miłości, gdzie idzie o sławę, Miła mi miłość, ale dbam wraz na osławę. *Morszt.* 109. — §. 2)

In malam partem, Osława, ujma sławy, Berüchtigung, übler Ruf; *Vind.* prekliz, dolkliz; *Ross.* огласка, злословіе, злославіе; (*Eccl.* ослаба, льгота łgarstwo). Rozpusta mężczyznie nie niesie tak osławy, jak białogłowom. *Gorn. Dwor.* 267. Bez wszelkiéj wstydu osławy, darować grzechy zwykł. *Zygr. Gon.* 306. Sara opłakiwała długo swoję osławę, stawszy się dla niepłodności obmową świata. *Zał. Test.* 266. Naśmiewcy, którzy co ku osławie czyjéj powiadają. *Karnk. Kat.* 362. OSŁAWIACZ, a, *m*, *Tr.*, OSŁAWCA, y, *m.*, *Otw. Ow.* 431, obmowca; *Croat.* ozloglaszitel; *Eccl.* злословникъ; der Leuteberéder, Afterreder. OSŁAWIĆ, *f.* osławi *cz. dok.*, Osławiać *niedok.*, osławiam *praes.*; *Boh.* oslawiti, oslawowati *illustrare, decorare*; *Ross.* ославить; §. 1') sławnym uczynić, sławę czyją ogłosić, uwielbić go, berühmt machen. Z podłego stanu powstawszy, nauką się osławili Stanisław Zawacki, Stanisław Bartolan Doktor Sandomirski, Jakub Doktor Przemyski. *Petr. Et.* 297. Książę Ostrogski Konstantyn męstwem się wszystkiemu światu osławił. *Modrz. Baz.* 164. Chrystus nie objaśnił a osławił sam siebie, ale ojca swego. 1 *Leop. Hebr.* 5, 5. Bóg syna swego niebieskiemi upominki ozdobić, wyświadczyć, a prawie osławić raczył. *Żarn. Post.* 44. Wiecznie go osławił. *Farn.* 10. Umarł Eleazar z wielką czcią i osławieniem imienia swego. *Jer. Zbr.* 73. (z wielką sławą). — *§. Osławić komu co, oznajmić, verkündigen, bekannt machen. Dlatego, abyśmy dobrze i w bojaźni żyli, osławił bóg piekło i roskosz rajską ludziom po śmierci. *Biel. Św.* 33 *b.* Sam usty swemi szeroko im to osławić raczył. *Rej. Post.* S s 1. — §. 2) *In malam partem*, Osławiać, ujmować sławie czyjéj, obmawiać go, ogadać, ogdakać kogo; einen ins Gerede bringen, ihn verschreyen, berüchtigt machen; *Sorab.* 1. zlewobmowam; *Vind.* hudu resglasiti, neposhtenuvati, preklizati, sneglasiti; *Rag.* ozloglasiti; *Bosn.* zloglasiti, ozloglasiti; *Croat.* ozloglassujem, odichújem; *Ross.* озлословить, обезславить, обезславливать. One owieczki przed wszystkim światem przez tę swoję drukowaną kalumnią osławujesz. *Smotr. Lam. pr.* *Szrankowemi słowy go nagabał albo osławił. *Szczerb. Sax.* 6. (łżył, tak że trzeba było w szrankach o to czynić). Strzeż się osławiać kogo, bo ciężko odwoływać. *Birk. Oboz.* J 4. Jużeś się nazbyt osławiła w szalbierstwie. *Past. Fid.* 113. Osławiony, *Boh.* zlopowěstný; *Slov.* zlopowěstný; *Sorab.* 1. wobwowaně, (cf. obwołać); cf. zawołany; *Rag.* zloglasni; *Eccl.* зълославьнъ. OSŁAWNY, a, e, osławiający, łżący, ehrenrührig. Osławne listy ktoby pisał, albo nalezione objawił, ma być ścięt. *Szczerb. Sax.* 177. (paszkwile). Jezierne raczéj osławionym (przez pojedynki), niżeli sławnym miejscem zwać należy. *Kras. List.* 13. Osławianie *Ross.* злословленіе, зловѣщаніе, cf. potwarz.

OŚLĘ, ęcia, *n.*, źrzebię ośle, das Eselsfüllen; *Sorab.* 1. woszlaczé, woslik; *Croat.* oszlìch; *Dal.* oszlovacz; *Bosn.* pulle, tovarcich; *Ross. et Eccl.* осьля, (*ob.* Oślątko). Przed rokiem ośląt od siana nie odsadzaj. *Cresc.* 546. *Dl. Prov.* Gospodar ak' nema neg dinar, alli je gospodar; oszlovacz, ak' ima zlat pokrovacz, alli je oszlovacz; cf. z oślęcia koń nie będzie.

OŚLEDNIK, a, *m.*, który oślądą zwierza dochodzi, *investigator. Macz.*, der der Spur nachjagt, der Nachspürer.

OŚLEP, na OŚLEP, w OŚLEP *adverb.*, ślepo, nie bacząc, nie patrząc, bez rozwagi, blindlings. Oślep iść, zamrużywszy oczy. *Cn. Ad.* 793. Nam się nic nie powodzi, bo na oślep wszystko czynimy. *Mon.* 64, 443. Już oślep się daję w ręce twoje. *Past. Fid.* 160. Niemasz nic gorszego, Jako słuchać oślep zawsze rad jednego. *Jabł. Tel.* 180. Co widzisz, tego się oślep przysz. *W. Post. W.* 364. (t. j. koniecznie, jak gdybyś nie widział). OŚLEPIĆ, *f.* oślepi *cz. dok.*, Oślepiać *niedok.*; *Boh.* oslepiti; *Sorab.* 2. woszlěpisch; *Sorab.* 1. woszlepam, wobszlepam; *Rag.* osljêpiti; *Bosn.* osljepiti; *Vind.* oslepiti, ollepuvati; *Croat.* oszlepiti, oszleplujem, oszleplyújem; *Ross.* ослѣпить, ослѣплять; ślepym uczynić, wzroku pozbawić, blind machen, blenden, *propr. et transl.* Terazbym się rada oślepiła, Tak żałośnego strzegąc się widoku. *P. Kchan. Jer.* 518. Oślepili go, oczy mu łupiąc. *Sk. Dz.* 728. Olexy cesarz brata oślepił; sam też precz wypędzon. *Biel. Św.* 78. *Baz. Sk.* 81. Oślepiam na jedno oko *Croat.* oskilavlyújem, *elusco.* Szczęście go oślepiło. *Boh. Kom.* 2, 457. Oślepiony miłością. *Gorn. Dw.* 308. (omamiony). Oślepiający *Ross.* ослѣпительный. Oślepienie *Boh.* oslepenost. OŚLEPICIEL, a, *m.*, który oślepia, der Blindmacher, Blender, Verblender; *Sorab.* 1. wobszlepiczeř; *Carn.* slepivz; *Rag.* osljepìtegl; *Croat.* oszlepìtel. *W rodz. żeńsk.* OŚLEPICIELKA, i; *Sorab.* 1. woszlepiczerka; *Rag.* osljepitegliza. OŚLEPNĄĆ, oślepł, *f.* oślepnie *neutr. jedntl.*, olśnąć, wzrok stracić, blind werden, *propr. et transl.* Bodajem był wprzód oślepł, niż was kiedy obaczył. *Teat.* 21, 65. Czy ja oślepłem na ten czas? *Teat.* 15, 69. Zgrzybiały i oślepły. *Krom.* 375. Jeden zwyczaju jest niewolnikiem, Drugi fortuną oślepnie czyją. *Zab.* 12, 294. *Zabł.*

OŚLI, a, e, osłowy; *Boh. et Slov.* oslič; *Vind.* oseln, oslou, oslast; *Carn.* oslovske; *Rag.* oscgli, tovarski, magarski; *Bosn.* osglj; *Ross.* ослій, ослиный; do osła należący, Esels=. Otworzże Waść swoje ośle uszy dobrze, i chciéj mię rozumieć. *Teat.* 30, 89. Ośla głowa. *Wad. Dan.* 28; (*Carn.* oslovna). — *Botan.* Ośli ogórek, kolokwintyda. *Urzęd.* 100. Ogórek ptaszy, ośli, niedźwiedzi, leśny, psi, wszystko jedna rzecz. *Syr.* 1474, Eselskukumer, Coloquinten. OŚLIARZ, *ob.* Oślarz. OŚLICA, y, *ż.*, OŚLICZKA, i, *ż.*, *zdrobn.*; *Boh.* oslice; *Slov.* oslica, oslička; *Sorab.* 1. woszlicza, woszliczka; *Sorab.* 2. woszlowa; *Carn.* osliza; *Vind.* osliza; *Bosn.* osliça, osliciça, tovariça, tovariciça, magariça; *Rag.* osliza, oslizza, tovariza, magariza, posleniza; *Slav.* magarica; *Croat.* oszlìcza, oszlichicza; *Ross.* ослица; *Eccl.* ослиха, осьля; samica ośla, die Eselinn. Oślica jedno rodzi oślę, rzadko dwoje. *Zool.* 379. *Asella*, ośliczka. *Mon.* 74, 183. OŚLICZY, a, e, do oślicy należący, von der Eselinn, Eselinnen=; *Ross.* ослицынъ. Oślicze mléko rozwalnia żołądek. *Dykc. Med.* 4, 338.

OŚLINIĆ, *f.* oślini *cz. dok.*, Ośliniać *niedok.*; *Boh.* usljniti; *Ross.* муслить; w koło poślinić, mit Speichel benetzen. *Rog. Doś.* 1, 232.

OŚLISKO, a, *n.*, *contemn.*, brzydki osieł, ein häßlicher, garstiger Esel. Wół z ośliskiem. *Groch W.* 373. *Jak. Boj.* 112.

OŚLIZNĄĆ, oślizł, *f.* oślíznie *neutr. jedntl.*; *Boh.* osliznauti; *Ross.* ослизнуть; ślizkim się stać, glatt werden, schlüpferig werden. *Imperson.* Oślizło, *lubrica facta est terra ob glaciem. Cn. Th.*, es hat geglatteist, (cf. gołoledź). Słabe ich tam było do murów przystępowanie; bo od dżdżów bardzo było wszędzie oślizło. *Baz. Sk.* 274. OŚLIZNĄĆ się, ześliznąć się, ausgleiten, abgleiten. Rozbójnik chciał go pchnąć nożem; ale pchnięcie trafiło na pulares i ośliznęło się. *Gaz. Nar.* 1, 28. OŚLIZNIĆ, *f.* oślizni *cz. dok.*, Oślizać *niedok.*, ślizkim uczynić, schlüpferig machen. Kiszki flegmą oślíźnione. *Wolszt.* 125. Wilgotności z macicy ciekące, oślizają ją, i przyczynę odejścia płodu dawają. *Spicz* 181.

OŚLNĄĆ, *ob.* Olsnąć.

OSŁODA, y, *ż.*, osłodzenie, rzecz słodząca, *Tr.* die Versüßung, das Versüßen. Traktat ten na Królu wymuszono, acz z niejaką hańby jego osłodą. *Nar. Hst.* 6, 145. Ucierpienia tego najmilszą w ojcowskim sercu twoim znajdujesz osłodę. *Dyar. Grod.* 31. Wdzięczna życia osłodo, wierni przyjaciele! *Zab.* 13, 242. *Nar.* Muzo, dni moich osłodo! *Kniaź. Poez.* 3, 27. OSŁODNIEĆ, *f.* osłodnieje *neutr. dok.*, OSŁODNĄĆ *jedntl.*; *Boh.* osladnauti; *Sorab.* 1. wóbszwodnu; słodkim się stać, süß werden. Te gorzkie wody osłodniały im ku piciu. 1 *Leop. Jud.* 5, 15. — *Transl.* Przecież ta zła baba przez te sztuki osłodniała. *Haur. Sk.* 194. OSŁODZIĆ, *f.* osłodzi *cz. dok.*, Osładzać *niedok.*; *Boh.* osladit; *Slov.* osladzowat; *Sorab.* 1. woszwódkofczam, fwótke tžinu; *Carn.* oslasnu naredit; *Vind.* ofladit, pofladkuvati, pofladiti, safladzhiti, safladkuvati; (obfladuvati = rozweselić); *Rag* osláditi, rasláditi; *Bosn.* osladiti; *Croat.* oszlagyujem; *Eccl.* **осладити**, ослаждаю; słodkim uczynić, cf. ocukrować, osmakować, okrasić, süß machen, versüßen. Kwarta mléka osłodzonego. *Teat.* 35, 4. Wina kwaśne niecnotliwi winiarze osładzają srebrną pianą. *Krup.* 5, 111.

*OSŁOMA, *ob.* Osieł.

OSŁONA, y, *ż.*, osłonienie, zasłonienie w koło; die Umdeckung, Verdeckung, Umhüllung, Bedeckung, *propr. et transl.* Kamień ów w cieniu laurowéj osłony. *Kniaź. Poez* 3, 55. Spólny mieli interes osłony państw swoich od przemocy pogańskiéj. *Nar. Hst.* 6, 111. OSŁONIĆ, *f.* osłoni *cz. dok*, Osłaniać *niedok.*, w koło zasłonić, zasłoną obwieść; umhüllen, verhüllen, verschleiern, umdecken, verdecken; *Vind.* saobvefiti, saprestreti; *Boh.* obestřjti, obestři, *propr. et transl.* Czemużeś to tak wybiegła na słońce nieosłoniona? *Kniaź. Poez.* 3, 180. Uciekających kurzawa osłoniła. *Krom.* 601. Żarty jego, niekiedy swawolne, gazą jednak grzeczności osłonione, nie urażały. *Kras. Pod.* 2, 62. Chciała swoje kształtownie miłość osłonić przed jego okiem. *Zab.* 10, 202. *Zabł.* t. j. ukryć.

OSŁOPAS, a, *m.*; *Ross. et Eccl.* ослопасъ; oślarz. *Cn. Th.*, der Eselweider, Eseltreiber. OSŁOWY, a, e; *Boh.* oslowy; *Vind.* ofeln, oflou, oflast; *Ross.* ословый; ośli, Esels=. *Cn. Th. Boh.* oslowsky *asini similis*, eselhaft, *osłowaty; (*Boh.* oslowstwj *stoliditas*, Eseley, oselstwo; *Vind.* oflovnna; *Slov.* oslowatnut *asinescere*).

OSŁUCH, u, *m.*, (cf. *Ross.* ослышка osłyszenie się); §. a) posłuch, wieść, das Hörensagen. W osłuch przyszła, *pervenit ad aures. Żebr. Ow.* 182. Wiem to z osłuchu. *Tr.* Osłuchem i ogłosem świat napełnił. *Tr.*, cf. osława. — §. b) *Osłuch wojskowy, posłuch wojskowy, podsłuch; auf Kundschaft ausgeschickte Soldaten, das Picket. Coż ludzie na osłuchu, niżeli nam uciekną? *Pot. Arg.* 372. OSŁUCHAĆ się, *f.* osłucha się *recipr. niedok.*, Osłuchować się *frequ.*, *§. a) Dobrze słuchem przejmować, dowiedzieć się, wohl aufhorchen, aufmerken, zur Genüge anhören, sattsam erfahren, erforschen; *Vind.* ofhlufhati, obfhlifhati; *Rag* oslubîvati, osluscîvati; *Croat.* oszluhávam *subausculto.* Posłał, aby co tam się dzieje osłuchowali się. *Warg. Cez.* 37. Jakem się osłuchał lepiéj, pokazało się, że jeden targował, drugi dawał a nie liczył etc. *Zab.* 13, 189. Dobrze się napatrzy i osłucha prostaczek. *Teat.* 6. *b*, 6. — §. b) Osłuchać się = przywyknąć jakiemu słuchowi, głosowi, hukowi; das Gehör an etwas gewöhnen, einen Gehörseindruck gewohnt werden. Czasem trzeba w stadzie z rusznic strzelać, czasem trąbić, bębnić, aż gdy się osłuchają źrzebięta. *Hipp.* 24; (cf. ostrzelać się, ostrachać się). (*Ross.* ослушаться nieposłusznym być, ослушание, ослушство, ослушательство nieposłuszeństwo). — §. c) *Passive:* Osłuchać się, częstym słyszeniem do uszu naszych przypaść, stracić przykrość, która piérwéj raziła uszy, dem Gehör gewohnt werden. Nowe niektóre Polskie słowa osłuchałyby się, gdyby ich gęsta zpowszedniała rozmowa. *Fredr. Ad. praef.* (*cf. et distng.* osłyszeć się).

OŚLUFOWAĆ *cz. dok.*, w około poślufować, odślufować, beschleifen, rund um abschleifen. Gdy ta kompozycya ostygnie, szlufierz tygielki od massy ma oślufować piaskiem. *Torz.* 307.

OSŁUPIEĆ, *f.* osłupieje *neutr. dok.*, słupem się stać, zdrętwieć, zkamienieć. *Tr*, wie eine Säule da stehen, zur Säule werden, versteinert werden; *Carn.* obsterneti; *Croat.* oszupnutisze, oszupnújem; *Ross.* остолбенѣть; (cf. остолопъ grundychwał, pień). Osłupiał aż na te słowa. *Niemc. Król.* 2, 161. Król osłupiał, gdy odkrył, jak zabić chciano Mentora. *Jabł. Tel.* 192. Widział nas wszystkie nieme i osłupiałe. *Niemc. Król.* 4, 135.

OŚLUZŁY, a, e, zwiędły, welf, verwelft. Oślużłe listki róży zapach straciły, i już się ronią. *Kniaź. Poez.* 3, 258. Goły krzak teraz, gdzie róże były, Z kwiatem oślużłym w téj smutnéj porze, Ani kto wspomniał o Florze. *ib.* 3, 128.

OSŁYSZEĆ się, *f.* osłyszy się *rec. dok.*, (cf. osłuchać się); §. 1) słuchem przejąć, dowiedzieć się, erfahren, hören. Wszyscy stawią się, jako skoro się osłyszą, bądź przez poselstwa, przez listy, naostatek przez same wieści, żeś tak W. K. Mość już postanowił. *Janusz. Oksz. R.* Trzej królowie, gdy się w Jerozalemie o Mesyaszu pytali, wszystko się królestwo osłyszało, iż się narodził. *Sk. Kaz.* 517. Uchwaliliśmy ruszenie pospolite, ku któremu, gdybyśmy się o gwałtownym nieprzyjacielu osłyszeli, sami osobą naszą przyjedziemy. *Vol. Leg.* 1, 608. Gdy Pan

zrozumiał, iż się osłyszeli Faryzeuszowie, że on więcéj zwolenników czyni, niż Jan.... *Radz. Joan.* 4, 1, (usłyszeli. *Bibl. Gd.*). — §. 2) Osłyszeć się, źle słyszeć, oszukanym być przez słuch; (*Ross.* ослушаться a) osłyszeć się, b) nieposłusznym być, nie słuchać; cf. *Boh.* oslyšeti *denegare*); sich verhören. Osłyszałem się, *fallitur meus auditus. Cn. Th.* Coż, ty się w nim kochasz, czym się osłyszała? *Morszt.* 109. habe ich recht gehört? Przebóg, czy się osłyszałem, Przede mną stroni? czy dobrze zważałem? *Teat.* 44. *b.* 57. Czy nie osłyszałem się, czy tylko nie nawałnica jaka z wiatrem! *Teat.* 11. *c*, 30, *Radz. Z. N. P.* 48. *Ross.* ослышка osłyszenie się, omyłka słuchem.

OŚM, iu, *Num. card.*, liczba śrzodkująca między siedmią a dziewięcią, acht; (*Boh.* osm, osmi; *Slov.* osem; *Sorab.* 1. woszom, woszmio, woszm; *Sorab.* 2. woszim; *Slav.* osam; *Bosn.* ossam; *Rag.* ossam; *Carn.* osm, ossem, osem; *Vind.* osem, osſem; *Croat.* òszem; *Ross.* восемь; *Eccl.* восмь, осмь; *Ind.* aschtta; *Hebr.* שמונה schmonah). Figura ośm boków mająca, ośmiokąt. *Jak. Mat.* 1, 52.

Pochodz. *osmak*, *osiemdziesiąt*, *ośmdziesiąty etc.*, *ośmnaście*, *ośmnasty etc.*, *ósmka*, *ósmy*, *ośmioro*, *ośmiodzienny*, *ośmiokąt*, *ośmioletni*, *ośmionogi*, *ośmioraki*, *ośmiornasób*, *ośmioróg*, *ośmkroć*, *ośmkrotny*, *ośmset*, *ośmsetny*.

OSMAGAĆ, *f.* osmaga *cz. dok.*, rózgami orznąć, obić; *Ross.* остегнуть; mit Ruthen durchpeitschen, ausprügeln. Osmagać kazał służalców. *Nar. Tac.* 2, 404. Rózgami osmagać. *Pilch. Sen. list.* 3, 171.

ÓSMAK, a, *m.*, ÓSMACZEK, czka, *m.*, *demin.*, (*Boh.* osmak; *Sorab.* 2. wot woszimich, woszimerak; *Rag.* osmàk; *Vind.* osmak, osemnjak = jeleń ośmioroczny; *Bosn.* osmàk *octennis*; *Croat.* oszmàk); 1) liczba ośm' zamykająca, ośmka, osmek. *Cn. Th.*, der Achter; *Ross.* осмерикъ. — §. Ósmak Polski (bo Litewski jest grosz Polski prosty i dwa pieniążki), ośm groszy albo dziewięć; *urt stary, teraz go przybyło. *Cn. Th.*, ein Achtgroschenstück; *Vind.* riepar.— 2) Ósmak, (cf. *Ross.* осмуха, осмушка); ósma część miary, *ob.* Ośmina, der achte Theil eines Maßes; (*Bosn.* osmak, scinik mjerra, *modius*; *Ross.* осьмакъ czertwert; *Slav.* osmàk, mirov = maca). Od kwarty gorzałki po dwa pieniądze, albo od ósmaka słodu gorzałczanego po groszy cztery. *Vol. Leg.* 5, 555.

OSMAK, u, *m.*, smak, posmak, n. p. Żadnego osmaku nie czuję. *Wolsk.*, der Geschmack auf der Zunge. OSMAKOWAĆ, *f.* osmakuje *cz. dok.*, smacznie zaprawić, ocukrować, osłodzić. *Tr.*, schmackhaft machen, würzen, zuckern. Księgi swoje ludziom okrasić chciał i osmakować. *Sk. Dz.* 340.

OSMALAĆ, *ob.* Osmolić. OSMALCZYĆ *cz. dok.*, smalcem zaprawić, schmalzen. Smalcowany, z smalcem, smalczysty, osmalczony. *Cn. Th.* 1029.

OSMAROWAĆ, *f.* osmaruje *cz. dok.*, w koło posmarować, beschmieren, umschmieren. — *Fig. Transl.* Ociec mu korbaczem boki srodze osmarował. *Zab.* 10, 111. t. j. okładał, obił, osmagał, er hat ihn mit der Peitsche durchgeschmiert, durchgeprügelt.

OSMAŻYĆ, OBSMAŻYĆ *cz. dok.*, Osmażać *niedok.*, w koło posmażyć, bepregeln, rund um beschmoren. Mandrzyki w talerki układają, i w maśle obsmażają. *Wiel. Kuch.* 417. Osmażyć, mówi się o konfiturach, z różnego owocu w cukrze smażonych, lub o ciastach, pączkach, w maśle lub tłustości smażonych. *ib.* 432.

OŚMDZIESIĄT, *G.* ośmiudziesiąt, *Num. card.*, *Boh.* osmdesat; *Slov.* osemděsat: *Sorab.* 1. woszomdžeszat; *Sorab.* 2. woszimžaszet; *Carn.* osemdeset; *Vind.* osemred, osemdeset, osſemdeſet, osſemdèſet; *Croat.* oszemdeszet: *Rag.* ossamdèset; *Slav.* osamdeset; *Bosn.* ossamdesét; *Ross.* восемьдесять; *Eccl.* осмьдесятъ; ośm razy dziesięć, achtzig. Ośmdziesiąt a ośmdziesiąt, abo po ośmdziesiąt, *octogeni. Cn. Th.* Ośmdziesiąt kroć, *octogies. ib.* Sto ośmdziesiąt *Ross.* двадевяноста. OŚMDZIESIĄTLETNY, a, e; (*Boh.* osmdesatletý; *Vind.* osemredlieten); lat ośmdziesiąt mający, *octogenarius. Cn. Th.* achtzigjährig. OŚMDZIESIĄTNY, a, e, ośmdziesiąt w sobie mający. *Cn. Th.* achtzig enthaltend. OŚMDZIESIĄTY, a, e, *Boh.* osmdesaty; *Slov.* osmděsátí; *Sorab.* 1. woszomdžeszaty; *Sorab.* 2. woszimžaszeti; *Carn.* osmdesete; *Croat.* oszemdeszeti; *Rag.* ossamdeseti; *Slav.* osamdeseti; *Ross. et Eccl.* восемьдесятый, осмдесятый; po siedmiudziesiąt dziewiątym następujący, der Achtzigste.

OSMEK, *ob.* Osmak.

OŚMIAĆ, *f.* ośmieje *cz. dok.*, Ośmiewać *niedok.*; *Vind.* obsmiéhati, obsmehuvati; *Croat.* oszmehovati, oszmehávam; *Sorab* 1. woszmèscham; *Ross.* осмѣять, осмѣхаю, осмѣиваю; wyśmiać co, etwas belachen. Ludzie ci się dziwowali, a ośmiawszy szli szacować się z onych sprosnych obyczajów twoich. *Rej. Zw.* 69 *b.* Postępków swych obawia się ośmiania. *Teat.* 32. *c*, 34, *Ross.* осмѣиванie, осмѣянie.

OŚMIECI, OŚMIECINY *plur.*, śmieci, odrzutki, Gebrig, Auswurf. *Quisquiliae*, otrzebiny, ośmieciny, wymieciny, ogryzki. *Mącz. Crocomagma*, łuszczyny albo ośmieci szafranne, które zostają po wychędożeniu szafranu. *Mącz.*

OŚMIELIĆ, *f.* ośmieli *cz. dok.*, Ośmielać *niedok.*; *Boh.* osmělti, osmèlowati; *Ross.* отважить, отваживать, охрабрить; *Eccl.* удерствовати, смѣлымъ учинить; śmiałym uczynić, dreist oder kühn machen, erkühnen. Na tron królów Messyny swe kroki ośmiela. *Teat.* 44. *c*, 16. Świegoci ci, do tego uczniów ośmielali, od czego jeszcze sami dalekiemi być się czuli. *Pilch. Sen. list.* 246. (*Slov.* osmelilka *parrhesia*). OŚMIELIĆ się; *Slav.* obátritise; *Ross.* осмѣлиться, осмѣливаться, разбодриться, разбодряться, мужаться; sich erkühnen, sich erdreusten; cf ozuchwalić się.

OŚMINA, y, ż., (*Rag.* osmìna = oktawa; *Ross.* осмина, осминникъ półczetwerta); ósma część miary, achtel, ein Achtel, der achte Theil des Maßes. Na Litwe ustanowiono, że ćwierć trzymać powinna ośmin 2; a za tym ośmina garcy 18. *Vol. Leg.* 7, 519. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 316. Cztery ćwierci składają beczkę; każda ćwierć ma dwie ośmin, ośmina dwie szesnastek, szesnastka garcy dziewięć. *Czack. Pr.* 1, 288. OŚMIOBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, o ośmiu bokach, n. p. Stolik ośmioboczny. *Pam.* 85, 1, 156, achtseitig. OŚMIODZIENNY, a, e, ośm dni trwający, abo co ósmy dzień przypadający, achttägig, acht Tage dauernd, oder alle acht Tage gefällig; *Boh.* osmi-

denny; *Vind.* ofemdanski; *Croat.* oszmodnèvni; *Ross.* осмидневный; *Eccl.* осмодневный. Wyjazd po ośmiodniowym w Krakowie mieszkaniu. *N. Pam.* 9, 275. OŚMIOKĄT, a, *m.*, *octangulum*; *Ross.* осмиугольникъ; figura o ośmiu kątach. *Solsk. Geom.* 5, ośm boków mająca. *Jak. Mat.* 1, 52, *octogon*, das Achteck. OŚMIOKĄTNY, a, e, — ie *adverb.*, o ośmiu kątach, achtwinkelig; *Ross.* осмиугловный, осмиконечный. Wieże sześciokątne lub ośmioknątne. *N. Pam.* 322. Krzyż ośmiokątny, abo o rogach ośmiu. *Chmiel.* 1, 1054. OŚMIOLETNI, ia, ie, *OŚMLETNI; *Boh.* osmiletý; *Rag.* osmeroljetni, osmoljetni, osmerogodni; *Vind.* ofemlieten; *Eccl. et Ross.* осмолѣтный; lat ośm mający, achtjährig. Teodozyusz Arkadyusza ośmletniego Augustem uczynił. *Sk. Dz.* 309. Ciąg ośmletniéj wojny. *N. Pam.* 5, 373. OŚMIOMIESIĘCZNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* osmiměsyčný; miesięcy ośm mający lub co ośm miesięcy przypadający, achtmonatlich. OŚMIONOGI, a, ie, *octipes*, o ośmiu nogach, achtfüßig. Ośmionogi rak. *Zab.* 10, 42. *Koss. Sorab.* 1. woszemnohaté. OŚMIORĄKI, a ie, — o *adverb.*; *Boh.* osmerý; *Sorab.* 1. woszemerě, woszmory; *Sorab.* 2. woszimoraki; *Slav.* osmerostruk; *Ross.* осмеричный; różnych ośm w sobie mający. *Cn. Th.*, achterley, achtfältig. Poema Tassa przeplatanym ośmiorakim rymem; Jakim je on sam pisał, przełożyłem *P. Kchan. Jer.* (*ottave rime*). (*Ross.* осмерицею ośmkrotnie; осмерикъ ośm zawierający, *ob.* Ośmak). OŚMIORO, orga, *n.*, różnéj płci osób ośm, abo ośm sztuk; *Slov.* osmoro; *Vind.* ofmiru; *Slav.* osmero; *Carn.* osmirè; acht Personen beyderley Geschlechts, oder acht Stück. Ośmioro dzieci nie ma czym pożywić. *Teat.* 19. *b*, 82. Mój ociec miał się nie źle; ale nas było ośmioro, a wieś jedna. *Kras. Pod.* 2, 142. Ośmioro tyle, w OŚMIORNASOB, *octuplum*. *Cn. Th.*, achtfältig, achtmal so viel. OŚMIORNASOBNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* osmernasobny; *Eccl.* осмочастный; *octuplus*. OŚMIORÓG, u, *m.*; *herb*, krzyż biały, rozdarty róg każdy mając, a na każdym rogu krzyża jabłko; w hełmie cietrzew z skrzydłami rozpostartemi. *Kurop.* 3, 37. *et* 16, ein Wappen. *Chmiel.* 1, 1046. OŚMIOROGI, a, ie, o ośmiu rogach, achteckig, achtspitzig, n. p. Krzyż ośmiorogi. *Chmiel.* 1, 1045. OŚMIOŚCIAN, u, *m.*, *octoedrum*. *Geom.* 2, 50. *N. Pam.* 22, 61, ein Achteck. OŚMIOSPRZĘŻNY, a, e; *Sorab.* 1. woszémpžažné; *octojugis*, achtspännig. OŚMIOWIADROWY, a, e; *Boh.* osmiwědernj; o ośmiu wiadrach, achteimerig. OŚMKA, i, *ż.*; *Boh.* osmička; *Bosn.* osmina, (*ob.* Osmina); *Ross.* осьмица, осмерка; *Eccl.* осморица; §. a) liczba ośm w kartach, die Acht in der Karte. Widzę przy asie ósmki kierowe. *Teat.* 48. *b*, 44. Ciągnąc bank mówi: siódemka przegraje, ósmka wygraje. *ib.* 22, 4. Ósmka dzwonkowa, gołka, w grze drużbart zwanéj. *Wolsk.* (*Cnapio nomen hoc* ósmka *durius esse videtur*). — §. b) Ósma część czego, das Achtel, der achte Theil. $^{5}/_{8}$, pięć ósmek. *Jak. Mat.* 1, 60, *Vind.* ofemzhik, ofmi diel; *Slav.* osmina, (*ob.* Osmina); *Ross.* осминчее. Ósmka w muzyce, *Ross.* ломаная; cf. dwojka, trojka, czwórka, piątka, szóstka etc. OŚMKROĆ *adverb.*; (*Boh.* osmkrat; *Vind.* ofemkrat, ofembarti); ośm razy. *Cn. Th.*, achtmal. OŚMKROTNY, a, e, — ie *adverb.*, poósmny. *Cn. Th.*, achtmalig; po ośm kroć powtórzony; *Vind.* ofembarten, ofemkraten, ofmiren; *Eccl.* осмократный. OŚMNAŚCIE, *G.* ośmnastu, *Num. card*; *Boh.* osmnact; *Slov.* osemnácte, osemnášt; *Sorab.* 1. woszomnacže; *Sorab.* 2. woszimnafczo; *Vind.* ofemnaist; *Slav.* osamnaist; *Bosn.* ossamnaest; *Rag.* ossamnaes; *Croat.* oszemnyaszt; *Ross.* осьмнадцать; *Eccl.* осьмьнадесяте; ośm nad dziesięć, achtzehn. Jeden za ośmnaście, a drugi za dwadzieścia bez dwóch. *Rys. Ad.* 19. (nie kijem go, ale pałką; nie biały chleb, ale bułka, *idem per diversa*). Około *ośmnaścia (ośmnastu) lat. *Petr. Ek.* 8. Ośmnaście kroć, (*Boh.* osmnackrat), achtzehnmal. OŚMNASOBNY, a, e, OŚMNASOBNIE *adverb.*, *Tr.*, *ob.* Ośmiornasobny. OŚMNASTKA, i, *ż.*; *Boh.* osmnactka; liczba ośmnaście w sobie mająca, eine Zahl von Achtzehn; der Achtzehner. — §. Ośmnastka, szkuta 18u flisów potrzebująca. *N. Kam.*, ein Flußschiff von achtzehn Bootsknechten. OŚMNASTNY, a, e, ośmnaście obejmujący, achtzehn enthaltend. *Tr.* OŚMNASTOGŁÓWNY, a, e, n. p. *Chirurg.* Obwijacz ośmnastogłówny, *fascia octodecim capitum*. *Perz. Cyr.* 1, 95. — OŚMNASTOŁOKCIOWY, a, e, n. p. Głębina ośmnastołokciowa. *Boh. Dyab.* 2, 138. na łokci ośmnaście, achtzenellig. OŚMNASTY, a, e; *Boh.* osmnactý; *Slov.* osemnastí; *Sorab.* woszomnaty; *Sorab.* 2. woszimnasti; *Vind.* ofemnajsti; *Slav.* osamnaesti; *Ross.* осьмнадцатый; *Eccl.* осмонадесятый, осьмнадесятый; *Num. ordin.*, po siedmnastym następujący, der Achtzehnte. *Ósmego nastego (ośmnastego) roku. *Budn.* 2 *Chron.* 34, 8.

**OSMOŁ, u, *m.*, *poet.*, osmolenie, okopcenie, das Beräuchern, der Rauchschmutz. Czarny słup dymu z swądliwym osmołem Nad pojedynczych chałup usutym popiołem Wznosi się. *Przyb. Ab.* 146. OSMOLIĆ, *f.* osmoli *cz. dok.*, Osmalać *niedok.*; *Sorab.* 1. wobszmolu; *Vind.* safmoliti, ofmoliti, pofmoliti; *Rag.* osmolitti; *Ross.* осмолить, осмаливать; smołą osmarować, pichen, umpichen, betheeren. Osmalam okręt (*Boh.* oklegugi, oklejam). Uczyńże korab', i osmolisz go wewnątrz i zewnątrz. 3 *Leop. Gen.* 6, 14. (okleisz go. 1 *Leop.*). — §. Osmolić, obrudzić, okopcić, beschmutzen, beräuchern, *pr. et tr.*, *Vind.* oskurniti, ogerditi; *Rag.* ozkvarnitti; *Ross.* обгадить, обгажу, обмарать, обмарывать. Ocembruj wykopany dół dylami ogniem osmalonemi. *Kluk. Rośl.* 1, 227. *Torz.* 49. Osmolmy tron najwyższy siarką. *Przyb. Milt.* 37. Okręt prochem wysadzony wyrzucił pod niebo sztuki osmalone. *Zab.* 5, 439. Z najniewinniejszéj rzeczy ludzie potrafiają się zgorszyć i najpoczciwsze serce osmolić. *Teat.* 36. *c*, 90. t. j. oczernić, obrudzić.

OSMORGAĆ, *f.* osmorga *cz. dok.*, omknąć, omsknąć, osmyknąć; *Croat.* chehati, cheszati; Blätter abstreifen. Zrzynane pokrzywy położą się gdzie na kilka dni, aby się przewiędłe liście łatwiéj osmorgać dały. *Kluk. Rośl.* 2, 280. Najsmaczniejsze wołom są osmorgane liście brzozowe. *ib.* 3, 114.

OŚMPALCOWY, a, e, na ośm palcy długi, szeroki, dwudłonny. *Cn. Th.*, acht Daumen lang oder breit. OŚMPIENIĘŻNY, a, e, *octominutalis*. *Cn. Th.*, acht Heller haltend.

OSMRODZIĆ *cz. dok.*, Osmradzać *niedok.*, smrodliwie opaskudzić, bestänkern, stinkend machen; *Vind. et Rag.* osmraditi; *Croat.* oszmragyújem. OSMRODZICIEL, a, *m.*; *Rag.* osmraditegl; *Croat.* oszmraditel; der Bestänkerer, Beschmutzer, cf. oczernić.

OŚMSET, *G.* ośmiu set, *Num. card.* achthundert; *Sorab.* 1. woszom stow; *Slav.* osam stô; *Bosn.* ossam sat. OŚMSETNY, a, e, *ordin.*; §. a) w rzędzie po 799tym następujący, der Achthunderste; *Boh.* osmistý; *Rag.* osmóstoti. — §. b) Ośm set mający, *octingenarius*, acht hundert enthaltend. OŚMSTOPNY, OŚMSTOPY, a, e, *Graec.* ὀκτάποδης. *Cn. Th.*, achtschuhig. ÓSMY, a, e; *Boh.* osmý; *Slov.* ósmí; *Carn.* osmè; *Vind.* osmi; *Sorab.* 1. woszmy; *Sorab.* 2. wosziml; *Rag.* osmeni; *Slav.* òsmi; *Bosn.* osmi; *Croat.* oszmi; *Eccl. et Ross.* восмый, осмь; *Ind.* ashttami; *Hebr.* שמיני; w rzędzie po siódmym idący, der achte. Jeśli dotrzymasz słowa, będzie to ósmy cud świata. *Teat.* 35. *b*, 70. *et* 29, 60. (dziw nad dziwy). Jego świat ósmym mądrym liczył. *Hor. Sat.* 210. Ósmy raz = po ósméj, *octavum*. *Cn. Th.*, achtens. Ósma biła, to jest, godzina ósma, Acht, acht Uhr.

OSMYK, a, *m.*, u myśliwców: zajęczy ogon, der Schwanz eines Hasen, in der Jägersprache; *Ross.* ошибъ. *OSMYCZNY, a, e, n. p. Osmyczny ciołek, *lactens vitulus*. *Żebr. Ow.* 46. OSMYKNĄĆ, OSMKNĄĆ, OMKNĄĆ, *f.* osmyknie *cz. jedntl.*, Osmykać *niedok.*, *Osmykować *frequ.*, liście obrywać, osmorgać, Blätter abstreifen; *Boh.* ošaustám; (*Croat.* osmikavam *extraho, praemendo elicio*; *Ross.* осмыгать, осмыкать powrozy gładzić). Liście wierzchne morwowe osmykają na pokarm jedwabnikom. *Cresc.* 431. Liście z gałęzi osmykować. *ib.* 328. Gałązki nowe rękoma osmyka. *abrumpit*. *Żebr. Ow.* 38. Na grzebieniach drewnianych główki konopne osmykają. *Przędz.* 39.

OSNA, OSNEM = oścenia, ościeniem, *ob.* Oścień.

OŚNIEŻYĆ *cz. dok.*, śniegiem okryć, beschneen, (beschneien), mit Schnee belegen; *Vind.* obsneguvati; *Eccl.* оснѣжаюся *nive obruor*; оснѣжатися, оснѣжитися *delectari*.

OŚNIK, a, *m.*, ostrze o dwóch trzonkach, którym laski obrabiają. *Magier. Mskr.*, nóż mający przy końcach poprzeczne rękojeści; służy do strugania drzewa. *Magier. Mskr.*, ein Schneidemesser mit einem doppelten Griffe. Drzewo wygładzić ośnikiem. *Fors. Drz.* 19. (*Vind.* osnik, osni shrebel = łon).

*OSNOW, u, *m.*, OSNOWA, y, *ż.*; *Boh.* osnowa; *Carn.* ossnuj, ossnutk; *Vind.* osnóva, votek (*ob.* Wątek), osmitk; (osnu = tkacze naciągadło); *Sorab.* 1. postawa; *Rag.* ósnova *il filato messo in ordine*, (*symmetria, disegno*); *Bosn.* osnova, preghja; *Croat.* osznova, preja, (osznova = fundament; *Dal.* osznova, desinal = obraz); *Ross.* ниченки, ниченицы, основа, (cf. основание zasada, fundament; основанный, основательный zasadzony, fundamentalny, gruntowny; основательность gruntowność; основатель zakładacz, fundator; *Eccl.* основа, фундаментъ); nawicie tkacze, postawa, der Anzettel, das Scheergarn, die Anscheere bey den Webern. Postawa albo osnowa u tkacza, podłużna przędza w warsztacie. *Magier. Mskr.* Osnowa taśmy u szmuklerza, z nici, jedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. *Magier. Mskr.* Nie z jednéj przędzy bywa osnowa i wątek; ale z lepszéj osnowa. *Petr. Pol.* 104. — *Fig.* Osnowa dzieła = plan, der Plan, das Gewebe, der Inhalt eines Werks. Jeden gniew Achillesa pod piórem Homera, Osnowę Iliady całéj rozpościera. *Dmoch. Szt. R.* 66. — §. Osnowa, *tr. fig.* pasmo, ciąg, rzęd, die Folgereihe, der Faden. Damalewicz wszystkich biskupów Kujawskich osnowę aż do lat swoich przeciąga. *Nies.* 1, 143. Bóg nie zna lat swych osnowy i wątku. *Chrośc. Job.* 141. (początku i końca). Bez pociech żadnéj nie znajdziesz życia osnowy. *Zab.* 15, 172. Już jest dekret ferowany, By tu mój osnow życia był zerwany. *Kchow.* 212. by Parka nić dni moich przecięła, Lebensfaden. OSNUĆ, *f.* osnuje *act. dok.*, Osnować *niedok.*, Osnowywać *częstl.*, nicią wyciągnioną obwieść, oprząść; umspinnen, umweben, mit Faden umziehen; *Boh.* osnowati, osnugi; *Vind.* osnovat, natrositi, nazettati; *Bosn.* osnovati; *Croat.* osznavam; *Rag.* osnovatti (2 *disegnare*), *propr. et fig.* Bóg w około ziemi osnował nić powietrznej przędzy. *Przyb. Milt.* 219. Osnować krosna, osnowę postawić. *Cn. Th.*, bey den Webern; anscheren, anziehen, anzetteln. — Niech dyamentami palce swe okują, Niech szyję zamorskiemi perłami osnują. *Zimor. Siel.* 301. t. j. obwodzą, okołują, mit Perlenschnüren umreiben. Śliczne drzewa wesołe rzéki osnuły brzegi. *Pot. Arg.* 206. (t. j. ocyrklowały pasmem). Mistrz wróżenia odpowiedź swoję bajkami osnował. *Bardz. Luk.* 16. t. j. osadził, er bespickte sie mit Mährchen. — §. Sądzą się być sposobnych Tysiąc na dzień osnować wierszy mym podobnych. *Zab.* 10, 331. t. j. na papier wylewać, tausend Verse einen nach dem andern hinreimen. — §. Osnowywać ściany. *Torz.* 50. okładać dylami, bedielen. — *§. Osnuć; *Ross.* основать, основывать, zakładać fundament; *sic apud Skargam* osnowanie budowli = fundament, *Ross.* основание, das Fundament. Tym mocniejsze budowanie postawisz, im najgłębsze osnowanie puścisz. *Sk. Żyw.* 1, 23. Królestwo, które Bóg daje, mocne ma osnowanie; a którego niesprawiedliwością dostają, upada. *Sk. Dz.* 854.

OŚNY, a, e, do osi należący *Cn. Th.*, zur Achse gehörig; *Vind.* osni.

*OSOB, *ob.* Osobno. OSOBA, y, *ż.*, (*Boh. et Slov.* osoba; *Carn.* usêbstvu, pershôna, (osôb = *obses*, zakładnik); *Vind.* osoba, pershona, samstwu, vsebstvu; *Rag.* sòbstvo, kîp (cf. kibić), cegljad (cf. czeladź); (bez sobstwa, bezsobni *impersonalis*, bezosobisty, osobitnik *adhaerens*); *Croat.* oszòba, szobsztvo, kip; *Bosn.* osoba, sobstvo, cegljáde, (sobba = izba, pokój, cf. u siebie, cf. chèz lui); *Slav.* sobstvo, (sobba = pokój); *Sorab.* 1. perschona; *Sorab.* 2. parschona, perschona; *Ross.* особа; *Etym.* o sobie, *ob.* Się; cf. *Durich.* 1, 199); §. 1 a) persona, człowiek pojedynczy, *individuum*, eine Person, ein einzelner Mensch. Osoba, istność rozumna nierozdzielna. *Salin.* 2. Ile osób, tyle odmian, ile głów, tyle zdań. *Zab.* 8, 264. Była tu jakaś osoba. *Cn. Th. Sextantibus collatis in capita*, na osobę. *Cn. Th.* Ja z mojéj osoby, wszystko czyniłem. *Zab.* 14, 207. ich für meine Person. Komplement zbyt wysadny, i nie do osoby. *Xiądz.* 62.

t. j. niestosowny do tej osoby; cf. do twarzy). Na dwie osoby pojazd *Ross.* двумѣстный, zweisitzig. W prawie Rzymskim, osoba jest człowiek w pewnym stanie, n. p. cywilnym lub duchownym, uważany. *Ostr. Pr. Cyw.* 1. 20. (cf. *oppos.* rzecz). — §*. *Transl.* W warzoną smołę nasyp wapna, mieszając społem, aże się wszystko spuści w jednę osobę. *Cresc.* 33. t. j. w jedno ciało, w jednę istność, in einen Körper. — b) Osobą, w osobie, z osoby = obecnie, *Ross.* самолично, in Person, selbst gegenwärtig. Wszędzie osobą dociera i wygranej popiera. *Suszyc. Pieśn.* 3, *G* 4. Tym czasem kiedy nie można osobą, Niechaj ten list mój przenocuje z tobą. *Chrośc. Ow.* 294. Sam tu się z osoby stawi. *Teat.* 1, 18.— c) *Gramm.* Osoba, pewne słowa (*verbi*) zakończenie, osobie rzeczownej korrespondujące. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 137, die grammatikalische Person, die Personalendigung. — §. 2 a) Osoba, postać jakiéj osoby, figura, kształt, powierzchowność, die äußere Gestalt. Zygmunt, mąż był osoby krasnéj, nauki wielkiej. *Gwagn.* 666. Była bardzo cudnéj osoby. *Biel. Hst.* 69. Młodzieniec nadobny, osobą więtszy niż drudzy. *Birk. Dom.* 58. Nie tylko od rozumu odszedł; ale i osobę na sobie ludzką stracił, iż się stał na wierzchu wieprzem. *Sk. Żyw.* 2, 242. Okazał mu się anioł w osobie dziecięcia. *Cn. Th.* Dyabeł w osobie wróblika polatywając, przeszkadał kazaniu piskiem i skwierkiem. *Birk. Dom* 88. — §. *Emphatice:* Osoba = człowiek okazałą postawę albo osobę mający. *Cn. Th.*, eine majestätische Figur. — b) Ogólnie postać, kształt rzeczy, powierzchowność jéj, die Gestalt, das Aeußere einer Sache. W sakramencie pod osobą wina daje tobie krew', a pod osobą chleba ciało Jezusowe *Sk. Kaz.* 50; pod akcydenty chleba i wina. *Sk. Kaz.* 282, podstata *Illyriis. Cn. Th. Karnk. Kat* 181. Manna miała w sobie smaki wszystkich potraw, na które kto pomyślił; miała w sobie smak kapłuni, krom kapłuna, kuropatwi krom kuropatwy; osoby miała, a istności rzeczy samych nie miała. *Sk. Kaz.* 281. Za rozkazem Jezusa, i osoba i istność wody, w wino się obróciła; a w sakramencie osoby chleba zostają, a istność się jego w ciało Pańskie obraca. *Sk. Kaz.* 50. — Pierwej niby trawa zbożna wzchodzi, potym się pokazuje osoba zboża, a zatym ukaże się owoc. *Biał. Post.* 250. Nać każda w swej osobie różna od drugiej. *Cresc.* 509. Osoba źrzebców i źrzebic ku przypuszczeniu do stada, ma być średnia. *Cresc.* 514.— §. Pod osobą, pod pozorem, pod pretextem, unter dem Scheine, unter dem Vorwande. Bolesław lud orężny na wozach, pod osobą handlów przedajnych zawieziony, tajemnie do zamku zapuścił. *Krom.* 331. *praetextu mercium.* Prywata przeciwnika swego nieprzyjacielem wolności zowie; będąc sama jadowitym nieprzyjacielem braci swej, pod osobą miłości i życzliwości wszelakiej. *Orzech. Qu.* 19. — §. Osoba, gatunek, die Gattung. Uczynił bóg zwierzęta według osób ich, i bydło i robactwo w rodzajach ich. 3 *Leop. Genes.* 1, 25. (uczynił bestye według osob ich, bydło i robactwo w osobach ich. 1 *Leop.*). Wydała ziemia drzewo czyniące owoc i mające nasienie, jedno każde według osoby swojéj. 3 *Leop. Genes.* 1. Złoto w rozlicznych osobach od nich przyjęli. 1 *Leop. Num.* 31. (w rozlicznych robotach. 3 *Leop.*). — c) Osoba, którą kto na sobie ma, funkcya, urząd, który reprezentuje, rola którą gra., Amt, Function, Geschäft das einer auf sich hat; *Ross.* лице, (*ob.* Lice); osoba, rola grająca na teatrze. Granie jakiéj osoby, roli *Eccl.* лицеподхождение. Wielką na cię osobę ludzka włożyła jednomyślność; tę masz piastować; *personam, partem. Ossol. Sen.* 36. Chociaż niektórzy pokutujących osobę niosą, wszakoż one mięsopustne swowoleństwa jawnie wołają, iż to tylko dla obyczaju czynili. *Żarn. Post.* 100. Uczciwą, poważną osobę na sobie mieć. *Cn. Th.* OSOBCA, y, *m.*, osobnik, odludek, osobność lubiący; *Ross.* особнякъ, чудодѣй; ein Leuteſcheuer, der die Einsamkeit liebt. Człowiek pokątny albo osobca. *Fredr. Ad.* 94. (*Croat.* oszebuynik *idiotes*). *OSOBIE, ia, *n.*, powierzchne ciało, osobistość, osoba, figura, kształt, Gestalt, Persönlichkeit. Bóg, by miał osobie, abo by miał ciało, Jużciby w jednym miejscu pewnie sieść miało. *Rej. Wiz.* 111 *b.* — *§. Na *osobiu będąc. *Eraz. Jęz. P* 8. na osobności, allein, in der Einsamkeit. OSOBIŚCIE *adverb.*, osobą, w osobie; *Ross.* лично (*ob.* Lice), самолично; persönlich. Osobiście stanął. *Tr.* OSOBISTOŚĆ, ści, *ż.*; *Rag.* sobstvos, posòbstvo, posòbnos, posòbitos; *Croat.* oszobnoszt, oszobsztvo; *Ross.* существование, самоличность; 1) okoliczność osobista, tykanie się osoby, die Persönlichkeit. — §. Obecność w swojej osobie *Eccl.* лицебытие, persönliche Gegenwart. W sprawach osobistości potrzebujących, natychmiast stawić się mają przed sądem. *A. Zamoj.* 1, 82. — 2) Osobistość, powierzchowność, osoba, das Aeußerliche. Osobistość okazała. *Tr.* OSOBISTY, a, o; *Boh.* osobitný; *Sorab.* 1. perszonski; *Vind.* perſhonski, oprizhen, ſam, ſaſebni; *Croat.* oszobni; *Rag.* osòbit, posobni, osobni, ossobitni, posòbit, sobstvjeni; *Bosn.* osobit, osobni; *Ross.* личный, самоличный; 1) do osoby przywiązany, persönlich. Osobistemi zaletami są te rzeczy, które w nas właśnie najdują się. *Zab.* 7, 186. Własność osobista wyraża prawo, które ma człowiek nad swoją osobą. *Zab.* 6, 224. Interes osobisty (prywata) jest największym nieprzyjacielem dobra publicznego. *Przestr.* 29. persönliches Interesse, Eigennutz, Selbstsucht. — §. *Grammat.* Wyrazy osobiste n. p. ja, ty, my, wy. *Kpcz. Gr. p.* 3, 2, *pronomina personalia*; cf. osobowy; cf. bezosobisty. — 2) Osobisty, w sobie zamknięty, osobliwy, in sich gekehrt, sonderbar, leutescheu. (*Eccl.* усобичный, на себя надежный sobie ufający). Ludzie często bardziej tego poważają, co osobistszy, niż co mądry; co ponuro patrzy, niż co łagodny i łacny. *Lub. Roz.* 194. — 3) Osobisty, poważnéj postury, ansehnlich von Person. Pan to był osobisty i okazały. *Tr.* OSOBKA, i, *ż.*, *dem. nom.* osoba; ein Persönchen, eine kleine oder niedliche Person, ein Figürchen. I najmożniejsi królowie nago w maluczkiej osobce, jako na piędzi, z matki wychodzą. *Sk. Kaz.* 615. Piękną do miłostek wybrałeś osobkę. *Tręb. S. M.* 111. Ta osobka miła jest bardzo. *Teat.* 7. *d*, 14. OSOBKI *plur.* strawa abo życie różne od pospolitego życia drugich, z któremi kto

mieszka, specyałami niektórzy zowią. *Cn. Th.*, ganz besondere Speisen, Leckerbissen. OSOBLIWEK, wka, *m.*, lekarstwo celne na jedne osobliwą chorobę, *Specificum. Tr.* OSOBLIWOŚĆ, ści, *ż.*; *Sorab.* 1. pżewoszobnosćż; *Carn.* susebnost, posebnost; *Bosn.* posobitost; *Ross.* особенность, особливость; 1. samotność, osobność, die Einsamkeit. Córkę na wieży, aby od ludzi widziana nie była, chował, czemu się ona nie sprzeciwiała, mogąc sobie spokojniej w onej osobliwości nabożeństwa odprawować. *Sk. Żyw.* 2, 393. — 2. Osobliwsza własność, różność; *Rag.* osòbitós; das Besondere, die Besonderheit, Sonderbarkeit. W osobliwości się kochają; ich zdanie nie chce się zgadzać z pospolitym innym zdaniem; chwalą to, co inni ganią; ganią zaś, co inni chwalą. *Mon.* 64, 498, cf. dziwak, dziwactwo. — *§. Liczba osobliwości, *oppos.* liczba wielości. *Farnov.* 37. *et* 3, *grammat.*, liczba pojedyncza, i liczba mnoga, die einfache Zahl u. s. w. Powołanie to nietylko służy wezwanym w osobliwości, ale i inszym wszystkim w pospolitości. *Żarn. Post.* 3, 502 *b.* w szczególności, im Einzelnen, ausschließlich. W osobliwości = pojedynczo, w szczególności, insbesondere, einzeln. W osobliwości teraz niektóre rzeczy wyłuszczę. *Tr.* W osobliwości do opisania téj prowincyi przystępuję. *Boter.* 80. OSOBLIWY, a, e, OSOBLIWIE *adverb.*; *Boh.* zwláštnj, zwlašt; *Slov.* zwláštný, (cf. właściwy); *Sorab.* 1. pżewoszobné, woszobne, wosebni; *Sorab.* 2. woszebne; *Carn.* slastu, slasti, susebnu, posebej; *Vind.* sufeben, poseben, odseben, flasten, posiebe, flasti, sufeb, susebnu; *Croat.* poszòbni; *Bosn.* posobiti; *Slav.* osobito, návlastito; *Ross.* особный; *Eccl.* особьнъ, нзълишьнъ; *§. 1 a) jednéj osoby się tyczący, prywatny, osobny, persönlich, eine Person angehend, Privat=. Sąd Pański podług pisma jeden jest osobliwy przy śmierci każdego, a drugi pospolity. *W. Post. W.* 13. Osobliwy list, który od osobliwej osoby, nie jawnego pisarza ręką bywa pisany. *Sax. Porz.* 95.. W takim przypadku, jeśli jest biskupem, ma być złożon, jeśli *osobliwy człowiek, ma być w klątwie. *Żarn. Post.* 3, 609 *b.* (prywatna osoba). Nie tak trapi ona nędza, która jest powszechna; jak owa, która jest osobliwa. *Biał. Post.* 113. Król księdzu to rozkazał na miejscu osobliwym, gdzie tylko sam Król był a ów ksiądz. *Gorn. Dz.* 151. Na osobliwym miejscu, nie przed ludźmi. *Glicz. Wych. G* 4. Zapamiętałego naprzód upominać osobliwie, potym jeśli trzeba i jawnie. *Sekl.* 76. t. j. osobno, besonders, allein. — b*. Pszczoły nie są osobliwej natury jak ptaki, ale w towarzystwie mieszkają. *Cresc.* 601. t. j. osobność lubiącej, einsam, Einsamkeit liebend; cf. *Ross.* диковинный. — §. 2 a) Osobliwy, osobliwszy, różny od innych, różniący się; besonderer, sonderbar. Ten wasz pisarz osobliwy też to człowiek. *Teat.* 15, 93. Mogę się szczycić, że mam osobliwszego amanta. *Węg. Marm.* 1, 11. Dary niech będą, chociaż nie kosztowne, ale osobliwe. *Gorn. Sen.* 39. Ludzie osobliwi, co się w osobliwości, to jest, w dziwactwie kochają. *Mon.* 64, 498. Gniewałby się, gdybym go nie nazwał dobrodziejem moim, i jeszcze osobliwym, lubo mi nic dobrego w całym życiu swoim nie uczynił. *Mon.* 68, 461. Nikomu z apostołów tak osobliwie nie jest poruczony kościoł, jako Piotrowi. *Biał. Post.* 111. tak w szczególności, tak szczególnie, wyłącznie; so vorzüglich, ausschließlich. — b*. Osobliwy, nadzwyczajny, celny, wyborny; *Ross.* отмѣнный; vortrefflich, hervorstechend, vornehm, auserlesen. Ani to dziwno, że nim co osobliwego urośćie, długiego czasu potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 318. W czterech dniach dwu osobliwych synów, już młodzieńców ostradał. *Warg. Wal.* 185. Przyjechał król na sejm w wielkim poczcie ludzi osobliwych. *Gorn. Dz.* 43. Ciało umarłej Barbary Król do Wilna prowadził, mając z sobą dwór osobliwych ludzi i sekretarzów duchownych godnych niemało. *ib.* 39. Szufladki te z rozmaitych kamieni były osobliwie uczynione. *Warg. Radz.* 161. OSOBNIE, OSOBNO *ob.* Osobny. OSOBNIK, a, *m.*, a) osobca, osobność lubiący; *Vind.* posebnik, sam svoi; *Ross.* особнякъ, чудодѣй; ein einsamer Mensch. Osobników, co się do żadnéj strony nie przyszyli, słuchać zgoła nie chce. *Jan. Lig. G b.* Osobniki i oderwańce. *ib. G* 2 *b*; (*Rag.* ósobitnik *adhaerens*). — b) *Theol.* Osobnicy, co Chrystusa dzielą, chcąc osobno ciało a osobno krew' jego pożywać. *Sk. Żyw.* 2, 369. die unter zwey besondern Gestalten das Sacrament behaupten. OSOBNOŚĆ, ści, *ż.*; *Croat.* oszebúynoszt; *Vind.* osebnost, posebnost, susebnost; *Ross.* особенность, особливость; *Eccl.* особность, оученнннние; §. 1*. osobliwość, osobliwa własność, właściwość, die Eigenthümlichkeit, das Auszeichnende, das Besondere. Wiara moja u ludzi, około osobności dworzan przeze mnie opisanych, tym ważniejsza być może, gdy te rozmowy W. K. Mści posyłam. *Gorn. Dw. ded.* — §. 2. Osobność, stan osobny, stan rozłączenia, separacyi, die Abgesondertheit, die Absonderung. Gdzie o wiarę idzie, czy nie lepiej trzymać się w powszechności, niżeli osobności? *W. Post. W. praef.* Na cóż ta osobność pokojów? mieszkanie nie powinno tych odłączać, których małżeństwo skojarzyło. *Teat.* 34. *b*, 2. Widzimy tych, którym szczęście płuży, tłumem przyjaciół opasanych, gdy owi, których szczęście odbiegło, w posępnéj osobności chodzą. *Pilch. Sen. list.* 58. Ubogi w osobności żyje. *Mon.* 76, 597. — §. Osobność, miejsce osobne, ustronie, samotność; ein abgesonderter Ort, Abgelegenheit, Einsamkeit. Panów na osobność odwodził, po jednemu upominał, namawiał. *Warg. Cez.* 97. (na bok, na stronę). Jawnie odmówiwszy, w osobności pozwoli. *Cn. Ad.* 304. Nie mógłbym Wc Pani jednego słówka na osobności powiedzieć? *Teat.* 7. *b*, 56. Na *osobiu. *Eraz. Jęz. K* 8. Wczas i pokój w głuchej osobności. *Past. Fid.* 94. Równi monarchom, równi rządzcom świata, Którym smakuje w osobności chata. *Chrośc. Job.* 17. Pracuj na osobności, bez zgiełku, hałasu, Trzeba żeby co zrobić, i miejsca i czasu. *Dmoch. Szt. R.* 18. Uciekam od ludzi, Osobność tylko lubię, zabawa mnie nudzi. *Szym. Ś. W.* 14. Osobność nie jest z siebie mistrzynią niewinności, ani wieś nauczycielką oszczędności. *Pilch. Sen. list.* 3, 177. Wielcy literaci więcej osobnością, niż kompanią bawili się. *Zab.* 12, 263. Ludzie popełniają w kompanii defekta, do których na osobności wielki wstręt mają. *Zab.* 16, 13. Człowiek stworzenie towarzyskie, z przy-

rodzenia osobności nie lubi. *Mon.* 65, 105. OSOBNY, a, e, OSOBNIE, OSOBNO, 'OSOB, (*Zab.* 10, 49. *Koss.*), *adverb.*; (*Boh.* osobny *personalis*, osobně = osobiście, osoba); *Boh.* zwlaštnj, zwlašt, zwlašté, zwlaštně, naruzno, paůzno; *Slov.* osobytný, osobitně; *Carn.* saksebi, suséb, nasamem, narésèn; *Vind.* ofeben, pofeben, fufeben, safebni, fakfebe, vfakfebe, pofiebe, ofebnu, pofebnu, odfebnu, odstrani; *Croat.* oszebuyni, oszèbe, oszebujno, navlaztitó; *Rag.* osobni, osòbit, ossobitni, posòbit, possobno; *Bosn.* osobni, osobiti, posobito, na pose, na samo, sa strane; *Bosn.* ponase; *Slav.* osobit, osimtoga; *Sorab.* 1. wofebne, woszobně, woszebi, woszobe, (wowoszobitnité *separabilis*, wowoszobnam *separo*); *Sorab.* 2. woszeba, woszebne; *Ross.* особый, особенный, опричный, особь, особо, особенно; *Eccl.* особьнъ, особь, особно, нзъящьнъ; — 1*. osobliwy, nadzwyczajny, celny, przedni; besonder, hervorstechend, vorzüglich. Alexander Myszkowski i nauką i urodą i przymioty osobny człowiek. *Gorn. Dw.* 316. Uliss, kiedy otworzył swe usta osobne, Słowa wypuścił śniegu nagłemu podobne. *J. Kchan. Dz.* 52. Osobną w sprawach mądrością oczy na się obracał. *Sk. Żyw.* 2, 434. Kto chce w czym być osobnym, musi się długo ćwiczyć. *Gorn. Dw.* 123. Dwór Maciejowskiego był jedną osobną szkołą rycerskich ludzi. *ib.* 3. Ludzie nauki osobnéj. *Modrz. Baz.* 21. Była Judyt osobnie pięknego wejrzenia. 1 *Leop. Jud.* 8, 7. — §. Osobnemu człowiekowi niewolno mścić się krzywdy, musi bieżeć do władzy publicznej. *Birk. Zyg.* 17. t. j. prywatnemu. — §. 2. Osobny, odłączony od drugich, besonder, abgesondert; *Ross.* отхожій. Mamy tam dwór nasz osobny. *Teat.* 19, 40. Bardzo rad na osobnych miejscach, dalekich od ludzi przebywał. *Sk. Żyw.* 1, 309. Czy dziś razem u jednego stołu obiadować chcecie, czy też osobno? *Teat.* 53, 7. jeder besonders. Bożnice w Stambule na dziewięciu miejscach położone osobnie. *Star. Dw.* 9. Daleko ciężéj człeka lada kłopot zmudzi, Osobno od przyjaciół, od krewnych, od ludzi. *Pot. Arg.* 159. (t. j. daleko od nich). Ptaszki precz od nas zleciały, widzieć tylko gdzie niegdzie osobną sikorę. *Chod. Gesn.* 15. (samotną) Osobno, samotnie żyć, *Vind.* ofebnuvati; *Eccl.* особствовати, особитися, уединятися. Osobno jedzący *Eccl.* отметоядецъ, который особенно ѣстъ, а не съ другими. — §. Z osobna *adverb.*, osobno, szczególnie, ins Besondere. Boska moc mistrzuje około wszystkiego świata, i z osobna około każdéj jego części. *Gorn. Sen.* 240. Wydoskonalenie nauk nie zawsze się łączyło z prawdziwą, i z osobna człowieka, i z powszechną narodów szczęśliwością. *Zab.* 14, 190. Dla dobrego objęcia rzeczy całej, zwykliśmy uważać każdą część z osobna. *Gol Wym.* 105. — §. 3. Osobny = pewnéj osobie własny, *personalis*, osobowy. *Cn. Th.*, osobisty, persönlich, eine Person angehend. Każdy szlachcic jest wolny co do swéj osoby, od podatków osobnych. *Pam.* 85, 1, 939.

OSOCZNIK, OSSOCZNIK, a, *m.*, *apud Venator.*, 1. co zwierze osocza, obskakuje, ostępuje, okrąża; der das Wild einzukreisen sucht, der Wildtreiber. Do lasa przyszło pięćdziesiąt ossoczników, aby ostąpili zwierz Królowi dla łowu. *Stryjk.* 265. Rzuca się na wytknięte dardy pard zdziczały, Gdy go osocznik na koło otoczył. *Chrośc. Luk.* 178. Od osoczników lew obstąpiony. *Leszcz. Class.* 42. Pokryty listem osocznik czuje na dzika. *Tward. Daf.* 7. *Warg. Cez.* 142. *Glicz. Wych. F* 3. *Tward. Wł.* 20. — 2. *Transl.* Osocznik, potwarca, obmowca, ożuwca, żwacz; (*Boh.* sok *susurrator maledicus*; *ob.* Sok 2.), ein Verläumder. Ktokolwiek sławie drugiego szkodzi, dopuszcza aby go osocznikiem zwano. *Kosz. Cyc.* 136. Rychléj możemy wierzyć koniowi wykiełznanemu, niż płonnemu słowu którego osocznika. *Kosz. Lor.* 57 *b.* Potwarce, osocznicy, podszczuwacze. *W. Post. W.* 3, 443. Osocznicy dworscy jadowitemi języki wiele szkody czynią. *Kosz. Lor.* 57 *b.* Jak wiele żałobników i osoczników stoi przed panem, skarżąc na cię o to nierozmyślne włodarstwo twoje. *Rej. Post. K k* 2., *ib. K k k* 4. (*ob.* Osoczyć kogo).

OSOCZNY, OBSOCZNY, a, e, do osoczenia lub obstąpienia zwierza służący, wildtreibend. Wsi łowcze, jako i wszelakie inne na jakichkolwiek powinnościach zostawione, z włoki po złotemu płacą. *Vol. Leg.* 3, 50. Za psa osocznego trzy ruble. *Stat. Lit.* 396. OSOCZYĆ, *f.* osoczy *cz. dok.*, Osaczyć *niedok.*, ostąpić zwierze, obskoczyć; *Ross.* осочить, осачивать (= 2. drzewo obłupić); *Croat.* obszochiti, obszáchem *obretio*; 1. das Wild umzingeln, einschließen. Zwierz osoczony w puszczy, gdy z ostępów zrozumie, że już nie ucieczе, na wszystkie się naraża żelaza. *Tward. Wł.* 91. Gdy niedźwiedzia osoczy wszystka włość okoliczna, i tu w tył, tu w oczy, zastąpi mu uchody.... *Tward. W. D.* 205. Kozactwo szalone, jako nawał jaki osoczonych niedźwiedzi, na wszystkie oszczepy darło się i żelaza. *ib.* 59. Zwierze osoczywszy myśliwiec, coraz podjazdami przyskwiera mu, aż go ku wnikom nie poprze. *ib.* 72. *Stryjk. praef.* — *Fig.* Żołnierz nasz w cudzéj obłąkany krainie; już go osoczonego i niejako związanego bogowie w ręce nieprzyjaciół podają. *Zab.* 3, 198. — 2*. *Transl.* Osoczyć kogo u drugiego = udawać go, potwarz nań rzucić, obmówić; (*Boh.* sociti *conviciari*); *Eccl.* насочити, навадити; *Ross.* оболгать, обалгивать; einen verleumden. Faryzeuszowie Jezusa u pospólstwa osoczyli, jako proroka fałszywego. *W. Post. W.* 2, 314. Poszedł do Króla, i osoczył je wielą złości. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 25. Niewinnie mię ci ludzie osoczyli papieżowi. *Biel. Hst.* 195. *ib.* 310. Żeby miał do Króla samego oczy, Najpoufalszych plotkami osoczy. *Pot. Syl.* 258. Na żadnego człowieka wydanie abo osoczenie jawne, tajemne, podejrzane, nikogo karać nie będziem, aż pokonanego. *Stat. Lit.* 2; *Ross.* всклепъ. Szukali, azaby mię w czym podchwycić i osoczyć mogli. *Wróbl.* 90. Iżem się nie osoczył sercem ani usty, przeto zemglone są cnoty moje. *ib.* 70; *not.* «im dłużéj człowiek zamilcza grzechy swe»; — t. j. iżem sam siebie nie oskarżył, do grzechów się nie przyznał. 'OSOKA, i, *ż.*, doniesienie, skarga, żałoba, das Angeben, Anklagen. Ktoby komu z ula pszczoły wydarł, a doszliby go kopą (*qu. v.*), abo jaką osoką, tedy zapłaci trzy ruble. *Stat. Lit.* 314.

OSOLIĆ, *f.* osoli *act. dok.*, Osalać *niedok.*; *Sorab.* 2. woszolisch; *Bosn.* osoliti; *Vind.* ofolit; *Croat.* oszolyújem;

Rag. ossolitti; *Ross.* осолить, осолять; a) dobrze solą zaprawić, przesolić; ſtark ſalzen, über und über ſalzen, verſalzen, *propr. et fig.* Frasunki tak osolą te bogactwa, iż ich po chwili, jako niestrawne potrawy wyrzuca drugi. *Birk. Syn. Kor. B* 4 *b.* (cf. opieprzyć). *Transl.* Osolić co dobrze, drogo zapłacić, theuer bezahlen; (*Vind.* osolen, drag, drageten = drogi). Sędziami czynili tych, którymby abo życzyli, abo którzyby im to dobrze osolili. *Modrz. Baz.* 574. *Prov.* Osolideś, by Prage. *Rys. Ad.* 52.? — b) *Transl.* Osolić kogo = oskarżyć bardzo, naskarżyć na kogo, odnosić kogo. *Cn. Th.*, einen hart anklagen. OSOLICIEL, a, *m.*, który osala, der Salzer, Beſalzer; *Ross.* солильщикъ.

OSORYA, yi, *ż.*; *herb*, koło złote, u którego dzwona jednego w górze prosto niemasz, a miasto niego miecz na tym miejscu otłuczony; w hełmie trzy pióra strusie; Starzą go niektórzy zowią, inni Poświstem. *Kurop.* 337; ein Wappen.

OSOWIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, smutna postać by sowy; traurige Figur, traurige Miene, Unmuth, Unluſtigkeit. Osowiałość zwierząt, opuszczenie się, spuszczenie skrzydeł, postać nędzna. *Wlod.*, das Hängenlaſſen der Flügel, *malus habitus pecudis et hominis ex frigore, fame, sordibus. Cn. Th.* OSOWIEĆ, *f.* osowieje *neutr. dok.*, obwiesić skrzydła, smętnym być, nieochoczym, melankolicznym, cf. osępieć; die Flügel hängen laſſen, unluſtig ſeyn, den Kopf hängen, eine traurige leidende Miene haben, melancholiſch ſeyn, *de avibus, animalibus, et de homine.* Krogulec, gdy będzie smutny, osowiały, znakiem, że chory. *Haur. Sk.* 270. W tym zachoruje sokoł bystropióry, obwisły skrzydła, łeb mu osowieje. *Kniaź. Poez.* 3, 105. Koń, jakby nigdy nie on, tak właśnie osowiał, Spuścił oczy, wyrzucił grzywę, karki schylił. *Pot. Jow.* 47. A Waszmość czemu, Mospanie Skarbniku, Tak osowiałeś ni kapłun w kurniku? *Bratk. C b.*

OSOWY, a, e, od osy, Weſpen =; *Ross.* осиный. Osowe gniazdo, *Carn.* osinâk, vosinek; *Rag.* ossignák; *Croat.* oszinyak.

OSPA, y, *ż.*, 1°. osypka, omasta, tłucz, *far caninum. Cn. Th.*, das Hundefutter, die Schlampe, das Geſchlampe; (*Sorab.* 1. woměschk; *Carn.* mékine). Doprosić się nie mogę, o ospę i baranie nóżki dla psów. *Teat.* 19. *b*, 28. — §. Młynarza, iż trudno dojrzeć, gdzie młyn nieobecnie miele, tam kmiotki na ospy lepiéj postanowić. *Haur. Ek.* 42, Schüttgetreide; *Vind.* eſhbizhje, ſvierna reja, *ob.* Osypka. — 2. Ospa; (*Boh.* oseypka, spala; *Slov.* sypanice, dětinske něštowice; *Hung.* szeplök; *Vind.* oſepniza, oſepnize, oſepiuze, kosike, (cf. koza); *Carn.* kose, blêki, (cf. *flak); *Sorab.* 2. poki; *Sorab.* 1. tžerwené mozel; *Croat.* kozicza, kozicze, koze, bobinka; *Dal.* kozjache, oszpice; *Bosn.* ospiçe, osapniçe, scesce (cf. szyszka), barsce, boghigne, kozjaccje; *Slav.* kozjacse; *Rag.* ospina, óspize, óspine, scésce; *Ross.* воспа, оспа). Ospa, ospice czerwone, pożarnice, (cf. krosta), die Pocken, die Blattern. Z wschodnich zaraza stron do nas przybyła, Ospa, niechronnym co jadem zniszczyła Domów pociechy, narodów nadzieje. *Zab.* 10, 382. *Kniaź.*, *not.* «mniemanie jest, że ospa początek swój miała w Arabii». Szczepienie ospy, *variolarum inoculatio. Perz. Cyr.* 2, 126. Dobra ospa, zła ospa. *Krup.* 5, 332. Dobra ospa podług zwyczajnego biegu czasu, stajania swoje odprawuje. *Krup.* 5, 332. Ospa fałszywa. *ib.* 335, Windpocken; *Ross.* лопуха. Ospę teraz ledwo nie każdy człowiek odprawić musi. *Haur. Sk.* 417; (*Vind.* oſepizhuvati). W zaszczepionej ospie najwięcej dwóchsetne dziecię zginie; w zwyczajnej najmniej ósme. *Karp.* 4, 128. Ospa krowia albo ochraniająca. *N. Pam.* 20, 195; *Boh.* krawinka krowinka, Kuhblattern, Schutzblattern. — 3. Ospa Francuzka. *Min. Ryt.* 3, 236. franca, die Franzoſen, die Luſtſeuche. Dworska ospa. *Pot. Pocz.* 339. Teskliwa duma chorego żołnierza na kwarcianą ospę. *Kchow.* 157. (cf. kanoniczy katar).

OSPALCA, y, *m.*, OSPALEC, lca, *m.*; *Boh.* ospalec; *Slov.* spálek; *Vind.* saſpanez, saſpajavez, driemavez, driemlovez; *Ross.* сонливецъ, копа, хомякъ; ospały człowiek, leniwiec, gnuśnik, ein ſchläfriger träger Menſch, eine Schlafmütze. A my co czynimy leniwi ospalcy! czemu się wzdy nie wzbudzamy! *Sk. Żyw.* 1, 16. Wstańże zaraz gnojku, ospalcze! *Opal. Sat.* 8. Idź ospalcze do mrówki; ucz się przezorności na potym. *Kras. Pod.* 2, 236. *Pilch. Sen. list.* 2, 363. *W rodz. żeńsk.* OSPAŁKA, i; (*Boh.* ospalkyné); eine Schläferinn. OSPAŁOŚĆ, ści, *ż.*, OSPALSTWO, a, *n.*; *Boh.* ospalost; *Vind.* saſpanost, poſpanost; *Ross.* сонливость; *nimia ad somnum propensio. Cn. Th.*, die Schlafſucht. — *Transl.* Gnusność, lenistwo, Schläfrigkeit, Faulheit, Trägheit. Lenistwu i ospalstwu dobry czas poświęcać. *Pilch. Sall.* 8. Nie kochaj się w ospalstwie, byś snadź nie zubożał. *Radz. Prov.* 20, 13. Wstań więc, i nie leż dłużéj w ospalstwie niegodnym. *Dmoch. Il.* 2, 170. Stanął w pośrzodku waleczny hetman, aby pozostałych żołnierzów z ciężkiego ospalstwa wzbudził. *Pociej.* 386. OSPAŁY, a, e, OSPALE *adverb.*; *Boh.* ospalý, ospale; *Slov.* ospanliwe; *Vind.* saſpan, poſpan, driemliu; *Slov.* sanan; *Sorab.* 1. ſparné, ſparny, zaſparny; *Ross.* сонливый, сонный. Wiele abo łacno śpiący, *somniculosus. Cn. Th.*, ſchlafſüchtig, verſchlafen. Ospały, jak szczurek śpi. *Cn. Ad.* 794. — *Transl.* Gnuśny, leniwy, ſchläfrig, faul, träge. *Dormitator*, śpik, ospały, t. j. niedbały w swych rzeczach. *Mącz.* Wasze życie pędzicie w letargu ospale, Życie skończycie, ze snu nie powstawszy cale. *Zab.* 15, 101. W domu go nigdy nie trzyma wygoda, woli być mężem, niżeli ospałym. *Jabł. Buk. C.* Szukać będę nieospale. *Pieśn. Kat.* 100. OSPANIE, ia, *n.*, ospałość, gnuśność, nieczułość, letarg, die Schläfrigkeit, Nachläſſigkeit. Za Stefana Polak, jakoby się z głębokiego porwawszy ospania, za walecznym Panem walecznie szedł. *Swad.* 1, 15. *Fredr.*

OSPANE n. p. potrawy, *ob.* Osypać. OSPIANY, a, e, ospowy, od ospy, Pocken =, Blattern =. Do szczepienia trzeba się starać dostać dobrej ropy ospianej. *Perz. Cyr.* 2, 126. Pęcherzyk ospiany. *N. Pam.* 20, 201. OSPICA, *plur.* OSPICE, OSPICZKI, a) kur, odra, pożarnice. *Ern.* 684. *Boh.* ospice, osutiny; *Sorab.* 2. maržle, woſpicze; *Vind.* lęzhize, lezhe, ſnemeze, maroga; die Maſern, *morbilli*, gatunek gorączki z wyrzutem drobnym, mniejszym od

ospy. *Krup.* 5, 341. Leczenie kuru czyli ośpiczek, ośpic, jest jako i ospy. *ib.* 446. — b) *Ospice czerwone, pierzchnice. *Cn. Th.*, ospa, die Pocken, die Blattern. Ospice łuskawe, owcze, Windpocken. *Tr.* — c*) Ospice, krosty, w ogólności, Blattern. Wpadła w niejaką chorobę, w której wszystka ospicami osypana była. *Wys. Kat.* 59.

*OSPIESZAŁY. *Tr.*, *ob.* Opieszały. *OSPŁYWAĆ, *ob.* Opływać.

OSPOWATY, a, e, — o *adverb.*, a) ospę mający, die Pocken habend, blatternd. Do zaszczepienia ospy bierze się ropa z ospowatego, żadnym złym chorobom niepodległego. *Krup.* 5, 340. — b) Na twarzy ospowaty, pockennarbig, pockengrübig; *Vind.* pikast, ofepnizhen, ofepnizhast, pegast, cf. piegawy; *Ross.* рябый, рябоватый, нерябѣлый, щербиноватый (cf. szczerbaty), шадровитый. Człowiek bardzo ospowaty czyli dziubaty *Ross.* шадра — *Aliter:* Ospowata twarz, francowata. *Pot. Jow.* 200. OSPOWACIEĆ *nijak. niedok.*, dziubacieć, stawać się ospowatym, pockengrübig werden; *Ross.* рябѣть, порябѣть. OSPOWATOŚĆ, ści, *ż.*, dziubatość, die Pockengrübigkeit; *Ross.* рябость, рябоватость, рябины. OSPOWY, a, e; *Ross.* оспенный; od ospy, Pocken=. Ospowa zaraza. *Krup.* 5, 330, die Pockenseuche. Ospowy dołek, *Vind.* pika, ofepnizhen snanik: *Ross.* шадрина, щедрина, щедринка, щербина, щербинка, рябинка. Ospowe krosty. *N. Pam.* 13, 69. (*distng. Boh.* ospowy plat płaca w zbożu; *ob.* Osep, osypka).

OSPRAWIEDLIWIĆ *cz. dok.*, usprawiedliwić względem czego, rechtfertigen in Ansehung einer Beschuldigung. Obwiniwszy, osprawiedliwić się nie dopuszczają. *Obr.* 2.

OSPROŚNIĆ, *f.* osprośni *act. dok.*, sprosnym uczynić, onieczyścić, oszkaradzić, häßlich machen, verunreinigen. Wszeteczeństwo, które dom królewski plugawiło, osprośniło wkrótce stolicę i całe państwo. *Stas. Num.* 2, 122.

OSRAĆ, *f.* osra *act. dok.*; ofejdać, bescheißen. *Pot. Jow.* 2, 32. *Boh.* neřaditi, neřadjm; *Vind.* ofrati; *Carn.* osiram; *Ross.* окалывать. Byś miał i burmistrza brata, Ruszysz zamek, osrasz kata. *Rej. Zw.* 237. dostaniesz się pod ręce katowskie.

OSREBRZYĆ *cz. dok.*; *Vind.* prefrebrati, ofrebrniti; *Ross.* осеребрить; *Eccl.* осребряю; w koło posrebrzyć, umsilbern. Osrebrzony *Sorab.* 1. woszlebornené.

OSROMOCIĆ, *f.* osromoci *act. dok.*; (*Vind.* oframotiti, obframuvati, obframotiti, fmirjati, oframuvati, saframuvati; *Croat.* oszramochújem, oszramotenye; *Bosn.* osramotiti; *Rag.* osrâmiti, osramotitti); zhańbić, bezecnym uczynić, einen beschimpfen, schimpflich behandeln, schänden. Perpenna po śmierci od Papiusza osromocony był. *Warg. Wal.* 94; (*Slav.* osramotjen; *Eccl.* срамощенъ, блудодѣяніемъ оскверненъ; cf. gwałcić). OSROMOCICIEL, a, *m.*, który osromoci, der Beschimpfer, Verunreiniger: *Vind.* oframotavez, saframuvauz; *Rag.* osramotitegl, ozkvarnitegl; *Croat.* oszramotitel.

OSROŻYĆ, *f.* osroży *act. dok.*, Osrożać *niedok.*, srogim uczynić, podburzać; grausam machen, wild machen, aufbringen, in Harnisch jagen. Byka kolor czerwony poburza, a lwa biała chusta osroża. *Pilch. Sen. gn.* 355. Często pijaństwo osroża i rozżarza umysł. *Pilch. Sen. list.* 2, 371. Osrożone umysły. *ib.* 1, 389. Owe złośliwe duchy żwawą i osrożoną dotkliwość swą, nieraz pomyślnie wyraziły. *Pilch. Sen. łask.* 91. OSROŻYĆ się *recipr.*, srogim się stać, wild werden, ergrimmen. Bardziej się na nich osroży, gdy ich mało zobaczy. *Pilch. Sen. łask.* 76. — *Transl.* Gdy się słońce w południu upałem osroży. *Hor. Sat.* 216. t. j. dokuczy, piecze, skwarzy.

OŚRZENIEĆ, OŚRZONIEĆ, *f.* ośrzenieje *neutr. dok.*, śrzonem być obsypanym, (cf. ożrzenieć. *Tr.*, Osędzieć *qu. v.*); bereift werden; *Vind.* obflaniti; *Ross.* индивѣть, заиндивѣть. *Pruinosus*, pełny śrzonu, ośrzeniały. *Mącz.* OŚRZENIĆ, OŚRZONIĆ *act. dok.*, śrzonem obsypać, bereifen, mit Reif beschütten.

*OŚRZOD n. p. postu. *Biel. Św.* 238 *b.* Ośrzod lata. *Syxt. Sk.* 129, *ob.* Pośrzod. OŚRZODKA, i, *ż.*, OŚRZODEK, dka, *m.*, wewnętrzna część w śrzodku, das Inwendige in der Mitte. Wołki same ośrzodki zboża zjadają. *Kluk. Rośl.* 3, 238. — Ośrzodek chleba, miąksz śrzodkowy, die Brodkrume, der inwendige weiche Theil des Brots; Obd. die Schwolle; *Boh.* střjda; *Vind.* ferdiza; *Carn.* serdiza, srediza; (ossrędk *lira media agri*); *Bosn.* sridiça od kruha, sridina, pupa, pupiça, mekota; *Croat.* mehchina kruha; *Slav.* sridina; *Ross.* мякишъ, мякишекъ. Ośrzodka w chlebie wielkim bywa niewypiekła. *Cresc.* 158. Blachę po każdym kupersztychu wybiciu, zaraz trzeba śrzodkiem od chleba rżanego, to jest, ośrzodką chlebową wytrzeć. *Haur. Sk.* 376. Indyczęta żywią jajami twardemi, pokrzywami i ośrzodkiem chleba siekanemi. *Zool.* 238.

OSSAĆ, *f.* ossie *act. dok.*, Osysać *niedok.*, Ossać się *recipr.*, nassać się aż do nadęcia; *Ross.* обсосать, обсасывать; *Eccl.* осысаю; sich ansaugen. Trzeba, aby dzieci z matek swych nie ossały zbytku. *Gost. Gor.* 130. Lepiej potrosze dziecię karmić, albowiem ciała tak ossałe puchną a nadymają się. *Sienn.* 464. *Spicz.* 185. — *Fig.* Choć mu dokucza oskoma, już ją spluwał nieborak, już ją i osysał. *Pot. Arg.* 697.

*OSSOCZNIK, *ob.* Osocznik, osoczyć.

*OSTAĆ, ostał, *f.* ostanie *intr. dok.*, Ostawać, ostaje *niedok.*, (*cf. et distng.* obstać, obstoję); (*Boh.* ostati, ostawati; *Sorab.* 1. wostanu, wostanem, wostahwam, zwostahnu; *Rag.* ostatti, izostatti; *Bosn.* ostati, ostajati, izostáti; *Slav.* ostati; *Vind.* ostati, ostal, ostánem, ostajati, zhief ostat, prebyti; *Carn.* ostâjam; *Croat.* oztati, osztajém, osztalszem); zostać, bleiben, übrig bleiben. Potomkowie, którzy po rodzicach ostawają. *Sax. Art.* 2. W Hiszpanii wiele narodu Gotskiego zostało, posiadło, i ostało i są. *Biel. Św.* 62 *b.* Wszystkie rzeczy ciepłem swym przyrodzonym stoją dotąd, póki go ostaje. *Syxt. Szk.* 124. (póki go stawać będzie). Tu już żaden plac nie ostanie wątpliwości. *Krom.* 7. (*Rag.* ostaali; *Croat.* osztali *reliquus*, osztala *caetera*, *ob.* Pozostały). — §. Ostać czym = zostać czym, etwas werden. Jeśliby z książąt Mazowieckich który nic potomku męskiego nie odumarł, po nim Kazimierz dziedzicem miał ostawać. *Krom.* 357. — *§. W naukach kochać się nie ostawajmy. *Star. Ref.* 33. t. j nie przestajmy, wir wollen nicht aufhören, die Wissensch. zu lieben. OSTAĆ się, ostał się, *ostojał się,

f. ostoi się, *recipr. dok.*, Ostawać się, ostaje się *niedok.*; *Boh.* ostati, ostogjm, obstati, obstál, obstogjm; *Vind.* obstati, ostati, stanoviten biti, stanovitati, obstanovati; *Ross.* остаться, отстоять, отстаивать, отстояться, устоять, устаивать; utrzymać się stojący, utrzymać się na nogach, sich stehend erhalten, sich auf den Beinen aufrecht erhalten. (*cf. et disting.* obstawać). Gdy zwycięzki wieniec przy tobie zostanie, a przepijania twego z nóg zwaleni wzbraniać się będą, gdy się jeden z całéj biesiady ostoisz, przecież beczka ci weźmie pierwszeństwo. *Pilch. Sen. list.* 2, 370. — §. Utrzymać się, osiedzieć się; sich bey etwas behaupten, dabey bleiben, verbleiben, sich erhalten. Ostawam się gdzie, abo przy czym, *persideo. Cn. Th.* Nie ostoisz się, *non consistes illo judice. ib. Retinere jus*, ostać się przy swym. *ib.* Ostoję się na miejscu swym bez was, byście też dobrze wy wszyscy poginęli. *Orzech. Qu.* 78. Jeśli dom prywatny bez mądrego gospodarza, łodź bez zdatnego sternika ostać się nie może, a jakże się królestwo ostoi, bez zdolnego do rządu pana? *Nar. Hst.* 14, 102. wie soll ein Reich bestehen? Dom rozdzielony przeciwko sobie, nie ostoi się. *Radz. Math.* 12, 25. Już po moim królestwie, już było nie moje, Ginę, trudno się oprzeć; już się nie ostoję. *Min. Ryt.* 2, 275. Ta wasza cerkiew żadnym sposobem ostojeć się nie może bez widomego pasterza, jako się ostoi cerkiew powszechna. *Smotr. Ex.* 56. Ten domysł ostać się, ani ujść za prawdziwy nie może. *Salin.* 4, 411. Ostoi się, chociaj bywa zniszczona prawda. *Gil. Post.* 232. Ostoi się to przy mnie: *devolvetur ad me, ad me perveniet. Cn. Th.* t. j. będzie się o mnie opierało, dieß kommt noch in meine Gewalt. — §. Ostać się gdzie, osiedzieć się, zostać tam, mieszkać długo, mieszkanie zasadzić, osieść; lange bleiben, verbleiben, wohnen bleiben, sich niederlassen. Ostać się tam dla smrodu nie może; nie ostoi się nikt przy nim dla smrodu. *Cn. Th.*, es bleibt dort niemand lange, es hälts niemand lange aus. Gdzie rozkoszy panują, tam się cnota ostać nie może. *Bardz. Fars.* 37. Lubieżność z cnotą się nie ostoi. *Cn. Ad.* 455. sie vertragen sich nicht mit einander. — §. Ostoję się przy tym, com mówił, dowiodę tego. *Cn. Th.*, ich bleibe bey meinem Satze. Nie ostał się w obietnicach, *non praestitit promissa. Krom.* 403. *promissis non stetit*, er hat sein Versprechen nicht gehalten. Na sądzie ostatecznym człowiek się przy swym, jako robił, °zostoi (ostoi). *Sk. Kaz.* 4. na tym skończy, przestanie; es bleibt mit ihm bey dem, wie er gehandelt hat. — §. Książę porażon od Bolesława, ledwo uciekł, i nie °ostojał się aż w wielkim Nowogrodzie. *Stryjk.* 156. t. j. nie zatrzymał się, nie oparł się, nie stanął; er machte nicht eher Halt auf der Flucht, als in Nowogrod. — °§. Niech się napój ostoi. *Tr.* t. j. ustoi; *ob.* Ustać, sich setzen.

OSTAFI, jego, *m.*, imię staropolskie, *Eustachius. Jabł. Her.* Żywot ś. Ostafiego, poema *Jabłonowskiego.*

°OSTANECZNY, a, e, ostateczny, ostatni, der letzte. Ja Jehowa, pierwszy i °ostaneczny ja jestem. *Budn. Jes.* 41, 4. °OSTANEK, nka, *m.*, ostatek, reszta, das Ueberbleibsel, der Rest; *Carn.* ostanik, ostanki, osstanki; *Vind.* ostanik, ostanstvu, sadostanik, ostajezhna; *Rag.* ostànak, ostàtak; *Croat.* osztanek; *Eccl.* останокъ, остатокъ. Biada mnie! żem jako ostanki po sprzątnieniu owoców letnich. *Dambr.* 107. (wyrzutki). W Tauryce dziś jeszcze są ostanki Getów. *Stryjk.* 41. Któż pomni teraz Wejentów, żeby kiedy byli? co za ostanki, abo co znak ich? *Fallis. Fl.* 25. (cf. ślad, ośląda). Ostanek jego zginie do szczętu. *Budn. Num.* 24, 20. *Zarn. Post.* 3, 563 *b.*, (*Eccl.* останки, мощи relikwie). — OSTANOWIĆ, *f.* ostanowi *act. dok.*, Ostanawiać *niedok*, obstawić, umstecken, umsetzen, umherstellen, um etwas herumstellen. Jelenie ostanowi parkanem w kniei. *Chrośc. Luk.* 118, (cf. osoczyć). — *Fig. mor.* Abyś się Pana wiernie rozmiłował, a ostanowił w nędznym przybytku duszy swéj społu z Ojcem i Duchem ś. *Rej. Post.* *B b* 1. zamknął, objął, umieścił, ulokował.

OSTĄPIĆ, *ob.* Obstąpić.

OSTARZEĆ, *nijak.* OSTARZYĆ się *rec. dok.*, Ostarzać się *niedok.*, obstarym się stać, przystarszym być, ältlich werden, etwas alt werden, veralten; *Sorab.* 1. wostaru; *Vind.* ostarit, ostaritise, postaritise; *Bosn.* ostariti, ostarriti, ovekscjatti, (cf. wiek); *Croat.* osztarújem, oztaralszem; *Ross.* остарѣть. Zatrzymywał żołnierza, ażby się była żarliwość ona i szaleństwo dzikiego nieprzyjaciela ostarzała. *Fallis. Fl.* 121. Ostarzałe i ogromne buki. *Pot. Arg.* 377. Czemuż wy niższego wzrostu, a niżli przodkowie; a którzy po was mniejszego, niżli wy, jakoby już ostarzałe stworzenia i przemijające czerstwość młodości. *W. 4 Ezdr.* 5, 55. *Żebr. Ow.* 168. Przestaną o tym powiadać, gdy się już ona rzecz °ostare. *Eraz. Jez.* *F f* 5 *b.* (ostarzeje).

OSTATECZNOŚĆ, ści, *ż.*, ostatni stopień wysunięcia, das Extrem, das Aeußerste; (*Ross.* край, краекъ, крайшекъ, крайностъ, cf. skrajność). Z jednéj ostateczności wpadasz w drugą; jak zbytnieś go kochał, tak zbytnie chcesz nienawidzieć. *Teat.* 22, 141. Żadne rzeczy do ostateczności posunięte, trwałemi być nie mogą. *Gaz. Nar.* 1, 130. OSTATECZNY, a, e, OSTATECZNIE *adverb.*, ostatni, letzt, äußerst; *Vind.* sliedni, posliedni, zadni, sliednu, nasliedne, k'sliednem, (*ob.* Śledny, pośledny, zadny); *Ross.* остаточный, крайный (*ob.* Skrajny), кромѣшный, квайне. Przyszedł dzień ostateczny i czas opłakany Trojańskiego królestwa; byliśmy Trojany. *A. Kchan.* 41. Sąd ostateczny. *Sk. Kaz.* 4. das jüngste Gericht; (*Vind.* posliedni den, sodnji den = sądny dzień). Ostateczna świątość, którą świętym olejem, albo ostatecznym pomazaniem zowiemy. *Hrbst. Nauk.* *Z* 7. (*ob.* ostatnie namazanie). Dziś mu już ostateczne posługi czyniemy, Dziś to szlachetne ciało do grobu kładziemy. *Groch. W.* 2. Konradyn, ostateczne Swewów książę. *Birk. Zamoj.* 29. Zguba ostateczna *Eccl.* всегоубительство. OSTATECZNIE *adverb.*, ostatni raz, zum letzten Mal. Niemasz cię już; tobie teraz ostatecznie dzwonią. *Groch. W.* *B* 4. Proszę mi ostatecznie i wyraźnie odpowiedzieć. *Teat.* 24. c, 18. t. j. finalnie, (cf. zawity); abschlüßlich. Ostatecznie gubiący; *Eccl.* всегоубительнъ, *Subst.* всегоубитель, tak że już ratunku nie masz. OSTATEK, tka, *m.*; *Boh.* ostatek, poslez, posledek, (*ob.* Pośledź, pośladek); *Vind.* ostanik,

zbrefost:va, shefostanik, ostanki, ostalu, pobrank, ostanstvu, ostajezha, sadostanik, sraga, sragizą; *Croat.* osztanek: *Dal.* ostalo: *Rag.* ostatak, izostajak, ostànak; *Bosn.* ostak, ostatak, ostalo, ostaçi, ostavçi, mrrive, (cf. mierzwa); *Sorab.* 1 powostahnka, powostahnki, zbotk, (cf. zbytek, zbywać); *Ross.* осталь, остатокъ, остаточекъ, досталь, одонье, одоньще; *Eccl.* останъкъ, останцы, остатъкъ; ostanek, co ostało czyli zostało, oszczątek, reszta, das Ueberbleibsel, der Rest. Miłoby mi dzielić z nią i ostatki majątku mego. *Teat.* 22. *c,* 35. Bogu poświęcę mdłe zgrzybiałej starości mojej ostatki. *ib.* 50, 9. Ostatek rzeczy najpodlejszy, ostatek niestatek. *Cn. Ad.* 794. (cf. szary koniec). Ostatków zbieranie w winnicy, *racematio. Cn. Th.* Kości i inne ostatki świętych ludzi, relikwie. *Karnk. Kat.* 301. *Reliquiae*, słowo łacińskie rozumie się ostatki, a ostatki ludzi świętych. *Żarn. Post.* 3, 534 *b*; *Eccl.* останки, мощи. Ostatek gąsienicy zjadła szarańcza, a ostatek szarańczy zjadł chrząszcz. *W. Joel.* 1, 4; *not.* «czego nie dojadła gąsienica». Ostatek świnie wyryły. *Rys. Ad.* 52. Uderzyli na nich; wielu ich poranili; ostatek pouciekało. *Sk. Żyw.* 1, 48. t. j. reszta, die Uebrigen. Ostatka się domyślaj. *Cn. Ad.* 794. O wy ostatkowie Judey, Pan do was mówi. *Radz. Jer.* 42, 9. ihr Ueberbleibsel Juda's. Na ostatek przyszedł też i on ostatek panien, mówiąc: otworz nam! 1 *Leop. Math.* 25, 11. (i one poślednie jsze. 3 *Leop.*, ostatnie). — Do ostatka = do ostatniego stopnia, wcale, gänzlich, völlig. Nie będę do ostatka rozpaczał. *Koll. List.* 1, 10. — Na ostatek, w ostatku, w reszcie, z resztą, cf. na koniec końców, übrigens, endlich, zuletzt; (*Slov.* na ostatek, na ostatku; *Sorab.* 2. na szletku, na poszletku; *Sorab.* 1. nayposzledé, nèhdé yacż, todż yacz; *Carn.* sadnezh; *Vind.* ostanezhnu, ostaunu, sa ostalu, poostaunem, zhef tu; *Croat.* zadnyich). Na ostatek, zamykając list, życzył mu wszego dobrego. *Bas. Hst.* 264. Był on mądry, rozsądny, — w ostatku wielce dzielny mąż. *Ustr. Kruc.* 2, 100. OSTATNI, ia, ie, OSTATNIE *adverb.*; *Boh.* ostanj, ostatně; *Slov.* posledni, (*ob.* Pośledny); *Carn.* sadn, (*ob.* Zadny); *Vind.* fliedni, pofliedni, sadni; *Sorab.* 1. poszleni; *Sorab.* 2. szledni, szlèni; *Slav.* poslidnij; *Eccl.* остатный; *Ross.* крайнiй, достальный, конечный, (*ob.* Konieczny); na końcu idący, po którym już nikt nie idzie, letzt, der die das letzte. Nie jest ostatnim, chociaż za pierwszym lub drugim idzie. *Klecz. Zdan.* 87. Pierwsza ta i ostatnia będzie prośba moja. *Bardz. Trag.* 499. Ostatni raz ci mówię, ustąp' z oczu moich. *Teat.* 45. *c,* 61. Ostatniego dnia zawżdy czekać człeku Trzeba, ni żaden może przed skończeniem wieku I ostatnim pogrzebem, szczęśliwym być zwanym. *Otw. Ow.* 107. (t. j. przed zgonem, przed śmiercią). Wszystkiemu dzień ostatni wyznaczony. *Ossol. Sen.* 43. Ostatnie namazanie. *Cn. Th.*, die letzte Oelung. Ostatnie pomazanie, w Greckiéj cerkwi 'masłoświaszczenie. *Sak. Sob. B* 1. *ib. A* 4 *b*; ostateczne pomazanie. *Hrbst. Nauk. Z* 7; (*Vind.* pofliedni olei, fhliedni, fveti olei; *Croat.* poszledno mazanye). Ostatnia bije. *Wad. Dan.* 128. t. j. godzina ostatnia, die letzte Stunde schlägt. Ostatnia wola; *ob.* Wola, *ob.* Testament, *Ross.* духовная. Ostatni do kościoła bywa, co pod dzwonicą mieszkiwa. *Cn. Ad.* 795. Ostatni nie ma pochwały, podczas hańby godzien. *ib.* Bodaj wrzód w nogi, kto ostatni, abo kto zostanie. *Cn. Ad.* 796. — §. Ostatni, najnowszy, n. p. Te damy nic cierpieć nie mogą, coby nie było podług mody ostatniéj. *Mon.* 67, 625. nach der letzten, oder neuesten Mode. — §. Ostatni, sam jeden jeszcze resztujący, już więcej prócz tego niemasz, allein noch übrig, letzt. On kiedy go widzi w biedzie, toby mu ostatnie dał. *Teat.* 54. *c,* 2. t. j. ostatnie pieniądze, ostatki majątku, ostatni grosz, er möchte ihm den letzten Heller geben. Ostatnim (sc. psem) gonimy. *Teat.* 4. *b,* 36. t. j. już z nami do ostatniego przyszło, już się nam przebrało, reszta gonimy; wir sind auf die Neige gekommen, haben keine Ressourcen mehr. Na ostatnią przyszło = o reszt idzie. *Cn. Ad.* 556. es ist aufs äußerste gekommen; (cf. na bak przywiedziony). — Ostatnia to rzecz, wymawiać miłość kobiecie, która przestaje kochać. *Teat.* 9. *b,* 84. Już to ostatnia, gdy do Zaporoża żebrać rady poślemy, jeszcze ostatniejsza, gdy do Krymu. *Birk. Zyg.* 31. Nie już ostatnia = nie już stracona, jeszcze nadzieja jest. *Cn. Ad.* 604. es ist noch nicht ganz aus, es ist noch nicht alles verloren. — Ostatni - najwyższego stopnia doszły, *semper in malam partem*, najgorszy, äußerst, im höchsten Grade, (cf. ostateczność). Naród nasz zbliżył się nad przepaść swéj zguby, po szczeblach aż na samo dno ostatniego poniżenia zstąpił. *Pam.* 83, 1, 234. On mię do ostatniej złości przyprowadzi. *Teat.* 53. *b,* 19. Prawie ostatnią a opłakaną cielesnością bawił się. *Warg. Wal.* 222. Będę cię miał za ostatniego, jeżeli się ze mną nie wybijesz. *Boh. Kom.* 4, 242. t. j. za ostatniego tchórza, kpa, gałgana etc.; für den schlechtesten Kerl. Ostatnie śrzodki, sposoby, rzeczy, rady = desperackie, najgorsze, die äußersten verzweifelsten Mittel. Czyż już na zawsze nieszczęśliwy kogo raz dolegliwość zatnie, Czyż dla tego ma brać śrzodki przed się ostatnie! *Zab.* 14, 152. Tonący ostatnich sposobów się chwyta. *Teat.* 43. *e,* 65. (cf. brzytwy się chwyta). Idź i spraw do obrony lud i do odsieczy, Opuszczony chwyci się i ostatnich rzeczy. *Min. Ryt.* 1, 147. Do ostatniej rady się udać. *Cn. Ad.* 199. — Ostatnie *adverb.*, ostatecznie, ostatni raz, finalnie, kończąc; zum letzten Mal, ganz ausschließlich, völlig. Wespół leżąc ostatnie oczy obracali, Wespół oba i dusz swych kochanych zbywali. *Otw. Ow.* 226. Bodajbym pierwej ostatnie skonała, Niżli nowiny takiej doczekała. *J. Kchan. Dz.* 220. OSTAWAĆ, *ob.* Ostać.

'OSTAWIĆ, *f.* Ostawi *act. dok.*, Ostawiać, ostawuje *niedok.*; *Boh.* ostawiti, ostawowati; *Sorab.* 1. wostawisch, wostawiam, wostawam, wostaham, wostam, wostahwu; *Croat.* oztaviti, oztavlyam, osztavlyam; *Bosn.* ostaviti; *Dal.* osztaviti; *Rag.* ostaviti, ostavgljati; *Ross.* оставить, оставлять; 1. a) zostawić, lassen, hinterlassen. Którzy hojniejsi nad swą majętność są, krzywdzą powinowate tym, coby im ostawiać mieli. *Kosz. Cyc.* 26. Coby za potomstwo Lech ostawił, nic pewnego nie mamy. *Krom.* 32. Leszek potomstwa żadnego nie ostawił po sobie. *ib.* 39. Lud od Phokasa dla obrony kraju ostawiony, nagłym

wtargnieniem pobili. *ib.* 8. *et* 368. Niechaj matka dzierży miasta; żonę tylko Dymitrowi niech ostawi. *Gorn. Dw.* 95. Nie darmo u nas rymują: Wrocław, co przywieziesz to ostaw. *Lek. B* 4. Ostaw dar twój przed onym ołtarzem. *Rej. Post. G g* 6. (zostaw, go, odchodź go tam). — b) Ostawić, porzucić, opuścić, verlassen; *Croat.* oztavitisze; (*Sorab.* 2. sze wostawisch chronić się). Nie ostawiaj mnie, ani mnie opuszczaj Boże. *Budn. Ps.* 27, 9. Gdzie on jest? czemużeście ostawili tego męża? *Budn. Exod.* 2, 20. Jehowa nie ostawi go w ręce nieprzyjacielskiéj. *Budn. Ps.* 37, 34. — 2°. Ostawić od piersi, odstawić, odsadzić, odchować; von der Brust absetzen, entwöhnen, nicht mehr saugen lassen. Sara karmiła syna swego, rosło tedy dziecię i ostawione jest, i uczynił Abraham gody wielkie w dzień ostawienia jego. 1 *Leop. Genes.* 21, 8. *Delicus porcus*, ostawiony wieprzyk, który już więcej nie ssie. *Macz.* — 3. °Ostawić, obstawić, obwieść; umher stellen, rund um besetzen, einschließen. Turcy gdy o nieprzyjacielu wiedzą, tedy się wielbłądy ostawiają miasto obozu. *Biel.* 576. Obozem ostawia pobożnych anioł Pański. *Ryb. Ps.* 60. Gdy się ja temi słupy ostawiam, te się nigdy nie obalą. *Rej. Zw.* 50. Ostawienie stołowe. *Sax. Tyt.* 13. t. j. zastawianie w koło.

OSTENTACYA, z *Łac.*, chwalba, przepych, okazanie się; *Rag.* hvasta.

OSTĘP, °OBSTĘP, u, *m.*, obstąpienie koło kogo abo czego, osaczenie; das Umhertreten, wenn mehrere um jemanden rund umher treten, das Einschließen; (cf. *Ross.* оступъ, оступка = potykanie, potknienie). Gmin go obtoczy i ostępem poima. *Tward. Wł.* 20. Jeśli wszyscy ostępem nań wraz nie pójdziemy, nic nie wskóramy. *Jabł. Tel.* 157. (cf. obława). Ledwie Syloret wspomni o Dodonie, Zaraz go dzieci ostępem ogłuszą. *Pot. Syl.* 240. Długo w onym ostępie w jednej stoi mierze, Aż się wzdy co z większego witania przebierze. *Pot. Arg.* 737. — *Apud venator.* Ostęp, sieci, któremi zwierza osoczą; Jagdtücher, Jagdgarne. Zwierz osoczony w puszczy, gdy z ostępów zrozumie, że już nie uciecze, na wszystkie się naraża żelaza. *Tward. Wł.* 91. Widzicie sami, co za sieci na was, co za ostępy koło was. *Nag. Fil.* 267. Ostęp, część kniei sieciami osoczona, das mit Jagdtüchern eingeschlossene Revier. W tym się obstępie zwierzęta zamknęły. *Past. Fid.* 2. Gedymin, zajachawszy w łowy, czynił ostępy nad Wilią, a z ostępu na ostęp przejeżdżał. *Stryjk.* 354. Hetman, mając Szweda, jakoby w obieżnej kniei i ostępie zwierzęcym.... *Tward. W. D.* 183. Muszę wyjechać w pole, bo dano znać, że dwóch łosi i kilka dzików w ostępie trzymają. *Teat.* 19. *b*, 21. Na koniu siedząc, w lesie się między jaskiniami a ostępy zwierzynnemi włóczy. *Kosz. Lor.* 133 *b.* — *Fig. transl.* My w pośrzodku i jakoby w ostępie dzikich spółrodaków naszych ponurzeni, żadnej z oświeceńszemi narodami spółki nie mając, jak mogliśmy im być znajomi? *Nar. Hst.* 2, 3. im Mittelpunkte von ihnen, rund um von ihnen eingeschlossen. Skałyć to tylko, przerwy nieprzebyte, Głuche ostępy, pola nieużyte. *Nar. Dz.* 1, 64. t. j. samotne, od wszystkich oddzielone miejsca, Einöden. Odtąd w odległej pustyni ostępie Parnas pożegnam i pióro przytępię. *Zab.* 13, 223. OSTĘPOWAĆ, OSTĄPIĆ, *ob.* Obstąpić.

OSTKA, i, *ż.*, pszenica kosmata, oścista, wąsatka, *oppos.* gołka. *X. Kam.*, der Bartweizen, Rauchweizen.

OSTOJA, oi, *ż.*; *herb*, dwa księżyce niepełne barkami do siebie, między niemi miecz rękojeścią do góry. *Kurop.* 337, ein Wappen. OSTOI się, *ob.* Ostać się.

OSTOKRZEW, u, *m.*, *aquifolium*; ziele. *Cn. Th.*, Stechpalmen, Waldbistel. (*sed vid.* Ostrokrzew). Ostokrzew drugi abo słodki korzeń, *acanos. Cn. Th.*, eine Art Süßholz.

OSTOWATY, a, e, — o *adverb.*, kolący, ościsty miękko jak oset. *Cn. Th.*, distelartig, stachlig. OSTOWY, a, e, od ostu, Distel=.

OSTRACHAĆ się, *ob.* Ostraszyć się.

°OSTRADAĆ *act. dok.*, (*distng.* odstradać), stracić, utracić, gubić; verlieren, einbüßen. Wojną ostradanéj ojczyzny dochodzić. *Krom.* 117. Roku 1339 Kazimierz W. Anny żony swej przez śmierć ostradał. *ib.* 345. *W. Post. W.* 2, 355. Pijanice czapek, mieszka, szubek, wacka ostradają. *Gil. Post.* 194. Ostradanie majętności. *Rej. Post. H h* 2.

°OSTRAGANIĆ się z czym *recipr. dok*, stragan trzymać, höcken, feil haben, in der Höckerbude verkaufen. Obwołuje woźny, ktokolwiek otwiera jatki, albo się z chlebem ostragani, żeby to jak mógł przedawał najtaniéj. *Chrośc. Fars.* 78.

OSTRASZYĆ, *f.* ostraszy *act. dok.*, Ostrachać *niedok.*; (*Ross.* острашить, острашать nastraszyć, wstraszyć); z straszącą rzeczą oswajać, (cf. ostrzelać), an schreckende Dinge gewöhnen, des Erschreckens entwöhnen, unerschrocken machen. Dla wojska powinny być konie na wszystkie przypadki ostrachane. *Kluk. Zw.* 1, 183. Ostraszył oczy twe. *Birk. Sk. B* 4 *b.* OSTRASZYĆ się *recipr.*, serce powziąć, otrwożyć się; die Furcht verlieren, Herz fassen, sich entbloden. Ostraszywszy się żaby, poczęły na drzewo wskakować. *Ezop.* 9. Lud za Mojżeszem idący, mocno się ostraszył, gdy woda jak mur stanęła. *Biel. Hst.* 31. Józef ostraszywszy się, wszedł do Piłata, i prosił o ciało Jezusowe. *Sekl. Marc.* 15. Ostraszywszy się, rzekł. *Rej. Wiz.* 85. *Kosz. Lor.* 131. Najcięzej się ostraszyć. *Rys. Ad.* 51; cf. ochynąć się.

OSTRAWY, a, e, przyostrzejszy, cokolwiek ostry, ein wenig scharf. *Tr.*; *Ross.* островатый, востроватый, остренькій.

°OSTRAŻYĆ, *cz.*, *dok.*, strażą osadzić, n. p. Dla szczupłości wojska zamków ostrażyć nie mógł. *Niemc. Kaz.* 25. mit Wache besetzen, bemannen; *Vind.* obstrashiti = obwarować, warować.

OSTREFOWAĆ, *f.* ostrefuje *act. dok.*, strefami obwieść, umstreifen, mit Streifen umziehen. *Sagulum virgatum*, płaszczyk purpurą ostrefowany, obramowany. *Macz.*

OSTREK, *ob.* Ostrzek. OSTREW, *ob.* Ostrzew.

OSTRĘGI, OSTRZEŹNICE, *plur.*, *Krup.* 5, 63. OSTRĘŻYNA, y, *ż.*, chróścina, gatunek jeżyny; *Boh.* ostružiny; *Vind.* ostrohenza, stroshenza; ein Art Brombeeren, *rubus* [*caesius* *Linn.* 2]. Ostrężyny, drzewko jest cienkie a kolące, które się po ziemi pnie, i też przy drzewach; niektórzy je niedźwiedziami zowią. *Cresc.* 472. Ocet z ostrężyn abo jeżyn. *Cresc.* 362. Liścia ostrężyny. *Sienn.* 151. Kozieł szedł-

szy w g´ry, wspina się po ostręgach. *Pot. Pocz.* 441. — *Tr. et fig.* Ości, ostre rzeczy, Dornen, Stacheln, *phys. et mor.* Zrzucon na łeb z zamku, leciał na haki, ciernie i ostręgi. *Zab.* 15, 235. Spadły kwiaty, jeszcze się niedobrze rozwiną, Zostawiwszy mi w sercu ciernie z ostrężyną. *Pot. Pocz.* 397.

OSTRO *adverb.*, ostrze *ob.* Ostry. — OSTRO, a, *n.*, 1. imię, którym nazywają wiatr południowy na morzu śrzodziemnym. *Tr.*, der Südwind auf dem mittelländischen Meere. — 2. Ostro, miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250.

*OSTROCZYĆ, *f.* ostroczy *act. dok.*, ohydzić, omierzić co komu, wstręt mu czynić do czego; einem etwas verleiden, verekeln, abscheulich machen. (*Ross.* обстрочить, обстрачивать obszyć). Tak jéj go wstyd ostroczy, że patrzeć nań nie może. *Pot. Arg.* 818. *Pot. Pocz.* 475. Jeżeli się tego jéj zwierzy, Bez chyby jéj go szkaradnie ostroczy. *Pot. Syl.* 416. Tyran twarz szkaradną ostroczy, czoło posępia. *Pot. Arg.* 361. t. j. osroży, er macht ein wildes Gesicht. Cudzoziemski strój przypadł mi do smaku, mój mi się ostroczył. *Pot. Arg.* 89. (t. j. obmierznął mi). Ostroczyć się czym = brzydzić się czym, wstręt czuć, Grauen und Ekel empfinden. Nieprzystojną rzeczą plwać człowieku w oczy Poczytał, wiedząc, że się tym każdy ostroczy. *Pot. Zac.* 66.

OSTROG, u, *m.*, §. 1) ostrożenie, ostroża, ogrodzenie ostremi koły, rdzebina; *Ross.* острогъ; Verpallisadirung, ein mit spitzigen Pfählen oder Pallisaden befestigter Ort. *Munimentum palis defixis factum, primum, ut mihi videtur, Slavicae artis loca muniendi rudimentum. Durich.* 1, 90. Dopiero koło dworów i miasteczek okopy, wały i ostrogi czynicie. *Falib. C* 1. Nieprzyjaciel wyszedł z swych ostrogów. *Tward. Wł.* 224. Już się nakoniec po długiéj podróży, Znajoméj sobie dobrali ostróży. *Karp.* 1, 50. (pomieszkania). Płoty, ostrożenie, dylowanie, mają być jak pod sznur równe. *Haur. Ek.* 104. grodze, Umzäunung. — §. Ustawa nasza abo dekret, który jest nazwan ostrogi. *Herb. Stat.* 358, r. 1532? — §. 2) Ostrog, *m.*, znaczne miasto w wojew. Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt in Wolhynien. ztad OSTROGSKI, a, ie, *adject.* n. p. Ostrogska ordynacya, Ostrogskie księstwo. *ib.* (*Eccl.* острожу, острогомъ облагаю; острожникъ *in vallis degens*).

1. OSTROGA, i, *ż.*, OSTROŻKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* ostruha, wostruha; *Slov.* ostroha; *Sorab.* 1. wotroha; *Sorab.* 2. wotschog; *Carn.* ostrôga, ojstroga; *Vind.* ostruga, oistroga; *Croat.* osztròga; *Bosn.* ostroga; *Dal.* osstroga; *Rag.* ostroga; *Slav. Turc.* mahmùza; (*Slav.* ostruga = ostroga u nogi koguciéj); *Eccl.* острога конская; (*Ross.* острога ość na ryby); *Ross.* шпора, шпоры, остень, бодецъ; §. 1) kółko kolące, bodziec, do botów przypięty, dla trącenia lub zwarcia konia wierzchowego, der Sporn des Reiters. Konia w bok bodą dwie *ostrodze (*Dual.* = ostrogi). *P. Kchan. Orl.* 1, 8. Wsiadł na koń, i ostrogą zbodłszy, w przepaść wskoczył. *Warg. Wal.* 173. Koniowi bystremu musztuka, nie ostróg trzeba. *Cn. Ad.* 357. Zewrzeć, spinać, trącić konia ostrogami, dać koniowi ostrogi, dodać koniowi ostrogi. *Wolsk.*; *Vind.* oistrogati, oistroguvati, s' oistrogo pobadati, perbadati, naoistrugati, naganjati; *Ross.* шпорить, пришпорить. Szczuje psami, i konia ostrogami ciśnie. *Hor. Sat.* 21. dem Pferde die Sporen geben. Przypiąć ostrogę. *Alb. na Woj.* (t. j. zacząć używać konia). *Prov.* W ostrogach. *Rys. Ad.* 73. t. j. gotów do wsiadania. — §. W miastach przy początkach panowania królów, ludzi miejskich pasują na kawaleryą, i stawią na stopień szlachetnych rycerzów dla obrony miast. Tych miejskich rycerzów pospolicie nazywamy kawalerami złotéj ostrogi. *Nar. Hst.* 2, 154. — *Fig.* Jemu chwała do cnoty ostrogi dodaje. *Leszcz. Class.* 75. (t. j. bodźca, pobudki). Pochwalona cnota bywa pomnożona, a wielką ostrogę albo pobudkę ma chwała. *Gil. Post.* 176. — §. 2) *Transl.* Ostroga u kurzéj nogi, der Sporn an den Füßen der Hähne. Ostrogi u kurów, *calcaria. Mącz.* (2. *OSTROGA, *ob.* Ostryga).

OSTROGARZ, a, *m.*, rzemieślnik od ostrog, der Sporenmacher; *Vind.* ostrugar, ostrugedelauz, kiri ostruge diela, vistrogar; *Slav.* ostrugár; *Ross.* шпорникъ. Ostrogarz miał wiele ostrog na przedaj. *Ern.* 1089.

*OSTROGIĘTA n. p. węda. *Pot. Pocz.* 483. t. j. z zagiętym ostrym końcem, die scharfhakige Angel.

OSTROGŁOŚNY, a, e; *Eccl.* остроглаcьнъ, *Graec.* ὀξύφωνος; scharf tönend.

*OSTROGŁUPI, ia, ie, *Graec.* ὀξύμωρος. *Cn. Th.*, z głupia frant, scheinbar albern, doch witzig.

*OSTROGORŚĆ, ści, *ż.*, ostra gorzkość, scharfe Bitterkeit. Wszystkim jaskrom przyrodzenie dało ostrogorść, tak w korzeniu, jako w liściu. *Syr.* 874.

OSTROGOWY, a, e, od ostrogi, Sporen=; *Vind.* oistrogni; *Ross.* осрожный; (*distg.* ostróżny).

OSTROKĄT, a, *m.*, ostrowęgieł. *Math.* kąt ostry, śpiczasty, od prostego mniejszy, ein scharfer Winkel.

OSTROKĄTNY, a, e, — ie *adverb.*, scharfwinkelig, spitzwinkelig; *Ross.* остроугольный. Trójkąt mający wszystkie trzy kąty ostre, nazywa się trójkątem ostrokątnym, *acutangulum. Jak. Mat.* 1, 45. *Łęsk.* 17. *Solsk. Geom.* 5. *Geom.* 1, 24.

OSTROKOŃCZATY, a, e, — o *adverb.*, ostrośpiczasty, w ostry koniec wychodzący; *Ross.* остроконечный; scharf zugespitzt. Nóż ostrokończaty. *Czerw. Nar.* 22. Układa się w ostrokończatą Krępak piramidę. *Psalmod.* 93, (cf. ostrosłup). (cf. *Ross.* остродонный *ostrodenny, o statkach wodnych ze śpiczastem dnem).

OSTROKRĄG, ęgu, *m.*, *Math. conus. Geom.* 2, 174. *Śniad. Alg.* 2, 167. *Łęsk.* 2, 179, der mathematische Kegel.

OSTROKRĄGOWY, OSTROKRĘGOWY, OSTROKRĘŻNY, a e, na kształt kręgla, Kegel=, kegelförmig. Sławne linie krzywe pod imieniem ostrokrągowych, *sectiones conicae. Śniad. Alg.* 2, 21. Przecięcia ostrokręgowe. *Alg. Nar.* Kegelschnitte. Rura ostrokrężna. *Kruml.* 54. *et* 21. Im rzadszą jest ziemia, tym bardziéj się rozsypuje i kupy jéj bardziej się ostrokrężne stają. *Hub. Wst.* 134. Ostrokrężny cis. *Chod. Gesn.* 150. piramidalny.

*OSTROKRAJCZY, a, e, ostro krający; *Vind.* oistruresen; scharf schneidend. Syn w Greczyznie ostromowny ojca ostrokrajczego. *Bal. Sen.* 47.

OSTROKRZEW, u, *m.*, §. 1) drzewko, *acanthus. Cn. Th.*, Bärenklau; *Sorab.* 1. holska yahodžina; *Bosn.* malina, (*ob.* Malina); *Croat.* oszád, sztrichak; *Eccl.* подлища. — §. 2) Ostrokrzew (*ob.* Ostokrzew), *Ilex aquifolium*; *Carn.* kristarz; Stechpalmen

krzew miernéj wielkości, liście ma ślnące, ostre i kolące. *Kluk. Rośl.* 2, 63. *Kluk. Dykc.* 2, 55. Świecący się ostrokrzew, ościami kołczatemi uzbrojony. *Karp.* 3, 52. *Min. Auz.* 34. OSTROKWAŚNY, a, e, smaku kwaśnego ostrego, scharfsauer; *Eccl.* остроксилый; *Graec.* ὀξύγλυκης. OSTROŁĘKA, i, *ż.*, miasto w ziemi Łomżyńskiéj. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt im Lomsyniſchen. *OSTROMENDARZ, a, *m.*, n. p. Do ostromendarza epigramma. *Kchow. Fr.* 11, zdaje się z *Łac.* emendare, tyle co ostry krytyk, surowy censor, Arystarch. OSTROMLECZNY n. p. korzeń, ziele, Szczeć Pomorska, *spina purgatoria*, Meerkartendiſtel. *Syr.* 682. OSTROMOWNY, a, e, — ie *adverb.*, ostréj mowy, ſcharfredend, beißig, anzüglich, *Eccl.* острогдаголивъ. Syn w Greczyznie ostromowny ojca ostrokrajczego. *Bal. Sen.* 47. OSTROMYŚLNY, a, e, *Petr. Et.* 224; bystry, ſcharfſinnig. OSTRONOSY, a, e, *OSTRONOSI, ia, ie, nosa lub dziuba śpiczastego, ſpitznäſig, ſpitzſchnäbelig. (*Ross* остроносый śpiczasty). Kobuz, sokoli ani *ostronosi Żaden drapieżca gniazda tu nie nosi. *Pot. Arg.* 378. OSTROOKI, a, ie, oka czyli wzroku ostrego, bystrego, ostrowidz, ſcharfäugig; *Ross.* остроокій, остроглазый, острозрительный. Co na to rzecze ostrooki teolog? *Żarn. Post.* 3, 96 *b.* OSTROPATRZĄCY, a, e, (cf. okulat, ostrowidz), bystrooki, ſcharfſichtig. *Cn. Th.*, *phys. et metaph.* — OSTROPEST, u, *m.*, ziele, *carduus Mariae*, unſer Frauen Diſtel, ma liście kolące jak oset. *Kluk. Rośl.* 2, 241, *Croat.* sésśliga. *OSTROPIEPRZNY, a, e, — ie *adverb.*, ostrość pieprzu mający, cf. pierny, porny; ſcharf wie Pfeffer. Polej ziele jest pachnące i ostropieprzne. *Syr.* 476. Smłod ziele, nie różni się od jeleniego korzenia, tylko, że ostropieprzniejszy. *ib.* 149. *OSTROPŁAW, ostryga. *Mon.* 75, 590, die Auſter. OSTROPOL, a, *m.*, miasto w wojew. Wołyńsk. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt in Volhynien. OSTROPYSK, a, *m.*, §. 1. n. p. Niech mię samego Mars dręczy uciskiem, A na kark płytkim czyha ostropyskiem. *Zab.* 15, 366. t. j. ostro siekący pysk, ſcharf ſchneidend Gefräß. — §. 2) Ostropysk mysz, die Spitzmaus, pysk ma bardzo zaostrzony. *Kluk. Zw.* 1, 307. *Ład. H. N.* 113. — §. 3) Ostropysk, ryba morska, *xiphias. Cn. Th.*, der Schwertfiſch, (cf. iglica). Mieczyk czyli ostropysk ryba, że pysk ma ostro kończysty, z obu szczęk jak miecz, którym sieci przecina, okręty dziurawi. *Chmiel.* 1, 625. OSTRORÓG, a, *m.*, miasto w wojew. Poznańsk., gniazdo familii Ostrorogów. *Dykc. Geogr.* 2, 251, eine Stadt im Poſenſchen. *OSTROROZUMNOŚĆ, ści, *ż.*, *perspicatia. Mącz.*; *Croat.* ostropametnoszt; *Eccl.* остропоятіе; der Scharfſinn. *OSTROROZUMNY, a, e, bystrego rozumu, pojęcia, pojętny, bystry; *Croat.* ostropameten *sagax*; *Eccl.* остропоятный. OSTROŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* ostrost, wostrost, bystrost, břidkost, (cf. bystrość, brzydkość); *Sorab.* 1. wotrofcž; *Sorab.* 2. wotsho; *Vind.* ostrust, oistrust, oistrina, bistrust, ripezhust; *Croat.* ostrócha; *Dal.* ostro, bridkosst; *Bosn.* osctrost, osctrinna; *Rag.* osstrina, osornos, ossornos, gljutina; *Ross.* острость, острота; die Schärfe im Stechen, Schneiden. Ostrość końca rzeczy zaostrzonych, jako igły, rożna, włóczni, koncerza, kołu = kończatość. *Cn. Th.* (śpiczastość). Ostrość krawędzi abo brzuszcza wzdłuż idąca, jako noża, siekacza, topora, gnypa, brzytwy, miecza = ostrze, ostrzek. *Cn. Th.* Ostrość by największa, za czasem stępieje. *Cn. Ad.* 796. — *Transl.* Ostrość octu, pieprzu etc.; *Dal.* tarpkoszt, (*ob.* Cierpkość); *Eccl.* бридость, острость вкуса, горесть, остроживтыне: die Schärfe des Eſſigs ꝛc. — Ostrość oczu, umysłu = bystrość. — Ostrość charakteru, surowość, srogość, die Härte, Schärfe. Ostrość tego człowieka, nieznośna mi; przed cnotą jego drżeć trzeba. *Teat.* 49. *b*, 53. OSTROSIECZNY, OSTROSIECZYSTY, a, e, mocno siekący; *Vind.* oistruresen, ſcharf hauend. Mars nachylił w twardy raz ostrosiecznéj broni, I już bawoł głowy swéj najmniéj nie uchroni. *Bielaw. Myśl. A b.* Ostrosieczyste w ręku błyskały się miecze. *Pot. Pocz.* 20. OSTROSŁUP, a, *m.*, *pyramis*, die Piramide, der Spitzkegel. *Łesk.* 2, 178. *Geom.* 2, 132; śpiczastogran; *Vind.* sgorsaoistren steber, paramida. OSTROTRĘCZYNA, y, *ż.*, ciernie Egiptskie pachnące, ein wohlriechender Aegyptiſcher Dornſtrauch. *Tr.* OSTROTWARDY, a, e, niegładki a twardy, rauh und hart, ſcharf anzufühlen. Caber ziele rószczki ma oble i ostrotwarde. *Syr.* 506. OSTRÓW, u, *m.*; (*Bosn.* ostrovo, otok; *Boh.* ostrow, ostrowec, ostrůwek; ostrowčan wyspiarz; *Slov.* ostrow, sigot; ostrownj wysepny; *Ross.* островъ wyspa; gaj polami otoczony; островка gatunek barki w skalistych okolicach; *adject.* островскій; островитянинъ; *Eccl.* островеникъ wyspiarz); §. 1) kępa na rzéce, jezierze, stawie, porosła; wysep trawą, chrostem, drzewem odziany. *Cn. Th.*, ein Holm, eine Flußinſel, mit Eichen und Pappeln bedeckt. Wyspa na Wiśle, gdzie dębowe drzewo z topolowym Z dawna porosło, zowią to ostrowem. *Klon. Fl. E* 3 *b*, (cf. kępa). *Stat. Lit.* 311. — §. 2 a) Miasto powiatowe w ziemi Nurskiéj. — b) Miasto w wojew. Lubelskim. — c) W wojew. Kaliskim. — d) W wojew. Nowogrodzkim. — e) Miasto w Inflanciech. *Dykc. Geogr.* 2, 250, Name verſchiedener Städte. OSTROWĘGIEŁ, *ob.* Ostrokąt. OSTROWIDZ, a, *m.*, §. a) zwierzę, der Luchs; *Boh. et Slov.* ostrowid, rys; *Sorab.* 1. luksz; *Vind.* oistrovid, riſa, riſs; *Slav.* risopas; *Carn.* ojstrovid, bistrovid, lisovt, levz, lévzhê, hêvz; *Croat.* ostrovid, heuz; *Ross.* островидъ, рысь. Zwierz w Indyi bardzo bystrego wzroku. *Otw. Ow.* 627. *Gorn. Sen.* 292. *Mon.* 75, 590. *Chmiel.* 1, 86. — §. b) *Transl.* Ostrowidz abo ostrowid, człowiek ostro daleko widzący, bystrooki. *Cn. Th.*, *phys. et mor.*; *Croat.* ostrovid; *Eccl.* острозрытель, ein Luchsauge, ein Scharfſichtiger, ein Luchs. *Chmiel.* 1, 583. W cudzych ostrowidzami, a w swoich kretami. *Pilch. Sen. gn.* 244. Ostrowidz on na bliźniego A kret na siebie samego. *Jak. Baj.* 16. By kretowie ślepi na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *Sekl.* 27. Matki ślepe na wady dzieci, a ostrowidze na cnoty ich. *Pot. Arg.* 738. Ostrowidzu zbyt jaskrawie Przypatrujesz się każdéj cudzéj sprawie. *Mon.* 74, 467. *OSTROWIDNY, a, e, ostro widzący, ostrooki, ſcharfſichtig, ſcharfen Geſichts; *Vind.* oistrovidezh, bistroviden, bistrogleden; *Croat.* ostrovid; *Ross.* остроглазный. *OSTROWIDNOŚĆ, ści, *ż.*, bystrość oczu, die Scharfſichtigkeit; *Vind.* oistrovidezhnost,

bistrovidnost; *Croat.* ostrovidnoszt. OSTROWIDZOWY, OSTROWIDZY, a, e, od ostrowidza, Luchs=; *Sorab.* 1. lukszowé. Gdyby ludzie mieli wzrok ostrowidzowy, aby wszystkie wewnątrz obaczyć mogli rzeczy.... *Bardz. Boet.* 74. — (*Croat.* heuzovina = mięso ostrowidzowe; skóra ostrowidzowa). Trzeba na nich lisie mieć uszy, ostrowidzy dozór. *Zab.* 15, 247. Ostrowidzowe oczy. *Tr.* OSTROWIE, ia, *n.*, miasto w powiecie Orszańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt. OSTROWIEC, wca, *m.*, a) miasto w wojew. Sandomirskim. — b) W powiecie Oszmiańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250. Name verschiedener Städte. OSTROWNIK, a, *m.*, osełnik, ślifierz, bruśnik. *Tr.* 2350, der Schleifer; *ob.* Ostrzyciel; (*distng. Eccl.* островеникъ wyspiarz, *ob.* Ostrów). OSTROWO, a, *n.*, miasto w wojew. Witebskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt in Litthauen. (1. OSTROŻA, y, *ż.*; *Ross.* острожка; ostrożność, die Vorsichtigkeit. Zginie, kto się nie ma na ostroży. *Pot. Jow.* 159). 2. OSTROŻA, ostrożenie, *ob.* Ostrog. OSTROZĘBY, a, e, scharfzähnig; *Eccl.* острозубый. Ostrozębe sierpy. *Zab.* 9, 17. *Pot. Jow.* 53. OSTROŻEK, żka, *m.*, małe miasto w Wołyńskiém. *Dykc. Geogr.* 2, 230, ein Städtchen in Wolhynien. (OSTROŻEN, *ob.* Ostrożny). OSTROŻEŃ, ia, *m.*, ziele *Cirsium*. *Syr.* 1444, ein Kraut. OSTROŻENIE, *ob.* Ostrog. OSTROZIMNY, a, e, — o *adverb.*, scharfkalt. Więcéj powolnych, niż ostrozimnych dni przez tę zimę się spodziewam. *Fur. Uw. E* 2. OSTROŻKA, i, *ż.*, §. 1) *dem. nom.* ostroga, ein kleiner Sporn. — §. 2) *Botan.* Ostróżka, ziele ś. Katarzyny, brunatek, modrzeniec rogaty. *Urzęd.* 101; Rittersporn, *consolida regalis. Kluk. Rośl.* 1, 285. *Kluk. Dykc.* 1, 184; *Boh.* stračka; *Carn.* ostrogli, petelinzhek; *Vind.* divji komin; *Sorab.* 2. kaplanki; *Ross.* живокость.

OSTROŻNIE *adverb.*, nie na oślep, oglądając się, strzegąc się, vorsichtig, vorsichtiglich; *Sorab.* 1. kedźbne; *Ross.* осторожно, опасно, (cf. opatrzenie). Idzie w rzeczach ostrożnie, jako po ledzie, i pewną radą niepewnym skutkom ugadza. *Gorn. Sen.* 310. Nocny stróż krzyczy: ostrożnie z ogniem; a sam w gębie z zapaloną lulką chodzi. *Mon.* 64, 208. Z kobietkami nie bardzo ostrożnie postępować trzeba. *Teat.* 13. *b*, 62. Polacy ostrożnie się mieli względem oświadczeń sąsiedzkich. *Ust. Konst.* 1, 28. (na ostrożności się mieli). OSTROŻNIEĆ, iał, *f.* ostrożnieje *neutr. dok.*, ostrożnym się stać, vorsichtig werden. *Ossol. Wyr.* OSTROŻNIK, a, *m.*, strzegący, ostrożnie pilnujący, der Verhüter, Hüter, Wächter. *Cautor alieni periculi*, opatrzyciel, ostrożnik cudzéj niebezpieczności. *Mącz.* OSTROŻNIUCHNY, a, e, OSTROŻNIUCHNO *adverb.*, *intens. adject.*, ostrożny, jako najostrożniejszy, gar sehr vorsichtig. *Klon. Wor.* 2. OSTROŻNOŚĆ, ści, *ż.*; *Vind.* varnost, varlivost, (cf. wara, warować); *Bosn.* opaza, (cf. opatrzność); *Rag.* opaza, opaz, opip, pomgna; *Ross.* осторожка, осторожность, предосторожность, осмотрительность, опаство, бережливость; *Eccl.* опасность, **опасеніе, облюденіе**: strzeżenie się, oglądając na wszystkie strony, die Vorsicht, die Vorsichtigkeit, Behutsamkeit. Méj ostrożność. *Kras. Sat.* 61. Na ostrożności nikt nie stracił. *Gaz. Nar.* 1, 395. Nauczę się ostrożności na drugi raz. *Teat.* 29. *c*, 81. Wszędy dobra ostrożność, lecz najbardziéj gdy cię affekt niesie, tam się czuć trzeba mianowicie. *Pot. Arg.* 39. Często zbytnia ostrożność czego się kto chroni, W toż albo w co gorszego skrupulata goni. *Pot. Zac.* 8; (cf. z deszczu pod rynę; *incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim*). OSTROŻNY, OSTROŻEN, żna, żne; *Boh.* ostražitý, (czujny); *Carn.* prevârn, varn; *Vind.* varn, varliu, previdni; *Bosn.* opazan; *Ross.* осторожный, (*distig.* острожный ostrogowy); бережливый, бережный, предосторожный, опасный, осмотрительный; *Eccl.* стрежливый; strzegący się, oglądający się, vorsichtig. Lepsza zawsze ostrożna bojaźń. *Teat.* 46. *c*, 49. Ufać ostrożnie i ostrożnym być ufając. *Lub. Roz.* 127. (*fide, sed cui vide*). Nauczyłeś mię rozumu, będę na cię ostrożniejszy. *Cn. Ad.* 544. Ostrożny, opatrzny, oka bystrego; przed sobą i za sobą widzi. *ib.* 796. Mądry ostrożny, na obie abo na wszystkie strony się ogląda. *ib.* 466.

*OSTROŻOŁCISTOŚĆ, ści, *ż.*; *Eccl.* **остроѫлчіе**, Scharfgalligkeit, Schärfe der Galle; *adject.* *ostrożółcisty; *Eccl.* острожелчный. **OSTROŻÓŁTAWY, a, e, n. p. Ostrożółtawa sierć. *Otw. Ow.* 557. jasnożółtawy, hellgelblich. *OSTROŻYĆ, *f.* ostroży *cz. dok.*, Ostrożować *niedok.*, ostrożeniem czyli ostrogiem obwieść, verpallisadiren, mit Sturmpfählen einschließen, rund um befestigen; (*Boh.* obstrkati = umstecken), *propr. et transl.* Blokauzy i parkanami nieprzełomionemi oboz ostrożował. *Tward. Wł.* 222. Jeśli wpadną tam nieprzyjaciele, pewnie dobrym rządem Pompejusz z Markiem w koło ich ostrożą. *Chrośc. Fars.* 241. Dwór jego na koło groby po polach ostroży. *Chrośc. Luk.* 192.

OSTRUŻYĆ, OBSTRUŻYĆ *cz. dok.*, Ostrugnąć *jedntl.*, Ostrugać *niedok.*, Ostrugiwać *częstl.*; (*Boh.* ostrauhati; *Vind.* ostergat, (obstrugati = oheblować); *Croat.* osztrugati; osztruganýe *elimatio*; *Bosn.* ostrugati; (*Slav.* ostrúgati ribu = rybę ociosać); *Eccl.* остругую; *Ross.* обстружить, остружнвать, острогиваю, обстрогиваю obheblować); w koło postrugać, beschnitzeln. Ostrugany (*Croat.* osztrugan). — *Fig.* Nieostrugane męstwo Wizygotów w czasie zwycięstw przemieniło się w czasie pokoju w gnuśną uległość woli duchownych. *Czack. Pr.* 1, 100. (nieokrzesane). OSTRUŻYNY *plur.*, trzaski, wióry, części ostrużone, Abschneidsel, Späne; *Boh.* ostružek; *Slov.* stružlina; *Vind.* leber, leberje, trofhiza, ostrushek, iverje, strugalna trofhiza, hoblovina; *Bosn.* ostrughe, kostille, (ostrugotine, strugotine *serrago*); *Croat.* osztrùsek, osztrusina; *Ross.* остружины; *Eccl.* стружки. Trzaski abo ostrużyny buxbaumowe. *Cresc.* 475. (*Boh.* ostružné podatek 50 groszy Praskich)

OSTRWIE, *plur. nom.* Ostrew, *ob.* Ostrzew.

OSTRY, a, e, OSTRO, OSTRZE *adverb.*, *Compar.* ostrzejszy, *contr.* ostrszy; *Boh.* ostrý, ostro, ostře, wostry, břidký, (*ob.* Brzydki); *Slov.* ostrý, ostro; *Sorab.* 1. wotré; *Vind.* oister, oistru, oistriunu, oistroritnu, oistroben, voister; *Carn.* ojster, ojstr, britke; *Croat.* ostër, bridek, britki (cf. brzytwa), lyut, (cf. luty); *Dal.* ostar, bridak; *Bosn.* osctar, bridak, britki; *Slav.* oshtar, ostro;

Rag. òsctar, osctrij, ossòran, osorni, brijtki; *Ross.* острый, вострый, остръ, остро; (*oppos.* tępy); scharf. Ostry na końcu, ostrze śpiczasty, scharf, spitzig. Wyzywają się na parę ostrych rożenków. *Teat.* 30. *b*, 5. Nie było rohatyny z końcem ostrszy sztych mającym. *Otw. Ow.* 197. Nie używają Turcy ostro zakończonéj broni. *N. Pam.* 21, 288. Wieże murowane ostro na kształt piramid. *Star. Dw.* 4. (cf. ostrosłup). Na ostre abo na ostrze gonić • potykać się kopią, Lanzen brechen. Na ostrze gonić, *hastis concurrere. Mącz.* To bywa w onéj gonitwie na ostre za tarczą, że jeden będzie drzewcem przebity, a drugi mało co ranny. *Gorn. Sen.* 333. Królewic z książęciem gonił na ostre w gończéj zbroi. *Gorn. Dz.* 6. Gdy kogo obwinią o jaki uczynek, on zaś chce się szrankami albo ostrą gońbą wywodzić .... *Szczerb. Sax.* 439. (pojedynkiem w szrankach). — *Transl.* Gonię z kim na ostre • po nieprzyjacielsku z kim poczynam. *Dudz.* 46, mit einem anbinden. — Ostry wzdłuż abo na krawędzi, brzuszcu, jako nóż, siekacz, szabla, kosa, scharf, schneidend. Miecz na obie strony ostry. 3 *Leop. Genes.* 3, 24. (obojętny). Ten na królestwo nastąpi, który ma miecz ostrszy. *Budn. Apopht.* 102. Języki ostrsze nad miecz obojętny. *W. Post. W.* 3, 55. Osła najmniéj sama ostra nie będąc, żelazo ostre czyni. *Gorn. Dw.* 393. — *Translate vario modo, Math.* Kąt ostry, *acutus*, ein spitziger Winkel, który mniejszy jest od prostego. *Geom.* 1, 12. *Jak. Mat.* 1, 15. *Łęsk.* 10; (*oppos.* rozwarty). Ostre kanty u rzemieślników, w robocie ukończonéj, czysto wyrobione kanty, scharfe Kanten. *Magier. Mskr.* — Brzegi rzéki bywają ostre lub pochyłe. *Łęsk.* 67. t. j. prosto przepaściste, scharfe Ufer. Ostre ładunki, scharfe Patronen, woreczki prochem napełnione złączone z pociskiem. *Jak. Art.* 1, 363; (*oppos.* ślepe ładunki). Ostra ruda, która wiele, lecz kruchego daje żelaza. *Os. Żel.* 80. *et* 83. eine spießige Eisenader. Wino cierpkie, ostrym zowią. *Cresc.* 368. scharf, herbe, sauer; *Vind.* ripezh, grisezh, ferbezhen; *Ross.* пробдчивый. Ostry ocet, ostry pieprz. *Tr.* — Ostry, rażący, przenikliwy *Ross.* рѣзкій. Krzyk ostry na około i postrach się szerzy. *Dmoch. Il.* 2, 183. Jedni chcą mowę mieć z ostra umuskaną, drudzy cierpką surowość lubią. *Pilch. Sen. list.* 3, 288. (wygładzoną z wszelkiéj ostrości). Akcent ostry *Ross. et Eccl.* острая, оксія. — Ostry rozum, bystry, przenikający, ein scharfer Verstand, Scharfsinn. Była ostrego rozumu. *Sk. Dz.* 375. Przestawał z ludźmi uczonemi i w rozum ostremi. *Groch. W.* 512. Naród Polski z przyrodzenia ostry a roztropny jest. *Rej. Post. O o o* 5. (bystry, pojętny). Zwyczajnie ludzie tego nie widzą, chyba jeśli kto ostrsze oczy w téj mierze ma. *Żarn. Post.* 3, 121 *b.* — §. Ostry, surowy, srogi, twardy, scharf, hart, strenge; *Sorab.* 1. yěre, (cf. jary). Alexander Sewerus ostry był bardzo na żołnierską swawolą. *Star. Ryc.* 26. Ojciec mój natury ostréj, rzuca się, gniewa się. *Teat.* 30. *b*, 103. Będę się musiał chwycić ostrych środków. *ib.* 1, 23. Szczérość jego nadgradza zbyt ostry sposób myślenia. *ib.* 49. *b.* 38. Trzeba mu się ostro stawić. *ib.* 21. *b*, 70. Widząc, że się mu przyostrszym stawi, i coś srożéj się okazuje, rozumiał, że ta nieochota z dobréj myśli nie pochodzi. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 14, 30. W tych okolicznościach ostro docierać trzeba. *Teat.* 28. *b*, 134. Zbieg tak ostrych okoliczności każe nam wszystkie siły nasze gromadzić. *Gaz. Nar.* 2, 242. Jeśli na co ludzie ostrym okiem patrzą, tedy na to, jak W. K. M. urzędy szafujesz. *Gorn. Dz.* 37. — *Medic.* Choroby ostre, które prędko i z niebezpieczeństwem bieg swój odprawują. *Krup.* 5, 6. hitzige, gefährliche Krankheiten. Niemocy ostre, jako to, zarażenia powietrza, w piersiach wrzód, wielka niemoc i zapamiętanie z upadu. *Spicz.* 181. — §. Ostrym prawem, t. j. o gardło odpowiedać. *Szczerb. Sax.* 240. (kryminalnie, o kryminał). — *Botan.* Ostre ziele, *asperago. Linn.*, Scharfkraut, Frauenkrieg. *Kluk. Dykc.* 1, 57. OSTRYCH, *ob.* Ostrzyca ziele.

OSTRYGA, OSTRZYGA, AUSTRYGA (*Papr. Herb.* 33), *OSTROGA, i, *ż.*; *Boh.* austrye; *Sorab.* 1. austerna; *Vind.* austrije, (ostriga, saklapniza • muszla, małż); *Carn.* avshterga, ojstèrga, slavka (Slavkovje, Austerlitz, *Slavcovium*); *Croat.* ostrìga; *Rag.* kameniça, (cf. kamienica); *Bosn.* kameniça; *Ross.* устерса, устрица; *Turc.* istiridia, *vulg.* stridia; *Graec.* ὄστρεον; *Lat.* ostrea; *Ital.* ostregha; *Holl.* oster; *Svec.* ostra; *Angl.* oister; *Germ.* die Auster, ostropław. *Mon.* 75, 590. Ostrygi, muszle złożone, służą u nas za pokarm wytworny. *Kluk. Zw.* Nie tak smaczne są Weneckie ostrogi, Karaś i łosoś drogi. *Petr. Hor.* 2, *N* 2 *b.* Rano się do niego na likwory schodzą; w wieczor ostrygi i stare wina ciągną. *Zab.* 13, 204. Ostryga wielka *Croat.* kapasandra.

OSTRYŃ, ia, *m.*, OSTRYNIA, i. *ż.*, starostwo w wojew. Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 251, eine Starostie im Wilnaischen. OSTRYŻ, *ob.* Ostrzyż.

1. OSTRZE, a, *n.*, *OSTRZ, a, *m.*; *Boh. et Slov.* ostřj; *Carn.* ojstrina; *Vind.* oistru, ries, res, oistrina, rös; *Croat.* òstro; *Slav.* oshtàrje; *Bosn.* osctrinna, osctro; *Rag.* osctro, osctrìna, osstrina, osornos; *Ross.* острее, острие, заостроκъ, лезвие; ostra część czego, die Schärfe, die Schneide; (*oppos.* tylec, płaza, sztych). Miecz o dwu *ostrzu (*Dual.* • o dwóch ostrzach). *W. Prov.* 5, 4. *Budn. ib.*, ein zweyschneidiges Schwert, (cf. obojętny). Ostrzem grozi natarczywemu. *P. Kchan. Orl.* 1, 198. Gdzie radzi ostrzem grają, śmierć taniec zawodzi. *Fredr. Ad.* 37. Gonić na ostrze • na ostre, *ob.* Ostry. — Ugnał w sercu ostrz płytkiego grota. *Hul. Ow.* 10. t. j. ostry koniec, śpic, die Spitze. Bili na około obozu parkan z drzew na ostrze zaciosanych. *Nar. Hst.* 3, 149. (ostrokończato). Ostrza, wszelkie naczynie żelazne ostro zakończone do cięcia, łupania, rąbania. *Jak. Art.* 3, 307. scharfe Werkzeuge. — Ostrze, ostrzwie, Spanische Reiter. Ostrze i kobylenie spuszczono. *Tr.* 2. OSTRZE, a, *n.*, miasto w wojew. Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt im Kijowischen. OSTRZE *adverb.*, *ob.* Ostry. OSTRZĘ, *ob.* Ostrzyć. OSTRZEĆ *nijak. niedok*, zostrzeć *dok.*, ostrym się stawać, cf. ostrzyć się, scharf werden. *Chodk. Kost.* 1. Zęby ode rdzy zostrzałe. *Żebr. Ow.* 214.

OSTRZEDZ, *f.* ostrzeże *cz. dok.*, Ostrzegać *niedok.*, (cf. *Boh.* ostřihati *tueri*; *Slov.* ostřjham *custodio*, ostřjhanj *custodia*; *Vind.* obstrezhi • osługiwać; obstrashiti • obwa-

rować; *Eccl.* остреrаю *custodia cingo*); *Ross.* остеречь, остерегать, оберечь, оберегать; przestrzegać kogo, warnen. *Cn. Th.* Przyprowadź mi go, przy nim otworzę wam wolą moję; ale przykazuję, żebyś go nie ostrzegł. *Teat.* 39, 166. Ostrzegać sobie co. *Tr.*, warować sobie, sich ausbedingen, vorbehalten. — *§. Ostrzegać czego, strzedz czego, pilnować, genau in Acht nehmen, beobachten. Ostrzegajże tedy tego każdy człowiecze! *Rej. Post. M m* 3. *OSTRZEDZ się, przestrogę sobie z czego wziąć, kajać się; sich zur Warnung dienen lassen, sich ein Beyspiel, eine Lehre woraus nehmen. To jest mądry, co się na potym ostrzega. *Ezop.* 13. Jeśli chcesz nieprzyjacielowi uszkodzić, tedy trzeba milczenia, aby się z twéj mowy nieprzyjaciel nie ostrzegł. *Eraz. Jęz. L 4 b*; (cf. postrzedz się). Często z podobieństwa rzeczy, od innych sprawionych, i my się obaczyć i ostrzedz możemy. *Modrz. Baz.* 460. kajać się, strzedz się; sich in Acht nehmen, sich hüten vor etwas. Niechaj się ostrzegają srogiéj kaźni od Boga. *Biał. Post.* 165. Ostrzegajcie się fałszywych proroków. *W. Post. W.* 447. Ostrzegajcie się od fałszywych proroków. *Rej. Post. I i* 2. Pochlebców najwięcéj trzeba się ostrzegać, gdy się postawą i mową najpowolniéj stawią. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Ostrzegajże się, abyś kiedy nie zapomniał przymierza tego. *W. Deut.* 4, 23. Ostrzegaj się, abyś z nim nic nie mówił niełaskawie. *Radz. Genes.* 31, 29. OSTRZEGACZ, a, *m.*, który ostrzega, przestrzega, der Warner; *Ross.* остерегатель. Potrzeba mieć jakiegoś ostrzegacza i prawdomowcę rozumnego, i przy wrzawie fałszywych baśni nadstawować ucha jednemu prawdziwemu głosowi. *Pilch. Sen. list.* 3, 169. *N. Pam.* 13, 51.

OSTRZEJA, *ob.* Ostryga.

OSTRZEK, OSTREK, *G.* ostrzka, ostrka, *m.*, ostrze, die Schärfe, die Schneide. Siecz ostrzkiem i kol sztychem. *Paszk. Bell. B* 3 *b.* Dwie kosie [*dual.* 2] ostrkiem do siebie obrócone. *Biel.* 61. Ostrzkiem trzeba przełożyć, *malum sectione egens. Cn. Ad.* 797. man muß Ernst brauchen; (cf. do żywego dojąć).

OSTRZELAĆ, *f.* ostrzela *cz. dok.*; §. a) bić z strzelby koło czego, beschießen, bestreichen; (*Vind.* ostreliti, obstrieliti, okulpostreliti). Daje się spadzistość przedpiersieniowi, podług góry, żeby ta dobrze mogła być z niego ostrzelona. *Łęsk.* 2, 235. Miejsca te mogą być od nieprzyjaciela widzianemi i ostrzelanemi. *ib.* 2, 235. — §. b) Ostrzelać konia = ostrachać go strzelaniem, otrzaskać, an den Schußknall gewöhnen. Konia od kilku razy ostrzelać można. *Teat.* 33. *d*, 10. Żołnierz ostrzelany, der Pulver gerochen hat.

OSTRZENIE, *ob.* Ostrzyć. OSTRZESZOW, a, *m.*, miasto powiatowe w ziemi Wieluńskiéj. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt. OSTRZEW, strzwia, OSTREW, strwia, *m.*, [kół z świerczyny lub jedliny z sękami na ostro zaciesanemi; *rusk.* ostrywa 2]; §. 1 a) pal z szczeblami do łażenia na mur, na drzewo, der Leiterbaum, die Pfahlleiter, Sturmleiter, Krahnleiter. Piechota sobie swe ostrwie gotuje. *Kchow. Wied.* 21. *Cresc.* 634; (*Boh.* ostrew, přjwora; cf. *Vind.* osterva). — b) Rogatki, Spanische Reiter. Idą aż do téj ulicy, gdzie im ostrzwie i spuszczone bronią kobylice przejścia. *Pot. Arg.* 86. — §. 2) Ostrzew, *herb*; *ob.* Nieczuja. OSTRZĘŻNICA. *Krup.* 5, 63. *Cresc.* 22, *ob.* Ostrężyny. OSTRZYĆ, ył, y, *cz. dok.*, zostrzyć, zaostrzyć, naostrzyć, poostrzyć *dok.*; *Boh.* ostřiti, wostřiti, brausyti, brausýwam, břiditi, (cf. brzydzić; cf. brzytwa; cf. brzusiec), zbřiditi, zostřiti; *Slov.* ostřiti, ostřim, brausym; *Sorab.* 1. wotžu; *Sorab.* 2. tozisch; *Carn.* ojstrim, ojstim, brusem, brusiti; *Vind.* oistriti, pooistriti, naoistriti, pooistruvati, brusiti; *Dal.* ostriti; *Croat.* òstrim, ostriti, ostrènye, brusziti, briszati, brishem; *Bosn.* osctritti, brusiti; *Rag.* osctritti; *Ross.* острить, мусатить (*ob.* Musat), отточить, оттачивать, (cf. toczyć); *Eccl.* точити, точу; ostrym czynić, zaostrzać; (*oppos.* tępić); schärfen, scharf machen. Osła żelazo ostrzy. *Kluk. Kop.* 2, 82. Gdy się co na osełkach ostrzy, wodą się maczają. *ib.* 83. Bracia przeciw sobie miecze swe ostrzyli. *Groch. W.* 536. Wzmacniając nowy ten kraj, ostrzemy zawczasu ten miecz, którym Ameryka pomści się na wnukach naszych. *Pam.* 83, 2, 75. Cny rycerzu, ostrz swe żelaza. *Star. Ryc.* 25. Miłość ich rozum i dowcip ostrzyła. *Past. Fid.* 68. sie schärfte ihren Verstand. — Zęby na co ostrzyć. *Teat.* 42. *c*, 10. oskomę mieć, die Zähne auf etwas spitzen. Ostrzył lis apetyt na grona zbyt wysoko wiszące; lecz tylko niemi pasł oczy. *Jak. Boj.* 108. — §. Ostrzę co słowy, rzecz jaką niesłuszniejszą, okrutniejszą, nieznośniejszą czynię mówiąc. *Cn. Th.*, ich mache es ärger, als es ist. — *Aliter:* Ostrzyć będziesz te przykazania synom twoim. *Budn. Deut.* 6, 7. t. j. ostro nakazać, einschärfen. Ostrzyć, pobudzać, ermuntern. Do potkania serce swe ostrzyli. *Paszk. Chor. A* 3 *b.* Ostrzyli na krew i serca i broni. *P. Kchan. Jer.* 230. Daj Boże nam się do wiecznych dóbr nabywania pobudzać i ostrzyć. *Sk. Dz.* 547. — Ostrzyć serce = jątrzyć, erbittern. Nie raczcie słuchać tych, którzy się przeciwko kniaziowi ostrzą. *Gorn. Dz.* 98. Buntownicy wielu ludzi na urzędy ostrzyli. *Sk. Dz.* 42. Bóg na Polskę gniew swój ostrzy, kiedy jéj godne ludzie bierze. *Gorn. Dw.* 317. t. j. gniewowi swemu folguje, er läßt seinen Zorn aus. Anastazyusz uczyniwszy pokój z Persami, na katoliki się ostrzył. *Sk. Dz.* 486. t. j. srożył się, er ließ gegen sie seinen Zorn aus. Arryani ostrzą się na mnie. *Hrbst. Art.* 122. Faryzeuszowie tak się ostrzyli na Jezusa, jak na proroków starych ich przodkowie. *Odym. Św.* 2, *O* 2. — *Phys.* Ostrzyć się = ostrzeć, ostrym się stawać, spitzig werden. Z młodu się tarnek ostrzy. *Glicz. Wych. K* 3; *Slov.* z mladi sa trň ostrí; *Vind.* zguda pozhne shgati, kar kopriva ozhe ostati; zhlovek kashe v mladusti, kai ozhe biti v starusti; cf. pokrzywa. OSTRZYCA, y, *ż.*, §. 1) ziele, *aparine*, Klebkraut, od swojéj ostrości nazwana; tudzież spona, od spinania szat. *Syr.* 557. *Kluk. Rośl.* 2, 241. — §. 2) Ostrzyca druga, turza trawa; *Boh.* ostřice, swjzel; *Croat.* ostrìcza, peszja trava; *Bosn.* érgova trava; *Croat.* toricza; *arundo calama grostis*, gatunek trzciny, rośnie na trawnych błotach; bydłu nie zdrowa. *Kluk. Dykc.* 1, 54, Rohrgras, Schilfgras. OSTRZYCIEL, a, *m.*, oselnik, co żelaza ostrzy. *Cn. Th.*, der Schleifer, Schärfer; *Croat.*

ostritel; *Carn.* brusár; *Vind.* brufnik, brufar, brufaru; *Ross.* точильщикъ. OSTRZYCIELKA, i, *ż.*, die Schärferinn. (cf. *Croat.* ostrilo *cos*, ostrilnicza *mola acuminaria*).

OSTRZYDZ, ostrzygł, *f.* ostrzygnie, ostrzyże *cz. jedntl.*, Ostrzygać *niedok.*; *Boh.* ostřihati, ostřihowati; *Sorab.* 1. wóbtžihuyu, wobtžiham; *Vind.* ostrizhi; *Croat.* obsztrisújem, ostrisújem, ostrichi, ostriglyavam, ossiskávam, okolbati; *Rag.* ostricchi, ostrijzam, obstricchi, ostrizati; *Bosn.* ostricchi; *Ross.* остричъ, острйгать; w koło nożyczkami uciąć, mit der Scheere bescheeren, beschneiden, umscheeren. Poszedł do klasztoru, gdzie się jako kleryk ostrzygł. *Sk. Żyw.* 1, 230. Ostrzyżenie włosów nietylko było znakiem kleryctwa, ale też chrześciaństwa, i niejakiego poddaństwa stolicy apostolskiéj. *Nar. Hst.* 2, 280. Duchowni przez ostrzyżenie włosów bogu poślubieni bywają. *Kucz. Kat.* 2, 614. Żydzi monetę psują ostrzygnieniem pieniędzy. *Petr. Pol.* 75.

*OSTRZYGA, *ob.* Ostryga. OSTRZYGOJAD, a, *m.*, *haematopus ostralegus*, ptak Indyjski, ostrzygami żyjący. *Kluk. Zw.* 2, 18, der Austermann, eine Art Spechte; *Ross.* кривокъ, кривецъ.

OSTRZYŻ, a, *m.*, OSTRYŻ: §. 1) *Botan.* ostrzyż wonny, Cyperski korzeń, gałgan dziki, Koszykowe ziele. *Śleszk. Ped.* 417, *cyperus*; *Croat.* peronicza; *Bosn.* perogniça, wilder Galgan, Cyperwurzel. Ostrzyż Indyjski, szafranica, żółcień, *Curcuma*. *Syr.* 28. *Kluk. Dykc.* 1, 173. *Krup.* 5, 201, Gelbwurz. — §. 2) Ostrzyż, *Illyriis*, orzeł morski, *Cn. Th.*; *Boh.* ostříž, *demin.*, ostřjžek, *falco cenchris*, der Wannenweihe; (*Slov.* ostriž jesiotr; *Vind.* ostresh = okuń). OSTRZYŻEK, żka, *m.*, co strzyżeniem ucięto, das Abschneidsel; (*Boh.* ostřižek; *Slov.* ostřižky; *Sorab.* 1. wotreznené kruh; *Croat.* ostrisek; *Rag.* ostrìxak; *Bosn.* ostrisgjak, ostriscki, ostrughe, strrigotine, kostille). Ostrzyżki z sukna od postrzygacza. *Syr.* 311. Nabierać ostrzyżków, które tafelnik ostrzyga. *Torz.* 173. OSTRZYŻENIE, OSTRZYŻONY, *ob.* Ostrzydz. OSTRZYŻYNY *plur.*, akt ostrzygania, strzyżenia, die Schur.

OSTUDA, y, *ż.*, ostudzenie, zaziębnienie; (*Boh.* ostuda nikczemnik; *Vind.* ostuda, grosa = wstręt; *Ross.* остуда = wzdrygnienie); die Erkältung. Duszność, kaszle, ostuda, ziębiączki jesienne. *Zab.* 5, 355. *Koss.* — *§. One *blachy (*vitiligines*), które po ciele pokazują się, ludzie prości nazywają ostudami, i wiele baśni o nich plotą. *Syxt. Szk.* 229. Schwinde, Leberflecke. OSTUDZIĆ, *f.* ostudzi *cz. dok.*, Ostudzać *niedok.*, chłodniejszym czynić, robić, żeby ostygło, lecić, abkühlen, kühler machen; *Rag.* ostudenitti; *Bosn.* ostudeniti, ostuditi, obladiti; *Croat.* osztudenivam; *Ross.* остдить, остужать; (*Sorab.* 2. sze wostužisch mierzić sobie; *Sorab.* 1. wostudža szo mi mierzi mi; *Carn.* osstudim = obrudzić; *Vind.* ostuditi fe = brzydzić się, ostuden = mierziony). Skoro zawre, odstaw, i ostudź i przecedź. *Hor. Sat.* 220. Potrawy ostudzone. *Tward. Wł.* 175, (*ob.* Ostygły). Ci nawet, których stary wiek ostudzi, Na tak się słodkie obietnice nęcą. *Morszt.* 82. Strach krew' ostudza we mnie; a radość ją grzeje. *Teat.* 46, 37. Jak ją umie łudzić, To w niéj rozpalić miłość, to przyjaźń ostudzić. *Teat.* 48. *b*, 15. *OSTYDNĄĆ, OSTYGNĄĆ, *f.* ostygnie *neutr. jedntl.*, Ostygać *niedok.*, zimniejszym się stać, oziębnąć, letnieć, kühler werden, abkühlen, kalt werden, erkalten; *Rag.* ostinuti; *Ross.* остыть, остынуть, остывать, устынуть, устыть, устывать, *phys. et mor.* Co ostygnie jeden materacyk, to drugi ciepły przyłożysz. *Perz. Cyr.* 1, 80. Oddech w piersi ustaje, krew' w żyłach ostyga. *Teat.* 44. *d*, 38. Wszystko ustaje, i miłość moja ostygła. *Węg. Marm.* 1, 131. Z czasem i zapalczywa chuć we mnie ostydła, Za łaty popędliwe opadły mnie skrzydła. *Zimor. Siel.* 141. Chęć we mnie nie ostydła. *Zab.* 7, 155. *Węg.* Turcy bardzo teraz ostygli w religii swojéj, i łagodniejsze obyczaje przyjęli. *Pam.* 83, 2, 160. Ostydnienie a lenistwo na służbie bożéj. *W. Post. W.* 3, 496. *Ostydły, ostygły, ostudzony, letni; *Vind.* ostuden, kalt, erkaltet. Ostygło, *ostydło *adverb.* — Żeby nas śmierć nie zastała tak ostydłych i oziębłych w wierze. *W. Post. W.* 2, 341. Żaden ostydło niech nie przystępuje; niech wszyscy będą gorący i zapaleni. *W. Post. W.* 246. Wiara zimna i ostydła. *Rej. Ap.* 29. Podnieta ostydłym sercom. *Groch. W.* 27. OSTYGŁOŚĆ, ści, *ż.*, oziębienie, *phys. et moral.*, die Abgekühltheit, die Kaltsinnigkeit; *Vind.* ostudnost.

OSUĆ, osuł, *f.* osuje *cz. dok.*, osypać; *Carn.* obsûti, obsujem; *Bosn.* obsuti; *Vind.* okulsafuti, obfuti; rund aufschütten, beschütten. Już się śmiertelnym osuli popiołem. *Chrość. Ow.* 35, cf. osutka, osutkowy.

OSUCH, u, *m.*, OSUSZEK, szka, *m.*, *dem.*, §. a) kołacz suchy, twardy, ein harter, trockner Kuchen; *Sorab.* 1. woszuch; (*Talmuth.* חרר *artocreas*). Chleby przasne i osuchy bez kwasu. 1 *Leop. Exod.* 29, 1. *Wujek. ib. Sphaerica*, niejakie pączki, kołacze, placki albo osuszki, okrągłemi gałuszkami z ciasta natykane. *Macz. Pim. Kam.* 302. *Haur. Ek.* 86. — §. b) *Transl.* Kiedy też zginie brzydki osuch stary. *Pot. Syl.* 23. t. j. wyschły dziad, szczepa, ein ausgetrockneter alter Mann.

OSUCIZNA, y, *ż.*, osutki, osutkowa choroba, krosty, Ausschlag, Blattern; *Comp. Med.* 86.

*OSUDAR, a, *m.*, [z *ross.* осударь, właściwie государь skrócone z господарь pan 2]; der Richter. Każda horda Słowiańska miała swego osudara czyli sędziego. *Nar. Hst.* 6, 184. (*Etym.* sąd; *Slav.* sud).

OSUMOWAĆ, *f.* osumuje *cz. dok.*, summy obliczyć, Summen zusammen zählen. Bóg liczbę odprawi, iż liczbę osumowaną uczyni na ziemi. *Budn. Prov.* 9, 28.

OSUNĄĆ, *f.* osunie *cz. jedntl.*, Osuwać *niedok.*; (*Ross.* осунуться dostać policzków twarzy wpadłych), znacznie posunąć, hin rücken, hin schieben, gleiten, *propr. et fig.* Brzegi się osuną, ziemia się osunęła, z góry ze schodów noga mu się osunęła, i spadł. *X. Kam.* Koń ten z wielkim osunieniem przedniemi nogami Heliodora uderzył. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 3, 25. Pospólstwo zgodnie się na to osunęło, z usilnością uchwałę onę popierało, nakazywało. *Pilch. Sall.* 287. Sługa osunął się za przymówką na pana swego. *Ezop.* 108. (porwał się ujmując). Heretyk ten na Trojcę najśw. się osunął. *Hrbst. Odp. H b.* (odważył). Jakoby się na was Piotr ś. osunął, który powiedział, iż.... *Żarn. Post.* 3, 590. (rozgniewał). Osu-

nąwszy się Jakób, rzekł.... 1 *Leop. Genes.* 30, 2. (rozgniewawszy się).

OSUROWIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, osurowienie, die Rohheit. Osurowiałość żołądka. *Syr.* 527. OSUROWIEĆ, *f.* osurowieje *neutr. dok.*, surowym się stać, roh werden. Osurowiałe rany w zimnéj nocy Dopiero bole czuły niesłychane. *P. Kchan. Jer.* 204. Za ranami osurowiałemi Ból mu dojmował, ból się bardzo srożył. *ib.* 253. Maść osurowiałym ustom. *Syr.* 748.

OSUSZEK, OSUSZKI, *ob.* Osuch. OSUSZYĆ, *f.* osuszy *cz. dok.*, Osuszać *niedok.*, w około suchym uczynić, wysuszyć, trocken machen, betrocknen, abtrocknen; *Boh.* osušowati, osušugi; *Vind.* obſuſhiti; *Bosn.* ossusciti; *Rag.* osûsciti, ossûsciti, suuscim, usúsciti; *Ross.* осушить, осушивать, обсушивать, осушка, осушение; *Eccl.* озємлєнити, оземленяю [*solo aequare* 2], *prop. et fig.* Kiedy oczy z płaczu osuszę? *Gęb. Hym.* 323. Darmo mię kto cieszyć ma, oczu nie osuszę, Jużem się w ten płacz włożył, i dziś płakać muszę. *Groch. W. A* 3. Nie mówcie, że natura kraj nasz tak osusza, Iżby nie mogła kiedy spłodzić geniusza. *Przyb. Luz.* 170.

OSUTKA, i, *ż.*, osucizna, wszelkie krosty lub plamy, któremi kto osuty lub obsypany, cf. okrostawiałość, owrzedziałość, *Rag.* scésce, cf. szyszka; *Boh.* spala; *Carn.* ossip, ossûta; Ausschlag oder Flecken, womit jemand gleichsam beschüttet ist. *Maculae Hepaticae*, osutka. *Comp. Med.* 11. Leberflecken. *Haur. Ek.* 178. (*Boh.* osutiny odra), die Masern. *Tr.*, *Bosn.* ossutise, ospice iziti *pustulae erumpunt*; (*Carn.* osújak = miesiąc marzec). OSUTKOWY, a, e, n. p. Osutkowe choroby, jako to ospa, fryzle etc. *Perz. Lek.* 244, Krankheiten mit Ausschlag. Osutkowa goraczka, *febris exantematica. Perz. Lek.* 49. OSUTY, *ob.* Osuć.

OSUWAĆ, *ob.* Osunąć. OSWAJAĆ, *ob.* Oswoić.

OSWĘDZIĆ *cz. dok.*, Oswędzać *niedok.*, opalić, obżegać, versengen, besengen, bebrennen; (*Vind.* oſmoditi, odſmoditi, saſmoditi, poſmoditi, poſmojati; *Bosn.* osmuditi). Motyl, choć skrzydła oswędzi, Nie jeden z chęci w tenże ogień pędzi. *Mon.* 71, 74. Motyl póty nie przestaje koło świecy gorejącéj krążyć, póki swych skrzydeł nie oswędzi, i upadłszy szczypcami starty nie zostanie. *ib.* 70, 242.

OŚWIADCZYĆ, *f.* oświadczy *cz. dok.*, Oświadczać *niedok.*, *Boh.* oswědciti, oswědowati; *Croat.* ochituvati; *Vind.* naſvunati, oſvunati, na snanje dati; *Ross.* изъявить, изъявлять, освидѣтельствовать, засвидѣтельствовать; dać poznawać, odzywać się z zdaniem swoim, deklarować się, zapewnić o czym, oznajmić co; erklären, andeuten, anzeigen, zu erkennen geben, für gewiß andeuten. Nie śmie mi oświadczyć miłości swojéj. *Teat.* 35. *b*, 75. Sama mu się oświadczę, że go kocham. *Teat.* 22. *c*, 71. Aby oświadczyli miłość swoję, i affekt przeciwko Królowi, złożyli się na 150,000, i to Królowi oddali. *Birk. o Exorb.* 31. Oświadczony (*Ross.* засвидѣтельствованный, cf. zaświadczony). Oświadczenie = deklaracya, zapewnienie przychylności, obietnice; Aeußerung, Gunsterklärung, Freundschaftsversicherung, Verheißung; *Vind.* naſvunaje, naſvunost, poſvunost; *Ross.* изъявленіе, засвидѣтельствованіе. Zbyteczne oświadczenia i ceremonie nie są oznaczeniem uprzejméj chęci. *Kras. Pod.* 2, 59. Na oświadczeniach im nie schodzi. *Teat.* 21, 115. Szczéra ludzkość czyni niekiedy oświadczenia; ale na czczych się słowach nie zasadza; krótkie są, niekunsztowne, ale skutek za niemi nadchodzi. *Kras. Pod.* 2, 59. Uczyniwszy oświadczenie przytomnym Panom i Profesorom, miał taką mowę. *Zab.* 16, 162. t. j. uczyniwszy im komplement. — Pięknie nas przyjął; tysiąc grzeczności i wdzięczności oświadczył. *Zab.* 12, 199. er hat uns 1000 Höflichkeiten gesagt. Jestem przysłany oświadczyć Panu powinną attencyą. *Mon.* 67, 93. ihnen die schuldige Achtung zu bezeigen. — §. Oświadczam się przed kim, abo u prawa = protestuję. *Cn. Th.* ich protestire. Oświadczanie = protestacya. *Cn. Th.* °Oświadczać się kim = świadczyć kim, einen zum Zeugen anrufen; *Sorab.* 1. wóbszwedkoſcžam, wobszwědžžam. Bóg sam, którym się oświadczamy, zostanie sędzią tego. *Vol. Leg.* 4, 794. OŚWIADCZYCIEL, a, *m.*, który co oświadcza, der Erklärer, der sich erklärt, declarirt. Przyjaźni oświadczyciel wierny, *veri non dissimulator amoris. Zebr. Ow.* 106.

OŚWIATA, i, *ż.*, odbijanie się światła, oświecenie, szerzenie się światła w koło, światło; die Erleuchtung, das Licht; *Boh.* oswět; *Ross.* отсвѣть, *phys. et transl.* Szalupa śpieszyła ku morzu; przy oświacie rybacy mogli rozeznać, że to łodź Moskiewska. *Pam.* 83, 334. Miejsce ono częste ognie i oświata niebieska objaśniała. *Krom.* 352. Na wabną pereł kosztownych oświatę, Przywiodła męża o życia utratę. 2, 118. *Nar.* Historya jest oświatą prawdy, mistrzynią żywota. *Krom. dedyk.* Przyćmione Muzy lustr biorą nowy, Oświata narodu pewna. *Nar. Dz.* 2, 69; (cf. oświt).

OŚWIECIĆ, *f.* oświeci *cz. dok.*, Oświecać *niedok.*; *Boh.* oswjtiti, oswěcowati; *Sorab.* 1. wobszwětlam, wobszwětžam; *Sorab.* 2. huszwětlisch; *Bosn.* osvitlati, prosvitliti, obsinuti; *Vind.* oſvietiti, obſvietiti, obſvetluvati, obstreti, preſvietiti; *Croat.* oszvtlávam, preszvechújem, preszvetilszem; *Dal.* proszvitliyujem; *Rag.* osvjetlatti; *Ross.* освѣтить, освѣщать, просвѣтить, просвѣщать, осіять, осіявать; *Eccl.* свѣтлити ся, озарити, озаряти, предозарити, прѣдъозаряти (cf zorza), свѣтоводити, свѣтоводствовати, свѣтоводительствовати, руководствовати умнымъ свѣтомъ; §. a) światło koło czego szerzyć, światłym uczynić, objaśnić, erleuchten, *phys. et metaph.* Pośpieszymy się; oto im świta, a podobno nie potrzeba, aby słońce nasze oświecało czynności. *Teat.* 13, 71. beleuchten. — Piłki ogniste z naprawą jasno palącą, dla wyszpiegowania czynności nieprzyjacielskich, zowią oświecającemi. *Jak. Art.* 2, 95. Leuchtkugeln. Wiek to teraz oświecony; wszyscy filozofami. *Teat.* 29, 10. t. j. światły, unser aufgeklärtes Jahrhundert. Oświecenie, *phys. et moral.*, światło, Erleuchtung, Erhellung, Licht, Beleuchtung, Aufklärung; *Carn.* svezhêva; *Vind.* obſvietek, obſvietlenje; *Ross.* просвѣщеніе; *Eccl.* свѣтоводительство, руководство отъ умнаго свѣта. Starzy kościelni doktorowie częstokroć oświeceniem krzest ś. zowią. *Hrbst. Lek. G. b.* Człowiek bez oświecenia. *Teat.* 15. *c*, 90. bez światła, ohne Aufklärung. On oświecony łotr, wisząc z Panem, królem go

wyznał. *Sk. Kaz.* 149. Oświecić się, nabrać światła, stać się światłym, sich aufklären, aufgeklärt werden; *Rag.* osvjêstitise; *Eccl.* свѣтлѣти ся, оупремѫдрити, упремудрятися. — §. Jaśnie oświecony = tytuł książęcy, Eure Durchlaucht, Eure Hoheit; *Vind.* svietel, suetli, presvietel; *Rag.* vascja prisvjètlos, vasce gospostvo prisvjeetlo; *Ross.* свѣтлѣйшій, пресвѣтлѣйшій, всепресвѣтлѣйшій, сіятельный, сіятельнѣйшій, (высокопреосвященный tytuł metropolitów, cf. najprzewielebniejszy). Co u nas Jaśnie Oświecony, to gdzie indziej zowią Wasza Wysokość. *Kras. Pod.* 113. Gdy dobrze czynisz, mam cię pewnie za szlachcica, Niech cię każdy wielmożni, niech jaśnie oświeca. *Nar. Dz.* 3, 111. niech ci da tytuł książęcy. — §. b) Oświecić ślepego, wzrok niewidomemu przywrócić, einen Blinden sehend machen. Mesyasz ślepe oświecał, głuchym słyszenie przywracał. *Biał. Post.* 38. Chrystus tylko mógł ślepego oświecić. *W. Post. W.* 25. Tobiasz po oświeceniu swoim żył jeszcze 40 lat. *W. Tob.* 14, 1. po przejrzeniu.

OŚWIĘCIĆ, *cz. dok.*, Oświęcać *niedok.*; *Sorab.* 1. woszwětžam; *Ross.* освятить, освящать, *ob.* Poświęcić; weihen. Kapłana raz oświęconego, drugi raz święcić nie można. *Hrbst. Art.* 46. Jaromira chcieli oświęcić na biskupstwo. *Biel. Św.* 147. Spodziewali się, iż się oświęci, a na kapłaństwo pasować będzie. *Glicz. Wych. O* 5. OŚWIĘCICIEL, a, *m.*, poświęciciel, der Weiher, Heiliger, Einweiher; *Ross.* освятитель. Trzeciéj osoby jest skutek oświęcenie, a tak bóg przez wierne swoje jako oświęciciel bywa poznawany. *Smotr. Lam.* 98.

OŚWIECICIEL, a, *m.*, który oświeca, oświecający, der Erleuchter; *Croat.* preszvetitel, *f.* preszvetitelica; *Ross.* просвѣтитель, *f.* просвѣтительница; *Eccl.* свѣтоводитель. W nich kraj znajdzie oświecicielów. *Kras. Pod.* 162. Gdy oświeciciel twarz ukaże światu Wszystko żywotnym wnet orzeźwia duchem. *Kniaź. Poez.* 2, 251. (Feb, słońce). OŚWIECICIELKA, i, *ż.*, die Erleuchterinn. OŚWIECONOŚĆ, ści, *ż.*, w tytule książęcym, Jaśnie Oświeconość; die Durchlauchtigkeit, durchlauchtige Hoheit; *Boh.* oswjcenost; *Vind.* svetlust; *Ross.* сіятельство. Przyjdzie czas, gdzie zwyczajnym losu igrzyskiem przyćmi się owa zbyt błyszcząca Jaśnie Oświeconość lub Jaśnie Wielmożność. *Kras. Pod.* 2, 167. Gniewał się na rodzice, którzy dla błahego zysku gotowi Jaśnie Oświeconość łączyć z Wielmożnością. *Kras. Doś.* 770. t. j. księżniczkę za szlachcica wydawać. OŚWIECONY, *ob.* Oświecić. OŚWIETNOŚĆ, OŚWITNOŚĆ, ści, *ż.*, świetność w około czego, glanc, Helle, Glanz, Schimmer. Oświetność a blask złotych zbroi i pancerzów. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 5, 3. Uźrzał majestat i oświtność w złocie i w srebrze. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 15, 32. OŚWIETNY a, e, świetny, blask rzucający, glänzend. Twój urząd *wielmi oświetny, wysoki a poważny jest. *Mącz.* Oświetne niebo. *Zab.* 14, 161.

OŚWIEŻEĆ, ODŚWIEŻEĆ, *f.* odświeżeje *neutr. dok.*, świeżość odzyskać, odmłodnieć, wieder frisch werden. Ufający w Panu oświeżają, a nie spracują się. *Radz. Jez.* 40, 31. Jądrka orzechowe w wodzie ciepłéj moczone, nabyły wilgotności, i stały się oświeżałe. *Cresc.* 404. Pod Sylwestrem papieżem kościoł chrześciański oświeżał *Biel. Św.* 59. OŚWIEŻYĆ, ODŚWIEŻYĆ, *f.* oświeży *cz. dok.*, Oświeżać, Odświeżać *niedok.*, świeżym uczynić, odmładzać, wieder auffrischen. (*Ross.* свѣжевать, освѣжевать, свѣжую skórę zdzierać; освѣжить ochłodzić). W sercu zabolałym takowe rozmowy Źle zagojone rany oświeżały. *Pot. Syl.* 471. Czemuż to tak niewzględnie odświeżasz me żale? *Tręb. S. M.* 12. Na sam ten posłuch starzec nagle się odświeży, I jak młodzian na wsparcie królewica bieży. *Przyb. Luz.* 91. Niech przy tym posągu lud w dorocznym obchodzie odświeża wieńce wdzięczności. *Gaz. Nar.* 1, 300. niech odnawia.

*OSWIK, n. p. Oswiki, tkanki, bramki, i insze stroje białogłowskie. *Sax.*§*Tyt.* 6.? [porówn. zawój, podwika 2].

OŚWIT, u, *m.*, oświtnienie, świtanie, świt, odednienie, brzask: *Croat.* oszvet *prima lux*; die Morgendämmerung, das Tagen. Gdy jutrzenka oświt na niebie roztoczy. *Przyb. Luz.* 17. Wprzód nim dnia trzeciego oświt wróci biały, Z grobu wstałego będą go gwiazdy witały. *Przyb. Milt.* 395. OŚWITNĄĆ, *f.* oświtnie *intrans. jedntl. impers. et person.*, oświta *pr.*, odednić, tagen, Tag werden; (*Bosn.* osvanuti *esse in aurora*; *Croat.* oszvenújem *diluculo*). Skoro lepiéj oświtnie, jakoż zorze wschodzą, pójdę z tobą w drogę. *P. Kchan. Orl.* 1, 76. Jak oświtło. *Bardz. Luk.* 54. Dzień potym oświtł, i gdy piérwsze słońce Rozpuściło po górach promieni swych końce.... *Otw. Ow.* 348. Dzień do téj sprawy naznaczony, gdy oświtł.... *Birk. Dom.* 113. da der Tag anbrach. Imienia twego o królowa można, Sława, kędy noc mierzchnie, dzień oświtnie. *Pot. Syl.* 474. (t. j. na wschodzie i zachodzie). — *Graec.* Διέφαυσεν αὐτοῖς ἐν Χεβρῶν, oświtło im, abo i oświtli w Hebron. *Cn. Th. Lucanus*, dniowy, oświtły. *Mącz.* hell, bey Tage. — *§. W wielkiej ozdobie zawsze dom Kostków oświtał. *Chodk. Kost.* 8. (słynął, kwitnął, świetnym był). — *§. Tuć się *oświtują obyczaje panów tych, którzy boga nie znają, w Piłacie, iż okazują sprawiedliwość potoczną. *Żarn. Post.* 3, 774 *b.* (może oświecają się, objaśniają się). OŚWITNOŚĆ, *ob.* Oświetność.

OSWOBODZIĆ, *ODSWOBODZIĆ, *f.* oswobodzi *cz. dok.*, Oswobadzać *niedok.*; *Boh.* oswoboditi, oswobozowati; *Slov.* oswobozugi; *Sorab.* 1. woszwobodnoſcžam; *Vind.* osloboditi, riešhit, odrešhit; *Carn.* resprostiti; *Rag.* osloboditti, usloboditti, (cf. swoboda, słoboda); *Slav.* osloboditi, oslobodjen; *Bosn.* osloboditi; *Croat.* oszloboditi, oszlobadyam, oszlobágyam, oszlobodilszem: *Hung.* szabaditanni, felszabadìtom, kiszabaditom; *Ross.* освободить, освобождать; wolność przywracać, z niewoli uwolnić, wyratować, wybawić; befreien, erlösen, erretten. Chrystus opętanych od szatana oswobodził. *Biał. Post.* 37. Bóg oswobadza wierne swe od wszelakiego niebezpieczeństwa, jako oswobodził Mojżesza od utonienia. *ib.* 120. Czemuż nieczystą w oczach cierpisz glinę, I z nieprawości jéj nie oswobadzasz? *Chrośc. Job.* 40. OSWOBODZICIEL, a, *m.*; *Rag. et Bosn.* oslobodittegl; *Croat.* oszloboditel; *Hung.* szabadito; *Ross.* освободитель; uwalniacz, der Befreyer, Erretter. Franklin, sławny oswobodziciel

świata nowego. *Gaz. Nar.* 1, 12. OSWOBODZICIELKA, i, *ż.*, die Befreyerinn; *Ross.* освободительница.

OSWOIĆ, *f.* oswoi *cz. dok.*, Oswajać *niedok.*, z czym abo do czego = przyzwyczajać do czego, wkładać, wprawiać w co, przyuczać, nakładać kogo czego; einen an etwas gewöhnen, einem etwas gewohnt machen. (*NB.* w innych dyalektach ma znaczenie przyswojenia, t. j. przywłaszczenia sobie, n. p. *Bosn.* osvoiti, posvoiti *usurpare*, *Rag.* osvoitti *occupare*, *acquirere*, osvoittise *rinfrancarsi*, *ricuperare il perdutto*; *Croat.* oszvajam *approprio*; *Eccl.* оусвоити, завладѣти, присвоити, зажилити, усвояю przywłaszczyć). Nałóg oswaja z trudem. *Ossol. Baj.* 2. Piérwéj ją oswoję, i do téj odrażającéj figurki i ubioru. *Teat.* 19. *c*, 74. — §. Oswoić zwierzęta, okrocić, ułagodzić, obrochmanić, ołaskawić, swojskiemi uczynić, Thiere zahm machen. Jaszczurka pospolita oswaja się, łaskawi. *Zool.* 208. sie wird zahm, läßt sich zähmen. Najoswojeńsza para, łani z jeleniem. *Przyb. Milt.* 352. t. j. najłaskawsza, das zahmste Paar. — *Tran-l.* Panieneczka przystojna; tylko że to jakieś stworzenie dzikie. B. Niczego to; oswoi się to. *Teat.* 26, 74. wird schon zahm werden. — §. Oswoić się z czym abo do czego, *recipr.* = przywyknąć czemu, etwas gewohnt werden, sich an etwas gewöhnen. Oswoję się do téj odrażającéj figurki. *Teat.* 19. *c*, 7. Oswojony z czym = obeznany z tym, przywykły; an etwas gewöhnt, etwas gewohnt geworden. Człowiek przyjmuje obojętnie największe zbrodnie, jeżeli już z niemi oswojony, jeżeli do nich jego zmysły przywykłe; lecz obruszy się zawsze na zbrodnie pomniejsze, jeżeli one są nowe, jeżeli pierwszy raz jego oczy lub uszy ruszą. *Przestr.* 41. — § *Neutr. passive:* Oswoi się = straci rażącą nowość, nawykną-ć tego, man wird es gewohnt. Chociaż cielesność nielada jest przewinieniem, atoli zwyczajem tak się oswoiło, iż to za nic mają. *Pilch. Sall.* 175.

OSWOICIEL, OSWAJACZ, a, *m.*; który kogo oswaja, der Gewöhner; (*Rag.* osvoitegl *conquistatore*; *Eccl.* усвоитель przywłaszczyciel).

OSYCHAĆ, *ob.* Oschnąć.

OSYP, *ob.* Osep. OSYPAĆ, OBSYPAĆ, *f.* osypie *cz. dok.*, Obsypować, obsypuje *niedok.*; *Boh.* oseypati, osypati, osypawati; *Sorab.* 1. woszépam, wobszépam, wobhatżam, ſepnu predk; *Croat.* obszipávam; *Ross.* осыпать (= kameryzować, осыпный kameryzowany); a) osuć, w koło posypać; um etwas herum schütten, rund um beschütten, umstreuen, bestreuen. Pola kwieciem osypane. *Brud. Ost. A* 3. Tworca dziwnym czynem Osypał dla nas niebo licznym świateł gminem. *Nar. Dz.* 1, 10. Ledwie gębę wąs osypał, alić już lokajów przyjmuje. *Opal. Sat.* 150. Po kątach stoją wszędzie stoły obsypane złotem. *Zab.* 13, 212. Bogactwy i godnościami go obsypał. *Teat.* 46. *c*, 3. mit Reichthümern überschüttet. Darmo obsypujesz dobrodziejstwy niestateczny umysł. *Mon.* 65, 265. Każdą sprawę trzeba dobrze złotem osypać. *Kłok. Turk.* 61. Niezawzdy materaców bawełną natkanych, Niezawzdy potraw trzeba zażywać *ospanych (osypanych, t. j. korzeniem zaprawnych). *Kmit. Spyt.* 84. gewürzte Speisen. Złe nałogi pismem zganić, a jakoby czym mierzionym osypać. *Glicz. Wych. M* 2. (ohydę na nie rzucić). — *Medic.* Wpadła w chorobę, w któréj wszystka ospicami osypana była. *Wys. Kat.* 39. (cf. osutkowe choroby), mit Blattern überschüttet. Gorączkę cierpiała i osypanie gardła, iż nic przełknąć nie mogła. *Wys. Ign.* 165. t. j. okrostowiałość, die Kehle war mit Blattern verstopft. Osypały mu się wargi, *oscedinem habet. Cn. Th.*, die Mundschwämme, die Schwämme im Munde. — Osypać wałem = osuć, obwieść okopem, okopać; (cf. *Ross.* осыпь = okop, wał); einen Wall um etwas aufschütten, herumziehen. Jako w krąg prawie góry otoczyły Jerozolimę, tak Pan lud swój miły Wałem swej łaski zewsząd osypuje. *J. Kchan. Ps.* 18, 8. (opasuje. *Karp.* 6, 172). Nie wszędzie murami trzeba się bawić, ale insze miejsca wałami tylko, jednakże potężnemi, osypować, by i dwoistemi abo troistemi. *Star. Pob. B* 3 *b*. — b) Ziemia się osypuje = w koło zwala się, rozpada; das Erdreich fällt rings um herab, zerschüttet sich. Ganek w podkopach stęplują i cembrują, żeby się ziemia nie osypowała. *Jak. Art.* 2, 212. — §. Osypować bydłu, mąką razową, osypką albo otrębami sieczkę dla bydła potrząsać, i ukropem, pomyjami, słodzinami, wywarami sparzać, dem Vieh das Gesotte geben. Potrzebny jest miedziany kocieł dla grzania wody dla krów, jeżeli jest zwyczaj osypowania i dawania ciepło słodzin. *Świtk. Bud.* 56. OSYPKA, i, *ż.*; (*Boh.* osypka, oseypka krosty, ospy; *Ross.* осыпка, сыпь osypanie, osucie); — a) omasta, ospa, tłucz. *Cn. Th.*, karmia zwierząt domowych z ziarn, Körnerfutter, die Siede, das Gesotte fürs Vieh. Dwie dziewki i oborę doiły, i osypkę trzodzie sypały. *Ossol. Str.* 3. Kocieł do sparzania osypki dla świn. *Świtk. Bud.* 56. Kurczętom osypkę z ciepłą wodą rostworzywszy, do jedzenia dają. *Haur. Sk.* 121. Kapłuny tuczą osypką jęczmienną, wodą rostworzoną. *ib.* Psom myśliwym osypkę z owsa ciepło dawać, i łoju dla okrasy dodać. *Haur. Sk.* 341. *Mon.* 71, 189. — b) Osypka, osep, opłata w ziarnach; Bezahlung in Körnern, in Getreide. Z wyki i męcznika także osypki na ordynarye czeladzi dają. *Haur. Sk.* 36. (*Ross.* осыпало chmiel i drobne pieniądze, któremi dawniéj na nowożeńców rzucano).

OSYSAĆ, *ob.* Ossać. OSYSEK, *ob.* Osesek.

OSZACOWAĆ, *f.* oszacuje *act. dok.*, otaxować, ocenić, tariren, schätzen. Naznaczenie wartości dla rzeczy, zowie się oszacowaniem. *Gal. Cyw.* 2, 12. Nie wiem, jesli nie tak głowami kmiecemi, jak kostkami grać chcieli, którzy ją za dziesięć grzywien oszacowali. *Modrz. Baz.* 109. (cf. głowizna). Szlachetny naród Polski sam siebie oszacował, tak że żadnego szlachcica w żadnym domu niemasz, któryby drożéj nad sto i dwadzieścia grzywien w Polszcze stał. *Orzech. Tarn.* 42. W Polszcze głowy są oszacowane. *Gorn. Wl. H.* Bezbożne prawo oszacowało życie ludzkie stu grzywnami. *Leszcz. Gl.* 100. Oszacowane rzeczy, które przez naznaczenie szczególnéj wartości mogą być z innemi porównane. *Gal. Cyw.* 2, 12. tarirte Sachen, die eine Taxe oder Schätzung haben. Oszacowany, szacunek jaki mający, którego może jako szacować, *aestimabilis. Cn. Th.* 512. schätzbar, tarbar, sich tariren lassend, dessen Werth sich bestimmen läßt. Nieoszaco-

wany = nad wszystkie drogie rzeczy droższy, ganz unschätzbar; *Sorab.* 1. neschaczwanité; *Slav.* neprocinjen, *Rag.* neprozjeegen; *Vind.* nefhtimanliu, neprezenen; *Ross.* неоцѣненный; *Eccl.* неоцѣнимый. Coż to za nieoszacowany ten Rejnal. *Kras. Pod.* 2, 216. Człowiek do kompanii nieoszacowany, zwłaszcza jak sobie podweseli. *Mon.* 64, 76. Masz rozum nieoszacowany do wybiegów. *Teat.* 5. *b*, 4. Jedźże, jakeś nieoszacowany. *Teat.* 24, 138. — *Aliter:* Liczba lat Boga nieoszacowana. *W. Job.* 36, 26. t. j. nie przeliczona, któréj się naliczyć nie można, unzählbar. Szukała pociechy nieoszacowanéj nędzy swojéj. *Sk. Dz.* 754. (nad wszystkie taxowanie, nad wymiar nieszczęść pochodzącéj). — *Subst.* Nieoszacowaność, die Unschätzbarkeit; *Vind.* nefhtimanlivost. — §. Oszacować co czym = odważyć co czym, opłacić czym; erkaufen, bezahlen mit etwas. O dniu szczęśliwy, dniu oczekiwany, Ciężkim wzdychaniem, łzy oszacowany. *Past. Fid.* 125. — b) *Transl. mor.* Oszacować kogo, obmówić go, osławić, verläumden. Stawiłem tu dowody na ochronienie sławy źle oszacowanéj. *Krom.* 481. Jeśli mię Panie słusznie oszacował Zły człowiek, a ma do mnie jaką winę.... *J. Kchan. Ps.* 7. OSZACOWNIK, a, *m.*, Censor Rzymski, oszacownik, szacownik i *omowca ludzkich obyczajów. *Mącz.*, der Censor, der Schätzer, der Criticus. OSZACUNEK *ob.* Szacunek.

OSZADZIEĆ, *ob.* Oszedzieć.

OSZAFRANIĆ, *f.* oszafrani *act. dok.*, szafranem zaprawić, saffranen, mit Saffran anrichten; *Boh.* ošafranjm. Zufkę oszafranić, a okorzenić cynamonem. *Sienn.* 482.

*OSZAJCA, y, *m.*, w dawnych aktach ręką pisanych na różnych miejscach tyle co dziedzic, lub posesor. *W rodz. żeńsk.* *Oszajczyna. *Wypis z aktów wiejskich wsi Siar.*; *Mierosz.* cf. osadzca, co osadza wieś osadnikami.

OSZALEĆ, *f.* oszaleje *neutr. dok.*, szalonym zostać, zwaryować; närrisch werden, verrückt werden, rasen; *Boh.* ztřeštit se; *Bosn.* smamitise, pomamitise; *Ross.* одурѣть, рехнуться; *Eccl.* разбуявати, ошалѣти, избезумитися, обезумѣти. Oszalałeś, i kazi-ć się głowa. *P. Kchan. Orl.* 1, 401. Chybaby cale z mózgu oszalała, Coby dać takiéj bajce wiarę miała. *Past. Fid.* 94. — *§. Oszaleć na kogo, wściec się, wüthend losgehen. Oszalałeś na mię, a pycha twoja wstąpiła do uszu moich. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 19, 18. (*ob.* osunąć się na kogo). Jeszcze więcéj oszalawszy na nie, prześladowałem je aż do obcych miast. 1 *Leop. Act.* 26, 11. — §. Zagrasz o Cercy i o Penelopie, Dwu oszalałych na jednym chłopie. *Petr. Hor. D b.* (do szaleństwa rozkochanych). OSZALIĆ, *f.* oszali *act. dok.*, szalonym kogo uczynić, einen verrückt machen, rasend machen; *Boh.* ztřeštiti; *Vind.* obnoriti, shertati; *Bosn.* smamiti, pomamiti; *Eccl.* вѣзбѣсити ся. Język pochlebny tak oszali człowieka, iż się za pochlebstwem podniesie w pychę, i więcéj napuszy człowieka takiego, który się już wyżéj rozumie, niźli jest. *Eraz. Jęz. P.* Tak go był wściekły apetyt oszalił, Jakoby pod nim kto prochy zapalił. *Zab.* 15, 240. Juno Trojanki oszaliwszy, przez nie okręty zapaliła. *A. Kchan.* 142. Oszaliwszy młodą dziewczynę, znowu babę opętał. *Pot. Arg.* 663. Jegom była żona, Pókim głupia przez cię nie była oszalona. *J. Kchan. Dz.* 58. *Jabł. Buk. P.* Młodzieniec zoszalony a umotany jedwabnym *Wenusem. *Glicz. Wych. B* 1 *b.* — *§. Drzewem oszaliła płochego *cielica, *ligno decepit taurum. Żebr. Ow.* 192. omamiła, oszukała.

OSZAMOTAĆ, *f.* oszamoce *act. dok.*, szamocąc obalić, umschütteln und umreißen. Piękne to drzewo szpetnie oszamotał. *W. Post. W.* 3, 369.

OSZAŃCOWAĆ, *f.* oszańcuje *act. dok.*, okopać, szańcem osypać, umschanzen, mit Schanzen umgeben. *Tr.*; *Vind.* ograberniti, ohribrati, obkopati; *Croat.* obssanczújem; *Ross.* обшанцовать. — §. Uszczypliwe o cesarzu mówienie, nieszczęsnie się im zwiodło a *oszańcowało. *Eraz. Jęz. L.* 4 *b.* na złe im wyszło; *ob.* szańcuje się komu.

OSZARGAĆ *cz. dok.*, w około poszargać, rund um beschmutzen (z. B. mit Straßenkoth); *Ross.* огрязнить.

OSZARPAĆ, OBSZARPAĆ, *f.* oszarpie *act. dok.*, odrapać, odrzeć, rund um abreißen. Przeklęty niedźwiedź, któregośmy gonili! Cały obszarpany, zostawiłem połowę sprzętów między krzakami. *Teat.* 51. *c*, 45. OSZARPANIEC, ńca, *m.*, odrapany, odarty, odartus, ein Abgerißner, Abgelumpter, Zerlumpter; *Croat.* okerpanecz, pernyav; *Ross.* лоскутникъ; *Eccl.* раздраньць. Żydzi w cudzych krajach nie są tacy śmierdziuszy i oszarpańcy jak u nas. *Comp. Med.* 391. Siedm tysięcy Tatarów nikczemnych, bezbronnych, oszarpańców, *pannosi. Stryjk.* 628. A ty to oszarpańcze, ważysz się zdradzać! *Tręb. S. M.* 109.

OSZARZEĆ *nijak. dok.*, n. p. Czas zbierania koniczyny jest wtedy, kiedy główki, w których się znajduje nasienie, oszarzeją. *Pam.* 84, 1171. szarego koloru nabierają, ciemnieją, grau werden.

OSZCZAĆ *cz. dok.*, w koło poszczać, bepissen, rund um anpissen; *Slov.* obštjwám; *Vind.* ofzati, ofhzhim, obfzati, obfhzhim. *Prov. Slov.* Anibich ho ně obščal; *nihili illum pendo.*

*OSZCZĄDAĆ *ob.* Oszczędzać, Oszczadzać. OSZCZĄDEK, OSZCZĄTEK, tka, *m.*, ostatek, reszta, co się oszczędziło, nie do szczętu poszło; Ueberbleibsel, Rest. Błahe mizernych Krzyżaków oszczadki pod dobrotliwość Władysława cisną się. *Krom.* 459. Pompejusz zbił na głowę łotrów na morzu; oszczątki jednak ich zebrał, i osadził niemi krainę jednę daleką od morza. *Pilch. Sen. list.* 3, 174. I w poźniejszych wiekach w Grecyi widać było gdzie niegdzie oszczątki gustu. *Gol. Wym.* 75; (cf. oślada). Znagła popadł w niewolą, stojąc przy oszczątkach jeszcze wolności swojéj. *Pilch. Sen. gn.* 354. W spokojności oszczątek ten życia pozostały przepędzajmy. *Pilch. Sen. gn.* 387. Nie cierpieć gniewu, nie zostawić nawet oszcządka jego. *ib.* 383. *OSZCZĘDLIWOŚĆ, *OSZCZĘDŁOŚĆ, OSCZĘDNOŚĆ, ści, *ż.*, miara w wydawaniu, nierozrzutność, cnota środek trzymająca między rozrzutnością a skępstwem, cf. ekonomika; *Boh.* sporota, (cf. spory, cf. *Germ.* sparen), skrownost, (cf. skromność); *Slov.* střjdmost (cf. wstrzemięźliwość), skrownost; *Sorab.* 1. lutownofcž, (cf. luto); *Vind.* perhranezhnost, dershlivost, pizhlost, fhparanie; *Rag.* sctedechstvo, sctědgna; *Croat.* sparanye; *Ross.* ощадливость, бережь; die Sparsamkeit.

Oszczędność, ostrożność w wydatkach, obaczna na przyszłość, jest roztropna w wstrzemięźliwym użyciu, czuła w zachowaniu od zepsucia i straty rzeczy do nas należących. *Pam. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Oszczędliwość, *parsimonia. Mącz. Urs. Gr.* 329. *Oszczędłość w życiu, ubóstwo w szatach. *Swad.* 2, 115. Potrzeby wszelkiej lekarstwem oszczędność. *Min. Ryt.* 3, 149. Oszczędliwość w nich cudowna, nie są obżarci, nie piją wiele. *Birk. Dom.* 148. Wstrzemięźliwość w jedzeniu, oszczędność w ubiorze. *Teat.* 7, 49. Oszczędność wielki dochód. *Cn. Ad.* 798. Oszczędność cłem wielkim nazywają. *Teat.* 42. *d*, *B.* Ja oszczędność, t. j. pomierność i pomiarkowanie, za największą poczytuję cnotę. *Siem. Cyc.* 376. Poźna oszczędność na dnie. *Pilch. Sen. list.* 5. Oszczędność z szczodrobliwością, szczodrość mięszaj z oszczędnością. *Cn. Ad.* 798. (nie wyrzucaj, a gdzie trzeba nie żałuj). *OSZCZĘDLIWY, OSZCZĘDNY, *OSZCZYMNY, a, e, OSZCZĘDLIWIE, OSZCZĘDNIE *adverb.*, nierozrzutny, wie komu, gdzie i co dać, ſparſam; *Boh.* skrowný; *Slov.* střjdmý; *Carn.* streliv; *Sorab.* 1. lutwaté, lutuyné, lutowné; *Rag.* sctedeechi; *Vind.* perhranezhen, dershliu, stresliu; *Ross.* ощадливый, разсчетистый, оскудный. Nie są bogate; oszczędne obchodzenie nie może im dostarczać na potrzeby. *Teat.* 7, 10. W domu żyją oszczędno, a między ludźmi pańsko. *Boter.* 54. *Oszczymni. *Petr. Et.* 259. *Oszczymnym, *porzedownym być, teraz skępstwem zowią. *Lek. A* 2. OSZCZĘDZIĆ, *f.* oszczędzi *act. dok.*, Oszczędzać, Oszcządzać, *Oszcządać, *Oszczymiać *niedok.*, (*Etym.* szczat, *G.* szczętu, szczędu); *Boh.* spořiti, (cf. sporzyć; cf. *Germ.* ſparen); *Sorab.* 1. lutuyu, přelutuyu, cf. litować; *Vind.* ſparat, odſhparati, odtroſhiti, perhraniti, hranuvati, dershuvati, ſhparati, dohraniti, sahraniti, (*ob.* Ochronić, cf. dzierżeć); *Croat.* spáram; *Ross.* щадить, (пощада szanowanie, miłosierdzie), хранить, беречь, поберечь, поберегать, собить, соблю; ochraniać, nie marnować; ſparen, ſchonen. Wszystko trwonisz, i co oszczędzamy ujmując swej wygodzie, ty na uczty częste to obracasz. *Teat.* 42. *d*, *a.* Nie oszczędzając, wszystkich pieniędzmi ujmowali. *Pilch. Sall.* 166. Oszcządaj, dłużej będzie; oszcządaj w czas, nie na dziś tylko trzeba; oszcządać gotowego lepiej, niż szukać nowego. *Cn. Ad.* 797. (nie wszystko razem; skromnie zażywaj; daleko do żniwa). Kto czego wiele ma, nie oszczada, nie szanuje. *Cn. Ad.* 376. Kto nie oszczada swego, mniej jeszcze cudzego. *Cn. Ad.* 388. Kto swego nie oszczymia, musi cudzego pożądać. *Lek. A* 2. Czasu oszcządaj. *Cn. Ad.* 122. *Pilch. Sen. list.* 3, 26. Pijak na przyszłe się czasy najmniej nie oszczada. *Klon. Wor.* 34. t. j. nie ogląda się na przyszłość, nie ochrania sobie nic, er ſpart ſich nichts. — § Oszczędzać kogo = ochraniać, szanować kogo, eines ſchonen. Ten prawdziwy duch satyr, ta pierwszej treść próby, Szydzić z wad, karcić błędy, oszczędzać osoby. *Dmoch. Szt. R.* 33. OSZCZĘDZICIEL, a, *m.*, der Sparer; (*Vind.* hranovez, ſhparavez, hranjar; *Croat.* sparáveez). — *W rodz. żeńsk.* OSZCZĘDZICIELKA.

OSZCZEK, u, *m.*, oszczekanie, das Bebellen. Ogromny zwierz na oszczek szczeniuka nie pojrzy. *Fredr. Ad.* 22. *Pilch. Sen. gn.* 256. Wiatr napełnił Cerber oszczeki trzyraźnemi, *ternis latratibus. Żebr. Ow.* 173. OSZCZEKAĆ *cz dok.*, OSZCZEKNĄĆ, *f.* oszczeknie *jedntl*, oszczekuje *Pr.*, Oszczekiwać *częstl.*; *Sorab.* 1. wobžčowkuyu; *Carn.* ollâjam, (*ob.* Łajać); *Ross.* облаять; (*Eccl.* ощукотяю *circumstrepo*): z szczekaniem się rzucić na kogo, w koło poszczekać; anbellen, bebellen. Złego psa natura jest, każdego oszczekać. *Bals. Niedz.* 1, 14. Pies domu strzeże, złodzieja oszczeka. *Sax. Tyt.* 184. W ostępie brytan oszczekuje Zawartego jelenia, i nań następuje. *Tol. Saut.* 34. Psia Scylla Sykulskie oszczekuje tonie. *Żebr. Ow.* 162. Leżący w lochu Cerber, potwora straszliwa, Cały Ereb potrójną paszczą oszczekiwa. *N. Pam.* 3, 347. — *Transl.* Oszczekać kogo, obmówić, ogadać, ogdakać, einen verläumden, (cf odszczekać). On zaraz gotów cię oszczekać. *Pot. Jow.* 179. Albo to Figlacki tak jego oszczekał? *Boh. Kom.* 1, 246. OSZCZEKIWACZ, a, *m.*; *Sorab.* 1. wobžčowkwař, *oblatrator*, der Bebeller.

OSZCZENIĆ się, *f.* oszczeni się *recipr. dok.*; (*Boh.* oštěniti se; *Sorab.* 2. sze woſcženisch; *Croat.* oschenivamsze; *Bosn.* osctenitise; *Rag* osctenittise); szczenię rodzić, werfen, (von Hunden, Wölfen). Suka, wilczyca oszczeniła się. *Dudz.* 21. (cf ożrzebić się, okocić się, ocielić się). Suka nosi dziewięć tygodni, aż się oszczeni. *Kluk. Zw.* 1, 299. *Cresc.* 569.

OSZCZEP, u, *m.*, OSZCZEPEK, pka, *m.*, *dem.*; (*Boh.* oštjp, oštjpek, *dist.* oštěpačka = *ascia*; *Carn.* ozzep = latorośl; *Ross.* ощепокъ, отщепокъ, ощепочекъ trzaska); kopia, der Spieß, der Speer, die Lanze; *Slov.* šip; *Sorab.* 1. žtapak; *Ross.* дротъ, дротикъ. Rzymianie posyłali sąsiadom, z którémi wojować mieli, oszczep z grotem ukrwawionym, z drugiego końca opalony. *Nar. Hst.* 3, 119. Siedm oszczepów krótkich każdemu dał. *Warg. Wal.* 40. *Prov.* Trzéj o jednym oszczepie. *Cn. Ad.* 1179. cf. na jednym zagonie wszyscy, drey Soldaten und ein Spieß. — §. Oszczepek, sér owczy goralski, w tworzydełkach wyciskany. *Rydel.* eine Art Schaffäse. OSZCZEPISKO, a, *n.*; *Boh.* oštěpiště; *Slov.* kopiště; *Carn.* ratishe, pushiza; *Vind.* rozhje, ratiſhe; *Ross.* дротовище, ратовище; *Eccl.* дрьколь [*fustis* 2], древца у копей; drewno u oszczepu, der Lanzenſtiel, der Schaft des Spießes. Oszczepisko oszczepu Goliata było jako nawój tkacki. *W.* 1 *Reg.* 17, 7. *Budn. ib.* Wraził mu włócznią w bok, aż do oszczepiska. *Pot. Zac.* 196. *Otw. Ow.* 475 OSZCZEPISTY, a, e, grotem osadzony, mit einem Spieß an der Spiße, ſpißig. Przyzbroję się żelazem i drewnem oszczepistym. *W.* 2 *Reg.* 23, 7. OSZCZEPNIK, a, *m.*, oszczepem zbrojny, pod oszczepem służący, der Lanzierer, Lanzenknecht, Spießknecht. Krzywousty na łowach prawie w dzieciństwie dziki i niedźwiedzie zbijał, z podziwieniem przytomnych oszczepników. *Nar. Hst.* 3, 90. OSZCZEPOWY, a, e, od oszczepu, Lanzen = . Od razu oszczepowego krew i woda wypłynęła z boku Jezusowego. *Birk. Gł. Kun.* 55.

OSZCZÉRCA, y, *m.*, szyderz. *Cn. Th.*, der Spötter, co na kogo zęby wyszczerza, obmówca, ożuwca, żwacz, der Anzahner, Anblöfer. Oszczerca chytry; pod pozorem naj-

przyjaźniejszej twarzy, tai się największa jadłość jego. *Mon.* 65, 590. *ib.* 76, 177. Pochlebca nad to chwali, gani zaś oszczerca. *Zab.* 15, 308. Oszczerca jest nie człowiek, prześladowca ludzkiego rodzaju; okrutnik na cnotę. *Mon.* 65, 590. — § Oszczerca, błazen, kuglarz, żartowniś; teraz za co innego biorą, dla niewiadomości języka. *Wlod*, ein Spaßnarr. OSZCZERCZY, OSZCZERNY, a, e, szyderski, urągający, spöttisch, höhnend. O imię święte, imię wierności, oszczernym Pohańbione językiem, komużeś ty wiernym! *Przyb. Milt.* 134. Jest to oszczercza miłość kraju. *Przestr.* 112. OSZCZERSTWO, a, *n.*, szyderstwo, Spott, Hohn. Chcą ją ukarać za tak wielkie oszczerstwo. *Teat.* 28. *b*, 184. Oszczerstwo, udawanym głosem z nieba, ludzi od bronienia się wstrzymywało. *Przestr.* 63. Czas boży! jakie oszczerstwo tego uczynił! *Zygr. Pap. X* 3. OSZCZERZAĆ n. p. zęby = wyszczerzać zęby, die Zähne blöken, die Zähne weisen, (Deiser anzähnen). Ubior każdego i oszczerzanie zebów w śmiechu, i chód, okazują, jakim kto jest. *Radz. Syr.* 19, 27. *Wujek. ib.* OSZCZERZAĆ się = szydzić; *Croat.* preczerjavàmsze, höhnen, verhöhnen. Zbierali się na mię nikczemnicy, oszczerzali się, a nie milczeli. *Budn. Ps.* 35, 15. On się na wszystkie nasze duchowne dobro oszczerza. *Weryf. pr.* 66. Wszyscy mi urągają, Wszyscy się oszczerzają. *Ryb. Ps.* 54. Z nas i z was się oszczerzali. *Alb. z Woj.* 16. Stało się uraganie, oszczyrzanie, naśmiewanie, od rozmaitych a mizernych ludzi Panu Jezusowi. *Żarn. Post.* 3, 785.

*OSZCZYMIĆ, *OSZCZYMNY, *ob.* Oszczędzić, Oszczędny.

OSZCZYPNĄĆ, OSZCZYKNĄĆ, *act. jedntl.*, Oszczypać *dok.*; w koło poodszczypać, odszczykać, szczypiąc oberwać, rund um abkneipen, abpflücken, bepflücken; *Sorab.* 1. wobzežipuyu; *Vind.* obſhzhipati, obſhzheniti, ovmeknuvati, mouzhe junati, oskubiti; *Ross.* общипать, общипывать, ощипнуть, ощипать, ощипывать. *Decerpere flores*, obrać a oszczypać kwiatki. *Mącz.* Jeśli korzenia jego nie wyrwie, a owocu jego nie oszczypie .... *Budn. Ezech.* 7, 9. Sztuka chleba palcami obszczypowana. *Eraz. Ob. E f.*

*OSZEDZIEĆ, OSZADZIEĆ, *f.* oszedzieje *neutr. dok.*, szadzią t. j. śrzonem się okryć, ośrzenieć, *transl.* szedziwym się stać, osiwieć, bereift seyn, grau werden; (*Vind.* obſajati = sadzami obkopcić); *Sorab.* 1. woschedžiwam; *Croat.* oszegyújem; *Ross.* усѣдѣть. Tego ja, jako wierny, życzliwy, i już prawie łaty dożrzałemi oszedziały sługa, z serca życzę. *Gwagn.* 193. Ja sługa oszedziały uniżenie proszę. *Gwagn. ded.* Oszedziałą powolność swą łasce W. P. D. oddaję. *ib.*

OSZEMŁAĆ, *f.* oszemli *act. dok.*, ogłodać, ogryźć. *Cn. Th.*, benagen, bebeißen. Oszemłany, ogryziony, ogłodany, *ambesus. ib.* Robaki to oszemłały. *Dudz.* 49. — *Transl.* Oszemłany, oskubany, niegładki, rozczochrany, chropowaty, odrapany, odarty; zerzaust, zerzupft, zerrupft, abgerissen. Patrzaj i sojka w klatce oszemłana bywa, Gładsza owa co w lesie wolności zażywa. *Rej. Wiz.* 54 *b.* Dzielny, choć będzie krzywy nos, oszemłana broda. *Rej. Wiz.* 4. I byłabyś tych cudzych krowisk oszemłanych Panią, aniż koz tłustych, koz moich kochanych? *Gaw. Siel.* 376. Baran starożytnym oszemłany wiekiem. *Pot. Pocz.* 100. Ludzie pracowite oszemłane widzimy. *Budn. Apopht.* 119. Peruka oszemłana. *Mon.* 69, 690.

OSZEWKA, i, *ż.*, u rękawów koszuli, albo po brzegach sukien, lamówka. *X. Kam.*, die Einfassung, der Besatz an den Hemdearmeln, Kleidern. — §. Oszewka na szkucie, daje się z tarcic; jest do burtnicy przybita, wyżéj nad burtą, aby pod czas burzy, nie pluskała w statek fala. *Magier. M-kr.*, die Bretwand auf dem Flußschiffe gegen das Hereinschlagen der Wellen.

OSZKALOWAĆ *cz. dok.*, szkalując oczernić, beschimpfen, mit Schimpfreden lästern. Nie przepuścili oni tam żadnemu; ale wszystkich ogółem pomazali, i oszkalowali, zadali im bunty, i t. d. *Smotr. Lam. pr.*

OSZKARADZIĆ, *f.* oszkaradzi *act. dok.*, Oszkaradzać *niedok.*, oszpecić, szkaradnym uczynić, osprośnić, häßlich machen, verunstalten; *Sorab.* 1. wożkaředzu; *Croat.* ogergyujem; *Ross.* обезобразить, обезображивать. Ulisses Polifema ciężko oszkaradził. *Kchow. Fr.* 47. *Biel. Hst.* 23. Cechą wypaloną oszkaradzony. *Nag. Cyc.* 13. *Warg. Wal.* 198. (piątnowany). Łupiestwem oszkaradził przyrodzenie swe. *Szczerb. Sax.* 255. (zhańbił). Już się tylą zbrodniami oszkaradziła. *Stas. Num.* 2, 227. (osromociła). — §. Udało się słudze pana okrutnie oszkaradzić. *Pot. Arg.* 734. t. j. szkaradnie go oszukał.

OSZKARD, *ob.* Oskard. OSZKLIĆ, *ob.* Ośklić.

OSZLACHCIĆ, OŚLACHCIĆ, *f.* oszlachci *act. dok.*, Oszlachcać *niedok.*, szlachcicem uczynić, (cf. orycerzyć); *Boh.* ošlachtugi; *Vind.* oſhlahtiti, poſhlatiti; *Bosn.* oplemeniti, (cf. plemię); *Croat.* oplemenitújem; *Ross.* пожаловать кого дворяниномъ; zum Edelmann machen, adeln. *Cn. Th.* — *Transl.* Lucyus Mummiusz wszystkę Włoską ziemię wolał oszlachcić, niźli jeden dom swój; albowiem za tym oszlachceniem ziemi, i dom jego daleko oszlachceńszym się stał. *Kosz. Cyc.* 157. zaszczycić, upoważnić, ozdobić; adeln, würdigen, zieren, schmücken. Oślachcenie miasta Rzymskiego wolnościami. *Faliss. Fl.* 128. Bóg oszlachcia stan małżeński, że jest jedną świętością kościoła. *Biał. Post.* 193. Ojcze oszlachć syna twego czcią tą, którą miał u ciebie, niżeli świat był. *Gil. Kat.* 69. (uwielb' go, verkläre ihn). Oślachcając pospolite życie cnotliwemi uczynki, u wszech ludzi miłość mieli. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 3. Jowisz znamiony swego bóstwa bywa oszlachciony, gdy wstępuje do Junony. *Otw. Ow.* 114. Przyjąłeś nas w poczet ludzi z ciebie dary oślachcionych. *Kanc. Gd.* 192. Ludziom być pożytecznym, i towarzystwo ludzkie zacnemi sprawami oszlachciać. *Petr. Et.* 68. I ziemia nasza nie jest bez ozdoby, Bo i tę Bóg oszlachcił dziwnemi sposoby. *J. Kchan. Fr.* 16. Król zacnie oszlachcił dom Pański budowaniem. *Radz. Ezdr.* 7, 27.

OSZLADA, *ob.* Oślada.

OSZLOCH, u, *m.*; *Boh.* ošleych, wošleych; *Vind.* oſhlak, z *Niem.* der Aschlauch, *allium porrum*, ziele, śniedek. *Syr.* 869; *Rag.* gljutikka.

OSZNUROWAĆ, *ob.* Obsznurować.

OSZOW, u, *m.*, z *Niem.* Aschofen, w hucie śklanéj piec, w którym się śkło ochładza, a w prostych hutach po-

pioły w nim przepalają; chłodnik, Kühlofen. *Torz.* 35. *et* 30.

OSZPECIĆ, *OSZPACIĆ, *f.* oszpeci *act. dok.*, Oszpecać *niedok.*, szpetnym uczynić, oszkaradzić, häßlich machen, verunstalten; *Boh.* ohawiti; *Ross.* изъуродовать; (*Croat.* ospotávam *deludo*, *insulto*; cf. *szpocić). Wieśniackie dzieci nie tak ospą oszpecone bywają, jak miejskie. *Krup.* 5, 442. Czyściec ziele wyczyszcza skórę z *oszpacenia każdego. *Urzęd.* 16. Ktoby oszpecił kogo, jak uczynił, tak mu się stanie, oko za oko, ząb za ząb. *W. Levit.* 24, 19. (okaléczył). Z grzechu pomazany i oszpacony. *Biał. Post.* 94. Nie oszpecajcie się żadną gadziną. *Radz. Levit.* 11, 44; cf. onieczyścić się, pysklać się, sich verunreinigen. OSZPETNIEĆ *nijak. dok.*, szpetnym się stać; (*Sorab.* 1. wožpatnu *evilesco*). Najcudniejszy koń, gdy go szpetną gunią zakryją, tedy i oszpetnieje, i nie tak dobréj myśli będzie. *Rej. Zw.* 54.

OSZPILAĆ, *f.* oszpila *act. dok.*, śpilkami opinać, bestecken mit Stecknadeln, bestecknadeln. Ubierałam się i oszpilałam co tchu. *Teat.* 20. *b*, 85.

OSZRODKA, *ob.* Ośrzodka.

OSZROTOWAĆ, *f.* oszrotuje *act. dok.*, szrotowaniem ziarna z łupin oczyścić, Getreide schroten, abschroten. Ziarna oszrotowane młyńskim kamieniem. *Syr.* 994.

OSZTAKIETOWAĆ, *f.* osztakietuje *act. dok.*, sztakietami ogrodzić, oparkanić, mit Staketen umzäunen. *Tr.*

*OSZTOKOWAĆ się *recipr. niedok.*, n. p. Mamy się strzedz, abyśmy się pijąc nie zalali, i nie osztokowali. *Eraz. Ob. F.*; *ob.* upić się jak sztok, jak bela.

OSZTURKAĆ *cz. dok.*, Oszturknąć *jedntl.*, w koło poszturkać bestoßen, rund um abstoßen; *Boh.* oštaukam, *ob.* Stukać.

OSZUKAĆ, *f.* oszuka *act. dok.*, *Oszukować, *Oszukawać, oszukuje *niedok.*, Oszukiwać *frequ.*, oszwabić, podejść, omylić kogo, odrwić, okpić, zwieść, einen betrügen, hintergehen; *Boh.* ošiditi, ochmeliti (cf. podchmielić, chmiel), kmjnjm (cf. kmin), oklamati; *Slov.* šidjm, okłamáwám, zkłamáwám; *Carn.* klamiti, ozzeganeti (cf. cygan), okklameti, okklâmém, golufam, golfâm, prevàrim; *Vind.* galufati, ogalufati, prestruniti, preshertati, premoshiti, oziganiti, petriegati; *Sorab.* 2. torisch; *Sorab.* 1. woyébam, zyebam; *Croat.* vkaniti, ukanyujem, varati, prevariti, prevarújem, prekaniti, prekanyújem, layharim, szpachujem, shertat, obnorit, cziganiti; *Dal.* prihiniti, prehinivam; *Rag.* varati, prihiniti, podjammiti; *Bosn.* cjalovati (cf. całować, cf. Judasz), privariti, varati, hiniti, uhiniti, vuhviti; *Slav.* privarriti; *Ross.* обмануть, обманивать (cf. omamić), плутовать, сплутовать, цыганить, измѣнить (cf. wymienić), обольстить, шишиморить, мытарить, алырить; *Eccl.* оупрѣмѫдрити сѧ [*superbire* 2], обольстить, прѣхытрити, лещу, льщу, (cf. łżyć, łgać). Świat chce być oszukanym, niechże się oszukuje. *Teat.* 19. *c*, 15. (*mundus vult decipi*, *ergo decipiatur*). Tak to zawsze bywa, Jeden drugiego bliźni oszukiwa. *Zab.* 13, 248. Chciałeś oszukiwać tych, którzy cię prędzej oszukać mogą. *Teat.* 15, 111. Drugiego chcąc oszukać, sam się oszukał. *Cn. Ad.* 213. Kto się zbyt boi oszukania, uczy czasem, jak go oszukać. *Lub. Roz.* 127. Boga nie oszukasz. *Cn. Ad.* 29. Oszukał go, psa za lisa udał. *Cn. Ad.* 799. Żydzi oszukawają radzi chrześciany. *Petr. Pol.* 2, 413. Oszukawają a tracą ludzi swym kłamstwem. *Eraz. Jęz. N* 8. Bóg zna oszukawającego, i tego którego oszukawają. 1 *Leop. Job.* 12, 16. *Petr. Et.* 182. *Biał. Post.* 143. *Sk. Dz.* 273. *Zoszukiwała wszystkich. *Otw. Ow.* 508. Trudno mądrego oszukać. *Rys. Ad.* 66. (*Vind.* neogalufliu, negalafliu = nie do oszukania, nieoszukalny; *Subst.* negalufishnost, negalufnost, neogaluflivost = *nieoszukalność). Byś się nie oszukał. *Cn. Ad.* 53. Przezorność często skutek oszuka. *Teat.* 1, 95. t. j. omyli, täuschen. OSZUKACZ, OSZUKAWACZ, OSZUKALNIK, OSZUKIWACZ, OSZUST, a, *m.*, zwodnik, podchodziciel. *Mącz.*, szalbierz, szybal, der Betrüger; *Boh.* šeydiř, šjda, kmin, (cf. kmin); *Slov.* okłamatel, bere pat za dwanást; *Sorab.* 1. yebak, yebacž, (cf. jebać); *Carn.* golfivz, goluf, himbèz, fajdâzh; *Bosn.* kimbenik, hinac, varalaç, vuhva, cjalovnik; *Vind.* galuf, galufauz, petriegar; *Rag.* varalaz; *Croat.* prevaritel, vkanitel, prekanitel, ukanlyivecz, layhàr, tepecz; *Ross.* обманщикъ, оплета, оплетала, обольститель, окута, шишимора, алырщикъ, обдала, цыганъ, мытарь, обироха, плутъ, плутецъ, плутяга, плутишка, плутище, баальникъ; *Eccl.* льстнвъ. Oszukacze dobrych ludzi, Was też równie kto ułudzi. *Jak. Baj.* 36. Dwojaka jest pociecha oszukać oszusta. *Zab.* 5, 56. Mój młodszy bracie oszuście, chcę cię nauczyć chromać przed kulawemi. *Teat.* 20. *b*, 10. (będę ci lekcye dawał). Oszust który zręcznie i zmyśla i mata, Nie oszust, ale tylko człek z wielkiego świata. *Teat.* 43. *c*, 4. Oszustowie źli w myśli, a dowcipni i udatni w mowie. *Jabł. Tel.* 329. Filuty, kłamcy i oszukiwacze. *Teat.* 55. *d*, 36. Takim oszukalnikiem być nie chciał, żeby innych nauczał, czego sam nie wierzył. *Sk. Dz.* 437. Zdzierca, machlarz, oszukawacz. *Petr. Et.* 297. OSZUSTKA, i, *ż.*, szalbierka, szybalka, die Betrügerinn; *Bosn.* varaliça, himbeniça; *Croat.* prekanitelicza; *Dal.* ukaitelicza, ukanlyivka; *Ross.* обманщица, плутовка. Ta oszustka Zuzanka, nie wydałaż mnie z sekretu? *Teat.* 20. *b*, 114. *et* 7. *c*, 77. OSZUSTAĆ kogo, *f.* oszusta *act. dok.*, oszukiwać jako oszust, podchodzić po oszustowsku, hinterlistig betrügen, überlisten. Jest to oszust, którego ja oszustam. *Teat.* 8. *c*, 40. Mowa twoja prosta; każdy cię oszusta. *Bach. Epikt.* 60. OSZUSTNY, a, e, — ie *adverb.*, OSZUSTOWSKI, a, ie, oszukujący, podchodzący, podstępny, betrügerisch; *Sorab.* 1. yebačné; *Carn.* himbast, himbèshn, golfiv; *Croat.* ukànlyiv, ukanyliv; *Slav.* prevarljiv; *Ross.* обманчивый, обманный, обманщическій, алырскій, льстивый. Oszustnéj uwierzył Tezeusz żenie. *Jabł. Tel.* 263. OSZUKAŃSTWO, OSZUSTOWSTWO, OSZUSTWO, a, *n.*; *Boh.* šeyd, šizunk, škrabunk; *Sorab.* 1. zyebano; *Sorab.* 2. hobschuda; *Carn.* golfia; *Vind.* galufia, shertanje, fmota, galufnost, galufishnost; *Croat.* vkanyuvanye, prevàra, ukanlyivoszt; *Bosn.* privarrenje, varka, himba, vuhvóst, podhimbenóst, hila; *Ross.* обманъ, алырство, мытарство, морокъ, лылы, плутовство, баальство, бальство; *Eccl.* льщеніе, обманъ, коварьство, льсть; oszukiwanie, podchodzenie, podejście, pod-

stęp, szalbierstwo, die Betrügerey. Taki léczenia sposób, oszukańStwem nazwać trzeba. *Krup.* 5, 567.

OSZWABIĆ, *f.* oszwabi *act. dok.*, Oszwabiać *niedok.*, (*Etym.* Szwab); oszukać, odrwić, okpić; einen belugsen, (Oestr. polakieren), einen betriegen, hintergehen; (*Boh.* ochmeliti někoho; *Carn.* ozzeganeti, (*ob.* Cygan); *Croat.* cziganit; *Vind.* oziganiti). Słodko nucąc piszczałka ptaki w sidła zwabia, Słodką mową i oszust prostaków oszwabia. *Min. Ryt.* 4, 185. *Zab.* 8, 336. — *§. Gońcie za niemi a zadnie ich sieczcie. *Budn. Jos.* 10, 19. *not.* «właściwiej: oszwabiajcie ich, abo ogon ich odcinajcie». OSZWABIACZ, a, *m.*, oszust, szalbierz, ogołociciel, der Betrieger, Preller, Belugser. Oszwabiacze i pochlebcy mieli u Filippa łaskę. *Nag. Fil.* 82.

OSZWARCOWAĆ, *f.* oszwarcuje *act. dok.*, szwarcem oczernić, beschwärzen, umschwärzen, mit Schwärze beschmieren. *Incero*, owoszczam, oszwarcuję. *Mącz.*

OSZYĆ, *ob.* Obszyć.

OSZYDZIĆ, *f.* oszydzi *act. dok*, wyszydzić kogo, einen verhöhnen, verspotten. Otoś mię oszydził a skłamałeś mną. *Radz. Jud.* 16, 10. Oszydzam, *calvo. Urs. Gr.* 257.

*OSZYJNIK, a, *m.*; *Ross.* ошейникъ; alsbant, obróż, das Halsband; *adject. Ross.* ошейный, *oszyjny.

O T.

OT! *excl.*, *ob.* Oto.

OTABORZYĆ, OTABOROWAĆ, OBTABOROWAĆ, *act. dok.*, taborem opasać, obwieść; *Vind.* obtaboriti, obdati, obranilhati, mit der Wagenburg einschließen. Obtaborować się, *plaustris cingi. Chmiel.* 1, 82. Otaborzonych na Stabieńskich polach buntowników przełamał. *Papr. W.* 2, 504. Naokoło się wozami otaborowali. *Nar. Tac.* 2, 264.

OTACZAĆ, OTACZACZ, *ob.* Otoczyć, otoczyciel.

OTAFLOWAĆ, *f.* otafluje *act. dok.*, taflami okryć, betäfeln, umtäfeln; *Vind.* obtablati; *Sorab.* 1. wobdeskuyu. Cały dom wewnątrz był otaflowany forsty cedrowemi. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 18. Obił i otaflował go blachami złotemi. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 3, 8. Ołtarz otaflował cedrem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 20.

OTAJAĆ, *f.* otaje *neutr. dok.*, tając odmięknąć, auftauen. Zima zginęła, śniegi otajały. *Petr. Hor.* L 2 *b.* Serce moje niechaj z lodu otaje. *Kchow. Roz.* 85.

*OTAK, u, *m.*, [buda, Krämerbude, z *tur.* otagh = *tentorium. Men.* I, 161 — 2]; targ, der Wochenmarkt, der Markt. Na jarmarkach i otakach pogranicznych koło Wołoch i Ukrainy. *Vol. Leg.* 6, 185.

OTAKSOWAĆ, *ob.* Taxować.

OTAMOWAĆ *cz. dok.*, tamą obwieść, umdammen, mit einem Damme umschließen. Wyspę te od morza sama natura otamowała góreczkami. *Boter.* 75.

OTAŃCOWAĆ *cz. dok.*, w koło potańcować, umtanzen. Otańcowany, *Eccl.* оплясуемъ, около кого пляшутъ; (cf. pląsać).

OTAPIAĆ, *ob.* Otopić.

*OTARA, y, *ż.*, [tara, niedoimek w wadze, z *franc.* 2] n. p. Funt potaszu uczyni ci 2 *zł.*, nie rachując otary. *Torz.* 208.

OTARASOWAĆ, *f.* otarasuje *act. dok.*, niby tarasem opasać, ogrodzić, umkerkern, umschließen, einschließen. Sad swój otarasował zewsząd twardemi górami. *Otw. Ow.* 171.

*OTARC źle zamiast Otrzeć *qu. v.*, *Dudz.* 29. OTARCIE, OTARTY *ib.*

*OTARCZYĆ *cz. dok.*, n. p. Tyran ten stał jako otarczony i nie o swej mocy przed naszym majestatem. *Tward. Wł.* 38, czy to tarczami okryty?

OTARGAĆ, OBTARGAĆ, *OTARCHAĆ *cz. dok.*, Otargnąć *jedntl.*, Otargiwać *częstl. i niedok.*; *Boh.* otrhati; *Sorab.* 1. wobtorhacż; *Croat.* otergávam; *Bosn.* otarghnuti, otergati, otrrigati, otrrighnuti; *Rag.* otargnuti; *Ross.* обдергать, обдергивать, отеребить, отеребливать; targnąwszy oberwać, oszarpać; abzausen, zerrend abreißen. Zali korzenia jej nie wyrwie, a owocu jej nie obtarga? 1 *Leop. Ezech.* 17, 9. Nie dziwuj Królu, żem tak otarchany, Bom z wysokiej krainy do ciebie posłany. *Papr. Try. B* 4. Otargany *Subst.*, *Otarganiec, *Slov.* otrhánek, otrhaněc; *Eccl.* отерхалъ. Bardzo otargany; *Slov.* otrhaní gako lipa, *totus lacer.* — §. Otargać konia, zwierza, obrochmanić, okrócić, ujeżdżać; zähmen, bändigen, zum Zuge abrichten, zureiten. Jak źrzebca z lekka objeżdżać i otargiwać. Do wozu chcąc zaraz z młodu obrócić źrzebca, pozwalam na nasze zwyczajne otargiwanie, to jest, aby był przy drugim koniu wodzony kłusem. *Hipp.* 32. Chłop konia dzikiego tak otarga, że mu będzie posłuszen. *Petr. Pol.* 19. Źrzebce, gdy już będą otargane, Niech ciało biorą miąższą sieczką roztykane, Bowiem przed otarganiem wysoką myśl mają, Ani się pojmane zaciąć pozwalają. *Otw. Wirg.* 428. Bydlę nieotargane abo dzikie jeszcze. *Herb. Stat.* 536. Otarganych lwów para. *Otw. Ow.* 583. *Zab.* 8, 398 Schwytane cielce otargiwać. *Otw. Wirg.* 386.

OTARGOWAĆ, OBTARGOWAĆ *cz. dok.*, targując zakupować, behandeln; *Sorab* 1. wohandluyu.

OTAŚMOWAĆ, *f.* otaśmuje *act. dok.*, a) obwieść, obszyć lub obwinąć niby tasiemką; *Ross.* оторочить, оторачивать, (cf. troki, troczyć); umbandeln, umwickeln, umbinden, umnähen, wie mit einem Bande einfassen. Włosem rękę otaśmował. *Bardz. Trag.* 184. Trzewiki otaśmować. — b) *Transl.* Skórę komu otaśmować, orznąć, wygarbować, naceehować; einem das Fell ausgerben, ihm Striemen schlagen. Obawiam się, aby nam skóry nie otaśmował, jak się o tym dowie. *Teat.* 54, 51. *et* 56. *c*, 6. *et* 22. *b*, 74. *Golisz.*

OTCHŁAŃ, OTCHLINY, OTCHLISKO, OTCHLISTY, *ob.* Odchłań, Odchlisko.

1. OTCHNĄĆ, *f.* otchnie *act. jedntl.*, ozionąć, parą zarazić, (cf. napuchać); giftig anhauchen, mit dem Hauch vergiften. Duchem zaraźliwym srogiej śmierci otchniona, Orszula moja u nóg rodzicom martwa upadła. *J. Kchan. Dz.* 114. Kwiatek on wonny jadem otchniony. *Miask. Ryt.* 2, 142. *ib.* 147. *Żebr. Ow.* 161. Złe, acz nie ukąsi, tedy przedsię otchnie. *Biel. Kr.* 165.

2. OTCHNĄĆ, *f.* otchnie *act. jedntl.*, a) ocucić, obudzić, (cf. ocknąć); wecken, erwecken, aufwecken. Noc przesypiamy, gdy nas dzień czwartkowy I słońce otchnie. *Jabł. Buk. J.* 3. Powrócone zerze otchną ją w tych fantazyach, i wszys-

tkie te strachy rozegnał Faeton. *Tward. Pasq.* 38. — *b) *Neutr.* Otchnąć, ocknąć, erwachen. *Fig.* Już bowiem opłonęły, już otchnęły one Jadem światowym moje żądze zanurzone. *Kor. Hor.* 83.?

OTĘPIEĆ, *f.* otępieje *neutr. dok.*, tępym się stać, ostrość stracić; *Ross.* отупѣть, *propr. et fig.*; stumpf werden. *Tr.* OTĘPIĆ *cz. dok.*, przytępszym uczynić, abstumpfen; *Rag.* otûpiti; *Bosn.* otupiti; *Croat.* otupújem.

OTĘŻYĆ, *f.* otęży *act. dok.*, Otężać *niedok.*, tęgim uczynić, o tęgość przyprawiać, steif, derb, fest machen. Jeżeli mam otężać grunt rzadki, muszę do niego zażyć gliny. *Kluk. Kop.* 1, 280; *Vind.* otoguvati, okorniti, oterditi, ozherstiti. OTĘŻAŁOŚĆ, ści, *ż.*, niegiętość, nabranie stężałości, tęgość, Steifheit, Derbheit, Festigkeit. Glina piaszczystym gruntom doda otężałości i chłodu. *Kluk. Rośl.* 3, 132.

OTIU haha hahu! *Venator.*, krzyk szczujących, Hetzgeschrey hebe!! *Tr.*, (cf. hulala).

OTKAĆ, *ob.* Obetkać.

OTŁOCZYĆ, *f.* otłoczy *act. dok.*, Otłaczać *niedok.*; *Boh.* otlačiti; przytłoczyć na około czego, um etwas herum eindrücken, einstampfen, befneten, umstopfen. Otłoczyć ziemię koło płonki wsadzonéj. *Tr.* OTŁOCZYNY n. p. lnu i konopi = paklepie. *Włod.*, paździerze, Flachs =, oder Hanfbülsen.

OTŁUC, *f.* otłucze *act. dok.*, Otłukać *niedok.*; (*Boh.* otlaucy, otlaukati; *Vind.* obtlezhi, otlezhi, otouzhi; *Bosn.* obluscititi, ostupati); tłuczeniem obić, wybić z czego; bestampfen, abstampfen, herausschlagen, herausstampfen. Nasienie lnu ma być kijankami otłukane. *Cresc.* 188. Otłukam jęczmień, proso, *pinso. Cn. Th.* (*Boh.* opichati, (opicharna = Stampfmühle; opišky = *caniclae*, *quisquiliae*, cf. pęcak). Otłukanie ziarn, *pistura frumentorum*, die Stampfung, Abbülsung. *Cn. Th.* Nieotłuczony *E. cl.* неотолченъ. — §. Otłuc o co = uderzyć o co, an etwas stoßen, anschlagen. Byk wprzód się doświadcza sam, nim się spotyka, a swe groźliwe rogi o pniaki otłuka. *Przyb. Luz.* 299. Powyż mostu pale bił, aby drzewa na obalenie mostu puszczone, o nie się otłukłszy, mocy takiej nie miały. *Warg. Cez.* 82. t. j. o nie zawadziwszy. — §. Miecz otłuczony. *Biel.* 178. t. j tłuczeniem, sieczeniem obłamany, abgestoßen, durch Stoßen und Hauen abgebrochen, abgenutzt. Miecz w tym herbie otłuczony; luboć drudzy w tymże herbie cały kładą. *Nies.* 1, 63. OTŁUK, u, *m*, 1. odłog ziemi, odłogowa rola, Brachacker, Brachfeld. *Tr.* — 2. Człowiek otłuk, do niczego niezdatny, nic dobrego. *Tr.*, ein Taugenichts. Jeśliś otłukiem, co po ptaku chłopu? *Bielaw. Myśl. E* 4. — §. Otłuk, tłuk, nierządnica, kurwa, ein gemeine Hure.

OTŁUŚCIĆ, *f.* otłuści *act. dok.*, Otłuszczać *niedok.*, tłustym uczynić, tłustości nabawić, okrasić; *Bosn.* otustiti; fett machen, anfetten, fettig machen, mit Fett beschmieren. *Tr.* OTŁUŚCIEĆ, *f.* otłuścieje *neutr. dok.*; *Ross.* отолстѣть; tłustości nabyć, tłustym się stać, fett werden. Z ofiar bydlęcych ziemia otłuściała. *A. Kchan.* 96, *ob.* Otyć.

*OTMĘT, *ob.* Odmęt. OTNĘ, OTNIE, *ob.* Ociąć.

OTO! *per Apocopen* OT! *cum enclitico* OTOŻ, OTOSZ! 1 a) *exclam. demonstr.*; *Lat.* en, ecce! *Graec.* ἴδε, ἰδού, schau! siehe! siehe da! da! (*Boh.* hlehle, hle, hlele (cf. oglądać), wida! (cf. widzieć); *Slov.* ay, hle, eghle, la, pobleď (cf. poglądać), wjz; *Sorab.* 1. lai, hui, hlai; *Sorab.* 2. gledaj, lej, lejscho; *Carn.* glej, glejte, léj, leite, polei, kolte; *Vind.* glei, poglei, lei, gledi, polöi, vidìſh; *Croat.* etò, evo, euno, ovo, nut, nùti; *Dal.* evo, etto; *Bosn.* otto, etto, enno, evo, ovo, nùt, nutti; *Slav.* eto; *Rag.* etto, évo, ovo, nutti, enno, onno; *Ross.* вотъ, сè; *Turc.* óste, iste). — Ono *demonstrat remota*, *quae alter non videt*; oto *repentina vel proxima. Cn. Th.* 629, (cf. owo). Piłat ubiczowanego Jezusa żydom pokazując, rzekł: oto człowiek! *Leszcz. Hst.* 681. Zaledwie to postrzeżono, zaczęto wołać: oto on! oto on! *Gaz. Nar.* 1, 186. Widzę postać dzielnego Pompiliusza: oto jego oczy, oto ta sama twarz. *Stas. Num.* 1, 56. Jeden za drugim jak leci, Na takich koniach, ot tak prawie małe dzieci. *Niemc. P. P.* 48. (tyćke). Zdaje mi się, że to ot tak po Warszawsku w ciasny kąt nas zapędzi. *Teat.* 22, 89. — §. *Obsolet.* Bóg z oto tego kamienia mocen jest wskrzesić syny Abrahamowe. 1 *Leop. Luc.* 3, 8. (t. j. z tegoż samego kamienia). Jeszcze nad oto te dwa lata głodu, przyjdą pięć lat. *Radz. Genes.* 45, 6. — b) Oto, *respondens vocanti*, *interroganti*; da! siehe da! Wołał nań: Szczesny, Szczesny! a on odpowiedział: otom ja Panie! *Niemc. Bibl. Tar.* 13. da bin ich Herr! Odpowiedział Abraham: oto jestem! 3 *Leop. Genes.* 22, 11. (owo ja jest. 1 *Leop.*). Adam gdy się obudził za otwarciem powiek, Postrzegł - co? oto Ewę! *Kras. W.* 54. er sah — was denn? Ewa stand da! Coż jest ta piękność ciała? oto wór gnoju! Co jest to wdzięczne śpiewanie? oto lekkie powietrza poruszenie! Co są potrawy? oto trupy zwierząt! *Bals. Niedz.* 1, 204. — 2. Ot! *ex abrupto*, n. p. Ot cię daruję żywotem, Bądźże ostrożniejszy potem. *Jak. Bąj.* 189. nun! ich schenke dir das Leben. Otże was pogodzę. *Jabł. Ez.* 140. Ot! co temu łajdakowi za myśl przyszła. *Teat.* 2. *b*, 97. Oestr. schauts! welch ein Einfall. Biorą się znowu do flaszy, do stołu, a drudzy mówią, nie słuchać, ot baje. *Wad. Dan.* 126. oh! er fabelt. Panu, ot! dobrze się dzieje. *Ossol. Str.* 1. hoho! es geht! Gdy zgubić do reszty zechce dopust boży, Ot tobie pozew woźny o wioskę położy. *Zab.* 16, 125. Otoż nie puszczę. *Teat.* 21, 139. Otoż macie! teraz ja wszystkiemu winien. *Teat.* 8, 107. — 3. Ot, otże, otoż, otoż masz, otoż tobie! *Insultantis*, *vel poenas sumentis*, *vel sumtas gratulantis sermo. Cn. Th.* nun da haben wirs! da hasts! siehst du! habe ichs nicht gesagt ꝛc. Otoż tobie, schowaj coś ułapił; masz czegoś chciał; uchwyciłeś. *Cn. Ad.* 801. Pijanica mówi: uraniono mię; otoż tobie pijaństwo. *Biał. Post.* 199. Ciąwszy mię rzecze: otoż tobie ujmować się za drugiego. *Boh. Kom.* 1, 36. Od węża skąsana umarła; otoż tobie delicye i wczasy obozowe. *Birk. Chmiel. A* 3 *b*. Otoż masz! *Teat.* 26, 70. Otoż jest, wszak mnie mój instynkt nie omylił, zgadłam. *Teat.* 15. *c*, 17. Otoż go macie, gadułę. *Teat.* 24. *c*, 22. O rodzice! ot waszej roboty skutki. *Teat.* 46, 21. Otoż tobie! łakomstwo do czego przywodzi. *Prot. Jał.* 20. Otoż tobie byśku mazia. *Cn. Ad.* 801, (*ob.* Byczek).

OTOCZYĆ, *f.* otoczy *act. dok.*, Otaczać *niedok.*; *Boh.* otoči-

ti, otačeti, obkljčiti, obkličowati: *Slov.* obkljčiti, obkličugi; *Sorab.* 1. wobdahm, wobdahwam, wobzankam; *Sorab.* 2. hobdaseh, hobzmisch; *Carn.* obdâjam, obdâm, prestręti, prestrim; *Vind.* obdati, obdajati, obſesti, obstreti, obstrati, okulobdati; *Dal.* obnyeti; *Croat* obdajem, obsztiram; *Ross.* обдать, обдавать: *Eccl.* остѣнити, остѣняю; obwieść, oprowadzić, okrążyć, opasać, obskoczyć; herumführen, umzingeln, einschließen, umringen; (*Bosn.* obtecati haghum *subsuere limbum*; *Croat.* obtáchem, obtechilszem *circumsuo*; *Ross.* обточить, обтачивать na tokarni odtoczyć). Otoczyć co koło czego, lub otoczyć co czym; n. p. Winnicę nasadził i płot około niej otoczył. *Sekl. Marc* 12. Anioł twój niech obóz obtoczy około nas. *Modl. Gd.* ein Lager um uns her aufschlagen. Kazimierz W. wiele miast murem obtoczył. *Petr. Pol.* 2, 192. Murami otoczył. *Sk. Dz.* 523. Otoczył wojskiem swym miasto. *Sk. Dz.* 718. Saul i lud jego obtaczali Dawida z ludem jego. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 26. Równinę wysokie bardzo góry otaczają jak wieniec do koła. *Mon.* 70, 816. Góry te mur jeden obtoczył. *Zggr. Pap.* 305. (zamknął, objął). Dwie części miasta morze obtoczyło. *Jer. Zbr.* 2, 111. Morze wodami swemi na koło ziemię obtoczyło. *Otw. Ow.* 517. (*ob.* Otoczyświat) Widziałem panią obtoczoną grzeczną młodzieżą. *Teat.* 6. *b*, 16. Nabożną bracią obtoczony był na jutrzni. *Birk. Dom.* 158. Ból cię i słabość otaczały w koło. *Zab.* 9, 230. Stolarz wymierzył kłodę węgielnicą, i cyrklem otoczył. 1 *Leop. Jes.* 44, 13. (określił, ocerklował). — Otoczenie, *actus*, das Umzingeln; *effect.* rzecz otoczona lub otaczająca, n. p. Dwie siatki miały okrywać a ozdabiać one dwoje obtoczenie, które było na wierzchu słupów. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 41. Ganek albo otoczenie balasowe zowie się *podium*, *peribolus*, *balastrata*. *Chmiel.* 1, 78. — °§. Najpierwej tedy Mikon, skoro tylko zoczył Kozionogiego bożka, strachem się otoczył. *Zimor. Siel.* 204. t. j. strach go opadł, Schrecken überfiel ihn. OTOCZNY, a, e, otaczający, w okół idący, umschließend, einschließend. W talarze okolny czyli otoczny napis. *Czack. Pr.* 20. OTOCZYCIEL, OTACZACZ, a, *m.*, otaczający, der Umringer, Umgeber, der einen umringt, immer um ihn ist; (*Boh.* otočnjk kwiatek niezapominajki). Był młody monarcha pełen cnot; ale psuły podłe otaczacze otoczonego. Zepsuty winą niegodnych otoczycielów młodzian, zapomniał być ojcem ludu. *Kras. List* 2, 85. OTOCZYNA, y, *ż.*, błona we wnętrzu poprzeczna, osierdzie, przegroda wnętrza, *diaphragma*. *Cn. Th.*, das Zwerchfell; *Carn.* peréponka, hapân; *Croat* recineza; *Dal* opna; *Ross.* перепона, *adj* перепоночный: (*Boh.* obtačka *redimiculum*; otačka = das Stroh um den Fuß im Stiefel, słoma koło nogi w bócie). OTOCZYSTY, a, e, szeroki, toczący się, bufiasty; weit, viel umfassend, faltig. Otoczysty fartuch. *Tr.* °OTOCZYŚWIAT, a, *m.*, Ocean, morze wielkie. *Cn. Th.* 426.

1. OTOK, u, *m.*, §. 1°) obwód koła matematycz., peryferya. *Tr.* die Peripherie; *Carn* oktak = obramowanie; *Croat* ottok *tumor*, *insula*; *Vind.* odtok, otok *insula*; *Rag* obtòk *fimbria*; *Bosn.* obtoka *limbus*, *fimbria*; otok = wyspa: *Slav.* otok wyspa; otoka = gałąź: *Croat.* otók 1) *insula*, 2) otok, odtok *effluvium*: *Eccl.* отокъ 1) wyspa, 2) gatunek puchliny. — §. 2) Otok, nabrzmiałość, ociekłość, die Geschwulst. Ziele to piekielny ogień gasi, twardości i otoki rozpędza, otok cycków niewiast ścieńcza, też otok uszu léczy. *Spicz.* 51; *Boh.* otok; *Carn.* ottok; *Vind* otuk, ottok, gerzha, satezhenje, otekluest, otezhnost, otezhenje; *Rag* otèk; *Slav.* otok; *Croat* otok, odtok. — 2. OTOK, posoka, der Eiter, ropa. *Perz. Cyr.* 1, 116. *Sorab.* 1. krawé ręy; *Ross.* сукровица, гноетеченіе; (*Vind.* otezhi = ropić się, *ob.* Ociec). Jątrzenie się czyli otoku zbieranie. *Perz. Lek.* 220. Rana podeszła otokiem. *Pot Arg* 681 bat schon Eiter angesetzt. *Haur Sk.* 440. Otokiem się miasto zeszpeciło, kiedy i ropa z przegniłych wpół twarzy płynęła. *Bardz. Trag.* 558. — *Transl.* Z białej się brzozy smaczny otok sączy. *Zab.* 8, 305. (*ob.* Oskoła).

OTOLI, *ob.* Atoli.

OTOMAN, a, *m.*, Turek, der Türke. I Tatarzyna bił i Otomana. *Jabł. Buk.* *a.* OTOMAŃSKI, a, ie, n. p. Otomańska brama, porta, *ob.* Porta. Pakta między Polską i bramą Otomańską. *Sch.*, *pr.* die Ottomanische Pforte.

OTOPIĆ, *f.* otopi *act. dok.*, Otapiać *niedok.*, w koło potopić, zanurzyć; *Vind* obtopiti, ganz eintauchen. Już się w morzu otopiły wiosła, I daleko od lądu nawa się odniosła. *Otw. Ow.* 240. — §. Aż się posoką dołki otapiały pełne. *Otw. Ow.* 264. aż przelewały, sie flossen über.

OTOSZ, OTOŻ, *ob.* Oto.

OTRĄBIĆ, *f.* otrąbi *act. dok.*, Otrębować, otrąbiać *niedok.* przy trąbie ogłosić, bey Trompetenschall kund machen, ausblasen. Teraz otrąbiono w Warszawie, aby dla tych, co pieniędzy nie mają, darmo dawano jeść. *Boh. Kom.* 2, 9. Przywodzi rzeczy oczywiste bez otrębywania i krzyczenia. *Pam.* 85, 1, 391. (bez hałasu, zgiełku, bez przesady, cicho, skromnie). Otrąbić się, n. p. Już się na liszkę otrąbił i wilka W trąbę łowczą razy kilka. *Kchow* 25. (odezwał się trąbą).

°OTRĄBIE, *ob.* Otręby.

OTRĄCIĆ, *f.* otrąci *act. dok.*, Otrącać *niedok.*: *Boh.* oštaukám; a) uderzyć o co, an etwas stoßen, schlagen, anrennen. Otrącam głowę, nogę o co = uderzam się o co. *Cn. Th.* Otrącić się *id.*; n. p. Podnosząc się jakoś nieostrożnie głową moją o zęby i nos jego otrąciłem się, że zaraz chustki wołać począł na otarcie krwi. *Mon.* 73, 62. Gdy się wiatr [illegible] tedy [illegible] szumi. *Rej Wiz.* 151. *b.* gdy się [illegible] wenn er wo [illegible]. Dokażę tego, by najtrudniej było. Wszak się już o tę głowę więcej otrąciło. *ib.* 177. t. j. oparło, es ist schon mehr auf meinem Kopfe gewesen. Do kościoła biegając, o ołtarze się otrącasz, [illegible] boga ojczyste [illegible] *Baz. Sk.* 75. ([illegible] się o ołtarze). — §. Otrącać co, trąceniem o co [illegible], [illegible] abstoßen, n. p. Stok otrącony. *Tr.* Na [illegible] wisi łeb jeleni z otrąconemi rogami. *Teat* 11. *b*, 5. — *Transl.* Otrącić co [illegible], [illegible] *Cn. Th.* den Herben [illegible] weg[illegible]. [illegible], słodzenie *ib.* *Graec.* τὸ μείλιγμα, czym otrącamy co. *ib.*

*OTRAWIĆ, *ob.* Otruć.
*OTRĘBINY, *OTRZĘBINY, OTRĘBY, *G.* otrąb *plur.*; *Boh. et Slov.* otruby; *Sorab.* 1. wotrubé, mekiné, *ob.* Miękkiny; *Sorab.* 2. wotschubi; *Vind.* otrobi, luski, lufhki, *ob.* Łuszczka; *Carn.* otrôbi, luski, posęvk; *Croat.* poszèje, mekina, (otrebine *scobinae*); *Dal.* palya, tricze; *Bosn.* paglje, mekine, triçe, triççe; *Rag.* pàglje, mekinne, mechine; *Ross.* отруби, отреби, отребіе (cf. otrzebić), сметіе, (*ob.* Śmiecie); *Eccl.* осѣвки, отруби, трицы; §. 1) Kleien. *Otręba. *Birk. Dom.* 88. Otręby po spytlowanéj mące, można dawać wołom, wieprzom etc. *Kluk. Rośl.* 3, 276. Otrębiny, *apheda. Mącz.* Otrzębiny, otręby, *canica. ib.* Bywają otręby z każdego zboża zmełtego zwierzchniéj łupinki abo skóreczki ziarna, przez pytel abo przez sito od mąki odłączone. *Syr.* 994. Niedojrzałe ziarna wiele otrąb, a mało mąki dają. *Kluk. Rośl.* 3, 214. Z otrąb mąkę oczyścić. *Sk. Dz.* 419. Otręby do parzy dla psów, *Ross.* мѣсятка; *ob.* Mieszanina. — *Prov. Slov.* Kdo sa medzi otrubi miša, swině ho zežeru; kto się między otręby miesza, świnie go pożrżą; (cf. młoto). — §. 2) *Transl.* Otręby na głowie, paprzyska, łupieże; *Boh.* otrus; *Sorab.* 2. schpelchei, tschup, tschupk; *Sorab.* hwówne schupizne; *Carn.* luski na glavi, grinta; *Vind.* skralop; *Croat.* grinta, grinte; *Bosn.* gubba; *Rag.* grinta, gubba; Kopfschuppen, Hauptgrind, Grind. O parchach główných, o otrębach abo łuskach. *Szlesk. Ped.* 20. Na głowie ma włos czarny, na brodzie otręby. *Pot. Jow.* 161. Łuski abo otręby płci są siostry parchów. *Sienn.* 499. Hautschuppen. — §. Lucyper z nosa bez miary Puszczał aż brzydko plugawe otręby. *P. Kchan. Jer.* 79. OTRĘBIASTY, a, e, do otrąb podobny, na kształt otrąb, den Kleyen gleich; *Sorab.* 1. wotrubwaté; *Rag.* mekìnnast; *Croat.* poszeichaszt. §. Otrębiasty, OTRĘBISTY, OTRĘBNY, a, e, otrąb pełny, z otrąb; *Boh.* otrubny; *Slov.* otrubný; *Sorab.* 1. wotrubané; *Rag.* mekinav; *Croat.* mekinszki, poszeichaszt; *Carn.* posevzhne; voll Kleien, Kleien=. Chléb otrębiasty. *Syr.* 937. Chléb gryzowaty, otrębisty, ludziom delikatnym nie strawny. *ib.* 938. Otrębny chléb, *coniceus panis. Mącz.*, *Carn.* posevnek; *Bosn.* pasjacja; *Croat.* kelessicza, mekinyak; (*Boh.* otrubnjk = *furfur vendens*). — OTRĘBKI, *plur.*, *zdrbn. rzeczwn.* otręby, kleine Kleien, z. B. Mandelkleien. OTRĘBOWATY, OTRĘBIASTY, OTRĘBOWIAŁY, a, e, mający na głowie otręby, der Kopfschuppen hat, ein Grindkopf, Grindiger; *Sorab.* 1. schupiznoyité; *Croat.* grintav, grintavecz, grintavka; *Rag.* grintav, grintavaz, gùbav, gubavaz; *Bosn.* gubbavaç, grintavaç. OTRĄBOWIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, łupieże na głowie. *Syr.* 1085; (cf. parch), der Grind, Schuppigkeit des Kopfes. OTRĘBOWATOŚĆ, ści, *ż.*, n. p. Ziele to otrębowatość z twarzy ściera. *Syr.* 599; cf. trąd.
OTRĘBYWAĆ. *ob.* Otrąbić.
OTRĘDOWACIEĆ *nijak. dok.*, w koło trędowatym się stać, rund um aussätzig werden. Jeśliby się urzędnikowi ułomność przydała, t. j. jeśliby olśnął, olknął, otrędowaciał, tedy nie ma być dlatego złożon z urzędu. *Szczerb. Sax.* 204.
OTRĘT, u, *m.*, (*distng.* odtręt), otarcie nogi, zadku etc., das Wundreiben, Aufreiben. *Interrigo*, sedno, gdy się od chodu albo jazdy zedrze skóra na pośladku, też otręt. *Mącz.*, der Wolf im Hintern vom Reiten; (cf. odsednić). *Syr.* 1258. *Ern.* 67. OTRĘTWIEĆ, OTRĘTWIAŁY, *ob.* Odrętwieć.
OTROCINY, *plur.*, opiłki, Feilspähne, proch, który pilnikiem zejmują piłując. *Sienn. Wykł.*, *Croat.* otrebine.
OTROCZĘ, ęcia, *n.*, OTRĄCZĄTKO, a, *n.*, OTROCZEK, czka, *m.*, *demin. nom.* otrok = chłopczyna, chłopiątko; *Carn.* otrozhâj, otrozhé, otrozhje; *Vind.* otrozhizh, otrozhei; das Knäblein. U żydów ośmego dnia obrzezano otroczę. *Sk. Kaz.* 523. Otroczątko, dziecię nie niewieściej, ale męzkiej płci. *Budn. Math.* 2, 8. *not.* Ona ujrzała, a otroczątko płacze. *Budn. Exod.* 2, 6. Niezrosłe otroczki. *Zab.* 10, 251. *Zabł.* OTROCKI, a, ie, męzki, mężczyński, Manns=. Kożuch otrocki; suknia otrocka. *Tr.*; *Carn.* otrozhje; *Vind.* otrolhki, otrufhki, otroken = dziecinny; *Ross.* отроческій, отрочь chłopięcy; *Boh.* otrocký; *Sorab.* 1. wotroczki niewolniczy. OTROK, a, *m.*, (*Boh.* otrok *servus*, *mancipium*; otrokyně niewolnica, otroctwj niewola, (cf. troczyć, troki); *Sorab.* 1. wotroczk *famulus*, parobek, wotroczžik, wotroczisko, wotrocztwo niewola; *Carn.* otrok = dziecię, otrozhaji = dzieci, otrozhya = dziecinność, dzieciństwo; otrozhnèza = położnica; *Vind.* ottrok = dziecię; otrozi = *liberi, genus*; otrofhnost, ottrokzhaj = dzieciństwo; *Croat.* otrok *infans*; *Ross.* отроча dziecię, отроковица 1. dziweczka młodsza od lat dwunastu, 2. dziewka służąca; отрочество dzieciństwo); otrok, mężczyzna, eine Mannsperson. Nikt, ani otrok, ani biała płeć, mordów ujść nie mógł; *neque vir, neque femina. Krom.* 394. Otrok od niewiasty lepszy jest. *Petr. Pol.* 21. *Sak. Dusz.* 9. *ib.* 21. *ib.* 57. *Simon. Siel.* 22. Dziesięć tam otroków mają żony spolne. *Sk. Dz.* 102. — (§. Otrok u Turków stary żołnierz, wolny od wojny, żołd biorący. *Kłok. Turk.* 233).
OTRUĆ, *f.* otruje *cz. dok.*, *Otrawić *obsol.*; (*Boh.* otrawiti; *Vind.* otrovati, ozhemeriti, obstrupiti, sastrupiti, samifhenzhati, sadati, savdati, (cf. zadać); *Carn.* saudâm; *Bosn.* otrovati *venenare*, *inficere*; zatraviti, zacjarati *fascinare*, *veneficia adhibere*; *Slav.* otrovan = zaraźliwy, jadowity; *Rag.* otràviti, otrovatti, (otrovatti, raztrovatti *inficere contagione*); *Croat.* otrovati, otrávlyam, ochemerújem, (otrova = trucizna, otròvni = otruty); *Ross.* окормить, окармливать (cf. okarmić, окормъ, окормка otrucie, trucizna, отрава), отравить, отравливать; *Eccl.* окормляю, просто и вмѣсто отравляю; (зелейничество otrucie; *Sorab.* 1. zkuzwarstwo); §. a) trucizną zabić, einen vergiften. Gdyby kto nosił *jad abo *trucinę, azaliby się taki nie strzegł, aby przyjaciołom śmierci tym nie uczynił, ażeby ich nie otrawił? *Eraz. Jęz. B b.* Nienawiść przywodzi ku zwadzie, ku *otrawieniu ludzkiemu. *ib. O.* 8 *b.* (ku otruciu). — §. b) *Transl.* Ktoż tedy piérwsze życia otruł wam poranki? *Teat.* 43. *b*, 92. t. j. skaził, wer hat sie euch verderbt? (cf. czas truć). OTRUCIEL, a, *m.*, który go otruł, der Vergifter; *Vind.* obstrupnik, otrovauz; *Rag.* otróvnik; *Bosn.* zatravnik, *f.* zatravniça; *Croat.* ochemeritel; *Eccl.* отравьникъ.

OTRUCHLEĆ *nijak. dok.*, potruchleć, truchnący odrętwieć, von Bangigkeit erstarren. Otruchlałe serce. *Smotr. Apol.* 166.

OTRUPIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, odrętwiałość, zdrętwienie, das Erstarren, das Starren. Wyskoku winnego znakomity jest skutek w oddalaniu zgniłości; przetoż go na oddalenie otrupiałości zażywają. *Kruml.* 560; *sphacelus. ib.* 331; *Ross.* оторопѣлость, *adj.* оторопѣлый.

OTRWOŻYĆ się, *f.* otrwoży się *recipr. dok*, z trwogą oswoić się, ostraszyć się; die Bestürzung verlieren, Herz fassen, sich entmannen. Tu nie łza-ć, jedno się otrwożyć. *Rej. Wiz.* 102 *b*; *ob.* Otrzaskać.

OTRZASKAĆ, *f.* otrzaska *cz. dok.*, trzaskaniem obić, mit Knallen rund um abschlagen. Takową sztukę szkła, otrzaskawszy tafelnik, rozprawi z niéj tafle. *Torz.* 32. — §. Otrzaskać, do trzasku przyzwyczaić, ostrzelać, ans Knallen und Schießen gewöhnen. Wszyscy to żołnierze otrzaskani, wszyscy tu już starzy. *Pot. Arg.* 155. t. j. ostrzelani, die Pulver gerochen haben. Przywiódł nam otrzaskanych w boju wojowników. *Jabł. Buk. H* 2; *ob.* Otrwożyć.

OTRZĄŚĆ, OTRZĄSNĄĆ, *OTRZĘSNĄĆ, *f.* otrząśnie *cz. jedntl.*, Otrząsać *niedok.*; *Boh.* otřasti; *Rag.* otrêsti; *Bosn.* otrosti, otrusiti; *Croat.* otressújem, otreszam, otrussújem; *Ross.* отрясть, отрясать, отрясывать, отряхнуть, отряхивать; trzęsąc zrzucić, abschütteln; (*Vind.* obtrositi = potrząsać). Wleźć na drzewo, otrząść drugiemu gruszki. *Teat.* 56. *b*, 25. Od wichru otrzęsione (otrząśnione) kwiecie upadają. *Groch. W.* 311. Otrząsnąwszy sen starego niedbalstwa. *Star. Pob. A* 2 *b*. Głupstwo i grubijaństwo, którego akademia nie otrzęsła. *Birk. Kaz. Ob. G* 2 *b*. Świat wszystek z grzechu otrząsnął zbawiciel. *Birk. Kaz. Ob. C* 3 *b*. Ty tedy otrzęśnij twój smutek wielki. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 10, 24. (zrzuć go z siebie). OTRZĄSNĄĆ się; *Ross.* отрястись, отрясываться; *passive* za trzęsieniem oblózować się, durch Schütteln los werden, los gehen, abfallen. To się wszystko otrząśnie z ciebie, jako gdy wiatr otrząśnie liście z drzewka oschłego. *Rej. Post. H* 5. Otrząsnął się dąb wielki, rózgi zaświszczały, lub nie był wiatr, i samym zadrżał strachem zjęty. *Żebr. Ow.* 180; *intremuit.* — §. Otrząsnąć się, sobą ruszać, trzęsać, sich rütteln, schütteln. Leżał na ziemi jak zabity; kropi go kijem ojciec, otrząsł się. *Ossol. Str.* 3. Karbowna łaty, a przy młodym chłopie, Tak się otrząsa jak mucha w ukropie. *Hor.* 2, 111. *Nar.* Powstańcież kiedykolwiek, i otrząśnijcie się, a staranie o ojczyznie mieć pocznijcie. *Pilch. Sall.* 96. Gdy Stefana niektórzy słuchać nie chcieli, otrząsnął się raz i drugi, mówiąc, że malowanym królem być nie myślał. *Lub. Roz.* 210. t. j. obruszył się, er rüttelte sich, wurde aufgebracht. — *Aliter:* Coż potym, że masz dosyć, a nie znać po tobie, Mógłbyś się ty otrząsnąć, boby cię z to było. *Rej. Wiz.* 51 *b*. t. j. ogarnąć się, sich zusammen nehmen, auf sein Aeußeres halten, sich gehörig kleiden. — §. Otrząsnąć się z czego, zwalić z siebie, wydobyć się; von sich abschütteln, sich von etwas los schütteln, los machen. Na tę straszną myśl zachwiała się jego cnota; ale wkrótce otrząsa się z tak błahéj postrachy. *Stas. Num.* 2, 7. Wytchnąwszy trochę z trudów wojennych, i otrząsłszy się z biedy, wtargnął do Litwy. *Kur. Pet.* 13. Po wypędzeniu Bolesława, piérwéj niżby się była z rozruchu onego Polska otrząsnęła, niemieszkając Rusacy wtargnęli. *Krom.* 110. — §. Otrząsnąć się komu, odjąć mu się, nie dać się, zsadzić z siebie, odgromić go, sich jemandes erwehren. Otrząsnę się każdemu; zsadzę z siebie każdego, nie dam sobie na gębie grać. *Cn. Ad.* 566. Poganie z nas się naśmiewają, że się im otrząsnąć nie możemy. *Star. Ref.* 15. Gdy się Tatarowie wnętrznemi wojnami sami zabijać poczęli, otrząsnął się im Dymitr, i poraził ich. *Stryjk.* 379. Gdy się Jan do Turka udał, otrząsnął się Ferdynandowi Jan, który już był bardzo namdlał. *Biel.* 529. Łatwo się otrząsł tym, którzy go na drodze zaczepili. *Ustrz. Kruc.* 1, 424. Rozpuszczona młodź, nakształt nieogłaskanych koni, uskromiciela zrzuca, i onemu otrząsa się. *Mon.* 71, 737 sich widersetzen.

OTRZEBIĆ, *f.* otrzebi *cz. dok.*, owałaszyć, wyrzezać, castriren. (*Ross.* отребить, отреблять okrzesać drzewo, отеребить, отеребливать oberwać, stargać). Publiusz Poncego wyrzezał abo otrzebił. *Warg. Wal.* 189. Otrzebienie *Eccl.* скопьчьство, (*ob.* Skop). OTRZEBINY *plur.*; *Ross.* отребіе; ośmieciny, wymieciny, ogryzki, *quisquiliae. Mącz.*; śmieci, nikczemne podnóżkowe rzeczy. *ib.*, Auskehrig, Auswurf.

OTRZEĆ, OBETRZEĆ, otarł, obtarł, *f.* otrze, obetrze *cz. dok.*, Ocierać, Obcierać *niedok.*; *Boh.* otříti, otjrati, odrbati; *Sorab.* 1. wottru, wóbtru; *Carn.* obrissat, otternûjem; *Vind.* obrisati, obrisa (cf. obrus), ozhedit, obtreti, obhusati; *Bosn.* otrritti, oterti, obrisati; *Slav.* otêrti, (otarchich = chustka do nosa, serweta); *Rag.* otarti, ottarti, otirati, otirem; *Croat.* otiram, obrissujem; *Ross.* обтерѣть, обтирать, =тираю, обтираю. (*NB.* a verbo obetrzeć *Obotritae*, gens detersa. *Frenzel in Westphal. monum.* 2, 2413); w koło zetrzeć, abreiben, abwischen. Żywokost ma moc ocierającą; ropę z płuc ociera i wyczyszcza. *Spicz.* 26. Ocieranie, otarcie *Ross.* обтирка. Otrzyj twoje oczy; te łzy jeszcze okrutniejszym czynią rozstanie nasze. *Stan. Num.* 2, 76. abtrocknen. Zapłakane ociera powieki. *Wad. Dan.* 53. *Groch. W.* 357. Nie ten godzien pamięci, kto gnębił, kto zdzierał, Nie ten, kto łzy wyciskał, lecz kto je ocierał. *Kras. W.* 77. Otrzyjcie z oczu swych łzy. *Zab.* 14, 93. Łatwo się łzy ocierają, kiedy jest czym. *Teat.* 19. *b*, 3. Ocierać, ścierając wygładzić, zgładzić, wegreiben, glatt reiben. — *Fig.* Przodkowie z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladnym, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list.* 354. (znieśli). Jeśli urzedniki weźmiesz na zęby, tedyć otrą czoła, a jawnie bez wstydu wszystko złe broić będą. *Jer. Zbr.* 7. (zetrą wstyd z czoła, nabiorą ostatniéj bezczelności). Człowiek otarty, okrzesany, ćwiczony; gewandt, geübt, erfahren. — §. Nie otrze-ć się sucho = nie przepiecze-ć się, es wird dir nicht für genossen hingeben. I Krakowianom się to sucho nie otarło. *Papr. Herb.* 18. — §. Ocierać się o co, otracić się o co, sich an etwas reiben, anreiben. Mijali go i suknie się ich oń ocierały, a widzieć go nie

mogli. *Sk. Dz.* 622. die Kleider strichen an ihn an, streiften an ihn an. Przechodząc, gdy się jakoś o bok drugiego otarł, do gniewu go pobudził. *Warg. Radz* 99. — §. b) *Transl. varie:* Ocierać się o kogo, abo dokąd = przedzierać się aż do niego, aż dokąd; bis zu einem hin dringen, sich zu ihn hin drängen, bis hin vordringen. Obawiam się, żebym wstydu ztąd nie zażył, Żem się otrzeć o przednie rymopisy ważył. *Simon. Siel. ded.* Otarłem się o niebezpieczeństwa. *Nag. Cyc.* 102. Myśl jego była nie zalegać pola, a otrzeć się o mury Konstantynopolskie. *Groch. W.* 542. (cf. oprzeć się), bis dort vorzudringen. Spustoszyli księstwo, ocierając się aż o przedmieścia stolicy. *Nar. Hst.* 5, 169. Każdy ktokolwiek chociaż lekko się otarł o starożytne Rzymian dzieje, wie to. *Nag. Cyc. praef.*; cf. liznąć, kosztować, wer sich nur ein wenig damit abgegeben hat. Nie wadzi zajrzeć w tę ich cierpkę naukę, ale zajrzeć tylko, i poniekąd o nię się otrzeć. *Pilch. Sen. list.* 374. Poczciwe domatorki, co się jeszcze nie otarły o Warszawę. *Teat.* 10, 89. (nie oswoiły z nią, nie przyjęły jéj mód, nie przeszły duchem jéj). Choć oń jasny się błąd ociera, usta otwiera. *Groch. W.* 562. t. j. choć mu błąd towarzyszy, ob ihm gleich Irrthum auf dem Fuße folgt. Gdy się otarła wieść o jéj uszy, mało nie umiera. *P. Kchan. Orl.* 1, 141. gdy przyszła do jéj uszu, da es ihr zu Ohren kam. Te słowa nie bez żalu o uszy jéj się otarły. *Dambr.* 156. — §. c) Ocierać się z kim, za łby iść, na udry, mit einem anbinden. Zakon Krzyżacki jeszcze się z pogaństwem nie otarł, a już tak obszerne ziemie posiadł. *Nar. Hst.* 4, 234. Jak skały, co moc ubezpiecza, Czekają gromnych obłoków z weselem, Tak się otrzyjmy dziś z nieprzyjacielem. *Kras. Oss. B b.* Miłość nie lubi się z godnemi poszanowania ocierać osobami. *Teat.* 3. *d*, 65.

OTRZEPAĆ *cz. dok.*, Otrzepywać *częstl.*, otrzepuje *praes. niedok.*, w koło wytrzepać, potrzepać, beklopfen, rund um ausklopfen. (*Croat.* ostrépam *circumstrepo*; *Ross.* острепать, острепливать czesać len, отрепки paczesie). Otrzepany, oklepany, spowszechniały, abgedroschen, gemein.

OTRZĘSNĄĆ, *ob.* Otrząść.

OTRZEŹWIĆ, *f.* otrzeźwi *cz. dok.*, Otrzeźwiać *niedok.*, Otrzeźwiwać *frequ.*, trzeźwym uczynić, rozrzeźwić, nüchtern machen. Trudno się obaczyć pijanemu próżną chwałą, jedno aż będzie złemi przygodami otrzeźwion. *Petr. Ek.* 96.— §. Otrzeźwić, orzeźwić, pokrzepić, ermuntern, stärken, aufrichten. Słowo mię twoje otrzeźwiwa. *Chrośc. Ow.* 746. Skoro przybył, bojaźliwe otrzeźwił. *Warg. Cez.* 158. Rozpaczających otrzeźwił, nadzieje ukazując. *ib.* 22. Potrwożone dziwem rycerstwo, wieszczek życzliwym wykładem otrzeźwił. *Warg. Kurc.* 8. OTRZEŹWIEĆ *f.* otrzeźwieje *neutr. dok.*, trzeźwym się stać, roztrzeźwieć, nüchtern werden. Pijany obiecuje, otrzeźwiawszy żałuję. *Cn. Ad.* 846.

OTRZOSKAĆ, *f.* otrzoska *cz. dok.*, trzosem opasać, mit der Geldkatze umgürten, *propr. et fig.* Lichwiarz otrzoskany doić nie przestaje. *Klon. Wor.* 76. t. j. choć zbogacony, w trzosy zapasny, bereichert.

OTRZYMAĆ, *f.* otrzyma *cz. dok.*, Otrzymywać *frequ.*, Otrzymawać, otrzymuje *niedok.*, odzierżeć; *Croat.* zdersavati i t. d., erhalten. Otrzymać co = dostać, osięgnąć, erhalten, erlangen, erreichen. Trudność w otrzymaniu téj rzeczy, którą kto chce nabyć, daje jéj większą cenę. *Teat.* 32, 15; (cf. prędkie nabycie, prędkie odbycie). Gdzie się był dla deszczu skrył, tam pogrzeb otrzymał. *Warg. Wal.* 339. (t. j. tam śmierć znalazł). Otrzymać górę, otrzymać plac, wygrać, zwyciężać, ostać się przy czym; *Bosn.* ugospodaritse; die Oberhand, oder den Sieg erhalten, das Feld behaupten. Zawzdyśmy górę otrzymawali, i dzisiajśmy zwycięstwo nad nieprzyjaciołmi otrzymali. *Baz. Sk.* 583. Gotowie przyszli aż do Dunaju, wszędzie zwycięstwo otrzymawając. *Stryjk.* 39. Chciałabym z płaczu mojego otrzymać zwycięstwo. *Teat.* 46. *c*, 72. den Sieg davon tragen. Otrzymać prośbą = uprosić. *Cn. Th.*, mit Bitten erlangen, erbitten. — †§. Niewierny Mustafa, tym co się poddali, nie otrzymał. *Fur. Uw. F.* t. j. nie dotrzymał obietnicy, hielt sein Wort nicht. OTRZYMAĆ się, utrzymać się, o swéj sile stać, siedzieć. *Cn. Th.*, sich erhalten, sich aufrecht erhalten. — *Transl.* Niszczą sami swoje kraje, żeby się z wielką trudnością otrzymał nieprzyjaciel. *Kłok. Turk.* 85. sich wo behaupten, erhalten. — §. Otrzymać się, wstrzymać się od czego, przewieść na sobie, hamować się. *Cn. Th.* sich enthalten von etwas, sich überwinden.

†OTTA, y, *m.*, imię; *Otto*, Otho. *Jabl. Her.*

†OTTAWA, y, *ż.*, potraw. *Rydel.*; *Ross.* отава; das Grummet, Spätheu.

OTUCHA, y, *ż.*, potucha, ufność, serce, dobra nadzieja, Muth, gute Hoffnung; *Ross.* благонадежность; *Eccl.* благоупованіе; *Graec.* ἐνελπισις. Otucha jest imię dobra, jeszcze nie pewnego. *Pilch. Sen. list.* 70. Otucha, nadzieja wzmocniona ufnością, i zasadzona na prawie i powodach do niéj. *Pam. Warsz.* 2, 204. *Lip.* Mam otuchę; daje mi otuchę; dodał mi otuchy. *Cn. Th.* Zażywaj synu szczęścia, póki ci się godzi, Lecz zbytnia w nim otucha niech cię nie uwodzi. *Min. Ryt.* 2, 285. (t. j. ufność, zaufanie, Vertrauen). Dobrą odnosi rzeczom swoim otuchę. *Tward. Wl.* 69. t. j. dobrą nadzieję, dobry znak, gutes Anzeichen, gute Hoffnung, (cf. otuszyć).

OTUCZYĆ, *f.* otuczy *cz. dok.*, Otuczać *niedok.*, (cf. *neutr.* otyć), okarmić, tłustym i otyłym uczynić, feist machen, fett machen, mästen; *Bosn.* otussiti, opritiliti; *Croat.* otuschújem; *Sorab.* 1. wotucżnoſcżam; *Eccl.* отучняю; *propr. et fig. Zab.* 16, 203. Nie podniosę głowy, otuczony będąc utrapieniem i nędzą. 1 *Leop. Job.* 10, 15. (nasycon. 3 *Leop.*).

OTULIĆ, OBTULIĆ, *f.* otuli *cz. dok.*, Otulać *niedok.*, okryć lub obwijać dla ciepła, umhüllen, einhüllen der Wärme wegen; *Vind.* odeti, odievati (*ob.* Odziać), odeniti, odenem, okuloviti, obgerniti; *Ross.* кутать, окутать, окутывать, накутать, накутывать, пріокутать, пріокутывать, упеленать, упеленывать, укутать, укутывать, завертѣть, завернуть, завертывать. Len mierzwą do koła trzy dni otulą, dokąd nie upre. *Haur. Ek.* 39. Śpią sobie szerokim twoim płaszczem otulone. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F* 2 *b.* Chorego trzeba szatami ciepłemi zakryć i obtulić dobrze. *Sienn.* 538. Głowy nigdy zbyt otulonéj mieć nie trzeba.

Pir. Pow. 14. Odzienie w zimie ma od mrozu ochraniać; ale nie mają się dzieci zbyt otulać, lękając się jakby pieszczeni wiatru i śniegu. *ib.* 73; *Ross.* опахнуться, опахиваться. Żołądek zawsze trzeba dobrze otulać. *Haur. Sk.* 519.

OTUMANIĆ, *f.* otumani *cz. dok.*, tumanem lub kurzawą obwieść, wzrok odjąć, oczy zamydlić, omamić; umstauben, Staub in die Augen streuen, verblenden. Ach Bógby dał, żeby można otumanić tę panią moję. *Teat.* 15. *c*, 17.

OTUSZYĆ, *f.* otuszy *cz. dok.*, otuchę uczynić, potuszyć; *Vind.* gorpoferzhiti, naferzhiti; Hoffnung machen. To gdy ziścisz i ciągły zwyczaj mi otuszy, Że me słowa powiewem lekkim wiatr nie wzruszy. *Hul. Ow.* 60.

OTWARCIE, *ob.* Otworzyć.

OTWARDNĄĆ, *nijak. jedntl.*, OTWARDNIEĆ, OTWARDZIEĆ *dok.*, twardym się stać, hart werden, verhärten; *Sorab.* 1. wobtwerdnu; *Vind.* obterdet; *Rag.* otvardnuti, ocvarsnuti; *Bosn.* otvardnuti, otvrridnuti, okoritise, okorjepnutise; *Ross.* отвердѣть. *Rigere*, otwardnąć, ścierpnąć, zdrętwieć. *Mącz.* Widziałem tam ludzi na wszystkie trudy otwardziałych. *Nag. Cyc.* 48. abgehärtet. Choć w srogim niedostatku otwardniały na nędzę i potrzeby, opór długo się przełamać nie dawał. *Nar. Hst.* 2, 408. Musi się, by też nie wiem, jak był cierpliwy i otwardniały, do choroby przyznać. *Pilch. Sen. list.* 409. Na wytrzymanie wszelakich trudów otwardniały *Pilch. Sen. gn.* 137. Czyliż nie lepiéj mężowi otwardnieć na wszystko? *Pilch Sen. list.* 2, 335. OTWARDNIAŁOŚĆ, OTWARDZIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, zatwardnienie, die Verhärtung; *Ross.* отвердѣлость. OTWARDZIĆ *cz. dok.*, w koło zatwardzić, rund um verhärten; *Vind.* oterditi; *Bosn.* otvardnuti, otvrridnuti, oçvrrisnuti; *Ross.* ожесточить, ожесточать. Na wszystkie najsroższe przypadki otwardź siebie i zhartuj. *Pilch. Sen. list.* 20. Otwardzenie *Vind.* oterdenje, vterdenje.

OTWARTY, OTWARZAĆ, *ob.* Otworzyć. OTWARTOŚĆ, ści, *ż.*, OTWORZYSTOŚĆ, kiedy kto abo co nie jest zamkniętym, die Offenheit, das Offenseyn. — *Math.* Dwie linie zbiegające się z sobą, mogą między sobą czynić większą lub mniejszą otwartość. *Jak. Math.* 1, 10. otwór, Oeffnung, offner Raum. — §. *Moral.* Otwartość, *otworzystość, nieskrytość, Offenheit, Offenherzigkeit; *Vind.* ferzopertnost, perferzhnost, ferzovidnost, ozhitnoferznost; *Ross.* откровенность. Z męstwa oświeconego wynika otwartość, brzydząca się wybiegami, szczerość, która się nie lęka mówić prawdy pożytecznéj. *N. Pam.* 24, 327. Otwartość więcéj jeszcze jest jak szczérość; obiedwie przyjaciołki prawdy, szczérość jéj nigdy nie uchybi, otwartość jéj zataić nie może. *Pam. Warsz.* 4, 40. *Niemc.* OTWIERACZ, a, *m.*, co otwiera; *Rag.* otvoritegl; der Aufmacher, Oeffner; cf. odźwierny, wrotny, klucznik. (*Croat.* odpirách *clavis generalis*). — *Botan.* Wytrych, klucz, otwieracz, podkownik, miesiączki, ziele. *Syr.* 769, *coronilla securidaca Linn.*, Beilkraut, Peltschen. OTWIERALNIA, i, *ż.*, otwór, miejsce, gdzie się co otwiera, die Oeffnung, die Stelle, wo sich etwas öffnet. Otwieralnia u skrzyni rurmusowéj dla chędożenia. *Tr.* OTWIERALNY, a, e, otworny, otworzysty, dający się otworzyć, sich öffnen lassend, aufmachbar. Beczka otwieralna z boku dla chędożenia. *Solsk. Arch.* 171; *Eccl.* отверстый. (*OTWIERDZIĆ *cz. dok.*; *Boh.* otužiti = *confirmare*, *stabilire*, *indurare*; *Vind.* obterditi; *Croat.* obtvergyújem *obfirmo*; *Sorab.* 1. wokrutžu, wobkrutžu; *Carn.* okkerfzhâm). — OTWOR, u, *m.*, otworzystość, otworzenie, dziura otwarta, otwieralnia; *Bosn. et Rag.* otvor; *Croat.* otvòr; *Sorab.* 1. wotewřenofcž; *Vind.* luknja, podretje; *Ross.* отборка, отверстіе, полость; die Oeffnung. Otwor słuchowy, *meatus auditorius. Hub. Mech.* 204. Otwor działa, *ob.* Kalibra. Otwor stolni, samo wnijście do wytni tego gatunku, Mundloch, Stollenmund. *Mier. Mscr.* Otwor mały okrągły *Ross.* ячея, ячейка. Dęcie przez krtań trąby wąską przechodząc, wypada nakoniec przestronniejszym otworem. *Pilch. Sen. list.* 4, 7. Otworem *adverb.*, otwarto, otworzysto, otworzyście, nie zamknięte; *Croat.* odperto, cf. *Lat.* aperte; offen, nicht verschlossen, nicht zugemacht. Otworem co stoi = otworzono co. *Cn. Th.* Skarby me ci stoją niebronnym otworem. *Nar. Dz.* 1, 25. Obywatel, którego i serce, co do czułości, i dom co do przyjęcia otworem, skarbi sobie miłość powszechną. *Kras. Pod.* 2, 92. Ta samowładnym bogom wrodna cnota, Otworem trzymać zkrzywdzonym łask wrota. *Zab.* 14, 168. Otworem zostawić, auflassen, offen lassen; *Vind.* gorpustiti, gorspustiti, gornehati. OTWORNY, a, e, otwieralny, otworzysty, mogący być otworzonym, aufmachbar, aufschließbar. Zamki piekłów nieotwornych. *Hor.* 2, 42. *Nar.* OTWORZELINA, y, *ż.*, OTWORZELISKO, a, *n.*, otwor, odchlin, die Oeffnung eines Schlundes. Ogień z otworzelin owych wybuchał. *Wez. Zap. B* 3.

OTWORZYĆ, *ODTWORZYĆ, ODEWRZEĆ, otworzył, otwarł, *Part.* otwarty, *f.* otworzy, odewrze, *cz. dok.*, Otwierać, *Otwarzać *niedok.*; *Boh.* otewřjti, otwjrati, odewřjti, odewřel, odewřu, (*oppos.* zawrzeć, zawarł); *Slov.* otworiť, otewrať, odtwjrati; *Sorab.* 1. woteweřam, wotewrim, wotewriu, wotewricž, wotewril, wotzanknu, cf. zamknąć, odemknąć; *Carn.* odpreti, (cf. *Lat.* aperire, cf. odeprzeć), ofnam; *Vind.* odpriti, odprèti, odpirati, gorodpreti, odpérti, odprem, gorodkleniti, gorskleniti; *Slav.* otvoriti, otvoritti; *Bosn.* odapriti, otvoriti, odpriti; *Rag.* otvoritti, otvarati; *Dal.* otvoriti, ottvaram; *Croat.* odpiram, odperlszem, odpreti, odtvergyujem, odkleplyem, odklyuchujem, (cf. klucz); *Ross.* отворить, отворять, отпереть, отопру, отпирать; *Eccl.* отверзнути, отъврьзати, отключаю, отмыкаю; odemknąć, öffnen, aufmachen; (*oppos.* zawrzeć, zamknąć). Kołaczmy we drzwi jego, póki nam nie zechce odewrzeć. *Kanc. Gd.* 275. Do kufra otworzyć. *Teat.* 31. *b*, 45. (kufer otworzyć, żeby z niego dostawać). Otworzyć okna. 1 *Leop. Jer.* 22, 14. Zamykam dlatego, żeby otwarte nie było. *Teat.* 31. *b*, 11. Niech kto chce przychodzi do mnie, drzwi dzień i noc otwarte będą. *Teat.* 52. *d*, 31. Na jego głos otwarły się piekielne podwoje od razu. *Przyb. Milt.* 64. Drzwi się otwarły. *Kras. Woj. Ch.* 61. thaten sich auf. Gardła ich, jako grób odtworzony. *Wróbl.* 10. Opoki się padały, groby się otwarzały. *W. Post. W.* 253. Otwórzcie się wysokie niedobyte brony, Król wieczny się przybliża, Król nie-

wysławiony. *J. Kchan. Ps.* 32. thut euch auf, öffnet euch! Wrota sobie do upadku otwarzasz. *Sk. Żyw.* 1, 23. Do marnotractwa potomstwu szeroko wrota otwiera łakome zebranie. *Falib. R* 3, (*ob.* na Oścież). Tyś nam Panie niebo otwarł. *Kanc. Gd.* 10. — *Prov.* Piérwéj ma być: otwórz: niż pomaga bóg. *Rys. Ad.* 54. — Butelkę otworzyć, odetkać, korek wyjąć *Ross.* раскупорить, раскупаривать, откупорить, откупариваю. — List otworzyć = odpieczętować, aufbrechen, aufmachen einen Brief. Otwierając listy, mówi: to są bilety, w których zaproszeni wymawiają się. *Teat.* 39, 23. List otwarty, otworzony, niezapieczętowany, otworzysty, świadeczny, kredyt, patent, ein offnes Zeugnißschreiben. Listy otworzone obyczajem słusznym mają być dawane przez woźnego i przed ludźmi stronnemi szlachtą. *Stat. Lit.* 23. — Otworzyć książkę, ein Buch aufmachen. Chcąc czytać książkę, ledwo co otwieram, Na piérwszéj karcie twój obraz obzieram. *Zab.* 14, 125. *Alio sensu, fig.* n. p. Księga księgę otwiera = explikuje. *Haur. Sk.* 1. ein Buch erklärt das andere. Zaż serce nasze nie gorzało w nas, gdy nam mówił w drodze, i kiedy nam pisma otwarzał? *Sekl. Luc.* 24. (wykładał). — §. Otwarta głowa, pojętna, ein offner Kopf. Kto ma rozum °otworzony (otwarty), łatwo to widzi. *Farn.* 78. — Otwierać sobie drogę, słać sobie drogę, sich den Weg öffnen, bahnen. Ziemia zstrząśnieniem swym drogi wodom °zotwierała. *Otw. Ow.* 19. Z którejkolwiek on strony naciera, Gościniec sobie przez trupy otwiera. *Suszyc. Pieśn.* 3, *G* 2. — Otwierać wrzód. *Czerw.* 11. t. j. przeciąć, ein Geschwür öffnen, aufstechen, aufhauen. Rany bywają z krost złych °odtworzone. *Spicz.* 90. — *Fig.* Źle zagojoną otworzyłeś ranę. *Teat.* 50, 57. — Ziemia się otwiera = pada się, *hiat. Cn. Th.* die Erde thut sich auf, börstet auf. Cudzéj soli zakazano, ponieważ w Polszcze nowa sól otworzyła się była. *Krom.* 733. t. j. dobyto jéj, albo zjawiła się, man hatte ein neues Salzwerk eröffnet. — *Poet.* Jeszcze się smutne z oczu łzy nie starły, Oto się znowu drugie otwarły. *Groch. W.* 554. t. j. dobyły się, sind hervor gedrungen, ausgebrochen. — Kwiat się otwiera = rozwija się. *Cn. Th.* (cf. *Bosn.* otvoriti se dúb, ciniti listje *frondescere*). — Miasto otwarte, nie ma na około żadnego wału, rowu, ani muru. *Pam.* 84, 851; *Ross.* полый, полъ. Otwarte powietrze, wolne, niezamknięte, na otwartym miejscu, freye Luft. Drzewo położone na otwartym powietrzu, wystawione na słońce i na wiatry, wysycha prędko. *Jak. Art.* 3, 171. Otwarte pole = szczere pole. Otwarty bój, *ob.* Otworzysty. Otworzyć gaj, las = rozpocząć ścinanie drzewa, den Holzschlag eröffnen. Najprzyzwoitszy czas do otworzenia gaju dają miesiące zimowe. *Kluk. Rośl.* 2, 147. Otworzyć bal, zacząć tańce. Otwierać sądy = zagaić, das Gericht eröffnen. — *Simil.* Bardzo ciekawa otworzy się robota, jeśli już Jegomość wie o wszystkim. *Teat.* 16. *c*, 93 (rozpocznie się). — Dom otworzyć *transl.* = otwarty wolny przystęp dawać, ein Haus eröffnen. Myślę trzymać stół otwarty na 200 officerów *Boh. Kom* 3, 160. offene Tafel. Assamble i banki u siebie otwiera. *Teat.* 23. *d*, 26. — Worek mój trzymałem mu długi czas otwarty. *Teat.* 45. *b*, 16. t. j. nie odmówiłem mu wsparcia, ich hielt ihm meinen Beutel offen. Dla twéj pomocy otwarte będą skarby moje. *Teat.* 46. *c*, 43. Widząc, że bóg więcéj dóbr mu przysporzył, Tym też on hojniéj rękę swą otworzył. *Prot. Jał.* 18. that seine milde Hand noch mehr auf. — Gębę otworzywszy, przypatrował się. *Boh. Kom.* 4, 203; cf. gap', das Maul aufsperren und stieren. Gębę otworzywszy, słuchał go. *Teat.* 19. *b*, 43. — Głupi, gęby otworzyć nie umie przed ludźmi. *Boh. Kom.* 1, 308. t. j. gadać nie umie, trzech nie przeliczy; er kann das Maul nicht aufthun, nicht ein gescheutes Wort vorbringen. Już gęby więcéj nie otworzę, będę stał jak głupi. *Boh. Kom.* 1, 307. *Teat.* 34. *b*, *G* 2. Filozofowie bezpiecznie gębę na chrześcian otwarli. *Sk. Dz.* 86. t. j. rzucili się na nich mową, na języki ich wzięli. — Otwieram na się gęby ludzkie. *Dudz.* 49. podaję się w języki ludzkie, daję ludziom przyczynę, rzecz do mówienia o mnie; cf. wszyscy na mię kraczą; ich bringe mich ins Geschrey, komme in der Leute Mäuler, ins Gerede. — Nie słychać, aby który biskup usta otworzył, a na niezbożność zawołał. *Sk. Dz.* 562. (cf. ani piśnie). — §. Ucho otwierać, *transl.* ucho dawać, Gehör geben. Fałszom aryańskim ucha nie otwarzał. *Sk. Dz.* 233. — Oczy otwierać, *transl.* lepiéj co poznawać; die Augen recht aufthun, besser anschauen, prüfen. Oczy komu otwierać, oświecać go, einem die Augen öffnen. Proroctwa co daléj to jaśniéj ludziom oczy otwarzają. *Rej. Ap.* 3. Jeżeli on mu oczu nie otworzy, moje staranie daremne. *Teat.* 26, 27. — *Aliter:* Stany wielkie otwierają a ciągną ku sobie oczy i uszy ludzkie, a cokolwiek uczynią, pilnie się każdy przypatrza. *Kosz. Lor.* 22. biją w oczy. — §. Otworzyć, odkryć, wyjawić, eröffnen, entdecken, offenbaren. Długie lata otwarzają, jakim kto jest. *Sk. Kaz.* 549. Czas wszystko otwiera, wyjawia. *Żegl. Ad.* 50. Krom cudzołoztwa inne się nań winy otworzyły. *Sk. Dz.* 815. (t. j. pokazały się). Gdy oni heretykowie niszczeć poczęli, inny się heretyk Apolloniusz tamże otworzył. *Sk. Żyw.* 1, 292. t. j. zjawił się, er trat auf, ließ sich hören. Otworzyć zdanie, myśl, serce, otworzyć się, odkryć się, zwierzyć się; seine Gedanken, sein Herz eröffnen, entdecken, sich entdecken. Nie leda komu otwarzaj serca twego. *Radz. Syr.* 8, 22. Nie dowierzaj, nie każdemu się otwieraj. *Cn. Ad.* 580. O tym pomyślę, i jutro moje zdanie otworzę. *Mon.* 65, 538. Mów szczérze, otworz mi twoje nieszczęście. *Teat.* 21. *c*, 19. Otworz mi serce całe. *Teat.* 49. *b*, 70. Otworzyłam mu twój zamysł. *Teat.* 7, 47. Proszony o otworzenie myśli swoich. *Xiadz.* 237. Jam mu się zupełnie otworzył. *Teat.* 48. *d*, 12. Z swoim frasunkiem papieżowi się otworzył. *Sk. Żyw.* 1, 206. Otworzył się jéj z miłością swoją. *Teat.* 51. *d*, 62 (cf. oświadczyć się). Wolał zginąć, niż otwierać to, co na spowiedzi słyszał. *Birk. Gl. Kun.* 44. (wydać). Człek prosty zawsze otworzony umysł na czele nosi. *Past. Fid.* 264. otwarty, niezamknięty, nieskryty, szczéry, offenherzig, nicht verschlossen. Otwarty, *adverb.*, otwarcie; (*Vind.* ferzoperten, ozhitnoferzen, ferzoviden, prostoferzhen; *Ross.* отверстый, откровенный, откровенно; *Eccl.* отъкрьвенне, *ob.* °Otworzysty, °otworzyście). Człowiek otwarty nic nie chce zataić. *Pam. Warsz.* 9,

43. *Niemc.* Wesołość otwarta w dzieciach jest bardzo przyjemna. *Teat.* 39, 29. Otwarcie mówiący *Croat.* odpertogovoritel. OTWORZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, otworzenie, otwor, die Oeffnung; *Sorab.* 1. wotewřenofcž. Otworzystość nozdrzy. *Cn. Th.* (dziury nozdrzy). Otworzystość uczynię w boku, abo z boku zawartego, dziurę dla widoku. *Cn. Th.* — §. Co dobrego jest, to się najbardziéj jasnością i otworzystością zdobi. *Pilch. Sen. list.* 369. niezawiłość, Deutlichkeit. — §. Otworzystość, otwartość umysłu, serca, die Offenherzigkeit, Offenheit. Kędyż wzdy owa szczerość, owa otworzystość Staropolska? *Opal. Sat.* 71. Co za otworzystość w mężu uczonym nader zdziwiająca! *Nag. Fil.* 42. *Kosz. Cyc.* 131. Zasadą przyjaźni otworzystość. *Zabł. Roz.* 78. OTWORZYSTY, a, e, OTWORZYSTO *adverb.*, OTWORZYŚCIE *adverb.*, §. 1) *adapertilis. Cn. Th.*, otwieralny, otworny, do otworzenia, aufmachbar, aufthunbar, aufschließbar; *Ross.* отверстый. — §. b) Otworzysty, otworzony, otwarty, *propr. et transl.*, offen, unverschlossen. Lew śpi, otworzyste jednak oczy ma. *Birk. Chodk.* 18. Miasto otworzyste bez murów. *W. Prov.* 25, 28. Szata otworzysta, by czuha Turecka. *Lek. C* 3 *b.* Wszystko u mnie otworzyście, otworem stoi, *aperta habeo. Cn. Th.* Ciało słabsze, rzedsze, otworzystsze, rychléj zarazie podlega. *Oczk. Przym.* 13. Uszy głuchych będą otworzyste, otworzą się oczy ślepych. 1 *Leop. Jes.* 35, 6. *Literae publicae*, otworzyste listy. *Mącz. Herb. Stat.* 586. Wiele otworzystości do swojego domu sprowadził, *palam. Siem. Cyc.* 28. Otworzyście go zabił. *ib.* 364. Stało im serca i sił na bój otworzysty. *Krom.* 137. (t. j. na jawną polną bitwę). Góry niebu otworzyste. *Syr.* 235. Jeśli łacne pismo ś. i otworzyste, czemu się w nim nie zgadzają? *Sk. Kaz.* 81 *b.* t. j. jawne, jasne, deutlich. Przyczyny tego jawne są i otworzyste. *Smalc.* 162. Kucharz otworzysty zdrowia naszego nieprzyjaciel. *Oczk. Przym.* 30. Aby panowie ku rzeczom tajemnym takich nie przypuszczali, którzyby tak otworzyści byli, żeby niczego w sobie zataić nie mogli. *Kosz. Lor.* (tak otwarci, wygadujący się). Otworzyste postępowanie. *Pilch. Sall.* 170. (t j. nieskryte). W towarzystwie miły, otworzysty, łaskawy. *Sk. Dz.* 779. (szczéry). Kto z bogiem idzie otworzystym czołem, Każde takiemu miejsce jest otworem. *Past. Fid.* 160.

OTYĆ, *f.* otyje *neutr. dok.*, tyje *praes.*, utyć, roztyć się; *Sorab.* 1. wotučžnu; *Bosn.* opritiliti; *Ross.* отолстѣть, дороднѣть, дороднѣвать; *Eccl.* отучнѣваю; dick und fett werden. Otyły, *obesus. Cn. Th.*; *Carn.* debęl, debélak, pitauz; *Ross.* дородный; *Eccl.* уплотѣваемый, благотѣлесный; dick und fett, gut bey Leibe. OTYŁOŚĆ, ści *ż.*, die Fettigkeit, Feistheit; *Vind.* dabou; *Sorab.* 1. nayednofcž, nažranofcž.

OTYCZYĆ, *f.* otyczy *cz. dok.*, tykami opatrzyć, bepflöcken, mit Pflöcken bestecken. Gdy chmiel puszcza chmieliny, otycza się, i aby chmieliny porządniéj szły po tykach, naprowadzają się *Kluk. Rośl.* 3, 319. OTYKAĆ, Obtykać *qu. v.*

OTYLIA, ii, *ż.*, *Botan.* nostrzyk, przytulia, koza, lipka, ziele, komonica swojska, *sertula communis*, *melilotus. Syr.* 417, Steinklee.

OTYNKOWAĆ, *f.* otynkuje *cz. dok.*, tynkuje *praes.*, tynkiem oblec; *Boh.* obmjatati; *Vind.* oblizhiti, oblikati, (cf. oblec); übertünchen, betünchen. Otynkujesz te kamienie wapnem. 1 *Leop. Deut.* 27, 2.

OTYTUŁOWAĆ, *cz. dok.*, tytułem oznaczyć, betiteln, einen Titel geben; *Ross.* отитловать. Biskup Konstantynopolski powszechnym się najpiérwszy otytułował, który tytuł i po dziś dzień patryarchom Konstantynopolskim jest w używaniu. *Smotr. El.* 20. Dwudziesty paragraf otytułował: o wielu niepodobnych rzeczach. *Pim. Kam.* 337. napis mu dał, er hat ihn überschrieben.

OTŻE, *ob.* Oto.

OUF! *excl.*; n. p. Pijacki obudza się i ziewa głośno bardzo: ahi! ouf! ouf! *Teat.* 71. *d*, 10. *Czart.*

OUZDAĆ, *ob.* Uzdać.

O W.

ÓW, *OWEN, OWA, OWO; *G.* owego, owej, owego, tamten, jener da, jener; *de noto quodam vel certo homine, equo etc.*; *Latinum ille solum* on, *non reddit proprie Polonicum* ów, *nisi addatur aliquid*, *ut:* ille alter, noster ille. *Cn. Th.*; *Boh.* onen, tento; *Sorab.* 1. hĕwĕ; *Slav.* ovaj, ova, ovo; *Bosn.* ov, ovi, ova, ovo; *Rag.* oví, -a, -o, saj, sá, sej; *Carn.* vn, una, unu, unè, gune, (cf. *Gall.* un, l'un; cf. *Germ.* ein); *Vind.* tisti, testi, (cf. *Lat.* iste; cf. *Pol.* isty, ten isty); *Croat.* ov, -a, -o; *Eccl.* овый, овая, овое, овъ, ова, ово; *Ross* оный, оная, оное. *Saepissime* ów *usurpatur in correlatione pronominis* ten: n. p. Ten królem; ów poddanym. *Zab.* 9, 20. Ten omylił nadzieję naszę, ów ją zawiesił, tamten nas podszedł. *Pilch. Sen. gn.* 291. Ten to, ten owo, jako kto co przemógł, dawali mu. *Gorn. Sen.* 25. Ów pigmejczyk w punkcie olbrzymem wyrósł. *Mon.* 64, 380. Pyta się tego, to owego, Żeby się czego dowiedzieć pewnego. *P. Kchan. Orl.* 1, 179. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły, Miał uczniów ów ponury, miał i ten wesoły. *Zab.* 15, 175. Widząc piękność téj odnowy: Rzecze: Ówże ten stary kapelusz, czy nowy? *Zab.* 12, 69. ist denn das jener alte Hut? Jednemu Bóg dał to, drugiemu owo. *Sk. Żyw.* 1, 125. Albo to, albo owo. *Cn. Ad.* 3; (*vel ajas vel neges*, albo tak, albo sak: albo czyń, albo daj pokój). Mówił to i owo, lada co, co mu się trafiło. *Cn. Th.* (co mu ślina naniosła). I to i owo tam najdziesz. *Cn. Ad.* 282. (mieszanina, wiele rzeczy rozmaitych; *sunt bona, sunt quaedam mediocra, sunt mala plura*). To w ten, to w ów ten pułk wjechał wmieszany. *J. Kchan. Jer.* 507. (*pleonast:* to w ten, to w ów). Ni z tego, ni z owego, zaczął mię szkalować. *Teat.* 30, 56. Ni z tego, ni z owego wszczęła się kłótnia. *Mon.* 73, 50. (nie wiedzieć zkąd). — OW *adverb.*, *ob.* Owo *adverb.* — OWA *adverb. interrog. indir.*; §. a) aza, wątpiąc, azali, awa, aboś, *si forte. Cn. Th.*, możeli, es könnte wohl, vielleicht, es ist möglich. Proszę, abyś wspomniał mię przed Królem, owabyś mię wybawił z téj ciemnicy. *Radz. Genes.* 40, 14. vielleicht könntest du mich befreyen. Proś boga, owabyć *sna była odpuszczona ta wina. 1 *Leop. Act.* 8, 22. *ib. Rom.* 1, 9

Owa się też i we mnie co takiego najdzie, w czym się bardziéj niż przedtym kochać będę. *Gorn. Dw.* 28. — §. b) Owa, zgoła, owa zgoła, krótko mówiąc, kurz, kurz zu sagen, mit einem Worte. Owa krótko mówiąc. *W. Post. W.* 2, 90. Owa *krótce powiadając, poraził, pogromił, pobił nieprzyjaciół. *Rej. Post. M m m* 3. Owa wszędzie tarnek pełno, rozruchy, wojny. *W. Post. Mn.* 312. Owa ja w tym nie wiem co powiedzieć, i wolałbym sam spytać kogo. *Gorn. Dw.* 50.

Pochodz. *owąd*, *owędy*, *owak*, *owaki*, *owedy*, *owędy*, *owdzie*, *owtędy*.

OWAD, u, *m.*, (*NB.* we wszystkich innych dyalektach = *tabanus*, bąk, n. p. *Slov.* obad; *Boh.* howadnice; (*Boh. et Slov.* howado *pecus*); *Carn.* ovâd; *Vind.*, *Slav.*, *Rag. et Croat.* obad, obád; (*Bosn.* obád *aculeus*; *Croat.* obadam *pungo*; *Etym.* bość, bodę, badam); *Ross.* оводъ); — owad, robactwo nacinane lotne, *insecta volatica. Cn. Th.*, fliegende Insecten, Geschmeiß. *Sumitur in genere pro insectis*, robactwo, Insecten, Gewürm, Geschmeiß; *Boh.* zjžala, žjžalka, hmyz; *Slov.* žižal; *Sorab.* 1. neplek; *Sorab.* 2. nered; *Carn.* merkej, merzhês, mergoliz; *Vind.* zhemernina, shivotje, shivot (cf. żywot), saklotje, merkei, merzhefs; *Ross.* насѣкомое. Znakiem owadowi właściwym są rożki na głowie, *antennae. Zool.* 103. Kadłub u większéj części owadu jest przewięzisty. *Zool.* 100. Owad podziemny, węże i gadzina, To twoi krewni teraz i rodzina. *Zimor.* 161. — *Fig.* Ten *howad (owad) nieczysty (Tatarowie). *Jabł. Buk. Q b.*

OWĄD, *ob.* Zowąd, *adverb. loci*, tam, tamtędy, dorthin, dort; *Croat.* ovam, ovúd, ovuda; *Eccl.* овамо, туда, овоуду, съ другой. *Prov.* Daleko ztąd do owąd; *Slov.* esče ge daleko welki oltár; *Rag.* velje od reccenóga do ucignenóga; od reccena do stvòrena, kako od lijsta do korena; meghu recçenjem i stecenjem, goraje po srjedi = daleko od słowa do uczynku.

OWADA, *herb*; brama złota w polu czerwonym, nad nią korona królewska. *Kurop.* 338, ein Wappen.

OWAK, OWAKO, *adverb.*, inszym sposobem, tamtym sposobem, auf jene Art, *in correlat. cum* tak. — (*Croat.* ovak *hoc modo*; *Rag.* ovakko; *Bosn.* ovako *ita*; *Sorab.* 2. hewak; *Sorab.* 2. höwak, höwaze, howak, howaz, howaze = inaczej). Człowiek fałszywy, słowa swoje opakujący, który i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli. *Weresz. Reg.* 118. Sami się pomieszali, jeden tak, drudzy owak plotąc. *Sk. Dz.* 804. Ni tak, ni owak czynić, jest żyć bez pożytku. *Petr. Et.* 120. Jeden tak, drugi owak. *Cn. Ad.* 308. (jeden szyje, drugi porze; jeden buduje, drugi psuje; jeden robi, drugi trawi). Jeśli się tak nie powiedzie, więc owak. *Cn. Ad.* 318. (jeżli nie tędy, tedy owędy). Nie każdą potrawę jednako gotować; jedno tak, drugie owak lepsze. *Cn. Ad.* 606. OWAKI, a, ie; *Graec.* ἐκεινινος, *illiusmodi. Cn. Th.*, auf jene Art, von jener Art. W kraju tym jest owaki kamień, który gore jak drwa. *Boter.* 84. Niechaj będzie jakie chce zebranie, nie może to być, aby nie miało mieć między sobą i takich i owakich ludzi. *Rej. Ap.* 26. (mieszaninę; cf. i to i owo). Król musi wielu ludzi, i takich i owakich przypuszczać. *Budn. Cyc.* 73. Taki owaki = dureń, błazen etc. *Ossol. Wyr.*, ein Strohkopf, ein Esel ꝛc. To jest z gruntu ladaco, to taka owaka. *Mon.* 71, 486.

OWAŁASZYĆ, *f.* owałaszy *act. dok.*, otrzebić, castriren, verschneiden; *proprie de equis*, wallachen, zum Wallach machen. Mieczysław od Czechów miał być owałaszon, żeby potomstwa nie miał. *Biel.* 48. Owałaszenie *Eccl.* скопечество, неспособность къ дѣтотворенію.

OWALNOŚĆ, ści, *ż.*, jajkowatość, obłość; *Ross.* овальность, die Eyrundigkeit. OWALNY, a, e, — ie, *adverb.*, jajkowaty, obli; *Vind.* obel, jaizofurmen; *Rag.* naoblí; *Ross.* овальный, яйцеобразный.

OWAROWAĆ, OWAROWNY, *ob.* Obwarować.

OWATA, y, *ż.*, jajowa figura, *ovalis. Solsk. Geom.* 5, das Oval. Doskonała twarzy owata, podobna do figury jaja. *Wyrw. Geogr.* 177.

OWCA, y, *ż.*; *Boh.* owce; *Slov.* owca; *Sorab.* 2. wojza; *Sorab.* 1. wówcza, wowza, wuza; *Vind.* ouza, bizika, biza, (oven, vuzhji kosel, merkazh = baran; ovez = skop); *Carn.* ovza, (ovn *aries*); *Croat.* ovcza, (oven *aries*); *Bosn.* ovça; (ovan, brav = baran); *Slav.* ovca, (óvan = baran); *Rag.* ôvza, (ôvan *aries*, ôvnich *dem.* ovgni *arietinus*); *Ross.* овца; (овенъ = baran); *Lat.* ovis; *Graec.* ὄϊς; *Angls.* eowe; *Angl.* ewe; *Chald.* עאן; *Germ.* das Schaaf. Owca jest samica rodząca; baran samiec cały. *Kluk. Zw.* 1, 255. Młode owce sitowki, jarlaczki. *Haur. Ek.* 126. (cf. dwułopatne owce). Maciora owca *Boh.* zubkyně, bahnice. Owce kocą się raz na rok, jednym, najwięcej dwoma jagniętami. *Zool.* 362. Owca kotna. *Dudz.* 21. Owca beczy, beka. *ib.* Spuszczanie owiec z barany, tak ma być, aby się kociły albo w jesieni albo na początku wiosny. *Cresc.* 559. Stanowienie abo bukowanie owiec. *Gaz. War.* Jedna owca parszywa wszystko stado zarazi. *Cn. Ad.* 309; *Slov.* gedna prašiwa owca celé stádo nakazî; *Ross.* одна паршивая овца все стадо мараетъ. Owcę parszywą odłącz od stada, bo wnet w wszystkich taż będzie wada. *ib.* 802. Wilkowi owce poruczono. *Ryś. Ad.* 73; pewnemuś zlecił; *Slov.* owcu wlku porucil. Odjął wilkowi owce; a sam je pojadł. *Biel. Św.* 119 *b.* Nie o owce mu idzie, tylko o wełnę, (*ob.* Wełna). Drży na baranie wełna, kiedy owce ostrzygą. *Mon.* 74, 338. (cf. i lewek się boi, gdy pieska biją). Tak trzeba robić, żeby i owca była cała i wilk syty. *Zabł. Amf.* 12. Szkarada, kiedy owce mędrsze, niż pasterz. *Gorn. Dw.* 325. Owcom się nie godzi przyganiać pasterzowi. *Sk. Dz.* 24. Gardło mu jako owcy poderznął. *Sk. Dz.* 691. Nie żąda-ć owca od wilka ratunku. *Bratk. L* 4. — §. By miał największy rozum i nabożeństwo laik, przedsię ówcą jest i tak go zowią. *Sk. Dz.* 834. Baranki i rozumne owce. *Sk. Dz.* 65. sc. trzody Chrystusowej, Lämmer der Heerde Christi; (*plura sub.* baranek, owieczka). Owce wierne karmił, a wilki aryańskie płoszył. *Sk. Dz.* 270. (OWCUG, u, *m.*, z *Niem.* Aufzug, *ferrum aut cornu calceum attrahens. Cn. Th.* narzędzie do wciągania bótów na nogę. *Włod.*, Hackenhaken). — OWCZANY, *ob.* Owczy. OWCZAREK, rka, *m.*, OWCZARCZYK, a, *m.*, podpasterzy, czeladnik owczarski, der Schäferknecht. Owczarze do pomo-

cy dobrych sobie powinni dobrać owczarczyków. *Kluk. Zw.* 1, 266. Żebyś mi innego owczarka wyszukał do moich owiec. *Teat.* 30. *c*, 10. OWCZARKA, i, *ż.*, która owce pasie, die Schäferinn; *Boh.* owčačka; *Bosn.* ovcjariça; *Vind.* ouzhariza, ouzhna pasteriza, fvaizarza, fiernza. OWCZARNIA, i, *ż.*, *OWCZYNIEC, ńca, *m.*; *Boh.* owčjn, owčinec; *Slov.* owčinec; *Sorab.* 1. wowčžžerna; *Sorab.* 2. schaparna, klew, chlew, (cf. chlew); *Carn.* ovzharya, ovzhâk, ovzhnâk, ovzharna; *Vind.* ouzharia, ourharifhtvu, ouzhij hliu, ouzhy hliu, ouzhia stala, ouzhiak, ouzhiarifhe; *Croat.* ovcharnicza; *Bosn.* ovcjariste, ossik, tór, ghdi ovce stoje; *Rag.* toor ovcij, staja, obôr; *Dal.* obor, (cf. obora); *Slav.* ovcsárnica; *Ross.* овчарня, овчарникъ, овечей хлѣвъ; stajnia dla owiec, der Schaafstall. Owczarnia jaka powinna być najlepsza. *Kluk. Zw.* 1, 264. Owca, która z owczarni wychodzi, w paszczękę wilczą wpada. *Sk. Żyw.* 1, 198. Stado w pośrzodku owczyńca jego. *Budn. Mich.* 2, 12. Zamknąć wilka do owczarni; (cf. wilka-ś do obory wpuścił; pewnemu-ś zlecił). OWCZARNY, a, e, do owczarni należący, zum Schafstall gehörig. Bydło rogate, owczarne, stadne, chlewne. *Haur. Sk.* 63, Schafvieh. OWCZARZ, a, *m.*; *Boh.* owčak; *Sorab.* 1. wowčžeř, wowčer, wučer; *Carn.* ovzhar; bravâr; *Vind.* ouzhar, oushar, bravar, ouzhji pastir, fvaizar, fiernik, (cf. szwajcar, sérnik); *Croat.* ovchar; *Slav.* ovcsár; *Rag.* ovcjâr; *Bosn.* ovcjar, bravar, pastir; *Ross.* овчарь; *Eccl.* овцепасъ, овцепродавецъ; der Schäfer. Owczarze są głównemi rządzcami wszystkich owiec. *Kluk. Zw.* 1, 266. (cf. owczarczyk). Owczarze osepni, państowi, faleczni. *Vol. Leg.* 2, 989, *v. sub. his vocibus*; Triftschäfer, Lohnschäfer, Satzschäfer, Mengeschäfer. OWCZARSKI, a, ie, do owczarza należący; *Boh.* owčacky; *Vind.* ouzharski, ouzharjou, ouzhjopasterski; den Schäfer betreffend, Schäfer-. Wilk się w pasterską sukmanę przybiera, Owczarskim kijem przednie łapy wspiera. *Zab.* 12, 300. Owczarski pies *Ross.* овчарка. Owczarski szałasz, *Carn.* ovzharnishe; *Vind.* ouzharnifhe, ouzharska huta, ouzharniza. OWCZĄTKO, a, *n.*, owieczka młoda, jagniątko, ein junges Schäfchen. Owczątka. *Smotr. Lam.* 11. — (OWCZESNY, a, e, — ie *adverb.*, OWOCZESNY w ów czas będący, damalig, zu jener Zeit; *Boh.* tehdeyšj, (*ob.* Tedy, w tedy); *Ross.* тогдашній. Owoczesni monarchowie *Niemc. Król.* 3, 86). — OWCZY, a, e, OWCZANY, a, e, od owiec, Schafs-; *Boh.* owčj; *Slov.* owči; *Sorab.* 1. wowčžé, wowčži; *Bosn.* ovcji; *Rag.* ovcij; *Vind* ouzhy, ouzhji, ouzhen; *Carn.* ovzhje, drobenske, (cf. drób, drobiazg); *Croat.* ovchji; *Ross.* овечій, *Eccl.* овчь, (овнь barani). Postać owczana. *Jak. Baj.* 71. Nie trzeba nikogo z postawy szacować; często pod owczą barwą tają się wilcy drapieżni. *Ezop.* 121. Fałszywi prorocy przychodzą w owczym odzieniu, a wewnątrz są wilki drapieżne *Smotr. Lam.* 78. — Po dwóch latach owce gubią dwa zęby, a na tomiast dostają dwa inne, które nazywają owcze zęby, a te owce dwułopatnemi mianują. *Wolszt.* 106. Grudka, gatunek sera owczego, z przegotowanéj żętycy robionego. *X. Kam.* Owcze masło *Vind.* ouzhju maflu, ouzhji puter, fmetnik, (cf. śmietana). Wewnętrzna płodu błona nazwana owczą, płaszczykową, albo przypotokiem, *membrana amnios. Krup.* 2, 195, das Schafhäutchen. Naśladowanie ślepe, a jak mówią owcze, gminowi tylko służy. *Kras. Pod.* 1, 42. (cf. *imitatorum pecus.*). Jeden za drugim owczym biegąc pędem, Skoro zełgał najpierwszy, wszyscy łgali rzędem. *Kras. W.* 34. Owcze bobki, *ob.* kozie bobki; *Slov.* owčinec. Owcze bydło, owce i barany *Vind.* ouzhnina, ouzhja shivina, ouze, drobenze, Schafvieh. Owcza sadzawka. *Cn. Th.*, gdzie owce myją, die Schafschwämme. Owcza stajnia, owczarnia *Carn.* ovzhnina, der Schafstall. Owcze mięso, *Vind.* ouzhju mefu, ouzhína; cf. baranina, jagnięcina. Owcza skóra; *Ross.* овчина, овчинка; 2) każda skóra surowa, n. p. овчины бараный, телячый, козлиныя; овчинникъ garbarz skór owczych. — OWCZYNA, y, *ż.*, OWCZYNKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, biedna owca, ein armseliges Schäfchen.

OWDOWIEĆ, *f.* owdowieje *neutr. dok.*; *Boh.* owdowéti; *Vind.* udovati, mentuvati, vudovizhati, saudovati; *Rag.* obudovitti; *Ross.* овдовѣть, вдовѣть; wdowcem abo wdową się stać; verwittwen, verwittwet werden, Wittwer oder Wittwe werden, osierocieć, verwaysen, *propr. et fig.* Śmiercią męża owdowiawszy, wszystka się na służbę bożą udała. *Sk. Żyw.* 1, 98. Owdowiały *Ross.* овдовѣлый. Po miłych synach a dziedzicach swoich, otoż już owdowiałam. *Kołak. Cat. A* 3. Uszedłem ztąd, gdzie wolność w cnotę owdowiała, Za czym Rzeczpospolita związku tam nie miała. *Błaż. Tłum. A* 4. Owdowianie, pozbawienie męża lub żony. *Cn. Th.* das Verwittwen. Owdowienie, owdowiałość, wdostwo, Verwittwung, Verwaysung. W jednym dniu stało się owdowienie nasze. *Niemc. Król.* 1, 202. — §. Owdowiał Izrael od boga swego. *Budn. Jer.* 51, 5. t. j. jak wdowa opuszczony był. — *OWDOWIĆ *cz. dok.*, *Owdowiać *niedok.*, wdowcem lub wdową uczynić, osierocić, zum Wittwer oder zur Wittwe machen, verwittwen. Owdowiłeś mu w świeżéj małżonkę łożnicy. *Dmoch. Il.* 2, 132. Państwo Kreteńskie owdowione było. *Jabł. Tel* 61.

OWDZIE, *OWO TU, *adverb.*, *loci*, ow sam. *Cn. Th.*, ow tu: §. a) *quietis*, *in loco*, da dort, an jenem Orte; *Croat.* ovde; *Slav.* ovdi; *Eccl.* оньде, вондѣ. Co zacz to jest, co nas owdzie dążących, indziéj ciągnie? *Pilch. Sen. list.* 395. Owdzie wilcy drapieżni, a tam lwy ryczące. *Smotr. Lam.* 2. Tu i owdzie, hier und dort. Owdzie - owdzie = tu - tam = tu - owo tu; hier = dort. Ogrodnik owdzie wybujałe obcina gałązki, owdzie niektóre przesadza. *Swed.* 1, 15. *Transl.* Tak długo chodził, to tu, to owo tu, Aż hetmańskiego trafił do namiotu. *P. Kchan. Jer.* 505. Nie wiedzieli co czynić kanonicy, owdzie się papieża, owdzie też króla bali. *Biel.* 373. (t. j. z jednéj strony—; z drugiéj strony). *Rej. Post. K.* 3. Prosili Władysława, żeby do Polski z Węgier przyjechał; rozważał to pilnie, widząc, że go owdzie trzeba; owdzie też trzeba. *Biel.* 330 (i tu i tam). Widząc Polacy, iż owdzie ich Tatarowie pokazili, a owdzie też wnętrzne walki, szukali Bolesława. *ib.* 138. — §. b) Owdzie, ow sam, *cum motu ad locum*, huc ecce. *Cn. Th.*, dortwärts, dorthinwärts.

— OWEDY = tedy i owedy, *ob.* Tedy. OWĘDY *adverb.*, ow tędy, *motus per locum. Cn. Th.*, dort hindurch; *Slav.* ovamo; *Rag.* ovuda; *Croat.* ovud, tud, od ovud. Jeśli nie tędy, tedy owędy. *Cn. Ad.* 318; (*hac non successit, alia aggrediamur via*, jeśli nie tak, to owak). Tędy i owędy *Eccl.* сѣмо и овамо, wszędzie, na wszystkie strony. *OWEGDY. *adverb. temp.*, n. p. Bóg wszystkich szuka i prosi, owegdy aby on z nami wieczerzał, a inegdy, aby my z nim obiadowali i wieczerzali. *Smotr. Apol.* 8. raz, - drugi raz. *OWEN, *ob.* Ow, - a, - o.

OWIAĆ, OBWIAĆ *cz. dok*, OWIONĄĆ *jedntl.*, Owiewać, Obwiewać *niedok.*, w około czego powiewać, bewehen, rund um anwehen, umwehen. Azaż nie uschnie latorośl, gdy ją obwienie wiatr gorący? 1 *Leop. Ezech.* 17, 10. Z miękkiego i ogrzewającego macierzyńskich wnętrzności powicia rozwiązanego, owiało wolniejsze powietrze. *Pilch. Sen. list.* 3, 324. Nieradby, żeby go zły wiatr owionął. *Cn. Ad.* 349. (kocha się w nim, jak ubogi w prosięciu; cf. ozionąć). Rozlicznéj farby, zapachu i woni, Niech was kwiateczki owienie Fawoni. *Zab.* 16, 308. *Papr. Kol. B* 3. Koral roślina miękka pod wodami zgina się, a owiana powietrzem twardnieje. *Przyb. Luz.* 57. Duchem wielkiego Boga śmiertelne się jestestwa owiały. *Przyb. Luz.* 7. Tam go wonny majeran zapachowym owiewa wieniem. *A. Kchan.* 26. cf. zalatuje go, umduftet ihn. — §. Owiać z czego, wianiem oczyścić, abwehen, durch Wehen reinigen. Wiatry z wilgoci zboże osuszą, i z pyłu owieją. *Tom. Rol.* 96.

— OWICZ, — OWIC, *flexio finalis patronymica*, zakończenie imion synowstwo wyrażające, n. p. Jupiter Saturnowicz, t. j. Saturna syn. *Otw. Ow.* 359. *Saturnius, Saturnigena.* Anchizesowicz, *Anchisiades.* Paweł Piotrowicz, Petersohn; cf. ojcowic.

OWIECZKA, i, *ż.*; *Boh.* owečka, owcička; *Sorab.* 1. wówcžžičžka; *Sorab.* 2. wojzka; *Rag.* ovciza; *Croat.* ovchicza, ovchina; *Slav.* ovcsica; *Carn.* ovzhiza; *Bosn.* ovçica; *Vind.* ouzhiza, bizika, binei, bizhiza; *Eccl.* овьца; *Ross.* овечка; *dem. nom.* owca; §. a) das Schäfchen, (cf. baranek, jagnię). Każdy niewinną wilk owieczkę dusi. *Bratk. H b.* Ciche stworzenie jak owieczka, i słowa nie bąknęła. *Teat.* 2. *b*, 124. Źle, być nazbyt dobrym; będziesz-li owieczką, wilk cię zagryznie. *Cn. Ad.* 1332. (cf. na pochyłe drzewo). Owieczki głupie. *Corn. Dw.* 287. — §. b) Owieczki, *millepedes. Krup.* 5, 202; owad mnogonogi w sklepach i piwnicach się znajdujący, Schäfchen, Kellerwurm, Assel. — §. c) Owieczki, bagniątka na niektórych drzewach. *Tr.*, Kätzchen, Palmen, Schäfchen auf manchen Bäumen. — §. d) Ziele Owieczki, koteczki, kocia stopa, zajęcza noga, ma między trzema listkami czwarte kosmate, jako owca, *lagopus. Urzęd.* 186; *trifolium arvense Linn.*, Ackerklee, Hasenfuß, Hasenpfötchen.

OWIĘDNĄĆ, *ob.* Obwiędnąć. OWIEŃCZYĆ, *ob.* Obwieńczyć.

OWIES, *G.* wsa, *m.*; *Boh.* owes, wowes; *Slov.* owes; *Sorab.* 1. wóws, wowsz, wusz; *Sorab.* 2. howsz; *Carn.* oves, ovs; *Vind.* ovefs, oufs; *Rag.* ȍvas; *Croat.* ovez, ovesz, zob (cf. zob, zobać), sztoklasz, (cf. stokłosa); *Dal.* ovez, ovass, zvob; *Hung.* zab; *Slav.* zòb; *Bosn.* ovas; *Ross.* овесъ; *Lat.* avena; *Gall.* avoine; *Ger.* der Haber; źdźbło kolankowate z trawnemi liściami; ziarna podłużowate z obu końców kończaste, jest pospolitym pokarmem (obrokiem) koni i drobiu. *Kluk. Rośl.* 3, 157; *Eccl.* жито, (cf. żyto). Owies zimostradny, skoroźliwy, wąsatek, czarny. *Haur. Sk.* 11. — *Prov.* Dopiero mu owsa, kiedy chce do psa. *Cn. Ad.* 200. (niewczas dajesz chleba husto, kiedy w gębie zębów pusto; cf. łyżka po obiedzie; lekarstwo po śmierci). Owies święcimy w dzień ś. Szczepana, abyśmy pamiętali, w jakim pałacu narodził się stworzyciel świata. *Hrbst. Nauk. N* 4. *b.* Owsem tym święconym, na pamiątkę kaminowania ś. Szczepana, pospólstwo zabobonne, na księdza odchodzącego od ołtarza miota, a potym dostaje się księdzu do śpichlerza. *Ossol. Wyr.* — *Prov. Slov.* Kone za owsom bežá, a osli ho dostawagu; *imperiti eruditis fortunas praecipiunt.* Owies koniowi nieciężki. *Cn. Ad.* 61. (chléb w drodze nieciężki, *Aesopicum onus*). OWIESEK, ska, *m.*, *dem.*, *Boh.* owysek; n. p. Owies albo owiesek się w nim rozbryka. *Falib. H* 2, der Haber sticht ihn. — §. Owiesek = OWSIK, a, *m.*, §. a) owies płonny, czczy, nie płodny, stokłosa, mysze zboże, kostrzew, *avena fatua*; *Boh.* owsyna, sweřepec; *Croat.* divja zob; *Carn.* glushpérg, glushz; *Vind.* glufhez; tauber Haber. *Syr.* 991. *et* 953. *Cresc.* 166. Owsik, *avena elatior*, Habergras, rodzaj trawy do owsa podobny. *Kluk. Rośl.* 3, 304; rejgras. *Pam.* 85, 1, 909. — §. b) Owiesek, rybka, mrzewka, mrzeweczka. *Cn. Th.*, der Stint, Spiring; *Boh.* owesnička; *Ross.* овсянка. OWIESIĆ, *ob.* Obiesić. OWIEŚNY, a, e, owsiany; *Boh.* owesny; *Croat.* zobeni; Haber=. Wódka z trawy owieśnéj. *Syr.* 991. Słoma owiesna. *Syr.* 996. Krupy owieśne grucą zowią. *Cresc.* 166, *ob.* Owsianka. OWIEŚNY, ego, *m*, *subst.*, przełożony nad owsami, der Haberaufseher. Piwniczny, owieśny etc. *Vol. Leg.* 5, 170.

Pochodz. *owsiany*, *owsik*, *owsisko*, *owsowy*; Etym. *wisieć*, *owiesić*, *obiesić.*

*OWIETRZNĄĆ, *f.* owietrznie *cz. jedntl.*, wywietrzyć, auswittern, auslüften. Nie wielka rzecz, że trznę W łóżku, że stół opluję, niechaj to *owietrznę. *Pot. Jow.* 2, 17?

OWIEWAĆ, *ob.* Owiać.

**OWILCZONY, a, e, n. p. Owilczone drzewo, pełne wilków, wyrostków, ein Baum voll Räuber. Owilczona gałąź przy drzewie usycha. *Przyb. Ab.* 161.

OWILGNĄĆ, OWILŻYĆ, *ob.* Obwilżyć. OWINĄĆ, *ob.* Obwinąć. OWINIĆ, *ob.* Obwinić. OWIONĄĆ, *ob.* Owiać. OWISNĄĆ, *ob.* Obwisnąć.

OWLEC, owlocze, *ob.* Oblec. *OWŁOKA, i, *ż.*, (cf. obłok), powłoka w koło obwiedziona, obwinięcie; die Umhüllung, die Hülle. Biała szata świątlejsza nad owłokę srebrną, w którą czasem księżyca żywe świty webrną. *Przyb. Ab.* 174.

OWO, *neutr. pronom.* ow, owa, owo. OWO, *per apocop.* OW; *cum enclit.* owoż, *owosz *adv.*, *demonstrat juxta eum qui demonstrat sita*; oto *repentina vel proxima*; ono *remota, quae alter non videt. Cn. Th.*, ali, aliści! da! siehe da! hier! *Bosn.* ouo, euo; *Croat.* ovo, evo, etò; *Dal.* evo;

Slav. evo; *Rag.* ovo, èvo, etto, nutti, enno, onno; (*Eccl.* ово = albo, częścią). Woła Bóg: Abrahamie! A on: owom ja! sługa twój. *Sk. Żyw.* 1, 202. Owo ja jest. 1 *Leop. Genes.* 22, 11. (oto jestem. 3 *Leop.*). On, który nas zabijał, owo jest! oto go wam stawię jako cichego baranka; owo towarzysz kazania naszego; oto naczynie Ducha ś. *Sk. Kaz.* 1, 377. Jeśliby wam kto powiedział: owo tu jest Krystus, albo ono hajn! nie wierzcie. 1 *Leop. Math.* 24, 23. Zawołał Pan Samuela, który odpowiedział: owo ja! i bieżał do Heli mówiąc: owo ja, boś mię wołał. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 3, 4. Pokazuje mi te podpisy: owo są; ja ten i ten podpisuję się; owo senatorowie, owo posłowie. *Birk. Exorb.* 17. Owo ja też. *Cn. Ad.* 803. (sam się chwali, chełpliwy). Owości = alić owo! *ecce tibi. Cn. Th.*, das hast's. ˚Owosz jest, ˚owosz go mamy! *eccillum. ib.*, da haben wir's, da haben wir ihn. Jak kazanie czynił, owości jakoby rozgniewany szatan pokaże się. *Birk. Dom.* 87. Owoż masz naszę panią, coś się o niéj pytał. *Rej. Wiz.* 39. Stanąwszy powiedzieli: owo my! *Chrośc. Job.* 151.

OWOC, u, *m.*; (*Boh.* owoce, pljmě, (cf. plemię); *Slov.* owotce; *Croat.* vochye, szàd, (cf. sad); *Rag.* vòcchje; *Bosn.* vochje, plod; *Ross.* овощъ; *Eccl. dem.* овощка; Oberd. Obs; *Ger.* das Obst; *Sorab.* 2. ſzad, (*ob.* Sad); *Carn.* sâd; *Vind.* ſad, ſadje, plod). a) Owoc powszechnie, pożytki, urodzaje ziemne wszelakie. *Cn. Th.*, Früchte des Gewächsreichs. Wszelki rodzaj owoców obrywa po szczypcie, W miękkich powłokach albo skórach chropowatych, W twardych łupinach, w strączkach gładkich lub kosmatych. *Przyb. Milt.* 153. Owoc drobnych drzewek, chróściny = jagoda. *Cn. Th.*, Staudenfrüchte, Beeren. Owoc jest część rośliny w samym środku kwiatu znajdująca się, składana z ziarn, jądrek, pestek i okrycia. *Bot. Nar.* 126. Owoc jest właściwie jajem rośliny, albo tą częścią, która do rozmnożenia rodzaju służy. *Kluk. Rośl.* 2. 11. die Frucht. — §. Owoc drzewny, Baumfrüchte, Obst; *Ross.* овощи, (cf. frukta). Nie jestci to drzewo dobre, które rodzi złe owoce; ani drzewo złe, które daje owoc dobry. 1 *Leop. Luc.* 6, 43. Trudno dobrych owoców złemu nosić drzewu. *Pot. Arg.* 163. Jakie drzewo, taki owoc. *Cn. Ad.* 686. (niedaleko jabłoni jabłko pada; jaki ojciec, taki syn). Jakie nasienie, taki też owoc; jestem poczciwy, bom się z takich rodził. *Stryjk. Gon. h* 2. Nie z owocu drzewa, ale z drzewa owoc bywa. *Wiśn.* 226. Szczep ma smakowity, A owoc przykry, gorzki, jadowity. *Past. Fid.* 67. Owoc z drzewa spadły *Ross.* падалица, падаль. Po lasach błąkając się, łowami i drzewnemi żywił się owocami. *Tr. Tel.* 182. Może się na tej pustyni rodzi jaki owoc leśny, którym się możemy pożywić. *Teat.* 37, 11. Owoc suszony *Vind.* ſuſhoba. Owoc obierany *Vind.* teshina. Owoc przyprawny do chowania w cukrze, w occie. *Cn. Th.*, eingemachte Früchte, (cf. komput). — b˚) Owoc kokoszy. *Haur. Sk.* 122. t. j. jaje, (die Hennenfrucht), das Ey. Owoc kokoszy jaki sadzić, wiedzieć każdej gospodyni potrzeba. *ib.* 119. *Haur. Ek.* 133. Akcyza wybierana od jarzyn, mak, zgoła wszelkich kokoszego, gęsiego, kaczego, indyczego owocu. *Vol. Leg.* 5, 184. — ˚§. Nabywaj kóz, któreby już mogły rodzić, i owoc dawać. *Cresc.* 563. t. j. płód. — c) *fig.* U nauk korzenie gorzkie, ale owoce słodkie. *Budn. Apopht.* 24. die Früchte der Wissenschaften sind süß. Czekamy świeżo urodzonych owoców dowcipu twego. *Boh. Kom.* 4, 135. t. j. nowych płodów, świeżych dzieł, Geistesfrüchte. Otoż to są owoce upornego jej zdania. *Teat.* 30. *b*, 14. t. j. skutki, Früchte des Eigensinns, Folgen. Miłość jest częstokroć owocem małżeństwa. *Teat.* 7, 87. (rodzi się w małżeństwie). Owocu swych prac nie kosztował. *Past. Fid.* 257. Pierwszy owoc, pierwiastek *Ross.* начатокъ. Co za honor powracać do domu, niosąc owoce zwycięstwa. *Boh. Kom.* 5, 213. (laury). OWOCNICA, y, *ż.*, a) owocny skład, owocne schowanie. *Cn. Th. Boh.* owocnice; *Carn.* mèdva, masda, sadnishe; *Rag.* vòchniza; *Ross.* овощная; *Eccl.* овощехранилище. — b) Owocnica, owocniczka, i, *ż.*, owocowa przekupka, die Obstbäckerinn, die Obstlerinn; *Carn.* brajnovka. OWOCNIK, a, *m.*, owocowy przekupień. *Cn. Th. Boh.* owocnjk; *Rag.* vocchjiar; *Bosn.* jabucjar, koji prodaje jabuke; *Slav.* vochnjak; *Carn.* brajnovz; *Ross.* яблошникъ, овощникъ; der Obstböcke, Obstler. OWOCNY, OWOCOWY, a, e; *Boh.* owocný: *Rag.* vocchni; *Ross.* овощный; a) do owocu należący, Obst=. Owocny skład. *Cn. Th.* (*ob.* Owocnica). Owocowy ogród. *Niemc. Król.* 4, 147, (cf. sad); *Rag.* vochnâk, vocchiscte, vòchniza; *Bosn.* vocchgnak, perivoj; *Ross.* овощница. Owocne i kuchenne ogrody. *Pam.* 83, 566. Drzewo owocowe. 3 *Leop. Genes.* 1. (jabłczyste. 1 *Leop.*); *Bosn.* vocchka. — b) Owocny, OWOCORODNY, owocowy, fruchtbringend, fruchttragend, fruchterzeugend; (*Bosn.* vochjan, plodan; *Rag.* vocchjorodan; *Carn.* sadosn, sadne, sadovitn; *Vind.* ſadliu, rodouiten, ſaden, ſadjoviten, ſadopoun; *Croat.* szadonòszen, szadòven, szadovit). Wysysa ze pnia wszystek sok owocorodny. *Zab.* 19, 111. *Zabł.* Owocorodny las. *Pilch. Sen. gn.* 211. Praca nieowocna. *Teat.* 47. *c*, 56. t. j. niekorzystna, unfruchtbare Arbeit. OWOCOWANIE, ia, *n.*, *fructificatio. Bot. Nar.* 93, das Fruchterzeugen, die Befruchtung. ˚OWOCOZBIERACZ, a, *m.*, *Vind.* ſadjaberauz, der Fruchtsammler.

OWOCZESNY, *ob.* Owczesny.

OWOLNIĆ, *f.* owolni *act. dok.*, Owolniać *niedok.*, uwolnić, frey machen. Owolnić zawieszenie, prawo zawieszone otworzyć. *Cn. Th.* 893.

OWOSZCZYĆ, *f.* owoszczy *act. dok.*, Owoszczać *niedok.*, woskiem oblewać, umwichsen, mit Wachs umgießen; *Slov.* owoskugi, woskem obtahugi; *Sorab.* 1. z woszkom wobczahnu; *Croat.* ovoschûjem; *Bosn.* ouosctitti; *Ross.* обвощить, обвашивать. *Incero*, owoszczam, oszwarcuję. *Mącz.*

OWREBOWAĆ, *ob.* Obrabać.

OWRZEDZIAŁOŚĆ, OWRZODZIAŁOŚĆ, OWRZODOWIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, owrzedzienie, osypanie wrzodami, cf. osutka, Schwären, Geschwüre. Ziele to léczy owrzedziałości i okrostawiałości wnętrzne. *Syr.* 247. Liście te dobre do zewnętrznego zażycia w ranach, i owrzodziałości. *Kluk. Dykc.* 3, 49. Owrzodowiałością gardła i języka zdręczony umarł. *Krom.* 387. OWRZEDZIEĆ, *f.* owrze-

dzieje *neutr. dok.*, wrzodami się osypać, voll Geschwüre werden. Łazarz owrzedziały. *Radz. Luc.* 16, 20. *Budn. ib. W. Post. W.* 2, 65. t. j. wrzodowaty, voll Schwären. Owrzedzienie dziąsł, gdy się przydawa, iż na dziąsłach czynią się krosteczki. *Sienn.* 467. Owrzedzenie męcherza albo osypanie. *Syr.* 95. schwärender Ausschlag. — *Fig.* Kiedy nam sumnienie owrzedzieje.... *W. Post. W.* 3, 207. *Rej. Post. N.* 3. *Żarn. Post.* 2, 411. *Zygr. Pap.* 257.

OWSIANKA, i, *ż.*, a) gruce, owsiane krupy. *Macz.*; *Carn.* tolta; Hafergrütze. — b) Gatunek gruszki; (*Boh.* owesnice), die Haferbirne. OWSIANY, a, e, z owsa, owieśny, von Hafer, Hafer = . *Slov.* owsený; *Sorab.* 1. wowszné; *Vind.* ousen; *Carn.* ovsęn; *Ross.* овсяный. Gruca abo krupy owsiane. *Sienn.* 219. U Podgorzanów chléb owsiany. *Kluk. Rośl.* 3, 138; *Carn. et Vind.* ovſénàk; *Ross.* овсяникъ. Słoma owsiana (*Vind.* oufeniza). Owsiane korzonki, *ob.* Salsefiny. Stokłosa owsiana. *Syr.* 992. OWSIK *ob.* Owiesek. OWSISKO, a, *n.*, pole owsowe; (*Boh.* owesniště), das Haferfeld. *Haur. Sk.* 42. OWSOWY, a, e, od owsa, Hafer = . Świercz owsowy. *Włod.*

OWSZEKI, *OWSZELKI, *OWSZEJKI *adverb.*, a) ze wszystkim, cale, zgoła, koniecznie, do szczętu; gänzlich, ganz und gar, völlig. — (*Etym.* *wszy, wszelki, wszystek). Nieowszeki źle, *tolerabiliter. Macz.* O zdrowiu jego już owszeki byli zwątpili. *Wys. Kat.* 350. Wino owszeki opuściła, na samej wodzie przestając. *ib.* 47. Wyzdychało wszystko bydło Egiptskie, ale z bydła Israelitów nic *owszelki nie zginęło. 1 *Leop. Exod.* 9, 6. Rozdarł Samson lwa, nie mając owszeki nic w ręku. 1 *Leop. Jud.* 14, 6. Panienka ta owszeki na wszem zdrowa została. *Wys. Ign.* 145. Kto owszeki tak cierpliwy jest, aby to znosić mógł? *Stryjk.* 187. — b) Owszeki, owszem, przeciwnie, im Gegentheil; *Gall.* au contraire. Karać niemasz o co, owszeki się go pożałować godzi. *Papr. Gn.* 1164. Panno najświętsza, jako oczy twe znosić mogły tak srogie widziadło? owszeki serce twe temi gwoździami nie mniej było przebite, niżli ciało syna twego. *W. Post. Mn.* 115. Leszek nie chciał państwa; owszeki je radził Władysławowi przyjąć. *Papr. Herb. Czach. Tr. A* 1. — c) Owszeki, zaiście, wahrhaftig, gewiß. *Ecastor*, owszeki, zaprawdę. *Macz.* Owszeki, zaprawdę, *certe. ib.* Owszeki jęty jest miłością; owszeki ten jest, *certe ipse est. Macz.* Wielka owszeki cnota jest miłość. *W. Post. W.* 3, 427. Wielkie owszeki przymuszenie do posłuszeństwa na lud swój wkłada pan swoim przykładem. *Modrz. Baz.* 89. — §. Żadna sprawa, owszeki rycerska, nie może stać bez porządku. *Vol. Leg.* 2, 1695. t. j. dopiero rycerska, zumal. OWSZEM *adverb.*, o wszem, ze wszystkim, ze wszem, zgoła, cale, koniecznie, owszeki; gänzlich, völlig, ganz und gar; *Vind.* zielu, ſe vſem, na vſe viſhe, dokler, kir; *Croat.* vszikak, zevszema, uszakojàchki; *Bosn.* svakoiako, po svakki nacin, sasma; *Rag.* svakkáko, svakkojáko, usvèm; *Eccl.* вьсяко, вьсячьскы, отънядь, весьма. Zygmunt August, choć pokój miłował, przecię nie owszem do spraw rycerskich nie był sposobny, bo sam wojska umiał szykować. *Biel.* 593. *Gwagn.* 133. W interesie nie owszem sumiennym. *Nies.* 1, 38. Dla prostej tej uczynności, nie owszem przejrzenia niegodnéj, przyjaźń bacznych pozyskać spodziewam się. *Petr. Ek. praef.* — 2 a) Owszem, i owszem, *est fere adversativa vel correctiva particula* = immo, quinimmo. *Cn. Th.*; *Boh.* owšem; *Slov.* nýbrž, anobrž; *Sorab.* 1. hay, halehay; *Croat.* pache, (*ob.* *Pak, *lepak); *Ross.* вопреки, впреки, (*ob.* *Przeko); im Gegentheil, *au contraire*, vielmehr. Żeby ich skojarzyć, nie wielkiej zażyjemy trudności. B. Ho! i owszem bardzo wielkiéj. *Teat.* 22. c, 29. Angelika mu na myśl przychodziła, I owszem nigdy mu z niej nie zchodziła. *P. Kchan. Orl.* 1, 219. Akt wesela podobno ma się prywatnie odprawić? i owszem, rzekł, będziem mieli u siebie prawie całą okolicę. *Kras. Pod.* 2, 51. — b) *Aliquando* i owszem *affirmationem vel approbationem significat. Cn. Th.*, bardzo dobrze; (Oestr. auf alle Weise), ja freylich! sehr wohl! *Slov.* owšem, nýbrž, anobrž; *Carn.* pazh, pozh; *Sorab.* 2. wöwschoſcž, ſewschim. Słyszyszże ty, co to oto ci mówią? a Jezus im rzecze: i owszem. *Sekl. Math.* 21; «*not.* t. j. tak jest, abo słyszę». Pozwalacież? i owszem. *Teat.* 9. c, 37. Idź precz! B. I owszem, zaraz odchodzę. *Teat.* 29, 84. Wierzycie, iż wam to mogę uczynić? odpowiedzieli: owszem Panie. *Bibl. Gd. Math.* 9, 28. (iście Panie. *Wujek.*, ja Herr! Luth.). OWTĘDY, *ob.* Owędy. OWTEN, *ob.* Ow. OWTU, *ob.* Owdzie.

OXEFT, *ob.* Okseft.

O Z.

OZADA, y, *ż.*, ziele jakieś *Sienn. Wykl.*, ein gewisses Kraut.

*OŻADZIĆ, *f.* ożadzi *act. dok.*; omierzić komu co, *żadnym uczynić dla niego, *ob.* *Żadny; einem etwas verekeln, zum Ekel machen. Wino komu ożadzić, aby go nie pijał, bo mu omierznie i przykre mu będzie. *Sienn.* 501. Kruk starał się, jakoby mógł łabędzia rychło oszkaradzić, A onę jego białość czarnością ożadzić. *Papr. Koł. N* 2 *b.*

OŻALIĆ, *dok.*, OŻALAĆ, OŻAŁOWAĆ, (OBŻAŁOWAĆ *qu. cf.*) *niedok.*, (cf. odżałować); ożałować, żałoby i żalu, po czym lub po kim, odbywać, odpłakiwać, *dedolere*; *Vind.* obshaluvati, obshalostiti; bedauern, beklagen, beweinen; ożalić, przestać żałować, opłakiwać; Trauer und Leid nach einem Verluste endlich stillen, nicht mehr beweinen, zu trauern aufhören; (*Bosn.* osgjalostiti *afficere dolore*). Jużem tego ożałował, *lugere vel dolere ob amissum vel destructum alquid desiit. Cn. Th.* (u *Knapskiego* omyłka; ożałował nie jest *lugere desiit*, bo to się wyraża przez ożalił). Abraham opłakał i obżałował żonę swoję. *W. Post. W.* 2, 237. Przyszedł Abraham, aby obżałował i opłakał ją. 1 *Leop. Genes.* 23. Przyszedł Król siódmego dnia, by ożalił Daniela, a oto Daniel siedzi między lwy. 1 *Leop. Dan.* 14, 39. Nierządnice swoje przeszłe złości obżałowały. *Odym Św.* 2, *o.* Skoro grzechów obżałował, łaskęś mu darował. *Kanc. Gd.* 206. Żałował Dawid Amona przez wiele dni. I przestał Dawid przeciwić się Absalonowi przeto, że już był ożalił śmierci Amonowej. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 13, 37 - 39. Pragnął Dawid wyniść do Absalona, bo już był ożalał po Amonie, który umarł. *Budn.* 2 *Sam.*

13, 39. Nie ożałujesz tego nigdy, *nunquam te hujus non poenitebit*; *nunquam te hujus rei poenitentia deseret. Cn. Th.* Nieobżałowany = nieożałowany, którego nigdy nie ożałujesz, nieopłakany, nie genug zu bedauern, zu beweinen. Teraz, póki tchu w ciele ich stroskanym Dostanie, będziesz nie obżałowanym, Będą litować twej niezwrotnej straty, Nie uleczy w nich bolu czas skrzydlaty. *Zimor. Siel.* 201.

OŻANKA, i, *ż.*, ziele, *Teucrium*, der Gamander, rodzaj, do którego należy kocie ziele, czosnak. *Kluk. Dykc.* 3, 109. *Boh.* ožanka, zelenec; *Ross.* очанка, ростргъ, кадило, заячей чеснокъ, дубровка, коневей лукъ. Ożanka mniejsza; ptasze oczka, *chamandrys. Śleszk. Ped.* 417, Gamanderlein, Bathengel.

*OŻARKA, i, *ż.*, ptak, [rybołów, Mewe; *larus* 2]; kukułka, der Kuckuk. Nie będziecie jedli strusia, sowy, ożarki. *Radz. Lev.* 11, 16. *Budn. ib.* [wodnej kanie. 1 *Leop.* łyski. *Wujek.* 2]. OŻARŁY, *ob.* Obżarły, Obeżrzeć się.

OZDABIAĆ, *ob.* Ozdobić. *OŻD, OŻDNICA, *ob.* Ozdownia.

OZDOBA, y, *ż.*, OZDOBKA, i, *ż.*, *zdrbn.*; *Boh.* ozdoba; *Slov.* ozdoba (ozdobka, ozdobilka figura grammatyczna); *Carn.* snâga, zir; *Vind.* fnaga, lepota (*ob.* Łepski), lepotinstvu, lepotstvu, tenkustvu, koranda; *Croat.* snaga, kinchenye, kinch, gyungy; *Dal.* vreha, urès, uresay, naprava; *Rag.* urès, uresaj, nárescjaj; *Bosn.* ureha, ures; *Sorab.* 1. dèbenstwo; *Ross.* краса, прикраса, прикрасочка, благолѣпота, нарядъ, наряжаніе, наряженіе, утварь, убранство; *Eccl.* узорочіе, утвареніе, приборъ, украшеніе; krasa, wszystko co ozdabia, przyozdabia, przyozdobienie, die Zierde. Waleczna Korono Polska, Słowieńskiego narodu ozdobo jedyna. *Birk. Kaw. Malt.* A 2. Alcyd ozdoba świata. *Bardz. Trag.* 471. Newton ozdoba wieku naszego. *Rog. Doś.* 1, 19. Ozdoba na szyję, noszenie, łańcuch (*Croat.* klarush). Ozdoby kobiece, *ob.* *Ochędostwo; *Eccl.* кузнъ, вещи драгоцѣнныя особливо къ женскимъ уборамъ принадлежащія. OZDOBIĆ, *f.* ozdobi *act. dok.*, Ozdabiać *niedok.*; *Boh.* ozdobiti, ozdobowati, wyšlechtiti; *Slov.* ozdobugi; *Sorab.* 1. wodèbam, wudèbam, debu, wořanofcžam; *Carn.* offernâshem, offernashêti; *Vind.* oblepuvati, obzirati, ozirati, polepuvati, iszhediti, sefnafhiti, oblepotiti, fnesti; *Croat.* kinchiti, okinchujem, nakinchujem; *Dal.* naresiti, ussnaxiti; *Rag.* urèsiti, nakittiti; *Bosn.* kittiti, nakittiti, naresiti, ukrasiti, uresiti; *Bosn.* ugljaditi, uresiti; *Ross.* нарядить, наряжать, красить. крашу; *Eccl.* оукрасити, утворяю, благоукрашаю; okrasić, zdobić, upiększyć, zieren. Sala ozdobiona rozmaitym sprzętem. *Teat.* 18, 3. Litość nade wszystko ozdabia kobiętę. *Teat.* 46. *b*, 48. OZDOBICIEL, a, *m.*, ozdabiacz, przyozdabiacz, zdobiący co, der Verzierer; *Sorab.* 1. debiczeř; *Vind.* oblepuvauz, ozieravez; *Croat.* nakinchitel; *Bosn.* uresitegl; *Eccl.* удобритель. *W rodz. żeńsk.* OZDOBICIELKA; *Vind.* oblepuvauka, ozirarza; *Croat.* nakinchitelicza. OZDOBNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* ozdobnost; *Sorab.* 1. wudebenofcž, wscheřadnofcž, rimofcž; *Carn.* offernashnost; *Eccl.* доброта; (*Ross.* доброта = dobrota); ułożenie ozdobne, die Zierlichkeit. Dziwowali się onej kościoła Jerozolimskiego ozdobności. *Sk. Kaz.* 451. OZDOBNY, a, e, OZDOBNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* ozdobny, ozdobně; *Sorab.* 1. wscheřadné, lefny, (cf. śliczny); *Vind.* ufnafhen, zhedin; *Slav.* nakitjen; *Ross.* нарядный, нарядно, уборно, красно; *Eccl.* оутварный, украшенъ, узорочный; ozdobiony, ozdabiający, krasny, piękny, geziert, zierend, zierlich, schön. Sprawisz szaty święte Aaronowi ku ozdobnéj okrasie jego. 1 *Leop. Exod.* 28, 2. (dla poczciwości i ochędostwa. 3 *Leop.*). Ozdobna siwym włosem głowa. *Bardz. Luk.* 146. Był tak ozdobny ojczyznie, jako straszny nieprzyjacielowi. *Jag. Wyb.* 2 *b.* Zierde des Vaterlands, Schrecken der Feinde. Ozdobna Polszczyzna *Ryb. Ps. praef.* Do rady szedłszy, rzecz ozdobną uczynił. *Kosz Cyc. A* 2 *b.* Wiersze te moje nieozdobne. *J. Kchan. Dz.* 165. (proste). Ś. Paweł acz zaleca małżeństwo, jednak o dziewictwie dosyć ozdobnie i chwalebnie powiada. *Biał. Post.* 195. t. j. ozdabiając, zalecając je, rühmlich und löblich. — *Ozdobogodny; *Eccl.* достолѣпный; *Graec.* ἀξιοπρεπής, *dignus decore*; *Subst.* достолѣпность.

OZDOWNIA, *HOZDOWNIA, i, *ż.*, OŻDNICA, OŻNICA, y, *ż.*, *OŻD, u, *m.*, suszarnia słodu, słodownia, cf. mielcuch; die Malzdarre, (*ob.* Ożdżyć); *Boh.* hwozd; *Vind.* osdiza, fufhuniza, fufhilu, dera, fernazha; *Ross.* обжигальня, рига. Hozdownie do suszenia słodów. *Vol. Leg.* 7, 135. Słód z ozdu ma mierzyć urzędnik, aby baczył, jak go wiele przyrosło. *Haur. Ek.* 90. Piec w ozdowni taki być powinien, aby słodowi ciepłem dogrzewał; dym jednak nigdy nie dochodził. *Kluk. Rośl.* 3, 269. Len świeży suszyć trzeba w piekarni, abo dla ostrożności ognia w ozdowni. *Haur. Sk.* 82. Ku suszeniu konopi powinien być piec na kształt ozdowni; abo i sama ozdownia do tego zażyta być może. *Prządz.* 44. Ożdnice. *Vol. Leg.* 5, 625. — *Transl. fig.* Przed Lucyperem siłu pisarzów, co piszą z maźnice, Wiele ich przez dzień przyjdzie do owej ożnice. *Rej. Wiz.* 167. *b.* (t. j. do piekła). OZDOWNIK, a, *m.*, chodzący koło ozdowni, (cf. mielcarz), der Malzdörrer, *Tr.* słodownik; *Boh.* hwozda.

OZDROWIĆ, *cz. dok.*, zdrowym uczynić, zdrowie wracać, gesund machen; *Carn.* ventam; *Vind.* osdravit, osdraulati, zelyti, (osdrava, osdravik = lekarstwo); *Croat.* ozdravlyùjem, ozdraviti; *Rag.* ozdraviti, ozdrâvgljati; *Bosn.* ozdrauiti; *Eccl.* цѣлити ся, цѣлю (*ob.* Cały, ocalić), здравлю. Ozdrawiający, *Vind.* osdrauliv, osdravezhen; *Eccl.* цѣлительный. Do ozdrowienia, do wyléczenia, mogący być ozdrowionym; (*Bosn.* ozdravgliv; *Rag.* ozdrâvni, ozdravgliv). Moc ozdrawiająca, lécząca *Vind.* osdrauliuost, osdravezhnost. OZDROWICIEL, a, *m.*, który ozdrawia, zdrowie wraca, der Gesundmacher; *Croat.* ozdravitel; *Rag.* ozdravitegl; *Vind.* osdraulenik, osdraular. *W rodz. żeńsk.* OZDROWICIELKA; *Rag.* ozdravitegliza. OZDROWIEĆ, *f.* ozdrowieje *neutr. dok.*, wzmodz się z choroby; *Boh.* ozdrawěti, křegi, okřegi; *Slav. et Rag.* odraviti; *Vind.* osdravitife, osdraulen biti, fe flisati; (osdraulati = lekarstwo brać); *Sorab.* 1. wostrowam; *Sorab.* 2. sze fmognusch, fmogowasch; *Croat.* ozdraveti, ozdravelszem; *Bosn.* ozdravgljati, licit se, strabitse, oporavitise; *Bosn.* priboliti, ostrabitse; *Ross.* оздоровѣть, оздоравливать, обмочься;

Eccl. цѣлити са; wieder gesund werden, genesen. Prędzej zachorować, niżli ozdrowieć możemy. *Sk. Żyw.* 1, 3. Cały świat doktorowi dać chory przyrzeka, Ozdrowiawszy wnet z myśli doktor mu ucieka. *Min. Ryt.* 4, 187. Umiarkowanie radzę i już ozdrowiałemu, jeżeli zdrowie zachować zechce. *Pilch. Sen. gn.* 123. (*Bosn.* lagodan *convalescens*, lagodnost *convalescentia*, cf. łagodny). Ozdrowieje = wyleży się. *Cn. Th. Star. Dw.* 50.

*OZDRZEMO *adverb.*, [widomie, zrzejomo; sichtbar 2]; n. p. Nie gińcie wzdy *ozdrzemo. *Zygr. Gon.* *A* 2 *b.* może daremno, próżno.

OŻDŻYĆ, ył, y, *act. dok.*, słod na ozdowni osuszyć; *Vind.* osditi, ofushati, Malz dörren. *Torrere frumentum*, słod ożdżyć. *Mącz.* *Tostum hordeum*, ożdżony jęczmień. *Mącz.* Słody tak ożdżyć, żeby to ożdżenie nie sosnowemi suszono drewkami. *Haur. Ek.* 110.

OŻĘDKI, *plur.*, ziele, tobołki, kaletki, *Thlaspi bursa pastoris*, Taschenkraut. *Syr.* 1211.

OŻEGNĄĆ, OBŻEGNĄĆ, OŻGNĄĆ, ożegł, *f.* ożegnie *act. jedntl.*, Ożegać, Ożygać, Ożgać, *niedok.*; *Sorab.* 1. wożaham; *Vind.* osbgati; *Croat.* obsisem, obsganye; *Bosn.* osgecchi, oprrilliti, isprrliti; *Rag.* oxécchi, oxixem; *Ross.* ожечь, ожигаю, обожечь, обжигать; opalić, bebrennen, umbrennen, umsengen, *propr. et fig.* Często opiekun inwentarzem dobrze opiekł i ożegł ubogie sieroty. *Sax. Porz.* 122, (cf. ożga). Pluto z sinemi policzkami i z kosmy ożgłemi. *Ryb. Gęśl. B* 2. Te próbki pomału zasuszyć, potym z tyglami ożgnąć, a w piec śklarski wstawić. *Torz. Szk.* 87. (opalić, osuszyć). Tygle w dymnéj izbie suszone, bezpieczniej się ożygają, i dłużéj w ogniu trwają, niż te, co wiatrem suszone były. *Torz.* 105. (wystawiają się na ogień). *ib.* 42. — Witułt wrócił się do Pruss, a Wilkomir obżegł. *Stryjk. Gon. Q* 3. w koło ogniem popustoszył, brandschatzen. Plon z Moskwy wywiedli, Uświat zaś obżegli. *Stryjk. Gon. L* 3. — *Transl.* Prawda żem się zapomniał, ożgawszy się dobrze winem. *Teat.* 15. *c*, 77. (t. j. rozpalony winem). *OŻEGACZ, a, *m.*, opalacz, der Bebrenner, Umsenger; (*Ross.* обжигальщикъ robotnik co kruszce ożyga). *OŻEG, *ob.* Ożog.

OŻENIĆ, *f.* ożeni *cz. dok.*, Ożeniać *niedok.*; *Boh.* oženiti; *Rag.* oxenitti; *Vind.* osheniti, (omoshiti = omężyć); *Sorab.* 1. wożéniu, woženim; *Croat.* oseniti, osenujèm; *Eccl.* уневѣстиваю, (*ob.* Niewiasta); żonę dać komu, złączyć go z którą ślubem małżeńskim, einen beweiben, ihm eine Frau geben. Lew syny swe ożeniał, i dał za każdego Gęsty las, aby użył w nim wczasu swojego. *Papr. Kol. P* 4 *b.* Ożeniony, żonaty *Eccl.* ожененый, женатый. — §. Ożenić córkę z kim = wydać ją za kogo, die Tochter verheirathen. Bela Małgorzatę ożenił z Romanem. *Nar. Hst.* 5, 21. Uznali Austryacy sukcessorką Gertrudę, ożeniwszy ją z hrabią Badeńskim. *ib.* 5, 19. — §. *Fig.* Połączyć, verbinden. Staniesz się matką i panną; ożeni bóg dziewictwo z płodnością, i dziewicą zostaniesz i matką. *Sk. Kaz.* 539. Dawnych czasów wschodnie strony królestwa z mądrością ożeniały, i mądre królmi czyniły. *Sk. Kaz.* 517. Posłuszeństwo z pokorą ożeniajmy. *ib.* 540. OŻENIĆ się *recipr.*; *Boh.* oženit se; *Vind.* oshenitise; *Bosn.* osgenitise, udomitise, (cf. postanowić się, osieść); *Eccl.* оженитися; *Ross.* сосвататься, (cf. swatać się); *uxorem ducere*, wziąć sobie żonę, sich eine Frau nehmen, sich mit ihr verheirathen, sie heirathen; (cf. iść za mąż). Wielkie poczty bywały swatów, kiedy się kto jechał ożeniać. *Papr. Gn.* 1096. Przed potopem używali i pili, ożeniali się, i za mąż dawali. *Sekl. Math.* 24. *Salin.* 5, 123. (cf. bonować, lusztykować). Jeśliby ty sama chciała, ożeniłbym się z tobą, a tak oboje będziemy sobie ty żoną a ja mężem. *Teat.* 10. *b*, 39. Rzymianie winę pieniężną kazali tym zapłacić do skarbu, którzy nie ożeniwszy się, wiek swój bez małżeństwa strawili. *Warg. Wal.* 63. Każdy się zmieni, kto się ożeni. *Rys. Ad.* 32. OŻENIENIE, ia, *n.*, OŻENINY *plur.*, das Beweiben, das Heirathen, die Verheirathung mit einer; *Vind.* oshenenje, shenitva; *Eccl.* оуневѣщеніе. Wszyscy prawie mają chęć do ożenin, tylko częstokroć ich ubóstwo zraża. *Jabł. Tel.* 172. Zwłoka w ożenieniach zawsze szkodna była. *Simon. Siel.* 41. Każdy powinien przed ożenieniem trzy lata szaleć. *Rys. Ad.* 26.

*OZENNY *plur.*, [z *greckołac.* ozaena, puchlina w nosie; ein Nasengeschwür 2]; n. p. Wrzody w nosie polipem abo ozennami zowią. *Syr.* 190, ein Gewächs in der Nase.

OŻERAĆ, OBŻERAĆ, *ob.* Obeżreć. OŻERCA, *ob.* Obżerca.

OŻGA, i, *m.*, (*ob.* Ożegnąć), opaleniec. *Cn. Th.*, ein rund um Bebrannter, Versengter, ein Abgebrannter. OŻGAĆ się, OŻGŁY, *ob.* Ożegnąć.

OZIĘBIĆ, *OZIĄBIĆ, *f.* oziębi *cz. dok.*, Oziębiać, *Oziąbiać *niedok.*, *Oziąbiewać *cont.*; *Boh.* oznobiti; ostudzić, *propr. et transl.*, abkühlen, kalt machen. Kapusta kwaśna oziąbiewa wszystkie członki. *Sak. Probl.* 183. Łakomstwo ostudza i oziąbia gorącość miłości bliźniego. *W. Post. W.* 214. — §. Oziębić sobie żołądek, głowę. *Tr.*, zaziębić, sich den Magen rc. erkälten, verkälten. — Oziębić się, oziębnąć; *Vind.* osebsti se, osebem se, kühl werden, abkühlen. Woda, która prędko się zagrzeje, i prędko oziębia, nalepsza jest. *Syxt. Szk.* 51. Bez pomocy ognia nic się nie ogrzeje, a bez powietrza nie oziębi. *Pilch. Sen. list.* 256. — §. Oziębiło się *impers.*, oziębło, *aer refrigeratus est. Cn. Th.*, es hat sich abgekühlt, ist kühler geworden. OZIĘBLEC, blca, *m.*, człowiek oziębły, obojętny; (*oppos.* zagorzalec); ein Kaltsinniger, Gleichgültiger. Niechaj złorzeczeniom wieków podany będzie oziębiec. *Gaz. Warsz.* 6, 1620. OZIĘBŁOŚĆ, ści, *ż.*, ostygłość, niegorącość, niegorliwość, letniość, obojętność; *Vind.* mlakovitnost, mlakota, mersloferzhnost, kefnust, merslobnust; der Kaltsinn, die Kälte. Oziębłością płaci oświadczenie najżywszéj miłości. *Teat.* 7, 4. OZIĘBNĄĆ, oziąbł, *f.* oziębnie *neutr. jedntl.*, Oziębieć *dok.*, *Oziębniewać, *Oziębnować *cont.*, ostygnąć, ozimnieć, *propr. et transl.*, kalt werden, erkalten; *Boh.* ozabnauti; *Sorab.* 1. wozebam; *Carn.* ossębam; *Bosn.* ozebsti; *Vind.* osebsti; *Rag.* ozêbsti, ozimitise; *Croat.* ozebújem; *Ross.* озябнуть, озябаю. Oziębła potrawa. *Tr.* Niektórzy po obiedzie oziębiewają w ręku i nogach. *Sak. Probl.* 139. Jeśli to cześć powściągnąć się od miłostki sędziwemu a oziąbłemu ciału, coż krwi młodéj a wrzącéj! *Gorn. Dw.* 279. Po śmierci Karola Wielkiego

nauki nieco oziębły. *Sk. Dz.* 755. Dla nieprawości wielkiéj, miłość oziębiała. *Birk. Dom.* 120. (oziąbła). Ludzie z przodku gorąco pochwycą rzecz nową, ale za czasem przychodzą do oziębłości; przetoż apostoł napomina, aby nie oziębnowali. *Gil. Post.* 53. Oziębły, a, e, nieochotny, letni, obojętny; *Bosn.* ozebuo; *Vind.* mlazhen, kropen, mlakoviten, mersloferzen, mlafhnomifeln, mersloben, kefen; unluftig, kalt, kaltsinnig. Oziębłego byliście ku niemu serca. *Siem. Cyc.* 324. Oziębły w duchu, w nabożeństwie. *Cn. Th.* Ozięble *adverb.*, n. p. Nieprzyjaciela ozięble miłuje. *Past. Fid.* 149, (cf. oziębłość). — §. *Imperson.* Oziębło = oziębiło się, es hat sich abgekühlt, ist kühler geworden. — §. Oziębnąć, zaziębnąć, sich erkälten. Oziębłem, tak długo stojąc z odkrytą głową. *Tr.*

OZIEJE, OZIONIE, *ob.* Ozionąć.

OZIELENIĆ *cz. dok.*, Ozieleniać *niedok.*, w koło zielonym uczynić, zielenią obwieść, *ob.* Omaić, begrünen, belauben, rund um grün machen; *Vind.* oseleniti, oblepeniti, obtraviti, potraviti; *Rag.* ozelenitti; *Bosn.* ozeleniti; *Croat.* ozelenújem; *Eccl.* озеленяю.

OZIEMNIK, a, *m.*, *Julus terrestris Linn.*, gatunek owadu, w ziemi żyje. *N. Pam.* 17, 213, der gemeine oder Erdvielfuß.

OZIERAĆ, OBZIERAĆ, *ob.* Obejźrzeć.

*OZIERODA, y, *ż.*, [*rusk.* ożereda stożek grochowiny lub fasolowiny 2]; n. p. Na Rusi groch w drabinach przy gumnie (te drabiny ozierodami tam zowią), suszą. *Gwagn.* 335. eine Art Leiter, Früchte u. s. w. darauf zu trocknen, *ob.* Żerdź. *OZIERODNY, a, e; Ozierodna żerdź, eine Stange zu solchen Leitern; n. p. Za wyrąbane cudze drzewo, co się zejdzie na żerdź ozierodną, na koły etc., gwałtownik zapłaci po trzy grosze. *Stat. Lit.* 315.

*OZIEWIĆ *cz. dok.*, Oziewnąć *jedntl.*, Oziewać *niedok.*, n. p. Gdyby nie było przeźrzenia Pańskiego, nigdyby te narzędzia świata tego, ani gęby mogły oziewić w onym upadku twoim. *Rej. Post.* *F f* 1. rozziewić, otworzyć; cf. ozionąć, ozieje.

OZIMI, ia, ie, *et* y, a, e, (*quasi* około zimy), Winter=; *Boh.* ozymý, ozymnj; *Ross.* озимный, озимый. Gruszka ozimia. *Syxt. Szk.* 261. Ozime zboża sieją się przed zimą, i nie zbierają się aż przyszłego lata. *Kluk. Rośl.* 3, 128. Wintergetreide. Ozima pszenica. *Dudz.* 49; *Ross.* зеленка. Żyto ozime, które na zimę bywa siane. *Syr.* 913; (*oppos.* jare zboża). OZIMINA, y, *ż.*; *Boh.* ozym; *Ross.* озимь, озимица; *Eccl.* озимь, озимина; das Wintergetreide. (*Bosn.* ozimaç = jęczmień; *Croat.* ozimecz). Zboże, które na zimę zwykło się siać, zowią oziminą. *Gwagn.* 334. OZIMNIEĆ, *f.* ozimnieje *neutr. dok.*, oziębnąć, kalt werden, erkalten; (*Vind.* osimiti; *Croat.* ozimujem). Trunek ten potwierdza mocno uczynek małżeński, choć już ozimniały. *Sienn.* 184. (oziębły).

OZIONĄĆ, *OZINĄĆ, *f.* ozionie, *ozieje *cz. jedntl.*, otchnąć, napuchnąć, giftig anhauchen, mit giftigem Hauche anstecken; (*Etym.* ziewnąć). Co mię tylko otacza, zarazą ozionął. *Karp.* 1, 182. Schną lilie i róże, cokolwiek ozieje, Zarażone powietrze, umiera i mdleje. *Ustrz. Klaud.* 57, *Ustrz. Troi.* 37. — §. *In bonam partem*: Wenus z Dyaną oddechem swym słodkim te miejsca ozionęły. *Karp.* 3, 29. — §. Wilk go ozionął, der Wolf hat ihn angeschaut, und mit seinem Anblick aus der Fassung gebracht. Powiadają, że wilk piérwszym swoim widzeniem człowieka ozionie, że czasem i ratunku głosem wołać nie może. *Haur. Sk.* 313. Oczy wilcze mamią zwierzęta, tak dalece, że nawet i człowiek zawołać nie może, kiedy go wprzód wilk postrzeże, bo go przez to samo oczyma omami. *Lub. Roz.* 171. Wilczaszku ozionąłeś owieczkę niebogę, Ona za tobą bieży, choć ma w sercu trwogę. *Simon. Siel.* 76. (cf. urok). Wilk, gdzie ukąsić nie może, tam *ozinie. *Zygr. Ep. A* 2. Nas szatan tak *ozinął, iż dobrowolnie mu w paszczekę bieżemy. *Żarn. Post.* 3, 573. Tak srodze nas piekielny wilk *ozinął, iż choć widzimy samołówki jego, dobrowolnie jednak za nim bieżemy. *ib.* 1, 80. — *Transl. fig.* Ozionąć co, chciwie żądać, chciwe oko na co rzucić; gierige Augen auf etwas werfen, heftig begehren. Alexander Wielki świat wszystek myślą ozionął. *Opal. Sat.* 61. Com raz dał, nazad tego nie ozionę. *Morszt.* 186. — §. b) Ozionąć kogo, opętać kogo, zjednać jego łaskę sobie. *Dudz.* 49. einen für sich bezaubern, einnehmen.

OZŁOCIĆ, *f.* ozłoci *cz. dok.*, Ozłacać *niedok.*, pozłocić w koło; *Sorab.* 1. wozwotżam; *Vind.* oslatit; *Ross.* озолотить, озолочать, озолачивать, (zbogacić); *Eccl.* озлатити, озлащаю; rund um vergolden, umgolden, übergolden. Ozłocił dom wewnątrz szczérym złotem. *W. 2 Paral.* 3, 5. Kiedy pigułka tak dobrze ozłocona, trzeba ją połknąć. *Teat.* 22, 93. Niejeden biedny rolnik tam się długo pocił; By pan gnuśny z łez jego grzbiet szkapi ozłocił. *Nar. Dz.* 3, 152. Mieć pieniądze, mieć wszystko, przy tym ta mamona, I sama szpetność szkli się jakby ozłocona. *Zab.* 1, 109. Ozłociłbym go, odważyłbym go złotem; złoty to człowiek. *Cn. Ad.* 806. nieoszacowany, ich möchte ihn vergolden, das ist ein Goldmann. Kiedym mu list ten oddała; rozumiałam, że mię ozłoci. *Teat.* 29, 57. Ręce czyje ozłocić. *Teat.* 21, 68; cf. smarować mu ręce. OZŁOCICIEL, a, *m.*; *Sorab.* 1. wozwotżer, wozwotnik; który ozłaca, der Vergolder.

OŻŁOPAĆ się *recipr. dok.*, *Teat.* 3. *d*, 33, [opić się, sich voll trinken 4]; obeżreć się, objeść się, sich dick fressen; *Sorab.* 1. wożłopam szo. Co dzień, skoro się objadło, ożłopało, na łóżko wwalił się, jak bela. *Mon.* 70, 177.

OZNAĆ się gdzie, abo z kim *recipr. dok.*, obeznać się, Bekanntschaft machen. Żle skoro się złodziéj ze psy ozna. *Klon. Wor.* 35. Przywitaj go, jako drużbę, wiem że się oznacie. *Mat. z Pod. A* 1.

OŻNĄĆ, *f.* ożnie *cz. jedntl.*, Ożynać *niedok.*, zboże skosić, żniwo odprawić, das Getreide abmähen. W Francyi bardzo prędko zboża ożynają. *Cresc.* 155; *Boh.* ožjnám; *Ross.* ожать, ожинать. Ożynanie, ożęcie *Boh.* ožjnka, *ob.* Żniwo.

OZNACZYĆ, OBZNACZYĆ, *f.* oznaczy *cz. dok.*, Oznaczać *niedok.*, §. a) znaki około czego podawać. *Włod.*, umzeichnen, bezeichnen, Zeichen herum machen; *Boh.* určiti; *Sorab.* 1. wobczeychuyu; *Vind.* osnaminuvati; *Bosn.* obiglisgiti;

Croat. uglaszovitújem; *Ross.* означить, означать, означивать, отмѣтить, отмѣчать, размѣтить, размѣчать. *Circumsignare*, obznaczyć, ocechować. *Mącz.* — §. b) Oznaczać, do poznania podawać, dawać poznać, zu erkennen geben, bezeichnen. Strój częstokroć oznacza, co się wewnątrz świeci. *Kras. Pod.* 1, 30. Minęły te czasy, gdzie broda nieuczesana i łatana suknia, były mądrości oznaczeniem. *Mon.* 72, 709, (*ob.* Oznaka, znamię). Był to człowiek młody; ile mogłem miarkować, nie oznaczał więcéj nad lat 20. *Kras. Hst.* 186. *Dmoch. Il.* 38. *N. Pam.* 5, 158. OZNACZYCIEL, a, *m.*; *Sorab.* 1. wobczeychwař; który oznacza, der Bezeichner. OZNAJMIACZ, OZNAJMICIEL, a, *m.*, oznajmujący co, opowiadacz; *Sorab.* 1. pžizyewičžeř; *Vind.* nasnanovez, nasnanuvauz, osnanez, osnanuvauz; *Croat.* obznanìtel, nazvesztitel; *Ross.* извѣститель; der Anzeiger, Ankündiger. *Pronuntiator*, oznajmiacz swego mniemania. *Mącz. Nuntius*, poseł, oznajmiciel. *Mącz.* OZNAJMICIELKA, i, *ż.*, die Ankündigerinn, Anzeigerinn. *Nuntia*, posełka, oznajmicielka. *Mącz.*; *Croat.* nazvesztitelicza; *Ross.* извѣстительница. OZNAJMIĆ, *f.* oznajmi *cz. dok.*, Oznajmiać, Oznajmować *niedok*; *Boh.* oznamiti, oznamowati; *Slov.* oznamowat, oznamugi, ułožjm, (cf. ułożyć); *Sorab.* 1. woznamuyu, woznamołčžam, wozyewam (*ob.* Ozwać), pžizyewam (cf. przyzwać), pžipowedam, pžirutžam; *Sorab.* 2. hopschawisch; *Carn.* pomèniti, pomęnem; *Vind.* osnaniti, osnanuvati, sasnaniti, nasnaniti, nasnanuvati, nabirizhati, napovedati, opomenit, posnaniti, nakasati, na snanje dati; *Croat.* oznanújem, objavlyam, porùcham, obznanújem, nazvescham, (cf. obwieszczać); *Bosn.* navistiti; *Rag.* uznanniti; *Ross.* заявить, заявлять, изъявить, изъявлять, обослать, повѣстить, повѣщать, доложиться, докладываться; *Eccl.*назнаменати, оповѣдую, возвѣщаю, изкѣщавати; (означенити, означенати, oznaczyć); dawać znać o czym, opowiadać, odnosić co, donieść o czym, etwas anzeigen, melden, kund thun, wissen lassen. Ten właśnie oznajmować rzeczony, który najpiérwéj co nowego opowiada albo objawia. *Salin.* 4, 30. Wszedłszy Tobiasz, oznajmił te wszystkie rzeczy ojcu swemu. 1 *Leop. Tob.* 5, 10. Oznajmujemy tym listem naszym, którym wiedzieć należy.... *Vol. Leg.* 1, 752. Ojciec synom oznajmować będzie prawdę twoję. 1 *Leop. Jes.* 38, 19. Wyznawam Jehowę, i oznajmiam moc jego. *Budn. Tob.* 13, 8. To o piérwszym przyjściu Jezusowym oznajmia prorok. *Sk. Kaz.* 13. Wyprawiał królowéj Saba Salomon co mu kolwiek zadawała; i nie było nic, czegoby jéj jaśnie nie oznajmił. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 9, 2. Józef, gdy doznał uprzejméj braci chęci ku Benjaminowi, już się im oznajmiać chciał. *Sk. Żyw.* 1, 323. dać się poznać, sich zu erkennen geben. Oznajmiony, uwiadomiony *Ross.* извѣствованный. Oznajmujący, uwiadomiający, *Ross.* извѣстительный, увѣдомительный; *Eccl.* изкѣщавательнъ. — *Grammat.* Tryb oznajmujący, *modus indicativus*; *Slov.* oznamowatelni, oznamowatliwi, oznamugični, oznamowatliwec; *Sorab.* 1. wopowedałé, wopowedawcz; *Vind.* pokasajozha vifha; *Ross.* изъявительное наклоненіе. Oznajmienie, uwiadomienie, (*oznajm. *Chodk. Kost.* 67); *Vind.* nasnanenje, nasnanstvu, nasnanik, osnanenje, napoved, napovieda, nakasa, pomiena, pomienenje; *Carn.* pomęnk, osnanilu; *Sorab.* 1. wopowedženo, wopokazano; *Ross.* извѣщеніе, извѣстіе, извѣствованіе, заявка, заявленіе, заявливаніе. — §. Oznajmiać się z kim, zaznajomić się, znajomość zabrać, Bekanntschaft machen. W tym miesiącu ku miłowaniu dobry czas jest, z paniami się oznajmiaj. *Spicz.* 199. OZNAK, u, *m.*, OZNAKA, i, *ż.*, znak, po którym co poznają, n. p. prognostyk; *Vind.* sposnanitnu snaminje; *Ross.* размѣтка; Zeichen, Anzeichen, Merkmal. Dla swéj wspaniałości jedynie oznaku Wszystkich w piątki obżarców częstował bez braku. *Zab.* 15, 93. Przyjmijcie ten ostatni znak przyjaźni mojéj. *Teat.* 47, 113. Nie widzieli w nich tylko radość i oznak serca przychylnego. *Przyb. Luz.* 39. Przypadki w chorobach są niby oznakami uwiadamiającemi stan chorego. *Perz. Lek.* 66. Na oznakę zjednoczenia się ze stanem miejskim, stan rycerski po nim do ucałowania ręki królewskiéj przystąpił. *Gaz. Nar.* 1, 300.

OZNICA, *ob.* Ozdownia.

*OZOBAĆ, OBZOBAĆ, *f.* ozobi *cz. dok.*, dziobem ogłodać, umschnäbeln, mit dem Schnabel umfressen, umpicken. Wiśnie twoje szpacy Świegotliwi i leśni obzobali ptacy. *Zimor. Siel.* 178.

OŻOG, *OŻEG, a, *m.*, (cf. ożegnąć), kij, którym posuwają drzewo w piecu. *Włod.*; *Boh.* ožeh, hřeblo, widlice; *Sorab.* 1. peczne rjebwo; *Sorab.* 2. groblo; *Carn.* burkle; *Vind.* burkle, pezhne vile, vfliza; *Croat.* osèg; popechek; *Hung.* azag; *Slav.* oxeg, oxog, vatrálj; *Bosn.* grebbo, popecjak, osgegh, vatragl, lopata od oghgna; *Rag.* oxègh, vátragl; *Ross.* ожегъ, клюка, ключка, кочерга, кочережка, ухватъ, ухватикъ, ухватецъ; (ожога sparzelizna); der Schürstock, die Ofenkrücke. *Rudicula*, mała palica, którą, gdy warzymy, ognia poprawiamy lub przygrzebamy węgla, ożog, pociaszczek. *Mącz.* *Ożeg, pociask, *hama. Volck.* 393. (*ob.* Kosior, pogrzebaczka). Ożog, naczynie z drzewa zrobione, do wygarnienia węgli z pieca piekarnego. *Wiel. Kuch.* 419. Daremny ciężar na ziemi, ni bogu świeczki, ni dyabłu ożoga. *Pot. Jow.* 188. Maca drugich ożogiem, kto sam w piecu lega. *Pot. Arg.* 382. (*Slov.* Gaki ge kdo šelma, tak též i o druhich misli; kocieł garcowi przygania; sameś taki). Przed dwunastą, nim jeszcze drugie piały kury, Gdy baby na ożogach lecą przez kominy, Na rozstajnie, na bagna i na łyse góry.... *Zabl. Zbb.* 27. die Hexen reiten auf der Ofengabel. *Teat.* 11. *b*, 106. *Ząbk. Ml.* 409. I we dnie mądre baby jeżdżą na ożogu. *Pot. Arg.* 79. (t. j. i we dnie dokazują). — *§. Szkodziły w lesie pieszym gęstych drzew ożogi. *Jabł. Buk. O.* głównie palących się drzew, Feuerbrände.

*OZOJA, ii, *ż.*, [porówn. Osuna, miasto w Hiszpanii 2]; gatunek win zamorskich, ein überseeischer Wein. Wina, które morzem przychodzą, Alakanty, Madery, Ozoje. *Vol. Leg.* 2, 1753.

OŻÓŁCIĆ *cz. dok.*, żółtym uczynić, gelb machen; *Vind.* oshouzati; *Eccl.* ожелтяю, желтю.

*OŻON, a, e, ożgły, opalony, umbrannt, verbrannt, umsengt.

Semiustulandus, który ma być na poły opalon, nad płomieniem ożon. *Mącz.*

OŻONĄĆ się, *f.* ożenię się, ożonę się *recipr. jedntl.*, odjąć się, obronić się, i odżonąć, to jest, odpędzić nieprzyjaciela; (*Etym.* żonąć); sich erwehren, den Feind abwehren und wegtreiben. Niechże mię przyjdzie abo pośle imać, Jeszcze się Rynald tą szablą ożenie. *P. Kchan. Jer.* 117.

OZOR, u, *m.*, OZOREK, rka, *m.*, *demin.*, jęzor, język, *sed cum express. contemptus*, die Zunge. (*Ross.* озоръ, озорникъ = zuchwalec). Miece się różnie szaleniec, kąsając się w ozór. *Wad. Dan.* 75. Czegoż wykrętny nie zfałszuje ozor? *Zab.* 15, 247. Niech go złe ozory nie tykają. *Pot. Arg.* 76. Wyżły z pracy dysząc, wywieszają zapienione ozory. *Stas. Num.* 1, 133. — §. *Praesertim:* Ozor, język wołowy etc., który jedzą; *Croat.* volovzki jezik; Rindszunge, Schweinszunge ꝛc., die man ißt. Ozory bydlęce, które się wędzić mają, dym jałowcowy przednie uczyni. *Kluk. Zw.* 1, 236. Więdłe ozorki. *Gost. Gor.* 86. geräucherte Zungen.

*OZORZYĆ *cz. dok.*; *Eccl.* озарити, озаряти; oświecić zorzą, *bemorgenröthen.

OŻOTA, y, *ż.*, len dziki, leniec, *linum agreste*, wilder Lein. *Syr.* 1022.

*OŻOWIĆ się, *ob.* Odezwać się. OŻOWCA, *ob.* Ożuwca.

*OŹRZALCA, y, *m.*, OŹRALEC, *OŹRZALEC, lca, *m.*; (*Boh.* ożralec, obeżralec, obżerec; *Slov.* ożralec; *Hung.* részeges; *Sorab.* 1. wożrawcz; *Croat.* osiravecz, oserlyivecz); obżerca, obżarty, ein Fresser, ein Vielfraß. Ożralec i opilca. *Radz. Deut.* 21, 20. *Rej. Post. H* 8. Opilca i ożralca przyjdzie w ubóstwo. *Radz. Prov.* 23, 21. Pijanica i ożralec zubożeje. *Budn. Prov* 23, 21.; (*Boh.* ożralkyně obżarta). *OŹRZALSTWO, a, *n.*; *Boh.* ożralstwj; *Slov.* ożralstwo, obżerstwo; obżarstwo, Völlerey, Gefräßigkeit, Vielfresserey. Bezecnym tym *ożrzalstwem, jeśli się kto bawi, Już niemasz nic tak złego, co się w nim nie zjawi. *Rej. Wiz.* 30. Z ożralstwa, opilstwa, szaleństwa zwyczaj wypuścić ich nie chce. *Rej Zw.* 123 *b.* 1. OŹRZAŁY, OŻARŁY, OBŻARTY, *ob.* Obeżreć się, Ożreć się. — (2. OŹRZAŁY, n. p. owoc, *ob.* Doźrzały).

OŹRZEBIĆ się, *f.* oźrzebi się *recipr. dok.*, źrzebię urodzić; *Boh.* ohřebiti se; *Bosn.* osgdribitise; *Rag.* oxdrjêbitise, xdrieebise; fohlen, ein Füllen werfen. Świerzopy źrzebne i oźrzebione. *Hipp.* 23. Klacze na oźrzebieniu ostrożnie do roboty zażywać się mają. *Kluk. Rośl.* 3, 115. Źrzebicom, gdy się już oźrzebią, dobrze im podawać jęczmienia. *Cresc.* 515. (cf. ocielić się, oszczenić się, okocić się).

*OŹRZEDLE, a, *n.*, [poła, *ora*, der Saum; porówn *cerk.* ожерелие *lumbus* 2], pas, der Gurt, der Gürtel. Oliwa spływająca na brodę Aaronową i na oźrzedle szat jego. *Budn. Ps.* 133. [kraje odzienia *Radz.* 1 *Leop. Wujek.* «*not.* abo na bramy.» 2]. (na podołek. *Bibl. Gd.*). — §. [Naszyjnik: porówn. *ross.* ожерелие 4]. Przez moc choroby odmieniło się odzienie moje, jako oźrzedle ścisnęła mię suknia moja. *Budn. Job* 30, 18 (przeporek. *Bibl. Radz.* kołnierz. *Bibl. Gd.*). (das Loch meines Kleides. *Luth.*), cf. rozpór.

*OŹRZENIEĆ, *Tr.*, (cf. ośrzenieć), doźrzałym się stać, reifen, reif werden. Gdy len oźrzeniał, pod dach z nim umykać trzeba. *Tr.*

OZUCHWALIĆ się, *f.* ozuchwali się *recipr. dok.*, ośmielić się zuchwale, sich erfrechen. Gwałciciele ludzkości ozuchwalą się ludzi nazwać własnością swoją. *Przestr.* 20. Nigdyby się nie byli na to ozuchwalili. *ib.* 230.

OŻUWCA, OŻÓWCA, y, *m.*, (cf. żuch, żuchwa), oszczérca, *osocznik, obmówca, potwarca; *Ross.* наваднйкъ, *f.* наваднйца, навѣтникъ, *f.* навѣтница, der Verläumder, Spötter, Verhöhner; (*Boh.* żwáč *garrullus*). Tedy błądzący w rozumie umiejętnemi będą, a ożuwcowie nauczą się zakonu. *Radz. Jes.* 29, 24. *Budn. ib.* «*not.* ożuwcowie abo żwacze.» Z dzikich zwierzy najgorszy ożuwca, z domowych podchlebca. *Budn. Apopht.* 32. *Exod.* 46. Ożówca. *Jan. Lig. C b.* — (OŻWAĆ się, *ob.* Odezwać się). — OŻWAĆ *cz. dok.*, żwaniem na około ogryźć, umkauen, — §. Obmówić, potwarzyć, osoczyć; *Boh.* oživati; verläumden. Ożwanie, które z potwarzy idzie, jest rzecz zła, a nigdy żadnemu nie przystojna. *Kosz. Lor.* 53.

OŻYĆ, *f.* ożyje *neutr. dok.*, *ożyja, *ożywia (*ob.* Ożywić) *pr.*, znowu do życia powrócić, cf. odżyć, *pr. et transl.*, wieder aufleben; *Boh.* obživnauti, ožiti, ožigi, obžigi; *Vind.* oshivit, shiu postat, se oshiviti, k' sebi priti, reshiveti; *Rag.* oxîvjetti, oxîvjeti; *Croat.* osivitisze; *Ross.* ожить, оживать; (cf. zmartwychwstać). Może umarł; ale może też ożyje znowu. *Teat.* 52. *c*, 39. To jest dopiero prawe ożycie, kiedy kto sławnie umiera; bo wszystkie jego poczciwe sprawy ożyją, i znaczniejsze będą niż za żywota. *Gorn. Dwor.* 60. Ożyły, co ożył po obumarciu, *redivivus. Cn. Th.*, (cf. zmartwychwstały). Ożyły, *etiam de muscis, vermibus, avibus, plantis post hiemem vigentibus. Cn. Th.*, (cf. ożywić).

*OŻYDAĆ, *ob.* Oczekiwać. OŻYNAĆ, *ob.* Ożnąć.

*OŻYPAŁKA, i, *ż.*, trzcinna pałka, *typha. Mącz.*, die Rohrkolbe.

*OŻYRCA, *ob.* Ożerca. OZYWAĆ, ODZYWAĆ, *ob.* Odezwać.

OŻYWIĆ, OBŻYWIĆ, *f.* ożywi *cz. dok.*, Ożywiać *niedok.*; *Boh.* obživiti; *Slov.* obživugi, obživugem; *Sorab.* 1. woživu, woživosčam, woduschnosčam, wohutrobnosčam; *Carn.* osshivim, osshivęti; *Vind.* oshivit, obshiulati, reshiulati, (reshiveti = posilić); *Croat.* osivlyújem, osivlyavam; *Rag.* oxîvjeti, oxîviti; *Bosn.* osgiviti; *Ross.* живить, живлю, животварить, оживить, оживлять, оживотворить, одушевить, одушевлять; *Eccl.* животкорити, животворю (*Graec.* ζωοποιῶ), одушествовати, оживоткорити, вляти душу, вдушевляю; (*Graec.* ἐμψυχόω; *Germ.* beseelen); życiem obdarzyć, cf. odżywić, beleben, *propr. et transl.*, pokrzepić, (cf. ożyć). Duch jest, który obżywia. *W. Post. W.* 2, 18. Duchy ożywiające abo serdeczne. *Syr.* 502. Lebensgeister. *Krup.* 3, 132. Duch jest ożywiający, a ciało ożywione. *Mon.* 64, 314. Ożywione ciała są te, w których wewnętrzny jakiś ruch i pasmo ciągłych odmian, ma miejsce, które rosną i giną. *Śniad. Teo.* 30. Dokąd żywotne ciepło ożywiało Jego cne ciało .... *Groch. W.* 116. Dwa ciała przywiązaniem spojone, jedna zdawała się ożywiać dusza. *Teat.* 2, 75. *Bars.*; *Eccl.* содушный,

юдиноду́шьнъ, такуюже душу имущій. Duszą ożywiony, *Eccl.* одоушевлюнъ, душу имѣющій, содушный. Trawę wilgotność blizka ożywiała. *Otw. Ow.* 120. *et* 26. Wino rozumnie użyte siły osłabione ożywia. *Krup.* 5, 403. Bóg obżywia nas łaską swoją. *W. Post. W.* 349. — §. Ożywić, odżywić, do życia wrócić, życie przywrócić, wskrzesić, von Neuem beleben, ins Leben bringen, wieder lebendig machen. Łatwiéj może być ożywiony członek martwy, który jest w ciele, niżli odcięty. *Hrbst. Nauk. M* 6. Pan ożywia, które chce, gdy im ducha swego użycza, aby ci umarli w grzechach ożyli. *Wiśn.* 583. Bóg, gdyśmy byli umarłemi w grzechach, ożywił nas. *Dambr.* 213. Obżywił niemało ludzi Chrystus, mocą swą, tylko zawoławszy: n. p. młodzieńcze! tobie rozkazuję, wstań! i wnet ożył, i siadł na marach. *Gil. Kat.* 64. — °§. Obżywić, wyżywić, n. p. Nie obżywi wszystkich, ernähren. *X. Kam.* Niegodzien jest powietrza, którym się obżywia. *Baz. Sk.* 83. którym żyje, które w się wciąga. °OŻYWA, y, *ż.*, ożywianie, das Beleben; *Vind.* oshiulenje, reshiulenje, oshivetje, reshivitik; *Ross.* живовтворенiе. оживотворенiе; (*Boh.* obživa sposób życia, rzemiesło). Moje serce krzepi się w cieszącéj ożywie. *Przyb. Milt.* 390. Ty bohatyrska Muzo, przyjdź mi pomodz wiersza, Lub cię właściwiéj nazwę, ty ożywo pierwsza. *Przyb. Ab.* 5. t. j. ożywicielko, Beleberinn. OŻYWIACZ, OŻYWICIEL, OBŻYWICIEL, a, *m.*, ożywiający, życiodawca, der Beleber, Geber des Lebens; *Rag.* oxivitegl; *Croat.* osivitel; *Eccl.* оживитель, животворитель. Herod zabijacz, a Pan ożywiacz. *Biał. Post.* 162. Wąż w zanadrzu ogrzany, ożywiciela swego jadowitym ukąszeniem zabił. *Pilch. Sen. gn.* 340. Duch ś. dlatego ożywicielem nazywa się, iż dusza z bogiem złączona, bardziéj żyje, niżeli ciało, które złączeniem duszy żywi się. *Kucz. Kat.* 170. Obżywieni żyjemy w obżywicielu naszym, a ożywiciel w obżywionych swoich. *Rej. Post. Q* 3. OŻYWNY, OBŻYWNY, a, e, ożywiający, belebend; *Sorab.* 1. woduschnofczacze; *Ross.* живительный, животворный, оживотворительный; (*Rag.* oxivgliv; *Croat.* osivlyiv *revocabilis ad vitam*, do odżywienia). Materya odżywna lub ożywna, która jestestwom organicznym za pokarm służyć może. *Śniad. Teo.* 57. W wielu stawach znajdują się ryby, które mniéj nad inne ożywnego potrzebują powietrza. *N. Pam.* 3, 280. Nasienia rodzajne wszech rzeczy, silone ziemią obżywną rosły; *vivaci. Żebr. Ow.* 14. Soki ożywne. *Karp.* 3, 57. Już ptaki piérwszy słońca promień przywitały, Gór wierzchołki ożywnym światłem zajaśniały. *Karp.* 1, 381. Ożywne słońce. *ib.* 7, 54. Ożywne skarby nieba. *Nar. Dz.* 1, 29. Tam pewna zasług nie chybi zapłata, Ożywnym darem siły pokrzepiać. *Zab.* 14, 96.
OŻYZNIĆ, *ob.* Użyznić.
OŻŻONY, a, e, *Ustus*, palony, ożżony. *Macz.* ożgły, opalony, bebrannt, umbrannt, umsengt.

Koniec Tomu trzeciego.

Zaczęło *drukować dnia 7. września 1856.*; ***Ukończono*** *dnia 1. sierpnia 1857.*

Pod zarządem **Wojciecha Manieckiego** *uprzyw. dzierżawcy drukarni,*

składali: *Wawrzyniec Pałuski,*

— *Wojciech Sosnowski.*

Odciskał na prasie pośpiesznéj: *Fr. Xawery Pobudkiewicz.*

P O P R A W K I.

Str. 48 przedziałka 2 wiersz 20 z dołu. Martahuz, Martauz, a, *m.*, [właściwie Martalauz, z *tur.* martalos = miles christianus in christianorum confiniis. *Men.* I, 1048. — 2]. *Croat.* martalosz; [żołnierz graniczny węgierski, Ungrischer Gränzsoldat. Pieszego ludu nie bywa z narodu węgierskiego lecz z postronnego, ale Caklowie, hajducy, martalauzy, Słowacy, ci są bardzo skoczni pieszo, gdzie przyjdzie w górach. *Biel. Spraw. ryc.* 66. Turcy szpiegi mają ze wszech stron i martalauzy, gdzie leży wszystkie wojsko nieprzyjacielskie albo ciągnie, wszystko wiedzą przez nie. *ib.* 53. — §. *Transl.* Martahuz 2];

» 68 » 2 » 19 z góry. Melabija, *zam.* podanego tam objaśnienia *połóż:* [z *greck.* μελάμβιος = nigram i. e. obscuram ducens vitam. *Hesych.* — 3].

» 178 » 1 » 4 z dołu. Muchair, u, *m.*, [z *tur.* machaejjer = camelota tela, Schamlot. *Men.* I, 139. — 2].

» 192 » 1 » 6 » Myszy. §. 2. Myszy, myszki, choroba końska [gwiżdż, der Koller. *ob. Jungmann.* Słow. I, 526. — 2].

Do niniejszego tomu, rękopisma Lindego nie dostarczyły żadnych poprawek; nie omieszkaliśmy atoli z naszej strony dać baczność na znaczniejsze uchybienia autora, a poprawki tego rodzaju znajdują się pod następującemi słowami: maca, macierz, maciora, magora, maksyma, mamzer, mantykora, marcowy, martauz, maruder, margański, masyk, matka, mąż, medard, melabija, melissa, mendoweszka, merydyan, metki, mienność, mierzyn, miód, mleć, młyn, mocya, moczny, mołczanka, mołdawa, molestya, morycząć, moskwa, moszcza, motuz, mroszczyć, muc, muchair, multany, muszka, my, mykita, nahuła, najesty, nalewajko, napużać, narzec, nażeleć, neni, niebylica, niegłaźny, nielusy, niet, nietota, niewola, nocwid, norderski, nosacz, niuchnąć, muń, obar, obchód, obel, obertas, obida, obidzi, objawiciel, oblem, obnuża, obod, obodziasty, obornik, obrość, obroszczony, obrzązg, obrzynek, oburstwo, odczochnąć, oddać, odhowić, odryna, odścić, odświegotać, oduszewieć, odużeć, ogier, ogród, ohłoble, ohurstwo, okarmić, oko, okowita, okrainiec, okrutny, okrzyk, oleksy, oman, oniemieć, opar, opcya, oponować, oprycz-yńca, opryszek, ops, optypate, opugna, orar, orędzie, orob, osęk, osiec, ostręga, ostrzek, ostrzew, osudar, oswik, oszczepisko, oszukać, otak, otara, ożarka, ozdrzemo, ozenny, ozieroda, ożłopać, osoja, ożrzedle, i t. d.

Liczby przy takowych sprostowaniach położone, mają takie same znaczenie jak w tomie poprzednim i łatwo obaczy czytelnik że tak P. Jan hr. Załuski, jak P. Stanisław Przyłęcki, P. Dyonizy Zubrzycki i inni, w gorliwości swojej o ulepszenie wydania niniejszego nieustawali. Prócz korekt z obowiązku robionych, zajmował się nią jeszcze przy tym tomie z samej tylko grzeczności P. Stanisław Przyłęcki i P. Jan Szlachtowski, za którąto pomoc z ich strony składam im niniejszem publicznie podziękowanie.

AUGUST BIELOWSKI.

DALSZY CIĄG

spisu osób które nabyły ten słownik.

W kancelaryi Zakładu:

	Liczb. ex.
OO. Bernardynów konwent	1
Biblioteka gimnazyalna w Rzeszowie	1
Ćwierzowicz Alexander	1
Dejma Antoni	1
von Geyersdorf Ottomar	1
Gołębiowski Stanisław z Krakowa	1
Baron Jachimowicz Grzegorz, biskup Przemyski	1
Milikowski Jan	13
Mochnacki Dymitr	1
Pelar xięgarz z Rzeszowa	1
Stankiewicz Franciszek	1
Stupnicki Hipolit	1
Tarłowski Alexander z Łańcuta	1
Witman Karol	1
Żupański Konstanty z Poznania	22

U Stanisława Przyłęckiego,
Sekretarza Towarzystwa gospodarskiego:

	Liczb. ex.
Baraniecki Tomasz z Baranówki	1
Kobuzowski Emeryk	1
Hr. Potocki Stanisław z Brzeżan	1
Pragłowski Alexander Dr. praw z Komorowic	1
Szwejkowski Jan Dr. praw i adwokat z Radrusza	1
Zakład gospodarski w Dublanach	1
Ziembicki Grzegorz Dr. medycyny	1

U Mieczysława Potockiego,
w Kociubińczykach:

	Liczb. ex.
Albinowski Franciszek	1
Godzieliński Leopold	1
Horodyski Leonard	1
Horodyski Rudolf	1
Korytko Seweryn	1
Pajgert Kalasanty	1
Pajgert Stanisław	1
Wolański Erazm	1
Zawadzki Antoni	1

U Wojciecha Manieckiego,
dzierżawcy drukarni Ossolińskich:

	Liczb. ex.
X. Brown Józef, prowincyał i administrator Tow. Jez.	1
X. Krasowski Jan, dziekan i proboszcz we Lwowie	1
Lekszycki Józef, dla koła towarzyskiego w Poznaniu	1
Mochnacki Dymitr	1
X. Palkiewicz Antoni, pleban w Zaleszczykach	1

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
6625
L5
1854
t.3

Linde, Samuel Bogumił
Słownik języka polskiego

For use in
the Library
ONLY